

5a2-8.

NAME	4
NO.	3
DATE	
TIME	88

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33

3
22-25

5 a 2-8.

Kabinetsprotokoll	
Sveits	
Råd	4
Ämbets	3
Stäm	
Övrigt	88

3
22-25

FIDES VINDICATA

QUATUOR LIBRIS COMPREHNSA

*In quibus Historicè, Chronologicè, ac Criticè Re-
feruntur, Selectissimisque Sacræ Scripturæ, San-
ctorum Patrum, & Conciliorum Oraculis*

REFUTANTUR HÆRESSES

Quæ à reparatione mundi ad nostra usque tempora insur-
rexerunt adversus propemodum omnia Dogmata, quæ
Christus ascensus in Coelum reliquit Ecclesiæ suæ.

A U T H O R E

R. P. F. BARTHOLOMÆO DURAND

*Antipolensi Ordinis Minorum Regularis Observantia Provinciae
Sancti Ludovici Lectore jubilato.*

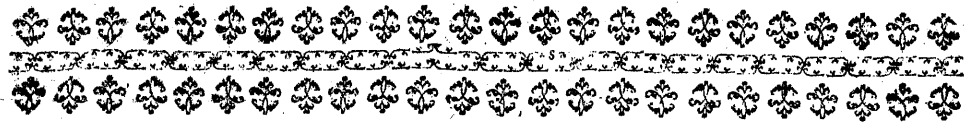
V E N E T I I S , M D C C X X V I .

Apud Sebastianum Coleti.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

IN Lucem jam editis (Lector Benevole) Clypeo Scotiæ Theologiæ contra novos ejus impugnatores, ut nostræ Theologiæ candidati præ manibus habeant unde adversantium Tela confringere possint, & dissertationibus Ecclesiasticis ad normam juris Canonici, ac fori sacramentalis, ut omnes in vinea Domini laborantes puros moralis Theologiæ invenient fontes, diu cogitavi quid operis elucubrare possem, quod utilius esset ad opus ministerij & ad ædificationem corporis Christi, nihilque magis consentaneum judicavi, quàm fidem à calumniis hæreticorum vindicare, ipsiusque Dogmata tueri hoc opere, ut impostero non habeant Heterodoxi unde nobis obgannire possint: in ipso enim ita Chronologicè, historicè, & criticè referuntur, selectissimisque Sacræ Scripturæ, Sanctorum Patrum & Conciliorum oraculis refutantur hæreses, quæ à Cristo nato usque ad nostra tempora insurrexerunt adversus fidem Ecclesiæ Romanæ, ut omnes diffpensatores mysteriorum Dei, omnesque Christi fideles Orthodoxi sanæ doctrinæ noscant magistros, & rapaces venientes in vestimentis ovium fugiant lupos, discantque ad cognoscendas fidei veritates, ejusdemque regulas, non ad rationem humanam (ut volueres plures hæretici) sed ad Propheticas voces, ad Apostolicas litteras, & ad Evangelicas auctoritates recurrendum esse: hæc quidem sunt, quæ testimonium perhibent veritati, cum, Apostolo teste, fides nostra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei, & omnis Scriptura divinitus inspirata utilis sit ad docendum, ad arguendum, & erudiendum in justitia, quam secuti non sunt Hæresiarchæ, qui ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuere, ut testatus est Divus Leo ad Flavianum Constantinopolitanum. Forsan conatum meum laudabis, opus vero superfluum tibi videbitur (Amantissime Lector;) Tum quia ex Apostolo oportet hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant. Tum quia innumeros præ manibus habes libros omni eruditione plenos, & ad Hæreticos debellandos isto longè aptiores. Hæc omnia lubens fateor, palamque prædico quod portæ inferi, seu hæreses (ut vertit D. Epiphanius) non prævalebunt adversus Ecclesiam Christi. Suspicio etiam innumera adversus hæreses scripta volumina à pluribus Doctoribus omni laude dignis, omnique exceptione majoribus. Et præsertim ea, quæ à Sanctis Patribus scripta sunt, dictante Spiritu Sancto, qui eos docuit omnem veritatem: etenim Ecclesia Christi habuit quovis sæculo incitatos Præsules, & Doctores qui fidei Catholicæ veritatem & sanctitatem ab impugnantium criminationibus acerrimè vindicaverunt. His tamen non obstantibus diffiteri nequis, paucos esse libros qui simul & conjunctim omnes & singulas impugnent hæreses, quæ à primis Ecclesiæ cunabulis ad nostra usque tempora fuerunt grassatæ circa ea, quæ Christus ascensus in cælum nota fecit Apostolis suis, quos non servos, sed amicos vocavit, quæque ipsi Apostoli docuerunt successores; nimirum Episcopos quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei. Sancti Athanasius, Ambrosius, Hilarius Pictaviensis, Gregorius Nazianzenus scripserunt contra Arianos: Sanctus Gregorius Nyssenus contra Macedonianos; Sanctus Augustinus contra Manichæos, Donatistas, Pelagianos; Sanctus Hieronymus contra Origenem, Jovinianum, Helvidium, Vigilantium, & Pelagium. Sanctus Cyrillus Alexandrinus contra Nestorianos. Sanctus Maximus contra Monothelitas. Sanctus Fulgentius contra Arianos & Pelagianos. D. Bernardus contra Abailardum, Petrobruffianos, & Henricianos. Tandem Sancti Thomas & Bonaventura scripserunt contra Græcorum errores. Post hos, aliosque Sanctos Patres contra hæreses scripsere plures viri doctissimi qui supra muros civitatis Dei sicut vigilantissimi steterunt Custodes, & se opposuerunt genti peccatrici & Filiis sceleratis, qui abeuntes in consilio impiorum, & in Cathedra pestilentiæ sedentes, in Ecclesiæ fidem, si non similitate temporis, certè concordia impietatis irruerunt, articulos ejus evellere nitentes. Sed pauci sunt inter ipsos, qui contra omnes & singulos Hæresiarchas scripserint. Quidam enim impugnaverunt Pelagianos, omisso Arianis, Macedonianis, Sabellianis & aliis Hæreticis. Quidam scripserunt contra Calvinistas, omisso Lutheranis, Anabaptistis, Socinianis, & Janfenistis. In hoc autem opere in quatuor libros diviso, modulata brevitatis tibi depinget (Charissime Lector) ea quæ per varia, grandiaque Conciliorum, Sanctorum Patrum, aliorumque Sacrorum Scriptorum volumina reperiuntur dispersa Hæresiarchas & hæreses impugnaturæ. Primus liber refert & refutat hæreses, quæ insurrexerunt adversus Deum, & adversus Christum ejus. Secundus eas, quæ ortæ sunt contra hominis conditionem & leges, quæ obligant eum. Tertius defecit & rejicit hæreses quæ impugnant necessitatem gratiæ, & gloriæ adeptionem. Quartus vero aut ultimus refert & refutat hæreses, quæ emerferunt adversus sanctitatem Ecclesiæ & adversus Sacramenta, quæ Christus ejus invisibile caput ei reliquit ad sanctificationem hominis viatoris. Hanc materiei divisionem omnia, quæ ad fidem Catholicam spectant, comprehendere autumo, ut notum, atque perspicuum tibi erit si illam attentè consideres. Si verò eam inadæquatam reperis, & mancam ita ut aliquam hæresim, aut aliquem Hæresiarcham omiserim, aut in aliqua ratione pro fide vindicanda, vel in responsionibus ad argumenta hæretica defecerit animus meus, memorem te opto illius Justiniani Cæsaris moniti: *Omnium habere notitiam & penitus in nullo peccare, divinitatis magis, quàm mortalitatis est.* Aliud mihi est optandum, scilicet ut credas quod quid in hoc libro Scripturæ Sacræ, Concilij, Sanctis Patribus, & Theologis magistris nostris contrarium videbitur in pondere Sanctuarij & in Charitate non ficta omnia perpendentibus, id expunctum, & ex animo retractatum volo, ac protestor nedum Ecclesiæ Romanæ, quæ est mater nostra ac magistra, columna, ac firmamentum veritatis, cui contradicere insanire est; sed etiam sapientum judicio subijcere, deoque omnipotenti tribuere quidquid in eo pro tuenda fide Catholica bonum reperiri poterit. Quoniam ipse nobis revelavit mysteria, estque omnium scientiarum Dominus. Vale & pro me Deum exora.

ELENCHUS HÆRETICORUM

Qui in hoc libro Referuntur, & impugnantur.

A
 Bailardus . 23. 50. 119. 146. 206. 338.
 Abyssini . 21. 163.
 Ablabius . 436.
 Adamæi . 92. 179. 226. 238. 590.
 Adelphius . 342.
 Adiphoristæ . 231. 463.
 Ærius . 348. 460. 468. 540. 591.
 Ætius . 10. 322. 332. 500.
 Agareni . 31. 118.
 Agnoetæ . 113.
 Albanenses . 5. 58. 61. 128. 132. 186. 196. 206. 217. 200. 231.
 242. 281. 348. 466. 472. 486. 570. 584. 591.
 Albigenfes . 5. 196. 206. 220. 281. 486.
 Algazer . 15.
 Almaricus . 179. 220. 281. 287. 354.
 Alogiani . 37. 472.
 Amantius . 31.
 Anabaptistæ . 313. 385. 443. 486. 498. 523.
 Anastasius Dicosos . 54. 95.
 Angelici . 391.
 Angelicæ . 26.
 Anomæi . 10. 161.
 Antidicomarianitæ . 111.
 Antichristiani . 115.
 Antidæmoniaci . 395.
 Antinomi . 69. 322. 332.
 Apteromorphytæ . 7. 13. 202.
 Aphthartodocitæ . 90.
 Apocritæ . 199.
 Apostolici . 165. 233.
 Apellitæ . 5. 195. 130. 266. 281. 500.
 Apollinarius . 95. 99.
 Apulejani . 391.
 Aquarij . 545. 564.
 Arabes . 192.
 Archontici . 6. 281.
 Ariani . 30. 80. 141. 154. 427. 515.
 Arnaldus de Villanova . 224.
 Armeni . 21. 44. 102. 129. 148. 179. 205. 217. 219. 287. 294.
 341. 354. 396. 453. 482. 486. 498. 501. 509. 514. 522. 547.
 564.
 Arnaldus . 23. 354. 534. 545.
 Asclepiadorhæi . 92.
 Artemon . 92.
 Artotyrica . 525.
 Assindus . 26.
 Assiritani . 31. 440.
 Asterius . 30.
 Audæani . 8. 202.
 Auxentius . 30.
 Armacanus . 520.

Basilidiani . 56. 117. 138. 204. 238.
 Bassus . 119.
 Begardi . 156. 238. 311. 322. 358. 450. 469.
 Berengarius . 522. 542.
 Beza . 23. 81. 83. 126. 494. 511.
 Bibliatæ . 424.
 Bizochi . 156.
 Blafus . 64. 238. 413.
 Bogomiles . 8. 26. 56. 147. 501.
 Bohemi . 369. 567.
 Bonofiani . 111. 150. 400.
 Boquini . 119.
 Borboriani . 132.
 Boerus . 439.
 Brachitæ . 199.
 Brentius . 135. 161. 168. 469. 496. 505. 534. 567.
 Bucerus . 126. 161. 246. 315. 319. 330. 410. 417. 505. 530.
 Bugaurius . 322. 329.

C
 Cainani . 4. 95.
 Chaldæi . 102.
 Calvinius . 17. 64. 69. 81. 83. 115. 126. 130. 135. 141. 144. 148.
 161. 165. 186. 210. 213. 257. 269. 303. 313. 315. 319. 323.
 336. 348. 376. 398. 400. 410. 417. 424. 441. 443. 451. 458.
 460. 469. 472. 482. 484. 503. 507. 511. 515. 523. 531. 534.
 550. 561. 564. 567. 570. 574. 581. 584. 594.
 Campanistæ . 26.
 Calefius . 439.
 Cantobabbatæ . 26.
 Carpocrates . 56. 472.
 Carpocratiani . 56. 400.
 Cataphrygij . 74. 252. 495. 500. 512. 545.
 Campates . 382.
 Carlostadius . 157. 417. 522.
 Cathari . 17. 236. 249. 346. 545.
 Cathariali . 231. 478.
 Cazorenfes . 61.
 Cælestiani . 161. 181. 297. 345.
 Cerdonistæ . 4. 95. 281. 472.
 Cerinthiani . 56. 92. 128. 139. 163. 284. 356. 384. 472.
 Chiliaftæ . 139. 284.
 Circumcelliones . 31. 382. 440.
 Claudius Guillaudus . 319.
 Claudius Taurinenfis . 140. 514.
 Colobrosij . 4. 95. 599.
 Colliridiani . 402.
 Colluthiani . 68.
 Concordenses . 61. 231. 281. 570.
 Cononitæ . 51.
 Cynici . 238.

D
 Adoës . 342. 486.
 David Dinantius . 8.
 David Georgius . 132. 138. 421. 487.
 Deistæ . 222.

ELENCHUS HÆRETICORUM

Dicritæ . 199.
 Dimeritæ . 99.
 Dimophilus . 31.
 Diocorus . 95.
 Diotrephes . 273.
 Difcalceati . 250.
 Donatus . 439. 500. 515.
 Dositheus . 388.
 Dulcius . 165. 261.
 Durandus de Vvaldach . 591.
 Deuterius . 495.

Ignocetæ . 113.
 Illyricani . 322. 534.
 Inabbatati . 231. 346.
 Joannes vvestphalus . 206. 403. 445. 451.
 Joannes de Rosochefana . 441. 684.
 Joannes Parifienfis . 542.
 Joannes de Paliaco . 570.
 Joannes Spangerbergus . 315. 319.
 Jovinianus . 111. 185. 311. 313. 360. 469.
 Judas Iſcariotes . 420.
 Judæi . 25. 84.
 Julianus Apostata . 352. 424.

E
 Eionitæ . 92. 163. 400. 472.
 Elcheſaitæ . 138. 163. 381. 472.
 Elipandus . 150.
 Encratitæ . 183. 236. 249. 590.
 Enthufiaftæ . 557.
 Eom à Stella . 132.
 Effæni . 161.
 Euchyæ . 342. 557. 587.
 Eunomiæ . 10. 322. 332. 372. 420. 427.
 Eufachius . 352. 369. 468.
 Eutychniani . 95. 282. 285.
 Energici . 523.

F
 Felicianus . 338.
 Felix Urgelitanus . 118. 150.
 Flagellantes . 168. 233. 322. 403.
 Florinus . 64. 95. 132. 238. 281.
 Faustus Manichæus . 118. 352. 376.
 Fratricelli . 450.
 Flavitani . 453.
 Fulgentius . 486. 505.

G
 Ainus . 21. 90. 118.
 Georgius Blandrata . 26.
 Georgius Laodicenfis . 31.
 Gilbertus Porretanus . 51.
 Girardus Sagarellus . 165. 431. 450.
 Gnostici . 5. 132. 198. 199. 545.
 Gottſcalchus . 77. 119.
 Græci . 44. 236. 238. 242. 243. 245. 341. 518. 556. 559. 564.
 567.
 Guilielmus de Sancto amore . 269.

H
 Elcheſaitæ . 24. 234.
 Helvidius . 111. 400.
 Hemerobaptistæ . 498.
 Henriciani . 348. 369. 385. 501. 522. 534.
 Heraclitæ . 596.
 Heracleonitæ . 590.
 Hermanus Riffuich . 192. 220. 472.
 Hermias . 7. 64. 130. 342. 493.
 Hermogenes . 26. 58. 130.
 Hierarchitæ . 281. 385. 584.
 Hilarius . 406. 500.
 Holandinus . 58.
 Huffitæ . 61. 254. 322. 326. 345. 348. 369. 410. 440. 450. 453.
 522. 567. 570.
 Heshufius . 507.

J
 Acobitæ . 21. 26. 493. 688.
 Jacobus Præpoſitus . 186. 322. 453.
 Jacobellus . 567.
 Janoveſiani . 278.
 Janfeniſtæ . 69. 76. 119.
 Ichnociaftæ . 376. 522.

K
 Emnitius . 17. 410. 424. 507. 534. 567. 581. 701.

L
 Lambertus Danaus . 26.
 Lamperiani . 257.
 Libertini . 192.
 Lolardi . 403.
 Lucianus . 5. 95.
 Lucidus . 75. 119.
 Luciferiani . 200.
 Lucius . 39.
 Ludoicus . 523.
 Lutherus . 17. 61. 69. 130. 148. 157. 161. 168. 186. 210. 228.
 252. 254. 269. 303. 313. 315. 319. 326. 330. 332. 369. 376.
 398. 410. 414. 424. 432. 434. 441. 451. 453. 458. 460. 466.
 469. 472. 478. 480. 484. 494. 495. 503. 505. 507. 511. 514.
 515. 530. 534. 540. 542. 550. 561. 564. 567. 570. 574. 577.
 579. 581. 584. 593.

M
 Accedoniani . 41. 427.
 Mahometani . 8. 26. 185. 246. 248. 356. 369. 408. 472.
 486.
 Manichæi . 5. 95. 130. 132. 196. 198. 199. 217. 227. 236. 281.
 338. 379. 392. 472. 478. 525. 591.
 Maratonius . 41.
 Marcion . 4. 95. 185. 196. 266. 281. 472. 497.
 Marius . 281. 495. 525.
 Maris . 31.
 Marcus Antonius de Dominis . 454. 530. 547. 579.
 Marloratus . 81.
 Maronitæ . 102.
 Marſilius . 431. 453. 460.
 Maſſaliani . 200. 267. 557.
 Matthaus Illyricus . 126. 210.
 Maximinius . 31.
 Melancthon . 165. 168. 186. 315. 319. 322. 326. 330. 410. 443.
 469. 482. 503. 534.
 Melchitedechiani . 159.
 Meletius . 30.
 Menander . 56. 94. 522.
 Menas . 30.
 Menonitæ . 421.
 Metamorphitæ . 21.
 Millenarij . 264.
 Molinos . 257. 323. 345. 424. 436. 451.
 Monophyſitæ . 95.
 Monothelitæ . 101.
 Montanus . 17. 74. 264. 500.
 Mutulani . 141.
 Magdeburgenſes . 458.
 Maximianus Carthagenſis . 500.

N
 Arciffus . 30.
 Nazarej . 161. 163.
 Neſtoriani . 106. 109. 154. 427. 522. 547. 567.
 Nicolaitæ . 238.
 Novatus . 17. 436. 500. 515. 596.

ELENCHUS HÆRETICORUM.

O Ecolampadius. 157. 186. 228. 369. 523.
 Ochinus. 534.
 Ophitæ. 4. 525.
 Olippius. 31.
 Origenes. 30. 39. 204. 222. 272. 281. 287. 290. 291. 362.
 396. 398.
 Osander. 315. 395. 443.

P Alladius. 31.
 Parmenianus. 31.
 Panicafaistæ. 525.
 Pascentius. 31.
 Paschatæ. 161.
 Passionistæ. 118. 136.
 Patropassiani. 118.
 Pattalorinchitæ. 251.
 Pauliciani. 147.
 Pelagius. 181. 205. 297. 311. 345. 427. 486.
 Pepuziani. 252.
 Petilianus. 500. 503.
 Petrobruffiani. 369. 385. 501. 522. 534.
 Petrus Joannis. 125.
 Petrus Martyr. 326.
 Phanatici. 200. 342. 557.
 Pharisæi. 161.
 Philoponus. 51.
 Photinus. 13. 26. 92.
 Photius. 45. 520.
 Polithæi. 4. 13. 493.
 Præxæani. 26.
 Præadamitæ. 173.
 Prædestinatiani. 75. 322.
 Primitiani. 500.
 Priscillianistæ. 5. 26. 185. 204. 233. 236. 264. 392. 591.
 Proclianitæ. 281.
 Prodianitæ. 95. 152.
 Pfalliani. 434.
 Pseudoapostoli. 257. 348. 352.
 Publicani. 369.

Q Quartodecimani. 412.
 Queristæ. 436.
 Quintinus. 375. 388.

R Aimundus Lullius. 398.
 Rebaptizantes. 518.
 Rogatiani. 31. 440.
 Ruchenii. 466. 547.
 Rechoriani. 463.
 Rupitani. 500.

S Aba. 345.
 Sabellius. 251.
 Saducæi. 388. 427.
 Sagarellus. 165. 261.
 Samaritæ. 161.
 Samoatenus. 37. 92. 495.
 Saturninus. 56. 95. 171. 238. 590.
 Secundinus. 12. 236.
 Secundus. 30.
 Seleucus. 7. 58. 64. 130. 493.
 Semipelagiani. 301.
 Serras. 31.
 Severus. 21. 26. 183. 249. 281. 472.
 Symmachus. 92. 132.
 Simon Magus. 56. 185. 196. 238. 281. 322.
 Socinus. 26. 31. 141.
 Stancarus. 141.
 Stangerbergus. 26. 165. 409. 487.
 Stephanus Antiochenus. 31.
 Sacramentarij. 482.
 Svenfeldiani. 487.
 Servetus. 507.

T Atianitæ. 183. 236. 248. 472. 590.
 Tanchelinus. 557. 587.
 Taurinensis. 147.
 Thaboritæ. 352.
 Theogenis. 30.
 Theonas. 30.
 Triformiani. 51.
 Trinitarij. 184. 186. 345. 392.
 Turilupini. 226. 238.
 Tertullianus. 189. 199. 500.

V Adiani. 8.
 Valens Valentini Imperatoris Frater. 421.
 Valentinus. 4. 31. 95. 171. 185. 217. 281.
 Valesiani. 272.
 Vigilantius. 369. 372. 421.
 Vitalis. 31.
 Urgelitanus. 170.
 Urficius. 30.
 Uvaldenses. 231. 238. 240. 254. 267. 346. 348. 352. 369. 376.
 403. 405. 406. 408. 410. 421. 423. 431. 434. 450. 453. 460.
 469. 476. 515. 550. 556. 570.
 Vviclefistæ. 23. 61. 147. 186. 213. 231. 254. 257. 269. 345.
 347. 369. 376. 405. 406. 410. 423. 424. 427. 432. 434. 451.
 453. 460. 466. 469. 484. 501. 520. 522. 534. 542. 553. 570. 579.
 Uvolfangus. 417.

Z Uinglius. 206. 496. 503. 523.

HÆRETICORUM.

Index Chronologicus.

I. SÆCULO.

Simon Magus.
 Cerinthus.
 Diotrefes.
 Ebionitæ.
 Melchisedechiani.
 Menander.
 Nicolaitæ.
 Posithæani.

II. SÆCULO.

Adamiani.
 Angelici.
 Alogiani.
 Apollonici.
 Apellitæ.
 Apuleiani.
 Archontici.
 Artotyritæ.
 Bardefanitæ.
 Bassilidiani.
 Bassiani.
 Bonosiani.
 Borboriani.
 Cainani.
 Carpocratiani.
 Cataphrygij.
 Cerdonistæ.
 Chilitæ.
 Colobrosiani.
 Encratitæ.
 Floriani.
 Gnostici.
 Heraclitæ.
 Marcionistæ.
 Millenarij.
 Montanistæ.
 Nazaræi.
 Ophitæ.
 Panicafaistæ.
 Pepuziani.
 Prodianitæ.
 Quartodecimani.
 Saturninus.
 Symmachus.
 Tatianitæ.
 Valentiniani.
 Valesiani.

III. SÆCULO.

Apocaritæ.
 Arabes.
 Brachitæ.
 Catharilij, aut Catharistæ.
 Cathari.
 Dicitæ.
 Discalceati.
 Elcheitæ.
 Hermogeniani.
 Hierarchitæ.
 Manichæi.
 Neposiani.
 Noctiani.
 Novatiani.
 Origenistæ.
 Passionistæ.
 Patropassiani.
 Paulianistæ.
 Polithæi.
 Sabelliani.

IV. SÆCULO.

Ætiani.
 Æriani.
 Agnoëtæ.
 Anomæi.

Antropomorphitæ.
 Apollinaristæ.
 Ariani.
 Asfirritani.
 Audeani.
 Circumcelliones.
 Colliridiani.
 Colluthiani.
 Donatistæ.
 Eunomiani.
 Euclytæ.
 Eustathius Sebastienus.
 Felicianus.
 Fulgentius.
 Helvidiani.
 Hermiani.
 Hilarius.
 Jovinianistæ.
 Lucianus.
 Luciferiani.
 Macedoniani.
 Massaliani.
 Parmeniani.
 Phanatici.
 Photinus.
 Priscillianistæ.
 Pfalliani.
 Rogatiani.
 Serras.
 Seleuciani.
 Vadiani.

V. SÆCULO.

Anastasius Dicoros.
 Angelistæ.
 Armeni.
 Cælestiani.
 Eutyriani.
 Flavitas Constantinopolitanus.
 Lucidiani.
 Mopsuestensis.
 Nestoriani.
 Pascentiani.
 Pelagiani.
 Petilianus.
 Prædestinatiani.
 Secundinus.
 Semipelagiani.
 Vigilantius.

VI. SÆCULO.

Cononitæ.
 Contobaditæ.
 Jacobitæ.
 Monophistæ.
 Triformiani.
 Durandus de Vvaldach.

VII. SÆCULO.

Aphthartodocitæ.
 Armeni.
 Joannes Halicarnassæus.
 Joannes Philipponus.
 Maronitæ.
 Monothelitæ.

VIII. SÆCULO.

Albanenses.
 Bajolenses.
 Concordenses.
 Elipandus.
 Iconomachi.
 Urgelitanus.
 Claudius Taurinensis.
 Gotthealchus.
 Photius.

IX. SÆCULO.

Antropomorphitæ.
 Apollinaristæ.
 Ariani.
 Asfirritani.
 Audeani.
 Circumcelliones.
 Colliridiani.
 Colluthiani.
 Donatistæ.
 Eunomiani.
 Euclytæ.
 Eustathius Sebastienus.
 Felicianus.
 Fulgentius.
 Helvidiani.
 Hermiani.
 Hilarius.
 Jovinianistæ.
 Lucianus.
 Luciferiani.
 Macedoniani.
 Massaliani.
 Parmeniani.
 Phanatici.
 Photinus.
 Priscillianistæ.
 Pfalliani.
 Rogatiani.
 Serras.
 Seleuciani.
 Vadiani.

X. SÆCULO.

Nullus fuit, qui fit in hoc opere.

XI. SÆCULO.

Berengarius.

XII. SÆCULO.

Abailardus.
 Abbas Joachim.
 Arnoldus Brixienfis.
 Bogomilij.
 Henriciani.
 Inabbatati.
 Marfilius Paduanus.
 Petrobruffiani.
 Petrus Joannis.
 Porretanus.
 Vvaldenses.

XIII. SÆCULO.

Albigenses.
 Almaricus.
 Dinantius.
 Flagellantes.
 Gerardus Sagarellus.
 Guilielmus de sancto amore.
 Pseudo-Apostoli.
 Publicani.
 Raymundus Lullus.
 Tanchelinus.

XIV. SÆCULO.

Accindinus.
 Armacanus.
 Barlaamus.
 Begardi.
 Bibliitæ.
 Bizochi.
 Janovesiani.
 Joannes de Polliaco.
 Lamperiani.
 Lolardi.
 Turiluppini.

XV. SÆCULO.

Adamitæ.
 Antidæmoniaci.
 Holandinus.
 Huffitæ.
 Thaboritæ.
 Vviclefistæ.

XVI. SÆCULO.

Adjaphoristæ.
 Bezanitæ.
 Brentiani.
 Bucerus.
 Bugarius de monté falconté.
 Calvinistæ.
 Carlottadius.
 Davidgeorgiani.
 Deistæ.
 Jacobus Præpositus.
 Joannes Vvelphalus.
 Lucas Stangerbergus.
 Lutherani.
 Melancthon.
 Oecolampadius.
 Polygamistæ.
 Quintinistæ, aut Libertini.
 Sociniani.
 Trinitarij.
 Zuinglius.

XVII. SÆCULO.

Janfenistæ.
 Marcus Antonius de Dominis.
 Præadamitæ.
 Quietistæ.

INDEX

I N D E X

LIBRORUM, ET ARTICULORUM.

LIBER PRIMUS,

In quo referuntur, & refutantur hærefes, quæ Infurrexerunt adversus Deum & adversus Christum ejus.

ARTICULUS I. Quo refutatur Atheismus. 1	ART. XXXV. Probat adversus Apollinaristas verbum <i>assumpsisse</i> animam rationalem. 99
ARTIC. II. Rejicit polytheismum. 4	ART. XXXVI. Refutat Monothelismum. 101
ART. III. Ostendit adversus Antropomorphitas Deum esse incorporeum. 7	ART. XXXVII. Refutat Nestorianismum. 106
ART. IV. Probat adversus Anomæos Deum esse incomprehensibilem. 10	ART. XXXVIII. Demonstrat contra Constantinum Copronymum Mariam Matrem Christi esse Matrem Dei. 108
ART. V. Affirmat contra Secundinas, Deum esse immutabilem. 12	ART. XXXIX. Demonstrat Antidicomarianitis, Christum esse Filium unigenitum Mariæ. 111
ART. VI. Impugnat Photianam immensitatem Dei negantes. 13	ART. XL. Confundit Agnoetas Christo denegantes cognitionem verum futurarum. 113
ART. VII. Rejicit nonnullos Philosophos volentes Deum esse provisorium universalem. 15	ART. XLI. Probat adversus Antichristianos impeccabilitatem Christi. 115
ART. VIII. Propugnat adversus Novatianos misericordiam Dei. 17	ART. XLII. Docet contra Basilidianos, Christum subivisse mortem Cruci. 117
ART. IX. Probat adversus Pelagianos, Deum non esse mendacem. 21	ART. XLIII. Rejicit Basilianos credentes, Christum non habuisse intentionem moriendi pro omnibus. 119
ART. X. Ostendit contra Arnaldistas Deum esse Omnipotentem. 23	ART. XLIV. Repellit Petrum Joannis asserentem, Christum post mortem non fuisse lancea perforatum. 125
ART. XI. Convincit Noctianos, & Sabellianos, nullam prorsus esse Trinitatem statuentes. 25	ART. XLV. Quo impugnantur Bucerus, & alii negantes Christum post mortem descendisse ad inferos. 126
ART. XII. Confundit Arianismum. 30	ART. XLVI. Docet contra Cerinthianos, Christum Resurrexisse à mortuis. 128
ART. XIII. Refellit Alogianos volentes Filium Dei esse verbum Patris. 36	ART. XLVII. Declarat contra Armenos, Christum Resurrexisse tertia die. 129
ART. XIV. Demonstrat contra Lucium, verbum Divinum cognoscere Patrem, suamque substantiam. 39	ART. XLVIII. Rejicit Apellianos credentes, Christum non ascendisse in Cælum, nec sedere ad dexteram Patris. 130
ART. XV. Repellit Presumatōmochos, seu Impugnatores Spiritus Sancti. 41	ART. XLIX. Quo probatur adversus Borborianos Christum consurgere esse judicare vivos & mortuos. 132
ART. XVI. Refutat errorem Græcorum, & Armenorum. 44	ART. L. Impugnat Bventianos asserentes Christum venturum esse sine cicatricibus in corpore suo. 135
ART. XVII. Statuit contra Abailardum Spiritum Sanctum non esse animam mundi. 50	ART. LI. Condamnat Helicelaitas volentes licitum esse negare Christum. 138
ART. XVIII. Affirmat contra Cononitas Tres divinas personas non esse tres Deos, sed unum Deum. 51	ART. LII. Refellit errorem de terreno, & Marteniano Christi regno. 139
ART. XIX. Quo impugnatur Anastasius Dicorcs quaternitatem in Deo admittens. 54	ART. LIII. Quo statuitur contra Stancarianos, Christum esse verum Mediatorem. 141
ART. XX. Contra Archonticos credentes Deum non esse Creatorem mundi. 56	ART. LIV. Ostendit Calvinistas, Christum sibi meruisse, & nobis. 144
ART. XXI. Docet adversus Hermogenianos, Deum creasse mundum in tempore. 58	ART. LV. Admittit in Christo omnia Spiritus Sancti Dona contra Petrum Abailardum. 146
ART. XXII. Afferit contra Albanenses, Deum ex se præcipere futura contingentia. 61	ART. LVI. Quo venientibus Paulicianis, statuitur Crucis Christi adoratio. 147
ART. XXIII. Quo constat contra Florianos, Deum non provocare effectivè homines ad malum. 64	ART. LVII. Rejicit errorem Felicis Urgelitani, & Elipandii Toletani asserentium Christum esse Filium Dei adoptivum. 150
ART. XXIV. Statuit adversus Collutbianos, Deum esse auctorem malorum pane. 67	ART. LVIII. Quo convincuntur Semiariani, & Nestoriani denegantes Christo Sacerdotium. 154
ART. XXV. Definit contra Jansenistas Deum non præcipere impossibilia. 69	ART. LIX. Impugnat Bizocbos adoratores Christo denegantes. 156
ART. XXVI. Tollit præceptum de persecutione tyrannica non fugienda à Cataphrygiis admissum. 74	ART. LX. Refellit Melchisedechianos. 159
ART. XXVII. Ostendit Prædestinatianis, Deum habere voluntatem salvandi omnes homines. 75	ART. LXI. Repellit Elijanos nullum in lege Christi admittentes præceptum. 161
ART. XXVIII. Defendit contra novos Arianos Deum dedisse Malis Angelis unde satvari possent. 80	ART. LXII. Qua statuitur adversus Cerinthianos plura veteris legis præcepta non obligare. 163
ART. XXIX. Declarat contra Bezanitas Deum dare cuilibet homini Angelum custodem. 81	ART. LXIII. Povit contra Apostolicos plura in lege Christi consilia. 165
ART. XXX. Affirmat contra Calvinistas, Deum non prædestinasse primos parentes ad peccatum. 83	ART. LXIV. Refutat Flagellantes existimantes Christi Evangelium, inq̄d nullam habere virtutem obligandi. 168
ART. XXXI. Annuntiat Judæis adventum Messie. 84	
ART. XXXII. Impugnat Apbartodocitas volentes verbum divinum assumpsisse carnem inassibilem. 90	
ART. XXXIII. Quo Ebionites confunduntur. 92	
ART. XXXIV. Contra hæreses Eutyebianam. 94	

I N D E X.

LIBER SECUNDUS.

Fidei Vindicatæ, in quo referuntur, & refutantur hærefes quæ infurxerunt adversus hominem & adversus obligationes ejus.

ARTICULUS I. Quo refellitur error Saturnianorum de duobus hominum generibus naturaliter bonitate, & malitia diversis. 171	ART. XXXIII. Quo adversus Græcos homo obligatur ad restitutionem rei furto sublata. 243
ART. II. Rejicit fabulam Præadamitarum. 173	ART. XXXIV. Quo apparet contra eosdem Græcos nulli homini licere vindiçam ab inimicis suare. 245
ART. III. Afferit contra Thomam de Vio Evam fuisse formatam de costâ Ade. 176	ART. XXXV. Improbatur Polygamiam. 246
ART. IV. Impugnat Adamianos volentes propagationem hominum ex sola Adæ culpa provenire. 179	ART. XXXVI. Expugnat Tatianitas usum vini hominibus prohibentes. 248
ART. V. Probat adversus Pelagianos Adamum mortuum fuisse culpa demerito. 181	ART. XXXVII. Docet contra Discalceatos usum calceamentorum esse hominibus licitum. 251
ART. VI. Quo adversus Encraticas defenditur salus Adæ. 183	ART. XXXVIII. Repellit Pattalorincbitos hominem obligantes ad perpetuum silentium. 253
ART. VII. Quo contra Bardesianistas probatur hominem non assumpsisse liberum arbitrium per peccatum. 185	ART. XXXIX. Ostendit Pepuzianis mulierem non posse ad Sacerdotium promoveri. 252
ART. VIII. Defendit adversus Tertullianistas homines secularatos non converti post mortem in Demones. 189	ART. XL. Affirmat contra Voiclessitas publicam Evangelij predicationem non licere cuilibet homini. 254
ART. IX. Ostendit Philisbio omnes homines ante confusionem Babylonicam locutos fuisse uno, eodemque idiomate. 190	ART. XLI. Respuit Pseudoapostolos homini denegantes libertatem emittendi vota. 257
ART. X. Probat contra Arabes, animam rationalem esse immortalem. 192	ART. XLII. Confundit Dulcinistas asserentes usum pecunie fuisse prohibitum Apostolis. 261
ART. XI. Quo Metempsychosis fabula velut ridicula exploditur. 196	ART. XLIII. Quo impugnatur Joachim Abbas existimans Apostolos non predicasse Evangelium secundum spiritualium intelligentiam. 262
ART. XII. Concludit contra Manicheos Bruta non habere animam rationalem. 198	ART. XLIV. Impugnat Montanistas asserentes Prophetas non intellexisse ea de quibus loquebantur. 264
ART. XIII. Quo adversus Luciferianos probatur animam hominis creati à Deo. 199	ART. XLV. Expugnat Apellitas volentes omnes Prophetas fuisse malos, & vaticinatos fuisse falsa. 266
ART. XIV. Demonstrat Andæanis imaginem Dei non esse in corpore hominis, sed in anima ipsius. 202	ART. XLVI. Rejicit errorem Psallianorum Monachis prohibentium laborem manuum. 267
ART. XV. Declarat adversus Basilidianos animam nullum habere peccatum dum advenit carni. 204	ART. XLVII. Confutat Guilelmum de sancto amore dicentem Religiosos mendicantes non posse licitè ex Eleemosinis vivere. 269
ART. XVI. Rejicit Carpocratianos peccatum originale impugnant. 205	ART. XLVIII. Refutat Valefianos asserentes Christianos debere necessario esse Eunuchos. 272
ART. XVII. In quo adversus Lutheranos ostenditur peccatum originale non esse formaliter concupiscentiam. 210	ART. XLIX. Quo impugnatur Diotrepbes Peregrinos ejiciens. 273
ART. XVIII. Qui adversus Calvinistas maximam decernit inter peccatum mortale, & veniale differentiam. 213	ART. L. Docet contra Dydimum Alexandrinum omnes homines esse mortuos ante diem judicii. 275
ART. XIX. Quo adversus Valentinianos probatur peccatum procedere à libero hominis arbitrio. 217	ART. LI. Affirmat contra Janovesianos Anti-Christum esse venturum. 278
ART. XX. Affirmat contra Armenos nullum esse in homine peccatum quod non sit remissibile. 219	ART. LII. Tenet contra Cerdonianos omnium hominum resurrectionem. 280
ART. XXI. Convincit Albanenses de existentia inferni in quo puniuntur peccata hominum. 220	ART. LIII. Propugnat adversus Chiliafias omnes homines esse resurrecturos in eodem parvo temporis momento. 284
ART. XXII. Ostendit Deistis in inferno esse ignem corporum peccatores torquentem. 222	ART. LIV. Docet contra Eutyebianos corpus humanum resurrecturum esse visibile, & palpabile. 285
ART. XXIII. Expugnat errorem Arnaldi de Villanova asserentis in inferno puniri tantum peccata publica. 224	ART. LV. Ostendit contra Origenem feminas resurrecturas esse in proprio sexu. 287
ART. XXIV. Explodit errorem Adamitarum. 226	ART. LVI. Probat adversus Origenistas corpora humana resurrectura esse immortalia, & incorruptibilia. 290
ART. XXV. Probat contra Manicheos licitum esse hominibus bellum gerere. 227	ART. LVII. Refellit fabulam eorum Origenistarum asserentium quod corpora humana post resurrectionem habebunt figuram rotundam. 291
ART. XXVI. Quo adversus Catharialis juramentum permissitur homini. 231	ART. LVIII. Confundit Albigenfes credentes mundum post resurrectionem mortuorum permanurum esse in eodem statu in quo nunc est. 292
ART. XXVII. Pugnat adversus Priscillianistas perjuriam approbantes. 233	ART. LIX. Refutat Armenos damnautes omnes homines qui præcesserunt passionem Christi. 294
ART. XXVIII. Docet Helicelaitas mendacium esse peccatum. 234	
ART. XXIX. In quo constat contra Mundatores licere homini vesci carnibus. 236	
ART. XXX. Quo adversus Nicolaitas prohibetur homini coitus excepto matrimoniali. 238	
ART. XXXI. Declarat contra Patres de Lugduno occisionem hominis esse licitam si fiat judicis sententia. 240	
ART. XXXII. Repellit Albanenses usuram approbantes. 242	

LIBER TERTIUS

Fidei Vindicatæ in quo Referuntur, & Refutantur hærefes, quæ infurrexerunt adversus gratiam Dei & adversus gloriam ejus.

ARTICULUS I. Refutat Pelagianismum. 291	ART.
ART. II. Impugnat Semipelagianismum. 300	
ART. III. Quo adversus nonnullos statuitur, voluntatem humanam posse resistere gratiæ sufficienti. 303	
ART. IV. Probat contra pheres, gratiam sufficientem dari omnibus. 307	

I N D E X.

ART. V. Rejicit Jovinianum existimantem, gratiam semel receptam esse inamissibilem. 311
ART. VI. Impugnat eundem Jovinianum volentem gratiam sanctificantem esse aequalem in omnibus justis. 313
ART. VII. Ostendit Hereticis recentioribus, hominem justificari per gratiam. 315
ART. VIII. Confundit Melanethonitas asserentes hominem teneri credere se esse in gratia. 319
ART. IX. Affirmat contra Flagellantes opera justorum non esse injuriosa Sanguini Christi. 322
ART. X. Quo declaratur adversus Hesitas gratiam sanctificantem non esse necessariam ad eliciendum aliquod bonum morale. 326
ART. XI. Docet contra Bogarium de Monte Falcone, opus bonum in gratia factum spe mercedis eterne non esse malum. 329
ART. XII. Expugnat Bucerum, omnem fiduciam in operibus in gratia elicitis, improbantem. 330
ART. XIII. Ostendit Augustiniansidem sine operibus non servare. 332
ART. XIV. Repellit Galvinistas asserentes, fidem amitti per quodlibet peccatum. 336
ART. XV. Incepit Felicianum, fidei lumen rationis luminis subjicientem. 338
ART. XVI. Rejicit Simoniacos volentes dona gratiae, & fidei posse pecunia comparari. 341
ART. XVII. Respondet Massalianis in sola oratione continua salutem reponentibus. 342
ART. XVIII. Refutat Caeselianos nullam orationi tribuentes virtutem. 344
ART. XIX. Docet contra Insabbatatos orare pro aliquo in particulari, esse bonum. 346
ART. XX. Statuit contra Averianum bonum esse pro agnatis orare, & purgatorium admittit. 348
ART. XXI. Rejicit Thaboritas volentes locum Sacrum esse stabulo aptiorem ad orandum. 352
ART. XXII. Impugnat Almaricum propugnantem gloriam aeternam esse omnino invisibilem. 353
ART. XXIII. Decernit contra Mabometanos beatitudinem in Deo solo consistere. 356
ART. XXIV. Declarat Begardis, & Beguinis nullum posse propriis viribus assequi gloriam, seu beatitudinem. 358
ART. XXV. Quo in gloria diversis assignantur gradus contra Jovinianistas. 360
ART. XXVI. Affirmat contra Origenistas gloriam esse inamissibilem. 362
ART. XXVII. Confundit Millenarios. 364
ART. XXVIII. Afferit contra Vigilantium Beatos esse invocandos. 369
ART. XXIX. Probat adversus Eunomianos corpora Sanctorum esse veneranda. 372
ART. XXX. Quo adversus Quintinistas probatur Sanctitas Apostolorum. 375
ART. XXXI. Expugnat Iconoclastas. 376
ART. XXXII. Quo adversus Manicheos defenditur Salus Joannis Baptiste. 379
ART. XXXIII. Vindicat adversus Elchisaitas sanctitatem martyrum. 381
ART. XXXIV. Demonstrat Circumcellionibus, cum qui pro peccatis suis se interimit non esse martyrem. 382
ART. XXXV. Declarat contra Camanos Judam proditorem esse damnatum. 384
ART. XXXVI. Quo adversus Hierarchitas defenditur salus infantium statim post baptismum decedentium. 385
ART. XXXVII. Refellit Dositheanos Angelorum existentiam negantes. 388
ART. XXXVIII. Propugnat adversus Apulejanos nullum Angelum esse mediatorem inter Deum, & homines. 390
ART. XXXIX. Probat adversus Priscillianistas, nullum Angelum esse ex natura sua exclusum a gloria. 392
ART. XL. Admittit contra Antidemoniacos, Angelum malum, seu Dæmonem. 395
ART. XLI. Refutat Armenos asserentes pgnas malorum Angelorum, seu Dæmonum esse temporales. 396
ART. XLII. Ostendit Origenistas Mariam Virginem fuisse semper sine peccato. 398
ART. XLIII. Docet contra Bonosianos, Mariam servasse perpetuam Virginitatem. 400

ART. XLIV. Monet Collyridianos, Mariam Virginem non esse adorandam adoratione, qua adoratur Deus. 402
ART. XLV. Improbatur Lolardos rejicientes benedictiones tamquam inutiles. 403
ART. XLVI. Approbat contra Vvaldenses institutionem Exorcismi. 405
ART. XLVII. Quo contra quemdam Hereticum nomine Hieronymum approbatur cantus. 406
ART. XLVIII. Laudat contra Mabometanos institutionem festorum. 408
ART. XLIX. Quo adversus Pauperes de Lugduno admittitur Thesaurus Indulgentiarum. 410
ART. L. Repellit Quartadecimanos. 412
ART. LI. Probat adversus Lutheranos omnes homines in lege gratiae non esse Sacerdotes. 414
ART. LII. Defendit contra Carlostadium Sacerdotes teneri ad servandam continentiam. 417
ART. LIII. Quo adversus Georgianos approbantur miracula. 420
ART. LIV. Docet contra Hussitas peccatum quod tollit gratiam non tollere jurisdictionem Spiritualem. 423
ART. LV. Ostendit contra Bibliastas, Theologiam Scholasticam non esse nocivam fidei Christianae. 424
ART. LVI. Tenet contra Arianos, & alios traditiones non esse contrarias fidei Christianae. 427
ART. LVII. Afferit contra Vvadianos jus exigendi decimas merito competere Sacerdotibus. 431
ART. LVIII. Exponit Pallianis, preceptum recitandi horas canonicas obligare omnes Sacerdotes. 434
ART. LIX. Probat contra Montanistas, continentiam carnis mortificationem esse meritoriam. 435

LIBER QUARTUS

Fidei Vindicatae in quo Referuntur, & Refutantur haereses, quae insurrexerunt adversus Ecclesiam Dei, & adversus Sacramenta ejus.

ARTIC. I. In quo adversus Dmatistas ostenditur, Ecclesiam Christi esse in toto Orbe diffusam. 439
ART. II. Agnoscit contra Circumcelliones, justos, & peccatores in Ecclesia. 440
ART. III. Indignatur contra Osiandrinos, Ecclesiam esse visibilem. 442
ART. IV. Indicat adversus Vvespbalos infallibilitatem Ecclesiae. 445
ART. V. Rejicit fabulam de Papissa Joana. 447
ART. VI. In quo contra Bizochos probatur, potestatem canonicam leges esse in Ecclesia. 450
ART. VII. Quo adversus Flavitanos, Episcopus Romanus ponitur totius Ecclesiae Primas. 453
ART. VIII. Impugnat Magdeburgenses negantes, Papam posse convocare Concilia. 458
ART. IX. Afferit contra Arianos Sacerdotes non esse aequales Episcopis. 460
ART. X. Affirmat adversus Retborianos, extra Ecclesiam Romanam non esse veram salutem. 463
ART. XI. Statuit contra Albanenses in Ecclesia esse potestatem excommunicandi. 466
ART. XII. Tenet adversus Eustatianos, Ecclesiam habere potestatem instituendi Jejunia. 468
ART. XIII. Tenet adversus Severianos, libros Ecclesiae esse Canonicos. 471
ART. XIV. Laudat contra Vvaldenses usum sepeliendi mortuos in loco Sacro. 476
ART. XV. Concludit contra Manicheos, septem esse in Ecclesia Sacramenta. 478
ART. XVI. Probat contra Lutherum omnia Sacramenta non esse ejusdem dignitatis. 480
ART. XVII. Docet contra Sacramentarios, Sacramen-

I N D E X.

ta conferre gratiam. 482
ART. XVIII. Affirmat adversus Vvicleffitas tria esse Sacramenta, quae praeferuntur gratiam, inprimis characterem. 484
ART. XIX. Confundit Anabaptistas dicentes baptismum non esse necessarium parvulis. 486
ART. XX. Quo probatur contra nonnullos Hereticos Validitatem baptismi in voto. 490
ART. XXI. Probat adversus Flagellantes baptismi aqua virtutem non cessasse. 492
ART. XXII. Sancit contra Jacobitas, hominem non esse baptizandum in igne. 493
ART. XXIII. Docet adversus Colobrosianos, baptismum colatum in nomine alicujus creaturae esse invalidum. 495
ART. XXIV. Nullam contra Donatistas admittit iterationem in baptismo. 497
ART. XXV. Docet contra Cataphrygios, baptismum ab hereticis esse validum. 500
ART. XXVI. Maximam differentiam ponit contra Petilianum, inter baptismum Christi, & baptismum Joannis. 503
ART. XXVII. Docet contra Fulgentium, omnia peccata deleri in baptismo. 505
ART. XXVIII. Rejicit Michaëlem Servetium, nullam intentionem exigentem in ministro baptismi. 507
ART. XXIX. Afferit contra Armenos, baptismum valide conferri, quin simul conferatur Eucharistia. 509
ART. XXX. Refutat Lutherum, & alios hereticos de ministro baptismi male sentientes. 511
ART. XXXI. Quo refelluntur Cataphrygii existimantes mortuum posse baptizari valide. 512
ART. XXXII. Negat contra Armenos, Christum esse absolute necessarium ad validitatem baptismi. 514
ART. XXXIII. Admittit contra Rubenos Sacramentum Confirmationis. 515
ART. XXXIV. Docet contra Graecos Confirmationem non esse iterandam. 518
ART. XXXV. Docet contra Vvicleffitas solum Episcopum esse ministrum ordinarium confirmationis. 520
ART. XXXVI. Probat adversus Calvinistas, Christi corpus esse verè, realiter, & substantialiter sub speciebus consecratii. 522
ART. XXXVII. Convincit Lutheranos, corpus Christi verè, & realiter remanere in Hostia tamdiu, quamdiu remanent species. 530
ART. XXXVIII. Probat adversus Petrobrussianos, Christum instituisse Missae Sacrificium. 534
ART. XXXIX. Tenet contra Aerianos Missae Sacrificium posse pro peccatis offerri. 540
ART. XL. Statuit contra Berengarium transubstantiationem. 541

ART. XLI. Docet contra Gnosticos solum panem triticum esse materiam, ex qua conficitur potest Eucharistia. 545
ART. XLII. Quo firmatur contra Ecclesiam Graecam, Christum instituisse Eucharistiam in pane azymo. 547
ART. XLIII. Impugnat Vvaldenses formam Eucharistiae in oratione dominica septies repetita constituentes. 550
ART. XLIV. Sacerdotibus dumtaxat concedit adversus Vvicleffitas potestatem consecrandi Eucharistiam. 553
ART. XLV. Tenet contra Graecos hostiam consecratam amferri quinta majoris hebdomadae non esse majoris virtutis ea, quae consecratur alia die. 556
ART. XLVI. Docet adversus Tancelinistas Eucharistiam maximam dignè sumentibus conferre gratiam. 557
ART. XLVII. Declarat contra Graecos peccatores ad mensam Domini, cœdentes recipere corpus Domini. 559
ART. XLVIII. Qua contra Lutheranos ad dignam communionem requiritur in peccatore confessio delictorum. 561
ART. XLIX. Docet contra Aquarios, esse apponendam aquam in Calice consecrando. 564
ART. L. Impugnat Bobemos volentes Eucharistiam esse sub utraque specie dandam Laicis. 560
ART. LI. Declarat contra Jacobitas, auricularem peccatorum Confessionem fuisse à Christo Domino institutam. 570
ART. LII. Afferit contra Lutheranos contritionem quae ab dolore gehennae incipit, non esse peccatum. 574
ART. LIII. Declarat contra eosdem Lutheranos, quod ut quis sit absolutus à peccatis, non sufficit illi credere se esse absolutum. 577
ART. LIV. Affirmat contra Vvicleffitas solum Sacerdotem esse ministrum Sacramenti penitentiae. 579
ART. LV. Tenet adversus Lutheranos, satisfactionem in confessione impositam, esse necessario adimplendam. 581
ART. LVI. Docet contra Hierarchitas Extremam-Unionem esse verum Sacramentum. 584
ART. LVII. Affirmat adversus Euechitas ordinem esse Sacramentum novae legis. 587
ART. LVIII. Afferit contra Saturninum nuptias esse licitas. 590
ART. LIX. Docet adversus Armenos, Christum instituisse matrimonii Sacramentum. 593
ART. LX. Admittit contra Montanistas secundas nuptias. 596
ART. LXI. Impugnat Priscillianistas existimantes dissolubilitatem matrimonii à solo arbitrio conjugum dependere. 598
ART. LXII. Affirmat contra Calvinistas, nullum dari preceptum obligans omnes ad matrimonium contrahendum. 602

NOI REFORMATORI DELLO STUDIO DI PADOA

HAvendo veduto per la Fede di revisione, & approbatione del P. F. Tomaso Maria Gennari Inquisitore nel Libro Intitolato *Fides vindicata quatuor libris comprehensa in quibus Historice, Chronologicè, ac Criticè refutantur* etc. Autore R. P. F. Bartholomeo Durand non v'esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Secretario Nostro, niente contro Principi, & buoni costumi; concedemo Licenza à *Sebastian Coleti Stampatore* che possi esser Stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, & presentando le solite Copie alle Pubbliche Librarie di Venetia, & di Padoa;

Dat. 8. Novembre 1724.

[Alvise Pisani K. Proc. Ref.
[Pietro Grimani K. Proc. Ref.

Agostino Gadaldini Secretario.

14. Novembre 1724.

Registrato nel Magistrato Eccell. degli Esecutori Contro la Bestemia.

Antonio Canal Nod.

LIBER

LIBER PRIMUS

In quo Referuntur, & Refutantur hereses, quæ insurrexerunt adversus Deum, & adversus Christum ejus.

ARTICULUS PRIMUS

Quo Refutatur Atheismus.

Diago-
rus Arb.

Eumerus
Tegeates
Biro Beristhenites
Theodoro
Cyreneo
Callimachus
Lucianus
Doletus
Nicolaus Machiavellus
Plinius
Lucilius

Concilium
Nicaenum
Constantinopolitanum
Braccarense
Waldensium
Albigensium

DAMVIS signatum sit super nos lumen vultus Domini, & invisibilia Dei à Creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta ita conspiciantur, ut pro-
sus inexcusabiles sint illi, qui Dei existentiam ignorant, nihilominus, Deum esse, olim negarunt Diagoras Atheniensis Philosophus, cognomento Atheus, eoque nomine Athenis ab Atheniensibus eiectus; Eumerus Tegeates, Biro Beristhenites cum suo præceptore Theodoro Cyreneo, qui idcirco Atheus, hoc est sine Deo, appellatus est, teste D. Augustino, libr. contra litteras Periliani cap. 25.
Inter Atheos reponendi sunt etiam alter Theodorus pariter Philosophus, Zenonis primum, deinde Pyrrhonis discipulus, Callimachus, Lucianus, Lucretius, Doletus, Nicolaus Machiavellus homo impiissimus, Plinius vir in naturali Philosophia doctissimus, lib. 2. c. 7. ubi dubium reliquit, an sit aliquod Numen hujus mundi machinam regens, ac gubernans, & alii, quibus licet longè recentior, addendus est Lucilius, natione Italus, qui post suum disseminatum per varia Galliarum loca Atheismum, tandem Tholosæ captus, accusatus, convictus, & obstinatus, æquo Augustissimi Senatus decreto, fuit combustus vivus, anno Domini MDCXIX. die IX. Februarii, & merito ad mortem comburi iustus; indignus enim vita, quisquis Deum vitæ auctorem negat.
Atheos profligant nedùm ratio naturalis (quæ, ut infra dicemus, Dei existentiam demonstrat) & fides Catholica in hoc opere vindicanda à calumniis hæreticorum, sed etiam Concilia quàm plurima; quæ cum omnes fidei articulos declarent, & confirment contra hæreticos, necesse est in hoc articulo adducere ea, quæ pro ipsius articuli veritate declaranda celebrata fuerunt. Primum est illud Apostolorum: *Credo in Deum*. Secundum est Nicaenum primum celebratum anno CCCXXV. sub Sylvestro Papa contra Arianos, in quo decem & octo Patres supra trecentos, una voce dixerunt: *Credo in unum Deum*. Eandem veritatem declarant etiam Constantinopolitanum primum celebratum sub Damaso Papa, anno CCCLXXXI. in quo editum fuit Symbolum, quod à Nicæno non discrepat, nisi penes majorem, vel minorem explicationem; Braccarense contra Priscillianistas; Lateranense sub Alexandro III. anno MCLXXIX. pro damnandis Catharorum, Waldensium, & Albigensium erroribus, Albigensium, Tholosanum, Turonense, & alia, quæ celebrata fuerunt in variis partibus Galliarum contra eodem hæreticos Albigenses, qui plures Deos admittebant. In his quidem, & aliis Conciliis, quæ adducere possem, declaratur Dei existentia, sed ea omitto, pariterque plures Sacre Paginae textus, quibus evidenter suadet, Deum existere; quippe cum superfluum sit probare contra Atheos ex Sacra Scriptura, Deum esse, quia nullum Deum ad-

mittendo, Dei verbum, seu Sacram Scripturam reijciunt, convincendi sunt rationibus naturalibus, & sic contra eos est insurgendum.
Omnis, qui nomine Dei intelligit primam causam incausam, primum ens à se existens, independens, & improductum, à quo cætera entia sunt, & dependent, sicut nos intelligimus, concedet, & confitebitur contra Atheos, Deum existere, quoniam huius supremi entis existentia ita demonstratur ex existentia hominis, ut nullus sit, qui non possit illam ex sua propria existentia colligere, & de aliquo alio extra ordinem hominum, & creaturarum existente, dicere, quod olim dixit Propheta Regius de Deo Psal. 99. vers. 7. *Ipsa facit nos, & non ipsi nos*. Hoc verum esse sic vinco hac ratione naturali: nullus homo potest dicere, quod sit à se, seu causa productiva sui; tum quia concluderet unum ex duobus, nimirum quod est ab æterno, quoniam quod à se existit, semper existit, aut quod erat antequam esset, quia ut causa sui, præcederet se at hoc est omni ex parte impossibile, cum quilibet homo agnoscat principium existentia, aut durationis suæ, & sciat, quamlibet causam productivam esse priorem suo effectu, ac proinde ab ipso distinctam realiter: itaque nullus potest sana mente negare aliquod ens, à quo suum accepit esse, & à quo pendet. Præterea ille, qui diceret, quod est à se, diceret etiam, quod est causa conservativa sui ipsius, quoniam quod est à se, à se conservatur, & quod producit se, se conservat, cum conservatio, juxta Philosophos, nihil aliud sit, nisi continuata productio. At nullus potest sibi suadere, quod à se solo dependeat semper esse, & vivere in carne: omnes enim cupimus semper esse, & vivere in carne: omnes enim cupimus semper supervestiri, & nunquam expoliari: omnes tandem nascimur, & morimur, hoc est principium, & finem habemus, non à nobis, ut est manifestum, nec ab alio, cui conveniat, sicut nobis, esse ab alio: igitur ab alio, qui non est unus ex nobis, seu ab aliquo ente, quod non est in serie creaturarum, quoniam si ille, à quo sumus, esset sicut unus ex nobis, seu creatura, esset ab alio, & ab eodem conservaretur, sicut & nos, qui ab alio dependemus, tam in essendo, quam in operando, cum esset in eadem dependentia, in qua nos sumus. Idcirco est ens, à quo est & dependet quodlibet ens productum: illud autem ens, à quo quilibet homo, v. gr. cognoscit se dependentem, est prima causa incausata, & improducta, seu Deus; ergo datur.
Athei hanc rationem infirmare conantur unânimiter respondendo, unum hominem esse ab alio, & istum ab alio, & sic de cæteris in infinitum, & æternum; & rum respicendo (inquunt) nulla est necessitas colligendi, aut adponendi ex dependentia nostra, unum creatorem hominum, aliarumque rerum in mundo existentium, quarum una producit ab alia, & in infinitum; nam quamvis nulla sit creatura in particulari, & individualiter sumpta, quæ non sit ab alia, tamen tota creaturarum colle-

Ratio
probans
existentiam Dei

Atheo-
ponso.

collectio, non est ab alio, sed est a se, quia est infinita, & æterna, caret principio & fine, ac per consequens auctorem extrâ ipsam existentem non novimus (inquit Athei) cum hæc machina mundi, seu rerum omnium collectio in se, & a se habeat virtutem producendi membra, quibus componitur, & subsistit in suo esse.

Profigura-
tur
Atheo-
rum res-
ponso.

Hæc responsio est falsa: dato enim, & non concessio, quod hæc creaturarum collectio sit infinita, & ab æterno, inde tamen non sequitur, quod sit a se, nec quod intrâ se habeat virtutem producendi ea membra, quibus componitur, independentem ab alio extrâ ipsam existente, seu independentem ab alio improducto, ac independente, nimirum à Deo rerum omnium Creatore. Ratio est, quia illa collectio sic considerata non existit extrâ membra sua, nec ab ipsis est distincta, quinimò quatenus aggregata, sunt ipsa collectio; cum nihil aliud sit, nisi omnia membra simul sumpta, & inter se ordinata, à quibus sit, & subsistit: certum quidem est membra efficere collectionem illam, non verò ipsam collectionem efficere membra; exercitus non componit milites, sed milites componunt exercitum. Acervus non facit lapides, sed lapides acervum; atqui quodlibet membrum hujus collectionis omnium rerum in mundo existentium est ab alio, & creatura (ut fatentur Athei) sicut qualibet pars hujus cervi lapidum est lapis: ergo illa collectio non est a se, nec ab æterno, sed ab alio, scilicet à membris, quibus componitur, cum talis sit, qualia sunt ea, ex quibus coalescit, & nullum membrum, ex quibus coalescit, sit a se; igitur datur Creator collectionis entium. Nonne si quodlibet ens in particulari se consideraret, tota collectio etiam se consideraret; hoc autem supposito, quodlibet ens tunc videret se esse ab alio: ergo etiam tota hæc collectio est ab alio, quod non est unum ex ipsis entibus hujus collectionis, sed quod est ens a se, à quo sunt cætera entia, seu à quo pender collectio, quamvis esset æterna & infinita numero, ut volunt Athei.

Itaque
profigura-
tur
Atheo-
rum res-
ponso.

Insuper in illa collectione entium in mundo existentium, membra non possunt esse primo, ac omnino diversa, hoc est, unum esse a se, & aliud ab alio, quoniam ex illis non posset componi una collectio, cum esse a se, & improductum, sit summa perfectio infinite elongans illud, cui competit, ab eo, quod est ab alio productum; igitur hæc collectio, in qua continentur omnia entia producta (etiam si sit numerice infinita) non potest esse a se, & membra esse ab alio, cum primo diversa infinite distent. Nec obstat recursus in infinitum, quem Athei admittunt in ipsa collectione, quoniam ipso non tollitur dependentia creaturæ à Deo, nec reicitur Creator. Nam si Petrus, v. g. sit à Patre suo, pater ab Avo, Avus ab Aravo, & sic in infinitum ascendendo de uno homine ad alium, per illum recursus ad infinitum, prædicata essentialia, & intrinseca homini, non cessaret, nec deesset distinctio specifica inter homines illos: certum enim est quod facta hac suppositione, Petrus esset animal rationale, sicut Pater, Pater, sicut Avus, & sic de cæteris; cum homo sit essentialiter animal rationale, & omnes homines essent ejusdem speciei, etiam si essent ab æterno, & numero infiniti. Sed nihil tam essenziale est creaturæ, quam esse ens productum ab alio extrâ se posito, & a se realiter distincto; cum in hoc solo convenientiam primario omnia entia, quæ collectionem illam componunt, et distinguantur ab aliquo alio, quod certe non est creatura: igitur ex collectione creaturarum, etiam si sit numero infinita, & æterna, ut volunt Athei, semper sequitur, quod est una causa, à qua ipsa collectio pender in fieri & conservari tanquam a causa prima, hæcque est Deus. Nonne qui ascenderet ab homine recentem nato usque ad infinitum, nullum conciperet hominem essentialiter perfectiorem Petro, idcirco nullus conciperetur a se ipso existens, & improductus, cum homo ille improductus, independens, seu a se existens, esset essentialiter perfectior producto, & essentialiter, ac necessario dependente ab alio; & per consequens homo sic ascendens necessario deveniret ad cognitionem unius entis improducti & incausati, hoc est, ad cognitionem Dei, à quo est homo, & à quo sunt cætera entia; quæ illam rerum omnium collectionem componunt:

Diceret enim: nullum video ens, quod sit a se, unumquodque est ab alio, omnia sunt ab eodem. Unde positus his præmissis, necessariò sic concluderet; ergo datur aliquod ens a se, à quo omnia sunt.

His rationibus suffragatur auctoritas Sanctorum Patrum, D. Dionysius lib. de divinis nominibus cap. 7. expressè affirmat, Deum cognosci ex creaturarum ordinatissima dispositione. D. Augustinus quæst. 61. interrogatus, unde sciri posset, Deum existere, respondet quod potest fieri ex eorum, quæ sunt concretiones, constitutione, stabilitate. Eusebius lib. 7. de preparat. Evang. cap. 2. ait: Sicut domus sine Artifice; aut pannus sine texente fieri non potest, ita nec Universum hoc sine auctore. D. Gregorius Nazianzenus orat. 2. de Theolog. inquit: Quam admodum citharam quis pulcherrimè constructam conspicit, aut etiam ejus concentum audiens, nihil aliud, quam ipsum Citharam conditorem, aut citharam adum mentem reputat, etiam si de facie ipsi ignotum, eodem quoque modo nobis is, qui res universas procreavit ac moderatur, neque conservat, sese declarat, etiam si animis nostris, insensibilique comprehendendi nequeat: ex hæc quidem Sanctorum Patrum autoritate sequitur contra Atheos, quod ex collectione omnium entium necesse est inferre auctorem, qui extrâ ipsam existat, sicut Artifex domus existit extrâ ipsius domus constructionem.

Refutatur iterum, sed alia ratione, eadem Atheorum responsio; nimirum recursus ad infinitum in ordine producentium, quem ipsi admittunt, quoque Dei existentiam negant. Si in generatione hominum, v. g. ita procedendum est ad infinitum, ut non inveniatur primus, qui non sit genitus ab alio homine, seu creatus, aut qui genuerit unum immediatè, & iste alium, & sic usque ad nos successive pervenerit virtus generandi, sequitur quod nullus esset homo, aut alium quod non genuerit: at hoc est falsum; ergo & antecedens, ex quo sequitur; ut sic proba. Nam si liceat ita abire in infinitum, ut nullus sit homo, qui sit prima causa generans alios homines, seu nullus sit homo, antecedenter ad quem non fuerit alter, ut processus in infinitum exigit, sequitur quod nullus est homo medius, seu secundus, qui genuerit, imò nec ultimus, qui generet. Ratio est, quia secundus non generat, nisi primus prius genuerit. Nec potest inveniiri secundus, nisi inveniatur primus, quoniam de ratione secundum est supponere primum, à quo recepit suum esse, atque virtutem producendi tertium, qui non potest agere, nisi quia egit secundus, & sic de cæteris causis subordinatis; quarum una operatur actione, quam ab alia accepit, nimirum tertia à secunda, secunda à prima, prima autem ab alia, quæ est causa universalis, omniumque prima, ac proinde, quæ est improducta, & a se existit: ergo si in generatione hominum non sit primus, neque est secundus, nec tertius, quia si sit secundus, debet esse a se, et tertius à secundo, idcirco absurdum est in generatione hominum ita in infinitum procedere, ut non possit esse unus, seu primus, à quo sit secundus, seu qui huic collectioni initium dederit, sitque primum ipsius membrum: ille autem primus homo, cui cæteri homines subordinantur in generando, est intrâ collectionem hominum, vel extrâ. Si sit intrâ, non est improductus, & independens, quia ut jam dixi, est membrum ipsius essentialiter simile cæteris, hoc est, productum, & dependens, sicut cætera membra, & per consequens habens ab alio virtutem productivam. Si sit extrâ, & distinctus ab omnibus membris, seu hominibus, ex quibus componitur illa collectio, est improductus; ideoque non est homo, sed est Deus: nomine enim Dei intelligimus causam incausatam, & improductam, à qua dependent omnes homines, omnesque creaturæ.

Aliud argumentum Dei existentiam probans formatur ex contingentia rerum, quam in hoc Mundo videmus, nam si sint entia contingentia in rerum natura, ut fatentur necessè esse, cum nobis consistat, plura esse, & existere, quæ potuerunt non esse, & plura fuisse, quæ modo non sunt, certum est, quod datur aliquod ens necessarium, id est ita existens, ut non potuerit, nec possit non existere. Vel ut clarius loquar, certum est quod datur ens, quod est a se, & infinite distinctum ab omni creatura (cum qualibet creatura sit contingens) ac proinde quod est Deus, quia nomine Dei nihil aliud intel-

Ratio
contra
Atheos.

intelligimus, nisi ens necessarium. Hujus certitudinis ratio est, quia illud ens contingens, seu quod potuit esse, vel non esse, quod actu est, & aliquando non fuit, aliquandoque non erit, est ens ex se indifferens ad utrumque, nec potuit ex natura sua unum potius, quam aliud habere; igitur non potuit determinari ad unum, v. g. ad existere, nisi ab agente extrinseco alterius nature: cui determinatè, & necessario convenit existere, quique ei communicavit existentiam. V. G. lignum est ex se indifferens ad ignem, vel ad constructionem domus, & dum determinatum est ad unum ex illis, hoc non est ab ipso ligno, sed ab aliquo agente extrinseco, seu ab homine, qui determinavit illud ad ignem, vel ad domum construendam; ergo Petrus v. g. qui est ens contingenter existens (& sic de cæteris) fuit determinatus ad existendum ab aliquo ente non contingente, seu necessario: At illud ens necessarium determinans contingentia ad esse, non est creatura; quia esset etiam contingens, atque incapax determinandi hominem ad existentiam; sed est creator, & per consequens Deus, quia ens illud est a se improductum, & essentialiter existens.

Atheo-
rum res-
ponso.

Concedunt Athei entia contingentia esse verè, & omnino ex se ipsis indifferencia, sed unum ex ipsis semel determinatum posse aliud ad existendum determinari: V. G. aqua est indifferens ad calorem, esseque contingenter calida, sed dum est calida, aliam aquam ad calorem determinat; ideoque non obstante rerum contingentia, superfluum est recurrere ad ens omnino necessarium, & per se existens, scilicet ad Deum.

Evel-
lunt
Atheo-
rum res-
ponso.

Respondetur hanc Atheorum rationem, esse falsam, quia non obstante hoc exemplo, verum est dicere, quod aqua illa semel calida emendicavit calorem ab aliquo formaliter calido, quod non est aqua, v. g. ab igne, aut ab aliquo virtualiter calido, ut à sole, cum nulla res induatur eo, quod non habet ex se, nisi derur illi ab alio habente illud. Unde si nulla aqua sit ex se essentialiter calida, sequitur quod illa, quæ est semel calida, & quæ ex Atheis determinat aliam ad calorem, determinata fuit ab alio, quod non est aqua, scilicet ab igne, vel à sole. Ità à simili, si fit ens ex se contingens, determinatum tamen ad existentiam, debuit determinari ab aliquo necessario existente, quamvis determinet aliud ad existendum, quemadmodum aqua, quæ est calida, quæque alteri dat calorem, accipit calorem ab aliquo, quod non est aqua; necesse est igitur admittere ens necessarium à se existens, cum dentur entia contingentia: nam si in mundi machina nullum sit ens, quod a se, & ex se existat, ut fatentur omnes, necesse est quod sit aliquid extrâ illam, à quo data fuerit existentia rebus contingenter existentibus. Illud autem a se necessario existens nequit esse creatura: ergo, est Deus, cujus nomine intelligimus ens necessarium, & a se existens.

Altera
Atheo-
rum res-
ponso.

Responsionem nostram refellere conantur Athei, hac ratione, scilicet dicendo entia contingentia esse determinata in infinitum, quippe cum ens contingens ab alio contingente, & illud iterum ab alio, & sic in infinitum determinatum fuerit ad existentiam, nulla est necessitas recurrendi ad aliquod ens necessarium, necessario à se existens, à quo entia contingentia debeant determinari ad existentiam, ut de facto recurrendum esset, si entia essent numero finita: ita ut possibile esset ad invicem primum contingens, quod necessario esset determinatum ad existentiam per aliud ens a se existens.

Huic rationi sufficeret respondere ut supra in prima replicatione Atheorum, quoniam est ejusdem momenti, nihilominus addo aliam, & proba distinctionem de finitis, & infinitis numero entibus, non obitare; nam illa infinitas in numero nihil tribuit entibus contingentibus, nec aliquid in ipsis significat, nisi carentiam principii, & finis collectionis omnium entium. V. G. si homines essent numero infiniti, nihil in me esset, nisi id quod nunc est, & sic de cæteris hominibus, qui illam multitudinem infinitam componerent; cum illa infinitas non esset in me, nec in aliis hominibus, sed soluta in multitudine, seu collectione, quæ non est formaliter homo: ergo ex entibus contingentibus etiam si sint numero infinita; debet colligi ens necessario existens, quod ipsis entibus contingentibus det existen-

tiam, quam ex se ipsis habere non possunt, nec ex infinitate numerica, sicut ex ipsis Atheis colligeretur si entia contingentia essent numero finita. Hæc infinitas numerica est extrinseca respectu uniuscujusque membrorum hujus collectionis, idcirco unumquodque est ita contingens, ut si quis ascenderet ab homine recentem nato ad præcedentes, de uno ad alium, in infinitum, nullum inveniret, qui esset ens a se, & necessarium, aut necessario existens, quia cum omnes sint ejusdem nature, sequitur quod omnes habent eundem modum essendi seu existunt contingenter, sicut ille, qui natus est hodie: ideoque necesse est admittere, extrâ illam collectionem, aliquid ens homine perfectius, à quo data fuerit existentia omnibus hominibus; cum esse a se, & esse ab alio, sint differentia omnino opposita, quæ nequeunt simul convenire collectioni omnium hominum, sive specificè sive individualiter: etenim quilibet homo existit contingenter; & omnes contingenter existunt.

Aliud
argumē-
tum con-
tra Atheos.

Denique existentia Dei probatur contra Atheos, ex illo mixabili, ac pulcherrimo mundi, aut rerum ordine, quem videmus: nam ea, quæ cognitione carent, diriguntur ad certum finem boni universi, & eodem, ac uniformi modo operantur, non à seipsis: sunt enim sicut sagitta in manu potentis, quæ non à se, sed à sagittario dirigitur. Nec ab homine; quoniam licet propter ipsum facta fuerint omnia, ut monet Apostolus, tamen non sunt ita sub ipsius imperio, ut possit ea dirigere ad finem boni universi: diriguntur igitur ab aliquo summo proviore, & gubernatore; sub cuius Imperio sunt omnia, sicut domus, familia, & exercitus diriguntur à Duce, aut Rectore, sub cuius imperio sunt: rector autem ille omnium rerum nequit esse pars mundi seu creatura aliqua, cum esset in eadem directionis indigentia, sed debet esse ens, à quo sunt omnia, nempe Deus. Unde Cicero lib. 2. de natura Deorum ait: Quid potest esse tam apertum, tamque perspicuum, cum Cælum inspicimus, Cælestiaque sumus contemplati, quam esse aliquod Numen præstantissima mentis, quò hoc regantur, & lib. de divinitate præstantem aliquam æternam naturam, & eam suspiciendam, adorandam quæ hominum generi, pulchritudine mundi, ordoque rerum celestium cogit constructi.

Atheo-
rum res-
ponso.

Athei respondent quamlibet rem ex se habere certam propensionem, qua veluti pondere naturali fertur ad centrum, & ad finem suum dirigitur; quin agnoscat supremum rectorem extra seriem creaturarum existentem; hinc est, quod gravia naturaliter, & ex se ipsis descendunt, & levia ascendunt.

Refuta-
tur res-
ponso
Atheorum.

At non nocet hæc responsio; cum sæpè appareat inanimata, contra proprias inclinationes, pro bono universi operari, dum gravia ascendunt & levia descendunt ad vacuum propulsandum. Concedunt omnes gravia descendere ex naturali inclinatione, sed nemò asserit, quod ascendant eodem modo, quoniam haberent propensiones oppositas ex una, & eadem forma, seu natura, quod est falsum, quia causa naturalis agit uniformiter, dum naturaliter agit, nec potest contraria agere, nisi aliunde determinetur: idcirco dum gravia ascendunt, & levia descendunt (ut non raro contingit, ut dum aqua sursum, & aer deorsum pelitur ad vacuum impediendum, hoc non provenit ex principio intrinseco, ipsisque naturali, sed ex directione alicujus supremæ intelligentiæ, cui parent, & quæ regit universum, pro cuius bono, agentibus, aut causis inter se pugnantibus, utitur.

Hæc omnia adversus Atheos argumenta, nec non ad ea responsiones confirmat D. Damascenus, lib. 1. de fide Orthod. cap. 3. ubi ait: Qui quæso fieri potuisset, ut ignis, & aqua, aer, terra, hoc est, pugnantes inter se natura, ad unius mundi ornatum, numeris omnibus absolvendum simul coirent, adeoque tenaci nexu cohererent, ut nulla ratione dissolvi possent: nisi omnipotens vis aliqua hæc conciliasset, & ita semper teneretur, ut dissungi ac dissolvi nullo modo queant? quis ea, quæ in cælis, & quæ in terris, quæ in aere, & quæ in aquis degunt, imò etiam quæ his priora sunt, cælum ac terram, & aerem, ignem, & aqua naturam certo ordine collocavit: quis motum his attrulit? quis hæc junxit & separavit? quis hæc perpetuo & nulla re impedito cursum versat? an non eorum artifex, & fabricator, quique omnibus rebus rationem, modumque imposuit, quo universum hoc voluitur, & gubernatur? jam.

FIDEI VINDICATÆ

jam quis horum artifex? nonne is, qui procreavit, atque in orbem produxit? nec enim casus, aut fortuna rationem...

Funda- mentum Atheis- mi.

Prima Atheismi ratio est, quia si ratio naturalis demonstraret Deum esse, ejusque existentiam evidenter probaret ex existentia creaturarum...

Respondet suppositum esse falsum: nam ut cognoscamus, aut oculis intellectus videamus Deum quoad se Deum existere, non est necesse, quod comprehendatur...

Alia A- theorum Ratio.

Addunt, quod si Deus esset, daretur summum bonum, providentia generalis, quæ super omnia se extenderet, cognitio infinita, omnipotentia, similesque perfectiones...

Responsio ad A- theos.

Hujus argumenti minor est absolute falsa in omnibus partibus suis, nam Deus ut est summum bonum, excludit à se omne malum. Nec ad hoc, seu ut sit summum bonum, necesse est quod excludat omne malum à creaturis...

enim vult bonum omnium, tam temporale, quam spirituale. Ad aliud minoris membrum quod est cognitio, dico quod illa cognitio habet objectum infinitum...

ARTICULUS II. Reicit Polytheismum.

ATHEIS succedunt illi, qui plures Deos admittunt, scilicet Polythei, inter quos aliquo modo comprehendendi possunt hi omnes cæcæ antiquitatis, sive gentiles, sive Judæi, sive hæretici viri, qui sibi pro arbitrio plures finxere Deos...

Valent.

Polytheorum primus fuit Valentinus Ægyptius à Platónico Christianus, à Christiano hæreticus, qui ambitione Episcopatus, cujus repulsam passus fuerat (teste Tertulliano, lib. adversus Valentinianos cap. 4.) prædicavit in regno Cypri anno CL. tempore Antonini Pii Imperatoris, & Higinii Papæ, tringentia esse Æonas, seu Deos...

Ophya

Ex hoc pestilentissimo Valentini errore orti sunt plures heretici, qui varias instituerunt sectas, nimirum Ophitæ, seu illi hæretici, qui (testantibus D. Epiphano, D. Augustino, & Theodoro) arbitantes serpentem illum, qui primos decepit parentes, esse Christum, adorabant serpentem, quem in spelunca nutriebant, quique, incantante Sacerdote, de spelunca egrediens, & altare supra speluncam erectum conscendens, lambebat oblationes sacrificandas, quo peracto, & suam in speluncam serpente reverso, cultores ejus illas in Eucharistiam confringebant, tanquam sanctificatas à Christo. Cainani seu illi hæretici, qui Cainum, nec non Esau, Core, Datham, & Abiron, & Sodomitas colebant: exorti sunt plures alii hæresarchæ; de quibus alibi erit nobis loquendi occasio, & præsertim Colobrosi, qui tunc admiserant duo principia contraria.

Chai- nan.

Colobro- si.

Cerdos.

Sub eodem Imperatore, eodemque Papa, circa annum CLIV. errorem Valentini repellere voluit Cerdon magus quidam, & hæreticus vir, illam Deorum multitudinem negando: sed eam non extinxit, quia non ad unum Deum se reduxit, prout fides catholica, & humana ratio exigebant ab eo, sed ad duos, scilicet ad unum bonum, ac benignum, & ad alium justum, ac severum, ut referunt D. Irenæus, lib. I. cap. 18. D. Epiphanius hæres. 4. Theodoretus, Eusebius, & alii contra Philastrium, & alios scriptores, qui docent Cerdonem admisisse duos Deos, quorum unus est bonus, & alter malus, à quo omne malum, tam culpæ, quam poenæ esse volebat.

Marcion.

Anno autem sequenti insurrexit alter hæresarcha nomine Marcion, natione Ponticus, patria Synopenis conditione Stoicus, fama nequissimus, iusta sententia de Ec- clesia

Lucia- nus.

Gnostici

Appel- lita

Manich

Priscill.

Alba- nen.

Albi- gens.

Albi- gens.

clesia à Patre suo Episcopo catholico, & pio, ejectionibus stuprum. Hicquidem hæreticus videns se inter scelerosos merito reputatum, nec non vagum, & profugum super terram, Romam adire voluit, ut famę suę consulere, quod cum venisset, & in communionem Ecclesię recipi non potuisset, Cerdoni se adjunxit, illumque audivit impietatis magistrum, & docuit ipsius falsa dogmata, & præsertim illud, quo impugnatur Dei unitas. Huic hæretico adhæsit statim Lucianus, non ille, qui fuit secta Eunomianus de quo loquitur Nicephorus libr. 13. capit. 1. sed alter à quo orti sunt Lucianistæ, qui duos statuunt Deos, unum justum, & alium injustum, restantibus, D. Hilario lib. 6. de Trin. & D. Irenæo lib. 3. cap. 3.

Post præfatos hæreticos insurrexerunt alij, qui sibi speciosum nomen Gnosticorum indiderunt, quasi præ aliis hominibus rerum divinarum cognitione præditi essent. Illos, Basilide exortos voluit Sanctus Hieronimus, & Eusebius: alij credunt cum Sancto Irenæo, Gnosticos prodidisse à Carpocrate; alij volunt cum D. Augustino, Nicolaum Diaconum, de quo fit mentio in cap. 16. act. esse Gnosticorum Primpium. Quidquid tamen sit de hac Gnosticorum origine, dicimus cum communi sententia, ipsos Gnosticos admisisse duos Deos, unum bonum, à quo omne bonum procedit; & unum malum, à quo omne malum provenit, tantamque impietatem cepisse docere Roma circa annum Domini CLXVII. tempore Antonini Philolopi, opera & industria cujusdam Marcellinæ, venusta quidem, & ingeniosæ, sed inverecunda, & sceleribus onerata famina, quam nonnulli cognomento vocant Canosam, quod nimiam turpitudinem, quam in suis mysteriis exercebat.

Ejusdem hæresis aut Impietatis acerrimus defensor fuit Apelles, Marcionis discipulus, qui sub Marco Antonino Imperatore, & Sotero Papa, circa annum CLXXVIII. (teste Tertulliano, lib. de præscript. cap. 6.) decepit & depravatus à quadam Virgine Philumena, docuit, duos esse Deos, sed non admittit cum magistris suis duo prima omnium rerum principia, quamvis admiserit unum principium bonum, à quo esse noluit omne bonum. Et unum malum, à quo omne malum esse creditur, quia volebat, Deum bonum produxisse Deum malum, ut ab ipso omne malum proveniret absque ullo ipsius Dei boni, & primi principij influxu; idcirco admittebat revera duos Deos, non verò duo prima principia absolute, sed unum quod esset principium omnium bonorum & Dei mali, qui esset principium omnium malorum.

Polytheismus magis prævaluit tempore Aureliani Imperatoris, & Felicis hujus nominis Papæ primi, circa annum Domini CCLXXIII. malitia cujusdam hæretici, qui proprium nomen erat Manes (à quo Manichæi orti sunt) natione Persa, quem Discipuli appellarunt Manichæum, quasi manna fundentem. Hic inquam Manes in animarum perniciem admisit duo prima rerum principia, eaque ab æterno existentia: unum bonum, seu totius naturæ spiritualis, & animarum rationalium conditorem, alterum verò huic adversum & malum, corporearum substantiarum opificem. Manichæorum principi adhæsit Priscillianus, natione Hispanus, Episcopus Avilæ, qui ut referunt D. Augustinus in lib. de hæres. Ad quod vult Deum, c. 70. Leo magnus in Epistola ad Asturicensem Episcopum, dogma permixtum composuit anno CCCLXXXVIII. regnante Valentiniano secundo, & Ecclesiam Dei regente Siricio Papa, & ex hæreticorum sententia hausit hæreses quamplurimas, inter quas est ea, quam hic impugnamus, quæ postea per quingentos annos mansit sepulta, diligentia, & zelo Patrum Concilij Bracarensis, imò penitus extincta fuisse, si anno DCCLXXXVI. tempore Constantini II. Imperatoris, & Leonis III. Albanenses, qui solito sceleratissimi nuncupantur, & Albigenses tempore Friderici secundi, & Alexandri tertii circa annum Domini MCCXVI. eam ab inferis non revocassent.

Quoad Concilia, quæ Polytheos damnant, nulla sunt, nisi ea, quæ Atheos profugant in præcedenti articulo, quæ cum sanciant, Deum existere, sanciant utique Deum esse unum essentialiter singularem, unde ad prædictum articulum, remittendus est lector.

Authoritas Sacra Scripturæ confirmat Concilia, quæ Probæ nominatos hæreticos ferunt anathemate; cum in v- tur dog- riis locis affirmet, Deum esse, huncque prorsus singula- rem, & essentialiter immultiplicabilem; nam Propheta scriptu- Regius Psal. 85. vers. 10. ait Deo, Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia, tu es Deus solus. Salomon in lib. sap. c. 12. vers. 13. non est alius Deus quam tu. Et in cap. 43. Isay. vers. 10. Ipsemer Deus declarat, quod est unus, & solus his verbis. Vos estis mei, dicit Dominus, & servus meus, quem elegi, ut sciat & credatis mihi, & intelligatis quia ego sum; nisi me non est formatus Deus, & post me non erit. His quidem testimoniis planè convincimur, quod Deus est unus, & quod præter illum non est alius, quippe cum sit essentialiter unus, juxta illud Deuteronom. cap. 6. Audi Israel, Dominus Deus tuus unus est: nemo potest citrà impietatem alium admittere, licet in rerum natura varios videamus effectus, nam cum sit causa universalis, omniumque causarum prima, non implicat quod diversos habeat effectus. Ipse quidem est, qui mortificat, & vivificat. Qui ducit ad inferos, & reducit. Qui miseretur, & indurat. Qui parit, & punit, ut sentit omnis, qui cum Propheta, psal. 100. dicit: Misericordiam & judicium cantabo tibi Domine. Idemque sentient Polythei si psalterium audire vellent, ut notat D. Augustinus lib. 2. cap. 2. si disp- tans contra Faustum Manchæum: Vos autem non volentes discernere quid faciat Deus beneficio, quid judicio, quia & con- de, & ab ore vestro longè est psalterium nostrum, ubi dicitur: misericordiam, & judicium cantabo tibi Domine, quidquid vos pro infirmitate humana mortalitatis offenderit, alienatis omni, nõ ab arbitrio, & judicio Dei veri, videlicet habentes paratum alterum Deum malum, quem vobis non veritas ostendit, sed vanitas, cui tribuatis non solum quidquid facitis injus, sed verum etiam quidquid patimini jus, id Deo tribuentes benefi- cia bonorum, & ei auferentes judicia peccatorum, quasi de alio dixerit Christus, quod preparavit ignem æternum malis, quàm de illo, qui facit solem suum oriri super bonos & malos, & pluit super justos & injustos; unde hic tantam bonitatem, & sibi tan- tam severitatem ad unum pertinere Deum non intelligitur, nisi quia misericordiam, & judicium cantare non nostris: ex quibus sequitur, ex misericordia & judicio, nullum hominem mente sanum, posse duos inferre Deos, cum unus, & idem Deus sit misericors & justus. Unde Deus, Deute- ron. cap. 32. ait: Videte quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me; ego occidam, & ego vivere faciam; percussam, & ego sanabo.

Ex

Pluralitatem Deorum manifestè repellit, & unum tantum ostendit Apostolus 1. ad Corin. cap. 8. vers. 4. ibi enim inquit, Scimus quod nullus est Deus nisi unus, nam Scrip- & si sunt, qui dicantur Dii, sive in celo, sive in terra (siqui- dem sunt Dii multi) nobis tamen est Deus pater ex quo omnia, & nos in illo. Ad Galat. 3. vers. 20. Mediator autem unius non est, Deus autem unus est, & ad Ephes. 4. unus Dominus, una fi- des, unum baptisma, unus Deus, & pater omnium, qui est su- per omnes, & per omnia, & in omnibus vobis. His & similibus novi testamenti oraculis, Polythei penitus confundun- tur & singulis hominibus demonstratur, Deum esse u- num essentialiter singularem; cum omnia, quæ existunt in rerum natura, ex quibus colligimus contra Atheos existentiam Dei, sint ratione creationis, & depen- dentia tam in essendo, quam in operando, ab uno, & eodem principio incausato & improducto, cui Propheta psal. 101. vers. 26. ait: Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt caeli; ipsi per- sistent: tu autem permanes; & ab uno eodemque confer- ventur, juxta illud Sap. 11. vers. 26. Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conservaretur. Eandem veritatem docet Tertullianus lib. 1. adversus Marcionem, cap. 11. ubi probat, Marcionis Deum commentitium esse, quia nihil creavit, & nullum esse Deum, nisi eum, qui jure creationis est Dominus omnium sicut (inquit) Creator ex hoc & Deus, & inhabitans Deus, quia omnia ipsius, & nihil extraneum illi, idè & alius idcirco non Deus, quia omnia non ejus, ideoque, & extranea. Denique si universitas creatoris est, jam nec locum video Dei al- terius, plena, & occupata sunt omnia aurbore; si vacat aliquid spaj alicui divinitati in creaturis, planè falso va- cabit.

Ratio

Huic authoritati suffragatur ratio, nam unus Deus potuit sufficere ad creationem omnium rerum, vel girur.

non potuit. Si potuit, necessario admittendus est tan- tum unus Deus, quia alius esset superfluous, nec esset in nobis ratio agnoscendi illum, quoniam, ut jam diximus contra Atheos, ex existentia, & dependentia creaturarum cognoscimus naturaliter creatorem. Si non potuit creare omnia, quae existunt, & creata sunt, non est Deus, quoniam Deus debet esse omnipotens, seu habere virtutem operativam infinitam, ut valeat producere ea, quae fieri non repugnant. Istud secundum est impossibile, ideoque admittendum est primum, scilicet Deum esse unum solum creatorem omnium, qui sit a se: etenim per ea, quae facta sunt, unum creatorem inspicimus, & ex magnitudine speciei, & creaturae potest cognoscibiliter creator horum videri, juxta testimonium Salomonis cap. 13. vers. 5. hinc est quod nullus potest citra impietatem, imo & dementiam, duos admittere Deos, etiam si velit quod ambo sint boni, quia de ratione summi boni est, quod sit unum, & de natura Dei est, quod sit unus. Hujus rei argumentum est, quia Deus cognoscitur ex creaturis, quae cum non sint a se ipsis, non solum ducunt in cognitionem creatoris, a quo sunt, sed ducunt etiam ad cognitionem unius dumtaxat, quia omnes conveniunt in hoc, quod est esse ab alio, qui sit a se: ergo ratio naturalis, nedum demonstrat, quod Deus existit, sed etiam probat quod est necessarius unus, a quo dependet omne quod existit.

Ex rati- ficat.

Nedum Sacra Scriptura, Sanctis Patribus, & Conciliis impugnantur Polythei, sed etiam naturali lumine, quod verum esse sic evinco alio argumento ex ratione desumpto. De natura & essentia Dei est, quod sit primus motor, omnia movens, ens omnium entium primum, & prima causa, non solum prioritate ordinis, & dignitatis, sed etiam existentiae, & actionis, hoc est, tam in essendo, quam in operando; cum sit in se, & a se, caetera vero sint ab eo, & ab eo moveantur: At implicat ex terminis dari plura entia, quorum quodlibet sit primum omnium entium, quoniam esse primum caeterorum, ad unum dumtaxat pertinet. v. g. quilibet Rex est primus imperio, & dignitate in suo regno, quia in quo regno est tantum unus Rex, qui procedit & imperat, nam ut inquit, D. Thomas, lib. 1. contra gentes cap. 42. art. 17. in quolibet principatu, ille, qui praesidet, unitatem desiderat, idcirco Deus, qui in Principatu, seu collectione omnium creaturarum praesidet, & qui est primum ens, & prima causa, debet esse ita solus & singularis, ut nemo possit cogitare aliud ens, quod sit primum omnium entium, ac proinde quod sit Deus. Illud ens si esset primum sicut aliud, esset majus, vel minus, vel aequale; si majus, aliud non esset Deus, & sic esset tantum unus Deus. Si minus, istud non esset Deus sicut aliud, & sic esset tantum unus Deus, quia Deus nullo minor, si aequale, nullum ex illis duobus esset Deus, quia nullum esset primum ens respectu omnium entium, cum inter aequalia, unum non sit prius alio, & de natura Dei sit esse super omnia: hinc est quod idem Doctor Angelicus addit. Inter Principatus est potentissima monarchia, sicut regnum: multorum etiam membrorum unum est caput, ac per hoc evidentissimum apparet, Deum qui est omnium causa, oportere, unum simpliciter constituto, & simpliciter consistere; unus igitur omnium Dominus est Deus.

lib. de unit. idol.

Sanctus Cyprianus confirmat hanc veritatem validis- sime ratione, ibi enim sic dicitur: neque enim illa sublimitas potest habere consortium; cum sola omnem teneat potestatem, ac divinum Imperium; etiam de terris mutuemur exemplum. Quando unquam regni societates; aut cum fide caput, aut sine cruce desit? sic Thebanorum germanitas rupta; & permanens Regis dissidentibus etiam in morte discordia, & Romanos geminos unum non caput regnum, quos unum uteri cepit hospitium. Pompejus, & Caesar affines fuerant; nec tamen necessitudinis foedus in aemula potestate tenuerunt; nec hoc tantum de homine mireris eum in hoc omnis natura consentiat; Rex unus est Apibus; & dux unus in gregibus; & in armentis rector unus; multo magis mundi unus est Doctor, qui omnia quaecumque sunt, verbo jubet, ratione dispensat, virtute consummat. Ita idem Sanctus Doctor.

Haeretici, qui duos Deos admittunt, dicunt quemlibet esse primum in suo ordine, hoc est, bonum in or-

dine bonorum entium, & malum in linea malorum. At haec ratio prorsus inanis, & frivola, quia illud ens quod dicitur primum in ordine malorum, est a se, vel ab alio. Si a se, non est malum, quia a seitas est summa perfectio simpliciter simplex; cum excludat omnem dependentiam, omnem corruptionem, omnem potentialitatem ad terminum, similesque defectus, qui creaturam a creatore distinguunt. Si est ab alio, sequitur primum quod non est Deus, sed creatura, quoniam omne quod est, vel Deus, seu creator, vel creatura est; Deus quia est a se, & creatura, quia est ab alio: igitur in collectione omnium entium, est unum dumtaxat quod est primum caeterorum, tam bonorum, quam eorum, quae a Polytheis mala dicuntur, ex quo sequitur secundum, quod quemadmodum Deus est ens primum respectu illius Dei mali, est etiam primum ens in ordine malorum sicut in ordine bonorum, quoniam haec mala, quae subsunt Deo malo, debent etiam subsese Deo bono, cui subsesit Deus malus. Atqui haec duo, quae necessario sequerentur, improbantur a Polytheis: debent igitur credere, nullum alium esse Deum praeter Deum bonum, qui est ens perfectissimum omnia continens, in nullo contentum, necessarium & nullo modo contingens. Et reicere illum Deum malum, quem fingunt, quia teste Propheta psal. 17. vers. 32. non est qui sit Deus praeter Dominum, aut qui sit Deus praeter Deum nostrum, qui est ens infinitus. Unde D. Joannes cap. 17. hanc Dei unitatem mirifice demonstrat, dum Deum sic alloquitur: Hac est autem vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti, Jesum Christum. His siquidem verbis docet, Deum esse ita unum essentialiter, ut non possit dari aliud ens, quod sit Deus. Si vero Polythei velint illud admittere, sunt Athei, quia inquit Tertullianus lib. 1. contra Marcionem cap. 3. Deus si non est unus, non est.

Polyth.

Polytheorum fundamentum est ex illo Prophe- tae A- mos cap. 3. male intellecto. Si erit malum in civitate, quod fundam. Deus non fecerit: & ex illo Isaya cap. 45. Ego Dominus creans malum. Nam ex illis locis Prophetarum, nonnulli Polythei concludunt, praeter Deum bonum qui formavit Lucem & pacem, esse alium Deum malum, qui fecit malum, & creavit tenebras, cum a Deo bono nequeat provenire malum, quoniam (Christo testante) arbor bona non potest malos fructus facere. Nec ex Deo malo possit exire bonum, quia arbor mala non potest bonos fructus facere.

Prima responsio

Huic argumento respondeo, interpretationem esse falsam, nam ex eisdem Prophetis, bonum & malum sunt ab uno, eodemque principio, ut patet ex vers. 6. ejusdem capituli Isaya, ubi dicitur: Ego Dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum; ego Dominus faciens omnia haec: ex quibus constat, omnia provenire ab uno, eodemque Domino, ut denotat hoc pronomen: Ego, quod unum ex se denotat: igitur illi, qui duos Deos admittunt ex verbis Prophetae Amos, testimonio veri Dei contradicunt. Nec per hoc sequitur, arborem bonam facere fructus malos, quia malum illud de quo loquitur Propheta, non est malum culpa, quod est verum malum ex malitia hominum nascens, sed est malum poenae, quod ratione principii & finis est verum bonum, quia est actus justitiae distributivae, quae est virtus specialis: unde Tertullianus loco citato cap. 14. inquit: Qui mala dicuntur, & delicta, & supplicia, passim, volunt eum conditorem intelligi malorum, ut & malitia auctor renuntietur: nos autem adhibita distinctione utriusque forma separatis malis delicti, & malis supplicii, malis culpa, & malis poenae, suum cuique partem definimus auctorem, malorum quidem peccati, & culpa Diabolum, malorum vero supplicii & poenae, Deum creatorem, ut illa pars malitia depunetur, ista justitia, malu condentis judicium adversus mala delicti. De his ergo creator proficitur, malis qua congruunt iudicium, quae quidem illis mala sunt quibus rependuntur, caeterum suo nomine bona, quae iusta, & bonorum defensoria, & delictorum inimica, atque in ordine Deo digna: Nec obstat dicere diversitatem effectuum necessario arguere pluralitatem causarum, non obstat inquam cause infinitae, & universali, qualis est Deus, qui cum sit infinita virtutis, & fecunditatis, quoslibet effectus producere potest, sive similes, sive disparatos, sive contrarios inter se, modo non repugnent divinae sanctitati, ut de factis ipsi repugnat malum culpa; quapropter Deus in Sym-

Marcionista

Dissol- vitur haeretica in- stantia.

Symbolo, merito dicitur creator Coeli & Terrae, visibilibus & invisibilibus omnium, licet sint diversi effectus. Sol est unus, cum ex scriptura, Eccles. cap. 4. vers. 8. non habeat secundum, habet tamen diversos effectus. Quia est causa communis, & universalis.

Adversus hanc responsum, Marcionista sic insurgunt. Crudelitas debet repugnare Deo, si bonus sit, sed ex Sacra Scriptura constat, dari Deum crudelem, seu illum, qui patrum delicta in filiis punitur: est usque ad quartam generationem, ut ipse Deus manifeste declarat, Exod. cap. 20. vers. 5. Igitur datur Deus malus; idque confirmant ex eo, quod si non esset alius Deus praeter Deum ipsum bonum, Adam non fuisset creatus, quoniam ipse Deus praeviderit eum peccaturum, & sic non creasset eum, cum Deus bonus maluisse non creare hominem, quam videre peccatum, quod per hominem illum intravit in mundum.

Ad primum respondeo, punire delicta patrum in filiis, non esse crudele, nec malum, nec iniustum, si filii sint parentum delictorum imitatores, quales sunt illi de quibus loquitur Sacra Scriptura, ut observat Tertullianus dicens: Quamquam si Evangelium veritatis accipias ad quos perveniat sententia reddentis in filios patrum delicta, cognosces ad illos scilicet, qui hanc ultro sibi sententiam fuerant interrogaturi, Sanguis illius super capita nostra & filiorum nostrorum. Ratio hujus veritatis est, quia filii sic considerati, sunt participes delicti parentum. Huic authoritati suffragatur scriptura, quae declarat loco a Polytheis citato, quod Deus punit filios usque ad tertiam, & quartam generationem, eorum qui oderunt eum usque ad quartam generationem, hoc est, in filiis: unde D. Augustinus lib. contra Adimantum Manichaei discipulum cap. 7. inquit: Intelligendum est, & illud rectum esse quod Deus retribuit parentum peccata filii, qui eum oderunt. Ex eo enim quod addidit, qui me oderunt, intelligi eos puniri peccatis parentum, qui in eadem perveritate parentum perseverare voluerunt. Tales enim non scivimus, sed potius justitia Dei, & sua iniquitate puniuntur: Igitur ex illa punitione, Marcionista nequeunt inferre, praeter Deum bonum, darnalium Deum malum, & crudelem.

Ad confirmationem dico, quod Deus non potest dici malus ob creationem hominis, nec debuit non creare illum, quamvis eum praeviderit lapsurum, quia non creavit eum peccatorem: creavit enim hominem rectum, teste Scriptura, quae asserit etiam quod Deus vidit cuncta quae fecerat, & erant valde bona. Nec creavit eum ut peccaret, nec debuit impedire eum ne peccaret, reliquerat enim eum in manu Consilii sui, hoc est, liberum; ideoque ut ejus libertas eluceret, debuit pati hominem labi in peccatum, ac proinde non Deo creatori, sed homini libertate sua male utenti tribuendum esse peccatum, ut notant SS. PP. & praecipue Tertullianus, lib. contra Marcionem cap. 9. dicens: Libertas arbitrii non est culpam respicit a quo data est, sed a quo non ut debuit, administrata est: Deus apposuit illi ignem, & aquam, vitam, & mortem, & dixit illi, Ad quaecumque volueris, porrigere manum tuam.

Instant iterum Polythei, & volunt ex duobus testamentis in Ecclesia receptis, duos inferre Deos. Nam (inquirunt) si esset tantum unus Deus, nulla esset contradictio in scripturis sanctis, quia contradictio solitudo est duorum, & si sit unus, est unus ignari, & indocti; At inter duo testimonia est maxima contradictio, vetus enim multa praecipit, quae novum prohibet, multa permittit, quae novum improbat, ut manifeste patet ex variis locis utriusque testamenti: ergo Deus veteris testamenti, non est Deus testamenti novi, vel si sit idem, est ignarus, & mutabilis, quod Deo repugnat.

Respondeo consequentiam esse falsam. Constat enim in Sacra Scriptura, nullam esse contradictionem formalem, & si aliqua videatur, judicanda est apparens dumtaxat, quoniam si in veteri testamento permittatur aliquid, quod prohibetur in novo, hoc debet intelligi sub diverso respectu, sub diverso tempore, vel sub diversa circumstantia, quae excusat in observantia praecipri, aut obligat, ut patet ex istis textibus, quorum unus est, Genes. cap. 2. vers. 18. Dixit quoque Dominus Deus, non est bonum hominem esse solum. Alius vero est D. Pauli 1. Corinth. cap. 7. vers. 1. Bonum est homini, mulierem non tangere, inter quos apud haereti-

cos aliqua videtur esse contradictio, quae tamen non est. Nam in priori textu, scilicet in veteri testamento, Deus loquitur absolute de communi bono speciei humanae per generationem propagandae, quod haberi non potest, nisi homo habeat uxorem: hinc est quod Deus statim post formationem Adae, ait: Faciamus ei adiutorium simile sibi. Et in posteriori loquitur de bono personali, & convenientiore homini Christiano in particulari ad perfectam Sanctimoniam anhelanti, quoniam liber ab uxore, & matrimonii vinculo, cogitat quae Domini sunt, ut sit Sanctus corpore & Spiritu. Ille vero, qui cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, & divivus est; idcirco inter hos duos textus, nulla est contradictio, cum quilibet eorum suam significationem habeat convenientem homini sub diversis respectibus considerato. Plura enim nobis conveniunt in uno tempore, aut in una circumstantia, quae in alio tempore minimè conveniunt, ut constat quotidiana experientia, ac proinde aliquid potest in uno tempore permitti, & in alio prohiberi.

Dicunt tandem, quod ex Apost. 1. ad Corinth. cap. 8. sunt Domini multi, & Dii multi, ideoque necesse est admittere Polytheismum; cum in Sacra Scriptura aliquando fiat mentio de pluribus Diis: Non est similis tui in Diis Domine: ego dixi Dii estis vos. Sed non nocet haec auctoritas D. Pauli, quia loquitur de Diis fictis, seu de Disgentium, qui Daemonia sunt: nos autem dum unicum Deum admittimus, loquimur de Deo vero, qui est super omnes Deos, seu Daemonia, qui sunt Dii eorum, qui verum Deum cognoscere nolunt, ut sint operum manuum hominum cultores, atque Idololatrae, quales erant Ethnici illi de quibus Apostolus sic scripsit ad Romanos cap. 1. vers. 21. & sequentibus: Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuro sunt insipientes cor eorum, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, volucrum, & quadrupedum, & serpentium, propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis, qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & servierunt creaturae potius quam creatori, qui est benedictus in saecula. Ad aliam auctoritatem dico, quod dum Sacra litterae, prophetas, iudices, & justos, appellant Deos, non loquuntur more gentium, quae sibi plures imple finxerunt Deos: sed quadam loquendi consuetudine significare volunt, excellentem aliquam functionem illis a Deo concessam.

Altero polytheorum ratio

ARTICULUS III.

Ostendit adversus Antropomorphitas, Deum esse Incorporatum.

ANNO Domini CCCLXXX. regnante Valente Imperatore. Et Damaso in Cathedra Petri sedente, duo viri haeretici, videlicet Selencus, & Hermias ambo Galatae, dixerunt cum Stoicis (teste D. Damasceno lib. de haeres.) Deum habere caput, brachia, caeteraque humana membra, ac proinde esse verum corporeum. Ita de illis, tradunt etiam D. Augustinus, Philastrus, & alii gravissimi Scriptores, a quibus haereticorum Cathalogum suscepimus. Est tamen inter ipsos non modica difficultas, videlicet an hi duo viri, sint Antropomorphitarum patroni, & inventores hujus haereticis materiam tribuentis Deo, qui prorsus Spiritus est, & Immortalis. Plures affirmant Tertullianum esse primum parentem Antropomorphitarum. Huic opinioni subscripsit sanctus Thomas 1. contra gentes cap. 20. ubi luculentissimis rationibus probat, Deum non esse corporeum, & statim addit: His etiam rationibus excluduntur deliramenta simplicium Paganorum, Tertulliani, Audeganorum, Antropomorphitarum qui Deum corporeis lineamentis figurabant, nam si Tertullianus dixerit, Deum esse corporeum, sicut Audegani, debet esse Antropomorphitarum auctor, quia est Audegani, antiquior. Hanc D. Thomae sententiam sequitur noster Alphonsus a Castro. Pro parte negativa stat D. Augustinus 1. de genes. ad litteram c. 25. ubi licet agnoscat Tertullianum aliquando corpus Deo finxisse, censet tamen eum revocasse tam absurdam sententiam; ibi enim inquit: Denique Tertullianus quia

Selencus Hermias

Resol- vitur difficultas.

dicuntur Dei: *Dii fortes Terrę nobementer elevati sunt.* Iudices Psal. 81. declarantur Dii: *Stetit Deus in Sinagoga Decurum.* Et Exod. cap. 32. personę Ecclesiasticę Dii vocantur: *Dii non detrahēs*, sed non obstantibus tot, tantisque Sacrę Scripturę textibus, ex quibus Polythei inferunt plurimetiam Deorum, tamen Antropomorphytę, non admittunt cum Manichęis, Marcionitis, & aliis, plurēs Deos, quia dicunt nomen Dei datum fuisse in Sacris paginis, Regibus propter participationem divini Imperii, quod Reges habent in subditos: *Moyfi* propter commisit miracula patranti virtutem; Magistratibus propter dominationem; iudicibus propter administrationem iustitię; & personis Ecclesiasticis propter imitationem divinę celsitudinis: igitur non debent inferre ex textibus, quos citant, Deum habere verę & proprię membra corporea, sicut non credunt, Reges, Iudices, Ecclesiasticos, esse verę & proprię Deos, sed debent credere prædicta membra convenire Deo tantum propter quamdam similitudinem, quia scilicet Deus habet perfectiorem eorundem membrorum virtutem, videlicet intellectum, quo videt omnia, quę videmus per oculos, & sic de cęteris: licet non habeat proprię & verę oculos, quos habet homo, nec cętera membra: quamvis sua infinita perfectione producat effectus perfectos, quos producit homo per oculos, manus, & pedes, sicut ob rationem jam memoratam, credunt, quod Moyfes in Scriptura nuncupatur Deus, quamvis non habeat verę divinitatem.

Dicunt tandem, quod Deus habet animam, ut patet in variis Sacrę Scripturę locis, sed sufficit adducere illud ad Hebr. 10. vers. 38. *Iustus meus ex fide vivit, quod si subtraxerit se, non placebit anima meę*: Sed anima mea est forma corporis: ergo Deus habet corpus. Respondeo ibi, animam sumi pro voluntate, à qua averfus non vivit, quia est peccator, & inimicus Dei. Non verò pro forma corporis humani, ut facillè colligi potest ex pluribus Sacrę Scripturę locis.

ARTICULUS IV.

Probat adversus Anomęos, Deum esse incomprehensibilem.

In hoc articulo, autoritate Scripturę convincendi sunt quidam hæretici, dicti Anomęi, aut Anomi, id est viri sine regula (exorti circę annum Domini CCLXXX. sub Constantino Imperatore, & Libero Papa.) Qui non minus impię, quàm stolidę dixerunt, Deum esse prorsus comprehensibilem ab homine, sicut à se ipso. Hujus scętę author teste Theophilacto in cap. 3. ad Ephes. fuit Eunomius natione Capadox, rusticus de gente satus, vir anima & corpore Leprosus, Arrii discipulus, artis dialecticę peritissimus, & tandem favore Eudoxii Constantinopolitani ordinatus Episcopus Cyzicene Ecclesię, à qua tamen sede à Cyzicenis merito eiecus fuit ob impię, quę seminabat dogmata, nedum contrā Spiritum Sanctum, quem nominabat creaturam, sed etiam contrā naturam divinam, quam volebat esse ex se cognoscibilem (sicut naturam creatam) & ponebat intrā latitudinem objecti intellectus humani naturaliter agentis: ut referunt S. Basilii epist. 166. ad eundem: Theodoretus lib. 4. hæreticarum fabularum. Theophilactus in cap. 3. ad Ephes. ut jam monui supra, & D. Hieronimus in illud Matth. 11. *Nemo novit filium, ubi inquit: evulso car Eunomius tantam sibi notitiam Patris, & filii, quantam alter utrum inter se habeant, iactitans. Quod si inde contendit, & suam insaniam consolatur, quia sequitur, & cui voluerit filius revelare, aliud est naturę aequalitate nosse, aliud revelantis dignatione.* Eiusdem hæresis defensor (teste Nicephoro lib. 9. cap. 17. histor. Eccles. apud Prateolum) fuit quidam vir hæreticus, nomine Aetius, genere Syrus, conditione Diaconus Antiochenus, & scęta Arianus, qui ferè eodem tempore, quo Eunomius dicebat, teste etiam D. Epiphano, hæres. 76. se suprā mortales omnes, non fide sola, sed propria & acquisita, aut naturali quadam scientia comprehendere Deum.

Hanc Anomęorum hæresim damnant Concilia, Lateranensē sub Innocentio III. cap. *firmiter* de summa Trinitate, & fide Catholica, ubi legitur: *Firmiter*

credimus, & simpliciter confitemur quia unus solus est verus Deus, eternus, immensus, incommutabilis, incomprehensibilis omnibus, ineffabilis &c. quę ibi legi possunt ab his, qui amplio rem exigunt explanationem; & Basileensē sub Eugenio IV. in quo Concilio damnata fuit hæc propositio: *Anima Christi videt Deum, tam clarę, & intensę sicut Deus se ipsum*, quam Augustinus de Roma Episcopus Nazarenus defendere ausus est in suis scriptis; nam it ex hoc Concilio, anima Christi nequeat comprehendere Deum, licet eum perfectius videat, quam Beati in Patria, ut credunt communiter Sancti Patres, & Theologi ob unionem hypostaticam, & plenitudinem gratię sanctificantis, sequitur ex eodem Concilio, quod hæreticum est, asserere, Deum esse comprehensibilem à creatura; cum Christus sit Perfectior, & beator Angelis, & hominibus. Nec valet dicere pro Anomęorum parte, Concilium Basileensē fuisse dissolutum. Non valet inquam, quia hæc condemnatio Episcopi Nazarenus, seu Augustini de Roma, facta fuit antequam Concilium dissolveretur, & fuit approbata per Bullam Nicolai V. qui successit Eugenio IV. ut habetur in summa Conciliorum in fine Concilii Basileensis.

Ratio affirmans contrā Anomęos Deum esse incomprehensibilem, est, quia, ut objectum aliquod comprehendatur, necesse est, quod cognoscatur totaliter & quantum cognoscibile est ex se, seu inquantum existit cognosci, ita ut virtus cognoscitiva intellectus omnino adæquet, & exhauriat objecti cognoscibilitatem, hoc est, ut sciat nedum an sit, sed etiam quid sit objectum illud essentialiter, & intrinsecę, nihil enim aliud intelligitur per comprehendere objectum: At hæc prædicata, tam divisa, quam coniunctim sumpta, non possunt convenire intellectui creato respectu Dei; quippe cum virtus intellectus creati sit finita, & petat virtutem infinitę cognoscitivam, ut intelligatur totaliter, & tantum, quantum intelligibilis est, sequitur quod non potest comprehendere, nec cognosci à creatura, eo modo, quo Deus cognoscit se ipsum, & quod solius increati, & divini intellectus est cognoscere divinam essentiam, in quantum cognosci potest, cum nulla sit creatura, quę habeat intellectum infinitum: quapropter Jerem. cap. 32. Deus dicitur, *magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu*, seu excedens non solum cognitionem, aut visionem nostram, sed etiam cogitationem. Ratio Apostoli ad Tim. cap. 6. est quia ad eum pervenire nequit mens nostra non apprehensiva (certum enim est Deum videri intuitivē à beatis, & sicut est in se, ut docet fides Catholica contrā Almaricum) sed comprehensiva: unde Ecclesiasticus cap. 43. ait: *ne laboratis non enim comprehendetis; quo eloquio suadet, visionem Dei comprehensivam, esse prorsus impossibilem omni creatura, quantumvis adjuncta; nedum de potentia ordinaria, sed etiam absolutę, & divinitus, ut post plures doctores testari videtur Venerabilis Beda eleganter exponens illud Joan. cap. 1. *videbimus eum sicuti est*, ubi inquit: *promittitur nobis videre Deum nam comprehendere concedi non potest.**

Hujus veritatis argumentum est. Quia Deus nequit creaturis conferre suam cognitionem infinitam, quę se cognoscit, & sine qua comprehendere non potest; licet valeat se illis manifestare, quoniam hæc cognitio, cum sit operatio merę divina, & increata, sequitur esse divinum, ut potè intellectum increatum, qui creaturis maxime repugnat, sicut repugnat quod creatura sit Deus, qui cum sit essentialiter singularis, in ipso solo esse possunt perfectiones, aut potentię increatę, & infinitę. Huic rationi addenda est alia, nimirum quod Sancti Patres, & præsertim Cyrillus Hierosolymitanus Cateches. 6. probant adversus Mæcedonianos, Spiritum Sanctum esse Deum, Patri & Filio consubstantialem. Quia scrutatur omnia profunda Dei. Itaque nulla creatura potest, nedum naturaliter, sed etiam divinitus, comprehendere Deum. Quia nequit esse Deus, sicut Deus noster.

Divus Augustinus Epist. 112. ait: *eam quę in Deo habitat plenitudinem divinitatis, nemo enim de virtutibus caritas D. lesibus valet conspiciere, nemo mento, aut oculis comprehendere, & lib. 4. de genef. ad litteram cap. 6. etiam si nos, sicut mortales & peccatores, corda mundissima, & mentes simplicissimas gereremus, sancti quoque Angelis jam equales essemus,*

Concili- um Basileens.

Augusti nus de Roma :

Deus est incomprehensibilis.

Creatura non potest habere cognitio- nem qua Deus se cognoscit

Autho- ritas D. Augustini

non utique nobis ita notā offer divinitus substantia, sicut ipse sibi. Hęc autem divinā substantia, seu Deus cognoscit se cognitione comprehensiva (quàm Eunomiani temerè tribuunt intellectui creato) alioquin non comprehenderet se. Quod est falsissimum, cum sit omnificiens, habeatque cognitionem infinitam, cuius objectum primarium, & motivum, est essentia, aut substantia divina, ut docent communiter Theologi. Nec esset perfectissimè beatus quoniam beatus est comprehendere summum bonum, quàm videre illud visione simpliciter intuitiva, quā in cœlo vident eum de facto beati; ideoque nullus intellectus creatus sive Angelicus, sive humanus, potest comprehendere Deum; hoc est, cognoscere eum, aut intelligere penetrare, quantum est cognoscibilis, & penetrabilis à se ipso; & nullus est qui possit sine impudentia, & temeritate dicere cum Eunomio: *Tam Deum intelligo, quàm me ipsum*; teste D. Epiphano hæres. 76.

Merito igitur insolentissimus, impudens, & temerarius à D. Epiphano proclamatur Eunomius, cum intendat, Creaturas intellectuales elevare ad perfectionem ipsis repugnantem, & soli Deo propriam; nam (inquit) Div. Gregorius Nissenus orat. 12. adversus eundem hæreticum (in quo hunc errorem refellit) *si itaque inna creatura, qua vestros usque ad sensus pervingit, modum humana cognitionis superat, quomodo qui sola voluntate universum constituit, in nostra comprehensione contineretur. Vanitas hæc, & furor falsus, sicut ait Propheta, putare incomprehensibilem cogitationem alieni concessisse esse.*

Eodem ferè modo contrā Eunomium argumentatur D. Basilius loco supra citato: *ibi enim habet: Dicit itaque formicam nobis naturam, qui eorum, qua natura sunt, scientiam cum fastu se prædicat assecutum, atque ita demum de potentia illa omnem intellectum superante, disputet. Si verò scientia minutissima formica nondum est assecutus naturam, quomodo incomprehensibilem Dei potentiam imaginatione tua comprehensam esse gloriaris? His verbis D. Basilius merito Eunomium ridet tamquam delirantem, & insanientem, quod diceret, se Deum comprehendisse eodem modo, quo Deus videt se, & comprehendit se, ac si diceret, quod ipse est Deus, aut quod Deus est creatura; cum velit, Deum, & creaturam esse ejusdem cognitionis: Nam si non potuerit minutissima animalia comprehendere, quomodo potest absque impudentia asserere, se comprehendisse Deum omnium creatorem, qui est Deus verè absconditus (Teste Isaya) & longè, imò infinitè excedit ea, quę fecit; nulla sanè adinventi potest ratio, quę Eunomium valeat à dementia excusare apud scętatores suos. Quemadmodum enim solus insipiens dicit in corde suo, non est Deus, teste Propheta regio, Psalm. 13. ita etiam solus insipiens potest dicere, Deum comprehendere sicut ipse se comprehendit, ut ipsum Eunomium dixisse refertur: cum non minus delirium sit admittere in homine tantam virtutem cognoscendi, quantam habet Deus de se ipso, & quantum exigit, ut intrinsecę, adequatę, & perfectę cognoscatur, quàm nullum Deum admittere; quoniam eadem ratio naturalis, quę nos docet, Deum existere, nos utique docet, ipsum Deum nobis perfectionem esse, nedum in essendo, seu in ratione entis, & substantię, sed etiam in operando, ac proinde ipsum solum se comprehendere posse propter intellectus sui infinitatem, quę unicuique intellectui creato repugnat, sicut ei repugnat ens divinum & increatum. Ratio hujus repugnantię est, quia operari sequitur esse, ut docent communiter Philosophi; ideoque cum Deus habeat esse sibi specificè proprium, certum est, quod habet etiam operationem sibi ita propriam, ut nequeat convenire creaturis, & per consequens ipse solus potest se comprehendere.*

Eunomius clamando se comprehendere Deum, nullam rationem assignabat, nullamque adhibebat probationem, ut testatur Theodoretus lib. 4. hæreticarum fabularum cap. 3. dicens: *Debasatus in hunc modum adversus veritatem Eunomius, morbum in dies augere studebat: ausus est enim dicere, se nihil ex rebus divinis ignorare, sed ipsam Dei essentiam exaltè se nosse, eandemque de Deo notitiam habere, quam Deus ipse habet de se ipso, ad hunc ab illo favorem perducti, qui ipse postem hausserunt, audent aperire profertur se ita Deum nosse, ut ipse se ipsum.* Idem refert

Socrates lib. 4. cap. 17. ubi ait: *Ipsius Eunomii verba audiamus, & sic enim loquitur: Deus de sua ipsius essentia nihil plus intelligit, quàm nos, neque ipse magis est cognita, & perspecta, quàm nobis, sed quod nos de ea scimus, idem omnino & ipse scit, ac rursus, quod ille novit, idem in nobis vixisse reperies*, quibus testimoniis constat, Eunomium absque ulla ratione, sed solum impudentia, aut temeritate attentasse, incomprehensibilitatem Dei impugnare, non obstantibus tot, tantisque Scripturę Sacrę autoritatibus, quibus suaderetur, Deum solum posse comprehendere se. Probabile quidem est quod si ipse Eunomius aliquam rationem habuisset, refertur à doctoribus, à quibus refertur ipse hæresis.

Nihilominus Eunomii scętatores, qui gloriari noluerunt sicut ipse Eunomius, se comprehendere Deum, dixerunt, ipsum Deum esse comprehensibilem, & de facto comprehendi ab illis, qui viderunt eum in terra, & qui de facto in patria intuitivē vident eum. Idque probantur autoritate Sacrę Scripturę, & præsertim ex illo Joan. cap. 3. *Cum apparuerit, similes ei erimus; quia videbimus eum sicuti est*; indè enim concludebant, Beatos esse similes Deo, non in essendo, quia habent naturam infinitam, sed in cognoscendo, ac proinde beatos videre Deum eodem modo, quo Deus videt se; hoc est intuitivē, & comprehensivē, quoniam hæc similitudo cognitionis fundatur in æqualitate objectiva, seu in objecto, quod à Deo, & à Beatis videtur, quod quidem objectum est Deus. Sed à veritate plurimum aberrant. Quia hæc similitudo est tantum objectiva, id est significat quod anima est beata eodem objecto, quo beatus est Deus, sed non eodem modo, neque in eodem gradu perfectionis, & felicitatis. Hęc similitudo non est intensiva, ita ut beatus videat Deum sicut ipse se videt, sed extensiva, ita ut beatus videat in Deo id, quod est in ipso, scilicet essentiam, attributa, & personas, cum scriptura asserat, quod cum apparuerit, videbimus eum sicuti est (seu habentem omnes perfectiones) sed non æqualiter, quoniam hoc est impossibile, ut observat D. Aug. serm. 38. de temp. ubi inquit: *Attingere aliquantum se mente Deum, magna beatitudo est, comprehendere autem omnino impossibile est.*

Idem fidei Catholice principium confirmat D. Gregorius lib. 10. moral. cap. 7. exponens illud Job. cap. 11. *Forstā vestigia eius comprehendes*, ubi inquit: *in retributionis culmine reperiri omnipotens per contemplationis speciem potest, sed tamen ad perfectum non potest, quia si hunc in claritate sua quandoque conspiciamus, non tamen ejus essentiam plene contuemur*, hoc est, non comprehendimus, quoniam per plene contueri, aut per cognitionem plenam, comprehensiva intelligitur, quę est ea, qua objectum videtur totaliter, & ita exhauritur ipsius cognoscibilitas, ut non possit nobiliori, nec perfectiori modo cognosci. Talis autem modus cognoscendi Deum, non hominibus, nec Angelis, sed soli Deo competit. Quia ipse solus habet virtutem cognoscitivam infinitam, quę totam objecti cognoscibilitatem exhaurit, ejusque naturam & principia intrinseca omni ex parte cognoscit, & comprehendit. Nam inquit D. Augustinus lib. 12. de civit. 18. *Quidquid scientia comprehenditur, scientiæ comprehensione finitur.* Undè cum Deus nequeat visione, aut cognitione humana finiri, hoc est, ab humana cognitione excedi, nec includi, licet videatur intuitivē ab ipsa in regno cœlorum, sequitur quod nequit comprehendere ab intellectu humano, qui cum sit finitus, potest verè (adjuvante lumine glorię) Deum attingere, quia hoc lumen elevat eum ad ordinem supernaturalem ut dicemus contrā Begardos, & Beguinas in proprio articulo. Sed nequit eum comprehendere, ut probant plures Theologi ex his verbis Job. 11. vers. 8. *Excelsior cœlo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? longior terra mensura ejus, & latior mari.* Quibus suadetur Dei cognoscibilitatem excedere virtutem intellectivam hominum, etiam elevatam per lumen glorię; affirmat enim scriptura in hoc textu, Deum esse suprā capacitatem creatę intelligentię, tam Angelicę, quàm humanę, sicut est suprā omne tempus quod continet: nam, inquam, si cœlum & terra nequeant eum capere, nec mens humana eum comprehendere poterit.

Joan. c. 3

D. Gregorius

D. Aug.

Affirmat contra Secundinistas, Deum esse immutabilem.

Quidam Manichæi discipulus, aut Manichæorum sectator, nomine Secundinus, qui ad D. Augustinum scripsit epistolam, qua eum toto conatu hortabatur, ut ad Manichæorum sectam, à qua Christianus factus, defecerat, redire dignaretur, ut testatur idem Sanctus Doctor in libro, quem scripsit contra eundem hæreticum, dicens: Secundinus quidam non ex eis, quos Manichæi electos, sed ex eis, quos auditores vocant, quem nec facio quidem noveram, scripsit ad me velut amicus, honorificè oburgans, quod oppugnarem litteris illam hæresim, & admonens na facerem, arguo ad eam potius sectandam exhortans, cum ejus defensione, & fidei Catholice reprehensione, huic respondi, sed quia in ejusdem opusculi capite, non posui quis cui scriberet, non in Epistolis, sed in libris habetur. Ille autem Secundinus, cæteris Manichæis longe nequior refertur, nedum quia D. Augustinus in damnationem sequi trahere voluit, sed etiam quia eorumdem Manichæorum erroribus unum addidit; etenim anno CCCCV. sub Arcadio Imperatore & Innocentio hujus nominis Papa primo, præter errores, qui tribuuntur Manichæis, quosque ipse tuebatur, docuit alium sibi proprium, upote, Deum esse mutabilem, & sic factam sui nominis condidit, & Discipulos suos Secundinistas appellari voluit, ut testatur D. Augustinus in libro, quem composuit contra eundem hæreticum, in quo illum itæ, suorumque veniæ carpens, fallacem ejus benevolentiam prorsus reiicit, eumque mirandum in modum hortatur, ut ipsemet relicta sua perfidia, ad Catholicam fidem revertatur, suadendo, & solidissimis rationibus ostendendo, hanc ipsam fidem esse eam, in qua Deus facit sanctos suos, & sine qua impossibile est placere Deo.

Hæc Secundinistarum hæresis, quæ non solum immutabilitatem Dei, sed etiam aternitatem ejus impugnat (quia aternitas non est specialis perfectio distincta ab immutabilitate, ut docent communiter omnes Theologi) damnatur in Concilio Lateranensi IV. cap. 1. De fide & summa Trinitate, ubi habetur: Firmiter credimus, & simpliciter confitemur quod unus solus est verus Deus, æternus, immensus, & immutabilis. Et Patiter & in Symbolo D. Athanasii, quod Deus affirmatur æternus, hoc est, omnino immutabilis.

Hanc ipsam veritatem diferto testimonio commendat Sacri Scriptores, & præsertim Moyses in lib. Num. cap. 23. vers. 19. ubi ait: Non est Deus quasi homo ut mentiar, nec ut filius hominis ut mutetur. Homo autem mutabilis est simpliciter: Igitur Deus simpliciter est immutabilis; alioquin esset quati homo. D. Jacobus in Epist. Cathol. cap. 1. vers. 17. qui cum Deum Patrem luminum appellasset, statim subdit: Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Paulus 1. ad Thimoth. cap. 6. de Deo loquens ait: Qui solus habet immortalitatem. Quæ verba exponens D. Augustinus lib. 23. in Joan. ait: Quid est ergo quod ait Apostolus de Deo, qui solus habet immortalitatem, nisi quia hoc aperit dixit, solus habet immutabilitatem, qui solus habet veram æternitatem.

Et lib. 11. confess. cap. 10. in quantum quisque non est quod erat, & est quod non erat, in tantum moritur & oritur. Unde ex eo quod Deus non habet ortum, nec interitum, est omnino immutabilis. Propheta Regius Psal. 101. Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Hoc est (ut inquit D. Chrysostomus) tu verò immobilem habes naturam, & mutatione præstantiorem: Igitur Deus est immutabilis: non enim est sicut filius hominis, ut mutetur, sed est ens æternum, immensus, incomprehensibile, dicens Malach. 3. de se ipso: Ego sum Deus & non mutor. Et Deuteron 32. vivo ego in æternum. Hoc est, sum omnino immutabilis, tum quia quod mutatur definit esse id quod est, & fit id quod non erat. Hoc autem repugnat enti æterno, quod semper fuit & semper erit id quod est; tum quia aternitas, & immutabilitas sunt una, eademque perfectio, ut colligitur ex illo Tertulliani adversus Hermodem cap. 37. Leges æternitatis sunt ut demutationem pati non possit, & ex illo D. Augustini lib. 4. de Trinit. cap. 18. vera immortalitas, vera incorruptibi-

litas, vera immutabilitas ipsa est æternitas. Hæc omnia probat ratio. Nam si Deus esset mutabilis, ut voluit Secundinus Manichæi Discipulus, mutaretur à se, vel ab alio ei extrinsecò; cum non sit alter mutationis modus. Non à se, quia quidquid à se ipso mutatur, vel in melius, vel in deterius, vel in æquale mutatur, nullus est alius mutationis terminus. Deus autem cum sit infinitè perfectus, essentialiter summè bonus, & singularissimus, nequit mutari in deterius, nec in melius, nec in æquale; ea enim, quæ essentialia sunt, inseparabilia sunt à re cuius sunt essentialia. Et illud quod est omnino singulare, & omnia excedit, nequit mutari in æquale, quia æquale non habet. Neque potest Deus mutari ab alio, quia omne quod mutatur, imbecillius est eo, quod mutat. Quoniam hoc agit, & illud patitur. Deus autem nequit pati aliquid in se, ac proinde est omnino immutabilis. Non enim mutatur loco, quia ubique est. Non tempore; quia æternitas simul est. Non forma, quia unus actus est. Unde, inquit Doctor Seraphicus, in 1. dist. 8. art. 2. quæst. 1. mutationem secundum formam tollit simplicitas, secundum tempus tollit æternitas, secundum locum tollit immensitas, & ideo in Deo est summa stabilitas.

Idem docet D. Augustinus, tract. 4. in primam Epistolam D. Joannis ubi ait: Non solum Deus vocatur ens, sed verè est immutabile ens, semper manet, mutari necit, nulla ex parte corrumpitur, nec proficit quia perfectum est, nec deficit quia æternum est. Et D. Hilarius in Psal. 2. ait: Deus beatus atque perfectus, perfectum non eget cui nihil deest, de mutatione non novus est, qui origine caret, ipse est, qui quid quod est, non aliunde est: in se, se est, secum est, ad se est, suis sibi est, & sibi ipse omnia est, carens omni demutatione novitatis. Deinde hæc mutabilitas si in Deo esset, proveniret ab intrinsecò, vel ab extrinsecò. Non primum. Quia est ens à se, à nullo dependens, simpliciter infinitum, & perfectum. Non secundum, quia nulla est causa, quæ illum mutare valeat: cum sit ens supremum omnia regens, & continens.

Denique divina immutabilitas probatur ex illo Exod. 3. ubi Deus ait: ego sum qui sum, quo significatur, Deum semper, ac per omnia, esse eundem, hoc est, immutabilem: quod autem mutatur, non omnino idem est quod antea fuit: Itaque dum Deus dicit, quod est id, quod est, indicat quod est omnino immutabilis essentialiter, ut docet Divus Augustinus serm. de Rubo Moysis, qui est 17. de diversis, ubi ait: Ea que mutantur non sunt, quia non permanent, quod autem mutatur fuit aliquid, & aliquid erit, & non tamen est, quia mutabile est, ergo immutabilitas Dei, isto vocabulo se dignata est intrinsecò: ego sum qui sum.

Immutabilitatem Dei impugnant hæretici ex illo Sap. 7. vers. 24. Omnibus mobilibus mobilior est sapientia. Inde enim concludunt, Deum esse mobilem, ac proinde mutabilem, quia in sacris paginis dicitur sapientia. Sed hæc ratio non valet, quia scriptura affirmans, sapientiam esse mobiliorem omnibus mobilibus, intelligenda est causaliter, activè, & effectivè, ac si diceret, quod sapientia, aut Deus magis movet, & vim agendi creaturis magis tribuit, quam quodcumque mobile, ideoque non sequitur ex illa autoritate quod Deus mutetur, sed solum sequitur quod magis mutat, movet, & agit creaturas, quam una creatura aliam: ibi enim, mobile, non sumitur pro eo, quod potest moveri; alioquin ex illa autoritate sequeretur, quod Deus est magis mutabilis, quam creatura, quod est manifestè falsum. Ita respondet Doctor noster Seraphicus D. Bonaventura, & merito, quia hæc verba Ariæ autem ubique propter suam munditiam: quæ immediate sequuntur tanquam causa hujus mobilitatis, denotant sapientiæ actionem, & efficaciam respectu creaturarum, quæ à Deo mobiles sunt, & moventur tanquam à primo motore, idcirco scriptura non loquitur de mutabili, aut moto, sed de motore.

Dicunt insuper. Id quod fit, quod non erat, mutatur, cum transeat de non esse ad esse, & de una forma ad aliam; sed Deus ante Verbi incarnationem non erat homo, & in ipsa incarnatione factus est homo, ut docet fides Catholica ex illo Joan. Verbum caro factum est: ergo Deus est verè, & entitativè mutabilis. Respondet, argumentum hoc nullatenus favere Secundino,

dino, nam ut aliquid mutetur dum fit id, quod non erat, necesse est quod hoc fiat per conversionem unius substantiæ in aliam, ut patet in mutatione aquæ in vinum in Cana Galilææ. Vel per receptionem novæ formæ informantis, aut inherentis, vel inherentis, ut patet in formis substantialibus, & accidentalibus, quibus subiectum transit intrinsecò de uno esse ad aliud. Verbum autem caro factum est, non receptione novæ formæ informantis, aut inherentis. Nec conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum, seu divinitatem, cum qua subsistit in eodem supposito increato, ut docent communiter Theologi, & Sancti Patres contra Nestorium, & præsertim D. Athanasius in suo Symbolo. In incarnatione Verbi nulla advenit divinæ personæ unio, nullaque relatio, idcirco cum Verbum nullum receperit accidens, non potest dici mutatum.

D. Bonaventura.

Exod.

Responsio ad Secundinistas.

In incarnatione verbi nulla fuit mutatio.

Impugnat Photinianos, immensitatem Dei negantes.

Circa divinam immensitatem errarunt veteres Philosophi, constat enim testimonio Iustini martyris in Parænetico, & D. Dhomæ 3. contra gentes cap. 66. plures ipsorum, præsertim Platonem, & Aristotelem 1. de cælo cap. 3. & alibi, credidisse, Deum esse tantum in primo cælo, & in parte orientali, ut primum omnium motorem, & in ea parte residere, unde motus celestis erat incipiendus. Ipse enim Aristoteles omnium Philosophorum facile princeps in libr. de mundo, loquens de Deo ad Alexandrum declarat se hujus erroris authorem, conferendo Deum cum Rege Persarum, his verbis: sicut enim (inquit) ille in regia urbe Ecabatans, aut Susis commorari solebat, & inde reliquas sui imperii civitates gubernabat, ita Deus in cælo est, & inde reliquas mundi partes regit, & gubernat. His adveniendi sunt Stoici, qui, teste Tertulliano apolog. adversus gentes cap. 47. Deum constituebant extra mundum circa convexam cæli superficiem ad instar sigilli affidentis suæ rotæ, quam movet. Sanè deploranda erat hæc Philosophorum cæcitas, qua tantum homini tribuebant, quantum Deo, sed magis deploranda atque inexcusabilis fuit hæc ipsa cæcitas in Judæis, qui Prophetarum oraculis illustrati ceciderunt in errorem veterum Philosophorum, & crediderunt, Deum esse præsentem in templo Jerosolymitano dumtaxat, ut refert D. Hieronimus in illud Isa. cap. 66. Cælum sedes mea. Porro, omnium scilicet Philosophorum & Judæorum delirio, est aliud majus; etenim turpius erravit Photinus magni ingenii, eruditionisque non infimæ, & acutæ eloquentiæ vir, natione Pannonius, aut Galata, ut quidam volunt, conditione Episcopus Sirmienis (à Marcello Ancirano ordinatus) sed Pauli Samosatani hæretici, hæreticus discipulus, & successor, qui variis magistris sui impietatibus aliam adde-re voluit adversus Authoris mundi immensitatem. Docuit enim tempore Constantii Imperatoris, & Julii primi summi Pontificis anno circiter CCCXLVII. Deum esse singulum, ac solitarium, id est in uno ac determinato loco inclusum, ut colligitur ex Socrate lib. 2. cap. 14. & ex aliis scriptoribus.

Hujus gravissimi erroris patrociniū scriptis editis suscepit Augustinus Streucus Eugubinus, qui explicando tertium versiculum Psalmi 138. Intellexisti cogitationes meas de longè, ait: de cælo, quo non est à terris remotior locus, id quoque mirabilissimum est, maximamque divina scientia testimonium, nam id quoque prorsus est incredibile, maximoque suspensum, ut cum Deus, cuius statio longius distat à terris, quam Ortus ab Occasus, ibi tamen consistens, ut omnium gentium vetustissimorumque hominum, ut ait Aristoteles, est consensus, videat quidquid geritur cælo & terris. Idem explicans hunc versum: Si ascendero in cælum tu illic es, ait: ut igitur sol est in cælo corpore ac situ, & statione sua, terras autem luminibus illustrat, omnia prospiciens, talem necesse est, & nos cogitare Deum, qui quidem essentia, & presentia sit in cælo, spiritus autem ejus, & cognitio & scientia usquequoquoque perveniat. Ex quibus verbis manifestè patet, ipsum Augustinum Streucum Eugubinum in errorem veterum Philosophorum, Judæorum, Photinianorum, & aliorum infra citandorum, incidisse contra veram Ecclesiæ mentem.

His Philosophis, Judæis, & hæreticis adjungendi sunt Polythei, & Antropomorphytæ, nam illi asserendo, duos esse Deos, unum bonum, alium verò malum, credunt, quod nullus est immensus, etenim unicuique proprium locum constituunt, ut notat D. Augustinus libr. contra Epistolam fundamenti cap. 21. ubi refert quod Manichæi, nè Deus bonus, Dei mali contactu, & consortio, malus fieret, collocabant eos in distinctis regionibus mundi, ut Deus malus non esset simul cum Deo bono, & nè Deus lucis à Deo tenebrarum contaminaretur, idcirco nullus erat ubique præfens. Antropomorphytæ verò credendo, Deum habere corpus humanum, & figuram, credebant utique ipsum Deum esse in loco circumscriptivè determinato, ut

Deus non mutatur appellatioibus.

Psal. 37.

Mira D. Aug. explicatio.

Plato.

Aristor.

Stoici.

Photinus.

Eugub.

Polythei, Antropomorphytæ.

ut substantia corporea, quae, & extensa proprium est, atque essentialia, ac proinde Deo etiam conveniret haec proprietates, nimirum esse in loco determinato, si ipse Deus esset corporeus.

Concilium Mediolanense

Sirmianenses Lateranense

Symbolum Athanasianum

Pro divina immensitate stabilenda contra Photinianos, atque credenda contra eosdem, stat Ecclesiastica declaratio in Concilio, Mediolanensi celebrato CCCLVII; in Sirmianensi CCCLI. in quibus damnatus fuit Photinus; in Lateranensi sub Innocentio III. de summa Trinitate & fide Catholica, cap. firmiter, ubi habetur: firmiter credimus, & simpliciter confitemur quod unus solus est verus Deus, aeternus, Immensus &c. Eadem veritas firmatur in Symbolo D. Athanasii nomen merito praefertur, in quo dicitur: Immensus Pater, Immensus Filius, Immensus Spiritus Sanctus; non tamen tres immensi sed unus immensus. Sunt plures in iure Canonico textus, quibus divina immensitas indicatur, sed eos omitto, ut citius Scripturae Sacrae autoritate vindicetur à praedictorum haereticorum calumniis.

Jerem.

Chrysol.

Deus immensitatem suam manifeste ostendit in variis Sacrae Scripturae locis, & praefertim in cap. 23. vers. 24. Jeremiae, ubi habetur: Si occultabitur vir in absconditiis: & ego non videbo eum, dicit Dominus? nunquid non caelum, & terram ego impleo? Nullus est igitur locus, sive in terra, sive in caelo, in quo Deus non existat, ut suadet hoc verbum impleo; aut in quo non sit praesens, non sola praesentia virtutis, qua sol est in omnibus inferioribus, sed etiam praesentia reali, vera, & substantiali, qua anima rationalis est praesens omnibus partibus corporis humani, & in ipsis subsistit (si informandi modum excipias) quemadmodum enim quaelibet pars corporis humani, est, vivit, & movetur in anima, ita nos in Deo vivimus, movemur, & sumus; cum non absit ab unoquoque nostro, Act. cap. 7. idque suaderetur autoritate D. Chrysostomi sic exponens eadem verba Actuum: Adeo prope est ut sine ipso viri nequeant... quemadmodum non potest ignorari aer ubique diffusus, qui non longe ab unoquoque nostrum est, vel potius nobis inest, ita neque Opifex omnium; cum sit ubique praesens, & habeat substantiam infinitam, non solum in operando scilicet praesentia virtutis, sed etiam in essendo, id est praesentia suppositi, juxta illud Sap. cap. 1. vers. 7. Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis; idcirco nulla est creatura in orbe terrarum, in qua Deus non sit, & cui non sit praesens, praesentia substantiali. Idem sentiunt communiter Sancti Patres.

D. Aug.

Deus ubique

Unde Propheta Pl. 138. ait: qui ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in caelum, tu illic es, si descendero in infernum, ades; si sumsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris, etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Nam ibi non loquitur de sola praesentia virtutis, cum dicat tu illic es; quod indicat substantiam, & suppositum. Nec loquitur de praesentia acquirenda, cum non dicat: Tu illic eris, sed es, aut ades. Et Isaias cap. 66. ait: Caelum sedes vestra, terra autem scabellum pedum meorum, ut inde videamus, Deum esse ubique praesentem, nam per extrema; utpote caelum & terram, significantur media, humano loquendi more, quia videlicet, quemadmodum homo occupat totum spatium, quod est inter caput, & pedes ejus, ita Deus, sublata imperfectione quantitatis, & corporeitatis, replet caelum & terram, atque quodcumque spatium, quin caelo, & terra claudatur, ut publice confessus est Salomon li. 3. Reg. c. 8. ver. 27. dicens Deo: Caeli caelorum te capere non possunt. Ratio est. Quia est immensus, & excelsior caelo, qua immensitate ut praesens substantialiter omni creatura, totique universo, in quo nequit comprehendi, licet in ipso comprehendatur omnes creaturae; ut monet D. Augustinus lib. 7. de civit. Dei cap. 30. dicens: Deus ubique totus, nullis inclusus locis, nullis vinculis alligatus. Ex nulla parte mutabilis impletur caelum, & terram, praesente potentia, non assente, nec indigente natura: quippe cum sit omnino independens, nullatenus dependet à loco.

Deus ubique

Insuper Deus operatur ubique, ut ex variis Scripturae locis constat, & naturali lumine demonstratur. nam si nullus possit negare quod Deus omnia regat, gubernet, atque conservet, necesse est quod in omnibus operetur, quia conservatio nihil aliud est, nisi

continuata productio, haec autem operatio non est tantum operatio suppositi praesentis; alioquin virtus, qua Deus producit, & conservat omnia, qua in terris sunt, quaque adjuvat quodcumque agens, esset distincta à natura divina, & producta à Deo, cum non esset in loco, in quo Deus est, nec Deus esset in loco, in quo esset haec virtus, ut patet in sole, qui est substantialiter in caelo, & virtus ipsius in visceribus terrae, ac proinde esset creatura, quoniam omne quod extra Deum est, creatura est. At hoc, id est, Deum conservare omnia per aliquid à se creatum, est falsissimum, quia creatura non potest aliam creaturam conservare; cum omnes & singulae creaturae aequaliter indigeant conservari: solus enim Dei est haec potestas; ergo Deus operatur ubique per se, & realiter, subindeque est praesens cuilibet creaturae praesentia reali, & suppositi; quoniam quaelibet creatura indiget conservari ab eo, à quo principaliter acceptit esse.

Anastaf. Synaita

Hebr.

Psal. 118.

Illud verum esse confirmat Anastafius Synaita in secundo contemplationum Exameron, dicens: Quomodo aer implet omnia, & nullus est locus eo vacuus, ita etiam universorum Deus implet omnia, & nullus est locus eo vacuus; Atqui aer non secundum aliquam virtutem à se distinctam, sed secundum quantitatem suam replet omne vacuum; ergo Deus substantia sua replet omnem locum, & in omni loco operatur operatione suppositi, & praesentia reali: nulla est enim creatura invisibilis in conspectu ejus, quoniam omnia nuda, & aperta sunt oculis ejus, inquit Apostolus ad Hebr. 4. Non quod quaelibet creatura sit ubicumque est Deus, sed quia Deus est ubicumque sunt creaturae. Et in ipsis ita operatur; ut nullus sit, qui ex ipsis operatione non colligat, Deum esse realiter praesentem; quemadmodum nullus est, qui non colligat praesentiam aeris ex respiratione, sine qua nullus potest vivere. Ratio hujus comparationis est, quia in Deo vivimus, movemur, & sumus. Quia ipse est primus motor omnia movens, & prima causa omnia producens, & conservans.

Photiniani dicunt, Deum esse ubique per potentiam, & cognitionem, non verò per essentiam. Nam (inquunt) sol operatur in visceribus terrae, quin in ipsis sit per substantiam, & Rex imperat per totam regnum, quamvis in uno loco tantum sit praesens, praesentia suppositi. At non valet haec ratio, nec potest inferri ex Sacra Scriptura. Nam dum Propheta ait: Quo à facie tua fugiam. Manus tua deducet me, loquitur de praesentia reali, & suppositi, ut jam monui supra, quia haec duo verba demonstrant suppositum à quo fugere non poterat propheta ipse, volens inde nobis insinuare, Deum esse ubique praesentem. Unde Psal. 118. vers. 151. ait: Prope es tu Domine, & omnes viae tuae veritas, quibus suadet, se loqui de Deo secundum substantiam, & praesentiam realem respectu omnium creaturarum, quia proximitas non est modus virtutis, nec alicujus operationis, sed substantiae, & operantis; cum per hanc particulam, prope, solitè intelligatur substantia instantia. Unde Apostolus volens convincere Judaeos credentes, Deum posse concludi loco seu templo Jerosolymitano, ait: Non longe est ab unoquoque nostrum id est, prope est, seu praesens, aut non distans; ergo Sacra Scriptura loquitur de praesentia substantiae. De haec quidem praesentia convincendi erant Judaei cum eodem Apostolo disputantes Jerosolymis.

Tandem sic insurgunt haeretici: Deus specialiter dicitur esse in Caelo, ut inferitur ex illo Psal. 113. Caelum Caeli Domino, terram autem dedit filiis hominum, quo demonstratur, hominem non esse in Caelo, nec Deum in terra. Haec quidem locutio est restrictiva, tam respectu Dei, quam respectu hominum. Et quemadmodum admittit ita hominem in terra, ut non sit in Caelo praesens; Ita etiam in Caelo ponit Deum, ut non sit praesens terrae, subindeque declarat, Deum non esse immensum, nec ubique praesentem.

Respondetur hanc rationem esse nullam, nam Propheta non potuit intendere exclusionem praesentiae Dei à terra, sicut excludit praesentiam hominis à Caelo, ut manifestat ex verbis Psal. 138. supra relatis, & ex Psal. 23. ubi ait: Domini est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo. Nam si terra sit Domini, non fuit ita homini data, ut Deus non sit in ipsa,

Reicitur ratio haereticorum

sa: collatio autem illa terrae facta homini, non continet plenum dominium excludens Dei praesentiam; nec ita statuit praesentiam creaturarum, aut earumdem in terra habitationem, ut excludat habitationem Dei, sed solum continet obligationem excolendi eam, ut inde homo reciperet, unde possit sustentare se. Vel dico cum Theodoro in Pl. 122. quod Deus dicitur in caelis habitare, non veluti loco circumscriptus, sed veluti laetans caelestibus virtutibus, quae caelos incolunt. Aut dico cum Alcuino lib. 2. de Trinit. cap. 5. quod haec verba Propheta ostendunt tantum majorem, atque perfectiorem veri Dei cognitionem, esse in caelis, in Angelis, & in Sanctis Animabus, quam in Animabus Justis, quae sunt in terra: ideoque ex illa autoritate, Photinus absque ullo fundamento excludit praesentiam realem Dei à terra, licet possit excludere à caelo praesentiam hominum existentium, & viventium super terram, quia sunt viatores, qui tendunt, & sperant ad caelum pervenire, adjuvante divina gratia.

Theodoretus

Alcuinus

Anastaf. Synaita

Augustinus

Sunt aliae expositiones circa eundem textum apud Sanctos Patres, sed eas omitto; tum quia ea, quae diximus, sufficient; tum quia plures non faciunt ad propositum nostrum: nec obstat dicere, Sacram Scripturam pluribus in locis asserere, quod Deus recedit ab hominibus impiis, qui sunt in terra. Non obstat, inquam, quia accedere, recedere, ambulare, descendere, & longè stare, quae non raro tribuuntur Deo, intelligenda sunt metaphoricè, ut notat D. Augustinus ferm. 70. de temp. Minus valet dicere, quod si Deus esset substantialiter ubique, esset in locis foetidis, imò & in doemionibus (quod Deum minime decet) quia Deus non inquinatur in eis, in quibus est: Sicut enim (inquit D. Augustinus) anima rationalis non inquinatur in corpore etiam leproso, quia spiritualis est, multo minus Deus, cum longius sit ab omni materia conjunctus. Non desunt Doctores, qui hanc paritatem confirmant exemplo solis, sed eos omitto.

ARTICULUS VII.

Reicit nonnullos Philosophos nolentes, Deum esse Providentem Universalem.

Circa Divinam Providentiam errarunt plures antiqui Philosophi, quos impugnare consentaneum judico, licet propositum nostrum sit refellere haereses, quae infurere ex adversus Deum à Christo nato. Causa hujus impugnationis est, quia modò sunt plures, qui Dei beneficiorum prorsus immemores, Philosophis antiquis adherent, & cum eadem temeritate blasphemant, & dicunt, in Deo non esse Providentiam erga omnes res creatas. Inprimis enim Aristoteles 6. ad Nicomachum, à natura sola vult administrari singula, ut notat Nemesius lib. de facultatibus animae, cap. 44. In eodem errore fuerunt celebres Aristotelis interpretes, Avicenna, & Averroes, negantes Deo distinctam, & peculiarem cognitionem, atque curam creaturarum in singulari. His sectatoribus Aristotelis successit Algazer, quem Prateolus in suo haereticorum catalogo reponit inter haereticos. (De eodem loquitur D. Thomas lib. 1. contra gentes cap. 145.) Idem sentiunt Rabi Moses, & alii, qui voluerunt, nullam in Deo venerari Providentiam, nullamque curam erga bruta, & immunda: existimabant enim solos homines esse Providentiae dignos; quoniam putabant Dei Providentiam ad media supernaturalia duntaxat se extendere.

Averroes

Algazer

Plinius

Error

His addendi sunt (teste Lactantio lib. 1. de ira Dei cap. 9. & 10.) Democritus, Heraclitus, Cicero lib. 2. de divinis, teste D. Augustino lib. 5. de civitate Dei cap. 9. Plinius, & alii, quorum nomina sileo. Non desunt scriptores, qui in catalogo, haereticorum Divinam Providentiam impugnantium reponunt, & annumerant Atheos. Sed superflua mihi videtur haec enumeratio, quia, qui negat Deum esse, negat omnes perfectiones ejus; nec potest proprie dici impugnatorem Providentiae, sed impugnatorem existentiae Dei, idcirco non in isto, sed in primo articulo reponendi sunt Athei.

Quidam Calvinista nomine Joannes Dallæus exprobat

Sancto Hieronymo, quod asserat Dei Providentiam curare quidem omnes & singulos homines, reliqua verò, seu inanimata, sive ratione carentia, non item, in comment. super Abacuc cap. 1. ibi enim ille Sanctus Doctor exponens haec verba ejusdem Propheta: *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum, inquit: absurdum est ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula, quot nascantur culices, quot moriantur, qua cimum, & pellicum, & muscarum sit in terra multitudo: quanti Pisces in aqua nati, & qui de minoribus majorum praeda cadere debeant. Non sumus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nosmetipsos injuriam si simus, eandem rationabilium Providentiam esse dicentes. Sed hallucinatur Dallæus, quia ibi particularem, ac propriam individui cujusque scientiam, ac Providentiam Div. Hieronymus non negat, cum alibi scilicet in cap. 10. Math. expendens haec verba: *Nonne duo passeres esse vaneunt, dicat: Si parva animalia absque Deo numquam non decidunt, & in omnibus semper est Providentia, & qua in his peritura sunt, sine Dei voluntate non perent, vos qui aeterni estis, non timere debetis, quod absque Dei virtute Providentia. Quibus constat Div. Hieronymum velle Divinam Providentiam oculis esse super omnes, & singulas creaturas. Unde in loco à Calvinista Dallæo citato ipse D. Hieronymus negat solum curam illam benevolentem, & paternam adhiberi brutis, & inanimis, quae hominibus à Deo adhibetur, quia loquitur tantum comparatè, quasi velit non eandem esse Providentiam irrationalium creaturarum, & ratione praeditarum. Neque hoc est improbabile, quippe cum nobilitate, atque praestantior sit finis hominum, sine brutorum, majorem erga homines Providentiam, ac curam habet Deus. Sed inde non sequitur, in Deo nullam esse erga bruta Providentiam, sed solum minorem eam, quae est erga homines, aut diversam quod diversitatem mediatorum, & finis brutorum, qui prorsus naturalis est, hominum autem est supernaturalis, majora ac digniora exigens media in Ms, qui quaerunt illum; ideoque erga ipsos major est Providentia.**

Dallæus de Hieronymo male sentiens.

Unde una est (inquit noster Alexander Aletensis part. 1. quaest. 26. memb. 4. art. 4.) *cura divina Providentia, quae generalis est, quae res per tempora sibi debita, & determinata, conservantur in suo esse à divina providentia, & hoc modo verum est, quod est cura de omnibus. Alia est cura spiritualis providentia, quam specialiter habet de rationali creatura, secundum quam erudit ipsam, dando ei precepta, & legem, & secundum hanc non est cura de omnibus. His verbis Doctor ille irrefragabilis Nuncupatus clarè demonstrat omnem creaturam subici Divinae Providentiae.*

Contra praedictos Philosophos, & alios ipsi adherentes clamor Mundus universus. Nam si caelum, terra, aer, lapides, arbores, plantae, aqua, ignis loqui possent, loquentium una vox haec esset: *datur in Deo maxima Providentia, quae attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Totus Mundus est liber providentiae, hunc legunt docti, ut doctiores fiant, hunc legere possunt etiam, qui legere nesciunt. Nullus enim est homo tam ferus, tam incultus, cui ignotus sit summus Provisor, & Governator: cum nullus sit, qui non videat omnia animalia vivere ex his, quae producit terra, cui dictum fuit à Deo, *germina terra. Qui non videat, solem oriri super bonos, & malos. Qui non videat ea, quae cognitione carent, dirigi ad certum finem boni universi, eodemque atque uniformi modo operari, non à se ipsis ex defectu cognitionis, sed ab aliquo Provifore intelligente, quibuscumque naturis suos designante fines speciales, eosque omnes ad bonum Universi ordinante. Universi haec Mundi machina nequit à se subsistere, nec ordinari: cum non sit à se, sed à Deo, qui omnia fecit; respicit, invigilar, succurrit, & portat verbo virtutis suae. Igitur Mundi existentia praedicat Providentiam Dei, & affirmat, Deum habere curam de omnibus, quae sunt in mundo. Nec poterat haec cura omni creaturae penitus, necessaria, esse alterius à Deo; perfecti enim artificis est. rebus productis ultimam largiri perfectionem, quae habetur in consecutione finis ad quem ipse. Artifex dirigit opus suum, & propter quem effectus illud: quoniam si omne agens agit propter finem, qui liber**

liber effectus debet ad finem ab eo dirigi.
 Hanc conclusionem (qua veteres Philosophos confundit) probat D. Ambrosius lib. 2. de officiis cap. 13. dicens: *Quis operator negligat operis sui curam? quis deservat & desiderat, quod ipse condendum putavit? si injuria est non regere, nonne est major injuria facere? cum aliquid non fecisse, nulla injuria sit, non curare quod feceris, summa inclementia: ergo sicut nihil est, quod non sit a Deo productum, ita nihil esse potest, quod ejus gubernationi non subdit, seu quod in ipso Deo Providentiam non veneretur, cum ipse beneficium substat, & sublata quidem Providentia, nullum ens potest subsistere in rerum natura. Non hominum, nec Angelorum, sed Dei ordinatione perseverat Dies, quoniam omnia serviunt ei, & ipse Deus ministrat illis necessaria, sicut Dominus servis suis.*

Hanc veritatem docet Scriptura innumeris textibus, quibus Divina Providentia celebratur. Sap. cap. 14. vers. 3. Salomon ait: *Tua autem, Pater, Providentia gubernat, quoniam dedisti, & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimam.* Et cap. 17. vers. 2. ait de Aegyptiis: *dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sancta: vineulis temperarum, & longa noctis compendii, inclusi sub teetis, fugitivi perpetua Providentia jacuerunt.* Ex quibus inferitur, in Deo esse Providentiam erga omne, quod existit; nam si gubernat omnia, de omnibus curat, quia gubernatio est executio Divinae Providentiae: nullum enim est gubernium sine cura, nec potest homo eam sine impietate denegare Deo, qui cuncta gubernat, ut demonstrat Ecclesiastes cap. 5. vers. 5. *Non dederis os tuum, ut peccare facias carnem tuam, neque dicas coram Angelo non est Providentia, ne forte iratus Deus contra sermone tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum.* Inde etiam constat, Providentiam esse in Deo, cum maxima punitio promittatur illis, qui eam negant. Hinc est quod Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum, ait: *Sunt quaestiones quaedam signa, quae puniuntur, cuiusmodi est, quae per probationem, an sit Providentia. Ratio hujus veritatis est, inquit idem Doctor, quia, est manifesta Divina Providentia ex aspectu omnium, quae videntur, effectorum, quo arte, & sapientia constat. Homo solet curam habere de eo, quod diligit: Deus autem, teste scriptura, nihil odit eorum, quae fecit: ergo habet curam de omnibus. Idque confirmat Theodoretus serm. 1. de Provid. dicens. Ex hoc quoque affectu quo amare nos fecit pignora nostra, intelligere nos voluit, quantum ipse amat pignora sua, id est creaturas omnes, cum sit ipsarum Dominus.*

Huius auctoritati, qua ex Divina causalitate evidenter deducitur Divina Providentia, suffragatur ratio haec. Certissimum est, Deum esse causam primam omnium, & perfectissimam; hoc est, ut exponit Sanctus Thomas, non solum quantum ad substantiam rerum, sed etiam quantum ad ordinem earum in finem, quoniam quae a Deo sunt, ordinata sunt, ex Apost. ad Rom. 13 & praecipue in finem ultimum, qui est bonitas Divina. Haec autem ordinatio ad finem proprie Providentia est, quae necessarii debet esse in Deo, qui cum creaverit omnia, debet omnia dirigere, regere, & gubernare: *neceffe est* (inquit D. Damascenus lib. 2. de fide cap. 19.) *eundem esse eorum, quae sunt, & factorem, & Providorem. Nam neque decet, neque consequens est alium factorem esse eorum, quae sunt, & Providorem. Sic enim imbecillitati, debilitati que uterque subjaceret, hic non faciendi, ille non providendi.* Nullus igitur potest credere, Deum esse, quin credat ipsum Providorem, nedum rerum praestantissimarum, puta hominum, quibus praeter media naturalia, conferret supernaturalia; sed etiam rerum vilissimarum, non solum in communi, sed etiam in particulari: passit enim volatilia Coeli & vestit lilia agri, nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis, inquit Christus, Math. 6. *Dar jumentis escam, & pullis corvorum, producit in montibus foenum, ait Propheta Psal. 146. pusillum & magnum ipse fecit, & aequaliter cura est illi de omnibus, ut habetur in 6. cap. lib. Sap. ideoque Deus est Provvisor universalis, sicut est creator; seu provisor quia creator.*

Unde Salvianus Massiliensis lib. 1. de provid. sic alloquitur eos, quos hic impugnamus. *Licet nullum facinus ratione subsistat, quia rationi non possunt scelera conjungi, nullum tamen, ut puto, vel irrationabilibus vel insipientibus*

islo est. Quid enim tam furiosum, quam ut aliquis, Deum creatorem omnium non negat, Gubernatorem negat, & cum factorem esse fateatur, dicat negligere qua fecit. Itaque qui negat, Deum esse Providorem, negat ipsum esse creatorem rerum omnium, estque Atheus, ut jam monui: imo est Atheo nequior: iste enim nullum Deum admittit: ille vero admittit Deum, sed imperfectum.
 Hanc ipsam veritatem Christus Dominus pluribus oraculis a firmat. Luc. cap. 12. vers. 6. *Nonne quinque passeret vaneunt dispendio, & unus ex illis non est in oblivione coram Deo? Math. 6. vers. 26. respicite volatilia caeli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater vester caelestis pascit illa, & vers. 28. considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Quippe ex his, & ex aliis textibus sacris, facile colligitur, in Deo esse curam & Providentiam erga omnes res creatas, nedum praestantissimas, sed etiam vilissimas, cum cuncta disponat tam rationabilia, juxta illud Sap. cap. 15. *Tu autem Deus noster, suavis, & verus es, patiens, & in misericordia disponens omnia: haecque dispositio nihil aliud sit nisi Divina Providentia, ut docet Boetius lib. 4. de consol. prof. 6. dicens: Providentia ipsa est Divina ratio in summo omnium Principia constituta, qua cuncta disponit. Idem docet D. Dionysius de Divin. nomin. cap. 2. his verbis. Deitas cuncta proficit Providentia, sicut cuncta creat Omnipotentia. Nec potest homo aliter judicare, quia ad unamquamque causam pertinet effectus suos per debita media ad suum finem perducere: nam quod dat esse reidat etiam ei consequentia ad esse, cum ad ejus subsistentiam spectent.**

Divina Providentia impugnatore sic obiciunt. Si in Deo esset aliqua erga homines Providentia, pugnet cum tot malis, & periculis, quot in hoc Mundo experimur. Siquidem boni Provivoris officii est, quodlibet malum arceat ab illis, de quibus habet curam, praestertim si sit Provivor summus bonus, & Omnipotens, qualis esset Deus, si haberet aliquam erga nos Providentiam. At non valet haec ratio haereticorum, nec possunt ex ipsa excludere Divinam Providentiam, nec afferere, Deum negligere in hoc saeculo genus humanum, licet permittat ipsum mala pati, quoniam haec mala, quae experimur, & quae mala esse dicimus, quia nobis displicent, a Divina Sapientia reguntur, & ordinantur ad bonum, ut testantur plures Sancti Patres, & praestertim D. Augustinus in Enchir. cap. 11. dicens: *Ex omnibus consistit universitatis admirabilis pulchritudo, in qua etiam illud, quod malum dicitur, bene ordinatum, & loco suo positum, eminentius commendat bona, ut magis placeant, & laudabiliora sint dum comparantur malis. Nobis enim datum est, teste Apostolo ad Philip. 2. non solum ut Deum credamus, sed etiam & pro illo patiamur. D. Bonaventura Doctor Seraphicus ait. Malum est sub Divina Providentia, non tanquam ab ea factum, sed quatenus ab ea ordinatur.*

Idem docet D. Thomas Doctor Angelicus, in 1. dist. 39. quaest. 2. artic. 2. tandem D. Cyrillus Jerosol. Ca. 8. sic exclamat: *O sapientissimam Providentiam, quae malum etiam propositum in salutis occasionem convertit, quemadmodum enim illorum fratrum Joseph, eundem odio profectum, malum voluntatem accipit occasionem propria administrationis, & permittens ipse ex odio vendere fratrem, occasionem accipit efficiendi ut regnaret. His addendus est D. Basilus homil. 9. ubi ait: Providentissimus vorum humanarum dispensator Deus: utitur ad nostram exercitationem malignitate Daemonis; quemadmodum medicus viperam veneno, igitur ex his, quae mala dicimus, nemo nisi infans, & impius, potest inferre, nullam esse in Deo curam erga homines. Imo inde uniusquisque debet inferre oppositum, ut observat Salvianus lib. 2. de Provid. dicens: *abstine ut hoc argumento putemus ad Deo negligi, per quod confidimus plus amari: Deus enim Apocalyp. vers. 19. inquit ego quos amo, arguo, & castigo.**

Dicunt insuper, quod si in Deo esset Providentia erga homines, nulla foret hominum libertas, nullaque rerum creaturarum contingentia, quoniam si Deus praevideret actiones hominum, infallibiliter evenirent, cum haec praevissio esset infallibilis, ac proinde ipse actiones hominum non essent contingentes, sed necessariae, quod est falsum: ideoque nullam in Deo possimus admittere Providentiam, cum certi simus de libertate humana, & de contingentia rerum.

islo est. Quid enim tam furiosum, quam ut aliquis, Deum creatorem omnium non negat, Gubernatorem negat, & cum factorem esse fateatur, dicat negligere qua fecit. Itaque qui negat, Deum esse Providorem, negat ipsum esse creatorem rerum omnium, estque Atheus, ut jam monui: imo est Atheo nequior: iste enim nullum Deum admittit: ille vero admittit Deum, sed imperfectum.

Hanc ipsam veritatem Christus Dominus pluribus oraculis a firmat. Luc. cap. 12. vers. 6. *Nonne quinque passeret vaneunt dispendio, & unus ex illis non est in oblivione coram Deo? Math. 6. vers. 26. respicite volatilia caeli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater vester caelestis pascit illa, & vers. 28. considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Quippe ex his, & ex aliis textibus sacris, facile colligitur, in Deo esse curam & Providentiam erga omnes res creatas, nedum praestantissimas, sed etiam vilissimas, cum cuncta disponat tam rationabilia, juxta illud Sap. cap. 15. *Tu autem Deus noster, suavis, & verus es, patiens, & in misericordia disponens omnia: haecque dispositio nihil aliud sit nisi Divina Providentia, ut docet Boetius lib. 4. de consol. prof. 6. dicens: Providentia ipsa est Divina ratio in summo omnium Principia constituta, qua cuncta disponit. Idem docet D. Dionysius de Divin. nomin. cap. 2. his verbis. Deitas cuncta proficit Providentia, sicut cuncta creat Omnipotentia. Nec potest homo aliter judicare, quia ad unamquamque causam pertinet effectus suos per debita media ad suum finem perducere: nam quod dat esse reidat etiam ei consequentia ad esse, cum ad ejus subsistentiam spectent.**

Divina Providentia impugnatore sic obiciunt. Si in Deo esset aliqua erga homines Providentia, pugnet cum tot malis, & periculis, quot in hoc Mundo experimur. Siquidem boni Provivoris officii est, quodlibet malum arceat ab illis, de quibus habet curam, praestertim si sit Provivor summus bonus, & Omnipotens, qualis esset Deus, si haberet aliquam erga nos Providentiam. At non valet haec ratio haereticorum, nec possunt ex ipsa excludere Divinam Providentiam, nec afferere, Deum negligere in hoc saeculo genus humanum, licet permittat ipsum mala pati, quoniam haec mala, quae experimur, & quae mala esse dicimus, quia nobis displicent, a Divina Sapientia reguntur, & ordinantur ad bonum, ut testantur plures Sancti Patres, & praestertim D. Augustinus in Enchir. cap. 11. dicens: *Ex omnibus consistit universitatis admirabilis pulchritudo, in qua etiam illud, quod malum dicitur, bene ordinatum, & loco suo positum, eminentius commendat bona, ut magis placeant, & laudabiliora sint dum comparantur malis. Nobis enim datum est, teste Apostolo ad Philip. 2. non solum ut Deum credamus, sed etiam & pro illo patiamur. D. Bonaventura Doctor Seraphicus ait. Malum est sub Divina Providentia, non tanquam ab ea factum, sed quatenus ab ea ordinatur.*

Idem docet D. Thomas Doctor Angelicus, in 1. dist. 39. quaest. 2. artic. 2. tandem D. Cyrillus Jerosol. Ca. 8. sic exclamat: *O sapientissimam Providentiam, quae malum etiam propositum in salutis occasionem convertit, quemadmodum enim illorum fratrum Joseph, eundem odio profectum, malum voluntatem accipit occasionem propria administrationis, & permittens ipse ex odio vendere fratrem, occasionem accipit efficiendi ut regnaret. His addendus est D. Basilus homil. 9. ubi ait: Providentissimus vorum humanarum dispensator Deus: utitur ad nostram exercitationem malignitate Daemonis; quemadmodum medicus viperam veneno, igitur ex his, quae mala dicimus, nemo nisi infans, & impius, potest inferre, nullam esse in Deo curam erga homines. Imo inde uniusquisque debet inferre oppositum, ut observat Salvianus lib. 2. de Provid. dicens: *abstine ut hoc argumento putemus ad Deo negligi, per quod confidimus plus amari: Deus enim Apocalyp. vers. 19. inquit ego quos amo, arguo, & castigo.**

Dicunt insuper, quod si in Deo esset Providentia erga homines, nulla foret hominum libertas, nullaque rerum creaturarum contingentia, quoniam si Deus praevideret actiones hominum, infallibiliter evenirent, cum haec praevissio esset infallibilis, ac proinde ipse actiones hominum non essent contingentes, sed necessariae, quod est falsum: ideoque nullam in Deo possimus admittere Providentiam, cum certi simus de libertate humana, & de contingentia rerum.

Huius

Divina Providentia non tollit libertatem.

Huius objectioni, cui plurimum confidunt divina Providentia inimici, respondeo, sequelam esse falsam, quoniam Divina Providentia rebus creatis esse accommodat, & ita suam curam impendit, ut necessariis necessarii, & liberis liberè media convenientia ad debitum sibi finem consequendum subministrat, ut docent communiter Theologi Scholastici cum D. Thoma, & Doctore subtili, qui hanc doctrinam illustraverunt. Idem dicunt Sancti Patres, & praestertim D. Dionysius de divin. nomin. cap. 4. ubi habet: *Sicut Providentia uniuscujusque naturae est salvatoria, per se mobilia providet, ut per se mobilia, & tota particularia juxta totius proprietatem, & uniuscujusque in quantum provisorum natura suscipit totius providentiae proportionaliter attributas unicuique provisitas bonitates idcirco Divina Providentia non tollit libertatem nec rerum creatarum contingentiam, cum uniuscujusque modo se accommodet ipsa Divina Providentia, & disponat omnia suaviter, hoc est, juxta uniuscujusque rei naturam. Deinde determinatio Divina Providentiae in ordine causalitatis, non est prior, nec posterior natura, vel ratione, determinatione voluntatis creatae, sed potius est proteris simul cum illa, ut tenent plures Theologi, & ita (ob hanc concomitantiam) fit, ut voluntas humana remaneat libera ad actus suos eligendos, sicut libera manet non obstante divino concursu, quo necessario indiget ad agendum.*

ARTICULUS VIII.

Propugnat adversus Novatianos Dei Misericordiam.

Prima obiectio proponitur, & dissolvitur.

Diabolus salutis nostrae adversarius, omnem suae malitiae movit artem, ut omne subsidium divinum hominibus elevarat, eosque errorum caligine ita offuscaret, ut crederent, Deum non esse Patrem misericordiarum, nec Deum totius consolationis, sed crudellem, eo quod nullum dederit peccatoribus medium refundendi a peccato praeter baptismum, quem semel tantum recipere possunt, cum sit initerabile Sacramentum. Primus hujus impietatis author fuit Montanus, qui anno CLXXXI. regnavit Comodo Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Sotero Papa, negavit, Ecclesiam posse concedere hominibus veniam pro delictis commissis, existimans, Deum nolle remittere peccata eorum, qui justificationis gratiam susceperunt in aquae baptismi, seu qui voluntarie peccaverunt post susceptum baptismum fluminis, etiam si verè, & sincerè poenitent; ut observant D. Hieronymus epist. 54. ad Marcellum, & Epistola ad Cresiphontem cap. 2. & plures alii.

Huius haeresis archa, seu Montano, in hoc nefario dogmate succedere circa annum Domini CCLV. tempore Galli, & Volusiani Imperatorum, & Cornelii Papae, Novatus Carthaginensis Ecclesiae Presbyter, & alter Novatus Presbyter Romanae Ecclesiae, & postea Romanus, Pseudopontifex, qui ut Montanistarum errorem extinctum restauraret, dicebat, remissionem peccatorum non esse largiendam iis, qui post baptismum susceptum, peccaverunt; putabant enim, baptismum duntaxat fuisse institutum in remissionem omnium peccatorum, ac proinde omnibus in peccatum prolapsis, & ad Ecclesiam Dei lachrymis pulsantibus, divina pietatis, & lenitatis paternae solatia, & subsidia clauderent, ut refert Sanctus Cyprianus lib. de lapsis dicens: *Cogitanti mihi, & intolerabiliter animo astuanti, quidnam agere deberem de miserandis fratribus, qui vulnerati non propria voluntate, sed Diaboli saviensis irruptione albuc usque, hoc est, per longam temporum se viam agentes, paenas darent, secus ex adverso abortus est alius hostis, ut ipsi paternae pietatis adversarius haereticus Novatianus, qui non tantum ut in Evangelio significatum est, sicut Sacerdos, vel Levita jacentem vulneratum praevirent, sed ingeniosa ac nova crudelitate sancitum potius occideret, adimendo solum salutis, denegando misericordiam Patris, respuendo poenitentiam fratris. Et in Epist. 57. ad Cornelium, inquit de eodem haeretico Novatiano: Quid ad haec... In perniciem fratrum lingua sua perstrepsens, & facundia venenata jacula controuens, magis durus saecularis Philosophia pravitare, quam Philosophia Dominica lenitate pacificus, desertor Ecclesiae, misericordiae hostis, intersector poenitentiae, desertor charitatis.*

Dividi tamen inter se fuerunt horum haereticorum discipuli, & Sectatores, seu Novatiani. Quidam enim Novati sententiam sic temperarunt, ut voluerint, Deum esse misericordem respectu peccatorum leviorum, & mortalium, ut distertè testatur D. Ambrosius lib. de poenitentia cap. 2. Alii verò sustinebant cum Novato Ecclesiae Romanae presbytero, nullum esse in Ecclesia jus certum remittendi peccata etiam minutissima, existimantes misericordiam Dei in baptismo duntaxat nobis semel conferri, ex eo quod filius perditionis regeneretur in ipso baptismo, fiat Filius Christi, & haeres vitae aeternae; volebant tamen, poenitentiam esse imponendam peccatoribus, non obstante illa impossibilitate obtinendi veniam; ut affirmat D. Cyprianus Epist. 52. ubi Novatianorum insanum dogma carpit his verbis: *O miserorum lamentantium caduca deceptio? haeretica institutio inefficax & vana traditio? hortari ad satisfactionis poenitentiam, & subtrahere de satisfactione medicinam, dicere fratribus nostris, plange, lachrymas effunde, & diebus ac noctibus ingamisco, & pro abluendo, & purgando delicto tuo largiter, & frequenter operare, sed extra Ecclesiam post omnia ista morieris, quacumque ad pacem pertinent, facies, sed nullam pacem, quam quavis, accipies &c.* quibus verbis liquè constat, Novatianos verè admisisse poenitentiam, sed infructuosam, non ex parte poenitentium, qui vellent dignos fructus facere, & delictorum veniam obtinere, sed ex parte Dei nolentis remittere peccata post baptismum commissa. Quòd sanè manifestam involvit contradictionem, cum scriptum sit gaudium magnum esse in celo super uno peccatore poenitentiam agente. Undè D. Ambrosius lib. 1. de poenit. cap. 1. ita redarguit: *Quid durius, quam ut indicant poenitentiam, quam non relaxent, cum utique veniam negando, incertiorum auferant poenitentiae? nemo enim potest bene agere poenitentiam, nisi qui speravit indulgentiam.*

Eandem haeresim susceperunt eodem ferè tempore Cathari, seu illi haeretici, qui appellari voluerunt sancti, & puri, propter munditiam, quam superbissimè, & arrogantissimè iactabant: dicebant enim post baptismum acceptum, relapsos in peccatum, ad salutem redire non posse, non obstante quacumque poenitentia, & quocumque amore Dei. Putabant, Deum in solo baptismo ita posuisse thesauros misericordiae suae, ut in ipso solo haberi possit vera peccatorum nostrorum venia.

Huius haeretici aliquo modo susceperunt Lutherus lib. de captivitate Babylonica tit. de Sacramento Baptismi. Calvinus lib. 4. instit. cap. 9. nu. 55. Kemnitius in examine can. 10. de baptismo, can. 1. de poenitentia: nam licet admittant contra Montanistas, & Novatianos misericordiam in Deo erga homines, & pro peccatoribus velint esse aliquod in Ecclesia remedium, à Christo institutum pro remittendis peccatis post baptismum commissis, negant tamen cum istem haereticis veram, & iudicialiam potestatem remittendi peccata baptizatorum esse in Ecclesia, ex divina institutione, qua Sacerdotes sunt huius potestatis dispensatores. Volebant quidem tale remedium pro remittendis peccatis, quo ad nos descendit misericordia Dei, nihil aliud esse, quàm memoriam baptismi jam suscepti cum fide remissionis peccatorum, ita ut ille sit verè absolutus a peccato voluntario, & actuali, qui baptismi sui memor est, & credit per hanc recordationem se consecuturum veniam peccatorum, quin teneatur Sacerdoti sua confiteri peccata. Hinc est, quòd non dicunt, sicut Novatiani, Deum esse crudellem, sed negant misericordiam Domini esse in Sacramento Poenitentiae à Christo instituto, & idè aliquo modo particeps sunt haeresis Novatianorum, quia volunt sicut illi virtutem contritionis (qua peccatores convertuntur ad Deum) esse nullam, proterisque invalidam, imò & iniuriosam Sacramento Baptismi, quo duntaxat per Novatianos potest remitti peccatum, et cuius recordatione justificamur juxta Lutheranos, Calvinistas, & alios.

S. I. Afferi haereticorum condemnationem.

Hae haeresis damnata fuit per quinquaginta Episcopos, & totidem Presbyteros, & plures Diaconos in Concilio Romano celebrato sub Cornelio Papa, ut refert Eusebius Caesariensis lib. 6. Eccles. cap. 34. Damnata fuit

Luthe-

rus.

Calvin.

Kemnit.

can. 10.

de baptismo.

can. 1.

de poenitentia.

nam licet admittant

contra Montanistas,

& Novatianos misericordiam

in Deo erga homines,

& pro peccatoribus velint

esse aliquod in Ecclesia remedium,

à Christo institutum

pro remittendis peccatis post baptismum commissis,

negant tamen cum istem haereticis veram,

& iudicialiam potestatem remittendi peccata baptizatorum esse

in Ecclesia, ex divina institutione,

qua Sacerdotes sunt huius potestatis dispensatores.

Volebant quidem tale remedium pro remittendis peccatis, quo ad nos descendit misericordia Dei, nihil aliud esse, quàm memoriam baptismi jam suscepti cum fide remissionis peccatorum, ita ut ille sit verè absolutus a peccato voluntario, & actuali, qui baptismi sui memor est, & credit per hanc recordationem se consecuturum veniam peccatorum, quin teneatur Sacerdoti sua confiteri peccata. Hinc est, quòd non dicunt, sicut Novatiani, Deum esse crudellem, sed negant misericordiam Domini esse in Sacramento Poenitentiae à Christo instituto, & idè aliquo modo particeps sunt haeresis Novatianorum, quia volunt sicut illi virtutem contritionis (qua peccatores convertuntur ad Deum) esse nullam, proterisque invalidam, imò & iniuriosam Sacramento Baptismi, quo duntaxat per Novatianos potest remitti peccatum, et cuius recordatione justificamur juxta Lutheranos, Calvinistas, & alios.

Concilio Romano celebrato sub Cornelio Papa, ut refert Eusebius Caesariensis lib. 6. Eccles. cap. 34. Damnata fuit

Nicenum primum

fuit etiam in Concilio Niceno primo, celebrato contra Arianos, anno CCCXXV. sub Silvestro Papa, in cuius octavo capite legitur, decem & octo supra trecentos Patres dixisse: Si quis voluerit venire ad Ecclesiam Catholicam ex Novatianis, placuit Sancto Concilio, ut ordinentur, & sic maneat in Clero: ante omnia hanc habeant concessionem, quam per scripturam exigi oportet, ut fateantur se communi consensu Catholice statuta observaturos, id est communicaturos se, & his qui forte secundas nuptias exoptaverint, vel his qui persecutionis tempore lapsi sunt, quibus tamen lapsus poenitentia modus & tempus ab scriptura est, ut in omnibus sequantur ea, quae in Ecclesia Catholica observantur. Ex quibus sequitur Patres huius Concilii decrevisse contra Novatianos, nobis aliquid esse remedium, aut spem obtinendi a misericordia Dei veniam peccatorum post lapsum. Plures alii sunt in hoc celeberrimo Concilio Canones, in quibus poenitentia statuitur, & declaratur esse Sacramentum, in quo misericordia Dei delet peccata, & veniam concedit peccatoribus rite confessis, ac debite contritis. Idem habetur in quadam Constitutione, quae incipit, Licet: edita a Sixto IV. contra Petrum de Osma, in Concilio Florentino, in decreto Eugenio pro unione Armenorum habetur etiam eorundem haereticorum condemnatio.

Constit. Sixti IV. Concil. Florent.

Trident.

Tandem haec haereticis damnata fuit in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 14. de Lapsis, & eorum reparatione, ubi legitur: Qui vero ab accepta justificationis gratia, per peccatum exciderint, rursus justificari poterunt, cum excitante Deo per poenitentiam Sacramentum, merito Christi misericordiam gratiam recuperare procuraverint. hinc enim justificationis modus est lapsus reparationis quam secundam post naufragium deperditam gratiam tabulam Salvatoris apte nuncupantur. Et enim pro iis, qui post baptismum in peccato labuntur, Christus Jesus, etiam post instituit poenitentiam, cum dixit: accipite spiritum Sanctum. &c. Item in can. 29. Si quis dixerit, eum, qui post baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere, aut posse quidem, sed sola fide, amissam iustitiam recuperare sine Sacramento poenitentiae, prout sancta Romana universalis Ecclesia a Christo Domino, & eius Apostolis edocuit, huius quo professus est, servavit, & docuit, anathema sit.

§. II.

Statuit dogma Catholicum.

Homines posse remissionem peccatorum obtinere a Deo per sinceram, & veram poenitentiam, ac proinde, Deum esse misericordem, suadet ex Sacra Scriptura, in qua saepe legitur, peccatores poenitentiam egisse in favilla, & cinere, & Deum pro suis peccatis deprecatos fuisse pro consequenda divina misericordia, seu delictorum veniam, quam de facto consecuti sunt, ut liquido constat ex lib. Job. cap. 14. ubi habetur, virum illum patientiae miraculum dixisse Deo: Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parco peccatis meis, signasti quasi in saculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam. Item patet ex Psal. 31. vers. 5. ubi David inquit: Delictum meum cognovit tibi feci, & iniquitatem meam non abscondi: dixi confitebor adversum me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Inde enim sequitur, Deum poenitentibus remittere peccata actualia, hancque veniam esse largiendum peccatoribus corde contritis, quos benigne respicit misericors Deus; alioquin Job, David, & alii viri veteris Testamenti non postulassent peccatorum veniam, si misericordia Dei clausa esset, quia frustra petit, qui certus est, se non posse impetrare, quod petit. Unde cum confiter, ipsos petiisse hanc misericordiam (& praesertim David, qui vocat eam magnam Psal. 50. eamque consecutus fuisse, concludendum est contra Montanistas, Novatianos, Catharos, & alios eiusdem impietatis viros, (qui ausi sunt affirmare, Deum esse crudellem, aut negare remissionem peccatorum) concludendum est (inquam) contra ipsos, Deum esse verè misericordem, & dimittere peccata iis, qui poenitentiam agunt, & veniam peccatorum estagitant in amaritudine animae suae, ut expressè declarat Propheta Ezech. cap. 32. in quo venia promittitur viro impio, qui reliquit viam suam, & amplexus fuerit iustitiam, in qua est pax & misericordia, quae obviat peccatoribus, statque ad eorum ostium, & pulsat, lapsos proprie sublevatura, ut monet Sanctus Leo Papa Epist. ad Theodorum,

Leo Papa.

dicens: Multiplex misericordia in lapsis subvenit humanis, ut non solum per baptismi gratiam, sed etiam per poenitentiam medicinam, spes vitæ reparatur aeternæ, ut qui regenerationis donum violassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum pervenirent. Idem sentiunt Sancti Patres, & Theologi communiter.

Eadem misericordia, quae ex Sacra Scriptura superexaltat iudicium, manifestatur in novo Testamento ex illa Parabola, quam enarrat S. Matth. cap. 18. per quam Dominus se similavit Regi, qui omne debitum dimisit servo suo, quoniam rogavit eum, et quia ille cum alio servo non exercebat eandem misericordiam, coniectus est in vincula, & carcerem. Hoc quidem exemplum, quo usus est Christus, manifestè nobis demonstrat, Deum velle poenitentibus rogantibus dimittere peccata post baptismum commissa, seu actualia, ut fatebitur, qui hoc Evangelium attentè legerit.

Math. 18.

Idem Christi Domini exemplum evidenter probat, Deum velle insuper, quod unusquisque parcat proximo suo sub pena damnationis, si ab ipso iniuriam receperit, & ipse ab eo veniam verè postulaverit: etenim iudicium sine misericordia fieri ei, qui non fecerit misericordiam, & ideo misericordia fiet ei, qui facit imico misericordiam. Quod tamen falsum esset, & Scriptura deciperet nos, si nulla esset misericordia, nullaque spes obtinendi a Deo veniam peccatorum post baptismum commissorum, cum promittat misericordiam illis, qui faciunt eam.

Deinde Christus vult, quod dimittamus debitoribus nostris, ut nobis dimittantur debita nostra, seu peccata. Itaque illi, qui semel lapsi sunt, & a gratia ceciderunt, possunt misericordiam consequi, & veniam obtinere a Deo, qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum: ipse enim est, teste Propheta, qui propitiatur omnibus iniquitatibus nostris, qui sanat omnes infirmitates nostras, qui redimit de interitu vitam nostram, qui coronat nos in misericordia, & misericordiationibus. Certò hæc omnia dicuntur tam de peccatoribus baptizatis, quam de non baptizatis, quorum peccata delentur in baptismo, eum dicta fuerint pro omnibus peccatis. Tanta enim est in eo benignitas omnipotentiae, & benignitatis omnipotentia, ut nullum sit peccatum, quod nolit, aut quod non possit dimittere peccatori poenitenti: quippe si aliquid esset peccatum etiam post baptismum commissum, quod Deus non posset remittere, non esset omnipotens, aut si cum posset remittere, nollet remittere illud homini peccatori verè contrito, non esset infinite misericors; cum ad infinitam misericordiam essentialiter pertinet velle totum, quod potest, si malitia peccatorum non obstat remissioni peccatorum (ut supponimus) quae eadem libertate, qua commissa fuerunt, possunt a peccatore retineri. Homo liberè peccat, & liberè peccator existit, seu in peccato perseverat; habet tamen unde possit a peccato liberari, mediante divina gratia, si velit, ut potest Poenitentiae Sacramentum, quod est secunda post deplorandum naufragium tabula (ut monet Sancta Tridentina Synodus) ad quam accedens corde contritus, & humiliatus, misericordiam consequitur. Nam si necesse sit confiteri alterutrum peccata nostra, ut monet D. Jacobus, necessariò sequitur, quod in illa peccatorum confessione lachrymosa consequimur remissionem peccatorum voluntariè commissorum. Hoc quidem certum est, teste Sancto Cypriano Epist. 52. contra Novatianos dicente: Nominam putamus a fructu satisfactionis, & spe pacis arcendum, cum sciamus iuxta scripturam & divinam fidem, authore, & hortatore ipsa Deo, & ad agendam poenitentiam peccatores redigi, & veniam atque indulgentiam poenitentibus non denegari; idque colligitur ex illo Matth. 18. vers. 22. Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei usque septies? dicit illi Jesus: non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies. Hæc quidem verba intelligi non possunt de remissione peccatorum obtinenda in baptismo; cum sit sacramentum interabile.

Cor contritum, & humilium non despicit Deus.

Aliud habemus Divinae Misericordiae argumentum ex eodem Sancto Matth. cap. ult. ubi legitimus, Christum, antequam ad caelos ascenderet, dedisse Apostolis suis auctoritatem dimittendi peccata, nedum illud, quod contrahitur in conceptione, seu originale, pro quo

remit-

Christus concessit Apostolis potestatem dimittendi peccata actualia.

remittendo Christus dixit Discipulis suis: ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris &c. sed etiam actualia, personalia, & voluntaria, quae post susceptum baptismum committuntur per transgressionem mandatorum Dei, ut constat ex illo Matth. 6. ubi Christus dixit Petro: Tibi dabo claves regni caelorum, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis: & cap. 17. non unum solum, sed omnes Apostolos alloquens inquit: Quaecumque solveritis super terram, erunt soluta, & in caelo. Hæc autem potestas quae nequit exerceri nisi circa peccata baptizatorum) abque ulla peccatorum exclusione, aut exceptione, data fuit, ut suadet hæc particula: quaecumque, quam exponens Sanctus Ambrosius lib. 1. de poenitentia cap. 2. inquit: Deus distinctionem non facit, qui misericordiam suam promittit, omnibus relaxandi licentiam Sacrosanctis suis, sine ulla exceptione concessit; ex quibus colligitur, auctoritatem solvendi, non fuisse tunc a Christo concessam Apostolis pro solo peccato originali, neque pro illis tantum, quae simul cum originali existunt in adulto non baptizato, quoniam peccatum originale non potest adultis remitti, quin simul remittantur peccata actualia, quae commiserunt voluntariè, antequam baptismum susceperint; sed etiam pro omnibus illis, quae homo, studeat diabolo, committere poterat in via. Hinc fit, quod baptizans Adultum debet instruat, & dispositum, ex vi baptismi delet, & remittit illi nedum peccatum originale, sed etiam omne actuale, quod habet. Dicendum est ergo, hanc potestatem Apostolis concessam fuisse etiam pro peccatis actualibus, & voluntariis, quae post baptismum susceptum committuntur: etenim peccatum personale generat mortem, ideoque sanabile est Dei misericordia.

Christus Dominus hanc ipsam veritatem confirmare videtur Joan. 20. omnes Discipulos simul congregatos alloquens, post institutionem baptismi dicens eis: Accipite spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Hoc enim illis dictum fuit, ut inde viderent, illis concessam auctoritatem non consistere in remissione peccati originalis, sed in remissione peccatorum actualium, & personalium, quae cum propria, & voluntaria sunt, & debeant subici clavibus Ecclesiae, seu iudicari auctoritate Christi, sequitur quod hoc tribunal, vel iudicium, institutum fuit duntaxat pro illis, qui sunt in Ecclesia, seu pro baptizatis: nam peccata remittuntur illis, quibus Apostoli, & Sacerdotes ea remittunt: at Sacerdotes Ecclesiae, ad quos transmissa fuit auctoritas Apostolorum, possunt ea remittere illis, qui baptismum susceperunt, si post baptismum peccaverint; modo sunt verè dispositi. Illud quidem pronomen quorum non potest extendi ad non baptizatos, neque restringi ad eosdem, sed solum ad baptizatos, qui peccaverunt, quoniam per hæc verba Christus instituit Sacramentum poenitentiae, quod est sacramentum novæ legis, supponens Christi baptismum, & quod fidelibus, aut creditis seu baptizatis duntaxat administraverunt Apostoli, ut faciliè inferat ex his verbis lib. Act. Apost. cap. 19. vers. 18. Multique credentium veniebant confidentes, & annuntiantes actus suos; & ideo Christus dedit Ecclesiae suae potestatem condonandi peccata fidelium, seu delicta post nostrum baptismum commissa, & nullus est, qui non possit peccatorum veniam consequi, si veram, ac sinceram, ac debitam poenitentiam agat, alioquin Deus vellet mortem peccatoris, quod est falsum; cum velit quod convertatur, & vivat, teste Scriptura.

Insuper Apostoli ipebant baptizatos ad poenitentiam agendam, & ad detestanda peccata, ut patet ex c. 8. vers. 22. ubi legitur, Petrum dixisse ad Simonem magum (qui ut ibi dicitur jam crederat, & fuerat baptizatus) Poenitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui; in fello enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis videore esse. Idem D. Paulus 2. ad Corinth. c. 8. alibi que passim Corinthium fornicarium, & alios Christianos ad poenitentiam, & salutem querendam hortatur; ideoque peccata, quae post baptismum committuntur, possunt per poenitentiam remitti, estque nobis spes vera obtinendi a misericordia Dei veram, & realem remissionem peccatorum actualium; alioquin Petrus, & Paulus irrisorè ex-

Poenitentia. si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui; in fello enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis videore esse.

citassent peccatores ad poenitentiam, quod est falsum; quinimo Christus, qui docuit nos orandi methodum in Oratione Dominica, frustra nos admonuisset de obligatione dimittendi peccata, juncta cum spe obtinendi veniam peccatorum nostrorum; at hoc est prorsus improbabile, cum admonitiones Apostolicae, & præcepta divina conducant nos ad sanctitatem, & vitam æternam, ad quam nos invitat Christus dicens: Venite ad me omnes: Quærite primum regnum Dei: et quam nullus homo potest consequi, nisi sit omnino absolutus a peccatis, ut docet D. Joan. in Apocalyp. c. 21. vers. 27. affirmans, quod nihil coinquinatum intrabit in regnum caelorum; quippe cum in eo anima fiat similis Deo, juxta illud Joan. Epist. 1. c. 3. vers. 2. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus; quoniam videmus eum sicuti est, ab omni peccato debet esse munda.

Praeterea sua vis Christi Providentia exigit alicujus remedii institutionem, & ejusdem remedii largitionem, ut homines post baptismum lapsi possint ipso remedio a peccatis mundari; cum homo per baptismi gratiam, ac dona, impeccabilis minime fiat, nec minus peccatum salutis sit in peccatis, quae post baptismum committuntur, quam in illis, quae illum præcedunt; quippe tam illa, quam ista averunt hominem a Deo. Igitur habebimus Dei misericordiam in poenitentia, cujus fructus, aut beneficia sunt vera remissio peccatorum, & infusio gratiae sanctificantis, prout Deus verè instituit, ut in ipsa poenitentia inveniamus gratiam justificantem, omnibus præparatam; cum ab illo sacramento, nullus peccator perfectè dispositus debeat removeri. Unde D. Cyprianus loco citato volens ostendere hortationem ad poenitentiam esse medicinam salutarem, inquit: Si invenimus a poenitentia agenda nominem debere prohiberi, & de peccatis atque exorantibus Domini misericordiam, secundum quod ille misericors & pius est, per Sacerdotes ejus pacem posse concedi, admittendus est plangentiis gemitus, & poenitentia fructus dolentibus non negandus, cum cor contritum, & humiliatum, Deus non despiciat.

Cyprian.

De hujus vel, seu Divinae Misericordiae erga peccatores, Catholica veritate figurim habemus in parabola relata a Sancto Luca c. 15. de filio prodigo, qui acceptam substantiam (quae illi naturaliter, & jure hereditario competeat, abiens in regionem longinquam) dissipaverat, vivendo luxuriosè, cum ad se reversus de peccatis corde contritus, dixit: Surgam & ibo ad patrem, de facto surrexit, & ivit ad Patrem, a quo non fuit dimissus, nec reiectus, imò nec asperè, nec durè, sed benignè & cum ingenti gaudio receptus fuit, quia ipse pater invenerat filium, qui perierat. Verùm hæc figura probat, reditum peccatoris baptizati ad Deum esse possibilem, & ab omnibus peccatoribus cum fiducia perfolvendum, quoniam si filius amisit quod est filii, dum peccavit, Pater non amisit quod est patris; fiet igitur misericordia peccatori ab iniquitatibus suis reverenti. Nam juxta commune Sanctorum Patrum sententiam, filius prodigus significat peccatorem, & Pater ejus significat Deum, qui ex nimia benignitate sua, peccatorem ad se convertum non despiciat, ut volunt haeretici, sed eum recipit cum gaudio, quia majus gaudium fit in caelo super unum peccatorem poenitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, qui non egent poenitentia. Ideoque poenitentia nedum est opus gratum Deo, sed etiam meritum veniam, & remissionis peccatorum, & per ipsam peccator benignum apud Deum habet accessum, sicut filius prodigus habuit illum apud patrem suum, quem dissolutionibus suis graviter offenderat. Er ab ipso obtinuit veniam delictorum suorum pro quo eorundem peccatorum dolore, etenim per patrem intelligitur Deus, & per filium significatur peccator, ut advertunt Expositores.

Peccator potest ad Deum reverti, dicit per poenitentiam.

Eadem veritas de sanctitate restituenda peccatoribus baptizatis per ministerium poenitentiae salutaris, aut de misericordia Dei consequenda, suaderi potest ex adventu Christi, qui non venit vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam, inter quos computari possunt homines, qui modo post susceptum baptismum peccant; cum per peccatum actuale, & voluntarium, gratia tollatur, & homo fiat verè peccator, ut dicimus in proprio loco contra Jovinianos; et Christus venerit pro omnibus, & singulis hominibus redimendis; ut dicimus etiam contra plures haereticos.

Hinc est quod, ne dicamus, Deum de caelo ad terram descendisse non pro omnibus, sed pro aliquibus peccatis, asserere debemus contra Montanistas. Novatianos, & alios haereticos, quod peccatores baptizari possunt virtute salutis poenitentiae, ubi sunt misericordiae antiquae Domini, vere absolvi a peccatis, & curari a morbo lethali; cum Poenitentia sit ex vi sanguinis Christi, aut, ut Scholasticè loquar, ex opere operato, medicina perfecta, cui nullus morbus incurabilis esse debet, ut alibi dicemus contra plures haereticos, qui volunt, esse aliqua peccata prorsus ac vere irremissibilia, ex ipsorum natura, vel ex divina ordinatione, quamvis oppositum habeamus in Sacra Scriptura.

Si autem contingat, haereticos velle, Deum non habere voluntatem curandi omnes morbos, dicendum est, quod ad veritatem plurimum aberrant; cum inde sequeretur, quod Deus esset medicus crudelis, & immisericors, quia noster compari infirmo, quem juvare potest, & pro quo mortuus est Christus. Porro hoc non est dicendum de Deo, qui vult omnes salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, cujus virtus potentia, cujus natura bonitas, cujus miserationis non est numerus, cujus iudicium superexaltatur misericordia; idemque vult omnes peccatores etiam baptizatos salvos fieri, si ipsi salutem non repugnent, nullumque impedimentum ponant.

Hoc facile suadet tarditate ad puniendum, nam constat, quod Deus non punit peccatorem statim post peccatum commissum, sed per conversionem ejus, dicens omnibus deviantibus: *convertimini ad me, & expectate eum ad poenitentiam, ut monet D. Petrus Epist. 2. cap. 3. vers. 9. dicens: Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti.* Hujus autem morae causa est delictorum venia, ut ipsemet Deus declarat per Ezech. cap. 33. vers. 11. *Nolo mortem impij, sed ut convertatur a via sua, & vivat; hoc est, volo ut a peccato recedat, poenitentiam agat, & gratiam recuperet.*

Unde Ecclesiasticus cap. 21. ait: *Fili peccasti ne adicias iterum, sed de proximo deprecare, ut tibi dimittantur.* Etenim ex illis verbis inferitur, quod remissio peccatorum est speranda a peccatoribus baptizatis; alioquin Ecclesiasticus frustra admoneret quilibet peccatorem, ut peccata deo peccatorum, sive in remissionem, quia quod dari non potest, aut non debet postulari minime debet, cum finis petitionis sit effectus consecutio; igitur remissio peccatorum actualium haberi potest, quia postulari debet. Quapropter Christus hortans ad poenitentiam, statim subiungit petitionis effectum: *Peccate, inquit, & accipietis, nuptiarum, & nuptiarum vobis.* In hac sententia petitione includenda est, haec peccatorum remissio, quoniam dicendo absolute, *peccate, nihil excludit eorum, quae nobis necessaria sunt, & praecipue ad consequendam salutem, inter quae praecipuum est venia peccatorum.*

§. II.

Proponit & resolvit Novatianorum argumenta.

Novatiani articulum nostrum impugnant auctoritate Apostoli cap. 6. ad Hebr. vers. 3. & sequentibus, ubi legitur: *Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt epam donum caelestis, & participes facti sunt Spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutes seculi venturi, & prolapsi sunt, rursum renovari ad poenitentiam, rursum crucifigentes sibi metipsos Filium Dei, & ostentui habentes; ex quibus concludunt, peccatoribus Baptizatis impossibile esse renovationem, aut restitutionem ad pristinum gratiae statum, quem obtinuerant per misericordiam Dei. Eorum ratio est, quia (inquit) Apostolus per donum caeleste intelligit baptismum, quo justificatur, & dono fidei illuminatur homo, fitque Spiritus Sancti particeps: atqui baptismus initerabilis est: nullus igitur post ipsum remanet spes recuperandi gratiam, per peccatum amissam, ab homine baptizato.*

Respondet negando illationem, quia Apostolus per haec verba non ostendit, gratiam per peccatum deperditam esse prorsus irrecuperabilem, sed solum significat impossibile esse simul illuminatos per baptismum rursus renovari, seu indui veste illa, aut

Dei peccatores ad poenitentiam.

Hebr. 6.

gratia, quam receperant in baptismo, quae est gratia regenerationis, quae semel duntaxat confertur: quemadmodum enim homo semel tantum nascitur, ita etiam semel baptizatur, ut exponunt D. Chrysostronus, Theodoretus, & Theophilus, eundem Apostoli locum interpretantes. Igitur Apostolus non improbat remissionem peccatorum; veram poenitentiam, sed solum reiterationem baptismi, nec claudit in hac vi voluntarie peccantibus misericordiam Dei ad fontem baptismi. Hoc verum esse patet ex his verbis, quae immediate sequuntur, tanquam causa, ob quam locutus est Apostolus, quae sunt haec: *rursum crucifigentes sibi met ipsos Filium Dei.* Nam qui secundo baptizatur eundem hominem, secundo etiam, in quantum in ipso est, Christum affigit cruci: quippe cum baptismus sit quaedam figura mortis Christi, certum est quod ille, qui secundo baptizatur, hoc ipso ostendit Christum secundo mortuum fuisse; & ideo impossibile est, hominem baptismum iterum renovari ad illam remissionem peccatorum, quae facta fuit per baptismum, seu iterum baptizari; quia impossibile est, quod Christus iterum moriatur, teste eodem Apostolo dicente: *scientes, quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur; quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo.* Deinde Apostolus hortatur ad poenitentiam, idemque admittit renovationem, aut remissionem peccatorum post baptismum commissorum, cum baptizatos hortatus fuerit.

Hanc responsum praeter Patres citatos confirmat D. Ambrosius, eundem locum Apostoli sic exponens lib. 2. de poenit. cap. 2. *De baptismo autem dictum, verba ipsa declarant, quibus significavit impossibile esse lapsos renovari ad poenitentiam. Per lavacrum enim renovamur, per quod renascimur, sicut ipse Paulus dicit: conspexi enim semetipsum cum illo per baptismum in mortem, ne quemadmodum surrexit Christus ex mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitae ambulemus. Unum ergo baptismum docet, sicut alibi, una fides, unum baptismum inquit, illud quoque evidens, quod in eo, qui baptizatur, crucifigitur Filius Dei, quia non potuit caro nostra abolere peccatum, nisi crucifixus esset in Christo Jesu. Denique scriptum est: Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, &c. Ergo quod ait in hac Epistola, quae ad Hebraeos scribitur: impossibile esse, lapsos renovari in poenitentiam, ac rursus crucifigentes Filium Dei, & ostentatione triumphantes, ad spectat, ut de baptismo dictum credamus, in quo crucifigimus Filium in nobis, ut per illum nobis mundus crucifigatur: quia quaedam triumphamus specie, dum similitudinem mortis ejus assumimus, qui principatus, & potestas in sua cruce ostentavit, ac triumphavit, ut in mortis ejus similitudine nos quoque de principatibus, quorum jugum deposuimus, triumphemus. Semel autem crucifixus est, semel mortuus, & ideo unum, non plura baptismata. Itaque Apostolus non est intelligendus de remissione peccatorum actualium.*

Adducunt Novatiani alium textum ejusdem Apostoli ad Hebr. cap. 10. vers. 26. ubi habetur: *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam poenitentiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia.* Terribilis autem quaedam expectatio iudicii, & ignis amulatio, quae consumptura est adversarios: inde enim concludunt ipsi Novatiani, nullum esse remedium pro peccatis baptizatorum, sed solum pro illis expectandum esse iudicium, quia per hostiam pro peccatis Apostolus intelligit aliquid, quo Deus offensus potest placari, & venia peccatorum potest obtineri. Hoc autem, quo Deus offensus placatur, est mors Christi, in cuius sanguine in cruce effuso salvi facti sumus. Unde cum haec hostia figuretur per baptismum, baptismum semel suscepto, nulla esse potest peccatoribus spes veniae, nullaque misericordia, cum initerabile sit baptismum, ut docet Ecclesia contra nonnullos haereticos in quarto hujus operis libro impugnandos.

Huic auctoritati danda est responsio, jam alteri data, quia Apostolus per hostiam pro peccatis intelligit aliam Christi mortem, hoc est, declarat, quod Christus non morietur iterum pro peccatis nostris. Nec Christi mors per baptismum representata, per illum iterum applicabitur ad integram remissionem culpae, & poenae, illi, qui semel baptizatus fuit. Nam Christus in variis Sacrae Scripturae locis dicitur hostia pro peccatis nostris: haec autem hostia a se ipsa oblata fuit

Apostoli mens exponitur.

Alia Novatiano, rum ratio proposita.

Aperit vera mens Apostoli.

fuit pro nobis semel in Cruce, & non se offeret ibi amplius, quia Christus non morietur amplius, ideoque idem Apostolus per hostiam non excludit quodcumque aliud remedium ad obtinendam peccatorum veniam. Nec per hostiam non relictam intelligit Poenitentiam, in qua peccata delentur, & gratia confertur, sed solum Christi mortem, quae jam non relinquitur pro peccatis: Christus enim non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes nostri prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel se ipsum offerendo, inquit Apostolus ad Heb. 7. vers. 27. Igitur nostram asseritionem non infirmat haec Novatianorum obiectio, ut evidentius patet ex responsione data primae objectioni.

Alia Apostoli obpositio.

Vel dico, quod ibi Paulus loquitur de Judaeis in fide vacillantibus, & volentibus Legem Moysis cum Legge Christi conjungere, nec non in Legem nova offerre ea, quae offerrebantur in veteri, ac si Christus deberet iterum mori, & iterum homines esse tempturus. Quare Apostolus volens declarare, his hominibus nullam jam restare hostiam pro peccato in Cruce offerendam, demeritis ad Christum ad Moysem, hostiam ab ipsomet Christo jam oblatam in Cruce, non prodesse, seu Christum non esse pro illis passibilem & mortalem (sed etiam ad dexteram Patris, & inde venturus est judicare vivos & mortuos); nec prodesse ea, quae in veteri lege offerrebantur, quia jam abolita sunt per legem Christi, & per hostiam in cruce oblatam, dixit illis: *Voluntarie peccantibus nobis, jam non relinquitur pro peccatis hostia post acceptam poenitentiam veritatis, hoc est, post susceptum Evangelium Christi, jam non relinquitur pro peccatis hostia: hoc est, non erit alia mors Christi, ut ipsa, qui semel redempti sunt, iterum redimantur. Ita sentit D. Chrysostronus his verbis: Secundum aufert lavacrum, non enim dixit, non est amplius poenitentia, neque est amplius remissio, sed non est amplius hostia, hoc est, non est amplius Crux secunda. Quibus constat ex eodem Sancto Doctore, D. Paulum ibi non negare remedium pro peccatis post baptismum commissis, sed solum asserere, nullam esse hostiam seu mortem Christi futuram, quae possit redimere voluntarie peccantes. Quod non negamus, quoniam verdamus, Poenitentiam Sacramentum delere peccata virtute hujus hostiae, id est mortis Christi, aut ex opere operato, ut tradunt Scholastici: cum sit signum ad salutem viatorum a Christo Domino institutum, sitque ex institutione sua iterabile pro justificatione nostra post peccatum recuperanda.*

Peccatum, de quo agit Apostolus, est peccatum contra hostiam.

Dico tandem, verba Apostoli non esse intelligenda de quocumque peccato mortali, sed de peccato Apostasiae, quae fides Christi semel suscepta prorsus abiicitur, ut inferri potest ex verbis tum praecedentibus. Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed constantes, & tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem. Tum ex his, quae consequuntur: *post acceptam poenitentiam veritatis: quae significant, Apostolum loqui de peccato contra fidem, quod videtur irreparabile, non quod vere per Sanguinem Christi locus veniae non pateat illi, qui a fide & religione Christiana rececit, sed quia illi, qui in infidelitatem labuntur, vix unquam ad poenitentiam reduci solent, eo quod ex certa malitia in Spiritum Sanctum peccent, ac proinde inutilem sibi reddunt Christi mortem, semel pro peccatis oblatam.* Unde Apostolus volens ipsis ostendere, non esse expectandam iteratam hujus hostiae oblationem, inquit: *Voluntarie enim peccantibus nobis jam non relinquitur, &c.*

ARTICULUS IX.

Probat adversus Monophysitas, Deum non esse mendacem.

Quamvis Deus sit prima, atque essentialis veritas, nihilominus Armeni, qui Asiam incolunt, ea in parte, quae est inter Taurum, & Caucasum montes constituta, plures docuerunt haereseis, tempore Constantini III. Filii Heraclii Imperatoris, & Theodori Summi Pontificis Romani, quinto corrente saeculo, inter quos errores reperitur iste, *Dans est mendax, qui magis impietas, & blasphemia est, quam error, aut haeresis.* Hujus horribilis & intolerabilis mendacii, aut impietatis defensor primus fuit quidam vir haereticus, nomine Jacobus, genere Syrus, cognomento Ganzelus, Eutichianorum haereseis propugnator acerrimus: cuius sectatores hodie multi sunt per Syriam, Cyprum, Mesopotamiam, Babyloniam, & Palaestinam dispersi. Huic, inquam, adhaerent Armeni, & post Armenos quidam viri haeretici, dicti Monophysitae, quorum praecipui fuerunt Severus Antiochenus Patriarcha, & Gainus; adhaerunt pariter praedicto Jacobo post Armenos, & Monophysitas, Copti aut Coptitae per Aegyptum dispersi, seu illi haeretici, qui in suis Ecclesiis utuntur libro quodam fabuloso, quem secreta Petri appellant. Et in Missis suis legunt lingua Syriaca Evangelium Nicodemum, teste Bernardo à Luxemburgo, Abyssini, de quibus alibi erit sermo, & alii quam plures haeretici, qui ex nonnullis Sacrae Scripturae textibus male intellectis inferunt, Deum esse mendacem.

Jacobus.

Armeni sic dicti ob patriam, seu terram, quam incolunt, quaeque continetur a Cappadocia usque ad Caspium mare, tempore Justinii II. Imperatoris, profitebantur veram fidem Catholicam, sed ab ipsa fide recesserunt, pariter & ab Ecclesia Romana post Concilium Chalcedonense celebratum anno CCCCLII. per Episcopos DCXXXVI. sub Sancto Leone Romano Pontifice, imperante Marciano, qui diligenter curavit, ut fieret istius Concilii Patrum numerus, Concilii Niceni patrum numero duplo major pro judicanda doctrina Eutichetis, & Dioscori, qui in eodem Concilio, Praesidentibus Legatis, Paschasio, & Lucentio Episcopis, Bonifacio, & Basilio Presbyteris, damnati fuerunt, & ut invidia Diaboli in deterius barathrum inciderent, ipsis Eutichete, & Dioscoro sollicitantibus, Armeni dereliquerunt Vicarium Christi, seu successorem Petri, & vivunt adhuc in infelicitissimo statu, à via, quae ducit ad coelum, longè disto. Habent proprium Primatem, quem venerantur ut Principem, ac Pontificem maximum in rebus spiritualibus, vocantque Catholicum illum tantum, qui huic Primati in omnibus religionem concernentibus obedit, veluti summo Pontifici supra montem Dei constituto, & contemnit Romanum Pontificem, quem fides Catholica declarat Vicarium Christi, & Successorem Petri.

Adversus hanc haereseis Armenorum, aut Jacobi genere Syri, obscuri prorsus generis, & nullius gloriae viri (teste Nicephoro Hist. Eccl. c. 17. & alibi) nullum adveni Concilium, & existimo, quod nullum pro ipsa condemnanda fuit convocatum. Nec miror, quia secum fert condemnationem, & ex propriis terminis omnino apparet horribilis, atque opposita, nedum radiis fidei, sed etiam rationi humanae, quae cum evidenter demonstrat contra Atheos, Deum esse infinitè perfectum, ac proinde summè veracem, tam in essendo, quam in dicendo: nam Deus non est quasi homo ut mentiar: unde licet haec sufficiant ad convincendos Armenos, non minus solide, quam impie clamantes, Deum esse mendacem, tamen recurrendum est ad Sacram Scripturam, quae cum dictata fuerit à Spiritu Sancto (ut faterentur ipsi Armeni, & alii, qui novum Testamentum recipiunt) docebit nos omnem veritatem, & demonstrabit, Deum mentiri non posse.

§. I I.

Probat articulum auctoritate Sacrae Scripturae. Armenos, mendacium Deo tribuentes, prorsus confutavit Discipuli Pharisaeorum, qui Christo palam dixerunt, Math. cap. 22. vers. 16. *Magister scimus quia verax es, & in veritate viam Dei doces: hoc quippe certo testimonio patet, Pharisaeos credidisse, Christum Dominum non posse mentiri, à fortiori idem sensisse de Deo summè verace, à quo Verbum verum, & immutabile procedit, ut in Concilio Niceno pronuntiavit universa Ecclesia, dicens: Credo in unum Deum Patrem Omnipotentem, & in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei Unigenitum, Deum verum de Deo vero. Per haec quidem verba Concilium declarat, veritatem essentialem esse in Patre, & Filio, nedum in essendo, sed etiam in dicendo; ac si Armeni crederent se malitia inferiores Pharisaeis, tenerent credere, Deum esse veracem, si autem nolint hanc veritatem confiteri, neque confundi testimonio Pharisaeorum, ex eo quod huic Evangelio nullam volunt adhibere fidem, audiant Salomonem, cuius*

Severus. Gainus.

Abyssini.

Mat. 22.

Concilium Niceni.

cujus libros recipiunt tanquam Canonicos, ubi ait ille Sapientissimus c. 15. vers. 1. Tu autem Deus noster, suavis, & verus es, & pater, & in misericordia disponens omnia. His verbis Deus proclamatur verax, totiusque mendacii impotens, atque incapax, ut clarius exprimit Propheta regius Pl. 88, vers. 9. dicens: Domine Deus virtutum, quis similis tibi, potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.

Unde si Deus sit ita oppositus mendacio, ut perdat omnes, qui loquuntur illud, teste propheta: si sit ita verus, & verax, & Sermo ejus sit veritas, quomodo potest mentiri? dicant Armeni, sed non poterunt hanc Divina perfectionem Impugnare, quia scriptura, quam ipsi recipiunt, eo modo elongat mendacium a Deo, quo ab ipso removel mutationem, juxta illud Num. c. 23. vers. 19. Non est Deus quasi homo ut mentiar, neque ut filius hominis, ut mutetur: sed Deus est immutabilis, ut credunt ipsi Armeni, & ut probatum manet supra contra Secundinistas, ratione, & auctoritate Scripturae, in qua legitur, Deum de se ipso dixisse: Ego sum Deus, & non mutor. Quomodo igitur dicere possunt, aut inferre ex Scriptura, quod Deus sit mendax, si non inferant, quod sit mutabilis in substantia sua; at dicunt Deum esse omnino immutabilem; igitur debent etiam dicere, ipsum esse incapax mendacii, sicut est incapax totius mutationis, praesertim cum homo sit mendax, quia est mutabilis in sermonibus suis, sicut est mutabilis in substantia, quia est desecibilis, & mortalis; alioquin ex hoc falso principio de mendacio Divinae Mentis importando, sequeretur quod Deus esset aliquo modo mutabilis. Quia qui mentitur, mutatur in cognitione sua: hoc autem nequit dici de Deo, nec dum quia repugnat, Deum a veritate deviare, cum sit ipsa prima, & summa veritas per essentiam, aut totus veritas, ut inquit D. Augustinus sermone de calogi, sed etiam quia Sac. Scriptura affirmat, Deum nostrum esse omnino immutabilem, sicut immortalem. Hinc est quod idem S. Doctor lib. 22. de Civ. Dei c. 25. ait: Si voluit inveniri quid omnipotens non potest, ego dicam, mentiri non potest.

Deus est incapax mendacii.

Deo. 17.

M. 26. 5.

Præterea id, quod Deus prohibet hominibus, nequit ipsi Deo tribui, quoniam id, quod prohibetur ab eo, semper censetur malum; & oppositum divini voluntati, cui se subicere debet homo: atqui mendacium prohibetur a Deo. Lev. c. 19. vers. 11. dicens: Non mentiarini, nec decipiet unusquisque proximum suum. Pl. a. prohibet diligere vanitatem, & querere mendacium. Jacob. c. 5. vers. 12. ait: Nolite jurare neque per terram, sicut autem sermo vester, est, est, non, non, hoc est nolite mentiri. Igitur Deus debet esse summe verax, immo & veritas essentialis, sive per se, sive per Prophetas, sive per Apostolos, aliove Sacros Scriptores Novi & Veteris Testamenti, quos Spiritus Sanctus docuit omnem veritatem, sicut ipsis Apostolis promiserat Christus ascendens in caelum: alioquin mendacium non esset peccatum, nec fugiendum, neque prohibendum esset falsum testimonium, cum ex Armenis mentiri conveniret Deo, ejus imitatores esse debemus, juxta illud Christi, Mar. 5. vers. 48. Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester caelestis perfectus est. Sed falsum testimonium ferre est graviter peccare, ut constat ex c. 12. Prov. vers. 22. ubi dicitur: Cessate ergo vos à murmuratione, quia nihil prodest, & à detractione parvite linguae, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit, os autem, quod mentitur, occidit animam, hoc est facit hominem reum mortis aeternae, quae per peccatum mortale incurritur, ac proinde per mendacium, quod inter peccata mortalia reponitur.

In lib. Exod. c. 20. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium & cap. 23. Mendacium fugies, justum non occides: igitur Deus nequit mentiri, nec falsa profiteri: nam si homo tenetur jussu divino loqui veritatem cum proximo suo, quia Deus perdat omnes, qui loquuntur mendacium, manifestum est quod diligit veritatem, ac proinde quod ipsa veritas est summa perfectio inter divinas perfectiones numeranda, sicut misericordia, juxta illud Pl. 85. Et tu Domine miserator, & misericors, pater, & multa misericordia, & verax: alius sequeretur quod Deus non esset summe perfectus, quoniam deficeret ei infinita perfectio, scilicet veritas.

S. I. I. Dissolvit Armenorum argumenta.

Hujus Armenorum haereticis occasio fuit illud Gen. c. 4. vers. 19. Nunquam in aetate, quo Deus promiserat

Caino timenti, ne propter fratricidium suum occideretur a primo occurrente: Qui invenit me, occidet me, nequaquam ita futurum: nam facta hac promissione, ipse Cainus habebat, unde credere poterat, se non posse occidi ab alio, fuit tamen occisus a Lamecho, ut asserunt D. Hieronymus, D. Anselmus, Rabonus, Strabus, Lyranus, Petrus Comestor, & alii super illud Gen. c. 4. ver. 23. Dixitque Lamech uxoribus suis Ada, & Sell, & audite vocem meam uxores Lamech, auferite sermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in livorem meum. Itaque (inquunt Armeni) Deus mentitus est, & deceptus Cainum, sic dicentem, qui invenit me, occidet me, cui ipse Deus dixerat, nequaquam ita fiet; idque, seu Deum esse mendacem confirmant ex illo Ec. c. 49. ver. 5. ubi legitur Deum dixisse: propter David, & Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt. Porro hæc locutio est plena mendacii, quia David erat peccator, peccato homicidii, & adulterii, teste Scr. lib. 2. Reg. c. 12. vers. 13. dixit David ad Nabal: peccavi domino; dixitque Nabal ad David: Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non uxoris, ideoque Deus est mendax, cum David peccaverit, & Deus dixerit, Davidem non peccasse. Sunt alii in veteri lege textus, quibus contendunt probare Deum esse mendacem, sed eos omitto.

Cain fuit occisus.

Hujus fundamento Armenorum respondeo primo ad primum textum, quod Deus his verbis: nequaquam fiet ita, non promiserat Caino timenti, & dicenti, qui invenit me, occidet me, eum absolute, seu nullo modo occisum iri, sed solum eo modo, quo timebat, hoc est, promissit illi, quod non occideretur a primo occurrente, a quo occidi timebat. Et de facto vera fuit hæc promissio, ut patet ex Scriptura Sacra, quæ non tradit Cainum occisum fuisse voluntarie ab eo, a quo fuit primo inventus; cum ex objectione occisus fuerit à Lamecho, qui non fuit primus, qui ipsum Cainum invenit, ut est manifestum, qui quæ voluit eum occidere, quamvis juxta mentem aliquorum Sanctorum Patrum occiderit illum cum confiteretur hoc fecisse ignoranter inter venandum, feram in silva quaerendo; ut asserunt D. Hieronymus Ep. 125. ad Damasium, & alii, quos sequitur Cornelius à Lapide.

Respondeo iterum, Deum non dixisse, quod Cain non esset occidendus ab aliquo homine, ait enim: Omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur, quibus verbis non excluditur Caini occisio, sed poena imponitur illi, qui Cainum occiderit: ergo inde Armeni nequeunt inferre, Deum esse mendacem, neque mentum fuisse Caino; cum promissio ad Cainum facta subsistat adimpleta. Ad secundum respondeo, Deum non loqui de omni peccato absolute: cum constet ipsum Regem peccasse peccato adulterii, & homicidii, sed loqui de peccato idololatriæ, & fædere cum Idololatriæ, quos tres ipsi duntaxat Reges Judæe, scilicet David, Ezechias & Josias non fuere coinquinati. Nec valet dicere, quod Afa, & Josaphat, Reges non fuerunt Idololatræ. Non valet inquam, quia licet verum Deum adoraverint, amicitias tamen & fædera junxerunt cum Idololatriæ Regibus Israel Achab, Ochobzia, & Joram & ideo non sunt numerandi sicut David, Ezechias, & Josias.

Alia argumenta desumunt Armeni ex variis locis Sacrae Scripturae, & praesertim ex novo Testamento, quibus etiam nituntur probare, Deum esse mendacem, nam inquit: Christus, Marc. cap. 13. vers. 32. dicit se judicii ultimi nescire diem. Quod purum est mendacium, cum habeat scientiam Patris, ut docent omnes contra Aphartadocitas, sitque verus Deus, ut tenet universa Ecclesia Romana contra Arianos. Mentitus est etiam dum finxit se longius ire: Luc. 24. vers. 28. Pariter dum apparuit Magdalene sub specie hortulani, tunc enim finxit se esse hortulanum, animo (inquunt) mentiendi, & decipiendi Apostolos, & Magdalenam: ergo est mendax, quia fingere est mentiri, seu contra mentem ire. Sunt alii in novo Testamento textus, quibus eundem, quem impugnamus, errorem suadere conantur.

Hæc Armenorum ratio non valet. Nam dum Christus dixit se nescire diem ultimi judicii, non debet intelligi ita absolute, ut dixerit se omnino ignorare diem judicii, sic enim mentitus fuisset, sed solum in ordine ad manifestationem ejusdem: sciebat enim illum, quia habebat scientiam Patris, sed non debebat tunc notum face-

Datus altar respicit

facere Apostolis tempus ultimi judicii. Quapropter dicebat se nescire diem judicii, hoc est, ad revelandum, ut vertunt communiter expositores, ut fufius dicemus in proprio articulo adversus Aphartadocitas. Ad secundum dico, quod fingere non est mentiri, aliis sequeretur, quod liceret occultare signis id, quod scimus, dum non temerum revelare illud. Hoc est enim fingere, nec prohibetur, & praesertim dum aliqua ratio obligat ad non revelandum illud, ut non raro contingit.

Sequeretur insuper, quod omnes parabole, quibus Scriptura Sacra utitur, quæ factæ narrationes sunt, essent pura mendacia, quod est falsum, ut inquit D. Augustinus contra mendacium, tom. 4. ubi legitur: Jacob quod Mabile non si mendacia dixerimus, omnes etiam parabola, ac figura significationum quarumcumque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendi sunt, sed in eis aliud ex alio est intelligendum, dicentur esse mendacia: quod absit omnino, & quæ facile videri possunt in prima Lectione secundi Nocturni Dominica 2. Quadr. Item docet D. Thomas p. 3. q. 55. art. 4. ad 1. dicens: Non omne, quod fingimus, mendacium est, sed quando istud fingimus, quod nihil significat, tunc mendacium est: cum autem fictio nostra referat in aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis; alioquin omnia, quæ à Viris sapientibus, vel etiam à Domino figuratè dicta sunt, mendacia reputantur. Et D. Chrysostomus hom. 64. ait: non oportere omnia, quæ parabola continent, scrutari, sed solum intelligere, ad quem sunt instituta, eoque percepto, & usurpato, nihil amplius inquirere. Igitur ex Sanctis Patribus uti Figuris, & Parabolis, non igitur mentiri, quidquid dixerint Monophysitæ, Armeni, & alii hæretici.

Figura, & Parabola non si mendacia dixerimus, omnes etiam parabola, ac figura significationum quarumcumque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendi sunt, sed in eis aliud ex alio est intelligendum, dicentur esse mendacia: quod absit omnino, & quæ facile videri possunt in prima Lectione secundi Nocturni Dominica 2. Quadr. Item docet D. Thomas p. 3. q. 55. art. 4. ad 1. dicens: Non omne, quod fingimus, mendacium est, sed quando istud fingimus, quod nihil significat, tunc mendacium est: cum autem fictio nostra referat in aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis; alioquin omnia, quæ à Viris sapientibus, vel etiam à Domino figuratè dicta sunt, mendacia reputantur.

ARTICULUS X.

Ostendit contra Arnaldistas, Deum esse Omnipotentem.

Divina Omnipotentia attributum negarunt nonnulli, quorum primus est Petrus Abailardus, vel ut alii volunt, Abelardus, vir Natione Gallus, Patria Brito, ut tenent ferè omnes Historici contra Carionem lib. 3. Chroniconum, asserentem, ipsum Petrum esse Anglum, & Philosophum Peripateticum Parisensem, qui ob violatam Abbatissam Hæloissam suam Discipulam, ac neptem cujusdam Canonici Parisensis, Spado factus, in plures incidit errores adversus veram Christi fidem, quam inviolabiliter tenet Ecclesia Romana. De ipso enim ita scribit D. Bernardus Abbas, & Doctor mellicianus Ep. 188. Cum de Trinitate loquitur, sapit Ariam, cum de Gratia, sapit Pelagianum, cum de persona Christi, sapit Nestorianum, &c. Inter quos errores (quorum quemlibet in proprio loco referemus) invenitur iste: Deus non est Omnipotens, licet non desint, qui volunt ipsum dixisse, Filium Dei non esse Omnipotentem, sed Semipotentem, Spiritum Sanctum vero, Nullipotentem. Dixit enim, Deum quidquam facere non posse, nisi quæ propter ordinem Justitiæ, & Sapientiæ suæ facit, immo facere ex necessitate naturæ, non verò liberè, ea, quæ facit. Quod est non esse omnino Omnipotentem, quoniam ut quis Omnipotens sit, necesse est, quod possit facere quæcumque vult, modo nullam contradictionem importent, & nullam imperfectionem includant ex parte agentis praesertim infiniti, nempe Dei, qui perfectissimus est.

Abailardus.

D. Bernardus.

minaret, & condemnaret; personam tamen Authoris parcerens, nihil de illo pronunciavit, ut ait Cabasitius in notitia Eccl. cui addendi sunt alii Scriptores celeberrimi, & praesertim noster Franciscus Porter Hibernus in suo Syttemate.

Lata tandem sententia in Concilio Senonensi contra Hæreses Abailardi, Patres Concilii unanimi consensu Synodicas litteras direxerunt ad Innocentium Summum Pontificem, in quibus referebant quæcumque in Synodo gesta fuerant: causaque accuratè explorata à Sancta Sede, Sententia Concilii confirmata fuit, & ipse Abailardus anathemate percussus, mandatumque, ut ille in Monasterio arcta custodia concluderetur, penitentiam ageretur, et libri, quicumque reperiri possent, comburerentur; hæc ipsa Sententia Apostolica contra Abailardum lata, fuit etiam condemnatus alter Hæreticus, nomine Arnaldus Brixienfis, natione Italus, à quo ortum habent Arnaldistæ; qui singulis annis, Romæ in Cena Domini excommunicantur, ut referunt noster Alphonsus à Castro, adversus Hæreses, verbo, beatitudo, Her. primas Gaudenrius Brixienfis in tra. de Deo, & alii Scriptores clarissimi, quibus nemo debet denegare fidem. Ipse Arnaldus fuit hereticus Petri Abailardi heretici discipulus.

Arnaldus.

D. Bernardus sic scripsit ad Guidonem Legatum de ipso Arnaldo Brixienfi (cujus error palmaris est iste, quem impugnamus) Arnaldus de Brixia, ejus conversatio melior, & doctrina venenim; cui caput colombe, cauda Scorpionis est, quem Brixia evomit, Roma exhorruit, Francia reptat, Germania abominatur, Italia non vult recipere. Et scribens de eodè ad Episcopum Constantiensem, inquit: Homo est, neque manducans, neque bibens, sed cum Diabolo sitans, sanguinem Animarum, exacerat à Petro Apostolo, adhaerens Petro Abailardo, ejus errores in Ecclesia damnatos, defendere pertinaciter conatur, inimicus Crucis Christi, seminator discordia, fabricator Schismatum. Justa quidem, & vera est hæc descriptio, nam ipse Arnaldus Brixienfis Ecclesiæ acerrimus hostis, & in Ministros Christi furore accensus, innumeras Turbas, & Seditiones Romæ, & in Italia concitaverat. Persuadebat Romanis, ut pristinam Reipublicæ libertatem resumerent; Consules, antiquorum Romanorum Consulatum potentiam habentes, crearent; Senatam, à quo regimen omne politicum administraretur, exigerent; Pontifici autem, & Clero Romano nihil præter Decimas, & cultum Ecclesiasticum reservarent, ut notat Ortho Phrigienfis li. 2. de gestis Frederici Imperatoris cap. 20.

De utroque, scilicet de Abailardo, & Arnaldo ad Innocent. II. D. Bernardus statim post Abailardi discessum, causa prosequendi appellationem in Synodo Senonensi interjectam, ad Sanctam Sedem scripsit hæc verba: procedit Galias iste (nimirum Petrus Abailardus) procero corpore, nobili illo suo apparatu circummunitus, ante se quocumque armiger Arnaldus de Brixia, squama squama conjungitur; si quidem? sibilavit apes, quæ erant in Francia, apes de Italia, & venerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus. De interitu Arnaldi nihil discere potui, creditur tamen infaustissimus: sunt enim, qui dicunt, Arnaldum jussu Imperatoris captum à Petro urbis Praefecto ad ignem damnatum, ejusque cineres in Tyberim projectos fuisse. De Abailardo autem plures Historici referunt, quod dum versus Romam intenderet appellationem profecturus contra Concilium Senonense, in quo de Hæresi convictus fuerat, Cluniacum divortens, se totum arbitrio Petri Abbatis dedit, cujus opera suos ejuravit errores ipse Abailardus, & Monachus effectus est, & tandè sancto sine quievit; hoc testatur Petrus Cluniacensis in Epist. ad Hæloissam Parouletensè Abb. olim Abailardi amantissimam.

Anno autem Domini MCCCII. regnante Carolo VI. Imperatore, & sedente in Cathedra Petri Clemente IV. infurrexit quidam vir Hæreticus, natione Anglus, nomine Joan. wicleffus, professione Sacerdos in Lincolnensi Diocesi Parochus, qui hanc Hæresim jam sepultam suscitavit, wicleff. dicens, Deum debere obedire Diabolo, qui est Princeps hujus Mundi, subindeque Deum non esse Omnipotentem: Omnipotentis enim est nulli obedire. Volebat insuper, omnia, quæ eveniunt, non à Deo sic volente, aut permitte accideri, sed Deo non concurrente, absoluta necessitate sæper evenire. Eadè Hæresim docuerunt postea, scilicet an. MDL. Bezantii sic dicti à Theodoro Beza, natione Burgundo, leguq; Licetiano, de quo alibi erit sermo.

Joannes wicleff.

Authoritate Conciliorum, & Sacra Scriptura extollit Omnipotentiam Dei.

Deum esse Omnipotentem, & omnia evenire, Deo sciente, & permittente, declaratum fuit in Concilio Constantiensi celebrato anno MCCCCXIV. sub Joanne XXII. cui interfuerunt mille Patres, & quibus CCXL. erant Episcopi, & quatuor Patriarchae, ut constat ex historia, aut descriptione hujus Concilii. Hoc Concilium convocatum fuit pro tollendo non extincto, sed facto trium Pontificum schismate, damnandisque tunc graffantibus Wicelitarum, & Hussitarum haeresibus, inter quas una ex praecipuis erat ea, quae in hoc articulo impugnatur. Idem error Omnipotentiam a Deo removens longe prius damnatus fuerat in Symbolo Apostolico, in quo quilibet fidelis ait. Credo in unum Deum Patrem Omnipotentem, Creatorem caeli, & terra. Et in Niceno edito a decem, & octo supra trecentos Patribus, quod sic incipit: Credo in unum Deum Patrem Omnipotentem, factorem caeli, & Terra, visibilium & invisibilium. Nec obstat dicere haec verba esse intelligenda de sola persona Patris, seu de solo Patre, quem Abailardus credit Omnipotentem. Non valet inquam, tum quia intelligenda sunt de perfectione Dei absoluta, quae est communis tribus divinis personis, tum quia exprimitur in Athanasiano. In quo habetur: Omnipotens Pater, Omnipotens Filius, Omnipotens Spiritus Sanctus, & tamen non tres Omnipotentes, sed unus Omnipotens. His adiungitur Fides Ecclesiae, quae in innumeris orationibus Deum Omnipotentem, & sempiternum proclamat, ut videri potest in Breviario Romano, & in variis textibus Juris Canonici.

Eandem veritatem probant innumeri Sacrae Scripturae textus. Genes. cap. 17. in quo legitur, Deum dixisse de se ipso: Ego Deus Omnipotens. Testimonium illud non potest audiri, quin statim Deus credatur Omnipotens, cum fidele sit testimonium ejus teste Propheta Regio Psalm. 18. vers. 8. Tamen Haeretici, quos hic impugnamus, testimonium illud audierunt, & nescio, qua dementia, volunt Omnipotentiam non esse in Deo, quem admittunt contra Atheos, cum certum sit, quod non possunt credere, Deum esse, quin dicant eum Moyse Exod. cap. 25. Omnipotens est Nomen ejus, & quin unusquisque dicat ei cum Job capit. 45. Scio quia Potens es. Et proferat illud Apocalyp. cap. 11. vers. 17. Gratias agimus tibi Domine Deus Omnipotens, qui eras, qui es, & qui venturus es, quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti, &c. quibus significatur Divina Omnipotentia.

His addenda est ratio. Deus, cum sit causa prima, a qua dependet causa secunda, potest facere ea, quae sunt possibilis, seu quae fieri non repugnant, seu possunt esse objectum volitionis iustae, & rectae. Sed Deus potest haec omnia facere, cum apud illum nihil sit impossibile. Luc. cap. 1. Matth. cap. 19. vers. 26. ait: Apud Deum omnia possibilia sunt; & fecerit omnia ex nihilo proprio imperio, namque Genes. cap. 1. dicitur: fiat lux, & facta est lux: fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis, & fecit Deus firmamentum, vers. 11. & sequentibus ait: germinet terra herbam viventem, & facientem sementem, & lignum pomiferum, faciens fructum iuxta genus suum, & factum est ita. Et alibi legitur, ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt. Ideo quilibet homo tenetur pronuntiare illud Eccl. cap. 1. unus est Creator omnium, Omnipotens. Et una voce omnes simul debent dicere cum Regina Esther cap. 13. vers. 9. Domine Rex Omnipotens, in ditione tuae cuncta sunt: Et cum Sancta Mater Ecclesia cum in Oratione Dominica 19. post Pentecostem, Omnipotens & misericors Deus universa nobis aduersantia propitiatus excludit, ut a convictu, & consortio haereticorum separentur, & sic Divinam agnoscens Omnipotentiam, Deus recipiet eos, & erit illis in Patrem, teste Apostolo 2. ad Corinth. cap. 6. vers. ult. ubi Gentibus nedum hanc protectionem facit, sed etiam declarat, Deum esse Omnipotentem: ibidem inquit: & agere recipiam vos, & ero vobis in Patrem, & vos eritis mihi in filios, & filios, dicit Dominus Omnipotens, seu

Concilium Constantiense.

Nicenum.

Genes.

Psalm.

Deus potest fieri ea, quae fieri non repugnant.

Dominus Coeli, & Terrae, & Creator omnium: Deinde Omnipotentiam esse attributum Dei, patet ex variis locis Sacrae Scripturae. Patet pariter, Deum posse producere, aut facere ea omnia, quae non important contradictionem. V. G. Non potest facere quod praeterita non fuerint, quia implicat contradictionem, aliquid jam fuisse, & simul non fuisse: attributum autem est ratio existens verè in Deo, modo infinito, & conveniens homini modo finito, ut docent communiter Scholastici, & ut pater de Scientia, Bonitate, & aliis perfectionibus Divinis, quae sunt in homine modo finito; atqui homo habet aliquam potentiam, qua operatur, & agit, ut experientia demonstrat, licet non faciat ea à se, seu independenter à causa prima: scriptum est enim quod Deus operatur in nobis, & quod sine illo nihil possumus facere: igitur Deus debet habere Potentiam infinitam, & infinitè perfectam, seu Omnipotentiam, quia est actus purus, & perfectissimus, prima causa, a qua cetera pendunt in essendo, & in agendo: nam, inquit D. Hilarius capit. 9. de Trinitate. Perfecta potentia est, id naturam posse facientis, quod potest significare sermo dicentis: & D. Basilii lib. de fide: plus potest Deus facere quam tu potes intelligere. Undè Salomon Sap. cap. 11. vers. 17. & 18. ostendit, Deum creasse omnia, & esse Omnipotentem, esse unum, & idem dicens: ut scirent, quia per quae peccat quis, per haec & torquetur: non enim impossibile erat omnipotens manus tua, quae creavit orbem terrarum ex materia invisibile, immittit illis multitudinem visorum, aut audaces Leones. D. Paulus ad Ephes. 3. vers. 9. eandem Divinam Omnipotentiam plurimum exultat, & Haereticos confundit dicens, & illuminare omnes, quae sit dispensatio Sacramenti absconditi à saeculis in Deo, qui omnia creavit, & paulo, post seu vers. 19. addit: Scire etiam supereminentem scientia Charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei, et antea qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus aut intelligimus secundum virtutem, quae operatur in nobis, ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Jesu, &c.

Omnipotencia est attributum Dei.

Eandem Divinam Omnipotentiam, quam negant Petrus Abailardus, & Arnaldus Brixienis, agnoverunt Philosophi antiqui solo lumine rationis illustrati. Nam Tullius lib. 3. de natura Deorum ait: Nihil est quod Deus efficere non possit, & quidem sine labore ullo. Aristoteles lib. Ethic. cap. 2. declarat quod Deus uno tantum caret, seu quod non potest facere illud, quod idem est ac dicere, Deum posse facere, quidquid contradictionem non implicat. Seneca lib. 64. de beneficiis cap. 7. & 8. inquit: vis Divina est invicta, ac si diceret, quod Potentia Dei non potest vinci ab opere, seu quod potest facere quidquid fieri non repugnat, nullamque ex se contradictionem importat. Quinimo Athei Omnipotentiam in Deo admittent, si unum Deum agnoscerent, admittunt enim illam in facto illo, quod velut Deum venerantur, aut in illa collectione entium, quam dicunt aeternam, & infinitam: igitur ex his omnibus sequitur, antiquos Philosophos melius de Deo fuisse locutos, quam Abailardus, & Arnaldus Brixienis, & alii haeretici, quos hic impugnamus, qui in majorem caecitatem inciderunt, quam Athei, & alii Haeretici, veritatibus Fidei contradicentes. Dicere enim, quod Deus non est Omnipotens, tantum valet, quantum valet dicere, quod non est Deus, cum revera Deus, quem colimus, non esset Deus, si non esset Omnipotens, ut monet Tertullianus. Ratio hujus Doctoris est, quia non esset perfectissimus, nec infinitus, cum Omnipotentia sit perfectio infinita, qua Deus agnoscitur, ut unicus Dominus Coeli, & Terrae.

Tullius.

Seneca.

s. II.

Responset Haereticis.

Haereticorum fundamentum est, quia Deus non potest dici Omnipotens, nisi possit facere omnia, quae fieri possunt ab homine; at homo (inquit) facit plura mala, & peccata, quae à Deo fieri non possunt; ergo Deus non est Omnipotens. Porro hoc argumentum est ridiculum, & potius mala voluntatis, quam erroris rationis partus: cum malum morale seu illud pec-

ca.

Peccatum, de quo loquuntur Haeretici, non sit effectus, sed defectus, nec arguat causam efficientem, sed deficientem: nec respiciat Potentiam, sed malitiam, ignorantiam, aut infirmitatem, velut causam sui: etenim malè agere, aut peccare non est actus virtutis, nec fortitudinis, sed infirmitatis, & deformitatis, cum sit dictum, factum, aut concupitum contra Legem Dei: nec sit stare, sed cadere, juxta illud ad Corinth. cap. 10. vers. 12. Qui se existimat stare, videat ne cadat. Nefarie igitur concludunt contra nos Arnaldistae, & alii Haeretici, dum dicunt, Deum non esse Omnipotentem, ex eo, quod non possit perpetrare mala, quae facit homo, nec cadere sicut homo, quinimo non posse facere mala, non posse deficere, majorem Potentiam, & virtutem arguit, & idè ex argumento ipsorum potius inferitur, Deum esse Omnipotentem, cum homo ex infirmitate deficiat à via, & veritate, seu malè agat. Dicunt insuper, quod Deus non potest facere res aliter quam facit, quapropter (inquit) omnia, quae facta sunt, non ex libertate Dei evenerunt, sed ex necessitate absoluta omnino inimpedibili etiam à Deo, quem volunt ex necessitate, aut indigentia rerum producendum, operibus suis necessariis, & irrevocabili ter alligatum, & adhaerentem. Ex hoc falsissimo principio concludunt, Deum non esse Omnipotentem; quoniam Omnipotentem naturale est, facere omnia ad nutum voluntatis suae, & posse facere plura, quae nondum facta sunt, seu omnia, quae fieri possunt: Deus (inquit) non potest facere ea, quae jam facta sunt, neque ea, quae nondum facta sunt, quamvis ex se ipsis fieri non repugnent, nullamque contradictionem importent: ergo non est Omnipotens, cum nihil facere possit eorum, quae existunt extra causas suas; quamvis possit ea destruere: addunt enim, quod haec rerum destructio non probat Omnipotentiam.

Haec Haereticorum ratio est debiliior altera: nam dum Deus dicit: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, hoc dicit, & fecit, quia voluit, à nullo quidem cogi poterat. Eo die, quo creavit Angelum, poterat creare hominem, aut utrumque relinquere in statu possibilitatis, si voluisset, quoniam liberè egit: nulla quippe Potentia est, quae ad productionem rerum possit cogere Deum, nullaque est creatura, de cujus essentia ita sit existere, ut debeat necessarius existere, aut produci à Deo seu à causa prima. Deus igitur poterat facere res aliter quam fecit, quatenus ly, aliter, comprehendit posse agere, vel non agere, facere vel non facere. Quod sanè probat, nihil eorum, quae facta sunt, evenisse ex necessitate absoluta, ut volunt Haeretici.

Potest pariter facere plura, quae non fecit. Legimus enim Sap. 11. vers. 16. Quidam errantes colebant multos serpentes, & bestias supervacuas: immisisti illi multitudinem murorum animalium in vindictam, &c. quae dixi supra: ex quibus verbis constat, quod Deus poterat immittere in illos multitudinem Ursorum, aut Leonum, quos tamen non misit, praecise, quia sic voluit. Idem inferitur ex illo Math. 26. An non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi pluraquam duodecim legiones Angelorum? quas tamen nec Christus rogavit, nec Pater exhibuit: ergo Deus poterat facere plura quam fecit. Deindè res non eveniunt ex necessitate intrinseca, naturali, & absoluta rei, ut somniant Haeretici, ita ut certò evenissent, etiam si Deus noluisset, sed eveniunt ex Divina ordinatione, teste Propheta dicente Psalm. 118. Ordinatione tua perseveravit dies, nam saepe contingit, ut res aliter se habeant, & appareant, quam à natura illis concessum fuerat; ut patet in virga Aaron, quae sola floruit, fructum produxit, & servata est in tabernaculo testimonii, ut legitur Exod. cap. 17; in Sara, quae naturaliter potius in juventute, quam in senectute parere debebat. Asina Balaam non erat apta nata ad loquendum. Sol non stetit naturaliter in favorem Populi Israelitici. Actio ignis ardentis non fuit ab ipso igne suspensa in fornace. Alia quam plurima possem afferre exempla ex Scriptura, quae evidenter probarent res sepe agere, & operari aliter, quam à natura illis concessum fuit, quae probarent etiam, ea, quae existunt, facta fuisse non ex necessitate, ut volunt haeretici, sed à Divina Voluntate, quae est causa effectiva rerum om-

nium. Ipsa enim est quae fecit quodcumque voluit, estque suprema, & absoluta. Tandem si omnia ex necessitate absoluta fierent, ita ut nullo modo fierent liberè à voluntate Divina, ut credunt haeretici, sequeretur primo Deum operari ad extra eodem modo, quo operatur ad intra. Quod est falsum; cum ad extra omnia sint contingentia, ad intra verò necessaria. Sequeretur secundo, quod orationes essent prorsus inutilles, & frustra fuisset instituta Oratio Dominicalis, scilicet, Pater noster qui es in caelis à Christo Domino nostro edita, & ab omnibus Christianis tam Catholicis, quam haereticis celebrata. Vana enim esset haec oratio, si panem quotidianum, quem petimus à Deo, regnum quod ab ipso volumus, tentatio, à qua liberari petimus, nobis etiam non orantibus, nec petentibus fierent, & necessariò evenirent. Nec Deus posset haec omnia nobis non conferre, quoniam quod nobis ex necessitate datur, non potest non dari, cum id quod dari, vel non dari potest, non sit necessarium, sed contingens. Nullus dicit, orationem illam esse inutilem, & orare Deum, esse frustraneum; cum Dominus orationem nobis precipiat: ideoque ea, quae sunt, non sunt ita ex necessitate absoluta, ut non possint non evenire, sed ex libera voluntate Dei, qua nolente, nullum ens potest fieri, quia est prima causa, à qua omnia pendent in fieri; nec potest permanere ut probat illud Sap. 11. vers. 26. Quomodo posset aliquid permanere nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conservaretur? Deus non fecit ita omnia, quae fecit, ut non possit facere plura, quae non fecit; modò ex se nullam importent contradictionem: Quodamque enim voluit, fecit, & Deus ultimum liberè egit Psalm. 93. vers. 1. Hancque libertatem in divinis operationibus ad extra evidenter probat Apostolus ad Rom. cap. 9. vers. 18. dicens: quod Deus, cui vult miseretur, & quem vult indurat. Quod tamen non faceret, si non ageret liberè, & non esset Omnipotens: quippe cum homo sit in manu consilii sui, ab agente libero, & Omnipotentem duntaxat mutari potest.

ARTICULUS XI.

Convincit Noetianos, & Sabellianos, nullam prorsus esse Trinitatem, statuentes.

s. I.

Reccuset Haereticos.

Nedum Judaei adversus adorandum Sanctissimè Trinitatis mysterium infurexerunt, aut dixerunt, Deum esse unum omni unitate, tam naturae, quam personae, sed etiam plures sacro Baptismate insigniti, quorum primus est Noctus, patria Ephesus, (ut tradit D. Epiphanius, vel Smyrnaeus, ut voluit Theodoretus,) & Sabellii Pentapolitani praepetor, qui apud Ptolomaidem Aegipti, tempore Gallieni Imperatoris, & Stephani Papae hujus nominis primi, circa annum Domini CCLIX, dixit, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, non tres distinctas, sed unam duntaxat trinominem esse personam, quae prout ingentia est, dicitur Pater, prout incarnata, Filius, & prout sanctificans animas, Spiritus Sanctus vocatur. Hic, teste Epiphanius, haeres. 57. à se ipso insaniam elationibus elatus, ausus est dicere, se esse Moysen, & fratrem suum esse Aaronem. Sed hoc non probavit interitus; moritur autem (inquit idem Sanctus Doctor) paulo post Noctus una cum proprio fratre, non velut Moyses in gloria, neque Aaron frater ille sepultus est in honore: abjecti animi sunt, velut transgressores, & nemo ex hiis eos cooperuit.

Sequenti anno, scilicet CCLX. eadem haeresis notior facta est, & impiores accepit fautores à Sabellio ejusdem Noeti discipulo, genere Lybico, patria Pentapolitano, qui docuit unam substantiam, aut unam personam, esse Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, hancque in veteri testamento, velut Patrem, dedisse legem Moysi in Monte Sinai, in novo autem quasi Filium hominem factum esse, ut Spiritum Sanctum verò ad Apostolos advenisse. Quapropter haec haeresis Trinitatem negans, non dicitur Noetiana, sed Sabelliana. & D. Athanasius

Sap. 11.

Judaei.

Sabellius.

non

non contra Noetum, sed contra Sabellium suum composuit Symbolum, sicut contra Arium, Sabellium eodem anno secuti sunt Hermogenes vir natione Afer, à quo nomen suscepere Hermogeniani, (adversus quos Tertullianus unum librum scripserat) & Praxeas vir natione Arianus, à quo Praxeiani ortum habent, contra quem unum etiam scripsit librum idem Doctor. Contra utrumque hæreticum scripserunt plures, qui hæreticos tres in unam Divinas Personas confundentes, vocant potius Hermogeanos, & Praxeanos, quam Noetianos, & Sabellianos.

Sub Constantio Imperatore, & Julio primo Papa, Sanctissimæ Trinitatis mysterium negavit Photinus, magni ingenii, & non infimæ eruditionis, ac acutæ eloquentiæ vir, natione Pannonius, vel (ut volunt alii) Galata, & Ecclesiæ Sirmiensis Episcopus, sed Pauli Samozateni Episcopi Antiocheni discipulus Hæreticus, qui inter plures blasphemias dicebat, Deum esse singulum, nedum secundum naturam, & essentiam, sed etiam secundum personam. Volebat insuper, Deum esse in uno loco determinatum, seu solitariam, & more judæico confitentium, ut supra dictum est contra eundem hæreticum.

Anno autem CCCXCIV. regnante Anastasio Imperatore, & Ecclesiæ Dei regente Symmacho, emerferunt quidam viri hæretici nuncupati Angelitæ, sic dicti, non aberrare, neque ab auctore, sed à quodam Alexandria loco, Angelii nomen habente, qui docuerunt, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, esse unam substantiam, & unam personam prorsus immultiplicabilem: nullam enim credebant esse in Deo productionem. Hi porro aliquando vocantur Severiti à quodam Acephalo, qui post Flavianum in exilium ab Anastasio Imperatore pulsus, Antiochenam Sedem invasit, & Angelitarum hæresim eodem anno adhefit: aliquando dicuntur Theodosiani, quia ipsorum Dux fuit Theodosius Monophysitarum hæreticus Princeps. Hic floruit tempore Mauriti Imperatoris, & Pelagii Pape II. circa annum Domini DLXXXII. Aliquando dicuntur Cantobabditæ à quodam loco, nuncupato Cantobab, nomen accipientes, sicut Albigenes.

Jacobus genere Syrus (à quo Jacobitæ ortum habent) anno Domini DLXXXIV. sub eodem Maurilio, & Pelagio II. non credebant sanctam Trinitatem, sed unitatem solum, in cuius rei signum, se signo Crucis uno digito solo signabat. ac munitabat, & hodie adhuc se sic signant uno digito solo Jacobitæ, qui nunc habitant in Oriente, inter quos computandi sunt Mahometani, quorum Dux, nimirum Mahometes, natione Arabs, professione mercator vilissimus, negavit, Deum esse trinum in personis circa annum DCXXX. sub Heraclio Imperatore, & Honorio I. Romanorum Pontifice.

Anno Domini CCCLXXXVIII. tempore Valentini Imperatoris, & Siricii Summi Pontificis, factissima secta intra Hispaniam exorta est, cuius auctor fuit Priscillianus, vir natione Hispanus, & Ecclesiæ Abulensis Episcopus, qui cum Gnosticis, & Manichæis duos ponebat Deos, & cum Noeto & Sabellio numerum personarum à Divinitate removebat: quique primum damnatus fuit in Concilio Casaraugustano in Hispania celebrato per duodecim Episcopos: deinde in Burdigalensi in Gallia, & post hæc duo Concilia, sospita diu remansit hæc hæresis, scilicet usque ad annum Christi MCLXXIX. Imperium tenente Friderico primo, & Alexandro III. Papa. Tunc enim emerit quidam vir hæreticus nomine Basilicus, professione medicus, (quem cremare fecit Alexius Comnenus Imperator,) qui docebat, tres personas non posse esse in unitate nature. Sectatores huius hæretici vocati fuerunt Begomiles, aut Begomilli, nomen hoc est Sarrafinum, idem significans, ac gens misericordiam implorans, & inclamans. Anno MCCCXIII. sub Henrico VII. Imperatore, & Joanne XXII. Papa novum circa Trinitatem docuerunt errorem Barlaamus, & Acindinus, ambo hæretici; censebant enim, in Divinitate nullam esse distinctionem; nullamque notionem, ac proinde excludebant omnes relationes originis, & personales à natura Divina.

Illis sunt addendi alii Sanctissimæ Trinitatis hostes, utpote Servetiani, seu quidam viri hæretici sic dicti à Michaele Serveto, natione Hispano, professione Cal-

vinista, atque Faelli collega, & tandem ab ipso Calvinio Genevæ igni tradito, ut per hoc justificaret ipse Calvinus, quod nullo modo faveret Arianis, de quo aculebatur ex eo quod hanc Orationem, sanctæ Trinitatis unus Deus improbaret. Illi autem hæretici, nimirum Servetiani dicebant tempore Carli V. Imperatoris, & Pauli III. Pape, Deum esse unum in persona, sicut est unus in natura, & negabant in Christo nato duas esse naturas. Eadem hæresis eodem tempore alios habuit defensores, puta Campanistas, quos nonnulli scriptores vocant Antylutheranos, quia quamvis discipuli essent hæresiarchæ Lutheri, tamen plures errores propugnabant, quos impugnabat ipse Lutherus. Unde Osius lib. 1. de hæresibus ait: ceterum exortii sunt demum ex schola Lutheri Joannes Campanus, & ex Hispania Michael Servetus, qui libros aliquos de Trinitatis mysterio, plenos erroribus, & blasphemis ediderunt. In his nunc tandem veteres Ariani, & Macedonii errores in lucem revocare, fidemque in Nicæno, & Constantinopolitano primo Concilio, quam Patres congregati nobis tradiderunt, labefactare conantur.

Tandem sub Ferdinando Imperatore, & Pio IV. Papa circa annum Christi MDLXI. emerit Lucas Sternbenger, qui Lutheri, & Melancthonis discipulus, sed malitia supra magistros elatus, publicè docuit, & congreg. sessus est, nomen Trinitatis esse supervacaneum, inane & purè humanum, seu nomen (Diabolo suadente) ab hominibus inventum, quia in sacris Scripturis nusquam expressum. Verum ille hæreticus, ne præclara illa cantatio; o Veneranda Trinitas caneretur, & ejus loco cantari iussit: o Veneranda Bonitas Dei. Optabat etiam, ut Damones omnes Trinitatem illam abducerent, necfere se, inquiens, utrum foemina, vel Mas sit, ut notat Pateolus. Hunc hæreticum secuti sunt duo viri hæretici, quorum unus est Lambertus Danaus, qui asserbat, orationem illam, qua dicimus in litanis: sancta Trinitas unus Deus miserere nobis, esse ineptam, insaniam à Patribus malè inventam, atque periculosam, cum admittat in Deo generationem, quæ puritati, & sanctitati repugnat; alter vero est Georgius Blandrata, qui Symbolum Athanasii, in quo declaratur, esse unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate, Sathanaicum vocabat Symbolum. Demum in eodem sculo Dæmon suscitavit Socinum impiissimum; Patria Senensem, qui dudum proscriptas Sabellii, & Macedonii hæreses revocavit, docuit per Poloniam, & Transylvaniam, in essentia Divina unicam esse personam Patris, & implicare, Deum unum in essentia, trinum in personis esse.

S. II.

Proscribit prænominatos hæreticos.

Sabellium damnavit, anno CCCXIX. secunda Synodus Alexandrina, quam D. Athanasius vocat generalè, nedum ob præsentiam Legati Apostolici, scilicet Osi Cordubensis Episcopi, à Beato Silvestro missi, sed etiam quia in hoc Concilio confederunt centum Episcopi, una cum Alexandro ejusdem Ecclesiæ Episcopo. Phorinum verò damnarunt Synodus Sardicenis, teste D. Epiphano hæres. 71. & Synodus Mediolanensis. Huic ultimo Concilio interfuere legati Julii Romani Pontificis, & ab ipso jam inchoato quatuor discesserunt Episcopi Ariani irati, scilicet Demophilus, Macedonius, Eudoxius, & Martirius, prævidentes, in eo reprobatum iri Arianismum. Eodem in Concilio Valens Episcopus Maris, & Ursacius Singidomis penitentiam libellos obtulerunt, quibus ejurata hæresis Ariana, Nicænam profitebantur fidem, suaque adversus Athanasium calumnias simul ferebantur, & condemnabant. Deinde exauctoratus fuit ipse Photinus, & ad exilium damnatus in Synodo Sirmienti anno CCCLIII. Verum de hoc Judicio Patrum Concilii appellavit ad Constantinensem Imperatorem, qui ei alium concessit Judicem, utpote Basilium Ancyranum Episcopum, à quo interrogatus, & convictus de hæresi ipse Photinus, ad exilium juxta Decretum Concilii damnatus fuit.

Alios autem Hæreticos longè recentiores Divinas personas confundere tentantes damnant omnia Ecclesiæ Concilia, tam generalia, quam particularia, quia ferè in omnibus legitur Symbolum Nycœnum, in quo

quo fides Catholica docet, Sanctissimæ Trinitatis mysterium esse adorandum in Unitate essentia Divina: fides enim Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur, inquit D. Athanasius in Symbolo nomen ipsius præferente.

S. III.

Probat articulum.

IN Deo esse tres personas realiter distinctas, non obscurè contra Judæos, & hæreticos, colligitur ex Sacra Scriptura, & probatur tam ex veteri apud ipsos Judæos recepto, quam ex novo testamento. Ifai. cap. 6. vers. 3. habetur trina Sancti reperitio unius Seraphim ad alterum clamantis, & sine fine dicentis: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum. His quidem vocibus triplicatis, individuales, & personales tres Sanctissimæ Trinitatis personæ indicantur, & exprimuntur, ut docent Sancti Patres, & præsertim D. Ambrosius lib. 2. de fide ad Gratianum cap. 4. ubi ait: Quid sibi vult sub uno nomine sanctitatis trina repetitio? trina repetitio, cur una laudatio, si una laudatio, cur trina repetitio? trina repetitio, cur nisi quia Pater Filius, & Spiritus Sanctus, sanctitate unum sunt? non dixit semel, nè Filium sequestraret, non bis, nè Spiritum Sanctum præteriret, non quater, ne creaturas conjungeret, & ut ostenderet unam esse Trinitatis Deitatem, cum ter dixisset Sanctus, Sanctus, Sanctus, addidit singulariter, Dominus Deus Sabaoth, Sanctus igitur Pater, Sanctus Filius, Sanctus Dei Spiritus. Adoratur igitur Trinitas non adoratur, laudatur, non laudatur: ego malo sicut Seraphim credere, & sicut omnes Potestates, virtutesque celestes adorare. Hunc eundem textum ita pariter interpretati sunt Judæorum Doctores, qui ut refert nosfer Galatinus in lingua hebraica peritissimus, dixerunt Sanctus hic est Pater, Sanctus hic est Filius, Sanctus hic est Spiritus Sanctus. Subditque idem Doctores, ob eam rem veteres Talmudistas stansisse, ut ab unoquoque Judæorum prælatum illud trifagium ita explanatum bis saltem in die, manè scilicet & vespere, diceretur, ut unusquisque crederet personarum Trinitatem.

Eadem veritas Catholica de Sanctissimæ Trinitatis mysterio colligitur etiam (nec minus evidenter) ex alio veteris testamenti loco, scilicet ex illo Genes. cap. 11. Venite descendamus, & confundamus ibi linguam eorum; quem locum ad probandum hoc mysterium contra Judæos, affert D. Chrysofostomus ferm. de SS. Trinit. Dicendo, venite, pares honore exhorando vocat, neque enim si Angelis imperasset dicere debuit; venite: sed imperando, ite: vide autem obsecro, quomodo Pater vocat Filium, & Spiritum Sanctum vocat. Nam si ad unum solum hoc dictum esset, debebat dicere, veni, & descendamus, quia autem dicit, venite, unius est vox ad duos honore æquales. Est alter textus cap. 18. idem suadens, & probans, ibi enim legitur: apparuit autem ei, id est Abraham, Dominus in convallibus Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui, in ipso fervore diei: cumque elevasset oculos apparuerunt ei tres viri stantes prope eum, quos cum vidisset, occurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adoravit in terram, & dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, nè transas seruum tuum; quibus verbis constat, Abrahamum intellexisse, Deum in illis tribus apparuisse sibi absque ulla Divinitatis multiplicatione. Hoc est, Deum sibi apparuisse unum in tribus personis, scilicet unum Dominum in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto: ideoque numero singulari ad unum tantum, quasi ad Deum, preces direxit. Tres enim vidit, & unum adoravit. Hujus veritatis ratio est. Quia ii tres unum sunt, seu tres personæ, unus Deus.

Undè D. Augustinus fusè eadem verba sic exponit lib. 3. contra Maximianum Arianorum Episcopum cap. 27. Visum esse Deum Abraham negare non possumus, scriptura quippe fidelissima apertissime hoc loquitur, dicens: visus est autem illi Deus ad quercum Mambre, sed neque sic expressum est, utrum Pater, aut Filius, cum autem narraret scriptura, quomodo ei visus sit Deus, tres viros illi apparuisse declarat, in quibus magna ipsa Trinitas, quæ unus est Deus, intelligitur. Denique tres videt, & non Dominos, sed Dominum appellat, quoniam Trinitas tres quidem personæ sunt, sed unus Dominus Deus. Itaque ex illa apparitio-

ne facta Abraham suadet Sanctissimæ Trinitatis mysterium.

Eadem veritatem, seu in Deo esse tres personas inter se realiter distinctas, nimirum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, evidentiùs probat Propheta Regius Psal. 32. vers. 6. ubi inquit: Verbo Domini confirmati sunt; & Spiritus oris ejus omnis virtus eorum, ubi D. Hieronymus ait: Trinitatis majestas manifestè declaratur, Dominus, Verbum, Spiritus Domini; nam nomine Domini intelligitur Pater, qui in sacris paginis solitè dicitur Dominus Coeli & Terræ, operans omnia per Verbum: dixit enim, & facta sunt; ideo operatur per Verbum, Verbi nomine intelligitur Filius, ut facile colligitur ex illo Joan. cap. 1. Verbum caro factum est. Nominè Spiritus oris ejus, intelligitur Spiritus Sanctus, cui perfectio divinorum operum singulari quadam ratione tribuitur: datur igitur in Deo Trinitas personarum in unitate essentia, & natura; hoc est, Deus est unus in essentia, & trinus in personis.

Probatur etiam ex illis verbis Psal. 66. Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, quibus idem Hieronymus addit: Benedicat nos Deus Pater, Deus noster Filius, ipse enim Deus noster, & vocabit, inquit Isaias nomen ejus Emanuel, id est Nobiscum Deus, benedicat nos Deus Spiritus Sanctus. Videte mysterium Trinitatis in uno versiculo comprehensum, idque confirmatur ex illo Isai. cap. 48. vers. 16. Accedite ad me, & audite hoc, non a principio in abscondito locutus sum, ex tempore antequam fieret ibi eram, & nunc Dominus Deus misit me, & Spiritus ejus. Hoc enim exponens D. Hieronymus, ait, Quando stabant omnia à Patre, ipse, scilicet Filius, erat cum eo cui adgaudebat, qui etiam nunc dicit: ego qui semper eram cum Patre, & in Patre & sine Patre nunquam eram: etiam nunc loquor, & juxta fragilitatem carnis assumpta dico quod Dominus Deus misit me, & Spiritus ejus, brevique versiculo Trinitatis nobis ostenditur Sacramentum. His addo aliud celeberrimum Genesis oraculum cap. 1. ubi Deus rerum omnium conditor: ita loquitur: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Ibi enim verbum, faciamus, & pronomen nostram personarum multitudinem, vel pluralitatem inducunt, & aliquid ipsis commune significat, nimirum naturam, & perfectiones, quæ in tribus personis immultiplicabiliter existunt.

Judæi respondent, Deum ita loqui in plurali numero ad ostendendam suam auctoritatem, & potentiam, non verò pluralitatem personarum, ut patet in Principibus, qui in plurali numero loquuntur, dum alteri præcipiunt. Solent enim dicere, præcipimus, vel mandamus, vel volumus quin præcipientium pluralitatem ostendere intendant. At hæc instantia non nocet, quia Sacra Scriptura ferè semper singulari numero utitur, vix verò in plurali sermonem facit, ut rectè notat Theodoretus quæst. 19. in Genes. Formavit igitur Deus: creavit Deus hominem. Nolo mortem peccatoris. Undè si loqueretur more Principum, ut voluit Judæi, semper uteretur numero plurali ut Principes, & Reges dum præcipiunt, aut aliquid statuunt. Tamen non loquitur sic semper, ut constat ex dictis. oportet ergo hujus inusitati discriminis aliquid esse mysterium, non aliud certè quam ipsa trium personarum Divinarum significatio, in quarum invocatione per baptismum aliquando regenerandus erat homo, qui tunc formabatur, ut eleganter notat Tertullianus lib. de resurrect. carn. cap. 11. & post ipsum plures alii.

Replicant alii Judæi, Deus præfatis verbis aliquando allocutum fuisse Angelos, non verò Filium, & Spiritum Sanctum. Sed minus nocet hæc instantia, quia sermo ille pluralis, faciamus, debet dirigi ad plures inter se similes, ad quorum similitudinem formatus est, aut formandus erat homo; at Deus, & Angeli non sunt natura similes, nec homo est à Deo formatus ad imaginem & similitudinem Angelorum, sed ad imaginem solius Dei, ut constat ex eodem capite Genesis, ubi Moyses ait: creavit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam, ad imaginem Dei creavit illum; ibi enim nulla fit mentio de Angelis: ergo præfatus sermo non ad Angelos, sed ad tres divinas personas est directus. Deinde si hoc verbum faciamus, dirigatur ad plures, ut concedunt illi Judæi, necesse est quod habeant eandem virtutem, aut potentiam faciendi, aut creandi, ut est cer.

certum, quia unus effectus unam arguit causam totalem; Angeli non habent virtutem creandi; ergo de illis nequit intelligi illud Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, cum homo non fuerit creatus ab Angelis.

Novum Testamentum probat Trinitatem personarum in unitate naturae indicant, ut vix, quid ad reponendum haereticis, invenire poterunt; non enim solum Pater, Filius, & Spiritus Sanctus nominantur veluti tres personae realiter distinctae, sed etiam illis tribuitur unicum Divinitatis nomen, & unica virtus eis assignatur, dum in earum nomine baptismus conferendus a Christo Domino praecipitur, ac proinde habeat naturam eandem, & nomina personalia propria. Nam ly in nomine non est proprium uni ex illis tribus, scilicet Patri, aut Filio, aut Spiritui Sancto, cum in hoc textu quilibet vocetur proprio nomine, sed est commune tribus ratione alicujus rei in ipsis existentis, quae est natura, ut expressius docet illud Joan. cap. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt. His quidem verbis Evangelista innotet, in caelo tres esse testes, qui non sunt omnino diversi. Illi autem testes non sunt Angeli, quoniam plures sunt, hominumque numerum excedunt, nec sunt inter se unum, cum quilibet Angelus suam speciem constituat, sed sunt divinae personae Trinitatis, quae unum sunt in natura. Hinc est, quod dicitur Verbum Incarnatum cap. 10. Joan. de se ipso loquens ait: Ego & Pater unum sumus; illud enim unum in neutro genere sine alio substantiva nomine, idem significat quod unum ens absolutum. Unius autem entis, unica est essentia, aut natura. Pronomen autem, ego, & nomen Pater denotant duas personas. Quare Christus, Joan. 8. ait Solus non sum, sed ego, & qui misit me Pater; Ergo Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, sunt in caelo, & sunt tres personae; cum nomina, ego, Pater sint duo nomina personalia, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus sint etiam nomina personalia connotantia unam naturam in tribus, alias non possent esse unum, quia in personis nihil reperitur nisi natura, & personalitas, quae cum sit triplex in Deo, natura debet esse una, omnino indivisa in tribus, scilicet in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, alioquin non essent unum.

Tria sunt in divinitate nomina personalia

Processio unius personae ab alia

Idem Sanctissima Trinitatis mysterium contra haereticos evidenter probat Novum Testamentum, Matth. cap. ult. ubi legitur, Christum dixisse Apostolis suis; ito, doceo omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Haec enim verba ad eum manifeste Trinitatem personarum in unitate naturae indicant, ut vix, quid ad reponendum haereticis, invenire poterunt; non enim solum Pater, Filius, & Spiritus Sanctus nominantur veluti tres personae realiter distinctae, sed etiam illis tribuitur unicum Divinitatis nomen, & unica virtus eis assignatur, dum in earum nomine baptismus conferendus a Christo Domino praecipitur, ac proinde habeat naturam eandem, & nomina personalia propria. Nam ly in nomine non est proprium uni ex illis tribus, scilicet Patri, aut Filio, aut Spiritui Sancto, cum in hoc textu quilibet vocetur proprio nomine, sed est commune tribus ratione alicujus rei in ipsis existentis, quae est natura, ut expressius docet illud Joan. cap. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt. His quidem verbis Evangelista innotet, in caelo tres esse testes, qui non sunt omnino diversi. Illi autem testes non sunt Angeli, quoniam plures sunt, hominumque numerum excedunt, nec sunt inter se unum, cum quilibet Angelus suam speciem constituat, sed sunt divinae personae Trinitatis, quae unum sunt in natura. Hinc est, quod dicitur Verbum Incarnatum cap. 10. Joan. de se ipso loquens ait: Ego & Pater unum sumus; illud enim unum in neutro genere sine alio substantiva nomine, idem significat quod unum ens absolutum. Unius autem entis, unica est essentia, aut natura. Pronomen autem, ego, & nomen Pater denotant duas personas. Quare Christus, Joan. 8. ait Solus non sum, sed ego, & qui misit me Pater; Ergo Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, sunt in caelo, & sunt tres personae; cum nomina, ego, Pater sint duo nomina personalia, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus sint etiam nomina personalia connotantia unam naturam in tribus, alias non possent esse unum, quia in personis nihil reperitur nisi natura, & personalitas, quae cum sit triplex in Deo, natura debet esse una, omnino indivisa in tribus, scilicet in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, alioquin non essent unum.

His addo uniuscujusque personae divinae probationem, ex eodem Joanne Evangelista loco citato, vers. 16. ubi Christus ait: Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabitur in diebus illis, ut maneat vobiscum in aeternum. Inde enim liquet quod constat, in Deo esse tres personas realiter distinctas, quia ibi agitur de Patre, qui rogatur, de Filio, qui rogat Patrem, & de Paraclito, seu Spiritu Sancto, qui petitur, aut est mittendus ut doceat nos; sic enim his verbis explicatur infra, vers. 26. Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, docebit vos omnem veritatem. Unde cum necessarium sit distinguere personam, quae rogat, ab illa, quae rogatur, illam, quae mittit, ab ea, quae mittitur, seu ea, quae procedit, ab ea, a qua procedit, necesse est etiam admittere juxta Sacram Scripturam tres personas in Deo, nimirum Patrem a quo Filius procedit, & mittitur, & ipsum Filium. Necesse est insuper admittere aliam personam a Deo Patre, & Filio procedentem, scilicet Spiritum Sanctum; ut inquit D. Athanasius exponens eadem verba Joannis in oratione contra haereticos Sabellianos, quos etiam nos hic impugnamus auctoritate Sacrae Scripturae.

Nec valet responsio haereticorum dicentium, haec nomina, Pater, Filius, Spiritus Sanctus, non denotant distinctionem realem personarum, sed solum diversa officia, quae gerit unica persona, quae dicitur persona Patris per creationem, Filij per incarnationem, & Spiritus Sancti per justificationem, quia non repugnat haec omnia fieri ab una persona. Non valet, inquam, tum quia Verbum Joan. 1. dicitur esse apud Patrem, & ab ipso missum. Constat etiam, ipsum Verbum dixisse non sibi, sed alteri; Ecce ego misero me, quod probat aliam esse personam Patris, aliam Filij, non vero Patrem, & Filium esse duo officia tantum, quamvis una persona possit creare,

carrem assumere, & justificare. Tum quia generatio Filij, & processio Spiritus Sancti sunt in Divinis juxta Sacram Scripturam antecederent ad omnia officia, & ante omnem creaturam. Nam Apostolus ait ad Coloss. 1. de Filio: Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt. Proverb. 8. cum eo erant cuncta componens: igitur intra ipsum Deum, non secundum diversa officia respective ad creaturas, nec secundum diversa officina tantum, sed secundum diversas personalitates reales, & processiones originis, ponitur realis personarum distinctio. Nam Paternitas, Filiatio, & Spiratio, de quibus non raro fit mentio in sacris paginis diversa (saltem in concreto) denotant supposita: cum generare, & generari, spirare, & spirari, sint actiones suppositorum. Reapse eadem persona Patris potest creare, incarnari, & justificare, ut jam concessimus, sed nequit generare & generari, mittere & mitti, ita ut sit persona generans, & ab ipso generante genita: spirans & ab ipsa spirante, persona spirata. Unde cum Pater dicat Filio: Ego hodie genui te, & Filius dicat, quod Spiritus Sanctus a Patre procedit, necesse est, quod in Deo sint tres personae realiter distinctae, ut sancit Symbolum D. Athanasii. Alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus Sancti; Pater vere generet Filium, & Spiritus Sanctus procedat ab utroque, ut dicemus contra Graecos. Generatio enim necessario & generaliter importat distinctionem reale inter generans, & genitum, sicut inter producens, & productum, cum nulla res sit productiva sui ipsius, etenim juxta communioem sensum, generatio est origo unius ab alio.

§. IV.

Solvuntur rationes haereticae.

Noceriani, Sabelliani, & alij haeretici obijciunt contra nos ex Sacra Scriptura, quae variis in locis docet, Deum esse unum, huncque solum. Nam David sic Deum alloquitur Psal. 85. vers. 10. Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia, tu es Deus solus. Et negat Deus de seipso in Isai. cap. 44. vers. 24. ait: Ego sum Dominus faciens omnia, extendens caelos solus, stabiliens terram, & nullus mecum. Tandem D. Paulus ad Timot. cap. 1. vers. 17. ait: Regi saeculorum immortalis & invisibilis, soli Deo honor, & gloria; Ex his quidem inferunt, in Divinis non esse Patrem, nec Filium, nec Spiritum Sanctum realiter & proprie personaliter distinctos; licet haec omnia nomina ita propria, & vere personalia sint, ut denotent tres personas; nam in Sacris Bibliis plures in Deo reperuntur denominationes ob diversa munera, quae Deus exercet erga nos: ratio est (inquunt) quia solitudo non ita cum consortio personarum; solus enim idem est, ac sine alio, ac proinde in caelo non sunt tres, scilicet Pater, Filius, & Spiritus Sanctus personaliter distincti, sed unus Deus diversa nomina habens; cum pluribus in locis testamenti veteris Deus proclametur, se esse solum, & unicum.

Respondeo, quod dum Scriptura dicit in locis citatis, & in aliis citandis, quod Deus est solus, excludit alios Deos, sed non excludit aliam in eadem Deitate personam, (inquit Tertullianus, lib. contra Praxeam cap. 19.) vel excludit consortium creaturarum, non vero consortium, & societatem Divinarum personarum in unitate essentiae; Personae quidem non constituuntur, nec multiplicantur per naturam, aut essentiam Divinam, quae constituitur Deus, quae cum una sit, & sola, unus est Deus solus, & cum sit in tribus suppositis Divinis realiter distinctis, una & indivisa, necessario sequitur quod in Deo sunt tres personae, scilicet Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, & unus Deus solus, quoniam ex Scriptura, hi tres unum sunt: hinc est quod Christus Joannis 8. vers. 16. ait: Si judico ego, iudicium meum non est, quia solus non sum, sed ego, & qui misit me, Pater. Et cap. 18. vers. 32. & non sum solus, quia Pater mecum est. Quibus suadet, Filium non esse solum, sed alium esse cum eo, id est, Patrem, non ut alium Deum, cum dicat, unum sumus, sed ut aliam personam, cum sit persona distincta a Patre, sicut persona producta, aut genita, a persona realiter producente,

Explicatur textus Sacrae Scripturae.

ducente, & generante distinguitur, ergo Psalmita, Apostolus, & alij, dum dicunt, quod Deus est solus, consortium non habens, non excludunt consortium, aut pluralitatem personarum, sed Deorum, aut consortium cum creaturis, tam in essendo, quam in operando, quoniam in utroque est omnino independens a quocumque alio existente & producente.

Sabellius errorem suum probat ex illis Scripturae locis, in quibus Filius dicitur verbum, & sapientia Dei Patris; & Spiritus Sanctus dicitur amor: ait enim verbum aut sapientia non importat personam, ut patet in nobis, sed solum cognitionem, & conceptum mentis. Sapientia in Deo est communis, & id, quo Deus est sapiens, ideoque nequit esse genita, nec persona, nec ab ipso realiter, & actu distincta, etiam secundum personalitatem; ac proinde Filius non est proprie persona, in Divinis a Patre distincta. Nec Spiritus Sanctus est persona distincta a Patre, & Filio, quia amor est perfectio divina Patri, Filio, & Spiritui Sancto communis.

Altera Sabellianorum ratio.

Respondeo negando suppositum, & paritatem de homine. Nam ut ait D. Athanasius serm. 3. contra Arianos: Non est quatenus, cur non valeat Dei verbum, quae nostrum est, cum Deus nequaquam talis sit, quales nos sumus; alioquin etiam colligendum esset, Dei verbum esse accidens, quia verbum nostrum est accidens, quod potest in nobis esse, & abesse, absque ulla subiecti corruptione. Unde non ex rebus creatis colligendum est, Verbum Dei, aut ejus sapientiam importare personam realiter distinctam a persona Patris, sed ex his, quae Sacra Scriptura tribuit Verbo, & sapientiae Patris, quae personae, aut supposito tantum convenire possunt, ut pater: nam facere, dare, se offerre, sunt actus personales, qui de Verbo Dei dicuntur, ut constat ex illis locis Scripturae, quibus asseritur per Verbum omnia facta fuisse, Filium dedite iis, qui receperunt eum, potestatem filios Dei fieri, Verbum caro factum esse &c. quae a persona duntaxat provenire possunt: ergo Verbum in Deo est persona vera, & realis, licet in nobis sit accidens. Idem dico de Spiritu Sancto, qui juxta Scripturam omnia operatur, docet omnem veritatem, & annunciat ventura: igitur cum Filius, & Spiritus Sanctus habeant operationes vere personales, venemur admittere in Deo tres personas in unitate essentiae, & naturae. Quantum ad illud de sapientia, dico, quod in divinis datur sapientia essentialis, & communis tribus divinis personis, quae Deus sapiens est; & sapientia personalis, aut notionalis, quae est a Patre genita, ut probat illud Eccles. 24. vers. 5. Ego ex ore Altissimi protulit, primogenita ante omnem creaturam. Filius autem non est sapientia essentialis, sed personalis. Datur etiam amor essentialis, qui est perfectio, & amor notionalis, seu spiritus a Patre & Filio, se mutuo diligentes, procedens, ut docet fides Catholica in Symbolo Nicaeno contra Graecos.

Duplex est in Deo sapientia: una est essentialis, & altera est notionalis.

Dicitur, quod licet Scriptura tribuat Filio, & Spiritui Sancto operationes personales, inde tamen non licet inferre, Filium, & Spiritum Sanctum, esse personas distinctas a Patre. Ratio est quia intelliguntur, & attribuantur etiam Patri, qui in se habet talium operationum principium, nempe omnipotentiam; alioquin Filius, & Spiritus Sanctus essent perfectiores Patre, quod est falsum: ergo ex Scriptura colligitur potius, quod Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus sint una persona, tria nomina habens, quam tres personae realiter distinctae, cum principia operationum, seu supposita non sint frustra multiplicanda; & omnes operationes, quas Scriptura tribuit Deo, ab uno principio, Quod, seu ab una persona, proveniant: hinc est, quod D. Athanasius in Symbolo ait: Omnipotens Pater, Omnipotens Filius, Omnipotens Spiritus Sanctus, tamen non tres omnipotentes, sed unus Omnipotens, ut inde videamus unum Omnipotentem tria nomina habere.

Respondeo, Sacram Scripturam attribuire Verbo, & Spiritui Sancto quosdam actus, aut quaedam conditiones, quae non attribuantur Patri, ut v. g. producti, mitti, & similes denominationes veras & reales, quae de Patre non dicuntur in Sacra Scriptura; nec dici possunt; quia Pater est ingenuus, & improductus:

igitur in Divinis Filius est persona distincta a Patre, & Spiritus Sanctus est persona a Patre, & Filio realiter distincta; quin sit Omnipotens realiter distinctus a Patre, quamvis sit vere omnipotens, quia Omnipotentia est una in tribus.

Haeretici tandem & praecipue Servetiani, & Sociniani, qui Sabellii haeresim suscitaverunt, utuntur argumento ex ratione desumpto, nolentes captivare intellectum in obsequium fidei. Dicunt enim. Quae sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, ut docent communiter Philosophi cum Aristotele: at Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt idem uni tertio, nimirum naturae, aut essentiae divinae, juxta illud Joan. cap. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt: ergo sunt idem inter se, id est, una persona, sicut unus Deus, in quo potest esse nisi una persona, sicut in eo est tantum una natura.

Respondent plures Theologi, hoc axioma esse admittendum in creatis, non vero in divinis, quia Philosophus ignoravit Sanctissima Trinitatis mysterium; alioquin in Eucharistia remaneret substantia panis, cum ex Philosopho accidentia nequeant remanere sine subiecto: neque in Deo esset potentia creandi, quoniam est apud Philosophos hoc axioma, quod ex nihilo, nihil fit. Ratio autem, ob quam axioma supra relatum non valet in hoc mysterio, est, quia Divinae personalitates ex sua formali ratione habent, quod non possunt invicem identificari, quia sunt relativae, ut paternitas, & filiatio, quae relative opponuntur, ac proinde non possunt inter se identificari, sicut identificantur uni tertio, scilicet naturae divinae in tribus suppositis existentibus.

Obstant insuper Sabelliani, & utuntur alia ratione, quae est haec. Non possunt esse in Deo tres personae, nisi una sit ab alia; & una nequit esse ab alia, quin habeat principium sui esse: at hoc implicat divinitatem, in qua omne, quod est, a se est, estque Deus: igitur pluralitas personarum repugnat Deo, in quo nihil est ab alio, cum juxta probabilioris sententiam, a seitas sit formale constitutum Dei, subindeque conveniens omnibus proprietatibus in ipso Deo existentibus.

Respondetur non implicare, quod una persona divina sit ab alia, ut Filius a Patre, quia a seitas, quae est essentialis Deo, excludit causam influentem in effectum, non vero principium intrinsecum cum natura divina realiter identificatum, ideoque Filius est Deus, quamvis sit a Patre, quia est ab ipso tamquam a principio intrinsecum, quo, producendo Filium, non producit, nec generat naturam, sed eam communicat Filio, quem generat, ac per consequens natura Filij est a se, & improducta, sicut natura Patris, cum sit eadem numero natura, licet Filius accipiat eam a Patre per veram, & realem generationem, & Spiritus Sanctus a Patre & Filio per spirationem activam, absque ulla sui divisione. Omne, quod est in Deo, est a se, quatenus esse a se nullam sui causam praesupponit, non vero quatenus nullam supponit originem, nullumque principium; & in hoc sensu solus Pater est a se.

Dicent Sabelliani: ergo Filius, & Spiritus Sanctus habent naturam divinam per accidens, quia Deus est agens liberum, tam in creando, quam in communicando, & ideo potuit non communicare naturam Filio, quod cum absurdum sit, & impium, melius est non admittere in Deo tres personas realiter distinctas (cum Deus sit vere unus) quam dicere, quod Filius est genitus per accidens, seu contingenter Deus, quia deterius est admittere Deum imperfectum, quam nullum Deum admittere.

Nego infantiam, quia generatio Filij in divinis est productio naturalis, necessaria, & perpetua. Procedit enim a divino intellectu cognoscente naturam, seu ab illo intellectu necessario unito essentiae. Unde cum Deus naturaliter, necessario, & perpetuo cognoscat se, & ex illa cognitione, seu potentia cognoscitiva, & ex objecto nascatur notitia, aut verbum, necessario sequitur quod verbum illud ex illa memoria secunda, aut cognitione procedens, aut nascens, est naturale, necessarium & perpetuum, & nullo modo contingens, est enim tale essentialiter, quale est principium, a quo est.

Dicent.

Dicent iterum, Id, quo sublato Deus remanet infini- te perfectus, non est necessarium; sed sublato Verbo illo producto, sublatoque Spiritu Sancto, seu non conce- ptis personalitatibus, aut relationibus, Deus remanet infinite perfectus; ergo &c. ideo nulla est persona, nisi persona Patris, aut est in eo natura tantum; quoniam omne illud quod est in Deo, essentiale est.

Nego minorem, quia facta hac suppositione, seu sub- lata una persona, aut sublato Verbo divino, colligi po- rest, Deum non cognoscere essentiam suam; cum Ver- bum illud necessario, & naturaliter procedat ex cogni- tione divinae essentiae, & attributorum; at hac sequela est summa imperfectio, ut docet D. Thomas, quaest. 9. artic. 5. ad 23. ubi ait: Non est omnimoda perfectio in divi- nis, nisi esset illi processio Verbi, & amoris. Tenemur igitur admittere tres personas realiter distinctas in unitate divinae essentiae, & unitatem essentia in tribus personis. Deinde omne, quod est in Deo, essentiale est ei, quatenus essentiale idem sonat ac necessarium; licet non sit illi essentiale, quatenus essentiale idem sonat, ac absolu- tum, & commune.

ARTICULUS XII.

Confundit Arianismum.

§. I.

In quo referuntur Ariani.

Verbum Incarnatum non esse verè Deum, neque aeterno Patri propriè consubstantiale, docuerunt plures, & ferè innumeri haeretici, quorum primus non est impiissimus, sceleratissimisque Arius, ut referunt nonnulli, sed est Origenes, patria Alexandrius, sancti Leonidis martyris filius, Clementis Alexandrini discipulus. Hic enim anno CCVII. sub Severo Imperatore, & Zephyrino Summo Pontifice, asseruit, Filium in divinis esse Patre minorem; & Spiritum Sanctum esse minorem & inferiorem Filio. Ita de Origene sentiant D. Augustinus lib. de haeres. cap. 43; Theophilus Alexandrinus Episcopus in suo Paschali lib. 2. per D. Hieronymum è Græco in Latinum traducto; D. Epiphanius in quadam Epistola ad Joannem Episcopum Ierosolymitam, quam D. Hieronymus Latinam fecit, & alii quamplurimi scriptores, qui idem dicunt de eodem Origene, qui Tyri obiisse creditur anno CCLV. sup. ætatis 69. Sed hæc hæresis priyata particularis, ferèque ignota remansit uique ad annum CCCXVII. Tunc enim regnantibus Constantino Magno Imperatore, & Silvestro Papa, suscitavit & publicavit eam Arius Presbyter Alexandrinus, vir natione Lybicus, & Dialecticæ peritia clarus, sed Theologus in Christi divinitatem blasphemus, quem ad fabricandam hæresim impulit ambitio, & invidia in sanctum Alexandrum, quem sibi prælatum agrè ferebat in electione ad Episcopatum, teste Theodoro lib. 1. hist. Ecclesiast. cap. 1. quamvis Philostorgius lib. 2. cap. 3. asserat contrarium, eumque in hac parte sequantur nonnulli.

Hujus autem haeretici impietate, incredibilem habuit successum hæc hæresis, ut notat Vincentius Lyri- nensis in verè aureo illo opusculo, quod pro fidei Catholice antiquitate, & veritate, adversus haeticorum novitates edidit. Nulla enim umquam fuit, quæ tam invaluerit, quoniam valde diffusa, longo tempore duravit: ferè siquidem omnes Romani Imperii Ecclesie, Ariani perfidiam sequebantur, teste D. Hilario lib. contra Constantium Augustum, ubi scribit quinque supra centum Episcopos fuisse Arianos, ipso duce, seu Ario adhuc vivente. Nequè extincta fuit hæresis, miserè extirpato Ario, ut sæcula percurrere observabimus. Dixi, quod miserè obiit, quia D. Athanasius orat. 1. contra Arianos. D. Epiphanius haeres. 69. Socrates lib. 1. cap. 25. Theodoretus lib. 1. cap. 14. & Rufinus lib. 11. hist. cap. 13. asserunt, quod Arius in Ecclesiam intrare volens, causâ conferendi de seripris cum Alexandro Patriarcha Alexandrino, iussu Constantij Imperatoris, subito alvi motu ad latrinas publicas accessit, & simul cum visceribus & sordibus effudit sanguinem, emisit

Origenes.

Arius.

Arii mors.

animam, vespere Sabbathi, quod Dominicam præcessit, qua ejus factores illum se in Ecclesiam invito sancto Alexandro introductos gloriabantur. Ex Theodoro- to, Socrate, & Sozomeno hæc contigere Anno CCCXXXVI.

Nedum factores, & successores in sua hæresi habuit Arius, sed etiam coadiutores, qui simul cum eo hæresim illam publicarunt, tam in propriis Ecclesiis, quam in Concilio Nicæno, quales sunt Meletius cujusdam civitatis Egypti Episcopus, sed Schismaticus, ut constat in actibus Concilij Nicæni, Secundus Ptolemaidis Episcopus, Theonas Episcopus Armaricenus, Menas Ecclesie Alexandrinæ Diaconus, & Menophantus Episcopus Ephesus. Nec sufficiebant illi tot, tantique viri haeretici; voluit insuper secum plures habere mulieres, ut hæresim omnibus utriusque sexus personis manifestaret, ob hanc causam præter Presbyteros, Episcopus nominatus, Ario adhererunt Septingentæ Virgines (ut docet D. Epiphanius) & præcipuè Constantia Augusta Constantini Soror.

Arianæ hæresis, viventibus adhuc Constantino & Silvestro, scilicet anno Christi CCCXXXVIII. adhæsit Theogenes Nicææ Civitatis Episcopus, qui fuit unus eorum Episcoporum; qui in Concilio Nicæno vocem, nec naturalem Dei Filium, naturaliter genitum, sed esse creaturam, reverà cæteris etiam Angelicis longè perfectiorem. Adhæserunt pariter eidem errori anno Domini CCCXL. sub Constantio Imperatore, & Julio huius nominis primo Romanorum Pontifice, Asterius Sophista genere Capadox, & Auxentius Episcopus Mediolanensis, qui contra naturam, divinitatem, & consubstantialitatem Verbi scripserunt in regionibus Occidentalibus, ut Ecclesias distraherent, & ad Arianam sectam eas traducerent, id tamen efficere non potuerunt, Sede Romana, & aliis Occidentalibus Episcopis vigilantibus, potissimum sancto Alexandro Episcopo Alexandrino, qui Arianorum Epistolis, malis artibus, & blasphemis, opposuit libellum à se editum, quem misit ad Episcopos Egypti, Thebaidis, Lybiae, Syriae, Capadociae, Assie, &c. qui ipsi subscripserunt, & cum eodem Alexandro conspiraverunt ad propugnandam fidei veritatem adversus Arianos in Partibus Orientalibus, in quibus incæperat Ariana perfidia.

Posterior, utpotè Auxentius fuit impiissimus Elvidij magister haeticus, & expulsi de civitate Mediolanensi D. Martinum ibi monasteria statuentem, veramque Evangelij fidem prædicantem, metuens, nè ipse Martini populo suaderet verbi consubstantialitatem, & divine naturæ unitatem, in tribus divinis personis: Ariani quidem in perniciem animarum infeliciter exorti, Catholicos, & præcipuè Episcopos expellebant, & curas Ecclesiarum Arianis committebant, ut eorumdem impietate haeticus Arianus fieret omnis populus Christi- stianus; nam teste Nicephoro lib. 9. cap. 8. Paulus Episcopus Constantinopolitanus, Marcellus Episcopus An- cyranus, & Asclepas Gazeorum Episcopus, fuerunt ab Arianis de sedibus suis depositi, ac expulsi; & Quintia- nus Arianae perfidiae defensor acerrimus, in Asclepæ consubstantialitatis Verbi, fideique Nicænae validissimi atque constantissimi assertoris, successorem assumptus fuit anno Domini CCCXLII. Julio primo Papa, Imperatore verò Constantio, magni Constantini Filio, & Constantis fratre, qui levitate quadam in Arianam delapsus hæresim, gravissimam calamitatem infixit Ecclesie Christi. Unde D. Hieronymus supra memorati Asterij Sophistæ coadjutoris, scilicet Auxentij malitiam ostendere volens, hæc scripsit ad Damasum Summum Pontificem: Abijt à Romana sede, ut jungatur cum Bantitudinis tua Ursicij, & cum Ambrosio societur Auxentius.

De Ursicio autem dico, quod erat Singidonis in Pannonia Episcopus obnixè Arianus, & socius Valentis Ursicij Mursiæ Episcopi, etiam Arianus in unum hi duo sceleratissimi viri, infensissimi Christianæ Religionis hostes, convenerant adversus Deum, & adversus Christum ejus. Nec possum hic omittere plures alios his nequiores tunc viventes, nimirum Narcisium Nerontia- dis urbis Cilicæ (quam nunc Irenopolim vocant) Episcopus.

Meletius.

Secundus.

Theonas.

Menas.

Theogenes.

Asterius.

Auxentius.

Episcopi.

Catholici.

de propriis.

sedibus.

ejus ab Arianis.

Ursicij.

Narcisij.

Stephanus Antiochenus.

Infla- latio Ariani puni- tio.

Georgius Laodiceus Episcopus.

Assuriani, Rogatiani, Circumcelliones.

Serras.

Dymophilus Vitalis Aman- tius.

Palladius.

Episcopum Arianae perfidiae patronum acerrimum, & iniquorum Conciliorum magistrum contra veros Catholicos, ac fidei Nicænae (qua Filius Dei declaratur consubstantialis Patri) defensores, & Stephanum Episcopum Antiochenum, qui à D. Hieronymo numeratur quartus inter eos Episcopos, qui in sede Antiochena Ariana contagione infecti fuerunt. Vixit autem hic Stephanus etiam sub Constantio Imperatore, & Julio primo Papa, circa annum Domini CCCL.

Annuatim factores atque patronos sibi pariebat hæresis Ariana. Nam anno CCCLII. apparuit quidam Dux Egypti, nomine Balatius, qui, teste D. Athanasio in vita beati Antonij Eremitæ, studiosissimus Arianae perfidiae fautor fuit; quippe ita Dei Ecclesiam persequabatur, ut animo vesano Virgines, & Monachos nudos verberibus afficeret in publico. At charitatis igne accensus, & iustitiae zelo motus ipse Eremitarum Pater, ad eum hanc Epistolam scripsit: Video Balate, iram super te venientem; quam obrem desino queso ita Christianos, ut facis, persequi, nè te divina vindicta occupet, qua sanè proximum jam tibi minatur interitum. Balatius autem hac monitione iratus, furorè succensus, expuere in Epistolam cepit, eamque in humum proicere, delatorem atrocissimis injuriis afficere, percussisque dimittere, & sic respondere: Quoniam cura sibi antepone Monachorum est, o Antoni, necesse est, ut vel tandem ad te mea severitatis atque rigoris translati disciplina. Sed cum Deus sit admirabilis in sanctis suis, & cum ipsis sit in tribulatione, suamque custodiat Ecclesiam, à furore Balatij liberavit Antonium, ejusque vaticinio tribuit eventum. Nam quinta die à responsione, Balatius cum Nesterio Alexandria Praefecto urbem egressus, cum equis mansuetissimis ambo verherentur, & equis mutuo colliderent, mitior, quo Nesterius portabatur, morsu repentino Balatium decussit in terram, & ejus scemora dentibus laceravit, & corosif. Hoc quidem miraculo proclamatur contra Ariam aeterni Verbi divinitas.

Prenominatus viris impiis successerunt postea, scilicet anno CCCLVII. Georgius Laodiceus Episcopus, & Georgius Episcopus Alexandriae, qui non occultè, sed propalam citrà pudorem, Filium per omnia, substantia simul & voluntate inaequalem Patri, & ex non existentibus genitum esse docebant, & prædicabant. Anno autem CCCLVIII. sub Liberio maximo Romano Pontifice, apparuit Accacius Casarea Episcopus, qui reiciebat cum Ario, & ejus sectatoribus Actio, & Eunomio, nomen ejusdem substantiae, & similis substantiae, vel aequalitatis Filij cum Patre, tanquam Scripturae Sacrae alienum; & Nicænam fidem aperte negabat, aliamque fidei formulam in Concilio Seleucia dictare nitabatur, (inquit Nicephorus lib. 9. cap. 36. & 43.) volebat enim Filium esse Patri similem non substantia, sed effigie, ut statua est similis prototypo in externis lineamentis.

Eodem anno adversus Divinitatem Verbi insurrexerunt viri haeretici, scilicet Assuriani, Rogatiani, & Circumcelliones, omnes Ariani, aut Semitarii, de quibus loquitur D. Augustinus in fine tertij libri contra Epistolam Parmeniani, & de quibus in alio loco locutus sumus. Insurrexit etiam Cresconius Grammaticus, qui ex secta Donatistarum fuit, & cum Donato institutore suo, Filium Patre minorem, & Filio Spiritum Sanctum, impiè asserere. Serras verò fautor, ac defensor Arianæ impietatis & perfidiae pertinacissimus (qui excommunicatus fuit in Concilio Constantinopolitano sub Liberio Papa) insurrexit anno CCCLX. & dixit, quod Filius per omnia est dissimilis patri, non solum secundum substantiam, ut prius arbitrati fuerant nonnulli Ariani, sed etiam secundum voluntatem, & cæteras perfectiones, quæ ipsius naturam sequuntur.

Eundem errorem sustinere Dymophilus Episcopus Constantinop. anno CCCLXXVIII. Vitalis Episcopus Antiochenus, anno CCCLXXXVIII. tempore Damasi Papæ, & Amantius anno CCCLXXXI. Hunc Amantium plures scriptores (quibus fidem adhibeo) putant cum esse, qui Palladius dicitur, contra quem disputavit, quemque convicit D. Ambrosius, & qui fuit Socius Polieronij, Thelemachi, Fausti, Asclepiadis iridem Episcoporum, impugnantium cum Ario, Filium esse Patri consubstantialem. His omnibus successit alter

haeticus non illis impar, scilicet Maris Episcopus Chalcedonenis, qui formulam fidei Nicænam à decem & octo supra trecentos Patribus editam, rejecit, & prædicavit, Verbum Dei non esse Deum substantialiter, seu ejusdem substantiae cum Patre, sed fuisse factum ex non existentibus, seu esse creaturam mutationi, alterationi verè obnoxiam; post hunc Episcopum Chalcedonensem apparuit alter Arianae perfidiae assecla maximus, nomine Parmenianus Ecclesie Carthaginensis Episcopus, in eadem Sede Majorini successor, tam in hæresi, quam in dignitate Ecclesiastica, vir magis sediciosus, & ambitiosus, quam doctus, qui multas turbas in Ecclesia Africana concitavit, atque inveniit sub Valentino secundo Imperatore, & Syricio Papa circa annum Domini CCCLXXXIX. pro introducenda hæresi Ariana, & pro abolenda apud Orientales fide Nicæna Arianos anathematizante.

Postea, scilicet anno CCCXC. sub Arcadio & Honorij Imperatorum Principatu, & Innocenti primi Pontificatu, exortus est quidam Comes Africae, nomine Pascentius, qui dicebat, Filium in divinis esse puram creaturam omnino spiritualementem; & pro hac hæresi tuenda cum D. Augustino ausus fuit disputare. Hæc quidem disputatio reperitur inter ipsos Augustini Epistolae, Epist. 178. Idem D. Augustinus jam scripserat, imò jam tres doctos libros scripserat & composuerat contra Maximinum Arianorum Episcopum, qui anno CCCLV. docuerat, Patrem potentiorum esse filio, eo quod filium genuerit, Deum creatorem, Filium autem nullum, & ideo assererat cum Arianis, Filium non esse consubstantialem Patri aeterno propter illam ad generandum impotentiam, sed esse creaturam. Maximinum secutus est Antiochenus Episcopus, nomine Barbas, sub quo, tempore Theodosij Junioris Augusti filij Arcadij, & Caestini primi summi Pontificis, circa annum Domini CCCXXXIII. Ariana hæresis duos eximios habuit viros, scilicet Georgium Alexandrinum & Timotheum ambos Presbiteros fidei Nicænae infensissimos hostes, seu Verbi divini consubstantialitatis impugnatore.

Olipius Episcopus Carthaginensis fuit etiam Arianae hæresis defensor acerrimus tempore Anastasij Caesaris, & Symmachi Papæ, anno Domini DV. Hic cum in balneis aliquando sanctissimam Trinitatem blasphemis afficeret, tribus igneis fulminibus ab Angelo visibiliter missis, miserabiliter decidit, & ejus cadaver penitus exustum est, ut refert Jacobus Philippus, Ordinis Eremitarum sancti Augustini lib. 9. supplementi Chronicorum. Saeculo autem sequenti insurrexerunt quidam nominati Agareni (sic dicti ab Agar, Abrahæ ancilla,) qui nunc Turcae dicuntur, & vivunt per Alcoranum. Hi enim affirmant fieri non posse, Deum habere Filium, quoniam (inquiunt) uxorem non habet.

Tandem anno MDLVIII. Diabolus suscitavit Valentinum Gentilem, natione Italum, patria Cofentinum, qui Arianismum renovavit, & docuit, tres divinas personas esse tres spiritus aeternos, sed Patrem esse majorem Filio & Spiritu Sancto, & per consequens Filium non esse consubstantialem Patri, ob quam hæresim ab ipsis haeticis, Bernæ capite plexus est. Et paulò post, scilicet anno MDLXIV. exorti sunt in Polonia Deiste, qui & Trinitarij seu novi-Ariani dicuntur, quorum dux fuit Georgius Paulus minister Cracoviensis teste Joanne Wigando (qui contra eum doctissimum libellum edidit, quem de Deo contra Arianos novos in Polonia exortos inscripsit); hunc secutus est Franciscus David, qui in Transilvania docuit, solum Patrem esse verum Deum, Filium verò & Spiritum Sanctum esse virtutes Dei, non distinctas à Patre persona, vel relatione, vel essentia; & Christum in scripturis non dici Verbum Dei, substantiale, aeternum, & expressivum omnium proprietatum, perfectionum, attributorum, & naturæ Patris, sed dici Verbum Dei, quia verbum Dei annu- ciavit. His haeticis addendi sunt Sociniani, cæteris nequiores, quorum Dux est Faustus Socinus Senensis, qui corruptum omnem Theologiam, ut facilius Arii, Macedonij hæreses ab inferis revocaret, easque populo suaderet.

Maris.

Parmenianus.

Pascentius.

Maximus.

Barbas.

Olipius.

Agareni.

Valentinus gen- tilis.

Socinia- ni.

In quo afferuntur Concilia.

Concilium Alexandrinum.

Nicaenum.

Constantinopolitana.

Hanc omnium primus nascentem haeresim in Alexandria Synodo damnavit Alexander Patriarcha Alexandrinus, anno (ut optime ex testimoniis Laetianthi, & Orosii colligit Baronius) 315. Huic Synodo interfuerunt ex Aegypto, & Lybia centum Episcopi, quorum decreto Arius declaratus fuit haereticus, eiectus a communione, & Sacerdotio exautoratus. Arius fuit etiam damnatus, ejusque error proscriptus in altera Alexandria anno 324. cui praesuit Osius a sancto Silvestro Papa missus in Aegyptum ad componendos Ecclesiae Alexandriae tumultus. Damnavit eandem haeresim Synodus Nicaena prima Oecumenica celebrata Nicaeae Bythiniae Metropolis civitatis, sub Silvestro Romano Pontifice, & Magno Constantino Imperatore, anno Christi 325. Ea autem, quae statuta fuerunt in hac Synodo, praesidentibus tribus Legatis, videlicet Osiro Cordubensi Episcopo, Vito, & Vincentio Romanae Ecclesiae Praesbyteris, confirmata fuerunt in Concilio Constantinopolitano anno 381. pro declaranda Spiritus Sancti Divinitate contra Macedonium. Haec siquidem Synodus Constantinopolitana celebrata sub Damaso Papa, nedum decreto expresso statuit, ut ea, quae apud Nicaenam statuta sunt, permancant immota, sed etiam damnat Arianam haeresim, quia declarando Spiritum sanctum, esse verum Deum, declarat Filium esse Deum, & Patri consubstantialem, cum Filii procedat a Patre, sicut Spiritus Sanctus, & impossibile sit, Spiritum sanctum esse Deum, quin Filius, a quo procedit, sit etiam Deus. Alia quam plurima celebrata fuerunt Concilia, sed ea omitto, quia facile videri possunt in Hist. Ecclesiast., nec non in variis authoribus, qui nobis Conciliorum notitiam reliquerunt.

In quo firmatur dogma Catholicum.

Qui videt Filium non videt Patrem substantialem, si Pater & Filius non haberent eandem substantiam.

Arianos, Arianisque peiores Socinianos, Verbum Divinum esse verum Deum impie negantes, Scriptura Sacra penitus confundit ex illo Joan. cap. 14. vers. 9. ubi legitur, Christum Dominum Philippo dicenti illi: Domine ostende nobis Patrem, respondisse: natus temporis vobiscum sum, & non cognovistis me? Philippe qui videt me, videt & Patrem meum, quomodo tu dicis: ostende nobis patrem. Equidem ex hoc textu inferendum est, unum ex his duobus, scilicet, aut Filium non esse creaturam, aut Patrem non esse Deum, sed creaturam, sicut Filius ex Ariano est creatura. Ratio hujus partitionis est, quia ut qui videt Filium, videat Patrem, necesse est, quod Pater, & Filius sint substantia, aut natura unum & idem obiectum, aut unus & idem visionis terminus: nam qui videt Angelum verbi gratia, non videt Deum, quia Angelus non est Deus, nec Deus, & Angelus unum sunt: at Pater in Divinis est verè Deus, ut fatentur Ariani, Sociniani, & alij haeretici; igitur Filius est etiam Deus, ut Pater, immò idem Deus, & habet eandem numero cum Patre naturam, atque substantiam, cum non sit una, eademque persona cum Patre; ait enim ipse Filius: Ego ex ore Altissimi prodivi; Et Joan. 8. Ego ex Deo processi, & veni in mundum. Undè dum Christus ait: qui videt me, videt & Patrem meum, intendit asserere, quod habet naturam Patris, cum nequeat hanc idem naturam habere in persona: alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus Sancti, inquit D. Athanasius in suo Symbolo ab universa Ecclesia recepto; & in Patre nihil aliud esse credamus, nisi naturam infinitè perfectam, & personam incommunicabilem.

Idem affirmat Joann. 10. dicens: Ego & Pater unum sumus, quia unum in neutro genere sine alio substantivo nomine addito, idem significat, quod unum ens, seu una essentia, aut substantia. Hinc est, quod cum Pater, & Filius, non sint unum accidentem aliquo, ut fatentur Ariani, qui dicunt nullum accidentem posse esse in substantia increata; nec relatione, seu personaliter, ut suadet haec par-

ticula, &, quae disjunctiva est, illud pronomen, ego, quod significat personam, & vox, Pater, quae est nomen alterius personae, sequitur necessarior quod Pater, & Filius sunt duae personae habentes inter se aliquid commune ipsis, seu in utroque existente, quod non est personalitas, quae notionalis, & distinctiva est, sed est natura, quae sunt unum ens, & unus Deus; alias qui videret Patrem, non videret Filium, cum (ex errore Arianorum Pater & Filius essent duo omnino diversi cum velint, Patrem esse Deum, & Filium creaturam, quae, ut suadet naturalis ratio, nequit constitui eo, quo constituitur Deus, scilicet natura divina: ergo cum Filius, & Pater sint unum, ipso Filio teste, necesse est, quod Filius habeat naturam Patris.

Hanc ipsam veritatem docent illud Joan. 8. Ne quem se scitis, neque Patrem meum. Si me sciveritis, forsitam & Patrem meum sciveritis, & illud Math. 10. vers. 40. Qui recipit me, recipit eum, qui misit me. Ibi enim Christus insinuat, quod habet vitam, & naturam Patris: alioquin posset cognosci, quin cognosceretur Pater, & posset recipi, quin Pater recipereur, cum Pater & Filius essent duae personae omnino diversae, seu unus nullam perfectionem numero eandem haberet cum alio; ideoque Verbum Divinum est consubstantiale Patri, & in rei veritate dixit: Ego & Pater unum sumus. Undè D. Augustinus tract. 35. in Joan. cap. 8. ait: Audi ipsam Filium, non dixit, Pater ego sum: aut ego & Pater unus est, sed cum dixit: ego & Pater unum sumus, utrumque audi, & unum, & sumus, & a Charibadi, & a Sylla liberaberis. In duobus istis verbis, quod dixit, unum, liberaberis ab Ario: quod dixit, sumus, liberaberis a Sabellio: hoc est, te docet, Verbum esse verum Deum contra Arianos, & in Deo esse tres personas realiter distinctas contra Sabellianos, in una eademque numero natura existentes.

Haeretici respondent, hanc unitatem non esse in natura, sed in consensu animorum, aut voluntatum concordia. Idque confirmant ex illo Joan. 8. vers. 29. ubi Christus ait: Qui misit me, mecum est, & non reliquit me solus, quia ego quae placita sunt ei, facio semper. Indè enim concludunt, Filium esse unum cum Patre in consensu, non verò in natura, quia (inquunt) si Filius haberet naturam Patris, haberet utique voluntatem ejus, & sic non diceret ipse Christus: Quae placita sunt ei, facio semper, sed potius diceret, quae placita sunt mihi, quia haberet voluntatem Patris: quoniam ipsa voluntas idem significatur natura divinae, quae si esset in Filio, in ipso esset etiam voluntas.

Sed haec haereticorum responsio non valet, quia Christus ibi non loquebatur ut Deus, nec de voluntate divina, sed ut homo, & de voluntate humana, quae semper & in omnibus conformis fuit divinae, à qua est distincta, ut probat illud Math. 26. vers. 42. fiat voluntas tua, ex quo patet, ibi Christum locutum fuisse de voluntate humana: sicut dum dicit: Pater maior me est, loquitur ut homo, & secundum naturam, quam assumpsit in utero Virginis, in quo sensu ex Apostolo factus est obediens usque ad mortem, estque minor Patre: quamvis sit illi aequalis secundum divinitatem, ut expressè docet Symbolum Athanasianum.

Replicant Ariani, ut probent hanc unitatem esse in concordia voluntatum, Christi scilicet, & Patris aeterni, adducunt illud Joan. 17. vers. 11. Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos; atqui Fideles (inquunt) non sunt unum substantiam, nec possunt tales esse, cum natura humana non sit ex se immutabilis, & homines inter se numerice distinguantur, sed sunt unum consensu fidei, & vinculo caritatis: ergo dum Christus dixit: Ego & Pater unum sumus, non loquitur de unitate naturae; alioquin optasset omnes fideles esse inter se unum eadem unitate, quod est falsum, sed loquitur de voluntatum concordia, ut solido dicimus duos amicos esse unum, eandemque habere voluntatem.

Respondeo, hanc rationem esse nullam. Primo, quia Judaei statim ac audire haec verba: Ego & Pater unum sumus, non intellexerant voluntatum concordiam, sed unitatem naturae: indè enim inferrebat, Christum dicere se Deum, ut patet ex hac responsione,

De bono

De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, & quia homo cum sis, facis te ipsum Deum. Nam si fuisset locutus de unitate affectus, aut consensus, Judaei non habuissent odium erga illum, neque eum de blasphemia accusassent; cum voluntas sanctorum sit conformis Divinae. Neque rarum erat apud ipsos, plures vivere secundum legem, & facere voluntatem Dei, ut legitur in sacris paginis.

Secundò, quia Christus ita loquitur, ut probet se habere eandem vim, aut potentiam, quam habet Pater, quae est ipsamet Patris substantia, quaeque per manum exprimitur. Ratio nostra est. Quia Joan. 10. vers. 29. ait: Pater meus, quod dedit mihi, majus omnibus est, & manus nemo potest rapere de manu Patris mei: ego & Pater unum Filij est sumus, ac si dixisset neque poterit quis eas rapere de manu, aut potentia mea. Causa quam assignat, est unitas illa naturae, & potentiae, quam habet cum Patre, quia ait: Ego & Pater unum sumus. Nam ex his ultimis verbis protestatur neminem posse rapere oves de manu, seu de potentia sua, quemadmodum nemo potest rapere eas de manu, aut de potentia Patris ob eandem rationem, quoniam verò praecedenti dixit: Et ego vitam aeternam do eis, & non peribunt in aeternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea: ergo Christus, dum ita loquitur, non declarat se unum cum Patre sola unitate morali, & consideratione, aut conformitate voluntatum, sed affirmat se esse aequalem, & consubstantialem Patri; cum afferret se habere manum, seu potentiam Patris, quae quidem potentia est indistincta à natura, ut fatentur ipsi Ariani, qui nullam realem distinctionem admittunt in Deo contra veram Ecclesiae fidem; & volunt, Deum esse omnipotentem.

Quare D. Hilarius lib. 7. de Trinit. circa medium ait: De manu (sua nemo rapit, quia à Patre, quod est omnibus majus accepit. Quid sibi vult tam diversa professio, ait rursus de manu Patris sui nemo rapit? Filij manus est, quae accepit à Patre, Patris manus est, quae dedit Filio, et quomodo quod non rapitur de manu Filij, non rapitur de manu Patris? quomodo si queris, intellige, ego et pater unum sumus, manus Filij, manus Patris est id est potentia Filij est potentia Patris: ac proinde Filius est consubstantialis Patri, cum habeat ipsius potentiam à natura omnino indistinctam, habeatque eandem gloriam, ut affirmat D. Chryostomus Homil. 54. ubi exponens haec verba, D. Matth. Filij hominis venturus est in gloria Patris sui, ait: non dicit in tali gloria, sed in gloria Patris, ut eadem gloria ostendatur; si autem una, est manifestum, quod substantia una est. Quoniam proprietates essentialia ita sequuntur naturam cuius sunt, ut impossibile sit ipsas proprietates esse in aliquo subjecto, quin simul in ipso sit etiam natura; idcirco si gloria, aut potentia Filij sit potentia Patris, Pater, & Filius habent eandem naturam.

Filius esse consubstantialem Patri probatur iterum contra Arianos ex variis Sacrae Scripturae rextibus, quibus Christus dicitur Deus. Nam D. Joannes in Epist. prima cap. 3. vers. 16. inquit: in hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit. Ille autem qui pro nobis mortuus est, & quem cognovimus habere charitatem Dei, est Christus, ideoque ex D. Joanne, est Deus, ac proinde consubstantialis Patri: alioquin Pater & Filius essent duo Dii, quod non concedunt Ariani, qui unicum admittunt principium contra Manichaeos, & alios. Idem probat illud Act. cap. 20. vers. 28. Attendite vobis et universo gregi, in quo Spiritus Sanctus vos posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivistis sanguine suo. His quidem verbis, Paulus majores natu Ecclesiae alloquitur, ut omnes videant, Ecclesiam esse illius, qui redemit eam suo sanguine; & eum, qui redimit Ecclesiam sanguine suo, scilicet Christum, esse Deum, ut expressè declarat in cap. 7. ad Rom. vers. 5. ubi de Christo ait: Et super omnia Deus benedictus in saecula, & ad Philipp. 2. vers. 6. Qui cum in forma Dei esset, id est, in natura Dei, ut notat D. Augustinus non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo. Haec autem Ecclesia est Dei; ergo Christus, cuius est Ecclesia, est etiam Deus, sicut Pater, qui genuit eum in splendoribus sanctorum, & misit cum.

Undè Matth. cap. 16. legitur, Christum dixisse Discipulis suis, & eos sic interrogasse: Quem dicunt homines esse Filium hominis, ut ex responsione ab ipsis adhibenda, suam ostenderet divinitatem, nam variè responderunt Apostoli: alij dixerunt Eliam, alij Jeremiam, alij unum ex Prophetis, sed Petrus dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi, quae quidem responsio fuit à Christo approbata; cum ipse Christus non amplius interrogaverit Discipulos, & dixerit Petro: Beatus es Simon Bar-jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in caelis est. Quibus verbis constat, Petrum dixisse veritatem, & satisfecisse interrogatori, non carne & sanguine eruditum, sed à Patre caelesti, qui ei revelaverat Divinitatem Christi, qui postea se verè Filium Dei manifestavit omnibus Discipulis, Undè D. Joan. loco citato cap. 5. vers. 20. ait: Scimus, quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus et vita aeterna. Huic certo testimonio D. Joannis penitus consonat alter textus, qui est ad Titum cap. 2. vers. 13. Expectantes beatam spem, et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis: quo Christus Dominus declaratur magnus Deus, & Salvator generis humani, ac proinde Patri aeterno consubstantialis.

Ariani exponunt haec omnia Scripturae verba de filiatione adoptiva tantum, & ex ipsis concludunt, Christum esse Filium Dei adoptivum, non verò naturalem. Sed falsa est haec expositio, quia Christus non est Filius Dei adoptivus, ut dicemus contra Nestorianismum, & in alio specialiter proponendo contra eandem Episcopos Hispanos, sed unigenitus, ut probat Sanctus Leo exponens illud Matth. Hic est Filius meus dilectus, ubi inquit: hic est Filius meus non adoptivus, sed proprius, non aliunde creatus, sed ex me genitus, nec de alia natura mihi factus comparabilis, sed de mea substantia mihi natus aequalis: igitur non est Filius Dei adoptivus, sed unigenitus, naturalis, & proprius; ut habeatur Joan. 3. vers. 16. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, & ad Rom. cap. 8. Nam si esset adoptivus, non diceretur unigenitus, sed solus genitus, nec proprius, id est naturalis, quia multi sunt Filij adoptivi, inter quos Christus ut homo Psal. 88. dicitur primogenitus. Nam in illo ordine, in quo dicitur primogenitus, non est unigenitus, idcirco est unigenitus, quatenus est Filius Dei naturalis: & primogenitus, quatenus est Filius hominis, & quatenus est caput Ecclesiae & praedestinatorium. Deindè si Petrus loco citato Christum pronunciat Dei Filium adoptivum, ut volunt Ariani, non esset ratio, cur ejus confessio posset ceteris praeferrì, nec ob quam posset beatus praedicari à Christo: quoniam qui ipsum dicebant esse Eliam, aut unum ex Prophetis, etiam confitebantur eum Filium Dei adoptivum; cum Elias & Prophetae propter gratiam sanctificantem, quae est Spiritus adoptionis, essent Filij adoptivi Patris caelestis; ideoque revelatum fuit Petro, Christum esse Filium Dei naturalem, & verum Deum de Deo, Patri aeterno consubstantialem, non verè adoptivum, ut volunt Ariani.

Insuper si textus in quibus Verbum dicitur Filius Dei intelligendi essent de Filio adoptivo, ut volunt Ariani, sequeretur quod Christus non diceretur in Epist. 1. D. Joan. cap. ult. vers. 20. Filius verus, qui est Filius naturalis, seu quatenus distinguitur à Filio adoptivo; cum adoptio nihil aliud sit, quam assumptio extraneae personae in hereditatem, deficiente Filio naturali, ut docent communiter Jurisperiti; Christus autem non est extranea persona respectu aeterni Patris, sed est verè genitus à Patre, cum ipse Pater dicat Psal. 2. Ego hodie genui te. Et Sanctus Joannes loco citato sic loquatur de Christo: Hic est verus Deus & vita aeterna: ergo Christus qui respectu aeterni Patris est tantum una persona, & divina, ut dicemus in proprio loco contra Nestorium, non per adoptionem, sed per naturalem generationem, est verè Filius Dei, & habet naturam divinam, quam

Christus est Filius Dei,

Christus est Filius Dei unigenitus.

est verè Filius Dei, & habet naturam divinam, quam habet Pater, & ipsa natura est unus, & idem Deus cum Patre, quoniam ab unitate naturæ divinæ desumitur unitas Dei.

Sunt alii textus in Sacris paginis, quibus veluti lapidibus à torrente scripturarum selectis frons Arianae impietatis feritur, & consubstantialitas Verbi consolidatur. Joan. cap. 1. legitur in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.

Per hæc quidem Evangelista Verbum aperte prædicat Deum, cum demonstret ipsum esse ab æterno apud Deum, & Deum esse Verbum. Ideoque Verbum non est creatura, quia Deus in principio non erat creatura, & tamen erat Verbum: certum enim est, quod si Verbum esset creatura in principio, Deus esset etiam creatura, quia ex Evangelista Deus in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum.

Hoc confirmatur ex D. Augustino tract. 1. in Joan. dicente: Quomodo potest fieri ut Verbum Dei factum sit, quando Deus per Verbum fecit omnia? & si Verbum Dei ipsum factum est, per quod aliud verbum factum est: si hoc dicit, quia hoc est Verbum verbi, per quod factum est illud, ipsum dico unicum Filium Dei.

Authoritatem D. Joannis confirmant alii textus, quorum unus est ipsius cap. 5. vers. 19. ubi legitur: quacumque enim ille, id est Pater, fecerit, hæc & Filius similiter facit: nam si Filius facit, non ut instrumentum, sed ut causa, id, quod facit Pater, ut notat hæc particula, similiter, quæ non cadit in rem factam, sed in actorem, & virtutem factoris, & idem sonat ac ista: eodem modo, & si per ipsum, & in ipso creata sunt omnia, certum est quod ipsum Verbum non fuit factum, nec creatum, sed est genitum à Deo Patre, ac proinde sequitur, quod est verus Deus, nemo enim potest facere ea, quæ fecit Deus, aut agere actione, qua ipse agit, nisi sit Deus: cum operari sequatur esse. Unde Christus ait: sicut Pater suscitavit mortuos, & vivificavit, sic & Filius, quos vult, vivificat, hoc est, habet potestatem, quam Pater habet. Ratio est, inquit Christus ipse, quia & Filius ejus sum, & veni in mundum ut testimonium perhibeam veritati, id est, ut credatis, quod ego, qui loquor vobis, sum Filius Dei.

So creati sunt, ex quibus constat, Verbum Divinum esse à Deo Patre genitum, & cum ipso habere eandem numerum naturam, quippe cum ex Apostolo sit splendor lucis æternæ, prorsus est æternus, & Dei Filius. Hinc est, quod Matth. 11. ait: Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, & nemo novit Filium, nisi Pater, & qui voluerit Filium revelare. Joan. cap. 8. Neque me scitis, neque Patrem meum; si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis, quibus suadet, Christum esse Filium Dei, & habere naturam divinam, atque perfectiones, aut proprietates, quas habet Pater, & quibus ipse Pater est Deus, quæ cum sint in Filio, ut ipse testatur Joan. 16. ubi ait: Omnia, quacumque habet Pater, mea sunt, sequitur, quod Filius est æqualis Patri, uniusque cum ipso naturæ: hæc enim verba Joan. omnia &c. non indicant consubstantialitatem, ira ut Filius habeat perfectiones similes illis, quas Pater habet, sed indicant unitatem, ita ut ea, quæ sunt in Patre, sint eadem numero in Filio, excepta Paternitate.

Idem ex textibus relatis colligit D. Hilarius lib. 6. dicens: Cum idcirco Deum solus noverit, quia solus ab eo sit, habes igitur proprietatem cognitionis de proprietate generationis, & quod ab eo est, non creatura in eo virtutem: nam omnia à Deo per virtutem creationis existunt, sed naturæ veritatem, per quam solus Patrem novit cum creatura, quæ ab eo sunt, ignorent eum: igitur hæc persona, quæ loquitur locis mox laudatis, non est creatura, nam persona, quæ creata est, ignorari non potest, ut monet idem D. Hilarius, dicens: Ignorari enim D. Hilarius non potest, quia quid subsistit ex nihilo, quia hoc rursus ipsum, quod non ignoratur, ex nihilo, ignorationem ejus unde sit, non habet: ergo Verbum est Deus, quia nemo potest generationem ejus enarrare.

Denique consubstantialitas Verbi probatur contra Arianos ex testimonio Christi, qui variis in locis Sacra Scripturæ dicit se Filium Patris æterni non adoptivum, sed naturalem, præsertim ex illo Joan. 10. vers. 36. Quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos autem dicitis: quia blasphemias, quia dixi: Filius Dei sum. Quibus verbis Christus declarat Judæis, quod non est purus homo, nec pura creatura, sed Filius Dei, qui cum non sit secundum naturam distinctus à Patre, nec sint duo Dii, debet esse idem Deus cum Patre. Hanc ipsam veritatem, quam negavit Arius, Dæmon confessus est Matth. 8. vers. 29. dicens Christo: Quid nobis & tibi est Jesu Filii Dei? & venit huc ante tempus torquere nos? His verbis, quibus utitur D. Hilarius lib. 6. de Trinitate adversus Arianos, non possunt intelligi de filio adoptivo, qui non habet potestatem torquendi Dæmones, quæ soli Filio naturali Dei sunt concessa, cum ex Scriptura ipsius sit dissolvere opera Diaboli. Aliud testimonium est responso Marthæ, Joan. 11. Uti- que Domine ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, quam Christus verbis commendavit, ut jam monui, quamque de vero, & proprio Filio Dei intelligunt omnes, ut probant hæc verba: qui in hunc mundum venisti.

His addo illud Joan. cap. 2. Hæc scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus: quæ verba exponens idem D. Hilarius loco citato ait: Scribendi igitur Evangelii non aliam prætulit causam, quam ut omnes crederent, Jesum esse Christum Filium Dei; si sufficit ad salutem, Christum credere cur ad hoc, Filium Dei? Profecto ut unusquisque crederet, Filium, pariter ac Patrem, esse primum fidei nostræ objectum: & ut demonstraret, Filium esse Deum, qui solus est ita objectum fidei, ut illud ens, quod est objectum fidei primum, & specificativum, sit Deus, ut colligant plures ex illo Apostolo Accedentem ad Deum, oportet credere. Quare Joan. 3. habetur: Qui credit in eum, non judicatur, qui autem non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei, & cap. 6. hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille, & cap. 9. legitur Christum dixisse cæco nato: Tu credis in Filium Dei? cui interrogationi sic respondit cæcus. Quis est, Domine, ut credam in eum? Jesus autem respondens cæco, inquit: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. Quod audiens cæcus, dixit: Credo Domine, & protinus adoravit eum tanquam Deum. Magi pariter eum adora-

Ambrs- sius.

D. Au- gusti.

Patris, & Filii una est actio.

adoraverunt, ut Deum; nam, inquit D. Irenæus lib. 3. adversus hæres. cap. 10. Per ea, quæ obulerunt munera ostendisse quod erat, qui adorabatur. Myrrha quidem, quod ipse erat, qui pro mortali humano genere moreretur, & sepeliretur: aurum verò, quoniam Rex, cujus regni finis non est; thuris verò, quoniam Deus; qui notus in judæa, Deus factus est &c. ergo Christus declarat se verè Filium Dei. Et cæcus, ipso Christo approbante, confitetur, Christum habere divinitatem, & esse objectum fidei nostræ, Hinc est quod Christus Joan. 14. dicit discipulis suis: Non turbatur cor vestrum: credetis in Deum, & in me credere, quod non dixisset, si Deus non esset, nec sic loqueretur Joan. 11. Ego sum resurrectio, & vita; qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet, & omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum, quia per hæc verba demonstrat se esse Deum, cum ille, in quem credere necesse est, sit Deus, ut sancit Sacra Scriptura in variis locis, quibus constat, solum Deum esse objectum fidei nostræ, sine qua impossibile est placere Deo.

Hæc ipsa veritas confirmatur ex loco insigni, quo forma baptismi præscribitur, Math. cap. ult. ubi legitur, Christum dixisse Discipulis suis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Quoniam si Filius, & Spiritus Sanctus non essent æquales Patri, & ejusdem cum eo naturæ, baptismus in eorum nomine non daretur, sed in nomine solius Patris. Tum quia in nomine significat, unam, & eandem naturam esse in tribus personis, ut credimus contra Noerianos, & Sabellianos: sic enim insinuant Patres Concilii Constantinopolitani, dicentes Episcopis Occidentalibus: Fidem nostram baptismum consentaneam docere, nos credere in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti: nempe ut divinitas, & virtus, & substantia una Patris, & Filii, & Spiritus Sancti credatur. Tum quia maxima est injuria, cum Deo in unitate essentia, & natura, conjugere creaturam, cum Deus, & creatura infinite distent; & omnino rationi dissonum sit velle, æquam habere virtutem sanctificandi in nomine puræ creaturæ, sicut eam habet in nomine Dei: quod tamen esset, si in Divinis Filius non esset verè Deus, seu si esset creatura.

Filius est objectum fidei.

§. IV.

In quo evelluntur Arianorum fundamenta.

Ariani obiiciunt primo, & impugnant Verbi consubstantialitatem argumento negativo. Dicunt enim, nullum ex sanctis Patribus, ante ortam de Filii Divinitate & consubstantialitate in Concilio Nicæno controversam, illius meminisse. Et inde Sociniani, seu novi Ariani in Transilvania existentes, concludunt, consubstantialitatem Verbi esse novam, ac proinde supposititiam, & imaginariam.

Sed hæc ratio est nulla & falsa, quoniam plures Sacri Scriptores longè ante Concilium Nicænum trium divinarum personarum divinitatem, & consubstantialitatem professi sunt: nam hæc Synodus celebrata fuit anno 325. anno autem 93. Clemens Romanus Faustini Filii Apostolorum coadjutor, & Discipulus, hujus veritatis, seu consubstantialitatis, aut divinitatis Verbi sermonem habuit in prima Epistola, quam scripsit ad Corinthios. Dionysius Areopagita, Pauli Apostoli Discipulus, Sanctorum Ignatii & Polycarpi Martyrum coævus lib. 1. de divinis nominibus capite 1. eandem veritatem docuit in fine primi sæculi. Sanctus Justinus lib. de fide anno 145. Sanctus Irenæus Episcopus Lugdunensis pluribus in locis, & potissimum in libro 3. cap. 8. & alii quam plurimi circa finem secundi sæculi, scilicet Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Dionysius Romanus Pontifex, & alii quam plurimi, qui Arium præcesserunt, docuerunt, Verbum divinum esse Patri consubstantialitè: ergo hallucinantur Ariani, & Sociniani, credentes, nullum ex Sanctis Patribus, nullumque ex Doctoribus, & Theologis primitivæ Ecclesiæ ser-

monem habuisse de divinitate Filii ante condemnationem Arii in Concilio Nicæno, cum Patres citati hoc generale Concilium tempore præcesserint.

Obiiciunt insuper ipsimet Ariani ex Sacra Scriptura, nimirum ex illo Proverbiorum. cap. 8. Dominus possedit me in initio viarum suarum. Nam (inquiunt) hæc verba Scripturæ intelligenda sunt de Filio Dei, qui dicitur Sapientia, juxta illud 1. Apostoli ad Corinth. cap. 1. vers. 30. In Christo, qui factus est nobis sapientia à Deo: ergo ipse Filius non est Deus, sed creatura. Idem probant ex illo Joan. cap. 14. Pater major me est, ex quo sequitur, quod Christus, qui ita loquitur, non est Deus, quia id quod est Deo minus, aut quo Deus est major, est creatura: quoniam nullum potest concipi ens, quod non sit creatura, vel Creator seu Deus.

Respondeo, hoc argumentum non nocere, quoniam hæc verba: Dominus possedit me, dicuntur de Christo secundum humanitatem, aut carne, quam Verbum divinum assumpsit, & super quam requievit Spiritus Domini, qui replevit eam spiritu sapientiæ & intellectus, & quæ dicitur sapientia creata, ideoque non probant, Christum ut Deum, aut Verbum æternum non habere divinitatem, quam habet Pater, ut notat D. Athanasius orat. 3. adversus Arianos. Idem Christus dico ad 2. quoniam Christus dicens: Pater major me dicens est, loquitur ut homo. Ratio est. Quia hæc verba Pater accipi debent in eodem sensu, in quo accipiuntur major ista: Quia vado ad Patrem, quæ immediate præcedunt, hæc ista suntque in eodem versu. Sed non vadit, nec ad Patrem ascendit ut Verbum, seu secundum suam personam, secundum quam est semper cum Patre, & in Patre per circumfessionem, ut ipsemet declarat Joan. cap. 1. Deum nemo vidit unquam, unigenitus, qui est in sinu Patris ipse enarravit, & cap. 14. vers. 11. Non credis, quia egam Patre, & Pater in me est: ergo dum ait: Pater major me est, loquitur ut homo, in quo sensu est verè minor Patre, licet secundum divinitatem, aut ut Verbum, eandem cum ipso habeat naturam, ut docent D. Athanasius in Symbolo. D. Hilarius lib. 9. de Trinit. D. Augustinus lib. 3. contra Maximinum cap. 14. & alii, qui impugnant Arianos proclamantes Filium Dei esse creaturam, quia falsò credunt ea, quæ in Sacra Scriptura dicuntur de humanitate assumpta, dicenda esse de Verbo Divino. Nam Ariani (inquit D. Ambrosius lib. 3. de fide cap. 5.) velut Judæici Canones miscent aquam cum vino, quia divinam generationem, humanamque confundunt, ad divinitatem referentes quod de carne sit dictum. Nos autem Verbi divini generationem contemplantæ æternam, à temporali distinguimus eam in Christo.

Replicant Sociniani, seu Ariani novi, & dicunt, sanctum Athanasium art. 1. contra Arianos, & S. Basilium Magnum lib. 1. contra Eunomium. S. Cyrillum & plures alios, asserere, Patrem esse majorem Filio; sed (inquiunt) hoc non potest intelligi de Filio secundum humanitatem considerato, alioquin esset superflua eorum assertio, aut admonitio, quia manifestum est, Filium sic consideratum, esse minorem Patre: nullus enim potest ignorare, hominem esse minorem Deo: ergo ut necessaria, & utilis sit eorum assertio, intelligendi sunt de Verbo, præcisè humanitate assumpta, & volunt, hoc Verbum caro factum esse quid creatum à Deo, revera majus cæteris creaturis, sed minus Patre, qui eo usus est (inquiunt) in creatione omnium rerum creatarum, vel instrumentorum.

Respondeo Sanctos Patres citatos velle, Patrem esse majorem Filio, seu Verbo, ratione originis, & notione personali, cum Filius sit genitus à Patre tanquam à principio productivo, aut generante: & Pater sit ordine prior Filio, & ingentius, non verò ratione dignitatis, aut durationis, ut notat D. Athanasius orat. 2. contra Arianos, ubi scribit: Filius ait: Pater major me est, non quidem magnitudine, aut ætate, sed quia ex illo ortum habebat. Itaque ex testimonio Sanctorum Patrum, nullus Arianus potest dicere ipsorum assertionem esse inutilem, nec inferre, Verbum esse creaturam, quamvis asseret, Patrem esse majorem Filio, hoc est, Filio priorem, prioritate originis, & ingentis, quia ter-

Christus non homo.

Sancti Impugnant Arianos.

quia termino divine generationis, seu personae genitae communicatur à Patre natura divina, absque ulla divisione, ac proinde Filius genitus est Deus, sicut Pater generans, immo idem Deus, cum eadem numero natura sit ita in utroque, ut possit Filius verè sic loqui: Ego & Pater unum sumus non personaliter, sed essentialiter, & substantialiter.

Alium proponunt textum, quem solum de Verbo divino intelligunt, eoque intendunt probare, ipsum Filium nullatenus esse Deum, sed puram creaturam. Nam Joannes Baptista loquens de Messia, Joan. r. vers. 15. ait de eodem Verbo divino & incarnato: Qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat. Certum enim est (inquiunt) quod testimonium illud non potest intelligi de Christo ut homine, quoniam Christus sic consideratus non est prior Joanne Baptista, cum fuerit conceptus sex mensibus post Joannem: ergo hæc verba: ante me factus est, debent intelligi de Christo, ut Filio Dei, & quatenus est persona à Deo Patre genita, aut producta, in quo sensu est prior Joanne, ut probant hæc ultima verba: quia prior me erat. Sed id, secundum quod Christus est prior Joanne, dicitur factum, ut constat ex proprio textu: ergo non est Deus, sed creatura, quoniam omne, quod factum est, creatura est: nec est Verbum increatum aeterni Patris consubstantialia, sed est Verbum factum.

Respondeo, Joannem Baptistam ibi loqui de Christo secundum naturam humanam, quamvis ipse Joannes sit natus prior Christo. Nam quantum ad intelligenda, & velle in quibus consistit homo perfectus, Christus fuit prius homo, quam Joannes Baptista, quamvis Christus sex mensibus post Joannem conceptus fuerit: ratio est, quia Christus in primo instanti suae conceptionis habuit plenissimum rationis usum, sicut vir perfectus quoad ea, quae homines acquirituræ, & experientia. Hinc est quod Isaias cap. 3. ait, Multa circumdabit eum, id est Christum, qui in utero matris fuit vir, seu perfectus homo, non ratione corporis, quia parvulus datus est nobis, sed ratione perfectionum animæ, & libertatis, quibus vir distinguitur à pueris: idcirco dum Joannes Baptista dicit: Qui post me venturus est, ante me factus est, loquitur de Christo ut homine, qui fuit vir, & perfectus homo in sinu matris, antequam Joannes Baptista nasceretur. Christus enim fuit prius conceptus, quam Joannes natus, quia ex Evangelio conceptio illius præcedit natiuitatem istius. Et dum dicit: Quia prior me erat, non debet intelligi de prioritare durationis, aut existentiae, quam Christus ut filius Dei, & personæ increatae habet antecedenter ad Joannem Baptistam, sed de prioritare dignitatis, & perfectionis, quæ Christus ut homo est prior Joanne Baptista. Nullus cerè negat, Christum esse ipso Joanne perfectiorem, nec Joannem Baptistam esse existentia priorẽ Christo ut homine: igitur Verbum, quod humanitatem nostram assumpsit, non fuit factum personaliter, sed solum factum est caro, ac proinde in hoc sensu non est creatura, sed est Deus, qui, Joanne Baptista jam concepto, sed non nato, factus est homo perfectus, & sic Christus ut homo factus est, priusquam Joannes Baptista fieret homo perfectus, id est vir. Anima Christi cognoscebat, & amabat, antequam Joannes Baptista videret, & diligeret, quamvis ipse Joannes esset conceptione prior Christo.

Dicunt insuper Ariani; generatio Verbi est jam absoluta & perfecta, vel non? si primum; ergo habuit finem in tempore, subindeque etiam initium: nam quod habet finem, habet etiam principium, quoniam id quod habet principium sui, supponitur aliquando non fuisse. Si secundum: ergo Filius non est perfectus, quia ipse generatio non est perfecta & absoluta. Hoc secundum argumenti membrum reicitur ex illis locis Scripturæ, in quibus Verbum dicitur genitum, & à Patre prolatum, aut unigenitum Patris, qui non generat, nec generabit, sed genuit: Pater enim non dicitur generare, sed genuit te, non pro tempore presenti, nec pro futuro, sed pro æterno loquitur, igitur admittendum

est necessariò primum, utpotè Verbum habere initium, seu non esse æternum, sed esse creaturam, quam Deus fecit, ut ipsa faceret alias.

Huic objectioni respondeo, generationem Verbi esse absolutam, & perfectam, quatenus absolutio Verbi & perfectum excludunt dependentiam, & imperfectionem, & ordinem ad ulteriorem perfectionem, aut ad perfectum complementum, non verò perfectam quatenus includunt cessationem productionis, ita ut Pater modo non generet; etenim Pater à se, & perfectè generat Filium, tamen Filius est perfectè genitus, quia perfectè existit in sinu Patris generantis. Generatio hæc est actio immanens, quæ non transit. Pater generat Filium cognoscendo divinam essentiam, quæ eum ab ipso divino intellectu cognoscatur ab æterno, & in æternum generat Filium, & Filius ab æterno est genitus, & in æternum generabitur. Nec possunt Sociniani, seu novi Ariani hæc resolutionem improbare, licet Filius dicatur genitus, juxta illud dictum à Deo Patre per os Prophetæ: Ego hodie genui te. Nullus enim est, qui negat creationem Mundi esse actionem absolutam, & perfectam; nullus tamen affirmat, hanc actionem cessasse, seu suum habuisse finem, quamvis Mundus jam sit creatus: cum conservatio Mundi sit ita continuata ipsius Mundi productio, ut verum sit dicere, quod Deus crearet Mundum. Unde Christus Joan. 5. ait: Pater meus usque modo operatur, & ego operor, scilicet Mundum creans, conservans, regens, & gubernans, sed quia Mundus perfectè existit, perfecta est Mundi creatio: itaque nullus Arianus potest negare, Patrem generare Verbum, licet Verbum sit genitum, cum ipsius actio productiva sit permanens, & æterna: hæc quidem actio est in se distinctio (ut docet Subtilis schola) intellectus divini naturam seu essentiam divinam, ejusque attributa continuò ab æterno, & in æternum considerantis; idcirco Filius generatur, estque genitus. Præteritum, & præsens non sunt in Deo duo tempora diversa, ita nec genuisse, & generare sunt duæ actiones diversæ, ita ut una alteri successerit.

Tandem dicunt, quod si Verbum esset Patri consubstantialia, habuisset potestatem dandi regnum æternum sicut Pater, cum esset idem cum Patre Deus: sed Christus, Matth. cap. 20. profiteretur solum non esse dare regnum à Deo Patre paratum; ibi enim ait: Sedere ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo, ideoque Filius non est Deus sicut Pater, nec est illi consubstantialis, quia haberet cum eo eandem potentiam.

Respondeo, Christum in illo loco non profiteri, se non habere absolutè potentiam dandi regnum, sed solum ostendere, illam Matrem non petiisse regnum: in tempore debito, ut insinuare videtur D. Ambrosius lib. 2. de fide ad Gratianum cap. 21. vel non esse suæ aequitatis dare propinquitatis iure regnum, quod labore ac meritis comparandum est: qua propter respondit: Possis bibere Calicem, quem ego bibiturus sum? id est potestis pati mortem, quam oportet me pati? Vel dico, quod ibi non loquebatur, ut Verbum, sed solum ut homo, ut facile colligi potest ex his verbis, quæ sunt in vers. 28. ejusdem capituli: Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis, quæ de Christo ut homine intelliguntur. Denique Christus promisit regnum latroni in cruce converso dicenti: momento mei Domine, dum veneris in regnum tuum: Christus enim dixit illi: hodie mecum eris in Paradiso.

ARTICULUS XIII

Refellit Alogianos valentes, Filium esse Verbum Patris.

TEMPORE Commodi Imperatoris, & Eleuterij Papæ, circa annum Domini 180. in Aurore quidam viri hæretici, qui docuerunt se-

secundam Trinitatis personam, seu Filium non posse sine injuria, & blasphemia vocari Verbum à Patre productum, quoniam appellatio Verbi rei æternæ & permanenti minimè convenit: cum ut solito dicitur, verba volant. Horum hæreticorum Patronus ignoratur, ut restantur Alphonfus à Castro, Præteolus, & alij, qui hanc hæresim referunt suppressio inventoris nomine. Id, quod affirmant Scriptores præcitati, est, prædictos hæreticos non ab authore, sed ab errore dictos fuisse Alogianos, aut Alogios, seu viros verbocarentes, aut sine verbo, ut observant D. Augustinus hæres. 30. D. Epiphanius, & alij scriptores gravissimi.

Ad hanc hæresim tuendam reiciebant Evangelium, Epistolæ, & Apocalypsim Divi Joannis Apostoli, & Evangelistæ: quia in ejus scriptis fit mentio Verbi divini; & Filius Dei vocatur Verbum, & præcipuè in primo capite Evangelii. Anno autem 273. sub Aureliano Imperatore, & Felice primo hujus nominis Papa, Paulus Samosatensis, à quo Paulianistæ dicti sunt, natione Syrus, voluit impugnare Alogianos, sed non refutavit eos, immo in errore peiore cecidit: dixit enim contra ipsos, in Divinis dari Verbum; at docuit contra fidem Catholicam, hoc Verbum non esse subsistens, nec substantialia, ac proinde Filium in divinis non esse Deum, sed solum prolativum & transitorium, seu Verbum accidentale, & mutabile, ut enarrat D. Epiphanius hæres. 65. Quod videretur mihi à fide magis alienum, quam error Alogianorum: etenim ex isto nequeunt deduci hæreses, quæ inferuntur ex errore Samosatensis: quia si Verbum sit mutabile, sequitur, quod non est Deus.

S. I.

Condemnatio Alogianorum.

Alogianorum, & Pauli Samosatensis in hac parte proscriptionem seu condemnationem hujus hæresis in nullo Concilio adveni. Nullibi constat, Alogianos fuisse sub hoc nomine ab Ecclesia Catholica expressè, & directè anathemate percussos. Damnatur tamen hæc hæresis in Concilio Toletano XV. in Ephesino, in Viennensi, & in aliis, in quibus Sancti Patres loquendo de Filio Dei, appellant eum Verbum; dicunt enim, & præsertim Ephesinum, Verbum Divinum assumpsisse verum corpus, & veram animam rationalem ad unitatem personæ, quæ vocant personam incarnatam, Verbum Divinum. His suffragantur alia Concilia, quæ Arianismum damnarunt: in ipsis enim multoties secunda sanctissimæ Trinitatis persona dicitur Verbum, sicut dicitur Filius Dei. Paulus Samosatensis damnatus & proscriptus fuit in Concilio Antiocheno primo, ut dicitur in proprio loco.

Quotiens enim ex illo Sap. cap. 18. vers. 14. & 15. Cum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus de celo à regalibus sedibus venit, durus debellator in medio exterminii terram profudit. Ubi sermo sumitur pro Verbo à Deo Patre genito, quod est imago Patris, & figura substantiæ ejus, ut notat D. Gregorius Nazianz. orat. 36. dicens Filius mihi dici videtur, quia essentia idem est cum Patre, tum etiam quia ex illo est Verbum. Porro, quia ita se habet ad Patrem, ut sermo ad mentem. Unde cum hæc verba non possint intelligi de sermone, aut verbo prolativo, quod verberato aere sonat, ut patet in nobis, in quibus non est omnipotens sermo, debent intelligi de sermone, seu Verbo omnipotenti, utpotè de Deo, qui est solus omnipotens.

Idque confirmat illud Ecclesiastici cap. 1. vers. 5. Fons sapientiæ, verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna. Ibi enim Jesus Filius Sirach non loquitur de verbo scripto, quod est lex Dei data Moyfi, & per ipsum annunciata Filiis Israël, sed de secunda Sanctissimæ Trinitatis persona, ut constat ex propriis terminis, eamque vocat Verbum, ut scaderi potest ex illo Psal. 44. vers. 1. Eructavit cor meum verbum domini, quoniam Propheta regius in persona Patris æterni

loquitur, cum statim subdat: Speciosus forma præ filiis hominum, quod de solo Filio Dei incarnato dicitur. Hanc ipsam veritatem docet Isaias, cap. 40. vers. 5. Et revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter, quod os Domini locutus est, id est, Verbum divinum, quod Pater genuit (nam in divinis generatione est dicere, & è converso) Verbum inquam, quod nos vidimus caro factum: igitur Filius, qui factus est homo, est Verbum: de hoc enim loquitur Propheta, non verò de verbo transitorio: cum statim dicat: Verbum autem Domini nostri manet in æternum; hoc est Verbum non est mutabile, nec accidentale, sed per se subsistens, & permanentis, sicut ille, à quo procedit.

Tandem idem Propheta Psal. 106. vers. 20. affirmat, Filium Dei esse Verbum, dicens: Misit Verbum suum & sanavit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum, quia hic loquitur de Deo, qui misit Verbum illud, vultque, Verbum missum esse personam, quia ex illa missione, aut virtute missi à Deo, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, sequitur redemptio populi, ut probant verba, quæ immediate præcedunt, & clamaverunt ad Dominum, cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberavit eos. Quod provenire non potest, nisi à persona, quoniam eripere, liberare &c. sunt actiones aliquis suppositi, seu personæ; cum hujusmodi actus sint eliciti, & voluntarij, qui cognitionem supponunt.

Alogiani respondent, Filium vocari Verbum, quia nobis manifestavit scripturam, & doctrinam fidei; Vana est hæc responsio supposita est, quia Apostoli & Propheta hoc manifestarunt, & non dicunt Verbi Verbum, ideoque Filius in divinis non est Verbum ob hanc causam, sed quia est ejus proprium nomen, teste D. Cyrillo Alexandrino lib. 7. Theauri cap. 3. ubi ait: Nomen Verbi elegit, quia est maxime proprium, & significativum divinitatis, & processionis propriæ secundæ personæ, quæ cum sit à memoria secunda, & exprimat omnes divinas perfectiones, debet dici Verbum, aut actualis expressio eorum omnium, ex quorum cognitione procedit, aut nascitur.

Eadem veritas suadet ex novo testamento Joan. 1. cap. 5. vers. 7. Tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus. Hinc est, quod sicut nomen Patris non est Metaphoricum, sed proprium, significans sanctissimæ Trinitatis personam, ita tale debet esse nomen Verbi, quod Scriptura Sacra tribuit secundæ. Idem colligitur ex aliis textibus ejusdem Evangelistæ; qui secundam personam seu Filium exprimit nomine Verbi ut dum ait: Verbum caro factum est.

Alogiani nolunt hæc verba D. Joannis audire, quoniam ejus scripta reiciunt. Sed parum refert, cum plures alij hæretici ea recipiant, eaque nos contra eandem Alogianos canonica simus probaturi infra proprio loco. Afferenda est tamen (ut Alogiani confundantur, & convincantur) fides Centurionis, qui dixit Matth. 8. vers. 8. Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus, quam fidem extollens Chryzologus ait: Verbum à verbo petiit, quia credidit in verbo omnes manere virtutes, & addit Verbum tuum Domine sanitas est, Verbum tuum vita est, Verbum tuum ubi accesserit, inde confestim fugit dolor, infirmitas mox recedit. Hæc quidem D. Chryzologi expositio satis demonstrat, Centurionem credidisse, Filium Dei Jesum Christum esse Verbum Patris æterni, quod ex D. Joanne caro factum est, & habitavit in nobis. Credidit enim, Verbum habere virtutem sanandi puerum suum, quæ quidem virtus nequit esse in verbo transitorio, & accidentali, quoniam virtus hæc est operatio sequens naturam infinitè perfectam, seu divinam.

Idem suadet ex illo Petri cap. 1. vers. 28. ubi ipse Apostolus, & Apostolorum princeps, sic alloquitur Judæos de novo conversos: Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per Verbum Dei vivi, & permanentis in æternum. Etenim hic sermo non potest intelligi nisi de Verbo substantiali, personali, & divino, cum per ipsum, & in ipso renovata, & pacificata fuerint omnia & permaneat in æternum, quod cumque autem aliud Verbum sit transitorium, neque

Verbum divinum non est factum.

Cur Christus ut homo est prior Joanne.

Alogianus.

Error Pauli Samosatensis.

Toletanum. Ephesinum.

Evellitur ultimum. Ricorum ratio.

Verbum Dei est verè personæ.

Vana est Alogianorum responsio.

Matth.

maneat in Deo; unde statim subdit: Verbum autem Domini manet in aeternum, hoc est autem Verbum quod evangelizatum est in vos, seu vobis nuntiatum, de quo Angelus loquens pastoribus Luc. cap. 2. vers. 10. ait: Nolite timere; evangelizo vobis gaudium, quod erit omni populo, quo dicto, Pastores dixerunt: transivimus usque ad Bethlehemo, & videmus hoc Verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis, id est Verbum caro factum: ergo Filius Dei est Verbum illud, quod caro factum est, & debet dici Verbum Dei, cum veras Verbi proprietates habeat.

Ratio Scripturae Sacrae auctoritatibus suffragatur rationem probans, terminus productus per dictionem, representans objectum, est verè verbum ipsius objecti expressivum: cum quidquid producit per memoriam faciendam, id est Verbum, per intellectum unitum objecto, quo faciendatur, sit propriissimè verbum, quo objectum exprimitur; atqui Filius Dei est terminus productus per dictionem, ut tenent communiter Scholastici nostri, aut per intelligentiam, ut dicunt alii, & idèò secunda Sanctissimae Trinitatis persona, seu Filius, est verè Verbum, ut cum à Patre per dictionem producatur, & representent omnia, quae sunt in divina essentia, alioquin non esset imago Dei invisibilis, nec splendor gloriae, & figura substantiae ejus, neque in ipso habitaret plenitudo divinitatis, quod est contra Apostolum; ideoque Filius Dei est verè Verbum, ut contra Alogianos probat illud Apocalyp. cap. 19. vers. 13. & vestitus erat veste aspersa sanguine, & vocatur nomen ejus Verbum Dei. Haec quippe locutio intelligitur de Rege Regum, & Domino Dominantium; qui est Christus. Hinc est, quod D. Basilii lib. de Spiritu Sancto exponens illud Joan. 6. vers. 27. Hunc Pater signavit Deus, inquit, Christus splendor gloria; hunc Pater signavit Deus, sequa totum in eo expressit; & inde sequitur, secundam Sanctissimae Trinitatis personam, seu Filium, esse verè Verbum Patris, quo ipse Pater perfectè exprimitur, ut monet D. Augustinus lib. de fide, & Symbolo cap. 3. ubi ait: Filium Dei Verbum Patris idèò dictum esse, quia per ipsum innotebit Pater; sicut ergo verbis nostris agimus cum verum loquimur, ut noster animus innoteat audienti, & quidquid secretum in corde gerimus, per signa hujusmodi ad alterius cognitionem profertur, sic illa sapientia, quam Deus Pater genuit, quoniam per ipsam innotebit animus Sanctissimus Patris, Verbum ejus convenientissimè nominatur.

S. II.

Eorumdem haereticorum proponit & dissolvit argumenta.

Alogianorum ratio est, quia de ratione Verbi est, quod sit pronuntiatum, seu ab ore prolaturum, atque ab ipso omnino separatum, ut ostendit experientia: atqui Filius Dei non ore, nec mente est pronuntiat, nec est extra Patrem, cum dicat: Ego in Patre, & Pater in me est; igitur ipse Filius Dei non potest vocari Verbum Patris.

Sed hoc argumentum prorsus frivolum est, & potius rejiciendum, quam solvendum: non ne audierint ipsum Filium Dei dicentem: Ego ex ore Altissimi proditus: ego à Patre processi: ego exivi à Patre & veni in mundum. Non ne hoc est ore pronuntiatum & à mente productum? Taceant igitur Alogiani (inquit noster Alphonfus à Castro) & quae non intelligunt, venerentur tanquam Sacramentum absconditum, & nolint res divinas à capacitate sui intellectus metiri: captivandus est enim intellectus in obsequium fidei, quae docet, Verbum divinum esse verè substantiale, & consubstantiale Patri, à quo pronuntiat, ac proinde non esse extra Patrem, licet Verbum nostrum sit extra mentem nostram, quia accidentale est, atque expressivum rei create.

S. III.

Respondet Paulo Samosateno.

Nedum Alogianis respondere necesse est, sed etiam Paulo Samosateno praecedentes jam pridem

sepultos errores ab inferis evocanti. Hic enim asseruit, Verbum Dei non esse Filium, sed quamdam dispositionem, qua placitum est ei arcana voluntatis suae nobis revelare. Idque probat ex illo Act. 10. vers. 36. Verbum misit Deus Filiis Israel pacem annuncians per Christum. His quippe verbis (dicebat ipse Paulus Samosatenus) Sacra Scriptura distinguit Verbum à Filio, aut à Christo, vultque, Verbum fuisse missum, ut per ipsum, ministerio Christi, seu Filii Dei, nobis revelarentur mysteria pacis, & arcana divinae voluntatis: idèò Christus non est Verbum subsistens, neque Verbum est Christus, cum iste sit verè, & propriè persona.

Respondeo cum D. Athanasio orat. 5. contra Arianos, Scripturam Sacram non distinguere Filium Dei, seu Christum à Verbo, nec velle, Christum Dominum esse unam personam distinctam à persona Verbi divini, quamvis diverso utatur nomine in loco citato, cum uni, eidemque personae plura propria nomina conveniant, quin tamen ipsam personam distinguant, aut actum multiplicent, ut patet in variis Sacrae Scripturae locis, ut in illo Act. 7. vers. 46. Qui invenit gratiam ante Deum, personam est, ut inveniret tabernaculum Deo Jacob. 1. Corinth. cap. 1. vers. 7. Expectantibus revelationem Domini nostri Jesu Christi, qui & confirmavit vos usque in finem sine crimine in die adventus Domini nostri Jesu Christi; ex quibus nemo infert, quod Deus noster, non sit Deus Jacob, nec quod Deus noster, & Deus Isaac sint duo Dii, nec quod Christus, cujus revelationem expectamus, sit alius ab eo, qui confirmabit nos usque in finem sine crimine, quamvis Apostolus ibi multiplicet hoc nomen Dominus, quoniam ex Sacra Scriptura unus est Christus, & unus est Dominus: igitur verba à Paulo Samosateno relata de Christo, & de ipso in uno, eodemque capite reperita, intelligi possunt de Christo, quin multiplicent illum personaliter, aut dividant eum à Verbo, nec Verbum à Christo: Haec quidem duo verba, Christus & Verbum, nihil aliud significant, quam Filium, quem Deus misit in mundum praedicatum Evangelium pacis in humanitate assumpta: aut per humanitatem assumptam, pacem annunciarum Israel: nam Verbum erat invisibile in sinu Patris existens, & ut à nobis noceretur, caro factum est, & in carne, aut per carnem nobis revelabit mysteria juxta illud Joan. cap. 15. vers. 15. vos autem dixi amicos, quia omnia, quaecumque audivi à Patre meo, patra feci vobis, & nobis annuntiavit pacem. Quare Isaias vocat eum, Deum pacis, & Patrem futuri saeculi, quoniam dedit nobis illam, quam mundus dare non potest, pacem, eamque nobis reliquit.

Obstat tandem cum Alogianis, ut suadeat, Christum, non esse Verbum, ex illo Scripturae loco, quo Spiritus Sanctus dicitur Verbum Filii, scilicet ex illo ad Hebr. cap. 1. portans omnia verbo virtutis suae, id est Spiritu Sancto, qui ex eodem Apostolo ad Ephes. cap. 6. dicitur etiam Verbum, ibi enim ait: Gladium Spiritus, quod est verbum Dei; ideoque Verbum non potest esse nomen significans secundam Sanctissimae Trinitatis personam, sed solum nomen conveniens tribus divinis personis per appropriationem, ut V. G. Justitia, pax, & similia nomina, quae non sunt notionalia, sed propter quamdam similitudinem appropriata Patri, aut Filio, aut Spiritui Sancto, quamvis in rigore personis possint dici de tribus divinis personis, ut V. G. Charitas, quae de Spiritu Sancto dici solet, per appropriationem tantum.

Respondetur, Spiritum Sanctum posse dici Verbum Dei, non ex vi productionis suae, ut secunda persona, sed solum ab effectu, quem operatur in cordibus Evangelizantium veritates à Christo prolatas, ut testatur ipsemet Christus, Matth. 10. vers. 19. & 20. dicens Apostolis: Cum autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquamini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Idem intelligi potest ex illo Luc. 1. vers. 25. Spiritus Sanctus superveniet in te. Unde Spiritus Sanctus non potest dici Verbum, nisi ratione effectuum, quos operatur, vel potentissimo imperio, aut omnipotentia, quae est unum cum Patre, & Filio, ratione essentiae attributorum radicis, & quae cum Patre, & Filio conservat omnia, non verò ratione pro-

Nomina non mul. replicant nam.

Hebr. 1.

Spiritus Sanctus potest aliquo modo dici Verbum.

Error Originis.

Lucius

productionis suae, ut Filius, qui ex Patre nascendo verè Patrem exprimit, estque ipius Imago, ut tradit Apostolus: etenim Spiritus Sanctus non procedit ex cognitione eorum, quae sunt in scientia Patris, sicut Filius procedit, sed solum ex amore eorumdem.

Sanctus Augustinus tract. 54. in Joan. explicans illud Evangelistae ejusdem, cap. 12. vers. 50. Quae ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor, confirmat asser-tionem nostram contra Alogianos, & Paulum Samoza-tenum; ibi enim ait: Quid est, sicut dixit mihi Pater, sic loquor, nisi ut Verbum loquor, loquitur tamen Verbo, Verbum ipsum, non solum ad intrà, & ad personas, quas exprimit, & manifestat, sed etiam ad extrà, & ad creaturas, quarum etiam est expressivum, & manifestativum. Similiter dicendum est, Spiritum Sanctum Verbo loqui, & consequenter totam Trinitatem, sed cum hoc discrimine; nam Pater loquitur Verbo profertur Verbum, quod verè producit; Filius loquitur Verbo, quia ipsum Verbum est. Spiritus Sanctus loquitur Verbo, quatenus in suo intellectu essentiali habet Verbum, quod est terminus immanens intellectus divini. Totam Trinitatem denique loquitur Genes. 1. faciamus hominem, &c.

Inde enim constat, Spiritum Sanctum posse dici Verbum, at non eo modo, quo Filius, id est non ex vi processionis suae, sed figurate, & metaphorice; nimirum quia exprimit hominibus divinam voluntatem, teste Apostolo 1. ad Corinth. cap. 2. dicente: nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum, &c. In nobis mirificos operatur effectus, & supernaturales actus: Charitas enim diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Hinc est, quod pro actibus supernaturalibus eliciendis invocamus Spiritum Sanctum, eique humiliter dicimus: Veni Creator Spiritus &c. ut recti sint actus nostri.

ARTICULUS XIV.

Demonstrat contra Lucium, Verbum Divinum cognoscere Patrem, suamque Substantiam.

Juxta D. Epiphanium in quadam Epistola ad Joannem Hierosolymitanum Episcopum, Theophilum Alexandrinum, & alios aurores gravissimos, tam antiquos, quam recentes omni fide dignos, certissimum est quod Origenes, patri Alexandrino, Sancti Leonidis Filius, Clementis Alexandrini Discipulus, de quo Cassiodorus dicit: ubi bene, nemo melius; ubi male, nemo peius, docuit sub Severo Imperatore, & Zephyrino Papa, anno 207. plures errores, quorum unus est adversus Filium Dei, (praeter illum, qui Arianismo ortum dedit, ut in proprio loco dictum manet) negat enim illi ipse Origenes cognitionem Patris, & Spiritui Sancto cognitionem Patris, & Filii, in libris Periachon, dicens: si est incongruum credere, quod possit Filius videre Patrem, sic est incongruum opinari, quod Spiritus Sanctus possit videre Filium: ex quibus constat, quod duos errores (unum circa Filium, & alium circa Spiritum Sanctum) docuit ipse Origenes. Non miror tamen, virum sublimis ingenii, & magnae eruditionis in tam apertum errorem fuisse lapsum, licet innumeris Sacrae Scripturae textus aperte doceant, Filium videre Patrem, & Spiritum Sanctum videre Patrem & Filium, quoniam credebat, Verbum esse creaturam: unde miror ipsum Origenem credidisse, Verbum non esse Deum, sed esse creaturam, cum ex errore solito nascatur error.

Anno autem 388. vivente Valente Imperatore Arianæ haereseos assertore maximo, & Ecclesiam Dei regente Papa Damaso, infurrexit, quidam haereticus pravitatis Arianæ sectator accerrimus, nomine Lucius, conditione Episcopus Alexandrinus, sed potius obtrusus, quam legitima electione suffectus, qui Origenis haeresei voluit addere aliam, scilicet, Filium Dei, non solum non cognoscere Patrem, sed etiam nec suam substantiam, sicut est. Credebat enim, Deum ex non existentibus fecisse Filium propter nos tantum, hoc est, ut per eum tanquam per instrumentum proprium, & reale nos crearet, & inde inferebat, quod Filius Dei non fuisset, nisi Deus decrevisset nos creare: ac proinde volebat, ipsum

Filium non cognoscere suum principium, quod est Deus Pater, nec se ipsum, ut verificatur in aliis instrumentis, quibus homines utuntur, quae omni cognitione carent, & nesciunt ea, quae fiunt, neque illum, à quo fiunt mediantibus ipsis.

In nullo Concilio inveni hanc haereseim expressè damnatam, quoniam nullum fuit ob illam haereseim refutantem convocatum Concilium; ejus tamen condemnatio inferri potest ex illis, in quibus damnatus fuit ipse Origenes cum suis erroribus, scilicet in Concilio Alexandrino. In Romano per septuaginta Episcopos sub Gelasio. In quinta Synodo generali, Collat. 8. Can. 2. ubi legitur: Si quis non Anathematizat Arianum, Eusebium, Macedonium, Apollinarium, Eutichem, Origenem; cum impiis eorum scriptis: talis Anathema sit; & in aliis, in quibus damnata fuit haereseis Ariana, quippe cum haec Concilia sanciant, Filium Dei esse increatum, verum Deum, verèque consubstantialem Patri, sanciant utique, scientiam, aut cognitionem Filii attingere ea omnia, quae videt Pater, qui cum habeat cognitionem Filii, & sui ipsius, necesse est, quod ipse Filius videat Patrem, suamque substantiam sicuti est; quoniam cognitionis actus, quo Pater æternus attingit omnia, quae videt, est idem formaliter in Filio, & in Spiritu Sancto, cum sit actus essentialis, & communis tribus divinis personis, sicut intellectus divinus.

S. I.

Statuit veritatem Catholicam.

Hæc veritas Catholica, id est, Filium cognoscere Patrem, constat ex Sacra Scriptura, Math. cap. 11. vers. 27. ubi legitur, Christum dixisse: Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, & nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. Ex hoc quidem testimonio constat, Christum cognoscere Patrem, & se ipsum, nam si Pater dederit Filio omnia, quae habet, ergo dedit illi cognitionem, aut scientiam suam, quae cum attingat ipsum Patrem (alioquin Pater ignoraret se ipsum, quod est falsum) attingit pariter Filium, ut ex proprio textu patet, necessario sequitur quod Filius, qui habet eandem scientiam, videt Patrem, & se ipsum, quoniam habendo eandem scientiam, quam habet Pater, debet scire ea, quae Pater scit, sicut habendo eandem omnipotentiam cum Patre, creat ea, quae Pater creat, estque Creator Coeli, & Terrae, quin Pater, & Filius sint duo Creatores.

Idem dicendum est de Spiritu Sancto, qui cum sit Deus, & Patri, & Filio consubstantialis, ut definitum manet contra Macedonii sectatores, (seu Pneumatomacos in sequenti articulo impugnandos, sequitur etiam, quod cognoscit Patrem, & Filium, & se ipsum, sicuti est. Notitia in Deo est res, quae est à se, hoc est, est res absoluta, ac proinde essentialis, & communis omnibus tribus divinis personis juxta doctrinam Theologorum communiter dicentium, in divinis absoluta esse communia, relativa verò notionalia, seu personalia: igitur scientia, aut cognitio tam est in Spiritu Sancto, quam in Filio, & in Patre, & tam in Filio, quam in Patre, cum sit in tribus tanquam una, & eadem res, sicut Aeternitas, immensitas, omnipotentia, &c. Attributa, quae necessario sequuntur essentiam divinam, cujus sunt perfectiores simpliciter simplices.

Deus Pater in generatione Filii communicat illi omnia, quae habet in se, excepta Paternitate; & Pater & Filius per spirationem activam communicant Spiritui Sancto omnia, quae habent, exceptis Paternitate, Filiatione, & Spiratione activa, juxta declarationem Concilii Florentini, & communem Sanctorum Patrum sententiam; alioquin Filius non esset Deus, neque Spiritus Sanctus esset Deus, ut jam dictum est contra Arianos, & dicitur infra contra Macedonianos; idèò notitia, quae est in Patre, est in Filio, & in Spiritu Sancto, cum hæc notitia, aut Patris cognitio, non sit Paternitas, nec Filiatione, nec Spiratio, sed perfectio essentialis. Unde Christus, C 4 Joan.

Conci- lium Alexan- drinum.

Filius cognoscit Patrem & amnia quae in eo sunt.

Joan.

Joan. cap. 17, vers. 10. ait: *Et mea omnia sua sunt, clarificans sum in eis. Profecto sic locutus est Patri, ut videremus; ipsum Verbum habere cognitionem, quam habet ipse Pater. Et de Spiritu Sancto cap. 16, vers. 13, & sequentibus ait: Cum venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur à semetipso, sed quaecumque audierit, loquetur, & quae ventura sunt, annuntiabit vobis: ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Omnia quaecumque habet Pater, mea sunt, propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis, ut inde videremus, Spiritum Sanctum habere etiam cognitionem, quam habent Pater, & Filius. Quoniam inde sequitur, nihil esse in Patre, excepto eo, quo est Pater, quod non sit in Filio, & in Spiritu Sancto; alioquin essent tres Dii, sicut sunt tres personae. Et per consequens tenendum est, ipsum Spiritum Sanctum cognoscere Patrem, Filium, & se ipsum, & habere omnes perfectiones, quae sunt in Patre & Filio, quia, ut inquit D. Athanasius in Symbolo, in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil majus aut minus, sed tota tres personae coeterna sibi sunt & coaequales, ita ut per omnia, unitas in Trinitate, & Trinitas in unitate veneranda sit. Idcirco in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, est una, & indivisibilis cognitio, hoc est: quod cognoscitur à Patre, cognoscitur à Filio, & à Spiritu Sancto.*

De ha. m. s. s.

Zeno Veronensis

D. Augustinus

Eandem veritatem, seu unam, eandem, & indivisam cognitionem, esse in Patre, in Filio, & in Spiritu Sancto, aperte docet Zeno Veronensis scem. r. de generatione Verbi aeterni. Ibi enim expresse probat, divinum intellectum esse unum, & eundem numerum in tribus divinis personis. Et D. Augustinus de Trinit. cap. 10 habet. *Vocat Verbum perfectum, cui non desit aliquid, & aeternam quamdam omnipotentis plenam omnium rationum viventium, & commutabilium, & omnes unum in ea, sicut ipsa unum de uno, cum quo unum ibi omnia novit Deus, quae fecit per ipsum.*

Nec obstat dicere, has auctoritates esse intelligentes de solo Filio, non obstat inquam. Haec quidem verba, quae suadent, Filium habere in se perfectam notitiam eorum, quae cognoscuntur à Patre aeterno, possunt verè applicari Spiritui Sancto. Ratio est, quia cognitio est perfectio essentialis, aut attributum absolutum, sicut V. G. bonitas, de cuius natura est actu convenire tribus divinis personis. Zeno Veronensis, & D. Augustinus pronuntiant ea de Filio, & volunt ipsum habere omnia, quae habet Pater, quoniam à Patre procedit per viam generationis, & est Deus, sicut Pater; sed Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio, non tanquam à duobus spiratoribus, sed tanquam ab uno principio, & uno, eodemque spiratore, ut probabimus infra contra Graecos: ideoque eadem auctoritas valet de Spiritu Sancto, sicut de Filio, cum ex illis Sancti Patribus, ipse Spiritus Sanctus sit Deus, sicut Pater, & Filius, & consubstantialis utrique, quidquid dixerit impiissimus Macedonius, quem repellit & damnat Joannes Evangelista dicens: *Tres sunt, qui testimonium dant in Caelo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt. Quo patet, Spiritum Sanctum non esse omnino alium à Filio, nec à Patre, nec Filium esse omnino alium à Patre, nec à Spiritu Sancto, licet alia sit persona Patris, alia Filii, alia Spiritus Sancti: quoniam Patris & Filii, & Spiritus Sancti una est divinitas, aequalis gloria, coeterna majestas.*

Explicatur no. subtilis differ. tia

Huius differentia ratio est, quia in Deo sunt tres personae verè & realiter distinctae, quarum una non est formaliter alia, seu ratione principii sui constitutivi, cum Paternitas, Filiatio, Spiratio passiva nequeant esse in uno, eodemque supposito divino, & in illis tribus, scilicet in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, sit ita una numero natura existens in tribus immultiplicata, ut non valeat constituere tres alicuias integras, quarum una ex suo conceptu aequato sit omnino extrinsecus aliam, quas tamen constitueret si Filius esset sic alius à Patre, seu ex se totus, hoc est tam secundum personam, quam secundum naturam; & Spiritus Sanctus, alius à Patre, & Filio, quia esset alius in natura, & in persona: at hoc est falsum, ergo Filius non est alius à Patre, quamvis ipsa natura divina reali-

ter constituat tres alicuias personales & notiales ita constitutas in ratione personae, ut quis possit dicere citrà Hæresim, personam Filii esse aliam à persona Patris, quamvis nullus dicere possit, Filium esse prorsus alium à Patre. Nam dicere, alia est persona Filii, alia est persona Patris, nihil aliud est dicere, nisi quod filiatio non est paternitas. At dicere alius est Pater, alius est Filius, idem est ac dicere, quod Pater est alius Deus, quia alius est nomen concretum dicens duo, naturam scilicet, & personam, & ideo, dum sic multiplicatur nomen, alius, multiplicatur natura, & persona: igitur si filius non sit alius à Patre, ex dictis necessario sequitur, quod videt id, quod videt Pater. Ratio est. Quia hæc notitia, aut cognitio, quae Pater videt, non est actus personae, seu suppositi; alioquin in Deo essent tres intellectus; quod est implium: sed est actus divine potentie cognoscitivæ, scilicet intellectus divini; ideoque Filius, & Spiritus Sanctus vident se, & Patrem, sicuti Pater videt Filium, & Spiritum Sanctum; cum habeant eundem intellectum, eandemque cognitionem.

Filius est per. factus beatus, sicut Pater.

Præterea Filius, & Spiritus Sanctus aeterna potiuntur beatitudine, suntque perfectè beati, sicut Pater, nedum ex parte potentiarum, nimirum intellectus, & voluntatis, sed etiam ex parte objecti. Haec autem beatitudo Patris consistit in visione, aut intuitu divine essentiae, attributorum, & Divinarum Personarum, nam si nos Beati, & similes ei erimus, quando videbimus eum sicuti est, Pater debet esse Beatus videndo se, sicuti est, seu omnia, quae in Deo sunt: igitur Filius, qui est Beatus sicut Pater, similiter & Spiritus Sanctus, necesse est quod videant Patrem, & omnia, quae in Deo sunt; cum hæc omnia constituant objectum aeternae beatitudinis, & in ipsa Beatitudine essentiali nihil sit, quod possit videri sine alio, præsertim si cognoscens sit infinitus, ut est Filius, aut Verbum Divinum. Hinc est, quod ipse Filius Joan. cap. 14, vers. 7. & sequentibus ait: *Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis, & amodo cognoscetis eum, & vidistis eum: & alioquens Philippum existimantem ad summam felicitatem sufficere videre Patrem, dicit; tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me? Philippe qui videt me, videt & Patrem meum, quomodo tu dicis, ostendo nobis Patrem, & sufficit nobis: non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est: ex his verbis facile inferitur, objectum perfectæ beatitudinis continere omnia, quae in Deo sunt, & eum, qui videt Filium, videre Patrem, & proinde Filium (qui est perfectè beatus) cognoscere Patrem. Similiter & Spiritum Sanctum cognoscere Patrem, Filium, & suam substantiam, quia hæc omnia comprehenduntur in objecto primario ad quatuor scientiæ divini, quae est ita in Spiritu Sancto, sicut in Patre, & Filio, una, & eadem, ut verum sit dicere, omnisciens Pater, omnisciens Filius, omnisciens Spiritus Sanctus, non tamen tres omniscientes, sed unus omnisciens.*

Hic error ex Hæresi Ariana procedit, aut è converso.

Fundamentum Hæreticorum, scilicet Origenis, & Lucii, est error Arianorum, volut verius dicam error Origenis est fundamentum Arii: dixit enim ipse Origenes, (teste D. Augustino lib. de hæres. cap. 45. in articulo adversus Arianismum) Filium non esse equalem Patri, ex quo principio, sed falso, Arius concludit, Filium esse Creaturam; undè Origenes dixit, Filium non videre Patrem, quia est creatura, cui Deus est invisibilis. Idem dixit de Spiritu Sancto; at cum hæc hæresis impugnata, & convicta fuerit in articulo contra Arianos, & Socinianos, superfluum est hic repetere rationes, & argumenta, quibus Ariani contendunt probare, Filium non esse consubstantialem Patri, & quibus Origenes, & Lucius conantur suadere, Filium non cognoscere Patrem, & Spiritum Sanctum, neque suam substantiam; cum solutiones ad Arianismum, Origenis, & Lucii fundamenta dissolvant, ideoque ad prædictum articulum contra Arianos remittendus est lector, ut ibi videat argumenta Origenis, & Lucii esse vana & fictitia: ibi enim discit, Filium esse Deum, & consubstantialem Patri, & ideo ipsum Verbum videre Patrem, & Spiritum Sanctum, & è converso, hoc est, Patrem, & Spiritum Sanctum videre Filium: quip-

quippe cum habeant unam, & eandem singularem substantiam, necessario habent eandem cognitionem.

ARTICULUS XV.

Refellit Pneumatomachos, seu impugnatores Divinitatis Spiritus Sancti.

Macedonius.

Marathonius.

Tempore Constantii Imperatoris, & Liberii Papæ, circa annum Domini CCCLX. insurrexerunt quidam hæretici, Sancti Spiritus Divinitatem negantes, qui dicitur Pneumatomachi, id est Spiritus Sancti impugnatores, ut notant D. Epiphanius hæresi 74. & Theodoretus. Huius hæresis author fuit Macedonius primùm Nicomedienfis Episcopus, deinde in sedem Pauli Constantinopolitani intrusus, ab Ariano Episcopo illius Ecclesiae constitutus est, teste Socrate lib. 2. cap. 9. ipse enim primus fuit, qui Arii hæresim in Filium excerpit in Spiritum Sanctum, hoc est, asseruit contra Arianos, Verbum esse per omnia Patri simile, & verè Deum, sed Spiritum Sanctum non esse eisdem cum Patre & Filio substantiæ, & naturæ, nec eisdem honoris participem, sed utriusque ministrum, & creaturam. Huius hæresim statim subscripsit Marathonius in Sede Episcopali Nicomedienfi, eisdem Macedonii successor, qui eam hæresim, partim studio, partim pecunia ita auxit, ut Macedoniani, à multis Marathoniani vocarentur in Bythia, Thracia, Helleponto, & alibi, ut observant Nicephorus, Sozomenus, & alii.

§. I.

Quo anathemate percutiuntur Hæretici.

Pneumatomachi damnati fuerunt in Synodo Alexandrina post reditum Sancti Athanasii, celebrata anno CCCLXII. ut constat ex Epistola Synodica scripta ad Antiochenos, in Concilio Romæ habito sub Damaso, in quo teste Theodoro lib. 2. Hist. Eccles. cap. 22. legimus, Spiritum Sanctum unam, eandemque cum Patre, & Filio substantiam habere. In Synodo Illyrici anno CCCLXIII. teste Epistola Synodica eisdem ad Episcopos Orientales, in Concilio Constantinopolitano primo, generali secundo, celebrato anno CCCLXXXI. expresse contra Macedonios, Spiritum Sanctum Deum esse negantes. In hoc quidem Concilio post hæc Nicæni verba, & in Spiritum, dictum fuit, aut addita fuit articulo de Spiritu Sancto, particula, quae manifestè, atque expresse declarat eisdem Spiritus Sancti Divinitatem: hæc siquidem additio est hæc Dominum, & vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre, & Filio adorandum, & conglorificandum. Tandem hæc hæresis Macedonianorum (quos D. Augustinus hæres. 52. vocat Semi-Arianos.) damnata fuit in altero Concilio Romano, quod contra Apollinarem habuit Damasus, ex quo ad Paulinum Antiochenum Episcopum Epistolam dedit, in qua Anathemate feriuntur Macedoniani. Ibi enim legitur: *Anathematizamus Macedonios de Arii stirpe venientes: non persidiam mutaverunt, sed nomen.*

§. II.

Probat Divinitatem Spiritus Sancti.

Joan. Epist. 1.

Quamvis huius articuli veritas ex his, quae dicta sunt de Filii Dei consubstantialitate, luceat, tamen, ut magis elucescat, adducendi sunt hic alii sacrae Scripturae textus, & præcipue ille Joannis Evangelistæ Epist. 1. cap. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in Caelo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt, sed non sunt unum in unitate personae, cum ex eodem Evangelista sint tres, hocque nequeat intelligi nisi de trina suppositalitate, aut substantia relativa, quae in Deo verè multiplicatur: igitur sunt unum unitate essentiae, ac substantiae, aut naturæ, ac proinde sicut Verbum est consubstantiale Patri, quia procedit sicut à Patre, & Spiritus Sanctus est consubstantialis Patri, & Filio, & verus Deus, quia Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, unum sunt.*

Idem colligitur ex illo Math. cap. ultimo, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, quò ipse Spiritus Sanctus infer Divinas Personas numeratur, & dicitur Deus, sicut Filius; cum sicut Filius inter tres Divinas Personas numeretur, & ut objectum fidei nostræ proponatur in forma Baptismi; hinc Sancti Patres usurparunt aequalem formulam glorificandi Spiritum Sanctum, cum Patre & Filio, dicunt enim: Gloria Patri cum Filio, & cum Spiritu Sancto: & in Nicæna Synodo, qui, id est Spiritus Sanctus, cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur, reverè hæc auctoritas non convincit Arianos, quoniam reiiciunt eam, & negant Filium esse Deum; sed impugnat Pneumatomachos, seu Macedonios, & Trinitarios, qui volunt, Filium esse Deum, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri; & nolunt, Spiritum Sanctum esse Deum: etenim creatura nequit simul cum Deo adorari, nec conglorificari, hoc est, adorari adoratione, quæ adoratur Deus: cum nullæ creatura valeat habere substantiam, quam habet Deus.*

Forma baptisimi probat veritatem articuli.

Dicent forsan, hoc provenire ex vi generationis Filii, qui cum à Patre generetur, debet esse similis Patri, & habere cum Patre eandem numero essentiam; generatio enim est origo viventis à vivente in similitudinem naturæ: quod de Spiritu Sancto dici non potest, quia non est genitus, sed procedens, per voluntatem Patris & Filii se mutuo diligentium,

At non nocet hæc instantia, quoniam licet Spiritus Sanctus non sit genitus, sicut Filius, nec procedat ab intellectu, est tamen terminus mutuo Patris & Filii amore productus, hincque substantialis, cui communicantur à Patre, & Filio omnes divine perfectiones: ergo cum sit substantialis, relative oppositus Patri, & Filio, ut spirantibus, ut uni Spiratori est incommunicabilis, & per consequens est Persona, quia relationes omnino incommunicabiles sunt personales, aut personarum constitutive: estque Deus, quia persona dicitur duo, naturam scilicet, & personalitatem. Hæc autem natura in Spiritu Sancto est Divina, quia illi, à quibus producitur, id est Patre, & Filio, qui sunt unus tertiae personae, nimirum Spiritus Sancti, Spirator, ei verè, & actu communicant omnia, quae habent esse intrinseca, quibus Pater est Deus, Filius etiam est Deus; quin tamen sint tres Dii, quia hæc divina prædicata non multiplicantur, nec dividuntur, ut dicemus in proprio articulo contra Cononitas. Undè argumentum, aut instantia Pneumatomachorum probat, Spiritum Sanctum non esse Filium, nec Verbum, nec imaginem Patris, sed non probat ipsum Spiritum Sanctum non esse Deum, cum habeat ex sua processione naturam quam habet Filius ex generatione sua.

Si Macedoniani, & Marathoniani nolint hanc resolutionem admittere, neque nos audite, audiant Christum dicentem, Joan. 4. vers. 24. *Spiritus est Deus; & eum credent Patri, & Filio consubstantialem; nam si Spiritus Sanctus non sit Pater, nec sit Filius, ut cum Ecclesia Catholica credunt ipsi Pneumatomachi, & sit Deus, ut sancit Christus, necessario sequitur, ipsum habere eandem Deitatem cum Patre, & Filio; alioquin essent duo Dii; quod non concedunt. Hic D. Joannis textus ita convincens, apparuit Arianis, Macedonianis, & Marathonianis, ut ipsum de sacris Codicibus deleverint, ut testatur D. Ambrosius lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 11. ubi egregie contra eosdem inquit: *Litteras quidem potuisset abolere, sed fidem non potuisset auferre plus: vos illa littera prædebat, plus vos illa littera damnabat: Neque enim vos poteratis obtinere veritatem, sed illa littera de libro vestro nomina vestra radebat.**

Ambrosius.

In eosdem hæreticos pugnat alter Scripturae textus, Spiritum Sanctum Deum esse affirmans, Actor. cap. 5. vers. 3. ubi Ananiam sic alloquitur D. Petrus, *cur mentis Satanas cor tuum, mentiri re Spiritui Sancto, mox cui mentitus sit declarans, ait: non es mentitus hominibus, sed Deo.* Indè enim probant Ss. PP. Basilius lib. 5. contra Eunomium, & lib. de Spiritu Sancto cap. 16. Gregorius Nazianzenus orat. 37. Ambrosius lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 4. & lib. 3. cap. 10. D. Augustinus lib. 3. contra Maximinum cap. 21. Epiphanius Hæres. 74. & alii, Spiritum Sanctum non esse creaturam, sed Deum Pa-

Patri & Filio verè consubstantialem . Nam si Ananias mentiendo Spiritui Sancto, mentitus sit Deo, necessariò sequitur, quòd ipse Spiritus Sanctus non est creatura, ut voluere Macedoniani, sed est verè Deus.

Nec possunt hæretici respondere Ananiam mentitum fuisse Deo indirectè, reductivè, aut ad Deum, qui mendacium verat, & contra quem peccat, qui mentitur homini, non verò propriè, & directè, ità ut mendacium Ananias sit immediatè in Deum. Non possunt, inquam, sic respondere Macedoniani ad auctoritatem adductam, quia ibi D. Petrus excludit homines, & vult Ananiam nullatenus mentitum fuisse hominibus, sed solum Spiritui Sancto, ac proinde Deo directè, & immediatè. Ratio hujus veritatis ex vi textus est, quia Spiritus Sanctus est Deus. Deinde si mendacium illud esset in Deum tantum reductivè, & mediatè, D. Petrus non nominasset Spiritum Sanctum, sed solum dixisset, mentitus es Deo, quia Dei est lex, quæ mendacium verat hominibus; & ipse est, qui de peccatoribus vindictam sumet.

Si Spiritus Sanctus non esset Deus, ut volunt hæretici, sequeretur, quòd hæc verba D. Math. cap. 12. vers. 32. *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro, essent falsissima; improbable equidem est, quòd peccatum in illum, scilicet in Spiritum Sanctum, sit tam grave, quòd neque in hoc sæculo, neque in futuro remittatur, & peccatum, quòd sit in Filium, remittatur in hoc sæculo, quin Spiritus Sanctus sit Deus, sicut Pater est Deus, & sicut Filius est Deus: quia hæc gravitas peccati ex dignitate personæ offensæ desumitur, ideoque Spiritus Sanctus debet esse Deus, sicut Pater. Nam si esset creatura, ut impiè dixerunt Macedoniani, ex illa gravitate peccati, sequeretur, creaturam esse Deo altiorem ac sanctiorem; tum quia hoc colligi potest ex peccato, quòd est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, tum quia peccata in creaturam utpotè in Spiritum Sanctum (qui ex Macedonianis creatura est.) essent graviora peccatis commissis in Filium, qui ex ipso est verè, & essentialiter Deus. Ergo ex vi textus alati, qui falsus esse nequit, sequitur, quòd Spiritus Sanctus est Deus, sicut Filius; vel quòd verbum contra ipsum non est peccatum. At hoc posterius est manifestè falsum: ergo Spiritus Sanctus est Deus.*

Spiritus S. est verè Deus.

D. August.

Probatur divinitas Spiritus S.

soli divinæ naturæ convenit hæc sermo, quia solus Deus est immensus (inquit Didimus lib. 1. de Spiritu sancto.) ergo Spiritus sanctus est verè Deus, sicut Pater, & Filius; cum habeat utriusque proprietates, quas habere est utriusque habere naturam, quæ cum sit una numero in Patre, in Filio, & in Spiritu sancto, Spiritus Sanctus est Deus sicut Pater.

Creatio est opus solius Dei, quia ipse solus potest ex nihilo aliquid facere ratione omnipotentis suæ. Hæc autem operatio competit Spiritui Sancto. Psal. 32. *Verbo Domini caeli firmati sunt, & Spiritus oris ejus omnis virtus eorum.* Psal. 103. *Emittit Spiritum suum, & creabuntur.* Judith. 16. *misit Spiritum, & creata sunt.* Hinc est, quòd Apokolus 1. Corinth. cap. 12. opera Spiritus sancti recensens, ea promiscuè Deo, & Spiritui sancto tribuit, nam facta enumeratione ait; *Hæc autem omnia operatur unus, neque idem Spiritus, dividens singulis prout vult, & inde demonstrat in Spiritu sancto esse omnipotentiam, & supremum dominium, subindeque Spiritum sanctum esse Deum. Altera divinitatis proprietas est, quia Deus solus cognoscit secreta cordium, dicit enim Isai. 24. *secreta meum mihi, & potest revelare mysteria, juxta Danielem cap. 2. est Deus in celo revelans mysteria; sed Spiritus Sanctus verè utrumque operatur, ut notat Apostolus; ad Corinth. cap. 2. Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei, & cap. 14. Spiritus loquitur mysteria.**

Nec possunt Macedoniani de hac professione Apostoli dubitare, quoniam idem prius asseruerat Apostolus Christus Dominus dicens Joan. 14. vers. 26. *Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia.* Et cap. 15. ait; *Cum autem venerit Paraclitus, quem mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Igitur Spiritus Sanctus est Deus, nec non verè consubstantialis Patri, & Filio, cum habeat operationes divinitatis, & operari sequatur esse, & Christus non dicit, *Qui à Patre creatus est, sed qui à Patre procedit, id est de paternâ sciat esse potentia: & de proprietate naturæ, inquit Paschasius lib. de Spiritu Sancto cap. 12. & D. Ambrosius ibidem cap. 7. habet; Sicut creata dici non potest sapientia, quæ ex ore Dei procedit, ita etiam creatus non potest Spiritus existimari, qui ex ore Dei funditur.* Idem declarat D. Basilius de Spiritu Sancto in lib. ad Sanctum Amphilochem Iconii Episcopum.*

Auctoritates sacræ scripturæ, & conclusiones ex ipsis deductæ, quibus Spiritus sanctus contra Semi-Arianos, seu Macedonianos firmatur Deus, & consubstantialis Patri, & Filio, eleganter exponit D. Fulgentius, Patria Carthaginensis, professione Monachus, è Monacho Abbas, ex Abbate sub Transiundo Wandalarum Rege, anno circiter quingentesimo, Ruspensis in Africa Episcopus, lib. ad Transiundum cap. 25. ubi ita scribit: *Dicitur igitur, si colorum virtutem potuit firmare, qui non est Deus: si potest in baptismatis regeneratione sanctificare, qui non est Deus: si potest charitatem tribuere, qui non est Deus: si potest gratiam dare, qui non est Deus: si potest templum membra Christi habere, qui non est Deus; & dignè Spiritus Sanctus negabitur Deus. Si autem hæc creatura possibilia nunquam fuerunt, & invenimus in Spiritu Sancto, quæ tamen soli competunt Deo, non debemus naturaliter diversum à Patre Filioque dicere, quem in operum potentia diversum non possumus invenire, ac si ex unitate operis, unitas est cognoscenda virtutis. Undè quemadmodum quidam ludeorum videntes opera Christi, dixerunt eum esse Filium Dei, ità Macedoniani videntes operationes Spiritus sancti, esse operationes Dei, debent credere Spiritum sanctum esse Deum.*

Macedoniani & Marathioniani hanc ultimam rationem repellere obnixè conantur, & unanimiter respondent, operationes divinas Spiritui sancto convenire per ministerium, non verò per auctoritatem, ut conveniunt Deo, aut Patri, aut Filio. Sed falsa est hæc responsio. Nam operans per ministerium, non ut vult, operatur, sed ut vult ille, cujus ministerium exercet, ut patet in Angelis, qui ad homines interdum deputantur; & in hominibus quibus Reges utuntur. Sed Spiritus sanctus operatur ut vult, ut monet supra Apostolus 1. Corinth. cap. 12. vers. 11. dicens; *Hæc autem omnia operatur unus, argue idem Spiritus, dividens singulis prout vult.* Nec creat, nec sanctificat ille, qui operatur

D. Fulgentius.

Repellitur responsio Macedonianorum.

per ministerium, ut faciliè colligi potest ex supra dictis; sed Spiritus Sanctus creat, & sanctificat; itaque Dei operationes tribuantur Spiritui sancto per auctoritatem, seu quia est Deus, sicuti tribuuntur Patri & Filio: propriè enim utitur imperio sicut Filius; quod quidem in creaturas imperium fuit Deo convenit.

Idem, scilicet operationes divinas non convenire Spiritui sancto, per ministerium, sed per se, & essentialiter, constat ex eodem Apostolo ad Rom. cap. 8. dicente; *Qui suscitavit Jesum Christum à mortuis, vivificavit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.* Ex 2. Petri cap. 1. *Spiritus Sanctus inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.* His siquidem verbis suaderetur Spiritum sanctum, non ministerio, sed propria auctoritate, & virtute resuscitasse mortuos, & locutum fuisse per os Prophetarum, atque Apostolorum simul cum Patre, & Filio. Undè in forma baptismi, Deo Patri, & Filio, tertius adjungitur, nempe Spiritus sanctus, quia est Deus sicut Pater, & Filius. Certe non esset adiungendus in unum cum illis dignitatis, & honoris consortium, nisi esset Deus, & operaretur auctoritate divina sibi propria, seu naturali, sicut Filius. Quare D. Basilius magnus lib. de Spiritu Sancto cap. 12. ait: *Proinde si in baptismo separare Spiritum à Patre, & Filio, ut periculosum est baptizanti, ità baptismum accipienti inutile, quomodo nobis tutum fuerit à Patre & Filio distrahere Spiritum? fides ac baptismus duo sunt modi paranda salutis inter se cognati, & inseparabiles; nam fides perficitur per baptismum, baptismus verò fundamentum fidei nititur, & utraque res per has voces imploratur: sicut enim credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, sic & baptizamus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Igitur hæretici Macedoniani, qui admittunt hanc formam baptismi: *Ego te baptizo in nomine Patris &c.* non possunt negare, Spiritum sanctum esse Deum, Patri, & Filio consubstantialem.*

§. III.

Solvuntur argumenta hæreticorum.

Macedonianorum rationes ex Scriptura deductæ, quibus hæretici impugnant divinitatem Spiritus sancti, sunt sequentes. Prima est ex illo Joan. cap. 16. ubi de Spiritu Sancto Christus ait: *Quicumque audierit loquatur & annuntiabit vobis, non enim loquitur à semetipso.* Sed qui debet alium audire, & instrui, & non loquitur à se ipso, non est Deus, qui cum instructione non egeat, à se ipso loquitur, sicut à se ipso est: ergo (inquunt) Spiritus Sanctus non est Deus, sicut Filius, qui à se ipso loquitur, sed est pura creatura.

Respondeo cum D. Ambrosio lib. 2. de Spiritu Sancto cap. 12. Christum per audire, nihil aliud significare, quam produci, ac si dixisset: quicumque acceperit à Patre per æternam processionem (per quam communicantur illi divinas perfectiones cum natura. Undè dum Christus ait de Spiritu Sancto, non enim loquitur à semetipso, hoc est, non sine meo, & Patris communicatione, ut notat D. Ambrosius lib. de Spiritu Sancto cap. 12. quare D. Augustinus exponens eadem verba, ait: *Non ergo loquitur à semetipso, sed quicumque audiet, loquitur. Ab illo audiet, à quo procedit. Audire illi scire est, scire vero esse; quia ergo non est à semetipso, sed ab alio, à quo procedit, à quo illi est essentia, ab illo scientia, ab illo igitur audientia, quod nihil aliud est, quam scientia.*

Secunda est ex illo ejusdem Evangelistæ cap. 1. quo omnia, quæ sunt & existunt tam in cælis, quam in terra, per verbum æternum, creata, aut facta esse dicuntur, inde enim sequitur Spiritum sanctum, quem Pneumatomachi reponunt in illa rerum omnium creatione, esse creaturam, quoniam (inquunt) Evangelista, qui dicit omnia, nihil excludit, & vult etiam Spiritum

Responsio ad primam rationem Macedonianorum.

Sanctum per ipsum verbum factum esse. Idque confirmant ex aliis Sacræ Scripturæ locis, quibus ostenditur, Filium Dei esse causam effectivam omnium rerum, ac proinde Spiritus Sancti. Quapropter Christus dixit discipulis suis: *Si non abiero, Spiritus paraclitus non veniet ad vos.*

Responderetur, Scripturam esse intelligendam de his, quæ facta sunt & reponuntur in creaturarum serie, ut apparet ex eodem textu Joan. cap. 1. ubi non tantum habetur: *Sine ipso factum est nihil, sed additur quod factum est;* (hocque in eodem versu, qui est tertius ejusdem capituli) alioquin Pater factus esset per verbum, cum non sit personaliter Filius, & existat sicut Spiritus Sanctus, nec non in Ly omnia includi posset, vel esset includendus, sicut ipse Spiritus Sanctus; ego autem nullam video rationem, ob quam ex illa auctoritate liceat Macedonianis potius Spiritum Sanctum dicere creaturam, quam Patrem; ergo non nocet textus relatus: quia Spiritus Sanctus est extrà ordinem earum rerum, quæ factæ sunt, cum ex D. Athanasio non sit factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens, non à causa create, sed ab spiratore, scilicet à Patre, & Filio spirantibus amorem substantialem, qui est tertia sanctissimæ Trinitatis persona: sicut verbum à Patre pronunciatum, memoria secunda est secunda persona. Hoc verum esse probat ipsemet Christus, qui cum ex presbè dicat, Spiritum Sanctum procedere à Patre, Joan. cap. 13. vers. 26. manifestè declarat, quòd verbum divinum non creavit, nec fecit illum: quamvis fecerit omnia, quæ facta sunt, cum ipse Spiritus Sanctus non sit factus, nec creatus, sed procedens à Patre, & Filio.

Tertia est ex Apostolo ad Rom. cap. 8. ubi habetur: *ipso Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, & ad Galatas cap. 4. misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra clamantem: Abba, Pater.* Igitur Spiritus Sanctus est inferior Patre, & Filio, proindeque creatura est, quia solius inferioris est postulare, & clamare, aut ad alium recurrere pro venia consequenda: non enim est ens à se, nec per essentiam ille, qui gemit, & clamat ad alium, ut ab eo exaudiat, ut in Sacra Scriptura referatur de Spiritu sancto.

Respondeo, Apostolum intelligendum esse in sensu casuali, non verò in sensu formali: nam Apostoli sensus non est, quòd ipse Spiritus sanctus effectivè pro nobis postulet, & clamet, sed quòd gratia sua faciat nos clamare, & postulare, ut communiter exponunt Sancti Patres, & præsertim D. Augustinus Epist. 121. ubi ait: *Dictum est, interpellat pro sanctis, quia interpellare sanctos facit, sicut dictum est: idque colligitur ex his verbis ejusdem Apostoli immediatè præcedentibus in eodem versu positis. Spiritus adjuvat infirmitatem nostram. Nam quid oramus sicut oportet, nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, id est, docet nos orare, & orare nos facit. Nullus ex his verbis Christi ad discipulos: *Non estis vos qui loquimini, sed Spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis, infert, Spiritum Sanctum loqui voce humana, nisi causativè. Nullus etiam potest ex Apostolo inferre, Spiritum Sanctum propriè interpellare pro nobis.**

Dicent Macedoniani, quòd si hæc interpretatio videret, sequeretur Apostolum loqui etiam de Patre, & Filio, quia opera ad extrà sunt omnia indivisa Trinitati. Non obstat, inquam, quia Apostolus ibi loquitur per appropriationem, qua plura conveniunt Spiritui Sancto, quæ non conveniunt aliis personis, ut v. g. donum, charitas &c. quæ solitè dicuntur dona Spiritus Sancti. Incarnatio Verbi divini, aut formatio humanitatis, est opus ad extrà commune tribus divinis personis, appropriatur tamen Spiritui Sancto, juxta illud Angeli ad Mariam, Luc. 1. vers. 35. *Spiritus Sanctus superveniet in te.* Et illud Symboli, *Incarnatus est de Spiritu Sancto.*

Ultima tandem ratio Macedonianorum est. Quia in variis Sacræ Scripturæ locis, in quibus fit mentio Patris, & Filii, solet omitti mentio Spiritus Sancti, ut patet ex illo Joan. 17. vers. 3. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti, Jesum Christum, ibi enim non nominatur Spiritus Sanctus. Idem habetur ex illo 1. ad Timoth. cap. 5. vers.*

Responsio ad secundam.

Responsio ad tertiam.

verf. 21. Testor coram Deo, & Christo Iesu, & ceteris Angelis, ut hac custodia sine praesidio, ergo Spiritus sanctus non est aequalis Patri, & Filio in ratione ultimi finis nostri, aut ultimae felicitatis hominum, & Angelorum, nec in ratione primae veritatis, qua ad iuramenti veri firmitatem adducitur in testem; nam si esset Deus sicut Pater, & Filius, quare Sacra Scriptura demonstrando nobis terminum ad quem tendimus, aut firmando veritatem, de Patre & Filio loqueretur, & Spiritum sanctum omitteret? nulla (inquiunt Macedoniani) potest assignari ratio; nisi quia Spiritus sanctus non est Deus, sicut Pater, & Filius, sed pura creatura, quae cum divinis personis nullum potest habere consortium, nullamque unitatem.

Respon-
sio ad ul-
timum

Respondetur primo, argumentum non valere ea regula generali, quae ex negativis nihil bene conficitur, & ex omnis nihil concluditur, ut docent communiter Philosophi. Deinde sequeretur, quod iuxta haereticos Macedonianos; Angeli essent consubstantiales Deo, quia nominantur cum Deo, & Jesu Christo, & adducuntur ab Apostolo in testes ad iuramenti veri firmitatem; nam si Spiritus sanctus non sit Deus, quia de eo nulla fit mentio, dum fit de Deo, & de Christo, oportet eadem ratione, quod omnis Angelus sit Deus, cum de ipso fiat mentio, dum fit de Deo Patre & Filio ut patet ex proprio textu adducto. At falsum est, Angelos esse Deos consubstantiales, ut ipsi Macedoniani fatentur: nulla est igitur eorum ratio.

Respondetur secundo alia ratione Macedonianorum argumentum non valere, aliis sequeretur quod ex illis textibus liceret inferre, Filium non esse consubstantialem Patri, & Patrem non esse Deum, quia in variis locis Scripturae Sacrae fit solum mentio de Spiritu sancto, & illi tribuuntur divinae proprietates, ut constat ex dictis supra. Et ex illo Joan. cap. 3. verf. 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto &c. Ad dato & non concessio, quod huiusmodi responsiones non sufficiant Macedonianis, ita ut sit necesse quod mentio fiat de Spiritu sancto, quando fit de Patre, & de Filio, advertant tamen, quod fit Matth. cap. ult. Euntes baptizantes eos &c. Et Luc. ubi Angelus annuntians Mariae Incarnationis mysterium facit mentionem de tribus divinis personis; ait enim; *Concipies Filium Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obru-
brabit tibi.* Ibi enim tres personae nominantur: ergo Spiritus sanctus est Deus, & obiectum fidei nostrae, alioquin simul cum Patre, & Filio non nominaretur in Sacramento, nec in mysterio fidei, in quo regeneramur & efficitur Filii Dei adoptivi per gratiam, quae sumus confortes divinae naturae in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: idcirco ipsa divina natura est in Spiritu Sancto, sicut est in Patre, & in Filio.

Unde sequitur, quod argumentum haereticorum est prorsus omittendum, tanquam nihil probans, & respondendum est, quod Scriptura sic loquitur, scilicet de una tantum, vel de duabus personis, vel de tribus simul, pro data occasione, nimirum pro ut fuerit conveniens, alicujus personae divinitatem specialiter inculcari. Qua propter in Sacris Scripturis, & Patribus frequentius fit mentio de Divinitate Filii, quam de Divinitate Patris, & Spiritus Sancti, quoniam difficile est credere, & credendum aliis suadere, Filium hominis esse Filium Dei. Hoc patet in monte Thabor, in quo Pater aeternus, ut Filii sui divinitatem ostenderet, dixit: *Hic est Filius meus*, & nihil dixit de Spiritu Sancto, quia ex illa occasione Spiritus Sancti divinitatem demonstrare non erat necessarium, nec omnino conveniens. D. Paulus relatus in tertia ratione Macedonianorum loquitur tantum de Spiritu Sancto, quia tunc conveniens erat ostendere, Spiritum Sanctum esse invocandum pro obtinendis gratiis, & donis spiritualibus.

Adde-
runt
aliam
Scriptu-
ram
Thabori-
tem.

Aliam Scripturae Sacrae auctoritatem addunt Macedoniani ex illo Matth. cap. 11. verf. 27. *Nemo novit Patrem, nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit revelare.* Inde enim inferunt, quod Spiritus Sanctus non est Deus, sicut Filius; cum non sit Filius, qui novit Patrem; nec cognoscat Patrem, nec sit Pater, & non cognoscat Filium; hoc est, cum non ha-

beat illam scientiam, quam habent Pater, & Filius & qua Pater, & Filius mutuò se cognoscunt.

Respondetur verbum *nemo* non comprehendere personas divinas, sed solum creatas, scilicet Angelos, & homines naturaliter consideratos; alioquin certe sequeretur, quod ipsa Scriptura sibi contradiceret: cum eadem cognitio tribuatur Spiritui sancto, ex aliis textibus Sacrae scripturae, sicut Filio, & praesertim ex illo 1. ad Corinth. cap. 2. verf. 10. & 11. *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum; Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei: quis enim hominum scit, quae sunt hominis, nisi Spiritus hominis, qui in ipso est? ita & quae Dei sunt, nemo cognovit nisi Spiritus Dei.* Nam si in primo textu ab haereticis Macedonianis adversus nos adducto, illud verbum *nemo* excluderet personam increatam, etiam in secundo; cum non sit major ratio de uno, quam de alio, quod tamen concedere nequeunt Macedoniani, qui credunt contra Origenem, & Lucium, Filium noscere Patrem; ergo non debent inferre ex priori textu, Spiritum sanctum non cognoscere Patrem, nec Filium, sicut nequeunt inferre ex secundo, Filium non scrutari omnia profunda Dei, vel non cognoscere ea, quae sunt Dei, sicut Spiritus sanctus ea cognoscit, neque concludere, Spiritum sanctum non esse Deum. Nullam aliam adducunt rationem Macedoniani, & Marathoniani, nullamque auctoritatem ex Sacra scriptura praeter supra memoratas, quae cum soluta fuerint iuxta mentem sanctorum Patrum, ex illis ipsis magis elucescit Spiritus sancti divinitas, ejusque Patri, Filioque consubstantialitas; cum nulla creatura possit comprehendere Deum, ut dictum est contra Eunomianos, & ex auctoritate adducta sequatur, Spiritum sanctum comprehendere Deum, ac proinde non esse creaturam.

Sic tamen instant. Ex supradictis Spiritus sanctus scrutatur profunda Dei: ergo non est verus Deus; nemo enim dicitur scrutari ea, quorum perfectam, & certissimam cognitionem habet, & quam Deus habet de seipso, cum obiectum primarium, adaequatum & formale cognitionis, aut scientiae divinae, sit ipsiusmet Dei essentia, in qua ita representantur omnia, aut cui ita identificantur omnia, quae in Deo sunt, ut inutilis sit scrutatio illi, qui est Deus.

Respondetur consequens esse falsum, quia Spiritus sanctus non dicitur scrutari proprie, seu quatenus hoc verbum significat inquisitionem eorum, quae ignota, & occulta sunt, sed tropicè, id est quatenus scrutari significat, perfecte, clare, & immediate cognoscere, quod apud Theologos idem est ac comprehendere. Igitur ex illo verbo *scrutari* nihil possunt Macedoniani inferre contra divinitatem Spiritus sancti: aliis possent dicere etiam, Deum non esse Deum, quoniam Psal. 7. verf. 10. dicitur: *scrutans corda, & reins.* & alibi, *scrutator cordium.* Ratio est, quia Deus habet scientiam infinitam, & perfectè comprehensivam, ac proinde non potest dici scrutator: sed non obstante illa scientia infinita dicunt Deum esse scrutatorem: debent etiam dicere Spiritum sanctum esse Deum, quamvis scrutetur profunda Dei.

ARTICULUS XVI.

Refutat errorem Graecorum, & Armenorum.

Horum haereticorum, aut Ecclesiae Graecae error palmaris in praesenti articulo impugnandus pro tuenda Catholicae fidei veritate est; Spiritum sanctum à solo Patre procedere, ut fatentur omnes scriptores, inter quos difficultas solum est de auctore huius haereseos quae nunc Graecorum schismaticorum, & Armenorum est. Quidam volunt primum assertorem fuisse Macedonium Episcopum Constantinopolitanum, Spiritus sancti divinitatis impugnatorem. Eorum fundamentum est, quia Justinianus Episcopus Siciliae in quadam Epistola ad Petrum Episcopum Antiochenum, quae habetur in quinto Concilio generali, ait: *Macedonium spirat à Patre solo Spiritum Sanctum:* ex hoc quidem principio, tanquam ex certo, & vero fundamento (quamvis in se falsum sit, & erroneum) concludunt, Macedonium

Macedo-
nius no-
est ian-
ter erro-
ri Gra-
corum.

Neque
Nestorius

donium Episcopum Constantinopolitanum, de quo in praecedenti articulo locuti sumus, esse primum, qui docuit Spiritum sanctum à solo Patre procedere, quia processio Spiritus sancti est spiratio, sicut processio Filii est generatio. Sed non valet haec ratio, quoniam pro verbo, *spiratio*, iuxta plurimum doctissimorum virorum mentem, legendum est, *separatio*, hocque magis convenit haeresei Macedonianae, quae Spiritus sancti divinitatem negabat, & eum à Patre, velut creaturam à creatore separabat, secundum substantiam, & proprietates essentiales.

Alij (inter quos est Cabasutius scriptor recens in notitia Conciliorum) existimant, Nestorium etiam Episcopum Constantinopolitanum, & insignem haereticum, esse primum, qui docuit Spiritum Sanctum non procedere à Filio. Huius assertorionis fundamentum est, quia Theodoretus creatus Cyri Episcopus circa annum 430. in consutatione duodecim capitulorum, quae Cyrillus Alexandrinus ediderat adversus hunc impium haereticum Nestorium, ait: *Si Spiritum Sanctum, ex Filio, aut per Filium, essentiam habere dicas, tanquam impium aspernabimur: credimus enim Filio dicenti, Spiritus qui à Patre procedit.* Nam cum Nestorianus esset ipse Theodoretus, Cabasutius & alij volunt, hunc errorem contra Spiritum Sanctum inter Nestorianos esse computandum, & Nestorium fuisse ejusdem erroris auctorem. At invalidum profrusugine mihi videtur fundamentum illud, tum quia nullus eorum, qui haereticorum catalogum condiderunt, eorumdemque retulerunt omnes errores Nestorio impingit hanc haereseos, quae non est minus gravis ea, quae Nestoriana dicitur; tum quia ipse Theodoretus reverè fuit semper acerrimus Nestorianus, sed erroris errorem, haereseos haereseos, & impietati impietatem addere potuit, hoc est, potuit credere, aut dicere cum Nestorio duas esse in Christo personas, & occasione refutandi Divum Cyrillum in impugnatione contra Nestorianos de Spiritu Sancto loquentem, dicere contra Nestorium, aut praeter ejusdem impietatis magistri mentem, quod Spiritus Sanctus non habet essentiam ex Filio, nec per Filium, ut videmus de Beza, qui quamvis Calvinista plures post Calvinum adinvenit blasphemias, quas falsis Calvini dogmatibus addidit.

Theodoro-
reus est
auctor
hujus
haereseos.

Photius

Undè iuxta communione, & probabilior scriptorum Ecclesiasticorum calculum, probabilius mihi videtur, huius erroris primum assertorem fuisse ipsum Theodoretum Episcopum Cyrensem, qui fuit in persona impij Nestorij damnatus à Sanctis Patribus Synodi Ephesinae, quae ritè damnando haereseos de duabus in Christo personis, damnavit etiam omnes ipsius errores. Verum paulò post respiciens, ut patet ex litteris ipsius ad Anatolium Patricium, ad Nimum Consulem, ad Eusebium Ancyranum, & ad alios, ejurata priori sententia, summo omnium applausu, Catholicus proclamatus fuit in Concilio Chalcedonensi anno 451. & haereseos de processione Spiritus Sancti à solo Patre, hoc ipso tempore fuit sopita, siquae remansit usque ad annum 857. tunc enim Photius vexillifer Graecorum Schismaticorum, qui ejecto S. Ignatio Patriarcha Constantinopolitano, in ejusdem sedem, & locum intrusus, instauravit eam in Oriente, à quo tempore fere omnes Graeci crediderunt Spiritum Sanctum à solo Patre procedere, & hanc haereseos velut publicam tesseram habuerunt, qua inconstitutum Christi tunicam sciderunt nefario nedium Schismate, sed & variis haereseos, ab Ecclesia latina Catholica veritatis firmissima columna recedendo, inquit Praesentius noster in cursu Theologico. Exinde pluries tentatum est, Graecos ad fidem & unitatem Ecclesiae revocare, ut observat historia Ecclesiastica, & constat ex actibus Conciliorum, praesertim Lugdunensis, & Florentini; sed licet olim in Ecclesia sua fide clari, & doctrina celebres, & famosi, tamen toties doctrinis variis & peregrinis adductis, sunt à fide Romana, ut decies & quater ad Ecclesiam gratium redierint, & toties se addicaverunt, inquit Osius de conjugio Sacerdotum, & lib. de communione sub utraque specie; cui adjungi possunt plures alij idem referentes.

Plures historici notant hanc haereseos non tam permansisse sopitam, utpotè à Theodoretico Episco-

po Cyrano usque ad Photium. Volunt enim hanc ipsam haereseos suscitatum fuisse anno 675. Idque probant ex quodam Concilio Anglicano celebrato anno 679. ex Concilio altero, seu Gentiliacensi celebrato anno 767. & ex Concilio Aquigrano postea celebrato, scilicet anno 809. in quibus agitatum, fuit, an Spiritus Sanctus esset à Filio, sicut à Patre, & decantata fuit in Symbolo haec particula, *Filioque* ad instantiam Caroli Magni Imperatoris, qui eam proposuit, ut silentium imponeretur nonnullis, qui volebant Spiritum Sanctum à solo Patre procedere, sicut expresse dicitur in Sacra Scriptura. At vana est haec observatio, quoniam in praedictis Conciliis nulla facta fuit expressa mentio de hac haereseos, neque de aliquo ipsius defensore, nec fuit examinatum, an Spiritus Sanctus procedat à Filio, tanquam à principio productivo, quia nulla de hac re tunc erat apud fideles controversia, sed solum quaesitum fuit, an particula *Filioque* addenda esset Symbolo Nicæno, ut quidam tunc temporis volebant, quod conclusum fuit, & praedicta particula *filioque* addita. Haec decisio plures movit Episcopos ad contradictionem: plures enim statim voluerunt nullum Concilium posse eam addere Symbolis Nicæno & Constantinopolitano. Nullus tamen dixit, hanc particulam *filioque* esse rejiciendam, & contrariam fidei Catholicae. Igitur haec haereseos sepulta remansit à Theodoretico usque ad Photium, hoc est ab anno 430. usque ad annum 857.

§. I.

Haereseos condemnatio.

Haec haereseos damnata fuit in variis Conciliis Nationalibus, & Provincialibus, & praesertim in Conciliis Toletanis primo, tertio, quarto, octavo, undecimo, duodecimo, decimo tertio, & in aliis, quae hic afferre mihi superfluum videretur, tum quia ab omnibus in historia Ecclesiastica verisaris noscuntur, tum quia plura referre renemur in probationibus articuli, tum quia sufficienti duo Generalia, Lugdunense scilicet sub Gregorio X. & Florentinum sub Eugenio IV. in quibus processio Spiritus Sancti à Patre & Filio summa diligentia pertractata est, & consentientibus etiam Graecorum praecipuis, ac praesente Orientis Imperatore, Spiritum Sanctum à Patre & Filioque procedere definita fuit. Et in litteris Sanctae unionis inferum, terque cantatum, fuit Symbolum Nicænum Graecè, & Latinè cum explicatione illa *ex patre, & filioque* procedit.

Concilia
Toletana

Concilia
Lugdunen-
se, &
Floren-
tinum.

Verba Concilij Florentini ab Eugenio IV. Summo Pontifice prolata, consentientibus Patribus, tam Graecis, quam Latinis, sunt haec: *In nomina Sanctissimae Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, hoc sacro universali approbante Florentino Concilio, definitum, ut haec fidei veritas ab omnibus Christianis credatur, & suscipiatur, scilicet omnes profiteantur quod Spiritus Sanctus ex Patre, & Filio aeternaliter est, & essentiam suam, summoque esse subsistens habet ex Patre simul & Filio, & ex utroque aeternaliter, tanquam ab uno principio, & unica spiratione procedit, declarantes quod id, quod Sancti Doctores, & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significatur, Filium quoque esse secundum Graecos quidem causam, secundum Latinos vero principium subsistentiae Spiritus Sancti, sicut & Patrem: & quoniam omnia, quae Patris sunt Pater ipse unigenito Filio suo signando dedit, prater esse Patrem, hoc ipsum quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius à Patre aeternaliter habet, à quo etiam aeternaliter genitus est.*

Sed quia levia sunt Graecorum ingenia, non diu in fide, & concordia manserunt. Dixerunt enim, ut vomitum suum resorberent, hanc particulam *filioque* addi non posse Symbolo Nicæno ab aliquo Concilio, quia Concilium Chalcedonense asserit, Nicenum, & Constantinopolitanum (in quibus non est haec particula) sufficere: nec alias voces ad expositionem fidei censet addendas Symbolo Nicæno. At omnibus patet, hanc acclamationem esse insulam; quis enim potest

fama

fana mente negare, eandem Ecclesiam, quae novum potuit producere Symbolum ad novas propulandas haereses in Concilio Nicæno, non potuisse similiter per unius, alteriusve vocis adjectionem in aliis Conciliis subsequenter, haeresim Photii extinguere se noviter offerentem? nemo nisi infans? Quia eadem Ecclesia, quae in Concilio Constantiensi statuit Spiritum Sanctum à Patre procedere, Scriptura sic docente, statuit in alio pro extinguenda nova haeresi contra Spiritum Sanctum, ipsum Spiritum Sanctum esse à Patre, & Filio; quin contradicat prioribus, quae licet dixerint, Spiritum Sanctum esse à Patre, non negarunt tamen ipsam esse à Filio, cum non apposuerint hanc particulam *tantum*, ut fufius atque clarius dicemus in responfionibus ad Græcos. Hæc vox, *Filioque*, non est contraria fidei Nicænae, quia non negat Spiritum Sanctum esse à Patre, nec auget eam, seu addit fidei Nicænae alium, aut novum fidei articulum à Patribus Nicænis omiffum, quia non est propriè additamentum, fed interpretamentum, inquit Andreas Rodhius.

§. II.

In quo probatur assertio Catholica.

Veritas articuli evidenter colligitur contra Græcos ex variis Sacrae Scripturae locis, & præsertim ex illo Joan. cap. 16. vers. 14. ubi Christus promissit Apostolis Spiritum Sanctum dicens: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Nam sicut Filius glorificavit Patrem, quia recepit à Patre omnia, quæ habet, ab eo procedendo, ita ratio, ob quam Spiritus Sanctus glorificabit Filium, est, quia accipit ab eo ea, quæ habet ex eo procedendo, unde Christus verfu sequenti addit: *Omnia quaecumque habet Pater, mea sunt, propterea dixi: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Ex quibus verbis, omiffis variis sanctorum Patrum expositionibus, & interpretationibus, sequitur, quod ea, quæ accipit Spiritus Sanctus, sunt in Filio, sicut in Patre, & quod ea ab utroque accipit tamquam ab uno spiratore. Quod verum esse probatur hoc argumento. Id quod Spiritus Sanctus dicitur accepturus de Filio, est scientia, ut probat ipsemet textus ex illa particula: *Annuntiabit vobis*: fed scientia Spiritus Sancti, & ejus essentia, sunt unum & idem realiter, ut fatentur ipsi Græci, qui nullam distinctionem in divinis admittunt, nisi inter personas: ergo Spiritus Sanctus (qui accipit scientiam à Filio per processionem sicut à Patre, cum in Evangelio, verbum accipiet nihil aliud, quam processionem significet (in divinis enim nulla est alia actio, nisi generatio, & spiratio) accipit à Filio eam essentiam, quæ est indistincta à scientia, cum qua est ita eadem omni identitate, ut non possit ipse Spiritus Sanctus eam accipere à Filio, quin ab ipso recipiat etiam essentiam, aut naturam divinam, seu quin ab ipso Filio procedat, sicut à Patre.

Nec valet dicere, quod ad hoc sufficit Spiritum Sanctum nihil docere contrarium eis, quæ docuit Filius, quod est, ipsum Spiritum Sanctum loqui scientiam Filii, quin ab ipso acceperit eandem scientiam. Non valet, inquam, quia loqui scientia alterius est propriè loqui scientia accepta ab illo. Deinde si hoc esset, sequeretur quod Spiritus Sanctus loquendo ea, quæ consentanea sunt scientiæ Filii, loqueretur à se ipso, hoc est, non loqueretur scientia infinita, quia non loqueretur scientia Filii, fed scientia creata, quod tamen non est, ut declarat Christus vers. præcedenti utpotè 13. dicens: *Cum autem venerit illa Spiritus Sanctus veritatis, docebit vos omnem veritatem: non enim loquetur à semetipso.* Igitur non solum loquitur consentanea doctrinæ, & scientiæ Filii, sed etiam loquitur à Patre, & Filio; quod verum esse nullus ibi inficias: nam si Spiritus Sanctus non loquitur à semetipso, necessarîo loquitur ab eo, à quo accipit esse, & scientiam: ergo loquitur à Filio sicut à Patre, quoniam ex textu accipit de Filio esse, scientiam, & alias divinas perfectiones. Nihil enim potest ipse Spiritus Sanctus de Filio accipere, nisi sit divinum, quia omne quod accipit, & accipit, & accipiet, id æternaliter habet ipso Chri-

sto sic testante, hac particula *de meo accipiet*; unde optimè D. Augustinus tract. 99. in Joan. locum illum sic exponit: *Non ergo loquetur: à semetipso, sed quaecumque audit, loquetur, ab illo audit à quo procedit, audire illi scire est; scire vero esse. Quia ergo non est à semetipso, sed ab illo à quo procedit, à quo illi est essentia, ab illo scientia, ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud, quam scientia.*

Græci respondent, & volunt, hanc auctoritatem D. Joannis nihil probare, quia (inquiunt) Christus non dixit: *Spiritus Sanctus à me accipiet, aut ex me, sed de meo accipiet*, seu de eo, quod meum est, aut ea, quæ accipi à Patre meo. Unde cum illud, quod est Filii, sit Patris, & Pater possit illud ex se solo dare Spiritui Sancto, sicut dedit illud Filio, sequitur quod Spiritus Sanctus accipiet scientiam Filii, & habebit illam, non ab ipso Filio, sed à solo Patre, & hoc non obstante Filius dicere potest: *De meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Cum ea, quæ sunt Patris, sint etiam Filii, teste D. Joan. cap. 16. *Omnia quaecumque habet Pater, mea sunt.* Igitur non implicat, quod Spiritus Sanctus accipiat de eo, quod est Filii, qui illud à Filio accipiat; nam ea, quæ sunt communia tribus divinis personis, accipi possunt ab una, quin accipiantur ab alia, cujus sunt etiam; cum inter divinas personas nulla sit dependentia.

Hæc responsio non valet, quia *de meo accipiet*, non solum cadit in rem accipiendam, seu scientiam, essentiam, & omnia absoluta, quæ sunt in Deo, sed etiam in actionem communicativam, seu in principium à quo dantur, ita ut Spiritus Sanctus accipiat de eo quod est Filii, ab ipso Filio. Ratio est quia accipere, supponit, dare. Aliquid enim accipitur, quia datur, aut communicatur; dare autem, communicare, spirare Spiritum Sanctum, est actio, quæ non est ita de Patre, ut Filius nequeat dicere, *Spiritus de meo accipiat*, quamvis hæc actio sit etiam in Patre, sicut scientia; nam ipsa actio seu voluntas focunda, aut spiratio activa est etiam à Filio, sicut à Patre; cum sit in Filio sicut in Patre, juxta sacram scripturam Joan. 16. vers. 15. *omnia quæ habet Pater mea sunt.* Ex quibus verbis sancti Patres docent omnia, quæ sunt in Patre, esse in Filio, excepto eo, quod est Pater, nimirum paternitate, quæ cum relative opponatur filiationi, nequit simul cum ipsa esse in Filio, ut Græci fatentur; atqui Pater non est Pater actione productiva Spiritus sancti, qua spirator duntaxat constituitur, cum (etiam juxta fidem Græcorum) generatio Filii sit prior spiratione, aut productione Spiritus sancti, sicut cognitio est prior amore, quoniam Filius ex cognitione, & Spiritus sanctus ex amore procedit. Ergo Spiritus sanctus accipit à Filio, sicut à Patre, cum actio productiva ipsius Spiritus sancti, seu spiratio activa sit etiam Filii, in quo sunt omnia, quæ sunt in Patre, excepta paternitate, & Pater & Filius sint unus spirator. Spirare enim est actus voluntatis focundæ, quæ tam est in Filio, quam in Patre, cum Filius sit sicut Pater origine prior Spiritu sancto (qui est hujus voluntatis focundæ terminus productus) habensque omnia, quæ Pater habet.

Reverà spiratio activa non est communis & essentialis sicut scientia, sed relativa, & communis tantum Patri, & Filio, quia priusquam voluntas intelligatur habere terminum productum (qui est Spiritus sanctus) est in Filio, qui recipit à Patre voluntatem focundam ex vi suæ generationis, seu talem, qualem Pater habet, aut quatenus est spirativa, aut spirat, alias acciperet voluntatem consequenter ad productionem Spiritus sancti, quod est falsum; cum in signo productionis Spiritus sancti Filius sit verè Deus, & ex vi suæ generationis habeat omnes divinas perfectiones, inter quas numeratur voluntas. Igitur divina voluntas in utroque, seu prout in Patre, & in Filio existens, producit suum terminum, puta Spiritum sanctum; ac proinde ipse Spiritus sanctus ab utroque procedit, quia in utroque est ipfius principium, utpotè voluntas focunda, seu spirativa, quæ filiationi non repugnet, sicut repugnat ei paternitas: ut ex propriis terminis patet. Aliunde spiratio activa non est confitutiva personæ, ut paternitas, ideoque non est incompatibilis cum paternitate, & filiatione.

Mens

Mens Græcorum est, quod Pater amando essentiam Spiritum sanctum, sicut cognoscendo eandem essentiam, generat Verbum; ergo (inquiunt) solus spirat, sicut solus generat. At non valet hæc ratio, quoniam in illo signo, in quo Pater amat essentiam, Filius, qui genitus est per cognitionem, quæ ad amorem præsupponitur, amat eam, cum voluntas, quæ est principium amoris, sit in ipso sicut est in Patre. Igitur simul cum Patre spirat amorem personalem, & substantentem, seu Spiritum sanctum, ut insinuat D. Augustinus 5. de Trinit. cap. 14. dicens: *Sicut Pater & Filius unus Deus, & ad creaturam relatus, sic relatus ad Spiritum sanctum unum principium.*

Idem apertè declarat Pater æternus, Psal. 109. affirmans se esse cum Filio principium in die æternitatis. Ait enim Filio: *Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum: ex utero ante luciferum genui te.* Sed Filius non potest in die æternitatis esse principium cum Patre sui ipsius, ut est manifestum, nec creaturarum, cum nulla creatura ab æterno à Deo processerit, ut dicemus contra Hermogenianos. Ergo Filius est principium Spiritus sancti. Ita exponunt verba Psalmistæ plures authores, quos referunt, & sequuntur Theologi in tract. de Trinitate disputantes contra Græcos.

Hujus expositionis veritas suaderi potest testimonio Joan. 20. dicentis de Christo: *Inflavit, & dixit: accipite Spiritum sanctum*; hoc enim denotat quod ipse filius spirat, ac insinuat illum divinum amorem, estque simul cum Patre Spiritus sancti principium. Dar quidem quod suum est. Hinc fit quod Spiritus sanctus vocatur ab Apostolo ad Rom. 8. & ad Galat. 5. *Spiritus Filii*, ut fufius dicemus infra. Et D. Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 26. *Cum resurrexisset à mortuis*, inquit, *& apparuisset discipulis suis inflavit, & ait, accipite Spiritum sanctum, ut eum etiam de se procedere ostenderet.*

Nec mirari debent Græci, quia Christus non rogavit, ut Spiritus sanctus daretur Apostolis, fed ipse dedit eum illis. Undè idem S. Doctor subdit: *Quid verò fuit causa, ut post resurrectionem suam, & in terra prius daret, & de celo postea mitteret Spiritum sanctum. Hoc ergo existima, quia per ipsum dominum diffunditur charitas in cordibus nostris, quo Deum diligimus, & proximum, secundum duo illa præcepta, ex quibus tota lex pendet, & propheta. Hoc significans Dominus Jesus, bis dedit Spiritum suum, semel in terra propter dilectionem proximi, & iterum de celo propter dilectionem Dei. Unde idem Doctor Tract. 99. in Joan. ait: *Cur ergo non credamus, quod etiam de filio procedat Spiritus sanctus, cum filii ipse sit quoque Spiritus. Si enim ab eo non procederet, non post resurrectionem se repræsentans discipulis insufflans diceret: accipite Spiritum sanctum, &c.**

Jesus Christus promittit Apostolis, Joan. 16. vers. 7. se missurum eis Spiritum sanctum; ibi enim ait: *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos.* Ex quo loco sancti Patres inferunt etiam, quod Spiritus sanctus à Filio procedit. Eorum ratio est, quia missio unius personæ ab alia intelligi nequit, nisi substantialiter ab illa procedat, hoc est, in divinis personis procedit ab illa, à qua mittitur, ut ait D. Gregorius Homil. 26. in Evangelia. *Spiritus sancti missio est ipsa processio, quia de Patre procedit, & Filio.*

Idem docet D. Augustinus lib. 4. de Trinit. cap. 20. ubi ait: *Sicut natum esse est filio à Patre esse, ita mitti filio est cognosci quod ab illo sit, & sicut Spiritus sancto donum Dei esse est à Patre procedere, ita mitti est cognosci quod ab illo procedat, nec possumus dicere, quod Spiritus sanctus & à filio non procedat: nequè enim frustra idem Spiritus, & Patris & Filii Spiritus dicitur. Itaque Spiritus sanctus à Filio procedit, sicut à Patre, cum ab ipso mittatur, & missio non secundum imperium, aut secundum consilium, sed secundum originem intelligenda sit. Nam Pater à nulla persona mitti potest; quia à nulla procedit. Et Filius mittitur à Patre, non à Spiritu sancto, quia non à Spiritu sancto, sed à Patre solo procedit, ut docet fides Catholica.*

Græci possunt ex illa ratione inferre, quod Filius procedat à Spiritu sancto: quia constat, Verbum fuisse missum à Spiritu sancto, ut habetur ex illo Luc. cap. 4. ubi Christus ait: *Spiritus Domini super me, propter*

quod unxit me, & Evangelizare pauperibus misit me. Nullus tamen infert, aut dicit, Spiritum sanctum esse principium filii, aut Filium à Spiritu sancto procedere. Igitur non valet quis inferre ex his verbis Joan. cap. 16. vers. 7. supra relatis, personam divinam procedere ab illa, à qua mitti potest, & sic nec dicere Spiritum sanctum procedere à filio, à quo mittitur; cum missio non fundetur generaliter in processione.

Sed non nocet hæc responsio. Nam Christus Luc. 4. loquitur ut homo, in quo sensu dicitur missus à Spiritu sancto, non verò ut Verbum increatum, in quo sensu à solo Patre procedit, & ab ipso solo mitti potest. Hinc est, quod Christus de descensu suo loquens Joan. 5. vers. 36. ait: *Ipsa opera, qua facio, testificantur in me, quia Pater misit me, & vers. 37. & sancti, qui misit me Pater.* His enim constat, Verbum fuisse missum à solo Patre, quamvis Christus à Spiritu sancto missus fuerit ad Evangelizandum. Ratio hujus expositionis est, quia Spiritus sanctus misit Filium secundum eam naturam, secundum quam est super eum, & unxit eum, ut ex textu colligitur. Sed hoc verificari non potest de natura divina Christi, cum nequeat super eam esse Spiritus sanctus, neque ungere eam; ideoque rextus, quo Christus dicit se missum à Spiritu sancto, intelligendus est de natura assumpta, non verò de persona assumente. Et dum ait Apostolis *mitteram eum*, seu Spiritum sanctum ad vos; loquitur à Spiritu sancto personaliter, cum in ipso nihil aliud sit, nisi natura divina, & persona, ideoque affirmat ac declarat se principium Spiritus sancti quem mittet, sicut declarat Patrem esse principium, dum ait: *Spiritus qui à Patre procedit.*

Denique sic discurrendum est contra Græcos, Armenos, & alios Photii errorem tuentes. Spiritus sanctus in sacra scriptura dicitur Spiritus Filii, sicut dicitur Spiritus Patris, ut patet ex illo ad Rom. 8. *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus, & ad Galat. 4. misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra, id est Spiritum sanctum; ut moneat idem Apostolus Rom. 5. vers. 5. Quod exponens D. Augustinus 15. de Trinit. cap. 18 ait. *Dilectio qua ex Deo est, & Deus est, proprio Spiritus sanctus est, &c.* Ergo sicut Spiritus sanctus censetur à Patre procedere, & talis creditur à Græcis, quia scriptura vocat eum Spiritum Patris, debent etiam credere ipsi Græci, quod Spiritus sanctus procedit etiam à Filio, cum Spiritus nominetur Spiritus filii. Ità argumentantur D. Augustinus lib. 3. contra Maximinum, cap. 14. D. Cyrillus lib. 12. in Joan. cap. 56. D. Anselmus lib. Spiritus de processione Spiritus sancti cap. 8. & alii sancti filii Patres, tam Græci, quam Latini.*

His suffragatur ratio; nam Spiritus sanctus non potest dici Spiritus filii, nisi ad filium referatur, nec potest ad eum referri, nisi ab eo procedat aliàs Verbum dici posset filius Spiritus sancti, sicut est filius Patris, cum omnia, quæ Pater, & filius habent, sint in Spiritu sancto, exceptis relationibus processionum, seu originis, scilicet paternitate, filiatione, atque spiratione activa, quibus divina personæ ad invicem referuntur; filius autem in nullo scripturæ loco dicitur filius Spiritus sancti: ideoque necesse est, quod sicut filius non potest vocari filius illius, qui non est Pater, ita Spiritus sanctus non potest vocari Spiritus filii, qui non est spirator. At Spiritus sanctus dicitur Spiritus filii; ergo filius est spirator, & principium simul cum Patre Spiritus sancti.

Undè D. Augustinus lib. 4. de Trinit. ait: *Nec possumus dicere, quod Spiritus sanctus à Filio non procedat, nequè enim frustra idem Spiritus, & Patris et Filii Spiritus dicitur, tamen frustra diceretur Spiritus filii, si à Filio non procederet, sicut à Patre procedit, nec diceretur Spiritus veritatis, quoniam filius est veritas, à qua debet esse Spiritus veritatis, ut dicitur in Epistola D. Cyrilli, & Synodi Alexandrinae ad Nestorium, approbata in Concilio Ephesino, & in aliis, scilicet in Chalcedonensi, Constantiensi, & in Nicæno secundo, in qua legitur: *Nam & si Spiritus in propria persona subsistat, eatenusque in seipso consideratur, quatenus Spiritus est, et non filius, non est tamen ab eo alienus: quandoquidem Spiritus veritatis nominatur. Christus autem veritas est, ac proinde quoque ab illo, atque**

D. Au. 348.

D. An. 218.

Psal. 109.

Reicitur Græcorum ref. p. 10.

Spiratio activa est in filio sicut in Patre.

Reicitur al. 109.

Græcorum in. 109.

Ordo personarum probat veritatem à prima, & si Spiritus in propria persona subsistat, eatenusque in seipso consideratur, quatenus Spiritus est, et non filius, non est tamen ab eo alienus: quandoquidem Spiritus veritatis nominatur. Christus autem veritas est, ac proinde quoque ab illo, atque

argue à Deo Patre procedit. Idem docet D. Athanasius in lib. de natura humana suscepta, ubi exponens illud Psal. 35, Quoniam apud te est fons vitae, ait: Noverat David apud Patrem, Filium esse fontem Spiritus sancti, hoc est Verbum esse simul cum Patre unum Spiritus sancti principium.

Ex numero & ordine personarum confundi possunt Graeci, & Armeni; nam Spiritus sanctus dicitur in sacris paginis tertia persona post Patrem, & Filium, nominata, Marth. ultimo, Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Ratio hujus praesuppositionis aut ordinis inter tres divinas personas est, quia à prima secunda persona procedit; & ab utraque procedit tertia, ut declarat Concilium Tolet. XVI. Nationale, celebratum sub Sergio Papa per LX. Episcopos anno 693. dicens de Spiritu sancto in confessione fidei; Qui in sancta Trinitate praenoscitur tertia persona esse, pro eo quod à Patre, et Filio condonatur. Haec ultima verba, quae processionem Spiritus sancti à Filio probant, evidenter demonstrant, quod Spiritus sanctus non esset tertia persona, si à Filio non procederet. Unde Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 8. ait: Tertius est Spiritus à Deo, et Filio, sicut tertius à radice, fructus ex fructu, & tertius ex fonte rivus, et flumine, et tertius à solo apex ex radio. Inde enim demonstrat Doctor ille, Spiritum sanctum esse tertiam personam, quia est à duabus, scilicet à prima, & à secunda Trinitatis persona, seu à Patre, & à Filio, quoniam si Spiritus sanctus à solo Patre procederet sicut Filius, nulla ex D. Thoma esset realis distinctio inter Filium, & Spiritum sanctum.

Dicent forsam Graeci, Spiritum sanctum esse tertiam personam, quia generatio est origine prior spiratione. At si talem adhibeant responsum, tenentur fateri, Filium esse aliquo modo prius genitum, huncque habere voluntatem fecundam, & esse principium Spiritus sancti; cum in illo signo origine prior activa spiratione (à qua est Spiritus sanctus) ipse Filius habeat omnia, quae Pater habet, excepta generatione, seu eo, quo est Pater, ac proinde habeat etiam spirationem activam, qua simul cum Patre spirat Spiritum sanctum; cum spirare sit actus voluntatis fecundae. Ideo enim Pater creat, Filius creat, & Spiritus sanctus creat, quia omnipotentia est in tribus, quin tamen sint tres creatores, sed unus creator; ita Pater, & Filius spirant Spiritum sanctum, & sunt unus spirator, aut unum Spiritus sancti principium, quia spiratio activa est in Patre, & Filio in illo signo originis, quo Filius est secunda persona, & prior Spiritu sancto, ut ait D. Augustinus jam supra relatus de Trinit. cap. 14. Sicut Pater & Filius unus est Deus, & ad creaturam relatus, sic relatus ad Spiritum sanctum, unum principium; & D. Anselmus adversus Actianos ait: Non enim & Filius participans est Spiritus, ut propterea sit in Patre, neque accipit Spiritum, quin potius hunc omnibus largitur, neque vero Spiritus Verbum cum Patre copulari, sed potius Spiritus à Verbo accipit, ipse enim ut dictum est, Spiritum dat, & quaecumque habet Spiritus, hæc habet à Verbo.

Ecclesia semper credidit hanc veritatem, ut colligitur ex variis antiquorum Patrum monumentis. S. Martialis à Petro in Gallias missus in Epistola prima ad Burdigalenses ait: Spiritus sanctus in divina aequalitate gloriosus processit ineffabiliter ab eo, qui genuit, & ab eo, qui genitus est. Hilarius, qui vixit in quarto saeculo, D. Basilium in eodem, D. Athanasium in Symbolo, in quo legimus: Spiritus sanctus à Patre, & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens; D. Ambrosius D. Augustinus, & alii docuerunt in primis saeculis Spiritum sanctum à Patre, Filioque procedere.

Item Concilia, Toletanum III. celebratum anno 589. Toletanum IV. anno 600. undecimum, duodecimum, & decimum tertium celebrata in septimo saeculo, Aquisgranum celebratum in sequenti, & alia eandem fidem docuerunt. His addendus est Didymus Doctor antiquissimus, qui in lib. 2. de Spiritu sancto exponens illud Joan. 16. Non loquetur à semetipso, ait: Non sine & Patris arbitrio, quin inseparabilis à mea & Patris est voluntate, quia non ex se, sed, ex Patre & me est. Hoc enim ipsum quod subsistit, à Patre, & me, illi est.

Insurgunt Graeci, idque impugnant ex eo, quod

in symbolo Nicæno hæc fides Romana, seu Spiritum sanctum à Patre, Filioque procedere, non fuerit expressa, nec in symbolo Constantinopolitano, quod Nicæno plura addidit de Spiritu sancto, cum juxta probabiliorum, & communiorum sententiam confiteri, hanc particulam filioque, additam fuisse eidem symbolo, & in missa decantatam in quibusdam Ecclesiis particularibus, circa annum Christi 620. & inde ab aliis fuisse usurpata, non approbante summo Pontifice Romano. Legimus enim apud varios auctores fide dignos, Leonem III. Papam, qui fuit creatus Kalendis Januarii 757. noluisse concedere Carolo Magno Imperatori, & Regi Galliae, licentiam decantandi symbolum Nicænum cum illa additione filioque. Et ut ostenderet ei, Ecclesiam non credere, Spiritum sanctum procedere à Filio, curavit symbolum Constantinopolitanum exarari in duabus tabulis argenteis, in una quidem Latine, & in altera Graece, utrobique sine additamento illo filioque, ut inde Carolus Magnus videret, fidem Conciliorum esse, Spiritum sanctum à solo Patre procedere. Cur enim Leo noluisse hoc concedere huic Imperatori piissimo, nec non sanctae sedis potentissimo defensori, si fuisset fides Ecclesiae? Renuit tamen ille summus Pontifex (ut refert Baronius Tom. IX. ad annum 809.) licet multa beneficia ab illo Imperatore prius recepisset sanctae sedes ad requisitionem ipsius summi Pontificis, ut narrat Historia.

Facile solvi potest hæc Graecorum instantia. Nam Ecclesia semper credidit Spiritum sanctum procedere à Patre, ut fatentur Graeci; tamen in symbolo Nicæno non habetur, quod Spiritus sanctus procedat à Patre, ut patet in his, quae symbolum Constantinopolitanum addidit Nicæno, inter quae reperitur processio Spiritus sancti à Patre, quae non erat in Nicæno, ut patet: nam Nicænum ait: Credo in Spiritum sanctum. Et Constantinopolitanum contra Macedonium addidit: Dominum & vivificantem ex Patre procedentem, cum Patre, & Filio adorandum. Ergo non valent inferre, Spiritum sanctum procedere à Filio, non fuisse de fide in Ecclesia, licet non habeatur in eodem symbolo Nicæno, alias liceret etiam inferre, Ecclesiam non credidisse semper Spiritum sanctum procedere à Patre, quod est falsum, & damnatum ab Ecclesia Graeca.

Ad illud Leonis III. dico, quod non renuit concedere licentiam decantandi illam particulam filioque eo fine, ut inde ostenderet eandem particulam esse contra fidem Ecclesiae, neque ut hanc additionem damnaret, tur mens sed improbavit quod in missa cantaretur absque pravia Leonis ordinatione Romana Ecclesiae (in qua nondum cantabatur), cujus est ordinare ritum Ecclesiarum particularium. Nec refert, quod ipse curaverit symbolum ita exarari sine praefato additamento. Id enim fecit, ut salvaretur integri symboli Constantinopolitani memoria, quae nova explicatione obliterari poterat, & ut provideretur, ne quis falso, temerariè, & impudenter diceret, & contra Ecclesiam objiceret, in illo symbolo dictum esse, quod Spiritus sanctus à solo Patre procedit, sicut videmus, impudenter fecisse Hermiam Constantinopolitanum, qui symbolo ausus est addere hoc verbum restrictivum, à solo Patre procedit, quod facit alium sensum à veritate Catholica longè diversum; cum falso asserat Concilium declarasse, Spiritum sanctum non esse à Filio. Nam si symbolum Constantinopolitanum dixisset, Credo Spiritum sanctum à solo Patre procedentem, ut volebat ipse Hermias Constantinopolitanus, declarasset utique Spiritum sanctum non procedere à Filio, quoniam hæc particula à solo Patre excludit Filium à productione Spiritus sancti, & solum Patrem admittit; hæc enim particula à solo est exclusiva respectu filii.

Addunt, particulam filioque esse contra fidem Ecclesiae, & contra symbolum Nicænum, quoniam prohibita fuit in Concilio Ephesino actioe 6. ubi statuitur; & habetur: Statuit sancta Synodus, alteram fidem nemini licere proferre, aut conscribere, aut componere prater eam definitam à sanctis Patribus, qui in Nicæa cum Spiritu sancto congregati fuerunt. At credere, quod Spiritus sanctus est à Filio, est credere aliquid, quod non est in fide Nicæna. Igitur hæc particula, filioque est tollenda.

Respondetur Concilium Ephesinum non improbare parti-

Instantia Graecorum proponitur, & resolvitur.

Nullum Concilium excludit Filium à productione Spiritus sancti.

particulam filioque, quoniam fides altera, de qua loquitur Concilium, est illa, quae tradit contraria fidei Nicænae. Unde cum particula filioque non contradicatur fidei symboli Nicæni (sed solum addat, Spiritum sanctum à Filio procedere, sicut à Patre ut facile colligitur ex scriptura) non potest dici altera, nec contraria fidei Nicænae; alioquin Concilium Constantinopolitanum, in quo habetur Spiritum sanctum à Patre procedere, esset etiam contrarium Nicæno, in quo non fit mentio de processione Spiritus sancti ab ipso Patre, ut de facto fit in Concilio Constantinopolitano, quod est posterius, ut jam monui. Quare Concilium Florentinum in decreto unionis, ait: Desimus huiusmodi explicationem verborum illorum, filioque, veritatis declaranda gratia & imminente tunc necessitate, licet, ac rationabiliter symbolo fuisse appositam. His verbis constat, Concilia praefata particulam addidisse, non ad impugnamam fidem Nicænam, sed solum ad refutandam hæresim, quae nondum exorta erat tempore Concilii Nicæni, nec tempore Concilii Constantinopolitani, scilicet hæresim Theodoret Episcopi Cyrensis, Photii Episcopi Constantinopolitani, & aliorum hæreticorum ipsius in hac parte adhaerentium.

S. III.

In quo refelluntur argumenta Graecorum.

Objicit Graeci Joan. cap. 15. vers. 26. cum autem venerit Paraclitus, quem ego mitto vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit. Inde concludunt, Patrem solum esse spiratorem Spiritus sancti, & ut genitorem filii; idque confirmant ex Concilio Constantinopolitano, in cuius symbolo habetur, qui à Patre procedit, ut jam dictum est supra. Hoc enim suadet, quod tunc Ecclesia non credebatur, Spiritum sanctum esse à Filio, quia in symbolo universa continetur fides.

Respondetur argumentum nihil probare, cum sit ab autoritate negativa desumptum; sanè illud Joannis 15. non excludit Filium, sicut ex illo Matth. 11. Nemo novit Filium nisi Pater. Fides Graecorum, & Armenorum non excludit Filium à cognitione sui, nec Spiritum sanctum à cognitione utriusque, scilicet à cognitione Patris, & Filii, ut supra nedum contra Lucium probatum manet, sed etiam contra Origenistas, quia hic affirmatio unius non est negatio alterius. Ergo Graeci non possunt dicere, Christum nominando Patrem, excludere Verbum, sed solum exprimere Patrem, ut auctorem principalem, seu à se spirantem, & principium sine principio, ad quod ipsemet Christus refert quod habet, etiam id quo est principium Spiritus sancti, quia accipit à Patre omnia, quae habet; licet recipiat etiam ea à Filio, ut dictum est supra. Deinde in alio loco scilicet Joan. 16. vers. 14. se nominat principium Spiritus sancti, ut patet in prima probatione.

Ad Concilium Constantinopolitanum dico, quod non excludit Filium, ut jam satis probatum manet; nec licet ex ipsius omissione inferre, Spiritum sanctum non esse à filio. Nam Concilium Nicænum non declarat descensum Christi ad inferos, tamen hic articulus est de fide in utraque Ecclesia, scilicet Graeca & Latina. Lucas in suo libro Actuum Apostolorum nihil omnino dicit de symbolo Apostolorum, omnes tamen credunt illud conditum ab Apostolis, quia aliunde, nimirum ex traditione, scimus ab ipsis fuisse compositum. Ergo non licet ex illo textu, & ex hac autoritate Concilii Constantinopolitani, qui à Patre procedit, inferre, aut concludere contra nos Spiritum sanctum non esse à Filio, quia constat aliunde, nimirum ex sacra scriptura, & ex aliis Conciliis, quae tantam habent auctoritatem, quantum habuit Concilium Nicænum. At ut aliquid reponatur inter fidei articulos, non requiritur necessariò, quod expresse, & clarè sit in scriptura aut in Conciliis. Quia ex his, quae legimus, aliqua etiam, quae non legimus, intelligimus, inquit D. Augustinus.

Tandem afferunt auctoritates sanctorum Patrum, inter quos antiquior est D. Dionysius, qui cap. 2. de divinis nominibus ait solum Patrem esse fontem

divinitatis; Nazianzen. orat. ad Episcopos, qui venerant ex Aegypto, inquit: Omnia quae habet Pater, nescis. habet etiam Filius excepta causalitate, id est excepta ratione principii ad intrà. Ergo (inquit) certum est, quod Spiritus sanctus est à solo Patre; cum nequeat esse à Filio, quin ipse filius habeat rationem principii productivi ad intrà. Unde D. Basilium Episc. 43. ad Gregorium Nicænum inquit: Nullam profusus notionem communicationem secundum proprietatem suam habet Filius cum Patre. His quidem verbis suadet, spirationem activam, quae est notio, & relatio, aut proprietates relativa, ac personalis, non esse in filio, quia est in Patre, qui dicitur fons & principium totius Trinitatis. Et D. Damascenus lib. 1. de fide cap. 11. ait: Spiritum sanctum ex Patre dicimus, & Spiritum Patris nominamus, per filium autem Spiritum non dicimus. Igitur Ecclesia Romana non credidit semper Spiritum sanctum procedere à Filio, sed solum à Patre, cui ex illis sanctis Patribus competit producere ad intrà.

Respondeo negando consequentiam, Quantum ad D. Dionysium dico, quod non loquebatur absolute de principio omnium personarum, quae procedunt, nimirum filii, & Spiritus sancti, sed de principio à se producente, ut notat illud verbum fons, ideoque non excludit principium aliud, scilicet filium producentem à Patre, seu habentem à Patre virtutem productivam, quam ipse Pater habet ex se. Certum enim est, quod filius non est fons totius divinitatis, cum non sit fons Patris, nec sui ipsius, & si sit principium productivum Spiritus sancti, hoc accipiat à Patre. Ad D. Gregorium Nazianzenum dico, quod non loquitur de causalitate in sensu adaequato, & de omni productione, sed solum de activa origine filii, ita ut dum dicit filium habere omnia, quae habet Pater, excepta causalitate, sensus sit, quod quidquid Pater habet, hoc habeat etiam filius, excepta paternitate, quae est Pater, & principium filii.

Ad D. Basilium respondeo, ipsum loqui de propria uniuscuiusque personae notione, aut relatione constitutiva personae; nempe de paternitate, & filiatione, secundum quas nullam omnino communionem habent Pater, & Filius, non verò de omni notione; cum ex eodem sancto Doctore spiratio activa sit communis Patri, & Filio, quamvis sit vera notio, ut sonat hæc particula, secundum proprietatem suam, nam proprietas Patris est Paternitas, & filii est filiatio, inter quas formaliter sumptas nulla est communio; spiratio autem activa non est verè Patris proprietas, cum non sit talis per ipsam, neque est proprietas filii, qui per ipsam non constituitur persona, sed est proprietas utriusque, scilicet Patris, & Filii quatenus sunt unus spirator; in quo Pater, & Filius non conveniunt propriè loquendo, cum non sint duo spiratores, sed unus spirator; convenientia autem sit inter duo principia: Etenim convenientia est ex se de genere relationis.

Ad D. Damascenum dico ut supra ad D. Dionysium; vel quod non negavit absolute Spiritum sanctum à filio procedere, sed quod usus est alio modo loquendi, putans esse tutius dicere per filium, quam ex filio: videbatur enim ei propositio ex significare primam causam ex alia causa non procedentem; itaque ne filium excluderet, dixit ex Patre, quia Pater non habet principium; noluit dicere ex filio, quia filius habet principium, nempe Patrem æternum. Unde in eodem libro, cap. 9. ait: Omnia quae habet Pater, sunt filii, hoc solo excepto, quod filius ingenitus non est; ideoque vult spirationem activam, quae est Patris, esse etiam filii, ac proinde filium esse simul cum Patre principium Spiritus sancti.

Aliud argumentum proponunt ex ratione. Dicunt enim, quod Spiritus sanctus est unus; quod Pater est sufficiens principium Spiritus sancti; habet enim voluntatem fecundam, aut productivam, sicut memoriam fecundam; idcirco filius non est simul cum Patre principium Spiritus sancti; cum principia non sint multiplicanda sine necessitate. Dicunt etiam, quod filius non est magis similis, aut consubstantialis Patri, quam Spiritus sanctus, & per consequens quod filius non spirat cum Patre, quoniam in hoc esset similis ei, & Spiritus sanctus non esset ei similis, quoniam non spiraret, sicut filius spirat.

D. Basilium.

D. Damascenus.

Responso ad sanctos Patres.

Propositiō, & insuper, quod filius non est magis similis, aut consubstantialis Patri, quam Spiritus sanctus, & per consequens quod filius non spirat cum Patre, quoniam in hoc esset similis ei, & Spiritus sanctus non esset ei similis, quoniam non spiraret, sicut filius spirat.

D. August.

D. August.

Respondeo hoc argumentum esse invalidum; quia Pater, & Filius, ut jam dixi, non sunt duo spiratores, nec duo principia Spiritus Sancti, sed unus spirator, aut unum principium, quia voluntas ut fecunda (quæ est principium quo, aut virtus productiva Spiritus Sancti) est in duobus suppositis, seu in Patre, & Filio, non ex insufficientia unius, sed ex infinitate sua, v. g. mundus, qui est unus, fuit creatus à Patre, & à Filio, & à Spiritu Sancto, quin tamen sit à tribus creatoribus, sed ab uno, quia virtus creandi est una in tribus divinis personis. Igitur sicut mundus fuit creatus à tribus divinis personis, quin inde sequatur unam esse insufficientem; ita similiter non licet inferre, Patrem esse insufficientem ad productionem Spiritus Sancti, ex eo quod Filius etiam producat illum simul cum Patre in unitate principii. Nam si sit à Patre, & Filio, hoc est, quia Pater & Filius habent eandem virtutem spirativam Spiritus Sancti, sicut tres personæ habent eandem omnipotentiam.

Ad ultimum quod inferunt, nimirum Filium esse magis similem Patri, quam Spiritum Sanctum, dico, quod similitudo in divinis personis non provenit ex relationibus, nec ex notionalibus, sed ex essentialibus; alias Filius non esset similis Patri, quia non habet relationem paternitatis, & per consequens Spiritus Sanctus est tam similis Patri, quam Filius, cum hi tres unum sint, ut Græci publice confitentur. Spiratio activa non assimilatur Filium Patri, cum utrumque constituat unum Spiritus Sancti spiratorem, & ipsum Spiritum Sanctum ad Patrem, & ad Filium non referat: est enim correlatio spirationis passivæ, qua Spiritus Sanctus constituitur personæ, & referatur ad Patrem, & ad Filium.

Phonius obicit. Si Spiritus Sanctus procederet etiam à Filio, esset nepos Patris æterni, quoniam acciperet suam esse à Filio Patris æterni; sed hoc est impium; ergo à solo Patre procedit.

Nego sequiam. Ut quis sit nepos alterius, necesse est, quod habeat Patrem genitum ab Avo, & quod ipse sit etiam genitus à Patre generatione distincta ab ea, à qua genitus fuit ipse Pater; sed Spiritus Sanctus non est genitus à Filio, sed procedit à Patre, & Filio, ergo non est nepos; cum non habeat Patrem, sed sit ab uno spiratore, seu à Patre, & Verbo, eum simul spirantibus & producentibus.

ARTICULUS XVII.

Statuit contra Abailardum, Spiritum Sanctum non esse animam mundi.

Iner tot, tantisque hæreticos, quos in hoc opere impugnamus, unus duntaxat fidem Catholicam in hoc articulo offendit, hicque est Petrus Abailardus, natione Gallus, patria Brito, (licet Carion lib. 3. Chronicorum suorum illum Anglum asserat) insignis Philosophus, obviolatam Hæloissam Discipulam suam, ac Neptem cujusdam Canonici Parisiensis, Spado factus, ut jam dictum est in Articulo de potentia Dei. Hic quidem hæreticus anno 1143. sub Cunrado III. Imperatore, & Cælestino II. summo Pontifice, in plures incidit errores, ad quos damnandos plura habita sunt Concilia. Errores, qui ipsi attribuantur, sunt sequentes, scilicet, 1. Quod Deus agat ex necessitate nature. 2. Quod Deus non sit omnium bonorum Author. 3. Quod in Deo sit aliquid compositionis. 4. Quod Spiritus Sanctus sit anima mundi. Verum de hoc posteriore non conveniunt scriptores. Nam Præteolus non refert illum. Solum D. Bernardus hoc impingit Abailardo in quadam Epistola ad Innocentium Papam; quæ est ordinis eius Epistolarum 190. ex qua Epistola plures postea dixerunt prædictum Abailardum docuisse, Spiritum Sanctum esse animam mundi, & merito, quia ipse D. Bernardus fuit testis auricularis omni fide dignus. De Petro Abailardo plura dicta sunt in Articulo X. ad quem remitto lectorem, ut citius ad probationem veritatis deveniamus.

De hac autem hæresi ab ipso Petro Abailardo excogitata circa Spiritum Sanctum nullum Concilium locu-

tum est, & ideo non fuit expresse damnata ab Ecclesia; quamvis hæc propositio, Spiritus Sanctus est anima mundi, sit vere hæretica, ut probat fides Catholica docens, Spiritum Sanctum esse consubstantialium Patri, & Filio, seu unum ac eundem Deum cum Patre, & Filio, unde recurrendum est ad rationem Catholicam fide corroboratam.

Si Spiritus Sanctus esset anima mundi, esset forma, & mundus esset materia, sicut anima rationalis est forma corporis humani, & ipsam corpus est materia, ac proinde Spiritus Sanctus esset minor mundo, quia omne totum est majus sua parte, sicque id quod resularet ex illa materia (cujus Spiritus Sanctus esset forma) & ex ipso Spiritu Sancto, esset majus sua parte utpotè Spiritu Sancto. At hoc est hæreticum; cum juxta fidem Deus sit ens perfectissimum, quo majus excogitari non potest; igitur Spiritus Sanctus, qui, ut probatum manet contra Macedonianos, est Deus, nequit esse anima mundi. Sequeretur etiam Spiritum Sanctum esse mundi limitibus inclusum, & circumscriptum, atque definitum, ut notat noster Alphonsus à Castro Verbo Deus Hæres. XI. Ratio est; ut quilibet composito materia, & forma constants, qualibet pars, seu tam forma, quam materia, aut anima, quam corpus, includitur in toto, ut constat ex definitione compositi à Philosopho tradita; sed Deus nullis locorum spatii clauditur, nullis limitibus includitur, cum sit excelsior cælo, ut in articulo de immensitate probatum manet contra Antropomorphitas, & alios hæreticos. Ergo Spiritus Sanctus, qui est vere Deus, æternus, & immensus, nequit citra hæresim dici anima mundi. Tandem cœlum & terram capere non possunt ens divinum, seu Deum, qui replet orbem terrarum. Ergo Spiritus Sanctus, qui est Deus, non potest esse anima mundi, quoniam omnis anima, (inquit idem Doctor) capitur ab eo corpore, quod fovet, vivificat & informat.

Insuper Spiritus Sanctus nequit esse anima mundi, quin mundo physice uniat, & quin ex ipso Spiritu Sancto, & mundo unitis, resulset tertia entitas, quam Abailardus insignis Philosophus debuit à partibus distinguere, sicuti subtiliores Philosophi distinguunt compositum physicum à suis partibus conjunctis; vel illam includere, ut docent alii Peripatetici; at nulla potest admitti unio realis inter Deum, aut personam divinam, & creaturam, nisi expresse declaratum sit in Sacra Scriptura, ut probat unio Hypostatica Verbi divini cum humanitate, vel deductum sit ex ipsa Scriptura à Sanctis Patribus, & Conciliis; atqui nulla resulset entitas ex ipso Spiritu Sancto, & mundo distincta, aut in utroque inclusa, tum quia entitas illa esset vere perfectior Spiritu Sancto, quod impossissimum est, tum quia Spiritus Sanctus, ut jam monui, non esset ens infinitum, & simplicissimum, quod est hæreticum, mentique humanæ oppositum. Igitur Spiritus Sanctus non est anima mundi, ut publice docuit Petrus Abailardus. Nedum contra hunc articulum, Spiritum Sanctum concernentem, suum evomuit venenum hic Hæreticus, sed insuper docuit, Spiritum Sanctum non esse de substantia Patris, nec ei consubstantialem. Porro hæc posterior hæresis non est hic impugnanda, quia refutata manet supra in proprio articulo contra Macedonianos, seu Pneumatomachos.

S. I.

Respondet Petro Abailardo.

Hujus erroris fundamentum desumit Petrus Abailardus ex omnibus illis locis Sacræ Scripturæ male intellectis, in quibus Spiritus Sanctus dicitur vivificator, rerum operator, Spiritus vitæ, & illi tribuitur virtus agendi. Ex his quidem infert, Spiritum Sanctum esse in mundo id, quod anima est in corpore, quod vivit, conservatur, & agit per animam. Unde (inquit) si Spiritus Sanctus præter mundo effectus, quos anima præstat corpori humano, clarum est, quod ipse Spiritus Domini est anima mundi, sicut anima rationalis est anima hominis; cum ex effectu res cognoscatur. Præterea ornatus & pulchritudo mundi tribuitur Spiritui San-

Implicat Spiritum Sanctum esse animam mundi.

Ratio Abailardi.

Sancto juxta illud Job cap. 26. Spiritus Domini ornavit cælas. Pariter & Elementorum concordia, ut docuit Cicerone: dicens: Illa enim diu subsistere non possunt, nisi uno divino & continuo spiritu continerentur, qui quidem Spiritus est Spiritus Dei, qui solus potest attingere à fine usque ad finem fortiter, & disporre omnia suaviter.

Respondeo Scripturam Sacram hæc omnia tribuere Spiritui Sancto, ut unicuique in Sacris paginis verlatò constat; & ex Concilio Nicæno in quo legitur: Credo in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem. Nihilominus nego id, quod inde infert Abailardus proprio ingenio nimis conficiens, & contra Apostoli monitum plusquam oportet sapere præsumens, nimirum Spiritum Sanctum esse animam mundi, sicut anima rationalis est anima corporis humani. Tum quia anima dat esse corpori humano, aut homini per modum formæ informantis, & per modum actus intrinseci; Spiritus autem Domini vivificat, conservat mundum, datque illi virtutem agendi per modum causæ efficientis, & extrinsecæ; cum Spiritus Sanctus, & mundus non sint unum ens per se, sicut anima, & corpus; neque ipse Spiritus Sanctus sit actus mundi, sicut anima est actus corporis Physici, & organici; tum quia hæc omnia, quæ hæretici obiciunt, aut quæ Spiritui Sancto tribuuntur in Sacra Scriptura, non attribuntur ei ita propria, ut non sint attribuenda quoque Patri, & Filio, cum in divisa sint opera Trinitatis, ut docent communiter Theologi post D. Augustinum, sed appropriatè propter aliquam specialem conformitatem ad id, quod Spiritui Sancto proprium est. Nam Spiritus Sanctus est propriè amor, tum ratione processionis, cum procedat per voluntatem, quæ spirat amorem; tum ratione aliquid prædicati, ut v. g. dum dicitur amor productus, vel spiratus; & ideo vita spiritualis, qua vivimus Deo, aut amor, quo Deum amamus, actus meritorii, quos operamur, alique actus, quorum Scriptura meminit, quosque Spiritui Sancto tribuit, eos illi tribuit per appropriationem, non autem per informationem, nec per modum principii intrinseci, sicut attribuitur animæ respectu corporis. Ergo ex Sacra Scriptura non licet inferre Spiritum Sanctum esse animam mundi, sicut anima rationalis est causa formalis hominis, ut probat illud Apostoli: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Ibi enim Apostolus hac particula, per Spiritum Sanctum, denotat causam efficientem appropriatam Spiritui Sancto, quamvis propria sit tribus divinis personis, quibus opera ad extrâ sunt communia.

D. Chryso- stomus.

D. Bernardus.

Idem docet D. Chryostomus Homil. 2. de Spiritu Sancto ubi ait: Illo est nostra imaginis reformatio, mentis perfectio spiritualis, mentalium oculorum nostrorum sol, interni nostri hominis lumen, copula unionis nostræ cum Christo, animarum exultatio, cordis tripudium, mentis requies, sapientia communicatio. Hoc propheta illustrantur, Reges inunguntur, Sacerdotes ordinantur, Doctores illuminantur, Ecclesiæ sanctificantur, altaria fundantur, unguentum consecratur, aqua purgantur, Demones abiguntur, morbi curantur, & peccatores reconciliantur. His enim S. Chryostomus suadet Spiritum Sanctum esse causam effectivam tot donorum, quibus homo potest ad cælestia pervenire. Unde D. Bernardus Epist. 107. inquit: O geminum ipsum firmissimum erga nos amoris argumentum! Christus moritur, movetur amari, Spiritus afficit, & facit amare, ille facit cur ametur, iste ut ametur, ille multam dilectionem in nobis commendat, iste dat; in illo cernimus quod amemus, ab illo sumimus unde amemus, charitas ergo ab illo occasio, & ex isto affectio. Quibus significatur quidam influxus specialis Spiritus Sancti in nos in ordine ad salutem; ex quo tamen non licet inferre Spiritum Sanctum esse animam mundi, ut voluit Abailardus ob rationes supra allegatas.

ARTICULUS XVIII.

Affirmat contra Cononitas, tres divinas Personas non esse tres Deos, sed unum Deum.

Circa Sanctissimæ Trinitatis mysterium varios fuisse errores constat ex dictis, sed magis præcipuus

videtur mihi ille, qui assertit tres divinas personas esse tres Deos realiter & adæquatè distinctos, quippe cum Deus sit unus, aut nullus, sequitur quod hæc Hæresis sapit Atheismum. Primus hujus erroris author, aut Hæresis fautor juxta Niceph. Hist. Eccles. lib. 18. cap. 50. fuit quidam Cono Episcopus Alexandrinus, qui tempore Mauritii Imperatoris, & Pelagii hujus Episcopi nominis secundi summi Pontificis, circa annum Domini 548. docebat tres divinas personas Sanctissimæ Trinitatis esse tres numero substantias, & naturas per omnia similes secundum Deitatem; & inde inferebat quamlibet personam esse unum Deum, nimirum Patrem esse alium Deum à Filio personaliter, & essentialiter distinctum. Hujus Hæretici Sectatores Cononitas nuncupantur. Eandem Hæresim docuit circa annum Domini 605. temporibus Phocæ Imperatoris, & Fabiani Romani Pontificis, Joannes Philoponus Patria Alexandrinus, professione Grammaticus; & Philopophus, summus, sed sceleratissimus, atque impiissimus, in Sanctissimam Trinitatem blasphemus, quia de productionibus divinis discurrebat, sicut de humanis; & Filium à Patre æterno distinguebat, sicut Filium creatum a Patre suo; volebatque Patrem, & Verbum divinum esse duos Deos, sicut omnes volunt Patrem, & Filium in creatis esse duos homines. Docebat insuper Spiritum Sanctum pariter esse Deum à Patre & Filio distinctum numero, quia, inquit, est ab utroque productus tanquam à causa totaliter, & numericè distincta.

Hunc secuti sunt Tritheitæ, qui tres in Deo asserunt naturas, & substantias per omnia similes, sed non consubstantiales, ut refert Nicephorus lib. 18. cap. 49. Tritheitæ isti aliàs dicuntur Triformiani, quia in Deo Trinitates admittunt formas substantiales, aut essentias inter se distinctas eo modo, quo personæ inter se distinguuntur, quia admittunt in Deo tres Deitates, aut mianitates naturas, sicut tres Hypostasas, aut substantias relativas ex se totis realiter distinctas.

Eidem Hæresi subscripsisse videtur Gilbertus Porretanus Episcopus Pictaviensis, vir aliudè doctissimus, qui anno 1142. docuit plures errores circa adorandum Sanctissimæ Trinitatis mysterium, cujus essentialia multiplicabat juxta pluralitatem personarum, & relationes originis, quas à perfectionibus absolutis, & communibus distinguebat realiter, sicque volebat Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, esse tres æternos, ut patet in declarationibus Concilii Remensis secundi celebrati anno 1148. sub Eugenio III. cujus judicio se submitit ipse Gilbertus, ideoque Hæreticus non est censendus.

Præter Hæreticos nominatos fuerunt plures alii iidem longe antiquiores, quorum meminit Dionysius Romanus apud Athanasium in Epistola de decretis Nicænae Synodi, ubi ait: Sunt qui tres Deos quodam modo consueverunt, dum in tres substantias alienigenas Sanctam unitatem dispartiantur. Non desunt, qui dicunt Dionysium ibi loqui de Tritheitis; quod tamen improbo, quia juxta communioem scriptorum tam veterum, quam recentiorum sententiam, Joannes Philiponus, qui floruit in sexto sæculo, fuit dux Tritheitarum; Dionysius autem scripsit in tertio sæculo. Certum est igitur, quod ibi non de Tritheitis, sed de aliis hæreticis (quorum nomina ignoramus) loquitur supresso nomine Dionysius Romanus, de quo sic scripsit quidam recens. Sanctus Dionysius, natione Græcus, & Eremicola, & ex Eremita Presbyter Ecclesiæ Romana, & tandem post S. Xiprum summus Romana Ecclesiæ Pontifex, electus anno Christi 260. vel 261. ut placet aliis, unde Romanus vulgò dicitur. Quibus evidenter constat, ipsum Dionysium loqui de aliis hæreticis, quàm de Tritheitis.

S. I.

Damnatur Hæretici.

Hæc hæresis in Sanctissima Trinitate tres Deos admittens, & divinam substantiam tres in partes numero dividens, in variis Conciliis damnata fuit, ut dicemus infra, & præsertim in Remensi Concilio, quod Otho Frisingensis vocat generale, nedum

Cono

Joannes Philoponus

Gilbertus Porretanus

Concilium Remense

Literarum nense.

praesentia Eugenii Papae, qui praesedit, sed etiam concursu Patrum, ex toto orbe Catholico usque ad mille & centum (ut testatur Anselmus Gemblacensis) non solum ex Gallia, Italia, Germania, & Anglia, sed etiam ex Hispania, ut patet ex Epistolis Eugenii ad Alphonsum Hispaniae Regem, & ad Bernardum Episcopum Tarraconensem. Et in Lateranensi sub Innocentio III. ut refert caput. damnatus; ubi legitur: Damnamus ergo & reprobanus libellum seu tractatum, quem Abbas Joachim edidit contra Magistrum Petrum Lombardum de unitate, seu essentia Trinitatis, appellans ipsum haereticum, & impium, pro eo quod in suis dixit sententiis, quoniam quadam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens, &c. Contra Petrum Lombardum praedictus Abbas Joachim composuit quemdam libellum, in quo ipsius sanam, & ab omnibus receptam doctrinam impugnabat. Volebat enim, unitatem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti non esse veram & propriam, sed quasi collectivam, & similitudinariam, sicut multi homines sunt unus populus, & multi fideles una Ecclesia, idque probabat quibusdam rationibus infra adduceendis & solvendis.

§. I. I.

Probatur veritas.

Fides Catholica docet, quod tres divinae personae, videlicet Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, sunt unus numero Deus, non autem tres Dii, ut voluerit haeretici supra relati, quos impugnant nedum Concilia quamplurima, traditiones divinae atque Apostolicae, & Symbolum D. Athanasii, sed etiam Sacrae Scripturae textus supra relati in articulis de divinitate Verbi, & Spiritus Sancti, quibus probatur personarum divinarum consubstantialitas, seu naturae divinae in tribus personis indivisa unitas. Nihilominus necesse est alias adducere auctoritates ejusdem Sacrae Scripturae, cum hic impugnandi sint alii haeretici ab Ariano, & Macedonianis diversis, ut attentè consideranti patebit.

D. Joannis 5.

Prima est illa Joan. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt. At non sunt unum nisi in substantia, aut natura, alioquin non essent tres, & unum, sed omnino unum, aut tantum tres, ergo tres divinae personae sunt unius individuae substantiae, & per consequens sunt unus Deus; quamvis Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sint tres personae, quia haec Trinitas non in naturam, sed in supposita cadit, quia Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt tria nomina, quae tres personas, aut tria supposita significant, quae cum non impediunt, quominus tres sint in aliqua re unum, necesse est quod in ipsis sit unitas naturae; quoniam persona naturam & personalitatem tantum dicit. Idcirco ut auctoritas Divi Joannis verificetur, oportet quod Pater, Verbum, seu Filius, & Spiritus Sanctus sint unum in natura, aut essentia; cum illa unitas verificari non possit de personis.

Haeretici volent, illam unitatem non esse unitatem substantiae, sed conspirationis, id est, tres divinas personas esse unum, quatenus conspirant in unum, idemque testimonium reddunt de Christo. Eorum ratio est, quia Evangelista statim subdit; & tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, Sanguis, & aqua, & hi tres unum sunt; inde enim credunt, Evangelistam vellem unitatem trium personarum in caelo non esse diversam ab unitate Spiritus, aquae, & sanguinis in terra, quae non est una verè & substantialiter, sed solum ratione conspirationis, & conformitatis, quoniam ad unum, & ad eundem finem tendunt.

Resolutio ex phetico haereticorum

Catholici respondent, quod multa exemplaria latina non habent illa verba, & hi tres unum sunt, de Spiritu, aqua, & sanguine. Unde D. Thomas Doctor Angelicus opusc. 24. exponens secundam decretalem, sic expressè habet: in quibusdam libris additur, & hi tres unum sunt, sed hoc in variis exemplaribus non habetur: sed in quibusdam libris dicitur esse appositum ab haereticis Ariano, ad pervertendum intellectum sanum auctoritatis praemissae de unitate essentiali trium personarum. In Codicibus Graecis, in quibus habentur eadem verba, de Spiritu, aqua, & sanguine, non apponitur conjunctio &; ibi enim legitur: Spiritus,

agua, & sanguis, hi tres unum sunt, & inde sequitur; quod unitas Patris, Filii, & Spiritus Sancti est longè diversa ab unitate Spiritus, aquae, & sanguinis. Et ostendit, quod Spiritus, aqua, & sanguis sunt tres, qui mysticè ordinantur in unum, eundemque finem, seu ad unum, idemque testimonium de Christo Jesu ferendum; unde sensus Evangelistae est, quod sicut Spiritus, aqua, & Sanguis sunt unum in testimonio, & unum testimonium efficiunt pro divinitate Christi firmanda, quamvis sint tres substantiae, & tres Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, licet sint tres personae, sunt unum in natura, aut divinitate, hoc est, habent unam, eandemque naturam, & sunt unus Deus, juxta illud D. Athanasii in Symbolo. Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus, et tamen non sunt tres Dii, sed unus est Deus: non verò quod sicut Spiritus, aqua, & sanguis sunt tres substantiae, ita Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, sint etiam tres naturae in unum conspirantes, seclusa quacumque unitate essentiali.

Vel respondeo, Evangelistam non loqui in sensu comparativo, ita ut velit unitatem Patris, Filii, & Spiritus Sancti ostendere per unitatem similem, nimirum Spiritus, aquae & sanguinis, cum conjunctio & in illo casu non sit in numero distinctiva, sed in sensu narrativo, ita ut velit ostendere tres esse in terra, qui testimonium dant, sicut sunt tres, qui testimonium dant in caelo, & hos tres esse unum in terra suo modo, non autem eo modo, quo Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus sunt unum in caelo. Haec Trinitas Spiritus, aquae, & sanguinis non exprimit Sanctissimam Trinitatem quoad integrum essendi modum, ita ut Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus sint omnino, eodemque modo, quo Spiritus, aqua, & sanguis, sed solum quoad existentiam. Hoc est, exprimit verè esse in caelo Patrem, Verbum, & Spiritum Sanctum, sicut in terra verè existunt Spiritus, aqua, & sanguis.

Datum alia res-ponso.

Filius non potest esse Deus, quin sit unus, & idem Deus cum Patre; nec Spiritus Sanctus potest esse Deus, quin sit unus, & idem cum Patre, & Filio; Nam Isai. cap. 43. vers. 10. Deus Pater loquens, ait: Ante me non est formatus Deus, et post me non erit, ego sum Dominus, et abs quo me non est salvator; ex quo sequitur, quod Filius, qui est origine posterior Patre, à quo generatur, & quod Spiritus Sanctus, qui est etiam posterior origine Patre & Filio, à quibus procedit, sint unus & idem Deus cum Patre, post quem juxta Prophetam non est, nec orit Deus. Vel sequitur, quod Filius non est Deus, nec Spiritus Sanctus, cum ex textu non sit alius Deus, nisi Pater, seu non sit alius Deus secundum naturam, aut essentiam, nec secundum perfectiones essentielles à Patre distinctus, & diversus. Sed juxta haereticos, quos impugnamus in hoc articulo, Filius est Deus, Spiritus Sanctus est Deus; ergo non sunt duo Dii, sed unus & idem Deus cum Patre, qui cum sit origine prior Filio & Spiritu Sancto, & dicat, post me non erit Deus, certum est, quod ipse Filius à Patre genitus non est alius Deus distinctus à Patre, nec Spiritus Sanctus est alius Deus distinctus à Patre, & Filio, à quibus procedit, aut post quos est, non tempore, nec existentia, nec duratione, sed origine & processione, cum ab utroque procedat.

Nec valet dicere, quod ibi haec particula post denotat tempus, & significat, quod non erit alius Deus in tempore, non vero quod non erit alter in aeternitate. Non valet, inquam, quia de natura Dei est, quod sit aeternus; ideoque, relatum Prophetæ testimonium intelligi debet de divinis personis in se consideratis, seu quatenus sunt infinitae, & aeternae; ita ut Filius, qui est verè Deus, non sit alius Deus à Patre distinctus, sed unus & idem; ait enim: Extra me non est Deus. Isaiæ cap. 43. vers. 5. Filius non est extra Patrem, cum dicat Joan. cap. 10. vers. 38. Pater in me est, et ego in Patre, id est, non sum alius Deus à Patre, aut extra Patrem: etenim Joan. 1. In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, sed idem Deus; Ego et Pater unum sumus, in natura, substantia, & divinitate, & per consequens unus & idem Deus, una & eadem substantia, una & eadem natura, una & eadem divinitas. Hinc est, quod in Trinitate unitatem veneramus, & in unitate Trinitatem, ut proclamam D. Athanasius in Symbolo, hoc est, unam naturam in tribus personis, & tres personas in una natura.

Tres

Natura divina ut pluralitate careat, & aequalitatem tenet, nec minor in singulis, quam in omnibus, nec major in omnibus, quam in singulis personis manet.

Tres divinas personas non esse tres Deos, sed unum Deum probatur ex divinis perfectionibus, sed praesertim ex divina simplicitate, quae cum penitus rejiciat compositionem, omnemque excludat multiplicationem, nequit esse divisibilis in plures divinitates, aut naturas, sive specificè sive numero distinctas, ita ut sint tres naturae divinae, sicut in tribus hominibus sunt tres naturae humanae realiter distinctae, sed debet esse & remanere in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, una simplicissima, individua, & indivisa, ut fuit determinatum in Concilio Nicæno lib. 2. ubi Sancta Trinitas praedicatur indivisa, ac indivisa, & in Tolefanis, praecipue in sexto cap. 1. ubi legitur: In Trinitate tanta est unitas substantiae, divina ut pluralitate careat, & aequalitatem tenet, nec minor in singulis, quam in omnibus, nec major in omnibus, quam in singulis personis manet. Ratio hujus immultiplicationis, aut indivisibilitatis divinae substantiae, aut naturae, communem sanctorum Patrum, & Theologorum sententiam, est, quia natura divina est essentialiter una, & singularis, inquit D. Athanasius in dialogo primo de Trinitate contra Anomæum.

D. Dionysius de divinis nominibus cap. 1. probat unitatem individuae Deitatis in tribus suppositis: ibi enim ait: In omnibus serè sacris libris advertimus, divinitatem sanctae praedicari, ut singularem quidem, argue unicam ob simplicitatem, atque unitatem illius excellentis individui. Unde eum individuum simplicissima & infinito profus ab intrinseco repugnet numerica multiplicatio, natura divina, quae est individua, singularis, simplicissima, atque indivisibilis divinae substantiae, aut naturae, juxta communem sanctorum Patrum, & Theologorum sententiam, est, quia natura divina est essentialiter una, & singularis, inquit D. Athanasius in dialogo primo de Trinitate contra Anomæum.

Eandem veritatem, nimirum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, esse unum Deum probat divinae naturae infinitas, quoniam si tres divinae personae essent tres Dii, ut voluerunt Cononitæ, & Trichetæ, essent tres infiniti, quoniam Pater esset infinitus, Filius esset infinitus, & Spiritus Sanctus esset etiam infinitus, quod implicat, cum de ratione entis infiniti sit continere omnes perfectiones, & cetera entia excedere; nam de ratione Dei est esse ens supremum, & ita perfectum, ut non possit majus, nec aequale cogitari. Igitur Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, non sunt tres Dii realiter distincti, sicut sunt tres personae realiter distinctae, quia Deus Pater excederet Deum Filium, vel esset ei tantum aequalis, quod non potest esse; cum de natura Dei Filius sit non excedat, & tamen excederet, vel excederet Deum Patrem, vel esset illi Deus aequalis, & sic non excederet quodcumque aliud ens, quod est falsum. Idem dicendum esset de Spiritu Sancto. Hinc fit, quod est impossibile tres divinas personas esse tres Deos numero distinctos ob infinitatem divinae naturae, quamvis in Symbolo Nicæno habeatur, Deus de Deo, & in Athanasiano, Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus, quia natura divina est ex se, & essentialiter singularis, & una numero in tribus divinis suppositis, ideoque communicabilis sine sui divisione; sic quod Pater per generationem communicat suam naturam Filio, & Pater, & Filius Spiritu Sancto per spirationem activam, non ut duo spiratores, sed ut unus spirator, communicat eandem numero naturam, ad differentiam generationis humanae, per quam Pater communicat Filio eandem specie naturam, non tamen eandem numero, quia natura humana est finita, & communicatur cum sui divisione numerica. Quare nullus filius in creatura dicere potest id, quod Verbum divinum ait Joan. cap. 10. Ego et Pater unum sumus. Quae verba exponens Divus Gregorius Nazianzenus in tract. de fide inquit: Unum ad unitatem divinitatis refert; sumus autem personas assignat. Hoc est, tribus personis unam & eandem numero Deitatem tribuit, quamvis quaelibet persona sit Deus juxta illud Divi Athanasii in eodem symbolo. Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus, tamen non sunt tres Dii, sed unus est Deus. Ed illud Prophetæ Psal. 109. Dixit Dominus Domino meo: sede à dextris meis.

D. Gregorius Nazianzenus.

Haeretici, quos impugnamus in hoc articulo, convinci possunt uedum ex omnibus illis Sacrae Scripturae

authoritatibus, & rationibus, quas facis superquæ inculcavi probando contra Arianos Filium esse consubstantialem Patri, & contra Macedonianos Spiritum Sanctum esse consubstantialem Patri, & Filio; sed etiam ex illis, quibus in secundo articulo probatum manet contra Manichæos, & alios Polytheos, pluralitatem Deorum esse omnino impossibilem. Ex illa quidem consubstantialitate trium divinarum personarum facile infertur tres divinas personas habere eandem numero substantiam, ac proinde non esse tres Deos, sed unum Deum, cum non personalitas, sed substantia divina Deum constituat, & esse alteri numero substantiale idem sit ac habere cum illo eandem numero substantiam. Et ex hac impossibilitate plurium Deorum facile infertur etiam Deum esse unum duntaxat in tribus divinis personis, seu unam, & eandem numero naturam esse in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, absque ulla divisione, ut docet fides Catholica.

Rationes contra Polytheos probant tres personas non esse tres Deos

§. I. I.

Solvuntur argumenta contraria.

Varios Sacrae Scripturae textus obiciunt haeretici in divinis personis naturam multiplicantes, scilicet illud Joan. 1. Verbum caro factum est, & Ego ex Deo processi, & ibidem, solus non sum, sed ego, & qui misit me, Pater; Psal. 109. dixit Dominus Domino meo: sede à dextris meis; ex quibus, & aliis similibus, quibus Filius dicitur genitus, & Spiritus Sanctus dicitur procedens, arguunt distinctionem realem esse inter substantiam, & naturam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, quia (inquunt) Christus, qui est Deus in Filio, aut Filii divinitate, non est Deus divinitate Patris, nec Spiritus Sancti. Filius, qui est Deus ex Deo procedens, nequit esse ille Deus, ex quo procedit, & generatur, cum generans, & genitum sint duo substantialiter diversi; alioquin unum generaret se ipsum, & ex se ipso exiret; quod est absurdum. Si non sit solus, est alter Deus ut potè Pater. Si Dominus dicat Domino meo, sede à dextris meis, Deus, qui loquitur, nequit esse idem cum illo, cui loquitur, Si Filius sit Deus genitus, non est ille Deus, qui generat; nec Spiritus Sanctus, qui est etiam Deus, potest esse ille Deus, à quo procedit. Haec quidem nomina clarè significant diversitatem essentialem, & omnimodam distinctionem inter ea, quae sunt in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, ut patet in creatis, per quae ex Apostolo invisibilia Dei intellecta conspiciuntur. Unde (inquunt Cononitæ, & alii haeretici) cum Pater & Filius in creatis sint duo homines numerice, & unus specificè, ita Deus Pater, & Deus Filius sunt duo numerice Dii, & unus specificè, & sic salvatur illud Joan. 1. cap. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt; & aliud. Ego et Pater unum sumus, id est specificè.

Hoc confirmant auctoritate D. Gregorii Nysseni lib. de fide ad Simplicium, ubi ait: In divinis dogmatibus nullam naturae differentiam efficit genitum esse, sed quemadmodum in Adamo, et Abelo una humanitas, sive natura humana, eodem modo in Patre quoque ac in Filio Deitas, seu divina natura una est. Inde enim patet inter divinas personas reperiri solum unitatem specificam naturae divinae, qualem Philosophi reperiunt in omnibus hominibus, non verò numericam, adeoque Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum posse dici tres Deos numero distinctos, sicut Adam, Abel, & Cain sunt tres homines numero distincti, quoniam generatio numerica multiplicatatem indicat.

Illis Sacrae Scripturae locis responderetur negando consequentiam, quia Filius, qui est Deus, non terminat naturam, aut divinitatem dependentiam humanitatis ad suppositum creatum, & humanum, sed personalitate, quae cum sit realiter distincta à persona Patris, ut evidenter probant Scholastici, sequitur quod Pater non est incarnatus sicut Filius, licet sit idem Deus cum Filio, neque Spiritus Sanctus est incarnatus, licet sit idem Deus cum Patre, & Filio. Quia personalitas, ratio, cujus Verbum caro factum est, est ita ipsi Verbo propria, ut non sit in Patre, nec in Spiritu Sancto, à quibus per ipsam personalitatem filiatione constitutum realiter distinguitur.

Valida ad haereticos refertio

Ad illud de processione dico, quod filius procedit ex Deo, estque à Deo genitus, quatenus est Verbum, & persona, id est secundum personalitatem, non verò secundum essentiam, aut divinitatem quæ non generat, nec generatur, ut docent communiter Theologi contra Durandum, sed solum communicatur sine sui divisione, ut jam monui ex Concilio Florentino decernente Patrem communicare Filio omnia, quæ habet præter id, quo est Pater. Dum dicit, quod non est solus, loquitur etiam de persona, ut constat ex propriis nominibus, Ego, & Pater, quæ sunt nomina personalia, non autem de divinitate, sic enim est solus, id est unus; ut probat illud Deuteronomio, cap. 6. Audi Israel Dominus Deus noster, Dominus unus est, hoc est, solus est.

Similiter respondendum est ad illud Psal. 109. Dixit Dominus Domino meo, &c. Quia hæc dualitas non cadit in maiestatem, ita ut maiestas Patris sit numericè distincta à maiestate Filii, qui etiam est Dominus, sed in personas, ita ut Dominus Pater sit persona distincta à persona Domini Filii. Quare D. Athanasius in Symbolo hanc veritatem confirmat dicens: Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus Sanctus, & tamen non tres Domini, sed unus est Dominus. Ratio hujus indivisibilis unitatis est hæc ex eodem Athanasio, quia Patris, Filii, & Spiritus Sancti una est divinitas, æqualis gloria, & coæternæ maiestas. Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus Sanctus.

Explicatur mensura D. Gregorii.

Ad confirmationem seu ad D. Gregorium Nyssenum respondeo ipsius mentem non esse omnimodam inter divinas personas, & inter homines institutæ paritatem, sed per ea, quæ facta sunt, invisibilia Dei demonstrare, tanquam majus ex minori. Volebat enim productionem Verbi (quæ vera generatio est) ex humana generatione ostendere Arianis, eosque convincere Verbum esse Deum, & habere naturam Patris, sicut Abel fuit homo, & per generationem habuit naturam Adam, fuitque illi similis, sed non dixit, an hæc natura unitas fuerit specifica, vel numerica in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto. Nec debet aliter arguerari ille Sanctus Doctor, neque aliam poterat adducere paritatem, quia intendebat probare contra prædictos Arianos Filium non esse creaturam, sed Deum, hocque evidenter probat ex paritate (remotis removendis) scilicet ex humana, ex creatâ filiatione, aut generatione. Nam si Filius in divinis sit naturalis, & verè Filius Dei, ut sacra canit Scriptura, necessario debet esse æqualis, & ejusdem substantiæ, & naturæ cum Patre, sicut Adam generans, & Abel genitus, sunt ita ejusdem substantiæ, & essentia, ut Abel sit homo, sicut Adam. Ità similiter necesse est, quod in divinis Filius sit Deus sicut Pater; quin tamen particula sicut exprimat Abelem, & Adamum esse unum & eundem hominem, sicut Verbum, & Pater sunt unus & idem Deus, aut Filium & Patrem esse duos Deos, sicut Abel & Adam sunt duo homines, sed solum Filium esse Deum, quia à Deo est, sicut Abel est homo, quia ab homine est; nec aliud voluit significare D. Gregorius, quia loquitur comparative, servata tamen uniuscujusque naturæ proprietate. Et ideo cum natura divina sit una numero singularis, & ex se hæc, & individua, humana verò sit una specificè, certò stante hac autoritate D. Gregorii sequitur, quod divina natura est una numero in Patre, Filio, & Spiritu Sancto; & hi tres sunt unus Deus: sicut humana natura est una tantum specificè in Adamo, hæcque alia numero in Abele, & hi duo sunt duo homines.

D. Fulgentius. D. Cyprianus.

Idem probat D. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 1. ubi ait: Ob hoc ergo tres unum verò credimus, & dicimus Deum, quia una prorsus eternitas, una immensitas, & una numeraliter est trinum personarum divinitas. Et D. Cyprianus in lib. de idololorum vanitate ait: Unus omnium Dominus est, nequò enim illa sublimitas potest habere consortem, cum sola omnem reneat potestatem. His quidem verbis liquido constat naturam, & essentielles perfectiones non multiplicari in Deo.

ARTICULUS XIX.

Quo impugnatur Anastasius Dicosus, quaternitatem in Deo admittens.

Nonnulli hæretici tribus divinis personis, quartam personam, aut quartam rem subsistentem addi-

derunt, proclamando in Deo non Trinitatem, sed quaternitatem esse adorandam. Hujus erroris author dicitur Anastasius cognomento Dicosus Imperator, qui post Zenonem Istaricum Imperium sumpsit anno Domini 493. sub Symmachi Pontificatu. Hic vir impiissimus miserabilem in modum dilacerabat Ecclesiam, omnes hæreticos subvertendo adversus eam. Nam sub ejus Imperio impune licitum erat quæcumque hæresim profiteri, utpotè Manichæorum, Arianorum, Macedonianorum, Nestorianorum, aliamque quamlibet; solam enim Catholicam reiciebat; & ut odium quod adversus eam conceperat, manifestaret, trecentos quinquaginta Monachos strenuos fidei Romanæ defensores trucidavit, ut referunt Historici. Et teste D. Gregorio lib. Dialog. multos in exilium misit Episcopos Catholicos, multosque fideles afflixit, nolens Episcopos Patriarchæ Constantinopolitano, nec Pontifici Romano, nec ejus legatis quoquo modo parere, sed arroganti quadam, & fastuosa præsumptione elatus dicebat Papam debere potius illi parere, quam ipse Papæ. Porro quia non dormitat, nec dormit qui custodit Israel, ipse Anastasius Imperator fuit divinitus fulmine percussus anno Christi 518. ut referunt Paulus Diaconus, Pomponius Lætus apud Cellium lib. 1. de Trinit. cap. 4. & Cabasutius in notitia Ecclesiastica quinti sæculi, n. 14.

Gilbertus Porretanus.

Huic hæretico quaternitatem adoranti adhæsit quidam Clericus Gallicanus, cujus tacito nomine meminit D. Anselmus lib. de Incarnatione Verbi cap. 1. & 13. Tandem eidem errori quartam entitatem admittenti in Deo subscripsi se videtur Gilbertus cognomento Porretanus Episcopus Pictaviensis, vir quidem admodum eruditus, subtilissimusque Philosophus, & in sacrarum litterarum palæstrâ plurimum exercitatus, sed sublimiora se scrutans contra sapientis monitum ad insipientiam decidit, tempore Cunradi III. & Eugenii III. circa annum Domini 1147. Distinguebat enim realiter essentiam divinam à tribus personis, sicut personas inter se, & ideo admittebat quaternitatem, ut credunt de ipso Porretano Theologi post D. Bernardum lib. 5. de consideratione cap. 7. Attamen licet de Sanctissima Trinitate infideliter scripserit, & in Concilio Rhenensi condemnatus fuerit, non est inter hæreticos reputandus, nec dicendus est discipulus Anastasi Imperatoris, quia ut testatur Prateolus, causam suam ad iudicium, & arbitrium Concilii, & Papæ remisit, erroremque suum in hoc Concilio retractavit, Palinodiam cecinit: hæpe enim (inquit idem doctor) cordis oculus nube erroris obductus ita supernæ illustrationis lumine sit serenus, ut author Schismatis ad unionem redeat veritatis.

§. I.

Quo damnantur hæretici, & probatur articulus fidei.

Hæc substantiæ Dei multiplicatio, seu quaternitas, damnata fuit nedum in Concilio Rhenensi, in quo damnatus fuit ipse Porretanus, in Concilio Bracarensi 1. Can. 2. dicente: Si quis extra Sanctam Trinitatem alia nescio qua divinitatis nomina introducit dicens, quod in ipsa divinitate sit Trinitas Trinitatis, sicut Gnostici, & Priscilliani dixerunt, Anathema sit; in Concilio Lateranensi cap. damnatus, in quo definitum fuit in Deo esse Trinitatem solummodò, non verò quaternitatem; sed etiam in Concilio Florentino, in quo determinatum fuit in divinis omnia esse unum, ubi non obviat relationis oppositio, quæ cum obviat tantum inter personas, sequitur quod inter ipsas tantum est distinctio realis.

Identitas essentia in tribus divinis personis probatur. Quod est essentialiter commune tribus absque ulla sui divisione, & in iporum conceptu adæquato, & specifico includitur, nequit concipi utaliquid quartum ab illis realiter distinctum. V. g. si humanitas esset una numero in Petro, Paulo, & Joanne, certò Petrus esset homo, Paulus esset homo, Joannes quoque esset homo, quin tamen ipsa humanitas una numero manens in eis esset quarta entitas ab ipsis realiter distincta, quoniam dum hæc humanitas conciperetur distincta realiter ab illis individuis, nullum remaneret humanum individuum, sci-

scilicet nec Petrus, nec Paulus, nec Joannes cum humanitatem sic concipiens non potest concipere Petrum ut hominem, quia tunc non inveniret in eo constitutum hominis, utpotè humanitatem, qua Petrus est formaliter homo; at natura divina est essentialiter communis Patri, Filio, & Spiritui Sancto, & in ipso modo adæquato conceptu includitur, manens una numero; cum Pater sit Deus, Filius sit Deus, Spiritus Sanctus sit Deus, & tamen non sunt tres Dii, sed unus Deus. Tres enim sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, sed hi tres unum sunt: hinc est quod Filius ait: Ego & Pater unum sumus, ratione naturæ, quæ est una in utroque, & ab utroque indistincta realiter, sicut humanitas ab homine, aut à Petro, quem admodum constitutum est realiter indistinctum à constituto: etenim licet natura divina non constituat Patrem in esse Patris, aut personæ, sicut humanitas non constituit Petrum in esse Petri, aut individui, constituit tamen illum in esse Dei, sicut humanitas constituit Petrum in esse hominis. Igitur natura divina manens una numero in tribus non potest numerari, aut considerari ut quarta entitas in divinis à tribus aliis realiter distincta, ut ad constituendam in divinis quaternitatem requireretur.

Hanc ipsam veritatem docent Sancti Patres communiter, & præsertim S. Isidorus lib. Etymologiarum. Trinitas dicitur quæ sit unitas, quare Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt Trinitas, & unitas, idem enim ut unum sunt propter maiestatis communionem, & tres propter proprietatem personarum. D. Gregorius lib. 30. moral. inquit: aperit tunc videbimus, quomodo & unum divinis personis tria sunt, & indivisibiliter tria unum. D. Bernardus Serm. de Trinit. ait: Inquire de Trinitate perverſa curiositas est, & credere & renovo scientiæ Sanctæ Ecclesiæ tenet, fides, & securitas est. Fides autem nullam admittit in Deo quaternitatem, & D. Augustinus de verbis Domini habet: Videmus solem in celo curvatem, fulgentem, calentem, spiriter ignis tria habet, hoc est, motum, lucem, & calorem. Divide ergo potes, o Ariane, solem, vel ignem, & tunc demum divide Trinitatem.

Si hæc Sanctorum Patrum oracula considerent hæretici, certò credent, & discent nullam esse in Deo unitatem à Trinitate distinctam realiter; & ac proinde non quaternitatem, sed Trinitatem esse adorandam, in sensu quidem reali, & idemcirco Trinitas est unitas, & unitas est Trinitas, ut facile colligi potest ex illo D. Athanasii in symbolo: Fides autem Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur. Idem insinuat D. Augustinus lib. 6. de Trinit. dicens: In summa Trinitate tantum est una, quantum tres simul sunt, & nec plus sunt aua, quam una res, & in se infinita sunt in singulari, & singula in omnibus, & omnia in omnibus, & unum in omnibus. His enim verbis nos docet ille sanctus doctor nullam esse realem distinctionem inter unitatem, & Trinitatem personarum; quamvis personæ inter se realiter distinguantur.

Idem concinit S. Basilius lib. 3. contra Eunomium, ubi inquit: In Trinitate unitatis ratio conservabitur, si unum Patrem profiteamur, unum Filium, unum Spiritum Sanctum. Subscribit & Epiphanius hæref. 64. Pater (inquit) & Filius, & Spiritus Sanctus, unus Deus. Trinitas in veritate, & monas, propterea enim unus Deus, quoniam nec duo Patres, neque duo Filii, neque duo Spiritus Sancti. Ex his omnibus constat, Sanctos Patres nihil adorare in Deo, nisi unitatem in Trinitate, & in unitate Trinitatem, nempe Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum in una, eademque natura, quoniam Pater dicit essentiam divinam, & personalitatem, filius dicit eandem essentiam, & suam personalitatem, & Spiritus Sanctus dicit eandem essentiam (quæ est in Patre, & Filio) & suam personalitatem, & ideo ibi non est quarta entitas absoluta, realiter & adæquate distincta à relativis. Nam si essentiam distinguat realiter à Patre, nullum Patrem invenies in Deo, quoniam Pater æternus in suo conceptu reali & adæquato naturam, & personalitatem includit. Et sic de Filio, & Spiritu Sancto: quamvis natura divina habeat propriam subsistentiam, quæ cum sit absoluta, & infinita, est communicabilis absque divisione, & distinctione ab illis, quibus communicatur.

Ad confirmationem dico, quod non nocet, quia licet Deus in suo conceptu formali non sit Pater, tamen Pater (& sic de Filio, & Spiritu Sancto) includit essentialiter Deitatem, seu naturam divinam, ut jam dixi, aliàs non esset Deus; & hoc sufficit ad hoc, ut Deitas, aut Deus secundum se consideratus, non sit quarta entitas. Nam si Deitas distingueretur à personis realiter, sicut personæ inter se distinguuntur, Pater non esset Deus, sicut non est Filius, & sic esset tantum una entitas in divinis, quod non concedunt adversarii, undè cum Pater non possit enunciari, quin enuncietur, aut significetur natura divina, quæ in ipso est, sequitur, quod hæc natura non constituit in divinis quartam entitatem actu à tribus divinis personis realiter, & adæquate distinctam. Quoniam supposita hac distinctione, nulla concipitur persona divina.

Contra hanc fidei divisionem nulla alia afferri potest ratio ab hæreticis, nisi velint, quod essentia, aut natura divina generetur, & producat, generet, & producat, quia in divinis nulla potest esse realis distinctio, nisi inter producentem, & productum, generantem, & genitum. Porro hæc ratio esset frivola, & infusa. Nec possunt ex ipsa suam hæresim propugnare contra universam Ecclesiæ fidem, quia essentia non generat, nec generatur, cum natura divina sit una, eademque in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto. Nam Pater habet hanc naturam à se; Pater verò eandem naturam Filio indivisim communicat per generationem, & Pater & Filius communicant eam Spiritui Sancto per spirationem: igitur natura non generat, nec generatur, nec producit, nec producit, sed est Pater, qui generat, & Filius, qui generatur; & Spiritus Sanctus est, qui spiratur à Patre, & Filio tantum ab uno spiratore. Ratio hujus veritatis est, quia natura divina est omnino à se, hoc est, excludit causam, & principium, & Deus non potest generari, cum

Argumenta hæreticorum proponit & dissolvit.

Hæreticorum ratio est hæc. Relationes originis, & personales distinguuntur realiter à natura, ac proinde natura sic distincta est quarta entitas, hæcque personalis, cum sit intellectualis, & subsistat subsistentia propria, & absoluta, qua non subsistunt personæ, quoniam quælibet divina persona habet propriam subsistentiam relativam juxta communem Theologorum sensum.

Idem confirmant hac ratione. Deus non est Pater in suo conceptu formali, nec est Filius, nec Spiritus Sanctus; nam Filius esset Pater, quia est Deus, & habet essentiam divinam; Spiritus Sanctus etiam esset Pater, & Filius, quia est Deus. Ergo hæc essentia, aut Deitas est realiter distincta à personis, estque quarta entitas completa, præcisè personis ratione propriæ subsistentiæ, cui necessariò competit distinguì ab aliis.

Porro falsissimum, atque impiissimum est illud fundamentum, quia in divinis, omnia tam absoluta, quam relativa identificantur essentia, quamvis rela-

tiva opposita distinguantur realiter inter se. Ratio hujus identitatis est, quia divina essentia est principium, à quo emanant, & fluunt omnia, quæ in Deo sunt, & identificat sibi omnem perfectionem ratione infinitatis, ideoque ipsa divina essentia non est quarta entitas personalis realiter distincta à Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, sicut Pater est à Filio distinctus; cum nihil sit in Deo, quod producat ab essentia, sicut Filius à Patre producit. Deinde hæc ipsa natura divina est una, & eadem in tribus divinis personis, quapropter tres divinx personæ non sunt tres Dii, sed unus Deus, quia natura est una in tribus subsistens. Undè D. Ignatius in Epist. ad Philippenses sic concludit: Unus ergo Deus Pater, & non duo, vel tres, unus scilicet qui est, & non est præter eum solum, verus Dominus enim Deus unus est, unus quoque Filius Deus Verbum. Et paucis interpositis pro unitate Spiritus sancti concludit: Iterum ergo neque tres sunt Patres, neque tres filii, sed neque tres Paraclæti, sed unus Pater, unus Filius, & unus Paraclæti, quibus Ignatius observat pertinere ad unitatem Dei, quod non sint plures Patres, nec plures Filii, nec plures Paraclæti.

Idem concinit S. Basilius lib. 3. contra Eunomium, ubi inquit: In Trinitate unitatis ratio conservabitur, si unum Patrem profiteamur, unum Filium, unum Spiritum Sanctum.

Subscribit & Epiphanius hæref. 64. Pater (inquit) & Filius, & Spiritus Sanctus, unus Deus. Trinitas in veritate, & monas, propterea enim unus Deus, quoniam nec duo Patres, neque duo Filii, neque duo Spiritus Sancti. Ex his omnibus constat, Sanctos Patres nihil adorare in Deo, nisi unitatem in Trinitate, & in unitate Trinitatem, nempe Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum in una, eademque natura, quoniam Pater dicit essentiam divinam, & personalitatem, filius dicit eandem essentiam, & suam personalitatem, & Spiritus Sanctus dicit eandem essentiam (quæ est in Patre, & Filio) & suam personalitatem, & ideo ibi non est quarta entitas absoluta, realiter & adæquate distincta à relativis. Nam si essentiam distinguat realiter à Patre, nullum Patrem invenies in Deo, quoniam Pater æternus in suo conceptu reali & adæquato naturam, & personalitatem includit. Et sic de Filio, & Spiritu Sancto: quamvis natura divina habeat propriam subsistentiam, quæ cum sit absoluta, & infinita, est communicabilis absque divisione, & distinctione ab illis, quibus communicatur.

Ad confirmationem dico, quod non nocet, quia licet Deus in suo conceptu formali non sit Pater, tamen Pater (& sic de Filio, & Spiritu Sancto) includit essentialiter Deitatem, seu naturam divinam, ut jam dixi, aliàs non esset Deus; & hoc sufficit ad hoc, ut Deitas, aut Deus secundum se consideratus, non sit quarta entitas. Nam si Deitas distingueretur à personis realiter, sicut personæ inter se distinguuntur, Pater non esset Deus, sicut non est Filius, & sic esset tantum una entitas in divinis, quod non concedunt adversarii, undè cum Pater non possit enunciari, quin enuncietur, aut significetur natura divina, quæ in ipso est, sequitur, quod hæc natura non constituit in divinis quartam entitatem actu à tribus divinis personis realiter, & adæquate distinctam. Quoniam supposita hac distinctione, nulla concipitur persona divina.

Contra hanc fidei divisionem nulla alia afferri potest ratio ab hæreticis, nisi velint, quod essentia, aut natura divina generetur, & producat, generet, & producat, quia in divinis nulla potest esse realis distinctio, nisi inter producentem, & productum, generantem, & genitum. Porro hæc ratio esset frivola, & infusa. Nec possunt ex ipsa suam hæresim propugnare contra universam Ecclesiæ fidem, quia essentia non generat, nec generatur, cum natura divina sit una, eademque in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto. Nam Pater habet hanc naturam à se; Pater verò eandem naturam Filio indivisim communicat per generationem, & Pater & Filius communicant eam Spiritui Sancto per spirationem: igitur natura non generat, nec generatur, nec producit, nec producit, sed est Pater, qui generat, & Filius, qui generatur; & Spiritus Sanctus est, qui spiratur à Patre, & Filio tantum ab uno spiratore. Ratio hujus veritatis est, quia natura divina est omnino à se, hoc est, excludit causam, & principium, & Deus non potest generari, cum

Idem confirmant hac ratione. Deus non est Pater in suo conceptu formali, nec est Filius, nec Spiritus Sanctus; nam Filius esset Pater, quia est Deus, & habet essentiam divinam; Spiritus Sanctus etiam esset Pater, & Filius, quia est Deus. Ergo hæc essentia, aut Deitas est realiter distincta à personis, estque quarta entitas completa, præcisè personis ratione propriæ subsistentiæ, cui necessariò competit distinguì ab aliis.

Porro falsissimum, atque impiissimum est illud fundamentum, quia in divinis, omnia tam absoluta, quam relativa identificantur essentia, quamvis rela-

natura genita esset ab alio saltem tanquam à principio. Unde D. Athanasius in Symbolo ait: *Pater à nullo est factus, nec creatus, nec genitus. Filius à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Spiritus Sanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens: unus erga Patrem, non tres Patres; unus Filius, non tres Filii; unus Spiritus Sanctus, non tres Spiritus Sancti.* Et Concilium Lateranense celebratum sub Innocentio III. loco citato ait: *Nos autem Sac. o. approbante Concilio, credimus, & confitemur cum Patre, quod una quadam summa res est incomprehensibilis quidem, & ineffabilis, que veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Tres simul persona, ac singillatim quilibet eorumdem, & ideo in Deo solummodo Trinitas est, non quaternitas. Quis quilibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, seu natura divina, qua sola est univ. forum principium, prater quod aliud inveniri non potest, & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater qui generat, & Filius qui gignitur, & Spiritus Sanctus qui procedit, ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen aliud, sed id quod est Pater, est Filius, & Spiritus idem omnino, ut secundum Orthodoxam & Catholicam fidem consubstantiales esse credantur: Pater enim ab aeterno Filium generando suam substantiam sibi dedit, juxta quod ipse testatur: Pater quod dedit mihi, manus omnibus est, &c. Quibus liquidò constat in Deo nullam esse realem entitatem absolutam à relati. vis seu à tribus personis realiter distinctam.*

Quare D. Augustinus Epist. 66. ait: *Hac Trinitas est unus, ejusdemque natura, atque substantia, non minor in singulis, quam in omnibus; nec major in omnibus, quam in singulis; neque enim Pater ut haberet filium de se ipso, minuit se ipsum, sed ita de se ipso genuit alterum se, ut totus maneret in se, & esset in filio tantus, quantus est solus.* Indè enim facile suadet nullam dari in divinis distinctionem realem, nisi inter personas.

ARTICULUS XX.

Contra Archonticos credentes Deum non esse Creatorem mundi.

Simon Patria Samaritanus, & cognomento simul & professione Magus, de quo mentio in Actibus Apollolorum, ob tot, tantaque scelera, & dogmata impia, ferè omnium hæresum parens merito nuncupatus, docuit anno Domini 55. sub Nerone Imperatore, & Di. vo Petro, primo in terris Christi Vicario, mundum non fuisse creatum à Deo, sed ab Angelis, quibus tribuebat potestatem conservandi cælum, & terram, & omnia, quæ in eis sunt. Angelos autem factos credebatur à quibusdam sensibus de cælo perditis, eosque genus humanum fecisse. Eundem errorem postea scilicet anno 69. amplexus est alter hæreticus, nimirum Cerinthus vir hæreticus pessimis moribus imbutus, Simonis Discipulus, & unus eorum, qui descendentes de Judæa in Jerusalem debebant fratres circumcisionem esse absolute necessariam ad salutem.

Anno autem 80. apparuit alter ejusdem Simonis Magi Discipulus, utpote Menander, vir Patria Samaritanus, qui sub Vespasiano Imperatore, & S. Lino Papa, relicebat librum Genesis, & præcipue primum hujus libri caput, ut impudentius prædicaret Deum non esse conditorem mundi, nec creatorem Cæli & Terræ. Dicebat enim omnia in cælis, & in terris subsistentia, non à Deo quamvis omnipotente, sed ab intelligentiis condita fuisse, falsa antiquorum Philosophorum doctrina fretus. Saturninus Patria Antiochenus, Magistri sui Menandri hæresim resellere volens, in pejorem cecidit, quia Deo denegavit nedum virtutem creandi mundum, quam Menander in eo admittebat, sed etiam notitiam rerum creandarum. Docuit enim circa annum 118. tempore Trajani, & Papæ Evaristi, mundum non fuisse conditum à Deo, nec ab omnibus Angelis, ut prius docuerant Simon Magus, Cerinthus, & Menander; sed solum ex septem ex principioribus Angelis, præter conscientiam Dei Patris, hoc est, nesciente, & nolente Deo Patre.

His omnibus successit Basilides, Patria Alexandrinus, vulgò dictus imperantia Magister, qui à præ-

ceptoribus suis recedere voluit, non ut veritatem fidei doceret, & defenderet contra prædecesores suos hunc articulum; scilicet Deum esse creatorem Cæli, & Terræ, (prout audierat ab Apostolis Christi, quos Spiritus Sanctus docuerat omnem veritatem) sed ut novam suscitaret hæresim contra Ecclesiam. Quippe anno 124. regnantibus Adriano Aelio Cæsare, & Alexandro primo Romanorum Pontifice, docuit trecentos, & sexaginta quinque cælos creasse Angelos, & alias creaturas, quæ sub cælo sunt, ut refert D. Augustinus lib. de hæres. quia putabat tot esse cælos quot sunt in anno dies, & volebat quodlibet cælum suam condidisse diem, & ultimum cælum, nullo alio concurrente cælo, nullaque inter veniente creatura, creasse hominem;

Carpocrates Basilidem impugnavit sub eodem Imperatore, & Xisto primo circa annum Domini 129. non ut testimonium perhiberet veritati, sed ut Simonis hæresim (quæ post Basilidem sopita fuerat) excitaret, & magis ostenderet; assererat enim mundum non fuisse creatum à cælis, sed ab Angelis; quos credebatur à Deo prius conditos cum virtute creandi entia materialia, & visibilia, & sic duos admittebat creatores, Deum scilicet, ac Angelos; Deum ut creatorem rerum spiritualium, Angelos vero ut creatores rerum materialium.

Anno 160. insurrexerunt quidam viri hæretici, quos D. Augustinus lib. de hæres. cap. 20. & D. Epiphanius hæres. 23. vocant Archonticos, qui imperante Antonino Pio, & Ecclesiam Dei regente Pio primo, docebant hanc mundi universitatem non fuisse conditam à Deo, nec ab Angelis, sed ab Archangelis, eo quod Archangeli sint altiores, & potentiores Angelis. Deo sic decernente, ut per ipsos Archangelos crearentur Angeli, & omnia, quæ in terris sunt. Alii vero seu Bogomiles anno 1179. tempore Alexandri III. dixerunt, mundum fuisse creatum non ab Angelis bonis, sed à malis, seu Dæmonibus. His hæreticis, de quibus alibi erit sermo, plures scriptores adiungunt Valentinianos (de quibus locuti sumus in secundo articulo) Manichæos, & Priscillianistas, quia volunt ipsos credidisse mundum non esse opus Dei, sed opus perfectum virtute Angelorum.

S. I.

Hæreticorum proscriptio.

PRænomi. natos hæreticos damnant symbolum Apollolorum in primo articulo fidei orthodoxæ, quo tenemur credere, Deum mundum condidisse; ait enim: *Credo in unum Deum Patrem omnipotentem creatorem Cæli et Terræ; & symbolum Nicænum, in quo decem, & octo supra trecentos Patres una voce dixerunt, Spiritu Sancto sic inspirante, & decreverunt necessarium esse unicuique hominum dicere: Credo in unum Deum Patrem omnipotentem factorem Cæli, et Terræ. His quidem duobus symbolis liquidò constat nullam creaturam fuisse conditam ab Angelis, sed omnes à Deo processisse tanquam ab authore, & causa universali rerum omnium tam invisibilium, quam visibilium.*

Idem post Nicænum decreverunt duo Concilia, scilicet Bracharense primum celebratum circa annum 563. sub Joanne III. in quo præsens controversia sic definita fuit cap. 13. *Si quis dixerit creationem universi carnis non opificium esse Dei, sed malorum Angelorum, sicut Manichæus, et Priscillianus dixerunt, anathema sit.* Et Lateranense sub Innocentio III. circa annum 1215. in quo legitur Deum unum universorum principium, creatorem Cæli & Terræ, visibilium & invisibilium, spiritualium, & corporalium, sua omnipotentia virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidisse creaturam, Angelicam videlicet, & humanam. Insuper cap. 1. de summa Trinitate habet: *Creatura ab initio temporis, à tribus divinis personis facta sunt.* Ibidem: *Creatura de nihilo a Deo facta sunt, & Anacletus Papa Epist. prima ait: Deus est Pater noster, quia nos creavit; Ecclesiam vero mater nostra, quia nos regeneravit.*

S. I I.

Affirmat Deum esse causam rerum omnium.

EDUM ex symbolis fidei Orthodoxæ, & ex Conciliis refellitur Archonticorum, aliorumque hæreticorum error, sed etiam ex Sacra Scriptura, in qua nihil tam frequenter inculcatur, quàm Deum esse Creatorem Cæli & Terræ, maris, & omnium, quæ in eis sunt; nam Gen. cap. 1. dicitur: *In principio creavit Deus cælum & terram.* Quibus verbis luce meridiana prope modum clarius est, omnia, quæ existunt in cælo, & in terra (quibus mundus componitur) condita fuisse à Deo; cum cælum, & terra omnia contineant. Unde Elther. cap. 13. vers. 10. ait: *Tu fecisti cælum & terram, & quidquid cæli ambitu continetur, Dominus omnium es.* Et David Psal. 102. vers. 2. *Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram, & Psal. 146. vers. 5. & 6. ait: Beatus cujus Deus Jacob adjutor ejus, spes ejus in Domino Deo ipsius, qui fecit cælum & terram, mare, & omnia qua in eis sunt.* Itaque Deus est creator nedum cæli, & terræ, & maris, sed etiam Angelorum, omniumque existentium tam spiritualium, quàm materialium; nullus quidem est, qui ignoret, hæc omnia manum Domini fecisse, inquit Job cap. 12. vers. 5. *Apud ipsum est sapientia, & fortitudo, ipse habet consilium, & intelligentiam;* ibidem vers. 13. & ideo certum est Deum esse creatorem totius mundi, cum per mundum nihil aliud intelligatur, nisi collectio creaturarum; quin nobis liceat alicui ipsarum aliam tribuere Opificem præter Deum, qui creavit omnia simul. Eccles. cap. 18. & propter semetipsum omnia operatus est Prover. cap. 20. ut indè Deum veneremur non solum ut causam primam efficientem rerum omnium, sed etiam tanquam earundem causam exemplarem, & finalem, principium, & finem omnium creaturarum, quæ cum à solo virtute infinita creari poterint, hæcque tantum in Deo sit, non poterunt creari ab Angelis, quorum virtus finita est, & creata, sed à solo Deo, ut quilibet suum monuit genitola septem filiorum mater Machabæorum lib. 2. cap. 7. vers. 28. dicens uni ex ipsis: *Peto nato, ut aspicias cælum & terram, & ad omnia qua in eis sunt, & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus.* Hæc quidem mater non Cælis, neque Archangelis, nec Angelis, sed Deo tribuit creationem rerum omnium tam visibilium, quàm invisibilium. Idem testimonium affert Sapiens cap. 13. vers. 5. dicens: *A magnitudine speciei, & creaturæ cognoscibiliter potest creator harum videri; at non Angelorum, sed Dei existentia infertur ex creaturis: Ergo Deus est Creator Mundi, & Dominus cæli & terræ.*

Eadem veritas probatur ratione suffulta oraculis Scripturæ. Nam mundus, & omnia, quæ in eo sunt, non possunt conservari nisi à Deo omnipotenti, & infinito, ut suadet Sapiens cap. 1. vers. 26. dicens Deo: *Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses, aut quod à te vocatum non esset, conservaretur.* Itaque non ab Angelis, sed à solo Deo creata fuere mundus, & omnia quæ in eo sunt. Ratio hujus veritatis est; quoniam illius est conservare res nec perire, cujus est producere eas; cum juxta communem Doctorem sensum conservatio sit continuata productio; idcirco si Deus omnia conservat, ut docet Sacra Scriptura, profectò nihil præsupponit quod factum sit ab alio, quàm à se, quia illud non factum à Deo posset cætera, aut saltem se conservare; sed hoc est falsum, & contra Scripturam, ex qua nihil potest permanere, nisi Deus velit quod permaneat, ideo Angelus, & omnia sunt à Deo; cum sine ipso non possint conservari, & ab illo duntaxat, à quo res sunt, possint subsistere.

Certò terra fuit creata ab eo, qui dixit: *Germine terræ.* Probabile quidem est ipsam terram accepisse virtutem producendi ab eo, à quo creata fuit. Atqui non est Angelus, sed Deus, qui in lib. Genes. dixit, *Germine terra, & in Evangelio; Cælum & terram transibunt, verba autem mea non transibunt.* Ratio hujus imperii, eventusque certissimi est, quia non Angelus, sed Deus est Dominus cæli & terræ, & conservator eorum jure creationis, scriptum est enim: *Dominus est terra, & plenitudo ejus, non per acquisitionem; alioquin cælum & terra prius fuissent alterius, quàm Dei, (quod est falsum) sed per*

productionem, hocque titulo, cælum sibi reservavit, & terram dedit filiis hominum; unde Psal. mista non à cælo, nec ab Angelis, aut ab Archangelis, sed à solo Deo suam petebat conservationem, quoniam ab illo se productum sciebat dicens Psal. 121. *Levavi oculos meos in montes, unde venies auxilium mihi, auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram.* In Psal. 95. describit verum Deum per opus creationis, & terræ dicens: *Dii gentium Damonia, Dominus autem cælos fecit, & in Psal. 101. Introitu Domini terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli, &c. Quæ sunt in aliis Psalms, quibus eadem veritas suadetur.*

Novo Testamento etiam sicut & veteri convincitur, atque refellitur error hæreticorum. Nam D. Joan. loquens de Verbo divino, ait: *Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est.* His siquidem verbis, nedum refellitur Arius divinitatem Verbi impugnans, aut Verbum creaturam credens, ut in proprio loco dictum maner, sed etiam Simon Magus Angelis creationem mundi tribuens; cum affirmet, Verbum esse Deum, & per ipsum facta fuisse omnia, quæ facta sunt, huncque solum propria virtute, seu omnipotentia sua esse creatorem omnium rerum. Et nè dicant hæretici, hanc auctoritatem non esse intelligendam de mundi creatione, Evangelista statim subdit: *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est.* Nullus igitur est creator mundi, nec habet virtutem creandi, nisi Deus, qui reverà fecit omnia; *Omnis namque domus fabricatur ab aliquo, inquit Apostolus ad Hebr. 3. vers. 4. Qui autem omnia creavit, Deus est.* Ità loquitur Paulus, ut indè videamus, omnia facta fuisse à Deo, sicut domus fabricatur ab aliquo homine: nulla enim est res, quæ sit à seipsa: ac proindè omnes sunt à Creatore, qui est Deus.

Idem insinuat David Psal. 73. vers. 17. dicens Deo: *Tuus est dies, et tua est nox, tu fabricatus es auroram, et solem.* Undè Tertullianus lib. 2. adversus Marcionem cap. 12. eleganter ait: *A primordio creator tam bonus, quàm justus pariter utrumque processit.* Ex quibus sequitur & facile infertur Deum fabricasse universum mundum, seu visibilia & invisibilia, hoc est, omnes creaturas tam spirituales, quàm materiales ex quibus duntaxat componitur mundus, cum per mundum nihil aliud intelligatur, nisi collectio omnium entium creaturæ. Hinc est quòd Paulus, ut probet idem Verbum esse imaginem Dei invisibilem, ad Coloss. cap. 1. ait: *In ipso condita sunt universa in cælis, et in terra, visibilia, et invisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt.* Ex quo sequitur, quòd non Angelus, sed Deus fecit omnia, & omnia conservat. Sequitur pariter, quòd ob hanc causam viginti quatuor seniores merito dixerunt Apoc. cap. 4. vers. ult. *Dignus es Domino Deus noster accipere gloriam, et honorem, et virtutem, quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant, et creata sunt.* Ipse enim dixit & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt, ipse fecit nos, & non ipsi nos. Ergo creatio mundi, soli Deo tribuenda est.

S. I I I.

Respondet rationibus contrariis.

HÆRETICORUM mundi creationem Angelis tribuentium ratio est, quia Angelus non est nomen naturæ, sed officii, & sic vocantur propter opera, quæ faciunt. Opus autem Angelicum (inquunt) est creatio mundi, cum nullum sit aliud opus Angeli dignum, nullumque tunc scilicet in principio fuerit opus faciendum præter mundum visibilem, cujus existentia supponit existentiam Angelorum.

At hæc ratio non convincit, nec probat Deum non esse creatorem mundi, nec ostendit cælos ab Archangelis, aut Angelis conditos fuisse, quam vis sit concedendum Angelorum non esse nomen naturæ, sed officii, ut docet Tertullianus lib. adversus Judæos cap. 9. ubi ait: *Officium Deus eos vocare consuevit Angelos, quos virtutibus suis adinstructos præfecit.* Quia aliud est officium ab Angelis exercendum præter mundi creationem, scilicet laudare Deum, ut est creatorem mundi, notat D. Augustinus lib. 11. de Civit. Dei cap. 9. & in Psal. 148. *Laudate Dominum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes virtutes ejus.* Aliud officium Angelorum & Archang.

Arbana

Concilium Lateranense

D. Augustinus

Simon Magus

Corinthus

Menander

Saturninus

Basilides

Carpocrates

Archontici

Bogomiles

Concilium Nicænum

Bracharense

Lateranense

Creatura accipitur à Deo virtutem agendi.

Tertullianus

Officium Angelorum non est creatio mundi, sed laudare Deum, ut est creator mundi, notat D. Augustinus lib. 11. de Civit. Dei cap. 9. & in Psal. 148. Laudate Dominum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes virtutes ejus. Aliud officium Angelorum & Archang.

changelorum est custodire homines, ut contra Calvinistas, & alios Novatores facile colligitur ex illo Exod. 23. Ecce ego mittam Angelum meum, qui praecedat in via Plal. 90. Angelis suis Deus mandavit de re, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Potuerunt igitur illi Spiritus Caelestes à Sanctis Patribus, & Theologis communiter vocari Angeli ab alio officio, quam à creatione mundi sive visibilis, sive invisibilis.

Dicent forsitan haeretici Angelos, atque Archangelos fuisse creatos ante creationem hominum, ut docet Sacra Scriptura, ac proinde Angelos non accepisse nomen à custodia hominum, sed à creatione mundi faciendâ, aut à mundo creando.

Nego hanc illationem, quia dato & non concesso, quod Angeli fuerint creati ante mundum corporeum, tunc tamen Deus erat ab ipsis laudandus, & sic poterant Deum laudare, & ab hoc officio tale suscipere nomen. Deinde potuerunt nomen illud habere ab aliis officiis exercendis erga homines à peccato praeservandos, non verò à creatione, quæ illis repugnat; nam creare est ita essentialiter Deo, ut nequeat etiam divinitus convenire anti creato, ut docent ferè omnes Theologi, & Sancti Patres, praecipue D. Damascenus lib. 2. de Fide cap. 3. dicens: Os diaboli parvis suis sunt, qui Angelos adferunt cujuscuque conditores, cum enim ipsi creatura sint, non sunt creatorum effectores. Ideo si dicantur Angeli, hoc nomen nequit à mundi creatione provenire, sed ab alio officio erga homines exercendo in ordine ad salutem consequendam; ut probat Angelorum custodia, quam omnes admittunt contra Bezanitas.

Aliam addunt rationem, nimirum quia in mundo plura mala sunt, quæ Deo tribui nequeunt, bellè quidem Angelis, in quibus reperta est pravitas. Nam (inquunt) si Deus creasset mundum, fecisset mala, quæ in mundo sunt, quod ita implicat Deo, ut Manichæi, & alii haeretici crediderint necessarium esse praeter Deum bonum, admittere Deum malum, authorem malorum: ergo mundus creatus fuit ab Angelis, qui cum creaturae sint, & defectibiles, aliqua eorum, quæ fecerunt, mala sunt, & aliqua bona reperiuntur ratione defectibilitatis causæ omnium rerum.

Respondet hanc rationem minus valere, quia Deus ex nihilo fecit omnia sive bona, sive mala, quæ sunt in mundo; (si de malo naturæ, & poenæ sermo sit:) mala enim culpæ nequam in Creatorem refunduntur, ut dictum est in secundo articulo contra Manichæos, & alios viros pluralitatem Deorum tuentes, sed in malam hominis voluntatem. Igitur nulla est ratio denegandi Deo creationem mundi, nullæ necessitas admittendi duos Deos cum Manichæis, & Priscillianistis, quamvis plura sint in mundo, quæ respectu hominum mala sunt in sensu jam explicato; cum non repugnet, quod unus Deus sit Creator bonorum, & malorum poenæ, ut probatum manet in articulo secundo adversus Polytheismum, ubi constat mala, quæ patimur, esse à Deo iusto, & bono.

Praeterea ratio Simonis, Cerinthi, Menandri, & aliorum supra memoratorum haeticorum non eximit Deum à creatione mali. Nam dicunt, quod Angeli condiderunt mundum virtute à Deo illis concessa, ita ut Deus sit causa mediata & remota eorum, quæ sunt ab Angelis: ergo Deus esset causa etiam malorum, quæ sunt in mundo; cum qui per alium facit, per se facere videatur; sed Archontici, & alii supra memorati haeretici volunt, Deum non posse esse causam mali operis, ideoque tenentur fateri nobiscum Deum esse creatorem mundi, & omnium, quæ in eo sunt, vel cum Polytheis duos Deos admittere, quod non audent; vel dicere Deum non creasse Angelos eo animo, ut ipsi Angeli crearent mundum, quod etiam negant, ut patet ex dictis.

ARTICULUS XXI.

Docet adversus Hermogenianos, Deum creasse mundum in tempore.

Antiqui Philosophi, quos hic referre superfluum esset, nedum precedentem articulum impugna-

runt, sed etiam praesentem: voluerunt enim, mundum esse ab æterno, sed cum non sit nobis adversus illos coluctatio, non Philosophos, sed haeticos hic impugnare necesse est. Primus, qui insurrexit adversus aternitatem Dei, fuit Hermogenes, natione Afer, secta Sabellianus, qui circa annum Domini 260. tempore Galieni Cæsaris, & Stephani Papæ docuit mundum esse Deo coæternum, & ab æterno existentem, ac proinde Deum non esse solum æternum. Hunc errorem hauserat ex Platonica Philosophia. Hinc est, quod Tertullianus variis in locis optime vocat Philosophos haeticorum Patriarchas, quippe cum voluerint in omnibus uti ratione Philosophica, & merè naturaliter discurre, erraverunt in his, quæ docet fides, & relicta doctrina sana ad fabulas conversi sunt.

Anno autem 380. sub Valente Imperatore, & Damaso Papa, Hermogenianis adhæserant Seleuciani, & Hermiani à Seleuco, & Hermia Galatis exorti, qui dixerunt materiam elementorum, ex qua factus est mundus, non esse factam à Deo, sed Deo coæternam esse, subindeque mundum non fuisse creatum in tempore à Deo, Eundem errorem etiam docuerunt Albanenses anno 796. tempore Constantini VI. & Leonis III. Dicebant enim mundum semper fuisse, & esse in æternum permaniturum; dicebant quoque materiam elementorum, ex qua mundus factus est, à Deo factam non esse, sed esse æternam, & immutabilem.

Eandem impietatem publicavit, costemque haeticos secutus est Germanus Riffuich natione Batavus, vulgari nomine Hollandinus nuncupatus; hic quidem haeticus docebat tempore Maximiliani Imperatoris, & Alexandri VI. summi Pontificis circa annum 1499. plures impiissimos errores infra referendos, quorum unus mundo tribuit aternitatem, & independentiam à quocunque alio; dicebat enim impius ille fidem nostram esse fabulam, mundum non fuisse creatum in tempore, sed esse æternum, & Moysen, qui scripsit Genesim, fuisse stultum, & deceptorem, ob quas, & alias impietates captus fuit, & combustus anno 1512. ut refert Bernardus de Luxemburgo post plures alios, quos sileo.

§. I.

Duo Concilia sanciant mundum fuisse creatum in tempore.

Mundum fuisse creatum in tempore constat ex Concilio Constantinopolit. IV. sed octavo generali, in quo lecta, & approbata fuit Epistola Sophronii, in qua legitur Deum omnia visibilia, & invisibilia condidisse, creaturam Spiritualem, & corporalem, & omnibus temporale constituisse principium: ex his enim facile suaderetur, non solum quod mundus factus fuit à Deo, sed etiam quod fuit factus in tempore; nam quod habet principium temporale, seu in tempore, non est æternum, sed supponitur aliquando non fuisse. Et in Lateranensi sub Innocentio III. cap. Firmiter ubi legitur. Unum est universorum principium, creator omnium visibilium, & invisibilium, spiritualium & corporalium, qui suo omnipotenti virtute, simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, Spiritualem, & corpoream &c. Inde enim constat Deum esse creatorem, & mundum fuisse creatum in tempore.

§. II.

Eandem veritatem docet Sacra Scriptura.

Articulum probat Moyses in lib. Genes. cap. 1. ubi ait: In principio creavit Deus Cælum, & terram. Hæc quidem particula, in principio, idem sonat, ac in primordio, seu initio non aternitatis, non ævi, sed temporis, & mundi, seu antequam quidquam faceret, quem admodum sumitur Prover. 8. ubi sapientia ita loquitur: Dominus possedit me in initio viarum suarum antequam quidquam faceret à principio. Sic enim eandem particulam explicat D. Augustinus lib. 11. de Civitate Dei cap. 6. Igitur nedum ex Moysis, sed etiam ex Salomonis testimonio constat, & firmatur, hunc mundum non esse ab æter-

æterno, sed fuisse creatum in tempore, ut suadet illud Exod. cap. 20. vers. 11. Sex diebus fecit Deus cælum, & terram, & mare, et omnia, quæ in eis sunt, et requievit in die septimo. Nam sex dies denotant non solum principium hujus creationis, sed etiam spatium temporis, in quo mundus creatus fuit; ideoque incepit esse in tempore, & ipso tempore mensuratur; cum sex diebus factus fuerit, & sex dies non sint mensura æterna, quæ est tota simul, sed temporanea, seu secundum prius, & posterius, cum sex dies sint in genere quantitatis successivæ, ac proinde necessariò temporalis: successio enim non in æternitate, sed in tempore duntaxat potest locum habere, quoniam aternitas est tota simul, tempus verò habet suas partes, scilicet præteritum, præsens, & futurum, sicut, & erit, idcirco mundus non est ab æterno, sed fuit creatus in tempore, quia illa prima dies, à qua incepit mensura, aut duratio ejus, non est ab æterno, cum habeat principium durationis aternitatis repugnans: æterno enim nihil est duracione prius; Deus autem est duracione prior mundo, ut canit Propheta regius Plal. 89. vers. 2. dicens: Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis à saculo, & usque in saculum, tu es Deus. Igitur mundus non existit ab æterno, sicut Deus existit, sed est creatus in tempore secundum omnes suas partes, id est tam quoad partes permanentes, quam quoad successivas, ut suadet illud Genes. cap. 2. vers. 4. Ista sunt generationes Cæli & Terræ, quando creata sunt in die, quo fecit Dominus Deus cælum, & terram. His siquidem verbis nedum probatur contra Archonticos in præcedenti articulo impugnatos Deum creasse mundum, sed etiam creasse illum in tempore.

Eandem veritatem affirmat Apostolus ad Ephes. cap. 1. vers. 4. dicens, quod Deus elegit nos in Christo ante mundi constitutionem; hoc quidem testimonio suaderetur mundum non existisse ab æterno, nec esse Deo coæternum, quoniam ex verbis Apostoli mundus necessariò præsupponit Deum prius existentem, idcirco non est Deo coæternus, ut volunt Seleuciani, cum coæterna simul existant, & unum nequeat esse alio duratione prius, quippe quod est æternum, principio & sine caret. Quod est ab æterno nequit concipi non fuisse, cum semper fuerit: sed mundus habet principium existentiae suæ, cum Deus elegerit nos ante mundi constitutionem, & existat priusquam montes fierent, & formaretur terra: ergo mundus non est æternus, neque est Deo coæternus: coæterna enim dupliciter considerari possunt, & esse, scilicet quia existunt eadem existentia, hacque æterna, vel quia simul ab æterno existunt, neclicet aliam assignare modum; sed mundus non existit existentia Dei; alioquin esset Deus, aut Deus esset creatura aliqua hujus mundi, quod hætenus asserere haeretici minime ausi sunt: nec existit simul cum Deo, quia ex textibus adductis, & ex aliis adducendis infra, Deus existit ante mundi constitutionem, estque rerum omnium principium, & finis.

Hoc verum esse patet ex illo Joan. 7. Clarifica me pater ex claritate, quam habui priusquam mundus esset. Ex quo fit, nullam esse creaturam in mundo, quæ sit Deo coæterna. Ea enim, quorum unum est antequam aliud sit, non sunt coæterna, quæ cum correlativa sint, debent esse simul natura, & cognitione. Hoc autem verificari de Deo, & mundo non posse est manifestum ex Sacra Scriptura, qua constat Deum esse Creatorem mundi, & ipso mundo priorem prioritate durationis, & existentiae, sicut Opifex est prior opere; nam quilibet homo, aut qualibet creatura est opus Dei, teste Job dicente cap. 10. vers. 8. Manus tua fecerunt me, & plasmaverunt me rotam in circuitu. Hanc ipsam Dei existentiam præcedere omnem creaturam affirmat Propheta dicens: Tu es Deus, priusquam formaretur orbis; ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt.

Nullus homo debet credere mundum esse ab æterno, nisi hoc ei constet ex ratione, aut natura ipsius mundi existentiam æternam exigente, vel ex revelatione; ex neutro principio hoc illi constare potest. Nam ratio, quæ probat Deum esse ens æse, primam causam rerum omnium productivam, probat utique Deum esse, & existere antequam existerent entia creata, & producta ab ipso, quia ratio sic distatante quolibet causa est prior suo effectu prioritate existentiae, & duratio-

nis, alioquin creatio non esset actus existentis, quod est falsum. Nec constat illi ex revelatione, ut patet in locis relatis; nulla enim extant hujus aternitatis monumenta, nullamque habemus historiam antiquiorem Moysayca, in qua orbis initium describitur, & in qua legatur, Deum in æternitate creasse cælum, & terram: ergo haeretici malitiosè, & absque ullo fundamento, contra Sacram Scripturam, revelationem, & traditionem universalem ab omnibus receptam dicunt, Deum non creasse cælum & terram in tempore, & volunt mundum esse ab æterno, quoniam hoc est directè contra Sacram Scripturam. Nam dum Moyses ait: In principio creavit Deus cælum & terram, significat primò, quod Deus ante cælum & terram nihil creaverat; secundo quod Deus erat antequam crearentur, aut existerent cælum & terra.

Dicant ideo cum Propheta Plal. 101. vers. 26. Initio tu Domine terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cæli; & sic constabuntur mundum fuisse creatum in tempore, & mensuratum mensura nostra, quoniam Propheta non includit in æternitate initium illud, ut probat Tertullianus lib. contra Hermogenem cap. 4. his verbis: Quis alius status aternitatis, quam semper fuisse, et futurum esse ex prerogativa nullius initii, & nullius finis? Sed vult, quod sit initium temporis; quippe loquitur de initio, quod respicit finem, & per ipsum vult distinguere cælos à Deo, sicut temporale distinguitur ab æterno, ut probant hæc quæ immediatè sequuntur: Ipse peribunt, tu autem permanes: idem ipse es, et anni tui non deficient. Hoc est, mensura tua infinita est; quia immensus es, cælum & terram implet; duratio tua æterna, mensura autem mundi terminabilis est: ideoque mundus non mensuratur æternitate, nec est Deo coæternus, sed est temporalis, & fuit creatus in tempore; cum ex cap. 1. Genes. in principio Deus creaverit cælum, & terram.

Imò salva reverentia aliquorum Doctorum existimo, quod implicat mundum esse ab æterno quoad aliquas sui partes sive permanentes, sive successivas, ut docuit Albertus Magnus. Ratio nostra est, quia ab intrinseco, & essentialiter repugnat creaturæ esse ab æterno, nam aternitas est Dei, ut monet idem Tertullianus dicens: Quis enim alius Dei census quam aternitas? Idem docet D. Anselmus cap. 24. Monologij, ubi ait: Quid aliud est aternitas quam soli illi Deo convenit, quam ab aternis interminabilis vita, simul et perfecta tota existens. Deinde esse æternum est in Deo, estque attributum negativum, sicut infinitas, immutabilitas &c. attributa autem negativa repugnant creaturis; in hoc enim distinguuntur à positivis, quæ univocè conveniunt Deo, & creaturis, ut docui cum Scoto in Theologia Scholastica, v.g. homo est ens, homo est bonus, est justus, si non ut Deus, hoc est, per essentiam, saltem per participationem, sed non est infinitus, nec immensus, nec potest esse talis etiam per participationem, quia ex natura sua est finitus, & contentus in loco: ergo nequit etiam divinitus esse ab æterno, aut æternus, infinitus, aut immensus.

Praeterea aternitas est perfectio ita essentialis, & propria Deo, ut nequeat convenire creaturis. Nam cum Arius blasphemaret, & diceret Filium Dei esse creaturam, Sancti Patres in Concilio Nicæno primo contra eum sic arguebant: Filius est æternus: ergo non est creatura. Pariter Filius est creatura: ergo non est æternus, quæ illatio supponit nullam creaturam posse esse æternam, sed creatam in tempore; alioquin argumentum Sanctorum Patrum fuisset falsum. Nam Arius facilis posset respondere, & argumentum solvere dicendo, quod Deus creavit Filium ab æterno, quin sit Deus consubstantialis Patri, licet sit ei coæternus, hoc probare potuisset dicendo, quod Deus potuit ab æterno creare mundum, qui tamen non fuisset consubstantialis Deo, subindeque Sancti Patres sic arguentes contra Arium credebant creaturam non posse esse æternam, nec potuisse creari ab æterno, sed fuisse creatam in tempore; nam creatura in suo conceptu formati includit transitum de non esse ad esse, cum creatio fiat ex nihilo. Igitur omnis creatura facta fuit in tempore, nec potuit fieri ab æterno.

§. III.

D. Damascenus

Existencia mali non probat Angelis esse creatores mundi.

Hermogenes.

Seleuciani.

Albanenses.

Hollandinus.

Concilium Constantinopolitanum.

Concilium Lateranense.

Solus Deus est æternus.

Tertullianus.

Mundus non potuit esse aternus.

Joan. 7.

Job cap. 10.

Diffolvit argumenta hæretica.

Arguunt hæretici, & dicunt, quod Deus nunquam fuit orotus, hoc est, operatur ab æterno, idque colligunt ex illo Christi ad Judæos Joan. 5. vers. 17. Bæreticus usque modo operatur, & ego operor. Ergo (inquiunt) ab æterno operatus est mundum, subindeque mundus est ab æterno, omnis quippe divina operatio versatur circa mundum, cum erga Deum operari nequeat, alioquin non esset improductus, nec causa rerum omnium.

Deus ab æterno operatur ad terram.

Respondeo negando consequentiam, quia generatio Verbi divini est actio æterna, hæcque est Patris actio. Productio Spiritus Sancti est etiam æterna, estque actio Patris & Filii; ergo non valet argumentum hæreticorum, nec eius probatio, quia de hac operatione ad intra locutus est Christus loco citato. Deus ab æterno cognoscitur, & amat se, id est, non potest dici orotus, sed operans ab æterno, etiam si ab æterno non produxerit mundum; alioquin sequeretur, quod non produxisset mundum liberè & contingentèr, sed necessariò, sicut produxit Filium suum, quod est falsum. Produxit enim mundum, quia voluit; Deus enim liberè egit. Produxit mundum quia misericors, & bonus est, ut notat Tertullianus lib. 2. adversus Marcionem cap. 26. ubi inquirens rationem conditionis, aut creationis mundi, ipsemet sibi respondet. Prima est bonitas Creatoris, qua se Deus nolit in æternum latere; id est, voluit esse aliquid, à quo cognosceretur; & divinus Plato ait: Quæramus igitur causam, qua cum impulerit, qui hæc machinatus est, ut originem rerum, & molitionem novam quæreret: bonitas videlicet præstabat.

Aliam adducunt rationem contra nos, & dicunt, quod Deus est Dominus ab æterno, ut constat ex varijs locis Sacræ Scripturæ; alijs aliquid reale, & intrinsicum recepisset, in tempore, quod est falsum; atqui Dominus non fuisse ab æterno, si non fuisse semper aliquid, cujus Dominus haberetur, & quod ab ipso dependeret; non potuit autem esse Dominus ab æterno, nisi sit Dominus creaturarum, hæc potest aliquid aliud fingi quam mundus: Igitur sicut Deus est Dominus ab æterno, ita mundus fuit conditus ab æterno, cum nequeat in illo signo concipi ut Dominus, nisi tunc fuerint creaturæ.

Tertullianus.

Respondeo primo argumentum non militare contra nos, imò pugnat hæreticos, & firmat veritatem articuli, nam si mundus esset ab æterno, ut volunt hæretici, certò Deus non esset Dominus mundi, quia inter Dominum & servum est ordo superioritatis, prioris, & posterioris, ut patet; sed inter cœternos nullus est in existendo prioritatis & posterioritatis ordo, inquit Tertullianus lib. contra Hermogenem cap. 6. ergo dato quod Deus sit Dominus ab æterno, non debemus inferre mundum esse ab æterno.

Respondeo secundò distinguendo majorem. Deus est Dominus ab æterno in actu primo, hoc est, habet ab æterno potestatem habendi servos, atque subditos, quidum & steterunt in tempore, aut voluerit eos creare, erit eorum Dominus, concedo. In actu secundò, id est, ab æterno dominatur Dominus, nego; ac proinde argumentum non probat, mundum esse ab æterno, sed solum Deum habere ab æterno dominationem, omnipotentiam, aut virtutem creativam, de quo hic non est nobis colluctatio adversus hæreticos Hermogenianos.

Dicent forsitan hæretici; ergo ex illa responsione sequitur, quod Deus mutatur in tempore, quia recipit dominationem actualem, quam non habet actu ab æterno; Nego instantiam, quia hæc denominatio non advenit Deo per formam illi intrinsicam, ut ad veram, physicam, & realem mutationem requiritur, sed ratione mutationis, quæ accidit creaturæ transiendi de non esse ad esse, quæ quidem mutatio non fundat relationem realem in Deo, sed solum relationem rationis, quæ juxta Philosophos non mutat terminum, ad quem refertur, quamvis mutetur fundamentum in quò subsistit.

Arguunt iterum ex illis verbis Genes. cap. 1. Terra autem erat inanis, & vacua, vel ut habet versio septuaginta interpretum, invisibilis & incomposita. Nam (to-

quint) hoc verbum, erat, manifestè offendit terram non esse in ordine eorum, quæ Deus creavit in tempore, cum significet terram fuisse semper, quia erat in principio, seu quando Deus ex illa voluit producere, & formare alias creaturas. Hoc est, erat antequam Deus crearet ea, quæ in terra existunt ab initio, & quæ creata sunt, ut v. g. dum Joan. cap. 1. ait: In principio erat Verbum, declarat, quod Verbum est ante ea, quæ principium habent, aut quæ Deus creavit in principio, quoniam ex Evangelista erant, antequam Deus crearet: ergo terra est ab æterno, quoniam in principio erat, quamvis inanis & vacua.

Respondeo negando suppositum, ut potè hoc verbum erat significare terram fuisse semper, & ante omnia sæcula. Moyses enim ait: In principio creavit Deus caelum & terram: terra autem erat inanis, & vacua, non ut significetur terra fuisse, antequam Deus crearet ea, quæ creata sunt, sed ut significetur tantum ordo creationis rerum, & designetur cœlum & terram inter creaturas omnes, primarium formationis gradum & ordinem tenere. Sic loquitur Moyses, ut sciamus Deum in ordine creationis incepisse à cœlo, & terra, & creasse terram vacuum, id est abique ullo ornatu, & ideò dixit: Germinat terra herbam viventem &c. Ratio hujus vacuitatis est, quia si omnia à principio perfecta legerentur, increata & æterna putarentur, ut monet D. Ambrosius lib. 1. Exameron. cap. 7. ubi ait: Cum Deus sicut dixit &c. facta sunt, non simul creatus congruus rebus assurgentibus donavit elementis, quæsi non potuerit cœlum insignitum stellis subito ut creatum est resurgere, & floribus & fructibus terra vestiri? potuit utique: sed ideo primo facta, postea composita declarantur, nè verè increata, & sine principio crederentur, si species rerum, velut ingenerata, ab initio, non postea addita viderentur. Incomposita terra legitur, & iidem à Philosophis æternitatis, quibus Deus privilegio honoratur: quid dicerent si ab initio ejus pulchritudo vernasset: demersa aqua describitur, velut cuidam principiorum suorum addita naufragio, & adhuc à nonnullis facta non creditur, quid si decorem primogenitum vindicaret? Igitur Deus creavit terram vacuum, ut videamus, & credamus ipsam habere causam suam, non verò ut sciamus terram fuisse ante rerum omnium creationem, id est incretam, & à se existentem, cum dicat: In principio creavit Deus caelum & terram: terra autem erat inanis, & vacua. Hoc est, terra in exordio mundi erat sine luce, sine ullo decore, vacua hominibus, & animantibus; & plantis, non distincta in montes, campos, colles, & valles. Denique talis dicitur, ut verè posset appellari materia invisibilis, & informis, non autem ut posset præsupponi ad principium creationis, inquit D. Augustinus lib. 1. de Civitate Dei cap. 9. quia dum Scriptura ait terra erat inanis declarat modum, in quo creata fuit.

D. Ambrosius.

Ad illud Joannis dico, quod non debet intelligi sicut istud: In principio creavit &c. quia supponit Verbum fuisse ante principium rerum materialium, & spiritualium, quæ sunt ab alio, seu antequam Deus crearet aliquid. Unde Theologi & Sancti Patres eadem autoritate D. Joannis probant contra Arium, Verbum non esse creaturam, quia in principio, hoc est, ante omnem creaturam, & priusquam formaretur orbis, Verbum divinum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Illud verò Moysis: Terra erat inanis & vacua, non excludit terram à serie rerum creatarum in tempore, sed solum statum, & modum ejus designat, ut ex proprijs terminis constat, cum hæc prædicata inanis, & vacua non sint de substantia terræ, sed modi ejusdem, ut demonstrat experientia: non nè terra est ea, de qua loquitur Moyses? tamen modo non est inanis, nec vacua: igitur non erat eodem modo, quo nunc est. Præterea certum est, quod si Moyses dixisset, terra autem erat, significasset terram fuisse ante creationem, ac proinde ab æterno, cum demonstrasset terram fuisse ante principium; at dicendo, aut addendo hæc verba inanis & vacua, describit statum in qua terra creata fuit: ergo maxima est differentia inter hæc verba Moysis terra autem &c. & hæc D. Joannis: in principio erat Verbum, ac proinde ex doctrina Moysis non inferitur mundum esse ab æterno, sed verum ortus sui habuisse initium in tempore; licet ex verbis D. Joannis rectè inferatur, Verbum esse æternum, & Patri consubstantiale.

Afferit contra Albanenses, Deum ex se præscire futura contingentia.

Albanenses.

Bajolenses.

Concordenses.

Concordenses.

Wicleffus.

Joannes Hus.

Hieronymus de Praga.

Lutherus.

Albanenses viri inter alios hæreticos sceleratissimi docebant sub Constantino IV. Imperatore, & Leone III. Romanorum Pontifice, anno circiter 796. plures hæreses, quas hauserant de putridis iniquorum hæreticorum fontibus, excepta hac, quæ affirmat, nedum contra fidem, sed etiam contra rationem, Deum esse non præscire aliquid malum, sed per adversarium suum, seu Dæmonem. Huic hæresi statim, id est, eodem anno, adhæserunt Bajolenses, sive Bagnolenses, & Concordenses, aut Cazorenses; hi quidem, teste D. Anconino 4. parte summæ tit. 11. cap. 7. in erroribus astipulantur Albanensibus, licet in paucis ab eis dissentiant. Verùm Albanenses hæc hæresi merito dicuntur inter reliquos hæreticos sceleratissimi, quoniam non puto esse aliquem Christo initiatum, cui hæc irreperere possit cogitatio, nimirum Dæmonem (qui est princeps tenebrarum) docere Deum, qui est lux mundi omnisciens, & cujus oculis omnia nuda & aperta sunt. Nam quæ societas lucis ad tenebras? quæ conventio Christi ad Beliam? Diabolus est omnidolo, omnique fallacia plenus, & inimicus omnis justitiæ, nec desit subvertere vias Domini rectas, quomodo ergo Deus poterit ab eo dicere mala nostra futura?

A Deo futurorum contingentium præscientiam absolute remover Joannes Wicleffus, natione Anglus, professione presbyter in Lincolnensi Diocesi Parochus, acris ingenij Theologus, qui Albanensium hæreses, & impietates augere voluit, sub Carolo IV. Imperatore, & Clemente VI. Papa circa annum Domini 1352. scripsit plures libros, quibus Ecclesiam Catholicam non modicum est infectatus; in illis quippe varia impietate plena sparsit dogmata 45. quæ ob perverfam doctrinam fuerunt damnata in Concilio Constantiensi celebrato anno 1414. & ipse Joannes Wicleffus, licet quidam viderentur, fuit declaratus hæreticus, & ejus ossa effossa, exhumata, & extra Ecclesiam projecta fuere. Horum 45. Articulorum 26. afferit, omnia absoluta necessitate evenire, Deo non concurrente, nullumque esse futurum contingens, quod Deus videre possit. Wicleffi ratio erat, quia futura non sunt à decreto divinæ voluntatis, sed à se ipsis. At hæc ratio obnixè refutabitur infra tanquam hæretica, & insana, hoc est, nedum tanquam contraria fidei, sed etiam rationi.

Hunc, & alios Wicleffitarum errores renovare & ventilare cepit sub Wenceslao Bohemorum Rege & Gregorio XI. Papa anno circiter 1407. Joannes Hus, natione Bohemus, doctus, & Accademice Pragensis Rector Præpositus, qui ut hæresibus corrumpere Bohemiam, sibi assumpit Hieronymum de Praga ætate minorem, sed doctrinâ, ac facundia superiorem, cum quo sua falsa, & impia dogmata prædicavit per septem annos, videlicet usque ad annum 1414. quò à Joanne XXIII. Summo Pontifice convocatum & celebratum fuit Concilium Constantiense. A Patribus Concilii citatus fuit Joannes Hus cum suo socio Hieronymo de Praga, amboque rogati sunt illi duo passionum & hæresum socii, nè plus saperent, quam Ecclesia vellet, sed saperent ad sobrietatem, ut, peregrinas opiniones relinquerent, & ut inventiones suas universali Concilio submitterent. Sed hi steterunt pertinaces in proposito, & in cathedra pestilentia, nolentes recedere à concilio impiorum, in quo abierant, neque victi rationibus vinci voluerunt, sed veraces S. Evangelij æmulatores, Christiquè Discipulos esse dixerunt, & Ecclesiam Romanam, aliasque per orbem dispersas longè à traditionibus Apostolicis abiisse impudenter affirmarunt. Visa itaque hac pertinacia, communi Concilii Parrum sententia sunt damnati, & igne cremati justè; Joannes combustus est anno 1415. Hieronymus verò de Praga, diù postea in vinculis habitus, cum respiscere, nollet meritò pari supplicio affectus est anno immediatè sequenti scilicet 1416.

In eundem errorem impeerunt etiam Martinus Lutherus, nec non & alii sectarii nostri temporis, qui afferunt omnia, quæ sunt tam absoluta necessitate

fieri, ut impossibile sit aliter fieri quam sunt, aut eveniunt, ac proinde independentèr à divina voluntate, & à divina cognitione.

Antecedenter ad præfatos hæreticos, futurorum contingentium præscientiam Deo ademerant antiqui Philosophi, & præsertim Cicero lib. 2. de Divinatione. Incitatus autem fuit ad hoc sentiendum de summa intelligentia, quia putabat liberum hominis arbitrium tollere præscientiam Dei, vel hanc tollere liberum arbitrium. Quod utrumque arbitratur esse non posse, ait D. Augustinus lib. 5. de Civitate Dei c. 9. Sed si aliorum confirmatur, alterum tolli, si elogerimus voluntatis arbitrium, tolli præscientiam futurorum. Ipse itaque ut vir magnus, ex his duobus elegit liberum voluntatis arbitrium, quod ut confirmaretur, negavit præscientiam futurorum: argue ita homines, cum vult facere liberos, fecit sacrilogos. In eundem errorem impeerunt Stoici (eodem Augustino teste); arbitrati enim sunt omnia nobis à fato evenire necessariò præter scientiam, & voluntatem Dei, qui ut liberum in homine conservet arbitrium, futura contingentia prorsus ignorat.

Cicero.

Stoici.

§. I.

Hanc hæresim damnarunt duo Concilia.

Irca hanc veritatem Catholicam de cognitione, & præscientia futurorum contingentium stabilenda in Deo, celebratum fuit Valentini in Hispania Concilium, anno 524. sub Joanne Papa primo, & Theodorico Rege Wisigothorum decimo quinto regnante in Hispania, cui interfuere sex Episcopi, qui inter plura decreta, quæ ediderunt pro bono Ecclesiæ Christi regimine, & reformandis moribus, plura apposuerunt circa præscientiam Dei, teste Eminentissimo Cardinali nostro de Laurea in Epitoma Canonum, verbo præscientia: ubi refert idem Concilium decrevisse præscientiam futurorum actionum tam bonarum, quam malarum, esse in Deo æternaliter. Idem fuit definitum in Concilio Constantiensi contra Wicleffitas, & Hussitas. Pariter & in varijs locis Canonici, ut optime noscunt viri in eo jure versati.

Concilium Valentini.

Constantiense.

§. II.

Statuitur veritas.

Albanensium errorem damnat Scriptura Sacra varijs in locis, in quibus constat Deum prævidisse mala tam pœnæ, quam culpæ, quæ hominibus advennerunt, & præsertim ex illo Jonæ cap. 3. vers. 10. in quo legitur: Ex vidit Deus opera eorum, id est Ninivitarum, qui conversi sunt de via sua mala, & miseratus est super malitiam, quam locutus fuerat, ut faceret eis, & non fecit. Inde enim facile inferitur Deum prævidisse conversionem à via mala, seu à culpa, & remotionem pœnæ, quam ob opera mala, quæ prævidebat, erat ipsis Ninivitis inflaturus, ut luadent hæc verba: Et miseratus est super malitiam, quam locutus est ut faceret eis. Quæ quidem pœna dicitur malum, non quod per se mala sit, sed quia incommoda fuisse Ninivitis, si pœnitentiam non egissent ad prædicationem Jonæ Prophetæ dicentis: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.

Deus prævidit conversionem Ninivitarum.

Alter locus est Exod. c. 3. vers. 19. ubi legitur Deum dixisse: Sed ego scio, quod non dimittet vos Rex Aegypti, nisi per manum validam. Quo etiam constat Deum prævidisse inobedientiam, rebellionem, aut obstinationem Pharaonis futuram, & plagas, quibus percutiendierant illi Rex, & Populus ejus: ergo Deus præscit malum futurum, tam culpæ, quam pœnæ, non per Dæmonem, ut voluere (nescio qua ratione Albanenses), cognitionem, aut scientiam Dæmonum, magis quam divinam extendentes, sed ex se, & ex scientia sua, quæ cum infinita sit, attingit omnescibile, & nihil ei impenetrabile est, inquit D. Hieronymus verò de Praga, diù postea in vinculis habitus, cum respiscere, nollet meritò pari supplicio affectus est anno immediatè sequenti scilicet 1416.

In eundem errorem impeerunt etiam Martinus Lutherus, nec non & alii sectarii nostri temporis, qui afferunt omnia, quæ sunt tam absoluta necessitate fieri, ut impossibile sit aliter fieri quam sunt, aut eveniunt, ac proinde independentèr à divina voluntate, & à divina cognitione.

Concilio Constantiensi.

cap. 6.

cap. 6. vers. 65. habetur: *Secebat enim ab initio Jesus, qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum.* Igitur Christus præcivit Judæ traditionem, quæ maximum malum fuit. Huic testimonio addendum est aliud, scilicet illud Lucæ cap. 19. vers. 41. & sequentibus: *Et ne appropinquavit, videns civitatem, flevit super illam, dicens, quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique.* His verbis etiam evidenter constat Christum cognovisse mala futura, quatenus futura erant, hæcque verè futura, ut eventus (qui postea secutus est) demonstravit, & præscientiam Dei ostendit contra Albanenses, & alios hæreticos supra nominatos.

Deum præscire futura contingentia constat adhuc ex aliis Sacræ Scripturæ locis, nec possunt hæc propositionem sanè mente negare hæretici supra memorati, si attendant, Judith cognovisse futurum, ut ipsamet factetur cap. 10. vers. 12. dicens: *ideo ego fugi à facie eorum, id est Hebræorum, quoniam futurum agnovi.* Nam si hæc Mulier, Deo sic ordinante, habuit futuri præscientiam, non possunt illam demere Deo omnium scientiarum Domino, nisi negent velut Athei, Deum esse, aut infantes se reputent, ut tradit D. Augustinus lib. de Civit. Dei cap. 9. dicens: *Conspicere esse Deum, & negare præscium futurorum aperitissima insania est.* Quoniam futurorum prædictio divinitatis nota est, & character, inquit Origenes lib. 5. contra Celsum. Hanc ipsam proprietatem divinitati tribuit Tertullianus, qui in Apolog. cap. 20. ait: *quod idoneum testimonium divinitatis est veritas divinationis; idemque asserit ipsemet Deus Isai. cap. 21. vers. 13. ubi ut Gentilium Deorum inanitatem demonstraret, ait: Annunciare, quæ ventura sunt in futurum, & sciamus, quia Dii estis vos; ex quo sequitur annunciare futura esse proprium Divinitati.*

Unde quisquis Deum agnoscit, profecto credit illum omnia scientem, & maximè futura tam absoluta, quam contingentia, quorum notitia est specialis prærogativa Divinitatis, nedum juxta ea, quæ jam diximus ex Origene, & Tertulliano, sed etiam juxta illud Isai. cap. 44. vers. 7. *Quis similis mei? vocet, & annunciet, & ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum, ventura & quæ futura sunt annuncient eis, quo evidentiùs exprimitur Dei præscientia. Hinc est quod futurorum præscientia divinitati appellari solet, aut quid divinum, ut apparet, Deum solum esse ex se præscium futurorum. Prophetas verò per participationem: lumen enim propheticum participatio quædam est divinæ præscientiæ, ut ex Sacra Scriptura certum est: igitur cum habeamus, Prophetas, qui futura prædixerunt, Deo inspirante, ut docent Sancti Patres, tenemur admittere in Deo omnium futurorum præscientiam: quippe participans sine participato minimè existit, ac proinde si Prophetia sit participatio quædam divinæ præscientiæ, nec concedunt omnes, necesse est, quod Deus sit futurorum præscius, quodque ex illis Prophetis inferamus, Deum esse futurorum præscium, ut ait Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 5. *Tot præscientia Dei habet testes, quos fecit Prophetas, id est Prophetæ prædicunt, & annunciant futura, quæ Deus præcivit, & quorum cognitionem dat eis Deus.**

Plures alii Sacræ Scripturæ textus adduci possunt ad demonstrandam infallibilem futurorum præscientiam. Primus habetur ex illo Matth. 21. vers. 37. in quo constat, Deum prævidisse mortem Filii Patris familias, à vinitoribus occisi: *Novissime autem misit ad eos Filium suum, dicens: verobuntur Filium meum.* Eadem fidei veritas docetur ex illa prædictione facta Petro de trina negatione: *Antequam Gallus cantet, ter me negabis, & ex altera his verbis: Hodie mecum eris in Paradiso, facta Latroni de adeptione Paradisi.*

Idem habetur ex illo Sap. cap. 19. vers. 1. *Impiis autem usque in novissimum sine misericordia ira supervenit: præscientiam enim, id est Deus, futura illorum, scilicet Ægyptiorum, quorum mala prævidebat. Hic textus Dei præscientiam futurorum contingentium demonstrans, confirmatur alio præcedenti, quique habetur in cap. 8. vers. 8. ubi legitur: *Et si multitudinem scientia desiderat quis? scit præterita, & de futuris existimat, scis venturas**

Origenes
lib. 2.

Prophe-
tia est
participa-
tio di-
vine præ-
scientiæ.

sermonum, & dissolutiones argumentorum, signa & monstræ scit antequam fiant, & eventus temporum, & scilicet. Hoc quidem textu evidenter patet, Deum habere notitiam rerum antequam existant extra causam productivam. Hoc est, dum adhuc futura sunt respectu presentis temporis, ut asserit Ecclesiasticus cap. 23. vers. 19. dicens: *Domino enim Deo, antequam crearentur, omnia sunt agnita, & cap. 42. vers. 19. cognovit enim Dominus omnem scientiam, & inspicit in signum eui, annuncians quæ præterierunt, & quæ superventura sunt, revelans vestigia occultorum, ideoque eadem futura cognoscit; alioquin non posset ea revelare.*

Idem affirmatur ex illo Dan. cap. 13. vers. 42. *Deus æternus, qui absconditorum es cogitor, qui nosti omnia antequam fiant, quo evidenter ostenditur, Deum certò cognoscere futura contingentia. Hinc est, quod Deus in Scriptura fecisse jam dicitur, quæ futura sunt, ut interpretantur Sancti Patres, & præsertim D. Ambrosius lib. 1. de Fide cap. 7. His verbis: *Quæ futura sunt, vel quasi presentia, vel quasi facta dicuntur; Deo enim, quæ sunt futura, presentia sunt, ut ei, cui præcognita sunt omnia, ventura perfectæ sunt, sicut scriptum est, qui fecit quæ ventura sunt. Huic addendus est alter Ecclesiæ Doctor, scilicet D. Augustinus, qui eandem interpretationem habet lib. 4. quæst. ad Simplicianum, quæst. 2. ubi ait: *Quid est præscientia, nisi scientia futurorum? Quid autem Deo futurum est, qui omnia supergreditur tempora, sic enim in scientia res ipsas habet, non sunt ei futura, sed presentia, ac per hoc, non iam præscientia, sed scientia dici potest; & merito, quia ratione æternitatis suæ continet tempora; igitur Deus noscit futura, antequam sint extra causam productivam, & cognoscantur ab intellectu creato. Et hæc notitia dicitur præscientia respectu actualis existentie rei futuræ, quæ cum non sit in se, dicit ordinem ad actualitatem; non verò respectu Dei, qui ab æternitate omnino novit, & nullam cognitionem acquirit in tempore quoniam ante oculos ejus præterita nulla sunt, presentia non transeunt, futura non eveniunt, quippe omne, quod nobis fuit, & erit præsens. In ejus respectu præscio est, & omne, quod præsens est, scire potest, priusquam præscire, ut monet D. Gregorius lib. 2. moral. cap. 25.***

Præterea Deus non mensuratur tempore, nec ævo, sed æternitate, quæ omnem successione excludit; idcirco respectu æterni omnia, quæ in differentiis temporum habentur, sunt ei presentia; cum æternitas omnem durationem contineat, omniaque tempora includat, siquæ tota simul, sicut divina immenitas continet omnem locum.

Præter Scripturæ Sacræ autoritatem ratio etiam suadet, Deum certò & infallibiliter cognoscere futura contingentia. Nam scientia, seu cognitio Dei, est infinita in omni genere cognoscibilitatis, sicut cætera attributa divina sunt infinita: quodlibet in proprio genere v.g. omnipotentia attingit omne factibile, amor omne amabile, immenitas omne replebile, & cognitio omne cognoscibile, aut scibile attingere debet; alioquin non esset infinita, sicut cætera attributa infinita sunt, cum ei aliquid addi posset; puta cognitio, aut attingentia illius scibilis, & veri, quod non attingeret; futura autem contingentia verè sunt cognoscibilia, & scibilia, cum habeant existentiam pro tali tempore, nam juxta communem Theologorum sententiam futurum nihil aliud est, quam id, quod licet verè actualem non habeat existentiam, nec sit actu extra suam causam, tamen certò erit pro tali tempore, quod quidem tempus respectu Dei non est futurum, sicut respectu nostri, sed præsens, quoniam Deus æternitate sua reddit sibi præsentem omnes differentias temporis. cum eas in æternitate sua contineat: ideoque futurum est cognoscibile, & scibile ex se ab eo, qui cognitione sua potest omne tempus attingere; aliàs futurum nullum ordinem diceret ad existentiam, aut non esset in aliqua differentia temporis, quod est falsum; idcirco Deus de facto cognitione sua infinita attingit ea, quæ intellectus creatus non videt, seu futura, quæ erunt, & quæ respectu nostri futura sunt; respectu autem Dei presentia. Non est quidquam absconditum ab oculis ejus, & sæculo usque in sæculum respicit, & nihil est mirabile in ejus conspectu, quoniam nihil advenit eo neciente: omnia enim tam futura, quam presentia nuda sunt oculis ejus.

Eccle-
stasticus

Deus co-
gnitione
sua at-
tingit
omne co-
gnoscibi-
le.

Unde Propheta Psal. 138. ait: *Domine tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam, quæ quidem resurrectio instanti sessionis est verè futura.* Postea subdit: *Intellexisti cogitationes meas de longe, & omnes vias meas prævidisti: ecce Domine tu cognovisti omnia novissima, & antiqua: eremim prævidere, vias de longe intelligere, est videre rem antiquam sit, & videre novissima, & antiqua, est videre præsens, & præteritum, ac proinde futurum, quod cum non sit minus scibile, quam præteritum, & verum sit dicere quod erit, sicut verum est dicere, quod præteritum fuit, debet à Deo cognosci sicut præteritum; alioquin divina scientia esset mutabilis, quoniam successu temporis attingeret aliquid, quod non attingebat, & incrementum acciperet juxta rerum existentiam, cum ipse Deus in se dicere posset; video, quod non videbam, ut dicit homo: scio, quod non sciebam, quod implicat divinæ perfectioni prorsus invariabili, & infinitæ, ut probat ratio; quæ sequitur, & ab omnibus recipitur.*

Si Deus non cognosceret futura contingentia, ut volunt hæretici, non posset certius judicare de istis propositionibus: *Petrus peccabit cras: Petrus non peccabit cras, nec stare pro vera, quam homo, qui vellet de iisdem judicare; cum non cognosceret futura contingentia, sicut homo non cognoscit ea, neque plus scire, quam homo de veritate propositionis, & determinationis Petri ignoraret usque ad cras, quænam ex illis propositionibus esset vera; & quænam falsa: quævis una sit determinatè vera, & altera determinatè falsa, cum sint propositiones contradictoriæ; sed est falsum, & repugnat divinæ perfectioni, non cognoscere propositionem veram, ut facile colligi potest ex Sacra Scriptura in textibus supra adductis, & ex ratione: nam arripit asserit rem, antequam eam efficiat, & prævidet eam talem, qualem efficiet: ergo Deus, qui in prudentia, & sapientia cuncta fecit, certò novit futura contingentia, dum illa suo determinato tempore facit, aut cum creatura agit, ut producatur.*

Item notat D. Augustinus cap. 8. in Joan. *Omnia per ipsum facta sunt, ubi sic ait: novoratur ergo Deus omnia, quæ fecit, antequam faceret: non enim possumus eum dicere ignorare factis, & ea non nisi facta didicisse: necesse quid faceret, sed scisse quid fecit. Hoc enim, si de aliquo artifice diceremus, insipientissime separamus. Novoratur ergo ea faciendæ, non facta novoratur, ut non fierent, non tamen facta esse caperunt, quæ ut fierent, sciebantur, antequam fierent, sed antequam fierent erant futura; aliàs nunquam fuissent presentia ideoque in illa futuritatis statu fuerunt cognita à Deo, & erant illi presentia, sicut ea, quæ sunt actu extra causam.*

D. Au-
gust.

III.

Rejicitur hæresis ratio.

Opinionis hæreticæ fundamentum desumunt hæretici ex variis Sacræ Scripturæ locis male intellectis. Dicunt enim: si Deus nosceret certò, & infallibiliter futura contingentia, non loqueretur dubitativè de rebus futuris, sed asseritivè, & scierent, quoniam certitudo deponit omne dubium, sed Deus loquitur dubitativè de rebus futuris, ut constat ex innumeris Sacræ Scripturæ locis: sed præsertim ex illo Ezech. cap. 2. vers. 7. *Loquaris ergo verba mea ad eos &c. Jerem. 26. vers. 3. Si forte audiant, & convorsantur unusquisque ad viam suam.* Matth. cap. 11. vers. 23. *Si in Sodomis facta fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque ad hanc diem, & Lucæ cap. 20. vers. 13. Dixit autem Dominus vobis: quid faciam? mitram Filium meum dilectum; forsitan cum hinc viderint, verobuntur.* Ergo inquirunt, Deus non habet plenam, certam, & infallibilem cognitionem, aut præscientiam futurorum, quoniam si eam haberet, futura certò sciret.

Expli-
cantur
textus
ab heretici-
s ad-
ducti.

ob suam infinitam, & clarissimam scientiam, & dum Deus eo utitur, non intendit significare dubiam de rebus futuris cognitionem, sed humanum liberum arbitrium, quo scilicet potest divinum Verbum audiri, vel non audiri ab hominibus; & quia futurorum eventus est hominibus incertus (quamvis certus & infallibilis Deo) Scriptura humano modo loquitur de illis, seu dubitativè, ut notant Sancti Patres, & præsertim D. Augustinus in illud Psal. 2. *Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, inquit: ne forte non ob incertitudinem prophetia dictum, sed ratione eorum qui commententur, qui cum dubitatione solent existimare Dei futuram iram; & D. Ambrosius lib. 2. de poenit. cap. 5. ait: Non ignorantis eo verò bo exprimitur, sed in Scripturis divinis frequens huiusmodi consuetudo adverteitur, eo quod simplex sit locutio.* Idem testantur alii Sancti Patres, sed eorum verba omitto.

Respondetur secundo cum Anselmo Laudunensi, glossæ interlin. authore Titelmano, & aliis, quos sequitur & citat Smising Scotica celeberrimus, hæc particulam, *forte*, idem esse in Scripturis allatis quod *certè*, aut *utique*, ut habetur in Græco Matth. 11. vers. 23. ideoque Scripturæ illæ non negant, Deum certò, & infallibiliter cognoscere futura contingentia: huic expositioni suffragantur Eusebius lib. 6. de præparatione Evangelii cap. 9. Cajetanus, Toletus, Ribera in cap. 2. Joel. num. 22. & 23. & alii expositores gravissimi.

Aliam rationem addunt hæretici, & dicunt: si Deus infallibiliter præsciret futura contingentia, sequeretur quod futura necessario, & infallibiliter evenirent in tempore determinato, non obstante quocumque humana voluntatis actu; alioquin præscientia Dei esset fallibilis: sed de singulis futuris non verificatur hæc infallibilitas divinæ cognitionis, ut patet ex illo Isai. cap. 58. vers. 1. *Ezechia prædicto. Dispone domui tuæ, quia morietur tu, & non vives, & Ninivitis. Jonæ 3. vers. 4. Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur, & tamen neque mors Ezechia, neque civitatis subversio contingit, ideoque cum melius sit credere, Deum non cognoscere futura contingentia, quam cognoscere ea fallibiliter, dicendum est, Deum non posse cognoscere infallibiliter futura contingentia, cum non sit infallibilis; tum quia pluradunt, quæ non evenerunt, ut jam monui, tum quia infallibile & contingens opponuntur, cum juxta communem Theologorum sententiam infallibile sit illud, quod certe erit, contingens verò sit illud, quod potest esse, & non esse, tum quia si Deus infallibiliter præsciret futura contingentia, & hæc infallibiliter evenirent, vana esset humana providentia, aut sollicitudo nostra quotidiana tam circa temporalia, quam spiritualia; cum tempore determinato, ea, quæ speramus, si sint prævisa, adveniant, & si prævisa non sint, nunquam adveniant: idcirco præscientia si sit in Deo, nequit esse cum infallibilitate.*

Respondetur, futura absoluta à Deo prævisa infallibiliter evenire: ea autem, quæ ab hæreticis adducuntur de Ezechia, & Ninivitis, sunt conditionata, & à conditionibus dependebant in esse; igitur istis sublati, non evenerunt, nec per hoc Deus prædixit falsum: nam ut prædictio falsa sit, necesse est, quod concurrant omnia, à quibus pender, & quod ipsi conditionibus positæ res non eveniat. Ad primam probationem dico, infallibile & contingens non opponi absolute, neque simpliciter in nostro casu, ita ut implicet: quod Deus cognoscat infallibiliter, quod Petrus peccabit, & quod ipse Petrus peccet contingenter, & liberè; nam peccatum Petri dicitur contingens propter indifferentiam causæ, seu voluntatis ipsius Petri in actu primo, in quo signo est indifferens, & libera ad peccandum, & non peccandum; ac proinde peccatum, quod sequitur, si ad peccandum se determinat, liberè & contingenter elicitur, & perpetratur, etiam si sit prævisum: dicitur autem futurum determinate, aut infallibiliter eventurum propter determinationem ipsius voluntatis Petri in actu secundo, quia videlicet illa voluntas Petri, quæ potest peccare, & non peccare, reipsa peccatura est, si sequere determinat ad peccandum in tali temporis differentia: Unde cum Deus videat utrumque, quin de-

Futura
absoluta
infalli-
biliter
eveni-
unt.

demat Petro indifferentiam, & libertatem, prævisa Petri determinatione in actu secundo: prævidet utique infallibiliter ejus peccatum, quod infallibiliter erit, quamvis liberè erit; quoniam ut peccatum sit liberum, non requiritur, quòd possit non esse, sed sufficit quòd potuerit non esse, ut v. g. si Petrus occideret Joannem, illa occisio Petri esset infallibilis, & certa, nec postea non esse; tamen libera esset, quia licet non possit non esse, tamen potuisset non esse; & si Paulus haberet cognitionem infiram, ita ut videret omnes cogitationes & cognitiones Petri, visa voluntate ipsius determinata in actu secundo ad occidendum Joannem, dicere posset: Petrus occidet Joannem, & hoc infallibiliter, & occisio esset libera, quia Petrus potuisset non se determinare ad occidendum Joannem, ad cuius occisionem se determinavit, & determinatus videtur à Deo pro tali tempore; & sic occisio infallibilis est, quia quod revera futurum est, non potest non esse futurum. Futurum autem infallibiliter eveniet, si sit absolutum.

Præscientia futurorum prævidetur

Ad ultimam probationem, nego sequelam, nimirum quòd supposita in Deo certa futurorum contingentium cognitione, vana esset sollicitudo nostra, quia futura eveniunt infallibiliter ex suppositione (non simpliciter) videlicet, quia causa se determinavit, & non aliter, Deus enim, dum præcise effectum futurum, seu peccatum Petri, præcise simul causam & media, quibus debet evenire, ac proinde seipsum illud infallibiliter eventurum per talem causam, & talia media: ergo sollicitudo non est vana, alioquin Christus non dixisset Adolescenti: *Sic vis ad vitam ingredi, serva mandata; si vis perfectus esse, vende, & vende omnia, quæ habes, D. Petrus non dixisset Epist. 2. cap. 1. vers. 10. Fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vacationem, & glorificationem faciatis.* Quia sollicitudo humana est unum ex illis mediis & causis, quibus mediantibus res evenire debent.

Tandem obliantur hæretici cum Marcione apud Tertullianum lib. 2. cap. 5. si Deus esset præcise futurorum peccatorum, impediret peccatum, quia est potens, & bonus; ut potens impediret, & ut bonus impedire vellet illud, cum ita mundi sint oculi ejus; ut ad malum respicere non possit; sed non impedivit peccatum Adæ ad imaginem & similitudinem Dei conditi, nec descendit peccata, non quia non potuit, nec quia noluit, sed quia nefecivit, sive non præcisevit casum.

Respondeo eum eodem Tertulliano loco laudato cap. 6. negando consequentiam. Quia Deus ex eo, quod sciebat hominem esse conditum ad similitudinem, & imaginem suam, debebat non impedire illum actu, & physice, ne peccaret: debebat enim ei conservare libertatem, eunquæ relinquere in manu consilii sui, ut spontè servaret bonum, & spontè vitaret malum; in hac quidem libertate sicut imago Dei, inquit Tertullianus. Undè ut illam imaginem in Adamo & in descenditibus ejus conservaret Deus, necesse fuit peccatum non impedire: cum homo nequeat viribus suis vitam æternam mereri, quin sit liber, & nequeat esse liber, nisi possit peccare, & non peccare; bonus enim vir qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala & non fecit, inquit Scriptura, Eccles. cap. 31. vers. 10. Deus apposuit illi ignem & aquam dicens ei: ad quodcumque, volueris porrigere manum tuam.

Dicent: Adamus non peccasset, si Deus voluisset, & tamen fuisset liber; cum si Deus non decrevisset Adamum peccatum, ipse Adamus non peccasset, nec voluisset peccare, quia nullum est futurum sine decreto. Dicere autem, quòd Deus voluit, quòd Adamus peccaret, est falsum, imò & impium: igitur, ut ab sit hæc impietas, dicendum est, quòd Adamus peccavit, Deo non prævidente.

Non nocet hæc instantia. Fateor, quòd si Deus voluisset absolute destruere libertatem Adæ, ipse Adam non peccasset: Non sit aliquid nisi omnipotens fieri velit, vel ipse faciendo, vel fieri permitiendo. Decretum autem, quo Deus decrevit, aut voluit peccatum Adæ, non est positivum, nec absolutum, sed solum permissivum, quo statuit permittere malitiam peccati, non suspendendo suum concursum ad illam actionem physicam, ex qua

consequitur talis malitia, nec ob hanc permissionem sequitur aliqua imperfectio in Deo, ut inferunt quidam hæretici: quia de perfectione Providoris universalis est, ut aliquos defectus permittat tam in ordine naturali, quam morali, ut servet libertatem, quam concessit causis secundis. Falsum est igitur dicere, quòd Deus voluerit absolute, & antecedenter peccatum Adæ, licet voluerit illud hypoteticè, quia Deus prævidet peccatum, de quo habet decretum permissivum, antequam peccatum illud sit commissum ab homine, qui est verè, & propriè causa peccati.

ARTICULUS XXIII.

Quo constat contra Florianos, Deum non provocare effective homines ad malum.

Juxta monitum Vincentii Lyrinensis lib. adversus hæreses cap. 35. Simon Magus, de quo jam locuti sumus, docuit, Deum esse auctorem mali, nedum peccata, sed etiam culpæ; ac quia plures sunt scriptores fide digni, qui Vincentio Lyrinensi contradicunt, & Simonem Magum ab hac impietate excusant (quamvis credant ipsum, nedum primum inter hæreticos, sed etiam omnibus hæreticis nequiores) in hoc articulo impugnandi sunt Floriani, sic dicti à Florino viro impiissimo, qui ut refert Eusebius lib. 5. cap. 15. in urbe Roma ob multa perpetrata scelera à sacerdote fuit degradatus una cum Blafo socio criminis, & furoris, nova adversus veritatem somniavit signenta, tempore Commodi Imperatoris, & Soteri Papæ, circa annum Domini 188. Sed tantorum figmentorum unum, & præceteris pejus, est illud, quòd Deum facit auctorem peccati, actione positiva, scilicet impellendo, ac provocando hominem ad peccatum.

Simon Magus non est auctor hujus hæresis. Florianus Blaflus.

Quamvis hoc dogma Florianorum ex se falsum & impium appareat, nihilominus à pluribus susceptum fuit, ut refert Nicephorus lib. 4. hist. Eccles. cap. 20. ubi ait: Marcionis secta tunc temporis discipula atque divisa, erroris quidam etiam Roma vigebant, ut Florianus, & Blaflus, qui ipsi novas opiniones de vero veritatis verbo induxerunt, & Florianus quidem, quod in petriana Presbyteri repulsum tulerat, Blaflus autem non ad dissimilem quoque causam, quilibet verò officina seorsum contra veram pietatem insinuta per multos ex Ecclesia in errorem suum pertraxit. Et infra addit: ad Florianum autem & Blaflum, qui Roma schismatici, & desisti ducis fuerunt etc. quibus idem Doctor suadet, Florianum novam hæresim induxisse, hæncque esse illam, quam hic impugnamus, tanquam palpantem ejusdem hæresiarche, ut testatur Nicephorus.

Revera statim sopita, & sepulta fuit cura summi Pontificis, Cleri Romani, plurimisque Theologorum, hæc hæresis, sed invidia Diaboli, & superbia eorum, qui Deum oderunt, semper ascendente, eam de tumulo posita, scilicet anno Domini 380. temporibus Valentis Imperatoris, & Damas Papæ, suscitavit Seleucius, & Hermias Galatæ (de quibus locuti sumus supra articulo 3.) qui impiè dixerunt, causam totalem peccatorum nostrorum esse Deum, qui vere ac sincere vult, quòd homo peccet.

Seleucus Hermias

Eandem hæresim, aut potiùs impietatem docuit Joannes Calvinus hæresiarcha nequissimus, natione Picardus, patria Novidunensis, qui tempore Caroli V. Imperatoris, & Pauli III. Summi Pontificis, prædicabat plures blasphemias adversus Deum, & adversus Christum ejus, quarum una faciebat Deum auctorem peccati; volebat enim ille impiissimus vir, Deum non solum permittere impiorum scelera, sed etiam ea operari effective, & ad ea perpetranda hominem efficienter impellere, eumque Physicè provocare ad peccandum.

Calvinus.

Verum tanto Polytheis nequiores sunt prænominati hæretici, quanto majori eum impietate, non in Deum malum, (ut Cerdon, Marcion, & Manichæi, qui duos volebant dari Deos, unum Deum bonum, ac verum, & alium malum, ne mala Deo bono imputarent) sed in Deum verum bonum, & unicum omnia peccata referunt, quòd Polythei nunquam dicere ausi sunt, quinimo maluerunt duos Deos, scilicet unum bonum, & alium malum ad-

admittere, quam Deum bonum facere auctorem mali. Deinde Politheii melius sentiunt de Deo, quam Floriani & Calvinistæ: credunt enim Deum illum, quem bonum dicunt, ita esse sanctum, & ab omni malo alienum, ut habitare voluerit in loco determinato, in quo non est Deus malus; & addunt, quòd Deus bonus noluit habitare simul cum Deo malo nè malignitatem reciperet ab eo. Dicunt insuper Manichæi, Deum bonum habere oculos mundos, nè videat malum, & ad iniquitatem non respiciat, & si unum Deum tantum admitterent, huncque bonum, minime facerent illum mali auctorem. At Floriani, & Calvinistæ unum solum Deum admittunt, huncque bonum, & tamen volunt peccata nostra ab ipso procedere, & nos non peccare unquam, nisi ipso Deo impellente; & ideo merito dicimus, Simonem Magum (si fuerit ejusdem sententia) Florianum, Blaflum, Calvinum, & alios hæreticos hujus erroris asserores, esse nequiores Cerdonianis, Marcionitis, Manichæis, Albigenibus, & cæteris, qui plures finxerunt Deos. Non desunt scriptores, qui his hæreticis adjunctum Cacangelicos, seu eos, quos Apostolus 2. ad Corinth. cap. 11. vocat pseudo Apostolos, & operarios fideolos, transfigurantes se in Apostolos Christi, & Angelos lucis.

Deum esse negant, alter quidem omnino non esse dicens, alter verò non bonum esse decernens. Si enim malorum auctor est, mirum non bonum esse, quare utrinque est negatio Dei.

S. II.

Articuli veritatem probat.

Concilio Arauscano, & Tridentino suffragatur Sacra Scriptura, cum eundem errorem damnet his verbis, Eccles. cap. 15. vers. 20. & sequentibus: *Oculi Domini ad ridentes eum & ipse agnoscit omnem operam hominis. Nominum mandavit impie agere, & nemini dedit spatium peccandi. Non enim concupiscit multitudinem filiorum insidelium, & inutilium; & capite sequenti inquit: Ne jucunderis in filiis impiis, si multiplicentur: nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis etc. Idem habetur ex illo Jeremiae cap. 19. vers. 5. Et edificaverunt excelsa Baalim ad comburendos Filios suos igni in holocaustum Baalim, qua non præcepti, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum. Sunt plures alij rextus in Sacra Scriptura, & præsertim in veteri Testamento, quibus constat quòd Deus non præcepit malum, nec hominibus mandavit impie agere: scriptum est enim quòd mundi sunt oculi ejus, ut non possit malum respicere, hoc est, approbare, ut vertunt Expositores.*

Eccl. 15. Jerem. 19

His autoritatibus, quamvis sufficientibus ad manifestandam veritatem, addendum est testimonium Christi. Matth. 7. ubi inquit: *Non potest arbor bona malos fructus facere.* Hac quidem parabola suaderet, Deum, qui est arbor bona, non posse facere fructus malos, ut potè peccata; est enim radix Sancta, cujus rami sunt quoque Sancti, & operationes rectæ, quæ ad bonum finem conducunt; Deus est Charitas quæ expellit peccatum; est via, quæ non potest deficere, & in qua nullus potest male operari, aut errare, si velit in ea stare: est veritas, quæ non potest mentiri; est vita, quæ non potest inducere ad mortem animæ; quæ asserat per os Prophetæ, se nolle mortem peccatoris.

Ultimum judicium prorsus strictissimum eamdem fidem veritatem probat evidenter contra eosdem hæreticos in illa quidem die magna, & amara valde, in qua coeli movendi sunt, & terra, Deus, qui est justus, aut Christus, cui datum est omne judicium, scriptura sic testante, puniet impios & peccatores ob peccata, quæ commiserint. Certum est enim quòd Christus dicit ipse (traudient Cacangelii, Floriani, Seleuciani, Hermiani, Calvinistæ, & alij à sinistris stantes) *Esurivi & non dedisti mihi manducare; ire maledicti in ignem æternum, quòd certe non diceret, si peccatum ab hominibus non fuisset plene & liberè, hoc est, unice & absque ulla coactione commissum; quia testè D. Ambrosio lib. de Jacob, & vita beata cap. 3. nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propria deflexerit, seu liberè & voluntariè peccaverit.*

Ex fustibus ro judicio univ. ver salu. De non esse causam peccati.

Idem docet D. Augustinus relatus in Canone: *Vasis ira* 23. quæst. 4. dicens: *vasis ira nunquam Dei redderet interitum, si non spontaneum inveniretur homo habere peccatum, quia nec Deus peccati homini justè inferret iram, si homo prædestinatione Dei cecidisset in culpam: quia ob solam culpam liberam, ac voluntariam, qua homo fit verè reus, dari potest poena: ergo Deus non potest esse causa effectiva peccatorum nostrorum, cum injustus esset, & crudelis, si propter mala, quæ ipse operatus esset in nobis nolentibus, seu astrictis, aut ad quæ effectivè nos provocasset, puniret nos, tanquam reos & declinantes ad malum, quod non à nobis, sed ab ipso esset. Nec dixisset per os Osee cap. 13. peccatori. *Perditio tua ex te, tantummodo in me auxiliium tuum, cum perditio sit ex illo, à quo est peccatum, & peccatum juxta hæreticos sit à Deo tanquam à causa effectiva, ut probare nituntur ipsi hæretici.**

Non parum juvat afferre rationem pro hæreticis convincendis. Nam Reges terræ, nisi mali sint, non puniunt eos qui non peccaverunt, juxta hanc 23. regulam juris in sextum decretalium, *Sine culpa, nisi substa causa, non est aliquis puniendus, & excusant eos, quos ipsi ad peccatum provocarunt; hocque ex justitia, quoniam potè peccati provocatum, quam provocatum, est causa delicti, nisi nisi juxta illam regulam juris in sexto: *Qui per alium facit, per se in se facere videtur.* Potiori ratione, Deus, qui omnes culpa. justitias judicabit, & reddet unicuique, quod suum est*

Nullus debet peccati nisi in se facere videtur.

S. I. Conciliorum decisio.

Hanc hæresim damnavit Concilium Arauscanum secundum celebratum sub Felice IV. anno 529. contra Semipelagianismum, qui in Gallia, maxime in secunda provincia Narbonensi, per hujus hæresis præcipuos assertores eximij ingenij viros, Cassianum scilicet & Faustum, Massiliæ percrebuerat, quapropter raufica Semipelagiani, & Massilienses easdem tunc temporum se-ris significabant personas. Hæc Sancta Arauscanæ Synodus can. 22. ait: *Nemo habet de suo, nisi mendacium, & peccatum, & Can. 23. suam voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt quod Deo displicet; ex quibus sequitur, Deum non esse causam peccati, quia peccatum Deo displicet, teste Propheta, Psal. 5. Non Deus volens iniquitatem tuam, & Psal. 44. Odisti iniquitatem, & perdes omnes, qui loquuntur mendacium; Alias peccatum non esset dicitum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, quod est falsum, cum directè impugnet doctrinam sanctorum Patrum, & præsertim D. Augustini: itaque, dum homo peccat, non facit voluntatem Dei, nec ab ipso provocatur ad peccatum, cum Deus non agat nisi liberè, & non faciat nisi ea, quæ vult; & velit tantum ea, quæ placet illi: Christus enim, qui verè cognovit sensum Domini, ait: *Quæ placita sunt ei, facio semper Joan. 8. vers. 29. quibus verbis aperte manifestatur, Deum omnia agere voluntate sua, quæ cum sit infinitè perfecta, non potest à nobis exigere malum, nec nos ad illud faciendum provocare efficienter, ac physice, ut hæretici volunt; unde idem Concilium Can. 25. & alibi eleganter inquit: *Aliquos ad malum divina potestate prædestinatos esse non solum non credimus, sed etiam si sunt, quòd tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis Anathema dicimus.***

Idem docet Concilium Trident. sess. 6. ubi Can. 6. ait: *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permissivum, sed solum, sed etiam propriè, & per se, adeò ut sit proprium ejus opus non minus proditio Judæ, quam vocatio Pauli, Anathema sit.* Hinc est quòd Deus non concurrat, nec voluit perditionem Judæ, sicut voluit vocationem Pauli, & quòd sit Concilii citatis ille, qui facit Deum auctorem mali, sit hæreticus & Anathema, sequitur quòd est etiam Atheus, & Atheo deterior; quia vult quòd Deus sit bonus, & auctor malorum, quòd Athei noluerunt: dicunt enim Deum non existere, quia plura mala sunt in mundo, quæ Deus non pateretur, si esset. Ita docet D. Basilii dicens: *Inspiciens reverè, merito & prudentia privatus est, qui dicit Deum non esse; consimilis verò huic est, & nihilo inferior dementia qui dicit, Deum malorum esse auctorem: æqualem enim ipsorum in peccatum esse judicio, propterea quòd utrinque similiter*

est, excusaret peccatores in die iudicii, si omnium peccatorum author esset, cum Reges terræ per ipsum Deum regnent, Principes imperent, & potentes decernant iustitiam, & non impulsio sed impellenti imputaret delictum, ut faciunt Reges terræ. Videant igitur, & considerent hæretici, an possint sana mente deprehendere Deo, quod non detrahunt Regibus terræ, & concludent, Deum nullo modo esse peccati participem, & dicent cum Concilio Arausicano, hominem esse causam peccati.

Deinde Deus prohibet peccatum in variis Sacra Scripturæ tam novi, quam veteris Testamenti locis, & aliquando punit illud in terra, seu antequam Reus moriatur, ut comprobant varij Sacra Scripturæ textus, idcirco non potest esse causa peccati, quoniam non est habendus delicti author, qui invenitur interdicator, imo & condemnator, ut tradit Tertullianus, lib. contra Marcionem cap. 9. nec licet inferre, Deum esse authorem mali ex severitate & iustitia in punitione malorum, seu ex malo poenæ, quia bonus non esset, nisi iustus esset. Iustitia enim tutela est bonitatis, inquit idem Africanus cap. 11. quia Bonitas, nisi iustitia regatur, non est bonitas; nihil enim bonum quod iniustum, bonum autem omnia, quod iustum est. Ideoque quamvis Deus imponat poenam, non potest tamen dici author, nec impulsor mali, sed potius iudex.

Job. 36.

Tandem hæreticos confundit, & veritatem huius articuli demonstrat Matth. cap. 16. vers. 26. dicens: Quid enim prodest homini, si mundum universum lucratur, anima vero sua detrimentum patiatur, hoc est, si peccet & in peccato persistat. Job. cap. 36. vers. 21. & sequentibus; *Cur non declinas ad iniquitatem; hanc enim cepisti sequi post miseriam; ecce, Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus, quis poterit scrutari vias eius? aut quis poterit ei respondere: operatus es iniquitatem? Hæc verba evidenter probant, nostrum esse peccare; melius esse homini non peccare, quam universum mundum lucrari; nullum Regem, aut legislatorem esse Deo similem; & nullum posse dicere; Deum operatum fuisse iniquitatem, nedum per se, sed etiam nec per creaturas; perdet quidem omnes, qui loquitur mendacium, & desiderium peccatorum peribit, inquit Plafmista, laudat virum qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit; ergo non provocat ad malum effectivè, vocat enim nos in admirabile lumen suum, & dirigit pedes nostros in viam pacis.*

Eandem veritatem, nimirum hominem non à Deo, sed à Diabolo, & à se ipso consentiente, provocari ad peccatum, suadet hæc ratio: Deus non ita provocat, nec impellit efficienter ad bonum, ut homo faciat illud etiam si nolit; Christus enim dixit paralytico: *vis sanus fieri?* itaque nec ad peccatum, unicuique enim servat libertatem; idque affirmat D. Jacobus in Epist. Cathol. cap. 1. vers. 13. *Nemo cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur; Deus enim tentator malorum est: ipse autem neminem tentat; unusquisque vero tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illeceus; deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum; peccatum vero dum consummatum fuerit, generat mortem; nolite itaque errare, fratres mei dilectissimi.* Quibus verbis manifestè ostenditur, malum non esse à Deo, qui plurimum laudat virum, qui in Cathedra pestilentia non sedit, sed esse ab homine adhærente concupiscentiæ suæ; alioquin Deus non diceretur tentator malorum, nec Apostolus commendaret homini rectitudinem his verbis: *Nolite itaque errare fratres, cum in sensu hæreticorum, non ab ipso, sed à solo Deo penderet, hominem non errare, seu ipsum hominem ad peccatum non provocari.*

Angolorum custodia damnata Florianorum hæresim.

His autoritatibus & rationibus addenda est Angelorum custodia, scilicet ea bonitas, qua Deus cullibet hominum concedit Angelum custodem, ut custodiat ipsum in omnibus viis suis, ne peccet, ut in proprio loco dicemus contra Calvinistas. Hæc enim custodia evidens argumentum est contra Florianos, & alios hæreticos: quia si Deus veller, quod homo peccaret, & illum ad peccandum effectivè provocaret, certum est quod non daret illi Angelum custodem, qui eum à peccato preserveret, quoniam qui vult frem, vult media, & removet omnia impedimenta contra finis consecutionem; itaque Deus, qui tantoprejudicio munivit hominem, ne ad peccatum impella-

tur, nequit esse ipsius hominis provocator ad malum.

Tandem si Deus provocaret ad peccatum, veller etiam perseverantiam in peccato, quia huius provocationis finis est, quod homo sit peccator: at hoc est falsum, cum Deus dicat peccatori, psal. 36. vers. 27. *Declina à malo, & fac bonum, & alibi sic clamet: convertimini ad me; ergo nequit velle peccatum, neque ad illud hominem efficienter provocare, nam conversio hominis ad Deum est aversio ejusdem à creatura, seu à peccato, quatenus in ipso ultimam finem suum constituit in creatura, cum peccator diligat eam plufquam Deum, qui vult diligere super omnia. Hæc autem voluntas non potest provocare ad peccatum, non potest ipsum Deum diligere. Maxima quidem est oppositio inter peccatum, & illam Dei dilectionem.*

s. II.

Dissolvit argumenta contraria.

Floriani obijciunt contra nos illud Apostoli ad Rom. cap. 9. vers. 20. & sequentibus. *O homo tu quis es, qui respondes Deo? nunquid dicit figmentum ei qui te finxit: quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? indè enim concludunt mala, seu vasa in contumeliam, non esse effectivè ab homine, sed à solo Deo, sicut vas non est à se, sed est à figulo. Idem colligunt ex illo Exodi 4. *Indurabo cor Pharaonis, & ex similibus textibus Sacra Scripturæ, quibus quidquid fit ab homine, sive bonum, sive malum, Deo tribuitur.**

Exponitur vera mens A. postoli.

At hæc conclusio falsa est, quia Apostolus non intendit asserere, Deum efficere malum, aut esse causam effectivam peccatorum, & malorum omnium minimum, sed solum declarat, Deum permittere mala, aut ea non impedire, seu peccatores aliquos dimittere secundum desideria cordis eorum, quique dum dimitruntur, in maxima peccata labuntur, & fiunt vasa in contumeliam, non aliqua actione positiva Dei, sed solum ipsorum mala voluntate, ut docent plures Sancti Patres.

Nec valet obijcere hos textus qui dicunt quod Deus mandat ea, que nobis mala sunt, ac proinde quod provocat nos ad malum quod facimus: etenim præcepta aliquo modo impellunt ad id, quod nobis precipitur.

Non valet, inquam, quia in Sacra Scriptura, *permittere*, sæpè significat *per, facere, aut imperare*, ut patet de uxoris adulteræ dimissione, quæ Deuteron. cap. 24. est quasi præcepta his verbis: *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fedtatem, scribat libellum repudij, & dabit in manus illius, & dimittet eam de domo sua. Item ex illo Marci cap. 10. vers. 3. *at ille, id est Jesus respondens dicit eis: Quid vobis precipit Moyses, qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudij scribere, & dimittere.* Matth. cap. 19. vers. 7. dicitur illi: *Quid ergo Moyses mandavit dare bellum repudij, et dimittere?* ait illis: *Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras quamvis hæc uxor adulteræ dimissio fuerit solum permiffa Judæis in veteri lege, nullus tunc tenebatur propriam uxorem dimittere, & aliam ducere: idcirco per hæc verba evidenter constat, *permittere & mandare* aliquando in Sacra Scriptura esse nomina idem & unum ita significantia, ut *permittere*, significetur *per mandare*, & *permiffio* Dei significetur actione positiva, & effectiva, activa & impulsiva ad actum, quamvis non sit impulsiva, ut peccatorum nostrorum, seu non sit impulsiva, ut colligitur ex illo Exod. cap. 4. vers. 21. iam relato: *Ego indurabo cor ejus, quod significat, Deum esse causam indurationis, aut obstinationis cordis Pharaonis, non causam effectivam, ita ut Deus per aliquem influxum realem, & positivum induraverit cor ejus, sicut sol indurat lutum, sed solum causam permiffivam, scilicet quia Deus permisit obstinationem Pharaonis, pro bonitate sua tolerando, aut non puniendo hunc Principem, expectando illum ad veram, ac sinceram poenitentiam, & permittendo, seu non impediendo illum indurari: quapropter induratio peccatorum apud Sanctos Patres solum exprimitur per recessum gratiæ, & mandatum sæpè idem significat, quod permiffio.***

Permittere, & mandare aliquando unum, & idem significant.

Hoc

Hoc verum esse ita evincit, & probo hoc argumento ex Sacra Scriptura deducto. Deus ministerio Moysis, & Aaronis volebat, quod Rex Pharaon dimitteret populum Israeliticum, quem detinebat captivum, quem tamen dimittere nolebat, quemque infallibiliter retinisset, quamvis iniuste, si Deus efficienter ad ejusdem populi detentionem impulsisset Pharaonem, cum non sit qui possit divinæ voluntati resistere, Esth. cap. 13. vers. 9. At hoc certe non fecit ipse Deus erga Pharaonem, qui non fuit effectivè impulsus ad detinendum populum, nec ipse Pharaon dimisit ipsum populum; addit enim textus, *& non dimitret populum;* ergo Pharaon non fuit impulsus à Deo ad duritiam, seu ad malam voluntatem detinendi populum Dei; alioquin non misisset Moysen ad illum, sed solum derelictus fuit in manu consilij sui, id est, in sensu perverso. Hæc autem derelictio facta fuit à Deo permiffivè tantum, seu Deo nolente perverso ac maligno Pharaonis cordi obstare.

Exemplum Pharaonis.

Addit insuper iidem hæretici alios textus, per quos contendunt contra fidem Ecclesiæ probare, hominem non posse male agere, quin Deus agat, & insuat in effectum: Nam (inquit) Deus ex Sacra Scriptura est causa prima, à qua pendet omnis actio causæ secundæ: igitur certum est, omnem actum creatum, ac proinde malum, esse à Deo sicut ab homine, & magis à Deo, quam ab homine quia Deus est causa prima, primò agens, & hominem ad agendum ita movens, ut homo non agat nisi per impulsum Dei.

Porro hæc ratio nulla est sicut altera, quia textus illi probant, creaturam indigere auxilio Dei ad agendum, quia ex se impotens est, sed non probant, Deum impellere nos ad agendum, quoniam in nostra potestate est, etiam positis omnibus ad agendum, vel non agendum requisitis; in hoc quidem consistit libertas, quam dedit nobis Deus. Vel dico quod probant, Deum concurrere ad materiale peccati, non verò ad formale, quo actio humana fit peccaminosa, & difformis divinæ voluntati, & regulæ morum.

Ut autem huius veritatis expositio magis eluceat, & ut evidentiùs appareat, Deum non esse causam peccati, necesse est hæreticos admonere, quod Deus concurrat ad actiones nostras, tamquam causa universalis, & communis, quæ ex decreto voluntatis suæ debet concurrere solum præstare causæ secundæ, quotiescunque videt eam ad agendum dispositam, quin tamen ipsam ad agendum ita compellat, ut ipsa causa secunda non possit non agere, positò concursu simultaneo: apposit enim Deus homini ignem & quam, vitam & mortem, & dixit illi: *Ad quodcumque volueris porrigere manum tuam, teste Scriptura: homo vero concurrat, ut causa particularis, & propria; scilicet ea, pro qua, à qua causa universalis confertur concursus ille simultaneus; idcirco non Deo, seu cause universalis, sed homini imputanda est culpa actionis, aut difformitas ad legem præcipientem actum omnium, aut prohibentem actum elicitem; cum homo sit causa particularis; quam Deus adjuvat concursu suo, sitque causa, quæ subicitur legi in cuius transgressione peccatum consistit, & quæ liberè in homicidio v. g. violavit hæc legem non occidens.*

Deus concurrat ad actiones nostras.

Idem suadet Tertullianus contra Marcionem cap. 9. dicens: *Libertas arbitrij, non ei culpam respicit, à quo data est, sed à quo non ut debuit, administrata est.* Nam ille, qui dedit liberum arbitrium, quo homo potest abuti, & deficere, non est ille, qui peccat: bene verò ille, qui ipso arbitrio male utitur. Conferre hoc liberum arbitrium non est malum, cum ex se arbitrium illud non sit malum; porro male uti hoc arbitrio, ipsoque leges transgredi, malum est. Hoc probari possit variis exemplis, sed ea omitto.

Theologi hanc ipsam veritatem, seu Deum non esse causam mali clarè ostendunt exemplo tibij claudicantis, quæ nequit moveri independentè ab anima, quin tamen hæc tibij claudicatio ipsi animæ tribuatur, & quin ipsa anima impellat ad claudicandum, quoniam claudicare non est effectus animæ moventis, & animantis omnes partes corporis humani, sed est defectus unius partis, scilicet tibij. Hoc quidem exemplo evidenter demonstratur, peccata hominum non esse tribuenda Deo, sed homini, quamvis homo nequeat occidere, aut aliud malum perpetrare independentè à concursu divi-

Ratio Theologica.

no. Huius veritatis argumentum est, quia non est Deus qui occidit, nec qui legem transgreditur, nec qui ad occidendum impellit, quippe cum sit causa universalis, & indifferens ad hanc, vel ad illam actionem, & concurrat ad hanc, & non ad illam, quia causa secunda est disposita ad hanc, & non ad illam actionem, sicut anima non concurrat ad motum pedis, v. g. dum in corpore solum manus una movetur, non debet dici causa effectus qui sequitur; bene verò homo qui est causa propria, ac particularis actionis transgressionis, sicut non anima, sed tibia est causa claudicationis.

Dicent forsan hæretici, Deum velle quod homo utatur sua libertate eo modo, quo utitur, etiam dum ea male utitur, cum non impediatur ipsum malum libertatis usum, seu libertatis abusum, & per consequens est causa peccati hominis effectiva, vera ac propria, quinimò & totalis, cum actio hominis sit à Deo ita absolutè ac necessariò, ut sublato hoc divino concursu supponi nequeat: effectus enim tribuitur illi, sine quo produci non potuit.

Respondeo, Deum velle, quod homo utatur libertate sua, sed non vult, quod ea male utatur, nisi negativè, id est permittendo, quo malè agat ut ipsi homini reservetur libertas in creatione concessa, quam Deus nos debet impedire, quoniam creavit hominem rectum, & reliquit eum in manu consilij sui. Malè uti libertate consistit in difformitate actionis ad legem eam prohibentem, aut præcipientem, quæ necessariò resultat ex extremis, scilicet ex actione, & lege, ad quam difformitatem non concurrat ille, qui ponit legem, sed solum ille, qui omnibus requisitis utitur, ut hunc, & non alium actum efficiat.

Quare Tertullianus lib. contra Marcionem cap. 7. inquit *si enim semel homini permisit arbitrij libertatem, & potestatem, & dignè permisit utique fruendas eas, ex ipsa institutionis auctoritate permisit, & fruendas autem quantum in ipso, secundum ipsum, id est secundum Deum, id est bonum (quis enim adversus se permittit aliquid) quantum verò in homine, secundum motus libertatis ipsius: quis enim non hoc præstat ei, cui semel frui præstat, ut pro anima, & arbitrio suo fruatur? igitur consequens erat, ut Deus succederet à libertate semel concessa homini, id est contineret in semetipso, & præscientiam suam, & potentiam suam, per quas intercessisse potuisset, quominus homo libertate sua malè frui aggressus in periculum laboraretur: si enim intercessisset, & recidisset arbitrij libertatem, quam ratione, & libertate permisit. Igitur Deus nequit dici author mali culpæ, licet dederit homini libertatem, nec impediatur, ne ipsa malè utatur homo, qui peccat, cum hoc non obstante puniat illud. Undè idem Doctor cap. 9. addit. *Ille non habendus est delicti author, qui invenitur interdicator, imo & condemnator. Deus autem condempnat delictum, ut dictum est supra: ideoque nequit esse per concursum suum (quem homini præstat) causa delicti.**

Tertullianus.

Afferunt insuper aliquos Sacra Scripturæ textus, quibus mala tribuuntur Deo, ut iste: *Non est malum in civitate, quod non fecerit Dominus, ut ait Propheta Amos cap. 3. & similes, qui habentur in articulo sequenti, sed eos omitto, quoniam intelligendi sunt de malo poenæ, ut videbimus, & nos hic agimus de malo culpæ contra Florianos, & alios prænominos hæreticos.*

Amos cap. 3.

ARTICULUS XXIV.

Sancit adversus Colluthianos, Deum esse authorem malorum poenæ.

Hæretici in præcedenti articulo impugnati dixerunt, Deum esse authorem omnium malorum, nedum poenæ, sed etiam culpæ; alij verò seu Colluthiani voluerunt Florianorum hæresim repellere; dixerunt enim, Deum non esse authorem, nec causam malorum absolutè, hoc est, crediderunt, nullum malum tam culpæ, quam poenæ, quod in hominibus reperitur, esse à Deo, ac proinde docuerunt, poenæ, afflictiones, mortificationes, & crucces, quas in hac misera vita sustinemus, & meritò patimur, nullo modo provenire à iudicio, aut voluntate Dei, sed à natura, quam credebant esse ex se malam: at in hoc erraverunt, & declinaverunt à veritate, quia licet, Deus non sit author malorum cul-

culpa, ut manifestè probat contra Florianos, & alios hæreticos præcedens articulus, est tamen author ma-

Colluthianorum secta author fuit quidam vir hæreticus nomine Colluthus, natione Egyptius, condicione Presbyter Ecclesiæ Alexandrinæ, Ario coævus, qui vixit sub Constantino Magno Imperatore, & Silvestro Romano Pontifice, circa annum Domini 315. Hic merus Presbyter cum esset, uniusque Ecclesiæ Alexandriæ Rector, aut Parochus, ut observat Philastrius Brixienfis, Episcopalia munia usurpavit, Presbyterosque nonnullos ordinare ausus est, & inter alios Ischyram famosam illum Sancti Athanasii calumniatorem, ut refert Nicephorus lib. 8. & hist. Ecclesiast. cap. 7.

Hujus hæretici, de quo mentionem faciunt Philastrius lib. de hæresibus cap. 31. & D. Augustinus lib. de hæresibus, ad quod vult Deum cap. 65. damnatus fuit in Concilio Alexandrino secundo celebrato anno 319. Præsidente Apostolico legato Osio Cordubensi Episcopo, in quo fuit anathemate percussus ipse Colluthus, qui post hæc condemnationem sese Ariani adiunxit, multaque deinceps tempestates in Ecclesia Dei excitavit, & sectam sibi propriam instituit, quæ tamen zelo, & diligentia Prælatorum, brevi fuit extincta, ut testatur Sanctus Epiphanius heres. 69. ubi ait: & Colluthus quædam perversa docebat, sed non duravit hæresis: nam statim dispersit, quapropter in nullo Concilio, nisi Alexandrino damnata fuit hæc Colluthianorum hæresis, quæ hic impugnanda est autoritate Sacræ Scripturæ & Sanctorum Ecclesiæ Patrum.

Hæc omnia confirmat Divus Athanasius Apolog. 2. ubi ait: Cum Ischyram subrepsissent, quem secum adduxerunt, hominem maximo Presbyterum, tum & si eo nomine hæret quippe ordinatum à Collutho quodam, non vero, sed imaginario Episcopo, qui in Generali Concilio ab Osio, & cæteris Episcopis, qui una aderant, jussu fuit, ut pro presbytero, qualis erat antea, haberet: atque ideo omnes ab illo constitutus in veterem suum ordinem recurrerunt, Ischyram numerandus est. Idem habetur in Epistola Synodica ejusdem Concilii, quam ibidem Sanctus Athanasius refert, ubi de Collutho affirmat ea, quæ supra diximus.

S. I.

Quo firmatur articulus.

PRIMA ratio desumitur ex illo Psal. 7. vers. 13. Nisi converteri fueritis, arcum suum vibrabit, arcum suum tendentis & paravit illum. Indè enim probat Propheta, Deum non semper ita fci, vel minari, sed aliquando effundere iram, & peccatoribus inferre mala, quæ prius comminatus est, ut exponit Bellarmus, quia arcum tendere est vulnerare, vulnerare autem reum, est ei infligere malum poenæ propter maculam culpæ.

Idem suadet ex illo Deuteron. cap. 32. vers. 23. Congregabo super vos mala, & sagittas meas complebo in eis: quo promittitur severa populi ingrati castigatio, quæ est malum poenæ, cuius author est Deus, quem irritavit populus in suis vanitatibus, & de quo scriptum est: non est malum in civitate quod non fecerit Dominus: malum autem quod ex Propheta Amos cap. 3. vers. 6. est in civitate à Domino, nequit esse malum culpæ, ut probat articulus præcedens contra Florianos, necesse est igitur quod sit malum poenæ, ut sunt v. g. miseria, infirmitates, tentationes, persecutiones, diversaque angustie, quæ Deo permittente insurgunt, & peccatoribus dantur in poenam peccati commissi, teste Isaiâ cap. 42. vers. 24. & 25. ingratos sic interrogante: Quis desit in dirptionem Jacob, & Israhel vastationibus? nonne Dominus est qui peccavit? & noluerunt in viis ejus ambulare, & non audierunt legem ejus, & effudit super eum indignationem furoris sui, & sortis bellum, & combussit eum in cineribus, & non cognovit, & succendit eum, & non intellexit. Teste etiam Jeremia cap. 11. ubi sic loquitur: Quam ob rem hæc dicit Dominus deus inducam super eos mala, de quibus vobis non poterunt, & clamabunt ad me, & non exaudiam eos. Quibus manifestè ostenditur, Deum esse causam inductivam malorum poenæ, quam merito patimur in hæc vita, propter peccata, quæ fecimus in Deum, &

Sanctos ejus, quæ Deus sepè punit in hoc Mundo, ut probabitur infra.

Hæc veritas Catholica iterum contra Colluthianos confirmatur ex aliis Sacræ Scripturæ textibus, præsertim ex cap. 32. Exodi vers. 14. ubi Israelitis in adorationem aurei vituli lapsis Deus peccatum ad preces Moysis remisit, quæ quidem remissa per solam suspensionem mali exprimitur. Nam ibidem dicitur: Placatus est Dominus ne faceret malum, quod locutus fuerat adversus populum suum. Profectò illud malum, quod Deus locutus fuerat, non erat malum culpæ, quia à sola mala voluntate procedit, & peccatorem constituit, sed indeque non potest à Divina voluntate procedere, sed est malum poenæ seu punitio, quam prius comminatus fuerat Deus versu 10. dicens ad Moysen: Dimitte me ut irascor furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.

Rursum Jonas Propheta cap. 3. describens Ninivitarum poenitentiam meminit mali, quod Deus misisset illis, si poenitentiam non egissent, ibi enim vers. 10. ait: Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala, & miseratus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat, ut faceret eis, & non fecit: idcirco non naturæ, quæ ex se bona est (scriptum est enim Genes. 2. quod Deus viderat cuncta, quæ fecerat, & erat valde bona) sed Deo tribuenda sunt mala poenæ, seu tribulationes, angustie, mortificationes, & similes actus, quos merito patimur in poenam peccatorum, aut injuriarum, quæ facimus proximo, seu quia peccavimus in fratrem nostrum; Deus enim est, qui mortificat & vivificat, deducit ad inferos, et reducit; ac prout ab ipso Deo sunt tribulationes, mortificationes, angustia, similesque poenæ, quæ inter mala nobis adversantia debite computamus, quamvis ad emendationem, & justificationem nostram ordinentur à Deo, qui eas infligit, ut patet nedum ex variis Sanctorum exemplis, sed etiam ex variis Sacræ Scripturæ, tam veteris, quam novi Testamenti locis, quibus hæc veritas nobis aperte manifestatur.

Idem sentiunt Sancti Patres, qui unanimiter tenent, afflictiones, tribulationes, & alia similia incommoda, quæ patimur, & quæ dicimus mala, provenire à Deo tanquam à Judice, qui sepè in hac vita mortali delicta nostra punit, ut testatur Psalmista dicens: Bonum mihi, quia humiliasti me Psal. 118. vers. 71. vel tanquam à patre volente nos à malo culpæ, seu peccato removere, & ad veritatis agnitionem adducere, ut inquit Sanctus Augustinus, lib. contra Adimantem Manicheum cap. 26. ubi exponens hæc verba Prophete Amos, cap. 3. Si eris malum in civitate, quod non fecerit Dominus & illud Isaiâ cap. 45. Ego Dominus creans malum, habet: malum hoc loco non peccatum, sed poena intelligenda est. Duplitem enim appellatur malum, unum, quod homo facit, alterum, quod patitur, poena. De poenis ergo loquebatur Propheta cum hoc diceret: Avaritia enim Providentia cuncta moderante et gubernante, ita homo mala facit, quod vult, ut mala patitur quod non vult: ita ergo Deus malum facit, quod non ipsi Deo malum est, sed eis in quos vindicatur, et ideo non est contrarium, quod Adamantus obicit, dixisse Dominum: arbor bona bonos fructus facit, mala autem arbor malos fructus; quamvis enim malum sit gehennæ damnatio, justitia tamen Dei bona est. Quis fructus est ex arbore bona. His si quidem verbis sanctus Augustinus evidenter demonstrat, malum poenæ non esse indignum justitiæ Dei, nec Sanctitati ejus, & per consequens hallucinantur hæretici nolentes, Deum esse hujus mali auctorem.

S. II.

Refutat Colluthi rationem.

COLLUTHIANORUM ratio est; quia Deus est Pater, & Pater omnium summè bonus, & inquit miseris, nolens mortem impij, sed magis ut convertatur & vivat, nihil odit eorum, quæ fecit, portat omnia verba virtutis sue. Ex illa bonitate, & clementia concludunt, Deum nullum malum posse nobis infligere, quoniam à bono principio nihil nisi bonum procedit.

Porro hæc ratio Colluthi est prorsus nulla; nam Justitia, quæ Deus punit nos in hac vita, bonitati ipsius minime nocet, quoniam Deus bonus non efficit, nisi justus esset: justitia quidem est tutela bonitatis, ut notat

Malum non est culpa à sola mala voluntate procedit.

D. Aug.

Lutherus.

Colluthus

Concilio Alexandrino

D. Athanasius

Psal. 7.

Isai. 42.

Tertullianus; idcirco dum Deus flagellat, castigat, & punit peccatores in hoc mundo, non officit bonitati suæ, nec potest dici malus quamvis ab ipso Deo procedat poena, aut punitio, quam inter mala computamus, & ut rem malam conspicimus; nam uniusquique perfectè nocet, quod dum Deus noceat bonitati suæ, est necessarium, quod dum infligit hujusmodi mala, malum intendat, sed Deus tunc, scilicet dum punit peccatorem, & delinquentem, non intendit malum, quoniam ordinat flagella, tribulationes, & poenas ad nostram emendationem, & justificationem, ut insignuat David Psal. 118. dicens: Bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas, ideoque non est minus bonus, Pastor, & Pater, homines deviantes castigando, & puniendo reos, quam præmiando eos, qui bona egerunt.

Undè D. Augustinus lib. de prædest. & gratia cap. 15. relatus in Can. Nabuchodonosor, 23. quæst. 4. volens offendere, intentionem Dei peccata nostra in hoc Mundo punientis non esse nobis malam, imò salutarem, & dum nobis aliter accidit, hoc non à Deo, sed à nobis provenire, affirmat occulto Dei judicio Malos obdurari flagellis, & Bonos emendari, his verbis:

Nabuchodonosor poenitentiam meruit fructuosam, nonne post innumeras impietates flagellatus, poenituit, & regnum, quod perdidit, rursum accepit: Pharaon autem ipse flagellis est ad durior effectus, & perierit: hic mihi rationem reddat, qui divinum Consilium minime alto, sapientique corde dijudicat, cur medicamentum unius Medici manu factum, alii ad interitum, alii ad vitam, alii odor mortis in mortem, quantum ad naturam ambo homines erant; quantum ad dignitatem ambo Reges; quantum ad causam ambo captivum populum Dei possidebant; quantum ad poenam ambo flagellis elementer admoniti: quid ergo fines eorum fecit esse diversos, nisi quod unus manum Dei sentiens in reprobatione propriæ iniquitatis ingenuit, alter libero contra Dei misericordissimam clementiam pugnavit arbitrio? Ex quibus verbis sequitur, quod si punitiones male sint, & in linea malorum habeant locum, ut voluit Colluthus, hoc non ab ipsis, nec à Deo, qui nos percussit, sed ab earumdem malo & iniquo afflictionum usu proveniat; percipientis enim animus est sanctificatio nostra, dum castigatur, nedum punit peccata commissa, sed etiam intendit nos à peccatis committendis præservare, ut notat idem Augustinus, dicens quod multi ægrotant in lecto innocentes, qui si sani fiant, procedunt ad scelera committenda, & in lecto detestantur peccata præterita, cum proposito non peccandi de cætero, ut ad veram emendationem necessariò requirunt.

Itaque si Colluthiani velint, quod afflictiones, & flagella, miseria, & calamitates, quibus repletur vita nostra, ut testatur Job, sint in linea mali, non debent tamen velle, quod sint à natura, tanquam à principio malo ex se, cum sint bona, atque fructuosa dona nobis misericorditer concessa, sed à Deo; qui inde valeant inferre, ipsum Deum non esse bonum, cum hujusmodi mala, de quibus hic agit contra ipsos Colluthianos, sint dona misericordiae, & amoris Dei, qui castigat quos amat, & conformes facit imagini Filii sui, seu Jesu Christi Crucifixi, eos, quos prædestinat: scriptum est enim, electos transiisse per ignem, & aquam, & multos passos fuisse labores, Deo sic disponente, ut educerentur in refrigerium.

ARTICULUS XXV.

Definit contra Jansenistas, Deum non præcipere impossibilia.

QUAMVIS Deus sit justus, & ejus onus leve, Matth. cap. 11. vers. ult. & universæ viæ ejus misericordia, & veritas, Psal. 24. vers. 10. tamen modò non desunt hæretici, qui contradicunt, seu qui volunt præcepta ejus esse impossibilia. Lutherus, (de quo alibi erit sermo) tempore Maximiliani Imperatoris, & Leonis X. summi Pontificis, inter plures errores docuit circa annum Domini 1517. Deum nobis præcepisse plura servari impossibilia, idque ut probet, exemplum profert de duobus præceptis Decalogi, nimirum de præcepto dilectionis Dei, & de præcepto de non concupiscendo. Hæc enim duo (inquit) non possunt in hac vita servari

etiam ab homine justo. In hoc secuti sunt eum Sectarii omnes, seu Lutherani, qui licet in aliis Magistris erroribus discrepent, in isto tamen conveniunt. Quidam, non tanquam impossibilia, sed tanquam inutilia, & asseriebant, legem Dei esse prorsus inutilem, quapropter nuncupati sunt Antinomi, id est, viri legi divinæ contrarii, quamvis suborti sint ex quodam Lutheranos, scilicet ex Joanne Islebio, Lutheri Discipulo. Hæc hæresis ortum habet à Prolomeo Gnostico Valentini discipulo, qui ut habet Epiphanius heresi 33. & D. Augustinus heresi 13. docuit in secundo seculo, Deum impossibilia præcepisse, præsertim in individuo coniugii vinculo.

Eundem errorem postea docuit Joannes Calvinus, natus anno Domini 1519. die decima Julii, Patre Gerardo Cavino; quem impium hominem fuisse, & in Deum maximè blasphemum, præcipui aliquo Civis Noviodunenses testati sunt, ut referunt plures, qui vitam, gesta, & mortem Calvini scripserunt. Conviçtus fuit ipse impietatis Calvinus de variis criminibus, & præsertim de crimine Sodomitico, & ad combustionem damnatus. Porro hanc ignominiam ferre nolens, quamvis pluribus sceleribus esset oneratus, Germaniam perit, & ibi prælo dedit suas erroneas opiniones, quas hauserat à Melchiore Volmaro Lutheri discipulo. Inde ad Italiam perrexit, undè rediens, Geneva veniit, ubi Guillelmum Farelum cum Petro Vireto prædicantem invenit, sed illic exire justus fuit; & Basileam, deinde Argentoram se conferre coactus, ibi Idellertam de Bura sibi matrimonio copulavit, quæ vivis discessa, remanet viduus usque ad mortem, quæ fuit Geneva anno 1564. Hæc autem mors infelicitissima fuit: de ipso enim Hieronymus Borsensis inquit: Joannes Calvinus horrendis morbis gravatus, vermibus consumptus, Damonibus invocatis, exspiravit.

Janseniani, sive Jansenistæ (sua illi, qui nostris temporibus quinque propositiones de libro cui titulus est: Augustinus Cornelii Jansenii Episcopi Xpianensis, excerptas propugnabant) sunt ejusdem erroris defensores, quoniam inter has propositiones, reperitur ista: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus servanda sunt, quæ habent, vires, sunt impossibilia, deesse quoque illis gratia, quæ possibilia sunt. Ità referunt plures Scriptores fide digni (licet nonnulli contentur prædictum Jansenium ab hac opinione alienum, ostendere) Boyvinus noster, Petrus Annatus Congregationis Doctrinæ Christianæ, Ludovicus Bancel Dominicanus, qui in brevi Theologia Thomistica cursu tom. 3. tract. 4. quæst. 3. art. 2. §. 2. asserit, Jansenium formaliter, & expressè hunc errorem docuisse, & ejusdem Jansenii verba asserit, ex lib. de gratia Christi Salvatoris cap. 3. Hæc igitur omnia planissime, plenissimeque demonstrant, nihil esse in Sancti Augustini doctrina certius, ac fundatius, quam esse præcepta quadam, quæ hominibus excacatis, obduratis, sed fidelibus quoque, & justis, volentibus et conantibus secundum præsentem, quæ habent, vires, sunt impossibilia: deesse quoque gratiam, quæ sunt possibilia. Hoc enim Sancti Petri exemplo, aliisque multis quotidè manifestum esse, qui tentantur ultra quam possunt sustinere. Idem statuunt de Jansenio alii quam plurimi.

De his quinque propositionibus rogata Sancta Sedes, ut definiret, quid de his tenendum esset; tandem post exactam, & diligentem accuratam examinis indaginem, Innocentius X. Summus Pontifex specialem constitutionem edidit die ultima Maii 1653. quæ incipit: Cum occasione, qua ita damnatur, & singulari singularè innumerantur nota propositiones illæ, ut prima, quæ est ea, de qua agitur, dicatur, & declaretur impia, temeraria, blasphemica, Anathemate damnata, & hæretica. Hæc constitutio Innocentii X. confirmata postea & approbata fuit die 16. Octobris 1656. ab Alexandro VII. Summo Pontifice, Constitutione, quæ incipit: Ad sanctam. Uerique summi Pontificis, Innocentii, & Alexandri Constitutionem refert noster Eminentissimus Cardinalis Laurea in Epitom. Can. verbo, præcepta, quoniam statim fuit recepta ubique in tota Ecclesia per orbem diffusa, & in corpore ubique in tota Ecclesia per orbem diffusa, & in corpore ubique in tota Ecclesia per orbem diffusa, & in corpore ubique in tota Ecclesia per orbem diffusa.

Tandem Clemens XI. feliciter juris haberi meruit. Tandem Clemens XI. feliciter regnans; requiruntibus variis Episcopis, præsertim Regni Galliarum, specialem edidit constitutionem 17. Kalendas Augusti, abni

Antinomi.

Calvinus.

Condemnatio Jansenii.

705, quæ incipit: Vineæ Domini Sabaorb, qua confirmat Constitutiones Innocentii X. & Alexandri VII. Declarat insuper, prædictas quinque propositiones Jan- senianas esse, sicut prius declaratum fuerat.

S. I.

Afferit Concilia, quæ hanc hæresim damnant.

Conci- lium So- nonense. Mogun- tium. Arausi- canum.

Triden- tinum.

Hæreticos asserentes præcepta Dei esse impossi- bilia damnant Concilia, Senonense cap. 7. celebra- tum sub Clemente VII. anno 1528. & Moguntinum IV. cap. 9. teste eodem Laureæ Cardinali Sanctæ Ro- manæ Ecclesiæ. Horum Conciliorum decisio facta fuit, juxta quoddam decretum datum anno 529. in Concilio Arausicano secundo Can. 25. parte 3. ubi sic legitur: Hoc etiam secundum Catholicam fidem credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxi- liante, & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint, & de- bent, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Tandem præcepta Dei esse possibilia, fuit definitum contra Lu- therum in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 11. cujus ver- ba sunt hæc: Nemo autem, quantumvis iustificatus, liberum se esse ab observatione mandatorum putare debet; nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita vocari, Dei præcepta homini iustificato ad observandum esse impossibilia; nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod potest, & petere quod non potest, & adjuvat, ut possit, & Can. 8. ejusdem sessionis ait: Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam iustificato, & sub gratia constituto, esse ad observandum impossibilia, Anathema sit.

S. II.

Probat veritatem articuli, & solvit rationes contrarias.

Matth. cap. 11.

Præcepta Dei sunt iusta.

Vega.

Eandem fidei veritatem demonstrat Christus Do- minus, Matth. 11. dicens: Tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & iniquitatis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, & onus meum leve. Ubi per omnes Expositores intelli- gitur, præcepta, quæ sunt in Decalogo, & in Evange- lio, seu omnia ea, quæ tenemur observare, Deo, aut Christo mandante. Si autem jugum illud esset impor- tabile, & præcepta Dei essent impossibilia, & etiam adjuvante Dei gratia, ut voluerit hæretici, quomodo Christus dicere posset: Tollite jugum meum super vos &c. hoc est observate mandata mea, aut subicite vos legi meæ, præcepta, quæ præcipio vobis, & quæ vobis impono, gratia non sunt, & similia, quæ suadent nos posse Dei gra- tia adjuvante temperare divinis mandatis, quæ Chris- tus nobis significavit, nedum verbo, sed etiam exem- plo: caput enim Jesus facere & docere. Unde cum Christus nequeat mentiri, nec nos decipere, tenemur dicere, quod Deus non præcipit impossibilia, sed perfecta, ut testatur D. Hieronymus lib. 1. in Matth. cap. 5.

Nec patitur Deus nos tentari supra id, quod possu- mus, sed facit etiam cum tentatione proventum, ut possimus sustinere, ut sancit Apostolus 1. ad Corinth. cap. 10. alloquens omnes fideles, qui erant Corinthi, ut intelligamus, quod si velimus, non sinet nos tenta- ri, neque onerari supra vires nostras, & quod possu- mus Deo juvante contentiones, rixas, ebrietates, & cætera vicia nobis prohibita legibus, vitare: hoc est, quod possumus mandata observare. Nam si impossibi- lia essent, & teneremur observare ea, injusta esset hæc obligatio, & nobis injustè imposita, quia nemo ad impos- sibile tenetur, & nullus peccator posset puniri, cum nullus esset in culpa, ut suadet ratio: ita tradit Vega in expositione Concilii Trident. lib. 11. cap. 13. dicens: Ipsum lumen naturale nobis à Deo inditum, ipsa scintilla ra- tionis, mentibus nostris impressa, ipsa natura vis, & consien- tia satis nobis esse possit ad expugnandum hunc errorem: qua nunquam fuit unquam gens tam barbata, quis hominum tam stolidus, & stupidus, ut putaret se in culpa esse, aut in cri- mine propter ea, quæ vitare non possent? quis etiam tam durus fuit unquam, tam crudelis, tam immanis, ab omni humani- tate alienus tyrannus, ut ea suis subditis imperaverit, vel ab eis exegerit, quæ præstari ab ipsis non poterant? Præterea ut quis sit reus & dignus pœna inobedientibus debita, ne- cesse est, quod potuerit facere id, quod omisit, & spon- tē noluerit facere illud; quod de nullo homine verifi-

carj posset, si mandata Dei impossibilia essent; cum ad impossibile nemo obligetur, & nullus possit esse reus in omissione rei impossibilis, quoniam hæc ommissio non est propriè libera.

Hæretici respondent, quod licet homo sit impo- tens, & nequeat vitare inobservantiam præceptorum Dei impossibilium, est tamen culpabilis, quia hæc in- potentia est pœna peccati originalis, hominique lapsio voluntaria, saltem voluntate capitis, cujusque pœnam pa- peccati participes, ac rei sumus, cujusque pœnam pa- timur abque ulla injustitia, quoniam Deus est justus, & rectum est judicium ejus.

Respondeo, hanc instantiam non solvere argumen- tum, quia semper subsistit ratio. Nam si servus sua culpa in foveam caderet, seque impotentem redderet ad prosequendum iter, certò reus esset impotentia sua, sed (supposita hac impotentia (quam vis voluntariè, & rati- onabiliter contracta) durum esset, & contrà ratio- nem, ipsi præcipere prosecutionem itineris, quoniam Legislator, aut Judex, tunc præcipere impotenti re- duplicativè, id est impotenti, ut impotenti, & vel- let ab eo fieri id, quod facere non potest, quod est inju- stum; ergo non obstante hæreticorum instantia homo non observans mandata puniretur, & esset in crimine propter ea, quæ vitare non posset, si præcepta Dei essent omnino impossibilia, & per consequens hæc pu- nitio esset injusta, cum nullam supponeret in homine punito culpam.

Deinde homo factus impotens peccato Adami ad ob- servanda præcepta Dei, sanatur, id est, fit potens per gratiam, quam Deus illi confert. ut ad finem suum perveniat: ergo potest servare eadem mandata, & si non posset ea servare, non esset reus, nec negligens, nec posset puniri, non præstando id, quod perdidit Adam, aut quod ipse perdidit in Adamo, cum non sit amplius in sua potestate, quod verum esse probatur hoc exemplo. Paulus erat dives, & poterat, imò ex præ- cepto debebat dare eleemosynam pauperibus, sed fa- ctus est inops sua culpa, & voluntariè, non ne durum est inops sua culpa, & voluntariè, non ne durum est, & contra justitiam obligare eum ad dandam elee- mosynam pauperibus, cum nemo det quod non habet; certò præceptum, quod obligat eum, non obligat eum amplius; ita similiter Deus esset injustus, si præcipere nobis dilectionem inimicorum, continentiam &c. quæ non sunt in nostra potestate, culpa Adami Patris no- stri, qui juxta hæreticos perdidit pro se, & pro nobis potentiam observandi præcepta; sed hoc non est di- cendum de Deo, cum de homine dici non possit, ut monet D. Thomas 2. sentent. dist. 28. quæst. 1. art. 4. ubi ait: Deus non est magis crudelis, quàm homo; sed homi- ni imputatur ad crudelitatem, si obliget aliquem per præceptum ad id, quod implere non possit; ergo hoc de Deo nullate- nus est dicendum.

Unde Deus omnium hominum excusationem præ- venire volens, & eos docere, quod dum eis præcipit aliquid, gratiam simul etiam confert, per quam, teste Apostolo dicente; omnia possum in eo qui me confortat, sunt potentes ad observanda mandata, si velint, ita ut præ- ceptum non sit supra, nec ultra, sed juxta, & infra nos, ut exponit Lyranus. Deuteronom. cap. 30. vers. 11. & sequentibus ait: Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in celo situm, ut possit dicere: quis nostrum valet ad coelum ascendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus atque eperere compleamus? neque trans mare positum, ut causeris & dicas: quis ex nobis poterit transfratere mare, & illud ad nos usque deferre, ut possimus audire & facere quod præceptum est? sed juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum; in- de enim constat, inobservantiam mandatorum, aut transgressionem eorum, quæ nobis præcipiuntur in le- gè, sive Mosaica, sive Evangelica, non esse à Deo præcipiente impossibilia: (sic enim non esset inobe- dientia, nec transgressio) neque ab ipsis mandatis, sed ab homine, ut evidenter patebit ponderanti hæc ulti- ma verba, ut facias illum, quæ non indicant tantum, hominem posse facere illum, utpotè sermonem Dei, sed etiam declarat, quod est in sua potestate illum fa- cere si velit, cum nihil deficiat homini ad servanda actu mandata Dei, ut sancit Sacra Synodus Arausica- na secunda supra citata.

Nec

Nec valet dicere cum hæreticis, hæc verba Deute- rononii respicere hominem innocentem, cui manda- ta possibilia erant, non verò hominem lapsum, cui in pœnam peccati originalis mandata facta sunt impossi- bilia, non valet inquam. Ratio nostra est; tum quia ibi Deus loquitur populo Judaico, qui non erat inno- cens; tum quia non loquitur utendo terminis de præ- rito, ne crederent, mandatum fuisse datum in statu In- nocentiæ, sed loquitur utendo terminis de presenti, ut videamus, mandatum, quod præcepit nobis Deus, non esse supra nos gratia Christi adjuvos: tum quia non lo- quebatur tantum hominibus præsentibus, sed etiam futuris.

Insuper Christus alloquens quemdam Adolecentem postulantem medium pro salute æterna consequenda, respondit: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata: per hæc autem mandata intelligebat ea, de quibus loquitur Moyses in Deuteronomio, quoniam Christus non veni- nit solvere legem Moysis, sed eam adimplere: ideoque non respiciunt tantum hominem innocentem, præsentem lapsum, Dei auxilio adjuvum: auxilium illud, quod ex hæreticis datur etiam lapsis, datur illis, ut à pec- cato resurgant, & ne peccent impostum, ac proin- de ut observent mandata Dei; cum non observare ea; Dei est sit peccare; igitur non sunt impossibilia, quia ex illa impossibilitate sequeretur impossibilitas obtinendi au- xilium, quod cum datur propter finem, impossibile fit ex impossibilitate finis.

Obser- vatio manda- torum Dei est sit peccare; igitur non sunt impossibilia, quia ex illa impossibilitate sequeretur impossibilitas obtinendi au- xilium, quod cum datur propter finem, impossibile fit ex impossibilitate finis.

Plures sunt cõ- ditioes legis.

D. Tho- mas.

Gratia Dei con- fertur nos ad obser- vanda mandata

D. Tho- mas.

eius negligentia est, quod gratiam non habet, per quam potest servare mandata.

Tandem præcepta Dei non esse hominibus impossi- bilia manifestè probat foedus sanctum inter Deum præ- cipientem, & populum Israeliticum, obsequium, & obedientiam promittentem: legimus enim Exod. 24. vers. 3. Venit ergo Moyses, & narravit plebi omnia verba Do- mini argue judicis responditque omnis populus una voce omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus, ex quo sequitur, mandata Dei esse possibilia, & ut talia nota fuisse ab Israelitis. Porrò si nolint hæretici Israelitarum testi- monio convinci, ex eo quod aliud sit promittere, & aliud facere, convictos tamen se dicent, si constet ali- quem hominem divina gratia adjuvum observasse ea, cum ex universa Philosophia de actu ad potentiam valeat consequentia, ita ut verum sit dicere, quod non sunt impossibilia in statu naturæ lapsæ, si aliquis post lapsum Adæ observaverit ea, ut de facto ea observasse constat. Legimus enim Matth. cap. 19. vers. 16. & se- quentibus de quodam Adolecente, qui omnia se ser- vasse præcepta dicebat: Et ecce unus accedens ait illi: Ad- gesser bone quid boni faciam ut habeam vitam æternam? qui di- xit eis: quid me interrogas de bono? unus est bonus, Deus; si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Dixit illi: quæ? Jesus autem dixit: non homicidium facies: non adulterabis: non facies furum: non falsum testimonium dices: honora patrem tuum, & matrem tuam: & diliges proximum tuum, sicut te ipsum. Dixit illi Adolecens: omnia hæc custodivi à juvenute mea, quid adhuc mihi desit? ait illi Jesus, si vis perfectus esse, ven- de, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo, & veni, & sequere me.

Indè duo sequuntur principia certissima: primum est, præcepta Dei non esse ex se ipsis, nec voluntate Dei impossibilia, cum ad impossibile nulla sit potentia: se- cundum est, observantiam mandatorum Dei esse in no- stra potestate, mediante gratiæ auxilio. Christus enim dixit huic Adolecenti: Si vis ad vitam ingredi, serva man- data. Quæ verba insinuant, vitam æternam dependere ab observantia mandatorum, hancque observantiam dependere à nobis, præmissio divi gratiæ auxilio, alias Christus non ei dixisset si vis, sed si potes, vel si vult, quoniam per hanc responsionem voluit ibi aperire viam salutis, & demonstrare media à quibus dependet consecutio ejus. Tandem adolecens his verbis: omnia hæc custodivi à juven- tute mea suadet, mandata Dei fuisse observata ab aliquo.

Habemus aliud hujus possibilitatis testimonium in persona Abraham, de quo dicit Genes. 26. vers. 5. Eo quod obediit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta mea, & man- data mea, & ceremonias, legesque observaverit: igitur man- data Dei non sunt impossibilia, cum certi scimus testi- monio divino, Abrahamum observasse ea, non propriis vi- ribus, sed mediâte gratia, quam Deus dat omnibus, quæ præceptis suis ligat, dum vult, quod ea adimpleant, aut dum se offert occasio adimplendi hujusmodi præcepta.

Aliud proponerem exemplum, quod esset de beatis, qui certò mandata Dei custodierunt in vita, cum neces- se sit servare illa pro assequenda beatitudine, ut constat ex dictis supra, & constabit ex dicendis in secundo libro contra Lutheranos, & alios asserentes opera justorum esse peccata; sed hæretici illud reicerent, quoniam credunt, Deum non imputare hominibus mandatorum transgressionem, quamvis mala sit, quia (inquunt) pec- cata reguntur per justitiam Christi, per quam extrinse- cè denominamur justi (ut videbimus & impugnabimus in proprio loco) indeque concludunt, Beatos esse verè beatos, quin servaverint Dei mandata, quoniam im- possibilia sunt hominibus etiam habentibus gratiam: at exempla adducta de populo Israelitico obedientiam promittente Moyfi intimanti mandata Dei, de Abra- hamo, & de Adolecente reicere non possunt: quia Lutherani, Calvinistæ, Janenistæ, & alii Novatores recipiunt Genesim, aliosque Libros Moysis, & Evan- gelia, sicque tenentur fateri, Adolecentem illum, & Abrahamum fuisse veros Dei mandatorum observato- res, & populum Israeliticum rectè promississe hujusmo- di mandatorum observantiam. His exemplis adden- dum est aliud, quod est de David, de quo Deus Jero- boam alloquens 3. Reg. cap. 14. vers. 8. ait: Non fuisse, sicut servus meus David, qui custodivit mandata mea.

Dicent hæretici, observantiam illam non esse de-

duobus præceptis præcipuis, nimirum de præcepto diligendi Deum ex toto corde, & de præcepto de non concupiscendo, quæ Lutherus reservat, tanquam omnino impossibilia homini, quamvis adjuvo Dei gratia, sed de aliis scilicet de isto, non occidēs &c.

Non valet hæc responsio prorsusque indebita est hæc duorum præceptorum reservatio; tum quia inter præcepta, quæ se observatum promiserat Moyse Populo Israelitico, reperiuntur hæc duo (quæ Lutherus reservat velur impossibilia) ut evidenter constat ex eodem lib. Exodi cap. 22. 23. 24. tum quia Adolefcens declarat Christo, se servasse omnia mandata, & Deus loco citato dicit de Propheta Regio. David, qui custodiit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens, quod placitum est in conspectu meo. Indè enim constat, quod David dilexit Deum ex toto corde, quoniam sequi Deum in toto corde, est amare illum ex toto corde: unde Christus, Joan. 8. inquit, vers. 12. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ, id est, non erit in peccato, sed in charitate. quæ est amor Dei, & habebit vitam æternam, quæ in Scriptura Sacra dicitur lumen: quare Ecclesia ad Martyrem dirigit eadem verba D. Joan. Evang. quia in martyrio Deus diligitur super omnia, quippe martyrium est maxima Charitatis signum, ut infert. D. Thomas ex illo Joan. cap. 15.

Qui Deum amat ex toto corde, legem ejus observat.

D. Thomas.

Majorem Charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Magdalena etiam adimplevit præceptum de Deo diligendo, teste Christo Domino dicente de hac ipsa muliere: Dilexit multum, Luc. 7. vers. 47. Idem colligit plures interpretes ex illo Matth. cap. 26. vers. 10. Sciens autem Jesus, ait illis, quid malestis estis huic mulieri? bonum opus operata est in me. Apostoli etiam dilexerunt Deum. Quantum ad aliud præceptum de non concupiscendo, fuit etiam observatum à Sanctis Virginibus, & aliis castitatis amatoribus, quorum unum assigno, nimirum Joseph, qui ex Genesi 39. vers. 1. erat vir in cunctis prosperè agens.

Hæretici dicunt, istud præceptum: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, nos obligare ad amandum Deum tantum, ita ut violentur, si aliquid præter Deum diligatur: sed (inquiunt) impossibile est non amare aliquid præter Deum, ut unicuique probat experientia, aut propria conscientia: ergo nullus est, qui illud observaverit; cum nullus sit, qui aliquid aliud præter Deum non amaverit.

Deum perfectè amantem super omnia cum amantem.

Respondet, argumentum illud esse falsissimum, & ex pura malitia procedere, quia ille diligit Deum ex toto corde, & juxta tenorem præcepti: diliges Deum tuum &c. qui amat Deum plusquam creaturas, qui nihil à Deo prohibuit, aut repugnans præceptis Dei, amat, & qui Deum diligendo, cætera mandata servat, alioquin non dixisset idem Deus: Diliges proximum tuum. Nec Christus dixisset Discipulis suis: Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem. In hoc cognoscet omnes, quod Discipuli mei estis: igitur istud præceptum non violatur ab eo, qui amat aliquid præter Deum, sed qui amat illud plusquam Deum: nam Christus, Matth. cap. 10. vers. 37. non dicit: qui amat patrem, aut matrem, non est me dignus, sed ait: qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus, & qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus.

D. Gregorius.

Tandem Deus dilectionem suam nobis commendans nihil aliud videtur à nobis exigere, quam mandatorum suorum observantiam; amatur enim ab illo, qui ejus mandata custodit, ut notat noster doctissimus Alphonsus à Castro, idque probat ex illo Joan. 5. Si quis diligit me, serva mandata mea, Epist. 1. cap. 5. Hæc est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus, neque aliud signum indicat idem Apostolus pro adimplendo eodem præcepto de dilectione Dei, ut constat ex his verbis præcedentibus: in hoc cognoscimus, quoniam diligimus nos Dei, cum Deum diligamus, & mandata ejus faciamus. Quæ verba exponens D. Gregorius homil. 30. ait: Verè diligimus, si ad mandata ipsius à nobis nos voluptatibus coartamus: ergo Deum perfectè diligit, qui non amat aliquid eorum, quæ repugnant divinis præceptis, & custodit cætera mandata, licet diligit proximum, parentes, amicos, &c. teste Joanne cap. 14. vers. 15. Si diligitis me, mandata mea servate, & vers. 24. qui non diligit me, sermones meos non servat. Hoc enim evidenter demonstrat, præ-

ceptum de Deo diligendo non excludere alia, inter quæ est unum de diligendo proximo. Tot textus adduco, ut agnoscant hæretici, hoc præceptum de Deo diligendo non consistere in dilectione solius Dei, ita ut illicitum sit amare aliquid præter Deum, sed in observantia omnium præceptorum, quorum nullum prohibet dilectionem proximi, cum constat de hac re dari formale præceptum, & Christum dixisse Joan. 15. vers. 12. Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexisti vos, & Matth. 5. vers. 44. diligite inimicos vestros.

Constat insuper, Christum Dominum dilexisse nos, & inter Apostolos plus dilexisse Joannem, quam alios; est enim discipulus ille, quem diligebat Jesus. Igitur anima Christi diligebat Deum, & nos, & tamen hoc præceptum adimplebat, quoniam Deum diligebat super nos. Præterea scriptum est, quod homo relinquat patrem, ac matrem, & adhærebit uxori suæ. Hinc est, quod Paulus ad Ephes. cap. 5. vers. 27. ait: Viri diligite uxores vestras, qui tamen velit eos dispensare in præcepto isto: Diliges Deum tuum ex toto corde tuo; idcirco illud præceptum non excludit quocumque amorem creaturarum.

Circa præceptum de non concupiscendo, Lutherus, ut probet illud impossibile, & nullum hominem teneri ex præcepto divino ad servandam continentiam, hoc utitur argumento: Deus per hoc mandatum, non concupiscite, non solum prohibet actus venereos, sed etiam prohibet carnis concupiscentiam, aut concupiscere, ut naturalis termini significatio demonstrat. Hæc autem concupiscentia (inquit) est in omnibus (si Christus & Matrem ejus excipias) estque inseparabilis ab homine, quia caro est, & caro continuè militat adversus spiritum: ergo est impossibile, quod homo servet continentiam; cum in ipso habitet concupiscentia, quæ est peccatum contra præceptum: Non concupiscite.

Respondet præceptum non concupiscite non prohibere concupiscentiam carnis, quæ cum remaneat in nobis post susceptionem baptismi, ut sancit Tridentinum sess. 5. in decreto de peccato originali, nequit prohiberi, nec potest nobis præcipi ejus fuga, sed prohibere carnis interiorum affectum voluntatis: interior autem voluntatis affectus carnis merito prohibetur, quia ab homine potest (adjuvante Dei gratia) impediri, ut docet eadem Synodus loco citato. Juxta communem Theologorum sententiam hæc concupiscentia non est formaliter, nec proprie peccatum, ut declarant Patres Tridentini, his verbis: Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus, peccatum appellat, sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè est propriè in venatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinans: ergo præceptum, non concupiscite, non prohibet concupiscentiam, seu fomitem peccati, sed solum id, ad quod inclinatur, & quod homo potest vitare in materia carnis, acque libidinis; quod si non impeditur hujusmodi affectus, certò violatur præceptum, & peccat; atqui homo non potest vitare concupiscentiam, seu fomitem peccati, nec damnari, quamvis moriatur in illa concupiscentia; alioquin Deus non esset justus, nec bonus, quod est falsum: nam, inquit D. Augustinus scilicet. 8. de tempore; impossibile aliquid imperare non potuit, qui justus est, nec damnaturus hominem, qui pius est: igitur non prohibet concupiscentiam illam, quæ est in omnibus, sed solum voluntatis affectus circa carnem, qui cum extra matrimonium sint illiciti, ac peccaminosi, prohiberi possunt, & vinci ab omnibus gratia Dei adjutis.

Præceptum de continentia servanda est possibile.

D. Augustinus.

Undè D. Augustinus serm. 249. de tempore, qui est de castitate & munditia, ait: Nemo dicat à fornicatione se custodire non posse: fidelis est enim Deus, dicit Apostolus, qui non permittit nos tentari supra id, quod portare possumus, sed faciet cum tentatione proventum; talis unicuique homini tentatio datur, sive in carnis desiderio, sive in ambitione seculi, vel etiam in quacumque tentationis malitia, qualem aut cum laude vincere, aut cum opprobrio succumbere poterit. Si hæc verba D. Augustini ponderarent Lutherani, Calvinistæ, Jansenistæ, alique Novatores, faterentur, præceptum de castitate servanda, aut de non concupiscendo, posse servari ab omnibus, sicut alia præcepta juxta mentem D. Augustini: etenim hæc verba posteriora, qualem, id est, tentatio-

tionem carnis aut cum laude vincere, aut cum opprobrio succumbere poterit, denotant hominem viribus suis gratia adjuvum posse vincere, qui cum laude vicit, pugnavit, quoniam scriptum est: Non coronabitur nisi qui legitime certaverit, & qui cum opprobrio succubuit, non pugnavit saltem in quantum potuit, & debuit, alioquin non succubisset cum opprobrio.

Tridentinum.

Ejusdem præcepti observantia possibilitas, seu hominem posse esse continentem, Deo adjuvante, suadet ex Tridentino sess. 24. Canon. 9. Si quis dixerit, Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemniter præfessos, posse matrimonium contrahere, contrariumque validum esse, non obstante Lego Ecclesiastica, vel voto, & oppositum nihil aliud esse, quam damnare matrimonium, postquam omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam voverint, habere donum, anathema sit: cum Deus id velle potenterius non deegerit, nec pariatum nisi supra id, quod possumus, tentari. His siquidem verbis liquidò constat, continentiam esse materiam voti, ac proinde possibilem, quia votum nequit esse de re impossibili.

D. Thomas.

Nec valet dicere cum Lutheranis, vovere continentiam esse vovere rem, quæ non est in nostra potestate, seu extinctionem concupiscentiæ; non valet inquam, quia ut jam dixi cum Tridentino, concupiscentia non est peccatum illud, quod opponitur actui, aut virtuti continentiæ, aut castitatis. Nam, inquit D. Thomas part. 2. quæst. 80. artic. 3. concupiscentia carnis contra spiritum, quando ratio ei actualiter resistit, non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis, ideo merito coronabitur, qui legitime certaverit, & quilibet homo potest auxiliante gratia certare, & vincere tentationes.

Insurgunt iterum hæretici: quod opponitur legi & dictamini rationis est peccatum; sed concupiscentia est lex illa, quæ legemistis nostræ repugnat, ut Expositores inferunt ex illo ad Rom. cap. 7. Sentio in membris meis aliam legem repugnantem legi mentis meæ: igitur concupiscentia, quæ semper, & necessarè est in nobis, est verè ac propriè peccatum carnis, vetitum hoc præcepto, non concupiscite, quod non est in nostra potestate, ut probat hoc testimonium Apostoli. Jam non ego operor illud, sed quod habitat in meo peccatum.

Concupiscentia non est formaliter peccatum.

Respondet, concupiscentiam opponi legi & dictamini rationis casualiter tantum, scilicet quatenus inclinatur ad malum à lege, & ratione prohibitum, non verò formaliter, ita ut sit ex se peccatum, seu malum illud, quod lex & rationis dictamen prohibent: licet enim inducat ad peccatum, non inducit tamen irrevocabiliter, & impedibiliter, cum profit homini ad pugnam, & coronam, ut supra dictum est ex D. Augustino, & sit materia exercendæ virtutis, ut jam supra monui cum D. Thoma; peccatum verò utriusque, scilicet coronæ & virtutis exercitio, totaliter nocet: itaque carnis concupiscentia non est formaliter peccatum, quippe id solum potest appellari formaliter peccatum, quod voluntas pleno, ac libero sensu, motuque prorsus voluntario contra divinum legem admittit; atqui nullus homo pleno, & libero voluntatis sensu admittit concupiscentiam (ut patet ex dictis, qui bus constat, hanc concupiscentiam esse effectum peccati originalis) bene verò interiores voluntatis affectus, igitur Deus non illam, sed istos prohibet præcepto, non concupiscite.

Insistant: Verbum divinum non assumptis concupiscentiam carnis, assumendo naturam humanam; ergo est peccatum formaliter oppositum castitati; cum Verbum assumpserit omnia, quas in nobis sunt (excepto peccato) ut docent communiter Theologi, Sancti Patres, & Concilia.

Respondet, Verbum nedum assumptisse naturam humanam sine peccato, sed etiam sine peccatore causis, & propensionibus ad peccatum. At à hoc, ut concupiscentia non assumatur à Verbo, sufficit quoddam concupiscentia sit causa peccati, quippe cum hæc causa à peccato originali derivetur, non possunt esse in Christo, qui peccatum originale non habuit, bene verò in homine, quia est filius Adæ, & filius iræ concipitur in peccatis, & nascitur filius perditionis; Car-

itus vero est conceptus de Spiritu Sancto, & natus filius Dei absque ulla ad peccatum propensione.

Ut responsionis nostræ sensus aperiat, & evidentiùs appareat falsitas rationis Lutherana; moneo de communi Doctorum consensu, peccatum in Sacra Scriptura esse nomen æquivocum, habens varias significaciones; aliquando enim sumitur pro hostia oblata pro peccato, ut patet ex illo 2. Corinth. cap. 5. vers. 21. Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ubi peccatum sumitur pro hostia oblata in remissionem peccatorum; alioquin Christus peccasset, quod est impium, ut dicemus infra contra Arianos, Antichristianos, Calvinistas, & alios hæreticos. Aliquando sumitur pro causa impellente ad peccatum vel pro pœna peccati, ut patet ex illo ad Rom. cap. 7. vers. 15. Quod enim operor, non intelligo, non quod volo bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio, vers. 17. nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum: ibi Apostolus per peccatum non intelligit peccatum propriè & formaliter, sed aliquid impellens ad malum, seu aliquid datum in pœnam peccati, quod est concupiscentia, quæ movet, & inclinatur voluntatem ad peccatum, ut insinuat D. Joannes Epist. 1. cap. 2. vers. 16. Aliquando tandem, & frequentius sumitur pro culpa, & offensa Dei: quæ de causa peccatum sic definitur ab omnibus Theologis, ex D. Augustino lib. 12. contra Faustum cap. 72. Est delictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, quæ quidem definitio non competit concupiscentiæ, quæ est in nobis, cum non sit quid à nobis dictum, vel factum, vel concupitum, sed quid nobis in conceptione à parentibus collatum.

Peccatum habet varias significaciones.

D. Augustinus.

Quare advertendum est, Apostolum non dicere, quod regnat in me peccatum, bene verò, quod habitat in me, peccatum, ut indè ostendat, hanc concupiscentiam non esse formaliter peccatum. Maxima differentia est inter regnare, & habitare; quia (inquit Ricardus) datur præceptum, ut peccatum non regnet in nostra carne mortali, ut monet Paulus ad Rom. cap. 6. vers. 12. dicens: Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiæ ejus, sed non datur, ut non habitet, quia peccatum habitat in carne nostra per causam, seu concupiscentiam, quæ semper est in nobis, & inclinatur nos ad malum, & regnat per interiores voluntatis affectus pro peccato, seu per consensum, quæ voluntas actu imperii præbet concupiscentiis, ut constat ex verbis adductis D. Pauli, & idè idem Apostolus non dicit: quod regnat in me, peccatum, sed quod habitat, ut indè inferamus, concupiscentiam non esse in nobis peccatum formaliter, sicut affectus voluntatis in peccato, & hominem non esse peccatorem formaliter, dum peccatum sumitur in primo, & secundo sensu ex relatis, sed solum dum sumitur in ultimo; seu dum sumitur pro culpa, quæ in hac materia non consistit in propensione ad delectationes carnis, sed in eandem effectibus.

D. Basilii.

Authoritas Sanctorum Patrum non parum juvat, & prodest ad vincendos hæreticos, præcepta Dei impossibilia proclamantes. D. Basilii in regula Monachorum cap. 83. de dilectione inimicorum (cujus præceptum habetur Matth. 5. vers. 44.) loquens. ait: Numquam hoc præcipere justus, & clemens Deus, nisi utique possibiliorem etiam nobis donasset. Ratio est quia nullus Rex potest licite præcipere, nisi illi, qui potest obedire. Omnes enim sciunt, quod nemo ad impossibile tenetur. D. Chrysostomus ait: Possibile est enim Dei iuxta proficere si modo velimus omnem naturam irrationalem alacriter superare, nihilque impossibile eorum, quæ à Christo hominibus imperantur. D. Hieronymus ad Damasum: Exceramus etiam eorum blasphemiam, qui dicunt, impossibile aliquid homini præceptum esse, & mandata non à singulis posse servari.

D. Hieronymus.

D. Thomas, quolib. 7. art. 17. ad 3. ait: Dicendum, quod in quolibet præcepto duo sunt consideranda, scilicet finis præcepti, & possibilitas observandi: quia omnia præcepta, cujuslibet legis sunt ordinata ad aliquod bonum inducendum, vel ad malum tollendum, nec aliquid impossibile præcipi potest.

D. Thomas.

Ex his, & similibus authoritatibus Patrum, quas omitto, facile noscitur hæreticorum impudentia, ex-

eo quod auti sunt contradicere Sanctis Patribus, eorumque scripta refutare, & contradicere variis Conciliis, nedum illis, quae supra citantur, sed etiam Arelaten- si secundo, Nannetensi, & aliis, quae declarant, praec- cepta Dei posse ab omnibus servari, supposito gratiae auxilio, quod Deus confert omnibus (sicut dicemus in secundo libro) ut nullus sit reus, nisi sua culpa, nec punitus nisi propter delictum proprium voluntarie per- petratum. Iustitia enim, quae punit delinquentes, red- dit unicuique quod suum est; illa autem transgressio, supposita praeccepti impossibilitate, non esset hominis: igitur ex haeresi hic impugnata sequitur, quod nullus esset in ultimo iudicio puniendus, quia omnes fuissent in invincibili impotentia observandi mandata Dei.

ARTICULUS XXVI.

Tollit praecceptum de persecutione Tyrannica non fugienda a Cataphrygiis admissum.

Is haereticis, nimirum Cataphrygiis, nomen de- dit Phrygiae Provincia, licet ab authore dici pos- sint Montanista, ut de facto eos sic vocant plures hi- storici, quia secuti sunt errores Montani, qui tempore Commodi Imperatoris, & Soteri Papae circa annum Do- mini 181. plures vomit blasphemias adversus Dominum, & adversus Christum ejus, ut observant D. Epiphanius haeresi. 4. 8. & Eusebius lib. 4. histor. Eccles. c. 26. Ut au- tem hic haereticus in blasphemis suis plures deciperet, innumeris ad fallendum utebatur technis, interdum pro- missorum magnitudine seductores alliciebat; interdum conjecturis, & rationibus probabilibus nixus, apertè eorum peccata redarguebat, ut vitiorum hostis, & corrector videretur, quamvis eorumdem vitiorum es- set amator, & praesertim voluptatum, pro quibus fo- vendis duas secum ducebat Meretrices, scilicet Pril- cillam, & Maximillam, quibus insaniam suam afflavit Spiritum, easque proclamabat Prophetissas, ut falsa proferrent oracula, quae Prophetias adaequabat ipse Montanus, quem secuti sunt Cataphryges, aut Cata- phrygii, qui cum ipso assererent per univrsam Phry- giam, nusquam in persecutione fugiendum esse, sed praeccepto speciali, & divino, loco sitendum, & mar- tyrium expectandum esse.

Ejusdem erroris, & haereticis acerrimus defensor, fuit Tertullianus natione Afer, patria Carthaginensis, summæ eruditionis vir, professione Ecclesiae Catholi- cae Presbyter, qui ad Montanistas defecit, & eorum errores nedum ore, sed etiam calamo professus est, ut constat ex ipsius libro de fuga in persecutione cap. 4. ubi legitur, quod respondens ad consultationem Fabii Pres- byteri, dixit, fugiendum in persecutione non esse, sed fortiter pro Christo moriendum. non solum dum se of- fert occasio consistendi fidem, sed etiam in quocumque casu.

S. I.

Quo damnantur Montanista.

Montanistarum, aut Cataphrygiorum errorem damnat Zacharias Papa Epist. 12. ubi declarat, quod persecutio infidelium potest fugi, & quod si quis velit resistere, etiam potest. Ita testatur Eminentissimus Cardinalis noster Laurea in Epitome Canon. Eandem veritatem declarat, eorumdemque Monta- nistarum errorem refellit Concilium Eliberitanum ce- lebratum sub Marcello Papa anno 305. in quo prius decretum, atque sancitum fuerat, non esse habendos inter Martyres eos, qui idola frangentes occisi fuerunt, propter temeritatem, qua se Martyrio obulerunt, & majorem in Ecclesia persecutionem concitarunt. Nam in 6. hujus Concilii Canone habetur. si quis idola frange- rit, & ibidem fuerit occisus, quatenus in Evangelio scriptum non est, neque invenitur sub Apostolis unquam factum, pla- cuit, in numero eum non recipi Martyrum. Indè enim evi- denter sequitur, quod ille, qui iustitiae zelo, alioque motivo frangit idola, potest licite ab Idololatriis fugere, ne occidatur ab ipsis.

S. II.

Quo probatur veritas.

Hanc ipsam veritatem de fuga permissa in perfec- tione docet exemplum nedum plurium Sancto- rum, ut dicemus infra, sed etiam Domini nostri Jesu Christi, qui videns Judaeos ita contra ipsum iratos, ut lapidarent eum, fugit, ut refert Sanctus Joannes cap. 8. vers. ultimo dicens: Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum; Jesus autem abscondit se, & exiit de Templo, quod certo non fecisset, si Deus prohiberet fugam in perfec- tione Tyrannica, ut voluerunt Cataphrygii, quo- niam non venerat solvere legem, sed adimplere, & in his, quae Patris sunt, oportebat eum esse, nec ipse- met Christus dixisset Apostolis suis Matth. 10. vers. 23. Cum ergo persequantur vos in civitate ista, fugite in aliam; amen dico vobis non consummabitur civitas ista, donec ve- niat Filius hominis. His quippe, scilicet exemplo & consilio, Christus approbat fugam in persecutione Tyrannica, aut saltem non prohibet eam absolute.

Aliud exemplum habemus de Sancto Joseph, inspi- rato à Deo per ministerium Angeli, qui ipsum Sanctum Josephum Mariae Sponsum in somno monuit, dicens illi: Surge & accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Aegyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi. Puerum esse enim ut Herodes querat puerum ad perducendum eum: ut legi- tur apud Sanctum Matthaeum cap. 2. vers. 13. cui ad- monitioni obediit ipse Joseph, ut constat ex verfu se- quenti: Qui consurgens accepit puerum, & matrem ejus, & recessit in Aegyptum, & tamen non peccavit, imò me- ruit. Idcirco fuga in persecutione Tyrannica est lici- ta, & sapè necessaria; cum non raro bonum sit fuge- re Tyrannos, qui fideles oderunt, eosque persequun- tur, ne ipsi fideles occasione se exponant, aut ne in per- secutione succumbant, & ipsos persequentes odio ha- beant. Sanè ratione hujus mali vitandi, nedum lici- ta, sed etiam necessaria est fuga tyrannica.

D. Augustinus Epist. 180. ad Honoratum, confir- mat hanc rationem, ibi enim ait: Quicumque igitur isto modo fugit, ut Ecclesiam necessarium ministerium in illo fugien- te non desit, facit, quod Dominus praecipit, sive permisit. His quidem verbis ille Sanctus Doctor approbat fugam in persecutione Tyrannica, eamque declarat necessa- riam, si non absolute, & simpliciter, saltem dum finis consequendus, aut effectus vitandus, eam exigit, ut v. g. quando Pastor, aut Parochus fugit persecutionem, quae est in una Parochia, causa eundi ad propriam, oves suas defensurus, & eas suo confortaturus exem- plo contra hostes fidei, ne ab ipsis pervertantur; tunc enim fuga necessaria mihi videtur, quia ex officio te- netur in propria Parochia residere, & in hac occasione potius proprias oves, quam alienas confirmare in fide Catholica. Si vero contingat quod non possit, aut quod non sit necesse ad propriam Parochiam se transferre, potest licite, & absque ulla culpa à facie Tyranni fuge- re, & locum, in quo est, relinquere causa vitandi mor- tem: nullam enim video in eo causam expectandi Mar- tyrium, nullamque se offerendi Tyranno necessitatem.

Hanc doctrinam confirmat D. Athanasius in Apo- logia de fuga sua, ubi Arianis calumniaribus eum, eo quod eorum persecutionem, & insidias fugisset, ait: Sancti fugientes sese occultabant, & per dispensationem, ut Medici in usu indigentium reservabantur, reliquis autem, & in univrsam omnibus ea lex proposita est, ut fugiant dum in persecutionibus apperantur, & occultent sese dum quaruntur, neque praecipites sint, temerariique in tentando Domino, sed expectent, donec definitum tempus moriendi advenierit, aut Index ille, quod sibi rectum videatur, de his constituerit, sed tamen nos semper paratos esse volumus, ut vel vocante tempore, vel apprehensi pro Ecclesia, usque ad mortem dimicemus. Hac beati Martyres temporibus persecutionum observaverunt. In- dè enim constat, fidelem non teneri sub peccato mor- tali in persecutione ita stare, & martyrium expecta- re, ut semper ei sit illicitum fugere Tyrannum ven- nientem ad se animo occidendi eum, cum ipse Sanctus Athanasius affirmet, plures Sanctos fugisse, & Theo- logi doceant, Christianum posse in persecutione se oc- cultare, ne Tyranno de rebus fidei respondere cogatur,

est etiam sancta, & salubris, perconsequens malum est eam fugere, ut constat ex variis exemplis, quae in Sacra Scriptura referuntur. Minus valet hæc secunda ratio, quia persecutio à Tyranno illata, non est per se bona absolute, sed so- lum per accidens, scilicet quatenus fidelis ex ea potest reportare palmam, & coronam martyrii, hujusmodi in- stantia persecutiones, & tormenta patiendò pro fide confi- tendi, ac tuenda, ideoque non peccat qui persecutionem fugit; quia licitum est fugere bonum, si sit bonum tantum per accidens, & non sit praecceptum, quod ve- rum esse probat tentationis exemplum. Nam tentatio est bona per accidens, sicut persecutio, in illa enim sicut in ista potest obtineri praemium, aut corona, & adventi, Deo permittente; tamen non peccat, qui fugit illam, alioquin Christus non nos ita orare do- cuisset: Et ne inducas in tentationem, imò temerarius erit, qui tentationem non fugiet, cum poterit illam vi- tare, quia incertus de victoria praemium quæreret, & periculo liberè se exponeret.

ARTICULUS XXVII.

Ostendit Praedestinatianis, Deum habere volun- tatem salvandi omnes homines.

Tempore Honorii Imperatoris, & Innocentii Papae primi, circa annum Domini 415. insurrexerunt quidam in Africa viri haeretici, quorum auctor igno- ratur, qui ex malè intellectis Sancti Augustini de gratia, & praedestinatione libris, dicebant quod Deus non om- nes homines ad hoc creavit, ut omnes salventur, sed ut multitudine hominum orneret mundus, ut testatur Gennadius. Rursùm inferebant contra genuinum ejus- dem Sancti Doctoris sensum, Deum habere voluntatè salvandi aliquos homines duntaxat, & damandi reli- quos, praecisus quibuscumque operibus sive bonis, sive malis. Volebant enim, bona opera nihil prodesse iis, quos Deus vult damnare, & mala opera non nocere iis, quos vult salvare; undè ab hoc errore nomen consecu- ti, nuncupati sunt (ut tradunt plures historici) Prae- destinatiani.

Eandem haeresim tunc temporis juxta communem Scriptorum partem tuebantur, etiam ex eisdem Au- gustini libris male intellectis, quidam Monachi dicitur Aduventini ab Aduverno, seu Cænobio, in quo ha- bitabant, sito in Provincia Bizacena, seu in Regno Tu- nentensi in Africa, tamen haeretici: minimè censendi sunt praedicti Monachi Aduventini, nec Semipela- giani, licet nonnulli oppositum credant, quoniam D. Augustinus errorem eorum audiens, & agnoscons disidia ex libris malè intellectis exorta inter ipsos A- duventinos, sensum librorum variè interpretantes, per Felicem & Cresconium, duos ejusdem Monasterii Monachos Juvenes, duas scripsit Epistolas ad Valen- tinum Monasterii praepositum, quibus verum sensum librorum suorum ita aperiebat, ut nullus posset illum ignorare, & ideo Monachi omnes per Augustinum sic instructi, ab errore recesserunt, ut constat ex Epistola Valentini gratulatoria, qua ipsemet Valentinus D. Au- gustinum admonet, accepto ejus libello, fratres omnes conquievisse, & unanimes ejus doctrinæ acquievisse, ac proinde cum non fuerint contumaces, neque rebel- les fidei Ecclesiae, nec contrarii veræ doctrinae, non possunt nisi injustè dici, aut censerì haeretici Prae- destinatiani, nec Semipelagianis; dato etiam, ut volunt plu- res, quod libros D. Augustini primùm intellexerint jux- ta sensum Matthei, seu Semipelagianorum.

Post obitum D. Augustini, insurrexit quidam vir haereticus nomine Lucidus, conditione Presbyter, qui anno 455. tempore Julii nepotis Imperatoris, & Sim- plicii Papae, docuit eundem errorem, seu voluit, Deum habere voluntatem salvandi eos tantum, qui salvi erunt: de aliorum autem salute, nullam deside- rium, & nullam curam habuisse.

Gottscalcus, natione Belgæ, ut notat Aventinus, vel Gallus, ut vult Trithemius, vel Germanus, ut tenet communior, & probabilior opinio, professione Monachus, Ordinis Sancti Benedicti, & Presbyter

Exem- plum Christi.

Exem- plum S. Joseph.

Matth. 10.

S. III.

Respondet haereticis.

Cataphrygii sic obstant: Scriptura Sacra variis in locis hortatur nos ad sustinendas persecutiones: nam Paulus 2. ad Timot. cap. 3. vers. 12. ait: Omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur: ergo Deus non permittit fugam in persecutione, imo po- tius praecipit stare in loco, & expectare martyrium, quoniam omnes tenemur velle pie vivere, ac proinde persecutionem pati, quia beati, qui persecutionem patiuntur.

Hæc consequentia est falsa, nec potest rectè deduci ex Apostolo, qui nos hortando ad sustinendas perfec- tiones non praecipit, nec docet, persecutiones esse quaerendas sub peccato mortali, sed in persecutionibus, quae nobis accidunt, hortatur nos ad patientiam, aut ad perseverantiam in operibus pietatis exercendis, non obstantibus contradictionibus & persecutionibus ini- micorum, ut probant verba, quae immediate praecedunt, & ea, quae sequuntur, quae verideri possunt in vers. 11. & 13. ejusdem capituli, non videri ad expectan- dum tyrannum pro subeundo martyrio, nisi adit tem- pus à Deo constitutum ad subeundum illud, v. g. ut dum fuga probaret, fidem Christi esse falsam, & fugiens per fugam suam negaret fidem ratione circun- stantiarum, quae pro fide tuenda obligarent ad respon- sionem, aut confessionem. Nam inquit D. Cyprianus lib. de lapsis. Cum corona de Dei dignatione descendat, nec possit accipi, nisi fuerit hera sumendi: quisquis in Christo manens interim cedit, non fidem denegat, sed tempus expectat, qui autem eum non secederet, cecidit, negaturus remansit. Ideoque non tenemur absolute persecutionis tempore expectare mortem à persecutore insigendam, ita ut nullus teneatur fugere à facie inimicorum Christi, & Ecclesiae suae, nam ipse Christus fugam in persecutio- ne verbo docuit, & exemplo, ut patet ex dictis supra: possumus etiam nos fugere persecutionem; fugiente enim Domino, fugere indignum non putat servus, in- quit D. Chrysologus ferm. 51.

D. Cy- prianus.

Chryso- logus.

Dicunt insuper, quod persecutio est bona, & à Deo immissa, ut jam supra dictum est contra Colluthianos,

Respon- sionem ul. rimam instan- tiam.

Adu- ventini non sunt censendi haeretici.

Lucidus

Gotto- scalcus

Monasterii Orbacensis, apud Suesiones, inquieti, & superbi animi homo, suo decedens Monasterio, Italiam, Dalmatiam, Pannoniam, & Germaniam peragravit, nono currente saeculo, aviditate sua, spargendi dogmata penitus perniciosâ, quorum unum denegabat Deo voluntatem salvandi omnes homines. Docebat enim, Deum velle salvare tantum eos, qui salvantur, & velle damnare eos, qui damnantur, ita ut istis impossibilis sit consecutio salutis. Deo sic volente, nedum voluntate consequente, sed etiam antecedente; hoc est, Deo nolente quod salventur, ut constat ex Epistola Synodali, quam Rabanus ex Monacho, Moguntinus Archiepiscopus factus, scripsit ad Hincmarum Archiepiscopum Rheimensem, & ex ea, quam ipse Hincmarus scripsit ad Nicolaum Pontificem Romanum, cujus tenor reperitur apud plures Scriptores, & novissimè apud nostrum Frassenium tom. 1. tract. 2. de prædest. & apud alios ipso recentiores.

Gottschalchi pestifera dogmata, omnibus Catholicis execranda, docuerunt Lupus Servatus Presbyter Moguntinus, Remigius Archiepiscopus Lugdunensis, Florus ejusdem Ecclesiae Diaconus, & Prudentius Trecentis Episcopus. Nec valet oblicere, Prudentium fuisse virum religiosum, cum inter Sanctos numeretur, ejusque festum Trecentis celebratur die septima Aprilis; non valet inquam hæc oblectio, quia circa finem vitæ, ejurata hæretica doctrina, cum cæteris Episcopis vixit, & tandem mortuus est in osculo pacis. Itâ refert communior, & probabilior opinio contra nonnullos, qui ausi sunt asserere, historiam Prædestinatarum esse fictitiam, & veram fabulam, porro hallucinantur, ut patet ex variis testimoniis omni fide dignis, & ex quadam Epistola Faustini Regiensis Episcopi ad Lucidum.

Ejusdem erroris defensor fuit Janfenius Episcopus Ypresis, libro nono, & decimo de gratia Christi, ubi asserit, Deum olim, scilicet ante peccatum Adæ, habuisse voluntatem salvandi omnes homines, modò autem, nimirum à lapsu Adæ, habere voluntatem salvandi tantum eos, quos prædestinat, & salvat: ergâ alios verò habere quamdam nudam velleitatem, qualem habet ergâ animas damnatas: & lib. 3. cap. 21. docet, Christum non habuisse voluntatem moriendi pro salute omnium hominum, sed tantum electorum. Pro salute autem aliorum, non magis Sanguinem fudisse, aut etiam orasse, quam pro salute Diaboli, itâ refert Gonetus in Clypeo suo Theologiz Thomisticæ tom. 1. disp. 4. de voluntate Dei antecedente, art. 2. ubi ponit hæc verba, quæ dicit esse Janfenii. *Christus pro infidelium in infidelitate morientium, aut infidelium non perseverantium salute, mortuus non est, nec Sanguinem fudit, nec se ipsum redemptionem dedit, nec Patrem oravit, immodò non magis pro æterna liberatione ipsorum, quam pro Diabolo, deprecatus est.* His verbis liquet, hunc Episcopum Ypresensem credidisse in Deo esse voluntatem salvandi aliquos duntaxat.

§. I.

Apponuntur Concilia, quæ hanc hæresim damnant.

HÆC Prædestinatarum hæresis damnata fuit in Concilio Arelatensi tertio. Lugdunensi, Moguntino, & in aliis, sed præsertim in Concilio Cirisiaco vulgo, *Creci*, cui interfuerunt duo Metropolitani, scilicet Venilo Senonensis, & Hincmarus Rheimensis Præsules doctissimi, cum multis Episcopis, Abbatibus, selectisque Sacerdotibus. In hoc quidem Concilio, Can. 3. & 4. legitur: *Deus omnipotens, omnes homines sine exceptione vult salvos fieri, licet non omnes salventur. Quoddam autem quidam salventur, salvantur est donum; quoddam autem quidam pereant, pereantium est meritum. Christus Jesus Dominus noster, sicut nullus est homo, fuit, vel erit, cujus natura in illo assumpta non fuerit, itâ nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo passus non fuerit, licet non omnes passionis ejus mysterio redimantur, non respicit ad magnitudinem, & pretii copiositatem, sed ad infidelium & ad non credentium in fide, quæ per dilectionem operatur, respicit partem: quia poculum humane salutis, quod consecutum est infirmitate nostra, & divina virtute, habet quidem in se, ut omnibus proficiat, sed si non bibitur, non medetur.* Itâ post plures alios novissimè referunt Cabassutus in notitia Ecclesiastica, sæcul. 9. & noster Porter sæculo IX. & X.

Non desunt tamen Scriptores asserentes Synodum Valentiam (in qua jussu Lotharii Imperatoris convenerunt Præsules trium Provinciarum, nempe Lugdunensis, Viennensis, & Arelatensis) revocasse decreta hujus Concilii Cirisiaci, quæ Gottschalchum damnant; in illo quidem Concilio dicitur, quod Deus non habet voluntatem salvandi omnes, sed hallucinantur, quoniam Patres Valentianæ Synodi cum Gottschalcho minime conveniunt, licet dicant, Deum non velle salvare omnes homines; quippè dum sic loquuntur, sunt intelligendi de voluntate efficaci, absoluta, & consequenti, non verò de voluntate antecedenti, conditionata, & per modum beneplaciti, quam impugnant hæretici, existimantes, in Deo nullam esse voluntatem salvandi eos, qui salvi non sunt, ut constat testimonio Doctorum, qui adversus Prædestinarios scripserunt.

§. I. I.

In quo propugnatur veritas articuli.

VERITAS fidei evidenter demonstratur, & hæresis Prædestinatarum convincitur hac ratione. Deus vult salvare eos, pro quibus misit Filium suum in terras carnem nostram assumptum, tùm miserit illum, ut esset Redemptor, atque Salvator, & dissolveret opera Diaboli, seu peccati, cujus servus erat quilibet homo ob peccatum Adæ, ut monet Apostolus ad Rom. cap. 6. vers. 20. Deus autem misit Filium suum propter omnes homines, & propter salutem omnium, seu ut esset Salvator omnium, & singulorum hominum, ut confessi sunt trecenti supra decem, & octo Patres in Concilio Nicæno primo, assistente Spiritu Sancto, sic dicentes: *Propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis.* Idem constat ex innumeris Sacrae Scripturæ locis, quibus nobis exponitur Divinæ Incarnationis motivum, seu finis, ob quem Deus voluit Verbum suum mittere: igitur Deus, qui misit Filium suum pro omnibus hominibus redimendis, habet voluntatem salvandi omnes, & singulos homines, ad quorum salutem ordinavit Filium sui Incarnationem, mortem, & passionem, alioquin non misisset, nec dedisset illum pro omnibus, sed solum pro illis, quos salvare voluisset.

Hanc ipsam veritatem confirmat ipsemet Christus nobis missionis suæ motivum manifestans. Dicitur enim, Luc. cap. 19. vers. 10. *Veni Filius hominis quærevit, & saluum facere quod perierat;* ex quo sequitur primò, Christum venisse pro omnibus & singulis hominibus redimendis, quia omnes (nullo excepto) perierat culpa Adæ, in quo peccaverunt. Secundò, Deum, qui voluntariè misit illum Redemptorem, velle salvare omnes homines; nam Divini Verbi Incarnatio est effectus illius voluntatis salvandi homines, cum certum sit, quod Filius non venisset in carne passibili, si homo non peccasset: igitur Deus vult salutem omnium hominum, non voluntate consequente, itâ ut velit salvare omnes homines, etiam post prævisa demerita, & peccata, nullo excepto. Hac quidem salvat tantum eos, qui salvantur, sed voluntate antecedente, quæ est vera, sincera, & propria, quandoquidem in hujus voluntatis executionem nos creat in tempore, & nobis confert omnia media ad salutem necessaria; hinc est quod D. Chryostomus in Epistola ad Ephes. asserit, Deum per illam voluntatem nostram vehementer desiderare salutem, quod si non obstante hac voluntate, damnerentur quam plurimi, hoc non provenit ex voluntate divina, quæ sincerè vult omnes salvos facere, sed ex mala hominum voluntate, quæ media ad salutem conducentia respuit, ut colligitur ex variis Sacrae Scripturæ textibus, & præsertim ex illo Osee 13. vers. 9. *Perditio tua Israel: tantummodo in me auxilium tuum.* Quo suadet, damnatorum perditionem, non ad Deum, sed ad ipsos damnatos referendam esse, cum salus ex divina, & humana voluntate pendeat, ut monet Apostolus dicens: *Non ego, sed gratia Dei mecum, & illa, seu divina, sincerè agat.*

Deus vult salvare omnes eos, quos præceptis suis ligat: etenim horum mandatorum scopus, aut finis consequendus, juxta Legislatoris, nempe Dei intentionem, est vita æterna, dependenter ab eorumdem observatione consequibilis juxta illud Christi ad quem-

Explicatio Concilii Valentini.

Deus vult salvare omnes homines.

quemdam adolescentem directum: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, quæ propter Sacra Scriptura asserit, quod quicumque mandata Dei servaverit, hic salvus erit, ut inde discamus, Deum instituisse legem, ut ipsi ducamur ad finem, ita ut puniat poena æterna eos, qui mandata non servant, præmier, & coronet omnes, qui custodiunt illa.* Hac de causâ illi, qui custodiunt verbum Dei, dicuntur Beati, Luc. 11. vers. 28. at Deus voluit præceptis suis obligare omnes, & singulos homines ad eorum observationem, quippe cum non sit acceptor personarum, & sit Dominus omnium, & singulorum hominum, sicut est creator, rector, provisor, & gubernator, non pro aliquibus tantum, sed pro omnibus suam instituit legem, & neminem dispensat in observantia mandatorum suorum; Christus post suam resurrectionem dixit discipulis suis: *Ita in universum mundum, prædicare Evangelium omni creatura.* Hujus mandati causa fuit hæc, scilicet: quia in Evangelio continentur divina præcepta, ut declarat Trident. sess. 6. Can. 10. & 20. & præcipue Can. 21. ubi habetur: *Si quis dixerit, Christum Jesum a Deo hominibus datum fuisse ut redemptorem, cui fidant, non ut legislatores, cui obediant; anathema sit.* Igitur Deus habet voluntatem salvandi omnes, & singulos homines, cum velit mandata servari ab omnibus, & omnes, qui ea observant, habeant vitam æternam. Certum quidem est, quod si quilibet homo servaret mandata, nullus esset damnatus, quoniam qui vult, & dat media, vult utque finem, ac proinde Deus, qui vult mandata observari ab omnibus, vult quoque etiam gloriam obtineri ab omnibus, cum hæc gloria, seu vita æterna, sit finis eorumdem mandatorum observandorum, ut indignat Apostolus, ad Corint. cap. 7. vers. 19. ubi ait: *Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei, & D. Joan. 1. cap. 2. vers. 5. ait: Qui autem servat verbum ejus, vere in hoc Charitas Dei perfecta est, & in hoc scimus, quoniam in ipso sumus.*

Dixit insuper ipse Christus Discipulis suis: *Ita in universum mundum baptizantes omnes gentes.* Hujus mandati causa est, quia qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit. Porro hæc baptismi institutio, aut promulgatio mandatorum pro omnibus, & singulis hominibus, in quibus est peccatum originale, virtute baptismi delendum, idcirco cum peccatum originale sit in omnibus, & singulis Filiis Adæ (excepta Deipara) & Christus instituerit baptismum pro omnibus, & singulis hominibus, Deo sic volente, necessario sequitur, quod Deus voluit conferre omnibus hujus Sacramenti beneficium, hoc est, jus ad æternam hereditatem, quod in Deo esse non potuit sine voluntate salvandi omnes homines, cum si omnes crederent, sicut oportet, hoc est, fide practica, & baptizati essent, ad Deum accederent, & salvii essent, ut declarat Apostolus.

Nec obstat inferre oppositum ex eo, quod plures moriantur sine baptismo. Ratio est, quia sicut non valet inferre Solem non fuisse creatum pro omnibus, & singulis hominibus, ex eo quod plures sint visione privati, itâ nec potest quis inferre, baptismum non fuisse institutum à Christo Domino pro omnibus; licet plures sine baptismo moriantur. Nam si baptismus in sua institutione receperit virtutem delendi peccatum originale uniuscujusque, sicut sol virtutem illuminandi omnia, discendum est, quod si non remittat illud omnibus, hoc non provenit ex baptismo, nec à Christo, qui instituit illum pro omnibus, & ad omnes suos delegavit ministros, sed à causâ secunda, à qua debet applicari; baptismi institutio est à Christo, applicatio autem ipsius est ab homine, qui est causa libera; ideoque, quamvis non applicetur omnibus, nullus potest inferre, ipsum baptismum non fuisse institutum pro omnibus, cum illius non sit applicatio, cujus est institutio, sufficit quod fuerit ex institutione applicabile omnibus, & singulis, & pro omnibus & singulis baptizandis, per universum mundum à Christo missi fuerint Apostoli. Hinc est, quod si Deus voluisset salvare omnes, sed solum eos duntaxat, qui salvantur, non ad omnes, sed solum ad aliquos misisset ministros baptismi, cum voluntas salvandi sit causa institutionis baptismi, sine quo in re, vel in voto, nullus potest salvari.

Dicunt hæretici, quod si Deus vellet, baptismum ef-

se pro omnibus, tolleretur ea, quæ obstat, ne applicetur omnibus, cum sit agens supremum, & voluntarium, cui possibile est omne verbum, teste Scriptura.

Respondeo, quod hæc instantia non valet, quia ut Deus habeat voluntatem salvandi omnes homines, non solum est necesse, quod auferat ab hominibus libertatem, quam eis concessit in creatione, quamque eis conservat ad meritum, nec est necesse, quod impediatur cursum causarum naturalium pro vita infanti alias mortuorum, conservanda. Hujus doctrinæ ratio, suffragantibus Sanctis Patribus, est, quia Deus est agens generale, attingens sapientia sua à fine usque ad finem fortiter, cui non convenit uni obesse, ut alteri proficiat, nec subvertere ordinem Providentiæ suæ. Nonne malum est dicere, quod Deus deberet nolle salutem hominum; seu nullum hominem salvare, si hoc necesse esset pro conservatione rerum aliquarum naturalium; Ita pariter malum est dicere, quod Deus debet nolle cursum causarum secundarum & naturalium, ut puer baptizetur, & per baptismum salvetur.

Assertio nostra iterum probatur. Deus vult sincere omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, teste Apost. 1. ad Timoth. cap. 2. nec possunt hoc impugnare, nec de aliquibus hominibus duntaxat intelligere hæretici, si credant quod Christus voluit mori pro omnibus, quia hæc mors est pretium pro omnibus hominibus exhibitum, & per ipsam mortem salvantur ii, qui salvantur, ut fatentur ipsi hæretici Prædestinariani; sed Deus voluit, Christum mori pro omnibus: nam Angelus Domini qui divinæ Incarnationis nuntiavit mysterium, dixit Josepho, Mariæ sponso, quod ipsa Virgo paritura erat Filium, nempe Jesum, qui salvum faceret populum suum, & de potestate tenerarum eriperet eum, ut testatur Sanctus Lucas cap. 1. vers. 21. populus autem ille salvandus comprehendit omnes, & singulos homines, cum omnes, & singuli homines Deo subiciantur: ergo Deus vult salutem omnium.

Idem declarat Apostolus ad Titum cap. 2. vers. 13. ubi ait: *Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis.* Et ad Rom. 8. dicens de Deo: *qui proprio filia non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum;* ex quo sequitur, Christum fuisse à Deo Patre traditum pro omnibus, quod fieri non potuit à Deo Patre, sine voluntate salvandi omnes; cum hujusmodi mortis finis ita fuerit salus omnium hominum, ut si unus solus fuisset peccator, pro illo Christus fuisset mortuus, ut monet D. Bernardus, & nullus fuerit salvatus independenter à morte Christi.

Undè Sanctus Ioannes in Epist. 1. cap. 2. inquit de Christo: *Ipse est propitiatus pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi, & Sanctus Petrus Epist. 1. cap. 3. Christus pro peccatis nostris, semel mortuus est, iustus pro iniustus, ut nos offerret Deo.* Nonne Ioannes, & Petrus neminem excludunt à morte Christi, & volunt, ipsum Christum mortuum fuisse tam pro reprobis, quam pro prædestinatis? nullus de hoc dubitare potest, cum dicant, istum, seu Christum, mortuum fuisse pro iniustus. Ideoque quilibet homo fateri debet, Deum habere voluntatem salvandi omnes, quoniam Christus moriendo obedivit Patri, qui hanc mortem ordinavit in redemptionem hominum: ideo si ipse Christus voluerit per mortem suam salvare omnes, certum est, quod Deus vult omnes homines salvos fieri, quia hæc mortem voluit pro omnibus, & singulis hominibus acceptare, eamque acceptare, est velle salvare omnes, & singulos homines.

Hæretici respondent, auctoritates Scripturæ esse intelligendas de valore & sufficientia mortis Christi, aut de ipsius effusio sanguinis dignitate, quæ pro omnibus sufficiens fuit, non verò de ordinatione Dei, & voluntate Christi; itâ ut hæc mors fuerit oblata à Christo, & ordinata à Deo pro omnibus, & singulis hominibus; ideo (inquiunt) Deus habet voluntatem salvandi tantum eos, qui salvantur.

Non valet hæc responsio, quia valor ille competit ratione unionis hypostaticæ, qua Sanguis Christi est infiniti valoris, subindeque plus quam sufficiens, ex se pro redimendis hominibus; idcirco non de valore illo, quem

Responsum ad instantiam hæreticorum.

Deus voluit mori pro omnibus.

D. Bernardus.

Sanctus Ioannes, Sanctus Petrus.

quem noscunt omnes Christiani, intelligendus est Apostolus, sed de ordinatione, aut applicatione actuali, & reali illius; ait enim, *Deus tradidit illum*. Tradere autem aliquid alteri necessario supponit in tradente aliquid actionem dirigentem rem traditam ad illum, qui traditur, cum quilibet collator, & praesertim Deus, donum suum conferat cum cognitione, & animo beneficiendi, v.g. medicina est ex se sufficiens ad sanandum infirmum, hoc tamen non obstante, dum Medicus tradit illam infirmo, nullus dicit, quod tradat eam absque ordinatione, aut intentione ad sanitatem recuperandam, & sine voluntate sanandi infirmum, qui medicinam praebet; ita nullus potest asserere, quod Deus tradiderit nobis Filium suum sine ordinatione ad nostram salutem, aut voluntate salvandi nos; quamvis Sanguis Christi sit ex se sufficiens pro redemptione nostra. Qui dat aliquid bonum alteri, dat illud, ut ei proficiat, seu ei conferat bonum, aut beneficium; ob quod res data nata est; ideoque Deus, qui dat affluenter, & non impropere, dedit nobis Filium suum, ut ipsius mors nobis proficeret ad salutem; ob quam ex Scriptura dedit illum, & sine qua nullus poterat salvari: alias non dedisset illum omnibus, sed aliquibus duntaxat, quod est falsum; Filius enim datus est nobis, id est omnibus.

Dicunt haeretici, quod Deus tradidit Filium suum pro genere singulorum, non vero pro singulis generum; ac proinde credunt, quod noluit salvare omnes, & singulos homines, sed tantum aliquos, seu eos, qui salvantur.

At falsa est haec interpretatio, quia Paulus ait: *pro nobis omnibus*; id est pro unoquoque, quod idem est ac pro singulis; nam, nobis denotat omnia individua totius generis humani, ut facile colligitur ex illo 2. ad Corinth. cap. 5. vers. 10. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi*; ubi, nos, significat individua, seu unumquemque hominum, ut probant haec verba, quae immediatè sequuntur, *ut referat unusquisque propria*. Igitur Deus, qui tradidit illum, ut in Sanguine ipsius nos lavaret, voluit salvare nedum eos, qui salvantur, sed etiam alios, qui damnantur, ut omnes, qui pereunt, non divina voluntate, sed propria culpa pereant.

Idem docet Sanctus Leo serm. 1. de nativitate Domini, ubi ait: *Domini noster peccati, mortisque destructor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit*. His quippe verbis constat, Christum fuisse traditum, ut liberaret eos; qui à reatu liberi non erant: Pater dedit illum pro illis, à quibus offensus fuerat, & Christus pro illis venit; sed fuerat offensus ab omnibus, cum omnis homo esset peccator: ergo venit liberare singulos generum, non vero tantum genera singulorum, quoniam reatus nedum erat in generibus singulorum, sed etiam in singulis hominibus, erant enim omnes in eadem massa perditionis. Deinde ex D. Leone intentio Christi Domini morientis fuit delere peccata, aut pro peccatis satisfecere Deo Patri offenso, & intentio Dei Patris offensi fuit hanc satisfactionem acceptare pro peccato: at peccatum erat in singulis generum; & ideo Christus mortuus est pro singulis, & Deus voluit salutem singulorum, cum pro singulis mortem Christi acceptaverit, eumque Judicem; & Salvatorem singulorum instituerit: scriptum est enim: *omne iudicium dedit Filio*.

His respondent Praedestinatiani, Deum velle, Christum esse Salvatorem eorum tantum qui salvantur: quamvis in sacris paginis nominetur Redemptor omnium, idque probant exemplo Ludimagistri in aliquo oppido, qui dicitur magister omnium, non quod omnes, & singuli discant ab illo, sed quia illi, qui discunt in oppido, discunt ab illo: ita, inquit, Christus est Salvator omnium, quia illi qui salvantur, per ipsum salvantur; & Deus habet voluntatem salvandi omnes, quia illi, qui salvantur, ab eo salvantur.

Porro frivola mihi videtur haec responsio, & potius stat pro nobis, quam contrarios: nam Magister ille institutus est pro omnibus pueris Oppidi absque ulla exclusione; intentio Magistratum est, quod doceat omnes, & singulos pueros, qui discere capiunt, & ipse habet voluntatem docendi omnes, & singulos pueros, seu etiam illos, qui ad Scholam eius accedunt, quam illos,

qui ad eam non accedunt, licet sint plures, qui discere nolint. Dicendum est igitur quod Deus vult omnes, & singulos salvos fieri; & quod Christus voluit mori pro omnibus, & singulis; quamvis pauci sint, qui salvantur: aliud enim est, Deum velle salvare omnes; & aliud est, salvare omnes. Primum est actus voluntatis antecedentis, & generalis; secundum vero est actus voluntatis consequentis, & inquirentis. Revera non salvat nisi eos, qui salvantur, sed hoc non probat, quod noluerit salvare eos, qui non salvantur.

Minus probat dicere, Christum non effudisse sanguinem suum pro illis peccatoribus, qui non salvantur, nam officium Redemptoris humani generi est velle salvare omnes, & singulos homines, obligatio uniuscujusque est velle salvari; si autem sint plures, qui non salvantur, hoc non ad Christum, neque ad Deum, qui declarat se nolle mortem peccatoris, sed ad illos referendum est, ut tradit Evangelista, referens, quod Christus in ultimo iudicio dicit peccatori: *non dedisti, &c.* haec quidem suadent, quod Christus tunc aspiciet impium, ut causam ipsam, & totalem perditionis suae.

Idem docet D. Chrysostomus homil. 4. in cap. 2. ad Hebr. ubi ait: *ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem, non pro fidelibus tantum, sed & pro mundo universo, nam ipse, id est Christus, pro omnibus mortuus est. Quid autem si omnes non credunt? Ille, quod suum erat, implevit. Cain est damnatus, ut credunt omnes, contra Marcionem, tamen Deus voluit salvare eum. Haec veritas quoad utramque partem suadet ex illo Genes. 4. vers. 4. respexit dominus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain vero & ad munera eius non respexit, iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus; dixitque Dominus ad eum, *ware iratus es? & cur concidit facies tua? non ne si bene egeris, recipies, &c.* Inde enim constat, Deum habuisse voluntatem salvandi Cainum, & de facto eum salvasset, si bene egerit, ut probant haec ultima verba, quae sunt in vers. 7. *Non ne si bene egeris recipies; si autem male, statim in foribus peccatorum aderit*. Ergo Deus voluit salvare aliquem qui non salvatur; alioquin illa ultima verba essent Irritoris: quod de Deo dici nequit.*

Voluntatem salvandi omnes esse in Deo constat etiam ex Sacra Scriptura, & praesertim ex illo Sap. 11. vers. 24. *Miserere omnium quia omnia potes, dissimulas peccata hominum propter poenitentiam*. Impossibile enim est, quod Deus miseretur omnium peccatorum; & eorum qui non salvantur, quin habeat voluntatem salvandi eos; & quin eos salvaret, si poenitentiam agerent, cum eorum peccata dissimulet, seu non puniat, propter poenitentiam agendam à peccatoribus, quam facere possunt si velint, cum habeant auxilia sufficientia; quam si facerent, haberent vitam aeternam, juxta illud Matth. 4. vers. 17. *Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum caelorum*, & alibi: *Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis*.

Impossibile est etiam, quod Deus diligat peccatores, parcat omnibus, & amet animas, quin habeat voluntatem salvandi omnes: Synonyma quippe sunt, misereri peccatorum, & velle eos salvos fieri; cogitationes Dei sunt cogitationes pacis, quae omnibus salutem procurant, unde Apost. ad Thess. cap. 4. vers. 3. ait: *hac est voluntas Dei, Sanctificatio vestra, hoc est, ut sitis Sancti*; & D. Petrus 2. cap. 3. vers. 9. inquit: *Poenitentiam agite, Deus propter vos, nolens aliquos perire; at velle omnes ad poenitentiam reverti, est velle, quod nullus pereat; & velle, quod nullus pereat, est velle salvare omnes, seu ut unusquisque salvetur; & perveniat ad finem suum supernaturalem, ob quem creatus est homo, quia ad similitudinem Dei factus est, ut fiat divinitatis particeps in gloria cum Christo, cujus cohaeredes sumus*.

Hanc ipsam veritatem confirmat Christus, Marc. cap. 1. vers. 15. peccatores sic alloquens. *Poenitentiam, & credite Evangelio*, quo suaderet adversus Praedestinatianos, bona opera, seu poenitentiam, & fidem vivam, multum proficere omnibus; alioquin illud forsitan, atque scilicet esset haec locutio, quoniam pluribus inutile esset poenitere, & credere, illis scilicet, qui non credunt firmiter usque ad finem, sed nequit esse vera, & sincera haec locutio, nisi Deus velit nedum praedestinos, seu eos, qui salvantur, sed etiam peccatores, seu eos, qui non sal-

salvabuntur, salvos facere voluntate antecedenti, & generali, quia poenitentia, & fides, ad quas hortatur eos, ad vitam perducunt aeternam, juxta plurima Scripturae Sacrae oracula. Hortando quidem eos ad media, hortatur etiam eos ad finem, ad quem ordinantur, & volendo, quod poenitentiam agant & credant Evangelio, vult, quod salventur, eliciendo (divina adjuvante gratia) actus poenitentiae, & fidei; cum (Christo sic testante) qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit condemnabitur; idcirco cum velit, quod omnes credant, vult quod omnes salvi fiant, quoniam Deus, ut scriptum est, in fide facit Sanctos suos, & sine fide impossibile est placere Deo.

Unde cum velit Deus, omnes ad agnitionem veritatis venire, teste Apostolo loco supra citato, certissimum est, quod vult etiam omnes salvos fieri, sed non omnium voluntas ejus voluntati obsequitur, inquit D. Chrysostomus, homil. de laudibus. D. Pauli, & homil. in epist. ad Ephes. ubi addit: *est voluntas prima, qua vult, ut non pereant, est voluntas ut qui perierunt in criminibus, continentari poeant*: est igitur in Deo voluntas salvandi omnes, & singulos homines; quidquid dixerint Praedestinatiani, licet plures sint, ut pote illi, qui in peccato perseverant, qui non salvantur; nam si vellet salvare tantum eos, qui salvantur, ut volunt Praedestinatiani, proorsu inutile, atque superfluum esset dicere, quod vult, ut illi, qui perierunt in delictis, pereant, quia infallibiliter peribunt, & quod illi, qui non perierunt, infallibiliter salvabuntur; cum supponendum sit, Deum nolle salvare illos, sed solum istos, & nemo possit salvari, nisi Deus velit.

Idem tradit Sanctus Ambrosius exponens illud Psal. 118. *Miserere tua Domine plena est terra, justificationes tuas doce me*, ubi ait: *Deus docet, & illuminat mentes singulorum, & claritatis cognitionem insudit, si tu aperis ostia cordis tui, & calebis gratia recipias claritatem*. Nec mirumini, quia stat ad ostium, & pulsat, vultque quod ostium cordis aperiat illi ab homine gratia adjuto, ut dicemus in proprio loco contra aliquos haereticos. Hoc autem velle, est velle salvare, & nolle aperire, aut nolle caelestis gratia claritatem recipere, est nolle salvari: primum fuit pulsare, est Dei, nolle aperire, est hominis, ideoque Deus vult salutem omnium, cum stat ad ostium uniuscujusque, & pulsat; & plures homines nollunt salvari, licet Deus velit voluntate antecedente, quod omnes aperiant, perant, & accipiant gratias, & beneficia necessaria, ut à peccatis resurgant, & salventur. Unde D. Augustinus serm. 67. de temp. qui est de extremo iudicio cogitando, induxit Christum sic alloquentem peccatorem. *Suscipi dolores tuos, ut tibi gloriam darem; suscipe mortem tuam, ut viveres in aeternum; conditus jacui in sepulchro, ut tu regnares in caelo; cur quod pro te protuli, perdidisti? cur ingratus, redemptionis tuae munera non nisi? Haec verba clare demonstrant, quod ex D. Augustino Christus mortuus est pro omnibus, & Deus habuit voluntatem salvandi eos, qui sunt damnati, ita ut non Deo, sed ipsis tribuenda sit causa damnationis, hoc est, ita ut nulli liceat dicere, quod est reprobis, quia Deus voluit, quod esset reprobis, aut noluit quod esset praedestinatius.*

D. Augustinus.

§. III. Respondet Haereticis.

Asseritionem nostram impugnant haeretici Praedestinatiani ex nonnullis Sacrae Scripturae textibus, & praesertim ex illo Matth. cap. 26. *Hic est sanguis novitamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, idem enim concludunt, Deum non habere voluntatem salvandi omnes, & singulos homines, sed solum aliquos, seu eos, qui salvantur, quoniam (inquit) Christus, à cuius morte pendet nostra salus, ut docent communiter Theologi, mortuus est pro illis duntaxat, juxta illam auctoritatem; nam dicendo, Christum sanguinem suum fudisse pro multis, aliquos excludit, pro quibus non effudit illum: ratio autem hujus exclusionis est, quia Deus non habuit voluntatem salvandi eos.

Idem probant ex illo Joan. 7. *Non pro mundo rogo, sed*

pro his, quos dedisti mihi, quo constat, Christum non orasse pro omnibus, & Patrem non dedisse ei omnes, & singulos homines, sed solum eos, pro quibus voluit eum moriturum, seu eos, qui salvandi erant, aut quos Deus volebat salvos fieri. Hinc est, quod Christus Joan. 10. loquens de illis, quos Pater dedit eis salvandos Sanguine suo, ait: *Nemo rapiet oves meas de manu mea; ut significaret, Diabolum nullam partem habere in homines, pro quibus mortuus est Christus; sed hoc non obstante adversarius noster Diabolus plures animas rapiet, non de manu Christi, ut ipsemet declarat: igitur plures sunt, pro quibus Christus mori noluit; scilicet anima illa, quas Deus noluit salvare; cum Christus voluerit mori pro illis hominibus, quos voluit salvare Pater: venit enim non ut faceret voluntatem suam, sed voluntatem Patris, qui dedit illi salvandos duntaxat, seu illos, qui salvi erunt, alios autem non dederit illi, ut evidenter probat haec particula, sed pro his, quos dedisti mihi.*

Huic auctoritati responderetur, Christum Joan. 26. per multos, significare, omnes, ac si dixisset: *Hic est sanguis novitamenti, qui pro omnibus effundetur*. Nec potest haec interpretatio impugnari ab haereticis Praedestinatianis, nec ab aliis, nisi velint impugnare Scripturam; nam dum Apost. ad Rom. cap. 5. ait: *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam iusti constituentur multi*. Sumit particulam multi pro particula omnes, & per multos significat omnes, & singulos homines; alioquin sequeretur, non omnes, sed aliquos tantum peccasse in Adam, quod est absurdum apud ipsos Praedestinatianos contra Pelagianos, & falsum, ut ex eodem Apostolo constat.

Deinde dum Sacra Scriptura loquitur de praedestinatibus, non utitur hoc termino, multi, sed isto, pauci; ait enim Matth. cap. 20. vers. 16. *Multi sunt vocati, pauci vero electi*, ubi, multi, idem est ac omnes, cum omnes vocati fuerint ad fidem à Christo Domino dicente, Matth. 11. vers. 28. *Venite ad me omnes, & pauci ad eum accesserint, seu fidem habuerint*. Item ex illo Luc. 12. *Nolite timere pusillus grex, qui complacuit Patri vestro dare vobis regnum*; quo suaderetur, praedestinos non exprimi hoc nomine, multi, quoniam pauci sunt: Illi autem, qui comprehenduntur hoc nomine, multi, sunt reprobi, cum nullus sit homo, qui non sit praedestinatius, vel reprobis, & multi fuerint vocati, pauci vero electi. Mortuus est ergo Christus, & sanguinem suum fudit pro omnibus & singulis hominibus, sic ordinante Deo Patre, ut per ipsam Christi mortem à Deo imperatam salventur omnes, & singuli homines.

Ad secundam auctoritatem, quae est D. Joannis, dico, Christum his verbis: *Non pro mundo rogo, &c.* non declarare, se non orasse pro omnibus, & singulis hominibus sive iniustis, cum oraverit pro Judaeis, sed solum orasse diverso modo. Oravit enim pro iustis, & pro praedestinis oratione absoluta, & procedente ex voluntate consequente, quae praesupponit provisionem altera meritum, aut receptionem beneficii passionis. Hinc est, quod ait: *nemo rapiet oves meas de manu mea*, & oravit pro reprobis oratione procedente ex voluntate generali moriendi pro omnibus, instituendi se Redemptorem omnium, ut esset Judex omnium. Habemus enim advocatum apud Patrem, sive iusti, sive peccatores sumus. Advocati autem munus est orare, & intercedere, & ideo Christus in caelo orat pro omnibus, & pro omnibus oravit in cruce, quoniam est advocatus omnium.

Revera haec oratio est diversa à hac diversitas, non est ex parte orantis, sed ex parte eorum, pro quibus orat, scilicet ex parte effectus. Plures sunt, qui orationis effectum, aut beneficium non assequuntur ex defectu cooperationis, & male voluntatis, qua in delictis perseverant, at oratio est pro illis sicut pro aliis, qui salvari volunt, licet pro illis non habeat effectum, quem habet pro istis, ut docet Sanctus Thomas in cap. 17. Joannis, dicens: *Christus, quantum est de se, pro omnibus oravit. Quia oratio sua, quantum est de se, efficax est, ut valeat totum mundo, sed tamen non in omnibus sortitur effectum, nisi in Sanctis & electis Dei. Et hoc propter impedimentum mundanorum*. Dum Christus dicit Joan. 12. vers. 32. *Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum*. Promisit

Altera ratio.

Solvitur ratio.

D. Thomas.

trahere ad se omnes homines, tamen hæc promissio non habuit erga omnes effectum suum, sola culpa, aut demerito trahendorum. Similiter oravit Christus pro omnibus, tamen omnes non habent id, quod petit pro illis, nimirum vitam æternam, quoniam plures sunt, qui noluerunt, aut non meruerunt habere illam, & ideo dicere potuit, quod non oravit pro illis, non absolute, ita ut non oraverit, sed modificative, id est, quod non oravit fructuose, cum multi fuerint vocati, pauci vero electi. Hæc textu constat, Deum velle salvare alios præter eos, qui salvantur, nam omnes vocati non salvantur, cum non sint electi, tamen Deus vult salvare eos, quos vocat: ergo vult salvare eos, qui non salvantur, ac proinde vult salvare omnes, licet pauci sint, qui salventur.

Hæretici hæc impugnant hæc paritate. Si Ecclesia cognosceret eos, qui damnati sunt, non oraret pro illis, ne in vanum oraret; sed Christus cognoscebat reprobos: ergo nullo modo oravit pro illis; quia Deus non habet voluntatem salvandi eos, sed alios, pro quibus oravit Christus.

Oratio Christi est pro omnibus

D. Chry.

Hæc paritas non valet, quia Christus venit, ut esset Redemptor omnium, ut dicunt Sancti Patres communiter, venit etiam dissolvere opera Diaboli; & ideo ut manus suam impleteret, debuit non obstante illa reprobatione cognitione, velle orare & mori pro omnibus, ut Deus qui misit illum, dicere posset unicuique damnatorum: *Perditio tua ex te est.* Unde D. Chrysostomus serm. de Passione Domini ait: *non passus est autem in civitate, sed extra portam ejus, ne putaretur pro illa tantum oblatum fuisse, ideo foras civitatem, foras muros, ut scias sacrificium esse commune, quod totius terre est oblatio, & communis purificationis: talis tamen non esset, si essent aliqui homines, pro quibus non fuisset oblata mors Christi.*

Utr Christus sit Redemptor omnium, debuit habere voluntatem salvandi omnes.

Ut Christus sit Redemptor omnium, non requiritur, quod omnes sint salvati, sed sufficit quod voluerit salvare omnes, & necessariò requiritur, quod exhibuerit, unde omnes possint salvari, si velint. Hoc de facto fecit Christus, nec in vanum fecit ex parte officii, aut missionis suæ, cum sit Redemptor omnium, & talis non esset, si pro aliquibus tantum orasset, & pro aliquibus tantum mori voluisset, nec Deus posset dici Pater omnium hominum, nisi voluisset omnes homines salvos fieri, per mortem Unigeniti Filii sui, quia Pater est velle salutem filiorum, & nihil omittere ut salventur. Hinc est, quod ait Iai. cap. 5. vers. 4. *Quid est quod debui ultra facere vinea mea, & non feci? an quod expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas.* Inde enim sequitur, Deum voluisse, quod vinea faceret uvas, seu anima faceret opera bona, quæ cum ducant ad gloriam juxta illud D. Athanasii: *Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, certum est, quod Deus voluit salutem omnium hominum, & quod Christus voluit mori pro omnibus, ut fufius dicemus contra Basilianos.*

ARTICULUS XXVIII.

Defendit contra novos Arianos, Deum dedisse malis Angelis, unde salvari possent.

Adversus hunc fidei articulum non invenio alios hæreticos, præter novos Arianos, quos Hosius vocat Trinitarios, seu illos, de quibus est sermo in articulo asserente, Angelos non esse naturaliter malos, seu demones, quia dicunt Diabolum, seu malum Angelum nunquam habuisse, unde stare in gratia, seu non peccare posset (idem dicunt de Adamo in statu innocentia) nec miror de hoc, nimirum hanc hæresim displicuisse aliis hæreticis, quoniam humana ratio suadet, Deum esse misericordem, Patrem creaturarum, qui dilexit omnia, quæ fecit, & vult neminem perire, ut diximus in articulo præcedenti contra Prædestinatianos.

Adversus Trinitarios, qui ducibus Joanne Campano, & Michaelæ Serveto, emerferunt post Tridentinum, nullum celebratum fuit Concilium, quo possimus eos impugnare, ideoque ad Sacram Scripturam recurramus, & ad rationem fidelis innixam oraculis,

In quo demonstratur, malos Angelos habuisse, unde salvari possent, in quo refutantur rationes contrariæ.

Isaias Propheta cap. 14. loquendo de Nabuchodonosor Rege Babylonis, secundum sensum litteralem, & secundum sensum mysticum de Lucifero perduellium Angelorum Principe, demonstrat dæmonem, dum erat in via, habuisse auxilium ad finem consequendum necessarium, ibi enim ait: *Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris? curruisti in terram, qui vulnerebas gentes? qui dicebas in corde tuo: in caelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedabo in monte testamenti, in lateribus aqilonis; ex quo sequitur juxta communem Sanctorum Patrum expositionem, omnes Angelos etiam Demones aliquando expertes fuisse omnis culpæ, & in statu gratiæ Sanctificantis extitisse, cum dicat, eos ab ipsa gratia excidisse. Hæc autem gratia illis data fuit, ut sanctificarentur, una cum omnibus mediis ad in ipsa Sanctificatione perseverandum, seu ad non peccandum, & ad felicitatem consequendam. Gratia enim est semen Dei, & fons aquæ salientis in vitam æternam, ut docet Scriptura: hoc supposito*

Quæro à Trinitariis, an omnes Angeli gratiis concessis bene uti fuerint, vel non? si responderent omnes bene uti fuisse: ergo nullus Angelus est malus, nullusque est in inferno Diabolum; quoniam qui sequitur Deum, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Hoc tamen, seu nullum esse Dæmonem asserere minime auriunt, licet impioerem evomerit blasphemiam, cum Sacro Sanctam Trinitatem abolere aggressi sint. Si respondeant, quod aliqui duntaxat, Lucifero duce, male uti sine gratiis, ceteri vero bene; hoc supposito, iterum ab ipsis quaero, an illi, qui male gratiis uti sunt, poterant bene uti sicut alii? Si respondeant quod non potuerunt, Deo sic volente, à veritate plurimum aberrant, quia nullam possunt in Deo assignare rationem hujus acceptationis personarum, quam Scriptura Sacra removel à Deo; qui cum nolit aliquos perire, sed omnes ad agnitionem veritatis venire, nullum voluit Angelum gratiis suis male usurum. Proculdubio Deus, qui dat ordinate media, vult finem, ad quem ipsa media conducunt, & per consequens voluit salutem omnibus Angelis, quia est ordinate volens, & dedit ipsis Angelis gratias ad salutem ordinatas, ut ipsis bene uterentur, si voluissent; si respondeant quod potuerunt hujusmodi gratiis bene uti: ergo habuerunt, unde salvari possent, quoniam qui salvatur, gratia, & libero arbitrio cooperante, salvatur teste Christo Domino sic alloquente Joan. cap. 15. vers. 5. *Sine me nihil potestis facere, quo suadetur, omnia cum ipso fieri posse.* Hinc est quod Apostolus ait: *Omnia possum in eo, qui me confortat & ut ne sibi soli attribuat opus, ait enim: Gratia Dei mecum.*

Dæmon, qui ex natura sua non est Dæmon, sed voluntate sua, ut cum Sacra Scriptura, & Sanctis Patribus jam probatum est, poterat non peccare, erat enim liber, ut probat D. Basilii, lib. de Spiritu Sancto cap. D. Basilii 16. ubi de Sanctis Angelis ait: *habentes in eligendo liberum lius, arbitrium, nunquam ab eo, qui vere bonus est, consortio excidentes, & de malis ait: quorum defectio comprobatur, quod dicimus virtutes esse sui arbitrii invisibiles.* Inde enim ille Sanctus Doctor de merito, & de demerito Angelorum legitime concludit, eorum liberum arbitrium, quo bene uti sunt boni, & quo male uti sunt mali, esse id, quo boni steterunt in gratia, in qua creati fuerant, mali vero ceciderunt: D. Damascenus lib. 2. cap. 3. confirmat hanc ipsam veritatem, dum sic Angelum definit: *Est Angelus natura sua intelligens, arbitrii libertate præditus, ac sententia rationis immutabilis.* Qui autem potest peccare & non peccare, ut de facto poterat Angelus malus, antequam de caelo cecidisset, habet unde possit non cadere si velit, alioquin caderet necessariò, atque impellente Deo, quod est falsum; Deus enim intentator malorum est, justitias dilexit, æquitatem vidit vultus ejus, nec vult aliquos perire; ergo Angelus malus habuit, unde posset salvari, seu

gra-

gratiam auxiliantem, & liberum arbitrium; tamen cecidit, sed quia voluit, non vero quia stare non potuit, ut voluere Trinitarii.

Quapropter D. Hieronymus Epist. 146. ad Damas. ut hujus catholice veritatis majorem nobis præbeat notitiam, ait: *Deus solus est, in quem peccatum non cadit, cetera cum sint liberi arbitrii juxta quod homo ad imaginem, & similitudinem Dei factus est in utramque partem, suam possunt scilicet voluntatem.* Ibi enim per hanc particulam, cetera cum sint liberi arbitrii, admittit Angelos tam bonos, quàm malos vultque, malos potuisse suam scilicet voluntatem ad bonum, sicut boni fecerunt, & per consequens quod poterant salvari, si voluissent, sicut boni salvi sunt, & stant ante thronum Dei. Hinc Doctor subtilis in 2. qu. 2. ad argumenta circa medium, ait de Angelo malo: *Dico, quod quando peccavit secundo peccato, adhuc fuit in via, & per consequens quando peccavit secundo peccato, potuit penitere de primo peccato, & si à primo peccato ex se non fuit irremediabile, quia si penitisset, invenisset gratiam, & misericordiam, &c.* Igitur ex D. Hieronymo, & Scoto Doctor subtili sequitur, quod Dæmon nedum potuit se à peccato abstinere, sed etiam quod post primum peccatum poterat penitere, quod tamen non potuisset, si non habuisset unde salvari posset, cum penitere sit actus meritorius, seu supponens auxilium gratiæ, & tendat ad salutem, & ad consequendam veniam de peccato commisso.

Scotus.

Præterea peccatum malorum Angelorum fuit superbia, ut docent communiter Theologi cum Sanctis Patribus. Hæc autem superbia ipsi liberi atque voluntaria, cum juxta sanctorum Patrum mentem, sit amor inordinatus propriæ excellentiæ, & amor sit liber. Unde D. Augustinus lib. 15. de civit. Dei ait: *Omnis creatura cum bona sit, & bene amare potest, & male; bene scilicet ordine constituto, male, ordine perturbato: Angelus poterat amare, sed ordine constituto, ac proinde non peccare. Idem dico de Adamo, de quo novi Ariani dicunt id, quod sentiunt de malis Angelis. Nullus enim potest negare Deum dixisse illi: Memento quia pulvis es, & in pulverem revertis: hocque non peccaverat.*

Superbia primum peccatum.

His addi potest ratio. Si malus Angelus non habuisset unde posset salvari, non esset reus ruinæ suæ; cecidisset enim necessariò, cum non habuisset unde posset obtinere salutem, & non habere media ad salutem, aut non posse ea habere, idem sit ac damnari necessariò ac invitè; hoc autem, ut pote necessitate voluntatem Angelus, aut hominis in actu malo, Deum dedecet; credendum est igitur, quod malus Angelus, qui suberat Deo (antequam caderet) veluti causæ primæ operanti secundum exigentiam causarum secundarum, habuit ab ipso Deo unde salvari posset, si voluisset, sicut alii, qui in veritate steterunt. Nulla quidem est ratio suadens, Deum dedisse bonis duntaxat media ad salutem, Quare D. Prosper lib. 1. de vita contemplativa cap. 3. ut demonstrat malum Angelum esse suæ perditionis causam, inquit: *Voluntatis sanctorum Angelorum fuit, quod malis sponte cadentibus ipsi in sua dignitate manserunt, & divino, iustoque judicio actum est, ut qui fuit in Deo suo permanendi voluntas, fieret permanendi voluntaria, felixque necessitas.* Quibus verbis constat, quod mali Angeli ceciderunt, non quia stare non potuerunt, ut dicunt Trinitarii, seu novi Ariani, sed quia stare noluerunt, aut alius ascendere voluerunt, ut suadet hæc particula, *malis sponte cadentibus, quæ declarat, plenam spontaneitatem, aut voluntatem fuisse in Angelis, qui de caelo ceciderunt.*

D. Prosper.

Rupertus lib. 4. in capite 5. Joannis, confirmat in Angelis potestatem perseverandi in sanctitate, in qua creati fuerant, quoniam ibi ait: *Nam & Angelica natura malum potuit facere, & fecit, & quidem Sancti Angeli primarii sunt, quia malo quidquam à se ipso faciente id est malum faciente, ipsi Deo Principi suo adhaerere maluerunt, in hoc remunerationem acceperunt, ut deinceps malum facere non possint, quia cum possent facere, noluerunt. Verum hoc non est per naturæ ipsorum potentiam, sed per divinam voluntatis remunerationem gratiam.* Doctor ille comparat naturam angelicam cum humana, saltem quoad plenum liberi arbitrii usum, & potentiam peccandi, & non peccandi, nam vult, utramque posse peccare, & de facto peccasse: & Demones, ac primos parentes in statu innocentia habuisse unde posset non peccare; alioquin Deus, qui punit citrà condignum, & cuius misericor-

diæ non est numerus, non eiecisset Demones de caelo, in quo creati fuerant, nec primos parentes de Paradiso terrestri: quoniam impotentia, quæ omnes excusat mortales, excusasset eos.

Idem docet D. Gregorius homil. 7. in Ezech. ubi ait: *Natura angelica, quando creata est, liberum accepit, utrum vellet in humilitate persistere, & in conspectu omnipotentis Dei manere, an ad superbiam laboraretur & à beatitudine caderet, sed quia cadentibus aliis, Sancti Angeli in sua beatitudine persistenterunt, hoc acceperunt in munere, ut jam cadere omnino non possent: hæc suadent, Angelos bonos meruisse illam impeccabilitatem, qua potiuntur: malos vero eam demeruisse, ac proinde habuisse auxilium sufficiens ad non peccandum.*

Dicent hæretici, quod si Demones habuissent, unde salvari possent, non cecidissent: quoniam hujusmodi auxiliis irrevocabiter, & immobiliter adhærent, subindeque in veritate steterunt, sicut boni steterunt. Respondetur, quod non valet hæc ratio. Nam si proprium esset Angelis immobiliter adherere objecto cognito, non essent liberi, quia potentia libera potest rem cognitam eligere, & non eligere; & post factam electionem, nihil est quod necessitet eam, ut non possit electionem factam revocare, & sententiam mutare, sed omnes Angeli mali, seu Demones fuerunt liberi, ut in proprio loco jam probatum est: ergo non est proprium Angelis immutabiliter adherere auxiliis ipsis à Deo concessis, ita ut illis naturaliter impossibile sit resistere; nam voluntas angelica non est immutabilis, nec ex se naturaliter determinata ad unum ut semel electum non possit retractare & revocare, ut docet Scotus loco citato.

Præterea dico, quod etiam si hoc esset, nihil probaret instantia hæreticorum, quia Angeli mali poterant irrevocabiter adherere auxiliis, quæ irrevocabiter desupererunt, quin ex illa despectione liceat concludere, Angelos malos non habuisse auxilia necessaria ad conservandam gratiam sanctificantem, in qua creati fuerant, juxta D. Augustinum dicentem, quod Deus erat creans naturam, & largiens gratiam.

ARTICULUS XXIX.

Declarat contra Bezanitas, Deum dare cuilibet homini Angelum custodem.

Joannes Calvinus duos circa Angelos pronunciauit errores in lib. 1. inquit. cap. 4. sect. 4. Primus enim confundit distinctionem Angelorum his verbis. *Angelorum distinctio est pura garrulitas, & stulta sapientia, & inde tollit Hierarchias, & ordines eorumdem Angelorum contra communem Sanctorum Patrum & Theologorum sententiam, Scripturæ Sacræ autoritate suffutim, quia constat tres esse Angelorum Hierarchias, quarum prima comprehendit Seraphinos, Cherubinos, & Thronos: secunda, Dominationes, Principatus, & Potestates: tertia vero Virtutes, & Archangelos, & Angelos.* Negat insuper ipse Calvinus, quamlibet Hierarchiam continere tres ordines, seu choros, ac proinde constat, ipsum Calvinum in hoc errasse, cum sit certum, novem esse choros, aut ordines Angelorum, ut fufius videri potest apud Theologos Scholasticos.

Alter error Calvinij adversus Angelos est, quia (inquit) Deus non deputat Angelos ad custodiam hominum, & ideo negat dari Angelos custodes. Hunc errorem fecutus est Theodorus Beza, natione Burgundus, legumque licentiatas, qui ex impiis Calvinij dogmatibus istud specialiter defendit. Beza adhæserunt Marloratus, & alii hæretici, qui sub Calvinio scripserunt.

Quantum ad primam hæresim Calvinij, nullam Hierarchiam, & nullum ordinem apud Angelos admittentem, nullum habemus Concilium; constat tamen ex Sacra Scriptura, ex Sanctis Patribus, & ex Theologis, cum Angeli habeant diversa officia, ex quibus inferuntur ordinum diversitas. Quoad secundam, quæ negat, Deum designasse Angelos ad custodiam hominum, damnatur in Concilio Florentino Sess. 20.

Ratio hæreticorum, proponitur & resistitur

Calvinus

Beza, Marloratus

primum hominem ad mortem, quomodo enim potuit velle eum tentationi succumbere, decreto ordinare ut peccaret, & nolle mortem ejus, cum mors impij sit peccatum? Nulla cerò potest assignari ratio ab ipso Calvino, nec ab alijs hæreticis: ergo fateri debent, Adamum peccasse liberè, & voluntariè ubique ulla prævia impulsione divina, nam, inquit D. Augustinus, lib. de prædest. cap. 3. Homo alligatur morti, non per Dei prædestinationem, sed per suam offensam. Et paulo post explicans, quo sensu Sapiens scribat, Deum non fecisse mortem, addit: Ante peccatum vixit anima, vixit caro, non sub interitus timore, sed sub immortalitatis conditione, & dum homo peccavit, anima obiit, hoc est, mors, quam Deus non fecit. Ità loquitur ille sanctus Doctor, ut indè agnoscamus, Adamum peccasse propria voluntate, & de ipsius peccato nullum fuisse in Deo efficacem decretum, aut prædestinationem, necessitantem eum ad peccandum, aut ad succumbendum tentationi. Nullus enim negare potest, Adamum potuisse se abstinere à peccato, & servare mandatum Dei prohibens esum ligni vetiti, alioquin Deus non apposuisset ei ignem, & aquam, vitam, & mortem, bonum, & malum, dicendo illi: Ad quodcumque volueris porrigere manum tuam, quia ex decreto, aut prædestinatione ad peccandum, non potuisset porrigere manum suam ad bonum: idcirco irrisorij Deum sic fuisse allocutum, sed hoc est falsum ut suadet ratio, quæ nequit ità malè de Deo sentire.

Ex fine, ob quem Deus creavit hominem, suadetur, ipsum creatum fuisse ad præstantiorem statum, quam ad peccandum. Primo enim conditus est homo rationis & intelligentiæ compos, ut Dominum, & Creatorem agnosceret, cognitum toto corde diligeret, & coleret, ut notat D. Gregorius homil. 24. Primum ipsius Adami officium est proprium cognoscere autorem, & suscipere, vitamque, id est, divinum donum in divinum officium, cultumque conferre, inquit Eucherius Lugdunensis. Unde D. Augustinus ait, quod Adam creatus fuit, ut serviret & obediret Deo, ut pudicam, temperantem, & immortalem vitam duceret, ut justus, sanus, inculpabilis, & sine vitio in terris aliquando degeret, ut esset caput, & origo totius speciei humanæ, Dominus & possessor totius universi, ut justus, sanctus, & verax cum Deo in sempiternum habitaret.

Sunt aliæ similes fines apud Sanctos Patres, ob quos creatus fuit homo, qui manifestè ostendunt, Adamum non fuisse à Deo prædestinatum ad lapsum, ad rebellionem, ad contemptum Creatoris, seu ad interitum, & peccatum, ut putant Calvinistæ; imò ostendunt, ipsum Adamum fuisse prædestinatum ad gloriam, cum fines, ob quos fuit creatus, sint fines sanctorum, & dum peccavit, (Diabolo suadente) peccaverit, quia voluit, poterat enim serpenti resistere, si voluisset, nam nunquam voluit ut peccemus, ut sceleribus nos ipsos contaminemus, neque ut à tentationibus vincamur; cum præcipiat resistere Diabolo, nec velit aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti. Itaque Deus non prædestinavit Adamum ad peccandum, sed ipse Adam liberè peccavit; alioquin non fuisset statim post peccatum iusto iudicio punitus, ut fuit.

Idem docet D. Augustinus in tract. de arbore scientiæ boni, & mali tom. 9. ubi ait: Dixit Deus, si gustaveris, morte moriemini. Diabolus dixit, non morte moriemini, & stetit homo inter Deum suum factorem, & Diabolum deceptorem. Deus mortem minatus est, si arboris fructus tangeretur; Diabolus Deus futuros esse promittebat, si arbor illa violaretur, & appetita est dulcedo venenosa, & contempta est salubritas perpetua vita. Hac probatio fuit hominis, non deceptio salutaris. Nam si Deus hominem non amasset, nec fecisset, nec ante præmoneret, si mortificare voluisset: quis hominum, fratres mei, opus perire patiatur, aut fabricam suam ruinam tradat, aut Filium, quem genuit, in fossam mortis imingat? Si in homine ista crudelitas non est, nec in Deo credas fuisse, qui fabricam suam, id est hominem bene vivere disposuit, & immunitati ejus ruinam destinavit præcepto suscipit, ne caderet, sed stare non potuit, quare? Quia audire Deum noluit: quid ergo impunitus Deo, si Adam cecidit, qui ut caderet, Dei præceptum contempsit?

Contra hanc veritatem, quæ docet, Deum non prædestinasse primos parentes ad peccandum, nullam inveni apud Calvinistas rationem, quam hic impu-

gnare valeamus. Moneo tamen, quod si esset aliquod argumentum contra hunc articulum, posset facile dissolvi rationibus quibus contra Balafrantem defenditur liberum arbitrium hominis, in lib. 2.

ARTICULUS XXXI.

Annunciat Judæis adventum Messie promissi.

Inter eos, qui adorandum divinæ Incarnationis mysterium impugnant, primò occurrunt Gentiles, atque Judæi. Isti Filium Dei nondum venisse, sed expectandum esse proclamant, & de facto adhuc illum, seu Messiam tot divinis promissionibus destinatum, tot expectatum votis, tot oraculis in veteri testamento celebratum expectant, sed vana est eorum spes, quia Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre plenum gratiæ, & veritatis. Gentiles autem nec venisse, nec expectandum esse arbitrantur, ut monet Paulus, ad Corinth. cap. 2. vers. 2. 3. dicens: Prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentilibus autem stultitiam. Reverà omnes farentur, quod Gentiles, & Judæi, non sunt propriè hæretici, nec dicendi, aut censendi sunt absolute tales, nihilominus Judæorum infidelitas, & contumacia juxta D. Thomam 2. 2. quæst. 1. dici potest aliquo modo hæresis, in eo scilicet, quod Christianæ fidei in figura susceptæ omnino renitatur.

Ideo possumus cum D. Augustino, D. Thoma, & alijs Sacris Scriptoribus, in hoc opere, absque ullo scrupulo, inter hæreticos reponere Judæos, Paganos, & Gentiles, qui in varijs partibus mundi existunt, quamvis non defecerint à fide Evangelica, cujus nondum fuerit radiati lumine, obstante ipsorum mala voluntate; cum in omnem terram exierit sonus Apostolorum. Unde hic de adventu Messie, seu de Incarnatione Filii Dei, Judæos Messiam expectantes convincere debemus, non auctoritate Conciliorum Ecclesiæ Romanæ, quæ omnia Christum jam venisse faciunt, quippe ipsi Judæi definitionibus Ecclesiæ minime credunt, pariter nec Symbolis fidei, sed convincendi sunt auctoritate non novi, sed veteris testamenti, & vaticinijs Prophetarum, cum novum penitus reiiciant, & nolint audire Apostolos, nec Evangelistas, quamvis testentur, quod videntur, sed solum Prophetas, qui de adventu Messie locuti sunt, adhibitis quibusdam circumstantiis, aut conditionibus, quæ cum jam adimpletæ fuerint, nullus est de adventu Christi ambigendi locus.

S. I.

Jacob vaticinio probatur adventus Messie.

Messiam divinitus promissum jam venisse aperte colligitur contra Judæos ex vaticinio Patriarchæ Jacob; Gen. cap. 49. vers. 10. qui cum morti proximam paternam benedictionem Filiis suis impenderet, & divino afflatus spiritu quid peculiariter unicuique posteris Deus præstiturus erat, denunciaret, spiritu prophético dixit Judæ, adventum Messie prædicans: Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium: id est ut notat Syrus cap. 1. Non deficiet sceptrum gentium de Juda, & expositio de inter pedes ejus, donec veniat is, cujus illud est, & ipsum expectabunt gentes. Hoc autem vaticinium (quod prædictionem Messie continet, ut fatentur omnes Sancti Patres) clarè indicat adventum Christi, seu Filii Dei, qui mittendus erat, jam venisse; cum illa regia, & legislativa potestas (quæ juxta Jacob prædictionem nõ debuerat prius deficere e tribu Juda, quam Messias pronuntiatus advenisset) ab annis 1707. penitus defecerit: quippe jam pridem nulli reges, nullique legislatores extant, qui vel ex Juda, vel ex alia Israelitica tribu, Judæis imperent, quinimo omnes ad unum apud exteras nationes sub dura servitute detinentur, ideoque cum juxta fidem, & spem Judæorum, tam veterum, quam recentiorum vaticinijs veritatem probet eventus, necesse est dicere, quod venit Messias, qui dicitur Christus: nam si Deus fulgentissimam faciem è Tur-

Turri ostentans, dixisset eam non extinguendam, donec veniret Messias, certum est, quod qui illam extinctam videret, protinus rectè colligeret, Messiam jam venisse: ergo cum fulgor ille sceptri Judaici pridem sit extinctus, & evidenter constet, nullum Judæum esse regem, vel ducem, aut principatum tenentem in terra, necesse est credere, Messiam jam venisse.

Videmus omnia supra dictæ prophetiæ signa esse adimpleta, ut observat Origenes lib. 5. Judæorum vanitatem redarguens, & de Christo sic loquens; Quid vero inde dicendum est, quod propheta de ipso ante prædicaverat, non cessaturus Principes ex Juda, neque duces de femoribus ejus, usquequo veniat ille, cui repositum est regnum scilicet, & usquequo veniat expectatio gentium; manifestissime enim ex ipsa historia apparet ex his, qua hodie pervidentur, quia ex temporibus Christi ultra reges apud Judæos non existerunt, sed & illa omnes ambitiones Judaicas, in quibus sese jactabant quamplurimi, & in quibus exultabant, vel de templi decore, vel de altaris insignibus, atque omnibus illis sacerdotalibus infusis, indumentisque Pontificum, simul destructa sunt, completa est enim prophetia, qua dixerat. Osee 3. per dies multos sedebunt Filii Israel sine Rege, sine principe, non erit hostia, nec altare, nec sacerdotium nec responsa; his ergo testimonijs utrimque adversus eos, qui videntur asserere de his, qua in Genesi à Jacob dicta sunt, quod de Juda dicta sint, & dicunt permanere adhuc Principem ex genere Juda, istum videlicet, qui est gentis eorum princeps, quem nominant Patriarcham, nec deficere posse de semine ejus, qui permaneat ad adventum ejus Christi, quem sibi ipsi describunt, sed si verum est, quod ait propheta: quia dies multos sedebunt Filii Israel sine principe, nec erit hostia, nec altare, nec sacerdotium; & nique ex quo subversum est templum, nec hostia offeruntur, nec altare invenitur, nec sacerdotium constat, & certissimum est defecisse Principes ex Juda, sicut scriptum est, & ducem ex femoribus ejus, usquequo veniat ille, cui repositum est: constat ergo, quia venit ille, cui repositum est, in quo expectatio gentium est, quod manifeste videtur impletum de multitudine eorum, qui per Christum Deo ex diversis gentibus crediderunt: per hæc quidem verba notum est Judæos nullibi habere plenam, & supremam potestatem, & prophetiam Patriarchæ Jacob esse intelligendam de Jesu Nazareno, & in ipsius adventu tuisse adimpletam.

Judæi & præsertim recentiores negant hoc oraculum Patriarchæ Jacob continere prædictionem venturi Messie; dicunt enim quod hæc verba, non auferetur sceptrum de Juda, &c. referuntur ad urbem Silo, quæ in textu hebræo prophetiæ exprimitur, ut videbimus ex interpretatione Galatini, vel ad Moysen, vel ad Davidem, vel ad Saulem, vel ad Jeroboamum, vel ad Nabuchodonosorem, & ideo (inquiunt) ex illa prophetia non potest inferri adventus Messie; etiam si populus Judaicus nullibi habeat potestatem regiam, aut sit sine scepro, & sine duce.

Respondeo, quodvis eorum commentorum esse absurdissimum, quia hæc verba donec veniat Silo (ita enim tradit noster Galatinus lib. 4. cap. 4. qui textus Patriarchæ Jacob sic interpretatur: non recedet sceptrum de Juda, & scriba sive legum dator de medio pedum ejus, donec veniat Silo) non exprimunt urbem aliquam, seu illam, quæ est in terra Chanaan, quæ dicitur Silo, de qua fit mentio in lib. Josue cap. 21. vers. 2. neque aliquam aliam, sed personam particularem venturam. Quia hæc verba: Juda, te laudabunt fratres tui, manus tuæ in corvibus inimicorum tuorum, adorabunt te Filii Patris tui, cubitus leonis Juda ad prædium Filii mi ascendisti, requiem accubisti, ut leo, & quasi leona, quis suscitabit eum? quæ præcedunt ista: non auferetur sceptrum, &c. nec hæc, quæ sequuntur: & ipse erit expectatio gentium, ligans ad vineam pullum, suum, & ad vitem de Filii mi asinum suum, conveniunt alicui urbi, sed solum alicui personæ, ut est manifestum, cum de re insensibili, & inanimata minime dici aut verificari possint: ergo nec ista; non auferetur sceptrum de Juda, donec veniat Silo, intelligi possunt de urbe illa, quæ dicitur Silo, in qua tabernaculum, & arca fœderis erant reposita. Hac responsione reiiciuntur etiam aliæ interpretationes de Moysè, de Davide, de Saule, de Jeroboamo & de Nabuchodonosore, quia non conveniunt illis verba, quæ præcedunt, neque hæc, quæ sequuntur ad ista non auferetur sceptrum, &c. & nullus

horum est expectatio gentium, sicut est Filius Dei promissus, ab omnibus expectatus, & desideratus, ut probant antiquorum Patrum suspiria, quæ in Prophetis videri possunt.

Deinde Jacob prædixit non ablatum iri sceptrum de Juda, donec veniat Silo, quo significatur, Silo antea non venisse, nec dicit non auferetur sceptrum de Juda donec veniat aliquis, sive Saul, sive David, aut alter ungenus in Silo, sed donec veniat ipse Silo quod non denotat urbem, sed personam seu hominem, Moysè, Davide, & alijs posteriore; ergo Jacob in illa prophetia non est intelligendus de Davide, nec de Saule, quem in Urbe Silo regem à Samuele credunt consecratum, non enim in Silo, sed in Maspha, & in Gaigala unctus est Saul à Samuele, bene verò de Jesu Nazareno, de quo mulier Samaritana dixit: scio quia Messias venit, qui dicitur Christus, quique mulieri respondens ait: ego sum, qui loquor tecum.

Abfurda est pariter expositio, quæ vaticinium Patriarchæ Jacob ad Jeroboamum refert, quasi in Silo Regem creatum, non enim in Silo, sed in Sichem, Rex creatus est, ut constat ex 3. Reg. cap. 12. tandem nec Moysi, nec Davidi, nec Sauli, nec Jeroboamo convenit character ille, quo Jacob designat eum, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium, nullus enim eorum desideratus fuit à cunctis gentibus, nullusque dicitur, verbum, lux, aut Agnus Dei, Dominator terræ, venturus ad liberandum nos, nullus eorum se dicit talem, sicut Jesus Nazareus, qui se dicit Filium Dei, & Redemptorem hominum, ut pro certo habemus in varijs Sacræ Scripturæ locis.

Minus convenit Nabuchodonosori, qui potius dicens est execratio gentium, quam expectatio, ut constat testimonio Isaie cap. 14. vers. 4. & sequentibus, in quibus lector videre potest ea, quæ dicuntur de Nabuchodonosore, & inde facile colligit, quod Patriarcha Jacob non potuit loqui de eodem, sed solum de Christo Nazareno, qui (quidquid dixerint Ariani) est Filius Dei, de quo Isaïas cap. 9. vaticinatus est vers. 6. Parvulus natus est nobis, & Filius datus est nobis, & factus est primogenitus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus, admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, Pater futuræ sæculi, Princeps pacis, multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis, super solium David, & super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in iudicio & justitia, amodo usque in sempiternum: Zelus Domini exercituum facies hoc &c. quibus constat, signa illius, qui mittendus est, & in cujus adventu auferetur sceptrum de Juda, juxta prophetiam Jacob, de Jesu Nazareno duntaxat verificari posse.

Alii Judæi reponunt sceptrum ex tribu Juda penitus ablatum fuisse diu ante adventum Christi Filii Mariæ, scilicet tempore Babylonicæ captivitatis, ut constat ex cap. ult. lib. 2. Paralip. igitur vel Messias expectandus venit, antequam Christus veniret, & perconsequens ipse Christus non est Messias, vel ex vaticinio Patriarchæ Jacob non potest colligi adventum Filii Dei secundum carnem: nam tempore captivitatis sceptrum non erat in Juda, & Deus non erat homo.

Respondeo tempore hujus captivitatis, Regiam Judæorum potestatem non fuisse penitus extinctam, nec totaliter ablatam, ut Jacob prædixerat, sed tantum suppressam, & oppressam, nam illo tempore, seu durante illa captivitate, vigeat adhuc in iudicibus, & legislatoribus Judæorum autoritas condemnandi reos ad mortem, ut constat ex historia Susannæ Dan. 13. hæc quidem sceptri, totiusque Judaicæ autoritatis ablatio fieri debebat in adventu Messie, qui mittendus erat, nimirum Christi Filii Dei vivi, qui inclinavit coelos, & descendit caligo sub pedibus ejus, cuique data est omnis potestas in coelo & in terra: ergo vaticinium Patriarchæ Jacob intelligendum est de Christo, qui seder super solium David, & habet potestatem in Juda, quæ quidem potestas, non tempore Babylonicæ captivitatis, fuit penitus & in æternum ablata à Tribu Juda, sed tempore adventus Christi. Nam non ita diu post mortem Regis Joachim, Zorobabel ex Tribu Judæorum præfecturam obtinuit, & delegatus fuit à Cyro Persarum Imperatore post captam Babyloniæ, ut templum Jerusalem ex integro restauraret, ut legitur in 1. lib. Ekdæ cap. 1. Igitur adventus Messie seu illius,

D. Augustinus.

D. Gregorius.

Encheiridius Lugdunensis.

De fine, ob quem Deus creavit hominem.

D. Augustinus.

Gentiles.

S. I.

Explicatur prophetia Jacob de adventu Messie.

Rationes Jurisconsultorum expositæ.

Altera Judæorum responsio.

Scepterum qui mittendus erat, non fuit tempore captivitatis Babylonice, nec in ipsa captivitate Babylonica penitus ablatum fuit sceptrum de Juda, neque dux de femore ejus, sed tempore Cesaris Augusti, aut post elapsas septuaginta hebdomadas Danielis infra explicandas; tunc enim puerpera genuit Filium suum, quem nacturum denunciaverat Isaias cap. 7. dicens: ecce virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel, nomen, quod convenit duntaxat Christo, ut legimus in cap. 1. vers. 23. Evangelii Sancti Matthæi.

Alii respondent, Judæos adhuc tenere imperium, & habere sceptrum regale in Asia, & in aliis partibus mundi habere duces perpetua successione, ut testantur Beniamin Tadelensis, Postelus in historia Orientali, part. 2. cap. 5. & 6. & Josephus lib. 11. Antiquitatum cap. 5. qui refert decem tribus trans Euphratem deportatas in immensam multitudinem sua ætate excrevisse, easque habere regem, qui dicitur rex Judæorum. Idem testatur Orofius lib. 2. cap. 7. Igitur prophetia Patriarchæ Jacob non fuit verificata in adventu Christi Filii Mariæ, & ideo non est intelligenda de eodem, seu de Jesu Nazareno, sed de Messia, qui nondum venit, quoniam sceptrum est adhuc apud Judæos.

Respondet, hæc testimonia merè esse Judæorum signa, omnino relicta, nam frequentes, longinquæ, ac celebres illustrium viatorum peregrinationes, quibus accurata satis terræ habitabilis notitia hæc ætate percepta est, Judæorum mendacium prorsus refellunt. Populus quidem Judaicus nullibi habet jus gladii, nullibi imperium, quod supremæ potestatis insignia est. Quantum ad testimonium authorum citatorum, respondeo cum Natali Alexandro, & aliis celeberrimis scriptoribus recentibus, nihil præter auditum habere de his, quæ narrant, ac proinde nullam ipsi esse adhibendam fidem, nam si talia regna extarent, quibus soli imperarent Judæi, quomodo hæc Christianorum, Turcarum, aut Persarum, nullus aliquando detexisset, hoc ipso præsertim tempore, quo remotissima, & hominibus prius ignotæ nationes Americanae & insulares comperta sunt, & deprehensa? nulla sane de hac ignorantia potest assignari ratio, nisi quia Benjamin gratis, & voluntarie sic dixit.

Prophetiam Patriarchæ Jacob alia via infirmant alii, qui ut suadeant, ipsam non esse intelligendam de adventu illius, qui mittendus est, seu de adventu Messia, dicunt quod sceptrum ablatum fuit de Juda, diuante adventum Christi, & translatum ad Machabæos, qui regnarunt annis 165. at Machabæi cum essent sacerdotes, non erant prognati ex Juda, sed ex Levi; igitur regia potestas jam diu ante adventum Christi defecerat a stirpe Judæ, ac proinde prophetia, vel falsa est, vel non est intelligenda de Christo Filio Mariæ. Primum non potest dici, bene vero secundum: idcirco ex hac prophetia nequit colligi, Messiam jam venisse.

Respondet cum D. Hieronymo in cap. 1. Sophoniæ Prophetæ, quem sequuntur Lyranus, Abulenſis, Baronius, & plures alii post Genebrardum lib. 2. Chronologie, Machabæos fuisse ex tribu Juda secundum lineam matris, nam, scilicet progenitos ex Juda, ex parte Matris, licet ex parte Patris essent ex Levi, & ideo sceptrum remansit in tribu Juda usque ad adventum Messia, qui mittendus erat, & quamvis in veteri lege nullus posset jungi matrimonio, nisi contribulibus suis, tamen tribus Judæ, & tribus Levi propter nobilitatem, mutua poterant inire connubia, ut testatur Philo Judæus lib. 2. de Monarchia, idque colligitur ex Sacra Scriptura Exod. 6. ubi legitur, Aaronem primum summum Pontificem duxisse in matrimonium Elisabetham Filiam Aminadab Principis tribus Judæ, unde ex hac solutione constat, quod à tempore Davidis usque ad Herodem Ascalonitam (qui post Machabæos sceptrum tenuit, & accepit à Romanis, ut tributus præfesset, & Romano pareret imperio) usque ad adventum Christi fuerunt Reges, vel duces ex tribu Juda secundum Patrem, vel secundum matrem. Herodes erat Judæus, ut evidenter probat nosfer Frassenius tom. 5. tract. 1. disp. 2. num. 23. constat pariter, quod ab adventu Christi defecit hæc potestas à Tribu Juda quoad utramque lineam, scilicet tam patris, quam matris: quod sufficit ad salvandam prædictam prophetiam Patriarchæ Jacob; non auferetur sce-

Judæi nullum imperium tenent.

Responsio D. Hieronymi ad Judæos.

prum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.

Dicunt: hæc verba, donec veniat qui mittendus est, & significat, sceptrum à Tribu Juda esse auferendum statim ac venerit Messias, sed potius significant post adventum Messia, nusquam deinceps sceptrum Judæ auferendum, nam hæc dictio, donec, non denotat sempiternam finem, aut cessationem rei, de qua dicitur, sed sæpe ejus continuationem, ut constat ex lib. Genes. cap. 8. ubi de tur, & Corvo dicitur: Non revertetur, donec siccarentur aqua relictur diluvii super terram; quin tamen per hæc verba significetur, Corvum esse reversum postquam siccatae sunt aquæ. Idem asseritur de Jobo cap. 27. ubi ait: donec desiccat, non vocadam ab innocentia mea, quo Job non significat, se ab innocentia sua recessurum cum defecerit, imo se nusquam ab ea recessurum. Item scribit Matthæus cap. 1. vers. 25. de Josepho & Maria ubi ait de Josepho: non cognoscebat eum, donec peperit filium suum primogenitum. Itaque hæc vox, donec, in prophetia Patriarchæ Jacob non significat sceptrum à Juda esse auferendum, donec venerit Messias, sed nusquam ablatum iri, & ideo ex illa prophetia non potest direde inferri adventum Messia, sed potius sceptrum permanfurum esse in tribu Juda, etiam post adventum ejus, qui mittendus est; ideoque hoc vaticinium nihil probat.

Respondet, hanc vocem, donec, in prophetia contentam designare finem Judaici Imperii, hancque accidere eo tempore, quo venturus erit Messias, licet in locis præcitatis ab adversariis, & in pluribus aliis, denotet continuationem: nam apud præcos Judæos vox, donec, in vulgari significatione intelligebatur, quatenus scilicet importabat cessationem rei, de qua erat sermo. Ratio est, quia sic pronuntiata fuerat à Deo Genes. 3. vers. 19. dicente Adamo: in sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram: etenim in hac sententia à conditore pronuntiata, particula, donec, non denotat continuationem, ita ut homo teneatur vesci in sudore vultus sui, cum reversus fuerit in terram, de qua sumptus est, quoniam homo in terram reversus non eget alimentis, ac proinde non tenetur ad laborem, ut habeat unde vivat; hæc eadem obligatio, aut ut melius dicam, hæc punitio est tantum ad vitam, sed denotat finem, & cessationem sic vescendi, aut denotat, quod labor, seu obligatio vescendi in sudore vultus, quam Deus imposuit homini, durabit usque ad mortem tantum.

Idem affirmatur de eadem particula, donec, Levit. cap. 12. vers. 4. ubi de muliere, quæ suscepto femine peperit masculum dicitur: ipsa vero triginta diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ: ibi enim particula, donec, non denotat continuationem hujus status, seu continuam privationem ingrediendi in sanctuarium, imo evidenter significat cessationem ejusdem privationis, seu licentiam ingrediendi in Sanctuarium, & tangendi Sanctum huic mulieri concessam, impletis diebus purificationis suæ: igitur in prophetia Jacob hæc particula, donec, non potest ita intelligi, ut post adventum Messia, sceptrum in tribu Juda sit permanfurum, sed potius ablatum ab ipsa, cum ibi, donec, denotet terminum durationis regni potestatis in tribu Juda, tunc vigentis, hicque terminus sit adventus Messia, qui mittendus erat, quem jam venisse credere debent Judæi, quia nullus iporum est Rex, princeps, vel Dux, ut prædixerat Jacob, morti proximus venturi Messia signum spiritui prophético pronuncians.

Judæi vero hoc negant, & aliter explicant prophetiam: dicunt enim, hoc nomen, sceptrum, seu Virgam, in vaticinio expressum, non significare sceptrum, seu summum Imperium in tribu Juda usque ad adventum Messia permanfurum, sed significare virgam doloris, & tribulationis ibi usque ad tempus illud permanfuram, ita ut prophetie sensus sit: non auferatur, aut, non recedet virga doloris & tribulationis à Juda, donec veniat qui mittendus est. Judæorum ratio est quia vox hebraea, Sceptrum, aut Sceverth, quam latinus interpres vertit, sceptrum, non significat proprie sceptrum, sed virgam, non quidem principatus, & dominationis, sed calamitatis, miserie & angustie: atqui Judæi usque modo ubi-

Altera Judæorum explicatio.

Levit. cap. 12.

Per sceptrum non debet intelligi virga doloris.

Judæi post mortem Jacobi non habuerunt Reges.

2. Reg. cap. 23.

ubique gentium dura servitute premuntur, & sub tribulationis virga gemunt: ergo nondum adimpleta est prophetia Patriarchæ Jacob, id est, Messias nondum venit; cum calamitas Judæorum sit ex illo vaticinio, non auferatur sceptrum, finem habitura, cum Christus advenerit.

Respondet hoc vocabulum, Sceverth, solitariè sumptum significare dominationem generatim, tam æquam ac legitimam, quam Tyrannicam, ut farentur omnes Hebræi, qui suæ linguæ dictionaria ediderunt, sicut vivens fentiens significat animal; porro ut significet dominationem tyrannicam, necesse est, quod adjungatur alicui differentia, quæ eam determinet ad significandam paternam directionem, vel ad poenam denotandam, ut constat ex Psal. 2. reges eos in virga ferrea, & Psal. 44. virga directionis virga regni tui, in primo, virga significat dolorem, & tribulationem, non quia est virga, sed quia habet hæc differentiam, quia est, Ferrea; alia autem est virga amoris, quia est directionis, & regis regum, nempe Dei, qui disponit omnia suaviter: idcirco hæc virga, quæ exprimitur in prophetia Patriarchæ Jacob, non est virga doloris, & tribulationis, sed principatus & dominationis, quoniam est virga Ducis: ait enim non auferatur virga & dux: hæc autem virga ducis non est tyrannica, nec ferrea, sed virga principatus, & dominationis, qua suaviter regebatur Israel: quilibet enim Rex, aut Dux potius bonus, quam malus, est præsumendus. Præterea Filii Jacob non erant captivi, nec oppressi, sed dominabantur; ideoque iporum Pater loqui non potuit de virga tribulationis, aut persecutionis, sed solum de virga autoritatis, & jurisdictionis, quam tribus Juda tunc habebat super populum.

Tandem si Prophetia Jacob intelligenda esset, ut volunt Judæi, scilicet de virga tribulationis, ita ut hæc tribulatio non potuerit deficere, nec recedere à populo Israelitico, nisi in adventu Messia, qui erat redemptor Israel per mortem, & passionem suam, fateri tenentur, Messiam illum jam pridem venisse. Hujus confessionis argumentum est, quia Judæi diutissimo tempore, maxime à Davide usque ad Sedeciam, annorum fere quingentorum spatio, regiam potestatem habuerunt; & toto illo tempore, & captivitate soluti fuerunt, tribulationis virgam excusserunt, & post Sedeciam, Duces & Reges ex propria gente habuerunt, usque ad Herodem; adeoque falsum est, quod ad hæc usque tempora iniquum externorum Principum passus sint dominatum; sed Judæi nolunt fateri, Christum jam venisse, scilicet eo tempore, quo erant pacifici, & vera pace fruebantur post mortem Patriarchæ Jacob; igitur ipse Patriarcha Jacob non est intelligendus de virga tribulationis, & miserie, cum diu ante adventum Jesus Nazareni ablata fuerit à populo Judaico, qui ante adventum Christi Jesu tribulibus suis paruit, & florentissimum, atque potentissimum imperium sub Davide, & Salomone habuit post mortem Patriarchæ Jacob, qui necessitati intelligendus est de scepro, aut de virga imperii & dominationis, quæ remansit in tribu Juda usque ad adventum Christi, ut Filiis suis prædixerat ipse Jacob, cum morti proximus paternam benedictionem impenderet eis.

Nec valet dicere, quod illo ipso tempore Judæi plurimis bellis fuerint divexati, & gravati; ratio est; quia non propterea in captivitate fuerunt adacti, nec perpetuo sub tribulationis virga gementes, maxime pluribus annis sub florentissimo Salomonis regno: audivimus enim 3. Reg. cap. 5. vers. 3. ipsum Salomonem dicentem ad Iliram (Filium Acces. de Thecua, de quo fit mentio 2. Reg. cap. 23. vers. 26.) Tu scis voluntatem David Patris mei, & quia non potuerit adificare domum nomini Dei sui propter bella imminencia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum ejus, nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum, & non est Sathan neque occusus malus. Sane hæc verba probant, Judæos non fuisse propter bella perpetuo in captivitate detentos, sed diu ante adventum Messia habuisse pacem, & de propria gente Regem, à quo non vexabantur. Hinc est, quod dum audio ipsos Judæos negantes Messiam jam venisse, eumque adhuc expectantes ut Redemptorem, nescio qua ratione fateri possunt, Patriarcham Jacob vaticinatum fuisse de virga tribulationis, & miserie

Judæorum, non vero de virga principatus & potestatis, quæ tunc erat apud ipsos ab omni præfura Gentium liberis.

Verum tot instantiæ à Christianis validissimis responsionibus solutæ non sufficiunt ipsis: volunt illud vaticinium, non auferatur sceptrum de Juda, &c. non pertinere ad Christum Nazarenum, & ut hoc offendere possint, dicunt, quod si Jacob vaticinatus fuisset de scepro dominationis, & principatus auferendo de scepro adventu Christi futuri, ipse Christus, vel Apostoli, & Evangelistæ ad fidem sibi conciliandam vaticinium illud adduxissent contra Judæos, & ipsi Judæi credidissent; at illud in testimonium non protulerunt: ad Messiam igitur non pertinere judicant: idcirco (inquunt) Christiani nequeunt ex illo vaticinio probare adventum Messia.

Respondet, hoc argumentum esse nullum, quoniam Christus non petiit omnia Prophetarum vaticinia, quæ ad Messiam spectant, nec eorum omnium auctoritatem Apostoli, aut Evangelistæ in sacris libris usurparunt, Christo enim sufficit Judæos remittere ad Moysen, & Prophetas, quorum vaticinia, quæ ad ipsum pertinent, legebantur in Sinagogis. Unde Luc. 16. vers. 28. Pater Abraham dixit diviti in inferno existenti, & fratres suos admonere desideranti. Habent Moysen, & Prophetas: audiant illos, & Joan. 5. vers. 39. servatamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illa sunt, quæ testimonium perhibent de me, & alibi: nolite putare quia ego accitaturus sim vos apud Patrem, est qui accitavit vos, Moyses, in quo vos speratis; si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi, de me enim ille scripsit; ideo licet Christus, nec Apostoli, nec Evangelistæ protulerint expresse, & explicite vaticinium illud, non auferatur sceptrum de Juda, &c. Patriarchæ Jacob ad fidem conciliandam, protulerunt tamen illud implicite. Quod sufficit ut prædictum vaticinium sit vere de Messia venturo, & de potestate virgæ regis, quæ ablata fuit in adventu Jesu Nazareni.

Denique Judæi proponunt aliud argumentum contra Christianos, ex vaticinio Jacob inferentes, Messiam jam venisse: nam, inquit, Christi adventus fuit hypothesi, quod Davidis posterum, ex quibus nasciturus est Messias, juxta illud Lucæ 1. Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, et dabis illi Deus sedem David Patris ejus; essent cultores divinæ legis, ut ipsemet David indicat Psal. 131. vers. 11. & 12. dicens. Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam; si custodierint filii tui testamentum meum, et testimonia tua, quæ doceo eos; et filii eorum usque in sæculum sedebunt super sedem tuam; sed hæc conditio, à qua necessariò pender adventus Messia, non fuit posita, nam Filii Davidis ad sæculum usque legem divinam non servaverunt, teste Scriptura Sacra. Eccl. 49. vers. 5. dicente: Præter David et Esachiam, et Josiam, omnes peccatum commiserunt, nam reliquerunt legem Altissimi Reges Juda, & contempserunt timorem Dei, dederunt enim regnum suum aliis, & gloriam suam alienigena genti, incendierunt electam sanctitatis civitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Jeremia; igitur nondum venit Christus, licet fuerit promissus juxta prophetiam Patriarchæ Jacob, aliorumque Prophetarum, quos Christiani citant contra Judæos, ut probent Messiam jam venisse, hancque esse Jesum Nazarenum Filium Mariæ Virginis, quia non potest inferri promissionis impletio, quæ facta fuit sub conditione ponenda, nisi ponatur conditio, quæ revera non fuit posita, ut constat ex variis Prophetarum eloquiis.

Respondetur, quod ex his solum inferre licet, sceptrum Judaicum à familia Davidis debuisse (propter peccata Filiorum Davidis) excidere, non autem penitus deficere ex tribu Juda, quoniam ipsum sceptrum Judaicum fuit huic tribui promissum absque ulla conditione, licet auctoritas regendi sub his conditionibus promissa fuerit familiæ Davidicæ, & ab ipsa recesserit, ex defectu conditionis, ut probant hæc verba supra relata; dederunt regnum suum aliis, & gloriam suam alienigena genti; ideoque argumentum non probat, Messiam non venisse, nec infirmat vaticinium Jacob.

Christi, & Apostoli mentionem faciunt explicitè de Prophetia Jacob

Psal. 131.

Adducit aliud vaticinium, quod est Danielis.

Aliud habemus in veteri Testamento vaticinium, ex quo infertur contra Judaeos, Messiam jam venisse, & petitur ex illis verbis Archangeli Gabrielis Daniele alloquentis, ac promittentis Messiam ortum jam futurum in tali tempore, hoc est, post septuaginta hebdomadas, computandas a vigesimo octavo anno regni Artaxerxis, ut docet probabilior, & communior opinio. Istud autem vaticinium legitur Dan. cap. 9. vers. 23. & sequentibus in quibus habetur: ab exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu ergo animadvertes sermonem, & intelliges visionem; septuaginta hebdomades abbreviate sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur pravaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & ungetur Sanctus Sanctorum: scito ergo, & animadvertite, ab exordio sermonis, usque ad consummationem usque ad Christum adhaerentem, hebdomadas septem, & hebdomades sexaginta duas orunt: & rursum edificabitur platona, & muri in angustia temporum, & post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: & non erit ejus populus, qui eum negaverit, & civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo; & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in dimidio hebdomadis deficiet hostis, & sacrificium, & erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio.

His quidem verbis hoc invincibile conficitur argumentum contra Judaeos Messiam expectantes. Christus ille, quem venturum Danieli promittit Angelus, post septuaginta hebdomadas, est verus Messias Patribus nostris a Deo promissus: ipse enim est Sanctus Sanctorum, de quo Pater aeternus ait: in splendoribus Sanctorum genui te. Per ipsum etiam delendum est peccatum, & prophetiae adimplenda sunt, ut ipsemet testatus est, Matth. 26. vers. 26. dicens: Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur Scripturae Prophetarum; sed Septuaginta hebdomadae praefinitae ab Angelo revera datum praeterierunt: igitur Messias jam venit, Major patet; in Christo enim verificantur omnia, quae in prophetia dicuntur de Messia venturo, ut jam supra monui. Minor vero est evidens: nam illae hebdomadae, vel sunt dierum, vel annorum; si primum, constat Messiam venisse post annum & dimidium a tempore, quo facta est illa promissio; si secundum, seu de hebdomadibus annorum, sequitur etiam, quod Messias jam venit: quoniam ab illo tempore, quo editum est illud Angelicum vaticinium usque ad nos, duo annorum millia, & amplius effluxerunt, quandoquidem haec septuaginta hebdomadae faciunt tantum 490. annos.

Judaei respondent, hebdomadas illas non esse dierum, nec annorum, sed esse Jubilaeorum, vel Olimpiadum, vel saeculorum, ac proinde earum numerus nondum est expletus, & Messias est adhuc expectandus, nam septuaginta hebdomadae saeculorum 49. annorum millia efficiunt; Jubilaeorum vero amplius viginti quatuor millia; Olimpiadum vero fere duo millia complectuntur; ab ea autem promissione facta Danieli de venturo Messia, duo annorum millia tantum effluxerunt: igitur Messias nondum venit, & merito expectatur, quoniam veniet expletis illis septuaginta hebdomadibus saeculorum, aut Jubilaeorum.

Responderunt, Judaeos haec omnia dicere absque fundamento: certum enim est, Gabrielem hebraice Danieli Hebraeo loquentem hebdomadas sumpsisse in eo sensu, in quo solebant accipi ab Hebraeis, & quo sumebantur alibi in Scriptura, alias periret omnis Prophetiae certitudo, & ex illa revelatione nihil certi colligere poruisset ipse Daniel, cum ei impossibile fuisset capere sensum Angelici, si non locutus fuisset usitato more, seu lingua vulgari: in Scriptura autem duobus tantum modis sumi solet hebdomada. Primo pro spatio septem dierum, ut Levit. 23. Numerabis septem hebdomadas plenas usque ad alteram diem expletionis hebdomadae septima, id est quinquaginta dies. Secundo pro tempore septem annorum, & hoc modo usurpatur, Levit. 25. Numerabis quoque tibi se-

Septuaginta hebdomadae.

Falsa Judaeorum interpretatio.

prem hebdomadas annorum, id est septies septem, quae simul verae habent quadraginta novem. Igitur hebdomadae Danieli revelatae nequeunt aliter accipi, nisi pro septimanis dierum, vel annorum, nam nec Prophetarum, nec Judaei solent per Jubilaeos supputare, nec per Olimpiades, sed solummodo per Jubilaeos supputandi genus invenerunt, nulla enim Jubilaeorum & Olimpiadum supputandi methodus in universa Scriptura apparet: de diebus & annis pro hebdomadibus componendis duntaxat fit mentio; quocumque autem ex his modis accipiantur hebdomadae Danielis, manifestum est, illas jam pridem elapsas fuisse, & impletam Danielis Prophetiam, subindeque Messiam a multis saeculi evenisse.

Dicunt alii, hanc revelationem Danieli factam non esse de Messia venturo, sed de temporali liberatione Judaeorum, quoniam ipse Daniel, non adventum Messiae, sed hanc ipsam Judaeorum liberationem postulabat sibi revelari.

Minus valet haec instantia, nam satis verisimile est, Daniele non desiderasse temporalem populi libertatem, sed etiam spiritualem futuram, per adventum Messiae promissi & desiderati a cunctis gentibus, ut probant haec verba Angeli dicentis: Ego autem veni, ut doceam te, & indicarem tibi, quia vir desideriorum es. Quae aperte denotant, Daniele tunc plus quam rem unam desiderare. Ipse Daniel supplicabat Deo, ut impleret vaticinium Jeremiae cap. 9, quod est de utraque libertate, temporali scilicet & spiritali; idem constat ex inscriptione ejusdem capituli Danielis 9. quae est in Bibliis nostris. Post orationem Danielis, qua confitetur Judaeis propter sua peccata, & Patrum, venisse in magnam afflictionem peccatis Dei misericordiam erga populum suum, fit ista revelatio de 70. hebdomadibus usque ad unitionem Sancti Sanctorum, & de Christi morte, populoque ejus perdendo, & abominacione desolationis in templo. Qua constat, Daniele postulasse confidenter a Deo pro populo misericordiam, quae principaliter est circa peccata remittenda, & conferre libertatem spiritualem, quae deperditur per peccata, quo homo fit servus: igitur nullius momenti est instantia Judaeorum contra vaticinium Danielis Messiae adventum praedicens in tali tempore, scilicet post septuaginta hebdomadas, non saeculorum, non Jubilaeorum, nec Olimpiadum, sed annorum.

Hunc autem Messiam esse Jesum Nazarenum Filium Mariae, patet. Nam Messias ex aliis vaticiniis Prophetarum pronuntiatur nasciturus ex Virgine, pauper & abjectus, ut patet ex illo Isaia 7. Ecco Virgo concepit, & pariet Filium. Zachariae 9. Ecco Rex tuus veniet tibi iustus, & salvator, ipse pauper, & ascendens super Asinam. Tradetur etiam in mortem pro triginta argenteis; iuxta illud Zachariae 11. appenderunt mercedem meam triginta argenteos; at Christus Jesus Nazarenus natus est ex Maria Virgine sponsa Josephi, qui cum videret eam gravidam, volebat occulte dimittere eam. Eo autem cogitante, ecce Angelus apparuit in somnis dicens ei: Matth. 1. vers. 10. Joseph Fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est, pariet Filium, & vocabis nomen ejus Jesum; quibus suaderetur, Mariam Matrem Christi esse Virginem, & Filium ejus esse Filium Dei promissum nobis, & in Isaia figuratum.

Videntur pariter in Jesu Nazareno adimpleta alia vaticinia Prophetarum, quae praedixerunt vitam, mortem, & resurrectionem Messiae venturi, at ea hic referre superfluum mihi videtur, cum omnibus nota sint; natus est etiam in Bethlehem ut testatur sanctus Lucas cap. 2. juxta vaticinium Micheae Prophetarum cap. 5. vers. 2. natus est etiam pauper & abjectus ut tradit Sanctus Lucas cap. 9. vers. 53. ubi legitur, Christum dixisse: Vulpes habent foveas, & volucres caeli nidos, Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet. Unde D. Bernardus ait, quod Christus fuit pauper in nativitate, pauperior in vita, pauperissimus in morte; fuit etiam abjectus, ut constat ex variis textibus novi Testamenti juxta praedictionem veteris; ascendit super asinam in triumphali suo in Jerusalem ingressu, ut constat ex Evangelio S. Matthaei 21. vers. 7. ubi ait: Et adduxerunt asinum & pullum, et imposuerunt super eos vestimenta sua, et cum, id est Jesum, de super sedera fecerunt: igitur Christus, qui venit, & dicitur Jesus Nazarenus, est Messias ille, quem

Prophetia Danielis est verba de Messia.

De Jesu Nazareno non veritate Prophetarum vaticinia.

Afferret vaticinium Aggaei.

Pradictio Aggaei Prophetae.

Messiae adventus probatur etiam ex vaticinio Aggaei Prophetarum, quod habetur in cap. 2. vers. 6. & sequentibus: ibi enim legitur Deum dixisse: Verbum, quod pepigi vobiscum cum egredimini de terra Aegypti, & Spiritus meus erit in medio vestrum, nolite timere: quia haec dicit Dominus Deus exercituum: adhuc unum modicum est, & ego commovebo caelum, & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Nam est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus exercituum, magna erit gloria domus istius novissima plusquam prima. Hoc enim vaticinium apertissime intelligitur de adventu Messiae, qui vocatur desideratus a cunctis gentibus, ut confirmat, nedum communis omnium interpretum expositio, sed etiam Patriarcha Jacob loco citato, ubi de eodem Messia ait: Et ipse erit expectatio gentium, & juxta septuaginta interpretes, veniet electa omnium gentium, verio Hebraica, veniet desiderio omnium gentium, sed a tempore Aggaei ad nos, tempus non est modicum: nam a praedictione illa, quae fuit anno secundo Darij regis, ut restantur omnes, effluxerunt tria millia annorum, quod tempus modicum dici non potest, quoniam verbum illud modicum consonat cum isto, statim veniet ad templum &c. ut dicitur Malachiae cap. 3. Ecce ego mitto Angelum meum, & praeparabit viam ante faciem meam, & statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos quaeritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis, ecce veniet, dicit Dominus exercituum: igitur Judaei tenentur fateri, Messiam nunc venisse, & Filium Dei, nempe Christum, neminem posse expectare, quin contradicat veritati, & vaticinio Prophetarum.

His omnibus autoritatibus tam veteris, quam novi Testamenti probantibus contra Judaeos, Messiam jam venisse, huncque esse Jesum Nazarenum Filium Mariae, optime convenit addere argumentum D. Augustini in oratione contra Judaeos, Paganos, & Arianos, ex lege, & ex Prophetis mirum in modum sic arguentis: Vos convenio o Judaei, qui usque in hodiernum diem negatis Filium Dei: nonne vox vestra illa est, quando cum videtis miracula facientem, atque tentantes dicebatis, quis istius animas nostras suspendit? si tu es Christus dic nobis patrem, illo ad considerationem miraculorum vos mirabatur dicens: opera, quae ego facio, ipsa testimonium perhibent de me, ut Christus testimonium dicerent, non verbo, sed facto. Vos autem non cognoscetis Salvatorem, qui salutem operabatur in medio terra vestra adijcietes in malo, aliter: tu de te ipso testimonium dicit, testimonium tuum non est verum, sed ad illa quid vobis responderit, advertere nolistis; nonne scriptum est in lege vestra, quod duorum hominum verum sit testimonium, pravaricatores legis intendite legem: testimonium quaeritis de Christo, & in lege vestra scriptum est, quod duorum hominum testimonium verum sit, procedant de lege vestra non tantum duo, sed etiam plures testes Christi, & convincant auditores, non factores.

Dic Isaia testimonium Christo ecce inquit: Virgo in utero concepit, & pariet Filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus. Dic & tu Jeremia testimonium Christo: hic est, inquit, Deus noster, & non aestimabitur alius absque illo, qui invenit omnem viam scientiae, & dedit eam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo, post haec in terris visus est, & cum omnibus conversatus est: Ecce duo testes idonei ex lege vestra, ex quorum testimonium non sunt compuncta corda vestra... Sed alij in lege Christi testes introducuntur, unde frontes durissima inimicorum conterantur, veniat & ille, Daniel, Sanctus Juvenis liquidam aetate, senior vero

scientia, & mansuetudine, convincat omnes falsos testes sicut convincit seniores impudicos, ita suo testimonio Christi conteras inimicos.

Dic Sancte Daniel: dic de Christo quid nobis? Cum venerit, inquit Sanctus Sanctorum, cessabit unctio &c. quare illo praesente cui insultantes dicebatis: Tu de te ipso testimonium dicit, testimonium tuum non est verum cessabit unctio vestra, nisi quia ipse est, qui venerat Sanctus Sanctorum; demonstrare unctionem, si autem quod verum, cessabit unctio vestra, agnoscite venisse Sanctum Sanctorum. Dic & tu Moyses, legislator Dux populi Israel testimonium Christo. Prophetam vobis excitabit Deus de fratribus vestris. Omnis anima, quae non audierit Prophetam illum exterminabitur de populo suo. Prophetam autem dicitur Christum, ipsum audi in Evangelio Christum: non est, inquit Propheta sine honore, nisi in patria sua.

Accedat autem David, Sanctus Testis fidelis, ex cuius sermone processit ille, cui lex & Propheta testimonium reddunt: dicit & ipse testimonium Christo. Adorabunt, inquit, omnes reges terrae, omnes gentes servient ei, cui servient? die, cui servient? vis audire cui? Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, & expresseris atque nominaveris Psalmos secundo. Quare inquit, tumultuatae sunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt Reges terrae, & principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus accedat & alius Testis dic & tu, Abacuch Propheta, testimonium Christo: Domine inquit, audivi auditum tuum & timui, considera vi opera tua & expavi: quae opera Dei, iste miratus expavit? Nunquid fabricam mundi iste miratus expavit? absit, sed audi ad quid expavit, in medio inquit duorum animalium cognosceris, qui quousque descendisti, expavescere me fecisti, quia verbum, per quod facta sunt omnia, in praesepio facisti &c.

Ecce quomodo conveniunt sibi testes veritatis: ecce quomodo conveniunt Filios falsitatis, sufficiens vobis ista o Judaei, an adhuc ad vestram confusionem, ex lege, aut ex gente vestra alios introducemus testes, ut illi testimonium perhibeant; cui, perditam mentem insultantes dicebatis: tu de ipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum, quod si velim ex lege, & ex Prophetis, omnia, quae de Christo dicta sunt, colligere, facilius me tempus, quam copia deseruit. merito ergo Judaeos arguens Christus quod Prophetis crederent; & sibi non crederent aiebat olim Joan. 5. vers. 46. Est qui accusat vos, Moyses, in quo operatus; si enim Moysi crederetis, & mihi; de me enim illo scripsit. Ita D. Augustinus.

Refutantur Judaeorum instantiae.

Judaei obijciunt multa Prophetarum vaticinia ipsi quae probare nituntur, Messiam nobis a Deo promissum, non esse Jesum Nazarenum, Filium Mariae, ac proinde Messiam, qui redempturus est Israel, nondum venisse, quoniam (inquiunt) in Jesum Nazarenum quadare non possunt, praefertim illud Isaia: Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet, & requiescat super eum Spiritus Domini &c. & habitabit Lupus cum agno, Pardus cum haredo accubabit, vitulus & Leo, & ovis simul morabuntur: & puer parvulus minabit eos. Sed nondum vidimus hoc vaticinium fuisse adimpletum, ut constat quod concordiam, & unionem lupi cum agno, & pardi cum haredo, & ideo Messias est expectandus donec haec omnia fiant in lupo & agno, pardo, & haredo.

Deinde Isa. cap. 53. dicitur, quod Messias videbitur fenum longævum: hoc enim promissum est a Deo Psal. 88. ubi per os Prophetarum de eodem Messia inquit: Domine in saeculum saeculi semen ejus: at hoc vaticinium non fuit adimpletum in Jesu Nazareno, cujus vita fuit brevis, & filios non habuit; ergo Jesus Nazarenus, seu Filius Mariae, non est Messias promissus, sed alter est expectandus. Respondeo, Judaeos errare & hallucinari in explicandis Sacrae Scripturae textibus, nam haec locutio Prophetarum Isaiae intelligenda est metaphoricè, & propter quamdam similitudinem, ut notat noster Doctor Seraphicus D. Bonaventura ad 3. Lucae, ubi observat, quod Christus dicitur flos de radice Jesse, tantum metapho-

Prima Judaeorum ratio.

Responsio ad primam rationem Judaeorum.

Impugnat Aphthartodocitas volentes Verbum Divinum assumpsisse carnem impassibilem.

taphoricè; aliòquin in aliis textibus non potest dici, agnus, Leo, vitis, lapis angularis, &c. quia hæc omnia nomina propriè, & literaliter sumpta, denotant naturas immèdiatè oppositas, quæ uni & eidem convenire non possunt. Judæi autem volunt, hæc verba metaphorice dicta literaliter intelligi de Messia venturo, ideoque hallucinantur: cum propter quamdam similitudinem, quam Messias habet cum illis rebus in Sacra Scriptura expressis, dicta fuerint à Prophetis. Undè illa animalia, scilicet lupus, & agnus, sunt etiam intelligenda metaphorice, hoc est significant quòd in adventu Messie gentes inimicæ in Ecclesia unientur, & erunt cor unum, & anima una, quod jam visum est, & adimpletum ut dicitur Act. 4.

Quantum ad aliud de semine longævo vaticinium, dico cum communi omnium Sanctorum Patrum, & Sacrorum interpretum mente, esse intelligendum in sensu mystico, & spiritali, sic enim Christus vivit in æternum, plures Filios habuit, seu eos, quos moriens redemit, ac genuit. Igitur vaticinia, quæ à Prophetis dicta fuerunt de Messia venturo, adimpleta videntur in Jesu Nazareno, ut evidens erit omni credenti Evangelio, cui nullus etiam Judæus potest denegare fidem. Magna enim infamia est Evangelio non credere, cujus veritatem Sanguis Martyrum clamat, Apostolica resonant voces, prodigia probant, ratio confirmat, elementa loquuntur, & Dæmones consententur, ut notat Picus Mirandulanus.

Addunt aliud vaticinium, quod est Danielis cap. 7. vers. 13. *Aspiciebam ergo in visione noctis & ecce cum nubibus caeli quasi filius hominis veniebat &c.* sed Jesus Nazareus Filius Mariæ non sic venit, ut constat ex variis textibus novi testamenti; ideoque ipse Jesus Nazareus non est verus Messias à Deo promissus, sed alter est expectandus, qui sit redempturus Israel in sanguine suo.

Respondet, ubi Danielem loqui de secundo adventu Messie, quem Judæi absque ullo fundamento confundunt cum primo. Nam Christus, qui jam venit redempturus, iterum veniet homines judicaturus, ut dicam in proprio articulo de judicio universalis contra Florianos, & alios hereticos negantes resurrectionem generalem, & ultimum judicium.

Nec valet dicere cum nonnullis Judæis, duos esse Messias, unum scilicet pro hominibus redimendis alium pro hominibus judicandis; non valet, inquam, quia Sacra Scriptura unius Messie meminit, & in ipso duplicem adventum distinguit, ut eleganter inquit D. Augustinus tract. 4. in Joan. ubi exponens illud Psalmi 49. vers. 3. *Deus manifeste veniet, Deus noster non silebit, inquit: sicut ut indicaretur, non silebit cum ceperit judicare. Non dicetur manifeste veniet, nisi primo venisset occultus, nec diceretur, non silebit, nisi quia primo sicut interrogat Isaiam; sicut visus ad glorificationem auctus est, & sicut agnus coram eo, qui se tondet, fuit sine voce, sic non aperuit os suum. Veniet autem manifestus & non silebit, quando manifestus ignis ante ipsum praebit, & in circuitu ejus tempestas valida. Unus est igitur Messias, qui jam venit, & iterum veniet; licet diverso modo, scilicet judicaturus vivos & mortuos: ille enim, qui redemit, ipse est qui judicabit, quia Pater, recte scriptura, dedit illi omne judicium: ex Apostolo ille, qui ascendit in Cælum, ipse est qui descendet de Cælo.*

Dicunt Messias secundum Scripturam debuit liberare Judæos à servitute, ut probat ipsorum spes atqui nullus venit, qui liberavit eos, cum adhuc serviant, nullumque de propria gente Regem habeant; ergo nondum venit Messias ille Redemptor, quem Propheta prædixerunt, quemque jam venisse Christiani fingunt.

Respondet, quòd Judæi, licet sint adhuc sub potestate Principum alienigenorum, ut supra fufus probatum manet, fuerunt tamen liberati à servitute peccati, mortis, & damnationis, sicut promiserat illis Deus per Prophetas; sicut cæteræ nationes. Lavit enim nos Christus à peccatis nostris in sanguine suo, & hoc est, quòd Scriptura Sacra promittit in adventu Messie, ut patet ex dictis: ergo venit, cum constet, Judæos sic liberatos fuisse per mortem Christi Nazareni, hoc est, ipsum Christum sanguinem suum fudisse pro ipsis Judæis, sicut pro aliis gentibus.

Responsio ad Secundam.

Vaticinium Danielis non servet Judæis.

Unus autem est Messias.

Solutio ad ultimam.

Adentè quinto sæculo, quidam vir hæreticus, nomine Gainus, secta Eutychnianus, ut facilius suaderet conversionem carnis assumptæ in divinitatem, quam contra fidem prædicaverat impiissimus Eutyches, Presbyter, & Archimandrita, id est Abbas præfatus celeberrimi monasterij Constantinopolitani, docuit, Verbum Divinum assumpsisse verum corpus humanum, sed hoc impassibile, & incorruptibile, ut tradit D. Thomas lib. 4. quæst. 1. art. 8. dicens. *Gainus non solum à corruptione præfationis voluerunt Corpus Christi esse incorruptibile, quod fides Catholica tenet, secundum illud Psalmista, non dabis sanctum tuum videre corruptionem, sed etiam alienum esse à corruptione mortis ante resurrectionem, quod est impium.* Hoc quidem errore putabat ipse Gainus solvere argumenta ex morte Christi desumpta, quibus manifestè probatur, carnem non fuisse conversam in divinitatem. Gaino adhæsit Julianus Halicarnassæus, qui tempore Phocæ Imperatoris, & Sabiniani summi Pontificis circiter annum Domini 504. credidit, corpus Christi ab ipsa conceptione, incorruptibile, impassibile, & immortale esse; jill vero qui Gainum, & Julianum secuti sunt, dicti fuerunt Aphthartodocitæ, teste Nicephoro lib. 17. cap. 29. historia Ecclesiastica: ejusdem hæresis defensor fuit Justinianus Imperator, qui à Theodora conjugè, & à Justiniano Theodoro Cæsare Cappadocum Episcopo, ambobus hæresi Eutychnianâ infectis, depravatus, Chalcedonen- se Concilium voluit infirmare, quæstionem trium Capitulorum movere, reluctante Vigilio Summo Pontifice, & asserere atque propagare. Aphthartodocitarum hæresim ita Euthathius in vita Euthychij, & Evagrius lib. 4. cap. 40. contra Richardum Crahanthorpium, qui in suo Virgilio dormitante cap. 20. fictitium esse censet Justiniani lapsum in hæresim Aphthartodocitarum vel (ut volunt aliqui) Incorrupticolarum, vel Phantasiastarum, quia non veras, sed, phantasticas passiones attribuebant Christo.

S. I.

Probat articulum ex Conciliis & ex ratione.

Veritas Catholica, quam hic defendimus adversus Aphthartodocitas, definita fuit in Concilio Ephesino Anathematismo 2. *Si quis non constituit Dei Verbum passum carne, & Crucifixum carne, & mortem carne gustasse, anathema sit.* In Toletano 1. & in omnibus aliis, in quibus declaratur, Christum passum, & mortuum fuisse. Nam si Verbum assumpsisset corpus omnino impassibile, & ex natura sua incorruptibile, ut crederent Aphthartodocitæ, certò non potuisset mori. Quia quod morti subiectum est, passibile, & corruptibile est; undè cum ex variis Conciliis Christus mortuus fuerit, constat etiam ex eisdem, carnem Christi fuisse passibilem, & corruptibilem, saltem in potentia ante resurrectionem, ut patebit ex his, quæ infra dicturi sumus.

Corpus Christi fuit passibile, & corruptibile, seu mortale ante resurrectionem; ut constat ex omnibus Sacra Scripturæ testimoniis, quæ probant, Christum esuriisse, defatigatum, passum, & mortuum fuisse, quæ hic apponere mihi superfluum videtur, quoniam nota sunt omnibus, quos ad hujus operis lectiones excitabat studij amor; nam flere, sitire, esurire, sustinere tormenta, & mori, quæ Scriptura refert de Christo Domino, sunt effectus, qui carni impassibili, & incorruptibili, seu immortalì minime conveniunt, ut est evidens.

Aphthartodocitæ hæc certissima passibilitatis corporis Christi testimonia subterfugere volentes, respondent, hæc omnia non valere respectu Christi, quia (inquiunt) sponte sua passus est; oblatas est enim quia ipse voluit, & ideo licet passus sit, non possumus inferre, carnem Christi ante resurrectionem fuisse passibilem ex se, sed solum ex voluntate Christi; quia voluit pati & mori, non obstante ipsius naturali impotentia ad mortem.

Porro

Gainus

Julianus Halicarnassæus

Justinianus Imperator

Concilium Ephesinum

Concilium Toletanum

verbum Divinum assumpsisse carnem mortalem

Porro non valet hæc Aphthartodocitarum ratio, quia aliud est velle pati, aliud est verè pati: illud ex illo provenit. Probabile quidem est, quòd si corpus Christi fuisset ex se impassibile, & immortale, non habuisset voluntatem patiendi, imò audeo dicere, quod non potuisset habere illam saltem efficaciter, quia non potuit vel- le, quod ei repugnabat ab intrinseco, & sic non fuisset passus in carne, si hæc caro ex se fuisset impassibilis.

Confirmatur: subiectum non recipit id, ad quod habet negationem, aut ad quod non est aptum inatum, sicut impassibile habet eam ex se ad passionem, & ad destructionem talem, qualem homo habet per mortem: ergo caro Christi erat ante resurrectionem ex se verè passibilis, sicut caro nostra, & ut talis assumpta fuit à Verbo Divino, quia ipse Christus verè passus est in carne; alioquin, non esset satisfactor suis penalitatibus, sed tantum voluntate sua. Quod est falsum, cum pretium à Christo exhibitum pro hominibus, nedum sit opus liberum, & voluntarium, sed etiam externum, & consummatum: lavit enim nos à peccatis nostris in Sanguine suo Apocalyp. cap. 2. vers. 5. & vulneratus est propter iniquitates, nostras, ac proinde verè passus est in carne passibili, quia effusio Sanguinis est à corpore passibili, & in ipso duntaxat fieri potest vulnera, quæ cum sensibilia, & dolorosa fuerint in Christo juxta illud Jerem. *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus, aliorumque Prophetarum dolores Christi recententium, corpus ejus debuit esse ab intrinseco corruptibile, passibile, & mortale, hoc est, debuit distingui à substantia merè Spirituali; ideo Christus post resurrectionem suam dixit Discipulis suis: Videte, & palpate; Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.*

Hæc veritas firmari potest autoritate Sancti Leonis serm. 1. de Nativitate Domini, ubi ait: *salva igitur proprietate utriusque substantia, & in unam coeunte personam suscipitur à majestate humilitas, seu à virtute infirmitas, ab aternitate mortalitas, & ad rependendum nostra conditionis debitum, natura involabilis natura est unita passibilis, scilicet humane, ideoque hæc in Christo non ex voluntate ipsius Christi, ita ut natura assumpta sit passibilis, quia Christus sic voluit sed ex se passibilis est, sicut in nobis; cum Christus sit nobis per omnia similis absque peccato, teste Apostolo ad Heb. 2. vers. 17. & debuerit ipse Christus per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, & redemptor, sui Sanguinis effusore. Unde D. Athanasius lib. de Incarnat. ait: *Corpus Christi communem habens cum carnis substantiam, quippe corpus erat humanum, tamen si novo, & inusitato miraculo, ex sola Virgine constatum, nihilominus mortale cum esset, itidem, et alia similia mortem obiit. Igitur caro Christi ante resurrectionem erat ex se similis nostræ, hoc est, passibilis, & corruptibilis: nam inquit Leontius Bezan- tinus lib. 2. contra Nestorium, & Eutychem: *Humana, et naturales passiones carnis, quas Dominus suscepit, quodammodo erant natura apta ad debilitandam carnem, et defatigandum, ac dolore afficiendum, et denique ad dissolvendum, quod quidem in cruce factum esse cognovimus. Dissolutionem verò, quantum in natura est, corruptio sequitur.* Secuta etiam fuisset hæc corruptio in corpore Christi, anima separata, si non fuisset unitum Divinitati, à qua fuit præservatum à corruptione.**

Idemque suadet ratio. Nam corpus, anima separata, non vivit, nec habet ex se, undè possit præservari à corruptione, aut undè agentia externa, & interna valeant impediri, ne corruptant corpus, cum includat materiam, quæ est principium corruptionis: corpus autem à Verbo Divino assumptum, est verè materiale, includit igitur principium passibilitatis, mortis, aut corruptionis, & de facto corruptibile erat ante resurrectionem.

Hæreticum tamen est credere, Christi corpus fuisse corruptum, sicut passum, & mortuum est, licet corpus nostrum post mortem corruptatur, & in pulverem reducat. Quia Divinitas fecit, ut caro Christi non videret corruptionem, quamvis ex se, & ex natura sua, esset mortalis, ut notat D. Athanasius loco laudato, dicens: *Patiens quidem corpus propter naturam corporum, mortuum est, habebat autem fidem incorruptibilitatis ex Verbo habitante in eo, non enim mortua corpore, immortabatur Verbum, sed erat ipsum incorruptibile, imò quia erat in corpore, prohibe-*

Caro Christi semper fuit à corruptione præservata.

bat illud à corruptione: idem docet Anastasius Sinaita, qui respondens Justiniano Imperatori hæretico Aphthartodocitæ, ait: *Corpus Domini in perperationibus naturalibus; et quæ in reprehensionem non cadunt, corruptioni ebriozum fuisse, utque id divinos Apostolos, ac Sanctos Patres sensisse, et potestis tradidisse: ita refert Evagrius lib. 4. hist. Ecclesiæ cap. 40.*

His verbis constat, Corpus Christi, quamvis corruptibile, fuisse præservatum à corruptione, non ab ea, quæ significat humanas affectiones, scilicet famem, sitim, laborem, & sejunctionem animæ à corpore, seu mortem, cum de facto Christus non dubitaverit manibus tradi nocentium, & Crucis subire tormentum, sed ab ea, quæ significat dissolutionem corporis in putredinem, & pulverem, ut monet D. Damascenus dicens, quod Domini corpus non est expertum hanc corruptionem, idcirco erat ex se corruptibile; alioquin non potuisset à corruptione præservari, quia nulla res potest præservari ab eo, quod nullo jure potest illi advenire; fuit tamen præservatum ut ait Psalmista, Psal. 15. vers. 10. *Quoniam non reliques antroam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Nam hæc explicata sunt ab Apostolis Petro & Paulo sect. 2. de Christo, cujus anima non est relicta apud inferos, in Lybbo, videlicet in loco, in quo detinebantur animæ Sanctorum Patrum, neque caro in sepulchro experta est putrefactionem, ut exponit Bellarminus in hunc locum, hocque sibi meruit ipse Christus per mortem, & passionem suam, ut insinuat Paulus ad Heb. cap. 2. dicens. *Videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum: ergo Verbum Divinum assumpsit corpus corruptibile, quod tamen semper remanuit, & remanebit incorruptum.*

S. II.

Responsio ad hæreticorum rationem.

Ratio Aphthartodocitarum est, quia corruptibilitas corporis fuit primo homini inflata, à Deo in poenam peccati, ut patet ex illo Genes. 2. *pulvis es, et in pulverem revertaris*, & ex aliis similibus locis Sacra Scripturæ, quibus corruptibilitas tribuitur peccato primi hominis, sicut aliæ miseriæ; sed hæc poenâ non fuit inflata Christo: ergo corpus, quod assumpsit, erat ex se incorruptibile, & impassibile.

Respondet, corruptibilitatem actualem, & proximam, fuisse inflatam in poenam peccati, non vero potentialem, & remotam, hoc est, actu corrupti est effectus peccati, posse verò, non: nam Adamus (cui hæc verba: *pulvis es, et in pulverem revertaris*, dicta fuerint) non habebat corpus ex sua creatione, aut constitutione naturali incorruptibile, aut immortale, seu eo modo, quo anima rationalis est incorruptibilis, & immortalis; alioquin ligno vitæ illi non fuisset opus, ut à morte præservaretur, sed corruptibile & mortale in potentia, atque naturali aptitudine, quæ tamen non fuisset reducta ad actum, si non peccasset, quia, ut dicemus contra Pelagianos, Adamus mortuus est ex solo culpæ demerito.

Idem advertunt plures Sancti Patres, & præsertim Sanctus Justinus martyr, oratione contra Gentes, ubi eleganter ait: *Cum formasset Deus hominem à principio, fecit, ut quæ natura erant, ex voluntate ejus pendissent, sicutque uno mandato experimentum; fecit enim, ne sic hoc servasset, vitam immortalem sortiretur, si non servasset, corruptum: sic factus homo cum ad violationem mandati statim respiceret, corruptionem naturaliter admisit; corruptionem autem ad naturam accedente, necesse erat, ut qui salvare volebat, ipsam substantiam corruptentem dederat. Christus autem non assumpsit, nec contraxit hanc corruptibilitatem actualem & proximam seu corruptionem, quæ est in poenam peccati, & quæ corpora nostra in putredinem, & pulverem reducuntur; erat enim Sanctus, innocens, impollutus, & segregatus à peccatoribus, quamvis corpus, quod Verbum assumpsit, sit ex natura sua, & ab intrinseco passibile, & corruptibile, seu materiale, & qualitativè contrariis permixtum, quibus corpus humanum permixtum est.*

Dicunt insuper Aphthartodocitæ, quòd caro, aut corpus à Verbo Divino assumptum, est simile corpori, quod habuit Adam ante peccatum, ut suadet ratio. Nam Verbum assumpsit carnem immaculatam, à Spiritu Sancto for-

D. Da. mascionis

Psal. 15.

Duplici est corruptio

D. Justinus

formatam in utero Virginis; Adam etiam habuit carnem mundam, & formatam a Deo de limo terrae, antequam terra fuisset maledicta; at Adam antequam peccaret, erat impassibilis, & incorruptibilis: ergo Verbum assumptum corpus impassibile, & incorruptibile; cum nullam in peccato Adae habuerit partem.

Leontius Bizantinus

Respondet primo, ut supra, ad primum argumentum Aphthartodocitarum. Respondeo secundo suppositum, in quo consistit eorum robur, esse falsum. Nam ut optime inquit Leontius Bizantinus loco supra citato, Verbum divinum sibi univit, & assumpsit talem carnem, qualem nos habemus ex eadem massa procreati (excepta tamen concupiscentiae labe) ratio hujus Doctoris est, quia non propter illum tantum venit Christus Dominus, sed propter nos etiam, ut canit Concilium Nicænum in Symbolo. Verba hujus Doctoris sunt hæc. Cum enim communis esset morbus, vitale absurdum, & a ratione alienum erat, unius quidem esse similem, ceterorum vero omnium dissimilem, qui quidem ad rationem medicinam faciendam eandem similitudinem indigebant. Inde enim liquidò constat, Verbum Divinum assumptis carnem nostram, remotis defectibus ex semine provenientibus, inter quos est actualis corruptibilitas.

ARTICULUS XXXIII.

Quo Ebionitæ confunduntur.

Christum esse verum Deum, verumque hominem, negant in Ecclesia primordialis plures hæretici; qui cum sint inter se divisi, uniuscuiusque mens est appetenda, ut magis eluceat veritas catholica divinitatem, & humanitatem Christi comprobans. Primo omnino Ariani, quos supra retulimus, & impugnavimus pro tendam consubstantialitate Verbi cum Patre, negant, Christum esse verum Deum; quippe cum velint, Verbum non esse consubstantiale Patri, sed puram creaturam, volunt, Christum nullo modo esse Deum; sed ad refellendam hanc hæresim non est immorandum, quoniam ex dictis supra contra Arianos, patet, Verbum, quod caro factum est & habitavit in nobis, esse verum Dei Filium, ac proinde Christum esse verè Deum, & verè hominem.

Cerinthus

Ebion

Secundo, plures ex illis, qui crediderunt contra Arianos, Verbum esse verè Filium Dei naturalem, dixerunt, Christum non esse Deum, sed purum hominem. Horum autem primus est Cerinthus vir pessimis moribus imbutus, Simonis, Magi Discipulus, teste D. Augustino, lib. de hæres. cap. 8. Eidem hæretico statim, scilicet anno 80. imperante Tito, & Clero summum Pontificatum agente, adhæsit Ebio, quidam magnæ faciundia, sed perverse, & hæreticæ mentis vir, qui putavit, Christum de Josephi & Mariæ consortio fuisse genitum, ut asserunt D. Ireneus cap. 26. & D. Epiphanius hæres. 30. Contra hanc hæresim scilicet Ebionem ea de causa Sanctus Joannes suum scripsit Evangelium, rogatus ab Asiæ Episcopis, ut divinam edocendo nativitatem, Ebionitas confunderet, ut testatur D. Hieronymus de Ecclesiasticis Scripitoribus. Ebionitas securi sunt Simmachiani hæretici, sic dicti à Simmacho, natione Samaritano.

Simmachus

Artemon

Beryllus

Minus præcipui hujus hæresis fautores sunt Adamæi (seu Adamiani, aut Adamitæ, sic dicti à quodam viro, nomine Adam) Artemon, vel Arthemias, & Asclepiadotæ, sic dicti, ad Asclepiadoto Theodori Bizantini Discipulo. His hæreticis Divinitatem Christi impugnantibus, plures Scriptores addunt Beryllum Bostrenæ urbis in Arabia Episcopum, & volunt eum ab hac hæresi nunquam recessisse. Nos autem illum inter hæreticos non reponimus, quia vix in populis nota fuit perversa hujus Episcopi doctrina: nam statim convictus, & emandatus fuit ab Origene, ut refert Nicephorus lib. 5. cap. 22. hinc Eccles. omnes tamen communiter addunt Paulum Samosatenum Episcopum Antiochenum, natione Syrum, qui teste eodem Nicephoro, Artemonis, & Ebionitarum hæresim revocavit, prædicando tempore Aureliani Imperatoris, & Felicis primi Papæ, circa annum Domini 273. Christum fuisse quidem hominem justum, non autem Deum.

Paulus Samosatenus

Photinus

His omnibus adhæsit Photinus, qui in suo Episcopatu Sirmensi docebat, Christum, initium, totamque

suam substantiam accepisse ex Maria, & esse purum hominem, ex utroque sexu natum, ut refert Vincentius Lyrinensis in Commonitor. 1. cap. 27. ex Philastrio, & D. Augustino lib. de hæres. & Theodoro lib. 7. hæret. Fabul. cap. 11. Photinus fuit anathemate percussus, & Episcopatu suo privatus in Synodo Sirmiensi celebrata anno 353. sub Constantino Imperatore, & Julio Papa, sed hæresis non fuit penitus extincta. Constat enim ex variis Scripitoribus fide dignis, quòd anno 476. regnante Zenone Imperatore, & Eccl. Dei regente Simplicio Papa, Theodorus Episcopus, Mopsuestensis, vir quidem eloquentis, eloquentiæ D. Joannis Chrysostomi hæres, qui licet fuerit acerrimus Ariatorum impugnator, postea tamen affirmavit, Mariam genuisse purum hominem Verbo Divino nullatenus conjunctum, nisi vinculo affectus, ut credebant Nestoriani, ideò dictus fuit Ebionita, & Nestorianus.

Theodorus Mopsuestensis

§. I.

Ebionitarum impietatem rejicit auctoritate Conciliorum & Scripture Sacre.

Hanc hæresim damnat Concilium Sirmiense celebratum contra Photinum, ut iam dictum est supra, Concilium Constantinopolitanum, 2. contra Anthemium, celebratum sub Vigilio Papa contra Originis errores, & pro decidenda celebri trium Capitolorum lite, Anathem. 4. Concilium Colonienste contra Euphratum blasphemum, & hæreticum, qui negabat, Christum esse Deum Lætanense 1. & alia quamplurima, in quibus definitum manet, Verbum Divinum assumptis hypostaticè naturam humanam, ac proinde Christum esse Deum, & hominem simul, non in confusione substantiæ, sed in unitate personæ, ut docet D. Athanasius in Symbolo.

Constantinopolitanum

Coloniense

Psal. 2.

Idem evidenter probat facta Scriptura. Nam Christus est ille, cui Pater æternus ait Psal. 2. Filius meus es tu, ego hodie genui te, cum juxta Hebræos hæc verba intelligenda sint de Messia, qui dicitur Christus, Joan. 3. vers. 25. & Paulus ad Hæb. cap. 5. ea usurpet ad probandum, nullum alium esse Messiam, nisi Christum; & ille, quem genuit ater in splendoribus sanctorum, est Deus; ergo Christus est Deus æternus Patris Filius, quamvis sit etiam Filius Mariæ. scriptum est enim, quòd hæc Virgo concepit de Spiritu sancto, & peperit Filium Dei Altissimi. Hinc est quòd S. Lucas referens cap. 1. verba Archangeli Gabrielis ad Virginem desponsatam viro cui nomen erat Joseph, ait de Christo nascituro. Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur. Nonne Altissimus est Pater æternus? Nonne ille, qui natus est de Maria, est Christus? Igitur ipse Christus, quem Maria genuit Spiritu sancto, cooperante juxta illud monitum ejusdem Angeli: Spiritus sanctus superveniet in te, est Filius Dei, ut probat illud testimonium ejusdem Angeli ad eandem Virginem: quòd nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.

Luc. 1.

Beata Elisabeth dicens Virgini Mariæ: Unde mihi hoc, ut veniat Mater Domini mei ad me? credit Christus Dominum esse verum Deum, nam Elisabeth Mater Joannis Baptistæ Præcursoris Domini non vocasset Jesum Dominum, nec Mariam Matrem Domini sui, nisi Spiritu S. inspirante cognovisset Jesum, quem Maria portabat in utero, esse Filium Dei, & Dominum cœli & terræ. Joseph Vir Mariæ non erat Dominus Elisabeth, nec Christus, si fuisset Filius ex Mariæ & Josephi consortio natus, quoniam fuisset purus homo: ideòque ex hoc testimonio Christus natus de Maria Virgine, est verè Filius Dei & verè Dominus cœli & terræ, qui nostram humanitatem in plenitudine temporis assumendo, Divinitatem non amisit, ut notat S. Leo serm. 1. de Nativitate Domini: In utraque ergo natura, idem est Dei Filius, nostra suscipiens, & propria non amittens, in homine hominem renovans, in se incommutabilis perseverans: Deitas enim, quæ illi cum Patre communis est, nullum detrimentum omnipotentia subit, nec Dei formam servit formam violavit: quia summa, & sempiterna essentia, quæ se ad humani generis inclinavit salutem, nos quidem in suam gloriam transtulit, sed quòd erat, esse non desinit. Nam in hoc adorando Incarnationis Mysterio, nulla substantia in aliam convertitur, sed una alteri hypostaticè unitur, & ex ipsis unus

D. Leo.

Elisabeth vocat Jesum Filium Dei.

est Christus, qui est Deus, & homo.

Si velint Cerinthiani, Ebionitæ, & alii hæretici, hæc verba Sacre Scripturæ esse intelligenda de Filio Dei adoptivo, ut volunt Ariani, reiicendi sunt responsione exhibitâ Ariani supra. Vel respondendum est eis, quòd Filius Dei adoptivus non est Dominus Elisabeth, nec est adorandus, neque adoratur; alioquin sequeretur, quòd Joseph, qui erat Vir justus, & timens Deum, fuisset Dominus Elisabeth, & quilibet homo justus existens in terra adoraretur, quia est Filius Dei adoptivus, tamen cæcus adoravit Christum; & Christus adorationem ejus suscepit. Magi etiam adoraverunt eum duntaxat, ut constat ex illo Matth. 2. vers. 11. *Erintrantes domum inprocurum Puerum cum Matre ejus, & proidentes adoraverunt eum.* Attende quòd Ly, eum, suadet, solum Christum esse Deum, & Mariam esse creaturam, quamvis Matrem Dei, vel quòd Filius adoptivus non est verè & naturaliter Dei Filius, neque talis dicitur, sicut Christus in locis citatis, sed Filius cum additione, videlicet adoptivus; Christus autem dicitur verè Filius Dei, aut verus Filius Dei Altissimi ante luciferum genitus, ideoque non est Filius adoptivus, ut fufius dicemus in proprio loco contra hæresim Felicianam, sed naturalis & proprius, ut testatur Apostolus ad Rom. cap. 8. vers. 32.

Judicium Christi, & Judicium Dei

Non parùm juvat ad probandam Divinitatem Christi, idem Apostolus nullam distinctionem faciens inter Judicium Christi, & Judicium Dei, (quam tamen faceret, si Christus non esset Deus, quoniam alia sunt Judicia Dei, alia Judicia hominum) ad Rom. cap. 2. Ubi expressè loquens de Judicio Dei, & de Judice, ait *Judicium Dei in fine mundi judicaturus est omnes homines, ait & Judicium Dei vers. 5. & 6. Secundam autem divinitatem tuam, & imperium idem Juvens cor tuum, thesaurizat tibi iram in die ira, & revelatio dicitur est.* Ubi expressè loquens de Judicio Dei, & de Judice, ait *Judicium Dei in fine mundi judicaturus est omnes homines, ait & Judicium Dei vers. 5. & 6. Secundam autem divinitatem tuam, & imperium idem Juvens cor tuum, thesaurizat tibi iram in die ira, & revelatio dicitur est.* Ubi expressè loquens de Judicio Dei, & de Judice, ait *Judicium Dei in fine mundi judicaturus est omnes homines, ait & Judicium Dei vers. 5. & 6. Secundam autem divinitatem tuam, & imperium idem Juvens cor tuum, thesaurizat tibi iram in die ira, & revelatio dicitur est.* Ubi expressè loquens de Judicio Dei, & de Judice, ait *Judicium Dei in fine mundi judicaturus est omnes homines, ait & Judicium Dei vers. 5. & 6. Secundam autem divinitatem tuam, & imperium idem Juvens cor tuum, thesaurizat tibi iram in die ira, & revelatio dicitur est.*

Dicitur forsân hæretici, quòd Christus non judicabit, ut Deus, sed ut à Deo delegatus. Porrò hoc falsum esse probò sic discurrendo. Ille, qui judicabit homines, & ante cujus Tribunal oportet nos omnes manifestari, ut reportet unusquisque, pro ut gessit in corpore suo, sive bonum, sive malum, est verè Deus, & Rex gloriæ, cujus est dare regnum, & mittere in gehennam ignis, ut ait Apostolus, & ut habetur in innumeris Sacre Scripturæ locis; sed ille, qui judicabit homines, & ante cujus Tribunal nos oportet omnes manifestari, cuique unusquisque nostrum pro se rationem reddet tamquam Supremo Judici, & Regi gloriæ, est Christus, ut declarat idem Apostolus, & ut constat ex illo Act. cap. 10. vers. 42. *Præcepit nobis predicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est Judex vivorum, & mortuorum, ex illo Joan. 5. vers. 22. Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne Judicium dedit Filio, seu Christo, qui est Filius Dei, de quo loquitur Evangelista: & dedit ei potestatem omne judicium facere, quia Filius hominis est; ergo Christus est Deus, & Rex gloriæ. Ex his quidem duo colliguntur; primum est, Christum esse Judicem vivorum & mortuorum, secundum est, humanitatem assumptam esse causam meritoriam hujus judicariæ potestatis. Hinc est, quòd decem & octo Patres supra trecentos in Concilio Nicæno congregati dixerunt de Christo id, quòd prius dixerant Apostoli in Symbolo, scilicet: *Ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris, & iterum venturus est judicare vivos & mortuos; ideoque Christus est verus Deus, verusque æterni Patris Filius, natus de Maria Virgine.**

Hanc conclusionem confirmat idem Apostolus unicuique Evangelio tribuendo authorem. Nam dum loquitur de Evangelio, indiscriminatim dicit Evangelium Dei, & Evangelium Christi. Ad Rom. 1. vers. 1. *Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei 2. ad Corinth. cap. 2. vers. 12. inquit:*

Evangelium Christi est Evangelium Dei

Cum venissem autem propter Evangelium Christi. Ad Rom. cap. 1. vers. 9. habet: *Testis enim mihi est Deus, cui servo in Spiritu meo in Evangelio Filii ejus.* In 2. ad Corinth. cap. 9. vers. 13. *per probationem ministerii hujus, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ in Evangelium Christi, & cap. 11. vers. 7. quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavit vobis.* Non dicit Evangelia, ne indicaret, Christum esse personam humanam, & ut ostenderet, Evangelium esse unicum, quòd si unicum, unicum necessariò debet habere authorem, qui sit Deus, & Homo simul, in unitate personæ, aliàs non posset dici Evangelium Dei, sicut dicitur Evangelium Christi, si Christus non esset Deus, cum Evangelium sit Dei.

Dicit hæretici, quòd Apostolus ad Rom. 16. vers. 25. declarat, Evangelium esse suum; ibi enim ait. *Ei autem qui potens est nos confirmare juxta Evangelium meum.* Nullus tamen inde concludit, Apostolum esse Evangelii Authorem, & Filium Dei naturalem: ergo nec potest concludi ex verbis præcedentibus, Christum esse Deum. Respondet, Apostolum dicere, Evangelium meum, quoad ministerium, ut ipsemet testatur 1. ad Corinth. cap. 4. vers. 1. dicens: *Sic nos existimè homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Unde 2. ad Thessalon. cap. 2. vers. 13. loquendo nomine omnium Apostolorum, seu ministrorum Christi, & fidelium dicit, *Evangelium nostrum.*

Evangelium est Pauli quoad ministerium.

Reponunt hæretici; ergo Apostolus dum dicit Evangelium Christi, loquitur etiam quoad ministerium, & vult Christum non esse authorem ejus, sed ministrum. Nego, tum quia Apostolus prædicabat, Christum esse Filium Dei proprium; tum quia non ignorabat, Christum dixisse Joan. cap. 10. vers. 30. *Ego & Pater unum sumus, & cap. 16. vers. 15. omnia quaecumque habet Pater, mea sunt, ac proinde sciebat, Evangelium esse Christi, eodem modo, quo est Dei, id est, Christum esse authorem Evangelii, nec dixit, Christum esse ministrum Dei, sicut dixit se ministrum Christi propter prædicationem Evangelii.*

His addi possunt ea, quæ diximus contra Arianos, quæ cum probent, Verbum, quòd caro factum est, non esse creaturam, sed esse consubstantiale Patri, & de Christo dicantur, ut in proprio loco constat, probant utique, ipsum Christum non esse purum hominem ex Josephi, & Mariæ consortio natum, sed verum Deum, verumque æterni Patris Filium. Addi quoque possunt opera, quæ Christus fecit, quorum plura à solo Deo fieri possunt (ut constat ex testimonio cæci natî supra relato) ex quibus sufficit asserre mortuos, quos suscitavit Christus, quoniam solius Dei est mortuos suscitare propria virtute. Unde cum Cerinthus, Ebion, Samolatenus, Photinus, & alii ejusdem cohortis negantes divinitatem Christi, certò sciant, Christum plures suscitasse mortuos, & Apostolos in nomine Christi plura perpetrasse miracula naturæ vires excedentia, ut eos plane convincit Simonis Magi exemplum, superfluum est hic deducere nomina mortuorum, quos suscitavit Christus, sufficit eis proponere resurrectionem Lazari fratris Marthæ, & Magdalenæ, quæ fuit solemnior, & eis dicere illud Joan. 5. vers. 21. *Sicut Pater suscitavit mortuos, & vivificavit, sic & Filius, quos vult, vivificat, & inde ipsi hæretici videbunt, Christum habere potestatem, & virtutem Patris æterni, subindeque hunc esse Deum, sicut Pater est Deus, cum operatione divinæ à Deo solo fieri possint, quoniam operatio sequitur esse.*

Joan. 5.

Joan. ibid.

§. II.

Ebionitarum rationibus respondet.

Hæretici obijciunt, hæc verba Christi ad Judæos Joan. 5. vers. 38. *Et verbum ejus non habetis in vobis manens, quia quem misit ille, hinc vos non creditis.* Inde enim concludunt, Christum, qui loquitur de Verbo Patris, sicut de alia persona à se distincta, non esse Filium Dei, quia Filius Dei idem est ac Verbum Patris, Christus autem non est Verbum ejus, seu Patris, cum sit ille, quem ipse Pater misit, & cui Judæi non credunt, ut constat ex proprio textu, quo Verbum Patris, & ille, quem Pater misit, sunt duo diversæ naturæ. Respondet,

Respondeo, Christum ibi non loqui de Verbo con-

Vana E-

102. Deuter. 18.

substantiali aeterno Patri, seu de Verbo Divino, aut Filio, qui a Patre procedit, sed de Verbo Dei scripto, & ab hominibus Apostolicis prolato, de quo alibi ait: Beati, qui audiunt Verbum Dei, & custodiant illud, quod non manebat in Judaeis, quia non credebant ei, quem Pater misit, id est, quia volebant credere Christo misso ad praedicandum, & ad annunciandam hominibus veram doctrinam in Evangelio contentam. Quare ipse Christus statim subdit: scrutamini scripturas: quia vos putatis in ipsis vitam aeternam habere, & illa sunt, quae testimonium perhibent de me: igitur ex hoc textu haeretici nequeunt inferre, Christum non esse Deum, sed solum Jesum Christum, Filium Dei, non esse illud Verbum Dei, quo Deus manifestat hominibus voluntatem suam ac legem, quam Christus venit adimplere.

Obferuant haeretici, Evangelistas non vocare Christum Deum, dum de Patre, & de Christo simul loquuntur. Nam Joan. 17. vers. 3. ait: Haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti, Jesum Christum, ubi Christus non dicitur Deus sicut Pater, imo proponitur ut distinctus, & diversus ab eo substantialiter: ibi enim indicat, Christum missum a Deo esse alium a Deo, sicut delegatus alius est a delegante. Porro non valet haec observatio, quia nominat Christum Deum, saltem implicitè, nam ille, quem Pater misit, est ille, qui a Patre procedit, & ille, qui a Patre procedit, est Filius unigenitus Dei Patris, teste Scriptura, & ideo est verus Deus Patri consubstantialis, ut testatur ipsemet Christus dicens: Ego & Pater unum sumus. His quidem verbis declarat, quod est Deus, sicut Pater, imò quod est idem Deus cum Patre, & alia persona, ut ostendimus supra contra Arianos. Vel dico, quod si dum Christus loquens de Patre, & de se ipso, non nominat se Deum, sicut nominat Patrem, hoc est, quia considerat se secundum humanitatem, secundum quam est minor Patre. Nam licet sit Deus, est etiam homo, cum habeat divinitatem, & humanitatem: ergo potest se considerare tanquam hominem, & talem se nominare, dum nominat Patrem Deum.

Insurgunt tandem ex auctoritate Sacrae Scripturae, qua probare nituntur, Messiam in veteri testamento promissum Sanctis Patribus, & Patriarchis, non fuisse promissum, ut verum Deum, seu ut Filium Dei naturalem, sed solum ut hominem justum, & sanctum, ut Agnum, ut Lucem &c. eorum ratio est. Quia Messias, seu Christus mittendus Genes. cap. 3. vers. 15, promittitur ut semen mulieris, quae debet conterere caput serpentis: semen autem mulieris non est Deus, sed homo, ut evidenter demonstrat illud Psal. 102. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Deuter. cap. 18. vers. 8. Prophetam de gentibus suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui; in his, & aliis similibus textibus veteris testamenti Messias non promittitur nobis ut Deus, sed ut purus homo, & magnus Propheta, ut discurrunt patebit. Idem colligitur ex Luc. 7. vers. 16, in quo legitur, eos, qui viderunt Christum mortuos ad vitam reducentem, dixisse: Propheeta magnus surrexit in nobis. Ibi enim Christus non dicitur Deus, sed Propheta; igitur Christus, qui est Messias ille promissus, ut constat ex illo Joan. 1. vers. 41. Invenimus Messianum (quod est interpretatum Christus) non est Deus verus, sed purus homo, Josephi, & Mariae Filius.

Idemque confirmant haeretici ex testimonio Gabrielis Angeli nunciantis, qui non dixit Mariae, Christum esse Deum, imò ait Filium Dei esse vocandum ob sanctitatem suam, quod ex se nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei, sicut Moyses vocatur Deus Pharaonis, aut sicut iusti vocantur Dii, unde non dixit Vocatur, quia cum Angelus haec profert, Messias promissus, aut Filius ex Virgine Maria nasciturus, non erat Deus, alioquin dixisset, est, aut vocatur Filius Dei; & per consequens neque erat Verbum aeternum, quod est ab aeterno Filius Dei naturalis, sed est purus homo.

Respondetur cum Sanctis Patribus, praefatos Sacrae Scripturae textus reverà designare, quod Messias venturus esset verus homo, & Propheta de gentibus suscitatus, non tamen negare, quod itidem etiam verus Deus esset, sicut verus homo, nam Messias est ille, quem a Deo Patre petierant Sancti Patres, ac Patriar-

cha, etque ille, quem illis promiserat Deus, sed petierant Verbum aeternum, seu Filium; dicebant enim: Veni Domine & noli tardare; emitte Verbum tuum. Deus autem dedit illis Verbum suum, Joan. 1. Verbum caro factum est. Et cap. 3. vers. 16. Sic Deus dilexit Mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ergo Christus, qui est ille Messias promissus nobis a Deo Patre, est verus Filius Dei, qui a Patre procedit, ut testatur ipsemet Christus, Joan. 7. vers. 29. dicens: ego scio eum, nempe Patrem, quia ab ipso sum, & ipse me misit, & alibi ait: exivi a Patre, & veni in Mundum. Haec autem verba non possunt intelligi de humanitate, seu de Christo homine; cum ut talis, natus sit de Maria Virgine, sed de divinitate, seu de Verbo, quod caro factum est. Verbum illud cum esset antequam nasceretur de Maria Virgine, ut probat testimonium Joan. Baptista dicens ad Judaeos Joan. 1. vers. 30. Post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat, non descendit de Caelo ut homo, ergo ut Deus neque missum est a Deo Patre, ut homo, sed ut Deus; est enim prius Deus, quam homo, cum sit Deus ab aeterno, & homo in tempore.

Nec valet confirmatio haeticorum ex Angelo annunciantis desumpta, quoniam si Gabriel Angelus non dixerit, vocatur, sed vocabitur Filius Dei, indè non licet inferre, quod tunc Christus non esset Filius Dei, & quod Virgo Maria deberet formare personam, & omnia, quae essent in Christo; cum scriptum sit, Matth. cap. 1. vers. 20. Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est, pariet autem Filium; ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum: ergo est Deus; tum quia Virgo concepit de Spiritu Sancto: tum quia populus est Dei, & solus Deus potest salvare eum à peccatis; sed solum licet inferre, quod Filius ex ipsa Virgine nasciturus vocandus esset in Circumcisione Jesus Filius Dei, & ideo Angelus non debuit dicere, vocatur, quia nondum natus erat de Virgine, sed vocabitur Filius Dei, postquam natus fuerit. Officium Angeli non erat manifestare Filium Dei, seu Verbum in se, sed in carne, suo tempore. Angelus non fuit missus ad Mariam, ut designaret id, quod Verbum erat, sed id, quod ex ipsa esse debebat.

Dico tandem cum communiori sententia, quod Angelus annuncia vit Mariæ in alio loco divinitatem Messias, quem conceperat, ut evidenter colligitur ex Matth. cap. 1. vers. 20. & 21. ubi refertur, Angelum apparuisse Joseph, dicentem ei: Joseph Fili David: noli timere accipere Mariam conjugem tuam &c. ut ei nasceretur, Filium, quem Maria conceperat, non esse opus hominis, sed Spiritus Sancti: quod in ea natum est, de Spiritu Sancto est.

ARTICULUS XXXIV.

Contra haeresim Eutychemam.

§. I.

Recenset hujus haeresis assertorum nomina, atque tempora.

Haeretici, quos in praecedenti articulo impugnavi, negant Christum esse Deum, & volunt, quod sit purus homo perfectus; illi autem, quos in praesenti articulo impugnaturi sumus, partem directè oppositam tenent, quia negant ipsum Christum esse hominem verum & perfectum, & volunt quod sit Deus verè consubstantialis Patri, sed quia variè locuti sunt de humanitate Christi, adducenda est uniuscujusque haeretici ratio, atque nomen. Primus qui negavit, Christum esse verum hominem, aut Verbum Divinum esse hypostaticè unitum carni nostrae simili, est Menander, vir patria Samaritanus, professione Magus, Simonis Magi Discipulus, eisdemque cum illo erroribus, & artis Diabolicae praestigiis deditus, qui sub Vespasiano Imperatore, & Lino Summo Pontifice circa annum 80. docuit, Christum esse Deum verum de Deo vero, sed negavit, ipsum esse hominem, & asseruit eos, qui salvari cuperent, in nomine Menandri baptizandos esse, & credit usquam mortuos eos, qui suo baptismo essent baptizati, quia dicebat se Salvatorem Mundi, à quo

Joan. 1.

Matth. cap. 1.

Menander.

à quo instituendus erat baptismus in remissionem peccatorum.

Huic haeretico successit alter, scilicet Cerdo, etiam Magus, qui anno 144. sub Antonino Pio Imperatore, & Sancto Hygino Papa, docuit, Christum neque natum ex foemina, neque habuisse carnem, neque verè mortuum, neque quidem passum, sed simulasse passionem. Cerdonis mentem rejecto anno 150. Valentini, sed in hoc non est minus haereticus, reverà dixit, Christum esse hominem, sed negavit ipsum esse ejusdem naturae nobiscum, quia (inquit) Christus à Patre missus corpus caeleste secum traxit, & nihil de Virgine accepit. Valentini aetate fuit Apollinarius (de quo erit sermo in articulo sequenti) teste Divo Gregorio Nazianzeno in Epistola ad Nestorium.

Venerunt postea circa annum Domini 152. sub eodem Imperatore, eodemque Pontifice, quidam haeretici dicti Colobrosii (à Colobroso viro haeretico, Menandri, & Marcii haeticorum, & Magorum acerriimo assertore) docentes, Christum non fuisse, verum hominem, nec verè, sed putativè tantum passum fuisse, ut refert Eusebius lib. 3. cap. 26. Anno autem 155. sub eodem Imperatore, & Pio primo, apparuit adversus divinitatem Christi Marcion in 2. articulo relatus, qui publicè, & assertivè proclamabat, Christum purum Phantasma esse. Anno autem immediatè sequenti, Marcioni se junxit veluti magistro Discipulus, quidam vir haeticus nomine Lucianus, in Cerdonis & Basilidis schola edocuit, qui voluit, Christum non fuisse verum hominem, sed putativè tantum, & quasi per umbram apparuisse, & in terris conversatum fuisse. Iste haeticus, qui Lucianistis nomen dedit, est verè Saturnianinus, quia Saturninus Patria Antiochenus anno 118. sub Trajano Imperatore, & Evaristo Papa, dicebat, Christum umbraliter, & in specie tantum apparuisse, siquae volebat omnia, scilicet, nasci videri, ambulare, pati, mori, & alia de Christo credita, in specie, aut in umbra tantum, fuisse à Christo completa.

Non minus haereticus fuit Apelles, Marcionis Discipulus, qui sub Marco Antonino Imperatore, & Sotero Papa, ann. circiter 178. praeferat plura impia alia sui Magistri Marcionis dogmata, de suo assererebat, Christum carnem suam non de Matre, nec ex semine Abrahae sed ex elementis accepisse, eamque resurgendo ex mortuis Munda reddidisse, & ita in coelum sine carne, & specie humana ascendisse. Anno autem 182. imperante Commodo, & Ecclesiam Dei regente eodem Sotero, emerferunt alii viri haeretici nuncupati Proclianitae, aut Proclianitae, seu Hermianitae natione Galatae, qui, teste D. Augustino docebant, Christum non venisse in carne, sed fuisse merè spiritualem, nosque fuisse redemptos ab ipso, sicut creatos, hoc est, assererebant, Deum, non hominem, nos redemisse, sicut creasse. Isti haeretici venenum per totam Galatiam effundebant.

Eodem anno alter haeticus nimirum Florinus, de quo jam locuti sumus, praedicabat Romae eundem errorem. Florino adhaerent Manichaei anno 273. sub Aurelio Imperatore, & Felice primo Romano Pontifice, quia dicebant, Christum non fuisse verum hominem, sed phantasticum, & phantasma quoddam, non ex utero Virginis proditisse, eum foemineo posse nasci utero negantes, arbitrantes indignum esse credere, tantam Majestatem, seu, ens simplicissimum, atque purissimum, per foeminae sordes, & aequalores transire potuisse eo modo, quo homines transire scimus: ita refert Vincentius Lyrinensis de Manichaeis. Anno 377. Apollinarius (qui supra) docuit divinitatem fuisse conversam in carnem: ita refert S. Leo serm. 9. de quadrag.

His hominibus haeticis adversus hunc articulum de Christi humanitate, nequior fuit Eutyches patria Constantinopolitanus, & ejusdem civitatis Canonici Praepositus seu Archimandrita, à quo ortum habuit haeresis Eutychemana neddum haeresi Apollinaristarum jam memoratae, sed etiam Nestorianae opposita, & à quo nomen habuerunt Eutychemiani. Ille impiissimus Eutyches anno 448. sub Theodosio secundo Imperatore, & Leone Papa primo, tenuit, & credit contra universam Ecclesiam fidem, cum praecedentibus haeticis, Christum non fuisse hominem verum, nec natum de Maria Virgine. Addidit insuper, Christum caeleste habuisse corpus, id est de caelo descendisse cum corpore, hoc

Eutyches

quae per B. M. V. uterum, quasi per canalem transiisse, ut refertur, sed postea impugnant adversus Nestorianum, duas esse in Christo personas, aliam addidit impietatem, hoc est, unam in Christo admittendo personam, duas in ipso naturas esse, inficiatus est: dixit enim Christum non esse in duabus naturis, sed solum esse ex duabus, id est duas fuisse ante unionem naturas, unicam postea. Ejus ratio erat, quia in ipso incarnationis articulo caro fuit commutata in divinitatem, & ipsa commutatione una facta fuit carnis, & deitatis substantia, unaque remansit natura, seu divina, in qua Christus passus est, ut notat Liberatus cap. 11.

Huic impiissimo viro paulò post videlicet anno 453. sub eodem Imperatore, eodemque Papa, adhaesit alter haeticus non minus Christi Inimicus, scilicet Dioscorus, qui Cyrillo in Episcopatu Alexandrino successit, & dixit cum Eutychemate, Christum esse ex duabus naturis, sed non in duabus. Ipse Dioscorus fuit curi, Eutychemate damnatus à Flaviano Archiepiscopo Constantinopolitano, & Martyre, ipsorum scilicet Dioscori & Eutychematis invidia; refertur enim hos duos haeticos Flaviani mortem conspirasse.

Eandem haeresim pertinaciter defendit Anthimius, primum Trapezuntianus, postea verò Constantinopolitanus Episcopus anno 476. sub Zenone Imperatore secta Eutychemiano, & Simplicio summo Pontifice. Huius Imperatoris successor, nimirum Anastasius, fuit etiam Eutychemianus, & hostis Concilii Chalcedonenis, grandem in Orthodoxos Episcopos, & Monachos ejusdem Synodi defensores, movit persecutionem, praecipue in Euphemium, & Macedonium Constantinopolitanos, Flavianum Antiochenum, Eliam Jerosolymitanum, Theodosium, & Sabam sanctissimos Monachos.

Sub eodem Imperio, & sub Symmaco Papa emerferunt Acephali, seu nonnulli viri haeretici, qui cum essent numero multi, & omnes simul orti contra Concilium Chalcedonense, in Christo duas esse naturas desinens, nè constaret, quis factionis auctor, sive caput esset, Acephali, id est, sine capite, volvere vocati, sed aliud nomen tandem habuerunt anno 517. sub Hormisdà Papa & dicti fuerunt Monophysitae, non ab auctore, sed ab errore, quoniam Monophysita componitur, ex Monos, id est unus, solus, & Physis, id est natura. Huius nominis auctores, haereticusque, unam solam naturam in Christo admittentis fautores praecipui, fuerunt Cnaphaeus, Severus Antiochenus, Dioscorus, Gaius, Jacobus, & Joannes Philiponus; quos sequi voluit cadente eadem saeculo, regnantibus Mauricio Imperatore, & Pelagjo huius nominis Papa secundo, Theodosius non Imperator, sed alter qui à Severitis Alexandriae fuit creatus Papa, ideoque illi, qui huic haeretico adhaerent, eumque receperunt ut Papam, dicti fuisse Theodosiani.

A sexto saeculo usque ad decimum sextum nullum inveniri haeticum, qui Christi humanitatem impugnaverit publicè, aut qui Menandri, & aliorum errorem renovaverit, & ideo diu sopita remansit haeresis Eutychemiana: at incipiente decimo sexto saeculo tempore Caroli V. Imperatoris, & Pauli III. Summi Pontificis, apparuit Balthasar Pacimontanus, qui creditur Author illius horrendae Anabaptistarum sectae. Hic inter varia impia dogmata, quae praedicabat in portibus Germaniae, Deum humanam ex Maria naturam non suscepisse contendebat, subindeque concludebat, Christum Dominum non esse verum hominem, nec habere duas naturas in se, divinam scilicet, & humanam, sed esse duas naturas esse unum Deum: credebatur enim divinitatem in Christo gerere vices humanae naturae.

§. II.

Veritas de duabus in Christo naturis propugnatur auctoritate Conciliorum.

Plura Concilia post Nicaenum in Symbolo statuerunt & sanxerunt sub anathemate, Christum esse verum hominem, & verum Deum in unitate suppositi, natum de Maria Virgine (quae in Ephesino Concilio vocata fuit Theocotos, seu Mater Dei contra Nestorium à quo dicebatur tantum Christocotos) Romanum sub Damasco Papa; Ephesinum celebratum anno 431. sub Cele-

Dioscorus

Anthimius

Anastasius Imperator

Acephali, qui postea dicti fuerunt Monophysitae

Cnaphaeus, Severus, Joannes, Dioscorus, Gaius, Jacobus, Joannes Philiponus, & Theodosiani

Balthasar Pacimontanus

Nicaenum, Romanum sub Damasco Papa; Ephesinum celebratum anno 431. sub Cele-

Chalcedonense.

Bracarense.

Aurelianense.

Constantinopolitane.

in anno 819.

Hispanice.

stino Papa primo pro una in Christo persona contra Nestorium, in quo declaratum fuit, in Christo esse unam personam, & duas naturas, divinam scilicet, & humanam, & ipsum Christum esse Deum, & hominem simul absque ulla confusione, aut conversione substantie; Chalcedonense anno 451. sub Leone Romano Pontifice, pro duabus in Christo naturis contra Eutychem, & Dioscorum supra memoratos, quia dicebant, ut iam retuli, Christum esse tantum Deum; hominem vero apparet; putabant enim humanitatem in Incarnatione fuisse substantialiter mutatam in divinitatem, remanente tantum hominis apparentia, seu specie exteriori.

Bracarense seu Concilium illud, in quo Priscillianus sub anathemate percussus, definit etiam, Christum esse quem natum de Maria Virgine secundum carnem. Aurelianense quintum, in quo inter cetera, Eutychem, & Nestorij dogmata rursus damnata sunt. Constantinopolitane tertium celebratum anno 681. sub Agathone Papa, & Constantinopolitane quartum, celebratum anno 819. sub Adriano secundo Papa, contra Photium Patriarcham Constantinopolitanum, fraudulenter intrusum, pro restituendo Sancto Ignatio, perperam, & injuste destructo. Eandem veritatem de humanitate vere, & realiter in Christo existente, tamquam de fide deterrimavit Concilium Hispanice sub Bonifacio V. patria Neapolitano, mansuetudinis laude insigni; in hoc quidem Concilio Can. 13. & 14. damnata sunt Acephalorum secta, quae pridem in Oriente compressa in Hispanias resurgere cepit. Syrii cuiusdam Episcopi opera, & fraudibus, in quo à Patribus convicto, & sceleratam abdicare coactò, fides de duabus in Christo naturis exposita est, & confirmata.

S. III.

Firmatur eadem veritas auctoritate Scripturae.

Joan. 1.

Omnes, & singulos praefatos haereticos damnat Scriptura Sacra, Joan. 1. Ille quidem Evangelista ait: Verbum caro factum est, non per conversionem divinitatis in carnem, aut carnis in divinitatem, ut credunt Eutychemiani; sed per assumptionem humanitatis in Deum, non in confusione substantiae, sed in unitate personae Verbi, ut docet Divus Athanasius in Symbolo; sancit igitur Sacra Scriptura, Christum esse verè Deum, atque verum hominem, quia haec verba, Verbum caro factum est, idem sonant, ac ista, Verbum carnem, & sanguinem assumpsit, aut caro & sanguis subsistunt in persona Verbi Divini, ut interpretatur D. Cyrillus in Epistola, quae lecta & approbata fuit in Concilio Chalcedonensi, ut dicemus infra in responsionibus ad haereticos.

Unde D. Ambrosius, & D. Augustinus in hymno Te Deum laudamus, dicunt; Tu ad liberandum susceptorum hominem, non horruiisti Virgini uterum, & Concilium Nicenum in Symbolo sic de eodem Filio Dei loquitur, & homo factus est, non putativè, & umbratitè, ut post Saturninum somniavit Marcion impietate soporatus; cum corpus phantasticum, & umbratile carnem, & ossa non habeat, quae Christus Apostolis se habere dixit, Lucæ 20. ver. 30. ubi legitur: Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipse sum, palpate & videte, quia Spiritus carnem, & ossa non habet, sicut vos me videtis habere, sed corporaliter & realiter, quia cum Filius Dei homo factus sit, carnem nostram de Matre, sua, seu de Maria Virgine suscepit; igitur Christus his verbis fatetur se habere verum corpus humanum ejusdem materiae, & rationis cum nostro, seu corpus passibile atque mortale non verò corpus phantasticum, aut fatetur non esse merum spiritum, cum sic locutus fuerit ad manifestandam carnem suam Discipulis, & Apostolis, qui existimabant se spiritum videre, unde quia Spiritui opponitur corpus materiale, Christus dicendo Apostolis: Videte & palpate &c.; & D. Thomae in sermone digitum suum huc, nedum probat se habere verum corpus humanum nostro simile contra Cerdonem, Marcionem, & Manichæos, sed etiam contra Eutychemianos, carnem post unionem hypostaticam non fuisse conversam in divinitatem, quoniam in divinitate vulnera minime haberi possunt.

Eadem veritas contra haereticos confirmatur ex illo Psal. 21. vers. 18. in quo sub persona Christi dicitur: fo-

derunt manus meas, & pedes meos, dinumeraverunt ossa mea. Christus enim non sic locutus fuit per os Prophetæ, si fuit, aut habuisset corpus caeleste, aut elementis, ut voluerunt Apellitæ, aut Phantasticum, vel umbratile, ut crediderunt Saturninus, & Marcion; quoniam hujusmodi corpora, nec carnem, nec ossa habent, neque membra, seu manus, & pedes sensibiles doloribus, & tormentis, carent enim harum poenarum sensu: ideoque Christus verum habuit corpus, & hoc passibile, ut etiam suadet illud Isaïæ cap. 53. vers. 6. (quod dicitur etiam sub persona Christi) Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me: cum hoc ipso textu exprimentur quaedam membra corporis humani vera, realia, & physica, quae ratione solius naturæ humanæ corpori duntaxat conveniunt, & illud passibile ostendunt; quae passibilitate passibile erat ante mortem corpus Christi Domini Salvatoris nostri, qui oblatum est quia ipse voluit, multaque passus est tormenta, ut fuit definitum in Concilio Niceno, cujus Symbolum habet; Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio Pilato, passus & sepultus est.

Isaïas cap. 53. de Christo confirmat hæc omnia dicens: Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit; attritus est propter scelera nostra &c. quibus liquido constat, Christum Dominum habere verum, reale, ac proprium corpus humanum, & pro nobis multa, & innumera sustinuisse tormenta, nedum ex parte Judæorum, qui crucifixerunt eum, sed etiam ex parte corporis naturalis, quod ob qualitates contrarias, quibus necessario, & intrinsicè constabat, suas patiebatur infirmitates naturales. Nam esurire, sitire, tristari, dolere, pati, crucifigi, mori, evidenter humanum est, divinitati essentialiter, & ab intrinsicè repugnans, quippe cum Deus sit omnino immortalis, ut testatur Malach. 3. impossibile est, quòd hæc omnia patiat in natura sua, ut substantia, quoniam dolere pati, & mori mutant subjectum, quod dolet, patitur, & moritur; ac proinde Christus, qui est verè Deus, & nihilominus eorum omnium subiectum fuit immediatum, est etiam verus homo, per omnia nobis similis absque peccato genitus, & natus de Maria Virgine, ut eidem Virgini dixerat Angelus Dei, Luc. cap. 1. passibilis, & mortalis, ut probat nostræ redemptionis præmium, quod exhibuit ipse Christus, qui nos redemit non in sanguine hircorum, aut vitulorum, sed in sanguine suo.

Si Christus à Patre missus corpus caeleste secum traxisset, nihilque de Virgine accepisset sed per illam, tanquam per rimam, aut fistulam, sine ulla carne de ea assumpta, transisset, ut voluerit Valentinus, Apelles, & Eutychem, antequam conversionem carnis in divinitatem somniaret, non diceretur in sacris paginis filius Abrahe, nec factus ex semine David secundum carnem, neque filius hominis, quia non potest dici ex semine David, nec filius Abrahe, neque filius hominis, nisi de carne. Abrahe suscepit carnem, sitque verus homo, carnem veram, & animam rationalem habens: id enim, quod constat corpore, & anima rationali, est homo. Nec diceretur factus ex semine David secundum carnem, nisi assumpsisset carnem, aut humanitatem genitam ab aliqua genitrice ex stirpe David: quid enim est esse ex stirpe alterius, nisi de sanguine ipsius compactum habere corpus? Hæc autem genitrix secundum scripturas est Maria, in quam supervenit Spiritus sanctus, qui de purissimo ipsius Virginis sanguine formavit corpus, quod Verbum divinum hypostaticè assumpsit. Eandem Virginem obumbravit virtus altissimi, ut de ea nasceretur Christus, qui de ipsa verè, & de facto natus est, ut testatur S. Matth. cap. 1. ubi humanam generationem delineans ait: Liber generationis Jesu Christi Filii David, Filii Abraham: Abraham genuit Isaac &c. Et hanc generationem sic terminat: Jacob autem genuit Joseph virum Mariae de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. Indè enim certum est, quòd Christus est Filius Abrahe, & natus de Maria Virgine, cum nasci de Matre non sit tantum per illam, seu per ejus uterum transire, ut perperam existimant Eutychemiani, Manichæi, & alii, sed sit de ea verum corpus habere: hinc fit, quòd filius dicitur viscera Matris, alioquin, (ut notat noster Alphonsus de Castro) liceret vocare Filium, men-

Esurire, sitire, & mori probant, Christi esse hominem.

Matth. 1.

Luc. 1.

Matth. ult.

Rom. 9.

Institu.

no Eutychemiani.

Christi esse hominem.

D. Leo.

menstruam & urinam, aliaque superflua, quae mulier ex se emittit: ergo esse Filium, est substantiam carnis de Matre accipere, & carnem esse, quoniam filius est caro Matris, seu caro à carne Matris causata, aut genita, ut concedunt omnes. Joannes cap. 3. vers. 6. idem asserit dicens: quod natum est ex carne, caro est. Genitum autem dicimus id quod est de substantia generantis; quòd valet etiam in divinis, ubi Filius dicitur genitus, quia est de substantia Patris, aut à Patre recepit substantiam per viam generationis, aut per potentiam naturalem, nempe intellectum: Christus autem genitus, & natus est de Maria Virgine, juxta illud Luc. 1. Ecce concipies & paries Filium, & vocabis nomen ejus, Jesum. Idem constat ex eodem Evangelista capit. secundo: ergo est verus homo, evanescit Mariae Filius. Sensum Evangelistæ clariùs exponit Apostolus ad Galat. 4. vers. 4. dicens: ut ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, nam si factus ex muliere, ergo non ex caelesti materia, aut ex adnatione elementorum corpus accepit ille Filius Dei à Patre missus, sed ex ipsa muliere, à qua factus est; quoniam factum dicitur illud, quod ab alio accepit suam esse. Aqua, quae transit per canalè, non dicitur facta ex canali; igitur neque Christus diceretur factus ex muliere, si factum traxisset corpus caeleste, & per uterum Mariae transisset; ut voluit haereticus.

Eutychemianos asserentes, humanitatem in instanti Incarnationis fuisse in divinitatem mutatam apprimè convincit Christus ipse, Matthæi ult. dicens post resurrectionem suam: data est mihi omnis potestas in caelo, & in terra. Pater autem non dedit ei hanc potestatem ut Deo, quia sic erat aequalis Patri, ut fatentur Eutychemiani contra Arianos, sed ut homini: igitur Christus est verus homo, unde Apostolus ad Rom. 9. vers. 5. ait: quorum Patres, & ex quibus est Christus, secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Idem Joan. cap. 6. vers. 56. dicens: caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Quippe si Christus Dominus non habuisset veram carnem in persona divina subsistentem simul cum divinitate Filii, seu Verbi, aut si in instanti Incarnationis humanitas fuisset commutata in divinitatem, quomodo Christus dicere posuisset: caro mea verè est cibus? cum substantiam carnis non habuisset hypostaticè unitam divinitati, non video causam, ob quam hoc dici possit in re veritate.

Quomodo dixisset: sanguis meus verè est potus, si non fuisset verus homo, & solùm naturam divinam habuisset, quia divinitas non est caro, nec sanguis, sed ens merè spirituale, & simplicissimum; necesse est igitur, quòd haeretici dicant, Christum sic alloquentem mentiri, aut esse verum hominem. Non primum, quia dicunt, quòd Christus est Deus, verusque aeterni Patris Filius, ac proinde essentialiter verax: ergo tenetur fateri secundum, scilicet Christum esse verum hominem, cum dederit carnem suam ad manducandum, & sanguinem suum ad bibendum. Nam si caro fuisset in divinitatem conversa, non fuisset caro post conversionem, sed divinitas, sicut aqua post conversionem in Cana Galilæe, fuit vinum, & ideo dixisset: divinitas mea verè est potus, sicut in institutione sanctissimi Sacramenti Eucharistiae Christus panem præ manibus habens dixit Discipulis suis: Hoc est corpus meum: quia his verbis mutavit panem in carnem suam, & verus panis fuit caro Christi, ut docet fides, & canit Ecclesia in Prosa Missæ de Eucharistia, ubi dicitur: dogma datur Christianis, quod in carnem transiit panis, & vinum in sanguinem, at non dixit: divinitas mea verè est cibus, bellè quidem, caro mea verè est cibus: ergo natura humana non fuit in instanti assumptionis mutata in divinam, ut voluit haeretici, sicut aqua fuit mutata in vinum, aut panis fuit conversus in Corpus Christi, sed remansit hypostaticè unita Verbo teste D. Leone Epistola 11. ubi ait: nec Verbum igitur in carnem, nec in Verbum caro est mutata, sed utrumque in uno manet, & unus, id est Christus,

in utroque non diversitate divinis, nec permixtione confusus.

Argumentum nostrum infirmare contendunt Eutychemiani auctoritate, qua usi sumus supra, Joan. capit. 1. Verbum caro factum est, volentes per hoc probare conversionem unius substantiae in aliam, scilicet substantiam carnis conversam fuisse in substantiam Verbi, aut mutantes nos non posse concedere, substantiam Verbi conversam fuisse in carnem. Eorum expositio est, quia id, quod in aliud vertitur, aut aliud, fit, non manet in sua natura post talem conversionem factam, ut constat de aqua vinum facta, quae non remansit aqua; & in conversione metallorum, qua unum transit in aliud. Undè (inquit) Evangelista indè declarat, & firmiter asserit, carnem factam fuisse Verbum, aut Verbum factum fuisse carnem, & per consequens humanitatem assumptam esse conversam in divinitatem, aut Christum non esse hominem, aut non esse Deum; si sit homo, non est Deus; si sit Deus, non est homo; cum ex his verbis Evangelistæ colligatur aliqua mutatio, seu defectio alicujus, scilicet divinitatis, aut humanitatis, quae sunt duo extrema unionis hypostaticæ, aut duae res, quae continentur in adorando Incarnationis mysterio, quo una ipsarum facta est altera.

Respondeo, hanc Eutychemianorum rationem ex mera ignorantia procedere. Quia per hæc: Verbum caro factum est non intelligitur conversio unius substantiae in aliam, seu Verbi in carnem, aut carnis in Verbum, ut clarè demonstrat D. Athanasius in suo Symbolo, sed assumptionem unius substantiae ab alia in unitatem personae, quoniam Verbum dicitur caro factum, ex eo quod Verbi substantia sine ulla sui mutatione susceperit in se nostræ carnis substantiam, eamque propria substantia sitentem reddiderit. V. g. dum dicimus, paries factus est albus, non intelligimus, albedinem fuisse conversam in parietem, sicut dum dicimus, aqua vinum facta est, intelligimus, aquam fuisse mutatam in vinum. Ideo cum omnis factio non dicat conversionem unius substantiae in aliam, ut probat exemplum allatum de pariete albicato, licet aliquam eam dicat, ut suadet miraculum de aqua vinum facta, Eutychemiani non debent necessario inferre ex illa auctoritate, Verbum caro factum est, carnem fuisse mutatam in divinitatem, nec è converso, seu Verbum in carnem, sed solum carnem subsistere in persona Verbi, & Divinitati hypostaticè uniti.

Hæc responsio confirmari potest hac ratione. Si haeretici per hoc, quod dicitur Joan. capit. 1. vers. 14. Verbum caro factum est, velint fuisse conversionem quamdam substantialem, scilicet assumptionem carnis in Verbum Divinum assumens, debent etiam velle, hanc substantiam Dei fuisse conversam in maledictionem, vel maledictionem in substantiam Dei: quoniam Apost. ad Galat. cap. 3. vers. 13. sic de illo Verbo Incarnato ait: Christus nos redemit de maledictione legis, factus pro nobis maledictum; sed hoc dicere non audebunt, quia horrendum est: ergo nec debent dicere quòd ex verbis D. Joannis sequitur in mysterio Incarnationis, divinitatem fuisse mutatam in humanitatem, vel è contra.

Ne autem credant haeretici, nos velle ex verbis Apostoli relatis inferre, Christum esse maledictum juxta hanc paritatem, in aliquo sensu nempe per assumptionem maledictionis, sicut inferimus, Verbum esse carnem ex auctoritate Evangelistæ, per assumptionem humanitatis; advertendum est, Apostolum non loqui per conversionem, nec per assumptionem, sed per identificationem, scilicet quia Christus pependit pro peccatis nostris in Cruce, in qua omnis, qui pendeat, maledictus vocabatur, ut constat ex verbis, quae immediate sequuntur: quia scriptum est: maledictus omnis, qui pendet in ligno.

Omnes praefati haeretici tandem planè convincuntur aliis sacrae Scripturae textibus, ut patebit ex sequenti inductione. Nam Marcionista asserentes, Christum non fuisse natum, nec veram habuisse carnem, convincuntur Lucæ Evangelio, quo Christi nativitas, & infantia delineantur: ibi enim recensentur omnes, à quibus descendit secundum carnem, & generacionem temporalem, & ipse Christus dicitur verus Filius

Clara expositio recens Joan. cap. 1. vers. 41.

Ad Crat. lat. 3.

Filius Mariæ, Eutychianos confundit effusio sanguinis pro nostra, omniumque salute, quæ evidenter probat, Christum fuisse verum hominem. Quia, ut inquit Tertullianus contra Apellem, Marcionis Discipulum: *Christus mori missus, nasci quoque necessario habuit, ut mori posset; non enim mori solet, nisi quod nascitur: mortuum debetum est inter se natiuitati cum mortalitate. Formam moriendi, causa nascendi est, & paulo post addit: homo verè futurus usque ad mortem, eam carnem oportebat ut indueret, cuius est mori, eam porro carnem, cuius est mori natiuitas antecedit.* Igitur Christus verè natus est homo de Maria Virgine, necdum quia de ipsius natiuitate multa habemus oracula in sacris paginis, sed etiam quia mortuus est: scriptum est de ipso: *inclinato capite emisit spiritum.* Spiritus autem ille non fuit separatus à divinitate, quia quod semel assumptum, nunquam dimittit: sed à carne, seu corpore: ergo Verbum assumpsit verè corpus humanum, & Christus est verè homo.

Tertullianus

§. III.

Proponuntur & solvuntur argumenta contraria.

Heretici probant, Christum non fuisse verum hominem, nec verè natum de Maria Virgine, ex variis textibus, quibus natiuitati hominis multi tribuuntur defectus, qui Verbo Divino repugnant, sed respondeo quòd heretici eos malè intelligunt, quoniam huiusmodi vitia nostram natiuitatem concomitantia non sunt appendices naturæ humanæ, sed peccati foetus. Quare in Adamo ante lapsum huiusmodi vitia non extabant, sed solum postquam mandatum prætergressus est, seu post esum ligni vetiti talibus vitis, & cogitationibus obstrictus fuit, non quod Deus horrenda vitia, & mala creaverit, creando hominem; creavit enim illum in gratia, & rectum ut scriptum est, sed quòd Diabolus pater mendacis ex fraude illa seminaverit, & maculaverit naturam humanam, postquam in transgressione mandati constituta esset, & à Deo rejecta, sed non seminavit ea super Matrem Christi, ut suadet illud Genes. 3. vers. 15. *ipsa conteret caput serpentis: quod de Maria intelligitur, & dictum fuit serpentis, qui parentes deceperat, nec super Christum, super quem requievit spiritus Domini, & in quo habitat plenitudo divinitatis corporaliter, ait Apostolus: idcirco huiusmodi vitia, quæ in nobis nascendit sunt peccato Adæ, non fuerunt in Christo, quamvis sint in aliis hominibus, quia non venit in mundum virtute humani, virilisque seminis, sicut veniunt ceteri homines, sed virtute Spiritus Sancti, de quo concepit Maria; aliàs hæc prædictio Isaiæ, ecce Virga concipiet, & pariet, esset falsa.*

Genes. 3.

Valentinus errorem suum sustinet autoritate Apostoli ad Corinth. capit. 15. versic. 47. *Primus homo de terra terrenus secundus homo de celo celestis: ex quo (inquit) Christus, qui iuxta communem interpretationem est ille secundus homo, nullo modo est terrenus, seu carneus, sed habet corpus celeste, quia est celestis, sicut Adam, qui est ille primus homo, habet corpus carneum, quia est terrenus.*

Respondeo negando consequentiam, & paritatem; ratio, est, quia ut Christus sit, & dicatur homo celestis sufficit quòd natura divina, cui unitur, aut persona in qua subsistit, sit celestis: nam dicimus, quòd Filius Dei passus, & mortuus est, quia natura humana, cui hypostaticè unitur, passus, & mortuus est: eadem ratione Apostolus dicit, Christum esse celestem, non quod haber carnem ex aliqua materia celesti compositam, sed quia natura divina humanæ unita est celestis, & increata. Vel dicitur celestis, quia conversatio eius, quamvis sit homo, erat in Coelis.

Manichæus impugnans, Christum esse verum hominem, utitur autoritate eiusdem Apostoli ad Philip. capit. 2. vers. 7. *In similitudinem hominum factus, & habitus inventus ut homo.* Indè enim concludit, Christum non fuisse verum hominem, sed tantum ad instar hominum factum, seu habere figuram, aut similitudinem, non verè substantiam, nec vere carnem.

Porrò hæc argumentatio est omninò inanis, & ex falsa imaginatione procedit, quia unus homo potest

Reiciatur error Valentini.

esse alteri similis etiam secundum substantiam, & naturam, qua constituitur in suo esse proprio, & essentiali; alioquin Eva non habuisset verè naturam humanam, quia creata fuit ad similitudinem Adæ, ut patet ex Genes. capit. 2. versic. 18. & capit. 5. versic. 2. Undè neganda est consequentia, cum hæc particula, in similitudinem, non excludat, veritatem, nec realitatem illius, in quo est, postique fundari in substantia, ut evidenter probat certum de Eva, & Seth exemplum relatum. Idem tenent Philosophi, qui docent, relationem similitudinis inter duo extrema fundari in unitate specifica, ut patet in pariete nigro, qui sit similis albo, statim ac recipit albedinem; idem de formis substantialibus.

Dicent Manichæi, ex Aristotele, similitudinem non fundari in substantia, sed in qualitate. Sed non nocet hæc autoritas, quia Sacra Scriptura, quæ est infallibilis, & multa exempla illi contraria assert, non est alligata regulis illius Philosophi. Sæpè enim vocat similia ea, quæ sunt ejusdem speciei. Vel dico cum D. Chryostomo, verba Apostoli non referri ad homines, ut homines sunt, sed ad homines, quatenus sunt peccatores, ut patet ex illo ad Rom. cap. 8. vers. 3. *Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne.* Igitur Apostolus in loco à Manichæis citato non affirmat, Christum habere similitudinem hominis, seu esse hominem apparetur & figurativè, ut putant Manichæi, sed solum similitudinem peccatoris, scilicet quia tulit peccata nostra. Christus dicitur homo celestis, non quod careat corpore carneo, & humano, sed quia vitam celestem duxit: hinc est, quòd idem Apostolus celestem vocat eos, qui Christum imitantur. Adam verò dicitur homo terrenus, quia fuit subditus peccato, undè idem Apostolus ad Corinth. cap. 15. statim post hæc verba: *primus homo de terra &c. subjungit: qualis terrenus, tales & terreni, & qualis celestis, tales & celestes.* Hæc expositio est Tertulliani lib. de carne Christi cap. 8. ubi ait: *non ad materiam differentiâ spectat, sed tantum terranæ veteri substantiam opponi secundum hominis, id est Christi.*

Reiciatur error Manichæorum

Tertullianus

Eundem errorem defendunt heretici ex illo ad Ephes. 4. vers. 10. *Qui descendit, ipse est, qui ascendit super omnes calos, ut impleret omnia: indequè concludunt, Christum non habuisse verum Corpus, nec fuisse verum hominem, quia non descendit de celo, ut homo, sed ut Deus carnis expertus, & ascendit in coelum sine carne, & sine materia.*

Respondeo, Apostolum ibi non sumere Christum duplicativè, nec adæquare, sed solum in sensu præciso, hoc est, loqui de persona Christi, quæ descendit in uterum Virginis, & supplet, aut gerit in Christo vices personæ humanæ, Undè cum Christus personaliter sumptus sit ille, qui descendit, & ascendit super omnes calos, sequitur, quòd Apostolus non negat, Christum esse verum hominem, sed solum affirmat, quòd persona, quæ descendit de celo, est ea, quæ ascendit super omnes calos; nam ascendere, & descendere non tribuuntur naturæ, sed supposito, cuius est actio. Hoc verum esse probant verba, quæ sequuntur: *Et ipse dedit quosdam quosdam Apostolos; quosdam autem Prophetas, &c.* quibus suadetur, Apostolum ibi sumere Christum personaliter, seu quatenus est homo divino personatus supposito, cum sic consideratus dederit Apostolis virtutes ad Evangelium promulgandum necessarias dare autem eas non sit puri hominis, sed Dei.

Quidam, nomine Faustus, secta Manichæus objicit hæc verba eiusdem Apostoli 2. ad Corinth. capit. 5. vers. 16. de Christo dicta: *itaque nos ex hoc, id est ex Christo, exponit ipse Manichæus, neminem novimus secundum carnem, & si cognovimus secundum carnem, Christum: sed nunc jam non novimus.* Indè enim (inquit idem hereticus) constat, quòd Apostolus erravit, & postea errorem suum deposuit, scilicet in principio existimabat, Christum habuisse realem, propriam, ac veram carnem, postea verò usque ad tertium coelum raptus, & Doctor factus mutavit sententiam, & eum non vera, sed duntaxat apparenti carne velatum agnovit.

Respondeo, expositionem illam Faustum esse impiiissimam, cum velit, Apostolum in errorem suum pro-

Reiciatur argumentum Faustianum Manichæi.

Qui ex Deo est, verba Dei audit.

Apollinaris

Quamvis Apollinaris errandi occasio.

projicere, & ex autoritate ipsius Doctoris Gentium, probare, Christum non esse hominem verum, sed solum apparentem, & figuratum. Undè dico quòd Paulus loquebatur in primo sensu de carne impassibili, & immortalis, aut gloriosa Jesu Christi, quam jam non novimus mortalem, nec passibilem, quia omnia fuerunt consummata in Cruce ex eodem Apostolo ad Rom. cap. 6. vers. 9. *Mors Christi ultra non dominabitur, estque Corpus gloriosum, inter cujus dotes numeratur impassibilitas, ut docent Theologi.* In secundo loquebatur de carne passibili, seu de Christo ante mortem, & resurrectionem; cum tunc esset verè passibilis, & non dubitaverit manibus tradi nocentium, & Crucis subire tormentum, & modo sit penitus impassibilis, & immortalis: igitur Apostolus non mutavit sententiam, dum dixit: *nunc jam non novimus,* sed dixit quòd cognovit Christum secundum carnem passibilem, dum vitam mortalem agebat, & quòd non novit eum ita mortalem post resurrectionem, & revera est immortalis, cum juxta fidem Catholicam sedeat ad dexteram Patris. Hæc expositio est Patrum Synodi octavæ, quæ est Constantinopolitana sexta, & D. Augustini lib. 11. contra eundem Faustum.

Obstant tandem heretici ex illo Luc. 8. vers. 20. & 21. *Et nunciatum est illi, id est Christo, Mater tua, & Fratres tui stant foris volentes te videre, qui respondens dixit ad eos, Mater mea, & Fratres mei, hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt, idem ex Matth. 12. vers. 48. quæ est Mater mea, & qui sunt Fratres mei? Ex quibus inferunt, Christum respicuisse Mariam Matrem, & Fratres. Procul dubio hujus responsionis ratio est: quia non erat Filius Mariæ, nec homo sicut Apostoli.*

Respondetur, Christum Dominum hoc non dixisse, ut Matrem negaret, sed ut ostenderet, illos, qui verbum Dei audiunt, & custodiunt, esse Fratres suos, quia sunt Filii Dei, juxta illud Joan. 8. vers. 47. *Qui ex Deo est, verba Dei audit;* negavit itaque parentes eo modo, quòd docuit ipsos esse negandos pro Dei opere, Matt. cap. 10. ut notat Tertullianus lib. contra Apellem Marcionis Discipulum cap. 6. Deinde hæc verba *Mater mea* nullam negationem, nullamque exclusionem significant, nec alia, videlicet, *quæ est Mater mea?* quia sunt verba interrogationis, ex quibus non sequitur, Christum intendisse demonstrare, Mariam non esse Matrem suam.

ARTICULUS XXXV.

Probat adversus Apollinaristas, Verbum assumpsisse animam rationalem.

Anno Domini 377. imperante Valentiniano, & Damaso Hispano summam Ecclesiæ Pontificatum regente, insurrexerunt Apollinaristæ, vel Apollinari, qui propriam instituerunt sectam, affirmando, Verbum Divinum hominis assumpsisse naturam, non integram, nec plenam, sed carentem anima, cuius vicem supplebat Corpori ipsi Verbum caro factum, ut testatur Socrates lib. 2. cap. 36. quem sequuntur omnes Scriptores, tam veteres, quam recentiores, à quibus accepimus catalogum Hæreticorum, inter quos difficultas solum est, an hujus sectæ author, vel patronus fuerit Apollinaris seu or seu Pater genere Alexandrinus, Laodicensis Ecclesiæ Presbyter, Grammaticæ Magister, vel ipsius Filius, qui dicitur Apollinaris Junior, qui fuit ejusdem Ecclesiæ Lector, & Rethoricæ Magister. Plures stant pro Patre, eumque hujus hæresis auctorem declarant; alii pro utroque sunt, & credunt, hanc hæresim fuisse à seniore, & juniore simul discurrentibus, excogitatam. Sed communior probabilior opinio tenet Apollinarem Filium, seu juniorem, esse hujus sectæ institutorem, & primum. D. Gregorius Nyssenus in Opusculo contra Apollin. & S. Leo serm. 9. de quadrag. afferunt Apollinarium etiam docuisse, ipsam Verbi Domini substantiam in incarnatione conversam esse in carnem, ut notavi in articulo precedenti.

Hujus hæresis Apollinaris occasio fuit, quia Georgius Theodori successor in Laodicensi Episcopatu,

metuens, ne Apollinaris Pater, & Filius conversione, & familiaritate Epiphani hominis Echnici, & Sophistæ provocarentur in Paganismum, & nequies eos cura, nec doctrina impedire, sicut eos impediatur ipse Theodorus prædecessor ejus, nè ad Epiphani scholas accederent, usus est gladio Ecclesiæ, nimirum censuris, & urrumque Apollinarem, seniore scilicet, & juniorem communione privavit. Tunc Apollinaris junior putans, hanc privationem esse maximam injuriam, eamque sustinere nolens, freces eloqui tumore Sophistici, novitatem & ipse introduxit hæreseos, quæ hic impugnanda est: hoc est, Verbum Divinum assumpsisse Corpus humanum, animam autem non assumpsisse. Somniavit quidem, Verbum in Christo pro anima fuisse, præstando corpori vivere, sentire, vegetare, & cætera, quæ anima præstat corpori nostro.

Porrò hic error displicuit pluribus, qui ipsius partem susceperant contra Georgium; ideoque dixerunt contra Apollinarem, Verbum Divinum assumpsisse animam, quantum ad partem qua vivimus, & sentimus, & communia cæteris nobiscum animantibus officia præstamus, non verò quantum ad illam partem, qua rationales sumus, & intelligimus, id est quantum ad mentem, quam negabant esse in Christo, quia Verbum Divinum est intelligens, & valeret intelligentiæ effectum supplere in Anima Christi, quapropter non Apollinaristæ, sed Dimæritæ dici voluerunt, teste D. Epiphani lib. 3. contra hæreses, tom. 2. Apollinaris adhæsit quidam hæreticus nomine Timotheus, qui solitò dicitur Apollinaris Discipulum, unà cum socio suo Vitali Episcopo Antiocheno.

Dimæritæ. Timotheus. Vitalis.

§. I.

Afferunt Concilia contra Apollinaristas.

Hæc hæresis damnata fuit anno 381. in Concilio Constantinopolitano primo, quod est secundum generale in Epistola Synodica ad Damasum, & alios in Romana Synodo congregatos, ubi habetur: *Constatinopolitano Concilio. So nec anima, aut mentis expertem, nec imperfectam carnis rationem admittere. Verum nosse se perfectum ante secula primam Dei Verbum, & perfectum hominem in novissimis diebus, propter nostram salutem fuisse; & Concilium Romanum sub eodem Summo Pontifice celebratum ait: illud ipsum Dei Verbum non pro rationali, & intelligente anima fuit in proprio corpore, sed nostram, quæ est, rationalem, & intelligentem animam circa peccatum assumpsit, & servavit.*

Constantinopolitano Concilio. Romanum sub Damasco.

Sunt alia Concilia, in quibus hæc veritas fuit definita contra Apollinaristas, & Dimæritas, scilicet Alexandrinum à Sancto Athanasio, aliisque Catholicis Episcopis, post Constantii mortem celebratum, ut constat ex Epistola Synodica illius Concilii, in qua legitur; *Sabvatore non habuisse Corpus inanimatum, nec sensus, aut mentis expertus; Antiochenum, quod post novem dies ab obitu D. Basilii celebratum est. Sunt alia Concilia, sed ea omitto; quia ex variis Sacre Scripturæ locis constat, Verbum Divinum assumpsisse animam rationalem omnino perfectam, hoc est, habentem intellectum proprium seu humanum, & creatum.*

Alexandrinum.

Antiochenum.

§. II.

Afferunt, Verbum assumpsisse animam rationalem.

Christus in Cruce moriturus hanc ipsam animam æterno Patri commendavit, dicens ei, Luc. 3. vers. 46. *Pater in manus tuas commendo spiritum meum,* seu animam, quam de facto tradidit in Cruce moriens, ut sancit Joan. cap. 19. vers. 30. dicens de Christo: *Inclinato capite tradidit spiritum;* id est, animam reddidit, aut expiravit, ut ait idem Sanctus Lucas: hæc autem verba non possunt intelligi de dimissione humanitatis à Verbo Divino assumptæ, quia Verbum nunquam dimisit quòd semel assumptum, ut dicunt communiter Theologi cum D. Damasceno, sed debent intelligi de separatione animæ à Corpore, qua dissolvitur homo: ergo demonstrant, hanc animam, quam Christus commenda verat Patri, fuisse traditam, & emissam: porrò cum nemo tradat quòd non habet, sequitur

quod

Theo- Constantino-Constantinopolitani, Theodorus Episcopus Phara-
ranis- nianus, Stephanus Presbyter, Polycronus, & alii
anus. quam plurimi, quibus anno 604, tempore Phocæ Im-
Steph- peratoris, & Sabiniani se adiunxit infensissimus liber-
anus. tatis Christi Domini inimicus, scilicet Sergius genere
Polyro- Syrus, à parentibus Jacobitis natus, ad Sedem Con-
nius. stantinopolitanam post obitum Thomæ Patriarchæ
Sergius. euectus, cui se opposuit magno fidei zelo Sophronius
 Alexandria primò Monachus, deinde Patriarcha Je-
 rosolymitanus, ut notat Cabasutius in notitia Eccle-
 siastica super sextam Synodum. Eiusdem Monothelisi-
 mi fautor fuit Heraclius Imperator, qui habito cum
 Severiano congressu, iustionem adversus ipsum pro-
 mulgavit, qua inter alia duas in Christo admittere
 operationes prohibebat. Sergio adhererunt populi
 Orientales, apud quos etiam post sextam Synodum
 viguit hæresis Monothelitarum: constat enim ex
Armeni. inventiva Isaacii Armeniæ Catholici, qui floruit
 sæculo undecimo, nec non ex aliis scriptoribus fi-
 de dignis, Armenos credidisse, quod sicut in Chri-
 sto unus est operator, & unus volens, ita etiam
 credidisse, in ipso Christo esse unam voluntatem, &
Chaldæi. operationem unam. Idem refertur de Chaldæis, qui
 sub Pauli V. Pontificatu Monothelismum publicè,
 ac solemniter ejurarunt: & de Maronitis, ut testat-
Maroni- tur Timotheus Presbyter Constantinopolitanus in
ta. opusculo de his, qui accedunt ad Sanctam Ecclesiam.
 De Maronitarum origine non conveniunt scriptores:
 quidam enim volunt, Maronitas suscepisse nomen à
 Marone quodam viro malo, & hæretico Monotheli-
 zante, de cuius patria & conditione nihil audivi, alii
 à patriæ suæ vico, Maronia vulgò dicto, & à Sancto
 Marone Monasterii celebri Abbate, cuius Discipuli
 Eutychniam hæresim fortiter impugnant, ab eo
 primum Maronitæ fuere vocati, ac tandem cæteri
 postea Concilii Chalcedonensis defensores, *Maroni-
 ta*, pariter nuncupati: sed quidquid sit de illorum
 nominis origine, certum est, Maronitas olim fuisse
 Monothelitas, & ab anno 1182. nusquam à
 Romana sede defecisse, & vixisse sub obedientia
 summi Pontificis. Habent unum Patriarcham,
 Archiepiscopos, Episcopos, & Parochos, lingua
 utentes Syriaca in Officio Divino ordinato à San-
 cto Ephrem Diacono Ecclesiæ Edessensæ; Græco-
 rum ritus sequuntur ferè omnes, excepto fermen-
 tati usu, consecrant enim in azimo, pro ut jubet
 Ecclesia Latina. Habent Romæ collegium à Gre-
 gorio XIII. fundatum pro formandis, & instruendis
 juvenibus Maronitis.
 Non desunt Scriptores asserentes, Vigilium Papam
 fuisse Monothelitam, freti testimonio Pyrrhi, affir-
 mantis in disputatione cum Sancto Maximo Mona-
 cho, & Martyre supra jam memorato, ipsum Vigilium
 approbasse libellum sibi oblatum à Menna Patri-
 archa Constantinopolitano, in quo affirmatur, unam
 voluntatem esse tantum in Christo, hancque divinam
 ut constat ex Epistola Sergii ad Episcopum Alexandri-
 num, quæ lecta fuit in sexta Synodo generali, a Cio-
 ne 12. Porro hanc opinionem reiicit, ejusque ratio-
 nem solvit major & sanior Scriptorum pars, quoniam
 recipere libellum oblatum, non est approbare illum,
 idcirco licet constet de missione, & receptione libelli
 Mennæ, in quo asseritur in Christo esse tantum unam
 voluntatem, hancque divinam, tamen non constat
 de ipsius approbatione Pontificia: igitur Vigilium non
 potest propter hoc dici Monothelitam; vel dico cum
 communi sententia, exemplaribus libelli Mennæ
 additam fuisse à Græcis hanc particulam de unica vo-
 luntate in Christo: facta quidem ipsius libelli le-
 sione, statim Legati exclamarunt, dixeruntque
 Mennæ codicem fuisse à Monothelitis certò vitiatum,
 hancque Patriarcham Constantinopolitanum nun-
 quam hoc dixisse, ideoque nullus potest colligere, Vi-
 gilium Monothelitarum errorem approbasse, etiam si
 Mennæ libellum approbaverit; cum in ipso ut ad Vi-
 gilium transmissio non contineretur illa particula de
 unica voluntate in Christo.
 Major difficultas est de Honorio primo; plures
 enim præter hæreticos affirmant, ipsum Summum Pon-
 tificem in duabus Epistolis, quas scripserat ad Sergium

Constantinopolitanum, in quibus habetur, unam vo-
 luntatem faceretur Domini nostri Jesu Christi: quasque legit
 sexta Synodus generalis, approbasse ipsius Sergii do-
 ctrinam, unam duntaxat voluntatem in Christo admit-
 tentem, sed sunt alii quam plurimi Annalistas, & Hi-
 storici Ecclesiastici, qui prædictum summum Pontifi-
 cem Honorium exculant; licet in litteris, & respon-
 sionibus suis ad Sergium apposuerit hanc particulam;
 unam voluntatem faceretur Domini nostri Jesu Christi. Eo-
 rum ratio est, quia teste Sancto Maximo in disputa-
 tione contra Pyrrhum, ipse Honorius loquebatur de
 sola voluntate humana, seu de Christo ut homine.
 Hujus testimonii veritas est, quia Sergius scripserat
 ad Honorium, quod quidam dicebant, in Christo esse
 duas voluntates contrarias: Honorius autem volens
 hanc opinionem improbare, & sancire nullam contra-
 rietatem esse in Christo, ad Sergium rescripsit, Chri-
 stum non habere duas voluntates contrarias, carnis
 scilicet, & Spiritus, ut putabant illi, de quibus scri-
 pserat ipse Sergius, sed unam tantum. Id probant
 hæc verba, quæ ad prædicta, & unum volens, ita etiam
 credidisse, in ipso Christo esse unam voluntatem, &
 operationem unam. Idem refertur de Chaldæis, qui
 sub Pauli V. Pontificatu Monothelismum publicè,
 ac solemniter ejurarunt: & de Maronitis, ut testat-
 tur Timotheus Presbyter Constantinopolitanus in
 opusculo de his, qui accedunt ad Sanctam Ecclesiam.
 De Maronitarum origine non conveniunt scriptores:
 quidam enim volunt, Maronitas suscepisse nomen à
 Marone quodam viro malo, & hæretico Monotheli-
 zante, de cuius patria & conditione nihil audivi, alii
 à patriæ suæ vico, Maronia vulgò dicto, & à Sancto
 Marone Monasterii celebri Abbate, cuius Discipuli
 Eutychniam hæresim fortiter impugnant, ab eo
 primum Maronitæ fuere vocati, ac tandem cæteri
 postea Concilii Chalcedonensis defensores, *Maroni-
 ta*, pariter nuncupati: sed quidquid sit de illorum
 nominis origine, certum est, Maronitas olim fuisse
 Monothelitas, & ab anno 1182. nusquam à
 Romana sede defecisse, & vixisse sub obedientia
 summi Pontificis. Habent unum Patriarcham,
 Archiepiscopos, Episcopos, & Parochos, lingua
 utentes Syriaca in Officio Divino ordinato à San-
 cto Ephrem Diacono Ecclesiæ Edessensæ; Græco-
 rum ritus sequuntur ferè omnes, excepto fermen-
 tati usu, consecrant enim in azimo, pro ut jubet
 Ecclesia Latina. Habent Romæ collegium à Gre-
 gorio XIII. fundatum pro formandis, & instruendis
 juvenibus Maronitis.
 Non desunt Scriptores asserentes, Vigilium Papam
 fuisse Monothelitam, freti testimonio Pyrrhi, affir-
 mantis in disputatione cum Sancto Maximo Mona-
 cho, & Martyre supra jam memorato, ipsum Vigilium
 approbasse libellum sibi oblatum à Menna Patri-
 archa Constantinopolitano, in quo affirmatur, unam
 voluntatem esse tantum in Christo, hancque divinam
 ut constat ex Epistola Sergii ad Episcopum Alexandri-
 num, quæ lecta fuit in sexta Synodo generali, a Cio-
 ne 12. Porro hanc opinionem reiicit, ejusque ratio-
 nem solvit major & sanior Scriptorum pars, quoniam
 recipere libellum oblatum, non est approbare illum,
 idcirco licet constet de missione, & receptione libelli
 Mennæ, in quo asseritur in Christo esse tantum unam
 voluntatem, hancque divinam, tamen non constat
 de ipsius approbatione Pontificia: igitur Vigilium non
 potest propter hoc dici Monothelitam; vel dico cum
 communi sententia, exemplaribus libelli Mennæ
 additam fuisse à Græcis hanc particulam de unica vo-
 luntate in Christo: facta quidem ipsius libelli le-
 sione, statim Legati exclamarunt, dixeruntque
 Mennæ codicem fuisse à Monothelitis certò vitiatum,
 hancque Patriarcham Constantinopolitanum nun-
 quam hoc dixisse, ideoque nullus potest colligere, Vi-
 gilium Monothelitarum errorem approbasse, etiam si
 Mennæ libellum approbaverit; cum in ipso ut ad Vi-
 gilium transmissio non contineretur illa particula de
 unica voluntate in Christo.
 Major difficultas est de Honorio primo; plures
 enim præter hæreticos affirmant, ipsum Summum Pon-
 tificem in duabus Epistolis, quas scripserat ad Sergium

§. II.

Solemnis Monothelitarum condemnatio.

Monothelismum solemniter damnavit Sacra Sy-
 nodus Constantinopolitana, tertia, quæ est sexta
 generalis celebrata anno 680. sub Constantino Pogona-
 to, & Agathone Papa. Huic Concilio contra Mono-
 thelitas celebrato interfuerunt ducenti & octoginta no-
 vem diversarum Provinciarum Episcopi, ut refert
 Cardinalis noster Laureus, cui suffragatus est novissi-
 mus Petrus Annatus contra plures, qui credunt inter-
 fuisse tantum centum septuaginta quinque, & qua-
 tuor Romani Pontificis Legati, videlicet Theodorus
 & Gregorius Presbyteri, Joannes Diaconus, & Con-
 stantius Hypodiaton, ipseque Imperator Constan-
 tinus Pogonatus, non quidem ut Judex, sed ut Con-
 cillii defensor.
 Eadem Monothelitarum hæresis prius damnata fue-
 rat in aliis Conciliis anterioribus, scilicet in Roma-
 no sub Joanne IV. anno 640. ut refert Teophanes.
 In Ro-

Papa Vigilius non fuit Monothelita.

Constantinopolitanum Tertium

Lateranense. Florentinum.

In Romano altero celebrato anno 648. In Lateranensi
 primo sub Martino primo anno 649. quod vulgò dicitur
 Concilium Romanum. In Anglicano convocato an-
 no 679. præside Theodoro Doroverneni Episcopo, viro
 natione Græco. Et in pluribus aliis in Africa cele-
 bratis, in quibus definitum fuit, Christum habere
 duas voluntates, & duas operationes, sicut duas na-
 turas, divinam scilicet & humanam, ac duos intel-
 lectus: Tandem & in Florentino in decreto Eugenii de-
 finitum fuit, Verbum assumpsisse naturam humanam
 omnibus perfectionibus suis, essentialibus adornatam, in-
 ter quas est voluntas, ut concedunt omnes.

§. III.

Quo asseritur veritatis probatio.

Varis Scripturæ Sacræ textibus refellitur Mono-
 thelitarum error, maxime ex illis verbis Christi,
 Math. 26. ad Patrem æternum, non sicut ego volo, sed sicut
 tu. Inde enim liquet, Christum habere voluntatem ali-
 quam distinctam à voluntate Patris, seu à voluntate divi-
 na in tribus divinis personis existente; cum per hæc ver-
 ba Christus indicet suum velle, & velle Patris. Hæc au-
 tem voluntas significata his verbis, non sicut ego volo,
 non potest esse divina, seu ea, quæ est in Patre, signifi-
 cata his verbis, sed sicut tu, quoniam, hæc est supre-
 ma, eique impossibile est, se alteri subijcere voluntati,
 estque indivisibiliter una, & eadem in Patre, Christo
 seu Filio, & Spiritu Sancto: igitur est humana, & pro-
 pria Christo, quatenus est homo. Unde vers. 42. ait:
 Pater mi, si non potest hic Calix transire, nisi bibam
 illum, fiat voluntas tua. Et Joan. 6. Descendi de Cælo non
 ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem Patris mei, qui
 misit me. Quibus verbis demonstrantur duæ voluntates,
 nimirum voluntas Christi loquentis, aut missi, & vo-
 luntas Patris mittentis; alioquin non dixisset, meam,
 sed solum, ejus qui misit me, vel è converso. Hoc est,
 dixisset solum meam, omnia alia, scilicet ejus qui misit
 me, cum juxta Monothelitas in Christo non sit vo-
 luntas, nisi voluntas Patris: at voluntas significa-
 ta per pronomen, meam, non est voluntas divina,
 quia hæc non est tantum voluntas Christi, quatenus
 est Deus, sed etiam voluntas Patris, idcirco Chri-
 stus prout loquebatur, seu ut homo, præter voluntatem
 divinam, quam habet Deus Pater, habet aliam,
 scilicet humanam, quam Pater non habet, & quæ
 ipsius Patris voluntati subijcitur, estque illi con-
 formis in omnibus actibus suis, ut fatetur ipsemet
 Christus in Sacra Scriptura dicens: qua placita sunt
 ei, facio semper.

Obedientia Christi est actus voluntatis humanæ.

D. Damascenus.

Eandem veritatem affirmat Apostolus ad Philip. cap.
 2. vers. 8. dicens de Christo Domino. Humiliavit semetip-
 sum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem
 Crucis: hæc obedientia, quæ juxta communem Phi-
 losophorum sensum est actus voluntatis, nequit esse
 in Christo actus voluntatis divinæ, quia hæc
 est suprema, cui omnia obediunt; ideoque est actus
 voluntatis humanæ, quæ Christus est minor Patre.
 Deinde hæc obedientia fuit unius voluntatis ad
 aliam, id est, inferioris ad superiorem, seu hominis
 ad Deum, subditorum ad Regem, minoris ad ma-
 jorem; ergo Christus non fuit obediens quatenus
 Deus, nec subiecit alteri divinam voluntatem, sed
 quatenus homo poterat velle, & de facto voluit vo-
 luntate humana, quæ factus est obediens, ut docet
 D. Damascenus orat. de duabus voluntatibus
 Christi, ubi ait: Si Christus non assumpsit humanam
 voluntatem, qua voluntate factus est Patri obediens? Divi-
 na nulli obedit, & præter divinam non est alia nisi
 creata: Quare Joan. cap. 9. vers. 29. ait: Ego, quæ
 placita sunt ei, id est, Deo Patri, facio semper; ut inde
 discamus, ipsum Christum semper fuisse obedientem
 Deo, ac proinde habuisse voluntatem humanam; alio-
 quin non potuisset verè obedire, quod non divinæ sed
 creata voluntatis est. Nec mereri se humiliando, &
 obediendo, quia non est obedientia, nec meritum
 sine libertate indifferentiæ, nec libertas indifferen-
 tiæ sine voluntate creata, meruit tamen, ut

declarat idem Apostolus, vers. 9. dicens: Propter quod
 et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super
 omne nomen. Satisfecit Deo Patri pro peccatis nostris,
 & eripuit nos de potestate tenebrarum, & vocavit nos
 in admirabile lumen suum: habet igitur voluntatem hu-
 manam, qua voluit humiliari, obediens fieri, solvere
 pro nobis, satisfacere, & mori. Ità enim oblatum est,
 quia ipse voluit, ut ille, qui oblatum fuit, sit ille, qui
 voluit se offerre; sed Christus oblatum est, passus, mor-
 tuus, & sepultus quatenus homo, subindeque quatenus
 homo voluit, fuitque conformis voluntati divinæ; vel
 lo enim illius, (inquit Nazianzenus orat. 2. de Filio)
 in nulla re erat contrarium, totum Deificatum.

Nazianzenus.

Insuper si in Christo esset tantum una voluntas, ut
 volunt Monothelita, hæc esset divina, vel humana,
 vel tertia ex utraque composita. Si esset tantum divi-
 na, sequeretur quod Christus non haberet animam ra-
 tionalem perfectam, nec intrinsicè integram, seu ha-
 bentem potentias ipsi essentielles, cum hæc ipsa anima
 non haberet voluntatem sibi realiter indentificatam,
 propriam, & essentialem, quam cæteri homines ha-
 bent, quaque homo juxta communem Sanctorum Pa-
 trum, & Theologorum sententiam, est imago Dei.
 Si esset humana, sequeretur quod Christus non esset
 Deus, quia non haberet voluntatem divinam qua Deus
 est omnipotens, quippe in Deo velle est posse, teste
 Propheta Psal. 113. vers. 3. dicente: Omnia, quaecumque
 voluit, fecit.

Si esset tertia, seu composita ex divina & humana,
 sequeretur quod non esset divina, nec humana; sicut
 homo V. G. compositus ex anima & corpore non est
 anima nec corpus, sed quid resultans ex utraque parte.
 Porro hæc omnia sunt manifestè falsa, quia Chri-
 stus est verè Deus, & verè homo non in confusione
 substantiæ, sed in unitate personæ: igitur habet duas
 voluntates, divinam scilicet, & humanam, sicut
 habet duas naturas, quippe de essentia, & integritate
 uniuscujusque naturarum est propria habere voluntate-
 rem operativam; nam operari sequitur esse, non solum
 ex eo quod talis est operatio, quale est esse,
 sed etiam ex eo quod quælibet natura suam habet
 operationem, ut notat D. Basilius lib. 4. adversus
 Eunomium, & alibi dicens; eorum, quæ diversa sunt
 substantia, non potest esse similis operatio, ex quo sequitur,
 in Christo duas esse voluntates, duasque operationes,
 sicut duas naturas, quia voluntas non est perso-
 næ, sed naturæ, inquit D. Damascenus, idque proba-
 ri potest ex eo quod in divinis sunt tres personæ,
 & una voluntas, unaque operatio ad extrâ.

Anima Christi est intellectus & volens.

D. Basilius.

Hæc ipsa veritas Catholica de duabus in Christo vo-
 luntatibus contra Monothelitas evidenter suadetur
 ex illo Joan. cap. 10. vers. 17. Ego pono animam meam,
 & iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego
 pono eam à me ipso, & potestatem habeo ponendi eam,
 & potestatem habeo iterum sumendi eam. Inde enim inferunt,
 in Christo, præter voluntatem divinam, quam Mono-
 thelita admittunt, dari humanam; quia velle animam
 ponere, seu mori, non est actus voluntatis divinæ,
 quæ nequit sibi velle mortem, nec Christus quatenus
 Deus præcisè seu secundum divinitatem potest velle
 mori; sed est actus voluntatis humanæ. Velle autem
 iterum sumere eam, seu posse resurgere, non est actus
 voluntatis humanæ, sed divinæ, quæ est infinita,
 & omnipotens. Itaque in Christo sunt duæ vo-
 luntates, divina scilicet, & humana. Ita voluit
 mori; illa verò resurgere voluit, & potuit: sic
 tenent communiter Sancti Patres, quos non ap-
 pello, nè sim prolixior; sufficit adducere Patres Con-
 cillii Lateranensis sub Martino primo, qui in Confite-
 sione loquuntur: Si quis secundum Sanctos Patres non confite-
 tur propriè & secundum veritatem, duas unius esse divini, Chri-
 sti Dei nostri operationes coherenter unitas, divinam, & huma-
 nam, ab eo quod per utramque ejus naturam operatur natura-
 liter, idem existit nostra salutis: condemnatus sit. Si quis
 secundum sceleratos hæreticos unam Christi Dei nostri volun-
 tatem confiteretur, & unam operationem in perversionem SS.
 Patrum confessionis, & abnegationem ejusdem Salvatoris
 nostri dispensationem: condemnatus sit; & D. Dionysius
 liber. 4.1 de divinis nominibus capite 2. n. 115.

Ratio Patrum Concilii Lateranensis. D. Dionysius.

Dei creatura est, hinc est unigenita circa nos Dei operatio, per hanc quod secundum nos, ex nobis integre, verè, & substantia-

Multis aliis Sacra Scriptura locis convinci possunt Monothelitæ; Luc. cap. 22. vers. 15. Christus dixit Discipulis suis, Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar. Illud autem desiderium non est actus voluntatis divinæ, sed humanæ, quia non quatenus Deus est, sed quatenus est homo, voluit manducare Pascha. Tum quia id voluit quatenus passibilis erat, erat autem passibilis secundum humanitatem, seu quatenus homo, quia quatenus homo manducavit illud. Tum quia esus Pascha est eorum, qui sunt sub lege de Pascha comedendo, Christus autem non fuit sub lege quatenus Deus, sed quatenus homo, nec subiecit legi voluntatem divinam, sed humanam: igitur quatenus homo voluit & desideravit manducare Pascha, & quatenus homo manducavit illud. Unde Apostoli prima die Azimorum accesserunt ad eum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? Hac quidem interrogatione constat, Discipulos credidisse, Christum velle comedere Pascha, & legem Judæis præscriptam fideliter, ac liberè adimplere, ac proinde credebant, ipsum Christum habere voluntatem humanam, qua voluit se subicere legi de comedendo Pascha; cum quatenus Deus, esset supra legem, nec posset velle voluntate divinam se legi subicere, ideoque desiderium illud procedebat à voluntate creata naturæ humanæ propria.

Joan. 17. Joannes 17. vers. 24. etiam demonstrat, voluntatem humanam esse in Christo. Ibi ipse Christus ait de Discipulis suis; Volo ut ubi sum ego, & illi sint unum, quoniam ibi loquitur ut homo, & ut homo vult, quod Discipuli sint, ubi ipse est ut homo; nec potest aliter intelligi hæc locutio, quia Christus quatenus Deus est supra ubi, & ubique: quod repugnat Discipulis, qui nequeunt esse ubique, sicut Christus ut Deus; & possunt esse ubi est Christus ut homo: igitur Christus habet humanam voluntatem, sicut habet naturam, & ipsa voluntate voluit, ubi est quatenus homo, sint etiam Discipuli, & electi.

Dicunt heretici, illud volo esse divinum, sicut Ly ego, quod cum exprimat personam, quæ est divina, volo debet etiam esse divinum. Nego instantiam, quia suppositum divinum gerit vices suppositi creati in Christo, in quo sunt due natura uno, eodemque supposito personarum, idcirco hoc pronomen ego aliquando significat Verbum, ut dum ait: Ego & Pater unum sumus, & aliquando hominem, ut dum ait: non sicut ego volo, sed sicut tu.

§. III.

Respondetur objectionibus Monothelitarum.

Monothelitæ negant, voluntatem humanam esse in Christo hac autoritate Joan. cap. 9. vers. 4. Me oportet operari opera eius, qui misit me, ex qua concludunt, omnes operationes, seu volitiones ita esse operationes & volitiones Dei, qui misit illum, ut una & eadem sit operatio seu voluntas Dei, & Christi. Nam (inquiunt) si oporteat Christum operari, & velle ea, quæ operatur, & vult Pater, necesse est, quod in Christo nulla sit alia voluntas, quam voluntas Patris; quia si voluntas humana esset in ipso Christo, non esset in necessitate volendi ea, quæ vult Pater, quia esset distincta à voluntate Patris, & libera, seu potens velle, & non velle operari ea, quæ operatur Pater: sed necessariò vult ea, quæ vult Pater, sicut Verbum, & Spiritus Sanctus volunt ea, quæ vult Pater: ergo non habet aliam voluntatem, nisi eam, quam Pater habet: undè Joan. 5. vers. 17. ait: Pater meus usque modo operatur, & ego operor. His quidem verbis demonstrat, esse unum & eundem operatorem cum Patre, hancque unitatem non esse ex parte suppositi, quia Pater, & Filius sunt due personæ realiter distinctæ, sed ex parte principii operativi, seu voluntatis, quæ est una, hæcque divina.

Hinc rationi respondeo autoritatem scripturæ non probare in Christo esse tantum unam voluntatem, aut unicam operationem. Nam dum Christus ait: Me oportet operari opera eius, qui misit me, ostendit tantum conformitatem voluntatis suæ cum voluntate Patris, ut dum dicit Joan. 6. Descendi de Cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, Patris, ut monet D. Basilii lib. contradictionum adversus Apollinarem. Ratio hujus veritatis est, quia hoc verbum oportet non arguit unitatem principii operationis in Patre, & Christo, seu Filio Incarnato, ita ut Christus ut homo velit ea, quæ vult, eodem actu, quo ea vult Pater, sed unitatem rei operatæ, aut volitæ: nam Christus ut homo vult ea, quæ Pater, sed vult ea diverso principio, seu alia voluntate; alioquin Pater, & Christus haberent idem suppositum, quia suppositi est operatio saltem denominativè, aut Pater haberet naturam humanam Christi, quia natura necessariò concurrat ad velle. At Monothelitæ non concedunt cum Sabellianis, Patrem & Filium habere unum, & idem suppositum, nec dicunt, Patrem assumpsisse naturam humanam: ergo nec dicere possunt, operationes Dei esse operationes Christi quatenus homo est, nec è converso.

Dicunt, in Christo esse tantum unam personam, hancque divinam, ut definitum fuit in Concilio Ephesino contra Nestorium Patriarcham Constantinopolitanum: ergo in Christo est unica operatio, seu una voluntas, hæcque divina, sicut persona est divina.

Nego consequentiam, quoniam operationes multiplicantur & diversificantur ad multiplicationem principii quo operandi, quamvis principium quod sit unum. Hoc verum esse sic evincio. In Deo sunt tres personæ, quoniam ibi loquitur ut homo, & ut homo vult, quod Discipuli sint, ubi ipse est ut homo; nec potest aliter intelligi hæc locutio, quia Christus quatenus Deus est supra ubi, & ubique: quod repugnat Discipulis, qui nequeunt esse ubique, sicut Christus ut Deus; & possunt esse ubi est Christus ut homo: igitur Christus habet humanam voluntatem, sicut habet naturam, & ipsa voluntate voluit, ubi est quatenus homo, sint etiam Discipuli, & electi.

Dicunt heretici, illud volo esse divinum, sicut Ly ego, quod cum exprimat personam, quæ est divina, volo debet etiam esse divinum. Nego instantiam, quia suppositum divinum gerit vices suppositi creati in Christo, in quo sunt due natura uno, eodemque supposito personarum, idcirco hoc pronomen ego aliquando significat Verbum, ut dum ait: Ego & Pater unum sumus, & aliquando hominem, ut dum ait: non sicut ego volo, sed sicut tu.

Monothelitæ negant, voluntatem humanam esse in Christo hac autoritate Joan. cap. 9. vers. 4. Me oportet operari opera eius, qui misit me, ex qua concludunt, omnes operationes, seu volitiones ita esse operationes & volitiones Dei, qui misit illum, ut una & eadem sit operatio seu voluntas Dei, & Christi. Nam (inquiunt) si oporteat Christum operari, & velle ea, quæ operatur, & vult Pater, necesse est, quod in Christo nulla sit alia voluntas, quam voluntas Patris; quia si voluntas humana esset in ipso Christo, non esset in necessitate volendi ea, quæ vult Pater, quia esset distincta à voluntate Patris, & libera, seu potens velle, & non velle operari ea, quæ operatur Pater: sed necessariò vult ea, quæ vult Pater, sicut Verbum, & Spiritus Sanctus volunt ea, quæ vult Pater: ergo non habet aliam voluntatem, nisi eam, quam Pater habet: undè Joan. 5. vers. 17. ait: Pater meus usque modo operatur, & ego operor. His quidem verbis demonstrat, esse unum & eundem operatorem cum Patre, hancque unitatem non esse ex parte suppositi, quia Pater, & Filius sunt due personæ realiter distinctæ, sed ex parte principii operativi, seu voluntatis, quæ est una, hæcque divina.

Diffol-
vitur
prima
Mono-
thelita-
rum
ratio.

Dua po-
tencia
non exi-
unt
duo sup-
posita ut
operen-
tur.

D. An-
gustinus

Christum plura fecisse miracula, quæ à sola divina voluntate fieri possunt.

Quod autem operatus fuerit, & voluerit etiam ut homo, patet ex illo Joan. 4. vers. 6. Fatigatus ex itinere sedebat supra fontem, & ex illo Marc. 7. vers. 24. & inde surgens abiit in fines Tyri, & Sidonis, & ingressus domum neminem voluit scire, & non potuit latere. Hæc quippe voluntas, qua voluit neminem scire, & non potuit latere, non est divina, quoniam hæc est omnipotens, & potuisset latere, cum voluisset, & neminem scire: ergo est alia, seu humana. Ratio hujus expositionis est, quia voluit neminem scire secundum id, quod non potuit latere, seu secundum humanitatem: quia secundum illam non erat omnipotens, neque inquisibilis, sicut talis erat secundum Divinitatem: igitur secundum humanitatem voluit neminem scire, & secundum divinam voluntatem latere potuit substantia humanitatis in Christo.

Aliam rationem ex impeccabilitate Christi deducunt contra nos Monothelitæ. Nam (inquiunt) si in Christo essent due voluntates, humana posset repugnare voluntati divinæ, cum esset libera: & ideo Christus non esset impeccabilis, quia posset aliquid velle contra voluntatem Dei, seu peccare, quippe omne conceptum contra legem Dei est peccatum, ut docet D. Augustinus: unde ne hoc dicatur de Christo, una duntaxat admittenda est voluntas in ipso, hæcque divina.

Non valet hæc ratio: quia humana Christi voluntas semper fuit ratione unionis hypostaticæ, vel ratione mansuetudinæ Dei (ut voluit plures Theologi) subdita, & conformis divinæ, ut facile colligi potest ex illo Psalterio Psal. 39. in persona Christi sic loquentis: in capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei. Et ex illo Joannis 5. vers. 19. Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit, quibus tuetur, voluntatem humanam in Christo esse radicaliter conformem voluntati divinæ, & velle ea, quæ vult Deus; si, bindeque omnino impeccabilem esse. Ratio hujus involubilis conformitatis est, quia Christus ob prudentiam & notitiam divinæ voluntatis, quibus pollebat, non poterat in qualibet actione sua non attendere, aut non considerare divinum beneplacitum, nec omittere ea, quæ sunt Dei Patris: in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse: hoc est, me oportet facere voluntatem Patris mei.

Tandem obijciunt autoritatem nonnullorum Sanctorum Patrum asserentium, humanitatem in Christo esse instrumentum divinitatis (sed eorum nomina, & verba omitto, cum nullus sit de hac asseritione dubitandi locus) inde enim concludunt, humanitatem Christi Domini non habere propriam operationem, sed operari, seu velle operatione, & voluntate Verbi Divini: quoniam instrumentum, & ejus qui movet illud ad agendum, aut ejus, qui ipso utitur, una est operatio, ut do, cet experientia.

Respondedo conclusionem esse falsam, licet aliqui sancti Patres & præcipuè D. Athanasius orat. 4. dixerint, humanitatem in Christo esse instrumentum Verbi Divini, quia non dixerunt, ipsam humanitatem esse instrumentum artificiale, in quo nulla est virtus operandi, & agit ex sola motione alterius utensis ipso, ut nos docet quotidiana experientia, sed dixerunt, esse instrumentum naturale, & substantivum, quod potentia sibi naturali & intrinseca, propria forma, & efficiendi virtute præditum est. Humana natura non est instrumentum mortuum, omoi vita, omnique motu carens, seu totaliter ab alio moveri indigens: sed natura humana sic ad agendum adhibita est à Verbo, ut per se aliquid conferret ad opus: fuit assumpta, ut Verbum esset homo, quin tamen desineret esse Verbum Divinum, neque homo desineret esse homo, cum Christus sit perfectus homo, & perfectus homo; hominis autem sit operari & velle: licet dici possit Dei instrumentum, quia ipse actione aliquando utitur Deus:

igitur Christus voluntate humana, & voluntate divina operatur.

Deinde anima Christi subsistens subsistentia Verbi operatur videndo & amando Divinitatem; hæc autem operatio, seu visio, & amor, non est visio, qua Verbum videt divinam essentiam, nec amor est ille, quo amat eam, ut dixi contra Apollinaristas; alioquin anima Christi comprehenderet Deum, quod est falsum, ut diximus supra articulo 2. contra Anomæos, & Augustinum de Roma Episcopum Nazarenum: ergo Christus habet operationes intellectus, & voluntatis animæ rationalis, cui naturaliter competit intelligere, & velle, sicut competit cæteris hominibus; cum Christus sit homo perfectus, & perfectio animæ rationalis sit intelligere, & velle, non volitione divina, sed creata & humana. Idque colligitur ex illo Matth. cap. 27. vers. 34. & dederunt ei bibere vinum cum felle mixtum, & cum gustasset noluit bibere. Hæc quidem volitio necessaria erat voluntati humanæ, quia non voluntatis divinæ Christi erat velle bibere, sed humanæ erat velle bibere. Nolle autem, & velle bibere, sunt ejusdem voluntatis scilicet humanæ, & creatæ.

Dicunt Monothelitæ, Verbum Divinum in Incarnatione non assumpsit id, quod habet, alioquin assumpsisset personam humanam, sicut assumpsit carnem, sed habet voluntatem, qua natura humana potest velle, sicut habet personam, qua ipsa natura humana subsistit: ergo in Christo est tantum una voluntas, hæcque divina, sicut est una persona.

Nego suppositum, & paritatem. Nam Verbum Divinum voluit fieri homo, idcirco debuit assumere ea, quæ sunt necessaria, ut esset homo perfectus perfectionibus naturalibus, & essentialibus, inter quas reperitur voluntas humana, licet ipsam Verbum habeat voluntatem divinam, quoniam ipsa divina voluntate homo non potest esse liber, nec se subicere decretis, & Dei mandatis, ad quæ oportebat Christum se subicere liberè, & voluntariè. Neque potuit mereri, cum voluntas Verbi sit suprema, cui fieri debuit satisfactio pro peccatis nostris à Christo exhibenda: ideoque Verbum Divinum debuit assumere voluntatem humanam, quamvis non assumpsit personam. Ratio disparitatis est, quia voluntas humana non est verè inassumptibilis, neque incommunicabilis, sicut personitas: ideoque non fuit necesse in hoc mysterio, voluntatem divinam gerere vices voluntatis humanæ, sicut necesse fuit, suppositum divinum gerere vices suppositi creati. Præterea si hoc argumentum valeret, Monothelitæ tenerentur removere à Christo etiam intellectum humanum, quia Verbum habet intellectum: admittunt tamen contra Apollinaristas intellectum humanum in Christo: ergo debent admittere voluntatem.

Dicunt insuper, velle non esse naturæ, sed personæ: quoniam est actus rei completè subsistentis, at Christus habet personam: ergo habet tantum unum velle, seu unam voluntatem.

Respondedo, velle esse naturæ personatæ sive propria, sive aliena personatate, non vero personæ præcisè, ita ut tot sint voluntates, quot sunt personæ, & tot personæ, quot sunt voluntates; alioquin sequeretur, quod in Deo essent tria velle, aut tres voluntates, quæ in eo sunt tres personæ, & una natura tantum, sicut in eo est tantum unum velle: quod tamen Monothelitæ non concedunt, omnes quidem credunt, in Deo esse tantum unam voluntatem, quia in ipso, aut in tribus divinis personis, est tantum una natura, tribus personalitatibus personata. Unde Christus cum præter naturam divinam, habeat naturam humanam, hæc debet habere suam velle distinctam à velle Verbi, seu humanum; cum natura humana non possit habere intrinsecè, & essentialiter voluntatem divinam, nec natura divina voluntatem humanam à se omnino indistinctam, sicut habet divinum intellectum à se indistinctum, quamvis ambæ subsistant in Christo eadem subsistentia, sicutque in eadem personâ: agit enim (inquit) S. Leo in Epist. ad Flavianum. Cap. 1. utraque forma cum alterius quod proprium est, & eandem licet operante quod Verbi est, & eandem...

licet
Verbum
non as-
sumpsit
personam
humanam, as-
sumpsit
tamen
voluntatem

S. Leo.

caris est. Hominum unum comitatur miraculis, aliud succumbit injuriis, & sicut Verbum ab aequalitate paterna gloria non recessit, ita caro nostram nostram generis non reliquit. His liquet, humanitatem in Christo habere, quod naturae nostrae proprium est, scilicet operationes intellectus, & voluntatis, quas habet humana natura in quolibet individuo. Idem docet D. Joan. cap. 7. dicens: ambulabat Jesus in Galilea, non enim volebat ambulare in Judaea, quia quarebant eum Judaei interficere. Haec autem notitia erat actus voluntatis humanae, sicut ambulatio erat actus naturae humanae, & corporis.

ARTICULUS XXXVII.

Refutat Nestorianismum.

Nestorius non est hujus haeresis inventor.

Duos errores docuit Nestorius. Primus duas in Christo admittit personas, quarum una est Verbi Divini, & alia hominis, seclusa unione hypostatica, ipsiusque loco admissa unione affectus. Alter vero negat Beatissimam Virginem Mariam esse Matrem Dei, seu Deiparam, aut Theotocon, sed vult ipsam esse Christotocon, id est solum Matrem hominis, in quo Verbum Divinum est velut in suo Templo absque ulla unione personali cum humanitate. Hic obiter observandum est, Nestorium non esse primum hujus haeresis inventorem, nec authorem. Nam D. Ambrosius (qui tempore praecessit Nestorium) lib. de Incarnationis Dominicae Sacramento cap. 9. hujus haeresis mentionem facit, tacito authoris nomine (qui tamen creditur Bonosius, de quo in sequenti articulo erit sermo.) Sunt alii scriptores, qui hanc haeresim tribuunt Leporio Monacho, quem damnavit, & Sacerdotio privavit Proculus Episcopus Massiliensis, & qui postea cum affectis suis in Africam commigravit. Ibi que habitis primum cum Aurelio Carthaginiensi, & Augustino Hiponensi colloquiis, tandem respuit, eorumque litteris praesumptis in Galliam reversus, oblatoque Procule fidei libello, peractaque poenitentia, pristino gradui restitutus est, ut post plures alios gravissimos authores testatur Cabasilus in notitia Ecclesiastica.

Hypocritis Nestorius.

Ille tamen, sub quo latius diffusa fuit, & a quo nomen accepit haec secta, duas in Christo admittens personas, est Nestorius ex Germaniciae Syriae oppidulo ortus, professione Monachus in Monasterio Sancti Eutrepis prope Antiochiam, doctrina & eloquentia celebris, Theodori Mopsuesteni Discipulus, acerrimus Arianorum, Macedonianorum, & aliorum haereticorum impugator, qui sibi populorum fidem concilians, sanctitatis specie (quam affectabat,) pallore vultus, macieque corporis, indicibus abstinentiae, cogitanda frontis gravitate, modesta quidem tristitia, pulchra veste, solitudinis, & librorum amore, cum iustis, & viris vere Apostolicis reputatus fuit, hisque non intrinsece, sed tot tantisque extrinsecis duntaxat honestatis virtutibus, cum Clerus Constantinopolitanus divisus esset, ad Patriarchalem sedem Constantinopolitanam, post Synesum evectus fuit. Sed ibi paulo post in Haeresarcham mutatus, sub Theodosio Juniore Imperatore, & Caesestino primo Papa anno circiter 427. coepit praedicare in suo Episcopatu, duas in Christo esse personas, docere duas esse Christos, unum Filium Dei, & Filium Mariae alterum, ac proinde Beatissimam Virginem Mariam non esse dicendam Deiparam, seu Matrem Dei, sed Christiparam id est Matrem Christi hominis. Hinc est, quod Vincentius Lyrinensis, considerata hujus Haeresarchae hypocritis, monet, Nestorium tot, tantisque apparen- ter exercuisse virtutes, & haereticos impugnavisse antequam Patriarcha esset, ut suae haeresi aditum pate- faceret.

Timotheus Elurus.

Haec haeresis anno Domini 460. sub Leone primo Imperatore, & Leone primo hujus nominis Papa, alium habuit defensorem in impietate & blasphemia, Nestorio non imparem, ut potest Timotheum cognomento Elurum, professione quidem primo

Monachum, sed postea Presbyterum Ecclesiae Alexandrinae factum, & deinde per imposturam Episcopus Alexandrini violentum atque injustum occupatorem. Huic haeretico successit alter anno 476. tempore Zenonis Imperatoris, & Simplicii summi Pontificis, scilicet Petrus Cnaphaeus, qui sedem Antiochenam invast, ejusdem Ecclesiae Episcopo nomine Martyrio ad- huc vitam agente, & Episcopatus munia dignè adimplente. Hic haeticus, & Episcopus intrusus, ac indignus, nimirum Petrus Cnaphaeus, duas personas Christo tribuens, ausus est in Angelico Hymno, qui Trisagion à Graecis nuncupatur, quartam superaddere vocem, dicens: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus & immortalis, Sanctus qui crucifixus est, ut Sanctum fortem (quo nomine Filius Dei designatur) alium faceret ab eo, qui crucifixus est, & assereret, in Christo esse Filium Dei divinam personam habentem, & Filium Mariae habentem personam humanam, hosque duos filios solum accidentaliter, & per affectum, aut habitationem unitos esse. His omnibus haeticis successere circa annum Domini 660. sub Heraclio Imperatore, & Theodoro Pontifice maximo, Chazinzarii viri haeretici ex Armeniorum familia, secta Jacobitae, qui Nestorianismum publicè tam ore, quam calamo tuebantur.

Petrus Cnaphaeus.

Chazinzarii.

§. I.

Haeresis condemnatio.

Nestoriana haeresis damnata fuit in variis Conciliis tam contra Petrum Cnaphaeum in Constantinopolitano V. quam contra Timotheum in Aurelianensi V. sed praecipue contra Nestorium in Ephesino celebrato anno 431. sub Coelestino Papa, in quo declaratum fuit, in Christo esse tantum unam personam, hancque divinam; & Beatam Virginem Mariam, veram Matrem Dei. Et ad reparandam injuriam Beatae Virgini Deiparae, à Nestorio latam, jussu Patrum hujus Ephesinae Synodi, omniumque fidelium applausu, huic Salutationi Angelicae, Ave Maria gratia plena &c. addita fuit haec precatio; Sancta Maria Mater Dei &c. quae solito dicitur cum salutatione Angelica.

Ephesinum.

At nonobstante hac celeberrima hujus haeresis condemnatione, postea tres libri emerferunt eandem haeresim tuentes, quorum unus erat Theodori Mopsuesteni Episcopi, Nestorii praceptoris, & amici; alter Ibae Episcopi Edesseni; tertius tandem Theodoretici Episcopi Cyrenensis, de quibus tribus libris, seu capitalibus actum est in Synodo Constantinopolitana secunda, celebrata anno 553. sub Vigilio Papa contra errores Origenis, & pro decidenda celebri eorumdem trium praedictorum capitulorum lite; per haec enim capitula renascenti haeresi Nestoriana, & oriri occasio, quantum occumenicum celebrandi Concilium; ex eo enim quod haec tria Capitula non essent à Chalcedonensi Concilio damnata, Nestorii doctrina licet multum faverent, sed è contra, authores illi tres, utpote Theodorus, Ibas, & Theodoretus, fuissent in communionem recepti, Nestoriani inferebant perperam & injustè ab Ephesina Synodo damnatum fuisse Nestorium, quoniam sciebant doctrinam trium capitulorum (non damnatam in Concilio Chalcedonensi, in quo damnati fuerant Eutychiani) esse doctrinam Nestorii. Conquerentibus Nestorianis interim favebant Eutychiani, qui continuo urgebant, ut damnarentur haec tria capitula ab illis Episcopis relicta, sperantes inde ut auctoritas Concilii Chalcedonensis minueretur in Concilio futuro, si haberetur contra scripta Theodori, Ibae, & Theodoretii Nestorianorum, sed vana fuit eorum spes; cum haec tria capitula expressè & verè damnata fuerint in Concilio sequenti, utpote Constantinopolitano secundo col- latione 8. & Concilio Chalcedonense Eutychetam dam- nans confirmatum fuerit, & ipsi Eutychiani novo Anathemate percussi.

Theodorus Mopsuesteni.

Theodoretus.

§. II.

Probat unitatem persona in Christo.

In Christo est tantum una persona.

Nestorii errorem, nimirum in Christo esse duas personas, reiicit Apollolus ad Corinth. cap. 2. vers. 10. dicens ipsi: Cui autem aliquid donavissis, & ego: nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi, quia ibi denotat, in Christo esse tantum unam personam. Quod verum esse sic proba. Si Apollolus duas admisset in Christo personas, aut duos Christos admittendos esse voluisset, unum Filium Dei, & alterum Filium Mariae, ut volent Nestoriani, certo aliquam inter ipsos addidisset determinationem, seu distinctionem, hoc est, dixisset, In persona Christi Dei, aut in persona Christi hominis, ut sufficienter mentem suam explicaret Corinthiis, & ne ipsi dubitarent, de quo, vel in quo Christo loqueretur, scilicet in persona Filii Dei, vel in persona Christi Filii Mariae; sed nullam restrictionem apposuit, absolute dixit, in persona Christi, ac si dixisset in nomine Dei: igitur ex Apollolo, in Christo est tantum una persona, & ipse Christus est unus, qui simul est Filius Dei, seu ille, de quo loquitur in cap. 1. ejusdem Epistolae vers. 3. dicens: Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, & Filius hominis, seu ille, de quo in variis locis Epistolarum, & praecipue in Epistola ad Heb. loquitur, tanquam de homine, seu de Christo secundum carnem.

1. ad Cor.

Hanc ipsam veritatem, utpote Christum esse unum unitate personae, confirmat ex illo 1. ad Corinth. cap. 8. vers. 6. Nobis tamen unus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum, & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum, Apollolus ubi necum declarat, Christum ita esse unum, ut non sit alius praeter ipsum, quem colimus, sed etiam ostendit, eundem Christum esse Deum, & hominem simul in unitate personae, in qua hypostaticè humanitas unitur divinitati, & ex ipso unus est Christus. Ratio est, quia dum de Christo ait: per quem omnia, exprimit ipsius divinitatem, seu Verbum illud, quod erat in principio apud Deum, & de quo Joan. cap. 1. vers. 2. expressè & unice dicit: Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quibus constat, illum, per quem, ex Apollolo, omnia facta sunt, esse eundem, per quem ex D. Joanne omnia facta sunt, seu Verbum Divinum Patri consubstantiale, ut dictum est supra contra Arianos: igitur de eodem loquitur Paulus, dum loquitur de Christo Jesu Domino nostro, ac proinde una persona est Christi ut Dei, & Christi ut hominis.

D. Athanasius.

D. Leo.

Exponit etiam idem Apollolus ipsum Verbum, per quod omnia facta sunt, esse Filium Mariae absque ulla personali divisione à Filio Dei. Nam Jesus, de quo loquitur, est ille, de quo Angelus Luc. 1. vers. 9. dixit Mariae, Ecce concipies in utero, & paries Filium, et vocabis nomen ejus Jesum, at ille, quem Maria concepit, & peperit, quemque vocavit Jesum, est homo, ut suadent haec verba ejusdem Evangelistae cap. 2. vers. 7. et peperit Filium suum primogenitum: ergo Christus est personaliter unus, qui est simul Filius Dei, & Filius Mariae. His suffragatur S. Athanasius orat. 4. contra Arianos, dicens: Itaque divina Scriptura scopus isto est, & formula propria, ut duplicem agnoscamus in ea de Salvatore loquendi rationem, nimirum eum Filium fuisse semper, & esse Deum, qui sit Verbum, & splendor, ac sapientia Patris; tum postea propter nos eundem illum assumptum carne à Virgine Dei genitrice Maria hominem esse factum. Et S. Leo serm. 7. de nativitate ait: quod enim Verbum caro factum est, non hoc significat, quod in carnem sit Dei natura mutata, sed quod à Verbo in unitatem persona sit caro suscepta, cujus utriusque nomine homo totus accipitur, cum quo intrat Virginis viscera Sancto Spiritu fecundata, & nunquam virginitate caritativa, tam inseparabiliter Dei Filius unitur, ut qui erat aeternaliter de essentia Patris genitus, ipse sit temporaliter de utero Virginis natus.

Christus est unus.

Christum esse unum, & in ipso esse tantum unam personam, probat ex illo ad Philip. cap. 2. vers. 5. & 6. Hoc enim sentite in vobis quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, quo Apollolus ostendit, eum, qui se exinanivit, ipsum esse, qui antea Deo Patri erat aequalis,

quoniam, qui, est pronomen denotans personam, & dum ponitur in numero singulari, ut in illo loco, unam tantum personam significat; ac ille, qui est aequalis Deo Patri, est Dei Filius: ergo idem personaliter est Filius hominis duas naturas habens in uno supposito, à quo est unus, ac idem simul Filius Dei, & Filius Mariae, qui se exinanivit, cum esset Deus, & homo simul in unitate suppositi. Unde ad Ephes. 4. ait: Qui descendit, ipse est, & qui ascendit super omnes caelos, ut im- pleret omnia. Ibi non duas, sed unam, eandemque personam significat, unum & eundem Christum esse demonstrat; cum illud pronomen ipse non duas sed unam tantum demonstrat personam; ille autem, qui ascendit, est Filius Mariae, ex 1. cap. Act. ergo ipse est personaliter, qui descenderat, quoniam ex Joan. 3. Nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de Caelo, Filius hominis, qui est in caelo, ex quibus locis est evidens, Filium Mariae non esse personaliter diver- sum à Filio Dei, nec in Christo esse duas personas vinculo affectus unitas, ut somniavit Nestorius, quoniam ille, qui descendit, est Deus, & ille, qui ascen- dit, est Deus homo, cujus idemitas, aut unitas nequit esse in natura, cum in Christo sint duae naturae, ut credimus contra Eutychianos, sed in persona, in qua humanitas hypostaticè unitur divinitati, & qua ita fit idiomatum communicatio, ut verum sit dicere, Deus est homo, homo est Deus. Quare D. Augustinus lib. de co- rept. & gratia cap. 11. ait: Deus nostram naturam, id est animam rationalem, carnemque hominis Christus suscepit, sus- ceptione singulariter mirabili, vel mirabiliter singulari, ut nullis iustitia sua praecedentibus meritis, Filius Dei sit esse ab initio, quo esse homo cepisset, ut ipse, & Verbum, quod sine initio est, una persona esset. Et Sanctus Ignatius martyris in Epist. ad Ephesios inquit: Singuli viri communiter omnes in gratia ex nomine convenire in una fide, & in uno Jesu Christo secundum carnem ex genere David, Filio hominis & Filio Dei.

D. Au- gustinus

D. Igna- tius

§. III.

Dissolvit argumenta contraria.

Nestoriani sic obijciunt. Humanitas Christi est vere completa, proprièque subsistit, non per aliud, sed per se; alioquin non esset actu substantia, sed acci- dens; nec Christus esset homo completus, quia ultimo careret complemento, seu personalitate, aut substantia humana: sed haec falsa sunt, cum sit per- fectus homo, per omnia nobis similis absque peccato: & de perfectione hominis sit propria habere perso- nam: ergo in Christo, praeter personam divinam, admittenda est altera, nimirum humana.

Respondeo, humanitatem Christi esse verè comple- tam, proprièque subsistentem, etiam si careat prop- ria, seu naturali substantia, aut personalitate crea- ta, seu humana, quia non privatur substantiae effe- ctibus, cum personalitas Verbi eos praestet humanitati, ut compleatur, sitque verè, proprièque subsistens nobiliori modo, nec per hoc humanitas Christi potest dici acci- dens, nec imperfecta. Etenim, actu, prop- riaque vi subsistere, non pertinet ad essentiam sub- stantiae, sed solum ut sit per se subsistendi capax, si si- bi relinqueretur, sicut actu in alio subsistere non perti- net ad naturam acci- densis (aliàs accidentia Eucharistiae non essent propriè accidentia) sed solum naturaliter habere appetitum existendi in alio: ergo nulla perfe- ctio deest humanitati assumptae, quamvis subsistat substantia, aut personalitate Verbi adumentis, quo- niam naturalis perfectio, seu persona, quae ei deest, aliunde excellentius suppletur per personalitatem ip- sius Verbi divini, nec per hoc Christus est minus si- milis nobis: nam similitudo non provenit necessariò ex personalitate, nec ex modo subsistendi, sed ex na- tura subsistente.

Nulla perfectio deest hu- manitati assum- ptae.

Obijciunt 2. Nestoriani auctoritate Sacrae Scriptu- rae, Joan. cap. 2. vers. 19. Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Hoc textu nituntur probare, Filium Dei esse in humanitate, ac proinde Filium Dei, & Filium Mariae esse duos Filios, duasque personas solo amore unitas. Probant consequentiam ex vers. 21. ejusdem capitis ubi legitur: ille, id est Filius Dei, dicebat

dicat templum corporis sui, quo declaratur, corpus esse templum Filii Dei, seu Filium Dei esse in corpore, aut humanitate velut in templo; sed quod est in alio tanquam in templo, non est id, in quo est, aut habitatur: ergo Filius Dei non est Filius Mariæ, in quo habitat. Quia ibi Scriptura loquitur disjunctivè, & Christum dividit in duos Filios, scilicet in Filium Dei habitantem, & in Filium Mariæ, in quo habitat ipse Filius Dei, & per consequens in Christo sunt duo Filii, & duæ personæ voluntatis affectu inseparabiliter conjunctæ, ita ut quemadmodum (inquit unus ex Nestorianis) amicus est alter ego, sic Christus Filius Dei est alter Filius Mariæ.

Respondetur, Evangelistam velle corpus Christi esse templum divinitatis, quæ in ipso corpore, aut in humanitate Christi habitat verè & realiter, ut monet Apostolus ad Coloss. 2. dicens: in ipso habitat plenitudo divinitatis corporaliter, id est, verè, & substantialiter, ut veritè D. Augustinus Epistola 1. quæ est 55. ad Dardanum, non verò templum personæ Verbi ita ut persona Verbi sit in Christo per modum habitationis, & velut in templo, quia illi unitur hypostaticè, hæc quippe unio hypostatica à nonnullis habitatio appellatur.

Respondetur iterum, humanitatem Christi Domini dici templum Dei metaphoricè, sicut Christus dicitur Leo, Agnus, lapis angularis, vitis &c. propter quamdam proprietatem, & similitudinem, aut eo modo, quo Apostolus 2. ad Corinth. cap. 5. vers. 1. vult, corpus nostrum esse templum aut domum animæ, unde, cum Nestoriani non inferant ex verbis Apostoli, animam esse personam, aut habere propriam substantiam completam, & distinctam à supposito corporis, ita ut in homine sint duo supposita, & duo homines, unus spiritualis, qui sit anima, & alius corporalis, qui sit caro, nec debent inferre, in Christo duas esse personas, etiam si ipse Christus suam humanitatem templum appellet.

Intabant Nestoriani. Dum Apostolus declarat, nos esse Templum Spiritus Sancti, nullus infert unitatem personæ inter Spiritum Sanctum, & fideles, licet loquatur etiam metaphoricè: ergo nec ex alio loco potest eam quis inferre inter Verbum & humanitatem Christi.

Nego instantiam, quia hic Apostolus loquitur tantum de gratia Spiritus Sancti, cujus sedes est anima justi, in alio autem loquitur de persona Verbi, quod caro factum est, & habitavit in nobis, & caro factum est, ut caro fieret Deus, ut notat D. Ambrosius.

Dicunt tandem, Scripturam Sacram duo supposita discernere in Christo: legimus enim Joan. 8. vers. 29. Et qui misit me, mecum est, & non reliquit me solum: quia ego, qui placita sum tui, facio semper. Inde enim colligunt in Christo præter hominem, esse aliud suppositum, aut personam, ad cuius placitum, & nutum, Christus homo facit omnia semper, quia si Christus esset unus Filius, non quæ placerent alteri, sed quæ placerent sibi tantum, faceret, nec diceret: non reliquit me solum, quod indicat, Christum ut Filium Mariæ per pronomen, Ego, se exprimentem, habere consortium cum alia persona, cui placet, quia placere est actus suppositi relativi ad illud suppositum, cui placet, & non esse solum esse habere alium sibi similem. Unde, inquit Theodorus Mopsuestenus præcipuus hæreticus Discipuli sui Nestorii propugnator, unio inter Verbum divinum & humanitatem, est unio affectus, qualis est illa, quæ est inter Deum & hominem, de quo loquitur Apostolus, ad Corinth. cap. 6. Qui adhaeret Deo, unus Spiritus est, vel qualis est illa, quæ est inter virum & uxorem, de quibus Scriptura ait: erunt duo in carne una. Ergo quamvis humanitas, & divinitas quodammodo indissolubiler inter se uniantur, non debemus inferre, illam unionem esse hypostaticam, seu duarum naturarum in unitate personæ, sed solum esse unionem affectus, qua Filius Mariæ dicitur Filius Dei, sicut caro uxoris dicitur caro viri, cor mulieris.

Hæc Nestorianorum ratio non probat, in Christo esse duas personas; nam ut servetur Scripturæ autoritas, quam obiciunt contra nos, sufficit, quod Christus duas naturas habeat in unitate suppositi, & præsertim divini, quod præter divinam humanam possit

De modo quo humanitas est templum Verbi.

D. Ambr.

suppositare naturam, ut de facto habet. Nam natura humana suppositata divino supposito, quamvis alieno, est verus homo, quia nihil essentiale deficit illi, ut sit homo, & Verbum, cujus est persona, remanet verè Deus, ideoque hæc voluntas humana facere potest omnia, quæ placent divinæ voluntati Filii Dei, seu Verbi, cujus persona personatur ipse homo, seu natura humana, quæ est in Christo; cum ipse Filius Dei, cui persona est propria, non amittat ea, quæ habebat ante assumptionem naturæ humanæ, & hæc sit distincta à divina. Unde dum ait: Qui misit me, non reliquit me solum, non intendit multiplicare personas, sed solum naturas, intellectus, & voluntates, nec intendit asserere in ipso esse alium, aut alium Filium, ita ut unus sit totaliter ab uno, & alter ab alio, sed solum, Christum habere in uno, eodemque supposito duas naturas, quarum una est illi communicata à Patre æterno, qui misit illum, & altera à Matre, quæ genuit eum in tempore secundum carnem, divina personalitate terminante generationem humanam; quæ cum habeat terminum, quem habet æterna, scilicet personam Verbi, sequitur quod Christus est Filius Dei, & Filius Mariæ, quin sint duo Filii.

Scriptura Sacra evidenter demonstrat hanc unitatem Filii; nam de Christo loquens indistinctim tribuit homini ea, quæ Deo tribuit; legimus enim Joan. cap. 4. Fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem. Hæc verba non possunt intelligi à Nestorianis de Christo, nisi intelligantur de eo solum prout est homo, & Filius Mariæ, cum fatigari & sedere supra fontem, sint actus corporis naturæ divinæ repugnantes. Ipse autem fatigatus ex itinere, est etiam Filius Dei, nam dicitur Mulieri Samaritanæ: Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forsitan perisisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam. Quæ non possunt ipsi Nestoriani intelligere, nisi de Christo prout est Deus; quoniam solius Dei est dare donum Dei, & aquam vivam; ergo ille, qui fatigatus est ex itinere, est ille, qui promittit aquam vivam, ac proinde Verbum & homo sunt unus & idem Christus, unus & idem Filius, qui est simul Filius Dei, & Filius Mariæ; ob duas naturas, quas habet; & ideo simul est Deus & homo, non unitate affectus, ut sunt vir & uxor, ut voluit Nestorius, sed unitate suppositi: licet enim vir & uxor sint duo in carne una juxta Scripturam Sacram, tamen eadem Scriptura non tribuit viro, quæ tribuit Mulieri; nec dicit, actionem viri esse uxoris, sed tribuit humanitati Christi, quæ sunt divinitatis, & dicit actionem unius naturæ, esse alterius rationis suppositi aut personæ, ut patet ex dictis ob artificiosam naturarum duarum in una Verbi persona conjunctionem, ex qua oritur mutua proprietatum communicatio, quam Theologi vocant communicationem Idiomatum: ergo duæ naturæ, quæ sunt in Christo, divina scilicet & humana, habeant unum & idem suppositum, cum actiones sint suppositorum, seu suppositi sit agere, si non formaliter, ut tenent Scotistæ, saltem denominativè: & Christus est unus omnino non confusione substantiæ, sed unitate personæ, ut ait D. Athanasius in Symbolo Quicumque vult salvus esse.

Responsio ad rationem Theodori Mopsuesten.

Constantinus Imperator.

Joan. 4.

Mors Constantini Imperatoris.

ARTICULUS XXXVIII.

Demonstrat contra Constantinum Copronymum, Mariam Matrem Christi esse Matrem Dei.

O mnes hæretici, qui negant Verbum divinum esse verè Filium Dei æterno Patri consubstantialem, negant etiam, Mariam esse Matrem Dei: quamvis fateantur, ipsam esse Matrem Christi: quem dicunt esse purum hominem, aut hominem Deo unitum per amorem, non verò per unionem Hypostaticam. Illos autem hæreticos hic referre mihi superfluum videretur, quoniam numeravi eos in articulo, in quo Christus probatur verus Deus, verusque æterni Patris Filius. In eadem hæresim, quæ docet, Mariam non esse Matrem Dei, lapsi sunt etiam omnes illi, qui negant, Christum esse verum hominem; nam si Maria non genuit verum hominem, nec genuit verum Deum, quia nec

quia nequit esse Mater Dei, nisi genuerit veram humanitatem, in instanti generationis assumptionem à Verbo Divino, sed hujusmodi hæreticos hic deducere etiam superfluum est, cum vereri possint in articulo, in quo Christus probatur nedum verus Deus, sed etiam verus homo.

Nestoriani Tandem Nestoriani cum Nestorio Constantinopolitano Episcopo duce dixerunt, Mariam non esse Matrem Dei, sed affirmabant, eam genuisse purum hominem, quoniam ut dictum est in articulo præcedenti, in Christo duas admittebant personas, quarum una erat persona Filii Dei, altera Filii Mariæ, ac proinde negabant, Mariam genuisse Deum, aut esse Matrem Dei, sed affirmabant, genuisse purum hominem, qui Filius Dei progressu temporis dictus fuerat propter unionem aliquam accidentalem cum Verbo.

Porro cum controversia non sit contra prædictos hæreticos alibi impugnatos, sed contra illos, qui credunt Christum esse verum Deum, & verum hominem, & tamen nolunt Mariam esse Matrem Dei, eo quod Deus sit ingenerabilis, & nequeat à creatura aliquid esse accipere, hic omittendi sunt illi, qui Christi divinitatem, aut humanitatem impugnant, ut eos qui nolunt, Mariam esse Deiparam, refellere valeamus. Hujus hæresis author fuit Constantinus V. Imperator, qui vixit circa annum Domini 743. Ecclesiam Dei regente Zacharia Papa. Hic Imperator non solum patris impietatem in abolendis Sanctorum imaginibus reddidit nequiorum, verum etiam gravi scelere, reliquias eorum aut combussit, aut contempsit: dicens, idololatricæ esse, imagines, aut Reliquias in templis habere, sive illæ sint Christi, sive sancti hominis cuiuscumque. Et paternis impietatibus novam addidit, nimirum, Mariam non esse Genitricem Dei. Hic Imperator solitè dicitur Copronymus, quia dum baptizabatur, Sacrum lavacrum ventris sordibus conspurcaverat, qua occasione Germanus Patriarcha, qui eum baptizabat, spiritu prophetico vaticinatus est futurum aliquando, ut Ecclesiam ille suæ sordibus impietatis sædaret.

Constantinus Imperator.

Mors Constantini Imperatoris.

§. I.

Definitio Concilii Ephesini.

Mariam esse Matrem Dei, definitum fuit in variis Conciliis contra hæreticos, sed præsertim in Ephesino, in quo contra Nestorium, Beata Virgo, Theotocos, hoc est, Dei genitrix proclamata est, & in aliis, in quibus definitum fuit, Christum esse verum Deum, & verum hominem unitate suppositi; nam si duæ naturæ in Christo subsistant in unitate personæ, necessariò sequitur, quod Maria, quæ humanitatem illam genuit, Mater est hujus compositi Theandrici, hoc est, hominis Dei, & per consequens est verè Deipara; quare Concilium Ephesinum salutationi Angelicæ addidit hæc verba: Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc, & in hora mortis nostræ, ut monui in articulo præcedenti, Mariam esse Deiparam probat infans eiusdem Constantini exitus: legimus enim, quod miseriam animam efflavit, interno viscera depascente igne conflagens, vociferansque divina felitione cremerat, ob contemptam & dehonestatam Matris Dei dignitatem, æternoque se damnatum incendio.

§. II.

Autoritas Sacre Scripturæ.

Veritatem hujus articuli, nimirum Mariam esse Matrem Filii Dei, significavit Angelus Gabriel mysterium Incarnationis denuntiatis his verbis, quæ habentur Luc. 1. Ecce concipies in utero, & paries Filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Hæc enim suadent, Mariam concepisse de Spiritu Sancto, & genuisse Filium Altissimi Patris, scilicet Dei, quapropter statim subdit idem Angelus:

Luc. 1.

Spiritus S. supervenit in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Hinc est quod Elisabeth ad Mariæ Visitationem exclamavit, & dixit: Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me? cognoverat ergo Elisabeth, Mariam esse Matrem Domini sui, qui certò non est purus homo, alioquin tanta non fuisset admiratio Elisabeth, sed est Deus Dominus omnium, nec exultasset infans in utero, nec repleta fuisset Spiritu Sancto.

Eandem veritatem testatur ipsa Virgo, de se dicens in eodem Evangelio, vers. 48. Quia respexit humilitatem ancilla sua: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, hoc est, Matrem Dei, quoniam Filius, quem conceperat, est Deus omnium hominum, ut dictum est supra contra pures hæreticos, & Pater omnium generationum, ut exponit quidam devotus interpres, & meritò, quia ipsa Virgo, quæ peperit Jesum, conceperat de Spiritu S. quæ quidem conceptio non est puri hominis, cum hæc puri hominis conceptio, ab homine fieri postulet, sed est hominis Dei, seu Dei Incarnati, aut Verbi Divini, quod ex D. Joan. cap. 1. caro factum est, & habitavit in nobis, non amittens divinitatem, sed eam humanitati hypostaticè uniens; idcirco Maria est Mater illius Verbi Incarnati, quod cum sit Deus, ut probatum est contra Arium, necesse est, quod ipsa Virgo sit Mater Dei.

Eodem divinitatis, & gloriæ titulo, Mariam celebrant omnes Sancti Patres ab ipsis nascentis Ecclesiæ primordiis. Nam Sanctus Justinus Philosophus, & Martyr, Prisci Bachi Filius, Polycarpo contemporaneus, qui obiit Romæ pro Christi nomine anno 150. ut voluit Bellarminus, Possiveinus, & alii contra nonnullos, qui credunt Beatum Justinum obiisse anno 170. Hic autem Sanctus Doctor in dialogo cum Triphone ait: Christum prius existisse Filium Conditoris omnium: ac Deum, qui genitus est per Virginem. Igitur hæc Virgo est Mater Dei, ipsa enim est, quæ stabat juxta crucem Jesu, Joan. cap. 19. & cui Jesus Christus dixit, Mater. Jesus autem est Dei Filius, ut patet ex illo ad Corinth. 1. cap. 2. Si cognovissent, nunquam Dominum gloria crucifixissent. Nam ibi Apostolus declarat, illum, quem Judæi crucifixerunt, seu Filium Mariæ, esse Regem & Dominum gloriæ, ac proinde declarat, ipsum Filium Mariæ esse Deum, & ipsam Virginem esse Matrem Dei.

Idem prius docuerant, scilicet anno 104. S. Ignatius Martyr in Epistola ad Smirnaeos, ubi ait: Postquam genitus de Domino nostro, qui est ex genere Davidis secundum carnem, Filius Dei secundum divinitatem, vere genitus ex Virgine; D. Irenæus natione Græcæ, & Asianus vir, qui à Sancto Polycarpo Smirnaeorum Episcopo, cum pluribus aliis in Gallias missus, Lugduni remansit, ait, lib. 3. adversus hæretes cap. 31. Si Adam de torva quidam sumptus est Virgine, & verbo Dei plasmatus est, oportebat ut ipsum Verbum, Ad recapitulationem in semetipso faciens, ejusdem generationis haberet similitudinem, quare igitur non iterum sumpsit limum Deus, sed ex Maria operatus est plasmationem, ut non alia plasmatio fieret, neque alia esset plasmatio, qua salvaretur, sed eadem ipsa recapitularetur, servata similitudine, & D. Dionysius Alexandrinus, D. Dionysius Alexandrinæ urbis post Heraclum, Episcopus, in suis Alu- Epistola contra Paulum Samosatenum Episcopum A. N. xandri- tichenum, natione Syrum, virum hæreticum, notans tentem Mariam esse Deiparam, ait: Jam olim habitabat Verbum in eis, in quibus plures inventa sunt Matres, sed una sola Virgo Filia vitæ genuit uterque Verbum.

Huic veritati subscripserunt etiam D. Gregorius in registro, ubi inquit: Dum unigenitus Dei existens ante sæcula ex Maria utero natus est homo, investigabili miraculo facta est, & ancilla hominis per Deitatem, & Mater Verbi per carnem. D. Hieronymus lib. contra Helvidium hæreticum, inquit: natum esse de Virgine credimus, quia legimus. D. Augustinus serm. 15. de Temp. ait: Quomodo in regula fidei constemur credere nos in Filium Dei, qui natus est ex Maria Virgine, si non Filius Dei, sed Filius hominis natus ex Virgine Maria? quis enim Christianus negat ex illa familia filium hominis natum, sed tamen Deum hominem factum, & ita hominem Deum factum? D. Cyrillus Alexandrinus, qui floruit quinto corrente sæculo, lib. de recta fide in Christum ad Theodosium, & ad Reginas, inquit

D. Just.

D. Ignatius.

D. Irenæus.

D. Dionysius.

D. Gregorius.

D. Hieronymus.

D. Augustinus.

D. Cyrillus.

Eccae omnes optimi & sapientes, qui diversis temporibus ante nos...

Nihilominus non parum juvat, ratione probare juxta principia fidei...

Roma, I

omnium carnem (quod non potest intelligi nisi de natiuitate Filii Dei ex Virgine Maria) certum est quod ipsa Virgo est verè Mater illius subsistentis...

Vincennes Lyrenensis

Unde Vincencius Lyrenensis contra Nestorianos, qui ut Maria non crederetur Mater Dei, sed solum hominis...

D. Hilarius

Natus igitur Deus ex Virgine homo, & secundum plenitudinem temporum in semetipso procreatus in Deum hominem.

s. III.

Evelluntur fundamenta haereticorum.

Haereticis contra assertionem nostram sic insurgunt: Beata Virgo non potuit attingere aliqua actione sibi propria, & praecipue generativa...

Respondedo, argumentum non valere, nam quæ-

libet Mater proprie, & verè dicitur Mater Filii, qui ex ipsa nascitur; tamen Mater ministrat materiam ad formationem corporis necessariam...

Instabunt. Ut Beata Virgo sit Mater Dei, debuit concurrere activè ad unionem hypostaticam, vel ad generationem prolis conceptæ...

Respondetur, Beatam Virginem in generatione Verbi incarnati, suum purissimum Sanguinem ministrasse, ut formaretur Corpus Christi...

Aliud argumentum proponunt haeretici, & illud sic efformant. Ut Beata Virgo sit verè Mater Dei, Deus debuit ab ipsa accipere initium existendi...

Respondedo quod argumentum probat, Mariam non esse Matrem Divinitatis, aut Dei secundum se considerati, quod concedimus; sed non probat, Mariam non esse Matrem Christi, qui est verus Deus, verusque homo...

Dicent; ergo Beata Virgo est causa Dei, sicut Mater est causa Filii, & ipso prior, sicut causa est prior effectu.

Responsio ad haereticos.

effectu. Sed non valet hæc instantia. Nam sicut Mater est causa Filii, qui sit causa animæ rationalis à Deo creatae, qua Filius essentialiter constat...

Dicent iterum haeretici; ergo divinitas se habet in Christo, sicut anima in corpore: Nego, quia anima informat corpus, etque actus ejus; divinitas verò non informat, sed sibi hypostaticè seu in unitate personæ unit humanitatem...

ARTICULUS XXXIX.

Demonstrat Antidicomarianitis, Christum esse Mariæ Filium unigenitum.

Haereticis hic impugnandi Antidicomarianitæ nuncupati sunt illi, qui dixerunt, Mariam à partu Christi alios suscepisse, aut habitasse Filios ex viro suo Joseph, ac proinde seum Christum non fuisse Filium unigenitum ipsius...

Bonofius

Helvidius Jovinianus

s. I.

Probat, Christum esse unicum Mariæ Filium.

Concilium Capuense Ephestinum

Jus Canonium

Perpetua Virginitas Deiparæ definita fuit contra Bonofii Discipulos in Concilio Capuensi celebrato anno 389. à Damaso. In eo quidem determinatum fuit, Christum Jesum esse Filium Mariæ Virginis unigenitum...

His addo auctoritatem Juris Pontificii, nam Canon. Si enim 27. quæst. 2. legitur: Si enim cognovisset eam, & loco habuisset uxoris, quomodo illum Dominus quasi absque solatio, & nihil penitus habentem discipulo commendasset...

re natiuitatem suam, habere Mariam sponsam voluit, qui tamen ad ejus nuptias non pervenit. Nam ita factus est Discipulus dubitans & palpians testis fidelis verae resurrectionis, sicut sponsus Matris fuerat custos integerrima Virginitatis...

Deinde Sanctus Joseph fuit vir Justus, & Virgo, ut testantur plures Sancti Patres Græci & Latini; id sua fuit vir detur hæc ratio: nam Josepho data fuit sponsa Virgo, Justus seu sponsa Spiritus Sancti, & ipse Joseph datus fuit Christo, ut Pater putativus: ergo est probabile, quod ipse Joseph fuit sponsus Virgo, & nutritivus Virgo; quomodo enim Christus, qui est Sanctus Sanctorum, verus Agnus sine macula, & Maria Virgo Virgini commendata, flos campi, lilius convallium, & Mater castissima, potuit Patrem putativum tot Filiis jam effectum admittere, & Deus potuit Virginem dare Josepho non Virgini? Nullam sanè assignare possunt rationem haeretici: ergo Beata Virgo non habuit alium Filium præter Jesum Christum.

Dicent, quod constat ex Evangelio Matth. 1. dicentis: Non cognovit eam Joseph, donec peperit Filium suum primogenitum, ex quo inferunt, Josephum carnaliter cognovisse Mariam post Christum natum, & ex ipsa habuisse Filios, seu illos, qui dicuntur fratres Domini; idcirco parum refert discurrere, & rationes convenientiæ afferre, ut Joseph probetur Virgo, cum potius Evangelio, quàm argumentis convenientiæ, credendum sit.

Sed non valet hæc ratio: hoc enim supposito, quæro ab haereticis rationem, ob quam Joseph noluit carnaliter cognoscere Mariam ante partum? proculdubio dicent, non alia de causa, nisi ob reverentiam Filii, aut fructus, quam conceperat de Spiritu Sancto: audierat enim Joseph Angelum sibi in somnis dicentem, Matth. 1. vers. 20. Joseph Filii David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam, quod in ea natus est, de Spiritu Sancto est, pariet autem Filium, & vocabitis nomen ejus Jesum, ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum. Sed hæc causa reverentiæ Mariæ Virgini exhibendæ, urgentior fuit in Josepho post Christum natum, & ipso Christo vivente cum illo & Matre sua. Nam si propter Angeli vocem in somnis factam tantam reverentiam exhibuit Mariæ, ut à contactu se abstineret, nonne multo magis ab eodem contactu se abstinent post Christum natum, & ipso Christo præsentem, tunc enim vidit propriis oculis ea, quæ crederat Angelo attestante, agnovit Mariam esse Matrem Filii Dei, & sponsam Spiritus Sancti. Tunc enim vidit innumerata miracula, quæ pueri nati Majestatem, ac Divinitatem ipsi ita demonstrabant, ut nullus posset esse ei ambigendi locus, audivit multitudinem Angelorum cantantium, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Vidit Pastores clamantes; populos undequaque venientes, Magos aurum, thus, & myrrham offerentes. Vidit insuper Mariam, præter legem aliarum mulierum, patientem sine dolore: sciebat enim Joseph quod dictum fuerat Eve: in dolore partus; ergo si ob reverentiam, quam concepit ex verbis Angeli, Joseph se abstinent à tactu Virginis ante partum, ut voluit Helvidiani, Joviniani & alii adherentes, cerè magis se abstinent post partum, quæ clariorum de dignitate Mariæ habuit notitiam, & evidentiis cognovit, Mariam esse Matrem Dei, & sponsam Spiritui Sancto consecratam, non solum Virginitatis voto, sed etiam fecunditate, quam ab ipso acceperat.

Plures sunt in Sacra Scriptura, & præsertim in quinque libris Moyse figure, ex quibus colligitur, Mariam Matrem Dei permanisse Virginem post partum.

Joseph

Justus

Virgo

Matth. I

Nullum

Exod. 19.

nullumque genuisse Filium præter Christum. Sed non referam omnes, una sufficiet: legimus enim, Exod. 19. vers. 12. Deum dixisse Moyfi. Constituas terminos populo per circuitum, & dicas ad eos: cavete ne ascendatis in montem, nec tangatis fines illius. Ratio hujus prohibitionis: aut reservationis est: quia in hoc monte erat receptura legem decalogi, quam daturus erat populo Israëlitico, & Deus erat illi appariturus. Inde enim dicere possumus prohibuit fuisse Josepho tangere Mariam, quæ est mons, in quo Verbum divinum suscepit humanitatem, & in quo habitavit Sanctissima Trinitas.

Luc. 23.

Idem colligi potest ex illo Luc. 23. ubi legitur virum nomine Joseph petiisse à Pilato corpus Jesu, & depositum involvisse in sindone munda, & posuisse eum in monumento excavo, in quo nondum quisquam positus fuerat. Nam si in sepulchro Christi fuerat nec ante, ita nec post Christum, quisquam alius positus est, divina providentia sic ordinante, ut in eodem sepulchro, in quo remanserat Corpus Christi mortui, & de quo propheta Isaias ait: *Erit Sepulchrum ejus gloriosum, nulla esset corruptio; multo magis hanc puritatis singularitatem exigit venter V. M. in quo Christus non tribus diebus, sed novem mensibus permansit & quæ ante Christum natum nullum Filium portaverat, ut fatentur hæretici, cum dicant, Christum esse Filium primogenitum Mariæ, ut videbimus infra in objectionibus; ergo ad instar sepulchri non tantum exigentis honorem, quantum exigebat uterus Virginis, nullus fuit post Christum natum in eodem utero Filius, nec ubera Virginis alium lactaverunt Filium præter Jesum; quapropter in Evangelio dicuntur beata; undè Syriacus Papa in Epist. ad Anytium ait: *Neque enim elegisset Dominus Jesus nasci per Virginem, si eam judicasset tam incontinentem fore, ut illud genitale dominici corporis, illam aulam regis æterni, concubitus humani semine coinquinaret.* Et D. Epiphanius contra eosdem hæreticos in sua Epistola loquens de Maria, & Josepho ait: *Ambo erant casti, neque qui hoc semel audisset, fructum illum, quem in utero ipsa gestabat, à Spiritu esse Sancto, post tantam Dei administrationem vase illa auderet uti, quod eum capere meruerat, quem calum, & terra capere non possunt.**

Syriacus Papa.

D. Epiphanius.

S. II.

De hæreticorum objectionibus.

Anticomarianæ sic arguunt; Matth. cap. 1. vers. 18. ait: *Christi autem generatio sic erat: cum esset desponsata Mater ejus, Maria, Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto; inde enim inferunt teste D. Hieronymo, quod debebant aliquando convenire, quia hæc verba de non conventuris minimè dici possunt, sicuti de non prænatis, nemo dicere potest, *Antequam pranderent.* Undè cum hæc verba, antequam, dicant quemdam respectum ad sequentia futura; quæ erunt, sequitur de facto Josephum, & Mariam carnaliter convenisse post Christum natum. Hinc est quod idem Evangelista, vers. ult. ait: *Et non cognoscebat eam, donec peperit Filium suum primogenitum:* ergo (inquiunt) post partum cognovit eam: alioquin non posuisset terminum continentię hujus sanctissimi sponsi, sed absolute dixisset: *non cognovit eam.* Quorsum hanc restrictionem posuisset Evangelista, nisi ut suaderet, Josephum non cognovisse carnaliter Mariam, nisi post partum, seu post Christum natum?*

Responso ad primam rationem.

Respondeo, hæreticos memoratos malè intelligere textum Scripturæ, ut inquit D. Hieronymus in opusculo adversus Helvidium, & in primo capite Matthei, ubi habetur: *Quod dicitur, antequam convenirent, non sequitur ut postea convenirent, sed Scriptura quod factum non sit ostendit.* Non enim desunt casus, in quibus ad particulam, antequam, aut donec, non sequitur postea effectus, ut constat ex variis locis Sacre Scripturæ; nam Geneleos cap. 8. vers. 7. de Corvo dicitur: *Qui egrediebatur, & non revertebatur, donec sicarentur equa super terram, quin tamen liceat inferre, corvum post inductam siccitatem fuisse reversum in arcam: nam hæc particula, donec, interdum in Sacra Scriptura, non est nota rei postmodum factæ, sed nunquam faciendæ. Isai. cap. 65. vers. 24. antequam clament, ego exaudiam, attamen multa nobis*

concedit Deus, quin ad eum clamemus: igitur hæc vox, antequam, non dixit semper respectum ad futurum, ita ut necesse sit inevitabili consequentia, inferre, & asserere, aut credere, quod postea, seu adveniente termino, effectus sequatur necessariò; alioquin sequeretur, quod Christus non sederet à dextris Dei, modo expugnatis inimicis, cum Pater dixerit ei, Psal. 109. *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, sedet tamen ad dexteram Patris, & inde venturus est judicare vivos, & mortuos, idcirco particula, antequam, donec, usque &c. sæpè significat continuationem actus, nullo habito respectu ad futura.* Nullus enim est, qui ex his verbis Christi, Matth. ult. *Eccc vobiscum sum usque ad consummationem sæculi, inferat, quod consummato sæculo Christus non erit nobiscum, nec cum Apostolis, cum sit de fide, ipsos Apostolos vivere cum Christo in gloria in æternum.* Nec est qui ex illo Psal. 122. *Oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec miserentur nostri, inferat, quod postquam Deus miserus fuerit nostri, non amplius levabimus oculos nostros ad eum: ergo nec hæretici possunt ex locis ab ipsis adductis, inferre, beatum Josephum carnaliter cognovisse Mariam post Christum natum, aut post partum. Nam Evangelista posuit hanc restrictionem, donec peperit, ut quod factum non est, ostenderet, inquit D. Hieronymus supra.*

Psal. 109.

Responso ad secundam rationem hæreticorum. Helonus Casavogustanus.

Explicatur textus ab hæreticis adductus.

D. Hieron.

Ad secundam asserens, Christum esse primogenitum Filium Mariæ. Dico quòd hæc vox, *Primogenitus*, non dicitur semper per comparisonem ad secundum, aut tertium Filium, aliquando exprimit illum, qui nullum fratrem habet, quia dicitur aliquando primogenitus ille Filius, qui est actu solus, ut colligi potest ex eodem textu Matth. vers. 25. ab hæreticis relato, in quo Christus dicitur primogenitus Mariæ, quamvis nullum fratrem haberet, nam tunc Maria nullum alium Filium habebat præter Christum, ut fatentur hæretici: igitur non erat primogenitus respectu secundi, & tertii, actu existentium, cum Christus esset solus, & unicus Filius Mariæ, quia Filius solus est Filius unicus, estque unicus, quando est solus. Neque respectu futurorum, siquidem Helvidius, & alii hæretici tenent, Deum non esse ab æterno Creatorem, quia mundus non est creatus ab æterno: ergo nec possunt dicere, Christum esse primogenitum respectu Filiorum futurorum, quia nulla ab ipsis potest desumi actualis denominatio; itaque Evangelista non loquitur positivè, ita ut velit, post Christum fore alios Filios, respectu quorum dicitur fuit primogenitus, sed negativè, id est, quia ante illum non fuit alius Filius, & idèò dicendum est quòd ibi primogenitus idem significat ac unigenitus, ac proindè, quòd Christus est Filius unicus Mariæ. Primogenitus non est semper ille, post quem alius, sed aliquando ante quem, & post quem nullus genitus est: *Factum est autem, inquit Moyses lib. Exod. cap. 12. vers. 29. in noctis medio, percussit Dominus omnem primogenitum in terra Ægypti, à primogenito Pharaonis &c. ibi enim primogenitorum nomine intelliguntur etiam unigeniti, ut notant expositores, & præsertim D. Hieronymus.*

Primogenitus idem significat ac unigenitus.

Matth. 12.

Joan. 2.

Ad Galat.

Genes. 13.

Tandem obiciunt omnes illos Sacre Scripturæ textus, quibus aliqui dicuntur fratres Domini. Matth. 12. vers. 47. legitur quòd Judæi dixerunt Christo Domino: *Eccc Mater tua, & fratres tui foris stant querentes te: Joan. 2. vers. 12. post hoc descendit Capharnaum ipse, & Mater ejus, & fratres ejus, & discipuli ejus.* Paulus ad Galat. 1. vers. 19. *alium autem Apostolorum vidi neminem nisi Jacobum fratrem Domini, ex quibus verbis Anticomarianæ Virginitatis puritatem impugnant inferunt, Mariam habuisse alios Filios præter Christum, quos de viro suo Josepho conceperat, nullus enim potest esse alterius Frater, nisi cum illo habeat eundem Patrem, vel eandem Matrem, Joseph autem nullam aliam uxorem habuit præter Mariam, neque Maria alium virum habuit præter Josephum: ergo Fratres Christi sunt à Maria, quæ alios Filios præter Jesum, genuit.*

Sed parum nocet hæc ratio. Quia solemne est in sacris litteris, fratres appellari eos, qui aliqua consanguinitate conjuncti sunt, licet non sint ex eodem utero, nec ex eodem Patre geniti. Hoc verum esse evidenter probat Lorb, qui vocatur frater Abraham Genes. 13. vers. 8. ubi legitur: *Dixit ergo Abraham ad Loth: ne quasi sit*

jurgium inter me, & te, & inter pastores tuos, & pastores meos, Fratres enim sumus. Constat tamen ex Genes. cap. 11. vers. 27. quòd ipse Loth non est Filius Thare, sicut Abraham, sed Filius Aram Fratris Abrahamæ, hoc est, Abrahamæ nepos: igitur ex textibus memoratis, hæretici non possunt licitè inferre, Mariam genuisse alios Filios præter Christum, nequè ipsam Christum habuisse Fratres uterinos, sed solum consanguineos, seu Jacobum, Josephum, Simonem, & Judam, ut notat Matth. 13. vers. 55. *Nomine hic est fabri Elius, nomen Mater ejus dicitur Maria, & Fratres ejus Jacobus, & Joseph, & Simon, & Judas?* quia erant consanguinei, aut subcognati Christi, nempe geniti à Maria Cleophe Filia, & Beata Virginitis Sorore, aut potius consobrini, nam Maria Cleophe, hoc nomen habet, quia erat uxor Cleophe Fratris Josephi viri Mariæ, ut post Helencum Episcopum Cæsaraugustanum, refert Loberius tom. 4.

Insuper non implicat, textus Sacre Scripturæ relatos intelligi posse de Apostolis, & Discipulis Christi, quos ipse Christus vocavit Fratres Joan. 20. vers. 17. ubi legitur, Christum dixisse Mariæ Magdalena: *Noli me tangere, nondum ascendi ad Patrem meum, vade autem ad Fratres tuos meos, id est ad Discipulos meos, ut demonstrant verba, quæ sequuntur. Venit Maria Magdalena annuntians Discipulis; sed Apostoli non erant Fratres Christi natura, ut Jacob & Esau, nec genre, aut natione, ut Israhælitæ, qui hac ratione dicuntur Fratres, sed affectu & charitate, qua omnes Justi dicuntur & constituuntur Filii Dei: ergo dum Joannes ait: *post hoc descendit Capharnaum ipse & Fratres ejus, & Matthæus refertens, Judæos dixisse Christo, Fratres tui stant, non debent intelligi de aliis Filiis Mariæ, ut prætendunt hæretici, neque de aliis Filiis Josephi, ut crederent nonnulli, sed postunt intelligi de Discipulis, qui erant Fratres Domini affectu, & charitate; cum ex Sacra Scriptura, & ex Sanctis Patribus confiter, Christum fuisse unigenitum Filium Mariæ semper Virginis, & Beatum Josephum fuisse Virginem, ut affirmant D. Hieronymus, Sanctus Augustinus, & alii quamplurimi Doctores Sacri.**

ARTICULUS XL.

Confundit Agnoetas Christo denegantes rerum futurarum cognitionem.

Anno Domini 365. scilicet tempore Valentiniani Cæsaris, & Liberii Summi Pontificis, quidam hæretici didi Agnoetas, quorum Dux fuit Theopronius Eunomii Discipulus, & scædarius, genere & patria Capadox; vel Themistius Diaconus in sexto sæculo, ut tenet altera opinio minus probabilis, dixerunt, Dei quidem Verbum omnia nosse, humanitatem autem secundum substantiam ei unitam multa ignorare, ac proindè Christum in terris degentem non habuisse scientiam insulam, nec notitiam rerum omnium, sed solum earum, quas noscunt ceteri homines. His adhæsit Euphichianus, scæta Eunomianus, à quo habent nomen Euphichiani, qui postea à Magistro suo resiliens ob frigidam quandam, & nullius penè momenti quæstionem, suam propriam hæresim instituit sub Valentiniano Imperatore, & Liberio Papa circa annum Domini 368. & docuit in urbe Constantinopolitana, Christum nescire neque diem, neque horam ultimi Judicii.

Euphichianus.

Ignora.

Insurrexerunt postea adversus Christi Domini cognitiones quidam, nuncupati Ignocetas, sic dicti ab ignorantia, quam tribuebant Verbo Incarnato. Quis autem fuerit primus istorum author, non prodit D. Isidorus Hispalensis Ecclesæ Syds, Doctor, & decus, neque apud alium quempiam invenire potui. Id, quod ex authoribus inferre mihi licuit, est, istos hæreticos esse posteriores aliis, scilicet Agnoetis, quoniam non diù præcesserunt prædictum Sanctum Isidorum, qui migravit in Cœlum anno Christi 636. Existimo tamen, quod istis, & illis hæreticis occasione præbuit Origenes, qui assererat, teste D. Epiphano, quod Filius non potest videre Patrem, nec Spiritus Sanctus Filium. Hanc esse mentem Origenis testatur idem Sanctus Doctor in libris Periarthon, ubi ejusdem Origenis verba referuntur, quæ sunt hæc. *Sicut enim incongruum est dicere, quod possit*

Filius videre Patrem, scilicet inconsequens est opinari, quod Spiritus Sanctus possit videre Filium. Inde quidem facile fuit aliis hæreticis inferre, Christum nescire diem Judicii, nec habere scientiam insulam respectu futurorum.

S. I.

De canonica veritatis probatione.

Prænotatos hæreticos, eorumdemque hæresim damnat sexta Synodus, actione quarta, ubi refertur Epistola Agathonis Papæ, in qua legitur: *Confitemur in Christo omnia duplicia, quæ ad naturas pertinent, duas naturas ejus predicamus, & unamquamque proprietates naturales habere confitemur, divinam omnique divina, humanam omnique humana, sunt, absque ullo peccato.* Hæc enim articulum nostrum probant, utpotè Christum videre omnia propter communicationem Idiomatum, qua homo est Deus, & Deus est homo. Ecclesia Africana, instante D. Augustino, anathemate coegit Leporium ad retractandam hanc propositionem: *Dominus noster Jesus Christus, ut homo, ignorat: ex qua sequitur Ecclesiam semper credidisse scientiam futurorum esse in Christo.*

Concilium Sextum.

Deciso Ecclesia Africana.

Sacra Scriptura variis in locis evidenter demonstrat, Christum in terris degentem plenam habuisse notitiam rerum omnium, nam Joan. cap. 7. legitur quòd Christus mirantibus Judæis ac dicentibus, *quomodo hic literatus sit, cum non didicerit?* respondit: *mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me, quasi diceret, non illam mea industria comparavi, nec ab homine docente didici, sed à Patre meo mihi fuit indita à primo instanti conceptionis. Nam si scientia Christi sit Dei Patris; aut eam à Deo Patre habuerit, certum est quod ipse Christus in terris degens habuit scientiam, & notitiam eorum omnium, quæ Pater videt ad extra, & ideo certum est etiam, quod novit diem judicii. Quare Apostolus ad Coloss. 2. cap. de Christo alloquens, ait: *In quo sunt omnes thesauri sapientia & scientia Dei: ergo Christus habet scientiam Dei, quæ cum attingat à fine usque ad finem, aperit intellectui humano Christi omne tempus, omnes temporum circumstantias, omniumque hominum gesta, pro quibus in fine mundi judicandis venturus est ipse Christus, cui Pater dando omne judicium (teste Evangelista) dedit quoque cognitionem rerum omnium, quæ ab homine procedunt, & temporis judicii: quippe cum majus donum, aut majus privilegium sit, Christum constitui judicem vivorum & mortuorum, quam Christum scire diem judicii, si habuerit à Patre potestatem judicandi homines, ab ipso etiam habuit notitiam omnium humanorum actuum, nec non illius diei ultimi judicii, hoc est, nedum dixit illi quod judicabit vivos, & mortuos, sed etiam tempus quo judicabit eos.**

Joan. 7.

Coloss. 2.

Idem suadetur ex illo Matth. 9. *Cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: ut quid cogitatis malum in cordibus vestris? & cap. 12. Jesus autem sciens cogitationes eorum. Hæc enim ostendunt, Christum Dominum cognovisse interiores hominum affectus, & cordium cogitationes: at cognitio humani cordis à Deo duntaxat haberi potest, quoniam est scrutator cordium: igitur Christus, qui eam habuit, habuit & scientiam, qua noscuntur omnia, quæ sunt, & quæ erunt, & præsertim scientiam eorum; quæ ipsum concernunt, inter quæ sunt judicare, dies judicii &c. Hinc est quòd D. Joannes cap. 2. inquit: *Ipsè autem Jesus non crederat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine, id est actiones hominis: vidimus enim gloriam ejus, inquit idem Evangelista cap. 1. quæst unigeniti à patre plenum gratia, & veritate, seu habentem notitiam omnium veritatum.**

Matth. 9.

Joan. 2.

Quoad futura constat etiam, quod Christus cognoscebat ea, Matth. cap. 24. prædixit templi everisionem, & signa, quæ erunt in sole, & luna, & stellis in die judicii. Et cap. 26. in nocte passionis dixit Petro: *Antequam Gallus caneret, ter me negabis, & Luc. 19. vers. 41. Videns civitatem stetit super illam, dicens: quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis: quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo, et circumdabunt te, et ad terram prosternebunt te, et Filios tuos, qui*

Matth. 24.

qui in se sunt, & non reliquent in te lapidem super lapidem; eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae: igitur Christus cognoscebat illud visitationis tempus, quod est dies mortis, aut dies iudicii futuri.

Hinc auctoritati D. Lucae suffragatur ratio, quia de essentia, & perfectione prudentiae, est inveniendi praesentia, praeteritorum reminisci, & futura praevidere, ut monet Seneca lib. de virtutibus, ubi ait: Si fuerit prudens animus tuus, tribus temporibus disponetur, praeterita cogita, praesentia ordina, futura praevide, ideoque Christus, cujus prudentia summa erat, huiusmodi perfectiones habere debuit in summo positive, id est, in cognitione ceteros homines excedere, & ipsa cognitione omnia attingere. Haec siquidem cognitio ad statum, & ministerium ejus spectabat, erat enim Rex Regum, & Dominus dominantium, sub cuius pedibus Deus subiecerat omnia, idcirco dedit illi scientiam, qua attingebat omnia tam praesentia, quam futura, inter quae sunt dies futuri, quorum ultimus est dies ultionis, & ultimi iudicii, qui dicitur etiam consummationis dies, quem videt Christus, dicens per os Prophetae Psal. 118. Omnis consummationis visio finem, ultimus dies ille est finis, & consummatio temporis, & via omnium hominum. Isai. cap. 63. vers. 6. ait: Conculcaui populos in furore, & inebriavi eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eorum. Quod certe minime fieri potest absque plenissima omnium hominum notitia, hinc est quod apud eundem Prophetam prius dixerat: Dies enim ultionis in corde meo, annus mea redemptionis venit: quippe haec omnia concernunt futura, & ultimum iudicium.

S. II.

De Agnoatarum rationibus.

Ratio haereticorum, seu Agnoatarum, & aliorum scientiae Christi impugnatorem, desumitur ex illo Matth. 24. De die illa, & hora nemo scit, neque Angeli caelorum, nisi solus Pater: ergo Christus, qui non est Pater, ignorat diem iudicii: idque confirmant, id est hanc iudicii cognitionem denegant Christo, specialiter ex illo Marci 13. vers. 32. De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in caelo, neque Filius, nisi Pater. Hoc quidem textu Filius expressè excluditur, & declaratur quod non habet notitiam diei iudicii: igitur non habuit scientiam infusam, nec scivit ea, quae futura sunt, quia a solo Deo, cui omnia nuda & aperta sunt, cognosci possunt.

Respondet, praedictos rextus non nocere, nec ex ipsis inferri posse, Christum non habere scientiam ultimi iudicii, quia dum Christus in praecaratis locis, & in aliis, soli Patri tribuit notitiam diei iudicii, aut dicit se diem iudicii nescire, non est intelligendus iudicii diem, sed ita loquitur, quia licet sciat eum, non tamen scit, ut illum revelare debeat, quemadmodum si aliquid tibi fecerit, & sub sigillo naturali, aut Ecclesiastico, commissum est, ut nulli alteri reveles, & postea aliquis te de illa re interroget, respondebis (inquit Alphonfus a Castro) te nescire, quoniam & si scias, non tamen sic scis, ut revelare possis. Sacra autem Scriptura cum pro hominibus erudiendis sit, & ea, quae scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, eodem modo loquendi utitur, quo homines loqui solent, unde cum nolle, aut non debere aliquid alteri manifestare, idem sit ac nescire illud respectu ipsius, inferendum est, quod dum Christus declarat Discipulis suis se nescire diem iudicii, declarat solum quod non potest illum revelare, aut quod Discipuli non debent scire illum. Ita respondent communiter doctores. Ratio huius occultationis iuxta commune Sacrorum interpretum mentem est, ut nos cautos redderet, & hac occasione vigilare faceret, quia Diabolus tanquam Leo rugiens circuit quaerens quem devoret, quare statim subdit: Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit. Mar. cap. 13. vers. 33.

Nè autem Apostoli crederent, labore, aut industria, aut aliqua humana ratiocinatione, se posse illum diem scire, & cognoscere, statim Christus dixit illis, neque Angeli caelorum. Et nè ab ipso Christo discere cuperent, & tacerent, addidit, neque Filius, sed solus Pater,

Explicatur nonnulli scripturae textus.

quasi hoc verbo illis diceret, nolite solliciti esse de illius diei notitia, quoniam illam nullus habet, neque à me eam petatis, quia nec ego etiam scio ad revelandum, solus Pater, qui mihi revelavit eam, habet hanc potestatem, & ideo Christus dixit discipulis suis Act. cap. 1. vers. 7. Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate, & alibi: non potestis portare modo. Noluit autem (inquit Alphonfus a Castro) illis dicere aperte: scio, aut nolo vobis revelare, nè illos hac responsione tristes redderet, aut minus erga se ipsum affectos, hac occasione, efficeret: idcirco tacendo diem iudicii, non ignorantiam, sed secretum expressit, quoniam non spectabat ad discipulos diei ultimi scientia. Haec quidem dies, est secretum praetiosissimum Christo Domino reservatum, & nulli revelandum, Christus scivit diem iudicii sibi, sed non nobis, omnia didicit à Patre, tamen de omnibus, quae sciebat, loquendi potestatem non habuit, ut testatur ipsemet Joan. 1. vers. 49. Joan. 11. Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar &c.

Inflantur forsitan haeretici, & obiciunt illud Joan. cap. 15. vers. 15. ubi legitur, Christum dixisse Discipulis suis. Vos autem dixi amicos quia omnia quaecumque audivi à Patre, nota feci vobis: ergo si ipse Christus scivisset, aut accepisset à Patre notitiam diei iudicii, illum diem notum fecisset Apostolis suis; alioquin non manifestasset illis omnia, quae à Patre didicerat.

Respondet, haec verba intelligenda esse de rebus essentialibus, quae in Deo, & quae in ordine credendorum, sunt, quae omnia fuere Apostolis revelata, ut docerent omnes gentes, eisque Catholicam communicarent fidem, non vero de aliis, quae ad fidem non spectant. Hinc est, quod Christus alia occultavit, alia revelavit Apostolis, scilicet resurrectionem mortuorum, se esse iudicem, aut iudicaturum esse vivos, & mortuos, ut testantur ipsi Apostoli in Symbolo, sed non revelavit eis diem iudicii, quia hoc non spectat ad fidem, sicut iudicium generale, quae spectat resurrectionem mortuorum, quoniam dies iudicii est quasi circumstantia huius articuli: Christus venturus est iudicare vivos, & mortuos.

Alios textus adducunt haeretici, nam (inquirunt) Christus ignorabat sepulchrum Lazari horum pluribus; alioquin non dixisset Sororibus ejus Joan. 11. ubi posuisti eum. Ignorabat etiam ea, quae dicebant duo Discipuli ambulantes in via Castellae Emmaus, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusaleme, dixit enim ipsis Luc. 24. Qui sunt ii sermones, quos conversis ad invicem tristes? Tandem ignorabat scium non habere fructum, ut colligitur ex illo Matth. 21. vers. 19. Et videns fic arborem unam secus viam, venit ad eam, & nihil invenit in ea, nisi folia tantum. Venit enim ad ficum, quia putabat ipsum habere fructus, ut suadent verba, quae immediate praecedunt: Mandate autem revertentes in civitatem, & servite, & videns &c. Idem habetur Marci, cap. 11. vers. 13. Cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit si quid forte inveniret in ea: & cum venisset ad eam, nihil invenit praeter folia: non enim erat tempus ficorum. Prius ergo, quam accederet ad arborem, nesciebat in ea non esse fructum, ac proinde Christus nedum ignoravit diem iudicii, sed etiam plura alia, quae hominibus idiotis nota erant.

Respondet ex praedictis locis, nullam in Christo Domino ignorantiam posse inferri, sicut ex istis: Adam ubi es? & ad Cain: ubi est Abel frater tuus? nullus potest inferre, Deum habere ignorantiam locorum, in quibus tunc existebant Adam, & Abel, quia omnes fatentur, Deum sic fuisse locutum, ut uterque peccatum suum confiteretur. Jesus sciebat agrotum in probatica piscina jacentem à triginta, & octo annis, velle sanitatem, tamen dixit illi Joan. 5. vers. 6. Vis sanus fieri? Haec quidem interrogatio non probat, Christum ignorare desiderium illius agroti, cum unumquisque sciat, infirmum velle sanitatem, sed solum his verbis velle desiderium agroti adimplere, & ostendere, quod ad Deum recurrere debemus in infirmitatibus nostris, & vocationi consensum nostrum praebere.

Undè non interrogavit Sorores Lazari, ut ab ipsis sciret locum Sepulchri, nec Discipulos, ut ab ipsis disceret sermones, quos conferebant ad invicem, sed ut Martha, & Magdalena venirent ad sepulchrum Lazari, & ut ipsi Discipuli viderent ipsum Christum habere unde

Act. 7.

Joan. 11.

Christus

revela-

vit Apo-

stolis

ut Apo-

stolis

sciant ad

quasi circum-

stantia huius

articuli: Christus

venturus est

iudicare

vivos, & mortuos.

Luc. 24.

Qui sunt ii

sermones, quos

conversis ad

invicem tristes?

Tandem igno-

rabat scium non

habere fructum,

ut colligitur

ex illo Matth.

21. vers. 19.

Et videns fic

arborem unam

secus viam,

venit ad eam,

& nihil invenit

in ea, nisi folia

tantum.

Venit enim ad

ficum, quia

putabat ipsum

habere fructus,

ut suadent verba,

quae immediate

praecedunt:

Mandate autem

revertentes in

civitatem, &

servite, & videns

&c. Idem habetur

Marci, cap. 11.

vers. 13.

Cumque vidisset

a longe ficum

habentem folia,

venit si quid

forte inveniret

in ea: & cum

venisset ad eam,

nihil invenit

praeter folia: non enim

erat tempus

ficorum. Prius ergo,

quam accederet

ad arborem,

nesciebat in ea

non esse fructum,

ac proinde

Christus nedum

ignoravit diem

iudicii, sed etiam

plura alia, quae

hominibus idiotis

nota erant.

Respondet ex

praedictis locis,

nullam in Christo

Domino ignorantiam

posse inferri, sicut

ex istis: Adam

ubi es? & ad Cain:

ubi est Abel frater

tuus? nullus potest

inferre, Deum

habere ignorantiam

locorum, in quibus

tunc existebant

Adam, & Abel,

quia omnes fatentur,

Deum sic fuisse

locutum, ut uterque

peccatum suum

confiteretur. Jesus

sciebat agrotum

in probatica

piscina jacentem

à triginta, &

octo annis, velle

sanitatem, tamen

dixit illi Joan.

5. vers. 6. Vis

sanus fieri? Haec

quidem interro-

gatio non probat,

Christum ignorare

desiderium illius

agroti, cum unum-

quisque sciat,

infirmum velle

sanitatem, sed solum

his verbis velle

desiderium agroti

adimplere, &

ostendere, quod

ad Deum recurrere

debemus in

infirmitatibus

nostris, & vocationi

consensum

nostrum praebere.

Undè non interro-

gavit Sorores

Lazari, ut ab ipsis

sciret locum

Sepulchri, nec

Discipulos, ut

ab ipsis disceret

sermones, quos

conferebant

ad invicem, sed

ut Martha, &

Magdalena

venirent ad

sepulchrum

Lazari, & ut ipsi

Discipuli viderent

ipsum Christum

habere unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

unde

</

peccato fuisse obstrictum, propter quod se ipsum obtulerit, & mortuus fuerit. Probabile enim est quod tunc temporis quidam dicebant, Christum pro se ipso mortuum fuisse, & ut a peccato se redimeret, se obtulisse. Tum quia hoc evidenter patet consideranti verba Canonis aut decreti Concilii, & praesertim dam Anathematis gladio feriunt. Tum quia de iudiciis in Conciliis fieri solent ad refutandas haereses. Idcirco cum Ephesinum sanciat, Christum non peccasse, nec pro peccatis propriis mortuum fuisse, & anathematizet eos, qui oppositum dicunt, probabile est quod quidam tunc temporis credebant oppositum, utpote Christum peccasse & pro peccatis suis sicut pro nostris mortuum fuisse.

Articulus probatur ex Sacra Scriptura, quae toties extimiam Christi Sanctitatem, ac Innocentiam celebrat, nedum in novo, sed etiam in veteri Testamento.

Isai. 53. Nam Isaias loquens de Christo venturo ait cap. 53. vers. 9. *Et dabit impius pro Sepultura, & divitem pro morte sua: eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore eius.*

D. Petri 1. cap. 2. His verbis consonat illud D. Petri, Epist. 1. cap. 2. vers. 22. *qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius.*

Ideoque Christus nullum peccatum habuit. Testimonio Isaiæ & D. Petri suffragatur ratio; quippe cum venerit ut officio Redemptoris fungeretur, & dissolveret opera Diaboli, & ut tolleret peccata mundi, ut ipsemet testatur variis in locis sancti Evangelii, & ut refert Joannes Baptista dicens: *Ecco Agnus Dei, ecco qui tollis peccata mundi, nullum debuit habere in se peccatum, nullamque ad Legem Dei contrarietatem, quia ad merendum, & ad obtinendam integram pro peccatis nostris remissionem, debebat esse gratus Deo, id est Sanctus, & Justus, totiusque peccati & vitii expertus; nam juxta Scripturam, dona iniquorum non probat altissimus.*

Hinc est quod D. Athanasius lib. de Incarnatione Christi inquit: *Si enim Filius hominis venit ut dissolveret opera Diaboli, quare ratione in se habere posset peccatum, si quidem ipse venit ut daleret in nobis peccata? Idem habent alii Sancti Patres, praesertim D. Chrysostomus, qui ad cap. 2. Isai. hanc ipsam veritatem confirmat, ibi enim ait: qui alio-*

D. Athanasius. *nam tollit peccata, immunitus est omnis peccati, nec peccare potest: igitur Christus qui lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, nullum peccatum habuit; cum in sanguine immundo nullus mundati valeat; nec illud habere potuit ob rationes, quas afferunt Theologi Scholastici, scilicet ob unionem Hypostaticam, vel ob manurentiam Dei: Unde ipse Christus merito dicit Judæis calumniantibus eum Joan. 8. *quis ex vobis arguit me de peccato? Sic enim respondit Judæis, quia sciebat se esse sine peccato. Habebat enim (teste D. Joanne cap. 1.) gratia sanctificantis plenitudinem, quæ cum peccato incompatibilis est, ut docent omnes Theologi.**

Paulus Apostolus eandem veritatem docet, & Antichristianos penitus confundit in Epistola ad Heb. cap. 4. vers. 15. dicens: *Non enim habemus Pontificem, quin non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum enim per omnia pro similitudine absque peccato, idcirco Christus, qui est ille Sacerdos magnus, & Pontifex, qui in diebus suis placuit Deo, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio, tentatus fuit per omnia pro similitudine, ita tamen ut nunquam offenderit Deum, aut in Deum peccaverit; alioquin Apostolus non dixisset, absque peccato, nec apposuisset comparando homines cum Christo, hanc ipsam restrictionem aut distinctionem, talis enim quam addit cap. 7. vers. 26. ubi ait: *decebat ut esset nobis Pontifex, Sanctus, Innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior calice factus; ex quibus exprimitur, peccatum nullatenus potuisse esse in Christo. His autoritatibus addenda est illa Joan. 1. cap. 3. vers. 5. ut scitis quin ille, id est Christus, apparuerit ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non est.**

Denique his suffragatur ratio. Nam Christus ab instanti sua Conceptionis fuit beatus, ut probant varii Sacrae Scripturae textus, quibus evidenter constat, animam Christi videre intuitu divinam essentiam, & ideo nullum peccatum habere potuit, quia nihil coinquinat intrat in Regnum Caelorum; hoc est, ut anima videat Deum, debet esse munda, Sancta, & Immaculata. Tandem impeccabilitas Christi suadetur unionem Hypostaticam, qua in Christo Deus est homo, & homo est Deus, quod maxime repugnaret, si Christus esset

peccator, aut posset peccare. Quare D. Hilarius lib. 10. de Trinitate exponens illud Apostoli ad Rom. 9. de Christo Domino, quo dicitur factus in similitudinem carnis peccati, monet tam repugnare Christo posse peccare, quam ei repugnare non esse Christum: ibi enim ait: *ita homo Christus Jesus, & in veritate Nativitatis est dum homo est, & non est in proprietate peccati, dum Christus est, quia & qui homo est, non potuit non homo esse, quod natus est, & qui Christus est, non potuit admitti, quod Christus est, atque ita, dum homo Jesus Christus est, habet Nativitatem hominis, quia homo est, nec est in vitiosa hominis infirmitate, quia Christus est, & D. Augustinus lib. de corrept. & gratia, cap. 1. inquit: *Neque metuendum erat, ne isto ineffabili modo in unitate persona à Verbo Deo, natura humana suscepta per liberum voluntatis peccaret arbitrium, cum illa susceptio talis esset, ut natura humana à Deo ita suscepta nulla in motum voluntatis admitteret,**

S. II.

Solvuntur argumenta contraria.

Arianus nullam afferunt auctoritatem, qua Christus probetur capax vitii, sicut virtutis (hunc enim errorem deducunt ex alio, qui ipsis Arianis proprius est, & de quo locuti sumus in proprio loco) sed solum Arbitrii libertatem quam Christus habebat, & qua (inquit) poterat peccare, sicut ceteri homines, ipso libero Arbitrio peccant. Sed non valet hæc ratio, quia in Christo liberum Arbitrium non erat extrinsecum, & in actu secundo flexibile ad malum, & ad bonum sicut nostrum, quod, ad illud, quam ad istud pronus est. Habuit quidem potentiam scilicet voluntatem liberam, qua nos sumus in actu primo capaces vitii, & virtutis sed non habuit potentiam peccandi, seu propensionem in peccatum, qua sumus actu capaces vitii. Hæc quidem propensio provenit ex peccato originali, quod Christus non contraxit, ut fatentur omnes heretici.

Unde necesse est Praemonstratensium respondere hujusque Apostatae rationem infirmare; vult enim, Christum crucifixum in desperationem esse lapsum, dum dixit: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* quare ratione utitur etiam Calvinus. Dico igitur, hæc verba non esse desperantis, sed maxime dolentis: nam si desperantis essent, ut volunt Calvinus, & Praemonstratensis, Christus postea se Patri minime commendasset his verbis: *In manus tuas commendo Spiritum meum.* Nec dixisset Petro. *Mitte gladium in vaginam; Calicem quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum &c.* quæ suæcram & liberam moriendi voluntatem significant. Falsum est etiam quod petitorio Christi dicitur: *Pater si possibile est, &c.* sit peccaminosa, & inordinata, quia est etiam petitorio maxime dolentis; cum constet ex variis Sacrae Scripturae locis, voluntatem humanam Christi fuisse in omnibus conformem divinæ; dicit enim ipsemet Christus Joan. 4. *mens vobis est ut faciam voluntatem Patris.* Et cap. 5. addit: *Non quero voluntatem meam, sed ejus, qui misit me.* Pater autem volebat mortem Filii sui, eamque acceptare voluit, sicut pretium redemptionis hominum, & ideo hæc petitorio, transeat à me Calix iste, non est peccaminosa, nec contraria divinæ voluntati, cui in hoc non fuit contraria humana voluntas Christi dicens: *Pater si possibile est, transeat à me Calix iste.* Etenim ut voluntas sint proprie contraria, requiritur, quod actus efficiat, & absolutus unius, adverteretur actui efficaci, & frater absolute alterius. Petitorio autem Christi in horto, cum fuerit conditionata, non est actus volitionis absolute & efficacis, sed conditionata, & inefficacis, quæ solitè dicitur velleitas, ac si dixisset, vellem quidem hunc Calicem longè transire à me, non volo tamen, quod transeat à me, aut volo quod sit in me, quia scio te mihi preparasse mortem pro peccatoribus redimendis; & ideo fiat voluntas tua. Idque probatur verbis præcedentibus *si possibile est*, quæ denotant, Christum non habuisse voluntatem absolutam non moriendi: & quæ cum non includant oppositionem ad decretum Dei Patris de morte subeunda, eam, quæ sequuntur, non possunt esse contraria divinæ voluntati, nec peccaminosa. Humana Christi voluntas, cum tota Deificata sit, divinæ proculdubio non adversatur, inquit D. Gregorius Nazianz. orat. 36. quæ est quarta de Theologia.

Articulum nostrum iterum impugnant Calvinistæ aucto-

authoritate Sacrae Scripturae, qua peccatum Christo tribuit videtur. Nam Psalmista loquens in persona Christi ait in Psal. 21. *Deus, Deus meus respice in me, quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum.* Cum ergo Christus in his verbis relatis, & in aliis referendis, aliqua delicta appelleret, sua, & Psal. 38. dicit: *à facie peccatorum meorum, non videtur esse expertus peccati, etenim peccata sunt illius, qui commisit ea, & nemo potest dicere peccata mea, nisi sit peccator.*

Respondeo, Christum ibi per os Prophetæ, non loqui de delictis propriis, quamvis appelleret ea, sua, quoniam non sunt Christi ratione commissionis, seu ab ipso commissa, sed ratione fideiussionis. Est enim fideiussor noster, in quo Deus posuit omnia peccata nostra, & qui spondit se pro nobis satisfacturum Deo Patri Psal. 39. vers. 8. & 9. sed loqui de delictis populi, cujus erat caput, & fideiussor, à quo Deus Pater exigebat satisfactionem pro universis hominum delictis, & propter quæ Deus percussit Filium suum, ut ipsemet testatur Isai. c. 53. vers. 8. dicens: *Propter scelus Populi mei percussit eum.* Certum enim est quod debita transeunt ad fideiussorem, & censentur illi propria, dum debitor non habet, unde possit ea solvere, ut docent Jurisperiti.

His addunt auctoritatem Apostoli 2. ad Corinth. cap. 5. & ad Galat. 3. dicens, Christum pro nobis factum esse peccatum. At non nocet hæc ratio, quia Apollus non intendit docere, Christum in se habuisse peccatum, sed fuisse Hostiam pro peccatis, quæ quidem Hostia in antiqua Lege dicebatur peccatum juxta illud Osee cap. 4. vers. 8. *Peccata Populi mei comedent, &c.* Hoc est, Hostias, quas offerent pro peccatis. Vel respondeo ibi Apostolum accepisse solutionem pro debitore, seu solventem pro debitore, & satisfactionem peccati pro peccato, id est locutum fuisse per Merhoniham.

Tandem addunt alium textum, qui est 1. Petri 4. cap. qui passus est in carne, desit à peccatis: ergo (inquit) Christus aliquando habuit peccatum. Minus nocet hæc auctoritas. Quia Christus non desit à peccatis, ut peccator, sed ut fideiussor, nec à peccatis existentibus in se, sed in hominibus; & hoc efficienter. Quia morte sua fecit desinere peccatum in illis, seu satisfecit pro peccatis hominum, & liberavit eos à servilitate peccati, quaque non sumus amplius Filii ancillæ, sed liberi; nec sumus sub lege, sed sub gratia, quæ testimonium reddit Spiritui nostro, quod sumus Filii Dei.

Quoad hæreticos illos, qui juxta decisionem Concilii Ephesini, Can. 10. credimus dixisse, Christum pro se ipso obtulisse Deo Patri, & mortuum fuisse, ac proinde aliud peccatum voluntarie, & liberè commississe; existimo quod eorum fundamentum erat illud Apostoli ad Heb. cap. 7. vers. 27. ubi ille Doctor gentium ita loquitur de Christo. *Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum Sacerdotes, prius pro suis delictis Hostias offerere, deinde pro Populi: hoc enim fecit semel se ipsum offerendo.* Indè enim (inquit) constat, & clarè colligitur, quod Christus semel se ipsum obtulit eo animo, quo Sacerdos quotidie Hostias offert: sed Sacerdos offert prius pro delictis suis, deinde pro delictis Populi, ut monet idem Apostolus, & ut credunt communiter omnes, qui Missam recipiunt, & audiunt: igitur Christus semel fecit similiter, id est, obtulit semetipsum prius pro suis delictis, deinde pro delictis hominum, semel se ipsum offerendo Deo Patri in Cruce, & moriendo pro se ipso, & pro aliis hominibus: quia pronomen, hoc, indicat id, quod Sacerdos quotidie facit offerendo Hostiam in Sacrificio Missæ, semel à Christo fuisse factum.

Respondeo, Apostolum non loqui de Sacrificio expiatorio, quod hominibus duntaxat profuit, sed de honorario, & imperatorio. Vel dico ipsum non loqui ita adæquate, ut velit Christum semel se ipsum offerendo, fecisse pro se, & pro aliis omne id, quod faciunt quotidie Sacerdotes nostri, seu obtulisse se pro omnibus ipso comprehenso, sicut Sacerdotes nostri, qui cum sint peccatores, debent pro peccatis propriis, & pro peccatis Populi offerre, sed solum inadæquate, id est, ut velit, Christum se ipsum offerendo, mortuum fuisse pro peccatis Populi tantum, inter quos sunt peccata Sacerdotis, quia pronomen, aut adverbium hoc non cadit supra utramque partem, pro qua offerre Sacerdotes nostri habent necessitatem, scilicet pro peccatis propriis, &

pro peccatis Populi, (cum in eodem capite dicat, Christum esse Sanctum, impollutum, à peccatoribus segregatum; alias sibi contradiceret,) sed cadit supra posteriorem, & significat Christum se semel obtulisse pro peccatis Populi, pro quibus Sacerdotes nostri quotidie offerunt, quia ibi hoc non est ad verbum comprehendens totam sacrificantis actionem ex parte termini, nimirum Sacerdotis, & Populi, sed est pronomen significans Sacrificium præcisè, seu quatenus pro peccatis hominum Sacerdotes nostri quotidie offerunt illud, id est significat, illud idem Sacrificium, quod Sacerdotes quotidie offerunt, fuisse semel oblatum à Christo pro jisdem, pro quibus Sacerdotes quotidie offerunt illud. Hæc quidem verba Apostoli, qui non habet necessitatem, &c. debent intelligi in eodem sensu respectu Christi, sicut intelliguntur ea, quæ præcedunt, quæ cum affirmant, Christum nullum habuisse peccatum, ea, quæ sequuntur, seu quæ hæretici offerunt, non possunt tribuere Christo peccata propria.

Instabunt: ergo Sacrificium Sacerdotum nostrorum extensius est Sacrificio Christi, cum se extendat ad Ministrum, ad quem non se extendit Sacrificium Christi offerentis se in Cruce.

Nego instantiam, quia Sacrificium Christi se extendit ad omnia peccata, inter quæ sunt, aut erant peccata Sacerdotum. Nullus potest negare, Christum non se obtulisse pro jisdem peccatis, & peccatoribus, pro quibus Sacerdotes nostri quotidie offerunt idem Sacrificium. Sacerdos enim non offert præcisè Hostiam pro se, quia est Minister Christi, sed quia est peccator: ideoque objectum Sacerdotis offerentis, non est extensius eo, pro quo obtulit se Christus, cum obtulerit se pro omnibus peccatis, & peccatoribus, aut pro filiis Adæ, inter quos sunt Sacerdotes, & Populus.

ARTICULUS XLII.

Docet contra Basilidianos, Christum mortem Crucis subijisse.

Quamvis mors Christi prædicta fuerit à Prophetis, ab Apostolis ubique prædicata, & ex se ipsa ab omnibus nota, quoniam constat ex Evangelio, quod in morte ipsius tenebræ factæ sunt super universam terram, obscuratus est Sol, Velum Templi scissum est medium, Petra scissæ sunt, & Monumenta aperta sunt, & multa corpora Sactorum, qui dormierant, surrexerunt, ut narrat Evangelistæ, & alii viri Sancti, qui testati sunt ea, quæ viderunt; plures tamen insurrexerunt in principio nascentis Ecclesiæ viri hæretici, qui dixerunt, Christum non fuisse crucifixum, nec mortem subijisse. Horum primi nuncupantur Basilidiani, non ab hæresi, sed ab Authore, seu à Basilide Alexandri no in tempe rantia Magistro, viro ingenii acuti, sed perversi, Saturnini Antiocheni locio, & Menandri Discipulo, qui sub Imperio Adriani Aelii, & Pontificatu Alexandri Papæ Primi circa annum Domini 124. inter plures Blasphemias, abnegavit Christum passum, & crucifixum, & docuit, loco ejus Simonem Cyrenæum Cruciferendæ angariatum verè fuisse crucifixum, & passum. Ità de eodem Basilide testantur D. Augustinus lib. de Hæres. c. 4. & D. Epiphanius lib. de Hæres. Undè non mirum, si Sanctus Ignatius Epistola ad Trullenses dicit: *Fugite Basilidam, & totam collectionem malignitatis ejus, & merito quia necesse est fugere impium, & blasphemum illum, qui negat Christum Dominum pro nobis in Cruce fixum, passum, & mortuum esse, & vult purum hominem pro nobis mortem subijisse.*

Moneo obiter lectorem, omnes hæreticos, qui dixerunt, Christum non fuisse verum hominem, dixisse etiam, ipsum Christum non fuisse verè crucifixum, sed solum apparenter, & in corpore elementari, & phantastico, quod dicant à Verbo Divino assumptum, ut videri potest in articulo, in quo Christus contra eosdem hæreticos, probatur verus homo, & verus Deus. Undè solus Basilides docuit Simonem Cyrenæum fuisse crucifixum, & Christum à morte liberatum, quare in hoc ab aliis hæreticis distinguitur, & hæc hæresis Basilidiana dicitur.

Anno autem 260. Imperante Gallieno, & Ecclesiam Dei regente Stephano Papa hujus nominis primo,

Petro-Passio- inforregerunt quidam hæretici Petro-Passiani dicti, non ab authore, quia nullum ipsis assignant Patronum Eusebium, & Augustinum, sed ab errore, scilicet quia assererent, Deum Patrem passum fuisse, & mortem in Cruce pro nobis subisse, qui negabant Trinitatem personarum. Volebant enim, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, esse unam, eandemque personam, tria nomina habentem; ideoque Patrem fuisse crucifixum. His successerunt alii hæretici dicti Passionistæ, qui, teste Philastrio, dicebant, Christum in sua Passione, ita his verbis D. Matth. cap. 27. vers. 46. *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* carnem dimisisse, & in Cælum sic ascendisse, ut non sit jam in carne Divinitas, ac proinde credebant, Christum non fuisse verè crucifixum, nec passum, neque mortuum. Et tempore Arcadii Imperatoris, & Innocentii Primi anno 407. Faustus natione Africanus, secta Manichæus assererat, Christum nec nasci, nec mori potuisse. Postea, scilicet anno 476. quidam dicitur, Gaius docuit tempore Zenonis Imperatoris, & Simplicii Papæ, Christum habuisse Corpus incorruptibile, & immortale.

His successerunt Agareni asserentes, alium Christo simillimum, fuisse crucifixum. Anno autem 792. Felix Urgelitanus Episcopus docuit (teste Agobardo) Deum Dei Filium nullatenus dici debere crucifixum. Hoc probabat exemplo Isaac, qui à Patre ductus ad immolandum, non ipse, sed Aries pro eo est immolatus, quia in Isaac est figuratus Filius Dei, & in Arie Filius hominis, seu Mariæ. Tandem tempore Caroli V. & Clementis VII. circa annum Domini 1533. emerfit Joannes Westphalus natione Germanus, professione Doctor Theologus, secta Lutheranus, qui in concione de Passione Christi in die Parasceves habita, explicans hæc verba, *crucifixerunt eum*, dixit: *quis autem scit an funiculis illum alligaverint Cruci, an clavibus affixerint?* Ex quo sequitur quod hic Lutheranus non crederet, Christum fuisse crucifixum, imo nec Cruci confixum, sed ligatum; reverà non negabat mortem Christi Filii Dei, sicut hæretici supra memorati, sed solum ipsius mortis circumstantiam, quæ cum sit de fide, tuenda est contra eundem hæreticum.

§. I.

De Hæreticorum Anabematæ.

Basilidem, ejusque hæresim damnant, Apostoli in Symbolo, inter cujus articulos reperitur iste: *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus*, qui est de Christo, ut patet ex articulis præcedentibus. Idem postea in Basilidem projecit anathema Concilium Nicænum, in cujus Symbolo habetur: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de Cælis, & incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus, crucifixus etiam pro nobis, &c.* Reverà hæc sancta Synodus fuit convocata anno 325. à Sancto Sylvestro Papa, tempore Constantiniani pro tuenda contra Arium divinitate Filii, nihilominus eum in ipsa conditum fuerit fidei nostræ Symbolum (cui plurà addidit Constantinopolitana) per ipsam Sanctam Synodum nectam Arius, sed etiam Basilides anathematizatur. Imò certum est, hæreticos, quos hic impugnamus, damnatos fuisse saltem implicitè in omnibus Conciliis subsequentibus, quia omnia receperunt Concilium Nicænum: Hoc quidem Symbolum asserens Filium Dei fuisse passum, crucifixum, & mortuum, anathematizat Patro Passianos, qui dicunt, Patrem fuisse passum, & Passionistas, quia Filius Dei, id quod semel assumpsit, nunquam dimisit. His addo Concilium Ephesinum Can. 12. in quo Christus expressè declaratur crucifixus, ibi enim habetur: *Si quis non confiteretur Dei Verbum passum carne, & crucifixum carne, & mortem carne gustasse, factumque primogenitum ex mortuis, secundum quod vita est, & vivificator ut Deus, anathema sit.*

Varii Sacræ Scripturæ textus, & præcipuè Evangelistarum, loquuntur de Christi Passione, & morte Crucis, nullus tamen ait, Simonem Cyrenæum fuisse passum, sed solum portasse Crucem, in qua postea crucifixus fuit Christus Dominus, ut testatur Sanctus Lu-

cas cap. 23. vers. 26. ut dicemus infra. Ideo absque ullo autoritatis, aut rationis, vel traditionis fundamento, Basilides vult, Simonem Cyrenæum fuisse crucifixum, & Christum dimisum; cum verum sit Evangelistarum testimonium. Primum constat, Judæos non optasse mortem Simonis Cyrenæi, sed Christi in Cruce, ut patet ex illo Matth. cap. 27. vers. 22. & 23. ubi legitur: *dicit illis Pilatus, quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus? dicunt omnes crucifigatur.* Tunc Pilatus, qui mortem Christi videbatur nolle, dicit illis, *quid enim mali fecit? Quo dicto, Judæi magis clamabant dicentes, crucifigatur; ergo petierant mortem Christi.* Hanc Judæorum malitiam suam habuisse effectum constat ex eodem Evangelio vers. 38. *Tunc crucifixi sunt cum eo duo Latrones, unus à dextris, & unus à sinistris.* Item ex vers. 40. ubi legitur quod Judæi dicebant ei: *Si Filius Dei es, desce de Cruce, quod certò non dixissent de Simone Cyrenæo, quoniam ipse non se faciebat Filium Dei, nec posuissent milites ad custodiendum Sepulchrum, quia non Simon Cyrenæus, benè verò Christus dixerat: *tertia die resurgam.* Marcus cap. 15. vers. 24. ait de Christo, *& crucifigentes eum diviserunt vestimenta ejus.* Luc. 24. vers. 20. *Quomodo eum tradiderunt summi Sacerdotes, & Principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.* Joan. 19. vers. 17. & 18. *Et basulans sibi Crucem exivit in eum, qui dicitur Calvaria, locum, Hebraicè autem Golgotha, ubi crucifixerunt eum.* Act. 2. vers. 36. refertur eadem veritas, ibi enim legitur. *Certissimè sciat ergo omnis Domus Israel, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Jesum, quem vos crucifixistis.**

His Evangelistarum testimonis addo, aliud quod est Pauli Apostoli, qui eandem veritatem sæpissimè docet, & inculcat ferè in omnibus Epistolis suis. In priorè ad Corinth. cap. 1. ait: *Nos autem prædicamus Christum crucifixum.* Et cap. 2. *Nihil judicatis me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.* Undè eum illæ autoritates Scripturæ sufficiant pro tuenda Christi crucifixione, brevis, cui studemus, nos cogit omittere alias tam novi, quam veteris testamenti, quas asserre liceret scriptoribus prolixioribus.

Sancti Patres eandem tuerent veritatem, & Basilidem plenè convincunt de hæresi, sed quia Basilides paucos habuit Sectatores, & modò nullus sit, qui de hac veritate, seu de morte Christi dubitet, sufficit nobis asserre Augustinum, qui lib. de Virginitate sic de Christo Filio Dei alloquitur peccatorem, ut eum ad Christi amorem excitet, & ut ex amore illo nascatur pœnitentiæ desiderium. *Inspice vulnera pendentis, sanguinem morientis, præcium redimendis, cicatrices resurgentis. Caput habet inclinatum ad osculandum, cor apertum ad diligendum, brachia extensa ad amplexandum, totum corpus expositum ad redimendum, hæc quæta sunt cogitare. Hæc in fratre cordis vestri appendite: ut totus vobis figatur in corde, qui totus pro nobis fixus fuit in Cruce. Hæc quidem pia exhortatio ostendit, Christum verè mortuum fuisse in Cruce. Tandem ille, qui surrexit, non est Simon Cyrenæus, sed est Christus Filius Dei, ut fatetur universa Scriptura, & videbimus infra contra alios hæreticos.*

§. II.

De responsione ad Hæreticos.

Basilidis fundamenta sunt consuetudo Judæorum, & Sacra Scriptura malè intellecta. Ait enim quod Judæi non crucifigebant reos ad mortem damnatos, & indè infert, Christum non fuisse crucifixum. At hæc ratio non nocet, quia Christus non fuit condemnatus à Judæis, sed à Pilato. Parum igitur refert quod non fuisset talis consuetudo apud Judæos condemnandi ad Crucem reos. Dico insuper, Basilidem fallum supponere, quia si confingere cruci consuetudine prohibuit fuisse Judæis, non dixissent Pilato, *crucifige, crucifige eum*, ut ipsos dixisse constat in Evangelio: nec crucifixissent Simonem Cyrenæum: quod ipse Basilides negat, ut jam dixi. Quippè Judæi tam ergà Simonem Cyrenæum, quam ergà Christum observarent illam consuetudinem, si fuisset apud illos.

Textus, quem asserit ex Scriptura Sacra, est Luc. c. 23. vers. 26. *Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem, venientem de villa, & imposuerunt illi Crucem*

Luc. 23.

Matth. 27.

Christus fuit crucifixus.

D. Augustin.

Responsio ad primam Basilidianorum rationem.

Crucem portare post Jesum. Sequatur autem illum multa turba. Indè enim vult ipse Basilides, Judæos Simonem imposuisse Crucem, ut eum crucifigerent, non verò ut solatium Christo afferent; galias (inquit) aliquam pro ipso habuissent charitatem, aut pietatem: quod est improbabile. Minus nocet hæc autoritas, quia Judæi non imposuerunt Simonem Crucem portare, ad eum crucifigendum, ut impiè somniavit Basilides; sed quia Jesus nimis fatigatus, viribus exhaustus, non tam expedite, aut citò ibat, ut ipsi Judæi volebant ob rabidam malignitatem, nè Sabbatho superveniente, mors, & depositio ejus de Cruce differerentur, aut nè Pilatus sententiam revocaret, uxore sollicitante, & dicente, *multa passa sum hodie per visum propter eum.* Ita respondet D. Bonaventura Doctor Seraphicus in meditationibus suis cap. 77. Idque hoc est, Simonem portare Crucem, permittum fuit à Deo, non ut mortem pateretur in ea, sed ut unumquisque sciret, Crucem cum Christo esse portandam. Undè ipse Christus ait: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, tollat Crucem suam, & sequatur me.* Matth. 16. vers. 24. Et Luc. 14. vers. 27. *Qui non bajulat Crucem suam, & venit post me, non potest meus esse Discipulus.* Non dixit, *meam*, ut moneret unumquemque teneri portare in carne sua, & in corde suo, Crucem. Tandem hæretici fidem nostram sic impugnant. Christus non fuit maledictus; quippè cum caruerit omni peccato, nullam maledictionem habuit: ergo, inquit, non fuit crucifixus, nec pependit in ligno. Quia Scriptura, Deuteron. 21. ait: *maledictus est deo qui pender in ligno.* Undè cum Christus non potuerit esse maledictus, propter unionem hypostaticam, qua est Sanctus Sanctorum, neque potuit esse crucifixus.

Respondet D. Bonaventura exponens illud Joan. 19. *Ut non remaneret in Cruce corpora Sabbatho, & negat consequentiam, quia Christus benedictus, factus est pro nobis maledictus, non quod in se maledictus esset, sed quia pro maledictis debuit poenam subire, fuitque ipsorum fidei iustus; undè D. Augustinus lib. 4. contra Faustum cap. 2. & 12. ait: *Auferit Christus de maledicto, maledictum, quomodo de morte mortem, de peccato peccatum.* Hoc est, fuit maledictus, sicut fuit peccator, seu quia pro peccatoribus, & maledictis mortuus est, itaque argumentum non probat, Christum non fuisse mortuum, nec infirmat hæc verba Lucæ cap. 18. vers. 31. quæ Christus morti proximè dixit Discipulis suis: *Eccè ascendimus Jerosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis: tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellaverint, occident eum.**

Quoad autoritatem Deuteronomii, idem D. Augustinus contra Adimantum cap. 21. D. Hieronymus ad Galatas 3. & Tertullianus contra Judæos cap. 31. dicunt litteralem sensum illius autoritatis esse, maledictionem ferri in eum, qui propter crimina Crucis Supplicium gravissimum mereretur: ideoque hæc autoritas non probat, Christum non fuisse crucifixum. Quia non pro peccatis propriis, sed pro nobis pependit in ligno, ut Diabolus, qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur, eaque victoria, inter omnes arbor una esset nobilis, ut canit Ecclesia in Officio Sanctæ Crucis, & in Præfatione. Missæ de Passione.

Ad rationem Urgelitani dico, ad figurandam Passionem Christi in Isaac (qui non fuit immolatus, sed Aries pro eo) sufficere alicuiam naturam: nam Christus existens unus unitate personæ, est Filius Dei, & Filius hominis, seu Deus & homo. Immolatus, & mortuus est, ut homo. Et verum est dicere, quod Christus, qui se obtulit Deo Patri in Cruce, mortuus est secundum naturam humanam, & quod non est mortuus secundum naturam divinam, cum ipsius anima nunquam fuerit separata à divinitate, sed solum à corpore humano per mortem Crucis, in qua adimpleta fuit figura, quam asserit Urgelitanus supra de Sacrificio Abrahæ.

Responsio D. Bonaventura.

Matth. 16.

D. Aug.

Responsio ad Urgelitanum.

ARTICULUS XLIII.

Rejicit Bassianus credentes, Christum non habuisse intentionem moriendi pro hominibus.

Homines oportere in Christo salvari, negavit Bassus, aut Bassus, Cerinthii, Ebionis, & Valentini hæreticorum Discipulus, & Successor, circa annum

Domini CL. Imperante Antonio Pio, & Hygino summo Pontifice. Reverà hic hæreticus alios docuit errores cum Magistris suis, sed ille, quo ab ipsis distinguatur, est ille, quem impugnamus. Nullus siquidem hæreticorum, quos habuit antiquitas, ausus est dicere, mortem Christi fuisse generi humano inefficacem, & inutilem, ut voluit ipse Bassus, qui asseruit, veram hominum salutem non esse sperandam à Christo, & per consequens, Christum non habuisse intentionem moriendi pro nobis, quia non venerat pro nobis in mundum. Anno autem 1143. Diabolus suscitavit Petrum Abailardum, de quo supra locuti sumus, qui Bassi hæresim jam pridem sepultam, ab inferis suscitavit, & dixit, Filium Dei non fuisse incarnatum, ut hominem liberaret morte sua, ac proinde Christum fuisse verè mortuum, sed non pro nobis. Ejus ratio erat, quia nulla fuit necessitas moriendi pro omnibus. At ut claritùs ejus mens ita luce appareat, verba illius hic inferenda sunt: *Ideo ait, sicut dicitur Doctores, hæc necessitate incarnatus est Filius Dei, ut homo qui aliter liberari non poterat, per mortem innocentis juvè liberaretur à Jugo Diaboli; sed ut nobis videtur, nec Diabolus unquam Jus aliquod in homine habuit, nisi forte Deo permittente, ut Carcerarius, nec Filius Dei ut hominem liberaret, carnem assumpsit.* Ità refert D. Bernardus Epist. 190. His siquidem verbis liquè constat, Petrum Abailardum voluisse, Christum non esse mortuum pro nobis, ut prius dixerat impius Bassus, vel Bassus.

Abailardo successerunt mortis Christi beneficium divisuri, quidam hæretici ex factione Sacramentarium Calvinistarum, dicti, Boquini, de quibus Lindanus Dialogo 2. sui dubitanti ait: *Boquini docent, Christum non esse pro omnibus, aut omnium peccatis crucifixum, & mortuum, sed tantum pro fidelibus, & piis.* Isti hæretici dicti Boquini à Boquino viro hæretico: quamvis Antirelutherano, directe impugnant præsentem fidei articulum asserentem, Christum mortuum fuisse, pro omnibus & singulis hominibus, cum plures excludant. Idem dicunt de institutione Eucharistiæ, cum ex eodem Lindano velint, Corpus Christi in coena, tantum manducari ab iis, pro quibus dicunt mortuum fuisse, itaque malos, & impios excludant ab utroque Christi beneficio, Eucharistiæ scilicet & Passionis. Hic tamen obiter observandum est, Boquinum non esse inventorem hujus partitionis iustorum à reprobis, tam in Professionis, quam Communionis beneficio, quia eundem errorem juxta Communione scripturam partem, docuerant Lucidus Presbyter contra quem Faustus Abbas Lixynensis, & postea Episcopus Rejiensis scripsit Epistolam, quam approbavit Concilium Arelatense III. celebratum circa annum Christi 455. Et Gotfredus Calchus, de quo supra in Articulo contra Prædestinarianos.

Anno autem 1653. Ecclesiam Dei regente Innocentio X. Sancta Sedes à pluribus Episcopis Germaniæ, & Galliæ obnixè rogata fuit, ut definiret, quid tenendum esset de quinque propositionibus è libro, cui Titulus est: *Augustinus Cornelii Jansenii Episcopi Ypresensis* excerptis, inter quas reperitur ista: *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem sudisse.* Et tandem post longam accuratè examinis indaginem, & preces Patri luminum enixè effusas, irradiante Spiritu Sancto, emanavit constitutio specialis à Summo Pontifice Innocentio X. postea confirmata ab Alexandro VII. & novissimè à Clemente XI. feliciter regnante, qua damnantur illæ quinque propositiones Jansenii, à quo earumdem propositionum Propugnatores nomen susceperunt, & dicti sunt Janseniani, sive Jansenistæ, quia cum Jansenio (de quo locuti sumus supra in Articulo docente, Deum non præcipere nobis impossibilia) non solum credunt, Christum mortuum fuisse pro prædestinatis, & electis, pro reprobis autem non, sed etiam alios errores, quorum quilibet in proprio loco juxta ordinem in hoc opere statutum, proponetur, & fidei dissolvitur principiis. Sed quia præsens propositio de Christi morte pro omnibus duobus modis potest intelligi, scilicet sufficienter & efficaciter, his ad vitanda subterfugia præsupponendus est modus, in quo tuenda est hæc: *Christus mortuus est pro omnibus juxta fidem rotius Ecclesiæ Christi, & genuinum Sacræ Scripturæ sensum & Sanctorum Patrum mentem.*

Dicunt igitur Jansenistæ, Christum mortuum fuisse pro omnibus sufficienter, seu quoad sufficientiam præciti

Petrus Abailardus.

Boquini.

Lucidus Presbyter.

Correspondens.

Jansenista.

exhibiti tantum, scilicet quia Christus solvit pretium ex se plusquam sufficiens ad omnium, & singulorum hominum salutem. Non vero efficiens, seu quoad voluntatem moriendi, & in hunc sensum vertunt omnes Sacrae Scripturae textus, qui afferunt, Christum pro omnibus mortuum esse, & noluit Ly, pro omnibus, omnes & singulos homines comprehendere, sed solum aliquos, quia (inquunt) sumi debet pro generibus singulorum, seu in quantum mortuus est Christus pro aliquibus ex quacumque gente, natione, & Regno sint oriundi. Non vero in quantum sumitur pro singulis generum; vel in quantum, Ly pro omnibus, debet sumi quoad causam communem, cum Christus mortuus sit pro peccato originali, seu pro culpa Adae, in quo omnes & singuli homines peccaverunt.

Explicatur mens Articuli. Controversia autem non solvitur per omnes hos dicendi modos, quippe cum certum sit, Christum exhibuisse pretium plusquam sufficiens, & ipsum mortuum fuisse pro peccato Adae, in quo omnes peccaverunt, in hoc nequit consistere praesens controversia, bene vero in hoc, scilicet utrum Christus mortuus fuerit pro omnibus & singulis hominibus efficiens, aut efficaciter, non quatenus particula, efficaciter significat ademptionem effectus mortis, ita ut omnes & singuli homines sint electi, & salvati per mortem Christi, cum oppositum decretum fuerit in Tridentino Sess. 6. cap. 3. ubi legitur. Perum Et si ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt, &c. sed quatenus particula efficiens aut efficaciter significat voluntatem Christi morientis, aut Christum habuisse veram voluntatem moriendi pro omnibus.

Omnes Christiani credunt, Christum in Cruce pretii infiniti sanguinem fudisse, huncque fuisse sufficientem pro redimendis omnibus & singulis hominibus, ut patet ex illis, quos supra nominavimus. Unde, hoc supposito. Dico quod Christus voluit sincerè, verè, formaliter, & efficaciter mori pro singulis hominibus, & voluit gratiam, quae est effectus Passionis ejus, applicari omnibus tum fidelibus, tum infidelibus, tum reprobis, tum praedestinati, ut jam probatum manet contra Praedestinatianos, licet haec mors non fuerit efficacax omnibus & singulis hominibus, seu omnes & singuli homines non receperint Passionis beneficium, ut ait Sacra Tridentina Synodus.

S. I.

Haereticorum proscriptio.

Prænominati haeretici damnantur in Concilio Nicæno, in cuius Symbolo dicitur de Filio Dei, Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est, inde enim colligitur contra Bassum, & Abailardum, Christum Dominum per mortem Crucis, & sui Sanguinis effusionem, esse Redemptorem omnium hominum: quia ibi decem & octo supra trecentos Patres loquuntur nomine omnium hominum. Et dum dicunt quod descendit propter nos homines, & propter nostram salutem, indicant motivum, utpotè redemptionem omnium hominum, esse causam motivam Dominicæ Incarnationis, quia factus est homo, ut homines liberaret à servitute Diaboli per mortem suam, & lavaret eos à peccatis in Sanguine suo, quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum, qui mortuus est pro nobis; ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus, ut inquit Apostolus, ad Theosal. cap. 5. vers. 9. & 10.

Boquinios autem, & Jansenistas credentes Christum non esse redemptorem omnium, sed aliquorum tantum, damnant Concilia Moguntinum, & Rhemensis in quibus legitur: Nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo passus non fuerit Christus, licet non omnes Passionis suae mysterio redimantur. His quidem verbis, nullus homo excluditur. Et Tridentinum Sess. 6. cap. 3. cuius verba posui supra & infra iterum ponam in probationibus, declarat explicitè, Christum Dominum pro omnibus mortuum fuisse. Tan-

Moguntinum Rhemensis Tridentinum

dem Innocentius X. & Alexander VII. constitutionibus specialibus editis de consilio Cardinalium declarant, hanc Jansenii propositionem; Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse, esse falsam, temerariam, scandalosam, impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem, & haeticam.

Deveris Apostolica

S. II.

Veritatis probatio.

Vangelista Mattheus cap. 1. vers. 21. evidenter ostendit, Christum esse salvatorem, & apprimè de errore convincit Bassum, & Abailardum, afferentes, superfluum esse sperare salutem nostram in Christo Jesu, ibi quidem legimus, Angelum dixisse Josepho de Maria ejus Sponsa: Pariet autem Filium, & vocabis nomen ejus Jesum, ipse enim salvum faciet Populum suum à peccatis eorum. Idem habetur ex illo D. Pauli ad Hebr. cap. 10. vers. 10. in qua voluntate sanctificati sumus per oblationem Corporis Jesu Christi semel. Igitur impiè sentiunt ii duo haeretici, dum dicunt, salutem non esse sperandam in Majestate Christi, nec in ejus praesentia corporali, & Filium Dei non assumpsisse carnem, ut hominem liberaret; cum constet ex Sacra Scriptura, Christum venisse salvum facere Populum suum à peccatis eorum, & Populum Christi esse Populum Dei, seu omnes homines, super quos Deus dedit illi potestatem, & constituit eum Regem & Dominum, juxta illud Jeremiae varietinum cap. 23. Suscitabo David Germen Justum, & regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet iudicium, & justitiam in terra. Quod verè adimpletum fuit, ut declarat Joann. cap. 3. vers. 35. Pater diligit Filium, & omnia dedit illi in manu ejus. Undè Propheta regius ait de Christo: Judicabit orbem terrarum in justitia, & Populos in aequitate. Psalm. 97. ubi per Populos intelligitur omnis homo. Ratio hujus potestatis est, quia omnia sibi acquisivit Sanguine suo, idcirco Christus venit, ut Salvator, & Redemptor hominum, & in ipso est speranda nostra salus, ut testantur Samaritani Joan. 4. vers. 42. dicentes de Christo, ipse enim audivimus, & scimus, quia hic est verus salvator mundi. Idem docet Epist. 1. cap. 3. vers. 5. ubi ait: Et scitis quia ille, id est Christus, apparuit, ut peccata nostra tollerent.

Christus vator omnium.

Joan. 3.

Petrus 1. cap. 3.

Apoc. 1. p. 5.

tuum fuisse pro salutè mundi, & levasse nos à peccatis nostris in sanguine suo, quòd tamen de Moyse non legitur; ideoque paritas non tenet.

Nec licet dicere, Christum non esse verum Redemptorem hominum per Sanguinem suum; quamvis Moyses dicatur Redemptor, & suum Sanguinem non fuderit pro Populo Israelitico, licet dicatur Typus Christi. Quia non debet esse in omnibus similitudo inter Typum, & Antitypum, inter figuram, & rem figuratam; cum personae sint essentialiter diversa, officia quoque diversa. Nam Moyses non erat fidei jussor noster nec Populi Israelitici peccata tolerat, sicut Christus erat fidei jussor noster, & peccata nostra portavit, nec erat Deus sicut Christus: igitur Moyses non debuit mori, nec mortuus est pro Populo suo, sicut Christus mortuus est pro omnibus, & singulis hominibus, quorum causam suscepit apud Patrem offensum.

Illi autem, qui credunt, Christum non habuisse voluntatem efficacem moriendi pro omnibus, & singulis hominibus, sed solum pro praedestinati, utpotè Lucidiani, Boquini & Jansenistae, vincuntur ex variis Sacrae Scripturae textibus, quos hic referam, & rationibus infra adducendis, quamvis satis efficienter convicti maneat in Articulo, in quo ostendimus, Deum habere voluntatem sinceram salvandi omnes & singulos homines. Prima autem ratio est haec. Deus Pater voluit sincerè, & efficaciter mittere Filium suum in mundum, ut facile colligitur ex illo Joan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, &c. Quòd exprimit magnitudinem divini amoris, qui verè sincerus, & efficacax est. Filius voluit venire in mundum, & de facto venit, & Patris voluntatem adimplevit: factus est enim obediens usque ad mortem, & dixit Patri: non mea, sed tua voluntas fiat. Itaque voluit eundem adventus sui finem, quem volebat Pater: finis autem ille est Redemptio, aut salus omnium hominum, nullo secluso. Non enim, ait D. Joan. cap. 3. vers. 17. misit Deus Filium suum, ut iudicet mundum, sed ut salvet mundum per ipsum. Quare ipsemet Christus Joan. cap. 10. vers. 10. ait: Ego non veni nisi ut facerem, & mactet, & perdat: ego veni ut vitam habeam, & abundantius habeam. Quibus constat, Christum habuisse voluntatem procurandi, & merendiviam aeternam omnibus hominibus, nullo excepto: nulla quidem potest assignari ratio exclusionis, cum nomine mundi omnes comprehendantur. D. Petrus 1. cap. 3. vers. 18. ait: Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro impiis, ut nos offerat Deo. Et Apostolus 1. ad Timoth. cap. 1. vers. 15. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum. Voluit igitur venire, & mori pro omnibus, & singulis hominibus salvandis, suamque sacratissimam mortem applicare omnibus, & singulis: cum omnes, & singuli peccaverint in Adam, & nullus possit salvus fieri, nisi per mortem Christi, hancque ipsi applicatam à Christo, quia morientis est suam applicare mortem.

Indè luce meridiana propèmodum clarius est, Christum non solum exhibuisse Sanguinem plusquam sufficienter pro omnium hominum salute, ut volunt Jansenistae, sed etiam reverè mori voluisse pro omnibus, & singulis hominibus; alioquin non venisset ut mundus salvaretur per ipsum; cum plures essent in mundo homines, pro quibus mori non intendisset, quod est falsum, ut constat testimonio eorum, qui ceciderunt coram Agno, qui tollit peccata mundi, dicentes ei, Apocalyp. 5. vers. 9. Dignus es Domine, accipere librum, & solvere signacula ejus, quoniam occisus es, redemisti nos Deo in Sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & Populo, et natione.

Nec valet inferre ex illa autoritate, quòd Christus redemit aliquos ex omni natione, seu illos, qui fideles & piærant, non vero omnes, & singulos individualiter, ita ut quilibet ex omni natione fuerit salvatus & redemptus, aut Christus mortuus sit pro quolibet individuo uniuscujusque nationis. Non valet inquam hæc Jansenistarum replicatio, quia Apostolus loco citato cap. 4. vers. 10. ait: In hoc enim laboramus, ut maledicimus quia speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, et maximè fidelium. Igitur Christus voluit redimere infideles, & impios, sua morte. Hoc quidem

verbum, maximè, fideles extollens, non excludit infideles, imò eos supponit; cum inter redemptos aliquam admittat comparisonem, eosque per majus & minus tantum distinguat, nequè removeat reprobos, & impios ab objecto intentionis morientis, nequè à motivo, aut beneficio mortis, quòd fideles receperunt, ut facile colligi potest ex illo ad Corinth. 2. cap. 5. vers. 15. Et pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt, seu iusti & electi, jam non sibi vivunt, sed ei, qui pro ipse mortuus est, & resurrexit. Hæc particula, & qui vivunt extrahitur ex illa, & pro omnibus mortuus est, licet omnes non receperint beneficium mortis, & Passionis Christi.

Reponunt Jansenistae, infideles non recepisse mortis beneficium, quia ipsis applicatum non fuit à Christo Domino, sicut applicatum fuit iustis. At hæc replicatio est falsa, quia si non receperint, hoc non provenit ex voluntate Christi, qui venit salvum facere quod perierat, & omnes, nullo excepto, perierant peccato Adae, sed provenit ex eorum mala voluntate, nimirum quia Passionis beneficium recipere noluerunt, ut probat illud Joan. 1. vers. 11. & 12. In propria venit, & sui eum non receperunt: quocumque autem receperunt eum, dedit eis potestatem Filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus, etenim hæc particula, sui, non denotat tantum fideles, & justos, quia isti receperunt eum, sed denotat etiam infideles, qui noluerunt recipere eum; quippe ex suis sunt etiam isti, qui non receperunt eum, alias omnes sui recepissent eum, ac proinde pro ipsis venit, sicut pro aliis. Quòd si non receperint potestatem Filios Dei fieri, hoc est: quia non receperunt Christum sicut alii, & noluerunt credere in eum, ut poterant; nam Jansenistae afferunt, quòd Christus mortuus est pro omnibus fidelibus, sive sint reprobi, sive sint praedestinati, quatenus fideles, qui sunt reprobi, receperunt fidem, quam Christus per mortem suam eis meruit, & quæ est effectus Passionis Christi eis in Baptismo communicatus; hinc est, quòd si reprobi credidissent, plenarium Passionis beneficium recepissent sicut illi, qui sunt praedestinati.

Nec valet dicere quòd per ipsos reprobos non stetit credere in Christum. Non obstat, inquam, quia ex Jansenistis, receperunt fidem, sicut illi, qui praedestinati sunt, & cum quibus simul existunt in Ecclesia. Undè si Passio Christi profuit omnibus quoad sufficientiam, profectò pro omnibus, tam pro reprobis baptizatis, quam pro electis Passio Salvatoris oblata est. Et si non fuerit ab omnibus recepta, hoc est, quia aliqui eam recipere noluerunt, ut tradit D. Thomas in 3. dist. 20. quaest. 1. artic. 1. ad. 2. his verbis: Dicendum est, quòd hoc, quòd omnes non reparantur, non est ex sufficientia medicina reparantis, cum sit sufficiens quantum in se est ad reparandum omnes, qui naturam humanam habent, vel habere possunt, sed ex defectu eorum, qui reparationis effectum in se ipsis impediunt.

Dicent, Christum non applicasse reprobis mortem suam, licet eis meruerit fidem, quoniam praevidebat quòd nolent credere, abuterentur gratis ad credendum, & mors foret illis inutilis, ideoque non obstant illo impedimento, verum est dicere, Christum non applicasse eis beneficium Passionis suae, nec pro ipsis effudisse Sanguinem suum.

Respondeo, hanc rationem non nocere, nam si propter illam praevisionem mori nolisset pro reprobis, liceret dicere, quòd Deus non creasset eos, nec misisset Moysen ad Pharaonem, quia praevidebat eos beneficio creationis abusuros, & Pharaonem non dimissurum Populum. Nullus tamen hoc dicit: ergo nec dicere potest de Christo, quòd mortem suam non applicaverit reprobis, quos praevidebat abusuros beneficio Redemptionis.

Insuper, Christus, qui in Scriptura Sacra dicitur secundus homo, Reparator generis humani, Salvator mundi, ita ut quilibet ex omni natione fuerit salvatus & redemptus, aut Christus mortuus sit pro quolibet individuo uniuscujusque nationis. Non valet inquam hæc Jansenistarum replicatio, quia Apostolus loco citato cap. 4. vers. 10. ait: In hoc enim laboramus, ut maledicimus quia speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, et maximè fidelium. Igitur Christus voluit redimere infideles, & impios, sua morte. Hoc quidem

Respon- ad Jansenistarum in-stantiam.

D. Thomas.

Christus est caput omnium

Homini peccationis, sicut Adam caput totius generis humani respectu peccati demeriti, & pravaricationis, ut tradit Apostolus ad Rom. cap. 5. Sed Adam perdiderat omnes, & sicut A. singulos homines, & Diabolus derinebat eos captivos: cum nascantur omnes Filii iræ: igitur Christus, qui peccati de. venit, ut per mortem suam dissolveret opera Diaboli, & liberaret captivos, & debuit velle redimere omnes, & pro omnibus mori: licet prævideret plures Passionis suæ beneficio abufuros, alioquin non fuisset Salvator omnium, nec Mediator inter Deum & homines, Quod est falsum ex illo Timoth. cap. 2. vers. 5. & 6. Unus enim Deus, unus & Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit Redemptionem semperisum pro omnibus; quia ut dicatur, & sit verè, & actu Redemptor omnium, non sufficit quod potuerit salvare omnes, sed requiritur insuper quod redemerit omnes, vel saltem quod voluerit redimere omnes: nam si non voluisset mori pro reprobis, sed solum pro iustis, non dedisset Redemptionem semperisum pro omnibus, sed solum pro aliquibus, seu pro illis, qui actu salvantur, & salvi erunt. Nec esset Mediator Dei & hominum, sed aliquorum hominum seu prædestinatorum duntaxat, quoniam non dedisset se pro reprobis, nec voluntate, nec re, seu nec in effectu, nec in affectu. Sed hoc non potest compati cum Sacra Scriptura textibus: ideoque si reprobi non sint salvati, tamen Christus voluit morte sua eos salvos fieri; cum ipse sit propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed pro totius mundi, inquit D. Joan. 1. Epist. 1. cap. 2. vers. 2. Et Deus voluerit per Christum reconciliare, omnia in se ipsum pacificam per Sanguinem Crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in Cælis sunt, ut declarat Apost. ad Coloss. cap. 1.

Refutatur iterum Jansenistarum responsio. Aliquis eorum, propter quos mortuus est Christus, perit, ut declarat Apostolus 1. ad Corinth. cap. 8. vers. 11. Peribit infirmus in tua scientia Frater: propter quam Christus mortuus est. Et ad Rom. cap. 14. vers. 15. Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus est mortuus: ergo Christus mortuus est pro aliquo non electo, seu quem prævidebat morte sua abufurum, seu reprobum.

Christum pro omnibus corpus suum tradidisse, & suum Sanguinem fudisse, probatur etiam ex Evangelio Lucæ cap. 22. vers. 19. & 20. ubi de ipso dicitur, quod accepto pane gratias egit, & dedit Discipulis suis dicens: Hoc est Corpus meum quod pro vobis traditur. Et accepto Calice dixit: Hic est Calix Novum Testamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Dare quidem Corpus, & effundere Sanguinem, includit intentionem dandi utrumque. Hæc autem corporis traditio, & effusio Sanguinis, sunt pro omnibus, & singulis hominibus: ergo Christus vult, quod Corpus & Sanguis profint omnibus, & singulis hominibus; alioquin sequeretur quod tunc Christus inconsideratè locutus fuisset, quod non est dicendum. Vel quod per particulam, vobis, solos Apostolos comprehendisset: quod est falsum, cum multi ex meritis Passionis Christi sint verè Sancti, & Divina Beatitudine perfuantur in gloria; qui tamen non fuerunt Apostoli, nec præsentés in Cæna Domini. Vel comprehendisset solos prædestinatos: quod est etiam falsum, quia unus Apostolorum, scilicet Judas est reprobus: ergo alloquendo Apostolos, verè & sincerè alloquebatur omnes, & singulos homines, & habebat voluntatem sinceram salvandi omnes morte sua, & effundendi Sanguinem pro omnibus, & singulis hominibus. Si autem sint plures, seu reprobi, qui non sint actu salvati, nec redempti, hoc non ad Christum, sed ad ipsos reprobos refundendum est, ut monet Apostolus, & D. Leo Serm. septimi mensis ubi ait:

Effusio pro iniustis tam potens fuit ad privilegium, tam dives ad pretium, ut si universitas captivorum in suum Redemptorem crederet, nullum Tyrannica vincula retinerent, his si quidem verbis ille Sanctus Doctor, non Christo, sed humanæ voluntati tribuit privationem beneficij Passionis.

Idem docet D. Augustinus lib. 2. de Symbolo ad Ca. thecumenos cap. 5. ubi redarguens Herodem & Sallitellus ejus, qui Innocentes occidendo, Jesum interficere quærebant, & sic Redemptionem sibi oblatam aspernabantur, ait: O Munda immunde? Venit qui te redimat, & turbabis, et hunc tu vis perdere quando ille te

Christi. Hinc effundit Sanguinem suum pro omnibus.

D. Leo.

disponit liberare, cap. 8. etiam addit: Ecce hominem quem crucifixistis, videtis vulnera, qua inflixistis? Agnoscentis latus, quod pupugit? Quoniam et per vos et propter vos apertum est, & tamen intrare noluitis. D. Augustinus autem hic non loquebatur hominibus fidelibus, & piis tantum; non enim verisimile est quod inter interfectores Innocentium, & Domesticos Herodis non fuerint multi infideles maledicti, & impij: imò certissimum quod ipse Herodes erat impius, ut canit Ecclesia in Hymno Epiphaniæ qui incipit: *Herodes impius*: ergo D. Augustinus credebatur, Christum mortuum fuisse, & Sanguinem suum fudisse pro aliis à fidelibus, scilicet pro infidelibus, & reprobis, qui si non intraverint in latus Christi, hoc est, quia intrare noluerunt, apertum est enim omnibus, & singulis hominibus, & ad omnes manus suas extendit ipse Christus.

Idem docet alibi, utpotè in Psal. 68. his verbis, *ille*, id est Christus, *se voluit mori, ut Sanguine suo, effusores ejusdem Sanguinis redimeret*. Et loquens de Juda in particulari ait: *Non agnovit Judas pretium, quo ipse à Domino Redempturus erat*: igitur Christus obtulit suum Sanguinem pro Juda, quamvis prævideretur reprobus: Sanguis enim nequit esse pretium pro aliquo, nisi ad hoc ab eo, à quo funditur, destinatus fuerit, & acceptatus ab eo, cui sit oblatio. Quare Scriptura docet, quod Christus tradidit semetipsum pro nobis Deo Patri hominum offensa irato, ut inde agnoscamus, Christum non defecisse in his, quæ ad Redemptionem nostram necessaria erant, ac proinde ipsum Christum habuisse voluntatem moriendi pro omnibus; cum hæc voluntas prorsus esset necessaria, ut nominaretur verè Redemptor omnium, quippe cum tale nomen habere meruerit, & ad meritum requirentur intentio, & libertas, concludendum est, Christum voluisse mori pro omnibus, & singulis hominibus, aliàs nullo modo posset dici Redemptor omnium, quoniam in hoc sensu, non intendisset Redemptionem omnium.

Christum voluisse mori pro omnibus, & singulis hominibus evidenter probat D. Augustinus pluribus in locis, & præsertim in Psal. 95. ubi exponendo illud Psalmitæ. *Judicabit orbem terrarum in æquitate*, inquit: *non partem, quia non partem emit, totum iudicare habet*; quia pro toto pretium dedit. Undè cum Christus debeat in fine sæculorum iudicare vivos & mortuos juxta Symbolum Apostolorum, & per vivos intelligantur iusti, per mortuos, verò reprobi, ut demonstrat communis expositio Sanctorum Patrum, certum est quod Christus Dominus verè mortuus est pro omnibus, & singulis hominibus, utpotè electis & reprobis, pro fidelibus, & infidelibus, quia ex D. Augustino & aliis Sanctis Patribus non judicabit, nec condemnabit nisi eos, pro quibus mori voluit, & quos emit Sanguine suo in Cruce moriendo, quapropter idem Sanctus Doctor subjungit: *Quæritis quid emerit? Videte quid dederit? & invenite quid emerit. Sanguis Christi pretium est: tanti quid valet? Quid nisi totus orbis, quid nisi omnes gentes? Valde ingrati sunt pretio suo, aut valde superbi sunt, qui dicunt, aut illum tam parvum esse ut solos Apros emerit, aut se tam magnos esse pro quibus solus illud sit datum. His siquidem verbis liquido constat nullum esse pro quo Christus mortuus non sit efficienter, seu cum intentione redimendi illum.*

Nè dicant Jansenistæ, Christum pretium illud obtulisse pro omnibus, quatenus in toto orbe terrarum, & in omnibus gentibus, sunt electi pro quibus mortuus est Christus, audiendus est iterum idem Sanctus Augustinus lib. contra Julianum cap. 4. ibi enim firmiter asserit, Christum mortuum esse pro illis omnibus, qui contraxerant peccatum Originale. Nam exponens illud Apostoli 2. ad Corinth. cap. 5. vers. 14. *Christus pro omnibus mortuus est*; ergo omnes mortui sunt, sic habet: *ex hoc probavit Apostolus omnes mortuos esse. Quia pro omnibus mortuus est unus. Inculca, infarcio recusanti accipere... unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt; vide quia consequens esse voluit, ut intelligantur omnes mortui, si unus pro omnibus mortuus est. Utitur autem Apostolus hac locutione, ut denotet, quod illi, pro quibus Christus mortuus est, nedum sint illi, qui salvantur, sed illi etiam, qui mortui crant peccato primi*

Idem D. August.

Idem D. August.

D. Ambrosius.

Joan. 12.

Tertullianus.

Salvianus.

primi Parentis. Sed omnes & singuli homines perierunt per peccatum primi Parentis, & omnes nascimur Filii Adæ, ideoque omnes, & singuli, nemine dempto, per mortem Christi redemptor sunt, non actu, ita ut nullus sit, qui non salvetur, ut declarat Tridentinum, sed potentia, ita ut nullus sit, qui non possit salvari per Christum, aut pro quo Christus non obrulerit mortem suam.

Dicere, Christum noluisse mori pro omnibus, hoc est improbable, & repugnat rationi, quæ cum demonstrat, Deum esse, huncque bonum, Creatorem Cæli & Terræ, nullus potest capere, quomodo potuit Deus, velle salutem peccatorum omnium. Et Christum nolle pro ipsis mori, quoniam Christus non descendit ut faceret voluntatem suam, sed ejus, qui misit illum, & Deus promisit se per Prophetam Isaiam, omnibus manifestaturum. Lucas enim cap. 3. vers. 6. ait: *Et videbitis omnis caro salutem Dei*; id est, omnis homo videbit Christum Salvatorem suum nascentem, & morientem; ergo Christus obrulit omnibus, & singulis hominibus salutem, estque verus omnium hominum Salvator, & Redemptor, non ita ut quilibet homo per ipsum, aut per ipsius Passionem sit actu prædestinatus, sed ita ut ipse velit omnes homines salvos fieri, pro omnibus & singulis carnem sumere, & mori in Cruce, per quam nos redemit: alioquin omnis homo non vidisset salutem Dei; neque D. Ambrosius dixisset in lib. 1. de Virginibus, *verbum caro factum est, ut caro fieret Deus, si quilibet homo non potuisset per Incarnationem Verbi, & mortem Christi salvari, si voluisset gratiæ, & beneficiis Passionis bene uti*; sed Lucas Evangelista, & D. Ambrosius locuti fuissent determinatè, & dixissent, quod alii homines videbant salutem Dei, & Verbum caro factum est, ut aliqui homines fierent Filii Dei, cum Christus noluisse omnibus, & singulis hominibus manifestare salutem Dei, nec carnem humanam pro omnibus sumere; & applicatio hujus mortis, absolutè necessaria sit ut homo salvetur.

Imò si Christus noluisse mori pro omnibus, non dixisset Joan. 12. vers. 31. & 32. *Nunc Judicium est mundi, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras, & ego se exaltatus fuero à terra, omnia vobis ab hac hora, tum quia nolendo mori pro infidelibus, & reprobis, noluisse ejicere foras Principem hujus mundi, id est Dæmonem, quem peccatum fecerat Principem hujus mundi, seu omnium hominum, quos Adam suo peccato subjecerat Diabolo; quia non obstante morte Christi, remaneret Princeps eorum, quibus Christus noluisse applicare mortem suam, absolutè necessariam, ut liberarentur à potestate tenebrarum. Nec voluisset trahere exaltatum in Cruce omnes, & singulos homines, quia velle trahere omnia ad se ipsum, & velle pro omnibus mori in Cruce, unum & idem significant in Christo. Tum quia nolendo mori pro omnibus, sed solum pro prædestinatis, & electis, vellet aliquos remanere in potestate Diaboli, & nullam partem habere in Sanguine pro electis effuso, saltem implicitè & interpretativè. Sed hæc omnia, quæ indicant, Deum esse acceptorem personarum, contraria sunt Sacra Scriptura textibus, præsertim illis, quibus declarat se nolle mortem peccatoris, & facere vineæ suæ quidquid debet, ut faciat uvas: ergo dicendum est contra Jansenistas, Christum voluisse mori pro omnibus, & singulis hominibus, & de facto pro omnibus, & singulis mortuum fuisse.*

Idem docet Tertullianus lib. 4. adversus Marcionem ubi ait: *Christus ab hominibus, non autem ab spiritibus immundis volebat Filius Dei agnosci*, ita enim locutus est de Messia, ut probaret ipsum venisse pro omnibus hominibus, & voluisse per mortem cognosci ab hominibus, Filium Dei, ut de facto notus fuit, cum constet ex Evangelio, plures Judæos statim post mortem, dixisse: *Verè Filius Dei erat iste*; & Latronem in Cruce pendentem, & audientem Christum dicentem: *Pater ignosce illi*, exclamasse: *Memento mei dum veneris in Regnum tuum*: ergo si voluerit agnosci Filius Dei per mortem, & de facto per ipsam talis notus fuerit à Judæis, voluit mori pro omnibus, & pro omnibus mortuus est, ut ab omnibus agnosceretur Filius Dei. Salvianus lib. 2. ad Ecclesiam ait: *Christus sicut pro omnibus passus est, sic pro singulis, & cuius se impendit pa-*

ritur, & singulis, & totum se dedit universis, & totum singulis, &c.

His rationibus Sacra Scripturæ, & D. Augustini addenda est auctoritas aliquorum Sanctorum Patrum. D. Hieronymus Epist. 83. ad Oceanum ait: *Si sumi ad huc in saculo quorum Christus peccata non tulerit, meminitur Joannes Baptista, & dixit Christum, & voce demonstrans ecce Agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi*. D. Ambrosius lib. de Jacob, & vita beata cap. 7. mirè addit: *pro nobis tradidit eum, ut ostenderet, quod ita omnes diligit, ut dilectissimum Filium suum pro singulis traderet*. Sunt plures alii, qui satis manifestè docent eandem veritatem, sed eos omitto, quia videri possunt in articulo contra Prædestinatos. Undè cum sit certum, Joannem Baptistam non fuisse mentium, & Deum tradidisse Filium suum, sequitur quod ipse Filius se tradidit, & mortuus est pro omnibus, & singulis hominibus, seu tam pro iustis, quam pro iniustis, & reprobis; & quod per mortem suam voluit tollere, & de facto tulit peccata mundi, seu peccata tam proborum, quam reproborum, cum peccata mundi intelligantur, peccata omnium hominum; & ex Scriptura Luc. 19. venerit querere, & salvum facere quod perierat, nullo excepto. Quare D. Leo Serm. 11. de Passione ait: *Pro omnibus impiis mortuo Domino, poruisset etiam Judas assequi remedium, si non festinasset ad Laqueum*. Non video ergo qua fronte Jansenistæ dicere possunt, quod Christus juxta doctrinam antiquorum Patrum non sit pro omnibus mortuus, cum hoc potius tanquam errorem, à fide Catholica doceant esse respiciendum.

Dicent Jansenistæ, Joannem Baptistam non fuisse mentium, quoniam Christus exhibitit sufficiens pretium ad tollenda peccata mundi ex eo quod Sanguis ab eo effusus infinitum habeat valorem pro redimendis omnibus, & singulis hominibus; non verò quod ipse Christus e. habere voluerit pretium illud pro omnibus, & singulis hominibus animo redimendi eos in Cruce.

Hæc responsio, qua solitè utuntur, est nulla, nam D. Joannes loquitur in actu exercito. Non dicit, qui tollet, neque qui potest tollere, sed qui tollit, quod idem est accipere, qui vult tollere peccata mundi, seu qui vult salvare mundum; aliàs Christus non tolleret peccata mundi liberè, & voluntariè; cum sibi ex Jansenistis, in eo nulla esset intentio, quod est falsum: hæc quidem Locutio Joannis Baptistæ non est ita intelligenda, ut nullum peccatum sit in hominibus post mortem Christi, aut ita ut omnes homines sint iusti, & prædestinati, sed solum ita ut Christus noluerit per mortem suam salvare omnes homines, eosque ab omni peccato redimere Sanguine suo liberè, & voluntariè oblatio: ergo mentitus fuisset Joannes Baptista dicendo, *ecce qui tollit peccata mundi, si Christus non habuisset voluntatem sinceram tollendi peccata mundi per Sanguinem suum*. Nam ratione sufficientiæ, aut superabundantiæ pretii Sanguinis effusi, Christus non potest dici Salvator omnium, nec tollere peccata mundi, nisi in morte Crucis habuerit intentionem applicandi omnibus, & singulis hominibus Passionis suæ, & Sanguinis effusi meritum, ut omnes & singulos homines eriperet de potestate tenebrarum, & deduceret in admirabile lumen suum. Hoc verum esse evidenter probat exemplum, quod sequitur.

Ille vir, qui cumulat maximam pecuniæ copiam, non censetur eam cumulare pro omnibus egenis, nisi habeat voluntatem eam illis applicandi. Ille qui haberet pecuniam sufficientem pro redimendis centum hominibus in captivitate detentis, & de facto redimeret tantum quinquaginta, non posset dici Redemptor, aut Liberator centum hominum, nisi habuisset intentionem sinceram, & firmam redimendi centum homines, quamvis tantum quinquaginta essent de facto redempti, aliàs ad Redemptionem concurrere nolentibus: ergo Christus non potest verè dici Redemptor hominum ratione sufficientiæ pretii & mortis sui, nec potest de eo recedè dici: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Nec Sancti Patres, & Concilia possent assertivè dicere, Christum fuisse mortuum pro omnibus, & singulis hominibus, si mortem suam solis prædestinatis intendisset applicare, & à fructu suæ Passionis excludere reprobos; cum de facto omnes ho-

D. Hieronymus.

D. Ambrosius.

Probat. per v. 129. ex. plo fam. liar. i.

mines non sunt prædestinati, nec salvati, & Christus vocetur ab universali Ecclesia Redemptor omnium hominum, Spiritu Sancto sic inspirante in Sancta Scriptura, & in Oecumenicis Conciliis, præsertim in Tridentino sess. 13. cap. 2. de Institutione Sanctissimi Sacramenti. Denique ex Divo Bernardo, & ex aliis, dum Christus pendens in Cruce dixit, scio, sciebat salutem omnium animarum, non earum, quæ erant prædestinatæ, quia habebat eas in manu sua, sed animas eorum hominum, qui erant reprobi: ergo tunc voluit salvare illas reproborum animas.

§. III.

Evelluntur Jansenistarum fundamenta.

Jansenistæ, qui non negant, Christum fuisse absolute verum Redemptorem, nec mortuum fuisse, sed dicunt solum mortuum fuisse pro electis, & prædestinatis, ac proinde non esse verè actu Redemptorem omnium hominum, sed tantum eorum, pro quibus mori voluit, obijciunt illud Joan. 10. Pono animam meam pro ovibus meis, id est electis meis, ut colligunt plures ex illo Psal. 110. Redemptionem misit Dominus Populo suo, & ex illo Matth. 15. Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt, domus Israel. Hi siquidem textus manifestè indicant restrictionem, aut limitationem fructus Passionis Christi, eumque extendunt ad solos prædestinatos, qui soliti per oves, per Populum, & per Ecclesiam Dei, exprimuntur. Undè Apost. ad Ephes. 5. ait: Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit se ipsum pro ea: ergo (inquiunt) non se tradidit pro illis, qui sunt extra Ecclesiam, & extra domum Israel.

Respondetur primò, per oves, Populum, & Ecclesiam, intelligi omnes homines, quia Populus est creatus à Deo, & ex omnibus hominibus constituitur: nullus enim est homo in hoc mundo, qui non sit sub Imperio Dei. Homines sunt etiam oves Christi, quia ipse Christus est Pastor omnium, sunt pariter actu, vel potentia in Ecclesia, possunt enim baptizari, & esse inter Filios Ecclesiæ.

Respondetur secundò ex textibus adductis colligi quidem, Christum mortuum esse pro ovibus suis, pro Populo suo, pro Ecclesia, seu pro electis, & prædestinatis, sed hoc non excludit, ipsum Christum mortuum fuisse pro omnibus, & singulis hominibus, ut supra probatum manet ex aliis Sacra Scripturæ textibus, qui nullam restrictionem habent, nec illis isti sunt contrarii, licet aliquam restrictionem habere videantur, ut attentè consideranti patebit.

Nec valet dicere, quòd ex affirmatione unius sequitur negatio alterius, ac proinde quòd ex affirmatione Populi, Ovium, Domus Israel, sequitur negatio aliorum hominum, seu eorum qui sunt actu extra Ecclesiam. Non valet inquam, quia illud axioma habet locum inter ea duntaxat, quæ impossibilia sunt, seu quorum unum negat aliud. Undè cum Scriptura in locis citatis asserentibus, Christum mortuum fuisse pro ovibus suis, seu electis, non excludat mortem Christi pro omnibus, quia mori pro electis, & mori simul pro reprobis, non sunt impossibilia, ex eo quòd ibi nulla sit particula exclusiva; & Sanguis Christi in sensu Jansenistarum fuerit sufficiens pro omnibus, & singulis hominibus, sequitur quòd ex præcitatæ locis non inferatur, Christum fuisse mortuum pro prædestinatis, & electis, non verò pro reprobis: mori quidem pro illis, non impedit mortem pro illis. Quoad locum Matth. in quo habetur particula nisi, quæ exclusiva videtur, dico quòd Salvator noster voluit per illam insinuare se esse missum principaliter, & primariò pro Judæis, licet minus principaliter, & secundariò missus sit pro aliis hominibus, ut explicant Hieronymus, Cyrillus, & Ambrosius. Respondeo tertio ibi Christum loqui de illis, quibus profuit mors, non verò de illis omnibus, pro quibus mori voluit, & de factò mortuus est, ut moment Sanctus Prosper ad nonam objectionem Gallorum, & D. Augustinus expositione in Psal. 87.

Adducunt alios textus Joan. 17. ubi Christus ait: Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi. Respondetur, quòd ex affirmatione unius sequitur negatio alterius, ac proinde quòd ex affirmatione Populi, Ovium, Domus Israel, sequitur negatio aliorum hominum, seu eorum qui sunt actu extra Ecclesiam. Non valet inquam, quia illud axioma habet locum inter ea duntaxat, quæ impossibilia sunt, seu quorum unum negat aliud. Undè cum Scriptura in locis citatis asserentibus, Christum mortuum fuisse pro ovibus suis, seu electis, non excludat mortem Christi pro omnibus, quia mori pro electis, & mori simul pro reprobis, non sunt impossibilia, ex eo quòd ibi nulla sit particula exclusiva; & Sanguis Christi in sensu Jansenistarum fuerit sufficiens pro omnibus, & singulis hominibus, sequitur quòd ex præcitatæ locis non inferatur, Christum fuisse mortuum pro prædestinatis, & electis, non verò pro reprobis: mori quidem pro illis, non impedit mortem pro illis. Quoad locum Matth. in quo habetur particula nisi, quæ exclusiva videtur, dico quòd Salvator noster voluit per illam insinuare se esse missum principaliter, & primariò pro Judæis, licet minus principaliter, & secundariò missus sit pro aliis hominibus, ut explicant Hieronymus, Cyrillus, & Ambrosius. Respondeo tertio ibi Christum loqui de illis, quibus profuit mors, non verò de illis omnibus, pro quibus mori voluit, & de factò mortuus est, ut moment Sanctus Prosper ad nonam objectionem Gallorum, & D. Augustinus expositione in Psal. 87.

Adducunt alios textus Joan. 17. ubi Christus ait: Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi.

D. Hieronymus. D. Cyrillus. D. Ambrosius.

hi quia tuis sunt. Indè enim probant, plures esse quibus non rogavit Christus, & pro quibus non est mortuus. Idque confirmant ex illo Matth. 20. Sicut Filius hominis non venit ministrare, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis, plures homines excludit, & admittit tantum eos, quos Pater illi dederat, scilicet prædestinatos. Sunt alii similes textus, ex quibus inferitur, Christum fuisse mortuum pro fidelibus duntaxat, ut suadet hæc particula, pro multis quæ est minor ista pro omnibus, & tantum sonat, quantum ista, pro pluribus.

Respondetur, Christum indè asserere se non rogasse pro mundo completè & efficaciter in ordine ad consecutionem Beneficii Passionis suæ, quasi sua oratio habitura fuerit suum effectum finalem in reprobis, non verò se non rogasse incompletè & sufficienter in ordine ad consecutionem beneficii Passionis suæ. Obtinuit enim reprobis gratias sufficientes, quibus salvi fieri potuissent, si illis benè usi fuissent, ut fusiùs dicemus in 3. lib. contrà hæreticos, qui insurrexerunt adversus gratiam. Ideo voluit mori pro ipsis, quia non meruit nisi pro his, pro quibus pati, & mori voluit; cum ipsius Christi mors sit fons, & origo totius meriti. Idque colligitur ex verbis Joan. 17. vers. 20. ubi legitur: Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt. Ex quo sequitur, quòd ne dum pro fidelibus, sed etiam pro infidelibus oravit. Nam illi, pro quibus rogat, non sunt illi duntaxat, qui credituri erant; alioquin non dixisset, sed & pro eis qui credituri sunt: ad quid enim dixisset, & pro eis qui credituri sunt, si omnes illi pro quibus rogabat, credituri fuissent? Ergo mortuus est pro omnibus sive fidelibus, sive infidelibus, & rogavit pro omnibus sive reprobis, sive prædestinatis; licet omnes non receperint æqualiter, seu omnia Passionis suæ beneficia. Nè credas tamen, hanc inæqualitatem provenire ex voluntate Christi, quia voluit sincerè mori pro omnibus, & omnes salvos fieri, ut dictum est contrà Prædestinatianos, sed ex defectu cooperationis reproborum, qui noluerunt se gerere more D. Pauli, qui volens mortem Christi in se reddere completam & efficacem per bona opera, ait: adimpleo qua desunt Passionum Christi.

Ad textum Matthæi dico quòd nomine multi idem significatur, quòd nomine omnes in Sacra Scriptura. Nam Matth. loco citato ab adversariis dicit, quòd Christus dedit animam suam redemptionem pro multis. Et D. Paulus 1. ad Timoth. cap. 2. vers. 6. idem significare intendens ait, qui dedit redemptionem (receptam) pro omnibus. Igitur nè in Sacra Scriptura habeatur formalis, & expressa contradictio, dicendum est quòd illa verba, multi, & omnes unum & idem significant, eandemque quantitatem denotant in sacris paginis, ut in variis earumdem locis videri potest. Hoc verum esse probatur ex eodem Apostolo, qui in uno, eodemque capite, quos prius dixit multos, postea dixit, omnes. Nam ad Rom. 5. vers. 15. ait: Sed si non sicut delictum, ita & donum: si enim unus delicto multi mortui sunt, & vers. 18. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, idcirco indifferenter utitur nomine multi & nomine omnes, ut suadeat, hæc duo nomina, unum, & idem significare aliquando in Scriptura Sacra, præsertim in his, in quibus agitur de morte & Passione Christi, aut de remissione peccatorum.

Undè dem Apostolus vers. 19. inquit: Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam, iusti constituentur multi. Indè enim facile colligitur, multi, significare idem ac omnes, & Apostolum, omnes & multi, æqualiter usurpare: alioquin sequeretur quòd omnes & singuli homines non fuissent constituti peccatores delicto Adæ, sed tantum aliqui, quòd est falsum, quia omnes contraxerunt peccatum originale, & in Adam peccaverunt, ut scriptum est. Ideoque Evangelista per multos intendit exprimere omnes, ut fusiùs dictum est in articulo, in quo dixi contrà Prædestinatianos, Deum velle salutem omnium hominum. Objectiones enim adductæ contrà illum articulum, solitò adducuntur etiam contra istum ob necessariam connexionem, quæ est inter utrumque. Certum enim est, quòd si adversarii crederent, Deum velle salutem omnium hominum, crederent uti-

Christus oravit pro omnibus.

Rom. 5.

utique, Christum mortuum esse pro omnibus hominibus, quia decretum incarnationis procedit ex voluntate salvandi hominem, cum si homo non peccasset, Christus non venisset ut Redemptor.

Dicent nonnulli, Alexandrum VII. post Innocentium X. condemnasse hanc propositionem. Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus mortuum fuisse, aut sanguinem fuisse (ut jam notavi supra in principio articuli loquendo de propositionibus Jansenii) ergo cum Semipelagianismum refutare teneamur, ut dicemus in proprio loco, nulli licet credere quòd Christus mortuus est pro omnibus.

Facilis est hujus argumenti solutio, quia hæc propositio non fuit ab Innocentio X. nec ab Alexandro VII. condemnata in se ut hæretica, cum de factò talis non sit; sed condemnata fuit in sensu Jansenistarum, qui existimant, prædictam propositionem, ut potè Christum mortuum fuisse pro omnibus, & singulis hominibus, esse unum ex erroribus Semipelagianorum, voluntque propositio nem oppositam, seu Christum non esse mortuum pro omnibus, & singulis hominibus, esse veram in sensu eorumdem Summorum Pontificum. Quòd est falsum. Quoniam illi duo Summi Pontifices damnarunt illam propositionem, quatenùs significat Christum non esse mortuum pro omnibus. Undè huic Articulo finem facio dicendo hæreticis illud Apostoli 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 3. Tradidit vobis in primis quòd, seu Evangelium, & accepit, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum Scripturas. Non dicit pro peccatis aliquorum, sed pro peccatis omnium, & singulorum hominum. Nam Christus, teste D. Joanne, est propitiarius pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi, hoc est, non solum pro peccatis electorum totius mundi, sed etiam pro peccatis reproborum. Mortuus est enim pro Juda & pro Petro, pro iustis, & iniustis.

Explicatur mens Innocentii X. & Alexandri VII.

ARTICULUS XLIV.

Repellit Petrum Joannis Asserentem, Christum post mortem non fuisse Lancea vulneratum.

Quamvis hujus Articuli veritas luce meridiana propemodùm clarior sit in Evangelio D. Joannis cap. 19. ut dicemus infra, nihilominùs (Diabolo suadente) apparuit hæresis asserens, Christum sustinuisse vulnus Lanceæ, cum adhuc vivus esset. Hujus hæresis Author fuit quidam vir nomine Petrus Joannis Dioecesis Birenensis, qui Joachimi Abbatis errores docuit, & ut Magistro suo peior videretur, blasphemavit in Christum in quadam concione de Christi Passione ac morte, & hæresibus Joachimi istam addidit. Reverà in sua ad Populum concione, hoc dixit animo amplificandi dolorem Christi, ut notant plures sed propter hoc non est ab hæresi excusandus, quia post concionem de errore admonitus, pertinaciter illum defendere ausus est, atque prædicare Populo.

Petrus Joannis.

Condemnatio in Concilio Viennensi h. a.

liis suis, nondum quidem tunc, sed deinde post ipsum successivè Gallia Regibus. Et cum istis venit Eduardus secundus Angliæ Rex, venit & Jacobus secundus Rex Aragoniæ. Istud, inquam, tam celebre Concilium, tot, tantisque hæreticos Anathematis gladio percurrens, articulum nostrum declaravit certissimum, & juxta testimonium D. Joannis Evangelistæ determinavit, ipsum esse de fide, & per consequens damnavit opinionem prædicti Petri Joannis, qui oppositum docebat, utpotè Christum recepisse vulnus Lanceæ cum adhuc vivus esset.

Hujus Concilii declaratio habetur in volumine Decretalium Clementinarum Tit. de Summa Trinitate, & fide Catholica, ubi facta lectione Evangelii D. Joannis cap. 19. cujus verba infra referemus, legitur: Nos igitur ad tam præclarum testimonium, ac Sanctorum Patrum, & Doctorum communem Sententiam Apostolica consideracionis (ad de Summam duntaxat hæc declarare pertinet) aciem convertentes, Sacrosancti Trinitatis approbante Concilio, declaramus prædictum Apostolum, & Evangelistam Joannem rectum in præmissis facta rei ordinem tenuisse, narrando quòd Christo jam mortuo, unus Militum Lancea latus ejus aperuit.

Veritatem, quam hic defendimus contrà Petrum Joannis, firmatur nedum autoritate memorati Concilii Viennensis, sed etiam testimonio D. Joannis cap. 19. ubi narrans Passionem Christi Domini, & crudelitatem Judæorum, post multa tormenta, quæ Christo illata esse refert de morte ejus, sic ait vers. 32. 33. & 34. Venerunt ergo Milites: & primi quidem fregerunt cruram, & alterius qui crucifixus est cum eo: ad Jesum autem cum venissent, ut viderent eum jam mortuum, non fregerunt ejus cruram, sed unus Militum Lancea latus ejus aperuit, & continuo exiit Sanguis & aqua. Ex istorum autem verborum ordine contrà eundem Petrum Joannis constat, Christum fuisse jam mortuum, dum ejus latus fuit Lancea percussus, ut sancit hæc particula, ut viderent eum jam mortuum ac proinde hæresis Petri Joannis est aperte contrà Scripturam Sacram, & Ecclesiæ idem. Idem sentiunt Sancti Patres communiter, quia omnes credunt, Christum fuisse ab illo milite vulneratum post mortem ex eo quòd, ea, quæ in Passione Christi acciderunt, non possunt à nobis aliter sciri, quam relatione Evangelistarum, vel traditione, quæ stant pro decisione Concilii Viennensis. Petrus Joannis, vult hæc verba: sed unus Militum Lancea latus ejus aperuit, dicta fuisse per recapitulationem, & verbum illud aperuit idem esse, quòd aperuerat. Sed hæc interpretatio est manifestè falsa, & improba in Concilio citato.

Petri Joannis fundamentum est extremus dolor, quem Christus passus est, quo dicitur in Scriptura vir doctus, existimabat enim vir ille hæreticus, quòd ut augetur dolor Passionis, & non minueretur crudelitas Judæorum, Christum licet posse dici à Milite percussum Lancea, cum adhuc vivus esset, ut ipsius dolorem sentiret, plenamque extensionem haberet Judæorum crudelitatis.

Sed non nocet hæc ratio, quia non licet causa devotionis, aut contemplationis, apertum mendacium fingere contrà Sacram Scripturam, quia Christus non indiget mendacio nostro, ut augetur, & perfectè exprimatur dolor ejus: sufficit nobis credere, ipsum passum fuisse omnium tormentorum genera si non extensivè, saltem intensivè, & audire ipsum dicentem per os Prophetæ: o vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor, sicut dolor meus! Nec est undè, seu ex illo vulnere post mortem illato possit minui Judæorum crudelitas, quæ potius Diabolica, quam humana fuit, quia credebant se obsequium præstare Deo, & per consequens licet natura abhorreat percussere mortuum, tamen ipse Miles, qui Lancea latus ejus aperuit, naturæ non indulsit, tunc enim Judæis novum supplicii genus inspirabat invidia.

Aliud fundamentum est. Quia continuò exiit Sanguis & aqua. Sed non valet hæc ratio, quia non implicat quòd statim post separationem animæ, gutta aliqua Sanguinis oriatur, si Corpus vulneretur.

Quo verò in latere fixa fuerit Lancea, non est certum, nec determinatum; cum non constet ex Evangelio, in quo tantum legitur: sed unus militum Lancea latus ejus aperuit: nec ex traditione, nec ex Sanctis Pa-

Clementina, Tit. de Summa Trinitate.

Joan. 19.

Ratio adversaria.

Responsio ad adversarium.

Probabi. Patribus possit evidenter probari. Divus Bonaventura in suis meditationibus cap. 80. dicit, latus dexterum fuisse effosum. Ratio est. Quia tunc fuit impleta insignis figura formationis. Eva è latere Adæ dormientis, de cuius Costia formata fuit ipsa Eva; quæ erat figura formationis Ecclesiæ è latere Christi, ut colligunt D. Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Anselmus, Chrysostomus, & alii Sancti Patres ex illo ad Ephes. cap. 5. *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Alii teneant, & dicunt oppositum, & stant pro latere sinistro, ubi est sedes cordis. Utraque opinio est probabilis. Sto tamen pro secunda, propter amorem & charitatem Christi erga nos, pro quibus passus est ipse Christus, qui ut in Acta crucis post mortem suam potissimum dilectionis testimonium monstraret, cor suum Lancea aperiri voluit.

Ex illo latere fluxerunt verus Sanguis & vera aqua, ut definit Innocentius cap. in quadam de celebratione Missarum, Ratio est, quia illo Sanguine significatur, Christum Ecclesiam suo Sanguine redemisse, hancque aqua Baptismi abluendam, ut esse, monet D. Ambrosius lib. 5. de Sacrament. cap. 1. ubi ait: *Quare aqua? Quare Sanguis? Aqua ut mundaret, Sanguis ut redimeret.* Idem docent S. Cyprianus de Passione Domini in fine, Tertullianus lib. de Baptismo cap. 16. & alii gravissimi Auctores. Alii cum D. Hieronymo Epist. 83. per aquam, Baptismum explicant, & per Sanguinem, Martyrium. Alii dicunt quod aqua fuit effusa ad lavandam maculam Pilati, qui lavans manus aqua in signum Christi Innocentia, cum tamen condemnasset, & morti tradidit, quamvis antea dixisset: *Non invenio in eo causam;* Sanguis verò fuit effusus ad delendum peccatum eorum, qui dixerunt: *Sanguis eius super nos, & super Filios nostros.* Ita tenent Cyrillus Hierosolymitanus Patriarcha, qui migravit in Cœlum die 18. Martii, anno Christi 386. Hinc est quod plures dicunt, hanc Cyrilli opinionem receptam fuisse ab antiquis fidelibus.

Nec valet dicere: Christum non meruisse per vulnus istud, quia mortuus erat & meritum postulat statum viæ, ut docent communiter Theologi, ac proinde ex hoc vulnere non fluxisse tot, tantaque beneficia. Non valet inquam, quia Christus adhuc vivens præviderat vulnus illud, ut inquit Doctor Seraphicus, & perconsequens, Sanguis qui inde exivit, fuit verè meritorius. Quia anticipato effectu, fuerat oblatas Deo Patri à Christo, qui offerendo mortem & Passionem suam pro nostra, omniumque salute, aperiitionem lateris sui obtulit, sicut alias sui corporis plagas.

Communior opinio refert, Militem illum esse Longinum, qui Lancea latus Christi aperuit, & aqua illa, & Sanguine illo aspersus, recepit visum, quo carebat: idque inferitur ex illo eisdem Evangelistæ Joan. vers. 35. *Et qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius.* Quidam tamen dicunt, ibi Evangelistam loqui de se ipso in tertia persona; non autem de Milite cœco, & volunt Militem, qui latus Christi aperuit, non esse Longinum, sed alium, cuius nomen non refertur; Longinum verò esse illum Centurionem, qui statim post Christum mortem clamavit, & dixit de Christo crucifixo: *Verè Filius Dei erat iste.* Hanc posteriore partem tenentur Lypomanus, Surius, Metaphrastes, & alii, quos refert Gaudentius. Prior tamen opinio mihi videtur probabilior, quia communior.

ARTICULUS XLV.

Quo impugnatur Bucerus, & alii, negantes Christum post mortem ad Inferos descendisse.

Martinus Bucerus Patria Argentinenfis, professione Monachus, qui post dimissum Religionis habitum anno 1530. docuit, Christum non descendisse post mortem ad Inferos. Inquit enim in expositione decimi quinti capituli Marci Evangelistæ: *Post expirationem Christi, & Patri redditam animam, scripserunt multi ipsum descendisse ad Inferos; ubi ut fabulantur, requiescebant anima Patrum nostrorum.* Ex quibus sequitur quod ipse Bucerus negabat, Christi descensum ad Inferos. Addebat

etiam Apostolos, & omnes Martyres, qui id crediderunt, esse Assertores, & venditores fabularum. Buce-ro adhæsit Joannes Calvinus, qui lib. 2. Institut. cap. 16. vocat descensum Christi ad Inferos, & liberationem animarum ibi detentarum, fabulas, non qualescumque, sed Aniles simul, & Pueriles. Utriusque scilicet Bucer, & Calvini impietatem auxit quidam vir hereticus in Zuigliana Minister, nomine Rodolphus Gualterus, qui Homil. 101. in Marcum ait: *Monachorum, & sacerdotum superstitiones cum Lybdo Patrum, Purgatorium quoque fabricasse.* Eundem errorem secuti sunt Theodorius Beza, natione Burgundus, Mathias Illyricus, & alii hæretici recentiores.

§. I.

Probatur veritas ex Conciliis, & ex Scriptura Sacra.

Hos hæreticos descensum Christi ad Inferos negantes damnant plura Concilia, scilicet Ephesinum in Epistola Cyrilli ad Nestorium, ubi legitur Christum secundum animam descendisse ad Inferos virtute divina. Toletanum 4. celebratum anno 633. per septuaginta Episcopos sub Honorio primo, ubi habetur: *Descendit ad Inferos, ut animas, quæ illuc detinebantur, erueret.* Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. 1. ubi legitur: *Descendit ad Inferos, resurrexit à mortuis, ascendit ad Cælos.* His Conciliis addendum est Symbolum Apostolorum, in quo habetur iste Articulus de Christo Domino, *descendit ad Inferos.* Idem sancit Symbolum D. Athanasii.

Hæc veritas de Christi descensu ad Inferos evidenter demonstratur ex illo Act. 2. præclaro testimonio D. Petri dicentis de Christo: *Quem Deus suscitavit, solutus doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. David enim dixit in eum: providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi nunc commoveat: propter hoc latatum est cor meum, & exultavit lingua mea, in super & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in Inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem: igitur Christus descendit ad Inferos, ut interpretantur, & ut ex verbis Apostoli inferunt D. Basilius, D. Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, & alii Sancti Patres.*

Theodorus Beza & Calvinus respondent, Infernum hic accipiendum esse pro Sepulchro, in quo positum fuit Corpus Jesu, idque colligunt ex divitis Epulonis parabola, ubi dicitur sepultus in Inferno ipse dives. Et ex illo Psal. 67. *Qui educit victos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in Sepulchris.* Sed ridicula est hæc responsio, quia D. Petrus loquitur de Inferno, in quo sunt dolores, & poenæ, ut constat ex proprio textu. Unde cum in Sepulchro, in quo Corpus Jesu permansit tribus diebus, & tribus noctibus, nullus sit dolor, nullaque poena sensibilis, verba D. Petri non sunt intelligenda de descensu Christi Domini ad Sepulchrum, sed de descensu ad Inferos, pro ut ipsemet Christus prædixerat per os Jesu Filii Sirach, qui in lib. Ecclesiastici cap. 24. vers. 45. ait: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.* Nam Sepulchrum Christi non erat in inferioribus partibus terræ, neque in eo erant aliqui dormientes, etenim Joseph ab Arimathæa posuit Corpus Jesu in monumento excavo, in quo nondum quicumque positus fuerat, Luc. 23. vers. 23. & ideo hæc verbanon possunt intelligi de Sepulchro, sed de Inferno: nam ipse, qui loquitur, est Christus Filius Dei, qui est sapientia divina. Partes inferiores terræ, de quibus loquitur, sunt inferorum receptacula, in quibus illic dormientes illuminati fuerunt à Christo, ideoque ipse Christus ad hunc locum, scilicet ad inferos descendit, & de eo eruit animas, quæ ibi detinebantur, quia ibi, non verò in sepulchro, detinebantur animæ defunctorum. Hac quidem liberatione de Christo verificatur illud Osæ 13. vaticinium: *de manu mortis liberabo eos: ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferno.*

Aliud testimonium habemus de descensu Christi ad inferos ex illo ad Ephesios cap. 4. vers. 9. & 10. *Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferos.*

D. Chry- inferiores partes terræ? qui descendit, ipse est & qui ascendit. **sofomus.** super omnes Cælos, ut impleret omnia. Ibi per inferiores partes terræ D. Hieronymus, D. Chrysostomus, & alii Sancti Patres communiter intelligunt infernum, ad quem Christus Salvator noster descendit post mortem suam, & Sanctorum animas, quæ ibi detinebantur inclusas, secum ad Cælos victor traheret, & captivam duceret captivitatem. Hinc est quod post resurrectionem eius plurima corpora Sanctorum, quæ dormierant, surrexerunt, & ideo eorum animæ non erant in sepulchro, in quo erant corpora, neque in loco Damnationum, in quo, teste Scriptura, nulla est redemptio; sed in illo, in quo detinebantur animæ sanctorum, qui crederant in Christum futurum.

Unde D. Petrus in Epist. 1. cap. 3. vers. 18. & 19. hanc veritatem suadet miraculis his verbis: *quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Iustus pro iniustus, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem Spiritu. In quo & ibi, qui in carcere erant, Spiritibus veniens prædicavit.* Ex quibus verbis Sancti Patres conveniunt, D. Petrum Apostolum docere, Christum Dominum subito post mortem ad Inferos descendisse secundum Spiritum in manus Patris in cruce commendatum, & revera ad eos, qui inferni carcere detinebantur, percessisse, ut generis humani redemptorem à se peractam eis prædicaret, & ut potestate sua declarata, in nomine ipsius omne genu flexeretur, Cœlestium, terrestrium, & infernorum.

Hinc interpretationi suffragatur D. Athanasius Epistola ad Epictetum Corinthiorum Episcopum ubi ait: *Corpus Christi erat in monumento positum, quando ipse ad prædicandum etiam Spiritibus in carcere, velut Petrus dixit. D. Anselmus in cap. 2. ad Colossenses inquit: Christus spoliavit principatus & potestates Demonum, auferendo illis Animas inferorum, quas in inferno propter culpam primi parentis detinebant. Et alibi: magnum gaudium factum est in Lybdo, quando anima Christi in ipsum descendit, & Patres inde liberavit.* Et D. Hieronymus in cap. 54. Isaïæ, dicens: *Dominus fecit diluvium, qui iuxta Apostolum Petrum occisus est carne, vivificatus Spiritu, & prædicavit Spiritibus in carne constitutis.* Tandem D. Hilarius in Psal. 118. & 141. ait: *Descendit ad inferna Domino, restantem Petro, etiam his, qui erant in carcere, echorationem prædicatam fuisse.* Igitur ex testimonio D. Petri, & Sanctorum Patrum interpretatione, constat, Christum post mortem suam descendisse ad inferos; conveniens enim erat, ut convicto per passionem Diabolo, victos ejus ibi detentos eriperet iuxta illud Zachariæ cap. 9. *Tu quoque in Sanguine testamenti tui emisisti vinctus tuos de lacu, in quo non est aqua.*

Tandem Christus de se ipso dicit apud Matth. cap. 12. vers. 40. *Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus:* ex quibus verbis etiam inferitur, Christum descendisse ad inferos post mortem, nam Sancti Patres per cor terræ intelligunt infernum, & præsertim D. Ambrosius in cap. 4. ad Ephesios, Tertullianus lib. de anima cap. 31. Nyftenus oratione prima de resurrectione. D. Bonaventura serm. 3. de resurrectione, & alij.

Respondet Calvinus duobus modis. Primo, inquit, ventrem ceti fuisse figuram mortis, quæ triduo Christum detinuit, non verò inferni. Sed non valet hæc responsio, quia Christus dixit ventrem ceti fuisse similem cordi terræ, cor autem terræ non est mors, sed locus sub terra. Nam ut inquit D. Hieronymus in cap. 2. Jonæ: *Sicut cor in medio est animalis, ita infernus in medio terræ esse prohibetur.* Insuper ibi Christus loquitur de mansione, seu existentia in corde terræ, tali, qualis fuit mansio Jonæ in ventre ceti: ideo per ventrem ceti non significatur mors, sed permanentia Christi in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus, hoc est, de permanentia in inferno, quia Christus loquitur comparative ad Jonam, qui in cap. 2. vers. 3. & 4. Prophetiæ vocat ventrem ceti, infernum, ait enim: *Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, & exaudivit me de ventre inferi. Clamavi & exaudivisti vocem meam, & projecisti me in profundum in corde maris.*

Hinc est, quod sicut corpus Jonæ permansit tribus diebus in ventre ceti, ita anima Christi mansit

in inferno, in quo detinebantur Sancti Patres, quos de eodem eduxit, sic testante Thadæo (Christi Discipulo) apud Eusebium lib. 1. histor. cap. ult. ubi habetur: *Descendit ad inferos & dirupit Maceriem, quam nemo in sæculo diruperat, qui descendit quidem solus, ascendit autem cum grandi multitudine.* Idem testantur D. Ignatius Epist. ad Trullianos, Justinus Dialogo cum Triphone, Irenæus lib. 5. in fine, Cyrillus Hierosolymit. Clemens Alexandrinus, Basilius in Psal. 44. & alij quam plurimi. Denique hæc veritas suadet hac ratione. Christus mortuus est, ut mortem nostram destrueret, seu ut nos à morte liberaret: fuit ergo conveniens, ut descenderet ad inferos, ut nos poenis æternis liberaret, demoniorumque spolia eriperet, eos virtute sua, summaque potestate profligando.

§. II.

Refutantur hæreticorum objectiones.

Calvinistarum ratio est. Quia in Symbolo Nicæno generaliter ab universa Ecclesia recepto, non reperitur hic articulus: *Descendit ad inferos,* & ideo, (inquit) hic articulus additus fuit Symbolo Apostolorum per aliquem Theologum scholasticum, post prædicti Concilij Nicæni celebrationem: idcirco nequit esse articulus fidei. Hoc verum esse probat ex eo, quod Sancti Patres exponentes illud Symbolum Nicænum, omittunt etiam hunc articulum: *Descendit ad inferos,* ut videri potest apud D. Augustinum lib. de fide & Symb. Cathecum, D. Irenæum lib. 1. cap. 21. & apud alios. Non omittunt: tamen illum, quia ad hoc eos incitasset occasio ibi enim agitur de passione, morte, sepultura, & resurrectione Christi, quæ ipsius ad inferos descensum sequitur.

Respondeo ex illa omissione, nullam sequi affirmationem hæresis Calvinianæ; nam idem Symbolum Nicænum omisit processionem Spiritus Sancti à Filio, licet ibi dicatur procedens à Patre, tamen hæretici non dicunt Theologos Scholasticos addidisse huic Symbolo hanc particulam, *filioque procedit:* quam tamen admittunt ipsi Calvinistæ contra Græcos. Præterea Calvinistæ credunt, Christum Dominum instituisse Cœnam sicut baptismum; & licet institutio Cœnæ non sit in Symbolo Nicæno, sicut institutio baptismi: tamen non dicunt Sacramentum Cœnæ fuisse adinventum à Theologis Scholasticis: ergo nec possunt dicere hoc de articulo, *Descendit ad inferos,* quamvis in eo declarentur Christi passio, mors, sepultura, atque resurrectio, & præfens articulus non sit in Symbolo Nicæno.

Tandem, ut objectioni Calvinistarum plenè satisficiam, dico cum nonnullis Theologis, quod hic articulus omisus fuit à Patribus Nicæni Concilij. Quia tunc non erat explicitè necessarium ponere illum in Symbolo ab ipsis edito, ut patet de pluribus aliis articulis ab ipsis Patribus Nicænis omisus, quia non videbantur ipsis necessarii, ut postea vix sunt Sanctis Patribus Concilij Constantinopolitanis, qui plures articulos addiderunt Nicæno.

Vel dico cum Doctore nostro Seraphico D. Bonaventura in 3. dist. 25. quæst. 1. ad ultimum, quod hic articulus omisus fuit in Concilio Nicæno, & à nonnullis Sanctis Patribus, qui prædictum Symbolum exposuerunt, quia nullus hæreticus tunc negaverat, Christum descendisse ad inferos, illi autem, quos negabat Arius (contra quem convocata fuit ipsa Nicæna Synodus) fuerunt expositi, idcirco Symbolum Nicænum ad hæreses novas elidendas editum, omisit hunc articulum, de quo nondum orta erat difficultas, sicuti omisit processionem Spiritus Sancti à Filio, quia nondum ortus erat error Phoriti. Nulla est igitur ratio Calvinistarum asserentium hunc articulum, *descendit ad inferos,* esse falsum, quia omisum in Concilio Nicæno; certò enim sciunt, & non possunt negare, quod ex negativis, & ex omisus nihil bene confici potest, & quod unam Concilium non tenetur desinire omnes fidei veritates. Sciunt pariter eundem articulum esse definitum in Concilio Toletano IV. &

Verè aqua & Sanguis fluxerunt ex latere Christi.

Christus meruit in illo post mortem vulnere.

Miles qui Lancea Christi aperuit, fuit latus, & perierunt est Longinus.

Calvinus.

Rodel. pbus Gualterus. Beza. Mathias Illyricus.

Concilium Ephesinum.

Tolentanum quartum.

Lateranense.

Act. 2.

Reicitur ratio Beza.

Thadæus.

D. Ignatius. D. Irenæus. Cyrillus Hierosolymitanus. Clemens Alexandrinus. D. Basilius.

Argumentum Calvinii.

Reicitur argumentum Calvinii.

D. Bonaventura.

in aliis, & praesertim in Lateranensi sub Innocentio III. celebrato, cui tantam debent adhibere fidem, quantam adhibent Concilio Niceno, quod non contra Calvinistas, qui nondum existerant, sed contra Arianos convocatum fuit. Sciunt denique D. Augustinum serm. 137. & 181. de temp. singulis Apostolis tribuisse singulos articulos. Thomae vero hunc, descendit ad inferos: ergo perperam relinquit illum e Symbolo fidei nostrae: perperam quoque volunt, hunc articulum fuisse Apostolorum Symbolo additum a Theologis Scholasticis, cum Christiani semper crederent, Christum descendisse ad inferos.

ARTICULUS XLVI.

Docet contra Cerinthianos, Christum resurrexisse a mortuis.

Cerinthianus

Cerinthus Simonis Magi Discipulus, pessimis moribus imbutus, de quo alibi locuti sumus, docuit tempore D. Petri, Christi in terris Vicarij, & Neronis Imperatoris, plura impia dogmata, quorum unum negat resurrectionem Christi. Credebat enim vir ille impiissimus, Christum nondum resurrexisse, sed aliquid se in fine mundi resurrecturum esse cum aliis hominibus, quorum erit Iudex supremus, & universalis. Anno 796. tempore Constantini VI. Imperatoris, & Leonis III. Papae, Cerinthi errorem jam in inferno sepultum, suscitavit Albanenses: dixerunt enim, Christum non perulisse veras hominis poenitentias, neque resurrexisse a mortuis. Eiusdem haereticis defensores sunt omnes haeretici, qui negant carnis resurrectionem.

Albanenses

Definitio articuli in Concilio

Haec haereticis fidei resurrectionis impugnans damnatur in Symbolis ab universali Ecclesiae receptis, ut videri potest in Symbolo Apostolorum; in Niceno, & in Athanasiano, in quibus firmatur veritas Catholica, quam hic defendimus. Damnatur etiam in Concilio Ephesino celebrato sub Celestino contra Nestorium anno 431. in Epistola Cyrilli ad Reginas, in qua legitur, Christum in carne resurrexisse divina virtute; & ab omnibus Sanctis Patribus, qui unanimi voce eandem veritatem proclamant.

Ex veteri testamento praclarum habemus vaticinium de resurrectione Christi, nam Propheta regius Psal. 15. vers. 10. ait: Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem, & Psal. 138. Tu cognovisti sensationem meam, id est passionem, sicut exponit glossa. Ita loquitur David non de se ipso, sed de Christo, ut colligitur ex illo Petri Act. 2. vers. 31. Providens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Et ex illo Pauli Act. 13. vers. 34. Quod autem suscitavit eum a mortuis, amplius jam non reversurum in corruptionem, ita dixit &c. Ideo ex illo vaticinio resurrectionem Christi predicente, & ex testimonio Apostolorum Petri & Pauli constat, Christum, qui statim post mortem descendit ad inferos, resurrexisse a mortuis, ut qui crucifixus erat ex infirmitate, ex virtute Dei viveret, inquit Apostolus 2. ad Corinthios cap. 13.

Hoc vaticinium fuisse verè adimpletum testatur etiam ipsemet Christus, Luc. 24. vers. 44. Et dixit ad eos, quoniam necesse est impleri omnia, quae scripta sunt in lege Moysis, & Prophetis, & psalmis de me, tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas, & dixit eis: quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die. Hocque promiserat Deus per os Michae Prophetae cap. 7. vers. 8. Ne lateris inimica mea super me quia cecidi: consurgam. His siquidem verbis Christus ostendit veritatem, atque realitatem figurarum resurrectionis suae, quarum praecipuae sunt figurae Isaac eruti e sacrificio, & Josephi e carcere, ac tradunt Sancti Patres contra Cerinthianos, Albanenses, & alios haereticos contradicentes Scripturis Prophetarum, & functionibus Apostolorum, qui virtute magna reddebant testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri Act. 4. vers. 33.

Quatuor Evangelistae eandem veritatem afferunt: Mat. theus cap. ult. vers. 6. ait. Non est hic, surrexit sicut dixit, & vers. 7. & ceteros dicit discipulis eius, quia resurrexit. & Marc. cap. ult. vers. 6. refert, Angelum dixisse Mulieribus ad Christi monumentum obstupescens: Nolite expavescere, Jesus quaevis Nazarenus, Crucifixus, surrexit non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum, sed ite, & dicit Discipulis eius & Petro. Lucas cap. ultimo vers. 6. testatur, Angelum dixisse mulieribus ad Christi sepulchrum consternatis, quod ejus corpus non invenirent: Non est hic, sed resurrexit, recordamini qualiter locutus est vobis cum adhuc in Galilaea esset. Et Joan. cap. 20. affert testimonium Thomae Apostoli approbatum a Christo Domino dicente illi: Quia vidisti me Thomae, credidisti, id est quia vidisti me a mortuis suscitatum, non es incredulus, sed fidelis. Hic Christus laudat fidem Thomae resurrectionem credentis, quam tamen non laudaret, nisi resurrexisset. Eadem veritas firmatur variis textibus libri Actuum Apostolorum, praesertim cap. 1. in quo legitur Petrum proposuisse Discipulis electionem Apostoli in locum Judae proditoris.

Tandem veritas resurrectionis Christi evidenter probatur praedicatione, laboribus, & martyrio Apostolorum, quorum fons exivit in omnem terram: probabile quidem, atque credible est, quod si Christus non resurrexisset a mortuis, non apparuisset Apostolis post resurrectionem. Imò certum est, quod ipsi Apostoli non praedicaissent Evangelium omni creaturae, nec mortui fuissent pro Christo, qui eos deceperat, si non resurrexisset, & non viderent, nec cognovissent eum, quoniam non credidissent ei: ut facile suaderet incredulitate Thomae dicentis Joan. cap. 20. vers. 25. Nisi videro in manibus eius fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in lacerationem eius, non credam. His quidem verbis ipse Thomas testatur quod non credidisset, nisi videret a mortuis suscitatum eum, quem viderat crucifixum.

Idem demonstratur tarditate aliorum ad credendam resurrectionem, ut habetur Marc. cap. 16. vers. 14. Luc. cap. 24. vers. 25. ideoque si Christus post mortem suam non se manifestasset Discipulis suis, Apostoli pro ipso minime mortui fuissent pro tuenda Christi divinitate, de qua post resurrectionem certi fuerunt, ut constat ex testimonio Thomae, qui visis clavorum fixuris, statim Christi resurrectionem confessus est dicens: Dominus meus, & Deus meus; sed Apostoli praedicaerunt ubique Evangelium Christi juxta ipsius mandatum: euntes in universum mundum &c. & martyrium passi sunt pro Christo, ut pro certo habemus ex traditione, & Historia Ecclesiastica: ergo viderunt Christum a mortuis suscitatum, & certi erant de resurrectione per conversationem, quam cum Christo a mortuis suscitato, habuerunt. Deinde fides Apostolorum erat informanda, & salus nostra erat a Christo complenda. Haec autem omnia facta sunt in resurrectione Christi, ut monet Apostolus dicens: Si Christus non resurrexit, inanis est praedicationis nostra. Resurrexit propter justificationem nostram: Ergo resurrexit: cum vera sit fides nostra, & benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, secundum misericordiam suam magnam regeneraverit nos in spes vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis in haereditatem incorruptibilem &c.

Cerinthiani obiciunt illud 2. ad Corinth. cap. 5. vers. 6. Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non novimus: inde enim inferunt, Christum nondum apparuisse post passionem suam, ac proinde neque resurrexisse, quia apparuisset Apostolis, sicut illis promiserat: sed Apostoli non viderunt Christum, ut suadet haec particula: Sed nunc iam non novimus; ergo non resurrexit, sed resurrectorum est (inquit). Quare idem Apostolus ad Thesal. 1. cap. 4. vers. 13. ait: Si enim credimus quod Jesus mortuus est, & resurrexit, ita & Deus os, qui dormierunt per Jesum adducet eum eo. Volunt enim ibi, Apostolum insinuare, Christum esse exemplar resurrectionis nostrae, & simul cum hominibus resurrectorum esse in ultimo judicio, quia tunc duntaxat Deus adducet cum Christo eos, qui per ipsum dormierunt, quapropter Christus Act. 26. vers. 23. vocatur primus ex resurrectione mortuorum: Apocalyp. 1. primogenitus mortuorum; & 1. ad Corinth. capite 15. vers. 20. pri-

Haereticorum rationes.

primitia dormientium, seu ille, qui resurget primus, ex quibus sequitur quod non resurrexit, nec resurget solus, quia Ly primus indicat alios, qui debent cum eo resurgere, qui cum nondum resurrexerint, nec Christus resurrexit.

Respondeatur consequentiam esse falsam. Quia in primo textu Apostolus non loquitur absolute de apparitione, aut noticia Christi secundum carnem, ita ut Christus nullo modo fuerit notus post mortem suam, ut patet ex dicendis infra, sed loquitur cum hac restrictione, nimirum secundum carnem passibilem, ac mortalem, ita ut post suam resurrectionem apparuerit in carne passibili, ut ostendit per haec verba, quae procedunt: et pro omnibus mortuis est Christus, ut & qui vivunt, jam non sibi vivunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Pariter & per haec, ecce nova facta sunt omnia, quae sunt in veru immediatè sequenti; quibus ostenditur, Christum resurrexisse, huncque post resurrectionem non habuisse carnem mortalem, sed gloriosam, & impassibilem. Quomodo enim Cerinthiani possent ita Apostolum interpretari, ut Christus non apparuerit post mortem suam, cum ad Corinth. cap. 15. vers. 4. & sequentibus dicit: Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum Scripturas, & quia visus est Cepha, & post hoc undecim. Deinde visus est plerumque quingentis fratribus simul: ex quorum multis manent usque adhuc, quidam autem dormierunt: solutio. deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus, novissime autem omnium tanquam ab ovo, visus est & mihi. Unde Cassiodorus eadem verba exponens lib. de Incarnat. cap. 11. ait: Quia prius eum hominum scimus & Deum, nunc tantum Deum: cessante enim infirmitate carnis, nihil in eo jam novimus, nisi virtutem divinitatis, quia totum in eo virtus est Majestatis Divinae, ubi desit esse infirmitas imbecillitatis humana... & ideo non novimus Christum secundum carnem, quia absorpta per Majestatem Divinam infirmitate corporis, nihil sacro vesedit corpori, ex quo imbecillitas in eo carnis possit agnosci.

Martyrium Apostolorum

Martyrium Apostolorum

Martyrium Apostolorum

Martyrium Apostolorum

Martyrium Apostolorum

Martyrium Apostolorum

Martyrium Apostolorum

Martyrium Apostolorum

Martyrium Apostolorum

Martyrium Apostolorum

Martyrium Apostolorum

Martyrium Apostolorum

Martyrium Apostolorum

net fides Romana, sed die secunda, seu die immediate sequenti post mortem: quae est dies Sabbathi post Parascevem, seu preparationem ad Pascha, quae erat dies Sabbathi, seu dies secunda inter solemnia paschalia, quae (inquit) incipiebant die Veneris. Haec haeretici non habuit alios defensores praeter Armenos, quod sciam: omnes enim illi, qui credunt cum Ecclesia Romana, Christum resurrexisse a mortuis, credunt etiam ipsum resurrexisse tertia die secundum Scripturas.

Omnia Concilia, quae damnant Cerinthianorum errorem in praecedenti articulo impugnatum, damnant etiam Armenorum haereticum, quam hic impugnatur sumus contra eisdem. Omnia quidem non solum definiunt, & dicunt, Christum resurrexisse a mortuis, sed etiam assignant circumstantiam temporis. Dicunt enim ipsum resurrexisse tertia die, ut patet in Niceno, ubi habetur de Christo: Crucifixus etiam pro nobis sub Porrio Pilato, passus, & sepultus est, & resurrexit tertia die secundum Scripturas. Idem docent omnes Sancti Patres communiter, praesertim D. Augustinus serm. 251. de temp. dicens: Diem dominicum Apostoli, & Apostolici viri religiosa solemnitate habendum sanxerunt, quia in eo Redemptor noster a mortuis resurrexit, quique ideo dominicus appellatur, ut eo tantum divinis cultibus serviamus, dantes diei huic honorem, & reverentiam propter spem resurrectionis. Haec autem dies est tertia, ut patet: igitur non resurrexit secunda die, ut volunt Armeni.

Ut autem confundantur, hic addenda est autoritas Sacrae Scripturae Matth. 16. vers. 21. ubi habetur: Excipit de capite Jesu ostendere Discipulis suis, quia oporteret eum ire Hierosolimam, & multa pati a senioribus, & scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere cap. 20. vers. 18 & 19. Christus Discipulis suis passionem & resurrectionem suam praedicens, ait: Ecce ascendimus Hierosolimam, & filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & scribis, & condemnabitur eum morte, & tradent eum genibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget. Luc. cap. 18. vers. 33. & postquam flagellatus fuerit occidetur eum, & tertia die resurget. Act. cap. 10. vers. 40. hunc, id est Christum, Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri. Deinde Apostoli, qui viderant eum mortuum, non sperabant eum reviderè vivum, nisi tertia die, ut constat ex illo Luc. 24. vers. 21. Nos autem sperabamus quia ipse esset redemptor Israel, & nunc super haec omnia, tertia dies est hodie, quod haec facta sunt etc. Ex quibus colligitur, diem tertium esse diem Christi resurrectionis, huncque eodem die resurrexisse a mortuis. Si Armeni nolint hoc credere, censendi sunt nequiores Judaeis, qui dixerunt Pilato: Domine recordari sumus, quia se ductor ille dixit adhuc vivens, post tres dies resurgam, jube ergo custodiri sepulchrum: & vere timebant, esse tunc resurrectorum, quia se resurrectorum promiserat.

His addi potest aliqua convenientiae ratio. Conveniens enim erat, quod per resurrectionem Christi denotaretur initium temporis legis gratiae, quae est lex tertia, quae successit duabus prioribus, scilicet legi naturae, & legi Moysi, aut legi Scripturae, & ideo Christus resurrexit tertia die, quae succedit primae, & secundae; cum lex gratiae inceperit a resurrectione Christi, ut testatur Apostolus ad Rom. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram. Quae cum fiat per infusionem habitus gratiae, ut declarat Tridentinum sess. 6. in Christi resurrectione, tempus incepit esse sub gratia. Mors Christi operata est nostram salutem, proprie loquendo quantum ad remotionem culpae, & malorum; resurrectio autem quantum ad inchoationem & exemplar bonorum. Hinc est quod idem Apostolus, ad Corinth. cap. 15. ait: Si Christus non resurrexit, inanis est praedicationis nostra, inanis est fides nostra. Nam si Christus non resurrexisset, ut voluit impiissimus Cerinthus, non ascendisset in Coelum, nec misisset Spiritum Sanctum, nec Apostoli praedicaerent Evangelium, quibus deficientibus, non fuisset habita salus, ac proinde convenienter tertiae legis tempus, & ut probaret mortem suam fuisse veram. Post enim tale tempus, scilicet post tres dies, certum est quod Corpus est verè mortuum, si in tali temporis decursu, aut spatio nullum praebuerit signum.

Armenorum condemnatio.

Matth. 16

Luc. 18

Act. 10

Rom. 4

ARTICULUS XLVII.

Declarat contra Armenos, Christum resurrexisse tertia die.

Armeni, de quibus locuti sumus in principio hujus libri, semper crediderunt contra Cerinthianos, Christum resurrexisse a mortuis juxta fidem universalis Ecclesiae, sed erraverunt circa annum Domini 640. tempore Constantii tertii Imperatoris Filii Heraclii, & Theodori Papae. Dixerunt enim, hanc resurrectionem non fuisse factam tertia die, ut te-

Sunt aliae auctoritates tam in veteri, quam in novo Testamento, quibus evidenter constat, Christum post resurrectionem suam in Coelum ascendisse cum humanitate, quam assumpserat, & sedere ad dexteram Patris. Sed plures omitto tum brevitatis gratia, tum quia haec, quae diximus, sufficiunt ad ostendendam ascensionem. Tum quia necesse est probare, Christum sedere ad dexteram Patris. Paulus ad Rom. cap. 8. vers. 24. ait: Quis est qui condemnerit Christum qui mortuus est, imo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei. Et Heb. 1. vers. 7. inquit: sedes ad dexteram maiestatis in excelsis.

S. III.

De responsione ad rationes haereticorum.

Apellitarum, aut Apellianorum ratio est auctoritas Apostoli ad Ephesios 4. vers. 10. ubi legitur: Qui descendit, ipse est, & qui ascendit super omnes Coelos, ut implet omnia. Inde enim affirmant, Christum, seu Filium Dei ascendisse in Coelum sine humanitate, quia sine humanitate descenderat de Coelo: alioquin Verbum fuisset caro in sinu Patris, & ab aeterno, quod est falsum, aut id, quod ascendit, non est id, quod descendit, quod est contra Apostolum; igitur humanitas non ascendit in Coelum: Nemo enim, inquit Joan. c. 3. vers. 13. ascendit in Coelum nisi qui descendit de Coelo, id est, nisi Filius Dei, qui cum sine humanitate descenderit, (descendit enim ut Verbum Patri consubstantialia) sine humanitate ascendit.

Respondetur primo, Apostolum loqui de descensu ad inferos, ut potest colligi ex verbis praecedentibus: Quod autem ascendit, quid est, nisi quia descendit primum in inferiores partes terra, non vero de descensu in Virginitatem uterum. Respondeo secundo negando consequentiam, nam Apostolus declarat, quod, qui descendit, ipse est, qui ascendit, non quoad omnia, quae in ipso sunt, sed tantum quoad suppositum. Quia eadem persona, quae semetipsam exinanivit, ut formam servi acciperet, ipsamet naturam assumptam supra Coelos exiit. Ratio est, quia nomen relativum qui non significat naturam, sed significat personam, ut notat D. Augustinus lib. de Agone Christiano cap. 25. Itaque ascensus, & descensus sumendi sunt juxta capacitatem, & statum personae. Unde cum in Christo sit tantum una persona, ut probatum manet in proprio loco contra Nestorianos, sequitur quod qui descendit, ipse est, qui ascendit, & e converso, quamvis ascendit cum humanitate, sine qua descenderat.

Passionistarum ratio est, quia Christus Matth. ult. vers. 20. ait Discipulis suis: Et ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi: ergo (inquiunt) humanitas Christi non est in Coelo, & Christus ut homo remansit in terra. At haec ratio non obstat, quia loquebatur de praesentia divinitatis, quae semper adest fidelibus, vel de praesentia Eucharistica, qua Christus remanet in ceteris sacramentaliter sub speciebus panis, & vini consecratis.

Seleucus autem sic objicit. Deus non habet Corpus (ut omnes proclamant adversus Antropomorphitas) ut ad dexteram ejus sedet Christus: igitur Christus non sedet ad dexteram Patris. Minus obstat haec ratio, quia Metaphorica est haec locutio; haec quidem sessio Christi ad dexteram Patris non potest proprie, & corporaliter intelligi, quia virtuti, & perfectioni corporis gloriosi sedere non congruit, nec Deo proprie convenit habere dexteram, cum dextera & sinistra sint differentiae positionum corporalium divinitati maxime repugnantes. Porro Sacra Scriptura, docens Christum sedere ad dexteram Patris, intelligit illam sessionem, quatenus sedere est quietentis, & judicantis; dextera vero est honoris & dignitatis. Unde cum Christus sit in gloria, in qua est summa quies, & in ea summæ dignitatis gloria potatur, dicitur sedere ad dexteram Patris, id est, sedet ad dexteram Patris, in quantum habet cum Patre quietam possessionem beatitudinis, & potestatem judicariam super omnes Angelos & homines, ut monet D. Augustinus lib. 1. de Symbolo ubi ait: Sedet ad dexteram Patris: sedere, habitare intelligitur, quo-

Evellitur Apellianorum fundamentum.

Rejicitur ratio Passionistarum.

Selenici rationis nullitas.

D. Augustin.

modo dicimus de quocumque homine, in illa patria sedet per tres annos. Sic ergo credite, Christum habitare in dextera Dei Patris; beatus enim est, & ipsius beatitudinis nomen est dextera Patris. Quantum vero ad potestatem judicariam, idem D. Augustinus lib. 2. de Symbolo c. 7. inquit: Ipsam dexteram intelligite potestatem, quam accepit ille homo susceptus a Deo, ut veniat judicaturus, qui venerat judicandus.

Dicent haeretici: Christus stat à dextris virtutis Dei, ut testatur S. Stephanus, Act. 7. supra relatus; ideoque non sedet, quia sedere, & stare oppositionem videntur habere. Huic instantiae dico cum D. Gregorio homil. Ascensionis, quod sicut sedere judicantis est, ita stare est pugnantis, vel adjuvantis. Stephanus in labore certaminis vidit, quem adjuvorem habuit, sed hunc post Ascensionem Marcus sedere describit, quia post Ascensionis suae gloriam, Judex in sine videbitur; unde cum sedere, & stare non sint in Christo dispositiones corporales proprietariae, ut jam monui, sed diversa officia, sequitur quod in nostro casu nullam includunt oppositionem inter se respectu Christi in Coelo existentis. Quidam haeretici dicit Metamorphitae (quorum meminit Staphylus) circa finem decimi quarti saeculi docebant, Christi humanitatem postquam ascendit in Coelum, divinitatem omnino factam fuisse, ita ut verum sit dicere, humanitas esse divinitas in sensu formali, subindeque hominem, aut carnem Christi non esse in Coelo. Eundem errorem docuit Gaspar Luvenscheldius unus ex Confessionistis, ut refert Lydanus, sed quia de hac haeresi nullam rationem asserunt Scriptores, potius omittenda esset, quam impugnanda; nihilominus rejicienda est auctoritate D. Athanasii in Symbolo, ubi de Christo legitur: Unus omnino non confusione substantia, sed unitate Persona: nam sicut anima rationalis, et caro, unus est homo: ita Deus, et homo, Metamorphitae. Deinde certum est, quod cum divinitas sit simplicissima & infinita, ens creatum nequit in ipsam converti: ideoque divinitas & humanitas in Christo non sunt una, & eadem formalis substantia, nec una & eadem formalis natura, sed duae in uno, eodemque supposito, quod est Verbi divini. Hinc error Metamorphitarum rejicitur etiam rationibus, quibus supra rejicitur error Eutychanorum asserentium, Christum non habere duas naturas, sed solam divinam, in quam conversa fuit humana, ut patet ex dictis contra eosdem haeticos in Articulo XXXIV.

Dissolvitur haereticorum instantia.

Impugnatur metamorphitae.

ARTICULUS XLIX.

Quo probatur adversus Borborianos, Christum venturum esse judicare vivos, & mortuos.

Fides Catholica in hoc articulo impugnata fuit tempore Neronis Imperatoris, & D. Petri Apostoli, anno Domini 56. ab Alexandro Erario, viro haeretico, quem cum Hymenaeo Sathanæ tradidit Apostolus 1. ad Timoth. cap. 1. vers. 20. Ex quibus est Hymenaeus & Alexander, quos tradidi Sathanæ, ut discant non blasphemare. Horum autem blasphemia erat circa resurrectionem generalem mortuorum, & ultimum Judicium. Volebant enim resurrectionem illam jam factam fuisse, ac proinde Christum non esse venturum judicare vivos & mortuos, sed jam venisse, & assumendo naturam humanam, judicasse omnes homines.

His haeticis adhæsit alter, nimirum Philetus, quem simul cum aliis duobus D. Paulus ob haeresim & blasphemiam in fidem Christi, & Apostolorum doctrinam, Sathanæ tradidit, 2. ad Timoth. cap. 2. vers. 17. Et sermo corruptus ut Cancer serpit, ex quibus est Hymenaeus, & Philetus, qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam, & subvertunt quorundam fidem. Hoc D. Pauli testimonio certum est, praedictos haeticos in principio nascentis Ecclesiae nedum negasse ultimum Judicium, sed etiam Christum venturum esse Judicem vivorum, & mortuorum.

Gnostici, de quibus locuti sumus in secundo articulo, in quo expugnatur Polytheismus, eandem docent.

Alexander Erarianus.

Philetus.

Gnostici.

runt haeresim, tempore Adriani Imperatoris, & Sixti hujus nominis primi circa annum Domini 126. Tunc enim dixerunt, nullum esse timendum Judicium futurum, ut hac occasione tanto facilius in quolibet peccatum ruerent, quanto minus poenam propter illud infligendam crederent. Gnosticos secuti sunt Manichæi, & Albanenses, nedum in errore duo prima Principia, aut duos Deos statuerent, sed etiam in praesenti haeresi adversus ultimum Judicium à Diabolo excitata, quia dicebant, resurrectionem corporum non esse expectandam, sed universale Judicium jam factum, nec aliud ulterius esse futurum: ideoque docebant Christum non esse venturum judicare vivos, & mortuos, nec saeculum per ignem, non obstantibus tam apertis Sacrae Scripturae textibus, quibus nobis promittitur, & firmatur secundum Christi adventus, in quo, teste Scriptura, unumquodque recipiet secundum opera sua.

Eodem anno, quo Gnostici, insurrexerunt quidam haeretici dicti Borboriani, aut Cœnosii (propter nimiam illam, quam in suis mysteriis exercebant, turpitudinem) qui docebant, futurum Judicium non esse sperandum in punitionem peccatorum; sed potius carnalem saeculi concupiscentiam laudabant, & approbant, volentes inde januam aperire vitii, & iniquitatibus. Anno autem 182. tempore Commodi Imperatoris, & Soteris Papae, futuram resurrectionem, & extremum Judicium acerbis negavit Florinus in Urbe Roma, qui una cum Blaetio socio criminis & furoris, plures de Ecclesia in suam barathrum deduxit, eosque Discipulos effecit, teste Philastrio. Florinus autem itam adhæserunt Proclianitæ, aut Proclianitæ, viri natione Galatæ, qui adhuc commorantur in locis Galatiæ, ubi plurimos, ut vulpes latinantes, deprædantur.

In fine ejusdem saeculi utpotè anno 187. sub Severo Imperatore, & Victore Papa, Symmacus genere Samaritanus, postea Judæus, & circumcissus, deinde Christianus, postremo Ebionis & Patricii Romani virorum haereticorum Discipulus, teste Philastrio, prædicabat juxta unitus magistrorum suorum (nimirum Patricii) impietatem, ultimum Judicium non esse perendum, sed vitii, saecularibus desideris, & concupiscentiis carnalibus servendum absque ulla formidine poenæ. Verè haec haeresis diu sopita remansit, sed invidia Diaboli tandem circa duodecimum saeculum surrexit cum viri Phanaticus, natione Gallus, Patria Brito dictus Eom; agnomine A stella, homo illiteratus, & idiota, sed ludificatione Dæmonum ita dementatus, ut crederet se Dominatorem, & Judicem vivorum & mortuorum. Hic autem haeticus nullum Judicem credebatur venturum pro judicandis hominibus. Dicebat enim se esse Christum in lege veteri promissum ut Judicem vivorum, & mortuorum, quia cum non posset distinguere inter Eom, & Eum, ad suam personam pertinere credebatur, quod interdum Ecclesia profert in suis orationibus, & in suis exorcismis: Per eum, qui venturus est judicare vivos & mortuos, & saeculum per ignem. Captus autem ab Episcopo Rhemeni, cum staret in conspectu Concilii, interrogatus ab Eugenio III. Summo Pontifice, quis nam esset, respondit: Ego sum ille, qui venturus est judicare vivos & mortuos, & saeculum per ignem.

His hominibus haeticis, qui Christo homines judicandi potestatem denegant, successit David Georgius, Delphis in Batavia natus, arte vitriarius, qui anno 1526. sub Carolo V. Imperatore, & Clemente VII. multa impia dogmata docuit: prædicabat enim populo se esse eximium Prophetam, & Filium Dei, Christo Jesu majorem, & negabat corporum resurrectionem cum Saduceis, atque ultimum Judicium. Nec hoc sufficiebat illi: dicebat insuper & prædicabat se anno tertio post mortem resurrecturum, & regnum Israel restitutum, hocque ita persuadebat mulierculis, ut se se crederent beatissimas, si relicti maritis ex promissione ipsius, quod nugabatur, semine conciperent. Haec, & alia deteriora de isto viro Sathanica superbia arrogantisimo scribit Lydanus in Dialogo secundo sui dubitantii. Et Bulingerus lib. 2. cap. 14. ut dicemus in aliis haeresibus referendis, & refutandis. Omitto Dositheanos, Saduceos, & alios, qui negant, Christum

venturum judicare vivos, & mortuos; cum docent resurrectionem mortuorum, ob quam Deus omne Judicium dedit Filio suo. Causa hujus omissionis est, quia de ipsis erit sermo in proprio articulo.

S. I.

De Conciliis quae nominatos haeticos damnant.

Haeticos, qui negant, Christum venturum esse ad judicandos vivos & mortuos, quia credunt, mundum jam judicatum esse, ideoque Judicium universale jam factum fuisse, anathematis gladio feriunt, atque damnant plura Concilia, ea scilicet, in quibus receptum, atque decantatum fuit Symbolum Nicaenum à decem & octo supra trecentos Patribus editum, Spiritu Sancto dictante, in quo expressè declaratur, quod Christus iterum venturus est cum gloria judicare vivos & mortuos. Idemque prius fuerat definitum ab Apostolis, in quorum Symbolo verè habetur hujus articuli decisio de Christo Domino nostro: Ascendit ad Coelos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, inde venturus est judicare vivos & mortuos. Et in Symbolo D. Athanasii in universa Ecclesia recepto, & decantato, in quo de Christo hæc proponitur habenda fides: Ad cuius adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, & redduri sunt de factis propriis rationem. Quod nequit intelligi de primo adventu, de quo Christus Joan. 12. vers. 47. dicit: Non enim veni ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum: sed de secundo, ut est manifestum. Tandem in Concilio Toletano IV. celebrato cum septuaginta Episcopis anno Christi 633. sub Honorio Papa, urgente piissimo Hispaniarum Rege Sisenando; in Toletano VI. cap. 1. & in Lateranensi IV. anno 1215. sub Innocentio III. pro damnandis Albigensium, & Almarici, necnon Joachimi Abbatis & aliorum haeresibus, inter quas est hæc, quam hic impugnamus.

Patres hujus Concilii de summ. Trinit. & fide Catholica, cap. firmiter sic loquuntur de Christo; Qui etiam pro salute humani generis in ligno Crucis passus, & mortuus, descendit ad inferos, resurrexit à mortuis, & ascendit in Coelum, sed descendit in anima, & resurrexit in carne; ascenditque pariter in utroque venturus in fine saeculi judicaturus vivos & mortuos, redditurus singulis secundum opera sua.

Hujus judicariæ potestatis, aut supremi Judicis adventus futuri ratio à Sanctis Patribus, & Theologis assignata est, quia Christus excellentissimè continet omnia, quae in Judice sunt opranda, ac proinde inevitabiliter veniet, & judicabit populos in æquitate. Unde Clemens Alexandrinus 1. pedagog. cap. 2. merito ait: Solus Dei Filius Judex est, qui nequè peccare potest, & ab humanis animi perturbationibus est liber.

S. I. I.

De auctoritatibus quae ultimum judicium probant.

Evangelium S. Matth. cap. 25. evidenter demonstrat contra prænominatos haeticos, quod Christus Dominus veniet, eritque Judex supremus in finali judicio, ut patet in vers. 32. Cum venerit Filius hominis, id est Christus, in Majestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem Majestatis suae, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & eos separabit ab invicem. tunc dicit Rex his, qui à dextris ejus erunt: venite benedicti Patris mei &c. Igitur ex Evangelio Christus, qui ascendit in Coelum, & sedet ad dexteram Patris, veniet & judicabit homines, quoniam hæc verba: venite benedicti, [possidete], discedite à me maledicti in ignem aeternum sunt verba Judicis, ac Domini Cœli & terræ: habent siquidem vigorem sententiæ, nec possunt proferri, nisi à Judice supremo pro omnibus judicandis constituto; hinc est, quod Christus, qui sic loquitur, dum venerit in Majestate sua, erit Judex vivorum, & mortuorum. Itaque veniet judicaturus vivos,

Nicaenum.

Symbolum A. postolorum.

Symbolum A. Athanasii.

Toletanum quartum.

Toletanum sextum.

Lateranense quartum.

Matth. 25.

2. Corinth. 5.

vivos, & mortuos, cum nondum venerit in Majestate sua, nequè viderimus signa, quæ secundum Scripturas, ante illum adventum apparitura sunt hominibus; quare Apostolus 2. Corinth. c. 5. vers. 10. ait: *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propriam rem, prout gessit: sive bonum, sive malum.*

Nec valet dicere Apostolum loqui de judicio particulari, & successivo, quod fit statim post uniuscujusque mortem juxta monitum ejusdem Apostoli ad Hebr. cap. 9. vers. 27. *Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem judicium, & ut suadet miseria, quam damnati patiuntur in inferno, quia in peccato mortui sunt, & Dei judicio condemnati.*

Rejiciuntur hæreticorum.

Non valet, inquam, quia Paulus loquitur de manifestatione generali omnium hominum coram judice sedente in tribunali, licet redditio gestorum sit respectivè singularis, id est, licet statim post mortem reddat unicusque secundum opera sua in ordine ad animam, reservando corpori ea, quæ illi debentur, & dabuntur in alio judicio, quod erit universale, ut infra dicemus exponendo eundem textum ad Hebræos. Ideoque indicat, Christum venturum esse judicare vivos & mortuos: seu omnes homines, sive justos, sive peccatores, ut probant ultima verba ad Corinth. Et ea, quæ refert idem Apostolus ad Rom. cap. 14. vers. 10. *Tu autem qui judicas fratrem tuum; aut tu quare spernis fratrem tuum; omnes enim stabimus ante tribunal Christi.* Ibi quidem loquitur de judicio generali, & declarat quod Christus erit supremus Judex, cum non dicat, *stamus*, sed *stabitur*; & verbum *omnes* non possit intelligi successivè, sed conjunctim duntaxat, cum nondum omnes steterint ante Tribunal Christi, alioquin Apostolus non dixisset, *omnes*, sed *unusquisque stabit*, ut inde facillè fuisset inferre, mentem ipsius fuisse de manifestatione successiva & particulari, de qua certò non loquitur in Epist. 2. ad Corinth. cap. 5. quia probabilis est ibi ipsum Apostolum loqui de judicio, de quo loquitur in prima cap. 4. vers. 5. *Inaque nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita reborum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo.* Hic autem loquitur de judicio generali.

Ejusdem articuli veritatem testantur omnes Apostoli, cum quibus Christus post suam resurrectionem manducavit. Act. 10. vers. 41. & quibus præcepit suam prædicare judiciariam potestatem: dicunt enim ipsi Apostoli vers. 42. *Et præcepit nobis prædicare & testificari populo, quia ipse est, qui constitutus est à Deo Judex vivorum & mortuorum.* Hoc autem intelligendum esse de judicio universali, & de Christo venturo ut judice pro omnibus, & singulis hominibus simul judicandis, docet Matth. cap. 12. vers. 41. ubi inquit: *Viri Ninivita surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam.* Hæc quidem verba nequeunt de judicio unius, seu particulari intelligi. Et Apost. 1. ad Corinth. cap. 7. vers. 52. ait: *In momento, in istu oculi, in novissima tuba.* Hæc siquidem verba indicant, quod omnes & singuli homines simul judicabuntur à Christo Domino.

Idem constat ex eisdem Actibus Apostolorum c. 17. vers. 32. ubi habetur: *Eo quod statuit diem, in quo judicaturus est orbem in aequitate; ex quibus inferitur secundus adventus Christi, causa judicandi omnes homines simul congregatos in eodem loco, quia statuit diem judicii, & declarant, quod Christus erit Judex, & judicabit orbem terrarum, non statim post mortem uniuscujusque hominum, seu in die mortis uniuscujusque in particulari; cum omnes homines non moriantur uno, & eodem die, & textus asserat, unum diem statutum fuisse, in quo Christus est judicaturus orbem terrarum, sed in die ultimo, qui adhuc futurus est, quia nondum judicatus est orbis terrarum; quare Christus Matth. 19. vers. 28. ait Apostolis suis: *Amen dico vobis quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis, in sede Majestatis sue, sedebitis & vos judicantes duodecim tribus Israel.* Quibus verbis obnoxè suadet, quod judicium universale adhuc est futurum, ut textum ponderanti patebit; & quod Apostoli erunt assessores Christi judicantis, ut notat D. Augustinus eadem verba Matthæi exponens lib. 20. de Civit. Dei cap. 5. ubi inquit: *Hinc discimus, cum suis Discipulis judica-**

rum Jesum. Igitur Christus, qui sedet ad dexteram Patris, inde venturus est judicare vivos & mortuos, & Apostoli sedebunt judicatori duodecim tribus Israel; quidquid dicant prænominati hæretici, quos obnoxè rejicit Epistola Catholica Beati Judæ Apostoli vers. 14. his verbis: *Eecce venit Dominus in Sanctis millibus suis judicio facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios assessores de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impii egerunt, & de omnibus duris, qua locuti sunt contra Deum peccatores impii.*

Tandem si Christus locutus fuisset de judicio particulari, ut volunt hæretici supra memorati, Apostoli fuissent assessores Christi judicantis hominem statim post mortem, juxta illud Matth. cap. 19. vers. 28. jam relatum: sed hoc est falsum, cum plures mortui fuerint, & statim post mortem judicati, viventibus Apostolis; ergo sedebunt cum Christo in alio judicio, quod erit universale, & fiet in fine mundi. Ratio confirmans hanc veritatem est, quia homo non est judicandus tantum secundum quod ei competit in particulari, sed etiam secundum id, quod competit gubernationi universi. Unde unius præmium differunt pro utilitate aliorum, juxta illud Apost. ad Hebr. 11. *Non acceperunt re-promissionem, Deo pronobis aliquid melius providente; ut non sine nobis consummarentur, & ideo propter hoc, debet esse judicium universale.*

Sancti Patres unanimiter docent hunc fidei articulum, sed eorum verba omitto, quia recitanda sunt in articulo de resurrectione mortuorum, unde sufficit adducere hic alia verba D. Matth. cap. 24. vers. 27. *Sicut fulgur exiit ab oriente, & parit usque ad occidentem, ita erit & adventus filii hominis.* Hic autem adventus Christi est futurus, ut denotat particula, *ita erit*; sed Christus juxta Sacram Scripturam, Sanctos Patres, & Concilia, venit ut Judex, ut colligitur ex illo Pauli apud Areopagitas, Act. cap. 17. vers. 31. *Eo quod statuit diem, in quo judicaturus est orbem in aequitate: in vivo, in quo statuit fidem præbens omnibus suscitans, cum à mortuis.* Similiter ex eodem cap. Matth. vers. 30. *Et tunc parebit signum Filii hominis in Cælo, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus Cæli:* Ibi enim signum illius est Crux, ut inquit glossa interlin. quæ apparebit in Cælo, causa universalis judicii, ut canit Ecclesia in officio sanctæ Crucis: ergo Christus venturus est judicare simul vivos, & mortuos.

S. I I I.

De solutione ad hæretica argumenta.

Hæretici articulum nostrum impugnant & probant, Judicium jam factum esse ex illo Joan. 12. *Nunc judicium est mundi, nunc Princeps hujus ejicietur foras, quo Salvator declarat, aliud judicium non esse sperandum; non enim confurget duplex tribulatio, ut notat Scriptura, neque duplex judicium: ut autem totum hoc confirmaret ipse Christus moriens in Cruce, dixit: consummatum est: ergo Christus non est venturus judicare vivos & mortuos, cum tempore passionis factum fuerit Judicium mundi, & omnia consummata fuerint.*

Respondeo negando consequentiam. Quia ibi Christus loquitur de Judicio Diaboli, seu de Diabolo ejiciendo à mundi possessione, aut de liberatione hominum à potestate Diaboli, cujus per peccatum Adæ servi eramus, & ideo in eodem versu, qui est 31. ait: *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras, & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Nam ille princeps, qui foras ejiciendus dicitur, est Diabolus, ac proinde autoritas ab hæreticis allata non probat, Judicium jam factum esse. Ratio hujus distinctionis est, quia Judicium, de quo ibi loquitur Christus, non est judicium retributionis, quò datur præmium merentibus, & supplicium malis duntaxat; nec est judicium discretionis, & justitiæ manifestationis, ut notat Glossa ordinaria.

Inferunt insuper ex illo Joan. 3. vers. 18. *Qui credit in eum, non judicatur, qui autem non credit, jam judicatus est.* Ergo jam factum est judicium tam vivorum, quam mortuorum, seu justorum & peccatorum; etenim si justi, aut credentes non judicentur, alii verò

Apostoli erunt in ultimo

Matth. 24.

Act. 17.

Prima hæreticorum ratio.

Rejiciuntur hæreticorum ratio.

Joan. 3.

jam judicati sint; nullas superest judicandus, ac proinde Christus non est venturus judicare homines, cum nullus sit homo, qui non sit in ordine credentium, vel in ordine non credentium, quia sunt ordines contradictorii, inter quos nullus potest dari ordo, qui mediet.

Sed non nocet hæc ratio, quia hæc verba, non judicatur, idem significant, ac ista, non habet causam condemnationis, aut non condemnabitur in judicio ille, qui creditur, quoniam scriptum est, quod qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit. Hæc verò, & qui non crediderit jam judicatus est, idem significant ac ista: *habet causam manifestam suæ damnationis*: quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat Catholicam fidem. Unde Evangelista subdit statim hanc rationem: *Quoniam credit in nomine unigeniti Filii Dei, ut denoter causam condemnationis, ideo non excludit secundum adventum Christi, sed solum suadet, quod fideles salvaverunt, infideles autem non, cum assignet causam, ob quam illi, qui non crediderint, peribunt in judicio, & ob quam, qui crediderint, non peribunt; quod idem est ac dicere: qui credit in eum, non judicatur in judicio punitivo, qui autem non credit, jam judicatus est judicio punitivo, non in re, sed in Dei præscientia, id est, jam præcognitus est à Deo condemnandus ad æterna supplicia: cum statutum sit, quod qui non crediderit, condemnabitur.*

Resoluitur hæreticorum insistantia

Respondeo secundo, quod loquitur de præmio concedendo illis, qui crediderunt, & de supplicio infligendo illis, qui non crediderunt; ex quo sequitur quod solitò dicimus de Reo convicto, quod jam judicatus est, licet coram judice nondum apparuerit, & postea ab ipso condemnatur, quia scimus poenam esse determinatam, & infallibilem, ideo dicimus quod jam est judicatus, non quod sententia mortis jam lata sit, sed quia certò à judice juxta legem proferenda est. Et de Innocente, quod non judicatur, quia non habet causam condemnationis, sed solum causam remuneratonis, quoniam habet meritum, cui debetur præmium.

Hanc explicationem esse mentem Evangelistæ patet ex illo cap. 8. vers. 24. *Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris: si enim non crederitis, quia ego sum, moriemini in peccato vestro.* Quo constat de certitudine sententiæ judicis adversus eos, qui non crediderint. Hæc autem sententiæ infallibilitas, aut irrevocabilitas promissio, pro prolacione sumitur certitudo: certitimum sumus, quod qui bona egerant, ibunt in vitam æternam, qui verò mala, in ignem æternum.

Luc. 16.

Iterum impugnant hæretici, & negant Christum venturum esse, quia in morte cujuslibet hominis fit judicium, ut constat ex variis Sacræ Scripturæ textibus, & præsertim ex illo de Divite, qui apud Lucam 16. mortuus est, & sepultus in inferno, ex illo, quo asseritur, quod ubi ceciderit arbor, ibi remanebit, ex illo Luc. 23. *Hodie mecum eris in Paradiso;* & ex Apostolo ad Heb. cap. 9. vers. 27. *Satutum est omnibus hominibus semel mori, post hoc autem judicium quibus constat, quod non erit aliud judicium, nec veniet Christus judicare vivos & mortuos, nec sæculum per ignem.*

Judicium particulare non excludit universale.

Nego consequentiam, quia licet in morte cujuscumque fiat judicium particulare, quo quilibet ad pœnas debitas, vel ad præmium transmittitur, aliud tamen restat judicium, quod erit universale, cujus finis nendum est punitio delictorum, & largitio præmiorum, sed etiam ostensio, & exercitium divinæ justitiæ distributivæ, quæ licet exerceatur in morte cujuslibet (cum moriens in peccato mortali damnatur in gehennam; & moriens in gratia absque ullo ad pœnas Purgatorii debito ad cælum convolet, ut fufius in proprio loco contra Millenarios dicemus) non tamen exerceretur publicè. Nec publicè manifestatur, quod Deus justè judicat, sed circà privatum. Nec exerceatur circà corpus, sed circà animam, ideoque Christus venturus est judicare vivos, & mortuos.

Nahum ap. 1.

Dicent forsitan hæretici quod Deus bis puniret in idipsum, essetque duplex tribulatio, scilicet statim post mortem, & in illo judicio universali; quod de Deo dici nequit, ut declarat Propheta Nahum cap. 1. vers. 9. Sed respondeo, quod non valet hæc ratio, quia in ultimo judicio Deus ad eandem poenam cum corporis consortio damnabitur, & ideo non erit duplex

tribulatio, sed solum manifestata & publicata erit prima. Nec judicabit Deus bis in idipsum secundum idem, sed solum secundum diversa, quæ ex supra dictis cognosci possunt, nec hoc est inconveniens, imo necessarium est generale judicium, ut in eo bonis præmia, improbis supplicia palam decernantur, & laus ab omnibus tribuatur supremo judici.

Tandem objiciunt Joan. cap. 12. vers. 14. & 48. ubi Christus ait: *Qui spernit me, & non accepit verba mea, habet qui judicet eum, sermo quem locutus sum ille judicabit eum in novissimo die.* Igitur non est Christus, sed alter, qui judicabit, cum loquatur de judice illo venturo, sicut de tertia persona.

Respondeo, Christum non loqui propriè de judice, sed de accusatore, qui accusando condemnat, nam in judicio sermo, prædicatio, aut verbum Christi judicabit impios, quatenus non fecerint juxta verbum Dei, seu Deum non glorificaverint, ut ipsis præceperat lex, quæ est sermo, quo Deus præcipit ea, quæ à nobis observanda sunt, & prohibet mala. Qui autem mala fecerint, varios accusatores habebunt, ut monet D. Chrysostomus in cap. 23. Matth. *In illo die nihil est quod respondeamus, ubi calum, & terra, & aqua, & totus mundus stabit adversus nos in testimonium peccatorum, & omnia taceant, ipsa cogitationes nostras, & ipsa opera stabunt ante oculos nostros, ante Deum accusatores.*

ARTICULUS I.

Impugnat Brentianos asserentes, Christum venturum esse sine cicatricibus in corpore suo.

Joannes Calvinus fidei nostræ infensissimus hostis, errorumque zelantissimus defensor, ferè omnes veritates Christi divinitatem, & actus ejus concernentes, conatus est impugnare, ut ex dictis satis patet. Scripsit in cap. 24. Lucæ, *Suatum, & anile fuit delirium, plagis adhuc confusum Christum imaginari, cum adveniet mundi judex.* Ita quidem scripsit, ut negaret Christum reservasse in sua carne cicatrices, figuræque clavorum, quibus confixus fuerat, istque notis signatum venturum esse ad ultimum judicium, ut ex ipsius verbis manifestè colligitur. Eundem errorem docuit alter hæreticus non minus impius, nomine Brentius, secta Semilutheranus, de quo alibi locuti sumus: hic enim hæreticus homil. 73. & 74. in Lucam temerè affirmat in corpore Christi sedentis ad dexteram Patris nullum esse vulnus, nullamque fixuram clavorum.

Calvinus Brentius

S. I.

Ostendit cicatrices esse in corpore Christi.

Primò autoritate Lucæ cap. 24. vers. 39. & sequentibus, ubi legitur Christum post resurrectionem apparuisse Discipulis suis, & dixisse: *Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipse sum, palpate, & videte, quia Spiritus carnis & ossa non habet, sicut me videtis habere;* hæc dixisset ostendit eis manus, & pedes. Inde enim evidenter constat, tunc, hoc est, post gloriosam resurrectionem, adhuc extitisse in corpore Christi notas, figuræque clavorum, quoniam Christum voluit ipsis signis redemptionis nostræ, seu stigmatibus, Apostolos ad sui cognitionem ducere, ut de facto verè notus fuit à Thoma qui visis plagis dixit Joan. 20. *Dominus meus & Deus meus.*

Luc. 24.

Hæretici dicunt, Christum reverà ostendisse pedes, & manus, sed non expressisse per illam ostensionem, signa clavorum esse in manibus & pedibus, Porrò

à veritate plurimum aberrant, nam Christus non offendit manus, & pedes, ut inde cognosceretur vivus, offendisset potius faciem suam, sed ut per manum, & pedum vulnera, cognosceretur idem, qui crucifixus fuerat à Judæis, & ut ipsi Apostolis, quibus nota erat Christi mors, nota esset ipsius resurrectio.

Martiriorum insistentia

Præterea dato & non concessio, quod ex textu citato non constat de cicatricibus, & vulneribus, constat tamen ex testimonio D. Joannis cap. 20. ubi habetur quod Christus alloquens Thomam dicentem Discipulis asserentibus Christum resurrexisse: Nisi videro in manibus eius fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam, dixit: infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & asser manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Ex his quidem verbis liquet D. Thomam Discipulorum testimonio jam didicisse Domini sui resurrectionem, sed protestatur se non eam crediturum, nisi videret ipsius cicatrices: Christus autem volens eum plene convincere ostendit ei latus, ut videret corpus signatum post resurrectionem vestigis lanceæ, ac clavorum, & ut de hac ipsa veritate fuisset plene convictus testimonio certo; alioquin non credidisset ipse Thomas ipsum resurrexisse, nec Christus dixisset ei, mitte manum tuam in latus meum, si non resurrexisset cum cicatricibus suis, quia manus non potest mitti in latus, nisi sit lancea perforatum.

Act. 1.

Hæc autem vulnera, cum quibus Christus resurrexit, & Discipulis suis apparuit, permanere in corpore Christi glorioso, & cum ipsis venturum esse judicare vivos, & mortuos, patet ex illo Actuum cap. 1. vers. 11. Hæc Jesus, qui assumptus est à vobis in caelum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in Cælum. Nam paulo antea viderant eum clavorum, & lanceæ stigmatibus; ac signis in corpore signatum & notatum, ut testatur Thomas Apostolus; viderant etiam eum ascendentem in caelum cum cicatricibus suis. Veniet igitur cum iisdem cicatricibus, quia hæc particula, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem, non solum denotat, quod ille, qui veniet, est ille, qui assumptus est, sed denotat etiam modum, hoc est, quod veniet in eodem apparatu, cum iisdem notis, signis, & cicatricibus, cum quibus assumptus fuerat admirantibus Apostolis: Idcirco habet eadem vulnera in caelo, habebitque ea dum veniet judicare vivos, & mortuos; alioquin necesse esset dicere, quod dum ascendit in caelum, non habebat hujusmodi vulnera, quod falsum est; ut constat ex jam dictis vel quod illi advenirent in secundo adventu, quod nulla ratione, nullave convenientia potest suaderi.

Ratio fides Cor- pus Christi habere vulnera.

Ratio hujus rei est, quia Christus his argumentis fidei nostræ consulere voluit, ut omni securitate crederemus idem corpus humanum crucis clavis affixum, lancea perforatum, & sepultum, resurrexisset propter justificationem nostram: voluit enim piissimus Dominus homines ad fidem, ad fiduciam singularem, & amorem peculiarem in se ipsum his signis excitare; & ut crederemus insuper eundem, qui pro nobis passus est, esse judicem vivorum, & mortuorum, quippe cum acquisierit nos sanguine suo, plagis suis meruit constitui judicem eorum, quos redemit.

D. Cyril- lus.

Unde D. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joan. cap. 53. ait: Idcirco latus nudavit, & manus clavis perforans ostendit, ut illud corpus, quod cruci fuit affixum, resurrexisse monstraret. Etenim Dominus ea vulnera servare voluit in corpore glorioso, ut his argumentis apud suos assereret corporis humani veritatem, simulque in extremo die exprobraret Judæis suam incredulitatem, juxta illud Joan. 19. vers. 37. Videbant in quem transfixerunt. Et ut damnati hac vulnerum ostensione videant, quod justè damnantur, & quod Christus merito dicit illis (ut monet D. Augustinus:) Ecce hominem, quem crucifixistis, videtis vulnera, qua infixistis, agnosceitis latus, quod pupugistis, quoniam per vos, & propter vos aperitum est, nec tamen intrare voluistis.

D. Aug.

Idem sentit D. Ambrosius lib. 10 in Luc. dicens contra nonnullos, qui negabant Christum resurrexisse: Nam quomodo non corpus Christi ostendisset Apostolis, in quo manebant insignia vulnerum, vestigia cicatricum? in quo

D. Am- brosius

non solum fidem firmat, sed etiam devotionem acuit, quod vulnera suscepta pro nobis Cælo inferre maluit, abolere noluit, ut Deo Patri nostræ præcæ libertatis ostenderet. Talent sibi Pater ad dexteram locat, Trophæum nostræ salutis amplectens: tales illic Martyres nobis cicatricis suæ corona monstravit: ex quibus colligitur, Christum in Cælo habere pedes perforatos, & alias cicatrices, quas habuit in cruce, hisque omnibus insignitum, venturum esse judicare vivos & mortuos. Nemo quidem potest aliam rationem assignare pro hujusmodi cicatricibus conservandis: nam si Crux debeat apparere in die judicii, ut affirmant hæc verba officij inventionis Sanctæ Crucis: Hoc signum crucis erit in Cælo, cum Dominus ad judicandum venerit, certum est etiam, quod Christus appareret ut Crucifixus, hoc est, habens in carne sua vulnera, cum non sit major ratio de cruce, quam de plagis crucifixi.

Hæc ipsa veritas firmari potest vaticinio Zachariæ Prophætæ cap. 12. vers. 9. & 10. Et erit in die illa quæram conterere omnes gentes, quæ veniunt contra Jerusalem, & effundam super domum David, & super habitatores Jerusalem spiritum gratiæ, & precum, & aspicient ad me, quem confixerunt, & plangent eum planctu quasi super unigenitum, & dolent super eum ut doleri solet in morte primogeniti. Quod designat, Christum cum eodem corpore (quamvis glorioso, impassibili, & immortali) quod dudum pependit in cruce, venturum esse judicem in fine mundi, ostensurumque omnibus etiam Judæis, aspectabilia, evidentissimaque lanceæ lateri impressa vestigia, ut denotat hæc particula, & aspicient in me, quem confixerunt, quæ nedum exprimit Christum, sed etiam nobis aperte declarat, hunc crucifixum, seu vulneribus, & cicatricibus insignitum, venturum esse, tum quia aspiciere ad eum quem confixerunt, est videre hominem stigmatizatum, tum quia Zachariæ per diem illam intelligit diem judicii universalis.

Zach. 12

Unde Isaias cap. 63. inquit de Christo ascendente in caelum; Qui est iste, qui venit de Edom tintis vestibus de Betsura: iste formosus in stola sua, gradens in multitudine fortitudinis suæ? Ille, de quo loquuntur Angeli per os Isaiæ, sanè est Christus, qui cum cicatricibus in Cælum ascendit: nam ascendere tintis vestibus sanguine, ad solum Christum spectat, quia non alterius, sed ipsius Christi huiusmodi sanati sumus, & in ipsius sanguine martyres laverunt stolas suas. Hinc est quod Angeli de cicatricibus rogant & dicunt: Quare ergo rubrum est vestimentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantem in torculari? Ille autem, quem rogant Angeli, est Christus, in quem ex Scriptura precipere desiderant, & qui torcular calcavit solus: igitur per vestes de Betsura tintas, & per vestimenta rubra, intelligendum est gloriosum corpus à Verbo Dei assumptum, plagarumque signis, atque vestigiis notatum, hocque cum cicatricibus, seu vulneribus suis apparuit Angelis adstantibus ante thronum Dei, ut exponit D. Cyrillus dicens: apparuit supremis potestatibus non solum specie nostra, idque ut hoc D. Cyrillus. mo, sed etiam orationem passionis signa monstrans. Et lib. 12 in Jo- h. an. cap. 52. inquit: cum in ipsum Cælum ascenderet, cumque virtutibus, potestatibusque superioribus mysterij sui gloriam seriem declararet, eodem habitu illis apparuit, ut non hominem solummodo factum, verum mortuum pro vita nostra crederent. Idcirco fuit necessarium, Christum in Cælum ascendere cicatricibus, & vulneribus notatum, eodemque in apparatu descendere pro hominibus judicandis.

Quare Angeli Christum hominem plagis notatum aspicientes admirati sunt dicentes (teste Zacharia cap. 13. spiritu prophetico ipsam admirationem Angelorum predicente) quid sunt plaga iste in medio manuum tuarum? Quæ verba exponens Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Joan. cap. 58. inquit: Figuræ clavorum monstrante Christo Angeli rogant quid sunt plaga ista in medio manuum tuarum. Hæc quidem explicatio D. Cyrilli evidenter demonstrat Christum in Cælo suas habere cicatrices, & cum iisdem venturum esse judicare vivos, & mortuos; quia sic veniet quemadmodum vidimus eum euntem in Cælum. Idque colligit potest ex illo Apocalyp. cap. 1. vers. 7. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui enim præterierunt; & plangent se super eum omnes tribus terræ. Ibi enim D. Joannes loquitur de Christo venturo ut judice.

Apoca- lip.

Hujus conservationis vulnerum rationem assignat Leo

D. Leo. Leo magnus Serm. 1. de Ascens. ubi eleganter inquit: Ad sananda infidelium cordium vulnera, clavorum, & lanceæ erant servata vestigia, ut non dubia fide, sed constantissima scientiâ teneretur eam naturam in dicti Patris confessionem Testimo, quæ jacuerat in Sepulchro. Hanc ipsam rationem evidenter demonstrat venerabilis Beda super Lucam, ubi ait: Christus non ex importunia curandi cicatrices servavit, sed ut in perpetuum victoria sua circumferat triumphum. Ille verò triumphus, maxime in die Judicii est exaltandus, tunc enim Christus apparebit in sede Majestatis suæ: igitur tunc apparebunt hujusmodi cicatrices, quibus domuit orbem, & de tenebris eduxit nos in admirabile lumen suum.

Denique inferimus, Christum venturum esse cicatricibus notatum, ex illo Matth. 24. vers. 30. Tunc parebit signum Filij hominis in Cælo, & tunc plangent omnes tribus terre, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus Cæli cum virtute multa, & Majestate. Nam per signum illud intelligitur Crux, ut refert communis opinio interpretum. Et secundum D. Chrysostomum significat ipse Christus in corpore suo habens omnia Passionis suæ testimonia, id est vulnera lanceæ, & clavorum, ut in ipsa die Judicii Passionis suæ testimonium præbeat contra Judæos, & omnes, qui negando Filium Dei crucifixum in corpore, judaizant, & credunt nullum fore judicium universale. Hinc est, quod D. Hieronymus sic exhortatus est Heliodorum: Tunc tu rusticanus, & pauper exultabis & dicies: ecce crucifixus Deus meus, ecce Judæus, qui involutus pannis in præsepio vagit; cerna manus, Judæus, quas figeras, corne latus, Romano, quod foderas, videre corpus an idem sit. Quod ex cicatricibus ita apparebit, ut omnes credent, ipsum judicem esse Christum Filium Dei, qui pro nobis passus est, & à morte nos liberavit. Ex intuitu quidem vulnerum, aut vulnerati, inferimus hunc pro nobis vulneratum esse Redemptorem, sicut ex cicatricibus Martyrum cognoscemus Martyres. Unde cum necesse erit tunc Christum apparere, & cognosci ut Redemptorem, necesse etiam est ipsum cum cicatricibus suis venturum esse.

Illa clavorum signa erunt bonis salutaria, & malis terribilia. Apparebit in die Judicii in consolationem bonorum, & malorum terrorem. Christus constitutus fuit à Patre Judex vivorum, & mortuorum, teste Joanne cap. 5. vers. 22. dicente: Neque Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio. Porro hoc officium obtinuit, quia nos redemit sanguine suo, emique pretio magno, ut docent communiter Sancti Patres, ideoque conveniens est, quod in die Judicii appareat cum cicatricibus suis, seu signis Redemptionis nostræ, ut supplicans Deo Patri pro nobis, nosque judicans, ostendat quale genus mortis pro mortalium vita pertulerit. Soli certo cicatricibus cognosci poterit illius mortis genus, ut etiam perfidis denunciari in Judicio, quam justè damnantur eo quod noluerint aliqua mala pati, seu Crucem suam portare pro Christo, qui tot, tantaque tormenta sustinuit, & ab eis suscepit, ut inquit Venerabilis Beda in cap. 24. Lucæ. Veniet itaque Christus ut Judex, ait Cæcilius Arelatenis Homil. 23. in illo corpore, quod pro salute nostrâ susceptum, pro nostrâ absolutione natum, & pro nostrorum vulnerum medicina, lancea, clavisque confixum est, ut sua morte Redemptis, quàm misericorditer sint adjuti, ostendat, propositis ejusdem mortis indicis.

Judicis officium exigit in Christo vulnera.

Cæcilius Arelaten- sis.

§. III.

Diruit fundamenta Calviniana.

Fundamentum Calvinistarum, aliorumque hereticorum, est impassibilitas corporis gloriosi, quæ (inquiunt) liberat carnem, nedum ab angustiis, doloribus, & plagis, sed etiam delet in ipsa carne omnia passibilitatis, aut potentia patiendi signa. Corpus gloriosum ita subtile, ac clarum, & perfectum est, ut in ipso nulla appareat deformitas. Idque probant ex illo ad Corinth. cap. 15. Mortui resurgent incorrupti, id est absque ullo corruptionis, aut passiois signo, & per consequens Christus, cujus caro fuit gloriosa post resurrectionem, & impassibilis, nedum est immortalis, sed etiam caret mortalitatis, & passibilitatis signis, scilicet

vulneribus, ac cicatricibus, quæ ostendunt quod ipse Christus passus est. Et in hac perfectione corporali sedet ad dexteram Patris, & inde venturus est judicare vivos, & mortuos, impassibilis & absque ullo vulnere.

Respondetur, quod hæc ratio non valet, quia impassibilitatis dos non delet passibilitatis, aut mortis nec præterita signa, quæ sunt in carne gloriosa, quæ cum variant sit substantialiter eadem, quæ erat ante glorificationem, potest habere easdem cicatrices, quia Corporis substantiam minime variant: sufficit, quod ipsa impassibilitatis dote corpus gloriosum liberetur impostum à doloribus, vulneribus, & morte, qua destruitur & corrumpitur; & ideo Christus sedens in Cælo ad dexteram Patris habet eadem vulnera, & apparebit in Judicio cum iisdem cicatricibus.

Deinde dato, & non concessio, quod argumentum Calvinistarum esset prorsus validum, existimo tamen, quod non valeret respectu corporis Christi, quamvis valeret respectu aliorum corporum gloriosorum, quoniam audeo dicere, quod Deus suspenderet in Christo hujusmodi impassibilitatis effectus ob rationes supra dictas, quibus convenit cicatrices, & vulnera Christi esse in Corpore ipsius, dum venerit judicare vivos & mortuos.

Ad confirmationem dico, quod cicatrices illæ, quæ in corpore Christi permanserunt, non pertinent ad corruptionem, vel defectum, neque ad deformatem, sed ad pulchritudinem, & ad majorem gloriam: sunt enim de genere dignitatis, & quædam virtutis insignia, aut signa nostræ Redemptionis, in quibus nos gloriarî oportet.

Nec valet dicere, cicatrices, & vulnera computari inter spectantia ad imperfectionem corporis, cum apertura, vulnera &c. contrarietur integritati corporis, quia per vulnera discontinuatur ipsum corpus, & reponi inter accidentales Corporis deformitates, quæ non erunt in Corpore glorioso. Non valet, inquam, quoad corpus Christi, quia hujusmodi vulnera erunt in signum Trophæi, & ad confirmandam fidem Resurrectionis ejusdem, qui in Cruce pependerit. Imò nec valet quoad alia Corpora Sanctorum. Nam teste D. Augustino lib. 22. de Civit. Dei cap. 20. remanebunt quædam in Martyribus insignia vulnerum ad triumphî gloriam exhibendam.

Idem Calvinus negat Christum sepulchro clauso, obstructoque lapide, & sigillis Judæorum (quibus iussu Pilati munitum fuerat) inviolatis, è mortuis resurrexisse; credit enim lapidem monumenti fuisse Angelorum ministerio revolutum, ut Christus posset de tumulo exire, licet ex Sacra Scriptura evidenter constet, Angelum revolvisse lapidem, ut Maria Magdalena, & altera Maria viderent Christum resurrexisse. Idem crediderunt Hugo Sireus, vulgò dictus Hugo à Rosariis, & Joannes de Spina, ambo hæresis Calvinianæ Ministri. Porro in hac hæresi non est immorandum, quia ex 23. Matth. & ex 16. Marci evidenter constat de opposito.

Berengarius Archidiaconus Andegavenis, Joannes Wicleffus, Boquinus, Beza, & alii alteram hæresim tuentur; negant enim, Christum foribus, aliisque domibus, in quibus se se Discipuli propter metum Judæorum receperant, januis clausis intrasse. At quod dederit hæc, dicunt, quod Christus hoc facere non potuit. In hac hæresi non est immorandum, quia D. Joannes cap. 20. ait: Cum sero esset die illo una Sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant Discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus, & stetit in medio, & dixit, pax vobis. Idem docet D. Augustinus Serm. 138. ubi habet: Judæi perfidis monumenti lapidem signaverunt, ut non haberet Christus ingressum, sed sicut eum mundus non capit, nec sepultura custodit. Nam quomodo de sepulchro exire non posset, qui ex incorruptis Matris visceribus (salva Virginitate) processit? Resellit exiit, exiit ad Sepulchro, apparuit Discipulis januis non apertis, inde clausus exiit, huc exclusus intravit. Igitur ex testimonio Sacræ Scripturæ, & Sanctorum Patrum, dicendum est contra Calvinistas, Christum exiisse de sepulchro, ipsius sepulchi lapide non revolutò, inviolatque sigillis, quibus Judæi munierant sepulchrum. Berengarius, & alii dicunt circa secundum membrum hæresis, quod Christus non potuit intrare in domum januis clausis, eo quod duo corpora nequeant simul esse

Cicatricum non præterita signa, quæ sunt in carne gloriosa, quæ cum variant sit substantialiter eadem, quæ erat ante glorificationem, potest habere easdem cicatrices, quia Corporis substantiam minime variant: sufficit, quod ipsa impassibilitatis dote corpus gloriosum liberetur impostum à doloribus, vulneribus, & morte, qua destruitur & corrumpitur; & ideo Christus sedens in Cælo ad dexteram Patris habet eadem vulnera, & apparebit in Judicio cum iisdem cicatricibus.

Alter error Calvinii, quem tuentur Joannes de Spina & Hugo

Error Berengarii, Wicleffus

Dissolutio ratio Berengarii.

esse in eodem loco. Sed non valet haec ratio, quia ille, qui propria virtute surrexit à mortuis, potuit tale miraculum facere. Unde D. Augustinus Sermon. 199. ait: Miraculum est, quod Dominus noster in carne vera intravit ad Discipulos per ostia clausa. Requiris à me forsitan rationem: o homo, strationem à me postis, non eris mirabile. Exemplum quatuoritur, non erit singulare. Sermon. 160. ait: Audivisti charitas vestra, Dominum nostrum clausis ostiis introisse ad Discipulos suos, magnum miraculum: sed mirari desinis, si Deum cogitaveris. Refert ad omnipotentiam, non ad phantasmam. His verbis plenè convincuntur haeretici, qui credunt Christum Dominum non potuisse tam miraculosum peragere opus.

ARTICULUS LI.

Condemnat Elchefsaitas volentes licitum esse negare Christum.

Basilidiani (à Basilde Alexandrino intemperantiae Magistro sic dicti, de quibus locuti sumus supra in articulo, in quo probatum manet Christum fuisse verè crucifixum, & mortuum) aliam suscitaverunt haeresim tempore Aelii Imperatoris, & Alexandri Papae primi circa annum Domini 124. Nam ut homines à Martyrio averterent, asserunt, Christum negare tempore persecutionis non esse crimen contra honorem Christi debitum, neque peccatum contra fidem Catholicam, ideoque non parvam fore dementiae hac de causa mortem subire, cum citrà crimen possit quilibet fidelis in tali casu Christum negare. Post hunc impiissimum, ac sceleratissimum virum Basildem Basilidianorum auctorem, insurrexerunt alii haeretici dicti Elchefsai, sive Elchefsaitae anno Domini 239. tempore Julii Maximi Imperatoris, & S. Fabiani Papae, qui non minus impiè, quam stolidè dicebant (teste Eusebio lib. 6. cap. 28. Hist. Eccles.) negare Christum tempore persecutionis peccatum non esse, quia (inquirebant) qui in corde suo fixus est, etiam si ore neget in necessitate, scilicet pro vita conservanda, tunc temporis in fide permanet: nam dum pro necessitate lingua negat Christum, si cor in fide permaneat, lingua non peccat, cum Deus magis aspiciat cor, quam linguam. Istorum haereticorum auctor est quidam haeticus nomine Elchefsai, de quo referunt plures impietates, immutemeraque sacrilegia D. Epiphanius, Nicephorus & Philastrius, qui dicunt de ipso aliquid, quo nihil impius, nimirum Discipulis suis praevisse duas Mulieres tanquam Deas ab eis adorandas.

Haec haeresis diu sopita, atque sepulta remansit, sed postea ab inferis suscitata fuit anno 1525. sub Carolo V. Imperatore, & Clémente VII. Papa, à quodam viro haeretico, qui dicitur Georgius David, aut David Georgius (ut volunt aliqui) in Batavia natus, à quo nomen fortijuntur Davidici, aut David Georgiani, qui impiè dicebant, stultum esse eum, qui putat esse peccatum abjurare Christum coram hominibus, & ideo stolidos vocabant Apostolos, qui ibant ad conspectum Concilii, & volebant pro nomine Jesu contumeliam pati, eundem contemptus animus habebant erga Martyres, eo quod ob eam querelam se occidi permisissent.

§. I. Probatur veritas Articuli.

Hoc Basilidianorum, Elchefsaitarum, & David Georgianorum assertum esse verè haeticum, & aperte contra fidem, declarat Symbolum Apostolorum, Symbolum D. Athanasii, & Concilia; in quibus definitum fuit, Christum esse Dei Filium proprium & verum Deum. Idem sanciant illa in quibus declaratur, quod Christus est adorandus ut Deus, & super omnia diligendus: nam si Christus sit Filius Dei, & teneamur eum adorare, & super omnia diligere, certum est, quod nemo potest eum citrà crimen negare, etiam si in corde fidem retineat, quidquid dixerint Elchefsai, quia, inquit D. Damascenus 4. de fide cap. 13. Nos constantius natura visibili, & spiritali, Deum summum episcopem duplici

Basilidianos.

Elchefsaitas.

Georgius David.

Symbolum Apostolorum.

genero adorationis afficimus, sicut etiam mente & corporis laudibus psallimus, ideoque eadem Concilia damnant Basilidianos, Elchefsaios, & alios haeticos existimantes licitum esse Christiano negare Christum Dominum ad vitandam mortem.

Conciliis & Symbolis addo auctoritatem Sacrae Scripturae, & primò illud Joan. cap. 17. vers. 3. ubi legitur: *Hac est enim vita aeterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti, Jesum Christum.* Hoc quidem textu liquido constat, nedum pro salute, aut vita aeterna consequenda, cognitionem Dei, & Christi esse omnino necessariam, sed etiam illum, qui coram hominibus negat Christum, etiam in persecutione, mortaliter peccare, cum Christum non cognoscat, aut non cognoscere velit, imò nec amare. Certum enim est, quod ex nolle cognoscere nascitur nolle amare, cum amor cognitionem praemittat, & necessariò praesupponat, alioquin voluntas posset ferri citrà incognitum, quod est falsum. Imò impius, & blasphemus est ille, qui negat Christum etiam in persecutione, sicut blasphemus est ille, qui negat Deum: cum Christus sit Deus a quo pender salus nostra, & accedentem ad Deum oportet credere fide viva, & practica. Quapropter Apostoli post reclusionem in custodia examinari de claudicatione ostendebant in solo Christo lapide angulari esse salutem: dicebant enim Act. 4. vers. 12. *Et non est in alio aliquo salus, nec enim aliud nomen est sub Caelo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Inde inferunt Christum omni tempore esse confitendum, non ita ut teneamur omnino, & sine intermissione in effectu continèd, hoc est, ut teneamur eum semper cognoscere, & dum erit occasio, confiteri eum ore; corde enim, inquit Apostolus ad Rom. *credatur ad justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem.* Quod idem est ac dicere, quod Confessio corum, quae credenda sunt, est necessaria ad salutem. Non sufficit credere sola mente, necesse est credere corde. Non sufficit cognoscere Deum cognitione sterili, necesse est enim cognoscere eum cognitione amore pariente.

Necesse est confiteri Christum esse Deum.

Ex dictis concludendum est contra praedictos haeticos, Martyrium pro Christo crucifixo passum esse omnino laude, & gloria dignum, Sacrificium Deo gratum. Insuper ut contra eosdem haeticos magis appateat necessitas confitendi Christum, dicendum est cum D. Athanasio in Symbolo: *Est ergo fides recta ut credamus, & confiteamur, quia Dominus noster Jesus Christus, Dei Filius, Deus & homo est.* Hoc Symbolum non exigit solum fidem in corde, ita ut sufficiat nobis credere Christum esse, sed requirit insuper Confessionem oris, ait enim, *ut credamus & confiteamur:* & ideo, qui corde credit Christum, & ore eum negat, graviter peccat.

Necessitatem hanc confitendi Christum nobis imponit ipsemet Christus, ut vitam aeternam consequamur, & simul cum ipso perfruamur gloria. Matth. cap. 10. *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in Caelis est.* Christus autem eos duntaxat, qui in peccato erunt, negabit dicendo, *discedite à me maledicti, seu peccatores, & iniqui:* ideo qui negabit eum, peccabit. Idem reperitur apud S. Lucam cap. 12. *Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.* Hinc est, quod negare Christum ducit ad mortem, quam peccatum mortale generat, sicut confiteri illum, ducit ad vitam. Idem significatur Rom. 10. ubi legitur Apostolum dixisse: *Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum Christum, & in corde tuo credideris quod Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris: corde enim creditur ad justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem.* Ergo nemo potest citrà crimen, & peccatum, (etiam in persecutione Tyrannica) negare Christum: haec quidem ore negatio fit ad damnationem aeternam, sicut ore Confessio fit ad salutem, & ad vitam aeternam.

Idem suadet ratio; quia sicut confiteri Christum cadit in gloriam Dei, & honorem ejus Divinae Majestatis, ut fatentur haeretici: ita negare Christum cadit contrarium, utpotè in contumeliam, & contemptum, aut saltem cadit in privativum, id est, si aliquis homo Christum non confiteatur, non reddit illi gloriam debitam, estque indignus nominis Christiani, sicuti indignus centeretur ille, qui ascriptus in Familiam Prin-

Ratio convincens haereticos.

Principis, & ab eo Famuli stipendium accipiens nollet tamen se ex ipsius Principis Familis profiteri. Eset etiam injustus, quoniam nollet reddere alteri, quod ei debet.

Nec potest excusare persecutio, quoniam ubique ligamur obligatione confitendi Christum, & tenemur probare factis, ac dictis nos esse Christianos, ut docent Theologi tam Scholastici, quam Morales in tractatu de fide; alioquin liceret persecutorem praeferre Christo, & magis ipsum persecutorem timere, quam Christum; qui potest occidere corpus & animam. Quod absit, quoniam ipsemet Christus ait nobis Matth. cap. 10. vers. 28. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum, qui potest corpus, & animam perdere in gehennam.*

Tenemur diligere Christum super omnia, quia Christus omnes creaturas dignitate praecellit, estque earumdem finis, & Dominus, ut suadere intendit Apostolus, dum ait ad Corinthios: *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus verò Dei.* Statque de hac dilectione praecipit in lege: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota mente tua, ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis.* Sed qui negat Christum (etiam in persecutione) certò non diligeret illum super omnia, cum plus diligeret vitam, quam Christum; imò potius eum odio haberet salutem negativè: igitur peccaret graviter: nam si ille, qui amat patrem, & matrem plusquam Deum, non est Deo dignus, ut declarat D. Matth. cap. 10. vers. 37. à fortiori indignus est ille, qui negat Christum, cum negare eum, nedum sit postponere illum, & non amare, sed etiam aliquo modo eum odio habere, quod gravissimum peccatum est. Haec ipsa necessitas confitendi Christum suaderet etiam ex eodem Evangelista versu sequenti, ubi Christus ait: *Et qui non accipit Crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Quid enim est accipere Crucem Christi, & eum sequi, nisi confiteri eum nedum corde, sed etiam ore: Nullus sanè est de hoc ambigendi locus, cum ex Apostolo oris confessio fiat ad salutem. Igitur dum erit occasio palam confitendi nomen Domini, dicamus cum eodem Apostolo ad Rom. 1. vers. 16. *Non erubescio Evangelium: virtus enim Dei est in salutem omni credenti.*

Altera ratio desumpta ex Evangelio.

Reiteratur ratio Basilidianis.

Adducitur Elchefsai argumentum.

rejecit, atque despicit laudes, quae non à corae, sed ab ore tantum procedunt, ut liquidò constat ex illo Matth. cap. 15. vers. 8. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.*

Respondeo argumentum esse falsum, ut suadet illud Sap. 1. cap. vers. 11. *Os autem, quod mentitur, occidit animam;* atqui ille, qui solum ore negat Christum, licet corde confiteatur illum, mentitur; cum neget esse id, quod verè est, & quod nedum tenetur credere ex toto corde, sed etiam ore confiteri, ut jam supra dictum est cum D. Athanasio in Symbolo: ergo occidit animam, & ideo tenemur sustinere mortem corporis confitendo Christum in tempore persecutionis coram Tyranno, quoniam ut confessio fiat ad salutem, debet necessariò fieri ore, & verbo, ut docet Christus dicens: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, & ego confitebor eum coram Patre meo.*

Nec fatis est credere, Christum esse verum Deum ut quis sit firmus in fide Evangelica, sed requiritur insuper confessio ejusdem coram hominibus. Nam Christus vult quod fideles sint testes, id est, quod confiteantur veritatem fidei, dum impugnantur, ut constat ex illo Act. cap. 1. vers. 8. *Eratis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judaea, & Samaria, & usque ad ultimum terrae.* Qui autem negaret Christum ore, etiam si eum confiteretur corde, esset testis mendax & falsus, quia negaret veritatem, & contra Christianam, ac Catholicam mentem iret, per consequens peccaret mortaliter, aeternamque incurreret damnationem, ex illo Sap. 21. vers. 28. *Testis mendax peribit, vir obadion s loquetur visitationem: idcirco impius, atque blasphemus est ille, qui negat Christum, & hunc crucifixum pro nobis, ac mortuum. Et verè Martyr est ille, qui pro Christo crucifixo, ejusque divinitate tuenda, moritur: Quia in rebus fidei, loqui victoriam, & mori praedicando Christum crucifixum, est palam reportare Martyrii & temporalibus aeterna praeparare.*

Act. 1.

Sap. 21.

ARTICULUS LII.

Refellit errorem de terreno, & millenario Christi regno.

Cerinthus (qui sub Apollolis quaestionem illam movit de Circuncisione, ac caeteris Legis Moisaicae adhibendis caeremoniis) docuit tempore Neronis Imperatoris, & D. Petri immediatè Christi Successoris, circa annum Domini 69. (teste Dionysio Alexandrino lib. 2. de promissionibus,) post Resurrectionem carnis humanae, Regnum Christi terrestre futurum; & lerosolymis homines carnis cupiditatibus, atque voluptatum illecebris fervituros, & numerum mille annorum in nuptiarum festis consumandum, anequam electi possideant hereditatem Patris aeterni. Plures volunt S. Papiam esse hujus erroris patronum, & auctorem, sed à veritate plurimum aberrant, quia ille Episcopus Hieropolitanus, vir justus, & timeos Deum, teste D. Hieronymo, revera docuit Sanctos post Judicium regnatos esse mille annis in terra cum Christo, sed non credidit ipsos regnatos esse in voluptatibus carnis, sicut credidit Cerinthus, ut notant omnes Scriptores.

Cerinthus.

S. Papias non est hujus haereticus.

Cerintho postea, scilicet anno 136. sub Adriano Imperatore, & Sixto Papa primo, adhererunt in Asia quidam viri, qui non ab auctore, sed ab haerese, dicti fuere Chilianae, id est Millenarii (quia Chiliae est vox Graeca, quae latine significat, Mille) qui dixerunt, quod cum Christus venerit de Caelo judicaturus vivos, & mortuos, post Judicium illud mille anni erunt iterum nobis carnaliter ad vivendum, generandum, & manducandum, sicut fit nunc in hoc saeculo quotidie, ut cum pluribus aliis testatur Philastrius Brixientis lib. de Haerese.

Chilianae.

Eundem errorem seminavit, & publica vit in Aegypto, circa annum 270. tempore Claudii II Imperatoris, & Felcis primi summi Pontificis, quidam cujusdam Urbis Aegypti Episcopus, nomine Nepos, qui teste Eusebio lib. 7. cap. 24. Iudaico intellectu de saeculis promissionibus sentiebat, easque Epicureo more corpo-

Nepos.

corporaliter habendas docebat, & mille annis in libidine, & voluptate corporali in hac vita Sanctos post ultimum Judicium regnatos cum Christo credebatur, ut refert idem Dionysius Alexandrinus.

§. I.

Authoritate, & ratione rejicitur Millenariorum error.

Constantinopolitani Concilium I.

Gelasius Papa.

Concilium Florentinum.

Matth. 22.

Corinth. I. cap. 15.

Luc. I.

Illam Cerinthianam haeresim damnat secunda Synodus generalis, quae est Constantinopolitana prima celebrata anno 381. sub Damaso Papa pro declaranda, & tuenda Spiritus Sancti Divinitate contra Macedonium Episcopum Constantip. in qua haec verba: Sedet ad dexteram Patris, & venturus est cum gloria judicare vivos, & mortuos, cujus regni non erit finis, addita fuerunt Symbolo Nicæno, in quo legitur tantum, & passus est. Haec quidem additio desinit Regnum Christi non esse Millennium, nec terrenum, sed caeleste, & æternum. Et Gelasius Papa in Epistola contra Pelagianam haeresim ait: Post Resurrectionem non erit generatio, neque appetitus sensitivus. Revera ille Summus Pontifex ibi non declarat Regnum Christi esse æternum, sed sancit, quod post ultimum Judicium nulla erit voluptas, nullaque sensualitas, ut voluit Cerinthus, qui credebatur oppositum. Haec haeresis etiam proscribitur, & damnatur in Concilio Florentino Sess. ult. in litteris unionis, ubi habetur quod animæ à corpore separatae, & ab omni macula purgatae, statim fruuntur Deo, ex quo sequitur quod iusti, quorum animæ nunc in manu Dei sunt, post Judicium universale non remanebunt in terra; alioquin beatitudo non esset perpetua, quod est falsum, ut dicemus in proprio loco contra Origenem, & alios, qui secuti sunt eum.

Haec haeresis confunditur ex illo Matth. 22. ubi legitur Christum dixisse Saducæis: In Resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei ex hac quippe responsione clarè suadet post Resurrectionem non esse futurum ullum masculi & feminae coitum, nullumque fore cibi & potus usum, ut insinuat Apostolus ad Rom. 4. dicens: Regnum Dei non est esca, nec potus, sed iustitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto; hoc est, beati illi, qui in Domino mortui sunt, nulla egent esca, nulloque potu, quibus in hoc saeculo nos vivimus, & nutrimur; utuntur enim cibo invisibili, & potu, qui ab hominibus in terra constitutis videri non potest, ut affirmat Angelus Raphael Tobiae cap. 12. vers. 19. Cibus autem ille in visibilis nequit esse in voluptatibus corporis, neque in divitiis temporalibus, quæ sensibus percipiuntur: nam Apostolus ad Corinth. cap. 6. vers. 9. & 10. recensens eos, quibus Regnum Christi est interdictum, enumerat carnis delictis, & voluptatibus deditos, dicens: Neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avarii; neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces Regnum Dei possidebunt. Igitur in Regno electis conferendo nulla erit post Resurrectionem carnalis voluptas, nullusve carnis, aut Sanguinis sensus, ibi nova erunt omnia, & similes Deo erunt illi, qui videbunt eum, ipsaque visione satiabuntur, ut testatur Sacra Scriptura.

Unde Apostolus loco citato cap. 15. ut offendat electos post Judicium universale, fore viros caelestes, voluptuosos autem esse privandos Regno Christi, inquit: Sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem caelestis. Hoc autem dico, Fratres, quia caro, & Sanguis Regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit: id est, illi, qui vivunt secundum carnem & Sanguinem, non habebunt Regnum Christi, quod carni adversatur, subindeque in hoc Regno nulla poterit esse carnis voluptas, nullaque libido post Resurrectionem: certum enim est, quod ea, quæ nobis à Deo prohibentur tanquam impedienda ad consequendam gloriosam Resurrectionem, aut æternam felicitatem, tam quoad Corpus, quam quoad animam, non erunt in Corpore glorioso, cujus præcipua conditio est hæc omnia excludere vitia.

Quantum ad aliud membrum, quod negat Regnum Christi esse æternum, ut falsum & hæreticum appareat, adduco illud Luc. 1. vers. 31. & sequentibus, quod Angelus dixit Mariæ de Christo, quem paritura erat: Ecce concipies, & paries Filium, & vocabis nomen eius Jesum.

Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis. Falsum est igitur credere, quod mille annis erit conscriptum. Nec potest citra hæresim existimari terrenum & temporale; nam Christus sedet ad dexteram Patris, & regnat in domo Jacob in æternum; idcirco cum post Judicium universale non habuerit aliud Regnum, nisi illud, quod nunc habet, sequitur quod non erit temporale, sed æternum, seu idem, quod nunc habet, in quo nunc cum Christo vivunt Beati.

Eandem veritatem affirmat ipse Christus Matth. 24. & 25. ubi post enarratam Antichristi persecutionem, & descriptum ultimum Judicium, constat quod dicit electis: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi. Hæc quidem verba liquidò demonstrant beatitudinem, aut visionem Dei, esse conferendam statim post Judicium, quoniam Christus non dicit, venietis, aut possidebitis, sed, venite, ut denoret, quod electi erunt cum illo, non in terra, ut volunt hæretici, sed in Cælo, quia vocabit ad se Justos, ut actū possideant hæreditatem æternam, ut per hoc verbum, possidete, clarè significat. At dum loquitur electis in vita degentibus, ait, possidebitis. Tunc autem, seu in Judicio, aut in Resurrectione dicit: possidete. Et statim de illis subdit: ibunt in vitam æternam, ut inde videamus, quod non post mille annos à die Judicii, sed statim post Judicium dabitur præmium; hocque æternum, seu in inamissibili visione Dei, & amore ejusdem omnino consistens, ut colligitur ex illo Joan. 17. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum. Psalm. 15. Adimplis me lætitia cum vultu tuo. In die Judicii Christus ostendet se electis, eosque ad se vocabit: erunt igitur beati, ac proinde nullo modo terreni, sed similes Deo, quoniam videbunt eum in Cælo sicuti est.

His addo aliud testimonium Joan. 14. ubi legitur Christum dixisse Discipulis suis: Vado parare vobis locum, & stabero & preparavero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum; ut ubi ego sum, & vos sitis. Locus autem ille est Regnum, auctoris Dei, in qua mansiones multæ sunt. Hæcque prompta preparatio denotat hanc ipsam domum esse citò concedendam Apostolis; hæc verò: Iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum, ostendunt mille annos non esse expectandos, ut ubi est Christus, ibi sint Apostoli. Nam veniet pro die Judicii, sed non veniet post elapsos mille annos à die Judicii, cum hoc nullibi constet. Nec post illum diem manebit cum electis per mille annos in terra, quoniam Judicium illud erit in fine mundi; ergo nec electi permanebunt in terra per mille annos cum Christo post Resurrectionem, carnis cupiditatibus, & voluptatum illecebris servituri, sed Christus secum ducet eos ita post Judicium, quique cum seceat ad dexteram Patris, ut definitum est contra Apellianos, Apostoli nunc sunt in Cælo, & ibi regnant cum Christo, ita pariter post Resurrectionem regnabunt electi cum ipso in gloria; aliàs hæc gloria non esset illis data ut æterna.

§. II.

Solvuntur rationes hæreticorum.

Cerinthiani carnis voluptates in Millennium Christi Regno frundas asserentes arguunt ex verbis Christi Matth. 26. qui in ultima cæna Apostolos sic allocutus est: Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in Regno Patris mei: ergo (inquiunt) in Regno Christi electi bibent vinum, & delictis corporeis perfruentur in cibo & potu, quibus in hac vita fruimur: undè Luc. 17. ait: Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater, ut edatis, & bibatis super mensam meam in Regno meo. Quibus verbis constat, quod post Resurrectionem in Regno Christi erunt deliciae corporales, quæ in Cælo haberi nequeunt.

Respondeo primò hæc verba esse intelligenda metaphorice, sicut cætera Scripturæ verba, in quibus de cibo, & potu mentio fit pro altera vita, scilicet pro spiritali deliciarum fruitione. Quare S. Joannes in Apocalyp. cap. 19. ait: Beati qui ad cœnam Agni nuptiarum vocati sunt. Hæc autem cæna non est materialis in alimentis corpo-

Matth. 24.

Joan. 14.

Prima hæreticorum ratio.

Ad eandem rationem responso.

Quo statuitur contra Stancarianos Christum esse verè mediatorem.

D. Chrysofost.

Apoc. 20.

Rejicitur altera Millenariorum ratio.

corporeis consistens, sed spiritualis in visione, & amore Dei preparata, juxta illud Psal. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Nam si omnia verba Sacra Scripturæ intelligenda essent in sensu literali, sequeretur quod Deus haberet membra, quod non concedatur Cerinthiani; ideoque in hoc loco ubi de mensa agitur, intelligenda sunt metaphorice.

Dico iterum illa verba, usque in illum diem, non denotare tempus illud, quod erit post Resurrectionem generale consummandum, sed illud quod fuit inter Resurrectionem Christi, & triumphalem ejus in Cælo Ascensionem, ut observat D. Chrysofostomus Homil. 38. in Matth. ubi ait: Novum autem, hoc est novum modo quodam, imò mandato, atque mirabili non impossibile Corpus habens, sed immortalis, atque incorruptibile, alimentum non indigens, surrexit. Quare cum opus non erat, post Resurrectionem, comedere, & bibere, cum ejus corpus istis nullo modo amplius indigere, sed ut certiori argumento firmaret Resurrectionem. Igitur textus D. Matth. non probat Cerinthi errorem, imò ex mente D. Chrysofostomi illum prorsus rejicit.

Vel dico cum D. Hieronymo in commentar. cap. 26. D. Matthæi, quod hæc verba, non bibam, &c. sunt intelligenda mytice, seu de Ecclesia (quæ est Regnum Patris), in qua Christus fuerat reverendus per fidem creditum, quæ per genimimem vitis significatur, hoc est, per communionem, quæ fieri debebat à fidelibus in Ecclesia. Ideo sic locutus est Discipulis suis pridiè quam pateretur, seu in cæna, scilicet quando instituit sanctissimum Eucharisticæ Sacramentum per modum convivii sub speciebus panis & vini.

Arguit iterum Cerinthiani, & ut probent Regnum Christi esse Millennium, & terrenum, obiciunt illud Apocalyp. 20. vers. 4. & sequentibus: Et vidi animas decoloratorum propter testimonium Jesu & propter Verbum Dei, & qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus, aut in manibus suis, & dixerunt, & regnaverunt cum Christo mille annis. Ceteri mortuorum non vixerunt donec consummarentur mille anni. Indè enim inferunt, electos post Resurrectionem regnatos esse in terra per mille annos cum Christo, quia (inquiunt) illi mille anni non sunt consummandi ante Judicium, nec in Cælo post ipsum Judicium, sed in terra vivendo luxuriosè.

Respondeo hanc autoritatem non probare errorem Cerinthi, cum non dicat quod electi regnabunt post Resurrectionem per mille annos tantum, ita ut per illos mille annos perfrui Deo nequeant; nec dicat, quod electi non videbunt Deum, nisi post elapsos mille annos à die Judicii. Dico tamen cum Sanctis Patribus, præsertim cum D. Augustino lib. 20. de Civit. cap. 7. mille annos, quibus Sancti Patres cum Christo regnabunt, non significare aliquod tempus in terra consummandum post Judicium universale, & ultimum, sed solum designare omne tempus decurrens à morte Christi usque ad ultimum Judicium. Nec valet dicere, quod in illo intervallo sunt plusquam mille anni, cum Christus mortuus fuerit sub Tiberio Imperatore. Non valet inquam hæc instantia, nec nocet expositioni D. Augustini, quoniam in Sacra Scriptura numerus millenarius designat numerum indefinitum, & excedentem mille annos arithmetice sumptos. Quod verum esse probat illud Psal. 89. Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterni, quæ præterit: & Eccles. 16. Melior est unus timens Deum, quam mille Filii impii, id est, quam omnes Filii impii, qui certo excedunt numerum millenarium mathematicè sumptum: cum infinitus sit stultorum, seu peccatorum, aut impiorum numerus. Certum quoque est, quod nedum mille anni, sed etiam omnes anni sunt ante oculos Dei tanquam dies hesterni: igitur per millennium numerum non debemus intelligere mille annos mathematicè, aut arithmetice, dum Sacram Scripturam interpretamur, sed omne tempus, quod præterit à morte Christi usque ad diem ultimi Judicii.

Maxima in prioribus Ecclesiæ sæculis viguit controversia de Christo mediatore inter Catholicos, & hæreticos. Primum Ariani, qui falsa impiissimi Arii doctrina pervertit, veram Dei Filio Divinitatem detrahente ausi sunt, dixerunt Christum non esse verè, propriè, seu efficienter mediatorem Dei, & hominum. Addebantque ad incrementum nefariæ doctrinæ suæ insaniam hanc rationem, nempe quod idcirco Deus talem sibi ministrum comparavit, nempe Christum, ut ipso uteretur tanquam temperamento, & commercio cum cæteris creaturis, quarum reparationem volebat; non autem ut ipse Christus esset aliqua efficientia, aut virtute sibi propria versus mediator Dei, & hominum; licet Apostolus ad Timot. oppositum doceat, & ad Ephes. 2. expressè dicat, hanc mediationem factam fuisse per sanguinem Christi Deo Patri pro nostra Redemptione, & pace nobis obtinenda, voluntariè oblatum, per quem sanguinem ipse Christus, teste eodem Apostolo, pacificavit omnia, sive quæ in Cælis, sive quæ in terris sunt.

Hanc hæresim renovavit, & jam in Inferno sepultam suscitavit hisce postremis temporibus impiissimus Socius, qui lib. 2. de Christo Salvatore, docet Christum esse mediatorem, non proprium, reale, & verum, sed tantum metaphoricum, nec pro hominibus liberandis aliquam satisfactionem, aliquodve præteritum æterno Patri exhibuisse. Aliam viam arripuit quidam hæreticus dictus Franciscus Stancarus, Patria Mantuanus, Academia Regiomontana in Borussia Theologiæ, & Græcæ linguæ professor. Hic quidem hæreticus revera confessus est contra Arium, Christum esse mediatorem nostrum, & pacificatorem, sed non absolute, quatenus est Deus homo, sed juxta solam naturam humanam, seclusa divina, ita ut nostra Redemptione, aut mediatio non sit effectus hominis Dei, aut Filii naturalis Dei, sed solum Filii Mariæ, seu puri hominis. Hæc tamen hæresis impugnata fuit à quibusdam hæreticis dictis Musculanis ab authore, scilicet Andrea Musculo, quare Scaphylus vocat eos Antistancarianos, qui ut Stancariani opinionem refutarent, asseruerunt, Christum juxta utramque naturam, divinam scilicet, & humanam, mediatorem, & justificatorem esse; sed non dubitarunt contendere, divinam Christi naturam, una cum humana in Cruce, eodem modo, & æqualiter mortuam fuisse, & sic ut Stancari errorem fugerent, in deterioreni ceciderunt: magis enim implicat, & repugnat fidei credere divinitatem esse ex se mortalem, quam credere Christum non esse mediatorem inter Deum, & homines.

Non desunt tamen qui ipsum Stancarum excusare nituntur, eo quod in libro contra Ligurianos proficatur se sequi doctrinam Magistri sententiarum. De eo (ut testatur Conradus Schultetus Bargius, secta Lutheranus lib. de Stancarianis) ita honorificè loquitur. Plus valet unus Petrus Lombardus, quam centum Lutheri, ducenti Melancthonnes, trecenti Bullingeri, quadringenti Petri Martyres, & quingenti Calvinii, qui omnes si uno mortuario contumderentur, non exprimeretur una nuncia vera Theologia.

Sed hoc non probat Stancari innocentiam. Minimè quidem secutus est Petrum Lombardum virum doctissimum, atque Catholicum ipse Franciscus Stancarus: etenim sic locutus est de illo celeberrimo Magistro sententiarum, non ad ipsius doctrinam propugnandam, sed ut non audiretur clamor Calvinii, & Melancthonis, & aliorum, qui quamvis ipso nequiores essent, eius sententiam tamen impugnabant tanquam hæreticam, dicentes mediatorem, & justificatorem nomen Christi convenire secundum utramque naturam, divinam scilicet, & humanam, non eo modo, quo docet fides Catholica, sed diverso, imò & opposito; quia Calvinus, Melancthon, & alii hæretici, Franciscus Stancarus contrarii, existimabant Christum secundum, utramque naturam exercere munus mediatoris, seu utramque naturam esse mediatricem inter nos, & Deum; aut Christum esse mediatorem ut Deum, & mediatorem ut hominem, ita ut in Christo essent

Ariani.

Socius.

Stancarius.

Musculani priorem suam sustinuerunt.

Plus in va nam excelsant Stancarius.

essent duo mediatores, sicut duæ naturæ, sicque impugnabant Stancarum, qui excluderat à mediacione divinitatem, & directè impugnabat fidem Romanam, quæ docet Christum Dominum fuisse inter Deum peccato Adæ iratum, & homines, mediatorem officio, ratione quidem naturæ humanæ, non simpliciter & absolutè spectatæ, sed ut subsistentis in persona Verbi Divini gerente vices personæ humanæ.

§. I.

Statuitur veritas contra Hæreticos.

Stancarum, & Calvinum damnat Sacra Tridentina Synodus Sess. 6. in qua Christus Jesus declaratur Justificator, Redemptor, & noster Mediator, non præcisè quatenus est homo, seclusa quacumque divinitatis operatione, sed quatenus est Deus & homo. Nam Christus constat duabus naturis, esse Deus & homo, non in confusione substantiæ, sed in unitate personæ divini: igitur non potest esse ita mediator tantum secundum humanitatem, ut debeat prorsus excludi divinitatis operatio, ut impiè docuit Stancarus. Nequè secundum divinitatem solam ex una parte, & secundum humanitatem solam ex alia, ut voluit Calvinus, sed est mediator ut Deus homo, seu ut homo unicus Verbo. Ità tenent omnes Theologi tam antiqui, quam recentiores, & Sancti Patres, quorum verba omitto brevitate gratia.

Refero tantum auctoritatem D. Athanasii lib. de natura humana suscepta, ubi ille S. Doctor invincibilis fidei Catholicæ propugnator contra hæreticos, & præcipuè contra Arianos, ait: *Verus Deus est Filius, & antequam homo fieret, & postquam homo factus est, mediator Dei, & hominum, homo Jesus Christus, unicus Patri secundum Spiritum Sanctum, nobis vero secundum carnem, atque ita mediatoris partibus functus inter Deum & homines, quia non solum homo est, sed etiam Deus.* His siquidem verbis reicitur Stancarus, qui à mediacione nostra excludit omnino divinitatem, & voluntariè immemor Philosopherum axiomatis, quo actiones appropriantur supposito, vult Christum nos redemisse per Sanguinem suum secluso quocumque influxu suppositi divini, in quo realiter subsistit ipsa natura humana. Reicitur atque Calvinus qui utrique naturæ disjunctim tribuit illam mediacionem tanquam duobus mediatoribus, quod sapit Nestorianismum, cum ex illa hæresi facile inferatur alia, quæ est Nestorii, nimirum in Christo esse duas personas solo affectu aut amoris vinculo unitas.

Illis verbis D. Athanasii suffragatur auctoritas Apostoli I. ad Timoth. cap. 2. vers. 5. *Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit Redemptionem semetipsum pro omnibus.* Indè enim Paulus indicat, nos habere mediatorem, huncque esse unum unitate personali, utpotè Christum, qui nos morte sua redemit, pretiosissimoque Sanguine suo in tempore iracundiæ factus est reconciliatio; atqui Christus si divinitatem excludas cum Stancaro, non est, Christus Jesus; quia hoc nomen à Deo Patre, & Angeli ministerio nunciatum Mariæ, exprimit unitatem personæ in duabus naturis, aut duas naturas, divinam scilicet, & humanam, unitas in persona Verbi, ut dicunt communiter Theologi cum fide catholica, quæ per Christum intelligit Verbum Divinum Incarnatum. Et si excludas unitatem principii quod cum Calvino, id est, si velis quod sit mediator secundum utramque naturam solitariè sumptam, seu quod sit mediator ut Deus & mediator etiam ut homo, ita ut in Christo uniantur duo mediatores sicut duæ naturæ, non est unus mediator, sed duplex, quod est contra Apostolum: igitur Christus est mediator Dei, & hominum ratione naturæ humanæ, non simpliciter, & absolutè spectatæ, sed ut est subsistens in supposito divino; nam homo sine illo divino supposito non poterat esse mediator Dei & hominum, quia fuisset insufficientis, nec fuisset inter Deum, & homines, sed tantum inter homines, & in numero peccatorum. Filius Dei etiam sine humanitate non poterat esse mediator, quia mori non potuisset, nec fuisset inter Deum & homines, sed in Deo & in filia Patris. Undè S. Augustinus Sermone 120. inquit:

Concilium Tridentinum

D. Athanasius

Ad Timoth. I.

Ut autem mediator esset inter Deum & homines, inter justum D. Augustinus, inter immortalem & mortales, assumptis aliquis gustinus ab injustis, & mortalibus, servans aliquid cum justo & immortalis; cum justo enim & immortalis, servans justitiam, ab injustis & mortalibus, servans mortalitatem, factus est in medio reconciliator, desiciens murum peccatorum nostrorum. Idem docet Abbas Rupertus in lib. 10. de Divinis Officiis cap. 6. ubi inquit: *Antea inter creatorem, & creaturam nullum fuisse medium, nam quidquid erat, aut creator erat, aut creatura; ut ergo medium inveniretur perfecta societas vinculum, hic introductus est, qui ex eo creatorum firmus annaeretur, quia unus idemque Christus utrumque est, Creator videlicet, atque creatura, Creator quia Deus, creatura quia homo.*

Verè hæc verba evidenter probant contra hæreticos doctrinam Ecclesiæ Romanæ. Quoniam distinguunt mediatorem Dei, & hominum à Deo & ab hominibus, ut necessariò exigit officium illud, quia Christus per humanitatem distinguitur à Deo Patre, & per divinitatem ab hominibus, ut declarat D. Athanasius in Symbolo dicens, quod Christus est æqualis Patri secundum divinitatem, & minor Patre secundum humanitatem: ergo non est mediator, ut Deus tantum, neque ut homo tantum, sed ut Deus homo, aut homo unicus Verbo; sic enim potest verè dici mediator inter Deum & homines, quia utramque naturam, divinam scilicet & humanam in se sociat, & ratione utriusque perfectum mediatoris munus implet inter Deum, & homines.

Præterea si Christus esset mediator secundum humanitatem tantum, ut docuit Stancarus, hæc humanitas operata esset cum persona propria, seu personata personalitate humana, vel divina, vel operata esset imperfonata, id est absque ulla persona. Si propria, esset Nestorianus ipse Stancarus, quia admitteret duas personas in Christo vinculo affectus, & amicitiae unitas, ac proinde damnatus in Concilio Ephesino, in quo damnatus fuit ipse Nestorius. Si divina, non est contra nos, & ideo ignorat quod impugnat, & nescit quod dicit. Si esset mediator secundum divinitatem, & secundum humanitatem disjunctim, ut voluit impiissimus Calvinus, sequeretur primo, quod Christus secundum divinitatem esset minor Patre, quia mediator est in medio, ut ait D. Augustinus, & ideo non est æqualis superiori; sed Christus secundum divinitatem est æqualis Patri, ut docet Scriptura, ubi legitur Christum dixisse: *Ego & Pater unum sumus*: igitur nequit esse mediator in hoc sensu, quoniam secundum divinitatem præcisè sumptus, non est alius à Patre in natura. Secundò sequeretur, quod Christus secundum humanitatem solam operatus esset, sicut secundum divinam operatus est, juxta perversam doctrinam Calvinii, ac proinde habuisset suum proprium suppositum. At hoc est Nestorianum. Si velint quod humanitas operetur absque ulla personalitate, hoc est impossibile; quia nemo operatur nisi subsistat, cum ex Philosopho operari sequatur esse, cujus ultimum complementum est subsistentia; ergo est mediator ut homo unicus Verbo, aut ratione naturæ subsistentis in supposito divino.

§. II.

Responsio ad hæreticorum rationes.

Ratio Stancarianorum est, quia Christus non est mediator sui ipsius, ac proinde est mediator ut homo tantum, seclusa divinitate, juxta quàm (inquit) non est distinctus à Patre, cui facta fuit satisfactio. Quia si divinitas aliquo modo concurrisset, Christus fuisset mediator sui, sicut Patris, cum sit Deus, sicut Pater; ideoque est mediator secundum humanitatem solitariè sumptam, secundum quam est minor Patre. Idque suadent ex illo ad Coloss. cap. 2. vers. 26. *Et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per Sanguinem Crucis ejus, sive qua in terris, sive qua in Cælis sunt.* Ex quo colligitur, quod Deus reconciliavit omnia per Sanguinem Christi; quod idem est accipere per humanitatem solam, seu ex se sola operantem, quæ sæpè per Sanguinem exprimitur.

Sed hæc ratio non convincit, quia licet Christus sit mediator Dei, & hominum, ut Deus homo, non sequitur

Rupertus

Unitas persona in Christo

Ad Col. cap. 2.

sequitur tamen quod sit mediator sui ipsius, quoniam sic consideratus tam à Deo distat, quam ab homine, & cum utroque convenit. Quoniam in hoc medi, seu mediatoris ratio consistit; nam Christus consideratus ut unus, qui est Deus homo, non est pater ipse, qui est Pater, quia quamvis Filius sit unum cum Patre, tamen non est unus cum ipso, id est, licet sit cum Patre una natura, vel substantia, non est tamen una persona. Nec est ille, qui est Spiritus Sanctus, cum ab utroque, scilicet Patre, & Spiritu Sancto, propria hypostasi sit distinctus, & habeat humanitatem sibi hypostaticè unitam, quam Pater, & Spiritus Sanctus non habent. Nec penitus convenit cum aliis hominibus ipse Christus, licet sit verus homo nobis per omnia similis absque peccato, cum non subsistat substantia humana, sicut ceteri homines, sed substantia Verbi Divini; ergo non est mediator sui ipsius, etiam qua Deus est, quia hoc munus mediatoris convenit personæ, non solum quatenus terminat naturam divinam, sed etiam quatenus humanam afficit.

Ad auctoritatem Scripturæ dico, Apostolum non loqui de Sanguine solitariè sumpto, seu de Sanguine purè humano, sed de Sanguine ut unio personæ Verbi, id est de Sanguine Filii Dei. Hinc est, quod ad Hebr. cap. 5. vers. 8. ait: *Et quidem cum esset Filius Dei, didicit ex his, quæ passus est, obedientiam, & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.* Ideoque improbat sententiam Stancarii, quia Verbo mediacionem penitus excludit, & eam humanitati nudè tribuit.

Hoc iterum contendunt probate auctoritate Apostoli 2. ad Corinth. cap. 5. vers. 8. ubi ait: *Omnis autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum*; indè enim (inquit) D. Paulus demonstrat, mediatorem, aut reconciliatorem esse omnino diversum à Deo, seu esse ministrum, quo usus est Deus, quoniam propositio, per, dum est inter duo, excludit unum ab alio, tanquam causam ministerialem à causa principali. Hinc est, quod D. Augustinus tract. 62. in Joannem ait de Christo. *Est mediator Dei & hominum, non in quantum Deus, sed in quantum est homo Jesus Christus.* Igitur divinitas excluditur à mediacione, & Christus est mediator noster secundum naturam humanam præcisè sumptam, secluso quocumque influxu divinæ personæ.

Nego consequentiam, quia homo ut unicus Verbo, & è contra, nimirum Filius unicus humanitati, est insufficienter distinctus à Deo, ut Apostolus dicere possit, quod Deus sibi nos reconciliavit per Christum, qui mediatoris opus, & officium administravit, non per divinitatem, sed per humanitatem, non præcisè, sed per humanitatem ut personatam, & subsistentem persona divina, & propter unionem, ac societatem personalem cum divinitate. Ex vi communicationis idiomatum mediatio non tribuitur divinitati, ita ut nequeat convenire humanitati, nec humanitati, ita ut nequeat convenire divinitati, sed tribuitur Christo, seu homini Deo: nec aliud significare voluit D. Augustinus. Ratio est, quia suppositum divinum est extraneum respectu naturæ assumptæ, cui præstat vices suppositi proprii, seu humani, & sic natura humana agit, & operatur in supposito sibi extraneo; ideoque per ipsam naturam sic divino supposito illo subsistentem, Deus potuit nos sibi reconciliare velut per alium à se realiter distinctum, non tanquam per Deum solum, ut voluit Calvinus, neque tanquam per hominem solum, ut credit Stancarus, sed per hominem Deum, seu per unum, qui est Deus & homo simul, aut per hominem unum Verbo Divino hypostaticè. Dum Christus pronunciat, non exprimitur, aut nominatur tantum Deus, sed Deus homo, aut homo Deus.

§. III.

Subvertit Calvinii fundamentum.

Calvinus fundamentum erroris sui deducit ex illo Joan. cap. 10. *Ego pono animam meam.* Hæc enim verba (inquit) quæ sunt mediatoris, à solo

Deo homine nullatenus concurrente, dici possunt, quia nullus est arbiter vitæ & mortis, id est, nullus potest animam ponere, nisi Deus: ergo Christus est mediator, ut Deus, qui posuit animam, & ut homo, quia sustinuit mortem, & à quo separata fuit anima, quam Deus posuit. Unde (inquit) Deus, qui posuit animam, est unus mediator in Christo, & homo posuit est alter mediator. Respondeo cum Divo Chrysofomo, Christum loqui de se secundum toram humanitatem, seu quatenus subsistentem substantiam Verbi, aut de homine unio Verbo, à quo habebat potestatem ponendi animam, & iterum sumendi eam, & in quo subsistebat: etenim hominis Dei est ponere animam suam & iterum sumere eam.

Instat idem Calvinus dicens, quod Christus fuit mediator Angelorum & primorum Parentum: igitur est mediator hominum ut Deus, natura humana non concurrente; nequit enim esse mediator Angelorum ratione humanitatis, quia hæc non convenit Angelis, nec mediat inter Deum, & Angelos, idè Christus est mediator nedum ut homo inter Deum & homines, sed etiam ut Deus, inter Deum, & Angelos. Respondeo, Christum esse mediatorem Angelorum, & Adæ, quia Deus ipis contulit gratiam ex meritis Christi prævis, ut docent Theologi nostri afferentes, quod Christus venisset, Adamo non peccante; & idè non est mediator hominum, nec Angelorum, ut Deus, seclusa humanitate, sed ut homo Deus, qui est Christus: etenim ad rationem mediatoris requirebatur operatio secundum naturam humanam quæ tamen à divina accipiebat eam in persona dignitate infinitam meritorum, quæ ad officium mediatoris Dei, & hominum requirebatur. Hinc est quod dicimus, Christum non esse mediatorem, ut Deum solum, secluso quocumque respectu ad humanitatem, neque ut hominem solum, secluso quocumque respectu ad divinitatem, sed ut hominem subsistentem persona Verbi. Undè mediatio nostra, justificatio, & Redemptio non sunt ab homine puro, neque à Verbo simpliciter, seu tantum quatenus Deus est, sed à Verbo Incarnato, non tanquam à duobus agentibus, quamvis Verbum Incarnatum, seu Christus duas naturas contineat, quarum quilibet suas habet operationes, ut definitum fuit contra Monothelitas unicam in Christo admittentes voluntatem, sed tanquam ab uno agente, vel ab uno principio operativo, modo humano, divinoque ad mediacionem Dei, & hominum penitus necessaria, ut docent Sancti Patres, & præsertim Divus Irenæus lib. 3. cap. 20. ubi inquit: *Oportebat mediatorem Dei & hominum per suam cum utraque propinquitatem, ambos in amicitiam, & concordiam adducere, ac Deo quidem representare hominem, hominibus verò Dei noticiam communicare.*

Dicent hæretici: ergo omnes actiones Christi sunt uniformes, scilicet omnes sunt penitus divinæ, vel omnes sunt humanæ (quod tamen est falsum, quippe cum sit Deus, & homo, actiones ejus, aliæ sunt humanæ, aliæ sunt divinæ) quia unius agentis una est operatio, idèque falsum est, quod Christus sit unus mediator, sed debet esse duplex, scilicet unus mediator ut Deus, & alter ut homo.

Nego instantiam; Christi enim actiones aliæ sunt purè divinæ ut illæ, quas fecit ratione divinæ omnipotentia, & quæ à solo Deo fieri possunt, aliæ verò sunt Theandricæ, seu humanæ, & divinæ. Ratio hujus divisionis est, quia in Christo sunt duæ naturæ, quæ in ipso sunt duo principia quo agendi, & unum principium quod, seu unum suppositum suam denominationem desumens in agendo à principio quo seu à natura, aut voluntate quæ operatur. Undè dum agit ratione naturæ divinæ, actio est purè divina, quia principium quo est Divinum, sicut principium quod seu persona. Et dum agit ratione naturæ humanæ, actio est purè humana, quia principium quo, aut ratio agendi est humana. Et dum agit ratione utriusque naturæ, seu compositi Theandrici, actio est Theandrica, id est divina & humana simul, sicut est ista de qua hic agitur, utpotè mediatio, quæ

Responso Divo Chrysofomo

Christus est mediator Angelorum

D. Irenæus

Dua sunt in Christo agens

que est opus hominis Dei, seu Christi reduplicative sumpti: igitur non duos, sed unum debemus in Christo agnoscere mediatorem.

ARTICULUS LIV.

Ostendit Calvinistis, Christum sibi meruisse, & nobis.

Joannes Calvinus, Theodorus Beza & plures alii, qui post utrumque scripserunt, publice docuerunt, Christum, tot orationibus, jejuniis, vigiliis, laboribus, & Passione sua, nihil sibi prorsus meruisse; eum enim Calvinus in comment. 2. ad Philip. Frivolum ait quod ex hoc loco, propter quod Deus exaltavit illum &c. Sophista conatur elicere, Christum scilicet primo sibi meritum esse, deinde aliis. Quis non videat hoc à Sathana suggeri, Christum in Cruce passum, ut sibi compararet operis sui meritum, quod non habebat? Qui neget isto Sathana instinctu reclamare, Christum sibi ante gloriam esse promeritam, quam nobis salutem? Discant ergo Sorbonicos Sophistas cum tantis suis speculationibus deservari. His siquidem verbis liquidò constat, hunc hæreticum velle, Christum nihil sibi meruisse. Idem credunt omnes Novatores, qui dicunt ipsum Christum ad nos duntaxat sua omnia merita ordinasse.

S. I.

Autoritate, & ratione firmatur Christi meritum.

Hanc hæresim Calvinianam damnat Concilium Tridentinum Sess. 6. cap. 11. dicens: Christus ipse cum esset Filius Dei didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam; & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æterna. His verbis constat, Christum per mortem & Passionem suam sibi meruisse officium Redemptionis, & esse hæc meritoriam nostræ justificationis, & salutis, ut expressè ostenditur in cap. 7. ejusdem Sessionis ubi habetur: Dominus noster Jesus Christus, qui cum essemus inimici propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, sua Sanctissima Passione in ligno Crucis nobis justificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit. Igitur nedum meruit nobis vitam æternam, sed etiam meruit sibi nomen Salvatoris generis humani.

Hæc ipsa veritas probatur variis Sacra Scripturæ locis. Legimus apud S. Lucam cap. 24. vers. 26. Christum dixisse duobus Discipulis in Emaus cunctibus: Nonne oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam? Corporis scilicet, quia à primo instanti Conceptionis suæ possidebat gloriam animæ; ut fatentur Calvinistæ, idcirco sibi hanc gloriam corporis, & nominis exaltationem meruit per Passionem suam: id enim quod oportet fieri ut aliud habeatur, & sit, aut acceptatur, est meritum. Et id, quod datur, est verè præmium respiciens aliquod opus meritum, propter quod datum fuit, ut facile colligitur ex Psal. 44. Diloxisti justitiam & odisti iniquitatem, propterea, id est propter amorem justitiæ, & odium iniquitatis, unxit te Deus, & Psal. 109. De torrente in via biber, propterea exaltabit caput. Igitur Christus, qui hæc omnia fecit, sibi meruit, de ipso enim ibi loquitur Psalmista.

Idem docet Apostolus ad Heb. cap. 2. vers. 9. ubi ait: Videmus Jesum propter Passionem mortis, gloria, & honore coronatum. Et ad Ephes. cap. 4. vers. 9. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia descendit primum in inferiores partes terræ? Ibi enim Apostolus suadet, descensum esse causam ascensus in Cælum, cum particula, quia & descendit, sit causalis. Et ad Philippenses cap. 2. addit: Cum in forma Dei esses, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis, propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen. Quibus verbis Dominicæ humilitati tribuit exaltationem, tanquam præmium, ut

Concilium Tridentinum

Luc. 24.

Psal. 44.

Heb. 2.

Philipp. 2.

denotat hæc particula, propter quod, id est, quia se exinanivit, Deus exaltavit illum. Hoc est, fuit exaltatus, & habuit nomen, quod est super omne nomen, quia humiliavit se, teste Scriptura dicente: qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Nam, inquit Divus Augustinus tract. 10. in Joan. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium.

Responder Calvinus, quòd in illis verbis non exprimitur causa meritum, nec declaratur, exaltationem præsupponere meritum aliquod, sed exprimitur, & declaratur solum simplex affectus gloriæ Corporis, post mortem & Passionem Christi, qui non fuit exaltatus, quia passus est, sed quia est Filius Dei.

Non valet hæc responsio, quia illa particula propter, qua utitur Apostolus, denotat veram causam meritoriam, nam id propter quod aliquid fit, est causa meritoria illius, quod fit. Nonne sublatò eo, propter quod aliquid datur, suspenditur res danda? Igitur est in linea causarum, non efficientium, sed meritoriarum. Insuper ea claritas, de qua loquitur Paulus, desiderata fuit à Christo, ut constat ex illo Joan. 17. ubi habetur: Christum Dominum Patrem sic allocutum fuisse: Ego te clarificavi super terram, opus consummavi, quod dedisti mihi ut faciam, & nunc clarifica me tu Pater, fuitque obsecra, ut patet ex illo Joan. cap. 12. vers. 28. Pater, clarifica nomen tuum, venit ergo vox de Cælo, & clarificavi, & iterum clarificabo. Idcirco habet rationem præmii hæc clarificatio, quam Christus habuit propter humilitatem suam, quæ cum maxima fuerit, fuit tanto præmio digna, ut notat D. Bernardus Serm. de Ascens. Domini in Cælum. Nullus est qui non credat, mereri esse quid perfectum, respiciens aliquod bonum, præsertim si opus elicium sit in ordine ad Deum præmiantem. Quapropter Deus Isai. 53. vers. 11. ait: Pro eo, quod laboravit anima ejus, videbitur & saturabitur. Igitur Christus, cui attribuenda est omnis perfectio, sibi meruit apud Deum Patrem.

His suffragantur Sancti Patres tam Græci, quam Latini, & præcipuè S. Hieronymus dicens: Quia se assumptus homo humiliare dignatus est, divinitas, qua humiliari non potest, eum, qui humiliatus fuerat, exaltavit. His siquidem constat, Christum fuisse propter humilitatem suam exaltatum. Ideo ipse Christus ad hanc veritatem firmandam, Matth. cap. 23. vers. 12. dicit, qui se exaltaverit, humiliabitur, & qui se humiliaverit, exaltabitur. D. Cyrillus Alexandrinus, ob eam mortem, & per Passionem, summa gloria coronata promeruit. Hæc verba referuntur in primo tomo Concilii Ephesini. Et ex ipsis suaderet, quod in Christo humilitas Passionis ita meritum fuit exaltationis, & exaltatio præmium humilitatis, ut de ipso Christo necesse sit dicere cum D. Joan. in Apocalyp. cap. 5. vers. 17. Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere gloriam, & virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & bona dictionem.

Idem confirmant S. Hilarius lib. 9. de Trinit. Cum audis, Pater major est, scito eum, de quo ob meritum obedientiam dictum est, & donavit nomen, quod est super omne nomen.

D. Chrysostr. Homil. 7. ad Philip. sic discurret: Hic mihi an non extremam præstitit Christus obedientiam, propterea accepit supremum honorem, an non servus factus est? Quapropter & Dominus est omnium, & Angelorum, & hominum. Et S. Bruno in Comment. in cap. 2. Heb. inquit: Coronasti eum gloria, id est immortalitatis claritate, & honore, quia sibi flebitur omne genu; coronasti ab ea similitudine dicit, quia sicut victor de triumpho revertens coronam suscipit, sic Christus triumphata morte, gloria & honore coronari meruit. Et paulo post addit: Coronasti inquam non sine merito, sed propter Passionem, non quomodo tolerabilis, sed Passio mortis. Corona autem est victoria, quæ supponit certamen: nullus enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit; ita autem certare est meritum. Itaque Calvinus nequit citrà remeritatem, & errorem asserere, Christum Dominum nihil sibi meruisse, cum ex dictis constet, quod sibi promeruit exaltationem nominis, Resurrectionem, immortalitatem, cæterasque gloriosæ corporis dotes.

Quantum ad nos certum est etiam, quod plura nobis meruit beneficia, nam de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, teste D. Joanne cap.

D. Augustinus

Joan. 17.

D. Bernardus

D. Hieronymus

D. Cyrillus

D. Hilarius

D. Chrysostr.

S. Bruno

D. Leo

D. Thomas

Christus plura nobis meruit beneficia

cap. 7. quod juxta mentem D. Chrysostr. Homil. 13. & D. Augustini tract. 3. in Joannem, ea quæ nos accepimus, sunt omnia bona spiritualia, quæ Deus confert viatoribus propter merita Christi, qui omnia opera sua ordinavit ad præmium illi à Patre promissum, ut patet ex illo Joan. cap. 10. Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant. Et cap. 12. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Quapropter Ecclesia in collectis sive auxilia supernaturalia, sive bona temporalia, ut nos ad salutem æternam conducant, semper sic concludit: Per Dominum nostrum Jesum Christum, ut significet hæc omnia ex solis & propriis meritis Christi nobis donari. Nam inquit D. Bernardus Serm. 13. in Cant. Sicut origo fontium, & fluminum mare est: ita virtutum, & scientiarum Dominus Jesus Christus: fons est: id est causa, non principalis (nam omnia in manu Dei sunt, & omne bonum defursum est, descendens à Patre luminum) sed meritoria.

Undè Apostolus 1. ad Tim. cap. 1. ait: Vocavit nos vocatione sua Sancta, qua data est nobis in Christo Jesu, & ad Ephes. 1. Benedixit Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo. Ibi enim declarat, Deum nobis spirituales benedictionem contulisse per Christum Jesum Dominum nostrum, seu per ipsius meritum, quia ex D. Ambrosio, & aliis Sanctis Patribus particula, in, ponitur pro particula per, quæ denotat causam efficientem moralem, sicut quando idem Apostolus in eodem capite inquit: Glorificavit nos in dilecto Filio suo, idem est, ac si dixisset, per dilectum Filium suum. Idem ait: in quo habemus Redemptionem, vult quod intelligamus, nos fuisse redemptos per Christum, per quem habemus Redemptionem. Quia D. Bernardus loco supra laudato, inquit: Quidquid sapientia, quidquid virtutis habere confidit, Dei virtuti, Dei sapientia, Christo deputa.

Eundem in nos Christi influxum meritum probat Tridentinum Sess. 6. cap. 16. per hæc verba: Christus Jesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos, jugiter virtutem infudit. Indè enim Concilium ostendit, nihil boni supernaturalis esse in nobis, nisi dependenter à Christo, & ab ejus influxu. Hoc firmatur autoritate D. Ambrosii in cap. 1. ad Ephesios ubi ait: Omne donum gratia in Christo, & si quis ipse Christo benedici se putat, errare se sciat.

Christus missus est à Deo in mundum, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut affirmat Apostolus ad Galatas 4. & de facto venit salvum facere quod perierat, exhibendo Corpus suum, effundendo Sanguinem, & satisfaciendo Deo Patri irato. Undè ingreditur mundum dicit: Hostiam, & oblationem noluisse, corpus autem præstiti mihi, tunc dixi, ecce venio, in capite Libri scriptum est de me, ut faciam Deus voluntatem tuam. Hæc quidem verba suadent, oblationem illam, quam fecit Deo Patri Christus ingreditur mundum, quamque consummavit in Cruce, esse verè meritoriam nostræ salutis, & ipsum Christum meritò esse omnium hominum Redemptorem per meritum Passionis suæ, quia hæc voluntas Dei Patris est sanctificatio nostra, ut monet Apostolus 1. ad Thess. cap. 4. vers. 3. Ergo Christus, qui redemit nos, & pacificavit omnia per Sanguinem Crucis, sive quæ in Cælis, sive quæ in terris sunt, & lavit nos à peccatis nostris in Sanguine suo, teste eodem Apostolo, eduxit nos de laqueo, aperuit nobis viam salutis, pluraque meruit nobis beneficia.

Leo Magnus Serm. 10. de Passione, contemplando mortem, & Passionem Christi, ejusque beneficia sentiendo, firmiter declarat hæc veritatem: ibi enim ait: Evacuatum est igitur illud venditionis nostræ generale, & legale chyrographum, & pactum captivitatis in jus transit Redemptionis, sicut suam Christo consummante victoriam, ut cum ipso, & in ipso omnes, qui in eum crederent, triumpharent. Et D. Thomas quest. 44. Christus Deo magis aliquid exhibuit, quam exigeret compensationis officij generis humani, propter dignitatem vite suæ, quam pro satisfactione ponebat, quæ erat vita Dei & hominis; & ideo Passio Christi, non solum sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio fuit pro peccatis generis humani. Secundum illud Joan. cap. 2. ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. Ex quibus inferretur,

Ad Gal. 4.

D. Leo

D. Thomas

Christum nobis promeruisse remissionem peccatorum, Christus huncque venisse dissolvere opera Diaboli, quæ cum nihil aliud fuerint, nisi perditio nostra, uniusquisque non generis strum fareri debet, Christum ei promeruisse veniam humano delictorum, & libertatem Filiorum Dei; nam non veniam, per Sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium Sanguinem Christus introivit semel in Sancta, æterna Redemptione inventa, si enim Sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitula aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis Sanguis Christi, qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad servendum Deo viventi? Ad Heb. cap. 9. vers. 12. & sequentibus.

S. II.

Affer, & reiicit argumenta Calviniana.

Fundamentum hæreticorum asserentium Christum nihil sibi meruisse est, quia motivum Incarnationis non est aliud, quam nostra salus, & Redemptio, quoniam Deus tradidit illum pro nobis, ut pro nobis duntaxat moreretur: igitur Christus non meruit sibi gloriam Corporis, nec sibi proprium commodum procuravit; alioquin duo essent Incarnationis motiva, nimirum Redemptio nostra, & utilitas Christi. Quod est falsum, quia, teste Scriptura, venit dissolvere opera Diaboli, qui in ipso Christo nullam partem habuit.

Respondeo hanc rationem Calvini probare, Christum pro nobis aliquid meruisse, quod tamen ipse negat. Undè potius ad ipsum, quam ad nos spectaret hoc argumentum solvere. Nihilominus addo, quod licet finis primò, & principaliter intentus per adventum Christi fuerit salus nostra & Redemptio, hoc tamen non obstat, quin Christus secundariò, & minus principaliter potuerit intendere gloriam sui Corporis, siveque nominis exaltationem, & ad illam obtinendam sua merita ordinare secundariò. Nec implicat quod Incarnatio habeat duo motiva, aut duos fines diversi ordinis, seu motiva, quorum unum sit per se primo intentum, aliud verò occasionaliter. Juxta subtilium Theologorum sententiam Christus venit pro gloria Dei, seu ut glorificator, & pro salute nostra, seu ut Redemptor, ita ut venisset, etiam si homo non peccasset; non implicat igitur, quod Christus ut Redemptor meruerit pro nobis, & ut glorificator meruerit pro se ipso. Fundendo enim Sanguinem acquisivit nos, & nobis obtinuit veniam peccatorum, ut ipsemet Christus fatetur Matth. 26. vers. 28. dicens Discipulis suis pridie quam pateretur: Hic est Sanguis meus, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Et Paulus ad Rom. 3. vers. 24. ait: Justificati gratis per gratiam ipsius per Redemptionem, qua est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in Sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum. Itaque Christus effundendo pro nobis sanguinem suum sanctificationem nostram meruit, & glorificando Patrem, glorificavit seipsum, & exaltavit nomen suum. Sicut enim Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Christus teste Apostolo exauditus fuit pro sua reverentia, & factus est obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Hæc quidem obedientia gloriosa est, omnique laude digna, & apud Deum meritoria glorificationis, & exaltationis Christi.

Replicat Calvinista, & ut ostendant Christum nihil nobis meruisse, dicunt, homines fuisse Redemptos gratis; cum ex Sacra Scriptura constet, Deum per misericordiam suam salvos nos fecisse, non verò ex justitia, nec ex operibus, quæ fecimus nos, neque ex operibus alterius, & indè inferunt, Christum nihil per mortem, & passionem suam, verè & propriè nobis meruisse, quia quod datur alicui titulo meriti verè, & propriè dicti, datur per modum præmii, & mercedis: quod verò datur

Reiicitur Calviniana

Matth. 26.

Rom. 3.

In Sacra Scriptura

alicui, ut merces, primum, & corona, non datur gratis, nec ex misericordia, sed ex debito iustitiae, ut declarat Apostolus ad Rom. 4. dicens: Et qui operatur, merces non imputatur, secundum gratiam, sed secundum debitum. Igitur non Christo Domino nostro, sed Deo soli, qui est Pater misericordiarum, debemus nostram redemptionem. Unde ipse Deus ait per os Prophetarum: Ego sum qui deleo iniquitates vestras Isai. 43.

Respondet non obstantibus Sacrae Scripturae textibus ad Calvinum relatis, Christum meruisse nobis redemptionem: nam gratia, fides, & alia dona supernaturalia, dicuntur gratis data respectu ad nos, qui cum inimici essemus, nihil merebamur apud Deum, sed non dicuntur gratis data respectu ad Christum, quia meruit ea pro nobis apud Deum Patrem. Quamvis enim nullis nostris praecedentibus meritis, nec ex operibus iustitiae, quae fecimus nos, neque ex operibus alterius puri hominis, gratia justificationis nobis conferatur, ut habemus ius ad vitam aeternam juxta monitum Apostoli, tamen datur ex meritis Christi, qui, Deo Patre sic ordinante, peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum Crucis: vulneratus est enim propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, resurrexit propter justificationem nostram, disciplina pacis nostrae super eum, & livore ejus sanati sumus, omnes nos quasi oves erravimus, unumquisque in viam suam declinavit, & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum, ipse peccata multorum tulit, pro transgressoribus rogavit, & omnibus veniam obtulit: ipse enim est, qui per Sanguinem suum nos redemit; ipse enim est Agnus, qui tollit peccata mundi, & omnia pacificavit, sive quae in Coelis, sive quae in terris sunt.

Itaque, licet id, quod Deus concessit nobis, sit merum donum gratuitum, & pura gratia respectu nostri, & in ordine ad Incarnationem, quae est opus gratuitum divinae voluntatis, est tamen praemium respectu Christi, qui rogando, imo & moriendo pro nobis, Deo Patre sic volente, & mortem ipsius acceptante, tot, tantaque beneficia nobis promeruit. Dicitur enim secundus Adam, quia quemadmodum primus Adam superbia sua sibi, & nobis demeruit gratiam originalem, & debuit eiici de Paradiso, in quo positus fuerat, ita Christus nobis meruit humilitate sua gratiam justificationis, nec non ius ad gloriam, pro qua Deus hominem creaverat. Mortem quidem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo reparavit, & factus est nobis iustitia, sanctificatio, & redemptio, ut inquit Apostolus.

ARTICULUS IV.

Admittit in Christo omnia Spiritus Sancti dona contra Petrum Abailardum.

Septem dona Spiritus Sancti numerare solent communiter Theologi, eaque omnia simul, & conjunctim fuisse in Christo concedunt omnes, qui Christiano nomine gloriantur, & credunt, Verbum Divinum nostram assumpsisse carnem, uno excepto, utpote Petrus Abailardo, de quo supra locuti sumus in articulo, in quo juxta fidei Catholicae principia asseritur, Deum esse omnipotentem. Hic enim haereticus scilicet Abailardus, teste D. Bernardo Epist. 190. inter varia impia dogmata, docuit, Christum non habuisse donum timoris, licet habuerit sex alia, nimirum sapientiam, intellectum, consilium, fortitudinem, scientiam, & pietatem. Quia putabat perfectam charitatem, quae erat in Christo, quaque timor foras emittitur, non posse stare cum timore, ut dicemus infra in solutione haereticarum objectionum. Verum si nonnullis credere liceat, hunc errorem ejuravit, & postea docuit, Christum habuisse donum timoris, sicut alia dona, idque constare dicunt ex secunda eisdem Abailardi Epistola ad universos Ecclesiae Filios, ubi legitur: Castum timorem in saeculum saeculi permanentem, qui proprie charitatis reverentia dicitur, tam ipsi animae Christi, quam electis Angelis, & hominibus inesse semper cognovimus.

Quidquid tamen sit de illa retractatione, praesens error, quem D. Bernardus tribuit Petro Abailardo,

Quibus modis considerandum est donum Dei.

Petrus Abailardus.

impugnandus est, non animo declarandi ipsam Petrum tanquam fidei inimicum, & haereticum, quoniam credo quod de eo refertur, nempe quod Sanctae Marri Ecclesiae se subiecit, & suos revocavit errores. Malo etiam credere cum majori historicorum parte, quod veram atque sinceram poenitentiam egit in Monasterio Cluniacensi, post decisionem Concilii Senonensis, in quo condemnatus fuit, & de haeresi convictus zelo, & doctrina D. Bernardi Abbatis Claravallensis. Sed est impugnandus animo manifestandi veritatem Scripturarum, & solvendi objectiones, & argumenta, quae a Discipulis Abailardi afferri possent. Idcirco cum nullum sit Concilium hanc veritatem propugnandam definitum, ut serventur promissa, prius probabo, Christum habuisse Spiritum timoris, sicut Spiritum sapientiae.

Authoritate Isaiae firmiter articulus noster, & rejicitur error Petri Abailardi, nam cap. 11. vers. 1. legitur: Egredietur Virga de Radice Jesse, & flos de Radice ejus ascendet. Hoc est, nascetur Maria de genere David, qui juxta Matth. Evangelium cap. 1. vers. 5. fuit Filius Jesse. Et de Maria, secundum eundem Evangelium, natus est Christus, qui est flos, ut ipsemet testatur Cant. 2. dicens: Ego flos campi & Lilium convallium. Hinc fit, quod flos ille, de quo loquitur Propheeta, est Christus Filius Mariae, ut tradunt omnes Sacri expositores. Sed super hunc florem requievit ille Septenarius Spiritus, id est in Christo fuerunt septem dona Spiritus Sancti, inter quae est timor. Statim enim subdit: Et requiescit super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiae & intellectus, Spiritus consilii, & fortitudinis, Spiritus scientiae & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini. Igitur in Christo excellentiori modo, quam in Deipara, Patriarchis, & Prophetis, nec non in viris iustis, fuit Spiritus timoris Domini, sicut Spiritus sapientiae, intellectus, &c. quamvis in ipso fuerit summa, ac perfecta charitas.

Unde cum Abailardus velle, Christum habuisse sex prima dona Spiritus Sancti, authoritate Isaiae motus, debet potiori ratione in ipso Christo admittere donum timoris, quia Propheeta de hoc dono expressius, & distinctius loquitur, quam de aliis, vultque ipso timoris dono Christum fuisse repletum, ut patet ex ultimis verbis: & replebit eum Spiritus timoris Domini. quae indicant particularem huius doni infusionem, ut appareat, timorem esse quasi complementum ceterorum donorum Spiritus Sancti, & viam ad perfectionem, qua homo movetur ad servanda mandata Dei, ut facile infertur ex illo Deuteron. cap. 10. vers. 12. Nunc Israel, quidquid Dominus Deus tuus petiit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum &c. Quapropter Spiritus timoris non potest citra haereticam negari simpliciter voluntati humanae Christi, cui Sacra Scriptura, Sancti Patres, Concilia, & Theologi concedunt omnes perfectiones, inter quas locum tenet timor Dei, quo voluntas facile redditur mobilis ad se submitendum divinae majestati propter summam ejus eminentiam, & movetur ad opera perfectissima exercenda: nam qui timet Deum, faciet bona, inquit Eccles. cap. 15. vers. 2.

Eandem veritatem confirmat D. Gregorius lib. 1. D. Greg. Moral. ubi ait: Qui timet Deum, nihil negligit. Timere gorgius Deum, est nulla, quae faciendae sunt, bona ac sancta, praetermittere. Et lib. 2. In via Dei a timore incipitur, ut ad fortitudinem veniatur, & sicut in via saeculi timor debilitatem, ita in via Dei timor fortitudinem gignit. Christus autem nihil neglexit, fuitque vir omnino perfectus: ergo habuit timoris donum.

s. Unicus.

Respondet rationibus Abailardi.

Petri Abailardi ratio desumitur ex illo Epist. 1. Joan. cap. 4. vers. 18. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor poenam habet, qui autem timet, non est perfectus in charitate. Ex hoc inferunt Christum non habuisse Spiritum timoris, licet cetera Spiritus Sancti dona suscepit, quoniam fuit perfectus in charitate, habuitque illam perfectam charitatem, quae juxta D. Joannis monitum foras mittit timorem, ut probat plenitudo gratiae, quam in se habuit, teste eodem Joanne Evangelista c. 1. quae cum indistincta sit a charitate juxta

Probat tur veritas articuli.

Isai. cap. 11.

Deuter. 10.

Male conclusio Petri Abailardi.

juxta doctrinam Theologorum subtiliorum, concludendum est Christum habuisse plenitudinem charitatis. Idem declarat vati Sacrae Scripturae textus, qui docent Christum Dominum a primo instanti conceptionis suae fuisse beatum, ea beatitudine (licet vivipere Dominus caeli, & terrae pacificus: ergo (inquit Abailardus) timor non fuit in eo. Sic discurrebat, quoniam admittendo timorem in Christo putabat negare in ipso fuisse charitatem, quam cum timore iudicabat impossibilem.

Porro ut appareat quod trepidavit timore, ubi non erat timor, juxta communem Theologorum sensum observandum est triplicem esse timorem. Primus est naturalis, qui est passio, qua animal fugit malum imminens. Secundus est mundanus, seu humanus, quo quodcumque temporale malum ita timetur, ut propterea iustitia deseratur. Tertius denique est divinus, quia est laudabilis, & aliquo modo tendit ad Deum. Quasi autem non est de primo; certum enim est, quod Christus habuit timorem naturalem, qui cum non procedat a peccato, potuit ipsi convenire; neque de secundo, qui cum vitiosus sit, non potuit esse in Christo; sed de tertio, qui est etiam triplex nempe servilis, initialis, & filialis. Primus est ille, quo quis non amore iustitiae, sed metu poenae aeternae, vel etiam temporalis, a malo opere abstinere, & quod legis est, operatur. Hic timor dicitur servilis, quia eum confueverunt habere servi. Secundus est ille, qui partim metu poenae, partim amore iustitiae retrahit a malo, & impellit ad bonum, estque initium sapientiae. Tertius vero seu filialis est ille, quo quis fugit malum ex solo amore patris, non videlicet offendat patrem, & dicitur filialis, quia bonus filius tali timore debet timere Patrem, aut adimplere praecipuum de parentibus honorandis. Hic timor dicitur castus, filialis, reverentialis, qui mentes corrigit, fugat crimina, Innocentiam servat, & omnis boni tribuit facultatem; inquit D. Joannes Chryostomus in serm. Sancti Joannis Baptistae. Unde hoc supposito juxta communem Theologorum sententiam & Sanctorum Patrum mentem.

Respondet ad authoritatem D. Joannis, quod perfecta charitas foras mittit timorem mundanum, seu humanum, imo & divinum, saltem quoad duo priora membra, utpote ser vilem, & initialem, nam hi duo timores sunt imperfecti, quia ille non fit ex amore iustitiae, ut jam dixi, sed ex metu gehennae, & facile deviat a iustitia, quia in causis non Deum, sed homines persequitur, ut monet idem D. Chryostomus loco citato. Ille vero seu initialis oritur ab odio poenae, & sic timens ita agit quasi coactus a poena, quam timet, ut si sciret eam nunquam fore insignendam, desisteret ab actione, & ideo charitas perfecta utrumque emittit foras, quoniam incompatibilis est cum imperfectione, & ipsa accedente recedit ancilla, seu timor, qui ex D. Augustino est ancilla charitatis; ac proinde hi duo timores non fuerunt in Christo, qui est perfectus in charitate, nec de his est quaestio, sed de timore filiali, casto, & reverentiali. Hunc non emittit foras perfecta charitas, imo eum producit, nutrit, & fovet, & ideo hic timor fuit in Christo Domino sicut donum sapientiae &c. quia ab omnibus malis declinavit, non timore alicujus poenae, sed ex solo Dei amore.

Insuper Christus fuit semper in omnibus obediens Deo Patri, ut ipsemet testatur Joan. 8. vers. 29. Ego qua placita sunt ei facio semper. Unde D. Augustinus lib. 14. de Trinit. cap. 6. loquens de illo timore filiali ait: Timoris casti nomine ea voluntas significata est, qua nos necesse nullo peccare, non sollicitudine necessitatis, sed tranquillitate charitatis. His verbis ille Sanctus Doctor suadet timorem castum compatibilem esse cum charitate, aut esse effectum amoris Dei, cujus mandata facit, qui timet eum. Certum est igitur hunc timorem verè reperiri in Christo, & in Beatis, juxta illud Psalm. 18. Timor Domini Sanctus permanet in saeculum saeculi. Quod de solo Statu beatifico, in quo nullus est finis, nullaque vicissitudo, potest intelligi.

Dices, timorem filialem aliquam imperfectiorem includere, cum sit ille, quo quis fugit malum (quod evenire potest, & timetur, quia est possibile) & ideo incompatibilis est cum perfecta charitate, quae omne malum

Triplex est timor

D. Chry. 10.

In Christo fuit vere timor filialis

D. August. 14.

Psalm. 18.

repellit, unitque animam perfectè cum Deo. Est etiam incompatibilis cum statu beatifico, in quo nullum potest esse peccatum; in illo quidem statu spæcessat, possessio est firma, & aeterna, idcirco Christus, qui in terris erat beatus, nullum timorem habebat.

Nego oppositum; quia timor filialis est ille, quo quis fugit mandatum ex solo amore Patris, qui cum perfectus sit, timor quoque est perfectus, initiumque sapientiae; alioquin non esset materia praecipui Divini, id est, nullus teneretur timere Deum, nec obiectum timoris filialis esset malum culpae; quod est etiam falsum: nam licet ille, qui amat, quia timet, sit alio modo imperfectus: tamen certum est quod ille, qui timet, quia amat, est perfectus, quoniam in hoc sensu timor est effectus amoris & charitatis erga patrem, & fundatur in obedientia, vel in humilitate, vel in virtute Religionis, aut in aliquo alio, quod Christo minime repugnat. Ratio hujus rei est, quia Theologi per illum actum timoris filialis, seu reverentiae ad Deum propter ejus eminentiam intelligunt affectum parenti Deo supremo Domino, & sic refunditur in obedientiam, vel affectum colendi eum, ut supremam ens, & sic refunditur in Religionem, vel subdendi se Deo, praesertim in omnibus rebus honorem Dei Patris, & sic spectat ad humilitatem. Unde cum amor, ex quo procedit, & virtutes, ad quas spectat ille timor castus, filialis, & reverentiae, perfectionem includat, concludendum est contra Abailardum, perfectam charitatem non excludere timorem filialem, huncque fuisse in Christo Domino, sicut donum sapientiae, intellectus, fortitudinis, consilii, scientiae, & pietatis, cum sit a Spiritu Sancto, & includat perfectionem, quam Christo concedunt omnes Theologi, scilicet humilitatem, & obedientiam.

Timor filialis nullam imperfectionem includit.

Claudius Taurinensis natione Anglicus.

Bogomilli

Pauliciani

Wiccleffus.

Lutherus.

ARTICULUS XVI.

Quo, venientibus Paulicianis, statuitur Crucis Christi adoratio.

Primus adorandae Crucis impugnator fuit Claudius Taurinensis Episcopus, ut optime inquit Thomas Uvaldensis lib. de Sacramentalibus Tit. 2. cap. 16. Quis autem fuerit hic haereticus, & quo tempore haec pestis vigerit, dissidium est inter scriptores; probabilis tamen est, quod erat Anglus natione, & vixit tempore Wicleffi, scilicet circa annum Domini 1352. regnante Carolo IV. Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Innocentio IV. Verum hanc opinionem quoad secundam partem impugnant Alexander Natalis in Hist. Eccles. Gaudentius Brixienfis Tom. 6. & tenent Claudium Taurinensem fuisse in fine septimi saeculi. Fraffenius noster tom. 3. credit, quod fuit Felices Urgelitanus in Concilio Francofordiensi una cum Elipando damnati discipulus; idque confirmat in catalogo haereticorum, in quo istum refert in principio IX. saeculi, in quo etiam vixit ipse Felix Episcopus Urgelitanus. Petrus de Bruns fuit etiam inimicus Crucis: nam Petrus Cluniacensis in Epistola contra Petrobrustianos, ad Archiepiscopos Arelatensem, & Ebrodunensem, nec non ad Episcopos Diocesensem, & Vapientem data, inter istius haeretici capita; illud refert: Cruces Sacras confringi praecipis, & succendi: quia species illa, vel instrumentum, quo Christus tam digne sortus, tam crudeliter occisus est, non adoracione, non veneratione, nec aliqua supplicacione, dignum est &c. Idem dicunt nonnulli Scriptores de Bogomillis ab autore Basilico medico, quem cremare fecit Alexius Comnenus Imperator: quamvis alii recentem Bogomiliorum haeresin in catalogo haereticorum non numerent hanc de Cruce non adoranda. Crucem impugnavit Pauliciani Manichaeorum propago quaedam, cui originem dederit Paulus, & Joannes Filius Callinicae cujusdam impurae & perditae familiae. Et Joannes Wicleffus, vir ingenio acer, natione Anglus, professione Sacerdos, & magister artium, de quo fit mentio supra, docuit teste Thoma Uvaldensi, Crucem, in qua pependit Christus, non esse adorandam, sed potius infinitis contumeliis afficiendam. In hac ipsa impietate vivunt etiam Lutherani, & Calvinistae, qui bellum acer-

acerrimum Sanctæ Crucis, Sanctorum imaginibus; ac omnibus Sacris indixerunt, ut fufus dicemus in articulo de Sacris imaginibus contra Iconoclastas.

Armenorum error.

Alium errorem circa Crucis adorationem de Armenis refert Euthymius tit. 20. Panopliæ cap. 14. ibi quidem notat quod Armeni non adorant Crucem secundum se, nec ubique, ut eam adorare solent Latini, sed eam prius lavant, & in medio figunt clavum, quem Sanguine Sacrificii unguunt, sicque Crucem unctam dicunt esse colendam, & eam adorant tantum statim post collatum baptismum (quem dicunt non posse alicui conferri, nisi eidem conferatur Eucharistiæ Sacramentum) die Sabbathi post Parascevem, quo juxta ipsorum fidem Christus surrexit à mortuis: nam Crucem sanctam die magna Parasceves sub terra abscondunt usque ad diem Sabbathi, quam, ut jam dixi, credunt esse diem resurrectionis, & tunc cum luminibus per plateas, & angulos circumeuntes, hinc & inde eam quaerunt, & inventam proferunt adorandam. Unde ipsi Armeni impugnandi sunt in hoc articulo, sicut prænominati hæretici, quamvis non eundem, sed minorem Crucis afficiant injuriam, cum Crux, in qua Christus pependit, sit adoranda adoratione latræ respectivè, ratione Crucifixi, ut fuit definitum in Synodo septima generali, quæ est Nicæna secunda, & in Constantiensi contrà Wicleffum.

Nec valet obijcere inter 45. articulos Wicleffi in prædicto Concilio expresse damnatos, non reperiri istum de adoratione Crucis Christi. Non valet, inquam, quia idem Concilium postquam illos 45. articulos recensuit, subdit: Quod compertum est, etiam libros Wicleffi plures articulos continere. Et ideo damnavit omnes Wicleffi errores, tam expressos in decreto condemnationis, quam alios ejusdem qualitatibus, qui in libris reperiri dicuntur, quoniam ipsius condemnatio post prædictam declarationem facta fuit. Iste autem error de Cruce non adoranda erat in prædictis libris, inquit Thomas Waldensis.

S. I.

Prænomiatis hæreticos confundit Sacra traditio.

Apostolorum exemplo comprobatur Crucis adoratio

Crucis igitur Christi adoratio firmatur Conciliiis (ut jam dixi,) & exemplo Apostolorum, ut colligere licet ex Historia passionis S. Andree, qui summo affectu, & ingenti animæ exultatione, ac veneratione paratam sibi Crucem salutavit. Hinc est quod S. Martialis, qui migravit in Cælum anno Christi 74. in Epistola ad Burdigalenses cap. 8. vult, fideles Crucem Domini semper, non solum in mente, & in ore, sed & in signo habere. Idem docet in 2. Apologia pro Christianis S. Justinus martyr, qui pro Christo mortem subit Romæ anno 150.

Ex ista ditione Ecclesiæ.

Alio argumento firmatur antiqua Crucis Christi adoratio, nimirum constanti atque perpetua Ecclesiæ traditione, qua constat, fideles salutiferam Crucem, cui fixus est Christus, honorandam, & venerandam fuisse. Quod verum esse probat inventio miraculosa ejusdem Crucis tot annis sub terra delitescens ab Helena Constantini Imperatoris Matre, Spiritu Sancto instructa, quæ sita & inventa, ut constat ex praxi universalis Ecclesiæ Catholicæ, quæ illius Inventionis festum celebrat die tertia Maii. Et ex testimonio antiquorum Historiæ Ecclesiasticæ Scriptorum. Eusebius Cæsariensis Episcopus, natione Palæstinus, qui floruit in fine tertii sæculi, & in Cælum migravit anno 340. in libro, quem composuit de vita Constantini Magni; Cyrillus Hierosolymitanus, qui obiit anno 386. de 18. Martii, in Epistola ad Constantium de apparitione S. Crucis; D. Ambrosius, qui meritis clarus ex hoc terreno dilectus mundo anno Christi 397. in oratione funebri, qua Theodosium Magnum, Mediolani defunctum commendat, præfente Honorio Theodosii filio jam Occidentis Imperatore, per Patrem instituto, ubi inquit: Sapienter Helena, quæ Crucem in capite regum levavit, ut Crux Christi in regibus adoratur; S. Paulinus Episcopus Nolanus, qui obdormivit in Domino anno 431. in Epistola 11. ad Sulpitium Severum, & alii fideles

Eusebius.

D. Cyrillus.

D. Ambrosius.

S. Paulinus Nolanus.

gnit. testantur, Beatam Helenam invenisse Crucem Domini apud Hierosolimam. Certum quidem est, quod nisi Crux Christi veneratione, & honore digna esset, Helena non eam quævisisset, inspirante Spiritu Sancto, nec eam invenisset peculiari Dei providentia, nec in ejus præclara inventione miracula edidisset Deus, ut illa à Latronum crucibus discerneret. Hæc tamen omnia esse vera constat ex variis Historiis Ecclesiasticis omni fide dignis, quidquid dicant Centuriatores Cent. 4. cap. 10. & Salmasius Epist. 11. de Cruce, qui hanc narrationem de inventione Crucis quasi fabulosam ridet: igitur Crux Christi est adoranda. Idem probatur exaltatione ejusdem S. Crucis, cujus festum Ecclesia celebrat die XIV. Septembris. Hæc siquidem solemnitates indicant reverentiam S. Crucis exhibitam, & adorationem ejus placere Deo, nullumque Christianorum posse in hoc præcepto dispensari.

S. I I.

Crucis adorationem probat Sacra Scriptura.

Hæc ipsa Crucis adoratio ex Scriptura aperte colligitur ex illo Psal. 98. vers. 5. Exaltate Dominum Psal. 98. Deum nostrum, & adorare scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est. Hæc enim verba de Cruce Christi exponit S. Hieronymus, licet alia sint, quæ scabellum Christi dici possint. Eandem expositionem præbet Cassiodorus in Psal. 131. vers. 7. Introibimus in tabernaculum ejus, adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus, quoniam vult ibi Prophetam loqui de Sancta Cruce, in qua Christus corporaliter stetit, quando in ea confixus apparuit, & pro salute nostra mortuus est, ut suadent ea, quæ immediate sequuntur: Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Comes enim Crucis est resurrectio, ut advertit D. Damascenus lib. 4. de fide orthodoxa cap. 12. ubi, ut demonstrat Prophetam locutum fuisse de Cruce Domini, ait: Hoc itaque ingentis sanæ præterit lignum, ac venerandum, in quo Christus seipsum Sacrificii causa pro nobis obtulit, & ut Sancti Corporis, & Sanguinis contræctum sanctificantium, optimo jure adorari debet, clavique item, & lancea, & indumenta, ac sacra ipsius tabernacula, hoc est, præsephe, antrum, Golgortha, Crux, vivificum sepulchrum, Sion Ecclesiarum arx, aliaque id generis: quemadmodum ait ejus parens David. Introibimus in tabernacula ejus, adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus: quod autem his verbis Crucem intelligat, argumentum est id, quod sequitur: exurge in requiem tuam. Comes enim Crucis est resurrectio, nam scorum, quorum amore flagramus, & nobis domus clara est, & lectus, & vestis, quanto magis ea, quæ Dei & Salvatoris sunt, per quæ nobis salus parata est.

Cassiodorus.

D. Damascenus.

Matth. 16.

Crux Christi est salus nostris.

D. Augustinus.

Crux est adoranda cultu latræ.

Sanctus Leo.

Rusticus Diaconus.

Crux est adoranda licet sit instrumentum mortuum.

sunt. Et Ecclesia monet nos, quod hoc signum crucis erit in Cælo, cum Dominus ad judicandum venerit: igitur, quia redempti sumus à Christo pro Cruce, ipsam Crucem adorare tenemur velut principalis instrumentum, quo usus est Christus pro redemptione nostra. Ob hanc causam signum Crucis Christi in omnium sacramentorum celebratione ab Ecclesia usurpatur, inquit D. Augustinus.

Paria dicunt Sancti Patres de ipsa Cruce, & præsertim idem D. Augustinus qui serm. de laude Crucis, eam adoratur, dicens: O Crux, quæ Deo hominem conjunxisti, & à domino Diaboli captivantis magnificè segregasti! O Crux, quæ humano generi passionem Salvatoris mundi, & redemptionem captivitatis humana, vera fide comitante repræsentans incolumem! O Crux, quæ quotidie laudes immaculati agni fidelibus dividis Apostolis, & dira serpentis venena, poculo salutari depellis, atque romphæam Paradisi, signatam credentibus sine intermissione vestrigis! O Crux, quæ quotidie pacem terrenis cum celestibus operaris, & mediatoris mortem, qui de mortuis surrexit, et jam non moritur, aeterno Patri Ecclesiæ pro Filiis sagaxente sedulo reparas, et ligatione felicissima, renovas et reformas. Grande & profundum mysterium Crucis, ineffabile atque inseparabile vinculum charitatis! per Crucem ad se transit omnia Deus! Hoc est lignum vite, quod destructum est mortis Imperium.

Unde cum hæc omnia vera sint, pariter & similia, quæ de Cruce dicunt alii Sancti Patres, quos brevitatibus gratia omitto, nullus pietatis compos, & nomine Christiano insignitus potest denegare Crucis cultum latræ, quo colitur ipse Christus. Ratio est, quia secundum Concilium Tridentinum Sess. 26. in decreto de invocatione &c. imago est adoranda eadem adoratione, ac prototypus, sed Crux est imago Crucifixi, ipsa quidem visa, ducimur ad notitiam Jesu Christi Crucifixi: ergo est adoranda cultu latræ respectivè, ut reliquiæ, & imago Christi. Aliæ autem Cruces sunt etiam sic adorandæ, non ut reliquiæ, sed ut imagines Christi Crucifixi, ut fufus dicemus contra Iconoclastas pro tuendo imaginum cultu. S. Leo serm. 8. de passione Domini cap. 7. ait: Crux tua omnium fons benedictionum, omnium est causa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte. Justum est igitur ob tot, tantaque beneficia, eam adorare. Quare idem Sanctus Doctor ait: O admirabilis potentia Crucis, ineffabilis gloria Passionis, in qua & tribunal Domini & iudicium mundi, & portus est Crucifixi Rusticus Diaconus in dialogo contra Acephalos ait: Clavos quibus confixus est Christus & lignum venerabilis Crucis, omnis per totum mundum Ecclesia absque ulla contradictione adoratur: & adoramus omnes Crucem, & per illam ipsum ejus est Crux.

S. I I I.

Impugnat hæreticorum rationes.

Impugnatores colendæ crucis dicunt Crucem, in qua Christus pependit, non esse dignam adoratione, licet fuerit instrumentum, quo ipse Christus usus est pro salute nostra. Eorum ratio est, quia Crux fuit instrumentum mortuum, & velut altare, in quo Christus se obtulit Deo Patri, potius à Judæis, quam à Christo assumptum, & electum, ut probant varii Sacri textus, & perpetua Ecclesiæ traditio. Igitur ipsa Crux indigna est adoratione, quæ est effectus, seu actus à voluntate elicitus, quo quis efficaciter sese alteri subjicit ob ejus excellentiam, eique signa servitutis, subjectionis, & honoris exhibet; hic autem effectus non potest rationaliter elici circa Crucem, quæ est instrumentum Judæorum, opprobrium gentium, & ideo nullam excellentiam, nullamque superioritatem habens.

Respondetur, hanc rationem non nocere: nam licet Crux sit instrumentum mortuum, & à Judæis electum, tamen summam aliquam excellentiam habet, seu eam, quam obtinuit à pretio, & valore Passionis Christi, qui cum factus fuerit Redemptor, & opus redemptionis hominum perfecit in Cruce, & in ipsa fieri jure meruerit, ab eo summam excellentiam recepit. Unde sicut subditi se se subjiciunt tribunali, aut throno Principis, & in ipso excellentiam quamdam regiam

colunt, & venerantur, dum hanc sedem considerant in ordine ad Regem, qui in eo sedet, & judicat subditos suos; ita homines Crucis Christi Domini se se subjicere debent, nedum corpore, verum etiam cordis affectu, & in ea excellentiam & superioritatem venerari, cum ipsa Cruce Christus domuerit orbem, Principem hujus mundi ejecerit foras, sibi que subjecerit omnes nationes: factus est enim principatus super humerum ejus, hoc est regia ejus dignitas effulsit, dum Crucem portavit ad locum, ubi erat crucifigendus.

Falsum est aliud hæreticorum fundamentum, nempe, quod Crux illa sit instrumentum potius à Judæis assumptum, & electum, quam à Deo. Quia prævise Adæ peccato, Deus decrevit Crucem illam esse tribunal, atque altare Christi satisfaciens pro peccatis nostris, ac reconcilians nos Deo Patri peccatis nostris ostensio, ut testantur Apostoli Act. cap. 4. vers. 27. & 28. ubi dicunt: Convenerunt enim verè in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum gentibus, & populo Israel, facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri; idcirco malitia Judæorum hujusmodi Crucem eligentium illi nullam ignominiam tribuit, nec offudit illam summam gloriam, quam accepit à passione Christi, qua ipsa Crux, quæ Judæis erat opprobrium, & signum ignominie, facta est gloria & gaudium Christianorum: Crux enim, inquit Cassiodorus in Psal. 4. est humilium in solita ruina, desertio superborum, victoria Christi perditio Diaboli, infernorum destructio, celestium confirmatio, mors infidelium, justorum vita.

Quare Paulus ad Galat. cap. 5. vers. 11. ait: Evacuatum est scandalum Crucis, ut suadeat Crucem per Passionem Christi fuisse sanctam. Exinde profanis usibus interdita fuit Crux in Concilio Trullano, Can. 3. & vetitum fuit à Constantino, ne amplius ad reorum supplicia exequenda destinaretur, ut refert Eusebius. Hinc est, quod D. Augustinus serm. 2. in Psal. 36. ait: Crux jam de pœna generis humani sublata est, & finita est in pœna, manet in gloria, à locis suppliciorum fecit transitum ad frontes Imperatorum qui tantum honorem dedit panis suis, quid servavit fidelibus suis? & D. Chryostomus in oratione quod Christus sit Deus, ait: Hoc mortis genus diademate quovis gloriosius est, nam Reges, postis diadematis, Crucem suscipiunt.

Replicant hæretici. Si Crux in qua pependit Christus esset adoranda, quia fuit instrumentum assumptum à Deo pro redemptione nostra, sequeretur quod Clavi & Lanceæ deberent etiam eadem ratione adorari, sed non adorantur, quia adorantur etiam omnes Clavi propter similitudinem, sicut adorantur omnes Cruces, quod tamen non fit, nullus quidem est, qui Clavos, Lanceas, & similia passionis instrumenta adoret.

Non valet hæc instantia, nam Clavi, quibus Christus fuit fixus Crucis, & lancea, quæ latus ejus aperuit, adorantur eodem cultu, quo Crux, quamvis alii Clavi, & Lanceæ non adorentur, sicut aliæ Cruces adorantur ab omnibus, & universis Catholicis. Ratio disparitatis est, primò quia Clavi, & Lancea sunt partes Crucis, quatenus est altare, in quo Christus se obtulit Deo Patri Crucifixum, oblationem, & Hostiam in redemptionem hominum, aut quatenus repræsentat Christum pro nobis patientem, ideoque adorari debent sicut ipsæ Cruces, sed alii Clavi non debent adorari, sicut aliæ Cruces, quoniam istæ adorantur ex eo quod repræsentant Crucem integram in ratione supplicii, in quo mortuus est Christus; Clavi autem non repræsentant eandem similitudinem, quia nullus est Clavus, qui sit similis, aut dicat respectum ad Clavos Crucis, quatenus sunt partes Crucis, nec ex ipsorum aspectu recordamur mortis Christi, sicut ex aspectu cujuslibet Crucis.

Secundò, Clavi, & Lanceæ non assumuntur ad repræsentandam mortem Crucis, habent enim alium finem, & ad alium usum ex propria institutione destinantur, ideoque non debent adorari, nisi propter contactum, seu quia tetigerant Corpus Christi; at quilibet Clavus non tetigit Corpus Christi. Quilibet Crux est signum redemptionis nostræ, repræsentatque mortem Christi, ideoque propter illam repræsentationem est colenda; Clavi verò sunt adorandi tantum propter contactum. Unde cum tantum illi Clavi, quibus Christus fuit Crucis affixus, ipsius carnem tetigerint, & quilibet Crux repræsentet Crucem, in qua mortuus est Christus sequitur

Crux non est per se Judæorum

Cassiodorus

D. Augustinus

Crux non adoratur omnes Clavi sicut omnes Cruces.

Altera disparitatis ratio.

sequitur quod quaelibet Crux est adoranda, & omnes Clavi non sunt adorandi, nec omnes lanceae, qua propter Apostolos non in Clavis, nec in Lancea, sed in sola Cruce gloriatur, dicens: *Mibi autem absit gloriari nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi.* Et Beatus Andreas dixit. *Salve Crux pretiosa, suscipe discipulum ejus, qui pendit in te, magister meus Christus.* Ibi enim nulla fit clarorum mentio, quia Clavierant pars Crucis; ideoque non habent similes sub hoc titulo Clavos.

Insurgunt & dicunt, quod contactus, quem Clavi, Lancea, & Crux habuerunt cum Christo Crucifixo, non sufficiunt ad merendam adorationem, alioquin terra, quam pedibus calcavit, Malchi manus, quae Christum colaphis caedit, os Judae proditoris, & aena apparatus triumphali Hierusalem intrans, qua insedit, eadem ratione deberent adorari aeterna, quod nullus Catholicorum admittet: ergo contactus non sufficit, ut Crux etiam illa, in qua mortuus est Christus, adoretur.

Respondedo negando instantiam; ad cujus probationes dico, quod si terra illa, quam Christus tergit, fuisset aservata, posset adorari ob ejus contactum, esset etiam terra sancta, fecus de aena, quae non esset adoranda, si adhuc existeret, quia ex se esset incapax excellentiae, & nobilitatis, aut dignitatis, nullumque ordinem haberet ad Christum sanctificatorem, nam quilibet contactus non sufficit unicuique substantiae; requiritur insuper quod subiectum sit capax excellentiae, & benedictionis, aut quod ipse Christus usus fuerit ad redemptionem, & sanctificationem nostram, aut quod ad Christi redemptoris recordationem nos perducat, ut ex dictis supra facile colligitur, quod de Aena dici repugnat ex utraque parte. Idem dico de terra, & aliis similibus, quae Christus tetigit, cum nullam relationem ad illum dicant.

Quantum ad manum Malchi, os Judae proditoris, & ad carnicum brachia, dico, quod non debent adorari, quamvis sine subiectum capax excellentiae & dignitatis. Ratio est, quia membra illa tetigerant Christum cum saevitia, invidia, odio, & contumeliis, quibus haec membra, potius horrenda, quam veneranda sunt, quia ex contactu illo corporis Christi, potius maculam, quam sanctitatem contraxerunt; quippe contactus ille utpote contumeliosus grande peccatum erat. Quare Propheta regius haec omnia considerans Spiritu prophetico ait: *Quanta malignatus est inimicus in sancto.* Ut autem contactus sufficiat ad sanctitatem suscipiendam, necessesse est, quod fiat absque ulla attingenti iniquitate, jalloquin manus Malchi, brachia Judaeorum, & os Judae proditoris, de malo, bonum reportassent.

Dicunt tandem haeretici, quod adorare lignum, aut aliam creaturam, est crimen Idololatriae, ut constat ex hoc praecipio, *unum Deum coles.* Crux autem habuit lignum substantialiter, ac proinde adorare Crucem est crimen Idololatriae praedicto praecipio oppositum.

Respondetur, quod adorare lignum simpliciter, & credere illud esse substantialiter, & secundum se aliquid Numen, aut aliquid supremum bonum, est crimen Idololatriae; sed adorare lignum, seu Crucem, quatenus in illa, vel in alia simili, Christus pro nobis pependit, & mori voluit, non est crimen Idololatriae, nec opponitur huic praecipio: *unum Deum coles*, sed potius est actus iustitiae, & Religionis: nam in illa adoratione nihil aliud Cruci tribuimus, quam quod credimus, Christum Dominum in ea, vel in alia simili, pro nobis omnibus mortem subisse, tantumque beneficium agnoscentes, & pretii Sanguinis effusi memores ex aspectu Crucis, genibus flexis, nudatoque vertice servitute profiteamur, quod certe non est actus Idololatriae, sed iustitiae, & Religionis, quem exigit id, quod institutum est ad nobis representandam passionem, & mortem Christi. Nonne qui credit, Christum fuisse pro nobis Crucifixum, dum id in memoriam reducit, non potest sine iniustitia, & impietate, Christum amantem non redamare? Crux autem Christum pro nobis Crucifixum reducit in memoriam; ergo Crucem illam adorare, non est adorare lignum praedictis ut tale, neque est actus Idololatriae, sed actus Religionis, & iustitiae. Etenim dum Crucem adoramus, mens nostra non fertur ad substantiam, aut materiam ligni, sed

Relicium altera comparatio.

Plura Christum tetigerunt, quae sament non sunt adoranda.

Adoratio Crucis est actus iustitiae & religionis.

solum ad id, quod Crux ipsa representat, Dei scilicet filium in Cruce pro nobis patientem, & inde adoratio, quae Cruci exhibetur, dicitur respectiva, ut optime explicat Petrus Cluniacensis Episcopus. 2. adversus Petrobrianos his verbis: *Lignum non colimus, & illi quia manet sententia, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies, sed dum Crucem me adorare credo, & dico Crucifixum Dominum Deum meum esse, meque illi soli servire debere profiteor..... etenim cum dico, mortem Domini, resurrectionem Domini, Ascensionem Domini, adoro non aliud, quam mortuum Dominum, resurgentem Dominum, ascendentem Dominum, imo Dominum, qui mortuus est, qui resurrexit, qui ascendit, me adorare profiteor. Simili intellectu cum ante crucem humiliter prosternor, eum, qui in ipsa olim pro regie nostra tortus, pro vita nostra mortuus est, ut Deum & Dominum, cui hoc soli debetur, adoro.*

Petrus Cluniacensis.

Idem declaratur ex Trident. sess. 25. in decreto de invocatione, veneratione, & reliquiis Sanctorum & sacris imaginibus, ubi decernitur, imagines Christi esse colendas, non quod credatur inesse aliqua ex his divinitas, vel virtus propter quam sint colendae, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a gentibus, quae in idolis spem suam collocabant, sed quia honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quae illas representant, ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum ille similitudinem gerunt, veneremur id quod Conciliorum, praesertim vero secundae Nicenae Synodi, decretis contra imaginem oppugnatores, est sancitum. Ita Concilium Tridentinum.

Concilium Tridentinum.

ARTICULUS LVII.

Reiicit errorem Felicis Urgelitani, & Elipandii Toletani asserentium, Christum esse Filium Dei adoptivum.

Contra Christi filiationem plures insurrexerunt haeretici. Horum tamen primus non est Felix Urgelitanus Episcopus, nec Elipandus Archiepiscopus Toletanus, ut referunt communiter Scriptores, paucis exceptis, qui post Philastrum asserunt, quod quidam Episcopus nomine Bonofius (de quo fuit sermo in articulo contra Antidocetianum) circa annum Domini 158. tempore Constantii Imperatoris, & Liberii Papae, docuit Christum esse Filium Dei adoptivum, non autem naturalem, & proprium. Unde haec haeresis olim dicebatur Bonasiana, aut Monofiana, quia nonnulli pro Bonofio, Monofium legebant, teste eodem auctore. Revera haec haeresis nullum alium habuit defensores a Bonofio usque ad annum 642. quo tempore Theodisclus in Episcopatu Hispanensi S. Isidori successor docuit Christum ut hominem esse Filium Dei adoptivum, seclusa omnino filiatione naturali, & propria. Sed diligentia, & zelo quorundam Episcoporum Hispaniae statim haec pestis cessavit. Et sic sopita, & fere extincta remansit haec haeresis, usque ad Felicem Urgelitanum scilicet ab anno 642. usque ad annum 792. quo tempore Felix Urgelitanus, & Elipandus Toletanus, regnante in Gallis Carolo magno, Romae vero sedente Adriano I. extinctam, & compressam haeresim restaurarunt, & dixerunt Christum ut hominem esse Filium Dei adoptivum duntaxat. Hocque erroris sui veneno infecerunt diversas Provincias. Elipandus Asturiae, & Gallaciam, Felix Galliam, ac Germaniam afficere frustra conatus est, ut refert doctissimus Eginhardus in Annalibus, ubi ait:

Huius haeresis auctor

Bonofius

Theodisclus

Urgelitanus

Elipandus

Urgelis est Civitas in Perinæi montis iugo sita, cujus Episcopus nomine Felis natione Hispanus ab Elipando Toleti Episcopo, opinione Theodiscli praedecessoris sui moto, per litteras consultus quid de humanitate Salvatoris Dei, & Domini nostri Jesu Christi sentire deberet, utrum secundum quod homo est, proprius, an adoptivus Dei Filius esset credendus, ac dicendus, valde incaute, & inconsiderate, & contra antiquam Ecclesiae Catholicae doctrinam, adoptivum non solum pronuntiavit, sed etiam scriptis ad memoratum Episco-

Episcopum libris pertinacissime pravitate opinionis suae defendere curavit. Huius rei causa ductus ad palatium Regis, qui tunc apud Reginum (Parisiana) Bajoraria civitatem, in qua & hyemaverat, residebat, ubi congregato Episcoporum Concilio auditus est, & errasse convictus ad praesentiam Adriani Pontificis Romam missus, ubi etiam coram ipso haeresim confessus est, atque abdicavit; quo facto ad suam civitatem reversus est. Ita idem Doctor apud Frazenium nostrum quaest. proem. 5. De erroribus circa Christi filiationem. Porro fuit inconstantissimus ipse Felix, nam haeresim jam ejuratam, ac damnatam, ad hortante Elipando Toletano, suscitavit, ut refert Alcuinus lib. 1. ad verfos Elipandum.

An Felix & Elipandus in haeresi perseveraverint

An ambo in hac haeresi perseveraverint usque ad mortem? Quantum ad Felicem, dico cum Agobardo, & Adone Viennensi in Chron., quod inventa post ejus obitum schedula dubiam ejus conversionem haberi fecit. Quantum ad alium, scilicet Elipandum, dico post plures historicos fide dignos, quod fuit ejusdem opinionis usque ad senectutem, sed tandem cessit veritati, & Conciliorum definitioni stetit usque ad mortem.

§. I.

De hujus haeresis proscriptione.

Concilium Forojulienense.

Haec haeresis damnata fuit in Concilio Forojulienensi sub Forojulii Episcopo, & Paulino Patriarcha circa annum Domini 791. Imperante Carolo Magno, & summo existente Pontifice Adriano primo, in quo nendum definitum fuit Spiritum S. a Patre, Filioque procedere, sed etiam Christum verum esse ac proprium Dei Filium in utraque natura, non vero adoptivum, ut ostendunt verba ejusdem Concilii infra adducenda. Forojulium est civitas Italiae prope Aquilejam. Deinde anno sequenti eadem haeresis Felicianae damnata fuit in Ratisbonensi ad Danubium Synodo, in qua ipse Felix Urgelitanus poenitentia ductus suam damnavit haeresim, & per Angilbertum Abbatem inde Romam deductus, veniam recepit a Summo Pontifice, & in Episcopatum suum regressus est. Verum tamen iterum ab Elipando Toletano Archiepiscopo seductus, quasi Suslota se rursus volutabro dedit, & vomitum haeresim, quasi canis refoverit, ut jam monui supra.

Ratisbona.

Francfordiense.

Romanum sub Leone III. Aquisgranense.

Uterque videlicet ram Felix Urgelitanus Episcopus, quam Elipandus Archiepiscopus Toletanus, postea damnatus fuit anno 794. in Concilio Francfordiensi celebrato jussu Adriani primi sub Carolo Magno Imperatore. Celeberrimum fuit illud Concilium, quia ex toto Occidente, Italia, Gallia, Hispania, Anglia, Germania trecenti confluerunt Episcopi, qui omnes fuerunt praesentes, & consentientes huic Synodo, cui etiam praesens ipse Carolus interfuit, duoque Apostolici Legati Theophylactus, & Stephanus, ut in chron. Adonis refertur. Quarta Synodus contra Felicianam haeresim Romae celebrata est a Leone II. hortatu Caroli Magni anno 799. Altera pariter contra eandem haeresim celebrata fuit Synodus Aquisgranensis, eodem anno. In ipsa, Alcuinus S. Martini Turonensis Abbas, Caroli Magni jussu disputavit cum Felice Urgelitano, ipsum convicit, & ad recte fidei professionem revocavit.

§. II.

Probat Christum non esse Filium adoptivum.

Adrianus Papa.

Nullam aliam filiationem esse in Christo praeter naturalem manifeste colligitur ex Sacra Scriptura Joan. 20. ubi legitur Christum dixisse Apostolis: *Ascendite ad Patrem meum, & Patrem vestrum.* Ex quo inferitur, Christum (etiam ut hominem) habere diversam filiationem, seu Apostolos non esse Filios Dei ea filiatione, qua Christus ut homo est Filius ejus; sed Apostoli erant Filii Dei adoptivi, ut faverent omnes: ergo Christus ut homo non est Filius Dei adoptivus, quia filiatione Apostoli erant Filii ejus, ut notat Adrianus dicens: *Christus non dicit ascendit ad patrem nostrum, sed ad patrem meum, natura videlicet, & ad patrem vestrum beneficio & gratia.* Certo ille Summus Pontifex his verbis suadet, Christum non esse Filium Dei ea filiatione, qua nos Filii

sumus, puta adoptione, sed alia, nimirum naturali, & propria.

Fateor cum adversariis, quod ex puris negativis nihil bene conficitur, & per consequens quod haec auctoritas Adriani potest reiici ad haereticis tanquam insufficientis ad excludendam filiationem adoptivam, quoniam existimant hanc posse cum naturali, & propria in Christo subsistere. Hic tamen non est parvi momenti haec Adriani auctoritas, nec parum facit ad casum; cum enim Christus sepe Filius Dei dicatur in Sacra Scriptura, cur non diceretur semel Filius adoptivus, si revera talis esset? Igitur cum in nullo loco dicatur Filius Dei adoptivus, ut notant plures Sancti Patres, & praesertim Divus Augustinus lib. contra Secundinum Manicheum cap. 3. ubi ait: *Legi Scripturas, nunquam invenies de Christo dictum, quod adoptio sit Filius, sequitur, quod ex Sacra Scriptura Christus non est Filius Dei adoptivus, sed solum naturalis & proprius.*

D. Augustinus

Non valet oblicere ad relictiendam auctoritatem D. Joannis, nec non auctoritatem Adriani, Christum praesentibus Apostolis dixisse Matth. 6. vers. 9. *Pater noster, qui es in Caelis;* quia ibi tradidit illis formam orandi, eosque docuit methodum petendi a Deo Patre panem quotidianum, remissionem peccatorum, & alia bona spiritalia. Nam cap. 26. vers. 42. pro se orans ait: *Pater mi &c.* ut inde videamus, quod ipse Christus etiam ut homo non est Filius Dei beneficio, & gratia, ut Apostoli, sed natura, qua non est Pater Apostolorum, sicut Christi. Unde ipse Pater in monte excelso confertibus Moyse, Elia, & tribus Christi Discipulis, dixit: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* His quidem verbis distinguit eum ab Apostolis aliqua filiatione, scilicet naturali. Quare Apostolus ad Rom. 8. ait de Deo Patre, & Christo loquens: *Qui proprio filio suo non peperit,* nam si proprium appellat, quomodo erit adoptivus? cum Filius proprius sit naturalis, & naturalis non possit esse adoptivus, ut constat ex responsione Adriani Papae ad Episcopos Hispaniae.

Rom. cap. 8.

Quod autem verba Apostoli sint referenda ad Christum ut hominem, colligitur ex verbis ejusdem Apostoli, qui immediate sequuntur: *Sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Quae exponens idem Adrianus inquit: *Quia non est traditus secundum divinitatem, sed secundum id quod homo erat: illum nimirum qui traditus est hominem, ipsum Apostolus proprium Dei Filium professatur.* His suffragatur D. Gregorius lib. 2. & 6. Moralium ubi ait: *Deus Pater D. Gregorius filium suum in utero Virginis humana natura conjungens, Deum ante saecula sibi coeternum fieri voluit hominem in fine saeculorum, & quem sine tempore genuit, salvandis hominibus cum tempore ostendit.* Igitur Christus ut homo non est Filius Dei adoptivus per gratiam, quam dedit nobis ipse, ut esset Filius Dei, juxta illud Joan. 1. *Quos quos autem receperunt eum, dedit eis potestatem Filios Dei fieri.* Quae verba exponens D. Augustinus tract. 2. ait: *Non enim nos D. Augustinus sumus de Deo, quomodo ille unigenitus, sed adoptati per gratiam ipsius: ille enim venit unigenitus, ut solvaret peccata, quibus peccatis implicamur, ne non adoptaret nos propter impedimentum eorum.* Auctoritas haec non est intelligenda de Christo secundum divinitatem, quia in hoc sensu Christus non habuit fratres adoptatos, sed intelligenda est de Christo quatenus est homo, qui cum sit proprius Filius Dei, ex Apostolo non potest in eodem sensu esse Filius adoptivus, ut docet Synodus Forojulienensis his Concilii verbis. *Non alter hominis Filius, & alter Dei, sed solum Filiius, idemque Dei, hominisque Filius; in utraque natura, divina scilicet & humana, Deus & homo, verus, non seputativus Dei Filius, sed verus, non adoptivus, sed proprius, quia nunquam fuit propter hominem, quem assumpsit, a Patre alienus.*

D. Augustinus

D. Augustinus

D. Augustinus

D. Augustinus

D. Augustinus

D. Augustinus

D. Augustinus

D. Augustinus

D. Augustinus

D. Augustinus

D. Augustinus

D. Augustinus

D. Augustinus

K. 4. inquit

S. Hilarius

inquit Divus Gregorius supra citatus. Item S. Hilarius Pictaviensis Episcopus, qui lib. 3. de Trinitate ait. *Adhuc enim non prius Filius est origine, non adoptione, veritate, non nuncupatione, natiuitate, non creatione.*

In Christo nulla est filiationis gratia

Per Christum iusti facti sunt Filij Dei adoptivi, quia per ipsum (ex cuius plenitudine nos omnes accepimus) nobis data est gratia, quae est Spiritus ille, qui testimonium reddit Spiritui nostro, quod sumus Filij Dei, & in quo clamamus Abba pater, ut docent communiter Theologi ex Sacra Scriptura, & ut definitum fuit in Tridentino sess. de Justificat. Can. 10. Igitur Christus, qui non duo, sed unus est Filius, non potest esse Filius Dei adoptivus, etiam quatenus homo est, & Filius Mariae. Huius consequentiae veritatem detegit, & sic refert Adrianus, dicens: *Quomodo per illius gratiam nos sumus adoptati, si ex ipso consors nobis in adoptionis gratia fuit: nam sicut peccatum non tolleretur, si ipse peccatum haberet, ita adoptionis gratiam non tribueret, si ipse propter hominem, quem assumpsit sine sorda peccati, necessarium habuerit ut gratiam adoptionis acciperet.* His quidem verbis ille Sanctus, ac pius Pontifex intendit asserere, quod si nos sumus adoptati per gratiam Christi Domini, ut apud omnes Christianos cautum est, ipse Christus non potest esse adoptatus eadem gratia, sed adoptans; quemadmodum enim non est redemptus, quia nos sanguine suo redemit, ita nec est adoptatus, quia gratia sua nos adoptavit.

Idem colligitur ex citata Epistola Concilij, pagina 349. column. 2. circa medium, ubi legitur de Christo. *Sivernus Deus, et verus Filius, et si verus Filius, nequaquam adoptivus; quia adoptivus, sicut in testimonio Divi Hilarii positum est, non vere natura est Filius, quod idem est ac dicere: Christus nullo modo est Filius adoptivus, ut evidenter patet ex hac particula, nequaquam, quae est omnino exclusiva rei, de qua profertur, ut probat usus, quem ex ipsa ausus est assumere Serpens parentibus nostris immortalitatem suadere contendens his verbis, nequaquam moriemini, Genes. capit. 3. vers. 4. Unde si ex mente Concilij Christus nullo modo sit Filius adoptivus, nullus potest dicere quod Christus (posita etiam hac additione, ut homo est, aut secundum humanitatem) sit Filius Dei adoptivus, quin contradicat Concilio Francofordiensi.*

Dans non adoptavit Filium Mariae.

Eandem veritatem suadet ratio fidei roborata principiis. Nam ut Christus, quatenus est homo, sit Filius Dei adoptivus, necesse est quod Deus adoptaverit per gratiam Filium Mariae, quia Christus ut homo est Filius verus, & verè natus de utero ipsius Virginis, quae nectum est mater Christi, ut homo est, sed etiam ut Deus est, cum in Christo non sint duo Filij, & Maria sit vere Mater Dei ut iam dictum est contra Nestorianos: sed Deus non adoptavit gratia sua Filium Mariae; idcirco nec Christum ut hominem, ac proinde ipse Christus, etiam quatenus homo est, non est Filius Dei adoptivus. Major mihi videtur inconcussa; minor verò, in qua consistit difficultas, probatur. Maria Virgo est verè Mater Dei, ut fuit contra Nestorium in Concilio Ephesino definitum. Filius Mariae est Filius Dei, verusque aeterni Patris Filius: ergo Deus non adoptavit gratia sua Filium Mariae, sicut Maria non potuit adoptare Filium suum, qui est etiam Filius Mariae; alioquin Christus ut homo esset Filius adoptivus Mariae, sicut Dei. Porro cum falsum sit, nullusque habendus somniaverit, Christum esse Filium adoptivum Mariae, dicendum est, quod Christus non est Filius adoptivus Dei, sed naturalis, sicut est Filius naturalis Virginis. Huius rei ratio desumitur ex Epistola Adriani ad Episcopos Hispaniae, in qua pagina 152. column. 2. circa medium legitur: *Unitas persona, quae est in Dei Filio, et Filio Virginis, adoptionis tollit injuriam.* Et ex Gregorio Magno lib. 1. Moral. cap. 6. de Christo sic loquente: *Omnes qui in fide Deo nascuntur, superant, quia non ut ceteros adoptio, sed natura illum divinitatis exultat.* Nam si Christus haberet unam personam, ut fides docet, non duo, sed unus est Filius Dei ac Mariae naturalis.

Dices, Deum adoptasse humanitatem Christi, quam Maria genuit, & qua una cum supposito divino constituitur Christus ut homo, qui est adoptabilis, & extraneus,

quoniam humanitas est creata, dependens, & finita.

Non nocet hæc instantia. Quia humanitas illa non potuit prius adoptari, quam assumi: non enim potuit adoptari, nisi subsistens, nec subsistere nisi assumpta; cum humanitas Christi subsistat subsistentia Verbi, & adoptio sit assumptio extraneae personae in hæreditatem. Ideoque Deus non potuit adoptare Christi humanitatem, & non adoptare eam ut personam, seu adoptare eam sine persona, ratione cuius Maria est Mater Dei, seu Verbi, in eo instanti, in quo Deus est homo, & homo est Deus: sed Deus non potest adoptare personam Christi, seu Christum quatenus Deus est: ergo nec quatenus est homo, & Filius Mariae: quia Christus quatenus est Deus, & quatenus est homo, est una, eademque persona duas habens naturas, divinam scilicet & humanam, idiomatum communicationem inter se contrahentes. Dicimus enim: Deus est homo, & homo est Deus, ut docent communiter omnes Theologi, quia nullum fuit instans, in quo Christus fuerit homo, & non fuerit Deus, aut fuerit Deus, & non fuerit homo, ac proinde, in quo non habuerit jus ad gloriam, quae est finis adoptionis.

Ex hoc sequitur primo Christum non potuisse adoptari quatenus est homo, & non adoptari quatenus est Deus. 2. non potuisse adoptari quatenus est homo, si non potuerit adoptari, quatenus est Deus, quoniam ut iam dixi, in eodem instanti, in quo Deus fuit homo, homo fuit Deus. Hinc est quod cum Christus non potuerit adoptari secundum divinitatem, sequitur quod potuit adoptari secundum humanitatem, tum ratione communicationis Idiomatum, qua in Christo Deus est homo, & homo est Deus, tum repugnantia Filij Dei ad extraneitatem, seu ad adoptionem. Nam si Deus sit homo in Christo, & homo sit Filius adoptivus, necesse est quod Deus sit Filius adoptivus, quod implicat à principio intrinsecum, seu à Filiatione propria, aut naturali, quam illi attribuit Scriptura variis in Jo. cis, ut patet ex jam dictis supra.

Adversarij respondent non magis repugnare, quod Christus habeat filiationem naturalem, & aeternam secundum quod Deus est respectu Patris, à quo ab aeterno generatur, & secundum quod homo est, habeat filiationem adoptivam respectu ejusdem Patris, à quo homines in tempore adoptantur, quam quod habeat filiationem aeternam respectu Patris secundum quod est Deus, & filiationem temporalem respectu matris, secundum quod homo est, ac proinde voluit non repugnare quod Christus ob duas naturas sit Filius Dei naturalis, & adoptivus, sicut non repugnat quod sit filius Dei ab aeterno, & Filius Mariae Virginis in tempore.

Respondeo, argumentum non valere, & pariter nullius esse momenti, quia Verbum ab aeterno genitum à Patre potuit ratione subsistentiae suae terminare actionem generativam Virginis in tempore, humanitatem subsistere, eique proprie praestare effectus, quos praestaret personalitas creata, si adfuisset: alioquin Incarnationis mysterium fuisset impossibile. At quia hoc ita factum fuit in mysterio Incarnationis, ut credunt omnes Christiani, demptis Nestorianis, sequitur quod Christus remanens unus, & idem, est Filius Dei ab aeterno, & Filius Virginis in tempore, ut definitum manet in Symbolo Nicæno, quia Verbum in aeternitate genitum unum est se hypostaticè humanitari in tempore. Nec potest ab adversarijs rejici hæc ratio, cum omnes Theologi teneant communiter unam personam divinam posse assumere plures naturas creatas, & tres divinas, personas non posse assumere eandem naturam humanam. Sed filiatione adoptiva non potest stare simul cum naturali respectu ejusdem Patris, ita ut filius possit adoptari à Patre, & à quo genitus est, tum quia adoptio non convenit naturae secundum se consideratae; sed personae seu ad supposito naturam terminanti, tum quia adoptare aliquem in filium est optare illum in Filium, & velle quod sit Filius, cum adoptandus juxta adoptionis definitionem non sit talis naturaliter, sed alienus, & extraneus. Quod dici non potest de Christo considerato etiam quatenus est homo respectu Patris aeterni, quia ipse Christus est homo, & Deus, est Filius Mariae, & Filius Dei naturalis, ut suadet D. Ambrosius lib. 2. in cap. 2. Lucæ ubi ait:

Duo sunt in Christo relationes ad Patrem, & ad Mariam, & ad quos genitus est, tum quia adoptio non convenit naturae secundum se consideratae; sed personae seu ad supposito naturam terminanti, tum quia adoptare aliquem in filium est optare illum in Filium, & velle quod sit Filius, cum adoptandus juxta adoptionis definitionem non sit talis naturaliter, sed alienus, & extraneus. Quod dici non potest de Christo considerato etiam quatenus est homo respectu Patris aeterni, quia ipse Christus est homo, & Deus, est Filius Mariae, & Filius Dei naturalis, ut suadet D. Ambrosius lib. 2. in cap. 2. Lucæ ubi ait:

Natura humana non potuit prius adoptari quam assumi.

Cum caro Domini videtur, Verbum videtur, quod est Filius. His addo hanc etiam rationem. Verbum divinum assumptum naturam humanam, id est Pater voluit Filium suum fieri hominem, ut homo fieret Filius Dei proprius, & naturalis ratione personalitatis divinae, vel adoptivus? Non hoc secundum, quia vir justus est Filius adoptivus Dei, quin illi hypostaticè uniarur divinitas; ideoque admittendum est primum, scilicet Verbum assumptisse hominem, ut hic homo esset Filius naturalis, & proprius Dei, ut monet D. Augustinus serm. 13. de temp. ubi ait: *Factus est Deus homo, ut homo fieret Deus.* Item Divus Ambrosius lib. 2. de Virginibus: *Verbum caro factum est, ut caro fieret Deus.* Igitur non apparet, unde Christus secundum humanitatem fuerit adoptatus, aut Filius Dei adoptivus, cum homo fuerit assumptus, ut esset Filius proprius, & haberet jus naturale ad hæreditatem ratione personalitatis divinae gerentis vices personalitatis humanae, quae si adfuisset, Christus ut homo potuisset adoptari.

Reponunt adversarij, ac dicunt, adoptionem convenire personae ratione naturae, & inde concludunt in Christo duas posse admitti filiationes respectu Patris, naturalem scilicet, & adoptivam, quia duas habet naturas, utpotè divinam, & humanam, ratione quarum illi competere possunt duae filiationes, unaqueque juxta propriam naturam.

Respondetur, adoptionem convenire personae ratione naturae modo convenienti, & possibili: certum enim est quod quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur, & quidquid convenit alteri, convenit ei juxta suam capacitatem, & stat in ipso sine suo effectu, si illum recipere nequeat ex se, aut ob aliquam conditionem oppositam. V. g. natura humana est habere personalitatem propriam, tamen in Christo non habet eam propter unionem cum natura divina, quae habet personalitatem Verbi increati, omnino incompatibilem cum personalitate humana. Atqui filiatione adoptiva repugnat personae divinae, quae cum extranea non sit respectu Patris aeterni, nequit adoptari ratione alterius ei ab extrinseco advenientis, scilicet ratione humanitatis. Divini Verbi persona non sit extranea respectu Dei Patris, quamvis ipsa natura humana sit extranea, nec minus personae naturam humanam, quam persona creata. Ergo filiatione adoptiva non potest illi convenire ratione naturae humanae, cum ratione naturae divinae jam conveniat illi filiatione naturalis, quae incompatibilis est cum adoptiva in eodem homine subsistente, respectu unius & ejusdem Patris.

Gratia sanctificans aliam præbet contrà adversarios rationem, evidenterque probat, Christum non debere per ipsam fieri Filium Dei adoptivum. Nam hæc est forma adoptionis, & sanctificationis nostrae ut tenent & docent communiter Theologi, tamen non sanctificat animam Christi (ex D. Thoma) quia sanctificatur per unionem hypostaticam. Baptismus delet peccatum originale illis, quibus debite conferatur, non delevit tamen illud Christo, quia non contraxerat illud, erat enim absque ullo peccato. Eadem ratione hæc ipsa gratia non potest esse forma adoptionis in Christo (quamvis talis sit in aliis hominibus) nec ipsum constituere Filium Dei adoptivum, etiam quatenus est homo, quia est Filius naturalis per eandem unionem, quae tribuit naturam humanam, quod habet ad hæreditatem; idcirco hæc gratia non potuit adoptare Christum, quia adoptare est dare alicui personae aliquid jus, quod non habet, & ab ea removere extraneitatem, quae non potuit removeri à persona Christi Incarnata, quia non habuit eam.

Filiatione adoptiva non fundatur præcisè in natura

Gratia in Christo non est forma adoptionis.

s. III.

De rationibus hereticorum solvendis.

Authoritatem Sacrae Scripturae afferunt adversarij Joan. 14. ubi Christus dicit se Filium, & sub eodem conceptu declarat se inferiorem Patri: his verbis: *Pater major me est; sed non est Filius inferior ratione filiationis naturalis, per quam est æqualis Patri juxta illud ejusdem Evangelistae: Ego & Pater unum sumus.* Igitur dicit se inferiorem Patri ratione Filiationis adoptivae, quia præter has duas non est alia, quae jus ad

hæreditatem tribuat. Huic explicationi suffragatur Apostolus ad Rom. 8. *Si autem Filij & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Et cap. 11. vers. 29. ait, quod Christus est Primogenitus in multis fratribus, id est, in omnibus filiis adoptivis; ergo Christus est Filius Dei adoptivus, sicut homines iusti & prædestinati, qui sunt cohæredes ipsius eodem titulo filiationis.

Respondeo cum Patribus Concilij Francofordiensi, Christum non dixisse, *Pater major me est*, propter adoptionem, sed propter formam Servi, quam ut homo habuit, ut inde ostenderet futuris Arianis, & Eutylianis, se non solum esse Dei Filium Patri consubstantialem, sed etiam hominem passibilem, & mortalem. Nec hoc postulat filiationem adoptivam; cum nullatenus incompatible sit cum filiatione naturali, & propria, propter naturam humanam, quam assumpsit, sicut cum ipsa Filiatione naturali filiatione adoptiva incompatibilis est.

Dicunt quod æqualitas excludit minoritatem, & inferioritatem respectu ejusdem, sicut naturalis filiatione excludit adoptivam, ac proinde quod hæc duae filiationes possunt esse in Christo propter duas naturas in qua, eademque persona subsistentes, sicut æqualitas, & minoritas, quae verè Christo conveniunt, ipso teste. Nego paritatem, quia minoritas convenit naturae humanae ratione sui, & ex se, cum sit substantia quanta, & ex se inferior divinitate. Ideoque Christus potest esse æqualis Patri secundum divinitatem, & minor Patri secundum humanitatem. Persona autem Verbi est ex se naturalis & naturaliter excludit adoptionem, subindeque adoptio nequit Christo convenire ratione humanitatis, quia ipsa non obstante, persona Christi remanet divina, & verè ac proprie subsistentat naturam humanam. At natura humana assumpta non est ex se adoptata, sicut est ex se minor Patri.

Ad Apostolum dico, Christum non appellari nostrum cohæredem, & primogenitum in multis fratribus, quia est Filius Dei adoptivus, sicut nos, sed propter aliam rationem, nimirum quia habet Patrem, quem nos habemus, licet sit ejus Filius alia ratione, scilicet filiatione verè naturali, & propria. Non enim implicat, quod Deus adoptet sibi Filios gratia sua, quamvis habeat filium naturalem. Nec implicat, quod filij adoptivi habeant jus ad illam hæreditatem Filij naturalis, cum sit infinita. Nec valet dicere Christum esse prædestinatum Filium Dei, ut monet Apostolus ad Rom. 1. ac proinde esse Filium Dei adoptivum, cum prædestinatio sit adoptio. Non valet inquam hæc paritas. Ratio est, quia prædestinare non est proprie adoptare, nec è converso. Plura enim requiruntur ad adoptionem, quam ad prædestinationem: cum ad adoptionem requiratur quod adoptatus sit extraneus ratione sui, seu quod non sit Filius naturalis illius à quo adoptatur; ad prædestinationem verò solum requiratur, quod aliquis eligatur ad gloriam, sive interim ille sit extraneus, sive non. Pater enim liberè dat hæreditatem suam. Igitur Christus non fuit adoptatus, quamvis fuerit prædestinatus, cum non sit extraneus, & habet jus ad hæreditatem fundatam in filiatione naturali adoptionem omnino excludente.

His addunt autoritatem Sanctorum Patrum, inter quos sunt Divus Hilarius, qui 2. de Trinitate ait: *potestatis divinitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur.* D. Iræneus adversus hæreses cap. 21. *Propter hoc enim Verbum Dei homo & qui Filius Dei, Filius hominis factus est mixtus homo Verbo Dei, ut adoptionem percipiens fiat Filius Dei.* Marius Victorinus lib. 1. contra Candidum Arianum sic habet: *Nos adoptione Filij, ille natura etiam, & adoptione quodam Filius, & Christus secundum carnem.* Sunt alia Sanctorum Patrum autoritates, ex quibus colligunt humanitatem Christi fuisse adoptatam, sed eas omitto brevitate gratia, quoniam ex solutione ad unam solvuntur & alia.

Respondeo Sanctos Patres non loqui de adoptione strictè sumpta, seu quatenus est assumptio extraneae personae in hæreditatem, sed impropiè, quatenus significat jus ad hæreditatem, & quamdam conjunctionem inter adoptantem, & adoptatum, aut complacentiam unius in alio, quae quidem complacentia adoptio dici potest, ut est ea, quam Deus Pater habuit in Christo Matth. c. 17. Adoptionis nomen diversas patitur significaciones, quippe Iræneus, & Victorinus adoptionem appellant unionem hypostaticam.

Rom. 8. Explicatur nonnulli Sacrae Scripturae sensus.

Responso ad auctoritatem Apostoli.

Prædestinare non est adoptare.

D. Hilarius D. Iræneus Marius Victorinus.

Victorinus hypostaticam.

hypostaticam humanitatis cum Verbo. Vel dico hæc verba D. Irenæi, ut adoptionem percipiens fiat Filius Dei, non referri ad Christum sed ad homines, qui per Christum, adoptionem filiorum percipiunt, ut ex textu Græco inferunt Theodoretus Dialog. 1. Jacobus Billius, & Simeonius, qui in sua versione ait: Propterea enim Verbum Dei est homo, ut homo verbum capiens adoptionemque consecutus, Filius Dei efficiatur.

Theodoret.

Jacobus Billius. Simeonius.

Ad S. Hilarium dico, quod plures pro adoptatur, legunt, adoratur, qui quidem error facile accidere potuit incuria Scriptorum, cum in aliquibus Codicibus legatur, adoratur, ut observant plures, & præcipue Frassenius noster post Alcuinum, Hincmarum, Paulinum Aquileiensem, & alios. Quod verum esse probat ex eodem Hilario, qui loquens de Christi nativitate secundum carnem, ait: Aliud intelligitur, aliud videtur, aliud oculis, aliud animo conspiciunt, pariter Virgo, partus à Deo est, infans vagit, laudantes Angeli audiunt, parvi sordent, Deus adoratur: ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoratur. Ubi particula, dum, vim habet ut causalis, perinde ac particula, siquidem: reddit ergo optime causam, cur dignitas potestatis non amittatur per humilitatem partus, & vagitus dicens: dum carnis humilitas adoratur. Sancti Patres docent, Christum esse Filium proprium, præsertim S. Hilarius, cujus verba retuli supra. S. Leo homil. de Transfiguratione habet: Hic est Filius meus dilectus, non adoptivus, sed proprius, & D. Ambrosius ad illud Rom. cap. 1. prædestinatus est ait: Legi, & reperi Scripturas, Jesum Filium Dei nunquam adoptione inveniri. Idem sentiunt D. Augustinus lib. contra Secundinum Manichæum ut monui supra, D. Cyrillus Alexandrinus in homilia Paschali 8. in Dialogo de Christo, S. Idelphonus Toletanus, Cassiodorus, & alij quamplurimi gravissimi.

S. Hilarius.

S. Leo.

D. Ambrosius.

Augustinus.

S. Idelphonus Toletanus.

Instant insuper ex auctoritate Divi Hieronymi, qui in tractatu de similitudine carnis peccati contra Manichæos ait: Hic filius hominis per Dei Filium, Dei esse Filius in Dei Filio promoveatur. Nec adoptio à natura sciungitur, sed natura cum adoptione coniungitur. His quidem verbis constat, naturam humanam in Christo fuisse adoptatam.

Adoptio si sepe sumitur pro assumptione extraneæ personæ in hereditatem.

Respondet Agobardus lib. adversus Urgelitanum, ibi Divum Hieronymum accipere adoptionem pro assumptione, & adoptare pro assumere, adoptari pro assumi, idque evidenter probat ipse Agobardus ex verbis ejusdem Hieronymi. Nec de hoc mirari debent adversarii, quia adoptio communiter definitur: Assumptio extraneæ personæ in hereditatem.

Hæc responsio sufficit ad alias Sanctorum Patrum auctoritates, quibus adoptio tribuitur naturæ humanæ assumptionem à Verbo divino. Pariter & ad aliquas orationes ex Missali Ecclesiæ Toleranæ desumptas, in quibus adoptionis nomen exprimitur, & quibus Elipandus voluit naturam humanam fuisse adoptatam: nam si hoc nomen sumeretur pro vera adoptione, quæ filium adoptivum constituit, aliquod ex Concilijs Tolertanis appellaret Christum Filium Dei adoptivum: nullum tamen est, quod eum hoc nomine vocet.

Christus ut homo est filius Dei naturalis per unionem personalem.

Obijciunt tandem. Si Christus secundum humanitatem non est Filius Dei adoptivus, sed naturalis, sequitur quod est tam Filius secundum humanitatem, & quatenus homo est, quam secundum divinitatem, & quatenus Deus est. Quod est falsum, quia sequeretur, quod humanitas genita esset ex substantia Patris, & quod Christus ut homo procederet à Patre, sicut procedit ut Deus. Respondet negando suppositum, quia Christus ut homo non est Filius naturalis Dei per æternam generationem, per quam est filius naturalis Dei Patris, ut Deus, sed per unionem personalem, cujus beneficio Christus ut homo subsistit eadem substantia, qua subsistit ut Deus; unde cum ille, qui hæc substantia subsistit, sit naturalis Filius Dei, Christus ut homo, qui ipsa subsistit, est etiam naturalis, & proprius Filius Dei.

Dicunt: filiatio naturalis fundatur in generatione, quæ est origo viventis à vivente in similitudinem naturæ: humanitas Christi non est genita ex substantia Dei, nec Deus Pater est origo ejus: igitur Christus homo non est verus & proprius Filius Dei. Major est certa, minor verò probatur. Si humanitas esset ge-

nita ex Dei substantia, Christus non esset homo, sed Deus tantum.

Respondeo solam personam in Christo genitam esse ex substantia Dei Patris. Et hoc sufficit ut Christus etiam quatenus homo est, sit Filius Dei naturalis, & proprius, quia personatur, & subsistit hæc ipsa persona à Deo Patre genita. V. g. Petrus est proprius, & naturalis Filius Patris sui, quamvis ipsius anima non sit genita ex substantia Patris: ergo Christus, qui est Deus & homo, sicut Petrus est anima & corpus, aut corporeus, & spiritualis, debet esse totus Filius proprius, & naturalis Dei. Nec debet dividi in duos filios, scilicet adoptivum, & naturalem, sed debet esse unus filius, sicut Petrus reduplicativè consideratus est unus filius, etiam si habeat animam creatam à Deo, & corpus genitum à Patre.

ARTICULUS LVIII.

Quo convincuntur Semiariani & Nestoriani Christo denegantes Sacerdotium.

Tempore Constantij Imperatoris, & Liberij Summi Pontificis circa annum Domini 357. insurrexerunt quidam hæretici, quos D. Epiphanius lib. de hæresibus vocat Semiarianos, quia verè & Catholicè sentiebant de Patre & Filio contra Arium (qui volebat Filium esse creaturam) de Spiritu Sancto autem malè volebant enim ipsum non esse Deum Patrem, & Filio consubstantialem. Hi hæretici potius Semiariani nuncupati fuere, quam Pneumatomachi, seu impugnatores Spiritus Sancti, à Philastrio, & à D. Epiphanio, quia contendebant doctrinam Arij erga Sanctissimam Trinitatem esse partim, veram, & partim falsam, & ex parte, quam tuebantur ut veram, contra Arium, hæresim deduxerunt, nempe, Christum non esse verè & proprie Sacerdotem, quia credebant Christum esse Deum, cui Sacerdos debet offerre Sacrificia, ac proinde ipsum non posse verè, nec proprie esse Sacerdotem, cum non Deus sibi, sed homo sacrificium offerat ipsi Deo.

Semiariani.

Tridentinum.

Nestoriani existimantes duos esse Christos, unum Filium Dei, & alium Filium Mariæ, dicebant Sacerdotium ita convenire Filio Mariæ, ut nullatenus conveniat Filio Dei, quocirca ut Catholicos in invidiam vocarent, tanquam divinitatem ipsam Pontificem esse dicerent, eorum professionem sic interpretabantur apud Cyrillum Alexandrinum lib. 3. adversus Nestorij dogmata: Legentes divinitatem, sibi fingunt Pontificem admirabili quadam insaniam specie. Ut autem omnibus hanc præsentiam insaniam suaderent, utebantur hoc Semiarianorum argumento. Si Deus offert sacrificium, sitque Sacerdos, nemo est cui offeratur. Aut si sit aliquis, qui offerat, offert illud sibi, quod est ridiculum; quoniam in quolibet Sacrificio, sunt tant essentialiter, & necessarîo consideranda, utpote Sacerdos, Hostia, & ille, cui ipsa hostia offertur; ideoque Christus si sit Deus, nequit esse verè & proprie Sacerdos; cum nequeat sibi, nec alteri Sacrificium offerre.

Nestorianorum error ex ga catholicos.

D. Cyrillus Alex. xandrinus justissimè catholicos contra Nestorianos.

Potro hanc calumniam à Catholicis profusus removel idem Sanctus Doctor, ostendendo in eodem libro eos non credere Deum esse proprie Sacerdotem; sciunt quidem nullum ab ipso oblatum fuisse sacrificium. Quia teste Apostolo, illi soli debetur honor, & gloria, ac proinde ipsum Deum nulli alteri posse offerre holocausta firmiter credunt. Fides enim Catholica est, Deum, seu Verbum æternum Patri consubstantiale, esse factum summum Sacerdotem humanitatem nostram assumendo. hypostaticè, seu quando caro factum est, hocque Sacerdotis munus ab ipso impletum fuisse penes humanitatem non præcisè, solitariè, aut nudè sumptam, sed quatenus divinitati Hypostaticè unitam, seu cum ipsa divinitate in persona Verbi Divini subsistentem. Hæc veritas suaderi potest hæc ratione, nimirum quia de hoc summo Christi Domini Sacerdotio discurrendum est ad repellendas Hæreticorum contradictiones, sicut de satisfactione; quippe cum Christus satisfecerit Deo Patri, quamvis ipse sit Deus, ut fatentur Semiariani, potuit etiam ipse Christus, licet sit Deus, illi offerre ratione huma-

humanitatis Sacrificium, quod sanè non magis exigit esse ad alium, quam satisfactio. Nec illi soli minus debetur victimarum oblatio, quam redemptionis nostræ præter exhibitio.

S. I.

De Auctoritate Conciliorum.

Concilium Ephesivum.

Lateranense quartum.

Tridentinum.

Christum fuisse vere, & proprie Sacerdotem declarant tria Concilia generalia, quorum primum est Ephesinum celebratum anno 431. sub Cælestino primo contra Nestorium in Can. 10. ubi legitur: Pontificem, & Apostolum confessionis nostræ factum esse Christum divinitate Scriptura commemorat: obtulit enim semetipsum pro nobis in odorem suavitatis Deo, & Patri: si quis ergo Pontificem, & Apostolum nostrum dicit factum, non ipsum Dei Verbum quando caro factum est, & homo, iuxta nos homines, sed velut alterum, præter ipsum specialiter hominem, ex muliere, aus qui dicit, quod pro se obrulisset semetipsum oblationem, & non potius pro nobis solis, non enim eguit oblatione, qui peccatum omnino nec scivit; anathema sit. Aliud Concilium generale Sacerdotium Christi prædicans est Lateranense IV. cap. 1. de Fide & summa Trinitate. §. Una verò est fidelium universalis Ecclesia. Ibi enim legitur: in qua idem ipse Sacerdos est Sacrificium Jesus Christus, cuius Corpus & Sanguinem in Sacramento altaris etc. quæ evidenter demonstrant, Christum esse verum, & legitimum Sacerdotem in lege nova, in antiqua per Melchisedech figuratum.

Tertium tandem est Tridentinum sess. 22. cap. 1. ubi habetur: Quoniam sub prioris testamenti, teste Apostolo Paulolo, propter Levitici Sacerdotii imbecillitatem consummatum non erat; oportuit, Deo Patre misericordiarum ita ordinante, Sacerdotem alium secundum ordinem Melchisedech surgere. Dominum nostrum Jesum Christum, qui possit omnes, quotquot sanctificandi essent, consummare, & ad perfectum adducere. Is igitur Deus, & Dominus noster, & se semel se ipsum in ara Crucis, morte intercedente, Deo Patri oblaturus erat, ut æternam illi redemptionem operaretur, quia tamen per mortem Sacerdotium eius extinguendum non erat, in Cena novissima, qua nocte tradebatur, ut dilecta Sponsa sua Ecclesia visibilis, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium, quo ornamentum illud in Cruce peragendum representaretur, ejusque memoria in finem usque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, qua à nobis quotidie committuntur, peccatorum, applicaretur, Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, Corpus & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit: ac sub eorumdem verum Symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba, hoc facite in meam commemorationem, ut semper Catholica Ecclesia intellexit, & docuit. Certò his verbis Patres hujus Concilii Christi Domini Sacerdotem exprimit: nam Sacerdotes nostri quotidie offerunt Hostias Deo Patri. At Christus hoc fecit seipsum offerendo juxta tenorem Tridentini; igitur juxta ejusdem Concilii mentem ipse Christus est verus & legitimus Sacerdos.

S. II.

Probat Sacerdotium Christi, & respondet hæreticis.

Psal. 109.

Hebr. 5.

Hanc veritatem Catholicam de Sacerdotio Christi Domini testimonio luculentissimo declarat Sacra Scriptura, ut illud Davidis vaticinium Psal. 109. Juravit Dominus, & non penitebit eum, tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech: quod utique oraculum disertissime explicat Apostolus ad Hebr. cap. 5. vers. 10. ubi de Christo, ait: Appellatus à Deo Pontifex juxta ordinem Melchisedech, & cap. 7. vers. 22. & sequentibus: In tantum melioris testamenti sponsor factus est Jesus, & alii quidem plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere: hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium. Unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis, quod ibi Paulus de Christo loquitur, patet in cap. sequenti vers. 1. & 2. ubi habetur. Capitulum autem super ea, quæ dicuntur: valem ha-

bonus Pontificem, qui confedit in dextera sedis magnitudinis in Cælis, Sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo. Ille quidem Pontifex, est Christus, qui in dextera majestatis sedet, est Christus, qui solus sedet ad dexteram Patris; idcirco nullus potest citrà hæresim impugnare Sacerdotium Christi, qui ex Scriptura est ille Sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio.

Hic addo auctoritatem juris Canonici de consecratione. 2. Can. Sacerdos Dei, ubi legitur: Sacerdos Dei Patri dicitur esse Filius Dei, non secundum divinitatem, sed secundum humanitatem, in qua se pro nobis per passionem, & mortem suam acceptabile Sacrificium Deo Patri obtulit, ut ipse esset Sacerdos, qui & sacrificium. Hic Canon confirmat etiam Christum esse verè & proprie Sacerdotem, eum affirmet Filium Dei, seu Christum, esse sacrificium Deo Patri oblatum, velique sacerdotem esse sacrificium, & è converso.

Non parum juvat afferre Sanctos Patres assertioni nostræ suffragantes, præsertim Augustinum in Pl. 132. ubi ait: Quis est Sacerdos nisi unus Sacerdos, qui intravit in Sancta Sanctorum? quis est Sacerdos, nisi qui fuit victima, & Sacerdos, qui cum in mundo non inveniret quod offerret, & sacrificium obtulit? Fulgentium lib. 1. ad Trasimundum Vandalorum Regem c. 12. Sacerdotium Christi commendantem his verbis: Unus igitur mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus. Ipse Pastor & ovis, Ipse sponsus, num, homo Christus Jesus. Ipse Pastor & ovis, Ipse sponsus, & sponsa. Ipse Sacerdos, & victima, unus idemque, & oblator tor muneri, & munus factus est oblatoris, ut nec oblator à muneris qualitate desciceret, nec munus ab oblationis merito disciperet, & Epiphanium, hæres. 55. de Sacerdotio Christi sic loquentem: Primum quidem seipsum obtulit, ut sacrificium disolveret antiqui Sacramenti perfectiore, utique pro universo mundo mactata hostia, ut esset ipse victima, ipse sacrificium, ipse Sacerdos, ipse altare, ipse Deus, ipse homo, ipse Rex, ipse Pontifex, ipse ovis, ipse agnus; omnia in omnibus pro nobis factus.

Idem confirmat ratio, nam ad constitutum vum formale Sacerdotis proprie dicti sufficit, ut quis sit spiritali, & publica auctoritate unctus, ac destinatus ad sacrificandum, & orandum pro Populo, ut fatentur omnes, nedum cum Theologis Sacerdotium definitibus, sed etiam cum Apostolo ad Hebr. cap. 5. vers. 1. dicente: Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis. At Christus Dominus ad utrumque fuit destinatus, ut monet idem Apostolus variis in locis ejusdem Epistolæ ad Hebr. qui dum de Sacerdote, & Pontifice loquitur, de Christo intelligi debet, quia (inquit Claudianus Mamertus lib. 2. de statu Animæ:) Pontifex ille est Christus, qui principaliter apud divinitatem summa Trinitatis humani generis oblata sanctificat; peccata expiat, vota commendat; non unius hominis tantum, sed omnium, Quare Tertullianus exponens hæc verba Lucæ, unde ostendit se Sacerdotem, appellat Christum, Catholicum Patris Sacerdotem, id est Sacerdotem generalem, aut universalem. Igitur Christus fuit verè, & proprie Sacerdos, non solum quoad dignitatem, & potentiam sacrificandi, sed etiam quoad usum, & exercitium, juxta illud ad Ephes. cap. 3. vers. 2. Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & Hostiam Deo in odorem suavitatis.

S. Leo referens eadem verba ad Ephes. in sua Epistola 83. cap. 4. confirmat Sacerdotium Christi, ibi enim inquit: Dicant quo Sanguine sunt redempti? dicant quo sacrificio sunt reconciliati? qui est, qui tradidit semetipsum pro nobis in oblationem, & Hostiam in odorem suavitatis, aut quod unquam sacrificium sacratum fuit, quam quod verus Pontifex altari Crucis per immolationem sua carnis imposuit? Quamvis enim multorum Sanctorum in conspectu Domini preciosa mors fuerit, nullius tamen Infantis occisio propitiario fuit in mundo. Ille Sanctus Doctor ibi petit, à quo Sacerdote oblatum fuerit Sacrificium pro peccatis, & responderet Christum fuisse Sacerdotem, & Sacrificium simul, qui ex Apostolo tradidit semetipsum pro nobis.

Ex his evidenter demonstratur, Christum esse Sacerdotem, & Pontificem, non secundum naturam divinam solum, nec secundum humanam propria seu creata substantia subsistentem, ut voluere Nestoriani,

D. Augustinus.

D. Fulgentius.

D. Epiphanius.

Argumentum ex ratione desumptum præ probat Christi Sacerdotium.

Claudianus Mamertus Tertullianus.

S. Leo.

ni, sed secundum humanam in persona Verbi subsistentem, ut tenent communiter Sancti Patres tam Graeci quam Latini, praesertim D. Epiphanius haeres. 69. ubi de Filio inquit: post susceptam hominis naturam Pontificiam dignitatem attributam fuisse. An vero dicendum sit Sacerdos secundum ordinem Aaron, & Melchisedech? Est quaedam difficultas apud Theologos, sed major pars existimat probabilius, Christum fuisse Sacerdotem tantum secundum ordinem Melchisedech, quia ex Apostolo ad Heb. cap. 7. necesse fuit, ut post Sacerdotem & Pontificem Leviticum, & secundum ritum Aaronicum, haberetur alius Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, nempe Christus. Hinc est quod in versibus 13. & sequentibus ait: In quo enim haec dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari praesto fuit. Manifestum est enim, quod ex Juda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de Sacerdotibus Moyses locutus est; & amplius adhuc manifestum est, si secundum similitudinem Melchisedech exurgat alius Sacerdos, qui non secundum Legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitam insolubilibus &c. Inde enim facile colligitur, Christum non fuisse Sacerdotem secundum ordinem Aaron, sed tantum secundum ordinem Melchisedech, quia non fuisset necesse, quod alius Sacerdos exurgeret, cum Sacerdotium Aaronicum in Christo fuisset.

D. Epiphanius. Christum non est Sacerdos secundum ordinem Aaron sed secundum ordinem Melchisedech.

Unicusque vir doctus legit librum Pauli Apostoli, qui erat de tribu Benjamin, legit librum, & disputavit in Synagoga Antiochiae, ut legitur Act. cap. 13. Minus obstat dicere quod Christus, teste Matthaeo cap. 21. ejecit ementes & vendentes de Templo, quod facere non potuisset, nisi haberet aliquem ordinem Aaronicum. Non obstat, inquam, quia hoc facere voluit autoritate Patris sui. Unde dixit ementibus, & vendentibus, domus Patris mei est domus orationis, vos autem fecistis illam speluncam latronum.

Prima haereticorum ratio.

Physica victimae necesse non requiritur ad sacrificium.

Nec obstat dicere, quod Christus Dominus (teste D. Luca Evangelista cap. 4. vers. 16. Et venit Nazareth ubi erat nutritus, & intravit secundum consuetudinem suam die Sabbathi in Synagoga, & surrexit legere) legit librum legis in Synagoga, in qua Aaron erat Sacerdos & Pontifex. Non obstat, inquam, quia legere librum in Synagoga non erat officium ad Levitas pertinens; unicusque enim eruditus, & doctus licebat legere illum; nam Paulus Apostolus, qui erat de tribu Benjamin, legit librum, & disputavit in Synagoga Antiochiae, ut legitur Act. cap. 13. Minus obstat dicere quod Christus, teste Matthaeo cap. 21. ejecit ementes & vendentes de Templo, quod facere non potuisset, nisi haberet aliquem ordinem Aaronicum. Non obstat, inquam, quia hoc facere voluit autoritate Patris sui. Unde dixit ementibus, & vendentibus, domus Patris mei est domus orationis, vos autem fecistis illam speluncam latronum.

Ad rationem haereticorum jam relatam supra in principio articuli, utpote in Sacrificio requiri duo, dico non implicare, quod Christus, in quo sunt duae naturae, divina scilicet & humana simul subsistentes in una persona, ratione humanitatis obulerit Sacrificium Deo Patri, sicut non implicat quod satisfecerit, & mortuus fuerit, ut consideranti evidens erit, cum satisfactio sit unius ad alium, sicut Sacrificium.

Adiungunt insuper haeretici adversus articuli veritatem, quod Christus Dominus non occidit semetipsum, fuit enim crucifixus, & occisus a Judaeis, & per consequens non fuit verus Sacerdos, qui necessarii ab Hostia distinguitur. Nec obtulit semetipsum in Cruce tanquam Hostiam, ita ut tunc Sacerdotis impleverit munus, quoniam Sacerdotis officium est occidere victimam: praecipua enim conditio victimae est immolari a Sacerdote, ut patet ex omni Sacrificio tam veteris, quam novae Legis.

pro nobis mori voluit in ara Crucis; potest dici aliquo modo causa mortis victimae.

Dicent: ergo Martyres sunt verus Sacerdotes, & Martyrium est verum Sacerdotium, quia licet non occidant seipso, tamen voluntarie, & spontaneè seipso offerunt Tyrannis, & morti pro tuenda fide Christi: at Martyres non sunt Sacerdotes, nec Martyrium est verum Sacerdotium, non obstante hac oblatione libera, atque spontanea ad mortem: igitur nec Christus debet dici proprie Sacerdos, sed solum victima, quamvis proposito sibi gaudio sustinuerit Crucem, & liberè mortuus fuerit.

Martyrium non est verus Sacerdotium.

Nego instantiam, & paritatem. Ratio differentiae est, quia Martyres non sunt autoritate publica destinati ad sacrificandum pro Populo, nec ex divina institutione constituti sunt, ut mortem subeant pro modum Sacrificii: offerunt enim se ex motivo fortitudinis, & dilectionis tantum. Christus verò se obtulit, ut pro peccatis hominum Deo Patri satisfaceret, ejusque placaret iram, non sanguine hircorum, & taurorum, sed proprio Sanguine: eratque praecipuum de morte à Christo subeunda pro omnium salute. Itaque licet Martyres voluntarie moriantur pro gloria Dei, non debent tamen dici verè & proprie Sacerdotes: quamvis confiteamur Christum fuisse verè Sacerdotem, quia voluntarie tradidit semetipsum.

ARTICULUS LIX.

Impugnat Bizochos adorationem Christi denegantes.

Observandum est omnes haereticos, qui negant Christi humanitatem esse adorandam, rejici in hoc articulo adversus Bizochos: nam si sit adoranda cultu laetiae sub speciebus Sacramentalibus, ut probabitur, certum est contra ipsos haereticos, quod Christus secundum se sumptus est eadem adoratione colendus, cum hujus adorationis fundamentum nequeat provenire ex loco, aut ex modo existendi in ipso, sed ex excellentia, & dignitate ipsius humanitatis in Verbo subsistentis. Idcirco ne de uno, eodemque fidei articulo, duas instituas dissertationes, necesse est ad vitandam verborum superfluitatem, totam de Christi adoratione difficultatem uno articulo resolvere contra haereticos, cum omnes, qui in hac parte fidem impugnant, aut credunt humanitatem Christi non esse adorandam, eandem pugnam habeant circa adorationem Sanctissimae Hostiae.

Omnes haeretici, qui negant praesentiam realem, atque substantialem Corporis Christi sub speciebus Eucharisticis, negant pariter Eucharistiam esse adorandam, quia credendo Eucharistiam esse tantum figuram Corporis Christi, & per consecrationem in Hostia esse tantum panem, ut non minus impiè, quam stolidè voluerunt Berengarius, Calvinista, & alii haeretici, de quibus in proprio loco erit sermo, certum est, quod non debent eum adorare, quia panis, quem illi haeretici credunt remanere post prolationem verborum Sacramentalium, minimè est adorandus. Sed contra hos haereticos hac impietate motos, sic sentientes, & realem praesentiam Christi in Eucharistia impugnant, non est hic nobis pugna. Unde accedendum est ad eos, qui credunt cum omnibus Catholicis, Christum esse verè, & realiter in Eucharistia, & dicunt tamen ipsum non esse ibi adorandum, voluntque in Corporis Christi elevatione nullum debere affurgere, neque ullam quidem reverentiam ei exhibere.

Primi hujus haereticos Authores sunt Begardi, sive Fraticelli, aut Fratres de Paupere vita, vel illi, qui à nonnullis Bizochi dicti sunt. Qui tempore Ludovici Bavarii Imperatoris, & Joannis XXII. Papae, circa annum Domini 1314. docuerunt plures errores, quorum unus assererat in elevatione Corporis Christi in Hostia consecrata existentis, quae immediate post consecrationem fieri solet in qualibet Missa à Sacerdote statim post prolationem verborum Sacramentalium, nullum debere affurgere, sed omnes assistentes posse sedere, nullamque reverentiam eidem exhibere. Eorum ratio

Begardi Bizochi.

ratio erat, quia ex Apostolo ad Tim. cap. 1. Regi saeculorum immortalis, & invisibilis soli Deo honor & gloria in saecula saeculorum. Etenim esse illa autoritate inferunt humanitatem Christi non esse colendam in Eucharistia.

Eandem haeresein postea, scilicet anno 1317. sub Maximiliano Imperatore, & Leone X. docuit Martinus Lutherus, qui licet crediderit verum Christi Corpus, & verum illius Sanguinem esse verè, & realiter in Eucharistia, (quamvis velit carnem, & Sanguinem esse sub illis speciebus Eucharisticis simul cum pane, & vino) docuit tamen Eucharistiam non esse adorandam, neque colendam à consecrante, nec à communicante, neque ab aliis. Anno autem 1524. sub Carolo V. Imperatore, & Clemente VII. Papa, Andreas Carolostadius, vir insanus, natione Germanus, conditione Archidiaconus Wirtembergensis adhæsit Luthero, & existimans solam divinitatem adorationem exigere, praedicavit Hostiae consecratæ nullam deberi reverentiam, nullamque adorationem.

Lutherus.

Carlo-stadius.

Oecolampadius.

Eodem ferè anno in eadem haeresein lapsus est Joannes Oecolampadius, patria Germanus, vir trium Linguarum, & omni genere bonarum litterarum apprime doctus, sed quia spiritu elationis ductus sapere voluit plusquam oportet, in insipientiam cecidit. Hic primum Lutheranae factioni adhæsit, exemploque Lutheri (cùm Monachus Ordinis S. Birgitæ fuisset) Monachatu rejecto, & continentia, quam in Religione solemniter voverat, posthabita, velut canis ad vomitum reverfus uxorem duxit, ut eo argumento suos errores persuaderet. Demùm impatiens, ac nolens amplius sub vexillis Lutheri militare, aliquid ipsa Lutheranae factione magis impium, atque blasphemum excogitavit, quo ipse Luthero populus clarior appareret, ut proprium levare posset vexillum, seu particularem contra Lutherum institueret Sectam adversus Christum. Dixit namque eum in Eucharistia minimè contineri, atque ob id Idololatras nominavit eos, qui Sanctissimam Eucharistiam adorant, & venerantur. Cùm autem Lutherum in hanc non posset trahere blasphemiam, ut sibi desponderetur, divisus est hac ratione Oecolampadius à Luthero, & novus Haeresiarum factus est.

Indè videtur nonnullis recentioribus scriptoribus Oecolampadium non errasse, denegando Eucharistiae adorationem, nec haeresein addidisse, nolendo Christum adorare in Eucharistia, cùm crediderit nihil in ipsa esse nisi panem, & vinum. At hoc non obstat, quominus ponatur in Cathalogo haereticorum Eucharistiae adorationem impugnantium. Causa impugandi hoc delictum est, quia disputandum cum Lutheranis, à quibus recesserat, sustinuit secundam sui erroris partem, scilicet Christum non esse adorandum in Eucharistia, etiam si in ipsa esset praesens realiter, ut volebat Lutherus. Eius ratio erat, quia Christus non est in se adorandus. Ità referunt plures Historici, qui de eodem Joanne Oecolampadio scripserunt, quibus libens subscribo, quia inde patet, Oecolampadium velle simpliciter, & absolute Christum Dominum non esse in se adorandum, ac proinde nec in Hostia consecrata. Quod sanè est in hoc articulo impugandum tanquam haereticum.

Anticalviniani.

Synodus Tridentina.

Tandem ejusdem erroris defensores sunt quidam haeretici dicti Anticalviniani, qui teste Staphylo asserunt contra Calvinum substantialem, ac realem praesentiam Corporis Christi in Coena, aut sub speciebus Eucharisticis, tamen negant transubstantiationem, seu transubstantiationem cum Lutheranis, pariter & adorationem Sanctissimo Corpori Domini nostri Jesu Christi debitam. Quod est asserere contra fidem, Christum Dominum non esse secundum se dignum adoratione, aut cultu Laetiae.

s. I.

De Conciliis quae Christi adorationem praecipiant.

Concilium Tridentinum Sess. 13. cap. 5. de cultu & veneratione Sanctissimo Sacramento exhibenda, manifestè damnant hanc Haeresein, nec non in-

pietatem Begardorum, & Lutheranorum; ibi enim ait: Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles pro more in Catholica Ecclesia semper recepto, Latria cultum, qui vero Deo debetur, huic Sanctissimo Sacramento in veneratione exhibeant: neque enim ideo minus esse adorandum, quod fuerit à Christo Domino, ut sumatur, institutum: nam illum eundem Deum praesentem in eo adesse credimus, quem Pater aeternus introducens in orbem terrarum, dicit: & adorent eum omnes Angeli Dei: quem Magi procedentes adoraverunt; quem denique in Galilaea ab Apostolis adoratum fuisse Scriptura testatur. Quibus verbis satis declaratur, humanitatem Christi, aut ipsum Christum esse in se adorandum. Nam si Sacratissimum Eucharistiae Sacramentum sit adorandum, hoc non provenit ex speciebus consecratis, nec ex Sacramento, sed ex ipso Christo Filio Dei.

Idem docet his verbis in Can. 6. ejusdem Sess. Si quis dixerit, in sancto Eucharistiae Sacramento unigenitum Dei Filium non esse cultu Latria etiam externo adorandum, atque ideo nec festiva peculiariter celebrata venerandum, neque in processionebus secundum laudabilem, & universalem Sanctae Ecclesiae ritum, & consuetudinem, solemniter circumferendum, vel non publice ut adoretur, Populo proponendum, & ejus adoratores esse Idololatras, Anathema sit.

Nec debent Haeretici hanc constitutionem impugnare tanquam novam, & à Patribus ejusdem Concilii inventam contra antiquissimum Ecclesiae Romanae usum, ut de facto eam impugnant nonnulli Lutherani recentiores, qui contra idem Concilium scribere ausi sunt. Quia ex 90. Can. dist. 2. de consecrat. constat, Petrum Apostolum praecipisse hanc adorationem, ibi enim legitur: Tunc hiis, id est Judaeis, Petrus annuntiavit eum colendum, quem crucifixum: ut ejus Sanguinem biberent, credentes quem effuderunt fontes. Quibus verbis certum est, praecipuum de Christo adorando non esse novum, ut ipsi haeretici putant, cùm fuerit tempore Apostolorum, qui docuerunt illud tanquam verum cultum, & Christianam Religionem concernens. Quod sanè non didicerant ab hominibus, sed ab ipso Christo Domino.

Idem prius decreverat aliud Concilium, utpote Constantinopolitanum secundum, quod est quintum Generale, celebratum anno 553. sub Vigilio Papa contra errores Origenis, & pro decidenda celebri trium capitulorum lite. Hoc quidem Concilium Can. 9. Anathemaizat eum, qui se in duabus naturis Christum adorat, ut non una, & eadem adoratione, & Deum Verbum incarnatum cum ejus carne adoret, sed duas introducat adorationes, unam Dei Verbo, alteram homini. Indè enim inferitur contra haereticos, in hoc Concilio definitum fuisse, Christi humanitatem unitam Verbo esse adorandam eadem adoratione, qua adoratur Deus, nedum in Caelo ab Angelis, & à Beatis, sed etiam ab hominibus, in loco in quo verè existit, ac proinde in Eucharistia, in qua est verè, & realiter praesens, & hypostatice unita divinitati.

Ratio, quae hoc Concilium ad hanc definitionem movit, est, quia Verbum, & humanitas Christi subsistunt eadem subsistentia & persona, quae cum sit divina, ut docet fides contra Nestorium, existatque in Eucharistia ratione humanitatis, aut Corporis, quod ex vi verborum sub speciebus ponitur, reddit hanc ipsam humanitatem adorabilem seu dignam adoratione Laetiae, ita ut nullus possit citrà impietatem non adorare Christum Dominum, dum consecrata elevarur Hostia. Nam Christus est verè Filius Dei immortalis, estque Rex gloriae, etiam pro ut existit sub speciebus Sacramentalibus: idcirco illi (etiam pro ut existenti sub speciebus Eucharisticis) debetur honor, eaque gloria, quam juxta Apostoli praecipuum, tenemus reddere Deo.

Undè Alexander primus (qui sextus à D. Petro Summum Pontificatum egit, & tandem pro Christo coronatus est Martyrio) in prima Epistola de Sacrificio Missae ad omnes fideles scripta, ait: Idcirco & Passio ejus in his commemoranda est, quare dempti sumus, & sapius recitanda, atque hac Domino offerenda: talibus enim Hostiis delascabitur, & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia. Nihil in Sacrificiis majus esse potest, quam Corpus & Sanguis Christi, nec ulla oblatio hac potior est, & purius sumenda, atque ab omnibus veneranda, & sicut potior est ceteris, ita potius excoli, & venerari debet. Ex quibus verbis apper-

Endem Synodus Can. 6. Sess. 13.

Dist. 2. de Consecrat. sacrat.

Concilium generale quinquies.

Alexander primus.

tiffimè constat, Sacratiffimam Eucharistiam esse cum magna veneratione adorandam, imo & adoratam fuisse a primæva institutione sua; cùm hæc constitutio Alexandri sit antiquissima, & invariabiliter observata ab initio sæculi...

S. II.

Statuitur Christi Adoratio.

Præterea, Christus verè, & realiter existens sub speciebus Eucharisticis est verè Deus, sicut est verè Deus in Cælo. In Cælo verè adoratur: dicitur autem in Scriptura: Adorabis Dominum Deum tuum.

Clementina de Reliquiis & venerabilibus Sacerdotum.

Concilium Ephesinum. D. Augustinus. D. Bonaventura.

D. Dionysius.

D. Augustinus.

stus, ait D. Athanasius in Symbolo. Idcirco nedum in Cælo, sed etiam sub speciebus panis, & vini, est adorandus. Quoniam in utroque loco est Deus verus.

Eandem veritatem declarat David Ps. 21. vers. 30. dicens: Manducaverunt, & adoraverunt omnes pingues terræ, in conspectu ejus cadent omnes, qui descendent in terram. Indè enim sequitur, hominem non debere edere panem Eucharisticum, quin prius adoret illum, quoniam ad dignam hujus cibi sumptionem, adoratio optimè disponit.

Corpus Christi est adorandum.

Undè D. Ambrosius in Serm. de Eucharistia, dispositiones ad dignam Communionem sic describit: Quamvis enim cordis contritione, & lacrymarum fonte, quantæ reverentia & tremore, quantæ cordis castitate, atque animi puritate istud divinum, & celeste Mysterium est celebrandum, Domine Deus, ubi caro tua in veritate sumitur, ubi Sanguis tuus in veritate bibitur, ubi summis tuis, humanis divinis junguntur: ubi adeest Sanctorum presentia, & Angelorum: ubi tu es Sacerdos, & sacrificium mirabiliter, & ineffabiliter, quis dignè hoc potest celebrare Mysterium, nisi tu Deus omnipotens offerentiam faceris dignum. Ille Sanctus Doctor inter dispositiones communicanti desiderandas enumerat reverentiam seu adorationem, vultque hanc deberi Christo in Eucharistia existenti, sicut debetur illi in Cælo.

D. Ambrosius.

D. Gregorius. D. Chrysostomus. Iacobus.

S. III.

Repelluntur Adorationis Impugnatores.

Lutheri, & aliorum hæreticorum ratio, ob quam dicunt, Christum non esse adorandum in Eucharistia, est, quia Dominus non præcepit hanc adorationem; nulli enim legitur, Christum esse in Sacramento adorandum; ac proinde nullus debet eum sub illis speciebus existentem adorare, quia in hac materia agendum est juxta ea, quæ nobis sunt prescripta. At hæc ratio est ridicula, & argumentum insanum, imò & nefanda impugnatio, cui nulla debetur responsio.

Stat primum ad adorandum in Hostia.

creaturæ, omnem hominem obligat, quia fundatur in subjectione creaturæ ad Deum, quæ quidem subjectione essentialiter, & æqualiter reperitur in omni creatura.

Si hæretici velint, hoc præceptum, adorabis Dominum Deum tuum esse intelligendum de sola divinitate, aut de Christo ita quatenus est Deus, ut eidem quatenus homo est, nullo modo conveniat, hallucinantur, nam dum Propheta Psal. 95. vers. 3. dicit, adorate eum omnes Angeli ejus, loquitur de Christo sedente pro tribunali.

Hebr.

Infantia Lutherana.

Magi adoraverunt Christum.

confessus est Herodes, qui clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus Stellæ, quæ apparuit eis, & mittens eos in Bethleem, dixit, ite & interrogate diligenter de puero: & cum invenieritis, renunciate mihi, ut ego veniens, adorem eum. Fateor hanc protestationem esse simulatoriam, quia Herodes quærebatur puerum, ut perdidit eum, ut notat Evangelista. At hoc non obstante est vera ex parte subiecti, scilicet pueri, quem ipse Herodes dicebat esse adorandum.

Huic testimonio de adoratione Christo exhibenda addendum est aliud, quod habetur Joan. 29. ibi enim legitur D. Thomam Apostolum Christo dixisse: Dominus meus, & Deus meus. His quidem verbis confitebatur Christum esse Deum & hominem, subindeque eum, ut Deum & hominem adorabat. Illa quippe confessio fuit actus insignis cujusdam fidei, quæ actum adorationis sibi comitem habebat, præsertim cùm Christus esset præsens; idcirco S. Thomas non solum Christi divinitatem, sed & humanitatem censendus est adorasse. Undè cum hæc humanitas, quam adoraverunt Magi, Thomas Apostolus, & alii, sit ea, quæ est in Hostia consecrata, adoranda est etiam adoratione Latræ, dum ipsa Hostia à Sacerdote elevatur, & Populo ostenditur adoranda.

Apostolus Thomas adoravit Christum.

ARTICULUS LX.

Refellit Melchisedechianos.

D. Iyus Augustinus lib. de hæresibus, Hæres. 134. & S. Epiphanius Hæres. 55. referunt, quosdam dixisse, Melchisedech Sacerdotem non fuisse hominem purum de muliere natum, sed fuisse Christum, vel ad similitudinem quandam Dei virtutem Christo majorem, videlicet Spiritum Sanctum, cujus ordine Christum Sacerdotem factum esse putabant, indeque ab omnibus dicebantur Melchisedechiani. Quis autem istorum hæreticorum princeps fuerit, aut quo tempore coepit hic error, D. Augustinus non notavit, neque apud alium Scriptorem invenire potuit. Id quod, de hac re scimus, est, quemdam virum doctum, dictum Hierace in (de quo fuscè loquitur S. Epiphanius Hæres. 67.) hanc hæresim docuisse, sed nescimus an eam adinvenit. Tamen plures putant, Melchisedechianos à Theodotianis avulsos, ac proinde exortos à Theodoto Patria Byzantino, professione Coriario, circà annum Domini 150. sub Maximiano Imperatore, & Fabiano Papa. Sed hæc opinio, quæ videtur esse S. Epiphanius loco citato, displicet Philastrio, qui existimat, Melchisedechianos fuisse tempore Apostolorum, & in primo sæculo; hocque probabilius apparet, tum quia plures Scriptores, qui hæreticorum Catalogum ediderunt, Melchisedechianos collocant in primo sæculo, tum quia D. Epiphanius non loquitur assertivè de eorum origine, ita ut velit quod fides illi adhibeatur: ait enim: Melchisedechiani fortasse à Theodotianis exorti sunt. Quod probat Melchisedechianorum Authorem fuisse incertum tempore D. Epiphanius. Undè licet asserere cum Philastrio, Melchisedechianos esse antiquiores Theodotianis: isti enim exorti sunt tempore D. Epiphanius, vel paulò antea; cùm constet certo testimonio Theodotum vixisse in tertio sæculo; & D. Epiphanius obiisse anno Christi 403. ætatis suæ anno 115. & ita hujus hæresis Authorem facile adinvenisset ipse S. Epiphanius, & assertivè dixisset Melchisedechianos à Theodotianis avulsos esse.

Melchisedechiani.

Origo Melchisedechianorum est incerta.

Contra Melchisedechianos nullum fuit celebratum Concilium, nullumque est, quod expressè declararet, Melchisedech non fuisse Christum. Omnia tamen asserendo, Christum esse Filium Dei Unigenitum, adimplent saltem indirectè errorem, quem impugnamus. Ideoque ut veritas fidei magis elucescat, & ut clarius videamus, Melchisedech non fuisse Christum, nec virtutem quandam Christo majorem, videlicet Spiritum Sanctum, ad Sacræ Scripturæ auctoritatem recurrendum est.

Jesus Christus æternus Deus, æternique Patris Filius, mundum volens consecrare suo pissimo adventu, de Spiritu Sancto conceptus, novemque post conceptionem decursis mensibus in Bethleem Judæ nascitur ex Maria Vir-

Virgine, factus homo, anno Octaviani Augusti 42. ut restantur omnes Historia Ecclesiastica, traditiones, & Martyrologium Romanum. Melchisedech autem vixit tempore Abraham: legitur enim in lib. Genes. cap. 14. quod Melchisedech exiit obviam Abraham captivos reducenti, aut regresso à caede Regum (ut restatur Apostolus ad Heb. 7.) & benedixit ei, & ait vers. 19. & 20. *Benedixit Abraham Deo excelso, qui creavit Caelum & Terram, & benedixit Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt, et dedit ei decimas ex omnibus.* Igitur Melchisedech non fuit Christus, qui natus est secundum carnem de Mariâ Virgine, sexta mundi ætate, seu anno bis millesimo quinto decimo à nativitate Abraham, & fuit plurimis sæculis post ipsum Patriarcham, cum quo vixit Melchisedech Sacerdos Dei altissimi, secundum cujus ordinem Christus est Sacerdos in æternum.

Deinde Melchisedech juxta Apostolum loco citato vers. 3. est sine Patre, sine Matre, sine Genealogia: Christus vero natus est de Maria Virgine, ut docet Matth. cap. 1. vers. 16. ubi ait: *Jacob autem genuit Joseph virum Maria, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus.* Idem declaratur in Concilio Nicæno, & in aliis contra hæreticos negantes, Mariam esse Matrem Christi. Insuper ipse Christus habet Patrem in Cœlis, ut ipsemet restatur in variis locis Sacrae Scripturae: ergo Melchisedech, de quo habetur sermo Genes. 14. & ad Heb. 7. non est Christus Jesus, sed purus homo.

Nec est virtus quædam ipso Christo major, videlicet Spiritus Sanctus. Nam Melchisedech loco citato vers. 13. dicitur Rex Salem, seu cujusdam civitatis Sichemorum, quæ est in terra Chanaan, ut constat ex eodem lib. Genes. cap. 33. vers. 18. Atqui Spiritus Sanctus non dicitur Rex Salem; cum sit Dominus Cœli & terræ, & dominetur à mari usque ad mare, & à summe usque ad terminos orbis ex illo Sap. cap. 1. vers. 7. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia scientiam habet vocis, nullusque sit in Sacra Scriptura textus, quo ipse Spiritus Sanctus dicatur Rex, & Dominus unius urbis, aut civitatis terrestris, ut Melchisedech, qui certò non est Spiritus Sanctus, nec virtus quædam major Christo (qui factus est excelsior Cœlis, ut monet Apostolus ad Heb. 7. estque Filius Dei, teste Scriptura, subindeque major, & dignior omni creatura) sed fuit purus homo, ut docent D. Ambrosius lib. 4. de fide cap. 3. D. Augustinus Hæres. 34. D. Epiphanius Hæres. 55. & D. Bonaventura super Genes. cap. 14.*

Tandem Scriptura Sacra multa tribuit Melchisedech, quæ Spiritui Sancto convenire non possunt. Apostolus loco citato vers. 3. de ipso Melchisedech ait: *assimilatus autem Filio Dei, seu Christo; quod non potest de Spiritu Sancto verificari, aliàs Spiritus Sanctus fuisset incarnatus, essetque homo sicut Filius, quod est directè contra Sacram Scripturam; cum sit de fide, Filium dumtaxat nostram assumpsit carnem. Neque potest intelligi de Christo secundum divinitatem, quia quod assimilatur alteri, non est ejusdem naturæ individua cum illo, nam similitudo de qua hic agitur, quæ est assimilatio, est quædam relatio mediana inter duo extrema realiter, & ex se totis distincta; & Spiritus Sanctus est ejusdem naturæ cum Filio Dei; alioquin in Deo essent tres naturæ, sicut sunt tres personæ, quod est hæreticum, ut in proprio loco dictum est, ac proinde Melchisedech non est Spiritus Sanctus, nec è converso. Quia Apostolus assimilat Melchisedech cum Filio Dei, quadam assimilatione, quæ nequit esse inter Spiritum Sanctum, & Filium Dei, quia habent eandem numero naturam.*

Insuper ex Apostolo Melchisedech est Sacerdos Dei altissimi, & Summi, ut refertur in cap. 7. ad Heb. vers. 1. At Deus non est Dei Sacerdos, id est Spiritus Sanctus non est Sacerdos Dei, nec mediator hominum: ergo ipse Melchisedech non est Spiritus Sanctus, qui cum non assumpsit humanitatem, nequit esse Sacerdos Dei, nec mediator Dei, & hominum, sicut Christus, neque homo, sicut Melchisedech. His addo, quod Abraham non dedit decimas Spiritui Sancto, sicut dedit eas Melchisedech, ut pro certò habemus ex verbis Apostoli ad Heb. 7. vers. 4. *Invenimus autem quatenus sit hic, id est Melchisedech, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha.*

Melchisedechianorum ratio desumitur ex Epist. ad primam Melchisedechianam Patriarcha.

Melchisedechianorum ratio desumitur ex Epist. ad primam Melchisedechianam Patriarcha.

Heb. loco citato vers. 3. ubi de Melchisedech dicitur: *sine Patre, sine Matre, sine Genealogia, neque initium dierum, neque finem vita habens, assimilatus autem Filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum.* Hæc siquidem verba (inquunt) non possunt convenire homini puro, quia principio & fine carens est æternum, ac proinde ens divinum. Esse sine Patre, sine Matre, est carere causa productiva, & habere independentiam, seu esse à se; omnia autem hæc prædicata de solo Deo verificari possunt, & per consequens Melchisedech, de quo dicuntur, debet esse Christus, seu Deus homo, vel Spiritus Sanctus, non verò purus homo, qui cum esset genitus, haberet Patrem, & Matrem, ortum & interitum.

Nego consequentiam: quia si Melchisedech in Sacra Scriptura dicatur sine Patre, sine Matre, sine Genealogia, sine profapia, non ita dicitur, ut re ipsa sit sine Patre, sine Matre, sine Genealogia: sed solum ex eo quod genitores ipsius non sint manifestè in Scriptura Sacra nominati, ut exponunt S. Epiphanius Hæres. 51. S. Hieronymus Epist. 126. Nazianzenus, Chrysostomus, & alii. Et si dicatur non habere initium dierum, neque finem vite, non debet inde inferri, quod caruerit principio, & fine, sed solum quod nihil de ipsius nativitate & morte habetur in Scriptura Sacra certum quoad locum, & tempus. Undè Apostolus non est intelligendus de patre, matre, profapia, principio, & fine Melchisedech absolute, & simpliciter, sed solum quantum ad eorumdem cognitionem, quam nullus hominum habuit ex Scriptura Sacra; licet de facto ipse Melchisedech habuerit patrem, & matrem: ideoque ipse Paulus in Epist. ad Heb. non docuit, Melchisedech esse Christum, cujus Mater est Virgo Maria, & cujus profapia describitur in Evangelio; neque Spiritum S. ut colligitur ex argumentis, quæ supra retuli ex Apostolo deductis.

Aliam adducunt auctoritatem, quæ est Psal. 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech;* inde enim inferunt Melchisedech esse digniorem Christo, quia Christus (de quo loquitur Propheta) non indignus est ordini Melchisedech, nisi fuisset in aliquo inferiori gradu positus, & esset minor ipso; sed id, quod Christus ut homo est minor, est Spiritus S. Igitur Melchisedech est Spiritus S. Porro non nocet hæc ratio, quia his verbis, *tu es Sacerdos in æternum* &c. declaratur, Christum fore Sacerdotem, sicut Melchisedech fuit Sacerdos Domini, offerens panem, & vinum. Nec per ista, secundum ordinem Melchisedech, insinuat, Melchisedech esse Christo majorem, seu esse Spiritum S. sed solum quod ritus sacrificandi, quem servabat Christus, erit similis ritui Melchisedech, ut notat D. Bonaventura; ibi enim, *ordo, non sumitur pro justu, ac ordinatione instituta à Melchisedech, sed solum pro ritu sacrificii Melchisedech.*

Vel dico, quod Propheta ita loquitur ad ostendendam translationem Sacerdotii à Synagoga ad Ecclesiam, à veteri consuetudine ad novam, & optimam non habentem successionem carnalem, ut evidenter demonstrat Apostolus in eodem capite ad Heb. ut sciamus, Christum esse Sacerdotem juxta ordinem Melchisedech, non verò Christum ipsum esse eundem Sacerdotem ac Melchisedech; iste enim fuit in Sacerdotio suo figura illius, ideoque Christus non est minor Melchisedech, imo major, sicut realitas est nobilior figura & umbra. Neque positus est in aliquo inferiori gradu: cum non sit Sacerdos auctoritate, vel institutione Melchisedech, sed secundum ritum, quem servabat Melchisedech, qui erat Sacerdos Dei altissimi, & figura Sacerdotis novæ legis, scilicet Christi, quemadmodum Sacramenta veteris legis erant figura Sacramentorum novæ. Quapropter Christus est perfectior, & dignior Melchisedech Sacerdote Dei altissimi in antiqua lege, in qua obrulit panem & vinum, sicut Baptismus est dignior, & major circumcissione.

Replicant Melchisedechiani, & ut probent, Melchisedech esse Spiritum Sanctum, dicunt, quod nomine Melchisedech significatur Rex Justitiæ; & quod Salem idem sonat ac Pax. Et sic ex Apostolo loco citato vers. 1. Melchisedech, qui est Rex Salem, significat Regem justitiæ, & pacis, Rex autem pacis est Deus, qui in variis Sacra Scriptura locis dicitur pax nostra, & illi, qui apud eum sunt, dicuntur juxta Scripturam esse in pace. Igitur ex Apostolo, Melchisedech non est purus homo, sed

sed Christus, vel quædam virtus Christo major, videlicet Spiritus Sanctus.

Respondeo, quod inutilis, & inefficax est hæc Replacatio, quia ad aliquam assertionem confirmandam sensus litteralis, non autem mysticus requiritur; alias sequeretur quod Isaac esset Deus, quia significat gaudium, & Deus dicitur in variis locis Sacrae Scripturae gaudium. At hoc consequens est falsum, cum ex Matth. cap. 1. vers. 2. Isaac sit Filius Abraham & purus homo: ergo Apostolus per suam interpretationem non intendit asserere, Melchisedech esse Deum, nec Christum, nec Spiritum Sanctum, sed figuram Christi offerentis, & Sacrificantis, seu Sacerdotis in æternum. Quemadmodum enim Melchisedech obrulit panem, & vinum in gratiarum actionem pro victoria Abraham, & postea eadem Abraham, & comitibus ejus panem & vinum peracto sacrificio propria manu distribuit, potius in religionem, & cultum, quam in fectionem: ita Christus in ultima Coena obrulit Corpus suum, & Sanguinem sub speciebus panis, & vini, & dedit Discipulis suis, dicens: *Accipite & manducate, hoc est corpus meum &c.* Hæcque est ratio, ob quam Christus dicitur Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, seu quia Melchisedech gestit figuram Sacerdotij Domini, ut refert Theodoretus Cyrenensis Episcopus.

Melchisedech non est aliqua virtus major Christo.

Pharisæi.

Nazarenæi.

Samaritanæ.

Paschaistæ.

Anomæi.

ARTICULUS LXI.

Replacatio Essentia nullum in lege Christi admittentes Præceptum.

Primi, qui circa leges Christi meditati sunt inania, locuti sunt falsa, & erraverunt ab utero, id est à lege, ut inquit, D. Augustinus, sunt ipsi Pharisæi, sic à voce phares, nuncupati, quia cum essent in Judæa, quasi Judæorum Clerici, erant à reliquo populo segregati. Hi autem de lege male sentientes, errabant traditiones suas humanas legis divine mandatis præferendo. Undè Christus eos increpans inquit Matth. 15. vers. 3. *Quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram; nam Deus dixit honorare patrem, & matrem, qui male dixerit Patri, vel Matri, morte moriatur.*

Esæi, seu Esæiani, ut voluerunt aliqui, fuerunt quidam hæretici de tertia Judæorum Secta viri, qui cum viderent Pharisæos suas cupiditates, abunde sectari, ceperunt se jundum separatis in locis habitare, ut ibi Monachalem vitam exercebant, escas deliciosas non fumerent, nec studium in vestimentis gererent, neque possiderent aliquid, & lectioni ac bonis operibus insisterent, unde Esæi, id est, operarii, dicit voluerunt, ut à Pharisæis & Sadducæis distinguerentur nomine, non verò fide, aut Secta, quia credebant sicut illi nullam esse legem divinam, homines post mortem Christi in terris obligantem.

Nazarenæi dicit à Nazareth Galilee vico (in quo Christus fuit conceptus, & à quo etiam Nazarenus dicitur) Christum Filium Dei confitebantur, sed asserunt legem veterem esse in omnibus præceptis suis observandam unâ cum lege nova; volebant tamen istam non obligare, nisi ratione veteris, credentes istam (scilicet novam) nullum habere distinctum præceptum sibi proprium, ita ut dici possit, Christum præceptum, aut mandatum Evangelicum. Isti hæretici (qui emerferunt tempore Adriani Imperatoris, & Xisti hujus nominis Patris primi circa annum Domini 133.) carnaliter esse vivendum affirmabant, omnemque justificationem in carnali observantia consistere suspicabantur, crines etiam capitis nutrebant, omnemque virtutem justitiæ in eis putantes consistere, ut refert Philastrius.

Samaritanæ, sive Samaritani, sic à Samario Rege, vel ut volunt alij, à Samario Filio Canaan, Filij Cham nominati, quatuor tantum libros Pentateuchi recipiebant, tanquam veram legem ab omnibus inviolabiliter observandam, ideo Christo potestatem legislativam denegabant, & asserunt, Evangelium nullum præceptum continere, ac proinde nullum Christianum obligare obligatione observandi Christi Evangelium.

Paschaistæ (qui vulgo Quarto-decimani dicuntur, à decima quarta primis mensis Luna, eo quod decima quarta occurrerit luna quocumque occurreret Hædomada die, Pascha necessarj esse celebrandum tenebant) plura præcepta Evangelij rejiciebant. Anomæi verò, sive Anomæi, vel Anomiani, id est sine lege viventes, nullum

admittebant præceptum à Christo institutum: putabant enim, Christum, qui non venit legem solvere, sed adimplere, nullam legem condidisse. Cælestiani sic à Cælestio quodam hæretico, incerta Patria viro, professione Monacho, Pelagique coevo, ac Discipulo, nuncupati erraverunt circa legis mandata, tempore Arcadij Imperatoris, & Innocentij primi circa annum Domini 405.

His omnibus divinarum legum impugnatoribus ab initio nascentis Ecclesiæ contradixerunt Apostoli in Concilio Hierosolymitano, & patres in Concilio Carthaginiensi, quorum tandem doctrina hæresis extincta est. Evangelium Christi suum in populis obtinuit vigorem, & quilibet fidelis se præceptis Evangelicis ligatum agnovit. Sed postea, scilicet incipiente decimo seculo, Diabolus suscitavit Lutherum, qui ut homines ab omni via veritatis averteret, & ad quævis vitia pertraheret, docebat, nullum esse in tota lege Evangelica præceptum à Christo Domino institutum. Quapropter statim plures habuit Discipulos ipse Lutherus, & contigit illi, quod olim Epicuro, qui (ut refert Lactantius) plures habuit sectatores quàm reliqui Philosophi, quia docebat delicias carnis, quas ceteri Philosophi advertebantur, Brentiani (sic dicti à Brentio ingenioso quidem, eloquente, & erudito, sed impiissimo Semilutherano viro Wittembergensi Pseudotheologo) assererebant cum Bucero, & nonnullis alijs, Evangelium veram legis rationem non habere; credebant enim Christum in Evangelio nihil prorsus nobis præcipere, sed solum enunciare ea, quæ speranda sunt, quia Evangelium significat bonum nuntium. Eundem errorem tenent Calvinistæ.

Exilestiani.

Lutherus.

Brentiani.

Buceros.

Calvinistæ.

S. I.

Evangelium esse veram legem probatur Auctoritate.

Hanc hæresim damnavit Synodus Tridentina sess. 6. Can. 19. & 20. *Si quis dixerit, nihil præceptum esse in Evangelio præter fidem, cetera esse indifferentia, neque præcepta, nisi Tri- neque prohibita, sed libera, aut decem præcepta nihil pertinere ad Christianos; anathema sit: si quis hominem iustificatum, & quantumlibet perfectum dixerit non teneri ad observantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ, sed tantum ad credendum, quasi verò Evangelium sit nuda, & absoluta promissio vite æternæ, sine conditione observationis mandatorum: anathema sit.* Contra hanc hæresim scripserunt plures celeberrimi doctores, scilicet noster Alphonsus à Castro, natione Hispaniarum missus ad Concilium Tridentinum, Stanislaus Hofius, Cracoviæ in Polonia natus, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, & alij quamplurimi.

Christum fuisse verum Legislatorem, ejusque Evangelium habere veram rationem Legis, diu antequam nasceretur, nobis intimatum, & publicatum fuit per Prophetam Isaiam cap. 33. vers. 22. dicentem: *Dominus enim Jhdææ noster, Dominus Legis noster, Dominus Rex noster, ipse servabit nos.* Nihil sanè clarius prædici poterat, ut omnibus prænomatis hæreticis silentium imponeretur, aut cogenterentur ad proclamandum cum universa Ecclesia Romana Christum Dominum habuisse potestatem Legislativam, ejusque Evangelium habere veram, & inconcussam Legis rationem.

Porrò si illud Isaiæ Vaticinium, quod de Messia, ejusque Lege, seu Evangelio dictum est, non sufficiat ipsis, audiant Christum dicentem: *Apostolis suis Matth. ult. i. vers. 18. & 19. Data est mihi omnis potestas in Cælo & in Terra: nuntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis.* Inde enim dicent Christum instituisse Baptismum, & plura alia præcepta, eaque voluisse, nedum ab Apostolis, sed etiam ab omnibus hominibus observari, sicut voluit Baptismum conferri omnibus: cum, ut ista, utpotè præcepta observarentur, & ille, videlicet Baptismus reciperetur, miserit Apostolos in universam terram suam Evangelium annuntiaturos omni creaturæ. Undè Paulus scribens ad Titum, & de Deo loquens cap. 1. vers. 3. ait: *Manifestavit autem temporibus suis verbum suum in Prædicatione, qua credita est mihi secundum Præceptum Salvatoris nostri Dei, ut confiteamur Christum fuisse Legislatorem, & plura dedidit præcepta in Lege gratiæ ab hominibus observanda sub poena damnationis æternæ. Nam si transgressores Legis à Moyse data*

Christus est Legislator.

Ad Titum cap. 1.

quia eodẽdem eodem tempore, & animo tuebantur errores licet à diverſis fuerint diverſe vocati. Hi Hæretici exor- ti ſunt tempore Julii Maximi Imperatoris & D. Fabiani Papæ, anno Domini 235. aſſerentes cum Cerintho, Ebione, & Nazaraïs, Legem Moſaycam ſecundum omnia præcepta eſſe ſervandam cum Evangelio Chriſti.

§. I.

Aſſerit plura Legis veteris præcepta non obligare.

Conci- lium Hie- roſoly- manum.

Hæc Hæreſis damnata fuit in quinto Concilio Apo- ſtolorum habito Hieroſolyms, de quo ſic Sermo Act. 1 ſubi dicitur, quod ſc̃m Antiochiæ Chriſti ap- os ad Circumciſionem teneri docerent aliqui cum Cerin- tho, & aliis, qui dicebant Circumciſionem non obſtante Lege Evangelica eſſe neceſſariam ad ſalutem, ut probant hæc verba: *Quidam deſcendentes de Juda & docebant Fratres, quia niſi circumcidamini ſecundum morem Moſis, non poteſtis ſal- vari, ſed definitum, Circumciſionem non eſſe neceſſariam ad ſalutem, nec cætera Legalia neceſſario obſervanda eſſe. Verba Concilii ſunt hæc: Viſum eſt Spiritui Sancto, et nobis, nihil ultra vobis imponere oneris, quam hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, et Sanguine, et ſuffo- gato, et fornicatione, à quibus cuſtodientes bene agatis, &c.*

Ad Ga- lat. 5.

Legem veterem, ſeu Moſaycam de facto abrogatam fuiſſe, & jam obligare deſiſſe aſſerit Apoſtolus pluri- bus in locis, ſed præcipue ad Galatas cap. 5. verſ. 1. & 2. ubi ait: *State, & nolite iterum iugo ſervitutis contrari: ecce ego Paulus dico vobis quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vo- bis nihil proderit. Teſtificator autem rurſus omni homini cir- cumcidenti ſe, quoniam debitor eſt univerſæ Legi faciendæ. Nam ſi Chriſtus nihil proſit illis, qui circumciſionem ſuſci- piunt, certum eſt, quod Circumciſio fuit abrogata, quod modò in Lege nova non conferi gratiam, quam conferbat in Lege veteri, & quod à Lege Chriſti om- nino pender ſalus noſtra; cum Lex Moſis fuerit extin- cta per Legem Chriſti, ut declarat D. Auguſtinus Serm. 114. de tempore dicis: *Velum Templi ſcinditur, quia Synagoga honore nudatur, obſervatio antiqua diſſolvitur. His ſiquidem verbis Circumciſio abrogata, & diſſoluta declaratur à D. Auguſtino, quia erat obſervatio antiqua. Unde idem Apoſtolus verſ. 6. ait: *in Chriſto Jeſu neque Circumciſio ali- quid valet, neque præputium, ſed fides. Et in verſ. 4. ait: *Evacuati eſtis à Chriſto, qui in lege juſtificamini: quibus cer- te ſignificatur, quod gratia Chriſti Domini non prodeſt ei, qui Circumciſionem neceſſario ſervandam credit, quæque ut Sacramentum antiquæ Legi ſuſcipit; cum Eccleſia Chriſti, & Sacramenta ejus nullam aliam por- tam habeant niſi Baptiſimum.****

D. Au- guſtinus.

Eandem veritatem docet ad Heb. cap. 7. verſ. 12. ubi inquit: *Translatio enim Sacerdotii neceſſe eſt ut Legis trans- latio fiat; ſed Sacerdotium Legis veteris, ſeu Sacerdo- tium Aaronicum translatum fuit in Sacerdotium Chri- ſti, qui in Sacra Scriptura dicitur Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchizedech, aut Sacerdotem il- lum magnum, qui in diebus ſuis placuit Deo, & in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio, ut ſatentur hæretici prænominati: igitur ipſa lex veteris novæ ceſ- ſit, ac proinde de facto deſiit, & abrogata eſt. Unde D. Hieronymus in cap. 4. ad Galatas habet, *prinſquam Chriſti Evangelium in toto orbe conſpiceret; habuerunt ſuum fulgorem præcepta legalia, poſtquam vero majus evangelii lu- men eſſuſſit, & Sol Juſtitiæ toti mundo ſe prodidit, ſtellarum lumen eſt abſconditum, & eorum radii caligaverunt. Et San- ctus Leo Serm. 7. de Paſſione: *Ut umbra adhareret corpe- ri, antiqua obſervantia novo excluditur Sacramento, Hoſtia in Hoſtiæ tranſiit, Sanguine Sanguis auferitur, & legalis ſervitutis, dum mutatur, impletur.***

D. Hie- ronymus

Hiſ ſuffragatur ratio. Lex Moſayca non fuit data in ſempiternum, hoc eſt, in æternum duratura, ſed tantum ut vigeret uſque ad inſtitutionem, & promulgationem al- terius Legis ſucceſſivæ, ut monet idem Apoſtolus ad Galat. cap. 4. poſt Malachiam Prophetam cap. 1. Legis mutationem prædicentem. Hæcque certò facta fuit in adventu Meſſiæ, qui nova præcepta dedit mundo; ergo Lege Evangelicæ inſtituta, prior, ſeu Moſayca ceſſare de- buit, ſicut hinc ceſſat adveniente viſione, & figura ad- veniente realitate, ſicut probant omnes illi Sacri Scri- pturæ textus, quibus Deus olim promiſerat Pa- tribus noſtris ſe daturum novam Legem. Sanè ob hunc

Ratio valida articuli verita- tem pro- bat.

finem, ſimilium ut ipſa nova Lex, ſolveret priorem, ſeu Moſaycam, præſertim quoad præcepta cæremonialia, ut optime colligit Apoſtolus ad Hebr. cap. 8. verſ. 10. ubi in- quit: *Quia hoc eſt Teſtamentum, quod diſponit domini Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus; dando Leges meas in mentem eorum, & in corde eorum ſuper ſcribenda; & non erit in Tabula, ſed erunt mihi in Populum. Apoſtolus ibi deſignat, Legem ve- terem Patribus noſtris antiquis datam in monte Sinai fuiſſe abrogatam, aut ceſſaſſe in adventu Meſſiæ, qui no- va præcepta dedit mundo, & cæremonias, ac ſacrificiis Legis Moſaycæ, dedit finem condito novo in Cruce Te- ſtamento, ut declarat in ultimo verſu ejuſdem capituli, ubi ſic loquitur: *Dicendo autem novum, veteravit prius, quod autem abrogatur eſt ſepelitur, prope interitum eſt. Nonne Apo- ſtolus oſtendit interitum veteris Teſtamenti, aut Moſaycæ Legis finem, vultque novum Teſtamentum, ſeu Evangelium Chriſti obligare nos? Quapropter ad Ga- lat. cap. 2. verſ. 19. ait: *per Legem enim, Legi mortuus ſum, ut Deo vivam, id eſt per Evangelium Chriſti mortuus ſum Legi Moſaycæ, hoc eſt, liber ſum ab illa, nam mori Legi eſt eſſe liberum ab illa, & vivere Legi eſt eſſe ſub Lege; ideoque Lex veteris modò non obligat, ſicut Evangelium, quod eſt Lex, ſub qua ſumus.***

Ad He- br. 8.

Miror igitur, hæreticos velle veterem Legem adhuc nos obligare; cum credant Chriſtum jam veniſſe, & promulgatum fuiſſe Evangelium, quod eſt nova Lex ſuc- cedens priori, ſeu antiquæ, quæ cum habuerit interi- um in morte Chriſti, ſepultaque fuerit Synagoga, ſolius Legis novæ obligatione ligamur. Hinc eſt quod Apoſto- lus loquitur de duobus Teſtamentis ſub figura duorum Filiorum Abraham ad Galat. cap. 4. Sub figura filii Ancil- læ loquitur de veteri, & ſub figura filii liberæ loquitur de novo, & declarat filium Ancillæ fuiſſe ejectum, ut oſtendat, Synagogam fuiſſe repudiatam, & legem ve- terem ejectam; hæc enim fuit Legis Evangelicæ Ancil- læ, quæ recedit adveniente Domina, quoniam ſic lo- quitur in fine ejuſdem capituli: *ſed quid dicit Scriptura? Ejice Ancillam et Filium eius: non enim hæres erit filius Ancil- læ cum filio liberæ. Itaque Fratres non ſumus Ancillæ filii, ſed liberæ: qua libertate Chriſtus non liberavit.*

§. I.

Refutantur Argumenta Hereticorum.

Hæretici veritatem hujus articuli impugnant ex Exod. cap. 28. ubi poſt deſcriptionem veſtis Sacer- dotialis, qua Aaron erat indutus, ſubdit Dominus per Moſem dicens verſ. ult. *Et utentur eis... Legitimum ſempiternum erit Aaron, et ſemini eius poſt eum. Idem enim inferunt Sacerdotium antiquum eſſe æternum, ac pro- inde Legem Moſaycam eſſe in æternum duraturam, cum Sacerdotium eſſe nequeat, quin Lex ſit.*

Non nocet hæc authoritas, quia Sacerdotium illud legi- tum non dicitur ſempiternum in duratione, ſed ſolum quia quodammodo ad vitam æternam diſpone- bat; non enim dicitur ſempiternum ratione temporis, aut durationis, ſed ratione effectus, quem producebat; vel dicitur ſempiternum, quia erat figura novi Teſtamenti, quod eſt æternum, teſte Scriptura variis in locis, ideo non dicitur ſempiternum in ſe, ſed in eo cujuſ figuram gerebat, ut notat Gloſſa interlin. in Exodo. Eadem reſ- poſio ſolvit aliam authoritatem, quam adducunt ex Levit. cap. 16. verſ. 34. *Et iſque vobis hoc legitimum ſempiter- num, ut oratis pro Filio Iſrael, & pro cunctis peccatis ſemel in an- no ſcificis dicitur ſicut præceptat Dominus Moſi. Ibi enim ſempi- ternum dicitur Sacerdotium illud, quia erat figura Sacer- dotii, aut Sacrificii novæ Legis, quod eſt æternum. Ad- do Legem veterem dici ſempiternam quoad præcepta mor- alia tantum, hæc enim quia partim in Decalogo, partim in aliis Sacra Scripturæ locis continentur, ſemper vident, & vigeant cum ſint juris naturalis, non verò quoad præcepta cæremonialia, de quibus eſt quaſtio; alioquin modò eſſent offerenda animalia, ponendique eſſent ſuper Altare vituli, quod eſt falſum.*

Expoſitionem noſtræ expugnant hæretici ex alia au- thoritate, ſcilicet Genef. cap. 17. verſ. 13. ubi de Circum- ciſione Deus ait: *Erunt paſſim mem in carne veſtra in ſæculis æternum; Exod. cap. 12. verſ. 14. *Habebitis autem hunc diem in monumentum, & celebrabitis eam ſolemne Domino in genera- tionibus veſtris cultu ſempiterno; Pl. 104. verſ. 10. *Et ſtatuit il- lud Jacob in præceptis, & Iſrael in Teſtamentum æternum. Baruch***

Ad Ga- lat. 2.

cap. 4. verſ. 1. *Hic liber mandatorum Dei, & lex, quæ eſt in æter- num, omnes qui tenent eam perveniunt ad vitam, qui autem de- reliquerunt eam, in mortem. Ex his ſiquidem locis hæreti- ci inferunt, legem de Circumciſione ſuſcipienda eſſe in æternum, duraturam, & per conſequens non fuiſſe ab- rogatam per Evangelium, aut per legem novam, quæ licet obliget fideles; tamen non diſpenſat eos in præcep- tis legis veteris, cui addita fuit lex nova, ideoque utra- que ſervanda eſt ab hominibus, cum utraq; ſit ſancta, & immaculata.*

Ad Ga- lat. 2.

Respondetur, vocabulum illud in æternum, in Sacris Scripturis non ſignificare ſemper abſolutam æternita- tem, ſed aliquando denotare durationem diurnam, id eſt, longum tempus, cujuſ finis ab homine jam exiſtente videri non poteſt, ut dum Paralip. cap. 15. verſ. 2. di- citur: *Illicium eſt ut à quocumque portetur arca Domini, niſi à Levitis, quos elegit Dominus ad portandam eam, & ad mini- ſtrandum ſibi uſque in æternum; ibi, in æternum, uſurpatur ad denotandum longum tempus, ſeu tempus cujuſ finis pertingi non poſſit ab homine jam vivente. Sacra Scri- ptura in locis citatis dicens, legem veterem eſſe æter- nam, ſumit æternum pro longiſſimo tempore, ſcilicet pro illo, quod eſt à Moſe uſque ad Chriſtum. Ideoque non probant prædictæ authoritates, legem veterem non habuiſſe finem, nec obligare nos, qui ſumus ſub gratia, & liberi à ſervitute legis antiquæ. Nec valet dicere no- vam legem additam fuiſſe veteri. Ratio eſt, quia nova ſucceſſit antiquæ, & ideo ceſſavit antiqua, ut vige- ret nova: nam Paulo teſte ad Ephel. cap. 2. verſ. 4. Chriſtus fecit utraque unum, id eſt, ex duobus popu- lis Ethnico, & Judaico, fecit unum ovile; ac proin- de debuit diſſolvere medium Moſaycæ legis parietem, qui ſeparabat unum populum ab alio, & ambo una, eademque lege Evangelica conducere.*

Ad Ep- heſ. 2.

Vel dico cum nonnullis, quod lex veteris dicitur ſedus ſempiternum & perpetuum, eo quod ab hominibus ſolvi non poterat, ſed à ſola ſuprema Dei authoritate. Dici- mus v. g. profeſſionem religioſam eſſe perpetuam, & indi- ſſolubilem, vinculum matrimonii eſſe indiſſolubile, & perpetuum, non quod in ſe profeſſio religioſa, & matri- monium continent perpetuitatem, & æternitatem, ſed quia non poſſunt diſſolvi ab hominibus. Ita pariter Lex Moſayca dicitur indiſſolubilis, & perpetua, quia à ſolo Deo potuit diſſolvi, & de facto ab ipſo diſſoluta, & ab- rogata fuit per mortem Chriſti. Quare Cæſarius homil. 6. in Paſchate circa finem ait: *Vel cum templi ſcinditur ve- lum ornatum tabernaculi eſt, conſervante igitur gratia, Ec- cleſia adificatur, Synagoga deſtruitur. Ergo non tenemur ſervare leges Synagogæ, unâ cum lege Evangelica.*

Explica- tur mo- dus quo veteris te- ſtamenti eſt ſemp- ternum.

Cæſa- rius.

Explica- tur mo- dus quo veteris te- ſtamenti eſt ſemp- ternum.

Exeab. 20.

D. Ber- nardus.

Theodo- retus.

Dicunt tandem legem veterem eſſe bonam, cum ſit lex Dei, ſancta, immaculata, & juſta, ut declarat Sacra Scri- ptura variis in locis; ideo non debuit mutari, nec abroga- ri, idcirco adhuc viget etiam cum nova, & qui non ob- ſervant eam, mortaliter peccant, ſicut peccabant illi, qui eam tranſgrediebantur ante publicationem Evangelii.

Reſpondeo hanc rationem non obſtare; nam fides eſt bona, & ſancta, tamen ceſſat adveniente viſione; ita licet lex veteris ſit bona, & ſancta, debuit tamen ceſſare adveniente nova, quæ eſt ſanctior, & melior, quia lex veteris ordinabatur ad ſignificandam legem Evangeli- cam, quæ erat aliquando inſtituenda, ut inferri poteſt ex illo Ezech. cap. 20. verſ. 25. *Ego dedi eis præcepta non bona, ibi enim per præcepta non bona, non licet intelligere mala, ſed bona in ſe, & non bona comparativè ad me- liora, quæ erant inſtituenda à Chriſto in lege nova, ad quam lex veteris tamquam ad meliorem ordinabatur, ſic- cut bonum ad melius ordinatur; idcirco ceſſat figura dum veritas apparet, ut notat D. Bernardus homil. 1. ſuper miſſus eſt, ubi ille Doctõr mellifluus ait: *Prodeunt fructus ſuos decedit, quia veritate apparente in carne figura pertran- ſiit. Lex veteris erat umbra novæ, ſed umbra deſinit ad ſolis ortum: igitur ceſſare debuit lex Moſayca ad ortum Evangelii. Hæc omnia mirificè explicat Theodo- retus ad Philip. 3. ubi ut oſtendat vigorem legis novæ, & ceſſationem legis antiquæ, ait: *Supervacaneus eſt Ly- chonus, ſi ſol apparuerit, ſupervacaneus pedagogus iis, qui per- factam acceperunt ſapientiam, inuſile lac nutriviſſis, qui per- lido cibo veſcuntur, palea fert frumentum, ſed poſtquam col- lectum eſt frumentum, palea eſt eſt; ita lex oſtendit Chriſtum, poſtquam autem iſe apparuerit, ea eſt deinceps ſupervacanea.***

Illicitum eſt ergo obſervare legis veteris cæremonias; hæc quidem præcepta cæremonialia ſunt figuræ primò & per ſe tanquam inſtituta ad figuranda Chriſti venturi myſteria: lex autem Evangelica aſſerit, & præcipit, ut credamus ea myſteria eſſe jam completa; unde cum non liceat præjudicare veritati, aut realita- ti, nec licet obſervare legem veterem ſimul cum nova, quæ eſt realis, ſeu ea, quam figurabat vetus.

ARTICULUS LXIII.

Ponit contra Apoſtolicos in lege Chriſti Conſilia.

Regnante Severo Imperatore, videlicet anno 200. & Eccleſiam Dei regente Victore primo hujus nominis Papa, emerſerunt [teſte D. Auguſtino lib. de hæreſibus cap. 40.] quidam viri, qui ſe dicebant Apoſto- licos, hocque nomine appellari voluerunt, quia in ſuam communionem non recipiebant utentes conjugi- tu, & paupertate: credebant enim ea, quæ in Evan- gelio perhibentur, eſſe præcepta, nullumque in lege gratiæ eſſe conſilium, & ſi ſpem ſalutis tollebant omni- bus pecuniam recipientibus, aut aliquid in craſtino ſervantibus. Eandem hæreſim ſuſcitavit anno 1295. Gerardus Sagarellus de Parma, qui hujus erroris con- victus, vivus tandem exuſus eſt. Hunc velut Dici- pulus Magiſtrum ſecutus eſt Dulcinus Novarienſis, qui cum uxore ſua Margareta ejuſdem criminis conſcia, & damnata, ſuo authori ſimilem mortem perpeſſus eſt.

Philippus Melancthon confeſſionitarum Pater, quamvis plurimum artium multiplici eruditione præditus, & ingenis, multos tamen in Eccleſia invenit, & ſecutus eſt errores, inter quos unus eſt, qui articulum noſtrum impugnat: docuit enim circa annum Domini 1530. ſub Carolo V. Imperatore, & Clemente VII. Papa, nul- lum eſſe prorsus diſcrimen inter conſilium, & præcep- tum, neque aliquid eſſe in Evangelio conſilium, ſed omnia, quæ nobis commendantur à Chriſto Domino, eſſe præcepta. Nam in libro de locis communibus Theo- logiæ, Titulo de diſcrimine præceptorum, & Conſi- liorum, inquit; *quidam ſiſerunt in Evangelio conſilia eſſe de non vindicando, de paupertate, de Virginitate; æquidem patant in Evangelio doceri hoc ſine, quod hæc opera magis mereantur re- conciliationem, aut ſalutem, quam alia opera. Deinde ſingunt hæc opera perfectionem eſſe, ſed hæc plena ſunt errorum, & ſuper- ſtitionum, una eſt lex Dei, quæ nihil, niſi præcepta continet. Ob- ſerva tamen obiter (chariſſime lector) Melancthonem contra ſe pugnare & decidere, ut non raro contingit il- lis, qui veritatem fidei impugnant. Nam alibi dicit cum Luthero præceptore ſuo, nullum eſſe in Evan- gelio præceptum, ut ſuprà notavimus, Hic verò vult, idem Evangelium nullum continere conſilium, ſed omnia eſſe præcepta. Quare noſter Alphoſus à Caſtro mon- et Philippum Melancthonem eſſe unum ex illis, de quibus dici poteſt illud Horatii: *Dum vitant ſtulti vitium, in contraria currunt;* quia nolendo admittere præcepta in Evangelio cum ſuo præceptore Luthero, incidit in con- trarium, & tenet conſilium (quod Catholici dicunt Evangelicum) merum eſſe præceptum à omnibus fide- libus ſub pœna damnationis obſervandum.*

Eandem ſententiam Philippi Melancthonis tenuit Joannes Spangerbergus, qui quamvis eſſet ex Luthera- norum familia, tamen voluit Magiſtri ſui erroribus erro- rem addere. Nam Lutherus voluit, nullum in Evangelio eſſe præceptum; Ite verò vult in eodem Evangelio nihil aliud eſſe niſi præcepta. Hiſ ſucceſſit Joannes Calvi- nus Hæreſiarcha ingenis, natione Picardus, patria Novio- denſis, qui in ſuo opere de inſtitu. Religionis Chri- ſtianæ cap. 4. reprehendens Monachos, qui vovent conſilia Evangelica, docet nullum penitus vocabulum fuiſſe à Chriſto emiſſum, cui non ſit neceſſario obtem- perandum, & ideo vult nulla eſſe in Evangelio conſilia, ſed omnia eſſe præcepta.

Nc autem de ſola vocis ſignificatione contendamus, prius ſtatuumus eſt, quid nomine præcepti, & conſilii intelligi intelligamus. Pro cujuſ rei veritate advertendum eſt, poſſe

Apoſto- licus.

Gerar- dus Sa- garellus

Dulci- nus No- varien- ſis.

Melan- ction.

Spanger- bergus

Calvi- nus.

Mul- ti- pliciter

Multi- pliciter intelligi potest præceptum.

præceptum aliquando sumi pro doctrina, & emanare à Verbo, præcipio, quod sepe ponitur pro docere; hinc est quod qui docet alium dicitur ipse præceptor; sed (hic) præceptum non sumitur in hoc sensu, sic enim consilia essent præcepta, quia Christus non docuit ea, sicut præcepta, cum scriptum sit: Cæpit Jesus facere, & docere. Mandatum aut præceptum etiam aliquando dicitur quidquid alicui quovismodo commendatum est, etiam si non cogatur ad illud faciendum, in quo sensu consilia dici possunt mandata, quia Christus nobis commendavit consilia, licet non obliget nos ad ea exequenda. Igitur præceptum sive mandatum, de quo hic agitur, est lex, sive regula, quæ obligat eos, quibus datur ad ali- quid agendum, vel omittendum sub pœna peccati, ut fatentur omnes Theologi. Consilium autem est adhortatio quædam ad bonum, cujus obedientia laudabilis est, transgressio verò inculpabilis. Unde hic probandum est contra hæreticos in lege gratiæ, seu in Evangelio Christi, plura esse consilia, ad quæ Christus nos adhortatur, quin nobis imponat obligationem faciendi ea.

Hanc Apostolicorum, Philippi Melancthonis, & Calvinii hæresim in nullo concilio inveni expressè damnatam. Plura tamen sunt consilia, sive generalia, sive particularia, in quibus fit sive de præceptis, sive de consiliis mentio, veluti de rebus longè diversis. Plures sunt etiam in Jure Canonico textus, quibus eviden- ter probatur hæc essentialis differentia.

§. I.

Probat articuli veritatem.

Validè argumè- tum ex perfectio- ne Christi- ana desum- ptum.

Evangelium Christi plura continere consilia à præceptis maximè diversa, probat Christiana perfectio: hæc enim suos patitur gradus, cum unus possit esse alio perfectior, ut fatentur omnes contra Jovinianum; tamen Christiani non tenentur quoslibet hujus perfectionis gradus peringere; alioquin in uno statu solùm possent consequi salutem, quoniam in uno statu habere possent illi Christianæ perfectionis gradus, quippe sicut nullus potest ad vitam ingredi, nisi servet mandata, nullo prætermisso, ita pariter nullus potest salvari, nisi habere omnes perfectiones vitæ Christianæ, quas habuerunt plures viri religiosi. Nam si quilibet fidelis teneretur habere omnes perfectionis Christianæ gradus (ut de facto teneretur, si omne opus bonum in Evangelio præscriptum ita esset de præcepto, ut nullum esset de consilio) illi, qui non haberent hujusmodi perfectionem, hoc est, qui non essent continentes, pauperes, qui alteram maxillam non præberent percutienti &c. quorum mentio fit in Evangelio, essent culpabiles, & transgressores; sed falsum est, quemlibet Christianum teneri se adstringere voto, v. g. castitatis, paupertatis, obedientiæ; ita ut teneretur non nubere, paupertatem ducere, & propriam voluntatem abnegare. Nec possunt de hoc dubitare hæretici supra relati; cum licet Christianos se credant, nihilominus uxores habeant, bona temporalia possideant, nullumque superiores in spiritualibus agnoscant, ut refertur de Melancthonis, & Calvinistis. Nec possunt differi, Christianum talibus adstrictum votis, vitam perfectionem ducere, quam illi, qui nubunt, & bona temporalia possident. Nec dicere possunt, à talibus votis liberis, non esse Christianos, si aliundè mandata Dei observent, justè, & piè vivant, etiam si uxores, & bona temporalia habeant.

Dantur igitur in Evangelio plura consilia seu exhortationes ad bonum, & ad perfectiorem vitam, quæ non præcipiuntur, nec debent necessariò observari pro salute consequenda; aliàs nullus salvaretur, nisi adhærendo consiliis, sicut nullus salvatur, nisi adhærendo mandatis; at falsum est quod homo non possit esse perfectus Christianus, aut Filius Dei adoptivus, & salvari sine observatione consiliorum; ad hæc enim sufficit quod observet præcepta, juxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi serva mandata. Ratio hujus discriminis est, quia observatio præceptorum est necessaria ad assequendam vitam æternam, & observatio consiliorum est necessaria ad obtinendam perfectionem; quare cum Adolecens dixisset, se omnia mandata observasse à juventute sua, Christus dixit illi: Si vis perfectus esse vade, & vende omnia,

Consilia Evangelica non sunt absolute necessaria ad salutem.

qua habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in Cælo, & veni, & sequere me. In quibus verbis est notandum, quod abdicatio bonorum temporalium non est necessaria ad salutem, sicut observatio mandatorum. Nam dum adolecens querit medium necessarium ad obtinendam vitam æternam, Christus indicat illi hæc ipsam mandatorum observantiam, serva mandata; at ut sit perfectus, indicat illi rerum temporalium abdicationem: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, qua habes. Ideoque vivere in Cælibatu, in paupertate Evangelica, est opus tendens ad perfectionem, sine quo tamen homo potest ingredi ad vitam æternam: ergo vivere in Cælibatu, & in paupertate non est præceptum sicut observare mandata, sed est consilium Evangelicum; alioquin Christus nõ dixisset adolecenti: Si vis perfectus esse vade, & vende omnia, qua habes &c. Sed si vis ad vitam ingredi vade &c. Insuper homo teneretur vendere ea, quæ habet: nam ut inquit D. Hieronymus ad Eustochium: Vbi consilium, ibi offerentis arbitrium, ubi præceptum datur, ibi & necessitas est servientis. At vendere omnia, vovete continentiam, non est necessitas fidelium, sicut non occidere, nec concupiscere, sed est arbitrium. Igitur non est præceptum, sed consilium, quod cum reperitur in Evangelio Christi, certum est in ipso Evangelio reperiri præcepta, & consilia.

Quædam requiruntur ad servandam dilectionem Dei, aut proximi (quæ quidem dilectio est primum mandatum in Lege) quædam autem requiruntur ad augendam illam duntaxat. Ea, quæ necessaria sunt ad diligendum Deum, sunt de præcepto, sicut ipsa dilectio Dei; ea autem, quæ augent illam dilectionem, sunt tantum de consilio; cum illud dilectionis augmentum non sit absolute necessarium ad habendam vitam æternam; sed si essent de præcepto, deberent observari sub mortali. Deinde Evangelium promittit præmium illis, qui diligunt Deum, ac proximum, & pœnam transgressori- bus, seu illis, qui non diligunt Deum, quippe qui non diligit, manet in morte. Sunt alia quorum observantibus promittitur præmium, & transgressori- bus nulla designatur pœna: scriptum est enim, sunt Eunuchi qui se castra verunt propter regnum cælorum, seu qui sponte sua castitatem servant, quibus promittitur regnum cælorum; sed si isti postea nubant, nulla propter hoc à Deo eis infligitur pœna, teste Apostolo ad Corinth. c. 7. dicente: Si nupserit Virgo non peccavit. Igitur Virginitas non est de præcepto, sicut dilectio Dei, & proximi, cum Apostolus loco citato dicat: De Virginitate præceptum Domini non habeo, & Christus dicat: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut te ipsum; idcirco in Evangelio datur præceptum, quod tenemur observare sub mortali, datur & consilium, quod possumus inculpabiliter ommittere. Eodem modo cognoscimus paupertatem Evangelicam non esse in præcepto, sed tantum in consilio, quia divitiarum possessori nulla pœna assignatur, & illis renuncianti præmium promittitur à Deo. Non legimus in Evangelio, jejunium datum esse à Christo sub præcepto, sed tantum in consilio, quia numquam minatus est Christus mortem, aut allam pœnam non jejunantibus, & promittit præmium jejunanti propter Deum; cum dicat Matth. 6. vers. 8. Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito, & Pater tuus, qui videt te in abscondito, reddet tibi. Ex quo sequitur, jejunium non esse in præcepto, sed tantum in consilio; quia ea, quæ sunt in præcepto, non possunt omitti sine reatu ad pœnam, ut patet in illis, qui omittunt dilectionem Dei, & proximi. At jejunium perpetuum, aut abstinentia, paupertas Evangelica, vita Religiosa, & similia, quæ si observarentur, ampliarent meritum, omitti possunt absque ulla culpa, hoc est, quin amittens sibi damnationem acquirat. Igitur maxima est differentia inter præceptum, & consilium. Nam juxta communem Sanctorum Patrum, nec non Theologorum sententiam, qui violat præcepta demeretur positivè, id est, peccat & perdit gratiam, & qui negligit consilia, perdit meritum. Furari v. g. est peccatum, quia datur in Evangelio præceptum de non furando; sed non vendere omnia, non dare omnia pauperibus, non est peccatum; hinc est quod, qui furantur, violant præceptum, & qui non vendunt omnia, & non dant ea pauperibus, negligunt consilia; ideoque dantur in Evangelio Chri-

D. Hieronymus.

I. ad Corinth. cap. 7.

Matth. 6.

D. Ambrosius.

Genes. I.

Luc. II.

D. Aug.

D. Ambrosius.

D. Epiphanius.

Christi præcepta à consiliis distincta, & è converso. Præterea si nullum esset in Evangelio consilium, ut volunt hæretici, ita ut omnia essent de præcepto, & nos teneremur ea observare, sequeretur quod Jugum Christi non esset suavius, nequè onus ejus levis iugo legis Moysaycæ, quoniam materia præcepti est facilis, & bona, materia verò consilij est difficilior, & melior; nam ad servandam conjugij fidem, quam Lex Moysayca præcipiebat, natura inclinatur, non verò ad abstinentium à conjugio, seu ad continentiam, ut notat D. Ambrosius lib. 1. de virginibus; ideoque si castitas non esset de consilio, sed de præcepto, lex veteris fuisset suavior lege Evangelica. Christus, ut non resistere malo, sed si quis se percosserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Quod si observandum esset necessariò pro salute consequenda, sicut inimici sunt necessariò diligendi, certò esset impossibile iugum Christi. Itaque non repellere percutientem non est in præcepto, sed in consilio, & potest quis licitè vim vi repellere cum moderamine inculpatae tutelæ, quin peccet, ac proinde qui transgreditur præceptum, quævis non ad hæreticæ consilio Evangelico.

Deinde si ea, quæ nos vocamus consilia, essent præcepta, ut voluerit Apostolici, Melancthonici, & Calvinistæ, sequeretur quod paupertas, & continentia essent in præcepto & per consequens nullus posset salvari, si non viveret in Cælibatu, & paupertate, quæ sunt in consilio Evangelico. Sed hoc est falsum. Nam Deus creavit Masculum & Fœminam, & dixit illis Genes. 1. Crescite & multiplicamini. Christus instituit Sacramentum matrimonij. Igitur non obligat homines, nec eos præcepto positivo ad stringit ad servandam continentiam, nec vult quod vivant in Cælibatu; hortatur tamen fideles ad illum tanquam ad statum perfectiorem matrimonio, ut sancit Concilium Tridentinum, sess. 24. Can. 10. idcirco in Evangelio præter præcepta reperitur consilia.

Denique Christus obligat dites ad dandam Eleemosynam de his, quæ superflua sunt Luc. 11. vers. 41. Verum tamen quod superest, date Eleemosynam, & ecce munda vobis. Ergo non præcipit paupertatem, licet nos ad illam hortetur, non quod divitiæ ex se malæ sint, sed solum ex circumstantia aliqua, aut occasione alteri, ut notat D. Augustinus serm. 20. ubi ait: difficile est ut non sit superbus, qui dives est, solio superbiam, divitiis non nocentibus, & D. Ambrosius super Lucam lib. 3. divites discant non in facultatibus vestris crimina haberi, sed in his, qui uti nesciunt, nam divitiis ut impudenter utantur vobis, ita bonis adjumentis sunt virtutibus. Ideo paupertas non potest esse sub præcepto, aliàs divitiæ essent malæ, sed est sub consilio duntaxat, subindeque in Evangelio dantur præcepta, & consilia.

§. II.

Respondet hæreticis.

Hæretici, qui in Evangelio nullum admittunt consilium, volunt paupertatem esse de præcepto, nam (inquit) Christus loquens Apostolis dixit Matth. 6. Nolite ergo solliciti esse, dicentes quid manducabimus aut quid bibemus, aut quo operiamur? hæc omnia gentes inquirunt: scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis. Querite ergo primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. Nolite ergo solliciti esse in crastinum, crastinus enim dies sollicitus erit sibi, sufficit diei malitia sua. Et cap. 10. vers. 9. prohibet illis usum pecuniæ; ait enim: nolite possidere aurum, neque pecuniam, neque argentum in zonis vestris. Hæc, inquit, hæretici (& præcipue illi, qui ex D. Augustino hæres. 40. & D. Epiphanio hæres. 6. dicuntur Apostolici) evidenter demonstrant, Christum in persona Apostolorum, præcepisse nobis paupertatem, & abdicationem omnium bonorum temporalium. Alij autem hæretici volunt inde omnia consilia removere, & ea, quæ sunt in Evangelio Christi, tanquam præcepta statuerent. Verùm hæc hæresis ex pravo Sacræ Scripturæ intellectu oritur. Nullum enim est præceptum de paupertate habenda; quia quod præcipitur, non potest voluntarie omitti citrà peccatum, sed qui non est pauper, seu habet pecuniam, & ipsa bene utitur, nullam meretur pœnam, nullumque comittit peccatum, ut monet D. Ambrosius in loco citato; Christus enim non præcepit, sed consilium dedit,

ut inquit D. Augustinus variis in locis, & præsertim in lib. 2. de consensu Evangelistarum cap. 30. ubi ait: Cum Dominus diceret Apostolis, nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris &c. continèd subiecit, dignus est operarius cibo suo. Unde satis ostendit, cur eos hæc possidere, aut ferre noluerit, non quia necessaria non sunt sustentationi hujus vitæ, sed quia sic eos mitebat, ut eis deberi monstraret ab eis, quibus credentibus Evangelium nunciarent tanquam stipendia militantis. Unde apparet, hoc non ita præcepisse Dominum tanquam Evangelista aliunde vivere non debeant, quam ab eis credentibus, quibus Evangelium annuntiabant: alioquin contra hoc præceptum fecisset Paulus, qui victum de manuum suarum laboribus transiebat, ut cuicumque gratis esset, sed apparet Dominum potestatem dedisse Apostolis, in qua scirent ista sibi deberi; cum autem à Domino aliquid imperatur, nisi fiat, culpa inobediencie est, cum verò potestas datur, licet cuique non uti, & suo iuri cedere. Hoc ergo ordinem Dominus quod qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant, ita Apostolis loquebatur, ut securi non possiderent, nec portarent hinc vitæ necessaria. Igitur hæc objectio non nocet veritati, nec probat paupertatem esse in præcepto, sed solum in consilio Evangelico.

Quod verum esse sic probò: nam Christus per illa verba Matth. 6. Nolite ergo solliciti esse &c. non prohibet pecuniam, nec bonorum reservationem pro crastino, sed solum sollicitudinem, nè scilicet adeo solliciti simus, ut ipsa sollicitudo nos separet à Deo (cui servire debemus) ut probant verba, quæ præcedunt: ibi enim non legimus Christum dixisse: Nihil seroabit in crastinum, sed nolite solliciti esse in crastinum. At sine sollicitudine homo potest aliquid in crastinum servare, imo si aliquid jam servaverit pro crastino, sollicitudo illa tollitur, ut non fit ei jam cura de crastino, sed ut cogitet de Deo. Unde Apostolus 1. ad Timot. cap. 6. ait: Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. Ibi enim Apostolus non improbat ea, quæ necessaria sunt ad vitam sustentandam, nec eorumdem conservationem, sed solum divitiarum cupiditatem, quæ est radix omnium malorum. Certum enim est, Apostolos pecuniam habuisse, eamque secum portare, ut testatur Evangelium Joan. 4. ubi legitur, quod cum venisset Jesus in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, ipso manente prope fontem extra civitatem, discipuli ejus abierunt in civitatem, ut cibos emerent; ideoque verbum Christi de non portanda pecunia, inter admonitiones, & consilia computandum est, & non inter præcepta; nam si Christus velit mutuum dari absque ulla spe lucri, & non prohibeat mutuum, sed solum usurarium, certum est quod nulli prohibet pecuniam conservationem; quamvis paupertatem commendat.

Insuper dato quod verba Christi ab hæreticis relata sint de præcepto, non valent hæretici supra citati inde inferre, paupertatem Evangelicam esse de præcepto omnibus fidelibus; nam aliqua fuerunt à Christo Domino prohibita Apostolis uno tempore, quæ postea eis licuerunt, ut constat ex illo Matth. cap. 10. vers. 5. Hos duodecim, id est Apostolos, misit Jesus, præcipiens eis dicens, in viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum non introieritis. Quod certè referendum est tantum ad illud tempus, quo ad prædicandum mittebantur, ut tunc non accederent ad loca gentilium, ideoque illud præceptum non erat absolutum pro omni tempore: alioquin Apostoli post Ascensionem Christi, relicta Judæa, non venissent ad gentes. Idem de non portanda pecunia in zonis, quia si fuerit præceptum, ut volunt Hæretici, non fuit absolutum, nec pro omni tempore, sed solum pro illo solo tempore, quo mittebatur, voluit enim Christus in illa prima delegatione ad Judæos, Apostolis interdiceret usum pecuniæ, & curam bonorum temporalium, ut inde discerent spem esse in Domino collocandam, ut expeditius suo munere fungerentur, & omnia eis necessaria ab auditoribus esse copiosè ministranda. Unde Luc. 22. vers. 35. de ipsa prima missione loquens ait: Quando misi vos sine saculo, sine pera, sine calceamentis, nunquid aliquid defecit vobis? at illi dixerunt, nihil. Inde enim constat, quod tunc fuit eis prohibitum portare pecuniam, ut discerent, Dominum curam illorum habere, nihilque eis deesse, etiam si pecuniam rejicerent, ut convincerentur, spem non esse collocandam in pecunia, neque in bonis temporalibus, sed in Deo. Igitur dato, & non concessio, quod Christus in loco citato

Pauperes non possidentur sub consilio.

Christus non prohibet divitiarum possessionem, sed earum cupiditatem.

Matth. 10.

Luc. 22.

præcepit Apostolis paupertatem, Hæretici non debent inferre, illud præceptum fuisse ita absolutum, ut ad fideles perveniret, cum fierit pro tempore determinato, seu durante prædicatione Apostolorum apud Judæos.

Dicunt insuper hæretici, Christum prohibuisse omnibus proprietatem rerum Luc. 14. vers. 33. ubi ait: Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, que possidet, non potest esse meus Discipulus. Et Matth. cap. 10. vers. 10. exprimit hanc paupertatem; ibi enim nedum vult, quod renunciant pecuniâ, sed etiam rebus necessariis, quia inquit: Neque peram in via, neque calcamenta, neque virgam. Ex quo inferunt, neminem posse ad vitam æternam pervenire, nisi fuerit pauper, ac proinde paupertatem non esse sub consilio Evangelico, sed sub præcepto.

Respondet hanc interpretationem esse nullam; quia Christus illis verbis non prohibuit rerum proprietatem, sed solum in initium earumdem affectum, quoniam affectus ille præfert divitiis Deo. Proprietas autem divitiarum hoc non facit: plures enim sunt divites, qui mallent divitiâs amittere, quam Deum propter illas offendere. Nec prohibuit, ne quis duas tunicas habeat simul, necessitatis & frigiditatis pellendi causa, sed ne Divitum instar plures mutatorias, & circa necessitatem vestes habeant. Nec vetat sandalia, sed solum calceos, qui totum pedem tegant, nec virgam sustentatoriam, & portatoriam, quâ pauperes innixi solent incedere ad fatigationis levamen, sed virgam potestatis, quia Apostoli mittebantur sicut oves in medio luporum, & sic hæc renunciatio non est absoluta, nec nos obligat ut præceptum, sed hortatur ut consilium, ideoque paupertas Evangelica, scilicet ea, quam habere bonum est juxta Evangelium, non est de præcepto, sed de consilio.

At si quis contenderit, illa verba esse intelligenda de renunciatione proprietatis rerum, non verò de renunciatione affectus, respondendum est illi, verba Scripturæ relata esse intelligenda sicut ista, quæ habentur Luc. 18. vers. 29. & 30. Nemo est, qui reliquit domum, aut Parentes, aut Fratres, aut Uxorem, aut Filios propter Regnum Dei, & non recipiat multa plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam. Quæ non sunt intelligenda de renunciatione proprietatis, & Domini eorum, quorum possessionem habemus, sed de renunciatione affectus immoderati, qui ita cor allicit, ut sit ubi est thesaurus, juxta illud Matth. 6. vers. 21. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. Quia Christus non vult hæc omnia ita nobis relinquere, ut illis careamus, aut ea despiciamus, quia Filius non potest orbare Patre, & Matre, nisi moriantur, nec potest Parentes suos despiciere, sed ne in illis cor nostrum ita ponamus, ut illarum rerum amor nos separet ab amore Dei; eum eodem modo jubet domum, relinquere, quo jubet relinquere Parentes, & Fratrem, & Uxorem, & Filios; ergo ex prædictis verbis Christi nullum potest inferri præceptum de paupertate servanda, sed solum consilium. Nam si non liceret habere proprium, & ex Evangelio esse pauperes teneremur, quomodo Apostolus juberet reddi omnibus debita? Cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, ut de facto jubet in Epist. ad Rom. 13. vers. 7. quia si nulli liceat habere proprietatem rerum temporalium, sanè nullum erit debitum principi tributum, aut vectigal: cum tributa dare, & tributa recipere, sint actus Domini, & proprietatis, quos præcepit Christus Phariseis, dicens Matth. 22. vers. 21. Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Unde ex Apostolo concludendum est, nullum esse præceptum in Evangelio de paupertate servanda, & si idem Evangelium ad eam nos hortetur, hoc esse consilium. Valeant igitur Apostolici, seu Pseudo-Apostoli, Calvinistæ, Melancthonici, & alij, & renunciant rerum temporalium proprietati, si ipsi velint, & observent paupertatem Evangelicam, ac si esset sub præcepto, modo viam salutis non præcludant aliis, qui proprium aliquid sibi retinent juxta modum præscriptum, & monitum Prophetæ Psal. 61. vers. 11. Divitiis si affluant, nolite cor apponere, quo non prohibetur evidenter rerum proprietatis; alioquin diceret, nolite manus apponere, sed prohibetur solum immoderati affectus, ut colligitur ex verbis præcedentibus: nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere, quibus Propheta non vetat divitiarum possessiones, sed solum earumdem concupiscentiam.

Yera rextus velari explicatio.

Luc. 18.

Solutio tributi probat paupertatem Evangelicam esse de consilio.

Psal. 61.

Lutherani, qui ad removendum omne consilium, aut ad statuendum in Evangelio nihil esse, quod non sit de præcepto, vota impugnant ex illo D. Petri 1. cap. 2. subje. Ii estote omni humana creatura propter Deum, quo Lutherus vult soli Deo obediendum esse, ac proinde votum obedientiæ, quod in professione Religiosa, vel in susceptione Ordinis Sacri emittitur, esse prohibitum, quia putat in Evangelio nullum esse consilium. Respondetur D. Petrum per humanam creaturam intelligere omnem hominem potestate imperandi donatū, non verò omnem hominem absolutè.

Nec valet dicere cum Lutheranis, Christianos servos fieri non debere, juxta illud Pauli 1. ad Corinth. cap. 7. vers. 23. Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum, & per consequens votum obedientiæ, quo homo abnegat propriam voluntatem, & se subicit alteri, esse prohibitum in Scriptura. Non valet, inquam, quia per hoc Apostolus declarat, illicitum esse homini servire, aut se subicere alteri propter ipsum, non verò se subicere ei propter Deum, ut fateatur idem Apostolus ad Coloss. cap. 3. vers. 23. & 24. Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino & non hominibus, scientes quod à Domino accipietis retributionem hereditatis: Domino Christo servite. Ibi enim idem Apostolus non prohibet servire hominibus propter Deum, sed solum propter ipsos homines ultimatè, cum in vers. 22. ejusdem capitis dicat: Servi obedite per omnia hominibus carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placere, sed in simplicitate cordis timete Deum. Licet igitur est, ac bonum ad salutem æternam consequendam, vovere, & promittere Deo paupertatem, obedientiam, & castitatem, quamvis nullus sit, qui aliquo præcepto hujusmodi vota emittere teneatur. Nam si hæc non sint absolutè necessaria ad salutem consequendam, nec de præcepto, sunt tamen necessaria ad perfectionem Christianam, ut ex dictis constat: usus enim divitiarum temporalium, status conjugalis, & gubernium dividunt hominem, & sæpè eum à Deo averunt, ut tradit Apostolus 1. ad Corinthios cap. 7. ubi Virginitatis assertor commoda, & nuptiarum incommoda; ideoque vota paupertatis, obedientiæ, & castitatis, quæ tendunt ad perfectionem, & ad quæ nos adhortatur Christus in Evangelio, non sunt de præcepto, sed de consilio tantum: ac proinde ipse Christus præcepta, & consilia nobis reliquit in suo Testamento, quidquid dixerit quidam Hæretici, ut evidenter constat ex dictis supra.

D. Petrus 1. cap. 2.

1. Corin. 7. 23.

Coloss. 3.

Vota sicut de consilio.

ARTICULUS LXIV.

Refutat Flagellantes existimantes Christi Evangelium, modò nullam habere virtutem obligandi.

Evangelii vim atque dignitatem negarunt nonnulli, qui voluerunt Legem novam à Christo Domino institutam, seu Evangelium modò non habere virtutem obligandi, quam habuit à morte ipsius usque ad annum 1273. Nam quidam viri hæretici, natione Itali dicti Flagellantes, eo quod se ipsos virgis, ac nodosis Flagellis concidebant, non minus impiè, quam stolidè dicebant, ab adventu suæ Sæcæ Evangelium Christi Domini ab Apostolis prædicatum, penitus deesse, hoc est, ab anno 1273. tempore Rodulphi Imperatoris, & Gregorii X. Papæ, cessasse, & Flagellationem Evangelio successisse. Alii mox referendi quid pejus dixerunt, videlicet Evangelium non esse ita Legem, juxta veram, & propriam legis rationem, ut modò teneamur sub mortali illud observare. Hujus hæresis Author est Martinus Lutherus. Eumdem errorem docuit (circa annum Domini 1530. sub Carolo V. Imperatore, & Clemente VII. Romano Pontifice) Philippus Melancton, qui quamvis plurimum Antoni multiplici eruditione præditus, & insignis fuerit, multos tamen prædicavit errores, inter quos est iste, quem hic impugnamus pro necessitate observandi Evangelium Christi, saltem quoad præcepta, quæ continent: credebat enim Evangelium non habere ex se, nec à Christo Domino habuisse veritatem obligandi nos ad observationem eorum, quæ in eo scripta sunt, sed habuisse solum ostendendi nobis bonum de Jesu Christo Filio Dei nuntium. Hujus Hæretici verba sunt hæc: Novum Testamentum non est aliud nisi beneficiorum omnium promissa circa Legem, nullo justiarum nostrarum

Flagellantes.

Lutherus. Melancthon.

struam respectu, quæ bona nobis promittuntur circa conditionem, cum nihil vicissim à nobis exigatur. His quidem verbis ipse Philippus Melancthon clarè aperit, mentem suam esse contra obligationem observandi Evangelium quoad præcepta.

Anno autem 1540. regnante eodem Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Paulo III. Brentius, de quo alibi locuti sumus, secta Semi-Lutheranus, contendens se esse liberum ab omnium bonorum operum obligatione, credidit etiam, Evangelium Christi non esse legem obligantem nos, ut constat in Confessione fidei ab ipso Brentio oblata in Concilio Tridentino, ad quod missus fuit à Duce Wittembergensi. Hujus confessionis verba sunt hæc: Evangelium non est aliud, quam bona, & lata nuntiatio de Filio Dei Domino nostro Jesu Christo, quam quod ipse solus sit expiator peccatorum nostrorum, & Redemptor, & Salvator noster. Huic confessioni liberè subscriperunt plures Doctores secta Lutherani, qui ad Concilium Tridentinum personatè venerant, jubente eodem Duce Wittembergensi.

§. I.

Probatur veritas Articuli.

Hæc hæresis, quæ mihi videtur una ex præcipuis earum, quæ Luthero tribuantur (cum fidei Catholicæ, & Christianæ Religionis fundamentum evellere inuentur) damnatur in Concilio Tridentino sess. 6. Can. 19. 20. & 21. ubi legitur: Si quis dixerit, nihil præceptum esse in Evangelio præter fidem, cetera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, sed libera, aut decem præcepta nihil pertinere ad Christianos: anathema sit. Si quis hominem Juris præscriptum, & quantumlibet perfectum, dixerit non teneri ad observantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ, sed tantum ad credendum, quæ verò Evangelium sit nuda, & absoluta promissa vita æterna, suis conditione observationis mandatorum: anathema sit. Si quis dixerit, Christum Jesum à Deo hominibus datum fuisse, ut Redemptorem, cui fidem, non etiam ut Regitorem cui obediant: Anathema sit. His Sacris Canonibus non solum Lutherus, & Brentius damnantur, sed etiam Flagellantes, qui volunt, Evangelium jam deesse, quoniam longè ante Tridentinum hanc impietatem publice docuerant. Nihilominus ex Sacra Scriptura demòstranda est eorum insania, & aperienda est veritas Catholica, ut videant Evangelium Christi habere modò eam obligandi virtutem, quæ habebat tempore Apostolorum.

Flagellantes penitus confundit nedum novam Testamentum, sed etiam Vetus, Nam Isaias cap. 40. vers. 5. inquit: Excitatum est sanctum, & cecidit flos, verbum autem Domini manet in æternum; verbum autem illud est Evangelium Christi, qui cum sit Deus, cujus facta ac dicta in Evangelio continentur, ut asserit Sanctus Lucas act. 1. his verbis: primus quidem sermo feci de omnibus, o Theophile, quæ cepit Jesus facere, & docere, necesse est, quod Evangelium sit verbum Domini, quod non desit, dum incepit Flagellantium Secta, sed durabit in æternum, ut fateatur ipsemet Christus Matth. 24. vers. 34. & 35. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant, Cælum & Terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Ibi enim Christus Dominus non terminat verborum suorum, aut Evangelij durationem, per durationem vite eorum, ad quos loquebatur, sed per durationem eorum pro quibus venerat, & pro quibus in Cruce moriturus erat. Quoniam per generationem non debemus intelligere tantum eos, qui tunc aderant, ut notat Theophylactus exponens eadem verba Matthæi, sed omnium hominum generationem, & præsertim eorum, qui quærent Dominum. Et per verba mea intelligit Evangelium, de quo Christus Marc. cap. 16. vers. 15. dixit Apostolis: Euntes in mundum univèrsum prædicate Evangelium omni creatura: idcirco Evangelium non desit tempore Flagellantium, sed manebit in æternum, ut juxta mandatum Christi Domini prædicetur omni creature. Idem docuerat Ecclesiasticus, qui loquens de lege à Deo hominibus data cap. 17. vers. 10. ait: Testamento æternum constituit illis, & justitiam, & Judicia sua ostendit illis, quo constat, Testamentum Christi esse æternum, seu usque ad finem mundi duraturum cum vigore suo, suaque virtute obligandi homines: cum nullus fuerit, sit, aut erit, qui habeat potestatem revocandi illud, nullique habeamus de hac cessatione in Scriptura testimoniū.

Concilium Tridentinum anathematizavit se pertinere ad Christianos: anathema sit. Si quis hominem Juris præscriptum, & quantumlibet perfectum, dixerit non teneri ad observantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ, sed tantum ad credendum, quæ verò Evangelium sit nuda, & absoluta promissa vita æterna, suis conditione observationis mandatorum: anathema sit. Si quis dixerit, Christum Jesum à Deo hominibus datum fuisse, ut Redemptorem, cui fidem, non etiam ut Regitorem cui obediant: Anathema sit. His Sacris Canonibus non solum Lutherus, & Brentius damnantur, sed etiam Flagellantes, qui volunt, Evangelium jam deesse, quoniam longè ante Tridentinum hanc impietatem publice docuerant. Nihilominus ex Sacra Scriptura demòstranda est eorum insania, & aperienda est veritas Catholica, ut videant Evangelium Christi habere modò eam obligandi virtutem, quæ habebat tempore Apostolorum.

Isaias 40.

Matth. 24.

Præcepta Evangelica sunt divina. Hæc loquens de lege à Deo hominibus data cap. 17. vers. 10. ait: Testamento æternum constituit illis, & justitiam, & Judicia sua ostendit illis, quo constat, Testamentum Christi esse æternum, seu usque ad finem mundi duraturum cum vigore suo, suaque virtute obligandi homines: cum nullus fuerit, sit, aut erit, qui habeat potestatem revocandi illud, nullique habeamus de hac cessatione in Scriptura testimoniū.

Nec valet dicere, ibi Ecclesiasticum loqui tantum de priori, seu de veteri lege. Non valet, inquam, quia revocata fuit per mortem Christi, ut monet Apostolus ad Heb. cap. 7. vers. 12. dicens: Translatio enim sacerdotio necessitate est ut legis Translatio fiat. Igitur Ecclesiasticus Spiritu Prophetico loquebatur de novo Testamento, quod debebat succedere veteri. Idem enim prius docuerat Propheta Baruch cap. 2. vers. ult. ubi legitur: Et statim illis Testamentum alterum sempiternum, ut similibus in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, & non movabo amplius populum meum, Filios Israel à terra, quam dedi illis; ubi per testamentum alterum statuendum, non potest intelligi vetus, sed jam statutum, atque scriptum erat in libris Moysis, quæ in Pentateucho, & Prophetis Baruch antiquioribus, per quorum os Deus locutus fuerat. Sed novum, quod tunc erat futurum, seu statuendum, & modo est actuale, atque sempiternum, hoc est, usque ad finem mundi duraturum cum plenitudine authoritatis suæ. Unde Christus Matth. 28. vers. ult. mittens Apostolos in univèrsam mundum dixit illis. Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis, hoc est, Evangelium; Et ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi, quo suadet, Evangelium Christi esse observandum usque ad finem mundi ad hominibus, cum pro ipsis Christus illud reliquerit, & Apostoli illud prædicaverint per univèrsam mundum, etenim in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum.

Baruch cap. 2.

Propheta regius in Psal. 110. affirmat, quod Deus missit Redemptorem populo suo, mandavit in æternum testamentum suum, hoc est, Evangelium, quod Apostoli annuntiaturi erant omni creature, pariter & Redemptionem Israel per se, & per successores suos, non solum usque ad Flagellantium sectam, sed etiam usque ad consummationem sæculi, ut suadet illud Matth. 24. Et prædicabitur hoc Evangelium regni in univèrso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Ex quo sequitur, Evangelium non fuisse datum ad hoc tempus, scilicet hominibus usque ad annum 1273. ut nescio quo delirio volvere Flagellantes, sed pro omni tempore, & usque ad finem mundi: non enim alia nobis data fuit Redemptio, nisi in adventu Christi, qui verbo, & opere prædicans Evangelium suum, nobis in æternum Testamentum suum reliquit, jam per mortem suam confirmatum, ut irrevocabiliter omnes homines in terra degentes suis obligaret, ac ligaret præceptis. Nec est qui possit illud revocare, aut ejus virtutem infirmare, cum intercesserit mors Testatoris juxta monitum D. Pauli cap. 9. ad Heb. vers. 16. & 17. Ubi enim Testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est, alioquin nondum valeret, dum vivit, qui testatus est. Hoc igitur Evangelium verè dici potest Testamentum nostrum, cum verus fuerit revocatum in morte Christi, in qua verè consummata sunt omnia, & Evangelium confirmatum fuit, & per Apostolos à Christo missis intimatum omnibus gentibus. Idcirco est illud Testamentum, quod mandavit nobis in æternum, quodque nondum cessavit, nec cessabit. Hinc est, quod in verbis sacramentalibus, quibus quotidie vinum ex vitæ eorumdem verborum transit in Sanguinem Christi, Sacerdos in persona Christi loquens ait: Hic est Calix Sanguinis mei novi & æterni Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundatur in remissionem peccatorum; quæ si non sint expressæ in Evangelio cum hac particula, æterni, certum tamen est, quod Ecclesia Romana recepit ea verba ab Apostolis cum eadem particula æterni, quemadmodum ipsi Apostoli ea accepterant à Christo Domino.

Evangelium datum omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Ex quo sequitur, Evangelium non fuisse datum ad hoc tempus, scilicet hominibus usque ad annum 1273. ut nescio quo delirio volvere Flagellantes, sed pro omni tempore, & usque ad finem mundi: non enim alia nobis data fuit Redemptio, nisi in adventu Christi, qui verbo, & opere prædicans Evangelium suum, nobis in æternum Testamentum suum reliquit, jam per mortem suam confirmatum, ut irrevocabiliter omnes homines in terra degentes suis obligaret, ac ligaret præceptis. Nec est qui possit illud revocare, aut ejus virtutem infirmare, cum intercesserit mors Testatoris juxta monitum D. Pauli cap. 9. ad Heb. vers. 16. & 17. Ubi enim Testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est, alioquin nondum valeret, dum vivit, qui testatus est. Hoc igitur Evangelium verè dici potest Testamentum nostrum, cum verus fuerit revocatum in morte Christi, in qua verè consummata sunt omnia, & Evangelium confirmatum fuit, & per Apostolos à Christo missis intimatum omnibus gentibus. Idcirco est illud Testamentum, quod mandavit nobis in æternum, quodque nondum cessavit, nec cessabit. Hinc est, quod in verbis sacramentalibus, quibus quotidie vinum ex vitæ eorumdem verborum transit in Sanguinem Christi, Sacerdos in persona Christi loquens ait: Hic est Calix Sanguinis mei novi & æterni Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundatur in remissionem peccatorum; quæ si non sint expressæ in Evangelio cum hac particula, æterni, certum tamen est, quod Ecclesia Romana recepit ea verba ab Apostolis cum eadem particula æterni, quemadmodum ipsi Apostoli ea accepterant à Christo Domino.

Heb. 1.

His suffragatur ratio: nam homo in lege nova habet Sacramenta perfectissima, quæ sunt verè fontes gratiæ sanctificationis in vitam æternam, seu fontes gratiæ sanctificationis, quam conferunt omnibus illis, qui ea dignè, debiteque recipiunt. Habet etiam præcepta in illo Christi Evangelio præscripta, à quorum observantia absolute pendet salus, aut ingressus ad vitam æternam, ut testatur Christus dicens, Matth. 19. vers. 17. Si vis ad vitam ingredi serva mandata. Igitur novum Testamentum, quod est ultima voluntas Christi hominibus manifestata, debet durare tandè, quam diu durabit Religio Christiana, & donec Christus ipse veniat judicare vivos, & mortuos, & sæculum per ignem. Nec potest ex Scriptura, aut traditione offerri aliqua ratio, ob quam hæc Lex Evangelica debeat cessare, quam diu erunt homines à Christo Redempti; nec

Arguitur enim ratio de ipsorum contrarietate.

ob quam alia debeat ei succedere, cum ipsa lex Evangelica sit perfectissima, & efficacissima, tam in ordine ad gratiam acquirendam in veram remissionem peccatorum, quam ad consequendam gloriam, in qua vere consistit omne bonum. Unde Apostolus ad Heb. cap. 7. vers. 22. inquit: *In tantum melioris Testamenti sponsor factus est Jesus.* Hoc est, melius est Testamentum novum, quam vetus, juxta glossam, quia altiora, ac meliora bona confert, id est gratiam, & conducit ad gloriam; quæ cum sit finis noster, certum est quod Evangelio nulla potest succedere lex, sicut Christo Domino nullus potest succedere Redemptor, aut legislator, cujus præceptum ducatur ad majorem perfectionem: visio quidem Beatifica, quam Christus nobis meruit per mortem suam, quamque ipse solus nobis mereri potuit, est perfecte satisfativa, ut suadet illud Psal. 16. vers. 15. *Satiabor cum apparuerit gloria tua;* ideoque Evangelium Christi non cessavit tempore Flagellantium, id est anno 1273. nec cessabit usque ad finem mundi, quia ipsius fidei nihil succedet, nisi visio beatifica, quam nemo habebit in hoc mundo: est enim præmium, quod non datur nisi post laborem, aut coronam, quæ non datur nisi post victoriam, & pugnam, quæ durat tandiu, quamdiu durat vita hæc mortalis, & peregrina.

Hæc ipsa veritas potest confirmari ex illis quatuor animalibus, quæ vidit Ezechiel, & quæ Joanni in visione monstrata fuere, per quæ designantur quatuor Evangelistæ juxta glossam. De his autem animalibus dicitur, quod ibant, & non revertabantur cum ambularent: inde enim volunt expoitores, quod Evangelium semper manebit, quia sonus Apostolorum exivit in omnem terram, & non est reversus; Vetus Testamentum venit, & reversum est, quoniam revocatum fuit, etiam amplius non obligat: sicut iter sum, nec dicitur de eo, quod vadit, & non revertitur, sicut de quatuor animalibus dictum est, quod ibant, & non revertabantur. Novum verò venit, & reversum non est, quoniam Deus pacis eduxit de mortuis Pastorem magnum ovium in Sanguine Testamenti æterni, Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum sit invisibile caput Ecclesiæ Dei, necesse est quod ipsa Ecclesiæ ejusque Evangelium subsistant: donec ipse Christus veniat reddere unicuique secundum opera sua. Necesse est insuper, quod cum sit Doctores, & legislator, ejus verba non transeant, hoc est, quod ejus Evangelium nunquam cesserit; est enim æternum, ut testatur etiam D. Joannes in Apocalyp. c. 14. vers. 6. *Et vidi Angelum alterum volantem per medium Cæli habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum.* Hoc testimonio liquido constat, quod Christi Evangelium evangelizabitur tandiu ab Apostolorum successores (qui in variis Sacræ Scripturæ locis, & præsertim in Epistolis D. Pauli dicuntur Angeli) quamdiu erunt gentes, & populus super terram. Venit quidem Evangelium, quia Christus contulit illud, & non revertitur, quia est æternum, atque regula, cujus observatio ducit ad vitam æternam, ut notat D. Augustinus tract. 1. in Joan.

Unde D. Gregorius homil. 6. super Ezechielem ait: *Testamentum novum etiam per veteris testamenti paginas, testamentum æternum appellatum est, quia intellectus illius nunquam mutatur; bene ergo dicitur, quod rotabant, & non revertabantur cum ambularent, quia novum testamentum non rescinditur, dum vetus jam spiritualiter intelligitur, post se non redeunt, quia usque ad finem mundi immutabilia persistunt, ambulans ergo, sed non revertuntur, quia sic spiritualiter ad cor nostrum veniunt, ut eorum præcepta ulterius non mutentur.* Eandem expositionem dant plures alii Sancti Patres, quorum verba omitto. Confirmatum quidem est testamentum novum morte Christi, ut jam dixi cum Apostolo, ac proinde fidei nostræ, nobis in Evangelio divinitus notificatæ, nihil succedere potest, nisi visio beatifica, quoniam cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est, ut monet Apostolus 1. ad Corinth. cap. 13. vers. 10. Id autem quod perfectum est, nihil aliud est, quam beatitudo, quæ est status omnium bonorum aggregatione perfectus: ideoque Evangelium tandiu durabit, quamdiu erunt Viatores; cum pro ipsis ad Cælum conducendis conditum, ac prædicatum fuerit.

Quatuor animalia Apocalypsis figurant quatuor Evangelistas.

D. Gregorius.

Quantum ad errorem Lutheri, Melancthonis, & Brentii asserentium, Evangelium Christi non habere veram legis rationem, nec obligare nos sub mortali, dico, quod sufficit audire Christum dicentem Joan. 1. vers. 14. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio vobis,* & afferre legis definitionem, ut confundantur. Nam ea, quæ Christus nobis præcipit, continentur in Evangelio cum sit testamentum, in quo nobis suam manifestavit voluntatem. Unde legis nomine Sacra Scriptura intelligit quidquid nos ad aliquid agendum compellit; sed in Evangelio aliqua sunt præcepta, quæ nos ad aliquid agendum compellunt, ut v. g. ad dilectionem inimicorum, ad matrem dandum absque ulla spe lucri &c. Sunt etiam præcepta, quæ nos obligant ad vitandum aliquid, ut Evangelium attentè legenti manifestum erit: ergo Evangelium est vera lex, ut suffus probatum manebit contra eosdem hæreticos in lib. de hæresibus, quæ insurrexerunt adversus gratiam, id est ad hunc locum remittendus est lector, ut videat, Evangelium Christi habere veram, ac propriam rationem legis, nosque obligare ad observantiam mandatorum Dei (quæ Sancti Patres vocant præcepta Evangelica) quemadmodum obligabat tempore Apostolorum. Et ut ibi videat insuper hæreticorum argumenta responsionibus legitimis absoluta.

S. II.

Proponitur, & resolvitur Flagellantium argumentum.

Flagellantium ratio est, quia qui flagellant se (inquit) perfecte animam sanctificant, eamque ita mundant ab omni peccato, ut nemo possit salvari, nisi in proprio Sanguine de corpore flagellato excusso baptizetur, quia non in aqua (inquit) sed in proprio Sanguine sistit virtus Baptismi Christi, quia baptisimus aqua cessavit, mutatusque fuit in baptisima Sanguinis, & omnia Evangelii præcepta mutata sunt in liberam flagellationem corporis, ut Sanguis ex ipso effusus lavet ac mundet nos a peccatis actualibus, quemadmodum Christus, qui exemplum dedit nobis, lavit nos à delictis, & peccatis nostris in Sanguine suo, & oportuit ipsum pati, & ita intrare in gloriam suam.

Respondeo hunc errorem non nisi ab idiotis, & indoctis hominibus (quales fuere Flagellantes) doceri potuisse, ut observant Præsolus, & plures alii Scriptores adversus hæreses: cum sint tam aperta Sacræ Scripturæ testimonia Evangelium Dei in perpetuum, hoc est, in finem usque sæculi duraturum, firmiter testantia, ut nulla hic comprobatione, aut alia confirmatione, quam sola fide Catholica opus sit pro tuenda necessitate observandi Evangelium. Nihilominus respondeo iterum flagellationem non ita sufficere homini ad salutem, ut possit quis salvari, secluso quocumque Sacramento, tam in re, quam in voto. Nam ut inquit Joan. 3. vers. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Et alibi; *qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Hinc est, quod ille, qui voluntarie flagellationem susciperet, & validum Baptisimum aque, absolutionem Sacramentalem, bona opera, & observantiam mandatorum Dei liberè recusaret, non posset absolute salvari, quamvis continuò flagellaret se eo animo, quo ipsi flagellantes. Nam Christus non docuit tunc flagellationem usque ad Sanguinis effusionem esse necessariam ad salutem necessitate mediæ, sicut dixit Baptisimum aque esse necessarium, nec ipse lavit nos in suo pretioso Sanguine formaliter, sed meritorie; idcirco tempore flagellantium non cessavit Evangelium, cujus fides absolute necessaria est, quia qui Evangelio non crediderit, condemnabitur in ultimo Judicio. Nec flagellatio sufficit, ut homo, omnibus præteritis Sacramentis, & Evangelio, fiat Filius Dei adoptivus, heres regni cœlestis, & Coheres Christi: quamvis flagellatio suscepta propter Deum & animo puniendi peccata commissa, meritoria sit, & fructuosa baptizatis, ut fatentur omnes Catholici cum sanctis Patribus, & Conciliis, quibus poenitentia hominibus commendatur.

LIBER SECUNDUS FIDEI VINDICATÆ,

In quo referuntur, & refutantur hæreses, quæ insurrexerunt adversus hominem, & adversus obligationes ejus.

ARTICULUS I.

Quò refellitur error Saturnianorum de duobus hominum generibus, naturaliter bonitate, & malitia diversis.

Saturnianus.

Valentinus.

Referitur Concilium.

Nullus homo est natura malus.

PURES Sancti Patres, & præsertim D. Irenæus lib. 1. cap. 22. D. Epiphanius hæres. 23. Theodoretus, Philastrius lib. de Hæres. Sanctus August. lib. de Hæres. Ad Quodvultis, & alii referunt, quemdam hæreticum nomine Saturninum, genere Antiochenum Menandri Discipulum, scholam erroris, & impietatis instituisse in Syria, tempore Trajani Imperatoris, & Evaristi Romani Pontificis anno 118. Harum impietatum una dividit homines in duo genera; affirmabat enim ille hæreticus, hominum alios esse natura bonos, alios verò natura malos. Et inde volebat, quòd nequè mali vituperium, ac supplicium, nec boni laudem, & præmium mererentur; quoniam putabat homines malos non esse ita liberos, ut possent vitare malum, nec bonos ita liberos, ut possent non operari bonum. Anno autem 150. regnante Antonino Pio, & Ecclesiam Dei regente Higinio Papa, insurrexit alter hæreticus nomine Valentinus, quem Episcopatus ambitio (cujus repulsam passus fuerat) ad plures impulit hæreses (ex Tertulliano lib. adversus Valentinianos, cap. 4.) quarum XXII. tria hominum genera constituit, Cœlicum scilicet, sive Terrenum, Animale, & Spirituale; Terrenum ad Cain, Animale ad Abel, Spirituale ad Seth revocabat.

Hæc hæresis profugatur in omnibus Conciliis, in quibus homo declaratur natura liber ad bonum, & ad malum, habentque potestatem portigendi manum ad mortem, vel ad vitam, ut in Mogantino IV. Can. 2. & Can. 10. in Diospolitano Can. 10. in Senonensi Can. 5. & in pluribus aliis. sed præsertim in Tridentino sess. 6. c. 4. 5. & 6. quorum verba referemus in Articulo de libero arbitrio contra Simonem Magum, Marcionem, Manichæum, Bardesanem, & alios hæreticos ibi impugnandos. His addendus est Canon. 40. qui incipit, *si enim de Poenitentia, dist. 2.*

Suadetur asseritio nostra, seu refellitur error Saturnini hac ratione. Si essent aliqui homines, qui non à propria voluntate, sed à natura haberent bonitatem, & alii malitiam, ut voluit Saturninus, sequeretur maxima, atque intolerabilis hæresis, scilicet quòd poena, seu mors non intrasset in mundum per peccatum, quia mors est poena, quæ necessariò debet supponere culpam liberam, & voluntariam. Hujus sequelæ ratio est, quia supposito hoc errore Saturnini & Valentini, nullum fuisset peccatum, seu defectus in moribus tanta poena dignus: nullum enim est peccatum nisi sit liberum, & voluntarium, id est, nisi potuerit non esse; quia quemadmodum, ut vir sit beatus, necesse est, quòd potuerit transgredi, & non sit transgressus; ita etiam ut sit damnatus, & punitus, necesse est, quòd potuerit non transgredi, & sit transgressus, ut fatentur omnes Theologi: sed hæreticum est dicere, quòd mors non intravit in mundum per peccatum, ut declarat Apostolus ad Rom. c. 5. vers. 12. *igitur homo, qui peccavit in Paradiso deliciarum, fuitque malus, non fuit talis à natura, sed à libero arbitrio. Mali pariter sunt, hoc ipso libero arbitrio omnes peccatores*

terra; alioquin nullus eorum posset à peccato liberari, quoniam quod est à natura minime tolli potest. At peccata nostra nedum remittuntur, sed etiam ab ipsis declinare tenemur; idcirco nullus homo est natura peccator, sed mala voluntate sua talis efficitur. Deinde omnes homines sunt ex natura ejusdem conditionis, habentque omnes proprietates essentielles, & specificas; ideoque omnes essent boni, vel mali, quòd est falsum.

Sequeretur insuper ex errore Saturnini, quòd Deus frustra condidisset leges, & præcepta: nam homines natura boni, semper subditi fuissent, & obedientes Divinæ voluntati, ita ut nunquam defecissent, nec declinassent à bono; alii verò, seu natura mali, nunquam declinassent à malo, fuissentque semper diversi & oppositi Deo tanquam supremo Legislatore, & summè bono, ac proinde superfluum fuisset intimare præcepta hominibus sive bonis, sive malis, quia essent à natura, (secluso quocumque agente extrinseco) determinati irrevocabiliter ad bonum, vel ad malum, sicut gravia ad descensum, & levia ad ascensum; absurdum quidem est præcipere homini vitare malum, bonumque profequi, & amplecti, si natura sua sit determinatus ad malum; inutile est pariter præcipere homini prosecutionem boni, si natura sua sit determinatus ad bonum, secluso quocumque libertatis motu: Unde D. Irenæus ait: *Si autem naturaliter quidam boni, quidam vero mali facti fuissent, nequè hi laudabiles essent, qui boni sunt; tales enim facti fuerant: sed nequè illi vituperabiles, & ipsi enim tales fuerant instituti: sed quoniam omnes ejusdem sunt natura, & potentes vitare, & operari bonum, & potentes rursum amittere id, & non facere justè, etiam apud homines sensatos, quanto magis apud Deum, alii quidem laudantur, & dignum percipiunt testimonium electionis bonæ, & perseverantiam, alii verò accusantur, & dignum percipiunt damnatum, eo quòd justum & bonum reproba-verint; & ideo quidam Propheta hortabatur homines justitiam agere, bonum quoque operari, quia in nobis sit hoc, & propter multam negligentiam in oblivionem incidimus, & consilio egemus bono, propter quòd & bonus præhabuit bonum consilium per Prophetas.*

Ultimum judicium probat utique nullum hominem malum esse malum à natura sua, nec bonum esse bonum ex natura sua, sed solum à libero arbitrio, quod est principium meriti, & demeriti: legitimus enim in Evangelio Matth. c. 25. quòd Christus dicit reprobis: *Ite maledicti in ignem æternum.* Ratio hujus applicandi supplicii est, (inquit ipsemet Christus,) *esurivi & non dedistis mihi manducare; sitivi & non dedistis mihi bibere, &c.* Hoc supposito, quæro à Saturnino, an ille reprobis in ignem æternum mittendus poterat dare panem Christo in persona pauperum, vel non? Si primum; ergo mali non sunt natura mali, sed mala voluntate, quia si fecissent bonum, quòd facere poterant, quòd fecerunt Sancti, fuissent electi, & per consequens mali non sunt tales à natura, quia quòd natura est tale, semper est tale, & ideo hominès, qui (ex Saturnino) sunt mali à natura, necessario sunt mali, & semper erunt mali, etiam ipsis in vitis. Si secundum, ergo injustè puniuntur in die Judicii, quia à natura sunt incapaces ad faciendum bonum, & sic non possunt justè puniri supplicio æterno ignis, imò nec debent vocari ad generale judicium, quia hæc ad bonum impotentia non

Irenæus.

Nullus homo est natura bonus.

ab ipsis, sed ab Authore naturæ proveniret: idcirco non debent puniri, cum ex regulis juris in 6. non detur poena, nisi subit culpa voluntaria, quæ non posset esse in homine illo, qui esset natura malus.

Chryso- stomus.

Idem docet D. Chrysostomus homil. 60. super Matth. dicens: Si maligni tales à se ipsis non sunt, noli tuos servos castigare, nec uxorem si peccat increpa, nec liberos verbera, nec amicos inculca, nec offendentibus inimicis offensus sis: nam hi omnes, nisi spontè delinquant, non puniuntur, sed miseratione digni sunt. Non possum, inquit, ita philosophari: certo si non illorum culpa quidquam factum conspexeris, sed quadam alia necessitate incumbente, non poteris ita philosophari. Nam quando servus agritudine oppressus iusta non fecerit, non modo non criminari, verum etiam valde commiserere. Quare tu ipse testimonium perhibes, non nisi ab ipso fieri. Et paucis interjectis subdit: Verum in dâ quoque ora istorum obruere facile possumus, nam undique veritatis affluunt adminicula: si eos interrogabimus, quamobrem nunquam servos criminantur, si facie formosi non sint, si non proceri statura, si non quasi volucres in cundo, ceteraque hujusmodi, quia videlicet natura hæc, non voluntate conceduntur; immensis est ergo ipse ejus culpa, quam sibi jam natura invexit, nec ullus unquam huic orationi contradicet. Cum igitur accusas, tunc ostendis profecto non à natura, sed à voluntate mala quidpiam processisse: nam si que minimè culpamus, ea natura delicta esse, aut saltem non voluntate testamur. Patet solum ea culpari, quæ voluntate committuntur. Noli enim per-versas in modum ratiocinationes inferre, nec Sophismata, & orationis contextum talis aranearum viliozem.

Ex his liquidò constat, malos homines, quos Christus puniet in ultimo Judicio, & mittet in ignem æternum, non esse malos à natura, quoniam quod ab ipsa est, inculpabile & involuntarium est; sed à libero arbitrio, de quo exeant cogitationes malæ: nec eos, quos vocabit ad se, & ad regnum, esse bonos à natura, & necessitate; sed à voluntate & liberè. Plurimum igitur à veritate aberrat Saturninus existimans homines esse diversi generis, seu alios esse à natura bonos, alios verò à natura malos; cum propter liberi arbitrii usum omnibus hominibus concessum, fiat distributio præmii & poenæ, ut notat Tertullianus lib. 2. adversus Marcionem dicens: Nec boni, nec mali meritis jure pensaretur ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuisset inventus, non voluntate. In hoc & lex constituta est, non excludens, sed probans libertatem à obsequio spontè præstando, vel transgressione spontè committenda, ità ut in utrumque exitum libertas patuit arbitrii.

Deinde Deus creavit Adam ad imaginem suam, & reliquit eum in manu consilii sui, nihil fuit in ipso ab Authore naturæ, quod non sit in Filiis ejus: Adam autem non fuit natura sua determinatus ad bonum, quia non peccasset edendo lignum vetitum; nec ad malum, quia post peccatum poenitentiam non egisset, quoniam hæc virtus bona est, atque meritoria: igitur omnes homines sunt natura similes Adæ, ejusdemque generis hoc est, ita liberi ad bonum, & ad malum, ut ad quodcumque voluerint possint porrigere manum.

Solvuntur Saturnini rationes.

Saturninus sic arguit. Sunt quidam homines, quos Christus vocat Filios Diaboli, Joan. 8. Vos ex patre Diaboli estis, qui certo non sunt natura, nec voluntate boni, sed sunt, non voluntate tantum, sed etiam natura mali; quia filii Diaboli verè mali sunt natura, sicut ipse Diabolus. Sed non valet hæc ratio. Quoniam Impii, quos Christus vocat filios Diaboli, non sunt filii ipsius origine, & generatione; sed solum imitatione, & consensu: idcirco si sint mali, ut de facto mali sunt, hoc non est à natura, sed à mala voluntate, qua liberè se participes reddunt malitiæ Diaboli, qui reverè est malus, etiam mala voluntate, non natura, ut dictum atque probatum manet in articulo contra Severianos.

Agust.

Idem notat D. August. serm. 14. de verbis Apostoli, ubi considerans causam peccati, non naturam, sed malam voluntatem accusat, dicens: Non accusamus naturam: natura Author Deus est, à Deo bona est instituta natura, sed per malam voluntatem à serpente vitiosa est, idè quod fuit in Adam culpa, non natura, nobis propagatis factum est jam natura: ab hoc vitio natura, cum quo nascitur homo, non liberat, nisi qui natus est sine vitio. Et c. 5. ejusdem sermonis ait: Si primum peccatorem requiris, Diabolum vide, sed humani generis

ris massam volens offendere Apostolus de origine venenatam, ideo enim posuit undè nati sumus, non eum, quem imitari sumus, dicitur quidem, & pater tuus, quem fueris imitatus, filii mei quos iterum parturio, qui itidem dicit: imitatores mei estote, & propter istam imitationem dicitur impiis, vos à Patre Diaboli estis. Nam constat in Catholica fide, quod Diabolus nec generavit nostram naturam, nec condidit, sola in illo seductio est præcedentis imitatio subsequens. Hæc enim probant, nullum hominem esse malum natura sua, sed bonum, vel malum voluntate, quæ est principium meriti, vel demeriti, cum ipsa sola sit, quæ cooperando gratiæ meretur vitam æternam, & despiciendo eam, atque mandata Dei supplicium meretur æternum. Ex Philosopho in naturalibus non laudamur, nec vituperamur. Idem dicendum esset de opere morali, si homo natura sua esset determinatus ad malum morale, quoniam in hoc non esset laudandus, nec vituperandus.

Nec valet dicere cum eodem Saturnino, homines esse natura filios iræ, ut affirmant nonnulli ex illo Apostoli Eph. cap. 2. & eramus natura filii iræ, sicut & ceteri hoc est natura mali. Hujus instantiæ nullitatis ratio est, quia Apostolus dicens, & eramus natura filii iræ sicut & ceteri, non innuit duplicem hominum ordinem, sed unum duntaxat: nam declarat, omnes homines esse filios iræ; quod tamen non intebdit Saturninus, cum asserat omnes homines non esse ejusdem ordinis, sed quosdam esse natura bonos, alios vero natura malos. Igitur ipse Saturninus non debet pro divisione hominum in bonos & malos stabienda uti auctoritate Apostoli, cum sit generalis, sed debet eam explicare, vel omittere. Si autem velit ipsa uti contra nos, dico, quod Apostolus debet sic intelligi, scilicet quod sumus filii iræ natura, id est à nativitate, non verò natura, id est, essentia, vel proprietate, sicut nascimur rationales, & risibiles; sed solum conditione naturæ nostræ, quæ cum fuerit à primo parente vitiosa, & in peccatis nos concipiant Matres nostræ, necesse est, nos nasci filios iræ, non propriæ, sed alienæ, scilicet iræ parentum, quibus iratus est Deus, quia peccaverunt non natura, sed propria voluntate. Nam si nasceremur filii iræ natura, id est, essentia, & non conditione seu ratione parentum, lequeretur primò, quod omnes homines essent ejusdem generis, hoc est, quod omnes essent natura mali, quia omnes nascuntur filii iræ; quod est contra ipsum Saturninum. Secundo sequeretur, quod Baptismus non faceret nos filios dilectionis, quia Sacramentum illud auferet id, quod habemus culpa, non verò id, quod habemus natura seu essentia; sed utraque sequela est falsa, & hæretica: ergo falsa quoque, atque hæretica est opinio Saturnini, de duobus hominum generibus, bonitate, & malitia diversis.

Rom. 7.

Tandem inquit idem Saturninus. Est aliquod genus hominum, in quibus habitat peccatum, & qui committunt illud etiam nolint, ut testatur Apostolus ad Rom. cap. 7. dicens: Si autem nolo quod facio, jam non ego operor illud, sed id, quod habitat in me peccatum. Ergo sunt homines, qui non boni, sed mali natura sunt, quoniam omnes illi, qui peccata nolentes faciunt, sunt natura mali, quippe si mali essent sola voluntate, non possent aliud peccatum facere, nisi illud quod facere vellent, cum voluntas ad malum cogi non possit.

Per peccatum Apostolus intelligit concupiscentiam.

Respondeo negando consequentiam: nam Apostolus nomine peccati non intelligit id, quod proprie formaliter, & actu peccatum est, sed poenam peccati, id est, concupiscentiam, quæ est in nobis etiam post Baptismum; & nos inducit ad peccandum, & ad peccatum inclinatur, nobis nolentibus; sed non facit nos peccatores, nec invincibiliter inclinatur ad peccandum, cum voluntas, divina adjuvante gratia, valeat resistere, ut monet D. Petrus Epist. 1. c. 5. Idem sentit D. Augustin. lib. 1. retract. c. 10. dicens: Sed hoc peccatum, de quo sic est locutus Apostolus, ideo peccatum vocatur, quia peccatum factum est, & poena peccati est, quandoquidem, hoc de concupiscentia carnis dicitur, quod aperit in consequentibus, dicens: scio quia non habitat in me, hoc est in carne mea: bonum velle enim adjacet mihi, perficere autem bonum non perfectio quippe boni est, ut nec ipsa concupiscentia peccati sit in homine, cui quidem quando bene vivitur, non consentit voluntas, verumtamen non perficit bonum, quia inest adhuc concupiscentia cui repugnat voluntas, usque concupiscentia reatus in Baptismo solvitur, sed infirmitas manet, cui donec sanetur omnis stultis, qui bene proficit, studio sistendè relin-

relinat. Peccatum autem quod nusquam est nisi in voluntate, illud præcipuè intelligendum est, quod iusta damnatio confecta est; hoc enim per naturam hominem introit in mundum, quamquam & hoc peccatum, quo consentitur peccati concupiscentia, non nisi voluntate committitur.

ARTICULUS II.

Rejicit Præadamitarum fabulam.

Præadamita.

IN hoc Articulo impugnandi sunt Præadamitæ, seu Novatores illi, qui ante Adamum plures homines extitisse fingunt, vel ji, qui ante Adamum extitisse à nonnullis falsò creduntur. Hujus erroris Author fuit quidam recentior natione Gallus, cujus nomen ignoratur, qui anno Domini 1655. aulus est asserere, alios ante Adamum extitisse homines, quos ideo Præadamitas vocabat. Ea de causa librum in luce emisit, cui titulus est, Systema Theologicum ex Præadamitarum hypotesi, qui licet Anonymus sit, nihilominus in hoc opere impugnanda est hæresis, quam docet, cum ex Sacra Scriptura, Conciliis, & Sanctis Patribus unanimiter constet Adamum esse primum hominem absolutè, ità ut ante ipsum nullum alium condiderit Deus, & sic impugnabitur Hæreticus, impugnabuntur & sectatores ipsius; indeque firmabuntur plures fidei veritates, quæ ab illo primatu Adæ pendunt, ut v. g. existentia peccati originalis, veritatis historiæ Moyse, creatio hominis, & totius mundi in tempore: nam si Adam non sit primus homo, facile est probare Baptismum esse inutilem, quoniam institutum fuit ad delendum peccatum, quod ab Adamo nobis communicatur; facile est etiam probare, hominem esse ab æterno, quia nullus poterit assignare primum hominem à Deo creatum.

Cenci- livia Mi- levia- num.

Carthagen- sium.

Triden- tinum.

Undè ut apparet systema illius auctoris Præadamitarum esse meram fabulam contra universalem Ecclesiæ fidem somniantam, assero verba Concilii Carthaginensis sexti celebrati anno 419. (cujus Canones sub Milevitani Concilii titulo editi sunt) cap. 1. ubi legitur: Ut quicumque dicit Adam primum hominem mortalem factum ita ut peccaret, sive non peccaret, moveatur in corpore, hoc est, de corpore exire, non peccati merito, sed necessitate natura, anathema sit. Fateor hoc Concilium in hoc Canone impugnat Pelagium, ejusque errores, quorum unus erat circa immortalitatem Adæ; volebat enim ille hæresiarcha, quod mortuus esset, etiam si non peccasset; sed hoc non obstante, in hoc Canone Adamus declaratur primus homo, proindeque Præadamitarum fabula rejicitur. Idem habetur in Tridentino sess. 5. in decreto de peccato originali, in quo legitur: Si quis non confiteretur primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem, & justitiam, in qua constitutus fuerat, amisit, incurrisseque per offensam prævaricationis hujusmodi iram, & indignationem Dei argue deo mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus, & cum morte captivitatem sub ejus potestate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc est Diaboli, totumque Adam per illam prævaricationis offensam secundum corpus, & animam in deterius commutatum fuisse: Anathema sit. Ibi enim Adam declaratur primus homo, & per consequens damnatur etiam Præadamitarum fabula in illis duobus Conciliis.

S. I.

Statuit Adæ primatum.

Specialis contra Præadamitas ratio.

Primus homo debet esse ille, quem Deus creavit ad imaginem suam, quemque Moyses in libro Genesis sui generationis indicat; ibi enim rerum omnium productionem describit, pariter & ordinem creationis; cum sic pro eo describendo incipiat: In principio creavit Deus Cælum & Terram &c. Nec fit alius Scriptor ipso Moyse antiquior, nec fidelior, à quo discere valeamus nomen primi hominis, ejusque Genealogiam, (sed ille homo, quem Deus creavit ad imaginem suam, & quem Moyses indicat primum, est Adamus, ut habetur in libro Genesis. Ergo imaginarii sunt prædecessores ipsius. Quod verum esse sic evinco. Nam ex libro Genesis cap. 3. vers. 20. Eva est uxor Adæ, & sic fit vocata, eo quod mater esset cunctorum viventium. Igitur omnes homines, de quibus loqui intendit Moyses, per viventes, verè proveniunt ab Adamo, & Eva, quoniam impossi-

bile est, quod Eva, seu uxor Adæ, sit mater cunctorum viventium, seu hominum, quin vir ejus, seu Adam (cujus duntaxat ipsa Eva fuit uxor) sit omnium primus, & Pater cunctorum viventium. Nam Eva est prima omnium mulierum, cum ipsa sit mater cunctorum viventium; Adam autem est vir ejus, ideoque Pater cunctorum viventium, ac proinde omnium hominum primus, alioquin Eva non fuisset formata ex costâ ipsius, quod est falsum, ut constat ex communi Theologorum consensu, & ex autoritate Genes. 2. vers. 21. & 22. Ratio est, quia Eva, quæ est mater cunctorum hominum, formata immediatè à Deo de costâ primi hominis, debet esse uxor, & non mater illius hominis primi; nam si fuisset alii homines præter illum, ex cuius costâ formata fuisset, essent plures homines, quorum Eva non esset mater. Unde cum hoc sit falsum & expressè contra Scripturam, sequitur quod Adam est ille homo, quem Deus creavit de limo terræ ad imaginem suam, ac proinde primus omnium hominum, quia est vir hujus Evæ, quæ est mater omnium hominum, est etiam ipse Adam ille homo, de cuius costâ, Deus formavit Evam. Quare Apostolus 1. ad Corinthios cap. 15. vers. 45. Adamum primum hominem simpliciter vocat: Factus est, inquit, primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam, id est, Christus, in Spiritum vivificantem.

Eva est mater omnium hominū.

Ad Co. 1. de terra terrenus, quod de Adamo intelligitur, ut probant hæc verba, quæ immediatè præcedunt; factus est primus homo Adam in animam viventem: ergo ille, qui non venit per generationem, sed fuit à Deo formatus de limo terræ, est Adam, & per consequens ipse est omnium hominum primus, quia est ille, quem non genuit alter homo, seu quem Deus creavit, & cui Deus dedit adiutorium, ut generaret alios.

Genes. 2.

Homo ille, qui à nullo alio homine fuit genitus, sed à solo Deo creatus est primus omnium hominū, ut est manifestum; alioquin in linea hominum nullus esset primus, quia nullus esset inter ipsos homines, qui non fuisset ab alio homine generante, & sic ad infinitum; quod Author Præadamitarum non concedit. Ille autem homo, qui non est ab alio homine generante, sed à solo Deo, est Adam, juxta illud Pauli loco citato vers. 47. primus homo rimb. 1. de terra terrenus, quod de Adamo intelligitur, ut probant hæc verba, quæ immediatè præcedunt; factus est primus homo Adam in animam viventem: ergo ille, qui non venit per generationem, sed fuit à Deo formatus de limo terræ, est Adam, & per consequens ipse est omnium hominum primus, quia est ille, quem non genuit alter homo, seu quem Deus creavit, & cui Deus dedit adiutorium, ut generaret alios.

Idem confirmari potest ex illo Genes. 2. vers. 19. & 20. Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus Cæli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea: omne enim quod vocavit Adam anima viventis, ipsum est nomen ejus, appellavitque Adam naminibus suis cuncta animantia, & universa volatilia Cæli, & omnes bestias terræ, Adæ vero non inveniebatur adiutor similis ejus. Hæc verba confundunt Præadamitarum fabulam: verisimile enim est Adamum, ad quem Deus adduxit omnia animalia, esse primum omnium hominum; quoniam tunc non est inventus adiutor, hoc est, tunc nulla erat creatura rationalis, seu nullus homo; tunc quia adductio hæc Animalium, volatiliū scilicet, & reptilium fieri debebat ad eum, propter quem facta fuerat. Quorsum potius ad Adamum, quam ad alium existentia priorè ipso, Deus adduxisset animalia, quæ ex Apostolo propter hominem creaverat: nulla sanè potest assignari ratio, nisi quia tunc Adamus erat solus homo in terra, seu ille, quæ Deus creaverat de limo terræ. Ideoque est omnium primus.

Adam cunctis animantibus nomen imposuit.

Præterea hæc adductio fieri debebat ad eum, cui Deus dixerat: Crescite & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus Cæli, & omnibus animalibus, quæ moventur super terram, Quia nomen cunctis animantibus imponere, & terram subjicere, & dominari, pertinent ad actus jurisdictionis, auctoritatis, & Domini, qui primo homini convenientissimè, quàm cæteris congruebant. Hunc autem hominem fuisse Adamum constat nedum ex verbis Genesis supra relatis, sed etiam ex c. 5. vers. 1. ubi legitur: Hic est liber generationis Adam. In die qua creavit Deus hominem ad similitudinem Dei fecit illum, mascululum & feminam creavit eos, & benedixit illis & vocavit nomen eorum Adam, in die qua creati sunt. Igitur antequam Adam stetit, nullus erat homo; alioquin liber generationis Adæ non esset à die, qua Deus creavit hominem, quia Adam, à quo juxta Moysem incipit Liber generationis, esset homine illo posterior, & ideo ejus generatio non inciperet ab homine, quem Deus creavit ad similitudinem suam, de quo loquitur Moyses in primo capite. At hoc est manifestè con-

contra sacrum Textum: ergo Adam est homo ille, quem creavit Deus ad similitudinem suam.

Vanitatem ejusdem Systematis Præadamitarum evidentiùs demonstrant hæc verba Genes. 2. vers. 5. Et omnia virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis prorsquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat qui operaretur terram. Hæc enim suadent, quod creatis terra, celo, & omnibus; quæ in eis sunt, omnibusque completis die septimo, nullus erat homo super terram, idcirco ille, qui postea creatus fuit, debet esse primus hominum. Ille autem, qui postea creatus est de limo terræ, & in cujus faciem Deus inspiravit spiraculum vitæ, quique factus est homo in animam viventem, est Adam: ergo ipse est primus homo. Deinde ille, quem Deus posuit in Paradiso voluptatis, est primus hominum; ille vero primus omnium hominum, quem Deus posuit in Paradiso voluptatis, est Adam vir Evæ, quæ genuit Cain, & Abel ut patet. Nam ille, quem Deus poluerat in Paradiso voluptatis, est ille, quem Deus ejecit de eodem Paradiso, quoniam nullibi legitur duos homines fuisse à Deo creatos de limo terræ, & positos in Paradiso voluptatis, sed unum duntaxat: ille autem, qui fuit ejectus de Paradiso, est Adam, Genes. 3. vers. 23. & 24. Et emisit eum Dominus Deus de Paradiso voluptatis, ut operaretur terram de qua sumptus est. ejecitque Adam, & collocavit ante Paradisum voluptatis Cherubim; ergo Adam est homo ille, quem Deus creavit, & collocavit in Paradiso voluptatis, id est, primus homo. Idque confirmatur ex illo Genes. 3. vers. 10. ubi legitur, quod Adam respondens Deo vocanti ait: Vocem tuam audivi in Paradiso: igitur Adam positus fuit in Paradiso voluptatis, cum in eo audivit vocem Domini clamantis, Adam ubi est idcirco est primus homo, id est, ille homo, quem in Paradiso posuerat Deus. Certum enim est, quod Deus interrogavit eum, quem posuerat in Paradiso, erat ille, quem creaverat de limo terræ, & in quo omnes homines peccaverunt.

Insuper primus homo est ille, cui Deus præceperat, & dixerat cap. 2. vers. 16. De ligno autem scientia boni, & mali ne comedas: hæc enim fuit prima lex primo homini imposta, ut probant verba, quæ præcedunt: Tulit ergo Deus hominem, & posuit eum in Paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum. Hæc autem lex fuit facta Adamo, ut constat ex Genes. 3. vers. 1. ubi legitur, serpentem dixisse mulieri Adæ: Cur præcepit vobis Deus, ut non comederitis de omni ligno Paradisi. Et vers. 17. Adæ vero dixit quia audivi vocem uxoris tuæ, & comedi de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes. His quippe significatur, præceptum illud factum fuisse Adamo, cum asserant, Deum reprehendisse ipsum Adamum, velut primi præcepti transgressorem. Propterea eadem veritas suaderet, quia Deus de Adamo dixit: Ecco Adam quasi unus ex vobis factus est, sciens bonum & malum. Hac autoritate etiam probatur, Adamum esse hominem illum, cui Deus dixerat, de ligno autem scientia boni, & mali ne comedas: Ergo nullus erat homo ante Adamum, & chimerica est Præadamitarum affirmatio.

Deinde status innocentie, in quo homo fuit creatus, est omnium primus, & in ipso unus duntaxat fuit homo; cum unus tantum positus fuerit in Paradiso voluptatis, in quo cessavit idem innocentie status peccato Parentum nostrorum, & Deus non dixerit faciamus homines, sed hominem. Ille autem, qui fuit in statu innocentie, est Adam, ut constat ex historia Moyfis. Igitur primus omnium hominum, tam Gentilium, quam Judæorum fuit Adam, à quo certè progeniti sunt omnes homines, juxta illud Gen. 3. vers. 20. quo uxor Adæ, seu Eva dicitur Mater cunctorum hominum genitorum, unde Act. 17. vers. 26. Paulus concionem habens de Deo inquit: Facitque ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ: Nullus enim erat liber generationis præter librum generationis Adæ, qui incipit à die, qua Deus creavit hominem, fecitque illum ad similitudinem suam, & per consequens ante Adamum, nulla fuit hominum generatio, nullaque eorumdem creatio.

Tandem primus homo est ille, qui erat caput generis humani, & in quo peccante omnes homines peccaverunt; nam si omnes homines peccaverint in uno originali, necesse est quod ille homo sit origo cæterorum;

Ille hominem quem Deus posuit in Paradiso voluptatis est omnium hominum primus.

Genes. 3.

Eva est Mater cunctorum viventium.

illi enim, qui præcesserunt eum, non peccassent in eo; sed ille est Adam, ut expressè & ex propriis terminis testatur Apostol. ad Corinth. c. 15. vers. 21. & 22. ubi ait: Quoniam quidem per hominem Mors, et per hominem Resurrectio Mortuorum, et sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. Ibi enim Apostolus demonstrat peccatum esse ab Adamo, sicut salus à Christo: ergo Adam est primus homo, tum quia alioquin sequeretur, quod illi, qui ante Adamum erant, in ipso non peccassent; cum non essent Filii ejus; at hoc est contra Apostolum, qui nullum excludit à culpa Adæ; cum dicat, omnes moriuntur in Adam, velut Filii in Patre, seu quatenus voluntates omnium hominum in voluntate Adami continebantur; tum quia panitio primi peccati, ut vesci pane in sudore vultus, reductio in pulverem, aliaque poenæ, quarum nos participes sumus, culpa primi parentis, facta fuit, atque intimata Adamo, ut suadet illud Genes. 3. vers. 17. & sequentibus: Adæ vero dixit, quis audivi vocem uxoris tuæ, et comedi de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vite tuæ, spinas, et tribulus germinabit tibi, et comedes herbam terræ, in sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es, et in pulverem revertaris. Igitur caput totius generis humani est Adam, hicque est primus homo, cujus culpa ad omnes homines transmittitur, tanquam à patre ad Filios, & tanquam à primo ad posteriores per generationem; qua ratione omnes, & singuli homines, in illo unus homo fuerunt, ut eo peccante, & ipsi peccare consenserunt.

Author Systematis Præadamitarum respondet, necesse non fuisse ut omnes homines consenserunt peccasse in Adamo, ipsum Adamum esse primum omnium hominum, quia, (inquit) peccatum alicujus potest imputari alteri alia via, quam per viam generationis, & originis, nimirum per conjunctionem politicam, & civilem. Idque probat variis exemplis, tum ex Sacra Scriptura, tum ex historia desumptis, quibus constat, multos punitos fuisse culpa alterius, à quo non procedebat origine, imò quod erant tempore anteriores.

Respondet, quod exempla, quæ hic referre superfluum mihi videtur, non nocent: tum quia nedum punitio Adæ ad nos transmittitur, sed etiam culpa ipsius, nascimur enim filii iræ, & peccatores constituimur; unde David ait: In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me Mater mea: quod certò non esset, nisi omnes homines ab Adam descenderent per viam generationis; cum peccatum illud sit peccatum originis, sive in origine contractum. Tum quia illi, qui puniti fuerunt culpa alterius, aliquo modo participes erant peccati commissi ab illo, ac proinde necesse est, Authorem Systematis Præadamitarum asserere, omnes homines aliquo modo esse participes peccati Adæ. Hac autem participatio, aut imputatio non potest esse Physica, sicut ea, quæ est intra ejusdem corporis membra; nec politica sicut ea, quæ est civium ejusdem civitatis, nec mystica sicut ea, quæ reperitur inter fideles; idcirco est, quia Deus constituerat ipsum Adamum caput totius generis humani, non solum prioritate dignitatis, sed etiam productionis, & existentie. Quod verum esse liquidò demonstrat illud Genes. 2. cap. vers. 20. ubi legitur, quod non inveniebatur adjutor Adæ similis, hoc est, in terra nondum erat mulier, quæ sola est adjutor similis Adæ; nam si fuissent alii homines ante Adamum, fuissent etiam mulieres, quoniam Genes. 1. vers. 27. habetur, quod Deus creavit masculum & feminam, unde cum non esset creatura similis Adæ, dum Adam fuit creatus, certum est quod Adam erat solus homo in mundo existens, antequam formaretur Eva; & ideo chimerica est Præadamitarum narratio.

S. I.

Destruuntur Præadamitarum fundamenta.

Author Præadamitarum fabulæ objicit illud Apostoli ad Rom. cap. 5. vers. 13. & 14. Usque ad legem peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset, sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysem, etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri, Ex qua autoritate sic arguit.

Genes. 3.

Dissolvitur Præadamitarum responsio.

Genes. 1.

arguit. Ibi Apostolus loquitur de lege data Moyfi in monte Sinai, vel de lege data Adamo in Paradiso voluptatis. Non primum seu de lege data Moyfi: sequeretur enim quod ante legem Moyfis fuissent peccata, quæ non imputabatur à Deo, quod est falsum, cum ex Sacra Scriptura constet, punitum fuisse Cain, punitos fuisse Sodomitas, punitos & alios diluvio divinitus misso diu ante nativitatem Moyfis. Sed secundum, seu de lege Adamo indicata, ut necessario concedendum est, quia Apostolus loquitur de lege, cujus transgressio erat peccatum, quod tamen non imputabatur ante legem Moyfis, & ante Adamum; Legis vero Mosaycæ transgressiones imputabatur: ergo sequitur, quod ante Adamum fuerunt homines, qui peccabant, sed Deus non imputabat illis peccatum, & sic dantur Præadamitæ, seu homines Adamo priores, qui peccaverunt, quin peccatum imputaretur illis, sicut imputatum fuit Adamo.

Rejicitur prima Præadamitarum ratio.

Respondet Apostolus loqui de Mosaycæ lege, quæ absolute & simpliciter in Scriptura Sacra, & ab ipso Paulo vocatur lex. Nego tamen sequelam; nam Apostolus non dicit ante legem Moyfis fuisse peccata, quæ absolute Deus non imputabat reis, sed solum fuisse ante legem Moyfis peccata, quæ Deus non imputabat eis virtute hujus legis Scripturæ. Etenim hæc peccati non imputatio additur ratione legis, quæ tunc non erat, ut suadet hæc particula, cum lex non esset. Ideo Apostolus inde non concludit, ante legem datam Adæ fuisse aliam legem, contra quam erat peccatum, quod non imputabatur, sed solum ante legem datam Moyfi fuisse legem, contra quam erat peccatum, quod non imputabatur per legem illam solemnem, seu scriptam datam Moyfi; sed solum per legem indicatam Adamo; ait enim: Sed regnavit Mors (quæ est poena peccati) ab Adam usque ad Moysem. Igitur Lex illa non erat ante Adamum, sed ante Moysem: ac proinde perperam infert Anonymus ille author, ante Adamum fuisse alios homines; cum ex illa autoritate Apostoli solum liceat inferre, ante Moysem fuisse homines, qui peccabant, quibus tamen Deus peccata non imputabat per legem scriptam, per quam imputavit ea post Moysem, sed per virtutem legis naturæ, quæ dicitur bonum esse faciendum, & malum vitandum. Quare idem Apostolus ait ad Rom. cap. 2. vers. 14. Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, eismodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex; inde ostendit quod in alio loco ubi ait: usque ad legem peccatum erat in mundo; non loquitur de lege naturali, quæ est à natura, sicut in isto, nec de lege à Deo data Adamo, sed de lege Mosaycæ, ut si dixisset: usque ad legem Moyfis erat peccatum in mundo; quod non imputabatur per hanc legem, cum non esset ipsa lex, bene verò per aliam seu per eam, quæ Adamo fuit indicata; cum loquatur de morte, quæ est poena peccati imputati.

Objicit 2. idem author illud Genes. cap. 4. vers. 2. Fuit autem Abel Pastor ovium, & Cain Agricola: Ergo (inquit) præter Adamum, Abelem, & Cainum, erant alii homines: nam Ars aratoria multas alias supponit artes, & artifices, quas quidem artes exercere non potuit Cain solus. Deinde Abel custodiebat oves, ergo timebat fures & homines alterius gentis: ergo præter Adamum, Evam, Cainum, & Abelem, erant homines timendi, qui sanè erant Adamo priores; hæc enim paulo post Adamum contigerunt.

Respondet Cainum Patris Magisterio, fratrum operum agriculturam exercuisse; igitur neganda est consequentia; nam tunc temporis Cain non colebat terram instrumentis, eoque apparatu, quo nostros videmus Agricolas, sed instrumeto naturali, seu ligno, non ferro. Ad Abel dico, quod poterat custodire oves, etiam si tunc non essent fures timendi, scilicet ad optima, & salubria pascua eas ducere, cavere ne innocias, ac venenatas herbas incautè irruerent, & ne dispergerentur, errarent &c. quæ ovibus necessaria sunt, etiam si in terra esset tantum unus homo.

Iterum objicit illud Genes. 4. vers. 6. & 7. ubi legitur Deum dixisse ad Cainum; Quare iratus es? & cur concidit facies tua, nonne si bene egeris recipies, si autem male, statim in foribus peccatum aderit. Inde Author Systematis Præadamitarum vult, tunc alios fuisse homines anti-

Abel non eundem diebus præter fuit.

quiores Adamo, à quibus Cain bene receperat, si bene egisset, & à quibus male receperat, quia male fecit: quoniam in foribus, idem significat, quam in portis, in quibus apud Orientales solito exercebantur Judicia, & puniuntur delicta iniquorum.

Respondet negando consequentiam; quia Deus sic loquebatur ad Cain in ordine ad poenam futuram, quam post mortem recepturus esset ipse Cain, si male egeret, vel ad præmium, quod recepturus esset, si bene faceret: ergo autoritas non probat, tunc fuisse homines Adamo antiquiores. Nec valet expositio hujus particule, Stratum in foribus peccatum aderit, quia nihil aliud significat, quam imminet peccati poenam, sicut viatores, cum proximè sunt accessuri ad januas esse dicimus, quamvis nondum sint in januis, qua Metaphora utitur Scriptura Sacra his verbis Epist. 1. Divi Jacobi cap. 5. vers. 9. Nolite irascere fratribus in alvearum, ut non judicemini, ecce Judæx ante januam afficit. Igitur ex verbis adductis ab auctore Systematis non licet inferre, quod Cainus tradendus esset judicibus, ut tunc reciperet poenam Fratricidii, quia hæc locutio Moyfis est Metaphorica, & in sensu explicato accipienda. Nec nocet si dicat, quod Cain timebat poenam sceleratis destinationis, & ab aliis seu à Superioribus infligendam, quia tribulatio & angustia naturaliter cadunt in animam hominis operantis malum. Tribulatio autem, & angustia sunt maxima poena, quæ à nemine infliguntur illis, qui contra naturæ legem agunt; omnis enim inordinatus animus sibi ipsi est poena, ut docet D. Augustinus; & culpam poena premit comes, inquit Horatius.

Huic auctoritati addit aliam ejusdem capituli vers. 14. ubi legitur quod Cain dixit ad Dominum: Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear, ecce ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui me invenerit, occidet me: erant itaque tunc Judices timendi, quorum erat punire Fratricidium, qui certò non erant Filii Adæ, neque ipse Adam, quia homicida non timet Patrem, nec fratres; unde ne quis putet Cainum frustra timuisse homines, & judices sui temporis, dicendum est, quod tunc erant homines, quorum jurisdictionem timebat. Quare Deus dixit illi: nequaquam irascaris, sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. At hoc non fuit dictum illi propter Adamum, nec propter Evam; probabile enim est quod non occidissent eum; imò occultassent eum: sed propter alios homines; ergo erant tunc plures homines Adamo anteriores, qui poterant eum invenire, & interficere. Deinde ait: Pessitque Dominus Cain signum, ut non inveniret eum omnis, qui invenisset eum: idcirco ne dicamus, Dominum frustra in illo posuisse signum, ne occideretur à quopiam homine (ut de facto frustra positum fuisset signum illud, si nullus homo fuisset inter terra illa, ad quam Cainus confugeret) dicendum est, quod tunc erant homines alii antiquiores Adamo, & ab ipso valde distincti: nam Cainus nullum terræ locum excludere, ut patet ex proprio textu, ac proinde sciebat in omni parte mundi esse homines, qui certò ab Adamo geniti non fuerant, quia ex Genes. 4. Cain & Abel sunt Filii Adæ primogeniti.

Respondet causam timoris Caini fuisse sceleris horrorem: timebat enim mori & occidi, ut solitò timeant naturaliter homicidæ, etiam si videant se in tuto; Sanguis enim Abel, qui ad Deum clamabat de terra, in Caini corde imprimebat timorem. Vel dico, quod timebat occidi ab hominibus ex Adami familia progenitis (qui orientalem plagam Edem incolebant) à fratribus scilicet, neporibusque suis, ut monet Divus Ambrosius lib. 2. de Cain, & Abel cap. 9. ubi ait: Potius & parentes Parricidas timere, qui docueras Parricidium posse committi, parricidæ enim & parentes de Filio discere, quod didicerant posteri de parente. Nec hoc impossibile est, ut patet ex illo Genes. 4. vers. 3. Factum est autem post multos dies, ut offerret Cain de fructibus terra munera Domino; hæc enim particula, post multos dies, denotat longum tempus, seu multos annos fuisse elapsos à creatione Adami, usque ad mortem Abellis. Quod verum esse sic evinco. Cainus occidit Abelem anno mundi centesimo trigesimo, ut colligitur ex illo Genes. 5. vers. 3. vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit ad imaginem, & similitudinem suam, vocavit nomen ejus Seth, qui datus fuit Adamo & Evæ

Deus loquitur ad Cainum de poena futura.

Profigitur altera Præadamitarum ratio.

D. Ambrosius.

& Eva pro Abel, ab solatium maioris, & tristitia; ut probat illud Genes. 4. vers. 25. *Cognovit quoque Adam uxorem suam, & peperit Filium, vocavit nomen eius Seth, dicens, posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* Hoc enim suadet Abelem fuisse occisum eodem anno, aut saltem precedenti, quo natus est Seth, alioquin non fuisset Adamo & Eva datus ad solatium maioris, quem ex Abelis nece acceperant; quia post centum annos cessasset maior primorum parentum, & ideo credibile est, quod quando Abel occisus fuit à Caino, plures homines erant in terra; cum non implicet intrà centum & triginta annos, multos fuisse homines ex Adamo per Cainum progenitos, à quibus ipse Cainus occidi potuisset.

Tandem obicit illud Genes. 4. vers. 17. *Cognovit autem Cain uxorem suam, qua concepit, & peperit Henoch, & edificavit civitatem, vocavitque nomen eius ex nomine Filii sui Henoch.* Ratio hujus nominis impositi fuit, ut hæc civitas distingueretur ab aliis civitatibus Orientalis plagæ Edem, quarum quælibet suum urique habebat nomen. Igitur (inquit) tunc erant Architecti, & Fabri, à quibus facta & constructa fuit civitas, erantque tunc etiam populi, quibus componi posset; alioquin non edificasset eam, & per consequens plures fuerunt geniti homines ante Adamum, à quibus facta, & populata fuit hæc civitas, cum Cain sit Filius primogenitus Adæ, & Henoch Filius primogenitus Caini, ut constat ex proprio rextu, & improbabile sit ex ipsis in tam parvo tempore prædiisse populum sufficientem ad replendam civitatem.

Respondendo negando consequentiam. Tunc erat sufficiens multitudo hominum ex Adamo per Cainum progenitorum pro condenda, & incolenda civitate: nam quamvis Moyses paucissimos numeraverit homines ad illius usque civitatis ædificationem, imò usque ad diluvium, innumeros tamen tunc existisse certum est. Nec licet oppositum inferre ex ipsius silentio, quia suscepti operis ratio, plures recenseri non exigebat, ut inquit D. Augustinus lib. 15. de civitate Dei cap. 8. quia Moyses propositum fuit pervenire ad Abrahamum, ac deinde ex ejus femine ad populum Dei, idcirco necessarium non fuit numerare Filios Adæ, ex quibus non erat propagatura gens illa. Ad auctoritatem dico, quod non est certum, Henochum fuisse primogenitum Caini, etiam si textus dicat: *Cognovit autem Cain uxorem suam, qua concepit & peperit Henoch;* quia Scriptura sic loquitur, cum factos narrat hominum conceptus, sive sint priores, sive posteriores; cum non enarrat omnes; igitur non potest clare inferri Henoch fuisse primogenitum Caini, quamvis Moyses dicat, *Cognovit autem Cain uxorem & peperit Henoch.* Reverà hoc probat Henoch esse Filium Caini, sed non probat esse primogenitum, & per consequens tunc erant multi alii homines Adamo posteriores, à quibus fieri poterat illa civitas.

Dato tamen Henochum fuisse primogenitum Caini, dico nihilominus nullos fuisse Præadamitas, quia Cainus non imposuit nomen Civitati, quando Henoch natus est, sed cum illius hominis Familia tanta numerositate cresceret, ut haberet jam populi quantitatem; nam conjunctio, & non excludit tempus intermedium, quoniam si statim post parum ædificata fuisset Civitas, sequeretur quod Uxor Caini simul & semel concepisset, & peperisset, quia ait, *concepit & peperit.* Sed hoc est falsum, cum partus sit tempore debito conceptione posterior; debuit etiam inter partum Henochi Filii Caini, & ædificationem Civitatis, esse tempus necessarium, ut Civitas ædificaretur. Hæc autem necessitas ædificandi illam est quantitas populi, ut refert D. Augustinus lib. 15. de Civitate Dei cap. 8. Nequit igitur ex Sacra Scriptura colligi Præadamitarum existentia, cum rationes & textus auctoris hujus Præadamitarum Systematis nullius sint momenti; & in Sacra Scriptura aperte constat Adamum esse illum, qui à Deo creatus fuit, post hæc verba Genes. cap. 1. vers. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram;* & illum, quem Deus fecit ad imaginem suam, esse omnium & singulorum hominum primum.

Respondet idem auctor Præadamitarum, Ada-

Propositi-
onem &
resolvi-
tur ultio-
ma ratio
Præada-
mitarum.

D. Au-
gust.

Genes. 1.

num esse primum hominum Judæorum, non verò omnium hominum absolute; quia (inquit) gens Judaica segregata erat ab aliis universæ terræ gentibus, quia elegerat eam Deus, ut esset gens sancta; & populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram. Hinc est, quod Moyses in lib. Genes. scripsit tantum originem, leges, propaginem, & chronologiam Judæorum, seu gentis suæ; (erat enim Judæus ipse Moyses) quapropter incipit ab Adamo, qui est Pater, & primus origine Judæorum. Sed non scripsit chronologiam omnium hominum, & per consequens dum in secundo capite Genes. vers. 7. ait: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vite, & factus est homo in animam viventem;* narrat formationem primi hominis de limo terræ; & loquitur de Adamo tantum, quia est caput Judæorum; ille verò de quo in 1. cap. vers. 27. ait: *Creavit Deus hominem ad imaginem suam;* est alter homo ab ipso Adamo distinctus, ipsoque prior. Nam in 1. cap. Moyses dicit, quod Deus creavit hominem, id est, masculum & feminam, benedixitque illis, & ait: *Crescite & multiplicamini.* Ergo non potest esse idem homo, de quo loquitur in cap. 2. vers. 7. dicens: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vite, & factus est in animam viventem,* cum affirmet duos fuisse homines à Deo productos, unum per creationem, alium verò per formationem.

Sed non valet responso auctoris hujus Systematis: falsum enim est id, quod supponit, nimirum Moysen non scripsisse chronologiam omnium hominum incipiendo à primo omnium hominum, sed Judæorum dumtaxat: certum enim est, quod incipit à viro Eva; quæ cum sit juxta eandem historiam Mater cunctorum viventium, necesse est quod Adam sit Pater cunctarum gentium, ac proinde Judæorum & gentilium, quia Eva non est Mater Adami, sed uxor. Falsum est etiam, quod homo, de quo loquitur in 1. cap. Genes. sit diversus ab eo, de quo loquitur in 2. cap. quia Moyses in 2. cap. non enarrat res de novo creatas, ita ut eas multiplicatas credere valeamus, sed prolixius explicat, quod in primo capite proposuerat: Quod verum esse patet, nam cap. 2. vers. 1. inquit: *Igitur perfecti sunt Cæli & Terra, & omnis ornatus eorum, complevitque Deus die septimo Opus suum quod fecerat, requievit die septimo ab universo opere quod paraverat.* Hoc tamen non obstantè de earumdem rerum creatione loquitur etiam in 1. cap. quin sint alii Cæli & alia terra. Igitur homo, de quo loquitur in 2. cap. non est diversus ab illo, de quo loquitur in primo, quia in 2. resumit narrationem creationis hominis, eamque accuratius describit, quam in primo.

ARTICULUS III.

Afferit contra Thomam de Vio, Evam fuisse formatam de costa Adæ.

Noter Alphonfus à Castro propugnat tanquam de fide, Evam omnium gentium Matrem fuisse formatam ex costa Adæ, & multæ doctrinam, aut propositionem oppositam esse hæreticam, eamque tribuit Thomæ de Vio Cajetano: inquit enim lib. 2. adversus hæreses, hæresi sexta. *Hujus hæresis auctor, & primus inventor fuit Thomas de Vio Cajetanus, Religiosus ex ordine Fratrum Prædicatorum ex Cajeta oriundus, quam ob causam vulgò Cajetanus nuncupatur. Fuit in Theologia Scholastica tam insignis doctus, ut nulli ex his, qui suo tempore floruerunt, secundus fuerit. Ob litterarum eminentiam, & Morum probitatem communi fratrum sui ordinis consensu fuit in Generalium ejusdem ordinis Magistrum electus, & inde à Leone X. ab Presbyteri Cardinalis dignitatem exaltatus, quo loco cum per viginti annos vixerit, nullam tamen, (ut cæteris mos est) humanorum virorum sinistram de se opinionem dedit, multa & varia opera edidit, sed multa scribenti contigit, quod ait Salomon Proverb. 10. In multiloquio non deerit peccatum. Nam quamvis multa utilia scripserit, quia tamen suo ingenio multum fidebat, in aliquos lapsus est errores, à quibus unus est iste, de quo nunc inquirimus, quo afferit, Evam non fuisse formatam*

Falsa
Præada-
mitarum
responso

Falsa
Præada-
mitarum
responso
dissolvi-
tur.

ex costa Adæ. Ita habet idem Alphonfus à Castro, qui tamen non concludit Cajetanum esse hæreticum, potuit quidem errare, & hæreticus non esse. Non dissero (inquit) de persona, sed de doctrina in hac parte, seu in formatione Evæ. Ità idem Doctor, cujus verba refert etiam Præteolus lib. 3. verbo *Thomas de Vio*. Gonerus tom. 2. tract. 8. disp. 1. num. 20. ait: *Narrationem Evæ ex costa Adæ Cajetanus explicare conatur Metaphoricè, & per quamdam parabolam.* Et num. 21. ait: *verum hanc sententiam communiter rejiciunt Theologi, & Scriptura interpretes, adversaturque ei mens omnium patrum, qui ex Adamo vera formatam esse Evam affirmant.* Ego autem Cajetanum impugno eodem animo, quo ipsum impugnavit Gonetus Ordinis Prædicatorum celeberrimus Theologus.

S. I.

De rationibus contra Cajetanum.

Hujus articuli veritas demonstratur ex Genes. cap. 2. in quo legitur, quod homine formato, id est Adamo creato, Deus dixit, *Faciamus ei adjutorium simile sibi.* Quod formatis cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus Cæli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea. Et quod Adam appellavit suis nominibus cuncta animantia, & universa volatilia Cæli, & omnes Bestias terræ; Adæ vero non inveniebatur adjutor similis: inde enim sequitur, quod Deus non formavit Evam simul cum Adamo, nec ex eodem limo, ut clarius probant verba, quæ immediatè sequuntur: *Immisit ergo Dominus soporem in Adam, cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea, & edificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam in Mulierem, & adduxit eam ad Adam, dixitque Adam, nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Hac vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est.* Nonnè ex his verbis constat, Deum formasse Mulierem de costa Adæ, hancque esse os & carnem ex ossibus & carne Adæ seu de Adamo sumptam; alioquin non posset vocari virago? Nonnè hæc mulier est Eva? Igitur Eva non fuit formata de limo terræ sicut Adam, sed de costa viri.

Idem suadetur ex Apostolo Paulo Atheniensibus in medio Areopagi sic loquente act. 17. vers. 26. *Fecitque ex uno omni genus hominum inhabitare super universam faciem terræ.* Nam si ex uno, id est ex Adamo, Deus fecit omne genus hominum, necesse est quod ex Adamo omnes homines procedant; & quod ex eo Deus fecerit masculos & feminas intrà speciem humanam existentibus, ac proinde Evam, quæ est intrà genus humanum, & non est homo ille, ex quo velut ex uno Deus fecit omne genus humanum; alioquin fallia esset propositio Apostoli, quem certò reprehendissent Athenienses, & dixissent, Deum non ex uno, sed ex duobus scilicet ex Adamo, & Eva fecisse omne genus humanum. Undè cum Eva non oriatur ex Adamo per propagationem, & tamen ex ipso facta fuerit, dicendum est quod fuit formata ex ipsius costa.

Dicent adversarii, Apostolum ibi non comprehendere Evam, quamvis sit intrà genus humanum, sicut Moyses non comprehendit Adam dum dicit, quod Eva est Mater cunctorum viventium, quamvis tempore Evæ Adam esset vivens. Nego paritatem, quia Apostolus loquitur de præterito, Moyses verò de futuro, seu de hominibus, qui genituri erant, & ideo excludit Adamum, qui creatus erat in formatione Evæ.

Eva non fuit formata simul cum Adamo, ut constat nedum ex verbis relatis, sed etiam ex illo Sap. 10. vers. 1. *Hæc illam, qui primus formatus est à Deo, Pater orbis terrarum, id est Adam, cum solus esset creatus custodiavit.* Et ex illo 1. ad Timoth. *Adam primus formatus est, deinde Eva.* Ratio hujus successiois non potest esse alia, nisi ea, quam assignat scriptura; ex qua colligitur Deum tulisse unam de costis Adæ, ut ex ipsa formaret Mulierem, seu Evam. Ratio autem hujus morivi est, ut Adam speciali prærogativa esset principium suæ speciei, sicut Deus est principium totius universi, inquit D. Thomas quest. 99. art. 2. nam de ratione principii est præcedere cætera, quorum est principium; igitur si Adam creatus fuerit, ut esset caput totius generis hu-

mani, dicendum est, quod Deus voluit prius creare Adamum, quam formare Evam; cum de ratione capitris sit esse supra membra corporis, cujus est caput. Et si sit principium suæ speciei, necessariò debuit esse principium Evæ, quæ est speciei humanæ. Non potuit autem esse principium ejus per creationem, quia solus Deus potest creare. Nec per generationem, quia non habebat foeminam, nec uxorem, ut jam monui; igitur Adam non potuit à Deo constitui caput, & principium suæ speciei (intra quam est Eva) nisi formando eam de Costa ipsius Adæ.

Sunt aliæ ejusdem motivi, seu formationis Evæ ex costa Adæ rationes. Adam tenebatur diligere Uxorem suam; necessarius quippe est mutus inter conjuges amor; ideo dixit statim ac vidit Evam; *relinquet homo Patrem suum & Matrem suam, & adhaerebit Uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Genes. 2. vers. 24. Deus autem dedit illi omne medium ad diligendam illam; sed non poterat Deus efficacius præbere medium, ut Adamus Evam diligeret, & Eva Adamum, quam eam ex ipso formare, ex ipsius substantia procreare, & ità facere ut caro Evæ esset de carne Adami; ideoque Deus, cujus perfecta sunt opera, ità fecit, ut inlinuat Basiliius Seleuciensis oratione prima de Adamo, ubi ait: *Non ex terra, sed ex latere membrum mutatur, corpus partitur, animum jungat, & una natura opificis arte dividitur, ut unus animus efficiatur, imiteturque natura.* Quibus constat necessarium esse, formationem Evæ fieri ex costa Adæ, ut in ipsis esset unus animus, una caro; & ut Adam videret Evam, non esse servam, sed sociam, ac collaterallem; & ut Eva videret non esse Dominam viri sui, sed viro inferiorem, eique subditam, sicut costa est inferior capite in corpore humano, eique subdita.

Aliam adducunt rationem Theologi cum D. Hieronymo Epist. 61. ad Pammach. D. Chrysostomo Homil. 15. in Genesim, D. Augustino lib. 22. de Civitate Dei cap. 17. D. Thoma dicentibus, quòd per formationem Evæ de costa Adæ mysticè figurabatur Ecclesia à latere Christi oritura, Undè Apostolus ad Ephes. 5. ait; *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Ibi enim Apostolus intendit significare, latus Christi, ex quo exivit Sanguis & aqua, esse principium Ecclesiæ, & vulvam omnium Christianorum, obstricticantem Lancea, ut verbis Tertulliani utar, sicut latus Adæ fuit principium, & vulva Evæ Matris cunctorum viventium, ut asserit D. Augustinus dicens loco citato: *Ut enim in exordio generis humani de latere viri dormientis costa detracta femina fieret, Christum, & Ecclesiam tali facta jam tunc prophæcari oportebat.* Et alibi inquit: *Dormit Adam ut fiat Eva, moritur Christus ut fiat Ecclesia, dormiente Adam fit Eva de latere, mortuo Christo Lancea latus perforatur, ut superfluant Sacramenta quibus formetur Ecclesia.* Ex quo sequitur latus Adæ esse originem Evæ, sicut latus Christi est origo Ecclesiæ.

Cajetanum rejicit, simulque assertionem nostram firmat alter Sacra Scripturæ textus, qui est Eccl. cap. 17. ubi legitur: *Deus creavit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum;* quod de solo Adamo intelligitur; cum de creatione Evæ loquens idem Ecclesiasticus in eodem capite vers. 5. dicat: *Creavit ex ipso, id est ex Adamo, adjutorium simile sibi;* id est Evam; ergo non fuit creata de terra sicut Adam, sed de carne ejus, cum Ly, ex ipso, nihil aliud denoret, nisi substantiam, corpus, aut carnem Adæ, cum sit propositio extractiva unius de alio. Quare Adam videns eam verè dixit: *hodie nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea est, hac vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est.* Quomodo enim Adam hoc dixisset, nisi Deus ei revelasset, aut cognovisset Evam fuisse creatam, aut formatam de carne sua, si Eva aliter formata fuisset? Nonnè Deus Adamum reprehendisset, ut inde Eva cognosceret se non esse partem Adæ, nec carnem de carne ejus? Hæc tamen reprehensio facta non fuit; ideo Eva fuit formata ex Adamo, qui non metaphorice, nec mysticè, nec parabolicè, sed verè & propriè dixit: *Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea.* Vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est.

Authoritatem Scripturæ conatur Cajetanum explicare metaphorice & per quamdam parabolam, ut testantur Alphonfus à Castro loco citato, Præteolus, & Gonetus in Clypeo Theologiæ Thomisticæ tom. 2. tract. 8. disp. 1. num. 20. Somnus ille (inquit) quem Dominus misit

Genes. 2.

Basiliius
Seleuci-
ensis.

D. Hiero-
nymo.
D. Augu-
stino.
D. Thoma.

Eccl. 17.

in Adam, significat defectum virilis virtutis, undè naturaliter producit homo, quoniam homo dormiens semihomo est. Ablatio costæ ex viro ad formandam mulierem significat diminutionem roboris ex animo viri ob uxorem, & sic de cæteris ejusdem narrationis, quæ non debent intelligi juxta litteram, sed juxta Mysterium, & sensum mysticum, ut patet ex commentariis ejusdem Cajetani super Genesim; ubi asserit Evam simul cum Adamo à Deo formatam esse, motus ex illo Scripturæ Genes. 1. vers. 27. *Masculum & Fœminam creavit eos.*

Respon-
su ad in-
terpretat
rionem
Cajeta-
ni.

Respondeo, quod non valet hæc interpretatio, cum Spiritus Sanctus oppositum habeat in lib. Sap. c. 10. *Hæc illum, qui primus formatus est à Deo Pater orbis terrarum, cum solus esset creatus; quibus evidenter constat, Evam non fuisse creatam cum Adamo; qui cum solus esset creatus, existit antequam existeret Eva.* Deinde Paulus 1. ad Timoth. ait: *Adam prius formatus est, deinde Eva:* Ergo primi parentes non fuerunt simul & conjunctim producti, licet Moyse dicat, *Masculum & Fœminam creavit eos*, quoniam conjunctio & ibi denotat aliquam successione.

Insuper Theologi, & Sacra Scripturæ interpretes asserunt, Evam revera formatam esse ex Adamo, id quæ colligitur ex narratione Moyse, qua procreatio Evæ describitur. Quod certò non affirmarent, si hæc narratio Moyse esset intelligenda mysticè, non verò secundum sensum litteralem, in quo sensu intelligitur etiam narratio ab eodem Moyse facta de creatione mundi. Quod tamen non audeat asserere Cajetanus, qui Historiam Moyse quoad creationem rerum, præsertim prout jacet in primo capite Genesim, admittit secundum sensum litteralem. Undè D. Hieronymus exponens Epistolam ad Philemonem commemorat Evam ex costâ & latere Adami esse fabricatam. Quod non diceret si narratio Moyse non esset litteraliter intelligenda, quoad formationem Evæ. Ad hanc autoritatem Scripturæ *Masculum & Fœminam creavit eos* dico, quod non probat, Deum creasse Evam simul cum Adamo, sed solum creasse Adam, & Evam. Quod nullus negat, nam Moyse non dicit *Masculum & Fœminam creavit simul*, sed narrat per anticipationem comprehendendo compendiosè in creatione, Fœminam, ut monet D. Bonaventura, quoniam in homine aliquo modo continebatur fœmina. Præterea si ratio Cajetani valeret, sequeretur quod omnia fuissent creata cum Adamo in eodem instanti; cum Scriptura Eccles. cap. 18. vers. 1. dicat, quod Deus creavit omnia simul. Undè cum istud Ecclesiastici eloquium non intelligatur de simultate actionis, sed operis in ordine ad Creatorem, à quo omnia facta sunt, ita nec sic, id est, de simultate actionis, debet intelligi Moyse dicens, *Masculum & Fœminam creavit eos*, ac si dixisset Deus creavit Adamum, & Evam.

D. Bonaventura

§.

In quo rejiciuntur Argumenta contraria.

Objicit Cajetanus dicens, quod si Eva fuisset formata ex costâ Adæ, sequeretur quod Adam ante sublatam ex eo costam fuisset monstruosus, vel quod post sublatam ex eo costam fuisset mancus: nam, (inquit) illa costâ erat superflua Adamo, vel necessaria. Si superflua, erat monstruosus. Si necessaria, post costam sublatam, remansit mancus, & imperfectus. Sed nullum ex his potest dici, nihil enim absurdi fuit in prima rerum omnium productione. Ergo Eva non fuit formata ex costâ Adæ, sed de limo terræ, sicut Adam.

Respon-
so ad
primam
rationem
Cajeta-
ni.

Respondeo nullum absurdum sequi ex formatione Evæ ex costâ Adami: licet concedam ipsum Adamum habuisse unam costam, quam cæteri homines non habent; quin tamen ipse sequatur Adamum fuisse monstruosum ante sublatam costam, quia hæc, ex qua fuit formata Eva, quæque cæteris hominibus superflua fuisset, necessaria fuit Adamo, non prout erat individuum particulare naturæ humanæ, sed prout erat principium speciei. Nec hoc implicat, ut patet ex semine humano. Certum enim est, quod homo ante sublatum semen non est monstruosus, nec post sublatum semen mancus. Hujus responsionis ratio est, quia monstrum est peccatum naturæ aberrantis à fine, seu peccantis per excessum, vel defectum in sua operatione; sed Deus creans Adam

unam costam super alios homines habentem, animo ex ipsâ formandi Evam, non erravit à fine in sua operatione; intendebat quidem ex illa costâ formare Evam Adæ necessariam, non ut subsisteret, sed ut esset caput rotius generis humani, & Pater omnium hominum: igitur Adam inde non remansit monstruosus, nec illa sublata per formationem Evæ remansit imperfectus, quia non pro ipso Adamo complendo fuerat creata hæc costâ, sed pro formanda uxore sua Eva. His Sacra Scriptura suffragatur dicens: *Replevit carnem pro ea;* non enim dixit: creavit aliam costam pro ea, quia nulla costâ deficiebat Adæ individualiter sumptæ, sed dicit, *replevit carnem pro ea*, ut significaret in Adamo nullam fuisse vacantiam post sublatam costam, sed locum costæ repletum fuisse carne.

Iterum objicit illud Genes. 2. vers. 22. *Et adduxit eam*, id est mulierem ad Adam. Nam, inquit, si Eva ex costâ Adami facta fuisset, juxta cum, seu propè eum formata fuisset: & sic Deus non adduxit eam ad Adam, cum fuisset illi præsens; & adductio indicet terminum à quo, & terminum ad quem: ergo Eva non fuit formata ex costâ Adæ, sed de limo terræ.

Respondeo Deum potuisse costam longius asportare, Dissolvitur seu extrâ Paradisum, in quo posuerat Adamum, ut tenerent plures cum Joseph lib. 1. antiquitatum cap. 1. eam-
que immutare in mulierem, & postea ad Adamum deducere eam. Quare Scriptura dixit Evam esse ad Adamum adductam, ut eo loquendi modo significaretur Evam conditam esse à Deo, ut esset Adæ socia ad generationem, & ad educationem prolis adjutorium maximum idoneum. Vel dico cum aliis, quod hæc locutio significat, virum non esse propter fœminam, sed fœminam propter virum, quia Deus non adduxit virum ad fœminam, sed fœminam ad virum. Per hæc enim verba Deus noluit significare distantiam locorum, seu illius in quo fuit creatus Adam, ab illo, in quo fuit formata Eva, sed docere & significare uxorem ad domum viri accedere debere ad habitandum cum illo, non autem virum ad domum uxoris. In Matrimonio uxor non ducit virum, sed vir ducit uxorem, cum nubere sit uxorem ducere. Inter Adam & Evam fuit verum matrimonium à Deo institutum, & ideo ut hujus Sacramenti, seu Matrimonii Authorem se ostenderet, & ut posteri viderent Adamum non accepisse uxorem nisi eam, quam dedit illi Deus Creator mundi, eduxit Evam ad Adam, hoc est, dedit eam Adamo, obtulitque eam amplexibus ejus.

Tandem instat idem Cajetanus, & ut probet hæc verba Moyse, *replevit carnem pro ea*, & *eduxit eam in mulierem*, non esse intelligenda litteraliter, & Evam jam fuisse creatam, advertit, quod formati cunctis animalibus terræ, & volatilibus Cæli, adduxit ea ad Adam, appellavitque Adam nominibus suis cuncta animalia, ut evidenter constat ex narratione Moyse, qui statim subdit: *Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ei.* Hæc verba, inquit, significant certo Deum adduxisse ea ad Adam, ut quæreret, & videret, an inter animalia inveniret fœmellam ad humani generis multiplicationem. Ergo, (inquit Cajetanus,) Eva tunc erat jam creata; nam si narratio Moyse intelligenda sit secundum litteram, hoc est, ita ut tunc nondum creata esset Eva, hæc inquisitio erat ridicula, risumque evocabat, quia quod nondum est, non potest inveniri. Nec inter volatilia Cæli, nec inter bestias terræ poterat vir invenire adjutorem similem sibi nempe mulierem, & per consequens (inquit) antequam Deus mitteret soporem in Adam, Eva erat, ac proinde non fuit formata ex costâ Adæ formati de limo terræ, sed de eodem limo, ut Adæ esset similis, nedum quoad principium quod, seu Deum, sed etiam quoad principium ex quo, seu materiam, fuitque adducta ad Adam simul cum volatilibus Cæli, & aliis creaturis, ut ipse Adamus quæreret, & inveniret eam.

Respondeo, hæc verba, *Adæ non inveniebatur adjutor*, non supponere inquisitionem, sed idem significare ac ista. *Adam vero non habebat adjutorem similem*, aut ista: *Adæ vero non erat adjutor similis, quem habebant aves omnes & bestie*, quatum quælibet habebat adjutorium ex sua specie, ut posset ad Physicam individuorum generationem adjuvari; ut ista, Eccl. 44. vers. 20. *Non est inventus similis illi*, quæ de Abrahamo dicuntur, significant, quod non est creatus, aut natus similis illi.

Undè

Undè ex hac narratione Moyse non licet inferre, Deum, aut Adamum quævisse inter bestias terræ mulierem, ita ut ex hac illatione sit inferendum, tunc mulierem fuisse jam creatam, aut absentem, ac distantiam ab Adamo, sed solum Evam nondum esse creatam, seu Adamum non habere consortium, dum bestie terræ, & volatilia Cæli habebant illud, ut suadent hæc verba, *non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorem similem sibi*, quæ indicant quod Adam erat, Eva verò non erat. Idem probant verba, quæ immediatè sequuntur; *immisit ergo Dominus soporem in Adam &c.* quæ indicant, quod post visa cuncta animalia ab Adamo ipsi Adæ non erat adjutor, & Deus creavit Evam similè illi. Porro ut videat Cajetanus, quod verbum *inveniri* aut *invenire* non semper præsupponit inquirere, profero illud David Psal. 118. *Tribulatio & angustia invenerunt me.* Certum enim est tribulationem & angustiam non posse quærere, ut est manifestum; nullus siquidem quærit nisi id quod sentire potest. Igitur *non inveniri*, non semper supponit, *quæri*, sed inquisitionem, ut clariùs habetur ex illo Isai. cap. 65. vers. 1. *Quæserunt me qui antea non interrogabant, invenerunt qui non quæserunt me.* Aut (inquit) Apostolus ad Rom. cap. 10. vers. 20. *inventus sum à non quærentibus me.* Undè si David dixisset, *tribulatio & angustia non invenerunt me*, omnes certò indè inferrent, tribulationem & angustiam non fuisse in Davide; ita pariter dum Moyse Genes. 2. vers. 20. ait: *Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ejus*, nullus debet inferre Deum quævisse adjutorem Adæ, sed solum quod mulier non erat tunc creata. Quoniam hoc verbum *non inveniebatur* ibi idem significat, ac illud non erat.

Respon-
so ad
ultimam
rationem.

Pl. 118.

Impugnat Adamianos volentes propagationem hominum ex sola Adæ culpa provenire.

ARTICULUS IV.

Tempore Ælii Pertinacis Imperatoris, & Victoris Summi Pontificis, scilicet circa annum 194. infurrexerunt quidam Hæretici prorsus luxuriosi, dicti Adamiani, de quibus alibi erit fusior sermo, qui dixerunt, quod si primi Parentes permansissent in statu Innocentiæ, non genuissent, nullamque copulam carnalem habuissent; quoniam putabant peccatum esse causam coitus, sicut est causa mortis. Adamianis successerunt Armeni hi saltem, qui Asiam incolunt ea in parte, quæ est inter Taurum, & Caucasum montes sita, de quibus in primo libro sæpè locuti sumus, qui dixerunt circa annum Domini 640. sub Imperio Constantii tertii Filii Heraclii, & Pontificatu Theodori, Adamum & Evam nunquam ad carnalem copulam accessuros, aut coituros, si in eo statu Innocentiæ, in quo Deus considerat illos, semper permansissent, humanam speciem aliter, quàm per coitum propagandam asserentes; facta autem hac suppositione, tollebant coitum.

Adami-
ani.

Armeni.

Alma-
ricus.

Cap.
damnatus.

ei, cuius mentem sic Pater mendacii excacavit, ut ejus doctrina non tam hæretica censenda sit, quàm insana. Nam ibi Innocentius III. damnans Almericum, damnat etiam ejus propositionem, quam nos hic impugnaturi sumus velut hæreticam.

§. I.

Probatur veritas Articuli.

Hanc Hæresim damnat etiam Sacra Scriptura in lib. Genes. cap. 2. vers. 18. *Dixit quoque Dominus Deus, non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorem similem sibi.* Hoc autem dictum fuit propter generationem, quoniam hæc excepta bonum est homini esse sine fœmina: quapropter D. Augustinus lib. 9. de Genes. ad litteram cap. 3. ait: *Si quæritur ob quam rem fieri oportuit hoc adjutorium, nihil aliud probabiliter occurrit, quàm propter Filios procreandos. Sicut adjutorium semini terra est ut virgultum ex utroque nascatur. ... nam si ad hoc adjutorium gignendi Filios non est facta mulier viro, ad quod ergo adjutorium facta est? Si ut simul operaretur terram? Nondum erat labor, ut adjumento viri indigeret. Et si opus esset, melius adjutorium masculum foret: si solitudinis fortassis tædebat, quàm congruentius ad convivendum, & colloquendum, duo amici pariter, quàm vir & mulier, habitarent. Igitur Adami & Evæ genuissent, etiam si non peccassent; cum si innocentia stans durasset, Eva fuisset adjutor Adæ in propagatione prolis dumtaxat, juxta mentem D. Augusti.*

D. Augusti.
ad
Genesim

Genes. 1.

Genes. 3.

Idem inferitur ex cap. 1. vers. 27. & 28. Genesim ubi legitur: *Creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculum & fœminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait: crescite & multiplicamini, & replete terram, & subjugate eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus Cæli, & universis animalibus, qua moventur super terram. Indè enim sequitur, quod masculum, & fœminam genuissent, etiam si Adam non peccasset; quoniam Deus dixit Adamo hæc verba, antequam ipse Adam peccaret, ut constat ex narratione Moysæ de cursu; Adam autem, & Eva non poterant crescere, nisi generando, ideoque genuissent, etiam si semper fuissent innocentes. Deinde antequam Adam peccaret, dixit: *Relinquet homo Patrem suum & Matrem suam, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Genes. 2. vers. 24. Porro vir & uxor non potuissent fieri una caro, nisi per coitum, per quem fit seminum mixtio, ad unum hominis corpus generandum; ac proinde si Adam non peccasset, masculus, & fœmina fuissent coituri, & genuissent, cum vir debuisset adherere uxori suæ, & esse cum ipsa una caro per commixtionem seminum, seu duo in carne una per copulam carnalem, cujus naturalis, legitimæque finis est generatio prolis, aut generis humani propagatio.*

Dicent forsitan Armeni, Adam, & Evam esse unam carnem, non per coitum & generationem, sed quia caro Evæ sumpta est ex carne Adæ; posteros verò dividi in carne, & sic Adamum ibi non loqui de posteris suis, sed de se ipso & Eva dumtaxat. Sed non valet hæc ratio, quia Adam loquebatur de posteris suis, nam loquebatur pro futuro, seu de his, qui habituri erant Patrem, & Matrem, & Uxorem; non enim dixit, *relinquam Patrem &c.* sed *relinquet homo, &c.* ipse autem non habebat Patrem, nec Matrem, creatus enim fuerat à Deo; igitur loquebatur de posteris suis, hique genuissent, etiam si Adam non peccasset; cum certum sit: quod antequam peccaret, dixit; *homo adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Hæc autem unitas carnis non potuisset fieri, nisi per coitum.

Insuper Christus ostendit Pharisæis non licere viro dimittere uxorem suam Matth. 19. vers. 5. quod certò non fecisset, si verba illa Adæ non essent ad omnes conjuges referenda, aut si Adam solum pro se ipso ea dixisset, Christus enim non loquebatur Adæ, sed Pharisæis. Deinde post peccatum Adæ conjuges non essent una caro, cum modò nulla sit mulier, quæ de carne viri sui facta fuerit, sicut Eva facta fuit de costâ, & de carne Adæ. Tamen conjuges, consummato Matrimonio, sunt duo in carne una, ut monet Apostolus 1. ad Corinth. c. 6. vers. 16. *An nescitis quoniam qui adheret Meretrici unè corpus efficiatur? Erunt enim (inquit) duo in carne una.* Et in margine refertur Genes. 2. vers. 24. ut videamus

Rejici-
tur Græ-
corum
insuetudo.

1. Co-
rinth. 6.

M. 2. Apo-

Apostolum uti verbis primi hominis, & iudare, vi- rum & mulierem per copulam fieri unam carnem. Ergo hæc verba Adami, erunt duo in carne una, dirigenda sunt ad posterius Adæ, etiam præcisio peccato; cum dixerit ea antequam peccaret, & reverà vir, & uxor fuissent duo in carne una, etiam si ipse Adam non peccasset, quod fieri non potuisset, nisi per copulam carnalem: igitur habuissent eam, & genuissent Filios, & Filias, sicut nunc eorum posteri habent illam, excepto libidinis periculo, aut seclusa ad voluptatem propensione.

Eandem veritatem suadet ratio. Namque unum hominem ab alio propagari per generationem est naturale hominibus: cum omnes sint natura unius, & ejusdem speciei; non fuit autem cur in statu innocentie non servaretur ille modus, quoniam unitas speciei non est effectus peccati. Et generatio ex sola culpa habet excessum libidinis in coitu, & dolorem in partu, cum conficit, omnium horum malorum originem, non esse naturam, sed peccatum Adæ, ex quo omnia peccata nostra exordium sumunt. Hanc ipsam veritatem expressè docent plures Sancti Patres, tamen præ cæteris sufficit D. Augustinus, qui in lib. 4. contra Julianum cap. 4. ait: Neque enim etiam si natura humana primordiale peccatum vitata non esset, possent Filii, nisi de corporum commixtione generari, sed ideo sub Diaboli potestate sunt, qui de corporum commixtione nascuntur, antequam per Spiritum renascantur, quia per illam nascuntur concupiscentiam, qua caro concupiscit adversus Spiritum. Et adversum se cogit concupiscere Spiritum. Et lib. 14. de Civitate Dei cap. 23. evidentiùs demonstrat peccatum Adæ non esse causam generationis humanæ; ibi enim inquit: Quisquis dicit non coitus, sed non generaturos homines nisi peccasset, quid aliud dicit, nisi propter numerositatem Sanctorum necessarium fuisse hominis peccatum &c. Quod tamen dici non potest; quoniam ex numerositate Sanctorum, nec ex existentia eorumdem potest oriri malum, nempe peccatum: nec peccatum debet esse causa, quæ ipsa Sanctorum numerositas sit; ex quo sequitur quod in statu innocentie vir & mulier carnaliter convenissent, & generassent: distinctio enim sexuum non est nisi propter generationem, ut est evidens. Unde cum hæc sexuum differentia fuerit in statu innocentie, juxta illud: Masculum & Feminam creavit eos, & vir habuerit in eodem statu vim generativam, non valentem intrinsece concipere prolem; data fuit illi mulier tanquam adiutorium in generatione prolis, quæ fuisset etiam si idem status innocentie durasset.

D. Augustinus. *Generatio non est effectus peccati.* *Generatio non est effectus peccati.*

D. Augustinus. *Generatio non est effectus peccati.* *Generatio non est effectus peccati.*

D. Augustinus. *Generatio non est effectus peccati.* *Generatio non est effectus peccati.*

D. Augustinus. *Generatio non est effectus peccati.* *Generatio non est effectus peccati.*

Resolvuntur Objectiones.

Adversarii assertionem nostram impugnant variis rationibus. Primo enim dicunt, quod generatio prolis non potest fieri absque corruptione signaculi, & integritatis virginalis, quæ quidem corruptio incompatibilis est cum statu innocentie, in quo omnis homo fuisset Virgo, subindeque incapax generationis. Sed non valet hæc ratio; quia fractio signaculi integritatis virginalis, quæ ex partu evenisset, non fuisset præcipue corruptio virginitatis & puritatis; tunc enim, in-

quit D. Augustinus lib. 14. de Civitate Dei c. 26. potuisset utero conjugis saltem integritate feminæ genitalis, virile semen immitti; sicut nunc potest, eadem integritate salva, ex utero Virginis fluxus mensuræ etiam immitti. Eadem quippe via potest illud immitti, quæ sanguis potest ejici. Ut enim ad parvulum non doloris gemitus, sed maturitatis impulsus feminæ viscera relaxaret; sic ad factam, & concipiendum non libidinis appetitus, sed voluntarius usus naturam utramque conjungeret. Ergo non obstante generatione in statu innocentie Mulier esset Virgo juxta mentem D. Augustini, cui plures subscribere Doctores.

Vel dico cum aliis, quod fractio signaculi virginalis non fuisset incompatibilis cum statu innocentie; motus enim, quo nunc fit actus generationis per apertionem vulvæ muliebri, est naturalis; & ac proinde potest esse in statu innocentie absque impuritate; & turpitudine: quia tunc non fuisset ardor immoderatus libidinis, nullaque difformitas concupiscentiæ; cum hæc duo mala, ex peccato & privatione Justitiæ originalis proveniant generationis actui; qui in statu innocentie propter Justitiam originalem non habuisset ea, ut docet idem Sanctus Augustinus. loco citato dicens: Absit ut suspicemur non potuisse prolem fieri sine libidinis morbo; & per consequens generatio non fuisset vitata, sed merè naturalis; alioquin sequeretur, quod ea, quæ naturalia sunt homini, essent mutata propter peccatum. Quod est falsum, ut monet D. Thomas quæst. 99. art. 1 ubi ait: Ea quæ sunt supra naturam sola deo tenemus, quod autem creavimus auctoritati debemus. Unde ait Gonetius in omnibus, quæ de statu innocentie asserimus, sequi debemus naturam rerum præter ea, quæ auctoritate divina traduntur. Idem patet in libero arbitrio, quod reverà infirmatum fuit per peccatum, sed non fuit ablatum, nec mutatum intrinsece; cum essentia dicitur distinguatur à principio necessario, & determinato ad unum.

Addunt insuper Hæretici contra Articulum nostrum, quod sexuum commixtio turpitudinem, & voluptatem carnalem importat, in statu autem innocentie nulla fuisset turpitudinis, nullaque inhonestas, & per consequens nulla fuisset sexuum commixtio, nullaque generatio, etiam quatenus est actus naturalis elicitus à potentia generativa, quæ naturalis est omnibus hominibus, qui cum fuissent incapaces mali, fuissent etiam incapaces generationis.

Respondet argumentum esse verum pro hoc statu, in quo omnis caro corrupti viam suam; & sexuum commixtio sic cum immoderato libidinis ardore, & effrenatis concupiscentiæ motibus propter peccatum, quod regnat in nobis. Sed in illo statu innocentie sexuum commixtio non fuisset inhonesta, nec turpis, quia animus fuisset omnino subiectus Deo; & pars inferior hominis subiecta rationi, ita ut ea facilitate, ac moderatione, qua nunc movemur cætera membra corporis, pedes ad ambulandum, manus ad capiendum, os, & linguam ad loquendum, eadem tunc facilitate in eo statu innocentie absque ulla animi perturbatione, & sine ullo libidinis ardore, homo movebatur cetera omnem turpitudinem, regebat & moderabatur ea membra corporis, quæ ad generandum naturam comparavit, ut affirmat D. Augustinus loco citato.

Armeni dicunt, quod commixtio sexuum est opus carnale innocentie statum dedecens. Huic rationi respondet cum Doctore Seraphico D. Bonaventura; opus carnale (de quo loquitur Paulus ad Galat. cap. 5. dicens: Caro concupiscit adversus Spiritum) esse vitium, quod dedecet statum innocentie; non vero illud, de quo loquitur ad Ephes. cap. 5. Nemo unquam carnem suam odio habuit: quod velle fuisset in statu innocentie, quia non est vitium ex se, nec ex natura sua, sed opus naturæ licitum, juxta illud Genes. 1. Crescite & multiplicamini: quod dictum fuit primis Parentibus antequam peccarent, quod tamen Deus non dixisset, si coitus ex natura sua esset vitiosus, aut ex natura sua ad vitium & ad peccatum provocaret; nam si modo talis sit, totum hoc non ad aliud refundendum est, quam ad peccatum originale, quod est fons, & origo omnis mali, quatenus ob ipsum commissum Deus subtraxit justitiam originalem; & auxilia, quibus mediantibus in copula non committerentur peccata, quæ nunc in ea committuntur; licet enim de hujusmodi peccatis discursus.

Resolvitur Adversarii ratio.

D. Thomæ.

Respondeo ad Hæreticorum objectionem.

ARTICULUS V.

Probat adversus Pelagianos, Adamum mortuum fuisse culpæ demerito.

Juxta D. Augustinum lib. de Hæresibus ad Quodvultdeum Pelagius divinæ gratiæ hostis apertus, natione Britannus, professione Monachus, non eorum Monachorum, qui Cænobiticam in Monasterio, vel Eremiticam in desertis locis, sed ex his, qui religiosam suis in ædibus vitam agebant, & sæculi contemptrum modestiore corporis habitu profitebantur. Hic autem vir Hæreticus docuit in principio quinti sæculi, sub Arcadio Imperatore, & Innocentio primo Summo Pontifice, quod Adam fuisset mortuus, etiam si non peccasset, & quod mortuus est non ex culpæ demerito, sed ex conditione naturæ. Hujus Hæretici impietates, atque errores secutus est Cœlestius, vir quidem incertæ gentis & Patriæ, professione Monachus; Cœlestium verò imitatus est Julianus, vir ingenio & eruditione magnus, sed Pelagianæ Hæresis, unâ cum Cœlestio, vendum unam, sed omnes Pelagii Hæreses acriter defendit, & præsertim eam de qua hic agimus, quoniam ex ipsa conatur probare, nullum dari peccatum originale: nam si mors non esset poena peccati, non tam facile suaderent Catholici, peccatum Adami descendisse per viam generationis ad posterios, cum mors sit illius peccati poena.

Pelagius

Cœlestius

§. I.

Statuitur veritas.

Contra Pelagium, ejusque errores tria celebrata fuerunt Concilia, scilicet Diospolitianum in Palestina anno 415. à quatuordecim Episcopis, præside Eulogio Cæsariensi Metropolitano; Carthagenensè anno 416. à Milevitanum eodem anno præside Zumeni Episcopo Numidiæ Primæ: in quo Concilio cap. 1. dicitur: placuit ergo omnibus Episcopis, qui fuerunt in hac Sancta Synodo, constituere hæc, quæ in præsentis Concilio definita sunt, ut quicumque dicit, Adam primum hominem mortalem factum, ita suo peccaret, suo non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret non peccati merito, sed necessitate naturæ: Anathema sit. Utriusque Concilii scilicet Carthagenensis & Milevitanum gesta ad Innocentium Summum Pontificem fuerunt delata, & ab ipso approbata. Quapropter D. Augustinus Serm. 2. de verbis Apostoli ait: Jam de hac causa duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam, in quibus etiam rescripta venerunt; causa finita est, utinam aliquando finiatur error. Sunt alia Concilia, in quibus damnatum fuit Pelagius, sed ea hic adducere mihi superfluum videtur, quia necesse erit ea apponere in 3. libro articulo primo, in quo adversus Pelagianos statuetur necessitas gratiæ ad quodcumque opus bonum, & meritum apud Deum.

Concilium Diospoli.

Concilium Carthagenens.

Concilium Milevitanum.

Testimonium D. Augustini.

Dicendum est igitur contra Pelagianos, quod Adam non est mortuus ex conditione naturæ, sed ex culpæ demerito; non quod haberet impotentiam moriendi, sed quia habebat potentiam non moriendi, scilicet quia nunquam mortuus fuisset, si Legem illi à Deo præscriptam servasset, quippe mortalitati eo ipso die quo peccavit, fuit addictus ratione privationis Domini justitiæ originalis, cujus beneficio nusquam de facto mortem passus fuisset. Hoc suadet ex illo Genes. 2. vers. 17. de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, in quocumque die comederis ex eo, morte morieris. Ex quo sequitur, quod si non comedisset de ligno vitico, mortem non fuisset passus, licet mortalis esset ex sua natura, hoc est, haberet potentiam moriendi, quæ per peccatum aut transgressionem præcepti reducta fuit ad actum; quippe si Adam aliunde fuisset mortuus, ut voluit Pelagius, certò Deus mortem huic transgressioni non injunxisset; quoniam hoc supposito, id est, etiam si de ligno scientiæ boni & mali non comedisset, mortuus fuisset in sensu Pelagii.

Peccati hæc causa mortis.

Genes. 2.

Reiini- tur Pela- gianu- respo- Concilio Tridentinum,

Dicent Pelagiani, quod Scriptura loquitur de morte spirituali Animae, quae consistit in privatione gratiae sanctificantis, quae verè deperditur per peccatum: non verò de morte corporis, quae in separatione animae à corpore consistit, alioquin sequeretur quod primi Patres statim post comestionem ligni veriti mortui fuissent. Quod est falsum, ut probat Scriptura Genes. 5. vers. 5. Ad tempus referens verbis; & factum est omne tempus quod vixit Adam, anni nonaginti triginta, & mortuus est.

Sed non valet hæc interpretatio, quia ibi Deus loquebatur non solum de morte animae, de qua nulla est controversia, cum peccatum & gratia opponantur, sicut mors & vita, sed etiam de morte corporis, ut colligitur ex Trident. Sess. 5. in decreto de peccato originali, ubi Sancti Patres declarant, Adamum incurrisse per peccatum privationem gratiae, seu indignationem Dei, & mortem corporis: ibi enim dicunt; Si quis non constitit primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amisit, & incurrisseque per offensam peccati indignationem Dei, & indignationem Dei, atque ideo mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus, & cum morte captivitatem, sub eius potestate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc est Diaboli: totumque Adam per illam peccati indignationem, secundum corpus & animam in detentus comminatus fuisset, Anathema sit. Nonne Patres huius concilii per hæc verba distinguunt mortem animae, quae consistit in amissione iustitiae & gratiae, ab ipsa morte, quam Deus fuerat comminatus, dum dixit; In quocumque die comederis ex eo, morte morieris. Hoc est manifestum: quia Patres Tridentini, per iram, & indignationem exprimitur malum, quod adventi animae illius, qui non constitit primum hominem, &c. Et per mortem exprimitur malum, quod adventi corpori, nempe corruptionem, quae fit post separationem animae; alioquin non dixissent, Adamum comminatum fuisse in detentis per peccatum secundum corpus & animam: cum corpus novam mutationem non fuisset passum propter peccatum, si ante peccatum fuisset mortale, sicut modo mortale est. Idem clarè demonstrat Sanctus Fulgentius lib. de Incarnat. cap. 12. ubi ait; nisi peccasset in peccato mors anima, nunquam corporis mors in supplicio sequeretur, & homo in terram carne non irat, si terra peccando non fieret.

D. Chry- sostomus

Eandem expositionem addit Divus Chrysostomus Hom. 17. in Genes. ubi ait: Quamvis multorum annorum spatio vixerint, tamen ex quo audiverunt illud, terra es, & in terram redibis, & sententiam mortis acceperunt, mortales facti sunt: atque ex eo tempore illos esse mortuos aliquis merito dixerit, hoc verò Scriptura significans, ita dixit, quocumque die comederis, & morte morieris, quasi diceret: sententiam hanc accipietis, ut mortales deinde sitis; ut enim in humanis iudiciis, postquam in reum pronuntiata est sententia, ut ei caput amputetur, isque mox in carcerem adducitur, licet diu ibi maneat, nihilominus iam mortuus, extinctusque deget, in pote iam sententia ipsa mortuus: eodem modo & illi ab ea ipsa die, ex qua sententia in eos mortalitatis edita est, & si longo tempore supervixerint, sententia ipsa iam mortui sunt. Hoc pariter habet Divus Augustinus lib. 13. de Civit. Dei cap. 23. dicens: Eo quippe die mutata est in detentus, vitiatque natura, atque à ligno vite separatione iustissima, mortis in eis etiam corporalis necessitas facta est, cum qua nos necessitate nari sumus. Propter quod Apostolus non ait, corpus quidem mortuum est propter peccatum, sed ait, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem vita est, propter iustitiam. Igitur ex Concilio Tridentino, & ex Sanctis Patribus, prædicta verba Genes. 2. vers. 17. sunt intelligenda etiam de morte corporis.

D. Augustinus

Ut autem hæc veritas magis elucescat, addenda sunt hæc verba ejusdem Apostoli ad Rom. 8. vers. 10. Si autem Christus in vobis est, Corpus quidem mortuum est propter peccatum; quibus suaderetur contra Pelagium mortem corporis & ipsius corruptionem ex peccato provenire; nam Deus, qui mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum, teste Scriptura, creavit hominem inexterminabilem, hoc est, ab omni causa destructiva, & corruptiva independentem, & ad imaginem similitudinis suae fecit illum, ut inquit Sapiens 2.

Deus creavit hominem inexterminabilem.

vers. 23. Ergo si inexterminabilem fecerit hominem, in tali natura conditione fecit illum, ut si in ea perseverasset, non fuisset mortuus. Porro si non perseveraverit, hoc provenit, quia peccare, seu de ligno verito comedere voluit, & ex illa comestione sub poena mortis expresse, & formaliter prohibita, statim corporali morti subditus fuit, atque exterminabilis, juxta hoc Dei decretum: In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris. Alias sequeretur, quod post peccatum remansisset inexterminabilis, seu immortalis, quoniam mors, qua corpus fit exterminabile, non esset à peccato commisso: at hoc est falsum, ut docet idem Sapiens loco citato vers. 24. ubi ait: Invidia Diaboli mors introivit in orbem terrarum; hoc est, malitia Serpentis, quo Eva fuit decepta: nos qui vivimus in terra, quoti die morimur, & in terram revertimur: nam dum Deus dixit Adæ, Genes. 3. vers. 17. & sequentibus: Quia audisti vocem uxoris tuae, & comidisti de ligno, ex quo præceperam tibi non comederes, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vite tue, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terre, in sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es: suadere voluit, quod comestio de ligno verito est ita causa mortis nostrae, ut si Adam non comedisset ex eo, hæc mors, quae dies nostros claudit, non advenisset. Impossibile enim est, quod homo possit reverti in terram de qua sumptus est, & in pulverem reverti, nisi per mortem corporis. Impossibile etiam est, quod possit habere dies numerosos, comedere herbas terrae, vesci pane, & non mori; cum ea, quae immortalitatem non habent, qualia sunt ea, quae peccatum procuravit homini, ut ex ipsis viveret, non possint dare immortalitatem; reductio autem illa hominis in pulverem est effectus transgressionis Adæ, ut clarè demonstrat hæc particula, quia audisti vocem uxoris tuae, & comidisti, quae causalis est, hæcque omnia mala tribuit peccato Adæ. Igitur peccatum Adæ est causa mortis: Adam enim est ille homo, per quem peccatum intravit in mundum, & peccatum ejus est illud, per quod intravit mors.

Sap. c. 2.

Lignum vite à morte præservabat.

Argumentum Hugonis Victorini

Genes. 2.

Tandem scriptum est, quod Deus ejecit Adamum de Paradiso, & quod collocavit ante portam ejus Cherubim, & flammeum gladium, atque veritalem, ad custodiendam viam ligni vite, (seu ad custodiendum esum à morte præservantem: etenim dicebatur lignum vite, quia à morte præservabat, aut vitam conservabat immortalitatem). Hujus autem custodia ratio nulla est alia, nisi ne homo ex eo comederet, & non moreretur juxta illud Genes. 3. vers. 22. quod Deus dicit de Adamo post peccatum; nunc ergo non forè mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vite, & comedat, & vivat in aeternum; cum statim post hæc verba Deus collocaverit ante Paradisum voluptatis Cherubim ad custodiendam viam ligni vite, ut haberet in versu ultimo ejusdem capituli: igitur peccatum est unica causa privationis ligni vite, seu est causa mortis. Idem enim, quod privavit Adam esu ligni vite, privat illum etiam immortalitate, & subicit eum ad mortem, quam vitare poterat, observando mandata Dei. Quare D. Augustinus in lib. Enchiridii cap. 25. 26. & 27. Tom. 3. de primo homine ita loquitur: Hinc post peccatum exul effectus, stirpem quoque suam, quam peccando in se tanquam in radice vitiorum, panis mortis, & damnationis obstrinxit &c. quibus constat peccatum esse causam mortis corporis, & animae.

His addi potest ratio Hugonis Victorini in lib. de Sacramentis, ubi distinguit tres status hominis: quorum primus est status innocentiae, qui duravit à principio conditionis Adæ usque ad ejus peccatum. Secundus est naturæ lapsæ & per peccatum vitiatæ. Tertius verò est status naturæ per gratiam reparatæ, & perfectæ, ac consummatæ per visionem beatificam. In primo statu (inquit) homo poterat mori, & non mori, quia poterat peccare, & per consequens mori. Et poterat, si voluisset, non peccare, & per consequens non mori. In secundo homo non potest non mori, quia per peccatum incurrit moriendi necessitatem, juxta illud Genes. 2. in quocumque hora comederis, morte morieris. In tertio autem homo habebit non posse mori juxta illud Apocalypsis 21. vers. 4. Et absorget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors

& mors ultra non erit: ideoque homo si in statu innocentiae permanisset, aut non peccasset, potuisset non mori, nec mortuus fuisset, cum ex eodem Doctore mortuus fuerit, quia ex illo statu cecidit per peccatum, Diabolo suadente, commissum; ut luculentis Sacre Scripturæ testimoniis confirmatur Sap. 2. vers. 24. Invidia autem Diaboli mors intravit in orbem terrarum.

S. II.

Referuntur, & refutantur argumenta Pelagiana.

D. Augustinus

Hæretici Pelagiani ut probent Adamum fuisse mortuum ex conditione naturæ, non vero ex culpe demerito, dicunt, quod corpus Adæ erat corruptibile ex conditione sua; erat enim de terra formatum, & per consequens non culpe demerito, sed natura sua erat reducibile ad actum, seu ad destructionem, & corruptionem per mortem, quæ omnia dissolvit, & corpus humanum in pulverem reducit.

Respondeo, quod Adam beneficio conditoris sui habebat in suo arbitrio & potestate posse non corrumpi: apposerat enim illi Deus mortem, & vitam, & dixerat ei, ad quocumque volueris porrigere manum tuam; & ideo si mandatum Dei rectè observasset, & de ligno verito non comedisset, ut poterat, si voluisset, non vidisset corruptionem, quamvis omne Corpus à sola pendens natura tendat ad corruptionem, ut suadet Divus Augustinus lib. 7. Genes. ad litteram, cap. 25. ubi ait: Corpus Adami ante peccatum, et mortale erat, quia poterat mori; et immortale quia poterat non mori: aliud est enim non posse mori, sicut quaedam naturas immortales creavit Deus: aliud est autem posse non mori, secundum quem modum primus creatus est homo immortalis; quod ei præstabatur de ligno vite, non de constitutione natura, à quo ligno separatus est cum peccasset, ut posset mori. Quinisi peccasset, posset non mori: mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris; si enim corpus animale utique mortale, quia & mori poterat, quamvis et immortale, ideo quia mori non poterat: neque enim immortale, quod mori omnino non possit, erit, nisi spirituale, quod nobis futurum in Resurrectione promittitur. Ratio est, quia esse incorruptibile est præter naturam corporis humani: de natura enim ejus est, quod sit corpus mixtum, & compactum ex quatuor elementis ac proinde corruptibile: igitur immortalitas non erat naturalis corpori Adæ, sed beneficium gratiæ, quod dedit illi Deus ratione originalis Justitiæ, ut definitum fuit à Pio V. in Bulla quæ incipit, ex omnibus, edita anno 1567. confirmata à Gregorio XIII. & Urbano VIII. contra errores Michaelis Baii.

Adam post elapsam quamdam remota in Caelum translatus fuit.

Dicunt iterum, quod homo fuit creatus propter vitam æternam, & conditus cum capacitate perveniendi ad gloriam, & ad visionem beatificam, cujus semen est gratia, quam habebat, & per consequens conditus fuit cum actuali tendentia ad mortem, & de facto mortuus fuisset, etiam si non peccasset; cum nemo constitutus in terra videat Deum, & Adamus aliquando vidisset eum, cum fuisset aliquando beatus & comprehensor, si semper permanisset in Justitia originali.

Respondeo reverà hominem conditum fuisse cum aptitudine, aut capacitate perveniendi ad gloriam, & vitam æternam, cujus semen est gratia, quam Deus dedit Adamo; sed nego consequentiam, nimirum, ut Adam videret Deum, mortem fuisset necessariam, si status innocentie durasset: nam si Adam præcepto divino fuisset obediens nunquam incidisset in mortem, sed post elapsam quædam tempora in Caelum translatus fuisset, ut docet Gregorius magnus lib. 4. Moral. cap. 26. his verbis: Ad hoc in Paradiso homo posturus fuerat, ut si se ad conditoris sui obedientiam vinculo charitatis asseringeret, ad caelestem Angelorum patriam, quandoque sine carnis morte transiret: sic namque est immortalis conditus, ut tamen peccare, & mori posset; & sic mortalitatis esse conditus, ut si non peccaret etiam non mori posset: arguè ex merito liberi arbitrii beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare, vel mori non posset: ubi igitur post redemptionis tempus, carnis morte interposita, electi transierunt, illic præcunctis Parentes primi, si in conditionis suæ statu perseverassent, etiam sine morte corporis transferri potuissent. Idem sentiunt plures alii Sancti Patres. Igitur in statu innocentie anima non indiguisset separari à corpore ad videndum Deum.

Tandem obijciunt. Adam egebat cibo ad sustentandam vitam, seu ne moreretur, ut colligitur ex illo Genes. 1. vers. 20. Dixitque, ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna, quæ habent in semetipsis fructum generis sui, ut sint vobis in escam. At poterat non comedere si voluisset, ut de facto nos possumus, ac proinde mori ea morte, quæ necessarid secuta fuisset ex privatione alimentorum, quæ absolute necessaria sunt ad sustentandam vitam animalem.

Respon- so ad ul- timam Pe- lagianu- rum ra- tionem.

Respondeo cum Doctore Seraphico Divo Bonaventura, Adamum non potuisse moraliter, in illa divina, & naturali Lege, nolle comedere; debebat quidem famem prevenire, & comedere de his, quæ erant ei in escam, ut faceret voluntatem Dei, qui hujusmodi escam dederat illi ad hunc finem: igitur semper sequitur, quod mors est effectus peccati. Undè argumentum non impugnat articulum nostrum, sed solum probat id, quod supra diximus, nimirum Adam potuisse mori, quia poterat peccare, & potuisse non mori, quia poterat non peccare; quippe ex ipsius observantia, & obedientia in mandatis Dei dependebat immortalitas; nam si manducasset panem &c. vixisset; & si manducare panem noluisset, peccasset, & post peccatum fuisset morti additus, cum mors sit stipendium peccati, teste Apostolo.

Dicent. Potuisset saltem ab extrinsecis causis lædi, vulnerari, interfici ab aliquo homine inimico, vel ab animalibus venenatis; homines enim essent liberi, & animalia ejusdem speciei, ac proinde mori potuissent, quin peccasset. Respondeo in illo statu innocentie nihil esse timendum ab hominibus, quos unanimis sociasset concordia; nec a belluis, quarum venenum, vel feritatem sua rara scientia, & prudentia potissimum præcavisset Adam, quia perfectum in eas dominium acceperat à Deo dicente: Dominamini Piscibus maris & volatilibus Cæli, & universis animalibus quæ moventur super terram Genes. 1. vers. 28. idcirco in illo innocentie statu nulla creatura fuisset homini noxia, nec unus homo fuisset inimicus alteri: charitas enim perfectissima fuisset inter eos.

ARTICULUS VI.

Quo adversus Encratitas defenditur salus Adæ, & Evæ.

PRimi presentis Articuli impugnatores sunt Tatiani- te viri Hæretici, sic dicti non ab erroribus, in quos lapsi sunt, sed ab Authore, qui est quidam vir Hæreticus nomine Tatianus, natione Syrus, Sancti Iustini Martyris & Philosophi Discipulus, qui tempore Antonini Philosophi Imperatoris, & Soteris Summi Pontificis, circa annum Domini 173. post obitum Iustini à veritatis tramite, in quo vivente Iustino constans perseveraverat, deviarit; & Doctoris nomen ambiens mar- luit Magister fieri erroris, quam Discipulus veritatis; quapropter mortuo Magistro Viro Sancto, utpote Iustino fidei Christianæ doctrina & sanguine inclyto defensore, ipse Tatianus de fide male sentire cepit ut videbimus infra. Hic sufficit dicere, quod erravit in salute primorum Parentum nostrorum. Docuit enim Adamum, & Evam conjugem suam, ob inobedientie lapsum, post mortem damnationis sententiam subijcere, & descendisse in infernum, ubi modo patiuntur, & in æternum patientur poenæ damnatorum, ut tradunt S. Ireneus lib. 1. cap. 51. S. Epiphanius Hæres. 46. S. Augustinus Hæres. 25.

Tatiani- nus.

Paulo post scilicet anno 178. sub Marco Antonino Imperatore, & eodem Romano Pontifice, Tatianus ad- hæserunt quidam viri hæretici, qui à D. Hieronymo in commentariis super Prophetam Amos, à D. Epiphanio lib. 1. contra 80. Hæreses, à D. Ireneo lib. 1. adversus Hæreses cap. 39. dicuntur Encratitæ; & dixerunt primos parentes esse damnatione perpetua in Infernum detrusos, ac puniendos propter ipsorum crimina in Paradiso terrestri perpetrata. Eodem anno juxta D. Epiphanium Hæres. 45. & S. Augustinum lib. de Hæresibus cap. 24. insurrexit Severus vir hæreticus, natione Syrus, Tatiani Cogvus, & in erroribus Discipulus, Severianorumque Authore, qui docuit eamdem hæresim, & credidit primos parentes fuisse semper

Encrati- ta.

Severus.

Trinitarii.

venia indignos, in impenitentia finali obstinatos, & mortuos, ac per consequens post mortem in infernum detrufos. Plures inde putant, Tatianitas, Encratitas, & Severianos non distingui nisi solo nomine, ab illis tamen recedo, quia licet in hoc falso Parentum nostrorum iudicio conveniant, tamen differunt in aliis erroribus. His omnibus addi possunt Trinitarii, quia dixerunt & docuerunt, Deum denegasse primis parentibus auxilia ad salutem necessaria; inde enim sequitur, Adamum & Evam non inter Beatos in Coelo regnare cum Christo, sed esse inter damnatos in inferno; cum deficientibus mediis, finis inaequabilis fiat: alioquin auxilium divinae gratiae non esset absolute nobis necessarium, quod sapit Pelagianismus.

De veritate huius Articuli nulla Ecclesiae in Conciliis facta reperitur definitio: nulla enim habetur in iure deo facta contra praedictos Haereticos. Ratio est, inquit Alphonsus a Castro, quia eo tempore, quo pestis illa orta est, Concilium non potuit congregare Ecclesia ob faventem Imperatorum persecutionem, quae duravit a Nerone (cujus crudelibus edictis plurimi sublati sunt Martyres) usque ad tempus Constantini Magni, sub quo pax data fuit Ecclesiae Dei. Revera postea quamplurima celebrata fuere Concilia, sed nulla facta fuit de hac Haeresi mentio, quia in principio tertii saeculi sopita fuit, & sepulta: quamvis postea relata fuerit a D. Epiphano, Hieronymo, Philastrio Brixienti, & ab aliis Sacris Scripioribus, à quibus Haereticorum Catalogum suscepimus, & à quibus impugnata fuit eadem Haeresis variis rationibus convenientiae, & nunquam autoritate Sacrae Scripturae, licet in ipsa unus sit textus salutem Adae evidenter probans, quemque adducemus juncta Divi Augustini, & aliorum expositione.

§. Unicus.

De Parentum nostrorum salute.

Sap. 10.

Textus, quo probatur haec salus est Sap. cap. 10. vers. 1. & 2. qui nedum de Adamo, sed de Eva ejus conjugee, & complice intelligendus est juxta communem Sacrorum interpretum mentem, quamvis de homine uno sit litteralis sensus; ibi enim legitur: Haec illud, qui primus formatus est à Deo Pater orbis terrarum, cum solus esset creatus custodiit, & eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem conservandi omnia. Ex quo certe colligitur, Adamum Dei misericordia salutem consecutum fuisse: cum ipse solus sit ille, quem Deus formavit patrem, & dominatorem cunctorum viventium super terram, & Scriptura soleat ita loqui de mortuis in peccato mortali, & damnatis. Unde D. Augustinus in Epist. 99. ad Evodium sic ait: De illo quidem primo homine patre generis humani, quod Christus cum descendit ad Inferos, inde eum liberavit, Ecclesia ferè tota consensit, quod eam non inaniter credidisse credendum est, unicumque hoc traditum sit, etiam si Canoniarum Scripturarum hinc expressa non profertur auctoritas, quamquam illud quod in libro sapientiae cap. 10. scriptum est, haec (nempe sapientia divina) illum, qui primus factus est à Deo, Patrem orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodiit & eduxit eum à delicto suo, & dedit ei virtutem continendi omnia: hoc, inquam, quod ibi scriptum est, magis pro hac sententia, quam pro illo alio intellectu facere videatur. Quibus liquido constat, primos Parentes misericordiam à Deo obrinuisse: cum custodire peccatorem, eumque à delicto suo educere, idem sit ac ei misericordiam facere, eique veniam delictorum concedere: non enim aliter homo à peccato educitur, & vocatur à Deo in admirabile lumen suum.

De sepultura Adae.

Eadem veritas educitur ex sepultura Adae, quae fuit in locubi Christus crucifixus fuit: probabile quidem est huius sepulturae rationem esse, ut qui primus peccati fuerat author, primus etiam salutaris medicinae fieret particeps, ut inquit D. Augustinus Sermon. 71. de tempore: Etiam hoc antiquorum relatione refertur, quod & Adam primus homo in ipso loco, ubi Crux fixa est, fuerit aliquando sepultus: & ideo Calvaria locum dictum esse, quia caput humani generis: ibi dicitur esse sepultum. Et verè, Franciscus, non incongrue creditur, quia ibi creatus sit medicus, ubi jacebat agrotus, & dignum erat, ut ubi ceciderat

humana superbia, ibi se inclinaret divina misericordia: & Sanguis ille pretiosus, etiam corporaliter dum dignatur pulverem antiqui peccatoris stillando contingere, redemisse credatur. Ille autem antiquus peccator est Adam, in quo omnes peccaverunt, & pro cuius peccato delendo Deus decrevit mittere Filium suum. Hanc ipsam veritatem docet alter Doctor, D. Augustino antiquior, nempe Origenes tract. 35. in Matth. ubi ait: Venit ad me traditio quaedam, quod Corpus Adae primi hominis sepultum est, ubi Christus crucifixus est, & sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificantur, ut in illo loco, qui dicitur Calvaria locus, id est locus capitis, caput humani generis resurrectionem inveniat cum populo universo per resurrectionem Domini Salvatoris, qui ibi passus est &c. Idem docent D. Hieronymus, licet in epitaphio S. Paulae aliter sentire videatur; S. Cyprianus Serm. de Resurrectione Christi, & D. Chrysostomus Hom. 24. in 19. cap. Joannis, quorum verba videri possunt apud nostrum Frassenium tom. 2. tract. 3. de peccatis primorum Parentum Disp. 3. art. 1. solum. quaest. 2.

His addo auctoritatem Apostoli, ex qua etiam colligi potest aeterna primorum Parentum salus; nam 1. ad Corinth. cap. 15. ait idem Apostolus: ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus? Ex quibus sic discuro, hocque conficio argumentum. Si Adam propter peccatum quod commisit, esset in inferno in aeternum cruciaturus, Paulus sanè sic morri non insultasset; quoniam si peccatum Adae adhuc maneat, est iremissum, aut si non expiatum sit, necesse est etiam, quod adhuc maneat stimulus mortis, qui est peccatum juxta eundem Apostolum dicentem versu sequenti, stimulus autem mortis, peccatum est. Sed juxta mentem Apostoli nullum aliud peccatum fuit stimulus mortis nisi peccatum Adae, seu illud per quod mors intravit in orbem terrarum, juxta eundem Apostolum ad Rom. 5. vers. 12. Sicut per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccaverunt. Igitur si ex Apostolo non remaneat stimulus mortis virtute Passionis, & mortis Christi, nec debet remanere peccatum Adae, quod est stimulus mortis hominum; alioquin Paulus mori male insultat, eam victam esse denuncians, quoniam victoria ejus esset in peccato Adae adhuc in inferno subsistente, essetque victoria Diaboli, qui ut totum genus humanum perderet, illudque mori subjiceret, primos Parentes decepit, ad rebellionem compulsi, per ipsorum inobedientiam rectorum mundi se constituit, & omnes homines perdidit in perditione primi hominis, quia per ipsius peccatum mors intravit in mundum.

Idque confirmatur ex spoliis Diaboli, quae Christus ab ipso abstulit juxta illud Apostoli ad Coloss. cap. 2. vers. 14. & 15. Delens quod adversus nos erat Chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud Cruci, & spoliis principatus, & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso. Primum autem Diaboli spoliium, primaque ejus possessio, fuit Adam, qui primò peccavit, & quem Diabolus captivum sub potestate tenuit. Igitur Christus, qui spolia Diaboli sustulit, & Diabolum vicit, primò Adamum liberavit & delevit ejus peccatum, propter quod tam durum bellum commissum est, quoniam solito in praelio praecipua spolia capienda sunt, quae ab inimico suscepta fuere; alioquin apud inimicum esset occasio insultandi, si apud eum remanerent illa vetera spolia, parta victoria; ideo nè Diabolus gloriaretur se habere illum, per quem mors intravit in mundum, dicendum est, quod Adam non est sub potestate Diaboli, sed in Coelo regnans cum Deo, & Christo Redemptore. Unde Hugo Victorinus exponens haec verba ad serpentem, inimicitias ponam inter te & mulierem, ipsa conteret caput tuum, colligit, Evam in Dei amicitiam rediisse, & Daemone vicisse. Hoc merito dixit, quia caput serpentis conterere, & peccatum serpente ipso suadente commissum delero per poenitentiam, idem sonant.

In Sacra Scriptura nullus est locus, aut textus, qui damnationem Adae aserat: revera constat de ipsius punitione, ejecit enim eum Deus de Paradiso, ut operaretur terram, & vesceretur in sudore vultus sui; & dixit Mulieri, in dolore paries, sed nullibi constat de ipsorum male.

Origenes

Cyprianus

Chrysostomus

Rom. 5.

Ad Coloss. 2.

Hugo Victorinus

Nullibi constat

de damnatione parentum

primorum

male.

Tertullianus

dist. 1. de penitentia

Can. 8.

Epistio

Ada de Paradiso

non significat damnationem ejus

Gennadius

Constantinopolitanus

Lactantius Firmianus

maledictione, sicut constat de maledictione Serpentis & Caini. Igitur Tatianitas absque ulla ratione praetendunt primos parentes fuisse propter peccatum in infernum detrufos, quoniam de damnatione alicujus hominis nihil est asserendum, nisi id, quod est revelatum, in Sacra Scriptura à Deo, vel ab Ecclesia à Spiritu Sancto directa in constitutionibus aut decretis Apostolicis; sed nullibi constat damnatio primorum parentum, imò potius constat eorumdem salus evidenter in lib. Sap. cap. 10. per poenitentiam, quam egerunt: legitimus enim Genes. 3. quod Deus punivit eos absque maledictione, quam dederat Serpenti, quamque postea dedit Caino fratrem suum occidenti. Ratio Tertulliani in lib. contra Marcionem cap. 21. est, quia Deus respiciebat eos ut restitutionis candidatos & confessione revelatos: constat etiam eo quod Adam postquam peccavit, statim timuit, tremuit, & mente confusus praerubore & verecundia peccati commisit, non venit in conspectum, nec in colloquium Dei. Hoc quidem probat, quod Adam est salvatus, & regnat in coelo, quoniam cognitio peccati maxime ad poenitentiam stimulat, & quod Deus poenitentia peccata dimittit. Adamum egisse poenitentiam constat ex Can. 8. dist. 1. de poenitentia, ubi habetur: Adam post culpam statim de Paradiso Deus ejecit, non dissulit; sed statim separavit à delictis ut ageret poenitentiam, statim vestivit tunicam pelliceam, non sericam; & ex D. Irenaeo lib. 3. cap. 37. Adamus transgressione fecit poenitentiam, poenitentibus autem largitur benedictionem suam Deus. Haec enim suadent Deum voluisse salutem Adae, cum velle poenitentiam ejus sit velle ejus salutem, ad quam poenitentia tendit; quapropter Deus noluit, eum longè à Paradiso habitare, teste Scriptura, ut perpeccatum & continuam loci memoriam, unde propter peccatum ejectus fuerat, major illi continui doloris suggereretur occasio.

Haeretici respondent, Deum ejecisse Adamum de Paradiso, ut significaret, quod nunquam illuc erat reverfurus: & ex ipsa ejectione peccatum primorum parentum figuraretur irremissibile, quare Deus collocavit ante illum voluptatis paradisum, Cherubim & flammeum gladium atque veritatem ad custodiendam viam ligni vitae, ut inde videret Adam ejectus se in aeternum deliciis Paradisi privatum, & ad dolores perpetuos destinatum, quoniam paradisus in quo Deus eum posuerat, est figura paradisi Beatorum. Respondeo Tatianitas, & alios haereticos à veritate plurimum aberrare in assignando huius ejectionis finem: nam Deus ejecit Adam de paradiso, ut operaretur terram in positionem peccati commissi, ut docet D. Hieronymus in cap. 1. Epist. ad Ephesios, ubi ait: Adam à Paradiso ejectus per Salvatorem revocandus erat; & ut facile colligitur ex illo Genes. 3. vers. 16. & sequentibus: Mulieri quoguo dixit, multiplicabo arumnas tuas, concipies tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Ada vero dicitur, quia audisti vocem uxoris tuae, & comediti de ligno, ex quo praecipuum tibi nè comederes, maledicta terra in opera tuo, in laboribus comedes ex ea cruntis diebus vita tua, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terrae, in sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es, quia pulvis es, & in pulverem reverteris. Etenim haec omnia temporanea, & momentanea sunt, corpusque respiciunt; igitur illa ejectio de paradiso terrestri non significat ejectionem, aut exclusionem à Paradiso Beatorum, quae est aeterna, sicut mansio damnatorum in inferno.

Quantum ad custodiam fateor Deum collocasse Cherubim ante paradisum voluptatis, ut Ada m ab ingressu excluderetur; ut notant Gennadius Episcopus Constantinopolitanus in Graeca Catena Genes. 3. & Lactantius Firmianus lib. 2. divinarum institutionum, cap. 13. ubi ait: Deus ejecit hominem de Paradiso, ipsamque paradisum igni circumvallavit, nè homo posset accedere; sed nego hunc paradisum ita significare paradisum Beatorum; ut liceat inferre, Adamum fuisse de eo ejectum, ex eo quod ejectus fuit de Paradiso voluptatis, in quo Deus posuerat illum, ex Genes. cap. 2. vers. 8. nam si hoc esset, sequeretur, quod omnes homines ejecti fuissent de paradiso gloriae, sicut Adam, quoniam omnes simul cum ipso ejecti fuerunt de illo Paradiso voluptatis, in quo erat lignum vitae, & amiserunt jus ad justitiam originale, & ad vitam aeternam; quoniam omnes in eo peccaverunt, ut monet Apostolus; & ut probat Baptismi necessitas aeternam

apud Tatianitas, cum admittant illam pro delendo peccato originali. Ratio huius rei est, quia nulla fuit in primis parentibus poena, quae postea non fuerit in Filiis; quidni privatio gloriae etiam esset in omnibus hominibus, sicut privatio originalis, aliorumque bonorum, si Adam incurrisset irrevocabiler privationem gloriae? sed plures Filij Adae regnant in Coelo; igitur Adam non fuit absolute privatus à gloria aeterna, dum fuit ejectus de Paradiso terrestri post peccatum.

Nulla deinde est ratio, ob quam quis valeat asserere, aliquos Filios Adae esse in Coelo, & beatos, Adamum vero damnatum: nam salus nostra est opus divinae Misericordiae, & vita aeterna, quatenus est corona, datur omnibus diligentibus Deum super omnia; undè illi, qui in Coelo sunt, ibi misericordia Dei sunt, illi, qui peccaverunt in via, misericordiam sunt consecuti, si poenitentiam egerint. Nonnè primi parentes poenitentiam egerunt, nam timuerunt Deum, trepidaverunt, confusi fuerunt propter peccatum commissum, voluntarie se subjecerunt poenis, quas ipsis Deus praescripserat? Igitur ex his omnibus, & ex observantia legis, facile colligitur primos parentes poenitentiam egisse, & eductos fuisse per Christum ab inferis, seu limbo Patrum, ut asserit D. Augustinus lib. de peccatorum meritis cap. 34. ubi de primis parentibus ait: Post peccatum iusti vivendo merito creduntur per Domini Sanguinem ab aeterno supplicio liberari. Idem legitimus in Can. Hi duo solammodo, dist. 1. de confessione, ubi habetur: Neo mirum si ex lapsu ipsius hominis fuit perturbatus, id est Angelicus chorus, unde navem ordinem concensus in laudem Dei creatoris permansit imperfectus, donec in Christo resurgente, resurrexerit lapsus ille protoplastus.

ARTICULUS VII.

Quo adversus Bardesanos probatur hominem non amisisse liberum arbitrium per peccatum.

Liberum arbitrium fuisse ex lapsu primi hominis in omnibus, & singulis ipsius posteris penitus extinctum, imple affirmarunt plures haeretici, nimirum Simon Magus anno 55. sub Nerone Imperatore, & Divo Petro Christi Domini in terris Vicario, Valentinus Pythagorae verius, quam Christi Sectator, anno 150. sub Antonino Pio, & Hygino Summo Pontifice, Marcion sub eodem Imperatore, & Pio huius nominis primo Romanorum Pontifice anno circiter 155., & Manichaei de quibus in primo libro plura diximus; qui omnes liberum ab homine abstulerunt arbitrium, docentes voluntate humanam non omnino agere in operibus bonis, sed pati, ac veluti statuam se habere in poenam peccati originalis, quo facti sumus servi. Ita referunt plures historici in Catalogo haereticorum. Veritatem Catholicam, quam hic defendimus, alio modo impugnavit Bardesanus genere Syrus ex Mesopotamia ortus patria Edessenus, vir eruditissimus, qui floruit temporibus Marci Antonini Veri Imperatoris, & Pij Papae primi circa annum Domini 163. de quo S. Epiphanius haeret. 36. ait: primum quidem optimus vir fuit, & libros non paucos conscripsit, quando sanam mentem habebat, nam ex Sancta Dei Ecclesia procedebat: doctus existens in duobus linguis Graeca & Syriarum; & qui (inquit idem S. Doctor) insignis & egregius fuit sub initio fidei defensor, sed tandem sub fine in errores Valentini lapsus, hoc rursum addidit de suo, ut diceret humana omnia fata adscribenda esse, & liberum hominis arbitrium syderibus ita subiciendum, ut impossibile sit homini agere, velle, aut operari, quin agat, velit, & operetur necessario: sic refert Eusebius Caesariensis histor. Eccles. lib. 4. cap. ultimo.

Eandem mentem habuit anno Domini 388. sub Valentino Imperatore, & Syricio Papa, Priscillianus (de quo in 2. articulo primi libri locuti sumus) vir natione Hispanus, & in Hispania Ecclesiae Abulensis Episcopus. Huic Episcopo statim successit Jovinianus Monachus, qui voluit anno 397. sub Theodosio secundo, & Syricio Papa, liberum arbitrium non esse in homine, quia dicebat hominem esse fato, stellisque subditum, & non posse peccare. Eundem errorem securus est Mahometes, ille maledictissimus Arabs, ut referunt plures historici, asserens Mahometanos credere, hominem esse fatalibus stellis

Simon Magus

Valentinus

Marcion

Bardesanus

Priscillianus

Jovinianus

Mahometes

stellis alligatum. Albanenses etiam eamdem hæresim tenentes. Clari sunt anno Domini 796. sub Constantino VI. Imperatore, & Leone III. Summo Pontifice, à quo tempore supra remanet usque ad annum 1352. scilicet usque ad Uvicleffum, natione Anglum, professione Sacerdotem, artium Magistrum, qui eundem errorem docuit. His addendi sunt Martinus Lutherus, Ecolanpadius, Melancthon, & alii quàm plurimi eorumdem discipuli, qui cum magistris suis postea scilicet anno 1517. docuerunt arbitrium hominis non esse liberum, sed servum, non agere, sed pati, ac Stoicam coactionem, & necessitatem ponebant in omni actione humana. Idem tenuit Jacobus Præpositus natione Flander, & secta Lutheranus dicendo, liberum arbitrium non esse potentiam seu causam activam actuum suorum interiorum, sed receptivam dumtaxat. Trinitarij Sacrosanctam ore blasphemio Trinitatem violantes volebant liberum arbitrium non moveri activè, nec liberè, sed ex necessitate appetibili, quemadmodum moventur bestia. Calvinus asseruit hominem non esse liberum à necessitate, sed solum respectu coactionis, quia non agit coactè, sed necessariò facit quæcumque facit, & idèò assererat liberum arbitrium in nobis esse figmentum, & titulum sine re.

S. I.

Statuitur liberum hominis arbitrium.

Hæc hæresis damnata fuit in Concilijs Bracarenfi primo celebrato anno 563. sub Joanne Papa tertio contra Priscillianistas cap. 9. decretorum, ubi legitur: *Si quis animas, & corpora humana fatali signo erudit affringi sicut pagani, & Priscillianus dixerunt: Anathema sit.* In Moguntino 4. Can. 2. Diospolitano Can. 10. Senonensi decreto 16. de libero arbitrio, & denique in Tridentino, no. sess. 6. Can. 5. & 6. *Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum, & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, imò ritulum sine re, figmentum denique à Satana in vestitum in Ecclesia, Anathema sit. Si quis dixerit non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona Deum operari, non permittit solum, sed etiam propriè, & per se, adeo ut sit proprium ejus opus, non minus prodivitio Juda, quam vocatio Pauli, anathema sit.* Damnatur etiam hæc ipsa hæresis Bulla Leonis decimi adversus Lutherum. Eadem condemnatio habetur in varijs Juris Canonici textibus.

Liberum arbitrium remansisse in homine post peccatum Adæ, & modò esse in omnibus, & singulis hominibus, facile suaderi potest ex eo, quod juxta communem Theologorum sententiam sic definitur: potentia spiritualis animæ indifferens ad agendum, & non agendum, aut agendum hoc, vel illud ex sua natura, etiam positus omnibus ad agendum requisitis. Hæc autem potentia est in homine tam impio, quam justo, ut facile inferri potest ex illo Eccles. 15. vers. 14. & sequentibus: *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui: Adhuc mandata & præcepta sua, si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere, apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placueris ei dabitur illi.* Nihil enim potest evidentius dici ad ostendendam ex Sacra Scriptura arbitrij nostri libertatem contra prænominatos hereticos, cum ibi asseratur, hominem habere ex conditione sua, & intrinsicè potestatem observandi, vel non observandi mandata, & porrigendi manum ad bonum, vel ad malum, vel ad neutrum eorum.

Dicent forsitan heretici, & præcipuè Lutherani, librum Ecclesiasticum non esse Canonicum, & ideo non esse sufficientem ad confirmandam doctrinam, quæ ad fidem Christi spectat; sed hæc falsitas non est hic rejicienda, necdum quia ex se patet: sed etiam quia rejicitur in proprio loco, ubi erit sermo de libris Canonicis Ecclesie. Tamen ut penitus confundantur heretici, & magis eluceat humana libertas, adducenda est autoritas ab ipsis recepta, quæ est Matth. 23. vers. 37. ubi legitur Christum dixisse Populo Hierosolymitano: *Jerusalem Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare Filios tuos, quemadmodum Gallina congregat pullos suos sub alas, & noluiti.* Quibus verbis

liquidò constat, quòd Deo volente hominès nolunt, & per consequens quòd arbitrium hominis ita liberum est, ut à Dei voluntate non cogatur, ut homo semper remaneat indifferens ad agendum, vel non agendum, etiam positus omnibus ad agendum requisitis. Homo siquidem est agens vitale, & activum, nec se habet liberum ejus arbitrium merè passivè, seu more mortuo, veluti quoddam inanime, ut putant Hæretici, & novissimè Michael de Molinos in 2. propositione ex damnatis ab Innocentio XI. Certò in ejus potestate positum est, vias suas malas facere, ut insinuat illud Lucæ cap. 9. vers. 23. *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, tollat Crucem suam, & sequatur me;* hæc enim particula, *si quis vult*, nostram innuit libertatem, cui subest posse, & non velle, sicut posse & velle, cum nobis visum fuerit; quoniam si in nobis nulla esset libertas propter peccatum, quòd contraximus, aut propter gratiam, quam dar nobis Deus, ut rectè operemur, aut ut justi simus, Christus minimè locutus fuisset sub conditione, nec voluntati humanæ imputasset negationem effectus, cum ea, quæ in nobis non sunt, à nobis non dependeat, & ea, quæ necessariò adveniunt, sæpè nobis nolentibus, imò & invitis adveniunt. Occiso autem Prophetarum, aut eorumdem lapidatio, non advenit invito populo Hierosolymitano, & aliis non fuisset culpabilis, nec Christus increpasset eum; & tollere Crucem Christi est ita in potestate hominis Dei gratia adjuti, ut si contingat, quòd Petrus V.G. non tollat eam, hoc accidit, quia ipse Petrus non vult tollere, & per consequens cum posse tollere sit actus libertatis, sequitur quòd homo est necessariò liber, & voluntatis suæ dominus.

Potestas eligendi probat hanc ipsam veritatem, quoniam electio non est nisi eorum, quæ sunt in nostra potestate, nullus enim dicitur propriè eligere id, quòd (velit, noluit) erit futurum. Non pendet V.G. ex nostra electione mori, vel non mori, quia mori necesse est (inquit Tertullianus) experientia sic comprobata: est in nobis est potestas eligendi, ut ait David Psal. 118. *Fiat manus tua ut salvet me: quoniam mandata tua elegi.* Idem probat Scriptura Sacra, data enim fuit optio Judæis, Josue cap. 2. vers. 15. an Deum sequi vellent vel non: *Sin autem malum vobis videretur, ut Domino serviat, optio vobis datur, eligite hodie quod placeat, seu servire potissimum debeat, utrum Diis quibus servierunt Patres vestri in Mesopotamia, an Diis Amorrhæorum, in quorum terra habitatis: ego autem, & Domus mea serviamus Domino.* Salomoni dictum fuit à Domino, *postula quod vis ut dem tibi.* Igitur Salomon habebat libertatem, eratque indifferens ad eligendum, volendum, & non volendum, nullatenus necessitatus, nec coactus, quia optio non potest convenire illis, qui inevitabili necessitate feruntur ad operationem, nec dicitur agenti necessario, *postula quod vis* cum tenetur recipere quod datur, aut offertur illi, qui possit rejicere illud. Sunt alia multa in Sacra Scriptura testimonia, quæ homini optionem, & electionem tribuunt, quibus Hæretici libertatè hominis negantes penitus confunduntur.

Undè adhuc unum asserere sufficit, quòd est Isaia cap. 5. vers. 4. ubi legitur Dominum dixisse de Populo Israelitico sub nomine vineæ loquentem: *Quid est quod ultra debui facere vineæ meæ, & non feci ei? An quod expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas?* His siquidem verbis penitus suadet, quòd Populus Israeliticus, per nomen vineæ significatus habebat libertatem faciendi uvas, scilicet bona opera, alioquin Deus non expectasset uvas, cum nemo faciat id, quod non potest facere; nec speret ab alio id, quod dare non potest: cum ad impossibile nulla sit spes, nullumque verum desiderium, ut fatentur communiter Philosophi. Habebat etiam libertatem faciendi labruscas, seu mala opera; aliàs non fecisset labruscas, sed uvas, quas expectabat Deus, aut nullatenus egisset. Habebat tandem omne requisitum ad faciendas uvas, aliàs nihil ab eo expectasset Deus, cum ab impotente, seu incompleto agente, nihil produci possit: actus enim à sola potentia completa provenit: habebat igitur indifferentiã ad agendum, & non agendum, ad agendum hoc vel illud, positus omnibus ad agendum requisitis, absque alia coactione ad opus. Nam si omnia necessitate absoluta evenirent, & hominis arbitrium fuisset omninò extinctum per peccatum, ut voluere Simon Magus, Valentinus, Marcion, & Ma-

& Manichæi, aut præscientia Dei cogeret, ut volunt alii heretici, certò Populus ille produxisset uvas, quas expectabat Deus, aut Deus expectasset labruscas, quas fecit ipse Populus Israeliticus. Hoc tamen falsum est, cum constat, quòd Deus expectabat uvas, & quòd Populus Israeliticus fecit labruscas; quin hoc possit refundi in voluntatem Dei expectantis uvas, sed in potestatem hominis, qui labruscas facere voluit, quia liberum habebat arbitrium, quòd cum indifferens sit & ex se indeterminate, seu determinatum sui ipsius, voluntati divinæ sæpè resistit, ut suadet illud act. 7. *Vos spiritui Sancto semper resistitis;* quoniam sola potentia libera potest resistere, & sola voluntas est libera, quia est sola in homine potentia, quæ potest resistere: quare David. Psal. 94. ait. *Hodie vocem Domini audiveritis, nolite obdurare corda vestra,* hoc est, nolite resistere voci Domini, sed obedite illi. Quod sane denotat hominem esse liberum, & in se habere potestatem non audiendi vocem Domini, & potestatem non audiendi eam.

Hoc verum esse evidenter probatur ex illo Isaia cap. 1. vers. 19. & 20. *Si volueritis, & audiveritis me, bona terra comedetis, quod si nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis, gladius provocabit vos, quia os Domini locutum est.* Hæc quidem verba demonstrant, velle, & nolle reperiri in homine: posse autem velle, & nolle est solius libertatis humanæ, ut fatentur omnes Theologi communiter: igitur homo sive justus, sive peccator, habet liberum arbitrium, quo potest Dei gratia consentire, vel dissentire, si velit, quo potest fructus aut bona terræ comedere, vel non comedere si velit. Quare Divus Hilarius lib. 1. de Trinit. motus verbis Divi Joannis cap. 1. *Dedit eis potestatem Filios Dei fieri,* ait: *Est Filios Dei opus est voluntatis, non necessitatis. Quia proposito univèrsi Dei munere, non per naturam gigantium adferuntur castitatis, sed voluntas premium consequitur.* Indè enim suadet ille Sanctus Doctor, hominem non consequi coactè gratiam sanctificantem, quæ peccator fit Filius Dei adoptivus, sed voluntariè, & liberè. Hocque affirmat Christus Joan. cap. 5. vers. 6. dicens languido, (qui est figura peccatoris) *vis sanus fieri,* quo evidenter ostenditur, ad sanitatem animæ recuperandam, necessario requiri voluntatis nostræ consensum; alioquin Christus omnia interrogatio, aut petitione illa dixisset ei, *tolle grabatum tuum & ambula.* Ideoque in nobis est libertas, tam ad bonum quam ad id quod; nec aliquid possumus assequi absque liberi arbitrij usu, ut testatur Propheta regius Psal. 26. vers. 9. dicens, *adjuvator meus esto, nè derelinquas me;* quia cum ipse David Deum perat adiutorem, operatore se esse affirmat; nam si arbitrium non esset in nobis, nihilque ageret, sed solum reciperet, ut volunt heretici, Deus non diceretur adiutor, sed integer, & solus operator. Et Psal. sequenti, vers. 7. *Dominus adjuvator meus, & protector meus in ipso speravi cor meum, & adjutor sum:* quo etiam demonstratur libera, ac voluntaria actio humane voluntatis, quoniam *adjuvanti* duo denotat principia, adjuvans scilicet & adjutum, utrumque liberum & voluntarium; cum Deus liberè agat, ut sancit Sacra Scriptura, & homo possit gratiæ adjuvanti resistere.

Iterum probari potest eadem veritas ex illo Psal. 118. vers. 109. *Animam meam in manibus meis semper.* Quid enim esset animam in manibus meis esse, nisi me habere potestatem disponendi de affectibus animæ meæ, aut posse scdere eam ad quodcumque voluero, scilicet ad bonum, vel ad malum, ad vitam, vel ad mortem, hoc est, habere animam omninò liberam. Quod enim manibus meis teneo, ita est in mea potestate, ut possim illud dimittere, vel relinquere.

Insuper liberum arbitrium esse in nobis probant oblatio, & eleemosyna, quæ ab hominibus fiunt. David exhortans populum Israeliticum, ut offerat Domino pro edificio templi, inquit lib. 1. Paralip. cap. 29. vers. 5. *Si quis sponte offert, impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit Domino.* Hæc autem oblatio erit libera, tam à necessitate, quam à coactione, quoniam quod spontè fit, sine ulla cogente necessitate fit, cum spontè & coactè sint actus directè oppositi, ac contrarij. Igitur oblatio illa (quæ bonum opus erat, atque meritorium apud Deum, erat spontanea, & Israelitæ erant liberi tam à necessitate, quam à coactione; alias Propheta non dixisset *offerat quod voluerit*, sed potius, *offerat id, ad quod determinatus arbitrij.*

est, cum juxta hereticos populus Israel fuisset necessitatus, & coactus ad tale, vel tale munus exequendum. Idem docet Apostolus 2. ad Corinth. cap. 9. vers. 7. ubi exhortans Corinthios ad eleemosynas faciendas inquit: *unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut necessitate, id est prout voluerit, liberè, & spontè, seclusa tristitia, quæ ab agente extrinseco cogente, aut dispendente provenire solet, (ut refert Divus Augustinus) & remota necessitate, quæ sepe cogit ad turpia, & involuntaria, quoniam destinare in corde suo, idem est ac resolvere ad nutum propriæ voluntatis, seu liberi arbitrij: Hilarum enim datorem diligit Deus, id est Datorem non coactum.*

Eandem distinctionem necessarij à voluntario, & in nobis esse liberum arbitrium, resolvit idem Apostolus ad Philemonem sic scribens in gratiam Onesimi vers. 14. *Sine consilio autem tuo nihil volui facere, uti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.* Igitur opus misericordiæ, & charitatis, aut eleemosynæ, ad quod Paulus Philemonem hortabatur, non fit ex necessitate, nec ex violentia, aut coactione, sed est à libero arbitrio, & opus voluntarium, prout voluntarium à necessitate distinguitur; ac proinde in homine datur liberum arbitrium, ut liberè agat, & possit meritò puniri dum male agit; nam inquit Divus Chrysostomus homil. 60. in Matth. homines nisi spontè delinquant, non punitione sed miseratione digni sunt: & Tertullianus adversus Marcionem lib. 2. *Nec boni, nec mali merces jure perscrutari ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuisset innoxius, non voluntate, in hoc lex constituta est, non excludens, sed probans libertatem de obsequio spontè præstando, vel transgressione spontè committenda, ita ut in utrumque exitum libertatis potuit arbitrij.* Unde quia Deus in ultimo judicio puniet peccatores, certum est, quòd dum viverent, erant liberi, & poterant facere ea, quæ omiserunt in vita: certum quoque est, quòd homo non cogitur, nec necessitatur ad opus, sed elicit illud quod vult. Quare Divus Petrus instruens Seniores, ut verbo, & exemplo pascant gregem Domini, ait: 1. cap. 5. vers. 2. *Pascite qui in nobis est gregem Dei, providentes non coactè sed spontaneè secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntariè, neque ut dominantes in cleris, sed formam facti gregis ex animo.* Quippè hæc verba suadent, nos nedùm posse spontè & liberè operari, pro nostra salute, & utilitate Ecclesiæ, sed etiam teneri ad quod certè non teneremur, nisi essemus liberi arbitrij compotes; alioquin hæc obligatio non ad nos, sed ad illum, qui nos cogeret, aut necessitaret, remittenda esset, quoniam agenti necessario, aut irrevocabiliter coacto nulla potest imponi lex, quæ cum sit observanda à subditis, hæc observatio pendet à libertate; (scriptum est enim: *beatus vir qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala & non fecit*) sequitur, quòd liberus dumtaxat ligare potest, quodque omnes & singuli homines sunt plenè liberi, integramque liberi arbitrij usum habent, etenim lex divina obligat omnes, & singulos homines, quia omnes homines subjiuntur ei.

Denique Deus Cainum alloquens lib. Genes. cap. 4. vers. 6. & 7. ostendit in ipso, & in aliis hominibus esse libertatem, nedùm à coactione, sed etiam à necessitate: legimus enim dictum fuisse huic Fratricida: *Quare iratus es, & cur occidit facies tua? nonne si bene egeris recipies? sin autem male stitum in foribus peccatum tuum aderit? sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* Nonnè Deus per hæc verba testatur, Cainum à se expellere potuisse perversam voluntatem, quam conceperat ergà Abelem fratrem suum? certò nullus hoc negat. Ratio hujus rei est, quia sunt interrogatoria, quæ solitò à voluntate interrogati exigunt responsum. Nonnè exprimunt Cainum esse liberum, & potuisse facere bonum, quòd non fecit; & vitare malum in quod incidit? Hoc est manifestum, quia loquitur conditionaliter, & Caini erat admittere, vel non admittere conditionem, id est bene, vel male facere. Nonnè hæc ultima verba, *sub te erit appetitus ejus* &c. significant, hominem esse in plena indifferentiã ad bonum, & malum, ut exponit D Hieronymus dicens: *Quasi Deus dicat quia liberi arbitrij es, mones non ut tibi peccatum, sed ut peccato dominaris? Idem habet Apostolus 1. ad Corinth. cap. 7. vers. 37. ubi ait; Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem; potestatem autem habens sua voluntatis, & hoc judicavit in corde suo servare virginam suam,*

Conclium Bracarense primum.

Moguntinum.

Tridentinum.

Liberi arbitrij definitio.

Eccles. 15.

Matth. 23.

Luc. 19.

Act. 7.

Psal. 94.

D. Hilarius.

Psal. 26.

Psal. 118.

1. Paralip. cap. 29.

Oblatio probat libertatem arbitrij.

Epist. ad Philemonem.

D. Chrysostomus.

Tertullianus.

1. Petr. cap. 5.

Genes. 4.

D. Hieronymus.

Xuc. 10.

D. Athanasius.

D. Epiphanius.

Concilium A. rausianum

Magister sententiarum

Responsum Bar. d. fani

Responsum ratio.

suam benefacit. His siquidem verbis, etiam Apostolus testatur, cor hominis non statueret, decernere, aut velle ex necessitate, sed ex plena libertate, ut facile colligi potest ex illo Lucæ 10. vers. 13. *Va tibi Corozain, va tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone facta fuissent virtutes, quae facta sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere sedentes pauperes;* Quod notat libertatem, seu hominem habere liberum arbitrium, ejusdemque liberi arbitrii usum. Quoniam habere potestatem voluntatis suae idem est ac esse liberum tam à necessitate, quam à coactione: nam qui ad agendum necessitatur, aut ita cogitur, ut non possit resistere, excusatur ex eo quod alius sit ipse voluntatis Dominus, aut ex eo quod non habeat voluntatis suae potestatem. Unde Divus Athanasius ait: *Animam libera esse sui arbitrii; potest enim ut ad bona se inclinaret, ita bona quoque aduersari.* Et Divus Epiphanius in haeresim Phariseorum ait: *Manifestum, evidens, & unicusque indubium est, unicuique liberum arbitrium concessum esse à Deo, ut ponat hominem sic bene facere, vel prave operari.* Eandem veritatem docent alij Sancti Patres, quos omitto. Nec valet contra illam adducere illud Sancti Augustini in Enchir. cap. 8. *Homo, id est Adam, male utens libero arbitrio, & se perdidit, & ipsum;* & Epist. 107. *Librum arbitrium ad diligendum Deum super omnia peccati gravitate perdidimus.* Non valet, inquam, quia Divus Augustinus in primo loco loquitur de libertate à peccato, & à miseria. Si Adam non peccasset, revera liberum arbitrium fuisset firmiter, & homo esset liber nobiliori modo: sed eadem libertas remansit substantialiter post peccatum, quia à Adam per peccatum non recessit à manu consilij sui, neque perdidit facultatem porrigendi eam ad quodcumque voluerit. Ad secundum dico ex Divo Augustino liberum arbitrium fuisse deperditum accidentario, scilicet quoad optimum, & perfectissimum gradum, quem habebat in statu Innocentiae; & adjuncta iustitia originali, pro tunc enim facile poterat vitare omnia peccata, non sic autem nunc, quoniam fuit infirmatum in primo homine, ut inquit Concilium Arausianum Can. 13. & ratione concupiscentiae maxima nobis inest ad bene agendum difficultas: Non verò quoad substantiam, in quo sensu liberum arbitrium est ipsa voluntas, quae eligit unum pro alio, ut ipsi placet, non obstante peccato primi hominis, ut docet Magister sententiarum in 2. dist. 25. cap. 1. Hanc esse mentem Divi Augustini patet ex pluribus locis, & praecipue ex illo lib. 2. de actis cum Felice Manichaeo cap. 3. *Nemo nisi Deus potest facere arbores, sed habet unusquisque in voluntate eligere quae bona sunt, & esse arbor bonas aut eligere quae mala sunt, & esse arbor mala.*

Articulus nostrum impugnant haeretici auctoritate Divi Joannis cap. 15. *Sine me nihil potestis facere;* inde enim concludunt, voluntatem humanam propter peccatum Adæ nullam habere potestatem operandi, cum ex se (inquit) nihil facere possit.

Sed non valet hæc illatio, nec exponit veram mentem Evangelistae. Si ex illa auctoritate inferrent voluntatem humanam ex se esse impotentem, aut insufficientem ad bene operandum, optima esset conclusio; sed inferendo humanam voluntatem esse omnino operandi orbatam virtute; nec bene, nec recte concludunt; nam dum Christus ait: *Sine me nihil potestis facere,* declarat, quod cum illo possumus aliquid facere, ut patet in qualibet causa secunda, quae sine auxilio causa primæ non potest agere, & cum tali auxilio agit, & operatur: homo igitur habet potestatem volendi, Deo adjuvante, ac proinde habet liberum arbitrium, quod sine auxilio gratiae, nullum opus bonum operari potest, ut docebitur contra Pelagianos; non quod in se omnino careat virtute operandi; sed quia est impotens & insufficientis ad illud, propriis naturæ viribus relictum, sic docente Apostolo, qui testatur, nos esse insufficientes cogitare aliquid ex nobis, nostramque sufficientiam esse à Deo. Et asserit se omnia posse in eo, qui eum confortat, & sic declarat, nos habere libertatem, quae licet sit ex se insufficientis, aut nihil possit facere sine auxilio Dei, potest tamen cum eodem auxilio adjuvante, poni in esse completo, & bene operari; hocque est id, quod significatur ex textu Divi Joannis: nam dum Christus ait: *Sine me aut sine gratia mea, nihil potestis facere,* non tribuit sibi totam virtutem agendi, nec actionem totaliter, sed solum concursum, quo quilibet homo indiget, ut

vitam consequatur immortalam, & gloriam mereatur: quidquid dixerit Pelagius, quoniam Joan. 5. ait: *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum,* id est facit opera bona, & meritoria; productio autem fructus est hominis manentis in Deo, ideoque dum Christus ait, quod homo gratia adjuvus fert fructum, declarat hominem habere virtutem operandi, hancque per gratiam compleri. Nam causa, quae non habet in se virtutem saltem incompletam ad aliquem effectum, non potest ad illum etiam divinitus adjuvari. Hinc est, quod Theologi docent, voluntatem non posse intrinsece etiam divina virtute videre Deum, bene quidem intellectum, qui potest per lumen gloriae adjuvari, & elevari ad videndum intuitivè Deum, ut diximus in primo libro contra Armenos, & Petrum Abailardum; itaque humana voluntas est potentia, quae potest operari, & non operari, ut affirmat Christus apud Lucam 9. dicens: *Si quis vult venire post me, abneget semipsum & se.* Hæc enim verba nostram indicant libertatem; quoniam si nulla esset in nobis libertas circa crucem tollendam, superfluum esset loqui sub conditione, seu dicere, *si quis vult,* cum omnes vellent, aut nullus posset velle.

Afferunt aliam auctoritatem, quæ est Joannis cap. 6. vers. 44. *Nemo venit ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum;* inde enim haeretici, & praesertim Lutherani volunt humanam libertatem cogi, quoniam (inquit) trahi, & cogi, unum & idem significans: cum trahus quendam violentiam dicat. Sed plurimum à veritate aberrant, trahus autem divinum nullam violentiam importat, nullamque coactionem dicit, quoniam scriptum est, quod Deus, qui attingit à fine usque ad finem fortiter, disponit omnia suaviter. Talis siquidem trahus nihil aliud est, quam vocatio quaedam interna, & exhortatio, qua movet & monet voluntatem nostram ad bene operandum, cui vocationi sapientissime resistit humana voluntas, ut suadet illud supra citatum: *Vocavi, & renuistis; extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despectistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.* Ergo Deus per gratiam suam non ita trahit liberum arbitrium, ut tollat illud; cum in ipso semper maneat potestas resistendi, & consentiendi, si velit; alioquin omnes resisterent, vel omnes consentirent. Quod tamen esse falsum, quia certi sumus infallibilitate Evangelij, multos fuisse vocatos, paucos verò electos. Ratio hujus divisionis est, quia non omnes, sed pauci divinae vocationi consentire voluerunt, etenim renuere non est voluntatis divinae sed humanae.

Impugnant haeretici conclusionem nostram auctoritate Apostoli ad Rom. cap. 9. *Non volentis, neque currentis, sed Dei est misericordia, cuius vult miseretur, & quem vult induvat.* Ex hoc inferunt, opera nostra, quæ Deus acceptat, non esse humanae voluntatis, sed divinae, ac proinde hominem non habere potentiam liberam ad bene operandum, & bonum opus non ad nos, sed in Deum duntaxat esse refundendum, veluti in solam, ac totalem actionem operis boni, & meritorij.

Respondetur auctoritates illas contra assertionem nostram non militare, quoniam verba Apostoli accipienda sunt de voluntate Prædestinationis divinae, cum in toto illo capitulo de nulla alia re loquatur, quam de Prædestinatione. Nam Apostolus declarat (inquit) nosster Alphonsus à Castro) Prædestinationem illam divinam, qua Deus aliquos ab aeterno praordinavit ad vitam aeternam, non pendere ex nostris meritis, sed ex sola misericordia divina, quæ sine nostris meritis ad hereditatem aeternam nos elegit ante mundi constitutionem, ut docent plures Theologi asserentes Prædestinationem ad gloriam fieri ante prævisa merita; ergo ex illa auctoritate Apostoli non potest inferri remotio liberi arbitrii; cum non obstante Prædestinatione, electi, & reprobi possint liberè agere, & de factis necesse sit, quod bene egerint, ut assequantur gloriam; cum juxta Sanctorum Patrum Doctrinam Prædestinatio in executione non fiat ante prævisa merita, teste Divo Athanasio in Symbolo dicente: *Qui bona egerunt, ibunt in vitam aeternam, qui vero mala, in ignem aeternum.* Nec valet dicere, quod talis Prædestinatio sit infallibilis, ut propter hoc nostrum arbitrium juxta illam cogatur operari. Ratio, quam asserit idem Author, est, quia qui prævidit finem Prædestinationum videlicet gloriam, prævidit etiam media, per quæ talis finis est ac-

Alia haereticorum ratio proponitur & refoluitur.

Obijciunt haeretici.

Respondetur primo objectioni haereticorum.

D. Petrus. 2. cap. 1.

Altera eiusdem objectionis solutio.

Ultima haereticorum ratio.

Explicatur veritas Apostoli.

Altera Apostoli explicatio.

est acquirendus: opera scilicet bona, quæ cum Dei adjutorio, illi sunt operaturi. Quare Divus Petrus admonet nos in 2. Epist. cap. 1. ne videlicet nos securos reddat divina Prædestinatio; ibi enim ait: *Quapropter fratres mei magis satagate, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciat; ex qua auctoritate satis aperte constat, Prædestinationem divinam, nullam prorsus inferre necessitatem nostris operibus, aut in aliquo minuere nostrum arbitrii libertatem.*

Respondetur secundò Apostolum loqui de Prædestinatione ad gratiam, quæ est purum Dei misericordiae opus; non verò de operatione initorum, cum merita sint actus voluntatis humanae supernaturali auxilio adjuvata, ut testatur idem Apostolus 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 10. dicens: *Gratia autem Dei super id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi non ego autem, sed gratia Dei mecum;* ibi enim Apostolus laborem suum (qui meritorius erat) non tribuit gratiae tantum, nec voluntati suae tantum, sed utrique simul, subindeque docet, in nobis esse potentiam ad bene operandum, hancque posse bene operari cum gratia Dei, vel male, non obstante eadem gratia, quæ cum detur ut nos adjuvet ad bene operandum, & fiat efficax, seu effectus sequatur cooperatione nostra, seu posito consensu nostro, certum est quod liberum arbitrium verè operatur, si velit, vel non operatur, si velit non operari.

Tandem obijciunt illud Apostoli ad Rom. 7. vers. 15. *Quod enim operor, non intelligo, non enim quod volo bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio:* in his siquidem verbis Paulus declarat se non esse liberum, nec posse facere bonum quod vult, sed teneri facere malum, quod non vult. Et ostendit se coactum, & necessitatum ad faciendum illud, quod facit, sive bonum, sive malum: ait enim vers. 16. *Si autem quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.*

Respondet Apostolum, ibi non excludere liberum arbitrium, nec potentiam ad actum bonum, divinæ gratiae juvamine roboratum; cum loquatur de se ipso propriis naturæ viribus relictis, ut ipse demonstrat per ea, quæ sequuntur; *Scio enim quia non habitat in me bonum nam velle adjacet mihi: pericorare autem bonum, non invenio: Sed solum declarare concupiscentiam esse in nobis maximam difficultatem ad operandum bonum, quod præcipitur in lege Christi, ut suadet sensus verborum; ait enim vers. 16. Si autem quod nolo, illud facio, consentio legi, quoniam bona est. Nonne hæc verba denotant facultatem volendi & consentiendi? Ergo erat in ipso voluntas, quæ poterat consentire, vel dissentire. Revera huic legi (quam bonam agnoscebat) consentire non poterat nisi cum maxima difficultate, propter pondus concupiscentiae, quæ quidem concupiscentia prona sumus ad malum, quod lex bona prohibet. Non autem cum impossibilitate ad impotentiam, ac si ipsa voluntas esset ab intrinseco inepta ad consentiendum legi mentis: ait enim vers. 22. *Condelector Legi Dei secundum interiorem hominem;* quibus verbis declarat se posse observare Legem Dei per voluntatem cooperantem gratiae, & per Spiritum Sanctum excitatam.*

Vel respondeo, ibi Apostolum loqui secundum partem inferioris & carnis, aut corporis affectus, qui provocat ad malum; seu de moribus concupiscentiae, ideo ait: *Si autem quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* Non verò secundum affectum partis superioris, & mentis in Deum; quare infra ait: *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Igitur ego ipse mente servio Legi Dei, carnem autem Legi peccari. Nam Apostolus significat in se jam ad Christum converso, bonam quandam esse propensionem ad volendum id, quod bonum est, imò & ipsam bonam voluntatem à Spiritu Sancto excitatam, & adjutam ad comprimendos concupiscentiae motus, sed reluctantiibus illecebris corporis & animi affectibus non potest absque alia opitulante gratia piam illam voluntatem executioni mandare. Quare considerans illos concupiscentiae motus adversantes Legi divinae, qui in eo eliduntur ait vers. 19. *Quod nolo malum, hoc ago, id est; quod est contra legem, hoc facio propriis naturæ viribus derelictus; sed considerans voluntatem Dei, se-*

cundam interiorem hominem, delatatur, quia divinae gratiae juvamine roboratus, mente servit legi, & bonum operatur, quamvis in illo habitet peccatum, seu concupiscentia, quæ hic per peccatum exprimitur, sicut causa per effectum. Unde cap. sequenti vers. 1. ait: *Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulat.* Et alibi: *omnis possum in eo qui me confortat.*

His addo auctoritatem Divi Augustini tract. 93. in Joannem, qui exponens hæc verba, *Adit eis profectum filios Dei fieri,* supra relata inquit: *Audimur Evangelium dicentem, dedit eis potestatem Filios Dei fieri. Ne omnino existimemus in nostra potestate non esse quod crederimus. Verum tamen in utroque beneficia illius cognoscimus: nam & agenda sunt gratia, quia data est potestas ad vobis utrumque faceret infirmitas.*

His addo auctoritatem Divi Augustini tract. 93. in Joannem, qui exponens hæc verba, *Adit eis profectum filios Dei fieri,* supra relata inquit: *Audimur Evangelium dicentem, dedit eis potestatem Filios Dei fieri. Ne omnino existimemus in nostra potestate non esse quod crederimus. Verum tamen in utroque beneficia illius cognoscimus: nam & agenda sunt gratia, quia data est potestas ad vobis utrumque faceret infirmitas.*

D. Augustinus.

ARTICULUS VIII.

Defendit adversus Tertullianistas, homines sceleratos non converti post mortem in Demones.

Adversus hunc articulum olim insurrexisset haesim refert Philastrius, nullum tamen assignat autorem neque Patronum ejusdem haeresis. Suppresso etiam auctoris nomine meminit Guido Carmelita in suo lib. de haeresibus, ubi inter haereses, quas recenset, istam numerat inter eas, quarum autorem ignorat, ut advertit noster Alphonsus à Castro, qui valde miratur quod ipse Guido eam sine nomine in suo catalogo posuerit. Ejus ratio est, quia, (inquit) Divus Augustinus recensens haereses, quæ nec à Philastrio, nec ab Epiphanio commemorantur, cap. 86. de Tertulliano differens, testatur ipsum Tertullianum censuisse, animas hominum pessimas post mortem in Demones verti; licet in lib. de haeres. ad Quododoldeum, sequens in illa parte Philastrium, huic errorem sine nomine auctoris scribat in cap. 78. At quia ex omnibus nihil bene conficitur, hæc haeresis Tertulliano adscribenda est. Ita tenet etiam Prateolus lib. 18. Nul- lum contra hanc haesim possum asserere Concilium, quia in nullo vidi veritatem, quam defendimus adversus Tertullianum, nisi veli lector pro hac veritate firmamanda, admittere plura Concilia, Demones ab animabus damnatarum distinguenda, aut de illis, & istis loquentia; nam si Demones ab animabus in inferno existentibus distinguantur essentialiter, sintque diversi, certum est sceleratorum animas post mortem non verti in Demones.

Unde ut veritas elucescat, utor auctoritate Matthæi Evangelistæ cap. 25. in quo legitur, quod Christus in die Judicii dicet peccatoribus; *ite maledicti in ignem aeternum, qui parati estis Diabolo & Angelis ejus;* ibi enim Christus ostendit, quod ignis inferni paratus est ad torquendos alios præter malos Angelos, aut Demones; nimirum animas damnatarum ad pœnas inferni damnandas; alioquin diceret eis, *ite in ignem qui paratus est vobis,* quoniam in inferno nulla creatura detinetur; quæ non sit malus Angelus, aut malus homo. Homo autem esset malus Angelus, seu Dæmon, idcirco peccator sceleratissimus post mortem non convertitur in Dæmonem, cum in vanum parasset ignem illum Deus pro hominibus reprobis, & pro malis Angelis, si reprobis post mortem fieret formaliter & verè Dæmon. Præterea hæc conversio repugnat ex auctoritate Sacre Scripturæ, quæ anima nostra declaratur incorruptibilis, & per consequens inconvertibilis in aliam substantiam: nam quod in aliud convertitur, tunc corrumpitur, vel annihilatur, quoniam sit aliquid, quod non erat antea, & desinit esse id quod erat, ut probat exemplum vini in acetum conversi, aut aeris in aquam, tunc enim vinum & aer desinunt esse. Igitur si anima peccatoris in Dæmonem convertitur post mortem, necesse est, ut in hac versione anima desinat esse, & proinde quod sit ex se corruptibilis & mortalis; quod nequit defendere Tertullianus, cum doceat, animam esse immortalem, & incorruptibilem; licet docuerit

Tertullianus.

Matth. 25.

Ex ultimo Judicio probatur articuli veritas.

docuerit cum Antropomorphitis animam esse corpoream.

Animarum peccatorum, quae modo existunt in inferno, resurgent cum corporibus suis, & reddent de factis propriis rationem, ut est de fide ex Symbolo Divi Athanasii, & ex variis Sacrae Scripturae locis, praesertim ex illo Epist. 2. ad Corinth. cap. 5. omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit sive bonum, sive malum, & ex aliis locis, ut videbimus in proprio articulo contra Saducæos, Valentinianos, Albanenses, & alios hæreticos resurrectionem carnis negantes. At ex errore Tertulliani sequitur contra ipsius mentem hanc resurrectionem & fallam; nam si anima peccatoris conversa sit in Dæmonem statim post mortem nullum corpus habet propter vestitionem illam, quia Dæmon corpus habet propter vestitionem illam, quia Dæmon, in quem versa est, nullum corpus habet, neque habuit, nec habebit in ultimo iudicio, ut fatentur omnes, qui Angelorum existentiam admittunt. Igitur hæc anima damnata (supposito quod sit Dæmon, seu malus Angelus) non poterit resurgere cum proprio corpore, cum nullum Corpus habeat; nisi hic Dæmon, in quem conversa est anima damnata, iterum vertatur in animam propriam corpus assumpturam, quod nemo hæcenus dixit. Deinde sequetur quod homo malus non referret in illo ultimo iudicio, si eum homo iustus, propria corporis prout gessit, ne dum ex defectu corporis quod non haberet, sed etiam quia ea, quæ gessit ipse homo sceleratus in corpore, non essent propria Dæmonis, in quem post mortem conversus fuisset: etenim peccasset ut homo, & puniretur ut malus Angelus; quod est ridiculum, & absque ulla auctoritate, nullaque ratione cogitatum. Unde cum hic error sit omnino intolerabilis, facile rejicitur alter, ex quo nascitur, scilicet homines sceleratos converti post mortem in Dæmones.

Id, per quod motus fuit Tertullianus ad tantum errorem docendum, est illud Joannis cap. 8. vers. 44. vos ex Patre Diabolo estis; nam, inquit, Christus per hæc verba ostendit, quod Pharisæi & peccatores sunt substantialiter Dæmones, sicut Diabolus a quo sunt, sicut filius hominis est substantialiter homo, cum generatio sit origo viventis in similitudinem naturæ, & peccatores sunt filii Diaboli, non per generationem, sed per conversionem quamdam, quæ fit per peccatum, quo filii Diaboli generantur, quemadmodum per gratiam generantur filii Dei, seu iusti. Idem colligit ex illo ejusdem Evangelistæ cap. 6. vers. 71. Ex vobis unus Diabolus est Princeps Sathanæ, sicut etiam, hic enim erat traditurus eum, cum esset unus ex duodecim; unde, (inquit) cum Christus sit veritas, & in ipso nullus sit dolus, necesse est quod Judas, quia peccator est, sit non meta phoricè, sed vere & realiter Diabolus, ac proinde quod omnes peccatores post mortem sint verè & realiter Dæmones per quamdam conversionem.

Non nocent auctoritates illæ Tertullianus enim male intellexit eas sicut & alias, quibus juxta quorundam opinionem voluit probare Deum esse corporeum; ut monui in primo Libro contra Antropomorphitas, in quo evidenter probatur Deum esse merè spirituales. Hujus responsionis ratio est, quia Scripturae Sacrae verba non sunt semper intelligenda juxta solam & nudam grammaticam significationem, non solum quia littera occidit, Spiritus autem vivificat, ut monet Apostolus, sed etiam quia Sacra Scriptura sæpe utitur Metaphoris, in quibus propter aliquarum rerum inter se convenientiam, nomen unius pro nomine alterius usurpat, ut dum Christum vocat Leonem, & agnum, lapidem angularem, & pastorem; quin tamen Christus sit verè, aut realiter Leo, aut agnus, hoc enim dicit propter quamdam similitudinem, aut proprietatem Leonis, & Agni, scilicet fortitudinem, & mansuetudinem: Igitur per hæc verba; vos ex Patre Diabolo estis, non debemus intelligere peccatores fieri filios Diaboli juxta naturam per aliquam conversionem essentiali, ac substantialem, sed juxta mores, vitia, & malas voluntates dumtaxat, in quibus filii parentes imitantur, nam cujus opera quisque facit, ejus & filius vocari potest, ut facile colligitur ex illo Joannis 8. vers. 39. ubi legitur Judæos dixisse Christo; Pater noster Abraham est, & Christum eis respondisse, si Filii Abraham estis, opera Abraham facite.

2. Co. vint. cap. 5.

Ratio Tertulliani.

Responsio ad Tertullianum.

Joan. 8.

Insuper, si Tertullianus velit ex illa auctoritate Joannis, quod peccator post mortem verè & substantialiter convertatur in Dæmonem, debet etiam velle, quod iustus post mortem convertatur etiam verè & substantialiter in Deum, quoniam Prophetia sic iustos alloquitur; Dii estis vos, & filii excelsum, Christus Matth. cap. 5. vers. 44. & 45. inquit; Diligite inimicos vestros, & benedicite his, qui oderunt vos, & orate prosequentibus, & calumniantibus vos. Finis hujus præcepti est, ut sitis Filii Patris vestri qui in Cælis est. Item ex illo i. Joan. cap. 3. Charissimi nunc Filii Dei sumus, quod dictum est de iustis, ut probant ea, quæ præcedunt: Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut Filii Dei nominemur & simus. Sed Tertullianus ex his locis non infert, animam iusti converti in Deum; ergo nec ex aliis debet inferre, animam peccatoris converti in Dæmones.

Matth. 5.

Joan. 3.

ARTICULUS IX.

Ostendit Philastrius, omnes homines ante confusionem Babelicam locutos fuisse uno, eodemque Idioma.

Philastrius Brixienfis Episcopus, qui cum Sancto Ambrosio, & Justo Lugdunensi, Aquilejensi Concilio interfuit anno 381. vir eruditus, & Sanctus, cujus meminit Divus Augustinus in suo de hæresibus Catalogo, docet in lib. de hæres. cap. 56. varias linguas fuisse in mundo ante confusionem Babelicam, seu ante ædificationem Turris Babel, de qua fit mentio in lib. Genes. cap. 11. vers. 4. vultque sententiam oppositam esse hæreticam. Sed omnes Scriptores tam antiqui, quam recentiores communiter credunt, ipsum Philastrium errasse, & putant hæresim esse, quod ille docet, ut fatetur noster Alphonsus à Castro, quoniam (inquit) Scriptura Sacra tam aperte dicit, unam tantum fuisse linguam, ut nihil manifestius dici possit. Unde obiter observandum est librum de hæresibus, quem edidit Philastrius, esse magna cum prudentia, & discretionem legendum, cum plura inter hæreses recensent, quæ verè hæreses non sunt. Ut autem veritas eluceat & coniter, Scripturam Sacram demonstrare, quod omnes homines ante Babelicam confusionem loquebantur uno, eodemque Idioma, sic discuro auctoritate Sacrorum librorum & Sanctorum Patrum, qui communiter assertionem nostram tenent.

Philastrius.

Babelicæ Turris ædificatores graviter peccarunt, ut fatentur omnes contra Testatum quæst. 8. in cap. 11. Genes. qui eos à peccato excusare conatur. Peccatum illud colligunt ex illo Genes. 11. vers. 4. Dixerunt, venite faciamus nobis civitatem, & Turrim, cujus culmen pertingat ad Cælum, & celebremus nomen nostrum antequam dividamur in universas terras. Hæc enim verba arguunt peccatum, seu superbiam, ut advertit Divus Augustinus lib. 6. de Civit. Dei, cap. 4. ubi ait: Erigebat ergo Nimrod cum suis populis Turrim contra Dominum, quæ est impia significata superbia. Idem docet Josephus lib. 1. antiquit., & Divus Joannes Chrysostomus Homil. 30. in Genesim ait: Hi quoque honore parer, & ejusdem lingua honore, concessio in malum abusi, quam graviter peccarunt, & linguarum varietate sunt experti. Peccatum autem illud fuit punitum, ut advertit idem S. Augustinus statim dicens: merito malus punitur affectus, etiam cui non succedit effectus; sed punitum fuit divisione aut pluralitate linguarum; nam ante ædificationem Turris illius Babelicæ, omnes homines erant unius linguæ, & terra erat unius labii, ut habetur in eodem capite vers. 1. & Deus descendit ut linguam populi divideret, ut patet ex eodem cap. Genes. vers. 5. & sequentibus: Descendit autem Dominus ut videret civitatem, & Turrim, quam ædificabant Filii Adam & dixit: Ecce unus est populus, & unum labium omnibus; capebantque hoc facere, nec desisterent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant; venite igitur descendamus, & confundamus ibi linguam eorum; ut non audiat unusquisque vocem proximi sui, atque ita diviserit eos Dominus ex illo loco in universas terras, & cessaverunt ædificare civitatem, & idcirco vocatum est nomen ejus Babel, quia ibi confusum est labium universæ terræ, & inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.

Ædificatores Turris Babelicæ peccaverunt.

Responsio Philastrii.

Nullitas responsio Philastrii.

in terra; bene verò postea, ut suadet hæc particula, ibi confusum est labium universæ terræ, id est, confusum est idioma, quo homines loquebantur. Ratio hujus expositionis est, quia dato quod quilibet homo sciret modò omnes linguas, nullus tamen dicere posset omnium hominum idioma esse unum, & idem, vel omnes homines habere eandem linguam; cum esset cuique nationi propria lingua: facta enim hac suppositione, certum est, quod Italus v. g. qui intelligeret linguam Hispanicam, Gallicam, & alias, & vice versà, id est Hispanicus, qui intelligeret linguam Italicam &c. haberet suam linguam propriam seu Italicam, quæ non esset Hispanica, quoniam linguarum intelligentia non efficit, ut duæ; aut tres lingue una dicantur.

Deinde Scriptura dicit, quod homines erant unius labij, id est unius pronunciationis, locutionis, & idioma-tis: idcirco quamvis tunc omnes se mutuo intelligerent, Moyses non posset dicere, terram fuisse unius labij, si tunc varietas linguarum esset ob rationem jam dictam: quia ibi per labium significatur locutio, aut idioma. Ad illud quod addit, nimirum, per confusionem linguarum nihil aliud intelligendum esse, nisi privationem intelligentiæ linguarum, quam quilibet homo tunc habebat, dico quod est sine fructu interpretatum; nam si hoc esset, sequeretur quod nullus homo intelligeret linguam hominis alterius nationis, quia Deus ex Philastrio subtiliter illam intelligentiam linguarum in penam peccati. Deinde quid est dicere labium tunc fuisse confusum, nisi quod tunc primo divisum, & multiplex, variumque factum: nonne ubi unitas est, ibi confusio esse non potest, ubi autem confusio est, ibi est multitudo? Itaque in hac confusione lingua fuit verè multiplicata in varias species juxta diversitatem regionum, ut facile colligi potest ex sine confusione linguarum, qui habetur vers. 17. Ut non audiat unusquisque vocem proximi sui; quo manifeste ostenditur, divisionem non fuisse in intelligentia, sed in lingua: hæc enim verba suadent, quod per confusionem illam lingua unius diversâ facta fuit à lingua alterius, & ab ipso intelligibilis; illa quidem confusio, cujus meminit Scriptura, non fuit in intellectu hominum, sed in lingua, cum dicat ibi confusum fuisse labium universæ terræ; & per labium intelligatur lingua, aut idioma, quo omnes homines loquebantur, ut unusquisque audiret vocem proximi sui; unde cum hæc confusio fuerit, ut unus non audiret vocem alterius, ut constat ex dictis supra: certum est, quod post illam linguam unius regionis non fuit lingua alterius, sed qualibet regio habuit suam linguam; non verò ante illam Turris ædificationem.

D. Augustinus.

Eucherius Lirinensis.

Origenes.

D. Hieronymus.

§. Unicus.

De solutione rationum Philastrii.

Philastrius intendens probare linguas fuisse divisas ante ædificationem Turris Babelicæ, objicit illud Genes. 10. vers. 5. Ab his, id est à Filiis Noe, divisa sunt insula gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam, & familias suas in nationibus suis. Idem dicitur de Filiis Cham & Semi vers. 20. ejusdem capituli ubi legitur: Hi sunt Filij Cham in cognationibus, linguis, & generationibus, terris quoque & gentibus suis; sed Filij Noe, Sem & Cham præcesserunt ædificationem Turris Babelicæ, ut est manifestum, juxta narrationem Moysis, aut creationis historiam: ergo tunc lingue erant diversæ, & multiplicatæ, licet quilibet homo intelligeret omnes linguas, ut exprimit hæc verba, Erat autem terra labij unius, quæ idem significant, ac ista, quilibet homo intelligebat omnes linguas universæ terræ.

Huic rationi respondeo, Moysen in illo capite locutum fuisse per anticipationem, quæ quidem anticipatio Sacrae Scripturae satis familiaris est, ut supra monui in articulo contra Præadamitæ; nam dum ait: Erat autem terra labij unius, loquitur per recapitulationem, ut notat Divus Augustinus lib. 16. de civit. Dei, cap. 4. ubi ait. Cum ergo in suis linguis ista gentes fuisse referantur, reddit tamen ad illud tempus narratur, quando una lingua fuit omnibus, & in dè jam exponit quid acciderit, ut linguarum diversitas nasceretur: erat, nãsc-

Genes. 10.

Adra inquit omnis terra labium unum, & vox una omnibus. Igitur Philastrius non probat ex illa autoritate plures linguas fuisse ante aedificationem Turris Babelicæ, seu tempore Filiorum Noe, cum Moyses per anticipacionem narret, & per recapitulationem, Terra autem erat unius labii, quæ exponens idem Sanctus Doctor inquit: Latente narratione redeunte, ut diceretur quomodo factum sit, ut ex una omnium lingua fuerint divisi per multas, & continentia de illa Turris aedificatione narratur &c. Neque id obscure significat Moyses; istam enim Noe Filiorum genealogiam claudit his verbis: Ab his divisa sunt gentes in terra post diluivium. Sic respondent omnes communiter. Nihilominus dico iterum cum nonnullis, quod revera ex his verbis sequitur propriam unicuique familie ac populo fuisse linguam ante aedificationem Turris Babelicæ, sed non sequitur fuisse propriam, & à cæteris distinctam, ita ut filij diversa lingua à parentibus uterentur, aut ita ut tot fuissent idiomata, quot erant familie: nam licet una lingua sit communis pluribus, hoc non obstat, quominus unusquisque valeat dicere, quod sit lingua sua sibi propria & naturalis.

Hæc ultima responsio probari potest ex illo Esther. cap. 8. vers. 9. Accitiquo scribis, & librariis Regis, (erat autem tempus tertii mensis, qui appellatur Siban) vigesima & septima die illius, scripta sunt Epistola, ut Mardocheus voluerat, ad Judæos, & ad Principes, procuratoresque & Judices, qui centum viginti septem provinciis ab India usque ad Æthiopiæ præfidebant, provincia, atque provincia, populo & populo, iuxta linguas & literas suas, & Judæis, prout legere poterant, & audire. Inde enim non potest colligi tot fuisse linguas, imo & scribendi modos in imperio Assueri, quot tunc erant ejusdem imperij provinciæ; quia improbabile est, Assuerum habuisse viginti septem supra centum librarios aut scribas, qui tot linguis scriberent; ergo dato quod Filij Noe fuerint divisi secundum suas linguas ante aedificationem Turris Babelicæ, ut somniavit Philastrius, non sequitur ante illam Turrim tot fuisse linguas, quot regiones & provincias. Ita respondet Natalis in historia Ecclesiastica veteris Testamenti Tom. 1. dissert. 5. propositione 2.

Hic occasio materiæ postulat à nobis, ut videamus, an ex illis linguis in ea Babilonica confusione inductis, aliquæ jam supersint, quæ aliarum modò extantium matricæ censeantur. Ad hanc difficultatem dico, plures superesse, ut certissimum efficiunt vetustissima quarundam linguarum monumenta, ex quibus constat linguas illas eodem modo ab antiquis, atque à modernis in usu fuisse; nec nisi levi deflexione, aut pronuntiatione variatas, ut apparet ex antiquis Scriptoribus Græcis, Latinis, Teutonicis, & Illyricis, ut observat nosser Frassenius in disquisitionibus biblicis cap. 7. §. 2. num. 11. Quæ verò, & quot supersint Matricæ linguæ, omnes affirmant, quod sunt quinque, nempe Hebræa, Græca, Latina, Teutonica, & Illyrica è confusione Babylonica ad nos usque traductæ, ex quibus, (inquit Kircherus) quæcumque linguæ in universa Europa, Asia, & Africa natae sunt. Idem testatur Lipsius Epist. 44. centuriæ tertiæ ad Belgas. Ex Hebraica, quæ in domo Heber semper mansit, ut jam dictum est supra, successu temporum derivatae sunt Chaldaica, Arabica, Madianitica, Samaritana, Æthiopica, & Syriaca veluti ex Græca, & Hebræa mixta. Ex Græca, quam nepotes Phaleg à confusione linguarum secum in Græciam detulerunt, derivatae sunt Attica, Ionica, Æolica, Phrygia, & aliæ diversæ pro constitutione populorum, qui in Græcia sunt. Ex Latina ortæ sunt Italica, Gallica, Hispanica, Lusitanica, & ex hisce aliæ ex Italice, & Latine comixtione, insulares Sarda & Sicula. Ex Teutonice natae sunt Belgica, Danica, Svecica, Anglica, Scotica. Ex Illyrica autem ortum habent Polonica, Hungarica, Bohemica, Moscovita, Tartarica, Turcica, Bulgatica, & aliæ, quæ vigent in partibus Orientalibus, quæ ita tamen corruptæ sunt, ut vix ullum primitivæ vestigium retineant, ut referunt plures historici post Kircherum apud varios modernos Scriptores citatum.

Quantum ad Persicam linguam, quaeritur apud historicos, an primogenita sit; vel ex qua ex quinque principalibus oriatur? cum non appareat, ex qua alia derivata sit, aut quæ alia Idiomata ex ipsa nata sint.

Quingua sum linguæ matricæ.

Sed quia institutum nostrum non est quærare originem, neque multiplicatam linguarum, sed solum impugnat e hæreticos, qui insurrexerunt adversus Ecclesiam Christi, hujus resolutionis difficultatem remittimus ad Historicos, nè falcem mittamus in messem alienam; quamvis obiter dixerimus ex illa divisione linguarum post Turris Babelicæ confusione quinquè primigenias linguas per mansisse, & ad nos usque pervenisse; sufficit quidem nobis resolvere juxta Sacra Scripturæ principia, & communem Ecclesiæ fidem, contra Philastrium, quod ante aedificationem Turris Babelicæ, terra erat unius labij, & omnes homines tunc loquebantur eadem lingua, eodemque Idiomate; sic enim decebat, cum omnes homines tunc essent Filij unius viri, ut notat Maimonides.

ARTICULUS X.

Probat contra Arabes, animam rationalem esse immortalem.

Circa animam rationalem varia fuerunt Philosophorum placita, teste Divo Augustino. At cum non contra Philosophos gentiles, bene quidem contra hæreticos, sit nobis colluctatio, illos omittimus, ut pro tuenda animæ rationalis immortalitate impugnemus istos, quorum primi sunt Samaritani à Samario eorum regem ita nuncupati; licet plures asserant, Samaritanos sic nuncupari à Samareo Filio Canaan, Filij Cham, qui verenda patris detecta conspiciens, indeque illum delubrio ac derisui habens ab eo maledictus fuit. Sed quidquid sit de hac difficultate, quæ vix solvi potest, sufficit nobis hic ostendere, quod Samaritani plures docuerunt errores. Recipiebant ex Moyfi Pentateucho quatuor priores tantum libros. Negabant futurum judicium, & resurrectionem mortuorum. Inficiebantur pariter Christum esse Filium Dei, & hominem habere animam immortalem. Anno autem 207. sub Severo Imperatore & Zephyrino Summo Pontifice, insurrexerunt Arabici, sic dicti ab Arabia, in qua habitabant, qui dicebant animam hominis mori simul cum corpore, ut refert Eusebius lib. 6. hist. Eccles. cap. 26. Idem restantur Divus Chrysothomus, & S. Isidorus, qui pro immortalitate animæ contra Arabicos ita subtiliter scripserunt, ut omnes cum fide Catholica crederent hominem esse immortalem secundum animam, & de factò omnes sic crediderunt; cum Ecclesia circa hanc veritatem diu fuerit sine hoste. Porro quia superbia Diaboli, & eorum, qui odiunt Deum, ascendit semper, in seculo decimo quidam vir hæreticus nomine Vualfredus in Occitania publicavit animam simul cum corpore perire. Hunc hæreticum validè impugnavit, & consultavit Durandus Castrensis Abbas ordinis S. Benedicti.

Anno 1491. regnante Maximiliano Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Alexandro sexto, ex ortu est Hermas Rissnich natione Batavus, qui dicebat animam per hominis mortem simul cum corpore ita interire, nullamque post hanc vitam aliam fore particularem, ut mortuo Socrate moriatur anima ejus; & desinat sicut in corpore incepit esse, existimans quod dum Deus dixit Adamo, Memento homo quia pulvis es & in pulverem revertis, locutus est de animæ & corporis corruptione, quod tam animam, quam corpus subiecit mori. Huic hæretico adheferunt Liberrini, & Trinitarij, de quibus alibi sepe locuti sumus, qui ut more Brutorum vivere valerent, nullamque poenam timerent, maluerunt credere post mortem nihil de homine remanere, quam opera meritoria elicere & poenitentiam agere.

§. I.

Statuitur anima immortalitas.

Animæ rationalis immortalitatem firmant varia Concilia, videlicet Arabicum celebratum sub Fabiano Papa, & Lateranense quintum celebratum anno 1512. sub Julio secundo, & Leone X. definit in fest. 8. animam hominis esse immortalem, atque in pluribus hominibus, non unam, sed plures esse animas, hoc est, quem.

quemlibet hominem habere animam suam. Tandem hanc ipsam animæ immortalitatem contra prænomina- tos hæreticos & Barbaram Sigismundi Imperatoris uxorem hujus hæresis sectatricem, statuant ea Concilia, quæ declarant dari vitam & mortem æternam, seu quædam loca, in quibus animæ vel præmiantur, vel puniuntur. Pariter & omnia Concilia, quæ statuunt animas decedentes cum reatu, seu obligatione solvendi poenas temporales in Purgatorio detineri ad tempus. Inter quæ Concilia est Tridentinum.

His addo Constitutiones Apostolicas lib. 5. cap. 11. ubi legitur: Nos animam incorpoream & immortalem affirmamus, nec interire eam secus corpora, sed perpetuò manere ut rationis participem, & libertate præditam. Et articulum fidei de vita æterna, qui habetur in Symbolo Apostolorum, quique stare non potest, nisi anima rationalis sit immortalis, ut est evidens. Nam si vita æterna sit credenda, atque expectanda vita venturi sæculi, necesse est quod anima nostra sit immortalis; alioquin non posset in æternum ipsa vita frui in gloria, quamvis innocens & impolluta; nec posset in æternum pati in inferno, quamvis peccatrix.

Evidentius manifestatur immortalitas animæ ex Sacra Scriptura tam in veteri, quam in novo Testamento; nam Sap. 3. dicitur: Justorum anima in manu Dei sunt, & non tangit illos tormentum mortis, nisi sunt oculis insipientium mori, & quod à nobis est iter, exterminium, illi autem sunt in pace. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitatis plena est. His enim verbis liquido constat, animas eorum, qui in pace sepulti sunt, aut in osculo pacis è vivis decesserunt, esse extrà corpora, atque immortales, cum sint in manu Dei, & tormentum mortis minimè terigerit eas. Idem constat de cæteris, scilicet de animabus peccatorum, quæ cum sint ejusdem speciei, tam immortales sunt animæ peccatorum, quam justorum. Hæc quippè immortalitas, aut incorruptibilitas est essentialis proprietates animæ rationalis. Præterea animæ peccatorum æternum patiuntur in inferno supplicium, sicut animæ justorum æterna in Cælo perficiunt beatitudinem: nullus igitur potest citrà hæresim affirmare, animas nostras simul cum corporibus mori, atque dissolvi.

Apostolus qui cupiebat dissolvi, ut esset cum Christo, non secundum corpus, cum sit corruptibile, sed secundum animam, credebat, ipsam animam esse immortalem. Nec potest oppositum firmari citrà insipientiam, quia maximum delirium est negare immortalitatem animæ, ut facile infertur ex cap. 5. ejusdem libri Sapientia, ubi ipse Sapiens inducit eos insipientes, nimirum seram in inferis poenitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes, ad intuitum felicitis animarum justorum fortis, in hæc verba erumpentes: Hi sunt, quos habuimus aliquandò in derisum & in similitudinem improperij; nos insensati vitam illorum estimabamus insensiam, & finem illorum sine honore: ecce quomodò computati sunt inter Filios Dei, & inter Sanctos fors illorum est. Certò considerabatur illos, quos antea contempserant; hæc autem consideratio erat secundum animam, non verò secundum corpus quia conspiciebant eos inter Sanctos perfrendentes gloria, quæ corpus non fruitur, nec satiatur; bene verò anima, quæ per lumen gloriæ elevatur ad visionem intuitivam Dei, & ipsa visione perfectè satiatur; ut confessus est Propheta Regius dicens; Satiabor cum apparuerit gloria tua. Hanc autem gloriam corpus videre non potest, quia homo constitutus in terra non potest videre Deum, qui oculo corporeo prorsus invisibilis est ob varias rationes naturales prorsus demonstrativas, quas afferunt Theologi Scholastici. Quare anima, quæ ex se hujusmodi appetitum habet, debet esse omnino immortalis. Undè idem Propheta Psal. 21. vers. 31. ait: Ex anima mea illi vivet. Quæ verba exponens Divus Irenæus lib. 5. cap. 7. inquit: Caro est quæ moritur, & solvitur, non anima neque spiritus.

Deus creavit hominem inextremabilem, & fecit illum ad imaginem & similitudinem suam, non secundum corpus, & carnem, aut humanitatem: in hoc quidem sensu homo non est inextremabilis, nec imago Dei; qui cum sit immortalis, & spiritualis, ipse homo nequit esse imago ejus secundum corpus, & carnem, quæ materialia, & corruptibilia sunt. Igitur est talis secundum

animam. Idcirco ipsa anima rationalis est spiritalis, incorruptibilis, & immortalis; alioquin esset Deo dissimilis sicut corpus dissimile est. Quòd est falsum, ut in proprio loco probatum manet contra Antropomorphitas, & Audeanos impiè membra corporea Deo tribuentes.

Ad hanc ipsam veritatem suadendam addo illud Exodi cap. 3. Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob; cui Marcus Evangelista cap. 12. vers. 27. addit, Non est Deus mortuorum sed vivorum. Ex quo sequitur, quòd corrupto corpore anima non perit, sed vivit, quia hic sermo est de resurrectione mortuorum, & declarat, quòd Deus est Deus vivorum, seu animarum, quæ simul cum ipso erunt in regno Cælorum; & ibi vivent in æternum, juxta illud Matth. cap. 25. Venite percipite regnum vobis paratum à constitutione mundi. Hoc quidem regno intelligitur gloria æterna, in qua collocantur justorum animæ à corporibus post mortem separata, ut patet de anima justi Lazari, quæ ab Angelis deportata, & collocata fuit in sinu Abraham. Idem colligitur ex illo Apocalyp. 6. Vidi sub altare Dei animas interfectorum propter verbum Dei. Quo etiam suadetur animas justorum existere in Cælo sine corpore; alioquin non diceret: Vidi animas interfectorum, sed vidi interfectos, si comprehendisset corpus & animam. Corpus autem in terra corrumpitur, aut si non videat corruptionem, Deo sic volente, tamen non vivit, nec sentit, cum vivere, & sentire à forma proveniant. Anima verò vivit in gloria, non pro aliquo tempore, sed in æternum, quia visio beatifica est perpetua, & per consequens dicendum est, quòd anima rationalis est immortalis, aliàs non posset frui æterna beatitudine.

Nec valet dicere, hoc verum esse de anima justa, quæ vivet in æternum speciali providentia, quæ à morte præservatur; non verò de anima secundum se sumpta. Non valet, inquam, quoniam anima non habet in se principium corruptionis, scilicet materiam: quippè cum facta fuerit ex nihilo, ut imago Dei, immortalitatem Dei participat ex constitutione sua. Deinde anima impij vivit in suppliciis æternis, ut probant hæc verba Matth. ire maledicti in ignem æternum, hocque conforme est Divinæ justitiæ. Diversa est enim hominum in hoc sæculo vita, cui indignum sæpe pro nunc contingit præmium: videmus peccatores, sceleratissimosque homines sepius prosperari, nullasque suis meritis dignas hic luere poenas, videmus etiam justos adversis vexari, morbis cruciari, plurimamque pati incommoda. At si anima nunquam post mortem hominis maneret, posset Deus (cui hæc omnia subsunt) velut injustus accusari, & injustitia reprehendi, eo quod justos puniret, sceleratosque homines præmio afficeret, eo quòd justus, qui patitur, nullum post mortem speraret solatium, & injustus nullum timeret supplicium. Sed Deus nullo pacto est accusandus, tanquam injustus, quoniam justitias dilexit, & equitatem vidit vultus ejus: nec perdet justum cum impio; ideoque hoc argumento convincimur, animam post mortem hominis habere aliquam vitam, in qua unusquisque recipiet congrua suis meritis præmia, quæ non reciperet, si simul cum corpore periret; quoniam quod non existit, non dat, nec recipit. Deinde si anima rationalis esset corruptibilis, impius de impietate sua commodum reportaret, cum reciperet bona in vita sua, & justus similiter mala. Hoc autem fieri non posse patet; quia qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem æternum; igitur in homine est aliquid, quod in æternum vivet.

In novo Testamento firmatur etiam animæ immortalitas: nam Matth. 10. vers. 28. Christus nos suaviter blandèque consolatur dicens: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; quasi diceret (inquit Divus Hieronymus eadem verba exponens) Nolite timere maledictum corporalis mortis, quod temporaliter solvitur, timete maledictum spiritualis mortis, & per quod anima in æternum cum suo corpore cruciatur; non potest homo occidere animam tuam, usque ad corpus levit: tu noli sperare in anima tua, presentia anima tua caro vivit, persecutor potest ejicere, non autem interficere animam tuam; & Divus Gregorius lib. 4. Dialogorum ait: Tres vitales spiritus creavit omnipotens Deus, unum qui carne non regitur, alium qui carne regitur, sed non cum carne moritur, tertium qui

Exod. 3.

Mat. 25.

Anima rationalis non habet in se principium corruptionis

Mat. 10.

D. Hiero.

N

caro regitur, & cum carne moritur. Primum Angelorum, secundum hominum, tertius Brutorum animalium. His enim constat animam rationalem non esse mortui obnoxiam, sicut corpus, sed immortalem, ut proprium est cuilibet enti spiritali, quod cum careat materia, seu principio corruptionis, debet esse incorruptibile & immortale; nam si ens Spirituale (quale est anima rationalis juxta illud Eccles. 21. vers. 7. *Revertatur pulvis in terram suam unde erat & Spiritus redeat ad Deum;* & 1. Corinth. cap. 2. *Quis hominum scit qua sunt hominis, nisi Spiritus hominis qui in ipso est?*) possit corrumpi, & deltrui per mortem, qua destruitur, & corrumpitur corpus, hoc proveniret vel à se, vel ab alio. Sed ens spirituale non potest corrumpi à se, quia nihil appetit sui destructionem: imò perennem sui conservationem, naturali stimulante desiderio, omnia cupiunt: cum quodlibet ens tendat ad propriam conservationem, ut docent omnes cum Apostolo dicente 2. ad Corinth. cap. 5. vers. 4. quod nolumus expoliari, sed supervestiri. Nec potest corrumpi ab alio: ratio est: quia hæc corruptio proveniret ab alio inferioris virtutis, vel æqualis, vel superioris. Non primum, quia inferioris non potest destruere superius: cum activum majorem arguat virtutem, quam passivum. Nec secundum, quoniam par in parem non habet potestatem, nec simile agit in simile, ut destruat illud, Nec tertium, quia sola substantia divina est superior, & in virtute excedit substantiam Spiritualem creatam. Nam inter creatas immaterialis est nobilior corporali; & inter substantias Spirituales substantia Dei est longè, imò & infinitè perfectior creatis. Igitur anima rationalis est omnino incorruptibilis, & immortalis, quia Deus licet possit eam destruere, & annihilare, tamen non decrevit eam in nihilum reducere, unà cum corpore, quod est materiale, ac corruptibile. Imò voluit eam in æternum manere, cum anima rationalis appetitu innato tendat ad Deum, ut testatur Propheta Psalm. 41. dicens: *Quomodo dicitur desiderat Cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Naturaliter enim fugimus mortem, teste Apostolo dicente; *Nolumus nos spoliari, sed semper supervestiri,* ac proinde appetimus vitam immortalem, quia fugiens juxta naturalem inclinationem unum oppositorum, fugit propter amorem alterius oppositi, ideoque fugiens mortem, appetit vitam; cum mors & vita opponantur: hæc autem vita immortalis, quam appetimus, nequit esse in corpore, sed in anima: ergo hæc est immortalis.

Substantia spiritalis est incorruptibilis.

R. 41.

D. August.

D. Cyprian.

Rationes physicae quæ probant immortalitatem animæ.

Præterea omne ens habet suum finem à natura institutum, in quo perfectissime quietatur, delectatur, & beatur; anima autem in hac vita non assequitur ralem finem, teste & Augustino dicente, *inquietum est cor nostrum donec quiescamus in te.* Ergo debet dari alia vita, præter vitam corporis, quæ conveniat animæ, quæ sit sine fine, cum id, quod est in Deo, æternum sit. Quare Scriptura inquit, quod iusti in perpetuum vivent, & impii mors depascet, hoc est; vivent in suppliciis æternis; hocque congruit Divinæ Providentiæ, cuius dispensatio ita digna & æqua est, ut probis pacem, & improbis poenam decernant in æternum; hæc autem pax immortalitatis tantum dari potest, ut notat Divus Cyprianus exponens illud Luc. 2. *Nunc dimittis servum tuum in pace.* Ubi declarat tunc servus Dei esse pacem, tunc liberam, tunc tranquillam quietem, quando de mundi miseriis extracti, sedis & securitatis æternæ portum petimus; quando expuncta hac morte, ad immortalitatem venimus: igitur anima rationalis, cui hæc pax in cœlo datur, est immortalis.

Pro immortalitate rationalis animæ firmanda non parum juvat asserere nonnullas rationes physicas; nam anima rationalis habet potentias infinitæ capacitatis, nimirum intellectum, & voluntatem, quæ in nullo ente creato intellectus, & à creatura nullatenus dependet, cum sint immediate à Deo per creationem, ideoque intellectus & voluntas sunt potentia immortales, & indefectibiles: quippe quod primo se movet ad suas operationes, & habet in ipsas plenam potestatem, est immortale: quia quod primo se movet, & non movetur ab alia causa, est duraturum in æternum, quoniam si deberet interire, deberet moveri ab alio naturali agente, & ad conservationem concurrere:

anima autem, quæ habet potentias, indefectibiles, ab ipsa distinctas, non est alterius naturæ à voluntate, & intellectu: idcirco debet esse immortalis, sicut ipsa voluntas, quæ sicut hæc operatio volitiva non potest impediri, nec auferri à creatura aliqua; (quilibet enim homo dicere potest sicut David Psalm. 118. vers. 109. *Anima mea in manibus meis semper.*) Ità nec existentiæ & existentia scilicet animæ, potest deltrui per actionem alicujus creaturæ, nam qualis est operatio, talis est essentia: cum operati sequatur esse; ideoque si potentia animæ sint immortales, immortalis quoque est ipsa anima.

Præterea quod corrumpitur cum corpore, magis ac magis declinat, declinante corpore, ut quotidie experimur. At anima non declinat, nec fenescit, fenescente, & declinante corpore, cum intellectu in senibus magis vigeat; ergo anima rationalis non corrumpitur cum corpore, tum quia non incipit cum corpore, hoc est, non fit per eandem potentiam, per quam fit corpus. Istud generatur: anima verò creatur à Deo, qui juxta Scripturam Sacram finxit Spiritum omnibus hominibus. Tum quia anima exercet multas operationes omnino à corpore independentes, ut patet in intellectu & maxime in extasi, aut raptu, in quo omnes corporeæ actiones cessant, & ipsa anima operatur: idcirco anima & corpus non desinunt per eandem potentiam, scilicet per corruptivam: cum per eandem non nascantur: res enim per quasque causas nascitur, per easdem dissolvitur, ut tradit D. Chrysostomus in regulis juris cap. 1. Ex quo sequitur, quod corpus desinit per corruptionem, anima verò non potest sic desinere, sed solum per annihilationem, cum non sit alius deficiendi modus, & corpus corruptione deficiat. Igitur anima non moritur cum corpore, nec perire perirent corpore, ut putant hæretici: sed est immortalis.

D. Chry. sol.

Tandem si anima rationalis esset mortalis, ut volunt hæretici supra nominati, sequeretur, quod nullus deberet pro republica, aut justitia mortem appetere, etiam siurgeret necessitas tuendi republicam, aut servandi justitiam; cum indè nullum bonum recipere posset, imò summum malum, id est, mortem, & per consequens secundum rationem potius esset eligendum malè agere, quam mori: cum minus malum sit semper eligendum, & post mortem nullum remaneret bonum, nulla remuneratio, nullaque punitio. Sequeretur etiam, quod nullus esset Dei timor, nulla religio, nullaque justitia, maxime quia Deus in hac vita non solet statim peccatorem punire, etenim (teste Divo Petro) patienter agit nolens aliquos perire. Daretur etiam locus vitiis, nam si solum in hac vita omne bonum esset ita separandum, ut mortuo corpore nihil superesset, nullius utilitatis esset tanto labore virtutem comparare, quinimo melius esset impie, & luxuriosè vivere, ut habet D. Augustinus lib. 6. Confess. cap. ult. ubi ait: *Si animus mortalis est, Epicurus in animo meo palmam habet.* Porro hæc omnia sunt absurda, cum pro justitia mori, dum se offert occasio tuendi eam, & Deum timere, bonum sit. Sequitur ergo quod anima est immortalis, ens per se subsistens, à corpore omnino independens, tam in fieri, quam in conservari, & remanens destructo corpore. Idem suadet Apostolus dicens ad Hebræos; *Statutum est omnibus semel mori, post hoc autem Judicium.* Sanè non protulit hæc verba circa corpus, quia post mortem hominis caret vita, sed circa animam, ideoque hæc anima vivet, mortuo corpore, alioquin non posset judicari statim post mortem hominis, quoniam tunc nihil remaneret.

§. II.

Solvuntur Hæreticorum Rationes.

Hæretici obijciunt illud Pauli ad Timot. 6. *Ipsa est rex regum, & Dominus Dominantium, qui solus habet immortalitatem.* Inde enim inferunt, animam rationalem non gaudere immortalitate, sed corrumpi in corruptioe corporis, aut simul cum corpore, alioquin Deus non esset solus immortalis, cum anima rationalis non sit Deus & esset immortalis, Porro falsa est hæc consequentia, aut illatio; duplex enim est immortalitas; una est per essentiam, quæ negat omnem virtutem corruptivam, tam ab extrinseco, quam ab intrinseco, & deno-

Refutatio prima hæreticorum ratio.

Solutio alterius rationis.

Genes. 37.

Eccles. 3.

Explicitur textus ab hæreticis adducti.

D. Gregorius.

D. Hieronymus.

denotat omnimodam indefectibilitatem, seu principio & sine carentem essentialiter & intrinsece: altera negat principium corruptionis ab intrinseco dumtaxat, putà materiam. Unde hoc supposito, dicendum est, quod solus Deus est immortalis in primo sensu, quia cum sit à se necessariò existens, nequit ab aliquo annihilari, aut desinere esse; cum sit essentialiter existens. Anima vero est immortalis in secundo sensu; quia corrumpi potest ab extrinseco, nimirum per divinam potentiam, quæ cum ex nihilo omnia formaverit, eadem potest iterum in nihilum animam reducere. Ergo Apostolus non negat immortalitatem animæ, dum dicit quod solus Deus habet immortalitatem; cum loquatur de immortalitate in primo sensu; nos vero in posteriori.

Addunt insuper contra assertionem nostram hæc verba Sap. 2. vers. 2. *Ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuimus.* Ex quibus etiam inferunt, animam mori, dum moritur corpus, aut post mortem nihil remanere de homine. Sed minus nocet hæc auctoritas, quia hæc verba non sunt Spiritus Sancti, sed impiorum, ut constat ex verbis præcedentibus. *Dixerunt enim cogitantes apud se non restitit. Ex quibus inferunt, ibi Scripturam Sacram referre mentem impiorum vitæ futuræ spem non habentium; non verò mentem Spiritus Sancti; cum ipse Spiritus Sanctus per Sapientem dicat cap. 3. *Iustorum anima in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis.* His liquidem evidenter constat, Spiritum Sanctum asserere immortalitatem animæ rationalis, vel ipsam animam non esse de natura corporis, id est corruptibilem.*

Asserunt alias ex Scriptura Sacra auctoritates, & præsertim ex Genes. cap. 37. vers. 22. ubi legitur, quod Ruben audiens fratres Joseph dicentes, *venite occidamus eum,* inquit, *ne interficiatis animam ejus.* Ergo, inquit, anima Joseph juxta mentem fratrum erat mortalis, & per consequens anima rationalis erit pereunte corpore, sicut anima Canis. Idemque probant ex illo Eccles. cap. 3. vers. 18. & 19. *Dixi in corde meo de Filiis hominum, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis, idcirco unus interitus est hominis & jumentorum, & aqua utriusque conditio: Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur, similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius, cuncta subjacent vanitati, & omnia perguat ad unum locum. De terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur. Ergo sicut animæ jumentorum sunt mortales, etiam anima hominis mortalis est.*

Respondeo auctoritatem Genes. intelligendam esse de vita totius, seu hominis, quæ per nobiliorē partem, putà animam, exprimitur. Non verò de anima præcisè sumpta, & quatenus est forma hominis: illi enim, qui occidunt corpus, non possunt occidere animam, ut monet Christus Dominus, licet occidant hominem; igitur non nocent illa verba Genes. nec probant animam esse mortalem. In Scriptura Sacra anima significat vitam, ut dicit Christus ait, Joan. 10. vers. 17. *Ego pono animam meam, & iterum sumam eam;* ubi anima sumitur pro vita, animam ponere pro mori, & iterum sumere eam pro resurgere, ut ipsemet declarat: *oportet filium hominis multa pati & occidi, & tertia die resurgere.*

Ad probationem respondeo hæc verba Eccles. prolata fuisse in persona impiorum, & de ipsorum mente dumtaxat intelligenda esse; his quippe, ut ad pecudum instar omnibus corporeis voluptatibus se se libentius ingurgitent, animam suam pronunciant mortalem, ut suadent verba supra relata, quæ habentur in cap. 2. lib. Sap. & ut sine timore vivere possint, nullam differentiam ponunt inter hominum & jumentorum interitum, ut notat Divus Gregorius. 4. Dialog. cap. 4. asserens impios aut Salomonem pro impiis sic loqui; *unus est interitus hominis & jumentorum, &c.* Undè Sapiens subjunxit; *hæc cogitaverunt impii, & erraverunt;* quo etiam suadet, ibi Salomonem loqui nomine stultorum. Vel respondeo cum Divo Hieronymo, & aliis, hæc verba Ecclesiastes intelligenda esse quoad conditionem corporis humani, scilicet quatenus de limo terræ formatum est; non verò quoad formam, & specificationem hominis; nam sicut moritur homo, sic & jumenta moriuntur quantum ad conditionem corporis; sed homo differt à jumentis quantum ad finem: etenim recipiet mercedem

secundum suum laborem, quoniam qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui verò mala egerunt, in ignem æternum: unde in ult. cap. vers. 5. ait: *Ibi homo in domum æternitatis suæ:* jumentis autem nihil superest, quoniam per mortem prorsus destruantur; ergo interitus hominis non est absolute talis, qualis est interitus jumentorum, cum restet aliqua pars ipsius, seu anima judicanda, de jumentis autem nihil.

Insuper obijciunt rationem. Anima est forma corporis humani, ut est manifestum, ideoque debet esse talis in suo esse, suæque duratione, quale est ipsum corpus, cum necesse sit quod inter se proportionentur partes, ut totum componant: sed corpus est corruptibile; ergo etiam corruptibilis est anima, cum qua componit, & facit unum per se, quod debet esse totaliter spirituale, vel totaliter corporale. Non primum, quia videmus materiam seu corpus, quod in morte corrumpitur; ergo secundum. Idcirco dicendum est, quod homo est totaliter corporeus atque mortalis quoad omnes suas partes.

Respondeo animam esse formam corporis corruptibilis, quam vis ipsa incorruptibilis sit; nam proportio partium non est entitativa, nec est necessè, quod hæc duæ partes sint similes in natura, in essentia, & in entitate substantiali, ita ut ambe sint spirituales, sed sufficit quod una sit potentia, & altera actus; & inter ipsas possit esse connexio & unio, quæ omnia de facto sunt inter animam (quam vis spirituales sit) & corpus, quod est materiale; quia corpus se habet per modum potentia, & anima per modum actus complementis, & informantis: igitur non repugnat quod efficiant unum per se constans partibus in natura dissimilibus, scilicet spiritu & carne; cum unum per se necessariò includat actum, & potentiam in natura dissimiles, & in ratione unibilium conformes, ut patet in formis substantialibus, quæ sunt inter se diversæ & specificè distinctæ. Materia verò est specificè una in omnibus viventibus: hoc enim probat, formas non esse ejusdem naturæ cum materia.

Instabunt: anima post destructionem totius compositi nullam operationem habet, ut probat illud Pl. 145. *In illa die, (scilicet mortis) peribunt omnes cogitationes eorum:* Eccles. cap. 9. vers. 4. & 5. *Nemo est qui semper vivat, et qui hujus rei habeat fiduciam: melior est canis vivus Leone mortuo: viventes enim sciunt se esse morituros, mortui verò nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem, quia oblivioni tradita est memoria eorum.* Respondeo negando suppositum, quia anima separata à corpore intelligit, & vult, cum vivat in Cælo, vel in Inferno, ut dixi supra. Ad probationem respondeo, prophetam loqui de cogitationibus, quas habuerunt in vita, seu de animo facienti hæc, vel illa pro hac ipsa vita; nam hujusmodi cogitationes, quæ pro rebus temporalibus in hac vita appetendis sunt, impediuntur per mortem, quæ omnia dissolvit; non verò de operationibus absolute, ita ut velit animam separatam à corpore non posse operari; cum idem Propheta Pl. 16. vers. 15. asserat, quod satiabitur cum apparuerit ei gloria Domini, quæ non potest videri ab anima existente in carne, nec ab anima non operante, sed solum ad ipsam animam separatam à corpore. Et Psalm. 38. declarat, quod misericordias Domini in æternum cantabit; quod non potest fieri per cantum, qui à voce, & ore procedit, sed ab intellectu, aut ab anima; idcirco hæc anima in æternum vivet. Tandem Pl. 126. ait, *cum dixerit dilectis suis somnum: ecce hereditas Domini. Hæc autem hereditas non potest dari corpori post mortem: cum sit gloria inamissibilis, & æterna: ergo in homine est aliquid, seu anima hujus æternitatis compos.*

Ad aliam auctoritatem dico, ipsam intelligendam esse de vita corporali, non verò de vita spiritali, & intellectu, quæ potest adhærere Deo, & unum Spiritum esse cum eo. Nec significat idem textus animas hominum mortuorum nihil cognoscere: hæc est enim vita æterna (inquit Divus Joannes) ut cognoscamus Deum verum; sed solum ipsos homines mortuos non cognoscere. Quod est certum, quia per hominem intelligimus compositum Physicum ex anima & corpore resultat, quod per mortem dissolvitur. Vel respondeo Prophetam ibi loqui de iustis, & de peccatoribus; illi enim vivunt in gratia, & sciunt se esse morituros, & post mortem præmium accepturos: isti vero si obstinati sint, nihil cognoscent amplius, nec mercedem habebunt.

Responso ad argumens rationis desumptum.

Dissolutio in substantia hæreticorum.

quia noluerunt audire vocem Domini, & ideo oblivioni tradita est memoria eorum.

ARTICULUS XI.

Quo Metempsychosis fabula velut ridicula excluditur.

Juxta Divum Augustinum lib. 2. de Trinitate, cap. 5. Pythagoras docuit, animas quendam habere revolutionem, & easdem post mortem aliquorum transire in alios homines de novo conceptos, hoc est, animam Petri V. G. post mortem ipsius informare, aut animare corpus aliud in utero Matris, & sic successively diversa informare corpora; quapropter idem Pythagoras dicitur hujus erroris Author, seu primus qui tenuit Metempsychosim, id est, transire animarum de corpore in corpus. Eundem errorem tenuerunt Talmudistæ, ut testatur Salelus, regula 250. Verum nos hic impugnare eos non intendimus, cum institutum nostrum sit scribere contra Hæreticos, qui à Christo nato insurrexerunt, inter quos Pythagoram, & Talmudistas non comprehendimus. Unde hic advertendum est, quod hujus Hæresis Primipilus fuit Simon Magus, de quo Act. 8. fit mentio, quique primus in Hæreticorum grege numeratur. Hujus Hæresis defensor fuit Marcion Ponticus, cui adhæserunt Manichæi, qui anno Domini 273. regnante Aurelio Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Felice primo, docuerunt teste Epiphanio Hæres. 66. animas subire corpora modò hominum, modò brutorum, modò reptilium, modò piscium, &c.

Simon Magus Marcion Manichæi.

Plures credunt Manichæos hunc errorem à Gnosticis accepisse, & pro hac parte citant Divum Epiphanium Hæres. 46. & Divum Irenæum lib. 1. cap. 24. & lib. 2. cap. 31. Alii verò hoc negant, & pro hac parte citant nonnullos recentiores, qui in Catalogo Hæresium istam Gnosticis non tribuunt. Quantum verò ad nos stat, non priori, sed posteriori opinioni subscribimus, quoniam Manichæi Gnosticis duo cœterna rerum omnium principia admittentibus Metempsychosim addiderunt. Reapse statim sopita fuit hæc Manichæorum hæresis, sed diu postea, seu anno 796. tempore Constantini sexti, & Leonis tertii Papæ, ab inferis suscitata fuit per Albanenses, adjunctis Bajulensibus, & Concordensibus, qui dixerunt Deum non creare animas novas, nec eas fundere in corpora humana, sed simul in principio creasse omnes animas, quæ creandæ erant; & modò eas transigrare de corpore in corpus, adeo quidem ut post unius hominis mortem illius anima ad aliud corpus vegetandum atque fovendum transfireret. Eandem hæresim secuti sunt Albigenes; cum constet ex variis historiis ipsos in comitatu Tolosano circa annum Domini 1216. tempore Friderici II. & Innocentii III. dixisse animam hominis secundum ejus meritum per diversa transire corpora, etiam animalium, & Serpentium, si malè vixisset, si verò probè, in corpus alicujus Principis, vel alterius personæ illustri transfirere. Quod quàm fabulosum, ridiculum, & insania plenum sit, nemo non videt. Quapropter Hæretici recentiores, qui licet plura malignati sint, in hoc tamen à Manichæis recesserunt.

Albanenses.

Albigenes.

De Rationibus contra transmigratorem animarum.

Hæc Hæresis damnata manet in variis Conciliis, seu in omnibus illis, in quibus definitum fuit, animas hominum creari à Deo, cum corpora generantur, & perfecte organizantur, ut ipsa animæ. Et in aliis, in quibus declaratur, quod anima statim post mortem judicatur, & ad præmium, vel ad pœnam destinatur. Hæc decisio habetur præsertim in Lateranensi IV sub Innocentio III. celebrato anno 1215. pro damnandis Albigenis, & Almarici, necnon Joachini Abbatis Hæresibus, inter quas est hæc, quam hic impugnamus, contra Hæreticos supra nominatos. Tandem & in Lateranensi V. celebrato anno 1517. contra Concilia bulam

Lassanenensis IV.

Lateranense V.

Pisanum, & pro reformandis Ecclesiæ moribus, & Christianis principibus unicus, sub Julio II. & Leone X. in hujus enim Concilii Sess. 8. legitur: Cum anima non solum verè et per se, et essentialiter humani corporis forma existat, verum etiam immortalis, et pro corporum quibus infunditur, multitudinem singulariter multiplicabilis, et multiplicata, et multiplicanda sit. Quibus suadet Concilium velle, quod tot sint animæ, quot sunt homines, ac proinde animam unius non transire in corpus alterius; nam si unquam anima plura corpora successively animaret, corporum numerus animarum excederet numerum. Sunt alia Concilia, ex quibus evidenter inferri potest eadem veritas, sed ea omitto tum brevitatæ gratia, tum quia infra erit locus, adducendi ea.

Conciliorum autoritatem & universæ Ecclesiæ Christi fidem firmat Sacra Scriptura. Matth. cap. 23. declaratur, quod cum venerit Filius hominis in Majestate sua, congregabuntur ante eum omnes gentes, ex quo sequitur necessarium, animam ab uno corpore separatam non transire in aliud, quia inde accideret, quod anima, quæ fuisset in duobus, aut tribus corporibus, non posset congregari seu resurgere nisi in uno corpore, & sic aliud non resurgeret, ac proinde omnes gentes, seu omnes homines non congregarentur ante eum; vel ipsa anima resurgeret cum duobus aut tribus corporibus natura diversis, quod est falsum, cum ex Symbolo Divi Athanasii omnes homines resurgere habeant cum corporibus suis, & redditori sint de factis propriis rationem, & nullus sit homo, qui non constet anima & corpore (non Caino, sed humano) tamquam partibus intrinsecis, & essentialibus. Etenim hæc apparatus significat primò, quod tunc tot erunt animæ, quot corpora, & tot corpora quot animæ; secundò quod illa corpora erunt humana, omnes enim, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, & procedent qui bona egerunt in Resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt in Resurrectionem Judicii: ut sancit Evangelium. Joann. 5. At si tot fuerint animæ, quot corpora, & è converso, manifestissimum est quod anima separata à corpore non transit in aliud, nam in ultimo Judicio tot erunt corpora, quot animæ; una anima non erit in duobus, aut tribus corporibus, nullum corpus resurget sine anima, nullum corpus resurget nisi humanum, ut attentè consideranti patebit: ergo Judicium univèrsale damnat transmigratorem animarum. In illo quidem Judicio omnes nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat uniusquisque propria corporis, prout gessit sive bonum, sive malum, ut testatur Apostolus 2. ad Corinth. cap. 5. Quod certò significat quemlibet hominem, seu quodlibet compositum ex corpore, & anima rationali, esse resurrecturum, & rationem redditurum eorum, quæ fecerit. Quia tunc Deus reddet unicuique secundum opera sua, quæ non ab anima sola, nec à corpore solo, sed ab homine, id est ab anima, & corpore simul conjunctis & unitis, ut ab uno agente, processerunt; quippe anima separata à corpore non merecur, & corpus separatam ab anima non operatur, ac proinde non peccat; idcirco anima rationalis est ita forma unius corporis dumtaxat, ut non possit etiam separata ab illo informare aliud.

Matth. 25.

Ultimè Judicium impugnat Metempsychosim.

2. Corinth.

Hæc ratio confirmari potest ex quodam absurdo, quod ex errore Hæreticorum procederet. Supposito enim quod anima in priori corpore plura commisisset peccata, de quibus nullam pœnitentiam egisset, dum viveret in eodem corpore, & quod in secundo corpore nullum peccatum mortale commisisset, aut si commisisset aliquid, fuisset illi per veram pœnitentiam & sinceram Confessionem remissum, certum est, quod ipsa anima, quatenus est forma secundi corporis, non posset puniri, quoniam sic considerata innocens est, atque impolluta, cum pœnitentia, aut perfecta contritio mundet nos ab omni peccato. Nec posset coronari, quatenus est forma primi corporis, quia quatenus est forma ipsius, innumeris oneratur peccatis. Igitur non posset habere præmium speciale, nec supplicium, quia non esset specialis uni corpori, sed communis duobus, aut tribus, seu omnibus corporibus, in quibus fuisset. At hoc est falsum, quia Deus reddet unicuique secundum opera sua. Insuper sequeretur, quod eadem anima in illo ultimo Judicio juxta ea, quæ diximus, esset coinquinata, seu maculata, & munda, quod est impossibile respectu unius, & ejusdem subjecti

Rejicitur insensantia.

Valida contra Metempsychosim ratio.

Luc. 16.

De animabus Lazari & divi it.

subjecti indivisibilis, & inexcrensibilis, quale est animalis rationalis.

Dicent Hæretici Metempsychosim defendentes. Hæc duo opposita posse in rigore Philosophico verificari de eodem in ordine ad diversos terminos, aut respectus. Porro hæc ratio Philosophica non nocet; quia agitur de anima, quæ debet pœnam, vel præmium habere, seu mitti in Infernum, vel in Cœlum, & per consequens discurrendum est, (remota quacumque Dialecticorum subtilitate) atque examinandum, an hæc anima in die Judicii erit à dextris, vel à sinistris, seu inter homines quibus dicitur, venite Benedicte Patri mei, vel inter alios, qui audient hanc vocem Judicis offensi, discedite à me Maledicte. Si dicant, hanc animam esse inter beatas proponendam, errant, quia sunt coinquinatæ, & ideo non intrant in Regnum Cœlorum. Si stent pro altera parte, errant etiam, quia hæc anima non peccavit in secundo corpore, ut supponimus. Hoc autem absurdum prorsus rejiciendum est; idcirco rejicienda est etiam animarum transmigratio, vel tale inconveniens sequatur, ut docet Divus Augustinus lib. de origine animæ ad Optatum, ubi exponens hæc verba Pl. 32. Qui sinit sinit corda eorum, monet, & Palmistam per corda significare animas hominum, & velle, quod singuli homines singulas habeant animas, & non aliquis animam alterius.

Multum juvat hic afferre communem doctrinam, quæ demonstrat, quemlibet naturaliter ex Adamo propagatum contrahere peccatum originale, ut contra Pelagiam, nos dictum est. Inde enim etiam sequitur, animam uni corpori dumtaxat uniri, quia peccatum illud contrahitur semel tantum, ut probat ipsius remedium initerabile, nimirum Circumcisio, quæ in veteri Lege remittebat illud, & Baptismus, qui in nova confertur; ut peccatum originale deleatur; quin licitum sit iterare illum, ut contra Anabaptistas definitum est: ergo ex hoc principio fidei sequitur, animas non transmigrare de corpore ad corpus; tum quia sæpè contraheret peccatum originale, quod est falsum, ut quod omnes ab Adamo nati non contraherent illud; quod est etiam falsum, quia omnes in Adam peccaverunt: tum quia sæpè eidem animæ applicaretur Baptismus, quod est illicitum; quæ omnis primus applicatus fuerit à Ministro impuro, ut declarat Sacra Tridentina Synodus Sess. 7. Can. 12. nam in Lege naturæ peccatum illud semel remittebatur per Sacrificium, vel oblationem aliquam Deo gratam; in Lege scripta per Circumcisionem, quæ gerebat vices Baptismi, & in nova per Lavacrum Baptismi. Ergo anima post mortem corporis non transit in aliud corpus, sed vadit ad Deum juxta Eccles. cap. 12. vers. 7. ut ab eo recipiat secundum opera sua.

Idem pariter probat hominum interitus; nam ex Concilio Florentino in Decreto unionis constat, animas de corporibus exeuntes, vel in Cœlum immediate mitti, vel in Infernum, vel in Purgatorium. D. Lucas cap. 16. vers. 22. hanc veritatem docet, ibi enim ait: Factum est autem ut moreretur mendiculus, & portaretur ab Angelis in Sinum Abrahæ. Mortuus est autem Divus, & sepultus est in Inferno. Quibus verbis suadetur, animam Lazari non transisse in aliud corpus, nec animam Divitis, quia tunc nec in Cœlo, nec in Inferno erat aliquid corpus, in quod transire posset anima. Deinde dato, & non concessio, quod fuisset tunc ibi aliquid corpus, illud corpus habuisset animam, ideoque non potuisset animam Lazari, aut Divitis recipere. Si velint Hæretici, has duas animas non transmigrasse de corpore in corpus, bene verò alias, à veritate plurimum aberrant; quia non est major ratio de his duabus, quàm de aliis. Præterea fides docet, quod Christus post mortem descendit ad Inferos, ut Patrum animas ibi detentas ab exilio liberaret; igitur animæ illæ non erant in corporibus aliorum in hac vita existentium, ac proinde nedum animabus Lazari & Divitis, sed etiam pluribus aliis animabus non fuit concessa transmigratio juxta fidem, ut fateri tenentur adversarii, & inde coguntur asserere, animas rationales non transmigrare de corpore in corpus, sed quemlibet hominem habere animam ita sibi propriam, ut nullas alias possit habere illam, ut jam diximus cum Divo Augustino. Idem habetur ex Divo Hieronymo, qui variis in locis docet singulis hominibus conceptis, etiam adultèrinis, singulas à Deo dari animas, quas creat.

Ratio naturalis idem demonstrat; quia anima rationalis, etiam separata à corpore, recordatur omnium eorum, quæ cognovit dum erat in corpore. Dives in Inferno positus recordabatur Patris, Fratrum, ac domus: dicebat enim habeo quinque Fratros. Beati in Cœlo misericordias Domini in æternum cantabunt, Psal. 88. ideoque recordantur misericordiarum, quas in eis exercuit Deus remittendo eorum peccata, & præferendo à futuris. Paulus in tertium Cœlum raptus vidit arcana Dei, quæ non licet homini loqui, in quo raptu (quamvis ipse dubius sit, an ejus anima in corpore fuerit, an extrà corpus, ut testatur 2. ad Corinth. cap. 11.) anima minimè corporeis sensibus usa est, sed ipsa sola sine ullo corporis adminiculo fuit in Arcanorum contemplatione, quia corporei sensus ad illa contemplanda minimè valerent, & tamen postea illorum, quæ viderat, reminiscebatur. Et Abraham Luc. 16. vers. 25. dixit Diviti in Inferno existenti. Fili recordare quia recipisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Quod sanè non dixisset, si anima separata à corpore non recordaretur eorum, quæ cognovit dum erat in corpore; sed experientia patet, quod nullus homo recordatur, nisi eorum, quæ ipse cognovit. Prima idea, quam homo habet, est eorum, quæ cognovit. Nullus recordatur nisi eorum, quæ propriis oculis vidit, aut propriis auribus audivit: igitur nulla est anima, quæ fuerit in alio corpore, præter illud, in quo est, quodque animat, quoniam recordaretur omnium eorum, quæ in alio corpore cognovisset; cum species intelligibiles non deleantur. Tamen nullus est homo, qui dum nascitur, recordetur, aut qui sit memor eorum, quæ ipsius natiuitatem præcesserunt; omnes enim homines nascuntur ignari, & sunt tamquam tabula rasa, in qua nihil est depictum, nisi id quod acquirunt, ideoque nulla est anima, quæ fuerit in alio corpore.

Ps. 88.

D. Abrahæ.

Hæretici hanc rationem Philosophicam rejiciunt; eorum ratio est, quia dum anima transfunditur in aliud corpus, datur illi oblivio à Dæmone, ut præteritorum non recordetur, & sit immemor eorum, quæ vidit in alio corpore. At hoc est purum figmentum Poetarum, quia nullibi constat, animam tunc oblivionis poculum potare, ut Platonis & Pythagoræ terminis utar; undè ut huic articulo uniusquisque credat, dico cum Divo Athanasio in lib. de Beatitudine Filii Dei lib. 6. Si quis confiteri animas hominum in revolutionem versus in mundo, aut in hominibus, aut in pecudibus, aut in serpentibus veri: Anathema sit. Hocque merito, quia fides damnat omnino Metempsychosim.

Manichæorum, Albanensium, & aliorum Hæreticorum ratio, ob quam Pythagoræ adhæserunt, desumitur ex illo Eccles. cap. 1. vers. 10. & 11. Nihil sub sole novum, nec valet quisquam dicere: ecce hoc recens est: jam enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt ante nos. Non est primum memoria: sed nec eorum quidem, quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in novissimo. Ex hoc quidem textu concludunt, Deum non creare animas, dum corpora generantur, quia esset sub sole aliqua res nova, utpotè anima illa, quam Deus crearet in generatione corporis: Deus enim (inquit) creavit omnia simul teste scriptura, ac proinde omnes animas, quæ cum in hac vita non existant sine corpore, nec extrà corpus, necessè est quod post mortem hominis transeant de corpore in corpus.

Respondeo hanc autoritatem non nocere textibus Scripturæ supra relatis, nec confirmare mentem Hæreticorum; tum quia nedum probaret, animas fuisse simul creatas à Deo in principio, hæcque transmigrare de corpore ad corpus, sed etiam corpora fuisse simul creata, genita, aut producta à Deo, vel à parentibus; cum non sit dispar ratio de corpore, quod dum nascitur, novum sub Cœlo, & recens est, sicut anima; quia Ecclesiastes non loquitur numericè, ita ut nullum sit individuum sub sole novum, sed genericè, vel specificè. Quia nullum est genus, nullaque species sub sole, quæ sit recens & nova, ut monet Divus Augustinus; ergo hæc autoritas non probat Metempsychosim, nec animam necessariò exigere corpus ad existendum. Vel dico, quod Ecclesiastes vult omnia, quæ sub Cœlo sunt, præcessisse in mente divina, aut in verbo, in quo omnia repræsentantur; idcirco nihil esse sub sole novum, non in se.

Fundamentum Metempsychosim.

Vanum est Metempsychosim fundamentum.

& respectu existentiae suae, sed respectu Dei, qui ab aeterno videt omnia, & continet tempora in aeternitate sua: omnia enim propter divinam scientiam infinitam nuda & aperta sunt oculis eius. Unde mens Ecclesiastes non est ostendere transmigrationem animarum, sed infinitam cognitionem Dei, ejusque infinitam omnipotentiam, quae creavit omnia simul, non similitate temporis, sed similitate operis, neque quoad individua, & existentiam propriam, & singularem, sed quoad speciem.

Argum. ex ratione desumptum. Adducunt insuper rationem: nam, inquit, Deus de facto tenetur praesentare concursus causis secundis ad effectus eis connaturales, & ad quos habent sufficientem, & completam potentiam in suo ordine: ita enim Deus causas secundas administrat, ut eas motus suos agere sinat pro consequendo complemento, aut sine; sed anima separata a corpore appetit corpus tanquam complementum, & partem, hocque naturaliter; & Deus dat illi concursus suum, ut uniat corpus, non priori, quia destructum, & corruptum est; ergo alteri recenter formato; alioquin de Lege ordinaria denegaret illi concursus debitum, quod est improbabile: ergo anima dum exit de corpore, transit in aliud, quod naturaliter appetit eam, ut cum ipsa hominem seu aliud compositum Physicum constituit.

Solvitur argum. Hæreticorum. Respondeo animam rationalem appetere corpus, non ut in se compleatur, & perficiatur, aut subsistat, cum sit ens reale, & spirituale, quod non potest per materiam essentialiter & intrinsicè compleri, cum Spiritus & corpus sint diversi generis & ordinis: sed ut ex ipsa & corpore fiat homo. At non appetit aliud corpus præter illud, quod prius informaverat, & cum quo hominem & unum per se intrinsicè constituerat. Hinc est quod non debetur illi concursus Dei, ut facta separatione per mortem, eidem corpori statim uniat, quia tunc non debetur illi, sed solum in die Judicii; etenim non appetit corpus, ut alius homo constituitur, sed solum ut idem homo resurgat, & appareat ante Tribunal Christi pro reddenda ratione eorum, quæ gessit. Igitur nulla est anima, cui modò debeatur concursus, ut uniat alicui corpori, ac proinde illusoria est animarum transmigration: nam juxta monitum Ecclesiastes c. 12. vers. 17. necesse est, quod Spiritus seu anima redeat ad Deum, qui dedit illam, hocque dum a corpore separatur. Quilibet homo dum moritur, est justus, vel peccator. Si justus anima non transit in aliud corpus, sed vadit ad Deum, quia justorum animæ in manu Dei sunt. Si peccator peccato mortali, descendit in Infernum. Si cum veniali, in Purgatorium, ut docet fides Catholica: statutum est enim omnibus hominibus semel mori; post hoc autem Judicium, seu pœna vel præmium.

ARTICULUS XII.

Concludit contra Manichæos, Bruta non habere animam rationalem.

Inter errores Gnosticorum, (quorum mentio fit in 1. lib. art. 2.) juxta communem sententiam unus est, qui affirmat, Bruta verè intelligere, & discurrere, ut referunt Philastrius, & alii Scriptores. Nihilominus D. Augustinus in lib. de Hæresibus ad Quodvultdesum, hunc errorem minimè illustrat, nec D. Iræneus (multo vetustior D. Augustino & Philastrio) qui in lib. 1. de Hæresibus cap. 34. referens Gnosticorum errores, nunquam hujus erroris meminit. Tamen non obstante hac omissione, existimo cum Philastrio, Prateolo, & aliis, Gnosticos docuisse anno Domini 129. tempore Adriani Imperatoris & Xisti primi Papæ, omnia Bruta esse rationis capacia, eaque æquæ ac hominem sentire, intelligere, & discurrere. Ratio est, quia quod D. Iræneus, & S. Augustinus omiserunt, Philastrius potuit admittere, idcirco potius isti referenti, quam illis omitterentibus, adharendum est, cum non raro contingat unum Scriptorem referre aliquid, quod ab aliis præcedentibus omissum fuit, aut omittere id, quod præcedentes dixerunt. Gnostici adhæserunt Manichæi anno 273. regnante Aureliano Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Felice hujus nominis Papa primo.

Manichæi.

Hæc Hæresis Scripturæ Sacræ, & rationi naturali ita adversatur, ut nullus sit, qui eam expressè cum Gnostici sustinuerit, & cum Manichæis dixerit, bruta esse ejusdem speciei cum hominibus, seu dotari animam rationalem, nullaque sit Synodus, quæ eam impugnaverit: idcirco sola auctoritate Scripturæ rejicienda est; cum circa ipsam nullum habeatur Concilium, nisi velis damnatam fuisse in Concilio Gangrensi, & in Romano primo, in quibus damnati fuerunt Manichæi.

Propheta Regus mirificè ostendit, bruta esse rationis incapacia, & in negatione ad intelligendum, & discurrendum: nam Psal. 31. vers. 8. & 9. ait: Intellectum tibi dabo, & inserviam te in vin hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos; nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Etenim hæc verba declarant, bruta non habere intellectum, qui est principium intelligendi, seu potentia intellectiva, à qua oritur ratiocinatio, & discursus. Declarant etiam, bruta non habere animam rationalem, quæ est essentialiter & indistinctè intellectus. Idem Propheta hanc ipsam veritatem confirmat in Psal. 48. ubi ait: Et homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similibus factus est illis. Per hoc enim quod homo non intellexerit, cum in honore esset, assimilatus est jumentis, hoc est, non discurret, nec intelligit, ideoque jumenta non intelligunt, quia si bruta intelligerent, & haberent animam rationalem, sicut homo, illa comparatio esset falsa; cum bruta haberent intellectum, sicut homo; nullaque esset essentialis differentia inter homines, & bruta: haberent enim eandem formam.

Psal. 31.

Homo creatus fuit ad imaginem Dei.

Præterea Moyses in primo capite libri Genesis vers. 25. affert verum assertioem nostræ testimonium: ibi enim ait: Et fecit Deus Bestias terræ, juxta species suas & jumenta & omnia reptilia terræ in genere suo. Quod probat, bruta non habere rationem, quoniam omnia essent ejusdem speciei, sicut sunt ejusdem generis, quia vivunt & sentiunt. De creatione autem hominis aliter loquitur, hoc est, ejus creationem refert tanquam rem altiore, & digniore, seu rem ad imaginem & similitudinem Dei faciendam. Faciamus (inquit Deus) hominem ad imaginem & similitudinem nostram: qua quidem imagine, aut similitudine homo bestias præcellit, & ab ipsis specificè, ultimoque distinguitur. Atqui hæc imago Dei, quæ non competit brutis, bene verè homini, consistit in intellectu, voluntate, & memoria, ut dicemus contra Anthropomorphitas existimantes hominem esse imaginem Dei secundum corpus: ergo bruta & jumenta non intelligunt, nec sunt capacia rationis, sicut homo; licet sentiant sicut homo ratione animalitatis, qua homo & bruta conveniunt; nam animal dividitur in rationale, & irrationale tanquam in duas species, & differentias primò diversas, infinitè inter se distantes, undè cum bruta sint irrationalia, ut constat nedum ex Philosophia vera animal sic primò dividente, sed etiam ex illo Petri 2. cap. 2. vers. 12. Et vero velut irrationalia pecora, naturaliter in captivem, & in perniciem in his, quæ ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt; sequitur, quod nullus potest citra insaniam, & hæresim, hoc est, qui peccet contra rationem, & contra fidem, asserere bruta esse intellectiva, & capacia rationis, quoniam per solam rationem homo differt à brutis, ut tradit S. Augustinus Tract. 3. in Joan. dicens: Non distas à pecora, nisi intellectu, veli aliunde gloriaris.

2. Petr. 2.

D. Augustin.

His suffragatur ratio. Nam si bruta discurrerent, & intelligerent, sanè aliquam participarent libertatem, essentque libera; quoniam non est major ratio, cur potius debeant habere rationabilitatem, quam libertatem, quæ in homine reperitur propter animam rationalem, cujus potentia sunt intellectus & voluntas: sed hæc participatio libertatis non est in brutis, quia possent mereri & demereri, prædestinari ad gloriam, vel reprobari; cum omne opus liberum, sit meritum, vel demeritorium, præmio, vel supplicio dignum. Dicere autem quod bruta possunt mereri, vel demereri, est manifestè contra fidem, & contra Sacram Scripturam; cum prædestinatio, reprobatio, Paradisus, & Infernus, felicitas æterna, & supplicium perpetuum brutis minimè conveniant: Christus enim cum venerit in Sede Majestatis suæ, non judicabit gesta brutorum, sed hominum. Igitur bruta non intelligunt, nec discurrent, nec judicant.

cant, nec judicabuntur: hæc quidem verba: Esurivi & destitisti mihi manducare, nudus eram & operuistis me, quæ Judex proferet, nequeunt ad bruta dirigi, sed solum ad Judicandos post mortem, seu ad homines, quibus (nullo excepto) statutum est semel mori, post hoc autem Judicium, ut monet Apostolus, quod quidem Judicium non fiet brutis, licet moritura sint.

Hæreticorum ratio.

Dicent Gnostici & Manichæi. Bruta sunt prædita cognitione aliqua, scientifica, vel arte, habentque Dialecticam, demonstrante experientia: nam si Canis in vias non quereret feram, si olfactu perciperet, per duas vias non pertransiret feram, statim absque alio olfactu tertiam arripit viam, ac si ita discurreret; fera non pertransiret per primam, nec per secundam: ergo per tertiam. Hæc consequentia deducitur ex præmissis perfectè cognitis, estque infallibilis: igitur Canis, qui eam deducit, discurret, judicat & intelligit: eum unum ex alio inferat, & rectè concludat. Idque probat alia experientia, quam videmus in brutis; certum est quod habent medicinam, multa enim remedia à brutis acceptimus, præcipuè cognitionem herbarum medicinalium. Pollent Astrologia, prævident namque tempestates, serenitates, pluvias, &c. habent plurimas artes, ut Aranea artem texendi, hyrundo adificandi, habent prudentiam & multas virtutes, quia in formica elucet providentia, ut constat ex illo Proverb. 6. Vade ad formicam o piger, & considera vias eius, & discite sapientiam. In columba simplicitas, in Serpente prudentia, cum constat, Christum dixisse Matth. 10. vers. 16. Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum, estote ergo prudentes sicut serpentes & simplices sicut columba. Indè enim sequitur quod bruta sunt capacia judicii, & rationis. Deindè benedicunt Domino juxta illud Dan. 3. Benedicite omnes bestias, & pecora Domine. Profectò hæc verba non dixissent tres pueri in fornace, nisi pecora essent rationabilia, sicut homo rationalis est, ideo enim dixerunt de bestis, sicut de hominibus, quia statim seu in eodem versu addiderunt: Benedicite Filii hominum Domino.

Proverb. 6.

Responitur Hæreticorum ratio.

Respondeo bruta non habere veram cognitionem: licet plurima animalia sint tam perspicacis cognitionis, ut valde accedant ad potentiam rationalem, & imitentur homines, in industria, arte, & virtutibus: nunquam enim operantur sicut homo, scilicet rationaliter, aut ex eo vero judicio, & discursu, sed solum ex instinctu naturæ dirigentis res ad fines suos. Ad exempla dico, Canem tertiam viam apprehendere ex instinctu naturæ: videmus enim aquam omnes tentare vias, ut foras erumpat; indè tamen non inferimus, aquam habere judicium, & discursum, sed solum ipsam aquam non potentem per unam viam exire tendere ad aliam ex instinctu naturæ dirigentis, quæ ducit unamquamque rem ad finem illum, quem querit, aut ad quem naturali pondere trahitur, aut tendit naturali aperitur; qui cum non sit frustraneus, ad debitum finem à natura dirigitur: nam planta, ut advertit noster Maffrius, mirum in modum proprios flores, & fructus producit, atque exornant, Potentia generativa in femine confuit corpus mriso artificio, tamen planta, & potentia generativa nullum Judicium habent in hac operatione, nec sunt verè rationales: nullus igitur potest ex exemplo adducto inferre, bruta habere judicium, & rationem, sed solum inclinationem naturalem ad agenda ea, ob quæ creata fuere, aut per quæ conservantur; quoniam quælibet res suam conservationem naturaliter appetit, & propter ipsam operatur; illa autem bruta, quæ aliqua exercent medicamenta, non operantur ex vero habitu; aliter essent nobiliora, & perfectiora nobis, qui non possumus intellectu nudo, hoc est, sine actibus, & effectibus, herbarum virtutes agnoscere, sed operantur solum supposita prima apprehensione appetitus, naturali instinctu appetunt, & addita experientia, quod est conveniens, & juvat vi memoria sensitiva retinentis species horum omnium, iterum appetunt dum offertur occasio, & quodcumque intentius, quia perfectius representantur objecta, sed nunquam rationabiliter, nec discursivè, sicut homo appetit.

Idem dicendum est de Astrologia, & de aliis artibus, quæ verè non sunt in brutis, sed solum æquivocè propter aliquam similitudinem, seclusis discursu, & judicio, quorum administratio artes perfectè exercentur. Neque eis concedendæ sunt virtutes propriè dictæ, sed umbre

quædam virtutum. Undè dum Salomon ait, vade ad formicam o piger, non offendit formicam habere providentiam veram, verumque judicium, sed solum quod homo debet in operationibus suis magis regulatè procedere propter rationis lumen, quod in se habet, quam bruta, quæ solum instinctu naturali diriguntur, & non sunt tantæ dignitatis, quantum est homo, ut ait Christus Matth. 6. vers. 26. dicens: Respiciite volatilia Cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester Cælestis pascit illa, nonne vos magis pluris estis illis? Profectò hæc prærogativa provenit ex anima aut ratione, Solvitur qua homo est imago Dei, idcirco bruta non habent illam. Altera

Matth. 61

Addunt, quod bruta ad invicem loquuntur, proprios animi conceptus proferunt, sicutque disciplinæ capacia: videmus (inquit) plura animalia, aut bruta, quæ exercent actus similes humanis. Respondeo bruta media locutione internas sensationes ad invicem patefacere, sed hoc non est propriè loqui, nec judicare; nec discurrere, sed solum manifestare rudi modo propria Phantasmata & apprehensiones, ut natura debet dare omni sentienti; alioquin non dedisset illi medium assequendi finem naturalem, quod est falsum. Nec habent veram disciplinam, quæ si videatur esse in aliquibus brutis, hoc non arguit verum judicium, nec rationem, quia non percipiunt, nec penetrant naturam, nec convenientiam objectorum; sed solum arguit perfectiorem Phantasmam, & memorativam potentiam esse in quibusdam brutis, quam in aliis, ut V. G. in Picis, & Pitæcis, quam in aliis brutis. Ratio hujus differentia est, quia articuli humani sermonis sunt litteræ, quæ efformantur lingua & labiis, quod de brutis non verificatur.

Hæreticorum ratio.

Tertullianus.

Manichæi.

Apocari. ra. Diacarta Trachita.

ARTICULUS XIII.

Quo adversus Luciferianos probatur, Animam Hominis creari à Deo.

Plures circa hominis animam insurrexerunt Hæretici de ipsa variè sentientes, æquali tamen impietate. Primi sunt Gnostici illi, de quibus locuti sumus in secundo articulo primi libri, qui anno 129. tempore Adriani Imperatoris, & Xisti hujus nominis Papæ primi, docuerunt animam nostram non fuisse creatam à Deo, sed esse ipsammet Dei substantiam, aut ex Dei substantia educam. At hoc falsum esse patet, quia anima esset substantia supernaturalis, & divina; quod est manifestè falsum, nec potest citrà Hæresim defendi; cum juxta fidem, homo sit simpliciter, & in omni parte creatus, Tertullianus natione Afer, patria Chartaginensis, professione Ecclesiæ Catholice Presbyter, humanis æque, ac divinis imbutus disciplinis, sui temporis Rhetor præstantissimus, scripsit anno 218. sub Alexandro Severo, & Pontiano Papa, librum unum de anima contra Philosophorum Hæreticorum placita, in quo de animæ natura, & dotibus ejus agens, varios intermiscet errores, quorum unum Articulus noster impugnat: ibi enim ait ille vir doctissimus, quod anima non venit ex Cælo, sed fit per traducem ab anima Patris, quemadmodum corpus ex corpore propagatur; seu quod unus homo secundum se totum generatur ab alio; & nihil in se habet, quod ei infusum fuerit à Deo. Manichæi Gnosticorum Discipuli, de quibus supra habetur sermo, dixerunt regnante Aureliano Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Felice primo circa annum Domini 273. animam hominis, aut Dei substantiam, aut ex Dei substantia esse, & ex eo tamquam ex alio fonte emanare.

Manichæis statim, videlicet anno 278. sub Tacito Imperatore, & Eutychiano Papa, adhæserunt Apocariæ, Diacartæ, & Brachitæ, qui multas, magnasque regiones, & urbes Manichæorum Hæresi infecerunt; prædicaverunt enim animam rationalem esse substantiam increatam, & æternam ea æternitate, qua Deus est æternus. His successerunt Luciferiani, à Lucifero quodam Calaritano in Sardinia Episcopo, qui, teste Divo Augustino lib. de Hæres. ad Quodvultdesum, capit. 8. sola ambitione morus suum errorem Populo obrustit tempore Constantii Imperatoris, & Liberii Summi Pontificis circa annum Domini 350. Hic autem Luciferi

N 4 error

Luciferiani.

Messaliani.

Phanatici.

Apollinaris non fuit huius Haresis defensor.

error erat contra creationem animae rationalis, quoniam inquit Nicephorus, Luciferiani dicebant, animam hominis de carnis substantia propagatam esse, hoc est, animam rationalem ex humano semine procreari, sicut corpus humanum.

Anno 380. scilicet tempore Valentis Imperatoris, & Damiani Papae insurrexerunt adversus animam rationalem, nec minus impij locuti sunt alij Haretici nimirum Massaliani, vel ut alij scribunt, Meffaliani, vel Euchitae, id est Orantes, vel Enchusatae, hoc est, numquam afflati, seu Phanatici ob extases & raptus, quibus divinas inspirationes iactabant, ut fufius dicemus in articulo de oratione, in quo refutabitur ipsorum error palmaris. Huius Phanaticae Sectae Authores praecipui fuerunt Seleucus, & Hermias Galatae, qui inter varia impia dogmata dicebant Spiritum hominis, id est, animam, non factam a Deo per Filium; sed de terra esse, hoc est,eductam de potentia materiae, seu humanae carnis elevatae ad productionem rei spiritualis, nimirum animae rationalis, ut per ipsam nedum perficiatur & compleatur tamquam per formam, sed etiam ut ex carne, & anima constituarer homo, qui corporalis sit. Obiter observandum est, quod Phanatici animae salutem in sola oratione ita constituebant, ut omnia etiam bona opera, & Sacramenta ut differentia negligenter, ipsum Baptisimum inutilem reputarent, solumque orationem sibi sufficere crederent ad delenda omnia peccata, & consequendam vitam aeternam.

Non desunt Scriptores, qui in libris de anima asserunt Apollinarem docuisse animam nostram fieri per propagationem & ex traduce. Sed Authores, qui eisdem Apollinaris Hareses referunt, saltem illi, quos praemanibus habeo nullam de ista Heresi mentionem faciunt.

§. I.

Probatur Articuli veritas.

Animam simul & carnem per Adam produci multum Sancti Patres antiqui dubitarunt, & dixerunt esse rem insolubilem, ut refert Divus Gregorius lib. 7. ex regist. cap. 54. Sed Concilium Constantinopolitanum decrevit Verbum Divinum assumpsisse carnem & animam rationalem incorporatam, hoc est in fieri omnino independentem a carne. Nam quod est incorporatum, non debet produci corpore concurrente. Lateranense sub Innocentio III. statuit animam hominis a Deo creari. Sic habetur in cap. firmiter de fide & Summa Trinit. Et Concilium Bracarense primum Provinciale celebratum Bracarae in Hispania Lusitanica anno 563. sub Joanne Papa III. anathemate percutit eos, qui dixerint animam hominis esse substantiam Dei. Idem faciunt omnia Concilia, quae dicunt substantiam, aut naturam divinam esse tantum in Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Idem enim sequitur animam nostram non esse substantiam Dei, nec substantiam ipsius.

His addendae sunt Constitutiones Apostolicae lib. 5. cap. 6. ubi legitur. Qui eo modo semine genitali hominem in utero format, & animam, quae ante non erat, in eo creat. Inde definitum fuit a S. Leone Papa Epist. 73. ad Thuribium cap. 10. ubi ait. Anima a Deo incorporatur, quia carum est opifex. Et Leo IX. in Epist. ad Petrum ait. Animam ex nihilo esse creatam credo, & praedico. Ita refert Eminentissimus Cardinalis noster Laurens in 4. Sententiarum Disp. 24. art. 3. Hareticum est igitur nunc dicere animam hominis non esse a Deo creatam, seu esse realem, & veram portionem substantiae Dei, auteductam de potentia corporis humani, aut carnis, quae a parentibus gignitur.

Quod verum esse colligitur ex illo Genes. cap. 2. vers. 7. Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terrae, & inspiravit in faciem eius spiraculum vitae, & factus est homo in animam viventem. Nam spiraculum illud fuit anima, quam Deus corpori Adae infuderat, ut docent communiter Sancti Patres, & Theologi contra Philastrum Brixientem; ergo anima Ade non est substantia Dei, ut voluerunt Gnostici, Manichaei, Apocritae, Dicitatae, & Brachitae: cum substantia Dei non sit divisibilis, nec ipsa anima rationalis sit Deus, ut ex dicendis patet. Nec facta fuerit ex traduce, aut ex propagatione, ut post Tertullianum crediderunt Luciferiani, & Massaliani, sed fuit

creata ab eo, a quo fuit formatum corpus; scilicet a Deo, qui insufflavit eam. Unde cum anima Ade, & animae nostrae sint ejusdem speciei, dicendum est, animam hominis non esse substantiam Dei, nec vereeductam de potentia carnis, sed vere ex nihilo creatam a Deo: nam, inquit noster Alexander Aletensis quae. 60. memb. 3. art. 3. quemadmodum in primo homine corpus de terra sumptum, Spiritus vero a Deo datus legitur: ita & ratio expostulat, ut in sequentibus quoque hominibus, caro quidem ex carne descendere, Spiritus autem a Domino credatur venire, tanquam a creatore.

Dicent forsitan Haretici, Spiraculum illud non fuisse animam hominis, quia Deus inspiravit in faciem Adae jam creati, & per consequens jam habitentis animam ex carne deductam; textus enim ait. Formavit Deus hominem, ecce hominem jam formatum; & continuo subditur; Et inspiravit in faciem eius spiraculum vitae. Ergo anima Ade facta fuit ante spiraculum illud, ac proinde non a Deo immediate ex nihilo, sed per traducem, & educationem ex corpore de limo terrae formato; alioquin Adam fuisset homo sine anima rationali, quod est omnino absurdum.

Respondeo hanc instantiam non nocere; nam licet homo sit unus, ita constans anima, & corpore, ut nequeat esse homo sine anima, aut sine corpore, tamen dici solet, quod ubi est corpus, ibi est homo; ut dum dicitur, talis homo sepultus est in hoc loco, in quo tamen est tantum corpus, cum anima sit immortalis, & post separationem a corpore vadat ad Deum, qui fecit illum recte Scriptura; talis homo est in gloria, in qua tamen est tantum anima. Igitur non implicat, quod corpus Ade de limo formatum dicatur homo (etiam si nondum receperit a Deo animam) ob ultimas dispositiones, in quibus erat ad recipiendam animam a Deo per inspirationem illi infundendam. Sicut non implicat, quod anima separata a corpore dicatur homo, & sumatur pro homine, ut de facto sumitur in variis Scripturae locis, & praesertim Genes. 46. vers. 26. Sancta anima, quae ingressa sunt cum Jacob in Aegyptum, &c. hoc est, homines, qui ingressi sunt cum Jacob in Aegyptum.

Dicent Haretici, animam Adae fuisse creatam a Deo, nostram autem non; quia corpus Ade non fuit per generationem, aut per traducem, sicut nostrum sit, cum homo generet hominem: nam si anima debeat creari a Deo, quia ab ipso creata fuit anima Ade, dicendum est, quod corpus hominis non debet fieri per propagationem, sed per creationem, quoniam per hanc viam venit corpus Ade; sed hoc non potest dici, ergo nec quod anima hominis sit a Deo per creationem, quamvis anima Ade creata fuerit a Deo.

Respondeo negando paritatem: nam corpus hominis, aut caro hominis petit generari, quamvis primi hominis fuerit de limo terrae formatum a Deo, qui cum potest supplere defectum causae efficientis, potuit creare primum hominem, quamvis homo petat generari ab alio homine, & ideo non repugnat, quod corpus fiat per propagationem. Sed anima petit creari, quia spiritualis est aut Spiritus; caro enim, inquit Apostolus, concupiscit adversus Spiritum, seu animam; ex quo sequitur quod corpus, & anima sunt diverfi generis: ergo necesse est quod creetur a Deo sicut anima Ade; licet corpus humanam non fiat eo modo, quo factum fuit corpus Ade. Alioquin de re materiali deduci posset res spiritualis, quin in ipsa contineatur, quod est falsum. Legimus quod Deus formavit Adam de limo terrae, Evam vero ex carne Ade, idcirco anima fuit ei data a Deo, sicut data fuit Ade, sed non legimus animam Eve esse ex anima Ade. Quare dum vidit mulierem statim dixit, hoc nunc os ossibus meis, & caro de carne mea, sed non dixit, & anima de anima mea. Hac de re nulla alia potest assignari ratio, nisi quia anima Eve est a Deo, a quo est anima Ade: corpus vero ex carne, & corpore Ade.

Theodoretus exponens haec verba Zach. cap. 52. vers. 1. Dominus extendens, & fundans terram, & singens spiritum hominis in eo, veritatem articuli edocet, eamque ex illo Sacrae Scripturae textu deducit, & declarat. Prophetam velle spiritum seu animam hominis non esse ex traduce virtute feminis humani, nec de potentia corporis organizati, sed vere & realiter provenire & fieri ab eo, a quo formata est terra: ibi enim ait

D. Augustinus

D. Augustinus

Isai. 42.

D. Gregorius

ait Doctores ille: non ego vobis novo, sed omnium factor & opifex; qui corpora in alios aditus conclusa fingit, & una cum his animas creat. Eundem Zachariae textum citat S. Hieronymus, in Epist. 61. adversus errorem Joannis Hierosolymitani cap. 6. ut probet animam rationalem nullatenus dependere a carne, aut a materia, sicut in fieri, & in esse dependent formae materiales, sed esse creatam a Deo. Idem D. Augustinus in lib. de Genesi adversus Manichaeos cap. 8. ait; nam factam esse animam ab omnipotente Deo, & ideo illam non esse partem Dei, vel naturam Dei, manifeste dicit Propheta, qui dixit spiritum omnium. Et alio in loco; qui dixit spiritum hominis, spiritum autem hominis dicitur in Scripturis ipsius animae potentia rationalis. Idque, nimirum, spiritum, quem fingit Deus, esse animam hominis, patet ex illo Evangelistarum de Christo dicens; Inclinate capite emisit spiritum, id est animam. Et ex aliis Sacrae Scripturae locis, quibus anima nominis Spiritus proponitur, & intelligitur omnino immaterialis, ideoque ex Zachariae anima fit, & infunditur ab eo, a quo facta fuit terra. Sed Deus creavit, & fecit Coelum & terram, ut canit Scriptura; ergo creat animam, quae cum sit forma spiritualis, nequit esse ex traduce, de parentibus scilicet, nec esse ex se ipsa, nec de divina natura, sed debet a Deo ex nihilo per creationem esse deducta, inquit Doctores Seraphicus Divus Bonaventura in 2. Sentent. dist. 18. part. 2. quae. 3.

Spiritum, seu animam hominis non habere causam in femine, nec in potentia parentum, sed creati a Deo, evidenter probat Ecclesiastes in 12. cap. libri sui, ubi finem hominis describens ait vers. 7. Et revolvatur pulvis in terram suam unde eras; & Spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. Ibi enim demonstrat, causam productivam corporis esse longe diversam a causa productiva animae. Docet enim pulverem, seu corpus ex limo terrae formatum, in pulverem reduendum esse; animam autem ad Deum. Eius ratio est, quia non pulvis, corpus, aut caro, sed Deus dedit illam, non tanquam aliquid de sua substantia, quae non potest dividi, nec communicari nisi ad intra, & omnino infinito, nimirum Filio, & Spiritui Sancto, in quibus una & indivisa extitit; sed tanquam aliquid quod creavit & fecit, ut hominem essentialiter constitueret, cuique sibi similem redderet. Idem colligitur ex illo Isai. cap. 42. vers. 5. Haec dicit Dominus Deus, creans Caelos, & extendens eos; firmans terram, & quae germinat ex ea: dans statum Populo, qui est super eam, & Spiritum calcantibus eam; quia per statum intelligitur anima, ut advertit Glossa inlerlinealis, & per consequens si caro de carne generando producatur, Spiritus de Spiritu minimè propagatur, inquit Magister Sententiarum in 2. dist. 27. sed datur per se & immediate a Deo, qui creat eum, & fingit sigillatim corda eorum, qui habitant terram; ut inquit David Psal. 32. vers. 14. & 15.

Eandem veritatem docent Sancti Patres. D. Gregorius lib. 4. Dialogorum ait: tres vitales Spiritus creavit omnipotens Deus, unum, qui carne non regitur; alium, qui carne regitur, sed cum carne non moritur; tertium, qui carne regitur, & cum carne moritur. Primum Angelorum, secundus hominum, tertius brutorum animalium. Inde enim constat Deum creasse animam hominis, nedum immortalem, sed etiam independentem a corpore; cum independentem ab ipso vivat; & in hoc differat ab anima brutorum, quae non vivit extra corpus, quia de corpore educitur. Anima hominis regitur carne sicut anima brutorum, sed non est a carne, sicut anima brutorum.

§. II.

Solvuntur Hareticorum argumenta.

Prima Hareticorum ratio.

Haretici creationem animae impugnant ex variis Sacrae Scripturae locis, in quibus asseritur Parentes generare animas filiorum, sicut eorum corpora, & praesertim in illo Genes. cap. 12. vers. 5. Tulitque Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui, universaque substantiam quam possederant, & animas quas fecerant in Haran. Et cap. 46. vers. 18. Genuit Jacob sexdecim animas. Inde enim inferunt, animas non creati a Deo, sed produci & generari a parentibus, sicut corpus. Idque confirmante ratione, quia (inquiunt) vis generativa primario, &

magis principaliter residet pectus animam, ideoque homo principaliter in generatione producit animam, quam carnem, aut corpus, cum generatio consistat in productione similis, & similitudo haec in anima magis quam in carne posita sit. Alioquin anima non esset nobilior pars hominis, quod est falsum; ideoque generat animam & corpus, quibus constat Filius genitus; alias Canis esset nobilior homine, quia Canis producit quantum ad corpus, & quantum ad animam, Canem sibi similem.

Respondeo negando consequentiam, utpote animas generari a parentibus; nam Scriptura Sacra per animas in locis citatis non exprimit animam rationalem, quatenus est forma hominis, quae dat illi vivere, & intelligere, estque capax vitae aeternae, sed intelligit personas, seu filios, & filias, ut notat D. Augustinus lib. 7. de Trinit. cap. 4. & facile inferri potest ex lib. Genes. loco citato vers. 26. Cumque anima, quae ingressa sunt cum Jacob in Aegyptum, & egressa sunt de femore illius. Quod non intelligitur de anima simpliciter sumpta, sed de persona, aut homine, alioquin ex mente Hareticorum animae sine corpore ingreffi fuissent cum Jacob in Aegyptum, cum per animas nolint intelligere compositum humanum, sed animas nudas, quod est falsum. Igitur textus Scripturae non probant animam generari a parentibus, sed filios, quos Scriptura exprimit per animas, ut solito exprimuntur homines, & mulieres alicujus civitatis; ut dum dicimus in illa domo sunt decem animae, in illo loco sunt centum animae, & sic de ceteris, in quibus homines numerantur sub nomine animarum & pro animabus intelliguntur.

Ad confirmationem nego consequentiam; quia vis generativa respicit corpus tanquam illud ex quo producit, & respicit animam per modum moventis & agentis, & ideo principaliter respicit corpus, quam animam, & ordinatur ad productionem corporis, non vero ad productionem animae, quae non ex ipso corpore disposito venit, sed ipsi corpori disposito advenit. Nec per hoc homo potest dici imperfectior brutis, quae producant animam & corpus dum generant, quia hoc provenit ex imperfectione animae brutorum, quae est materialis, ac corruptibilis, & dependens a materia in fieri, & in conservari. Anima autem hominis est spiritualis & incorruptibilis, quae cum a corpore non dependeat in fieri, nec in conservari, & nullatenus contineatur in illo, non potest fieri ab eo, a quo fit, aut generatur corpus, sed a Deo, qui solus habet virtutem creativam, a qua substantiae spirituales procedere petunt; nam perfectio generantis non provenit ex potentia generandi, sed ex perfectione geniti, seu compositi, sicut perfectio causae provenit ab effectu. Unde cum homo sit perfectior brutis, sequitur quod homo generans est longe perfectior brutis; quamvis non generet animam Filii.

Insurgunt; ut homo generet sibi simile, necesse est quod derogenito omne id, quod habet; ergo homo dat Filio suo corpus & animam; cum Filius sit similis Patri. Non valet haec instantia; sufficit enim quod Filius genitus habeat id, quod habet Pater, seu corpus, & animam ex vi generationis formaliter, aut concomitantur, ut contingit in generatione hominis, in qua parentes producant ex carne carnem, & Deus infundit animam, unitque cum carni, & statim ex illa carne, & anima unitis, fit homo in animam viventem similis parentibus, & Deo, cujus similitudinis causa est generatio.

Dicent; ergo Deus approbat coitum adulterinum, & ipsi cooperatur; cum creet animam, & unit eam corpori per adulterium genito. At non valet haec instantia, quoniam Deus in hac infusione non agit ut causa particularis, & moralis, cui adscribendus est creaturae aberrantis defectus; sed ut causa universalis, & Physica, quae statuit concursum suum praebere causis secundis juxta ordinem providentiae suae.

Tandem objiciunt. Si anima crearetur a Deo, homo in conceptione sua non contraheret peccatum originale, quia peccatum illud, sicut & cetera peccata actualia, & propria, aut voluntaria, est in anima, quae cum non esset ex carne Ade, peccatum Ade non haberet; certum enim est, quod non potest peccatum Patris ad Filios descendere, nisi in eo quod habent a Patre; nec possunt esse ipsius Haereditas, nisi in eo quod ipse Adam dederit illis per generationem; & ideo si Filius non acciperet animam a Patre, & Matre, sed a Deo, nullum peccatum haberet, quia

Responso ad primum Argumentum.

Animam rationalem non potest generare.

Responso ad Hareticorum instantiam.

Ultima Hareticorum obiectio.

quia quod Deus dat, purum & Sanctum est. Atqui homo in conceptione sua contrahit peccatum Adæ, ut dicitur in proprio loco contra Pelagianos, ergo anima hominis, non creatur à Deo, sed generatur à parentibus, sicut corpus.

Respon-
so Scoti.

Nego suppositum. Ratio est, quia anima dum unitur carni infecta, statim contrahit peccatum Adæ, seu originalem, quoniam tunc ille homo fit filius Adæ, & reus ob contractum animæ cum carne. Nam juxta communem Theologorum sententiam, peccatum originale non alia ratione traducitur, quam quia homo ex Adamo per feminalem propagationem via communi generatur. Itaque quod anima eo ipso instanti conceptionis, quo in corpus organizatum infunditur, & hominem Adæ filium constituit, etiam censetur in ipso protoparente, tanquam in capite totius generis humani, Dei præceptum violasse (sic dicitur Doctor subtilis) etiam si creetur à Deo, cum ad hoc peccatum contrahendum non requiratur, quod generetur ab anima Patris, nec quod educatur de potentia corporis, sed sufficiat quod unatur carni ex carne Adæ traductæ, & cum ipsa carne hominem constituat.

Inhabunt. Sancti Patres, & præsertim D. Augustinus diffuse probant animam Christi non esse ex traduce, quia non est ex copula viri cum muliere, ergo (inquiunt) si anima nostra peccatum Adæ contrahit, hoc est, quia fit ex traduce. Nec debemus affirmare ipsam animam non fieri ex traduce, seu creati à Deo, cum de hac re nullum habeamus testimonium, & constat ex fide ipsam animam contrahere peccatum statim ac unitur corpori. Quare idem D. Augustinus lib. 4. de anima & ejus origine cap. 2. ait: *De origine animarum, quæ post primum hominem data sunt, vel dantur hominibus, non sum ausus aliquid disputare, quia fateor me nescire.* Indè enim demonstrat originem animæ hominis esse incertam. Respondeo Sanctos Patres sic loqui, non ut indè inferamus, animam nostram, non verò animam Christi fieri ex traduce, sed solum animam Christi non fuisse unitam carni ex carne Adæ traductæ per copulam viri cum muliere, sicut anima nostra, ac proindè animam Christi non contraxisse peccatum Adæ, quod anima nostra contraxit, quia unitur carni infectæ, & simul cum ipsa facit unum per se utpote hominem, qui est Filius Adæ, ipsiusque peccati particeps.

Respon-
so ad
Sanctos
Patres.

Ad auctoritatem adductam dico, quod probat tempore D. Augustini originem animæ esse in controversia inter Doctores. Quod verum esse fateor. Hinc est, quod D. Augustinus noluit eam tunc definire in illo libro de origine animæ. Tamen frequentissimè ad heretice sententiæ eorum, qui tunc dicebant, quod à Deo creatur, ut notat Eminentissimus Cardinalis noster Laurea. Imò lib. de animæ quantitate cap. 1. idem S. Augustinus ait: *Propriam quandam habitationem anima ac patriam, Deum ipsum credo esse, à quo creata est; & nunquam dixit animam fieri per traducem, aut per educationem, quamvis dixerit se nescire, an & quomodo anima producat. Hæc autem controversia definita fuit tempore Leonis IX. qui obiit anno 1054. teste eodem Cardinali, & ideo nullus Christianus modo potest citrà Hæresim credere, quod Spiritus de Spiritu traducitur, sicut caro de carne: nullus enim post hanc Ecclesiæ definitionem potest negare animam hominis creati à Deo.*

Solutur
ultima
instan-
tia.

Urgent Hæretici: ergo antecederet ad Leonem IX. anima hominis non credebatur immortalis, quoniam ex sententia asserente animam fieri per traditionem sequitur necessariò animam esse mortalem: quæ enim naturaliter & cum corpore sunt, cum corpore pereunt, quoniam ab ipso dependent in esse & in conservari. Porro Ecclesiæ semper credidit, animam esse immortalem: ergo de hac controversia nulla est definitio. Sed non valet hæc instantia. Tum quia nullus Sanctorum Patrum tunc docebat animam fieri per traditionem, ut jam monui. Tum quia non sequitur necessariò, quod anima pereat pereunte corpore, etiam si cum corpore producat ab anima Patris, quoniam hoc non obstante, anima credebatur immortalis, spiritualis, & ideo incorruptibilis: tunc enim Doctores dicebant, aut credebant, animam filii producti ab anima patris, hoc est, animam Abelis spirituale & incorruptibile esse, sicut animam Adæ, à qua proveniebat immortalis, incorruptibilis, & spiritualis. Volebant enim quamlibet partem hominis producere pro homine generando partem sibi similem, idcirco anima filii est immortalis, quia anima Patris im-

mortalis est. Igitur Hæretici nequeunt inferre ex definitione Leonis IX. quod ante illam anima credebatur mortalis.

ARTICULUS XIV.

Demonstrat Audæanis imaginem Dei non esse in corpore hominis, sed in Anima ipsius.

Philastrius Brixienfis Episcopus in opere suo de Hæresibus refert nonnullos fuisse Hæreticos asserentes imaginem Dei, ad quam homo factus est juxta illud Genes. cap. 1. vers. 26. *Faciamus hominem ad similitudinem nostram*, non esse impræsam animæ, sed corpori, quod idem artifex formaverat de limo terræ, antequam inspiraret in faciem ejus spiraculum vitæ. Sed non nominat illius erroris Authorem. D. Augustinus in suo Libello de Hæresibus ad *Quodovludum* cap. 76. ejusdem Hæresis post Philastrium meminit, nec Authorem illius indicavit. Tamen plures Scriptores Philastrio, & D. Augustino posteriores, arbitrantur hunc errorem esse altero derivari, seu ex eo, qui docet, Deum esse corporeum, & habere membra, quemadmodum homo habet ea. Undè cum hic error, aut Hæresis affirmans Deum esse corporeum, tribuatur Antropomorphitis, & Audæanis, de quibus locuti sumus in 3. articulo hujus operis, isdem Hæreticis absque ulla difficultate, & sine scrupulo, attribuendus est etiam hic error affirmans, imaginem Dei, ad quam factus est homo, non esse in anima, sed in corpore. Antropomorphitæ exorti sunt in partibus Egypti anno Domini 395. tempore Theodosii majoris (qui cum Arcadio & Honorio Filiis tribus annis imperium tenuit) & Stricii Papæ.

Antro-
pomor-
phita.
Audæa-
ni.

Adversus hanc Hæresim nullum celebratum fuit Concilium quod sciam: tamen verè damnata manet in his, quæ declarant, animam esse spirituale & immortalem: indè enim inferitur, imaginem Dei non esse in corpore, sed in anima, quippe cum hæc imago sit immortalis, seu in æternum duratura, non debet esse in corpore, quod est mortale, & corruptibile, sed in anima, quæ participat de spiritualitate & immortalitate Dei, qui non formavit animam de limo terræ, de quo formavit corpus, sed eam produxit inspirando in Adam spiraculum vitæ, & indè ipse Adam factus est homo in animam viventem.

Imago
Dei non
est in
corpore
humano.

Hujus divini imaginis ratio maximè consistit in eo, quod homo tribus facultatibus, intellectu scilicet, voluntate, & memoria illustratus, divinarum personarum Trinitatem in unitate essentia consistentem adumbrat, ut docet Sanctus Augustinus in pluribus locis, præsertim in lib. 9. de Trinitate cap. 4. & sequentibus, ubi tria illa, quæ in homine totidem divinis personis respondent, ita sumit, ut sint memoria, intelligentia, & voluntas, in quibus imago Dei consistit. Sed hæc tria non resident in corpore, ut est manifestum, quia corpus non vult, nec intelligit, nec recordatur. Nec resident præcisè in homine, quatenus est compositum illud, quod constat ex anima & corpore, quodque ab anima, & corpore simul sumptis, & unitis, realiter, & Physicè distinguitur, quia hoc compositum per mortem dissolvitur: ergo resident in anima, cujus potentia sunt intellectus, voluntas, & memoria, ut docent communiter Philosophi in tractatu de anima. Idque facillè colligitur ex illo Propheta Psal. 41. *Quemadmodum desiderat cervinus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus; & ex illo præcepto quod unicuique hominum significavit Christus dicens Matth. cap. 22. vers. 37. Diliges Dominum Deum suum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, id est ex toto intellectu, ex tota voluntate, & ex tota memoria, ut inquit D. Ambrosius lib. de dignitate conditionis humanæ cap. 11. Nam sic ex Patre generatur Filius, & ex Patre Filioque procedit Spiritus Sanctus, ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his tridem ambobus procedit memoria, &c. Et sicut Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus, non tamen tres dii sunt, sed unus Deus tres habens personas, ita & anima intellectus, anima voluntas, anima memoria non tamen tres anime in uno corpore, sed una anima tres habens dignitates, atque in his tribus ejus imaginem mirabiliter gerit in sua natura nostræ interior homo. Igitur non secundum corpus, sed secundum animam ipse homo est imago Dei: Anima enim im-*

Psal. 41.

Matth. 22.

D. Am-
brosius.

intelligit, non corpus; anima recordatur, non corpus; anima vult, non corpus. Si corpus vivit, & vitæ actus exerceat, hoc provenit ex ministerio animæ, quæ dat illi vivere, & operari. Idem affirmat Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum, ubi docet hominem ad imaginem Dei esse factum, non propter staturæ suæ figuram, sed quoniam uti Deus ratione molitur omnia, sic homo, qui perfecta cognitione præditus est, rationali facultate bonas & honestas actiones exequitur.

Ut creatura aliqua sit imago Dei, aut fiat ad imaginem & similitudinem ipsius, debet produci immediatè à Deo, & ab ipso solo effici, nulla creatura concurrente, quia solus Dei est facere aliquid simile sibi. Quare antequam crearet hominem dixit: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Atqui corpus humanum non fit, nec creatur, nec immediatè procedit à Deo, nulla creatura concurrente, cum à parentibus generetur mediante concursu divino. Benè verò anima, quæ non fit à parentibus, nec habetur per traducem sicut corpus, ut in proprio articulo probatum manet, sed à Deo creatur, ut declarat Concilium Lateranense 4. Can. 1. Idem habetur ex illo Eccl. 12. vers. 5. & sequentibus: *Ibis homo in domum aternitatis suæ, &c. Et revertatur pulvis in terram suam unde erat, & Spiritus rediet ad Deum, qui dedit illum.* Quibus verbis constat, animam fuisse creatam à Deo, & ad ipsum redire post separationem à corpore, ideoque non in corpore, sed in anima esse imaginem Dei, qui non corpori, sed animæ divinas perfectiones communicavit; quia ipsa est, quæ intelligit, & amat: intellectus enim & voluntas sunt bases & fundamenta omnium divinarum perfectionum, cum si Deus careret intellectu & voluntate, nequè sapiens esse posset, nequè prudens, nequè justus, nequè misericors, nequè creator, nequè gubernator, nequè rector: fieri enim non potest, ut benè & plenè gubernet, qui non intelligit nequè vult. Undè cum homo non secundum corpus, sed secundum animam, habeat intellectum, memoriam, & voluntatem, sequitur, quod non est imago Dei secundum corpus, sed secundum animam.

Eccl. 12.

Solutur
homo
fuit crea-
tus ad
imaginem
Dei.

Rursum si imago Dei non esset in anima, sed in corpore, necessariò sequeretur, quod ea animalia, quæ similem homini habent sui corporis figuram, (qualia in mari aliqua esse dicuntur, ut refert nosser Aliphonsus à Castro) essent ad imaginem Dei quemadmodum homo. Hæc sequela est evidens (admissa ejusdem Doctoris suppositione) quia nulla potest assignari differentia, (si sit aliquod brutum, quod habeat corpus simile corpori humano): sed nulla creatura facta fuit ad imaginem, & similitudinem Dei, nisi homo. Nam ex primo capite Genesis constat, quod Deus creatis bestis terræ, juxta species suas, & piscibus maris, & volatilibus Cæli, dixit: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram ut præsit, &c.* Ideoque homo non est imago Dei secundum corpus, cum ratione corporis plura animalia sint illi similia, sed secundum animam, per quam differt ab aliis animalibus, estque ipsi nobilior.

Undè D. Augustinus Tract. 3. in Joan. ait: *Non distas à pecore, nisi intellectu, noli aliundè gloriari. De vitibus præsumis, à bestis vinceris, de velocitate præsumis, à muscis vinceris, de pulchritudine præsumis, quanta pulchritudo est in penis pavonis? Undè ergo molior es? Ex imagine Dei. Ubi imago Dei? In mente, in intellectu. Tandem imago illa debet esse æterna, seu indelebilis, & in subjecto libero, ut tradit Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 5. dicens: *Libera est sui Arbitrii, & sue potestatis inventio hominem à Deo institutum, nullam magis imaginem, & similitudinem Dei in illo animam veritatis, quam hujusmodi statui formam, neque enim facie & corporalibus lineis tam variis in genere humano ad uniformem Deum expressus est, sed in ea substantia, quam ab ipso Deo traxit, id est anima ad formam Dei pendens, & arbitrii sui libertate, & potestate signatus est.* Ac libertas non est in corpore, sed in anima, ut est manifestum; cum nullus actus vitalis sit in corpore, qui non sit ab anima, in qua est voluntas, quæ est fons libertatis, & quæ non est, aut libera est. Quare D. Ambrosius loco citato supra ait: *Sicut vitulus semper ubique totus est, omnia vitulicæ viget, viviscans, movet, illud, & gubernans. Deinde inquit, sicut Deus est, vivit, & sapit, ita anima secundum suum modum est, vivit, & sapit. Igitur imago Dei est in**

D. Am-
brosius.

anima hominis, non verò in corpore, quod non contemplatur Deum, non cognoscit inferiora & temporalia: imago enim Dei in facultate intelligendi constituitur, ut notat D. Augustinus in lib. 12. de Trinitate, c. 7. & in lib. 1. de Genes. contra Manichæos cap. 17.

f. Unicus.

Destruitur fundamentum Hæresis.

Antropomorphitarum, & Audæanorum ratio non est hic proponenda; qui affirmabant, Deum esse corporeum, & humana forma, atque figura præditum, & indè credebant, hominem penes corpus ad imaginem Dei formatum fuisse. Sed quia hæc ratio manet impugnata, & convicta in loco citato, hic est omittenda, ut proponatur altera, quam Antropomorphitæ asserunt, & quæ credunt, imaginem Dei esse in corpore humano. Dicunt enim, quod Deus fecit hominem ad imaginem, & similitudinem suam; anima autem rationalis non est facta, sed creata ex nihilo: ergo (inquiunt) imago Dei non est in anima, quæ non est facta, sed in corpore, quod fecit Deus de limo terræ. Insuper addunt, quod homo quatenus talis est imago Dei, ut suadet illud Sap. 9. *Ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Et Eccl. c. 17. *Deus creavit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum; sed homo duplicatè ut homo tam includit corpus, quam animam: ergo, inquiunt, homo ad minus est imago Dei, tam secundum corpus, quam secundum animam.*

Sap. 9.
Eccl. 17.

Respondeo ad primum, consequentiam esse falsam: nam in Sacra Scriptura, creare, & facere, pro una & eadem significatione sæpè intelliguntur & usurpantur, ut constat ex 1. cap. Genes. ubi legitur Deum dixisse, *faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & in versu sequenti, qui est 27. & creavit hominem ad imaginem suam, & ad imaginem Dei creavit illum, masculum & feminam creavit eos.* Nec mirandum est, quoniam creatio est productio, quæ soli Deo convenit. Undè dum dicimus, quod Deus fecit aliquid, intelligimus quod creavit illud, ideoque in Sacra Scriptura facere, & creare, unum & idem sonant; alioquin homo fuisset factus, & non factus, creatus, & non creatus, quod est ridiculum. Idcirco prima auctoritas contra nos adducta non nocet; cum Deus creaverit hominem ad similitudinem, & imaginem suam, ex eodem 1. cap. Genes. vers. 27. sicut in eodem cap. dicitur, quod Deus fecit hominem ad imaginem, & similitudinem suam.

Respon-
so ad
rationem
Hareri-
corum.

Ad secundam auctoritatem dico, quod imago Dei non potest esse in anima, & in corpore simul. Tum quia non potest esse in duobus subjectis; nec corpus, & anima possunt esse duæ imagines Dei, neque una ex duabus partibus composita. Tum quia corpus & anima sunt duo entia entitative, & specificè ita diversa, ut in nullo conveniant; nisi in ratione entis, actus, & potentia. Igitur imago Dei nequit esse tam in corpore, quam in anima; nec in homine quatenus est totum compositum à partibus suis simul unitis, realiter distinctum, aut quatenus includit suas partes simul unitas; sed solum quatenus est substantia spiritualis & intellectualis, ut insinuat S. Propheta Psal. 31. vers. 9. dicens: *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus; & Psal. 48. vers. 13. Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis in spiciendis, & similis factus est illis.* Per quæ Propheta indicat distinctionem hominis à bruto consistere in intellectu, in quo ex D. Augustino consistit imago Dei, & in ipsa imagine sistit honor hominis; ex eodem Sancto Doctore.

Imago
Dei non
potest es-
se in
corpore,
& in a-
nima si-
mul.

Idem insinuare videtur Maximus Martyr centuria tertia de charitate cap. 25. ubi ait: *Ob id etiam ad imaginem Dei, & ad similitudinem hominis fabricatus dicitur esse: ad Martyr. imaginem quidem tanquam existentis existentis; & semper existentis semper existens, ut quatenus non absque invito talis sit, tamen sine sine sit: ad similitudinem verò tanquam boni bonus, & sapientis sapiens, ejus qui natura istud est illi qui gratia est. Porro ad imaginem sunt prorsus omnes homines, ad similitudinem verò solum boni & sapientis. Quibus constat, hominem esse imaginem Dei, quia semper existit, & est sine fine.*

Maxi-
mus
Martyr.

ne. Hoc autem non convenit illi ratione corporis, quod est corruptibile, bene vero ratione animæ, quæ est spiritalis, & immortalis: igitur ipsa imago Dei non est in corpore, nec in corpore & anima simul, sed in anima sola, in qua est intellectus. Unde D. Augustinus in Psal. 54. ait: *Meminisse debemus ad imaginem Dei nos esse factos, nec alibi, quàm in ipso intellectu, nam in multis rebus à bestis superamur. Ubi autem homo ad imaginem Dei factum se novit, ibi aliquid in se agnoscit amplius esse, quàm datum est pecoribus, consideratis vero omnibus rebus, quas habet homo, invenit se eo propriè distinctum à pecora, quod ipse habeat intellectum.*

D. Augustin.

ARTICULUS XV.

Declarat adversus Basilidianos, animam nullum habere peccatum dum carni advenit.

Basilides.

Origenes.

Priscillianus.

Flava sunt Cœcilia contra hanc Hæresim.

Basilides natione Alexandrinus docuit circa annum Domini 124. sub Ælio Imperatore & Alexandro Papa, animam rationalem esse peccato infectam, antequam informet corpus, & in ipso recipiatur, ut referunt plures Scriptores, quorum nomina omitto. Epiphanius Episcopus Salamæ in quadam Epistola ad Joannem Episcopum Hierosolymitanum, quam Beatus Hieronymus è Græca in Latinam Linguam vertit, & quæ ideo inter Epistolas ejusdem Hieronymi continetur tom. earum secundo, refert quod Origenes Patria Alexandrinus, S. Leonidis Martyris Filius, & Clementis Alexandrini Discipulus, voluit Adamum in sua creatioe recepisse animam, quæ jam peccaverat, ac proinde nos recipere animam infectam peccato proprio, & voluntario, quod commisit antequam infunderetur. Eundem errorem Origeni tribuit etiam Theophilus Alexandrinus in suo Paschali lib. 1. etiam ab eodem Hieronymo è Lingua Græca in Latinam traducto. Origeni subscripsit Priscillianus natione Hispanus, & Episcopus Abulæ, qui anno Domini 388. sub Imperio Valentiniiani, & Pontificatu Siricii dixit animas nostras ante infusionem peccasse, & in peccatum peccati in corpore tanquam in carcere esse.

Hæc Basilidianorum, Origenis, & Priscilliani Hæresis, damnata fuit in Concilio Cæsaraugustano in Hispania celebrato sub Damaso Summo Pontifice à duodecim Episcopis contra Priscillianitas, in quo contra eorumdem perversa dogmata octo fuere Canones editi. Et in Burdigalensi celebrato sub Siricio Papa ad instantiam Maximi Imperatoris, cum enim Priscillianus in Cæsaraugustano Concilio damnatus Gratiani Imperatoris mandato fuisset restitutus, Ithacius Hispaniæ Episcopus, & Priscillianistarum hostis acerrimus, eundem Priscillianum nedum de hæresi, sed etiam de criminibus aliis apud Maximum Imperatorem accusavit, mortisque supplicio dignum esse nuntiavit, quibus accusationibus motus Imperator hoc Concilium Burdigalense haberi, & ad illud Priscillianum cum Ithacio venire mandavit; qui cum causam dixisset, Ithacius suo Episcopatu indignus est iudicatus, non quia adversus Hæreticos auxilium Imperatoris impetraverat, sed quia Episcopus ipse eum pœna capitis, vitæque supplicio multandum denunciaverat. Priscillianus pariter se damnandum prævidens ad Principem appellavit, qua appellatione contrâ jus, & Ecclesiæ regulas admissa, Treviris auditus, & convictus cum nonnullis aliis, iussu Maximi Imperatoris, gladio truncatus est. Tandem eadem Hæresis condemnata fuit in tribus Conciliis Bracaræ celebratis auctoritate Summorum Pontificum, & præsertim in primo, quod in Can. VI. habet: *Si quis animas humanas dicit prius in Cœlesti habitatione peccasse, & pro hoc in corpora humana in terram dejectas, sicut Priscillianus dixit, anathema sit.*

Sacra Scriptura suadet Adamum recepisse animam totius peccati expertem, atque puram, & mundam ab omni macula. Primum ex testimonio conditoris, qui declarat se fecisse hominem ad imaginem & similitudinem suam, non secundum corpus, sed secundum animam: Imago autem Dei & similitudo ejus nullum peccatum supponunt; ideoque Deus insudit corpori Adæ

animam mundam ab omni peccato, ut suaderi potest ex his verbis, quæ habentur in cap. 2. Genes. vers. 7. *Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viventem.* Ibi enim fit mentio de creatione Adami secundum utramque partem, hoc est, secundum corpus, & secundum animam, & declaratur utramque partem esse à Deo, à quo nullum potest communicari peccatum. Declaratur etiam animam Adami non extitisse extrâ corpus ipsius, saltem tanto tempore, quanto opus est ad peccatum committendum, cum ex Scriptura liceat inferre, Deum eodem tempore simul creasse corpus, & animam; *formavit, inquit, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, ut videamus nullum intercessisse tempus inter formationem corporis, & communicationem animæ; ideoque ex Sacra Scriptura inferitur, animam Adæ non peccasse antequam infunderetur. Idem dicendum est de cæteris animabus.*

Hæreticorum instantia proponitur.

Offenditur nullitas instantia.

Hæretici respondent, animam fuisse prius creatam, quàm corpus, hocque inferunt ex Sacra Scriptura, quia (inquiunt) in primo libro Genes. cap. 1. vers. 27. legitur, *Creavit Deus hominem ad imaginem suam, hoc est, creavit animam, quia homo non est imago Dei secundum corpus, sed secundum animam, ibi igitur loquitur de creatione animæ. De corpore autem loquitur in cap. 2. vers. 7. Formavit Deus hominem de limo terræ. Quod debet intelligi de sola corporis formatione; cum corpus, & non anima sit de limo terræ: ergo creavit prius animam, quàm corpus, & ipsa anima potuit peccare, antequam informaret corpus Adami.*

Hæc ratio non nocet, quia supponit falsum, nimirum animam Adæ fuisse prius creatam, quàm corpus; nam Sacra Scriptura in utroque loco loquitur de totius hominis formatione: nec inusitatus est in Sacris Bibliis modus loquendi per anticipationem, sæpè enim sub compendio dicit aliqua, & postea ad illa longè differenda redit. Dixerat prius Moyses, hominem à Deo ad sui imaginem creatum, sed undè factus fuerat, an ex materia, an ex nihilo, non dixerat; ideo in 2. cap. iterum hominis formationem repetit, ut largius & expressius de ea loquatur. Quod autem in 1. capite non de solius animæ, sed de totius formatione hominis fiat sermo, sicut fit in secundo, ex proprio textu constat, quia ibi habetur; *creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculinum, & feminam creavit eos; ex quibus apparet sexus distinctio, masculi videlicet, & feminæ; sed hæc sexus diversitas in corpore sita est, & non in anima, in qua est imago Dei; ergo in illo loco Moyses narrat, Deum creasse hominem tam quoad corpus, quàm quoad animam; cum sexus distinctio exprimitur. Quod autem corpus fuerit prius formatum, saltem prioritate præsuppositionis, & subiecti, quàm anima, patet ex 2. cap. Genes. *Formavit Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ.* Ideo dum dicit hominem formatum de limo terræ, exprimit corpus; cum anima non fuerit formata de limo terræ; & dum dicit, *inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ,* exprimit animam, quæ est spiraculum vitæ, quod Deus inspiravit in faciem Adæ; idcirco anima non fuit creata priusquam corpus formaretur, nec post formationem corporis, saltem sufficienter ad peccandum, ac proinde anima Adæ non fuit prius peccato maculata, quàm insula. In siquidem illo instanti, in quo anima præsupponitur ad infusionem, non erat verè, nec propriè in via, neque extrâ proprias causas.*

Idem probat S. Leo Papa in quadam Epistola ad Africanensem Episcopum, quæ in ordine est 71. in qua errores Priscillianitarum damnat. Postquam decimo loco recensuit quemdam illorum errorem, quo dicunt animas hominum prius in Cœlo fuisse, & inde propter sua peccata fuisse delapsas, & humanis corporibus insertas, hæc verba subnectit: *Quam impietatis fabulam ex multorum sibi erroribus texerunt, sed omnes eos Catholica fides à corpore sua unitatis abscedit, constanter prædicans, atque vocatiter, quod anima hominum, priusquam suis inspiraretur corporibus, non fuerit; nec ab illo incorporantur, nisi ab opifice Deo, qui & ipsarum est creator & corporum; nam licet hæc auctoritas sit de animabus nostris, tamen comprehendit animam Adæ, quæ est ejusdem speciei, quæque non debet esse deterior nostris in sua creatione, & per*

Leo Papa.

per consequens nec fuisse in corpore Adami tanquam in carcere in pœnam peccati.

Animam nostram non peccasse, antequam informaret corpus, evidenter probat Paulus ad Rom. cap. 9. vers. 11. & sequentibus: *Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Quoniam inde certò patet illos fratres nihil boni, aut mali egisse antequam nascerentur. Quod tamen falsum esset, si anima peccasset antequam informaret corpus, essetque in ipso inclusa in pœnam peccati, quia peccatum quod commississet, & in cuius pœnam esset inclusa in corpore, tribueretur homini; ac proinde Jacob, & Esau aliquid mali egissent, antequam nascerentur, quoniam malum illud existendo in anima existeret in eo homine cuius est anima; cum homo nihil aliud sit, quàm anima & corpus. Deinde si anima nostra esset in corpore, velut in carcere in pœnam peccati, ut voluere Origenes, & Priscillianus, anima à corpore liberaretur dum puer baptizatur, quia Baptismus liberat à culpa, & à pœna: utramque enim dimittit. Sed hoc est falsissimum, cum anima sit in corpore inclusa tam post, quàm antè Baptismum, licet post ipsum sit munda ab omni culpa, & sancta.*

His rationibus adjungenda est alia etiam desumpta ex Sacra Scriptura, & ex principiis fidei. Nam in resurrectione hoc corpus induit immortalitatem, & in æternum erit unitum animæ, & sicut anima congruum suis meritis accipiet præmium. At si corpus esset carcer animæ datus in pœnam peccati, resurrectio non esset præmium animæ beatæ, nec daretur illi in requiem, sed esset illi supplicium, & daretur illi in pœnam: cum per illam Resurrectionem cogeretur iterum redire ad carcerem, seu ad corpus, undè semel liberata fuerat. Quod est falsissimum, cum post Resurrectionem nulla erit pœna in beatis animabus, nullusque dolor, juxta illud Apocalypsi 21. *Et absorbet Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt.* Deinde si anima esset in corpore velut in carcere, & in pœnam peccati ibi maneret, probabile est quod anima non diligeret illud, nec ab eo separari doleret, nec ullo modo ad illud redire vellet. Quod tamen est falsum, cum suam desideret compartem, ut insinuat Apostolus 2. ad Corinth. cap. 5. vers. 4. dicens: *Nolumus expoliari, sed supervehiri, hoc est, volumus vivere, idcirco anima non est in corpore velut in carcere in pœnam peccati.*

Nec valet dicere Apostolum desiderasse dissolvi, & esse cum Christo, hoc est, mori, & vivere in gloria cum liberatore suo, aut exire de carcere, & potiri libertate Filiorum Dei. Non valet, inquam, quia Apostolus non respiciebat corpus suum tanquam carcerem datum animæ suæ in pœnam peccati prius commissi; cupiebat enim mori, ut posset frui Christo, quo nemo in hac vita frui potest visione intuitiva, & perfecto amore. Si sint alii Sancti, qui desideraverint mori, dicendum est, quod non horrebant corpus tanquam pœnam datam animæ, sed horrebant corporis miseram conditionem, & periculum, in quo est: igitur ex illo dicto Sanctorum nullus Hæreticus potest colligere, animam esse in corpore inclusam tanquam in carcere dato in pœnam peccati; quia si animæ antequam in corpus intrarent, peccassent, & in corpore essent in pœnam peccati, quod extrâ corpus fecissent, certum est quod Christus, qui pro hominibus liberandis venit, non assumpsisset corpus, quia ipse anima, quæ juxta Origenes, & Priscillianum nunquam peccavit, habuisset pœnam peccati, scilicet carcerem, & sic habuisset pœnam sine culpa, quod est absurdissimum. Itaque dum anima informat corpus, nullum peccatum habet.

Tandem primum peccatum, quod maculat animam, est peccatum originale, ut dicunt communiter Sancti Patres, & Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 3. ubi legitur: *Sicut reverè homines nisi ex semine Adæ propagati nascerentur non injusti, cum ea propagatione per ipsum dum concipiuntur, propriam injustitiam contrahunt: ita nisi in Christo nascerentur, nunquam iustificarentur: cum ea renascuntur per meritum Passionis ejus gratia qua iusti sunt, illi tribuantur.* Ex his quidem sequitur, quod si non nasceretur ex se-

Primum peccatum quo maculatur anima est originale.

mine Adæ, nasceretur iusti, sine peccato. Quod tamen falsum esset, si anima peccasset priusquam informaret corpus, quia homo nasceretur injustus ob peccatum illud ante informationem commissum. At peccatum originale, quod ex Concilio est primum, quo maculatur anima, non alia ratione traducitur, quàm quia homo ex Adamo per seminalem propagationem via communi generatur, ita quod anima eo ipso instanti conceptionis, quo in corpus organizatum infunditur, & hominem Adæ Filium naturalem constituit, etiam censeatur in ipso protoparente, tanquam in capite totius generis humani, Dei præceptum violasse, ut docent communiter Theologi post Sanctos Patres: igitur anima antequam infunderetur, nullum peccatum habet, cum primum, quod in ipsa est, contrahatur in illo primo instanti, in quo unitur carni maculata peccato Adæ.

Origenis, & Priscilliani ratio est: quia anima existens in corpore unitur, atque includitur in materia, quæ naturaliter repugnat substantiis merè spiritualibus, inter quas anima locum tenet: hæc autem unio non potest advenire animæ, nisi in pœnam alicujus delicti commissi ante ingressum animæ in corpus, quoniam pœna non datur, nisi propter culpam.

At hæc ratio non nocet, ut patet in Christo ut homine, cuius anima unitur corpori physice, sicut anima nostra corpori nostro; quin tamen illa unio sit propter peccatum ab anima commissum; quin etiam illa repugnantia, aut oppositio (quam Hæretici volunt esse inter substantiam materialem, & spiritualem) adveniret ei in pœnam peccati; alioquin anima Christi fuisset aliquandò sub potestate Diaboli, quod est falsissimum. Præterea anima naturaliter ordinatur ad constituendum hominem simul cum corpore; cum homo essentialiter consistat ex his duabus partibus, scilicet ex anima & corpore. Idcirco non potest uniri corpori, seu substantiæ materiali repugnantè, ac proinde nec in pœnam peccati, quia quod naturaliter desideratur, & appetitur in ordine ad bonum licitum, non potest appeti, nec dari in pœnam delicti; cum pœnæ & supplicia sint omnibus objecta displicentia, imò & horrenda.

Ratio Hæreticorum.

Responsio ad rationem Hæreticorum.

ARTICULUS XVI.

Rejicit Carpocratianos peccatum originale impugnantes.

Dù Ecclesiam vexandi occasio pluribus olim fuit peccatum originale, quod dari, & in primo instanti conceptionis ab homine contrahi affirmat præfens articulus fidei, contra quem plures existerunt Hæretici, ut communiter referunt Scriptores: quamvis de primo Hæresis hic impugnandæ patrono non conveniant. Sunt enim nonnulli, qui existimant Carpocratiam primarium fuisse peccati originalis impugnatorem; communior tamen sententia affirmat hujus cœnosi fontis & erroris primum referatorem fuisse Rufinum, qui in Concilio Carthaginensi dicere ausus est, nullam esse à parentibus in parvulos peccati translationem, ac proinde nullum esse peccatum originale in conceptione à nobis contrahendum. Huic Presbytero, utpote Rufino, adhæsit Pelagius, de quo erit specialis sermo in tertio libro. Nec potest excusari eo quod coram Patribus Synodi Palæstinæ anathema dixerit in eos, qui credunt quod Adæ peccatum ipsum solum læserit, quia hoc dixit, ut Catholica Synodus falleretur, nè novus Hæreticus damnaretur, ut observat D. Augustinus cap. 13. de peccato originali. Hunc Pelagii errorem tuentur Armeni credentes, Adamum sibi dumtaxat nocuisse, parvulos verò nullam contrahere culpam, & pœnam ex parte Adami; fatentur tamen Baptismum esse ipsis necessarium ad vitam æternam consequendam, quæ si denegetur parvulis sine Baptismo morientibus, hoc non provenit (inquiunt) ex peccato originali, sed ex privatione gratiæ, quæ non tollitur nisi per formam, seu gratiam, quàm parvulis confert solus Baptismus, quo constituuntur Filii Dei adoptivi, & acquirunt jus ad Regnum Cælorum. Hoc addunt discrimen inter parvulos sine Baptismo

Rufinus Presbis.

Pelagius.

Armeni.

Albanenses.

Zuinglianus.

Joannes Westphalus.

primo morientes, nempe quod si sine filii fidelium, collo- cantur in Paradiso Terrestri, si autem infidelium, aut hæreticorum descendunt in Infernum cum parentibus suis. Omnes Pelagii erroneas sententias pridem sepulcras, & in variis Conciliis infra citandis damnatas, ex tene- brarum abyſſo in lucem revocarunt Albanenses anno Domini 716. tempore Constantini VI. Imperatoris, & Leonis III. Summi Pontificis, Petrus Abailardus, & Albigenſes, qui tempore Friderici II. & Innocentii Pa- pæ III. circa annum Domini 1216. Baptismum prorsus abjiciebant velut inutilem, & supervacaneum ex defe- ctu peccati originalis; existimantes nullum hominem peccasse in Adam, ipsumque sibi dumtaxat nocuisse. Idem docuit anno 1525. Huldricus Zuinglius Cænoni- cus Constantiensis, qui ut Ecclesiam Catholicam turba- ret, errores Pelagii, & Nestorii prædicabat, eosque sui temporis Hæresibus addebat, ut refert Tilmanus Hes- hufius. His successit Joannes Westphalus natione Ger- manus, Doctor Theologus, diversis in locis concionator insignis habitus, secta Lutheranus, qui anno Domini 1533, regnante Carolo V. Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Clemente VII. confessus est, nullum esse peccatum originale, nec parvulos recenter natos, aut etiam conceptos illud contrahere: ejus ratio erat, quia peccatum non potest esse in homine nisi per voluntaria- riam commissionem. Sanè hæreticus ille non adverte- bat, Adamum commississe peccatum inobediendiæ pro- fe, & pro omnibus; ille enim peccavit actualiter, nos verò virtualiter in eo; ille ut caput, & nos ut membra in capite contenta. Tandem omnes, qui Baptismum negant, & fatentur Circumcisionem non delere pecca- tum, hunc errorem Pelagianum tenent.

§. I.

Statuitur veritas articuli auctoritate Conciliorum.

Concili- um Pa- laſtina.

Cartha- ginense.

Milevi- tanum.

Ephesi- num.

Arausi- canum.

Floren- tinum.

Triden- tinum.

In variis Conciliis damnata fuit hæc Pelagiana hæ- resis, nimirum in Palæstino celebrato anno Domini 415. sub Innocentio Papa hujus nominis primo à XIV. dumtaxat Episcopis, præside Eulogio Cæsariensi Me- tropolita. In Carthaginensi anno sequenti celebrato à XXXIV. Episcopis in Africa. In Meleвитano secundo celebrato eodem anno à Silvano Numidiæ Primatæ cum XLI. Episcopis. In Africano celebrato anno Christi 438. sub Zozimo Papa, ab Aurelio Carthaginensi Epi- scopo, totiusque Africae Primatæ, cum CCXVII. Epi- scopis; de quo S. Prosper in Chronico sic scripsit: Concilio apud Carthaginem habito ducentorum decem & septem Epi- scoporum ad Pontificem Zozimū Synodalia decreta peracta sunt, quibus probatis per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est. In Ephesino habito anno 431. contra Nestorium unionem hypostaticam impugnantem, & duas personas in Christo admittentem, ut in primo libro dictum ma- net. In Arausico secundo, sub Felice quarto celebra- to anno 529. à Cæsario Arelatensi Episcopo contra Se- mipelagianos, & Massilienses Presbyteros. Tandem in Florentino, in quo Patres sic definiunt; Animus illo- rum, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decessunt, mox in infernum descendere, panis tamen disparibus puniendus. Nam licet hic Canon articulum nostrum non definiat expressè, ut ex propriis terminis patet; tamen definit illum occasionaliter, cum assignando hanc differentiam, peccatum originale decernat. Et in Trident. sess. 5. in decreto de peccato originali, ubi legitur: Si quis Ade peccatorem sibi soli, & non ejus propagini asserit nocuisse, & acceptam à Deo sanctitatem, & justitiam, quam perdidit, sibi soli, & non nobis, etiam cum perdidisse, aut inquinatum illum per inobedientiam peccatum, mortem, & panis corporis tantum in omne genus humanum transfudisse, non autem & peccatum quo mors est anima, anathema sit; cum contradicat Apostolo dicen- tis; per unum hominem, peccatum intravit in mundum & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

§. II.

De Rationibus quæ probant peccatum originale.

Hanc ipsam veritatem peccatum originale statuen- tem confirmant innumeri Sacræ Scripturæ tex-

tus, & præcipue ille, qui habetur in Psal. 50. qui est te- stimonium Davidis sic alloquens: Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me Mater mea. Hic au- tem locus non intelligitur de peccatis actualibus paren- tum; sed de ipso peccato originali, quod in concep- tione contrahimus. Ratio D. Augustini est, quia David non est natus ex adulterio, sed ex casto conjugio piorum parentum; idcirco non affirmat se à peccatoribus, aut à peccantibus conceptum fuisse, sed solum fuisse concep- tum peccatore, non peccato proprio, sed peccato à primo homine in eum per generationem transfuso, quo factus est infirmus, & proclivis ad peccandum: ita enim loquebatur Propheta Misericordiam à Deo obtinere desiderans, ut facilius eam impetraret ratione in peccatum pronitatis, quam à parentibus contraxerat, & qua pronus erat ad peccandum. Sanè hæc ratio pro- positum nostrum affirmat, nam si nullum esset pecca- tum originale, nulla esset iniquitas, nullumque pecca- tum in conceptione contrahendum, quoniam generatio, aut conceptio pueri, non erat tunc, nec modò est vitiosa ex se, sed solè ex origine, vel copula illicita, qua fructus ex ea proveniens, non dicitur filius in iniquitate concep- tus, sed filius iniquitatis. Propheta autem non dicit se filium iniquitatis, sed in iniquitate conceptum: Ergo vitium aliquod contrahitur in conceptione, non ex parentibus, qui sæpè sunt justi, sed ex peccato pri- morum parentum, ut demonstrat D. Augustinus, ver- ba ejusdem Prophetæ sic expendens: Quid est quod se di- cit in iniquitate conceptum, nisi quia trahitur iniquitas ex Adam totam ipsam vinculum mortis cum ipsa iniquitate concre- tum est: nemo nascitur, nisi trahens panem, trahens meritum panis. Idem inferitur ex illo Eccles. cap. 40. Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & jugum grave super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulture, in matrem omnium. Certò jugum illud nihil aliud est, nisi peccatum originale, quod ab Adam descendens per- transit in omnes homines, sicut à Patre in Filios, & à capite in membra, ut inquit noster Alphonsus à Castro, quoniam sicut jugum ex conjunctione duorum oritur, & quodam modò premit illud cui imponitur; ita etiam peccatum originale contrahitur ab omni homine, qui ex conjunctione maris & femine concipitur, ut probat hæc particula, à die exitus de ventre matris eorum. Qua- propter Christus tale jugum non suscepit, quamvis sit verus homo, quia non fuit conceptus ex conjunctione duorum, videlicet maris & femine, sed operante Spi- ritu Sancto de Virgine natus; cæteri autem homines (si Mariam excipias) habent jugum illud, seu obliga- tionem ad pœnam, quæ quidem obligatio juxta Theo- logos nostris est culpa, quæ in parvulis non potest esse actualis, & ideo originalis est. Nec valet dicere hæc verba Eccles. non esse intelligenda de peccato originali, cum jugum illud sit super filios Adam usque in diem sepulture; & peccatum originale per Baptismum deleat- ur. Non valet, inquam, quia licet non remaneat pec- catum Adæ in nobis usque ad mortem, manent tamen toto tempore vitæ hujus peccati effectus, scilicet mul- tæ miseriæ, & calamitates, quæ ex peccato originali ortum habuerunt. Igitur Ecclesiasticus per illud grave jugum intelligit peccatum originale, & effectus ejus- dem, quorum plures non deleatur per Baptismum, quo deletur culpa ejusdem peccati, seu privatio juris ad hæ- reditatem Patris Cœlestis, cuius filii efficiuntur per Ba- ptismum; quo abluimur, & mundamur à sordè, & pec- cato; cum abluerè & mundare sordes & immunditiam supponitur in mundando.

Eadem veritas confirmatur ex illo Job cap. 14. vers. 4. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Job 14. Ubi juxta versionem septuaginta Interpretum legitur: Nemo mundus à sordè, nec infans cuius est unius diei vita super terram. Hoc supposito sic dicendum est. Si nemo à sordè mundus sit nec in- fans unius diei, profectò est in illo infante verè & Physi- cè aliquod peccatum, quod nequit esse actuale, nec perso- nale, nec voluntarium; cum infans unius Diei nondum habeat usum liberi arbitrii, qui maximè exigitur, ut pec- catum possit alicui imputari, sed est peccatum quod ipsa naturali propagatione contrahitur, ut suadet hæc parti- cula, conceptum semine, hoc est, immundum conceptione, aut generatione: hæc enim verba evidentè ostendunt, quod

D. Hiero- nymus.

Origene- Tertul- lianus.

D. Cy- prianus.

Rom. 5.

Validè contra hæreti- cos argu- menti.

quod homo est immundus ab ipsa conceptione, non im- munditia corporea, aut materiali, quæ corpus inquinat, & maculat, sed immunditia peccati. Tum quia à solo Deo tolli potest, ut inferitur ex his verbis Deo di- rectis: nemo tu qui solus es. Tum quia Job loquitur de sordè, ratione cuius homo est reus, & deducendus ad iudicium, ut faciliè colligitur ex his verbis præceden- tibus; Et dignum ducis super hujusmodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium: in quo peccata dumtaxat iudicabuntur. Loquitur ergo de peccato generatio- ne contracto, quod est macula animæ, à qua mundat solus Deus, quia solus delet peccata. Unde D. Hiero- nymus in illa verba Job ait: Hic versiculus totius generis humani casum exponit, sicut in Job, nec si unius diei sit super terram potest esse mundus à sordè peccati, concipitur autem, & nascitur in originali peccato, quod ex Adam trahitur, sed Baptismoper gratiam Dei purificatur. Inde enim ille Sanctus Doctor liquido demonstrat, Jobum loqui de pec- cato, quod non commissum nos, sed quod semine contraximus, hoc est, in conceptione, quo immundi sumus antequam nascamur; & dum nascimur, sumus filii iræ; hoc quippe peccatum non potest esse actuale; licet excitet iram Dei: cum in parvulo nascente nulla possit esse voluntaria culpa, qua ipse sit obiectum iræ; sed debet esse peccatum contractum, seu quod habemus, quia sumus filii Adæ, qui voluntariè peccando, ut caput totius generis humani, in posteros culpam ita traduxit & in servitutem Diaboli ita redegit eos, ut nullus nascatur, qui non sit immundus, & avertus à Deo, ut inquit Origenes Homil. 8. in Levit. Quæcumque anima in carne nascitur, iniquitatis, & peccati sordè polluitur. Tertullianus in lib. de anima cap. 5. sic loquitur: Omnis anima quæ est, usque in Adam constituitur, donec in Chris- to reconſcatur; tamdiu immunda, quamdiu reconſcatur, peccatrix autem quia immunda. Et D. Cyprianus qui lib. 3. Epistolarum Epist. 8. ait: Quia signatissimis delictori- bus, & in Deum multo ante peccantibus cum postea crediderint remisso peccatorum datur, & à Baptismo, atque gratia nemo prohibetur; quanto magis prohiberi non debet infans, qui re- cens natus nihil peccavit, nisi quod secundum Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit, qui ad remissionem peccatorum accipiendam, hoc ipso facilius ac- cedit, quod illi non propria remittuntur, sed aliena peccata. Est igitur in parvulis aliquod peccatum ex origine, seu quia sunt filii Adæ, in quo peccaverunt.

Aliud testimonium cæteris (ni fallor) clarius, & apertius adducit D. Paulus ad Rom. cap. 5. vers. 12. di- cens: Sicut per unum hominem peccatum intravit in mun- dum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccaverunt. Inde enim hoc invin- cible argumentum deducunt Theologi omnes, & Sancti Patres, tam Latini, quam Græci. Per unum homi- nem intravit in mundum quoddam peccatum, quo om- nes homines (ipsis non concurrentibus) sunt peccato- res, & mortis sunt obnoxii; sed hujusmodi peccatum nequit esse in unoquoque actuale, hoc est, actuali vol- untate inuſcujusque commissum, quia non dixisset, per unum hominem intravit, sed dixisset, per unumquemque intravit; quilibet enim esset author peccati sui, ac mor- tis, si nullum esset peccatum originale in conceptione contrahendum; parvulus etiam non exceptis, cum morti sint obnoxii, & sæpè sæpius moriantur, ante- quam quidquam boni vel mali propria voluntate egerint, alioquin haberent liberi arbitrii usum, dum nas- cuntur, quod hucusque à nullo hæretico fuit concessum. Ille autem homo, per quem peccatum intravit in mundum, est Adamus; debet enim esse omnium ho- minum primus; aliàs mors non pertransiſſet in omnes homines, quoniam transire non posset ad prædecessores. Rursum homo ille, per quem peccatum intravit, debet esse omnium hominum Pater, in quo filii pecca- re possunt; atqui homo ille, qui est primus omnium hominum, & pater omnium viventium, est Adam, ut probatum manet contra Præadamitas: igitur pecca- tum illud, per quod omnes homines obnoxii sunt mor- ti, necessarîo debet esse origine ipsa contractum, ac proinde originale, hoc est, debet traduci in posteros, quia in Adamo peccante peccaverunt: namque illi, qui in alio peccant, tamquam in patre, aut capite, effi- ciuntur peccatores hac ipsa ratione, scilicet quia ab

ipso descendunt per viam Seminis; reverà non actu- nec factò, nec opere, sed origine: idcirco omnes ho- mines sunt origine peccatores, hoc est, in generationis contrahunt peccatum, quod est peccatum Adæ in isto actuale, in illis verò originale, quia omnes in Adami peccaverunt. Peccatum quod est commune omnibus hominibus, seu illud pro quo Christus venit juxta illud Joan. 1. vers. 29. Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi: quo suadetur, esse aliquod peccatum commune mundo, id est, omnibus hominibus.

Pelagiani ut Apostoli argumentum dissolvant, di- cunt quod peccatum Adami intravit in mundum, & tur Pe- tranſiit in posteros, non per originem, & propaga- tionem, sed per imitationem, ita quod Adamus viam re- peccandi posteris aperuerit, suoque exemplo ad pec- candum eos pellexerit; non verò ita quod peccatum primi parentis sit in nobis, noſque peccatores effi- ciat, & per consequens, (inquunt) nullum existit peccatum originale, seu communicatum per origi- nem, & naturalem propagationem ab Adamo pri- mo parente, veluti totius humani generis capite commissum, indeque ad posteros quasi in membra transfusum.

Huic Pelagianorum evasioni respondeo, hanc ex- positionem esse à mente Apostoli longè diversam: nam Paulus tam parvulos, quam adultos comprehendit, vultque peccatum primi hominis tam in parvulos, quam adultos fuisse transfusum; tam parvulos, quam adultos morti esse obnoxios, ut de factò obnoxii sunt; cum ab- ſque ulla distinctione loquatur; & ita, inquit, in om- nes homines mors pertransiit, & parvuli mortem experian- tur sicut adulti. Sed peccatum Adæ in parvulos non pertransiit per imitationem, quia ante usum rationis non possunt ipsum peccatum imitari, ut est mani- festum: imitari siquidem arguit cognitionem, animad- versionem, applicationem &c. quæ in parvulis esse ne- queunt: igitur nec in adultos pertransiit per imitati- onem, quoniam peccatum intravit in mundum univoce, hoc est, eodem modo pro parvulis & adultis; ex quo sequitur quod Apostolus non loquitur de transitu pecca- ti per imitationem, sed per propagationem, per quam peccatum transire potest etiam ad eos, qui nullum li- beri arbitrii ulum habent, nullaque potiuntur cogni- tione, seu in primo instanti conceptionis; quia ut hoc modo peccatum ab Adam transeat in posteros, sufficit quod eorum voluntas includatur in voluntate ipsius pri- mi parentis peccantis, non quatenus est homo particu- laris, sed quatenus est caput omnium. Quapropter Apostolus inquit, in quo omnes peccaverunt, non actua- liter, sed virtualiter, hoc est, quatenus voluntates omnium erant in Adamo, qui actu peccando pecca- vit pro omnibus, & demeruit pro se, & pro om- nibus, sicut Christus in cruce pro se merendo meruit pro omnibus, & in se moriendo mortuus est pro omnibus.

Idem Apostolus loco citato vers. 18. hanc paritatem efficere videtur; ibi enim ait: Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vita. Sicut enim per in- obedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi; ita & per unius obedientiam, justii constituantur multi. Sed in morte Christi omnes justii non fuerunt actu con- stituti tales; cum justii fiant per generationem in lava- cro Baptismi, seu per regenerationis gratiam, quam Christus per Sacratissimam passionem suam meruit; ita homines, peccatores sunt in generatione ob priva- tionem gratiæ originalis, quam Adam peccando demeruit, nedum pro se, sed etiam pro omnibus, quia dum peccavit erat pater omnium hominum, qui licet per se non peccaverint, tamen participes ipsius fuerunt, tam in culpa seu in privatione gratiæ, quam in poena seu in morte, quam patimur propter peccatum, per quod mors intravit in mundum, quam nullus pateretur, si primus homo sterisset: certum enim est quod justitiam origi- nalem omnes in generatione habuissent, si Adam non peccasset. Inutilis est igitur responsio Pelagianorum ad auctoritatem Apostoli.

Ut autem argumenti nostri vis magis elucescat, ad- ducenda est auctoritas D. Augustini lib. de peccatorum meritis, & remissione cap. 9. ubi Pelagianos arguit in- hunc

Rejici- lagiano- rum respon- sio.

Confir- matio respon- sionis ad pelagia- nos.

D. Aug. 8. cap.

hunc modum: *Si Apostolus peccatum illud commemorare voluisset, quod in hunc mundum non propagatione, sed imitatione intraverit, ejus principem non Adam, sed Diabolum diceret, de quo scriptum est 1. Joann. 3. ab initio Diabolus peccat, de quo legitur etiam in lib. Sap. cap. 2. invidia autem Diaboli mors intravit in orbem terrarum, nam quoniam ista mors, sic a Diabolo venit in homines, non quod ab illo fuerint propagati, sed quod eum fuerint imitati, continuo subiunxit, imitantur autem eum, qui sunt ex parte ejus. Proinde Apostolus cum illud peccatum ac mortem commemoraret, quae ab uno in omnes propagatione transisset, eum principem posuit à quo propagatio generis humani sumpsit exordium.* Inde enim liquido constat, peccatum, & mortem intrasse in mundum per propagationem, quia ut intraret per imitationem, sufficiebat peccatum Diaboli, qui diu ante Adamum peccavit, neque ad peccandum suo exemplo potuisset movere, & nos secum trahere, sicut traxit tertiam partem Angelorum, qui eum imitati sunt. His addi potest auctoritas Divi Gregorii Nazianzeni oratione tertia de pace, ubi sic ait: *Totus lapsus sum, atque ex primi generis hominis inobedientia, & Diaboli fraude condemnatus sum.* Per hæc enim verba denotat ille Sanctus Doctor ex propagatione maculam Adæ, & mortem ad nos pertransire, quia se declarat peccatorem peccato Adæ, Diabolo suadente, & parentes nostros in Paradiso voluptatis ad transgressionem legis provocante, ut ipsi parentibus lapsis laboretur totum genus humanum in ipsis virtualiter contentum.

Necessitas moriendi est effectus peccati originalis
 Non desunt argumenta Theologica ad errorem Pelagii refellendum. Primum est ex necessitate moriendi, quæ est in omnibus, & singulis hominibus, in primo instanti conceptionis, seu conjunctionis animæ spiritualis cum corpore; hæc siquidem necessitas est effectus peccati origine contracti, cum in illo instanti nullus sit proprium in parvulo peccatum, quo sit morte, & extinctione dignus; unde si homo (quem, teste scriptura, Deus creavit inextinguibilem) statim post natiuitatem moriatur in poenam peccati in eo existentis, necesse est quod in eo sit peccatum non propria voluntate commissum, sed origine contractum; ideoque culpa illa, quæ in unoquoque est causa mortis, est origine contracta, & communis omnibus hominibus, proveniens ex illa lege Genes. 4. *In quocumque die comederis ex eo, morte morieris,* à primo homine transgressa, ut à capite totius generis humani, hoc est, tam pro se, quam pro posteris.

Aliud argumentum est altera ejusdem legis poena, scilicet infirmitas, curæ, maiores, dolores, labores, aliæque poenæ communes omnibus hominibus à natiuitate, aut à die exitus de ventre matris usque in diem sepulture: hæc quidem miseriæ, & calamitates certissima sunt peccati originalis indicia; communis enim poena communem ostendit præcessisse culpam. Quorum tor mala essent in homine à natiuitate, si in ipso nulla esset culpa? quæ si sit, ut est manifestum ex experientia poenæ, necesse est quod in ipso sit culpa; cum poena non detur, nisi propter culpam inhaerentem illi, cui injungitur poena culpæ correspondens; necesse est insuper quod hæc culpa sit originalis, cum puer in utero matris nequeat culpam actualem habere.

Tandem hæc veritas probatur ex necessitate Baptismi: Baptismus enim est absolute necessarius ad remissionem peccati, ut dicemus in proprio loco contra alios hæreticos. Baptismus autem juxta Apostolicam traditionem confertur parvulis, in quibus nullum est actuale peccatum, ut docent S. Dionysius lib. de celestia Hierarchia cap. ult. Origenes, & alii Ecclesiæ Patres, & Scriptores celeberrimi: igitur illud sacramentum supponit in ipsis peccatum eluendum non actuale, sed originale: cum pueri non possint aliquid facere, vel concupiscere contra legem Dei; & Baptismus ipsis necessarius sit, ut renascantur, & renasci necesse sit, ut habeatur regni coelestis ingressus, juxta illud Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Certè renasci non deberet parvulus per gratiam, nisi ejus generatio corrupta fuisset per peccatum in generatione contractum: idcirco parvuli nascuntur mali, & peccatores, seu mortui & maculati ex propagine & origine, aut unione animæ cum carne viciata, alioquin in Baptismo non possent fieri Sancti,

Janu. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Certè renasci non deberet parvulus per gratiam, nisi ejus generatio corrupta fuisset per peccatum in generatione contractum: idcirco parvuli nascuntur mali, & peccatores, seu mortui & maculati ex propagine & origine, aut unione animæ cum carne viciata, alioquin in Baptismo non possent fieri Sancti,

nec resurgere, nec mundari; cum ubi nulla est infirmitas, nulla sit curandi necessitas; neque sit resurrectio, ubi mors non præcessit, idcirco ex necessitate Baptismi pro remittendo peccato parvulorum infertur existentia peccati originalis, quo omnes nascimur mortui, seu peccatores illi, pro quibus Christus mortuus est; nam Christus Dominus non solum pro adultis, sed etiam pro parvulis mori voluit, ut testatur Scriptura, & præsertim Paulus 2. ad Corinth. cap. 5. dicens: *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* Parvuli autem non possunt esse mortui (morte anime de qua loquitur Paulus) nisi habeant aliquam culpam, per quam solum induci potest mors animæ; habent igitur culpam originalem, cum nequeant habere culpam actualem, ex defectu liberi arbitrii. Hinc est quod dum sine Baptismo decedunt, non puniuntur poena sensus, qua puniuntur peccata sensus, seu propria, & personalia, sed solum poena damni, quæ consistit in privatione visionis Dei, non sub ratione premii acquirendi, cum caruerint actibus demeritoriis, sed sub ratione hæreditatis consequendæ, quia Adam eam ita pro posteris perdidit, ut per Baptismum dumtaxat recuperari possit jus ad illam.

f. III.
De responsionibus ad Argumenta Hæretica.

Articulum nostrum impugnant Pelagiani ex illo Apostoli ad Rom. 5. vers. 14. *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ: indeque inferunt omnes Adami posteros ipsius peccato non fœdari, quia ex Apostolo sunt, qui non peccaverunt in Adam, & sunt, qui peccaverunt, non ita verè & propriè ut peccatores constituentur, sed similitudinaliter, ac metaphorice.* At hæc auctoritas non improbat peccatum originale, quia mens Apostoli est, quod mors regnavit ante legem Scriptam, etiam in illos, qui non peccaverunt actualiter, ut peccavit Adamus, ut suadet hæc ultima particula: *In similitudinem prævaricationis Adæ, quæ idem significat ac ista, Qui non peccaverunt sicut Adam.* Unde si mors regnavit etiam in eos, qui non peccaverunt sicut Adam, id est actualiter & personaliter, necesse est dicere ex mente ejusdem Apostoli, quod omnes peccaverunt in Adam; cum mors per ipsum Adam nedum intraverit in mundum in poenam peccati, sed etiam sit poena solius peccati omnibus infligenda: statum est enim omnibus hominibus semel mori; aliàs puerorum plures morerentur sine peccato, & haberent poenam, nulla præcedente culpa, quod est falsum, ut jam monui. Hinc est quod Divus Augustinus inquit: *Qui nondum sua, & propria voluntate, sicut ille peccaverunt, sed ab illo peccatum originale traxerunt, qui est forma futuri, quia in illo constituta est forma condemnationis futuris posteris, qui ex ejus propagine crearentur, ut ex uno omnès in condemnationem nascerentur, ex qua non liberat nisi gratia Salvatoris.* Ergo ex Apostoli auctoritate non impugnatur, sed potius propugnatur existentia peccati originalis; nam si mors regnavit ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt actualiter, aut contra legem Dei, tunc Adamus, certum est quod aliquo modo peccaverunt, cum mortui fuerint: modus autem ille fuit per propagationem, id est, quia parentes peccaverunt. Igitur omnes Adæ posteri sunt ipsius peccato rei, eo quidem cadente omnes lapsi sunt, quia in eo omnes erant virtualiter, & originaliter, cum ipse sit, qui terram replevit, ut inferretur ex illo à Deo Adæ, & Evæ dicto: *Crescite multiplicamini, & replete terram.*

Alium Scripturæ textum afferunt Pelagiani, qui est Ezech. cap. 18. vers. 20. ubi dicitur; *Filius non portabit iniquitatem Patris.* Ergo, inquit, nullus homo inquitur peccato Adami, qui est omnium hominum pater, sed unusquisque portabit iniquitatem suam. Nam ex Apostolo 2. ad Corinth. cap. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Ex quo sequitur, quod solum illi, qui proprium peccatum commiserunt, sunt iudicandi, & damnandi, hoc est, pater iudicabitur secundum propria peccata, Filius etiam iudicabitur secundum

secundum peccata sua, non verò secundum peccata patris; quod probat peccatum Adæ nullo modo esse in posteris, quorum quilibet iudicabitur non secundum peccata Adæ, sed secundum peccata sua.

2. Corinth. cap. 5.
 Parvuli sine baptismo decedentes non puniuntur poena sensus.

Pelagianorum ratio.

D. Augustini.

secundum peccata sua, non verò secundum peccata patris; quod probat peccatum Adæ nullo modo esse in posteris, quorum quilibet iudicabitur non secundum peccata Adæ, sed secundum peccata sua.

Respondet Ezechielem intelligendum esse de peccatis personalem, quæ in prolem non refunduntur, & ratione quorum filii divinæ ultioni non subjiciuntur, nisi peccando actualiter, & prava parentum exempla sectando: tunc enim portant poenam, quam portat pater, quia commiserunt peccata, quæ commisit pater. Non verò de peccato communi totius familiæ, hoc est, de peccato, quod committitur à patre pro ut talis est, & caput totius familiæ; tunc enim Filii portant iniquitatem patris apud offensum, aut legis transgressæ conditorem, quia talia peccata nocent filiis, ut insinuat illud Lament. Jeremias: *Patres nostri peccaverunt, & non nos iniquitates eorum portavimus.* Idem suadet D. Augustinus lib. 1. operis imperfecti cap. 48. ubi respondens Juliani objectioni neminem debere perire peccato alieno, ait: *Aliena sunt, sed paterna sunt; ac per hoc, juve somniationis, atque germinationis, & nostra sunt.* Et cap. 57. *Sic autem aliena sunt originalia peccata propter nullum in eis nostra voluntatis arbitrium, ut tamen propter originis contagium esse inveniuntur & nostra. Quid est ergo quod clamas, & dicis non posse, Deum & dimittere peccata majoribus propria, & impurare parvulis aliena.* Quibus verbis idem Divus Augustinus probat, peccatum primi parentis esse nostrum, hæc ipsa ratione, scilicet quia fumus ipsius filii.

Ad Apostolum respondeo intelligendum esse de bono, & malo in ordine ad præmium, & poenam, ad meritum, & demeritum uniuscujusque; nec non de iudicio, in quo Deus reddet unicuique secundum opera sua; nam in illa ultima die vita æterna dabitur propter bonum proprium, aut meritum personale, tanquam corona & merces, & propter bonum alienum, seu meritum Christi, cujus virtute, aut gratia pueri justificantur, dabitur etiam ut hæreditas filiorum Dei; hoc est, adulti, qui bona egerunt, habebunt vitam æternam tanquam coronam, & parvuli, qui baptizati fuerunt, & post Baptismum decesserunt, habebunt illam ut hæreditatem. Illi verò, qui mala egerunt per se, ibunt in ignem æternum tanquam in supplicium. Illi autem, qui mala egerunt per alium, id est per Adamum, & qui ab illo malo mundati non fuerint, quales erunt parvuli, qui sine Baptismo mortui fuerint, non puniuntur poena sensus, ut alii qui peccatis propriis onerati fuerint, sed sola poena damni, quæ consistit in privatione hæreditatis æternæ, qua privavit eos Adam peccando, & quam Christus recuperavit Baptizandis, moriendo. Igitur Apostolus his verbis non affirmat absolute filium non portare iniquitatem patris, seu non esse eum delicto Patris; cum istius peccata sint etiam filii, si sint à patre reduplicativè, ut docet D. Augustinus; & per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi.

Pelagius, & Julianus peccatum originale repellere contendunt hac ratione apud D. Augustinum lib. 2. de nuptiis, & concupiscentiæ cap. 18. & lib. 3. contra Julianum cap. 24. *Non peccat iste, qui nascitur; non peccat iste, qui genuit; non peccat ille, qui condidit; per quas igitur rimas, inter tot præsidia peccatum fingit ingressum?* Ità discurrunt Pelagius, & Julianus, quibus Pelagiani addunt aliam rationem, nam (inquit) qui nascitur, præsertim ex legitimo conjugio, est Sanctus, ut constat ex illo Apostoli ad Corinth. 1. cap. 7. vers. 14. *Nunc autem Sancti sunt Filii vestri,* & per consequens mundi sunt ab omni forde. Qui genuit non peccavit generando filium, quia copula in matrimonio est licita; nec peccavit qui condidit, id est Deus: ergo non est unde puer possit in generatione peccatum contrahere; cum ad generationem non sit alius agens, nisi Deus, ut causa universalis, parentes ut causa particularis, & puer ut terminus.

Respondet huic argumento optimè idem Sanctus Augustinus dicens: *Quid querit latentem rimam, cum habeat apertissimam januam? per unum hominem ait Apostolus, per unius delictum ait Apostolus, per unius hominis inobedientiam, ait Apostolus, quid querit amplius, quid querit apertius, quid querit inculcatis? Igitur quamvis Filius, qui nascitur, non sit causa peccati, nec pater qui generat, nec Deus qui condidit, tamen non sequitur nullam esse ori-*

Vera verborum Apostoli expositio.

Afferit auctoritatem D. Augustini.

Explicatur auctoritas D. Augustini.

ginalis peccati causam, cum ex Apostolo hoc peccatum intraret per Adamum, qui licet non concurrat virtute suppositi ad generationem parvuli, concurrat tamen ratione virtutis; nam Pater est Filius Adæ; Filius etiam genitus est Filius Adæ, ac proinde privatus est vita æterna, subditus miseris, & morti ratione filiationis, ac generationis. At quia per Baptismum renascitur, fitque nova creatura, jus ad hanc hæreditatem ei restituitur; licet remaneat subiectus miseris, & morti, quæ sunt poena peccati Adæ. Ad rationem Pelagianorum dico, quod filii fidelium, dum nascuntur, sunt Sancti sanctitate legali, non verò sanctitate per gratiam; nam dum Apostolus ait, *Filii vestri Sancti sunt,* idem est ac si diceret, *Filii vestri legitimi sunt, & non spurii,* ut observat D. Ambrosius. Vel dico Apostolum filios fidelium Sanctos appellare, non actu, ita ut sint Sancti dum nascuntur, sed potentia proxima, quoniam ob fidem parentum facile illis applicari potest Baptismus, quo à peccato mundantur. De illo autem, qui genuit, dico quod non peccat in copula licita, sed hoc non impedit ne peccatum aliquod contrahatur, ut mox dicemus.

Instant. Si peccatum originale in posteros traduceretur per generationem, sequeretur, quod usus Matrimonii esset illicitus, quia esset causa peccati, quod contraheret filius in generatione, aut conceptione, quæ fit per copulam carnalem; sed hoc est falsum: ergo nullum peccatum contrahitur in generatione, nullumque existit peccatum originale.

Respondet negando sequelam; nam, inquit D. Augustinus, peccatum originale non sequitur ex generatione carnali secundum se sumpta, seu quatenus est à parentibus tanquam à causa proxima, & immediata; sed in quantum est originaliter ab Adamo, à quo primordially decisum est semen, quo fit generatio; quapropter defectus culpæ originalis non in parentes, sed in Adamum reducendus est, ac per consequens usus matrimonii non est illicitus, quia peccatum originale non provenit immediate ex conjugibus, nec ex copula; nam si Deus crearet masculum & foeminam, filii, qui ex illis nascerentur, non haberent peccatum originale, sed proveniret ex conjunctione animæ cum corpore descendente ex semine Adæ corrupto.

Dicunt: ergo id, quod in conceptione contrahitur, non est verè peccatum, cum hæc conjunctio vitari non possit, & nemo peccet in eo, quod vitare nequit. Nego consequentiam; nam licet parvuli secundum se, & physice sumpti, seu secundum proprias virtutes, non possint vitare peccatum originale ex illa necessaria conjunctione animæ spiritualis cum corpore proveniens, poterunt tamen illud vitare in Adamo non per se, sed per ipsum Adamum, in quo continentur moraliter: id est, peccatum originale potuit vitari, non à nobis, sed à primis parentibus. Certum est, quod nullus homo potuit vitare peccatum Adami, sed ipse Adam potuit vitare illud pro se, & pro aliis; alioquin non peccasset, quia non est peccatum nisi voluntarium. Unde quia ipsa peccati commissio fuit Adamo voluntaria, nobis etiam voluntaria est in eo tanquam in capite, idcirco rei sumus peccato Adæ, illudque suscipimus suscipiendo ipsius naturam cum qua traducitur. Ille primus homo perdidit justitiam originalem, quam habebat posteris suis origine communicandam: hæc autem alienatio voluntaria nedum Adamum infecit privando eum hujusmodi justitia, sed etiam posteros, pro quibus illi data fuerat: ideoque nascimur in illa privatione justitiæ originalis, id est cum peccato, quia ex D. Thoma peccatum originale est privatio justitiæ originalis.

Tandem obijciunt: nullum est in nobis peccatum, quod non sit voluntarium, ut docent communiter Theologi cum D. Augustino lib. de vera religione cap. 14. sed peccatum illud originale nequit esse voluntarium in infans, cum rationis, ac libertatis usu careant; igitur peccatum Adæ non potest esse in eis, sed remanet tantum in Adamo, qui voluntariè commisit illud.

Respondet cum Doctore Subtili, quod omne peccatum debet esse voluntarium peccatori, quatenus est in potestate ipsius, vel secundum se, vel secundum aliud, in quo moraliter continetur, tanquam in capite; non verò quatenus est in potestate ipsius, & secundum se tantum, ita ut nemo sit peccator, nisi per se voluntariè

D. Ambrosii.

Causa peccati originalis est peccati originalis causa.

Peccati originalis est liberum in sua causa.

Scorica resp.

peccaverit, quoniam possimus peccare in aliis. Duo- bus quidem modis peccatum potest existere in homine, commissione scilicet & traductione, aut origine; hinc est, quod peccatum Adæ est in nobis voluntarium, non à nobis, ita ut commiserimus illud, sicut Adam, sed ab Adamo, ex cuius voluntate ita seminatum est, ut in illo esset tanquam in capite, & in nos transiret origine (qua sumus Filii Adæ) tanquam in membra.

Instabunt Pelagiani. Voluntarium liberum debet esse in potestate voluntatis illius, cui voluntarium dicitur; nec sufficit quod sit illi voluntarium voluntate alterius: at peccatum originale non est ita in potestate voluntatis parvulorum, ut sit, vel non sit; & ideo in ipsis nec voluntarium est, nec liberum, sed omnino necessarium. Respondeo quod duplex est voluntarium, personale scilicet, & capitale, utrumque sufficit ad peccatum. Primum procedit physice à propria voluntate operantis; alterum verò seu capitale procedit à capite alicujus membri moralis: igitur peccatum originale est in parvulis voluntarium, non voluntate personæ, sed voluntate capitis naturæ humanæ; & per consequens pueri dum nascuntur, sunt verè peccatores non peccato actuali, & personali, quod physice ab eorum voluntate oriatur; sed peccato originali, quod cum ipsa natura humana traducitur ex Adamo ad posteros, qui sunt membra corrupta corruptione capitis in ipsa membra transfusa; dolente quidem capite cætera membra dolent.

Duplex est voluntarium.

Instabunt iterum. Ut id, quod sit per voluntatem aërius, censetur mihi voluntarium, necesse est, quod ego vices meas illi commiserim, hoc est, quod faciam per illum, quod ipse facit, ut ostendi potest ex hac 72. regulâ juris; *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se*: a: qui nullus homo voluntatem suam commisit Adamo; ergo dum Adamus peccavit, nemo per ipsum peccavit voluntariè, quoniam posteri nihil Adamo voluntariè commiserunt. Respondeo negando instanciam: nam ut peccatum originale censetur mihi voluntarium voluntate capitis, non est necesse, quod consensum meum commiserim Adamo quoad conservationem, vel amissionem justitiæ originalis, quam pro se, & pro posteris receperat, quamque pro se, & pro posteris peccato suo perdidit; sed sufficit, quod Deus (qui magis habet in sua potestate hominum voluntates, quam ipsi suas, ut inquit D. Augustinus lib. de corrept. & gratia cap. 14.) constituit ipsum Adamum caput naturæ, & morale totius generis humani, voluntatem meam in ipso moraliter constituerit, & statuerit, ut ipsius Adæ patris sanctorum viventium voluntas esset pariter voluntas omnium hominum, non quatenus personæ singulares sunt, in quo sensu quilibet hominum propriam voluntatem habet, sed quatenus sunt partes, aut membra generis humani, cuius caput & origo est Adamus, per quem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors.

Adam constitutus est caput totius generis humani.

Dicent. Peccatum illud scilicet originale non est in parentibus, cum in eis Baptismus fuerit expunctum; neque tamen igitur ipsi parentes illud in filios transfunderent: quamvis Adamus fuerit constitutus totius generis humani caput; nemo enim dat quod non habet.

Respondeo peccatum originale non esse in parentibus formaliter, cum fuerit in eis expunctum per Baptismum, qui mandat nos ab omni peccato; bene verò virtualiter, nempe virtute feminis, aut concupiscentia naturæ corruptæ, quæ est causa, qua homo est Filius generationis Adæ, anima unitur cum carne vitata, & peccatum Adæ contrahitur. Hujus rei argumentum est, quia homo per Baptismum in Christo regeneratus non generat filium, secundum id quod regeneratus est, id est secundum Spiritum, quem accepit à Christo in Baptismate, sed secundum id, quod natus est, id est secundum carnem, quam hausit ab Adamo; quæ cum corrupta fuerit, carnem corruptam gignit, quamvis à peccato per Baptismum homo fuerit purgatus. Nam, (inquit D. Augustinus) sicut triticum humana diligentia purgatum generat aliud triticum non purgatum, sed paleis & aristas involutum, quia eodem modo natum est triticum seminatum. Itaque quia parentes nati sunt ex Adamo cum peccato originali, generant filios

Mira D. Augustini ratio.

peccatum originale non esse in parentibus formaliter, cum fuerit in eis expunctum per Baptismum, qui mandat nos ab omni peccato; bene verò virtualiter, nempe virtute feminis, aut concupiscentia naturæ corruptæ, quæ est causa, qua homo est Filius generationis Adæ, anima unitur cum carne vitata, & peccatum Adæ contrahitur. Hujus rei argumentum est, quia homo per Baptismum in Christo regeneratus non generat filium, secundum id quod regeneratus est, id est secundum Spiritum, quem accepit à Christo in Baptismate, sed secundum id, quod natus est, id est secundum carnem, quam hausit ab Adamo; quæ cum corrupta fuerit, carnem corruptam gignit, quamvis à peccato per Baptismum homo fuerit purgatus. Nam, (inquit D. Augustinus) sicut triticum humana diligentia purgatum generat aliud triticum non purgatum, sed paleis & aristas involutum, quia eodem modo natum est triticum seminatum. Itaque quia parentes nati sunt ex Adamo cum peccato originali, generant filios

suos infectos peccato originali, in quo & ipsi nati sunt, quamvis per Baptismum fuerint ab illo purgati. Baptismus restituit puero jus ad gloriam, & hereditatem Patris Cœlestis, cuius gratia efficitur filius adoptionis, quod quidem jus verè perdidit in Adamo peccante. At Baptismus non restituit ei jus illud tanquam patri, hoc est pro eo, & pro filiis, qui ab ipso descendunt, sed tanquam filio Adæ. Nequit igitur filio (quem generant) communicare jus ad gloriam, neque cum mundum producere, neque indurum justitiæ originali, quia tenetur generare filium talem, qualis ipse genitus fuit à Patre suo; quippe cum Filius non sit origine nobilior patre, necesse est, quod concipiatur in iniquitatibus, sicut Pater conceptus fuit.

ARTICULUS XVII.

In quo adversus Lutheranos ostenditur peccatum originale non esse formaliter concupiscentiam.

Plures hæretici admittunt peccatum originale contra Pelagianos, de eo tamen impie sentiunt, quoniam credunt peccatum illud esse formaliter concupiscentiam, quæ post Baptismum in nobis remanet, nosque ad malum inclinat. Hujus hæresis defensores sunt Lutherani, & Calvinistæ, ductibus Lutero & Calvino, de quibus plura dicemus in articulis de Eucharistia. Ab hoc errore tamen recessit Matthias Illyricus Centurionum Antesignanus, secta Lutheranus, homo reverè ad monstra excogitanda quodammodo natus, qui in Libello de peccato originali docet juxta fidem Catholicam, peccatum illud non esse concupiscentiam, sive fomitem; sed contra eandem fidem tenet, peccatum originale esse ipsammet animæ rationalis substantiam ipso Adami peccato substantialiter vitatam, & ex imagine Dei, quam in creatione acceperat, in imaginem Diaboli transformatam. Hic hæreticus incidit in Syllam hæresis, cupiens vitare Carybdim erroris.

Lutherani. Calvinistæ. Matthias Illyricus Centurionum.

Fuerunt alii hæretici, qui circa præpositam veritatem erraverunt constituendo peccatum originale in quodam amore inordinato, inquit Guillelmus Parisiensis lib. de vitiis & peccatis cap. 5. sed eos non nominat, licet referat eorum errorem; dicebant enim, animam naturaliter diligere corpus, ipsiusque conjunctionem desiderare, & propterea cum eadem conjungitur, nimio gaudio amplecti corpus, arctiusque ei conjungi, quam deberet, & hoc (inquit) est originale peccatum seu in origine contractum ab anima, nimio isto gaudio & amplexu inordinato, quo anima est culpabilis, nisi interveniat gratia specialis, quæ ipsius animæ amorem regulat, & ordinet, ut de facto intervenit in conceptione Mariæ, ut ipsamet testatur dicens Cant. cap. 2. vers. 4. *Ordinavit in me charitatem*. At hæc hæresis ex se patet, quia unumquemque facit peccati originalis autorem, quod est manifestè falsum, atque Hæreticum. Reverè variè sentiunt Doctores Catholici de peccati originalis natura, sed nullus in fide errat, quia nullus prædictos sequitur hæreticos; cum omnes contra Pelagianos probent dari peccatum originale, ut apud Scholasticos videri potest. Undè cum institutum nostrum non sit impugnare Catholicos de natura peccati originalis variè discurrerent, sed hæreticos definitiones Ecclesie, & Conciliorum abnegantes, hic contra istos nobis erit colluctatio.

Falsa peccati originalis descriptio.

Peccatum originale non esse formaliter concupiscentiam, nec fomitem, definitum fuit contra Lutheranos, Calvinistas, & alios in Concilio Trident. Sess. 5. ram patres ejusdem Concilii in decreto de peccato originali, inquit: *Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit non tolli eorum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit transmitti, aut non imputari; anathema sit: in veniens enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis illi, qui verè consensit summi Christo per Baptisma in mortem; qui non secundum carnem ambulat, sed veterem hominem exuentes, & novum qui secundum Deum creatus est induentes, innocentes, immaculati, puri*.

Conciliū Tridentin.

pteri, innoxii ad Deo dilecti effecti sunt, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, ita ut nihil provisus eos ab ingressu Cœli removeretur: manere autem in Baptizatis concupiscentiam, vel fomitem, hæc Sancta Synodus fuerit sentit, qua cum ad agendum relicta sit, nocera non consentientibus viriliter per Christi Jesu gratiam repugnantibus non valet, quinimo qui legitime certaverit, coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, Sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè & propriè in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat; si quis autem contrarium senserit, anathema sit. Nam si ex Concilii Tridentini doctrina, concupiscentia remaneat in parvulis post Baptismum, & peccatum originale non remaneat, de fide est, quod peccatum originale non est formaliter concupiscentia, nec fomes inclinans ad peccatum, cum impossibile sit, quod unum & idem formaliter tollatur, & non tollatur.

Concupiscentia est essentia peccati originalis.

S. Jacobus in Epistol. Cathol. assertionem nostram affirmat, hæreticosque confundit, dicens: *Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illeceus. Deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum; peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem*. Per hæc enim verba, quæ baptizatis, & non baptizatis conveniunt, sicut Apostolus distinguit concupiscentiam à peccato, causam ab effectu, & peccatum à morte, quam peccatum consummatum generat: ergo ex D. Jacobo concupiscentia, à qua unumquique tentatur, non est peccatum originale, quod neminem tentat; nec ipsa concupiscentia tentans est formaliter peccatum actuale, sed solum effectus peccati originalis, & potentia propria ad peccatum actuale, quoniam concupiscentia producit omnia mala, id est septem vitia principalia, scilicet, Superbiam, Iram, Invidiam, Acediam, Avaritiam, Gulam, & Luxuriam, ut monet Glossa in Can. *Nam concupiscentia de Confitur. verbo oriuntur*.

D. Augustin.

Idem colligitur ex D. Augustino adversus Julianum cap. 5. ubi ait: *Sed cum dicit Apostolus Jacobus, unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illeceus; deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum; profecto in his verbis parvus à pariente discernitur; pariens enim est concupiscentia, parvus peccatum; sed concupiscentia non parit, nisi conceperit, non concipit nisi illeceus, hoc est, ad malum perpeccandum obtinuerit voluntatis assensum*. Ideoque ex Divo Augustino Divi Jacobi doctrina freta peccatum originale non potest esse formaliter concupiscentia, nec e converso, seu concupiscentia peccatum originale. Tentari non est peccatum, sed vinci peccatum est; posse peccare, aut primum esse ad peccandum non est peccatum, sed actu peccare peccatum est: concupiscentia autem tentatur, & ad peccatum primum sumus; sed ex hoc peccatores non sumus; tales enim sumus per actus peccaminosos concupiscentiæ adhærendo liberè productos; cum denominatio sit à forma; hæc autem forma, scilicet peccatum sit ex eodem Divo Augustino dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. Idque suadet ex eodem Divo Augustino lib. 1. de Civit. Dei cap. 25. ubi ait: *Si concupiscentialis inobediencia, qua adhuc in membris moribundis habitat, præter nostram voluntatis legem, quasi lege sua movetur: quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis*. Itaque legitimus in causa 1. 5. quæst. 1. Canon. 8.

Ratio Theologica.

Hanc ipsam veritatem affirmat hæc ratio Theologica. Concupiscentia remanet in baptizatis, ut testatur Divo Paulus jam baptizatus dicens ad Rom. 7. *Sentio in membris meis legem repugnantem legi mentis meæ*. Et ad Galat. 5. *Caro concupiscit adversus Spiritum*. Igitur non potest esse peccatum originale, quod per Christi gratiam tollitur in Baptismo, ut monet idem Apostolus ad Rom. 8. *Nihil damnationis est vobis, qui sunt in Christo Jesu, & 2. Joann. cap. 1. Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato*; concupiscentia verò non tollitur, ut jam dixi, nedum cum Apostolo, sed etiam supra cum Tridentino. His suffragatur Divo Augustinus relatus in Canon. 2. diit. 4. de consecrat. ubi ait: *Per Baptismum Christi id agitur, ut evacuetur caro peccati, evacuetur autem, non ut in ipsa vivente carne, concupiscentia conspersa, & innata repenti absumatur, & non sit, sed ut obste mortuus, qua oberrat nato. Nam si post baptismum vixeris, ar-*

que ad statum capacem præcepti pervenire potuerit, ubi habet cum qua pugnet, eamque adjuvante Deo, superet, si non in vacuum gratiam eius susceperit, si reprobatum esse voluerit. Nam nec grandibus hoc præstatum in Baptismo, nisi forte miraculo ineffabili omnipotentis creatoris, ut lex peccati, qua inest in membris repugnans legimentis penitus extinguatur, & non sit: sed ut quidquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum fuerit, cum eidem concupiscentia subiecta mente servaret, totum aboleretur, & velut factum non fuerit, habeatur.

Deinde concupiscentia, & peccatum originale in diversis subjectis subsistunt. Concupiscentia enim residet in carne, id est principaliter in appetitu sensitivo, tanquam in subjecto; peccatum verò tam originale, quam actuale existit in voluntate, ut docet subtilis Scotus, vel in anima, ut voluit D. Thomas. Ergo falsum est, quod peccatum originale formaliter sumptum sit concupiscentia, ut crediderunt Lutherus artic. 2. & 3. eorum quos damnavit Leo X. Calvinus lib. 2. institut. cap. 1. sels 9. & alii hæretici; ratio est, quia una & eadem forma in duobus subjectis specificè diversis subsistere nequit.

Concupiscentia, & peccatum sunt in diversis subjectis.

Matthiæ Illyrici sententia supra allata rejicitur hac ratione. Deus non fecit peccatum, quippe omnis creatura Dei bona est, teste Scriptura; fecit tamen animam rationalem. Igitur ipsa anima non potest esse peccatum originale, ut optime ostendit Divo Augustinus in Psal. 88. dicens: *Iniquitas ipsa non est substantia; non gustum enim iniquitas est natura, quam formavit Deus, sed iniquitas est perversionis, quam formavit homo*. Rursum Baptismus non tollit animam, nec delet potentias ejus; tamen tollit peccatum originale, ut ex dictis supra patet; ideoque illud peccatum non est ipsa anima, quæ à peccato mundatur in lavacro Baptismi, nec in nos traducitur ipsa anima culpa Adæ, sed sola providentia, & bonitate Dei; alioquin anima esset ex semine, sicut caro; quod est hæreticum. Facilius rejicitur aliorum hæreticorum sententia asserens, peccatum originale esse nimiam dilectionem animæ erga corpus, cui uniri desiderat inordinate; cum ex Apostolo peccatum originale sit illud, quod per unum hominem intra vit in mundum; anima verò non per hominem, sed per creationem communicetur corpori.

D. Augustin.

Nulla est illius rationis ratio.

Respondet idem Matthias, quod sicut in homine reproducitur substantialis imago Dei per gratiam Baptismi, juxta illud ad Colos. 3. *Que renovatur secundum imaginem*; sic per peccatum corrumpitur imago substantialis ipsius Dei, quam homo habet in creatione sua, & introducitur substantialis imago Diaboli: sed productio est substantiæ, ergo productio, quæ fit per peccatum non est productio alicujus accidentis, aut denominationis, vel privationis justitiæ originalis, sed est substantiæ, scilicet animæ, quæ peccatrix sit. Porro non valet hæc ratio Illyrici: nam licet substantia animæ sit verè imago Dei, falsum est tamen, quod hæc imago per peccatum deperdat, vel in aliam transformetur, ut olim voluit Origenes, ut colligitur ex Divo Epiphano hæref. 64. Falsum est etiam, quod per gratiam introducat imago substantialis Dei in Baptismo; cum puer baptizandus, & infidelis fuit imago Dei, qui ad imaginem, & similitudinem suam creavit hominem teste Scriptura: accidentales quidem sunt gratiæ, & peccati mutationes; quia gratia Sanctificans, quæ est qualitas, & peccatum non in linea substantiæ, sed accidentis reponuntur. Parum refert, quod gratia habeatur per productionem, quia est accidens spirituale, quod petit creari, peccatum verò est defectus resultans ex voluntate, quæ perversè operatur.

Imago Dei impressa in anima non deperditur per peccatum.

Idem hæreticus addit illud Pauli ad Rom. 6. *Vetus homo noster crucifixus est ut destruat corpus peccati*; inde enim concludit, quod peccatum est vetus homo, id est, anima peccatrix, quæ per gratiam substantialiter destruitur, ut renovetur. Respondeo Apostolum per corpus peccati destructum intelligere multitudinem, & congeriem omnium peccatorum, quam reverè destruxit Christus moriens in Cruce; non verò animam rationalem, quæ per mortem Crucis non fuit destructa substantialiter, sed solum liberata à servitute Diaboli, & mundata ab omni peccato. In hoc quidem casu discurrendum est de

est de anima, sicut de servo, aut de debitore. Servus non mutatur substantialiter dum liberatur, nec debitor dum solvit. Ita anima, quæ incidit in peccatum, non mutatur substantialiter, dum ab ipso liberatur: igitur peccatum non est aliquid substantiale, ac proinde non est anima, sed accidens in anima subsistens. Unde D. Basilii in oratione probante Deum non esse auctorem malorum, ait: Non inagineris esse aliquam propriam substantiam mali, nam malitia non est aliquid subsistens.

§. Unicus.

De solutione ad Lutheranorum Rationes.

Lutherus & Calvinus obijciunt varia Apostolorum rationes, quibus probare nituntur peccatum originale esse formaliter concupiscentiam. Primo illud ad Rom. 6. Non regnat peccatum in vestro mortali corpore. Sed id, quod regnat in corpore, est concupiscentia; ergo peccatum est ipsa concupiscentia. Secundo obijciunt illud cap. 7. Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Indè enim concludunt, Apostolum nullam distinctionem ponere inter concupiscentiam, & peccatum, non actuale, quod est actus, sed originale, quod est habitus, quo homo pronus, & facilis est ad peccandum, imò & potens ad malum.

Primæ authoritati dico; quòd D. Paulus ibi per non regnat idem significat ac non sit, aut non moveat, vel non impellat vos ad peccatum, nam concupiscentia regnat in corpore dum ad peccatum movet, hujusque motioni homo consentit, unde ait: Non regnat peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus. Ad secundam authoritatem dico, Paulum vocare concupiscentiam peccatum, ut resolvit Tridentinum loco supra citato; sed moneo cum eodem Concilio, quod sic eam appellat, quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur; quippe Apostolus ibi sumit peccatum pro causa peccati actualis, juxta morem Scripturæ Sacræ, quæ plerumque vocem peccati usurpat nunc pro ipsa culpa, nunc pro peccato, quæ est culpæ effectus, nunc etiam pro causa peccati, ut patet in Scriptura Sacra versatissimis. Nam appellat legem peccatum, non quòd lex sit formaliter peccatum, sed quia est manifestativa peccati: ergo licet dicat concupiscentiam esse peccatum, non debet intelligi formaliter, sed solum causaliter, scilicet quia concupiscentia est causa peccati actualis, & effectus peccati originalis. Idque facile colligitur ex D. Augustino lib. de nuptiis cap. 23. ubi dicit expressè concupiscentiam vocari peccatum, quia peccato facta est; Cum jam in regem peccatis non sit ipsa peccatum, sicut lingua vocatur locutio, quam facit lingua; & manus vocatur Scriptura quam facit manus, itaque sic vocatur peccatum, quia peccatum se vincit, facit, sicut vocatur frigus pigrum, non quòd à pigris fiat, sed quòd pigros faciat.

Insunt ex eodem S. Augustino in Psal. 45. ubi ait, quòd Deus concupiscentiam odio habet: ergo (inquiunt) concupiscentia est peccatum, quia Deus nihil odit, nisi peccatum, ut firmat idem S. Doctor exponens illud Joan. 1. sine ipso factum est nihil, id est sine ipso factum est peccatum, quod est nihil. His quidem verbis ostendit concupiscentiam esse peccatum, & purum voluntatis humanæ effectum; quia Deus amat ea, quæ fecit, & odio habet ea, quæ non fecit, scilicet peccata, ad quorum formale non concurrunt.

Respondeo negando instantiam: Deus enim non solum odio habet quod est formaliter malum morale, sed etiam quod est malum morale causaliter, id est, quod est causa malitiæ moralis, ut patet in habitu vitioso, & in peccato reduplicativè ut tale est, seu propter fundat malitiam moralem, sic enim consideratus habitus vitiosus odio habetur à Deo sicut actus vitiosus: in neutro tamen est malitia moralis formaliter, sed causaliter tantum, aut fundamentaliter: igitur ut concupiscentia odio habeatur à Deo, non est necesse quòd sit peccatum formaliter, sed sufficit quòd sit peccatum causaliter, aut fundamentaliter.

Nec valet dicere, ea, quæ verbum non assumpserit, sumendo naturam humanam, esse formaliter peccata, & per consequens concupiscentiam esse formaliter peccatum, quia non fuit assumpta, ut docet fides Catho-

lica. Non valet, inquam, hæc ratio, quia Christus non dimisit solum in assumptione humanitatis ea, quæ sunt formaliter peccatum, sed etiam ea, quæ sunt peccatum causaliter, qualis est concupiscentia. Nam Christus assumpsit ea, quæ spectabant ad actus pœnales naturæ humanæ, ut esset verus homo; sed non assumpsit ea quæ spectant ad imperfectionem hominis, qualia sunt ignorantia, concupiscentia, & similia mala utporè repugnantia fini incarnationis, quæ exigebat Salvatorem plenum gratiæ & veritatis: quamvis assumpserit alios defectus, quos omnes homines communiter habent ex peccato primi parentis, scilicet mortem, famem, sitim, & alios actus pœnales, qui non repugnant fini incarnationis, sed congruunt, ut Salvator satisfaciatur pœnis peccatis hominum.

Tandem obijciunt rationem. Quod formaliter opponitur legi, est formaliter peccatum, cum ex D. Augustino peccatum nihil aliud sit, quàm dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam; sed concupiscentia opponitur legi rationis, juxta illud Pauli ad Rom. 7. Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Quæ quidem lex repugnans est concupiscentia, quæ opponitur rationi, contra quam operari peccatum est, ut insinuat idem Apostolus dicens: Quod non est ex fide, seu ex conscientia, aut ratione applicata ad opus peccatum est. Igitur concupiscentia est peccatum, non actuale, quia se habet per modum legis permanentis, sed originale. Addunt aliud Argumentum, quod sic efformant. Quidquid ad peccatum inducit, debet esse formaliter peccatum, quoniam ad peccatum inducere est peccare, & inductio ad peccatum peccatum est; sed concupiscentia ex eodem Apostolo inducit ad peccatum, & captivatur in lege peccati; ergo est formaliter peccatum.

Respondeo concupiscentiam non opponi legi, & di-gnamini rationis formaliter, & per se, ut ad peccatum formale requiritur, sed solum causaliter, & per consequens non potest esse formaliter peccatum, sed tantum causaliter. Quòd per se non opponatur dictamini rationis, sed solum per consensum voluntatis humanæ liberè concessum, constat, quia prodest homini pugnam & coronam: certum enim est, quòd qui legitime certaverit adversus concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ, quæ continuò militat adversus animam, coronabitur, ut monet idem Apostolus. Undè Divus Thomas part. 2. quæst. 80. art. 1. 3. ad 3. ait: quòd concupiscentia carnis adversus Spiritum, quando ratio ei actualiter resistit, non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis. Ad additum dico, omne id, quod ad peccatum inducere potest, non esse peccatum formaliter; aliàs occasio esset peccatum formaliter, Diabolus etiam esset formaliter peccatum; quod est falsum; sed id tantum esse formaliter peccatum, quod voluntas pleno ac libero consensu admittit contra legem Dei. At concupiscentia non fit à voluntate, ut est manifestum; ergo non est formaliter peccatum, ut voluerunt Lutherus, Calvinus, & alii hæretici.

Hanc responsionem confirmat D. Augustinus explicans illud Apostoli ad Rom. 1. Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum: ubi non appellat peccatum omnes concupiscentiæ motus, sed solum eos, quibus homo in peccatum peccati præcedentis iusto Dei judicio cedere permittitur, ut indè videamus, concupiscentiam nedùm provocare ad peccatum, sed etiam ex ipsa nos posse afferre coronam, si ipsam concupiscentiam impugnemus exercitio penitentiarum, & virtutum: ibi enim ait: Aliud est habere mala desideria cordis, aliud tradi eis, utique ut consentiendo eis possideatur ab eis, quòd fit cum divino judicio traditur eis. Cum ergo dicitur homo tradi desideris suis, indè fit reus, quia desertis à Deo, cedit eis, atque consentit, vincitur, traditur, possidetur, à quo enim quis devictus est, huic & servus additus est, & fit ei peccatum consequens præcedentis peccati. Quibus patet, concupiscentiam esse causam peccati, aut peccata à concupiscentia provenire, si accedat voluntatis consensus, & ex ipsa concupiscentia impugnata, & victa provenire victoriam; certum enim est, quòd consensu non accedente concupiscentia peccatum non parit, & quòd consensus ille non accedit necesse est, dum accedit, quia Deus non patitur nos tentari supra id, quod possumus, teste

Ultima hæretici, ut ratio.

D. Thomas.

Confr. marur responsio ad hæreticos.

teste Apostolo; alioquin Spiritus Sanctus frustra diceret Eccles. cap. 18. vers. 30. Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere. Si præstes animam tuam concupiscentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis. Quibus verbis facile suadet, concupiscentiam non esse formaliter peccatum, sed peccati causam, cooperante consensu nostro, quem non dare possumus divina adjuvante gratia, si velimus. Hæc sane sufficiunt ad confundendos hæreticos concupiscentiam à peccato originali minimè distinguentes, & existimantes, concupiscentiam formaliter sumptam esse peccatum mortale. Nam si hoc esset, sequeretur, quòd coinquinatam intraret in regnum Cælorum, aut quòd nulla anima esset in Cælo, quia ibi nullus esset homo, qui non habuerit concupiscentiam suam, nec ullus vivit in hac vita mortali (quæ est militia super terram) qui non tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.

ARTICULUS XVIII.

Qui adversus Calvinistas, maximam decernit inter peccatum mortale & veniale differentiam.

Joannes Calvinus, Gerardi Cauvini, hominis impij, & in Deum maximè blasphemij filius, natione Picardus, & patria Noviodunensis, vir inter dissolutos suæ patriæ viros dissolutissimus eminebat, & exulavit, profugusque inter hæreticos suæ ætatis (post Lutherum) celeberrimus evasit anno 1557. sub Carolo V. Imperatore, & Paulo III. Papa, docens & prædicans inter alia impia plura dogmata, quibus nedum Sabaudia, sed & fere totius Galliæ Provincias infecit, impiissimos reliquit libros, inter quos unus dicitur opus de institutione religionis Christianæ, ubi docet, nullum esse peccatum veniale, sed omne peccatum esse mortale. Hæc errori pertinaciter ad hæsit ob aliquas rationes malè intellectas ex Scriptura deductas, quamvis leves, & infirmæ sint. Porro ad advertendum est, quòd in hoc declinat à duce suo utpotè Lutherò, non minus impij, quoniam hic hæreticus non agit de hac differentia, sed docet omnia infidelium peccata esse mortalia, fidelium autem peccata esse venialia præter infidelitatem, quam dumtaxat credit esse mortale peccatum. Unde hic non Lutherus, sed Calvinus, impugnandus est; cum Lutherus velit peccata venialia, licet admittat unum peccatum mortale tantum, quod est incredulitas. Hæc hæresis convicta manet pluribus in locis hujus operis, nedùm contra Lutherum, & Calvinum, sed etiam contra Melancthonem, Bucerum, & alios hæreticos, qui volunt fideles in peccata venialia tantum labi posse, modò non deficiant à fide, quia (inquiunt) non est aliud peccatum mortale, nisi infidelitas. Idem prius scilicet 1352. sub Carolo IV. Imperatore & Clemente VI. Papa, docuerat Joannes Wicleffus, Sacerdos Anglus à Concilio Constantiensi damnatus. Hic quidem impiissimus vir dicebat, omne peccatum prædestinati esse veniale, & omne peccatum reprobi esse mortale, non ex natura sua, sed ex divina ordinatione; quòd falsum esse ostendemus infra.

Joannes Wicleffus.

§. I.

Hæresis Calvinianæ proscriptio.

Hæc hæresis Calviniana nullum peccatum veniale admittens expressè contra prædictos hæreticos damnata fuit in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 11. ubi legitur: Licet enim in hac mortali vita quamvis vis Sancti, & iusti in lege saltem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinunt esse peccati: nam iustorum illa vox est, & humilis, & verax, dimitte nobis debita nostra. Indè enim constat Patres Concilii declarare, hominem posse venialiter peccare, ac proinde dari peccata venialia à mortalibus ex se distincta; cum ex eodem Concilio sint peccata, quæ non expellunt iustitiam. Idem habetur in sess. 14. cap. 5. de confessione, ubi etiam fit mentio de peccatis venialibus distinctis à mortalibus. Hæc veritas prius fuit pronun-

ciata à Sanctis Ecclesiæ Doctoribus, præsertim Augustino, Athanasio, Hieronymo, & aliis, nec non in Concilio Milevitano, cui interfuit D. Augustinus, nam in septimo Canone ejusdem Concilii legitur: Item placuit, ut quicumque dixerit in oratione Dominica idem diceret Sanctos, dimitte nobis debita nostra, ut non pro se ipsi hoc dicant, quia non est in eis jam necessaria ista petitio, sed pro aliis, qui sunt in suo populo peccatores, & ideo non dicere unumquemque Sanctorum, dimitte mihi debita mea, sed dimitte nobis debita nostra, ut hoc pro aliis, potius quam pro se petere intelligatur, anathema sit. His siquidem verbis significatur, quòd sunt quedam peccata, quæ gratiam sanctificantem non expellunt, ac proinde quæ non sunt mortalia; cum ista repugnet gratiæ, & avertant hominem à Deo; alia verò scilicet venialia, minimè. His addi possent innumeri Juris Canonici textus, sed eos omitto, quia hæretici non Jure Canonico, sed autoritate Sacræ Scripturæ, & argumentis ex ratione deductis se victos sentiunt.

Omnia peccata non esse mortalia, sed quedam esse venialia, est manifestum ex Sacra Scriptura, in qua Christus diversè loquitur de peccatis, ita ut quedam sint ab aliis omnino distincta, idèque omnia non sunt mortalia, nec omnia sunt levia & venialia: nam Luc. 9. vers. 41. ait: Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, qua in oculo tuo est, non consideras? aut quomodo potes dicere fratri tuo: frater, sine esiam festucam de oculo tuo iste in oculo tuo trabem non videns? Indèque indicat, diversos in hominibus esse defectus morales; cum per festucam & trabem intendant demonstrare, in nobis esse peccata gravia, hæcque longè diversa, nedum in qualitate, sed secundum speciem, sed etiam intensivè ab aliis; ita ut aliqua sint levia, & alia gravia, & mortalia; quoniam festuca non possunt per se excæcare oculum, in quo sunt; trabes verò excæcant eum, idèque peccata, quæ per festucas exprimuntur, non extinguunt lumen animæ, seu gratiam; cum festuca non excæcet oculum, in quo est; ea verò, quæ per trabes exprimuntur, extinguunt lumen illud, ac proinde ex verbis Christi, quæ de vitiis hominum intelliguntur, dantur peccata venialia, quæ non constituunt illum, qui committit ea, cæcum seu injustum, nec ab eo gratiam expellunt, quamvis habeant rationem peccati; & sunt alia peccata, seu mortalia, quæ excæcant animam, eamque privant gratia sanctificante; ut concludit D. Thomas quæst. 7. art. 1. ubi ait: Si charitas excludatur, est peccatum mortale, si autem sit talis defectus vultus, qui charitatem non excludat, erit peccatum veniale. Audivi olim Calvinistam dicentem, ibi Christum loqui de peccatis, eaque distinguere per majus, & minus mortale, vel grave, non verò per differentiam essentialem in mortalia, & venialia. Sed non valet hæc responsio, quia mortale non recipit majus & minus, nisi intensivè. Deindè pœnæ his peccatis destinatæ sunt specificè diversæ: diversa etiam sunt peccata, utpotè mortale, & veniale, non solum diversitate numerica, sed etiam specifica, cum veniale nequeat puniri pœna, qua punitur mortale, neque eosdem effectus habere.

Hanc veritatem docet etiam Matth. cap. 5. vers. 22. ubi ait: Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, qui autem dixerit fratri suo raca, reus erit Concilio, qui autem dixerit fatue, reus erit gehenna ignis. Hæc enim verba apertissimè demonstrant distinctionem peccati mortalis à veniali, qua diversas describunt naturas, qualitates, pœnas &c. ex quibus evidenter colligitur peccatorum diversitas: cum pro mensura delicti erit & plagarum modus, ut legitur in Deuterono. Undè cum ex illis tribus peccatis tertium dumtaxat puniatur gehenna ignis, hoc est, morte perpetua, aut damnatione æterna, alia verò duo priora, non puniantur tanta pœna, sed alia multò leviori, & specificè diversa; certum est, quòd Christus docet, illa tria peccata non esse mortalia, sed unum dumtaxat ex illis, utpotè tertium esse mortale, alia verò duo esse venialia; etenim per peccatum mortale intelligimus illud, per quod tollitur vita spiritalis animæ, quæ est per gratiam, qua sublata statim recedit Deus ab anima, in qua habitabat, & indè continuò mors sequitur, ut monet Divus Augustinus dicens: Vita corporis tui est anima tua, vita anima tua est Deus tuus. Per venialia

Concilii Milevitani.

Luc. 9.

D. Tho-

Maxima est differentia inter peccatum mortale, & veniale.

autem intelligimus illi, quæ ex se, & tua sacra sunt...

Hanc esse veram mentem illorum Christi verborum...

Interpretans Homil. 16. ubi inquit: Raca non grandis...

Est autem alia peccata, quibus tanta don infligitur...

Unde si omnis Sacerdos pro hominibus constitutus in...

lum non impetraret sui peccati veniam, pro qua ob...

His concordat Apollolus ad Corinth. 1. c. 3. vers. 12...

Idem probati potest ex illo Prov. 24. vers. 16...

Idem probati potest ex illo Prov. 24. vers. 16...

Sacerdos accedens ad altare...

Corinth. cap. 3.

Haimo.

D. Gregorius.

Justus potest carere...

Ratio probans articulum.

Reve.

Revera D. Augustinus lib. 11. de Civit. Dei, cap. 31...

Unde venerabilis Beda verba ejusdem Jacobi interpretans...

Ut confundantur Lutherani, & Calvinistæ, non parum...

Ut confundantur Lutherani, & Calvinistæ, non parum...

36. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum...

Sequeretur insuper ex errore Calvinii, quod Deus esse...

Quantum ad Joannem Wicleffum, qui revera admittere...

Effectus peccati mortalis sunt diversæ ab effectibus peccati venialis.

Rejiciatur error Wicleffi.

Genes. 2.

afferere, reprobos non posse peccare venialiter, quia quando reprobos est in gratia (ut fuit Judas Iscariotes) potest aliquid committere peccatum, per quod non amittat gratiam, alioquin sequeretur, quod qui potest peccare graviter, non potest peccare leviter: quod implicat, quoniam qui potest facere majus, potest facere minus, & ideo reprobos potest habere peccata mortalia & venialia, cum possit verba otiosa proferre, inimicis odio habere, &c.

§. II.

Destruuntur Calvinistarum fundamenta.

Calvinistae insurgunt, plurimaeque Scripturae Sacrae afferunt testimonia, quibus evincere nituntur, omne peccatum ex natura sua esse mortale, nam, inquit, Scriptura Sacra absque ulla distinctione loquitur de peccato generatim. Ezech. cap. 18. dicitur: anima quae peccaverit, ipsa morietur. Deuter. 27. Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quae scripta sunt in libro legis hujus. Quibus suadet, quamlibet transgressionem legis esse a Deo maledictam, ac proinde mortalem, cum maledictio sit poena, quam solum peccatum mortale potest incurere. Ad Rom. cap. 6. 1. Stipendium peccati mors. Jacobi 2. qui peccat in uno, factus est omnium reus. Igitur ex Sacra Scriptura omne peccatum est mortale, vel est veniale, quoniam absque ulla differentia prohibet peccata. Dicere omne peccatum esse veniale est expressè contra Apostolum, quo stipendium peccati est mors, quae per peccatum mortale infertur animae, & per consequens cum ex Apostolo uniuscujusque peccati stipendium sit mors, sequitur quodlibet peccatum esse mortale.

Respondeo hos, & alios similes Sacrae Scripturae textus non esse intelligendos de peccatis generatim, ut volunt Haeretici, ita ut omnia sint aequalia, eundemque effectum praestent; cum sint alii textus, illi scilicet, quos supra retulimus, qui de peccatis venialibus solum intelligi possunt; & videamus in Evangelio, quod inter peccatores aliqui sunt rei concilio, alii iudicio, & alii gehenna ignis: ergo textus adducti à Calvinistis solum de peccatis mortalibus intelligendi sunt.

Dicent, D. Basilium in quaestionibus compendio explicatis interrogatione 4. affirmare omne peccatum esse mortis stimulum, & per consequens ex illo Sancto Doctore peccatum quamvis minimum est mortale, quia puniatur poena aeterna. Et dum Sacra Scriptura loquitur de peccato, vult intelligi de mortali. Respondeo negando consequentiam, quia D. Basilium non loquitur in sensu formali, nec vult quodlibet peccatum esse stimulum mortis effectivè, ita ut eam inferat, sed loquitur in sensu dispositivo, hoc est, vult venialia peccata disponere ad mortalia, maxime quando frequentius admittuntur, ut facile colligitur ex illo Eccles. cap. 19. Qui spernit modicam paulatim decidet. Nam spernere modica est peccare leviter, & quin sequatur privatio gratiae, quae est vita animae, quoniam peccata levia non opponuntur ei; alioquin primo rei modicæ contemptu homo decideret effectivè, quod est falsum: quia decidere est peccare cum privatione gratiae, seu mortem incurere.

Alium Scripturae Sacrae textum adducunt: scilicet istum Matth. cap. 5. Qui solverit unum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in Regno Coelorum, id est, rejicietur à Regno Coelorum, & minimè in eum vocabitur: vel minimus vocabitur in Regno Coelorum; id est, nullus (inquiunt Calvinistae) vocabitur in Regno Coelorum, nisi observaverit omnia mandata, quoniam ille erit beatus, qui omnia mandata etiam minima observaverit: igitur non solum peccata mortalia, quae sunt contra maxima mandata, sed etiam ea, quae sunt contra minima, excludunt à gloria aeterna, inducuntque reatum poenae aeternae, & per consequens nulla est culpa, quae sit venialis, seu quae non sit mortalis, nullaque est essentialis differentia inter peccata, cum quodlibet peccatum, quamvis minimum, excludat gratiam.

Respondeo hunc textum fuisse vitiatum à Calvinistis; auferunt enim haec verba, & docuerit sic homines; sic enim loquitur Christus: Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in Regno Coelorum; qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno Coelorum. Ex quo sequitur, quod ille,

qui solverit unum de mandatis istis minimis, non vocabitur minimus in Regno Coelorum, non ex hoc praecise, scilicet, quia solverit mandatum minimum, sed quia solvendo illud docuerit alios sic esse faciendum: quod est solvere unum de mandatis istis maximis, illud scilicet, quo prohibentur scandala, & mendacium perniciosum, cum solvere minima, & docere ea esse solvenda, & aspersiona, sit mentiri & alteri praebere occasionem ruinae. Quare Christus ait: Si scandalizaverit manus tua, abjice illam, ut moveat scandalum esse vitandum etiam in minimis sub poena peccati mortalis: non enim implicat, quod quis solvendo minima peccet venialiter, & docendo alios, ut sic faciant, peccet mortaliter, quia docere homines solvenda esse Dei mandata, quantumvis minoria aliis, non potest provenire nisi ex contemptu Legis, qui est mortaliter culpabilis, nec potest fieri, quin cadat in contemptum Legislatoris, qui quamvis Lege sua minima praecipiat, & peccatum veniale tantum ut ea solvere, nequit tamen in hac lege contemni citra peccatum mortale: quoniam talis contemptus est in materia gravi. Hanc interpretationem esse veram patet, quia Christus ibi loquitur de solventibus mandata minima modo Pharisaeo: Pharisaei autem contemnebant mandata Dei, ea eludendo prava interpretatione, & dicendo, Deum non prohibere modica, sed tantum homicidium, adulterium, similiaque peccata gravissima, quod est falsum, quia Deus prohibet omne malum quantumvis parvum, & medicum sub poena diversa.

Tandem obijciunt ex ratione. Quod est contra Legem, est de se, & ex natura sua peccatum mortale; cum istud nihil aliud sit, nisi dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei, ut dicunt omnes communiter cum D. Augustino: sed peccatum quantumvis leve, & minimum est contra legem Dei: nam furtum quantumvis leve est contra legem de non furando, quae prohibet omne furtum, & sic de ceteris peccatis, quae Papistae (inquiunt) vocant venialia: ergo cuilibet peccato convenit definitio essentialis, & specifica peccati mortalis, & per consequens quodlibet peccatum est mortale; & illud quod veniale dicitur (si esset) non potest distingui à mortali, nisi per majus & minus, quod non variat specificè peccata, nec ea essentialiter dividit in mortalia & venialia, sed solum in peccata magna, & majora.

Respondeo peccatum veniale non esse simpliciter contra legem Dei, quamvis peccati nomen habeat, quia per actus venialiter culpabiles, v. g. per verbum otiosum, non est infidelitatis iudicium anteverterem: lex Dei, quae commendacium & furtum prohibet, non violatur simpliciter: quippe cum agentibus imponatur, & commune bonum intendat, violatur solum ab his, qui liberè & deliberatè contra ipsam legem operantur, & ob quantitatem materiae cognitam notabile nocumentum inferunt proximo, aut inferre intendunt. Unde dum peccatum non procedit ex deliberata voluntate violandi legem Dei, nec ex intentione nocendi notabiliter, & de facto sic procedit, & parum nocet, sequitur quod non est simpliciter & formaliter violatio, aut transgressio legis Dei, sed solum leviter, & ideo sequitur quod non est peccatum mortale: quamvis verè sit peccatum propter poenam temporalem, quam meretur, quae quidem poena non potest dari, nisi propter aliquam culpam, saltem levem, quoniam ex 23. regula Juris in 6. Sine culpa, nisi subest causa, non est aliquis puniendus. Nec potest comprehendere privationem gratiae sanctificantis, quam incurrit ille, qui mortaliter peccat, aut legem Dei violat formaliter.

Dicent. Poena illa, quae debetur peccato quantumvis minimo, debet esse infinita, ac aeterna, quia quilibet offensa Dei est infinita, cum crescat juxta dignitatem personae lesae, & Deus, contra quem est, sit infinitus: ergo peccatum illud, quod dicitur veniale, natura sua poenam aeternam promeretur, subindèque nulla est culpa, quae ex levitate sua intrinseca sit venialis, sed tantum ex divina misericordia poenam aliquibus peccatis debitam misericorditer relaxante, & volente talem culpam non esse severè culpam, subindèque nulli poenae subiectam.

Respondeo peccatum veniale non esse offensam infinitam, sicut peccatum mortale, quamvis sit offensa Dei infiniti, & aeterni. Ratio hujus rei est, quia peccatum veniale non avertit (ut mortale) hominem à Deo tanquam

Ex definitione peccati Calvinistae improprie aviculi veritate

Peccati veniale non est per furtum pomi, per turpem cogitationem, aut motum simplicitatis anteverterem: lex Dei, quae commendacium & furtum prohibet, non violatur simpliciter: quippe cum agentibus imponatur, & commune bonum intendat, violatur solum ab his, qui liberè & deliberatè contra ipsam legem operantur, & ob quantitatem materiae cognitam notabile nocumentum inferunt proximo, aut inferre intendunt. Unde dum peccatum non procedit ex deliberata voluntate violandi legem Dei, nec ex intentione nocendi notabiliter, & de facto sic procedit, & parum nocet, sequitur quod non est simpliciter & formaliter violatio, aut transgressio legis Dei, sed solum leviter, & ideo sequitur quod non est peccatum mortale: quamvis verè sit peccatum propter poenam temporalem, quam meretur, quae quidem poena non potest dari, nisi propter aliquam culpam, saltem levem, quoniam ex 23. regula Juris in 6. Sine culpa, nisi subest causa, non est aliquis puniendus. Nec potest comprehendere privationem gratiae sanctificantis, quam incurrit ille, qui mortaliter peccat, aut legem Dei violat formaliter.

ab ultimo fine, ut eum ad creaturam converteret, in ipsa ultimo finem suum constituit, & refulset infinita moralis distantia hominis à Deo: sed tantum minuit fervorem ejusdem dilectionis. Quapropter Divus Bonaventura in cantiliquio parte prima cap. 6. sic definit peccatum veniale: Libido seu amor voluptatis in creatura citra Deum: & ideo non contrahit malitiam, seu culpam moraliter infinitam, sicut peccatum mortale, quod includit contemptum Dei, ex quo contemptu infinita nascitur culpa, quia infinita est Majestas laesa.

Instabant ex Divo Augustino variis in locis. Si Deus judicaret homines absque misericordia, nullus salvaretur; at hoc verum non esset, si peccatum veniale non mereretur poenam aeternam, cum multi sint, qui in morte habent tantum peccata venialia, quosque non posset damnare Deus; quia damnare est aeternam poenam dare, subindèque plures possent salvari, etiam si absque misericordia judicarentur à Deo, qui non damnabit eum, qui erit sine peccato excludente gratiam, seu mortali.

Respondeo hanc instantiam non nocere, quia D. Augustinus solum vult, neminem salvari posse absque misericordia, quatenus gratia, per quam homo salutem aeternam consequi meretur in praemium meritum, fuit illi misericorditer data; haec quidem gratiae collatio non est opus iustitiae, sed misericordiae. Vel respondeo D. Augustinum solum velle, neminem fore salvum, si absque misericordia judicaretur à Deo, quatenus peccata venialia debent remitti, ut quis salvus fiat & intret in Regnum Coelorum, in quod ex Sacra Scriptura nihil immundum, & coinquinatum potest intrare. Haec autem peccatorum venialium remissio ad consequendam vitam aeternam absolute necessaria est actus misericordiae, quamvis fiat in gratiam, & favore meritorum; idcirco verum est dicere, quod nemo salvus esse potest absque misericordia Dei, quoniam verum sit dicere, peccata venialia ex se ipsis promereri poenam aeternam; seu ex sola misericordia divina poenam perpetuam mutante in temporalem, fieri venialia, ut voluerunt Haeretici Wicleffitae. Nam licet peccata venialia ex se ipsis non opponantur physice, nec moraliter gratiae sanctificanti, opponuntur tamen aliquo modo gloriae, cum sint prius purganda in hac vita per poenitentiam, aut in purgatorio, per ignem, quae quidem purgatio praesens necessaria misericorditer conceditur.

D. Bonaventura.

D. Augustinus.

Explicatur mens Divi Augustini.

ARTICULUS XIX.

Quoadversus Valentinianos probatur peccatum procedere à libero hominis Arbitrio.

Valentiniani, sic à Valentino quodam Pythagorae verius quam Christi Sectarore appellati, docuerunt sub eodem Duce anno 150. regnante Antonino Pio Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Hygino Summo Pontifice, nullum peccatum esse efficienter, & effectivè à libero hominis arbitrio, sed à Dæmone, qui est pater mendacii & causa, à qua oritur omne malum. Eundem errorem postea scilicet anno 273. tempore Aureliani Imperatoris, & Felicis primi, docuerunt Manichaei sic dicti à Manete quodam natione Persa, de quo fustus locuti sumus in secundo articulo hujus operis. Anno autem 796. sub Constantino Imperatore, & Leone III. Summo Pontifice, Manichaei adhaeserunt Albanenses inter reliquos, qui ab orbe condito exiteret divina doctrina corruptores sceleratissimi. Hi enim docuerunt, peccatum non proficisci à libero arbitrio, imò nullum esse in homine arbitrium, nullumque hominem post peccatum commissum confiteri debere, quoniam credebant, non hominem, sed Diabolum in ipso homine peccare, aut à Diabolo provenire omnia peccata hominum. Tandem eiusdem erroris defensores sunt Armeni Haeretici, hi scilicet, qui à Sam incolunt, ea in parte quae est inter Taurum, & Caucasum montes constituta, cum credant, quod nullum fuisse futurum peccatum, si Dæmones non extitissent, qui homines ad tentationem impellerent. Ex hoc enim facile inferunt, peccatum esse simpliciter à Dæmone, & nullo pacto à libero arbitrio; ita ut homo possit justè puniri à Deo, quia (inquiunt) homo nequit resistere

Valentiniani.

Manichaei.

Albanenses.

Armeni.

Diabolo impellenti, & ideo non homini, sed Diabolo imputari debet peccatum commissum.

Nullum Concilium expressè celebratum fuit contra hanc Haesim; nihilominus omnes Doctores tenent, ipsam fuisse implicite damnatam in omnibus Conciliis, in quibus tanquam de fide determinatum fuit, hominem esse liberum ad bonum, & ad malum, ad observantiam, & ad transgressionem mandatorum Dei. Nam si homo possit, Dæmone nullatenus cooperante, facere aliquid contra legem Dei, scilicet omittere quod praecipitur, aut committere quod prohibetur, certum est quod independentè ab eodem potest peccare, cum omne opus contra legem Dei factum, dictum, aut concupitum, ex D. Augustino sit peccatum. Hominem autem esse ita liberum ea libertate, quae sufficit ad peccandum, decretum fuit in Trident. Sess. 6. de justificatione Can. 5. ubi legitur: Si quis liberum hominis arbitrium post Adae peccatum, amissum & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solitudo, imò ritulum sine vestigamento denique à Satana inventum in Ecclesiam, anathema sit. Hoc quidem Canone convincitur, & sub poena Censurae tenemur credere, hominem esse liberum, hincque posse peccare, ut expressè habetur ex Canone sequenti: Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera ita ut bona Deum operari non permittit solum, sed etiam propriè per se, addit ut sit proprium ejus opus non minus proditio Juda, quam vocatio Pauli, anathema sit. Igitur ex Tridentino non est in potestate Diaboli, sed in potestate hominis peccare, cum vias suas malas facere, & peccare unum & idem significant.

Conciliis Tridentini.

§. Unicus.

De effectiva Peccatorum causa.

Assertionis nostrae veritas ex innumeris Sacrae Scripturae textibus ita consolidatur, ut negari non possit, nisi ab impiissimis viris, qui verbo Dei nullam adhibent fidem, & in omnibus Ecclesiam Christi impugnant, ut omnibus vitis, & voluptatibus viam aperire possint. Nullus enim ignorat Stephanum reprehendisse Judaeos Spiritui Sancto saepe resistentes, juxta illud Act. 7. vers. 51. Dura cervicis, & circumcisus cordibus, & auribus vos Spiritui Sancto resistitis, sicut Patres vestri, ita & vos. Haec autem resistentia, aut inobedientia est mortaliter culpabilis juxta illud Psalm. 94. Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra. Omnes tenent justam & rationabilem fuisse hanc Stephani reprehensionem: talis tamen non esset, si à solo Diabolo tanquam à principio productivo ortum haberet quodlibet peccatum, non verò à libero hominis arbitrio, quoniam non ipsis Judaeis, à quibus peccatum provenire non poterat, sed Diabolo faciendū fuisse haec reprehensio: cum impedimenta ejus aut prohibitio pariter, & correctio, aut reprehensio agentis, & malè operanti debet fieri: corripientis quidem finis est delinquentem à tali operatione removere: ideoque ille, cui fit, ipse est, qui deliquit. Injustum etiam, aut saltem inutile fuisse illud monitum D. Pauli 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 34. Vigilate, ne quis peccet: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis loquor. Item illud Petri 1. cap. 3. vers. 10. & 11. Qui vult dies videre bonos, declinet à malo, & faciat bonum; cum in sententia Haeticorum peccatum non sit ab homine, nec à libero arbitrio, sed à Dæmone, qui non est in potestate Justis. Porro hoc monitum non fuit inutile, nec contra propositum factum fuit illis, qui peccant, cum audiamus Salvatorem Joan. 5. dicentem cuidam, quem à languore sanaverat: Ecce jam sanus factus es, jam amplius noli peccare. Igitur non à Dæmone, sed à libero arbitrio proveniunt mala animae, seu peccata. De corde enim humano, inquit Christus Matth. 15. vers. 19. exeunt cogitationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae. His Christus Dominus ostendit radicem, aut principium principale, aut formale, nullam tamen de Diabolo mentionem facit, de solo corde humano loquitur, ideoque probat peccatum non à Diabolo, sed ab homine esse. Deindè scimus, quod Deus ab initio constituit hominem rectum, & reliquit illum in manu consilii sui, adjecit mandata & praeccepta sua, ut ostenderet hominem habere plenam libertatis suae usum, atque potestatem observandi,

Act. 7.

Psalm. 94.

1. ad Corinth. 15.

1. Petri. 3.

Joan. 5.

Matth. 15.

vel non observandi mandata; idem dicit illi Eccles. cap. 15. vers. 16. *Si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere; apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominem vita, & mors; bonum, & malum: quod placuerit ei, dabitur illi.* Hæc autem potestas illi data fuit, ut sibi, median- te gratia, acquireret gaudium Domini, vel ut ex pro- pria mala voluntate æternum sibi promereretur suppli- cium. Hinc est, quod Oseas ait: *Perditio tua ex te est.* Et Christus in ultimo iudicio dicit reprobis; *esurivi & non dedistis mihi manducare, &c.* Idcirco non Dæmoni, aut naturæ mundi, id est generi diabolico, ut loquitur Val- entinus, sed sibi malitiam imputare debet homo, cum non sit peccatum, nisi liberum & voluntarium; & li- berum illud ad peccandum necessarium hominibus; non Dæmoni, sed homini datum fuerit. Quapropter Apostolus hortatur homines ad cooperandum cum gratia Dei (quæ juvat ad bonum, & ad fugam peccati) 2. ad Corinth. cap. 6. dicens: *Exhortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Quippe per hæc verba nedum ostendit neces- sitatem gratiæ contra Pelagianos ad eliciendum opus Deo gratum, & meritum; sed etiam concursum & ope- rationem voluntatis humanæ ad eliciendum illud, ut declarat 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 10. dicens: *Non ego autem, sed gratia Dei mecum;* subinde declarat etiam peccatum esse ab ipsa voluntate gratiam Dei in vacuum recipiente, quia bonum & malum ab eodem principio proveniunt; tamen cum hoc dicitur imine, quod malum est à voluntate sola, juxta illud Oseæ Prophetæ: *Perditio tua ex te Israel est:* Bonum verò ab ipsa voluntate gra- tia divina adjuta; idemque non à Dæmone, sed à libero arbitrio sunt peccata hominum.

Hanc ipsam veritatem confirmat ratio. Si peccatum esset à Dæmone, ut volunt Hæretici, esset ab illo tan- quam à principio productivo, & operativo peccati; vel tanquam à cogente voluntatem nostram ad peccandum; vel tanquam à persuadente. Sed in nullo sensu peccatum nostrum potest tribui Diabolo, tanquam ipsius peccati principio; nam si sit ab illo tanquam à principio produ- ctivo, & operativo, peccatum nostrum non debet dici humanum, sed diabolicum, quia effectus, & præfer- tim operatio mala, à causa suam accipit denominationem: & Deus non hominem, sed Diabolum deberet puni- re, quoniam poena debet dari subiecto, cui tribuitur culpa. Si tanquam à cogente, peccatum nostrum non est verè peccatum, quia debet esse liberum, & tunc voluntas nostra non esset libera, sed coacta & necessitata ad eli- ciendum actum prohibitum, aut ad omittendum actum præceptum: quod tamen implicat; cum voluntas nostra sit ita libera, ut possit resistere Diabolo; alioquin D. Pe- trus in Epist. 1. cap. 5. frustra dixisset Judæis: *Vigilate quia adversarius vester Diabolus tanquam Leo rugiens circuit qua-rens quem devoret, cui resistite fortes in fide.* Si à persuaden- te, necesse est, quod etiam stante hac persuasione pec- catum sit à libero arbitrio, quia Dæmon persuadens re- verè suadet illi, ut malum eligat, sed non eligit illud; Diabolus facit, ut homo faciat, sed non facit id, quod ho- mo facit, ipso suadente. Unde D. Augustinus Serm. 197. de tempore, ait loquendo de Dæmone: *In ordine ad volun- tatem nostram latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino non potest, nisi volentem; non enim cogendo, sed suadendo nocet, nec extorquet à nobis consensum, sed perit.* Idcirco injus- tè Diabolum accusant illi, qui peccata nostra ei tan- quam principio productivo tribuunt, quamvis sit omni- malo, omnique accusatione dignus; quinimò ipsi se excusant, dum dicunt peccata nostra non à nobis, sed ab ipso esse, cum non Diabolo, sed hominibus Deus dicat per os Prophetæ Jerem. cap. 2. vers. 13. *Duo mala fecit Populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ vivæ & foderunt si- bi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.*

Valentiniani, & Manichæi credunt peccatum non esse ab homine, quia duos Deos admittunt; unum bo- num, à quo omne bonum procedit; & alium malum, à quo est omne malum. Hoc autem fundamento freti publicant peccata non à nobis, sed à Deo malo esse. Porrò hæc insaniam & impietatem rejecimus in secundo articulo hujus operis, in quo probatum manet, unum dumtaxat esse Deum; & hunc bonum, hunc- que justum; & per consequens non Diabolo, nec alicui Deo malo, sed homini tanquam principio formali,

Ecl. 15.
2. ad Co-
rinth.
cap. 6.

1. ad Co-
rinth.
cap. 15.

Omni ex
parte pec-
catum
est à libe-
ro homi-
nis arbi-
trio.

D. Au-
gustinus.

Jerem. 2.

Ostendi-
tur nul-
lus san-
damenti
Valenti-
niano-
rum, &
Mani-
cheorum

& effectivo tribuendum est peccatum, quod nunc con- trà Legem Dei committitur, tam cogitatione, quam ver- bo, & opere; alioquin Deus de Populo Israelitico sub nomine vineæ loquens Isajæ 5. non dixisset: *Expectavi ut faceret Vitis & fecit Labruscas, seu fructus malos.* Quia si peccata essent à Diabolo, non dixisset, quod vinea, seu populus Israeliticus fecit fructus malos, sed dixisset quod Diabolus fecit eos. Nec per eundem Prophetam diceret cap. 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terra comede- tis, quod si non volueritis & me ad iracundiam provocaveri- tis, gladius devorabit vos; cum nolle bona terræ comede- re, non ab hominibus, sed à Diabolo prorsus pende- ret.* Videant igitur Valentiniani, & Manichæi Alba- nenses & Armeni ex his, & ex aliis Sacræ Scripturæ textibus volunta- ti humane mala tribuentibus, peccatum non esse à Diabolo, tanquam à principio productivo, sed ab homine, qui ad malum porrigit manum; dum eam potest ad bonum porrigere; cuique Christus in ultimo iudicio dicit: *strivi & non distixi mihi bibere, &c.*

Armeni alio utuntur principio Nam non ex pluralita- te Deorum à Manichæis facta concludunt peccatum esse à Diabolo, sed ex eo quod si Dæmones non fuissent qui hominem tentarent, nullum futurum fuisset peccatum, quemadmodum subtila causa tollitur effectus. Hocque probant exemplo primorum parentum, qui Diabolo suadente, & tentante peccaverunt. Idque colligunt ex illo Genes. cap. 13. *Et dixit Dominus Deus ad mulierem, quare hoc fecisti? Quare respondit, Serpens decepit me, & comedi.*

Hæc ratio minimè valet, quia ut ex dictis supra cum D. Augustino constat, homo remanet liber, tentatione non obstante; non enim Dæmon, qui tentat, sed homo, qui tentatur, est qui eligit mortem, & ideo homo est qui peccat, & Dæmon est qui ad peccatum tentat, & provoca- cat, non physicè, aut impellendo effectivè; sed mora- liter, & suadendo. Hinc est quod Eva non dixit, *Serpens impulsit me, sed decepit me.* Alioquin Deus non ejecisset Adamum de Paradiso, quia peccatum non fuisset commissum ab eo, sed à Dæmone. Reverè Serpens fuit punitus ut tentator peccati, sed Adam & Eva, ut pec- catores, seu quia liberè comederunt de ligno verito. Igi- tur non à Dæmone tanquam à principio elicivo pro- cedit peccatum, sed ab homine: certum enim est, quod Deus non puniret hominem, si non esset causa libera, & voluntaria peccati.

Ad probationem dico, quod nihil probat; quia quam- vis primum hominis peccatum processerit à tentatione Dæmonis, tanquam à causa extrinseca, & remota; tamen hoc non obstante homo potuit tunc non peccare, quia erat liber, & gratia Dei adjutus. Insuper tunc potuit peccare etiam si non fuisset tentatus, eadem ratione, qua non peccare poterat, scilicet quia liber creatus fuerat à Deo, & ideo bene, & male agere poterat; seu de ligno vi- tæ comedere, vel non comedere; illius quippe est ser- vare legem, cui ipsa lex imponitur. His addo exem- plum primi Angeli, qui cecidit de Cælo, quia volebat solum suum ascendere, esse similem altissimo, nullo alio Dæmone tentante, ut est manifestum; alioquin pri- mus Angelus malus non esset primus Dæmon, quod est falsum; ideoque dicendum est quod Adam peccavit, & peccare voluit, quia liber erat; idcirco homo potest peccare nullo Diabolo tentante, aut provocante, sicut peccavit malus Angelus. Fateor tentationem, aut pro- vocationem Diaboli esse aliquo modo causam peccati, ut jam monui supra, sed causam moralem, & extrin- secam, non verò formalem, & efficientem, ut voluere Valentiniani, Manichæi, & Armeni. Dicunt Pecca- tum ad ab omnibus Catholicis appellatur necessarium non alia ratione, nisi quia fuit ab Adamo necessariò com- missum. At non valet hæc ratio. Quia non dicitur nec- cessarium ratione principii productivi, quod est libera voluntas Adæ, sed propter Incarnationem, Passionem, & mortem Christi, qui non venisset saltem ut Redemptor, si Adam non peccasset. Hinc est quod Ecclesia Romana sic canit: *O felix culpa, qua talem ac tantum meruit habere vi- Redemptorem.*

Defrui-
tur Ar-
menorū
funda-
mentorū

Peccati
Adæ est
à Diabo-
lo tan-
quam à
causa.

Peccati
Adæ non
dicitur
necessa-
rium ra-
tione
principii
productivi.

ARTICULUS XX.

Affirmat contra Armenos nullum esse in homine peccatum, quod non sit remissibile.

Contra hunc fidei articulum, nulla (inter Hæreti- cos, qui Sacramentum Confessionis admittunt) in- surget Hæresis præter eam, quæ est Armenorum, qui inter plures errores ab ipsis disseminatos unus est, qui à Sacerdotibus aufert potestatem absolvendi ab aliquibus peccatis; aut asserit esse aliqua peccata, à quibus nul- lus Sacerdos potest absolvere; quia credunt ea esse irremissibilia ob aliquam rationem ex Sacra Scriptura male intellecta deductam, ut videbitur infra. Contra hæc Hæresim militat omnia Concilia, cum nullum sit, quod non declaret explicitè, vel implicitè, Christum reliquisse Ecclesiæ suæ potestatem solvendi ab omnibus peccatis: quippe cum nolit mortem peccatoris, necesse est quod in Ecclesia sit aliquod remedium mundans à peccato, & præservans à damnatione æterna, ad quam ducitur ille, qui in peccato mortali è vivo decedit, ut declarat Sacra Scriptura variis in locis.

Nullum esse peccatum absolute irremissibile, seu quod in hac vita remitti non possit, occurrentibus cir- cumstantiis, & conditionibus necessariis, probant vari- Sacræ Scripturæ textus: nam Deus Isai. cap. 1. vers. 8. ait: *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur: et si fuerint rubra quasi urmiculus, volus lana alba erunt.* Isi sit mentio de peccatis gravissimis, & gratiæ sanctificanti magis oppositis, ut suadet oppositio, quæ est inter rubrum & album; & nullum excluditur, ut indicant hæc ver- ba, quæ præcedunt: *discite bene facere; & quærite iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam & vi- ves; peccata quæ promittunt conditionaliter remissionem omnium peccatorum.* Nam Ezech. 18. vers. 27. legitur: *quod cum avertit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiam, ipse animam suam vivificabit.* Ex quo inferre possumus, nullum esse peccatum ita irremissibile, ut non possimus à via damnationis recede- re, & per penitentiam in via Domini ambulare; alioquin non diceret Dominus Deus: *Convertimini ad me, & agite penitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, si esset aliquod peccatum, quod per penitentiam remitti non possit; quoniam ille, qui habet illud peccatum, quod Armeni credunt irremissibile, non potest venire, & in vanum penitentiam ageret; at hoc est falsum: omnes enim vocantur, idem omnes possunt venire, omnes enim invitantur ad penitentiam, idem omnibus fructuosa erit, si debite, & verè fiat.* In vanum pariter diceret apud eundem Ezech. loco citato, vers. 31. *Procurate à vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus præ- varicati estis, & facite vobis cor novum.* Nonne frustraneum esset hoc monitum? Si velint Armeni, quod non sit fru- straneum respectu omnium peccatorum, tale tamen erit saltem respectu aliquorum, eorum scilicet, qui ha- berint illa peccata irremissibilia, quæ admittunt Ar- meni, cum haberent prævaricationes, quarum remissio nequit haberi in hac vita, seu prævaricationes, quas non possunt projicere à seipsis, quoniam prorsus irremissibiles sunt juxta Hæreticos.

Novum Testamentum eandem veritatem affirmat variis in locis, sed præsertim ex illo Matth. 16. *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cælis, &c.* Quibus constat Christum dedisse Petro, & successoribus ejus plenariam, & universalem potestatem absolvendi ab omnibus peccatis commissis, nullo excepto, quia qui totum dicit, nihil excludit. Christus autem non dixit Pe- tro, *si solveris hoc, aut illud, erit solutum in Cælis,* sed dixit, *quodcumque solveris, ut inde videamus, nullum esse vincu- lum in anima, quod Petrus non possit dissolvere, id est peccatum, quod non possit remittere, si peccator velit quod remittatur illi.* Et si Sacerdoti dicenti illi, *vis Janus fieri, sincere respondeat, volo,* illique confiteatur omnia peccata sua in amaritudine animæ suæ, & cum firmo proposito non peccandi de cetero; aurum enim est in re- gulis juris, quod venia non datur nisi correcto. Nullum est igitur peccatum, quod peccatori bene disposito non possit remitti à D. Petro, & à successoribus ipsius; cum eandem habeant potestatem, quæ congruit, estque con- formis misericordiam, bonitati, ac clementiæ Dei, qui

Isai.

Ezech.

Deus
vocat
peccato-
res ad
peniten-
tiam.

Matth.

Nullum
est pec-
catum
quod non
possit re-
mitti
peccato-
ri bene
disposito

nos ad penitentiam expectat, vultque omnium pecca- torum conversionem, cum omnibus dicat; *penitentiam agite, convertimini ad me, & similia verba, quæ ostendunt, Deum velle salutem omnium, & insituisse re- medium aliquod, quo infirmi, seu peccatores nullo ex- cepto, veniam peccatorum obtinere possunt: miser- cordiæ enim est hominibus peccatoribus subvenire, & neminem respuere. Porro si his verbis nolint convinci Armeni, audiant Christum Joan. 6. vers. 37. dicentem, Eum, qui venit ad me, non ejiciam foras.*

Armeni autem hæc verba Joannis infirmare nitentès obijciunt nobis illud Matth. 12. vers. 31. & 32. *Quod dico vo- bis, omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur, & quicumque dixerit ver- bum contra Filium hominis remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæcu- lo, neque in futuro.* Ex quo colligunt esse aliqua peccata, & præsertim blasphemiam, quæ à nullo Sacerdote dimitti possunt; cum textus dicat absolute non remittetur, vel ita; peccata contra Spiritum Sanctum non posse in hac vita remitti per penitentiam, per quam delentur cætera.

Respondeo hanc Evangelii auctoritatem non esse sic intelligendam, quoniam Christus ibidem loquitur absolute de peccato Spiritus, & de peccato in Spiritum Sanctum, ita ut aliquem peccatorem excludat à venià & remissione, sed de aliquo peccato; non enim dicit, omne peccatum blasphemiam, omne peccatum in Spiritum Sanctum esse irremissibile, sed dicit Spiritum blas- phemiam esse irremissibile peccatum, ideoque Armeni ex illo textu nihil aliud colligere possunt, nisi esse ali- quod peccatum contra Spiritum Sanctum, quod nun- quam remissum fuit, neque remittetur: quod quid- dem peccatum est animus blasphemandi prout continet assuetudinem, quæ durat usque ad mortem, ut faten- tur Catholici. At non possunt colligere, plura esse pec- cata ex se prorsus irremissibilia. Peccatum autem est irremissibile, ex mala voluntate obstinata, & ex duritia cordis, qua homo renuit usque ad finem vitæ veniam peccatorum petere, & noluit penitere; hoc est, voluit mori in peccato, & computari inter eos, quibus Christus dixit Joan. 8. vers. 21. *In peccato vestro morimini.* Joan. 8.

Hoc quidem peccatum cerè nunquam remittetur, non quod in Ecclesia non sit potestas remittendi illud, verè, ac debite contrito, aut quod ex se irremissibile sit; ut volunt Armeni, sed quia de illo peccato nunquam penitentiam egit peccator; quapropter nunquam in hac vita remittetur; cum nullum peccatum remitti possit, sine dolore & penitentia, juxta Sacram Scripturam, ut dicemus in proprio loco contra Lutheranos, & Calvinistas; iste verò peccator, de quo loquitur Mattheus, noluit dolere, & voluit mori in peccato, idcirco non remittetur ei in hoc sæculo. Minus remittetur post mortem, quoniam post illam nullus poterit invenire cibum, ut urar terminis Ecclesiastici, hoc est; non poterit invenire remissionem peccatorum; etiam si do- leat, quoniam est in termino, & irrevocabiliter con- demnatus. Unde Apostolus ait ad Galat. cap. 6. vers. 9. *Ad Ga- & 10 Bonum autem facientes non desiciamus, tempora enim sunt motus non deficientes; ergo dum tempus habemus opera- mur bonum ad omnes.* Ità verba D. I. Matthei explicant Sancti Patres, præsertim Divus Augustinus in quadam Epistola ad Bonifacium Comitem.

Sunt alii doctores, qui eadem verba exponunt de remissione penæ, & volunt esse aliquod peccatum, (seu il- lud quod est in Spiritum Sanctum) ejus penæ non re- mittetur non absolute, ita ut ex se irremissibile sit; sed quia non remittitur cum tanta fidelitate, qua remittitur penæ peccati, quod est in Patre, vel Filium. Ratio est (inquit Ricardus à Sancto Victore) quia ille, qui pecca- vit in Filium, habet excoflationem, eo quod peccavit per ignorantiam, quæ quamvis vincibilis sit aliquo modo inquit voluntarium, & ideo dignus est venia, qua vi- delicet aliquid de penæ peccato debita remittatur illi. Ille autem, qui peccavit in Spiritum Sanctum, nullam potest habere excoflationem, quia peccavit ex pura malitia, & cum plena, & perfecta cognitione, & per conse- quens non est dignus venia, qua videlicet illi remittatur aliquid de penæ debita peccato, imò meretur eam pati juxta naturam delicti. De remissione autem culpæ aliter sentit idem Doctor in quodam libello, quem scripsit de spi-

Prima
Arme-
norum
ratio.

Rejici-
tur Ar-
menorū
ratio.

Ad Ga-
lat. 6.

Alteri
textus
ab Ar-
menis
relati
expofitio

Richar-
dus à
Sancto
Victore.

de spiritu blasphemiae, ubi docet culpam peccati ex pura malitia commissi infallibiliter & effectivè remitti verè contrito in Sacramento Pœnitentiæ, sicut remittitur culpa peccati ex ignorantia, aut ex infirmitate commissi, quamvis non remittatur absolute quoad pœnam, quæ ob malitiam peccatoris solvi debet usque ad ultimum quadrantem; & hoc est id, quod significare intendit Christus, dum in Evangelio dicit, peccatum in Spiritum Sanctum non remitti in hoc sæculo, neque in futuro, inquit Ricardus, & Teophilactus, qui ex verbis Divini Matthæi non inferunt, quod peccatum in Spiritum Sanctum sit absolute irremissibile quoad pœnam, & quoad culpam; sed solum quod pœna hujus peccati difficile remittitur. Nec modo loquendi Scripturæ difficile videri debet hæc explicatio: quemadmodum enim Sacri Scriptores voces illas, non amplius, non ultra, æternum, in æternum, usurpant per se non ad significandam absolutam æternitatem, sed solum ad denotandam durationem diurnam, id est longum tempus, cujus finis ab homine jam eximente videri non potest, ut conitatur ex variis Sacre Scripturæ locis, ita irremissibile potest usurpari non ad significandam impossibilitatem absolutam remittendi peccata, sed ad denotandam difficultatem remittendi illa.

ARTICULUS XXI.

Convincit Albanenses de existentia Inferni, in quo puniuntur peccata hominum.

Pures existentiam inferni negarunt, & de ipsius pœnis variè opinati sunt. Saleles Tom III. regula 288. testatur quemdam Hæreticum nomine Clementem, natione Scotum, in principio seculi VIII. docuisse Infernum fuisse in initio mundi conditum simul cum terra, sed per mortem Christi omnino evacuatam, & destructam, ita ut modò sub lege amoris & gratiæ nullum Infernum credere necessè sit. Hic Hæreticus damnatus fuit cum Aldeberto, qui Confessionem auricularem abrogabat. Albanenses infurere exierunt anno 796. tempore Constantii VI. Imperatoris, & Leonis III. Papæ, & docuerunt nullum fuisse à Deo creatum Infernum, nullumque esse locum, in quo peccata puniri debeant, nullumque esse supplicium, nisi illud, quod in hoc mundo patitur, & experitur in pœnam delictorum nostrarum. Hic errori subscripsit tempore Philippi Barbarossæ Filii, & Innocentii III. Summi Pontificis, circa annum Domini 1204. quidam Doctor Parisiensis nomine Almaricus, natione Gallus, Patria Carnotensis, qui negavit Resurrectionem corporum, Paradisum similiter & Infernum. Quia dicebat, quod ille, qui in se habet gratiam, & cognitionem Dei, habet quoque in se Paradisum, & per consequens credebat etiam, quod ille, qui habet in se peccatum mortale, habet etiam in se Infernum. Anno autem 1216. invidia Diaboli excrevit cepit hæc Hæretis in comitatu Tolosano, malitia Albigenisum, quibus postea successit Hermanus Risswich, natione Batavus, vulgò nuncupatur Gollandinus, qui anno Domini 1400. sub Maximiliano Imperatore Germano, & Alexandro VI. Papa, ad perpetuos carceres damnatus fuit propter multos, quos docebat errores, inter quos unus erat ille, quem hic impugnamus. Origenes non negavit Infernum, sed ab eo abstitit æternitatem, & ideo est in hoc articulo impugnandus simul cum prænomminatis Hæreticis.

De Existentiâ Inferni.

Dari Infernum, seu locum, in quo cruciantur Demones, & in quo post mortem puniuntur peccata mortalia, probatur ex variis Sacre Scripturæ locis. Num. c. 16. vers. 26. & sequentibus: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere que ad eos pertinet, nè involvami in peccatis eorum. Moyses enim hæc dixit jubente Deo, qui volebat gravissimè punire Core, Dathan, & Abiron ob seditionem, quam moverant, & alia crimina, que de facto puni vit non in hac vita pœna temporali, sed in Inferno pœna æterna, ut constat ex vers. 31. 32. & 33. in

quibus legitur: *Cœlestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperians os suum, devoravit illos cum tabernaculis suis, & universa substantia eorum, descenderuntque vivi in Infernum, aperti humo, & perierunt de medio multæ multitudinis, & verò omnis Israel, qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem percutientium, dicens: nè forte & nos terra devoratur. Ideoque datur Infernus, in quo dammati detinentur, quia Core, Dathan, & Abiron in peccato mortali mortui erant, & post mortem dirupta terra descenderunt in Infernum, scilicet in eum locum, in quo cruciantur damnati. Hicque locus inest parti inferiori ad terræ superficie, hinc est, quod dum in Sacra Scriptura fit mentio de punitione alicujus in Inferno, Scripserit Sacer semper utitur hoc verbo, descendere, ut patet ex illo Job. cap. 21. vers. 13. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad Inferna descendunt.* Ps. 34. vers. 16. *Veniunt mors super illos, & descendunt in Infernum viventes.* Matth. cap. 11. vers. 23. *Et tu Capharnaüm, numquid usque in Cœlum exaltaberis? Usque in Infernum descendes: quia si in Sodomis facta fuissent virtutes, que facta sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem.* Hæc enim nedum probant Infernum esse sub terra, ut expressè significat verbum descendere, sed etiam probat Capharnaïtas descendisse in Infernum propter peccata commissa, pro quibus in eo tormenta patiuntur, idcirco datur Infernus, in quo puniuntur peccata hominum pœna æterna. Deinde si nullus esset Infernus, Psalmista non dixisset Ps. 17. *Dolores Inferni circumdederunt me.* Ps. 138. vers. 8. *Si descendero in Infernum ades.* Quoniam his verbis ostendit dari Infernum, aut supplicium æternum, sicut ex verbis præcedentibus, si ascendero in Cœlum tu illic es, ostendit dari Cœlum Empyreum.*

Hanc veritatem manifestè probat Princeps Apostolorum in Epist. 2. cap. 2. vers. 4. & 5. ubi ait: *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus Inferni detraheos in tartarum, ut addit cruciandos in Judicium reservari, & Originali mundo non pepercit; sed etiam Noe Justitiam præconem custodivit, diluivum mundo impiorum inducens, &c.* Quibus etiam patet D. Petrum admittere Infernum, in quo cruciantur nedum Angeli mali, sed etiam homines impii, qui in impietate mortui sunt. Sanè eodem puniuntur supplicio peccatum Angeli & peccatum hominis, qui pœnitentiam agere nollit, cum ambo sint eadem pœna digni. Undè Christus Matth. 25. ne homines, qui in peccato mori voluerunt, maneant impuniti, ait: *ibunt hic, seu peccatores, qui à sinistris erunt, in supplicium æternum, quod non potest infligi animæ, nisi in Inferno, in quo nulla est redemptio, & in quo nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, ut majora tormenta patiatur animæ peccatorum, quæ in eo sunt, ut tradit D. August. in lib. de triplici habitaculo cap. 11. in fine dicens: Omne malum abundat in Regno Diaboli, nullus dignus, nullus iustus ad Infernum vadit. Ut inde agnoscamus dari Infernum, & in ipso detineri peccatores dumtaxat, nam si nihil coinquinatam possit intrare in Regnum Cœlorum, ut Sacra canit Scriptura, & privatio hujus Regni sit pœna damni, omniumque maxima, necessè est, quod anima coinquinata per peccatum hanc pœnam in aliquo loco determinato patiatur in æternum, quia ipsa est æternæ durationis, eritque in æternum indigna felicitate beatorum. Necessè est in super, quod ibi præter hanc pœnam alteram, nimirum pœnam sensus propter peccata voluntaria, sensuumque delicta igne doloris, & pœnitentiæ non purgata. Quæ cum sint objectum Justitiæ divinæ sicut opera bona, necessè est quod puniantur pœna sensus æterna, sicut bona opera præmiantur, aut coronantur gaudio æterno: hinc est quod Christus cum venerit judicare vivos & mortuos, & apparuerit in sede Majestatis suæ, dicet his, qui à dextris ejus erunt: *Venite Benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi.* His verò, qui à sinistris ejus erunt: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus.* Quibus constat dari locum, in quo omnia peccata mortalia non remissa per pœnitentiam puniuntur in eodem loco, eademque pœna, qua peccata Dæmonum puniuntur, cum affirmet eundem ignem paratum fuisse malis Angelis, & reprobis.*

Idem suadet Sacra Scriptura in veteri testamento, nam Deuterom. cap. 32. vers. 22. Deus ait: *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad Inferni novissima, devorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta*

comburent. Hæc verba dicta fuerunt peccatoribus, ut probant ea, quæ immediatè præcedunt: *Ipsi se provocaverunt in eo, qui non erat Deus, & irrita curant in vanitatibus suis, & egoprovoocabo in eo, qui non est Populus, & in gente scilicet irribabo illos; quæ peccatoribus dumtaxat dici possunt, & de pœnis Inferni intelligi, ut in ipso puniantur. De hac æterna punitione in Inferno à peccatoribus sustinenda loquitur Judith. cap. 16. vers. 20. & 21. ubi legitur: *Va genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die Judicii visitabit illos, dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum, ut urantur, & sentiant usque in sempiternum.* Hæc verba clarè significant, quod Deus visitavit peccatores, & quod puniet eos pœna æterna, seu igne sempiterno, qui non fuit evacuatus in adventu Christi, ut voluit Clemens Scotus; cum ex testimonio Christi sit æternus, neque habeamus illum in hac vita, ut putant Albanenses, sed sit in quodam loco determinato, scilicet in Inferno, ut probat illud celebre testimonium Divitis sepulti in Inferno, in quo dixit: *Crucior in hac flamma.* Tormentum, quod patitur hic Dives, patient omnes, qui è vita decedunt in peccato mortali, ut declarat Apocalyp. cap. 14. vers. 9. *Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: si quis adoraverit bestiam, & imaginem ejus, & acceperit charactèrem in fronte sua, aut in manu sua: & bibibit de vino iræ Dei, quod mixtum est mero in Calice iræ ipsius, & cruciabitur igne, & sulphure in conspectu Angelorum Sanctorum, & ante conspectu Agni.* Et sumus tormentorum eorum ascendit in sacula sæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, & imaginem ejus. Ibi quidem agitur de peccatoribus, qui in Sacra Scriptura creaturarum cultores dicuntur, & de pœnis Inferni ipsi in infligendis post mortem, quia tunc ut puniantur, Justitia Dei detinebit eos in Inferno (qui in eodem libro Apocalypsis vocatur stagnum ignis, & sulphuris) teste Propheta regio, qui ait: *si descendero in Infernum ades, enim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Ergo solus impius potest dicere non esse alibi Infernum, quam in hac vita. Nimis clara sunt verba, quibus Inferni comprobatur existentia, cujus miseris & tribulationes longe hujus vitæ pœnas excedunt.*

Fateor maximam esse hujus mundi miseriam, ut ostendit Job. cap. 14. ubi ait: *Homo natus de muliere brevis vivens tempore, replerit multis miseriis, qui quasi flos egreditur, & contrivitur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet; sed hujusmodi miseris longe minores sunt illis, quas patiuntur damnati in Inferno, ut suadet illud Isai. cap. 33. vers. 14. *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? Hicque miseris, & calamitatis excessum optime repræsentat acriterque depingit D. Cyprianus lib. de Laudibus Martyrii cap. 12. Infernum sic eleganter describens: *Savens locus, cui gehenna nomen est, magno plangentium murmurum & gemitu, & eructantibus flammis perhorrendam, ipsa caliginis ignem arctatus obscuratur, & in variis pœna exitus relaxatur. Hinc saviondi plurima genera, tum in seipso convolvit quidquid ardoris emittit edax flamma cruciavit ora. Idem Serm. de Ascensione Domini: *Incorruptibiles flamma, ait, nudum corpus alam-bent: ardebit purpuratus Dives, in proprio adipe friza libidines bullient, & inter sartagine & flammis miserabilia corpora cremabuntur. Sed dato quod hæc omnia essent in hac vita, tamen non constitueret Infernum, quia non sunt æterna, nec summa, ideoque facilè colligitur contra Hæreticos, Infernum non esse in hac vita, neque illum, ut talem habere peccatores quamdiu vivunt in hac mortali carne; cum hujusmodi pœnas & miseras hic minimè videamus, nec sumus in illo loco tormentorum, de quo Dives loquitur Luc. cap. 16. vers. 28.****

Almaricus & Blasphemi Albanenses, qui dixerunt Infernum esse in hac vita, nunc aliter sentiunt; quippè cum Inferni pœnas jam experiantur, jam sciunt alium esse Infernum præter illum, quem dicunt esse in hoc mundo, & Inferni pœnas esse longe diversas ab illis, quas in hoc sæculo experiuntur peccatores: ideoque nullus potest citrà impietatem, & Hæresim negare Infernum, cum innumeris Sacre Scripturæ locis publicetur tam in veteri, quam in novo Testamento, nullaque sententia quantumvis barbara, quæ non credat, quod qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui verò mala, in ignem æternum.

Ex existentia Paradisi (in quo cum Christo regnant Sancti, juxta innumeros Scripturæ Sacre textus, quos hic referre superfluum mihi videtur) colligitur existentia Inferni, ut observat D. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 28. D. Gregorius dicens: *Si esse Sanctorum animas in Cælo Sacri loquitur satisfactio credidisti, oportet ut per omnia esse credas, & iniquorum animas in Inferno, quia ex retributione æternæ Justitiæ, ex qua iusti jam gloriantur, necesse est per omnia, ut & in justis cruciantur. Nam sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quod à die exitus sui ignis reprobos excuret.* His suffragatur ratio: nam si divina Justitia coronet bona opera, & in Regnum Cœlorum ducat eos, qui mandata Dei servaverunt, necesse est, quod eadem Justitia eo Regno priventur, & ad pœnas detinentur æternas illi, qui mala egerunt, quia nihil coinquinatam intrabit in Regnum Cœlorum; ac proinde quemadmodum electi & iusti erunt in Paradiso, ita peccatores manebunt in Inferno, in quo existant illi, qui ambulaverunt in tenebris, quoniam, inquit Ecclesiasticus cap. 21. vers. 11. *Via peccantium complurata lapidibus, & in fine illorum Inferi, & tenebræ, & pœna.* Etque clarè exprimit in versu præcedenti, his verbis: *Struppa collecta Synagoga peccantium, & consummatio illorum flamma ignis.* Ergo Deus reservat in Judicium magni diei vinculis æternis sub caligine nedum Angelos, qui non servaverunt suum principatum, sed etiam homines, qui peccaverunt; ea enim, quæ ducuntur in Epistola Canonica de Dæmonibus, dici possunt de peccatoribus, qui sunt eorumdem Dæmonum Filii, atque imitatores. Nec sine justa causa tanta puniuntur pœna, quia ex D. Matthæo omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur; cum per fructus bonos, intelligantur fructus digni pœnitentiæ, aut bona opera; & per arborem idem Evangelista intendat significare hominem.

Origenes non negavit simpliciter Infernum, ut putant nonnulli; quamvis in hac materia erraverit docendo temporaneam esse Dæmonum, atque impiorum hominum tormenta. Hoc autem esse Hæreticum manifestè constat ex illo Marci cap. 9. vers. 42. *Si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam, bonum est tibi debile introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur; & si pes tuus te scandalizat, amputa illum, bonum tibi est, claudum introire in vitam æternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Undè patet, ignem Inferni esse in æternum duraturum. Hæc quippè verba intelliguntur de pœna peccatis infligenda, & significanc hanc pœnam esse perpetuam seu inextinguibilem, ut expressè declarat ipse Christus Matth. 25. afferens se in die Judicii peccatoribus diciturum, *ite Maledicti in ignem æternum.* Undè Divus Athanasius in Symbolo ait: *Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem æternum.* Ex quo concludendum est contra Albanenses dari Infernum, sed etiam hanc ipsam pœnam Inferni esse æternam, sicut vita in gloria æterna est, cum contrariorum eadem sit ratio. Hanc æqualitatem durationis gaudii electorum, & supplicii reproborum probat etiam illud, quod dictum fuit Diviti Luc. 16. vers. 25. *Recordare filii mi quia recipisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.* Quod falsum esset, si Dives aliquandò esset de Inferno exiturus, quoniam Lazarus consolaretur, & Dives non cruciaretur.

§. II.

De Responsione ad Rationem Hæreticorum.

Hæretici contra Inferni existentiam objiciunt illud Davidis Ps. 76. vers. 8. & sequentibus: *Numquid in æternum projiciet Deus, aut non apponet, ut completior sit adhuc? Aut in finem misericordiam suam abscindet à generatione in generationem? Aut obliviscetur misereri Deus? Aut continebit in ira sua misericordias suas? Ex quo concludunt, Deum non punire peccata hominum pœna æterna, ac proinde nullum esse Infernum, seu locum, in quo Deus velit punire in æternum eos, qui transgressi sunt divina mandata. Eorum ratio est, quia non obliviscetur misereri, id est, non puniet in æternum. Addunt aliam auctoritatem*

Theophilactus.

Clement Scotus.

Albanenses.

Almaricus.

Albigenes.

Hermanus Risswich.

Probatum Inferni existentiam.

Job. 21.

Ps. 34.

Apocal. 6. 14.

D. Petr. 13.

Matth. 25.

D. Augustinus.

D. Cyprianus.

Job. 14.

Isai. 33.

D. Cyprianus.

Job. 14.

Isai. 33.

D. Cyprianus.

Job. 14.

Isai. 33.

D. Cyprianus.

Job. 14.

Isai. 33.

D. Cyprianus.

Job. 14.

Isai. 33.

D. Cyprianus.

Job. 14.

Isai. 33.

D. Cyprianus.

Job. 14.

Isai. 33.

D. Cyprianus.

Ecclesi.

Origenes non negavit absolute Infernum.

Marci. 9.

Matth. 25.

Luc. 16.

Ps. 76.

Psal. 15. ritatem ejusdem Prophete Pl. 15. ver. 8. Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a deis est mihi ne commovear, propter hoc latatum est cor meum, caro mea requiescet in spe, quoniam non derelinques animam meam in inferno, id est in pœnis: igitur (inquiunt) ex Propheta non datur Infernus, seu locus, in quo peccatores post mortem detineantur in eternum cruciaturi. Nihil clarius dici potest: nam si Deus non relinquet animas in Inferno, quia misericors est, nullus dubitare potest penas Inferni esse temporaneas, ac proinde fictitium esse illum Infernum, quem admittunt Catholici contra rationem; nam si Deus est bonus, ideoque nequit culpam temporalem punire pœna æterna, alias puniret ultra condignum, quod est falsum.

Hinc objectioni respondeo, hæc verba Prophete non posse referri ad damnatos, quos iustitia decreto irrevocabili detinet in Inferno; sed esse meditationem, & agitationem mentis, in qua noctu, diuque idem Propheta ante Incarnationem Dominicam exercebatur, ut notat Belarminus hunc locum sic interpretans. Videns David multitudinem hominum peccatorum propè infinitam, & quod vix inveniretur qui faceret bonum, quoniam omnis caro corruerat viam suam, & totus mundus in maligno positus erat, dicebat intrâ se: Num Deus projiciat omnes homines in interitum sempiternum; ubi est igitur infinita misericordia ejus? At his interrogationibus respondet, quod Deus in tempore suo visitabit populum suum, ac salvabit eum à peccatis eorum, & concludit futurum aliquando tempus redemptionis generis humani, in quo per misericordiam Dei, non solum reliquæ Judæorum, sed etiam multitudo gentium salvaretur in Sanguine Christi futuri: undè statim subdit; & dixi nunc capti; hæc mutatio dextere excelsi. Et paulo post: nos non fecisti in populis virtutem tuam, verè demisti in brachio tuo populum tuum; quibus constat mentem Prophete non esse excludere Infernum, nec à pœnis ipsius damnatos esse aliquando liberandos, asserere, nec loqui absolute de misericordia remittente omnia, & singula peccata, ita ut nullus sit locus timendi iram, & justitiam Dei, ut putant Hæretici; sed de misericordia illa, per quam salvos nos fecit, de potestate tenebrarum eripuit, & liberavit, aut redemit à peccato primi Parentis, per Sanguinem Crucis Christi, cujus livore sanati sumus, seu de misericordia illa, quam Deus misit populo suo, Psal. 110. ver. 9.

Ad textum additum dico, quod juxta explicationem Apofolorum Act. cap. 2. ver. 35. & sequentibus intelligendus est de Christo Domino, cujus anima non est relicta apud Inferos, seu in Limbo Sanctorum Patrum: legitur enim ver. 30. & sequentibus: propheta igitur cum esset, & sciret quia iure jurando jurasset illi Deus, de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus: providens locutus est de Resurrectione Christi, quia neque devotus est in Inferno, neque caro ejus vidit corruptionem. Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus. Ideoque Propheta non excludit perpetuitatem pœnarum infernalium, ut docuit Origenes, nec voluit Infernum esse ita in hac vita, ut nullus sit post mortem timendus, ut crediderunt Albanenses: discimus enim à Divo Mattheo cap. 14. ver. 40. quod sicut colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione sæculi: mittet Filius hominis Angelos suos, & colligent de Regno ejus omnia scandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, & mittet eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Et à Divo Gregorio lib. 9. Moral. quod quidquid ad toleranda Inferni mala descendit, nequaquam ulterius ad lucem redibit. Nec hoc est contra rationem (ut voluit Hæretici) quamvis Deus sit infinitè bonus, quoniam dum punit peccatum pœna æterna, punit eum cum misericordia, & bonitate: nam peccatum mortale est offensiva infinita, quæ in rigore justitiæ debet puniri pœna intensiori, quam ea, qua punitur in Inferno.

ARTICULUS XXII.

Ostendit Deistis in Inferno esse ignem corporeum, peccatores torquentem.

Quidam Hæretici, quos nonnulli nuncupant Deistas, alii novos Arianos, & communiter Trinitarios

(quia reite Lindano Sacrosanctam ore blasphemio violant Trinitatem) hanc tuebantur impietatem, nimirum nullam post mortem peccatis remanere pœnam sensibilem. Verùm illi, inquam, viri Hæretici admittiebant Infernum, sed dicebant animam peccatoris separatam à corpore, post mortem non pati ignem corporeum, ac proinde nullum esse in Inferno ignem physicum realem & elementarem, sed solum allegoricum, & imaginarium. Horum Hæreticorum principium est Ludovicus Herferus, qui omnem prorsus distinctionem negabat in divinis personis. Obiter tamen observandum est, quod plures Scriptores credunt Origenem, de quo in præcedenti articulo locuti sumus, censuisse ignem, cui jam additi sunt Dæmones, & cui addidendi sunt peccatores, non esse corporeum, nec aliud significare verba Scripturæ, quæ ignem expriment, quam peccatorum stimulantem conscientiam. Alii autem sunt, qui eum ab hoc errore exculant: Divo Hieronymus in Apologia secunda contra Rufinum, Theophilactus in Marc. cap. 9. & D. Ambrosius lib. 7. in Luc. statim pro parte affirmativa. Undè eum istorum Patrum sententiam mihi videatur probabilior opinione quorundam Doctorum, existimo Origenem censuisse ignem Inferni non esse corporeum, in sensu intrâ explicando, sed solum allegoricum.

Origenes fuit etiâ hujus Hæresi defensor.

Ignis Inferni est realis & corporeus.

Testimonium divinis in Inferno sepulchri.

D. Gregorius.

Deuter.

Universa Ecclesia Christi credit ignem Inferni esse verè physicum, realem & corporeum. Hanc fidem habent omnes Hæretici, qui existentiam Inferni admittunt, præter Trinitarios, seu Sacrosanctam Trinitatem impugnantes, qui credunt Infernum esse, & volunt in ipso nullum esse ignem verum. Trinitarios solum excipio, quia Origenes quamvis negaverit ignem Inferni esse corporeum, eum tamen inter hujus assertionis impugnatores non comprehendo, quia propriè non admittit Infernum realem, qualem credit Ecclesia, quoniam Infernus est æternus, & ipse voluit damnatorum & Dæmonum supplicia esse temporanea, quod statim infernali prorsus repugnat. Quare hic Trinitarii dumtaxat à nobis propriè impugnandi sunt. Ut autem eluceat veritas Catholica ignem Inferni corporeum esse affirmans, utor testimonio Christi Matth. 25. dicentis; quod in ultimo Judicio Maledicti ibunt in ignem æternum, paratum Diabolo, & Angelis ejus. Ille quidem ignis debet esse corporeus juxta solemnem Theologiæ regulam, qua verba Scripturæ Sacre sunt explicanda in proprio sensu, dum nihil ex eo sequitur absurdum, ut de facto non sequitur ex existentia veri ignis corporei in Inferno, ut videbitur infra; alioquin quilibet Scripturæ textus posset intelligi in sensu allegorico, nec posset aliter accipi, quod est falsum, ut fateri debent ipsi Hæretici Trinitarii: nam volunt, quod sit Infernus verus, realis, ac æternus, quia Scriptura asserit, quod est, aut existit Infernus, ut probatum manet contra Albanenses in articulo præcedenti: idcirco hæc verba Christi, ita in ignem, sunt intelligenda de igne reali, & corporeo, ut manifestè ostendunt hæc verba Divitis in Inferno sepulchri, crucior in hac flamma, quæ non Metaphoricum, sed verum & corporeum ignem significat, cum peccati sibi subveniri per guttas aquæ in refrigerium; dicit enim de medio ignis: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam; ideoque ignis est corporalis; non enim posset aqua materialis, qualis erat ista, de qua loquitur Dives, reprimere ardorem ignis, si hic esset spiritualis, metaphoricus, allegoricus, aut intentionalis. Undè Divo Gregorio lib. 20. Moral. ait: Ignis cum sit corporeus, ut in se missos reprobus corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret. Ardor autem est effectus ignis veri, realis, & corporei.

Sunt varii Sacre Scripturæ textus, quibus suadet eadem veritas; nam Deuter. cap. 32. ver. 22. legitur: Ignis succensus est in favore meo, & ardebit usque ad Inferni novissimam. Hæc autem proprietates scilicet, succensus, denotat ignem Inferni esse corporeum, & substantialem, quia ignis allegoricus, aut intentionalis, non potest succendi, quia hoc fit per actionem veram, & realem ex principio extrinsecè adveniente, cujus terminus, & materia debent esse reales, & sensibiles; idcirco solus ignis corporeus potest succendi, & potest ardere, ac proinde ille, qui est in Inferno, est verè realis. Idem colligitur ex illo Psal. 10.

Psal. 10. Pluit super peccatores laqueus ignis & Sulphur, nam pluit significat missionem, aut effusionem rei substantialis, & realis. Ex illo Isaia cap. ultimo; vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur; quo ignis inferni distinguitur ab igne hujus vite, non in essentia, & in natura, sed in duratione. Ille quidem textus de igne inextinguibili, de igne corporeo, dumtaxat intelligi potest, quia exstingui exigit actionem physicam igneæ virtutis destructivam, idcirco ignis ipse inextinguibilis, quem Scriptura Sacra admittit in Inferno, debet esse materialis; licet ejus virtus nequeat destrui à creatura, & in æternum ardeat, hoc est inextinguibilis sit, quoniam hæc inextinguibilitas supponit ardorem physicum & realem, qui æternus est, Deo sic volente, ut anima, que peccaverit, & à culpa munda non fuerit, pœnam semper habeat. Hinc est, quod Divo Gregorio Nyssenus in Orat. Cathol. cap. 40. ait: Plures Patres in sola desensibilitate dicunt hunc nostrum ignem differre ab infernali, non vident in aliis, præ corporeitate, &c. ut inde videamus eum Inferni esse diversum à nostro non substantialem elementarem, materialis, sensibili, & corporeus; sed in modo & duratione, ut sit in æternum divinæ justitiæ instrumentum: anima enim est in æternum duratura, cum spiritualis, & incorruptibilis sit, quamvis peccatrix, & ideo debet in æternum puniri eo supplicio, quod exprimit Scriptura, seu igne reali, & proprio, ac cruciatiivo, ut ipse peccatorum animæ in Inferno verè patiantur, & ut Infernus sit verus, & realis tormentorum locus.

Peccatores in Inferno cruciantur eo igne, quo cruciantur cum corpore & anima simul post Judicium: nulla enim est necessitas diversificandi ignem, cum erit eadem damnatio. Sed post Judicium peccatores igne corporeo cruciantur juxta illud Matth. Itæ Maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus; quæ verba denotant ignem esse terminum, ad quem miseri sunt peccatores in corpore & anima post Judicium. Hic autem terminus debet esse corporeus, & sensibilis, sicut peccator in corpore & anima sensibilis est; alioquin nulla pœna sensus remaneret post mortem, quod est contra communem Sanctorum Patrum mentem. Deinde ignis allegoricus & intentionalis nequit peccatores in corpore & anima existentem torquere: ergo ignis Inferni est verè corporeus. Divo Gregorio lib. 4. Dial. cap. 29. expressè quærens an ignis Inferni sit corporeus, ait: Certè reprobus veritas in ipse cruciatur, ita in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus: sicut Diabolum, & quæque Angeli cum sint incorporei, corporeo sunt igne cruciandi, quod mirum si anima etiam antequam recipient corpora, possint corpore sentire tormentum. Fætor hæc verba expressè significare Diabolum & animam in Inferno eadem tormenta pati; damnati enim remanent eodem igne, quem divina justitia paravit Diabolo, & Angelis ejus, sed fateri etiam debent Hæretici Divo Gregorio docere hanc ignem esse corporeum.

D. Chrysostomus, D. Cyprianus, D. Basilus, D. Thomas, D. Augustinus.

D. Gregorius.

Deuter.

nem, quoniam juxta plurium Sanctorum Patrum mentem ignis Inferni est incorporeus. Nam Divo Damascenus lib. 4. de fide cap. ult. dicit, quod non est materialis. Et Divo Ambrosius in cap. 14. Luc. ait: Ergo neque corporatum aliquis stridor dentium, neque ignis aliquis perpetuus flammam corporalem; neque vermis est corporalis. Igitur (inquiunt) ignis Inferni est allegoricus, & dum Scriptura Sacra utitur nomine, ignis, loquitur metaphoricè; alioquin in Inferno daretur verus, sensibilis, & realis stridor dentium, quod est falsum: cum Dæmones sint dentium expertes, & damnatorum corpora nondum sint in Inferno, eum anima separata corpus in terra remaneat.

Respondeo negando consequentiam, quia Sancti Patres hic ab adversariis citati non negant ignem Inferni esse corporeum; nam Divo Damascenus, dum dicit ignem non esse materialem, non loquitur absolute, & adæquate, ita ut velit ignem Inferni nullatenus convenire cum igne elementari, sed solum comparative, hoc est, in quantum non est similis nostro, qui est alimentum, seu materia, ut ardeat, ignis autem Inferni minime. Ad Divo Ambrosium dico, quod ibi loquitur de inferno igne, seu tristitia, rabie, invidia, & de verme conscientie, id est, de remorsu, non autem de igne externo communi omnibus damnatis, qui est verè corporeus, existens in loco, in quo nunc est ipse ignis, qui omnes animas damnatas, ac Dæmones cruciat, postea verè scilicet post ultimum Judicium etiam corpora cruciabit.

S. Unicus.

Solvuntur Rationes Hæreticorum.

Trinitarii & alii libertini ignem infernalem negantes varios Scripturæ textus obijciunt, quibus contendunt significare ignem, quo Dæmones cruciantur, non realiter & propriè, sed metaphoricè esse accipiendum; nam, inquiunt, flamma illa, de qua loquitur Divites in Inferno sepultus, dicens Luc. 16. Crucior in hac flamma, debet accipi sicut oculi, digitus & lingua, de quibus ibidem sit mentio; cum eodem modo describat status divitis. Atqui manifestum est, quod oculi, digitus, & lingua, non nisi per metaphoram tribuntur anime damnatæ: ergo pari modo flamma illa, in qua cruciantur damnati, etiam metaphoricè est accipienda. Addunt quod ignis torquens damnatos accipiendus est eo modo, quo vermes eos corrodentes, quoniam Isaias 66. eodem modo de igne, & vermibus loquitur, ut constat ex propriis verbis textus: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur. Quæ verba de pœnis damnatorum interpretatus est Christus Matth. 18. ver. 9. dicens: Bonum est tibi cum uno oculo intrare in vitam, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Sed vermis accipitur tantum metaphoricè, seu pro remorsu conscientie, ideoque ignis debet accipi metaphoricè tantum propter similitudinem, quam ardores infernales habent cum igne.

Hanc expositionem confirmant ex Divo Augustino lib. de Civit. Dei 2. cap. 10. ubi inducens pro veritate ignis Inferni verba illa divitis crucior in hac flamma, sic discutit, & difficultatem resolvit: dicerem utique flammam illam esse corpoream, nisi congrueret respondere certam rationem esse illam flammam, quales oculi, qualis lingua, qualis digitus, ubi erant sine corporibus anima, undè concludit: sic ergo incorporeus est flamma illa, que exarsit, & illa guttulo quam poposcit, qualia etiam sunt vita dormientium, sive in extasi corporeum res incorporeas, habentes tamen similitudinem corporum. Undè enim sequitur Divo Augustinum pari ratione, eodemque sensu, ignem & vermes, flammam & oculos accipere, hoc est, metaphoricè; cum sufficienter pateat non nisi metaphoricè, vermes, oculos, manus, & linguam animabus posse tribui.

Hæc argumento, cui plurimum confidunt libertini, respondeo esse falsum; nam ad primum textum dico, quod quamvis in ea divitis narratione plura sint accipienda metaphoricè, ut v. g. lingua, gutta, & digitus, tamen ignis ibi commemoratus non debet etiam esse metaphoricus; eum aliudè constet Scripturam Sacram constanter asserere, verum atque realem ignem esse.

Explicatur notus Sanctorum Patrum, quos ed. ducunt Hæretici.

Hæretico, rum ratio proponitur.

D. Augustinus.

Respondeo ad rationem Hæreticorum.

esse in Inferno, quoniam Christus singulariter, & quasi per Antonomastiam de igne dicit, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus: Ibi enim ignis, ad quem mittet reprobos, pari ratione accipiendus est, qua accipitur Regnum prædestinatum paratum à constitutione mundi; cum sint duo fines, aut termini, ad quos divitum mittendi sunt omnes homines in die Judicii, & quibus distincti erunt: sed Regnum paratum est verum, & reale, & tale, quale in Scriptura exprimitur, nullatenus metaphoricum; prædestinari siquidem intrabunt in verum gaudium Domini, verè faciatur, juxta illud Davidis Psal. 16. Sa- riator cum apparuerit gloria tua. Verè, & propriè videbunt Deum; licet plura alia de illo statu dicantur, quæ sunt metaphoricè accipienda: ergo reprobi patientur verè & realiter tormentum igneum, quod ex igne verè corporeo dumtaxat provenire potest, sicut illud gaudium Domini ex objecto beatifico intuitive viso, & effectivè influente nasci potest.

Psal. 16.

Non est discurrendum de igne, sicut de verminibus.

Explicatur mens Divi Augustini

Ad rationem additã dico, quòd ignis non est accipiendus eodem modo, quo accipiuntur vermes, & quia Christus poenam ignis perpetuam, & irremissibilem, & quasi unicam expresse comminatur; de alia verò poena, nivium scilicet, aquarum, & vermium, nec verbum quidem dicit in narratione divitis: idcirco non ideam dicendum est de verminibus, aqua & aliis, ac de igne. Nam si poena frigoris esset realiter in Inferno, dives ille non possuisset guttam aquæ, quæ cruciatum ignis mitigaret, quoniam poenam aquæ, seu frigoris sustinendo, expertus fuisset ex ea nullum refrigerium posse accipi, & ideo agnoscebat aquam esse ibi metaphoricam, ignem verò realem, physicum, & cruciativum.

Praterèa constat, quòd vermes non possunt rodere Spiritum, nec ejus substantiam lanare, quia dolor ille causatur à vivente per actionem vitalem ipsius vermibus, qui aliud de substantia alterius subtrahit, cujus subtractionis, & quasi divisionis non est capax substantia spiritalis, quia est prorsus indivisibilis. Ideò cum repugnet, vermes talem actionem exercere circa spiritum, necesse est, quòd vermis Inferni accipiat metaphoricè seu pro remorsu conscientiæ, qui per vermem figuratur, & exprimitur. De igne autem aliter discurrendum est, quia ignis agit actione merè extrinseca respectu animæ immittendo scilicet qualitates, vel aliquid ejusmodi, non subtrahendo, nec dividendo substantiam spirituales, quæ est incapax divisionis, & corruptionis. Igitur non est necesse uti metaphora, ut dolor ignis exprimat, sicut necesse est ipsa uti, ut exprimat remorsus conscientiæ.

Ad auctoritatem Divi Augustini dico, quòd quamvis ibi anceps videatur, alibi tamen constanter affirmat ignem Inferni esse corporeum, præcipuè Sermon. 181. de tempore. Nihilominus lectorem obiter moneo, eundem Sactum Doctorem statim post verba ad adversariis citata mentem suam aperire; ibi enim ait: At verò Gubernatio illa, quod etiam stagnum ignis & sulphuris dictum est, corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum, aut hominum, & Dæmonum solida hominum, Aera Dæmonum, aut tantum hominum corpora cum spiritibus, Dæmones autem spiritus sine corporibus hærentes sumendo poenam, non impediendo vitam corporalibus ignibus, unus quippè usque ignis erit sicut veritas dicit. Quibus constat D. Augustinum docere ignem Inferni non esse Metaphoricum, & intentionale, sed verè reale corporeum.

Idem expressè docet in lib. de fide cap. 12. ubi ut ostendat contra Origenem supplicia damnatorum esse æterna, ait: neque illud dici hic potest, in quo nonnulli se ipsos seducunt, ignem æternum dictum non ipsam combustionem æternam: per ignem quippè qui æternus erit, transitorios arbitrantur eos quibus propter suam mortuam, per ignem promittunt salutem, ut videlicet ipse ignis sit æternus, combustio vero eorum, hoc est, operatio ignis non sit in eos æterna: cum & hoc providens Dominus sententiam suam ita conclusit dicens: sic ibunt illi in combustionem æternam, justi autem in vitam æternam. Nam per hæc verba demonstrat ignem Inferni habere operationem realem, & physicam, quæ cum sequatur necessariò esse reale & physicum ignis, idem D. Augustinus demonstrat etiam illum ignem esse realem, physicum, & corporeum, quia operati sequitur esse.

Dicent tandem, quòd ignis ille sit corporeus esset, inquit, & absque ulla actione esset in Inferno, quia

non potest cruciare animas physicè, & realiter; cum corporeum in spirituale agere non possit, nec alio modo, nisi maximo miraculo: miracula autem non sunt affirmanda, nisi vel evidenter pateant in Scriptura Sacra, vel aliundè certò constent. Sed non constat ex Scriptura nec aliundè, illum ignem esse corporeum: igitur non est affirmandus talis, seu activus in Inferno; Deus enim, & natura nihil faciunt frustra.

Respondeo ignem corporeum non esse superfluum in Inferno, quinimò esse instrumentum activum divinæ Justitiæ in punitionem reproborum; & Dæmonum destinatum. Ad hoc affirmandum nos inducit non solum Scriptura Sacra in locis supra relatis, sed etiam Sanctorum Patrum, ac communis Theologorum sententia, qua constat ignem Inferni verè corporeum esse, & Dæmones (quamvis spirituales sint) illo verè & realiter cruciari, ut probat testimonium divitis existentis in Inferno, & dicens: Crucior in hac flamma. An verò cruciet physicè, vel intentionaliter, hoc non ad nos, sed ad Scholasticos pertinet. Nec nobis nocet hujus dubii resolutionem ad ipsos remittere, cum de hoc cruciandi modo nihil hucusque definitum fuerit ab Ecclesia.

Hanc veritatem disertè expendit Divus Gregorius D. Gregorius lib. 4. Dial. cap. 28. Ubi respondens Petro sciscitanti quomodo rem corpoream tenere possit ignis corporeus ait: Si vivens hominis incorporeus spiritus tenatur in corpore, cur non post mortem, cum incorporeus sit spiritus, etiam corporeo igne tenatur. Deinde cujuscumque sit ea poena, declarat: Tenevi autem spiritum per ignem dicimus, ut tormento ignis, vivendo, atque sentiendo patiarer. Ignem namque ex ipso patitur quod videt, & quia cremari se aspicit, crematur, sicque fit ut res corporea incorpoream exurit, tum ex igne visibili ardor, ac dolor invisibilis trahitur, ut per ignem corporeum, mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur: quamvis colligere ex dictis Evangelicis possumus, quia incendium, anima non solum videndo sed etiam experiendo, patiarer. Non implicat igitur quòd ignis Inferni sit corporeus, etiam si in damnatos non agat physicè.

Damnati verè cruciantur.

D. Gregorius

Arnoldi

Actus impuri puniuntur in Inferno.

Psal. 18

ARTICULUS XXIII.

Expugnat errorem Arnoldi de Villanova asserentis in Inferno puniri tantum peccata publica.

Adversus hunc fidei articulum, quo tenetur credere peccata occulta puniri in Inferno eodem igne, quo puniuntur peccata publica, nullus insurrexit impugnandus, nisi quidam vir Hæreticus, nomine Arnoldus à Villanova, natione Castellensis, professione medicus, qui teste Prateolo docuit Medicinam magis placere Deo, quam altaris Sacrificium reparatæ sanitatis causâ. Volebat fortè vir ille impietate motus salutem corporis esse præstantiorem salute animæ, & peccatorum remissione. Varios, multiplicisque libros edidit, multis tamen erroribus scærentes, & conspersos, quapropter damnati fuerunt Trachonæ per duos Doctissimos, & insignes viros, Dominum Ganfredum Trachonenfis Ecclesiæ Vicarium Generalem sede vacante, & Fratrem Joannem Longeum Ordinis Prædicatorum. Inter quos errores unus est qui asserit Deum numquam comminatum esse occultè peccantibus æternam damnationem, sed iis solum, qui sunt aliis malo, & offensioni: hoc est, nullum peccatum occultum, & secretum esse puniendum in Inferno. Credebat enim impiissimus ille vir neminem esse peccatorem apud Deum, nisi ratione scandali, ita ut ille, qui non scandalizat, non erit damnatus, etiam si malas cogitationes, furta, adulteria, & alia similia crimina commiserit in occulto.

Contra hanc Hæresim nullum fuit convocatum Concilium, quamvis videatur una ex præcipuis earum, quæ insurrexerunt adversus actus humanos, & adversus Legem Dei, quæ nedum publica, sed etiam occulta, & privata prohibet peccata.

Impugnatur tamen hæc Arnoldi de Villanova propositio velut hæretica, & rejicitur per diversos Sacre Scripturæ textus: nam Propheta regius Psal. 18. vers. 13 & 14. ait: Delicta quis intelligit? Ab oculis meis munda me Domine, & ab

Ab alienis parco servo tuo, quibus demonstrat peccata occulta, & secreta, seu hominibus incognita, & soli Deo nota, veram habere culpam, sicut publica, & esse digna poenæ secundum propriam malitiam, ac deformitatem ad legem, & rectam rationem. Idem docet in Psal. 10. ubi ait: Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem; per hæc enim verba ostendit potentes adjunctis sibi sociis aliis divitibus, & potentibus, variis artibus & dolis, pauperes ad extremam perniciem occultè adducentes esse verè peccatores, hofque puniendos sicut interfectores innocentium. Huic Propheta articuli nostri veritatem proclamanti addendus est alius, nimirum Sophonias cap. 1. vers. 12. ubi primum peccatoribus universis, deinde Judæis minatur ob idololatriam, & Dei contemptum dicens: Servator Jerusalem in lucernis: & visitabo super viros defixos in faucibus suis; qui dicunt in cordibus suis: non faciet bene Dominus, & non faciet malo. Quibus constat in die Judicii peccata cordium, quæ certò occultissima sunt, esse punienda eodem igne, quo puniuntur publica & scandalosa: peccata quidem scandali non potest dici peccatum cordis simpliciter, & ita absolvi, ut in solo corde sistant, cum de ratione sua intrinseca sit externum, & definitur communiter per Theologos, dictum, vel factum minus rectum dans proximo occasione ruina.

Psal. 10.

Sophon. cap. 1.

Peccata occulta puniuntur in Inferno.

Divus Ambrosius.

Eccles. 1.

Actus impuri puniuntur in Inferno.

Psal. 18

occulta, & contra illud præceptum non Machaberis, tamen punietur in Inferno simul cum peccato publico, & scandaloso, quia habet essentialiter rationem formalem peccati, quæ consistit in deformitate ad legem Dei, contra quam agere, aut velle est offendere Deum, & peccare: igitur peccatum occultum punietur in Inferno sicut publicum.

Fateor peccata publica esse occultis graviora (servatis servandis) cum adveniant directè charitati, quæ ex Apostolo est major fide, & spe, & majores habeant effectus, nimirum ruina peccantis, seu scandalizantis, & scandalizati, ac proinde dicere audeo, quòd peccata publica graviori poena puniuntur in inferno, quam peccata occulta, & privata, ut plures Scriprores inferunt ex illo Matth. 16. vers. 23. Vade post me Satana, scandalum est tibi. Sed impiissimum mihi videtur asserere peccata occulta quantumvis gravissima non esse in Inferno punienda, nam ibi puniuntur omnia peccata; (nullo excepto) peccamus autem verbo, cogitatione, & opere, ut colligitur ex hac definitione Divi Augustini. Peccatum est dictum, factum, aut concupitum contra Legem Dei. Volo quòd dicta, & facta sæpè præbeant proximo occasionem ruina, quia sunt externa, & sæpè publica, at cogitationes semper sunt internæ & occultæ; & tamen dum sunt malæ, maculant animam, sicut peccata externa & publica, ut suadet ex illo Matth. cap. 15. vers. 18. 19. & 20. Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coquinant animam. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemia, hæc sunt quæ coquinant hominem. Per hæc quidem verba Christus ostendit cogitationes malas esse sicut homicidia, adulteria, & alia peccata mortalia, ac proinde ipsas cogitationes, quamvis occultæ sint, coquinare animam. At anima coquinata non potest intrare in Regnum Cælorum, ut testatur Scriptura Sacra: itaque qui moritur in peccatis mortalibus occultis est damnatus, & poenas æternas patitur cum peccatoribus, & impiis in inferno. De fide enim est, quòd post mortem nullus restat locus perpetuus animæ destinatus, in quo debeat in æternum manere, nisi Paradisus, in quem nihil coquinatum intrabit, & Infernus in quo cruciantur peccatores; cum statutum sit omnibus hominibus semel moti, post hoc autem Judicium. Quod certò fit tam de peccatis occultis, quam de publicis, & non potest fieri, quin ad illud sequatur sententia ad gloriam, vel ad poenam.

Peccata publica sunt graviora occultis.

Matth. 15.

Si Deus in inferno noller punire peccata occulta, & secreta, ut voluit Arnoldus de Villanova, certum est quòd non manifestarentur in ultimo Judicio, quoniam ea, quæ tunc manifestantur, obtinebunt poenam æternam, aut perpetuam felicitatem; illam, si opera sint mala, sive publica, sive occulta, & privata: istam verò, si bona. At peccata occulta, nullique hominum nota, manifestantur in die Judicii: in illa autem die Deus illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Tunc enim omnes nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, id est, occultè, vel publicè, sive bonum, sive malum, ut declarat Apostolus 2. ad Corinth. cap. 5. quia ibi loquitur indifferenter de omnibus hominibus saltem in ordine ad manifestationem omnium delictorum, & omnium operum. Nec potest aliter intelligi ipse Apostolus, quia Judicium illud erit generale, & in eo nihil inultum remanebit; tunc liber scriptus proferetur, in quo totum continetur. Igitur illi, qui habebunt peccata occulta & ignota omnibus hominibus, erunt à finitris, & audient hanc sententiam: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus; aliàs essent à dextris, quòd est falsum, quia nihil coquinatum intrabit in Regnum Cælorum.

Undè idem Apostolus 1. ad Corinth. cap. 4. prohibet hominibus omne Judicium, remittitque illud ad adventum Domini, quia (inquit) Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, quæ si mala sint, sunt peccata occulta, & tamen erunt aperta, & judicata, ut notat Divus Ambrosius eundem Pauli locum sic interpretans: In die Judicii nihil occultum erit eorum, quæ gesta sunt, aut cogitata sunt, & simplicitas & hypocrisis hic apparebit, ut & qui despectus habebatur, fortè appareat dignus, & qui aliquid esse putabatur, inveniat reprobis: omnia enim nuda erunt in die Judicii. Sanè causa manifestandi illa peccata occulta est eorundem punitio, id est, manifestantur sicut publica, ut sicut ipsa puniantur poena æterna. Quare Ecclesiasticus cap. 1. vers. 38. ut homines vitent hypocrisis, & hypocritam, in quo peccata sunt occulta, inquit unicuique nostrum: Attende in illis ne fortè cadas, et adducas anima tua in honorationem, et revelet Deus abscondita tua, et in medio Synagoga elidat te, quoniam accessisti malignè ad Dominum, et cor tuum plenum est dolo, et fallacia.

Nullus Hæreticus negavit actus concupiscentiæ esse prohibitos hoc præcepto, non concupisces uxorem proximi tui, quod habetur in cap. 5. Deuteronomi. In quo habetur etiam illud, neque Machaberis. Hæc autem concupiscentia potest esse occulta, atque secreta, tamen peccaminosa, quin sit scandalosa. ut manifestat Christus Dominus Matth. 5. vers. 27. & 28. ubi ait: Audistis quia dictum est antiquis, non Machaberis, ego autem dico vobis, quia omnis qui vidit mulierem ad concupiscendam eam, jam machaberis est omni in corde suo. Nonnè hæc concupiscentia in corde est

Job. 8.

D. Tho. 2. 2.

D. Augustinus

2. reg. 12.

Argumentum Arnoldi.

De responsione ad rationem contrariam.

Arnoldi à Villanova ratio desumitur ex illo Matth. 18. vers. 6. male intellecto; qui scandalizaveris unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris. Va mundo à scandalis, necesse est enim, ut veniant scandala, verum tamen ut homini illi, per quem scandalum venit etc. Ex hoc enim, & ex aliis similibus locis inferunt, quòd

De.

Deus numquam comminatus est peccantibus æternam damnationem, nisi peccaverint peccato scandali. Idque confirmant hujus Hæretici Sectatores ex illo 2. Reg. cap. 12. vers. 14. quod dictum fuit Prophetæ regio: *Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini propter verbum hoc, Filius qui natus est tibi, moris morietur.*

Rejicitur Arnoldi argumentū.

Respondeo negando consequentiam; Christus enim declarat, quod homo non potest salvari, nisi observaverit mandata, & per consequens nedum peccantibus peccato scandali comminatur æternam damnationem, sed etiam peccantibus peccato odii, invidia, &c. quia præter peccatum de proximo non scandalizando sunt alia necessario observanda. Christus non dicit, *si vis vitam ingredi serva mandatum, sed serva mandata*, quorum aliqua per actus internos implentur, ut patet de præcepto diligendi Deum, & proximum, cujus violatio potest esse prorsus occulta, & ignota hominibus; cum amor, & odium possint manere in corde, quin foris exeant; & quin scandalizent proximum. Divus Paulus 1. ad Corinth. cap. 6. enumerando quædam peccata, quibus involuti Regnum Dei non possidebunt, numerat quædam quæ possunt esse occulta, ibi enim ait: *An nescitis, quia iniqui Regnum Dei non possidebunt. Nolite errare; neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces Regnum Dei possidebunt.* Iniquus autem quis potest esse, quin sit publicus, & notus, ut est evidens; certè plurimi sunt, qui volunt videri amatores proximi, & tamen amore proprio excæcati malum habent in corde, id est, odio & invidia erga eum afficiuntur. Igitur peccata occulta puniuntur in inferno, quia peccatores etiam si occulti sunt, non possidebunt regnum Dei.

Corinth. 6.

Ad confirmationem dico, Prophetam probare, quod Deus puniet peccatum scandali, quod nullus negat; sed indè non sequitur, quod non puniet alia peccata quoniam mala sunt, quamvis non sint scandalosa; quippe scandalum prius est in se malum, quam malum alteri, cum ille, qui scandalizat, prius sibi, quam proximo noceat. Peccatum esse publicum est quasi circumstantia exterior, quæ aggravat peccatum, sed non constituit illud; ideoque non potest esse ratio totalis ob quam debeat puniri. Et licet Christus dicat scandalum esse puniendum; tamen non docet esse puniendum præcisè quia scandalum est; hoc enim provenit ex deformitate actus liberi ad legem Dei.

Qui scandalizant prius sibi quam alteri nocent.

ARTICULUS XXIV.

Explodit errorem Adamitarum.

Adamiani.

Adamiani, seu Adamiani, vel Adamitæ sic dicti à quodam viro nomine Adam, ut refert Divus Epiphanius, plures docuerunt errores tempore Ælij Perthinacis Imperatoris, & Victoris Papæ circa annum Domini 196. Inter quos unus est circa honestatem, & modestiam: nudi enim velut de novo egressi ex utero matris, tum viri, tum foeminae simul conveniebant, & aggregabantur, sicque lectiones, preces, & quodcumque tandem aliud perficiebant, orabant, suaque sic nudi suis in Ecclesiis, sive speluncis Sacra peragebant, suam Ecclesiam Paradisum, & se ipsos esse Adam, & Evam somniabant. Eorum ratio erat, quia Adam in statu Innocentiæ, & antequam peccaret, in Paradiso nudus ambulabat, nec cooperuissent se Adam, & Eva si non peccassent. Hæcque ratione putabant, Christianos debere nudos ambulare, & nudos existere in Ecclesia. Idcirco quilibet ingrediens, sive vir, sive mulier exuebat foris, & ingrediebatur nudus, illum autem, quem credebant esse in aliquo delicto, non admittebant, putantes illum esse Adam, qui comedit de ligno, ac proinde iudicabant eum esse expellendum de Paradiso, hoc est, de Ecclesia. Anno autem 1372. regnante Carolo IV. Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Gregorio XI. infurrexerunt quidam viri hæretici dicti Turilupini, qui teste Joanne Gerfone in quodam sermone de Beato Ludovico Francorum Rege, dicebant de nulla re, quæ nobis à natura data est, erubescendum esse, quamobrem

Turilupini.

Cynicorum Philosophorum more omnia verenda nuda publicè gestabant, & in publico velut jumenta coibant instar Canum in nuditate & exercitio membrorum pudendorum degentes. Isti hæretici nequiores sunt Adamitis, quoniam nedum in Ecclesia, sed ubique nudi erant, & coibant. Hanc Adamitarum, & Turilupinorum hæresim amplexi sunt in Gallia Belgica tempore Sigismundi Imperatoris, & Joannis Papæ XXII, circa annum 1314. quidam viri hæretici à quodam viro nomine Picardo suborti, qui cum renovaret antiquam & infamem antiquorum Adamitarum Sectam, novi Adamitæ vocati fuerunt.

Hanc hæresim, quæ Christianos ad nuditatem obligat, in nullo Concilio inveni damnatam. Nec mirari debet lector, quia hæc hæresis præfert damnationis sententiam, omniaque hæresis signa. Contra ipsam unam dumtaxat inveni auctoritatem in lib. 1. Constitut. Apostol. cap. 6. ubi legitur, quod corpus hominis nudum nunquam ostendendum est.

J. Unicus.

Impugnant nuditatem corporis.

EX Scriptura Sacra probanda est assertio nostra contra Adamitas & Turilupinos, ut videant & fateantur nuditatem corporis humani esse illicitam, & prohibitam absolute, ita ut nulli liceat se ostendere nudum, & præsertim in Ecclesia: legimus enim in lib. Exodi cap. 28. vers. 4. Deum præcepisse indumenta Aaronis. *Hæc autem erunt vestimenta, quæ facient; Rationale, & superhumeralis, tunicam & lineam strigilam, Cidarum, & Balteum, facient vestimenta Sanctæ fratri tuo Aaron, & Filii ejus, ut Sacerdotio fungatur tibi.* Et cap. 39. vers. 2. legimus: *fecit igitur superhumeralia de auro Hyacintho, & purpura coccoque bis tincto, & bysso resorta.* Et vers. 41. *vestes quoque, quibus Sacerdotes utuntur in Sanctuario, Aaron scilicet, & Filii ejus.* At si necesse esset nos esse nudos in Ecclesia, quia Adam nudus erat in statu Innocentiæ, certò Deus talia vestimenta non præcepisset Sacerdoti antiquæ legis, & Sacerdos in eadem lege nudus intrasset in Sancta Sanctorum; quod tamen falsum esse nemo negat; cum in Sacra Scriptura constet de præcepto indumentorum Sacerdotum; igitur nec nos debemus nudi in Ecclesia intrare.

Exod. 28.

Nuditatis corporis prohibetur in veteri testamento.

Dicent forsitan hæretici, hoc fuisse privilegium Sacerdotibus specialiter concessum à Deo, qui in sua lege dispensare potest quemcumque voluerit dispensare. Sed non nocet hæc ratio; quia privilegium illud non fuit concessum Sacerdotibus veteris legis, ut in templo haberent vestimenta, ut ab aliis hominibus non Sacerdotibus distinguerentur, sed ut haberent talia vestimenta, scilicet Sacerdotalia; tunc enim omnes tam Laici, seu non Sacerdotes, quam Sacerdotes, vestes habebant, ut patet ex illo Deuteronom. cap. 22. vers. 5. *Non induatur mulier veste virili, nec vir utatur veste foeminae, abominabilis enim est apud Deum, qui facit hæc.* Quo constat homines in veteri lege viventes habuisse vestimenta & nunquam ambulasse nudos; ideoque dum Deus præscripsit Pontificalia, non permisit absolute vestimenta Sacerdotibus, sed ipsis præscripsit modum vestimentorum, quibus uti debebant. Hinc est, quod Deus statuit populo Israelitico quoddam genus vestimenti, per quod ab aliis nationibus distingueretur, ut constat ex illo ejusdem capituli Deuteronom. vers. 11. & 12. *Non indueris vestimento, quod ex lana, & linquo contextum est; funiculos in simbriis facies per quatuor angulos pallii tui, quo operieris.* Indequè falsa est hæreticorum responsio ad auctoritatem Exodi, quæ, quin infirmari possit, probat homines in Ecclesia non posse manere nudos.

Deuteronom. 22.

Genes. 2.

Aliud habemus de cooperiendi nuditate testimonium in Sacra Scriptura, in qua legimus, Cham Noeti filium maledictum fuisse à Patre non ob cooperatam, sed fratris nunciatam dormientis Patris nuditatem, ut patet ex illo Genes. 9. vers. 24. & 25. ubi legitur: *Evigilans Noe ex vino cum didicisset, quæ fecerat ei filius suus minor, ait: maledictus Chanaan servus servorum erit fratribus suis. Hujus maledictionis causa fuit ea, quæ habetur in vers. 22. ejusdem capituli. Quod cum vidisset Cham pater Chanaan verenda scilicet Patris sui esse nudata, nunciavit duobus fra-*

fratribus suis. Ex quo inferendum est nuditatem nunquam fuisse licitam, aut toleratam in Synagoga Judæorum, nec apud homines veteris legis, quia si licita fuisset, absque dubio Noeti filii, scilicet Sem, & Japhet Patrem nudum minimè operuissent; tunc enim supposita illa de nuditate habenda obligatione aut consuetudine non commovisset eos verecundia, ac cooperiendam nuditatem Patris: operuerunt tamen illam juxta illud vers. 23. *At verò Sem, & Japhet pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum operuerunt verenda Patris sui, faciesque eorum averse erant, & Patris virilia non viderunt; nec Noe maledixisset Cham, quia nullam legem, nullamque consuetudinem offenderet: aliàs ipse Cham dixisset Patri suo; si non male feci, cur me cadis; aut de bono opere cur me lapidas? Unde si maledictus fuerit Cham à Patre, quanto magis Adamitæ maledictionem æterni patris incurere debent; cum carpes & inverecundi se ipsos spontè nudant, & nudi cum nudis ambulent, conveniant, orent, & sua nuditate Sacramenta non sanctè, sed impurè, & inverecundè celebrent, turpiaque alia dictu horrenda peragant: peiores enim sunt Cham, ac proinde digni sunt majori maledictione, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur juxta monitum Pauli ad Galat. cap. 5. vers. 21. cum nuditas corporis manifestata odibilior sit invidia, homicidiis, ebrietatibus, & his similibus, de quibus loquitur Apostolus loco citato.*

Galat. 5.

Joan. 19.

Christus Dominus, qui nos viam Dei in veritate docuit verbo, & exemplo, habuit vestimenta, quorum unum fuit tunica inconsutilis, ut legimus Joan. cap. 19. vers. 23. & 24. *Milites ergo cum crucifixissent eum, acciperunt vestimenta ejus, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem & tunicam; erat autem tunica inconsutilis desuper contexta per totum; dixerunt ergo ad invicem, non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit, ut Scriptura impleretur dicens: partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortem; & milites quidem hæc fecerunt.* Nos igitur tenemur habere vestes, nè carnem nostram, & verendam ostendamus. Tenemur etiam servare pudicitiam, quam Sacra Scriptura, & Sancti Patres nobis sæpè commendant, ut honestè ambulemus, ac proinde partes illas interiores corporis humani, per quas mares, & foeminae in coitu commiscerunt, occultare, ne contingat quod olim accidit Davidi, qui cum vidisset mulierem se lavantem, requisivit, quæ esset mulier, & tulit eam, quæ cum ingressa esset ad illum, dormivit cum ea, ut legimus in lib. 2. reg. cap. 11.

Ad Timoth. cap. ult.

Apostoli etiam habebant vestimenta, ut testatur Paulus 1. ad Timoth. cap. ult. vers. 8. dicens: *Habentes autem alimenta & quibus regamur, his contenti sumus.* Idem probat illud act. cap. 12. vers. 8. *Dixit autem Angelus ad eum, id est ad Petrum, præcingere & calcæa te caligas tuas & fac sic, & dixit illi circumdare tibi vestimentum tuum, & sequere me.* Quidni fideles in Ecclesia erunt vestiti? aut quorsum erunt nudi? Nam Petrus Apostolus incarcerationis erat innocens, & in gratia, & continuo orabat, tamen non erat nudus: imò tunc temporis omnes homines erant vestiti, ut constat ex illo act. cap. 7. vers. 57. de his qui lapidabant Stephanum: ibi enim habetur: *Et ejicientes eum extra civitatem lapidabant, & testes deposuerunt vestimenta sua sicut pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.* Et cap. 22. vers. 20. Paulus ait: *Ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interfectorum illum, id est Stephanum.* Tandem de Epulone Lucas cap. 16. vers. 19. refert, quod quidam homo erat dives, & induebatur purpura & bysso. Nullus igitur potest affirmare homines aliquando ambulasse nudos, cum ex Sacra Scriptura constet ipsos semper fuisse vestibus indutos.

Act. 22.

Luc. 16.

Primi parentes nudi erant in statu innocentiæ.

Dicent hæretici primos parentes fuisse nudos durante statu Innocentiæ, & per consequens viros justos debere etiam esse nudos; cum necessitas habendi vestimenta sit effectus peccati. Respondeo, quod hi hæretici effrontes, & inverecundi, qui Adæ nuditatem in Paradiso imitari, & Adamitæ dici volunt, illius Innocentiam non servant, nec habent. Idem dico de aliis hominibus quantumvis justis, cum nullus sit, qui habeat iustitiam originalem, idcirco nullus tenetur manere nudus; imò peccat Adamitæ, quæ licet primi parentes fuerint nudi in Paradiso, quoniam fuit Adam, qui post peccatum commissum peccatum suum cognoscens, vo-

lensque à facie Domini in Paradiso ambulantis fugere, dixit Deo, Genes. 3. vers. 10. *vocem tuam audivi in Paradiso et timui, eo quod nudus essem, et abscondi me* tamen post peccatum consuevit folia ficus, & fecerunt sibi perizoniam, ut refertur in eodem capite Genes. vers. 7. *Et Deus fecit quoque Adæ, et uxori ejus tunicas pelliceas, et induit eos, vers. 21.* Ergo Deo sic jubente nos, qui fumus Filii Adæ peccatoris, cui Deus dedit vestimenta, tenemur habere vestimenta, ut cooperiamur, & abscondere nos à facie hominum, dum nudi fumus, cum non simus in statu Innocentiæ, in quo erat Adam dum nudus erat, & habeamus fomitem peccati, & rebelliones carnis vincendas, & in hoc ingemiscamus, ait Paulus 2. ad Corinth. cap. 5. vers. 2. *habitationem nostram quæ de Cælo est, superindui cupientes: si tamen vestiti, non nudum inveniamur.* &c.

2. Corinth. 5.

Quantum ad Turilupinos, qui credebant nos posse licitè ostendere omnia, quæ nobis dedit natura, & per consequens omnes partes corporis, nulla excepta, sicut ostendimus faciem & manus; respondeo quod si hoc esset, ita ut de nulla re naturaliter data esset erubescendum, injustè maledictus fuisset Cham Filius Noe, eo quod videns Patrem inebriatum habentem verendam nudata nuncia verit fratribus suis. Immeritò etiam alii fratres, videlicet Sem & Japhet laudarentur, quia verenda Patris operuerunt, imò potius isti maledicti fuissent, quam Cham, quia de bono opere nemo lapidatur, nec Adam nudus abscondit se. Sed Cham fuit maledictus, & Adam nudus abscondit se: ergo nulli licet nedum in Ecclesia, sed etiam nec in alio loco partes corporis sui nudas ostendere, ea ratione, quia nulli licet occasionem proximam peccandi præbere alteri, cum verenda ostendere sit ad libidinem provocare, & dehonestare ubique, sed præsertim in Ecclesia; hæc fortè de causa, scilicet quia Deus docens Moysen quomodo Sacerdos ingredi debeat Sanctuarium Levit. cap. 16. vers. 4. ait: *Tunicam lineam vestietur, foemina- libus lineis verenda celabit.*

Levit. 16.

D. Damascenus.

2. Machab. cap. ult.

1. ad Timoth. 2.

Deinde verecundia est omnibus commendanda; cum ex Divo Damasceno sit timor de turpi actu, subindeque nuditas est prohibita, quoniam ut ait Ecclesiasticus cap. 32. vers. 14. *Ante grandinam præibit cornu casto, & ante verecundiam præibit gratia.* Item lib. 2. Machab. cap. ult. vers. 12. plurimum laudatur Onias, qui fuerat Summus Sacerdos, vir bonus, & benignus, verecundus visu, & modestus moribus. Et Divus Paulus 1. ad Timoth. cap. 2. vers. 9. docens, quomodo orare debent vir & mulier, & quomodo hæc ornari debet, ait: *Et similiter mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa.* Ex his sequitur verecundiam esse ab omnibus servandam; sed servari non potest in nuditate corporis, nec publicè ostendendo ea, quæ nobis à natura data sunt, ut est manifestum; ideoque nullus potest sine veste ambulare, seu nudum se ostendere aliis, sive intrâ, sive extrâ Ecclesiam, sive adolescens, sive puer sit.

ARTICULUS XXV.

Probat contra Manichæos licitum esse homini bellum gerere.

CIRCA actiones, aut actus hominis plures fuerunt hæreses bonum in malum vertentes: olim enim plures infurrexerunt hæretici dicentes, bonum malum, & malum bonum, hoc est, plures actus prohibitos esse licitos, & plures licitos esse prohibitos. His autem hæreticis dicendum est cum Isaia cap. 5. vers. 20. *Va qui dicitis malum bonum et bonum malum: ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum.* Manichæi, de quibus locuti sumus in 2. articulo hujus operis, dicebant nullo modo licere bellum gerere, ut refert Divus Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 74. & ob hanc causam reprehendebant Moysen, quod bella gessisset. In hoc autem errore Affectas non habuit Manes sicut in aliis, licet in alio utpotè in pluralitate Deorum fuerit impior. Hic enim error de bello non gerendo, & de calumnia

Manichæi.

Oecolampadius.

Lutherus.

contra Moysen, statim reclusus fuit, & sepultus, sepultusque diu remansit. hoc est, ab anno 273. regnan-

Lutherus anno 1517. Manichæorum sententiam, aut errorem mitigare voluit, & dixit bellum licitum esse Christianis in Christianos, non verò in Turcas; quia (inquit) est resistere voluntati Dei, qui voluit visitare, & corrigere iniquitates nostras per Turcas. Igitur Lutherus non prohibet Christianis absolute bellum, ut Manichæi, nec ut Joannes Oecolampadius, sed solum prohibet illis bellum adversus Turcas, & infideles. Plures Scriptores voluit inde errorem Lutheri esse mitiorem errore Manichæorum, & Joannis Oecolampadii, quia arcer Christianos à bello in Turcas gerendo dumtaxat; & Manichæi verò absolute ab omni bello. Ego autem existimo hunc Lutheri errorem esse Manichæorum errore atrociorem, quia magis adversatur iustitiæ, & sanctitati Baptismi; nam si Christiano liceat adversus Christianum pugnare, magis licebit pugnare adversus Turcam, cui non est conjunctus nec per Baptismum, nec per fidem. Bellum est justum, dum causa potissimum explorata apparet justa. Unde si Rex Christianus habet justam causam movendi bellum contra Turcas, potest tunc adversus eos bellum gerere, sicut adversus alium Regem Christianum in pari causa; alioquin conditio Turcarum respectu unius principis Christiani esset melior, quam conditio alterius principis etiam Christiani: ergo error Lutheri est pejor errore Manichæorum in hac parte de bello non gerendo.

§. I.

Probatur articuli veritas.

Jus Canonice approbat bellum justum

Contra hanc Manichæorum hæresim nullum adveni Concilium expressum, in quo anathematizentur illi, qui dicunt bellum esse omnino illicitum; nisi velis hunc errorem fuisse damnatum in illis, in quibus damnati fuerunt Manichæi, & Lutherani. Plures tamen sunt in jure Canonico textus, quibus bellum justum (seu illud, quod fit ad repellendos hostes, vel ad repetenda bona propria) declaratur licitum, ut videtur potest in Can. Justum 24. quæst. 2. Can. Summa. Et Nicolaus primus in Decret. Tit. de bellis, cap. 2. & 3. monet, quod bellum fieri potest pro recuperatione rerum Ecclesiæ. Idem habetur in Can. Auctoritatem 15. quæst. 6. ubi legitur prædictum Summum Pontificem sic scripsisse ad Episcopos Galliarum: Quin etiam præfatus frater noster, filiusque Trevirensis Ecclesiæ, illiusque defensoribus hac in mandatis datus, ut Spirituali simul, & materiali gladio tandem malignos hostes eorumque fautores insequantur, quousque cum integritate possessiones, vel quacumque res Ecclesiastica hoc facto, vel quocumque pacto distracta, seu dirpta sunt, revocentur. Inde enim constat auctoritate Pontificia, & jure Ecclesiastico, bellum esse licitum, modò sit iustum, & rationale; sive sit contra fideles, quidquid dixerint Manichæi, sive contra infideles, quidquid dixerint Lutherani, cum tam fideles, quam infideles possint injure retinere bona aliorum principum, & Ecclesiæ; nec sit alia præter bellum via recuperandi hujusmodi bona. Hinc est, quod Leo X. in Constitut. 40. quæ incipit exurgat, ait: Turcas bellis oppetere non est repugnare Deo. Ità refert Eminentiſſimus Cardinalis noster Laureus in Epitome Can. verbo Turca; hoc est, occidere Turcas in bello non est peccatum.

In Sacra Scriptura evidenter manifestatur bellum non esse prohibitum, nec illicitum, ità ut nullus possit quacumque ex causa debellare, quin peccet: sed licitum &

permissum, justà interveniente causa; nedùm quia ibi legitur Deum nostrum vocari Deum exercituum, ex quo plures inferunt belli honestatem; sed etiam quia legitur Moysen ex præcepto Domini bellasse contra plures nationes. Et in cap. 26. Num. numerentur Istaëlitar per singulas Tribus, qui bello apti sunt terram promissionis ingressuri; superfluum igitur est impugnare Manichæos quodcumque bellum illicitum credentes, & impunè reprehendentes Moysen, cum si Moyses bellum gesserit, Deo jubente, gesserit illud, ac proinde sine culpa, & absque ulla reprehensione.

Dicent Manichæi duos Deos admittentes, bonum unum, & malum alterum. Hoc præceptum de bello gerendo datum fuisse Moysi à malo Deo, & ideo exemplum Moysi non posse reddere bellum licitum, nec mandatum Dei excusare illum, qui bellum gerit. Sed non nocet hæc ratio; tum quia non sunt duo Dii; etenim Deus est unus, & ipse est bonus, ut probatum manet in 2. artic. hujus operis contra Polytheos; tum quia Deus, cujus imperio, & virtute Moyses pugnavit, est ille, à quo Moyses ipse divinam habuit legem in monte Sinai, cujus præcepta intinavit populo Istaëlitico, & cujus auctoritate eundem rexerit populum ipse Moyses. Ideo quæ non Deus malus, quia non est, sed Deus bonus præter quem non est alius, dedit Moysi virtutem bellandi. Si autem hæc, & alia, quæ videri possunt in lib. Josue, & Regum non sufficiant ad convincendos eos, qui Manichæorum partem tuerentur, ad Novum Testamentum recurendum est; ibi enim videbimus Christum non improbasse bellum justum.

Lucas Evangelista describens gesta Joannis in deserto prædicantis & baptizantis, ait, cap. 3. vers. 14. Intelligebant autem eum, & milites & ceteros: quid facimus, & nos? & ait illis: neminem concutatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris. Inde enim infertur, Joannem præcursores Christi, & virum iustum à Deo non improbare bellum, nec velle quodcumque bellum esse illicitum ex se, ità ut nulli bellare liceat, sicut nulli licet mentiri. Quia si hoc esset, profectò eis responderet, arma abjicite, militiam istam deserite, neminem percutite, neminem vulnerate. Ille siquidem prædicator Baptismi poenitentiam in remissionem peccatorum clamans in deserto præfatus viam Domini, qui ausus est dicere Herodi, non tibi licet habere uxorem fratris tui, dixisset militibus, nolite debellare, si bellum esset malum, sicut malum est habere uxorem alienam; cum tamen hoc non dixerit, sed calumniam prohiberit, vitiososque excessus condemnaverit, & ut suis stipendiis contenti forent, præceperit, eo ipso visus est approbare bellum.

Si dicant Manichæi Joannem Baptistam non esse Christum, ut ipse confessus est Joan. 1. ac proinde testimonium illud non esse Christi, nec divinum, sed puri hominis, qui in hoc, scilicet non increpando milites, peccavit. Minus valet hæc ratio, si Joannes Baptista, quo inter natos mulierum non surrexit major, est Propheta missus à Deo, cujus testimonium, aut doctrinam nullus potest citrà hæresim refellere, vel negare Joannem Baptistam esse beatum.

Sanè hæc sufficerent ad fidem adhibendam testimonio Divi Joannis; nihilominus ut Manichæi plenè convincantur, adduco testimonium Christi Matth. 8. ubi legitur, quod cum Centurio diceret Christo Domino: Ego homo sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, vade & vadit, & alii, veni & venit. Christus audiens hæc fidem centurionis laudavit, dicens: Non inveni tantam fidem in Istaël. Militiæ verò desertionem non imperavit. Imperasset tamen eam, si bellum nullo pacto liceret fidelibus: ille enim, cujus oculi ità mundi sunt, ut ad malum non possint respicere, non laudasset centurionem habentem milites, si habere milites esset malum. Unde Divus Augustinus in serm. de puero eisdem centurionis inquit: Si Christiana disciplina omnia bella culparet, hoc potius consilium salutis petentibus in Evangelio daretur, ut abjicerent arma, sequo militia omnino subtraherent: dictum est autem eis, neminem concutatis, esse contenti stipendiis vestris, quibus proprium stipendium suscipere præcipit, militare non prohibuit. Igitur ex textibus scripturæ relatis licet Christianis gerere bellum, modò sit licitum, & jubeatur à principe, cujus mandato bellum est gerendum: princeps enim non sine causa gladium Dei

Bellum justum est licitum ex Scriptura.

Nu. 25.

Responsio ad Manichæorum instanciam.

Luce. 3.

Joannis Baptista non improbat bellum.

Matth. 8.

D. August.

Idem D. Augustinus.

portat, & est minister Dei, vindex in iram ei, qui malè egit, & ideo ad eum pertinet Republicam tueri ab exterioribus hostibus, modò illi, qui impugnantur, propter aliquam culpam impugnari mereantur; modò tandem bellantium intentio sit recta, hoc est; modò reges intendant gerere bellum, ut bonum promoveatur, vel ut malum vitetur. Quare idem D. Augustinus lib. de verbis Domini inquit: Apud veros Dei cultores etiam illa bella peccata non sunt, qua non cupiditate, aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coercantur, & boni subleventur. Et ad Bonifacium ait: Non quaritur pax ut bellum exerceatur, sed bellum geritur ut pax acquiratur; esto ergo bellando pacificus, ut eos, quos expugnas, ad pacis utilitatem vincendo perducas.

§. II.

De responsione ad Manichæos.

Manichæi obijciunt illud Matth. 5. Ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis se percussit in dextera maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et illud ad Rom. cap. 12. vers. 17. & sequentibus: Nulli malum pro malo reddentes, providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus, si fieri potest, quod ex vobis est cum hominibus pacem habentes non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum ira. Ex his inferunt Christiani præcipere pacem, & per consequens prohibere bellum, aliàs Apostolus non prohibuisset defensionem.

Respondeo cum D. Augustino in lib. de Sermone Domini in monte, quod hujusmodi præcepta non sunt præcepta operis, sed affectus, & ideo semper sunt servanda in animi præparatione; ut autem sic serventur juxta intentionem Christi sufficit, quod homo semper sit paratus non resistere, vel non defendere, si opus fuerit; sed quandoque est aliter agendum propter commune bonum, vel etiam propter bonum illorum, qui offendunt & provocant ad iram; modò hæc actio adversus offendentem fiat absque vindicta, & agens moveatur solo iustitiæ zelo, ut insinuare videtur idem Sanctus Doctor in Epistol. 5. ad Marcellinum ubi ait: Agenda sunt multa etiam cum invidis, benigna quadam asperitate plerenditis, nam cui licentia iniquitatis eripitur utiliter vincitur, quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur. Et lib. contra Faustum ait: Nonandi cupiditas, ulciscendis crudelitas, & implacatus, & implacabilis animus, feritas bellandi, libidò domiandi, & si qua sunt similia, hæc sunt, quæ in bellis jure culpantur. Remotis igitur his circumstantiis, aut motibus, bellum est licitum. Vel respondeo verba Christi, & Apostoli non significare præceptum, sed consilium, ut facile colligi potest ex verbis, quæ præcedunt, & ex illis, quæ sequuntur.

D. Augustinus.

Item obijciunt. Vir Christianus non habet arma carnalia, sed spiritalia, & ideo debet debellare orationibus & precibus ad Deum fufus, ut Deus nocentium misereatur, & injuriam repellat ab eis, qui eam receperunt; igitur bellum est illicitum Filiis Dei, quem Propheta sic rogabat Psal. 67. vers. 32. Dissipa gentes quæ bella volunt. Quod sanè non dixisset, nisi bellum esset ex se prohibitum: alioquin ille Propheta optasset destructionem, & dissipationem aliquorum iustorum; cum per nos liceat justis velle bellum, & plures esse possint, qui velint illud.

Respondeo concedendo justum bellatorem debere orationibus ad Deum emissis debellare, non ità ut arma deponat, & solis orationibus militet, sed solum ut victoriam reporter, quoniam Machab. 1. cap. 3. vers. 19. Non in multitudine exercitus victoria belli, sed de caelo fortitudo est. Unde nego ità abstinentiùm esse à bello, & rejicienda esse arma, ut sufficiat principi orare pro illo, qui ejus bona injustè detinet, aut regnum perurbat; licet ei bonum sit, orationes & preces jungere armis. Nam Moysè orante in monte Amalech vincitur gladio Josue Exodi 17. vers. 13. Eugavirque Josue Amalech, & populum ejus in ore gladii. Ad Psalmitam dico, quod non rogat Deum ut destruat, & dissipet eos, qui bellum gerunt pro pace statuenda contra alios principes, qui eam perturbant, aut pro recuperandis bonis, quæ alii principes injustè detinent, sed prædicat nunc victoriam adversus persecutores; dissipa, inquit, gentes, id est tu

Responsio ad aliam Manichæorum rationem.

D. August.

dissipabis omnes, qui bella movent adversus populum tuum, & tunc, venient legari ex Aegypto, pacem petentes, & subjectionem profitentes. Ethiopia, quæ longius distat, prævenit manus ejus Deo, id est, prevenit apud Deum manum Aegypti offerentis munera. Ità hunc versum, dissipa gentes, quæ bella volunt &c. exponit Bellarminus. Miror Manichæos velle Regem David improbare bellum, cum de ipso habeatur lib. 2. Reg. cap. 11. Factum est autem verrente anno, eo tempore quo solent ab bella procedere, misit David Joab, & servos suos cum eo, & universum Israel, & vastaverunt filios Ammon, & obsederunt Raba &c. quibus suadet, ipsum Regem voluisse bellum, & de facto pugnasse contra filios Ammon. Vel dico, quod David in hoc Psal. 67. loquebatur contra seduciosos, & eos, qui ut pacem perturbent, movent ad pugnam &c.

2. Reg. 11.

§. III.

Impugnatur Lutherus.

Contra Lutheranos dicentes Christianis non licere bellare in Turcas, dico, quod si liceat Principi Christiano bellum gerere contra alium Principem Christianum pacem perturbantem, aut bonum suum injustè detinentem, licebit utique illi debellare in Turcas; quia Turcæ possunt perturbare pacem, imò eam perturbant, aut saltem conturbare vellent, si possent: sunt enim implacabiles nominis Christi hostes; quos Principes Christiani valent armis dumtaxat vincere. Deinde possunt detinere bona Principum Christianorum, imò de facto plura injustè detinent regna, & plures Christianorum provincias, quas bello, & armis Mahometi subjecerunt, ut constat ex historia: ergo Princeps Christianus potest bellum gerere adversus Imperatorem Turcarum, sicut adversus alium Principem concurrentibus conditionibus supra dictis; cum non sit major ratio debellandi adversus Christianos, quam adversus Turcas: nam Machabæus pugnavit adversus Antiochum, & alios Reges infideles pro religione & fide, & cæremoniis: & in hoc laudatur ut legitur in 1. lib. Machab. cap. 7. Quare ergo non laudabitur Christianus pugnas adversus Turcas pro religione, & fide Catholica?

Impugnatur Lutherus.

1. Machab. cap. 7.

Contra eisdem Turcas olim fortiter pugnavit Sanctus Ludovicus Rex Galliarum, qui pro recuperanda possessione Hierosolymorum, vexillum ab Episcopo Parisiensi accepit, deinde mare cum ingenti exercitu traiciens primo prælio Saracenos fugavit. Similiter fecit in Hungaria Sanctissimus Frater noster Joannes à Capistrano, & in hoc de facto eum laudavit Ecclesia universalis, eumque in catalogo Sanctorum scripsit. Innumera sunt de bello contra Turcas exempla Sanctorum virorum, qui contra infideles pugnaverunt, & modo cum Christo regnant in Cælo. Quorsum ergo Lutherus contra tot Sanctorum exempla ausus est dicere, quod non licet Christianis debellare in Turcas? Certè puto, quod hæc sententia vult se inimicum nominis Christiani, & Ministrum Diaboli declarare; hoc enim docens videtur velle nomen Christianum funditus delere; quoniam nisi Christiani Turcis huc usque restitissent, jam (ut inquit noster Alphonsus à Castro) esset actum de religione Christiana. Posset insuper Turcarum Imperator, absque ulla difficultate omnes Christianorum Provincias sibi subjicere, & Christianos ad fidem Mahometanam impellere, altaria nostra evellere, Hostiam Sacram pedibus calcare, & similia mala in Deum, & Sanctos ejus facere. Nonne meritò inferimus, Lutherum tantam impietatem docentem velle nomen Christianum delere, & Turcarum Imperatorem totius mundi Christiani regem instituire contra iustitiam, & fidei nostræ incrementum? ergo impia est hæc Lutheri cogitatio. Nonne Turcæ reponi possunt inter eos, à quibus non separare debemus juxta monitum Apostoli 2. ad Corinth. cap. 6. Igitur licitum est eos pugnare bello & armis. Imò iustius mihi videtur bellum contra Turcas, quoniam sunt fidei nostræ inimici nati, & continuo Christianam religionem verbis despiciunt, oppugnantque armis.

S. Ludovicus Rex Galliarum.

Beatus Joannes à Capistrano.

2. Corinth. 6.

His suffragatur auctoritas Sanctorum Patrum. Divus Hieronymus lib. 1. de Officiis c. 7. ait: Fortitudo, quæ vel in bello

D. Hieronymus.

in bello uocatur à barbaris patriam, uel domi defendit infirmos, uel à latronibus socios, plena iustitia est. D. Augustinus ad Bonifacium relatus in Canone *Noli existimare 23. quæst.* 1. *noli existimare neminem Deo placere posse, qui in armis bellis militat: in his erat Sanctus David, cui Dominus tam magnam perhibuit testimonium: in his etiam plurimi illius tempore iusti. In his erat ille Centurio qui Domino dixit, non sum dignus ut intres sub testum meum.* Idem D. Hieronymus super Sophoniam ad cap. 1. relatus in Can. *Si quis 23. quæst.* 3. *Si quis fortitudinem latronis, & pyræ, & furis eneruat, infirmosque eos reddat, prodest illis sua infirmitas: debilitata enim membra, quibus prius non bene utebantur, à malo opere cessant.* Turcæ autem aduersus Christianos pyræ sunt, & latrones. Quod uerum esse probat multitudo captiuorum apud ipsos detentorum. Postumus igitur in eos debellare iuxta communem Sanctorum Patrum mentem, quidquid dicat Lutherus permittens Christianis in Christianos bellum gerere, & damnans eos, qui aduersus Turcas pugnant, ac si Christiani essent detentores, & malignioris conditionis, quam Turcæ, & infideles, qui putant se obsequium præstare Deo, dum pugnant aduersus fideles, & religionem Christi, cujus diuinitatem confiteri debemus etiam in periculo uitæ.

§. III.

De Responione ad Rationes Lutheri.

Lutheranorum argumentum est, quia (inquiunt) aduersus Turcas bellare est resistere Deo, qui uisitat, & punit iniquitates nostras per illos; ex hoc quidem fundamento concludunt, & affirmant, malum esse bellum gerere aduersus Turcas, sicut malum est resistere Deo, qui ipsis aduersus Christianos uitur.

Respondeo hoc argumentum esse ridiculum, & omni responione indignum, dignumque calumnia. Nam resistere Deo, aut diuinæ uoluntati, reuera est malum æterna punitione dignum; sed falsum est quod Turcis resistere sit resistere Deo, qui sanè super nos nullam dedit eis potestatem, nec regunt populum, iuxta Dei uoluntatem. Imò potius est resistere Diabolo, cuius sunt filii, quia non audiunt uerbum Christi iuxta illud Joan. 8. uers. 47. *Qui ex Deo est, uerba Dei audit, propterea uos non auditis, quia ex Deo non estis.* Ideoque non sunt ex Deo, sed ex Diabolo.

Rursum dato quod Deus uisitet iniquitates nostras per bellum, quod à Turcis contra nos geritur, ut uoluit Lutherus, & quod resistamus eis, sicut resistimus illis, qui bellant contra nos, non ualet tamen ex hoc inferre, quod non liceat nobis resistere Turcis, ut repellantur, & ad distitas regiones confugiant; quoniam licet Deus uisitet iniquitates nostras, non impedit tamen, nè remediò aliquo adhibito illis obuiemus. Deus enim uisitat suos, ut non derelinquat eos, quia Misericordia superexaltat iudicium, & semper interuenit dum iustitia punit: *uisitabo* (inquit) Psal. 88. uers. 33. & 34. *in uirga iniquitates eorum, & in uerbis peccata eorum: misericordiam autem meam non dispergam ab eo.* Igitur dato quod Deus uelit uisitare iniquitates nostras per bellum Turcarum, ut uoluit Lutherus, non uult tamen quod finamus eos terras Christianorum arripere, Christianos in seruitutem redigere, & alia similia mala facere; quin liceat nobis constare Deum contulisse iudices pro delictis puniendis & reparationibus faciendis iuxta tenorem legum, ut monet Sanctus Augustinus relatus in Can. *in istis. dist. 4. ubi habetur: in istis temporalibus legibus, quamquam de his homines iudicent cum eis instituant: tamen cum fuerint instituta, & firmata, non licebit iudici de ipsis iudicare; sed secundum ipsas.* Quare Deus Psal. 74. uers. 3. ait: *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo, hoc est sententias iudicium, & uideo an iustæ, & rectæ fuerint.*

Undè si Deus constituerit iudices, & nullus possit esse iudex in propria causa, certum est quod offensum potest, secluso quocumque odio, iniuriæ reparationem petere coram iudice, quin peccet; alioquin iudicandi auctoritas frustra data fuisset hominibus, qui aliis præfunt; & in uanum gladium Dei portarent, si nulli liceret ad eos recurrere, ut ipsorum auctoritate mali, & nocentes puniantur, innocentes à nocentium vexa-

Dissoluitur Lutherano uia ratio.

Joan. 8.

Pf. 88.

Licet iniuria reparationem petere à iudice.

giam dignitatem decet, aduersus illum scripsit, at ipse Lutherus correptionem odiens, & falsitatem amans, atque peccatum iuxta Ecclesiasticum cap. 21. dicentem, *Qui odit correptionem, peccatoris uestigium est;* in illum Serenissimum Regem, nullo regie dignitatis habito respectu, mille opprobria iniecit, mille illum scommatis subannauit. Igitur Lutherus potest censeri Phariseus cum dicat, & non faciat, hoc est, cum correptionem iniuria repellat, & nolit quod liceat altis iniuriam repellere. Ita idem Doctor.

His suppositis refellendus est Lutheri error ex rationibus supra dictis, quibus probauimus licitum esse bellare, dum iusta interuenit causa: nam si liceat principi pugnare, & bellum gerere contra alium principem iniuste inimicum, debet etiam licere homini particulari petere à iudice iniuriæ reparationem ab inimico illatæ, modo hoc faciat deposito quocumque odii, uel uindictæ affectu, quia licitum est ob peccantem emendationem, aliorum exemplum, & iustitiæ conseruationem, recurrere ad iudicem pro obtrahenda punitione delinquentis zelo iustitiæ, & ideo offensus poterit ex amore huius, aut alterius uirtutis, citra odium, petere ab inimico damnum & satisfactionem honoris, & bonorum temporalium reparationem, quia habet jus ad hæc omnia recuperanda. Tenebatur ea conseruare, nullus poterat ea licite illi auferre, & ideo aliquam debet habere uiam recuperandi ea, quæ est uia iudicii, seu iudicis; cum nullus possit esse iudex in propria causa; alioquin inimicus commodum reportaret de iniuria, qua non teneretur restituere, aut saltem cogi non posset ad restitutionem. Etenim non solum inimicus est in obligatione restituendi hæc damna, sed etiam amicus si contingat ipsum nobis damna intulisse; sed falsum est quod ex iniuria allata possit quis sperare commodum: ideoque licet Christianis petere coram iudice reparationem iniuriæ, & punitionem inimici, dummodo sine odio fiat hæc petitio.

Dicunt Lutherani Christum Dominum Matth. 6. uers. 15. dixisse: *Si non dimiseritis hominibus, nec Pater uoster dimittet uobis peccata uestra.* Hoc enim probat, quod nullus Christianus potest petere coram iudice reparationem iniuriæ; cum ex illis uerbis teneatur dimittere eam inimico. Idem suadet illud Proverb. 25. *Si uisueris inimicum, cita illum, si fuerit, da ei aquam bibere.*

Sed hæc uerba non excludunt reparationem iniuriæ à iudice exigendam: repellunt enim tantum odium, & uindictam, quoniam odium est ex se malum; cum omnis qui odit fratrem suum, homicidia sit. Et uindicta referretur Deo, quid dicit, *Mibi uindicta, & ego retribuam;* ideoque non nocent hæc uerba Sancti Evangelii. Ibi Christus uult quod diligamus inimicos, sed non uult quod mali, & iniqui maneant impaniti; cum iustitia uindictiua, aut punitiua sit uera uirtus Christianis, si non singulis, saltem pro singulis necessaria. Deus instituit iudices, qui firmi esse debent in exequenda sententia, & in omni iudicio semper Deum præ oculis habere, omnes mundi illecebras despiciere, atque munera iuxta illud Regis Josaphati monitum lib. 2. Paralip. cap. 19. uers. 6. & 7. *Præcipiens iudicibus, uidete, ait, quid faciatis: non enim hominis exeretis iudicium, sed Domini, & quocumque iudicaueritis, in uobis redundabit: sit timor Domini uobis scum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido numerum &c.* Quibus constat Deum contulisse iudices pro delictis puniendis & reparationibus faciendis iuxta tenorem legum, ut monet Sanctus Augustinus relatus in Can. *in istis. dist. 4. ubi habetur: in istis temporalibus legibus, quamquam de his homines iudicent cum eis instituant: tamen cum fuerint instituta, & firmata, non licebit iudici de ipsis iudicare; sed secundum ipsas.* Quare Deus Psal. 74. uers. 3. ait: *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo, hoc est sententias iudicium, & uideo an iustæ, & rectæ fuerint.*

Undè si Deus constituerit iudices, & nullus possit esse iudex in propria causa, certum est quod offensum potest, secluso quocumque odio, iniuriæ reparationem petere coram iudice, quin peccet; alioquin iudicandi auctoritas frustra data fuisset hominibus, qui aliis præfunt; & in uanum gladium Dei portarent, si nulli liceret ad eos recurrere, ut ipsorum auctoritate mali, & nocentes puniantur, innocentes à nocentium vexa-

Opponitur ratio Lutheri.

2. Paral. 19.

D. August. 24.

vexationibus liberentur, & ut unicuique reddatur quod suum est, scilicet cui honor honor, cui uictigal uictigal, cum ad hos fines constituti fuerint iudices. De uis enim ait Jerem. cap. 22. uers. 3. *Facite iudicium & iustitiam, & liberate uis oppressum de manu calumniatoris, & adueniam pupillis, & uiduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè, & sanguinem innocentium ne effundatis in loco isto.*

Fateor quod bonum est offenso dimittere iniuriam, & pro Christo uelle iniuriam pati; sed non est malum illi, si zelo iustitiæ, & præcisè ut mali ad bonum cogantur, uelit iniuriæ reparationem petere coram iudice; ea siquidem uindicta, quæ ualeat ad correptionem, non prohibetur, ut notat Diuus Augustinus in serm. Domini in monte lib. 1. cap. 37. & 38. quia, inquit, hæc uindicta pertinet ad misericordiam, nec impedit illud propositum, quo quis paratus est ab eo, quem uult esse correctum, plura præferre. Sed huic uindictæ referendæ non est idoneus, nisi ille, qui odium, quo flagrare solent, qui uindictam desiderant, dilectionis magnitudine superauerit. Ita idem Sanctus Doctor in Can. *ea uindicta 23. quæst. 4. Undè causa huius difficultatis (difficile quidem est non habere odium in prosecutione iniuriæ) Ecclesiasticus ait cap. 10. uers. 6. Omnis iniuria proximi ne memineris, & nihil agas in operibus iniuria; non ut absolute impediatur recursum ad iudicem, sed ut animum à uindicta elonget: nam auctoritas iudicium, & Regum est à Deo, qui cum ex eodem Ecclesiastico puniat calumniatores, uult etiam quod puniantur à iudicibus legitime constitutis in hac uita.*

D. August. 24.

Eccl. 10.

ARTICULUS XXVI.

Quo aduersus Catharialis iuramentum permittitur Homini.

Diuus Augustinus lib. de hæresibus cap. 40. testatur, quod tempore Severi Imperatoris, & Victoris Papæ circa annum Domini 200. quidam uiri hæretici (qui arrogantisimè appellauerunt se Apostolicos, eo quod in suam communionem non reciperent uentes conjugibus, nec res proprias possidentes, ut jam notauimus in alio Articulo, in quo probamus licitum esse Christianis possidere bona temporalia, quorum possessionem dicebant prohibitam) credebant non licere Christianis iuramentum præstare, nec exigere etiam pro firmanda ueritate.

Juxta eundem S. Doctorem loco citato cap. 46. anno 279. uidente Aurelio Imperatore & regnante Felice primo Summo Pontifice, insurrexerunt Catharialis, seu Catharitas, non ii, quos nonnulli appellant Novatianos, sed alii Novatianos posteriores, qui ad Manichæorum sectam pertinent, & quos idem S. Augustinus non Catharos, sed Catharistas appellat, qui asserunt omne iuramentum ita esse Christianis interdictum, ut eis nunquam jurare liceat, etiam ad id iudicium iustum, aut principum coactione impellantur. Quoniam (inquiiebant) iuramentum est ex se res illicita, mala, & inhonesta, ad quam nullus Princeps potest subditos suos cogere.

Ab hoc tempore nullus apparuit hæreticus iuramentum rejiciens, usque ad annum 796. regnante Constantino VI. Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Leone III. nisi Albanenses diuinæ doctrinæ corruptores, qui unà cum Concordensibus, & Bajolensibus plures docuerunt errores, quorum unus erat circa iuramentum. Dicebant enim, quod homo nunquam grauius peccat, quam dum jurat; etiam si ad iurandum auctoritate aliqua fuerit requisitus: quoniam credebant iuramentum esse Blasphemiam in Deum, iure naturali, ac diuino prohibitam. His anno 1160 tempore Friderici primi Imperatoris, & Alexandri III. Papæ, successerunt pauperes de Lugduno, seu Ualdenses, de quibus sæpè locuti sumus; qui dixerunt quocumque iuramentum esse Christianis prohibitum; quia credebant illud illicitum etiam coram iudice extorquendæ ueritatis causa ad id aliquem adigente. Eorum ratio est, quia nullus est

Catharialis aut Catharista.

Albanenses Concordenses Bajolenses.

Ualdenses.

in terris iudex, qui ualeat in diuinis legibus dispensare. Eodem anno emerferunt quidam hæretici Uualdenses, sed Infabbatati dici uoluerunt, eo quod in superiore parte calcearii quoddam signum deferrebant. Hi enim quodlibet iuramentum quocumque casu respuebant, & aliquos alios errores Uualdi admittentibus & aliquos respuebant, ideoque ut ab Uualdensibus distinguerentur Infabbatati dicti fuerunt. Anno autem 1352. exorti sunt Uaticense asserentes iuramenta, quæ sunt ad humanos contractus & commercia civilia roboranda, esse prorsus illicita, quia nefas est testem appellare Deum pro tuenda ueritate, aut certitudine rei humanæ. Idem postea dixerunt quidam uiri hæretici dicti Adiphoristæ, id est indifferentes, de secta Witembergenfium, ut notat Osius lib. 1. de hæres.

§. I.

Probat licitum esse iuramentum.

Lurimorum Conciliorum definitionibus constat iuramentum esse licitum Christianis, dum necessitas hoc exigat, ut uidebimus in probationibus contra hæreticos adducendis. Legimus enim quod Concilium Ephesinum primum celebratum anno 431. sub Celestino primo Romano Pontifice pro una in Christo persona contra Nestorium, parum Nestorii uerbis finem dedit scripsit illi, ut suas recantaret hæreses, & ab ipso Nestorio exegit iuramentum solemne, ut constaret ex uerbis Epistolæ ejusdem Concilii ad Nestorium. Idem habetur in Concilio Constantiensi sess. 8. in quo damnantur quadraginta quinque hæreses Joannis Wicleffi, inter quas est hæc; quam hic impugnamus. Ut autem clarius appareat iuramentum esse licitum exemplo Concilii Ephesini addo aliud, quod est ejusdem Concilii Constantiensis, quod sess. 20. dicitur, ut ad confirmationem pacti initi inter Regem Romanorum, & Regem Aragonum pro Schismate tollendo, iuramentum ab omnibus peteretur, & omnes postmodum in Concilio existentes à maximo usque ad minimum iurauerunt. Alia possunt afferri exempla in uariis Conciliis data, & præsertim in Conciliis Toletanis, scilicet in IV. Can. 75. & in XVI. Can. 9. in quibus declaratur, quod iuramentum fidelitatis factum erga principes est inuolabiliter obseruandum. Hæc sufficerent ad convincendos hæreticos; sed quia contra nos pugnant auctoritate Sacræ Scripturæ malè intellectæ, ex eadem Scriptura bene intellecta eos refellere necesse est.

Iuramentum non esse ex se malum facile colligi potest ex fine, ob quem institutum fuit, qui cum bonus & honestus sit, ipsum iuramentum ex se malum esse nequit, nisi ex aliqua circumstantia, quæ uiciat illud: ordinatur ex se ad confirmationem ueritatis: *Homines enim per maiorem sui iurant, & omnis controversia eorum finis ad confirmationem est iuramentum*, inquit Apostolus ad Hebr. 6. Ordinari autem ad confirmationem ueritatis non est ex se malum, licet tale possit esse ex fine iurantis, aut ex aliqua circumstantia. De iuramento dicuntur plures Doctores, sicut de sumptione Eucharistiæ. Undè sicut sumere Eucharistiæ est bonum, licet qui eam indignè sumit iudicium sibi manducet, & bibit: ita iuramentum secundum se non est malum, nec illicitum, sed licitum, & honestum, ut probant ejus origo, & finis. Origo quidem, quia iuramentum est introductum ex fide, qua homines credunt Deum habere infallibilem ueritatem, & rerum omnium ueritatem cognitionem. Finis autem, quia iuramentum introducit ad iustificandos homines, & ad suadendam ueritatem pro bono communi, aut particulari, ut post D. Paulum tradunt Sanctus Thomas, & alii Doctores, Hinc est, quod iuramentum non potest interdici Christianis, quibus sæpè contingit suadere, aut firmare ueritatem ad iustificandos homines, & ad finiendas controversias, quamuis non raro malum sit ex mala iurantis intentione.

Nec ualet dicere, quod iuramentum aliquando cedit in malum alicui tercio, ac proinde prohibendum Christianis, qui debent declinare ab omni malo, & facere bonum. Non ualet, inquam, quia hoc ex iuramento

Infabbatati

Uaticense

Adiphoristæ

Concilium Ephesinum primum

Concilium Constantiense.

Concilium Toletanum 4.

Hebr. 6.

Paulus

non provenit, sed ex jurante, qui eo malè utitur, hoc est sine necessitate, & cautela debita jurat: videtur enim parvam reverentiam habere ad Deum, qui eum ex levi causa indifferenter, & absque ulla necessitate inducit testem; aliàs si hoc inconveniens ab hæreticis assignatum redderet juramentum esse se illicitum & malum, sequeretur quod malum esset sumere Eucharistiam; cùm non raro contingat, quòd communicantes damnationem sibi acquirunt; idcirco malitia jurantis non potest interdicere Christianis juramentum; nec indignitas communicantis Eucharistiam. Igitur juramentum non est actus illicitus, sed potius actus religionis, seu patriæ, ut docet idem S. Thomas, quia ille, qui jurat ad confirmandum id, quod dicit, pè invocat divinum testimonium; nihil enim confirmatur, nisi per aliquod, quod eo certius, & altius est; ideoque dum homo jurat per Deum, profertur Deum esse homine certior & altior; & sic aliquo modo exhibet illi reverentiam, quæ ad religionem, sive patriam pertinet.

Videant ergo hæretici, si jurare per Deum ad confirmandam veritatem, sit offendere illum? Ex rationibus supra dictis certò videbunt juramentum non esse prohibendum, ut expresse affirmat S. Hieronymus in Can. non est contra 22. quæst. 1. tum quia homines jurant per majores ipsi se subiciendo, quòd non est malum; cùm major elevatio sit se subdicere Deo; tum quia qui jurat, unum ex duobus agit, hoc est, aut veneratur, aut diligit eum per quem jurat, ut docet S. Hieronymus super Math. At venerari, aut diligere, utrumque bonum est; ergo juramentum nequit esse illicitum ex se, quamvis malum esse possit ex malo sine jurantis, aut ex aliqua circumstantia.

Hæc omnia confirmat Sacra Scriptura, quæ dum admonet, & apertè declarat nos in necessitate posse jurare, conjungit cum præcepto adorationis juramentum. Nam Deuter. cap. 6. vers. 13. ait: *Cave diligenter ne obliviscaris Dominum qui educit te de terra Egypti, de domo servitutis; Dominum tuum adorabis & illi soli servies, ne per nomen illius jurabis.* Et cap. 10. vers. 20. *Dominum tuum timebis & ei soli servies, ac per nomen illius jurabis.* Inde enim constat juramentum esse conjunctum adorationi, servituti, & timori Dei, ac proinde ex se bonum, & licitum, ut bonum est adorare Deum, timere Deum, & illi soli servire: quoniam Sacra Scriptura non solet vitia virtutibus conjugere, nec in eodem ordine referre ea, quæ prohibentur simul cum illis, quæ præcipiuntur. Undè cum dicat simul, & conjunctim: *Dominum tuum timebis, & illi soli servies, ipsique adorabis & jurabis in nomine illius,* inferendum est, quòd jurare per nomen Dei, modò id debet & prout decet, fiat, esse bonum, & res licita Christianis, sicut timere Deum, & servire illi.

Quòd non est ex se bonum, non potest esse materia præcepti, nec consilij; cùm præceptum debeat esse iustum, & consilium utile. Juramentum autem juxta hanc Deuteronomij autoritatem est materia præcepti, aut Consilij, quia hæc particula, *Jurabis in nomine illius,* non potest esse nisi præceptum, vel consilium, ut liquet ex propriis terminis, qui cùm exprimant actionem, hæc actio est necessitatis, vel voluntatis, hoc est, debet necessariò fieri, vel potest fieri: ideoque juramentum est ex se bonum, & licitum Christianis, qui exhortantur ad exequendum consilia, & quibus incumbit obligatio observandi præcepta.

Respondent ad versarij Deuteronomium probare juramentum fuisse permittum Iudæis in veteri lege, quæ cessavit obligare non vero Christianis, qui vivunt sub lege nova, seu Evangelica, quæ prohibet juramentum. At non nocet hæc responsio, quia in nova lege subsistunt præcepta moralia, quæ erant in veteri; tenemur enim adorare Deum, eum timere, & illi servire, sicut Judæi tenebantur in lege Moyse. Deinde falsum est, quòd lex gratiæ absolute prohibet juramentum, ut infra ostendemus in solutione objectionum, quibus hæretici impugnant veritatem.

Quod Deus fecit non potest Christianis esse prohibendum, quia ex se bonum est, cùm Deus sit Sanctus in omnibus operibus suis, & nequeat malè agere.

Deus autem juravit, ut constat ex innumeris Sacra Scriptura locis, teste Apostolo ad Hebræos 6. vers. 17. ubi ait: *In quo abundantius volens ostendere pollicitationis hæreditibus immobilitatem consilij sui inoppositis suscipiendum.* Igitur Christianus potest licite jurare, & pro veritate firmanda Deum ut testem invocare; nec potest inde aliqua injuria fieri Deo, qui est veritas essentialis, à qua pendet omnis veritas creata.

Hæretici hanc paritatem negant, quia, inquiunt, solus Deus est verax, & ideo cùm mentiri nequeat, potest iurare; homo autem est mendax, ut affirmant Propheta Regius Psal. 115. vers. 11. & illud Num. 23. vers. 19. *Non est Deus quasi homo ut mentiarur;* & ideo nò exponatur periculo mentiri, prohibetur ei iurare.

Sed non nocet hæc ratio, nam licet homo sit mendax, & possit perjurare, seu falsò iurare, hoc non obstat, quominus licitum sit ipsi jurare, dum se offert necessitas legitima, aut debita jurandi occasio; cùm perjurium non sit à juramento, sed à jurante, ut supra dictum est. Nullus quidem dubitat, Eucharistiam sumere esse bonum, & licitum Christianis, quamvis plures sint, qui indignè communicant. Malitia operantis non reddit actionem illicitam ex se, ita ut hæc actio sit ex se mala; alioquin nullus posset ad Sacramentalem confessionem, nec ad mensam Domini accedere, quia ad eam plures malitiosè accedunt; nec Paulus jurasset, quod est falsum, ut patet ex illo ad Rom. 1. vers. 9. *Testis est mihi Deus, cui servio in Spiritu meo in Evangelio Filij ejus.* 2. ad Corinth. cap. 1. vers. 23. *Ego autem testem Deum invoco in animam meam.* Et ad Philip. cap. 1. vers. 8. *Testis est mihi Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Jesu Christi.* Ita enim loqui est jurare, quia qui per Deum iurat, nihil aliud facit, quam Deum invocare in testem eorum, qua dicit. Ideo si Divus Paulus potuit citrà peccatum iurare, omnes Christiani possunt urgente necessitate etiam jurare, quin peccent. Quare Divus Augustinus in Can. ita ego 22. quæst. 1. ait: *Quapropter qui intelligit non in bonis, sed in necessarijs juramentum habendam; refranet se quantum potest, ut non ea utatur, nisi necessitas cogat, videlicet cum videt pigros esse homines ad credendum quod eis utile est credere, nisi juratione firmentur; & in fine subdit: Tu enim non malum facis, qui bene uteris juratione.*

§. II.

Respondet Argumentis Hæreticorum.

Hæretici ut suadeant juramentum esse prohibendum Christianis, obijciunt illud Matth. 5. vers. 34. & sequentibus: *Ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per Cælum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum pedum ejus, neque per Jerusalem, quia civitas est magni regis, neque per caput tuum juraveris, quia non potest capillum album facere, aut nigrum.* Sic autem sermo est, est: non, non: quod autem his abundantius est, à malo est. Obijciunt etiam illud Divi Jacobi cap. 5. vers. 12. *Ante omnia autem fratres mei nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum: sit autem sermo vester: est, est, non, non, ut non sub judicio decidatis.* Ex his siquidem verbis, & alijs similibus inferunt Christum prohibuisse Christianis juramentum.

Contra hæc dico primo cum Divo Augustino relato in Can. in novo 22. quæst. 1. quòd Christus ibi non declarat jurare esse peccatum: ibi enim ait ille Sanctus Doctor: *In novo Testamento dictum est ne omnino juremus, quod solvit quidem mihi propterea dictum videtur, non quia verum juramentum peccatum sit, sed quia perjurare immane peccatum sit, à quo longè nos esse voluit, qui omnino ne juremus admonuit.* Quibus constat Christum non prohibuisse juramentum, sed perjurium.

Dico secundo cum Divo Hieronymo, quòd Christus ibi non prohibuit jurare per Deum, sed solum jurare per cælum, & terram, & per quamcumque creaturam, licet dicat omnino non esse jurandum, quia hæc locutio non est prohibitio omnis iuramenti, sed solum juramenti faciendi per cælum, aut terram; ait enim: *Ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per cælum &c.* Hoc est, dum jurandum erit non est jurandum per

Theophilus.

per cælum, & terram. Ratio hujus prohibitionis fuit, nè per illa elementa jurantes, illa tanquam Deos venerentur, cum jurantur, aut veneretur id per quod jurat, ut docet Theophilus: *Igitur Dominus prohibens eos non dicit, quia pulchrum, & imaginum est cælum, & terra utilis est, ideo per ea non jurare, sed quia cælum thronus est Dei, terra autem scabellum pedum ejus, ut nè sit locus idololatriæ, fortè enim in Deorum numerum relata fuissent elementa à jurantibus per ea, id quod antea factum est.* Quibus verbis constat Christum non prohibuisse juramentum, quod faciebant Judæi per Deum, sed solum ita locutum fuisse, nè jurarent per terram, aut per cælum, nè fideles putarent jurando per cælum, aut per terram, terram esse Deum, sicut ille per quem jurabant Judæi, est Deus. Nam inquit Christianus Druthmarus in expositione super Matth. Ne Judæi per Idolorum nomina jurarent, permisit eis Dominus jurare per nomen suum, nec nobis etiam inhiibuit, sed perfectionem nos docuit, quod ea fides sit habenda inter Christianos, ut non sit necesse testem nomen Domini interponere, perjurium & illis & nobis prohibitum esse. His suffragatur ratio, quia si Christus prohibuisset absolute omne juramentum, addidisset hæc particulam, *neque per Deum*, quia Judæi sic jurabant; vel omisit illam, *neque per cælum*, quia hæc locutio, *nolite jurare omnino*, suffecisset. Igitur non prohibet jurare per Deum, si adit jurandi necessitas, sed per terram, aut aliquid creatum.

Christianus Druthmarus.

Ex illo, *Sit sermo vester, est, est, non, non, quod autem his abundantius est, à malo est,* debet inferri quod jurans debet vitare perjurium, hoc est, quod debet dicere veritatem dumtaxat, quia si dicat rem aliter ac est in se, tunc juramentum est à malo, & perjurium, Christus non dicit juramentum esse malum ex se, sed à malo, seu a mendace: *Quod autem abundantius his est, dictum fuit*, ut intelligamus mendacium non posse esse in juramento. Quia illud dicitur *abundantius*, seu esse supra est, est, non, non, quod est supra, aut contra veritatem juramento firmandam. Unde per illa verba Christus solum prohibuit perjurium, quod sit per id, quod in juramento profertur præter, aut contra veritatem, quæ exprimitur per est, est, non, non, & præter usum jurandi, ex quo solet nasci perjurium, ut insinuat venerabilis Beda exponens verba D. Jacobi, dicens: *Ideo vos à jurationibus verbo compesco, nè frequenter vera jurando, aliquando etiam in perjurium decidatis, seu eo longius à perjuriandi vitio stertis, quo nec vossem peccare, nisi proxima necessitate velitis.*

D. Jacobus.

Tandem dico verba Evangelistæ Matthæi, & D. Jacobi non insinuare præceptum, sed consilium, ut notat Rupertus Tuicensis lib. 5. de glorificatione Christi, ubi ait: *Hoc pacto quo non jurare omnino sit consilium; non jurare autem per cælum, neque per terram, neque per Jerusalem, neque per caput tuum sit præceptum; ita ut si jurandum sit ex necessitate aliqua, tunc juraret per Deum, & non per aliquam aliam rem.* Ergo Christus in locis citatis non prohibet juramentum absolute, ita ut non liceat nobis jurare, quacumque ex causa; sed prohibet tale juramentum, id est, perjurium, vel prohibet modum jurandi, quia vult quod juramentum fiat per Deum, non verò per cælum, neque per terram; vel dico, quod prohibet jurandi facilitatem, nè ex hac facilitate ad consuetudinem, & ex consuetudine in perjurium veniamus, ut infallibiliter contingit multum juranti, inquit D. Augustinus lib. de mendacio.

Eccles. 33.

Idem facilè colligi potest ex illo Eccles. cap. 23. vers. 9. & sequentibus, ubi legitur: *Jurationi nè assuescat os tuum, multi enim casus in illas nominatio verò Dei non sit astutia in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis, quoniam non eris immittis ab eis; sicut enim servus interrogatus assidue à livore non minuitur: sic omni jurans & nominans, in toto à peccato non purgabitur: vir multum jurans implebitur iniquitate & non discedet à domo illius plagis.* Hinc est, quod D. Chryostomus eadem verba D. Matthæi supra relata exponens ait: *Nemo est qui frequenter jurat, qui aliquando non perjuret, sicut qui consuevit multa loqui, aliquando loquitur importuna.* Et D. Augustinus citatus in Can. non est contra 22. quæst. 1. ait: *Non est contra Dei præceptum jurare, sed dum jurandi usum facimus, perjurii crimine incurrimus: Caveat igitur homo, nè juret sine necessitate & cautela debita. Videtur enim parvam reverentiam habere ad Deum, qui eum ex levi causa inducit testem; quidem*

D. Chryostomus.

D. Augustinus.

Christiano sufficit, ut adimpleat mandatam Christi, & monitum D. Jacobi, cùm non intendat prohibere juramentum, sed perjurium.

ARTICULUS XXVII.

Pugnat adversus Priscillianistas perjuriam approbantes.

Priscillianus natione Hispanus, Episcopus Abulensis, qui anno Domini 388. tempore Valentianiani secundi, & Syricii Papæ, Ecclesiam perturbavit, nedum jam diu sepultas suscitando hæreses, sed etiam seminando novas, & ad se majorem partem Hispaniarum alliciendo: Sectarii enim ipsius universæ Hispaniæ Provincias, & Aquitaniam in Gallia occuparunt, & dicti fuerunt Priscillianistæ. Hic hæreticus admittebat juramentum, volebatque ipsum esse Christianis licitum, & in hoc impugnabat Catharistas, non ut pro veritate propugnaret, eorumdemque Catharistarum refutaret errorem, sed solum ut inde suaderet perjurium esse licitum, ut notat D. Augustinus lib. de hæresibus. Priscillianus (inquit idem Sanctus Doctor) discipulos suos docebat, ut juramento interrogati, & inquisiti nihil unquam revelarent de illorum doctrina, & ad illius doctrinæ occultationem dicebat esse licitum perjurium. Quapropter hanc semper in ore habebant sententiam Priscillianistæ; *Jura, perjura secretum, prodere noli.*

Eandem hæresim pronunciarunt, eundemque errorem de perjurio secuti sunt (postèa scilicet anno 1273. sub Rodulpho Imperatore, & Gregorio X.) in Italia, deinde in Gallia, & in Germania, quidam viri hæretici dicti Flagellantes, qui admittebant juramentum cum Priscillianistis, ut etiam perjurium licere affererent, & neglecta veritate, aut existentia facti. Aequaliter pro falso, & verò jurabant, in solo jurantis testimonio, sive verò, sive falso veritatem reponentes. Scriptores, quos præ manibus habeo, his hæreticis adjungunt alios, qui dicuntur Apostolici, quia videlicet iactabant, se esse successores Apostolorum, ut refert D. Bernardus serm. 65. & 66. super Cantica, ubi ait: *Eundem errorem, scilicet perjurium esse licitum, tenent quidam hæretici qui Apostolici dici volunt.*

§. I.

De hujus Hæresis Proscriptione.

Hæc hæresis damnata fuit contra Priscillianistas in Concilio Casar-Augustano in Hispania anno Domini 381. sub Damafo Summo Pontifice à duodecim Episcopis; in Burdigalensi anno Domini 385. sub Cyrcio Romano Pontifice ad instantiam Maximi Imperatoris convocato contra Priscillianistas; in Bracarensi I. Bracarensi II. & III. tandem in Hispanico celebrato anno Domini 457. à S. Thuribio Asturicensi Episcopo, infra S. Leonis magni Romani tunc Pontificis, ex diversis Hispaniarum Provinciis videlicet Tarraconensi, Carthaginensi, Lusitana, & Bætica in causa Priscillianistarum indicto, in quo damnata fuit Priscillianista hæresis, & contra eam particularis fidei regula cum aliquot capitulis edita fuit.

Perjurium solemniter damnavit Deus in veteri lege, in qua præceptum de non perjurando est morale, dirigens hominem ad faciendas actiones, à quibus vir bonus dicitur, & ad abstinentiam ab his, à quibus malus denominatur, ac proinde obligans etiam in lege nova, in qua vigent antiquæ legis præcepta moralia. Legimus enim in lib. Levitici cap. 19. vers. 11. & 12. *Non facietis furtum, non mentimini, nec decipies unquam proximum suum, non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui; ego Dominus.* Per hæc quidem verba inferendum est perjurium esse in eadem damnatione, in qua sunt furtum, & mendacium; cùm eadem lege prohibeantur, & ad eandem pœnam subiciantur illi, qui perjurant, illi qui mentiantur, & furantur, ut fatetur tenentur Priscillianistæ, & Flagellantes, qui furtum, & mendacium improbant, per-

D. Hieronymus.

Deuter. 6.

Juramentum potest esse materia præcepti.

Falsa hæreticorum responsio.

Falsa hæreticorum pars.

Rom. 1. ad Philip. 1.

D. Augustinus.

D. Augustinus.

Altero d. Hieronymus.

per

Priscillianus.

Flagellantes.

Apostolici.

Concilia Casar-Augustana, Burdigalensis, Bracarense, Hispanicum d. Augustinus, Priscillianista.

Levit. 19.

Perjurium est prohiberi sicut furtum.

perjurium patrocinari nequeunt: quia semper includit mendacium. Nec possunt citra haeresim proferre hanc sententiam, Jura, perjury, secretum proferre nolis. Non enim minus est turpe nomen Domini pollere, quam rem aliquam invito Domino retinere. Ille autem, qui perjurat, polluit nomen Dei, quia Deum adest in testimonio mendacii, & falsitatis, & ideo graviter peccat qui perjurat, sicut qui furatur, vel mentitur.

Si haeretici supra nominati vellent contra genuinum, & naturalem Scripturae sensum asserere perjurium non pollere nomen Dei, non possunt tamen negare, quod qui perjurat, mentiatur: cum mendacio faveat, mendaciumque confirmet, aut confirmare velit testimonio divino, cui nulla potest subesse falsitas: sicut enim finis juramenti est confirmatio veritatis, ut tradit Divus Paulus ad Hebr. cap. 6. ita finis perjurii est confirmatio falsitatis, quae est de ratione perjurii, sicut veritas est de ratione juramenti. Juxta omnium Doctorum sententiam, ille, qui firmat veritatem coram Judice, & jurat per Deum, quod ea, quae dicitur vera: juramentum verè praestat, hoc est verè jurat pro veritate, vel pro falsitate. Si pro veritate, juramentum est licitum, quia ex Apostolo 1. ad Corinth. cap. 13. vers. 6. charitas congaudet omni veritati. Si juret contra veritatem, peccat graviter, quoniam ex eodem Apostolo 2. ad Corinth. cap. 13. vers. 8. non possumus aliquid advertere veritatem, sed pro veritate; ideoque perjurat qui falsitatem per juramentum affirmat, & vocat Deum in testem falsitatis. Maximum igitur, atque gravissimum crimen est perjurium: sane gravius est mendacio, quia perjurium definitur, mendacium juramento firmatum, estque aequale homicidio, ut scripsit D. Augustinus Severo Milevitano Episcopo relatus in Can. inter caetera 22. quaest. 4. ubi circa mendacium ait: Perjurii namque percussus penna, & velut homicida in extremo examine a justo judice degradabitur, per quem Sacrosanctum Evangelium ad injustum, & illicitum, & de eo minime amabile, quasi testimonium justum, & humana petitionis adducitur.

D. Augustinus.

Math. 5.

1. ad Tim. 1.

Fabianus Papa.

Rejectionis ratio Priscillianistarum.

Hæc veritas confirmatur auctoritate Sacrae Scripturae Matth. cap. 5. vers. 33. Christus ait: Iterum anathematis dico vobis, qui juratis, reddes autem Domino juramentum suum. His enim improbat, & prohibetur perjurium. In lib. Sap. cap. 14. vers. 25. habetur: Et omnia commixta sunt, sanguis, homicidium, furtum, & sceleris, corruptio & infidelitas, turbatio & perjurium, tumultus bonorum. Spiritus Sanctus ibi vult perjurium esse considerandum ut crimen homicidio, & furto aequale, ac proinde tanquam aliquid à quo declinandum est. Et D. Paulus 1. ad Timoth. cap. 1. vers. 8. & sequentibus inquit: Sciatis autem quia bona est lex, si quis ea legitime utatur; sciens hoc, quia lex iusta non est posita, sed injusta, & non subditis, impiis, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis, & homicidis, matricidis, fornicariis, masculorum concubitoribus, plagariis, mendacibus, & perjuris, & si quid aliud sana doctrina adverteratur. Ex quo sequitur perjurium esse peccatum, & lege divina prohibendum, sicut furtum, homicidium & alia vitia, quae prohibentur; cum velit eandem legem impostam fuisse mendacibus, & perjuris, sicut peccatoribus, & sceleratis. Hinc est quod Fabianus Papa relatus in Can. 18. 6. quaest. 1. ait: Quicumque sciens se perjuraverit, quadragesima dies in pane & aqua, & septem sequentes annos poeniteat; et nunquam sit sine poenitentia, et nunquam in testimonium recipiatur: communionem autem post hoc percipiat.

Ex ratione, qua haeretici volunt perjurium esse licitum, firmari potest nostra assertio. Nam dicunt Priscilliani, ideo licitum esse perjurare, ut videlicet non reveletur aliis eorum doctrina, existimantes pro illa occultanda licitum esse mentiri cum juramento. At hæc ratio non valet, quia doctrina Priscillianistarum vel est conformis Evangelio, vel est illi contraria. Si est conformis Evangelio, debent eam palam confiteri juxta illud Matth. 10. Quod dico in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure audistis, predicante super tellurem. Et Marci ult. ubi legitur Christum dixisse Apostolis in omnem terram mittendis: Euntes in mundum universum, predicare Evangelium omni creaturae. Nonne inde constat, Doctrinam Christi esse publicandam in universo mundo? Ergo Priscillianistæ, Flagellantes, & Apostolici, non possunt

ea licite occultare testimonio falso, aut juramento iniquo, ac proinde nec perjurare pro ipsa occultanda. Si est contraria Evangelio, Priscillianistæ, & alii haeretici admittentes perjurium errant in fide, cum doceant doctrinam contrariam Evangelio, quod est fidei nostrae regula firmiter tenenda, ut ait Divus Paulus ad Galat. Ad Gal. cap. 1. his verbis: Sed licet nos, aut Angelus de caelo evangelizet vobis praterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit; & per consequens dupliciter peccant: primo docendo doctrinam contrariam Evangelio; secundo occultando eam juramento falso, seu perjurio, & mendacio.

Alias rationes asserere possem contra hanc haeresim, sed illæ, quas supra dedimus, videntur mihi sufficientes, quia haeresis ita aperta est, ut nullus sit, qui eam suscipere possit. Omnes enim Christiani fatentur maximum malum esse operari contra conscientiam certam; perjurium autem est contra conscientiam certam; cum perjurans juramento affirmet contra veritatem, de qua evidentem habet certitudinem, ideoque graviter peccat.

ARTICULUS XXVIII.

Docet Helcesaitas mendacium esse peccatum.

Anno Domini 240. regnante Julio Maximo Imperatore, & Ecclesiam Dei regente S. Fabiano, surrexerunt quidam haeretici nuncupati Helcesaitæ, vel Helcesaitæ, non ab errore, sed à falso Propheta Helcesac, qui mendacium in causa Religionis licitum esse propugnabat, ut tradunt D. Epiphanius, & Nicephorus. Eiusdem erroris defensor fuit Joannes Cassianus (notus sub nomine Abbatis Joseph, cujus opera Apocrypha recensentur à Gelasio Papa in Can. Sanctae Romanae dist. 15.) qui docuit in collationibus suis collat. 17. à cap. 15. usque ad cap. 20. licitum esse mentiri pro vita hominis tuenda, aut pro magno beneficio homini impendendo, aut causa humilitatis, ut dum quis laudes suas audit, aut dum interrogatus an talem actum virtuosum fecerit, respondeat negativè.

S. I.

Probat Articulum.

Concilium Lateranense tertium celebratum sub Alexandro III. anno 1177. declarat in appendice tit. de usuris cap. 1. mendacium esse illicitum, & ideo damnat hanc Helcesaitarum, & Abbatis Joseph haeresim, ut refert Eminentissimus Cardinalis noster Laureus in Epitom. Can. verbo mendacium. Idem habetur in Can. ne quis arbitretur 22. quaest. 2. & in aliis Canonibus ejusdem quaest. 10.

Mendacium esse prohibitum constat ex variis Sacrae Scripturae textibus. Psal. 5. vers. 7. Propheta ait Domini: Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium. Hæc quidem verba demonstrent omnes mendaces esse reos, & peccatores coram Deo: quoniam os, quod mentitur, occidit animam Sap. 1. Unde Ecclesiasticus cap. 7. vers. 13. ait: Noli avare mendacium adversus fratrem tuum: neque in amicum similiter facias.

Dicent haeretici ibi Sacram Scripturam non loqui de mendacio officioso, de quo locutus est Cassianus, sed de pernicioso. At non nocet hæc instantia, quia qui omnes dicit, nullum excludit, ac proinde Propheta non excludit mendacem officiosum: cum dicat Deo perdes omnes qui loquuntur mendacium, & mendacium officiosum sit verè mendacium; nam inquit D. Thomas 2. 2. quaest. 110. artic. 2. in corpore; mendacium potest dividi in quantum habet rationem culpæ, secundum ea, quae aggravat, vel diminuit culpam mendacii ex parte finis intenti: aggravant autem culpam mendacii, si aliquis per mendacium verè intendat alterius nocuentem, quod vocatur mendacium perniciosum; diminuit autem culpam mendacii, si ordinetur ad aliquod bonum,

D. Dionysius.

Psal. 14.

Psal. 33.

D. Augustinus.

Ecles. 7.

Alexander III. Papa.

Rom. 3.

D. Gregorius.

bonum, vel delectabile, & sic est mendacium jocofum, vel utile, seu officiosum, quo intenditur juyamentum alterius, vel remotio nocuentium, & secundum hoc dividitur mendacium in tria prædicta: igitur ex D. Thomae, cujus verba fideliter retuli, mendacium officiosum est verè mendacium: quamvis sit minus grave, quam perniciosum, cum non tollat culpam mendacii, licet eam diminuet, sicut perniciosum eam aggravat, & per consequens prohibetur à Deo eodem præcepto, quo prohibetur mendacium perniciosum, quia est ita malum ex se, & ex genere suo, ut nullo modo possit esse bonum, & licitum. Etenim ut aliquid sit bonum, necessè est quòd omnia rectè concurrant, quoniam ex D. Dionysio bonum ex integra causa, malum verò ex quocumque defectu. Defectum autem esse in mendacio officioso patet; voces naturaliter conceptum signa sunt, quæ nullus potest mutare, quin contra conscientiam operetur, & rationem, quæ dicit nullum posse per voces significare id, quod non habet in mente. Quare Philosophus in 4. Ethic. docet mendacium esse per se pravum, & fugiendū: verum autem, bonum, ac laudabile.

Eadem veritas probatur ex Psal. 14. ubi enim Propheta ait: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, & requiescet in monte Sancto tuo; hoc est, in gloria cœlesti, & statim respondet: Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua. Et Psal. 33. Quis est homo qui vult vitam, diligite diem videre bonum? Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Sed omnis qui mentitur, etiam si officiosè mentiar, non dicit veritatem in corde suo, & dolum agit in lingua sua, quoniam utitur significatione & naet intentionem fallendi, ut notat D. Augustinus lib. 30. Homiliarum Homil. 1. cap. 1. ubi ait: Quid est enim aliud loqui dolum, quam aliud labii promovere, cum aliud claudatur in pectore? Et Traç. 7. in Joan. Quando aliquis aliquid cor detegit, & aliud loquitur, dolus est, & tanquam duo habet corda, unum quasi sinum cordis ubi videt veritatem, & alterum sinum ubi concipit mendacium. Ergo nullus mendax, etiam si officiosus sit, habitabit in tabernaculo Dei.

Nè credas tamen, lector benevole, nos inde velle, modò existentem in illo peccato non posse ad gloriam pervenire, sed solum mendacii peccatum debere purgari, aut mendacem, qui non est à suo peccato purgatus, non posse requiescere in monte Sancto Dei. Jesus filius Sirac cap. 7. demonstrando mala, à quibus nos abstinere debemus, numerat mendacium vers. 14. Noli velle mentiri omne mendacium: assiduitas enim illius non est bona. Igitur vult, quòd nos abstinereamus ab omni mendacio, hoc est, tam ab officioso, quam à pernicioso: quamvis istud sit alio gravius, quia qui omne mendacii genus prohibuit, nullum permisit, & per consequens nulli licet mentiri pro vita hujus mundi salvanda, aut pro magno beneficio homini impendendo, ut expressè declarat Alexander III. in Can. Super eo de usuris. Nec potest quis licite mentiri humilitatis causa, ut videlicet virtutes suas mendacio tegat; os enim, quod mentitur, occidit animam, inquit Sapiens, cap. 1. vers. 11.

Reverè dicere possunt adversarii verba Ecclesiastici esse intelligenda de mendacio pernicioso dumtaxat. Sed hoc non valet, quia licet principaliter de pernicioso dicta fuerint, non obstat quominus intelligantur de mendacio officioso; quia occidere animam, seu peccare, suscipit magis & minus, & qui mentitur officiosè peccat, aliàs falsa esset divisio peccati mendacii in perniciosum & officiosum; ideoque licet mendax perniciosus magis peccet, quam officiosus, non sequitur quòd iste nullo modo peccet: peccat enim, quia prætextu boni mali fieri non debet, ut facile colligitur ex Can. non est putanda 1. quaest. 1. & ex Apostolo ad Rom. 3. vers. 8.

Idem insinuat D. Isidorus in lib. Synonim. ubi ait: Omne genus mendacii summopere fuge, nec casu, nec studio loquaris falsum, nec etiam ut prodes, mentiri studeas, nec qualibet fallacia vitam alicujus defendas, cave mendacium in omnibus. Per hæc verba ille Sanctus Doctor improbat omnem locutionem falsam, quia dam loquimur, tenemur interroganti aperire veritatem, juxta illud Matth. 5. Sic autem sermo vestrorum est, est, non, non. Idem docuit D. Gregorius lib. 18. Moral. ubi exponens illud Job: Nec lingua mea meditabitur mendacium, inquit: Summopere cavendum est omne mendacium, quamvis non nunquam sit aliquod menda-

cii genus culpa levioris, si quisquam vitam præstando mentitur: sed quia scriptum est: os quod mentitur, occidit animam; & perdes omnes qui loquuntur mendacium; hoc quoque mendacii genus perfecti viri summopere fugiunt, ut ne vita cujuslibet per eorum fallacias defendatur, ne sua anima noceant, dum præstare vitam carui nituntur alicui, quamquam hoc ipsum peccati genus facillimè credimus relaxari. Illicitum est igitur mentiri officiosè, quamvis mendacium officiosum sit peccatum levius mendacio pernicioso; est enim contra veritatem; & ille qui liberè, & scienter protulit illud, it contra mentem.

Mendacium non solum habet rationem peccati ex damno, quod infert proximo, quodque de facto solito infert mendacium perniciosum, sed etiam ex sua inordinatione ad verum cuilibet mendacio adjuncta; quoniam mendacium ex ratione sua intrinseca opponitur veritati, quæ maxima virtus est; non licet autem inordinatione illicita uti ad impediendum nocuentem, & defectus aliorum, sicut non licet furari pro elemosy pauperibus; ideoque non licet uti mendacio officioso, seu dicere mendacium, etiam si ex illo aliquis à mortis periculo liberetur, quia non sunt facienda mala, ut inde eveniant bona, sicut non licet pecuniam dare ad usuram pro redimendis captivis, ut inquit Alexander III. relatus in Can. super eo, jam citato, ubi legitur: Respondemus, quod cum usurarium crimen utriusque testamenti pagina detestatur, super hoc aliquam dispensationem esse fieri non videmus: quia cum Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, nullo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita capivi usurarium crimine involvatur. Inde constat mendacium esse rugiendum sicut usuram. Sequitur pariter, quòd sicut nullus potest esse usurarius, quin contrahat peccati maculam, nec potest esse mendax, seu mentiri, quin peccet, cum mendacium (quod ex D. Augustino lib. 1. contra mendacium cap. 42. est enunciatio falsa cum voluntate fallendi prolata) sit peccatum, ut suadet illud Proverb. 13. Verbum mendax, justus detestabitur: & illicitum jure ipso naturæ hac ratione scilicet, quia ut ait D. Augustinus in Enchirid. cap. 22. Verba propter ea infirmitas sunt, non per quæ se invicem homines fallant, sed per quæ quisque in alterius noxiam cogitationes suas proferat. Idcirco nullus potest mentiri, quin peccet, quin operetur contra Justitiam, & quin sit testis iniquus; quoniam ut inquit Proverb. 12. vers. 17. Salomon: qui quod novit loquitur, Index Justitiae est, qui autem mentitur, testis est fraudulenti.

S. I. I.

De solutione ad Rationem contrariam.

Joannes Cassianus, seu Abbas Joseph, ut probet licitum esse mentiri, urgente aliqua necessitate procurandi bonum alteri, vel sibi, nonnulla afferit veteris Testamenti, & Patrum exempla, & præsertim exemplum de Abrahamo, Jacob, & aliis. Certum enim est (inquit) quòd Jacob mentitus est, dum dixit Patri suo Genes. 27. se esse Esau primogenitum Parris, qualis tamen non erat. Abraham etiam dum dixit uxori suæ Saræ, ait obsecro quòd soror manus. Et sic de aliis.

Respondeo Jacob, Abraham, & alios non fuisse mentitos. Verum occultarunt, falsum tamen non dixerunt; aliud enim est mentiri, & aliud verum occultare: summa quidem differentia est, inter falsum dicere, & aliud occultare. Ad exempla dicta, quòd Jacob non est mentitus, sed locutus est prophético Sermonè, ut indicaret ex parte Dei, Populum Gentilium, (qui minor erat) substituendum fore in locum Populi Judaici, qui fuit primogenitus, ut notat D. Thomas 2. 2. quaest. 110. artic. 3. ad 3. post D. Augustinum lib. de mendacium cap. 10. Vel quod duplici titulo primogenitus dici poterat, jure scilicet emptionis, & decreto Dei horum Filiorum Matrì significato, quando ei fuit revelatum aliquando futurum quod major serviet minori. Et sic dum Jacob dixit se esse Esau, non est mentitus, quia Esau non in persona, sed in jure, dixit.

Quantum ad Abrahamum, qui dixit Saram esse sororem suam, quæ tamen erat uxor, dico, quòd non est mentitus, sed locutus fuit tantum ambigüe accipiendū fororem pro consanguinea, sicut pro consanguineo accipitur frater Genes. 13. Ergo exempla adducta non

Alexander III. Papa.

D. Augustinus.

Proverb. 13.

Ratio Cassiani.

Aliud est mentiri, & aliud occultare verum.

D. Thomas.

Rejectionis ratio Cassiani.

probant mendacium esse licitum; quoniam Patres citati minimè mentiti sunt: quamvis eorum dicta, aut facta mendacia appareant, quia non juxta litterarum corticem, sed juxta latens mysterium accipienda sunt. Si verò sint aliqui, qui falsum dixerint, aut simulandò fecerint, talem falsitatem Scriptura non laudat. Non enim omnia eorum gesta, quae ibidem narrantur, propterea quòd illic scripta sunt, laudantur, ut notat Alphonfus à Castro; alioquin sequeretur, quòd aliqua illorum peccata, quae commiserunt, essent etiam laudata: nam licet Scriptura referat mendacium, quòd Judith dixit Holoferni; tamen illius mendacium non laudat, sed virilem illius animum, quo inter media hostium castra pertransire non metuit, & ducem exercitus in lecto cubantem interficere, & caput ducis secum in Civitatem deferre; hunc animum laudat Scriptura, non autem mendacium, quo & ducem, & illius milites decepit. Scriptura narrat delicta, quae commiserunt Loth, Samson, David, Salomon, & alii, de quibus loquitur, sed ea non laudat, nec approbat, solum ea refert, ut integram historiarum veritatem declaret.

Iterum objicit illud Matth. 6. *Nè videaris hominibus jejuniare sed Patri tuo qui est in abscondito* & alibi; *nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* Et rursum de his qui palam opera sua faciunt, inquit; *amen dico vobis respiciunt mercedem suam*: ergò (inquit Joannes Cassianus) interrogatus an dederit elemosinam huic, vel alteri pauperi, debet humilitatis causa negare quòd dederit eam, & mentiri, nè opera sua bona manifestet, id est, ut sint in abscondito, & ut Pater, qui videt in abscondito, reddat ei.

Respondeo negando consequentiam, quia ut inquit D. Augustinus, Christus per illa verba non prohibuit opus bonum, & meritum, sed solum malam intentionem; prohibuit quidem inanis gloriae appetitum, quem habent plures, scilicet illi, qui opera bona publicè faciunt hac intentione, ut videantur ab omnibus, sed non prohibuit bonorum operum confessionem, si interveniat interrogatio. Nec improbat bonorum operum manifestationem, ita ut nulli liceat aliquid bonum opus facere, dum non potest fieri, quin videatur ab aliis; alioquin Christus sibi esset contrarius, quoniam Matth.

5. inquit: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est.* Quae exponens D. Gregorius Homil. 13. ait: *Zucernae quippe ardentes in manibus tenemus, cum per bona opera proximo nostris lucis exempla monstramus.* Igitur interrogatus de bono, quod fecit, aut de virtute, quam habet, non potest mentiri, seu dicere se non fecisse tale opus, nec potest negare se habere talem qualiter, sed potest fateri se habere illam, aut fecisse tale bonum, non ut laudetur, sed ut Deo gratias reddat, & illius gloriam Deo, à quo accepit, tribuat, quamvis possit ea latere, & occultare aliqua via, excepto mendacio, & seclusa intentione fallendi.

ARTICULUS XXIX.

In quo constat contra mundatores licere Homini vesci carnibus.

Fuerunt olim Hæretici, qui existimabant, vesci carnibus nullatenus licere Christianis. Tales fuerunt juxta D. Epiphanium Tatianitæ tempore Marci Antonini Philosophi Imperatoris, & Soteris Romani Pontificis circa annum Domini 173. qui (duce Tatiano Discipulo Justini Martyris, & Philosophi, qui ex Samaritanis in Christum credidit) dicebant animalia omnia esse immunda, ac maledicta, subindeque carnes esse abominandas, & velut à Dæmone creatas, & ideo nedum Christianis, qui verum Deum colunt, sed etiam omnibus & singulis hominibus omninò prohibitas.

Hanc Hæresim statim, scilicet anno 178. susceperunt quidam viri Hæretici dicti Encratitæ, teste Divo Irenæo lib. 1. adversus Hæreses cap. 30. quapropter à nonnullis dicuntur Tatianitæ, licet ab ipsis per varios errores distinguantur. His successerunt Manichæi, de quibus sæpè locuti sumus, qui dixerunt non licere vesci

Altera Cassiani ratio res solvit

Matth. 5. D. Gregorius

Tatianitæ

Encratitæ

Manichæi

carnibus, eo quod à Diabolo essent, aut à Deo malo, non autem à Deo bono, cujus Filii sumus.

Anno autem 279. regnante Aureliano Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Felice primo Papa, emerferunt Cathariali, seu Catharistæ ad sectam Manichæorum pertinentes, quos D. Augustinus non Manichæos, nec Catharos, sed Catharistas appellat, hoc est, munitores, sive purificatores propter horrendas quasdam, & execrandas purificationes, quas faciebant, & quibus à Manichæis, & à Catharis distinguebantur, qui dicebant etiam non licere vesci carnibus, alimenta esse immunda astruentes propter mali principii commixtionem; & in hoc cum Manichæis conveniebant eodem utentes principio. Eandem Hæresim docuit Priscillianus anno 388. tempore Valentiniani II. & Syriaci Papæ.

Tandem ejusdem Hæresis defensor acerrimus fuit Secundinus Manichæorum Discipulus, ille scilicet Hæreticus, qui ad D. Augustinum Epistolam scripserat (quamvis illum antea non vidisset Augustinus) qua eum toto conatu hortabatur, ut ad Manichæorum sectam, à qua Christianus factus defecerat, redire dignaretur; cui Epistolæ respondens Augustinus in eum librum scripsit, in quo illum suae, fuorumque vesaniae carpens, fallacem ejus benevolentiam prorsus rejecit, eumque mirandum in modum hortatur, ut ipsemet relicta sua perfidia, ad Catholicam fidem revertatur, ut diximus in Articulo IV. primi libri. Quoad tempus, quo Secundinus docuerit carnes non esse edendas, alioquin errores seminaverit, dissidium quoddam est inter Scriptores, sed communior opinio, cui lubens subscribo, tenet quòd fuit tempore Arcadii Imperatoris, & Innocentii primi Papæ, circa annum Domini 405. Guido Carmelita in suo Hæreticorum Catalogo his omnibus Hæreticis adjungit Græcos, quia damnant eos, qui comedunt de suffocatis, aut alias carnes in Lege veteri prohibitas.

S. I.

Refert Autoritates, & Rationes pro firmanda Articuli veritate.

Contra hanc Hæresim pronuntiavit Concilium Bracarense primum celebratum sub Joanne Papa III. circa annum Domini 563. cap. 14. Decretorum, ubi sic legitur: *Si quis immundus putat cibos carnis, quas Deus in usu hominum dedit, & non propter utilitatem sui corporis, sed quia putaverit immunditiam, ita sicut ab eis, ut nec olera cotta cum carnibus præsustat, sicut Manichæus, & Priscillianus docuerunt, anathema sit.* Idem decrevit Concilium Lucense Canon. 58. celebratum sub eodem Papa anno sequenti. Hujus Concilii in Delphinatu celebrati definitio ferè similis est alteri, quam prius dederat Concilium Grangense, celebratum sub Sylvestro Papa, anno 325. quod habetur dist. 38. Can. 13. ubi legitur: *Si quis carnem manducantem ex fide cum Religione, prater sanguinem, & ikolo immolatum & suffocatum, creditur vitæ condemnandum, tamquam spem non habentem, qui eam manducat, anathema sit.* Sunt innumeri in jure Canonico textus, quibus manifestè constat, esum carnis nunquam fuisse Christianis prohibitum.

Horum Conciliorum definitiones, nec non textus Juris Canonici, quibus nobis conceditur esum carnis, firmat Sacra Scriptura, in qua legimus Deum præscripsisse Leges eorum, quæ comedere poterant Filii Israel, ut ea à prohibitis fecernerent: nam locutus est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens Levit. c. 11. vers. 2. *Dicitur Filiis Israel: hæc sunt animalia, quæ comedere debetis de cunctis animantibus terra. Omne quod habet divisa ungulam, & ruminat in pecoribus comedetis. Quicquid autem ruminat quidem, & habet ungulam sed non dividit eam, sicut Camelus & castoreus, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis. Chærogryllus qui ruminat, ungulamque non dividit, immundus est; Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed ungulam non dividit; & Sus, qui cum ungulam dividat, non ruminat. Hac quidem descriptione, aut hoc divino præcepto, constat Deum non prohibuisse Populo Israelitico absolute esum carnis. Reverà plura assignantur animalia, de quibus manducare non poterant Israelitæ, Deo sic prohibente per Moysen: sed Hæretici non possunt negare esse*

Catharista.

Priscillianus.

Secundinus.

Græcos.

Proscriptio Hæresis in Concilio Bracarense, Lucense, & Grangense.

Levit. 11.

Esus carnis non est absolute prohibitus.

esse alia, de quibus comedere poterant; Deo sic permittente: igitur ex illa autoritate Sacrae Scripturae sequitur, quòd Christiani, qui non sunt sub lege, sed sub gratia, sub jure Christi, quod est suavis, possunt, quin legem aliquam transgrediantur, vesci carnibus, si non omnibus ex vi hujus legis, saltem aliquibus. Idcirco Manichæi, Tatianitæ, Encratitæ, & alii Hæretici contra legem afferunt vesci carnibus esse omninò illicitum Christianis, qui cum nobilioris conditionis sint, quam Judæi, debent dulciorem habere legem.

Eadem facultas vescendi carnibus conceditur in lege Moyfi scilicet in Deuteron. cap. 14. vers. 4. & sequentibus, ibi enim legitur: *Hæc est animal quod comedere debetis, Bovem, & Ovem, & Capram, Corvum & Capream, Bubulum, Tragelaphum, Pyrgargum, Orygem, Camelopardalum. Omne Animal, quod in duas partes dividit ungulam, & ruminat, comedetis, &c.* Quibus pariter constat esum aliquorum animalium licitum fuisse in veteri Testamento, ac proinde licitum quoque esse & in novo, in quo subsistunt omnia, quæ non figurant, aut significant Christum venturum; nec sunt legalia, nec caeremonialia. Usus autem carnis in ullo ex his reponi potest: ideo licitus est in novo Testamento, sicut licitus erat in veteri.

Non obstat dicere cum Manichæis verus Testamentum nullam virtutem habere, quia est à malo Deo. Ratio est, quia ut in secundo hujus operis articulo dictum est, unus est Deus, hicque summè bonus. Sed nè contradicant, proponendum est exemplum Christi, qui Agnum Paschalem comedit, ut testantur Evangelistæ. Nam si carnes ex se immundæ, & illicitæ essent, cerò Christus nunquam comedisset illum Agnum Paschalem, qui vere caro erat, nec dixisset Discipulis suis Luc. 10. vers. 8. *Et in quacumque Civitate intraveritis, & susceperint vos, manducate qua apponuntur vobis;* quia potuissent Magistri domus apponere carnes ab eis comedendas, & de facto comedissent eas Apostoli virtute hujus permissionis absolute, si eis appositæ fuissent; hæc quidem permissio erat in materia gratiæ, & ideo potius amplianda, quam restringenda erat.

Aliud habemus exemplum in actibus Apostolorum cap. 10. vers. 10. & sequentibus ubi legitur: *Et cum Petrus esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis occidit super quem mentis excessus, & vidit Cælum apertum, & descendens vis quoddam, velut lineum magnum, quatuor intus submissi de caelo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentes, & volatilia caeli. Et facta est vox ad eum: surge Petre, occide, & manduca. At autem Petrus: absit Domine, quia nunquam manducavi omne commune, & immundum. Et vox iterum secundo ad eum: quod Deus purificavit, tu commune nè dixeris. Hoc autem factum est per te: & statim receptum est vis in caelum. Nonne ex his verbis evidenter constat, D. Petro fuisse datam à Deo facultatem comedendi de volatilibus caeli? Quam sanè non obtinisset, si esus carnis esset illicitus & prohibitus, cum quadrupedia, & volatilia caeli carnes sint, & Deus non præcipiat malum, nec provocet homines ad transgressionem Legis.*

His omnibus exemplis & rationibus adjungi potest autoritas D. Pauli ad Timoth. 1. cap. 4. ut dicitur Tatianitarum, Manichæorum, Priscillianitarum, & aliorum Hæreticorum error; ibi enim ait vers. 1. & sequentibus: *Spiritus autem manifestè dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorum, in hypocrisis loquentium mendacium, & cauteriatam suam habentium conscientiam, prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognoverunt veritatem. Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur; sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.* Per hæc verba Apostolus manifestè declarat, malum esse abstinere se à cibis, aut nolle vesci carnibus, non absolute, sed eo animo, quo noluerant Hæretici, scilicet quia caro est immunda; quod omnis creatura Dei bona sit, possitque percipi cum gratiarum actione: quam vis licitum sit poenitentiae animo abstinere se à tali cibo, seu à carnibus, ut fecit Joannes Baptista, cujus esca erant locustæ, ac mel silvestre, & modò faciunt plures Religiosi, quorum constitutio obligat ad servandam vitam quadragesimalem, Insuper Deus, qui omnia propter semetipsum opera-

tus est, subiecit homini omnia animalia, & fecit ea propter hominem, ut monet Paulus dicens 1. ad Corinth. cap. 3. *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei.* Igitur homo potest licitè uti reptilibus terræ, piscibus maris, & volatilibus Cæli, & ipsis vesci, si illi conveniant; cum plenam habeat in animalia potestatem; potest enim uti jure suo juxta legem eà à Deo præscriptam, aut licentiam illi datam Genes. 9. vers. 3. *Et omne quod movetur, & vivit, erit vobis in cibum: quasi olera vitentia tradidi vobis omnia; excepto, quod carnem cum sanguine, ne non comedetis.* Indè enim constat, inquit D. Thom. 2. 2. quæst. 102. artic. 6. ad 2. Deum post Diluvium concessisse hominibus esum carnis; hæc autem concessio revocata non fuit in novo Testamento, ut ex dictis facile colligi potest. Undè cum Christus non prohiberit esum carnis, carnes animalium licitè manducare possumus in Lege nova, exceptis diebus ab Ecclesia prohibitis.

S. I I.

Refutat Rationes Hæreticorum.

Hæretici objiciunt illud D. Pauli ad Rom. 14. vers. 21. *Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum.* Sed non nocet hæc autoritas, quia ibi Apostolus non improbat absolute esum carnis, sed declarat solum, quòd dum ex tali esu destruitur opus Dei, aut nascitur scandalum, tunc non est bonum manducare carnem, ut probant hæc verba, quæ præcedunt: *Noli propter escam destruere opus Dei. Omnia quidem sunt munda; sed malum est homini, qui per offendiculum manducat.* Et ex illis, quæ immediate sequuntur: *Næque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur, Quare idem Apostolus ut mentem suam declaret ad Corinth. cap. 8. Corinth. vers. ult. ait: Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, & non manducabo carnem in æternum, nè fratrem meum scandalizem; ut indè videamus esum carnis non esse prohibitum absolute, & pro omni tempore, sed solum dum indè provenit ruina proximi, nam Apostolus ibi loquitur conditionaliter, si esca scandalizat, inquit, non manducabo carnem; ergo manducabat, dum eam manducando nullum scandalizabat; sublato quidem sine tollitur medium, hoc est, sublato scandalo tollitur profectio de carne non manducanda: idcirco Apostolus loco ab adversariis citato ita loquitur propter vitandum scandalum aut proximi ruinam, quam cerò vitare debet homo: vae enim homini per quem scandalum venit. Dicent, quòd esum carnis non fuisset in statu Innocentiae, quia Deus determinaverat nos ad esum fructuum terræ, & herbarum, & arborum. Respondeo cum Divo Thoma supra relato determinatione fuisse sublata post Diluvium, ut idem Sanctus Doctor affirmat ex Genes. cap. 9. vers. 3.*

Græci nostram assertionem impugnant autoritate Concilii Apostolorum Jerosolymis habiti, in quo decisa, & determinata fuit disputatio de esu carnis; in hoc quidem Concilio præses, seu D. Petrus sic pronuntiavit Act. 15. vers. 28. & 29. *Visum est Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, ut suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos, bene ageris.* Indè enim concludunt Græci Apostolos nobis prohibuisse esum carnis; quippe cum hæc constitutio Apostolica sit, non potuit ab Ecclesia revocari.

Hallucinantur Græci, quia Apostoli tunc talia scilicet immolata prohibuerunt, non quia ex se mala, aut à Lege divina ita prohibita, ut ea manducare modo nulli liceat, sed ea prohibuerunt propter Judæos de novo conversos ad fidem. Hujus rei ratio est, quia illi Judæi horrebant comedere immolata simulachrorum, sive Idolotya, & suffocatum. Apostoli autem maxima cum causa timentes, nè hac occasione separarentur à communione fidelium manducantium cibum, quem horrebant Judæi, præceperunt fidelibus, ut ab illis cibis se abstinere, non quòd ex se mali essent, aut prohiberi à Deo, sed nè scandalizarent, seu nè indè Judæi de novo conversi sumerent occasionem recedendi à fide, & doctrina Apostolorum. Idque confirmatur autoritate Apostoli 1. ad Corinth. cap. 8. ubi expressè declaratur, quòd licet Idolotytis vesci non sit ex se illicitum; tamen

1. Corinth. 3.

Genes. 3.

D. Thom. 2.

Objectio Hæreticorum.

Valida ad Hæreticos re. sponso.

Propositio & resolutio Graecorum.

1. Corinth. cap. 8.

tamen non sunt illa edenda, repugnante conscientia, nec cum infirmorum offendiculo: Et cæcæ autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus, abundabimus, neque si non manducaverimus, deficiemus; hinc est quod statim subdit; videte autem ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis; ex quo sequitur, fideles posse edere carnes, modo nullus offendatur.

ARTICULUS XXX.

Quo adversus Nicolaitas prohibetur homini coitus, excepto Matrimoniali.

Simon Magus.

Satur-ninus.

Nico-laitas.

Basiliani.

Flori-nus.

Blasius.

Cynici.

Simon Magus docuit anno 55, tempore D. Petri primi in terris Christi Vicarii, & Neronis Imperatoris promiscuum fœminarum usum ita fore licitum, ut quisque qua vellet uti sine peccato posset; ac proinde ille Hæreticorum primus quemcumque coitum approbavit, imò laudavit; idè non mirum, si S. Ignatius Martyr ad Trallenses scribens ait: Fugite malas soboles Diaboli, Simonem dico primogenitum generis illius. Eandem turpitudinem eodem ferè tempore docuit Saturninus Patria Antiochenus, ejusdem Simonis Magi Discipulus, ut refert Eusebius lib. 4. cap. 6. In eodem errore fuerunt Nicolaitæ, de quibus fit mentio Apocalyp. 2. vers. 6. sic dicti à Nicolao, qui fuit unus de septem Diacanis, qui cum D. Stephano ad ministerium viduarum electi, atque deputati fuerunt. Nam hic Hæreticus cum ab Apostolis de Zelotypia formosæ conjugis increparetur, ut de hac se immunem redderet coram ipsis Apostolis, uxorem suam in publicum produxit permittens, ut qui vellet ea uteretur, volens hoc turpi facto ostendere se non esse adeo Zelotypum, ut ei impingebatur (indè plures qui Nicolaitæ dicti fuerunt, occasionem fumentes, crediderunt mulieres esse communes, & quemcumque coitum esse licitum; ipse tamen inquit Eusebius lib. 3. Historiæ cap. 29. non alia, quam sua uxore usus, & filiarum ejus consueverunt virgines, ac filius permanit incorruptus.

Anno autem 124. tempore Aelii Imperatoris, & Alexandri primi Papæ emerferunt Basilidiani, à Basilide Alexandrino intemperantiæ Magistro sic dicti, qui docebant quemlibet coitum esse licitum, & liberum unicuique respectu unicuiusque uxoris, ut testatur Divus Epiphanius lib. 1. contra Hæreses Tom. 2. ubi de Basilide differens omnesque illius errores recensens, non dicit illum æquasse nuptias virginitati, ut volunt plures cum D. Hieronymo, sed solum refert, quod ipse Basilides prædicabat uxores communes esse, & honestum esse promiscuum coitum.

His successit Florinus Presbyter, qui anno 182. sub Commodio Imperatore, & Sotero Romano Pontifice, à gradu Presbyteri collapsus nova adversus veritatem signenta machinatus est, & multos Romæ docuit errores unâ cum Blasio etiam viro Hæretico. Inter quos errores unus erat contra castitatem, pudicitiam, & fidem matrimonii: talem enim habebant consuetudinem in Ecclesia sua Floriani, ut post occasum solis lucernis extrinctis misceri cum mulieribus non dubitarent, putantes se se hoc ritu implere præceptum, quo Deus in principio homini sic dixit, crescite et multiplicamini, et replete terram, ut asserit Philastrius. Volebant enim Deum per hæc verba promiscuos præcepisse concubitus. Hic tamen obiter observandum est, quod plures Scriptores Florianos liberant ab hac calumnia. Eorum ratio est, quia D. Augustinus lib. de Hæresibus cap. 66. de Florianis loquitur, & tamen eis hunc errorem non tribuit. Sed non valet hæc ratio contra Philastrium, quia D. Augustinus ibi non loquitur de Florianis, de quibus hic agitur, sed de Florianis à Florino quodam illorum Magistro sic dictis, sed diverso à Florino Presbytero Basil Socio, ut testantur plures.

Florianorum impietatem, & turpitudinem auxerunt quidam Philosophi dicti Cynici à Cynofarge Gymnasio (in quo Antisthenes profitebatur) qui dicebant licere cuique commisceri fœminis, nedum in domibus,

& in locis privatis, sed ad instar canum, omni pudore sublato, in omni loco & publice. Quapropter plures volunt hos Philosophos dictos fuisse Cynicos, ab eo quod canum more in propatulo coire non dubitarent, omnia verenda publicitus nudata gestantes. Quis autem fuerit istorum Cynicorum Dux, & quo tempore vixerit, non refertur. Eiusdem demeritæ fuerunt anno 1373. regnante Carolo IV. & Ecclesiam Dei regente Gregorio XI. quidam viri Hæretici dicti Turilupini, qui teste Gersonne in Sermone quodam de Beato Ludovico Francorum Rege dicebant de nulla re, quæ nobis à natura data est, erubescendum esse, ac proinde in publico velut iumenta coire licitum esse ad instar canum cum unaquaque muliere. Eorum ratio erat, quia mulier nequit esse unius viri dumtaxat, sed omnium.

Osus lib. de utriusque speciei communione refert, quod anno 1414. tempore Sigismundi Imperatoris, & Joannis XXII. Papæ, quidam viri Hæretici (qui ab æmulata nuditate Adamitæ dici voluerunt) perperam, & falsò dicebant uxores esse communes. Hujus Sectæ Princeps fuit quidam Picardus ex Gallia Belgica in Bohemiam profectus causa seminandi errores, & cum in Bohemiam penetrasset, præstigiis quibusdam numerosam virorum, ac mulierum plebem ad se traxit, quos nudos incedere jubens, Adamitas vocavit, se autem Filium Dei dixit, & Adam vocari voluit. Revera Hæreticus iste concubia promiscua permisit, & quemcumque coitum licitum esse dixit non ex natura rei, seu seclusa quacumque approbatione, sed interveniente majoris, aut principioris viri ejusdem sectæ licentia, ita enim necessarium censebat Principis hujus Sectæ consensum, ut sine illo nefas esset aliquam mulierem cognoscere. Undè si quis, libidine urente, in aliquam exarscescat, eam manu apprehendens, & adiens Principem hujus Sectæ, dicebat ei se illum appetere, & tunc ipse Princeps respondebat, ire, crescite et multiplicamini. Hoc dicto putabat se licite coire, & post coitum uxorem illam dimittere, & post hanc aliam assumere eodem modo, quo priorem dimissam duxerat.

Alii Hæretici, quales sunt Begardi, Beguinae, & Waldenses seu Pauperes de Lugduno, de quibus omnibus jam locuti sumus variis in locis, dixerunt mulierem deosculari esse peccatum mortale. Eorum ratio erat, quia natura non impellit, nec inclinât hominem ad oscula, neque ad tactus, neque ad amplexus, neque ad alios actus impudicos; hoc tamen non obstante voluerunt carnalem coitum non esse peccatum, imò actum justum, & laudabilem; quia natura impellit ad illum, ac per consequens, qui naturæ obtemperat accedendo ad mulierem, eamque carnaliter cognoscendo, non peccat.

Obiter observandum est maximum esse discrimen inter Begardos, & Waldenses. Illi carnalem admixtionem admittebant urente carnis libidine tantum inter virum, & mulierem, seu masculum & fœminam, ita ut liceret viro coire cum qualibet muliere. Isti verò, seu Waldenses admittebant commixtionem carnalem tam inter viros, quam inter fœminas, ut testatur Guido Carmelita. Quod vix erederem possibile apud homines, nisi certus essem testimonio Scripturæ aliquos fuisse masculorum concubitores. Quia vix credere possum, quod sic facientes se male facere non credant, aut saltem non timeant conscientia illos accusante; talis siquidem concubitus est contra naturam, conscientiam, & rationem. Sed quia Waldenses erant idiotæ, secleratissimi, & sodomitis nequiores, Authoribus Waldenses de hoc pessimo crimine accusantibus fidem adhibeo.

Tandem Græci dicunt simplicem fornicationem non esse peccatum, nec Christum eam prohibuisse. Græcis adhærere videtur quidam Doctor satis celebris in Hispania, nomine Martinus de Magistris, qui in suo libro de Temperantia quæst. 2. de Luxuria dicit: Error fornicationem simplicem esse peccatum mortale, tamen credere oppositum non est Hæreticum. Indè enim facile inferitur, quod Doctor ille existimat Græcos in hoc non errare, nec impugnare fidem Christi, quod est falsum, ut infra ostendemus; ideoque erronea & hæretica est sententia Martini de Magistris; cum simplex fornicatio jure divino prohibeatur.

Turilu-pini.

Adami-tæ.

Error Begardorum, & Waldensium.

Error Græcorum & Martini de Magistris.

§. Unicus.

Probat Articuli veritatem.

Ecclesiastica hujus Hæresis scriptio.

Nullum adveni Concilium prænominatos Hæreticos expressè anathematizans, licet quam plurima sint omnem copulam prohibentia excepta conjugali, quæ habetur inter maritum, & uxorem suam. Unum tamen observandum est, nimirum Begardos damnatos fuisse in Concilio Viennensi celebrato sub Clemente V. cujus definitio legitur in lib. Clementinarum tit. de Hæreticis cap. ad nostram; ubi condemnantur octo Beguinarum errores, inter quos iste de quo hic agitur, est septimus. Hinc est, quod cum Concilio Viennense decreverit, nullum posse citrà peccatum coire, aut carnalem coitum habere cum aliena uxore, sequitur quod declarat nullum coitum esse licitum, nisi in matrimonio. Sunt varii in jure Canonico textus, quibus firmatur, quod actus carnalis solo matrimonio redditur licitus, & honestus. Sed eos omitto, quia ab omnibus videri possunt.

Exponitur de quo hic agitur.

Hæretici, quos hic impugnamus, non affirmant quemcumque coitum esse licitum, ita ut velint quod homo possit coire citrà peccatum cum jumento; cum ex Lege naturali, & divina ita prohibeatur, ut nullus sit quamcumque Hæreticus, & impius, qui velit hujusmodi coitum permittere homini. Deus enim in Levit. cap. 18. ait: Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Nec volunt unum hominem posse cum alio homine coire, si Valdenses excipias: qui cum non sint audiendi (quoniam punitio Sodomæ, & Gomorræ probat coitum hominis cum alio homine esse pessimum) alios nimirum Simonem Magum, Nicolaum Diaconum, Basilidem, Florinum, Turilupinos, & Begardos impugnare debemus; quia præfens controversia est de coitu viri cum fœmina, quem Hæretici promiscuè permittunt contra Sacram Scripturam, quæ coitum conjugalem dumtaxat vult esse licitum.

Levit. 20.

1. Cor. v. 6.

Ad Cor. v. 7.

Tob. 4.

Ut autem hæc veritas magis elucefcatur, advertendum est coitum viri cum fœmina tripliciter fieri posse à viro, scilicet cum Uxore sua, aut cum Uxore alterius, aut cum soluta. Si cum Uxore alterius, coitus est adulterium, quod ex Lege divina damnatur, ut colligitur ex illo Levit. cap. 20. vers. 10. ubi legitur: Si Mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjuge proximi sui, morte moriantur, & Mœchus, & adultera. Idem testatur Christus Matth. 15. dicens: de corde exeunt mala cogitationes, homicidia, adulteria, furta, fornicationes, &c. Ibi enim Christus inter opera, quæ maculant hominem, enumerat coitum viri cum fœmina alterius, & cum soluta, nec non coitum soluti cum soluta, hoc est, adulterium, & fornicationem, vultque hos duos actus esse malos velut actus homicidii, & furti. Et cap. 19. vers. 4. & 5. inquit: Non legistis quia qui facit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos, & dixit: propter hoc dimittet homo Patrem, & Matrem, & adhaerabit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Ergo coitus viri cum fœmina est prohibitus, nisi fiat inter conjugatos, seu à marito cum uxore sua; nam si juxta monitum Christi Uxor sit viri sui, non potest absque injustitia & peccato esse Uxor alterius, seu cum alio viro habere copulam carnalem. Undè Apostolus 1. ad Corinth. cap. 6. ait: Nolite errare; neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque malodoci, neque rapaces Regnum Dei possidebunt; ut suadeat copulam extrâ matrimonium, seu adulterium, & fornicationem, esse actus à lege Dei prohibitos, quoniam nullus rationis capax ab eo regno excludi potest nisi propter peccatum mortale. Et ad Corinth. cap. 7. vers. 4. ait: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Ergo uxor nequit se dare alteri, solique viro tenetur reddere debitum. Quare Tobias cap. 4. vers. 13. ait: Attende tibi filii mi ab omni fornicatione, & prater uxorem tuam nunquam patiaris crimen scire.

Dicent Græci, Fornicationem ibi accipi generaliter pro luxuria, quæ ex se est mala; non verò pro specie, seu pro fornicatione simplici, quæ quamvis sit quædam species luxuriæ, tamen non est peccatum; quia (inquit

Martinus de Magistris) testimonio Scripturæ Sacræ non sunt expressa: nam quamvis in pluribus locis fornicatio prohibeatur, possunt tamen verba Scripturæ sic interpretari, ut credere valeamus, quod nomen fornicationis sumitur generaliter pro luxuria in communi; & quia luxuriæ species multe sunt, & malæ, dicit fornicationem hoc nomine sumptam esse damnatam; quia Luxuria ex genere suo est mala, non verò sumpta re-duplicative.

Sed hæc interpretatio non nocet; Christus loquitur de fornicatione specificè, sicut de adulterio, ut constat ex dictis supra cum D. Matth. cap. 15. ubi post adulteria subiungit fornicationes, & per consequens expressè loquitur de fornicatione secundum speciem suam, & re-duplicative, sicut de adulterio; cum loquatur distinctè, scilicet numerando species luxuriæ. Igitur fornicatio simplex est peccatum, sicut adulterium, non solum in genere, sed etiam in specie. Deindè dato & non concessio quod Scriptura Sacra loquendo de simplici fornicatione sicut de adulterio loquatur de luxuria in genere, sequitur etiam, quod simplex fornicatio est peccatum, quia est species luxuriæ: ea enim, quæ conveniunt generi, conveniunt speciei; in qua conservatur ipsum genus; v. g. animali genericè sumpto convenit vivere & sentire, quæ conveniunt etiam homini & bruto, seu speciebus dividendibus ipsum animal: ergo si luxuriæ conveniat avertere hominem à Deo, aut excludere eum à regno cœlorum, ut affirmat D. Paulus, necesse est quod hæc conveniant adulterio, & fornicationi simplici, quæ sunt species luxuriæ, & quod talis coitus sit peccatum, sicut brutum est vivens sentiens. Hinc est quod loco citato ait: Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecit homo, extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat: Et ad Ephes. cap. 5. vers. 3. & sequentibus; fornicatio autem, & omnis immunditia, & avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos; aut turpitudinis, aut stultiloquii, aut scurrilitatis, quæ ad rem non pertinent, sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idololorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei. Quibus expressè declaratur fornicatorem sive cum libera, sive cum alligata viro, esse fugiendum, & indignum hereditate æternæ.

Tandem si coitus promiscuus non esset malus, sequeretur, quod status meretricius esset licitus; nullus enim concubitus potest verius dici promiscuus, quam coitus meretricis, quoniam parata est coire cum quocumque volente, estque coitus adulterii, si meretrix illa sit conjugata, aut cum conjugato copulam habeat, vel actus fornicationis si sit innupta, talis autem coitus scilicet meretricius est malus & prohibitus, ut colligitur ex illo Deuteronomio, cap. 23. vers. 17. Non erit meretrix de filiabus Israel, nec fornicator de filiis Israel: Idem infari potest ex illo Apocalyp. 17. Et venit unus de septem Angelis, qui habebat septem phialas, & locutus est mecum, dicens: veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ: Igitur concubitus promiscuus est prohibitus à lege divina; alias status meretricius esset licitus, quod est falsum. Undè Paulus ad Thessal. cap. 4. vers. 3. & 4. ait: Hac est enim voluntas Dei, Sanctificatio vestra, ut abstineatis vos à fornicatione, ut sciat unusquisque vos suum possideri in sanctificatione, & honore. Quibus constat voluntatem Dei prohibere fornicationem simpliciter, & absolute, hoc est, quamcumque copulam carnalem extrâ matrimonium: fornicatio autem secundum se sumpta ex D. Augustino relato in Can. Nubendi, 27. quæst. 5. nulli impunè conceditur, hoc est, à nullo fieri potest citrà peccatum, nisi sacramento Matrimonii fiat licita: ex quo sequitur, quod coitus promiscuus est malus; cum ex illa autoritate sit vitandus, aut cum sola uxore propria habendus, & fornicarii sint fugiendi juxta illud Eccles. cap. 19. vers. 3. Qui se jungit fornicariis, erit nequam, putredo, & veritas hæreditatis nullum.

Omnes prænominati hæretici veritatem fidei Catholice impugnant tantum ex illo Genes. cap. 1. Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Indè enim concludunt coitum promiscuum nedum esse licitum, sed etiam præceptum, quoniam à Deo dictum fuit hominibus absque ulla restrictione, aut exceptione personarum.

Respondeo Deum per hæc verba non imposuisse singulis

Fornicatio simplex est peccatum.

Ad Ephes. 5.

Deuteronomio 27.

Ad Thessal. 4.

D. Augustinus.

Eccles. 19.

singulis hominibus necessitatem nubendi, ut volunt alii qui existimantes, quemlibet hominem teneri ad contrahendum matrimonium; nec dedisse hominibus libertatem coeundi cum qualibet foemina, ut credunt heretici, quos hic impugnamus; sed solum declarasse causam ob quam institutum fuit matrimonium: non enim hominibus tantum in persona primorum parentum dicitur: *Crescite, & multiplicamini & replere terram*, sed etiam cunctis animalibus precepti, & licentia incapacibus. Quod probat ibi; Deum non exprimere preceptum obligans omnes, & singulos homines ad matrimonium, nec permissionem accedendi ad omnes, & singulas foeminas indifferenter, sed continuam secunditatis largitionem, & benedictionem. Dicendo: *crescite*, dedit illis virtutem generandi, eamque benedixit, sicut dum dicit terre: *germinat terra*, tribuit ei virtutem producendi. Hec autem generandi virtus inter virum, & uxorem determinata est, premissa benedictione conjugali; inquit enim: *erunt duo in carne una*. Unde D. Hieronymus Epist. 11. ad Ageruchiam, ait: *Unus Adam, & una Eva, imò una ex do costa separatur in foeminam: rursumque quod divisum fuerat, nuptiis copulatur, dicente Scriptura erunt duo in carne una, non in duas, nec tres*. Quod probat hominem cum uxore sua dumtaxat posse crescere, & multiplicare, quoniam ex illo textu illa copula tantum est licita, quæ habetur inter maritum, & uxorem, seu inter Adamum, & Evam, prout sunt vir, & uxor, premissio Sacramenti matrimonio.

Expositio D. Hieron.

ARTICULUS XXXI.

Declarat contra pauperes de Lugduno occisionem hominis esse licitam, si fiat iudicis Sententia.

Ualdenses.

Inter alios Ualdensium, seu pauperum de Lugduno errores, quos Guido Carmelita, Alphonsus à Castro, & alii recenserunt, unus est, quo docuerunt circa annum Domini 1160. tempore Friderici Imperatoris, & Alexandri III. Papæ, nullum hominem posse occidi iuste, etiam si id fiat ex legitimo iudicis precepto. Credebant enim nullum iudicem posse damnare aliquem hominem ad supplicium, aut poenam mortis. Nec miror, quia hoc est sceleratis hominibus proprium, ut semper suis sceleribus optent impunitatem, quo liberius & securius, quæ voluerint, scelera perpetrare valeant. Eundem errorem postea, scilicet anno 1434. tempore Sigismundi Imperatoris, & Eugenii IV. Papæ, docuit quidam vir hereticus, nomine Nicolaus Galecus ex Bohemia oriundus, conditione presbyter, & professione artium Bachalaureus, unus eorum, qui à Bohemia ad Concilium Basiliense missi fuerunt. Hic enim inter reliquos suos errores docebat, nullum hominem iuste occidi posse tempore legis Evangelicæ, quia novum Testamentum prohibet quamcumque occisionem, & à iudicibus aufert potestatem condemnandi ad mortem: quippe cum Deus omne iudicium dederit Filio, hincque venerit, ut gratiam habeamus, nullus homo habet potestatem iudicandi ad mortem, etiam si sit princeps supremus. Volebat enim hereticus ille nullum hominem modò habere iurisdictionem in alium quamtumvis malum & reum, hancque remittendam esse ad Christum, qui est iudex vivorum, & mortuorum.

Nicolaus Galecus.

Contra hanc heresim nullum potui adinvenire Concilium; plures tamen sunt in iure Canonico textus, quibus iudex ex officio potest occidere reos, eosque ad mortem damnare, ut ex dicendis patebit: igitur Ualdensium, & Nicolai Galeci sententia est rejicienda ut heretica; nedum quia adversatur iuri Canonico, & Summorum Pontificum decretis, quæ nemo despiciere potest, quin incurrat anathema, ut habetur in Canone, *Si quis dogmata 25. quest. 2. sed etiam quia adversatur Sacræ Scripturæ.*

Statuit potestatem iudicariam.

Deus contulit iudicibus, quos constituit, potestatem condemnandi ad mortem eos, qui propter scelera, & delicta, aut legum transgressionem sunt morte digni. Legimus enim in lib. Deuteronom. cap. 17. vers. 10. & sequentibus: *Et facies quodcumque dixerint qui presunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem ejus: sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram, qui autem superbia, volens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis moriatur homo ille, & auferes malum de Israel*. Quibus constat in iudicibus esse potestatem puniendi reos, etiam poena mortis; & in delinquentibus esse obligationem subeundi poenam à iudice inflictam, etiam si hec poena sit ultimi supplicii. Nulla est igitur difficultas, quod legitimus iudex possit condemnare ad mortem reos morte dignos, quales sunt fures, de quibus Exod. cap. 22. vers. 2. dicitur; *Si effringens fur domum suæ suffodians fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus Sanguinis*. Nam si occidens furem illum, de quo hic agitur, non sit reus, nec reus erit iudex, qui malefactorem iuste damnat ad mortem; cum in eodem capite vers. 18. Deus dicat: *Maleficos nò patieris vivere*. Hoc merito institutum fuit, quia summè necessaria est in republica malefactorum puniatio; oportet enim, ut inquit Aristoteles lib. 10. Ethic. bonos provocare ad virtutes per premia; malos autem per poenam & supplicia totaliter exterminare; quin taliter iuste punitus possit licite conquiri, quia omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est.

Est in iudicibus potestas puniendi reos. Deut. 17.

Exod. 22.

Unde D. Petrus Epist. 1. cap. 2. vers. 13. inquit: *Subiecti igitur estote omni humane creaturæ propter Deum, sicut reo. 2. si, quasi procellenti, sicut ducibus tanquam ab eo missi ad vindictam malefactorum; laudem vero honorum, quia sic est voluntas Dei &c.* Hæc siquidem verba indicant esse in malefactoribus obligationem subeundi poenam eis à iudice inflictam. Hæc malefactorum vindicta denotat poenam inflictivam corporalem, quæ si non sit semper ad mortem, tamen ad illam aliquando esse potest, scilicet dum malefactor non vult à malo se abstinere; cum nulla sit alia via recuperandi pacem, & tranquillitatem in populis. Divo Petro loquente, Deus punivit morte Ananiam, & Saphiram uxorem suam, quia fraudaverant de pretio agri venditi, ut legitur act. cap. 5. vers. 5. ubi habetur: *Audienti autem Ananias hæc verba cecidit & expiravit, & factus est timor magnus super omnes qui audierunt*. Ex quo sequitur contra Ualdenses iudices habere potestatem puniendi morte delinquentes, si non omnes, saltem publicos, & maximos; seu eos, qui iuxta leges, quas à Deo habemus, debent mori, quales sunt, verbi gratia, homicidæ; rationabiliter quidem condita fuit hæc lex, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur, & qui gladium acceperit, gladio peribit, id est, qui occiderit propria autoritate, occidetur autoritate publica quæ residet in Regibus, & iudicibus.

1. Petr. 2.

Act. 5.

Rom. 13.

Idem docet D. Paulus ad Rom. cap. 13. ubi loquens de potestate sublimiori, quæ est potestas Regum, & iudicum respectivè adversus subditos, & inferiores, ait: *Principes non sunt timori boni operis, sed mali: vis autem non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa: Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat; Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit*. Hæc evidentè demonstrant malefactorem posse iurè aut sententia iudicis interfici, quia mors potest esse effectus gladii, quem portat, cum gladii sit ferire; & si necesse sit pro bono publico, aut pro gloria Dei, occidere, quia per malefactorem omnis honestas politia pervertitur; & pax tam nobis necessaria, & à Christo commendata, perturbatur. Idcirco D. Cyprianus relatus in Canon. 40. causæ 23. quest. 5. ait: *Rex debet furta prohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas, & peccatores vivere non sinere, filios suos non sinere impie vivere*. Ideoque iustum est, atque conforme legi divine, & rationi interficere huiusmodi malefactores, ut perpetua pax in republica subsistat; nam si in corpore humano aliquod mem-

D. Cypr.

membrum particulare aliquo morbo ita laboret, ut cætera membra sint in periculo corruptionis, & mortis, homo cuius membrum malè habet, procurat omnibus modis quibus potest, illud restituere in pristinam sanitatem; quod si nulla via possit huic membro subveniri, libenter patitur ipsius incisionem; quoniam mavult unum membrum, quam totum corpus perdere: ergo similiter Iudex, qui est caput Reipublicæ (quæ est unum corpus) si sit unus homo, qui commiserit aliquid grave crimen, debet laborare ad ejus emendationem. Quod si nulla sit spes emendationis, necesse est quod illum condemnet ad mortem, nè reliqua membra, seu cæteros homines inficiat; nec in hoc erit homicida, ut monet D. Augustinus lib. 1. de libero arbitrio cap. 4. ubi ait: *Si homicidium est hominem occidere: potest tamen aliquando occidere suo peccato: nam & miles hostem, & iudex, vel minister ejus nocentem*.

D. August.

D. Hieronymus.

Innocentius Papa.

D. Hieronymus.

D. August.

Hoc esse necessarium patet: nam si nunquam mors esset infligenda malefactoribus, seu illis, qui occidunt, furantur, similique mala faciunt, terra esset plena latronibus, mare Piratis, nullaque esseret in tuto; quia homo pronus est ad malum, à quo non raro fugit formidine poenæ. Ipsis malefactoribus etiam utilis est puniatio hæc, ut tradit D. Hieronymus super Sophoniam ad cap. 1. ubi ait: *Si quis Latroni fortitudinem & piratæ & furis enervat, infirmoque eos reddat, prodest illis sua infirmitas; debilitata enim membra, quibus prius non bene utebatur, à malo opere cessant*.

Innocentius Papa Epist. 3. ad Exuperium Episcopum Tolosanum cap. 5. relatus in 46. Can. causæ 23. quest. 4. inquit; *Illud etiam sciscitari voluisti, an preces delinquentium liberum concedatur utique post Baptismi regenerationem, à principibus poscere mortem alicujus, vel sanguinem de reatu, quam rem principes nunquam sine cognitione concedunt, sed ad iudices commissa ipsa, vel crimina semper remittunt, ut causa cognita vindicentur: quæ cum quæstori fuerint delegata, aut absolutio, aut damnatio pro negotii qualitate profertur, & dum legum auctoritas in improbos exercetur, erit distator immunitis*. Quibus constat reum posse accusari licite apud iudicem, ut ab ipso puniatur poena mortis, si delictum tanta poena sit dignum. Nec propter hoc iudex censendus est crudelis, ut putant heretici, quia, ut inquit D. Hieronymus super Jeremiam cap. 22. homicidas, sacrilegos, & foenerarios punire non est effusio Sanguinis, sed legum ministerium, & per consequens non iudici, à quo ad mortem secundum formam juris, & secundum allegata, & approbata damnatur, nec iustitia executori, bene verò ipsius hominis voluntariè, & liberè delinquentis malè voluntati tribuenda est tanta puniatio (quæ solitò non datur, nisi pro culpa, ut habetur in regulis juris in 6. regula 23. quæ quidem culpa voluntariè contrahitur) etenim peccatoris perditio ex ipso peccatore est; nec potest licite omitti à iudice hæc delinquentis, aut malefactoris puniatio, quoniam in hoc augetur ipsius malitia & ad iram Deus provocatur, ut monet Divus Augustinus relatus in Can. si ea ejusdem causæ ubi inquit: *si enim, de quibus vehementer Deus offenditur, provocamus, nonnò Achor Filius Zare praverit mandatum Domini, & super omnem populum Israel ira ejus incubuit? & ille erat unus homo, atque unam solus perisset in sceleris suo*. Nullus est igitur, qui possit citrà heresim auferre à principibus, & iudicibus potestatem condemnandi ad mortem maleficos.

Nec valet dicere, quod hæc condemnatio nequit esse sine ira, aut vindicta, quæ cum prohibeantur in nova lege, prohibetur etiam punitio ad mortem. Non valet, inquam, quia officia vindictæ possunt bono animo impleri, ut ait. D. Augustinus super Evangelia lib. 1. qu. 10.

Rejiciuntur rationes Hæreticorum.

Obijciunt hæretici illud Matth. cap. 7. *Nolite iudicare ut non iudicemini, in quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini*. Indè enim concludunt Ualdenses, & Nicolaus Galecus, Christum prohibuisse iudicium, quia ipsi data fuit omnis potestas, & omne iudicium faciet; ac proinde voluit nullum hominem habere potestatem

Argumentum hæreticorum. Obijciuntur.

iudicandi alium ad mortem. Hoc verum esse probantur ex eo, quod Christus imponit poenam iudicantibus per hæc verba: *In quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini*, hoc est (inquit) qui condemnabit ad mortem, ad mortem condemnabitur, & qui non iudicabit, non iudicabitur. Undè cum malum sit condemnari, malum quoque debet esse alium condemnare.

Huic auctoritati, cui plurimum confidunt hæretici, dico, quod Christus non prohibet omne iudicium, ita ut nulli hominum liceat iudicare delinquentes & maleficos, nec voluit per hæc verba improbare sententiam contra reos à iudice latam; cum apud Matth. cap. 26. vers. 53. ita loquatur; *Omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit*, id est, qui mortem dabit alteri, dabitur illi; hoc enim probat, homicidas, aliosque similes reos esse morte plebendos non autoritate privata, ita ut unicuique liceat occidere homicidam, & ipse homicida dicere possit, sicut Cain, *Omnis, qui invenerit me, occidet me*; nulli quidem licet interficere, ut testari sunt Iudæi dicentes Pilato; *Nobis non licet interficere quemquam*, & ut declaratur in Can. *Si non licet 23. quest. 5. sed autoritate publica, quæ residet in Rege & in iudice ab ipso delegato*, homicida potest licite condemnari ad mortem, ut docent Sancti Patres, & Theologi; cum auctoritas Scripturæ non prohibeat auctoritatem iudicis, nec sanciat iratum non posse iudicare ad mortem, sed prohibeat tantum auctoritatem particularem, & privatam, & declaret nullum hominem auctoritate propria, aut quatenus est persona privata, posse condemnare ad mortem. Hoc quidem iudicium, aut hæc mortis sententia, est actus iurisdictionis, quæ cum non sit in omnibus, non licet unicuique ad mortem condemnare.

Dico secundo ibi Christum prohibere iudicium temerarium, aut leve multorum hominum, qui re minimè cognita, sed ex minutulis suspitionibus, & apparentiis nullatenus ponderatis, statim apud se definiunt, & sententiam inconsideratè proferunt contra innocentem, censentes talem esse malum, aut malè aliquid voluisse facere; quare Christus Joan. 7. vers. 24. ait: *Nolite iudicare secundum faciem*; hoc est, secundum apparentiam, quæ cum non raro sensus decipiat, iudicium quod ex illa fit, est ferè semper iniustum, & temerarium, quia in nobis non est potestas iudicandi, & ideo non prohibet iudicium iustum, quod (re prius maturè considerata) fit iuxta æquitatem, estque tale, quale ipsum vult esse idem Christus dicens: *Iustum iudicium iudicatis*; quæ Deus, qui intuetur cor, dat iudicibus gratiam specialem cognoscendi delictum, & exigendi confessionem à delincente interrogato: plura enim requiruntur ad verum iudicium, quæ à solo iudice fieri possunt pro veritate cognoscenda, antequam feratur sententia, iuxta illud eisdem Evangelii Joannis vers. 51. *Nunquid lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognoverit quid faciat*. Hinc est quod ex iure Can. nullum 20. quest. 5. nemo potest iudicari sine probationibus; iudex antequam sententiam proferat tenetur audire partes, cum nequeat iudicare, nisi secundum allegata, & approbata per testes fide dignos.

Altera ad hereticorum argumentum refertur.

Joan. c. 1.

Obijciunt iterum præceptum divinum, quo Deus in Decalogo prohibet occisionem, *Non occides*. Dicunt enim hoc præceptum esse semper ab omnibus hominibus observandum, hoc est, tam à personis privatis, quam à principibus, & iudicibus respectu omnium & singulorum hominum, quia Deus est supremus Dominus, & legislator omnium hominum.

Porro hoc præceptum non prohibet omnem occisionem simpliciter, & absolute, ita ut se extendat tam ad iudices, quam ad personam privatam, sed solum ad personam privatam, hancque extrà absolutam necessitatem defendendi se constitutam. Nam unicuique licet vim repellere, & vitam suam contra iniustum aggressorem conservare, & per consequens hoc præceptum non potest esse ita absolutum, ut omnes, & singulos homines obliget. Ratio hujus distinctionis est, quia in lege Moysei vigeat idem præceptum; eo tamen non obstante erant multe aliæ leges, quibus præcipiebatur occiso furis nocturni, & hominis blasphemantis, iuxta illud Levit. cap. 24. vers. 16. & 17. *Et qui blasphemaverit nomen Domini morte moriatur*, & qui

Explicatur hoc præceptum non occidens.

Levit. 24.

Lapidibus opprimit eum omnis multitudo, sed ille civis, sive peregrinus fuerit: qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur, qui percusserit & occiderit hominem morte moriatur. Et Exod. 21. vers. 16. Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus in ea, morte moriatur.

Unde ne appareat manifesta in præceptis legis antiquæ contraditio, d'endum est, quod dum Deus dicit, non occides, non prohibet quamlibet hominis occisionem, ita ut velit, hominem nullo modo posse licite interfici, sive in bello, sive in injusta aggressionem, sive iustâ iudicis sententia, sed solum eam, qua interfecto fit homicida, seu quæ sit autoritate privata, & absque ulla necessitate defendendi propriam vitam, in qua sunt illi, qui nequeunt contra injustum aggressorem propriam vitam defendere, nec conservare, nisi occidendo injustum aggressorem. Ea autem, quæ sit ex decreto iudicis, non est prohibita, quia iudicium potestas est à Deo, per quem Reges regnant, principes imperant, & potentes decernunt iustitiam, ut suaderi potest hæc Christi ad Pilatum dicentem Joan. 19. vers. 10. Mihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? responsione: non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Et ex illo 2 Paralip. c. 19. vers. 6. & præcipiens iudicibus, videte aut quid faciatis, non enim hominibus exercetis iudicium, sed Domini, & quodcumque iudicaveritis, in vos redundabit.

Joan. 19.

ARTICULUS XXXIII.

Repellit Albanenses Usuram approbantes.

Hic non est discutendum quid sit usura, nec qualiter committatur, quoniam non de vitio, & peccatis, sive in genere, sive in particulari, sed de hæresibus solum disputationem suscepimus. Unde ad Theologos morales remittendæ sunt difficultates, quæ circa usuram versari possunt; ad nos autem spectat tantum ostendere usuram esse ita prohibitam tanquam malam, ut nullus possit eam licitam credere, quin sit hæreticus; cum ex Sacra Scriptura, & ex iure, usura declaratur mala. Hoc igitur supposito dicimus cum Guidone Carmelita Græcos existimare licitum esse dare pecuniam ad usuram. Judæi etiam sentiant usuras esse honestas. Judæis & Græcis adhærent plures, qui ex mutuo accipiunt, seu usurarii: usura enim nihil aliud est, nisi lucrum ex mutuo proveniens, ut notant Theologi cum D. Thoma. Præter Judæos & Græcos alios habuit usura tutores, nimirum Albanenses, qui tempore Constantini III. Imperatoris, & Leonis III. Papæ, circa annum Domini 796. dixerunt usuram non esse à Deo prohibitam.

Græci.

Albanenses.

S. I.

De Conciliis, & Scripturis, quæ usuram damnant.

Declaratio Concilii Viennensis.

IN Concilio Viennensi sub Clemente V. celebrato habetur: Sane si quis in illum errorem incidit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras non esse peccatum, de cetero illum velut hæreticum puniendum, locorum nihilominus ordinariis, & hæreticæ pravitate inquisitoribus distributis injungentes, ut contra eos, quos de errore hujusmodi diffamatos invenerint, aut suspectos, tanquam contra diffamatos, vel suspectos de hæresi procedere non omittant. Ità legitur in libro 5. Clementinarum Tit. de usuris capite ex gravi, in fine. Idem prius definitum fuerat in Concilio Lateranensi III. celebrato anno 1179. pro damnandis Catharorum, Ualdensium, & Albigensium hæresibus. Nullus potest igitur citrà hæresim asserere usuram esse licitam; cum ex Sacra Scriptura, & ex definitione Ecclesiæ constet ipsam esse vitiosam, & inter peccata mortalia reponendam.

Lateranense III.

Exod. 22.

Affertionem nostram affirmat Sacra Scriptura. Deus in Exodo cap. 22. vers. 25. ait: Si pecuniam mutuam dederis pauperi populo, qui habitat tecum non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes. Nonne hæc solemniter prohibito convincit Græcos, & Judæos, eisque ostendit malum esse, & contra Dei voluntatem, pecuniam ad usuram dare? nullus sanè potest dubitare de hoc; cum

pauperem opprimere sit ex se malum. Hoc clariùs exprimitur in Levitico cap. 25. vers. 35. & sequentibus ubi habetur: Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manus, & susceperis eum, quasi advenam, & peregrinum, & vixerit tecum, ne accipias usuras ab eo, nec amplius quam dedisti. Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te; pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges. Usurarius autem exigit, aut recipit plus quam dedit in mutuo; & omnis qui exigit, ut recipit plusquam dedit in mutuo, est usurarius, ac proinde est transgressor legis, & adversatur his verbis, quæ habentur in libro Deuteronomio c. 23. vers. 19. Non feneratoris fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem. Et vers. 20. fratri autem tuo absque usura, id quo indiget, commodabis. Nulli igitur licet usuras accipere; usura enim est peccatum grave ab omnibus vitandum sub pena damnationis æternæ. Hinc est quod David respondens huic interrogationi Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? Psal. 14. ait: Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, & munera super innocentem non accepit.

Levit. 25.

Deuter. 23.

Solvitur Albanensium instantia.

Luc. 6.

Leo Papa.

Dicent forsitan Albanenses, præcepta veteris legis non obligare in lege nova, & per consequens Christianos posse pecuniam dare ad usuram, quin agant contra legem. Non valet, inquam, hæc instantia, quia præcepta citata non sunt legalia, nec cetermonialia, quæ abrogata fuerunt morte Christi, sed moralia, quæ obligant in lege nova, & Evangelica, alioquin Christianis liceret occidere, furtum facere, aliaque similia mala committere, quod est falsissimum.

Nedum vetus, sed etiam novum Testamentum usuras prohibet: nam Salvator noster apud Lucam cap. 6. vers. 33. & sequentibus inquit: Et si bene feceritis his, qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia? si quidem & peccatores hoc faciunt, & si mutuum dederitis his, à quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus sanctorum, ut recipiant aequalia, verum tamen diligite inimicos vestros, benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes. Hoc est, nullum ex illo mutuo lucrum recipientes.

Nec valet dicere, quod ex beneficio beneficium sperari potest, & licite recipi. Ratio nostra, ob quam instantia hæc non valet, est, quia Christus ex mutuo ibi beneficium recipere verat, ut denotat hæc particula, nihil inde sperantes; & maximum promittit beneficium mutuantibus, dicens: Et erit mercus vestra multa, & eritis filii altissimi. Quippè hac promissione penitus convincimur mutuum esse omnino gratuitum, & absque ulla spe retributionis exercendum, ut quod hic misericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter, & in perpetuum manfusa tribuit, recipere valeamus, inquit Leo Papa Epist. 1. ad Episcopos Campaniæ relatus in Can. Sicut non suo, Dist. 46.

Minus valet dicere hoc non esse præceptum, sed consilium; quia Christus loquitur de mutuo, sicut de dilectione inimicorum; ideoque voluit, & præcepit nihil ex mutuo esse sperandum, sicut præcepit, & voluit inimicos esse diligendos.

Mutuum debere esse gratuitum patet, nam est in solius recipientis gratiam contractum, ut facile colligitur nedum ex verbis Evangelii Lucæ relatis: Mutuum dare, nihil inde sperantes; sed etiam ex ratione: nullus quidem mutuo pecuniam petit ab alio, nisi ipsa indigeat, & ut miserie suæ subveniat; unde cum iustum sit iuccurrere indigenti, nullum ex illo beneficio mutuantis debet sperare lucrum a mutuario, sed solum à Deo: quippè Dives, qui mutuum dat, si inde aliquid lucrum speret, seu aliquid supra fortem, vel plusquam dedit, certò vult, quod mutuarius solvat beneficium mutui, quod est species charitatis aut quoddam auxilium indigenti debitum ab eo, qui potest præstare illud, sic præcipiente Deo, qui unicuique mandavit de proximo suo, & diviti imposuit obligationem adjuvandi pauperem mutuo gratuito, hoc est, absque ulla spe recipiendi à mutuario lucrum ex vi mutui; alioquin non esset mutuum, sed locatio, & contra naturam beneficii, & charitatis; nec esset indigentis miserie subvenire, sed mutuantis divitias augere de bonis mutuarii mutuantis indebitis, aut recipere ex vi mutui, quod in mutuo datum non fuit. Nonne qui mutat centum nummos, si postea centum, & quinque recipiat, recipit plusquam dedit, seu quinque quos non mutuavit? per quod manifestè constituitur inæqualitas, quæ contrariatur iusti-

justitiæ, qua cogimur reddere unicuique quod suum est, & qua unicuique potest illud exigere: illi autem quin, que nummi non sunt mutuantis, sed mutuarii, qui à mutuantem centum nummos tantum habuit, eique tantum centum nummos debet: igitur contra justitiam est, atque hæreticum asserere, quod mutuarius tempore præfixo tenetur reddere plusquam accepit, aut quod mutuantis potest ex pecunia mutuata recipere lucrum, seu plus quam dedit; cum hoc sit contra jus divinum, & definitionem Ecclesiæ.

S. II.

Refutantur Hæreticorum Argumenta.

Græcorum fundamentum est, quia Deus in veteri Testamento permittit usuras populo Israelitico; idque colligitur ex illo Deuteronomio c. 23. vers. 19. ubi legitur: Non feneratoris fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno. Indè enim concludunt Deum prohibuisse usuram fratris ad fratrem, eam vero permisisse erga alienum, & extraneum, ut patet ex vers. 20. ubi habetur: Sed alieno: fratri autem tuo, absque usura id quo indiget, commodabis: hæc quidem verba in materia mutui fratrem ab alieno distinguunt, & usuram inter alienos permittunt.

Ad hanc auctoritatem dico cum D. Thoma, quod Judæis prohibitum fuit accipere usuram à fratribus suis, scilicet à Judæis; porro hoc ostendit dare ad usuram esse simpliciter malum, quoniam omnis homo, præsertim in lege Evangelica, est proximus & frater noster: fratres enim sumus gratia Christi, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti: ideoque modo nulli hominum licet alteri pecuniam dare ad usuram, quemadmodum apud Judæos non licebat Fratri. Per hæc autem verba, sed alieno, Deus non permittit Judæis absolutè usuras, neque fuit eis concessum ab extraneis usuram accipere: dixit enim ea solum ad malum majus vitandum, nè scilicet à Judæis Deum colentibus usuras acciperent propter avaritiam, cui dediti erant. Nequeunt igitur Græci ex illa auctoritate Deuteronomii inferre licitum esse dare pecuniam ad usuram, cum hæc permissio sit conditionata, & non omnes, sed quosdam veteris legis respiciat, quæ quidem conditio etiam si subsistat in nova lege, tamen tenere non debet; sublata enim fuit hoc Christi mandato, mutuum dare nihil inde sperantes; quod cum divinum sit, ab omnibus debet observari, & usura inter peccata præcipua reponi.

Responsio D. Ambrosii ad eosdem Græcos.

Dico secundò cum D. Ambrosio lib. de Tobia cap. 17. citatus in Can. ab illo 14. quæst. 4. quod Deus hoc non permittit ad exercendam usuram, ita ut licitum esset populo Israelitico aliquid lucrum ex mutuo immediate recipere ab alienis, sed solum ad compensationem faciendam, quapropter potuerunt lucrum illud ex mutuo iuste exigere à gentibus; nam inquit ille Sanctus Doctor: Ab illo usuram exigit, cui merito nocere desideras, cui iure inferuntur arma, huic legitime iudicatur usura, quem bello vincere facile non potes. De hoc citò potes centesima vindicare te; ab hoc usuram exigit, quem non sit crimen occidere, sine ferro dimicant qui usuram flagitat, sine gladio se de hoste ulciscitur, qui fuerit usurarius ex actor inimici: ergo ubi jus belli, ibi etiam jus usura. Hoc juxta glossam intelligitur de Judæo, Pagano, hæretico, & Christiano quolibet, contra quem bellum iuste movetur. Nec mirandum est, nam si iuste bellantibus liceat accipere prædam ab hostibus, quin ad restitutionem teneantur, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 66. art. 8. ad 1. licet etiam ratione compensationis accipere cum usura res debitas; id enim, quod supra fortem erit, non proveniet ex vi mutui, sed ex vi expensarum, vel ex vi belli.

Addunt, olim leges civiles usuras permisisse ad certas summas redactas, & ad illas exigendas, actionem dedisse tam circa fruges, quam circa pecuniam numeratam; ergo (inquit) usura non est peccatum. Sed non valet hæc ratio, tum quia erant velut reliquæ nuperi Paganismi, ut cum pluribus Scripioribus observat Caballarius; tum quia hujusmodi leges abrogatæ fuerunt in variis Conciliis, & præsertim in Viennensi, & in Eliberino.

Vel dico, quod hæc ratio Græcorum, & Albanensium non valet, quia Justinianus nunquam voluit permittere usuras, licet potuerit eas tolerare ob urgentissimas rationes nobis ignotas, quibus eum excusatum habere debemus.

Dico tandem jus civile, quod olim permittit usuras, Jus civile intellexisse per usuras aliquid lucrum ex societate, aut le non ex affectatione, vel ex aliquo alio contractu proveniens; permittit non vero ex mutuo præcisè. Hoc enim est contra jus naturæ, & divinum quo prohibetur usura.

ARTICULUS XXXIII.

Quo adversus Græcos homo obligatur ad restitutionem rei furto sublata.

Guido Carmelita, seu Guido de Perpiniano dictus, Carmeliticus Ordinis Prior Generalis, & postea Majoriensis Episcopus in lib. de hæresibus, quem scripsit circa annum Domini 1330. noster Alphonsus de Castro Archiepiscopus Compostellanus in opere adversus hæreses verbo Restitutio, affirmant Græcorum Sacerdotes pro furtis, usura, & rapina manifesta nullam imponere penitentibus hujusmodi peccata confitentibus obligationem satisfaciendi, aut reddendi rem furatam Domino, ad quem pertinet, etiam si noscatur; sed solum oleo simplici ungere raptorem, aut usurarium, eumque astringere ad aliquam pecuniæ futate portionem illis tribuendam pro absolutionis beneficio, quod ipsi Sacerdotes, portione furti obtenta, eis impendant, & ea quæ de furto aut usura illis supersunt, cum benedictione concedunt: hoc autem esse hæreticum nullus sacro Baptismo insignitus negare potest; quapropter contra articulum nostrum nullus infurrexit hæreticus.

Fateor quod plures volunt Erasmmum Roterodamum Græcorum secutum fuisse opinionem in lib. Annotationum super novum Testamentum, ubi tenet raptorem, ut satisfaciatur, & peccatum rapinæ remittatur ei, non teneri ad restitutionem rei furto sublata, sed solum ad elemosinam faciendam; quoniam (inquit) Erasmmus existimabat rem furto sublata restitui Domino, si detur pauperibus; cum dare pauperibus, sit dare Deo, & dare Deo, sit dare Domino rei. At errant illi, qui de Erasmo hoc iudicium ferunt, & volunt ipsum Græcorum errorem secutum fuisse irrevocabiliter, eo quod in lib. citato super cap. 11. Lucæ exponens illud Christi mandatum: Quod superest dare elemosinam, & ecce manda omnia sunt vobis, habeat; illud annotandum cum modo fecerit mentionem rapinæ, in remedio non fieri mentionem restitutionis, tantum pollicetur, elemosinam datam omnino mundam. Hæcque est ratio, ob quam eum de hæresi acculant.

Ego autem ab hac sententia recedo; tum quia forte loquebatur de re furto sublata, aut ex usura acquisita, damnum Domino incerto, in quo casu fur, aut usurarius tenetur non esse dare eam pauperibus, ut docent communiter Casuistæ; hujus tum quia licet omiserit restitutionem, tamen non negavit rem furatam esse restituendam; cum ex omnis non defequatur affirmatio oppositi; alioquin sequeretur quod Sara non fuisset uxor Abraham, sed tantum ipsius foror, quia in lib. Genes. cap. 12. vers. 13. non vocat eam uxorem, sed fororem suam. Igitur mens Erasmi non fuit negare restitutionem. Hoc verum esse patet ex verbis, quæ immediate sequuntur: Sed qui jubetur dare eis, quibus nihil debet, multo magis jubetur reddere, si quid eis debet. Hæc quidem verba profus tollunt de restitutione non faciendâ suspensionem, & student Erasmmum errorem Græcorum minimè secutum fuisse.

Plures referunt hæc ultima verba non esse in prima editione (& hoc est verum); idcirco sentiunt ipsum Erasmmum Roterodamum in hoc errasse cum Græcis; sed hoc non obstat, quia omnes conveniunt quod sunt in ultima, & per consequens nullus potest asserere, Erasmmum fuisse hæreticum, & in hac parte errasse, quia ut quis sit hæreticus, necesse est, quod pertinaciter defendat, aut tueatur propositionem hæreticam.

§. Unicus.

Statuitur Præceptum de restitutione faciendâ.

Fures, raptores, & usurarios ad restitutionem obligat, huncque Græcorum errorem solemniter damnat Concilium Lateranense IV. celebratum sub Innocentio III. anno 1215. cum 1238. patribus, videlicet Summo ipso Pontifice ut Præsidente, duobus Patriarchis, Constantinop. & Hierosolymit. septuaginta Archiepiscopis, quadringentis Episcopis, duodecim Abbatibus, Octingentis Prioribus, Decanis vel præpositis conventualibus. In cap. 99. hujus Concilii habetur, ut constât in Canone 18. de restit. Spol. Sapè contingit, quod spoliatus per spoliatorem in alium retranslata, dum adversus possessorem non subvenitur, per restitutionis beneficium spoliato commodo possessionis amisso propter difficultatem probationum juris proprietatis amittit effectum. Unde non obstante juris civilis rigore, sancimus, ut si quis de latro scienter rem talem receperit cum spoliato quasi succedat in vitium (eo quod non multum intorsit quoad periculum animæ iniuste detinere, ac invadere alienum) contra possessorem hujusmodi spoliato per restitutionis beneficium succurratur. Per hæc enim verba patres hujus celeberrimi Concilii præcipiunt restitutionem rei furto sublata, aut usura acquisitæ, & statuunt, quod hæc res debet proprio Domino integra restitui; cum res pro Domino suo clamet, ut dicunt communiter Canonistæ. Idem habetur in primo Canone cause 14. quæst. 6. ubi legitur: Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non reddatur, non agitur poenitentia, sed singitur; si autem veratiter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Restituendi obligatio necessaria est ad salutem necessitatis præcepti divini. Nam dum Deus dicit Exodi c. 20. vers. 15. non furtum facies, imposuit obligationem restituendi; cum furari, & bonum alterius detinere invito Domino, dum reddi potest, sint ejusdem naturæ. Nec obstat, quod sit aliqua differentia inter hæc duo, scilicet quod præceptum non furandi sit negativum obligans pro semper, & præceptum restituendi sit positivum obligans tantum, quando fieri potest restituitio. Ratio hujus identitatis est, quia detinere rem alienam invito Domino, quamdiu habetur, furto detinetur; idcirco Deus in hoc præcepto negativo, non furtum facies, obligat furem ad restitutionem rei, quam habuit, Domino justè & rationabiliter invito: in hoc quidem sicut ratio essentialis furti, & furis, qui tamdiu fur est, quamdiu rem alienam detinet, invito Domino.

Necessitatem hujus præcepti ad consequendam vitam æternam confirmat Christus Matth. 22. tentatus à Pharisæis super censu dando Cæsari his verbis: Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dari Cæsari, an non? Quibus ipse Christus, cognita eorumdem nequitia, ait: Reddito quæ sunt Cæsari, Cæsari: hacquidem responsione liquido constat contra Græcos Christum offendere, neminem posse tuta conscientia habere bona aliena Domino rationabiliter invito, & detinere ea, quæ jure naturali, vel acquisito pertinent ad alium.

Insuper justitia, quæ est virtus generalis ab omnibus univocè observanda, prohibet possessionem rei alienæ invito Domino, quoniam proprium & essentialia hujus virtutis est reddere unicuique quod suum est, ac proinde ipsa raptores tenentur reddere eas res, quas furto habent; pariter & usurarii ad restitutionem pecuniæ, quam ex usura habent. Hinc est, quod D. Paulus ad Rom. cap. 13. vers. 7. ait: Reddito omnibus debita; cui tributum, tributum; cui vestigal, vestigal, cui timorem, timorem, cui honorem, honorem, nemini quidquam debeatis nisi invicem diligatis. Indè enim inferitur obligatio restituendi, quia si nullus possit licitè retinere tributum, quod debet alteri, pari ratione retinere non poterit rem, quam ab alio abstulit furto; cum spoliatus sit Dominus rei furatæ, sicut alter est Dominus tributum, & res furata sit facti aliena, sicut tributum est alienum illi, qui noluit solvere illud, illudque fraude retinere.

Hanc ipsam veritatem docet Sanctus Tobias, qui auctore voce balantis hedi, quem uxor illius domum detulerat, dixit in cap. 2. vers. 21. Videte forte furivus sit, reddite eum Dominis suis, quia non licet nobis, aut edere ex

Lateranense IV.

Jus Canonici

Præceptum prohibens furtum præcipit restitutionem.

Matth. 22.

Rom. 13.

Tob. c. 2.

furto aliquid, aut contingere. Nonnè per hæc verba Tobias sentit se obligatum ad restitutionem eorum, quæ furto habere poterat; cum ibi doceret hædum esse reddendum Domino suo, si furivus fuisset, & declararet sibi non licere ex re furto sublata edere. Et cap. 4. vers. 15. ait Filio suo: Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restituere, & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat: quibus etiam docet rem alienam esse restituendam; cum merces mercenarii sit juxta illud Christi Matth. 20. vers. 14. ad operarium, Tolle quod tuum est, & vade. Miror igitur Græcos, qui Scripturam Sacram habent, in tantum lapsos fuisse errorem, ut crederent furem non teneri ad restitutionem. Si velint Sacram Scripturam non esse sic intelligendam, ut Latini putant, rationi naturali fidem adhibeant, quippe hæc lex unicuique præcipit non facere alteri, quod sibi fieri non vult, ut probat testimonium Tobie cap. 4. vers. 16. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide nè tu aliquando alteri facias. Sed nullus est etiam apud Græcos, qui non odiat se sua spoliari: unusquisque enim justè optat, ut quod sibi furto sublatum fuit, restituitur: ideo qui furatus est, tenetur jure naturali restituere; alioquin non potest assequi vitam æternam.

Huic juri naturali suffragatur divinum sanciens necessitatem restituendi, sub pœna mortis eterne. Nam Deus Ezech. 33. vers. 14. & 15. ait: Si autem dixerit impio morte morieris, & egerit poenitentiam à peccato suo, feceritque judicium & justitiam, & pignus restituerit ille impius, & rapinamque reddiderit, in mandatis viam ambulaverit, nec fecerit quidquam injustum, vita vivet, & non morietur. Quoniam Deus hac lege promittit se poenitenti peccata donaturum sub conditione, scilicet modò rapinam, seu bona furto sublata reddat; hinc est, quod sublata conditione, hoc est, non restituito furto Deus peccata non dimittit, idque certum est ex quarta regula juris in 6. undè Propheta Regius Psal. 6. vers. 11. hortatur nos ad restitutionem his verbis: Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nunc concupiscere. Per iniquitatem intelligitur calumnia, & per rapinam lucrum injustum cum ex occulta iniustitia, quale est calumniantium, tum ex manifesta, quale est rapientium, ut norat Bellarmus in eumdem Psalium; idcirco indè prohibet tale lucrum ex furto, aut usura proveniens, & prohibendo illud ad restitutionem hortatur, ut suadent verba quæ sequuntur: Divitia sustinuit nolite cor apponere. Id est, ad opes hoc titulo acquisitas nolite affectum ponere, seu nolite retinere; sed reddite; nam si hæc reddendi obligatio adstringat mutuarium, ut faterentur omnes, potiori jure debet obligare furem, & usurarium sub graviore pœna. Hujus rei ratio est, quia, inquit D. Augustinus, fures rapiunt pecuniam fratri, & rapit illis Diabolus animam.

Græcorum fundamentum est illud Luc. 11. vers. 41. Fundamentum autem quod superest date eleemosynam, & ecce munda omnia sunt vobis. Indè enim inferunt Christum docuisse ea, quæ necessaria non sunt (inter quæ numerant ea, quæ nostra non sunt) danda esse pauperibus, ac proinde etiam ea, quæ ex furto habemus, si supersint, cum non sint nostra. Inferunt insuper, quod omnia munda sunt latroni, si rem furto sublata det pauperibus: ergo (inquunt) nulla est necessitas absoluta restituendi eam Domino, cui fuit sublata, etiam si nocatur.

Huic authoritati respondeo ibi Christum non loqui de his, quæ supersunt ex furto, rapina, aut usura, sed ex bonis propriis justè, ac debite acquisitis, quæ si nobis necessaria non sint, tenemur ea dare pauperibus. Hocque probari potest ex illo Tobie cap. 4. vers. 7. Ex substantia tua fac eleemosynam; non verò ex re furata, quæ cum sit Domini, cui sublata fuit, ipsi reddenda est: nam ex justitia unusquisque tenetur reddere alteri, quod suum est. Ratio manifestans furem non satisfacere dando eleemosynam est, quia dare rem alteri præsupponit in datore dominium; cum nemo det quod non habet, nec plus transferat in alium jus rei, quàm in se habet, ut tradit 79. regula juris in 6. At fur non habet dominium rei furatæ; alioquin per furtum fieret legitimus rei Dominus, quod est falsum: ergo non satisfacit præcepto dando eleemosynam pauperibus, si adhuc existat, & cognoscatur ejusdem rei Dominus, res enim pro Domino suo clamât, ut solitò

Ezech. 33.

Psal. 6.

D. August.

Evangelium Creatorum fundamentum.

solitò dicunt Casuistæ. Si verò contingat furem satisfacere præcepto de restitutione faciendâ, dando pauperibus rem furatam, hoc est conditionaliter, id est, si ille cui debet fieri restituito, sit omninò ignotus: restituito enim de incertis sit pauperibus, ac restituito horum bonorum, ex se petit fieri Domino, non pauperibus.

Ad secundam illationem dico, quòd omnia munda sunt latroni, si eleemosynam de bonis propriis det pauperibus, non verò de bonis alienis; nam eleemosyna mundat dispositivè, non autem formaliter, & effectivè, quia eleemosyna resistit peccatis, Eccles. cap. 3. vers. 33. aut ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras, Tobie 4. vers. 11. quia Deus speciales gratias confert illis, qui pauperes diligunt, eisque dant eleemosynam, ut valeant fructus facere dignos poenitentiae, & ad sanctificationem pervenire: etenim eleemosyna non sanctificat, aut mundat eos formaliter, cum forma sanctificationis nostræ sit gratia habitualis, eleemosyna autem sit materia præcepti. Dives, qui eam denegat pauperibus, justificari nequit juxta illud Joan. 1. cap. 3. vers. 17. Si quis habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum habere necessitatem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo Charitas Dei est in illo? Ideoque sequitur eleemosynam non mundare formaliter, sed solum disponere ad salutem consequendam; licet dives, qui eleemosynam denegat pauperi extremè indigenti, formaliter peccet.

A R T I C U L U S XXXVI.

Quo apparet contra eosdem Græcos nulli homini licere vindictam de Inimicis sumere.

Idem Guido Carmelita supra citatus refert, quòd Græci, qui in primitiva Ecclesia celebres erant in fide, credunt quòd licitum esse decipere inimicum, nec peccare illum, qui odit inimicum suum, eique damnum infert; etiam si ad hoc agendum perjurius, aut alio quovis mendacio juvetur. Idem testimonium afferunt plures alii Scriptores in catalogo hæreticorum. Hæc hæresis verè dicit potest hæresis Græcorum: nullus enim insurrexit hæreticus, qui dilectionem inimicorum in Evangelio præceptam, impugna verit, aut docuerit non peccare eum, qui suo inimico damnum infert. Nullum adinveni Concilium veritatem nostram defuens; undè Græci sola authoritate Sacræ Scripturæ, & Sanctorum Patrum impugnari possunt.

Deus in lib. Levit. cap. 19. (in quo varia præcepta moralia, ac judiciaria habentur) ait: Non furtum facies, non morietur, nec decipiet unusquisque proximum suum. Sed inimicus est proximus noster, cum sit capax beatitudinis; ideoque ex hoc præcepto divino nullus potest citrà peccatum mentiri, ut inimicum suum decipiat, nec potest illi citrà peccatum damnum inferre, præsertim in lege Evangelica, in qua nullus Christianus potest habere inimicum, ut inquit Tertullianus, juxta illud Matth. cap. 5. vers. 43. & 44. ubi legitur Christum dixisse: Audistis quia dictum est antiquis, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, orate pro persequentibus, & calumniantibus vos. Ex quibus constat Christum Redemptorem nostrum prohibuisse inimicitias, & quodcumque malum inimicis inferendum.

Idem declarat D. Petrus in Epistol. 1. cap. 3. vers. 9. dicens: Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed à contrario benedicentes, quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis. Quibus verbis apparet nullum Christianum posse inimico suo nocere, quin peccet, imò tenemur illi bonum pro malo reddere, & illi dimittere sub pœna damnationis æternæ, ut facile colligi potest ex illo Matth. 6. vers. 14. & 15. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester caelestis delicta vestra; si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Nam ibi Christus indicat veniam peccatorum nostrorum dependere à venia inimicis concedenda: Dimittite (inquit apud Sanctum Lucam cap. 6.) & dimittimini, date, & dabitur vo-

bis: mensuram bonam & confertam, & congregatam, & superfluentem, dabunt in sinum vestrum; eadem mensura qua mensueritis, remetietur vobis.

Idem præceptum de inimicis diligendis habemus apud D. Paulum Epist. ad Rom. cap. 12. vers. 17. ubi sic loquitur: Nulli malum pro malo reddentes providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus, si fieri potest quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes, non vosmetipsos defendentes Charissimi, sed date locum ira: Scripsit enim mihi vindicta & ego retribuam, dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitis, potum da illi; hoc enim faciens carbonem ignis congeres super caput ejus. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

Istud præceptum adimplet, qui inimico suo generatim exhibet dilectionis signa, quæ aliis hominibus ejusdem conditionis exhibere solet, estque paratus ad ipsi præstandum auxilium in extrema, vel gravi necessitate, quod præstaret aliis; quicquid dixerint nonnulli existimantes signa specialia dilectionis esse necessariò exhibenda inimico, ut præceptum istud adimpleatur; hoc est, quòd cum eo familiariter agat, hospicio recipiat, ægrotum inviset, & similia, quæ sunt signa specialia amoris; hæc quippe non exigit hujus præcepti observantia, nisi ex omissione horum omnium signorum sequeretur scandalum, aut ruina proximi, quia tunc unusquisque teneretur exhibere inimico specialia amoris signa ea ratione, qua quilibet teneretur scandalum, & proximi sui ruinam evitare. Hinc est, quòd salutat ab inimico tenetur salutare illum, eique exhibere eadem amoris signa, quæ ab eo ipse recepit; quoniam tunc urget occasio evitandi scandalum, & ruinam proximi. Certum enim est, quòd si non salutaret illum, tolleret dispositiones ad reconciliationem, quam Christus sacrificio præfert Matth. cap. 5. vers. 23. ubi ait: Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offers illud.

Tenore ejusdem præcepti non solum tenemur odium deponere, seu injuriam remittere inimico quoad odium internum, & iram, etiam ipso non petente, nec non vindictam, aut ultionem, juxta illud Levit. cap. 9. vers. 8. Non quæres ultionem, nec memor eris injuria civitatum tuarum; quia ira, & odium contra proximum ex se, & ex natura sua est intrinsecè malum charitati repugnans, sed tenemur insuper, quando petit veniam, & ex animo se offert ad satisfaciendum pro injuria & damno illato, illi exhibere specialia dilectionis signa, ne inimico præbeat vehementem occasio renovandi inimicitias, & aliis grave scandalum. Ratio est, quia istud præceptum Christi Matth. 5. vers. 24. suprâ relatum, quo præfertur reconciliatio sacrificio obligat sub pœna divinæ indignationis teste D. Augustino in Enchirid. cap. 74. dicente: Qui quis neganti & poenenti suæ poenitentiam non ex corde dimittit, nullo modo existimat à Domino suo peccata dimitti. Itaque nullus potest citrà peccatum vindictam sumere de inimicis suis, nec potest citrà hæresim pronunciare, quod licitum est nocere inimicis, à quibus injuriam accepimus, quamvis non teneamur actionem contra inimicum coram iudice intentam intermittere, modò deposito quocumque odio, vel vindictæ affectu jus nostrum prosequamur, & prosecutio apud iudicem ad sententiam obtinendam sit necessaria ad consequendum honori, & famæ.

Sunt aliæ quamplurimæ rationes ad inimicorum dilectionem inducentes, quarum prima est bonum proprium omnibus aliis dignum, quod promittit Christus Matth. 5. dicens: Diligite inimicos vestros, ut sitis Filii Patris vestri, qui in Cælis est: si enim diligis amicum, amor ille non est signum filiationis divinæ, nam Publicani, & Ethnici hoc faciunt, tamen non sunt Filii Patris caelestis ea filiatione, qua filii sunt hi, qui diligunt inimicos. Altera ratio est victoria, quam suadet Paulus ad Rom. 2. dicens: Noli vinci à malo, sed vince in bono malum, si esurierit &c. ut suprâ; quibus constat, quòd ille, qui diligit inimicum suum, eum sibi acquirit. Undè D. Augustinus ait: Nulla major provocatio ad amorem, quam pravum amando. Nullus quidem ita durus est, qui etsi dilectionem nolit impendere, nolit etiam rependere eam, quoniam ut dicitur Eccles. Amico fideli nulla comparatio.

Rom. 12.

De modò dandi plenè præcepti de dilectione inimicorum.

Matth. 5.

Levit. 9.

D. August.

Plura promittuntur diligenti-bus inimicos.

Deinde preces illius, qui diligit inimicos, tacitè exaudiuntur à Deo, ut probat exemplum Christi, qui exauditus fuit pro sua reverentia, dum oravit pro Judæis, qui crucifigebant eum, & dixit: Pater ignosce illis. Nec non exemplo Sancti Stephani, qui orando pro inimicis suis Paulum convertit Ecclesiæ, & vidit Cœlos apertos. Tandem qui inimicos suos diligit, eisque injuriam condonat, misericordiam consequitur juxta illud Luc. 6. Eadem mensura quâ mensi fueritis, remittetur vobis. Et vers. 37. Dimitte, & dimittentur tibi. Et Matth. 5. Beati misericordias quoniam ipsi misericordiam consequuntur. Igitur summa perfectio est diligere inimicos; nulla enim major misericordia est, quàm offendenti dimittere, & benefacere his, qui oderunt nos.

Rejicitur Græcorum respõsio.

Græci respondent hæc verba, in quibus fundatur obligatio diligendi inimicos, non continere præceptum, sed consilium. Eorum ratio est, quia nullam pœnam imponit, sed beneficium promittit; addit enim, nisi filii Patris vestri. At hæc ratio non valet, quia ibi Christus loquitur modo imperativo: inquit enim; diligit inimicos vestros; quæ verba condunt præceptum, si attendè considerentur hæc: Ego autem dico vobis, quæ præcedunt. Hocque declaravit Christus homines alloquens in persona Apostolorum his verbis: Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexistis vos. Ita sentiunt omnes Sancti Patres.

ARTICULUS XXXV.

Improbat Polygamiam.

Cum hæresis affirmans licitum esse promiscuum mulierum usum, & nullum posse cum muliere vinculum indissolubile contrahere, sit longè dispar, & diversa ab ea, quæ permittit pluralitatem uxorum, quia talia promiscua connubia non sunt vera matrimonia, non sunt hic impugnandi, nec adducendi Nicolaitæ, & alii hæretici, qui promiscuum mulierum usum propugnant, cum alibi videri possint convicti; sed nobis sufficit adducere, & impugnare eos, qui volunt unum virum posse pluribus uxoribus nubere. Hi autem sunt Mahometani, sic vulgò nuncupati, quicumque apud Avarenos & Saracenos informem sequuntur, & Diabolicam Mahometicæ religionis formam, seu religionem à Mahomete PseudoPropheta viro natione Arabæ, & conditione mercatoris vilissimo, Antichristi præcursore, in perniciem animarum infeliciter ortam, circa annum Domini 630 tempore Heraclii Imperatoris, & Honorii Summi Pontificis, ut referunt innumeri Scriptores, qui vitam, mores, & impietates ejus referunt. Plures errores in suo Alcorano præcipit ille novus impiissimus legislator, & institutor sectæ, quæ nulla impior. Negat enim cum Sabellio Trinitatem personarum, asserit cum Ario, & Eumonio Christum puram esse creaturam, cum Donatistis negat Ecclesiæ Christi mysteria, cum Epicuro in corporis voluptate ponit supremam felicitatem, seu bonum supremum, tandem permittit pluralitatem uxorum, vulgè Polygamiam esse licitam, imò & necessariam homini quævis solemniter prohibeatur in Sacra Scriptura, sitque contraria institutioni, & naturæ matrimonii, quod est contractus, quo unus conjux tradit corpus suum pro corpore, quod ab alio recipit: cum in matrimonio sit mutua corporum traditio, quæ inter duo corpora dumtaxat esse potest, ut ex infra dicendis evidenter constabit.

Polygamia ex Anabaptistarum secta exoritur.

Huic hæresi adhæserunt quidam ex Anabaptistarum familia dicti Polygamistæ, qui teste Staphilo Mahometanorum impietatem auxerunt; etenim docuerunt anno 1530. nedum licere uni viro plures habere uxores simul, & eodem tempore, sed etiam licere fratri uxorem vivi fratris ducere. Tali nomine vocari voluerunt, & distingui ab Anabaptistis, nolentes cum ipsi dicere mulierem esse obligatam ad coeundum cum quolibet viro eam petente, & omnem virum esse adstrictum ad reddendum cuilibet mulieri debitum ab illo petenti. Undè ad repellendam hanc libertatem, aut obligationem impostam mulieri pariter & viro respectu unius-

cujusque mulieris, maluerunt affirmare unum virum posse habere simul plures uxores matrimonio sibi copulatas; & sic inciderunt in Syllam cupientes vitare Carybdim. Hæc hæresis Polygamitarum statim approbata, & promulgata fuit à Martino Bucero, patria Argentinensi, Lutheri discipulo, qui in hac parte Magistrum suum deseruit; per hoc tamen minimè inculpabilis evasit, imò deterior effectus est, quia deserendo Lutherum Mohometis amplexus est hæresim.

Bucerus

S. I.

Quo prohibetur Uxorum pluralitas.

Juxta Eminentissimum Cardinalem nostrum de Laurea in Epitom. Can. litera v. §. uxorum pluralitas Concilium Nicænum primum ex Arabico Can. 66. celebrato anno 325. sub Silvestro Papa, & Imperatore Constantino pro determinanda festi Paschalis die contra Quartadecimanos pro extinguendo Meletii Schismate, & pro tuenda Verbi æterni divinitate contra Arium, prohibet Polygamiam, & declarat nulli viro licere nubere pluribus uxoribus. Eadem prohibitio habetur in lib. Constitut. Apostolic. Can. 2. & in variis textibus juris Canonici. Tandem in Trident. sess. 24. de Sacramento Matrimonii Can. 2. ubi legitur: Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege prohibendum, anathema sit. Et in doctrina de eodem Sacramento inquit: Hoc autem vinculo duos tantummodò copulari, & conjungi, Christus Dominus aperitus docuit, cum postrema illa verba tanquam à Deo prolata referens dixit: itaque jam non sunt duo, sed una caro: statimque ejusdem nexus firmitatem ab Adamo tanto ante pronuntiatam, his verbis confirmavit, quod ergo Deus conjunxit homo non separet. Ex quibus sequitur matrimonium esse vinculum ex institutione sua petens esse duorum dumtaxat, seu esse tantum inter unum virum, & unam mulierem. Hanc ipsam veritatem jam longè antè definierant Syricius Papa Epist. 1. Innocentius I. Epist. 9. Innocentius III. in cap. De divortio, & alii plures Summi Pontifices, quorum decisio, aut constitutio sufficit ad declarandam aliquam propositionem hæreticam.

Concilium Nicænum primum.

Tridentinum.

Constitutiones Pontificie.

Pluralitas uxorum prohibetur à lege divina, qualigantur omnes, & singuli homines. Hac quidem lege licet uni viro unam tantum habere uxorem, ut constat ex ipsa primaria matrimonii institutione, in qua Deus non pluribus, sed uni mulieri virum copulavit, & uni viro mulierem; nam Genes. cap. 2. vers. 22. refertur, quod edificavit Dominus Deus coelam, quam tulerat de Adam in mulierem, & adducit ea ad Adam. Unde de utroque in primis hominibus ad conjugium destinato sic loquitur in primo capite ejusdem libri vers. 27. Masculum & feminam creavit eos; significans per hoc non unam mulierem pluribus viris, nec plures mulieres uni viro; sed unum virum uni mulieri in matrimonio esse copulandum, aut ut clarius loquar, significans per hæc verba Monogamiam dumtaxat esse licitam, & permitfam. Hinc est primò, quod in cap. 2. Deus non dixit, quod vir adhæret uxori suis, sed uxori suæ; nec dixit quod in matrimonio tres vel quatuor erunt duo in carne una, sed tantum quod duo erunt in carne una. Nec Adamus cap. 3. vers. 12. dixit: Mulieres quas dedisti mihi socias, sed mulier quam dedisti mihi sociam; quod denotat Deum voluisse matrimonium esse conjunctionem unius cum una, non cum multis; aliàs nedum unam fœminam creasset Deus, sed multas, quas potuisset in uxores adducere Adamus. Secundò quod in cap. 5. vers. 2. appellat conjuges uno, eodemque nomine dicens: Masculum & feminam creavit eos, & benedixit illis, & vocavit nomen eorum Adam, ut videamus matrimonium esse quoddam compositum ex uno viro, & una muliere constans, seclusis aliis compartibus; cum nomen illud, Adam, uni mulieri tantum, videlicet Evæ datum fuerit; quoniam vir, & mulier sunt una caro per usum matrimonii.

Lex divina pluralitatem uxorum prohibet.

Genes.

Hanc ipsam veritatem docuit Christus Matth. 19. vers. 4. & sequentibus, ubi revocat matrimonium ad primam institutionem, quam vult deinceps valere, cum respondit Phariseis ab ipso querentibus, an liceat homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa, dicens: Qui fecit hominum ab initio, masculum, &

Matth. 9.

femina-

fœminam fecit eos, & dixit: propter hoc dimitte homo Patrem, & Matrem, & adhæret uxori suæ & erunt duo in carne una, itaque jam non sunt duo, sed una caro, quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. Per hæc quidem verba Salvator noster voluit ostendere Phariseis non licere viro primam uxorem vivente alteram ducere, neque primam dimittere: ut observat D. Hieronymus in Comment. sup. Matth. eadem verba sic interpretans: In exordio Genes. scriptum est, dicens: Masculum & feminam, & dicitur propter hoc relinquit homo Patrem, & Matrem, & adhæret uxori suæ; similiter ait, adhæret uxori suæ, non uxori bus, & erunt duo in carne una: primum nuptiarum è duobus unam carnem fieri, castitas juncti spiritui unus efficiatur spiritus.

D. Hieronymus

Idque non minus clarè explicat in lib. contra Jovinianum his verbis: una coepta in principio in unam mulierem versa est, & erunt, inquit, duo in carne una, non dixit tres, neque quatuor, alioquin non duo, sed plures. Primus Lamech Sangui-narius, & homicida unam carnem in duas divisit uxores, fratricidiam, & bigamicum, eadem Cataclysmi pana delevit. Quibus constat Deum prohibere uxorum pluralitatem simultaneam. Hæc quidem bigamia, de qua loquitur D. Hieronymus, non est ea, qua bigamus esse ille vir, qui mortua prima uxore duxit illam, sed est illa, quæ pro Polygamia sumitur, cum ex eodem Sancto Doctore, mortua prima uxore licet viro viduo aliam uxorem ducere.

1. Ad Corinth. 7.

Hæc veritas patet ex Apostolo 1. ad Corinth. 1. c. 7. vers. 2. dicens: Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unamque suam virum habeat. Ubi duo advertenda sunt ex illo textu, unum explicite, & aliud implicite. Primum est quod unicuique permittit ducere uxorem, non plures; non enim dixit suas, sed, suam; hoc est non duas, sed unam, hancque solam. Alterum est quod dicit propriam uxorem, & non proprias, quoniam ly suam, idem significat ac propriam; nulla autem res potest verè esse propria alicui, nisi illi, cui propria dicitur, singulariter, & nulli alteri commune, in ea re habuerit possessionem, quia si multi illam possident, neutri erit propria, sed communis multis. Hoc supposito facile inferitur ex verbis Apostoli nulli viro licere habere plures uxores; tibi enim equaliter loquitur de uxori bus, ac de viris; ut ex proprio textu constat; idcirco vult, quod vir sit unus uxoris, id est quod habeat tantum unam uxorem; dato enim quod unus vir habeat tres uxores, certum est quod nulla ex ipsis habeat proprium virum, cum aliæ duæ habeant eundem, & vir ille sit ita communis tribus, ut nulla possit dicere, meum virum, vel habeo proprium virum: quemadmodum si una mulier haberet tres viros, nullus eorum posset dicere de muliere illa, hæc mulier est uxorem mea, nec dicere posset, habeo uxorem propriam mihi. Paulus tamen dicit quod unaqueque habeat suum virum, seu unum tantum, qui sit illi proprius; itaque vult quod vir habeat tantum unam uxorem, & uxor unum virum tantum.

Ex natura matrimonii prohibetur Polygamia.

Idem suadet ratio ex natura matrimonii deducta: nam in matrimonio intervenit quidam contractus, quo conjuges corpora sua permutant ad actum generationis, sic docente eodem Apostolo loco citato vers. 4. his verbis: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Igitur vir, qui unam habet uxorem, nequit nubere alteri, quia daret illi id, quod non habet; cum daret quod est alterius, scilicet corporis sui potestatem, quæ est prioris uxoris ex justitia, quæ dat mulieri corpus viri; mulier siquidem quando viro nubit; non tradit illi gratis potestatem corporis sui, sed propter æqualem compensationem. hoc est, quia ille vir tradit etiam mulieri potestatem corporis sui; idcirco vir ille, qui unam habet uxorem, non potest absque injustitia se tradere alteri, cum non habeat potestatem corporis sui; imò nec recipere aliam mulierem, quia ista secunda mulier vivente prima non potest illi dare potestatem corporis sui, nisi commutando, hoc est, recipiendo potestatem corporis viri, qui cum non habeat illam potestatem, nequit recipere potestatem corporis hujusce secundæ uxoris: etenim hæc acceptio, aut donatio, non esset mutua, nec reciproca, quia non posset acquirere potestatem in corpus viri jam priori uxori datam; at hoc est contra naturam matrimonii, quod contrahi nequit sine

traditione corporum, ut notant omnes Theologi, tam scholastici, quàm morales, qui docent unanimiter traditionem corporum esse materiam proximam hujus sacramenti: igitur uxorum pluralitas est contra naturam matrimonii.

Anabaptistæ dicunt, virum non tradere primæ uxori corporis sui potestatem ita plenam & integram, ut non habeat adhuc aliquam potestatem tradendi secundæ corpus suum, cum unus vir possit cum duabus, vel tribus habere fructum natiuitatis: generatio quidem fit in instanti, & semel facta superfluum est ad mulierem gravidam accedere, ideoque nulla est ratio, quæ viro prohibeat pluralitatem uxorum.

Anabaptistarum instantia.

Verum hæc instantia argumentum nostrum auctoritate Apostoli suffulcit minimè infirmat. Nam potestas, de qua hic agitur, non respicit possibilia, seu ea, quæ ab ipsa haberi possunt: certum quidem est, quod una mulier nequit sufficere potentie generativæ viri, sed respicit actus, aut exercitium conjugale corporis viri, quod est mutuum; id est, respicit corpus quatenus alligatum est uxori, cui vir in primo matrimonio dedit potestatem corporis sui eo modo, quo mulier dedit illi potentiam corporis sui; atqui mulier dando corpus suum viro nullam sibi reservat potestatem corporis sui, datque eam ita plenam & integram, ut nullatenus possit eam dare alteri viro, ut fatentur Anabaptistæ, qui licet admittant Polygamiam, improbant tamen virgamiam. Igitur vir etiam dat eam plenam & integram uxori suæ; aljās non daret tantum, quantum acciperet, nec mutua esset corporum traditio; quod est falsum, quia Paulus de viri & uxoris potestatibus loquens pares in hac parte facit eos; undè statim subdit: Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus ut vacetis orationi; & iterum revertemini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram; ut significet unum conjugem dare plenè alteri conjugi potestatem corporis sui, unumquemque teneri ad reddendum debitum, id est, virum uxori, & uxorem viro. Fraus autem illa in matrimonio à conjugibus vitanda est coitus, quem mulier adultera & vir adulter habent, qui est contra debitum, quod debent sibi invicem reddere; porro hoc debitum non potest pluribus uxoribus reddi à marito; nam supponamus quod tres uxores simul petant debitum conjugale ab illo viro cuius sunt, quæro ab Anabaptistis, & aliis hæreticis, cui illarum tenebitur vir reddere debitum, aut omnibus, aut uni tantum; non omnibus simul, quia omnibus simul reddere illud non potest: ergo uni tantum. Hoc enim supposito necesse est quod una recusetur, ergo unam uxorem tantum habere potest, etiam si hæc sit gravida, quia vir potest citrà peccatum ad uxorem gravidam accedere, modo ablit abortus periculum, quia effectus matrimonii non privat virum jure, quod habet in corpus uxoris suæ; nec per prolem conceptam Sacramentum matrimonii cessat esse remedium concupiscentiæ.

Refutatur Anabaptistarum instantia.

Hoc confirmant Evangelistæ Matth. c. 5. vers. 32. Marc. c. 10. vers. 11. Luc. c. 16. vers. 8. declarantes eum moechari, qui dimissa uxore aliam duxerit. Potiori autem jure moechatur, qui retenta uxore aliam ducit; cum in hoc sensu plures habeat uxores, & in alio casu, seu dimissa uxore, habeat tantum unam, seu eam, quam duxit dimissa priore. Idcirco sicut nullus vir potest licitè uxorem suam dimittere, & aliam ducere, ita nullus potest aliam ducere quamdiu sua vivit. Hujus prohibitionis ratio est, quia ille, qui dimissa uxore aliam ducit, habet simul duas uxores. Quod subsistit etiam in illo, qui retenta prima ducit aliam.

Matth. 5.

Idem insinuat Apostolus ad Rom. 7. vers. 2. & 3. dicens: Quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi, sicut autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri: igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro; si autem mortuus fuerit vir ejus, libera est à lege viri, ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.

Rom. 7.

Dicent hæretici hanc Apostoli prohibitionem esse ex parte mulierum, quæ plures viros habere non possunt, non autem ex parte virorum, ut clarius inferri potest; ex 1. ad Corinth. cap. 6. vers. 39. ubi habetur: Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit, quod si dormierit vir ejus, libera est, cui vult nubat tantum in Domino. Hoc enim non dicitur, nisi de muliere vidua, hocque ita

strictè, ut homini convenire non possit, quoniam viris videtur permitti plurium mulierum usus.

Respondeo quod non valet hæc interpretatio, quia Apostolus de viro dicit, saltem implicite, quod expressè dicit de muliere; cum velit virum & feminam pares esse quantum ad fidem, & debitum conjugale, ut jam supra probatum est ex 1. Epist. ad Corinth. cap. 7. Hæc autem æqualis obligatio reddendi debitum conjugale fundatur in traditione corporum, quæ cum æqualis sit, & mutua, id est, cum tam det mulier viro, quam vir mulieri, & unum corpus pro alio tradatur, sequitur quod vir est uxoris suæ, sicut mulier est viri sui: eadem quippe obligatio ligat utrumque æqualiter, scilicet virum uxori inseparabiliter, & uxorem viro quoad vinculum, quod cum indissolubile sit, nullus potest se alteri alligare durante primo vinculo, hoc est, alio conjugate vivente, quoniam ut quis se alteri alliget, debet esse solutus ab uxore: idcirco si ex Apostolo mulier possit esse tantum unius viri, vir etiam non potest esse nisi unius uxoris, ac proinde Polygamia tam prohibetur ex parte virorum, quam ex parte mulierum.

Undè Innocentius III. cap. Gaudemus de divortiiis inquit: nulli unquam licuit simul plures habere uxores, nisi cui fuit divina revelatione concessum. Sunt alia rationes ex finibus matrimonii deducendæ, quæ evidentè demonstrant, Polygamiam repugnare statui conjugali; sed eas omitto (quoniam facile videri possunt apud Theologos morales) ut citius à nobis confundantur hæretici, & reiiciantur rationes eorum.

§. II.

Respondet objectionibus.

Hæretici volunt Polygamiam esse licitam Christianis; quoniam olim scilicet in veteri Testamento licita fuit; scimus enim (inquunt) quod Abraham, Jacob, Elcana, David, & alii post diluvium habuerunt plures uxores, quibus utebantur licite, Christiani autem non sunt deterioris conditionis, neque jugum ipsorum gravius est jugo antiquorum Patrum; ideoque vir in lege nova potest habere plures uxores, sicut eas habuit in lege veteri.

Respondeo huic argumento, hanc rationem, seu exemplum Patriarcharum non ducere ad consequentiam. Plures quidem habuerunt uxores inculpabiliter propter divinam dispensationem, aut revelationem divinam de hoc factam illis omnibus. Hæc autem promissio non fuit communis omnibus illis, qui fuerunt in lege veteri, ut tradit Innocentius III. loco citato. Nec data fuit alicui ex illis, qui fuerunt in lege nova: Non est enim, inquit D. Augustinus lib. de bono conjugali cap. 15. nunc propagandi necessitas, quæ tunc fuerat, quando & parentibus conjugibus, aliis propter copiosam posteritatem superadducere licebat, quod nunc certe non licet, nam tantum offertur opportunitas ad aliquod ius agendum, sed non agendum temporis secreta distinctio, ut non melius faciat qui nec unam duxerit, nisi se continere non possit. Tunc autem etiam plures inculpabiliter ducuntur, & qui se multo facilius continere possent, nisi aliud pietas illo tempore postularet. Sanè D. Augustinus apertè docet rationem matrimonii Christianorum esse longè diversam à ratione matrimonii eorum, qui erant in veteri lege, nam sicut pro varietate temporum humana etiam variantur statuta, ita Deus pro varietate temporum varias condidit leges, variasque etiam dispensationes concessit, quin liceat homini uno tempore facere quod fecit in alio; & per consequens nullus potest in nova lege plures habere uxores, quamvis in antiqua nonnulli eas habuerint; quia Deus in nova lege prohibet Polygamiam, quam in veteri permisit nonnullis ob rationes, quæ nunc non subsistunt. Nec per hoc jugum Christianorum sit gravius jugo antiquorum; hæc enim uxorum pluralitas esset maximus fomes discordiæ, quia multarum rixarum, & contentio-num præberet occasionem. Quilibet uxor ut virum sibi magis proprium, & ardentioris sui amatorem faceret, semper procuraret illum alteri uxori reddere invidium & insectum, quod sanè viri animum perturbaret.

Addunt quod in lege veteri, non solum aliquibus par-

ticularibus personis, sed omnibus concessum fuit duas habere uxores; idque probant ex illo Deuter. cap. 21. vers. 15. & sequentibus: Si habuerit homo duas uxores, unam dilectam, & alteram odiosam, genuerintque ex eis liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ, sed filium odiosæ agnoscat primogenitum, dabitque ei de his, quæ habuerit cum illa duplicita, iste est enim principium liberorum eius, & huic dabitur primogenita. Ex quo inferunt, quod in veteri lege nulla erat prohibitio facta à Deo contra Polygamiam, imo erat licitum, omnibusque permixtum habere plures uxores, quoniam si hoc non fuisset, lex nihil statuisset de Filiis duarum uxorum; cum tunc altera earum non fuisset uxor, sed adultera, sicut modo adultera esset mulier, quæ nuberet viro jam habenti uxorem, & Filius adulteræ non debuisset præferri Filio uxoris legitime.

Respondeo suppositum esse falsum. Nullus enim in veteri lege habuit plures uxores sine dispensatione, aut revelatione, ut jam vidimus. Ad probationem dico; quod si verba legis Mosaicæ attentè considerentur, cognoscemus prædicta verba non permittere Polygamiam, nec ostendere pluralitatem uxorum fuisse in veteri Testamento concessam omnibus, ut putant hæretici. Nam lex illa non utitur verbo præteriti temporis, sic dicens: Si habuerit homo duas, sed utitur verbo præteriti temporis sic dicens: Si habuerit homo uxores duas. Unde colligitur, ipsam legem Mosaicam non insinuare uxorum pluralitatem fuisse licitam, sed solum hominem posse habere duas uxores successive, scilicet secundam, mortua prima, non verò duas simul. Plures quidem sunt in nova lege, qui duas uxores habuerunt, quorum una fuit dilecta, & altera odiosa, seu qui duas nuptias contraxerunt, & de utroque conjugio filios habuerunt; nullus tamen est, qui duas uxores habeat; indè tamen, seu ex lege permittente Christianis secundas nuptias, nullus potest inferre pluralitatem uxorum esse licitam Christianis; ita nec ex lege Moysis ab Anabaptistis inducta colligi potest, Polygamiam esse licitam, quamvis dicat: Si habuerit homo duas uxores; cum etiam in novo Testamento condidit eadem lex, scilicet, si habuerit &c.

Ut autem appareat hujus interpretationis veritas, advertendum est quod Moyses concesserat legem repudii; (sicut legitur in cap. 24. Deuter. & facultatem ducendi aliam, priore ob legitimas causas repudiata hoc animo; scilicet ne vir ad Filium uxoris repudiatæ extenderet odium, quod contra priorem uxorem conceperat, ita ut eum ob matris odium privaret primogenitura; undè cum hæc privatio sit contra legem naturalem, lex prædicta statuit primogenituram fore semper firmam penes filium prioris uxoris repudiatæ; etiam si existant Filii ex dilectæ nati, quoniam non obstante repudio matris semper Filius est principium liberorum Patris. Igitur Moyses in lege citata non loquitur de duabus uxoribus simul retentis, sed de duabus, quas successive vir habuit, quique de utraque legitime ducta legitimos filios habet, quorum primo natus debet alius præferri, quamvis mater ipsius ob causas in lege permixtas repudiata fuerit; repudiata siquidem matre non repudiabatur Filius, ac proinde ex illa autoritate Moysis Anabaptistæ non debent concludere Polygamiam fuisse permixtam omnibus in veteri lege, sed solum debent concludere contra Montanistas, Novatianos, & alios hæreticos, secundas nuptias esse licitas, vel licitum esse dimittere uxorem adulteram, de quo hic non est controversia, eritque in suo loco.

ARTICULUS XXXVI.

Expugnat Tatianus usum vini hominibus prohibentes.

Tatianus Justinus Martyris, & Philosophi Discipulus, qui ex Samaritanis in Christum credidit, sed à mente Magistris sui longe alienius docuit sub Marco Antonino Imperatore, & Sorero Papa, circa annum Domini 173. nullo pacto licitum esse hominibus uti vino, teste D. Hieronymo in commentariis super Prophetam Amos.

Amos. In hoc errore (sicut in aliis plurimis) Tatiano post gloriosam Justinii mortem à veritate tramite devianti ad hæresim plures, qui dicti fuerunt, Tatianitæ, non ab errore, ex hac quidem parte potius Aquarii vocarentur apud D. Augustinum lib. de hæres. cap. 4. sed ab auctore, seu à Tatiano natione Syro, qui licet vivente Justinio in fide constanti perseveraverit, Justinii tamen post obitum de fide male sentire cepit, & plures errores docuit, quorum unus usum vini prohibet, etiam in Sacrificio, sicut Aquarii de quibus erit sermo in Articulo de consecratione Calicis.

Anno 178. se Tatianitis conjunxerunt alii hæretici nuncupati Encratitæ, sic dicti quasi continentis, qui propriis hæresibus, quas prædicabant, ad diderunt istam adversus vinum, quod asserunt prohibitum à lege divina. Eodem anno insurrexerunt Severiani, qui damnabant cibos, quos Deus humano generi proposuit ad vescendum, & asserunt nulli licere vinum bibere, ut testatur D. Hieronymus. His omnibus postea, scilicet anno Domini 279. sub Aureliano Imperatore, & Felice Papa, successerunt Cathariarii, seu Catharistæ, secta Manichæi, qui inter plures errores quos impugnavit D. Augustinus, asserunt nullum hominem posse citrà peccatum bibere vinum. Ratio eorum erat, quia vinum est fel Diaboli; vescerantur tamen Uvis, teste Philastrio eorumdem Catharistarum errorem referente. Sed hæc prohibitio vini citius abolita fuit: statim enim prævaluit apud ipsos Tatianitas, & Encratitas usus bibendi vinum, ut referunt plures auctores. Tandem Mahometes ille maledictissimus Arabs Pseudopropheta, professione mercator vilissimus, Prænantius Satanæ, & Antichristi Præcursor, in perniciem animarum plures ab inferis revocavit errores sub Hetaclio Imperatore, & Honorio I. Romanorum Pontifice, circa annum Domini 630 inter quos errores est iste de usu vini sub damnatione prohibendo.

§. I.

Usus vini declaratur licitus.

Nullum est Concilium, quod usum vini præcipiat, nullumque est, quod illum prohibeat; & ideo nullum potest afferri, quod hanc Tatianitatem, Encratitarum, & aliorum hæresim damnet; plures tamen sunt in corpore juris Canonici textus, qui vetant excessus in potu, ut videtur in dist. 35. decretorum. Gratiani, & præsertim in Canone Luxuriosos Luxuriam facit, ubi legitur: Luxuriosos vos vinum, & tumultuosos obvias: omnis qui cum his miscetur, non erit sapiens, Luxuriam facit, & nutrit vini percipio nimiam, non naturam: ideo sequitur contra hæreticos usum vini non esse prohibitum hominibus, bene verò nimiam ipsius perceptionem, hoc est, Ebrietatem. Obiter tamen observandum est hujus hæresis condemnationem posse saltem indirectè inferri ex Conciliis, in quibus explicite contra Aquarios solum aquam consecrandam esse existimantes declaratum fuit panem triticum esse materiam Eucharistiæ, & solum vinum de vite esse materiam Calicis consecrandi. Hæc Concilia sunt Lateranense sub Innocentio celebratum anno 1215. cum 1285. patribus pro damnandis Albigenis, & Almarici, necnon Joachimi Abbatibus hæresibus, & Carthaginensè III. celebratum juxta communiorum opinionem anno 397. sub Syricio Papa. Nam si Sacerdos teneatur consecrare vinum in sacrificio Missæ, & Sanguinem Christi sub specie vini sumere, certum est quòd vinum nequit esse res à Deo prohibita, sed res usualis, cum Eucharistiæ Sacramento fuerit institutum à Christo Domino per modum convivii.

Nullus est in Scriptura Sacra textus, qui vinum absolute prohibeat, imò plures sunt, qui licitum declarant ipsius usum: legitimus enim in lib. Eccles. cap. 31. vers. 35. & sequentibus effectus vini esse salutare, modò potetur moderate: Vinum, inquit Ecclesiasticus, in secunditate creatum est, non ad ebrietatem ab initio, exultatio animæ & cordis vinum moderatè potatum; sanitas est animæ, & corporis sobrius potus. Idem docet D. Paulus 1. ad Timotheum cap. 5. vers. 23. dicens: Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Ideòque prohibere vinum absolute est hæ-

reticum, cum Sacra Scriptura permittat ipsius usum; licet bibere illud immoderate sit peccatum mortale contra sobrietatem.

Præterea homo potest vivere abstinentiam à vino ad obtinendam sapientiam juxta illud Ecclesiastes cap. 2. vers. 3. Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam. Ideo usum vini non potest esse absolute prohibitus à lege divina; cum juxta communem Doctorem sensum vorum debeat esse de meliori bono, & propter majorem perfectionem; nam si votum sit de majori bono, & abstinentia vini possit esse materia voti, certum est quòd bibere vinum est bonum, & non bibere illud propter perfectionem, scilicet ad acquirendum sapientiam, ad domandam carnem, aut propter mortificationem, & poenitentiam, est melius; idcirco usum vini non potest esse illicitus, nec prohibitus à lege, quidquid dixerint Encratitæ, Tatianitæ, Mahometani, & alii contra quos manifestè pugnat illud Pauli 1. ad Timotheum cap. 4. vers. 1. Spiritus autem manifestè dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes Spiritibus erroris, & doctrinis Demoniorum, in hypocrisis loquentium mendacium, & contrariam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus &c.

Ratio hujus assertionis est, quia si vinum ex natura sua malum esset, ita ut nulli liceret bibere illud, Christus non præcepisset ministrantibus in convivio nuptiarum, ut ferrent vinum Architriclino, nec aquam in vinum convertisset, ut assistentes non aquam, deficiente vino, sed vinum biberent. Quod tamen fecisse constat ex Evangelio Divi Joannis cap. 2. vers. 7. 8. 9. & 10. ubi legitur: Dixit eis Jesus, implete hydrias aqua, & impleverunt eas usque ad summum, & dixit eis Jesus, haurite nunc & servate Architriclino, & tulerunt; ut autem gustavit Architrclinus aquam vinum factam, et non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui haurerant eam: vocat sponsum Architrclinus, et dixit ei: omnis homo primum vinum bonum bibit, et cum inebriatus fuerint, tunc id quod deterius est: tu autem servasti bonum vinum usque adhuc. Nec curando cum Discipulis suis idem Salvator bibisset vinum, nec dedisset illud Discipulis suis potandum, nec illud in Sanguinem suum mutasset, neque eos eodem modo facere docuisset, dicens: Hoc facite in meam commemorationem; quoniam Christus, qui non venerat solvere leges, sed adimplere, bibisset aquam solum, & non assumpisset materiam prohibitam, pro conficiendo Eucharistiæ Sacramento. Indè enim sequitur nullum fuisse in lege veteri præceptum prohibens vinum, nullumque nobis impositum fuisse in lege nova, ut constat ex textibus supra relatis, quibus vini usus firmatur licitus.

Non parum juvat hic asserre abstemiòs, seu illos, qui non possunt degustare vinum esse irregulares, nec posse ad Sacros ordines promoveri, nec à Summo Pontifice dispensari, cum jure divino Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum conficiendum sit sub utraque specie, scilicet panis, & vini; illi autem seu Abstemiòs, qui non possunt degustare vinum, nequeunt sumere Sanguinem Christi sub specie vini contentum, quem sumere necessario tenetur Sacerdos, toties quoties Eucharistiæ Sacramentum conficit. Propter hanc rationem miror Tatianitas, & Severianos, qui Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sub speciebus panis, & vini conficiebant, credidisse vinum esse prohibitum à lege divina; cum sine vino nequeant Sacramentum illud conficere, ut ipsemet fateatur contra Aquarios. Nec valet dicere vinum esse in potu prohibitum, non verò in consecratione Calicis, Christo sic præcipiente. Non valet, inquam, quia constat Christum pro Eucharistiæ Sacramento conficendo assumpisse materiam usitatem.

§. II.

Rejicit rationes impugnantes usum vini.

Hæretici volunt vinum esse prohibitum, quia creantur vinum esse de Satana germinatum, & Fel Diaboli. Sed hæc ratio impugnari minimè meretur; quia ut dictum est in proprio loco, Deus est creator rerum omnium, creatura omnes ex se bona sunt; scriptum

Vir, & femina pares sunt quantum ad debitum conjugale.

Innocentius III.

Polygamia licita in veteri lege.

In veteri lege polygamia non fuit licita omnibus.

D. Augustinus.

Encratitæ.

Severiani.

Cathariarii.

Vera textus ex Deuter. tero. mio de. Ancti ex. plicatio.

Mahometes.

Lateranense sub Innocentio.

Carthaginense III.

Usus vini licitus est.

Eccles. 31.

Ad Timotheum.

Eccles. 2.

1. ad Tim. 4.

Miraculosa aqua in convivio.

Abstemiòs.

Christus elegit vinum pro materia calicis. ptum est enim: Vidit Deus cuncta qua fecerat, & erant valde bona. Ex quo sequitur vinum non esse prohibitum, quia ex se non est malum, nec malum, quia prohibitum, sed esse quid ex se bonum, & a Deo productum pro vita hominis sustentanda, sicut caetera alimenta producta fuerunt. Deinde si vinum esset fel Diaboli, ut voluerunt Cathartistae, Christus non elegerit vinum pro materia Calicis consecrandi. Nulla enim est conventio Christi ad Belial.

Obijciunt nonnullas auctoritates Sacrae Scripturae, quibus vini usus videtur prohibitus, ut patet ex illo Ecclesiastici cap. 19. vers. 2. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguent sensatos. Et cap. 31. vers. 30. Diligentes in vino noli provocare, multos enim exterminavit vinum. Ignis probat ferrum durum, sic vinum corda superbiorum arguet in ebrietate potatum.

Porro non nocet haec, quia non prohibent absolute usum vini, sed immoderatum ejusdem potum, qui revera est illicitus, & peccaminosus; nam idem Ecclesiasticus versus sequenti ait: Aequa vita hominibus, vinum in sobrietate, si bibas illud moderate, eris sobrius. Nonne per haec verba Ecclesiasticus approbatur usum vini, & improbat tantum usum immoderatum ejusdem, quia opponitur sic sobrietati, estque ebrietas, quae dicitur fomes & nutritrix omnium vitiorum, ut habetur in Can. Sand. caufa 15. quaest. 1. ubi legitur: Sand. dicitur vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non possumus, nam qua sobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus. Et in Can. ante. dist. 35. ante omnia a Clericis vitetur ebrietas, qua omnium vitiorum fomes, ac nutritrix est. Idem asserit D. Hieronymus ad Pamachium, & Oceanum, ubi ait: Noe ad unius hora ebrietatem nudavit famoralia sua, quae per sexcentos annos consecrata. Et D. Augustinus lib. de poenitentia; Ebriosus confundit naturam, amittit gratiam, perdit gloriam, incurrit damnationem aeternam. Et lib. 5. super Genesim. Ebrietas decipit quem Sodoma non decipit, uritur ille flammis mulierum, quem sulphurea flamma non urebat. Igitur non vinum, sed vini excessus vetant Sacra Scriptura, & Sancti Patres, quia exultatio animae & cordis, vinum moderate potatum Eccles. loco citato vers. 36. Idcirco bibere vinum non est malum, nisi adjuncto excessu, aut immoderatione, ut suadet etiam Apostolus ad Galat. cap. 5. vers. 21. dicens: Invidia homicidia, ebrietas, comestiones, & his similia qua praedico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

D. Hieronymus. D. Augustinus. Galat. 5. Dicitur forsitan inde sequi vinum esse occasionem ad peccatum, & per consequens esse fugiendum, & prohibendum Christianis, quibus incumbit obligatio vitandi occasione propeccandi.

Respondet instantiam non valere, quia haec occasio est activa, hoc est, voluntarie sumitur a potatore, qui bibit plusquam debet; & per consequens vinum non est absolute prohibendum, alioquin sequeretur quod non liceret vesci carnibus, ut voluerunt Tarianae, quia inde nasci potest peccatum gulae, & homo in carnibus edendis, potest nimium saturari, ad libidinem, simileque actus peccaminosus provocari. Hoc tamen non obstant, licet vesci carnibus moderate; & uti armis pro hostibus repellendis, & vita contra ipsos conservanda; ergo licet non obstante perverforum luxuria, uti moderate vino, quia vinum moderate potatum est exultatio animae, & cordis, ut monuit supra Ecclesiasticus: idcirco sic sumi potest propter stomachum, & frequentes infirmitates, ut inquit Apostolus; cum cibus, vel potus secundum se consideratus sit licitus, ut patet ex dictis supra: igitur usus vini non est absolute prohibendus, ut constat ex illo Machab. 2. cap. ult. Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est, alternis autem uti delectabile &c. Et ex illo Eccles. cap. 31. vers. 35. Vinum in jucunditatem creatum est, et non in ebrietatem, ab initio.

Solvitur instantia haeretico-rum. 2. Machab. cap. ult. Dicitur forsitan inde sequi vinum esse occasionem ad peccatum, & per consequens esse fugiendum, & prohibendum Christianis, quibus incumbit obligatio vitandi occasione propeccandi.

Respondet instantiam non valere, quia haec occasio est activa, hoc est, voluntarie sumitur a potatore, qui bibit plusquam debet; & per consequens vinum non est absolute prohibendum, alioquin sequeretur quod non liceret vesci carnibus, ut voluerunt Tarianae, quia inde nasci potest peccatum gulae, & homo in carnibus edendis, potest nimium saturari, ad libidinem, simileque actus peccaminosus provocari. Hoc tamen non obstant, licet vesci carnibus moderate; & uti armis pro hostibus repellendis, & vita contra ipsos conservanda; ergo licet non obstante perverforum luxuria, uti moderate vino, quia vinum moderate potatum est exultatio animae, & cordis, ut monuit supra Ecclesiasticus: idcirco sic sumi potest propter stomachum, & frequentes infirmitates, ut inquit Apostolus; cum cibus, vel potus secundum se consideratus sit licitus, ut patet ex dictis supra: igitur usus vini non est absolute prohibendus, ut constat ex illo Machab. 2. cap. ult. Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est, alternis autem uti delectabile &c. Et ex illo Eccles. cap. 31. vers. 35. Vinum in jucunditatem creatum est, et non in ebrietatem, ab initio.

2. Machab. cap. ult. Dicitur forsitan inde sequi vinum esse occasionem ad peccatum, & per consequens esse fugiendum, & prohibendum Christianis, quibus incumbit obligatio vitandi occasione propeccandi.

ARTICULUS XXXVII.

Docet contra Discalceatos usum Calceamentorum esse hominibus licitum.

DIVUS AUGUSTINUS LIB. DE HAERESIBUS, & PHILASTRIUS BRIXIENSIS VARIIS IN LOCIS, FIRMITER ASSERTUNT IN FINE

saeculi III. quosdam viros haereticos, nomine Discalceatos, credidisse non licere homini praesertim Christiano locum orationis portare, nec sancta loca intrare, aut locum orationis nisi excalceato propter nonnullas rationes, quas infra deducemus. Haec autem opinio est prorsus temeraria, quoniam uniuscujusque menti ad veritatem, nullam quippe agnovimus nationem quae calceamenta veteret. Est etiam haeretica; nullibi enim prohibentur calceamenta fidelibus, quamvis nullibi a Deo praecipiantur; alioquin calceamentis non utentes animo macerandi corpus peccarent, quod est falsum. Nam D. Franciscus Minorum Pater in sua regula a Sancta sede approbata, praecipit fratribus suis, & vult quod nullus (nisi necessitate cogente) calceamenta portare possit. Idem praecipit alia instituta Religiosorum. Contra hanc Discalceatorum haesim nullum legi Concilium, nullumque in iure Can. inveni textum.

Si nullo pacto liceret hominibus (& praesertim Christianis) portare calceamenta, ut voluerunt Discalceati, de quibus loquuntur Augustinus, & Philastrius; Dominus in lib. Exod. cap. 12. assignans Judaeis modum in esu Agni Paschalis observandum, non praecipisset illis habere calceamenta, nec dixisset eis: Sic autem comederis illum. Remos vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comederis festinantur. Quoniam quod est haereticum, numquam est permissum, semper quidem peccat, qui adhaeret ei, quod fides vetat, ut in variis juris canonici textibus cautum est.

Dicitur praecipuum illud de calceamentis habendis in comestione Agni Paschalis, non omnibus hominibus, sed solis Sacerdotibus tempore Sacrificii permittere calceamenta, eaque prohibere aliis. At non valet haec instantia, quia nullum habet in Sacra Scriptura fundamentum: etenim usum calceamentorum omnibus ita permittitur, ut quilibet homo possit ea absque ulla culpa portare, nisi aliquo infirmitate, aut promissione speciali, ea non portare teneatur (ut accidit Franciscanis) quod verum esse probat illud Ezech. cap. 24. vers. 17. In gemi. sec. tacens: mortuorum luctum non facies: corona tua circumligata sit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis. Haec quippe verba evidenter demonstrant, quod ex veteri Testamento calceamentorum usus est licitus omnibus hominibus, ut constat ne dum ex locis citatis, sed etiam ex aliis, quae omittit tum brevitatis gratia, cui studemus, tum quia haec haeresis, quam hic impugnamus, nullo fulcitur fundamento.

Haec ipsa veritas suadet etiam ex novo testamento; legimus enim, quod Christus mittens Apostolos suos binos ante faciem suam misit illos calceamenta habentes, ut constat ex illo Marc. 6. vers. 8. & 9. praecipit eis nequid tollerent in via, nisi virgam tantum: non peram, non panem, neque in Zona as, sed calceos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis. Igitur Christus nulli prohibuit usum calceamentorum, imo permittit illum. Nam Apostoli portabant calceamenta, alioquin Angelus non dixisset Petro, qui servabatur in carcere: Praecingere, & calceate caligas tuas, & facit sic, id est, praecinxit se & calceamenta sumpsit, ut constat ex cap. 12. act. vers. 8. Nec D. Paulus ad Ephes. cap. 6. vers. 14. & 15. ita locutus fuisse: Stare succincti lumbos vestros in veritate, & induiti loriceam justitiae, & calceati pedes in preparatione Evangelij pacis.

His addit calceamentorum usus appareat licitus, Christum etiam portasse calceamenta, ut facile colligi potest ex responsione Joannis Baptistae ad Sacerdotes, & Levitas a Judaeis missos, quae habetur Joan. 1. vers. 27. Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti. Idem testantur Apostoli in act. cap. 13. vers. 25. de eodem Christi Praecursore sic loquentes: Cum impleverit autem Joannes cursum suum, dicebat, quem me arbitramini esse, non sum ego sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calceamenta pedum solvere. Sanè Joannes Baptista ita non respondisset, si Christus calceamenta nunquam portasset, tum quia ipse Christus non venit solvere legem, sed adimplere, tum quia docuit quod fecit, & e converso fecit quod docuit: idcirco cum calceamenta portaverit, peccare nequeunt ii, qui ea portant.

Idem usus fuit etiam licitus Judaeis in veteri lege, ut pro-

Discalceat.

Nulla est in lege de calceamentis portandis prohibitio.

Ezech. 24.

Joan. 2.

Act. 13.

ut probant innumeri Sacrae Scripturae textus praeter eos, quos supra citavimus; nam in lib. Josue cap. 9. vers. 13. habetur: Urres vini novos implevimus, nunc rupti sunt, & soluti, vestes & calceamenta quibus induimur, & qua habemus in pedibus ob longirudinem longioris vitata sunt, & pendè consumpta. Idem refert Daniel de tribus pueris in fornacem missis, ut legitur in cap. 3. vers. 21. confestim viri illi vinciti cum bracciis suis, & Tiaris, & calceamentis, & vestibus missi sunt in medium fornacis ignis ardentis. Quibus constat usum calceamentorum fuisse licitum apud Judaeos; quin coniter de hujus permissionis revocatione.

Hocque verum esse colligitur ex lib. Ruth. cap. ult. vers. 8. ubi legitur: Dixit ergo propinquo suo Dooc: tolle calceamentum tuum. Quod statim solvit de pede suo: Igitur tunc homines portabant calceamenta. Ratio hujus solutionis datur in versu praecedenti ubi habetur: Hic erat autem mos antiquitus in Israel interpretari, ut si quando alter alteri juri suo cedebat, ut esset firma confessio, solvebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo, hoc erat testimonium cessionis in Israel. Idem calceamentorum usus colligitur ex illo Prophetae Amos cap. 2. vers. 6. Haec dicit Dominus super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non convertam eum, pro eo quod vendiderit pro argento iustum, & pauperem pro calceamento. Ibi enim Deus minatur peccatoribus interitum, quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abjecerunt, vendendo iustum pro argento, & pauperem pro calceamento. Ideo tunc calceamentis utebantur Iudaei.

Amos 2. Rub. 8. ubi legitur: Dixit ergo propinquo suo Dooc: tolle calceamentum tuum. Quod statim solvit de pede suo: Igitur tunc homines portabant calceamenta. Ratio hujus solutionis datur in versu praecedenti ubi habetur: Hic erat autem mos antiquitus in Israel interpretari, ut si quando alter alteri juri suo cedebat, ut esset firma confessio, solvebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo, hoc erat testimonium cessionis in Israel. Idem calceamentorum usus colligitur ex illo Prophetae Amos cap. 2. vers. 6. Haec dicit Dominus super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non convertam eum, pro eo quod vendiderit pro argento iustum, & pauperem pro calceamento. Ibi enim Deus minatur peccatoribus interitum, quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abjecerunt, vendendo iustum pro argento, & pauperem pro calceamento. Ideo tunc calceamentis utebantur Iudaei.

Idem usus fuit etiam licitus Judaeis in veteri lege, ut pro-

§. Unicus.

De responsionibus ad Discalceatos.

Discalceatorum ratio fuit illud Matth. 10. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: inde enim inferunt Christum prohibuisse Discipulis suis, & in ipsis, omnibus fidelibus usum calceamentorum.

Sed non nocet haec auctoritas: nam Christus revera prohibet hic calceamenta, sed non prohibet ea omnibus hominibus, sed aliquibus dumtaxat, nimirum Apostolis. Nec prohibet ea pro semper, ita ut nunquam liceret terminato. Hujus expositionis ratio est, quia Christus tunc loquebatur solis Apostolis; ideoque Apostolos dumtaxat voluit obligare, non profemper, sed pro illo tempore, hoc est, durante missione dumtaxat: plura enim Christus praecipit pro uno tempore, non autem pro alio. Legimus in eodem cap. Matth. vers. 5. quod Christus Apostolos suos misit dicens: De viam gentium ne abieritis, et civitates Samaritanorum ne intraveritis. Quod sane non potest intelligi pro omni tempore, quia in cap. ultimo Marci vers. 15. legimus, quod dixit eis: Eritis in mundum universum, praedicare Evangelium omni creature. Ideoque prohibitio eundi in viam gentium non fuit perpetua, sed solum pro aliquo tempore. Idem dicendum est de prohibitione calceamentorum, quae fuit etiam pro illo tempore; nam Christus Luc. cap. 10. vers. 4. ait: Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, & cap. 22. vers. 35. & 36. ait: Quando misi vos sine sacculo, et pera, & Calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? at illi dixerunt, nihil. Dixit ergo eis, sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter & peram, et qui non habet, vendat tunicam suam. Nonne inde constat, quod dum Christus prohibuit Discipulis suis sacculum, peram, & calceamenta, haec prohibitio non fuit absoluta, nec pro omni tempore, sed pro aliquo temporis intervallo, id est, durante missione, & hoc enim exigebat tale ministerium, cum postea, seu missione facta eis praecipiat sacculum, & peram habere. Dixit Apostolis, neminem saluaveritis in via; tamen haec obligatio non saluandi non obligavit eos pro omni tempore, neque in omni occasione. Ratio est omnino evidens, quia salutare est honestati, & humanitatis rationi consonum. Praeterea si hoc non esset, Paulus fidelis Christi mandatorum observator neminem saluasset: legimus tamen oppositum in Epistolis ejus; scribens enim ad Timotheum. ait: Saluta Priscam, et Aquilam. Epist. 2. cap. 4. vers. 19. Et ad Titum cap. 3. vers. ult. Saluta et qui mecum sunt omnes, saluta eos qui nos amant in fide. Tandem ad Philemonem vers. 23. & 24. ait: Saluta

Explicatur prohibitio de calceamentis portandis.

Luc. 10.

Ad Titum 4.

Ad Philemonem.

re Epaphras concipiens meus in Christo Jesu, Marcus Aristarchus, Demas, et Lucas adiutores mei. Igitur errant Discalceati, dum intendunt ex auctoritate ab ipsis adducta asserere, & docere Christum nobis prohibuisse usum calceamentorum; cum ex dictis evidenter constet verba Matth. solum pro illo itinere peragendo data fuisse Apostolis, non autem pro tempore sequenti, ita ut ad nos pervenire possit praecipuum prohibens calceamenta; alioquin nobis prohibuisset usum pecuniae aliarumque rerum, quarum mentio fit in eodem Evangelio, quod nemo haecenus concessit.

Obijciunt insuper illud Exodi 3. vers. 5. Solve calceamentum de pedibus tuis: locus enim in quo stas terra sancta est. Haec verba evidenter probant Deum prohibuisse Moyse usum calceamentorum, & in persona Moyse omnibus hominibus, qui ad templum Dei accedere volunt. Eandem prohibitionem habemus Itai cap. 25. vers. 2. In illo tempore locus est Dominus in manu Isaia Filii Amos: dicens vade et solve saccum de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et facit sic, vadens nudus, & discalceatus: Et dixit Dominus sicut ambulavit servus meus Isaia nudus & discalceatus, trium annorum signum & portentum erit super Aegyptum, & super Aethiopiā.

Respondeo ut supra, nimirum hoc praecipuum fuisse pro Moyse dumtaxat, non absolute & simpliciter, sed solum secundum quid, hoc est, fuit terminatum quoad locum, vel quoad tempus, ut suadet haec particula, quia locus in quo stas, terra sancta est, quae determinat locum, & indicat Deum tunc voluisse, quod Moyses accederet nudis pedibus ad rubum, quem viderat, ex quo sequitur ipsum Deum noluisse ad hoc obligare omnes & singulos homines; aliis praecipua, quae fecit personis particularibus in veteri lege, ut quae ad nos pervenissent, quod est falsum. Quoad tempus autem suadetur hac particula, trium annorum, quae indicat tempus determinatum: ergo Discalceati non possunt inde nobis imponere obligationem idponendi calceamenta, dum volumus accedere ad altare.

ARTICULUS XXXVIII.

Resellit Patalorinchitas obligantes hominem ad perpetuum silentium.

Juxta D. Augustinum lib. de haeresibus haeres. 63. Jolium fuerunt quidam viri haeretici, existimantes silentium perpetuum esse sub poena peccati mortalis observandum ab omnibus fidelibus, tanquam medium ad consequendam vitam aeternam. Idem refert Philastrius Brixienfis, qui diu ante D. Augustinum scripsit adversus haereses. Quo autem tempore haec haeresis coepit, aut quis illius fuerit inventor, non habetur apud D. Augustinum, nec apud Philastrium, neque apud alios, qui adversus haereses scripserunt, & de illdem haereticis loquuntur. Id, quod certum habemus, est, quod illi viri taciturnitati, & silentio ita studentes, vocabantur Patalorinchitae: non ab autore, cum ignoretur, nec ab haeresi, cum ex illo vocabulo Patalorinchitae, non exprimat silentium perpetuum, sed a modo, ut potest quia digitum naribus & labiis sui continuo opponebant ne loquerentur, & taciturnitati dumtaxat studium accommodarent, quoniam Patalorinchitae idem significat ac palus, vel digitus in modum pali supra nares positus.

Contra hanc haesim nullum fuit convocatum Concilium, nec de ipsa sit mentio in aliquo, quod sciam. Nullus est etiam, qui contra illam temporis intervallo, id est, durante missione, & hoc enim exigebat tale ministerium, cum postea, seu missione facta eis praecipiat sacculum, & peram habere. Dixit Apostolis, neminem saluaveritis in via; tamen haec obligatio non saluandi non obligavit eos pro omni tempore, neque in omni occasione. Ratio est omnino evidens, quia salutare est honestati, & humanitatis rationi consonum. Praeterea si hoc non esset, Paulus fidelis Christi mandatorum observator neminem saluasset: legimus tamen oppositum in Epistolis ejus; scribens enim ad Timotheum. ait: Saluta Priscam, et Aquilam. Epist. 2. cap. 4. vers. 19. Et ad Titum cap. 3. vers. ult. Saluta et qui mecum sunt omnes, saluta eos qui nos amant in fide. Tandem ad Philemonem vers. 23. & 24. ait: Saluta

Unde dico nullum posse citra haesim asserere locutionem esse sub mortali prohibitionem Christianis, aut Christianos teneri ad observantiam silentii perpetui; ita ut nullus possit loqui, quin peccet mortaliter, & impugnet veritatem fidei Christianae. Legimus enim Ecclesi. cap. 3. quod omnia tempus habent, & sui spatium, Eccles. 4. tran.

Alterna haeretico-rum ratio.

Rejicitur haereticorum ratio.

Patalorinchitae.

transleunt omnia sub caelo; ex quo sequitur, quod est tempus loquendi, sicut est tempus tacendi, ut expressè habetur in vers. 8. ejusdem capituli. Igitur ex Scriptura licet homini loqui, modò loquatur dum est tempus loquendi, sicut debet tacere dum est tempus tacendi, quoniam ex illo textu, quo præcipitur silentium, non præcipitur absolute; cum asserat esse tempus loquendi, sicut est tempus tacendi.

Nedum in veteri Testamento constat hominem non teneri ad silentium perpetuum; alioquin Isaias non dixisset, *Va mihi quia tacui*, nec deplorasset observatum silentium. Sed etiam in novo, in quo non raro præcipitur nobis narrare laudes Dei, Deo gratias agere, & similia, quæ perficere non possumus sine verbo, ut constat omnibus illis, qui Sacram legere Scripturam; ideoque nulli fidei absolute prohibendum fuit loqui; nam si esset præceptum in lege Evangelica de silentio in violabiliter observando, ut voluere Patalorinchitæ Apostoli minime locuti fuissent, & taciturnitati perpetuò studissent, quoniam fuerunt legis observatores, sicut & imitatores Christi, nec Christus Dominus misisset eos per univèrsum mundum; sed constat quod Christus dixit illis: *Ite, prædicante Evangelium omni creature, docete omnes gentes*: ergo loquebantur; alioquin non docuissent verbo, sed exemplo dumtaxat; quòd est falsum; quinimo loquebantur variis linguis magna Dei, scriperunt Evangelium, condiderunt Symbolum, inter se conveniunt & verum Scripturæ sensum aperuerunt in variis Conciliis. Hinc est quòd possumus citrà peccatum loqui servatis servandis, quia qui procaax est ad loquendum, est odibilis, ut affirmat Spiritus Sanctus Eccl. cap. 20. vers. 5.

§. Unicus.

Evelluntur hujus hæresis fundamenta.

Patalorinchitarum fundamentum est illud Pf. 140. vers. 3. *Pone Domine custodiam ori meo, & osium circumstantia labii mei*. Indè enim concludunt, digitos esse naribus & ori apponendos, & silentium juxta Sacram Scripturam (cui nemo potest citrà hæresim contradicere) esse absolute necessarium ad salutem, & per consequens sub præcepto respectu fidelium, quibus Christus Dominus præcepit omnia, sine quibus homo ad æternam felicitatem pervenire nequit.

Sed hallucinantur Patalorinchitæ, nam Propheta nolebat indè necessitatem silentii demonstrare, sed eloquia vana devitare, murmurationes scilicet & detractiones condemnare; non enim dicit; *Pone murum ori meo*, quoniam si petiisset murum, omnem videretur loquendi facultatem à se abieciisse, ut notant plures, sed dicit *osium*, non qualecumque, sed osium circumstantiæ: igitur Propheta non postulabat perpetuum silentium, sed moderatam & licitam locutionem: dicebat enim: *Pone custodiam ori meo & osium circumstantia labii mei*, ut taceret cum tacendum esset, & loqueretur cum oporteret loqui; quapropter statim subdit; *Non deliquis cor meum in verba malitia, ad excusandas excusationes in peccatis*. Quibus constat, quod petebat osium, & custodiam in ore suo, ut non excusaret verbis excusationes in peccatis, non verò ut esset moraliter mutus, & absolute prohibitus ad loquendum.

Legimus Eccl. cap. 20. vers. 7. quod homo sapiens tacebit utque ad tempus, lascivus autem & imprudens non servabunt tempus. Quo suadetur, silentium non esse semper licitum; cum ex Sacra Scriptura sit tempus loquendi, & sapiens taceat utque ad tempus loquendi; nec loqui esse semper prohibitum; cum ex Scripturæ Sacræ oraculo tempus tacendi sit determinatum, huicque succedat tempus loquendi, quod quidem tempus debet cognoscere homo prudens, rectus, ac timens Deum: hominis quidem est gubernare linguam suam, ita ut non loquatur, dum est tempus tacendi, & ut non sileat, dum est tempus loquendi; ne postea dicat cum propheta: *Va mihi quia tacui: vel va mihi quia locutus sum*.

Patalorinchitarum Sæctatores possent necessitatem silentii inferre ex variis locis Sacræ Scripturæ, Præsertim ex illo Pf. 38. vers. 1. *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea, posui ori meo custodiam, cum confiterer peccator ad verbum me*. Ex quo colligitur, silentium

Nullum est in Evangelio præceptum de silentio in perpetuum servando

Apponitur hæreticorum ratio.

Responsio ad hæreticos.

Eccl. 20.

Psal. 38.

esse necessarium ad vitandum peccatum, quod ducit ad perditionem, quam fugere necesse est, ut divina sancit fides. Ipsa quidem tenemur fugere peccatum, quoniam est contra Deum.

Non obstat hæc ratio, quia non obligat ad silentium perpetuum, sed solum docet linguam esse domandam, aut refrænationem linguæ esse necessariam, quia ut monet D. Jacobus: *Si qui in verbo non offendit, hic perfectus est vir*. Non vero silentium esse ita observandum, ut loqui sit illicitum Christianis. Quod verum esse demonstrat idem Propheta Pf. 33. vers. 13. & sequentibus ubi ait: *Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? prohibe linguam tuam à malo, & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam*. Quibus constat Prophetam non prohibere locutionem absolute, ita ut velit quodcumque verbum ore prolatum esse illicitum, sed solum verba dolosa, inutilia, & otiosa, de quibus reddenda est ratio in ultimo Dei iudicio. Conversatio humana non est mala ex se, cum possit esse honesta, sancta, & religiosa; nec est secundum se prohibita, quoniam nulla est autoritas, nullumque præceptum, quo teneamur perpetuum observare & silentium: falsa est igitur, atque erronea Patalorinchitarum opinio.

ARTICULUS XXXIX.

Ostendit Pe puzianis mulierem non posse ad Sacerdotium promoveri.

Plures hæretici credunt mulierem posse Eucharistiæ Sacramentum conficere. Sed disconveniunt in principiis, motivis, & rationibus; quamvis in substantia erroris conveniant, seu existimant, mulierem posse promoveri ad Sacerdotium. Lutherus hanc potestatem tribuit mulieribus, sicut Pepuziani, sed diverso modo, seu diverso principio; nam rationes hæreticorum infra citandorum rejicit, & existimavit hanc potestatem provenire à Baptismo, & per consequens voluit quemlibet fidelem, sive masculinum, sive femininam, posse consecrare panem, & Eucharistiæ conficere, si ad hoc munus à Republica destinetur. Cataphrigii alia ratione affirmarunt mulierem promoveri posse ad Sacerdotium, nam tempore Commodi Imperatoris, & Severi Papæ circa annum Domini 181. dicitur nullum esse fundamentum removens mulierem à Sacris ordinibus suscipiendis, quia anima mulieris est capax ad recipiendum characterem, sicut anima viri: alioquin (dicebant) animæ rationales distinguerentur specie, aut character non reciperet in anima, quòd est falsum. Ità testantur Philastrius, & Nicephorus lib. 4. Ecclesiast. Hist. cap. 23.

Eodem anno (D. Augustino sic testante lib. de hæresibus c. 17) insurrexerunt quidam viri hæretici, dicti Pepuzitæ, aut Pepuziani à quodam Oppido, quod Pepuza nominatur. Hi quidem hæretici assererant mulieres jure ad Sacerdotium promoveri posse. Eorum ratio erat, quia volebant Christum apparuisse in hac civitate Pepuzæ sub specie feminæ, ut ostenderet mulieres esse promovendas ad sacrificandum pro delictis, & peccatis populi. Hacque fictione, aut delirio moti tantam mulieribus tribuebant dignitatem, autoritatem, & principium, quantum viris, ut Sacerdotio quoque apud eos honorarentur mulieres, sicuti viri.

§. I.

De Conciliis, & rationibus propugnandis.

Hanc hæresim damnant plura Concilia, scilicet ea in quibus declaratur, mulierem non posse Eucharistiæ dispensare, nec vas Sacra tangere, nec altari inseruire; & præsertim Concilium Parisiense VI. celebratum sub Greg. IV. anno 829. & alia antiquissima, in quibus decretum fuit, viros dumtaxat posse ordinari, & pro Christo in Ecclesia legatione fungi. Idem declaratur in variis textibus Juris Canonici, quibus constat mulieres esse incapaces Sacrorum ordinum ratione sexus & dependentiæ naturalis ad virum, ut videbimus infra, quamvis sint ejusdem speciei cum viro, & verè atque validè Baptismum susceperint; cum non ex anima, nec ex

Refrenatio linguæ est necessaria à malo, & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam.

Lutherus.

Cataphrigii.

Pepuziani.

Concilium Parisiense VI.

Baptismo

Baptismo proveniat capacitas ad Sacros ordines suscipiendos.

1. Tim. 2. Mulierem non posse Eucharistiæ conficere evidenter colligitur ex Epistola 1. ad Timoth. cap. 2. vers. 11. ubi habetur: *Mulier discat in silentio, cum omni subiectione, docere autem mulieri non permittit*. Nam si mulier non possit docere, neque potest Eucharistiæ conficere, neque absolovere, quia cui comperit munus, & officium Sacerdotis, convenit etiam docere, cum per hæc tria, nimirum, docere, à peccatis absolovere, & Eucharistiæ conficere, Sacerdos distinguatur à non Sacerdote; hinc fit, quòd cum ex Apostolo mulier teneatur discere cum omni subiectione, & docere nequeat, sequitur quòd non potest suscipere Sacerdotium; cujus munus est docere fideles, etque Christi Domini Evangelium prædicare, ut declarat ipse Christus mittens Apostolos per univèrsum mundum. Illi quippe repugnat forma, cui repugnat ipsius effectus formalis.

Undè Apostolus ejusdem incapacitatis ad docendum rationem statim assignans ait vers. 13. & 14. *Adam enim primus formatus est, deinde Eva. Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in pravocatione fuit*. Quibus verbis Apostolus asserit rationem, quare mulier scire debeat in Ecclesia, quæ est hæc, scilicet, quia ex creatione est subiecta viro, cui in adiutorium facta est ex illo Genes. cap. 2. vers. 18. *Dixit quoque Dominus Deus, non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi*. Nequit igitur mulier esse Pastor hominis, neque cum docere, nec ipsi præcipere, ac proinde nec Sacerdotium suscipere, quoniam Sacerdotibus incumbit alios docere, ut testatur Dominus per Malachiam cap. 2. *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est*. Incumbit pariter Sacerdotibus, alijs præesse, constituit enim eos Deus principes super omnem terram, deditque illis ligandi, atque solvendi potestatem, cujus mulier non est capax, cum nequeat præesse viro, ut mandavit Deus Genes. 3. vers. 16. dicens mulieri: *multiplicabo arumnas tuas, et conceptus tuos, in dolore paries filios, et sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tui*. Ideoque mulier nequit Sacerdotium suscipere, quia in sexu femineo non potest significari gradus eminentiæ, qui est in Ecclesia ratione ordinis Sacri, quo tradunt ordinato claves regni Cœlorum, eique committitur cura animarum, saltem remote, cum præter ordinem Sacerdoti requiratur designatio gregis; alioquin quilibet Sacerdos esset Pastor, aut Parochus, quod est falsum.

Deindè Sacerdos significat Christum mediatorem, ut notat S. Bonaventura Doctor Seraphicus in 4. Distin. 25. artic. 2. quæst. 1. fugitur enim tali officio, ut testatur Apostolus 2. ad Corinth. cap. 5. dicens: *pro Christo legatione fungimur*. Sed mediator primus Dei, & hominum fuit Christus Jesus, & semper ipsius minister fuit vir, ut probat totius Ecclesiæ Catholice perpetuus usus, quo constat nunquam permittum fuisse mulieri Sacerdoti & mediatoris officio fungi; idecirò solum vir est Sacerdotij capax, ipsique dumtaxat data fuit Christo Domino potestas consecrandi in Cœna novissima;

nam dum Christus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*; nulla ibi aderat mulier, ad quam illa verba posent referri, ut patet nedum ex electione duodecim Apostolorum; sed etiam ex illo Matth. cap. 26. vers. 26. *Cantantibus autem eis accepit Jesus panem, et benedixit, ac fregit, et dedit discipulis suis, et ait: accipite et comedite, hoc est Corpus meum*. Quibus verbis suadetur Christum consecrasse eorum viris; cum hæc verba *cantantibus illis*, de Apostolis tantum intelligenda sint, & demonstratur, Christum Sacerdotium contulisse tantum Discipulis suis, inter quos nulla erat mulier, ut constat ex Evangelio. Præterea illi, qui relictis retibus secuti sunt Christum, & quibus ipse Christus fecit ea, quæ didicerat à Patre, erant viri: Ideoque viros tantum ordinavit Christus Dominus.

Scotus Doctor subtilis lib. 4. sentent. dist. 25. quæst. 2. *hic breviter littera D. evidenter probat mulieres esse incapaces ad suscipiendos ordines ex parte sexus, idque jure divino; ibi enim ait: sed habetur hoc à Christo, non enim Ecclesia præsumpsisset totum sexum muliebrem privare sine culpa sua actu, qui possit sibi licitè competere, qui esset ordinatus ad salutem mulieris, et aliorum in Ecclesia per eam; quia hoc esse videretur maxima injustitia non solum in solo*

D. Bonaventura.

Christus consecrasse viri Apostolos.

Scotus.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertera ratio.

sexu, sed etiam in paucis personis. Nunc autem si de lege divina licitè posset competere mulieri ordo Ecclesiasticus, posset esse ad salutem & earum, & aliorum per eas. Et quod dicit Apostolus 1. ad Timoth. 2. docere mulierem non permittit, intelligens de doctrina publica in Ecclesia, non est dictum Apostoli tamquam statuentis, sed non permittit, quia nec Christus permisit: cujus argumentum evidens accipitur, quia nec matrem suam posuit in aliquo gradu ordinis in Ecclesia, cui nulla alia potuit, vel non poterit in sanctitate aequiparari. Ratio autem naturalis huic dicto consonat, quam Apostolus immit 1. ad Corinth. nam natura non permittit mulierem saltem post lapsum tenere gradum eminentem in specie humana, siquidem est dictum sibi in panam peccati sui Genes. 2. sub viri potestate eris. Mulier nequit ordinari.

Hinc est, quòd Sacerdotes in Sacris eloquiis aliquando Dii, aliquando Angeli vocantur, ut narrat Divus Gregorius scribens ad Mauritium Imperatorem relatus in Can. 41. cause 11. quæst. 1. Mulieri enim minime convenit tale nomen; ergò nec Presbyteratus potest ei convenire.

Non valet dicere, quòd Debora judicavit Israel, & ei præfuit, ut patet ex cap. 4. lib. Judicum, eique tradita fuit suprema potestas, aut primus in populo locus. Non valet, inquam, ait Doctor noster Seraphicus, quoniam potestas judiciaria aut præfectura Debora erat temporalis, quæ mulieribus non repugnat; cum possint temporaliter dominari ratione conjugii, quo mulier & vir sunt una caro, aut ratione hereditatis, non vero ratione electionis. Potestas autem ordinis est spiritualis, quæ nequit mulieribus convenire. Ratio hujus discriminis est, quia ille, qui dominatur Dominio spirituali, gerit typum capituli, & mediatoris inter Deum & homines, atque successoris Apostolorum, aut Discipulorum. Undè cum mulier nequeat esse caput viri, sequitur, quòd nequit plenum habere Dominium spirituale super hominem, nec homo potest ipsi in spiritualibus totaliter subiecti.

Alia est disparitatis ratio, scilicet, quia potestas spiritualis est ita propria sponso Ecclesiæ, ut nullus valeat eam habere, quin possit sibi eam sponfare; mulier autem non potest esse sponsa Ecclesiæ; nequit igitur recipere ordines sacros, nec potestatem spirituales habere, cum sit potestas Ecclesiastica, & mulierem in Ecclesia tacere deceat, ut jam diximus cum Apostolo 1. ad Timoth.

Tandem aliam rationem addit idem Doctor Seraphicus in 4. dist. 25. artic. 2. quæst. 1. scilicet quia mulieres sunt incapaces Tonsuræ, cum semper debeant habere caput velatum, ut præcipit Apostolus 1. ad Corinth. cap. 11. ac proinde incapaces sunt Sacerdotii, quia Tonsura est dispositio ad ordines Sacros: etenim illi, cui repugnat dispositio ad aliquam formam, repugnat etiam ipsa forma, cujus est dispositio necessaria, ut patet in formis Physicis, & moralibus.

§. II.

De Responsionibus hæreticos impugnandis.

Pepuziani, & Cataphrigii objiciunt illud Apostoli ad Galat. cap. 3. vers. 28. *Non est servus, neque liber, non est masculus, neque femina: omnes enim vos unum estis in Christo Jesu*. Hoc quidem textu constat nullam differentiam esse in lege Christi inter masculum, & feminam; subindeque mulierem posse in Ecclesia recipere Sacramenta, quæ vir potest recipere; quia Christus ea instituit pro hominibus specificè sumptis; alioquin mulier nullum Sacramentum recipere posset, quod est hæreticum.

Non valet hæc ratio, quia Apostolus ibi loquitur de gloria consequenda, & de gratia habenda, non verò de gradu & potestate in Ecclesia Christi. Undè cum mulier possit habere tantam gratiam, & tantam gloriam attingere, quantum potest habere vir, sequitur, quòd nulla est differentia inter masculum & feminam quantum ad gratiam, & gloriam, sed non sequitur nullam esse differentiam inter virum & mulierem in lege Christi quantum ad gradum habendum; neque quantum ad

D. Gregorius.

Potestas spiritualis est ita propria sponso Ecclesiæ, ut nullus valeat eam habere, quin possit sibi eam sponfare.

Prima ratio.

Respon-
sio ad
prædica-
tionem

ad ministerium exercendum in Ecclesia, quia hoc con-
sonat legi naturæ, ut notat Scotus loco citato s. *Ad ar-
gumenta*; nam Apostolus aperte docet, quod vir est ca-
put mulieris, non est contra: ergo inter virum & mulierem
est differentia aliqua quantum ad gradum habendum, scilicet
ad gradum capitis, aut ordinis, qui cum nequeat
mulieri convenire, quamvis possit esse sanctior viro, ne-
quit etiam ipsi convenire potestas ordinis Sacri in Ec-
clesia Christi, quia hæc potestas est capitis, & successio-
nis Apostolorum, quibus succedere nequeunt mulieres.
Nec inde sequitur Christum non instituisse ordinis Sa-
cramentum pro omnibus hominibus, quia licet mulier
non possit ordinari, nihilominus pro ipsa institutus fuit
ordo; cum Sacerdos pro mulieribus consecreret, sacrifi-
ceret, & ipsas à peccatis confessis absolvat. Ordo non con-
feritur singulis hominibus, sed pro singulis institutus fuit.

Afferunt insuper plura Concilia, in quibus fit mentio
Subdiaconissarum, Diaconissarum, Presbyterarum, &
Episcopissarum, ut inde inferant, in primitiva Ecclesia
mulieres suscepisse ordines Sacros, & per consequens ip-
sarum incapacitatem non esse de jure divino, nec natura-
li, sed solum de jure Pontificio; vel Ecclesiam Roma-
nam olim errasse, quod dicere nefas est.

Quid
sentien-
tiam sit
de Dia-
conissis

Respondet hanc consequentiam esse falsam, quia li-
cet antiquitus nonnullæ mulieres appellatæ fuerint Pres-
byterissæ, & Episcopissæ, tamen non licet inferre, quod
essent aliquo ordine Ecclesiastico ordinatæ; sic enim vo-
cabantur ob alias causas. 1. Quia erant destinatæ ad qua-
dam officia divina, scilicet ut instruerent mulieres ad
legendum, orandum, & ad similes pietatis actus, ut
observant plures Doctores, & præcipue Pamellus in
comment. ad lib. Tertulliani de exhortatione castita-
tis. Quia, ut inquit Scotus loco citato, in Græcia ubi Sa-
cerdotes licite utuntur matrimonio prius contracto, uxor
potest dici Presbyterissa; cum uxor nedium nomen à viro
accipiat, sed etiam nomen officii, quod maritus habet,
& præsertim si publicum sit. Sed apud nos Latinos,
ubi castitas est ordini annexa, Presbyterissa potest
dici aliqua bona matrona vidua, vel perfecta inter
alias mulieres, vel fortè in collegio illa, quæ præest
omnibus alijs, ut Abbatisa inter Moniales, sed ista
non habet per gradum altiore ordinis, imò nec
præminentiam respectu alicujus viri, eo modo quo
habet illum respectu aliarum mulierum ipsi subditarum:
Ita similiter potest responderi ad illud de Diaconissa:
quippe illa, cui competit ex ordinatione Abbatisæ;
vel Collegij, legere homiliam in matutino, potest dici
Diaconissa, sed hoc non est actus alicujus ordinis,
cum non habeatur per impositionem manuum Episco-
pi. Ità Doctor subtilis loco citato, ubi perfecte re-
spondet hæreticis, ipsique demonstrat nunquam in Ec-
clesia fuisse mulieres, appellatas Presbyterissas ob qua-
dam officia Ecclesiastica, quia hæc mulieri repugnant
ex natura sexus, quo subjicitur viro.

D. Cle-
mens.

Denique ut confirmetur hæc responsio, moneo quod
in primitiva Ecclesia foeminae suscipiebant, & levabant
è Baptisterio foeminas Baptizatas, nè scilicet viris nu-
dæ appaterent, ut observat S. Clemens lib. 3. inquit.
Apostolicarum cap. 14. Et ob hanc causam antiquitus
dicebantur Presbyterissæ, non verò ob consecrationem,
vel Eucharistia administrationem.

D. Ephi-
phan.

Idem notat Divus Epiphanius hæref. 79. ubi ait:
*Et ministerium quidem Diaconissarum appellatarum ordo est in
Ecclesia, sed non ad sacrificandum, neque ut quidquam aggre-
di permittantur, vorum reverentia gratia muliebris generis,
aut propter horam balnei, aut visitationis, affectionis, aut
laboris, & quando nudatum fuit corpus mulieris, ut nè à
viris sacrificantibus conspiciatur, sed à ministrante muliere,
cui percipitur à sacerdote ut curam gerat ad tempus indigentis
mulieris in tempore nudationis corporis ipsius; ita ut ordo bonæ
disciplinae etc. munitus sit in mensura bonæ regulæ.* Ex quibus se-
quitur, quod per Subdiaconissas, Diaconissas, Presbyteris-
sas, & Episcopissas, de quibus fit mentio in pluribus Con-
cilijs, & Sanctis Patribus, non debemus intelligere olim
mulieres fuisse verè ordinatas ordine Ecclesiastico, &
Sacro, sed sic appellatas fuisse propter aliqua exercitia
spiritualia, ad quæ erant destinatæ à Presbyteris, & Episco-
pis; ac proinde nullus potest citrà hæresim asserere mu-
lieres posse ordinari aliquo ordine Sacro. Nec valet
dicere, quod mulieres habent eandem speciem animam

cum viro. Non valet, inquam, quia, ut jam dixi, sexus
conditio est absolutè necessaria ad Sacros ordines sus-
cipiendos, propter eminentiam, quam conferunt,
quamque mulier habere non potest, quidquid dixerint
Cataphrigij. Nec possunt ordinem Sacrum suscipere, li-
cet sint baptizatae quia Baptismus non aufert illis eam
dependentiam, quam dicunt ad virum; quoniam hæc
dependentia fuit in Eva matre cunctorum viventium
eriam durante statu Innocentia.

ARTICULUS XL.

Affirmat contra Uvicleffitas publicam
Evangelij prædicationem non licere
cuilibet homini.

Æneas Silvius lib. de origine Bohemorum cap. 35.
plures Uvaldensibus imputat errores, inter quos
est unus circa prædicationem Evangelij; ibi enim ait:
quidam viri hæretici (qui solitò dicuntur Pauperes de
Lugduno) à Petro Uvaldo, natione Gallo è vico Uval-
do ad Rhodanum orto, professione Lugdunensi merca-
tore, suborti, & cum illo pauperatam Lugduni spon-
te professi anno 1160. sub Friderico I. Imperatore &
Alexandro III. Romano Pontifice, prædicandi offi-
cium cuilibet Christiano ita liberum putabant, ut crede-
rent quemlibet Christianum utriusque sexus habere ex
vi Baptismi potestatem prædicandi publicè & solemniter
verbum Dei.

Uval-
denses

Uviclef-
sus

Joannes
Hus

Luthe-
rus

Eundem errorem postea docuit Uvicleffus, natione
Anglus, professione Presbyter in Lincolnienfi Diocesi
Parochus, & acris ingenij Theologus, qui sub Carolo
IV. Imperatore & Clemente VI. Papa plures dissemi-
navit errores, quos damnavit Concilium Constantien-
se anno 1414. Huic viro hæretico successit Joannes
Hus, vir natione Bohemus, doctus. Hic enim hæ-
resarcha sceleratus, & impius, licet aliunde apud
Bohemos ingenio & eruditione clarus, ac Pragensis
Ecclesie Rector præpositus, cum sibi adjuncto Hie-
ronymo Pragensi insigni Bohemorum Doctore altero,
cepit renovare Uvaldensium & Wicleffitarum hæ-
reses, anno 1447. sub Wenceslao Bohemorum
Rege, & Gregorio XI. Summo Pontifice: tunc
enim docuit quemlibet Christianum posse prædicare
verbum Dei, & annunciare Evangelium Christi, quin
possit citrà peccatum ab Episcopis impediri in exerci-
tio hujus ministerij. Hæc propositio tanquam heretica
damnata fuit in Concilio Constantiensi, sed eam ab
inferis suscitavit postea impius Lutherus, qui asseruit
omnes Christianos, nulla proxijs status, aut sexus
discretionem habita, esse Sacerdotes, & æqualem om-
nes obtinere potestatem concionandi, ita tamen ut ne-
mini liceret illa auctoritate uti sine consensu commu-
nitatis, quia, inquit, quod est omnibus commune, nul-
lus sibi singulariter vendicare potest, nisi vocetur.

Hunc errorem expressè ac solemniter damnat Tri-
dentina Synodus sess. 7. Can. 10. ubi legitur: *Si quis di-
xerit Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis ad-
ministrandis habere potestatem, anathema sit.*

§. I.

Probat articuli veritatem.

Scriptura Sacra non omnibus, sed aliquibus commit-
tit prædicationis officium, nec potest quis citrà
hæresim illud indifferenter extendere, aut conferre
omnibus fidelibus. Nam Paulus ad Hebr. 5. ait: *Nec
quisquam sibi sumit honorem; sed qui vocatur à Deo, tam-
quam Aaron.* Reverà ibi Apostolus loquitur de Pontifi-
ce, & de Pontificatus honore; sed quia Pontificis munus
est populum docere, Evangelium annunciare, & ver-
bum Dei prædicare, ut constat ex Epistolis ejusdem ad
Timotheum, & ad Titum, postquam inferre ibi etiam lo-
qui de prædicatore publico Evangelij, ac mysteriorum
Dei, & declarare, quod nullus potest sumere sibi honorem
Sacri ministerij, nisi ille, qui vocatur à Deo tanquam Aaron.
Hæc Apostoli interpretatio conformis est Evangelio
Lucæ, hoc est, exemplo Christi; qui ut refert idem

Hebr. 5.

Luc. 6.

Evangelio

Nulli
predica-
re licet
abique
missione.

Evangelista cap. 6. vers. 13. vocavit Discipulos suos, &
elegit duodecim; ex ipsis, quos & Apostolos nomina-
vit, ut in omnem terram exiret sonus eorum, & voca-
vit eos Apostolos, hoc est, missos; ut ex nominis ra-
tione uniusquisque agnosceret neminem habere potesta-
tem prædicandi Evangelium, nisi ad hoc missus fuerit.
Igitur nullus potest sibi sumere honorem, nisi qui voca-
tur à Deo tanquam Aaron, seu qui ad Sacerdotium de-
signatur, & ex Sacerdotibus assumptus, ad prædicationis
munus à Prælatiis destinatur, quoniam nulli prædi-
care licet absque missione, ut facile inferitur ex illo
Apostoli ad Rom. cap. 10. vers. 15. *Quomodo verò prædica-
bunt nisi mittantur? sicut Scriptum est: quam speciosus pedes
re licet Evangelizantium bonæ.* Mittitur
autem dum ei à superiore potestate habente facultas
Prædicandi conceditur, ille verò, cui non conceditur,
non mittitur; ideòque non potest prædicare, quia non
est major defectus, quam defectus potestatis. Prædica-
tio Evangelij, si sit publica (respicens totam Ecclesiam,
& curam publicam Ecclesie, commissam Prælati Ec-
clesiæ, seu Episcopis, & Pastoribus animarum nostrarum;
hoc quidem prædicandi officium est ministerium
non politicum, sed merè Apostolicum, ideò nullus de-
bet aliquid exercere, quod requiratur auctoritatem publi-
cam in Ecclesia, nisi habeat auctoritatem Prælati, ut
docet D. Thomas quodlib. 12. artic. 27. Pastor enim
est pascere, regere, & custodire gregem, & per conse-
quens nemo potest quantum ad prædicationis ministerium
de ovibus curam habere, nisi ab eo fuerit delegatus,
ac proinde nullus potest licite prædicare, nisi mit-
tatur à Pastoribus gregis Christi, ut declarat Innocen-
tius III. Can. *Excommunicamus* de hæref. s. *quia verò*, ubi
excommunicat eos, qui sibi auctoritatem prædicandi
vendicant, sine licentia à Sancta sede, vel ab Episcopo
loci illis concessa.

D. Tho-
mas.

Inno-
centius.

Joan. 1.

Hanc ipsam veritatem confirmat Joannes Evangelis-
ta cap. 1. in quo expressè demonstratur missio Joannis Ba-
ptiste his verbis: *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat
Joannes, hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de
lumine, ut omnes crederent per illum.* Etenim per hæc Evan-
gelista declarat Joannem Baptistam noluisse restari de
lumine, nisi prius à Deo ad hoc fuisset missus, seu prius-
quam à Deo accepisset potestatem perhibendi testimo-
nium de veritate, & de lumine, hoc est, de Christo
Filio Dei, qui est lumen de lumine, Deus verus de Deo
vero, ut sanèit Symbolum Nicænum. Hæreticum est
igitur & contra Scripturam Sacram asserere, quemlibet
Christianum habere ex vi solius Baptismatis potestatem
prædicandi publicè Evangelium; aut esse ministerium ejus-
dem publicum, atque solemne: cum Dei sit talis sibi
eligere ministros, ut per ipsos loquatur nobis. Scimus
enim Deum olim multifariam, multisque modis locu-
tum fuisse nobis, novissime autem in filio, ut monet
Apostolus ad Hebr. 1. hoc est, per Filium, & per ho-
mines à se delegatos, qui sua mandata, aut documen-
ta, alijs vaticinando, aut concionando, aut concionan-
do, manifestant.

Hebr. 1.

Quare Christus Dominus cum Apostolis prænuccia-
set eos esse persecutoribus tradendos, & ante Reges, &
Prædices duccendos, subjecit: *Cum autem tradent vos no-
lite cogitare quomodo, aut quid loquamini, non enim vos estis
qui loquimini, sed Spiritus Patris, vestri, qui loquitur in vo-
bis; ut viderent nullum posse publicè loqui de Deo, aut
explicare ea, quæ Christus nobis revelavit de divina
Scriptura, nisi Spiritus Sanctus loquatur in illo, hoc est,
nisi fuerit missus, & ad Evangelij prædicationem à Deo
assumptus.* Sic etiam Prophetæ vice, iusto, ac motu
Dei sua fundebant oracula: *Non enim, ait Divus Petrus,
humana voluntate allata est aliquando Prophetia, sed Spiritus
Sancti inspirati locuti sunt sancti homines; & ideò cum
Spiritus Dei, ubi vult spirare, & Deus diversè talenta
diviserit, non ad omnes pertinet prædicationis mini-
sterium, sed ad eos dumtaxat, quibus datum est annun-
ciare mysteria, & verbum Dei.* Sic tandem in Evan-
gelistis, Apostolis, aliisque viris Sacri divini verbi inter-
pretibus, atque disseminatoribus, Deus loqui dicitur:
unde Apostolus 1. ad Thesalonicensis cap. 2. vers. 13. ait:
*Cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud,
non ut verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum Dei, in-
terius scilicet dicantis, ac linguam & calamus exte-*

Thessali-
2.

rius dirigentis; idcirco nullus homo potest publicè præ-
dicare Evangelium propria electione, quoniam ad hoc
munus exercendum missione & auctoritate opus est.
Quomodo enim predicabunt, nisi mittantur, inquit
Scriptura.

His accedit Testimonium Tertulliani lib. 4. contra
Manichæos, cap. 2. ubi assignans rationem, ob quam De-
us voluit ex quatuor Evangelistis, duos esse Apostolos;
alios autem Discipulos Apostolorum, ait: *Constituimus
imprimis, Evangelicum instrumentum Apostolos auctores habere,
quibus hoc munus Evangelij promulgandi ab ipso Domino sit
impositum: si & Apostolos, non tamen solos, sed cum Apostolis,
& post Apostolos, quoniam prædicatio Discipulorum suscepta fieri
posset de gloria studio, si non adisset illi auctoritas magistrorum,
imo Christi, qui magistros Apostolos fecit. denique nobis s. dem
ex Apostolis Joannes, & Mattheus insinuant; ex Apostolicis Lu-
cas, & Marcus insinuant; isdem regulis exoritur quantum ad
unicum Deum attinet creatorem, & Christum ejus, natum ex
virgine supplementum legis & Prophetarum.* Hinc est, quod
nullus potest prædicare Evangelium, nisi illi adit aucto-
ritas magistrorum, seu eorum, quibus data est cu-
ra gregis Christi, qui cum teneantur pascere oves do-
ctrinae verbi Dei, non spectat ad omnes Sacerdotes mit-
tere operarios in vineam Domini, sed solum ab illis,
qui curam animarum, seu ejusdem vineæ habent.

Tertul-
lianus.

1. Tim.

Quare Apostolus 1. ad Timot. cap. 5. vers. 17. inquit:
*Qui bene præstant Presbyteri, duplici honore digni habeantur,
maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Quibus suadet ali-
quos esse Presbyteros, qui non laborant doctrina, seu
qui non habent potestatem prædicandi publicè verbum
Dei, & alios esse, qui laborant doctrina, seu qui præ-
dicationis ministerium exercent; aut qui ad illud exer-
cendum deputati sunt, alioquin non fuisset opus illis,
qui verbo & doctrina laborant, magis commendare,
cum omnibus disjunctim incumberet prædicandi obli-
gatio, seu quilibet haberet prædicandi potestatem: er-
gò ad illos, qui præstant dumtaxat, spectat laborare
doctrina & verbo, seu prædicare verbum Dei per se,
vel per alios, ut refertur in jure canonico, & in varijs
Concilijs, in quibus agitur de officijs Episcoporum. Quia
propter si prædicandi officium, aut potestas annuncian-
di publicè Evangelium non competat cuilibet Sacerdoti
juxtà monitum Apostoli, minus competit cuilibet fi-
deli, qui quamvis sit membrum Ecclesie; tamen non
est in Hierarchia Ecclesie, nisi sit Sacerdos.

1. Tim.

Mat. 23.

Non parum juvat referre exemplum veteris legis, in
qua hoc fuit perpetuo tenore servatum, ut nullus unquam
ex Sanctis Prophetis, quales fuerunt Isaias Jeremias,
Ezechiel, Jonas, Daniel & alij populo prædicarent,
nisi post acceptam à Deo missionem, ut probat illud
Matth. cap. 23. vers. 37. *Jerusalem Jerusalem qua occidis Pro-
phetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt: quo constat
nullum Prophetam prophetasse sine missione; imò Moy-
ses, cui lex data fuerat in monte Sinai, nec non com-
missa populi Israelitici cura, divina præcepta explica-
re ausus non fuit, nisi hoc Deus prius præceperit.* Qua-
propter Dominus reprehendit Pseudo-Prophetas, ut re-
statutur Jeremias cap. 14. quia propria voluntate absque
speciali mandato, se ad Prophetandum injecerant; Et
dixit Dominus ad me: *falso propheta vaticinantur in nomine
meo, non misit eos, & non præcepi eis neque locutus sum ad eos,
visionem mendacem & divinationem, & fraudulentiam, & se-
ditionem cordis sui prophetant vobis.* Deus reprehendit eos,
qui sine missione prophetabant antè adventum Christi,
tanquam falsos Doctores. Christus autem Joan. 10. vers. 10. vers. 10.
8. reprehendit etiam eos dicens. *Omnes quos vos venerunt
fures sunt & latrones; quæ verba interpretans Philastrius,
super Joannem ait: Diligenter attende verbum ipsum, qui-
cumque venerunt, inquit, non quicumque missi sunt, nam
Propheta quidem missi advennerunt: Pseudo-propheta autem
quales ex seditione illi, à nullo missi venerunt, sicut et
Dominus dicit, ego mittebam eos, et illi currebant.* Undè
qui sine missione venerunt, dicuntur fures, ut sciamus,
nullum posse prædicare nisi mittatur, ut monet Apосто-
lus dicens: *Quomodo predicabunt nisi mittantur?* Christus
non omnibus qui baptizati erant, sed solis Apostolis
dixit: *Evangelium ergo docere omnes gentes. Ita in universum
mundum, predicare Evangelium omni creature.*

Eandem interpretationem dat venerabilis Beda in Beda.
Joannem, ubi ait: *Per se venerunt, quia per eum missi*

non fuerunt; dicente Apostolo, quomodo predicabunt nisi mirantur; & quia per se venerunt & non sunt ab eo missi, fures sunt & latrones; nam ante adventum Christi falsi fuerunt in populo Dei falsi Doctores, sicut post adventum illius sub nomine Christiano quamplurimi fuerunt falsi Doctores, nec Doctores, sed Seducitores. Illi ergo, qui ad predicandum Evangelium missi non sunt, nequeunt predicare illud; illi enim qui per se veniunt, fures sunt & latrones, ut constat ex dictis, quia mittunt manum in messem alienam, & intrant non habentes vestem nuptialem, ac proinde nullus est praedicator verus, nisi ille, cui commissum est praedicationis officium, non a communitate laica, ut voluit Lutherus, quoniam haec cum civilis sit, nequit aliquam in Ecclesiasticis, aut Spiritualibus rebus potestatem concedere, sed a Praelatis, & aliis animarum curam habentibus, quibus ex officio incumbit praedicationis munus, ut declarat Sacra Tridentina Synodus sess. 24. cap. 4. ubi habetur. *Praedicationis munus, quod Episcoporum praecipuum est, cupiens Sancta Synodus quo frequentius posse ad fideliorem salutem exerceri, Canones alias super hoc editos sub Fel. Record. Paulo III. aptius praesentium temporum usui accommodandos, mandat ut in Ecclesia sua ipsi per se, aut si legitime impediti fuerint, per eos, quos ad praedicationis munus assumunt &c.*

Councilū Tridentin.

Ephef. 4.

Omnes Christiani, non sunt Sacerdotes.

Hebr. 5.

Tandem omnes Christianos non esse Sacerdotes nec praedicatores Evangelij patet ex Apostolo ad Ephef. cap. 4. vers. 11. & 12. ubi legitur: *Et ipse (id est Christus) deus quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, aliquos vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad edificationem Sanctorum in opus ministerij, in adificationem Corporis Christi.* Inde enim constat non omnes Christianos esse Prophetas, aut omnes Doctores, sed quosdam esse Doctores & quosdam Prophetas; & ideo omnes Christiani non receperunt potestatem publicè praedicandi verbum Dei, nec Christus constituit eos praedicatores, non enim omnibus fidelibus, sed Apostolis dumtaxat dixit: *Ite, praedicate Evangelium omni creaturae.*

Constat insuper omnes Christianos non recepisse equaliter Sacerdotium, ut voluit impiissimus Lutherus, qui ut mulieribus placeret, & illas, quas ardentè amabat, in sui amore alliceret, docendi potestatem, nec non praedicandi facultatem tribuebat eis: quamvis Sacerdotibus dumtaxat possit concedi potestas publicè praedicandi Evangelium, & verbum Dei: Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in ijs, quae sunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis, inquit Apostolus ad Hebr. cap. 5. vers. 1. ut ostendat quemlibet hominem non esse Sacerdotem, sed illum, qui ex hominibus assumptus est Pontifex, & pro hominibus constituitur in ijs, quae sunt ad Deum.

Taceant igitur haeretici, qui dicunt oppositum esse verum. Sileat & Lutherus, qui dicit omnes Christianos absque ulla status, aut sexus discretionem esse Sacerdotes, ex eo quod existimabat nedum contra universalis Ecclesiae fidem, sed etiam contra magistrum suum, scilicet Waldensem, Sacerdotis officium in sola praedicatione consistere, & quemlibet Christianum posse praedicare publicè Evangelium. Quippe haec Lutheri opinio est falsa & haeretica, ut ex supra dictis evidenter patet.

§. II.

De Rationibus Haeticorum solvendis.

Prima haeticorum ratio.

Heretici contra assertionem nostram obijciunt illud Apostoli 2. ad Corinth. cap. 3. vers. 4. & sequentibus, ubi omnes alloquens ait: *Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros novi Testamenti; non littera sed Spiritus littera autem occidit, Spiritus autem vivificat.* Idem declarat ad eisdem Corinth. 1. c. 14. vers. 3. ubi ait: *Potesis enim omnes per singulos prophetare, ut omnes discant, & omnes exhortentur.* Inde enim (inquiunt haeretici) Apostolus declarat quemlibet Christianum esse idoneum ministrum novi Testamenti, hoc est, praedicationis Evangelij; omnes & singulos Christianos posse prophetare, docere & exhortari, quoniam loquebatur omnibus Corinthiis ad fidem conversis.

Respondeo Apostolum ibi non loqui de omnibus Christianis, ita ut velic quemlibet fidelem esse ministrum novi Testamenti; sed de ipso solo, & de alijs Apostolis in praedicatione Evangelij confortibus, ut colligitur ex principio ejusdem Epistolae, in qua non omnes, sed se & alios Apostolos commendat tanquam ministros Christi & Apostolos; ut demonstrat per haec verba, *idoneos nos fecit ministros &c.* Idem dico ad secundum; nam dum ait Corinthiis: *Potesis omnes per singulos prophetare &c.* Non loquitur de praedicatione, sed de interpretatione, quia ut notat Divus Ambrosius, interpretes, qui declarant obscura in lege Evangelica, idem est ac Propheta; nam sicut olim Propheta dicebatur, qui videbat illa, quae ab alijs non videbantur, nec videri poterant; ita nunc propheta dicitur, qui intelligit, & fecit declarare ea, quae alijs sunt obscura: unde Apostolus loquitur de illis, qui receperunt Prophetiae donum, non vero de omnibus indiscriminatim; cum ita addat: *Mulieres in Ecclesiis doceant, non eis permittitur loqui, sed & subditas esse, sicut & lex dicit: si quis autem voluerit discere, dominos suos interroget, turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.* Sed permittitur eis, qui facti fuerunt a Christo ministri novi Testamenti, & ad hunc finem electi fuerunt; ideoque Paulus non de omnibus Christianis, sed de Discipulis Domini tantum loquitur.

Alij vero, qui postea fuerunt praedicationis ministri, non ab ipso Christo immediate, sed ab hominibus, qui successerunt Apostolis, susceperunt ministerium illud; quod cum non fuerit datum omnibus, omnes non habent potestatem publicè praedicandi Evangelium, sed solum illi, quibus datum est. Huic interpretationi suffragantur Sancti Patres Ambrosius, Anselmus, & alii super Paulum.

Obijciunt iterum illud Divi Petri 1. cap. 2. vers. 9. *Secundum vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens Sancta, haec est ratio, nobis vos vocavit in admirabile lumen suum.* Ille Princeps Apostolorum his verbis suadet, omnes in Christum credentes, seu omnes Christianos esse Sacerdotes Christi Domini, & habere potestatem annunciandi virtutes ejus, quoniam ad illos suam primam dirigebat Epistolam ipse Divus Petrus; ergo (inquiunt) omnes Christiani sunt Sacerdotes, & possunt praedicare publicè verbum Dei, & Christi narrare gesta, cum haec omnia tendant ad augmentum fidei, cujus sunt defensores.

Respondeo ibi Divum Petrum non loqui de praedicatione verbi Dei publica, & ex officio, sed de laude, & gratiarum actione, quam omnes Christiani tenentur reddere Deo propter tot, tantaque beneficia, quae ab eo receperunt, non ex operibus justitiae, sed misericordia Dei, qui dat omnibus, & non impropere. Nec hoc est inusitatum in Sacra Scriptura: cum conlter prophetas, & Apostolos saepe uti hoc verbo *annunciare pro laudare*, aut gratias agere. Idem suadet ex proprijs verbis Apostoli, nam loquitur de gente Sancta, de populo acquisitionis, & de genere electo per Regale Sacerdotium, vultque gentem sanctam annuaciare virtutes Christi, quia de renebris vocavit eam in admirabile lumen suum; quod indicat ipsum Apostolum velle fideles promovere, & hortari ad gratiarum actionem propter redemptionis beneficium.

Deinde si illa verba Divi Petri intelligenda essent de praedicatione verbi Dei, ut volunt haeretici, non debent tamen intelligi de publica, & solemnè praedicatione, sed de privata, quod non negamus: haec quidem privata praedicatione licita est omni Christiano, quia quilibet potest sic proximum suum ad fidem hortari, & docere praepcepta Dei, ut constat in parentibus respectu filiorum. Idem colligitur ex illo Eccles. 17. *Unicuique mandavit Deus de proximo suo: quo constat mutuum correctionem, aut instructionem nedum licitam esse inter fideles, sed etiam praepceptam, dum se offert occasio: debemus enim nos alterutrum diligere, sicut Christus dilexit nos.*

Respon- sio ad rationem haeticorum. D. Am- brof.

Lampertiani.

Joannes Wicleffus.

Lutherus.

Explicitur textus relationis.

Eccles.

Tolerantia IV.

ARTICULUS XLII.

Respirat Pseudo-Apostolos homini denegantes libertatem emittendi vota.

Heretici, qui credunt ea, quae sunt ex necessitate, & obligatione voti esse mala, quia putant quae ex voto sunt, non esse libera, impugnant, & damnant vota, quae emittuntur in ordinatione, vel in professione religiosa, quae sunt vota castitatis, paupertatis, obedientiae, aliarumque virtutum moralium. Primi hujus haereticis Patroni fuerunt quidam viri dicti Pseudo-Apostoli, qui sub Adolpho Caesare Germano, & Bonifacio Papa VIII. circa annum Domini 1296. docuerunt nedum Ecclesiam consecratam non plus ad orandum valere, quam porcorum stabulum; sed etiam opera illa, quae sine voto sunt, esse ad majus premium destinata, quam ea, quae ex voto necessitate sunt; indeque rejiciebant vota solemnè, tanquam perniciofa meritis liberi arbitrii.

Pseudo-Apostoli.

Lampertiani.

Joannes Wicleffus.

Lutherus.

Calvinus.

Michael Molinos.

Tolerantia IV.

giri oportet ingressus, nec interdici propositum eorum, qui ad contemplationis desiderium transire nituntur. Ex his verbis clarè colligitur monachorum vitam esse perfectiorem vita saecularium, quod non aliunde provenit, nisi ex votis castitatis, paupertatis, & obedientiae, quae emiserunt, ideoque vota Religionis, seu monastica non possunt citra haesim improbari, cum sint de meliori bono, & ducant ad perfectionem, & efficiant statum clericali perfectionem, ut constat ex varijs juris Canonici textibus.

Præterea Concilium Tridentinum sess. 24. de Sacramento matrimonij Can. 10. statum virginittatis extollens supra statum conjugalem his verbis: *Si quis dixerit statum conjugalem anteposendum esse statui virginittatis, Tridentinè vel calibatus, non esse melius, ac bonius manere in virginittate, aut calibatu, quam jungi matrimonio, Anathema sit,* extollit etiam praedicta vota monastica supra statum conjugalem; cum vita religiosa sit anteposenda statui calibatus, & virginittatis ob firmitatem, aut obligationem indispensabilem, qua vovens dat se Deo irrevocabiliter. Sunt alia quamplurima Concilia, & oracula in corpore juris, quibus firmatur excellentia votorum. Sed ea omittit brevittatis gratia, ut citius ex Scriptura videamus, quod opus ex voto factum credit in majus ipsius operantis praemium, quam si liberè, & absque ulla voti obligatione fuisset effectum.

§. II.

Votorum excellentiam demonstrat.

Vovens vitam religiosam, hoc est promittens Deo obedientiam, paupertatem, & castitatem, se consecrat Deo meliori modo, quo se daret cum se det irrevocabiliter, liberè, ac voluntariè usque ad mortem, intuitu amoris Dei, ut verè, & propriè exigit donum perfectum Deo exhibendum; idcirco magis gratus est Deo, quam ille, qui absque voto castitatem, & paupertatem servat; cum iste habeat adhuc potestatem nubendi, & possidendi bona temporalia, quam non habet alter per votum; nam castè vivere propter Deum valde meritorium est, sed teneri, aut obligati à se ipso ad hanc vitam multò magis meritorium est, quia hoc est abnegare propriam voluntatem in ordine ad matrimonium, & nolle propter Deum virginittatem dimittere, aut velle in perpetuum castum esse propter Deum. Certò ille, qui vovet aliquid bonum, & facit illud, plus se Deo subjicit non solum quantum ad actum, sed etiam quantum ad potestatem; cum de cætero nequeat aliud facere, sicut v. g. plus daret homini, qui daret ei arborem cum fructibus, quam qui daret fructus tantum, ut notat Divus Anselmus in lib. de similitud. ita plus dat ille, qui vovet, quam ille, qui non vovet.

Per vota monastica subijcimus nos Deo.

D. Anselmus.

Insuper vovere est actus laetitiae, quae inter virtutes morales praecipua est; nobilioris autem virtutes est opus melius, & magis meritorium; hinc est quod actus inferioris virtutis est perfectior, & magis meritorius, si à virtute superiori imperetur, ut patet de fidei, vel spei actu, qui est melior si imperetur à charitate, quae est principium meriti, & virtus qua sumus, & nominamur Filij Dei; Ideò continentia, quae est actus castitatis, debet esse melior & magis meritoria, si fiat ex voto, quoniam votum est actus virtutis laetitiae ex se reducens castitatem ad divinum cultum, & ad quoddam sacrificium.

Undè Divus Augustinus lib. de virginittate ait: *Neque ipsa virginittas quia virginittas est, sed quia à Deo dedicata est, honoratur, quam fovet & conservat continentia pietatis.* Ideoque vota non detrunt meritum, nec valorem operis apud Deum, ut dicere voluerunt Lampertiani, Pseudo-Apostoli, Lutherani, & Calvinistae, imò augent illud; cum opera bona nedum ex agentis intentione, sed etiam ex duratione operationis, virtutem & valorem desumant, ut inferri potest ex illo Apostolorum: *Ecco nos reliquimus omnia, & secuti sumus, ut quid ergo erit nobis?* ibi enim Petrus exprimit id, quod reliquerant Apostoli, ut ostenderet aequalem praemium esse dandum juxta quantitatem operis, & circumstantias ejusdem. Ex quibus sequitur, quod vota solemnè in ordinatione, vel in Religiosa professione emissa sunt ita bona, rationabilia, utilia ad salutem, & grata Deo nostro, ut ille,

D. August.

ille,

Matth. 19.

Propheta invitans ad emiffionem votorum.

Pfal. 49.

Num. 30.

Iannis Iurba novii responfo.

ille, qui vovit perpetuam caftitatem, aut paupertatem, poffit plus petere, quam ille qui non vovit eam, licet cafte vivat, quia hic femper in fe retinet libertatem tranfeundum ad alium flatum minus dignum, qui eft ftatus conjugalis, qua quidem libertate caret alter, qui vovit eam; qua propter Chriftus Adolescenti de fua falute follicite dixit Matth. 19. verf. 17. Si vis ad vitam ingredi, ferva mandata; fed. quia perijt an aliquid decifet illi, qui mandata Dei observaverit, Chriftus refpondit verf. 21. Si vis perfectus effe, vade, & vende qua habes, & da pauperibus, & habebis thefaurum in Caelo, & veni, & fequere me. Per hac enim verba volebat ipfe Chriftus Adolescentem illum effe pauperem in perpetuum; volebat enim quod renunciaret poffeffionibus fuis abfque libertate iterum fumendi eas, ut probat hac particula, Veni & fequere me, qua indicat Chriftum velle, quod Adolefcens duceret vitam Apoftolicam, feu quod femper viveret in paupertate, & caftitate propter maiorem perfectionem aftequendam; undè cum obfervare mandata Dei, & relinquere omnia, & fequi Chriftum fit quid perfectius, quam fervare tantum mandata Dei, ut conftat ex eodem Evangelio Marthæi, fequitur, quod dare fe Chrifto per vota folemnia, hoc eft, vovere paupertatem, caftitatem, & obedientiam eft quid perfectius, quidque magis meritorium, quam dare fe retenta libertate nubendi, & bona temporalia poffidendi. Nullus fanè dubitat perfeverare in bono ufque in finem non effe melius, quam incipere illud. Qui pie vivit laudabilis eft, fed laudabilior eft, qui vult femper pie vivere.

De votorum excellentia, bonitate, & merito plura habemus in facris paginis testimonia. Propheta Regius Pfal. 75. invitans nos ad emiffionem votorum dicens. Vovete, & reddite Domino Deo veftro, omnes qui in circuitu eius offerunt munera. Igitur bonum eft vovere perpetuam virginitatem; alioquin David non hortaretur nos ad votum, fi opera que fine voto funt, effent digniora, & magis Deo grata; minus hortaretur nos, fi vovere effet malum, quia libera obligatio offerendi aliquid Deo provenit ex amore, qui fignificat opus, illudque totaliter in Deum dirigit; nec Pfal. 49. verf. 14 diceret: Immola Deo Sacrificium laudis, & reddite altiffimo vota tua, cum in fententia hæreticorum, melius effet Sacrificium laudis immolare Deo, feclufa obligatione voti, quam ex voto.

Eandem veritatem affirmat illud Num. cap. 30. verf. 3. & 4. Si quis virorum votum Domino voverit, aut fe confirmit iuramento, non faciat irritum verbum fuum, fed omne quod promiffum implebit: mulier, fi quippiam voverit, & fe confirmaverit iuramento, qua eft in domo Patris fui, & in ætate nubentis, non cogitavit animam fuam, & tacuerit, voti rea erit. Nam ex his conftat rem cum iuramento Deo promiffam effe faciendam fub pena peccati, ac proinde certum eft opus ex promiffione factum effe dignius eo, quod fit plene liberè, hoc eft, fine voto aut promiffione. Ratio huius rei eft, quia libera obligatio offerendi aliquid Deo provenit ex amore perfecto, qui opus in Deum totaliter dirigit.

Deinde illud eft bonum, cuius oppofitum eft malum, & illud eft verè perfectum, quod habere eft melius, quam non habere, v.g. Charitas eft perfectio, quia melius eft habere illam, quam non habere illam; cum ex communi omnium Theologorum fententia perfectio fimplificet simplex fit id, quod melius eft, quam quodcumque incomponibile cum ipfo; ideoque id, cuius omiffio eft peccatum, eft perfectius eo, cuius omiffio non eft mala, & per confequens dignius eft non nubere, v.g. ob votum jam emiffum de continentia fervanda, quam non nubere fine voto; cum nubere poffit votum fit peccatum, & nubere (fi non præcefferit votum) non fit malum. Denique vivere cafte eft bonum: ergo votum, quod hanc vitam confirmat, non poffit effe malum.

Hæretici, & præfertim Lutherani respondent, vota pro certo tempore tenenda poffe emitti licite, ac effe de meliori bono, non autem illa, quibus homo ad perpetuam alicuius virtutis obfervationem fe adstringit, quæ qualia funt vota monaftica, quia (inquiunt) per talia vota homines funt fervi, & amittunt libertatem, quam dedit illis Chriftus acquirendo eos per fanguinem fuum, cum non debeant negligere, nec omittere ea, quæ Deo voverunt, & teneantur obfervare ea reluctantè etiam libertate.

Non valet hæc Lutheranorum refponfo, quia per vota perpetua homo non fit fervus ea fervitute, à qua Chriftus nos liberavit, quæ eft fervitus peccati, & homo, non obftante voto perpetuo, eft liber ab hac fervitute; cum fervire Deo regnare fit; & nemo fit liberior illo, qui Deo fervit. Ridiculum quidem eft dicere obligationem, quam homo fibi impofuit ad bonum perpetuo faciendum, effe malam & injuriofam Evangelicæ libertati. Nam peto à Lutheranis, an homo per matrimonium perdat libertatem, quam acquifivit illi Chriftus? Sanè dicent conjugatos habere hanc libertatem; tamen vinculum matrimonii eft indiffolubile, & unus coniux nequit citrà peccatum fe parari ab alio quamdiu vivit; quare ergo poffunt dicere, quod homo, qui fe dat Deo per votum perpetuum, perdit libertatem Chriftianam & fit potius filius Ancillæ, quam Liberæ, cum votum ex fe poffit effe liberum, & femper fuerit gratum Deo, ut patet ex lib. 1. Regum cap. 1. verf. 10. & 11. de Anna voto perpetuo ligata; ibi enim legitur: Cum effet Anna amara animo, & aravit ad Dominum fletu largiter. Et votum vovit, dicens: Domine exortum, & frefpiciens videris afflictionem famula tua, & recordatus fueris mei, nec oblitus ancilla tua, dederisque ferva tua fexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vite eius, & novacula non afcendet fuper caput eius. Igitur vota perpetua non tollunt libertatem Chriftianam, nec difplicent Deo, cum Anna emittens votum de filio confecrando in minifterium templi omnibus diebus vite eius meruerit exaudiri à Deo, & Filium habere, ut conftat ex verbis relatis in verf. 20. Et factum eft poff curriculum dierum, concepit Anna, & peperit filium, vocavitque nomen eius Samuel; eo quod à Domino poffulaffet eum.

Hoc exemplo penitus confunduntur Lutherani, & tenentur admittere vota monaftica, quamvis fine perpetua, ficut admittunt ea, qua funt ad tempus. Nam fi Anna poffit votum perpetuum emittere de confecrando Filio quem nondùm conceperat, huncque poff natum offerre Domino, ut legitur in eodem capite verf. 27. & 28. fi puer dum baptizatur emittat vota perpetua in perfona parentum, eaque teneatur obfervare, potiori ratione poterit homo de fe ipfo votum perpetuum emittere, cum quilibet plus iuris in fe habeat, quam mater in filium, præfertim dum eft fui iuris; ut de facto eft, dum ordinem Sacrum fufcipit, aut profefionem emittit.

In novo Testamento habemus etiam vota perpetua de caftitate fervanda in gloriofiffima Chrifti matre, quæ virginittatis votum emiferat, priusquam eum in utero conciperet de Spiritu Sancto, ut colligitur Sancti Patres ex verbis, quæ ipfamet Angelo nuntiantem conceptionem verbi divini refpondit; dixit enim illi: Quomodo fiet iftud, quoniam virum non cognofco. Hoc eft, nunquam me virum cognituram fpondi, ut vertit D. Bernardus in homil. 4. fuper Evangelium, Miſſus eft, ubi ait: Non dubitavit de facto, fed modum requirit, & ordinem, nec enim quærit an fiet iftud, fed quomodo, quafi dicit, cum fciant Dominus meus teſtis confcientia mea, votum effe ancilla fua non cognofcere virum, qua lege, quo ordine placebit ei, ut fiat iftud? f. oportuerit me frangere votum, ut pariam talem filium, & gaudeo de Filio, & doleo de propofito, fiat tamen voluntas eius.

D. Auguftinus idem prius afferuerat, ut conftat ex Can. Beata Maria, cauf. 17. quæft. 2. ubi ille Sanctus Doctor ait; Beata Maria propofuit fe fervaturam votum virginittatis in corde, fed ipfum votum virginittatis non exprefſit ore, fubiecit fe divina difpofitioni, dum propofuit fe perfeveraturam virginem, niſi Deus ei aliter revelaret. Idem fentient alii Sancti Patres, quos brevittatis gratia omitto.

Certum eft etiam Apoftolos emiffiffe votum de paupertate fervanda, quando relicti omnibus fecuti funt Chriftum, ut teftatur Divus Auguftinus lib. 17. de Civitate Dei cap. 4. ubi ait: Dixorant enim, potentes illi, ecce nos dimiffimus omnia, & fecuti fumus te: hoc votum potentiffimi voverant, fed undè hoc illis, niſi ab illo, de quo dictum eft: dans votum voveranti: ergo vota perpetua funt grata Deo, & poffunt citrà omnem culpam emitti ab homine, qui dum reddit Deo vota fua, plus meretur, quam dum liberè, feu fine voto facit eadem opera. Quod verum effe probat nedum ratio, qua libertatem defiderat in operibus noſtris, ut ſint meritoria, cum in naturalibus nec laudemur, nec vituperemur, ut docet Philoſophus, fed etiam illud Deuteronom. cap. 23. verf. 21. Cum votum

I. Reg. 1.

Cantab.

Beata Virgo emiffit votum virginittatis.

D. Bernardus.

D. Auguſt.

Apofoli voverit paupertatem.

Ecclef. 3.

Cantab.

Vota fuerunt emiffa in veteri lege.

Urbanus Papa.

D. Dionyſius.

voveris Domino Deo tuo, non caridabis redere, quia requirit illud Dominus Deus tuus, & fi maratus fueris, reprobabitur tibi in peccatum. Indè enim fequitur, quod bonum eft vovere, quia Deus non requirit mala: mundi enim funt oculi ejus, ut non poffit refpicere ad iniquitatem; & inter bona requirit meliora.

De hac ipfa veritate Eccleſiaſtes dat aliud testimonium cap. 3. verf. 3. dicens: Si quid voviffi Deo, ne moraris reddere, difplices enim ei infidelis, & fulta promiffio, fed quodcumq; voveris reddes; quippe cum votum nihil aliud fit quam promiffio deliberata Deo facta de meliori bono, quod non præceperat lege externa, fed à fola charitate, aut dilectione Dei imperatur, neceſſè eft quod fervare caſtitatem, & paupertatem ex voto fit melius, quam obfervare eam fine voto, quoniam charitas eft nobilior, & perfectior quacumque lege externa, & ſcripta.

Hoc confirmari poteſt autoritate ejuſdem Eccleſiaſtes verf. 4. ubi ait: Multò melius eſt non vovere, quam poſt votum promiffa non reddere; cum indè fequitur, quod melius eſt vovere, & poſt votum promiffa reddere, quam non vovere. Nam ſi melius fit non vovere, quam poſt votum promiffa non reddere: certum eſt quod vovere eſt omnino bonum ex ſe, & nequit eſſe malum, niſi ex omiffione, aut negligentia rei promiffæ, ac proinde ſup. poſita obſervatione voti, voviſſe eſt melius, quam non voviſſe, quoniam non voviſſe, non eſt omnino bonum. Hinc fit, quod dum Paulus I. ad Corinth. cap. 7. verf. 38. ait; Qui matrimonio iungit virginem ſuam, benefacit; & qui non iungit, melius facit, declarat non nubere, ſeu ſervare virginittatem, eſſe melius quam nubere. Idcirco ſi non vovere cælibatum fit bonum, vovere illum debet eſſe melius. Nec hoc id eſt perfectio rei, v.g. Cælibatus, impediri poteſt per caſtittatis, aut continentie votum, quoniam res faciendæ, ſi ex ſe ſit bona, nullum detrimentum fuſcipit ex voto, ſeu obligatione faciendæ eam, quinimo maiorem perfectionem, quoniam format propoſitum non deficiendi à bono opere.

His non parùm juvat afferre antiquitatem votorum, cum evidenter probat, vota ſemper fuiſſe approbata. Id patet nedum ex voto Annæ ſuprà relato, & ex voto Jacob de decimis offerendis Domino Genef. 28. quibus conſtat vota fuiſſe emiſſa in veteri Lege: ſed etiam in nova, in qua ſemper vota fuerunt emiſſa à fidelibus & meritoria apud Deum; nam præter ea, quæ diximus de beata Virgine, & de Apoftolis, aliud habemus testimonium, quod eſt Urbanus primus, qui floruit in fine II. sæculi, & in principio III. Ille enim ſanctiffimus Pontifex in Epiftoſa de vita communi & oblatione fidelium ait: Et quicunque veſtrum communem vitam ſuſcepſam habet, & vovit ſe nihil proprium habere, videat ne pollicitationem ſuam irritam faciat, ſed hoc quod Domino eſt pollicitus, fideliter cuſtodiat, ne damnationem, ſed premium ſibi acquirat; quoniam ſatius eſt non vovere, quam votum pro ut melius poteſt, non perfevere; gravius enim puniuntur qui votum fecerunt, & votum non perfeverunt, aut ſedem perfeverunt, & in malis vitam finiunt, quam illi qui vitam ſine voto finiunt, aut ſine fide moriuntur, & tamen bona egerunt opera. Ex quibus verbis conſtat in II. Eccleſiaſtæ ſæculo fuiſſe jam homines, qui voverant paupertatem, prout nunc Religioſi faciunt. Imò uſus votorum antiquus eſt in Eccleſia Dei, quam hæc Pontificia Conſtitutio. Nam Divus Dionyſius Pauli Diſcipulus, Sanctorum Martyrum Ignatii, & Polycarpi Coævus, qui obiit anno Chriſti 102. ſcripſit unam Epiftoſam ad Demophilum Monachum, & quatuor ad Cajum Monachum. Hoc fanè probat antiquiffimum eſſe ſtarum Monachorum, ac proinde emiffionem eorum non poſſe citrà hæreſim improbari tanquam rem novam; cum Eccleſia Chriſti ab exordio eam laudaverit, & approbaverit, ut ſuadet inſtitutio Diaconiſſarum, & Monialium, quæ facta ſunt in primitiva Eccleſia juxrà Divum Clementem Papam S. Petri Diſcipulum, Divum Ignatium Martyrem, Divum Epiphanium, aliſque veteres ſanctos Patres, qui de Virginibus per vota Deo confeſtratis mentionem faciunt.

§. III.

De refponſionibus ad Argumenta Hæreticorum.
 Votum impugnatore, & præfertim Lutherani utuntur hac autoritate Apoſtoli I. ad Corinth.

cap. 7. verf. 18. Si autem acceperis uxorem, non peccaſti, & ſi nupſerit virgo non peccavit: ergo inquit Sanctimoniales, quæ caſtittatem Deo voverunt, Monachi etiam, qui caſtittatis votum emiferunt in profefſione, & Sacerdotes, qui in ordinatione continentiam promiferunt, poſſunt citrà peccatum matrimonium contrahere, cum virginibus ſint, ac proinde Apoſtolus nullo modo attendit votis tam in profefſione, quam in ordinatione emiſſis; cum virgo poſſit ſine peccato nubere.

Reſpondeo Apoſtolum ibi non loqui abſolute de omnibus virginibus, ità ut velit quamlibet virginem poſſe nubere, quin peccet; ſed ſolum de virginibus liberis, ſeu de illis, quibus nubere, aut non nubere adhuc liberum eſt. Igitur non loquitur de Sanctimonialibus, vel de Monachis, & aliis perſonis, quæ caſtittatis votum emiferunt, quia per votum illud ab ipſis emiſſum nubendi poteſtatem à ſe prorsus rejecerunt; ideoque graviter peccarent, ſi nubere, cum juxta textum jam relatos vovens teneatur reddere vota, quæ promiſit. Hanc eſſe veram Apoſtoli mentem probatur ex verbis præcedentibus, quibus conſtat quod loquebatur de perſonis liberis; verſ. enim 20. ait: Unusquisque in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat; hoc eſt, illi, qui vocati ſunt ad matrimonium, maneat cum uxore, illi verò, qui ad continentiam, vivant continentes: igitur non permittit virginibus voto ligatis matrimonium, ut impie ſomnia vit Lutherus.

Idem docent D. Hieronymus Lib. 1. contra Jovinianum, D. Chryſoſtomus Hom. 19. qui exponens prædicta Apoſtoli verba ait: Neque de ea, qua ſibi elegit virginittatem, loquitur: quippe qua jam peccavit, nam ſi voluiffet ſecundis nupſiſſe ſe alligavit, iudicium ſubeunt, ſi ſemel viduitatem elegerint, multò magis virginibus. Theophylactus: Virginem hic dicit, non eam, qua Deo confeſtrata ſit: ea enim ſi nupſerit, peccavit omnino, ſeu ea qua machum ſuperinduxerit ſponſo ſuo Chriſto, ſed innuptam puellam: ea enim ſi nupſerit, non peccavit, non enim ros impura eſt matrimonium. Iſidorus, & alii quàm plurimi eandem adhibent interpretationem: ideoque hæretici nequeunt ex verbis Apoſtoli inferre perſonas, quæ vota emiferunt, poſſe tuta confcientia, vota negligere, & ſi ſint in Monachatu, aut in ordine ſacro, ad nuptias convolare.

Iterum obijciunt hæretici ex ratione, & ſic diſcurrunt. Vota in profefſione Religioſa, aut in ordinatione emiſſa repugnant libertati Evangelicæ, & Chriſtianæ, quæ non ſolum eſt ea, quæ regnat in mente, qua libertate confcientia ſolvitur ab operibus; ſed etiam qua ſunt ſublata univerſa hominum mandata, & quicquid in cæremoniis, & ritibus externis ſervari poteſt, ut ſunt omnes cibi, omnes veſtes, omnes perſonæ, omnes geſtus, & cætera, quæ poſſumus licite facere, vel non facere, quibus valemus licite uti, vel non uti, quæque poſſumus licite obſervare, & non obſervare, quamdiu ubi, quomodo, quando, aut quoties placuerit, aut res ipſa ſe obtulerit. Sed vota (inquit Lutherus) tollunt hanc libertatem, quam dedit nobis Chriſtus; ſi ille, qui vovit caſtittatem, paupertatem, & obedientiam, non poſſit uti omnibus cibis, perſonis, & aliis, quæ licita ſunt Chriſtianis. Igitur vota Monaftica ſunt contra libertatem Evangelicam, ac proinde ſunt prohibita in nova lege, quæ eſt lex gratiæ, & amoris jugum ſuaſe, & onus leve habens.

Huic argumento (quod eſt baſis, & fundamentum hæreticorum vota impugnantium) reſpondeo falſum eſſe ſuppoſitum, utpote vota monaftica repugnare libertati Evangelicæ. Nam ſi hoc eſſet, Deus non conſuleret nobis ad maiorem perfectionem vota, quæ tamen conſulit in variis Sacra Scripturæ locis, & libris, quos Lutherani recipiunt, ut Canonicos, & præfertim in Pfal. 75. ubi Propheta ait: Vovete & reddite Domino Deo veftro. Et in reſponſione Chriſti ad Adoleſcentem Matth. 19. verf. 21. Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia qua habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in Caelo, & veni & fequere me. Quoniam Chriſtus per hæc verba conſulit Adoleſcenti vitam caſtam, pauperem, & obedientem, cum ſequi Chriſtum fit renunciare mundo, & pompis ejus: ideoque vota non tollunt libertatem Chriſtianam, ut putant Lutherani, licet non ſint de divino Præcepto, cum nullibi præcipiatur nobis vita monaftica; ſed ſint ab humana voluntate,

Primum hæreticorum argumētum.

Expli-catur A. poſtoli ad Lutho-ranis ci-tatus.

D. Chry-ſoſtomus

Theo-phy-lactus

D. Iſi-dorus.

Altera Lutho-ranorum ratio.

Vota monaftica non repugnant libertati Evangelicæ.

quæ cum sit sui juris, potest sponte tua vovere statum perfectionis, & secundum consilia Evangelii vivere, quin eximatur ab observatione Legis Christianæ: idcirco ille, qui vota emisit, est Christianus perfectus, si ea adamum observet, quamvis post illam vororum emissionem teneatur ex præcepto divino ad reddendum Deo id, quod vovit: quædam enim sunt, quæ etiam non voventes debemus; quædam verò, quæ nisi voverimus, non debemus; sed postquam ea Domino promisimus, necessariò ea reddere tenemur, ut patet in lib. Numer. capite 30. vers. 3. Idem probant textus adducti circa observantiam vororum.

Deinde si argumentum Lutheranorum valeret, sequeretur, quòd indissolubilitas matrimonii repugnaret libertati Evangelicæ, quia semel contracto matrimonio vir nequit dimittere uxorem, quam antea ducere, vel non ducere liberum erat ei; nullum quippè est præceptum de matrimonio contrahendo, sed indissolubilitatem matrimonii impugnare non audent Lutherani, nec ex illa obligatione retinendi uxorem inferre indissolubilitatem esse perniciosam: igitur nequeunt eadem ratione asserere vota monastica repugnare libertati Christianæ, quamvis sint indissolubilia, & obligent ad vitam.

Alio argumento impugnant Articuli nostri veritatem. Contrà rationem (inquunt) est vovere id, quod nullo modo est in nostra potestate: sed servare castitatem non est in nostra potestate, sed in potestate solius Dei, quia, teste Scriptura, nemo potest esse continens, nisi Deus det: igitur vovere nedum est contrà libertatem Christianam, sed etiam contrà rationem, quæ vetat promittere alteri, quod ei dare non possumus.

Respondet primo argumentum non concludere, alioquin probaret nos non posse vovere vitam Christianam, quam promisimus in Baptismo, quia nihil eorum, quæ in hoc Sacro fonte promittimus, est in nostra potestate, cum certum sit quòd non possumus ex nobis, hoc est, viribus liberi arbitrii dumtaxat præstare fidei firmitatem, mandatorum Dei integram obedientiam, & Satanæ abrenunciationem: etenim ad hæc omnia observanda necessariò indigemus speciali adjutorio Dei, ut dicemus contrà Pelagianos, quibus hæretici, quos hic impugnamus, adherere non audent, quoniam tenent fidem esse necessariam ad salutem, hancque non operari in nobis, aut nos in illa, sine gratiæ Dei auxilio.

Respondet secundò negando observationem vororum non esse in nostra potestate divinæ gratiæ auxilio adjuncta; aliàs sequeretur, quòd consilia Christi essent omninò impossibilia; quòd est falsum, ut suadet articulus, quo possibilitas mandatorum Dei defenditur, supposito gratiæ auxilio, quod certò paravit Deus omnibus in veritate invocantibus eum, ut jam diximus; nam Apostolus ad Philipp. 4. ait: *Omnia possum in eo qui me confortat.* Si omnia potest; ergo & castitatem integram servare. Scimus enim hominem non posse ex se ipso, seculo gratiæ auxilio, vincere carnis tentationes, sed scimus, quòd eas vincere potest, si bene utatur auxilio Dei, quod habebit, si petat illud, inquit Christus Marci 11. vers. 24. *Propterea dico vobis, omnia quacumque oraveritis petieritis, credite quia accipietis, & evenient vobis;* & idè sub hac promissione divina omninò immutabili possumus rationabiliter vovere paupertatem, castitatem, & obedientiam, sicut in Baptismo vovemus observare mandata Dei. Possumus etiam si velimus, mediante eodem auxilio, observare consilia (alioquin essent impossibilia, quòd est falsum, ut jam monui) sicut possumus observare præcepta Dei.

Insuper ex alio argumento, & dicunt, quòd dum videmus nos non posse servare castitatem, nec posse vincere tentationes carnis, non obstante illo auxilio, debemus nos credere solutos à voto, quoniam recta ratio suadet, quòd si quidquam à nobis fieri non potuerit, nos amplius ad illud non astringi; ac in Religioso, qui voto castitatis se astrinxit, infirmitas carnis potest esse tanta, ut nec jejuniis, nec orationibus vinci possit: ergo tunc Religiosus ille, quamvis adjunctus divina gratia potest, imò & debet se solum à voto existimare, & uxorem ducere citrà peccatum: illi autem, qui tentationes carnis vincunt, debent monasticam vitam servare, alii verò non; quoniam illis impossibilis est castitas, etiam stante adjutorio divino.

Respondet quòd carnis infirmitas non potest esse tanta, ut illi necessariò cedere cogatur homo divina gratia adjunctus; cum Apostolus dicat: *Omnia possum in eo, qui me confortat, & sufficientia nostra ex Deo est.* Et Divus Petrus: *Sobrii estote & vigilate, quia adversarius vester cap. 5. Diabolus, tanquam Leo rugiens circumquærens quem devoret, cui resistite fortes in fide.*

Fateor nonnullos fuisse victos in tentatione carnis; cum Spiritus promptus sit, caro autem infirma; sed hoc provenit ex mala voluntate, quæ cum prona sit ad malum, sanctas inspirationes spernit, & rejicit gratiæ auxilium illi datum à Deo ad vincendum; aliàs Deus non diceret peccatori: *Perditio tua ex te est, in me tantummodo auxilium tuum;* idèque vota non sunt impossibilia, nec ità difficilia, ut Monachus possit se à voto castitatis abstinere propter periculum frangendi ipsius votum. Hujus inconcussæ veritatis ratio est, quia periculum non nascitur ex facto seu ex voto, neque ex impotentia voluntatis divina gratia adjunctæ, sed ex eo quòd monachus, aut vovens liberè deficit ab illo, quòd promissit: nam periculum frangendi votum non imminet voventi ex iplo voto, sed ex culpa hominis, qui voluntatem mutat transgrediendo votum absque ulla necessitate; undè Divus Augustinus ait: *Non te vovisse pauperem, imò gaude jam tibi se non licere quòd dum tuo detrimento licisset.*

Tandem obijciunt hæretici contrà vorum obedientiam. Dicunt enim hoc vorum esse contrà ordinem divinæ providentiæ, quoniam homo ex conditione sua tenetur obedire parentibus, Regibus, Magistratibus, ut suadet scriptura variis in locis, & ut ex præcepto tam naturali, quam di vino constat; sed per vorum obedientiam uni dumtaxat, scilicet suo Superiori se obligat, & ab omnibus aliis Superioribus, & æqualibus se subtrahit, ut soli superiori suo obediat: ergo illud obedientiæ vorum est irrationabile, & dammandum, tanquam contrarium divinæ providentiæ, quæ aliter disponere voluit.

Respondet negando suppositum; falsum enim est quòd vorum obedientiæ sit contrarium divinæ providentiæ, ejusque ordinem subvertat, quia dum Monachus se obligat uni soli, seu Superiori, non se subtrahit ab omnibus aliis superioribus, saltem in his, in quibus ex præcepto naturali, & divino tenetur illis obedire; quia per vorum illud non dispensatur in honore reddendo parentibus, Regibus, & Magistratibus. Scriptum est enim: *obedite præpositis vestris: reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo;* & per consequens Religiosus in professione, aut Sacerdos in ordinatione per vorum obedientiæ, quòd emittit, non se eximit ab obedientia Regum; imò magis se obligat, ut ad veritatem noster Alphonsus à Castro. Nam ea ratione, qua Monachus subditur Superiori suo, eadem ratione subditur etiam omnibus aliis, quibus Superior ille subditus est, & in omnibus illis non minorem, imò multò majorem obedientiam exhibere tenetur, hocque semper à Religiosis fuit observatum; neque contrarium lex apud eos itatuit, nec usus inolevit, cum semper Summo Pontifici subditi fuerint in Spiritualibus, & Regibus in temporalibus, seu his, qui potestatem habent in subditis, & inferiores suos.

Obiter observandum est Lutheranos circa vota esse inter se divisos; sunt enim, ut Uvitembergenses, qui fatentur vota esse bona, & Sancta; volunt tamen nihil posse Deo voveri, nisi id quòd ab illo nobis præceptum est; & ob hanc causam damnant omnia vota monastica, quamvis multa alia vota probent, quia (inquunt) vota monastica sunt de rebus, quas non præcepit Deus, scilicet de castitate, paupertate, & obedientia, quæ non sunt sub præcepto divino, sed tantum sub consilio.

Sed falsum est, votum non posse emitti de re non præcepta; sufficit enim quòd sit de re bona, & ad perfectionem conducente, ut patet de consiliis Evangelicis, quæ ducunt ad gradus perfectiores, de quibus potest emitti votum, quicquid dicant Uvitembergenses, & Calvinistæ. Hoc constat nedum exemplo Annæ uxoris Elcanæ, Beatæ Virginis Mariæ, & Apostolorum supra relato, sed etiam ex testimonio desumpto ex lib. Num. cap. 30. ubi Deus per Moysem ait: *Si uxor voverit & juramentum se contrinxerit, ut per jejuniis, vel castitatem rebus abstinentiam assignat animam suam in arbitrio viri.*

Lutheranus falsò credit votum esse impossibilia.

Observatio vororum non est possibilis adjuvante gratia.

Marc. 11.

Causa transgressiois vororum est mala voluntas.

D. August.

Ultima Lutherani ratio.

Vorum obedientia non est contra ordinem providentiæ.

Vorum potest emitti de re non præcepta.

viri erit ut faciat, sed non faciat. Quod si audiens vir tacuerit, & in alteram diem differat sententiam, quidquid voverat atque promiserat, reddet, quia statim ut audivit, tacuit. Indè enim constat vorum posse emitti de re, quam non præcepit Deus; cum ex illis verbis Moyse uxore possit (marito non contradicente) vovere jejuniis non præceptum à Deo. Hocque facile inferitur ex consensu mariti, quem lex divina requirit, ut vorum uxoris de jejuniis servando sit validum, quia si ut tale jejuniis esset materia voti, deberet esse à Deo præceptum, maritus illius uxoris non posset tali voto contradicere, nec illud irritum facere, quamvis emissum contrà ipsius voluntatem; alioquin maritus posset uxorem suam dispensare in præceptis Decalogi, & in præceptis Ecclesiasticis, quòd est falsum: Deus enim est Dominus omnium, & Ecclesiæ est mater fidelium.

Deinde nullum est præceptum in lege divina, quo tenemur observare virginitatem teste Apostolo 1. ad Corinth. cap. 7. dicente: *De Virginitate præceptum Domini non habet.* Sed de ipsa virginitate perpetuò servanda potest emitti votum, hocque de facto emissum fuisse à Virgine Maria constat ex dictis. Igitur ut validum sit vorum non est necessè, quòd res promissa sit de præcepto.

Fundamentum Uvitembergensium, & Calvinistarum veritatem Catholicam impugnantium est, quia nullam inter præceptum, & consilium ponunt differentiam, & idè dicunt nisi huius placere, nisi id quòd ab illo præceptum est. At hæc ratio est falsa; alias Christus Matth. 19. dixisset Adolecenti: *Si vis ad vitam ingredi, vende quæ habes, sicut dixit illi, serva mandata.* Sed dixit illi: *si vis perfectus esse, vende quæ habes, quia paupertas non est necessaria ad salutem, sicut observatio mandatorum, sed solum ad perfectionem.* Nihil habere non est præceptum, sicut non furari. Igitur homo potest vovere ea, quæ sunt de consilio, & obligare se ad perpetuam eorumdem observantiam, & placere Deo; quamvis faciat ea, quæ Deus non præcepit, si sint bona illi. Nam nullus tenetur ex præcepto observare paupertatem Evangelicam, Apostoli tamen observaverunt eam, & placuerunt Deo, ut patet ex illo Matth. cap. 19. ubi legitur: quod Petrus petens à Christo quid daturus esset illi, & discipulis suis, ex eo quòd omnia reliquerant, ut sequerentur illum huic Apostolo sic respondit ipse Christus: *Amen dico vobis, quod vos, qui reliquistis omnia, & secuti estis me, cum sederit Filius hominis in sede maiestatis sue, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.* Hæc quidem responsio probat Apostolos relinquendo omnia placuisse Christo, & paupertatem voluntariam, seu ex voto esse meritoriam apud Deum, ut inferitur etiam ex eodem capite Matth. vers. 19. *Omnia qui relinquere vis domum aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit;* cum vita æterna non detur adultis nisi propter laborem, & opera meritoria, ut læpè supra dictum est juxta Sacram Scripturam, & Sanctos Patres.

Marc. 19.

ARTICULUS XLII.

Confundit Dulcinistas asserentes usum pecunie fuisse prohibitum Apostolis.

Pseudo-Apostoli in præcedenti articulo relati docebant Apostolos Christi nec habuisse, nec recepisse pecuniam, nec aliquid in crastinum servasse, Deo sic impandante; volebant enim Christum prohibuisse Apostolis usum pecunie, & nullum hominem posse vitam æternam assequi, si pecuniam habeat. Hujus hæresis author, aut Pseudo-Apostolorum Dux fuit quidam Gerardus Sagarellus de Parma, qui captus in errore damnatus, & combustus fuit circa annum Domini 1309. sub Henrico VII. Imperatore, & Clemente V. Papa.

Gerardus Sagarellus.

Dulcinus.

riam prolabebantur, adeò quidem ut hæc pestis, per duorum, aut trium annorum (patium multos corruperit tanta quidem vi, ut necesse fuerit eum cum uxore sua Margareta ejusdem criminis consortia comburere inquisitorum diligentia, ut tantis facinoribus, tantisque impietatibus daretur finis. Hic hæreticus docebat dominium rerum temporalium saluti esse omninò contrarium. Quapropter dicebat etiam se esse Apostolum; jactabat se vitam Apostolicam habere; eo quòd sicut Apostoli (dicebat) pecuniam non recipiebant, neque aliquid in crastinum servabat, ut vitam æternam assequi posset.

S. I.

Probat usum pecunie esse licitum.

Everà nullam Concilium pronunciauit contrà hanc hæresim asserentem ad salutem consequendam necessarium esse pecuniam non recipere, nullumque temporalium rerum dominium habere; damnata tamen fuit à Bonifacio VIII. à quo fuerunt damnati Fraticelli, seu Fratres de paupere vita, qui in partibus Italiæ dicebant habere aliquid in proprio Dominio prohibitorum esse Christianis. Eorum ratio erat, quia Apostoli nihil habuerunt, nec habere potuerunt, Christo Domino sic statuente.

Condemnatio Fraticellorum.

Apostolos tamen habuisse pecuniam, eamque secum portasse, constat ex variis Sacræ Scripturæ locis. Legimus enim in Evangelio D. Joannis cap. 4. quòd cum venisset Jesus in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, juxta prædium, quòd dedit Jacob Joseph Filio suo, Discipuli ejus abierunt in civitatem, ut cibos emerent, sane pecunia, ut emptoribus proprium est: ergò secum habebant pecuniam; alioquin Evangelista alio termino usus fuisset; non enim dixisset, *ut cibos emerent, sed ut potarent cibos,* cum emere sit pecuniam pro re empti dare, & per hoc emptio distinguitur ab aliis contrariis actibus.

Joan. 4.

Insuper legimus in eodem Evangelista cap. 13. quòd Judas Apostolus antequam Christum traderet, habebat loculos, ut patet ex eodem capite vers. 29. *Quidam enim portabant, quia loculos habebat Judas, quòd dixisset ei Jesus: emere ea, quæ opus sunt vobis ad diem festum; aut egenis ut aliquid daret.* Quibus suadet Apostolos secum portasse pecuniam pro emendis rebus necessariis Christo Domino, & ipsis aut pro distribuendis egenis, quæ ipsi necessaria erant, infra adducenda. Nec valet dicere, Apostolos non habuisse dominium pecunie, ut colligi potest ex verbis D. Matthæi infra adducendis in objectione hæreticorum. Non valet, inquam: tum quia emptio nequit fieri sine pecunia propria, & quin res empti acquiratur; tum quia autoritas D. Matthæi non indicat præceptum, sed consilium, ut tradit Theophilactus eadem verba sic exponens: *Quomodo qui alios ad monet ne portent pecuniam, nec es, ipse autem manusupium ferens? ostendit quòd & possessione carentem, & crucifixum mundo, magnam oportere ejus partem, videlicet pauperum, curam habere.* His verbis Theophilactus aperte docet verbum Christi de non portanda pecunia non esse præceptum, sed consilium.

Theophilactus.

Idem docet venerabilis Beda lib. 4. cap. 54. super Lucam cap. 12. ubi declarat hæc verba Christi: *Facite vobis sacculos &c.* non esse præceptum; ibi enim sic loquitur: *Non hoc præceptum esse putandum est, ut nihil pecunie reservetur à sanctis, vel suis scilicet, vel pauperum usibus suggerenda, cum ipse Dominus, cui ministrabant Angeli, tamen ad informandam Ecclesiam suam loculos habuisse legatur, & à fidelibus oblationes conservans, & suorum necessitatibus, aliisque indigentibus tribuens; sed ne Deo propter ista serviant, & ob inopia timorem justitiam deserant.* Christus volebat his verbis divinæ providentiæ curam ostendere, non verò præceptum de paupertate observanda instituire.

Beda.

Quòd Apostolis prohibitum non fuerit habere aliquid in crastinum, patet etiam ex variis locis Sacræ Scripturæ; nam cum Dominus Jesus ex quinque panibus, & duobus piscibus satiasset quinque milia hominum, dixit Discipulis suis Joan. 6. vers. 12. *Joan. 6. Colligite quæ superaverunt fragmenta ne pereant, collegerunt ergo & impleverunt duodecim capillos fragmentorum ex quinque panibus hordæ, quæ superaverunt his qui man-*

manducaverunt. Nonne inde constat Apollonem hunc panem reservasse, Domino sic precipiente, ut illum pauperibus distribuerent, prout eorum necessitas exigebat, & ut haberent panem ad manducandum? Idque firmatur ex lib. Act. cap. 11. vers. 28. 29. ubi legitur: *Et surgens unus ex eis nomine Agabus, significabat per Spiritum famam magnam futuram in universo orbe terrarum: qua facta est sub Claudio. Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Iudea fratribus.* His enim constat Apollonem tunc secum aliquid habuisse in crastinum; aliàs non fecissent, quod proposuerant ad impediendam famem, ut ita factum fuit juxta illud vers. 30. *Quod & fecerunt mittentes ad seniores per manus Barnabe, & Sauli.*

Aliud habetur de hac re in eodem libro exemplum cap. 25. nam Paulus navigans, cum appellasset ad Caesarem ad quem missus est (sequitur enim); *Tunc Festus cum Concilio locutus respondit: Caesarem appellasti ad Caesarem (ibi) aliquid alimenti recepit, ut viveret in via, nec tamen tantum pro uno die providit, sed pro multis, quia non una die solet navis ex Asia Romam pervenire.* Igitur Apollonem licitum erat recipere pecuniam, & alimenta, eaque in crastinum reservare.

S. I I.

De responsione ad Hereticos.

Pseudo-Apostoli objiciunt illud Matthæi 10. vers. 9. *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calcamemta, neque virgam.* Inde enim concludunt Christum prohibuisse Apostolis usum pecuniæ, & quodcumque dominium rerum temporalium, ut quaererent primum regnum Dei, quoniam hoc præceptum per hoc verbum *nolite* expressum excludit quancumque possessionem.

Respondet, quod non nocet hæc autoritas, quia aliqua fuerunt Apostolis prohibita non absolute, & pro omni tempore, sed tantum pro uno tempore, non autem pro alio, ut constat ex eodem Matth. cap. 15. in quo dicitur: *Et egressus inde, Jesus cessit in partes Tyri & Sidonis, quæ erant oppida, quæ pertinebant ad gentes, ad quas ire prohibitum fuerat Apostolis Matth. 10. vers. 5. In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis.* Hæc autem prohibitio non erat absoluta; alioquin nunquam accessissent ad Samariam, sed tantum pro aliquo tempore, seu pro illo, quoad prædicandum mittebantur, ne tunc accederent ad loca gentilitium. Idem dicendum, ac discurrendum est de illa prohibitione de non portanda pecunia, quæ habetur apud D. Matthæum cap. 10. quippe non fuit absoluta, sed solum pro illo tempore, quo Apostoli mittebantur causa prædicandi verbum Dei, & proclamandi adventum Mediæ diu à cunctis gentibus desiderati, ut ex illa abdicatione rerum discerent spem collocandam esse in Deo, cui serviebant, non vero in provisione alimentorum; & idem Christus misit illos sine pecunia, ut tunc possent experiri quomodo nihil eis deesset, & de facto nihil eis defuit, ut testatus est eis Christus ipse dicens Lucæ 22. *Quando misit vos sine sacculo, & sine pera, numquid defuit vobis in via?* Quo constat Christum misisse Apostolos sine pecunia, ut inde agnoscerent illis prohibitum esse usum pecuniæ non absolute & pro semper, sed ut experiri possent Dominum habere curam illorum, qui diligunt eum, & laborant in Evangelio, nec non pro salute propria, & aliorum, nihilque illis deesse, etiamsi pecuniam rejicerent, & ut convinceret eos non debere spem suam in pecunia collocare, sed in Deo, cujus providentia cuncta disponit.

Vel dico cum D. Augustino, illam vocem, *nolite*, à Christo prolatam non fuisse præceptum continuè observandum, sed consilium; alioquin contra hoc præceptum fecisset Paulus, qui victum de laboribus manuum suarum desumebat, ne cuiquam gravis esset. Nec Apostoli receperunt, quæ dabantur illis pro victu & vitu (quibus contenti erant); ea tamen possidebant absque ulla culpa, ex eo quod dignus sit operarius mercede sua, ut inquit Christus.

Ut autem probent idem hæretici Apostolos non possidere sibi reservare aliquid, adducunt illud Matth. 6. vers. 31. *Nolite ergo solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur, & vers. 34. Nolite ergo solliciti esse in crastinum.*

Sed non obstat hæc autoritas, quia Christus non prohibet reservationem, aut detentionem rerum pro crastino, sed solum nimiam sollicitudinem, ne scilicet adeo solliciti essent Apostoli, ut sollicitudo ipsa eos separaret à Deo, cui soli servire debebant, cum nemo possit duobus Dominis servire Matth. cap. 6. & idem non dixit illis: *Nihil servabitis in crastinum, aut, nihil habebitis pro crastino apud vos;* sed dixit, *nolite solliciti esse in crastinum, quod non respicit rem pro crastino conservandam, sed modum, id est, nimiam conservandi, aut habendi curam.* Porro non implicat, quod rejecta cupiditate, & sine sollicitudine quis possit in crastinum servare aliquid, ut de facto servabant Apostoli teste Paulo 1. ad Timotheum cap. 6. vers. 7. & sequentibus: *Nihil enim insulsum in hunc mundum: haud dubium quod nec asserere quid possumus, habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. Nam hi qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli, & desideria multa inutilla, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & in perditionem, radix enim omnium malorum est cupiditas.* Igitur non reservatio, sed sollicitudo, aut cupiditas fuit prohibita, quia est species avaritiæ, quæ est radix omnium malorum.

Deinde dico, quod si Christus prohibuisset reservationem rerum pro crastino, nulli liceret colligere grana, aliosque fructus terræ: nam ex D. Hieronymo super Matthæum, *Cras, in Sacris litteris nedum sumitur pro die proxime futuro post præsentem, sed pro omni tempore futuro, & incerto, ut colligitur ex illo Genes. 30. vers. 33. Respondet mihi cras justitia mea, quando placit tempus advenit coram te: & omnia quæ non fuerint varia, & maculosa, & furva, tam in ovibus, quam in capris, furri me arguent: ibi enim illud adverbium Cras, non ponitur tantum pro die immediate sequenti, sed pro tempore futuro. Sed licet seminare, metere, grana colligere: ergo licet hæc omnia conservare; ac proinde Christus dicens; *Nolite solliciti esse quid manducabimus, aut quid bibemus, non prohibet reservationem rerum pro crastino, sed nimiam sollicitudinem, quæ avaritia est, quæque non de anima, sed de corpore curat.**

ARTICULUS LXIII.

Quo impugnatur Joachim Abbas, existimans Apostolos non prædicasse Evangelium secundum spirituales intelligentiam.

Joachim Abbas, & Monachus in celeberrimo Florenti Cœnobio in Calabria sito, Abbas multa scripsit animo nocendi Ecclesiæ Christi, pluresque seminavit errores, tempore Henrici IV. Imperatoris, & Cœlestini III. Summi Pontificis circa annum Domini 1194. in quibus suum leve offendit ingenium; (inquit Alphonsus à Castro) cujus ratio est, quia ipse Joachim in omnibus suis libris, ut se futurorum præcium ostenderet, consuevit miscere prognostica, quod maxime levitatis, & gloriæ cupiditatis indicium est, maxime cum aliter se impostum res habuerint, quam ipse prædixit. Nam idem Doctor imbecillitatem Joachim iudare volens ait: *Ut de cæteris tacam Fridericum Imperatorem hostem Ecclesiæ futurum, sicut forte somniverat, prædixit, quem omnes historia tradunt usque ad mortem in pace & tranquillitate Ecclesiæ permanisse.* Et D. Thomas de eodem Abbate in 4. dist. 43. quæst. 1. art. 3. ait: *Abbas Joachim non propheticis Spiritu, sed conjectura mentis humana, quæ aliquando ad verum pervenit, aliquando fallitur, &c.* Sed cum ad nos non spectet ejus explicare somnia, sed errores impugnare, dico cum Guidone Carmelita, quod inter cæteras fabulas, quas ipse Joachim populo Christiano ingerere solebat, una est qua tres hominis Status esse affirmabat, sic discurrendo.

Primus est ille, in quo homines vixerunt secundum

dum carnis statum, & duravit ab Adam usque ad Christum. Secundus est ille, in quo homines mediam vitam duxerunt inter carnem, & spiritum, & duravit à Christo usque ad Sanctum Benedictum. Tertius est ille, in quo homines vivunt secundum spiritum, & durabit à Divo Benedicto usque ad finem mundi.

His autem tribus statibus tres hominum ordines adoperat, conjugatorum scilicet, clericorum, & Monachorum. Primus, seu conjugatorum, sumpsit initium ab Adam & fructificat ab Abraham: secundus ordo, seu Sacerdotalis ab Ozia, qui de tribu Juda incensum Deo obtulisse traditur, & fructificavit à Christo, qui est Rex & Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Tertius tandem, seu Monachorum, incepit à Divo Benedicto, sed fructificavit cepit ab ipso Joachimo. In primo statu (inquit) lex carnalis data est hominibus. In secundo lex spiritualis, quæ est Evangelium per Apostolos promulgatum, non juxta spirituales intelligentiam, sed tantum secundum litteram. In tertio autem statu illud Evangelium fuit prædicatum secundum spirituales ejus intelligentiam per Monachos S. Benedicti. Ità refert noster Alphonsus à Castro.

Anno 1199. Petrus Joannis Diocesis Bitanensis Joachimi errores docuit, & eosdem tres Status admisit, si unum excipias in tertio, nimirum Christi Evangelium fuisse in tertio statu secundum spirituales intelligentiam prædicatum per Monachos S. Benedicti. Ille enim volebat Evangelium fuisse prædicatum secundum veram intelligentiam per Religiosos ordinis S. Francisci Minorum Fundatoris, & Patris. Petrus Joannis tribuebat Ordini S. Francisci, quod Joachim tribuebat Ordini S. Benedicti. Et inde plures inferunt, ipsum Petrum Joannis fuisse Minoritam. Sed hoc mihi oppositum videtur, nam D. Franciscus suum instituit ordinem anno 1208. & migravit in Cœlum 1226. Petrus Joannis vero errores suos scripsit, & prædicavit diu ante institutionem ordinis Minorum, scilicet anno 1199. vel 1200. ut voluit aliqui, ergo non erat Minorita, dum dixit Evangelium fore spiritualiter prædicandum per fratres Minores.

Indè tamen non sequitur ipsum Petrum non dixisse, nec publicasse talem errorem, quamvis nondum institutus fuerit ordo fratrum Minorum; quia locutus est per prædicationem, & prognosticè. Malo sic respondere, quam negare, Petrum Joannis talia dixisse, quia Alphonsus à Castro lubens fidem adhibeo. Hic tamen obiter observandum est Ludovicum Abbely asserere, Abbatem Joachim, & Petrum Joannis, quamvis damnati fuerint in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. celebrato, non esse inter hæreticos computandos, quoniam uterque sua Sanctæ Sedis censura subjecit scripta, & in fide Ecclesiæ obijt in Domino. Huic assertioni contradicunt plures Scriptores.

S. Unicus.

Probatur articuli veritas.

Prima ratio probans Apostolos prædicasse Evangelium secundum spirituales intelligentiam desumitur ex Joannis Evangelio cap. 14. in quo legitur, quod Christus propè mortem ab Apostolis discissurus dixit eis: *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, & vos doceat omnia, & suggeret vobis omnia quaecumque dixero vobis.* Ex hac quidem promissione sequitur Apostolos habuisse notitiam Evangelij secundum spirituales, quia suggerere Apostolis Evangelium Christi est illis declarare, & exprimere quæ forte obscurius à Christo dicta non intellexerant ob eorum tunc, seu antè descensum Spiritus Sancti, obtusum ingenium. Quare Christus Joan. cap. 16. vers. 12. & 13. dixit illis: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Si autem Apostoli veram, & spirituales Evangelij intelligentiam habuerint, adveniente Spiritu Sancto, certum est, quod prædicaverunt illud tale, quale illud intelligebant; alioquin nolissent industria docere gentes, omnem veritatem, neque eis aperire

verum sensum Scripturarum, & Evangelij quem conceperant. Quod de Apostolis minime dici potest contra hæresim, quoniam adamussim ab ipsis observatum fuit illud Christi mandatum Marc. 16. cap. 15. *Emite in mundum universum prædicare Evangelium omni creature.* Et vers. 20. declarat hujus mandati executio: ibi enim legitur: *Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis: quod non debet intelligi de prædicatione quoad substantiam dumtaxat; sed etiam quoad sensum, quem ipsi perceperant; sed intelligebant Evangelium secundum sensum spirituales, intelligebant enim illud secundum omnem veritatem; ergo secundum eundem sensum prædicaverunt illud.*

Undè Divus Augustinus lib. 2. contra Faustum cap. 2. ait de Apostolis: *Non omnes enim illi Evangelium scripserunt, sed tamen omnes Evangelium prædicaverunt.* Narratores quippe originis, factorum, dictorum, passionum Domini nostri Jesu Christi proprie dicti sunt Evangelistæ. Hoc Augustini testimonio suadet omnes Apostolos prædicasse Evangelium, illudque gentes docuisse secundum intelligentiam, quam habebant de ipso, & per quam facilius poterant homines inducere ad susceptionem Baptismi, & fidei, ob quam Christus miserat eos in universum mundum; non verò secundum sensum litteralem dumtaxat; ut voluerunt Abbas Joachim, & Petrus Joannis. Littera quidem occidit, Spiritus autem vivificat.

Alia spiritualis intelligentiæ ratio desumitur ex illo Lucæ, cap. 8. vers. 10. in quo refertur Christum dixisse Discipulis suis: *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.* Ibi enim asseritur maximam esse differentiam inter notitiam, quam Apostoli habuerunt de Evangelio, ac de Scripturis, & eam, quam habuerunt cæteri homines. Profectio illa est perfectior, & magis universalis nedum intensivè, hoc est, secundum sensum Scripturæ, sed etiam extensivè, hoc est, in ordine ad objecta, aut ad veritates revelandas. Quare Christus Joan. 15. dixit eisdem Apostolis, ut agnoscerent se hanc intelligentiam recipisse: *Jam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat Dominus ejus, vos autem dixi amicos, quia omnia quaecumque audivi à Patre meo, nora feci vobis.* Nihil certo clarius audire potuimus, ut fateamur Apostolos habuisse intelligentiam Evangelij secundum sensum spirituales; cum didicerint à Christo omne, quod ipse Christus didicerat à Patre. Nec possumus aliquid certius videre, ut agnoscamus ipsos prædicasse Evangelium secundum eundem sensum.

Idem fatetur Paulus 2. ad Corinth. cap. 3. vers. 6. dicens de Christo, *Qui & idonoo nos facit ministros novi Testamenti, non littera, sed Spiritu: idonei quidem ministri est Evangelium prædicare secundum sensum spirituales.*

At si hæretici velint, quod hæc verba non probent Apostolos prædicasse Evangelium secundum spirituales intelligentiam, sed solum eundem sensum recepisse hallucinantur, quoniam scimus, quod cap. 1. ad Galat. Paulus oppositum declarat; ibi enim ait vers. 11. *Notum vobis facio fratres Evangelium; quod debet intelligi secundum sensum perfectiorem, & ad salutem utiliorem, qui est spiritualis, & mysticus, ut tenent communiter Theologi cum Sanctis Patribus, alioquin non diceret supra vers. 8. *Licet nos, aut Angelus de Cælo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit, sicut prædicimus, & nunc iterum dico, si quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepistis, anathema sit.* Nam si Apostoli non prædicassent Evangelium secundum spirituales intelligentiam, ille, qui secundum illum sensum prædicaret illud, non esset anathemate percutiendus, imò laudandus, & audiendus, quia sensus spiritualis est nobilior litterali, & magis necessarius, nec non magis principaliter intentus à Christo, qui ut legitur in versu 27. incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant, ita ut ipsi Apostoli cognito Domino dixerint Luc. 24. vers. 32. *Nomine cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas.* Igitur Apostoli secundum illum sensum prædicaverunt Evangelium.*

His addo verba ejusdem Apostolis de Judæis sic loquentis 2. ad Corinth. cap. 3. vers. 14. *Usque in hodiernum diem id ipsum velamen in latione veteris Testamenti manet non revelatum, sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum; cum autem convorsus fuerit ad Dominum, auferetur velamen. Dominus autem Spiritus est: ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas. Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes in eadem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.* Per hæc enim verba Apostolus declarat lectionem, aut publicationem veteris Testamenti factam fuisse cum velamine, novi autem revelata facie, & cum omni intelligentia, & sublato velamine sensum spirituales occultante, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia; nec filij ancillæ, sed liberæ: quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Christi Jesu, inquit Apostolus loco citato, cap. 4. vers. 6.

Si unius Apostoli testimonium non sufficiat hæreticis, repono aliud, quod est omnium Apostolorum ore Joannis 1. cap. 1. vers. 3. dicentis: *Quod vidimus, & audivimus, nuntiamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum: id est, ut intelligatis ea, quæ dicimus, sicut nos ea intelligimus.* Fateantur igitur Joachim Abbas, & Petrus Joannis prædicationem Evangelij secundum spirituales intelligentiam non incepisse à Divo Benedicto, nec à Patriarcha pauperum Divo Francisco, cum ab Apostolis Evangelium prædicatum fuerit juxta intentionem Christi, & secundum veram intelligentiam, & similiter per alios viros Apostolicos continuo usque in hodiernum diem.

Pro majori veritatis noticia quero ab illis Monachis, an Apostoli noluerint Evangelium prædicare secundum spirituales intelligentiam, vel an non potuerint? Primum non potest dici, ut probat eorum charitas, aut observatio mandatorum Dei. Nec secundum; quis enim audeat dicere Joannem Evangelistam, cui revelata sunt secreta cœlestia, & Divum Paulum, qui in tertio cœlo audivit arcana Dei, non potuisse prædicare Evangelium Christi secundum veram & spirituales intelligentiam? Sicut illud postea prædicaverunt Benedictus, & Franciscus, qui non fuerunt Sanctiores, nec perfectiores Apostolis. Reverà fuerunt viri Apostolici, sed non fuerunt ex numero duodecim Apostolorum: ego autem nullam advenire potui rationem, ob quam Deus voluerit populum suum privare tanto beneficio usque ad adventum Divi Benedicti, aut Divi Francisci, & ob quam potius his duobus Patriarchis, quam Apostolis, Christus voluerit conferre donum prædicandi Evangelium secundum intelligentiam spirituales: imò certus sum, quod hi duo Patriarchæ à Deo specialiter dilecti prædicaverunt Evangelium juxta mentem, & animum Apostolorum, cum ambo vitam Apostolicam duxerint, & veri Apostolorum imitatores fuerint tam in vitâ, quam in doctrina.

Unde rejiciendi sunt tres illi status hominis à Joachimo admissi in principio hujus articuli: nam Status ab Adam usque ad Christum non fuit vita secundum carnem, id est, homines in lege naturæ, & in lege scripta non vivebant secundum carnem, ut declarat Apostolus ad Romanos cap. 8. dicens: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt; hoc est, qui secundum carnem vivunt: quoniam esse in carne, & vivere secundum carnem idem sunt juxta mentem Apostoli, & expositionem Divi Ambrosij.* Sed plures ab Adam usque ad Christum placuerunt Deo, ut v.g. Abel ad cuius munera respexit Dominus, Henoch qui translatus fuit nē videret mortem, David quem Deus invenit secundum cor suum, & Joannes Baptista, quo inter natos mulierum non surrexit major. Si isti non sufficiant, addo primos parentes nostros scilicet Adamum, & Evam, quorum conversatio in cœlis est, ut dictum manent contra Encraticas. Addo etiam Abraham, Isaac, & Jacob, & alios, quorum nomina facile inveniri possunt in facta Scriptura. Igitur Status hominis ab Adam usque ad Christum non fuit in carne; id est, omnes, qui tunc vixerunt, non vixerunt secundum carnem, alioquin in illo statu nullus fuisset Sanctus, ut facile colligitur ex eodem Apostolo dicente ad

Imaginarium sunt illi tres status à Joachimo admissi.

Romanos: *si secundum carnem vixerint, morieturini.* Ad secundum Statum appono Evangelistas, qui ut jam dixi, veram Evangelij intelligentiam receperunt, illudque Evangelium prædicaverunt omni creaturæ juxta mandatum, & intentionem Domini, ideoque secundum spirituales intelligentiam. Tertius autem Status hominis est admittendus saltem quoad finem, quia incepti à Christo, & durabit usque ad finem mundi. Plures enim sunt, qui non vivunt secundum spiritum; & erunt semper aliqui, qui sic vivent usque ad ultimum judicium.

Nullam aliam invenio rationem impugnamdam, seu firmantem errorem Joachimi Abbatis, & Petri Joannis, nisi eorum demeritum, aut temeritatem, nec potest aliud habere fundamentum horum Monachorum opinio, aut potius error, nisi utriusque delirium.

ARTICULUS XLIV.

Impugnat Montanistas asserentes Prophetas non intellexisse ea, de quibus loquebantur.

Plures hæretici credunt Prophetas dixisse vera, eorumdemque vaticiniis fidem adhibent, sed volunt ipsos fuisse ignaros, & non intellexisse ea, de quibus loquebantur. Hujus erroris Patroni sunt Montanista, sic dicti à Montano viro natione Phryge; qui sub Commodi Imperatore, & Severo Romano Pontifice circa annum Domini 181. plures errores prorsus nefandos seminare coepit unâ cum duabus Sociis suis, sive Mulierculis, Prisca, videlicet & Maximilla, quas Prophetissas suas dici volebat, dum se ipsum Paracletum esse docebat. Hujus hæretici errorum unus Prophetarum intelligentiam negat; docebat enim Hæresiarcha ille Prophetas fuisse arreptitios, non intelligentes ea, de quibus locuti sunt. Ita testantur Eusebius lib. 5. cap. 15. & 18. nec non Apollinaris Hierapolita.

Hujus hæresis causa fuit Priscæ, & Maximillæ ignorantia; hæc quippe mulieres; quas Prophetissas vocabat ipse Montanus, nesciebant ea, de quibus loquebantur undè nē populus eas despiceret, eo quod interrogantibus respondere non poterant; Montanus ad excusandas excusationes in peccatis docebat Prophetas nescire ea, de quibus loquuntur, & penitus ignorare ea, quæ affirmant; quoniam (inquebat) sunt voces Dei, quæ annunciant ventura, quæ non noscunt, & instrumenta, quibus Deus uritur ad mentem suam nobis aperientiam, quin ipsa instrumenta mentem divinam agnoscant: sic liberè discurrebat nē populus miraretur, si ipsæ Prophetissæ non responderent.

Juxta Bernardum de Lutsemburgo in suo Catalogo hæreticorum Priscillianus vir natione Hispanus, Episcopus Ecclesiæ Abulenensis, sub Valentino Imperatore, & Syricio Papa, circa annum Domini 388. multis nobilibus, pluresque Plebejos sibi adjungens, nec non & mulierum catervam confluentium, singularem Sectam instituit, & plures errores docuit, inter quos est prædictus error Montani, ut referunt plures Scriptores celeberrimi.

Priscilliano adhæserunt Instantius, & Salvianus ambo Episcopi Hispani, qui non solum consenserunt, sed etiam conjuratione quadam Sectam ejus susceperunt, & dixerunt cum Manichæis, Gnosticis, Priscillianistis, & aliis antiquioribus hæreticis, plures esse Deos, animas hominum & corpora fatalibus Stellis astringi, Prophetas esse arreptitios, & non intellexisse ea, de quibus locuti sunt hominibus in veteri lege, neque ea quæ scripserunt.

§. Unicus.

De intelligentia Prophetarum.

Est hæc hæresis non invenitur expressè proclufa in aliquo Concilio, fuit tamen indirectè damnata ab Innocentio I. in Concilio Carthaginensi VI. in quo Montanus fuit anathemate percussus, in Concilio Bracarensi, & in aliis, scilicet in Caseraugustano, &

Montanista.

Priscillianus.

Instantius, Salvianus.

Concilium, Carthago, Bracata, Caseraugustano, Bur-

Burdigalensi, in quibus proscriptus fuit Priscillianus; nam Patres, aut Concilia Montanum, & Priscillianum damnando damnaverunt etiam eorumdem errores: cum solitò Concilia damnent propositiones falsas, quæ repuntur in libris hæreticorum, pro quibus damnandis convocata fuerunt.

Ut autem Montani, & Priscilliani error appareat, præmittendum est Prophetæ nomen propriè significare cognitionem eorum, quæ à sensibus remota sunt, hæcque ordinariam hominum apprehensionem excedentem; hæc autem remota sunt futura contingentia, divina voluntatis decreta, cordium secreta, & similia, quæ capium humanum ita excedunt, ut ab ipso cognosci non possint, nisi revelentur à Deo, cujus oculis omnia nuda, & aperta sunt. Quod Alexander Alenensis quæst. 67. membro 3. ait; quod Prophetia est divina revelatio, rerum eventus immobili veritate denuntians. Hanc definitionem affirmat illud Isaiæ cap. 41. vers. 23. *Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia Dei estis vos.* Inde enim patet nedom veram Prophetiam, aut veram Prophetiam donum esse à Deo, sed etiam esse participationem scientiæ divinæ; hinc est quod Judæi existimabant Deos esse eos, qui annunciabant futura. Igitur Prophetæ, quorum vaticinia habemus in Ecclesiâ, cognoscebant ea, de quibus loquebantur, eaque instruente Deo verè intelligebant. Nam si Prophetia sit cognitio rerum futurarum à Deo communicata, Prophetæ hujusmodi cognitionem habebant. (Deus enim dat affluenter, & non impropertat;) ideoque dedit Prophetis cognitionem eorum, quæ ipsis revelavit, & quorum cognitio excedit capacitatem aliorum hominum.

His addendum est, quod Prophetia dicitur videns, & prophetia dicitur revelatio, ut facile inferitur ex illo 1. Reg. cap. 9. vers. 9. *Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consilere Deum: venite, & venimus ad videntem. Qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns.* Et ex illo Nahum cap. 1. vers. 1. *Onus Ninive: liber visionis Nabum Etesai;* quo constat Prophetas esse visiones, & Prophetas esse videntes, hoc est, intelligentes; nam secundum Doctorem Angelicum in Epist. 2. ad Corinth. cap. 12. *Revelo est verbum addens supra visionem intelligentiam visorum: itaque Deus revelando aliquid Prophetis dat eis intelligentiam rei revelatæ: revelare quidem nihil aliud est nisi monstrare naturam rei revelatæ.*

Eandem veritatem apertè demonstrat illud Danielis cap. 1. vers. 17. *Pueris autem his dedit Deus scientiam, & disciplinam in omni libro, & sapientia; Danieli autem intelligentiam omnium visionum, & somniorum;* hoc est, intelligentiam eorum, quæ revelavit ei Deus, quæque nobis prædixit ipse Daniel: cum dederit illi cognitionem visionum, seu Prophetiarum, aut eorum, quæ prophetizabat. Hanc ipsam veritatem hæreticis evidentè ostendit illud Ezechiel. cap. 10. vers. 20. *Ipsum est animal, quod vidi subter Deum Israel juxta fluvium Chobar, & intellexi quia Cherubim essent.* Ibi enim Propheta testatur se in omnibus cognovisse animal, de quo loquitur; ac proinde nullus potest citrà hæresim dicere cum Montano, & Priscilliano, Prophetas, quorum scripta, aut Prophetias servat Ecclesiâ Romana, esse arreptitios, & ignorasse verum, ac genuinum sensum eorum de quibus loquebantur; quoniam si hoc esset, sequeretur, quod eorum Prophetia non essent à Deo: nam dum Deus inspirat aliquid homini, illud ei demonstrat, quoniam inspirando instruit; & ut perfectè instruat, præbet intelligentiam, ut monet Job cap. 32. vers. 7. dicens: *Sperabam enim quod ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudine doceret sapientiam, sed ut video, spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam.* Atqui Prophetæ inspirati sunt à Deo juxta illud D. Petri Epist. 2. cap. 1. vers. 21. *Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia; sed Spiritu Sancto inspirante locuti sunt Sancti Dei homines.* Ideoque ab eo accepterunt veram intelligentiam scripturarum.

Deinde eandem veritatem evidentius ostendit Paulus 1. ad Corinth. cap. 14. vers. 37. dicens: *Si quis viderit Prophetam esse, aut spirituales, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.* Quibus idem Apostolus declarat Prophetæ, aut viri spiritualis esse cognoscere ea, quæ

scribebat, & naturam, aut virtutem præceptorum quæ referebat. Declarat etiam, quod Prophetarum est interpretari scripturas, ut docet in eodem capite vers. 29. his verbis: *Propheta autem duo aut tres dicant, & ceteri disjudent; quod si alii revolarum fuerit sedenti, prior tacet.* Ibi enim loquitur de interpretibus scripturarum, ut patet in versu præcedenti, vultque hanc interpretationem fuisse concessam Prophetis pro utilitate Ecclesiæ, ut ostendit supra vers. 4. ubi ait: *Qui loquitur lingua, semetipsum edificat; qui autem prophetat, Ecclesiam Dei edificat. Volo autem vos omnes loqui linguis: magis autem prophetare. Nam major est, qui prophetat, quam qui loquitur linguis, nisi forè interpretetur, ut Ecclesia adificationem accipiat.*

Undè D. Epiphanius lib. 2. adversus hæreses hæresi XXVIII. refellens inane Montanistarum signum, sese solos novæ Legis Prophetas superstitiosos jactitantium, ait: *Aut Prophetas post Maximillam aliquos ostendant, ne ea quam illi jactitant, gratia extirpata videatur, aut Maximilla cum suis falsa vates nomine confendo sunt, quæ post præscriptum prophetici doni, officique tempus, non Sancti Spiritus, sed immitti à Damonibus erroris afflatum admittere non sunt verita, ac suis auditoribus illudere. Verus quippe prophetis (inquit cap. 3.) cum sui compos tum ea, quæ dicebat intelligens, futuram nuntiabat, pro quo eo ac Spiritus Sanctus impulerat, præcipuo quodam animi robore vaticinari solebat. ... ac contra quæ isti (Montanista) vaticinari se jactitant, neque certa cum animi firmitate prædicant, neque quæ dicunt intelligentia consequuntur, sed obliqua sunt illorum ac perplexa verba, nec recti omnino quaquam essutur.* Ibi ille Sanctus Doctor veros Prophetas à falsis distinguit in hoc, scilicet quod veri Prophetæ intelligunt ea, quæ dicunt; falsi autem non. Atqui Prophetæ quos recepit Ecclesiâ Romana, sunt veri Prophetæ; sunt enim illi per quos Deus nobis locutus est: igitur verè intelligebant ea, de quibus loquebantur, idcirco Divus Hieronymus Præfat. Comment. in Nahum ait: *Non loquitur in extrahi-ronymus ut Montanus, Prisca, Maximillaque delirant, sed quod prophetat, liber est visionis intelligentis universa; & qua loquitur.*

Montanistarum, & Priscillianistarum ratio est, quia Prophetæ plura prædixerunt, quæ tamen non evenerunt. Respondeo hoc esse falsum, quia omnia quæ prædixerunt veri Prophetæ jam advennerunt, vel advenient. Nec Montanistæ valent assignare aliquam prophetiam absolutam, quæ suum non habuerit effectum, aut quæ non sit habitura illum.

Hujus responsionis validitas manifestè confundit Montanistas, & Priscillianistas. Nam Christus Matthæ 7. vers. 15. monet nos, ut attendamus à falsis Prophetis, qui veniunt ad nos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Sanè ut indè inferamus, aliquos esse veros Prophetas audiendos, & à falsis distinguendos. Quoniam illi annunciant ea, quæ erunt; isti verò, seu falsi annunciant ea, quæ non erunt: igitur illi, quos recepit Ecclesiâ, intellexerunt ea, quæ dixerunt; alioquin non essent audiendi, quod est apertè falsum, ut probat hoc responsum datum diviti Epuloni Luc. 16. vers. 29. *Habent Moysen & Prophetas, audiant illos.* Hac quidem responsione constat verba Prophetarum nostrorum esse vera, sicut verba Moysi, & ipsos Prophetas intellexisse ea, de quibus locuti sunt.

Ex illis verbis Apostolus docet esse Prophetas, eos, qui habent illam intelligentiam, quæ necessaria est ad interpretationem Scripturæ pro adificatione Ecclesiæ, vultque Prophetam cognoscere ea de quibus loquitur, eaque intelligere; quia impossibile est, quod quis sit aliquid ænigmatis, aut linguæ, vel scripturæ interpres, quin sit intelligens, cum scopus interpretum sit verum scripturarum sensum aperire, & instruere alios, quibus datum non fuit noscere mysteria. Ratio hujus intelligentiæ est, quia nemo dat quod non habet, id est, nemo reddit explanatione sua intelligibile id, quod ipse non intelligit.

Undè D. Epiphanius lib. 2. adversus hæreses hæresi XXVIII. refellens inane Montanistarum signum, sese solos novæ Legis Prophetas superstitiosos jactitantium, ait: *Aut Prophetas post Maximillam aliquos ostendant, ne ea quam illi jactitant, gratia extirpata videatur, aut Maximilla cum suis falsa vates nomine confendo sunt, quæ post præscriptum prophetici doni, officique tempus, non Sancti Spiritus, sed immitti à Damonibus erroris afflatum admittere non sunt verita, ac suis auditoribus illudere. Verus quippe prophetis (inquit cap. 3.) cum sui compos tum ea, quæ dicebat intelligens, futuram nuntiabat, pro quo eo ac Spiritus Sanctus impulerat, præcipuo quodam animi robore vaticinari solebat. ... ac contra quæ isti (Montanista) vaticinari se jactitant, neque certa cum animi firmitate prædicant, neque quæ dicunt intelligentia consequuntur, sed obliqua sunt illorum ac perplexa verba, nec recti omnino quaquam essutur.* Ibi ille Sanctus Doctor veros Prophetas à falsis distinguit in hoc, scilicet quod veri Prophetæ intelligunt ea, quæ dicunt; falsi autem non. Atqui Prophetæ quos recepit Ecclesiâ Romana, sunt veri Prophetæ; sunt enim illi per quos Deus nobis locutus est: igitur verè intelligebant ea, de quibus loquebantur, idcirco Divus Hieronymus Præfat. Comment. in Nahum ait: *Non loquitur in extrahi-ronymus ut Montanus, Prisca, Maximillaque delirant, sed quod prophetat, liber est visionis intelligentis universa; & qua loquitur.*

Montanistarum, & Priscillianistarum ratio est, quia Prophetæ plura prædixerunt, quæ tamen non evenerunt. Respondeo hoc esse falsum, quia omnia quæ prædixerunt veri Prophetæ jam advennerunt, vel advenient. Nec Montanistæ valent assignare aliquam prophetiam absolutam, quæ suum non habuerit effectum, aut quæ non sit habitura illum.

Hujus responsionis validitas manifestè confundit Montanistas, & Priscillianistas. Nam Christus Matthæ 7. vers. 15. monet nos, ut attendamus à falsis Prophetis, qui veniunt ad nos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Sanè ut indè inferamus, aliquos esse veros Prophetas audiendos, & à falsis distinguendos. Quoniam illi annunciant ea, quæ erunt; isti verò, seu falsi annunciant ea, quæ non erunt: igitur illi, quos recepit Ecclesiâ, intellexerunt ea, quæ dixerunt; alioquin non essent audiendi, quod est apertè falsum, ut probat hoc responsum datum diviti Epuloni Luc. 16. vers. 29. *Habent Moysen & Prophetas, audiant illos.* Hac quidem responsione constat verba Prophetarum nostrorum esse vera, sicut verba Moysi, & ipsos Prophetas intellexisse ea, de quibus locuti sunt.

Propheta intellegat ea, quæ predicabant.

D. Epiphanius.

D. Hieronymus.

Solvitur Montanistarum ratio.

Expugnat Apellitas volentes omnes Prophetas fuisse malos, & vaticinatos fuisse falsa.

Marcionit.

Marcion Hæresiarca celebris, de quo locuti sumus in secundo articulo hujus operis, vulgo dictus Mus Ponticus, & vocatus à S. Polycarpo, primogenitus Satanæ, dicebat tempore Antonini Imperatoris, & Pii primi Summi Pontificis circa annum Domini 155. Prophetas processisse à Deo malo, ac proinde ipsos Prophetas esse malos, & falsum esse eorum vaticinium, quoniam à principio malo nihil procedere potest, nisi malum.

Apellita

Eadem hæresis contra sanctitatem Prophetarum renovata fuit postea, scilicet anno 178. sub Marco Antonino Imperatore, & Sotero Papa, ab Apelle viro hæretico, Marcionis Discipulo, qui licet pro tuenda hac hæresi novam non addiderit rationem, novam tamen addidit malitiam: etenim cum majori impudentia assereret falsam esse Prophetarum oracula, quia (dicebat) Prophetas contrario Spiritu fuisse inspiratos, & ideo dixisse ea, quæ contraria sunt veritati, & falsas esse eorum Prophetias, eo quod se ipsos (ut dicebat) arguunt. & sibi ipsis aduersantur.

Fashtus Manichæus.

Anno autem 407. regnante Arcadio Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Innocentio I. apparuit alter Prophetarum hostis, videlicet Faustus, natione Afer, Secta Manichæus, qui fundamento Marcionis Prophetias blasphemabat, & Prophetas malos esse dicebat, ut tanquam falsa haberentur omnia de Christo futuro, & de ultimo iudicio vaticinia.

§. I.

Tuetur sanctitatem Prophetarum.

Prophetarum sanctitas.

Contra hanc hæresim nullum adveniit Concilium, nullaque scripta Sanctorum Patrum, & ideo autoritate solius Scripturæ est rejicienda. Ipsa enim est, quæ testimonium perhibet de sanctitate Prophetarum, necnon de ipsorum Prophetiarum veritate, & scimus quod verum est testimonium ejus.

Christus expressè declarat Prophetas esse Sanctos, & regnare in coelo cum Deo Matth. c. 13. vers. 28. Ibi enim loquens de sine, & forte in ultimo iudicio habendis ab illis qui operantur iniquitatem, ait: Ibi erit fletus & stridor dentium, cum videritis Abraham, Isaac, & Jacob, & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras. His enim constat Prophetas esse beatos, & Sanctos, sicut Abraham, Isaac, & Jacob Sancti sunt, cum dicat ipsos esse in regno Dei cum Patriarchis veteris Testamenti, & per regnum Dei intelligendum sit cælum Beatorum, ad quod ex eodem Evangelio Christus in illa die magna, & amara valdè, vocabit electos eis dicens: Venite benedicti, percipite Regnum.

Epist. Cath. 5.

Idem docet S. Jacobus, qui divitibus pauperum oppressoribus gravem comminans ultionem, pauperes verò ad longanimitatem exhortans cap. 5. Epist. Cath. vers. 10. inquit: Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientia, Prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini. Certò D. Jacobus Prophetarum exempla non perhibuit illis, quorum salutem perorabat, si ipsi Prophetæ non essent amici Dei, Sancti, & Beati; alioquin magis in pauperum destructionem, quam in edificationem laborasset. Et Paulus 1. ad Corinth. cap. 12. demonstans modum, quo Christus providit Ecclesie sue de variis hominum Statibus, ait: Posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundò Prophetas, tertio Doctores. Hoc enim significat Prophetas esse Ministros Dei honorandos, imò & inter Sanctos computandos, ut suadet illud Sap. 7. vers. 27. ubi de Sapientia dicitur: Et cum sit una, omnia potest, & in se permanens omnia innovat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & Prophetas conficitur. Sed illi, quos Sapientia constituit, non solum dominantur creaturis, quæ à Deo factæ sunt, ut testatur idem Sap. cap. 9. vers. 2. sed etiam sunt Ecclesie iustorum, & natio illorum est obedientia, & dilectio juxta monitum Eccl. cap. 3.

1. Corinth. 12.

Sap. 11.

Eccl. 3.

vers. 1. Igitur Prophetæ, quorum scripta habentur in Ecclesia canonica, sunt Sancti & Beati: cum sapientia fuerint constituti, & maneat in Regno cælorum cum Abraham, Isaac, & Jacob.

Apellem verò sic impugno. Si Prophetæ, quos veneratur Ecclesia Romana, supposititia & falsa docuissent, & sibi invicem contraria dixissent, certum est, quod mendacium, aut falsitas illorum Prophetarum non ipsis, sed Deo tribueretur; quia Deus est, qui Prophetas illuminatione speciali constituit, eisque divinitus inspiravit, ut sic loquerentur, seu ut veritates nobis annuntiarent. Quinimò Deus locutus est per ipsos juxta illud Lucæ cap. 1. vers. 70. Sicut locutus est per os Sanctorum, qui à saculo sunt Prophetarum ejus; quemadmodum Spiritus sanctus in Lege nova locutus est nobis per Apostolos, ut ipsis declaravit Christus dicens: Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Sanctus qui loquitur in vobis.

Luc. 1.

Idem docet Jeremias 26. vers. 12. Et ait Jeremias ad omnes Principes, & ad universum populum, dicens: Dominus misit me, ut Prophetarem ad domum istam, & ad civitatem hanc omnia verba, qua audistis. Nunc ergo bonas facite vias vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri. Quibus constat Deum locutum fuisse hominibus per Prophetas, ut affirmant Paulus ad Hebr. c. 1. vers. 1. dicens: Multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis; D. Petrus Epist. 2. c. 1. vers. 21. Non enim voluntate humana allata aliquando Prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt Sancti Dei homines; & Concilium Nicænum in Symbolo. Idcirco si in Prophetis fuisset aliqua falsitas, tribueretur Deo, qui dedit eloqui illis; atqui à Deo nulla potest falsitas procedere, quia est veritas essentialis, cui nequit subesse falsum: ergò nec à Prophetis (quorum scripta & Prophetias habet Ecclesia) processit falsitas, quoniam vaticinati sunt vera, ut probat illud Act. cap. 3. vers. 18. (quod licet sit erga Christum, & de ipso adimpletum, potest tamen extendi ad cetera que dixerunt Prophetæ, quæque Ecclesia recepit ut Canonica.) Ibi enim Petrus ait: Deus autem que pronuntiavit per os omnium Prophetarum pari Christum suum, sic implevit. Quo evidenter probatur vaticinium Prophetarum tam majorum, quam minorum esse verum, cum ad nostram doctrinam scriptæ fuerint Prophetiæ. Hinc est quod Paulus 1. Thess. cap. 5. vers. 20. ait: Prophetias nolite spernere.

Jerem. 26.

Hebr. 1.

Sunt alii quamplurimi textus in sacris Bibliis, quibus manifestè offenditur Prophetarum sanctitas, sed eos omitto; quia aduersus Marcionem, & Apellem tam apertam profertentes blasphemiam amplius contendere mihi superfluum videtur; sufficit quod memores sint resurrectionis Apostolorum factæ Christo Matth. 16. dicenti: Quem dicunt homines esse Filium hominis? Que ostendit illis, scilicet Marcionistis, Prophetas esse iustos. Nam Apostoli responderunt Christum esse Jeremiam, aut unum ex Prophetis, ut constat ex vers. 14. ejusdem capituli; quod certò non dixissent de Christo, si Prophetæ mali fuissent; alioquin malis ac reprobis comparassent Christum, quod de Apostolis credere nefas est.

Matth. 16.

§. II.

Destruitur Hæreticorum fundamentum.

Hæreticorum fundamentum quoad primam partem hujus hæresis est, quia volunt Prophetas creatos, & nullos fuisse à Deo malo. Nec mireris, Lector, hæreticos talia dixisse; quia Marcion & Apelles duos Deos admittébant, unum bonum, à quo omne bonum, & malum alterum, à quo omne malum, ut dixi in secundo articulo primi libri; & inde inferebant Prophetas esse malos, & Demones.

Ratio contra-ria solvitur.

Sed hoc fundamentum non est hic evellendum, quia scimus Deum esse unum, & hunc bonum, Creatorem cæli & terræ, & omnium, quæ in eis sunt, ut probatum manet in loco citato contra Manichæos, & alios Polytheos: igitur fundamentum hæreticorum non probat Prophetas esse malos, cum sit supposititium & falsum, ex quo nulla veritas nasci potest.

Alterius partis hæresis, que tuetur Prophetas esse falsos, falsaque vaticinatos fuisse, est, quia contraria dixerunt, & in ipsorum Prophetiis plura reperiuntur ita oppo-

Nulla est in Prophetis contradi-ctio.

opposita, ut non possint inter se conciliari: ex hac quidem oppositione (inquunt) sequitur, quod non fuerunt inspirati à Deo, qui cum purissimus sit, purissima inspiravit; ac proinde quod merè humana sunt ea, quæ dixerunt Prophetæ, tam majores, quam minores, in quibus plurimæ reperiuntur contradictiones.

Ezech. 4.

Respondeo Argumentum esse in omnibus partibus suis falsum; nulla enim est in Prophetiis contradictio, nullaque oppositio; & si aliqua reperitur, non est realis, sed apparens dumtaxat. Si nonnulla scripta Prophetarum videantur duos sensus oppositos habere, hoc provenit ex diversis respectibus, diversas explicationes patientibus juxta diversitatem sensuum, qui ab omnibus Sanctis Patribus tribuuntur Sacræ Scripturæ; non verò à diversis rebus diversâ significantibus, ut imaginati sunt hæretici, & præsertim Faustus Manichæus blasphemans Leges, & Prophetas.

Undè necesse est adducere aliquos textus, qui licet oppositi videantur Hæreticis, uniformes tamen sunt. V. gr. Ezech. cap. 4. vers. 9. de mysticis animalibus ait: Non revertebantur cum incederent, & vers. 14. Animalia ibant, & revertebantur. Ibi videtur esse aliqua oppositio. Nulla tamen est, quia primus textus significat ea animalia non deflexisse à recta via, nec fuisse reverfa priusquam designatum sui cursus scopum attingissent: in posteriori autem significat, quod affectu icopo recta via, & pari velocitate reversa sunt. Igitur ibi nulla est contradictio, nullaque oppositio formalis, sed pura veritas, quæ non potuit aliter significari.

Unus Prophetarum non contradicit alio.

4. Reg. 25.

Aliud exemplum adduco, ut probetur nullam esse contradictionem inter Prophetas. Jeremias cap. 34. vers. 3. dixit Sedecæ Regi: Oculi tui oculos Regis Babylonis videbunt, & os ejus cum ore tuo loquetur, & Babylonem introibis. Ezech. verò cap. 12. vers. 13. ait: Adducam eum in Babylonem in terram Chaldæorum, & ipsam non videbit, ibique morietur. Indè videtur quod Propheta Ezechiel contradixerit Jeremias. Tamen in hoc nulla est contradictio manifesta, & formalis, sed solum apparens, ut ostendit ratio sequens, nimirum quia Sedecias captus à Chaldæis, & à Nabuchodonosoris presentiam deducus vidit equidem Regem Babylonis, ut prædixerat Jeremias; at cum fuisset ad ejus imperium visum privatus, & in Babylonem captivus deportatus, ut affirmat illud 4. Reg. cap. 25. vers. 7. Filios autem Sedecias occidit coram eo, & oculos ejus affudit, vinxitque eum catenis, & adduxit Babylonem. Eum amplius non vidit, nec videre potuit, ut prædixerat Ezechiel. Igitur Propheta Ezechiel non contradixit Jeremias, nec Jeremias Ezechiel.

Hujus conclusionis ratio est, quia contradictio est affirmatio, & negatio ejusdem de eodem secundum ideam, seu de eodem subjecto formaliter sumpto, hoc est, sub eadem ratione, & in eodem sensu considerato juxta communem Philosophorum mentem. Ideò ut duo Sacræ Scripturæ textus dicantur sibi contradicere, necesse est quod unus affirmet, & alter neget idem de eodem & secundum ideam. Quod de textibus Sacræ Scripturæ verificari non potest. Si aliquis majorem hujus veritatis optet explicationem, videat authores, in quibus præcipui sacri textus specie tenus pugnantes, conciliantur, & explicantur.

D. Justinus.

Origenes.

S. Justinus Martyr in Dialogo cum Triphone Judæo ait: Nusquam audebo, vel hoc in animis inducere meum, vel eloqui, ut dicam adversari sibi invicem Scripturas. Verum si qua Scriptura ejusmodi esse videatur, & obventu, quasi adversaria sic alteri, habeat; omnibus modis persuasum habens nullam Scripturam ab alia diversam esse: ipse me potius qua dicta sunt, non intelligere fatebor. Quibus constat nullam esse contradictionem, nedùm inter Prophetas, ut dicere auri sunt Hæretici, quos hic impugnamus, sed etiam nec inter alios Sacræ Scripturæ tam veteris, quam novi Testamenti libros. Et si sint aliqui textus, qui contrarii videantur, non ita esse debet ostendere ille, qui fideliter & integrè sacrorum voluminum colligit sensus, ut docet Origenes in cap. 3. Epistol. Pauli ad Rom. quoniam illi, quibus datum est noscere, tenentur verum Sacræ Scripturæ sensum aperire, ne licet occidat, & ut spiritus vivificet.

Idem habet D. Augustinus lib. de Prædest. & gratia cap. 1 ubi ait: Cum in voluminibus sacrarum Litterarum, seu

futurorum quid spiritu Prophetico pronuntiantibus, seu præteritorum historica veritate narrantibus, seu vitæ monita Apostolica autoritate tradentibus aliqua veluti diversum sonante sententia, vel movetur Lector, vel sollicitatur Auditor, carita & inconcussa fide teneri debet, unius atque ejusdem spiritus, & ejus præter quem nihil est veritatis, apertius alibi, paulò occultius alibi sonare mysteria, ac proinde si quid occultis significatione suspensum, aut scribente breviter indicatum, minus quo quàm humani cordis obrusto posebat, expostum est, hic lucidius apparere, ibi alius latere, nusquam deesse moverit veritatem. Et lib. de Genesi ad litteram cap. 8. inquit: Comandum est efficere, ne aliqua absurditas, vel repugnantia putetur esse in sacris paginis, qua opinionem Lectoris offendant. Ita idem Sanctus Doctor. Sunt aliæ quam plurimæ Sanctorum Patrum autoritates, quibus patet nullam esse in Sacra Scriptura contradictionem formalem. Sed eas omitto, ex eo quod Scriptura Sacra non solum quoad res, & Sententias, sed etiam quoad singula verba usque ad minimos apices, sit à Spiritu Sancto dictata; qui cum nequeat sibi contradicere, nec potest in Sacra Scriptura contradictionem admittere.

D. Augustinus.

ARTICULUS XLVI.

Rejicit errorem Psalianorum, Monachis prohibentium laborem manuum.

Quidam Monachi ignavitate amatores in Syria degentes dicti Psaliani juxta D. Augustinum lib. de hæres. cap. 57. dixerunt anno 367. nullum manuum laborem esse Monachis licitum, etiam causa sustentandi vitam. Et quoniam in hoc se esse Monachos profitebantur, ut ab omni opere manuum vacantes orationi semper insisterent, dicti sunt Massaliani, id est, orantes, aut Enthusiastæ, hoc est, Sacrificatores. Horum Hæreticorum præcipui fuerunt Dadoes, Sabas, Adelpheus, Hermas, & Simeones, omnes otiosi.

Massaliani.

His Hæreticis, ut errorem jam diù sepultum suscitarent, adhæserunt alii scilicet Waldenses, qui anno 1160. dixerunt yrum perfectum non debere manibus laborare; ex quo principio quamvis falsis Waldensium Sectatores inferebant laborem ita repugnare perfectioni Monachatus, & perfectioni Religiosæ, ut nulli Monacho laborare sit licitum. Eorum ratio erat, quia debent omnino fidere providentiæ Dei. Ità refert Guido Carmelita: licet Anas Sylvius lib. de origine Bohemorum cap. 35. errorem Waldensium recensens de hoc nullam mentionem faciat, nec illum ipsis tribuat.

Waldenses.

§. I.

Quo labor manuum permittitur Monachis.

Hanc hæresim in nullo Concilio invenio expressè damnatam, nisi saltem indirectè, & implicite in Concilio Carthaginiensi IV. celebrato per 114. Episcopos sub Anastasio Papa I. circa annum Domini 396. in cujus Decretorum capite 52. legitur: Clericus victum, & sibi vestitum sibi, vel artificulo, vel agricultura, absque officii nense sui dumtaxat detrimento, præparet. Et in capite sequenti: Omnes Clerici, qui ad operandum validi sunt, & artificiola, & litteras discant. Etenim ex verbis hujus Concilii facile est inferre laborem non esse prohibicum Monachis; cum præcipiatur Clericis, aut saltè ipsi permittatur, (quamvis plura liceant Clericis quæ non licent Monachis) & laborare manibus non sit contra perfectionem Clericalem, nec contra Statum Religiosum, modo ipse labor pertineat ad honestatem, & non impediatur exercitia pietatis, ac religionis; & fiat ad repellendam otiositatem, aut pro bono publico, & utilitate Monasterii.

Concilio Carthaginiensi IV.

Sancti Patres hortantur Monachos ad laborem manuum, modò non recedant pro hoc labore ab exercitio Monachatus. Et præsertim Divus Augustinus in lib. quem rogatus ab Aurelio Carthaginiensi Episcopo scripsit contra otiosos nonnullos Carthaginiis Monachos, se ab omni labore abstinentes, dicentes se esse quasi v. latilia cæli, & lilia agri, jactantes se implere illud Chri-

D. Augustinus.

Christi præceptum Matth. 6. Reptis volatiliu cali, considerate lilia agri, quomodo crescunt, non laborant, neque nent. Sed cum ad prolixitatem traheret, hic omnium Patrum verba referre non audeo; sufficit mihi appobere ea, quæ sunt D. Hieronymi ad Rullicum Monachum relata in Canone nunquam de consecrat. Dist. 5. quibus magis expedit credere, quam otiosis Massalianis, aut fatuis, & idiotis Waldensibus.

Verba autem D. Hieronymi sunt hæc: Nunquam de manu tua & oculis tuis recedat liber, dicatur Psalterium ad verbum, oratio sine intermissione, vigil sensus sit, nec vagis cogitationibus perens, corpus pariter & animus tendatur ad Dominum, iram vineo patientia, amantiam scripturarum & carnis vitia non amabis, nec vacet mens tua variis perturbacionibus, quæ se pestori infederunt, dominabuntur tui, & te ducunt ad delictum maximum; facte aliquid operis, ut semper te Diabolus inuoluit occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Evangelio vivere, laboravi manibus suis, ne quem gravarent, & aliis tribuebant refrigeria quorum pro spiritualibus debebant mereere carnalia, cur tu in usus tuos cessura non preparas? vel hiscellam rore iuncto: vel canistrum lemtis pleste vomitibus: Sarriatur humani, arvola quo limite dividantur, in quibus cum oleorum iacta fuerint semina, vel planta per ordinem posita aqua ducantur irrigua, ut pulcherrimorum versuum speculiter afflatis.

Monachi & Religiosi possunt licite facere ea, quæ faciabant Apostoli, & vivere vita Apostolica, cum sint Apostolorum imitatores. Apostolis autem licitum fuit laborare; cum quia nullum videmus in Sacris Scripturis textum ipsis manuum laborem vetantem; tum quia constat, quod plures de facto laborabant, & de labore manuum suarum vivebant, ut fatetur Paulus Act. cap. 20. vers. 33. & sequentibus dicens: Argentum & aurum, aut vestem nullius concupiui, sicut ipsi scribitis, quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministraverunt manus iste, omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos; quia eam, quibus opus habebat, per laborem manuum suarum comparaverat, cum nullam haberet possessionem, nec ea, quibus indigebat, haberet ex furto. Unde ad Ephesios cap. 4. vers. 28. ait: Qui furabatur, jam non furetur, magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. Quorsum Psalliani, Massaliani, & Waldenses possunt asserere laborem esse prohibitum Monachis; cum licitum fuerit Apostolis, quorum vita est Monachorum Prototypus? Et Paulus propriis manibus laborans, alios ut etiam manibus laborant, hortetur?

Deinde labor manuum non est ex contrariis professioni Religiosæ; nec Monachatus, modò sit honestus, & decens, nec fiat propter cupiditatem recipiendi pretium laboris, ut præcipit Seraphicus Pater noster Franciscus in Testamento suo. Nequit igitur Monachis prohiberi labor, imò debet potius ipsis præcipi ad vitandam otiositatem, & ne alios gravent pro vita sustentanda. Hinc est quod idem Seraphicus Pater ait: Et quando non accipitur nobis pretium laboris, recurramus ad mensam Domini, patendo elemosynam ostiariam. Ex quo sequitur Divum Franciscum velle, quod Fratres laborarent, & de pretio laboris vivant, & si laboris pretium non detur, aut non sufficiat, vult quod recurrant ad elemosynas.

In hoc D. Franciscus secutus est mentem Apostoli 2. ad Thessalon. cap. 3. vers. 7. & sequentibus, ubi inquit: Ipsi scribitis quemadmodum oportet imitari nos: quoniam non inquiri fuimus inter vos: neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes ne quem vestrum gravaremus. Non quæstion habuimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam & cum essemus apud vos, hoc denunciavimus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet. Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiosi agentes. Quibus constat, quod Paulus Apostolus (qui meritò inter perfectos numerari potest) propriis manibus laborabat, & ad laborem alios hortatus est. Itaque cum bonum sit hortationes, & consilia ejus sequi; bonum etiam est, quinimò & necessarium Monachis, & Religiosis, manibus operari. Nec debent ob Massalianorum, & Waldensium calumnias à labore manuali desistere, sed patienter

tolerare, & ipsis dicere cum Apostolo 1. ad Corinth. cap. 4. vers. 12. Et laboramus operantes manibus nostris, manducamus, & benedicimus, percutionem patimur & sustinemus, blasphemamur & obsecramus.

Si labor manuum illicitus esset Monachis, & Religiosis, Seraphicus Pater noster Franciscus verus Christi imitator, exteriorque signo Crucifixi insignitus, D. Franciscus non dixisset filius suis in suo Testamento: Ego manibus meis laboravi, & volo laborare, & omnes alii Fratres committunt quod laborant de laboritio, quod pertinet ad honestatatem, & qui nesciant discant, non propter cupiditatem recipiendi pretium laboris, sed propter bonum exemplum, & ad repellendam otiositatem.

Idem prius docuerat in sua Regula Beatus Benedictus Monachorum Patriarcha, dicens: Otiositas est inimica anima, & ideo certis temporibus occupari debent Fratres in labore manuum, certis iterum horis in lectione divina: Idem hæc dispositione credimus utraque tempora ordinari, id est, ut à Pascha usque ad Kalendas Octobris, manè exeuntes, à prima usque ad horam sextam quartam laborem quod fuerit necessarium: Ab hora autem quarta, usque ad horam sextam, quasi lectioni vacent. Et pauci interjectis adjungit: si autem necessitas loci, aut paupertas exegerit, ut ad fruges legendas per se occupentur, non contristentur, quia tunc verè hi Monachi sunt, si labore manuum suarum vivant sicut & Patres nostri, & Apostoli: omnia tamen mensurata sunt propter pusillanimitatem. Tendendum est igitur laborem manuum esse licitum, imò & necessarium Monachis, & Religiosis, & præsertim illis, qui studia non amant, ut repellant otiositatem: etenim labore manuum in Claustro tutores sunt contra insidias Diaboli, qui ex sola otiositate Monachorum ruinam, aut perditionem extrahere conatur. Hinc est quod Monachus, qui studia non amat, necesse est pro salute animæ suæ, quod manibus laboret.

His addendus est D. Hieronymus, qui Epist. 2. ad Rullicum ait: Aegyptiorum Monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque operis labore suscipiant, non eam propter vitium necessitatem, quam propter animam salutem, ut mens vagetur cogitationibus perniciosis. Hoc antiquorum Monachorum exemplo. Solitarius ille Divus Hieronymus optat omnes Monachos movere ad laborem, ut Apostolus hortatur Thessaloniceuses, ut tradita sibi præcepta observent abstinentes à fornicatione, ac se mutuo diligentes, manibusque operantes: ideo laborare manibus est bonum conveniens, imò & necessarium Religiosis, sicut aliis, quibus Paulus 1. ad Thessal. 4. vers. 11. ait: Operamini ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcipimus vobis, &c.

§. II.

Referuntur Massalianorum Argumenta.

Ratio Massalianorum est, quia Christus Joan. c. 6. vers. 27. ait: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. Indè enim inferunt superfluum esse, imò & prohibitum, aut saltem contra consilium, manibus operari; cum finis operis manuum sit habere cibum illum, qui perit, ut facile colligitur ex illo Pauli: Qui non laborat, non manducet. Quo suadetur finem, aut pretium laboris manuum esse cibum materiale, pro quo non est operandum. Ergo Religiosi, qui vitam per se factam ducere debent tenentur abstinere se à labore manuum.

Respondeo hanc rationem non nocere, ut optime notat Theophilactus, qui eadem verba exponens ait: Nam quia multi sunt cupientes ignavi vivere, & maxime Massaliani, qui usi sunt hoc dicto ad parochium suam ignavia, opere pretium fuerit declarare hoc dictum. Non enim hoc dixit Dominus noster Jesus Christus, ut corporalem quidem operationem ab eis velit amovere, & ipsos ad otium cogere. Omnem enim malitiam docuit otiositas, & si oportet evidentè dicere ipsum otiosè vivere cibum est, qui perit, & ita eum qui Christum sequitur, oportet operari, ut habeat quod & aliis communiat: Hoc enim habet mercedem, & promissionem futuri regni. Præterea si hæc auctoritas noceret, sequeretur, quod nullus fidelis possit licite laborare, quia obligaret omnes. At hoc est manifestè falsum. Idèò Christus ibi non prohibet laborem manuum, sed ignavitate desiderium.

Vel

Vel dico, per hæc verba Christum ostendere hominem non debere ad Deum accedere, impellente bono temporali, aut cibo materiali; sed irradiante fide, ut probant ea, quæ præcedunt: Queritis me, non quia vidi. Altera signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis. Et ideo subdit: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, id est, fidem. Quare Christus Judæis sciscitantibus quid ab ipsis faciendum esset, ut operarentur illum cibum, qui non perit, respondit: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille. Igitur Christus noluit Judæis vetare manuum operationem, sed voluit eos ad credendum excitare. Noluit impedire operationem, quæ habetur cibis corporeis, sed solum sollicitudinem honorum, quæ pereunt, amovere.

Objiciunt iterum illud Lucæ 10. vers. 41. Martha, Martha sollicita es, & turbaris erga plurima; nam, inquit, Christus ibi reprehendit Martham de labore manuum: ergo pariter reprehendendi sunt Monachi, qui manibus laborant.

Sed minus nocet hæc auctoritas, quia reprehensio non fuit de opere, & operatione manuum, sed de temporis negligentia; & ita locutus est Christus ad Martham, ne tempus audiendi infumatum in occupatione parandorum ciborum, ut notat idem Theophilactus dicens, quod Christus persuadet Marthæ, ne tempus doctrinæ frustra perdat propter occupationem in his, quæ sunt ventris. Possunt igitur Monachi operari, modò in hoc labore non contumeliam tempus exercitiis spiritualibus necessarium, nec præsertim laborem temporalem spirituali, & ea, quæ sunt corporis, illis, quæ sunt animæ: omnibus enim necesse est primùm quærere regnum Dei.

Nec possunt Massaliani, & Waldenses argumentum contra nos deducere ex illo Matth. 6. vers. 31. Nolite ergo solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur. Quia per hæc verba Christus non impedit operationem, aut laborem manuum, alioquin nullus Apostolus laborasset; sed prohibet laboris sollicitudinem, & cupiditatem, quarum ardore homo fit immemor Dei, & inimicus providentiæ ejus; idcirco merito dicit: Nolite solliciti esse. Quippe aliud est sollicitudo, & aliud operatio; cum fieri possit, ut quis operetur, quin sit sollicitus; Christus itaque loquitur (inquit Theophilactus) ne additi sumus curis vitæ, neque habeamus curam quomodo cras refocilemur; & vult ut unoquoque die operemur, tamen sine sollicitudine vers. 34. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Indè enim sequitur, quod non prohibet laborare hodie pro vita hodiè, & cras sustentanda, sed solum sollicitudinem ergà laborem pro vitâ cras sustentanda, quia debemus in Dei providentia confidere, & solliciti esse circa ea, quæ facienda sunt pro vitâ æterna consequenda. Hanc ipsam veritatem, seu explicationem suadet ipse Christus in vers. 33. ubi ait: Quærite ergo primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia, id est bona temporalia quibus indigetis, adjicientur vobis. Nolite ergo solliciti esse in crastinum, crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsis. Ac si diceret: Nolite solliciti esse, quomodo hodiè operando cras facietis, sed quotidie quotidiana operatione parate ea, quæ vobis necessaria sunt, ne solliciti sitis de crastino; crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsis; sufficit diei malicia sua vers. 34. ejusdem capituli.

ARTICULUS XLVII.

Confutat Guillelmum de Sancto Amore, dicentem Religiosos Mendicantes non posse licite ex Elemosynis vivere.

Anno Domini 1250. regnante Conrado IV. Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Alexandro IV. insurrexit contra Monachos, & Religiosos mendicantes; quidam Doctor Parisiensis nomine Guillelmus de Sancto Amore, qui odio furens in Religiosos mendicantes docuit paupertatem actualem esse illicitam, & sufficere habitualement, nempè eam, qua quis in corde pa-

ratus est omnia relinquere propter Christum: attingebat enim Religiosos absque ullo discrimine ad laborem, & dicebat hominem salvari non posse in Ordine Mendicantium, seu in illo Ordine, in quo Religiosi non vivunt ex redditibus, nec ex labore manuum, sed ex solis elemosynis fidelium. Contra hunc virum hæreticum condemnationis sententiam tulit statim Alexander Papa IV. in Bulla, quæ incipit Romanus Pontifex data Anagninæ die 3. Octobris Pontificatus anno II.

Eundem errorem docuit Desiderius Longobardus, Desiderius quo Divus Thomas libro, quem contra Religiosos Longobardum impugnantes edidit cap. 6. ait: Desiderius Hæreticus Longobardus nostri temporis edidit quendam tractatum contra Catholicam veritatem, in quo inter cætera condemnat statum eorum, qui relicti omnibus egerè voluerunt cum Christo.

His duobus hæreticis scilicet Guillelmo, & Desiderio successerunt plures alii, utpotè Joannes Wicleffus, Wicleffus Martinus Lutherus, & Joannes Calvinus, de quibus fuit erit sermo alibi. Primus prædicabat omnes & singulos Monachos debere sub pena damnationis æternæ, victum & vestitum sibi parare per laborem manuum, quin in hoc valeant licite dispensari. Lutherus verò fuit modestior Wicleffo, usque est aliqua modificatione respectu quorundam Religiosorum; dixit enim, quod illi Religiosi, qui prædicationi verbi Dei, & aliis similibus exercitiis student, non tenentur ad laborem manuum; alii verò, qui tale ministerium non exercent, coguntur in conscientia per laborem manuum dumtaxat sibi acquirere victum, & vestitum; quin liceat ipsis vivere ex mendicitate.

Tertius tandem, scilicet Calvinus, hanc modificationem rejecit, & voluit Religiosos omnes & singulos teneri ita ex proprio labore victum, & vestitum comparare, ut nullo modo mendicare illis licere valeat.

§. I.

Hæresis condemnatio.

Hanc hæresim damnavit nedom Alexander IV. ut jam dixi; sed etiam Concilium Constantiense, nam ex LXXV. articulis Joannis Wicleffi damnatis in hoc Concilio sels. 8. unus videlicet XXIV ait: Fratres tenentur per labores manuum victum acquirere, & non se per mendicitatem; contra quem Articulum hæc lata fuit sententia. Prima pars est scandalosa, & præsumptuose asserta pro quanto sic generaliter, & indistinctè loquitur. Et secunda erronea, pro quanto assertit mendicitatem Fratrum non licere. Hoc quidem decreto non minus percutiuntur Guillelmus de Sancto Amore, Desiderius Longobardus, Lutherus, & Calvinus, quam Wicleffus; cum idem decretum approbet mendicitatem Religiosorum mendicantium, quam prius scilicet anno 1306. approbaverat Concilium Viennense sub Clemente V. in quo conclusum fuit modum, quo vivunt Fratres Minores, scilicet per mendicitatem, non solum esse licitum, verum etiam meritorem.

Ut autem videant omnes hunc modum petendi elemosynam esse licitum Religiosis mendicantibus, attendant quod contra eisdem hæreticos nominatos, & alios ipsis in hoc errore adhærentes, eadem damnatio videtur esse in Tridentino. Illud enim celeberrimum Concilium sels. 25. de Regularibus, & Monialibus cap. 3. statuens omnia Monasteria & domos tam virorum, quam mulierum posse habere redditus & immobilia, exceptis domibus Fratrum S. Francisci Capuccinorum, & eorum qui Minorum de Observantia vocantur, inquit: In prædictis autem Monasteriis, & Domibus tam virorum, quam mulierum bona immobilia possidentibus, vel non possidentibus, in tantum numerus conserventur, ac imposterum conserventur, qui vel ex redditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis elemosynis commodè sustentari possint: nec de cætero similia loca erigantur sine Episcopi, in cuius Diocesi erigenda sunt, licentia prius obtenta. Nonnè Concilium per hæc verba manifestè declarat, Fratres de Observantia, & Capuccinos posse vivere ex elemosynis, sicut declarat cæteros Religiosos (quibus immobilia possidere licet) vivere posse ex redditibus? Cùm velle

Laborem non fuit prohibitus Apollolis.

Ephef. 4.

2. Thessalon. cap. 3.

1. Corinth. 4.

D. Bernica anima.

D. Hieronymus.

1. Thessalon. 4.

Joan. 6.

Theophilactus.

Guillelmus de Sancto Amore.

Concilio Constantiense.

Concilio Viennense.

Tridentinum.

velit quod non habeant redditus, & quod numerus fratrum non excedat elemofynas confectas: ergo contra Tridentinum est afferere Religiofos teneri ita abfolutè vivere ex labore manuum, ut non poffint mendicare: cum ex eodem Concilio Capucini, & Obfervantes nequeant habere redditus, & debeant ex elemofynis confectis fuffentari.

§. I I.

Statuitur veritas articuli.

Uamvis malum, malum non folvat, nec malum pro malo alicui reddere liceat, ut docet Apoftolus 1. ad Theffal. cap. 5. verf. 15. poffumus tamen hærefim per hærefim folvere, hoc est, per hærefim Lutheri confundere hærefim Guillelmi de Santo Amore; uterque enim animo malevolo pugnat contra Monachos, & Religiofos, fed diverfo modo, fi non contrario, faltem reſtrictivo, aut diminutivo.

Guillelmus à Sancto Amore (ut jam monui) astringit omnes, & fingulos Religiofos ad laborem manuum, ut ex illo fibi victum acquirant, Lutherus verò in hoc labore difpenfat prædicatores tantum; in hoc tamen errat; non quòd hæreticum fit afferere Prædicatores Monachos non teneri ad laborem manuum; fed quia tantum Prædicatores eximit ab illa obligatione laborandi, alios verò neceffariò, & indifpenfabilitè vult eſſe obligatos ad laborem manuum; nullus enim eſt in ordine mendicantium Religiofus, cui non liceat veſci pane ex elemofyna proveniente. Idcirco ex hoc errore Lutheri fequitur, quòd Guillelmus de Sancto Amore afferens omnes Monachos abſque ullo difcrimine teneri ad laborem manuum errat, & convincitur à Luthero, qui affirmat Monachos, qui prædicationi ſtudent, non arctari ad laborem illum; licet velit reliquos cogere ad victum ſibi artiſticiolo aliquo acquirendum. Igitur licet dicere in ſenſu explicato, quòd hæc hærefis per hærefim folvitur; & quòd Monachi omnes abſque ullo difcrimine (ex ſententia Lutheri) non tenentur neceffariò vivere ex labore manuum, ut voluit Guillelmus à Sancto Amore.

Contra hunc hæreticum pugnant omnes Catholicæ fidei defenſores; etenim ex Sacra Scriptura conſtat Prædicatores verbi Dei, & omnes Doctores, qui verbo, aut ſcripto alios docent Legem Dei, poſſe abſque ullo labore manuum manducare panem, ſeu ex elemofynis fidelium vivere; quia à Domino habent jus accipiendi ea, quæ ſunt ad vitam neceſſaria, ab illis, quos docent, & ad quos miſſi ſunt legitima autoritate. Quia qui in Sacratio operantur, quæ de Sacratio ſunt, edunt, & qui Altari deſerviunt, cum Altari participant, qui plantat vineam, de fructu ejus edit, & qui paſcit gregem, de lacte gregis manducat, ut ait D. Paulus: ergò Religiofus, qui prædicationi verbi Dei ſtudet, & docet fideles, Sacramenta adminiſtrat, alioſque actus exercet pro utilitate Sanctæ Eccleſiæ, poteſt de fidelium labore vivere; quin ipſe manibus operetur, præfertim ſi nullos habeat redditus, nullumque beneficium, quoniam Miniſterium Evangelii cum prorsus occupat, ac proinde juſtum eſt, ut fidelium labore vivat, dum illi interdicitur omnis pecunia, ut interdicitur fratribus Ordinum Mendicantium, & præfertim Franciſcanis, quibus nullo modo licet pecuniã recipere.

Hæc ratio confirmatur exemplo Apoftolorum ad prædicandum miſſorum, quibus Chriſtus dixit: Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris, neque peram in ora, neque aſtas tunicas, neque calceamenta, neque virgam. Ex quo fequitur Apoftolos tunc fuiſſe abſque ullo medio comparandi victum (ſi hæretici excludant id, quod ex prædicatione poteſt provenire, & velint quod illi, qui vitam Apoſtolicam ducunt, ſeu Monachi, vivant de labore manuum) cum durante miſſione alium laborem habere non poterant. Sed implicat, quòd illicitum fit Prædicatores vivere ex labore eorum, quos docent, quoniam Chriſtus dicit Apoftolis ſuis ſub prædictis conditionibus ad prædicandum miſſis, hoc eſt, ſine argento, ſine pecunia, ſine pera, Dignus eſt enim operarius cibo ſuo; ac ſi dixiſſet; juſtum eſt,

quòd ab illis, quos docebitis verbum Dei, accipiat ea, quæ vobis neceſſaria ſunt, ut vivere valeatis, quin manibus laboretis, quia digni eſtis alimentis, ſeu mercede veſtra. Igitur prædicatores non poſſunt tunc cogi ad laborem manuum; nam velle quòd manibus laborent, eſt velle quòd non prædicent verbum Dei; & velle quòd prædicent verbum Dei, eſt velle quòd non laborent manibus, ſed lingua & ſpiritu.

Dicent forſan hæretici, jus illud ſolis Apoftolis fuiſſe à Chriſto Domino conſeſſum, non autem aliis prædicatoribus; alioquin omnes prædicatores eſſent ſucceſſores Apoftolorum, ſicut Epifcopi, quòd eſt falſum.

Non valet hæc inſtantia, eſtque falſa, quia qui ſuccedit alteri in onere, debet etiam ſuccedere in honore & beneficio. Sed Apoftolis in hac parte, ſeu in officio prædicationis, ſuccedunt prædicatores. Deinde c. 10. Lucæ legimus, quod convocatis duodecim Apoftolis Chriſtus dedit illis virtutem ſuper omnia Dæmonia, & miſit illos prædicare regnum Dei. Poſt hæc autem designavit alios ſeptuaginta duos, & miſit illos binos ante faciem ſuam in omnem civitatem, & locum, quo erat ipſe venturus, & dixit illis: Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergò Dominum Meſſis, ut miſtæ operarios in meſſem ſuam. Ite, ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos; nolite portare ſacculum, neque peram. In quantumcumque domum intraveritis primùm dicite, Pax huic domui. Et ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum pax veſtra, ſi autem, ad vos revertetur; in eandem autem domo manete edentes & bibentes qua apud illos ſunt, dignus eſt enim operarius mercede ſua. Inde enim inferunt Chriſtum nedum duodecim Apoftolis ſuis dediſſe poteſtatem recipiendi victum ab aliis, quibus annuntiabant verbum Dei, ſed etiam aliis, qui verbum Dei prædicabant (quamvis non eſſent Apoftoli) nimirum ſeptuaginta Diſcipulis ſuis. At Sacerdotes tam Regulares, quam Sæculares ſunt ſucceſſores Diſcipulorum Chriſti. inquit S. Anaclætus Papa, & Martyr in Epiftole de communi vita, & oblatione fidelium. Igitur Sacerdotes Regulares, qui laborant in Evangelio, de Evangelio poſſunt accipere, quæ ad vitam ſuſtentandam neceſſaria ſunt, quin teneantur ea ſibi comparare labore manuali.

Nec poſſunt hæretici ab hoc ordine removere Sacerdotes Monachos; tùm quia tempore Anaclæti, & Urbani Papæ & Martyris, qui eandem declarationem edidit, jam erant Monachi; tùm quia Sacerdotes ratione caracteris & miniſterii ſuccedunt Diſcipulis; ideòque Monachus poteſt victum recipere ex officio prædicationis, ac proinde vivere, quin laboret manibus ſuis; quippe cum licitum fit illi prædicare verbum Dei, & ad hoc miniſterium ab Epifcopo mittatur, mercede ſua dignus efficitur.

Quantum ad alios, qui prædicare non poſſunt, dico nullam eſſe manibus laborandi obligationem: nam ut inquit D. Thomas 2. 2. quaſt. 187. art. 3. & D. Bonaventura lib. de paupertate Chriſti, non magis tenentur Monachi ad victum labore comparandum, quam ſæculares. Eorum præcipua ratio eſt, quia manibus laborare vel eſt præceptum, vel eſt conſilium. Si præceptum, æqualiter obligat ſæculares, ac Religioſos, cum præceptorum obſervatio neceſſaria fit omnibus. Si conſilium, nullus tenetur ad illius obſervationem, niſi ille, qui voto ſpeciali ſe obligavit ad laborem. Undè cum plures ſint Religioſi, qui manibus laborare non voverunt, ſequitur quòd nullum eſt præceptum obligans eos ad laborem manuum. Nec poſſunt obligari ex ipſo ſtatu Religioſo, aliàs omnes Religioſi, quibus Tridentinum permiſit poſſidere immobilia, tenerentur renunciare redditibus, & manibus laborare, quòd negant hæretici. Nec poſſunt obligari ex ipſo ſtatu mendicantium, quoniam per poſſe mendicare, aut per mendicationem; talis ordo diſtinguitur ab aliis ordinibus, qui temporalia bona poſſident.

Si hæretici velint præceptum de laborando eſſe naturale, reſpondendum eſt illud præceptum naturale non obligare unumquemque in particulari; alioquin unuſquiſque cuiſcumque ſexus, & conditionis fit, teneretur manibus laborare, cum nullus poſſit ſe in præcepto naturali diſpenſare; ſed ſolum obli-

Error Lutheri ſolventem quæſionem Guillelmi de Santo Amore.

Luc. 20.

S. Anaclætus Papa.

Urbanus Papa.

D. Thomas 2. 2. quaſt. 187. art. 3. & D. Bonaventura.

Licitum Apoſtolis vivere ex elemofyna fidelium

obligare Republicam, in qua alii debent eſſe opiſces, alii agricolæ, alii medici, alii iudices, quin quolibet ejuſdem Republicæ membrum teneatur habere officium manuale: ſufficientem quod unuſquiſque aliquo modo Republicæ inferviat, & pro ipſa aliquo modo laboret: ac proinde Religioſi non prædicatores, quos Lutherus aſtringit ad laborem manuum, in hoc labore diſpenſantur, quia in Republica habent officium orandi, Pfalendi, & ſimilia faciendi, quæ pro bono ſpirituali Republicæ neceſſaria ſunt: ſicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ità multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra habentes donationes ſecundum gratiam, quæ data eſt nobis indifferenter, ſive Prophetiam, ſecundum rationem fidei, ſive miniſterium in miniſtrando, & ideò non eſt neceſſe quòd omnes manibus laborent, ut ſint Republicæ membra, ſed ſufficit quòd aliquem actum Republicæ utilem habeant, & aliquid pro ipſius bono efficiant.

Ex variis Summorum Pontificum decretis licet omnibus Monachis, & Religioſis mendicantibus ex mendicitate vivere, ut probat inſtitutio Religioſorum mendicantium, quam tanquam Sanctam, & perfectam approbavit Innocentius III. Honorius III. Gregorius IX. Innocentius IV. Alexander IV. Nicolaus IV. & alii. Idemque probat exemplum Apoftolorum, qui omnia dimiſerunt, nec habuerunt poſſeſſiones in communi, nec ſemper operabantur manibus ſuis, ſed aliquandò vivebant ex liberalitate auditorum & fidelium, ut legimus in Actibus ipſorum.

Fareor, quòd juſtum erat ipſos Apoftolos vivere ex prædicatione Evangelii, ſed hoc non improbat mendicitatem. Nam ſupponamus auditores adeò ingratos eſſe, & immifericordes fuiſſe, ut nullus eorum Apoſtoliſ alimenta præſtituiſſet, nulluſque illorum Apoſtolos ad domum ſuam invitaiſſet, ut contigit Chriſto in die ſolemni Palmarum, qui poſtquam prædicaiſſet Jeruſolyms, à nemine illius civitatis invitatus fuit, & rediit Bethaniam, ut ibi pranderet, quid ergò tunc facere debuiffent Apoſtoli? numquid pari debebant morte? Sanè hoc affirmare nemo poteſt, cum poſſent mortem evitare, aliis ſuam prodendo egeſtatem; itaque ſi poterant aliis ſuam revelare egeſtatem, poterant mendicare: quid enim eſt mendicare, inquit D. Auguſtinus ſuper Pfal. 108. verf. 10. Nutantes tranſferantur ſibi oſus & mendicant, niſi à Domino miſericordem recurrere? Igitur Religioſi poſſunt ex mendicitate vivere.

Hęc patent ex Epiftole 1. ad Corinth. 16. ubi refertur, quòd in Eccleſiis Galatię fiebant collectæ per unam Sabbathi pro Sanctis, qui erant in Jeruſalem, ut ex ipſis viverent: probabile quidem eſt quòd ſi manibus laboraſſent, pro ipſis minimè factę fuiſſent collectæ. Eadem ratione Religioſi mendicantes poſſunt collectas facere, & vivere ex elemofynis fidelium pro quibus orant; & mendicitas poteſt laudari, & meritoria dici: cum Sanctificata fuerit nedum factò Sanctorum virorum, Dominici ſcilicet, & Franciſci, ſed etiam Apoſtolorum Chriſti exemplo.

§. II.

Rejiciuntur Hæreticorum Rationes.

Hæretici, qui Mendicantes, nec non mendicantium ordinum fundatores præcipuè Benedictum, Dominicum, & Franciſcum damnant, & omnes Monachos ad laborem manuum aſtringunt, aſſertionem noſtram impugnant ex illo Deuteron. cap. 15. Et omnino indigens, & mendicus non erit inter vos. Inde enim inferunt nulli licere mendicare, cum hoc fuerit verè à Deo prohibitum, ac proinde omnes Religioſi tenentur laborare labore manuum, ſi non habeant redditus.

Sed non nocet hæc obſectio, quoniam verba illa non ſunt prohibitoria, ſicut iſta non habebis Deos alienos, ſed promiſſoria: non enim prohibebant mendicitatem, ſed tantum promittebant ubertatem, ut nullus eſſet futurus mendicis & egenus inter Judæos. Hoc quippè Deus promittit ſuam ſervanti legem. Et ſi quod promiſ-

ſum fuit, non evenerit, hoc provenit ex ſola tranſgreſſione Judæorum, qui ſi legem Dei obſervaiſſent, nullus inter eos fuiſſet egenus, aut mendicus; quia Deus fidelis eſt, & dat quòd promittit, modò homo adhibeat conditiones, ſub quibus promittit, ut dum ait: ſi audieritis me, bona terra comedetis, Vel in eodem capite Deuteron. verf. 5. ſi tamen audieris vocem Domini tui, & cuſtodieris univerſa quæ juſſi, benedicet tibi. Ergo mendicare licitum eſt illis, qui bona temporalia non habent, nec ea habere poſſunt; cum verba Deuteronomii non ſint prohibitoria; alioquin peccaſſent Elias mendicans à vidua, & Lazarus ulceribus plenus à Divite Epulone.

Vel reſpondeo cum Thoma Uvaldenſi, quòd ſi illa verba Deuteron. ſint prohibitoria, ut voluerit hæretici, non debent tamen intelligi de pauperibus, ità ut nullus poſſit (Deo ſic ſtatuerente) eſſe pauper & mendicus; nam tunc Deus non loquebatur cum pauperibus, nec pauperibus dedit hæc prohibitionem, ſed ſolum ad Divites loquebatur de pauperum miſeria ſublevanda; & ut inter eos nullus eſſet indigens, & mendicus, præcipiebatur illis tantam pauperum curam habere, ut non ſinerent illos propter inopiam fame conſici, ut probant verba, quæ ſequuntur in verf. 11. ejuſdem capitis Deuteron. Non deerunt pauperes in terra habitacionis tuæ, idcirco præcipio tibi ut aperias manum fratris tuo egeno, & pauperi qui tecum verſatur in terra.

Addunt, mendicitatem eſſe cauſam multorum malorum ex illo Eccleſ. cap. 27. Propter inopiam multi deliquerunt, ac proinde Religioſos non poſſe mendicare; illi enim (inquiunt) qui per mendicitatem quaerunt panem, non ſunt juſti, ſed peccatores. Hocque colligitur ex illo Pfal. 36. verf. 25. Junior fui etenim ſenex, & non vidi juſtum dereliſſum, nec ſemen ejus quaerens panem. Ex quo ſequitur, quòd qui mendicat, non eſt juſtus: ergò illicitum eſt, imò prohibitum monachis mendicare; cum ſtatum perfectionis, & juſtorum amplexi fuerint.

Reſpondeo hanc autoritatem non deſtruere mendicitatem, quia hæc mala non proveniunt ex inopia, ſed ex mala inopis voluntate; alioquin improbaret etiam divitias, propter quas etiam multi deliquerunt, ut notat D. Iſidorus Soliloq. lib. 2. cap. 52. dicens: Multi propter opes periculiſarunt, multi propter divitias in diſcrimen veritatis, multis exitiales fuerunt divitias, multis morum generavere opes. Undè moneo Eccleſiaſticum loqui de mendicitate involuntaria, & coacta, ſeu de ea, quæ non habetur ex electione, nec patienter pro Chriſto agitur, quæ eſt cauſa, ut multi furentur &c. Non vero de mendicitate voluntaria, nec de paupertate Evangelica, quæ cum fit in linea virtutum, eſt in genere boni, nihilque ad malum provocat, imò ad perfectionem promovet; alioquin Chriſtus non fuiſſet pauper, nec de eo dixiſſet Evangeliſta Luc. 9. verf. 58. Vulpes foveas habent, & volucres Cæli nidus: Filius autem hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. Nec quòd dives difficile intrabit in regnum cœlorum. Nec quòd facilius eſt, camelum per foramen acus tranſire, quam divitem intrare in regnum Cœlorum; cum in Chriſto nihil fuerit eorum, quæ ſunt cauſa malorum, ſeu quæ ad malum provocant.

Ad Prophetam dico, quòd non loquebatur de panè corporali, ut notat D. Auguſtinus, ſed de panè ſpirituali verbi Dei, quem panem nunquam juſtis denegavit Deus, neque juſtum aliquem ſic dereliquit, ut famem verbi Dei pateretur; cum conſtet panem corporalem fuiſſe à multis juſtis quaſitum, & ipſum Prophetam quaſiviſſe panes propoſitionis à Sacerdote, & non conſtitet aliquem juſtum privatam fuiſſe verbo Dei.

Urgebunt. Accipere panem, aut petere illum, ſeu mendicare non eſt tam perfectum, quam dare illum juxta illud Act. 20. Beatius eſt magis dare, quam accipere. Et per confequens, quòd Monachi non debent mendicare, cum dicant ſe perfectiores laicis, ſed potiùs ità inſtitui, ut poſſint indigentibus dare elemofynam.

Reſpondeo hæc verba Pauli intelligenda eſſe de illo, qui omnia ſimul dat propter Jeſum Chriſtum, ut fiat ipſo pauper, qui eſt beatorum dum dat ea, aut dando ea, quam accipiendo; non autem de eo, qui dat, ità ut ille, qui dat panem, fit beatorum illo, qui accipit eum; alioquin ſequeretur, quòd Joanna Uxor Chruſæ procuratoris Herodis, Susanna, & multæ mulieres, fuiſſent per-

Alia ad eandem rationem reſponſo.

Eccleſ. 27.

Pfal. 36.

Non ex inopia ſed ex inopis mala voluntate provenit malum.

Luc. 9.

Act. 20.

perfectiores Christo, quia ministrabant ei de facultati-
bus suis, ut refert Lucas cap. 8. vers. 3.

Dicent tandem hæretici Ecclesiasticum, Prophetam,
& Apostolum in locis præcitatatis improbare mendici-
tatem voluntariam, & quotidianam; tum quia non le-
gitur Christum aliquando mendicasse: tum quia qui se
spontè redigit ad mendicitatem, exponit se periculo
moriendi fame, tentatque Deum quotidie, & aufert
media ordinaria ad vitam conservandam, renunciando
facultatibus, quas ipsi dederat Deus.

*Solvitur
instantia
hæretico-
rum.* Respondeo negando consequentiam. Nam licet Chri-
stus non mendicaverit ostentiam, tamen inde non sequit-
ur mendicitatem esse illicitam ad vitæ sustentationem.
Certum enim est Christum multa non fecisse, quæ tamen
licita sunt homini, ut inde vitæ suæ provideat, ut om-
nibus manifestum est. Nam, inquit Alphonsus à Castro,
Christus nunquam calceos sicut, aut canistra ex vimini-
bus intexens fecit, aut ligna levigavit, aut lapides poli-
vit; nullas tamen inde inferit nullam ex illis artibus
mechanicis esse licitam Christianis: ergo nec possunt
hæretici inferre nulli licere mendicare, quia Christus
non mendicavit.

Nec valet dicere, quod Religiosi mendicantes gra-
vant fideles juxta illud Pauli 2. ad Thef. cap. 3. vers. 8.
Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore, &
in fatigatione, nocte, & die operantes ne quem vestrum gravem-
us. Non valet, inquam, quia quilibet dat prout
dare vult, & spontè dat, ut Religiosi orant pro eo.
Petunt enim elemosynam in nomine Domini, qui red-
deret ei centuplum; & illi, qui dat eis, dat ea, quæ ei
superfunt, ut illi præcipitur Luc. 11. vers. 41. *Verumtamen
quod superest, date elemosynam.*

Ad aliam probationem dico, quod ille, qui spontè se
redigit ad mendicitatem, exponit se periculo mortis,
si probabiliter sciat se nihil postea inventurum, undè su-
stentari possit: Religiosi autem in Deum totaliter con-
fidentes experientia quotidiana noscunt, sibi necessaria
esse suppeditanda, itaque possunt mendicare pro vita
conservanda, & paupertatem vovete, quin se exponant
periculo mortis; alioquin nullus posset mendicare, saltem
licitè; cum nullus laicus quamcumvis pauper sit,
habeat plus juris ad mendicandum, quam Religiosus,
qui cum reliquerit propter Deum bona propria, qua-
dam justitia est, ut vivat ex bonis destinatis pro illis,
qui propter Christum reliquerunt omnia, & pro illis,
quibus Deus providentia sua, nullas possessiones dedit:
oculi enim Dei sunt super justos, & Dominus exaudit
preces eorum: idcirco Religiosi, qui propter Deum
abnegaverunt proprias voluntates, & reliquerunt om-
nia, ut sequerentur Christum, sunt tanquam nihil ha-
bentes, & omnia possidentes non alia ratione, nisi quia
nihil deest timentibus Deum, & quia primum quæren-
do regnum Dei cætera adjiciuntur eis.

ARTICULUS XLVIII.

Refutat Valefianos asserentes Christianos debe-
re necessario esse Eunuchos.

Valefiani. Anno Domini 197. sub Severo Imperatore, & Vi-
ctore Papa, insurrexerunt in Arabia quidam viri
hæretici, dicti Valefiani, qui ex illo Matth. cap. 19.
vers. 12. *Sunt Eunuchi quidam qui se ipsos castraverunt propter
regnum Cælorum,* malè intellectu, spontè & voluntariè,
propriaque manu se ipsos castrabant, existimantes ne-
cessarium esse ad Deum bene, & integrè serviendum, ut
quisque sit Eunuchus, & castratus. Nec hoc sufficiebat
illis, quoniam zelo quidem, sed falso moti nedùm se
ipsos & proprios castrabant, sed etiam peregrinos ad eos
accedentes, & adhuc apud ipsos hospitio acceptos ad
talem vitam deducebant, ut se constituti, seu castrati
possent vitam æternam consequi, ut notat Divus Augu-
stinus lib. de hæres. cap. 37. Autumabant enim invincibili-
es esse concupiscentiæ motus adjuvante etiam divina
gratia: ideoque nò in periculo essent, nec alios in eo-
dem damnationis periculo viderent, omnes castrati
volebant.

Ejusdem erroris defensor creditur Origenes Pa-

tria Alexandrinus, sùblimis ingenii, magnæ erudi-
tionis, & ità patiens laboris ac duræ patientiæ vir,
ut Adamantius fuerit cognomine dictus, cum con-
fret quod se ipsum castraverit, eodem motivo, eo-
demque fine, quo Valefiani.

S. I.

De Rationibus contra Valefianos.

Adversus hanc hæresim, quam D. Epiphanius, &
alii Sacri Scriptores vocant non minùs crudelè,
& temerariam, quàm erroneam, nullum adinveni Con-
cilium, nullumque textum in jure Canonico; habemus
tantum constitutionem Sixti V. incipientem cum frequen-
ter datam Romæ apud S. Marcum die 17. Junii 1587.
Pontificatus anno III. ex qua facillè inferatur castraturam
non esse ad salutem necessariam. Ideò ut convincantur
Valefiani, & Origenistæ, ad Sacram Scripturam re-
currendum est, & ad Sanctos Ecclesiæ Patres, qui nos
oppositum docuerunt: quamvis ex conjugio plurium vi-
rorum Sanctorum, qui in Cælis regnant cum Christo
pateat castrari non esse necessariam ad salutem æternam
consequendam; deficiente quidem necessario ad finem
aliquid, finis inæquabilis est.

Si ad serviendum Deo necessarium esset, ut quisque
esset Eunuchus & castratus, certum est quod Deus, qui
vult salutem omnium, non dixisset primis parentibus
etiam in statu Innocentiæ constitutis: *Crescite, & mul-
tiplicamini, & replete terram.* Hæc quippè verba non fue-
re dicta Eunuchis, quoniam terræ repletio, aut multi-
plicatio per Eunuchos fieri minimè poterat. Igitur ut
quis vitam æternam assequatur, non est necesse ut sit
Eunuchus physicè & realiter, ut voluere Valefius,
& Origenes.

Nec filia Lot coeuntes cum Patre (prout refertur in *Filia Lot*
lib. Genes. cap. 19. vers. 31. ubi legitur quod major dixit
ad minorem: *Pater noster senex est, & nullus virorum ve-
nit in terram, qui possit ingredi ad nos juxta morem universæ
terra, veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo,
ut servare possimus ex patre nostro semen*) ad peccato incestus
excusarentur ob finem, scilicet quia credebant post in-
cendium Sodomæ, & Gomorrhæ omnes homines pe-
riisse excepto earum Patre, ac proinde posse ex ipso li-
cite concipere. Sed Divus Irenæus lib. 4. adversus hæ-
res. cap. 5. eas excusat ad peccato: ibi de filiabus Lot sic
loquitur: *Ille quidem filia secundum simplicitatem, & inno-
centiam putantes universos homines perisse, quemadmodum &
Sodomita, & universam terram iracundiam Dei supervenisse,
dicebant hæc; quapropter & ipsæ excusabiles sunt arbitantes se
solas relictas cum Patre suo ad conservationem generis humani,
& propter hoc circumveniebant patrem, non Eunuchum, ut
inferat ex vers. 36. tamen justum, ut facillè colligitur ex
illo 2. Petri cap. 2. vers. 7. *Et justum Lot oppressum à nefan-
dorum injuria, ac luxuriosa conversatione eripuit.* Ex quo pa-
ter hanc copulam non esse culpabilem ex parte patris,
nec ex parte filiarum.*

Idem dicit Origenes homil. 5. super Genesim, ubi sic
loquitur: *Quamvis grande eis crimen videretur furari concu-
bitum patris, gravior eis tamen videbatur impietas, si humana
(ut putabant) posteritatis spem servata castitate deleverit; pro-
pter hoc ergo consilium inveniunt minore (ut arbitror) culpa, spe
tamen, augmentoque majore, patris mestitiam, vel rigorem,
vino mollunt, & solvant singulis ingressis noctibus, singula sus-
cipiunt ab ignorante conceptum, ultra non repetunt.* Ubi hic
libidinis culpa ubi incestus crimen arguitur? quomodo dabitur
vitio quod non iteratur in factis? Igitur ut quis sit Sanctus,
& abique peccato vivat, non est necesse quod sit Eunu-
chus, cum vir non castratus seu Lot copulam habuerit à
peccato immunem, & filia ejus non peccaverint pecca-
to incestus, quamvis copulam habuerint cum viro non
Eunuchis, scilicet cum patre.

Dicent forsitan aliqui D. Augustinum lib. 22. contra Fau-
stum c. 43. citatum in Can. *Inebriaverunt 15. qu. 1. docere
filias Lot peccasse; ibi enim ille Sanctus Doctor ait: Et
potius quidem nunquam esse matres, quam si uti debuerunt,
quapropter culpandus est Lot, non tamen quantum ille incestus,
sed quantum illa meretur ebrietas.*

Respondeo hoc esse verum: nihilominus illas valdè
excusat; quia videlicet non ardore libidinis motæ, sed
fo-

*Altera
ejusdem
instanti-
æ solu-
tio.*

*Origenes
creditur
ejusdem
hæresis
defensor.*

*D. Epi-
phan.*

*D. Ire-
neus:*

2. Petr.

*Orige-
nes.*

*D. Au-
gust.*

solum propter conservationem generis humani ad pa-
trem accesserint credentes humanum genus tunc perire,
si ipse patre suo non uterentur. Harum filiarum oculus
lucidus fuit, itaque totum lucidum fuit corpus earum,
quia ut inquit Christus Matth. 6. vers. 22. *Lucerna corporis
tui est oculus tuus, seu intencio, & si oculus, aut inten-
tio operantis fuerit simplex, totum corpus, seu totum
opus, lucidum, aut rectum erit.*

Deinde dato, & non concessio quòd peccaverint Filia
Lot peccato incestus, certum est quòd ipse Lot non pec-
cavit in illa copula, quia ignoranter habuit eam; nec
peccavit, quia non erat Eunuchus, alioquin peccasset
generando filias, cum quibus postea copulam habuit
ignoranter, quòd est falsum.

Peccarent utique matrimonium contrahentes; pec-
casset etiam Paulus dum 1. ad Corinth. cap. 7. vers. 3. &
4. dixit. *Uxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor
viro; mulier sui corporis potestatem non habet, sed viri; simi-
liter autem, & vir sui corporis potestatem non habet, sed mu-
lier.* Quoniam si homo deberet esse castratus, & Eu-
nuchus, ut esset Sanctus, quomodo matrimonium pos-
set esse Sacramentum? Quomodo vir posset uxori debi-
tum reddere, cum talis debiti solutio, & matrimonij
consummatio non aliter fiant, quàm per carnalem
congressum, & copulam maritalem. Quomodo etiam
idem Apostolus loco citato vers. 2. posset dicere: *Pro-
pter fornicationem autem uniuscujusque suam uxorem habeat, &
unaquæque virum suum habeat.* Profectò hoc non dixisset,
si Christianus deberet esse Eunuchus, quoniam castra-
tus impossibilis est completa fornicatio; itaque nullum
est à Deo datum præceptum, quo castratio sit ad salu-
tem necessaria, aliàs Deus instituisset aliquid, utpotè
matrimonium salutis æternæ essentialiter oppositum,
quòd est hæreticum.

His addo verba Divi Epiphanius probantis quàm erro-
nea sit Valefianorum sententia: *Quomodo possunt in regno
Cælorum aliqui esse detruncati? si enim regnum Cælorum
perficit omnia, id imperfecti nobis quidquam habere necesse est,
cumque corporum erit resurrectio, omnia membra resurgent, &
nullum ex ipsis relinquetur, & si omnino membrum non resur-
get, neque totum corpus resurget: & si unum membrum quod
offendiculo fuit solum relinquatur, nullum omnino membrum
relinquetur: omnia enim nobis offendiculo fuerunt, quis
verè resurget cor suum quod omnibus offendiculo est? ex corde,
inquit, procedunt fornicationes, adulteria, & his similia.
Quis igitur rumpet cor suum? si verò non resurgit corpus juxta
quorundam immensitatem, & impietatem, quomodo ergo diffe-
retur de his decretis? cum enim omnia membra non ingre-
diantur in regnum Cælorum; quid amplius opus civèd unum
feri membrum, cum alia hoc non explent? Si verò non resur-
git corpus (resurgit enim) quomodo possibile est adhuc in regno
Cælorum fieri mutilationem? aut quomodo non erit indecorum
regnum Cælorum multa habere corpora ad gloriam.*

Hæc verba evidenter probant sententiam Valefij ne-
dùm esse hæreticam, sed etiam temerariam, quoniam
directè pugnat contra Sacram Scripturam, & com-
munem Sanctorum Patrum, & Theologorum men-
tem. Nam tam illi, quàm isti docent nullum dari
præceptum de virginitate promittenda teste Apostolo
dicente de virginibus se non habere præceptum Domini;
ex quo sequitur nullum dari de castratione præceptum;
cum castratio tendat ad virginitatem servandam, ut te-
nent ipsi Valefiani, qui credunt Christianum debere esse
Eunuchum, ut sit castus.

Tandem Eunuchus non liberatur à concupiscentiæ
motibus. Plures enim Scriptores, inter quos est no-
ster Alphonsus à Castro, referunt Eunuchos (ipsis
Eunuchis testantibus) vehementiores carnis motus
pati, & sæpè dolere se non posse exequi quod caro
concupiscit: ad quid ergo Valefiani volunt Chri-
stianos debere sub poena damnationis æternæ esse
castratos & Eunuchos, si parum prosit animæ saluti
hæc physica castratio? Taceant igitur, inquit idem
Doctor, & animas suas à prava voluntate castrant,
& corpora intacta relinquunt. Divina quidem adju-
vante gratia homo potest nedùm concupiscentiæ mo-
tus reprimere, quoniam omnia potest in eo, qui il-
lum confortat, quique non patitur quod tentetur su-
pra id quod potest, sed etiam potest in hoc sæculo,
justè, piè, & castè vivere, & ad vitam æternam post

*Contra-
rio non
eximit à
motibus
carnis.*

hujus vitæ decursum pervenire, quamvis non sit Eunu-
chus, nec castratus.

S. Unicus.

Rejicit rationem contrariam.

Valefianorum ratio fundatur in Sacra Scriptura ma-
lè intellecta. Nam ex illo Matth. 5. vers. 27. 28.
*Audistis, quia dictum est antiquis: non Mechaberis ego au-
tem dico vobis, quia omnis qui videt mulierem ad concupiscen-
dum eam, jam mechabatur est eam in corde suo. Quod si oculus
tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te; ex-
pediet enim tibi ne pereat unum membrum tuorum, quàm
totum corpus tuum mittatur in gehennam;* inferunt neces-
sariam esse castrationem, & solos Eunuchos posse salu-
tem consequi, quia putant testiculos scandalizare, seu
præbere occasionem ruinæ, ideòque esse amputandos.
Putant etiam carnalem concupiscentiam, ejusque mo-
tus esse invincibiles; idque probant ex illo Matth.
19. vers. 12. *Sunt Eunuchi, qui se ipsos castraverunt
propter regnum Cælorum;* inde enim ostendunt castra-
tionis necessitatem pro consequendo regno Cælorum.

Respondeo cum communi Sanctorum Patrum sen-
tentia hæc verba Christi non esse intelligenda de ca-
stratione Physica & reali, quæ membra virilia abscin-
dit, sed de castratione morali, quæ voluntatem remo-
vet à voluptate, & desiderijs carnalibus, nec non ab
occasionibus proximis, ex quibus solito nascitur pec-
catus. Hujus responsionis ratio est, quia Christus in
eodem Evangelio non commendavit natos Eunuchos ex
utero matris suæ, nec Eunuchos, qui facti sunt ab ho-
minibus, sed solum eos, qui se castraverunt propter
regnum Cælorum, hoc est, eos qui à coitu se abstine-
runt propter regnum Cælorum, non verò eos, qui
copulam habere non poterunt; ideoque non loquitur
de castratione Physica & carnali, ut voluerunt Vale-
fiani. Ratio hujus expositionis est evidens: nam com-
mendarer eos, qui Eunuchi nati sunt, aut ab homini-
bus tales facti sunt; cum sint (juxta eorumdem Vale-
fianorum mentem) verè Eunuchi.

Tandem si verba Christi essent intelligenda litterali-
ter, ille qui membra physice detruncat non esset excom-
municandus, cum virtuosus & laudabilis esset sicut il-
le, qui detruncat illa moraliter; sed detruncans mem-
bra physice est excommunicandus, ut patet ex Can. si
quis 23. quæst. 8. Ergo verba Christi intelligenda sunt in
sensu morali, ita ut si oculus noster scandalizet, seu si
sit nobis occasio peccandi, illum avertere teneamus ab
hoc objecto, in quo offendimus. Et hoc est eruerè oculum
juxta intentionem Christi, qui in eodem sensu lo-
quitur de alijs membris, ut discamus in occasionibus
pro armis fugam fumere ad instar Patriarchæ Joseph, ne
amando periculum in eo pereamus. Ad ultimum tex-
tum, qui est Matthæi 19. dico, quòd debet intelligi
etiam moraliter, seu de illis, qui coinquinari noluerunt,
& Virgines sunt voluntariè propter regnum Dei.

ARTICULUS XLIX.

Quo impugnatur Diotrophus peregrinus
ejiciens.

Tempore Neronis Imperatoris, & Divi Petri primi
in terris Christi Vicarij circa annum Domini 70.
insurrexit quidam Hæresiarca nomine Diotrophes,
vir superbus, & insolens, crudelis & inhumanus,
qui dixit peregrinis nullam esse impediendam curam,
ur Scriptores colligunt ex Epistola tertia Divi Joannis
vers. 9. & 10. ubi ait: *Scriptissimè forsitam Ecclesia: sed
is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrophes non
recipit nos. Propter hoc si venero, commonebo ejus ope-
ra, qua facit, verbis malignis garruens in nos; & quan-
vis non ei ista sufficiant; neque ipse suscipit fratres; & eos,
qui suscipiunt, prohibet, & de Ecclesia ejicit.* Sanè per hæc
verba Divus Joannes suadet Diotrophem non recepisse
fideles peregrinos, eosdemque non esse recipiendos
exemplo suo docuisse.

*Hæretico-
rum ra-
tio.*

*Expli-
cat
tur
textus
ab
hæreticis
relatus.*

*Diotro-
phes.*

Nillum video, qui Diotrophem secutus fuerit, cum Hæreticorum nullus dixerit, peregrinos non esse recipiendos. Quamvis nonnulli Novatores insensibilissimi Ecclesie Romane hostes dicant, quod illicitum est recipere Peregrinos Catholicos; sed in hoc non conveniunt cum Diotrophe, qui juxta probabiliorum sententiam asserbat omnes & singulos Peregrinos esse rejiciendos, ut observant plures Scriptores contra paucos existimantes Diotrophem eiecisse solum fideles Catholicos, quos Divus Joannes vocat Fratres.

§. I.

Landat Hospitalitatem.

Contra hanc hæresim nullum est convocatum Concilium, nullamque inveni constitutionem Summorum Pontificum, nisi eas, quæ hospitalia statuunt, & laudant; ideoque auctoritate sacre Scripturæ, & Juris Canonici convincenda, atque rejicienda est præsens hæresis, quæ charitatis, & misericordie opera improbat.

Hæreticum est asserere divina præcepta non obligare, cum juxta fidem sint observanda sub pœna damnationis æternæ: quicumque enim vult salvus esse, opus est, ut servet mandata, præcepta, & leges Dei, & Ecclesie, cum ex Divo Augustino, quod est contra Legem, sit peccatum saluti directè oppositum, & gratiæ sanctificantis, contrarium. Deus autem curam Peregrinorum videtur præcipere ex illo Exodi cap. 23. vers. 9. Peregrino molestus non eris: Scitis enim adversarum animas, quia & ipsi Peregrini fuistis in terra Egypti: vel saltem eam commendat. Peccat igitur, qui Peregrinos contumeliosè rejicit; verando enim Deus molestiam erga Peregrinos, certò erga eosdem præcipit curam, saltem indirectè, vultque etiam quòd divites adjuvent eos, ut facilè colligitur ex illo Levit. cap. 23. vers. 22. Postquam autem messueritis segetem terræ vestræ, non secaberis eam usque ad solum: nec remanentes spicas colligebis, sed pauperibus & peregrinis dimittis eas. Ego sum Dominus Deus vestester.

Ex his certò constat Peregrinos esse sicut pauperes, ac proinde suscipiendos charitativè & benignè; pauperes enim sunt, egentque hospitio, quod dare tenentur ij, qui habent illud, quemadmodum tenentur dare panem pauperi esurienti, ut suadet ex illo Deuter. cap. 14. vers. 21. Peregrino qui intra portas tuas est, da ut comedat, aut vende ei. Quo constat Deum velle, quòd panis detur Peregrino, & quòd hospitio suscipiatur, si non habeat undè possit utrumque emere, hoc est, si sit verè egenus, & pauper. Hæreticum est igitur asserere Peregrinos non esse suscipiendos.

Undè Divus Paulus ad Hebræos 13. peregrinos & pauperes plurimum commendat: ibi enim ait: Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc enim placuerunt quidam Angelis hospitio receptis. Et Divus Petrus Epist. 1. cap. 4. vers. 8. Ante omnia autem mutua in vobis met ipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hospitalitas invicem sine murmuratione. Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrans, sicut boni dispensatores multiformis gratia Dei. Hi duo Apostoli omnibus commendant hospitalitatem, ad quam nos provocat exemplum Sanctorum Patrum, qui tam in lege naturæ, quam in lege Moyssi erga pauperes hospitalitatem exercebant. Hoc plenè observavit Job, ut ipsemet testatur cap. 29. vers. 15. dicens: Oculus sui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum. Et cap. 31. vers. 2. Foris non mansit Peregrinus, obitium meum viatori patuit.

Nedum Jus Divinum vult Peregrinos esse suscipiendos, sed etiam naturale, ut declarat Divus Augustinus de verbis Apostoli, ubi ait: quòd ille dicitur humanus qui se exhibet, beneficiisque probat esse hominem, & hospitio suscipit hominem. Igitur non solum Hæreticus est, qui hanc doctrinam impugnat, sed etiam crudelis & inhumanus. Hinc est, quòd idem Divus Augustinus contra quinque hæreses inquit: Diotrophus, scilicet Christiano sine discretione exhibere hospitalitatem, nè forte cui domum clausoris, cui humanitatem negaveris, ipse sit Christus. & Divus Ambrosius lib de officiis: Est publicus speciosus humanitatis ut peregrinus in hospitio non egent, suscipiatur officiosè, patens adveniendi janua.

Eandem veritatem nos docet Christus apud Matth. cap. 25. ubi declarat se hoc peccatum, scilicet inhumanitatem in die judicii aliquibus exprobatum, tunc enim dicit his, qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus, hospes eram, & non collegistis me. Illis verò, qui à dextris erunt, dicit: Venite Benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est à constitutione mundi, hospes eram & collegistis me. Maximum ergò peccatum est nolle peregrinos recipere, cum æterna punitione dammentur illi, qui eos eiciunt; & maxima virtus est peregrinos, & advenas inducere in domum suam, cum in die judicii erunt à dextris Christi illi, qui in hoc mundo peregrinos recipiunt, nudos induunt, panem esurientibus frangunt, quoniam audient Christum dicentem eis: Venite Benedicti Patris mei.

Hanc benedictionem præcedunt plurima beneficia, nam in hac vita maximum assequuntur præmium illi, qui hospites recipiunt, ut post Origenem Homil. 5. supra per Genesim notat Divus Augustinus contra quinque hæreses ubi ait: Obsecutus Lot Angelis tanquam Peregrinis gustibus, consuetudine hospitalitatis, liberatus à periculo civitatis, & temporale evasit incendium, et æternum consecutus est præmium. Igitur maxima virtus est suscipere peregrinos, ac proinde nullus potest impugnar eam sine hæresi, & contradictione inexcusabili; Ratio enim suadet, pauperes esse suscipiendos, cum unicuique dicat: Quod tibi fieri non vis, alteri nè feceris. Et nulla sit ratio quantumvis barbara, infidelis, rustica, & distita, quæ non suscipiat eos, ut observat Divus Ambrosius in lib. de Patriarchis, lib. 1. de Abraham cap. 6. relatus in can. Offerebat 32. quæst. 7. ubi de Sancto Lot ait: Præferbat domus sua verumcundiam hospitalitatem gratiam etiam apud barbaras gentes ininvocabilem.

Hic obiter observandum est in recipiendis peregrinis, & hospitibus nullam apponendam esse distinctionem, ut tradit Divus Joannes Chrysostomus in Epist. ad Hebr. Homil. 11. cap. ubi ait: Quiescamus ab hac absurda curiositate, et diabolica, et peremptoria. Si enim in Claro se electum esse dicat, si Sacerdotem se nominet, servare, non enim sine periculo, in talibus discessu communicatio est: circa majora periculum vertitur: non enim das, sed accipis. Si vero pro nutrimento postular, nihil in his examine; inquirere quomodo Abraham hospitalitatem se circa omnes ostendebat, si servator fuisset circa refugientes ad se, nunquam Angelos hospitio recepisset. Fortasse enim non putans eos Angelos esse, eum reliquis & hos repulisset: sed quoniam omnes recipere, suscepit et Angelos. Non enim ex vita eorum, quos accipis, mercedem tibi retribuaturus est Deus, sed ex voluntate tua, ex liberalitate, ex honorificentia multa, ex misericordia, ex bonitate. Ita legitur in cap. 2. Dist. 42. Decretorum Gratiani, ut videamus hospites, & peregrinos esse indifferenter recipiendos, ut filios Christi, qui cum omnes sint unius, & ejusdem Patris, eos eodem modo recipere, & aspicere convenit.

Nihil est quod magis à Deo laudetur, quam hospitalitas, aut charitas erga pauperes, ut tradit Divus Ambrosius, qui loco citato ait: Tanta est apud Deum brosius hospitalitatis gratia, ut nè potius quidem aqua frigida à premiis remuneracionis immunitus sit. Vides quòd Abraham Deum recepisse hospitio dum hospites quæris, vides quia Lot Angelos recepit; undè scis an et tu recipis hominem, suscipias Christum, licet Christus in hospite sit, quia Christus in paupere est, sicut ipse ait: Hospes fui, &c.

Quare Divus Joannes Epist. 3. vers. 4. Caium plurimum collaudat, & ad hospitalitatem alios hortatur dicens: Charissime, fideliter facis, quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu Ecclesie: quos beneficiens deduces dignè Deo. Pro nomine enim ejus profecti sunt, nihil accipiunt à Gentibus: Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis. Cooperari autem veritati Divinum est, & Deo gratum; universæ enim viæ Domini, misericordia, & veritas. Idcirco verè Hæreticus est Diotrophes, qui contra Sacram Scripturam hospitalitatem erga peregrinos improbat. Insanus quoque est ipse Diotrophes, dum absque ulla ratione vult peregrinos eiciendos esse.

ARTICULUS L.

§. I.

Docet contra Didymum Alexandrinum, omnes homines esse morituros ante diem judicii.

Probat quod mors omnium hominum præcedet judicium universale.

Ujus Articuli Controversia olim magna fuit inter antiquos Ecclesie Patres, & Scriptores Sacros. Disputandi causa erat, quia ex variis Sacre Scripturæ locis colligi potest, quod in adventu Christi adhuc erunt plures homines vivi, ut ex illo Matth. 24. vers. 30. Tunc plangent omnes tribus terra, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus caeli, &c. Ex quibus sequitur, quod dum Christus venerit judicare vivos & mortuos, justos & peccatores, ut sancit Symbolum Apostolorum, multi adhuc erunt vivi super terram, cum asserat quod tunc erunt qui viderint Christum venientem. Undè hic examinandum est, an hujusmodi vivi morientur, & deinde resurgent antequam à Christo judicentur, & appareant ante Tribunal ejus. De hac re, ut jam dixi, maxima fuit olim controversia inter Doctores, & Sanctos Patres, sed modò omnes fideles, qui mortuorum resurrectionem admittunt, credunt omnes homines esse ante judicium morituros: ideoque hic rejicienda est opinio Origenis, Dydimi, Theodori Heracloti, Acacii Casariensis, & Apollinaris, qui teste D. Hieronymo declarando locum Pauli 1. ad Corinth. cap. 15. Omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur, legunt, omnes non dormiemus, hoc est: non omnes moriemur ante judicium.

Reverà Doctores citati non erraverunt in fide, nec censendi sunt hæretici in hac parte, quia Articulus hic resolvendus tunc non erat de fide, quia non fuerat ab Ecclesia expressè definitum tanquam de fide omnes homines ante generale judicium esse morituros, sed utramque opinionem permisit juxta diversam, piamque Patrum intelligentiam. Nunc autem ex quo Ecclesia definit, Biblia secundum veterem Latina editionem continere Libros Canonicos, & in illa editione legendum esse, omnes resurgemus hæc doctrina, seu articulus præfens est consequentia fidei, & propositio ex principiis fidei deducta; cum in tali editione habeatur 1. ad Corinth. cap. 12. vers. 51. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur: quia vers. 21. Per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum: nam si omnium resurrectio est de fide explicite, omnium mors videtur consequentia fidei; quia dato quod omnes non moriantur, ut voluere Doctores supra nominati, non potest esse vera, nec universalis hæc prædictio D. Pauli, Omnes resurgemus, cum resurrectio fieri non possit, nisi mors præcesserit. Quapropter si omnes debemus resurgere, omnes debemus mori ante judicium universale.

Nec mirandum est, si antiquitus aliqui credebant omnes homines non esse morituros ante judicium, & alii credebant oppositum, scilicet omnes esse morituros, quia locus ille, omnes resurgemus, non erat adhuc firmiter ab universa Ecclesia receptus. Quia neque editio veteris Latina sic declarat, sed tam illa, quam Græca habens, non omnes dormiemus, æque fere recipiebatur, ut notat Eminentissimus Cardinalis noster de Laurea in Comment. in 4. Sent. Hinc est quod ipsimet Sancti Patres, (inquit idem Doctor) modò in unam, modo in aliam declinabant sententiam; & inter se divisi erant, sicut circa originem animæ rationalis, ut in proprio loco dictum est; si autem nunc viverent, cum tenerentur juxta Decretum Concilii Tridentini sequi Latinam editionem, dicentem omnes resurgemus, cessaret apud eos problema, & unanimiter dicerent omnes homines esse ante judicium morituros; sicut cessavit problema de origine animæ, & sic modò omnes dicunt animam rationalem non esse à parentibus, sed creatà Deo. Igitur convenit præfentem Articulum reponere inter Articulos fidei, & probare contra nonnullos Novatores, quos non raro audivimus de ultimo judicio, prout volunt, discurrerent; & contra eosdem pariter convenit asserere, quod omnes homines, qui erunt super terram in adventu Christi, morientur, & deinde resurgent antequam ipse Christus judicet mundum.

Anc ipsam veritatem suadent plures Sacre Scripturæ textus, & præsertim illi, in quibus referuntur sententia mortis contra Adamum, ejusque posteros lata. Peccante Adamo omnes homines & animæ, & corporis mortem incurrerunt, ut testatur D. Augustinus lib. 4. de Trinit. cap. 3. Nam si Adam non peccasset, non essent morituri, ut monet idem Sanctus Doctor, ut in proprio loco probatum manet contra Pelagianos. Ideoque cum omnes homines per propagacionem Adæ procreati sint subiecti huic pœnæ, quæ habetur Genes. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es, et in pulverem revertaris; sequitur quod nullus est homo, qui non moriatur ante judicium, cum omnes homines sint à Christo judicandi, ut docet Symbolum Apostolorum, hocque judicium mors præcedat; scriptum est enim: Statutum est omnibus hominibus semel mori, post hoc autem judicium Hebr. 9. vers. 27.

D. Ambrosius exponens eadem verba ait: Statutum est quippe omnibus hominibus semel mori, et post mortem judicabitur unusquisque. Idcirco Christus non judicabit omnes, & singulos homines, nisi post omnium, & singulorum resurrectionem, quia Deus, qui omnes, & singulos homines subiecit judicio Christi, cui data est omnis potestas in caelo & in terra, nullum excludit à morte. Undè noster Lyranus ait: Statutum est ex divina sententia quod homines semel moriantur, et postea in judicio divino omnes præstantur. Per hæc quidem verba declarat judicium esse universale, & mortem generalem præcedere illud.

His suffragatur Symbolum Athanasianum, in quo dicitur, quod omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, de propriis factis rationem reddaturi: Idcirco nullus homo vivus remanet in ultimo judicio, hoc est, nullus judicabitur, quin prius mortuus fuerit, & resurrexerit; quoniam nullus est, fuit, aut erit homo, qui non sit reus mortis peccato Adæ, & qui post mortem non sit judicandus.

Omnes, & singulos homines esse morituros ante judicium universale futurum evidentius probat Propheta Regius Psal. 88. vers. 49. Quis est homo qui vivet, et non videbit mortem? Hæc siquidem interrogatio insinuat nullum esse hominem sive præsentem, sive futurum, qui non sit moriturus, & qui postea non resurgat ut judicetur; cum resurgere à mortuis mortem supponat præcedentem, & judicium supponat resurrectionem, hancque universalem; omnes quidem resurgemus, quia Christus resurrexit, & ejus resurrectio est exemplar resurrectionis omnium hominum teste Apostolo 1. ad Corinth. cap. 15. nos sic alloquente: Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur. Hæc quidem omnium hominum resurrectio erit post mortem omnium hominum: ergò omnes resurgemus nullo excepto, priusquam judicemur, quoniam Christus resurrexit post mortem, & constitutus est iudex vivorum, & mortuorum. Nam si aliqui non resurgent, neque Christus resurrexit, inquit Paulus, ostendens omnes homines esse morituros, deinde resurrecturos, ex eo quod Christus mortuus fuerit, & resurrexerit: ita ut non resurrexisset, si mortuus non fuisset. Hinc est quod vers. 21. addit: Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum; hoc est, per peccatum primi hominis mors intravit in mundum, & in omnes homines pertransiit; & idè ipsa mors pertransitura est etiam in eos, qui reperientur vivi in adventu Domini. Per Christum verò resurrectio mortuorum erit, ita ut si Christus non resurrexisset, nec homo resurgeret, & è converso, id est, si homo non resurgeret, nec Christus resurrexisset, non quod resurrectio hominum sit causa resurrectionis Christi, sicut resurrectio Christi est causa resurrectionis hominum, sed propter necessariam utriusque resurrectionis connexionem, & resurrectionis Christi finem. Undè Apostolus vers. 13. ait: Si autem resurrectio

mortuorum non est, nequē Christus resurrexit; quo suadet, nullum esse hominem, qui non moriatur, & qui post mortem non resurgat, ut iudicetur.

Hujus universalis resurrectionis ratio nulla alia esse potest, nisi quia Christus resurrexit, cum nullus sit homo, cujus Christus resurgens non sit exemplar; ideo omnes resurgemus ex cap. 15. vers. 51. Epist. 1. ad Corinth. ubi glossa interlin. ait: Tam boni, quam mali, quia etiam vivi

I. Corinth. cap. 15. D. Ambrosius

Hanc glossam confirmat Lyranus post Divum Ambrosium, qui his verbis Apostoli, omnes resurgemus, addit: Quia in adventu Christi mortui inveniemur; ideoque mors uniuscujusque præcedet iudicium, ut unusquisque ante iudicium resurgat; Si enim complantati facti sumus similitudini mortis Christi, simul & resurrectioni erimus, id est, resurgemus, sicut ipse resurrexit; & quemadmodum oportuit ipsum Christum pati, & ita intrate in gloriam suam; ita oportet etiam electos pati mortem antequam intrent in regnum Dei; alioquin conditio eorum, qui vivunt cum Antichristo, esset longemior nostra, quod est falsum, quia tunc erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet, & per consequens tunc erit mors, quæ cum sit poena peccati originalis, quod contraxerunt omnes, qui tunc erunt, necesse est quod omnes mortis poenam subeant.

D. Augustinus

Non parum juvat ad convincendos Adversarios afferre auctoritatem Sanctorum Patrum. Divus Augustinus lib. 20. de Civit. Dei cap. 20. discurrens de illis, quos hic viventes inventurus est Christus, inquit: Existimamus etiam illos, quos hic vivos inventurus est Dominus, in ipso parvo spatio & passurus mortem, & accepturus immortalitatem. Ipse Apostolus non videtur urgere, ubi dicit: in Christo omnes vivificabuntur; cum alio loco de ipsa loquens resurrectione corporum dicat: tu quod seminas, non vivificabitur, nisi moriatur; quomodo igitur, quos viventes hic Christus inveniet, per immortalitatem in illo vivificabuntur si non moriantur, cum videamus, & propter hoc esse dictum, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur; aut si rectè non dicimus seminari, nisi ea corpora hominum, quæ moriendo quoque modo revertuntur in terram: sicut se se habet illa in transgressorem patrem generis humani divinitus prolata sententia: terra es, & in terram ibis: fatendum est istos, quos nonnàm de corporibus egresus, cum veniet Christus, inveniet, & istis verbis Apostoli, & illis de Genesi non tenari; quoniam sursum in nubibus rapti non utique seminantur, quia nec eunt in terram, nec redeunt, sed nullam prorsus experiantur mortem, sed paululum in aere moriantur, &c. Quibus constat Divum Augustinum docere omnes homines esse ante iudicium mortuos.

D. Ambrosius

Idem docet D. Ambrosius in Epist. 1. ad Thesal. cap. 4. ubi exponens hæc verba, Deinde nos qui vivimus, qui relinquitur, ait: In ipso enim rapti mors præveniet, & quasi per soporem, ut egressa anima in momento reddatur, cum enim tollentur, morientur, ut pervenientes ad Dominum præsentia Domini recipiant animas, quia cum Domino mortui esse non possunt. Quibus est manifestum, quod homines, qui in adventu Christi reperientur, morientur antequam Christus iudicet mundum; cum mors generalis debeat præcedere iudicium universale, ut dictum est supra cum Apostolo ad Hebræos cap. 9.

Tertullianus

Deinde iudicium illud juxta Prophetarum oracula fiet in fine mundi, hoc est, post mortem omnium hominum: hoc quidem tempus probat omnes homines esse ante iudicium mortuos. Idem insinuat Tertullianus in lib. de Anima cap. 50. ubi declarat, quod nonnulli, qui nondum mortui sunt, tunc morientur; ibi enim ait: Translatus est Henoch, & Elias, nec mors eorum reportata est, delata scilicet, ceterum mortui reseruantur, ut Antichristum sanguine suo extinguant, obiit & Joannes, quem in adventum Domini remansurum frustra fuerat spes. Igitur omnibus, & singulis hominibus, sive præsentibus, sive futuris, ex Divi Augustini, & Tertulliani doctrina mors est communis, ac proinde nullus iudicabitur dum Christus venerit in Sede Majestatis suæ, quin prius mortuus fuerit, & resurrexerit, ut affirmant alii Sancti Patres, scilicet Athanasius orat. 2. contra Arianos, D. Basilius Homil. 5. D. Gregorius Nazianz. orat. 19. S. Cyprianus Epist. 52. S. Hilarius lib. 10. de Trinit. & alii, quorum ratio est; quia omnes morimur, & sicut aqua in terram dila-

D. Athanasius, D. Basilius, D. Gregorius, D. Cyprianus

bimur; sed post corporum resurrectionem nullus morietur; cum tam præmium quod dabitur iustis, quam supplicium ad quod condemnabuntur impii, erunt æternæ durationis.

§. II.

Proponuntur, & solvuntur rationes Adversariorum.

Doctores adversantis sententiæ plures auctoritates adducunt ex Sacra Scriptura, quibus conantur probare, quod illi, qui adveniente Christo erunt vivi, non morientur. Primo obijciunt illud Matth. 24. vers. 37. & sequentibus: Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes, & nuptii tradentes, usque ad eum diem quo intravit Noe in Arcam, & non cognoverunt donec venit Diluvium, & tulit omnes; ita erit & adventus Filii hominis. Tunc duo erunt in agro, unus assumetur, & unus relinquetur. Dux molentes in mala: una assumetur, & una relinquetur. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Indè enim concludunt aliquos esse præservatos à morte in adventu Christi, quemadmodum tempore Diluvii quidam fuerunt præservati ab aquis.

Prima adversariorum ratio.

Neganda est tamen hæc consequentia adversariorum. Etenim Evangelista non loquitur ita comparativè de Arca Noe, & de ultimo iudicio, ut dicere valeamus, quod dum Christus venerit, quidam præservabuntur à morte, sicut quidam præservati fuerunt à Diluvio. Sed solum ut videamus, quod tunc invententur vivi aliqui, bibentes & comedentes, & nubentes, de illo tremendo iudicio minimè cogitantes, sicut quidam ita facientes, inventi, & manifestè depreheni fuerunt tempore diluvii. Non enim possumus ex illa comparatione inferre eisdem non esse mortuos, sicut vidimus quosdam tempore diluvii fuisse exemptos à morte per Arcam Noe; quia isti, qui vivi tunc invententur, in ipso raptu ad Christum morientur, & postea resurgent, ut testantur D. Ambrosius, & D. Augustinus supra relati. Ratio est, quia tempore diluvii quidam fuerunt conservati pro futura generis humani propagatione; ar in ultimo iudicio nulla erit ratio à morte præservandi eos, qui tunc vivunt. Idem docent alii Sancti Patres, nec non plures Theologi juxta glossam ordinariam, qua totum id, quod per Evangelistam prædicatur gerendum tempore adventus Christi, intelligi debet antecedenter, id est, quod plura fient, antequam adveniat Christus, qui statim ac hæc facta fuerint, iudicabit omnes gentes; non verò concomitanter, aut consequenter, id est, in ipso iudicio, aut post iudicium, ob rationes pro assertionem nostram supra adductas.

Secunda adversariorum ratio.

Alia adversariorum ratio desumitur ex illo Pauli 1. ad Thesal. cap. 4. Nos qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non præveniemus eos, qui dormierunt, etc. Sed simul cum illis rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus. Igitur (inquit) illi, qui tunc reperientur vivi, saltem Sancti, & electi non morientur, sed ad immortalitatem transibunt; nam qui vivus rapitur & semper cum Christo erit, ad immortalitatem transit, quoniam Christo mors ultrà non dominabitur.

Altera adversariorum ratio.

Huic auctoritati respondeo concedendo, quod tunc viventes occurrent Christo, & rapientur in nubibus; sed nego indè sequi non mortuos esse eos, qui tunc vivi invenientur; quia Apostolus non affirmat quod in occursum non morientur; licet dicat, et sic semper cum Domino erimus; nam reverà Apostolus dicit residuos iuros esse obviam Christo in aera, sed non dicit sine morte prævia. Nec implicat divina omnipotentia quod moriantur, & statim resurgant. Igitur ex illa auctoritate non potest rectè concludi omnes homines non esse ante iudicium mortuos.

Responsio ad rationem hæreticorum.

Vel dico cum Origene Apostolum pro viventibus intelligere Gentem Sanctam, aut Populum electum, qui est Domino occursum, & per consequens dum ait: Nos qui vivimus et residui sumus, non loquitur de omnibus personis, quæ tunc vivunt, nec affirmat, quod illi, qui in adventu Christi invenientur vivi, non morientur, sed solum quod electi, seu animæ iustæ occurrent

obviam Christo, & rapientur, & semper cum ipso erunt; quoniam verba Apostoli non sunt intelligenda literaliter, ut communiter advertunt expositores; & ideo non excludunt mortem eorum, qui vivi erunt in adventu Christi; cum ad Hebræos cap. 9. dicat, quod statutum est omnibus hominibus semel mori, post hoc altera iudicium; & 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 51. quod omnes resurgemus; resurrectio autem non possit esse, quin mors præcedat; sed intelligenda sunt solum tropologicè, & sic exprimunt sortem electorum; alioquin veritas veritati, & Paulus Paulo contradiceret, quoniam sæpe dicit quod omnes moriemur, & juxta expositionem adversariorum in cap. 4. Epist. 1. ad Thesal. plures essent, qui non morientur, scilicet electi, qui invenientur vivi in adventu Christi.

Per viros symboli intelligentes per mortuos intelligit peccatores.

Insuper dicunt adversarii, quod Christus venturus est iudicare vivos & mortuos, ut docet fides in Symbolo Apostolorum contra plures Hæreticos, scilicet Alexandrum Ærarium, Phyletum, Hymenæum, Gnosticos, Borborianos, & alios in primo libro impugatos. Ergò (inquit) fides docet, quod in adventu Christi erunt plures vivi, qui non morientur, nec resurgent, & tamen iudicabuntur; alioquin vana esset distinctio vivorum, & mortuorum.

Huic Symboli Articulo respondeo consequentiam esse falsam. Nam licet Symbolum dicat, quod Christus venturus est iudicare vivos & mortuos, hoc non probat, quod illi, qui tunc invenientur vivi, non sint morituri, & deinde resurrecturi: etenim ex Apostolo, & ex Symbolo Athanasiano, ad Christi adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, & redditori sunt de factis propriis rationem; sed probat solum, quod erunt à Christo, sicut & mortui, iudicandi, quod non disputamus. Vel dico cum pluribus Sanctis Patribus Ecclesiæ Symbolum pro vivos intelligere iustos, & per mortuos peccatores. Nam Symbolum nequit intelligi litteraliter, quia omnes homines iudicabuntur vivi, cum scriptum sit, quod illi, qui in monumentis sunt audient vocem Filii Dei, & quod homines resurgent priusquam iudicentur. Aliam addo responsum cum Ruffino in Commentario Symboli: scilicet per vivos intelligi animas, & per mortuos intelligi corpora, quæ simul conjuncta cum animabus iudicanda sunt, & præmiis, vel suppliciis addicenda.

Joan. 5.

Denique dico cum Leonardo Coquo in lib. 20. de Civit. Dei, cap. 20. qui recitans Symbolum præsentem Articulum explicat, & ait per vivos intelligendos esse omnes illos, qui actu vivunt, vel vivunt usque ad finem mundi; per mortuos verò intelligendos esse omnes, qui præcesserunt, id est, qui mortui erant dum conditum fuit Symbolum. Itaque Symbolum Apostolicum non affirmat eos, qui vivi tunc reperientur, non esse ante iudicium mortuos.

Hanc responsum impugnant Adversarii ex illo Joan. cap. 5. vers. 28. Omnes qui in monumentis sunt audient vocem Filii Dei. Indè enim inferunt, quod illi, qui tunc non erunt in monumentis, seu qui vivunt, non audient vocem, seu non resurgent in adventu Domini, sed solum illi, qui in monumentis erunt, id est, mortui. Idque confirmant ex verbis præcedentibus, quæ sunt in versu 25. Quando mortui audient vocem Filii Dei; quibus suadet, quod in iudicio quidam erunt vivi, & quidam mortui; qui resurgent priusquam iudicentur; alii verò iudicabuntur, quin prius moriantur, & resurgent, quoniam non erunt in monumentis, sed in terra viventes.

At non valet hæc instantia, quia licet illi, qui in monumentis sunt, audituri sint vocem Filii Dei, ex hoc tamen non valet inferre eos, qui tunc vivi invenientur, seu qui non erunt in monumentis, non esse mortuos, deinde resurrecturos. Hæc enim verba Joannis dicta sunt ad ostendendam virtutem vocis Domini, quæ nendum à vivis, sed etiam à mortuis audietur; idcirco non solum intelligenda sunt de mortuis, qui præcesserint iudicium; sed etiam de illis, qui tunc morientur, ut iudicentur.

Vel respondeo, quod licet Evangelista dicat, Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei; tamen non valet illatio adversariorum, scilicet quod illi dumtaxat, qui in monumentis erunt, audient vocem Filii,

quoniam non possunt rectè ex illis verbis concludere alios esse extra monumenta, seu vivos, dum Filius Dei iudicabit mundum, quia hæc particula omnes non est ita exclusiva, aut restrictiva, ut inferre liceat aliquos esse extra monumenta, qui non audient vocem Filii Dei, ut patet ex variis locis Sacræ Scripturæ, in quibus eadem particula omnes nullum excludit: quamvis jungatur alteri restrictivè, sicut ista omnes quæ adiungitur isti, qui in monumentis sunt. Nam Apostolus ad Timoth. 3. vers. 12. ait: Omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu persecutionem patientur, quæ habet particulam restrictivam; quin tamen valeamus dicere quod illi dumtaxat qui pie vivunt in Christo, persecutionem patientur.

Ad Tim. 3.

Aliam impugnationem deducunt ex resurrectionis fine, quem dicunt non convenire omnibus hominibus; credunt enim resurrectionem esse ad remunerationem corporum, prout fuerit instrumenta operandi, ut facile colligi potest ex illo Joan. 5. vers. 29. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitam, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicii, & aliis similibus. Sed (inquit) plures mortui sunt, & in die iudicii plures vivent, scilicet parvuli, qui ad opera usi non fuerint corpore: ergò non resurgent, cum non habuerint in corpore, unde rationem reddere possint.

Respondeo resurrectionem non ordinari ad solam remunerationem propriorum meritorum, sed etiam ad remunerationem meritorum Christi applicatorum: quippe Deus statuit de decedentibus cum gratia statum gloriæ etiam corporibus donare, licet operibus propriis non sint emeriti, sed solum operibus & meritis Christi. Hocque suadet ex Coelestino Papa Epist. ad Episc. Gallesii c. 12. dicente: Tanta ergò homines est bonitas Dei, ut non solum velle esse merita, quæ sunt ipsius dona; atque pro his quæ largitus est, æternam præmia sit donaturus. Igitur neganda est adversariorum ratio de parvulis, quia parvuli vel decedent in originali, vel sine originali; si cum originali, culpam ex unione animæ cum corpore contraxerunt, & sunt peccatores peccato parentum, ideo necesse est ut resurgant cum corpore, ut simul etiam corpus habeat poenam; si verò sint sine peccato originali beneficio Baptismi, debent etiam resurgere cum corpore, ut simul cum ipso recipiant hereditatem Dei, quam merentur per Christi merita, ideoque nulla est ratio excusans à morte & resurrectione eos, qui in adventu Christi invenientur vivi. Omnes quidem morimur, & sicut aqua in terram dilabimur, & omnes resurgemus. Hæc duo scripturæ oracula morti, & resurrectioni subiungunt omnes, & singulos homines, ut unusquisque subeat poenam peccati, quod contraxerit, quæ quidem poena est mors.

Resurre. Etio ordi. natur etia an remunerati. Coelestii. c. 12. pa.

Tandem volunt non esse de fide omnes homines postremis comprehensos esse mortuos ante iudicium universale. Nam (inquit) multi Sancti Patres, & ferè major pars eorum tenebat contrarium ante Augustinum & Ambrosium, ut patet ex D. Hieronymo, qui in Epist. ad Marcellam, quæ est 148. ait: Hoc ex ipsius loci continentia sciri potest, quod Sancti, qui in adventu Salvatoris fuerint deprehensi in corpore, in iisdem corporibus occurrunt ei, ita tamen ut in gloriam, & corruptivum & mortale, gloria & incorruptione, & immortalitate mutetur &c. Idem ex D. Augustino, qui lib. 2. de peccat. merit. & remis. cap. 31. ait: Denique hoc quibusdam in fine largietur, ut mortem istam perpetua commutatione non sentiant, sed simul cum resurgentibus rapiantur in nubibus obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino vivant. Et ideo Articulus noster non potest esse de fide: alioquin evidenter errassent Sancti Patres, nedum Hieronymus, Augustinus, sed etiam plures alii, qui oppositum docuerunt, quod dicere de Ecclesiæ Patribus nefas est.

Ultima obiectio.

Respondeo & fateor cum recentioribus, quod Articulus noster non fuit semper de fide, quia nunquam definitum fuit ab Ecclesiæ Pontificibus, neque in Conciliis tam generalibus, quam particularibus, eos, qui in adventu Christi reperientur vivi, esse ante iudicium mortuos. Sed fateri etiam audeo, quod Ecclesiæ utramque opinionem permixtè juxta diversam, piamque Patrum intelligentiam, ut jam monui supra. Nullus tamen negare potest, quòd modò (post receptionem præsertim in Concilio Tridentino Latinæ dictionis Bibliorum quæ habet, Omnes resurgemus) non sit de fide, S. 3 aut

aut saltem quod non sequatur ex fide, quoniam si resur-

rectio omnium sit de fide explicitè, necesse est quod omnium motus, seu quod omnes morituri sint ante judicium, sit consequentia fidei.

ARTICULUS II.

Affirmat contra Janovosianos Antichristum esse venturum.

Circa Antichristum plura fuerunt Hæreticorum Somnia. Nonnulli, qui dicuntur Evangelici, crediderunt adventum Antichristi esse imaginarium, & purum antiquorum figmentum.

Sunt aliqui, qui credunt Mahometem (qui apparuit sub Heracleo, & cuius Secta in hunc usque diem durat) fuisse Antichristum. At hæc hæresis facile rejicitur testimonio adversariorum, nam Rabanus tom. 9. dicit Antichristum nasciturum esse de aliqua virgine opera Diaboli, sicut Christus opera Spiritus Sancti natus est de Maria Virgine; Sed hæc circumstantia, scilicet nasci de Virgine, non verificatur de Mahomete, qui natus est de muliere corrupta; & per consequens non fuit Antichristus, de quo hic agitur: quamvis sit Antichristus, quatenus hoc nomine iuxta D. Augustini mentem lib. 2. contra adversarium legis cap. 12. intelligendus est adversarius Christi. Præterea Antichristus regnaturus est per tres annos cum dimidio dumtaxat, ut dicemus infra; atqui Mahometes jam à multis sæculis regnat, seu ab anno 630. ergo non potuit esse Antichristus.

Lutherus, Calvinus, Bucerus, Oecolampadius, & omnes alii Hæretici, qui post hos duos Hæresiarchas, Lutherum scilicet, & Calvinum, insurrexerunt adversus Ecclesiam, dicunt Antichristum jam à longo tempore venisse, huncque esse Papam malitiose clamant, licet oppositum, videlicet Antichristum esse venturum, aperte videant in sacris Paginis, & certò sciant ea, quæ ante adventum Antichristi præcedent, nondum apparuisse. Ità loquuntur in odium Ecclesie Romanæ, à qua, causa impuritatis, totiusque libidinis, & licentiæ, recesserunt, Diabolo suadente. Ad hanc Apostasiam excusandam conantur suadere populis Romanam Ecclesiam defecisse, & Romanum Pontificem, non Episcopum, nec successorem Petri, sed Antichristum esse.

s. I.

Ostendit Antichristum esse venturum.

Uoac Concilia afferenda pro Articuli nostri resolutione dico, quod Lateranense V. sess. 11. constituit. 1. supponit Antichristi adventum futurum, nam ex

eo nulli licet prædicare tempus aliquod determinatum, in quo venturus sit, & excommunicatione lata sententia ferit eos, qui dixerint quod veniet determinate in tali tempore, vultque hujusmodi sententia absolutionem reservari sanctæ Sedi. Ut autem hæc veritas magis elucidet ad Sacram Scripturam recurendum est: in ipsa enim videbimus, an Antichristi signa jam apparuerint, & quanta malignati sunt Hæretici in Sancto id est, in Summo Pontifice in terris Christi Vicario.

Signa, quæ infallibiliter, & necessarîo Antichristi adventum præcedent, juxta Sacram Scripturam sunt duo. Primum est universalis Evangelii prædicatio, ut monet Christus Matth. 24. dicens: Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universis orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Aliud verò est desolatio Imperii Romani juxta illud 2. ad Theffal. cap. 2. Rogamus vos Fratres per adventum Domini nostri Jesu Christi... neque terræ minis... quasi in istis dies Domini, nè quis vos seducat ullo modo: quoniam nisi venerit discessio primum & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis.

Hæc quidem verba juxta Sanctos Patres idem significant ac ista: scitis, quid Antichristi adventum impediat: dixi enim vobis Romanum Imperium impedire, quia non sunt adhuc adimpleta peccata eius, mysterium jam operatur iniquitatis, & non ante veniet Antichristus, qui hoc Imperium propter peccata eius tollat de medio ejus; unde glossa interlin. ait: Sed non in istis dies Domini nisi prius gentes à Romano discedant imperio. Et D. Ambrosius explicans illa verba Apostoli, & tunc revelabitur ille iniquus; (quæ sunt in eodem capite ejusdem Epistolæ. Epist. vers. 8.) inquit: Post desectum Regni Romani appariturus Antichristum dicit, sicut memoratum est, desiciente autem Regno Romano & ille de caelis mittetur, deorsum, projectus in terram.

Idem tradit D. Cyrillus Catech. 15. ubi circa eadem verba discurrens ait: Veniet prædictus Antichristus cum imbrillata fuerint tempora Romani Imperii. Huic Doctorei adhæret D. Chrysostronus in eodem loco dicens: Quando D. Chry. à medio sublatus fuerit Imperium Romanum, tunc veniet Antichristus. Ità pariter sentiunt communiter Sancti Patres, ut videri potest in Commentariis in 4. lib. Sent. juxta mentem Doctoris Subtilis editis ab Eminentissimo Cardinali de Laurea Tom. 4. disput. 1. Atqui nullum ex his duobus Antichristi signis apparuit. Probatur. Non primum, cum certum sit variis adhuc esse mundi partes, & populos utpotè Chineses, & Americanos multos habitantes in locis, & montibus à mari longe distitis, quibus nihil de Evangelio nuntiatum adhuc fuit: plures enim sunt terræ incognitæ, ad quas nondum accesserunt fideles: Ergo hæc prædictio, prædicabitur hoc Evangelium regni in universis orbe: nondum adimpleta est. Certum est pariter secundum signum nondum advenisse, cum Romanum Imperium duret adhuc, quamvis translatum; etenim Imperium durat quamdiu in Imperatoria dignitate succedit aliquis; succedit autem Occidentis Imperator: Ergo nondum venit Antichristus.

Nec valet dicere, quod desolatio Imperii Romani facta fuit, primo quando Roma capta fuit à Gothis; secundò quando Imperium defecit in Occidente; tertio quando restitutum in Occidente per Carolum Magnum destructum fuit in Oriente per Turcas. Non valet, inquam, hæc ratio, quia nunquam facta fuit integra Imperii subversio, nec amissa est dignitas Imperatoris Romanorum; nam Apostolus per prædictam defectionem Imperii Romani non intelligit quamlibet ejusdem defectionem, rebellionem, aut diminutionem; aut translationem, sed totalem, & integram abolitionem dignitatis Imperialis, quæ nondum visa fuit.

Præter hæc signa antecedentia adventum Antichristi, quæ nondum vidimus, est alius concomitans, nimirum commissio Eliæ, & Henoch, qui juxta communem sententiam mortui non sunt, sed adhuc vivunt in Paradiso ad terrestri, & mittentur ante diem judicii universalis ad ventum prædicandum, ut constat ex illo Malachia cap. 4. vers. 5. & 6. ubi legitur: Ecce ego vobis mittam Eliam Prophetam christi, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Et convertet cor Patrum ad filios, & cor filiorum ad Patres eorum, ne forte veniam et percutiam terram anathemate. Eccl. cap. 44. vers. 16. Henoch placuit Deo, et trans-

De signis quæ Antichristi adventum præcedent.

D. Ambrosius explicans illa verba Apostoli, & tunc revelabitur ille iniquus; (quæ sunt in eodem capite ejusdem Epistolæ. Epist. vers. 8.) inquit: Post desectum Regni Romani appariturus Antichristum dicit, sicut memoratum est, desiciente autem Regno Romano & ille de caelis mittetur, deorsum, projectus in terram.

Falsa Hæresis in fiantia.

De signis quæ Antichristi adventum præcedent.

translatus est in Paradisum ut de gentibus penitentiam. De utroque autem dicitur Apocalyp. cap. 11. vers. 3. Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti facis. Ubi glossa ordinaria, verbo, duobus testibus, per illos testes non intelligit alios homines, nisi Eliam & Henoch.

Idem docent libes Sancti Patres, & præsertim D. Augustinus lib. de Antichristo, ubi inquit; Subito autem & improvidè Antichristus veniet, & totum simul humanum genus suo errore decipiet, & perdet. Ante ejus exortum duo Propheta mittentur in mundum, Henoch, scilicet, & Elias, qui contra impium Antichristum fideles Dei à vicinis armis præmunient, & instruent eos, & confortabunt, & preparabunt electos ad bellum, docentes & prædicantes tribus annis & dimidio; fidei autem Israel quicumque eo tempore inventi fuerint, hi duo maximi Propheta, & Doctores ad fidei gratiam convertent, & à pressura ante turbinis in partes electorum inseparabiles reddent, tunc implebitur quod Scriptura dicit, Ipsi. & ad Rom. 9. Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris reliqua salva fient. Quibus verbis constat quod Henoch, & Elias venient contra Antichristum prædicaturi Divinitatem Christi, & præsertim Judæis, ut notat Beda in Samuelem c. 11. dicens, Henoch & Elias tunc venient Judæis fidei gratiam aperiri, nec mora ab Antichristo mortem erantur esse suscepturi.

Præter istud Eliæ, & Henoch habemus aliud signum concomitans, quod est persecutio omnium maxima, quæ facile inferetur ex illo Matth. 24. vers. 21. Erat tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Et supra: Magna erunt & nutriendis in illis diebus. Ea autem sevient persecutione omnia Sacra cessabunt, hoc est, Juge Sacrificium, Officium Ecclesiasticum, ritusque Sacri Christianorum omnes, ut colligitur communiter ab omnibus ex illo Dani. 12. vers. 11. Et à tempore cum ablatus fuerit Juge Sacrificium, & fuerit apposita abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonginta. Idem inferitur ex illo Job, cap. 18. vers. 20. In die ejus stupebunt novissimi, & primos invadent horror. Et Dan. 11. vers. 33. Et dedit in populo docebunt plurimos, & vult in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum. Sed Henoch & Elias nondum apparuerunt, nec venerunt adhuc: adhuc enim vivunt in loco, ad quem translati fuerunt; nam Paulus ad Hebr. cap. 11. vers. 5. ait: Fide Henoch translatus est nè videret mortem, & non inveniebatur, quia transfudit illum Deus; ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo. Et de Elia Matth. 17. dicitur: Et interrogaverunt eum Discipuli dicentes: Quid ergo scriba dicunt quod Eliam oporteat primum venire? Ad ille respondens ait eis; Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Nec venit adhuc illa maxima persecutio, cum divina protegente gratia duret adhuc Juge Sacrificium, Officium Ecclesiasticum, ritusque Sacri Christianorum omnes; nec tribulatio ità magna sit, ut infamissimus sit prægnantibus, & nutrientium status: ergo Antichristus nondum venit.

Tandem duo erunt signa Antichristum subsequencia, nimirum ipsius Antichristi interitus post tres annos cum dimidio futurus, ut colligitur ex illo Danielis cap. 7. vers. 25. de Antichristo: Et servos contra Excelsum loquetur, & Sanctos altissimi conteret, & turbabit quod possit mutare tempora, & leges, & eradentur in manu ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis. Idem docet Divus Augustinus eadem verba sic exponens lib. 1. de Civit. Dei cap. 23. Tempus quippe, & tempora, & dimidium temporis annuum unum esse, & duos, & dimidium, ac per hoc tres annos, & semissem etiam numero dierum posterioris postea diluceat, aliquando in Scripturis, ac mensum numero declaratur, videntur enim tempora indefinitè, hic dicta lingua Latina, sed per duales numerum dicta sunt, quem Latini non habent, sunt autem Græci, ità hunc dicuntur habere & Hebraei.

Hoc tempus durationis Antichristi suadet ex illo Apocalyp. cap. 11. vers. 2. Airium autem, quod est foris templum, eice foras, & nè motiaris illud, quoniam datum est gentibus, & Civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus, hoc est, tribus annis cum dimidio, cum annus integer duodecim mensibus tantum consistet. Et versu sequenti: Dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta. Reverà inde sequitur, quod erunt aliqui dies supra tres annos & dimidium, sed hoc

non obstat; quia textus intelligendus est de testibus, seu de Elia, & Henoch, non verò de Antichristo, post cuius obitum Deus dabit aliquos dies, ut illi, qui ab ipso deceperit fuerint, possint poenitere.

Aliud signum subsequens est consummatio mundi, ut declarat S. Matthæus cap. 24. vers. 14. dicens: Et tunc erit consummatio; sed nondum vidimus interitum Antichristi, ut manifestè patet, nullus enim potest afferere Antichristum jam mortuum fuisse, & finem mundi jam evenisse: ergo nec venit Antichristus, sed veniet, & accipietur à Judæis pro Messia, ut colligitur ex illo Joan. 5. vers. 43. Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, accipitis illum.

Nascetur ex patre & matre sicut alii homines, non verò ex sola Virgine, ut dicunt aliqui, quos impugnant S. Augustinus, & D. Hieronymus in Epist. ad Algaziam q. 11. ubi improperantes Judæis Antichristum expectantibus dicitur: Et quidem si Antichristus de virgine natus est, & primum venisset in mundum, poterant habere Judæi excusationem, & dicere quod putaverint veritatem. Et in cap. 7. Danielis; Ne putemus juxta quorundam opinionem, vel Diabolum esse, vel Daemonem, sed unum de hominibus. Nascetur de Judæorum natione juxta glossam ordinariam in cap. 11. Danielis super illud, Et stabit in loco ejus despectus, ubi legitur: Antichristus in fine mundi consurgit de gente modica, ne Judæi est de populo Judaorum, tam humilis, atque despectus, ut eis non detur honor regis.

Idem docent sancti Patres, & præsertim D. Augustinus tract. de Antichristo, D. Ambrosius Tom. 1. cap. 7. D. Prosper Aquitanicus, & alii docentes, quod Antichristus nascetur ex Tribu Dan. Quod verum esse probant ex illo Genes. cap. 49. vers. 17. Fiat Dan Coluber in cauda, & vestes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro. Ubi glossa per Coluber intelligit Antichristum, ut asserunt Sancti Patres, & præsertim D. Ambrosius Tom. 1. de benedictione Patriarchali cap. 7. ubi declarat illa verba Genes. loco citato vers. 16. Dan judicabit populum suum, &c. inquit; fuit & Samson de Tribu Dan, & judicavit Israel viginti annis, sed non hunc prophetam significat, sed Antichristum qui futurus est ex Tribu Dan; severus Judæis, & tyrannus immanis. Idem replicat in eodem Tomo in Psal. 40. ubi ait: Legimus quidem quod Samson de Tribu Dan Judex fuerit, sed alius hic significatur futurus; qui ex eis tribu progressus populum supplicis sacrilega impietatis affliget, Antichristus ille, qui sedebit in Templo.

Nascetur in Babylonia, ut affirmat D. Augustinus tract. de Antichristo, dicens: Audite etiam locum ubi nasci debet: nam sicut Dominus, & Redemptor noster Bethlehem nascetur sibi providit, ut ibi pro nobis humanitatem assumeret, & nasci dignaretur: sic Diabolus illi homini perdit, qui Antichristus dicitur, locum novit aptum, unde radix omnium malorum oriri debeat, scilicet civitatem Babylonia. In hac enim civitate, qua quondam incluta, & gloriosa urbs gentilium, & caput regni Persarum erat, Antichristus nascetur, & in civitate Bethsaida, & Corozain nutriti, & versari dicitur.

Hanc ipsam veritatem docent alii Sancti Patres, & præsertim D. Epiphanius, & D. Hieronymus in cap. 11. Danielis, ibi enim ait: Antichristus nasciturus est de populo Judaorum, & de Babylone venturus, primumque est suscipiendus Regem Egypti. In primo instanti conceptionis suæ habebit Diabolum sibi ex tunc assistentem. Quapropter plures dixerunt, quod Antichristus non erit verus homo, sed Dæmon.

Circa assertionem nostram de conceptione Antichristi, nullum potest efformari dubium; nam sicut in Christo habitavit plenitudo divinitatis, ità in Antichristo habitabit plenitudo malitiæ, & iniquitatis; quia in ipso erit caput omnium malorum, scilicet Diabolus, à quo erit totaliter obfessus, ut monet glossa in cap. 2. Epist. 2. ad Theff. verbo, tanquam sic Deus. Idem asserit S. Eucherius Episcopus Lugdunensis in Dominica secunda adventus, ubi de Antichristo loquens ait: planus erit Spiritus Satanæ, virtutes multas, & miracula arte Diabolica operabitur. Tamen non erunt vera miracula, sed fallacia, apparentia, & phantastica, ut se ostendat Deum, & credatur talis ab hominibus ea videntibus, ut tradit D. Ambrosius in Comment. cap. 13. Apocalyp.

Eandem veritatem circa conceptionem Antichristi docet Divus Augustinus in tract. de eodem, ubi inquit:

non obstat; quia textus intelligendus est de testibus, seu de Elia, & Henoch, non verò de Antichristo, post cuius obitum Deus dabit aliquos dies, ut illi, qui ab ipso deceperit fuerint, possint poenitere.

Aliud signum subsequens est consummatio mundi, ut declarat S. Matthæus cap. 24. vers. 14. dicens: Et tunc erit consummatio; sed nondum vidimus interitum Antichristi, ut manifestè patet, nullus enim potest afferere Antichristum jam mortuum fuisse, & finem mundi jam evenisse: ergo nec venit Antichristus, sed veniet, & accipietur à Judæis pro Messia, ut colligitur ex illo Joan. 5. vers. 43. Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, accipitis illum.

Nascetur ex patre & matre sicut alii homines, non verò ex sola Virgine, ut dicunt aliqui, quos impugnant S. Augustinus, & D. Hieronymus in Epist. ad Algaziam q. 11. ubi improperantes Judæis Antichristum expectantibus dicitur: Et quidem si Antichristus de virgine natus est, & primum venisset in mundum, poterant habere Judæi excusationem, & dicere quod putaverint veritatem. Et in cap. 7. Danielis; Ne putemus juxta quorundam opinionem, vel Diabolum esse, vel Daemonem, sed unum de hominibus. Nascetur de Judæorum natione juxta glossam ordinariam in cap. 11. Danielis super illud, Et stabit in loco ejus despectus, ubi legitur: Antichristus in fine mundi consurgit de gente modica, ne Judæi est de populo Judaorum, tam humilis, atque despectus, ut eis non detur honor regis.

Idem docent sancti Patres, & præsertim D. Augustinus tract. de Antichristo, D. Ambrosius Tom. 1. cap. 7. D. Prosper Aquitanicus, & alii docentes, quod Antichristus nascetur ex Tribu Dan. Quod verum esse probant ex illo Genes. cap. 49. vers. 17. Fiat Dan Coluber in cauda, & vestes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro. Ubi glossa per Coluber intelligit Antichristum, ut asserunt Sancti Patres, & præsertim D. Ambrosius Tom. 1. de benedictione Patriarchali cap. 7. ubi declarat illa verba Genes. loco citato vers. 16. Dan judicabit populum suum, &c. inquit; fuit & Samson de Tribu Dan, & judicavit Israel viginti annis, sed non hunc prophetam significat, sed Antichristum qui futurus est ex Tribu Dan; severus Judæis, & tyrannus immanis. Idem replicat in eodem Tomo in Psal. 40. ubi ait: Legimus quidem quod Samson de Tribu Dan Judex fuerit, sed alius hic significatur futurus; qui ex eis tribu progressus populum supplicis sacrilega impietatis affliget, Antichristus ille, qui sedebit in Templo.

Nascetur in Babylonia, ut affirmat D. Augustinus tract. de Antichristo, dicens: Audite etiam locum ubi nasci debet: nam sicut Dominus, & Redemptor noster Bethlehem nascetur sibi providit, ut ibi pro nobis humanitatem assumeret, & nasci dignaretur: sic Diabolus illi homini perdit, qui Antichristus dicitur, locum novit aptum, unde radix omnium malorum oriri debeat, scilicet civitatem Babylonia. In hac enim civitate, qua quondam incluta, & gloriosa urbs gentilium, & caput regni Persarum erat, Antichristus nascetur, & in civitate Bethsaida, & Corozain nutriti, & versari dicitur.

Hanc ipsam veritatem docent alii Sancti Patres, & præsertim D. Epiphanius, & D. Hieronymus in cap. 11. Danielis, ibi enim ait: Antichristus nasciturus est de populo Judaorum, & de Babylone venturus, primumque est suscipiendus Regem Egypti. In primo instanti conceptionis suæ habebit Diabolum sibi ex tunc assistentem. Quapropter plures dixerunt, quod Antichristus non erit verus homo, sed Dæmon.

Circa assertionem nostram de conceptione Antichristi, nullum potest efformari dubium; nam sicut in Christo habitavit plenitudo divinitatis, ità in Antichristo habitabit plenitudo malitiæ, & iniquitatis; quia in ipso erit caput omnium malorum, scilicet Diabolus, à quo erit totaliter obfessus, ut monet glossa in cap. 2. Epist. 2. ad Theff. verbo, tanquam sic Deus. Idem asserit S. Eucherius Episcopus Lugdunensis in Dominica secunda adventus, ubi de Antichristo loquens ait: planus erit Spiritus Satanæ, virtutes multas, & miracula arte Diabolica operabitur. Tamen non erunt vera miracula, sed fallacia, apparentia, & phantastica, ut se ostendat Deum, & credatur talis ab hominibus ea videntibus, ut tradit D. Ambrosius in Comment. cap. 13. Apocalyp.

Eandem veritatem circa conceptionem Antichristi docet Divus Augustinus in tract. de eodem, ubi inquit:

Antichristus nascetur de Judæorum natione juxta glossam ordinariam in cap. 11. Danielis super illud, Et stabit in loco ejus despectus, ubi legitur: Antichristus in fine mundi consurgit de gente modica, ne Judæi est de populo Judaorum, tam humilis, atque despectus, ut eis non detur honor regis.

D. Ambrosius Tom. 1. cap. 7. D. Prof.

De loco ubi nasci debet: nam sicut Dominus, & Redemptor noster Bethlehem nascetur sibi providit, ut ibi pro nobis humanitatem assumeret, & nasci dignaretur: sic Diabolus illi homini perdit, qui Antichristus dicitur, locum novit aptum, unde radix omnium malorum oriri debeat, scilicet civitatem Babylonia. In hac enim civitate, qua quondam incluta, & gloriosa urbs gentilium, & caput regni Persarum erat, Antichristus nascetur, & in civitate Bethsaida, & Corozain nutriti, & versari dicitur.

Falsa Hæresis in fiantia.

De signis quæ Antichristi adventum præcedent.

D. Au- In ipso vero conceptionis initio, Diabolus simul introibit in utero matris eius, & ex virtute Diaboli confovebitur, & concubabitur in ventre matris, & virtus Diaboli semper cum illa erit; sicut Spiritus Sanctus in matrem Domini nostri venit, & cum sua virtute abumbravit, & de divinitate replevit, ut de Spiritu Sancto acciperet, ut quod nasceretur, divinum esset, & Sanctum; ita quoque Diabolus in matrem Antichristi descendit, & totam eam replevit, totam circumdabit, totam tenebit, totam interius excoriat, & possidebit, ut Diabolo per hominem cooperante conscribat, & quod natum fuerit, totum sit iniquum, totum perditum; unquam ille homo peccati, Filius perditionis appellatur, quia in quantum poterit, genus humanum perdet, & ipse in novissimo die perdetur.

Ex his manifeste patet Antichristum nondum venisse in mundum. Patet insuper ex omnibus supra dictis, Lutherum, Calvinum, & alios hereticos esse impiissimos, dum asserunt Papam non esse vere Episcopum, nec Petri successorem, sed esse Antichristum, cum signa, & nota supra memorata nedum Summo Pontifici minimè conveniant, sed etiam nec alteri ex hominibus jam natis, ut attentè consideranti ea, quae supra diximus, evidenter patebit. Præterea Antichristus primò docetur se esse Deum, & ut Deum colendum, ut notat Glossa in 2. ad Thess. cap. 2. & prædicabit, quod Christus non est Deus, sed purus homo, ut colligitur ex Epist. 1. Joan. cap. 2. vers. 22. At Summus Pontifex seu Papa non docet hæc. Impiissimi sunt igitur Lutherani, & Calvinistæ.

S. II.

Solutio Hæreticorum Argumenta.

Hæretici assertionem nostram impugnant auctoritate Sacrae Scripturae, ex qua inferunt, Antichristum jam venisse; nam Joan. Epist. 2. vers. 7. legitur: Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jesum Christum venisse in carnem; hic est seductor, & Antichristus. Et Epist. 1. cap. 2. vers. 18. Filioli, novissima hora est, & sicut audistis quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt, unde sciatis, quia novissima hora est.

Respondeo nomina Antichristi juxta mentem D. Augustini lib. 2. contra adversarium legis cap. 12. dupliciter sumi posse, videlicet generatim pro quocumque Christi inimico, & speciatim pro præcipuo Christi adversario in fine mundi venturo. In primo sensu quilibet hæreticus dicitur Antichristus, quia fuit adversarius, & impuglator Christi secundum se considerat, vel secundum leges, quas condidit, aut Evangelium, quod nobis reliquit, & præcepta quae nos docuit, vel secundum opera, quae fecit, ut in hoc opere videri potest. Quare D. Irenæus vocat Valentianus, & Marcionistas, Antichristos. Et D. Hilarius Arianos, & sic de cæteris. In secundo autem sumitur pro quodam homine eximio Christi adversario, qui nasceretur in fine seculorum, & quem D. Paulus 2. ad Thess. vocat hominem peccati, & filium perditionis. Nec potest hanc distinctionem impugnare Janovesius, nam sicut nomen Christi dupliciter sumitur, seu propriè, aut specificè pro verbo Divino incarnato, & analogicè seu generaliter pro illis, qui cum eo habent similitudinem, & conformitatem aliquam, ut sunt Prophetae, Apostoli, Sancti, & præsertim Seraphicus Pater noster Franciscus, quem Christus signavit signis redemptionis nostrae, Prælati, Reges &c. de quibus dicitur: nolite tangere Christos meos; sic etiam nomen Antichristi dupliciter sumitur, prout supra explicatum est.

Unde dico textus relatos intelligendos esse de Antichristo generaliter & analogicè sumpto, seu de omnibus Christi adversariis, id est de hæreticis, quos Diabolus suscitavit adversus Deum, & adversus Christum ejus; non verò de Antichristo specialiter sumpto, seu de eo, de quo loquitur Paulus loco citato. Ille quidem venturus est contra vitam fidelium cum morsu pestiferæ prædicationis armatus, ut notat venerabilis Beda in cap. 42. Genesis. Idem inferitur ex textibus Scripturae à nobis supra relatis, qui non de hæreticis, nec de omnibus Christi adversariis intelligi possunt, sed solum de aliquo in particulari, qui veniet.

Obijciunt Lutherani, & conantur probare Romanum Pontificem esse Antichristum; nam (inquiunt) nota Antichristi in Sacris paginis conscripta conveniunt Papae; quia Antichristus, de quo loquitur Scriptura, deficiet à fide, sedebit in templo Dei, ostendit se tanquam Deum, negabit Christum, falsa miracula faciet, & subditis imprimet characterem; sed hæc omnia, quae Sacra Scriptura tribuit adversario Christi futuro, conveniunt Romano Pontifici, quia defecit à fide, admittit enim Purgatorium, Missæ Sacrificium, Sanctorum invocationem, & plura hujusmodi alia, quae sunt contra veram fidem Christi, Sedet in Throno Dei, cum se deat super Cathedram Moysi, Ostendit se tanquam Deum, cum dicat se visibile Ecclesiae caput, & habere absolutam super terram ligandi atque solvendi potestatem. Extollit se supra id omne, quod dicitur Deus, cum statuat se supra omne jus positivum, nullique subditum, Negat Christum, cum sanam Christi doctrinam corruptat. Falsa miracula facit, cum affirmet, Sanctos Apostolos, & alios viros probos fecisse miracula plura; Tandem subditis suis characterem imprimit in aliquibus Sacramentis. Igitur est Antichristus ille, quem promiserunt Prophetae.

Respondeo Argumentum esse falsum quoad singulas partes. Primò enim dum Summus Pontifex docet Purgatorium &c. non deficiat à fide, imò juxta fidem docet nos ea, quae credenda sunt sub poena damnationis aeternae, quia Purgatorium, Sanctorum invocatio, Missæ Sacrificium, & similia sunt de fide, Sacra Scriptura sic affirmante, ut in propriis locis videri potest. Revera sedet in Templo Dei, seu in Ecclesia Christi, & Cathedra Petri; at Antichristus de quo dicitur, sedebit in Templo Dei, sedebit in Templo Hierosolymitano, & adorabitur à Judæis, a quo recipietur: & idè illud signum de Antichristo nobis in Scriptura datum non convenit Romano Pontifici, cum non recipiatur à Judæis, nec adoretur ut Deus à fidelibus; nec se ostendant tanquam Deum, licet pro visibile Ecclesiae capite se exhibeat, quia Christus est caput invisibile & primum, Papa verò est caput visibile, & secundarium. Nec se extollit supra id omne quod dicitur Deus, licet superiorem non habeat in terris à quo iudicari possit, sitque prima sedes (hoc enim fecit & Moyses, nec per hoc supra Deum se exulit); nec negat Christum; imò ipsum confitetur, & ejus doctrinam integram servat.

Deinde Papa non imprimit Characterem illum, quem imprimit Antichristus, sed alium longè diversum, nimirum Characterem fortitudinis per Sacramentum Confirmationis ad vincendos hostes Christi, & animæ, & per Sacramentum Ordinis imprimit Characterem potestatis, & jurisdictionis spiritualis; Antichristus verò imprimit Characterem perditionis, malitiae, & abominationis: ideoque signa Antichristi venturi non conveniunt Romano Pontifici, nec in ipso reperiri possunt. Rursum Papa est verè Christi Vicarius, seu Divi Petri Successor, ut in proprio loco supra probatum manet, & iterum probabitur in quarto libro contra plures hæreticos: Antichristus autem erit ejusdem Petri adversarius, & destructor Evangelii generaliter, & secundum se totum considerati, ut ex dictis supra facile colligi potest. Quod de Summo Pontifice absque impietate dici nequit, cum sic omnium fidelium Pater; & labia ejus custodiant scientiam Sanctorum ad opus ministerii, & in ædificationem corporis Christi.

ARTICULUS III.

Tenet contra Cerdonianos omnium hominum resurrectionem.

Post Apostolorum prædicationem facta est dissensio inter Phariseos, & Saduceos. Isti dicebant nullam esse resurrectionem, nullum Angelum, nullum Spiritum. Pharisei autem utramque confitebantur, ut constat in cap. 23. Act. vers. 7. & 8. Hanc Saduceorum hæresim sequebantur Samaritani teste Divo Joanne Damasceno lib. de hæresibus; & præcipuè Posithæus genere Judæus, Posithæus.

unus de adulterinis, & primis corruptoribus fidei sub Domitiano Nerone, & Apostolo Petro circa annum Domini 52. Simon Magus magicæ disciplinae peritissimus, de quo alibi locuti sumus, Hymeneus, Alexander, & Philetus, de quibus mentionem facit Apostolus 2. ad Timotheum cap. 2. vers. 16. & 17.

His hæreticis successit postea scilicet anno 125. tempore Adriani Imperatoris, & Alexandri Papæ I. Basilides Alexandrinus, qui eandem suscitavit hæresim, & paulò post scilicet anno 129. sub eodem Imperatore & Sancto Xisto Romanorum Pontifice ad se traxit Carpocratem, quem Divus Irenæus lib. adversus hæreses cap. 24. dicit æqualem Basilidi, seu illi, quem facit Gnosticorum ducem, & authorem contra plures antiquos Scriptores, qui alium Gnosticis assignant patronum, ut diximus in secundo articulo hujus operis. His omnibus successit anno Domini 154. Cerdon, arte Magus, qui tempore Antonini Pij, & Higini Papæ Romam venit, & ibi plures errores docuit (teste Divo Augustino) quorum unus assererebat carnis resurrectionem non esse futuram; licet Terrullianus & alij non tribuant illi hunc errorem, pro quo tuendo antea, seu Anno 150. sub eodem Imperatore, & sub eodem Summo Pontifice insurrexerat quidam hæreticus nomine Valentinus, Pythagoræ Sectator, Saduceus, & Cerdone nequior, qui vanam quandam, & perniciosam doctrinam eructans plures populis suadebat errores, pluresque impietates proponebat credendas, sed præcipuè nullam sperandam esse carnis resurrectionem, ut monent Divus Augustinus, & Tertullianus; qui plura alia de ipso Valentino viro hæretico referunt.

Anno autem 157. sub eodem Imperatore, & Pio hujus nominis Papa I. apparuerunt quidam Valentinii hæresiarum Discipuli, scilicet Marcus nequior magicæ peritissimus, & Marcion natione Ponticus ex civitate Sinope oriundus, qui docebant cum præcedentibus hæreticis carnis resurrectionem esse purum signum ab Apostolis nobis relictum in Symbolo ab ipsis conditio.

His vitis hæreticis statim nempè anno 159. adhæserunt alij ejusdem nequior viros, dicti Cainani, sive Cainiani, qui hoc nomine vocari voluerunt, aut vocati fuerant, quia fratricidam Cain primogenitum Parris nostri, ac beati Adæ, venerabantur, quique testibus Divo Augustino lib. de hæresibus cap. 38. & Philastrio blasphemabant legem, & Deum legis authorem, carnisque resurrectionem negabant approbantibus Archonticis, seu quibusdam vitis hæreticis sic dictis à principibus, quibus mundi creationem tribuebant. Illi autem hæretici anno 160. publicè prædicabant nullam esse expectandam resurrectionem mortuorum, existimantes nedum impossibilem, sed etiam inutilem esse reunionem animæ cum corpore.

Hos hæreticos secutus est Severus Tatiani Discipulus, qui anno Domini 178. regnante Marco Antonio non Philosopho, & Ecclesiam Dei regente Sotero Papa docuit nullam esse carnis resurrectionem, eo quod homo, qui pulvis est, in pulverem ultimè reverteretur per mortem. Eiusdem erroris magister & Sectator fuit Apelles Marcionis discipulus, qui vixit eodem anno, & eisdem sui Magistri errores amplexus est. Anno autem 372. tempore Valentis Imperatoris, & Damasi Papæ, Proclianus, natione Galatæ, Seleuci & Hermias hæreticorum Discipuli, & Florianus Blasti socius in eandem hæresim lapsi sunt, ut testantur Divus Augustinus, & Philastrius, qui eundem errorem tribuunt Origeni Ecclesiastæ Alexandrinæ Doctori; eum tamen ab hoc errore excusat Theophilus Alexandrinus Episcopus, asserens Origenem non negasse corporum resurrectionem, sed solum dixisse, quod corpora hominum rotunda, & orbiculari specie excitantur. At ab illa opinione plures recedunt, quia malunt subscribere Divo Augustino. His omnibus hæreticis adduntur Manichæi, de quibus fusè locuti sumus in 2. articulo hujus operis, in quo stabilitur contra Politheos Deum esse unum in essentia, & nullum esse Deum præter Deum nostrum summè bonum.

Eiusdem hæresis juxta Divum Augustinum lib. de hæresibus cap. 47. rei sunt Hierarchia, sic dicti ab Hierarcha viro hæretico, qui Taciti Imperatoris, & Eurychiani Summi Pontificis temporibus circa annum Domini

279. negavit carnis Resurrectionem esse futuram. Eiusdem erroris defensor fuit Eurychius Cænobij Constantinopolitani Abbas anno 444. regnantibus Theodosio II. & Leone I. Papa. Ille enim hæreticus eandem hæresim publicavit, & populum Constantinopolitanum in suum reprobum sensum allexit, ut refert D. Gregorius magnus.

His successerunt Albanenses, Bajolenses, & Concordenses, qui anno Domini 796. sub Constantino VI. Imperatore, & Leone III. Papa, dixerunt resurrectionem corporum non esse sperandam. Eorum ratio erat, quia credebant ultimum iudicium jam factum, nullumque aliud esse futurum. Eandem impietatem credidit quidam Doctor Parisiensis nomine Almaricus, natione Gallus, Patria Carnotensis, tempore Barbarossæ filij Imperatoris, & Innocentij III. Papæ.

Tandem pro eadem hæresi tuenda Albigenenses insurrexerunt, & dixerunt doctrinam Saduceorum resurrectionem carnis negantium esse veram, ac tutam, & ab omnibus Christianis propugnandam. Plures authores ut Sallelus, Gualterius, Brancatus Scriptores celeberrimi tradunt Davidgeorgianos, duce David Georgio Antilutherano, & plures Calvinistas cum Calvino, negasse futuram corporum resurrectionem, huncque articulum ejecisse de Symbolo Apostolorum.

S. I.

Probatur carnis Resurrectio.

Hanc Saduceorum, & aliorum supra memoratorum hæresim damnat fides universæ Ecclesiæ Christi à Spiritu Sancto edoctæ; ut patet in Symbolo Apostolorum, in quo referuntur ea, quae à nobis sub poena damnationis credenda sunt, inter quae est articulus, quem hic propugnamus; Credo carnis resurrectionem, vitam æternam. Eandem fidei regulam tradiderunt de cem & octo supra trecentos patres in Concilio Nicæno primò celebrato anno 325. sub Silvestro Papa pro tuenda Filii divinitate contra Arium, ut patet in Symbolo ejusdem Concilii, iterato in Concilio Constantinopolitano I. celebrato anno 381. sub Damaso Summo Pontifice pro tuenda divinitate Spiritus Sancti contra Macedonium, ut videri potest in Symbolo ibi edito, & in Lateranensi IV. celebrato anno 1215. sub Innocentio III. pro damnandis Albigenensium, & Almarici, nec non Joachimi Abbatis hæresibus, inter quas una est quæ impugnat resurrectionem mortuorum, ut jam monui.

His addo Symbolum Divi Athanasii, ubi de Christo, qui venturus est iudicare vivos & mortuos, dicitur: Ad cuius adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, & reddiduri sunt de factis propriis rationem.

Eandem veritatem affirmat vetus Testamentum; legitur enim in lib. Job. cap. 19. vers. 25. & 26. Scio quod Resurrexerit Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Salvatorem meum. Quam visurus sum ego ipse, & visurus oculi mei conspiciam, & non alius, reposita est hæc spes mea in sinu meo. Sanè hæc verba nostram veritatem ita evidenter demonstrant, ut nullus sit in fide Christi, qui possit eam in dubium revocare; cum expressè dicat Job, quod de terra surrecturus est, ac proinde affirmet resurrectionem esse futuram, ut omnes iudicentur à Christo Domino, undè statim, seu in fine ejusdem capituli, addit: Scitote esse iudicium.

Nihilominus adduco alia verba non minus clara, quae habentur in cap. 37. Ezech. ubi legitur Deum dixisse: Ecce ego intravit in vos Spiritus, & vivetis: ibi enim loquitur ossibus aridis, & statim subdit; Et dabo super vos nervos, & succrescere faciam super vos carnes, & superexcitandam in vobis cutem, & dabo vobis Spiritum, & vivatis, & scitis quia ego Dominus. Et vers. 12. & 14. inquit: Recce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris populus meus, & inducam vos in terram Israel. Et facietis quia ego Dominus, cum apovero sepulchra vestra, & educero vos de tumulis vestris, sicut dabo meos Quibus liquidò constat, resurrectionem mortuorum esse nobis promissam à Deo, cuius Filii est venturus in sedè majestatis suæ iudicare vivos & mor-

Beda ob- servatio.

Saducei.

Samaritani.

Posithæus.

Eurychius.

Albi- nenses.

Bajolen- ses.

Con- corden- ses.

Alma- ricius.

Albigen- ses.

Symboli- um A- postolorum.

Nicænum.

Constantinopolitano I.

Lateranense.

Athana- sianum.

Ezech. 37.

mortuos, ut fusè probatum manet in proprio articulo contrà aliquos hæreticos, qui licet credant carnis resurrectionem, negant tamen ultimum iudicium.

In eodem veteri Testamento sunt alij textus, qui articulum nostrum probant contrà Saducæos, & alios hæreticos: nam Joel cap. 3. vers. 2. Dominus ait: Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Josaphat, & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hereditate mea Israel, quos disperserunt in nationibus, & terram meam dividerunt. Hæc verba indicant locum iudicij universalis, & affirmant resurrectionem mortuorum, quoniam omnes gentes non possunt deduci in vallem Josaphat, quin resurgant, ut facile colligi potest ex his, quæ sunt in lib. 2. Machab. cap. 7. vers. 14. Ibi enim unus ex pueris ab Antiocho cruciatus, ait: Potius est ab hominibus morti dari, spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos: sibi enim resurrectio ad vitam non erit. Hæc quippè verba ostendunt tam bonos, quàm malos aliquando resurrecturos esse.

Idem habetur in cap. 12. vers. 43. & sequentibus ejusdem secundi libri Machabæorum, ubi de fortissimo Iuda dicitur: & facta collatione duodecim millia drachinis argenti misit Jerusalem offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene & religiose de resurrectione cogitans (nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret, superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis) & quia considerabat quod hi, qui cum pietate dormitionem acciperant, optimam haberent repositam gratiam. Igitur ex veteri Testamento certum est, quod omnes homines resurgent cum corporibus suis. Quando autem hæc erunt, nemo scit, neque Angeli Cœlorum, nisi Pater solus, ut monet Divus Mattheus cap. 24. vers. 36. cui sufficit dicere nobis in vers. 42. & sequentibus: Vigilate, quia nescitis quæ hora Dominus vestrum venturus sit: illud autem scitote, quoniam si sciret pater familiaris quæ hora sur venturus esset vigilaret usque, & non sineret perfodi domum suam: ideo & vos estote parati, quia quæ nescitis hora filius hominis venturus est.

Hæc carnis resurrectio promittitur in Testamento novo. Nam Matth. 22. & Luc. cap. 20. vers. 27. legimus: Accesserunt autem quidam Saducæorum, qui negant esse resurrectionem, & interrogaverunt eum dicens: Magister, Moyses scripsit nobis, si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, & hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & suscipiat semen fratri suo. Septem ergo fratres erant, & primus accepit uxorem, & mortuus est sine filiis. Et sequens accepit illam, & ipse mortuus est sine filio. Et tertius accepit illam. Similiter & omnes septem, & non reliquerunt semen & mortui sunt. Novissimè mortuus est annuus & mulier. In resurrectione ergo cujus eorum erit uxor? si quidem septem habuerunt eam uxorem. His constat resurrectionem, quam negabant Saducæi, esse certam, & ab omnibus sperandam, ut suadet hæc interrogatio: In resurrectione ergo cujus eorum? Idcirco unusquisque tenetur dicere cum Patribus Nicænæ Synodi: Expecto resurrectionem mortuorum; idque suadet responso Christi, quæ habetur in versibus sequentibus ejusdem Evangelij Divi Luca: Filij hujus saculi nubunt, & traduntur ad nuptias, illi verò qui digni habebuntur illo seculo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducunt uxores; neque enim ultra mori poterunt, æquales enim Angelis sunt, & Filij sunt Dei, cum sint Filij resurrectionis. Indè etiam constat resurrectionem mortuorum ita esse certam, ut unusquisque teneatur fateri eam, & dicere de unoquoque hominum id, quod Christo dixit Martha de fratre suo Lazaro mortuo Joan. 11. vers. 24. Scio quia resurget in novissimo die; cum unusquisque teneatur credere ea, quæ Martha credidit, quoniam unus est Deus, una fides, & unum Baptisma.

Aliud habemus testimonium apud Matth. cap. 12. ubi Christus ait: Viri Ninivitis surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam. Hoc enim probat Ninivitis esse resurrecturos, subindequæ omnes homines; cum non sit major ratio de Ninivitis, quàm de aliis nationibus, quæ sub Cœlo sunt: omnes quidem nos manifestari oportet antè Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum. Eadem veritas suadet in actibus Apostolorum, cap. 23. vers. 6. ubi legitur, quod Paulus sciens quia una pars esset Saducæorum, & altera Phariseorum, sic exclamavit in Concilio: Viri fratres ego Phariseus sum, filius Phariseorum, de spe & resurrectione mortuorum ego iudico. Et cap. sequenti vers. 14. & 15. Confiteor autem hoc tibi quod secun-

dum hæc sciam, quam dicunt hæresim; sic de servo Patri, et Deo meo, credens omnibus quæ in lege et Prophetis Scripta sunt: spem habens in Deum, quam et ipsi expectant, resurrectionem futuram justorum & iniquorum. Ibi Apostolus declarat omnes & singulos homines sive bonos, sive malos, teneri ad expectandam resurrectionem. Idque iterum declarat ad Rom. cap. 6. vers. 4. & 5. dicens: Consepulsi enim sumus cum illo per Baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus, si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus. Et ad Timoth. 2. cap. 2. vers. 18. damnat Hymenæum & Philetum resurrectionem negantes dicens: qui à veritate exciderunt dicentes resurrectionem esse jam factam, & subvertunt quorundam fidem; id est eorum, qui resurrectionem expectabant. Necessè est igitur credere resurrectionem, & dicere eum eodem Apostolo ad Corinth. cap. 15. vers. 51. Omnes resurgemus. Et 1. ad Thessal. cap. 4. vers. 15. Mortui qui in Christo sunt, resurgent primi.

His suffragatur authoritas Sanctorum Patrum. Augustinus in Enchirid. ait: Resurgent Sanctorum corpora sine ullo vitio, sine ulla deformitate, sine ulla corruptione, sine difficultate: in quibus tanta facilitas, quanta felicitas erit. Resurgent etiam iniqui, quia in ultimo iudicio Christus reddet unicuique quod secundum opera ejus, & qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui verò mali in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus; quippè cum venerit filius hominis in Majestate sua, congregabuntur ante eum omnes homines, & separabit eos ab invicem, sicut Pastor segregat oves ab hædis, hoc est, electos à reprobis nullo excepto: veniet, inquit Divus Joannes, hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei, & procedent qui bona egerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicii.

Divus Hieronymus Epist. 2. eandem veritatem proclamatur dicens. Carnis resurrectionem etiam credimus, & confitemur, ut dicamus nos in eadem in qua nunc sumus veritate membrorum esse reparandos, qualesque semel post resurrectionem fuerimus effecti, in perpetuum permanentes. Et Divus Gregorius lib. 14. moralium habet: Sunt nonnulli considerantes quia Spiritus, à carne solvitur, quia caro in puritatem revertitur, quia pulvis in pulverem dirigitur, quia pulvis in elementis solvitur, & nequaquam ab humanis oculis videatur resurrectionem fieri posse, desperant, & dum arida ossa respiciunt, hæc vestiri carnibus, rursum quoad vitam viri descendere posse diffidunt: qui si resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certè hanc tenere ex ratione debuerant: quid enim quorundam nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur, nam per momenta temporum certissimè arbusta viriditatem foliorum amittere, & fructuum plantatione post largitionem cessare, & ecce subitò, quasi ex ardescenti ligno, velut quadam resurrectione veniente videmus folia erumpere, fructus exardescere, & rotam arborem red vivo decore vestiri. Ergo ex his, & aliis Sanctis patribus, quorum verba proferre superfluum iudicamus, tenemur credere resurrectionem mortuorum esse futuram.

Hanc fidem Catholicam, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, salvus esse non potest, tenendam esse docet Daniel 12. vers. 2. Et multi de his qui dormiunt in terra pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam & alii in opprobrium ut videantur semper. Item Joel 3. vers. 12. Resurgant & ascendant gentes in vallem Josaphat, quia ibi se debet ut iudicem omnes gentes in circuitu. Igitur omnes nullo excepto resurgemus, & defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione rationem reddituros, suscipit rex mundi, ut legitur in 2. libro cap. 7. Machab.

Nec valet dicere, quod impii non resurgent in iudicio, nec peccatores in concilio iustorum, ac per consequens quod non resurgent omnes homines. Non valet, inquam, quia David ibi vult dicere tantum quod impii non resurgent, ut iudicent; vel quod non resurgent ut iudicati in concilio, id est, ut in collegio iustorum quiescant, ut advertit glossa ordinaria. Et ut facile colligi potest ex his verbis, quæ immediatè sequuntur: Quoniam novit Dominus viam iustorum, & iter impiorum peribit. Idcirco certum est, quod impii, & peccatores, revertantur resurgentes sicut iusti, sed non resurgent ad gloriam, ad quam resurgent iusti.

S. I I.

Destruuntur Hæreticorum fundamenta.

Hæretici resurrectionem negantes obijciunt illud Job cap. 14. vers. 12. Sic homo cum dormierit non resurget, donec atteratur Cœlum non evigilabit, nec confurgat de somno suo. Nulla est igitur, inquit, futura resurrectio, cum Cœlum nunquam atteretur, & homo non confurget de somno suo, seu de morte.

Respondeo negando consequentiam, quia Cœli atterendi sunt, si non quoad substantiam, & entitatem, ut colligitur ex illo Psal. 31. Verbo Domini Cœli firmati sunt, falem quoad exteriorem faciem, ut affirmat D. Petrus 2. cap. 3. vers. 10. & sequentibus, ubi ait: Advenerit autem dies Domini ut sur, in quo Cœli magno impetu transigent, elementa verò calore solventur, terra autem, & quæ in ipsa sunt, opera exurentur. Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in Sanctis conversationibus, & pietatibus; expectantes & properantes in adventum dñi Domini, per quem Cœli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent.

Quibus constat, quod licet Cœlum nequeat atteri quoad substantiam, atteretur tamen quoad influentiam in hæc inferiora, quoniam in iudicio non influet in rerum generationes & corruptiones, & sic tunc erit resurrectio nostra juxta prædictionem Jobi, qui sic locutus est ut prædiceret tempus in quo fiet, scilicet dum Cœlum atteretur, id est, dum Cœlum aereum destruetur, aut quando Cœlum & Terra transibunt modo explicato, qui est etiam de mente Doctoris Angelici dicentis, quod Cœlum & Terra transibunt quoad modum duritatis. Unde glossa ordinaria in illud: Homo cum dormierit &c. inquit: nisi finis hujus mundi advenierit humanis sensibus, seu mortuis, à somno non evigilabit. Igitur Job non negat, sed potius affirmat resurrectionem.

Iterum obijciunt illud Eccles. cap. 3. vers. 19. Unus est interitus hominis & jumentorum, & aqua urivusque conditio, sicut moritur homo, sic & illa moriuntur, similitè spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius. Sed jumenta non resurgunt post mortem, cum non sint iudicanda: ergo nec homines.

Respondeo Salomonem aliquando loqui pro stultis, aliquando pro patientibus. Hic autem loquitur nomine stultorum & impiorum, qui bestias comparant: idcirco non negat resurrectionem hominum, nec vult ipsos in morte totaliter perire, & prorsus corrupti quantum ad materiam, & quantum ad formam, sicut jumenta. Nam in ultimo capite ejusdem libri vers. 5. & sequentibus ait: Excelsa quoque timebunt, & formidabunt in via, stabit amygdalus, impinget pulvis locustæ, & dissipabitur Capparis, quoniam ibi homo in domum æternitatis sua, & circumdabit in platea plangentis. Antequam rumpatur fulgur argenteus, & recurret vita aurea, & contrahatur hydra super fontem, & confringatur rota super cisternam, & revertetur pulvis in terram suam, undè erat, & Spiritus rediat ad Deum, qui dedit illum. Quibus probat Spiritum, seu animam hominis esse immortalem; cum distinguit eam à corpore (quod terra est); & mortale nequeat redire ad Deum, qui est spiritus & immortalis: ergo non vult jumenta, & homines habere eundem interitum absolute, nec comparat ea ad homines adæquatè, ita ut velit hominem esse omnino corporeum, & prorsus mortalem, sicut jumentum, & post mortem de ipso nihil remanere, sicut nihil remanet de jumento; sed solum vult comparare hominem ad jumenta quantum ad corruptionem, & passionem corporis, & hoc est verum, quoniam corpus hominis, & corpus jumenti de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur; anima autem hominis redit ad Deum, qui dedit illam.

Undè glossa ordinaria ait: Non hoc dicit, quia animam hominis putaret perire cum corpore, vel unum locum cum hominibus, bestisque preparari, sed quia ante adventum Christi omnes anima hominum pariter descendunt ad inferos, undè hominis, pecorisque Spiritus ejusdem utilitatis videbatur, & licet alter cum corpore pariter, alter non, non multum intererat cum corpore perire, & ad inferos descendere. Et Lyranus ibidem ait: Objectio hæc procedit ex errore eorum, qui negabant vitam aliam, cuiusmodi fuerunt Saducæi, qui negaverunt Spiritum, & Angelum, & Resurrectionem.

Objiciunt illud Eccles. vers. 21. ejusdem capituli: Quis

novit si Spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si Spiritus jumentorum descendat deorsum. Et indè inferunt quod Salomon vult jumenta habere animam rationalem, & spirituales sicut homo, vel quod prorsus dubitat de resurrectione.

Respondeo consequentiam esse falsam quoad utrumque membrum. Quantum ad primum patet ex supra dictis in proprio articulo, quo asseritur contra Manichæos brutam non habere animam rationalem. Quoad secundum patet ex glossa ordinaria dicente: Quis novit, Salomon non dicit inter hominis & pecudis dignitatem nihil interesse, sed non duper, quis, difficultatem rei demonstrat, quis enim, non impositabile esse cognoscere eam; sed difficile, & post eandem glossa ait: Inter homines igitur & bestias hæc differentia mortuo est, quod Spiritus Domini ascendat in Cœlum, & jumenta deorsum descendit in terram cum carne dissolutus. Lyranus verò dicit per hæc verba quis novit &c. removeri primam objectionem, nimirum hominum, & jumentorum, esse eundem interitum absolute; quia procedit ex carnalitate hominum vitam præsentem purè causalem, & animalitatem tantummodo considerantium, in quo sensu certè homines, & jumenta æqualiter moriuntur, ac si considerentur secundum vitam futuram, certum est diversum esse hominum, & jumentorum interitum, quia homo ibit in domum æternitatis sue; jumentum verò revertetur in terram suam undè erat. Idcirco Salomon non vult jumenta habere animam immortalem, nec dubitavit de hominum resurrectione, sed eam credidit; nam hæretici dicunt Salomonem negasse resurrectionem mortuorum, quia, inquit, vult, animam esse mortalem ex verbis relatis. Sed hoc est falsum, ut patet ex dictis in proprio articulo de immortalitate animæ, & ex dictis supra, quibus constat, quod dum dicit quomodo interitum esse hominum & jumentorum, locutus est in nomine impiorum, & peccatorum, seu enarravit ea, quæ impii dicunt; non verò in nomine Spiritus Sancti; ideoque in locis citatis ab hæreticis non militat contra fidem nostram de resurrectione mortuorum.

Tandem dicunt, quod si resurrectio esset expectanda, esset generalis, hoc est, omnes resurgerent, quoniam esset Sacra Scriptura omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei: Ideoque si Scriptura probaret resurrectionem mortuorum esse futuram, probaret utique ipsam esse generalem: sed omnes non resurgent, ut ait Daniel cap. 12. vers. 2. Et multi de his qui dormiunt in terra pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, & alii in opprobrium ut videantur semper. Hæc verba restringunt resurrectionem ad nonnullos, ut suadet hæc particula, et multi de his. Idem ait Christus Joan. 6. vers. 44. Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum, et ego resuscitabo eum in novissimo die. At omnes homines non venient ad Christum: igitur non resurgent omnes homines, sed aliqui tantum. Porro hoc est falsum juxta alios Sacra Scripturæ textus: idcirco (inquit hæretici) falsum est etiam illud undè sequitur, scilicet quod omnium resurrectio sit futura.

Respondeo negando consequentiam, quia particula multi significat idem, quod significat particula omnes; ut notat D. Augustinus lib. 20. de Civit. Dei cap. 6. & 23. D. Augustinus verum esse probat modum frequens in Scriptura Sacra, ut Rom. 5. Unius delicto multi mortui sumus; ibi enim, multi idem significat quod omnes. Quantum ad auctoritatem D. Joan. dico, quod intelligenda est de resurrectione iustorum, quibus dabitur gloria debita meritis, ut resurgant in iudicio, & ad gloriam; sed non excludit resurrectionem impiorum, quibus dabitur pœna debita demeritis, quia omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei, & resurgent, ac proindè rãram justam, quàm impii apparent cum corporibus suis de propriis factis rationem redditur; adducet enim Deus in iudicium cuncta quæ fiunt pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit, ut ait Ecclesiastes cap. ultimo, versu ultimo. Et Christus dicit Electis, qui à dextris erunt: Venite benedicti Patris mei: Reprobis vero, qui à sinistris erunt: Discedite maledicti. Itaque nulla est ratio excludendi aliquos à resurrectione.

De resurrectione Niniivitum, quæ sub Cœlo sunt: omnes quidem nos manifestari oportet antè Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum.

Rom. 6.

2. Tim. 2.

1. Cor. 15.

D. Augustinus.

D. Hieronymus.

D. Gregorius.

Responsum ad hæreticorum rationem.

Daniel.

Joel.

Joan.

Lyranus.

Joan.

Ultima hæreticorum ratio.

Joan. 6.

D. Augustinus.

Joan.

ARTICULUS LIIL.

Propugnat adversus Chiliaftas, omnes homines esse resurrecturos in eodem parvo temporis momento.

Chiliafta autem dicitur.

Quidam Hæretici dicit Chiliafta, seu Millenarii (Chile enim Græcè idem fonat ac Latine Mille) olim docuerunt resurrectionem hominum non esse universalem quantum ad tempus, ita ut omnes homines resurgere debeant in eadem hora, aut die, aut anno simul, quoniam credebant omnes homines resurrecturos esse in diversis temporibus ab invicem longè distitis. Dicebant enim anno 130. in adventu Christi ad iudicium resurrecturos esse omnes electos, eosque cum Christo in Jerusalem per annos mille regnuros, & voluptatibus omnibus operam duros, deinde verò, id est, elapsis mille annis, resurrecturos cæteros, id est, improbos.

Cerinthus.

Primus hujus erroris author juxta mentem Gualterii in cap. 8. fuit Cerinthus vir Hæreticus, natione Judæus (unus scilicet eorum, qui descendentes de Judæa in Jerusalem Circumcisionis necessitate prædicabant) vir pessimis moribus affuetus, qui vivebat tempore Neronis Imperatoris, & D. Petri Apostoli, circa annum Domini 69. At Divus Hieronymus vult Victorinum Pictabionensem esse primum hujus erroris patronum, vel Papiam Hietropolitanam, Joannis Senioris, seu Presbyteri (& non Apostoli) auditorem, Sancti Polycarpi familiarium, & Coævum, quem confutavit Dionysius Alexandrinus Episcopus, ut refert Batonijs initio anni 264. Quidquid tamen sit de hac controversia, verum est dicere Cerinthum, Victorinum, & Papiam in hoc errasse.

§. I.

Probat veritatem Articuli.

Hæresis prescriptio.

Hunc errorem damnat Concilium Lateranense IV. Can. 1. & habetur in capite primo de Summa Trinitate, & Fide Catholica, ubi de Christo dicitur: Venturus est in fine sæculi iudicaturus vivos & mortuos, & redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis, quàm electis, qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus; quæ nunc gestant, ut recipiant secundum opera sua, sive bona, sive mala, illi cum Diabolo poenam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

I. Corinth. 15.

Per hanc decisionem declaratur hæc omnia simul, sed ordinatè esse faciendâ, id est electos, & reprobos simul resurrecturos esse, nedum in eadem hora, sed in eodem parvo temporis momento. Sed dato, & non concessio, quòd intercedat aliquod temporis spatium inter electos, & reprobos, nequit tamen esse tale, quale fingunt Chiliaftæ.

Hoc esse verum liquidò constat in Sacra Scriptura 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 51. & 52. ubi Paulus ait: Ecce mysterium vobis dico: omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur, in momento, in istu oculi, canes enim tuba, et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur. Loquitur autem de tempore iudicii, vultque in momento temporis omnes homines tam reprobos, quàm electos, simul resurrecturos esse simultate temporis, seu in brevissimo, & minimo temporis spatio, ut monet hæc particula, in momento, in istu oculi, juxta glossam interlin. verbo, in momento.

D. Augustin.

Idem docet D. Augustinus, qui lib. de Eccles. Dogmat. cap. 6. ait: Erit mortuorum resurrectio omnium hominum, sed una, simul et semel, non prima iustorum, et secunda peccatorum, ut fabula est seminatorum, sed una omnium. Sanè his verbis ille Sanctus Doctor evidenter demonstrat in resurrectione nullam posse admitti temporis successione. Ratio hujus rei est, quia Christus semel pro omnibus hominibus simul mortuus est; quapropter eos simul iudicabit: vel quia Ecclesia Christi, in qua sunt electi, simul & reprobi, est mysticè una, ut declarat Concilium Nicænum in Symbolo. Igitur omnia huius corporis membra debent simul resurgere, ut simul appareant coram iudice, qui reddet unicuique secundum opera ejus, & revelabit abscondita cordium, ut mali videant bona, quæ fecerint iusti, & ut electi videant mala, quæ fecerint reprobi, ut moment Sancti Patres universales iudicii finem assignantes: quòd certò fieri non posset, nisi reprobi resurgerent simul cum electis, & electi simul cum reprobis.

Undè Concilium Toletanum IV. cap. 1. ait: Christum venturum in fine expectamus seculorum cum resurrectione omnium, æquissimo suo iudicio redditurum iustis premiis, et impijs poenis. Indè credendum est impios, & electos simul esse resurrecturos, & Christum tunc, id est, in eodem momento, diciturum electis: Venite benedicti Patris mei; Reprobis autem; Discedite à me maledicti, ut sancit Evangelium D. Matthæi cap. 25. Quippè ex eodem Evangelista, dum illi erunt à dextris, isti erunt à sinistris, & ideo omnes simul apparebunt ante tribunal Christi, seu resurgent simul, ut simul iudicentur.

Eadem veritas colligitur contra Chiliaftas ex eodem Evangelio 24. vers. 36. ubi legitur, quòd Christus loquens de ultimo iudicio indicat, quòd fiet in brevissimo temporis spatio. Ibi enim ait: De diem autem illa, & hora nemo scit, neque Angeli caelorum, nisi solus Pater; ut inde 24. videamus, quòd omnes homines resurgent & iudicabuntur in una & eadem die, aut hora soli Deo nota. Et cap. 25. vers. 31. & sequentibus idem Evangelista ut suadeat tam reprobos, quàm electos esse simul resurrecturos, atque iudicandos à Christo Domino in eodem temporis momento, inquit: Cum venerit Filius hominis in Majestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebis super sedem Maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis, & statuet oves quidem à dextris suis, hædos autem à sinistris. Sanè hoc fieri non poterit, nisi reprobi per hædos significati simul cum electis, quos Christus vocat oves, sint resurrecturi: separatio enim unius ab alio non fit nisi de presentibus, & existentibus apud eum, qui eos separat: Igitur non erit duplex resurrectio, quarum una erit electorum, & altera reproborum, quarum una per multos annos præcedet aliam ut volunt hæretici, sed una tantum; tunc quidem omnes homines congregabuntur ante iudicem. Una erit dies iudicii, aut una hora juxta oraculum Christi relatum, ideoque omnes resurgent simul, seu in eodem momento, sicut iudicabuntur. Finis enim resurrectionis est iudicium, ut inferuntur ex variis Sacra Scripturæ locis: Iudicium autem fiet in momento: in momento pariter fiet resurrectio, quoniam omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, inquit D. Joannes unam resurrectionem per vocem illam indicans.

Confirmatur. Symbolum D. Athanasii sancit, quòd omnes homines ad adventum Christi resurgere habent cum corporibus suis, & redditiuri sunt de factis propriis rationem; qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem æternum. Hæcque erunt in eodem momento, ut insinuat hæc particula tunc, quæ denotat reprobos, & electos simul iudicandos esse: cum nullam denoter temporis successione, & affirmet reprobos presentibus electis rationem reddituros & præmium accepturos esse.

His addenda est ratio convenientiæ. Nam sicut per Adam omnes mortui sunt, ita per Christum omnes vivificabuntur, inquit Apostolus 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 22. Sed omnes mortui sunt simul in Adam, quoniam omnes simul in eo peccaverunt: igitur omnes simul vivificabuntur, seu resurgent; nulla quidem potest assignari diversitatis ratio ab illis, qui credunt Scripturis, quibus constat quòd Christus venit dissolvere opera Diaboli, & quòd ipse Christus dicitur secundus Adam, qui venit pacificare omnia.

In qua autem hora fiet resurrectio illa, nemo scit, quoniam revera est incerta. Sæpè enim dicitur Christum esse venturum media nocte, ut patet ex variis locis Sacra Scripturæ. Probabile tamen est quòd resurrectio mortuorum erit de die, & ea hora, qua Christus resurrexit, nempe diluculo, vel in qua fuit iudicatus à Pilato, vel in qua spiravit in Cruce, ut tenent communiter Sancti Patres. Quanquam autem ex illis horis sit certior, non constat in Sacra Scriptura, nec in Conciliis, cum ab Ecclesia nihil de hoc definitum fuerit. Quantum autem ad nos est, existimamus cum Rabano Mauro lib. 5. de Universo cap. 8. quòd Christus eadem hora, qua resurrexit, ad iudicandum venerit, ut resurgamus eadem hora, qua ipse resurrexit. Hæc opinio non est improbabilis, nam si resurgemus, quia Christus resurrexit, probabile est quòd resurgemus illa hora, qua ipse resurrexit.

Non valet objicere illud Matth. cap. 25. media nocte clamor factus est, quòd D. Augustinus lib. de gratia novi, & veteris Testamenti intelligit de tuba vocante cadavera ad resurrectionem. Non valet, inquam, quia hæc verba intelligenda sunt metaphorice, hoc est, quia iudicium inopinanter fiet, ut notat D. Bonaventura. Dies enim Domini, sicut fur in nocte, ita veniet, inquit Apostolus 1. ad Thesal. cap. 5. vers. 2.

Quamvis in momento temporis electi omnes, & reprobi sint resurrecturi, certum tamen est, quòd electi, qui mortui sunt, & quorum animæ vivunt in gloria, sunt resurrecturi priusquam alii, qui eo veniente reperientur vivi non prioritatè maxime durationis & temporis, seu eorum, quam admittunt Chiliaftæ, aut Millenarii; sed solum la prioritatem ordinis, & præsuppositionis.

Hoc clare colligitur ex illo ad Thesal. cap. 4. Quoniam ipse Dominus in iusta, & in voce Archangeli, & mortui qui in Christo sunt resurgunt primi, deinde nos qui vivimus, qui velinguimus, simul rapiemur cum illis in nubibus. Hæc enim verba aliquam denotant prioritatem, ut constat ex naturali significatione terminorum, quæ quidem prioritatis nequit esse alia, nisi ea, quæ est inter dexteram, & sinistram. Undè Divus Ambrosius hæc verba exponens ait: Resurgentibus ergò primis qui in Christo mortui sunt, deinde nos qui vivimus rapiemur una cum illis obviam Christo in aera. Igitur si ex Apostolo, & interpretatione D. Ambrosii illi mortui, qui obviabunt Christo in aera, in ipsa obviatione morientur, & postea resurgent, ut præter Apostolum docet etiam Sanctus Augustinus juxta ea, quæ dicta sunt contra Origenem, Diodorum Tarsensem, & Didimum Alexandrinum, certum est quòd inter illos, qui tunc reperientur vivi, & illos electos qui præcesserunt in morte iudicium, aliquis eritordo prioritatis, licet ferè momentaneus.

Idem tradit Ricardus, qui in 4. art. 5. quæst. 1. explicans locum Pauli ait: Mortui qui in Christo sunt, resurgent primi, non enim mihi videtur intelligendum de primitate dignitatis, sed propter parvam moram inter resurrectionem illorum, & ipsorum, quandoque dicuntur tam illi, quàm isti simul resurrecturi. Quòd autem parva sit mora, patet secundum glossam super illud 1. ad Corinth. cap. 15. omnes quidem resurgemus. Quibus constat inter iudicandos prioritatem aliquam esse futuram in resurrectione, sed parvam. Idque colligi potest ex eo quòd Christus alloquitur prius eos, qui à dextris erunt, quàm eos, qui erunt à sinistris. Parva igitur mora erit inter utramque resurrectionem, scilicet eorum qui jam mortui sunt, & eorum qui tunc reperientur vivi, & morientur, ut resurgant, & post resurrectionem iudicentur.

Idem tradit Ricardus, qui in 4. art. 5. quæst. 1. explicans locum Pauli ait: Mortui qui in Christo sunt, resurgent primi, non enim mihi videtur intelligendum de primitate dignitatis, sed propter parvam moram inter resurrectionem illorum, & ipsorum, quandoque dicuntur tam illi, quàm isti simul resurrecturi. Quòd autem parva sit mora, patet secundum glossam super illud 1. ad Corinth. cap. 15. omnes quidem resurgemus. Quibus constat inter iudicandos prioritatem aliquam esse futuram in resurrectione, sed parvam. Idque colligi potest ex eo quòd Christus alloquitur prius eos, qui à dextris erunt, quàm eos, qui erunt à sinistris. Parva igitur mora erit inter utramque resurrectionem, scilicet eorum qui jam mortui sunt, & eorum qui tunc reperientur vivi, & morientur, ut resurgant, & post resurrectionem iudicentur.

Conciliū Toletanum

Matth.

D. Ambrosius

Ricardus

D. Athanasius

Hora resurrectionis est incerta.

in eodem sæculo; sed electi resurgent in prima resurrectione, quæ præcedet per mille annos secundam, in qua resurgent reprobi.

Hæc ratio non valet, quoniam Chiliaftæ autoritatem D. Joannis malè interpretantur. Nam, ut inquit D. Ambrosius, illæ duæ resurrectiones anagogicè intelligendæ sunt, id est, tam pro gloria animæ, quàm pro gloria corporis electorum. Nam per animas interfectorum, & eorum, qui non adoraverunt bestiam, intelliguntur illi, qui pro Christo interfecti cum eo regnant in gloria, ad quam post mortem ascenderunt; ille quidem ascensus est resurrectio quodammodo, cum anima beata de corpore exeat, & in caelum ascendat: hæc resurrectio dicitur resurrectio prima. Verum cum hæc beata anima in fine mundi debeat reuniri corpori, ut resurgat homo, hæc resurrectio dicitur secunda.

Reprobi etiam, seu illi, qui adoraverunt bestiam, quique in infernum descendunt corpore in terris relicto, moriuntur primò, & dum resurgent cum corpore in ultimo iudicio, morientur secundo: ideòque duæ sunt resurrectiones, duæ vitæ, duæque mortes. Vivit enim anima in caelo sine corpore, & post resurrectionem vivit in corpore. Idem dico de damnatis, qui in Sacra Scriptura mortui dicuntur, quippe mortui sunt in inferno sine corpore, & erunt mortui post resurrectionem cum corpore. Sed hæc duæ resurrectiones non debent intelligi completæ, ita ut quidam homines, electi scilicet, resurrecturi sint in carne, aut cum corpore mille annis, antequam resurgant reprobi: illi enim mille anni non denotant tempus inter duas resurrectiones mortuorum ex utraque parte completas exitens, sed solum tempus illud, quòd à Passione Christi usque ad finem mundi extenditur, in quo Sancti cum Domino vita æterna perfruuntur. Et quòd per mille annos nobis representatur, licet in seipso majus sit, & à solo Deo nascatur, ut notat Lyranus eadem Apocalypsis verba exponens, verbo, per mille annos; ubi ait: Et regnabunt Lyranus cum eo mille annis, hoc est, usque ad resurrectionem generalem. Ex his patet, quòd D. Joannes loquitur de gloria, quam habent Sancti in caelo, & habebunt usque ad diem iudicii: non verò de gloria corporis, quam habebunt Sancti in die iudicii, ut falsò putant Chiliaftæ. Idcirco prima resurrectio respicit gloriam animæ electæ, quæ exivit de corpore potituræ gaudiis æternis, quibus de facto potitur cum Christo in gloria; secunda verò respicit gloriam corporis, quòd resurget in fine mundi, & habebit gloriam suam.

Quantum ad expositionem aliorum verborum hujus autoritatis Divi Joannis in Apocalypsis ad expositorum ejusdem libri remittendus est Lector, ut verum sensum discat: nobis enim sufficit referre eam expositionem, quæ concernit resurrectionem mortuorum, eamque duplicare videtur contra fidem Ecclesie Romanæ, quæ unicam resurrectionem credit.

Vera autoritas admissa à Chiliaftis explicatio.

Lyranus

Eutychieus

§. II.

De responsione ad Rationem contrariam.

Chiliaftarum ratio assertionem nostram impugnans desumitur ex illo Apocalyp. cap. 20. vers. 4. & sequentibus, ubi fit mentio de duabus resurrectionibus, ibi enim legitur: Et vidi sedes, & sederunt super eas, & Chiliaftarum. monium Jesu & propter verbum Dei, & qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec accepterunt charactèrem ejus in frontibus, aut in manibus suis, & vixerunt & regnaverunt cum Christo mille annis. Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hac est resurrectio prima. Beatus, & Sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In his secundam mortem non habet potestatem, sed erunt Sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis; & cum consummaverint mille anni, solvetur Satanus de carcere suo, & exiit, & seducet gentes.

Ex his inferuntur duas resurrectiones esse confitendas, unam alia priorem mille annis; ideoque electi, & reprobi non resurgent simul in eadem hora, nec in eadem die, nec in eodem mense, nec in eodem anno, imò nec

ARTICULUS LIV.

Docet contra Eutychanos, Corpus humanum resurrecturum esse visibile, & palpabile.

Eutychieus, aut Eutyches (secundum aliquos) celeberrimi Cœnobii Constantinopolitani Abbas, plures docuit errores sub Theodosio Juniore Imperatore, & Leone I. Summo Pontifice circæ annum Domini 443. inter quos errores unus est adversus corpora humana resurrectura. Docebat enim, quòd corpus nostrum post resurrectionis gloriam futuram impalpabile, & invisibile erit, sicut aer & ventus.

Contra hunc hæreticum (quem plures dicunt fuisse Episcopum Constantinopolitanum) docentem alium hominem mori, & alium resurgere, mori corpus palpabile & visibile, & resurgere impalpabile, & invisibile, missus fuit Constantinopolim iussu Pelagii Papæ (tunc Legatus Apostolicus) Beatus Gregorius postea Summus Pontifex, qui ipsum Eutychieum plenè convicit coram Tiberio Constantino tunc Imperatore; quo factò, eum ipso Eutychieo convicto, ipse Imperator librum

librum de resurrectione, quem ipse Eutyechius ediderat, comburi iussit. Quare Eutyechius paulo post, cum in morbum incidisset, instante morte pellem manu sua tenebat, multis presentibus dicens: Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus. Ita legitur in actibus eiusdem Di. vi Gregorii Magni; ideoque Eutyechius propter hanc heresim non debet censeri hereticus, quamvis opinio quam tenuit, quamque morti proximus detestatus est, sit heretica; cum ut quis censetur hereticus, necesse sit, ipsum pertinacem esse. Est tamen hereticus propter alios errores, quos pertinaciter docuit, quosque nos alibi impugnavimus. Eiusdem heresis defensores fuerunt Chiliafæ in precedenti articulo impugnati.

S. I.

Resolvit Articulum.

Veritas, quam hic defendimus contra Eutyechianos, firmatur auctoritate Apostolorum, in quorum Symbolo iste habetur Articulus: Credo carnis resurrectionem. Idem dicitur in Concilio Lateranensi IV. de Fide & Summa Trinitate cap. 1. in quo definitum fuit, quod resurgent homines cum corporibus, que in vita habuerunt, ut videri potest in articulo precedenti, in quo referuntur eiusdem Concilii verba.

His addo alia Concilia, in quorum Symbolis habetur carnis esse resurrectionem, ut declaravit D. Athan. in suo Symbolo dicens, quod omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, que cum sint palpabilia, & visibilia, palpabilia quoque & visibilia erunt in resurrectione; quoniam idem numero corpus quod fuit vivum, debet resurgere. Resurrectio enim est eius qui cecidit; hinc est, quod corpus resurget visibile, & palpabile, quia visibile, & palpabile cecidit. Idque clarius exprimitur in Concilio Tolitano XI. celebrato anno 675. sub Adeodato Papa, ubi in capite de Confessione fidei legitur: Confitemur vera fide resurrectionem omnium mortuorum, nec in aera, vel alia qualibet carne, ut quidam delirant, resurrecturos nos credimus, sed in ipsa qua vivimus, consistimus, et movemur.

Eutyechius nequit fortius impugnari, quam auctoritate, qua contra eum usus est Divus Gregorius, nimirum verbis Jobi cap. 19. vers. 25. Scio enim quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum Salvatorem meum, quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspiciantur mihi, et non alius. Ubi glossa interlin. verbo, carne mea, addit, non in aere, vel alio corpore, sed in eadem carne.

Quod evidenter probat corpus resurrecturum esse idem nedum secundum partes primarias, & essentielles corporis, sed etiam quantum ad ea, que sequuntur quantitate, seu palpabile, & visibile, quoniam si non esset palpabile, & visibile, non esset idem corpus, cum non haberet eandem differentiam essentialiam, quam corpus humanum accipit a quantitate, nec haberet modum naturalem, qui debetur illi, quod est falsum.

Unde glossa ordinaria, verbo, Quem visurus sum ego, ait: Caro nostra post resurrectionem eadem erit, et diversa, eadem per naturam, diversa per gloriam. Et verbo, ego ipse, ait: Non enim alius moritur, alius resurgit, sed idem ipse.

Ex quo sequitur, quod sicut corpus dum vivit, & moritur, est palpabile & visibile, visibile etiam & palpabile erit post resurrectionem; nam Job asserit se in eadem carne resurrecturum, quia ille ipse resurgere debet, qui obijt, hoc est, corpus quod obijt palpabile, palpabile resurget, ut tradit Clemens Romanus lib. 7. Apof. c. 6. ubi habetur: Ipse enim nos excitabit a mortuis Deus omnipotens, excitabit, inquam, nos cum omnibus carnis, quicumque in primordio seculi mortui sunt, tales, quales modo sumus.

Argumentum huius rei est, quia omnis forma debet esse in propria materia: in resurrectione autem hominis erit eadem forma, seu anima, ac proinde ipsa erit in sua materia, seu in suo corpore organico, materiali, extenso, quanto, palpabili, & visibili: Erit enim resurrectio eiusdem corporis ad poenam, vel ad premium, ut sicuti corpora in merito, vel demerito cooperata sunt, ita ad premium, vel ad poenam evocentur, ut monet Sanctus Cyprianus in Serm. de resurrectione Christi, & Divus Dionysius cap. 7. de Ecclesiastica Hierarchia parte prima.

Solemnis erroris condamnatio.

Conciliis Eusebianis.

Toletanum II.

Post resurrectionem corpora erunt visibilia.

Clemens Romanus.

Christus Dominus Luc. 24. docet eandem veritatem Apostolos dubitantes an ipsem esset, an phantasma dum eis apparuit. Ibi enim vers. 35. & sequentibus de Apostolis dicitur: Conturbati vero, et convertiti existimabant se spiritum videre, & dixit eis, quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas et pedes, quia ego ipse sum: Palpate et videte, quia spiritus exsurren- nem et ossa non habes, sicut me videtis habere. Hec enim demonst- rant corpora nostra palpabilia resurrectura esse, fuit vi- resurrexerunt: ac proinde corpora nostra resurgent in suo esse corporeo, & sensibili, eruntque substantialiter talia, qualia erant ante mortem, cum idem homo resurget, qui & moritur, ut suadet illa verba D. Isidori Hispalensis Ecclesie Sydus & Decus de offic. Eccles. lib. 2. cap. 23. Eodem ordine, eademque forma qua ipse Dominus resurrexit a mortuis, nos quoque resurrecturos credamus in eodem corpore in quo sumus, vel vivimus, non naturam, vel sexum mutantem, sed tantum fragilitatem, vel vitia deponentes. Hec verba ostendunt, quod corpus resurget secundum suam naturam, suaveque proprietates naturales. Igitur in resurrectione quilibet homo habebit corpus palpabile, & visibile, sicut Christus post resurrectionem suam habuit, & resurget idem in numero, & qualitatibus.

Hec veritas confirmatur ex Joan. II. vers. 23. ubi Christus dixit Marthe de Lazaro ejus fratre tunc mortuo: Et quatuoriduo resurget frater tuus. Nam si corpus resurgens esset aereum, impalpabile, & vento subtilius, ut arbitrati sunt Millenarii, tunc Lazarus, qui resurrexit, non fuisset frater Marthe, quoniam tunc non habuisset corpus illud, per quod inter Lazarum & Martham junctura erat cognatio, quia impossibile est Lazarum suscitatum esse fratrem Marthe, si Lazarus suscitatus non fuisset Lazarus mortuus, ut asserere videtur D. Gregorius Magnus in lib. 14. Moral. in cap. 30. Job cap. 33. ubi ait: Si post resurrectionem corpus palpabile non erit, profecto alius surgit quidem moritur, quod dictu nefas est credere, quia ego morior, et alius resurget. Ex quo inferitur, quod quilibet homo resurget idem numero etiam ratione corporis.

Idem docent communiter alii Sancti Patres, & precipue S. Thomas in 4. Sentent. & in Compendio Theologiae cap. 13. ubi ait: Resurget anima corpus humanum ex carnis, et ossibus compositum, corpus organicum ipsam organis quibus nunc consistit. Tandem anima in resurrectione habebit corpus, quod naturaliter appetit, aut quod in morte dimiserat, quod sane est visibile, & palpabile.

S. II.

Destruitur Hæreticorum Fundamentum.

Fundamentum Chiliastarum est, quia ex variis locis Scripturæ corpus quod resurget, dicitur spirituale, & præsertim ex illo I. ad Corinth. cap. 15. vers. 44. Seminatur corpus animale, surgit corpus spirituale. Inde enim inferunt corpus esse resurrecturum sine materia, & sine forma corporeitatis, ac proinde immateriale, invisibile, & impalpabile; cum ut aliquid ab oculo videri, & manibus palpari possit, debeat esse materiale.

Hæc ratio non valet, nam ex verbis Apostoli, nec ex aliis similibus Sacre Scripturæ locis, in quibus corpus dicitur in resurrectione spirituale, licet inferre ipsum corpus humanum in resurrectione convertendum esse in spiritum, seu spirituale substantiam; sed solum quod tunc non indigebit cibo, nec alimentis pro vita conservanda, quoniam a solo spiritu, nempe anima vivificabi- tur, ut notat D. Ambrosius eundem textum Pauli sic explicans: Animale corpus est, dum cibis sustentatur ut vivat; spirituale autem cum horum nihil indigebit, convertetur in vitam.

Idem docet D. Augustinus lib. 6. Genes. ad litteram cap. 24. dicens: Renovabitur non in corpus animale, in quo fuit Adam, sed in melius, id est in corpus spirituale, ubi esca, que corrumpitur, non egemus. Tunc enim Deus novafaciet omnia, ut inquit D. Joannes in Apocalypf. de Iustorum resurrectione loquens cap. 21. vers. 5. Idcirco post resurrectionem erit diversus vivendi modus, qui alimentorum necessitudinem removebit a corporibus nostris.

Hoc

Hoc iterum confirmat idem Sanctus Augustinus lib. 12. cap. 7. ubi luculentius exponit modum, quo corpus erit spirituale in resurrectione his verbis: Spirituale autem pluribus modis dicitur, nam & corpus quod futurum est in resurrectione Sanctorum, spirituale appellat Apostolus, eo quod viris modis ad omnem facilitatem & incorruptionem spiritus subdatur, & sine ulla indigentia corporalium alimentorum solo spiritu vivificantur, non quod incorporam substantiam sit habiturum. Et in Enchirid. cap. 91. addit: Propter quod corpora spiritualia dicta sunt, cum procul dubio corpora sint futura, non spiritus, sed sicut nunc corpus animale dicitur, quod tamen corpus non est anima, ita tunc spirituale corpus erit, corpus tamen non spiritus erit. Dicendum est igitur contra Chiliafias, aut Millenarios, quod post resurrectionem corpora nostra non erunt spiritualia, sed materialia, palpabilia, & visibilia.

Vel responderet objectioni alio modo, scilicet quod corpus dicitur spirituale, quia tunc spiritus totaliter subdetur, & caro non pugnat adversus spiritum, nec spiritus adversus carnem, Quapropter ratione uniformitatis horum duorum caro denominationem desumat a parte digniore, videlicet a spiritu, & spiritualis dicitur, ut probat idem Sanctus Doctor loco citato, ubi inquit: Sed idem ait Apostolus seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale, quoniam tanta erit tunc concordia carnis, & spiritus, vivificantur spiritus sine substantia aclicjus indigentia subditia carne, ut nihil nobis repugnet ex nobis, sed sicut foris naminem, ita nec intus nos ipsos patiamur inimicos. Et in lib. 2. de Civit. Dei, cap. 21. Erit ergo spiritus subditus caro spiritualis, sed tamen caro non spiritus, sicut carni subditus fuit spiritus ipse carnalis, sed tamen spiritus non caro. Ergo ex Apostolo non sequitur corpus resurrecturum esse spirituale, aut non carnale, sed palpabile, & visibile, seu idem quod erat ante mortem. Oportet enim nos manifestari ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis pro ut gessit, sive bonum, sive malum, ut ait Paulus I. ad Corinth. Visibiles igitur erimus. Afferunt insuper rationem; nam (inquiunt) generatio & resurrectio sunt operationes essentialiter diversæ, ut est ex se manifestum, & diversos habent effectus, qui de uno, & eodem verificari non possunt; Idcirco aliud est corpus quod generatur, aliud quod resurgit, cum generatio, & resurrectio diversos respiciant terminos: Atqui corpus genitum est palpabile & visibile: Ergo corpus suscitatum est impalpabile, & invisibile.

Respondeo antecedens esse verum in operationibus naturalibus, naturaliterque diversis, quæ habent suos effectus finitos, & diversos non subordinatos juxta finalitatem potentia agentis, ut notat Divus Bonaventura Doctor Seraphicus; Sed falsum, si potentia sit infinita, & non specificetur, nec exhauriatur per terminum, & in secunda actione tendat ad restituendum, quod primò productum fuerat destructum. Hæc quidem potentia, quæ destruit corpus, potest illud idem numero produce- re, ut patet in Christo, qui post resurrectionem suam fuit idem numero Christus, & homo. Idcirco corpus palpabile & visibile quod morte destructum fuit, potest nite- tente divina virtute refici idem numero, seu palpabile, & visibile. Resurrectio enim est ejus quod cecidit, & dissolutum est; ita tradit Divus Chrysofostomus Homil. 1. de resurrect. ut suadeat generationem, & resurrectionem habere eundem terminum, quamvis ex parte agentis sint duæ actiones diversæ, sicut actiones generativa, & corruptiva, quæ quamvis diversæ sint, nihilominus eundem terminum respiciunt. Ille qui genitus fuit ipse est qui corrumpitur; & ideo resurrectio habebit eundem terminum, quem habuit generatio, & homo dicitur idem numero in via, & in resurrectione.

Alia hæreticorum obiectio.

Responsio D. Bonaventura.

D. Chrysofostomus.

ARTICULUS LV.

Ostendit contra Origenem, feminas resurrecturas esse in proprio sexu.

Divus Augustinus lib. 22. de Civit. Dei cap. 17. testatur plures hæreticos docuisse omnes homines, seu mares, seu feminas in sexu virili resurrecturos, nullumque esse post resurrectionem futurum foemineum sexum.

Sed horum Hæreticorum nomen tacet. Nihilominus Guido Carmelita, Alphonsus à Castro, Prateolus, & alii hunc errorem tribuunt primò Armenis, de quibus alibi locuti sumus, & volunt ipsos Armenos esse hujus erroris Authores. Sed ab hac opinione libens recedo, quoniam sunt ad Divo Augustino posteriores. Nam Armeni vixerunt circà annum Domini 640. sub Constantino III. & Theodoro Romanorum Pontifice; Divus Augustinus autem, qui eundem errorem refert, floruit in fine IV. sæculi, & in principio V. Etenim feliciter migravit in cœlum anno Christi 430. etatis vero suæ 76. Igitur primi hujus heresis authores non sunt Armeni, sed potius Origenes Ecclesie Alexandrinæ Doctor, & Clementis Contextoris Successor, qui tempore præcessit S. Augustinum; nam Baronius Tom. III. inter errores Origenis numerat istum, videlicet in resurrectione non esse futuram sexus distinctionem, licet plures sint Scriptores, qui eum excusant.

Fraffenius inter errores Almarici reponit istum de unitate Sexus in resurrectione futura. Cornelius à Lapide in cap. 4. ad Ephes. eundem errorem tribuit Scoto Doctori Subtili quæst. 2. sed falso, quia textus ille non est Scoti, ut patet in omnibus exemplaribus textus ipsius, ut advertunt omnes Scristæ.

S. I.

Probat quod in judicio, nulla erit Sexus confusio.

Inter hanc heresim nullum adveni Concilium expressum & formale, ideoque sufficit pro auctoritate Ecclesie resurrectionem uniuscujusque hominis in proprio sexu futuram credentis, dicere cum Alphonso à Castro, verbo, Resurrectio, hæresis V. in fine. Inter Ecclesiastica Dogmata unum de hac re septuagesimo loco habetur, quod tale est. In resurrectione ex mortuis sexus forma non mutabitur, sed vir mortuus resurget in forma viri, & femina in forma femina. Idem decrevit Gelasius Papa in Epistola contra Pelagianam heresim, ubi expressè ait: Resurgere debent omnes in proprio sexu, id est, mares in masculino, & femina in femineo. Ita testatur Eminentissimus Cardinalis noster Laurea in Epitom. Canonum verbo Resurgere. His addi potest illud Innocentii III. in Concilio generali, quod habetur in cap. 1. de Summa Trinit. Omnes cum suis propriis resurgent corporibus, qua nunc gestant. Ex quo inferitur omnes fideles teneri credere, quod unusquisque resurget in proprio sexu, cum resurget in proprio corpore.

Quemlibet hominem resurgere in proprio sexu facile colligitur ex illo Matth. 22. vers. 30. In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in Cælo. Ex hac enim responsione Christi ad Saducæos Divus Augustinus loco citato concludit: Erunt ergo qua vel nubere hic solent, vel ducere uxores, sed tibi, id est in resurrectione, hoc non facient. Hoc probat, evidenterque demonstrat, quod in resurrectione erunt mares & feminae sine potentia nubendi. Eadem verba pariter exponunt Divus Chrysofostomus Homil. 71. in Matth. Et clarius Euthymius qui cap. 53. ait: neque viri matrimonium contrahent, neque mulieres nuptus tradentur. Igitur Christus per hanc responsonem significare voluit mulierem resurrecturam esse in ultimo judicio in proprio sexu: nam si nulla esset post resurrectionem futura mulier, facilius Saducæorum errorem destruxisset dicendo non esse futurum muliebrem sexum post resurrectionem, sed de facto talis esse deberet; nam cum hic loquendi modus esset apertissimus ad docendum, & convincendum, Christus ipso usus fuisset contra Saducæos negantes resurrectionem, & querentes cuius viri esset illa mulier, quæ septem fratribus nupservat; at non dicit hoc, nimirum in resurrectione nullam esse futuram mulierem, sed dixit solum, in resurrectione non nubent, neque nubentur. Idcirco non negavit Sexus varietatem, imò innuit illam, cum dicat, non nubent, quod convenit foeminis, neque nubentur, quod convenit viris, sed negavit nuptias post resurrectionem futuras non ratione uniformitatis sexus, ut volunt Hæretici, sed ratione status, qui non permitteret nuptias, nec indigebit propagatione.

Eadem veritatem docuit Christus Matth. 12. vers. 42. ubi ait: Regina Aultri surget in judicio cum generatione ista, & condet-

Armeni non sunt hujus heresis authores.

Origenes.

Almaricus.

Deciso Ecclesia.

Matth. 22.

D. Chrysofostomus.

Euthymius.

FIDEI VINDICATÆ.

condemnat eam. Indè enim constat, quòd hæc Regi- na, quæ verè est femina, erit in iudicio in proprio sexu, seu femineo, ut clarius, & expressius declaratur Luc. rr. vers. 31. his verbis: Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnetur illos. Per hæc quidem verba evidentiùs constat Reginam Austri remansuram esse in proprio sexu: etenim, surget cum viris, ideoque ipsa non erit vir, quia hæc particula, cum, hic est disjunctiva sexuum, & condemnetur illos, seu viros cum quibus surget in iudicio; ex quo sequitur, quòd tunc ipsa Regina non erit vir, sed mulier, & remanebit mulier, quæ viros, cum quibus surget in iudicio, condemnetur, quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis.

Femina refurgit in proprio sexu.

Distinctio sexuum, non est de genere viri.

D. Athanasius.

D. Hieronymus.

D. Isidorus.

Genes. I.

Ratio Armenorum.

Non nocet hæc autoritas, nam ut notat glossa interl. verbo virum, Apostolus non est intelligendus de sexus differentia, sed de perfectione virtutis, quæ magis in virò, seu in masculino, quàm in femineo sexu consistit: quia vir est nobilior, & perfectior portio naturæ humanæ, quàm femina, quæ ex Apostolo 1. ad Corinth. 11. vers. 9. creata est propter virum; ideo dicit, in virum perfectum, ratione ætatis & perfectionis sexus masculini tantum, quia omnes resurgunt in ea ætate, in qua Christus Dominus mortuus est: vel in virum perfectum, ut caput, & membra, id est, ut Christus; & nos homines, omnes simul unus perfectus vir, cui nihil desit.

Explicatur textus ab Armenis relatus.

Vel dico cum Lyrano nostro, quòd ly in virum, refertur ad Christum, undè inquit idem Doctor, Apostolus est sic intelligendus in illo loco, ac si dixisset: Donec occurrerimus omnes Christo venienti ad iudicium, qui est vir omnino perfectus. In ipso enim habitat plenitudo Divinitatis corporaliter, & continentur omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, ut inquit Apostolus. Eandem explicationem priùs dederat D. Ambrosius in cap. 20. Apocalyp. ubi ait: In virum perfectum ita elaborandum hortatur, ut perfectio fidei apprehendatur, cuius hæc ratio, ut Christum perfectum, & plenam Deo tenent fides, nec mensura humana mentiatur, sed in plenitudine divinitatis, quasi perfectus Deus habeatur.

Vel respondeo cum Divo Augustino loco citato cap. 18. & alijs, qui ipsum sequuntur, quòd Divus Paulus nomine viri comprehendit etiam foeminam, sicut Scriptura Sacra comprehendit eam, Ut v. g. Genes. memento homo quia pulvis es: Ibi enim ille Sanctus Doctor ait: verum hoc ad resurrectionis formam, in qua erit unusquisque, referendum esse quòd nos impediat nominato viro intelligere & foeminam, & virum pro homine positum acciperemus, sicut in eo quòd dictum est, beatus vir qui timet Dominum, utique ibi sunt & femina, quæ timeant Dominum. Potest hoc alijs Scripturæ locis comparari: Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum &c. Psal. 1. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum. Psal. 31. & tamen ibi de foeminis etiam est sermo sicut de viro, aut masulo; cum beata erit etiam mulier, quæ non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit; Ideoque Apostolus non vult corpus foemineum in die iudicij conversurum esse in corpus virile, seu masculinum, sed solum in ætate perfecta hominis specificè sumpti resurrectorum; cum nomine viri in hoc loco masculinum, & foeminam comprehendat, sicut dum Scriptura loquitur de homine.

Altera ejusdem textus explicatio.

Idque seu per hominem solido intelligendum esse masculinum, & foeminam comprobari potest autoritate Philosophi, qui dum definit hominem esse animal rationale, æquè definit foeminam & masculinam; alioquin hæc definitio non conveniret foemine, quòd est falsum. Aliud autem, seu per virum, intelligendum esse aliquando etiam masculinum & foeminam, patet ex dictis, & ex alijs quæ omitto.

Obijciunt eundem Apostolum, qui ad Rom. 8. vers. 29. de electis & prædestinatis ait: Nam quos præcivit & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui, ut si ipse primogenitus in multis fratribus. Indè enim concludunt contra nos, quòd in die iudicij & resurrectionis omnes prædestinati (inter quos plures sunt foeminae, ut probat Sanctorum Canonizatio, aut invocatio) erunt fratres Christi, & apparebunt in sexu Christi, qui est virilis, juxta illud Jerem. cap. 3. vers. 22. femina circumdabis virum. Et per consequens dicunt, quòd in resurrectione nulla erit sexus diversitas; aliàs omnes prædestinati non essent conformes Christo prædestinatorum capiti; nec essent fratres Christi, cum foeminae dicantur Sorores. Deindè in Sacra Scriptura dum fit mentio de electis, aut reprobis generatim, Scriptor facer semper utitur genere masculino: & Deus loquens de Filio suo unigenito ait: Ponam illum primogenitum in multis fratribus; idcirco omnes resurgent in sexu masculino, ut omnes electi in ultimo iudicio conformitatem habeant cum Christo. Certissimum quidem est quòd inter fratres nulla potest reponi mulier, & quòd inter foeminam & masculinum non est omnimoda conformitas.

Urgentior hæreticorum ratio.

Respondeo Apostolum ibi non loqui de sexus conformitate; aliàs omnes prædestinati, id est, tam masculi, quàm foeminae deberent nasci mares, & nulla nasceretur foemi-

Apostolus non loquitur de conformitate sexus.

foemina, quia si essent absolute conformes Filio Dei incarnato in omnibus, incluso sexu nascerentur in sexu Christi, sicut deberent in eodem resurgere; at hoc est falsum, nulla quippe foemina nata est puer, undè idem Apostolus ibi ita loquitur de prædestinatione ad gratiam & gloriam, & docet quòd omnes prædestinati erunt Filio Dei conformes in gratia & gloria, non quoad gradum, sed quoad substantiam, ut non sit intelligendus de sexu, quia caput & exemplar omnium prædestinatorum (inter quos plures sunt foeminae) est Christus Dominus, qui ex Apostolo dicitur primogenitus, id est prædestinatorum caput. Igitur ut autoritas Apostoli vera sit, non est necesse quòd foeminae prædestinate resurgant in sexu Christi, ut sint ipsius membra in resurrectione, sed sufficit quòd habeant gratiam, & gloriam Christi, quæ de factis habebunt, ut ostendit tunc ipse Christus dicens illis: Venite benedicti Patris mei percipite regnum vobis paratum à constitutione mundi; cum regnum illud sit gloria, aut vita æterna, cuius semen est gratia. Ad probationem dico, quòd Scriptura loquendo de electis utitur genere masculino, non ut excludat sexum foemineum, sed ut loquatur specificè.

Diversitas sexus est de integritate naturæ.

Hæreticorum insinuatia.

Responsio D. Thoma. D. Bonaventurae & aliorum.

Insistunt: in resurrectione superflua erit sexuum diversitas, quoniam tunc nulla erit generandi necessitas, ut asserit Christus Matth. 22. vers. 30. ubi inquit: In resurrectione neque nubent, neque nubentur &c. ut supra. Ergo omnes resurgemus in sexu virili propter quem factus est sexus foemineus.

Falsa est hæc insinuatia, tum quia tunc diversitas sexuum erit de integritate naturæ, sicut membra, intestina, humores, & sanguis & alia in omni corpore humano existentia, quæ ad nihil aliud infervient, quàm ad integritatem naturæ, cuius sunt partes ad perfectionem corporis necessariò requisite. Tum quia illa diversitas sexuum erit ad decorem, & ornatum personarum, quæ in sexu foemineo Deo servierunt, esurienti panem dederunt, nudos operuerunt, & alia opera grata Deo, & meritoria fecerunt; nec non ad confusionem eorum, seu vitiorum, qui in omnibus his offenderunt Deum. Perfecto maxima erit confusio viris reprobis, eo quòd non fecerint opera laboriosa, quæ fecerint foemine electæ, & prædestinate. Undè cum hæc omnia necessaria sint, & unusquisque secundum suum laborem recipiet, & resurget cum corpore suo de factis propriis rationem redditurus, dicendum est quòd in resurrectione erit necessaria sexuum diversitas, seu quòd foemine resurgent in proprio sexu foemineo, & viri in sexu masculino.

Dicent: Foemina est quedam naturæ imperfectio, & ab illa non intenta per se, sed per accidens. Hinc est quòd ex Philosopho primo Physic. textu 81. foemina naturaliter appetit esse virum; sed in prædestinatis nullus erit defectus naturæ, nec appetitus non satiat, ut colligi potest ex Apostolo supra citato dicente: Donec occurreramus in virum perfectum ab omni imperfectione tam sexus, quàm morum omnino: ergo omnes tam electi, quàm reprobi resurgent in sexu virili, qui est status perfectus naturæ humanæ, & ab illa per se intentus: masculi quidem productio est generationis humanæ finis primario, & principaliter intentus.

Respondeo cum D. Thoma, D. Bonaventura Doctore Seraphico, Ricardo, & alijs communiter, foeminam non esse ex se, seu ratione productionis suæ rem essentialiter incompletam, nec imperfectionem naturæ, nec monstrum, cum ex Apostolo 1. ad Corinth. cap. 11. vers. 7. sit gloria viri; & ex Genes. c. 2. vers. 18. Deus fecerit illum ut adiutorium simile viro suo, id est Adæ, cui ad propagationem minimè necessaria erat pars monstruosa.

Insuper falsum est etiam foeminam esse intentam à natura per accidens; cum natura humana sine utroque sexu subsistere non possit, & nequeat imperfectionibus, & monstris conservari. Undè dum Aristoteles ait foeminam appetere esse virum, & esse imperfectam, non loquitur absolute, ita ut velit foeminam esse ex se imperfectiorem naturæ humanæ, sed solum comparative ad virum, seu masculinum, qui non donis essentialibus, & intrinsecis, sed ratione sexus est perfectior foemina. Quia natura principaliter intendit virum, quàm foeminam, & quælibet pars minus perfecta naturaliter appetit esse perfectiorem. Nec per hoc foemina potest dici simpliciter imperfecta, sed solum minus perfecta, quàm vir.

Quapropter Paulus loco citato vers. 9. ait: Non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum; quinta men possit dici simpliciter imperfecta; cum nihil ei deficiat ad perfectionem sui status necessariam, imò potius simpliciter perfecta est dicenda, quoniam melius est foemina esse foeminam, quàm oppositum. Verbi gratia caelibus est perfectior statu conjugali, ut ait Ixidentinum, tamen status conjugalibus non est imperfectus ex se.

Tandem obijciunt adversus Articulum nostrum hæc verba D. Basilii magni in Psal. 114. In resurrectione nec mas, nec femina erit, sed una quedam omnibus, ac uniformis vita, & obijciunt ratio his, qua suo complacent Domino. Indè enim nonnulli Armenis adherentes concludunt in resurrectione futuram esse unam omnibus rationem, ac proindè omnes & singulos homines resurrectoros esse in eodem statu, eodemque sexu, qui profectò erit virilis, quoniam foemineo dignior est, & perfectior, ut probat ad præcedentem objectionem responso, saltem in sensu comparativo.

Respondeo D. Basilium ibi non loqui de ratione aut identitate sexus, ita ut velit in resurrectione omnes homines, aut naturæ humanæ individua esse ejusdem sexus; alioquin nullus esset in resurrectione sexus, ut fateri hæc particula, Nec mas, nec femina erit, quæ sexum excludit utrumque; sed solum de officiis maris & foeminae; tunc enim erit unum exercitium in omnibus & singulis prædestinatis, quod erit videre Deum, amare Deum, & frui Deo, ut testantur omnes Sancti Patres, & præsertim D. Augustinus in pluribus locis. Hocque confirmatur ex verbis Christi, qui tunc dicet electis: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est à constitutione mundi; Quod quidem regnum non est efca, nec potus, sed Deus, qui intellectus, & voluntate per lumen gloriæ, & charitatem percipitur à beatis in gloria. Nulla igitur est ratio affirmans omnes homines resurrectoros esse in sexu virili.

Solutio objectionis hæreticæ.

Hanc ipsam veritatem inserit Gelasius Papa exponens hæc verba 1. Corinth. cap. 15. vers. 35. Sed dicat aliquis: Quomodo resurgunt mortui? quævis corpore venient? insipientes, qui quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur. Et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alijus cæterorum. Deus autem dat illi corpus sicut vult, & unicuique seminum proprium corpus. Etenim ex his verbis ille Summ. Pontifex multa docet de sexuum diversitate resurgenda, inter quæ est diversitas propria, seu ea, quæ virum à foemina distinguit, quoniam eloquenter ait: Si verò proprium corpus resuscitatus quisque suscipiat, indubitanter consequens, ut unicuique sexus corpus proprium reformetur, quia sicut dictum est, & unicuique semini proprium corpus reficitur attributum, per qua utique semina in utroque sexu omne genus humanum designatum est, sequitur ut omne genus humanum quod in utroque sexu istis est seminibus designatum, proprium sit corpus &c.

Gelasius Papa.

Quemlibet hominem in suo sexu resurrectorum esse constat ex Apostolo, qui assignat diversitatibus carnis hominum à carne pecorum, volucrum, piscium, & corporum terrestrium, à corporibus celestibus, ait in versu 42. Sic & in resurrectione mortuorum, ut indè concludamus quòd in resurrectione corpora in proprio sexu remanebunt. Et in versu ejusdem cap. 50. Hoc autem dico fratribus, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, ut discamus, nullam esse necessitatem mutandi beatorum corpora de sexu in sexum. Quoniam præcipuum huius rationis motivum est possidere Deum, nullamque esse necessitatem mutandi corpora damnatorum, quia præcipuum istorum resurrectionis motivum, aut finis est detinere damnatos in suppliciis æternis, seu in poena sensus, & eos excludere à possessione ejusdem regni, quòd non respicit carnem & sanguinem, sed animam rationalem, quæ per intellectum & voluntatem possidet illud, & Deo similis efficitur, ut testatur Sacra Scriptura variis in locis. Tandem non raro contingit, quòd persona unius sexus det alicui alterius sexus occasione peccandi: necesse est igitur, ut unusquisque resurgat, & iudicetur in proprio sexu.

Nulla est necessitas mutandi beatorum corpora.

Probat adversus Origenistas corpora humana resurrectione esse immortalia, & incorruptibilia.

Uxta Theophilum Alexandrinum Episcopum lib. 2. Paschalis sui à D. Hieronymo è Græco in latinum sermonem versio, & alios auctores antiquos fide dignos, Origenes patria Alexandrinus, S. Leonidis Martyris filius, Clementis Alexandrini discipulus fidelissimus (saltem in his quæ de Deo, & moribus bene scripsit) docuit circa annum Domini 207. plures errores, quorum unus tenet, quod corpora humana post resurrectionem erunt iterum mortalia, & corruptibilia tam ab intrinseco, quam ab extrinseco, sicut erant ante resurrectionem: voluit enim post illam resurrectionem multis transactis sæculis eadem corpora in nihilum esse redigenda. Ità de ipso Origene post Theophilum sentiunt Aphonius à Castro, Prateolus, & alii recentiores, qui hæresim, atque hereticorum Catalogum ediderunt.

Contra hunc Origenis errorem pronunciatum fuit in Concilio Toletano VI. non provinciali, ut autumant nonnulli, sed nationali, celebrato anno 638. sub Honorio Papa I. cum 52. Episcopis. In hoc quidem Concilio cap. 1. definitum fuit corpus fore incorruptibile post resurrectionem, seu in æternum duraturum, ut in æternum perfruatur præmio, vel puniatur poena, ut ex Evangelio colligitur. Idem habetur in lib. 4. Constit. Apost. cap. 6. ubi expressè declaratur, quod post resurrectionem homo semper vivet, nec aliàs umquam morietur. Et Gelasius Papa in Epistola contra hæresim Pelagianam, ut hanc ipsam corporis immortalitatem faciat, inquit: *Hominis resurrectio erit cum corpore immortali jam reddito* s. ut legitur in Epitom. Canonum Eminentissimi Cardinalis nostri Laurææ verbo, *resurgere.*

S. Unicus.

Tuetur Articuli veritatem auctoritate Sacra Scriptura.

Corporis immortalitatem post resurrectionem futuram aperte docet Apostolus 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 51. & sequentibus, ubi ait: *Eccc mysterium vobis dico: omnes quidem resurgetis, sed non omnes immutabimini: in momento, in istu oculi, in novissima tuba: ceteri enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur; oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Nam Apostolus in hoc capite proponit similitudinem de grano seminis mortificati, quod tandem, cum in terra mortuum fuerit Joan. 12. vers. 24. vivificatur, vulque quod mortui in resurrectione ita vivificentur, ut sint incorrupti, & immortales, ut ex morte à qua resurgent, transiant ad vitam interminabilem, sicut ex propriis Apostoli terminis constat.

Hinc auctoritati adjuvenda est glossa interlin. communiter recepta, quæ mentem Apostoli manifestè demonstrat, his verbis: *Oportet enim corruptibile hoc induere post incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem, ut jam ultra non morietur, aut dissolvatur.* Hæc siquidem verba probant mortem non esse timendam post resurrectionem, quoniam per hoc, significatur, quod corpus humanum in morte corruptum in resurrectionem accipiet (Deo scilicet ordinante) integram incorruptibilitatem, nec non veram, & realem immortalitatem, ac proinde idem Apostolus vult quod idem corpus resurgat immortale. Quapropter statim addit: *Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sicut qui scriptus est, absorpta est mors in victoria.* Hoc tamen falsum esset, si resurgentibus mors iterum dominaretur, quia mors non esset perfectè devicta, neque absorpta in victoria; igitur corpora resurgent immortalia & incorruptibilia, ut notat Divus Ambrosius orat. de fide resurrect. ubi ait: *Flos resurrectionis immortalitas est.* Undè idem Apostolus supra sci. d. Am. licet vers. 42. habet: *Seminatur in corruptione, surgit in incorruptione, seminatur in ignobilitate, surgit in gloria, seminatur in infirmitate, surgit in virtute.*

Ex his evidentex colligitur corpus, quod genera-

tur in vera corruptione, esse resurrecturum in corruptione, & fore immortale: *resurgunt igitur, inquit Divus Augustinus lib. 14. de Trinit. cap. ultim. Sanctorum corpora sine ullo vitio, sine ulla deformitate, sicut sine ulla corruptione.* Idem advertit Tertullianus cap. 36. de resurrectione, ubi dictum Pauli: *Oportet corruptibile hoc, sic explicat, non nupturi, quia nec morietur, sed transiuri in statum Angelicum per indumentum illud incorruptibilitatis per substantia resuscitaretur emendationem.* Sanè hæc auctoritas stat pro immortalitate & incorruptibilitate corporum post resurrectionem, quæ cum data sit vitam, resurgentibus mors ultra non dominabitur: statutum est enim omnibus hominibus semel mori, post hoc autem iudicium; ex quo inferatur, quod post resurrectionem, & iudicium nullus morietur, ut patebit attentè consideranti hæc verba Apostoli ad Ihebr. 9. vers. 27.

Eadem veritas evidentiùs colligitur ex alia auctoritate Apostoli, quæ est in Epistol. ad Rom. cap. 6. vers. 9. *Scientes quod Christus resurgens ex mortuis jam non morietur, mors illi ultra non dominabitur.* Nam si Christus post resurrectionem amplius non morietur, nec nostra corpora erunt mortalia post resurrectionem. Hinc est, quod 2. ad Timoth. 1. vers. 10. ait: *Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Jesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam & incorruptionem per Evangelium.* Hujus paritatis argumentum est, quoniam illa resurrectio Christi exemplum fuit, aut signum quoddam future in nobis resurrectionis, ut insinuat D. Ildorus Hispanensis de offic. Eccles. lib. 2. cap. 23. dicens: *Eodem ordine, eademque forma, quæ ipse Dominus surrexit à mortuis, nos quoque resurrecturos credamus in eodem corpore, in quo sumus, vel vitiumus, non naturam, vel sexum mutantis, sed tantum fragilitatem, vel vitia deponentes.* Idem faciunt plures alii Sancti Patres validissimis rationibus probantes, quod resurgemus immortales, sicut Christus immortalis resurrexit, & quod mors ultra non dominabitur nobis, sicut non dominabitur Christo, qui moriendo mortem destruxit juxta illud Osæ cap. 13. vers. 14. *Ero mors tua à mors; & resurgendo vitam nostram reparavit.* Hinc est quod Divus Athanasius in vita S. Antonii Abbatis ait: *Confide in Domino, quia necessario resurrectionis tempore hoc corpusculum resurget incorruptum.* Ratio ejus est, quia Corpus Christi immortale fuit post resurrectionem, quemadmodum epim resurgemus, quia ipse resurrexit, ita & resurgemus immortales, quia ipse Christus resurrexit immortalis.

S. Dionysius lib. de Eccles. Hierarch. cap. 7. ait: *Corpora Beatorum membra Christi effecta divinitus erunt immortalia, beatamque recipientem requiem.* Et Divus Augustinus lib. 10. de Civit. Dei cap. 29. inquit: *Qualia Sanctorum corpora in resurrectione futura sint, potest aliquando scripturæ inter Christianarum scripturarum doctissimos disputari; futura tamen sempiterna minimè dubitamus, & talia futura, qualia sua resurrectione Christus demonstravit exemplo, sed qualiacumque sint cum incorruptibilia profus, & immortalia &c.* Quibus solidissimè firmatur articuli nostri veritas, id est, quod post resurrectionem generalem corpora humana remanebunt immortalia, & incorruptibilia. Hoc enim est id, quod insinuare intendunt in his, & in aliis locis Sancti Dionysius, & Augustinus ex gloriosa resurrectione Domini nostri Jesu Christi, de qua Paulus 1. ad Corinth. 15. vers. 20. ait: *Nunc autem Christus surrexit à mortuis primitia dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.* Estque caput corporis Ecclesiæ, & primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens (ad Colos. cap. 1. vers. 18.) quem certò non teneret in omnibus (si corpora non essent incorruptibilia, & immortalia post resurrectionem) ut potè in corporibus, quæ resurgunt, quæque incorruptibilia non essent.

His omnibus addenda est ratio deducta ex principiis fidei. Nam omnia corpora humana resurgent, vel ad præmium æternum, vel ad poenam æternam, ut facile inferitur ex his verbis, quæ Christus in ultimo iudicio dicit Electis: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod est æternum: Reprobis vero, discedite à me maledicti, ite in ignem æternum;* quibus designatur omnium hominum fors, & præscribitur eorundem finis, qui cum sit æternus tam pro corpore, quam pro anima corpore erit incorruptibile.

Idem

D. Cyrillus Hieroso. lymitanus.

Idem expressè docet D. Cyrillus Patriarcha Hierosolymitanus Cath. 18. qui explicans illud Apostoli: *Oportet corruptibile hoc, inquit: hoc enim corpus excitatur, & indutum incorruptione transformatur: resurget igitur hoc corpus, sed non manet tale, verum est æternum susceptivum poenæ. Si vero peccator est, accipit corpus æternum peccatorum, ut in perpetuo igne ardeat, & nunquam dissolvatur.* Ex quibus manifestè sequitur, quod corpora debent resurgere verè, & realiter incorruptibilia, & immortalia; aliàs non possent durare in æternum, neque in æterno gaudio, aut supplicio permanere. Quoniam quod mortale, & corruptibile est, ultimum vitæ suæ assequitur diem, cum mensuretur tempore, sitque destrictum pariter omne malum corporale respectu Beatorum, ut promittit D. Joannes in Apocalyp. cap. 21. ubi loquendo de justis post resurrectionem, inquit: *Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quin prima adjuerunt.* Et dixit qui sedebat in Throno: *ecce nova facio omnia, saltem quoad accessoria, & modum.* Id est post resurrectionem corpora eorum nullum patientur malum, nulloque dolore; ideoque erunt immortalia, quandoquidem corpus nequeat mori, quin patiatur malum.

Idem de morte non videnda privilegium post omnium resurrectionem mortuorum corporibus concedendum fuit prædictum ab Isaia cap. 35. vers. 10. ubi legitur hæc Prophecia: *Et redempti à Domino convertentur, & venient in Sion cum laude & lætitia sempiterna super caput eorum, gaudium & lætitiæ obitinebunt, & fugiet dolor & gemitus.* Hoc quippe vaticinio, & ex aliis, quæ omitto, etiam ostenditur, quod post resurrectionem omnium mortuorum, & post eorundem iudicium, speciali beneficio Dei corpora electorum erunt doloris, & morris incapacia. Ratio est, quoniam tunc non senescent, nec tabescent, nec putrescent amplius, ut notat D. Cyprianus de Ascensione Christi, D. Bonaventura Doctor Seraphicus, & alii ex variis Sacra Scripturæ locis. Nulla obisset infirmitas, nulla contraderiget miseræ carnalis infirmitas, nulla ulterius remanebit pugnandi necessitas. Veniet, inquam, tempus illud, quando nulla desiderabitur cibi, fomique refectio, nulla feniatur jejuniis lassitudo, nulla timenda erit vel de carne inquietudo, vel de hoste tentatio, ut refert Eucherius Lugdunensis Homil. 1. de Epiphania. Homo existens extra viam seu inter termino non mereatur, nec demeretur, ut docent communiter Theologi, cum D. Thoma, & D. Bonaventura, non ex defectu gratiæ, sed ratione status; ideoque vivet in æternum, ut in æternum premio fruatur, si bonus fuerit, vel ut in æternum poenas sustineat, si fuerit malus.

Sunt aliæ quamplurimæ Sanctorum Patrum auctoritates, quæ probant contra Origenem corpora post resurrectionem fore incorruptibilia, & immortalia, sed ea omitto, tum brevitate gratiæ, tum quia Origenes nullam rationem afferit contra articuli nostri veritatem, nec errorem suum probat: quamvis aliunde fuerit vir sublimis ingenii & magne eruditionis, ut refertur Eusebius lib. 6. cap. 13. Histor. D. Hieronymus de vitis illustribus, D. Ambrosius, & alii Scriptores, qui locuti sunt de statu, in quo post resurrectionem erunt corpora contra eundem Origenem.

ARTICULUS LXVII.

Refellit fabulam eorumdem Origenistarum afferentium quod corpora humana post resurrectionem habeant figuram rotundam.

Origenes, de quo in præcedenti articulo, & in pluribus aliis locuti sumus, & loquemur infra, dum sese de ipso loquendi offerret occasio, docuit tempore Severi Imperatoris, & Zephyrini Summi Pontificis circa annum Domini 207. plures errores nedum circa Sanctissimæ Trinitatis Personas, ut ex dictis patet, sed etiam circa resurrectionem mortuorum, inter quos unus affirmat, quod in resurrectione corpora hominum rotunda, & orbiculari specie excitabuntur. Nescio certè qua ra-

tione fretus tantam ausus est pronunciare insaniam. Hic autem error, qui omnium maximus (saltem in iudicio) dici potest, nullum, quod sciam, habuit defensorum; quinimo ab omnibus rejicitur vel dementantis factus; cum à ratione naturali prorsus improbetur.

Hæc hæresis damnata manet in Concilio Lateranensi IV. cap. 1. in quo resolutum fuit homines resurrecturos esse cum suis propriis corporibus, quæ in vita haberunt, quæ cum non fuerint rotunda, non resurgent in eadem statura, seu orbiculari, sed in ea, quam habebant in vita, modo fuerit debita, & decens, quippe cum resurrectio sit opus Dei, qui solus supremum habet imperium super omnia, sequitur, quod corpus in resurrectione generali erit perfectum in ratione corporis.

S. Unicus.

Refert rationes contra Origenistas.

Hoc verum esse probatur ex Epist. ad Ephes. cap. 4. vers. 13. *Donec occurramus in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Ubi glossa ordinaria, verbo in virum, addit, *ut unusquisque sit vir perfectus.* Sed homo habens corpus rotundum, & figuram orbicularem, non est vir perfectus secundum corpus, imò penitus deformis, quoniam talis partium situs non est naturalis: igitur opinio Origenis pedum est contra mentem Apostoli, qui vir in corpore perfectus est speciosus forma, ut colligitur omnes ex illo Psal. 44. vers. 3. *Speciosus forma præ filiis hominum,* quod dicitur de pulchritudine corporis Christi. Hæc quidem pulchritudo non convenit cum qualitatibus, & conditionibus naturam substantialiter deformantibus, quæ sunt contra naturalem corporis inclinationem, quæ deformitatem abhorret.

Insuper in ultimo iudicio nullus erit in corpore defectus substantialis, ut observat D. Thomas in expositione Symboli, dicens: *Omnes homines boni, & mali resurgent cum omni integritate, quæ ad hominis perfectionem pertinet; non enim erit ibi cæcus, vel claudus, vel aliquis defectus.* Ratio est, quia resurrectio est restitutio in statum perfectum naturæ; undè cum corpus esse rotundum, & orbiculare sit maximus defectus corporis, illudque penitus monstruosum reddat hæc deformitas, certum est quod in resurrectione nullum corpus humanum excitabitur rotundum, sed cum debita & decenti statura, quæ est recta, & septem palmorum, ut tradit Eminentissimus Cardinalis noster Lauræa in 4. sentent. alioquin Christus, qui dicitur speciosus forma præ Filiis hominum, estque exemplar resurrectionis nostræ, ut ait Divus Ildorus Hispanensis in Articulo præcedenti citatus, resurrexisset in forma rotunda: sed hoc est falsissimum, ut fatentur omnes, qui credunt Christum resurrexisse. Nullum enim habemus contrarium testimonium, nullamque traditionem: ergo omnes homines sive electi, sive reprobi resurgent cum tali corpore, quale habebant in vita.

Deindè Deus omnipotens (sublati defectibus naturalibus) excitabit nos à mortuis tales, quales fuimus ante mortem; cum suscitaverit eosdem, qui audient vocem Filii Dei, ut ait Clemens Romanus lib. 5. Constitut. Apostolic. cap. 6. Idcirco nullus resurget in figura rotunda, & orbiculari, quoniam nullus homo in tali figura vivit. Resurgent enim Sanctorum corpora sine ullo vitio, sine ulla deformitate, sine ulla corruptione, ut inquit Divus Anselmus Cantuariensis in Epist. 1. ad Corinth. cap. 15. Et ut habetur ex Divo Augustino, qui in Enchirid. cap. 90. ait: *Indecorum aliquid ibi non erit, sed quicquid futurum est, hoc decebit, quoniam nec futurum est, si non decebit.* Sed figura rotunda est indecens, & deformis corpori humano: Igitur nullus homo resurget in tali figura.

Homines sive electi, sive reprobi in resurrectione non erunt ejusdem stature, ut docent Doctor Seraphicus Divus Bonaventura in 4. dist. 44. part. 1. Divus Thomas Doctor Angelicus ibidem quæst. 1. artic. 2. & omnes Theologi cum Magistro sententiarum, sed alii aliis grandiores hoc ordine servato, ut qui juvenes, vel Cæni cum parva vel deformi resurgent cum debita, & decenti figura; quoniam hæc corporum mutatio erit

Origenes.

Concilium Toletanum.

Lib. Constitucionum Apostolicarum.

Epistolæ Gelasii Papæ.

D. Athanasius.

D. Dionysius.

D. Augustinus.

Corpora nostræ surgent incorruptibilia.

Ephes. 4.

D. Thomas.

Nullum corpus resurget rotundum.

D. Ildorus.

Clemens Romanus.

D. Bonaventura.

in statum perfectiorem, ut tenent communiter Sancti Patres.

Idem notat glossa in cap. 4. ad Ephef. verbo, in mensuram aratis, ubi habetur: Non ait mensuram corporis, vel statura, quia unusquisque recipiet suam mensuram quam habuit in iuventute, etiam si senex obierit, vel fuerat habitus in iuventute, etiam si senex obierit, vel fuerat habitus in iuventute, etiam si senex obierit, vel fuerat habitus in iuventute...

Glossa in cap. 4. ad Ephef.

Pro parte Origenis nullam adveni in Scriptoribus tam antiquis, quam modernis ejusdem authoris errores referentibus rationem, nec video quomodo Origenes vir sublimis ingenii, & magnæ eruditionis tale potuit efficere figmentum, licet in plures errores lapsus videatur, ut dicitur ille, qui hoc opus attentè legere dignabitur; in eo enim referuntur: & pluries in variis Conciliis fuerit damnatus ipse Origenes cum suis erroribus, & sequacibus; quoniam inter tot, tantisque ejus errores nullum video rationi tam oppositum, & dilionum, quam ille, quem hic impugnamus.

Undè plurimum laudandum est de Origene dictum Cassiodori: Ubi bene, nemo melius, ubi male nemo pejus, Quoniam nihil doctius, quam ejus Scripta contra Marcionitas, & Celsum virum gentilem, & gentilibus ille, qui subtilius in Christianis, Christi que religionem scripsit; & nihil insanius erroribus ipsius, & præsertim eo, quo affirmat corpora hominum in resurrectione rotunda, & orbicularis figura suscitanda, cum nullum habeat fundamentum etiam apparens, ut ex supra dictis facile constat.

ARTICULUS LVIII.

Confundit Albigenes credentes mundum post resurrectionem mortuorum permanurum esse in eodem statu, in quo nunc est.

Circa mundi durationem plures fuisse errores constat, nam Philosophi cum Aristotele olim docuerunt mundum ab intrinseco esse æternum, & indefectibilem à parte antè, & talem fore à parte post. Porro hoc impugnatum manet in 1. lib. Articulo 21. contra Hermogenianos, & alios hæreticos existimantes mundum esse ab æterno, & in æternum duraturum, aut Deo coæternum, ut dixerunt plures, qui in memorato articulo videri possunt. Quidam voluerunt mundum per ignem confagrandum esse quoad omnes suas partes totaliter, & ita absolute, ut nihil de substantia, & entitate universi post judicium remaneat. Quod certè falsum est, quia terra in æternum stat Eccl. cap. 1. vers. 4. nullum enim est agens, nulla que potentia contra eam. Idem in cap. 3. vers. 14. ait: Didici quod omnia opera, qua fecit Deus, perseverent in æternum: non possumus eis quicquam addere. Fuerunt alii, qui dixerunt mundum esse aliquando destruendum, non tamen reducendum ad nihilum, sed formas substantiales rerum omnium esse destruendas, & in earum materis novas formas à Deo producendas; ut refert Divus Hieronymus.

Tandem plures docuerunt alium errorem duobus prioribus propriè, & directè oppositum, scilicet mundum post judicium universale, & resurrectionem omnium mortuorum in nullo esse innovandum; credebant enim ipsum esse permanurum in eodem statu, accidentibus,

situ, qualitatibus, modis, & forma, in quibus nunc est. Ita hæretici quidam Anonymi apud Philastrum Brixientem in libello de hæresibus & apud Divum Augustinum in opusculo de hæresibus cap. 67. qui hanc hæresim referunt, nullum tamen illius declarant auctorem. Sed si restituo Sallies Doctoris recentis Tom. 2. regula 260. credere fas sit, hæc hæresis attribuenda est Albigenibus (qui novi Manichæi solido nuncupantur) qui anno 1216. prædicabant, mundum nullum habiturum finem, ac proinde semper permanurum esse in eodem statu, in quo nunc est absque ulla mutatione etiam accidentali. Quidquid tamen sit de Albigenibus, & aliis hæreticis nobis ignotis, certi sumus testimonio Philastrii Brixientis, & Divi Augustini, olim fidei diu ante Philastrum, & D. Augustinum hanc hæresim pronunciatam fuisse, ideòque est impugnanda autoritate Sacrae Scripturæ, & sanctorum Patrum, ut omnes hæretici discant, quod mundum post resurrectionem non remanebit in eodem statu, in quo nunc est, sed quod mutabitur in meliorem.

S. I.

Statuitur veritas.

Hanc hæresim plura Sacrae Scripturæ testimonia condemnant; nam in Ps. 101. vers. 26. legitur: Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt Cæli; ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent, & sicut operitorium mutabis eos, & mutantur. Quod sanè non diceretur, si mundum post judicium permanere deberet in eodem statu, in quo nunc est; cum sic stare, seu habere eundem modum, eandem formam, aut figuram, eandem in Cælis, & astris influentias, ac motus, idem sit ac dicere, quod Cæli non peribunt in die judicii, quia perennis horum omnium in Cælis conservatio omnem destructionem, & mutationem excludit.

Nec Divus Petrus in Epist. 2. cap. 3. vers. 7. & sequentibus diceret ea, quæ sequuntur: Cæli autem qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii, & perditionis impiorum hominum. Unum verò hoc non lateat vos, charissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies unus. Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant; sed pariter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reverti. Adveniet autem dies Domini ut fur, in quo Cæli magno impetu transibunt, elementa verò calore solventur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera, excurentur. Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos in Sanctis conversationibus, & pietatibus, expectantes, & properantes in adventum dicit Domini, per quem Cæli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent, novos verò Cælos & novam terram, secundum promissa ipsius expectamus; in quibus iustitia habitabit. Hæc declarant evidenter hujus mundi partes esse aliquo modo destruturas post judicium universale, & resurrectionem generalem mortuorum: quamvis ex his verbis non colligatur, an hæc desitio erit secundum substantiam omnium partium mundi, vel solum secundum modum earundem; quod tamen infra resolvetur autoritate Sacrae Scripturæ, & sanctorum Patrum contra hæresim Albigenium, & aliorum, qui Philastrum, & D. Augustinum præcesserunt.

Hujus mundi futura mutatio evidentiùs patet ex illo Matth. 24. & Marci 13. in quibus legitur Christum dixisse: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, & ecce vobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Hæc quidem verba manifestè demonstrant, quod mundus in die stricissimi judicii aliquam patietur mutationem, scilicet quod destruetur, & consummabitur, quoniam terram transire, idem est, ac terram desinere, & consumptionem rei videre idem est ac videre aliquem in ea finem, vel secundum ejus partes principales, & essentielles, scilicet secundum illius entitatem, & substantiam, vel secundum modum. Ac proinde hæretica est opinio Porphyrii relata à Divo Augustino lib. 20. de Civitate Dei, & aliorum Philosophorum, atque Albigenium dicentium stultos esse Christianos docentes mundum esse periturum secundum aliquid, ita ut non remaneat in eodem statu in quo nunc est, cum Evangelium, & ferè omnes libri Sacri, tam veteris, quam novi testamenti doceant, quod ipse mundus aliquando

Matth. 24. Marci 13.

Post judicium mundus non erit in eodem statu in quo nunc est.

aliquando destruetur; alioquin falsus, atque suppositicius esset finis mundi, & scèlulorum.

Reverè hæc mundi destructio non erit substantialis, ita ut fieri debeat secundum substantiam totalem, scilicet ita secundum materiam & formam universi, ut nullum esse sensibile & materiale remaneat; sed solum secundum modum, qui desinet, & mundus fiet perfectior, quia renovabitur aut mutabitur in statum perfectiorem. Hæc quidem mutatio erit in melius, ut notat Divus Hieronymus in illud Petri 2. cap. 3. Novos calos, & novam terram secundum promissa ipsius expectamus in quibus iustitia habitabit. Ubi inquit, juncta glossa ordinaria; non ait alios, sed veteres, & antiquos in melius commutandos. Et post aliqua addit: Constat pro certo qui consumpti per ignem, mox abeunt igne, gratiorum resumptionem speciem. Quod probat substantiam mundi esse permanuram, aliamque formam præsentem pulchriorem esse acquisituram: quippe ex Apostolo non substantia, neque materia exterminatur, sed figura transit mundi hujus. Pretereunt autem figura hac, & renovat homine, erit, Cælum novum, & terra nova quoad accidentalia, ut inquit D. Irengus lib. 5. cap. 36 & plures alij Sancti Patres, qui de ultimo judicio scripserunt. Nec mirandum est, quia resurrectio est opus Dei, cujus perfecta sunt opera, & cujus operatio tunc, seu in die judicii non erit totaliter annihilatio.

D. Hieronimus.

D. Irengus.

D. Ambrosius.

D. Hieronimus.

D. Augustinus.

D. Hieronimus.

Genes. 1.

Expositio Lyranii.

judicium cessabit motus cælorum, qui ad statum generationis, & corruptionis inservit, ut docet S. Thomas in 4. Sentent. distinct. 48. quæst. 2. artic. 2. ad 2. Nec implicat, quod tunc cesset ipse cælorum motus, quia non est de perfectione corporum cælestium; quoniam quodlibet esse præsupponitur integrum, & perfectum ad operationem suam.

Obiter tamen observandum est, quod in nulla parte tunc erunt tenebrae perpetua, ut notat idem Doctor Angelicus, cui suffragatur D. Bonaventura Doctor Seraphicus in 4. dist. 48. part. 1. quæst. 2. num. 27. ubi ait: Sol Luna sicut dicit Isidorus, & habetur in littera, post judicium, non tendent ad occasum, sed stabunt in ordine suo, a quo creati sunt. Subindeque erunt. Nec hoc implicat, quoniam ut suadet ratio, motus cæli non est perfectio ejus intrinseca. Igitur non est necessarium, ut quamdiu durat cælum, moveatur; cessante enim sine necessè est quod deficiat, & cesset actio media; licet agens seu cæelum non cesset esse in sua substantia, & operari sequeatur esse; nam esse non sequitur operationem: Ideò non implicat quod cæli remaneant post judicium, licet non sint tunc operaturi.

D. Thomas.

D. Bonaventura.

D. Boaventura.

S. II.

De Statu in quo erit Terra post ultimum judicium.

Nec destruetur terra totaliter quoad substantiam, ut sancit Eccles. cap. 1. vers. 4. Generatio præterit, & Terra generatio advenit, terra autem in æternum stat. Hoc quippe fundamento utuntur Sancti Patres ad probandum stabilitatem substantiæ, & æternitatem existentia terre, totaliter. Idem suadet glossa, quæ in cap. 24. Matth. ait: Desinit prior forma, permanente autem substantia, undè dicitur terra in æternum stabit. Et in 13. Marci: Cælum & terra transibunt; inquit: Si ergo cælum & terra transibunt secundum imaginem, manent in æternum secundum essentiam. Quæ cum ab existentia non distinguatur, sequitur quod terra nunquam destruetur substantialiter. Ratio D. Cyrilli Hierosolymitani Cathec. 15. est, quia pertransibit hic mundus, ut pulchrior restituatur. Hoc certè probat quod terra post judicium non destruetur substantialiter, nec absolute, sed solum quod innovetur in statum perfectiorem; cum enim resurrexerimus, & incorrupta sumpturimus corpora, inquit D. Chrysostomus Homil. 10. ad D. Chry. Populum Antiochen. certum est, quod hæc omnis terre mutatio, aut destructio consistet in quadam carentia, hoc est, terra erit mutata, quia carebit qualitatibus disponentibus ad generationem, & ad plenam conservationem mixtorum corporum corruptibilem, & habebit alias perfectiores.

Illa confagratio mundana (inquit D. Augustinus lib. 2. de Civit. cap. 16.) elementorum corruptibilem qualitates, quæ verè corporibus nostris corruptibilem congreuebant, ardendo penitus interibunt, atque ipsa substantia eas qualitates habebit, quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione convenient. Itaque qualitates, quæ pro nunc in terra existunt, & ad generationem atque vegetationem necessariae sunt, tunc peribunt, & meliores producentur. Terra autem remanebit secundum suam substantiam, & essentiam, ut tradit idem Sanctus Doctor lib. de Eccles. dogmatibus cap. 7. dicens: Elementa, id est, cælum & terram, abolenda per ignem, sed in melius commutanda, figuramque mundi, id est, imaginem non substantiam, transibunt.

Hanc doctrinam sequuntur omnes Scholastici cum Magistro Sententiarum in 4. dist. 47. ubi ait, quod terra non peribit secundum substantiam, sed secundum speciem, aut formam, quæ certò immutabitur. Et præsertim D. Thomas ibidem artic. 4. in 2. responsione ad 2. ubi præ cæteris sic habet de his, quæ per ignem sunt purganda: Neque aliqua elementa secundum substantiam asferenda sunt, vel secundum formas substantiales, aut secundum qualitates naturales, ut quidam dicunt, sed solum quantum ad mutationes, & varios motus. Hæc autem terra innovatio, aut mutatio consistet præcipue in cessatione à generationibus, & corruptionibus herbarum, plantarum, animalium imperfectorum, quæ ex putri materia fiebant, & in expurgatione ab omni impuritate, & mixtura rerum, aut qualitatum, quæ non spectant ad ejus naturam,

Terra.

non destruetur.

totaliter.

D. Chry.

Populum.

Antiochen.

D. Augustinus.

Magistro.

Sententiarum.

in 4. dist.

47. ubi ait.

quod terra.

non peribit.

secundum substantiam.

sed secundum speciem.

aut formam.

quæ certò immutabitur.

Et præsertim D. Thomas ibidem artic. 4. in 2. responsione ad 2. ubi præ cæteris sic habet de his, quæ per ignem sunt purganda: Neque aliqua elementa secundum substantiam asferenda sunt, vel secundum formas substantiales, aut secundum qualitates naturales, ut quidam dicunt, sed solum quantum ad mutationes, & varios motus. Hæc autem terra innovatio, aut mutatio consistet præcipue in cessatione à generationibus, & corruptionibus herbarum, plantarum, animalium imperfectorum, quæ ex putri materia fiebant, & in expurgatione ab omni impuritate, & mixtura rerum, aut qualitatum, quæ non spectant ad ejus naturam,

nec non ad pulchritudinem, & venustatem, sed ad usum hominis, qui post iudicium non indigebit ipsis. Igitur terra remanebit, & alium habebit modum, aut statum isto perfectiorem.

Hæc est Doctrina Divi Epiphani hares. 64. qui exponens illud Pauli ad Corinth. 7. Præterit enim figura huius mundi, ait: Hic mos est Scripturis, ut hanc mundi transmutationem in meliorem, & magis gloriosam resurrectionem, interitum, & perditionem dicunt, tanquam videlicet prior figura pereat per universum ad illustriorem statum mutationem: Nam nulla contrarietas, aut absurditas est in divinis Scripturis. Præterit enim figura huius mundi, non mundus, dictum est, sic sanè morem habent Scripturæ, ut perditionem vocent mutationem, in meliorem, aut pulchriorem prioris forma.

Ignis, aer, & aqua post iudicium non destruentur totaliter quoad substantiam; ita enim aserunt Sancti Patres supra citati, quibus addo nostrum Sanctum Bernardinum Senensem tom. 2. Serm. 11. de iudicio finali, ubi expressè ait, quod aer erit clarior, nec habebit imprefiones, quas modò patitur, quia non erunt nubes, neque venti, nec pluvia, nec rós, nec grandio, nec tonitrua, neque fulgura.

Eiudem sententiæ fuerat priùs S. Hyppolutus, Clementis Alexandrini, & Origenis familiaris, Urbis Aratum Metropolis Episcopus, qui in oratione de consummatione mundi ait: Post hæc caelum non habet rorem suum, nubes non præbeunt aquam, &c. Quæ post iudicium universè cessabunt, & amplius non producentur ab aere, & ita non venient hæc omnia, quæ modò videmus: quamvis aer semper remanere debeat. Huius veritatis ratio est, quia aer tunc deputabitur ab his vaporibus, & imprefionibus extraneis, ipsique vaporibus densis, & impuris purgatis, fiet magis diaphanus, & cessabit ab influxionibus impuris: ideoque remanebit aer quoad substantiam, & consummabitur quoad operationes, & accidentia.

Idem docet Joannes Gersonius in Summa de gaudiis Paradisi, ubi diffusè de formali elementorum innovatione loquitur, & docet quòd ille ignis maximus elementa purgabit, cum habeat virtutem impulsivam formæ extrinsecæ, & postea purgatus erit poenalius qualitatum detractio, atque innovatio pulchrioris formæ. Igitur elementa non destruentur substantia liter, sed quoad modum, & influentiam dumtaxat.

S. I. I.

De statu in quo erit Mare post ultimum iudicium.

Quantum autem ad mare duæ sunt Sententiæ. Quidam dicunt, quòd destruetur totaliter, & ita desiccabitur, ut nulla erit aquæ maris guttula. Eorum ratio est, quia D. Joannes in Apocalyp. cap. 21. ait: Et vidi caelum novum, & terram novam. Primum enim caelum, & prima terra abiit, & mare iam non est. Quod indicat totalem maris destructionem. Sunt alii qui negant. Et hoc videtur probabilius, & conformius menti Sanctorum Patrum, qui moment hæc verba Apocalyp. non esse ita intelligenda, ut D. Joannes velit, quòd mare non erit post iudicium, seu quòd ita desiccabitur, ut nulla erit aquæ guttula, in loco in quo est mare, ut existimant plures expositores. Sed solum quòd non erit secundum priorem statum, quia tunc motus, agitationes, murmura, impetus, amaritudo, & cætera, quæ nunc habet ipsum mare, auferentur. Nam si textus allatus à D. Joanne esset de destructione substantialiter maris intelligendus, ut existimant Doctores adversantis sententiæ, scilicet Sanctus Hyppolutus de Consummatione mundi, Primasius in cap. 20. Apocalyp. Beda in cap. 3. Epist. 2. Petri, & alii, qui citant D. Augustinum, & alios, intelligendus esset quoque de eadem destructione cœli, & terræ, sicut de mari, nulla enim potest assignari ratio de isto, quæ non sit de aliis; cum de cælo & terra loquatur, sicut de mari. Sed hoc non admittunt citati Doctores; ergò nec possunt idem admittere de mari.

Undè glossa pro majori huius resolutionis certitudine inquit in eundem locum Apocalyp. cap. 21. Immunitio aeris, & terra dubitabilis non est, quin per ignem fiat; de aqua dubitatur, nam purgationem in se ipsa habere creditur. Certò indè liquido constat, quòd tunc erit aliqua visibilis differentia inter aquam maris, & cætera elementa,

Apocalyp.

Apocalyp. 21.

Hyppolutus.

Primasius.

Beda.

scilicet quòd in ultimo iudicio mare non solum non destruetur secundum substantiam, sed etiam quòd non mutabitur secundum suum modum, aut suam formam, sed solum quoad suos motus, aut actus; licet cerum sit quòd alia elementa mutabuntur, saltem secundum statum, aut modum, quem nunc habent, quemque in ipsis esse videmus. Ratio huius differentie maris ab aliis tribus elementis est ea, quam habemus in glossa, scilicet quia mare habet purgationem, quam alia elementa habitura sunt per ignem in die iudicii.

S. I. V.

De responsione ad rationem contrariam.

Heretici, qui docuerunt, mundum post resurrectionem mortuorum esse permanentem in eodem statu, in quo nunc est, hunc errorem deducunt ex illo Eccl. cap. 3. vers. 14. male intellecto: Didici quod omnia opera, quæ fecit Deus, perseverent in perpetuum: non possimus eis quidquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus ut timeantur. Et Psal. 148. vers. 4. & sequentibus: Laudate eum caeli colorum, & aqua omnes, quæ super caelos sunt, laudent nomen Domini. Quia ipse dixit & facta sunt: Ipsamandavit, & creata sunt. Stantur ea in æternum, & in sæculum sæculi. Ex his enim locis, & ex aliis similibus inferunt, quòd mundus post iudicium erit talis, qualis nunc est, cum Deus fecerit omnia, quæ in eo sunt, & hæc sint in æternum.

Hoc argumentum (quòd nonnulli vocant irrefragabile) falsum esse patet, quoniam Sacra Scriptura variis in locis promittit destructionem cœli, & terræ: licet sint opus Dei, & astringant nos ad spectandum finem mundi, & consummationem seculorum. Nam David Psal. 101. ait: Opera manuum tuarum sunt caeli, ipsi peribunt. Isai. cap. 51. vers. 6. Cæli sicut fumus liquefiant, & terra sicut vestimentum ardeat. Et cap. 65. vers. 17. Ego creabo caelos novos, & terram novam, & non erunt in memoria priora. Ergò necessariò juxta Sacram Scripturam aliqua erit post iudicium in mundo realis, & vera mutatio, quæ necessariò expectanda est, & quæ erit cum venerit Filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo; alioquin Deus deciperet nos, quòd est falsissimum.

Hæc autem mutatio, quæ infallibiliter eveniet, non potest esse secundum substantiam cœli & terræ, ut probant autoritates, quas Heretici adducunt contra nos, cum affirmant terram in æternum permanenturam esse. Ergò vel nulla erit absolute mutatio in substantia, & existentia colorum, quos Deus verbo suo firmavit, nec in substantia terræ, ita ut fuerint omninò tales, quale sunt modò; vel tantum erit secundum modum, & statum perfectiorem: nequit enim in aliud membrum cadere hæc mundi futura mutatio. Primum non potest dici, quoniam in Evangelio Christi expressè habetur quòd cœlum & terra transibunt. Igitur admittendum est secundum, scilicet quòd mutatio illa: cœli, & terræ erit secundum modum; ac proinde certum est contra Albigeneses, quòd post resurrectionem mortuorum mundus non remanebit in eodem statu, aut modo in quo nunc est: præteribit enim figura huius mundi, & nobiliorem obtinebit. Quoniam ex Sacra Scripturæ testimonio Deus omnia faciet nova saltem quoad modum; idcirco post ultimum iudicium mundus alium habebit modum, seu non erit in eodem statu in quo nunc est.

ARTICULUS LIX.

Refutat Armenos damnantes omnes homines, qui præcesserunt Passionem Christi.

Armeni, de quibus est sermo in primo libro, credunt omnes homines ante Passionem Christi Domini fuisse damnatos, & in infernum detentos (quamvis plures circumcisi fuerint, & Legem scriptam servaverint) non quidem propter peccatum originale, quòd à primis Parentibus contraxerant, (quia, ut iam diximus nullum peccatum originale admittunt) sed ob personale pri-

Ratio hereticorum.

Solutio argumenti hereticorum.

Isai. 51.

Proscriptio hæresis.

Sap. 10.

Matth. 8.

primorum parentum peccatum; licet ad posteros iuxta eorum sententiam non fuerit transfusum. Dicunt enim eorumdem primorum parentum peccatum aded fuisse exitiale, & innoxium, ut toti posteritati usque ad Christi Passionem nocuerit, eamque in infernum adduxerit, licet peccatum illud ad illos posteros formaliter non pervenerit, & ita in ipso Adamo dumtaxat extiterit, ut nullus sit homo hoc peccato immundus & infectus.

Errorem hunc sic probant. Quia scilicet Deus ejiciens Adam de Paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est, ut videmus in lib. Genes. cap. 2. eiecit omnes homines, seu ipsius Adæ posteritatem de Jerusalem cœlesti usque ad Passionem Christi, qui moriendo mortem destruxit, januas cœli aperuit, nosque Deo reconciliavit. Ita de Armenis refertur Guido Carmelita, nofter Alphonsus à Castro, Prateolus, & alii Scriptores celeberrimi, qui huius erroris nullum alium assignant defensorem: idè in præfenti Articulo Armenos tantum fumus impugnaturi.

S. I.

De rationibus contra Armenorum errorem.

Adversus hanc Armenorum hæresim nullum celebratum fuit Concilium; nullumque in jure Canonico inveniri textum. Nec miror, quia hæc hæresis aded detemens, & fatua est, ut sola narratio plurimorum Sanctorum virorum, qui mortem Christi præcesserunt, sufficiat ad illam convincendam. Nihilominus nonnulli ad ducendi sunt sacri Textus, ut assertionis nostræ veritas eluceat autoritate Sacre Scripturæ, & ut ipsi Armeni fateantur statum Legis veteris non fuisse statum damnationis, sed in ipso plures fuisse Sanctos intuitu meritorum Christi futuri.

Primum huius veritatis argumentum desumitur ex salute Adami, & Evæ. Diximus enim supra articulo VI. contra Tatianitas, & Encratitas, primos parentes non fuisse damnatione perpetua in inferno detentos propter eorum primum inobedientiæ peccatum; hocque probavimus nedum ex variis Sanctorum Patrum testimoniis, & præsertim Divi Augustini, sed etiam ex illo Sap. cap. 10. Hæc illi, qui primus formatus est à Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit, &c. Adam autem vixit, & mortuus est ante Passionem Christi, ut est manifestum. Igitur omnes, qui hæc Sacratissimam Passionem præcesserunt, non sunt damnati.

Porrò si Armeni recusent huic textui Sapientiæ fidem adhibere, ad Tatianitarum hæresim, scilicet ad memoratum articulum remittendi sunt. Hoc tamen non obstante, ut ipsi Armeni hic convincantur, & videant plures viros in veteri Testamento fuisse Justos, & Sanctos, sicut in novo, primis parentibus nostris adjungendū sunt plures alii, de quorum salute constat in Evangelio; Illi autem viri sunt Abraham, Isaac, & Jacob, qui diu ante Passionem Christi vixerunt, & mortui sunt. Veneramur enim eos tanquam Patres nostros, quibus omnia in figuris contingebant; nam Abraham obiit anno mundi bis millesimo centesimo octogesimo tertio, Isaac anno mundi bis millesimo ducentesimo octavo, Jacob vero anno mundi bis millesimo trecentesimo decimo quinto. Sed hos fuisse salvos, & modò regnare in cœlis cum Christo, & omnibus Sanctis manifestè constat ex Sacra Scriptura, & præsertim ex illo Matth. cap. 8.

Multi veniunt ab Oriente, & Occidente, & recumbunt cum Abraham, Isaac, & Jacob in regno colorum, filii autem regni ejiciuntur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium. Igitur illi tres Patriarchæ sunt in cœlo, licet diu ante Christi Passionem mortui fuerint. Alioquin ipse Christus Dominus non distinxisset eos, qui cum prædictis Patriarchis recumbere debebant in regno colorum, à filiis qui ejiciendi erant in tenebras exteriores, seu ab impiis, & peccatoribus, quorum nonnulli nominantur in Sacris Paginis; nec ipsi Patriarchæ de inferno exivissent, si semel in eo permanissent ob peccatum Adæ juxta ea, quæ in principio Articuli diximus pro Armenis, cum in inferno nulla sit redemptio, ut evidenter colligitur ex illa sententia, quam Christus in illo ultimo iudicio pronunciaturus est contra eos, qui à sinistris erunt,

Ita maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. Hæc quidem particula æternum denotat in inferno nullum esse exitum, & ignem nullum habere finem.

Idem confirmatur ex cap. 16. Luc. ubi legitur, quòd mendicus nomine Lazarus deportatus fuit ab Angelis in sinum Abraham, dives verò qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide, sepultus est in inferno; undè vidit Abraham à longè, & Lazarus in sinu ejus. Ergò Abraham, & Lazarus non erant in inferno cum divite, sed in gloria; alioquin Abraham non dixisset illi: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris; cum Lazarus fuisset in tormentis, sicut Dives, vel Dives fuisset in gaudio, seu in sinu Abraham, sicut Lazarus. Etenim juxta Armenorum mentem ante mortem & Passionem Christi unus erat animas detinendi locus, infernus scilicet qui est locus damnatorum, inter quos ipsi Armeni computant eos, qui ante Passionem Christi mortui sunt.

Nec Pater Abraham dixisset eidem Diviti: Inter nos, & vos chaos magnum firmatum est, ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, nequa indè hinc transire. Quoniam in cœlo nulla est distinctio objectiva, nec extrinseca unius Sancti ab alio, cum omnes idem objectum intuitivè aspiciant; & in inferno nullum sit discrimen intensivum, hoc est, nulla sit diversitas ignis, nec loci, nullumque chaos inter damnatos, cum omnes eodem igne crementur, & sint in eodem loco, qui est locus Dæmoniorum, quamvis unus plus quam alter patiarur.

Hæc suadent omnes, qui Passionem Christi præcesserunt, non fuisse damnatos propter peccatum primorum parentum, ut voluerunt Armeni, si pro damnatis intelligant eos, qui in inferno detinentur captivi, ut de facto intelligunt. Certum enim est, quòd illi, qui iusti fuerunt, & in justitia mortui sunt, ut Abel primus Justorum, ad quem respexit Deus; Noe qui invenit gratiam cum Domino; Moyfes qui vir mitissimus erat; David quem Deus invenit secundum cor suum, & alii Sancti Viri veteris Testamenti, non sunt damnati; quia non est injustus Deus, ut simul cum impio Justum damnet: Judicatur enim orbem terrarum in æquitate, & reddit unicuique secundum opera sua.

Tandem hæc omnia confirmantur autoritate Apostoli ad Heb. cap. 11. in quo prænominati viri veteris Testamenti plurimum laudantur, & de ipsis vers. 33. dicitur: Qui per fidem vicerunt regna, operari sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, &c. Quæ Abraham, & aliorum fidem plurimum extollunt. His omnibus Patriarchis in eodem capite Epistolæ ad Hebræos nominatis adjungendi sunt Libri iudicium Authores, seu Judices, quos Serrarius quaest. 10. & plures alii Scriptores celeberrimi existimant æterna beatitudine donatos. Et meritò, quoniam creditu pium est, ut iis Deus sanctitatem, ac beatitudinem dederit, per quos voluerit totius populi sui consulere sanctitati. Hinc est quòd Ecclesiasticus in cap. 46. vers. 23. inquit: Et Judices singuli suo nomine, quorum non est corruptum cor, qui non aversi sunt à Domino, ut sit memoria eorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo, & nomen eorum permaneat in æternum, permanentes ad filios illorum Sanctorum vivorum gloria. Judices autem illi præcesserunt Mortem Christi. Extraverunt igitur à fide Armeni.

S. I. I.

De responsione ad Rationes Armenorum.

Armeni veritatem nostram impugnant ex illo Apostoli ad Coloss. cap. 1. vers. 20. & sequentibus: Et per eum, id est per Christum, reconciliare omnia in ipsum pacificans per Sanguinem crucis ejus, sive qua in terris, id est homines, sive qua in cælis sunt, seu spiritus coelestes, & vos cum essetis aliquandò alienati, & inimici facti in operibus malis; nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos Sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso. Ex his enim & ex similibus textibus Sacre Scripturæ Armeni concludunt

Salus Lazari.

Multi qui Passionem præcesserunt sunt in cælo.

Ratio Armenorum.

eos, qui præceſerunt Paſſionem Chriſti non fuiſſe ſalvos, quoniam univerſa ſalus provenit à Sanguine Chriſti effuſo in Paſſione, quæ fuit poſterior omnibus illis, qui mortui ſunt tempore Legis naturæ, aut Moysi, ut denotat hæc particula, nunc autem reconciliari; alioquin per ea, quæ in cœlis ſunt, non intelligerent tantùm Angeli, præter quos in cœlis eſſent homines illi, qui Sancti fuiſſent antè Paſſionem, quòd eſt contrà expoſitores; cum Chriſtus ipſe ſit, qui per mortem ſuam noſtram deſtruxit, Deo Patri ſatiſfecit, & Januam Cœli aperuit.

Reſpoſio ad ratio- nem hæreticorū

Altera ratio hæreticorū

Reſicitur ratio hæreticorū

Exech. 12.

Reſpondeo hanc authoritatem non nocere articulo noſtro, quia complacuit Deo reconciliare omnia, quæ tempore Paſſionis Chriſti erant in Cœlo, ſeu in gloria, aut quæ ipſa frui ſperabant, per merita Chriſti præviſa, & propter pretium exhibendum, ſeu per merita Chriſti futuri, quemadmodum illi complacuit reconciliare cætera propter pretium exhibitum. Nam ut docent Theologi noſtri, Chriſtus meruit gratiam Angelis, & primis Parentibus, quibus Deus eam dedit intuitu meritorum ipſius Chriſti futuri, ut fuſius videri poteſt in curſu noſtro Theologico. Falfum eſt igitur aſſerere, neminem potuiſſe ſalvari antè Mortem Chriſti, cum Deus potuerit intuitu Chriſti venturi eis dare gloriam, ſicut dedit eis gratiam. Hujus veritatis ratio eſt, quia Chriſtus fuit à Deo præviſus, aut Deus decrevit Incarnationem antè præviſionem peccati, ut docent communiter Scorifiæ.

Altera Armenorum ratio eſt, quia illi, qui præceſerunt paſſionem Chriſti, fuerunt rei, & injuſti peccato primorum parentum, ſicut ipſi primi parentes, qui injuſti fuerunt: quamvis non contraxerit illud, ſcilicet quamvis (juxta eorumdem Armenorum fidem) in Adamo ſolo remanſerit.

Reſpondeo hanc rationem minus nocere, nam nullus homo eſt reus, aut injuſtus ſine culpa, aut peccato ab ipſo commiſſo, aut contracto: cum nulla ſit forma, quæ effectum ſuum tribuat ſubjecto, in quo non eſt phyſicè, nec moraliter. Nam ut aliquis juſte puniatur, neceſſe eſt quòd aliquo modo ſit reus, aut particeps peccati. Undè ſi illi, qui præceſerunt Paſſionem Chriſti, non habuerint in ſe culpam Adæ, hoc eſt, in ipſo Adamo non peccaverint, ut volunt Armeni, & in nullo Legem Dei actu tranſgreſſi fuerint, ſeu perſonaliter non peccaverint mortaliter, ut poſſibile eſt reſpectu aliquorum, præſertim, Abel, Iſaac, & aliorum, aut ſi poſt Legis tranſgreſſionem veram poenitentiam egerint, ut de facto eam egerunt primi parentes, David, & alii quorum labores & poenitentiam narrat Sacra Scriptura, & præſertim de Davide, qui veram, & ſinceram poenitentiam egit, dicendum eſt quòd illi poſt mortem non fuerunt damnati, Tum quia injuſtus eſſet Deus, ſi aliquem ſine culpa aliqua damnaret, nam ſi aliquando poenam temporalem inſtigat alicui propter peccatum alterius, ut v. g. filio ob peccatum patris, aut è converſo, nunquam tamen aliquem propter peccatum alterius, cujus non eſt particeps, in æternum damnat. Tum quia poenitentibus Deus peccata delet, & dat veniam, ut teſtatur ipſe Ezech. cap. 18. verſ. 17. dicens: Cum averterit ſe impius ab impietate ſua, & fecerit judicium, & juſtitiã, ipſe animam ſuam vivificabit. Conſiderans enim, & advertens ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis, quas operatus eſt, vita vivet, & non morietur.

Undè cum plures ſint, qui antè Paſſionem Chriſti poenitentiam egerunt, ut conſtat de primis Patriarchis, v. g. de Davide, & de aliis, certò ſalvi facti ſunt plures antè ipſam Paſſionem, licet independentè ab ipſius Chriſti meritis præviſis ſalutem æternam non fuerint confeſſuri. Firmiter enim credimus Chriſtum eſſe cauſam meritoriam totius conferendæ hominibus gratiæ, quæ eſt ſemen gloriæ, & fontem juſtificationis

omnium hominum, ut declarat Sacra Tridentina Synodus ſeſſ. 6. de juſtificatione. Deinde Chriſtus tam mortuus eſt pro illis, qui mortem ejus præceſſerunt, quàm pro illis, qui poſt eam nati ſunt, cum mortuus fuerit pro omnibus, & ſingulis hominibus, ut in primo libro dictum eſt.

Dicent; non implicat quòd Deus aliquem in æternum puniat propter peccatum alterius, videlicet filium propter peccatum patris, nam dum voluit David punire propter adulterium cum Bethſabee commiſſum, filium ex illo adulterio natum punivit morte, ut reſert Sacra Scriptura lib. 2. Reg. cap. 12. verſ. 18. Accidit autem die ſeptima ut moreretur inſans, &c. Ergo (inquiunt) non implicat propter rationem allegatam quòd Chriſtus noluerit mori pro illis, qui in Lege veteri mortui ſunt, nec quòd puniat in æternum propter peccatum Adæ omnes ejuſdem Adæ filios, qui Chriſti Paſſionem præceſſerunt, aut ante reconciliationem è vivis deceſſerunt.

Reſpondeo hoc implicare divinæ miſericordiæ & bonitati, qua Chriſtus voluit de cœlis deſcendere pro omnibus redimendis. Implicat etiam, quòd abſque culpa quis puniatur quantum ad poenam æternam in inferno ſubſtituendam; licet non implicet quantum ad poenam temporalem, & tranſitoriam, qua ſæpè Deus puniat aliquos homines propter peccata aliena, præſertim filios propter peccata patrum. Ratio diſcriminis eſt, quia dum Deus puniat aliquem poena temporalis propter peccatum alterius, hoc facit propter majus bonum ejus. At ſi damnaret ad poenam æternam aliquem propter peccatum alterius, ex hoc nullum ei majus bonum provenire poſſet: & idèd Deus nunquam talem damnationem inſtigat alicui, niſi propter propria demerita eam exigentia. Nam ex 23. Regula Juris in 6. ſine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus. Ratio gloſſæ eſt, quia poena eſt menſura culpe, ubi autem non exat menſurandum, menſura locum non habet; hinc eſt quòd illa puniunt, quæ temporalis eſt, non eſt proprie puni-tio ſed potius beneficium: ſit enim ſolito è emendationem, & ad vitandum peccatum, ut colligi poteſt ex illo Sap. 4. verſ. 11. Rapſus eſt ne natiſſima mutaret inſelleſtum ejus, aut ne ſitio acciperet animam illius.

Solvitur hæreticorum ruminantia.

Sap. 4.

Hæc ſuadent, quòd ſi filius (Deo ſic ordinante) moriatur v. g. propter peccatum patris, cujus non eſt particeps in culpa peccati commiſſi, non eſt punitus, bene verò pater, ut declarat Ezech. cap. 18. verſ. 17. ubi de filio bono habente patrem peccatorem ait: Hic non morietur in iniquitate patris ſui, ſed vita vivet. Pater ejus quia calumniatus eſt, & vim fecit fratri, & malum operatus eſt in medio populi ſui, ecce mortuus eſt in iniquitate ſua. Hæreticum eſt igitur dicere cum Armenis illos, qui præceſerunt Paſſionem Chriſti damnatos eſſe propter peccatum Adæ (præſertim ſi non habuerint illud ut putant ipſi Armeni) cum filius non moriatur iniquitate patris: Deus enim reddet unicuique ſecundum opera ejus, & ſi oporteat nos omnes manifeſtari ante Tribunal Chriſti, hoc eſt, ut unus, quiſque referat propria corporis prout geſſit, ſive bonum ſive malum. Denique primi parentes noſtri ſunt Sancti, quia poenitentiam egerunt: Ergo eorum filii qui antè Paſſionem Chriſti mortui ſunt, obtinuerunt peccati veniam, ſi poenitentiam egerint.

Idem dico, etiam ſi velint, quod habuerint illud, ſicut credit univerſa Eccleſia Chriſti; idque verum eſſe probe nedum rationibus jam ſuprà dictis, ſed quia ex Scriptura conſtat, Jeremiam, & Joannem Baptiſtam fuiſſe ſanctificatos in utero matris ante temporalem Chriſti Nativitatem; ex quo ſequitur, quod iſti non ſunt ob peccatum Adæ damnati, cum fuerit ipſis antè mortem Chriſti remiſſum, per merita ejuſdem Chriſti præviſa.

LIBER TERTIUS FIDEI VINDICATÆ.

In quo Referuntur, & Refutantur Hæreſes, quæ inſurrexerunt adverſus Gratiam Dei, & adverſus gloriam ejus.

ARTICULUS I.

Refutat Pelagianiſmum.

Pelagius non eſt hujus hæreſis author.

Baſilides, Valentinus, & Marcion ſunt gratia heretici.

Origenes

Pelagius

Cæleſtius

Uamvis plures antiqui Scriptores, inter quos numeratur Vincentius Lyrenſis, dixerint, primum Hæreticorum, qui gratiæ Dei efficaciam, & neceſſitatem ſuſtulit, fuiſſe Pelagium; nihilominus D. Auguſtinus reſert apud Judæos eundem fuiſſe errorem, quoniam de Lege gloriabantur libero arbitrio Legem ſufficere arbitantes. Eandem ſententiam tenent plures alij Divo Auguſtino antiquiores aſſerentes longè ante Pelagium iſtas de gratiæ, & libero arbitrio difficultates incepiſſe, & non paucos ſtatim nominandos in ipſo ortu Legis Evangelicæ docuiſſe hæreſim, quæ nunc dicitur Pelagianæ. Nam S. Clemens patria Romanus, Fauſtini filius, Apoſtolorum Coadjutor, & Diſcipulus, cujus meminit Paulus ad Philip. cap. 4. verſ. 3. tandemque ad Romanam Sedem evectus lib. 3. recognitionem aſſerit Simonem Magum in diſputationibus habitis cum Divo Petro divinæ voluntatis efficaciam, & gratiæ neceſſitatem profuſis negaſſe. Et Clemens Alexandrinus (ſic jure nuncupatus, qui & Athenis, ut creditur, ortus & Alexandriæ Eccleſiæ fuit Presbyter venerandus, qui floruit Anno 204.) lib. 5. Stromatum affirmat Baſilidem, Valentinum, & Marcionem docuiſſe gloriam æternam ſolius liberi arbitrij fructum, & fructum eſſe, ac proinde aſſerit etiam eodem hæreticos gratiæ neceſſitatem reſeciſſe.

Baſilides, & Valentino ſucceſſit Origenes prædicti Clementis Alexandrini Diſcipulus, qui dixit, hominem per naturæ vires, aut ſolius liberi arbitrij virtute poſſe credere ſicut oportet, bene operari, & ſalvati, ut reſert S. Auguſtinus, & S. Hieronymus Epistoſta ad Ctheſiphontem, ubi tacito nomine Pelagium ſic carpit: *Vix adhuc alium noſſe tui erroris principem? Doctrina tua Origenis ramuſculus.* In hoc tamen errore impugnando non ſunt Immorati Patres, qui illo ſæculo, ſcilicet tempore Origenis floruerunt, quoniam circa alium errorem, quo Deorum multitudinem introducere volebant hæretici, erant penitus occupati, & intenti. Hac de cauſa omnes poſteà, ſcilicet in principio V. Eccleſiæ ſæculi, ægrè audientes Pelagium in gratiam blaſphemantem dixerunt, hanc hæreſim, quam modò impugnamus, eſſe Pelagianam non ab errore, ſed ab Authore, ſeu Pelagio; igitur ex illorum hæreticorum cineribus proſpexit hæreſis Pelagiana, quæ tot, tantoque ante ortum Pelagij habuerat fautores.

Pelagius autem, de quo jam locuti ſumus in V. Articulo II. Libri, ſuit natione Britanus, Patria Scotus, pietate ſimulata, Paulino, & Auguſtino charus ac venerandus, ſed poſteà ab utroque notus, ſuit moribus vitiatuſ, voluptati, & ventri omnino dedituſ. Docuit circa annum Domini 409. tempore Arcadij Imperatoris, & Innocentij primi Summi Pontificis, gratiam nullatenus eſſe neceſſariam ad ſalutem conſequendam, exiſtimans hominem poſſe ex ſe ſolo ſecluſo Dei auxilio eam conſequi.

Hujus perverſæ doctrinæ propugnatores, Pelagii que ſecularij, fuerunt Cæleſtius hæreticus incerta patriæ vir,

profeſſione Monachus, Julianus Epicoſopus Capuæ, vir ingenio, & eruditione magnus, ſed Pelagianæ doctrine veneno ita plenus, ut contra S. Auguſtinum ac Catholicam fidem pro tribuenda libero arbitrio ſalute, varios libros ſcripſerit, & miſerabilis quidam Senex, Seneca nomine, qui ex teſtimonio Gelatiij Papæ hæreſim Pelagianam ſuſcitavit anno 497.

Præcipua autem cauſa, quæ Pelagium in hunc toedum errorem impulit, eſt, quia voluit impugnare Manicheos, qui naturam omnimodò vitiam, & ad bonum quoddam inuſitè affirmabant. Vel quia Pelagius motus diſtis quorundam Sanctorum Patrum, qui cum Manicheos impugnarent, plura in gratiam liberi arbitrij dixerunt, non diſtinguentes quid per liberum arbitrium, quid per gratiam poſſet homo (quia de hac re nulla erat tunc apud Catholicos controverſia) quòd non attendens ipſe Pelagius ita Manicheis cepit adverſari, ut ipſe in diverſum declinans errorem, ſeu contemptum gratiæ, oppoſitam in hæreſim incidere; id eſt ſoli naturæ ſalutis noſtræ opus dederit, idque in Paleſtina docuerit, & Cæleſtius in Africa unà cum Anniano Diacono Eccleſiæ Celidenſis.

Julianus

Moti- um Pelagij.

Frans Pelagij.

Concilium Romanum.

ſi. I.

De Proſcriptione hujus Hæreſis.

Deus Eccleſiæ ſuæ providere volens, eamque à Peligiana peſte liberare duo Concilia à Summis Pontificibus convocanda inſpiravit, Carthaginenſe ſcilicet & Dioſpolitano, in quibus non perſonaliter, ſed per excerpta de Pelagij, Cæleſtiusque libris capitula, accuſantibus Herote Arelatenſi, & Lazaro Aquenſi Epicoſpis in Gallia Narbonenſi ſecunda clamaſati fuerunt hi duo hæretici, poſtquam ipſis obſecta fuerunt errorum capita, quæ tamen omnia Pelagius ſua eſſe negavit, & diſſimulata veritate ſecundum judicium Sanctæ Eccleſiæ ea reprobare ſe dixit addito anathemate in omnes contravenientes, & contradicentes Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ doctrinis, quibus omnibus auditis Synodus Dioſpolitana eum abſolvit, & Catholicæ communionis eſſe decrevit, ſaventibus Joanne Jerofolymitano Epicoſo, Rufino Presbytero, ambo Origeniſtis, & aliis tredecim, qui cum illo convenerant ad Synodum, atrendentibus ſolum ad id, quod Pelagij verba ſonabant, & ſic ſeſellit Synodum ille homo; & ut melius dicam cum S. Hieronymo, et aliis, ille Coluber Angluſ. Non quod in doctrina erraverit Concilium, quia præſatas hæreſes damnavit, licet Pelagium abſolverit, (ut notat S. Auguſtinus lib. de geſtis Paleſtiniſ cap. 21.) ſed quòd Patres illius Concilij non adverterint Pelagium ſubdoloſè tantum ſuam doctrinam ejuſaſſe, nè ipſe damnaretur, nec à communionem fidelium Canonicè excluderetur.

Poſteà ipſe Pelagius Chriſtiæ gratiæ hoſtis damnatus fuit Romæ, ut affirmat S. Proſper. Quia apud Sanctam Sedem, et apud omnes Chriſtianos, horrendum erat excludere Chriſti gratiam, quam omnes novi Teſtamenti pagine inculcant. Deinde omnes Pelagiani

Carthaginiensis. gliani damnati fuerunt in Concilio Carthaginiensi celebrato anno Domini 412. sub Innocentio I. & eodem anno in Milevitano, praeside Zumenfi Episcopo Numidiae Primatae. Utriusque Concilij gesta ad Innocentium fuerunt delata, & ab ipso approbata; ac proinde fuerunt damnari omnes Pelagianorum errores. Qua de causa S. Augustinus Serm. de verbis Apostoli ait: *Jam de hoc errore duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam, inde etiam rescripta venerunt, causa est finita, nisi aliquid finitur error.* Defuncto Innocentio, anno 417. alia in Pelagianos, sub Zozimo, in Africa celebrata sunt Concilia, in quibus proscripi fuerunt Pelagiani. Et tandem in Ephesina generali Synodo contra Nestorium convocata anno 431. nendum Nestorianae haereticis, sed etiam Pelagianae uno ore fuit conclamata damnatio. Et merito quia excludit necessitatem gratiae contra universam Scripturam Sacram, quae aperte docet hominem indigere divinae gratiae auxilio, ut recte agat, gressusque suos dirigat in viam pacis, & ad aeternam felicitatem perveniat, ut ex mox dicendis patebit. His tandem omnibus haereticis jam anathematem percussis successit Melchior Hofmannus, qui anno 1532. scripsit, salutem esse in nostris viribus ita collocatam, ut homo possit propriis viribus, secluso quocumque auxilio Dei, eam consequi.

§. II.

Stabilitur gratiae necessitas.

Pelagium non minus impiè, quam stolidè conversionem nostram nullatenus à gratia, sed penitus à libero arbitrio dependere existimantem confundit Propheta regius Psal. 84. dicens: *Convertite nos Deus salutaris noster.* Sanè sic minimè locutus fuisset David, si salus hominum in sola uniuscujusque voluntate consisteret, aut si à solo libero arbitrio dependeret virtus, vel efficacia adimplendi Dei praecepta, quae juxta Christi monitum servare tenetur qui vult ad vitam ingredi. Etenim si nos, secluso quocumque auxilio superna rurali, possemus pie, sanctè vivere, & à peccatis resurgere per solam nostri liberi arbitrij potestatem, seu spreto divinae gratiae auxilio, non esset necessarium dicere Deo; *Convertite nos Deus salutaris noster*, quia à nobis penderet omnerequisitum, quod est falsum; nam ut ait Tridentinum Sess. 6. cap. 5. *Cum in sacris litteris dicitur; Convertimini ad me, & ego convertar ad vos, libertatis nostra admonemur, cum respondemus: Convertite nos Deus, ad te, & convertemur, Dat nos gratia praeveniri constemur.*

Ad salutem, aut conversionem nostram duo necessario requiruntur, scilicet gratia Dei, & liberum arbitrium; si enim solum liberum arbitrium sufficeret, David non dixisset: *Convertite nos &c.* Nec Deus dixisset Paulo roganti ut auferetur ab eo carnis stimulus: *sufficit tibi gratia mea, sed dixisset: Tu ipse sufficit tibi, aut tibi sufficit libertas tua.* Nec deberet uniuscujusque cum eodem Propheta dicere: *Perfice gressus meos, dirige secundum oloquium tuum, ut non dominetur mei omnis injustitia: quia juxta Pelagium uniuscujusque habet in se à sua conditione naturali plenam potestatem resurgendi à peccato & consequendi vitam aeternam: etenim nemo perit ab alio, quod habet in se.* Erubescat igitur Pelagius dicens unumquemque suo arbitrio regi, & praecepta de continentia servanda posse adimplere, cum audiatur (inquit D. Augustinus) Prophetam dicentem Psal. 36. vers. 23. *Apud Dominum gressus hominis diriguntur, & viam ejus volent.* Nec non Sapientiam cap. 8. vers. 21. *Et ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det; & sciat ipse Pelagius gratiam Dei esse omnino necessariam libero arbitrio ad fidem habendam, & ad Dei praecepta observanda, quae humanae naturae vires superant.*

Verùm si Pelagius nolit audire Prophetam regium proclamantem impij conversionem non esse opus solius liberi arbitrij, sed dexteræ Excelsi mutationem, ex eo quod ex Can. si reses, 4. quaest. 2. unus testis nunquam probat (quippe cum non sequatur munditiam veræ fidei, sed sordes mendacij, posset ea ratione uti ad habendas excusationes in peccatis) audiat Jeremiam

in lamentationibus suis cap. 5. vers. 21. dicentem: *Convertite nos Domine ad te, & convertemur: haec liquidem Propheta locutio plenè suadet nullum hominem posse dici verè convertitum independentè à Deo gratia sua adjuvante; cum ex hac autoritate sequatur, quod ut convertamur, necesse est, quod Deus concurrat. Audiat etiam Isaiam, qui cap. 31. vers. 5. ait: quod Deus est protegens, & liberans, & salvans. Audiat & Apostolum ad Philip. 2. cap. 13. vers. 5. decernentem, quod Deus est qui in nobis operatur velle, & perficere: hoc est, quod sine auxilio Dei nemo potest velle bonum supernaturale, nec illud perficere.*

Audiat tandem ipse Pelagius Christum dicentem Joan. 15. vers. 5. *Sine me nihil potestis facere.* Namque ex illis textibus Sacris necessariò sequitur hominem nullum bonum operari posse libero arbitrio, si desit gratia Christi, nec consequi beatitudinem, imò neque adoptionis Spiritum (in quo clamamus Abba, Pater) sine ipsa gratia adjuvante, ut testatur ipsemet Christus Joan. 6. dicens: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Certè si hæc omnia audiret ipse Pelagius, non libero arbitrio nudo conversionem peccatorum, neque justificationem Impiorum tribueret, sed libero arbitrio gratia Dei adjuro, & ad evincendas tentationes confortato ad evitandum peccatum, & ad sectandam justitiam; cum quilibet Justus, & homo Apostolicus teneatur sic loqui cum Paulo 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 10. *Gratia Dei sum id quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum: Quia quilibet justus, est justus per gratiam, & qui pro salute consequenda laborat, non sibi soli, sed gratiae cui cooperatur; tenetur sui finis tribuere consecutionem; & in gratitudinis suæ obsequium dicere cum Apostolo loco citato vers. 57. *Deo autem gratias, qui dedit nobis vitam per Dominum nostrum Jesum Christum.* Nemo potest igitur virtute solius liberi arbitrij elicere opus bonum, vincere tentationes, & salutem consequi, quoniam non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, hoc est, ut nobis totaliter tribui possit, sed sufficientia nostra ex Deo est, ideo non nobis, sed Deo data est gloria, quia (inquit D. Cyprianus lib. 3. ad Quirinum contra Judæos cap. 4.) *In nullo gloriantium quando nostrum nihil sit.* Vires liberi arbitrij sunt naturales, salus autem animæ est opus supernaturale, ac proinde aliquo auxilio ordinis supernaturalis indigent, quoniam Domini est salus, ut inquit Psalmista, & Paulus 2. Cor. 4. ait: *Habemus autem thesaurum istum in vastis siccitatibus, ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis.**

Pelagiani ex prædictis Scripturæ Sacrae textibus non inferunt gratiam esse ita necessariam libero arbitrio, ut sine ipsa nequeat bonum operari, servare Dei mandata, à peccato resurgere, & ad gloriam pervenire, sed solum esse necessariam ad tollendam difficultatem, quam humana voluntas habet ad consequendam vitam aeternam solo libero arbitrio. Ita refert S. Augustinus Serm. 13. de verbis Apostoli, ubi de Pelagianis inquit. *Jam verò dicunt adjurvicem esse gratiam Dei ad faciilius faciendam: ista sunt enim verba eorum: ad hoc dedit (inquit) Deus gratiam suam hominibus, ut quod facere jubentur per liberum arbitrium, faciilius possint implere per gratiam. Volo faciilius: remò difficultas, tamen & remò iter: Jumento faciilius, sed tamen pedibus pervenitur.* Ideo ex D. Augustini testimonio sequitur, quod Pelagiani volunt illam particulam, *sine me, & alia similes, quæ necessitatem divini auxilij expriment, non indicare impossibilitatem resurgendi à peccato per vires solius liberi arbitrij, sed difficultatem resurgendi.*

Hanc distinctionem probant ex his: *Non amplius, non ultra, aeternum, in aeternum, quæ sæpe dicuntur in Sacra Scriptura, quin denotent semper absolutam aeternitatem, cum sæpe significent diurnam durationem, id est longum tempus, cujus finis ab homine jam existente videri non potest, ut patet ex cap. 26. vers. 14. Ezech. & 1. Paralip. cap. 15. vers. 2. ita (inquit) hæc particula sine me, & similes non denotant impossibilitatem, sed maximam difficultatem, quæ per gratiam faciilè vinci potest, & ut eam facile vincamus, petimus à Deo auxiliium, aut dicimus: Convertite nos Deus salutaris noster.*

Sed hæc Pelagianorum interpretatio nedum frivola est,

est, sed etiam sinistra. Nam si hoc esset, liberum arbitrium haberet in se sufficientem virtutem ad consequendam salutem, quamvis non posset eam consequi sine maxima difficultate, sicut pedes habent sufficientiam iter faciendi sine jumento: sed Apostolus declarat, quod liberum arbitrium est ex se insufficientis, hoc est, non habet sufficientiam ad consequendam salutem, & testatur hanc sufficientiam, id est, posse consequi salutem esse à Deo 2. ad Corinth. cap. 3. vers. 5. & ad Philip. cap. 2. vers. 13. afferit, quod Deus operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate: Deus Ezech. cap. 36. vers. 27. faciam, inquit, ut in præceptis meis ambulatis, & judicia mea custodiat, & operemini: hæc enim verba indicant, quod ambulatio, & operemini non est in virtute hominis. Igitur libero arbitrio nedum est difficile consequi salutem sine gratia, sed etiam impossibile, quia ex Apostolo sine auxilio Dei est insufficientis, id est, impotens, nec potest ex se habere velle: idcirco hæc particula, *sine me, à Christo prolata, & alia similes, quæ sunt Prophetarum, vel Apostolorum, non solum excludunt à libero arbitrio facultatem ad consequendam remissionem peccatorum, si desit auxilium Dei, ut voluerunt Pelagius, Coelestius, Julianus, & alii, sed etiam excludunt capacitatem, virtutem, possibilitatem, & sufficientiam, & declarant libetum arbitrium ex se esse impotens, seu potentiam incompletam, & insufficientem habere ad bene operandum, ita ut in vanum labore sit sine gratia adjuvante laborare; unde Propheta Psal. 126. ait: *Nisi Dominus edificaverit domum in vanum laborant qui edificant eam: omne enim datum bonum, & omne donum perfectum descendens est descendens à Patre luminum.**

Ad Exemplum de particulis, *Non amplius, non ultra, aeternum, in aeternum* dico, quod non valet, quia longum tempus potest exprimi per aeternitatem, quæ est duratio major duratione temporis; licet enim uti, *Ephraïm, seu verbo vehementiori pro minus vehementi, ut patet in Sacra Scriptura, quæ sæpe utitur hac figura, & præcipuè in locis in objectione citatis. Porro particula, sine me, nisi & similes, cum exclusivæ sint, non possunt denotare difficultatem ad agendum dumtaxat, sed aperte dicunt insufficientiam, & impotentiam, quæ non sunt in eodem ordine cum facilitate, imò sunt sicut forma & privatio, alioquin essent absolute falsæ; nec valent per aliquam figuram excusari. Nam dum Christus ait: *Sine me nihil potest fieri, nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum, ostendit potentiam suam, & dominium, nec non impotentiam, & subjectionem nostram, quam potentiam quodve dominium non ostenderet terminis exclusivis, si sine gratia possemus ad gloriam pervenire, quamvis laboriosissime; quia non posse pervenire simpliciter, & posse pervenire difficiliter, non est absolute non posse pervenire. Quia homo posset sine auxilio Dei facere aliquid, quod est manifestè contra testimonium Christi, *sine me nihil potestis facere* nedum completè, sed etiam nec initiativè, quia qui dicit nihil, excludit omne.**

Hæc responsio, simul & articuli veritas suaderi possunt ratione. Nam quædam proportio debet esse inter potentiam, medium, & finem consequendum: cum nulla facultas possit ultra proprias vires tendere, nisi per formam aliquam superadditam vegetetur, & corroboretur, ut suadet ratio naturalis, & ut probat experientia; At gratia sanctificans, quæ justificatur juxta Tridentinum, & habemus jus ad aeternam hereditatem, aut perfecta fides, qua credimus, aut dilectio, qua amamus Deum super omnia, longè excedit vires liberi arbitrij, cum hæc fides non veniat in mentem, nisi divinitus reveletur, nec possit comparari, nisi cælitus sublimetur intellectus, sitque in ordine supernaturali vires humanas excedente: necessarium est igitur absolute aliquod auxilium supernaturale, seu ordinis gloriæ, & felicitatis aeternæ corroborans, & elevans liberum arbitrium, non ut faciilius ad eam perveniat, ut putant Pelagiani, sed ut ad eam possit pervenire; cum ipsa gloria sit in ordine alterius generis genus nostrum, nostrasque vires omnino excedente.

Idem docet Concilium Araucanicum 2. Can. 9. his verbis: *Divini est munus cum rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate, & injustitia abstinemus: quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur.* Quo suadetur auxilium Dei non esse tantum necessarium ut

facilius operemur, sed absolute ut operemur; non modum tantum, sed substantiam operationis respicit gratia Dei, cum ipsa sit, quæ potentiam liberi arbitrij complet, ut possit velle, & operari: *Hoc est opus Dei ut credatis in eum, quem misit ille* (inquit Christus). Et Apostolus ad Corinth. cap. 12. ait: *Nemo potest dicere, Dominus Jesus nisi in Spiritu Sancto.*

Unde Tridentinum sess. 6. de justificatione Can. 3. ait: *Concilium Tridentinum. Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus Sancti operatione, aut que ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut poenitere posse sicut oportet, ut si justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Per hoc quippe verbum, *posse*, significatur in nobis nedum esse difficultatem, sed etiam impossibilitatem ad vincendas tentationes, ad præcepta Dei servanda, ad fidem comparandam, ad salutem consequendam, si desit illud adjutorium, aut Spiritus S. gratia, ut restatus est Jeremias cap. 10. vers. 23. his verbis: *Scio Domine quia non est hominis via ejus; nec viri est ut ambulet, & dirigat gressus suos.* Hoc enim non denotat solum ambulandi facilitatem non esse hominis, sed facultatem, aut potentiam illam non esse ita completam in homine, ut ipse solo libero arbitrio possit servare mandata Dei sine auxilio gratiæ; alioquin Propheta non dixisset: *Non viri est ut ambulet; quia hæc verba non expriment modum, seu facultatem, sed substantiam, seu potentiam ambulandi, & demonstrant hanc potentiam in actu exercitio non esse viri; aliud è sequetur quod homo posset propriis viribus secluso gratiæ dono fieri amicus Dei; cum observatio mandatorum Dei, faciat Dei amicum juxta illud Joan. 15. vers. 14. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis.* Sed nullus potest esse amicus Dei, seu Deum super omnia diligere quin ejus liberum arbitrium adjuvetur ad eliciendum illum amoris actum, ut declarat Sacra Trident. Synodus supra citata.*

Idem colligitur ex D. Augustino, qui tract. 102. in Jo. D. Augustinus ait: *Donum Dei est diligere Deum, quoniam ipse, ut diligatur, dedit, qui non dilectus, dilexit, displicentes amati sumus, ut esset in nobis unde placeremus.* Ergo ut homo diligat Deum super omnia, & vitam aeternam consequatur, necessario & absolute indiget gratiæ Dei auxilio, quoniam gratia (quæ est supernaturalis) salvati sumus per fidem, & hoc non ex nobis, Dei enim donum est, non ex operibus nè quis gloriatur, inquit Paulus ad Ephe. cap. 2. sed ex gratia.

§. III.

Dissolvit Argumenta Pelagiana.

Hæretici necessitatem gratiæ sic impugnant. Si liberum hominis arbitrium indigeret absolute auxilio gratiæ ad salutem consequendam, non peccaret homo, qui legem Dei non observat, quia non posset ex se eam legem servare ex defectu auxilij extranei, cujus dispositionem non haberet in sua potestate, nec posset ad aliquid obligare, quia impotenti nulla potest imponi lex, nemo enim ad impossibile tenetur.

Respondetur quod hæc Pelagiana ratio non valet, quia Deus non obligat hominem secundum liberi arbitrij vires dumtaxat, nec secundum id, quod potest naturaliter facere; homo enim sic consideratur non ligatur lege Dei. Quippe ut quis teneatur ad aliquam legem adimplendam, necesse est quod habeat unde possit obedire, & servare mandatum, sed obligat eum secundum vires auxilij gratiæ confortatas: sic autem consideratus homo potest vitare peccatum, servare mandata Dei. Hæc enim est liberi arbitrij potestas, ut Deo momenti consentiat, & Deo operanti, cooperetur. Deus nunquam negat homini tale auxilium, imò semper paratus est, ut nos ad hoc exciter, & adjuvet, stat ad ostium, & pulsat, nec patitur nos tentari supra id, quod possumus. Hujus auxilij omnibus concessi ratio est, quia omnes ligantur lege Dei, & nullus potest eam propriis viribus naturalibus adimplere, ut docent communiter Sancti Patres: igitur dum homo non vitat peccatum, & mandata Dei negligit, est reus, non quia solus non facit, cum hoc esset illi impossibile, sed quia Deum momentem non audit. Deo vocanti non respondet, & operanti Deo non cooperatur, ut declarat ipsemet Deus Proverb. cap. 1. vers. 24. *Vocavi, & remisisti, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despicistis omne consilium meum.* Unde sicut homo, qui in foveam caderet, ex qua surgere, & exire

Convertitio peccatoris sic opus Dei.

Psalm. 66.

Joan. 15.

Cor. 15.

Rejicitur Pelagianorum responsio.

Es. 126.

Gratia est absolute necessaria.

Validum pro necessitate gratiæ argumentum.

Concilium Araucanicum.

Concilium Tridentinum.

D. Augustinus.

Responsio ad primam Pelagii rationem.

Proverb. 1.

& exire non possit, & illi alter ita manum praberet...

Huic argumento aliud jungunt Pelagiani dicunt enim...

Minus valet hoc argumentum, quia pure humanum...

Conciliū Arausicanum 11. Can. 22. Nemo habet de suo...

Hanc ipsam divini auxilii necessitatem insinuat David...

Tandem aliud obijciunt argumentum desumptum ex...

Respondet negando consequentiam, quia homines, quibus...

Rejicitur ultimum Pelagianorum ratio.

tur collatio auxilii gratiae non supponit conversionem...

Idem docet D. Augustinus lib. 2. ad Bonifacium cap. 9...

Necessitatem gratiae impugnant Pelagianus ex absurdis...

Inferunt insuper hominem non habere liberum arbitrium...

Respondet ad primum negando consequentiam, quia licet...

Tandem licet nobis sic retorqueret instantiam contra Pelagianos...

Ad secundum dico, gratiam illam non destrueret liberum...

ARTICULUS II.

Impugnat Semipelagianismum.

Plures viri graves, & de scientiis benemeriti infra nominandi...

haesim Pelagianam male intellectorem, alium texerunt...

Hic Semipelagianorum error vixit in Africa, & in Gallia...

Adventum nostrum in Africa, quae in Gallia, imbecillitate...

Vitalis Carthaginiensis. Vixit etiam error Semipelagianorum...

Presbyteri Carthaginiensis. Nedium Adumentinos Monachos turbavit...

Joannes Cassianus. Inde apud Massiliam presbyter, qui floruit anno 440.

& degebat Massiliae tempore, quo occasione libri S. Augustini...

S. I.

Afferunt Concilia contra Semipelagianos celebrata.

Hic Semipelagianorum doctrina damnata fuit in variis Conciliis...

Præter Concilium Arausicanum secundum, cui praesuit...

Præter Concilium Arausicanum secundum, cui praesuit...

Præter Concilium Arausicanum secundum, cui praesuit...

Præter Concilium Arausicanum secundum, cui praesuit...

Fauslus Gennadius.

Vincen-tius Lirinensis.

Severus Sulpitius.

Arausicanum secundum.

Isaia 65.

Joan. 6. Et D. Jacobus cap. 1.

quidquam boni, nisi illud ei datum fuerit de super.

Idem probant omnes & singuli textus Sacrae Scripturae in precedenti articulo relati, cum evidenter demonstrent contra Pelagianos hominem non posse propriis viribus, aut solius liberi arbitrii virtute, & sine auxilio supernaturali velle, aut perficere ullum opus bonum, quod ad salutem aeternam conducatur. Nam si homo non valeat per liberum arbitrium independenter ab auxilio gratiae nullum bonum opus elicere, certum est quod nequit eodem libero arbitrio bene incipere, nec in se habere fidei, & virtutum primordia. Apostolus hanc veritatem docet Philipenses, eos sic alloquens cap. 1. vers. 28. & 29. Et in nullo terrenamini ab adversariis, qua illis est causa perditionis, vobis autem salutis, & hoc a Deo, quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam & pro illo pati amini; ibi enim Paulus loquitur de fide Evangelij quoad omnes sui partes, hoc est, quoad initium, progressum, ac finem, & docet fidem hanc esse donum Dei, ut jam supra monui ex D. Joanne, & iterum moneo ex Trident. sess. 6. Can. 3. si quis dixerit sine preveniente Spiritus Sancti inspiratione, ab quo ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse sicut oportet, et ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.

Ad Phil. 1.

D. Augustinus.

S. Augustinus in lib. de praedestinatione Sanctorum cap. 2. eandem suadet veritatem; ibi enim haec verba Apostoli referens, ait: Utrumque ostendit donum Dei, qui utrumque dixit esse donatum. Nec ait ut plenus, & perfectus creditus in eum, sed ut in eum credatis, nec solum misericordiam consecutum dixit ut fidelior, sed ut fidelis esset, quia sciebat non se initium fidei sua priorum dedisse Deo, & retributum sibi ab illo ejus argumentum, sed ab eo factum fidelem, a quo & Apostolus factus est. Taceant igitur Semipelagiani, & dicant, liberum arbitrium non habere in se salutis aeternae semina, nec posse in desiderio fidei gratiam mereri, & eam ad se trahere, secluso auxilio omnipotentis Dei, quia omne bonum desursum est, descendens a Patre luminum, & gratia non datur ex operibus, sed gratis, ut monet Doctor gentium ad Rom. cap. 11. vers. 6. ac proinde non debet in nobis supponere meritum, nec bonum, sed necessario dari, ut voluntas illud velit, ut tradit Divus Augustinus lib. de gratia Christi cap. 10. sic alloquens: gratia non solum suadetur, omne quod bonum est, verum & perficitur.

Validum pro necessitate gratiae argumentum.

Ratione tandem demonstratur veritas articuli contra Semipelagianos. Nam actus fidei in Deum, & dilectionis ejusdem super omnia, sunt supernaturales; ergo intellectus, & voluntas hominis indigent aliquo supernaturali se tenente ex parte principii amoris, & cognitionis, quo ipsum principium adjuvetur, ut dilectio sit supernaturalis, & ut eleveur ad objectum illud omnino supernaturale, quod ex se attingere non potest, ex eo quod vires humanae excedat, nisi principium ipsum ab aliquo auxilio ejusdem ordinis supernaturalis trahatur. Hoc autem auxilium homini extraneum, & supernaturale, quo intellectus eget ut eleveur ad fidem, quae est salutis initium, & justificationis fundamentum, est gratia Dei juxta illud Christi Joan. 6. vers. 44. Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Et juxta D. Augustinum lib. contra duas Epistolas Pelagij cap. 8. dicentem: Multa in homine bona sunt, quae non facit homo (ut sunt omnes gratiae prevenientes) nulla autem bona facit homo, quae Deus non praestet, ut faciat homo. Eadem verba referuntur in Can. 20. Concilij Arausiaci secundi. Unde cum credere sit bonum, homo accipit a Deo, ut faceret illud, seu ut crederet ea, quae non potest propriis viribus videre. Nam quod supernaturale est, in natura minimè contrinetur. Quare Apostolus 1. ad Corin. cap. 4. vers. 7. ait: Quid autem habes quod non accepisti? Ex quo sequitur, quod qui habet fidem, illam accipit a Deo, ut facile colligitur ex illo Act. cap. 3. vers. 16. In fide nominis eius, hunc quem vos vidistis, & nos, confirmavit nomen eius: & fides quae per eum est, aedificavit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum.

Act. 3.

Semipelagiani insistant, & dicunt, quod si initium fidei esset ita donum Dei, ut intellectus non posset propriis viribus incipere, seu initiative credere, nec voluntas amare, Deus nullo modo exigeret ab hominem fidem, nec amorem, quod est aperte contra varios Sacrae Scripturae textus, quinimo & contra rationem, quae vult neminem teneri ad impossibile. Igitur intellectus potest ex se, seclusa

gratia, credere in Deum, & voluntas potest illum amare saltem quoad primordia, alioquin Deus exigeret a nobis aliquid, quod in nostra potestate nullatenus est, quod implicat.

Porro non nocet haec instantia: quidquid enim exigitur ab homine, in illius potestate est per gratiam Dei, vel per naturam solam, id est, non adjutum divino auxilio, alioquin Deus exigeret, & praecipere impossibile, quod est falsum, ut dictum est in primo libro contra Jansenistas. Igitur dum Deus ait hominibus: Credite in me, qui credideris salvus eris, nosque hortatur ad fidem, dat nobis gratiam ut credamus, seu ut possimus credere, sperare, & amare, ut colligi potest ex illo Joan. 6. Nemo enim potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum; nam venire ad Christum nihil aliud est, quam in Christum credere, ut indicant verba, quae sequuntur; Sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jesus qui essent non credentes, & traditurus esset enim; propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo. His quidem verbis constat Deum exigere fidem ab intellectu non derelicto propriis viribus, sed Dei gratia adjuto. Idem tenet D. Augustinus lib. de praedestinatione Sanctorum cap. 8.

S. II.

Solvuntur Semipelagianorum objectiones.

Contra fidei articulum argumentantur Semipelagianus, & praecipue Cassianus ex illo Jaci. 3. Ad vocem clamoris tui statim ut audiveris respondet tibi; Luc. 12. Petite & accipietis, quae ete, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis. Ergo, inquit, nostrum est credere, cum Deus a nobis id exigat, & credentibus offerat salutem, nostrum utique sit invenire dona supernaturalia, & praemia respondere voci Dei vocantis, petere, quærere, & pulsare ad consequendam gratiam apud Deum. Quod verum esse probat exemplo Zachaei, & Latronis, qui desideris suis, & votis gratiam Dei praevenierunt, & eam impetrarunt, cum constet ex Luc. 19. Christum dixisse primo quarenti videre eum: Zachaeus festinans descendit, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et Latro dicens Christo: Memento mei dum veneris in regnum tuum, audire meruit; Hodie mecum eris in Paradiso. Ergo, inquit Cassianus, homo potest naturaliter absque ullo auxilio supernaturali desiderare, aut quærere gratiam Christi, eamque impetrare, ac proinde bonum aliquod facere, aut saltem velle quod pertinet ad salutem, cum sint, qui fecerunt illud.

Solutio Argumenti Semipelagianorum.

Respondet negando consequentiam, quia licet praemia sint preparata petenti, quarenti, & pulsanti, non valet inferre quod nostrum sit velle, quærere, petere, id est, quod a solo libero arbitrio pendeat credere sicut oportet, Deum quærere, & ejus gloriam desiderare. Quia Deus dat homini auxilium ut credat velit, desideret, petat, & pulset: non enim est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis. Deus est qui operatur in nobis, velle & perficere, non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis (inquit Paulus) sed sufficientia nostra a Deo est. Nemo potest venire ad Jesum (hoc est in Christum credere) nisi fuerit ei datum a Patre luminum, a quo est bonum perfectum, a Patre qui nolentem praevinit, ut velit, & volentem sequitur, ne frustra veniat (inquit D. Augustinus in Enchirid. cap. 3.) Ergo non habemus in nobis primordia fidei, nec potestatem plenam petendi, quærendi, & pulsandi apud Deum, ut aperiantur nobis, nisi Deus det, & misericordia ejus praevinat nos, ut docet Divus Augustinus lib. de Praedest. cap. 11. post Apostolum dicentem de seipso: Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem. Non dixit, ut eam, sed ut essem, quod denotat principium.

Ad exemplum Zachaei, & Latronis dico cum S. Prospero, quod fuerunt gratia Dei praeventi; ille enim (inquit S. Prosper) qui illuxit in corde Publicani, Matthaei, & Pauli tunc Ecclesiam persequentis, ipse & in corde Zachaei, & in corde crucifixi Latronis cum Domino illuxit, ut Paradisum operaret iste, & ille quæreret videre Jesum. Huic Divi Prosper sententia favet Apostolus 1. ad Corin. cap. 12. dicens: Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu Sancto.

Dicunt tandem Semipelagianus, Hominem posse natu-

naturali virtute cognoscere quod aequum est, & Deo gratum, ac proinde desiderare, ac velle facere illud; idque probant ex illo Luc. 12. vers. 57. ubi legitur Christum dixisse Pharisaeis: Quid autem, & a vobis ipse non iudicatis quod justum est? Quo suadetur hominem naturali lumine, & judicio posse discernere, & cognoscere, quod credere in Deum, & amare illum est, opus bonum, & justum, ut filius proprio lumine cognoscit bonum esse patrem diligere, huncque esse diligendum; & ideò certum est quod homo potest propriis viribus desiderare, & velle opera meritoria, & gratiae, quae bona sunt justa, & grata Deo, licet non possit naturali virtute ea acquirere.

Altera Semipelagianorum ratio.

D. Augustinus.

Respondet Argumentum esse verum de bono, & aequo bonitate, & aequitate naturali, & morali, non verò de bonitate, & aequitate divina, & supernaturali, quae Christianos instituit, & ad salutem conducit. Non potest, inquit D. Augustinus ad Bonifacium lib. 1. cap. 3. boni aliquid velle, nisi adjuvetur ab eo, qui malum non potest velle, hoc est, gratia Dei, per Jesum Christum Dominum nostrum. Ad probationem dico, quod Christus loquebatur de bono ut justo naturali, & morali, quod homo potest cognoscere virtute propria, & naturali, quia in natura nostra insita est scientia boni, & mali. Sufficientem Magistrum habemus conscientiam nostram, & fieri non potest ut quis illo adjumento privetur, nam simul cum formatione hominis insita est scientia faciendorum, & non faciendorum, inquit D. Chrysostomus Homil. 50. & 64. in Genes. Quòd debet intelligi in rebus naturalibus.

Act. 16.

3. Reg. cap. 5.

Nec valet dicere, quod Deus 3. Reg. prohibuit ne David adimpleret votum, & desiderium edificandi Domum Domini Dei Israel Deo gratum; cum vorum edificandi Templum Domino sit bonum ducens ad salutem, quod tamen ipse David propriis viribus emiserat. Non valet, inquam, quia interdum solet Deus ad aliqua facienda stimulare, quae tamen non vult impleri ab eo, quem gratia sua stimulat, & saepe non tribuit postulata, quae postulare donavit. Licet enim Dominus Apostolis praecerit, ut docerent, & baptizarent omnes gentes, sunt tamen veniti a Spiritu S. loqui verbum Dei in Asia: Act. 16. quin tamen inde liceat nobis inferre Deum non dedisse Apostolis voluntatem praedicandi in Asia, & in Bithynia, sicut in aliis partibus mundi, cum Apostolorum sonus in omnem terram exiturus esset, sed solum quod non tunc, sed alio tempore divina providentia assignando, debebat Apostoli in Asia praedicare verbum Dei. Ergo ex exemplo Davidis prohiberi ne Templum edificaret, non potest colligi Deum non inspirasse huic Regi desiderium illud edificandi Templum Domino, sed solum voluisse Templum sibi edificari a Salomone ipsius Regis filio, ut constat ex cap. 5. ejusdem libri Reg. ubi legitur, Deum dixisse: Filius tuus quem dobo pro te super solum tuum, ipse aedificabit domum nomini meo. Illud desiderium est quoddam bonum ordinis supernaturalis, melius enim est habere illud, quam non habere, tenditque ad Deum, ideoque nequit a solis naturae viribus procedere, sed a gratia, & a libero arbitrio.

ARTICULUS III.

Quo adversus nonnullos statuitur, voluntatem humanam posse resistere gratiae sufficienti.

Lutherus.

Calvinus.

Lutherus lib. de severo arbitrio docet hominem in statu naturae lapsae nullatenus posse dissentire gratiae interiori, quam contra Pelagianos, & Semipelagianos indicat necessariam homini ad rectè operandum. In hac impotentia resistendi distinguit gratiam medicinalem a gratia sanitatis, seu ab illa, quae data fuit homini in statu innocentiae, & quae Adam poterat bene, vel male uti.

Calvinus lib. 2. Institut. cap. 3. asserit eundem errorem, & eidem impiissimè Lutheri doctrinae subscripsit. Ibi enim ait voluntatem nostram a Deo moveri, non qualiter multis saeculis traditum est, ut nostra

postea sit electionis divinae motioni aut obtemperare, aut refragari, sed illam efficaciter efficiendo, & ad bonum opus totaliter eliciendo.

Jansenista in hoc saeculo Haereticorum pedibus incedentes in eundem errorem versantur. Nam Jansenius rom. 3. lib. 3. cap. 17. docet nullum jam dari hominibus lapsis adjutorium sufficiens, quin sit simul efficax, cui certò resistere non potest humana voluntas; cum gratiae efficacis proprium sit habere effectum, ut ex proprio nomine constat. De Lutero, Calvino, Jansenio nihil aliud hic refero, quia de ipsis jam locuti sumus in primo libro articulis 25. & 27.

S. I.

Authoritate, & Ratione stabilitur veritas Articuli.

Hic sufficit asserere contra Haereticos Concilium Trident. articulum nostrum asserens Sess. 6. can. 4. ubi rejiciuntur, & anathematizantur; ibi enim legitur: Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo morum, & excitationum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponit, ac praeoret; neque posse dissentire, si velit, sed veluti inanimè quoddam nihil omnino agere, merique passivè se habere; anathema sit.

Concilium Trident.

Nec valet dicere Concilium ibi loqui de gratia externa, quae consistit in praedicatione Evangelij, visione miraculorum, & similibus ad nostram salutem ordinatis, quibus saepissime resistit humana voluntas. Non valet, inquam, quia Sancti Patres Tridentini de motione interiori loquebantur, quae interior movet intellectum, & voluntatem, ut ex propriis terminis constat, & praefertim ex hac particula: Deo excitanti, atque vocanti, quae significat gratiam actualem excitantem, & vocantem, interiorem, & invisibilem.

Idem statuit Concilium Senonense Decreto 15. ubi habetur: Nec tale est Dei trahentis auxilium cui resisti non possit. Igitur ex Trident. & Senonensi Conciliis certum est dari gratiam sufficientem, quae confert posse operari si velimus, quia per consensum liberi arbitrii posse illud est reducibile ad actum, cum certum sit quòd si adsit operatio voluntatis tali gratia adjuncta, sequetur actus, & si abest nunquam sequeretur, quamvis adsit gratia, quam ipsi credunt ex se efficacem, nisi velint contra decisionem Concilij Tridentini, quòd libertas tollatur, & voluntas humana merè passivè se habeat.

Concilium Senonense.

Argumentum hujus rei est, quia ex communi judicio ut aliquid censeatur, sitque verè sufficiens alicui potentiae ad consequendum actum, quem ex propriis viribus habere nequit, debet excludere necessitatem cujuscumque alterius auxilij, & conferre illi quidquid necessarium ei est, ut fiat sufficiens, & debite completa potentia ad producendum illum actum. Haec est, quòd ut gratia sit verè sufficiens, (ut de facto talis est juxta communem Theologorum sententiam) debet excludere absolutam necessitatem alterius auxilij supernaturalis scilicet efficacis ad actum eliciendum, hoc est, ut gratia sit sufficiens voluntati ad praecipua Dei observanda, necesse est quòd voluntas cum ipsa gratia adjuvante possit adimplere ea; quin exiger illud auxilium

Ratio probans voluntatem posse resistere gratiae sufficienti.

supernaturale, quo absolute possit amare, bonum velle, & malum fugere; alioquin haec gratia, quae ab omnibus dicitur sufficiens humanae voluntati, esset insufficientis ad productionem actus; cum ipsa stantè, & adjuvante voluntas non posset adimplere praecipuum Dei, & remaneret adhuc impotens, atque insufficientis, sicut erat ante hujus sufficientis auxilij collationem, quòd est contra Tridentinum loco citato cap. 1. asserens, quòd Deus adjuvat voluntatem humanam, ut possit velle bonum; ibi enim docet, & statuit, hominem excitatum moveri a Deo ut faciat: id est, ut potentia (quam habet ad bene operandum) ex se insufficientem reddatur sufficientem per gratiam illi sufficientem ad opus; quia confer gratiam sufficientem non solum ordinari ad potentiam operandi secluso respectu ad actum, ut autumant nonnulli, sed etiam ad operationem ipsam.

Hoc verum esse patet ex forma activa constituyente

poten-

potentiam in actu primo; quæ eam sic constituit, ut habeat actum secundum, quem respicit etiam ipsa forma constitutiva, ut constat in formis physicis, & naturalibus; quæ dantur ut potentia habeant ultimum complementum, & ultimam actualitatem ad agendum. Hæc gratia dicitur sufficiens, quia voluntati tribuit vim sufficientem in actu primo ad operandum, seu ad consentiendum, ut notat Gonetus tom. 4. disp. 3. num. 25. Ergo posita ipsa gratia voluntas potest consentire, seu velle bonum: potest etiam non consentire, seu nolle bonum, cum sit libera, habeatque potestatem porrigendi manum ad vitam, vel ad mortem, & ad quodcumque voluerit, ut ex scriptura certum est.

Unde cum ex dictis gratia sufficiens sit forma supernaturalis activa constituens voluntatem nostram in actu primo potentem in ordine ad bonum, necessè est quod ipsa voluntas humana sufficienti gratia adjuvata possit operari, & elicere actum dilectionis Dei, & amoris mandatorum ejusdem; alioquin sequeretur quod ipsa gratia sufficiens non daretur propter actum; quod est falsum, quia confertur potentie, non præcisè ut potentia sit, sed ut sit potentia completa, & sufficienter potens ad producendum actum, quem propriis viribus producere nequit: nec potest alius assignari finis, ob quem dari possit hominibus hæc gratia sufficiens. Vel sequeretur, quod ipsa gratia non esset sufficiens; cum ipsa etiam, stante, & adjuvante voluntas humana remaneret impotens respectu actus supernaturalis, sicut erat antea, & sic esset superflua, & inutilis. Quod dicere nefas est, cum ipsa gratia stante homo possit tentationes superare, aliqua mala vitare, ut facillè colligitur ex illo ad Corint. 2. cap. 12. in quo legitur,

quod Christus respondens Paulo roganti Dominum, ut ab eo auferret stimulum carnis dixit: *Sufficit tibi gratia mea.* Etenim hæc gratia Pauli non erat efficax, quæ cum suum semper habeat effectum, Paulus non rogasset pro removendo à se carnis stimulo, imo nec stimulum carnis habuisset, cum per illam gratiam efficacem vicisset eum. Ergo illa gratia erat sufficiens ad vincendum carnis stimulum, & ipse Paulus poterat ei resistere, & eam in vacuum recipere; alias idem Apostolus non fuisset liber, & frustra dixisset Corinthiis: *Hortamur vos nò in vacuum gratiam Dei recipiatis,* cum non potuissent Corinthij hanc ipsam gratiam in vacuum recipere, seu illi resistere.

Hanc ipsam veritatem docet Divus Augustinus lib. de Spiritu, & littera, ubi inquit: *Profecit ipsum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia prævenit nos; consentire autem vocationi Dei, vel dissentire ad ea, propria voluntatis est.* Eiusdem sententiæ sunt plures alij Sancti Patres, quos omitto.

Quòd autem voluntas humana possit huic gratiæ sufficienti resistere, patet ex illo Isaia cap. 5. vers. 4. *Quid est quod ultra dabui facere vinea mea, & non feci? Expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas?* His siquidem verbis Deus Israelitis conqueritur, quod ejus mandatis non paruerint, licet adhibuisset vineæ, id est, cordibus Israelitarum, culturam, seu gratiam, sine qua (quidquid dicant Pelagiani) non poterat uvas, seu bonos fructus facere: Ergo Israelitæ habebant quidquid necessarium erat ipsis, ut possent parere mandatis Dei, ad quorum observantiam erat necessaria gratia, sine qua nullum bonum supernaturale effici potest: secus enim bona opera non expectasset Deus, quia fuissent insufficientes, & impotentes. Hæc autem gratia, quæ erat necessaria, & quam habebant Israelitæ ad faciendas uvas, quas Deus expectabat, erat ex se efficax, vel sufficiens. Non erat efficax, quia fecissent uvas, quas Deus expectabat, & propter quas gratiam dederat eis, cum gratiæ efficacis proprium sit habere effectum. Ergo erat gratia sufficiens ad producendas uvas; sed hujusmodi gratiæ reluctati sunt Israelitæ; alioquin querela illa ipsis facta à Deo fuisset injusta, & ipsi Israelitæ inculpabiles, quia si culpabiles fuerint, hoc est, quia non fecerunt id, quod ab ipsis dependebat, seu non consenserunt gratiæ illis collatæ, ut legem Dei adimplerent.

Certò ex illis principiis sequitur, quod datur gratia sufficiens ab efficaci distincta, cui voluntas humana potest resistere, vel consentire; resistere, ut Israelitæ; consentire ut Paulus, qui non fuit infidelis gratiæ, sed

Israelitæ, sed fidelis, ut ipsemet fatetur dicens: *Gratia Dei in me vacua non fuit.* Hoc est, effectum habuit non ex ipsius gratiæ receptione præcisè, sed cooperatione voluntatis ad illam gratiam sufficientem.

Adverte obiter (amantissime Lector,) quod Deus lo, co citato non dicit per os Prophetæ: *Quid ultra potui facere, sed solum, quid ultra dabui.* Quia posset dare gratiam ita efficacem, ut voluntas humana non posset resistere, sed non tenetur dare illam, unde dicit, *dabui,* ut ostendat, quod vult (voluntate salvandi omnes) dare gratiam sufficientem, ut homo salvari possit, si velit, & non salvari si velit, seu non consentiendo gratiæ, quæ est sufficiens ad faciendum bonum, & declinandum à malo, hoc est, quæ sufficit homini ad fugiendum à peccato: quod si non fugiat tali auxilio adjuvatus, non Deo, sed homini imputanda est culpa: Deus enim fecit quod debuit: Homo autem non fecit quod debuit, nec quod potuit, & ideo dicit peccatori ipse Deus: *Perditio tua ex te est, in me non inveni modo auxilium tuum.*

His addo Concilium Valentini III. Can. V. ubi declarat non ideo malos perire, quia boni esse non poterunt, sed quia boni esse noluerunt. Si noluerint & potuerint; ergo habebant gratiam ut potuerint esse boni. Hæc autem gratia certò non erat efficax, quia fuisset infallibiliter boni, idcirco erat sufficiens, & ei non consenserunt mali, quia ei consentire noluerunt, aut ei resistere potuerunt, & voluerunt.

Eadem veritas patet ex illo Apocalyp. 3. ubi D. Joannes testatur, quod Deus stat ad ostium, & pulsat; audivit enim Deum dicentem: *Ego sto ad ostium, & pulso;* nonnè pulsat ut sibi respondeatur, id est, ut homo ei aperiat cor suum, suumque præbeat consensum, si velit, ut suadet illud Cant. 5. vers. 2. *Aperi mihi foror mea.* Ex quo sequitur, quòd homo, si velit, potest non aperire, seu gratiæ non consentire, aut gratiæ vocanti resistere. Alias frustra pulsaret Deus, quoniam hoc supposito infallibiliter sciret illum quem pulsat non posse aperire; & quem vocat, respondere non posse. Similiter frustra diceret, *aperi mihi, foror mea.* Si autem respondere possit ille, ad cujus ostium stat Deus, & pulsat, certò habet gratiam interiorem, qua valet respondere & aperire, habetque omne absolutè necessarium ut aperiat. Alioquin Deus non staret ad ostium, nec pulsaret; cum homo ex se ipso sine illa gratia nequeat respondere, ut dictum est contra Pelagianos. Sed homo potest aperire, & respondere; alioquin Deus exigeret ab eo aliquid impossibile, quòd est falsum. Potest etiam non aperire, cum eum hortetur ad aperiendum, ideoque habet gratiam illam interiorem, cui aliqui respondent, & alij non respondent, ut ex dictis facillè colligitur, ac proinde datur gratia interna sufficiens, quæ ex se non est efficax, & cui resistere potest, & actu sapientissimè resistit voluntas humana, seu toties quoties gratiam in vacuum recipit.

Unde Apostolus 2. ad Corinth. cap. 6. ait: *Adjuvantes autem hortamur nò in vacuum gratiam Dei recipiatis,* ubi D. Thomas lectione prima sic habet: *Quasi dicat nò receptio gratiæ sit vobis inutilis, & vacua, quòd tunc contingit quando ex perceptione gratiæ, quis non sentit fructum.* Et statim sic concludit ille S. Doctor Angelicus: *Quicumque ergo gratia percepta non nititur ad vitandum peccatum, & consequendam vitam æternam, hæc gratiam Dei in vacuum recipit.* Eam autem in vacuum recipere est ei resistere, & non consentire.

Ex dictis infertur, quòd gratia in homine intrinsecè recipitur, hæcque sufficiens est ad illius salutem, ad quam consequendam erit efficax, si in vanum non recipiatur, id est, si ipsa utatur voluntas, eamque per consensum liberi arbitrii reducat ad actum. Voluntatis enim est non recipere gratiam in vanum, hoc est, ei non resistere, vel in vacuum recipere, hoc est, ei resistere, si velit. Dum resistit, ipsa gratia remanet sufficiens. Dum consentit, per illum consensum fit verè efficax, suumque allequitur finem. Quia voluntas, quæ consentit, rectè operatur, diligit Deum, & mandata ejus custodit, aperit pulsanti, respondet vocanti, & Diabolum provocantem ad malum vincit, ut constat ex illo Apocalyp. cap. 3. *Ecco sto ad ostium, & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, introibo ad illum, & convocabo eum illo, & ipse mecum. Qui vicierit, dabo illi sedere mecum in Throno*

Concilii Valentini.

Apocalyp. 3.

Voluntas potest resistere gratiæ sufficienti.

2. Corinth. 6. D. Thomas.

Apocalyp.

in throno meo. Nonne hæc conditio, si quis audierit, &c. ostendit humanam voluntatem habere libertatem non aperiendi januam, si velit? Nonne dum aperit, Deus intrat, hoc est, gratia sua sanctificat? aut gratia fit efficax?

Adversarii dicunt: Ergo efficacia gratiæ pendet à libero arbitrio, & gratia sufficiens fit efficax per consensum voluntatis humanæ. Quòd est contra Apostolum ad Philip. cap. 2. vers. 13. ubi ait: *Deus est enim, qui operatur in vobis, & velle, & perficere, pro bona voluntate.* Et Psal. 84. *Convertite nos Deus salutaris noster.* Quibus constat conversio nem nostram esse penitus à Deo per gratiam efficacem. Unde idem Propheta Psal. 76. ut videamus conversionem peccatoris nihil habere, quod sit à consensu voluntatis humanæ, ait: *Hæc mutatio dextera Excelsi.*

Respondet eorum distinctio. Gratiæ efficacitas pendet à voluntate in actu primo, id est, quoad virtutem illam, quam habet ad movendam voluntatem ad bonum operandum, & qua posita voluntas habet sufficienter unde deo possit operari bonum, nego. Hoc enim habet ex se illud auxilium sufficiens, quòd est efficax ad complendam illam voluntatem humanam ad agendum; ipso quidem auxilio, voluntas statuitur efficax, seu sufficienter potens ad agendum. Pendet à voluntate in actu secundo, id est, effectus propter quem datur, & quo obrento, dicitur efficax, pendet à libero arbitrio consentiente, & cooperante gratiæ, concedo; nam si gratiæ interiori sufficienti resistere possit, & actu semper resistat voluntati, eam in vacuum recipiens, & si dum resistit, effectus non habeatur, certum est quòd ab ipsa voluntate, à qua pendet consentire vocationi, aut gratiæ sufficienti, pendet etiam consecutio effectus, qui nunquam produceretur si humana voluntas semper resisteret, & qui semper produceretur, si voluntas etiam semper consentiret, & cooperaretur gratiæ, quæ cum non datur solum, ut homo possit bene operari, sed ut bene operetur de facto, si velit, necessè est quòd ab ipsius voluntatis consensu dependeat hæc bona operatio, quæ non debet tribui soli humanæ voluntati, nec gratiæ tantum, sed voluntati gratia adjuvata tanquam uni principio adequato. Quemadmodum enim generatio corporalis pendet à Patre, & Matre tanquam ab uno principio adæquato, ita generatio spiritalis, seu salus humana, quæ est effectus gratiæ, pendet ab ipsa gratia, & à voluntate nostra; idcirco gratia non est efficax ex se, seu ex se non convertit peccatorem independenter à voluntate humana.

Causa, ob quam gratia interior sufficiens habet, vel non habet effectum, certò est ipsa voluntas, quæ assentitur, vel dissentit, ut asserit D. Chrysostomus in cap. 9. Epistol. ad Rom. ubi ait: *Unde ergo alii sunt vasa iræ, alii vasa misericordiæ: ex propria voluntate.* Idem asserit D. Augustinus lib. 12. de Civit. Dei cap. 6. dicens: *Si duo æqualiter affecti animo, & corpore, videant unius corporis pulchritudinem, & si eadem tentatione tententur, & unus cedat, alter idem quis fuerat, perseveret, quid aliud apparet, nisi unum voluisse, alterum noluisse à castitate deficere.* Et tract. 36. in Joan. inquit: *Veni Christus, sed primo salvare, postea judicare, eos in penam judicando qui salvari noluerunt, eos perducendo ad vitam, qui credendo, salutem non respuerunt.* Ergo ex D. Augustini ultima ratio assensus, vel dissentis est voluntas creata. Unde cum gratia sufficiens sit cooperans per operationem voluntatis, & efficax per consensum, aut consecutionem effectus ob quem data fuit, & consensum sit à voluntate, sequitur quòd efficacia gratiæ pendet à voluntate humana in sensu supra explicato.

Idem docet D. Augustinus lib. de libero arbitrio c. 17. ubi ait: *Ut ergo velimus sine nobis operatur, cum autem volumus, & sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur, ita si illo operante, ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis operari nihil valeamus.* His siquidem verbis constat, nostrum consensum requiri, ut Deus cooperetur, & ut effectus sequatur; nam dum ait: *Convertimini ad me,* indicat esse necessarium, quòd ad conversionem nostram concurramus cum illo; seu quòd gratiæ præbeamus consensum.

Ad autoritatem D. Pauli ad Philip. dico, quòd probat contra Pelagianos nos nihil posse sine gratia Dei; quæ dum est excilians, dat nobis velle, id est, dat ut

velle possimus, & dum est adjuvans, dat perficere, hoc est, dat ut velimus; indè tamen non sequitur inactio in voluntate humana, nec fit ut nequeamus consentire, vel dissentire illi auxilio, quod Deus nobis confert, quodque attingit affectum dum est cooperans, id est, dum voluntas operatur cum illo, quia cooperari est cum alio operari: certum quidem est quòd si voluntas humana non operetur, gratia non erit cooperans, neque perficiens; Hinc est quòd Apostolus ad Corinth. cap. 4. ait: *Plus omnibus laboravi, non ego, sed gratia Dei mecum;* ut ostendat effectus gratiæ esse simul & conjunctim à gratia Dei, & à cooperatione voluntatis nostræ, quæ sicut liberè dedit consentum gratiæ, sic & negare potuit. Non quòd gratia proprie, & ex natura sua indigeat consensu nostro, quia Deus si veller, posset dare gratiam, quæ libertatem nostram tolleret, sed improprie, secundum quid, seu ex divina institutione, tanquam à conditione, quam Deus voluit præscribere gratiæ suæ, & alibi inquit: *Gratia Dei in me vacua non fuit;* id est, gratiæ consensu.

Hæc responsio ad verba D. Pauli supra relata confirmari potest sic. Deus voluit homines remanere semper liberos, ut affirmat Sacra Scriptura dicens, quòd Deus creavit hominem, & reliquit eum in manu consilii sui, Cooperatio hu- manam igni, vel aquæ, si velit, juxta illud Eccles. c. 15. *Manu vo- Apposuit sibi aquam, & ignem; ad quod volueris porrige ma- lunaris num tuam: ante hominem vita & mors, bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi.* Inde enim certò constat voluntatem nostram concurrere ad vitam æternam obviendam, & ad vitandam mortem, semper tamen adjuvante divina gratia. Si vita æterna fit corona, debet exigere victoriam, victoria autem supponit certamen, in quo Milites pugnant, & vincunt; non enim coronabitur nisi qui legitime certaverit. Igitur ut aliquis salvetur, seu assequatur effectum gratiæ, necessè est quòd in hac vita (quæ est militia super terram) pugnet, hoc est, quòd verè cooperetur gratiæ adjuvanti, quæ dat ut illi ut vincat, aut mandata fervet. Hinc est quòd in duobus versibus antecedentibus ait: *Adjecit mandata, & præcepta sua, si volueris mandata servare, conservabunt te.*

Christus Dominus Matth. 23. libertatem humanæ voluntatis circa gratiam sufficientem prædicat: ibi enim dicitur de Judæis conqueritur dicens: *Jerusalem, Jerusalem quoribus volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluit.* Et Joan. 15. *Si non venissem & locutus fuisset eis, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Igitur Judæi non consenserunt gratiæ, nec ipsi assentiri voluerunt, ut facillè colligitur ex illa particula, & noluit, quæ denotat formalem resistantiam fuisse in illis.

Dicere autem quòd Judæi non habebant gratiam sufficientem ad consentiendum, est asserere voluntatem Dei plenè simulatoriam esse. Quomodo enim potuisset Deus velle, quòd Judæi noluisent congregari sub alas divinæ misericordiæ, si non habuissent auxilium, quo possent velle congregari? Humana voluntas ex se non habet virtutem accedendi ad Deum per fidem, & amorem, & ad bona opera pietatis: nihil enim ex se valet, teste D. Augustino supra relato, ut fatentur etiam Lutherani, Calvinistæ, & Janfenistæ contra Pelagianos. Unde nò in tantam impietatem labatur anima nostra, nimirum nò credat voluntatem Dei de Judæis congregandis esse simulatoriam, concludamus dari gratiam sufficientem, cui resistere potest humana voluntas, & si sapientissimè resistit, ut legitur ad Rom. cap. 10. vers. 21. & Isaï. cap. 65. *Expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem.* Hoc est, nolentem, & resistantem gratiæ operanti, & applicanti intellectum ad pias cogitationes, & voluntatem ad sanctas affectiones. Et act. 7. *Vos Spiritui Sancto semper resistitis;* etenim Spiritui Sancto resistere est resistere gratiæ, seu inspirationi Spiritus Sancti.

Idque confirmatur autoritate Sanctorum Patrum. D. Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. ait: *Noluit ergo Esau, & non concurrir, sed & si voluisset, Dei adjutorio pervenisset, qui etiam velle, & currere revocando præstaret, in vocatione contemptus, reprobus fieret.* Vocationem autem contemnere est vocationem rejicere, & gratiæ auxilio resistere. Sanctus Anselmus in cap. 6. Marth. ait: *vitas 88. In Paulo videtur cogens Dei voluntas, sed non est, quin licet Patrum, ff*

2. Corinth. 12.

D. Augustinus.

Cooperatio hu- manam igni, vel aquæ, si velit, juxta illud Eccles. c. 15. Apposuit sibi aquam, & ignem; ad quod volueris porrige ma- lunaris num tuam: ante hominem vita & mors, bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi.

Matth. 22.

vitas 88. In Paulo videtur cogens Dei voluntas, sed non est, quin licet Patrum, ff

si percussus, tamen voluntas erat libera, ut resistere si vellet. Hic S. Doctor supponit in Paulo libertatem resistendi, vel assentiendi gratiae conversionis. Et D. Hieronymus lib. 2. adversus Jovinianum, inquit: Liberi arbitrii nos con-

Isal. 94.

didit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur; alioquin ubi necessitas est, nec damnatio, nec corona est. Ex illis auctoritatibus sequitur, quod gratia non necessitat, cum de facto sint, qui damnati sunt, & sint alii, qui coronam habuerunt; ideoque humana voluntas potest consentire, aut dissentire cuidam gratiae, quae certo non est efficax, sed sufficiens; aliàs Deus non diceret Psal. 94. Hodie si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra; cum vox Dei, seu gratia esset ita efficax juxta adversariorum fidem, ut voluntas non posset illi resistere, nec obdurari. Ideò concludendum est, quod datur gratia sufficiens, perfecta quidem in se, & ex parte Dei, quia illi consentire potest homo, si velit, redditur tamen incompleta ex parte creaturae, ut dum gratia resistit humana voluntas, & ideo in peccato manet, à quo tamen resurgeret, si ipsa gratia ureretur, quia non eget absolute alio auxilio, ut declaravit Christus Paulo tentationibus agitato dicens: Sufficit tibi gratia mea. Hoc est, habes auxilium tibi necessarium, ut vincas, nec aliud exigebat Apostolus; ait enim ad Philip. cap. 4. vers. 13. Omnia possum in eo qui me confortat. Hoc autem subsidium est gratia sufficiens: ergo haec confert nobis posse, & operari, integra remanente libertate nostra, hoc est, si velimus cooperari. Apostolus non dicit, omnia facio in eo, qui me confortat, sed omnia possum; ut inde videamus, quod stante gratia Dei actio erat adhuc in sua potestate, hoc est, poterat agere, vel non agere, consentire, vel non consentire.

§. II.

Solvuntur Argumenta haereticorum.

Lutherus, Calvinus, & Janfenius articulum nostrum impugnant auctoritate Sacrae Scripturae Joan. 6. vers. 45. ubi legitur: Omnis qui audit à Patre, & didicit venit ad me. Ibi per audire, & discere haeretici interpretantur, gratiam recipere, & inde concludunt, quod omnes, qui per gratiam vocantur à Patre, seu audiunt, respondent infallibiliter, & veniunt ad Christum, & ideo quod nulla datur gratia, quae suum effectum non habeat, seu cui resistere possit humana voluntas.

Prima ad ratio nem ca. riarum responso

Respondeo ibi Evangelistam loqui de vocatione, aut gratia omni ex parte completa, seu de ea, cui consensus dedit humana voluntas; nam haec particula, Omnis qui audit à Patre, denotat vocationem gratiae, & altera, & didicit, denotat consensum voluntatis cooperantis, cum discere sit actus voluntatis indurationi liberè oppositus, ac si dixisset, omnis qui vocatus consensit, venit ad me; multi enim vocantur, & non veniunt juxta illud Matth. 20. Multi vocati, pauci vero electi, quia venire nolunt. Igitur haec auctoritas non militat contra nos.

Altera responso

Vel respondeo, quod Evangelista loquitur de gratia efficaci, aut de vocato per gratiam efficacem, quae Deus non vocat omnes homines, sed solum illos, quos vult infallibiliter venire ad se, & ad filium, quin tamen eorum libertas destruat. Sunt enim gratiae ita potentes, quod licet voluntas possit eis absolute dissentire, nihilominus tanta suavitate consensum abstrahunt, ut voluntas nunquam resistat. Non vero de vocato quomodocumque, seu de gratia sufficienti, quae vocat omnes, & singulos homines, ut quilibet homo possit observare mandata ejus, & ne denegetur homini dum est in via (saltem quoad sufficientiam) auxilium necessarium, ut ad terminum perveniat.

Ezech. 36.

Eadem responsio adhibenda est similibus Sacrae Scripturae auctoritatibus, quibus haeretici probant neminem posse resistere gratiae Dei, quia omnes debent intelligi de gratia efficaci jam supra explicata, quam ipsemet Deus exprimit apud Ezech. cap. 36. dicens: Dabo vobis cor novum, & auferam cor lapideum, & faciam ut in praeceptis meis ambuletis, quam nos non rejicimus. Non vero de illa gratia sufficienti, quam ipsemet Deus sic exprimit in Proverb. Vocavi, & venistis, despicistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Et per Isaiam: Quid

ultra debui facere vincta mea, & non feci; quam volumus reddi efficacem, seu habentem effectum suum per cooperationem, quam dar illi voluntas nostra consentiens. Nam vocare est Dei, & renuere, aut respondere nostrum est. Qui potest renuere, potest consentire. Vocatus qui renuit, non venit ad Christum: ergo vocatus, qui non renuit, seu qui consentit, venit ad Christum, & vocatio tunc est efficax, cum tunc vocatus sit cooperans, & producat effectus, ob quem Deus dedit illam.

Ratio haec omnia probans est, quia gratia est cooperans quatenus cum intellectu & voluntate applicatis producit piam cogitationem, & sanctam affectionem; alioquin Deus non diceret Ezech. cap. 10. Facite vobis cor novum & spiritum novum: cum non esset in nostra potestate reddere gratiam adjuvantem ita efficacem, ut cor nostrum posset esse novum, & spiritus noster novus, hoc est, ab omni culpa, & errore mundus. Certum enim est quod dum dicit: Facite vobis cor novum, supponit aliquid esse à nobis ponendum, ut cor sit novum, seu mundum à peccato. Illud autem quod à nobis ponendum est, nihil aliud esse potest, nisi consensus voluntatis nostrae; hoc quidem posito simul cum gratia, cor nostrum erit novum, & vocatio, aut gratia erit efficax.

Veritas hujus responsionis probari potest ex illo Matth. 20. vers. 16. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi, quo numerus vocatorum declaratur major numero electorum. Hoc supposito quaero ab haereticis, an omnes vocati venerint ad Christum, vel non? Si primum: ergo tot sunt vocati, quot sunt electi, quia qui venit ad Christum, est Christi, estque electus, ac proinde tot essent electi, quot vocati, quod tamen falsum est, ut patet ex proprio textu. Si secundum: ergo omnis vocatus, seu qui gratiam vocationis habuit, aut audivit, non consensit, seu non venit, suntque multi qui resistere voluerunt; cum ex multis vocatis pauci fuerint electi, seu venerint ad gloriam.

Quaero insuper, an vocati illi, qui non fuerint electi, & ad Christum non venerint, poterint respondere vocationi, aut venire, vel non? Si primum, dicendum est quod non venerunt, aut non fuerint electi, quia noluerunt respondere gratiae; nec cooperari, nec venire, nec eligi, nam qui potest facere aliquid, & non facit illud, certum est quod si non faciat, hoc est, quia non vult facere, & si fecerit illud, fecit, quia voluit. Si secundum, sequitur quod non sunt culpabiles: cum nemo peccet omitendo id, quod facere non potest, quia ut omisso sit culpabilis, debet esse voluntaria, & libera. Unde cum vocatus, qui non venit, sit culpabilis, certum est quod noluit venire, dum venire poterat, aut voluit resistere vocationi, & gratiae, cujus auxilio poterat venire ad Christum.

Certum est etiam, quod Evangelista Joannes debet intelligi de gratia sufficiente, seu cooperante cum libero arbitrio, non autem de gratia praecise, sed secundum se sumpta, ita ut ille, cui confertur, statim convertatur absque ulla humana voluntatis operatione. Nam ille, qui venit ad Christum, est vere conversus; haec tamen conversio non divinae voluntati dumtaxat, sed partim humanae, partim divinae voluntati tribuenda est; (licet sit principaliter divinae voluntatis, & misericordiae opus) alioquin Deus non diceret peccatoribus: Convertimini ad me; cum haec conversio consistet vocatione, & consensu nostro, vocatio autem sit à sola Dei misericordia juxta illud Psal. 48. Misericordia ejus prevenit me, & consensus sit à voluntate humana, quae dum agit, aut cooperatur gratiae sufficienti ad conversionem, liberè agit, & liberè cooperatur; cum ex communi Theologorum sententia voluntas aut non sit, aut libera sit. Quare Apostolus ait: Gratia Dei sum id quod sum, gratia ejus in me vacua non fuit, plus omnibus illis laboravi, non ego, sed gratia Dei mecum; id est, ut interpretatur D. Augustinus, non ego solus, sed gratia Dei mecum, ac per hoc nec gratia Dei sola, nec ipse solus, sed gratia Dei cum illo. Ideò dum ait idem Apostolus Rom. 9. Non est volentis, nec currentis, sed misericordiae Dei, certum est quod non loquitur de conversione considerata omni ex parte, ita ut velit quod sit omnino independens à nostra voluntate, sed loquitur de vocatione sola, quae est opus solius misericordiae, tanquam de principaliori nostrae

Cur pla. res voca. ti, quam electi.

Tertia ad ratio. nem con. riarum responso.

Ultima Adversariorum ratio.

Dissolvi. tur ulti. ma ad. versariorum ratio.

nostrae salutis causa, quoniam Dei misericordia praeveniet nos. Deus enim vocat nos, quin tamen excludat voluntatis humanae consentium, qui si ablit, gratia remanet vacua, hoc est, vocatus non venit, & si addit, fit efficax, seu suum effectum habet, hoc est, vocatus venit, quia voluit venire, ita ut si nolisset, non venisset, quamvis vocatus fuisset.

Obiiciunt illud 1. ad Corinth. cap. 4. Quis te discernit, quid autem habes quod non accepisti? Quo Apostolus significat soli gratiae tribuendam esse conversionem nostram, & nihil in ipsa esse quod sit à voluntate humana, cum homo conversus nihil habeat, quod non acceperit à Deo, & per consequens voluntas nequit resistere gratiae Dei, quae convertit peccatorem, quoniam potest discerni per suum consensum liberum (si ad conversionem & salutem esset necessarius) & dicere discernor consensu meo.

Respondeo, hanc objectionem non probare omnem gratiam esse ita efficacem, ut voluntatis nostrae consensum excludat, quia Apostolus vult hominem non posse discerni per principia solius naturae; tamen non vult hominem ita discerni per gratiam praevenientem, & adjuvantem, ut non possit discerni consensu suo gratia adiutor: dicit enim 2. ad Timoth. cap. 2. vers. 21. Si quis ergo mundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum; tribuit enim per haec verba aliquid humanae voluntati conversione, alioquin diceret: Si quem ergo gratia mundaverit ab istis, & suadet, quod homo potest dici se mundare, & se facere vas in honorem: licet velit hominem non posse sibi soli attribuire conversionem; cum de se ipso loquens non dicat: Ego, nec gratia, sed gratia Dei mecum. Ratio est, quia agens secundarium ita mobile à primo, ut non possit agere sine ipsius influxu, quale est liberum hominis arbitrium respectu conversionis & salutis, non potest sibi attribuire actionem, nec ab alio se discernere virtute propria: quamvis ita liberè agat, ut possit non agere, non enim directo, quamvis libere agat, sed dirigente tribuitur solito gloria facti, seu operis.

Tandem obiiciunt, quod gratia sufficiens est inutilis, cum suum non habeat effectum, neque habuerit illum, neque illum habitura sit imposterum, quia non sufficientis, sed efficacis est producere effectum. Dicunt enim, quod ridiculum est asserere hanc gratiam à lapsu primi parentis alicui profuisse. Eorum ratio est, quia nulla datur gratia homini lapsu, quae non rapiat eum inevitabiliter. Idque probant auctoritate D. Augustini lib. de Praedest. Sanctorum cap. 8. ubi ait: Haec gratia qua occultè humanis cordibus divina largitate tribuitur, à nullo corda duro respuitur, ideoque quippe tribuitur, ut cordis duritia auferatur. Ergo nulla est gratia, quae possit respui, & quae non sit efficax; cum auferat duritiam cordis inevitabiliter: nullus enim potest divinè voluntati resistere.

Respondeo negando suppositum, utpotè gratiam sufficientem à lapsu primi hominis nulli profuisse, multoties enim habuit effectum, licet aliquando non habuerit. Sunt homines, qui ipsa utuntur, & alii qui eam respiciunt. Quod verum esse probavi supra variis Sacrae Scripturae locis, rationibus, & argumentis, quibus ostenditur quod non potest dici sufficiens, sed insufficientis dicetur, si nulli profuisset, & manquam suam habitura esset effectum.

Iterum respondeo, & ejusdem gratiae utilitatem probo ex mandatis Dei. Haec quippe observantur, & non observantur, cum de facto sint homines qui observant ea, & sint alii, qui transgrediuntur ea, & nullus possit observare ea sine gratia, quae quidem gratia non debet esse ex se efficax, quia nullus esset, qui non servaret ea. Nam omnes tenentur servare mandata Dei, & habent auxilia necessaria, ut ea possint servare. Illud autem auxilium est gratia sufficiens, nam nullus violaret mandata Dei, si gratia haec esset ex se efficax. Quod tamen est falsum, cum sint plures, qui ea transgrediuntur. Ergo gratia sufficiens non est, nec fuit ex se inutilis, cum sufficiat ad vincendas tentationes, sicut sufficit Paulo, ut ipsi Christus declaravit dicens: Sufficit tibi gratia mea. Sufficiat quoque ad observanda mandata Dei, (alioquin Deus non daret eam homini pro servandis mandatis,) & fiat efficax eorumdem observatione. Deinde eadem gratia ex se, & ex natura sua absque

ullo addito intrinseco modo est efficax, ut dum attrahit consensum, & modo est sufficiens, ut dum non attrahit illum: igitur gratia non potest dici inutilis, etiam si non fiat efficax, aut si remaneat sufficiens, quia hoc non ex illa, sed ex humana voluntate provenit. Gratia enim sufficiens, & efficax non differunt intrinsece, quasi una habeat aliquem influxum realem, quem non habet altera, sed differunt tantum extrinsece penes scilicet consensum, qui est extrinsecus gratiae; cum proveniat à libero arbitrio gratia adjuvato, & excitato, ut sancit Sacra Tridentina Synodus. Et sic malè concludunt Adversarii dicentes gratiam sufficientem nunquam suam habere effectum, & quodlibet auxilium Dei esse ex se efficax, ita ut nihil requiratur ex parte voluntatis ad peccatoris conversionem.

Ad auctoritatem D. Augustini dico, quod debet intelligi de gratia completa, seu de ea, cui cooperatur humana voluntas, quae duritiam cordis auferat: non ex se sola, sed ex se, & ex cooperatione voluntatis humanae, ut affirmat Apostolus dicens: Non ego, sed gratia Dei mecum; agit enim ibi D. Augustinus de Praedestinatione Sanctorum, qui effectum praedestinationis consequuntur per gratiam, cui cooperati sunt, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, & adepti sunt reparationes. Ut verò ostendatur haec voluntatis cooperatio, tanquam requisita ad salutem, fides docet quod qui bona egerunt, ibunt in vitam aeternam; hoc est, erunt praedestinati, qui verò mala, in ignem eternum. Docet insuper quod Christus in ultimo iudicio dicet maledictis: Esurivi, & non dedistis mihi manducare; quod denotat ad salutem requiri aliquid ex parte hominis.

Nec valet dicere cum Concilio Arausicano 2. can. 4. quod ut à peccato purgemur, Deus non expectat voluntatem nostram. Non valet, inquam, quia Concilium non loquitur de voluntate sequente, sed de praeparante: Hanc enim non expectat Deus, quia ipse praeparat animam, sed expectat aliam utpotè sequentem. Ideò Christus dixit Paralytico (qui est figura peccatoris): Vis sanus fieri, Joan. 5. vers. 6. & dicit ei Jesus, surge & ambula.

ARTICULUS IV.

Probat contra plures, gratiam sufficientem dari omnibus.

Omnes illi, qui credunt, Deum non habere voluntatem generalem salvandi omnes, & singulos homines, & Christum voluisse mori tantum pro praedestinatiis, credunt etiam Deum non conferre gratiam sufficientem omnibus & singulis hominibus, sed solum electis, & praedestinatiis, ideoque eosdem haereticos hic referre superfluum mihi videtur, quia de ipsis locuti sumus in primo libro. Satis sit igitur ad memoratos articulos ejusdem primi libri Lectorem remittere, ut citius ad articuli nostri probationes deveniamus.

§. I.

De Auctoritate Conciliorum.

Primo adducenda est auctoritas Concilii Arelatensis anathematizantis eos, qui dixerint illum, qui perit, non accepisse à Deo ut salvus esse posset; aut qui dixerint vas contumeliae non posse asurgere, ut sit vas in honorem. Sic quippe loquendo hoc Concilium gratiam sufficientem omnibus dari contendit, quia non loquitur de aliquo in particulari, nec de aliquibus determinatè, cum utatur propositione indeterminata, ut constat ex propriis verbis Concilii: si quis dixerit illum qui perit, &c. Nec loquitur de gratia, quae facit ex se vas in honorem, sed de ea, qua mediante vas contumeliae potest asurgere, ut fiat vas in honorem, seu de auxilio sufficiente dato omnibus, ut qui perit, non possit dicere quod non habuit undè salvaretur; aut vas contumeliae habeat unde possit fieri vas in honorem. Quod verum esse confirmatur ex illo

Au. tho. ritas Concilii Arelatensis.

Concilio Valentini III. celebrati in Gallia tempore Leonis IV. Can. 2. in quo dicitur: Non ideo mali perierunt quia boni esse non potuerunt, sed quia noluerunt: & ideo datur malis aliquod auxilium, quo possunt à malo recedere. Hoc autem auxilium non est efficax, quia infallibiliter recederent: ergo est tantum sufficiens ad recedendum.

Idem prius docuerat Divus Augustinus lib. de peccat. meritis cap. 17. ubi ait: Cum voluntate humana gratia divina adjuvante, sine peccato in hac vita esse posset homo. Si non sit, posset facillimè, & veracissimè respondere, quia homines nolunt. Eadem veritas declaratur in Concilio Senonensi celebrato tempore Clementis VII. decreto 15. ubi legitur: Nec tale est trahentis Dei auxilio, cui resisti non possit, quoties enim Dominus voluit congregare filios Jerusalem, sicut gallina congregat pullos sub alas, & voluit? Frustra coram Stephanus Judaeos dura cervicis, & incurvatis coram argueret, qui semper Spiritui sancto resisterent. Frustra Paulus Thesalonenses admoneret, Spiritum ne extinguerent, si divinis inspirationibus inviolabiliter vaperentur.

Indè plura sunt colligenda. Primò dari gratiam, cui resistere potest humana voluntas, ut patet in articulo præcedenti. Secundò, malis conferri gratiam, qua boni esse possunt. Quòd si tales non sint, hoc ipsis est imputandum, non Deo, qui sincerè volens omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, dat omnibus media ad illam sufficientia. Tertio colligitur, gratiam interdum suo frustrari effectu non ex defectu illius facultatis, & virtutis: cum Deus det illam propter aliquid, scilicet ad eliciendum bonum, sed ex defectu humane voluntatis reluctantis. Igitur ex Concilio datur gratia sufficiens, qua nedum electis, & iustis, sed etiam malis, & reprobis confertur, ut Deus eorum perditionis author non censetur.

§. I I.

De Auctoritate Sacrae Scripturae, & Sanctorum Patrum.

Concilio addo auctoritatem Sacrae Scripturae Jo. 1. ubi de Christo Domino dicitur: Erat lux vera, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; quòd omnes Sancti Patres explicant de lumine gratiae, voluntque hoc lumen dari omnibus; sed sufficit afferre Augustinum divinae gratiae defensorum, qui lib. de Genesi contra Manicheos cap. 3. ait: Illud lumen non irrationabilium animalium oculos pacit, sed plura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore visibilibus rebus, & temporalibus se ad eius praecipua servanda convertunt, quòd omnes homines possunt si velint, quia illud lumen illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Per hæc quidem verba Augustinus nullum excludit, & ostendit omnes homines illuminari per gratiam Christi, & adjuvari ad observanda Dei mandata, à quibus pender nostra salus juxta illud Pauli dictum: Quòd novum est Dei, manifestum est illis. Deus enim illis manifestavit; & illud Christi Domini: Si vis ad vitam ingredi serva mandata. Ad quid enim illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, nisi ut nullus in foveam cadat, & ut quilibet homo ambulet in viis Domini, quæ ad æternam felicitatem ducunt? Hinc est, quòd Apostolus declarat Gentiles (qui Deum non glorificaverunt, neque in viis Domini ambulaverunt, qui dereliquerunt Deum fontem aquæ vivæ, fecerunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas, & Idolis servierunt) esse inexcusabiles; eos tamen excusaret, si non sciret, omnes, & singulos homines habere auxilium, quo possunt Deum glorificare, ejus mandata servare, & bonum operari; cum hæc omnia fieri nequeant sine auxilio gratiae, & Deus in Scriptura Sacra declaret, quòd quilibet peccator est damnationis suæ author. Quòd certò non faceret, nisi quilibet haberet gratiam sufficientem, seu eam per quam posset sufficienter salutem suam operari, si vellet.

Idem docet D. Chrysostomus homil. 7. in Joan. ibi enim ait: Gratia in omnes diffusa est; non Judæorum, non Græcorum, non Barbarorum exceptis, aut designatur, omnibus eadem est, omnibus se facilem exhibet, omnes pari honore advocat, qui autem ejus munere frui neglexerunt, hanc suam cecitatem sibi ipsis imputant, cum enim datur omnibus, omnibus pateat, à nomine prohibetur, perdiri quidam, & nequam homines, pro-

Joan. 1. Gratia sufficiens datur omnibus

pria duntaxat malitiam ingredi recusant. Hæc autem gratia, quæ ex D. Chrysostomo in omnes diffusa est, seu quæ omnibus datur, non potest esse efficax, cum hæc semper conjungatur effectui; nec est sanctificans, cum constituat iustos, & omnes homines non sint iusti; sed est sufficiens, quæ datur omnibus ut ad sanctitatem pervenire valeant, si velint. Ergo hæc gratia sufficiens datur omnibus, ut omnes à Deo ita habeant undè salvari possint, ut si quis pereat, non ex defectu auxilii necessarii, sed sua culpa pereat.

Illud suaderi potest ex obligatione illa, qua tenemur vincere tentationes, & insidias Diaboli. Certum quidem est, quòd ex nobis sumus insufficientes ad hujusmodi tentationes vincendas; certum est etiam, quòd solus Deus potest nos gratia reddere sufficientes, ut dictum est contra Pelagianos. Unde cum Deus velit nos tentari supra id quòd possumus sustinere, & in se habeat auxilia, quibus mediantibus resistere valeamus inimicis, quos vincere tenemur, procul dubio nobis ea confert ne peccemus in prælio, & ut vincamus.

Idem docet D. Bernardus, qui Serm. de Quadrag. inquit: In nobis est si vinci volumus &c. potest inimicus excitare voluntatem nostram, sed in te est, si volueris dare, vel negare navis. consensum, in tua facultate est si volueris inimicum tuum facere servum tuum, ut omnia tibi cooperentur in bonum. Proculdubio ille S. Doctor loquitur de auxilio, quo possumus vincere, quòdve non est efficax ex se; cum requirat nostrum consensum, sitque in nostra facultate hujusmodi auxilio adjuncta, facere inimicum, servum, sed est sufficiens ad vincendum, utque idem auxilium conferri omnibus, & singulis hominibus; cum loquatur omnibus hominibus, & nullus sit, qui non teneatur à concupiscentia sua, & qui non teneatur vincere carnem; alioquin istud præceptum, non concupisces, non obligaret omnes, & singulos homines, sed solum prædestinatos, quibus solum ex adversariis datur gratia, nec inter peccata mortalia computari possent simplex fornicatio, actus impudici, pollutiones voluntariae, & alii similes actus, quòd est falsum.

Eadem veritas facillè colligitur ex potentia uniuscujusque ad peccandum, quia illi, qui carent gratia sufficiente, tandiù, quandiù essent sine illa gratia, non possent peccare. Non enim peccamus actu, nisi quandò non facimus bonum, quòd facere possumus, & tenemur facere, vel quando operamur malum, quòd vitare valeamus: at sine gratia sufficiente non possumus facere bonum, ut dictum est contra Pelagianos, nec possumus sine ea vitare malum, dum se offert occasio, & urget tentatio gravis, ut tenent omnes contra Pelagianos; igitur cum habeamus potentiam peccandi, hancque pronam ad malum ob peccatum originale, certum est quòd habemus à Deo gratiam sufficientem ad non peccandum: quoniam ipso mandante, tenemur non peccare. Quòd non est in nostra potestate, nisi dum voluntas habet auxilium ali. quòd externum, quo posito potest non peccare, & quo nonobstante potest peccare. Quia ut potentia sit libera, sicut ad peccandum requiritur, necesse est quòd habeat omnia requisita ad non peccandum, inter quæ est auxilium Dei; nam sicut ille est beatus, qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala & non fecit, ita ille est reus, qui potuit facere bonum, & non fecit, non transgredi, & est transgressus, quòd contingeret ei, qui careret gratia sufficiente, quia non posset facere bonum, cum ad faciendum illud vires naturales non sufficient, & dum caderet, non libertate, sed necessitate; & ex sola conditione naturæ caderet, ac proinde non esset reus, quia in naturalibus non mereretur, nec demereretur. Nè autem dicamus aliquem esse reum ex sola conditione naturæ, dicendum est quemlibet hominem habere sufficientem auxilium ad non peccandum, seu habere gratiam, quæ sufficit illi ad non peccandum.

Ex obligatione observandi mandata Dei, quæ omnibus, & singulis hominibus incumbit, colligitur etiam gratiam sufficientem conferri omnibus. Nam hujusmodi mandata impossibilia sunt viribus naturæ, ut fatentur omnes Theologi contra Pelagianos gratia necessitatem excludentes. Tamen ex Tridentino possibilia sunt, & debent observari à libero arbitrio, sanè non nudo, sed gratia Dei adjuto. Igitur dicendum est (nè Deus jubeat impossibilia, ut de facto non jubet) quòd dat

D. Bernardus

Ut homo peccet, debet habere ad non peccandum necessaria sunt.

Obligatio observandi mandata Dei

omnibus, & singulis hominibus gratiam sufficientem, qua adjuvante possunt hujusmodi mandata ab omnibus observari, & sine qua sunt prorsus impossibilia. Sicut ab hujusmodi mandatorum observacione nullus excusatur (quippe cum Deus sit Dominus omnium, quilibet homo divina legetur), ita nulli debet denegari auxilium sufficientes ad observandum illam: lex Dei est omnis leve & jugum suave: ideoque quilibet homo potest hanc legem observare, non propriis viribus naturæ, ut voluit Pelagius, sed mediante gratia, quæ adjuvet liberum arbitrium, ut se subicere possit legi divinæ, si velit. Igitur hæc gratia non potest justè denegari alicui, quia tenemur omnes parere mandatis. Supposita quidem obligatione servandi mandata, gratia debetur omnibus, cum nemo ad impossibilia teneatur, & præcepta Dei sine gratia sint impossibilia. Illa autem gratia non est efficax, quia hæc non datur omnibus, alioquin omnes mandata Dei observarent: ergo est sufficientes ad ipsorum mandatorum observacionem.

Illis rationibus addi potest altera deducta ex voluntate generali, qua Deus vult sincerè salutem hominum. Nam quisquis sincerè vult finem, vult etiam media ad eum finem assequendum absolute necessaria. Igitur si Deus vult sincerè salutem omnium, & omnes ad agnitionem veritatis venire, ut probatum manet in primo libro, confert eis gratiam, qua salutem possunt assequi, si velint, cum certò sciat hominem non posse sine gratia pervenire ad veritatem, nec ad salutem, ut testatur ipsemet Christus dicens: Sine me nihil potestis facere: nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum; quo manifestè probantur insufficientia nostra, & necessitas auxilij saltem sufficientis, ut ipso adjuvante voluntas humana possit actus bonos elicere, & juxta monitum Apostoli salutem suam operari. Nam operari supponit posse: posse autem illud supponit auxilium Dei, quia nullus homo ex se est sufficiens: ergo unicuique datur auxilium illud, aut est aliquis, qui non tenetur salutem suam operari, quòd est falsum.

Unusquisque tenetur credere in Deum sicut oportet, & nullus potest propriis viribus ita credere: Deus tamen vult quòd credamus, & non removel à nobis obligationem accedendi ad illum. Igitur nullo modo poterit Deus velle quòd veniamus ad Christum, si relinquat nos impotentes ex privacione gratiae suæ. Hinc est, quòd cum velit salutem nostram, & mitret in eam æternum illos, qui mala fecerunt, dat omnibus gratiam sufficientem ut bona faciant & salventur; alioquin multum essent quorum salutem Deus nollit, quia denegare alicui media necessaria ad salutem, est velle ut pereat, quòd de Deo dici non potest.

Tandem ex morte Christi simile infertur argumentum. Nam esse conferuntur gratia sufficientes, pro quibus Christus mortuus est, & suum pretiosum Sanguinem in Redemptionem Patri æterno obtulit, ut fatentur hæretici adherentes contra universalem Ecclesie fidem, Christum pro solis prædestinatis morti voluisse; sed Christus habuit sinceram, ac formalem voluntatem moriendi pro omnibus, & de facto pro omnibus & singulis mortuus est, ut in primo libro probatum manet: ergo conferret gratiam sufficientem omnibus, & singulis hominibus, ut nullus pereat auxilij necessarii privacione, & ut Christus valeat merito dicere peccatoribus in ultimo judicio: Ite male disti in ignem æternum, in quo cruciatur nemo nisi sua culpa, quæ certò non esset damnaris propria, si non habuissent in vita auxilium saltem sufficientes ad faciendum bonum, & ad vitandum malum, quoniam utrumque fuisset eis impossibile, ut patet ex dictis; quibus firmatur naturam ex se sola esse impotentem ad bonum actum eliciendum.

Ex morte Christi colligitur gratiam sufficientem dari omnibus.

§. III.

In quo adducuntur & solvuntur Rationes contrariae.

Hanc ipsam gratiam impugnant Adversarij dicentes non dari omnibus: idque probant auctoritate S. Scripturae Act. 16. ubi refertur, quòd Paulus, & Timotheus verati sunt à Spiritu Sancto loqui verbum

Act. 16.

Dei in Asia, & cum tentarent ire prædicaturi Evangelium in Bithynia, non permisit eos Spiritus Jesu ire. Hujus rei ratio est (inquunt) quia Deus denegabat nationibus illis auxilium fidei, & volebat ipsos privare gratia sufficiente, & omnibus auxiliis. Quòd verum esse probant ex cap. 14. ejusdem libri vers. 15. In præteritis generacionibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Indè enim sequitur, quòd non subministravit eis auxilia sufficientia, quibus ambularent in viis Domini.

Respondetur falsum esse gratiam interiore sufficientem Deum manifestantem, & ad ejus cultum inducentem, fuisse denegatam populis Asiae, & Bithyniae: cum ex Evangelio constet gratiam illuminare omnem hominem venientem in hunc mundum. Solum prædicatio Evangelij, quæ est gratia exterior, fuit illis denegata, non absolute, sed tantum pro aliquo tempore, quòd non est propriè eam denegare, sed differre.

Ad probationem nego consequentiam, nam Deus nullum reliquit hominem sine auxilio sufficienti, licet dimiserit aliquos ingredi vias suas, quoniam hic dimittit idem significat ac permittit eos vivere secundum propriam voluntatem; non verò eos privare auxilio necessario, sicut dicimus in Sacra Scriptura, quòd Deus reliquit hominem in manu consilij sui, quòd dicimus quòd reliquerit eum in manu consilij sui, seu solis viribus naturalibus. Ità docet S. Prosper lib. 2. de vocatione gentium cap. 4. ubi ait: Nè in præteritis quidem per sæculis hac eadem gratia, qua post Domini nostri Jesu Christi resurrectionem ubique diffusa est, & de qua scriptum est: Illuxerunt coruscationes tuae orbi terræ: desierit mundus; quamvis enim specialis cura, argue indulgentia Dei populum Israeliticum esset electum, omnesque alia nationes suas vias ingredi, hoc est secundum propriam permissa sunt vivere voluntatem, non ita se tamen æterna creatoris bonitas ab aliis hominibus avertebat, ut eos ad cognoscendum se, argue metuendum nullis significacionibus admoneret.

Indè ille S. Doctor suadet textum adductum in suare gratiam Dei non fuisse ita abundanter diffusam gentibus, ac Judæis, non verò ipsos gentes fuisse omni gratia destitutos. Deo enim est cura de omnibus, & singulis hominibus, nedum in temporalibus, sed etiam in spiritualibus; aliàs Apostolus ad Rom. cap. 1. non diceret gentes & Paganos fuisse inexcusabiles; quia ut inexcusabiles sint, necesse est quòd per ipsos steterit si Deum non glorificaverint. Porro ut per ipsos steterit, necesse est ipsos habuisse auxilium sufficientes ad habendam Dei cognitionem: ideoque habuerunt illud, aut sunt excusabiles contra mentem Apostoli.

Aliam adducunt auctoritatem, quæ est Matth. 12. ubi declaratur, quòd qui dixerit verbum contra Spiritum S. non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro, id est, nullum auxilium sufficientes ad respiciendum dabitur homini, qui tale peccatum commiserit in Spiritum Sanctum. Per consequens plures sunt homines, qui gratia sufficiente privantur, nè penitentiam agant; cum plures sint, qui taliter peccant.

Hæc interpretatio est falsa, quia per peccatum in Spiritum Sanctum, intelligitur impenitentia finalis, ut docent Sancti Patres, quæ quidem impenitentia non provenit ex defectu gratiae sufficientis, sed ex mala voluntate hominis, qui quandiù vivit, despicit sanctas inspirationes. Ideoque homo in hac mala voluntate constitutus non debet ceteri privatus auxilio ad habendum dolorem requisito, sed solum non præbere cooperationem gratiae sufficientis, qua posset poenitere, si vellet; aliàs Deus non diceret peccatoribus: Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis.

Nec oppositum potest colligi ex hoc textu, quo verbum in Spiritum S. judicatur irremissibile; quia blasphemia in divinitatem non est absolute irremissibilis, sed solum difficillimè remittitur tum propter suam enormitatem, tum propter peccantis pertinaciam, & indignitatem. Ratio hujus expositionis est, quia Deus, qui stat ad ostium & pulsat, non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat, nec vult aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reverti, & ideo evidenter constat, quòd nolendo mortem Impij dari illi auxilium sufficientes ad conversionem, seu vitam. Constat etiam contra Armenos nullum dari peccatum (excepta finali & voluntaria impenitentia) quòd non possit remitti.

Deus non privavit populum Asiae auxilio sufficienti.

S. Prosper

Per peccatum in Spiritum Sanctum intelligitur impenitentia finalis.

remitti in hac vita per viam poenitentia: & contritionis. Nec obstat quod peccatum illud dicatur irremissibile, quia Sacra Scriptura interdum utitur superlacione, & loquitur per hyperbolem rei exaggeranda gratia; sic per hyperbolem dicitur de fame, quam Pharaoni prædixerat Joseph, nimirum quod premeret omnem terram, dum dicitur Genes. cap. 43. vers. 16. Crescebat autem fames in omni terra, quamvis non omnem terram, sed solum premeret Egyptum; ita loquitur Matthæus, vultque peccatum difficillimè remittendum vocari irremissibile ob maximam difficultatem, non verò ob recessum gratiæ, aut misericordiæ Dei, qui cum non despiciat contritum, & humiliatum, & dixerit Apostolis: Quodcumque solveritis super terram, erit solutum & in caelis. Certum est, quod nullus est peccator, qui non accipiat ab eo auxilium sufficiens, ut à peccato resurgat, si velit.

Genes. 43.

D. Augustinus, sed primò salvare, postèa judicare: eos judicando in poenans, qui salvari noluerunt: eos perducendo in vitam æternam, qui credendò, salutem non respuerunt. Ex quibus constat, quod sicut illi tantum in judicio coronabuntur, qui gratiam non respuerunt, sic illi tantum condemnabuntur, qui salvari noluerunt, seu qui respuerunt gratiam, qua poterant sufficienter à peccato resurgere.

Utuntur insuper hæretici auctoritate D. Augustini, & præcipuè illa, quæ habetur Epist. 107. ad Vitalem, ubi ait: Scimus gratiam Dei majoribus ad singulos actus dari: scimus non omnibus hominibus dari: scimus eis quibus datur, misericordia Dei gratuita dari: scimus eis quibus non datur, iusto Dei iudicio non dari: Et serm. 11. de verbis Apostoli cap. 4. idem S. Doctor inquit: Communis est omnibus natura, non gratia. Ergo ex D. Augustino multi sunt, quibus non datur gratia sufficiens, & præsertim peccatores illi, de quibus in Pl. 147. ait: Ecce deserit peccatorem, ecce non vocat, ecce non aperit sensum, ecce non infundit gratiam.

Respondet ibi D. Augustinum loqui de gratia, quæ constituit Filios Dei adoptivos, scilicet de gratia sanctificante, quæ discernit justos ab impiis, & fideles ab infidelibus, quæ quidem gratia non est propriè de genere auxilii, cum sit forma permanens, & animæ inhæreat. Hæc reverà non est communis, nec datur omnibus, & dum datur, misericordia Dei gratuita datur, quia nullum meritum supponit, & dum non datur iusto Dei iudicio, non datur, quoniam nequit compatii cum peccato: quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? inquit Apost. 2. Corint. cap. 6. vers. 14.

Hanc esse mentem Divi Augustini patet. Nam quæstio inter S. Augustinum, & Vitalem non erat de gratia actuali, sed de gratia sanctificante, & excellente peccatum, ut videtur innuere ille Sanctus Doctor in verbis præcedentibus, ubi indicat eam gratiam, per quam renascimur in Christo: Scimus secundum Adam carnaliter natos contragationem mortis antiqua primæ natiuitate contrahere, nec liberari à supplicis mortis æterna, nisi per gratiam renascamur in Christo. Ergo non loquebatur de gratia actuali, nec de auxilio divino, sed de gratia regenerationis, quæ est gratia habitualis, qua Deus habitat in iustis, & ob cuius carentiam peccatores longè sunt ab ipso.

Dicent ibi D. Augustinum loqui de gratia, quæ necessaria est ad singulos actus bonos divina lege præceptos: ergo non loquitur de gratia iustificante, quæ non est necessaria ad singulos actus, nec est de genere auxiliorum, sed de actuali.

Nego suppositum, quia, ut inquit Bellarminus, & Frassenius, gratia iustificans necessaria est ad iustitiæ & meriti actus, qui propriè sunt actus illi, de quibus loquitur D. Augustinus. Nam idem S. Doctor suam sententiam ostendit, & veritatem horum verborum, Scimus gratiam Dei, expendit exemplo parvulorum, qui sine baptismo decedunt, qui privantur gratia sanctificante, seu regenerante, quæ est beneficium baptismi: ergo ibi loquitur de gratia iustificante, vultque hanc non dari omnibus; non verò de gratia actuali, sine qua nullus potest servare Dei mandata, & in quorum observatione nullus dispensatur.

Dicent iterum, quod dum Deus privat pueros baptismi, sicuti de factò aliquos privat, ut refertur idem S. Augustinus lib. de bono perseverantiæ, dicens: Plerumque festinantibus parentibus, & paratis ministris, ut baptismus

Respondet ad invidiam adversariorum.

D. Augustinus

parvulo datur, Deo tamen volente, non datur; privat eos auxilio sufficiente ad habendam gratiam sanctificantem, & per consequens offendit etiam quod illud auxilium non datur omnibus.

Non valet hæc instantia, quia hæc particula, Deo volente, non significat primariam Dei volitionem terminatam ad privationem baptismi; cum constet, ipsum baptismum fuisse institutum à Christo pro omnibus, & Apostolos pro ipso conferendo ad omnes gentes fuisse missos: dictum quippe fuit illis: Docete omnes gentes, baptizantes &c. Sed significat volitionem terminatam ad libertatem causarum secundarum, quarum cursum non vult perturbare Deus. Undè distinguo in forma antecedens. Baptismus non confertur istis parvulis, Deo volente causas secundas finire in proprio concursu, concedo. Deo volente puerum non baptizari, nego. Tunc enim Deus non denegat puero baptismum, nec facit, ut ipse puer non baptizetur, sed solum conservat causas secundas usum libertatis, ex quo usu sequitur illa privatio baptismi, de qua agit D. Augustinus.

Dicent; ut quis censetur sufficienter providere ei cuius curam gerit, debet impedire, si possit, causas ipsi nocentes: ergo Deus non censetur providere istis parvulis, cum non impediatur causas secundas removentes baptismum.

Hæc ratio est nulla in nostro casu, quia Deus non est provisor particularis ad bonum speciale unius dumtaxat ordinatus, cui competit hæc obligatio removendi causas secundas nocentes ab eo cuius curam gerit; sed est provisor generalis, & ad bonum commune spectans, qui promissit relinquere omnes causas secundas in exercitio libero, & unamquamque in propria virtute naturali, & instituit baptismum pro omnibus: ergo quamvis non impediatur causas secundas istos pueros à baptismo removentes, non debet tamen censeri negligere curam parvulorum; quia si hoc faceret, non esset provisor generalis, cum causis secundis suam denegaret concurrendum: ex quo sequitur Deum voluntate positiva nullum arcere puerum à gratia baptismi, sed solum permissiva, seu non impediendo concursum, & activitatem causarum naturalium ob rationem assignatam, licet baptismum impediatur.

Posunt hæretici responsum nostrum sic impugnare. Deus vult positivè, & ordinatè ea, quæ sunt in mundo (si excipias peccatum circa quod duntaxat est causa permissiva;) ergo vult positivè, non verò permissivè tantum illam baptismatis gratiæ privationem, qua nonnulli parvuli afficiuntur, cum non sit peccatum. Quare D. Augustinus lib. de bono perseverantiæ in inscrutabile Dei iudicio refundit, cur uni parvulo, potius quam alteri, baptismus conferatur: ideoque Deo positivè volente interdum baptismus denegatur parvulis.

Respondetur Deum velle positivè omnia, quæ sunt in mundo, eaque ordinare voluntate primaria, & antecedente, vel solum secundaria, & consequente, non verò semper primaria, & antecedente; alioquin hæc ipsa voluntate primaria vellet damnationem parvulorum, quod est falsum; cum juxta Apostolum velit omnes homines salvos fieri; undè Deus vult baptismum negari parvulis voluntate consequenti tantum, quia nimirum vult causas secundas naturales agere suis moribus, & ex actione illa (quam Deus non vult prohibere) sequitur denegatio baptismi.

Ad auctoritatem Divi Augustini dico, quod debet intelligi de iis, in quorum favorem speciali providentia Deus causas particulares, & secundas ita ordinat, ut non agant moru suo nè impediatur collationem baptismi, ab adnon verò de singulis generatim; ita colligit noster Frassenius ex lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 22. ejusdem Sancti Augustini.

Dicunt tandem Divum Augustinum lib. de gratia & corrept. cap. 12. declarare Deum in poenam peccati denegare auxilium aliquibus; ibi enim distinguens gratiam sanitatis à gratia medicinali, inquit. Nunc autem quibus deest tale auxilium, jam poena peccati est. Ergo ex D. Augustino gratia sufficiens non datur omnibus, & singulis hominibus, sed deest peccatoribus in poenam peccati commissi, vel contracti.

Respondet ibi D. Augustinum loqui de auxilio concessio ad perseverandum, quod datum fuit primo Parenti, & non datur omnibus, non verò de auxilio sufficiente, quo

Rejicitur ad-versariorum responsio.

Replacent ad-versarii.

Explicatur D. Augustinus.

D. Augustinus.

Rejicit Jovinianum existimantem, gratiam semel receptam esse inamissibilem.

Jovinianus (a quo Jovinianistæ hæretici ortum habent) rejecto monachatu plures in Ecclesiam invexit erroneos tempore Theodosii II. Imperatoris, & Syricii Papæ circa annum Domini 395. inter quos unus asserit eos, qui plena & integra fide per baptismum renati sunt in Christo, suntque Filii Dei, non posse postea peccare, & ideo nec gratiam in baptismo semel receptam postmodum amitti posse, ac proinde docebat hanc gratiam sanctificantem esse inseparabilem ab anima iusti, aut hominem semel justum semper esse justum.

Jovinianus

Eandem hæresim postea docuit impiissimus Pelagius gratiæ Christi, totiusque auxilii divini impugnator & hostis acerimus, qui circa annum Domini 405. tempore Arcadii Imperatoris, & Innocentii Papæ I. dixit hominem justum in hoc sæculo nullum posse habere peccatum, seu per gratiam constitui penitus impeccabilem. Volebat enim quod qui semel justus est, jam amplius peccare non possit, quoniam putabat collationem gratiæ habitualis, & confirmationem in eadem nullo modo distinguere, aut gratiam sanctificantem esse signum indelebile. Hanc perverstam Pelagii mentem secuti sunt omnes Pelagiani in primo hujus articuli libro relati.

Pelagius

Hæc impia opinio fuit sopita auctoritate Concilii Milevitani mox citandi, & sepulta remansit usque ad annum 1314. quo tempore Bergardi, & Beguina suscitarentur eam. Tunc enim docuerunt hominem posse in hac misera vita tantam virtutis perfectionem consequi, ut reddatur omninò impotens ad peccandum, hoc est, incapax ad perdendam gratiam semel receptam.

Bergardi Beguina.

§. I.

De hæresis proscriptione.

Hæc hæresis Joviniani fuit solemniter damnata in Concilio Milevitano (celebrato anno 416. ultimo Innocentii Pontificatus anno) cap. 6. decretorum, ubi legitur: Item placuit, quod ait Sanctus Joannes Apostolus: si discovimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est, quisquis sic accipiendum putaverit, ut dicat propter humilitatem non oportere dici, nos non habere peccatum, non quia veritas ita est, anathema sit. Hoc quidem Canone Concilium intendit asserere contra hæreticos gratiam sanctificantem esse amissibilem per peccatum, & hominem justum habere potentiam peccandi, ac proinde habere potentiam amittendi gratiam, qua constituitur justus.

Decretum Concilii Mileviani contra hæreticos.

Tridentinum, quod sess. 6. Can. 23. de justificatione ait: Si quis hominem semel iustificatum dixerit amplius peccare non posse, neque gratiam amittere, atque ideo eum qui labitur, & peccat, nunquam verè fuisse iustificatum: aut contra, posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit. Expressè negat & damnat hæresim Jovinianam, quam hic impugnamus. Non de sunt Scriptores, qui ex hoc Canone Concilii Tridentini meritò inferunt Lutherum hæresim Joviniani, & Pelagii securum fuisse, & eam jam diu sepultam post mille annos, & eo amplius ab inferis suscitasse, quoniam pro Lutheri, Calvini, & sequacium novatorum hæresibus damnandis hæc Sancta, & Oecumenica Synodus celebrata fuit, & per consequens Patres Concilii inter errores Lutheri invenerunt istum circa amissionem gratiæ; alioquin non condemnassent eum expressè.

Tridentinum.

Hoc constat insuper ex Catalogo errorum illius; ibi enim habetur, quod sic loquebatur ipse Lutherus: Provisis non dubitamus nos esse salvos postquam baptizati sumus, quia promissio ibi facta, non est mutabilis illis peccatis. Unde baptizatus volens etiam, non potest perdere salutem, quia nulla peccata possunt eum damnare, nisi incredulitas, cætera omnia per fidem absorbentur in momento. Ita refert noster Alphonsus à Castro. Eandem perverstam, atque Phanicam mentem habent Calvinistæ, ducè Calvinus lib. 3. institut. cap. 2. ubi docet, quod qui semel

Hujus hæresis in Tridentino damnata defensores censentur Lutherus, Calvinus, & Calvinus.

justificationis gratiam adeptus est, non potest eam amittere per subsequens peccatum.

§. II.

Probat gratiam esse amissibilem.

Hæc hæresis facillè rejicitur hac authoritate Sacrae Scripturae Matth. 6. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Nam per debita omnes intelligunt peccata, & delicta, eaque esse in homine baptizato, vel saltem in eo esse posse non obstantia gratia baptismi recepta; alioquin Christus non docuisset nos hanc orandi methodum, nec eidem orationi addidisset: Et ne nos inducas in tentationem; quia hæc oratio esset superflua, & inutilis, si homo, qui fuit baptizatus, non posset à Deomone tentante subverti, nec amittere gratiam justificationis, ut implere voluerunt Jovinianus, Pelagius, & Lutherus; cum posita hæc gratia inamissibili homo baptizatus remaneret indefectibiliter justus, & sanctus.

Præterea Paulus corpus suum non castigasset, nec illud in servitutem redigisset, nec timuisset, ne forte aliis prædicando ipse reprobos efficeretur, nec dixisset Corinthiis Epist. 2. cap. 11. vers. 3. Timeo autem ne sicut Serpens Evam seduxit sua astutia, ita corrumpatur sensus vestri, & excidant à simplicitate qua est in Christo: cum securus fuisset gratiam sanctificantem, qua homo fit gratus Deo, esse inamissibilem per peccatum, & hominem justum esse impeccabilem saltem peccato opposito, & directè contrario amicitia Dei. At hæc securitas non potuit esse in Paulo; sciebat enim quod sæpè Justus cadit, unde monebat eosdem Corinthios ut diligenter studerent sanctitati, & virtuti pro gratia recepta conservanda; dicebat enim eis Epist. 1. cap. 10. vers. 12. Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat, hoc est, attendat sibi ne à justitia excidat. Et vers. 14. Propter quod charissimi mihi, fugite ab idolorum cultu. Igitur mens Apostoli erat hominem justum posse gratiam justificantem amittere per peccatum, alias trepidasset timore, ubi non erat timor, aut ignorasset statum, & naturam gratia sanctificantis; quod dicit nequit de Paulo, qui est Doctor gentium, & raptus fuit usque ad tertium Coelum, in quo audivit arcana, quæ non licet homini loqui.

Unde non Joviniano, nec Pelagio, nec Luthero, sed Paulo credendum est, & in timore, & tremore operanda est nostra salus, non enim per unum dumtaxat peccatum, scilicet per infidelitatem, ut addit Lutherus, sed per quodcumque peccatum mortale gratia justificans tollitur, ut tradit Sacra Tridentina Synodus sess. 6. cap. 15. declarans legem à regno Dei excludere non solum infideles, sed & fideles fornicarios, adulteros, molles, avaros, & alios, qui lethalia committunt peccata, aut qui mandata Dei non servant.

Idem suadetur exemplo Apostolorum; legimus enim Joan. 13. Christum antequam pareretur dixisse Apostolis suis, Vos mundi estis, sed non omnes, hoc est, estis in gratia excepto Juda, qui tunc erat immundus per peccatum, quo volebat Christum tradere Judæis. Legimus etiam quod postea Apostoli Magistro relicto omnes fugerunt, & scandalum passi sunt. Idem dici potest de aliis, qui de statu Innocentiæ ceciderunt, & postea per poenitentiam surrexerunt.

Alia isto antiquiora habemus exempla, quæ probant ejusdem gratia amissionem, quæ sunt primorum Angelorum, primorum parentum, Davidis, & aliorum, qui habuerunt gratiam, quam postea amiserunt. Angeli fuerunt creati in gratia. Idem docent Theologi de primis parentibus cum D. Augustino. David etiam habuit gratiam sanctificantem: nullus quidem dubitavit ipsum fuisse justum & sanctum, quia fuerat inventus secundum eor Dei tamen mali Angeli ceciderunt de Coelo, alioquin nullus esset malus Angelus, seu Dæmon, quod Jovinianus, Pelagius, Lutherus, & alii non concedunt. Primi Parentes ejecti fuerunt de Paradiso, & David publicè dicebat Psal. 50. Peccatum meum contra me est semper: ideoque omnes & singuli prænominati, de quorum peccatis constat in Sacris paginis, amiserunt per peccatum gratiam, quam receperant.

Nec valet dicere cum Lutheranis, quod Angeli, primi

parentes, & alii peccaverunt peccato infidelitatis. Non valet, inquam. Ratio nostra est, quia juxta communem Theologorum sententiam Angeli peccaverunt amore inordinato circa propriam excellentiam, seu peccato superbiæ, Adam peccato complacentiæ circa uxorem suam, & David peccato adulterii, & homicidii, ac proinde nedum peccato infidelitatis, sed etiam quolibet alio mortali gratia deperditur; quapropter Christus declaravit, quod homo nequit habere vitam æternam, nisi servaverit mandata, quæ in decalogo sunt decem, quæ ab omnibus necessariò observanda sunt.

Apostolus ad Ephes. cap. 5. ait, quod omnis fornicator, immundus, aut avarus, & alii non habent hereditatem in regno Christi & Dei. Ratio, quam datat Rom. 1. vers. 32. est: Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, & non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt faciendis. Hæc verba clarè ostendunt, quodlibet peccatum mortale privare nos beneficio adoptionis expellendo gratiam sanctificantem, cui opponitur; idcirco hæc gratia sanctificans, aut habitualis est omnino amissibilis nedum per infidelitatem (quæ præter gratiam expellit fidem) sed etiam per fornicationem, avaritiam, & similes actus à Deo prohibitos. Anima enim, quæ peccaverit, ipsa morietur, inquit Ezech. cap. 18. vers. 20. quin dicat per hoc vel per aliud, hoc est, privabitur gratia, quæ est vita animæ. Et Joan. cap. 5. vers. 17. Omnis iniquitas peccatum est, & est peccatum ad mortem, seu ad gratia recessum, qui est mors animæ, ideoque non solum per infidelitatem, sed per alia peccata amittitur gratia. Nam dum D. Joan. ait: Omnis iniquitas peccatum est, declarat, quod est plusquam unum peccatum ad mortem, seu ad amissionem gratia, quæ est vita animæ.

§. III.

Rejiciuntur Rationes Hæreticorum.

Jovinianus, Pelagius, & alii Hæretici, qui volunt justum esse impeccabilem, fundantur in Scriptura Sacra. Matth. 7. vers. 18. ubi opera justorum dicitur bona hac similitudine: Non potest arbor bona malos fructus facere. Hoc est, homo justus non potest opera mala facere, id est, non potest peccare, ac proinde nec gratiam amittere. Idque confirmantur authoritate Apostoli ad Rom. cap. 1. vers. 17. ubi monet, quod Justus ex fide vivit, id est, tandiu vivit, quamdiu credit, & sic suadent quod Justus non perdit gratiam nisi perdendo fidem, qua (inquirit) est Justus, & qua vivit vita supernaturali.

Respondet, quod non nocet hæc authoritas, quia non debet intelligi in sensu diviso, ita ut Justus ex sua ratione formalis fiat impotens ad peccandum, sed solum in sensu composito, id est, Justus quamdiu justus est, seu remanente in eo justitia, aut justus reduplicativè ut justus, est arbor bona, quæ malos fructus non facit, seu quæ non peccat, nec facit opera mala, hoc est verum, ut notat D. Hieronymus contra Jovinianum. Ratio hujus expositionis est, quia ibi Christus loquebatur à posteriori, id est, volebat ostendere virum justum cognoscere ex operibus, ut probant hæc verba, quæ sequuntur: Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos; Justos scilicet, & peccatores, & videbitis aut sunt justus, vel impius: ibi enim Christus non intendebat asserere justum non posse cadere, sed solum ex operibus posse cognosci. Opera enim bona, & meritoria sunt à viro justo, mala verò ab impio. Tamen inde non sequitur virum justum esse in potentia faciendi opera mala, ut facillè colligitur ex variis Sacrae Scripturae locis, & præcipue ex illo Ezech. 18. vers. 24. Si autem averterit se Justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solent impius, &c. Quibus liquido constat justum posse avertere se à justitia seu posse peccare. Et ex Apostolo cap. 1. vers. 6. Galatas reprehendente quod abduci se permiserint à veritate, quam ab ipso acceperant: Miror quod ad Galic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam per Christum, in aliud Evangelium.

Idem habetur ex illa 2. Petri cap. 3. vers. 17. Vos igitur Fratres, præcipientes custodite, ne in sapientium errore iraducti excidatis à propria firmitate. Quibus verbis etiam patet

Idem habetur ex illa 2. Petri cap. 3. vers. 17. Vos igitur Fratres, præcipientes custodite, ne in sapientium errore iraducti excidatis à propria firmitate. Quibus verbis etiam patet

gratiam esse amissibilem, seu hominem justum posse in hac vita peccare, ut declarat Tridentinum contra Lutherum, Calvinum, & alios Novatores dicens sess. 6. cap. 11. quod Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Inde enim constat nostram justificationem posse amitti per peccatum; & justificationem posse deserere Deum, quod non potest facere nisi amittendo gratiam sanctificantem, per quam Deus habitat in nobis, & per quam anima est justa, ac sancta.

Ad confirmationem, quæ est ex cap. 1. ad Rom. dico Apostolum ibi loqui de fide viva & operante per charitatem: fides autem peccatoris, quia est sine charitate, mortua est, ut testatur D. Jacobus in Epist. Cathol. cap. 2. vers. 26. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est: & ideo cum homo, qui post justificationem transgreditur mandata Dei, peccet, & deperdat gratiam sanctificantem, non vivit vita Dei, seu gratia, nec est justus, quamvis sit fidelis propter fidem, quam retinet. Nam homo non est formaliter justus per fidem, sed per gratiam habitualement cum quolibet peccato mortali incompatibilem, ut docent communiter Sancti Patres.

Præterea dicunt Hæretici, & præsertim Jovinianus, quod omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit, quia semen Dei manet in eo, & non potest peccare; quoniam ex Deo natus est, ut inquit S. Joan. Epist. 1. cap. 3. vers. 9. inde enim concludunt hominem verè baptizatum non posse amplius peccare, cum ex Deo natus sit, & semen Dei in eo maneat.

Non valet hæc ratio, nec est ad propositum; quia verba Divi Joannis intelligenda sunt in sensu composito, quod scilicet non peccet secundum id quo natum est ex Deo, hoc est, secundum gratiam, quæ cum non possit esse principium peccandi, Scriptura asserit quod omnis qui natus est ex Deo per gratiam regenerationis accipiendo illam gratiam non recipit aliquid undè posset peccare. Sicut illi, qui ex Diabolo nati sunt per peccatum, recipiunt aliquid per quod peccare possunt ut potè cupiditatem. Sed non dicit quod omnis, qui natus est ex Deo, non sit in potentia peccandi, nec quod non peccet, si non observet mandata Dei: nam cap. 2. vers. 5. ait: Qui autem servat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est, & in hoc scimus quoniam in ipso sumus. Vel dico, quod hæc verba; Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit, intelligenda sunt de nativitate consummata, & perfecta, qualis erit in gloria, ut explicat Divus Augustinus lib. de peccatorum meritis, & remissione cap. 8. sicut ista Apostoli 1. ad Corint. cap. 13. Charitas nunquam excidit, quæ intelliguntur de charitate consummata, & perfecta per clarum Dei visionem.

Dico iterum cum D. Bernardo lib. de libero arbitrio hæc verba esse intelligenda de prædestinatis; ait enim: Dicitur est de prædestinatis ad vitam, non quod omnino non peccent, sed peccatum ipsi non imputatur, quia vel puniuntur condigna poenitentia, vel in charitate absconditur, quia textus est de statu finali prædestinati, qui est in gratia consummata, seu de animabus electis, de quibus Christus Joan. 10. vers. 28. ait: Et non rapiet eas quisquam de manu mea.

Dicunt Hæretici. Ad non peccandum, & ad confectandum illum statum finalem gratiæ sufficit fides habita in baptismo juxta illud Marci cap. ult. vers. 16. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. Hoc est, vivet, & morietur in statu gratiæ.

Respondet hoc esse verum de fide practica, & viva, quæ includit observantiam mandatorum Dei, ut jam monui, idque affirmo authoritate D. Joan. Epist. 1. cap. 2. vers. 4. Qui dicit se nosse eum, id est, dicit se credere in Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est. Qui autem servat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Possibile est igitur, quod qui credit in Deum, seu justus non servet mandata; alioquin hæc Joannis admonitio esset inutilis.

Adducunt tandem argumentum è contrario. Dicunt enim quod illi, qui semel peccaverunt, nunquam recuperaverunt gratiam. Idque inferunt ex illo 1. Joan. cap. 2. vers. 19. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; nam, si fuissent ex nobis, hoc ex Justis, permansissent utique nobiscum, sed ut manifesti sunt, quoniam sunt omnes ex nobis: ergo (inquirit) qui semel justificati sunt, seu ex Filiis

Dei, non possunt amittere gratiam, qua sunt de numero Justorum, sed in ea semper permanent, si semper conservent fidem.

Respondet negando suppositum, scilicet eos, qui semel peccaverunt, non posse recuperare gratiam. Ad ejus probationem dico authoritatem D. Joannis non esse intelligendam de non justo, seu peccatore ad justum præcisè, quia omnes illi, de quibus loquitur textus Scripturae, justi erant, & vera Ecclesiæ membra. Hæc quippe comparatio erat de firmitate, & operibus justorum, qui prodierunt, & justorum qui manserunt. Dum isti dicunt de illis, non erant ex nobis, non dicunt eos non fuisse justos, sed solum non fuisse justos constantes in bello, ut denotat hæc particula. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum, quæ non indicant statum, nec conditionem, sed operationem & voluntatem permanenti in sanctitate defuisse aliquibus eorum, qui prodierunt de Ecclesia. Hoc loquendi modo, scilicet, quod solito denotatur substantia, sæpè utitur Scriptura Sacra ad distinguendas operationes, & virtutes, ut patet ex illo Machab. lib. 1. cap. 5. vers. 62. Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel. Id est, non erant fortes & constantes in bello sicut Machabæi.

Aliud habemus de hac re argumentum, nimirum quod Angeli, qui peccaverunt, & quos Lucifer secum traxit, erant ex illis, qui steterunt secundum statum & conditionem, quia erant substantiæ omnino spirituales in gratia condita, & si non sint ex illis, qui steterunt, hoc provenit ex diversitate operationis, videlicet, quia illi, qui ceciderunt, altiùs ascendere voluerunt, alij verò adoraverunt Deum, & steterunt. Mali Angeli erant ex justis, habuerunt enim gratiam sanctificantem, qualem habent boni Angeli. Sed mali non fuerunt tales, quales fuerunt boni, id est, constantes in amore & dilectione Dei. Igitur ex illa authoritate non sequitur gratiam esse inamissibilem.

Plures Hæretici in octavo Articulo primi Libri (quibus hic addendus est Melchior Hofmannus, secta Antilutheranus) olim voluerunt contra Jovinianam hæresim gratiam, qua intrinsecè sanctificatur, esse amissibilem per peccatum, sed impiè negarunt hanc ipsam gratiam semel per Baptismum receptam, & per peccatum amissam posse per veram poenitentiam recuperari. Quod quamvis Hæreticum sit, hicque impugandum, tamen in hac pugna non immoror, quia Hæretici penitus confunduntur, & gratiam amissam recuperabilem esse demonstratur in Articulo octavo primi Libri, qui docet Deum esse misericordem, & peccatorem posse per veram poenitentiam peccati sui veniam obtinere, & gratia justificari.

ARTICULUS VI.

Impugnatur eundem Jovinianum volentem, gratiam sanctificantem esse æqualem in omnibus justis.

Idem Jovinianus, de quo locuti sumus in præcedenti Articulo, & qui plures adinventos errores, docuit gratiam sanctificantem esse ita æqualem in omnibus justis, ut impossibile sit unum justum in hac vita esse justiore alio, unum sanctum alio sanctiorem, sicut ex ipso est impossibile quod unus beatus in gloria sit beator alio. Sic referunt S. Augustinus Epist. 29. & D. Hieronymus lib. 2. adversus eundem Hæresiarcham, qui credebatur cum Stoicis omnes virtutes esse pares, & omnia vitia & peccata esse æqualia. Hacque insulsa ratione fretus augmentum gratiæ, ejusdemque gradus penitus excluderet: volebat enim gratiam sanctificantem non posse intendi, quoniam ubi est, ibi tota est, sicut anima; cum sit forma spiritualis, sicut anima.

Porro Jovinianus nullum habuit sectatorem in hoc errore, ideoque sepultus remansit ab Anno 395. usque ad Annum 1517. hoc est, usque ad Martinum Lutherum, virum sceleratissimum, quamvis ab Affectis suis purissimus Evangelij Doctor vociteretur. Hic summus Hæresiarcha pessimum Joviniani errorem jam pridem sepultum denuò ab inferis suscitavit in quadam con-

Matth. 6.

Oratio dominica probat gratiam esse amissibilem.

Epist. 2. ad Corinth. Cap. 11. Vers. 13.

1. ad Corinth. c. 10. vers. 12. et 14.

Nullum est peccatum mortale quod non expellat gratia.

Joan. 13.

De peccato Angelorum primorum parentium & aliorum.

ad Epist. cap. 5.

Joan. 5.

Ratio Hæreticorum.

Solutio ad rationem hæreticorum.

Ezech. 18.

Ad Galic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam per Christum, in aliud Evangelium.

2. Petri 3.

Explicatur textus D. Jo. non erant ex nobis.

Machab. non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel.

Gratia per peccatum amissa recuperatur per poenitentiam.

Jovinianus.

Lutherus.

concione, quam habuit de Nativitate Beatae Mariae Virginis, in qua ausus est proferre hanc impietatem: Omnes Christiani aequè magni sumus, sicut Mater Dei; & aquè Sancti sicut ipsa; cui nedom omnes postmodum cum ipso Luthero errantes, utpote Lutherani, subscriperunt; sed etiam Calvinus, qui anno 1540. Ecclesiae bellum indixit, & non solum ferè omnes Lutheri errores admittit, sed etiam novos superaddidit, inter quos reperitur iste circa justificationem impiorum, & sanctitatem animarum. Indè sequitur quòd hujus Joviniani hæresis defensores modò existentes, & contra veram fidem pugnantes, sunt Lutherani, Calvinistæ, Anabaptistæ, & alij, qui ex Luthero, & Calvino ortum habuerunt (quamvis aliud nomen præferant) & dicunt per opera quantumvis bona & sancta justificationem nostram non augeri.

S. I.

Probat Sanctitatem non esse æqualem in omnibus Justis.

Præfatos Hæreticos, & præsertim Lutherum, & Calvinum da mnat Sacra Tridentina Synodus sess. 6. cap. 10. & Can. 24. ubi legitur: Si quis dixerit justificationem acceptam non conservari, atque etiam augeri coram Deo per bona opera, sed opera ipsa fructus solummodo, & signa esse justificationis adepta, non autem ipsius augenda causa, anathema sit. Indè quidem constat gratiam justificationem non esse æqualem in omnibus Justis, & hanc propter inæqualitatem bonorum operum majorem esse in uno Justo, quàm in alio.

Illam Tridentinam decisionem confirmat Sacra Scriptura Luc. 1. ubi gratia beatae Mariæ extollitur his verbis: Benedicta tu inter mulieres: ratione maternitatis suæ. Et Marth. cap. 11. gratia Joannis Baptistæ describitur major gratia aliorum hominum hoc oraculo: Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista: Quod non potest intelligi nisi de majoritate in gratia, & sanctitate. Igitur gratia potest augeri, ut expresse declaratur Apocalyp. cap. 22. vers. 11. Qui justus est, justificetur adhuc. Hoc verò justitiæ, & sanctitatis incrementum petit Sancta Ecclesia, dum sic orat: Da nobis Fidei, Spis, & Charitatis augmentum. Ibi enim charitas pro gratia sumitur. Eamdem orationem habuit Paulus ad Deum pro Philippensibus cap. 1. vers. 9. dicens. Et hoc oro ut charitas vestra magis ac magis abundet, & in omni sensu. Certò sic non oraret Paulus, nec oraret Ecclesia, si gratia justificationis esset ita æqualis in omnibus, ut non posset augeri à Deo intuitu bonorum operum, nec per dignam susceptionem Sacramentorum Vivorum.

Deinde Sacra Scriptura tam in veteri, quàm in novo Testamento hortatur nos ad progressum justitiæ, & sanctitatis: nam Psal. 88. vers. 13. ait: Non privabit bonis eos, qui ambulavit in innocentia: hoc est, Deus dabit gratiam (quæ est melius in hac vita bonum) illis, qui bona opera eliciunt in innocentia, quæ est sanctitas animæ, ut docent communiter Theologi.

Ecclesiasticus 8. vers. 22. ait: Non impediaris orare semper, & ne verearis usque ad mortem justificari: quoniam merces Dei manet in æternum: id est, ne desistas quandiu vivis, orare, si non in actu, saltem in causa, quæ est charitatis desiderium ex quo nascitur oratio; nec proficere in sanctitate per novos gradus virtutis, quia quo sanctior eris, ampliorem, & abundantiore gloriam accipies, ut monet Apost. 2. ad Corinth. cap. 9. vers. 10. dicens: Qui autem administrat semen seminavit, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & auget incrementa frugum justitiæ vestrae. Nonnè hæc verba Ecclesiastici, & D. Pauli insinuant justitiam nostram posse augeri in hac vita? Et Justos ire de virtute in virtutem, id est, crescere in virtute donec ad gloriam perveniant, seu videant Deum Deorum in Sion? Igitur qui rectè utitur gratia Dei, & in ipsa bonum operatur, aut seminat in spiritu, & in benedictionibus, de benedictionibus & metet juxta quantitatem seminis, id est juxta dignitatem operis, quoniam qui parè seminat, parè & metet, inquit Apostolus; ut significet opera in benedictionibus, seu in gratia facta esse meritoria nedum vitæ æternæ, ut dicemus in alio loco contra Hæreticos, sed etiam augmenti gratiæ, ad quod Petrus hortatur

Judeos de novo conversos ad Christum per predicationem, & per scripta Pauli 2. cap. 3. vers. 18. dicens: Crescite verò in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi. Quod certò non dixisset, si gratia sanctificans non posset augeri, nec esse in uno Justo majorem quàm in alio.

Eandem veritatem probat plenitudo gratiæ, quam Scriptura Sacra asserit esse in Christo; Vidimus enim plenam gratiam, & veritatis. In Deipara; Luc. 1. Ave Maria gratia plena. In Protomartyre Stephano. Stephanus plenus gratia. Hoc enim de Sanctis aliis non dicitur; & ideo cum omnes Sancti non sint pleni gratia, sicut Christus, Maria, & Stephanus juxta Scripturæ testimonium, certum est quòd omnes Justi non habent gratiam in æquale, nec sunt æqualiter Justi: quidquid dixerint Lutherus, Calvinus, & alij post Jovinianum; sed quòd unus est sanctior alio; Stella enim à stella differt in claritate, ut docet Divus Augustinus Epist. ad Dardanum quest. 1. ubi inquit: In Sanctis, sunt alii aliis sanctioribus, res, aliis feliciores, abundantius habentes habitarem Deum. Et D. Gregorius in lib. Moral. ait: Sancti viri, quod alius esse deprehendunt, quia dum proximi luci sunt, quid quid eos in se ipsis latebat, inveniunt. Ibi ille S. Doctor monet beatitudinem habere diversos gradus, & unum Sanctum esse altiore alio per majorem gratiam, nec non unum Justum majores in gratia progressus facere; quin tamen ille, qui majores progressus fecit, ad ultimum gratiæ, aut sanctitatis gradum ita perveniat, ut non possit ad majores ascendere. Nam semita Justorum quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectam diem, id est usque ad mortem, ait Spiritus Sanctus in Proverb. cap. 4. vers. 18.

His suffragatur ratio. Nam gratia sanctificans est qualitas quedam supernaturalis collata à Deo: charitas enim diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis; per consequens intendi est illi proprium; cum ex Philosopho qualitas suscipiat majus, aut minus, ut patet in qualitatibus Physicis, & naturalibus, quæ in uno subiecto magis intense sunt, quàm in alio. Quod etiam de qualitatibus supernaturalibus dici potest. Hinc est, quòd Paulus ad Coloss. cap. 1. vers. 6. ait: Quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est; sensus I. & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex eadè die, qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate.

S. II.

Affert, & Refutat Argumenta Joviniana.

Joviniani fundamentum est, quòd omnia peccata sunt æqualia, subindeque gratia debet etiam esse æqualis in omnibus. Sed hoc fundamentum est falsum, illudque evertit Christus Joan. 19. vers. 11. sic respondens Pilato: Non haberes potestatem adversum me, nisi tibi datum esset de super, propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Igitur peccatum Judæ est majus peccato Pilati, ut probat evidenter testimonium Christi. Unde est inferendum gratiam justificationem esse etiam inæqualem, seu majorem in uno, quàm in alio. Nam si fundamentum Joviniani, nempe peccata hominum esse æqualia, falsum sit, falsum quoque est id, quod ex illo inferit ipse Jovinianus, nempe omnes Justos habere æqualem gratiam.

Nec valet dicere omnes privationes esse æquales, ac proinde omnia peccata esse æqualia, quoniam in privatione gratiæ consistunt. Non valet, inquam, quia privatio, in qua nonnulli Theologi reponunt essentiam peccati, non est in facto esse, nec ultimè completa, ut mors, v. g. quæ est privatio vitæ, ad quam non est progressus, sed est in fieri, ut ægritudo, quæ est privatio sanitatis in corpore. Duplex enim est privationum genus, scilicet in facto esse, ut sunt illæ, quæ de forma opposita nihil relinquunt, ut mors, & tenebræ, quæ nedum supponunt privationem formæ contrariæ, scilicet vitam, & lucem, sed etiam tollunt à subiecto capacitatem recuperandi eam; & in fieri, ut sunt illæ, quæ non tollunt omnino formam oppositam, ut ægritudo, quæ non destruit principia ad sanitatem recuperandam. Peccatum autem est in secundo genere, quia relinquit in homine principium resurgendi, utpote liberum arbitrium gratiæ auxilio adjutum: ergo suscipit majus, aut minus

ARTICULUS VII.

Ostendit Recentioribus Hæreticis, Hominem justificari per gratiam.

Circà justificationem impiorum, aut peccatorum sanctificationem plures fuerunt hæretici, Lutherus, de quo jam multa diximus, & dicemus infra, docuit homines justificari sola fide, & opera non esse necessaria ad vitæ æternæ ascensionem. Quod si fiant, nullo pacto hominem inde justificari voluit, quia fidei dumtaxat tribuit nostram justificationem. Porrò quoniam isti citò fuerunt divisi inter se, ut non rarò contingit hæreticis, aliquas ipsorum opiniones hic referam.

Quidam dicebant justificationem nostram consistere in fide, quia scriptum est: Creditit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam. Alii volebant Sanguinem Christi esse formalem justificationem ex illo Apostoli: Justificari sumus per sanguinem ejus. Alii tribuebant eam Christi resurrectioni ex illo: Resurrexit propter justificationem nostram. Alii tenebant justificationem nostram consistere in vulneribus Christi, quia legitur in Sacra Scriptura. Eius livore sanati sumus. Omitto similes auctoritates, quia omnes eundem scopum habent, & fumunt causam meritoriam pro causâ formali, ut videbimus infra.

Philippus Melancthon Author Semi-lutheranorum, anno 1530. tempore Caroli V. Imperatoris, & Clementis VII. Papæ docuit propter Christi meritum fide apprehensum homines reputari justos, non verò propter ipsam fidei virtutem. Et in hoc impugnavit nedum Lutherum, qui in sola fide justificationem collocabat, sed etiam Catholicos, quia contra eosdem admittebat justitiam imputativam. Eodem anno apparuit Martinus Bucerus, Patria Argentinenis, Judæi cujusdam filius, & Monachus Apostata, docens homines justificari verè, & formaliter per Christum, seclusa quacumque, forma in nobis existente, quòd idem est ac per justitiam Christi nobis imputatam.

Anno Domini 1536. de familia Lutheri duo emerferunt sceleratissimi viri, scilicet Joannes Spangerbergus, qui in quodam libro à se edito, cui titulus est, Margarita Theologica, dixit hominem esse justum per idem, quæ credit se justum, & Andreas Osiander, vocatus ab Hoño lib. de Hæresibus, Antichristus, Judæus, niger Diabolus, Draco, homo nefarius, consceleratus, hostis Christi, &c. quæ merito illi conveniebant. Hic hæreticus non admittebat justitiam imputativam cum Lutheranis, nec inhærentem cum Catholicis, sed inhærentem, quam credebant nihil aliud esse, quàm justitiam ipsius Dei, qui dum habitat in nobis, nos reddit justos per justitiam, quæ ei essentialis est. Putabat enim hominem esse formaliter justum ea justitia, qua ipse Deus est justus, & sanctus, sicut v. g. Filius in Divinis est sanctus sanctitate, qua Pater est sanctus.

Tandem Lutheranis adhæsit Calvinus, qui in Antidoto Concilii Tridentini ad sess. 6. cap. 8. inquit: Falsum esse contendit ullam justitiam partem in qualitate suam esse, vel habitum qui in nobis residet. His siquidem verbis excludit justitiam inhærentem, & declarat homines justificari per justitiam Christi illis imputatam, ut asserit lib. 3. institut. cap. 11. sess. 2. ubi ait: Justificari nihil aliud est, quàm eum qui reus est, tanquam approbata innocentia, à veru absolvere: cum igitur nos Christi mercede justificentur, non propriâ innocentia approbatione, sed justitia imputatione nos absolvit. Ipsi Calvinus subscribunt nedum omnes Calvinistæ, qui sunt in Gallia, sed etiam illi, qui sunt in Germania, in Anglia, in Bohemia, &c. Hinc est, quòd hunc errorem Calvinus sequuntur Puritani, Picarditæ, Gueusij, & Hugonistæ, qui quamvis omnes sint Calvinistæ, tamen non conveniunt in omnibus aliis Calvinus erroribus, sicut conveniunt in hoc, quem impugnamus.

S. I.

Calvinus.

Anabaptista.

Decretum Concilii Tridentini.

Apocalyp.

Ad Philip.

Gratia sanctificans augetur per bona opera.

2. Corin.

D. Hieron.

Responsio Apostolo ad Rom. cap. 3. vers. 24. Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu; alia verò est gratia secundum quid, videlicet ratione principij, aut ratione sui, quia gratia ex se est donum Dei, ut monet Apostolus ad Ephes. 2. non autem ratione motivi ob quod confertur: in tali quidem sensu gratia habet rationem debiti ob promissionem, qua Deus bonitate, & fidelitate se se nostrum debitorum constituit, ut monet D. Augustinus in Psal. 109. dicens: Deus fecit se nobis debitorum, non aliquid à nobis accipiendo, sed tanta nobis promittendo. Hinc est, quòd hæc gratia, quæ datur propter meritoria opera justij, dicitur augmentum gratiæ, aut secunda gratia, quoniam auget gratiam illam, quæ homo constitutus est justus, aut quæ præcedit, ut merita fiant: ergo gratia, quæ justo datur intuitu meritorum, seu operum, quæ elicit, includit aliquo modo rationem præmij, quam non includit illa gratia, quæ constitutus est justus, ut declarat Concilium Arausicanum 2. can. 18. his verbis: Dabitur merces bonis operibus, si fiant sub gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant. Quibus constat dari gratiam, quæ non debetur, seu quæ est principium meriti, & gratiam, quæ ob meritum illud, aut bonum opus confertur, quaque prima gratia augetur: ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum, inquit Apostolus ad Rom. cap. 4.

Concilium Arausicanum.

Joan. 19.

Duplex est privationis genus.

Lutherus.

Melancthon.

Bucerus.

Joannes Spangerbergus. Andreas Osiander.

Calvinus.

Probat Homines justificari per gratiam infusam.

Concilium Tridentinum.

Concilium Tridentinum. sess. 6. can. 11. damnat prænominatos hereticos: ibi enim ait; Si quis dixerit, homines justificari vel sola imputatione justitiae Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate, quae in cordibus eorum, per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illis inhaerent, aut etiam gratiam qua justificamur, esse tantum favorem Dei; anathema sit. Hic canon Concilii refutat expressè, & determinatè Lutherum, & Calvinum. Justificatorii autem, scilicet Melancthonius, Bucerus, Spangerbergus, & Osiander condemnantur in cap. 7. ejusdem sessionis, ut legenti patebit. Videat igitur Lector hanc sessionem, cujus verba omitto tum brevitate gratia, tum quia facile videri possunt in prædicto Concilio, ut citius afferam auctoritatem Sacrae Scripturae, quæ aperte docet justificationem impij consistere formaliter in justitia intrinseca, & inhaerente, nimirum in gratia habituali, quæ infunditur homini, ipsum justificat, sanctificat, & interiorè spiritualiter renovat.

Sed prius obiter observandum est veritatem hujus articuli probari posse auctoritatibus, quibus probatus manet præcedens Articulus. Nam si unus justus sit justior alio, & unus Sanctus alio sanctior, facile colligitur justitiam, qua justificamur, esse intrinsecam, & inhaerentem, hancque intensivè majorem in uno, quam in alio, quoniam unus nequit alium in justitia excedere, nisi in se habeat justitiam ipsius animæ inhaerentem. Deinde esset eadem numero justitia in omnibus, si homo justificaretur justitia Christi illi imputata; sed ex suppositione facta justitia non est eadem numero in omnibus justis; ergo non justificantur justitia imputativa, sed per gratiam habitualement intrinsecè inhaerentem. Hinc est quod præfatus Articulus ex præcedenti satis probatur, ut monui.

Tamen eadem veritas suadenda est auctoritate S. Scripturae. Nam justus sumus eo, quo sumus Filii Dei; cum ex communi Doctorum sententia justus sit Filius Dei adoptivi, & e converso; atqui sumus Filii Dei per gratiam & charitatem in nobis existentem, & inhaerentem animæ, juxta illud Joan. 1. Epist. cap. 3. Videre qualem charitatem debet nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & sumus. Igitur homo non justificatur justitia Christi illi imputata, sed gratia habituali, seu charitate illi data desuper, quæ cum sit qualitas realis, & physica debet necessariò inhaerere subjecto in quo recipitur, nimirum animæ, eamque sanctam constituere; alioquin per justificationem non crearetur in nobis cor mundum, quod est contra Scripturam Psal. 50. nec justus crearetur in Christo Jesu, quod contradicit Apostolo ad Ephes. 2. quoniam quod est alicui extrinsecum, non mutat illud propriè, nec facit ut intrinsecè transeat de uno statu ad alium novum, ut de facto impius transit per justificationis formam, qua de impio, & peccatore fit justus, & sanctus.

Unde in Scriptura hæc peccatoris conversio dicitur mutatio, quæ non est opus hominis, sed dexterae excellentis, qua quidem mutatione peccator de filio iræ fit filius Dei, & dilectionis. Nos scimus, inquit D. Joan. 3. Epist. 1. cap. 3. vers. 14. quoniam translati sumus de morte ad vitam, seu de peccato quod est mors animæ, ad gratiam, quæ est vita spiritualis, hoc est, scimus quod facti sumus justus, quoniam diligimus fratres, & sic evidenter assignat causam formalem, qua justus sumus, esse charitatem. Declarat enim nos non esse in morte, sed in vita, quia diligimus, & eos, qui non diligunt, manere in morte. Idcirco cum actus dilectionis supernaturalis sit actus intrinsecus à principio intrinsecò, & permanente proveniens, necessè est quod sit habitus charitatis nobis à Deo infusus, in anima receptus, & permanens, ut ipso elevetur voluntas ad amandum supernaturaliter, sicut intellectus per lumen gloriæ ei adveniens ad Deum videndum elevatur.

Illà charitas diffusa, quæ constituit nos filios Dei adoptivos, ex eodem D. Joanne supra citato, justos nos facit. Quippe charitatis gratia justificanti Scriptura tribuit justitiam, & sanctitatem nostram, veluti causa

formali cap. 4. vers. 16. ubi idem Apostolus ait: Nos cognovimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Observa quod non ait: Erga nos, sed, in nobis, ut videamus Deum dare nobis charitatem, ut ipsa filii Dei nominemur, & sumus, hancque charitatem, aut gratiam (quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis) esse permanentem, intrinsecam, & inhaerentem, quia si solum esset imputativa, ut volunt heretici, fateor quod per ipsam possemus nominari Filii Dei, sicut paries denominatur visus per visionem, quæ est in oculo videntis eum, sed non possemus esse, nec constitui Filii Dei; hæc quidem denominatio est extrinseca, sicut ista paries est visus, non autem intrinseca, quia hæc est in genere constitutorum, quæ nihil efficiunt nisi uniantur subjecto, & in ipso intrinsecè existant. Igitur necesse est quod homo sit formaliter justus per formam intrinsecam, & inhaerentem; quomodo enim possumus manere in Deo, & Deus in nobis, nisi in nobis sit aliquid esse supernaturale à divina bonitate nobis concessum, ut ipso sumus participes divinæ naturæ?

Idem probatur ex illo Joan. 4. Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & pater meus diligit eum, & ad eum venimus, & mansionem apud eum faciamus. Hæc verba, quæ de justo solum dici possunt, significant aliquid creatum, & existens realiter in homine justificato, quod Deus tribuit ei, ut in ipso maneat, & ipse in Deo. Hoc autem, quod tribuit illi Deus, est charitas, seu amor Dei, qui nequit à voluntate humana provenire, nisi gratia adjuvetur, ideoque justus in quo manet Deus, habet charitatem in se: scriptum est enim: Deus charitas est, qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo, & ipsa charitate seu gratia in eo permanente est formaliter justus.

Idem probat Apostolus 1. ad Corint. cap. 4. ubi inquit: Nesitis quia Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis. Hoc enim suadet Deum manere in justo, & justum esse preparatum ac ornatum aliqua pulchritudine supernaturali, seu charitate, aut gratia, quæ infunditur, ut anima elevetur ad aliquid esse supernaturale, & divinum, ut fiat particeps divinæ naturæ juxta monitum D. Petri Epist. 2. cap. 1. vers. 4. & de justis verificari possit illud Propheta: Ego dixi, Dii estis vos, & filii Excelsi omnes. Hæc autem pulchritudo debet esse intrinseca, & existens in anima, ut ipsa anima sit Deo grata, & in se habeat aliquid esse supernaturale in nos à Christo derivatum, juxta illud Joan. 3. De plenitudine ejus omnes nos accepimus gratiam pro gratia. At impossibile est quod aliquid reddat nos gratos Deo, divinæ naturæ consortes, & quod sit aliquid in nos à Christo derivatum, & maneat in nobis, quin existat in nobis, seu sit accidens supernaturale in nobis existens, & quin inhaereat intrinsecè subjecto, scilicet animæ; alioquin homo justus non distingueretur verè, & realiter ab homine peccatore, sed solum per denominationem extrinsecam, quod est falsum. Igitur justificatio impij non est ipsa formalis justitia Christi per externam duntaxat imputationem nobis attributam, ut voluerunt heretici, sed justitia intrinseca, & inhaerens, ut credit universa Ecclesia Romana, ut homo fiat intrinsecè filius Dei; etenim nive candidiores, lacte nitidiores, ebore antiquo rubicundiores, & saphyro pulchriores sunt Nazaraei ejus.

Hanc ipsam veritatem suadet ratio Theologica. Nam ea ratione dicimus justificari per Christum, qua in Christo renascimur, & renovamur; renasci autem fit per susceptionem alicujus entis, sicut nasci fit per susceptionem entis, aut substantiæ: igitur dum homo justificatur, aut renovatur à Deo, recipit ab ipso aliquid ens, quo est justus & filius Dei. Nam si generatio necessario exigit terminum substantialem, seu aliquam substantiam à generante productam, regeneratio etiam exigit terminum substantialem, cum sit rei jam completæ, & existentis, sed accidentalem, seu aliquid accedens à justificatore aut sanctificatore productum. Hinc est, quod Apost. ad Ephes. 4. ait: Renovamini spiritu mentis vestrae, & induite hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis. Inducere enim Christum juxta mentem Apostoli nihil aliud est, nisi habere cum Christo similitudinem, seu justitiam, & sanctitatem, sicut ipse Christus ut homo habet non quoad gradus

Gratia habitualis constituit nos filios Dei.

1. Corint. 3.

2. Petri 1.

Joan. 3.

Per gratiam renascimur.

Ephes. 4.

D. Chrysostomus.

sanctitatis, sed quoad formam ipsius. Hæc autem similitudo non potest esse nisi in aliqua forma interna, aut virtute verè, & realiter existente in nobis, ut ait D. Chrysostomus in Epist. ad Rom. cap. 13. Inducere Christum, est omnem simul in universum virtutem habere. Sicut enim nullus dicitur induere vestem alterius, nisi vestis illius corpori applicetur modo illi accommodato, & convenienti. Ità, ut quis induatur justitia Christi (quæ in S. Script. dicitur vestis nuptialis) necesse est quod hæc justitia Christi applicetur illi, & in illo sit modo convenienti, hoc est, per inhaerentem, id est, inhaerendo animæ.

D. Augustinus.

Authoritatibus Scripturæ addi possunt plura Sanctorum Patrum oracula, sed solum addenda est auctoritas D. Augustini, quem sibi patrocinantem heretici falsò credunt, si non omnes, saltem aliqui. Ille enim Sanctus Doctor exponens illud Apost. ad Rom. 3. Justitia Dei manifesta est, inquit, non dixit, justitia hominis, vel justitia propria voluntatis, sed justitia Dei, non qua Deus justus est, sed qua induit hominem, cum justificat impium. Ibi enim S. Augustinus discernit justitiam, qua Deus justus est, à justitia, qua nos justus sumus, eamque distinguit sicut rem increatam à re creata.

Tridentinum.

Hujus distinctionis meminit Sacra Tridentina Synodus sess. 6. cap. 7. ubi legitur: Demùm unica formalis causa est justitia Dei: non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit; qua videlicet ab eo donari renovamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed verè justus nominamur, & sumus, &c. Igitur ex D. Augustino justificamur per justitiam in nobis existentem, qua Deus facit nos dilectores suos, & filios; cum non velit nos esse justos ea justitia, qua ipse justus est, quæ cum sit increata, substantialis, æterna, & inamissibilis, nequit hominibus convenire, sed alia, quam creat, & nobis confert.

1. Petri 5.

Hanc veritatem affirmat D. Petrus Epist. 1. dicens in cap. 5. Regeneravit nos in spem vivam, quæ verba demonstrant etiam id, quo justificamur, non esse quid extrinsecum nobis imputatum, quia terminus regenerationis debet esse aliquid reale, & productum, sicut terminus generationis, sed esse quid intrinsecum, & inhaerens, quo homo constituitur formaliter filius Dei, & dicitur ex Deo natus, ut inquit Joan. 1. cap. 1. Qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ejus manet in eo, hoc est gratia quæ dicitur semen Dei, & quæ ex eodem Evangelista manet in eo, qui natus est ex Deo, seu in homine justo. Hinc est quod anima justus dicitur sedes Dei, & quod

Rom. 8.

Paulus ad Rom. cap. 8. ait: Accipitis Spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus Abba (Pater) ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei; ut suadeat justificationem fieri per aliquid reale, spirituale, & intrinsecum animæ inhaerens.

§. II.

Solvuntur Rationes Hereticorum.

Heretici objiciunt varios Sacrae Scripturae textus. Primò afferunt illud ad Ephes. cap. 1. vers. 4. & sequentibus: Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate, qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, &c. Inde enim concludunt nos in Christo tantum Deo gratos esse per justitiam ejus nobis imputatam, quia (inquunt) elegit nos in ipso, ut ipso, id est, ipsius justitia, & sanctitate essemus sancti, non verò aliqua forma creata in nobis existente, nosque intrinsecus mutante.

Respondet, Apostolum per hæc, & similia verba solum ostendere omnem justitiam, & gratiam nobis conferri à Deo propter merita Christi, aut causam justificationis nostræ meritoriam esse Christum, cujus morte Deus contulit nedùm remissionem peccatorum, sed etiam omnia dona supernaturalia, omnem gratiam, seu justitiam sanctificantem, quæ animam renovat, exornat, & specialiter pulchritudine formosissimam reddit. Quare idem Apostolus vers. 7. ait: In quo, id est in Christo, habemus redemptionem per sanguinem ejus remissionem peccatorum secundum divitiarum gratia ejus. Ibi enim Apostolus insinuat, quod in vers. 4. ubi ait: Elegit nos, &c. Loquitur de causa meritoria salutis, ac justificationis nostræ, quæ est Christus, qui per suam sanctissimam

Refutatio prioris hereticorum.

Passionem in ligno Crucis nobis promeruit justificationem; non verò de causa formali, quæ consistit in aliqua forma supernaturali creata à Deo, & hominibus collata propter Christi merita, quæque verè & realiter justus dicimur, & sumus: cum in aliis locis idem Apostolus satis clare demonstrat, hominem justificari per charitatem diffusam in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.

Secundò objiciunt illud Apostoli 1. ad Corint. cap. 1. Factus est nobis sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio, ut quemadmodum scriptum est: qui gloriatur, in Domino gloriatur. Ergo (inquunt) justificatio nostra non est aliquid creatum à Deo nobis infusum, sed ipsemet Christus, qui ex Apostolo est sanctificatio nostra.

Respondet, quod dum Apostolus ait: Christus factus est nobis justis factio, non loquitur formaliter, ità ut velit Christum esse formalem justificationem nostram, alioquin Deus esset nostra formalis patientia, nostra spes formalis, quia Propheta Psal. 70. vers. 5. ait: Quoniam tu es patientia mea Domine, Domine spes mea; sed loquitur casualiter & meritorie, ità ut velit Christum esse justificatorem nostrum, hoc est, causam meritoriam justificationis nostræ, seu gratia habitualis, quam Christus pro nobis mereri voluit. Nec hoc implicat; sæpe enim in Scriptura Sacra causa solet appellari, & exprimi nomine effectus, ut probat illud Psal. 26. Dominus illuminatio mea, & solus meus, quia Dominus est causa salutis, & illuminationis. Sol etiam dicitur lux, quia sol est causa lucis; ità pariter dum Christus dicitur justitia nostra, dicitur causa justitiæ nostræ, alioquin homo esset sapiens per sapientiam formalem, qua Christus est sapiens, aut per eandem Christi sapientiam illi imputatam, quod tamen non concedunt heretici; licet Apostolus dicat: Factus est nobis sapientia, sicut dixit: Factus est nobis justitia, & sanctificatio. Ergo non debent asserere nos esse justos justitia, qua Christus justus est, sed justitia creata nobis intrinseca, & inhaerente.

Nec obstat illud 2. Corinth. 10. Qui gloriatur, in Domino gloriatur; quia licet gratia maneat in justo, & ipsa justificetur, non debet tamen justus gloriari in alio, nisi in Christo, qui ei gratiam meruit, & gratis eum justificavit; nam Apostolus ait: justificati gratia ipsius, ut distinguat nos non justificari ipso formaliter, aut in aliquo cum ipso realiter identificato, sed aliquo ab ipso nobis acquisito, aut obrento à Deo, scilicet, gratia, quæ est ipsius Christi titulo acquisitionis.

Hanc solutionem impugnant heretici argumento de sumptu ex illo 2. ad Corint. cap. 5. vers. 21. Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso. Inde enim concludunt, quod efficimur justus eodem modo, quo Christus factus est peccator; sed Christus factus est peccator tantum per imputationem peccatorum nostrorum, ut colligitur ex illo Isaia cap. 53. vers. 6. Peccata Domini in eo iniquitatem omnium nostrum, absque ulla intrinseca mutatione in Christo: ergo efficimur justus per solam imputationem justitiæ Christi.

Respondet pariter esse falsam, & contra mentem Apostoli, qui noluit justitiam esse in nobis, sicut peccata nostra sunt in Christo, scilicet per imputationem. Quia Christus potuit esse hostia pro peccatis nostris, & pro delictis nostris debitor constitui, quin haberet intrinsecò peccatum: cum unus possit esse fidejussor alterius, & creditori satisfacere, quamvis per se non sit illi debitor; ideo ait: Eum, qui non noverat peccatum, seu qui debitum non contraxerat; sed homo non potest dici, nec esse verè, & formaliter justus, quin in se justitiam habeat, sicut non potest esse Sanctus, si in se non habeat sanctitatem, nec doctus quin in se habeat scientiam, quia nulla forma intrinsecè, ac formaliter denominat subjectum, nisi in eo existat verè, & realiter, licet quis possit esse debitor pro alio, quin debitum formaliter, & verè contraxerit.

Unde Apostolus his verbis intendit insinuare, quod Christus tulit peccata nostra, ut esset fidejussor noster, & causa meritoria remissionis peccatorum, atque justificationis nostræ, seu infusionis gratiæ, non verò quod justitia Christi nobis imputeretur, sicut peccata nostra imputantur Christo. Tum quia ex Apostolo peccatum reputat essentialiter, & intrinsecè sanctitati animæ Christi: at gra-

1. Corint. 1.

Christus non est formalis justitia nostra.

Instantia hereticorum nullitas.

Ostenditur nullitas peccati.

at gratia sanctificans non repugnat creari, neque infundi, aut existere in anima, quia est ens immateriale. Tum quia debita unius possunt imputari alteri, ut solvat. Justitia autem unius non potest ita imputari alio, ut sit formaliter, & intrinsece iustus, ut facile colligitur ex dictis: ideoque non nocet auctoritas Apostoli. Quia si finis iustitiae, hoc non potest fieri, nisi per iustitiam nobis intrinsecam, & inherenter, etiam divinitus, cum Deus non valeat praestare effectus causarum formalium, ut docent communiter Theologi.

Altera obiectio.

Alios obijciunt textus, quibus probare nituntur homines non justificari per gratiam intrinsecam, & inherenter, sed per opera, ut quando dicitur de Maria Magdalena Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa quoniam dilexissimum. Ad Rom. cap. 2. vers. 13. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. Joan. cap. 3. qui facit iustitiam, iustus est. Iacobus 2. ex operibus justificatur homo. Ex his enim, & ex aliis textibus inferunt justificationem non gratiae habituali, sed operibus nostris esse tribuendam veluti causam formalem.

Utrum obiectio sit salubris.

Haec, & similia Scripturae oracula non militat contra articulum nostrum, quoniam intelligenda sunt de justificatione causaliter, & dispositivè sumpta. Ceterum enim est, quod homo per bona opera, per observantiam legis, per displicentiam de peccatis commissis, per amorem, & per alios actus, quos mediante auxilio gratiae elicit, movet Deum, ut ei gratiam infundat (quae est justificans) omnino ab actibus illis distinctam, ut justificetur intrinsece, & formaliter: Igitur cum assertio nostra sit de causa formali justificationis, & auctoritates relate sint de causa, & de dispositionibus eiusdem, nulla est haec obiectio.

Eadem responsio adhibenda est textibus Scripturae, quibus haeretici probare contendunt justificationem nostram esse fidem. Horum rextuum unus est Apost. ad Rom. cap. 4. vers. 5. Credeat autem in eum qui justificat Impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiae Dei. Hoc quidem textu non gratiae, sed fidei tribuunt justificationem. Sed non valet haec interpretatio, nec inde potest concludi fidem esse formam nostrae justificationis, sed solum dispositionem ad illam, quia homo mediante fide actuali potest se ad iustitiam praeparare, seu disponere; cum Scriptura dicat: Sine fide impossibile est placere Deo, accedentem ad Deum oportet credere quia est. Et requiritur ut se remunerator est.

Duplex est iustitia.

Addunt Sanctos Patres, qui justificationem nostram explicant exemplo Jacob se de occultantem vestitu fratris sui Esau, ut Patris benedictionem acciperet. Volunt enim hoc exemplo nobis suadere Iustitiam Christi nobis imputari, sicut vestitus Esau imputatus fuit Jacob. Respondeo Sanctos Patres in illa comparatione non loqui de iustitia formali, qua iusti, & Sancti sumus, sed de iustitia satisfactoria. Duplex enim potest in nobis distingui iustitia, una, qua formaliter, & intrinsece justificamur & constituimur iusti, & alia, qua satisfacimus Deo pro peccatis, & poenis debitis. Haec quidem satisfactio est actus iustitiae satisfactoriae, & dicitur vera iustitia. Dum verò S. Patres dicunt iustitiam Christi nobis imputatam, sicut vestitus Esau erat imputatus Jacob cap. 27. Genes. intelligendi sunt de iustitia satisfactoria, seu de Christo quatenus pro nobis satisfecit Deo Patri de rigore iustitiae, quae quidem iustitia non est formaliter, & intrinsece in nobis, sed solum jure satisfactorionis nobis applicata fuit, non enim pro se, sed pro nobis satisfecit Christus, ut essemus iusti, Sancti per gratiam intrinsecam, & inherenter, quam pro nobis meruit satisfaciendo Patri aeterno.

S. III.

De alio errore Rejiciendo.

Haeretici praenominati asserentes justificationem nostram consistere in iustitia Christi nobis imputata, alium errorem defendunt, quem existo deducunt, nimirum peccata nostra non verè remitti, nec deleri propriè, sed solum regi & operiri propter iustitiam Christi nobis imputatam, ita quod peccata dicantur esse reata, seu quasi à Deo non visa, cum non puniantur ipsa; quamvis verè sint in peccatoribus, etiam si non

appareant, quia opera sunt iustitia Christi. Nec miror, quia haeretici excusso auctoritatis iugo, & spreto infallibili Scripturarum interprete Ecclesia Romana, cum solummodo quem sibi fingunt animi superbie sententiam, & intellectum amplectuntur: errorem enim, quem hic impugnamus, fundant in illo. Petri cap. 4. (malè intellecto) Caritas operis multitudine peccatorum; ex quo colligunt peccata eorum, qui iusti dicuntur, non deleri, nec tolli, nec remitti, sed solum regi, & operiri.

Peccata verè, & realiter remittuntur, & expelluntur per gratiam, contra eos.

Adducunt insuper illud Psal. 32. & Rom. 4. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum reata sunt peccata. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum. Quo peccata, quae iusti commiserunt, non dicuntur remissa, sed expressè, & formaliter non imputata: ideo (inquit) D. Joannes Epist. 1. cap. 1. ait: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Quia si peccata essent propriè remissa, plures essent sine peccato. Alios similes textus afferunt haeretici, quibus probare nituntur, iustos habere peccata, quae opera, & reata sunt, seu non imputata, & ideo concludunt, peccata non deleri, nec remitti propriè, & verè in justificatione.

Explicatur auctoritas D. Petri.

Respondeo hanc haeticorum interpretationem esse falsissimam. Nam sensus D. Petri non est charitatem operire multitudinem peccatorum, ita ut ipsa charitas stet in homine iusto simul cum peccatis in eadem anima, sed solum charitatem, qua diligimus Deum & proximum, operire peccata illius proximi, hoc est, efficere, ut universa eius peccata condonemus, & praecipue ea, quae erga nos commiserit, ut inferat ex verbis precedentibus: Ante omnia autem mutua in vobismetipsis charitatem continentem habentes. Et ex sequentibus: Hospitaliter invicem sine murmuratione. Quae quidem verba non concernunt charitatem infusam, quam Theologi nostri non distinguunt à gratia habituali, qua justificamur, sed concernunt charitatem exercendam erga proximum, quae ex Apostolo benigna est, non aemulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Quod certò est verè peccatorum multitudinem operire, ut adimpleatur hoc Christi mandatum. Hoc est praecipuum meum ut diligatis invicem sicut dilexistis vos.

D. Augustinus.

Ad illud Prophetae dico, quod imputare, idem significat ac delere, & curare ne remaneant, ut testatur D. Augustinus in praefatione ad Psal. 31. ubi ait: Cooperata sunt peccata, reata sunt, abolita sunt: si texit peccata Deus, noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere. Et statim subdit: No sic intelligatis quod dicit peccata cooperata sunt, quasi ibi sint & vivunt; idcirco ille, cuius peccata sunt reata, & operata, nullum peccatum habet in se. Hoc verum esse colligitur ex verbis praecedentibus: ille enim qui dicit Beati quorum reata sunt peccata, dicit etiam: Beati quorum remissa sunt iniquitates, ut ostendat peccata non imputari, aut regi, idem esse ac remitti, aut tolli, aliàs sibi contradiceret, quod dici nequit; nam licet sint diversa nomina in rigore grammatico, tamen in Sacra Scriptura unum & idem significant, & de ipsis indifferenter utuntur Scriptores Sacri, tum quia Iudex, qui non imputat peccatum alicui, aut regit, vel operit illud; sanè quantum in ipso est, vult quod ille non sit reus, & constituit illum innocentem, eumque à morte eximit, ac proinde Deus, qui potest delere peccata, non imputando, ea delere, & remitti, ut peccator per justificationem fiat innocens; tum quia peccatum potest sumi diversis modis, scilicet ut est Dei offensà, ut est macula animae, & ut est reatus ad poenam aeternam. Ut autem quis sit verè beatus, reatus poenae non debet illi imputari, macula animae debet regi, & offensà Dei debet deleri, & remitti, quae solitò fiunt per remissionem peccati, quoniam quamdiu remanet peccatum in anima, ipsa anima remanet maculata, obligata ad poenam aeternam, & Deus est offensus. Unde peccatum non imputari, regi, operiri, idem significant ac deleri, remitti, tolli. Deus illis delicta non imputat, à quibus verè ea tollit: certò si ea non deleret, verè ea imputaret: cum iudicium eius sit secundum veritatem: propheta enim Deum sic alloquitur: iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.

Multipliciter sumitur peccatum.

D. Joannes. Ad illud D. Joannis: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus &c. dico, quod debet intelligi de peccatis venialibus, quae gratiam sanctificantem minimè expellunt, ut docent communiter Theologi; non verò de peccatis mortalibus, de quibus hic agitur: certum enim est, quod plures sunt, in quibus non est peccatum mortale nisi in actuale, ut colligitur Psal. 118. Beati immaculati in via, textu ab qui ambulavit in lege Domini; quales sunt viri iusti, in quibus non est peccatum mortale, licet habeant peccata venialia, & septies cadant in die. Nec valet objicere, quod peccata mortalia possunt subsistere cum gratia sanctificante sicut venialia, & per consequens quod in justificatione non delentur per gratiam, sicut venialia non delentur. Non valet, inquam, paritas, eo quod peccatum veniale sit macula valde exigua & levis (ut dicemus in proprio loco contra alios haeticos) mortale autem maxima; cum sit pondus eius sit mors, ut inquit Apostolus ad Rom. cap. 6. Idem hic verbis, Anima qua peccaverit ipsa morietur, asserit Ezech. 19. Hinc est, quod in Sacra Scriptura solum peccatum mortale sepius dicitur macula, & vocatur absolutè peccatum: ergo in justificatione Impiorum peccata verè delentur, & remittuntur.

Ezech. 18.

Fides Catholica damnat hanc haesim, quam hic impugnamus. Docet enim peccata hominum, qui veniam consequuntur verè, & propriè remitti, ut definitum fuit in Concilio Trident. sess. 5. in decreto de peccato originali circa finem, ubi legitur: Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, qua in baptismo confertur, reatum originis peccati remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum vadi, aut non imputari, anathema sit.

Tridentinum.

Eandem veritatem comprobant plura Scripturae Sacrae oracula, quibus manifestè pronuntiatur Deum peccata delere, & auferre. Sic Isaias cap. 45. Ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. Zachar. cap. 3. Ecce deleo iniquitatem tuam. Mich. cap. 7. Quis Deus similis tui, qui auferat iniquitatem. Et Propheta Regius Psal. 50. Dele iniquitatem meam, amplius lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.

Novum Testamentum hanc ipsam veritatem docet, nam Joannes Baptista Messiam indigitans ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi. Joannes Evangelista Epist. 1. cap. 1. ait: Sanguis Jesu Christi Filii eius emundat nos ab omni peccato. Et infra addit: Si confiteamur peccata nostra, fidelis est Deus, & iustus ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Christus dixit Apostolis: Quorum remiseritis peccata, remittentur eis. Haec autem divina oracula essent falsa, si remissio peccatorum in justificatione esset sola eorumdem non imputatio, quia expriment veram peccatorum remotionem, abolitionem & absolutionem. Christus enim lavit nos à peccatis nostris in Sanguine suo; qui autem lavatur, mundatur, & super nivem dealbatur, certum est, quod non manet immundus, sicut ille qui turpis, niger, & fordibus infectus est, ut ex naturali temporum significatione constat. Ergo concludendum est contra haeticos peccata nostra verè remitti justificatione; cum haeretici nequeant auctoritates à nobis adductas in alium iusto peccatum invenire: quaeretur, inquit Propheta Psal. 9. peccatum illius, & non invenietur.

ARTICULUS VIII.

Confundit Melanthonitas asserentes, hominem teneri credere se esse in gratia.

Licet ex Sacra Scripturae oraculis, nec non ex variis Conciliorum decretis, & decisionibus certum sit iustum nullam posse habere in hac vita certitudinem de sua justificatione, ut semper docuerunt omnes Theologi juxta communem Sanctorum Patrum mentem, tamen plures haeretici impie voluerunt hominem iustum nedum scire se esse in gratia sanctificante, & dilectione Dei, seu in sanctitate, aut in Deo, sed-volunt etiam teneri credere se esse iustum, & Deo gratum, sicut teneri credere, baptismum conferre fidem.

Lutherus.

Primus hujus pestiferæ haeresis inventor est Martinus Lutherus, de quo saepe locuti sumus in hoc libro, qui ut Christianos ab omnium honorum operum exercitio avocaret, docuit hominem justificari formaliter per fidem, quae cum à solo peccato infidelitatis expelli possit, & homo certò sciat quod non est infidelis quamdiu credit in Deum, existimavit hominem cognoscere se esse iustum, sicut fidelem donec desinat credere. Joannes Spangenbergus est hujus haeresis defensor.

Joannes Spangenbergus - Bucerus.

Martinus Bucerus, de quo locuti sumus in praecedenti articulo, in commentariis super Epistolam ad Romanos cap. 2. eundem amplexus est errorem; quia, inquit, justificatio hominis nullo modo pender ex operibus sui ipsius, sed solum ex operibus Christi Domini, qui operatus est salutem omnium credentium; ac proinde fidelis debet certò credere se esse in gratia, gratum Deo, & per Christum justificatum, quantumlibet impure, & scelerate vivat.

Melanthon.

Philippus Melanthon Lutheri, & Buceri sententiae adhæsit in locis suæ Margaritæ Theologicae Tit. de poenitentia eundem tuendo errorem (sed alio medio usus est, licet aequaliter falso, & impio;) ait enim hominem justificari eo precisè, quia credit se esse justificatum, & ideo, inquit, homo certò scit se esse justificatum, quia certò scit quod credit. Idem docet Calvinus in lib. de institut. Christiana. Post illos omnes lapsus est in hunc errorem Claudius Guilielaudus Bellioensis, qui in commentariis super ultimum caput Epist. ad Timot. ait: Quantum autem pertinet ad certitudinem de nostra salute peccatis absolvamus, certus es quod quacumque promissis tibi Deus, potens est hoc facere: ergo si credis in eum, certus es non dubius es, se ab eo amari, cum promiserit, credentes in eum salvos fieri, & Filios Dei nuncupari. Inde enim constat hunc doctorem fuisse haeticum Lutheranum.

Calvinus.

Claudius Guilielaudus.

S. I.

Proponuntur Rationes contra Haeticos.

Haec haeresis expressè damnata fuit in Conc. Trident. sess. 6. cap. 9. ibi enim illa Sancta Synodus damnando inanam fiduciam haeticorum simul etiam damnando omnem infallibilem justificationis certitudinem (si revelationem excipias) his verbis, quae habentur in medio capituli: Sed nequa illud asserendum est oportere eos, qui verè justificati sunt, absque ulla omnino dubitatione epud semetipsos statuere, se esse justificatos, neminunque à peccatis absolutos, ac justificari, nisi eum, qui certò credat se absolutum, & justificatum esse: atque hac solafide absolutionem, & justificationem perfici: quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, de quo mortis, & resurrectionis Christi efficacia dubitet: nam sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, de quo Sacramentorum virtute, & efficacia dubitare debet, sic qui liber dum se ipsum, suamque propriam infirmitatem, & indispotionem respicit, de sua gratia formidare, & timere potest, cum nullus scire valeat certitudinè fidei, cui non potest habere falsum, se gratiam Dei esse consecutum. Igitur ex Tridentino nullam possumus in hac mortali vita habere infallibilem certitudinem de justificatione nostra, quamvis fidem habeamus de divinis mysteriis, & de rebus nobis revelatis.

Tridentinum.

Alia hujus veritatis decisio habetur contra eosdem haeticos in Can. 15. ejusdem sess. Si quis dixerit hominem reatum, & justificatum teneri ex fide à d. credendum se certo esse in numero praedestinatorum, anathema sit. Nam licet haec verba expressè significant praedestinationem, velintque nullum teneri ex fide credere se praedestinatam, ex ipsis tamen inferitur, quod justificatio, quae est via & medium ad praedestinationem juxta illud Apostoli ad Rom. 8. vers. 30. Quos autem praedestinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & justificavit, decernitur nobis innota, & incerta sicut praedestinatio, ita ut nullus teneatur credere se esse justificatum, sicut nullus tenetur credere se esse praedestinatam.

Altera eiusdem Concilii decisio.

Haec Sancta Synodus Tridentina decisio conformis est menti Sancti viri recti ac timentis Deum, scilicet Jobi, qui cap. 9. vers. 11. manifestum pro incertitudine justificationis praebet testimonium; ibi enim ait: Si Job. 9. veneris ad me, id est Deus, non videbo eum, si absque non intelligam. Haec autem verba de motu locali minimè intelliguntur.

telligi possunt, quippe cum Deus sit ubique, & in nullo loco contineatur, Job non potest loqui de adventu, nec de recessu locali substantiæ, aut operationis divinæ, quæ res existunt, & conservantur: in ipso quidem vivimus, movemur & sumus; ergo loquitur de adventu Dei in animam Justæ per gratiæ suæ infusionem, de quo loquitur Christus Joan. 14. vers. 23. dicens: *Si quis diligit me sermonem meum servabit, & Pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Et fateretur se nescire an Deus illi suam gratiam infuderit, aut an illam temel donatam postea propter peccatum ab eo commissum subtraxerit, hoc est, an sit Justus ad quem venit Deus, vel peccator à quo recessit, unde vers. 20. & 21. ait. *Si justificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, pravum me comprobabit, etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tadebit me vita mea.* Quomodo igitur poterunt Lutherus, Bucerus, Calvinus, & alii scire se esse in gratia, cum Job vir rectus, actimens Deum id ignoraverit?

Alia est autoritas idem probans, quæ est Jesu Filii Sirach, qui cap. 5. vers. 5. & sequentibus, ait: *De propitiato peccato noli esse sine metu: neque adicias peccatum super peccatum, & nò dicas: misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum misererebitur: misericordia enim, & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius.* His quidem verbis evidenter constat nullum posse esse certum de remissione peccatorum suorum, nec de infusione gratiæ sanctificantis, quamvis eam à Deo postulaverit, ut testatur Job loco citato vers. 16. dicens: *Et cum invocantem exaudierit me, non credo quòd audivit vocem meam.* Et Apost. ad Philip. cap. 2. vers. 12. *Cum metu & tremore salutem vestram operamini.* Unde cum metu expellat certitudinem, & textus asserat quòd timendum est nò peccatum, quòd putamus remissum, remissum non sit, nullus tenetur in hac vita credere se esse in gratia, seu credere se Justum.

Idem judicium prius habuerat Propheta Regius, qui Psal. 12. vers. 11. ait, *delicta quis intelligit?* Qua interrogatione innuit nullum esse, qui omnia delicta sua intelligere possit, id est, qui sciat se esse in gratia, quæ cum nequeat esse cum aliquo peccato, ut quis cognoscat se esse in gratia, necesse est quòd cognoscat se esse sine peccato. Dixi: *omnia*, quia homo potest aliqua peccata cognoscere, ut testatur idem Propheta Psal. 50. dicens: *Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper; sed non omnia, quia multa sunt, quæ sæpè nos ignoramus, quæ tamen commisimus, aut omisimus.* Alia sunt etiam, quæ postquam commissa sunt, manent, nobis ignorantibus. Igitur absque ulla difficultate oraculum illud Proverb. 20. *quis potest dicere mundum est cor meum, purus sum à peccato, est verum, & quilibet homo illud de se ipso proferre potest, quin mentiatur.* Nonne Scriptum est Jonæ cap. 3. vers. 9. *Quis scit si convertatur, & ignoret Deus?* idcirco cum nemo agnoscat delictorum suorum gravitatem, & nullus certò sciat an sit conversus, necessario sequitur quòd nullus potest esse certus de sua justificatione, & quòd nullus est qui possit se dicere justum.

Dicent hæretici, Prophetam locutum fuisse de peccatis venialibus tantum. Respondeo Prophetam ibi loqui de delictis, quæ faciunt hominem immundum, & fordidum, ut interpretantur D. Anselmus & D. Bernardus; quæ quidem peccata, non venialia, sed mortalia sunt. Deinde idem Propheta per delicta intelligit peccata gravia, sicut per opprobria, ut dum in Psal. 118. vers. 39. ait: *Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum.* Quòd exponens D. Ambrosius aperte manifestat hominem ignorare, an sit odio, vel amore dignus, an ei fuerit remissum peccatum, vel non: ait enim: *Volebat auferri opprobrium quod suspicatus est, vel quia cogitaverat in corde, & non fecerat, & penitentia licet abolitum, suspectus tamen erat, nò forte adhuc maneret ejus opprobrium, & ideo dum precatur ut illud auferat quis solus novit, quòd nescire potest, etiam ipsa qui fecit, id est homo, qui peccatum commisit, qui absque ulla revelatione requirit certò scire opera, quæ facit Deus ut in gratia.*

Huic expositioni suffragatur ratio Theologica. Justificatio impij duas includit mutationes, puta remissionem culpæ, & infusionem gratiæ, ut docent communiter omnes Scholastici in academia Scoti, utramque

autem mutationem esse à Deo nullus hæreticorum negat, cum omnes fateantur, Deum dicere: *Ego sum qui delo iniquitates vestras, & Prophetam testari, quòd gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Unde cum illa peccatorum remissio, aut delictorum condonatio sit actus interior divinæ voluntatis ex misericordia Dei condonantis peccata, ut monet Apostolus ad Rom. cap. 9. vers. 16. dicens: *Igitur non volentis, neque currentis, sed Dei misericordis est;* & collatio gratiæ habitualis sit donum supernaturalè nullum in homine supponens meritum, cum ipsa gratia sit principium meriti, quo homo justificatur gratis, ut docet idem Apostolus, sequitur quòd hujusmodi mutationes non possunt ab intellectu creato videri, nec certò ita sciri, ut homo valeat absque ulla speciali, & divina revelatione esse certus, quòd Deus remisit illi peccata, & ei suam largitus est gratiam sanctificantem, quia quæ Dei sunt, nemo novit nisi Spiritus Dei, ut declarat Apost. 1. ad Corinth. cap. 2. vers. 11. Unde Scriptura Sacra referens nonnullos scivisse se esse in gratia, & peccatorum remissionem obtinuisse, statim declarat hoc ipsis fuisse revelatum speciali privilegio. Nam Magdalena certa fuit de peccatorum suorum remissione, quia Christus dixit de illa. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Luc. 7. Paralyticus quoque certus fuit de simili beneficio, quia Christus dixit illi Joan. 5. vers. 14. *Ece sanus factus es jam noli peccare, nò deterius tibi aliquid contingat.* Idem refert Divus Bonaventura Doctor Seraphicus de Seraphico Patre nostro Divo Francisco.

Ex his facile inferitur contra hæreticos Justum non posse ex eo præcisè, quia credit in Deum, esse certum de sua gratia absque ulla revelatione divina, quia si hæc peccatorum remissio certa esset ex fide omni credenti, ut volunt hæretici, ita ut ad peccatorum veniam sufficeret credere se absolutum, ut somniavit Lutherus, superflua fuissent hujusmodi revelationes particulares, quia sine illis Magdalena, Paralyticus, & alii, quorum fit mentio in Sacra Scriptura, & in historiis ab Ecclesia receptis, & approbatis, ex fide habuissent certitudinem de remissione peccatorum, & de gratia habituali ipsis concessa; habebant enim fidem vivam in Deum. At falsum est dicere, quòd hujusmodi revelationes sint superflua; cum nulla Dei operatio inutilis, & superflua sit: Igitur Christus revelavit Magdalene suorum peccatorum remissionem, ut de dilectionis suæ fructu, hoc est, de venia peccatorum suorum certa esset, & ut ei divini amoris ostenderetur virtus, & idèd hujusmodi certitudinem non habebat ex fide hæc mulier, sed habuit illam per specialem Spiritus Sancti revelationem dumtaxat, quia ipse Spiritus testimonium reddit Spiritui nostro, quòd sumus Filii Dei, inquit Apost. ad Rom. 8.

Hæc quippe certitudo remissionis peccatorum & infusionis gratiæ non potest haberi ex sola fide, neque ex operibus in fide elicitis, nec ex testimonio propriæ conscientiæ, sed ex sola revelatione, quæ si excludatur, sine dubio est incerta peccatorum remissio, licet adsint opera bona, ut confirmat Propheta Daniel cap. 4. vers. 24. ubi ad Regem Nabuchodonosor sic loquitur: *Peccata tua Eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordis pauperum: forsitan ignoretes delictis tuis.* Quòd exponens D. Hieronymus ait: *cum Daniel præcisus futurorum de sententia Dei dubitaret, rem temporariam facium, qui audacter veniam pollicentur peccantibus;* ut inde ostenderet veram remissionem peccatorum non posse cognosci infallibiliter ex nostris operibus, ita ut ex Eleemosyna, & similibus charitatis, & misericordiæ actibus possit quis judicare, & certò credere peccata esse illi remissa, ut volunt hæretici, & præcipuè Lutherani, quia hæc particula, *forsitan*, denotat dubitationem, quæ non provenit ex Deo, qui justus est, & misericors, sed ex imperfectione operum nostrorum, de quibus non possumus ita certum proferre judicium, ut valeamus asserere Deum nobis eorum intuitu remisisse peccata, quamvis nobis liceret credere hujusmodi opera esse bona. Non enim qui se ipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat; nec sufficit quòd opus offerenti placeat, sed etiam acceptanti, seu illi, cui offertur debet esse gratum: ergo non hominis, sed Dei est judicare, an peccata sint remittenda propter opera bona à peccatore elicita, non hominis, inquam, sed Dei est scire an homo sit Justus, an sit odio, vel amore dignus.

Nullus potest certò credere se esse in gratia.

Certitudo fidei non est certitudo gratiæ.

Daniel.

D. Hieronymus

Hanc

Hanc ipsam veritatem suadet Apostolus 1. ad Corinth. cap. 4. vers. 4. ubi inquit: *Non me ipsum judico: nihil mihi conscius sum, id est, non habeo conscientiam peccati, ut exponit D. Thomas, Sed non in hoc justificatus sum, id est, non sufficit ad hoc, ut me justum dicam, quia possum in me latere aliqua peccata, quæ ignoro, secundum illud Psal. 18. *Delicta quis intelligit? qui autem judicat me, Dominus est, nolite ante tempus judicare, id est, solus Deus scit an gratia justificans sit in nobis, & an peccata, quæ commisimus, sint verè remissa.**

Eandem expositionem textui Apostoli tradiderunt Sanctus Ambrosius, S. Hieronymus, D. Anselmus, & alii. Errat igitur Lutherus dum dicit: *Credo te absolutum, & absolutum eris;* errat Philippus Melancthon, dum ait: *Si firmiter credis, peccata tibi esse remissa per misericordiam Dei, & per Sanguinem Christi, justificatus es.* Errant inquam hæretici, nedum propter rationes supra dictas, sed etiam quia non convenit divinæ providentiæ, nec hominibus expedit, ut homo certò credat se esse justificatum. Illa quippe certitudo esset illi occasio superbiam, despectus cæterorum, & laxioris vitæ, ut notant D. Gregorius, D. Hieronymus, & alii Sancti Patres, quibus addo Theologos, qui semper docuerunt hominem justum non posse absque speciali revelatione certò scire se esse in gratia.

Hæretici respondent expidire homini habere justitiæ suæ certitudinem, nò desperet de sua salute. Volunt enim dubitationem inducere in desperationem. Sed hallucinantur, quia nò desperet, sufficit quòd certò sciat eos, qui dolent de peccatis commissis, & qui habent propolium virandi peccatum, & servant mandata Dei, esse gratos Deo, ut facile discere potest ex illo Joan. 1. cap. 3. vers. 22. *Quidquid petierimus, accipimus ab eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus.* Ex hoc quidem principio, quòd sanè certissimum est, quilibet homo potest inferre quòd erit justus, & vitam æternam sperare, si doleat de peccatis, quæ contra Deum commisit, si fugiat peccatum, & occasionem peccandi, & si servet mandata Dei: cum sit certus Christum dixisse: *si vis ad vitam ingredi serva mandata, declina à malo, & fac bonum;* ideoque incertitudo hæc non ducit in desperationem absolute omnes homines, quippe cum promissa sit vita æterna omnibus illis, qui faciunt ea, quæ Deo placent, & ipse Deus diligit eos, qui eum diligunt; ait enim Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo;* & quilibet homo habeat auxilia necessaria ad diligendum Deum, nec non ad observanda mandata, ut jam diximus contra Pelagianos, Semipelagianos, & alios hæreticos, nullus est, qui non possit verè sperare, si justè & piè vivat, quia indè habebit certitudinem conjecturalem de sua justificatione, quæ quidem certitudo desperationem prorsus expellit, animi perturbationem, & anxietatem excludit, quamvis non excludat omnem formidinem; quòd non est malum: beatus enim vir, qui semper est pavidus.

Insuper ille, qui probabiliter arbitratur se exactè conscientiam suam examinasse, omnia peccata sua amare confessum fuisse, & cum debitis ac requisitis dispositionibus absolutiorem Sacramentalem recepisse, si non sit ita certus de sua justificatione, ut dubitare non possit, nihilominus habet unde dicere possit cum Apostolo: *Nihil mihi conscius sum;* habet & fiduciam, quæ desperationem impedit, ut constat ex illo 2. ad Corinth. cap. 1. vers. 12. *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ.* Nam ut quis in Domino gaudeat, sufficit quòd habeat bonam fiduciam ad Deum, quæ quidem fiducia non raro provenit ex tranquillitate conscientiæ, ut sua, detur illo Joan. loco citato vers. 21. *Charissimi, cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum.* Unde D. Petrus Epist. 2. cap. 1. vers. 10. ait: *Fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.* Hoc est, ut bonis operibus positus promereri vitam æternam apud Deum, & ex parte vestra aliquam certitudinem probabilem habere, seu fiduciam, quæ est quædam species spei.

1. Joan. 3.

Proverb. 8.

Certitudo conjecturalis excludit desperationem.

Proponuntur Rationes Hæreticorum, & refutantur.

Contra fidem Catholicam hæretici objiciunt illud Apost. 1. ad Corinth. cap. 2. vers. 12. *Nos autem non Spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.* Quo constat Apostolos per solam Spiritus Sancti infusionem, non verò per aliquam specialem revelationem cognovisse Dei dona illis collata, inter quæ est gratia Sanctificans: ergo (inquiunt) fideles, qui in baptismo receperunt hujusmodi dona, si credant, certò sciunt quòd habent gratiam sanctificantem, seu charitatem; quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.

Respondetur Apostolum non loqui de bonis particularibus nobis inhaerentibus, inter quæ est gratia justificans, sed tantum de mysteriis nobis revelatis, qualia sunt redemptio, doctrina fidei, & Sacramenta, quibus justificamur, quæque cognoscimus per fidem, ut facile colligitur ex verbis immediate sequentibus: *Quæ & loquimur non in doctis humana sapientia verbis, sed in doctrina Spiritus, Spiritualibus Spiritualia comparantes.* Evidens quidem est, quòd Paulus, & cæteri Apostoli non prædicabant propriam alicujus hominis justificationem, nec de ea loquebantur, sed prædicabant beneficia, & dona, quæ Deus misericordia sua contulit omnibus hominibus, qualia sunt sanctæ inspirationes, piæ cogitationes, remissio peccatorum, & alia, quæ numeravimus: etenim de hujusmodi donis, ac beneficiis nobis à Spiritu S. concessis certitudinem habemus ex fide, non verò de bonis particularibus, hoc est, nullus est certus an hæc dona habeat.

Alium textum proponunt ex eodem Apost. ad Rom. 4. vers. 16. *Ideo ex fide ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, sed & ei, qui ex fide est Abraham, qui pater est omnium credentium.* Indè enim etiam inferunt hominem justum certum esse de sua gratia, sicut (inquiunt & præcipuè Melancthon) ibi Apostolus declarat gratiam fuisse firmiter promissam semini Abraham, seu Justis, aut credentibus in Deum, ac proinde quemlibet justum esse de sua gratia certum, certitudine fidei, sicut quilibet Christianus certus est, quòd Filius Dei est homo ex illo Joan. 1. *Verbum caro factum est.*

Respondeo Apostolum ibi non loqui de promissione remissionis omnium peccatorum pro gratiam semini Abraham communicandam, ut autem hæretici; hæc quidem gratia exigit in subiecto adulto dispositiones à libero arbitrio aliquo modo disponentes, & à mediis, de quibus hic non agit Apostolus: sed loqui de promissione Incarnationis Filii Dei, qui ex femine Abraham carnem erat assumpturus (ut facile colligitur ex verbis sequentibus.) Ex hac promissione sequitur alia ipsi Abraham facta, quæ est de filio, quem Sara ei paritura erat. Undè ad Galat. 3. vers. 16. ait: *Abraham dicta sunt promissiones, & semini ejus: non dicit, & seminibus quasi in multis, sed quasi in uno, & semini tuo, qui est Christus.*

Utuntur adhuc autoritate D. Joan. Epist. 1. cap. 3. vers. 14. *Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit manet in morte.* Hæc autem translatio fit per justificationem, quia peccatum est mors, & gratia est vita animæ: ergo (inquiunt) scimus justificationem nostram, seu nos esse justificatos, cum certi sumus de translatione illa, quæ est de peccato ad gratiam.

Respondeo D. Joannem loqui de fidelibus in communi, seu de Ecclesia Christi, & declarat quòd certi sumus certitudine fidei in ipsa Ecclesia esse homines, qui translati sunt de morte ad vitam, hoc est, de peccato ad gratiam, quia diligunt fratres. His siquidem verbis non admonet nos quemlibet Justum esse certum de sua gratia, sed solum quòd Deus remittit peccata, & dat suam esse gratiam illis, qui diligunt eum, & proximum sicut oportet: Scriptum est enim: *Deus charitas est, qui manet in justis, charitate, in Deo manet, & Deus in eo;* Scriptum est insuper: *Qui non diligit manet in morte.* Quis autem sit ille qui diligit, hoc ignoratur, saltem de dilectione sicut oportet.

Vel respondeo cum nostro Alphonso à Castro adversus hæreses, quòd D. Joannes ibi loquitur de morte Physiæ, & corporali, & de vita æterna, ad quam Justis transferuntur dum ex hoc mundo exeunt. Vel dico eundem

Explicatur autoritas relatæ in objectione.

Rom. 4.

Joan. 3.

Certi sumus in Ecclesia

eodem

Eccles. 5.

Job.

Philip. 2.

Jonæ 3.

Psal. 8.

D. Ambrosius.

Alterna ad objectionem responsio

eodem Doctore verbum scimus ibi sumendum esse pro verbum credimus, ut sepe sumitur in Sacra Scriptura. Nam dum Mulier Samaritana Joan. 4. vers. 25. dixit Christo; Selo quia Messias venit, idem est ac si dixisset, Credo &c. igitur non aserit Iustum esse certum de sua gratia, sed solum hominem qui diligit, & mandata Dei servat, posse credere probabiliter, & conjecturaliter se esse in gratia. Nec implicat hæc certitudo, ut jam monui, quia propter pios motus, ac affectus in Deum, propter dolorem de peccatis contra Deum commissis, homo potest habere aliquam certitudinem, quæ proprie dicitur fiducia in Deum.

Apoc. lyp. 2.

Eundem errorem probare nituntur hæretici ex illo Apocal. cap. 2. vers. 17. Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Dicunt enim, quod per manna intelligitur gratia, & per nomen novum nomen veri Christiani, ac proinde quod Iustus, seu in gratia existens, scit se habere gratiam: cum Scriptura testetur, quod nemo scit, nisi qui accipit; ex quo sequitur quod ille, qui accipit, scit certe quod est in gratia.

Manna significat præmiu.

Respondendo nullum interpretem tradere per manna significari gratiam, nec per nomen novum exprimi nomen veri Christiani; nam D. Ambrosius, Beda, & alii volunt per manna intelligi præmium cœlestis patriæ in futura vita recipiendum, scilicet gloriam aut visionem Dei, & ipsius fruitionem, & per nomen novum, nomen Christi; hæc enim sunt ea, quæ Apostolus dicit, quod nemo scit, nisi ille, qui accipit, id est, nisi beatus, cum solus beatus, acceperit præmium, fruatur Deo, & videat Christum ejus. Igitur autoritas Apocalypsis non pugnat contra articulum nostrum: cum non probet Iustum esse certum in hac vita certitudine fidei de sua gratia; licet non desint Doctores asserentes ex illo Apocalypsis textu Iustum posse conjecturaliter cognoscere iustitiam suam, dummodo vincat salutis suæ inimicos, mandata Dei custodiat, & faciat cætera, quæ pro vita æterna consequenda præcipiuntur à Deo.

ARTICULUS IX.

Affirmat contra Flagellantes, opera Iustorum non esse injuriosa Sanguini Christi.

Lutherus non est huius hæresis inventor. Simon Magus. Ætius. Eunomius.

Plures hæretici ut animabus detrimentum procurarent, Iustorum piè viventium operibus bonis nec meriti, nec mercedis, nec præmiu valorem attribuebant, virtutum omnium incuriæ, & scelerum licentiæ aditum referentes. Huic impiissimæ doctrinæ author & primus inventor non fuit Lutherus, ut existimat Alphonsus de Castro adversus hæreses verbo opera Hæresis 4. sed teste Henrico Holdenii fuit Simon Magus ferè omnium hæresum parens. Simonem Magum postea secuti sunt Ætius natione Syrus, qui vixit sub Constantio Imperatore, & Liberio Summo Pontifice, circa annum Domini 363. & Eunomius genere Cappadox, corpore quidem & anima leprosus, sed artis dialecticæ callentissimus; discipulus Atii fuit, & in omnibus inimicus veræ fidei, viguitque sub eodem Imperatore, eodemque Summo Pontifice, sub quibus viguit Ætius: ita refert Henricus Holdenius Doctor Sorbonicus.

Prædestinati.

Prædestinatos ejusdem erroris reos affert Sigebertus. Docebant enim tempore Honorii Imperatoris, & Innocentii primi Summi Pontificis circa annum Domini 414. neque opera bona aliquid æternæ salutis prodesse, nec impiissima scelera aliquid obesse, ideoque credebant hominem quantumvis Iustum nihil posse mereri apud Deum per bona opera. His succedere Begardi & Beguinae, qui anno 1314. tempore Ludovici Bavari Cæsaris Germani, & Joannis XXII. Papæ, docebant hominem in perfectionis statu constitutum nulla bona opera posse, nec quidem debere facere.

Begardi Beguinae.

Flagellantes sub eodem Imperatore, eodemque Pontifice, seu anno Domini 1323. non verò 1352. ut volunt aliqui, dicebant per Galliam & Germaniam bonorum operum merita ad gloriam esse contemnenda, veluti

injuriosa passioni, Sanguini, & meritis Christi, qui ita nobis meruit gratiam, & vitam æternam, ut nullus homo mereri possit: quamvis primi, qui Flagellantes dicti fuerunt in Italia 1273. tempore Rodolphi Imperatoris & Gregorii X. Papæ, hæc hæresim contra meritum non agnoverint. Hic quidem error additus fuit ab illis, qui anno memorato hæresim Flagellantium suscitaverunt in Gallia & Germania.

Huffite.

Hanc Flagellantium hæresim secuti sunt Huffite, qui anno Domini 1377. docebant cum Joanne Hus genere Bohemo nihil esse curandum de bonis operibus, eo quod ad salutem æternam sint indifferentia; hoc est, quia ad salutem æternam non professe, nec obesse possunt. Eorum ratio erat, quia damnatio, & salus, prædestinatio, & reprobatio à sola voluntate Dei ita pendet, ut Deus absque ulla meritorum, vel demeritorum consideratione quibusdam der gloriam seu vitam æternam, aliis verò penas æternas.

Hos Apostatas longè superant recentiores, seu Lutherani, qui sub falsa Evangelicæ libertatis specie, ablata obligatione servandi Dei mandata, ob eorumdem factam impossibilitatem, omne bonorum operum meritum abolere voluerunt. Prædicabant enim in Germania bona opera non solum esse ad salutem inutilia, sed etiam perniciofa, ut prius dixerant Flagellantes in eadem regione. Eorum ratio erat, ne derogarent meritis Christi, quibus solvi facti sumus. Antiquiores autem scilicet Simon Magus, Ætius, Eunomius, qui merita excludebant, dicebant ea non obesse, nec professe ad salutem. Isti verò volunt bona opera esse perniciofa, & prohibita: ideoque Lutherani, qui merita excludebant, & dicebant ea obesse, peiores, & nequiores sunt in hac parte Apostatis antiquioribus. Sed quia à vera via deviaverat Lutherus, statim divisi fuerunt ejus Discipuli. Illyricani sic dicti à Matthia Illyrico dixerunt, quod opera bona sunt inutilia ad salutem, sed negarunt ea esse perniciofa. Idem docuit Joannes Spangenbergus anno 1536. in Margarita Theologia, ubi ait: Nequaquam sciendum est quod propter dignitatem, & munditiam bonorum operum datur vita æterna, sed est beneficium gratuitum, & datur per misericordiam propter Christum, & ratio est, quia nostra obedientia semper adhuc est immunda, nec placet propter se ipsam, sed placet propter Christum.

Lutherus.

Illyricani.

Joannes Spangenbergus.

Lateranense.

Antinomi.

Melanchthon.

Burgarius.

Jacobus Præpositus.

Antinomi ex grege Lutheranorum, sed sic dicti quia legem impugnabant (teste Staphilo) affirmabant legem Dei prorius inutilem, & nullatenus, scilicet nec ante, nec post justificationem necessariam fidelibus affirmabant. Insuper credebant homines Evangelicos non obligari ad bona opera lege divina, quia credebant fidem sufficere ad salutem consequendam seclusis quibuscumque operibus nostris.

Philippus Melanchthon, de quo jam locuti sumus, verè non excludebat meritum bonorum operum cum Lutherus, & alii hæretici, sed volebat præmium non esse æternum, sed solum corporale, & temporale, ac proinde prædicabat Iustum per bona opera non posse mereri augmentum gratiæ, nec vitam æternam, bene verò sanitatem, honores, divitias, & alia bona, quibus fruimur in hac vita mortali.

Burgarius dictus de Monte falcone (quem Sancius Tarraconensis Archiepiscopus publice, & solemniter condemnavit in quadam Synodo, quam Tarraconæ habuit) docebatur in regione Cataloniæ, non per se, ut volunt aliqui, saltim per sectatores, & discipulos suos nullum opus esse bonum, nisi ex puro & sincero amore fiat, quacumque ex causa fiat, etiam spe, & intuitu mercedis æternæ. Tempus hujus hæretici non refertur ab authoribus, creditur tamen communiter posteriori Lutherus.

His omnibus successit (quamvis Lutheranus) quidam Jacobus Præpositus, Monachus Eremitarum S. Augustini, natione Flander, qui docebatur omne opus liberè arbitrii, quantumvis apud homines bonum, esse verè peccatum, & omnia opera Sanctorum egere misericordia ignoscens, & remittente. Sed comprehensus, & ad palinodiam decantandum condemnatus, in majori Ecclesia Bruxellensium coram omni populo, præfente Imperatore ibi tunc cum Curia residente, solemnem dogmatum suorum revocationem fecit anno Domini 1523. At cum invidia Diaboli, & superbia eorum, qui odiunt Deum, ascendat semper, ea Jacobi Præpositi revocatione minime extin-

Cacani heretici.

Calvinus.

Michael de Molli.

Councilium Arausiacum.

Lateranense.

Constitutio Pontificia.

Eccles. 16.

2. Petri 3.

Psal. 17.

extincta fuit ipsius hæresis: remansit enim in quibusdam hæreticis, quos Hossius vocat Cacangelicos, aut operarios subditos, qui credebant omnem Iustorum sanctitatem esse mere peccatum, & rem damnatam, nullumque opus humanum esse Deo gratum. Fateor sanè me necisse, qua ratione, aut ut melius dicam, quo delirio ad tantam impietatem moti fuerint.

Denique Joannes Calvinus lib. 3. institut. & in quodam libello, quem edidit contra cap. 16. & Can. 32. Concilij Tridentini, Sanctorum merita impugnatur, sed alio modo. Vult enim dari bona opera in homine iusto, sed existimat hæc opera ex sola Dei liberalitate mercedem & præmium, seu vitam æternam nobis comparare, seclusa quacumque bonitate creata, aut dignitate, hoc est, seclusis gratia & intentione operantis &c. His hæreticis adjungendus est Michael de Molinos, Presbyter Hispanus, qui docuit, quod velle operari active est Deum offendere, ut patet in 2. propositione earum, quas damnavit Innocentius Papa XI. die 28. Augusti anni 1687.

S. I.

Affert condemnationem Hæreticorum.

Hæc hæresis damnata fuit in Conc. Arausiac. celebrato anno 719. sub Felice Papa IV. præfide Cæsario Arelatenf. Hæc enim Synodus Can. 8. sic loquitur: Debetur merces bonis operibus si fuerint, sed gratia qua non debetur, præcedit ut fiat. Quibus verbis nedum constat contra Pelagianos, & Semipelagianos gratiam esse necessariam ad bona opera elicienda: sed etiam constat dari opus meritorium contra hæreticos: & licet non specificetur natura mercedis, scilicet an sit divina, vel temporalis, tamen facile inferitur hæc esse divinam: cum indicet auxilium gratiæ esse necessarium ad bona opera elicienda, hocque auxilium sit supernaturale, quod solum ad mercedem supernaturalem potest adjuvare voluntatem nostram.

Idem definitum fuit in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. ut refertur in capite firmiter: ubi legitur per rectam fidem, & bonam operationem placentes Deo ad æternam merentur beatitudinem pervenire. Eadem declaratio habetur ex Coelestino Papa Epist. ad Episcopos Galliarum cap. 1. ubi ait: Tanta erga homines est bonitas Dei, ut nostra velit esse merita, qua sunt ipsius dona, atque pro his qua largitus est, æterna præmia sit donaturus.

Tandem eadem hæresis damnata fuit in Conc. Trident. sess. 6. de justificatione Can. 22. ubi sic legitur: si quis dixerit hominis justificari bona opera ita esse dona Dei, ut non sint bona etiam ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum bonis operibus, qua ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum, cuius vivum membrum est, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloria augmentum, anathema sit.

S. II.

De rationibus contra Hæreticos.

Veritas ejusdem articuli, nimirum bona opera Iustorum esse meritoria apud Deum vitæ æternæ, suadet variis Sacra Scripturæ oraculis. Nam Eccles. cap. 16. vers. 15. habetur mentio meriti sic expressi: Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum, & secundum intellectum peregrinationis suæ. Nonne ibi nomen meriti videtur satis expressum, & declaratur opera bona esse meritoria apud Deum. Quare ergo Simon Magus, Ætius, Eunomius, Prædestinatiani, Flagellantes, Lutherus, & alii Hæretici prænominati abhorrent meriti nomen, quod Ecclesiasticus non est veritus proferre? Procul dubio, ut ad pravitatis libidinem, & impietatis cupiditatem provocent fideles, quos Ecclesia inducit ad morum integritatem, & vitæ sanctimoniam, ad quam perducunt nos opera bona. Sciabant enim Scripturam Sacram 2. Petri cap. 1. vers. 10. nos sic hortari ad bona opera: Fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electio- nem faciatis: & asserere Deum bonis Iustorum operibus dare mercedem. Nam Propheta Psal. 17. vers.

meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuere michi. Ac proinde asserit idem Propheta eadem Iustorum opera esse meritoria; cum merces, & meritum sint ita correlativa, ut unum sit semper cum alio. Undè Spiritus Sanctus Sap. 5. ait: Iusti autem in perpetuum vivunt, & apud Sap. 5. Dominum est merces eorum. Ex quibus colligitur in iustis esse meritum, secundum quod unicuique recipit præmium, juxta illud 1. ad Corinth. cap. 3. vers. 8. Qui autem plantat, & qui rigat, unum sunt, unusquisque autem propriam mercedem recipiet secundum laborem suum. Idem 2. ad Timoth. cap. 4. vers. 8. In reliquo reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus Judex. Judicis enim est dare unicuique quod suum est, & judicare secundum allegata & approbata, hoc est, punire, vel præmiare secundum qualitatem operis.

Præterea si nullum esset in homine iusto meritum, ut volunt hæretici, non distribueretur merces juxta laboris mensuram, sed juxta donantis voluntatem, nec merces diceretur merces iusti aut laborantis, sed Dei donantis, quod est falsum, ut declarat Christus Dominus Matth. cap. 5. vers. 12. dicens: Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis. Et ut suadeat, hæc mercedem esse Iustorum, statim subdit: Sic enim persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante vos. Et vers. 19. Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno Cælorum. Igitur opera Iustorum sunt meritoria vitæ æternæ apud Deum, quidquid dicant Hæretici. Hæc quidem merces non est temporalis, nec corporalis, sed æterna, quidquid censuerit Philippus Melanchthon, ut evidenter probat illud Genes. 15. in quo legitur Deum dixisse Abrahamo: Noli timere Abraham; ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Et Eccl. cap. 18. vers. 22. Non impediaris orare semper, & ne verearis usque ad mortem justificari, quoniam merces Dei manet in æternum. Quibus constat Deum promississe bonis operibus præmium in æternum duraturum, quod non est aliud, nisi ipse Deus, qui est ultimus finis nos, & vitæ æternæ juxta illud Joan. Hæc est vitæ æternæ ut cognoscant te Deum solum verum, & quem misisti Jesum Christum. Et Apocalyp. cap. 22. vers. 12. inquit: Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.

Eadem veritas probatur ex aliis Sacra Scripturæ textibus, in quibus Deus dicitur retribuere homini secundum opera sua, ut habetur Psal. 61. Et tibi Domine misericordia: quia tu reddes unicuique juxta opera sua. Igitur si hæc opera bona sint, reddet bonum non temporale, & corporale, ut voluit Melanchthon (tale siquidem præmium non potest esse corona incorruptibilis, & inamissibilis, neque haberi in caelis) sed reddet præmium divinum, & æternum, ut facile colligitur ex illo Sap. 3. vers. 5. In paucis vocati, in multis bene disponuntur, quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se. Si digni ergo meritum habentes. Si dignos se invenit eos: admodum ergo dignos præmio æterno, & divino seu fructio- nis ipsius Dei. Undè Paulus ad Thessalon. scribens de tribulationibus, quas Iusti patiebantur in primitiva Ecclesia, ait 2. cap. 1. vers. 4. & 5. Ita ut & nos ipsi in vobis gloriamur in Ecclesiis Dei pro patientia vestra, & fide, & in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustineratis, in exemplum Iusti iudicij Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.

Hæc suadent opera, quæ facimus propter Deum, & penas, quas pro nomine ejus patimur, esse meritoria, & nobis obtinere præmium non in terris, cum pro regno terrestri, & bonis temporalibus pati minime jubeat, sed in regno Dei, seu in cælo, in quo omne bonum est divinum, & æternum. Hinc est, quod Christus computat inter Beatos illos, qui persecutionem patiuntur propter justitiam. Deinde opera bona dicuntur causare, & efficere beatitudinem in eo, qui operatur illa, ut de Christo declarat Paulus ad Heb. cap. 5. vers. 9. dicens: Et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Causam enim salutis æternæ eum dixit, quia meruit omnibus vere obedientibus beatitudinem. Idem docet D. Augustinus lib. 14. de Trinit. cap. 15. dicens: Quid faciet animam beatam, nisi meritum suum, & præmium Domini sui, sed & meritum ejus est gratia illius cuius est præmium erit beatitudo ejus.

Istis autoritatibus addi potest illa Christi parabola, quæ habetur Matth. 20. in qua legitur Patrem familias missis

Opera bona ju-

ritoria.

Apoca. lyp. 2.

Præmiu.

le.

Heb. 5.

D. Au.

Argumentum ex parabola de sumptibus.

mississe operarios in vineam suam, & cum ipsis fecisse conventionem de denario diurno, finito autem labore, dixisse procuratori suo: Voca operarios, & reddo illis mercedem, incipiens a novissimis usque ad primas. Hæc enim parabola designat opera bona esse præmianda, & præmia esse laborantis, ut convincit illud ejusdem parabola: vers. 14. Tollite quod vultis, & vade. Unde cum Christi Domini parabola ad nostram doctrinam scripta sint, & spem nostram augeant, ex ista Matth. cap. 20. inferendum est, quod Deus præmiabit opera justorum, qui laborant in vinea Domini, & opera charitatis exercent erga proximum, ut testatur ipse Christus Marc. 9. vers. 40. dicens: Quisquis enim potum dederit vobis calicem aqua in nomine meo, quia Christi estis, amen dico vobis non perdet mercedem suam. Ibi enim operi bono respondet merces promissa, quæ sanè dabitur illis, qui in bono permanerint juxta illud Matth. 10. vers. 22. Et eritis odio omnibus propter nomen meum, qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

Apocal. 11.

Idem ex alio Sacre Scripture textu colligitur, utpote ex illo Apocalyp. 11. vers. 18. Et irata sunt gentes, & advenit ira tua, & tempus mortuorum judicari, & reddere mercedem servis tuis Prophetis, & Sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis, & magnis, & exterminandi eos qui corruerunt terram. Quo etiam constat Deum post mortem hominis esse puniturum malum, & præmiaturum bonum ipsius hominis, ac proinde hominem posse mereri vitam æternam, sicut potest mereri supplicia æterna: reddet enim unicuique secundum opera sua, & qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui vero mala in ignem æternum.

Apocal. 3.

Divinam hæc Ecclesiæ Catholicæ doctrinam confirmat insuper idem S. Joannes in eodem lib. Apocalyp. cap. 3. vers. 4. Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua, & ambulabant mecum in albis, quia digni sunt. Nam non inquinare vestimenta sua, & non peccare idem significant in Sacra Scriptura; non peccare autem, idem ac observare Dei mandata, & opera bona elicere, cum ad observantiam eorumdem mandatorum teneamur: unde si illi, qui in Sardis non inquinaverunt vestimenta sua, seu non peccaverunt, & bona egerunt, sint digni cum Deo ambulare in albis, id est, habere stolam immortalitatis, aut habere locum in regno cœlorum, ut asserunt Interpretes; certè hoc ipsum regnum habere merentur, quia esse dignum aliquo bono nihil aliud est, quàm illud mereri, ut liquidd constat ex illo Luc. 10. vers. 7. Dignus est operarius mercede sua; quomercies, seu præmium respondet dignitati, ac proinde esse dignum ambulare cum Christo in albis idem est, ac mereri apud Deum, seu cum ipso in æternum permanere. Hanc interpretationem firmat universum jus canonicum, & præcipue Concil. Trident. quo Electores tenentur ad prælaturas eligere digniores, hoc est, eos qui habent majora merita: idcirco esse dignum laude idem est, ac eam mereri. Hinc est, quòd Apostolus ad Coloss. 1. vers. 12. ait: Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine; seu qui voluit opera bona mereri beatitudinem. Ideo qui non peccant, & bona opera faciunt, merentur apud Deum vitam æternam, seu coronam gloriæ, quæ cum repromissa sit his, qui diligunt eum teste D. Jacobo cap. 1. vers. 12. necesse est quod diligere Deum sit meritum vitam æternam, & quòd vitam æternam sit præmium, merces, & corona, cum meritum & præmium correlativè se habeant.

Luc. 7.

D. Jacob. 1.

Opus bonum est cat. coronam justitiæ, ut ostendat quod Deus dat illam ob meritum de condigno. Et ad Rom. cap. 4. ait: Et dignum, autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam,

sed secundum debitum. Si enim merces detur ut debitum, & vita æterna sit merces, datur merenti propter merita, laborem, & observantiam mandatorum Dei, quæ adultos conducit ad vitam æternam, ut declarat Christus Matth. cap. 19. vers. 17. tanquam ad præmium, & retributionem; nam servanti præcepta Domini promittitur retributio Psal. 18. vers. 12. Etenim servus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa. Ideoque homo per illa bona opera meretur illam retributionem, quæ nihil aliud est, quàm vita æterna: scriptum est enim, Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.

Deinde beatitudo est illud bonum, quo majus habere non possumus, nedum secundum substantiam, & valorem, sed etiam secundum modum; hoc est, quod valeamus nobiliori modo habere, cum omne aliud bonum omni ex parte dignitate excellat; ideoque justia dulti, seu illi, qui per peccatum amiserunt gratiam in Baptismo receptam, & per poenitentiam justificati fuerunt, habebunt gloriam per meritum. Quia ut monet D. Thomas 3. part. quæst. 19. art. 3. nobilium habetur id, quod habetur per meritum, quàm id, quod habetur sine merito, quia ille, qui habet aliquid per meritum proprium, habet quodammodo illud per se ipsum. Unde cum gloriosus sit homini cœlestem hereditatem ex propriis operibus in gratia factis, quàm ex sola Dei gratia & liberalitate, seu secluso quocumque merito, consequi, concludendum est quòd justii habebunt illam propter merita. Nec debent de hoc mirari Hæretici, quia mirabilis est Deus in Sanctis suis, & Sanctus in omnibus operibus suis.

D. Thomas.

Beatitudo non debetur justitudo.

Explicitur textus Isai.

Vita æternam habet rationem mercedis.

Solutio prima rationis hæreticorum.

D. Augustinus.

Bona opera non sunt inutilia.

S. I. I.

Rejicit Hæreticorum Argumenta.

Hæretici respondent gloriam, aut nobilitatem justorum non ipsis, sed Christo esse tribuendam. Nam si regnum Dei daretur nobis propter merita propria, sanè hoc nobis gloriosius esset, sed esset injuriosum Christo, quia inde liceret inferre merita Christi esse insufficientia ad nostram salutem, cum nullus posset eam consequi sine propriis meritis, id est, solis meritis Christi. Sed dicere quòd meritum Christi est insufficiente, est loqui adversus Deum iniquitatem, & blasphemare. Igitur dicendum est, quòd justii non propriis meritis, sed solis meritis Christi salvantur seculis operibus humanis.

Respondetur merita justorum non minuire sufficientiam meritum Christi, nec esse illi injuriosa, imo eam magis extollunt, & amplificant; cum maxima gloria sit Christum non solum potuisse pro nobis mereri, sed etiam suis meritis nobis vim ad merendum obtinuisse. Christus nedum meruit, sed est etiam author meriti, à quo justus habet vim merendi. Nam sicut virtus, quam creatura habet ad agendum, non minuit omnipotentiam à qua eam receperunt, neque hæc virtus agendi est divina, quamvis à Deo indita sit, & ab ipso dependeat, ita vis justorum ad elicienda opera meritoria, aut eorum cum gratia cooperatio non minuit excellentiam meritum Christi, sed potius eam extollit, quia justii habent illam ex Christo, & à Christi meritis dependent. Nam licet vocatio ad gratiam sit ita gratuita, ut nullum opus bonum supponat in homine, nullumque meritum, tamen collatio gloriæ non est ita gratuita; habet quidem retributionis nomen Psal. 17. vers. 20. & 21. ubi Propheta dixit: Salvum me fecit quia voluit me, retribuisti mihi Dominus secundum justitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuisti mihi. Hic Propheta docet aliquid esse tribuendum justo, hocque secundum justitiam, & puritatem manuum suarum, seu bonorum operum quæ fecit.

Psal. 17.

Dicent, quòd licet opera nostra sint meritoria ex vi meritum Christi, tamen non possumus ex hoc inferre ea esse meritoria præmii infiniti, aut vitæ æternæ non solum propter inæqualitatem, quæ est inter opera hominum, & illud donum Dei, seu vitam æternam; sed etiam quia Christus nobis eam meruit; alioquin Deus deberet nobis illam duplici titulo, aut mors Christi non fuisset sufficiens, quòd est falsum.

Nulla

Nulla, & falsa est hæc illatio, quia opera bona sunt meritoria vitæ æternæ per solam divinam clementiam, quæ Deus voluit obtemperantibus sibi promittere vitam æternam ratione mortis Christi, quæ est causa meritoria hujus promissionis, totiusque meriti. Nec inde sequitur Deum debere beatitudinem duplici titulo, quia opera nostra bona habent meritum & valorem à meritis Christi; nec sequitur meritum Christi esse insufficiente, etiam si necesse sit nos habere opera meritoria pro obtinenda gloria. Ratio est, quia si requirantur opera nostra, hoc est, quia Christus noluit omnem sui meriti sufficientiam adultis applicare, sine aliquo bono illorum opere, quamvis hoc facere potuisset, si voluisset, sicut fecit infantibus post Baptismum decedentibus: ait enim nobis: Venite ad me, quòd aliquam operationem denotat ex parte hominum.

Hanc ipsam responsonem impugnant hæretici auctoritate Sacre Scripture Isai. cap. 64. vers. 6. Et facti sumus ut immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatus universa justitia nostra: & cecidimus quasi folium universi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos. Hæc siquidem verba suadent opera nostra divinam indignationem provocare, ac proinde potius esse peccata, & digna supplicio, quàm vitæ æternæ meritoria.

Respondet cum D. Hieronymo Prophetam non loqui de universo genere humano, ita ut velit quòd quælibet actio humana sit peccaminosa, & immunda, sed loqui de Judæorum sacrificiis, & oblationibus, quæ sæpè in Scripturis dicuntur, justitia. Quæ quidem oblationes adveniente Christo reputatæ sunt immunda, ut colligitur ex verbis præcedentibus, quæ sunt de adventu Messie: Urinam (inquit idem Propheta in 1. vers.) dirumperet cælos, & descenderet; a facie tua montes defluerent.

Addunt Hæretici, quòd vita æterna datur tantum tanquam hæreditas, quæ debetur justis ratione filiationis adoptivæ, seu gratiæ, quæ in Scriptura dicuntur Dii, & ideo nullum est ad illam in homine justo meritum.

Respondet non implicare, quòd vita æterna habeat rationem hæreditatis propter formam adoptionis, seu gratiam sanctificantem, quæ nominatur, & sumus filii Dei, & rationem mercedis, & præmii propter labores meritorios; cum Scriptura, Sancti Patres, & Concilia tribuant vitæ æternæ nomen præmii, mercedis, & coronæ, sicut nomen hæreditatis; non enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit, & filius observando mandata patris possit hæreditatem ejus mereri, & præcipue si hæc sit voluntas patris: ergo Deus potest dare vitam æternam tanquam præmium bonè operantibus, & de facto dat illam ut mercedem adultis, sicut illis, qui mala fecerunt, dat poenas Inferni tanquam supplicium, teste D. Athanasio dicente in Symbolo: Qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui vero mala in ignem æternum. In utroque casu exercet actum justitiæ, quia reddit unicuique secundum opera sua. Undè Tertullianus lib. de Persecutione cap. 2. ait: Bonum factum Deum habet debitorem, sicut & malum, quia Judex omnis remunerator est causa. Ex quo sequitur quòd bonum opus meretur apud Deum, estque gloria dignum (supposita promissione divina) aliàs non possit facere eum debitorem, quia solius debitoris est dare quòd debetur) sicut opus malum meretur poenam æternam. Quare D. Augustinus Epist. 105. ait: Si quis merito peccati tanquam stipendium reddidit mors, ita meriti stipendium tanquam stipendium, vita æterna.

Dicent hæretici, quòd homo quantumvis justus est inutilis Deo juxta illud Luc. 17. Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite quia servi inutilis sumus, quòd debemus facere, facimus. Ex quo constat nos ideo servos inutilis dici, quia ex mandatorum Dei executione nullo præmio sumus digni, nullumque opus bonum præstamus Deo. Hinc est, quòd Sancti Patres communiter dicunt Deum non nostra, sed sua coronare merita, dum dat gloriam justis.

Respondet Evangelistam non excludere utilitatem operum nostrorum quoad nos, ita ut velit demonstrare actiones nostras esse omnino nobis superfluas, & inutiles seu infructuosas, nam ex Apostolo ad Timoth. cap. 4. vers. 8. Pietas ad omnia utilis est promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futura. Deinde bona opera non esse hominibus inutilia patet ex Evangelio Matth. 25. ubi refertur Christum esse vocaturum Electos ad possidendum re-

gnum paratum à constitutione mundi propter opera misericordiæ his verbis: Venite benedicti Patris mei possidete regnum: esurivi & dedistis mihi manducare, sitiivi & dedistis mihi bibere. Ergo Evangelista non excludit utilitatem operum nostrorum quoad nos, nec vult quòd inanis sit labor noster, sed solum quoad Deum, quoniam Deus bonorum nostrorum non eget. In hoc refulcet bonitas Dei, qui licet non indigeat operibus nostris, simus illi servi inutiles, & ex justitia teneamur ejus præcepta servare, tamen acceptat opera nostra, & promittit vitam æternam, ut notat S. Augustinus in Psal. 109. dicens: Deus fecit se debitorem, non aliquid à nobis accipiendo, sed tanta nobis promittendo. Et D. Bernardus lib. de grat. & lib. arbit. Promissum quidem ex misericordia, sed tamen ex justitia persolvendum. Ergo licet simus servi inutilis, hoc est, licet Deus non indigeat operibus nostris, & teneamur mandata ejus observare, tamen cum promiserit se daturum vitam æternam dignè Sacramenta suscipientibus, & observantibus divina mandata, nemini dubium esse debet, quòd homo illa observans Deum sibi debitorem habeat non ratione operum præcisè, sed ratione promissionis divinæ, ut tenent communiter Sancti Patres.

Matth. 25.

D. Augustinus. D. Bernardus.

Vel respondeo cum D. Chrysostomo Evangelistam nimirum S. Lucam his verbis, cum feceritis, &c. loqui, & nos admonere, nè superbia operum nostrorum corrumper virtutem; nam non dicit absolute nos servos inutilis esse, sed ait quòd debemus dicere, servi inutilis sumus, id est, non debemus extollere, nec elevare nos propter bona opera, nec credere quòd ita sint nobis propria, ut gloria non sit danda Deo, cum Deus det nobis gratiam, quæ sunt condigna vitæ æternæ, & dignetur ipse Deus ea acceptare, & ex misericordia sua coronare: non enim nobis, sed nomini Domini danda est gloria.

Altero solutio ex Divo Chrysostomo.

Tandem objiciunt ex auctoritate Sanctorum Patrum, qui excludunt humana merita, & dicunt opera nostra bona non esse merita nostra, sed dona Dei, & vitam æternam non esse præmium intuitu laboris dandum, sed gratiam, ut inquit Apostolus ad Rom. cap. 6. vers. 23. Stipendium enim peccati, mors: gratia autem Dei, vita æterna. Et ad Titum cap. 3. vers. 5. Non ex operibus justitia quæ facimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit. Ergo (inquunt) si opera nostra sunt dona Dei, & simus sancti ex misericordia, sequitur necessario opera nostra non esse meritoria apud Deum, sed pro nihilo esse reputanda in ordine ad salutem æternam. Sequitur insuper hujusmodi opera humana nullo modo concurrere ad nostram salutem: Non ex operibus (inquit Apostolus) sed ex misericordia salvos nos facit: & gloriam non esse præmium, sed gratiam, quæ non ex justitia, sed gratis datur, nullo præsupposito in homine merito.

Ultimo hæreticorum objectio.

Respondet Sanctos Patres excludere dumtaxat humana merita solis naturæ viribus elicta, hoc est, quæ non procedunt à gratia sanctificante; opera enim nostra quantumvis honesta, si fiant extrà statum gratiæ, non sunt meritoria apud Deum vitæ æternæ. Quoniam præcipua conditio ad opus meritorium requisita, est gratia; quæ cum sit donum Dei ex misericordia nobis concessum, Sancti Patres hanc ipsam primam meriti originem, utpote gratiam considerantes, dicunt merita nostra esse dona Dei; & Apostolus dicit gloriam esse gratiam; quia si opera justorum sint merita, hoc non ex proprio labore, nec ex sola bona voluntate, sed ex gratia Dei habuerunt. Quare D. Chrysostomus inquit: Tanta enim est erga omnes bonitas Dei, ut nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.

S. Patres non excludunt opera bona.

Idem sanciant alii Sancti Patres, præsertim D. Augustinus, D. Gregorius, & D. Bernardus dicentes Deum voluisse dona sua esse merita nostra, non quòd opera nostra bona à sola gratia procedant; cum sint à libero arbitrio gratia Dei adjuto, teste Apostolo dicente: Gratia Dei mecum, sed quia à gratia habituali obtinent rationem meriti apud Deum, ut inquit Sanctus Prosper in responsonem ad cap. 6. Gallorum. Justificatus homo accepit donum, quo medio acquirit & meritum. Idem statuit Concilium Arausicanum II. Can. XVIII. Debetur merces bonis operibus si fuerint, sed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiant. Et hæc est ratio, ob quam merita nostra dicuntur à Sanctis Patribus dona Dei.

Instabunt hæretici, & dicent hominem posse inde

in bonis operibus suis confidere, & ex illis sperare vitam æternam. Quia quilibet homo potest sperare præmi- um ex merito suo; hoc nulli tamen hominum licet re- spectu vitæ æternæ juxta illud Psal. 43. Non enim in ar- civo sperabo, & gladius meus non salvabit me. Et Proverb. cap. 8. Qui confidit in corde suo, stultus est. Nullum itaque opus humanum est meritorium vitæ æternæ.

Respondet admittendo instantiam, modò homo non ponat totam suam spem in suis operibus, sed principaliter in merito Christi, & misericordia Dei. Propheta quidem dicebat: In te Domine speravi, non confundar in æternum. Textus autem relati non nocent, quia loquuntur de confidentia in solis naturæ viribus fundata, de qua nos minimè loquimur, cum sermo noster sit de confidentia fundata in operibus in gratia elicitis, interve- niente divina providentia aut promissione. Nonnè Apostoli relictis retribuerunt Christo: Ecce nos reli- quimus omnia & secuti sumus te, quid ergo erit nobis, fecimus quod jussisti, da quod promissisti. Possimus igitur in bonis operibus fiduciam habere, & sperare in Domino, qui divinatorum mandatorum observantiam acceptat, & ea observantibus vitam æternam promittit.

ARTICULUS X.

Quo declaratur Adversus Hussitas, Gratiam sanctificantem non esse necessariam ad eli- ciendum aliquod bonum morale.

Præfens Articulus sub alio Titulo impugnari solet ab Hæreticis. Dicunt enim omnia Infidelium opera esse peccata, quia carent gratia baptismali, & fide. Sed quia diversa via ad hanc impugnationem insurgunt, hic dividendi sunt, ut uniuersusque mens appareat, & im- pugnetur. Lutherus asserit, quòd arbitrium hominis gratia Dei destitutum, quanto magis nititur, tanto gravius peccat, subindeque docet omnia peccatorum opera esse peccata mortalia. Nedum de peccatoribus, & infidelibus ita iudicavit impiissimus ille Hæresiarcha, sed etiam de justis, aut de existentibus in gratia sanctifica- cante. Dixit enim opera hominis iusti, quamvis coin- quinata sint, & peccata censeantur, ipsi tamen non nocere, nec ad damnationem imputari, si firmiter credat ea sibi à Deo relaxari, & ad poenam non de- putari.

Lutherus.

Calvi- nus.

Melan- Ebron.

Petrus Martyr.

Hussita.

Michael Bajus.

Devo- tions.

Lutherum in hoc errore secuti sunt Joannes Calvi- nus, Philippus Melancthon, Petrus Martyr, & alii hæretici. Sed quia hi duo Hæresiarchæ Lutherus scilicet & Calvinus non sunt hæresis auctores, non debent hic expresse impugnari. Joannes Hus genere Bohemus, à quo nomen acceperunt Hussitæ, docuit anno 1319. sub Wenceslao Impe- ratore, & Gregorio XI. Papa, gratiam sanctificantem adeò necessariam esse ad bonum aliquod exercendum, ut ea absente omnia hominis opera sint peccata mortalia. Aut ut clarius loquar, docuit, quòd quodcumque opus peccatoris est peccatum mortale. Dividebat enim om- nia humana opera immediate in virtuosa, & vitiosa; virtuosa si sint ab homine iusto, vitiosa verò si sint à pecca- tore, ut constat ex decreto anathematis contra illum in Concilio Constantiensi edito.

His subscripsit Michael Bajus Doctor Lovaniensis, qui postea damnatus fuit à Pio V. & Gregorio XIII. propter plures propositiones, quarum 24. est hæc: Omnia infide- lium opera sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia. Hæreticum est igitur omnia peccatoris & infidelium opera credere vitiosa, & peccaminosa; sic enim de- crevit Concilium Tridentinum sess. 6. can. 7. Si quis dixerit omnia opera, quæ ante justificationem fiunt, quan- cumque ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri; aut quanto vehementius quis nititur se di- sponsorè ad gratiam, tanto cum gravius peccare, anathe- ma sit.

S. I.

Statuitur veritas Articuli.

Veritas Articuli confirmatur variis Sacra Scriptu- ræ exemplis. Nam Exod. cap. 1. plurimum lau- dantur Obftrictes Ægyptiorum, quòd pepercerint mar- sculis Hebræorum contrà edictum Pharaonis. Daniel suadebat Regi Nabuchodonosori, ut peccata sua Eleemofynis redimeret: sed Scriptura Sacra neminem lau- dat de peccato, nec declarat per opera prava, & pec- caminosa, peccata posse redimi; eum oculi Domini (cujus est delere peccata) sint ita mundi, ut ad iniqui- tatem respicere non possint: ergo illi, qui in peccato existunt, & carent fide, ut v. g. Nabuchodonosor Rex, possunt elicere opera moraliter bona, & honesta, & pos- sunt agere quin peccent mortaliter, subindeque falsum est imò & hæreticum dicere omnia peccatorum, & infi- delium opera esse peccata.

Exod. 1.

Hoc etiam specialiter convincitur ex illo Apocalyp. 2. vers. 21. Dedit illi, scilicet mulieri Jezabel, tempus ut poenitentiam ageret, & non vult poenitere à fornicatione sua: ecce mittam eam in locum, & qui mechamur eum ea, in tri- bulatione maxima erunt, nisi poenitentiam ab operibus suis egerint. Nam si homo gratia sanctificante destitutus non posset aliud facere, quàm peccatum, Deus non dedisset huic peccatrici tempus ut poenitentiam ageret, quia juxta hæreticorum mentem Deus dedisset tempus ad malum perpetrandum; quòd repugnat Deo. Igitur peccator potest elicere opus moraliter bonum; eam poen- nitere sit bonum, & poenitentia sit virtus omnibus pec- catoribus desideranda, ut constat ex variis textibus Scripturæ, & ex communi omnium Sanctorum Patrum oraculo.

Apoca- lyp. 2.

Præterea frequentissima sunt in Sacris Scripturis tam in veteri, quàm in novo Testamento monitiones, qui- bus peccatores hortatur Deus ad poenitentiam præteri- torum, & ad vitam meliorem. Uniusquisque enim audit Deum omnibus peccatoribus dicentem Ezech. 18. Con- vertimini & agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas; audit etiam Salvato- rem dicentem Matth. 3. Agite poenitentiam, appropinqua- tis Regnum Cælorum. Undè cum hujusmodi monitiones non sint illusoria, nec frustraneæ, & peccatores possint Deo inspirante, & adjuvante audire vocem Domini, & parare vias ejus, dicendum est quòd peccatores possunt elicere opera, quæ si non sint meritoria de condigno apud Deum, nec acceptentur à Deo, quia non probat do na iniquorum, sunt tamen moraliter bona, & honesta, cum Deus ea à peccatoribus desideret, & nullo modo desideret peccatum, imò puniat illud, & velit unum- quemque à peccato fugere sicut à facie colubri. Idcirco concludendum est contrà hæreticos opera peccatorum, & infidelium non esse peccata, neque mala eo præcisè, quia à viro peccatore, aut infideli sunt. Falsa quidem est divisio humanarum operum in virtuosa & vitiosa, ita ut quodlibet opus sit apud Deum æterno supplicio, vel premio dignum, ut contra Hussitas definitum fuit in Concilio Constantiensi teste Eminentissimo Cardinali nostro Laurea in Epitom. verb. Opera. Nam dum pec- cator, aut infidelis facit opus, quod si à viro iusto fieret, esset premio dignum, reverà non meretur tale præ- mium, sed tamen nec supplicium mereretur.

Deus hortatur peccato- res ad poeniten- tiam.

Conci- lium C. stantien- se.

Eandem veritatem suadet ratio. Nam peccator, & infidelis potest defendere innocentem per testimonium verum, cum possit ad iudicium vocari, veritatem ape- rire, dare panem esurienti, amicum salutare, patrem honorare, affictos consolari, proximum suum eripere è præcipitio, debita solvere creditoribus, visitare infir- mos, Regibus obedientiam præstare, servare edicta Principis, & tandem reddere unicuique quod suum est, quæ quidem opera sunt bona moraliter, & conformia dictamini rationis. Nam inquit D. Fulgentius lib. de In- carnat. & gratia Christi cap. 26. Homines illis quorum mentio est ab Apostolo, id est illis, qui fidem non ha- bent, aliqua quidem bona opera quæ ad societatis humanae pertinent agnoscunt, inesse posse, sed quia non ebarita- te Dei sunt; prodesse non posse; idcirco id omne, quod fit à

D. Ful- gentius.

sit à peccatore, vel ab homine infideli, non est pecca- tum: quamvis non sit meritorium. Eleemofyna v. gr. facta à viro iusto significatur, sed non mutatur intrin- secè, ita ut sit eleemofyna, quia est à iusto.

Pecca- tor po- tesse eli- cere ope- ra non di- splicitia Deo.

Deinde actus oppositi, videlicet nocere innocenti, esurienti denegare panem, parentes aspernari, bonum alienum retinere, &c. sunt moraliter mali. Certum qui- dem est, quòd ille, qui non dat eleemofynam pauperi indigenti, potius peccat, quam ille, qui dat eam. Cer- tum est insuper, quòd ambo, scilicet ille, qui dat eleemof- ynam, & ille, qui non dat eam, non peccant, quia id, quòd opponitur malo, bonum est, ex quo sequitur, quòd si denegare eleemofynam pauperi sit malum, dare illam debet esse bonum: ideoque omnia peccatorum, & infi- delium opera non possunt sana mente dici peccata, nisi reddantur mala ex aliqua circumstantia, ut de facto mala essent, si fierent propter vanam gloriam, aut ex hypocrisis, ut de facto non fieri fopponimus; cum pec- cator & infidelis possint hæc omnia facere absque ulla vana gloria, nullaque hypocrisis, sed sincerè & purè juxta regulam rationis, quæ hæc omnibus faciendæ es- se dicitur. Imò præcipiuntur hominibus etiam iniustis, & peccatoribus, quæ tamen non præcipiuntur, nisi possent exequi absque peccato, & nisi essent ex omni parte honesta.

D. Au- gustinus.

Matth. 5.

Quare D. Augustinus de spiritu, & littera cap. 2. ait: Sicut non impediunt à vita æterna justum quoddam peccata ve- nialia, sine quibus hæc vita non ducitur, sic ad salutem æternam, nihil profunt aliqua bona opera sine quibus difficillimè vita cu- juslibet pessimi hominis invenitur; ideoque sunt aliqua, quæ ad salutem non profunt, nec nocent, quæ certe non sunt peccata, quia nocerent, nec sunt meritoria apud Deum, quia prodescent, & ideo sunt moraliter bona, & honesta. Idque suadet ex illo Matth. 5. Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonnè & Publicani hoc faciunt? Si saluaveritis fratres vestros tantum, quid ampli- us facitis, nonnè & Ethnici faciunt? Hæc quidem verba supponunt bonum aliquod morale fieri posse ab Ethnicis, & infidelibus, quia supponunt, quòd quemadmodum fi- delis non peccat diligendo eos qui diligunt illum, nec peccat in hoc infidelis.

S. II.

Respondet ad Argumenta Hæreticorum.

Adversarii Articulum nostrum impugnant ex Sacra Scriptura Psal. 13. Omnes declinaverunt simul in utilitas facti sunt: inde enim concludunt opera peccatorum esse peccata, quoniam inutile, & peccatum pro uno, & eodem usurpant. Sed hoc est manifestè falsum. Quia ibi Propheta sumit inutile pro non meritorio gloria, & ideo non vult actiones peccatorum esse malas, sed solum in- fructuosas, aut steriles quoad fructus supernaturales, & meritorios vitæ æternæ, ut patet ex supra dictis, quibus constat plura infidelium opera esse honesta, & moraliter bona, scilicet rationi, & honestati conformia.

Rejici- tur alte- rario.

Huic authoritati addunt aliam, quæ est Matth. 7. Non potest arbor mala bonos fructus facere. Hoc est, pec- cator nequit bona elicere, quia arbor mala peccatorem designat. Sed minus valet hæc authoritas contra nos, quia non debet intelligi in genere moris; cum de facto peccator non mereatur apud Deum, ut evidenter ostendunt verba D. Augustini supra relata, quibus ille San- ctus Doctor admittit in homine pessimo actiones, quæ certo non profunt ad salutem, quæ tamen sunt moraliter bonæ: plura enim faciunt peccatores & infideles, quin peccent contrà honestatem, aut rationem. Quia illi, qui fidei gratiam non recipiunt, illa quæ ad honestatem morum pertinent, naturali quadam lege servant, inquit S. Fulgentius.

Rom. 3.

Idque facile colligitur ex illo ad Rom. cap. 2. vers. 14. & sequentibus: Cum enim gentes, quæ legem, positivam scilicet Mosaycam, aut Evangelicam non habent, natu- ralius ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cor- dibus suis, testimonium reddente illis ipsorum conscientia, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defen- dentibus. His quidem verbis Apostolus suadet infideles

facere plura eorum operum, quæ lex scripta, aut Evan- gelica precipit. Reverà non quatenus sunt à lege positi- va, sed solum quatenus præcipiuntur à lege naturali omnibus hominibus communi, ut affirmat D. Hierony- mus in cap. 29. Ezech. dicens: Perspicuum est condemnari nos comparatione gentilium, si illi lege faciunt naturali; quæ etiam nos scripta negligimus, de quo plenissimè ad Romanos Pau- lus Apostolus disputat. Atqui ea, quæ lex præcipit, non sunt peccata, ut jam supra monui; alioquin lex non es- set iusta, nec rationalis: ergo omnia infidelium, & pec- catorum opera non sunt peccata: interdum enim pec- catores quædam bona eliciunt opera, quæ secundum justitiæ regulam vituperari non possunt, imò quæ me- rito laudantur ab omnibus fidelibus, ut ex dictis li- quidò patet.

D. Hie- ronymus.

Rationem nostram impugnant hæretici ex illo Chri- sti Domini Joan. cap. 15. vers. 4. Sicut palmas non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vita, sic nec vos, tur nisi in me manseritis. Et alibi: Sine me nihil potest fieri. Et inde enim concludunt hominem non posse actum bonum elicere, nisi sit cum Deo per gratiam, & fidem, & pugna- tur in illo.

Explica- tur au- tem in me manseritis. Et horitas qua im- elicere, nisi sit cum Deo per gratiam, & fidem, & pugna- tur veri- tas arti- culi.

Non valet hæc interpretatio, quia ibi Evangelista lo- quitur de opere bono, & apud Deum merito, quod quoad ad salutem pertinet; non verò de bono, quòd pertinet ad honestatem, aut bonitatem moralem dumtaxat. Mo- res enim à gratia sanctificante minimè dependent; qui- pè cum hæc sit in ordine supernaturali, ad eundem or- dinem dumtaxat dirigit. Humana ratio laudat actio- nes humanas, dum sibi eas conformes invenit. Hæc au- rem conformitas nullatenus est à gratia sanctificante. Peccator, aut infidelis potest perfectè discurre de re- bus naturalibus, & vivere secundum regulas justitiæ hu- manæ. Potest etiam aliquid velle & perficere, quòd sit bonum morale, & naturale, juvante Deo auctore, & moderatore naturæ.

Insurgunt hæretici ex illo Joan. 8. vers. 36. Si ergo vos filius liberavit, verè liberi eritis. Ex illo quidem textu in- ferunt, liberum arbitrium ad opus bonum prorsus neces- sarium non esse in homine destitutum fide & gratia, quoniam ipsum non credunt à Christo liberatum. Idem ostendunt ex Concilio Araucano 2. can. 13. ubi legitur: Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gra- tiam baptismi non potest reparari. Quod amissum, nisi à quo po- tuit dari, non potest reddi. Igitur infideles carent libero arbitrio, quia carent baptismo, ac proinde sunt impo- tentes ad bona opera elicenda; cum non valeant elici nisi à libero arbitrio, in quo sistit regula morum.

Homo gratia, & fide destitu- tus non caret li- bero ar- bitrio, ut voluntas hæretici.

Respondetur suppositum esse falsum, nempe hominem fide & gratia destitutum non habere liberum arbitrium, ut in proprio loco demonstravimus. Reverà liberum arbitrium in statu naturæ lapsæ nullum potest opus bo- num ordinis supernaturalis elicere, quia totius superna- turalitatis fons in nobis est gratia, non verò ordinis na- turalis, moralis, & ad societatis humanæ honestatem pertinentis. In isto quidem ordine liberum arbitrium (quod in hominibus penitus non fuit extinctum per pec- catum Adæ, ut declarat Tridentinum) potest produ- cere opera, quæ licet non sint meritoria, erunt tamen bona moraliter, & non peccaminosa. Bonitas moralis, ut jam dixi, non provenit ex gratia sanctificante, nec ex fide, sed ex objecto, quòd dum conforme est ratio- ni, opus est bonum quia rationi consonum, & dum est deformè, opus est moraliter malum, quia rationi dis- sonum. Nec virtus liberi arbitrii ad sectandum bonum naturale necessario exigit esse in gratia, ipsi enim suffi- cit auxilium primæ causæ, ut velit, aut nolit quòd est naturale. Potest igitur sine gratia, & sine fide manum porrigere ad bonum naturale, quin peccet, sic natura- liter operando scilicet juxta regulas rectæ rationis, ut monet Apostolus supra ad Rom. 2. vers. 14.

Alios textus adducunt hæretici, ut suadeant infide- les peccare in omnibus operibus suis. Primus est Proverb. c. 5. Victimam impiorum Deo abominabilis. Hoc est (inquunt) preces, jejunia, oblationes, similesque actus, qui boni videntur, & apud Gentiles, atque Judæos Sacrificii nomen præferunt, sunt peccata; cum omne odibili- le Deo sit malum coram ipso. Idque probant ex illo Iſai. cap. 1. vers. 13. Ne offeratis ultra sacrificium fru- strà: incensum abominatio est mihi. Neomeniam, &

Prov. 5.

Sabbatum, & Festivitates alias non feram; iniqui sunt carus vestri. Igitur Deus, qui nequit ad malum respicere, in- censum infidelium, hoc est, adorationem, ac Sacrificia infidelium, & peccatorum rejicit, quia mala sunt; ideo- que dicendum est, quod omnia opera impiorum sunt peccata apud Deum; cum idem Deus eorumdem Sacri- ficia impiorum, victimas, & oblationes rejiciat tanquam res malas in profundum maris projiciendas.

Explica- tio ali- quorum textu- quibus arguuntur haeretici.

D. Au- gustin.

Solentur infidelia.

D. Au- gustin.

Respondetur praedictos textus non esse intelligendos de omnibus impiorum operibus indiscriminatum, sed so- lum de illis, quae Deo offerebantur, ut ab ipso obtinerent beneficia supernaturalia, quae cum dari non debeant, nisi illis, qui per gratiam sanctificantem Deo grati sunt, non possunt apud Deum esse meritoria alicujus beneficii supernaturalis, ideoque rejiciuntur, & a bonitate aliena dicuntur, non a bonitate morali, nec ab honestate, sed a merito dumtaxat. Hujus responsionis veritas sua- detur ratione. Nam sunt opera, quae ut licita sunt, exi- gunt gratiam sanctificantem in operante, qualia sunt sacrificia, sacramentorum administratio, &c. & sunt alia, quae non exigunt eam, ut sint licita, & honesta, qualia sunt opera misericordiae, jejunia, elemosynae, &c. Priora sicut infidelibus offerantur Deo, rejiciuntur quoniam sancta sanctis. Posteriora vero non rejiciuntur, licet non acceptentur. Nec mala sunt coram Deo, ut declarat D. Augustinus lib. de patientia, cap. 26. dicens: Si quis non habet charitatem, & in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patiur tribulationes, angustias, famem, &c. nullo modo culpanda ista sunt, imo vero & haec lau- danda patientia est. Ex his constat omnes actus, qui a pec- catoribus fiunt, non esse moraliter malos, nec culpabiles. Priora sunt peccaminosa, quia fiunt contra legem, quae gratiam praemittit; posteriora autem non sunt pec- caminosa, cum non sint contra legem, sed sunt bona bonitate morali, quamvis non sint bona bonitate super- naturali, & meritoria, seu ex his, quibus Deus promit- tit vitam aeternam.

Instant haeretici ex illo Apostoli ad Titum cap. 1. vers. 15. Omnia munda mundis, coinquinata autem, & infi- delibus nihil est mundum, sed inquinata sunt eorum & mens, & conscientia. Quo constat infidelibus omnia esse coin- quinata, & mala.

Respondetur Apostolum non loqui de omnibus & sin- gulis operibus infidelium, sed solum de illis, quae diri- guntur ad Deum, & sunt secundum legem abrogatam; quae cum modo non vigeat a promulgatione Evangelii (quod est bonum, & lex illa, de qua Paulus ad Rom. cap. 7. vers. 12. ait: Lex quidem sancta, & mandatum san- ctum, & iustum, & bonum) sequitur, quod ea, quae fiunt secundum illam legem abrogatam, & non secundum Evangelium, sunt coinquinata, quia sunt inquinata eor- um & mens, & conscientia ob voluntariam Evangelii ignorantiam, & culpabilem ejusdem legis Evangelicae despectionem. Alia vero opera, quae impii faciunt iux- ta rationem rectam, remota quacumque oppositione ad legem Dei, non sunt mala, nec peccata, ut colligi pos- set ex definitione peccati.

Tandem, inquirunt, infideles nullam possunt habere rectam intentionem ex defectu fidei, quae est mentis oculus intentionem dirigens, ut demonstrat illud Mar- th. 6. vers. 23. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Id est, opus tuum vitio- sum erit. Idem testatur D. Augustinus in Psal. 31. ubi ait: Nemo enim computet opera sua bona ante fidem, ubi enim fides non erat, bonum opus non erat; bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Igitur infideles nullum pos- sunt elicere actum, qui sit bonus, & rectus.

Idem confirmant autoritate ejusdem D. Augustini lib. 9. de Trinit. cap. 7. & 8. dicens: Quidquid ab homine fit, sit aut charitate, aut cupiditate; sed quidquid ab homine infideli, impio, vel peccatore fit, non potest fieri charitate; haec quidem qualitas non est in infideli- bus, nec in impiis, nec in peccatoribus; ergo fit cupi- ditate, & ideo est vitiosum, atque malum, & peccatum, quoniam radix omnium malorum est cupiditas teste Apostolo ad Corinth. cap. 6. vers. 10.

Facile impugnatur haec ratio, & ejus falsitas ostendi- tur. Nam fides non dirigit intentionem in finem natu- ralem, & moralem, sed solum in finem ultimum, & su-

pernaturalem, a quo actus humanus fit bonus supernatu- rali bonitate dumtaxat. Sicut enim fides dirigit ho- minis intentionem respectu finis ultimi supernaturalis, sic etiam rationis lumen dirigit intentionem respectu alicujus boni honesti connaturalis homini; a quo facile ita specificatur actus humanus, ut sit moraliter bonus, & honestus, si finis sit bonus, & honestus: lumen enim rationis est oculus hominis in rebus naturalibus, & mo- ralibus, sicut fides in rebus supernaturalibus & divinis. Igitur actus humanus impii, aut peccatoris potest esse, moraliter bonus, cum bonum valeat habere finem, ut dum peccator dat panem pauperi, ut ejus miseriae subveniat, aut dum non furatur, aut non occidit motus hac naturali lege: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, quae per solam rationem agnoscitur. Unde D. Augustinus in Psal. 31. loquebatur de intentionis directione respectu fi- nis supernaturalis, non vero respectu finis naturalis, & pure humani, qui per oculum mentis videtur.

Fides non diri- git intē- tionē in finē na- turalem

Ad confirmationem dico D. Augustinum in lib. 9. de Trinit. cap. 7. & 8. intelligendum esse de charitate natu- rali, & humana, qua facimus aliquid propter virtu- tis honestatem, non vero de charitate infusa, per quam omnia facimus propter Deum. Itaque cum infidelis, & peccator habeant charitatem illam, seu naturalem, & cupiditatem, quidquid faciunt, fit charitate illa, aut cupiditate. Dum fit per istam, revera est vitiosum, sed dum fit per illam, est bonum moraliter, licet non sit me- ritorium, ut si fieret per charitatem infusam, qua sumus Filii Dei, & opera nostra bona ab ipso acceptantur.

Explicatur mens D. Augu- stini.

Dices. Quidquid fit, est malum, si non fiat propter Deum, ut monet Apostolus 1. ad Corinth. cap. 10. vers. 31. Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid faciatis, omnia in gloriam Dei facite. Sed infideles & peccatores non agunt in praedictis operibus propter gloriam Dei, ad quam per gratiam, & fidem tantum dirigi possumus; ideoque quid- quid faciunt infideles, malum est, & peccatum. Nego suppositum absolute, & simpliciter sumptum, nec oppositum dererminat Apostolus, quia per haec verba, Sive ergo manducatis &c. non exprimit mandatum, sed consilium. Bonum quidem est agere semper propter gloriam Dei expresse, formaliter, & proxime, sed ad hoc non tenemur sub mortali. Ut opus nostrum non sit malum, nec peccatum, sufficit quoddam remore, & sim- pliciter tendat ad Deum; hoc autem fit quando opus est honestum, & conforme regulis rectae rationis & judi- cio practico, quamvis sit ab impio. Deus enim, author naturae glorificatur aliquo modo cum vivimus conformi- ter legi naturae, & rationis: quemadmodum coeli, qui firmati sunt, stantque perfecti, prout creati fuerunt, Deum glorificant enarrando gloriam ejus.

Non tenemur ex praepo- sitione pro- pter De- um om- nia, quae fa- cimus.

Apostolus ad Rom. c. 1. vers. 20. & 21. dissolvit omnia argumenta haeticorum, & firmat veritatem articuli: ibi enim declarat nullum hominem esse excusabilem, si Deum non glorificet, quia sola natura duce, aut radian- te rationis lumine quilibet homo potest cognoscere Deum ut Authorem universi, eumque glorificare, ut in proprio loco dictum est contra Atheos. Hoc supposito, quero an infidelis Deum glorificans authorem naturae peccet, aut eliciat opus bonum? Primum non potest dici, alias Apostolus non assereret inexcusabiles esse eos, qui non glorificaverunt Deum cum essent culpabiles; Ergo eliciunt opus bonum morale & honestum, tum quia praecipitur a natura, quae naturaliter improbat omnem actum rationi dissonum, tum quia conscientiae dictamen est observandum. Conscientia enim est rerum singula- rium hic & nunc agendarum, hoc est, prima regula actuum humanorum. Hinc est, quod dum quis opera- tur contra illam, peccat, etiamsi erronea sit, ut docent communiter Casuistae. At infidelis, qui authorem naturae glorificat, operatur juxta conscientiam illam liberè, & voluntarie, ideoque non peccat mortaliter, & potest operari quin peccet, quoniam habet conscien- tiam secundum quam potest operari, ut docent com- muniter Theologi cum Sanctis Patribus, & praecipue D. Chrysostomo homil. in Genes. c. 54. dicens: Habe- mus sufficientem Magistrum conscientiam nostram, & fieri non potest ut quis illo adjumento privetur, nam simul cum formatione hominis insita est scientia faciendorum, & non faciendorum. Ergo dum quis sive fidelis, sive infidelis agit juxta illam scien- tiam, non peccat. Habet etiam potestatem faciendi

Infidelis qui au- thorem naturae glorifi- cat non peccat.

D. Chry- sostomo.

id, quod naturaliter indicat esse faciendum, licet fidem non habeat, cum Gentiles natura duce multa praeccepta moralia cognoverint, & observaverint absque ulla in hac observatione culpa nova, quamvis essent in peccato.

Objicere possent haeretici duo Concilia, Milevitanum scilicet, & Arausicanum, quae declarant scire quid fa- ciendum est, aut scientiam faciendorum, & non facien- dorum, esse donum Dei, & gratiae, quod non habent infideles. Porro haec obiectio non valet, quia haec duo Concilia loquuntur de actionibus ordinis supernaturalis quae intellectus, & voluntatis vires superant, non vero de actionibus, & cogitationibus ordinis naturalis, de quibus est disputatio contra haeticos. Haec quidem cog- nitio est donum auctoritatis naturae, & beneficium lumi- nis rationis, cum ex Tertulliano animae rationalis dos sit notitia Dei.

ARTICULUS XI.

Docet contra Bugaurium de Monte Falcone, opus bonum in gratia factum spe mercedis aeternae, non esse malum.

Quamvis ex supra dictis evidenter constat plures haeticos docuisse contra universam Ecclesiam fidem hominem quantumvis Justum non posse mereri vitam aeternam; & sufficienter jam probatum fuerit contra il- los opera justorum esse meritoria de condigno vitae aet- nae apud Deum, nihilominus hic est arte examine examinan- dum, an ut opus in gratia factum, seu ab homine justo elicium, sit meritorium, debeat fieri absque ullo intui- tu, & spe retributionis, ita ut si fiat spe mercedis aet- nae, sit opus malum & demeritorium.

Bugaurius, dictus de Monte Falcone, docuit nullum opus esse bonum, nisi fiat ex puro, & sincero amore Dei, quacumque ex causa fiat, etiam spe mercedis aeternae, seu animo videndi Deum intuitivè in gloria. Hic haeticus improbat eos, qui opera misericordiae, & charitatis exercebant praecise pro vita aeterna consequenda. Vo- lebat enim nulli quamcumvis justo licere citra peccatum in bonis actibus suis respicere Deum tanquam remun- ratorem. Laudabat dumtaxat opera bona, quae fiunt propter Deum summe bonum, & amandum. Sed quia in hoc plurimum a fide aberravit, statim damnatus fuit per Sancium Archiepiscopum Tarraconensem, qui pro hac haeresi damnanda nonnullos Cathaloniae convo- cavit Episcopus. Tempus hujus condemnationis non refertur ab Authoribus, quos praemanibus habeo, ut jam monui in articulo IX.

§. I.

De probationibus hujus Articuli.

Bugaurii de monte Falcone error damnatur in Con- cilio Tridentino sess. 6. Can. 31. ubi habetur: Si quis dixerit justificationem peccatorum dum intuitu aeternae mercedis bene operatur, anathema sit. Idem habetur etiam testimonio Psalmistae, qui Psal. 118. Deum sic alloquitur: Inclina- vit cor meum ad faciendas justificationes tuas propter retribu- tionem. Ibi enim declarat se operatum fuisse intuitu mer- cedis, aut coronae, quam promisit Deus omnibus, qui diligunt eum, ut denotat haec particula, propter retribu- tionem, quae est motivum. Nec in hoc peccavit, imo me- ruit, ut colligitur ex variis Sacrae Scripturae locis, & praesertim ex vers. 94. ejusdem Psalmi, ubi retributio- nem petit dicens: Tuus sum ego, salvum me fac, quoniam justificationes tuas exquisivi. Certo salutem aeternam non permissit Deo, nisi eam meruisset inclinando cor suum ad justificationes Dei, licet propter justificationem in- clinasset illud.

Eadem veritas suadetur ex illo Matth. 4. Penitentiam agite: appropinquavit enim regnum caelorum. Quo etiam constat opus factum spe vitae aeternae, aut propter retribu- tionem non esse malum; alioquin Christus non allice- ret nos per spem praemii ad observantiam mandatorum, nec nos excitaret ad penitentiam ex approximatione gloriae: ibi enim regnum caelorum proponitur mer-

ces poenitentiae. Quare Apostolus 1. ad Corinth. 9. vers. 24. hortatur Corinthios ad bene agendum, ut bravium aeternum consequantur: Sic currite ut comprehendatis: hoc est, laborate ut possideatis, ut exponunt Sancti Patres, & mercedem accipiat infallibiliter, quia dignus est operarius mercede sua. Ideoque bene operatur, qui in- tituit mercedis, praesertim aeternae, operatur, cum operetur propter bonum.

Christus vocat ad se laborantes, oneratos se esse resi- ciaturum promittens Matth. cap. 11. vers. 28. Et Paulus ad Heb. cap. 11. 26. plurimum laudat Moysen per fi- dem omnes res mundi contemnentem, & majores diviti- as existimantem thesauro Aegyptiorum, improprium Christi. Hujus autem encomii rationem assignans ait: Aspiciat in remunerationem, hoc est, desepit bona tem- poralia, & maluit pro Deo mala pati intuitu vitae aet- nae, & spe regni caelestis, quam divitias Aegyptiorum habere. Igitur operari intuitu mercedis promissae, seu vitae aeternae, est bonum, imo & meritorium, si opus in- tituitu vitae aeternae factum producat ab homine justo, quia gratia est principium, & fons meriti. Si fiat a pec- catore, revera non est meritorium ex defectu gratiae habitualis, quae requiritur ad meritum, sed non est ma- lum, nam sicut omne opus moraliter bonum non est me- ritorium, ut patet de operibus bonis peccatorum, quia non sunt peccata, quamvis non sint meritoria, ut pa- tet in articulo praecedenti, ita omne opus non me- ritorium non est malum. Peccator, qui dat elemosynam, elicit opus quod non est malum, nec meritorium de condigno apud Deum, nec peccat si elemosynam det propter justificationem suam.

Matth. 11. Hebr. 11.

Haec veritas asseri potest ratione. Nam vita aeterna est finis operum, quae justis ex fide efficiuntur, teste Apo- stolo ad Rom. cap. 6. vers. 22. dicens: Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem vero vitam aeternam; sed homo, qui in agendo respicit finem, & ut consequatur illum, ope- ratur, non peccat si finis sit licitus, bonus, & deside- rabilis, quia dum oculus est rectus, totum corpus est lucidum: Igitur Justus, qui intuitu beatitudinis obtinendae operatur, non peccat, cum vita aeterna ob quam operatur, sit summum bonum, & beatitudo sit status omnium bonorum aggregatione perfectus.

Non pec- cat, qui intuitu gloria aeternae opera- tur.

Unde Christus loquens de bonis futuris ait Matth. 6. vers. 33. Quaeite ergo primum regnum Dei, & justitiam ejus, & haec omnia adjicientur vobis. Et D. Augustinus exponens quintum versum: Dominus custodit te, Dominus protectio tua Ps. 120. ait: Nihil facere nisi propter vitam aeternam, ideo fac, & securus facies, hoc enim mandavit Deus. Regnum autem illud, quod ex Evangelio primum quaerendum est, & pro quo dicimus in oratione dominica: adveniat regnum tuum, per bona opera dumtaxat, & obser- vantiam mandatorum habere possumus. Scriptum est enim; si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Mini- me igitur peccat, qui propter illud regnum humilibus promissum, juste, pie, ac Sancte vivit in hoc saeculo, & observat omnia mandata Dei pro assequenda vita aeterna ei promissa; cum certum sit, quod qui bona fe- cerunt, ibunt in vitam aeternam, qui vero mala, in ignem aeternum.

D. Au- gust.

Denique ille, qui se a peccatis abstinere propter me- tum gehennae, non peccat, alioquin attritio nedum in- fructuosa esset extra sacramentum, sed etiam mala tam intra, quam extra sacramentum, quod est falsum ut constat ex declaratione Concilii Tridentini: ergo po- test quis citra peccatum ad bona opera se excitare, ea- que elicere intuitu mercedis aeternae, nam contrario- rum eadem est ratio. Unde si dolens de peccatis com- missis propter poenas inferni non peccat de novo, licet remissionem peccatorum non valeat obtinere per illum actum attritionis elicium extra sacramentum; nec peccat ille, qui ut sit Filius Patris qui in Coelis est, be- nefacit his, qui oderunt eum, & orat pro persequentibus, & calumniantibus eum. Scriptum est enim; Bene- facite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos, ut sitis Filii Patris vestri, qui in Coelis est. Matth. 5. vers. 44. & 45.

Matth. 4.

Responsio ad Rationem contrariam.

Ratio Bugaurii desumitur ex illo Matth. 19. vers. 29. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut...

Respondeo cum D. Bonaventura Doctore nostro Seraphico in Luc. 18. hanc particulam, propter me, vel, propter nomen meum, idem significare ac propter regnum Dei...

Ad auctoritatem Apostoli, quae est 1. Corinth. cap. 3. dico cum eodem Doctore Seraphico D. Paulum non loqui ex praeccepto, ita ut omnia, quae facimus, reneamur...

Ad auctoritatem Apostoli, quae est 1. Corinth. cap. 3. dico cum eodem Doctore Seraphico D. Paulum non loqui ex praeccepto, ita ut omnia, quae facimus, reneamur...

Luc. 16. Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula.

Quibus verbis constat Diviti licere elemosinam dare pauperibus intuitu fructus aeternae gloriae, seu dare, ut detur ei, & accipiat mercedem promissam...

Aliam auctoritatem contra assertionem Catholicam addit Bugaurius de Montefalcone, quam desumit ex cap. 10. Joan. ubi Mercenarij reprehenduntur, & operari propter mercedem, declaratur servile, & fordidum...

Respondeo operantem spe retributionis, & praesertim aeternae non esse mercenarium; ille enim, de quo loquitur Evangelista, erat mercenarius, quia pascebat oves...

Respondeo iterum laborantem esse mercenarium, &...

Respondeo iterum laborantem esse mercenarium, &...

laborem esse fordidum, & servilem, si solummodo attendat ad mercedem vilioiorem opere, ut sunt illi, qui propter bonum temporale ita Deo inserviunt, ut non inserviant, si bonum illud temporale non sperarent, ut notat nosser Boyvinus in cursu Theologico, tract. de merito...

ARTICULUS XII.

Expugnat Bucerum, omnem fiduciam in operibus ingratis elicitis, improbantem.

Utrum propositio nostra veritas elucescat, & facilius evincantur haeretici, duo prius notanda sunt. I. nos per fiduciam intelligere spem, non quamcumque, quia spes semper timorem habet conjunctionem, ut notat Doctor Angelicus, sed eam solum, quae vires & robur habet ex firma opinione absque timore, quae quidem spes (inquit idem S. Doctor) dicitur propriae fiduciae. II. si fiduciam, de qua hic agitur, non esse primo principaliter nec totaliter reponendam in operibus nostris, ita ut, nullatenus reponenda sit in meritis Christi, sed primo & principaliter, in meritis Christi, deinde id est minus principaliter, & secundario in bonis operibus nostris, quippe cum merita Christi sint fons, & origo totius meriti, & virtutis, in Christo collocanda est spes salutis. Unde difficultas aut controversia inter nos, & haereticos est, an homo confidens in morte, & meritis Christi, possit etiam gratia & gloriae assequenda fiduciam collocare in operibus bonis, scilicet in patientia, continentia, elemosyna &c.

Lutherus docens opera nostra esse peccata, ac proinde per illa nullum mereri vitam aeternam, imo potius poenas & supplicia, si Deus misericordia sua nobis ea regere dignatus non fuisset, existimat nullam fiduciam esse collocandam in operibus nostris ad gratia & gloriae consecutionem, nullamque spem haberi posse circa ultimum finem supernaturalem, sed omnem nostram fiduciam dicit esse collocandam in meritis Christi, cujus morte redempti & salvati sumus, & salvi erimus seclusis quibuscumque operibus nostris. Nec miror Lutherum docuisse talem errorem, quia ex aqua purrida, & fonte corrupto impossibile est, quod deducatur aqua saliens in vitam aeternam, nam volendo omnia opera nostra esse peccata, necesse est quod ab operibus nostris quamcumque removeat fiduciam.

Lutherum in hac parte sequuntur Philippus Melancthon, Martinus Bucerus, & alij Lutherani: cum omnes velint unumquemque teneri credere opera sua potius esse perniciose, quam utilia ad salutem; & asserunt Deum conferre gloriam suam seclusis uniuscujusque operibus; & destinare ad poenas inferni ante praevisa demerita.

De condemnatione Haereticorum.

Sacra Tridentina Synodus hanc opinionem damnat tanquam haeticam sess. 6. cap. 16. ubi ait: Haec igitur ratione hominibus justificatis, sive acceptam gratiam perpetuo conservaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda sunt...

Apostoli verba: abundante in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino: non enim iniustus est Deus, neobliviscatur operis vestri, & dilationis quam ostendistis in nomine Tri-nitatis, & nolite amittere confidentiam vestram, quae mercedem remunerationem habet. Atque idem bene operantibus, usque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita aeterna, & tanquam gratia Filii Dei per Christum Jesum misericorditer promissa; & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis operibus, & meritis fideliter reddenda. Inde enim pater, Patres hujus Concilij declarare, hominem iustificatum posse confidenter sperare remunerationem, aut praemium ex bonis operibus suis, non quod opera illa ex natura sua mereantur vitam aeternam, quoniam certi sumus condignas non esse passiones hujus saeculi ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis, sed ex meritis Christi, & propter misericordiam Dei promittentis daturum hominibus mercedem propter bona opera. Nonne qui certo scit laborem suum non esse inane in Domino, plurimum confidit in illo, & sperat firmiter id, quod pro labore ab ipso Domino illi promissum fuit.

De Rationibus contra Haereticos.

Fiduciam gratia in operibus bonis collocare esse licitum constat ex Apostolo 2. ad Corinth. cap. 3. vers. 12. dicente: habentes igitur talem spem, scilicet spem videndi gloriam Dei, multa fiducia utimur, id est, confidenter operamur ea, quae pertinent ad usum ministerij, ex quibus crescit in nobis spes consequendi gloriam. His quidem verbis Apostolus ostendit fiduciam suam, seu spem suam firmam fieri ex ministerio Evangelij. Idem probatur aliis Scripturae Sacrae locis; legimus enim Matth. cap. 9. Christum respondisse Mulieri, quae fluxum Sanguinis patiebatur, & sperabat sanari ab ipso, modo posset vestimentum ejus tangere: Confide filia, fides tua te salvavit, & salva facta est mulier ex illa hora. Ex illis quidem verbis facile inferitur Christum laudasse fiduciam hujus mulieris, quae fidem tenebat, & a Christo sanari sperabat, dicendo intra se: Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero.

D. Joannes Epist. 1. cap. 3. vers. 21. eandem veritatem docet; ibi enim ait: Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quae sunt placita coram eo, faciemus. Quoniam haec verba evidenter demonstrant nos observando mandata Dei, & faciendo voluntatem ejus posse nedum sperare vitam aeternam observantibus mandata Dei solemniter promissam juxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, sed etiam posse habere fiduciam, seu spem firmam ex illa promissione sincera obtinendi a Deo quicquid orantes petierimus; cum Deus sincerè dixerit: Petite & accipietis; quod adimplebitur, & sperare possumus, modo peticio nostra praescripta in Evangelio habeat conditiones, ut testatur Christus Joan. 14. vers. 13. dicens: Quocumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in Filio. Quare in tertio Caelo eruditus Apostolus 2. ad Timorh. cap. 4. vers. 7. & 8. summa cum fiducia in operibus suis ait: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In reliquo reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi in illa die Justus Judex, non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt advensum ejus. Festina ad me venire cito. Paulus enim non ita, seu cum tanta fiducia fuisset locutus, nec Timotheum ad bona opera elicienda provocasset, nisi licitum fuisset illi habere fiduciam, aut spem firmam obtinendi gloriae coronam propter praecleara opera, quae in gloriam Dei fecerat, & ideo dicit repositam sibi esse coronam justitiae, non misericordiae, & Dominum, qui illa labitur, futurum esse judicem justum, quia certaverat, cursum consummaverat, & fidem servaverat. Licet ergo facienti quod in se est ad vitanda mala, & facienda bona, habere fiduciam, seu spem firmam salutis.

Nec possunt haeretici praenominati denegare omnibus illis, qui Dei mandata observant, & legem ejus custodiunt usque ad mortem, quamdam laetitiam, quae ex sola fiducia consequendae gloriae potest provenire, ut refertur de S. Petro de Alcantara, qui mortem illi annuancianti respondit, & pronuntiavit haec verba: Lazarus sum in his, quae dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus, propter fiduciam, quam habebat, quam nos in bonis operibus collocare possumus propter misericordiam Dei, & propter promissionem suam de mercede pro bonis operibus reddenda. Nec in hoc honorem Dei offendimus, ut contendunt Lutherani, imò augemus illum, quia primo & principaliter ex bonitate, & misericordia Dei firmatur spes nostra, quia cognoscimus per bonitatem illam nobis evenire id, quo possumus opera bona elicere, & quo per eadem opera valeamus aliquid apud Deum mereri, & fiduciam habere in illis bonis operibus, ut suadet exemplum Beati Hilarionis Abbatis, qui existens in articulo mortis dicebat: Egrede anima mea quid dubitas? quid times? septuaginta prope annis servisti Christo, & mortem times? Ille S. Abbas patientiae exemplar sic loquebatur animae suae corpus relinquere naturali inclinatione repugnanti, quia fiduciam gloriae collocaverat in operibus suis in sensu supra explicato, ut constat ex hac particula: Septuaginta prope annis servisti Christo; quae denotat opera bona, propter quae sperabat ad gloriam pervenire; haec enim verba, Et mortem times, expriment veram fiduciam.

Si illicita esset haec fiducia, certò Esther Deum in Spiritu humilitatis obsecrans non dixisset cap. 14. vers. 12. Memento Domine, & ostende nobis in tempore tribulationis nostrae, & da mihi fiduciam Domino Rex Deorum, & universa potestatis. Etenim haec mulier postulabat a Deo, ut firmare dignaretur spem vincendi, quam habebat in tempore tribulationis: quare ergo homo Justus non poterit habere spem vincendi inimicos suos adjuvante divina gratia, & in hac sperare, seu in hac spe fundare fiduciam consequendae gloriae, si mandata Dei observaverit, & Deum dilexerit: cum Deus eam promiserit omnibus illis, qui diligunt illum, sicut oportet. Unde D. Thomas in illud ad Heb. cap. 10. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, inquit, ostendit quid eis restat faciendum, scilicet confidentiam acceptam ex bonis operibus conservare. Docuit igitur ille S. Doctor juxta mentem Apostoli hominem justum posse collocare fiduciam salutis in bonis operibus, seu in jejunijs, orationibus, & in observantia mandatorum Dei.

Idem suadet D. Chrysostronus in Psal. 117. ubi interpretans haec verba: Aperite mihi portas justitiae, ait: iis, qui castigantur, portas aperiantur, his qui peccata deponunt. Qui disciplinam suscipit potest dicere confidenter, aperite mihi portas justitiae. Hinc est, quod D. Chrysostronus permittit poenitentibus verè contritis, & illis, qui bona egerunt, habere fiduciam gloriae assequendae; quoniam qui bona egerunt, ibunt in vitam aeternam. Ex quo sequitur, quod qui bona egerunt, possunt sperare vitam aeternam promissam facientibus bona, sicut eam speravit Paulus, ut facile colligitur ex illo 2. ad Timorh. 4. reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus justus Judex. Solemnis promissio sufficit ad firmendam spem eorum qui declinaverunt à malo, & fecerunt bona. Nam si honestum, & licitum sit habere fiduciam in promissionibus unius Principis, quamvis ipsi Principi possit subesse falsum, potiori ratione possumus habere fiduciam in promissionibus Dei, qui dixit hominibus: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata; idcirco qui Dei mandata servat potest licite sperare vitam aeternam. Paulus ad Corint. 2. cap. 3. vers. 4. eandem veritatem docet, & declarat se hujusmodi fiduciam habere; ibi enim ait: fiduciam talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est: ibi enim per sufficientiam, quam se habere dicit, non praecipit, nec vult, quod nos ab omni fiducia absterneamus, ut autem Lutherani, & alij haeretici, sed solum ab illa, qua quis sic fidet sibi, aut suis operibus, ut nihil prorsus confidat in Deo. Nos etiam talem fiduciam condemnamus tanquam haeticam, & impiam; cum ex supra dictis constat fiduciam salutis nostrae esse primo, & principaliter collocandam in meritis Christi, cujus livore sanati sumus. Ergo ex Apostolo debemus in bonis operibus habere fiduciam salutis propter bonitatem, & misericordiam Dei, si cor nostrum non reprehenderit nos, & ita fecerimus ea, quae justè ipse Deus, ut possumus dicere cum Apostolis (qui omnia reliquerunt ut Christum sequerentur): Fecimus quod jussisti quid

Argu-
mentum
adversu-
rui.

D. Bo-
naven-
tura re-
spon-
dit.

Luc. 16.

Solvitur
altera
Bugau-
ri ratio.

Joan.
15.

Imho-
nus.

Melan-
cthon.
Bucerus

S. Gil-
ston.

Esther.

Ca.
vint. 2.

quid

quid ergo erit nobis, vel, quid igitur nobis dabitur præmii, ut notat D. Hieronymus lib. 3. in Matth. quæ quidem verba ex summa confidentia procedunt, & denotant firmam spem, aut fiduciam fuisse in Apostolis ob contemptum bonorum temporalium, & ob ipsorum adhesionem post Christum, qui cum dixerit: *Qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Certum est, quod illi, qui sequuntur Christum, & tollunt crucem, possunt habere fiduciam gloriæ assequendæ. *Fiducia enim magna erit coram summo Deo Eleemosina, omnibus facientibus eam, inquit Tobias cap. 4. vers. 12. quæ quidem fiducia potest esse etiam in aliis operibus bonis sicut in Eleemosyna.*

§. III.

De Rationibus Hæreticorum.

Ratio hæreticorum fundatur in his verbis Psal. 48. v. 7. *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur, frater non redimet, redimet homo, non dabit Deo placationem suam;* ibi enim (inquit) Propheta Regius reprehendit illos, qui in suis operibus confidunt, & declarat, quod gloriantes in propriis viribus Deo displicent; non enim qui se ipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat, inquit Apostolus ad Corinth. 2. cap. 10. vers. 18. ut inde agnoscamus ex operibus nostris nullam gloriam, nullamque spem posse provenire quantum ad consecutionem gloriæ æternæ, quia gratiam & gloriam dabit Dominus, unde idem Propheta ait: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam;* ut suadeat fiduciam in solo Deo ita esse habendam, ut nullo modo liceat eam habere in actibus nostris.

Respondetur Prophetam, & Apostolum loqui de his, quæ in solis operibus propriis, seu prorsus secluso quocumque alio merito superiore collocant fiduciam salutis in operibus, quæ fecerunt; nos autem illam collocamus primo, & principaliter in Christo Jesu, deinde minus principaliter, & secundario in operibus nostris, non absolute, sed propter bonitatem & misericordiam Dei, qui dedit nobis victoriam per Christum.

Obijciunt etiam verba Salomonis cap. 12. Proverb. vers. 2. *qui bonus est, hauriet gratiam à Domino: qui autem confidit in cogitationibus suis, impudè agit,* quibus improbat confidentia in propriis meritis fundata.

Porrò huc rationi, aut argumento respondendum est non nocere hæc verba proverbiorum, quia intelligenda sunt sicut ea, quæ sunt Prophetæ, & Apostoli; cum Salomon loquatur de illis, qui in propriis dumtaxat confidebant meritis, & virtute eorumdem vitam æternam sibi promittebant nullo ad merita Christi futuri habitore respectu, quod à mente nostra alienum est.

Tandem obijciunt Phariseum illum orantem in templo, & dicentem Christo Luc. 18. vers. 11. *Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, Raptores, injusti, Adulteri, velut etiam hic Publicanus;* qui tamen quamvis confidens in operibus suis non fuit justificatus, sicut Publicanus, qui à longe stans nullam fiduciam habens, non audebat oculos ad Cælum levare, sed percutiebat pectus suam dicens: *propitius esto mihi maximo peccatori.* Ex illa quidem parabola hæretici concludunt Deum prohibere fiduciam justificationis & salutis, & velle spem nostram esse penitus collocandam in meritis Christi, qui cum non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed ex misericordia salvos nos faciat non in nostris bonis operibus, sed in operibus ipsius omnino confidere oportet.

Respondeo hanc parabolam non militare contra nos, quia Phariseus non fuit reprehensus propter fiduciam in operibus propriis, sed propter contemptum Publicani, & propter superbiam. Nam Deus, qui superbis resistit, & humilibus dat gratiam, (teste Scriptura) Phariseum rejecit, Publicanum verò exaudivit. Hujus responsionis veritas evidenter patet ex verbis immediate sequentibus, quæ habentur vers. 14. *Qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur;* quæ probant Publicanum descendisse justificationem in domum suam propter humilitatem, & Phariseum fuisse repulsum, aut non justificatum propter suam superbiam, aut hypocritism. Hinc est, quod solitò per Phariseum intelligimus hypocritam, hypocrite autem excluduntur à regno cælorum, ut monet Job. cap. 33. vers. 16. dicens: *Non enim veniet in conspectu ejus,*

id est Salvatoris, omnis hyprocrita. Denique dicere possum Phariseum confidere in propriis operibus seclusis meritis Christi, & auxiliis gratiæ, quod sanè est rejiciendum, tamquam alienum à fide, quæ Christi merita, & Dei auxilia admittit.

ARTICULUS XIII.

Ostendit Aetianis fidem sine operibus non salvare.

Fidem Evangelii ita extollunt nonnulli hæretici infra nominandi, ut velint salutem nostram ab ipsa sola ita dependere, ut ad consequendam vitam æternam nullum bonum opus elicere necesse sit, nec obstare quòd fides illa sit mortua, ut homo vivat in gloria, jusque sibi conservet ad hereditatem æternam. Procul dubio voluntarie ignorabant, aut malitiosè negabant fidem sine operibus mortuam esse.

Plures existimant Lutherum fuisse hujus hæresis inventorem, sed hallucinantur. Nam Eunomius (à quo Eunomiani hæretici nomen acceperunt) genere Cappadox, Discipulus Arii, tempore Constantij Imperatoris, & Liberti Romani Pontificis circa annum Domini 358. docuit omnes, qui fidem, quam ille docebat, tenerent, salvos fore, quantumlibet gravia peccata committerent, & in illis perseverarent. His quidem constat ipsam hereticam salutem nostram in sola fide reponere seclusis operibus nostris bonis, & meritoriis, aut in gratia elicitis.

Postea, scilicet anno 363. regnante eodem Imperatore, & Ecclesiam Dei regente eodem Liberio Papa, Aetius vir natione Syrus, secta etiam Arianam eundem errorem docuit: dicebat enim nullum peccatum quantumlibet grave imputari in fide manentibus, solamque fidem absque ullo alio opere sufficere ad vitam æternam consequendam, quia sicut impossibile est placere Deo sine fide, ita impossibile est cum fide displicere illi. Ità referunt S. Augustinus lib. de hæres. cap. 54. Nicephorus, Philastrius, Guido Carmelita, & alij.

Eundem errorem jam diu sepultum spiritu diabolico motus Lutherus suscitavit ab inferis dicens solam fidem justificare nulla alia virtute, nulloque alio opere occurrente: unde ait opera non esse necessaria ad consecutionem vitæ æternæ; quod si fiant, ea nullo pacto justificare, sed prorsus inutilia esse. Igitur Lutherus non fuit hujus hæresis author, nec inventor, sed solùm verus defensor. Luthero ad hæretum omnes illi, qui Lutherani dicuntur, & potissimum quidam viri heretici Wirtembergenses, Antionomi nuncupati, quasi legem impugnantes, vel legi divinæ contrarij. In enim dicebant, si es Adulter, Scortator, Ufurarius, Avarus, aut aliis pollutus peccatis, si tantum credis, salvus eris.

§. I.

Statuitur necessitas bonorum operum.

Contra hanc hæresim est solennis decisio in Concilio Tridentino sess. 6. per totam, & præsertim in can. 9. ubi legitur: *Si quis dixerit impium sola fide justificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri, quo ad justificationis gratiam consequendam cooperatur, & nulla ex parte necesse esse, eum sua voluntatis motu preparari, atque disponi, anathema sit.* Et can. 12. *Si quis dixerit, fidem justificantem, nihil aliud esse, quam fiduciam à divina misericordia, peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua iusti, sicut anathema sit.* Sunt alij canones in eodem Concilio, qui ad justificationem impiorum aliquid aliud exigunt præter fidem, nimirum dilectionem, & operationem, sed eos omitto, quia facile videri possunt.

Authores, qui adversus hanc hæresim scripserunt, sunt D. Augustinus lib. de fide & operibus, D. Ambrosius serm. 20. in Psal. 118. & alij Ambrosio & Augustino longè recentiores, qui contra Lutherum ex professo scripserunt, quales sunt Thomas de Vio Cardinalis Cajetanus, Jacobus Hochratus, Joannes Clichtovæus in illo opere, quod fecit pro assertionem veritatum definitarum in Concilio Senonensi, Ambrosius Catharinus, & his

& his omnibus prolixius Albertus Pighius in suis controvertis, noster Alphonsus à Castro, & alij.

Prima articuli nostri probatio contra hæreticos defumitur ex illo Matth. 7. vers. 21. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.* Hoc quidem textu constat solam fidem non justificare hominem, neque ei portam Paradisi aperire. Quis est autem qui dicit Christo, Domine, Domine, nisi qui fidem habet, qua credit eum esse verum Dominum, & Filium Dei; tamen omnis qui sic credit, non intrat in regnum cælorum. Requiritur insuper quòd faciat voluntatem Dei. Igitur ad obtinendam vitam æternam aliquid aliud præter fidem requiritur, quòd nihil aliud est nisi opus bonum, aut fructus nostri, ut colligitur ex verbis præcedentibus: *omnis arbor que non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Quibus suadet opera mala ducere in infernum, bona verò in paradysum, si fiant in fide, teste D. Athanasio in Symbolo dicente: *Qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem æternum: etenim Christus per bonam arborem intelligit iustum, & per malam, peccatorem, ut tradunt Sacri Interpretes. Itaque non sufficit dicere, Domine, Domine, hoc est, credere, sed necesse est insuper bona operari, justè & pie vivere, & observare omnia præcepta Dei, ut testatus est Christus apud eundem Marthæum, dicens cuidam Adolescenti: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, ut fuissem dicemus infra.**

Idem suadetur ex Ps. 14. in quo legitur hæc ad Prophetam dicentem, *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?* responso: *Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam, qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolium in lingua sua, nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit adversus proximos suos: ad nihil in adversum est in conspectu ejus maligenus, timentes autem Dominum glorificat, qui jurat proximo suo, & non decipit, qui pecuniam suam non dedit ad usuram, & munera super innocentem non accepit, qui facit hæc non movebitur in æternum.* Ibi enim Propheta expressè præmittit opera ad consecutionem vitæ æternæ, cum post numerata vitia, aut peccata vitanda dicat, *qui facit hæc; nam per hæc particulam præter fidem ostendit bonorum operum virtutem, & necessitatem.*

Undè D. Augustinus lib. de Agone cap. 18. cognitioni jungit actionem, hoc est, fidei jungit opera, quia ibi ait: *Fides est prima que subjugat animam Deo: deinde præcepta dat vivendi, quibus custoditis. Spiritus nostra firmatur, & incipit lucere quod tantummodo credebatur, cum animi cognitio, & actio hominem beatum faciant, sicut in cognitione cavendus est error, sic in actione cavendus est nequitia.* His quidem verbis ille S. Doctor non fidei tantum, sed fidei, & operi tribuit beatitudinis assecutionem, cum velint non cognitionem solam, neque actionem solam, sed cognitionem, & actionem facere hominem beatum; & merito, quia habere fidem, & non operari in fide, non sufficit ut impius justificetur; quia beatus est ille, qui invenit sine macula, & qui non habuit, nec speravit in pecunia & thesauris, qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit, inquit Jesus filius Sirach. Hæc quidem verba Ecclesiastici nedum probant liberi arbitrii, sed etiam operis necessitatem ut quis sit beatus. Nec potest in rei veritate dicere se habere fidem ille, qui non operatur, nec facit voluntatem Dei, ut testatur Joan. 1. cap. 2. vers. 4. dicens: *Qui dicit se nosse Deum; id est, dicit se credere in Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.*

Eadem necessitas bonorum operum pro salute consequenda probatur ex Apostolo 1. Corinth. cap. 13. vers. 2. *Et si habuero prophetiam, & noviverim mysteria ejus, & omnimodiam scientiam, & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.* Quibus verbis satis ostenditur fidem solam non sufficere ad consequendam vitam æternam, sed præter illam necessariam etiam esse charitatem, cujus probatio est exhibitio operis, teste D. Gregorio. Quare homo, qui habet fidem Evangelii, & credit Deum esse unum in essentia, & Trinum in personis, Filium esse incarnatum, & alia mysteria, quæ nos docuerunt Apostoli, & docet nunc Ecclesia Catholica, non potest ultimum finem utpotè

vitam æternam assequi, nisi justè, & pie vivat, & observet mandata Dei, non enim auditores legis (id est illi qui credunt) justi sunt apud Deum, sed factores legis (id est, illi qui legem observant) justificabuntur. Unde Christus mittens Apostolos in universum mundum nedum dixit illis: *Docete omnes gentes, baptizantes; &c.* sed etiam: *Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.* Hæc quidem observatio mandatorum Dei necessaria est adultis baptizatis, ut possint placere Deo, hoc est, amari à Deo, aut justificari formaliter, & ad beatitudinem pervenire: credere enim oportet antecedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit, ut ait Apostolus ad Hebr. 11. vers. 6. constat igitur opera bona esse necessaria accedentibus ad Deum.

Apostolus ad Corinth. 1. cap. 1. vers. 13. necessitatem bonorum operum aperte demonstrat; ibi enim ait: *Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini, omnia vestra in charitate fiant:* hoc est, operamini in charitate; ideoque vult opera bona esse necessaria, cum ostendat, fidei addenda esse charitatis opera, quæ cerò non adderet si sola fides esset sufficiens ad salutem; cum mens ipsius Apostoli non fuerit Corinthios docere superflua, nec ipsi imponere jugum non necessarium, quod tamen eis imposuisset, si sola fides sufficeret; cum obligatio operandi sit quadam species oneris, quod injunxit illis Paulus. Igitur mentiti sunt Hæretici credentes permanentibus in fide nullum peccatum imputari, nullamque ipsius injungi obligationem elicendi bona opera. Nam ut inquit D. Jacobus cap. 1. vers. 25. *Qui persequitur legem perfectam libertatis, hoc est, in legem Evangelicam, & permanferit in ea, id est crediderit, non auditor obliviosus factus, sed factor operis, hic beatus in factio suo erit.*

Hoc patet in Abrahamo, qui ex operibus justificatus fuit, seu quia obtulit Isaac filium suum super altare. Hujus rei rationem assignat idem D. Jacobus cap. 2. vers. 22. dicens: *Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius. & ex operibus fides consummata est.* Fides nequit salvare nisi sit perfecta, & consummata; fides autem consummatur ex operibus, ut constat ex proprio textu: ergo hæretici, qui tollunt opera bona, & per fidem inanem, ac mortuam justos se existimant, culpabiliter errant: Quia Dæmones credunt, & tamen non sunt justi. Unde dicant se potius impios, quia ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum, ut monet idem Apostolus in Epist. Catholica cap. 2. vers. 24. & concludant cum eodem Apostolo, quòd sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.

Judicium universale probat etiam solam fidem non sufficere pro consecutione vitæ æternæ, quoniam rone Christus ostendit causam præmii, seu collationis gloriæ esse bona opera; dicit enim Electis Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, & servate, & dedistis mihi manducare.* Et Paulus ad Corinth. cap. 5. vers. 10. ait: *Omnis nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque prout gesserit, seu bonum, seu malum.* Hæc cerò demonstrant 1. præmia distribuenda esse singulis juxta eorum operum qualitatem, non verò juxta fidem tantum, quoniam certum est, quòd judicandorum opera sunt hujus judicii materia. Secundo opera bona concurrere simul cum fide ad consecutionem gloriæ: nam si ad regnum Dei vocandi sint illi, qui bona egerunt, illi autem qui mala egerunt, aut otiosi fuerunt, sint rejiciendi, quomodo volunt hæretici bona opera excludere, & asserere fidem solam sufficientem esse pro salute consequenda, cum certum sit, quòd Christus non dicit, *venite, credidistis, sed dicit, dedistis?* Quod indicat necessitatem bonorum operum. Dicant hæretici quidquid voluerint, nos enim cerò scimus quòd fides sine operibus nihil prodest, sicut opus bonum sine fide, quia fides sine operibus mortua est, sicut opera sine fide mortua sunt, ut facillè colligitur ex illo Jacobi cap. 2. vers. 14. & sequentibus; *Quid prodgrit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides salvare eum? Si autem frater, aut soror nudi sint, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: ite in pace, calefacimini, & juramini, non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera*

Psal. 48.

Responsio ad primam rationem contrariam.

Proverb.

Luc. 18.

Solutio alterius rationis contraria.

Eunomius.

Lutherus.

Antionomi.

Decretum Concilii Tridentini.

1. Corinth.

1. Corinth.

Jacob. 1.

Ultimè præbat necessitatem bonorum operum.

Jacob. 2.

mor-

FIDEI VINDICATÆ.

334

mortua est in semetipsa. Sed dicit quis, tu fidem habes, & ego opera habeo, ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Nonne per hæc verba D. Jacobus declarat necessariam esse connexionem inter fidem, & bona opera, quibus seclusis, fides remanet mortua, & opera vana fiunt? Unde D. Bernardus super cant. ferm. 35. ait: Mors fidei est separatio obaruitatis: credis in Christum, fac opera Christi, ut vivat fides tua. Et D. Joannes Epist. 1. cap. 3. vers. 14. Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus, qui non diligit, manet in morte.

Miror ergo hæreticorum insaniam, cum luce meridiana propemodum clarius sit in Sacra Scriptura, fidem solum non sufficere ad vitam æternam consequendam, cum constet tum ex variis Sacra Scripturæ oraculis, tum ex Sanctorum Patrum testimonio beatitudinem esse coronam, quam non obtinebit nisi ille, qui in hac vita legitime certaverit, quæ vita est militia super terram, teste Jobo; & certum sit hanc vitam æternam esse præmium, quod non dabitur illis, qui non laboraverint. Unde ut meam, aliorumque admirationem deponam, unum dumtaxat dicam, nimirum Lutheranos, & alios hæreticos necessitatem bene operandi & observandi mandata Dei excludentes nullam fidem habere, quia qui credit Deo, attendit mandatis, ut inquit Author libri Ecclesiastici cap. 32. vers. ultimo.

Eandem veritatem, & necessitatem bonorum operum confirmat Christus, respondens Adolescenti petenti ab eo, quid faciendum esset, ut vitam æternam possideret, dicens illi Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Ex qua responsione evidenter constat observantiam mandatorum exigi tanquam necessariam ad vitam æternæ consecutionem; nam si non fuisset absolute necessarium observare mandata Dei, aut sufficere credere, certum est quod Christus dixisset huic Adolescenti, si vis ad vitam ingredi, crede; sed quia non sufficit credere, supponendo in ipso fidem dixit ei: serva mandata. Hæc quippe observatio simul cum fide salvat hominem, eumque ad vitam æternam perducit, ut inferunt Sacri Interpretes ex illo Ps. 23. vers. 3. 4. 5. Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius? inveniens manibus & mundo corde, qui non accepit in vanum animam suam, nec juravit in dolo proximo suo, hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo, quia hæc est generatio que queratium Dominum, que rentium faciem Dei Jacob.

Idem suadetur Joan. 15. vers. 2. his verbis: Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum Pater meus, & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat: nam tollere eum est mittere eum in ignem ut ardeat. Hujus poenæ ratio erit, quia fructum non fecerit, ideo bona opera, quæ per fructus bonos exprimuntur, sunt absolute necessaria pro assequenda beatitudine, quæ Adultis dabitur ut præmium necessario suppones laborem, seu opus meritorium. Unde D. Petrus in epist. 2. cap. 1. sic alloquebatur Judæos de novo conversos ad fidem: Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem faciat, & electionem. His quippe verbis docebat Judæos necessitatem bonorum operum.

Idem docet Paulus Corinth. 1. cap. 15. vers. ult. Abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non sit inanis in Domino. Et alibi, non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostenditis in nomine ipsius. Igitur æterna felicitas misericorditer promissa filiis Dei per Jesum Christum reddenda est tanquam merces ex promissione Dei bonis operibus, & meritis iustorum, subindeque hæc bona opera sunt necessaria homini, ut eam obtineat. Nam Apostolus ad Tim. cap. 4. dicit Gloriam illam debere illi tanquam coronam in reliquo repositam non solum illi, sed & iis qui diligunt adventum Christi, quia bonum certamen certaverat, cursum consummaverat, fidem servaverat, id est, fecerat omne id, quod illi divina fides præceperat, quapropter sic Timotheum alloquebatur: Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelista, ministerium tuum imple, sobrius esto.

§. II.

Refutantur Objectiones Hæreticæ.

Hæretici, & præsertim Lutherani contra Articulum nostrum objiciunt plures Sacra Scripturæ textus, ex quibus inferre conantur solum fidem justificare. Primus textus est Pauli ad Rom. cap. 5. vers. 1. ubi legitur: Justificari ergo ex fide pacem habemus ad Dominum, per Dominum Jesum Christum, per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriofiliorum Dei. Ad Ephes. cap. 2. vers. 8. inquit: Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis gloriatur. Et ad Heb. cap. 11. vers. 6. Sine fide impossibile est placere Deo. Inde (inquunt) constat evidenter Apostolum fidei dumtaxat nostram justificationem ita tribuere, ut nullus possit citrà hæresim asserere bona opera esse necessaria ad consecutionem vitæ æternæ.

Respondeo negando consequentiam, scilicet, Apostolum in prædictis locis, à justificatione nostra excludere necessitatem bonorum operum, quamvis de sola fide mentionem faciat: nam qui dicit effectum procedere ab una causa, eamque nominat, non excludit aliam, quæ particeps fuit illius productionis, nisi addat aliquam particulam ita restrictivam ad unam, ut aliam excludat; alioquin dum quis dicit v. g. Petrum esse genitum à Joanne, excluderet matrem; quod est falsum. Igitur non valent hæretici credere justificationem nostram aut salutem æternam non dependere à bonis operibus, licet Apostolus in locis relatis expressè dicat homines salvari per fidem. Ratio autem, ob quam de sola fide loquitur, quin cætera excludat, est, quia solitè exprimitur causa principalior, quæ in negotio salutis nostræ est fides. Et si taceat opera, hoc est ne quis gloriatur in se, sed ut in Domino gloriatur quilibet iustus, cum ab ipso receperit fidem, quia opera bona vivunt, sicutque median, te gratia, aut charitate, meritoria vitæ æternæ.

Deinde si ea, quorum Apostolus non meminit in illis locis, non concurrerent ad nostram salutem, præcisè quia non nominantur, sequeretur quod baptismus non esset ad eam necessarius, cum ibi Apostolus nullam mentionem faciat de baptismo. At hoc non audent asserere hæretici, & præsertim Lutherani, qui baptismi necessitatem admittunt: ergo nec possunt ex silentio Apostoli à justificatione excludere bona opera.

Dicent forsitan necessitatem baptismi esse alibi expressam, videlicet ex illo Joan. 3. vers. 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. Sed hoc non convincit, nec infirmit paritatem. Quia nos etiam illis respondebimus, quod licet in locis citatis nulla fiat mentio bonorum operum, non debent tamen excludi à justificatione nostra, quoniam malibi eorumdem bonorum operum necessitas exprimitur, ut patet in locis in probationibus nostris citatis, & præsertim in isto ad Galat. 5. vers. 6. In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur. Quo constat fidem non prodesse, nisi operetur per charitatem.

Denique si hæretici velint bona opera non esse necessaria ad nostram salutem, quia Apostolus in locis citatis de fide loquitur omittis operibus bonis, debent etiam velle fidem non esse necessariam, quia alibi idem Apostolus loquitur de bonis operibus omittsa fide. Sed non audent asserere, fidem non esse necessariam: ergo nec debent excludere bona opera, sed credere cum Ecclesia Catholica salutem nostram esse à fide viva, seu formata, & operante per charitatem. Ille enim est fidelis, qui facit quod Christus præcipit & operatur justitiam. Quare idem Apostolus ad Philip. cap. 1. vers. 29. ait: Vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam & pro illo patiamini: ut suadeat, solum fidem non sufficere, quia pro Christo pati est opus perfectissimum, & ad salutem necessarium, sicut necessarium est in Christum credere; hinc est quod ait: nisi patientiam egeritis, omnes simul peribitis.

Responsonem nostram impugnant ex eodem Apostolo ad Rom. cap. 3. vers. 28. dicente: Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis; per quæ verba Aposto.

Apostolus sanè excludit omnia opera, & solum fidem admittit. Idem docet in epist. ad Galat. cap. 2. vers. 16. ubi ait: Scientes autem quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi, & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis, propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro. Ibi enim terminis formalibus dicitur hominem non justificari ex operibus, sed sola fide, ut patebit attentè consideranti verba Apostoli.

Respondeo Apostolum loqui de operibus legis veteris, hoc est, de caeremoniis, aliisque ritibus Judæorum, in quibus post mortem Christi nulla remansit virtus, ut patet de Circumcisione, quæ non valet, & de aliis operibus legis Mosaycæ, de quibus jam locuti sumus in articulis præcedentibus, non vero de operibus novæ legis, hoc est, de præceptis Evangelij, ad quorum observantiam Christus nos obligavit sub poena æternæ damnationis, & quæ non possunt adimpleri sola fide seclusis quibuscumque operibus. Ergo auctoritates adductæ non militant contra nos, qui loquimur de operibus in lege nova nobis præceptis, & fatemur caeremonias, & ritus legis veteris nullatenus ad nostram salutem concurrere, imo jam asserimus contra Cerinthianos, Ebionitas, & alios hæresimias esse mortificatas.

Responsonem nostram esse conformem menti Doctorum Gentium patet. Nam in illis duabus epistolis ostendit legem Mosaycam (quæ solis Judæis data fuerat) jam cessasse, legemque Christi, seu novam esse omnibus communem, & manifestam. Unde in cap. 3. ejusdem Apost. ad Rom. vers. 29. subditur: An Judæorum Deus tantum? Nonne & Gentium? Imo Gentium. Quoniam quidem unus est Deus, qui justificat ex fide Circumcisionem, & præputium per fidem, legem ergo destruximus per fidem? Absit, sed legem statuimus. Inde enim patet Apostolum dicentem: Arbitramur hominem justificari per fidem, & loqui de operibus legis Mosaycæ. Et in epist. ad Galat. testatur se ob hanc causam reprehendisse Petrum, qui per simulationem gentes Judaizare cogebat. Ergo ex circumstantiis earundem epistolarum manifestum est Apostolum in locis contra nos citatis loqui de operibus veteris legis, seu de Sacrificiis ejusdem, quæ nedum inutilia, sed etiam perniciosâ credimus ad salutem; non autem de operibus in rege Christi nobis præceptis. Nec possunt hoc negare Lutherani, quia ut monet Beatus Hilarius, circumstantiæ Scripturarum solent verum Scripturæ sensum aperire, & ex uno textu sæpè apparet sensus alterius.

Respondeo iterum ad argumentum verba D. Pauli intelligenda esse de operibus ante fidem susceptam factis, ut observat Beda. Quæ quidem opera nullius sunt meriti apud Deum, nec concurrunt ad justificationem nostram ex defectu fidei, sine qua impossibile est placere Deo; cum juxta communem Sanctorum Patrum mentem sint opera mortua: nam si sint aliquando necessaria ad justificationem, ut poenitentia in peccatoribus, nunquam tamen illis imputabitur justificatio seu prima gratia, quæ cum gratis datur, nullum opus meritorium necessario præsupponit, Ergo non nocent auctoritates Apostoli, nec per ipsas Lutherani possunt nostram asseritionem impugnare, quæ est de operibus factis post suscepcionem fidei, suntque ea, per quæ fides operatur, & sine quibus fides mortua est, juxta monitum D. Jacobi cap. 2. vers. 26. ac proinde vana est ac inutilis in ordine ac consecutione gloriæ hæc fides mortua, seu non operans per charitatem.

Tandem objiciunt illud Apostoli ad Rom. 4. vers. 3. Creditis Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam. Ex quo concludunt Abrahamum fuisse justificatum per solum fidem seclusis operibus tam præceptis, quam non præceptis.

Respondeo falsam esse hanc interpretationem. Ibi enim Paulus non intelligit solum fidem justificasse Abrahamum, sed solum vult inter opera justitiæ. Abraham comprehendere fidem, quia vult fidem quam Abraham credit Deo, fuisse opus justitiæ, hocque merito voluit Apostolus. Quia Abraham credebat Deo fide perfecta, & consummata, sic enim credere Deo est habere fidem vivam, seu operari in fide, & mandata Dei adimplere: quia, ut inquit Scriptura Eccl. cap. 32. vers. 28. Qui credit Deo, attendit mandatis, qui autem credit, & non servat

ca, vana est fides ejus. Frustrà nobis in eo apprehendimus D. Hieronimum. Qui in Christum credunt, Christi sectantur exempla, ideoque Abraham non fuit justificatus præcisè, quia credidit, seu seclusis quibuscumque operibus, sed etiam quia fecit voluntatem Dei, & operatus est justitiam: amici enim Christi sunt illi, qui faciunt quæ præcipit eis.

Hanc esse veram mentem Apostoli facile ostenditur ex alio Sacra Scripturæ loco. Nam David Psal. 105. vers. 30. 31. laudans factus Phinees Sacerdotis occidentis Judæum fornicantem cum muliere Madianitide ait: Et stetit Phinees & placavit, & cessavit quassatio, & reputatum est ei in justitiam, in generationem, & generationem, usque in sempiternum. Nullus tamen affirmat Phineem fuisse justificatum per illam occisionem, licet scriptura dicat ei fuisse reputatam ad justitiam: ergo nec possunt hæretici affirmare fidem justificasse Abrahamum, licet Scriptura dicat: Creditis Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam; cum eorumdem par sit ratio. Paulus dum dicit fidem Abraham esse illi reputatam ad justitiam, non vult quod Abraham per solum fidem præcisè fuerit justificatus, sed quod sic credendo fecerit opus justum, & Dei mandata servaverit, quia qui credit, salvabitur, si fidem operibus teneat, ut inquit D. Gregorius Homil. de Ascens. nam inquit D. Augustinus, dicis, credo, fac quod dicis, & fides est.

Dicent, quod Apostolus statim subdit: Et autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum, si vero qui non operatur, credenti autem, in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam secundum propositum gratia Dei. Per hæc verba Apostolus duas justificationes distinguere videtur, & significat unam fieri per fidem sine operibus, hoc est, credentem fieri justum, etiam si non operetur, nec observet mandata Dei, & alteram fieri per fidem & operationem simul. Ità discurre Philippus Melancthon, quem sequuntur plures hæretici reprehensiores, qui de hac materia scriperunt eumdem Apostoli textum adducentes.

Respondeo hanc rationem non valere, quia Paulus loquebatur de operibus post fidem & gratiam susceptam factis. Itaque duos in illo loco distinguit homines jam justificatos: sunt enim qui post fidem & gratiam susceptam bona opera eliciunt, & istis dicit mercedem deberi non secundum gratiam, hoc est, non gratis, & ex pura liberalitate, sed secundum debitum, quia vita æterna debetur operibus bonis, & meritoris, ut jam diximus in proprio loco contra Lutheranos. Sunt alii, qui post fidem, & gratiam susceptam nullum bonum opus operati sunt, non voluntariè, alioquin peccassent, cum voluntaria omisso dilectionis Dei, & mandatorum ejus sit peccaminosa, sed propter aliquod accidens, ut contingit illis, qui statim post baptismum, aut perfectam confessionem decedunt, quibus sola fides reputatur ad justitiam, & vita æterna conferitur non secundum debitum ut aliis, sed secundum gratiam, & meram liberalitatem Dei Patris, qui hæreditatem suam dat Filiis, quos sua gratia adoptavit.

Unde sicut secundis non datur gloria ut merces, & secundum debitum, sed ut hæreditas, quia nullum bonum opus operati sunt post susceptam gratiam non ex deo sed ex voluntatis ut jam monui, sed ex defectu temporis: ità nec aliis datur ut hæreditas, & secundum gratiam, sed secundum debitum; quia post susceptam fidem tenentur per fidem vincere regna, & operari justitiam, seu justè, piè, ac sanctè vivere in hoc seculo; alioquin non possent adipisci repromissiones. Ergo Apostolus in loco citato non docet Abrahamum fuisse justificatum per solum fidem, neque hanc fidem fuisse ei ita reputatam ad justitiam, ut ipsa sola esset sanctus, sicut reputata est illis, qui statim post suscepcionem gratiæ decedunt. Sed docet fidem vivam, & practicam Abraham esse illi reputatam ad justitiam, scilicet, quia sic credendo, fecit opus justum & meritorium apud Deum vitæ æternæ. Quod verum esse patet ex illo Genes. cap. 15. ubi legitur, Deum dixisse ad Abraham: Ego pro te, sicut tuus sum, & merces tua magna nimis. Merces enim solitè correspondet labori, & ideo justitia Abraham nedum fidei, sed etiam operibus reputari debet. Et ex illo D. Augustini Epist. 105. Idem est merces operanti, quod stipendium militanti.

D. Bernard.

Matth. 19.

Ps. 23.

2. Petr. 1.

Explicat textus ab hæreticis relati.

Explicat textus Apost.

Rom. 3.

D. Hilarius.

Beda

Joan. 3.

Ad Phil.

Rom. 3.

Psal.

105.

Argu- mentu Melan- ction.

Solvi- tur ar- gumen- tum Melan- ction.

Genes.

15.

ARTICULUS XIV.

Repellit Calvinistas asserentes, fidem amitti per quolibet peccatum.

Heretici, qui in precedenti articulo dicunt hominem justificari, & vitam aeternam consequi per solam fidem seclusis operibus, ita ut sit vere iustus, & sanctus (etiam si sit Adulter, Homicida, Fur, Perjurus, Mendax) modò credat in Deum, & in Jesum Christum Filium ejus unigenitum, tenentur indè asserere fidem esse comparabilem cum quolibet peccato, quia indè sequitur, quòd fides expellit omne peccatum; cum etiam sequatur quòd nemo possit esse iustus, si unum peccatum habeat. Undè Lutherus, Philippus Melancthon, Joannes Spangerbergus, & alii, qui impugnant necessitatem bonorum operum, impugnant etiam fidem posse in peccatore remanere, seu credunt fidem amitti per quolibet peccatum. Hujus erroris fundamentum est, quia asserunt charitatem ità oriri ex fide, eique ità conjungi, ut nullus sit fidelis, quin habeat charitatem, subindeque nullum esse peccatum mortale, quòd non expellat fidem, ut legimus apud Lutheranos, & Calvinum ejusdem hæresis assertores.

§. I.

Probat Peccatorem posse habere Fidem.

Hæc hæresis damnata fuit in Conc. Trident. sess. 6. can. 28. Si quis dixerit, amissa per peccatum gratia, simul & fidem semper amitti, aut fidem qua remanet, non esse veram fidem, licet non sit viva, aut eum qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum, anathema sit. Ex hoc enim canone constat fidem non opponi omni peccato, nec per quolibet amitti, sicut amittitur gratia habitualis, aut sanctificans. Idem declaratur in canone precedenti, seu 27. in quo legitur: si quis dixerit nullum esse mortale peccatum nisi infidelitatis, aut nullo alio quantumvis gravi, & enormi præterquam infidelitatis peccato, semel acceptam gratiam amitti, anathema sit. Nam si sint alia peccata præter incredulitatem, aut infidelitatem, ut in hoc canone definit Concilium contra Lutheranos, certum est, quòd fides potest esse cum quolibet peccato, si incredulitatem excipias, quia sola incredulitas, aut infidelitas secundum omnes suas species opponitur fidei divinæ & infusæ.

Undè ut heretici clarè videant peccatorem posse habere fidem, hancque non repelli per quolibet peccatum, ità ut ille homo, qui unum peccatum commisit, non remaneat infidelis, aut hæreticus, propono ipsi verba homini nostri Jesu Christi Luc. 12. vers. 47. Ille autem servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, & non preparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis. Ibi enim Christus supponit in servo illo fidem, ut probat illud verbum, cognovit, quo Expositores intelligunt fidem, qua credimus, Deum instituisse præcepta. Et non obstante hac fide declarat eundem servum peccasse ex eo, quòd non fecerit voluntatem Domini, & punietur; cum non facere voluntatem Domini, sit peccare, ut patet ex definitione peccati ab Augustino tradita, & poenitentia detur nisi propter culpam, ut pro certo habemus in regulis juris. Id confirmatur ex illo Matth. 7. vers. 22. Multi dicent in illa die, Domine, Domine nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo demonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus, & tunc constabot illis, quia nunquam novi vos; discedite à me qui operamini iniquitatem. Illi, quibus Christus loquitur, sunt peccatores, quia operantur iniquitatem, habent tamen fidem, cum constentur Christum Dominum, dicendo, Domine, Domine, in nomina tuo, &c. Ergo ex Sacra Scriptura fides, qua credimus in Deum, non expellitur per quolibet peccatum, per quòd excluditur charitas, ac proinde hæretica est opinio Lutheranosum.

Idem, nimirum fidem, posse esse cum peccato docet D. Jacobus cap. 4. vers. vult. ubi ait: Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi. Per hæc quippe suadet hominem posse cognoscere bonum faciendum, & nolle facere illud, hoc est, habere fidem mandatorum

Dei & velle eorundem transgressionem, ac proinde fidem esse in ipso simul cum peccato; cum ille, de quo agit Apostolus, credat Deum, bonum præcipere, & nolit facere illud.

Dicent forsitan hæretici Christum, & Apostolum loqui de scientibus bonum per cognitionem naturalem, per quam aliquid bonum cognoscit potest ab aliquo, quin ab ipso fiat, non verò de scientibus per fidem veram, divinam, & infusam, qua credimus in Deum, ipsi quæ novimus præcepta.

Sed non valet hæc impugnatio, quia hujusmodi auctoritates intelligendæ sunt de fidelibus reduplicativè, hoc est, de his ad quæ fideles obligantur virtute baptisimi, & fidei seu Evangelij, ut notat Venerabilis Beda prædicta verba D. Jacobi sic interpretans: Per totum hujus epistolæ textum beatus Jacobus ostendit, quòd hi, quibus scripsit, scientiam boni faciendi habebant, simul & fidem veram didicerant, ità ut & alii Magistros fieri posse præsumerent, nec tamen operum perfectionem, neque mentis humilitatem, neque continentiam adhuc sermonis erant adepti; unde illos modo inter alia increpationis, & exhortationis verba non minimum terror in eo, quòd scientem bona facere, & non facientem quænovit, majus dicitur habere peccatum, quam illum, qui ignoranter delinquit. Tamen si nec ille profusus à reatu liber esse potest, qui nesciens erravit, cum ipsa boni ignorantia non parum sit malum, hinc evenit Dominus ait: Servus qui cognovit voluntatem Domini sui, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis, qui autem non cognovit, & fecit digna, plagis vapulabit paucis.

Hæc verba evidentè demonstrant D. Jacobum non solum loqui de eo, qui per rationem naturalem abique fide cognoscit bona, quæ agenda sunt: sed etiam de illo, qui bonum cognoscit per veram fidem; nam Christus loquitur de bonis divinis & supernaturalibus nobis divinitus revelatis, quæ per solam fidem infusam cognoscuntur. Multi credunt plura esse faciendâ, quæ tamen non faciunt. Nam Christus Matth. 23. vers. 3. inquit de Scribis & Phariseis super Cathedram Moysi sedentibus: Omnia quacumque dixerint vobis servate, secundum verò opera eorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt. Hoc est, credunt, & non obediunt, seu non portant jugum, quòd imponunt aliis: itaque credebant, & peccabant, non in fide, sed in charitate, quia qui diligit Deum, mandata ejus servat; & plures sunt qui credunt Evangelio, & non observant illud.

Idem suadetur ex illo Joan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui credunt in nomine ejus. Quo declaratur hominem non esse filium adoptivum, seu justum per fidem, sed per aliquid aliud: cum tantum illis, qui jam habent fidem, dederit potestatem filios Dei fieri, ut constat ex verbis precedentibus: quotquot autem receperunt eum, dedit, &c. Ex quo sequitur hanc potestatem fuisse datam fidelibus; cum recipere Christum, & credere in Christum, sit unum & idem. Igitur id, per quòd homo est filius Dei, nimirum gratia, aut charitas, quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, potest tolli per Adulterium, v.g. Homicidium, Perjurium, aut per aliquid aliud dictum, aut factum, vel concupitum contra legem Dei, quin tollatur id, per quòd credunt in nomine Christi, utporè fides. Nam Christus non dixit illos, qui credunt in nomine Christi, esse statim filios Dei, seu Sanctos, & hæresis regni celestis, sed dixit loquendo, eos habere potestatem, ut possint filios Dei fieri, & inde docuit fidem esse initium adoptionis in filium, id est, nullum posse esse filium Dei adoptivum, quin prius credat, non autem habere perfectam adoptionem per fidem; & ideo certum est fidem, & adoptionem distingui, ac proinde fidem non tolli per peccatum, per quòd tollitur adoptio, seu gratia, aut charitas, quæ est spiritus qui testimonium reddit, quòd sumus filij Dei.

Hoc faterentur hæretici, si vellent ratione naturali uti. Hæc enim docet quolibet prius posse esse sine alio posteriore, ut pater in quolibet composito physico, & naturali, & in omni ædificio materiali, cujus fundamenta possunt remanere, quin cætera remaneant. Sed fides est prior spe, gratia, & charitate (quamvis horum major sit charitas, teste Apostolo) cum fides sit fundamentum illarum virtutum, & subiectetur in intellectu, gratia autem, aut charitas in voluntate: ergo intelle-

intellectus potest retinere fidem, seu credere in Deum (quia ut credat non est necesse quòd amet) & potest verè amittere spem, & gratiam per peccatum desperatio, nis, quòd opponitur spei, & gratiæ, & non opponitur fidei, sicut incredulitas, quamvis voluntas nequeat retinere actus independentem ab influxu intellectus, quia nihil est volitum, quin præcognitum, & aliquid potest esse cognitum, quin sit volitum. Plura quidem videmus, quæ tamen nolumus, & nihil volumus quòd non videamus. Eadem ratione possumus credere & non amare, audire legem, & nolle eam observare. Quòd idem est ac credere, & peccare, habere fidem simul cum peccato, si incredulitatis, aut infidelitatis peccatum excipias.

Eadem veritas firmatur ex illo Joan. cap. 12. vers. 42. & 43. ubi idem Evangelista ait: Verumtamen & ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter Phariseos non confitebantur ut in Synagoga non ejicerentur, dilexerunt enim gloriam hominum, magis quam gloriam Dei. Ex his quidem facile colligitur illos, de quibus textus loquitur, fidem habuisse, cum rectè crederent in Christum, non verò charitatem, seu gratiam sanctificantem; tum quia timore Phariseorum perterriti dilexerunt magis gloriam hominum, quam gloriam Dei (in quem credebant: quòd est peccatum contra præceptum de Deo super omnia diligendo, expellens charitatem: tum quia illi principes non audebant ore confiteri Jesum Christum, quem per fidem cognoscebant, quòd est etiam peccatum, ut fatentur omnes Sancti Patres, & Theologi. Ideoque cum Evangelista nobis indicet homines habentes fidem, ac credentes in Jesum Christum esse sine charitate, seu peccatores, ut patet ex his duobus testimoniis Christi: Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus. Qui negavit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo: (Nam hi duo textus declarant peccatores, eos, qui amant plus gloriam hominum, quam Dei in quem credunt, & qui non consentuntur Christum in quem credunt) hæretici non possunt asserere fidem amitti per quolibet peccatum, sicut charitas amittitur, aut hominem esse infidelem per quolibet peccatum.

Undè venerabilis Beda in Commentariis super Joannem eadem verba interpretans ait: Loquente Domino Jesu Christo apud Judæos, & tanta miraculorum signa faciente, quidam crediderunt prædestinati in vitam æternam, quos etiam vocavit oves suas, quidam verò non crediderunt, nec poterant credere, eo quòd occulto, nec tamen injusto iudicio Dei fuerunt exaccati, alij verò palam credentes, & cum ramis palmiarum occurrentes, alij verò occultè credentes, sed propter Phariseos non confitebantur, quos Evangelista notavit dum dixit: dilexerunt gloriam hominum magis quam gloriam Dei. Gloria Dei est publicè confiteri Christum, sicut Martyres Sancti fecerunt, de quibus alio loco Dominus ipse ait, qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo. Sunt igitur homines, qui peccant non contendo Deum ore, qui tamen retinent fidem in corde.

Hanc ipsam necessitatem confitendi Deum prius docuerat D. Augustinus lib. de fide & symb. cap. 1. dicens: Salvi esse non possumus, nisi ad proximorum salutem nitentes, fidem opere profiteamur quam etiam corde gestamus, fides à nobis exigit officium & cordis, & lingua. Nonne ex his verbis Evangelistæ sic expositis significatur hominem habentem fidem in corde, qualem habuit Petrus, posse peccare contra præceptum de fide exteriori profiterenda, ut de facto peccavit ipse Petrus, ac proinde præter incredulitatem, aut infidelitatem dari alia peccata mortalia, per quæ minime tollitur fides, quæque fidelis potest committere, quin fiat infidelis, aut hæreticus; quamvis fiat peccator, ut definivit Gregorius Papa XI. teste Nicolao Elmerico in suo directorio inquisitionis.

Hanc decisionem Apostolicam confirmat Paulus ad Titum cap. 3. vers. 10. dicens: Hæreticum hominem, post primam & secundam correptionem devota. Quòd tamen dicitur de quolibet peccatore; imò legimus peccatores esse admonendos, & corripiendos; & si non audierint correptionem, testes sunt adhibendi, unus aut duo, & si non audierint eos, denunciandi sunt Ecclesiæ: ergo Apostolus agnoscit illam peccata præter infidelitatem, & vult, quòd homo non perdat fidem, nec fiat hæ-

reticus per quolibet peccatum, sed solum per infidelitatem, & negationem veritatis revelatæ; hoc est non credendo, non verò negligendo mandata Dei, quæ negligi possunt ab his, qui credunt in Deum, qui tunc habent fidem, & non habent charitatem, qui tunc non amant eum, quem per fidem cognoscunt.

Non parum juvat asserere auctoritatem Apostoli 1. ad Corinth. cap. 13. vers. 2. ubi ait: Si habueris omnem scientiam, charitatem autem non habueris, nihil sum. Ibi enim clarè supponit fidem posse esse sine charitate, hoc est, in peccatore, in quo non est charitas, cum dicat si habueris fidem, & charitatem non habueris.

Hæretici respondent Apostolum locutum fuisse per exaggerationem, & ex impossibili quodam supposito argumentatum esse.

Sed non valet hæc responsio; quia omnes expositores asserunt Divum Paulum dixisse id, quòd fieri potest, & quotidie evenit. Nam D. Anselmus in comment. super Paulum inquit: Salvator dixerat fidem, qua fuerat sicut granum Sinapis, montes posse transferre, & nunc solum. Apostolus dicit, omnem fidem esse qua montes transferat, unde intelligitur perfectam esse fidem, qua grano Sinapis comparatur, & hoc non propter exiguitatem, sed propter integritatem dictum est, sed fides sine charitate nihil valet ad salutem: quia Demones habent hujusmodi fidem. Igitur ibi Apostolus loquitur de re nedum possibili, sed etiam actuali, scilicet quia videbat Corinthios in invocatione Dei totaliter reponere perfectionem Christianam. Et ut viderent aliquid aliud esse necessarium, scilicet dilectionem Dei & proximi, dixit: Si habueris omnem fidem, &c. & sic docuit fidem perfectam, hoc est, integram posse esse in homine peccatore, cum ibi Apostolus loquatur de illa fide, cujus virtute homo, qui haberet illam, posset transferre montes, ut de D. Gregorio Thaumaturgo legitur, & loquatur de fide comparativè ad charitatem supernaturalem.

Tamen obiter observandum est, quòd in peccatore hæc fides est informis, & mortua; charitas enim est veluti forma perficiens fidem. Quare apud Sanctos Patres dicitur forma fidei. Hoc præcipuè infertur ex D. Bernardo ferm. 24. in cant. ubi ait: Mortua fides est separatio charitatis, credis in Christum? fac opera Christi, ut vivas fides tua, fidem tuam dilectio animæ, probet actio, non incurrit terrenum opus, quem fides celestium excigit. Quibus aperte demonstratur charitatem esse formam fidei, sicut anima est forma corporis, fidem sine charitate mortuam esse, sicut corpus sine anima mortuum est, id est, fidem vivere per charitatem, sicut corpus vivit per animam, juxta illud D. Jacobi: Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est. Nam ibi Apostolus per opera intelligit charitatem, quæ est principium operationum supernaturalem.

Nec valet dicere cum hæreticis fidem mortuam non esse veram fidem Theologicam. Non valet, inquam nam verum corpus remanet verum corpus, siamque formam corporeitatis retinet anima recedente, ità fides sine charitate vera fides est, quamvis sit mortua, id est, nullius sit utilitatis. Nam fides non pendet à charitate entitativè, seu ut sit, sed tantum meritorie, id est, ut proficit, ut monet D. August. 13. de Trinitate cap. 17. ubi ait: fidem sine charitate esse posse, prodesse non posse, nisi de congruo. Hinc est, quòd Theologi scholastici existimant peccatorem posse sperare, & poenitere imperfectè per attritionem supernaturalem, & Deum ut Authorem supernaturalem orare, adorare, ei obsequi, & inservire quantum ad aliqua præcepta, quæ occurrunt observanda. Igitur homo existens in statu peccati (si infidelitatem, aut incredulitatem excipias) conservat fidem, cum non valeat sperare, nec poenitere sine fide infusâ, & supernaturali.

§. II.

In quo resolvitur, Fidem solam non justificare Hominem.

Heretici hunc errorem de fide per quolibet peccatum removendam tuentur per aliam hæresim, nimirum ex eo quòd sola fides justificet, nam (inquit) si sola fides justificet, ergo omnis fidelis est iustus, quia

Calvini
usque.

Tridentinam

Luc. 12.

Matth. 7.

Jacob. 4.

Beda.

Joan. 12.

Matth. 23.

Beda.

D. Aug.

Ad Ti-
tium cap.
3.

Fides est
fundamen-
tum salutis.

D. An-
ris cap. 13.

D. Bern.

D. Aug.

Fides non iustificat formaliter.

quia credit, & quamdiu crediderit, erit iustus; & per consequens cum quodlibet peccatum expellat iustitiam, & sanctitatem, ut docent communiter omnes Theologi, quodlibet peccatum debet expellere etiam fidem, qua iustificamur, aut sumus iusti, & sancti, atque filii Dei adoptivi, & consortes divinæ naturæ. Porro istud Hæreticorum argumentum non indiget expressa responsione; quia, ut ex dictis patet, homo non iustificatur per solam fidem, ita ut homo sit iustus si credat, licet non diligat; ut enim iustus sit, debet habere fidem, quæ per charitatem operatur, seu vivam per charitatem, quæ ut iam dixi, est forma fidei, sine qua ipsa fides nihil prodest, ut testatur D. Jacobus cap. 2. vers. 14. dicens: Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat, &c. Hæc autem charitas tollitur per quodlibet peccatum, quin tollatur fides simpliciter; ergo fides remanet in homine peccatore, & non per quodlibet, sed per infidelitatis, aut incredulitatis peccatum dumtaxat tollitur.

Jacob. 2.

§. III.

Respondet Hæreticis.

Calvinistæ credunt indivisibilem esse connexionem inter fidem, & caritatem; volunt enim istam ex illa procedere, sicut lux procedit à sole; & inde concludunt fidem expelli per id, quo expellitur charitas. Sed charitas expellitur per quodlibet peccatum; ergo etiam fides. Idque confirmant autoritate Sanctorum Patrum, qui dicunt quòd quando abest charitas, fides non est vera: sed in peccatoribus non remanet charitas: ergo nec fides. Et inde inferunt cum Luthero nullum dari peccatum præter incredulitatem, saltem proprium, & mortale, quia (inquiunt) si peccatum tollat fidem, necesse est quod nullum sit peccatum mortale, nisi infidelitas, qua tantum fides amittitur, & ipsius amissione homo constituitur peccator, & à numero iustorum excluditur.

Evellitur hæreticorum fundamentum.

Respondeo negando suppositum, nimirum identitatem fidei cum charitate; nam fides est prior spe, & charitate, quia actus fidei communiter requiritur ad actus aliarum virtutum; cum fidei sit ostendere finem supernaturalem, ad quem tendunt aliæ virtutes, sitque ipsa fides fundamentum totius ædificii spiritualis, de quo loquitur Apostolus 1. Corinth. cap. 3. dicens: Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus. Et post ipsum Apostolum Sacra Tridentina Synodus sess. 6. cap. 8. Unde cum fundamentum existere possit, quin existant ea, quæ illi addita fuerint, quamvis hæc nequeant sine illo fundamento existere, ita fides infusa, & vera potest existere in anima sine charitate, cuius est fundamentum, licet ipsa charitas nequeat existere deficiente fide, eo quod destructo fundamento, destruantur cætera, quæ in eo subsistunt, aut quorum est fundamentum totaliter. Igitur fides, & charitas sunt duæ virtutes inter quas non reperitur identitas realis, & dum charitas recedit per peccatum aliquod (si infidelitatem excipias) fides remanet vera, & realis, licet mortua ob recessum charitatis, quæ est forma fidei.

D. Cyprian.

Ad confirmationem respondeo primo negando suppositum, utpotè nullum esse peccatum, nisi incredulitatem. Nam Paulus ad Corinth. cap. 6. vers. 9. & 10. declarat oppositum dicens: An nescitis quia inquit regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculinum concubitores regnum Dei possidebunt. Ergo adulterium, fornicatio, avaritia, &c. sunt peccata mortalia; cum excludant à regno Dei, quo per peccatum mortale dumtaxat privamur, & tamen non includunt incredulitatem. Respondeo secundo Sanctos Patres (præsertim Cyprianum in libro de simplicitate Prælatorum) dicentes fidem esse veram, & Theologicam tantum dum adest charitas, non negare absolute fidem posse esse sine charitate simpliciter, & entitative, sed solum in ordine ad bonum supernaturale, seu ad iustificationem. Quia Sancti Patres dum de fide ita loquuntur, intelligendi

sunt de fide ita completa, operativa, & formata seu viva, quæ non est talis in homine, nisi quando adest charitas, juxta illud D. Augustini; Cum dilectione fides Christiani, sine dilectione fides Daemonis. Nos autem dum dicimus fidem posse remanere in homine sine charitate, loquimur de fide mortua, imbecilli, languida, & invalida ad salutem, quæ tamen constituit hominem fidelem, & Christianum, & postea revivificat per veram poenitentiam, quam peccator agere valet mediante speciali Dei auxilio, quod peccator sperare potest; cum Deus dicat peccatoribus: Convertimini ad me, poenitentiam agite &c. Hinc est, quòd fides non tollitur per quodlibet peccatum, sicut tollitur charitas, seu quòd fides potest remanere in peccatore, in quo non remanet charitas.

D. Augustin.

Iterum suaderi potest hæc veritas Catholica ex Trid. sess. 6. cap. 8. dicente; Nihil eorum quæ iustificationem antecedunt, sive sit fides, sive opera, meretur iustificationem. Ibi enim Concilium declarat fidem non dependere à charitate in essendo; cum velit hanc fidem antecedere iustificationem sive charitatem, aut gratiam habitualem, quæ est forma iustificationis nostræ, & prius possit esse sine posteriori. Ex eodem Tridentino, supponitur hanc fidem esse in peccatore, nam Patres Concilii loco citato dicunt ipsum peccatorem non posse per fidem mereri gratiam habitualem, qua formaliter iustificamur; ergo supponunt quòd ille peccator, seu homo non iustificatus habet fidem sine gratia, aut charitate, aliàs irrisoria esset propositio Concilii; quia si nullus peccator posset habere fidem, superfluum esset dicere peccatorem non posse per fidem mereri gratiam iustificationem; quoniam in sensu hæreticorum qui diceret peccatorem, diceret etiam hominem non habentem fidem; ideoque cum irrisoria non sit propositio Concilii Tridentini, dicendum est fidem, quæ antecedit iustificationem in gratia & charitate consistentem, posse esse in homine sine gratia sanctificante, huncque hominem posse esse peccatorem & non infidelem.

Tridentinum.

ARTICULUS XV.

Increpat Felicianum lumen fidei, Rationis lumini subjicientem.

Noter Alphonsus à Castro lib. 7. adversus hæreses verbo Fides aserit nullum hæreticum præter Petrum Abailardum inclusisse fidem intra limites humani intellectus. Solus (inquit) Abailardus putat non credenda, quæ intellectus noster non potest comprehendere. Non in revelatione, non in Deo æstante, sed in sola ratione naturali reponerat credibilitatem rerum fidei, & articulis fidei assensum præbebat ex vi propria suæ, & privatae ratiocinationis. Sed salva reverentia tanti viri eruditissimi, atque versatissimi adversus hæreses, Manichæi fuerunt hujus erroris inventores. Nam teste D. Augustino libro de utilitate credendi docebant superstitiosum esse fidem ante rationem imperare, volentes nihil esse credendum nisi quod ratio suaserit.

Manichæi.

Alter Scriptor, scilicet Præteolus eodem Alphonsi posterior in Elencho hæreticorum advertit, quòd Felicianus quidam, scilicet Arianus, D. Augustino Coævus, sub Theodosio hujus nominis primo Imperatore, & Syricio Romano Pontifice circa annum Domini 395. dicebat, rationibus potius quàm Scripturæ testimoniis infidei disciplina agendum esse. Eandem errorem innovavit postea scilicet anno 1143. sub Courado III. & Cœlestino II. Petrus Abailardus (de quo satis locuti sumus in primo libro) qui teste D. Bernardo Epist. 190. sentiebat ea dumtaxat credenda esse, quæ nostra mens duce ratione potest comprehendere.

Felicianus.

Contra hanc hæresim nullum inveni Concilium, in quo expressè definitum sit in disciplina fidei non rationibus humanæ sapientiæ, sed testimoniis Sacræ Scripturæ agendum esse; licet hæreticum asserere intellectum nostrum teneri credere ea tantum, quæ ratione propria comprehendit; quia hoc est directè oppositum uni. versæ Ecclesiæ, & S. Patribus, præsertim D. Gregorio ho. mil. 26. affirmanti fidem non habere meritum, cui humana ratio

Abailardus.

ratio præbet experimentum. Oppositum est etiam Scripturæ Sacræ, ut ex dicendis manifestum erit.

§. I.

In quo probatur humanam rationem esse subjiciendam fidei.

1. Corinth. 2.

Doctor gentium 1. Corinth. cap. 2. Manichæorum, Feliciani, & Abailardi errorem rejicit, & declarat humanam rationem non esse sufficiens fundamentum, quo niti possit fides nostra: ibi enim ait: Et ego cum venissem ad vos, Fratres, veni non in sublimitate sermonis, aut sapientia, annuncians vobis testimonium Christi. Quo suadet ipse Paulus ea, quæ credenda sunt, non esse attingenda per humanam sapientiam, neque edocenda, vel manifestanda per humani discursus sublimitatem; alioquin scripsisset ad Corinthios in sublimitate sermonis scilicet perfectè discurrendo; erat enim zelo, & doctrina plenus, sed attingenda esse in verbo Dei scripto, quod est Sacra Scriptura; statim enim subdit: Et sermo meus, & prædicatio mea non in persuasibilibus humana sapientia verbis, sed in ostensione Spiritus, & virtutis, ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.

Hæc demonstrant ea, quæ Paulus annunciat in prædicatione sua, seu mysteria fidei, aut Christum, quem predicabat Crucifixum, non posse attingi per sapientiam, seu scientiam hominum, bene verò per fidem, quæ est substantia rerum sperandarum argumentum non apparentium, & per virtutem Dei, quam nemus principum hujus sæculi cognovit propriis viribus. Hujus veritatis rationem assignat vers. 11. ubi ait: Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi Spiritus hominis, qui in ipso est, ita hæc quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Domini. Nonne humana ratio in vanum laboraret, si ea, quæ Dei sunt, seu quæ nobis revelata sunt, vellet cognoscere, & comprehendere propriis luminibus; cum ex Apostolo nemo noverit ea, nisi Spiritus Dei, qui cum habet lumen inaccessibile, ad eum non per rationem, sed per fidem accedendum est.

2. Corinth. 10.

Undè idem Apostolus in Epistol. ad Heb. cap. 11. ait: Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & quia inquiruntibus se remunerator est, quia impossibile est ad Deum gratia Authorem accedere, eique placere, nisi per fidem. Et 2. ad Corinth. cap. 10. docet quòd oportet captivare intellectum, & redigere illum in obsequium Christi. Nulla autem esset captivitas intellectus, si non teneret credere nisi ea, quæ evidentem apparent, & solum per naturalem rationem innoscunt, quia captivare intellectum in obsequium Christi, idem est, ac non discurrere solo lumine naturali circa ea, quæ sunt Christi, & credere ea quæ non videt, nec potest comprehendere per rationem naturalem.

D. Augustin.

Hinc est quod D. Augustinus ait: Fides est virtus, qua creduntur quæ non videntur. Et Christus dixit Thomæ Joan. 20. vers. 29. Quia vidisti me credidisti, beati qui non viderunt, & crediderunt. Hoc est, Beati qui non cognoverunt per rationem naturalem, neque per demonstrativam sensibilem, & tamen subiecerunt intellectum obsequio fidei divinæ. Et Matth. 16. vers. 17. dixit Petro: Beatus es Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in Cælis est; ubi nomine carnis, & sanguinis significatur naturalis intellectus operatio, & virtus, ac si dixisset Petro, qui cum Dei Filium contestatus fuerat, Beatus es, quia non rationem humanam, sed revelationem Patris mei secutus es, dum dixisti mihi; Tu es Christus Filius Dei vivi. Igitur in disciplina fidei non rationibus, sed Scripturæ testimoniis agendum est; nec debemus credere tantum id quod ratio suadet, sed quòd Scriptura asserit, nobisque per Ecclesiam Christi revelavit, quamvis humana ratio nequeat attingere illud. Nam fides, ut inquit Divus Damascenus, est non inquisitivus consensus, aut ut volunt alii, est certitudo animi quadam de absentibus supra opinionem, & infra scientiam. Hinc est, quòd fides non est ex visu, seu ex re cognita, sed ex auditu, qui est per verbum Dei.

D. Damascenus.

Altera hujus veritatis ratio non minus efficax desumitur ex eodem Apostolo ad Hebr. 11. à quo fides sic definitur: Substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Nam dicere argumentum non apparentium est dicere, quòd fides est earum rerum, quæ non videntur, aut quas nos ratione naturali investigare non possumus; quia si humana ratio posset ea investigare, nulla esset in nobis fides infusa; cum omnia apparerent rationi humanæ sicut res naturales, quæ quantumvis occultæ discernuntur à Philosophis, ideoque ut aliquid credamus, superfluum est sperare quòd humana ratio demonstraret illud.

Nec valet dicere Apostolum ibi non præbuisse fidei definitionem, sed laudem quamdam, ut observat Erasmus. Non valet, inquam, quia verba Apostoli sive ad fidei definitionem, sive ad laudem spectent, certum semper est D. Paulum per hæc ipsa verba vera de fide pronunciasse, ac proinde fidem esse argumentum non apparentium; alioquin Paulus naturam fidei penitus ignorasset aut indebitas laudes fidei adhibuisset, quòd est manifestè falsum, quoniam ea, quæ scripta sunt, ad nostram doctrinam, & ad manifestandam nobis veritatem, scripta sunt.

Hebr. 11.

Minus valet dicere Apostolum non loqui de ea fide, qua credimus ea, quæ credenda sunt, sed de fide qua alicui confidimus, hoc est, de fiducia. Non valet, nam idem Apostolus statim subjungit multa, quæ ad fiduciam referri non possunt; nam vers. 3. ait: Fide intelligimus apta esse sacula verbo Dei, ut ex invisibilibus, visibilia fiant. Et vers. 6. Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquiruntibus se, remunerator sit &c. Quæ non fiducia, sed veræ fidei convenire possunt, ut testatur D. Augustinus lib. 9. homil. 32. D. Bernardus adversus Petrum Abailardum, & Theophilactus in Comment. super Paulum. Igitur verba Apostoli ad Hebr. 11. vers. 1. non fiduciam, sed veram fidem designant, & ab ipsa humanæ rationis conatus elongant, ut discamus solam rationem humanam non posse probare, nec suadere id, quod credendum est, Deo revelante. Nec sufficit nobis ad salutem consequendam credere ea, quæ ratio suadet, ut voluit Abailardus contra commune Ecclesiæ sensum, quo non Dialecticis, sed Piscatoribus, hoc est, non rationi, sed Ecclesiæ Christi, aut Apostolis tenemur credere, nosrumque intellectum in obsequium fidei captivare, & in servitutem redigere; non enim cognoscimus ut credamus, sed credimus ut agnoscamus, ut inquit Divus Augustinus tract. 4. in Joan. ponderans illud Isai. 7. vers. 9. Si non credideritis, non permanebitis. Sola fides elevat intellectum nostrum ad cognitionem rerum supernaturalium.

Fides est de rebus non apparentibus.

D. Augustin.

Idem Apostolus hanc ipsam veritatem affirmat in Epistol. ad Rom. cap. 4. vers. 18. ubi de Abraham sic loquitur; Qui contra spem in spem credidit, ut fieret Pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei. Per contra spem significatur contra rationem, id est Abraham credidit contra id quod ratio suggererat, aut ei sperandum proponebat, quia ex natura nulla erat ei spes, securatio, aut apparentia ut generare posset, eo quod ipse erat ætate confectus, centenarius enimerat; Sara autem ejus uxor, ex qua fuerat illi semen promissum, erat etiam senex, & sterilis, ideoque juxta rationem non erat spes, nec probabile erat ratione naturali, ut Sara & senex & sterilis ex homine sene foret conceptura. His tamen non obstantibus Abraham independenter à ratione credidit Deo dicenti illi Genes. cap. 17. vers. 16. Benedicam ei, id est Sara, & ex illa dabo tibi Filium &c. & speravit habere Filios contra propriæ rationis dictamen. Ergo in his, quæ credenda sunt, inutilis est ratio, quia hæc sunt supra rationem, alioquin immeritò Apostolus laudasset Abrahamum, qui contra spem credidit, hoc est, contra rationem credidit possibile esse ea, quæ illi promiserat Deus, quamvis juxta humanæ rationis dictamen illi ita impossibilia viderentur, ut intra limites humanæ rationis stetitset, & nunquam credidisset, aut sperasset habere Filium.

Rom. 4.

Immeritò etiam Zacharias fuisse punitus, qui partum uxoris suæ, quam senem, & sterilem sentiebat, credere noluit. Legimus enim Luc. 1. vers. 18. Et dixit Zacharias ad Angelum: unde hoc sciam: ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis. Quinimo potius præmiandus, & laudandus fuisset ab omnibus, quoniam

D. Bernardus. Theophrastus.

in sensu hæreticorum credendum est tantum id, quod ratio suadet; cum pro Zacharia extaret ratio, quæ dictabat illi femem uxorem non posse parere. Sed fuit verè, & merito punitus, quia noluit credere, ut testatur idem Evangelista vers. 20. ubi refertur Angelum dixisse Zachariæ: Et ecce eris tacens, & non poteris loqui usque in diem, quo hæc fiat, pro eo quod non credidisti verbis meis, quæ implentur tempore suo. Ergo in his, quæ credenda sunt, ratio naturalis minimè audienda est, sed Sacra Scriptura, quia hæc est quæ testimonium præhibet de Christo. Quare Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana ait: Hac gustin.

D. Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana ait: Hac gustin. scientia nihil præcipit nisi charitatem, nihil culpam nisi cupiditatem, quidquid ergo ad hoc pertinet, proprium ejus est, quidquid autem ad hoc non pertinet, solum esse cognoscas. His quidem verbis indicat Scripturam Sacram esse veram regulam nobis datam à Deo, ut ad cognitionem rerum supernaturalium deveniamus. Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus, quæ quidem spes firmatur fide, quæ ut ait D. Bernardus ferm. 76. in Cant. Aringit inaccessa, falsi nescia, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit novissima, transgreditur fines rationis humana, terminos experientia, ac usum naturæ, ipsam denique æternitatem suo vastissimo sinu quodammodo circumcludit. Tandem naturali lumini fidem esse anteponendam patet ex illo Matth. 17. Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite. Hac quidem voce de Cælo allata tenemur audire Christum, & ipsius Evangelio rationem nostram subijcere.

D. Bernardus ferm. 76. in Cant. Aringit inaccessa, falsi nescia, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit novissima, transgreditur fines rationis humana, terminos experientia, ac usum naturæ, ipsam denique æternitatem suo vastissimo sinu quodammodo circumcludit. Tandem naturali lumini fidem esse anteponendam patet ex illo Matth. 17. Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite. Hac quidem voce de Cælo allata tenemur audire Christum, & ipsius Evangelio rationem nostram subijcere.

§. I.

Proponit, & dissolvit Hæreticorum Argumenta.

Bailardus objicit illud Ecclesiastici 19. Qui citò credit, levis est corde. Credere autem citò (inquit) est adhibere fidem rei propositæ ante manifestam illius evidentiam, & veritatem compertam per rationem. Unde si stultum sit citò credere, hoc est, adhibere fidem ante rationem, certum est quòd nullus tenetur credere ea, quæ in Scriptura revelantur; si ea per rationem non comprehendit.

Responso ad Abailardum. Respondeo sensum litteralem illius oraculi esse intelligendum de fide humana, seu de mutua inter homines ipsos credulitate, non verò de fide in Deum, in cuius obsequium captivandus est intellectus juxta D. Pauli monitum. Nam in illo loco ab hæreticis citato Spiritus Sanctus docet fidem humanam non esse adhibendam nisi cum prudente deliberatione, quippe cum naturæ testimonio hominis, qui errori, & mendacio obnoxius est, nullus debet facile præbere aures alienam vitam vacillantibus, ac carpentibus; unde cap. 6. vers. 6. & 7. ait: Multi pacifici sunt tibi, & consiliarius sit tibi unus de mille, si possides amicum, in conversatione posside eum, & ne facile credas es. Quibus liquidò constat auctorem hujus libri Ecclesiastici intelligendum esse de fide humana, quæ non debet citò adhiberi, quia omnis homo est mendax: fidei autem non potest subesse falsum.

Thessal. 5. Omnia probate, quod bonum est, tenete: 1. Joan. cap. 4. Nolite omni Spiritui credere, sed probate Spiritus si ex Deo sint. Etenim ex illis omnibus, & ex aliis similibus textibus hæretici concludunt examen intellectus esse ita præmittendum, ut nulli liceat credere, nec fidem adhibere articulis nobis revelatis, quin prius eos approbaverit ratio naturalis, qua & arte hominum genus vivit, ut notat Aristoteles lib. 1. Metaphysicæ, & semper deprecatum ad optima lib. 1. Ethic.

Responso ad alios hæreticos. Respondeo negando eorundem textuum interpretationem. Ad primum dico Beatam Virginem prudenter quidem examinasse, an qui loquebatur esset verus, aut ementitus nuntius, quia multi Pseudo-Prophete exierunt in mundum, nec diù in ista dubitatione hæsit, sed quemadmodum nec citius, ita nec tardius credidit

quàm oportuit, & ideo ejus fides commendatur ab Elisabetha ei dicente: Beata quæ credidisti; non tamen credidit propter ullam rationem humanam, quai ei ostendebat falsâ, & incredibilem esse ea, quæ annuntiabat illi nuntius, cum ex illa sit impossibilis conceptio, ubi nulla est viri cognitio: ideoque nunquam dixisset, Ecce Ancilla Domini, si credidisset propter rationem; idcirco credidit propter hoc divinum testimonium sibi ab Angelo propositum. Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum: hoc enim auditu Maria statim respondit: Fiat mihi secundum verbum tuum; & Dei Imperio se subjecit dicens: Ecce Ancilla Domini.

Ad alios textus concedo, quòd probandum est an Spiritus, qui loquuntur, aut ea, quæ nobis referuntur, sint à falso, vel à vero relatore, alioquin teneremur credere omni Spiritui, quòd est falsum. Sed si sint ab Ecclesia directâ à Spiritu Sancto, necessarium est absque ullo intellectu examine, nulloque discursu comitante, intellectum captivare, & redigere in obsequium fidei, & fidem illi adhibere. Quia ea, quæ Ecclesia nobis revelat in libris Canonicis, sunt vera, & credibilia. Unde Apostolus ad Thessal. cap. 2. vers. 13. ait: Ideo & nos gratias agimus Deo sine intermissione, quoniam cum accepissetis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut & vere) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis. Quibus ipse Paulus satis demonstrat intellectum nostrum teneri credere ea, quæ non comprehendit, si ab Ecclesia revelentur ei. Unde divinum testimonium quo firmatur, & in quo resolvitur fides nostra, est prorsus ineffabile. Quare Joan. cap. 5. Christus ait: Scrutamini Scripturas, illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. Ecclesiæ autem est nobis aperire Scripturas, non verò humanæ rationis; idcirco hæc non est audienda, sed Ecclesia revelans. Nam quid est fides, nisi credere quod non vides, ut notat D. Augustinus? Igitur ea, quæ per rationem cognoscuntur, seu videntur mediante naturali lumine, non sunt verè materia fidei, ac proinde ratio non est necessaria ad assensum fidei, sed fides est præmittenda rationi: nolî, inquit idem Sanctus Doctor, intelligere ut credas, sed crede ut intelligas: intellectus merces fidei est. Et in libro contra Epistolam Fundamenti cap. 5. ait: Evangelium non crederem nisi me Ecclesia Catholica commoveret Authoritas, quâ sublata, nec etiam Evangelio credere potero. Idem dicere debet quilibet Christianus, quoniam Ecclesiæ est nobis aperire Scripturas Sacras, quidquid dixerint Lutherus, & Calvinus.

Tandem dicunt. Si articulis nobis propositis adhibenda esset fides absque evidenti ratione, sequeretur quòd plura possent citrà culpam credi contra manifestam rationem naturalem; sed hoc est absurdum; alioquin infideles, aut alii qui credunt nonnulla absurdissima, quæ rationi repugnant, essent excusabiles, quòd est falsum; quia quod est contra rationem, est malum, & inexcusabile.

Respondeo negando sequelam. Dum enim negamus rationem naturalem esse adhibendam in rebus fidei, aut asserimus intellectum esse captivandum in obsequium fidei, non excludimus omnino rationis usum in eliciendo actu fidei. Etenim ad hujusmodi actus productionem est necessaria aliqua objecti notitia, antequam ipsi fides adhibeatur, non quidem quatenus in se est objectum revelatum, aut fidei, quia sic consideratum exuperat omnem sensum, sed quatenus proponitur, & offertur ad credendum, quoniam probare possumus an Spiritus ex Deo sint; cum non teneamur credere omni Spiritui. Porro dum scimus objectum proponi ab Ecclesia (quæ ex Apostolo est columna & fundamentum veritatis) tenemur credere, nostramque intellectum captivare in obsequium fidei: etenim Spiritus S. promissus ac datus fuit Ecclesiæ, ut ei manifestaret omnem veritatem. In persona Apostolorum Christus nota fecit pastoribus Ecclesiæ ea, quæ ei nota fecerat Pater: itaque in his quæ sunt Dei, non rationi, sed revelationi nos subijcere oportet: non enim carnis, & Sanguinis est nobis revelata ea, quæ credenda sunt, sed est Patris Cælestis, qui misit Filium suum in terras, ut nos redimeret, & doceret omnem veritatem.

ARTICULUS XVI.

Ejicit Simoniacos volentes, dona gratiæ, & fidei posse pecunia comparari.

Prima hæresis, quæ post mortem Christi insurrexit adversus Ecclesiam Dei, fuit ea, quæ olim seu tempore Apostolorum afevit Spiritualia Dei dona, scilicet fidem, spem, gratiam, bona Ecclesiastica, prælatura Ecclesiæ, & similia ordinis Ecclesiastici, & jurisdictionis Spiritualis, posselicitè, & citrà peccatum comparari pecunia, aliisque bonis temporalibus.

Hujus hæresis author fuit Simon Magus (à quo Simoniaci nomen accepere) vir Samaritanus, & cognomento simul, & professione Magus, de quo in actibus Apostolorum Cap. 8. vers. 18. & sequentibus dicitur: cum videret Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus Sanctus, obrulit eis pecuniam, dicens: date & mihi hæc potestatem, ut cuiuscunque impositionem manus, accipiat Spiritum S. Petrus autem dixit ad eum; pecunia tua recum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Ille impiissimus, ac sceleratissimus vir Simon Magus (baptizatus à Philippo Diacono, ut ait D. Augustinus, vel ab Apostolis ut habet Philastrius) suis præstigiis, sceleribus, & dogmatibus impiis, satis ubique gentium celebris, multarum, imo ferè omnium hæresum Patens, vixit sub Nerone Imperatore, & S. Petro in terris primo Christi Vicario circa annum Domini 55, quapropter merito dicitur primus hæresiarcharum, de quo S. Ignatius martyr ad Tralenses scribens, ait: Fugite malas soboles Diaboli, Simonem dico generis illius primogenitum.

In eundem errorem lapsi sunt Græci, qui ut restantur Guido Carmelita, & nofter Alphonfus à Castro, modò existimant esse licitum bona spiritualia, & prælationes Ecclesiasticas vendere, & pecunia, aut alia re appreciabili emere, sicut res merè temporales. Nam de factò apud ipsos Patriarchatus, omnes dignitates Ecclesiasticæ pecunia comparantur, & spiritualia pro temporalibus dantur, pacto sæpè prius inito. Græcos sequuntur Armeni, qui etiam vendunt, & emunt res spirituales, bona Ecclesiastica, & jurisdictiones spirituales.

§. I.

De Simoniacorum Anathemate.

Hæc hæresis, quam damnavit Princeps Apostolorum, fuit postea damnata in Concilio Illyberitano celebrato per XIX. Episcopos sub Marcello Papa primo anno circiter 305. in quo legitur: Emendare placuit, ut qui baptizantur (ut fieri solebat) nunquam in concubam non mittant, nè Sacerdos quod gratis accipit, pretio distrahere videatur. In Toletano XI. etiam provinciali celebrato per XXXV. Episcopos sub Adeodato Papa circa annum Domini 675. in quo Patres cap. 8. decretorum sic loquuntur: Quidquid invisibilis gratiæ collatione tribuitur, nunquam questu, vel quibuslibet premiis venditare penitus debet, dicente Domino, quod gratis accepistis, gratis date, & ideo quicumque deinceps in Ecclesiastico ordine constitutus, aut pro baptizandis, consignandisque fidelibus christiatis, vel promotionis graduum, pretia qualibet, vel præmia, nisi oblata voluntarie pro hujusmodi ambitione, susceperit: equidem si sciente loci Episcopo tale quidquam à subditis perpetratur, idem Episcopus duobus mensibus excommunicationi subjaceat, pro eo quod scienter mala contexit, & correctionem necessariam non adhibuit: sin autem suorum quispiam eodem nesciente de supra dictis quodcumque capitulis, esse accipiendum crediderit, si Presbyter est, vrium mensum placatur excommunicatione, si Diaconus, quatuor, si Subdiaconus verò, vel Clericus his cupiditatibus serviens, & competenti poena, & debita excommunicatione placendus est.

Idem prius scilicet anno 570. resolutum fuerat in Concilio Bracarenfi II. etiam provinciali, celebrato sub Joanne III. Tandem & in Trident. sess. 21. de reformat. cap. 1. habetur; Quoniam ab Ecclesiastico ordine omnis avaritia suspicio abesse debet, nihil pro collatione quorumcumque ordinum, etiam Clericalis tonsura, nec pro litteris dimissoriis, aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacumque de causa, etiam spontè oblatum, Episcopi, & alii ordinum col-

latores, aut eorum ministri, quovis pretextu, accipiant. Contra hunc errorem scriperunt ferè omnes Theologi tam Scholastici, quàm Morales, & Sancti Patres, quorum verba referre superfluum mihi videretur; cum si Simoniacos excipias, id est Græcos & Armenos, Sacræ Scripturæ, & Sanctorum oracula audire nolentes, cæteri Christiani credant Simoniam esse abominabilem Deo, & hominibus. Unde ut Simonia inter hæreses computetur sufficit afferre verba D. Gregorii in registro, ubi ille Sanctissimus Papa, & Ecclesiæ Doctor ait: Altare, vel decimas, vel Spiritum Sanctum emere, vel vendere, Simoniacam hæresim nullus fidelium esse ignorat. Igitur nobis licet Simoniam inter hæreses reponere. At ut prius articuli nostri veritas agnoscat, & rationibus, ac autoritatibus Scripturæ facilius confundatur Simoniaci, antequam ad probationes deveniamus, advertendum est Simoniam nihil aliud esse nisi studiosam voluntatem vendendi, vel emendi aliquid Spirituale, vel Spirituali annexum, ut docent communiter Theologi.

§. I I.

Probat quòd hæreticum est approbare Simoniam.

Mere, vel vendere rem spirituales esse prohibitum in Sacra Scriptura nullus potest irè inficias. Legimus enim Matth. 10. vers. 7. & 8. Christum discipulos suos ad prædicandum mittentem prohibuisse venditionem bonorum spiritualium; ibi namque habetur: Euntes autem prædicare, dicentes quia appropinquavit regnum Cælorum, infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, Demones ejicite, gratis accepistis, gratis date. Nonnè ex illa prohibitione recipiendi aliquid ex hujusmodi labore animarum salutem concernente, & ad rem spirituales ordinato, Christus Dominus prohibet, & damnat Simoniam, seu emptionem rerum spiritualium? ergo hæreticum est dicere, quòd dona gratiæ, & bona spiritualia, aut rei spirituali annexa, possunt comparari pecunia.

Hæreticum est etiam dicere, quòd ex hac emptione, vel venditione, non peccat peccato irreligiositatis ille, qui res spirituales vendit, aut emit, ut notat D. Thomas. Quia irreverentiam exhibet Deo, & rebus divinis, quæ quidem irreligiositas, aut venditio rerum spiritualium, maximam meretur apud Deum poenam, ut probat puniitio Giezi famuli Prophetæ Elisei, quem Deus percussit lepra perpetua, quoniam pecuniam receperat pro beneficio sanitatis, quod Eliseus contulerat Naaman leproso, ut constat ex illo 4. Reg. cap. 5. vers. 25. & sequentibus ubi legitur: Unde venit Giezi? qui respondit: non iit servus tuus ququam; at ille ait: nonne tor meum in præsentia erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tui? nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, ut emas olivea, & vineas, & oves, & boves, & servos, & ancillas. Sed & Lepra Naaman adharabit tibi, & Semini tuo usque in sempiternum, & egressus est ab eo leprosus quasi nix. Hæc quidem verba Elisei circa punitionem Giezi evidenter probant beneficiorum spiritualium, rerumque Ecclesiasticarum largitionem debere esse gratuitam, & venditionem earumdem esse abominabilem; cum majores poenas majoribus delictis solito imponat justitia, ita ut gravitas delicti ex gravitate poenæ cognosci possit. Probant pariter nullum posse citrà hæresim credere Simoniam non esse gravissimum peccatum.

His omnibus suffragatur ratio. Nam id non potest esse debita venditionis materia, cuius venditor non est Dominus; nulli quidem licet vendere id, quod est alterius, nisi ad hoc delegatus fuerit à Domino rei, cum per venditionem ad Emporem transferatur dominium rei emptæ, aut venditæ. Nullus autem est Dominus rerum spiritualium, & supernaturalium, cum hujusmodi bona defursum sint, descendencia à Patre luminum. Nec potest aliquis esse Dominus rerum Ecclesiasticarum, licet quis possit esse eorundem rerum dispensator juxta illud Pauli 1. Corinth. cap. 4. Sic nos existimare homo, nisi ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Christus enim est, qui fundavit Ecclesiam, & specialis providentia custodit eam. Ergo nullus est homo, qui

D. Gregor.

Marth. 10.

Punitio Giezi probat irreligiositatem Simoniam.

1. Cor. 4.

possit citra peccatum vendere, aut pecunia comparare, aut emere res spirituales. Nullus est etiam, qui possit hoc negare citra hæresim: cum Scriptura Simoniani prohibeat sub pena damnationis æternæ, ut constat ex illo D. Petri in ipsa sui radice Simonia pravitatem condemnantis per hæc verba Act. cap. 8. vers. 20. Pecunia tua tibi sit in perditionem: quoniam existimasti donum Dei posse pecunia possideri. Hæc quippe condemnatio cadit in eos, qui beneficia Ecclesiastica, & dignitates, aut prælaturas spirituales pecunia comparare cupiunt, aut eas vendere volunt.

Prov. 3.

Præterea venditio repugnat rerum Spiritualium origini: quæ cum ex gratuita voluntate Dei proveniat, & valorem rerum temporalium plurimum exsuperet juxta illud Proverb. cap. 3. vers. 15. de sapientia dictum: Pretiosior est cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur huic non valent comparari: Sequitur, quod res spirituales nequeunt esse (citra peccatum) materia venditionis, & emptio- nis. Nam ut venditio sit licita, necesse est servare ju- stitiam commutativam inter datum & acceptum: sed plures sunt rationes, quibus suadet, nullam posse ad- mitti qualitatem inter bona temporalia & supernatura- lia, ut probat idem Sapiens cap. 8. vers. 10. & 11. dicens: Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis quam aurum eligite, melior est enim sapientia cunctis præ- tiosissimis, & omnia desiderabilia ei non possunt comparari. Illicita est ergo emptio rei spiritualis, quæ gratis dari debet di- gniori, ut tradit Concilium Tridentinum.

Nella est pro- portio in- ter res spiritua- les, & tempora- les.

Deinde qui vendit, aut credit, spiritualia Dei dona potest pretio comparari, credit etiam pecuniam esse æquè bonam, & æquè pretiosam sicut spiritualia Dei dona cum in omni emptione, & venditione rerum ex præcepto ju- stitiæ servanda sit in pretio rerum æqualitas; sed crede- re pecuniam esse æquè bonam, & æquè pretiosam sicut dona gratiæ, beneficia Ecclesiastica, & similia ejusdem ordinis supernaturalis, aut sacri, est hæreticum, ut evidenter patet ex dictis, & ideo hæreticus est ille, qui aliter pertinaciter dona spiritualia, bona Ecclesiastica, jurisdictionem spiritualem, curam animarum, & res sacras posse pecunia comparari.

Autho- ritas In- vas Ca- nonici.

Simoniam esse hæresim evidenter constat ex jure Ca- nonico. Nam r. quæst. 1. Can. Cum omnis, qui est vige- simus ejusdem quæstionis, Simoniacus probatur infide- lis, etiam si fidem, quam negligit, tenere videatur, ut notat S. Gregorius lib. 9. Epistol. 52. ad Theodoricum Regem. Et Canon e sequenti Simoniacorum hæresis pro- batæ cæteris damnabilior; ibi enim legitur: Tolerabi- lior est enim Macedoniæ & eorum qui circa ipsa sunt Spiritus Sancti impugnatorum impia hæresis. Illi enim creaturam, & servum Dei Patris, & Filii Spiritus Sancti delirando fa- ventur: isti vero eundem Spiritum efficiunt servum suum: omnis enim Dominus quod habet, si vult, vendit sine servum, sine aliquid aliud eorum quæ possidet. Similiter & qui omis, Domi- nus ejus volens esse quod emerit, per pretium pecuniæ illud acquirit; ita & hi qui hanc iniquam actionem operantur, de- trahunt Spiritui Sancto, æqualiter peccantes his, qui blasphe- maverunt, dicentes Christum in Beelzebub egerere Dæmonia: & æque ut verus dicamus, Juda comparantur proditori, qui in- dicit occisoribus Christum vendidit: cum ergo Spiritus Sanctus con- substantialis sit Christo, ejusdem omnino & ipsi portionis erunt, & proculdubio in eis non est gratia Spiritus Sancti id est sacer- dotii Sanctitas. Nam quod non acceperunt non habent; ait enim Petrus Simonis: non est tibi pars, neque fors in sermone isto, quia existimasti donum Dei pecunia possideri.

D. Gre- gorius.

Ex hæc autem autoritate Juris, quæ est contra Simo- niacos, evidens est Simoniam, seu velle quod licitum sit pecunia comparare res spirituales nedom esse peccatum gravissimum, sed etiam hæresim, nedum cæteris prio- rem, cum Simon Magus cæteros hæreticos tempore præcesserit, sed etiam graviozem, & intolerabiliorem cæteris hæresibus, quæ insurrexerunt adversus Deum, & adversus Christum ejus. Quare non miror, si poenis gravissimis Simoniacos subiciat Sancta Mater Ecclesia, sed miror inter Ecclesiasticos esse Simoniacos, seu bene- ficia Ecclesiastica, dignitates, jurisdictionem Spiritua- lem, & Prælaturas ementes, aut vendentes. Unde D. Gregorius Epistol. 110. Syagro & aliis Episcopis ait: Cum liquens hanc hæresim ante omnes radice pessifera surrepsis- se, atque in ipsa origine sua Apostolica esse detestatione damna- tum, cur non cavetur, cur non pendatur, quin benedictio il-

li in maledictionem convertitur, quid ad hoc ut fiat hæreti- cus, promovetur.

Circa articulum nostrum nullam invenio objectionem apud Gracos, nec apud Armenos, sicut circa centio, quod non ratione, sed invidia motus hanc hæresim adinven- nit Simon Magus Pseudo-Apostolus. Itaque non est difficultas, an Simonia sit hæresis secundum se. De hoc quidem nullus est ambigendi locus, quidquid cum Græ- cis, & Armenis dicant nonnulli beneficiorum, & præ- laturarum venditores, sed solum est difficultas inter Casuistas, aut Theologos morales, an in hoc, vel in alio casu committatur Simonia. Porro hoc non ad sub- stantiam, sed ad circumstantiam Simonia pertinet, est, que de re in particulari: ideo non ad nos, qui hæreses solum impugnare decrevimus, sed ad prædictos Theolo- gos morales pertinet de hac re disputatio. Quare ad il- los remitto lectorem, ut videat in quo casu committa- tur Simonia, ut in electionibus ad dignitates Ecclesia- sticas, & in distribuendis bonis Spiritualibus ab ipsa fu- giat tanquam a facie colubri.

ARTICULUS XVII.

Respondet Massalianis in sola Oratione continua salutem reponentibus.

Plures adversus Orationem insurrexerunt hæreses, ut videbimus in hoc & in sequentibus articulis. Adelphius, Dadoes, Saba, & Hermias, viri professio- ne, & arte diabolica hæretici, natione Galatæ dice- bant tempore Valentiniani Imperatoris, & Liberii Pa- pæ circa annum Domini 378. orationem solum sufficere cuicumque homini ad consequendam vitam æternam, seclusa quacumque alia virtute, etiam remotis Sacra- mentis, & spretis Dei, & Ecclesiæ mandatis. In sola oratione salutem hominum ita collocabant, ut vellent illum, qui orat, non posse damnari, etiam si sit Ju- deus, Infidelis, Hæreticus, Fornicator, Blasphe- mus, Avarus, &c. ac si sola oratio haberet virtutem delendi omnia peccata. Ità refert Flavianus Antistes Antiochenus.

Adel- phius. Dadoes. Saba. Hermias.

Ex hæc hæresis statim scilicet anno 380. tempore Val- entis, & Damasi exordium sumpsit alia, quæ Augustino teste docebat orationem solum sufficere ad salutem, non qualemcumque, ita ut sufficeret orare semel in vita; vo- lebat enim hanc orationem ad salutem necessariam debe- re esse perpetuam & continuam. Hujus erroris fautores vocabantur Massaliani, aut Messaliani, Enthusiastæ, hoc est, spiritu aliquo affati, seu Phanatici, quos alii vo- cabant Euchitas, id est, orantes, quia tantum oratio- ni incumbabant. Ita erant orationibus intenti, & a bo- nis operibus, & Sacramentis alieni, ut omnia bona ope- ra, Dei mandata velut indifferentia negligerent, & ipsum Baptismum inutilem reputarent. Ità erant à Dæ- mone illusi, ut ejus operationem expectarent, quam Spiritus Sancti præsentiam esse credebant, ut notat Theodoretus lib. 4. Hist. cap. 10.

Massa- liani. Euchita. Phana- tici.

Hæc hæresis Phanaticorum statim proscripita fuit ab Episcopis Orientalibus, scilicet ab omnibus Episcopis Pamphylia, & Lycæoniæ, & potissimum à Leone Mel- chinensi, qui ut hos à suis ovibus arceret lupos, eorum speluncas incendit. Insuper & ab Amphilochio Iconien- si, qui eos à suo grege pariter procul abegit, & in Con- cilio Ephesino Massalianorum hæresim retulit, & con- demnationem obtinuit. Tandem & à Flaviano Antio- cheno, qui Adelphium Phanaticorum ducem, & senem inveteratum validissimis rationibus convicit, & ad fidem Ecclesiæ Catholicæ reduxit, ut referunt plures Historici.

§. I.

Docet solum Orationem non sufficere ad salutem.

Hæreticos, qui primam circa orationem docue- runt hæresim, hoc est, qui voluerunt baptismum, & bona

& bona opera non esse necessaria ad salutem consequen- dam, ad hanc sufficere orationem, penitus confun- ditur necessitas baptismi, & honorum operum. Legimus enim Joan. 3. vers. 5. Christum Dominum dixisse: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S. non potest intrare in regnum Dei. Ex quo sequitur baptismum esse absolutè necessarium (ut fusiùs videbimus in proprio loco contra Pelagianos) hoc est, tam necessitate me- dij, quam præcepti ad consequendam vitam æternam, etiam si interveniat oratio, quæ licet bona, & utilis sit ad salutem, tamen ipsa sola non sufficit ad conse- quendam illam. Ideo Judæus nequit ita orationi confide- re, ut inde speret salvari sine baptismo, aut pecca- tor sine penitentia, sine observatione mandatorum Dei, ut declarat Salvator dicens Matth. 19. Adole- scenti: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata: aliàs dixisset illi; ora semper Deum.

De bonis autem operibus constat ipsa esse necessaria Adultis juxta illud D. Petri 1. cap. 2. vers. 10. Saragite us per vestra bona opera, certam vestram vocationem, & electionem faciatis. Hæretici sunt igitur Adelphius, Dado- es, Saba, Hermias, & alii, qui Messaliani, Psallianis, Euchitis, Enthusiastis, aut Phanaticis dederunt occa- sionem errandi, hoc est, credendi hominem non posse (citra peccatum) alteri virtuti quam orationi continuæ se applicare, cum sit certum salutem nostram à baptismo, à penitentia, & à pluribus aliis dependere. Unde hic contra Messalianos concludendum est fideles non teneri semper orationi vacare, ita ut ab ipsa nunquam cessare liceat eis, quin mortaliter peccent.

Licet contra hæc Messalianorum, seu Psallianorum hæresim nullam habeamus Concilium anathematizans eos, qui dicunt solum orationem sufficere ad salutem, tamen Ephesinum, in quo nonnullis sollicitantibus Episcopis damnati fuerunt Phanatici, qui tunc in Pamphilia versabantur, ut jam monui, damnat eos, & declarat quod propositio est hæretica, & contra Ecclesiæ fidem (sicut est hæreticum dicere hominem peccare toties, quoties non orat, ut videbimus ex rationibus adducendis) propter connexionem, quæ est inter Phanaticos, & Messalianos.

Afferere Deum præcepisse impossibilia, aut in mediis impossibilibus constituisse salutis nostræ consecutio- nem, est hæreticum, ut probatum manet in primo li- bro contra Lutheranos, & alios hæreticos juxta decisio- nem Concilij Tridentini sess. 6. cap. 11. in quo Patres declarant, quod Deus impossibilia non jubet, sed juben- do monet. At si fidelis reneretur ita orare, ut non lice- ret ei ab oratione cessare sine peccato, hoc præceptum non posset observari, quia est omnino impossibile homini via- tori semper, & absque ulla etiam parva interruptione orare, nedum vocaliter, sed etiam mentaliter, ut nar- turæ probat infirmitas, quæ cum perpetua animi atten- tione, & oris locutione compati non potest.

Deinde est necesse alia exercere opera sive servilia, sive naturalia, sive pia cum oratione prorsus impossibilia, & incompatibilia. Necessarium est dormire, quo tempore nullus potest orare, quia tunc nullus est mentis usus, nullaque attentio, quæ maximè in oratione exigitur. Quis enim potest dicere sicut Christus: Ego dormio, & cor meum vigilat? Quare ut jugum Christi sit suave, & onus ejus leve, discurrendum est de orationis præcepto, si- cut de præcepto adorationis, quod non obligat semper, & incessanter, ita ut teneamur habere continuam adora- tionis actum, sed in aliquo tempore determinato, ut videri potest apud Theologos morales.

Necesse est insuper comedere, ac bibere, & pro- illis, scilicet cibo & potu acquiritendis, laborem ali- quem moderatum adhibere, cum Deo sic ordinante in sudore vultus nostri teneamur vesci pane. Oportet etiam rerum domesticarum curam habere, ut monet Apostolus 1. Timoth. cap. 5. ubi de Viduis sic ait: Si qua Vidua filios, aut nepotes habeat, discat primum domum suam regere, & mutuum vicem reddere parentibus, hoc enim acceptum est coram Deo. Nedum de viduis, sed etiam de omnibus loquitur Apostolus quoad eamdem curam, quam nemo potest omittere saltem voluntariè, quin sit negligens: statim enim subdit: Si quis autem suarum maxime necessitatum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.

1. Ti- moth. 5.

Nedum de Laicis loquitur, sed etiam de Ecclesia- sticis, quos etiam hortatur ad curam, quam si non habeant, ineptos declarat eos pro regimine Ecclesiæ Dei, ut facile colligi potest ex cap. 3. ejusdem epist. ad Timoth. vers. 5. ubi ait: Si quis autem domui suæ præse- se nescit, quomodo Ecclesia diligentiam habebit? Sed dum homo hæc omnia exercet, necessitate sic exigente non orat, & tamen non peccat, ut est evidens: igitur ut nul- lum habeamus præceptum impossibile, necesse est nul- lum esse præceptum à Deo datum, quo ita teneamur orare, ut nunquam ab oratione valeamus citra pecca- tum cessare. Imò oppositum (seu orandum esse in ali- quo tempore tantum) colligitur ex illo Matth. cap. 6. vers. 6. Tu autem cum oraveris intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito. Luc. cap. 11. vers. 2. cum oratis, discite, &c. quæ indicant aliquod orationis tempus determinatum, & excludunt incef- sabilem continuationem, ut hæc particula, cum jejunatis, Matth. cap. 6. vers. 16. indicat tempus jejunii, & hæc, cum venerit filius hominis, indicat judicium universale esse fu- turum, aut hæc Davidis, satiabor cum apparuerit gloria tua, denotat beatitudinem futuram esse satiativam.

Matth. 6.

Ex sacra Scriptura omnia, quæ ab hominibus fieri possunt, aut debent, tempus habent, & suis spatiis tran- seunt sub cælo, ut refert Eccles. cap. 3. Est tempus stendi, tempus ridendi, tempus plangendi, & tem- pus saltandi, tempus tacendi, & tempus loquendi. Er- go eadem ratione dicere possumus, quod est tempus orandi, & tempus non orandi, hoc est, tempus quo non tenemur orare, quod est tempus ridendi, aut sal- tandi, aut amplexandi, &c. quæ licitè fieri possunt, & quæ cum oratione reperiri nequeunt, ac proinde nullum est præceptum ita obligans ad orationem, ut non liceat aliquando ab ipsa cessare, & præsertim ab oratione voca- li, de qua Messaliani loquuntur, ut observat nos- ter Alphonsus à Castro; cum sint alia mandata in lege, quæ non possunt observari in oratione vocali, ut patet in præ- cepto de correctione fraterna, quam nullus potest face- re proximo delinquenti orando Deum, cum sit necesse accedere ad eum, eique delictum verbis demonstrare, re- ferre, & sic de cæteris præceptis, quæ Deus in lege na- turali, vel scripta nobis significavit, ut de honorandis parentibus, de disciplina patris audienda, quæ ut filius ea adimpleat, dum pater id exigit, necesse est quod filius attendat verbis, & mandatis à patre emanatis, ea- que observet, ac proinde quod cesset ab oratione sive vo- cali, sive mentali, à qua certe aliquando cessare potest, cum præceptum de oratione non sit negativum.

Est tem- pus oran- di & non orandi.

§. II.

Solvuntur Argumenta contraria.

Messaliani articulum nostrum impugnant ex illo Luc. 18. vers. 1. ubi existit mandatum de ora- tione continua: ibi enim Salvator inquit: Oportet sem- per orare, & nunquam desicere. Ergo (inquit Messa- liani) nunquam licet cessare ab oratione, & ab ipsa so- la dependet salus nostra.

Luc. 18.

Sed non valet hæc illatio, quia Christus hic non præ- cipit continuam orationem in se, sed in affectu, seu pro necessitate postulandâ Deo ea, quæ nobis conti- nuè necessaria sunt, quæ cum ipsis semper & conti- nuè indigemus, & per orationem obtineantur, juxta illud monitum Christi, petite, & accipietis; debemus in hoc sensu continuè orare, id est, debemus semper habere certitudinem nostræ dependentiæ ad Deum. Oratio namque est actus religionis in dependentia, aut indigentia nostra fundatus, quo nos subijcimus Deo tan- quam supremo Domino cæli & terræ.

Dico secundò cum D. Thoma orationem dupliciter sumi posse, scilicet secundum se ipsam, & secundam causam. Causa autem orationis est desiderium charitatis, ex quo procedere debet oratio ipsa, seu actu orare. Quod quidem desiderium in nobis debet esse continuum, vel actu, virtute. Unde Evangelista dicens: oportet semper orare, loquitur de hoc desiderio, quod necesse est habere reapse, non continuè & actu, sed virtute, quia virtus hujus desiderii manet in omnibus, quæ facimus ex charitate, ex qua faciendâ sunt omnia, quæ

Rejicitur Messalia- no. im- error. in- thoritatis D. Tho- ma.

quo facimus: cum teneamur facere in gloriam Dei omnia quæ facimus, ut monet Apostolus 1. ad Corinth. dicens: Sive manducatis, sive bibitis, aut aliquid aliud facitis ornate in gloriam Dei facite. Hinc est, quod D. August. ad Probam ait: in ipsa fide, spe, & charitate, continuo desiderio semper oramus.

Iterum rejicitur idem error auctoritate D. August.

Beda.

Art. 2.

Matth. 6.

1. Thes. 5. fel. 5.

Vel dico cum D. Augustino lib. de hæres. ad Quod vult deum cap. 57. illa verba Evangelistæ esse ita intelligenda; ut nulla dies absque aliqua oratione intermitteretur, ita quod ex D. Augustino idem sit semper orare, & qualibet die orare, aut quando oportet orare. v.g. ille, qui recitat officium divinum rite, ac debite, dicitur recitare semper officium; tamen non recitat continue, sed per totam diem; & noctem officium divinum. Ita similiter ille, qui orat dum est tempus orandi, dicitur semper orare. Nec raro sic intelligitur in Scriptura Sacra hæc particula, semper; nam hoc facile colligi potest ex illo 2. Reg. cap. 9. vers. 7. in quo legitur David dixisse Miphobeth filio Jonathæ Claudio; comedes panem in mensa mea semper. Ex quo non potest colligi comestio continua & perpetua in mensa David; ita ut ipse Miphobeth die, nocteque, & absque ulla interruptione physica ibi comederet, sed solum ea, quæ fit in certis horis diei. Ita pariter ille, qui orat in certis horis diei, hoc est, orat quolibet die ut præscriptum est, potest dicere quod semper orat, quia statutas horas non intermittit, & orat juxta obligationem suam. Sicut ille, qui ordinario, & in singulis diebus refectionem sumit in mensa alterius, dicit quod in mensa ejus semper comedit.

Eandem interpretationem addit venerabilis Beda in expositione super Evangelium Lucæ, ubi expressè notat nullum posse ita orare semper, & sine ulla intermissione, & sine defectu precibus insistere, nisi hoc intelligatur de horis canonicis juxta ritum Ecclesiæ, quæ cum sit in certis horis diei, quis sic orat, censetur semper orare, quia orat dum orare tenetur, sicut qui manducet in aliqua domo dum manducare necesse est, dicitur manducare ibi continue, & semper.

Dico tandem Evangelistam in illis verbis: Oportet semper orare, usum fuisse aliquam hyperbole ad rem exaggerandam, nec raro illa figura reperitur in sacris Litteris, ut videntur hi, qui sacram Scripturam legunt attentè, ut evidentè patet duobus exemplis ex Sacra Scriptura deductis; in quibus hæc figura habetur. Primum est ex acubus Apostolorum cap. 2. ubi sic describitur multitudo Gentium; quæ in adventu Spiritus S. erat Jerosolymis & Erant autem in Jerusaleme habitantes Judæi, viri religiosi ex omni natione, quæ sub celo est. Quod non potest intelligi sine hyperbole; alioquin necessarium esset fieri tunc fuisse Jerosolymis, Gallos, Hispanos, Anglos, Æthiopes, Siculos, Balearicos, aliasque nationes innumeras remotissimas, quas Ninive, quæ civitas erat magna, itinere dierum trium, capere non potuisset. Similiter Christus volens nobis suadere eleemosynam dandam esse absque omni jactantia, & secretè ait Matth. cap. 6. vers. 3. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua. At cum eadem in utraque manu sit anima, fieri non potest, ut sinistra nesciat quod dextra facit: ergo est ibi quædam hyperbole, sive quidam excessus ad rem magis commendandam; cum in sensu verborum impossibile sit quod una manus ignoret quod facit altera. Ita etiam Christus ut nobis frequentiam orationis commendaret, dixit: Oportet semper orare, hyperbole quadam usus est semper, pro frequenter, accipiens. Eadem hyperbole usus est Paulus dicens, sine intermissione orate; alioquin nullum esset nobis tempus sumendi alimentum, aut dormiendi (ut notat Beda) si auctoritas Evangelistæ effectus strictè intelligenda, & prolata fuisset absolute, & non per hyperbolem.

His addo aliud exemplum, ut appareat Evangelistas sæpè loqui per hyperbolem; nam Joan. ultimo versu ult. dicitur: Sunt & alia multa, quæ facit Jesus, quæ si scriberentur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere possent eos, qui scribendi sunt libros. Quod non intelligitur rigorosè, sed per hyperbolem.

Eadem expositio, aut responsio addenda est, (ut jam monui) Apostolo ad Theosal. 1. cap. 5. vers. 17. dicens, sine intermissione orate; cum loquatur in sensu Evangelistæ, & de oratione, sicut de gaudio, nam versu præceden-

ti ait: Semper gaudeo. Quod quidem gaudium non ita nobis præcipitur, ut teneamur nunquam à gaudio cessare, hoc est, semper & continue gaudere; alioquin illud Eccles. cap. 3. vers. 4. tempus fletus, & tempus ridendi, esset penitus falsum; cum nunquam liceret flere: igitur Apostolus debet intelligi sicut Lucas, ideoque oratio non ita præcipitur fidelibus, ut ab ipsa cessare sit peccatum mortale. Nam ut servetur præceptum de oratione, aut de necessitate rogandi, sufficit orare tempore assignato, & habere semper orandi desiderium, non in actu, sed in virtute.

Unde D. Augustinus ad Probam ait: Absit ab oratione D. August. multa locutio, sed non desit multa precatio, si fervens perseveret intentio. Et ideo oratio, sive vocalis, sive mentalis non debet esse continua in sensu hæreticorum. Nec fideles tenentur semper ita orare, ut nequeant citrà peccatum aliquando cessare ab oratione, sed solum tenentur orare qualibet die, & dum adest necessitas, aut dum cupiunt aliquid, à Deo obtinere, & hoc est semper orare, seu dum oportet orare.

Apostoli non orabant continue absque ulla physica interruptione. Legimus enim ipsos Apostolos plura fecisse, quæ ad virtutem orationis minimè pertinent, ut patet de euntibus in Castellum Emmaus, qui sermonem ad invicem conferebant, & erant tristes, & de aliis similibus, quæ in sacris Paginis videri possunt. Neque Christus sic oravit. Legimus enim Luc. 9. quod assumptis Petro, Jacobo, & Joanne ascendit in montem, ut oraret. Ex quo sequitur, quod dum assumpsit illos Apostolos, non orabat. Perperam igitur hæretici (quos hic impugnamus) volunt nos orare debere continue, ita ut nullus possit citrà peccatum cessare ab oratione, licet Evangelista dicat, oportet semper orare, & nunquam desicere.

Tandem hæretici insurgunt contra nos ex illo Psal. 33. vers. 1. Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.

Respondeo hanc auctoritatem non impugnare assertionem nostram; quia non probat Prophetam benedixisse Deum continue, actu, incessanter, absque ulla physica interruptione, sed solum sæpè, & multoties in die; alioquin non diceret Psal. 118. Medianoctem surgebam ad confitendum tibi; quia hæc verba denotant horam, & indicant, quod Propheta immediatè ante mediam noctem non orabat; cum ad orandum, aut ut oraret, surgebat media nocte. Nec diceret vers. 164. Septies in die laudem dixi tibi; quia oratio continua & incessabilis intervalla non admittit, quæ tamen septies exprimit: nam oratio continua in sensu Messalianorum non fit septies in die, sed semel, & perpetuè, estque una in tota vita hominis, sicut conservatio ejusdem vitæ, quæ est continuata productio. At hoc est contra mentem Prophetæ non una vice, sed septies orantis in die, aut septies in die laudem dicentis. Ergo orare semper in sensu Scripturæ non expedit intervalla, sed idem significat ac orare dum oportet.

Quare D. Augustinus loco citato ait: Ideo per certa intervalla horarum, & temporum etiam verbis rogamus Deum, ut illis rerum signis nos ipsos admoneamus, quantumque in hoc desiderio profecerimus, nobis ipsis innotescamus, & ad hoc agendum nos ipsos acrius excitemus. Quo constat Divum Augustinum improbare orationem continuam Phanaticorum, seu necessitatem semper orandi, quam fidelibus omnibus imponere voluerunt Massaliani, ac Enthusiasta, & velle nos orare quolibet die juxta ordinem nobis ab Ecclesia præscriptum, qui quidem ordo à Casuistis solito assignatur, ut apud ipsos videri potest, & ideo ad illos Theologos morales remitto lectorem, cum nobis sufficiat ostendere hæreticos Deum non obligare nos ad semper, & absque ulla interruptione orandum, ut ipsi volunt.

ARTICULUS XVIII.

Refutat Cælestianos nullam Orationi tribuentes virtutem.

Massalianos, & alios hæreticos in præcedenti articulo relatos ex diametro pugnant alii hæretici, qui

Cælestius.

Pelagius.

Abailardus.

Uvicellus.

Trinitarius.

Mich. de Molino.

qui existimando orationem esse prorsus inutilem, nulliusque virtutis, aut meriti apud Deum, evidentè negant errorem Phanaticorum, qui salutem in sola continuæ & incessabilis orationis virtute collocabant. Hujus hæresis auctores sunt Pelagius, & Cælestius, de quibus in principio hujus libri locuti sumus, qui teste D. Augustino lib. de hæresibus improbant orationes, quæ fiunt in Ecclesia & præsertim in majori hebdomada pro perfidis Judæis, pro infidelibus, ut Deus dignetur tollere velamen de cordibus eorum, pro peccatoribus ut convertantur, & pro justis ut perseverent in sanctitate, aut pro aliquo beneficio consequendo, quia (inquiunt) orationes inutiles sunt. Ratio Pelagii est, quia ad salutem consequendam, aut pro aliquo malo vitando in ordine supernaturali sufficit liberi arbitrii potestas; sed quia hujus hæretici fundamentum jam everimus in articulo, quo probatur gratiæ necessitas, non est hic impugnandum.

Petrus Abailardus, Joannes Uvicellus, Joannes Hujus, Martinus Lutherus, & Trinitarii, de quibus etiam locuti sumus supra in articulis præcedentibus, eandem tenebant hæresim non sub eodem Pelagii fundamentum, cum non tribuant libero arbitrio tantam potestatem, quantum tribuit illi Pelagius ad faciendum bonum, & ad evitandum malum, sed sub diverso, scilicet, quia omnia, quæ eveniunt, necessitate ita absoluta eveniunt, & sunt, nobis sive mala, sive bona sunt, ut non possint non evenire. Et ex hoc putrido puteo hanc hæresim exhauriunt; hoc est, asserunt inutilem esse orationem, quoniam (ajunt) frustra quis Deum orat pro ea re, quæ si futura est, etiamsi non oret, eveniet, & si futura non sit, etiam si oret, nunquam eveniet. Hanc impletatem amplexus est Michael Molinos Hispanus Quietistarum restaurator ab Innocentio XI. condemnatus anno 1687.

§. I.

De Condemnatione hujus Hæresis.

Concilium Milevitanum celebratum à LX. Episcopis sub Innocentio Papa I. damnat hanc hæresim cap. 8. decretorum contra Pelagium, ubi explicans orationis virtutem ait: Item placuit, ut quicumque verba ipsa dominice orationis, ubi dicimus dimittite nobis debita nostra, ita volunt à Sanctis dici ut humiliter, & non veraciter hoc dicantur, arachena sit, quis enim ferat orationem, & non hominibus sed ipsi Domino mentientem? Quis labiis sibi dicit dimitti velle, & corde dicit quæ sibi dimittantur, debita non habere. Inde enim constat Concilium declarare orationem dominicam prodesse, ut debita dimittantur.

Concilium Toletanum IV. sub Honorio Papa I. celebratum cum Episcopis LXX. circa annum Domini 533. cap. 9. decretorum ait: Delat ergo hæc quotidiana oratio, seu dominica, minima quotidiana peccata, delet illa à quibus vita fidelium etiam scelerate gesta, ponendo in melius discedit mutata: ergo sicut Christus præcepit, sic Apostolus monuit. Et quemadmodum Doctores Ecclesiæ insisterunt quia quotidie, vel cogitatione, vel verbo delinquimus, quorundam hæc orationem effundere in conspectu Dei habemus: quisquis ergo Sacerdotum, vel subdiaconum Clericorum hanc orationem dominicam quotidie, aut in publico, aut in privato officio præterierit, propter superbiam judicatus ordinis sui honore privetur.

Ejusdem orationis necessitatem, utilitatem, & beneficium ex ea provenientia affirmant plures juris canonici textus, sancti Patres, & experientia quotidiana, quæ scimus quod dum beneficia à Deo petimus, ea recipimus, modo debite ea petamus.

§. II.

De Rationibus, quibus firmatur veritas hujus Articuli.

Orationis necessitatem aut orandi præceptum nobis aperte insinuat Christus, nedum dicens: Orate pro persecutoribus & calumniatoribus vestris, quo tenemur inimicos diligere, sed etiam Luc 18. ubi habetur: Oportet semper orare, & nunquam desicere. Per hæc quidem verba

extenditur, & exaltatur præceptum illud, cum Christus eo velit omnes homines obligare ad orationem secundum tempus in præcedenti articulo assignatum. Nec præcipere sufficit tanto Pastori, qui animam suam dedit pro ovibus suis, nos etenim docuit insuper modum, aut methodum orandi, ne oratio nostra sit sicut oratio hypocritarum Matth. cap. 6. vers. 9. dicens suis Discipulis: Sic ergo vos orabitis: Pater noster qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum, &c. Quæ habentur in oratione dominica, in qua Christus nobis præbet formam orandi, & offensas aliis condonandi. Quod certo non fecisset ipse Christus, si orare esset omnino superfluum, & inutile, ut voluerunt Pelagiani, & alii hæretici; cum quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, inquit Apostolus. Nec sufficit Christus nos docere verbo methodum orandi, sed etiam opere. Quia ipsemet cepit facere, & docere: Nam sæpè oravit cum Discipulis, ut manifestum est in sacra Scriptura Apostolorum testimonio. Legimus enim Luc. 6. quod assumptis Petro, Jacobo, & Joanne fratre ejus, ascendit in montem, ut oraret. Et Matth. 26. quod cum mors ejus instaret, acerbitatem illius reformidans prociidit in faciem suam orans, & dicens: Pater si possibile est, transeat à me calix isto.

Idem exemplum habemus ex aliis Scripturæ locis, quibus constat Christum orasse cum Discipulis suis, & ideo certum est orationem necessariam, & utilem esse fidelibus, ut per eam obrineant à Deo dona supernaturalia, quæ solis liberi arbitrii viribus minimè haberi possunt, ut contra Pelagianos dictum est in primo hujus libri articulo: quippe cum in manu Dei sint, ab ipso solo dari possunt.

His suffragatur ratio. Nam licet per baptismum remittantur peccata, quæ in homine baptizando reperiuntur, remanet tamen fomès peccati illum impugnans interior, Mundus, & Dæmones qui impugnant exterius. Et nè homo vincatur, indiget speciali auxilio, cuius collatio in sola Dei potestate est, ac proinde homo auxilium illud debet petere à Deo, à quo solum potest illud obtinere, quia omne bonum deorsum est, descendens à Patre luminum, qui supplicantium preces exaudit, juxta illud Luc. 11. vers. 10. Omnis qui petit accipit, & qui querit invenit, & pulsanti aperietur. Ideo cum Deo esse sic hos inimicos vincere, necesse est utique Deum orare, ut auxilium ab ipso obtinere valeamus, & ipso auxilio mediante ad cælestem patriam pervenite victoriam reportando.

Quare Evangelista Lucas volens omnibus fidelibus ostendere orationem esse necessariam post baptismum ait cap. 3. vers. 21. Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Jesus baptizatus, & orante, apertum est caelum. Ur inde agnoscamus, orationem esse necessariam baptizatis; cum ex se ipsis non habeant potestatem comprimendi vitia, nec mereantur obtinere virtutem vincendi concupiscentiam, mundum, & Dæmones, quem tamen per orationem obtinere possunt, ut monet D. Gregorius lib. Dialog. dicens: Homines postulando merentur accipere quod Deus ante sæcula eis disposuit donare.

Idem suadet illud Psal. 26. Unam petii à Domino habere requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite mee. Ibi enim Propheta nedum sperat obtinere quod petit, sed etiam declarat se indigere eo, quod petit: ergo necesse, & utile fuit ei orare. Hoc porro fortius suadet Christus Matth. 21. vers. 22. dicens: Omnia quaecumque petieritis in oratione credentes, accipietis. Unde cum necesse, & bonum sit habere ea, quæ nobis sunt necessaria, quæque à solo Deo recipere possumus, bonum est atque utile orare Deum, qui dat omnibus, & non improperat.

Hæc veritas patet ex Scriptura Sacra. Legimus enim in epistola Canonica D. Jacobi plures orationis virtutes cap. 5. vers. 13. & sequentibus: Tristatur aliquis vestrum? orat: aquo animo est? psallat: infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ & orent super eum, ungentes enim oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei: confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, multum enim valet deprecatio justis assidua: Elias erat similis vobis passibilis, & oratione oravit, ut non plueret super terram, & non

Matth. 6.

Christus oravit.

Offenditur necessitas orationis

Luc. 18.

D. Gregor.

Matth. 21.

Jacob. 5.

Non pluit annos tres, menses sex, & rursum cecidit, & caelum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum. Nonne ex his constat orationem esse utilem ad depellendam animae tristitiam, ad recuperandam corporis sanitatem, quam mundus dare non potest, sed solus Deus, qui est supremus mortis, & vitae Dominus, qui mortificat, & vivificat, ducit ad inferos, & reducit, pauperem facit, & ditat, humiliat, & subleat. Unde David Psal. 119. vers. 1. ait: Ad Dominum cum tribularer clamavi, & exaudivit me. Nonne constat etiam ex illa autoritate D. Jacobi orationem esse utilem ad obtinendam pluviam de caelo, ut terra det fructum suum. Quomodo ergo Pelagiani, & alii haeretici audent asserere orationem esse inutilem, cum torvideamus ex illa, aut virtute illius provenire effectus, & beneficia?

D. Augustinus

Hinc est quod D. Augustinus lib. 2. de verbis Domini orationis utilitatem demonstrans ait: Si miror Dei est, quo beati sunt pauperes spiritus, potamus ut sanctificetur nomen Dei in hominibus in timore casto. Si pietas est, qua beati sunt mites, potamus ut veniat regnum eius, ut misericordius, necesse respiciamus. Si scientia est, qua beati sunt, qui lugent, oremus, ut fiat voluntas eius, & sic non lugebimus. Si fortitudo est, qua beati sunt, qui esuriunt, oremus, ut panis noster quotidianus nobis detur. Si consilium est, quo beati sunt misericordes, debita dimittamus, ut nostra dimittantur. Si intellectus est, quo beati sunt mundo corde, oremus, ne habeamus duplex cor, temporalia sectando de quibus tentationes super vobis. Si sapientia est, qua beati sunt pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur, oremus ut liberemur a malo, ipsa enim liberatio nos faciet filios Dei. Per haec quidem verba ille S. Doctor innuat nos posse orationis virtute omnes octo beatitudines habere in hac vita, modo oratio nostra habeat conditiones necessarias, scilicet humilitatem, charitatem, & alias.

Judith. 4

Filii Israel vehementer Holofernem metuentes horatu Eliachim Sacerdotis, in jejuniis, & oratione, & humilitate, & auxilium a Deo implorando firmi & securi fuerunt brachio excelso. Visitationem enim eos Deus. Huius fortitudinis ac visitationis causa fuit, quia ex toto corde omnes orabant Deum, ut notatur in lib. Judith. cap. 4. vers. 12. & 13. Ubi legitur, quod Eliachim Sacerdos Domini magnus circumivit omnem Israel, allocutus est eos dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in jejuniis, & orationibus in conspectu Domini. Memores estote Moysi servi Domini, qui Amalech confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit, sic erant universi hostes Israel, si perseveraveritis in hoc opere quod capistis, ad hancigitur exhortationem eius deprecantes Dominum remanebant in conspectu Domini. Per haec quidem verba multa referuntur beneficia virtute orationis a Deo concessa Moysi, & populo Israelitico: quae cum nota sint Pelagianis, Lutheranis, aliisque haereticis, orationis virtutem abolere conantibus, non sunt hic individualiter deducenda, ne Lectoris patientiam noceamus. Sufficiat nobis dicere eis, quod Christus (qui exemplum dedit) oravit, & exaudivit est pro sua reverentia.

Ecclesi. 4.

Unde miror praedictos haereticos cum tanta pertinacia asserere orationem esse prorsus inutilem, nulliusque virtutis. Hinc est, quod de ipsis dico cum Alphonso de Castro, eos esse illos Gigantes, de quibus Ecclesiasticus cap. 16. vers. 8. ait: Non exoraverunt pro suis peccatis antiqui gigantes, qui destructi sunt, suae virtuti confidentes. Noluerunt orare Deum, ideoque damnationem merito consecuti sunt, quoniam in Synagoga peccantium exar. debuit ignis, & in gente incredibili exardefecit ira, inquit idem Ecclesiasticus. Sunt aliae quamplurimae auctoritates tam in Sacra Scriptura, quam in Sanctis Patribus, quae utilitatem orationis evidenter demonstrant, sed eas omitto nedum brevitate gratia, cui studemus, sed etiam quia veritas, quam hic contra haereticos propugnamus, ipsis haereticis nota est, & luce meridiana propemodum clarior.

§. III.

Exponit Haereticorum mentem.

Fundamenta haereticorum hic referre & impugnatum superfluum est. Nam Pelagius voluit orationem esse inutilem, & superfluum, nulliusque virtutis, quia putabat liberum arbitrium esse sufficientem pro salute consequenda seclusa quacumque gratia, seclusa oratione, remotoque quocumque auxilio Dei, voluntique hominem per usum liberi arbitrii esse potentem ad vincendas tentationes; licet audiat Salvatorem dicentem Matth. 26. vers. 41. Vigilate & orate ut non intretis in tentationem, spiritus quidem promptus, caro autem infirma: quibus Christus perhibet orationem ad repellendas tentationes. Sed huius Pelagiani fundamenti falsitas apparet in primo huius libri articulo, quo probatur necessitas gratiae auxiliantis, ideoque non est hic iterum manifestanda ejusdem fundamenti falsitas.

nem esse inutilem, & superfluum, nulliusque virtutis, quia putabat liberum arbitrium esse sufficientem pro salute consequenda seclusa quacumque gratia, seclusa oratione, remotoque quocumque auxilio Dei, voluntique hominem per usum liberi arbitrii esse potentem ad vincendas tentationes; licet audiat Salvatorem dicentem Matth. 26. vers. 41. Vigilate & orate ut non intretis in tentationem, spiritus quidem promptus, caro autem infirma: quibus Christus perhibet orationem ad repellendas tentationes. Sed huius Pelagiani fundamenti falsitas apparet in primo huius libri articulo, quo probatur necessitas gratiae auxiliantis, ideoque non est hic iterum manifestanda ejusdem fundamenti falsitas.

Argumentum Pelagii est nullum

Nullum est etiam argumentum Abailardi, & aliorum haereticorum.

Petri Abailardi, Martini Lutheri, & aliorum haereticorum fundamentum est: quia omnia eveniunt necessitate ut jam monui in principio articuli. Sed illud fundamentum destruitur contra eosdem haereticos in primo libro, in quo probatur Deum esse omnipotentem, & in alio quo probatur, Deum praescire omnia futura: ideoque superfluum est hic eadem referre argumenta, ut vel latius fundamentum Lutheri utilitatem orationis temerarie negantis. Sufficit Abailardum autem Lutherum dicere, quod olim Christus dixit Discipulis suis: Oportet semper orare, & non desicere. Aut id quod Princeps Apostolorum dixit Simoni Mago Act. cap. 8. vers. 22. Penitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hac cogitatio cordis tui.

ARTICULUS XIX.

Docet contra Insabataros, orare pro aliquo particulari esse bonum.

Adversus orationem insurrexerunt nedum illi, qui dicunt ipsam habere virtutem perducendi hominem ad vitam aeternam, etiam ipse homo sit Judaeus, infidelis, aut peccator; necnon illi, qui dixerunt orationem esse prorsus inutilem, sed etiam illi sub Gallieno Imperatore, & Stephano primo Papa circa annum Domini 256. qui dixerunt esse superfluum, aut illicitum orare pro se aut pro aliquo alio in particulari, & determinate, credentes orationem debere esse communem, & pro omnibus. Illi autem haeretici dicebantur Cathari, secta Novatiani a Novato Ecclesiae Romane Presbytero originem ducentes, qui sic volvere vocari propter mundiciam, quam superbissimam, & arrogantissimam jactabant, propter quam mundiciam falsis suppositam omitebant haec verba, dimitte nobis debita nostra, dum recitabant orationem dominicam, arbitantes se nulla indigere peccatorum venia, & mundos esse ab omni peccato contra illud Joan. 1. cap. 1. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est: credebant tamen bonum esse orare pro aliis, qui se immundos reputabant.

Cathari.

Huius haeresi postea scilicet anno 1160. successit altera sub Friderico primo Imperatore, & Alexandro III. Summo Pontifice directe opposita, ex eo quod in oratione dominica admittebat hanc particulam: dimitte nobis debita nostra, quam Cathari excludebant. Huius haeresis auctores sunt quidam Viri haeretici dicti Insabataro eo quod in superiori parte solaris (quem Sabatum appellant) quoddam deferebant signum: hi enim nullam orationem praeter dominicam admittebant. Eorum ratio erat, quia in ea oratione, quam Christus docuit nos, deprecamur pro omnibus, & tamquam illicitum, & infructuosum prohibetur orare pro uno solo. Sed haec ratio non valet, quia licet haec oratio sit communis, inde tamen Christus non excludit, nec improbat particulares, sed solum demonstrat ea, quae unusquisque debet petere a Deo.

Insabataro.

Eumdem errorem circa orationem docuerunt eodem tempore Vvaldenses a Vvaldone cive Lugdunensi, qui cum dives admodum esset, opibus relictis & pauperibus erogatis Evangelicam paupertatem se servaturum in animum induxit. Sub hoc tamen praetextu interim non modicos seminabat errores, inter quos unus est contra orationem. Nullam enim admittebat orandi

Vvaldone.

orandi formam excepta oratione dominica, propter rationem jam allatam ab Insabataris, ut asserit & refert Pratecolus lib. 4. haec est 13.

Hic successit Joannes Vvicleffus natione Anglus, professione Presbyter in Lincolnienfi Diocesi Parochus, de quo jam locuti sumus: ille enim haereticus damnatus in Concilio Constantienfi propter XLV. propositiones, omnes haereticas, impias, & erroneas, quarum XIX. est haec: Speciales orationes applicat & uni per se per Praelatos, vel Religiosos, non plus profunt eidem, quam generales caeteris paribus. Qua constat Vvicleffum esse articuli nostri impugnatorem, & hunc anathematis gladio percussum in sacra & generali Synodo Constantienfi. Hanc haeresim in nullo alio Concilio invenio damnatam, nisi in Constantienfi celebrato anno 1414. in quo damnata fuit praedicta propositio, sicut caeterae.

Vvicleffus.

Concilium Constantiense damnat praedictos haereticos.

§. I.

De efficacia Orationis determinatae pro uno solo

Articuli nostri veritas, seu licitum esse, ac bonum orare pro uno in particulari constat ex epist. ad Rom. cap. 15. vers. 30. ubi Apostolus ait: Observo ergo vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum; Ibi enim Paulus hortabatur Romanos, ut specialiter orarent pro eo in particulari. Et statim rationem assignat in vers. 31. & 32. dicens: Ut liberer ab infidelibus, qui sunt in Judaea, & obsequii mei oblatio accepta fiat in Jerusalem, Sanctis, ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, & refrigerer vobiscum. Nullus igitur potest contra haeresim negare orationem pro uno particulari esse bonam, & licitam: cum Apostolus Romanos hortatus fuerit ad orandum pro illo in particulari. Insuper si hoc malum esset, D. Petrus reprehendisset Simonem Magum orationem Apostolorum optantem, & ipsis Apostolis dicentem, act. 8. vers. 24. Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum qua dixistis: quod tamen non fecit ipse Petrus. Ergo sequitur quod non est malum orare pro uno solo, imo est bonum, & laudabile.

Act. 8.

Deinde si non esset bonum, nec licitum sic orare, Christus Dominus non orasset pro solo Petro; quod tamen fecisse constat ex illo Luc. 22. vers. 32. ego rogavi pro te. Nec licitum esset orare pro se ipso, cum utriusque par sit ratio: scimus tamen Christum non orasse in horto, sicut in cruce; nam in illo oravit pro se ipso dicens: Pater si possibile est, transeat a me calix iste. In cruce vero oravit pro omnibus, dicens: Pater ignosce illis. In illo tamen scilicet in horto, non peccavit, ut dictum est in primo libro contra Calvinistas, & alios haereticos. Scimus insuper Petrum dixisse Simoni Mago Act. 8. vers. 22. Roga Deum si forte remittatur tibi hac cogitatio cordis tui. Et Eccles. cap. 21. vers. 1. hortari peccatorem ut oret pro se; ibi enim ait: Fili peccasti? non adicias iterum, sed & de prioribus deprecare, ut tibi dimittantur. Ideoque oratio, quae fit pro uno solo, seu pro una persona particulari, aut pro se, est bona & licita, quamvis ea quae fit pro pluribus aliis, credatur magis grata Deo, ut facile inferatur ex D. Chryostomo super Matth. dicente: Pro se orare necessitas cogit, pro aliis autem charitas fraternitatis hortatur. Dulcius autem ante Deum est oratio, non quam necessitas transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat.

Eccles. 21.

D. Chryostomus.

Act. 12.

Alterata huius veritatis defusio fit ex Act. Apost. c. 12 ubi refertur historia incarcerationis Petri, pro quo fiebat sine intermissione oratio ab Ecclesia ad Deum pro eo: quae quidem oratio profuit ipsi Petro, & non profuit omnibus aliis, qui cum eo erant in carcere: nam ipse Petrus vers. 11. ait: Nunc scio verum quia misit Dominus Angelum suum, & liberavit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudaeorum. Huius beneficii causa fuit oratio, quae pro eo fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum. Nonne haec oratio Ecclesiae erat pro uno solo, & suum habuit effectum? Ergo oratio specialis est licita, & plus prodest illi pro quo fit, quam pro aliis.

Psal. 50.

Id confirmari potest alio exemplo, nimirum Davidis, & boni Latronis in cruce conversi. Ille pro se solo orabat dum corde contritus Deo dicebat Psal. 50. Miserere mei, Deus. Ille vero dum dixit Christo in cruce pendenti Luc. 23. vers. 42. Domine memento mei dum veneris

in Regnum tuum; uterque obtinuit quod postulabat. Nam David peccati sui veniam consecutus est, & Lairo Paraclitum: audivit enim Christum dicentem illi: Hodie mecum eris in Paradiso, imo obtinuit plusquam peccabat, ut notat D. Ambrosius lib. 15. super Lucam, dicens: Ubi oravit Dei gratia, quam precibus, semper animi plus. D. Ambrosius ait: Quam rogatur, nam Lairo rogatur, ut sui benefactor esset Dominus, cum venisset in regnum suum, Dominus autem ait: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso.

Olim Deus mandavit orationem particularem, & determinatam ad paucos: legimus enim in lib. Job. cap. 42. Deum praecipisse Eliphaz Themanite, ut rogaret Job, quatenus ille rogaret eum pro ipso, & pro aliis duobus amicis suis, qui Deum offenderant, eo quod acrius reprehenderant Job; ibi enim vers. 8. 9. & 10. habetur: Postquam autem locutus est Dominus verba haec ad Job, dixit ad Eliphaz Themanitem: iratus est furor meus in te, & in duobus amicis tuis, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job. Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Balad Subites, & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciem Job. Dominus quoque conversus est ad penitentiam Job, cum oraret ille pro amicis suis. & addidit Dominus omnia quaecumque fuerat Job, duplicia. His constat Jobum orasse Deum non pro omnibus, sed pro tribus dumtaxat, Deo sic mandante.

Aliud Testimonium habemus a Propheta Baruch cap. 1. vers. 11. ubi sic legitur: Et orate pro vobis Nabuchodonosor Regis Babylonis, & pro vobis Balthasar filii eius, ut sint dies eorum, sicut dies celi super terram. Ex quibus verbis inferatur orationem determinatam ad unum, aut ad aliquos esse bonam, licitam, & fructuosam. Interpretes inferunt etiam ex eodem textu subditos teneri orate pro Rege, cui subijciuntur in temporalibus, & cui debent obedire: scriptum est enim; obedite praepostitis vestris etiam Difcolis.

Baruch. 1.

Unde Apost. 1. ad Timot. cap. 2. distinguit duas orationes, quarum una est pro omnibus hominibus, & alia pro Regibus & Magistratibus in particulari: ait enim vers. 1. & 2. Obscuro igitur primum omnium fieri observationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate. Hinc est, quod potest quis licite orare pro se ipso, & dicere, Salva me Domine, quin oret pro aliis, ut fecit David, orare pro aliquibus scilicet pro Regibus, aut Magistratibus, aut pro uno, scilicet pro Rege, quin oret pro aliis Regibus, aut pro uno infirmo, quin oret pro aliquo homine sano.

1. ad Tim. 2.

Haec asseritio Catholica probatur ex illo Matth. cap. 6. ubi Christus docens quomodo faciendae sint elemosae, & oratio, ait: Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito, & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Ibi enim constat hominem posse orare pro se ipso secundum suam indigentiam, quia haec particula, reddet tibi, quae correspondet deprecanti, non denotat multitudinem, sed personam particularem; cum significet rem peritam, non esse pro omnibus, sed pro uno solo, seu pro rogante tantum: Deus namque solet rem peritam concedere illi pro quo fit oratio, ut patet supra exemplo D. Petri. Unde Christus ait: reddet tibi, id est, quod petes. Quod cum possit dumtaxat uni convenire; siue sit ille, qui orat, siue ille pro quo orat, sequitur quod oratio potest licite fieri pro uno, quin fiat pro pluribus, & potest illi magis prodesse, quam aliis, ut suadet Apostolus ad Coloss. cap. 4. vers. 2. & 3. dicens: Orationi infirmo vigilantes in ea in gratiarum actione, orantes simul, & pro nobis, ut Dominus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vincit sum) ut manifestem illud, ita ut oportet me loqui. Ibi enim Apostolus loquebatur de se ipso, ut probant ultima verba, & titulus huius capituli, qui sic inscribitur, pro se cupit ipsos precari: & ideo bonum est orare pro aliqua persona in particulari, nec potest hoc negari citra haeresim.

Coloss. 4.

Tandem non parum juvat hic asserre praecipuum Christi

Christi de dilectione inimicorum; nam qui habet unum inimicum dumtaxat, tenetur orare pro illo, & sic orat pro uno solo, Deo sic jubente: ergo dum oramus non tenemur necessariò pro validitate orationis orare pro omnibus, nec peccamus dum pro aliquo oramus, ut voluerunt heretici supra nominati.

§. II.

In quo rejicitur Ratio contraria.

Contra hujus articuli veritatem nullam aliam invenio apud hereticos rationem, quæ probet orationem debere esse pro omnibus, ut profit, præter illam, quam apposui in principio articuli pro Infabatatis existimantibus, quod nulli licet habere aliam orationem præter dominicam, quæ est pro omnibus, & data à Deo, quin nobis liceat alio modo orare.

Sed hæc ratio est falsa; nam dico cum D. Thoma 2. 2. quæst. 3. artic. 14. ad 3. quod Christus non instituit hanc orationem, ut ipsa sola uti debeamus in orando, sed ut orantis intentio tendat ad impetranda ea, quæ in illa oratione continentur; quæ cum sint omnibus necessaria, ab omnibus, & pro omnibus petendi debent. Porro hoc non impedit, quominus aliquis possit pro se petere aliquid, quod indiget, aut orare pro uno peccatore; ut ei venia concedatur, & dicere illi, miserere tui omnipotens Deus, &c.

ARTICULUS XX.

Statuit contra Aerianos, bonum esse pro Defunctis orare. Et Purgatorium admittit.

Illi heretici, qui Purgatorium negant, præsentem articulum impugnant, quia veritas, quam hic defendimus, ab existentia cujusdam loci medii inter coelum, & infernum, ut potè purgatorij omninò dependet: cum oratio nequeat fieri pro Sanctis in gloria cum Christo regnantibus, nec pro damnatis, qui in flammis æternis cruciantur. Unde hic sufficit probare existentiam purgatorij, & impugnare hereticos, qui adversus ipsum insurrexerunt; nam si animæ defunctorum detineantur in aliquo loco tertio, bonum est orare pro illis; & si bonum sit orare pro defunctis, datur purgatorium.

Dico igitur, quod primus inventor hujus hæresis fuit quidam vir nomine Aerijs, Eustachij Sabastæ in Armenia Præfultis condiscipulus, & æqualis, qui teste D. Augustino lib. de hæres. cap. 53. cum esset Presbyter, ægre ferens se non posse Episcopij dignitatem, quam modis omnibus peroptabat, assequi, in Ariano hæresim ea de causa lapsus est circa annum Domini 340. tempore Constantini Magni Imperatoris, & Julij I. Papæ, propria quoque dogmata Ariana hæresi addidit: docuit enim inutile esse Sacrificium offerre pro defunctis. Anno autem 604. sub Constantino III. Imperatore, & Leone Papa III. insurrexerunt quidam viri sceleratissimi, secta Manichæi dicti Albanenses (longè Arianis nequiores) qui dixerunt infernum, & purgatorium nihil esse.

His adhæserunt alij secta etiam Manichæi, nimirum Albigenes, qui arbitrabantur, animam sic cum corpore perire, ut nusquam postea revertatur, & ideo negabant non solum purgatorium, sed etiam infernum, & Paradisum. Ipsi Albigenibus adhæserunt Petro-Bruffiani, Discipuli Petri de Bruis viri heretici, natione Galli, ex Provincia Occitanæ orti, qui per viginti circiter annos in partibus Occitanæ, & Delphinatus male vivens, loquens, & scribens, varios disseminabat errores, unâ cum Henrico Tholosano contra fidem Ecclesiæ, nam dicebat pro defunctis orare nihil prodesse.

Anno 1160. Vvaldenfes, seu pauperes de Lugduno docebant nullum esse Purgatorium seu locum, in quo animæ ab hæc luce migrantes purgentur à sordibus, quas in corpore contraxerunt, antequam in æterna tabernacula recipi mereantur. Pseudo-Apostoli (quorum Dux fuit quidam Gerardus Sagarellus patria Parmensis)

Causa insinuatæ oratio nem do minicæ

Aerius

Alba nenses

Henriciani Pvalden ses

Pseudo-Apostoli

docebant (tempore Cæsaris Germani, & Cœlestini V. circa annum Domini 1295. teste D. Bernardo serm. 65. & 66. in cantica) nullum esse medium inter coelum, & infernum pro defunctis destinatum. Ad hæc impiissimam hæresim tuendam moti fuerunt occasione Græcorum, & Armenorum, qui nullum admittunt Purgatorium, ut ipsorum probat Schisma. Huic hæresi adhæserunt Hussitæ sic dicti à Joan. Hus natione Bohemo, qui anno 1307. sub Vvenceslao Bohemorum Rege, & Gregorio X. I. docuit, & credidit Purgatorij ignem nullibi inveniri, subindeque Purgatorium, seu locum illum, in quo Catholici volunt animas purgari, esse merum figmentum.

Tandem his omnibus adhæsit Impiissimus Calvinus, qui prædictorum hereticorum hæresim suscitavit. Quo ad Lutherum reverè non negat absolutè purgatorium, ut testantur omnes scriptores, sed negat illud probari posse ex sacra Scriptura. Miratur nosse Alphonsus à Castro, quia (inquit) Lutherus docet nihil esse credendum, quod non possit manifestè colligi ex Sacra Scriptura; ex quo necessariò sequitur, quod ipse Lutherus existimans nullum textum Sacra Scriptura demonstrare existentiam Purgatorij deberet etiam negare cum prædictis hereticis ejus existentiam; quod tamen non fecit. Ego autem non miror, quia Deus voluit inde nobis ostendere falsitatem errorum, & malitiam Lutheri, & sectatorum ipsius, ut de illis dicere possimus illud Apostoli ad Timoth. cap. 1. vers. 7. Volentes esse legis Doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Quod merito dici potest de omnibus illis, qui circa fidem naufragaverunt, & à conscientia bona, & fide non facta aberrantes conversi sunt in vaniloquium & ad fabulas, ut à veritate Israelitarum audiri avertant.

§. I.

Autoritas Conciliorum, & Sacra Scripturae impugnat Hereticos.

Plura Concilia anathematizant Hereticos, quos hic impugnamus: Nicænum primum celebratum anno CCCXXV. sub Silvestro Papa, & Constantino Magno Imperatore, decernit can. 65. ut mortuo Episcopo significetur omnibus Ecclesiis, & Monasteriis Diocesis, ut pro eo fiat oratio. Quod idem est, ac declarare existentiam purgatorij, & docere bonum esse pro defunctis orare: cum animæ in gloria, vel in inferno existentes, nullo egeant juvamine, nec possint adjuvari, ideoque ex hoc Concilio datur tertius locus, in quo sunt animæ pro quibus est orandum; alioquin superflua esset hæc constitutio Nicæna. Concilia Carthaginensia, scilicet tertium can. 29. & quartum can. 79. statuunt tempus, quo orationes pro defunctis sunt faciendæ. Concilium Valentinum can. 4. præcipit, recedendum à seculo Episcopum post oblatum in ejus commendationem Sacrificium Deo, sepe petiri. Concilium Aurelianense secundum can. 5. decernit oblationes pro defunctis.

Idem habetur in Concilio Toletano undecimo, can. 12. In Cabillonensî tertio, can. 39. citato dist. 1. de consecrat. can. 69. ubi habetur: usum præterea nobis est, ut in omnibus Missarum solemnibus pro defunctorum spiritibus loco componenti Dominum deprecetur. Hoc est, ut inquit glossa, ut pro eis oret mater Ecclesia, quibus desunt preces parentum: Concilium Selegustadiense celebratum anno MXXII. sub Benedicto Papa VIII. can. 10. statuit ut Missa, pro salute vivorum, vel defunctorum, celebraretur, & audiretur.

Tandem veritas purgatorij definita fuit expressè, & determinatè in duobus Conciliis generalibus posterioribus, scilicet in Florentino, ipsi Græcis in eodem Concilio existentibus, & non reclamantibus, in quo quidem Concilio Patres sic loquuntur: Item deservimus si vera poenitentia in Dei charitate decesserint antequam dignis poenitentia fructibus de commissis satisfecerint, & omnia, eorum animas parvis purgatorij purgari. Et in Trident. sess. 25. in decreto de Purgatorio, ubi sic legitur: Cum Catholica Ecclesia Spiritu Sancto edocta, ex Sacris Litteris, & antiqua Patrum traditione in Sacris Conci-

Hussita

Calvinus

Sensus Lutheri

Ratio demonstrans Purgatorij existentiam

Nicæni primum

Concilia Carthagenensia

Conciliū Valentinum Aurelian.

Tolet. XI. Cabillonens.

Selegustadiense

Florent.

Trident.

Conciliis, & novissimè in hac œcumenica Synodo decernit esse Purgatorium, anima quæ ibi detentæ, fidelium suffragiis potissimum verbè acceptabili altaris sacrificio juvari: præcipit, sancta Synodus Episcopis ut sanam de Purgatorio doctrinam, à sanctis Patribus, & sacris Conciliis traditam à Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter studeant. Igitur ex his, & ex aliis Conciliis, evidens est Ecclesiam semper creditisse existentiam purgatorij, & pro animabus in eo detentis orasse.

Hereticos orationes pro defunctis prorsus inutiles existimantes, aut Purgatorij existentiam negantes penitus confundit humana ratio juxta principia fidei discurrens; certum enim est ex sacra Scriptura quod nihil coinquinatum intrabit in regnum coelorum, ut constat ex illo Apocalyp. 21. vers. 27. ubi D. Joannes de gloria æterna ait: Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, quia per viam Sanctorum non transibit pollutus, ut asserit Istaia cap. 35. Illi qui stant ante Thronum Dei sunt sine macula, suntque quasi sol refulgens in illo templo: Dei etenim civitas illa est ea, quam Christus sanctificavit mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid hujusmodi, ut refert Apostolus ad Ephes. 5. Scimus aliundè quod sunt plurimæ animæ, quæ dum moriuntur plurimas habent peccatorum venialium sordes, quas nunquam dum hic viverent, mundaverunt, quæ licet in mortis articulo gratia poenitentiae, aut motu perfectissimæ contritionis, misericordissimi Patris favorem invenerint, ut ab ipso gratiam peccatorum remissionem obtinerint, tamen opus habent purificationis: & mandatione aliqua, ut expurgentur à peccatorum reliquiis, & habituum vitiosorum facibus, ac radicibus, quas ab intimi animi penetralibus non potuerunt in tam exiguo temporis spatio poenitentiae funditis eradicare, quales sunt illæ animæ V. G. quæ recuperata Dei benevolentia per contritionem, statim ex improvviso corpore recedunt, antequam subierint poenam temporalem, in quam æterna mutata fuit per Sacramentum; tales autem animæ non descendunt in infernum, quia nullus moriens in osculo pacis, & in charitate Dei (quæ cum macula veniali comparitur) perpetuo damnatur propter peccata venialia, aut peccatorum reliquias; cum non expellant gratiam sanctificantem, qua anima fit sancta, & sedes Dei, & Deus det gloriam suam omnibus illis, qui in Domino moriuntur.

Nec possunt tales animæ ascendere ad gloriam, ad quam nihil coinquinatum intrat, quia à sordibus peccatorum venialium nondum sunt purgatæ, & mundatæ: ergo ne animæ iustæ puniantur poena æterna, sicut animæ impia in inferno; aut ne perfruantur gloria sicut animæ perfectissimè purgatæ, necesse est admittere tertium locum, in quo detineantur animæ electæ, quouique sint tanquam aurum in fornace mundatæ, ut sic purificatæ possint intrare in illam civitatem sanctam Jerusalem, in quam juxta monitum D. Joannis nihil coinquinatum intrat. Unde Beati in coelo existentes dicere possunt nobis ambulantes in via; transivimus per ignem & aquam, & dicere Deo, & deduxisti nos in refrigerium: Hac autoritate plures probant existentiam purgatorij; quamvis plures sint, qui intelligunt eam de eribulationibus, & erumnis Sanctorum in hoc mundo.

Ut autem prædicti heretici confundantur autoritate divina, nonnulli afferendi sunt textus, ex quibus facile colligitur contra Lutherum purgatorium. Primus est in lib. 2. Machab. cap. 12. vers. 43. ubi de Juda Machab. dicitur, quod curavit pro occisore peccata offerri sacrificium: Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Jerusalem offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene & religiose de resurrectione cogitans (nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret, superfluum videretur, & unum orare pro mortuis) & quia considerabat quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optatam haberent repositam gratiam, sancta, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur. Quibus evidenter constat bonum esse pro defunctis orare, & post mortem aliquid peccata esse remissibilia mortuis, quorum animæ non possunt esse in coelo (in quo nulla est macula quantumvis modica) nec in inferno, in quo nulla est redemptio, seu remissio

Apocalyp.

Ratio demonstrans Purgatorij existentiam

2. Machab. 12.

peccatorum: ergo debet esse in alio loco. Respondent heretici hunc librum non esse canonicum. Eorum ratio est, quia negant Judam Machabæum misisse elemosynas ad offerenda sacrificia pro illis mortuis, quia dum eorum corpora tradebantur sepulcrum, habebant secum denarios Idolorum, ut constat ex textu, & ideo illi milites mortui erant in peccata: Quapropter non debuit Judas pro illis orare. Ex quo sequitur hunc librum Machabæorum esse apocryphum, vel licitum esse sacrificium offerre & orare pro Damnatæ, quod est falsissimum, cum ex Sacra Scriptura in inferno nulla sit redemptio.

Huic Argumento responderet Lyranus negando suppositum, scilicet librum Machabæorum esse Apocryphum, ut dicemus in proprio loco de libris Ecclesiæ. Ad probationem negat Lyranus consequentiam: ait enim quod Judas, & socij ejus debebant probabiliter judicare, quod illi milites sinceram, & firmam haberant de peccatis contritionem in morte, & sic orationes, & sacrificia valebant eis eo quod fuerint mortui in statu salutis, ut probant hæc verba: Quia considerabat quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optatam haberent repositam gratiam. Non valet igitur argumentum aut responso hereticorum, nec probat hunc librum esse apocryphum, nec improbat purgatorium, imò probat illud evidenter.

Deindè in ultimis verbis textus adducti constat Judam Machabæum velle salubrem, atque sanctam esse cogitationem pro defunctis orare, & defunctos posse solvi à peccatis, non à mortalibus, quia in inferno nulla est peccatorum remissio: ergo à venialibus, non in coelo, in quo nihil coinquinatum intrat, nec in inferno, in quo nulla est redemptio, nec in terra, seu in via, cum loquatur de defunctis, sed in alio loco, seu in purgatorio, in quo ab omni sordè mundantur, & purgantur à peccatis venialibus, quæ in hac vitâ non fuerunt remissa.

Illam rationem purgatorij probantem confirmant D. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 39. D. Bernardus serm. 66. super Cantica adversus quosdam hereticos, qui se dicebant Apostolicos; Innocentius IV. constituit. 14. & alij ex illo Matth. cap. 12. vers. 32. Quicumque dixerit verbum adversus filium hominis remittetur ei, qui autem dixerit in Spiritum S. non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Ergo certum est (inquit præcitari Patres) aliquas esse in anima culpas, quæ in alio sæculo remittuntur, & à quibus homo post mortem potest purgari, alioquin Christus frustra addidisset hanc particulam, neque in futuro, si post mortem nulla absolutè esset remissio peccatorum; quia si nulla culpa in alio sæculo remittitur, ut tenent heretici, satis erat dicere, non remittetur ei in hoc sæculo, vel absque restrictione, non remittetur ei; cum de impossibili nullus habendus sit sermo, nullaque facienda sit promissio. Sed locus ille, in quo ex prædictis verbis Christi suadet peccatum in Spiritum S. esse irremissibile in omni statu, in quo peccata remittuntur, hoc est tam post mortem, quam in vita, tam vivis, quam defunctis, est purgatorium, seu locus distinctus à Cælo, & inferno, in quo post mortem remittuntur quedam peccata, quæ non sunt contra Spiritum S. ideoque defuncti solvi possunt ab aliquibus peccatis, hoc est, à venialibus, quæ gratiam sanctificantem non expellunt, nec constituunt hominem filium perditionis, ac proindè debemus orare pro mortuis, ut à peccatis illis solvantur.

Unde Ecclesiasticus cap. 7. vers. 37. adhibitis monitionibus, & exhortationibus ad opera misericordiae erga pauperes ait: mortuo non prohibeas gratiam. Hoc est, non sufficiat tibi manum porrigere pauperi, ut perficiatur propitiatio, & benedictio tua, sed etiam mortuo extende manum tuam, id est, ora, preces pro eo effunde, ut sublevetur à miseria, quam patitur, quæ quidem miseria nequit esse ea, quam Damnatæ patiuntur in inferno, cum sit æterna; ergo ex Evangelio Matthæi, & ex libro Ecclesiastici mortui possunt descendere in tertium locum, seu in purgatorium, cum possint obtinere remissionem aliquorum peccatorum & gratiam purgativam, quæ nequeunt conferri Damnatæ, quia non sunt in loco, qui mediet inter coelum & infernum, sed sunt

Refutatur Hereticorum insinuatia

D. Gregorius

D. Bernardus

Innocentius

IV.

Ecclesi.

sunt in ipso inferno, nec possunt conferti Beatis, quia in caelo omni bono perfruuntur.

1. Corin. 13.

Aliud habemus testimonium in novo testamento probans existentiam purgatorii, estque Apostoli ad Corinth. 1. cap. 3. vers. 12. & sequentibus ubi ait: Si quis autem superaedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestum erit: dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur, & uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Inde enim fati colligitur ignis purgatorius, seu ignis temporalis pro nonnullis hominum delictis post mortem purgandis, post quorum purgationem, aut actionem purgativam, homo salvatur: nam Apostolus post numerata detrimenta, quae passurus est ille, qui superaedificat supra fundamentum non omnino perfectum, subdit: ipse autem salvus erit, si tamen quasi per ignem. Hoc est, habebit vitam aeternam, postquam opus eius probatum fuerit per ignem. Quod non potest intelligi de igne inferni, qui est aeternus, nec cum sint mortali nondum in hac vita dimisso, quoniam punitur poena aeterna; cum Christus diceret in ultimo iudicio peccatis mortalibus oneratis: discedite a me maledicti in ignem aeternum; ideoque debet intelligi de peccato veniali purgato per ignem purgatorii, per quem purgantur peccata venialia, & peccatorum reliquia decedentium in osculo pacis, & in charitate Dei, ut notat Divus Augustinus in lib. de vera & falsa poenit. cap. 18. relatus in can. quid in aliud, dist. 25. ubi ait: Quid in aliud seculum distulit fructum conversionis, prius purgabitur. igne purgationis. Ille autem ignis, & si aeternus non sit, miro tamen modo gravis est, excellit enim omnem poenam, quam unquam aliquis passus est in hac vita, vel pati potest.

D. Augustinus.

D. Hieronymus.

D. Gregorius.

Eandem verbi Apostoli interpretationem adhibent D. Hieronymus in fine decimi octavi libri Commentariorum super Isaiam, D. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 39. in Paulum, & alii Sancti Patres, qui in hac ipsa auctoritate probant, & affirmant existentiam purgatorii necnon bonum esse orare pro defunctis, ut a peccatis solvantur.

His omnibus Sacrae Scripturae, & Sanctorum Patrum oraculis, necnon universali Ecclesiae consuetudini ab ipsis Apostolis derivatae, & usque ad haec tempora servatae, per quam semper inter Misarum solemnia sacerdos pro defunctis orat Deum, ut a peccatis solvantur, & de loco, in quo detinentur, ad coelum convolent, suffragatur auctoritas D. Matth. cap. 5. vers. 25. & 26. ubi legitur: Esto conciliens adversario tuo cito dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcere mittaris. Amen dico tibi, non exies, donec reddas novissimum quadrante. Ibi enim sit sermo de adversario hominis, cui debemus consentire. Ille autem adversarius, quem homo habet dum est in via, est sermo divinus, seu doctrina, quae dicit exequenda esse Dei mandata: si vis ad vitam ingredi, serva mandata, &c. ut monet glossa teste Eminentiissimo Cardinali Laurea in commentariis in quarto sententiarum disput. 26. de medio statu animarum, seu de purgatorio num. 53. post D. Ambrosium in cap. 12. Lucae; ubi ait, quod homo per peccata sibi constituit Deum adversarium. Iudex autem est Christus, quia Pater neminem iudicat, sed omne iudicium dedit Filio. Fit insuper in hoc textu mentio de quodam carcere, in quem mittitur post mortem ille, qui doctrinae Christi non consentit in vita, ut probat haec particula, dum es in via ne forte tradat te adversarius iudici; quae denotant adversarium non tradere, aut non mittere in illum carcerem, nisi post viam seu post mortem. Carcer autem ille nequit esse infernus Damnarorum, quia nullus de eo potest exire, nec potest quadrante reddere, cum poena sit aeterna, & iste de quo loquitur Evangelista, sit egressurus: exiet enim ille, quem mittet iudex, seu Christus, statim ac reddiderit novissimum quadrante, ut probat haec particula: Amen dico tibi non exies inde, donec reddas novissimum quadrante. Ergo praeter infernum, qui est carcer, in quem mittuntur damnati irrevocabiliter, datur alius locus, aut carcer, cuius poena non est aeterna, sicut poena ignis inferni, sed temporalis, qua purgantur Electi, ut perfecte purgati, & iustitia Dei usque ad ultimum quadrante satisfacta, ascendant in caelum, in

Matth. 5.

quo nihil coinquatum intrat; ac proinde datur purgatorium, seu locus medius de quo anima exeat, solutis debitis. Ita sentiunt Doctores, ac SS. Patres locum istum Evangelista Matthaei explicantes, praesertim S. Eucherius Episcopus Lugdunensis Homil. 3. de Epiphania, D. Bernardus de obitu S. Humberti, & alii.

S. Eucherius.

D. Bernardus.

Tandem Apostoli in actibus suis cap. 2. vers. 24. purgatorii veritatem stabiliunt; ibi enim de Christo sic loquuntur: Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Hoc enim significat dari dolores post mortem sustinendos, & poenas in alia vita solvendas. Quia non potest intelligi de laboribus, & doloribus Christi ante passionem, tum quia finierant in cruce. Joan. 19. vers. 30. Cum ergo accipisset Jesus acetum, dixit: consummatum est, & inclinato capite emisit spiritum. Tum quia Apostoli loquuntur de resurrectione, quam mors praecedat, & de doloribus inferni, quos in hac vita nullus patitur. Nec potest intelligi de doloribus Damnarorum, qui cum sint aeterni, Christus non est passus eos. Nec potest intelligi de doloribus SS. Patrum in limbo, quia ibi non pariebantur. Debet igitur intelligi de doloribus alterius loci, scilicet purgatorii, cui Sancti Patres, & Scriptura tribuunt nomen inferni, ita quod Christus nedum liberaverit Patres in limbo, sed etiam aliquas animas, quae pariebantur dolores in purgatorio. Ideo dicitur Apostoli, solutis doloribus inferni, id est, solutis, seu finitis poenis purgatorii, cum non sint aliae quae post mortem solvi possint. Et sic patet ipsum purgatorium negari non posse citra haeresim.

Act. 2.

Joan. 19.

D. Augustinus.

Hanc ipsam expositionem praebet D. Augustinus lib. 12. de Genes. ad Litteram, D. Cyrillus in sermone de Coena Domini, D. Gregorius Nazianzenus, & alii exponentes illud Apostoli 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 29. Quid faciens qui baptizatur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis. Quod etiam intelligunt de mortuis, pro quibus tunc vivi varia pietatis opera exercebant. Volunt enim ibi Apostolum loqui de Baptismo lachrymarum, & poenitentiae, qui pro mortuis suscipitur orando, jejunando, elemosynasque largiendo pro illis; quasi diceret, quid prodest flere, orare, jejunare, & elemosynas largiri pro mortuis, si mortui non resurgant. Ex quo patet (inquunt doctissimi Ephrem, qui vivebat anno 355. in suo testamento, & Petrus Cluniacensis lib. contra Petrobriusianos) consuetudinem fuisse tempore Apostolorum hujusmodi Baptismum suscipere, hoc est, orare, jejunare, & elemosynas largiri pro mortuis; non quidem pro Damnatiss, pro quibus talia facere fuisset inutile, nec pro Beatis, quibus fuisset superfluum: ergo pro mortuis, quos credebant esse intertio loco, qui non est coelum, nec infernus, sed purgatorium, de quo solutis poenis exeat anima. Et ideo fides docet dari purgatorium, in quo sunt anime, quae decederunt cum aliquo peccato veniali, aut non satisfacta perfecte poenitentia, ut ibi perfecte purgentur, & ut digne possint ascendere ad sanctam Civitatem Jerusalem, in quam nihil coinquatum intrat. Imo Apostolis antiquior est haec consuetudo, ut probat illud Tobiae 4. vers. 18. ubi legitur: Panem tuum, & vinum tuum super sepulcrum iusti constitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus. Quod evidenter demonstrat consuetudinem illius temporis, qua instruebatur convivium, ad quod vocabantur pauperes, ut post acceptam elemosynam orarent pro anima defuncti.

D. Augustinus.

Nazianz.

Cyprianus.

Solutio instantia.

Tobias 4.

§. II.

Solvuntur Argumenta Contraria.

Heretici, & praesertim Calvinistae objiciunt contra veritatem nostri articuli illud Ecclesiastes cap. 11. vers. 13. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit. Ubi lignum, significat hominem, ad Austrum, significat Spiritus S. charitatem, ad Aquilonem, frigus infidelitatis. Ergo (inquunt) nullus alius est locus praeter Austrum, & Aquilonem, hoc est, praeter gloriam, & gehennam; & ideo cum homo nequeat mori, quin moriatur in charitate, vel in peccato, necesse est quod sit damnatus, aut

Ratio Calvinistarum.

aut Beatus statim post mortem, ac proinde superfluum est admittere Purgatorium, & orare pro defunctis, ut a peccatis solvantur; cum viatoribus dumtaxat concedatur venia peccatorum.

Sed non nocet haec auctoritas Ecclesiastes, nec excludit Purgatorium; aliam excluderet etiam limbum, in quo Patres veteris Testamenti fuerunt inclusi, & in quo modo sunt infantes, qui sine Baptismo decedunt. Ratio nostra est, quia anima quae in purgatorio, ceciderunt ad Austrum (hoc est in gratia, & charitate) & ibi scilicet in purgatorio non manebunt in aeternum, quamvis nondum sint in termino, seu in caelo propter aliquas sordes purgandas, antequam perveniant ad vitam aeternam, quaeque non purgantur in hac vita. At quia non expellunt gratiam & anima potest ab ipsis mundari, anima in eo loco manebit donec purgetur. Quapropter D. Augustinus in Plal. 37. ait; In hac vita purges me, & reglem me reddes ut emanatorio ignis opus non sit. Ergo debet dari Status medius inter Statum Beatorum & Damnarorum, qui sit purgatorium; quod evitare cupiebat S. Augustinus, & in quo per ignem delicta venialia purganda sunt; cum anima non possint cum his sordibus intrare in caelum, nec debeat descendere in infernum, quia stant simul in anima cum gratia, & charitate, quae est seminata aeterna.

Ecclesiastes.

non im. probat purgatorium.

D. Augustinus.

Instabant, Christus dixit Latroni Luc. 23. Hodie mecum eris in Paradiso, ideoque non descendit in Purgatorium, ac proinde non datur: ad illud enim necessarium descendit, si esset, quia Latro habebat sordes illas. Nec alij iusti descendunt in Purgatorium, sed ascendant in caelum statim post mortem, ut probat illud Apocalyp. Beati mortui qui in Domino moriuntur, amodo jam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis, opera enim illorum sequuntur illos.

Solutio instantia.

Respondeo argumentum non militare contra nos, quia non probat nullum esse Purgatorium, nec ostendit praedictum locum tertium esse inutilem & superfluum, sed solum omnes non adituros illum, & praecipue Latronem in cruce conversum, qui ratione admiranda fidei, qua Divinitatem Christi confessus est dicendo, memento mei Domine, potuit perfecte purgari, de facto mundari ab omni sordibus, mereri audire hanc promissionem, hodie mecum eris in Paradiso, & computari inter Iustos, qui perfecte moriuntur in Domino, & qui nihil purgandum praeserunt, de quibus loquitur Joan. in Apocalyp. quavis plures migraverint in caelum, vel descenderint in infernum inpertransito purgatorio. Inde ergo non sequitur dari tantum coelum, & infernum.

Dicunt D. Joannes per Beatos intelligit eos, qui moriuntur in gratia: ergo si anima, quae ceciderunt ad Austrum, fuissent in gratia, quare sunt in Purgatorio, & non requiescant a laboribus suis in gloria; cum sint de illis, de quibus D. Joannes ait: Beati mortui &c.

Respondeo animas existentes in Purgatorio esse in gratia, & tamen non requiescent a laboribus suis, quia habent aliquod peccatum veniale, quod non expellit gratiam sanctificantem; licet differat ingressum ad gloriam, quod quidem peccatum non habebant illi mortui, de quibus loquitur D. Joannes. Nam si opera, quae sequuntur mortuos, non ita sint sancta, & perfecta, ut sanctitas loci Beatorum exigit, necesse est ut in alio loco purgentur, ut inde possint convolare ad caelum, in quo nihil coinquatum intrat juxta Apocalypsim.

Aliud adducunt testimonium, quod est 1. Joan. cap. 1. vers. 7. Si autem in lucem ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus ad invicem, & sanguis Jesu Christi Filij emundat nos ab omni peccato. Ex quibus inferunt existentem in luce, seu in gratia, esse mundum ab omni peccato per Sanguinem Christi, & ideo excludit & improbat preces pro defunctis, seu negat Purgatorium tanquam inutile, & superfluum pro peccatis purgandis. Respondeo negando consequentiam: quia sanguis Christi emundat nos tanquam principale purgatorium, hoc est, sanctitas animae provenit a sanguine Christi, qui est causa nostrae salutis meritoria, ut sancit Tridentinum. Nec per hoc ipse sanguis excludit omne aliud purgatorium, quo purgantur post mortem quaedam delicta, quae gratiam sanctificantem non expellunt: quaeque purgata & expiata non fuerunt in vita, ut affirmat D. Hieronymus ex illo Michae cap. 7. vers. 8. & 9.

anima existens in purgatorio in gratia.

animas existens in purgatorio in gratia.

Responsio ad aliam haereticorum rationem.

Ne laseris inimica mea super me, quia cecidi, consurgam, cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est. Nec hoc implicat, quia sicut fides, spes, charitas, & bona opera contribuant ad remissionem culpae, in quantum nobis Christi sanguinem applicat, ita etiam purgatorium nobis applicat sanguinem Christi quantum ad remissionem culpae debita peccatis venialibus, quae in hac vita non fuit soluta; ideoque ex praecitata auctoritate non valet dicere nullum dari Purgatorium, nulliusque momenti esse orationem pro defunctis.

Objiciunt illud Eccles. cap. 9. vers. 10. Quodcumque potest facere manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas. Ergo non datur status medius seu purgatorium, in quo sanguis Christi possit applicari, & bona viventium opera prodesse defunctis; cum ex Sacra Scriptura post mortem nulla sit operatio ad salutem consequendam. Legitur enim supra vers. 5. Venientes sciunt se esse mortuos, mortui vero nihil novunt amplius, nec habent ultra mercedem, quia oblivioni tradita est memoria eorum.

Eccles. 9.

Respondeo hanc auctoritatem non nocere, quia indicat post mortem non esse tempus merendi, seu hominem post mortem, sive sit in caelo, sive in inferno, sive in Purgatorio, non posse elicere opera meritoria ex defectu status viae ad meritum requisiti; nam Ecclesiastes ibi voluit impugnare sententiam eorum, qui docerent post mortem animas mereri posse, non vero post mortem non esse tempus satisfaciendi, aut ut ait Scotus, satis patiendi, cum Purgatorium sit institutum, ut animae pariat per remittenda poena, quae in via non fuerit soluta, etiam si in eo anima non mereatur, quamvis patiantur. Sunt enim qui sub terra ad pronunciationem nominis Jesu, flexerunt genua, ut dicit Apostolus ad Ephes. cap. 2. illi autem non sunt Damnatiss, quia non laudabunt Deum illi, qui descendunt in infernum. Nec sunt Patres, qui erant in Limbo, quia tempore, quo Paulus loquebatur, jam coelum conscenderant; ergo sunt illi, qui existunt in purgatorio pro aliquo tempore.

Explicatur auctoritas Ecclesiastes.

Ephes. 2.

Dicent forsan, quod illa satisfactio, quam nos admittimus in purgatorio, esset meritoria, aut non esset post mortem? Hoc posterius non potest dici, quia inutile esset purgatorium; certum enim est quod gloria datur propter meritum: ergo illa opera satisfactoria meritoria sunt, cum statim post satisfactioem illam, aut propter purgationem, detur gloria.

Porro haec instantia non valet. Ratio est, quia Deus statuit tempus viae pro meritis, & voluit post mortem nullum mereri posse, ut declarat D. Joannes cap. 9. vers. 4. Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est: vni nox quando nemo potest operari. Nullum quidem est meritum apud Deum sine divina ordinatione, & acceptance; ideoque voluit animam posse per bona opera mereri in via; non vero potest mortem. Hinc est, quod Paulus ad Galat. cap. 6. vers. 10. ait: Dum tempus habemus operemur bonum, maxime ad domesticos fidei. Quod ostendit tempus faciendi bonum, seu opus meritorium esse tempus viae seu vite mortalis. Hoc est id, quod inferunt Theologi ex illo Eccles. cap. 9. vers. 10. Quodcumque potest facere manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos quo tu properas.

ad Galat. 6.

Tandem insurgunt haeretici contra existentiam purgatorii ex auctoritate Matth. 7. vers. 13. & 14. ubi Evangelista duas iudicat vias statim post mortem suscipiendas, quarum una est angusta, quae ducit ad gloriam, & altera est spatiosa quae ducit ad perditionem, ut constat ex his verbis: quam angusta porta, & arcta via est, quae ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam. Nullus est igitur alius locus post mortem suscipiendus praeter coelum, & infernum, seu praeter vitam aeternam, & perditionem aeternam, ut suadet idem Evangelista cap. 25. dicens: Ibi sunt iusti in vitam aeternam, insuisti vero in ignem aeternum.

Ultima haereticorum ratio.

Respondeo negando consequentiam, quia admittendo purgatorium non admittimus tertiam portam, per quam simus transfuri post mortem, neque terminum aliquem ultimum, aut finem prorsus inordinatum, quia purgatorium est quidam status aut locus in via, quae ducit ad vitam; cum anima ibi existentes sint iustae

Refutatur haereticorum ratio.

justæ, sanctæ, & electæ: in ipso enim existunt dumtaxat ut perfectè putentur ab omni sordè, nè aliquid inquinatum intret in Jerusalem cœlestem; & ideo porta, quæ ducit ad purgatorium, ducit ad cœlum.

Ad aliam D. Matthæi auctoritatem dico Christum loqui de loco perpetuæ & æternæ mansionis, qui erit gloria, seu vita æterna, vel gehenna, sive ignis æternus, non verò de loco transitório, seu purgatorio, in quo animæ detinentur pro aliquo tempore, qui quidem locus non est propriè terminus, sed via ad terminum, ut potè ad vitam æternam, quæ infallibiliter dabitur omnibus, qui absque peccato mortali moriuntur, cum in Domino moriantur.

Dicent, quòd vita æterna datur statim post mortem animabus justis juxta illud Apost. ad Philip. dicentis: *Cupio dissolvi & esse cum Christo*: quo ipse Apostolus demonstrat beatitudinem statim dari post mortem, cum nullum admittat tempus inter dissolvi, & esse cum Christo, seu in cœlo. Idem prius docuerat Propheta Psal. 126. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hereditas Domini.* Nam Apost. cupiebat dissolvi, ut citò videret Christum, & David per somnum intelligit mortem. Sed anima, quæ est in gratia & in fide, est justa, sancta, & electa: Ergo absque ulla interruptione statim post mortem videt Deum, qui est hereditas Sanctorum, & ideo nullus datur locus medius detinens animas electorum, quoniam hæc hereditas debetur illis statim post mortem.

Respondet argumentum non impugnare purgatorium, quia Paulus, & David non excludunt tertium locum mediantem inter cœlum & infernum, & ad cœlum ordinatum, nec volunt animam electam statim post separationem à corpore esse beatam. Nam per adverbium *statim*, aut *ecce*, non excludunt quodcumque tempus, sed solum æternitatem. Hoc est, non indicant, hereditatem esse absque ulla mora omnibus conferendam post mortem, sed infallibiliter esse conferendam in tempore juxta necessitatem animæ, quæ si habeat aliquid purgandum, debet purgari, ut possideat hereditatem Dei, & si non habeat, debet statim possidere eam. Tempus purgatorii pro minimo, & brevissimo reputatur respectu temporis inferni. Hinc est, quòd sunt animæ, quæ in pertanito purgatorio ducuntur ad vitam æternam, ut de pluribus Sanctis refertur in historia Ecclesiastica, quoniam ita completam, atque perfectam poenitentiam egerunt in hac vita, ut nulla in eis remanserit macula, quantumvis venialis, nullaque fieri debeat pro illis oratio in Ecclesia. Et sunt aliæ, quæ antequam convolent in cœlum, per aliquod tempus detinentur in purgatorio, quo tempore transacto statim datur illis hereditas Domini, & sunt cum Christo.

ARTICULUS XXI.

Rejicit Thaboritas nolentes, Locum Sacrum esse stabulo aptiorem ad orandum.

Tot adversus orationem insurrexerunt hæretici, quot sunt in ipsa conceptus, sub quibus considerari potest; inspererunt enim eam omni ex parte; ut eam omni ex parte impugnant, scientes orationem esse contra hostes tam visibiles, quam invisibiles efficax jumentum, ut monet D. Hieronymus citatus in can. *si quis vult*, dist. 36. Quidam dixerunt orationem solum seclusis Sacramentis, & virtutibus sufficere ad sanctificationem animarum. Alii orationem esse prorsus inutilem, & superfluum. Alii voluerunt eam esse utilem viatoribus dumtaxat, ut animas in purgatorio existentes Ecclesiæ privarent suffragiis, ut supra dictum est. Tandem fuerunt alii, qui docuerunt nullam esse specialem orationis locum. Volebant enim orationem ubique ita habere æqualem virtutem, ut nullus sit locus, in quo sit majoris utilitatis, quam in alio, ac proinde improbabant Ecclesias, seu templa, quatenus ad orandum sunt destinata.

Primus hujus hæresis inventor fuit Eustathius, primus Monachus, deinde Sebastienus Armeniæ regionis (quæ Sebasta Ponti appellatur) fuit Episcopus. Ille enim vir hæreticus tempore Constantini Magni Impera-

toris, & Silvestri Summi Pontificis circa annum Dom. 320. docebat templa nullius esse inutilitatis, neque aliquo pacto prodesse in Ecclesia Deum orare, quapropter ea everrenda & conspurcanda esse docebat, instar Nabuchodonosor Regis Babylonis, quis Dæmonis figuram gessit cum Jerusalem invasit, omnia illius vasa prætiosa dirupit. Huic hæretico statim ut potè anno 350. ad hæsit Julianus Apostata, Constantii Imperatoris nepos, & frater Galli, qui sacras Christianorum ædes dirupit, quia putabat eas esse inutiles ad orandum, & potius ad idololatriam, quam ad verum cultum provocantes.

Eumdem errorem postea, scilicet anno Domini 407. regnante Arcadio Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Innocentio I. Papa secutus est Faustus natione Afer, secta Manicheus, vir alioquin doctus, contra quem D. Augustinus multas habuit disputationes; & triginta tres libros scripsit, ut ipsemet testatur tract. 2. cap. 7. dicens: *Contra Faustum Manicheum blasphemantem contra legem, & prophetas, & eorum Deum, & incarnationem Christi, Scripturas autem novi testamenti quibus convincitur, falsatas esse dicentem, scripsit grande opus verbis eius propositis, reddens responsiones meas, triginta & tres disputationes, quos etiam libros, cur non dixerim, nam & si sunt in eis aliqui perbreves, tamen libri sunt.* Ille quidem hæreticus, quamvis à Divo Augustino plenè convictus, Hæresibus Manichæorum istam tamen circa sacras ædes addere voluit.

Hunc autem errorem, quamvis jam diu sepultum cura Prælatorum tunc viventium, & decretis Conciliorum, post multa sæcula, seu anno Domini 1160. scilicet tempore Frederici primi Imperatoris, & Alexandri Papæ III. suscitavit Vvaldenses, seu Pauperes de Lugduno, duce quodam Cive Lugdunensi dicto Vvaldo, de quo supra locuti sumus. Illi autem Vvaldenses ut illustriores hæretici mundo apparerent, hæreticorum prædecessorum errorem multo fortius extendebant, quia illi sola templa, quæ in Sanctorum nomine sunt consecrata, irridebant, isti verò omni templo detraxerunt dicendo templum Dei ita ipsum mundum esse, ut impium sit edificare aliquam domum, quæ debeat dici domus Dei; quoniam (inquunt) hoc est coarctare majestatem ejus, & in Ecclesiis, Monasteriis, Oratoriis dumtaxat velle immensam, ac divinam majestatem invenire, ut testatur Eneas Sylvius lib. de origine Bohemorum.

Post Vvaldenses scilicet anno 1296. regnantibus Adolpho Cæsare Germano, & Bonifacio VIII. insurrexerunt alii hæretici, dicti Pseudo-Apostoli, qui adhuc Vvaldensibus nequiores majori cum injuria de templo Dei locuti sunt. Dicebant enim Ecclesiam quamvis consecratam non plus valere ad orandum, quam stabulum porcorum, nec pudebat eos comparatione tam inhonestam uri. Eamdem hæresim tutati sunt (magis vi, & armis, quam Scriptura Sacra, aut ratione, & testimoniis) quidam Bohemi hæretici Thaboritas nuncupati à loco quodam, quem moenibus cingentes nomen Thabor illi indiderunt: hi hæretici emerferunt sub Sigismundo Cæsare Germano, & Joanne XXII. circa annum Domini 1411. duce & principe quodam viro hæretico nomine Zifcha, genere nobili, natione Hussita, qui Ecclesias invaserat, everterat templa, Sacra spoliaverat, Monasteria destruxerat, Monachos fugaverat, & post tot, tantaque facinorosa ausus est aliquos Discipulos secum sumere (ad instar Christi tres Apostolos assumentis) velum testes ipsius transfigurationis in Monte Thabor) ut cum illis ibi oraret, & voluit hunc locum vocari Thabor, & ibi manentes, Thaboritas.

S. I.

In quo Auctoritate, & Ratione probatur veritas Articuli.

Concilium Grangrense celebratum sub Silvestro Papa anno 425. damnavit hanc hæresim cap. 5. decretorum, ubi legitur: *si quis docet Domum Dei contemptibilem esse debere, & congregationes, quæ in ea sunt, anathema sit.* Contra Eustathium expresse conditus fuit hic canon, quo templa, seu Ecclesiæ reservantur pro orationibus, & Sacrificiis Deo offerendis. Thaborita autem damnati fuerunt in Concilio Constantiensi celebrato anno 1414. sub Joanne XXIII. Papa pro tollendo eodem,

eodem, non extincto, sed de facto trium Pontificum Schismate, damnandique tunc grassantibus Vvicleffitarum & Hussitarum hæresibus, quarum defensores erant Thaboritæ.

Idem prius decretum fuerat scilicet anno Dom. 829. in Concilio Parisiensi VI. celebrato sub Gregorio IV. In illo quidem Concilio (quod Provinciale fuit) Patres dixerunt orationes faciendas esse in Ecclesia frequenter ad majorem utilitatem apud Deum, ut testatur Eminentiss. Cardinalis noster Laurea in Epirom. canonum verbo oratio, ubi citat etiam pro eadem veritate firmanda Concilium Laodicœnum celebratum sub Silvestro Papa per triginta duos Episcopos anno 318. Tandem ejusdem veritatis decisio haberi potest ex Concilio Tridentino sess. 21. cap. 7. in quo declaratur Ecclesias diruptas non esse in prophanos usus convertendas.

Hæc hæresis Eustathii, Fausti Manichæi, Vvaldensium, Thaboritarum, & aliorum facilè rejicitur ex illo 2. Paralip. cap. 6. vers. 19. & 20. ubi legitur: *Ad hoc tantum facta est, ut respicias orationem servorum tuorum, & observationem ejus, Domine Deus meus, & exaudias preces, quas sumit famulus tuus coram te, ut aperias oculos tuos super domum istam, &c.* Idem habetur ex illo Isa. cap. 57. vers. 7. ubi legitur: *Dominum omnes cujusvis gentis, aut conditionis hortantem ad servanda sua mandata dixisse: Adducam eos in montem sanctum meum, & latificabo eos in domo orationis meæ, holocausta eorum, & victimarum eorum placebit mihi super altari meo, quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis.* Ex quibus constat Deum non destinasse quemcumque locum, nec universum mundum pro oratione faciendam, ita ut in omni loco orare teneamur (licet oratio possit fieri in omnibus locis, ut declaravit Nicolaus primus ad Consulatum Bulgarorum cap. 75.) sed solum templum sanctum suum, quod vocavit domum orationis. Sanè quia domus hæc est ad orandum proprior, & in ipsa oratio est nobis utilior, & Deo dignior. Nec potest ab ipsis hæreticis alter hujus destinationis assignari finis, cum virtus Dei sit in ea speciali modo, ut suadet illud 2. Machab. cap. 3. vers. 38. & 39. *si quem habes hostem, aut regni tui insuasiorem mitte illuc, & flagellatum eum recipies, si tamen everserit, eo quod in loco sit verè Dei quadam virtus; nam ipse qui habet in cœlis habitationem, visitator, & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, & perdit.* Hæc enim verba dicta fuerunt de templo Dei, & declarant Deum, qui habet habitationem specialem in cœlis, specialem curam habere de templo suo in terris ædificato, ac proinde student, orationem majorem apud Deum habere virtutem in Ecclesia consecrata, quam in aliquo alio loco; nedùm ex divina ordinatione, quæ hujusmodi locum instituit tanquam locum orationis, eique nomen domus Dei dedit, sed etiam ex reverentia, quæ illi debetur propter sanctitatem, quam habet, & ob quam Deus suas hominibus largitur benedictiones, & exaudit preces populi.

Undè ut hæc Ecclesiarum, aut Templorum sanctitas ostenderetur, Christus ejecit vendentes, & ementes in Templo, & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. Causa hujus rei fuit, quia templum Dei non fuit destinatum pro negotiatione, sed pro oratione; alias ejecisset ementes, & vendentes de omni loco, si oratio non magis prodesset in templo, quam in aliis locis, & si quilibet locus hujusmodi esset locus orationis, Hinc est quòd ipse Christus dixit Matth. 21. vers. 13. ementibus, & vendentibus: *Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Igitur Ecclesia magis valet ad orandum, quam alius locus, quidquid dicant Pseudo-Apostoli, & prænominati hæretici, alioquin Christus non vocasset eam domum orationis (hæc quidem denominatio est ab effectu) nec ab ea ejecisset vendentes & ementes, quia si liceat emere, & vendere in foro, liceat utique in templo Dei, si non esset majori veneratione dignum, quam forum, & si tam gratum esset Deo orare in foro, quam in templo, & in Ecclesia.

Eumdem errorem, quem impugnamus, rejicit quoque divinum præceptum de ædificando templo Jerosolymitano, in quo Deus volebat adorari, licet ubique sit adorandus ab hominibus in spiritu & veritate. Legimus enim in 1. lib. Paralip. 28. quòd cum David prius cogitasset

ædificare templum, rejectus fuit à Domino velut indignus ad hoc munus obeundum, eo quòd vir bellator fuerat, & sanguinem fuderat: quapropter Deus hoc munus ædificandi templum transtulit in Salomonem, ut patet ex his verbis, quæ habentur in vers. ejusdem capituli: *Deus autem dixit mihi: non ædificabis domum nomini meo, eo quòd sis vir bellator, & sanguinem fuderis.* Et in vers. 6. dicitque mihi: *Salomon filius tuus ædificabit domum meam, & atria mea, ipsum enim mihi elegi in filium, & ergo ero illi in Patrem.* Indè enim sequitur, quòd melius est orare Deum in Ecclesia, quam in alio loco, tum quia domum Dei decet sanctitudo in longitudinem dierum, quæ quidem sanctitudo non erat in David tanta, quantum exigitur Domus orationis, & quantum in ipsa suscipit deprecatio; tum quia si Dei templum nullius esset utilitatis, certò Deus non præcepisset illius ædificationem, nec in ipso construendo Salomon tam laborasset, nec tantam auri, & argenti materiam in eo expendisset, nec Deus illud tot, tantisque decorasset privilegiis, cum hæc omnia fieri non possint nisi propter aliquam utilitatem pro populo & pro gloria Dei, quæ quidem utilitas pro populo ex nullo alio potest provenire, nisi ex oratione, & laudibus gloriæ Dei: & ideo melius est orare in Ecclesia, quam in alio loco ad alios usus, quam ad orationem destinato.

Undè D. August. in regula ait: *In oratorio nemo aliquid faciat, nisi ad quòd factum est, unde & nomen accepit.* Ex quo sequitur, quòd usus prophani, qui alibi sunt liciti, in Ecclesia sunt illiciti, & prohibiti, ut orationi reservetur locus sacer, seu templum, aut Ecclesia, ut indè oratio fiat dignior, & utilior, solumque sortiarur effectum, ut indicat Jesus filius Sirach cap. ult. vers. 18. & Eccles. 19. dicens: *Cum adhuc junior essem priusquam aberrarem, quæsi vi sapientiam palam in oratione mea. Ante templum postula bam pro illa, & usque in novissimis inquiram eam. Et effectus, sicut iniquitas proceus tua.*

S. II.

Proponitur, & Resolvitur Ratio contra Articulum.

Circa articuli nostri veritatem nullum argumentum proponunt hæretici. Dicunt tantum templum Dei esse ipsum mundum, & credunt Catholicos Deum specialiter colentes in templo coarctare divinam Majestatem in uno loco particulari.

Sed non valet hæc ratio, tum quia si mundus, seu quilibet locus esset templum Dei ad orationem destinatum, Christus non dixisset Matth. 6. *Tu autem cum oraveris intra in cubiculum tuum; tum quia nos non negamus Deum esse in toto mundo, nec coarctamus Majestatem ejus in templo (cum firmiter credamus Deum esse immensum, & ubique præsentem contra Antropomorphitas) sed dicimus Deum esse speciali modo in templo divino exhibendo cultu consecrato, & ibi ejus majestatem digniori modo honorari; scriptum est enim Genes. 28. vers. 16. *Cum evigilasset Jacob de somno ait: vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam, quàm terribilis esset locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cœli.* Hæc autem verba applicantur Ecclesiæ, seu templo, licet dicta fuerint de lapide illo, quem Jacob erexerat in titulum. Et ideo Deus est ibi speciali modo, & ejus majestas dignius adoratur, quam alibi: licet sit ubique, cum quilibet locus non dicatur Sanctus, etiam si Deus ei sit præsens, sicut templum dicitur locus sanctus, eo quòd sit destinatus pro exercendis officiis sanctis, & sacris obeundis. In eo enim orat Sacerdos pro delictis, & peccatis populi, offert Deo Sacrificia. In eo qui petit accipit, & qui quaerit, invenit.*

ARTICULUS XXII.

Impugnatur Almaricum propugnantem, gloriam æternam esse omnino invisibilem.

Quamvis Propheta regius publicè dixerit Deum alloquendo: *Saniabor cum apparueris gloria tua:* D. Joann.

Armeni
Abailardus.

D. Joannes: *Videbimus eum sicuti est*; & inde constat Deum esse aliquo modo visibilem, scilicet supernaturaliter à Beatissimis, nihilominus Armeni, & Petrus Abailardus, de quibus locuti sumus, crediderunt intellectum creatum nullo modo posse videre immediatè, & intuitivè essentiam, aut substantiam Dei. Voluerunt enim Beatos videre tantum claritatem quamdam illius essentiae, & per ipsam visionem Beatos constitui.

Arnaldus
Brixianensis.

Ejusdem haeresis defensor fuit circa annum Domini 1140. Arnaldus Brixianensis, natione Italus, unus ex sequacibus, & cohaereticis ipsius Abailardi, & cum eo damnatus in Concilio Lateranensi. Hic haereticus suo confusus ingenio omnium Sanctorum Doctorum, Sanctorumque Ecclesiae Patrum oracula contemnebat, & ut notat volter Alphonsus à Castro lib. 3. adversus hereses, velut alter Ismael levavit manus suas contra omnes, & omnes Catholici manus suas extulerunt contra eum in Concilio Rhemenfi, in quo etiam fuit anathemate percussus.

Almaricus.

Eandem haeresim ampliavit Almaricus, natione Gallus, patria Cornutensis, Doctor Parisiensis, sub Philippo Barbarossa Filio, & Innocentio III. Pontifice Romano circa annum Domini 1204. & dixit Beatos non videre Deum in se intuitivè, imò nec posse eum sic intueri nitente claritate divina virtute; sed solum in creaturis, sicut videmus lumen in aere. Hanc haeresim simul cum viginti aliis esse Almarici, & ipsam Almaricum fuisse proscriptum, & damnatum ab eodem Innocentio III. in Concilio Lateranensi quarto constat ex capite *Dammatus de Summa Trinitatis & fide Catholica* in fine, ubi legitur: *Reprobamus etiam, & condemnamus perversissimum dogma Impii Almarici, cujus mentem sic Patres mendaciter exsecravit, ut ejus doctrina non tam haereticam censenda sit, quam insana.*

Almaricus
in erroribus.

Non obstante condemnatione Almarici in praedicto Concilio ejus tamen doctrina (quamvis haeretica) fuit evulgata per plures ejusdem haeretici Discipulos, & Parisiis disquisita, ac examinata ab Episcopis, & Theologis tunc ibi existentibus, qui eam damnarunt, & damnatam publicarunt. Senatus Consultus confirmavit sententiam, & statim ipse Almaricus, atque sequaces, aut sectatores ejus coram universo populo fuerunt exusti, & eorum cineres per Sterquilinum dispersi anno Domini 1208. Ità refert Prateolus, qui addit ex variis historicis, quod cum ad supplicium duceretur, tanta aborta fuit aeris intemperies, & inclementia, ut omnes crederent aere multo concitatum ab eis, qui homines tot, tantisque adversus Ecclesiam Catholicam docuerant errores. At quod deplorabilius videtur, est eorum mors pessima: nullum quippe poenitentiae signum, nullum motum respicientiae, nullumque responsum ad interrogata dare voluerunt, & Diabolo suadente in haeresi, quam in fide Catholica maluerunt. Ità idem Doctor.

§. I.

De Condemnatione Haeresis.

Decreto
Concilii
Viennensis.

Hæc haeresis, quæ Beatissimis denegat intuitivam visionem Dei, eamque judicat impossibilem, etiam si Deus videri vellet, meritò damnata fuit in Concilio Viennensi Clementina ad nostram de haereticis. In Florentino in litteris unionis, ubi declaratur: *Animas plebæ purgatas intueri Deum, clarè, trinum, & unum sicuti est.* In Tridentino sess. 25. in decreto de Invocatione, & veneratione Sanctorum, reliquiis & Sacris imaginibus, ubi legitur: *Illos verò qui negant Sanctos aeterna felicitate in Caelo fruantes, invocandos esse, aut qui asserunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, ut pro nobis etiam singulis orent invocationem esse idololatricam, vel pugnare cum verbo Dei, adversarique honori unius Mediatoris Dei, & Domini Jesu Christi, vel stultum esse in Caelo regnantibus voce, vel mente supplicare, impie sentire &c. quæ declarant in Caelo esse animas, quæ vident Deum.*

§. I. I.

Aserit Deum esse visibilem in Caelo.

Beatos videre Deum intuitivè constat ex variis Sacrae Scripturae testimoniis. Primò ex illo Psal. 83. *Gratiam,*

& gloriam dabit Dominus: hæc autem gloria est visio Dei. Matth. cap. 5. *Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt;* quod non potest intelligi de claritate essentiae divinae, ut putant Armeni, & alii haeretici, nec de ipso Deo prout est in creaturis, sed de Deo in se, cum dicat, *Ipsi Deum videbunt:* ibi enim Deus declaratur res videnda, & obiectum terminativum visionis beatorum. Idque plenè suadet ex cap. 18. ubi habetur: *Angeli eorum in caelis semper vident faciem Patris mei.* Facies enim denotat aspectum intuitivum substantiae, naturæ, & personæ praesentis; cum per faciem solito res cognoscatur, & aspiciatur. Undè David. Psal. 118. ait: *Deprecatus sum faciem tuam,* hoc est, oravi, ut te viderem, ideoque Deus visibilis est ab intellectu creato lumine supernaturali confortato.

1. Cor. 13.

His consonat illud ad Corinth. 1. cap. 13. *Videbimus nunc per speculum & in enigmate, tunc autem facie ad faciem; nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum.* Quæ verba exponentes S. Irenæus lib. 5. cap. 7. S. Augustinus lib. 1. de Trinit. cap. 13. dicunt, *per speculum in enigmate,* intelligendam esse viatorum cognitionem, quam Paulus habebat, & quam nos habemus de Deo per species creatas, quæ est mediata, & ænigmatica. Etenim à Magnitudine specierum, & creatura cognoscibiliter poterit Creator horum ità videri (inquit sapiens) ut Deus nequeat invincibiliter ignorari. Per hanc particulam *Tunc autem facie ad faciem* intelligendam esse cognitionem, quam habebimus de Deo in patria, quæ erit facialis, id est, facie ad faciem, seu intuitiva, & immediata. Et per, *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum,* significatur, Deum nunc cognosci inadæquatè, obfcurè, nimirum per fidem, aut revelationem, & ex parte, puta ex effectibus, quorum cognitio nos ad notitiam Dei ducit: tunc autem, nimirum in patria, intuitivè, & sicuti est, & sicut ipse Deus cognoscit creaturas, aut una creatura cognoscit aliam suppositis supponendis.

Apocalyp.

Quare obiter advertendum est, quòd Apostolus, & expoitores ipsius non intendunt docere æqualitatem esse inter cognitionem, quam Deus habet de creaturis & illam quam beati habent de Deo; licet Apostolus dicat: *Tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum;* quoniam *ly sicut* designat tantum æqualem claritatem, & evidentiam, aut praesentiam obiecti respectu utriusque cognitionis, non verò activitatem, intentionem, & capacitate cognitionis. Patet igitur ex Scripturae locis super citatis, & ex isto Apocalyp. 22. *Videbunt faciem ejus,* homines aliquando, seu post mortem pretiosam habituros faciem visionem Dei, juxta illud Joan. cap. 3. *Cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est,* id est, immediatè in se ipso, ut explicat Evaristus Papa Epistola ad Episcopos Africae.

D. Chry-

Authoritas Sanctorum Patrum eandem veritatem firmat. D. Chryostomus Epist. 5. ad Theodorum lapsum, & homil. 3. in Epistolam ad Philippenses, & 69. ad populum Antiochenum ait: *Beatus, Regem ipsum scilicet Deum, contueri, non per introitum, non per anigma, non per speculum, sed facie ad faciem, non per fidem, sed per speciem.* D. Gregorius loco citato cap. 18. ait: *Sciendum est quod fuerunt nonnulli, qui Deum dixerunt etiam in illa beatitudinis regione in claritate quidem sua conspici, sed in natura minime videri, quos nimirum nimia inquisitionis falsitas sefellis; neque illi simplici, & incommutabili essentia aliud est claritas, & aliud natura, sed ipsa ejus natura, sua claritas, & ipsa claritas natura est, ipse enim pollicetur dicens qui diligit me, diligitur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo me ipsum illi.* Quibus verbis aperte de errore Armenos vincit D. Gregorius. Sunt alii Patres, qui eandem veritatem praedicant, sed eos omitto.

§. III.

Evelluntur hujus Haeresis Fundamenta.

Hujus haeresis fundamentum desumitur ex illo Exod. cap. 32. *Non videbit me homo, & vivet.* Quibus verbis Deus testatur se esse invisibilem absolute omnibus. Idem dicitur Joan. cap. 1. *Deum nemo vidit unquam, unigenitus qui est in sinu patris, ipse narrabit nobis;* ubi Irenæus, Athanasius, & Evaristus Papa legunt, *nisi unigenitus,* ut suadeant in sensu Scripturae neminem videre Deum, nisi verbum Dei, quod idem est ac dicere, divinum intellectum dumtaxat posse divinam essentiam videre. Idque firmatur ex illo Joan. cap. 6. vers. 46. *Nunquid Patrem vidit quisquam, nisiis, qui est à Deo, hic vidit Patrem;* inde enim patet visum Dei soli ipsius Filio esse propriam, quia ipse solus est genitus à Deo; hancque ipsam visionem beatificam repugnare omni creaturae, quoniam Deus habitat lucem inaccessibilem, aut quia Deus est invisibilis. Ex citatis Sacrae Scripturae locis, & aliis citandis haeretici inferunt Beatos non videre essentiam Dei intuitivè, sed quamdam claritatem, per quam Beati constituuntur.

Respon-

sio ad primam haereticorum rationem.

Destru-

itur aliud fundamentum.

Respondeo concedendo Deum esse invisibilem in aliquo sensu, non autem absolute, ità ut non possit videri ab intellectu à carne separato, & lumine gloriae elevato, ut voluerunt Armeni (teste Arnacano lib. 4. de quaest. Armenorum) & alii haeretici supra relati, quia textus Sacrae Scripturae adducti, & ab haereticis male intellecti nihil aliud designant, & affirmant nisi Deum esse invisibilem oculis corporeis, ut explicat D. Augustinus Epistol. 111. & 112. Vel demonstrant contra Begardos, & Beguinas Deum absolute esse invisibilem intellectui creato, etiam à carne separato solis naturæ viribus insipienti, ut exponit D. Ambrosius in c. r. Luc. Vel Deum esse invisibilem omni creaturae viventi in carne mortali, ut interpretatur D. Gregorius lib. 18. moral. cap. 36.

Quantum verò ad illud Joannis, *Deum nemo vidit unquam,* dico, quòd intelligendum est de visione comprehensiva (quam Eunomiani, & Anomæi habere falso gloriantur) & de cognitione naturali, ut testatur ipsemet D. Gregorius loco citato cap. ult. quæ quidem cognitio comprehensiva, & naturalis est ita propria Filio Dei, ut nequeat convenire creaturis; non verò de cognitione apprehensiva, & merè intuitiva procedente ex intellectu lumine gloriae elevato, & confortato, ut infra dicemus ex Sacra Scriptura.

Aliud fundamentum desumitur ex ineffabilitate; nam (inquit haeretici) nulla creatura nitente etiam divina virtute potest aliquo nomine designare naturam Dei; alioquin non diceretur absolute ineffabilis; ergo nec potest attingi ab aliqua potentia creata etiam divinitus; est enim invisibilis, sicut ineffabilis.

Hæc ratio minime nocet. Tum quia Deus non est absolute ineffabilis, seu innominabilis; nam juxta plures Theologos, quos sequitur noster Fraassenius, Deus potest designari aliquo nomine distinctam ipsius notitiam significante. Tum quia maxima differentia est inter significare Deum aliquo nomine, & videre eum intuitivè, & apprehensivè. Nam ut quis imponat Deo nomen ipsius naturam significans, necesse est ei comprehendere ipsam naturam, & cognoscere eam secundum totam suam cognoscibilitatem, quòd nulla creatura habere potest. Ut autem quis Deum intuitivè videat & apprehendat, hoc non est necesse, ut ex se pater. Ergo dato quòd nulla creatura possit etiam supernaturaliter nominare Deum, nomine ipsius naturam significante, non sequitur quòd intellectus nequeat ipsum videre, si ad hanc visionem divinitus elevetur.

§. IV.

Refutat Antropomorphitas.

Antropomorphitas (& alii haeretici de quibus locuti sumus in 1. lib. art. 3.) Armenis, Petro Abailardo, Arnaldo Brixianensi, & Almarico asserentibus Beatos non videre Deum intuitivè contradicunt non pro alterenda veritate, sed pro impietati impietate addenda, quia dicunt Deum posse videri, & de facto videri à Beatissimis oculis corporeis, quòd fides Catholica negat. Antropomorphitarum fundamentum est, quia credunt, quòd Deus est corporeus, & ex isto errore incidunt in alium, seu in illum, quò volunt oculum corporeum posse videre Deum, qui si corporeus esset contineretur intra latitudinem obiecti potentiae visivæ.

Refuta-

tur error Antropomorphitarum.

Respondeatur hoc scilicet oculum corporeum posse videre Deum esse impossibile etiam divinitus teste Cyrillo Jerosolymitano Cathedra IX. dicente: *Carnis quidem oculis contemplari Deum, est impossibile: quòd enim corporis est*

expers, in carnis oculis cadere nequit. Sed Deus est expers membrorum, & corporis, ut contra ipsos probatum manet loco citato: ergo impossibile est quòd cadat in oculos carnis, seu quòd videatur ab oculis corporis. Ratio hujus argumenti est, quia quælibet potentia habet suum obiectum adæquatum, & specificativum ultra, aut extra quòd non potest se extendere; aliàs ferri posset extra propriam spheram, & speciem, sicque potentia visiva posset audire, & auditiva videre, quòd est falsum; Deus autem est extra spheram, & latitudinem obiecti adæquati, & specificativi oculi corporei; cum sit substantia spiritalis, & immaterialis, ut contra Antropomorphitas dictum est; & ideo non potest videri à potentia visiva corporali, cujus obiectum est materiale, & corporeum, unde D. Hieronymus cap. 24. Isai. ait: *Deus nequaquam sermone explicatur, nec oculo contemplabilis est, ronyms sed ad his videtur de quibus scriptum est: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et Rabbi Moses tract. de fundamentis legis ait: *Valde stupet quomodo quispiam Christianus cuilibet pulchro, quilibet sublimi corpori, corpori tamen contemplabilem Deum fore sentiat.*

D. Hiero-

Insurgunt haeretici ex variis Sacrae Scripturae locis; 1. ex illo Job cap. 42. vers. 5. *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.* 2. 19. vers. 25. *Scio quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum, & in carne mea videbo Salvatorem meum.*

Respondeo ad primum, quòd S. Job intelligendus est, ac si diceret, prius multa audivi de tua providentia, & de tua justitia, nunc autem in afflictionibus meis indicia providentiae & justitiae tuae in me sentio. Naturale quidem est in afflictionibus ad Deum recurrere, tanquam ad Patrem, & eum cognoscere tanquam Judicem.

Altera haereticorum ratio solvitur.

Vel dico, quòd S. Job loquebatur de oculo mentis, de quo D. Paulus ad Ephes. cap. 1. vers. 17. ait: *Des vobis Spiritum sapientiae, in agnitione ejus illuminatos oculos cordis vestri.* Sanè eadem responsio sufficeret ad alios similes textus Scripturae. Tamen respondeo ad secundum, & dico ipsum Jobum vidisse Deum ministerialiter, id est, Angelum, qui in corpore assumpto erga ipsum vices Dei providentis gerebat, ut indicat Oseas Propheta cap. 2. de Jacobo, de quo ait: *In fortitudine sua diractus est cum Angelo, & invaluit ad Angelum, & confortatus est, stovis & rogavit eum.*

Eph. 1.

Addunt insuper haeretici hanc rationem. Ignis inferni, quamvis sit corporeus, elevatur ad torquendos Demones, qui sunt puri Spiritus. Ità pariter oculi corporei, quamvis sint materiales, possunt tamen elevari, & videre Deum intuitivè; cum non appareat major ratio, nec major difficultas de uno, quam de alio.

Non videntur paritas de igne inferni.

Sed non valet hæc paritas; quia tortura Demonium non est actio vitalis sicut visio beatifica, ideoque provenire potest à creatura purè materiali, & corporea, tanquam ab instrumento divinæ justitiæ, quin visio beatifica possit provenire à potentia corporali, quia hæc non potest operari ad consequendum ens spirituale, quòd est in ordine directè opposito potentiae materiali.

Tandem insurgunt ex D. Augustino de Civit. Dei lib. 22. cap. 29. *Vis itaque prepotentior oculorum eris illorum (scilicet glorificatorum) non ut acutiùs videant quàm quidam perhibentur videre serpentes, vel aquila. Quamlibet enim acrimonia cernenti eandem quoque animalia, nihil aliud possunt videre quàm corpora, sed ut videant & incorporalia.* His enim verbis (inquit) D. Augustinus aperte docet oculum glorificatum posse videre Deum; cum possit videre incorporalia. Citant alios Patres, sed eos omitto, quia eodem modo intelligendi sunt.

Ultima obiectio.

Respondet D. Thomas S. Augustinum asserere tantum oculis glorificatos videre Deum per accidens, scilicet in aliquo effectu, sicut oculi nostri videre dicuntur vitam alicujus, quando vident motus sensibiles, & corporeos ab illo procedentes; sic referunt communiter Thomistæ ex Doctore Angelico verbis D. Augustini ità respondente ex his ejusdem Augustini, quæ sequuntur ad verba relata; *Valde credibile est, sic nos visuros mundana tunc tunc obiecta corpora, Cæli novi, & terra nova, ut Deum ubique praesentem, & universa etiam corporalia gubernantem, clarissima perspicuitate videamus, non sicut nunc invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellectu conspiciuntur &c. sed sicut homines inser quos viventes, & motus vitales exercentes vivimus, maxime aspicimus, non credimus vivere, sed videmus.* Unde idem

Resistit.

Sauctus Epistola 6. ait: Profecto lux illa Deus ipse est, quoniam Deus lux est, & tenebra in eo non sunt ulla, sed lux mensuratur purgaturum, non istorum corporis oculorum: erit ergo tunc mens idonea, qua lucem illam tunc videat, quod nunc nondum est. Hoc autem oculis videre corporis neque nunc potest, nec tunc poterit. Igitur ex D. Augustino oculus corporeus nequit videre Deum.

ARTICULUS XXIII.

Decernit contra Mahometanos, Beatitudinem in solo Deo consistere.

Inumeri fuerunt apud antiquos Philosophos errores circa Beatitudinem & Felicitatem nostram, aut gloriam aeternam. Epicurus censet summum bonum esse in voluptate animi dumtaxat. Hanc restrictionem appono cum Lactantio lib. 3. divin. institur. cap. 3. Laertio, & aliis antiquis Scriptoribus, qui docuerunt Epicurum voluisse Beatitudinem, aut summum bonum ita praecise consistere in voluptate animi, ut nullo modo in deliciis, & voluptatibus corporis esse possit, contra id, quod de eodem Epicuro scripserunt plures alii, qui voluptarios vocant Epicureos: Epicurus enim (inquit Laertius) erat vir vitae continentissimae, tantaeque probitatis, ut reliquorum Philosophorum lucem obscuraverit, sicut sol coelestium siderum claritatem sua obscurat luce. Idem sentit Cicero lib. 2. fin. referens Epicurum dixisse hominem iucundam non posse ducere vitam sine virtute. Tandem Epicurus teste D. Thoma requirebat virtutem ad statum felicem, ideoque non potuit in deliciis carnis collocare Beatitudinem, cum voluptas corporis sit purè animalis, sed solum in deliciis animi, qui est sedes humanarum virtutum, quae redunt hominem in hac vita felicem.

Nec valet dicere, quod Cicero Epicurum reprehendit, eo quod voluptatibus nos voluerit reddere felices. Non valet, inquam, haec instantia; haec quippe reprehensio fuit eo quod ipse Epicurus non satis distinxerit de voluptate, siquae pluribus errandi suppeditaverit occasionem.

Minus valet dicere majorem antiquorum Philosophorum partem accusare Epicurum de voluptate carnis. Ratio nostra est, quia hanc opinionem Epicuro tribuendi occasio fuit Aristippus, qui cum esset Discipulus Epicuri, & Beatitudinem propria mente constitueret in voluptate corporis, plures crediderunt in hoc Aristippum sequi mentem Magistrum, seu cum Epicuro Beatitudinem in voluptate constituisse absque ulla explicatione, de qua voluptate intelligenda esset propositio, quamvis ex ipsius Epicuri scriptis facile sit inferre Beatitudinem consistere in deliciis animi, quia est pars hominis nobilior, & in ipsa potius quam in alia debet reponi summa hominis felicitas. Alias omitto opinionem Philosophorum antiquorum, tum Judaeorum Beatitudinem collocantium in bonis temporalibus, quoniam mens nostra in hoc opere est referre haereses, quae post natiuitatem Christi insurrexerunt inter Christianos, non autem antiquorum Philosophorum errores, & deliria.

Bernardus de Luxemburgo inter eos, qui crediderunt Beatitudinem, ultimamque felicitatem consistere in voluptatibus carnis, & deliciis terrenis, numerat Patrem Episcopum Hierapolis in Phrygia Asiae minoris, virum doctissimum, & Sanctum, cuius mentio fit in Martyrologio Romano die 22 Februarii. Hujus historici fundamentum est, quia D. Hieronymus lib. de Script. Eccles. refert ipsum Papiam esse Authorem opinionis Millenariorum, & Chiliastrarum asserentium post resurrectionem Christum per mille annos regnaturum in terris, sanctosque cum Christo corporaliter victuros in deliciis & voluptatibus corporis epulando, generando eodem modo, quo nunc in praesenti vita fieri constat. Et inde concludit ipse Bernardus de Luxemburgo Papiam (Joannis non Evangelistae ut credit noster Alphonsus a Castro, sed Senioris, seu presbyteri auditorem, & coeuevum Sancti Polycarpi) existimasse Beatitudinem consistere in deliciis, & voluptatibus carnis. At falsa est haec conclusio, nam D. Hieronymus loco citato non re-

Epicurus non potuit felicitatem in deliciis carnis.

Papias non est huius haeresis author nec defensor.

fert Papiam censuisse electos post resurrectionem per mille annos regnaturus in terris, sanctosque cum Christo corporaliter victuros in deliciis, & voluptatibus corporis, ut fufius patebit in proprio loco contra Millenarios, sed solum Beatos non videre Deum ante diem resurrectionis, & ultimum iudicium, ut moneo in proprio loco. Igitur Papias non erravit in hoc articulo, ut auctum Bernardus de Luxemburgo; alioquin teneatur asserere D. Irenaeum, Apollinarium, Tertullianum, Victorinum Pictaviensem, & Lactantium etiam errasse in hac parte, quia de his omnibus loquitur D. Hieronymus sicut de Papia. Affirmat quidem praedictos Authores Papiam in hac parte secutos fuisse; sed id non asserit idem Bernardus de Luxemburgo, cum non D. Irenaeo, nec Tertulliano, sed Papiam & Cerintho dumtaxat hunc errorem impingat; ergo mens Papiam non fuit Beatitudinem nostram consistere in deliciis carnis, & voluptatibus corporis, sed solum asserere Beatos seu animas Sanctas & perfecte purgatas non videre Deum statim post mortem, neque ante resurrectionem.

Cerinthus (cujus natio ignoratur) vir moribus pessimis imbutus, Simonis magi Discipulus, docuit tempore Neronis Imperatoris, & D. Petri primi Christi Vicarii anno circiter 69. hominum felicitatem esse prorsus sensibilem, atque carnalem, & concupiscentiis, & libidinibus ita subiectam, ut non possit in aliquo alio actu reperiri.

Plures credunt Cerinthum esse Judaeum, unumque, ac praecipuum ex his, qui descendentes de Judaea docebant Antiochia circumcissionem esse servandam. Aet. cap. 15. vers. 1. Fuit Apostolorum contemporaneus; constat enim ex traditione S. Polycarpi Episcopi Smyrnenfis apud S. Irenaeum lib. 3. adversus haereses cap. 3. quod cum S. Joannes Apostolus venisset aliquando in balneum, & illic reperisset Cerinthum una cum consortio suo sedentem, & acerrime disputantem, ac negantem Christum esse Deum, statim recessit, & dixit amicis suis, qui ei assidebant: Fugiamus hinc, ne balneum in quo Cerinthus versatur inimicus moratur, subito corruens nos opprimat. Quo dicto, & egresso Joanne cum suis, illic Cerinthum cum sociis oppressit collapsa domus. Ex hoc horrendo ultionis exemplo nedum inferendum est, Cerinthum fuisse Apostolorum coetaneum, cum acciderit vivente adhuc Joanne Evangelista, sed etiam Deum nostrum non pari inultos eos, qui nomen sanctum ejus blasphemant, & fidelibus viam perditionis aperiunt.

Cum Cerintho supernam felicitatem in deliciis corporis & voluptatibus carnis posuit Mahometus, vir natione Arabs, conditione Mercator vilissimus, Princeps Latronum, totius falsitatis, mendacii, & haeresis Armentarium, totius iniquitatis complementum, Satanæ praenuntius, & Antichristi praecursor. Hic maledictissimus Mahometus librum Alcorani sui (qui est fere omnium haeresum collavies) scripsit, temporibus Heraclii & Honorii I. hujus nominis Papae circa annum Domini 630. ministerio Judaeorum, plurimumque haeresarcharum & praecipue cujusdam Sergii Pseudomonachi, Ariani, & Nestoriani, cum quo ex Judaismo, Arianismo, Nestorianismo, & aliis suam Sectam conflavit. Mahometica quidem impietas continet quidquid profanum in Ethicis, quidquid superstitionis in Judaeis, quidquid impium in haereticis reperitur.

Nedum Sergii doctrina usus est Mahometus omnis literaturae prorsus inciscus, sed etiam nefanda ipsius industria. Legimus enim, quod Mahometus cum comitali morbo itidem correptus terrae alideretur, dicebat suadente Sergio id sibi à mirifico Archangeli Gabrielis aspectu accidere, & suos lapsus esse rot extases, in quibus Deo communicabat, & revelabantur ei credenda. Sergius verò Mahometem insignem, & praecipuum Dei Prophetam praedicabat, illiusque imposturas tanquam propheticas à Deo illustrationes, & revelationes conscribebat, & publicabat populo Orientis, qui facile credēbat ei Diabolum inspirasse. Hicque artibus haec pestis Mahometica totum longē, lateque corripuit Orientem, in quo ex decem generibus Christianorum hinc inde habitantium unum dumtaxat, quod est Latinorum, fidem servat integram; & ipse Mahometes partim verbis seductoriis, partim vi, & armis rudes populos ad sui obsequium compellens se constituit Principem, & legislatorem

Cerinthus.

Infans Cerinthi.

Mahometus.

Sergius.

1. Corinth. c. 6.

D. Athanasius.

D. Bernardus.

Jean. 14.

D. Bernardus.

Matth. 11.

torem universa Arabia, Aegypti, Palaestinae, Phoeniciae, Syriae &c.

§. I.

De essentia ultimae Felicitatis hominum.

Haec haeresis à nobis impugnanda adversus Mahometanos, & alios haereticos supra memoratos Beatitudinem nostram, aut summum bonum in voluptatibus corporis constituens, damnata manet in variis Conciliis, in quibus declaratur animam non posse esse beatam in hac vita, cum delicia vitae habeantur in carne mortali, sintque finita, & transitoria, & ipsa anima spiritalis, & immortalis, naturaliter tendat ad ultimum finem suum, qui est Deus.

Eandem haeresim damnat Apostolus Corinth. cap. 6. ubi à summo bono, aut regno Dei, seu à felicitate elongat omnes eos, qui delicia carnis amant; ibi enim vers. 9. ait: An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? nolite errare, neque Fornicarii, neque Idolis servientes, neque Adulteri, neque Molles, neque Masculinorum concubitores, neque Fures, neque Avari, neque Ebriosi, neque Malefici, neque Rapaces regnum Dei possidebunt. Igitur nostra felicitas non est in deliciis carnis, neque in voluptatibus animi & corporis, cum ex Apostolo haec omnia, & alia similia, quae lege divina prohibentur, impediunt accessum ad regnum Dei, & ejus consecutioni advenient, necnon felicitati nostrae, quae in sola illius regni adeptione consistit, sed est in Deo, cujus regnum (ad quod suos praedestinavit electos, & ad quos vult omnes voluntate generali & antecedente deducere) non est caeca, nec porus, ut monet idem Apostolus, sed justitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto. Errant igitur haeretici felices se credentes deliciis & voluptatibus carnis, quae usu pereunt.

Unde D. Augustinus, ut nostram felicitatem, aut summum bonum in Deo consistere ostendat, ait lib. de moribus Ecclesiae cap. 8. Bonorum summa Deus nobis est, nec ultra quaerendum alterum. Alterum enim periculosum, alterum nullum est. Et lib. Confess. cap. 5. Infelix homo qui scit illa, et autem nescit; Beatus autem qui se scit, etiam illa (scilicet bona creata) nesciat, qui verè se, & illa novit; non propter illa beatior, sed propter ta solum beatus. Sic loquitur D. Augustinus, quia solus Deus potest satiare hominis appetitum, & ejus desiderium adimplere, ut docet S. Bernardus serm. de dedicatione animae, ubi ait: Avida mens hominis creantis rebus oenari potest, satuari non potest, & Deo cupacem, quidquid Deo minus est, non implebit; ac proinde Deus solus est ultimus finis noster, quia ipse solus potest nostrum satiare appetitum, teste Propheta dicente: Satiabor cum apparuerit gloria tua, teste etiam Apostolo Philippo dicente: Domino ostende nobis Patrem, & sufficit nobis Joan. 14. vers. 8.

De ratione Beatitudinis est habere perpetuitatem, & esse omne bonum, ut novit Philosophus dicens lib. 10. Ethic. cap. 6. Felicitas nullius rei indiga est, sed ex se ipsa sufficit. Hoc autem in deliciis carnis, & voluptatibus hujus vitae certo non reperiet Cerinthianus, nec Mahometani. Viderint enim omnes, si velint, cum Sanctis Ecclesiae Patribus, & praesertim cum D. Bernardo cap. 3. meditationum, quod homo degens in hac vita nihil aliud est, quam sperma foetidum, saccus stercoris, cibus vermium, imbecillitatis exemplum, temporis spoliium, fortunae lusus, imago inconstantiae, & invidiae, ac calamitatis rutrina, ideoque experientia instructi haeretici perfecte noscent, & scient carnis delicias minime nos reddere felices, sed miseros nos efficere. Voluptas enim, inquit D. Hieronymus in Epistola ad Damasum Papam, semper lumen sui habet, & transacta non satiat. Et sic unusquisque ipsorum tenetur dicere, ut Propheta Psal. 72. vers. 28. Mihi autem adhaerere Deo bonum est, ponere in Deo spem meam; cum vita nostra repleatur multis miseriis, sitque militia super terram, ut advertit Job cap. 14. dicens: Homo natus de Muliere brevi vivens tempore, repletur multis miseriis. Unde Christus Matth. cap. 11. vers. 28. felicitatem demonstrans jis, qui quarunt requiem, & solatium, ait: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Non indicat ipsis delicia, nec voluptates carnis, ut pacem & gaudium habeant; sed

eos ad seipsum vocat, tanquam ad omne bonum, & ad fontem aquae vivae salientis in vitam aeternam, quae est pax nostra, in qua requiescunt animae sanctae; quippe justorum animae in manu Dei sunt, & non tanger illos tormentum mortis, vixi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. Hinc est, quod versu sequenti ait: Et invenietis requiem animabus vestris. His quidem verbis Christus monet nos omnem laborem acquirendam beatitudinis causa assumptum vanum esse, si beatitudo extra Deum quaeratur. In rebus terrenis, & caducis nulla potest esse vera felicitas, cum usu pereant, fastidium pariant, & appetitum non possint satiare, teste D. Augustino Deum sic alloquente: Non est mihi bene sine ti, & omnis copia, quae Deus meus non est, egestas est. Item D. Gregorius ait: Corporales deliciae cum non habentur, in desiderio accenduntur, cum vero habitae aduuntur, cogor. medietatem proximo in fastidium vertunt. At contra Spirituales deliciae cum non habentur, in fastidio sunt, cum habentur in desiderio. In illis appetitus saturitatem, saturitas fastidium generat, in istis autem saturitatem appetitus, saturitas appetitum parit: augent enim spirituales deliciae desiderium in mente dum satiant. Nec est de hoc ambiendi locus. Quoniam consistunt in visione, & amore objecti infinitè amabillis.

Tandem nostra beatitudo debet esse ea, qua Angeli sunt Beati, quia beatitudo est ultimus finis tam hominum, quam Angelorum. Ratio hujus rei est, quia ultimus finis & primum principium sunt unum & idem juxta illud tritum Philosophorum axioma: Ordinum responsio est ordinis agentium. Sed homines, & Angeli sunt ab eodem primo principio, utpote Deo, qui est Creator coeli & terrae, visibilium & invisibilium omnium. Igitur homo, & Angelus habent eundem ultimum finem, & eandem beatitudinem. Unde cum certi simus beatitudinem Angelorum non consistere in deliciis carnis (huc rationi contradicere nequit Cerinthus, cum teneat Angelos esse incorporeos) Beatitudo animae nostrae nequit consistere in terrenis & carnalibus deliciis, sed in Deo, in quo consistit Beatitudo Angelorum teste Raphaelo, qui Tobiae cap. 12. vers. 19 ait: Videbar quidem vobiscum manducare, & bibere, sed ego cibo invisibilis, & potu, qui ab hominibus videri non potest utor. Hic autem cibus, qui ab hominibus videti non potest, non est carnalis, qui cum materialis sit, & quantus, est etiam visibilis ab oculo corporeo: sed est Deus ipse, quem videntes & amantes gustant juxta illud Psal. 33. vers. 9. Gustate & videte quoniam suavis est Dominus, Beatus vir, qui sperat in eo.

Insuper in resurrectione homines erunt sicut Angeli Dei, ut declarat illud Matth. 22. vers. 30. Non nubent, neque nubentur. Idem docent omnes Sancti Patres communiter. Ergo homines in resurrectione non habebunt delicia carnis: alioquin non essent sicut Angeli, aut Angeli haberent illa, quod est aperte contra Scripturam, ac proinde non admittendum: bellè quidem primum, utpote hominis Beatitudinem non fore in deliciis carnis post resurrectionem. Nostra beatitudo nequit consistere in eo, quod est minoris valoris, aut perfectionis, quam homo, qui beati & satiari potest solo summo bono. Homo autem plus valet, quam delicia carnis; cum propter Deum factus fuerit.

§. II.

In quo proponitur, & dissolvitur Cerinthi Argumentum.

Haereticorum Cerinthianorum fundamentalis atque palmaris ratio desumitur ex Sacra Scriptura Luc. cap. 22. vers. 29. & 30. Et ego dispono vobis sicut dispono vobis Pater meus regnum, ut edatis, & bibatis super meam haereditatem meam in regno meo. Haec enim verba juxta propriam & naturalem significationem verè denotant in regno Dei Electos habere delicias corporis, quae ex cibo & potu solito proveniunt, ut denotat haec particula, ut edatis, & bibatis.

Idque confirmat illud Isai. 65. vers. 13. & sequentibus; Ecce servi mei comedent, & vos esuriatis, ecce servi mei bibent, & vos sitietis. Quibus verbis Deus discernens Electos à reprobis, illis pro felicitate promittit cibum & potum, istis verò promiserit, famem, & sitim. Ergo

Angelo-rum & hominū una est beatitudo.

Matth. 22.

Ratio haereticorum.

(inquit Cerinthiani) in resurrectione beatitudo non... sed erit in deliciis, & voluptatibus corporis; cum gustare, bibere, & manducare sint actus corporis; quos nequit homo reperire in Deo, nec habere videndo ipsum intuitivè, nec amando eum: etenim visio, & amor non sunt actus corporis, sed intellectus, & voluntatis.

Solutio ad hæreticorum variationem.

Respondeo prædicta Sacra Scripturæ verba non esse intelligenda juxta sensum litteralem; littera enim occidit, Spiritus autem vivificat; neque de cibo, qui oculis carnis videtur, & dentibus atteritur, ut voluit Cerinthus, qui cum esset carnis voluptatibus deditus, non cognovit cibum Spiritualem animæ, de quo sunt intelligendi textus Scripturæ, ut probat exemplum adductum de Raphaelè, qui usus est cibo invisibili, id est Spirituali, quo anima, quæ spiritualis est, satiatur, quique inevitabiliter potest haberi ex presentia divinitatis juxta illud Psal. 16. vers. 15. ubi Propheta loquens de Spirituali cibo ait: Ego autem in iustitia apparebo in conspectu tuo, satiabor cum apparuerit gloria tua; quæ si satiet, nequit per manducationem carnalem, & corporalem satiare, sed per spirituales; ideoque datur beatitudo, & hæc consistit in possessione Dei, & de ipso intelligenda sunt auctoritates adductæ, quibus Cerinthiani intendunt felicitatem nostram in voluptatibus carnalibus reponere.

Hæc explicatio est vera. Nam Christus Luc. cap. 22. expressè declarat Beatos in mensa sua comesturos, & eundem cibum à Patre suo dispositum habituros; sed cibus in regno Dei non est carnalis, nec ipse Christus satiatur per cibum, & potum materiales, & corporales, quamvis sedeat cum corpore ad dexteram patris; sed per visionem essentia divina, & omnium, quæ in Deo sunt: ergo Beati satiabuntur eodem cibo invisibili, & Spirituali, qui est ipse Deus.

Ad prophetam Isaiam dico; quòd dum Beatitudinem exprimit per cibum, & potum, & miseriam damnatorum per famem & sitim, loquitur metaphoricè, hoc est, propter quamdam similitudinem, quin tamen Beati corporaliter manducant, & bibant, & quin Dammati patiantur famem corporalem; alias liceret dicere ex variis ejusdem Prophetæ, aliorumque Sacrorum Scriptorum textibus, Deum habere membra, scilicet pedes, manus, &c. quòd est falsum. Nam Scriptura Sacra humano sese accommodans intelligendi modo, res Spirituales, & divinas solet interdum per corporeas & humanas hominibus explicare, ut jam monui in articulo contra Antropomorphitas, & in alio, qui est de imensitate Dei contra Vadianos. Idcirco non in rebus sensibilibus, & materialibus reponenda est summa felicitas, sed in amore, & fruitione Dei clarè, & intuitivè vifi.

ARTICULUS XXIV.

Declarat Begardis, & Beguinis, nullum bonum posse propriis viribus assequi gloriam, seu Beatitudinem.

Begardi Beguina

Nonnullæ utriusque Sexus hæreticæ personæ, Begardi, Beguini, & Beguinæ nuncupatæ, emerferunt tempore Ludovici Bavaræ Cæsaris Germani, & Benedicti XI. Papæ circa annum Domini 1303. pluresque docuerunt errores, quorum unus negat hunc fidei articulum, scilicet, intellectum creatum non posse propriis viribus visionem beatificam elicere, nec perficere Deo; volebant enim prædicti hæretici hominem posse naturaliter videre Deum sine lumine gloriæ, & in hac vita finalem beatitudinem ita posse haberi, ac in Patria. Ratio, ob quam Begardi dicuntur, non satis constat. Diversa quippe habuerunt nomina. Aliquando vocantur Fratricelli, aliquando Bizochi (ignoto semper eorumdem Authore) ut colligitur ex extravaganti Joannis XXII. tit. de religionis domibus cap. unic. ubi legitur: Nonnulli profana multitudo viri sunt qui vulgariter fratricelli, seu frates de paupere vicia, Bizochi, sive Begardi, vel alitis nuncupantur in partibus Italia, necnon in insula Siciliensi, qui contra Canones habitum novæ religionis sumpserunt, Con-

gregarianas, & conventiculos fecerint, & superiores sibi ipsi elegerint, quos ministros, seu Custodes, vel Guardianos, aut alios nominibus appellant; & tria solemnia vota emittebant, & vitam monasticam observabant, & ducebant.

Obiter tamen observandum est juxta plurimum Scriptorum placita, quòd Begardi, de quibus hic agitur, non erant Religionis ordinis Sancti Francisci, ut ipsi dicebant, & adhuc dicunt nonnulli Antimonachi. Hujus veritatis inconcussum affert testimonium Joannes Papa XXII. loco citato. Beguinæ verò erant quædam Mulieres, quæ collegiatæ, & liberè sumpto religionis habitu monasticè vivebant, sine tamen alicujus voti expressi emissionis.

S. I.

De condemnatione hujus hæresis.

Begardorum errores amplexa est Domina quædam nomine Margareta Porreta ex Hennonia oriunda scemina ob alios errores Parisiis damnata, comburi jussit anno 1210. Eosdem Begardorum errores asseruit anno 1314. quidam Bononatus natione Catalanus, natus in oppido dicto Villa Franca de Panades, qui zelo Ferrarij de Apulia Episcopi Barchinonensis, & fratris Guillelmi de Costa Inquisitoris, curia seculari traditus fuit, & ab ipsa ad flammam damnatus.

Bononatus Catalanus

Begardos, Beguinos, & Beguinias damnavit Concilium œcumenicum Viennense sub Clemente V. celebratum in Delphinatu anno 1311. cujus decretum ponitur in lib. Clementinarum titulo de hæreticis cap. ad nostram. Annatus in methodico ad Theologiam positivam apparatus lib. 7. monet Begardorum errores prius damnatos fuisse in Concilio Viennensi in Austria celebrato sub Clemente IV. anno 1267. præside Guidone Legato, sed non inveni hanc condemnationem in illo Concilio, quod pro reformanda Ecclesia convocatum fuit. Advertit pariter idem Doctor Beguinias fuisse duplicis generis. Aliæ enim erant (præter illas de quibus supra locuti sumus (inquit) quæ astrictæ voto, sanctè & religiosè vivebant juxta constitutiones sibi à Sancta Bega, Sanctæ Gertrudis Sorore, traditas, vel ut alij opinantur, à pio quodam Sanctoque presbytero Lamberto, Bega dicto, undè & ipsæ Beguinæ nuncupatæ, & ex iis esse dicuntur illæ, quæ pie, sancteque vivunt adhuc in Belgio.

Declaratio Concilij Viennensis.

Hinc advertendum est Concilium Viennense, aut Clementinam relatam non anathematizare has posteriores Beguinias, sed priores, seu illas, quæ liberè, & sine voto vivebant. Quamvis Begardorum Dux ingnoretur, existimo tamen Begardos ex Anomæis seu viris sine regula, de quibus est sermo in articulo de incomprehensibilitate Dei, exortos esse. Anomæi namque volebant intellectum nostrum posse naturaliter comprehendere Deum, & esse Beatum, ac proinde in hac vita videre eum sicut in Patria: ideoque probabile est, hanc posteriorem hæresim ex illa provenire. Ita sentiunt plures Scriptores.

S. I. I.

In quo statuitur necessitas luminis gloriæ ad videndum Deum.

Nedum Concilium Viennense (quod est decima quinta Synodus generalis Ecclesiæ) affirmat contra Begardos, Beguinos, & Beguinias Deum non posse videri sine auxilio supernaturali, seu lumine gloriæ, & hominem non posse in hac via assequi beatitudinem, sed etiam Sacra Scriptura Rom. cap. 6. vers. 23. Gratia Dei vita æterna. Nam si vita æterna seu beatitudo obtinetur per gratiam, non obtinetur sola natura agente, ac proinde nemo est naturaliter beatus, sed speciali gratiæ beneficio Deo fruitur, qui ipso fruitur, ut probat illud Joan. 14. vers. 8. dicit ei, id est Christo Philippus, Domine ostende nobis Patrem, & sufficit nobis. Et Propheta Psal. 16. vers. 15. ait: Ego autem in iustitia apparebo in conspectu tuo, & satiabor cum apparuerit gloria tua. Hoc sanè, id est beatitudinem non peterent David, & Philippus, nec auxilium Dei, nec desiderarent illud tanquam ali-

aliquid absolute necessarium, si naturaliter obtineri posset, & si vita æterna esset opus natura, aut solius intellectus à carne separati. Postulant autem, quia Deus, in quo consistit beatitudo nostra, habitat lucem inaccessibilem, quam nullus hominum vidit, nec videre potest, ut monet Apost. 1. ad Tim. cap. 6. vers. 16. quòd intelligi debet de homine secundum vires suas considerato.

Insuper beatitudo est merces fidei, bonorum operum (à gratia absolute dependentium) charitatis & virtutum, quæ à natura sola minimè procedunt; cum sint dona per se infusa, & in ordine altiori, & supernaturali juxta Trid. sess. 6. cap. 7. Idem habetur in Can. Marcion, Can. Video 1. quæst. 1. Idcirco non possunt viribus natura acquiri, nec beatitudo haberi, sed solum per actus fidei, & charitatis juxta illud Joan. 14. vers. 21. Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me, qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum. Quibus verbis constat Deum manifestare se illis, qui credunt mandata custodiunt, & diligunt; non autem illis, qui naturaliter agunt. Nulla creatura potest manifestare Deum, nec vitam æternam dare: promissio enim supernaturaliter danda actibus naturalibus haberi nequit, neque in hac vita obtineri potest æterna beatitudo, seu possessio Dei, quam nemo habet, nisi qui eum perfecte amat, ut monet D. Joan. 1. cap. 4. vers. 16. Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo. Deum autem nullus potest perfecte cognoscere, & amare in hac vita viribus propriis. Igitur homo non potest in via beatitudinem assequi sicut in patria, nec videre Deum naturaliter, ut asserit Scriptura Sacra variis in locis, & potissimum in libro Exod. cap. 33. vers. 20. Non videbit me homo, & vivet. Nam si Deus in hac vita non possit perfecte videri, certum est quòd non poterit perfecte amari, seu amore fruitionis, quo amatur à beatis in patria. Illi vident eum facie ad faciem, nos autem videmus eum per speculum, & in Enigmatate: in lumine quidem ipsius videbimus lumen: sumus in via ad terminum perventuri, & currimus, ut comprehendamus.

Beatitudo non potest haberi naturaliter.

Exod. 33

Beatitudo est status perfectus.

D. Bernardus.

Isai. 64.

excellior Coelis, hoc est, superat omnes naturæ vires; nullus potest ad eum pervenire secluso gratiæ beneficio, quod est semen vitæ æternæ dependens à solo Deo, cui jus dumtaxat est gratiam, & gloriam dare.

Nullus potest ex sua natura esse beatus, nisi ex natura sua videat Deum, cum beatitudo in visione Dei consistat. Nulla autem est creatura, quæ ex natura sua Deum videre valeat, quia divina visio soli filio Dei propria est teste Joan. 1. D. Joan. 1. vers. 18. Deum nemo vidit unquam, Unigenitus Irenæus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit nobis; ubi Irenæus, Athanasius, & Evaristus Papa legunt, nisi unigenitus, sive, quòd firmatur ex illo Joan. cap. 6. vers. 46. Non quia Patrem vidit quisquam nisi is, qui est à Deo, hic vidit Patrem. Igitur cum Dei visio Filio ipsius sit propria & naturalis, nulli creaturæ potest esse naturalis aut propria, quia proprietas sequitur naturam cuius est, subindeque nulla creatura potest esse naturaliter Beata, quia nulla creatura habet naturam divinam.

Evaristum vidit quisquam nisi is, qui est à Deo, hic vidit Patrem.

Deinde ut aliqua potentia attingat naturaliter objectum, necessè est quòd inter objectum illud, & potentiam sit proportio: creatura autem nullam proportionem habet in ratione potentia cum Deo in ratione objecti; finiti enim ad infinitum nulla est proportio: ergo impossibile est quòd intellectus creatus sit naturaliter Beatus, & quòd videat Deum ex se, & secluso lumine gloriæ, quòd est ordinis supernaturalis, & ad eumdem elevat potentiam intellectivam, ut colligitur ex variis Sacra Scripturæ locis, & maximè ex Ps. 35. vers. 10. Quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Nam licet primarius, & litteralis sensus Prophetæ sit, in Filio videbimus Patrem, ut patet ex illo Concilio Nicæni, lumen de lumine, tamen hunc propheticum textum Sancti Patres solitè interpretantur de lumine gloriæ, quo intellectus creatus elevatur ad videndum Deum, quippe cum ex se, & ex natura sua sit insufficientis, & improporcionatus ad visionem Beatam, sicut ad fidem, cuius initium non est in facultatibus naturalibus, indiget aliqua virtute superaddita, quæ à Theologis vocatur lumen gloriæ, quòd est habitus supernaturalis, sicut habitus charitatis, fidei, & spei.

Psal. 35.

Exod. 33

Num. 12

S. III. Solvuntur Argumenta Hæreticorum.

Begardi, Beguini, & Beguinæ affirmant neminem posse esse beatum in hac vita, quia credunt Moysem vidisse Deum, ut ipsemet Deus illi promiserat dicens Exod. 33. vers. 19. Ego ostendam tibi omne bonum, id est, Deum, qui solus summè bonus est, ac omne bonum; & volunt hoc beneficium fuisse Moyssi naturaliter concessum, ut patet ex illo Num. cap. 11. vers. 6. & sequentibus: Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione appareboi, vel per somnum loquar ad illum, ac non talis servus meus Moyse, qui in omni domo mea est fidelissimus; ore enim ad os loquar ei, & palam, & non per Enigmata, & figuras Dominum videri. Idem sentiunt de Apostolo, qui 2. Corint. cap. 12. affirmat se fuisse raptum usque ad tertium cœlum, scilicet usque ad sedem Beatorum (quæ tertium Cœlum appellatur respectu cœli fiderei, & ætherei) ibi audivisse arcana, quæ non licet homini loqui; indè enim concludunt, hominem posse in hac vita esse Beatum, sicut in patria; cum de esse ad posse valeat consequentia.

His duobus scilicet Moyssi, & Paulo addunt tertium, putà D. Stephanum, qui propriis oculis vidit Cœlos apertos, & Jesum stantem à dextris virtutis Dei, ut act. cap. 7. vers. 55. ipse testatur, & verum est testimonium ejus.

Hoc argumentum malè concludit, quia falsum supponit; nam Moyse, Paulus, & Stephanus non viderunt intuitivè essentiam Dei, nec fuerunt in hac vita perfecte Beati. De Moyse pater, quia Deus dixit illi: Faciem meam videre non poteris. Unde verba relata non significant Moysem vidisse Deum intuitivè, sicut Beati vident eum in patria, sed solum quòd Deus apparuit aliis Prophetis, & locutus est eis per somnia & imagines in phantasia impressas, Moyse vero per signa quædam corporea, & per vocem sensibilem, ut quando ipsum vocavit de Rubo, quòd est loqui os ad os, & facie ad faciem. Ad secundum dico Apostolum in suo raptu usque ad tertium Cœlum

Responsum ad argumentum contrarium.

Cœlum non vidisse intuitivè essentiam divinam, (nam audire arcana verba non est intuitivè Deum conspiciere) sed solum habuisse mysteriorum Dei notitiam certam per revelationem; ideo inquit: *No magnitudo revelationum extollas me* alioquin non dixisset ad Timot. 6. vers. 16. hominem non vidisse Deum, nec videre posse; nec D. Joannes diceret, quod homo constitutus in terra, nunquam vidit Deum.

Lumen gloriae est necessarium ad videndum Deum.

Ad tertium dico, quod Stephanus non refert se vidisse Christum à dextris Dei simpliciter, ita ut viderit essentiam Dei & humanitatem Christi, sed à dextris virtutis Dei, id est, à dextris alicujus splendoris, & lucis extimæ, quæ erat Symbolum divinitatis, à cuius dextris stabat Christus: ita respondent ferè omnes Theologi. Nec licet ex dictis inferre Theologos, qui asserunt Moysem & D. Paulum vidisse Deum, adhærere sententiæ, & hæresis Begardorum, quia non excludunt medium supernaturale; volunt enim Moysem & Apostolum habuisse lumen gloriae per modum passionis transeuntis; Begardi autem volunt eisdem, scilicet Moysem, Paulum, & Stephanum Deum intuentes, fuisse Beatos, & Deum vidisse viribus propriis & naturalibus, quod est hæreticum, sicut hæreticum est dicere cum Pelagianis peccatorem posse viribus propriis, & naturalibus fieri justum, & elicere opera supernaturalia secluso quocumque auxilio gratiæ.

Alterum arguendum ratio.

Addunt aliam rationem; dicunt enim, quod ut creatura intellectualis sit naturaliter Beata, sufficit quod possit naturaliter cum auxilio generali videre Deum, cum in visione illa consistat Beatitudo animæ rationalis, voluntque intellectum à carne separatum, & à sensibus independentem posse propriis viribus videre Deum. Eorum ratio est, quia Deus ut est in se, & quatenus est rerum omnium finis, continetur intra objectum intellectus creati, quod est ens verum; alioquin esset absolute inaccessibilis, & invisibilis ab intellectu creato, videntem etiam divina virtute; nulla quidem potentia cognoscitiva potest elevari ad cognoscendum id, quod non continetur intra limites objecti adæquati ipsius. Unde si Deus sit intra objectum adæquatum intellectus creati, certum est quod potest ab ipso naturaliter agente, & remotis impedimentis videri, quia quælibet potentia cognoscitiva naturaliter ferri potest in omne id, quod continetur intra objectum ipsius adæquatum, ut docent communiter Philosophi V. G. oculus potest videre omnes colores, & auditus recipere omnes sonos: igitur intellectus à carne, & sensibus separatus, cum sit potentia spiritalis cognoscitiva, potest naturaliter attingere quodcumque objectum visibile, & spirituale, sicut potentia materialis objectum materiale, ac proinde Deum se manifestantem videre potest absque alio speciali auxilio.

Solvitur secunda ratio.

His Begardorum rationibus respondeo, Deum non posse naturaliter videri ab intellectu creato à sensibus separato; licet Deus sit ens intelligibile, & intra objectum adæquatum intellectus creati, quia non est intra objectum illud tanquam proportionatum sed tanquam excedens, & ut intelligibile superexcellens, cum sit ens supernaturale, ac excedens naturæ vires, & facultates intellectus creati; qui cum naturalis sit, nequit sola propria virtute concurrente attingere ens supernaturale: quamvis istud sit intra objectum intellectus, id est, ens verum, quod est univocum ad ens naturale, & ad supernaturale, sicut ens est univocum ad Deum, & ad creaturas, ut docet Scotus, ideoque intellectus creatus sibi relictus, aut viribus propriis agens, nequit videre Deum intuitivè, qui cum sit in ordine supernaturali, intellectus creatus, qui est potentia naturalis, nequit videre eum, nisi elevatus lumine gloriae, quo agit modo supernaturali, quia ipsum lumen gloriae est supernaturale, & insinuat in visionem beatificam, ut concussa efficiens, & concurrens effectivè cum intellectu ad formandam illam visionem, ut docent Scotus communiter in Tract. de visione beatifica contra Thomistas affirmantes lumen desiderari tantum ut disponat intellectum ad recipendam visionem beatificam.

Infantia hæreticorum.

Nostram responsum impugnare possunt hæretici supra nominati ex eo quod intellectus creatus etiam lumine gloriae confortatus esset improporcionatus cum Deo videndo; cum non obstante illo lumine gloriae etiam per modum principii communicato intellectus sit fini-

tus, & Deus infinitus, intellectus sit naturalis, & Deus supernaturalis: ergo Deus potest naturaliter videri ab intellectu creato à carne separato, vel nullo modo potest videri intuitivè, seu est absolute invisibilis. At hoc potestius est falsum, ergo admittendum est prius, scilicet animam à carne separatam videre Deum propria virtute.

Rejicitur instantia.

Respondetur inter Deum visibilem, & intellectum creatum videntem non esse distantiam simpliciter infinitam, sicut est inter entitatem Dei, & entitatem intellectus, sed solum esse distantiam secundum diversum ordinem, naturalem scilicet, & supernaturalem; hæc autem distantia, & improporcionio superatur per lumen gloriae, quod cum sit ordinis supernaturalis, & ita concurrat cum intellectu ad producendam visionem Dei, ut intellectus, & ipsum lumen gloriae sint una & eadem causa visionis, sequitur quod ipse intellectus agit supernaturaliter, quamvis resister finitus in sua substantia. Quia potentia finita potest elicere actum supernaturalem, modo habeat concursum supernaturalem, sicut substantia finita recipit formas supernaturales; ut patet de anima, quæ est subiectum fidei, spei & charitatis, quæ supernaturales sunt. Intellectus creatus conjunctus cum lumine gloriae est naturalis in essendo, sed potest dici supernaturalis in agendo, sicut dicitur apud Theologos de voluntate humana, quæ licet ex se naturalis sit, tamen agit supernaturaliter, dum mediante gratia elicit actum contritionis, & dilectionis Dei super omnia. Nec valet dicere lumen gloriae non esse vitale, ac proinde non posse concurrere cum intellectu ad producendam visionem beatificam, quæ est vitalis.

Non valet, inquam, quia licet non sit vitale ut quod, sicut intellectus, est tamen vitale, ut quo, seu est vitæ quædam ordinata ad elevandum intellectum ad vitam altiorem, & perfectiorem; nam intellectus est ex se vivens vita naturali, & per lumen gloriae elevatur, ut vivat vita supernaturali. Præterea si hæc instantia valeat, sequeretur quod voluntas creata non posset elicere actum contritionis, quæ supernaturalis est, sicut visio, quod nemo hæcenus dixit: scriptum est enim quod Deus vult conversionem nostram, vultque quod diligamus eum ex toto corde.

ARTICULUS XXV.

Quo in gloria diversi assignantur gradus, contra Jovinianistas.

Diversus hunc fidei articulum antiqui Scriptores Jovinianum, natione Italum, patriâ Romanum, conditione Monachum, qui quamdâ fuit Monachus religiosè vixit, & sanam habuit doctrinam, sed quia Diabolo suadente Monachatum rejicere voluit, & ad mundum, quem relinquerat, revertere rejecto monachatu, docuit tempore Theodosii II. Imperatoris, & Syricii Papæ circa annum Domini 395. Beatos esse pares in gloria, & damnatos pares in tormentis, præmia esse æqualia in Cœlo, & demerita esse æqualia in inferno, quia existimabat cum Stoicis tam bona opera, quam mala in omnibus hominibus esse æqualia.

Jovinianista.

Huic Hæresiarchæ, à quo Jovinianista ortum habent, adhæserunt Lutherani, & alii necessitate bonorum operum excludentes à vitæ æternæ asecutione, & homines justificantes per solam justitiâ Christi imputationem; quæ cum respectu omnium hominum sit æqualis, necessariò dicendum est Lutheranos aliquo modo adhærere Joviniano, quin tamen Lutherani possint Jovinianista nuncupari, quamvis credant Beatos esse æquales in gloria, quia Joviniani principium rejiciunt, & diverso fundamento eandem tuentur hæresim.

Fundamentum Joviniani est, quia hominum merita sunt æqualia apud Deum, ideoque præmium ipsorum est etiam æquale. Peccata hominum sunt etiam æqualia (inquit) & per consequens supplicium ipsorum est æquale in inferno, ut refert D. Hieronymus lib. 2. contra ipsum Jovinianum dicens: *Afferbat Jovinianus duos esse tantum ordines ovium & hircorum, alterum iustorum, alterum peccatorum, alios stare à dextris, alios à sinistris*; ideoque nullum admittit ordinem majoritatis inter justos, neque

neque inter peccatores. Lutherani verò hoc Joviniani principium impugnant, & volunt hanc equalitatem gloriæ provenire ex imputatione justitiæ Christi, quæ cum qualis sit in omnibus electis, in omnibus est equalis gloria.

S. I.

In quo Veritas probatur Auctoritate, & Ratione.

Joviniana hæresis damnata fuit in Concilio Teleptensi (quod à nonnullis dicitur Telense) in Bizacena Provincia Africæ celebratum sub Zozimo Papa circa annum Christi 418. cui interfuerunt Divum Ambrosium putant plures Historici Ecclesiastici ex quadam Epistola, quam volunt esse Patrum Concilii ad Syricum, quæque invenitur inter Epistolas Ambrosianas. Sed errant, quia hoc Concilium non fuit celebratum sub Syricio, sed sub Zozimo, ut refert Baronius ad annum 418. nec Patrum hujus Concilii est Epistola, sed Ambrosii & Coepiscoporum, ut observant plures Scriptores celeberrimi.

Concilio Florentino.

Tridentinum.

Damnata fuit eadem hæresis etiam in Concilio Florentino in litteris unionis, ubi legitur Beatos intueri clarè ipsum Dominum trinum, & unum sicuti est, pro merito tamen diversitate, alium alio perfectius, ac proinde visionem Beatificam, aut gloriam esse inæqualem in Beatis. Tandem hæc hæresis, quam impugnamus, damnata fuit in Tridentino Sess. 6. Can. 32. ubi habetur: *Si quis dixerit, hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita, aut ipsam justificationem bonis operibus, quæ ab eo per gratiam Dei, & Jesu Christi meritum, cuius vivum membrum est, sunt, non verò mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratiâ decesserit, consecutionem atque etiam augmentum gloriæ, anathema sit*. Quibus constat justificationem per bona opera mereri vitam æternam & ipsius augmentum, ac proinde eum, cuius meritum est majus, plus mereri apud Deum, & intentius videre essentiam divinam, quam alter minor habens merita; cum in ipsa clara Dei visione consistat præmium.

1. Ad Corinth. 3.

2. ad Timot.

Sacra Scriptura etiam diversam gloriæ mensuram promittit juxta diversitatem meritum. Nam Apostol. ad Corinth. cap. 3. vers. 8. ait: *Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem*. Et 2. ad Timot. cap. 4. *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi illa deo iustus iudex*. Ergo qui plus laboravit in hac vita, majorem mercedem accipiet in alia; cum operarius sit dignus mercede sua, major labor dignior sit minore, & justitia, quæ præmiat, sit distributiva. Unde idem Apostolus cap. 15. hortatur nos, ut abundantius operemur bonum proponendo præmium, ibi enim ait: *In quo fratres mei dilectissimi stabiles estote, & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino*. Quorum enim præmium ut stimulum addideret, si pro digniori opere non daretur majus præmium.

Hebr. 11.

Matth. 7.

Idem suadet ratio, nam visio beatifica, seu gloria æterna datur Adultis, ut corona, præmium, aut merces. Si detur ut corona, ergo correspondet victoriis. Si ut præmium, correspondet merito. Si ut merces, correspondet labori. Unde cum viri Sancti diversas victorias adepti fuerint, diversos gradus gratiæ habeant, diversos gradus beatitudinis, aut visionis Dei. Quare Apostolus ad Hebr. 11. vers. 6. ait: *Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit*: 2. ad Corinth. cap. 5. vers. 10. *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum*. Etenim hæc verba suadent opera meritorea esse mensuram gloriæ, & laborem esse mensuram præmii juxta illud Mart. 7. vers. 2. *In qua mensura mensi fueritis, remanietur vobis*. Apostolus loco citato cap. 9. *Qui parce sementis, parce & metet*. Inde enim licet inferre, quod sicut Messores non sunt æquales, sed unusquisque est talis Messor, qualis fuit sementator, ita omnes beati non sunt æquales, sed unusquisque talis est, qualis fuit fidelis servus & prudens, hoc est, habet talem beatitudinem, qualem meruit habere; cum teste Scriptura, Deus reddet unicuique secundum opera sua, & unusquisque reddet rationem villicationis suæ.

Christus Dominus loquens, de regno Cœlorum Apostolis Joan. cap. 14. ait: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*, id est, in Cœlo variè sunt fructuionis, seu gloriæ gradus. Jovinianus exponit hæc verba de Ecclesia militante, quæ est domus Dei, & in ipsa sunt diversi gradus & ordines. Sed plurimum aberrat à veritate, quia intelligenda sunt de Ecclesia triumphante, & de diversitate præmii beatorum; nam statim subdit ipse Christus: *Vado parare vobis locum, & si abiero, & preparavero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum, ut ubi ego sum, & vos sitis*. Igitur loquebatur de Paradiso: nam ex his verbis: *Vado parare vobis locum*, nihil aliud potest intelligi, nisi locus ille, ad quem ascendebat, aut ad quem erat ascensurus ipse Christus. Idem constat ex aliis verbis ejusdem capitis D. Joannis.

Vana Joviniani interpretatio.

Paulus ad Corinth. 15. vers. 41. demonstrat eandem graduum gloriæ diversitatem, aut inæqualitatem; ibi enim ait: *Alia claritas solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas Stellarum, Stella enim ab Stella differt in claritate*; quia per hæc verba monet visionem unius Sancti esse intensivè diversam à visione alterius, & unum beatum esse alio beatiorum, ut vertit S. Fulgentius lib. 3. ad Transmundum, ubi ait: *Una per fidem veram renatis vita calæstis regni promittitur, quamvis differens regnantis gloria tribuatur, Paulo Beato dicente: alia claritas Solis*.

Validum ex Apostolo argumentum.

Idem suadet Tertullianus in Scorpiaco cap. 6. ubi inquit: *Si non pro varietate meritum, quomodo Stella ab Stella distabit in gloria, nisi pro diversitate radiorum*. Ex hoc sequitur lumen unius Beati esse intensivè majus à lumine alterius Beati, sicut Sanctitas huius Iusti est major Sanctitate alterius; ut ait D. Gregorius lib. 4. moral. cap. 31. *Sicut in Electis in hac vita est discretio operum, ita quoque in alia vita proculdubio discretio erit dignitatum, ut quo hic alius alium superat, illic alius alium in retributione meritum excedat, ut dignitas eadem non sit, una tamen vita beatitudinis, id est, unus Deus, qui beat omnes juxta unicuique merita*. Et sicut Sol communicat lumen suum inæqualiter Lunæ & Stellis, ita pariter Deus inæqualiter communicat Beatis lumen gloriæ, quoniam quilibet ipsorum videt, & fruatur, in quantum Deus vult quod videat & fruatur, & Deus qui non est acceptor personarum, vult quod videat in quantum meretur videre, & frui; etenim merita sunt mensura gloriæ.

D. Greg.

Deus, qui punit citra condignum, & præmiat ultra condignum, ut docent communiter Theologi, punit damnatos inæqualiter, ut probat illud Apocalypsis cap. 18. vers. 7. *Quantum glorificavit se, & in hoc delictis fuit, tantum dato illi tormentum & luctum*. Proculdubio hæc diversitas est in penis inferni ratione demeritorum, quæ diversa sunt in damnatis, idque postulat justitia, quæ cum reddat unicuique quod suum est, necessariò magis punit illum, qui magis peccavit: ergo è contrario majus præmium, aut majorem glorificationem tribuit illi, qui se magis humiliavit, & pro Christo majora passus est tormenta, ut suadet illud Matth. 2. vers. 4. *ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit dabo vobis*. Et quia labor vineæ est inæqualis, inæqualis est distributio, & unus operarius est major alio; undè Christus Matth. cap. 5. vers. 19. ait: *Qui ergo solaverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno Cœlorum, qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno Cœlorum*. Igitur in regno cœlorum Beati non sunt æquales, quia ubi est magnus & minimus, magnus & major, oportet mensuram, id est visionem beatificam, esse diversam non specificè, ita ut habeat aliud objectum, nec extensivè, ita ut unus Beatus videat aliquid in Deo quod non videat alter, sed intensivè, ita ut unus majores gradus visionis habeat, & intensus videat. Nec hoc implicat, quia visio beatifica est de genere qualitatis, quæ potest incendi, & esse in uno intensior, quam in alio.

Apocalypsis.

Merita sunt mensuram gloriæ.

Idem habetur ex illo Jeremiæ cap. 31. vers. 34. *Omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus*. Quod probat omnes Sanctos non esse æquales in regno Christi, de quo loquitur Propheta, quia ubi est maximus, & minimus, ibi est major & minor gradus gloriæ, quoniam hæc Beatorum majoritas, aut minoritas non potest desumi nisi ex majoritate, & minoritate illius, quo sunt Beati, scilicet ex majoritate, & mi-

Jerem. 31.

& minoritate gloriae, aut visionis beatificae, quae est intensior in uno, quam in alio.

s. I.

De Responsionibus ad Joviniani Argumenta.

Jovinianus erroris sui fundamentum desumit ex illa parabola famosissima operariorum diversis temporibus ad vineam culturam vocatorum Matth. cap. 20. qui licet inaequaliter laboraverint, tamen omnes eundem denarium receperunt in laboris mercedem. Ut autem appareant aequalitas praemij, & diversitas laboris, advertendum est quod unus majus praemium exigens propter majorem laborem increpatur, ut constat ex propriis verbis ejusdem capituli vers. 11. & 12. Et accipientes murmurabant adversus patrem-familias; dicentes: Hi novissimi una hora fecerunt, & pares nobis illos fecisti, qui portaverimus pondus diei, & aestus. Ergo quamvis inaequalia sint hominum merita, diversisque in terra labor, nihilominus una, eademque erit in Coelo compensatio, ac praemio omnes Beati sunt aequales in gradu gloriae, & praemij.

Respondeo per Denarium diurnum, in cujus receptione novissimi primis, & qui parum his, qui multum laboraverant, comparati dicuntur, intelligi beatitudinem objectivam, seu rem, qua homines beatantur, quae est Deus sicuti est in se, quem omnes beatitudinem formalem, aut visionem, quae est actus vitalis procedens ab intellectu lumine gloriae confortato, quod quidem lumen datur juxta mensuram meritum, sicuti gratia sanctificans datur juxta mensuram contritionis; & dispositionis animae, quamvis gratia sanctificans sit una & eadem specificè in omnibus Justis. Unde cum merita beatorum sint ita diversa, ut unum excedat aliud (quoniam opus ex ferventissima charitate factum magis placet Deo, quam aliud non tanto amore paratum) diversumque sit in illis gloriae lumen, diversa quoque debet esse ipsorum visio beatifica; licet objectum visum, & beans sit unum & idem omnibus. Ita respondent Divus Bonaventura, Divus Thomas, & alij Sancti Patres, quos sequuntur Theologi.

Dicunt Jovinianistae; si parabola per Denarium intelligat beatitudinem objectivam, quomodo novissimi dicuntur primi, & primi novissimi, & quomodo Pater familias potuit dicere murmuranti: Tolle quod tuum est, & vade. Quia novissimus non potest fieri primus, nisi per suam operationem pro Domino, quae non est ipse Dominus, nec potest per eam acquirere quod suum est, nisi videat Deum, visionem ab intellectu elicita, & in ipso existente. Igitur parabola intelligenda est de beatitudine formali.

Respondeo inaequalitatem illam oriri ex eo, quod primi non plus meruerunt per decem horas, quam per unam horam novissimi. Labor non est ponderandus, sed laborantis voluntas consideranda est, quia Deus non quantum, sed ex quanto, non censum pensat, sed affectum, ut notat Gregorius Nazianz. oratione 50. ubi ait: Et si ad laboris modum plus contulerint qui priores ingressi sunt, non tamen quantum ad voluntatis modum propter quem etiam fortasse postremis amplior merces debebatur. Igitur per denarium intelligitur merces, seu res, quae datur, aut beatis communicatur quae est beatitudo objectiva, ut insinuat D. Augustinus Serm. 59. cap. 4. dicens: Denarius ille est vita aeterna; & in vita aeterna aequales erunt, quamvis enim meritum diversitate fulgebunt, alius magis, alius minus. Quod tamen ad vitam aeternam pertinet, erit aequale omnibus; non enim alteri erit longius, alteri brevius, quod pariter sempiternum est. Inde enim constat, quod omnes beati sunt aequales in objecto, & diversimodum in lumine, ac splendore, aut visionis actu, qui ab intellectu lumine gloriae confortato producit.

Dicunt iterum. Unusquisque Beatorum debet perfecte satiari, quia beatitudo est perfecta & summa quies in objecto summe bono: ergo beatitudo debet esse aequalis in omnibus; alioquin ille, qui haberet minorem, non esset perfecte satiatus, ac proinde non esset perfecte beatus; cum beatitudo sit status omnium honorum aggregatione perfectus, & in ipso statu sint simul omnes beati.

Explicatur parabola.

Explicatur haec ratio responsio.

D. Augustinus.

Respondeo negando consequentiam, quia visio satiat unumquemque juxta illius proximam dispositionem, & capacitatem, sicque unusquisque est perfecte satiatus estque in sua sorte contentus, quia adimpletae sunt ipsius dispositio, & capacitas. Nam sicut omnia gravia in centro omnino quiescunt, quamvis unum sit gravius alio, quoniam unumquodque quiescit perfecte, juxta naturalem gravitatem suam; ita quilibet beatus visione, & fruitione Dei est perfecte satiatus, licet unus sit beatorum alio.

Unde D. Gregorius lib. 35. moral. cap. 14. exponens illud Joan. cap. 14. In domo patris mei mansiones multae sunt, ait: Apud Patrem quippe mansiones multae sunt, quia in illa beatitudinis vita non dispari, unusquisque juxta dispar meritum, locum disparem percipit, sed ejusdem disparitatis damna non sentit, quia tantum sibi, quantum percipit, sufficit. Licet beati aequaliter Deum videant, in ipsis tamen nulla est invidia, ut ait D. Augustinus tract. 67. in Joan. Ita Deus erit omnia in omnibus, & quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus, sic enim quisque etiam ipse habet cum amat in altero, quod ipse non habet, non erit invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis.

Quantum ad fundamentum Lutheranorum, moneo ipsum solum esse in articulis contra eosdem Lutheranos. Idcirco lectorum remitto ad eosdem articulos, & praesertim ad illum, in quo resolvitur hominem non justificari per justitiam Christi illi imputatam.

ARTICULUS XXVI.

Affirmat contra Origenistas, Gloriam esse inamissibilem.

Perpetuitatem beatitudinis negavit Origenes, Alexandrinus Ecclesiae Doctor, & Clementis contextoris successor, haeresis praecedentium impugnat, & inventora novarum. Plures enim ipse Origenes, vir doctrina illustris, docuit haereses tempore beverii Imperatoris, & Zepherini Romani Pontificis circa annum Domini 207. Ejus errores recensentur ad Epiphanium in Epist. ad Joannem Hierosolymitanum, ad D. Hieronymo epist. 39. ad Avitum de erroribus Origenis, ad D. Augustino lib. de haeres. cap. 43. & Theophilo Alexandrino. Inter quos errores numeratur iste circa beatitudinis aeternitatem. Credebat enim animas omnes ad corpora reversuras de caelo, aut de inferno, & in mundo conversaturas, ideoque assererat nec beatitudinem, nec miseriam esse in aeternum mansuram, sed omnium impiorum hominum, ipsorumque etiam Demonum tormenta finem habitura. Ponebat enim quasdam alterationes beatitudinis & miseriae, ita ut transactis aliquot annorum circulis animas beatas iterum in corpora mortalia revertentur, & inde rursus ad beatitudinem evocabantur, & a beatitudine rursus ad miseriam declinabant, ex quo inferendum est Origenem quemdam beatitudinis, & miseriae circulum admisisse.

Non desunt tamen Doctores, (inter quos est Picus Mirandulanus) qui Origenem justificare intendunt dicentes illos errores fuisse damnatos in Concilio generali quinto (quod est Constantinopolitanum secundum) tamen ipsum Origenem non fuisse personaliter damnatum; ex quo sequitur (inquiunt) errores illos Origenis non fuisse, sed aliquorum inimicorum, qui erroribus repleverunt ipsum Origenis opera. Idque probant ex quibusdam litteris, quas ad omnes Ecclesias pro sui defensione scripsit ipse Origenes (lato anathemate contra ipsum velut contra haereticum a Demetrio Episcopo Alexandrino) volens ipsis litteris errorum dogmatum crimen refundere in quemdam haereticum sibi aemulum, qui sanae doctrinae suae errores addiderat, ut haereticus reputaretur.

Major tamen pars Doctorum probabilis iudicat oppositum, & vult Origenem verè fuisse haereticum. Eorum ratio est, quia anno 399. Theophilus Alexandrinus unum cum sui Patriarchatus Episcopis Origenem, ipsius liberos, & fautores illius anathemate percussit. Et postea Anastasius Papa de iudicio Theoph. Alexandrini certior

D. Gregorius.

D. Augustinus.

Origenes.

Plures.

Origenes.

certior factus censuram confirmavit, & publica sententia Origenem, & Origenistas damnavit. Ita refert nosfer Boyvinus ex D. Hieronymo epist. 11. ad Theophilum, & ex Nicephoro cap. 28. Idem refertur alii ex Vincentio Lirinensi parte 1. Commonitorii cap. 3.

s. I.

In quo statuitur Perpetuitas Status Beatifici.

Origenis errorem confundit, & damnat Sacra Synodus Lateranensis sub Innocentio III. cap. firmiter ac summa Trinitate, ubi ait: Venturus in fine saeculi iudicaturus vivos & mortuos, & redditurus singulis secundum opera sua tam Reprobis, quam Electis, qui omnes cum suis propriis corporibus resurgent, quae nunc gestant, ut recipiant secundum opera sua, sive bona fuerint, sive mala, illi cum Diabolo poenam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam. Idem habetur ex Symbolo Athanasiano, ab universali Ecclesia recepto: Et qui bona egerunt ibunt in vitam aeternam, qui vero mala in ignem aeternum. In sexta Synodo act. 11. in epistola Sophronii, & a Sanctis Patribus, praesertim D. Augustino lib. 12. de Civ. Dei cap. 20. ubi stultitiam vocat opinionem illorum, qui credunt Beatitudinem aliquando destitutam; & merito, quoniam temporum nostro succederet aeternitas.

Condemnatio huius haeresis.

Matth. 25.

Sap. 5.

Apocal. 21.

Beatitudo est aeterna.

Apocal. 21.

D. Bernardus.

unio objecti cum potentia, scilicet essentiae divinae cum intellectu, & voluntate Beati.

Scripturae Sacrae addi potest ratio. Nam beatitudo debet excludere omne malum, cum sit status perfectus omnium bonorum, & summa felicitas, ut colligitur ex supra dictis, in Apocalyp. & ex illo Exod. 33. *Osportandum tibi omne bonum.* Sed si non esset perpetua (ut voluit Origenes) multa mala pateretur beatus, utpote metum, & timorem amittendi quod amat, & descendendi in infernum, in quo sempiternus horror inhabitat. Igitur beatitudo est status aeternae durationis, & immortalitatis, aut est regnum cuius non est finis.

Exod. 33.

Vana Origenis responsio.

Ps. 47.

Dicent forsitan Origenistae animam, quae jam beatitudinem adepta est, ignorare suam beatitudinem esse amissibilem, & ideo beatos nullum timorem habere, nullumque metum. Respondeo hoc implicare, quia notitia aeternitatis regni coelestis spectat ad felicitatem; ideoque beati, qui summe felices sunt, habent illam aeternitatis cognitionem, quia ex illa sola nasci potest securitas, quam necessario includit status omnium bonorum, seu beatitudo.

Insuper beati in patria vident ea, quae crediderunt, cum fidei succedat clara Dei visio, & sic vident in civitate Domini virtutum, sicut audiverunt teste Propheta Psal. 47. vers. 9. Ergo beati sciunt statum beatitudinis esse aeternum, & Deum nostrum fundasse hanc civitatem Jerusalem in aeternum permanuram, ut testatur idem Propheta loco citato, ubi ait: *Sicut audivimus sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri, Deus fundavit eam in aeternum.* Non pro se ipso, quia Deus est essentialiter aeternus, & eter num beatus, cum cognoscet se in aeternum; sed pro suis Electis. Ergo beati in aeternum videbunt Deum, & fulgebunt in perpetuas aeternitates.

Eidem instantie Origenistarum respondeo iterum. Si Origenes credat Beatos nescire beatitudinem esse amissibilem, teneat fateri se esse peritorem beatis, quoniam ipse in hoc saeculo novit beatitudinem non esse aeternam, & beati ignorant in caelo futuram miseriam, seu nesciunt beatitudinem habere finem, ut ipse Origenes teneret; sed hoc est absurdum: ergo beati sunt in aeternum beati, & se tales esse noscunt in essentia divina, in qua tamquam in speculo vident omnia, praesertim ea, quae ad felicitatem spectant.

Altera ad Origenistas.

stantiam.

Luc. 1.

Altera ratio est. Quia beatitudo consistit in actu visionis, aut fruitionis Dei, qui non potest deficere per voluntatem beati (licet ipsamet. fruitio non sit actus essentialiter necessarius, sed liber ab intrinseco, ut volunt Scotista nostri) quia nemo potest velle se non esse beatum, nec beatus potest velle privari sua beatitudine, quae consistit in possessione perfecta boni infiniti. Praeterea objectum beatificum est infinite amabile, & ideo voluntas non potest non amare illud. Nec potest huc fruitio deficere per voluntatem Dei, quia Deus nunquam auferet supernaturalis bonum alicui semel collatum, nisi in poenam peccati, quod committi nequit a Beatis.

Scriptura Sacra declarat, quod regnum Dei non habebit finem. Nam Luc. 1. cap. Gabriel Angelus, Mariam alloquens de Verbo incarnando inquit: *Regnabis in domo Jacob in aeternum, & regni eius non erit finis.* Domus autem Jacob illa est, quae alibi vocatur domus Israel, scilicet gloria coelestis, qua potitur Israel. Unde cum ex Gabrielis oraculo Christus sit regnaturus in aeternum in domo Jacob, necesse est quod domus Jacob, de qua loquitur Angelus, sit aeterna; sed haec domus Jacob est gloria coelestis: ideo gloria Sanctorum non potest deficere; cum ipsi Electi regnaturi sint cum Christo, qui regnabit in aeternum in Splendoribus Sanctorum.

Deinde Beati sunt regnum Christi juxta illud Apocal. cap. 5. vers. 9. & 10. ubi legitur: *Et cantabant, id est Beati, canticum novum, dicentes, dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni Tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum.* Ideoque si regnum Christi sit aeternum, necesse est quod beatitudo, qua homines sunt Beati, sit perpetua, & in aeternum duratura. Insuper dum Christus dixit Pilato, *Regnum meum non est de hoc mundo.* Joan. 18. vers. 36. loquebatur de Beatis, & Justis, qui non sunt de hoc mundo; alibi enim loquens de mundis

Apocal. 5.

mundus quod suum erat, diligere, quia vero de mundo non est, sed ego elegi vos de mundo, propterea odi vos mundus. His verbis etiam constat, beatos esse regnum Christi un-

1. Petri.

Idem docet D. Petrus epist. 1. cap. 1. vers. 4. ubi vocat beatitudinem hereditatem immarcescibilem conservatam in caelis; ubi beati vivunt in aeternum, & stabunt in conspectu Dei perenniter laudantes Deum, ut iterum monet David Psal. 83. dicens: Beati qui habitant in domo tua, Domine, in saecula saeculorum laudabunt te.

Tandem si visio beatifica aliquando deficeret, hoc proveniret procul dubio ex aliquo ex his, quae ad ipsam concurrunt: ad visionem autem concurrunt intellectus, lumen gloriae, & objectum praesens. Intellectus & lumen gloriae non possunt deficere, quia sunt entia spiritalia, ac proinde in corruptibilia. Deus qui est objectum illud, quod intellectus intuetur, est semper praesens: igitur nullus beatus cessabit a visione beatifica.

Visio beatorum in aeternum.

Dicent Origenista Deum esse objectum liberum respectu Beatorum, cum se illis liberè repraesentet, & ideo potest se non manifestare, quamvis non sit in potestate beati cessare ob summam delectationem ex visione beatifica provenientem.

Respondeo praemisso antecedente negando consequens de via ordinaria, nam ex Trident. sess. 6. cap. 11. Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Eadem ratione semel justificatos & glorificatos visione beatifica non deserit, nisi ab eis prius deseratur; sed beati non possunt deserere Deum, hoc est, a Deo ut objecto beatifica recedere, nedum ratione manutentionis Dei, sed etiam ratione infinitae amabilitatis, auctoritatis objecti: ergo neque ab eo deseri, id est, nec Deus occulatur se illis, quia Deus licet se liberè manifestet beatis, tamen manifestabit se in aeternum sicut promissit Electis.

§. II.

Solutio ad argumenta contraria.

Fundamentum Origenis lib. 1. Periarch. cap. 7. est, quia beatitudo potest amitti per peccatum, & peccatum potest committi a beatis: existimatur enim homil. 15. in Luc. bonos Angelos posse peccare, imò de facto Angelos, qui ad custodiam nostram mittuntur, aliquas culpas committere in ministeriis suis; idque probat ex illo Job. 4. vers. 18. ubi ait: Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem. Igitur beati nequam possunt peccare, sed etiam habent peccata, & sic quilibet ipsorum est mutabilis, ut est manifestum ex illo ejusdem lib. Job. cap. 15. vers. 15. Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis, & ceteri non sunt mundi in conspectu ejus. Nam hic textus per sanctos, & per caelos intelligit animas, quae sunt extrà viam, quia Job intendit exprimerè malitiam hominum, & argumentatur à perfectione ad minus perfectum, cum statim addat: Quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem? Ex his & aliis similibus Sacrae Scripturae locis Origenista inferunt beatitudinem non esse perpetuam, sed posse amitti per peccatum, quod à beatis committi potest in patria, in qua peccant Angeli, cum animae beatae non sint perfectiores, nec sanctiores Angelis.

Procipitur Origenes ratio.

Respondetur negando suppositum, scilicet beatos posse peccare, ut facile colligitur ex illo Apocal. 21. vers. 27. non intrabit in eam, id est, in civitatem sanctam Jerusalem, aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitae Agni. Nam si peccator non possit intrare in regnum caelorum, certum est, quod nullum potest in ipso committi peccatum. Argumentum hujus rei est, quia ut quis peccet, necessè est quòd non amet Deum, & ut beatus peccet necessè est quòd cesset ab amore Dei, nec à visione beata propter infinitam bonitatem Dei: ergo neque potest peccare.

Responso ad rationem Origenis.

Ad auctoritates dico quoad primum membrum, quòd prima intelligenda est de hominibus viatoribus, qui debent Deo servire, ut ipsis praecipitur in variis Sacrae Scripturae locis. Secundum membrum, quod est de Angelis,

debet intelligi de his, qui ceciderunt de caelo, non verò de Angelis beatis, qui in gratia & dilectione Dei permanserunt. Secunda auctoritas quoad primum membrum debet intelligi de viris iustis in gratia existentibus, inter quos nemo est immutabilis, cum nullus eorum sit in gratia confirmatus, nullus sit in termino, & septies in die cadat iustus.

Nec valet ratio in contrarium adducta, scilicet Job loqui de Sanctis existentibus extrà viam, & consequenter de Beatis, eo quod sermo ejus sit comparativus ad hominem. Non valet, inquam, quia ibi Job non loquitur de Sanctis, & de homine peccatore, sed de homine, qui quasi aquam bibit iniquitatem, ac proinde non intendit asserere beatos non esse immutabiles, sed solum iustos, quorum plures saepe peccant. Ad aliud membrum dico ex auctoritate supra citata, quòd debet intelligi de caelis materialibus, qui non sunt mundi in conspectu Dei, aut comparative ad Deum, non verò de beatis, qui saepe dicuntur stelle, & caeli.

Dicent Divum Hieronymum exponendo haec verba Michae cap. 6. vers. 1. Audite qua Dominus loquitur: surge, contende iudicio adversum montes? per montes intelligere Angelos: ergo ex Scriptura Sacra Angeli sunt iudicandi, & ideo in caelo Angeli, & Beati possunt peccare.

Angeli non sunt iudicandi.

Respondeo negando consequentiam, quia Angeli vocandi sunt ad iudicium, non ut damnentur, aut denuncientur ut peccatores, sed ut sint praesentes, & assistant tamquam testes contra damnatos. Vel dico, Propheta per montes ibi non intelligere Angelos, nec Beatos, sed Praelatos, seu illos, quos beatus Chiliastra animarum cura, adversus quos futurum est iudicium, ut reddant rationem eorum, quibus praesunt, & quorum sunt Pastores, aut Angeli custodes. Nam Episcopi in Sacra Scriptura vocantur Angeli propter analogiam officii, quoniam sicut Angeli deputantur ad tuendas animas, sic Episcopi, & pastores animarum deputantur ad regendas, & pateandas Oves Christi.

ARTICULUS XXVII.

Confundit Millenarios.

Per Millenarios hic impugnandos non intelligimus eos, de quibus locuti sumus in primo libro, in quo adversus Cerinthianos refellitur Millenarium, & terre, num Christi regnum post generalem resurrectionem in terris possidendum ab Electis. Sed intelligimus eos, qui docuerunt Sanctorum animas post suam è corporibus solutionem, non esse visuras Deum facie ad faciem, nisi post iudicium universale.

Explicatur sententia.

Non desunt Doctores, qui utrosque in unum confundunt, seu qui putant eos, quos impugnavimus in primo libro, & illos, quos hic impugnaturi sumus, esse ejusdem & unius Sectae, quae est Chiliastrae. Porro satis diversos esse constat, ut facile colligi potest ex dictis loco citato & ex dicendis infra. Nam priores volebant post universalem resurrectionem Christum Dominum cum Sanctis per mille annos regnatum in sancta Civitate Jerusalem terrestri, in qua pro nobis mortuus est. Posteriores verò in hoc articulo impugnandi negant regnum illud terrenum futurum, & dicunt nullam animam quantumvis purgatam, sive per poenitentiam, sive per ignem purgatorij introire in regnum Dei, antequam apparuerit in ultimo iudicio simul cum corpore. Maxima est igitur inter utrosque haereticos differentia.

§. I.

Enumerat Millenarios.

Hujus opinionis author fuit (teste D. Hieronymo lib. de viris illustribus) S. Papias Hieropolitanus Doctus in Asia minoris Episcopus, Joannis non Evangelistae (ut jus habere credit noster Alphonsus à Castro; verbo beatitudo, haereticus de 2.) sed Senioris, seu Presbyteri auditor, & S. Polycarpi familiaris, ut refert Martyrologium Romanum die

De hujus haereticis de 2. Polycarpi familiaris, ut refert Martyrologium Romanum die

die 22. Februarii. Haec opinio postea plures habuit defensores (praeter Gracos & Armenos) inter quos D. Hieronymus loco laudato numerat Irenaeum, Apollinarium, Tertullianum, Victorinum Pictavensem, & Laetantium. Guido Carmelita, & alij numerant Theophilactum Bulgariae Episcopum, quia exponens illud D. Pauli ad Heb. cap. 11. vers. 39. Et hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, ait: Cur passillo animo estis, si certando exagitati nondum sitis pro susceptis laboribus mercedem adepti? Quandoquidem quos diximus sanctos, & si testimonium per fidem sunt nati Deo plus placuisse, nihil tamen ad hoc caelestium promissionum sunt consecuti, tamen si fuisse constat nonnullos, ut Davidem Regem his terra bonis affectos, attamen praesentia hac ipsis inquirimus, sed qua in caelo sunt, certiores & veras promissiones. Idem tenet in aliis locis, in quibus evidenter demonstrat animas ante corporum resurrectionem non esse beatas.

Utilis observatio.

Hic tamen obiter observandum est, quòd D. Irenaeus Beati Polycarpi Discipulus, S. Photini Episcopi Lugdunensis Praesbyter & ejusdem in Episcopatu successore, & alij à D. Hieronymo supra relati, non fuere verè Millenarij Chiliastrae, licet cum ipsis docuerint animas sanctas, & purgatas non videre Deum ante generalem corporum resurrectionem. Ratio hujus differentiae est, quia Chiliastra nedum putant nullam animam videre Deum ante iudicium, sed addunt, quòd cum venerit Christus de caelo, mille anni erunt iterum nobis ad carnaliter vivendum, generandum, & ad manducandum cum Christo in terra, quòd dictum, aut additum fuisse à praecitatis Auctoribus non constat.

Erroneus Chiliastrae sententia.

Addunt insuper Chiliastra, quòd poena non datur peccatoribus ante ultimum iudicium, quòd praenominati Doctores non dixerunt, & ideo non debent proprie dici Chiliastrae. Nec possunt inter haereticos in hac materia computari, quia tempore D. Irenaei, & aliorum, res haec, scilicet de resurrectione corporum expectanda ab Electis post mortem, ut viderent Deum in patria, nondum fuerat agitata ab Ecclesia, & determinata. Quapropter cuique libere erat, prout volebat, sentire. Tamen veritas constans est plures maluisse credere, animas sanctas, & prorsus purgatas statim post mortem recipi in gloriam, & videre Deum intuitivè, quam ipsas animas purgatas ab omni peccato, & à corpore separatas expectare resurrectionem corporum in vita aeterna consequenda.

Exponitur vera mens D. Bernardi.

Non desunt Scriptores asserentes D. Bernardum etiam fuisse defensorem opinionis Irenaei, Laetantij, & aliorum in fermi de omnibus Sanctis; ubi ait: In illam beatissimam domum nec sine nobis intrabunt, nec sine corporibus suis, id est, nec Sancti sine plebe, nec spiritus sine carne. Idem declarat in sermone proxime sequenti etiam de omnibus Sanctis, ubi de Sancto Malachia loquens sic ait: In hunc ergo locum Saluator descendens contrivit portas aereas, & voltes ferreas confraxit, eductisque vinculos de domo carceris, sedentes quidem, hoc est, quiescentes, sed in tenebris, & umbrae mortis, jam tunc quidem sub altare Dei locavit, abscondens eos in tabernaculo suo in die malorum, & protegens eos in abscondito tabernaculi sui donec veniat tempus in quo procedant, completo jam numero fratrum, & percipientes regnum, quod est paratum ab origine mundi.

Sunt aliae ejusdem D. Bernardi auctoritates, quae evidenter probant ipsum D. Bernardum docuisse opinionem Papiae, & aliorum, nimirum Sanctos non percipere regnum, quod eis paratum est, donec compleatur numerus fratrum, id est, ante diem iudicii universalis. Tamen plures recentiores aliter sentiunt de D. Bernardo asserentes ipsum non loqui de beatitudine solius animae, quae in visione intuitiva Dei consistit, sed loqui de totali seu completa, & aequata hominis beatitudine, quae comprehendit simul animae & corporis glorificationem, quae certò non habebit nisi post resurrectionem generalem. Eorum ratio est, quia idem Sanctus Doctor in aliis locis & praecipue ferm. 2. de Sancto Malachia Episcopo expressè docet, iustorum animas è corpore separatas videre Deum; ibi enim ait: Non immerito hodie Malachias in consortium Angelorum recipitur, quando parum cum Angelis gloria, & felicitate laetatur. Quantum ad nos stat, posterius Doctorum sententiam tenemus, ideoque credimus D. Bernardum natione Burgundum, patria Fontanum, nobili stirpe natum, professione Monachum, virum ingenio praeditum, sublimi

eruditione mirabilem, virum verè Apostolicum, potentem sermone & opere, non fuisse Millenarium; si talis quidem fuisset, aliter scripsisset de Malachia Episcopo, quem in Angelorum consortium receptum, & felicitate donatum praedicat.

Joan. XXII. no.

Adrianus Papa VI. refert Joannem XXII. hujus fuisse Millenarium, & aliorum. De eo enim in suo quarto sententiarum in calce cujusdam quaestionis de Sacramento Confirmationis, sic loquitur: Novissimè ferrur de Joanne vigesimo secundo quòd publice docuit, declaravit, & ab omnibus reverè mandavit, quòd animae purgatae ante finale iudicium, non habent solam, qua est clara & facialis visio Dei. Et Universitatem Parisiensem ad hoc induxisse dicitur, quòd nemo in ea poterat gradum Theologiae adipisci, nisi primò hunc errorem jurasset se defensorum, & perpetuè et adhaerentem. At Doctores, quorum partem tunc respondent Adrianum Papam VI. non loqui asserit, sed ex vulgari, quae haereticorum dolo disseminabatur, opinione, ut constat ex propriis verbis relatis; ait enim: Novissimè ferrur de Joanne XXII.

Addunt alium testem, utpotè Gerfonem asserentem hanc Joannis XXII. opinionem fuisse improbatam à sacra facultate Parisiensi; quod probat hujus Summi Pontificem fuisse Millenarium. Sed respondent alij praefaram concionem, in qua refertur hoc Gerfonis testimonium, non esse genuinum, sed spurium illius factum. Tum quia stylus hujus concionis de Paschate coram Rege Christianissimo habitae Gerfonio adscriptae tam demissus & barbarus est, ut à nullo sapiente ei tribui possit. Tum quia existit decretum Facultatis Parisiensis Joannem XXII. justificans, quòd certò non ignorabat Gerfonius. Ergo Joannes XXII. non fuit asseritor, nec defensor Millenariorum. Quòd verum esse sic probo auctoritate Benedicti XI. Joannis successoris, qui ut sui praedecessoris labefactam famam repurgaret, & restitueret, hoc publicum diploma edidit.

Bulla Benedicti XI.

Benedictus Or. ad perpetuam rei memoriam. Sicut habet humana natura corruptio, quòd dictum unius facile sequitur multitudo, quòdque minores dicta majorum in deteriorè partem frequenter interpretari nitantur, sic habet recta rationis ordo, cui testimonio Sanctorum Patrum assistit, quòd facilitati, & interpretationi hujusmodi semper veritas praevalet rei gesta. Sanè cum jam dudum per nonnullos revocetur in dubium, an anima à corporibus separata, & à peccatis & poenis peccatorum purgata ante resurrectionem corporum videant divinam essentiam, illa videlicet visio, quam vocat Apostolus faciem, & super hoc tam in sermonibus, quam in aliis collationibus, & colloquutionibus per felicis recordationis Joannem XXII. Papam praedecessorem nostrum, & plures alios in eius praesentia, multa dicta, recitata, scripta, & praedicata fuissent. Volens idem praedecessor verbis & linguis malignarum obviare anno 1334. indictione secunda, die tertio mensis Januarii, S. R. E. Cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, multisque Praelatis in sacra Theologia Magistris, aliisque personis, & Tabellionibus publicis in Consistorio Apostolico coram eo personaliter constitutis, dixit, asseruit, & protestatus extitit sub hac forma.

Nè quis sine stre insinuari possit nos sensisse aliquid, aut sentire quòd Scriptura Sacra obviet, aut fidei Orthodoxae, dicimus & protestamur expressè Or. quòd quidquid in quaestione, seu materia visionis animarum; videlicet an anima à peccatis, & poenis peccatorum purgata videant divinam essentiam, illa visio, quam Apostolus vocat faciem, seu quocumque alia de ista materia in sermonibus, & collationibus nostris diximus, allegavimus seu proposuimus, non intendentes aliquid determinare, vel decidere, seu credere quòd esset quovis modo Scripturae Sacrae obviet, vel contrarium fidei Orthodoxae, sed illud solum tenere, & credere, quòd & Scripturae Sacrae potest, & poterat, & Catholicae fidei convenire, & si forsitan in praedictis sermonibus, vel collationibus aliquid diximus, quae vel Scripturae Sacrae, seu fidei Orthodoxae quovis modo essent, vel viderentur obvia, ipsa praeter intentionem à nobis fuisse prolata dicimus, & asserimus, ea quae revocamus expresse, non intendentes illis adhaerere, nec ea in praesenti defendere, nec etiam in futuro.

Haec auctoritas Benedicti Papae XI. & processatio Joannis XXII. debent praeferi auctoritati, quae est Adriani VI. cum haec ultima, seu Adriani non sit assertiva sicut altera; & inde debet concludi Joannem XXII. non fuisse Millenarium, huncque fuisse talis accusatum à malevolis Bayarici schismatis sequacibus, fidem Summi Pontificis, & do-

& doctrinam undique calumniis laniare volentibus. De hac justificatione Joannis XXII. exiit testimonium, aut deliberatio sacre facultatis Parisiensis facta die 2. Januarii anno Domini 1323, cuius tenore de verbo ad verbum ex Archivis ejusdem facultatis descriptis refertur. Fratrenus noster Doctor Sorbonicus To. r. disput. 3 artic. 7. sect. 1. quest. 5. ubi eandem declarationem refert.

§. II.

In quo probatur aut horitate Ecclesiastica Articuli Veritas.

Milleana riorum errorem damnat Synodus Florentina sess. v. in decreto unionis, ubi legitur: De summus, anit vas illorum, qui post baptismum, nullam omnino peccati maculam incurrun, eas etiam animas, quæ post contritionem peccati maculam, vel in suis corporibus, vel in idem exules corporibus sunt purgata, in celum sine mora recipi. Et insuper clare ipsum Deum trinum & unum. Idem colligitur ex Trident. sess. 25. de invocatione Sancto-rum, ubi habetur: Illos vero qui negant, Sanctos æterna felicitate in celo fruente, invocandos esse &c. omnino damnandos esse prout jam pridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Ecclesia. Idem Concilium eandem veritatem contra Millenariorum errorem decreverat sess. 5. de peccato originali: Si quis Jesu Christi &c.

His duobus Conciliis addo auctoritatem duorum Summorum Pontificum, scilicet Innocentii III. & Benedicti XI. supra relati. Innocentius III. interrogatus an omnis baptisimus nocet credenti probabiliter se esse baptizatum, respondet, & veritatem hujus assertionis demonstrat in sua responsione, quæ habetur in can. Apostolicam de Presbytero non baptizato, ubi legitur: Unde inquisitioni tuae totaliter respondemus, Presbyterum quem sine unda baptismatis diem extremum elapsisse significasti, quia in Sancta Matris Ecclesia fide, & Christi nominis confessione perseveravit, ab originali peccato solutum, & celestis patrie gratiam esse adeptum, asserimus incontinenti.

Benedictus XI. hujus nominis Pontifex aliam multo uberiorem, & expressiorem de hac re definitionem in Bulla quæ incipit: Benedictus Deus in donis suis, & Sanctus in omnibus operibus suis. Data Avenione IV. Kalendas Februarii, Pontificatus anno II. Sunt alia auctoritates Summorum Pontificum, quæ expressè repellunt Millenariorum errorem, sed eas omitto.

§. III.

De probationibus ex Sacra Scriptura desumptis.

Animas sanctas & perfectè purgatas non expectare ultimum judicium constat ex illo solemniter testimonio Christi (in cruce pendentis pro totius mundi salute) dicentis Latroni Luc. cap. 13. Hodie mecum eris in Paradiso; qui quidem Paradisus est locus Beatorum, seu locus, in quo Deus dat Electis suis mercedem promissam, quæ nihil aliud est, quam ipsemet Deus, qui dixit Abrahamo: Ego ero merces tua. Hoc quidem nomine Paradisi non potest designari Paradisus terrestris, tum quia per illam promissionem, Christus Dominus consortium suum reponit Latroni. Sed Christus post resurrectionem non fuit in Paradiso terrestris, ascendit enim in Cælum, ergo nec Latroni fuit promissus idem Paradisus terrestris.

Nec potest intelligi sinus Abrahamæ, in quo animæ a corpore solutæ nullam felicitatem recipere possunt; ergo tantum significatur cælum Empyreum, nedum bono Latroni statim post mortem sine mora dandum, sed etiam omnibus illis, qui eo digni sunt, & ad quod pervenire meruerunt, ut suadet illud Levitici cap. 19. Non morabitur opus mercenarii apud te usque mane. Quæ quidem merces promissa electis nihil aliud est, nisi intuitiva Dei visio, quæ juxta mandatum Dei confertur finito operationis tempore scilicet post mortem, si anima nullam habeat maculam purgandam. Unde D. Jacobus cap. 1. ait: Beatus vir qui fuffer tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitam, quam reprobis dedit Deus diligentibus se. Homo autem non probatur, seu non tentatur, nec militat adversus carnem post mortem, ut est evidens; cum expleta vita non sit illi amplius locus merendi, vel demerendi, & statim sequatur judicium particulare, juxta illud ad Heb. cap. 9.

Statutum est omnibus hominibus semel mori, post hoc autem judicium. Igitur corona, quæ est vita æterna, seu visio beatifica confertur probatis, seu electis perfectè purgatis expleto tempore probationis, quin necesse sit expectare ultimum judicium universale. Tandem Christus promittendo Latroni Paradisum promisit quod ipse Latro petebat, quod nihil aliud est, nisi videre Deum post mortem: Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum; hoc est, fac ut tecum sim in regno tuo; & ideo Christus dicens: Hodie mecum eris in Paradiso, non promisit Paradisum terrestrum, nec sinum Abrahamæ, sed cælum Empyreum, non post resurrectionem generalem corporum, sed hodie, id est, statim post mortem. Nec valet dicere, vocem hodie debere conjungi cum dico, ita ut faciat hunc sensum: Amen dico tibi hodie, mecum eris in Paradiso. Non valet, inquam, quia Latro videbat Christum loqui actualiter, & ipse Christus sciebat Latronem velle statim post mortem intrare in regnum Dei, & ibi cum ipso regnare; nam dicens Christo, dum veneris in regnum tuum, denotavit diem, quæ Christus esset in illo regno & voluit ibi simul cum eo esse statim post mortem. Eadem veritas confirmatur hac ratione. Anima peccatoris sustinet supplicium statim post mortem, ut probat illud Job cap. 21. vers. 13. Dicunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt; dicit in puncto, ad excludendam omnem moram post mortem, ut declarat illud, quod de divite Epulone apud Lucam dicitur cap. 16. mortuus est dives, & sepultus est in inferno; cum statim post mortem sequatur sepultura, idcirco anima sancta, & ab omni macula prorsus purgata statim post mortem habet præmium, aut hereditatem illorum Dei, quæ in sola visione beatifica consistit. Ratio hujus illationis, aut paritatis est, quia Deus prior est ad misericordiam, quam ad justitiam, & ad præmium, quam ad poenam. Unde D. Jacobus cap. 2. vers. 13, inquit: Misericordia Dei super exaltat Jacob. 2. judicium. Et David: Misericordia Domini plena est terra. Hanc ipsam veritatem de Beatitudine non differenda usque ad resurrectionem corporum affirmat Paulus ad Philippenses sic scribens: Cupio dissolvi, & esse cum Christo. Hoc enim dicit, quia sperabat statim post mortem frui Deo visione Beatifica. Certum quidem est, quod non cupiebat mori terminative, ita ut mors esset finis ultimæ usque ad resurrectionem corporum, sed cupiebat eam tanquam immediatam, & necessarium ad illud alięquendam vitam æternam; alioquin inane, & inutile fuisset desiderium Pauli, si ipso mortuo anima nondum posset pervenire ad cælum Empyreum, in quo est Christus. Inutile fuisset enim Stephano morienti videre cœlos apertos, & Christum stantem à dextris virtutis Dei, si statim post mortem non potuisset frui Deo, sed hoc est falsum: Stephanus verò sperabat videre & frui Deo, ideo dicebat: Domine Jesu suscipe spiritum meum. Divus Ambrosius in Commentariis ea dem verba Apostoli exponens confirmat hanc rationem; ibi enim inquit: habet desiderium excedere, & cum Christo esse, multo melius existimans, ut jam presens sit apud Deum, ut ex operibus & promissis fruatur. Huic expositioni favor illud proverb. cap. 3. vers. 28. Ne dicas amico tuo vane & revertere, eras dabo tibi, cum statim possis dare. Nam hæc verba sive sint de consilio, sive de præcepto, clarè demonstrant quod Deus improbat differre donum conferendum amico, dum statim potest dari & recipi. Sed Deus, qui exurgit in præcepto quod mandat, potest dare amicis suis, seu animabus omnino purgatis, & sanctis, coronam vitam, ut constat ex illo Eccles. cap. 11. vers. 38. Quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas: & animæ perfectè purgata possunt eam recipere. Ergo non differet eam usque in diem Judicii universale, sed dar illam statim post mortem, & perfectissimam purgationem, ut suadet idem Ecclesiasticus dicens vers. 24. Benedictio Dei in mercedem justis fertur. Alioquin Deus affligeret electos, quia ex Scriptura, spes quæ differtur, affligit animam; essent enim in continua afflictione, si per mille annos, aut usque ad resurrectionem corporum expectarent futuram Beatitudinem suspensam, nequè essent in pace illa, quæ ex Apostolo exuperat omnem sensum, cum non essent unitæ Deo unione indissolubili, seu visione Beatifica, quod est contra illud Sap. 3. Justorum anima in manu Dei

Da sunt, & non tangit illos tormentum mortis, vis sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace, seu in gloria, in qua dumtaxat possunt perfectè requiescere Justis, & extrâ quam nulla est requies vera teste D. Augustino dicente lib. 1. Confess. cap. 1. Recissi nos Domine ad te, ideo inquietum est cor nostrum donec quietetur in te. Non parum juvat illud Psal. 126. cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini. Nam David per somnum intelligit mortem, & per hereditatem, vitam æternam; ergo animæ purgata non expectant ultimum Judicium. Unde in officio Martyrum Ecclesia canit: In caelestibus regnia sanctorum habitatio est, & in æternum requies eorum. Quam requiem non habentem, si nunc non essent in pace, seu in cælo perfruentes gloria æterna, quam eadem Sancta Mater Ecclesia optat animabus existentibus in Purgatorio, dum dicit, requiescant in pace, id est, in gloria, non post Judicium universale, sed modo. Nam si animæ in Purgatorio existentes non possent videre Deum, nisi post generale Judicium, certò ibi usque ad tempus illud, vel alibi manerent, & proinde Ecclesia non oraret, ut pacem illam haberent, ideo cum oramodò ut requiescant in pace, seu ut ascendant in cælum, certum est quod credit, animas Sanctas videre Deum, dum isti mille anni decurrunt, aut statim post perfectam purgationem.

Christus descendit ad inferos post mortem suam, ut sancit Symbolum Apostolorum, nec potest alia hujus descensus assignari causa, nisi animarum Sanctorum Patrum, & aliorum, qui erant Symbolo, liberatio à poena damni, quam ibi sustinebant ob culpam primi parentis, ut inferi communis Sanctorum Patrum sententia, ex eo quod dicitur de Christo Zachariæ cap. 9. Tu autem in sanguine testamenti tui eduxisti victos tuos de lacu. Act. cap. 2. vers. 24. quem Deus suscitavit, solutus doloribus inferni. Et vers. 27. quoniam non dereliquis animam meam in inferno. Poena autem, quam patiebantur animæ Sanctorum in Limbo, erat (ut jam monui) poena damni, quæ consistit in carentia visionis Dei: ergo post liberationem illam animæ Sanctorum Patrum viderunt Deum intuitivè; quia nullus liberari potest à carentia, aut privatione alicujus boni, aut forme, nisi per receptionem ejusdem, ut patet de coeco, qui nequit à cœcitate liberari, nisi per visum; alioquin sequeretur, quod Christus liberasset animas illas à poena sensus dumtaxat, quod est falsum, quia in Limbo non est hæc poena, cum infligatur actuali peccato, & voluntarium, quod non erat in animabus Sanctorum Patrum, vel sequeretur, quod à nulla poena eas liberasset, quod est etiam falsum: ergo liberavit eas à carentia visionis Dei per communicationem eis ipsam visionem beatam. Unde Apostolus ad Ephes. cap. 4. ait: Ascendens, id est, Christus, in altum, captivos duxit captivitatem; Quod idem est, ac dicere quod Christus secum duxit in cælum Justos, qui propter primi parentis peccatum detinebantur captivi in Limbo, quia in nullum alium locum duxit eos quam in illum, ad quem ipse ascendit, cum ipso ascendente eos secum duxerit. Ascendit autem in cælum Empyreum, cum sedeat ad dexteram Patris, ideoque in cælum duxit illam captivitatem, qua Sancti Patres in Limbo detinebantur ut fruerebantur vita æterna. Ità colligitur ex D. Hieronymo in Comment. super Psalmos, ubi inquit exponendo 19. vers. Psal. 67. Cælorum excelsa descendens eos, qui in captivitate diaboli tenebantur, ab solvit, ac post se tanquam captivos eductos æterna vita restituit.

Animas Sanctorum beata visione donari probant Sancti Patres, & præsertim S. Gregorius Nyssenus Orat. Funeb. in Pulcheriam, Theodosii Imperatoris Filiolam, ubi ait: Si à te puella migravit, ac tamen ad Dominum recurrit: tibi oculum clausit; verum sempiterno lumine aperuit; à tua mensa discessit, sed ad Angelicam adjuncta est; hinc est avulsâ planta: verum in Paradiso consistit, & à regno in regnum translata est &c. Idem docent plures alij Sancti Patres, quos omitto brevitate gratia.

§. IV.

Solvuntur rationes Millenariorum.

Millenariorum ratio desumitur ex Epist. ad Heb. cap. 11. in qua numeratis à Apostolo pluribus visis Sanctis, qui perfectam fidem habuerunt, quique per ipsam fidem vicerunt regna, subdit vers. 13. Juxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salvantes, & constantes, quia peregrini, & hospites sunt super terram. Inde ipsi Millenarij colligunt nullam animam esse beatam statim post mortem; licet sit sancta, & purgata ab omni macula; cum Sancti Patriarchæ defuncti sint juxta fidem, & tamen non acceperint repromissiones, seu mercedem promissam, quæ est visio beatifica, imò eam à longè aspiciant, sineque peregrini & hospites, id est, sint extrâ cælum usque ad resurrectionem corporum, & ultimum judicium; tunc enim & non antè justus Judex redder unicuique secundum opera sua. Dicit Electis, Venite benedicti Patris mei &c. Reprobis verò, discedite à me maledicti &c. Huic argumento, cui multum confidunt Millenarij, respondeo Apostolum loqui de repromissionibus Patriarcharum corpora concernentibus, nimirum de dotibus gloriosis, & de resurrectione corporum promissis à Deo Sanctis suis, quæ adhuc deferuntur usque ad resurrectionem generalem. Ait enim idem Apostolus vers. ultimo ejusdem capituli: Deo pro nobis malis aliquid providente ut non sine nobis consummarentur; hoc est, ut non sine nobis reciperent consummatam beatitudinem, aut integram, & completam felicitatem, quæ animæ, & corporis gloriosa dona comprehendit. Hujus expositionis ratio est, quia ex eodem apostolo vers. 33. Patriarchæ acceperunt repromissiones, quia ait: Per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones; quæ non sunt illæ, quæ solito dantur in vita, cum prius dixerit, vers. 3. juxta fidem defuncti sunt omnes isti. Quo suadet Apostolus loqui de promissionibus, quæ dantur post mortem. Nec sunt illæ, quæ dantur sunt corporibus, quia hæc erunt in ultimo judicio, & in generali resurrectione; tunc reddet publicè, & solemniter unicuique secundum opera sua, nedum quoad animam, sed etiam quoad corpus. Ergo repromissiones, de quibus loquitur Apostolus cum ait: adepti sunt repromissiones; scilicet illi, qui per fidem vicerunt regna, & operati sunt justitiam, sunt illæ repromissiones, quæ debent dari animæ, quarum præcipua est visio beatifica, quam animæ sanctæ, & prorsus purgata obtinent, & ipsa adepta, expectant completam, & consummatam, quæ animæ & corporis beatitudinem comprehendit, quoniam in illo strictissimo judicio actus corporis judicabuntur, & corpora Electorum erunt gloriosa. Instant, & obijciunt illud ad Timoth. 2. cap. 4. vers. 7. & 8. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi in illa die justus Judex, non solum autem mihi, sed & his, qui diligunt adventum ejus. His (inquit) Apostolus suadet animam non posse habere beatitudinem, nisi in die Judicii, quia per coronam justitiæ intelligit visionem beatam, & per illam diem intelligit ultimum diem Judicii, seu adventum Christi Domini: Id est, dum venerit judicare vivos, & mortuos, dabit mihi coronam justitiæ. Sed non nocet hæc instantia, quia Apostolus per ly in illa die, intelligit diem mortis, ut constat ex vers. 6. ubi ait: Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat; ita Lyranus noster. Eadem explicatio adhibenda est verbis Matth. 20. quibus scimus omnibus operariis redditam fuisse mercedem cum serò factum esset, quia sero & in reliquo non denotant finem mundi, ut volunt Millenarij, nec Judicium generale, sed finem vitæ cujuslibet (ut notat glossa interlin.) & Judicium particulare, de quo Apostolus ad Heb. loquitur dicens: Statutum est omnibus hominibus semel mori, post hoc autem Judicium. Hujus autem Judicii causa est dare præmium bonis, malis verò poenam. Replicat Millenarij, Christus non ascendit ad Cælos statim post mortem, sed tantum post resurrectionem suam: ergo homines, quos Deus præfecit, & prædestinavit conformes fieri imagini Filij sui, non ascendent in Cælum, nisi post resurrectionem. Respondeo negando consequens, quia conformitas electus teneatur facere quod fecit Christus, aliàs teneatur mori pro omnibus in Cruce, ad inferos descendere &c: sed est in modo acquirendi Beatitudinem, nam

Pract. sua Millenariorum ratio.

Explicatur auctoritas Apostoli.

Ad Tim. 2. 3.

Solvi-tur Mil-lenariorum instantia.

Propositum est quod teneatur mori pro omnibus in Cruce, ad inferos descendere &c: sed est in modo acquirendi Beatitudinem, nam

Christus acquisivit illam per Passionem suam, & oportuit ipsam pati, & ita intrare in gloriam suam, ideo homo debet etiam illam taliter acquirere. Hinc est, quod ait: Qui vult venire post me abneget semetipsum, tollat Crucem suam, & sequatur me; sed non debet resurgere antequam regnet cum Christo in gloria.

Math. 25. Addunt illud Matth. 25. vers. 34. tunc, id est in die iudicii, ut fatentur omnes expositores; Dicit Rex his, qui a dextris ejus erunt; venite benedicti, Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Ergo in die iudicii, & non antea regnum Dei (aut visio beatifica) dabitur iustis: nam si illud adepti fuissent post perfectam purgationem, Christus non diceret tunc istis, Elestis scilicet, venite possidete, aut percipite regnum; quoniam venite, non potest dici, nisi his, qui foris sunt, & possidete, aut percipite nisi his, qui non habent, sed expectant, ut est evidens.

Respondeo negando consequentiam, quia Christus dicit, venite, possidete, non ut inde colligamus animas sanctas tunc recipere premium meritorum quod non habebant, sed solum illud recipere cum publico honore ac pompa solemnium. Hæc responsio nequit à Millenariis rejici, quia tenent quod reprobatorum animæ statim post mortem æternis cruciatibus adducuntur, & tamen apparebunt in ultimo iudicio, & Christus dicit eis; Descendite a me maledicti in ignem æternum, quod nequit ab ipsis Millenariis intelligi de damnatione præcisè, cum credant, damnatos, seu peccatores statim post mortem descendere in infernum, sed solum de publica, & solemnium manifestatione malorum operum peccatorum.

Inurgunt iterum, & obijciunt illud 1. Joan. cap. 3. vers. 2. Charissimi nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus, scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Sed (inquunt) ante diem iudicii non apparebit quid erimus, quia tunc, hoc est, in die iudicii Deus revelabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Ergo ante illum diem non videbimus Deum sicuti est, cum ex D. Joanne non erimus ei similes, nisi cum apparuerit, quod erimus, & hoc non apparuerit, nec erimus ei similes, nisi per visionem beatificam.

Respondeo negando consequentiam; nam licet D. Joannes dicat, quod videbimus Deum sicuti est, dum apparuerit quod erimus; tamen non valet inde concludere, quod non videbimus eum antequam appareat in ultimo iudicio quid erimus; quia hæc particula, cum apparuerit &c. non est exclusiva, nec negativa, ita ut nullus videat eum sicuti est, nisi cum apparuerit quid erimus per iudicium universale, ut optime observat noster Alphonsus à Castro. Deinde Divus Joannes loquitur de apparitione publica, & respectu uniuscujusque hominum, ita ut vellet quod tunc apparebit omnibus, quid sumus, & quid erimus.

Vel respondeo D. Joannem loqui de filiis adoptivis viatoribus, qui habent jus ad vitam æternam, aut hereditatem per gratiam habitalem, qua sunt filii Dei, ut notat hæc particula, nunc filii Dei sumus; non autem de comprehensoribus, qui vitam beatam possident, aut adepti sunt repositiones, quia per fidem vice-runt regna, operari sunt iustitiam, & sunt similes Deo, cum videant eum sicuti est. Nam si D. Joannes vellet animas iustorum, aut filiorum Dei, cum primum ad peccatis perfecte purgatae sunt, non esse beatas, sibi contradiceret, qui Apocal. 6. vers. 11. ait: Data sunt illis singula stola alba; cum juxta communem Sanctorum Patrum expositionem, per stolam albam intelligatur beatitudo. Igitur D. Joannes intendit asserere, quod homines in gratia existentes sunt filii Dei, licet Deus se non manifestaverit illis, & quod dum eis apparuerit, apparuerit quoque eorum status finalis, hoc est, apparebunt ut possessores hereditatis Domini, quæ habetur per visionem, beatificam. Unde cum filii adoptivi non possint frui hereditate, nisi post mortem, & Deus non appareat eis, nisi post mortem, sequitur D. Joannem velle homines iustos esse filios Dei, & post mortem fore possessores hereditatis Patris æterni. Nunc apparet quod sunt filii Dei, quia dedit illis gratiam, quæ ex Apostolo est Spiritus, qui testimonium reddit spiritui nostro quod

sumus filii Dei; & tunc apparebit quod erunt possessores, quia videbunt Deum sicuti est, id est, Deus dabit eis visionem beatificam, quam nulla necessitas, vel auctoritas differt usque ad ultimum iudicium, ut facile colligi potest ex dictis supra.

His suffragatur Apostolus 2. Corinth. cap. 5. vers. 1. Scimus enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod adificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, æternam in Cælis. His verbis Apostolus duas nobis assignat habitationes, quarum una est in mundo, qua dissoluta per mortem statim habemus alteram, quæ est æterna & in cælis, seu in visione beatifica consistens, Quamdiu in hac via sumus sive in mundo, mereri, & demereri possumus, at post mortem sumus in termino, & nullus nobis restat merendi, aut demerendi locus. Ergo poena datur tunc Reprobis, & gaudium Domini electis perfecte purgatis, cum perfecto labore solido deur retributio.

Dicunt forsitan Millenarii Apostolum loqui de habitatione illa, in qua ipse audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui, quæ non est habitatio Beatorum consistens in visione Dei.

Sed non valet hæc ratio, quia Apostolus loquitur de habitatione æterna, non in terra, sed in cælis, in qua Beati tantum possunt habitare. Insuper vocat eam civitatem permanentem; hæc autem habitationes, quas Millenarii assignant, non sunt æternæ; cum credant animas post diem iudicii visuras Deum, aut ibi non amplius mansuras post mille annos. Igitur dissoluta habitatione, quam hic habemus, statim datur altera, quæ est æterna, hoc est, consummato cursu & servata fide datur hereditas, aut habitatio in cælis animabus perfecte purgatis.

Tandem obijciunt illud Apocalyp. 6. vers. 11. Et datae sunt illis singula stola alba, & dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conversi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt, sicut illi. Ex quo sequitur, quod donec compleantur numerus electorum, nullus videbit Deum; sed numerus ille electorum erit completus in resurrectione generali; creditur enim quod Helias & Henoch vivent tempore Antichristi: ergo nullus est in Cælo beatus, nec erit, nisi post ultimum iudicium.

Respondeo locum istum esse intelligendum de unionem ad corpus quam animæ beatæ desiderant; hoc quidem desiderium complebitur in die iudicii, & generalis resurrectionis, in qua totus homo beatificabitur non verò de desiderio animæ ad vitam æternam, seu visionis Dei; cum animæ illa de quibus textus loquitur, sint Beatae, ut constat ex verbis præcedentibus in eodem versu: Data sunt illis stola alba, quæ designant beatitudinem, ut facile colligitur ex capite sequenti vers. 9. ubi idem S. Joannes ait: Post hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis & linguis, stantes ante thronum in conspectu Agni amici stolis albis, & palme in manibus eorum. Patet igitur Animas Beatas habentes stolas albas perfrui gaudiis sempiternis in Cælo. Hinc est, quod auctoritates Sacræ Scripturæ, quæ gloriam nostram remittunt post resurrectionem mortuorum, non de gloria animæ sanctæ, sed de gloria corporis debent intelligi. Certe hæc gloria non dabitur, donec compleatur numerus eorum, qui interficiendi sunt, cum oporteat nos omnes manifestari ante tribunal Christi.

Idem dicendum est de ritu Ecclesiæ, quæ sæpè ad idem iudicium generale remittit gloriam animæ, ut legitur in Hymno Apostolorum: Ut cum Index advenit, Christus in fine sæculi, nos sempiterni gaudii faciat esse compotes. Quia ibi Ecclesia loquitur de gaudiis universis, & omnino completis, inter quæ sunt gaudia corporis gloriosi, non verò de gaudiis, & gloria essentiali animæ. Ratio hujus expositionis est, quia in Hymno ad maturum ait de Apostolis: vitam beatam possident; & in Hymno unius Confessoris Pontificis ad Laudes ait: Qui vite mundi gaudia hujus caduca respiciens, cum Angelis cælestibus lætus partitur premiis.

A R-

ARTICULUS XXVIII.

Afferit contra Vigilantium, Beatos esse invocandos.

Eustathius.

Vigilantium.

Mahometes.

Henricus.

Waldenses.

Publiani.

Wiclefista.

Bobemi.

Hussiti.

Lutherani.

Oecolampadius.

Chalcedonensis.

Constantinopolitanus.

Constantinensis.

Tridentinus.

rum, & sacris imaginibus, ubi legitur: Mandat Sancta Synodus omnibus Episcopis, & ceteris docendi munitis, curamque sustinentibus, ut juxta Catholica, & Apostolica Ecclesia usum, à primævis Christiana religionis temporibus receptum, sanctorum quoque Patrum consensum, & sanctorum Conciliorum decreta, in primis de sanctorum intercessione, invocatione, reliquiarum honore, & legitimo usu imaginum, Fidelis diligentè instruant, doceant eos sanctos unà cum Christo regnantes, orationes suas, pro hominibus Deo offerre; Bonum atque utile esse suppliciter eos invocare, & ob beneficia impetrandæ à Deo per filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Salvator est, ad eorum orationes, opem, auxiliumque, confugere: illos vero qui negant sanctos, &c. Quibus verbis in persona impiissimi Lutheri damnantur etiam præcitati Hæretici, qui in primis Ecclesiæ sæculis negarunt invocationem sanctorum, & dixerunt illicitum esse fidelibus orare domesticos Dei.

His Conciliis adjungi potest articulus de communione sanctorum, qui habetur in Symbolo Apostolico, quique restringi non potest ad sanctos, qui sunt in Ecclesia militante, ut putant nonnulli Hæretici prædictum Symbolum recitantes: cum debeat intelligi, & extendi ad omnia membra corporis Christi, ac profundè ad Ecclesiam triumphantem, cujus caput est Christus, ut clare colligitur ex illo ad Ephes. 4. vers. 15. & 16. ubi Apostolus de ipso sic loquitur. Qui est caput ex quo eorum corpus completum, & connexum per omnem juncturam subministratio-nis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in adificationem sui in charitate. Et ex illo ad Coloss. 1. vers. 18. Iste est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primarium tenens. Ibi enim Christus caput utriusque Ecclesiæ, militantis scilicet & triumphantis declarat, earumdemque mutua subministratio, aut communicatio inter se exactè describitur; cum exprimat unio aut conjunctio capitis, seu Christi cum membris suis, & membrorum, seu fidelium inter se. Nam si sumus membra Christi, ut vult Apostolus ad Corinth. cap. 16. vers. 15. Sancti debent etiam esse membra Christi, & nos commembra Beatorum ratione unius, & ejusdem capitis. Ergo ex conciliis, & ex articulo communionis sanctorum, Sancti sunt laudandi, orandi & invocandi à novis viatoribus, qui divinæ misericordiæ imploramus auxilium.

§. II.

In quo Veritas probatur auctoritate Sacræ Scripture.

Sacra Scriptura eandem veritatem confirmat; scriptum est enim Eccles. cap. 44. vers. 3. Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. Et vers. 7. addit: Omnes isti in generationibus gentis sue gloriam adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus. Nam si hæc verba sint de præcepto, vel de consilio, ita ut teneamur, vel nobis liceat laudare eos, licebit etiam eos honorare, quia laus quædam honoris species est; & si liceat honorare, licebit etiam eos orare & invocare, ut orent pro nobis apud Deum, qui preces sanctorum exaudit, ut patet de Moyse Exod. 32. vers. 13. & 14. qui populo suo enixe oravit Deum per merita Patrum, seu Abraham, Isaac & Jacob, ut placabilis esset super nequitia populi, & exauditus fuit, ut constat ex vers. sequenti. Exod. Placatusque est Dominus ne faceret malum, quod locutus est adversus populum suum.

Ad hæc accedit exemplum Patriarchæ Jacob, qui benedicens filium suum Joseph ait Genes. 48. vers. 15. & 16. Benedixitque Jacob filiis Joseph, & ait: Deus, in cuius aspectu ambulaverunt Patres mei Abraham, & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in presentem diem; Angelus, qui eripuit me de cunctis malis, benedixit pueris istis, & invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham, & Isaac, & crescant in multitudinem super terram. Hæc quidem verba probant invocationem sanctorum, & præsertim ultimam, quibus ipse Patriarcha Jacob præcepit invocari super filios Joseph non solum nomen suum, sed etiam nomina Patrum jam defunctorum, qui vivunt coram Deo, quamvis mortui sint corpore & mundo, & ideo

A a

& ideo

& ideo Sancti in Coelo regnantes sunt invocandi. Quare Propheta Baruch cap. 3. vers. 4. ait: *Domine omnipotens, Deus Israel, audi nunc orationem mortuorum Israel, & filiorum ipsorum, qui peccaverunt ante te, & non audierunt vocem Domini sui, & aggraviata sunt nobis mala, Inde enim constat mortuos Israel in Coelo regnantes orare Deum, eorumque orationem semper exaudiri. Bonum est igitur Sanctos invocare, ut orent pro nobis qui peccavimus coram Deo, & saepe non audivimus vocem Domini Dei nostri, qui vocat nos ad poenitentiam, quae nobis pro suis necessaria est pro salute consequenda.*

Eandem necessitatem invocandi Sanctos probat oratio Azariae, qui in fornace ignis accensa positus sic orabat Dan. cap. 4. vers. 34. & 35. *Ne quisquam tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipas testamentum tuum, neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel Sanctum tuum.* Inde etiam sequitur merita Sanctorum iam defunctorum multum nobis prodesse, si invocemus eos; cum Azarias exauditus fuerit, seu liberatus cum sociis de fornace ardenti propter merita Abraham dilecti Dei, Isaac, & Israelitarum; nulla quidem est oratio, ob quam potius exauditus fuerit ipse Azarias propter merita Abraham, quam nos ob merita Petri & Pauli V. G. dum debite invocamus eos, ut pro nobis orare dignentur.

Præterea Judas Machabæus suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat tum exhortatione, tum nocturnæ apparitionis manifestatione de viro Jeremia pro populo Israel orante lib. 2. cap. 15. vers. 14. ubi legitur: *Respondentem vero Oniam dixisse: hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est, qui multum orat pro populo, & universa sancta civitate, Jeremias Propheta Dei.* Nam si Jeremias vir Propheta, & Sanctus adhuc in Limbo existens Deum pro suis orabat, quanto libentius faciunt Beati, qui perfruuntur Deo, & continuo stant ante thronum ejus? In hoc nulla potest esse contradictio, nisi ab animo Hæretico, & fidei Christianæ inimico, quia orare pro nobis peccatoribus est opus charitatis, quod quidem opus à Sanctis in patria regnantibus elici potest, cum charitas teste Apostolo nunquam excidat, imò perficiatur in patria, & ad eum, atque ad proximum se extendat sicut in via; ideoque Sancti sunt à viatoribus honorandi, orandi, & invocandi. Hinc est, quod sacra Ephesina Synodus contra Nestorium celebrata pro firmanda maternitate Deiparæ addidit salutationi Angelicæ hæc, quæ sequuntur: *Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis nostræ.* Et Ecclesia, quæ est Mater nostra, & sponsa Spiritus Sancti, præcipit Litanias Sanctorum, in quibus omnes invocantur, ut pro nobis apud Deum intercedant, & orent.

In novo Testamento probatur etiam veritas de invocatione Sanctorum: legimus enim Luc. 7. Centurionem, qui puerum habebat infirmum seniores Judæorum misisse ad Christum, ut ipse Christus veniret, & sanaret eum. Hujus delegationis seniorum causa est, quia Centurio se indignum putabat impetrare hoc à Christo, ut constat ex vers. 7. ejusdem capituli: *Cum venissent ad Jesum rogabant eum sollicitè dicentes ei, dignus est ut hoc illi prestes, diligite enim gentem nostram, & Synagogam ipse edificavit nobis.* Furruntque exauditi, ut constat nedum ex hoc Evangelio Lucæ vers. 10. sed etiam à Matth. cap. 8. vers. 13. Quorum Hæretici volunt nos de meritis nostris diffidentes non posse ad amicos Dei, seu ad Sanctos recurrere, ut ipsi pro nobis Deum exorent, & propter ipsorum merita petitionis, nostræ effectum obtineamus? Nulla sane potest assignari, nullaque potest inter nos & Centurionem, inter seniores illos, & Sanctos esse diversitatis ratio; cum amor Sanctorum in Coelo regnantium major sit amore seniorum Judæorum ergà Christum ratione clara, & intuitivæ visionis Dei, quæ summam dilectionem parit.

Dicent forsam Hæretici cum Vigilantio licere nobis recurrere ad viros justos tantum dum hic vivunt, non autem ad viros Sanctos mortuos in Coelo existentes, quippe credunt quod Deus non exaudit comprehensores, quia sunt in termino, sed solum viatores, quos ad se vocat, & quibus dixit: *petite & accipietis.*

Sed hæc ratio (cui plurimum fidunt Hæretici) non valet contra invocationem Sanctorum, qui stant ante

thronum Dei, & continuo eum adorant, nec potest solvere argumentum nostrum, quia nullus est momenti, ut notat D. Hieronymus cap. 3. contra Vigilantium, ubi inquit: *Tu dicis in libello tuo, quod dum vivimus, minus nobis orare possumus postquam autem mortui fuerimus, nullus sit pro alio exaudienda oratio, præsertim cum Martyres ulcione sui sanguinis obsecrantes impetrare nequiverint: si Apostoli, & Martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti, quanto magis post coronas, & victorias, & triumphos? Ergo non valet responsio Vigilantii, Eunomii, & aliorum Hæreticorum antiquorum, à quibus eam acceperunt recentiores Hæretici, utpotè Lutherani, & Calvinistæ. Nec obstat dicere, quod Beati sunt in termino, quia hoc solum probaret Beatos non posse orare pro se ipsis; non verò pro nobis, qui indigemus his, quæ ipsi habuerunt, & qui adhuc sumus in via, & in periculo.*

Imò audeo asserere viros sanctos ardentius orare pro nobis in coelo, quam in terra, nedum quia ibi charitas est extensior, & perfectior, & ipsa diligit ea, quæ diligit Deus, ac proinde salutem animarum adhuc in terris existentium, sed etiam quia de hoc habemus in Evangelio Parabolam. Nam dives in tormentis positus (de quo loquitur Lucas cap. 16.) oravit pro fratribus suis in hac vita existentibus: dicebat enim: *Rogo ergo te Pater ut mittas eum, id est Lazarum, in domum Patris mei. Hæreo enim quinque fratres, ut restetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.* Multò ergo magis credendum est animas in coelo regnantes orare Deum pro salute fratrum adhuc viventium in terra, ne descendant in infernum, sed potius ut vadant in coelum, in quo ipsi sunt, quia ardentior erga proximos habent charitatem, & gaudent super uno peccatore poenitentiam agente; idcirco debemus Sanctos invocare, ut nobis à Deo obtineant remissionem peccatorum. Nonne si dives ille, qui dum viveret, nullam de salutis fratrum curam habuit, pro salute eorumdem mortuus & sepultus in inferno intercesserit, absque ullo fundamento Hæretici credunt Sanctos, qui dum viverent pro hominibus orabant, pro salute nostra nullatenus orare quando sunt in coelo, & stant in conspectu Agni, qui pro salute nostra occisus est? Nullum possunt certo assignare fundamentum, nisi fictitium, cum Sancti sint perfectiores, sint Deo grati, & preces nostras audiant pro nobis. Dicant itaque Ecclesiam Romanam meritis instituisse venerationem, & invocationem Sanctorum in coelis regnantium, ut ipsorum intercessione omnipotens Deus desideratam nobis suæ propitiationis abundantiam largiatur.

S. III.

Evelluntur Fundamenta contraria.

Varia obijciunt Hæretici argumenta ex Sacra Scriptura malè intellecta. Afferunt enim in veteri testamento nullam describi invocationem, nisi invocationem solius Dei, quia (inquiunt) Propheta, ac Sancti veteris testamenti dum orabant, ut necessaria obtinerent à Deo, non ad Sanctos directè, sed ad Deum Patrem solum preces dirigebant, ut patet ex Psal. 131. *Propter David servum tuum non avertas faciem Christi tui.* Dan. 3. *Ne auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel sanctum tuum.* Et sic de aliis locis veteris testamenti, in quibus non invocantur Sancti Patriarchæ & Prophetæ, quorum merita proponebantur Deo; sed solus Deus invocatur, & oratur, ut fidelibus suis subveniat, quamvis ei proponantur merita aliorum Sanctorum: ergo non licet fidelibus sub lege nova viventibus invocare Sanctos, sed Deum dumtaxat.

Respondeo negando suppositum; scilicet in veteri testamento nullum invocasse Sanctos, ut manifestè patet ex illo Job cap. 5. vers. 1. *Voca ergo se ipse qui tibi respondet, Job. 5. & ad aliquem Sanctorum convertere.* Item ex cap. 33. vers. 23. *si fuerit pro eo Angelus loquens, unus de millibus ut annuntiet homini equitatem, miserabitur ejus, & dicat, libera eum.*

Iterum respondeo negando consequentiam. Ratio disparitatis est, quia Sancti veteris testamenti non frue-

fruebantur clara Dei presentia, nec erant adhuc in statu Beatitudinis, & ideo Deus ut veritatem de aperitione cœli per Messiam futurum Judæos doceret, noluit quod Judæi eos invocarent, sed potius Deum solum, ut ob eorum merita in necessitatibus subveniret: ac post Christi Ascensionem in cœlum, & Sanctorum veteris testamenti introductionem, vult ut ad eos recurramus, eoque invocemus, ut pro nobis orent, & nobis ab ipso obtineant bonum quod petimus, aut evitemus malum quod merito timemus, ut patet exemplo Simonis Magi, de quo Act. cap. 8. vers. 24. dicitur: *Respondens autem Simon dixit, precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum, quæ dixistis.* Hæc quidem responsio (quam non improbat D. Petrus,) quæ demonstrat, Fideles tempore Apostolorum invocasse viros justos existentes in terra, demonstrat etiam bonum esse invocare Beatos existentes in cœlo.

Instant ex illo Joan. 1. cap. 2. *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed pro totius mundi.* Idque confirmat ex illo ad Rom. 8. *Qui est ad dexteram Patris, qui etiam interpellat pro nobis.* Et 1. ad Timoth. cap. 2. *Unus est mediator Dei & homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus nobis.* Ex his siquidem, & similibus locis Sacra Scriptura inferunt post Ascensionem Christi in cœlum nullum Sanctum posse invocari à nobis, ne minuat obsequium Christi, qui solus in cœlo pro nobis viatoribus potest orare, mediare, & Deum iratum precibus placare, quia ipse est, qui acquisivit nos sanguine suo.

Respondeo negando consequens, nam dum recurrimus ad Sanctos, non recurrimus ad eos tanquam ad auctores gratiarum, & beneficiorum, aut ad principales mediatores, ut facimus dum ad Christum recurrimus; sed tanquam ad intercessores & amicos Christi, ejusque charos, ut ab eodem, beneficia quæ petimus, nobis obtineant. Hinc est, quod Sancta Mater Ecclesia non orat Sanctos eo modo, quo orat Deum, aut Christum Dominum; nam dum oramus Sanctum, non dicimus, *Miserere nobis, sed, ora pro nobis.* Ratio hujus differentie est, quia dum oramus Deum, petimus misericordiam, & dum oramus Sanctos, petimus ab illis intercessionem. Non invocamus eos, ut nobis veniam concedant, sed ut apud Deum quem vident, & amant, orent pro venia nobis obtinenda, & pro nobis intercedant. Ideò in Litanis nostris dicimus, *Omnes Sancti & Sancta Dei intercedite pro nobis.*

Hinc est etiam, quod orationes omnes, quas ad ipsum Deum dirigit Ecclesia, semper eas dirigit per Christum Dominum nostrum, non verò per Sanctum cujus festum colimus, & quem invocamus, quia Sancti sunt Mediatrores secundum quid apud ipsum Christum; Christus autem est verus, & unus Mediator hominum; & Christus orat, & mediat ut Redemptor: Beati verò ut Redempti, & exaltati meritis quidem suis, sed fundatis in meritis Christi.

Nec implicat, quod alii præter Christum dicantur mediatores, seu intercessores applicantes suas preces, & merita pro viatoribus eos orantibus, & invocantibus tanquam Ministros Christi, & intercessores apud ipsum. Hoc quippe modo Moyses fuit mediator, ut constat ex illo Deuteronom. cap. 5. vers. 5. *Ego sequer & medius fui inter Dominum, & vos in tempore illo, ut annuntiarem vobis verba ejus.* Elias fuit etiam interpellator ad Deum pro populo teste Apostolo ad Rom. cap. 11. vers. 2. dicente: *An nescitis in Elia quid dicit Scriptura, quemadmodum interpellat Deum adversus Israel? Cur ergo non licebit nobis credere Sanctos in Coelo regnantes, esse Intercessores & Interpellatores pro nobis ad Deum, sicut Moyses, & Elias tales fuerunt pro populo Israelitico?*

Ob hæc rationem Divus Cyprianus in Epistol. 57. D. Cy. ait: *Memores nostri invicem sumus, & si quis istinc nostrum Prior dignationis divina celeritate præcesserit, perseveret apud eum nostra dilectio, pro fratribus, & sororibus nostris, apud misericordiam Patris non cesset oratio; ut discamus Sanctos orare in Coelo; cum velit quod hic oremus ad invicem, & quod hæc oratio perseveret apud Deum, id est, in Coelo ut ejusdem Sancti Doctoris verba attentè consideranti patebit.*

Dicunt illicitum esse invocare Sanctos, quia frustra nea esset hæc invocatio: nam vel Sancti sciunt Deum exauditurum eos, vel non. Si primum, frustra orant, quia Deus exaudiet nos, quin Sanctos invocemus. Si secundum, non possunt orare pro nobis, quia se opponerent divinæ voluntati; scirent enim Deum nolle exaudire nos, & per consequens nolle orari. Ergo Sancti non sunt invocandi necessariò, nec prudenter orandi, ut pro nobis interpellant; quippe cum solus Dei sit nobis dare id quo indigemus, ad ipsum solum recurrendum est oratione.

Respondeo negando consequentiam, quia non est necesse Beatos scire an Deus exaudiet, vel non exaudiet eos; sufficit quod sciant Deum velle orari, ut probat institutio orationis Dominicæ, in qua Christus docuit nos orandi formam. Deinde idem Christus Matth. 11. ait: *Quicquid orantes petitis, accipietis & fiet vobis.* Et D. Jacob. cap. 5. vers. 16. *Orate pro invicem ut salvemini, multum enim valet deprecatio justis assidua.* Ergo non nocet argumentum, cum Deus orationem instituerit tanquam medium necessarium ad obtinendam ab ipso veniam peccatorum, & voluerit à nobis orari: licet non revelaverit an exaudiet hanc, vel aliam orationem. Nemo enim cognovit sensum Domini, Spiritus Domini ubi vult spirare, teste Scriptura. Hinc est quod Beati regnantes in Coelo possunt pro nobis orare, etiam si nesciant an Deus sit exauditurus eos, vel non.

Hæc responsio ad præcipuam Hæreticorum rationem confirmari potest variis exemplis Sacra Scripturae, sed sufficiat istud. Christus voluit orari à Martha, & à Magdalena fororibus Lazari, ut ipsum Lazarum à mortuis suscitaret. Permissit etiam mulierem Chananæam clamare post Discipulos, & voluit ab ipsis Discipulis rogari Matt. 15. vers. 23. ut nobis ostenderet bonum esse invocare amicos Dei, seu Sanctos, & præferim illos, qui in Coelis regnant cum Christo, quosque Pater cœlestis glorificat.

Afferunt in super usum primitivæ Ecclesiæ; tunc enim (inquiunt) Fideles assidui erant ad orationem in Deum solum; igitur tunc nulla erat Sanctorum invocatio.

Respondeo negando suppositum, nam Ecclesia Romana semper invocavit Sanctos, ut patet in Liturgia Romana, quæ juxta traditionem fuit à Sancto Petro composita, ex Jerosolymitana quæ est D. Jacobi, & ex Mediolanensi, quæ à S. Barnaba creditur composita, deinde à S. Ambrosio restaurata, in qua habetur illa oratio S. Stephani Protomartyris: *Omnipotens sempiterna Deus, qui primitias Martyrum in Beati Leuita Stefani sanguine dedisti, tribue quaesumus, ut pro nobis intercessor existat, &c.* Quæ nunc utitur Ecclesia, & quæ suadet antiquissimum esse usum invocandi Sanctos.

Præterea Paulus rogat fratres suos, ut pro illo ad Deum exorent, ut constat in Epist. ad Rom. 15. & ad Tetsal. cap. 5. Nam si ille Apostolus orabat Discipulos suos, ut pro eo orarent, quanto magis rogabat eos, qui regnant in Coelis: ideoque in primitiva Ecclesia, hoc est, tempore Apostolorum, Fideles invocabant Sanctos, & nos debemus invocare eos. Idem docent antiquiores Patres, & præsertim D. Iræneus, qui (floruit in secundo sæculo) in lib. 5. cap. 19. ait: *Eva seducta est utingeret Deum, Maria sua est, ut obediret Deo, ut Virginis Eva Virgo Maria fuerat Advocata.* Igitur invocatio Sanctorum erat in usu in primitiva Ecclesia. Sunt alia quamplurima antiquorum Patrum testimonia, quæ omitto.

Tandem obijciunt ex ratione. Beati non vident nos, nec audiunt gemitus nostros, ut colligitur ex illo Isa. 63. vers. 16. *Tu enim Pater noster, & Abraham nescivit nos, & Israel ignoravit nos: ergo superfluum est invocare, aut deprecari eos.*

Respondeo negando suppositum, nimirum Beatos non videre nos, nec audire gemitus nostros, quia Beati vident in verbo, seu in essentia divina omnia, & audiunt orationes, quas homines ad eos dirigunt, easque cognoscunt in ipsa essentia tanquam in speculo, ut docent communiter Sancti Patres, & Theologi: nam omnia continentur in essentia divina tanquam in causa; Beati autem vident intuitivè hanc essentiam, ac proinde (Deo sic volente) in ipsa vident omnia, quæ Deus ipsis revelat, inter quæ oportet esse ea, quæ Beatus desiderat videre; alioquin Beatitudo non esset status omnium bono.

Rejiciuntur Hæreticorum insinuationes.

D. Hieron.

Respon. ad v. Hæreticorum.

Joan. 1.

Rom. 8.

Dives in inferno sepultus in hoc loco tormentorum.

Invocamus Sanctos, ut intercedant.

Psal. 131.

Dan. 3.

Deuteronom. 5.

Solvitur Hæreticorum insinuationes.

Ecclesiæ semper invocavit Sanctos.

D. Iræneus.

Ultima Hæreticorum ratio.

honorum aggregatione perfectus: cum Beatus desideraret videre plura, quae tamen non videret, scilicet nostram indigentiam, & ea quae nobis necessaria sunt ad salutem, quam nobis optant. Etenim si gaudium magnum sit in Caelo super uno peccatore poenitentiam agentem, certum est quod Beati desiderant salutem hominum.

Ad auctoritatem dico, quod Abraham tempore Isaac non erat Beatus, nec videbat Essentiam Divinam; erat enim in Limbo, & sic non implicat Judaeos ab Abraham ignorari; nos autem loquimur de Beatis clarè Deum intuentibus.

Ex invocatione Sancti, quae non sequitur idololatriam.

Nec valet dicere ex illa Sanctorum invocatione, Fideles posse exponi periculo Idololatriae, id est, periculo ponendi finaliter spem in Sanctis, & non in Deo, eosque ut Deos colere. Non valet, inquam, quia Ecclesia, quae praecipit Sanctorum invocationem, docet Sacrificium non esse offerendum Sanctis, sed Deo, ut declarat Tridentin. sess. 22. cap. 3. ubi sic legitur: *Et quamvis in honorem, & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit; non tamen illis sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit; unde nec Sacerdos dicere solet: offero tibi sacrificium Petre, vel Pauli, sed Deo, de illorum victoriis gratias agens, eorum Patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in Caelis, quorum memoriam facimus in terris.*

Ex his certò sequitur Sanctos tantum esse invocandos ut Intercessores apud Deum, quod nullo modo Idololatriam sapit: ergo Fideles ex invocatione Sanctorum non habent in Ecclesia Romana unde possint spem finalem ponere in Sanctis tanquam in authoribus gratiarum; cum iuxta ejusdem Sanctae Ecclesiae Fidem teneantur ponere eam in illis tanquam in Intercessoribus dumtaxat. Quare Petrus Damianus (qui floruit in undecimo saeculo) ait in festo omnium Sanctorum: *Ipsi sunt Sancti advocati, quos apud Iudicem habemus, ille pro quo isti intercesserunt, sententiam non rimet capitalem, confugiamus ergo ad probata suffragia &c.* Quibus patet nos spem nostram non reponere ultimè in Sanctis, sed in Deo, apud quem Sancti pro nobis intercedunt, tanquam apud Patrem misericordiarum, & Deum totius consolationis.

Cardinalis Damianus.

ARTICULUS XXIX.

Probat adversus Eunomianos, Corpora Sanctorum esse veneranda.

Haeretici in praecedenti articulo relati, qui negant invocationem Sanctorum, denegant pariter Sanctorum reliquias cultum. Sicut enim sacrarum Imaginum, sic & reliquiarum sacrarum fuerunt acerrimi Impugnatores. Sed de illis hic nullus est habendus sermo; cum pugna expresse sit contra eos, qui ex professo, & prima intentione, ut ab aliis Haeticis distinguantur, Ecclesiam Romanam impugnant in cultu sacrarum reliquiarum, autumantes corpus humanum esse omni cultu indignum, quamvis anima à qua separatum fuit, sit sancta, & gloriosa.

Eunomiani.

Horum Haeticorum primus fuit Eunomius genere Cappadox, Axii Discipulus, in omnibus verè fidei inimicus, qui circa annum Domini 358. tempore Constantii Imperatoris, & Liberii Summi Pontificis, docuit (teste D. Hieronymo in quodam libello, quem scripsit adversus Vigilantium) reliquias martyrum nullum posse exhiberi cultum, nullumque honorem. Haec Haeresis Eunomii fuit publicata à Discipulis, quos ipse Eunomius elegerat, quoque Eunomianos vocant Sancti Patres. Anno autem 402. regnante Arcadio Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Anastasio Papa, insurrexit Vigilantius, de quo locuti sumus in praecedenti articulo, qui non solum asserbat, ut jam observavimus, Sanctos in Caelo regnantes non esse venerandos, nec invocandos, sed etiam illorum reliquias esse omni veneratione indignas; unde calumniis afficiebat eos, qui Martyrum ossa, & sepulchra venerabantur, appellans Cinerarios, & Idololatrias, Catholicos, qui mortuorum hominum ossa venerarentur, non cogitans de corporibus Martyrum effluxisse sanguinem pro tuenda

Vigilantius.

Christi divinitate, & pro firmata ipsius fide in multiplicationem fidelium; cum teste Tertulliano sanguis Martyrum sit semen Christianorum.

Nonnulli putant hanc haeresim esse Eunomio, & Vigilantio antiquiorem, eo quod in libello à D. Hieronymo scripto contra Vigilantium refertur Tertullianum scripsisse insigne volumen (quod vocat Scorpiacum) adversus hanc haeresim, quae olim contra Ecclesiam erupit, & inde inferunt plures hanc haeresim fuisse ante Eunomium, & Vigilantium, quia Tertullianus, de quo in praedicto libello scripsit D. Hieronymus, est Eunomio, & Vigilantio antiquior. Ab hac sententia tamen recedo, quia Tertullianus in libro illo, quem vocat Scorpiacum, eo quod sit remedium contra venenum Haereticorum Scorpionibus similem, non pugnat pro cultu reliquiarum, sed solum impugnat errorem Basilidis Gnostici Haereticæ avertentis à martyrio Fideles, & dicentis inter impia alia dogmata malum non esse negare Christum tempore persecutionis, imò dementiae maximam esse pro Christo martyrium pati. Unde Tertullianus non scripsit contra denegantes reliquias cultum, ac proinde non licet inferre ex praedicto libro Scorpiaco Tertulliani Eunomium, & Vigilantium non fuisse primos hujus haeresis Patronos, quamvis sint Tertulliano posteriores.

Haec haeresis non fuit ante Eunomium, & Vigilantium.

Hujus haeresis defensor etiam fuit Joannes Wiclef, natione Anglus, cui adhaesit alter ejusdem nationis, scilicet Guillelmus le Blanc, qui publicè contra reliquias praedicabat in Anglia.

Wiclef, fuit.

S. I.

Statuitur Reliquiarum cultus.

Plures sunt in corpore Juris Canonici textus haeresim Eunomianorum damnantes, & sacrarum imaginum cultum approbantes, ut patet in Titulo de reliquiis, & veneratione Sanctorum. Sed eos hic afferre mihi superfluum videtur, quoniam notè sunt omnibus in materiis Ecclesiasticis verisatis. Moneo tantum Concilia, quae decernunt, Sanctos esse invocandos, imagines Sanctorum esse honorandas, decernere etiam eorumdem Sanctorum reliquias esse à fidelibus venerandas, & in Ecclesiis exponendas. Et praetertim Tridentinum sess. 25. in decreto de invocatione Sanctorum. Sufficit igitur referre Concilium Lateranense sub Innocentio III. celebratum, cuius verba sunt in volumine decretalium Epistolatum titulo jam citato cap. 2. ubi legitur: *Comprobat quod quidam Sanctorum reliquias exponunt venales, & eas passim ostendunt, Christiana Religioni detractum sit sapius, ne in posterum detrahatur, praesenti decreto statuimus, ut antiqua reliquia amodo extra capsam nullatenus ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo, nemo publicè venerari praesumat, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbata; Praelati vero non permittant, eos, qui ad eorum Ecclesiarum causa venerationis accedunt, variis figmentis, aut falsis documentis decipi, sicut in plerisque locis occasione quaestus fieri consuevit.* Haec verba certò prohibent reliquiarum expositionem intuitu lucri, & sine dispensatione, aut licentia Summi Pontificis. Sed hoc non obstantè nullus potest negare, quod eadem verba Concilii Lateranensis non decernant reliquias jam exploratas, & approbatas auctoritate Apostolica esse honorandas, ut attentè eadem verba consideranti patebit.

Tridentinum. Lateranense.

Plura sunt Sacrae Scripturae testimonia, quibus Deus voluit Sanctorum virorum vita functorum corpora in honore & veneratione haberi. Legimus enim in lib. Eccles. ca. 49. vers. 12. *Duodecim Prophetarum ossa pullulant de loco suo, nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt se in fide viris.* Inde enim sequitur ossa Prophetarum post mortem in memoria & honore apud homines vivere ob fidem, miracula, & vitæ Sanctitatem, quia pullulare est verbum activum, quod nequit applicari nisi his, quae aliquo modo vivunt, scilicet in seipsis, vel in memoria posteritatis. Ossa autem Prophetarum, quae pullulant de loco in quo sunt, non vivunt in seipsis, alioquin Prophetæ adhuc viverent in carne mortali, quod est falsum; sed vivunt in hominibus, à quibus honorantur, ut facile potest colligi ex illo ejusdem lib. c. 46. vers. 14.

Eccles. 49.

Ut sit memoria illorum in benedictione, & ossa eorum, id est Josue, Caleb, & Samuelis, pullulant de loco suo. Et ex illo cap. 50. vers. 11. *Quasi Oliva pullulavit, & Cypressus se extollens.* Reapse duobus modis potest quis vita functus pullulare de sepulchro suo, honore scilicet, & infamia. Hic posterior modus non potest esse in Prophetis, ut est manifestum; ergo prior, nimirum pullulare honore, ac proinde honoranda sunt ossa Sanctorum, quorum mors pretiosa fuit in conspectu Domini.

Legimus insuper in lib. 4. Regum cap. 13. vers. 20. *Mortuus est ergo Eliseus, & sepelitur eum. Latrunculi autem de Moab venerunt in terram ipso anno, quidam autem sepelientes hominem viderunt latrunculos, & projecerunt cadaver in sepulchro Elisei, quod cum retigisset ossa Elisei, revixit homo, & stetit super pedes suos.* Nam si Deus ad contactum sepulchri corporis Elisei cadaver in eius sepulchrum injectum suscitaverit, ne videlicet ossa propheta cum sacris committerentur, certum est quod Deus vult Sanctorum virorum vita functorum corpora in veneratione haberi, & honore pariter, quia ut inquit idem Ecclesiasticus cap. 44. vers. 14. *Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum vivit in generationem, & generationem.*

Tandem in eodem libro legimus cap. 23. vers. 17. quod Josias volens omnem superstitionem, & Idololatriam abolere, vidit sepulchra, quae erant in monte, misitque & tulit ossa de sepulchris, & combussit ea super altare, quo peracto vidit alium titulum sepulchri, & dixit: *Quis est Titulus ille, quem video? Responderuntque ei cives urbis illius, sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Juda, & praedixit verba haec, quae fecisti super altare Bethel.* Josias autem, ut significaret ossa hominis Dei esse veneranda, dixit: *Dimitte eum, nemo commoveat ossa ejus, & intacta manserunt ossa illius cum ossibus Prophetae, qui venerat de Samaria.*

Videant Haeretici si possint citrà peccatum, & haeresim contemnere ossa Sanctorum? Nullam sanè possunt assignare rationem, nisi impietatem, & contemptum sanctitatis, cum videant in veteri testamento ossa Prophetarum, & Sanctorum virorum fuisse post mortem honorata propter virtutes & perfectiones, quas habuerunt animæ, quibus unita erant. Undè Cyrillus Hierosolymitanus Cathec. 18. de resurrectione inquit: *Vnus enim resurrectionem effecit per animam suam, sed ut non solum animam justorum honoraretur, verum etiam credatur vim quamdam inesse justorum corporibus, qui in Elisei sepulchro abiectione erat mortuus, ibi mortuum Propheta corpus attigit, vivificatus est.*

Praeterea corpus Jacob Patriarchæ ab Aegypto in terram Chanaan contra faciem Mambre translatum est Genes. cap. 50. & ibi fuit sepulchrum magna cum veneratione filiorum suorum, & seniorum Aegypti. Neque hoc foruitò factum est, quia ipse Jacob antequam moreretur, sic ordinaverat Genes. 49. vers. 29. & 30. dicens illis, scilicet filiis: *Sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici qua est in agro Ephron Habai contra Mambre in terra Chanaan.* Causa autem hujus sepulturae fuit veneratio, aut honor corpori, & ossibus hujus Patriarchæ exhibendus, undè filii ejus sepelierunt eum, & ejus sepulchrum fuit gloriosum propter gloriam, venerationem, & honorem.

Similiter Joseph Genes. 50. morti proximus dixit fratribus suis: *Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendet vos facies de terra ista ad terram quam juravit Abraham, Isaac & Jacob, asportate ossa mea vobiscum de loco isto.* Ità sanè locutus est ante mortem Joseph, (Deo sic disponente) ut ossa ipsius à posteris honorarentur, idcirco veneratio Sanctorum corporum non est inventio Papistarum, ut dicunt Wiclefita, & Lutherani. Nec Idololatriæ possunt reputari Catholici, qui reliquias Sanctorum venerantur: cum imitentur filios Israel, scilicet Joseph, & fratres illius, Moysen, & alios, qui etiam honorem detulerunt ossibus Jacob Patriarchæ, & Joseph. Nam haec veneratio à primis Fidelibus religiose observata est, ut constat ex testimonio D. Augustini lib. 22 de Civit. Dei cap. ult. ubi dicitur: *Ad aquas Tibilitanas Episcopo afferente Profecto reliquias Martyris gloriosi Stephani, ad ejus memoriam veniebat magna multitudo concursus & concursus.* Sed Stephanus Martyrio coronatus fuit tempore Apostolorum, quippe electus, & ordinatus fuit Dia-

Antiquissimi est reliquiarum cultus.

conus ab Apostolis, ut habetur Act. 6. vers. 5. & lapidatus ante conversionem Pauli, ut constat ex eodem lib. cap. 7. vers. 57. Igitur tunc Fideles Sanctorum reliquias venerabantur.

D. Ambrosius in Epist. 53. referens qualiter repererit corpora Sanctorum Gervasii & Protasii, ait: *Condamus ergo reliquias Sacras, & dignis adibus invehamus, totamque diem fida devotione celebremus.* Hujusadmodi causa fuit beneficium, quod populus acceperat colendo eorumdem Sanctorum corpora, ut suadent haec verba ejusdem Sancti Doctoris praecedentia. *Cognovistis, inno audistis, ipsi multos à Damonibus purgatos, plurimos etiam ubi vestem Sanctorum manibus contigerunt, eis qui laborabant debilitatibus absolutos &c.* Ex quo sequitur cultum reliquiarum non esse novum in Ecclesia Dei, sed antiquum cum Sanctus Ambrosius, & Sanctus Augustinus floruerint quarto currente saeculo.

Affero aliud exemplum, quod est Apostolorum. Legimus in lib. Act. quod sudaria & semicinctia Pauli, quae extra corpus ipsius erant, sanabant aegrotos, quibus imponebantur, ut patet ex cap. 19. vers. 11. & 12. ubi dicitur: *Virtuteque non quilibet faciebat Deus per manus Pauli: ita ut etiam super languidos deferrentur à corpore ejus sudaria & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.* Unde si tantam virtutem habuerint vestimenta Apostolorum, ut veneratione hominum fuerint digna, quanto magis illam habere debent Sanctorum corpora, quae vim trahunt ex animabus, quibus diu domicilium praebuerunt, & diu unita fuerunt. Anima & corpus efficiunt unum per se: ideoque gratia, aut sanctitas animæ potius in corpus, quam in vestimenta refunditur, & beneficium virtutis est potius in corpore, quam in vestimentis. At virtus est ab hominibus honoranda, (ut monet Seneca Epist. 88. ubi ait: *virtus extollit hominem, & super astra mortales collocat*) quin timenda sit Idololatria, quam timebat Vigilantius.

Act. 19.

Seneca.

Hanc ipsam veritatem docet Hieronymus Epist. 58. d. Hieronimus dicens: *Dolat Martyrum reliquias pretioso operiri velamine, non vel pannis, vel cilicio colligari, vel proci in sanguinum, ut solus Vigilantius ebrius, & dormiens adoratur: ergo sacrilegi sumus quando Apostolorum Basilicas ingredimur? Sacilegius fuit Constantinus Imperator, qui sanctas reliquias Andree, Lucae, & Timothei transtulit Constantinopolim, apud quas Demones rugiunt, & inhabitatores Vigilantii illorum se sentre praesentiam conspiciunt: sacrilegius & nimis dicendus est Arcadius Augustus, qui ossa Beati Samuelis longo post tempore de Iudaea transtulit in Thraciam? omnes Episcopi non solum sacrilegi, sed & facti iudicandi, qui rem vilissimam, & cineres dissolutos in Serico & vase aureo portaverunt? stulti omnium Ecclesiarum populi, qui occurrerunt Sanctis reliquiis, & causa laetitia quasi praesentem viventemque Prophetam corerent, susceperunt, ut de Palestina usque Chalcedonem iungerentur populorum examina, & in Christi laudem una voce resonarent.* Quippe si viri illi D. Hieronymo memorati veri adoratores fuerint, minimeque idololatriæ, nos utique Idololatriæ sumus expertes dum Sanctorum reliquias veneramus, praedictosque viros Sanctissimos imitamur.

Dicent haeretici, quod Sanctorum reliquias, quas veneramus pro veris, possunt esse supposititias, & falsae, ac proinde corpora virorum vita functorum non debent exponi fidelium venerationi; cum inde possit oriri Idololatriæ occasio, quae contingeret, si horum corporum animæ essent in inferno. Nemo scit (inquit) an sit odio, vel amore dignus, nullus potest dicere purum est cor meum, mundus sum à peccato; ergo nullum corpus potest licitè adorari, aut in veneratione haberi apud populum Dei.

Respondeo negando suppositum, nam Ecclesia praecipit reliquias non esse exponendas venerationi fidelium, nisi prius Episcoporum iudicio, ut legitime approbentur; quae quidem approbatio minime datur, nisi praecesserint miracula, quibus defuncti Sanctitas sit aperte cognita, ut probat antiquissimus usus Ecclesiae, & suadent innumera beneficia, quae quotidie recipiunt fideles expositas venerantes reliquias: idcirco minime timendum est praedictum inconveniens.

Deinde dico, quod si his non obstantibus contingeret aliquas reliquias esse supposititias, inde tamen non esset damnanda

Solvitur haereticorum in senecia.

damnanda circa eas veneratio nostra, neque Idololatræ esse absolutè dicendi; quia in hoc casu superfluitio non esset formalis, ut ad Idololatriam requiritur; sed esset tantum materialis; cum haberemus intentionem venerandi reliquias alicujus Sancti, & ad hoc nostram dirigeremus venerationem, quæ certò iusta & recta esset ex innocentia, & rectitudine intentionis, quæ totum opus lucidum reddit. Nam hæretici, quos hic impugnamus, fatentur plures animas esse in Cœlo regnantes cum Christo, quorum corpora sunt in terris: ideo nequeunt negare corpora, quæ ipsi domicilium præbuerunt in terris, esse Sancta; cum fuerint templum Spiritus S. ut monet Apostolus 1. ad Corint. cap. 3. vers. 6. Possimus igitur absque ulla superstitione formali venerari, & coire corpora, quæ nobis exponit Ecclesia, & quæ in ultimo iudicio apparebunt gloriosis dotibus coronata, ut docent communiter Theologi in tractatu de Beatitudine.

s. II.

Dissolvit Argumenta adversaria.

Asseritionem nostram impugnant hæretici variis Sacra Scripturæ textibus. Primò ex Deuteronomio, cap. ult. vers. 6. ubi legitur Moysen vita functum sepultum fuisse in terrâ Moab, ipsius sepulchrum neminem cognovisse usque in præsentem diem; ex quo hæretici concludunt (& præferunt Calvinus in admonitione de reliquiis) ossa Sanctorum non esse colenda, quia (inquiunt) ob hanc causam occultatum fuit corpus Moysi, aut Sepulchrum, scilicet ne coleretur à Judæis, & ideo corporum Sanctorum veneratio fuit à Deo prohibita in lege veteri, ideoque prohiberi debet Christianis, cum ipsi sicut Judæis hæc corporum veneratio possit esse occasio Idololatræ.

Idem confirmat Calvinus ex illo Judo Apostoli vers. 9. ejusdem Epistolæ: Cum Michael Archangelus cum Diabolo disputans alsercatur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiam, sed dixit, imperet tibi Dominus. Hujus enim altercationis ratio fuit, quia Diabolus, qui circumquærens quem devoreret, volebat sepulchrum & corpus Moysi revelari, ut sub prætextu pietatis Judæis foret occasio Idololatræ; Michael vero volebat corpus Moysi semper occultari, ne Judæi illud venerantes, Idololatræ herent.

Respondet ex illo textu Deuteronomii neminem posse inferre reliquias Sanctorum non esse colendas. Potest enim esse ratio de uno, quæ non sit de alio corpore veri Sancti, seu occultandi unum corpus, & aliud exponendi, quamvis omnia Sanctorum corpora sint veneratione digna. Nam jure optimo Deus noluit Moysi corpus revelari Judæis, quia Moysen tanquam numen adorantes ipsi Judæi, si eum viderent, quia erant ad Idololatriam parati, & proni, maxime cum eum vivum ducem habuissent, legislatorem, & Salvatorem, ac tot tantaque stupenda miracula illum edentem conspexissent. Sed ex hoc non sequitur corpus Moysi non fuisse veneratione dignum; sed solum non fuisse necessarium illud oculis Judæorum exponere. Plura enim licent, quæ tamen non expediunt, inquit Apostolus 1. ad Corint. cap. 6. vers. 12. Hinc fit, quod Michael Archangelus merito disputavit cum Diabolo, qui volebat corpus Moysi revelari, ut populus Judaicus à cultu veri Dei recederet, & Moysen tanquam verum Deum adorare. Hæc autem ratio occultandi Judæis Moysi corpus non reperitur inter fideles, & Christianos, quos Sancta Mater Ecclesia docuit cultum Sacris reliquiis impendendum. Omnes enim sciunt, quod Sancti non sunt colendi eo cultu, quo colimus Deum, cum credant solum Deum verum esse adorandum adoratione Latria. Omnes fideles sciunt Sanctos esse adorandos ut fideles Dei servos propter eximiam virtutem, & propter patrocinium, quod ipsorum intercessione quotidie obtinent, ut variis exemplis constat in historia Ecclesiastica, cultu respectivo, eo scilicet, quo eorum imagines colimus, ut, tradit S. Joannes Damascenus lib. 4. de fide cap. 12. dicens: Omnia que Deo dedicata, consecrata sunt, ita adoramus, ut cultum & venerationem ad eum, id est, in Deum referamus.

Ratio Calvinistarum

Responsio ad rationem Calvinistarum

Joannes Damascenus

Insuper objiciunt illud Lucæ cap. 11. vers. 47. & 48. vobis qui edificatis monumenta Prophetarum: Patres autem vestri occiderunt illos, profectò testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem edificatis eorum sepulchra. Per hæc enim verba (inquiunt) Christus improbat, & culpabiles judicat Judæos edificantes sepulchra Prophetarum, eodem modo, quo improbat & condemnat eorumdem Judæorum Patres, qui eosdem Prophetas occiderunt; idè cultus corporum Prophetarum est malus, & prohibitus, sicut mala & prohibita fuit eorumdem Prophetarum occasio.

Respondet ibi Christum non improbare monumenta, aut sepulchra Prophetarum, neque eorumdem cultum prohibere; cum ut ex jam dictis constat, semper in honore fuerint apud Judæos sepulchra Prophetarum, eorumdemque ossa; sed solum improbare hypocritam Phariseorum, & malam voluntatem, qua prætendebant illo operis cultu sepulchrum proponere adorandum; edificabant enim monumenta Prophetarum, ut sub hac specie pietatis ficta erga Prophetas occultarent malevolam animam erga Prophetarum principem, seu Christum. Quod verum esse patet ex illo Matth. 23. vers. 29. & sequentibus: Vobis Scribae & Pharisei, hypocritæ, qui edificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum. Et dicitis, si fuissetis in diebus Patrum nostrorum, non essetis socii eorum, in sanguine Prophetarum. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia Filii estis eorum, qui Prophetas occiderunt.

Indè constat Christum ex textu relato Luc. 11. non reprehendere Phariseos, eo quod edificabant & ornabant monumenta Prophetarum, sed quia habebant erga ipsum animam, quem habuerunt Patres eorumdem Phariseorum dum Prophetas occiderunt. Nam de ista erga monumenta reprehensione est discurrendum sicut de illa, quæ habetur in cap. 11. Lucæ vers. 42. facta etiam à Christo Phariseis. Vobis Pharisei qui decimatis mentem & rutam, & omne olus, & præteritis iudicium, & charitatem Dei, hæc autem oportuit facere, & illa non omittite. Que non est de decimatione fructuum terræ, quæ cum esset præcepta in lege, non debuit aboleri per Christum, qui non venit solvere legem, sed adimplere: Sed est de mala intentione Phariseorum, qui sub prætextu, & velo operum leviorum, scilicet solutionis decimarum, occultabant impietatem, ac graviora legis præcepta amittebant, & nullam charitatem habebant. Inducebant vestimentis ovium, intrinsecus autem erant lupi rapaces.

Denique objiciunt illud ad Coloss. cap. 2. vers. 18. Ne ad vos seducant, volens in humilitate, & religione Angelorum, quæ non vidit ambulans frustra inflatus sensu carnis suæ. Volunt enim hæretici Apostolum intelligere per religionem Angelorum cultum voluntarium seu non præceptum à Deo. Volunt insuper eundem Apostolum prohibere illum cultum voluntarium; sed cultus reliquiarum est voluntarius, cum nullibi constat ipsum fuisse præceptum à Deo: ergo juxta Apostolum est prohibitus, & superstitiosus.

Respondet per hæc verba Apostolum non significare cultum, quem Sanctorum corporibus perhibet Ecclesia, esse præcavendum, aut abolendum; sed solum reprehendere Judæos, qui Angelos colebant tanquam Deos, cosque supra Christum extollebant: hoc enim; & non aliud significare voluit per Religionem Angelorum; nos autem Angelos, vel Sanctos, vel Sanctorum reliquias non honoramus, nec colimus cultu, quo colimus Deum, & Christum ejus, ut sepè ostensum fuit, ideoque: Apostolus sic alloquens Colossenses, nemo vos seducat, & non prohibet cultum reliquiarum Sanctorum, ut credunt hæretici.

Quantum ad expositionem de Religione Angelorum, qua hæretici volunt ipsam Religionem idem significare ac cultum voluntarium, dico, quod debet intelligi de cultu ficto & merè voluntario nulla autoritate approbato, qualis erat cultus gentilium, & Judæorum, qui adorabant simulachra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. Quod minime dicit potest de cultu à Catholicis exhibitò reliquiis Sanctorum. Pro eo enim stant Sacra Scripturæ autoritas, traditio, plura Concilia, imò & ratio, quæ ut affirmant Sancti Patres, docet templum Spiritus S. (quale fuit corpus Iusti

Christus, non improbat monumenta prophetarum.

Ad Coloss.

Apostolus non prohibet cultum reliquiarum Sanctorum.

vita functi juxta monitum Apostoli) esse honorandum, & dignum aliqua speciali veneratione. Igitur Christianorum cultus erga reliquias non est fictus, nec merè voluntarius, uti erat ille cultus Angelorum apud Judæos, cum sit de præcepto, & nobis beneficium spirituale impetret, ut docet D. Basilus in Psal. 15. exponens hæc verba: Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus; ubi ait: modo verò quisquis ossa martyris attingit, nonnullam sanctificationis communionem percipit ex ea gratia, qua corpori illius insidet. Hæc quidem sanctificationis communio ad quamdam erga Sanctorum corpora, venerationem obligat.

D. Basilus.

ARTICULUS XXX.

Quo adversus Quintinistas probatur Sanctitas Apostolorum.

Quintinistas.

Sanctitatem Apostolorum, eorumque salutem impugnavit Quintinistæ, aut Libertinorum Patronus, seu Quintinus vir hæreticus, natione Picardus, arx Sartor, qui anno Domini 1525. tempore Clementis VII. Papæ plures docebat errores, aut publicabat hæreses, teste Lindano; hæcque ita impie erant, ut publicantes eas Libertini vocari mererentur non ab Authore, sed à colluvie hæreticæ, ut observat Calvinus de hæresibus Quintinistis dicens horum sententiam esse collectam ex Cerdonistæ, Manichæorum, Marcionistarum, & Gnosticorum deliriis, atque abominandis volupcratibus. Movebant enim populos in Brabantia, & in Hollandia, ut crederent Christum non esse Deum, nec hominem à Deo missum, sed esse Satanam: Vitium etiam qualecumque sit, esse virtutem, quia volebant absolute nihil esse peccatum, nisi id quod homo vult esse peccatum. Dicebant simulare & distimulare esse fundamentum Evangelii, Scripturas ridebant, & pro fabulis eas habebant.

Dicebant insuper Apostolos non fuisse Sanctos, sed viros omninò perversos, & impios, improbos, & malos, unum quemque eorum notabant Scomatæ; Paulum vocabant vas fractum, Petrum Christi abnegatorem, Joannem juvenem stolidum, Matthæum faneratore, & sic de cæteris. Hæc hæresis non eget Concilio ut damnetur, quia ex se ipsa videtur contraria fidei, imò & rationi, quippe Sanctitas Apostolorum ita firmata est, & stabilita fuit descensu Spiritus S. & proprio ipsorum Apostolorum sanguine, ut nullus audeat eam impugnare nisi Libertini, seu homines sine fide & Religione in terra degentes. Unde Quintinista merito dicti fuerunt Libertini, seu viri, qui nulli regulæ, nulli præcepto, aut legi libertatem subiciebant.

s. I.

Ostendit Apostolorum virtutes.

Ad Apostolorum Sanctitatem manifestandam sufficerent encomia, quibus eos laudat Sancta Mater Ecclesia, cujus ipsi Apostoli sunt fundamenta, & Principes gloriosissimi; sed cum hæretici hic impugnandi non audiant sponfam Christi, sintque nobis tanquam Ethnicis & Publicanis, afferendus est eorumdem Apostolorum labor pro gloria Christi, hominumque salute; cum unusquisque accipiet mercedem suam juxta proprium laborem, & ipsi Apostoli multa bona opera fecerint propter Christum: ibant enim gaudentes à conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati; & per manus Apostolorum fidebant prodigia multa in plebe; loquebantur variis linguis magna Dei.

Denique in omnem terram exivit sonus eorum, duce Spiritu S. qui per eosdem Apostolos (aliunde scientiarum rudes, & omnibus opibus & divitiis destitutos) prostravit Idola, Dæmones vicit, Philosophos emendavit, Oratores eloquentia superavit: Christi Ecclesiam ampliavit, fidem firmavit, Evangelium enuntiavit, & nationes & orbem univerfum Christi imperio subiecit; tantum enim opus non fuit hominum iniquorum, sed Iustorum adjuvante speciali gratia, & cooperante Spiritu S. cujus sedes non est anima impii, nec peccatoris, sed animæ iusti, quæ ex fide vivit, & Deo adheret.

Idem docet D. Chrysostomus dicens: Conspectus hic

Opera Apostolorum probatiæ sanctorum.

Apostolos seu volucres terram, marique percurrentes, ac timidos illos quondam rudesque subito in altos homines esse versos, fastu divitiarum, gloria, ira, concupiscentia, breviter rebus omnibus superiores esse factos, utique non alia vita, quam Spiritus eos agentis, & impellentis. Idem docet D. Hieronymus in sermone D. Petri, & Pauli, ubi ait: Scimus, quod dorus. viri isti nec sibi vivere nec sibi sunt mortui, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, magis autem nobis omnibus propter illum, pro nobis facit eorum vita, eorum doctrina, & etiam mors ipsa, & in conversione eminentiam, in predicatione sapientiam, in passione sua patientiam nobis Apostoli consulerunt. Quibus suadet ipsos Apostolos multa tormenta passos fuisse pro Christo, multaque operatos fuisse pro utilitate Ecclesiæ. Hujusmodi autem labores ducunt ad præmium aut mercedem Abrahamæ, hoc est, ad Deum, qui eidem Patriarchæ dixit: Ego ero merces tua; & ideo nullus potest sana mente credere. Apostolos non esse Sanctos, ac beatos: nam ipse Quintinus non negabat martyrium esse infallibilem viam Cœli, nec martyres esse in Cœlo. Igitur cum unusquisque credat Apostolos esse martyres, nullus potest sequi Quintinum Apostolos damnantem, nisi infans, & insipiens, qui cum dixerit in corde suo, Non est Deus, potest etiam dicere, quod Apostoli non sunt Sancti, cum ratio naturalis demonstrer contra Atheos Deum existere: Apostolos autem esse Sanctos sic de fide.

Eadem veritas, seu Sanctitas Apostolorum colligitur ex illo Matth. cap. 19. vers. 28. quod Christus pro specie illi privilegio illis promittit auctoritatem judicandi alios homines in die iudicii: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede maiestatis sue, sedebitis & vos super sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. Hoc sanè affirmat Apostolos esse Beatos: quippe illi, qui secuti sunt Dominum, laverunt stolas suas in Sanguine Agni, & per fidem viceerunt regna, adepti sunt repromissiones, & iudicabunt nationes.

Item ex illo Luc. 22. vers. 29. Ego dispono vobis sicut disposui tibi Pater meum regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedebitis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israel. Nam qui in illa die iudicabit alios, erit Sanctus, & gloria æterna cotinuada, ut monet Apostolus ad Corint. cap. 6. vers. 3. An nescitis quoniam Sancti de hoc mundo iudicabunt. Igitur Apostoli, qui cum Christo sedebunt super sedem maiestatis alios homines iudicaturi, nullam iniquitatem habent, suntque Sancti in conspectu Dei, & hominum; alioquin non possent alios arguere, quia ut vulgò dicitur: Qui paratus est in alium ducere, omni vitio carere debet; arguent tamen impios juxta illud Judæ vers. 14. Epist. Cathol. Ecce venit Dominus in Sanctis millibus, suis facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt peccatores impii, ac proinde tunc ipsi Apostoli erant immunes ab omni peccato, quia sententia condemnatoria Re-probi tantum iudicabuntur, ut ex ipsis tenore constat: ite maledicti in ignem æternum qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. Hæc quippe opponuntur istis, venite benedicti Patris mei.

Nec valet dicere illud ad Rom. 14. vers. 10. Omnes enim stabimus ante tribunal Christi; ex quo sequitur quod Apostoli iudicabuntur sicut cæteri homines. Non valet, inquam, quia indè non licet inferre, quod Apostoli iudicabuntur sententia condemnatoria, quia Paulus ibi loquitur de omnibus generaliter, seu simul de iudicio retributionis, & condemnationis, ut demonstrat in vers. 12. dicens: Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet. Unde Paulus ad Rom. non docet, quod Apostoli iudicabuntur sententia condemnatoria, qua iudicabuntur reprobi, sed potius sententia retributionis, profertenda his verbis: Venite benedicti Patris mei percipite regnum quod vobis paratum est à constitutione mundi; quia iudicabunt alios, & sedebunt super sedes duodecim, cum venerit Filius hominis in sede maiestatis suæ. Hæc quidem distinctio maximam augurat sanctitatem in Apostolis, qui cum reliquerint omnia, ut Christum sequerentur, cum ipso Christo regnant in gloria.

Nec parum juvat hic afferre eam abnegationem rerum omnium, imò & propriæ voluntatis: dixerunt enim Christo Domino Matth. 19. vers. 27. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Quia Christus huic petitioni respondens, ait: omni qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut Patrem, aut uxorem, aut Filios

D. Hieronymus.

Matth.

Luc.

Apostoli iudicabuntur sicut cæteri homines.

Rejectionem hæreticorum in instantia.

Filius, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit. Hæc autem promissio est infallibilis, nec potest negari ab homine baptizato, cum Christus sit veritas. Igitur Apostoli (qui secuti sunt Dominum, ut testatur ipsemet Christus dicens illis Marth. 19. Vos qui secuti estis me, & omnia pro Christo reliquerunt) centuplum acceperunt, & habent vitam aeternam, fruuntur gloria in Coelis, & regnant cum Christo, quem securi sunt, & pro quo fuderunt Sanguinem, ut credit & docet univ. Ecclesia Catholica; quæ cum sit infallibilis, tenemur credere Apostolos Christi, à quibus suscepimus fidem, esse verè Sanctos & Beatos. Sunt aliae quamplurimæ rationes, quibus probari posset aeterna Apostolorum felicitas, sed ea omitto tum brevitatibus gratia cui studeo, tum ratione evidentia præsentis articuli, in quo nulla potest esse controversia, nisi ab infonibus, & Libertinis formeretur.

§. II.

De solutione ad rationem contrariam supra adductam.

Quantum ad rationem, aut Scemata, quibus Quintinista in principio articuli afficiunt Apostolos, fateor, quod peccaverunt aliqui Apostoli ante Apostolatam, & descensum Spiritus Sancti, ut Paulus; alii in Apostolatam, ut Petrus, & alii aliunde. Certum est, quod relicto Christo omnes fugerunt. At inde non licet inferre, nec concludere, Apostolos esse improbos & malos, sed solum aliquos ipsorum fuisse aliquando tales; modo autem omnes sunt beati. Pertus est Clavicularius regni caelestis; Paulus fuit vas Electionis, & Prædicator veritatis in universo Mundo; Joannes fuit custos Mariæ Matris Jesu, ipso Jesu sic ordinante his verbis: Filius ecce Mater tua.

Deinde omnes Apostoli sunt Martyres, & ideo nullus est, qui non sit in Coelo; alioquin non essent cives Sanctorum, & Domestici Dei superædificati supra fundamentum Prophetarum, sed hospites, & advenæ; nec laudandi essent illi, qui vitam Apostolicam ducunt. Impudens est igitur Quintinus asserens Paulum esse modo vas fractum, Petrum Christi abnegatorem, Joannem juvenem stolidum, & Matthæum fæneratorem, quinimo ipse Quintinus reus est omnium delictorum, quibus afficit Apostolos. Nos enim scimus, quod Christus dixit Paulo: Vas electionis es mihi; quod Petrus amarè flevit, quod Joannes recubuit supra pectus Domini, & quod Matthæus relicto telonio secutus est dominum. Omnes tandem constituti sunt principes super omnem terram, & congregati sunt cum Deo Abraham. Denique Christus post Passionem suam Apostolis præbuit seipsum vivum in multis argumentis per dies quadraginta apprensus eis, & loquens de regno Dei, & convescens præcepit eis ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris. Quod sanè non fecisset Apostolis ipse Christus, si tunc Apostoli mali fuissent.

ARTICULUS XXXI.

Expugnat Iconoclastas.

Sacrarum imaginum cultum, quem Ecclesia Catholica habet, plures heretici impugnaverunt, quorum primus non est Marcion, nec Manes, ut observant plures Historici contra nonnullos Recentiores, sed est Faustus Manichæus, contra quem D. Augustinus multas habuit disputationes, & varios scripsit tractatus. Hic enim Faustus Manichæus, natione Afer, tempore Arcadii Imperatoris, & Innocentii Papæ primi circa annum Domini 407. dicebat sensibilia templa, altaria, incensa; imagines, luminaria, vestes & Sacrificia, esse abolenda. Huic viro impiissimo, ejusque hæresi adhaerent postea, scilicet anno 719. sub Leone III. Imperatore & Gregorio II. quidam viri heretici Iconoclastæ, seu Iconomachi, sic dicti ab hæresi, hoc est, quia Sacrarum imaginum fractores, & hostes erant, teste Staphilo asserente quod sic dicebantur, quia Christi, & Sanctorum imagines è templis ejiciebant.

Judæi imagines odio habent, asseruntque Ecclesias Christianorum Idololatriæ domos esse, quia in ipsis existunt variae Christi, & Sanctorum imagines à Christianis adorandæ. Mahometani, qui sunt Judæorum exempla secuti, imagines prohibent omnes, ut patet in Alcorano; tamen proprie Iconomachorum sectam non constituerunt, nec inter Iconoclastas comprehenduntur. Nam Iconomachorum primus, seu cui primo datum fuit illud nomen, Iconomachus, est Leo III. (vulgo Isauricus nuncupatus) Imperator, obscuro genere natus, vile mercimonium exercens, & casu quodam ad Imperium promotus, qui maligno Judæorum nonnullorum impulsu, iniquorum quorundam convocato Episcoporum Concilio, impium de abolendis imaginibus tulit edictum anno 724. Unde Iconomachus, id est, imaginum demolitor, everfor, impugator, & hostis, jure vocatus fuit à Concilio Nicæno secundo celebrato anno 787. contra Iconomachos.

Leonem Isauricum securus est Constantinus Copronymus (id est, Stercoreus) sic dictus quia dum baptizabatur, Sacrum Lavacrum ventris Sordibus conspurcaverat; qua occasione Germanus Patriarcha, qui illum baptizabat, vaticinatus est futurum aliquando, ut ille sua impietate Ecclesiam Dei foedaret. Demùm hujus Patriarchæ prædicationem comprobavit eventus; is enim Patris impii nimirum Leonis Isaurici impius successor, & Filius, Paternam non solum æmulatus est impietatem, sed etiam longè supergressus: coegit quippe alteram Pseudo-synodum Constantinopolitanam, in qua justu suo decrevit non solum Sacras imagines esse à templis ejiciendas, & abolendas; sed etiam Dei genitricem contemnendam, viros religiosos, ac Sanctissimos in desertis montibus, & cavernis latentes, esse crudelissimè puniendos ob cultum, quem reddebant sacris imaginibus & reliquiis Sanctorum in Coelis regnantium. Hujus decreti executores præcipui in Provinciis imperii fuerunt Manes Prorex Galatiæ, Michael Melissa, & Lacanadragon Themis Traeelensum, qui omni sævitiâ in Catholicos omnes, & Sacras imagines debacchati sunt.

Hanc hæresim, quamvis dudum ab Ecclesia proscripam & in variis Conciliis infra citandis damnatam, auti sunt tamen renovare heretici posteriores non pauci, Iconoclastis longè recentiores, scilicet Pauperes de Lugduno, qui Waldenses nuncupantur: dixerunt enim sub Friderico Imperatore & Alexandro III. Papa, imagines Christi, & Sanctorum esse abolendas velut Idololatriæ objecta. Huic adversus pias imagines perfidia adhaerent Wicelstra, Husita, Carlostadius, Lutherani, & Calvinistæ, de quibus erit sermo in articulis decidendis.

§. I.

De Canonica Iconoclastarum Condemnatione.

Hæc Iconomachorum hæresis damnata fuit in Concilio Nicæno secundo sub Irene Imperatrice, & Constantino Imperatore ejus Filio, celebrato anno 787. à recentis & quinquaginta Orientalibus Episcopis, quibus præfuere ut sedis Apostolicæ legati, Petrus Archiepresbyter Ecclesiæ Romanæ, & Petrus Abbas Sancti Sabæ.

In Concilio Francofordiensi celebrato anno 794. à trecentis Episcopis sub Adriano Papa primo hujus nominis, in quo Summi Pontificis autoritate præfuerunt Theophilactus, & Stephanus Episcopi, Tandem & in Tridentino sels. 25. in decreto de invocatione, veneratione, & reliquiis Sanctorum, & Sacris imaginibus, ubi legitur: Mandat Sancta Synodus omnibus Episcopis, & cæteris docendi manus, curamque sustinentibus juxta Catholica, & Apostolica Ecclesiæ usum à primævis Christiana Religione acceptum &c.

Conciliis istis adjungo auctoritatem D. Gregorii Papæ, qui ad Serenum Episcopum Massiliensem (zelo quidem ductum, sed minus prudentem, Sacras imagines ab Ecclesiis sibi commissis removeant, ne videlicet, qui ex gentilibus Massiliæ tunc existentibus fuerant recepti, eas ut Idola, & ementitas divinitates adorarent) scribens ejus intentionem laudavit, sed zelum intemperatum reprimens mandavit, ut quantocius sublata-

imagines restitui curaret, populumque doceret quem eis cultum deberet impendere, ut constat in lib. 9. Epistoliarum ejusdem Papæ Epist. 9. ubi habetur: E quidem quia eas adorari voluisses omnino laudavimus, frugissa verò reprehendimus.

Ne tamen fractor, aut evertor imaginum credatur prædictus Episcopus Massiliensis, advertendus est finis, ob quem prædictas imagines removerat. Fuit enim eodem motus animo, quò motus fuit Ezechias, qui ut mox dicemus, contrivit serpentem æneum, quem ut Deum adorabat populus. Advertendum est insuper, quod Pontificio mandato obtemperavit statim Episcopus ille, ut notant Historici, & imagines restituit.

§. II.

De Autoritate Sacrae Scripturae.

Sacras imagines esse colendas, & in Ecclesiis reponendas docet Sacra Scriptura. Legimus enim in lib. Exod. cap. 25. vers. 17. & 18. Deum dixisse Moyse, Facies & propitiatorium de auro mundissimum: duos cubitos, & dimidium tenebit longitudine ejus, & cubicum, ac semissem latitudo. Duos quoque Cherubim aureos, & productissimas facies ex utraque parte oraculi. Cherub unus sit in latere uno, & alter in altero. Utrumque latus propitiatorii regant, expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantque se mutuo versus multitudine in propitiatorium, quo operiendæ est arca. Illud enim mandatum de imaginibus Cherubim ponendis in propitiatorio (quod erat operimentum arcæ testimonii) datum fuit, ut populus in ipsis imaginibus veneraretur eas substantias omnino spirituales, scilicet Cherubinos, qui stant ante thronum Dei. Nec potest alia assignari ratio juxta Sacrorum interpretum mentem. Supposito igitur hoc de exponendis in Templo figuris mandato Dei, quidni in Ecclesiis Christianorum erunt imagines Christi & Sanctorum? Christus tantam excellentiam, & dignitatem habet, quantam habebant Cherubini, quorum figuræ Deo sic disponente, & jubente erant in Templo Judæorum, imo majorem Sanctitatem, & excellentiam habet Christus, in quo habitat plenitudo divinitatis corporaliter, ut inquit Apostolus. Ideo laudabile est mandatum de exponendis imaginibus in Ecclesiis fidelium.

Deinde cum populus Israel ob murmuraciones, quas habuerat adversus Deum, & Moysem, motus Serpentium pateret, ipse Moyse pro populo orat ad Dominum, ut legitur cap. 21. Num. vers. 6. & 7. Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes ad quorum plagas, & mortes plurimum, viderunt ad Moysem, & dixerunt: peccavimus quia locuti sumus contra Dominum, & te, ora ut tollat à nobis serpentes, oravitque Moyse pro populo. Deus autem, cujus misericordiae non est numerus, dixit Moyse vers. 8. Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet. Fecit Moyse Serpentem, & illum pro signo posuit. Et de facto sanabantur percussii qui aspiciabant eum, ut constat ex eodem capite. Nonne populus Israeliticus Serpentem illum æneum pro signo positum venerabat propter curationem quam obtinebat: quare ergo nos non possumus in Ecclesiis nostris imagines Christi, & Sanctorum multas præferentes utilitates venerari, & colere? Nam si licuit Serpentem exaltare coram populo (quamvis ad Idololatriam pronò) ut ex illius aspectu Filii Israel liberarentur à Serpentium moribus, cur non licebit nobis Christum in Crucem exaltatum depingere, ut ex illius imaginis aspectu recedamus beneficiorum, quæ nobis moriens in cruce exhibuit: imo magis licebit nobis, quia corpus plus valet quam umbra, & realitas quam figura; nos enim sumus in realitate, Israel autem erat in figura.

Dicent forsitan Iconoclastæ, postea Regem Ezechiam confregisse Serpentem æneum, ut constat ex lib. IV. Reg. cap. 18. vers. 4. ubi legitur de ipso Ezechia pietate eximio: ipse dissipavit excelsum, & contrivit statuas, & succidit lucos, confregitque Serpentem æneum, quem fecerat Moyse: Si quidem usque ad illud tempus Filii Israel adolebant ei incensum, vocavitque nomen ejus Nohestam. Nulli igitur licet picturas & representationes rerine in Templo Dei; alioquin peccasset Ezechias Rex contereudo Serpentem æneum, quòd tamen non conceditur, nec potest concedi, ut colligitur ex verbis ejusdem capituli.

Respondeo Ezechiam hoc non fecisse, quia malum erat talem imaginem, seu Serpentem æneum retinere; ut videretur à Filiis Israel, quibus pro signo positus fuerat: contrivit enim eum Ezechias, quia videbat populum illi divinos honores impendere, tanquam aliquid numinis in hac imagine esset, ut notat D. Augustinus lib. 10. de Civit. Dei cap. 8. dicens: Quam Serpentem propter facti memoriam reservatum, cum postea populus errans tanquam Idolum colere cepisset, Ezechias Rex Religiosa pietate Deo serviens, cum magna pietatis laude contrivit. Considerabat enim sapiens ille Rex populum esse ad Idololatriam pronum experientia docente, & quia credebatur se non posse eum aliter ab Idololatria revocare, nisi confringendo Serpentem, meritò illum confregit.

Porrò populus Christianus non est pronas ad Idololatriam: scit enim, quòd honor, qui deferretur imagini, refertur ad prototypum, ut testantur D. Basilus, & D. Gregorius ad Secundinum Religiosum inclusum, ad quem mittens imaginem Salvatoris, quam ipse postularat, ait: Scio quidem quod imaginem Salvatoris nostri non ideo petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem Filii Dei in ejus amore recalcas, cujus tu videre imaginem desideras; & nos quidem non quasi ante divinitatem, ante illam prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem, aut natum, aut passum, sed in Throno sedentem recordamur. Ergo Ecclesia non debet Sacras imagines confringere, quamvis Serpentem æneum confregit Ezechias: imo debet ipsas proponere fidelibus, ut venerentur Sanctos, quos representant, seu ad quorum recordationem ducunt. Ratio responsionis nostræ est, quia populus Serpenti æneo adolebat incensum: quòd suadet, populum adorasse Serpentem ut Deum, quòd sapit Idololatriam. Præterea Ezechias vocavit Serpentem Nohestam (nomen quòd juxta interpretationem Angelomi Monachi in Stromatibus suis idem sonat ac as) ut inde populus videret Serpentem non esse Deum, sed esse purum as. Quòd certò non dixisset, si populus non adorasset eum, ut Deum, aut si in Idololatriam non incidisset.

Aliud habemus in Sacra Scriptura testimonium, quò probari potest res etiam inanimas divino cultui dicatas & Sacras esse aliqua veneratione dignas. Legimus enim Exod. 3. Deum dixisse Moyse: Solve Calceamenta de pedibus tuis, locus enim in quo stas terra Sancta est. Et Psal. 93. vers. 5. Adorat & scabellum pedum ejus, quoniam Sanctum est. Hæc autem verba, quæ venerationem inspirant pro rebus materialibus, intelliguntur de arca Domini, quæ dicitur Scabellum pedum Dei nostri, ut constat ex illo 1. lib. Paralip. cap. 28. vers. 2. à Davide dicto Salomoni, & universis principibus convocatis: Cogitavi ut adificarem domum in qua requiesceret arca Domini, & scabellum pedum Dei nostri. Ergo arca, in qua Hebræi credebant Deum sedere velut in Throno super alas Cherubim, qui erant super arcam, ut jam dixi supra, & constat ex illo Psal. 79. vers. 2. Qui sedes super Cherubim, erat summa veneratione tractanda, & Cherubini erant venerandi. Ideo plures ex Bethsamitis percussii sunt, ut constat ex lib. 1. Reg. cap. 6. quia sine debita reverentia curiosius voluerunt aspiciere arcam Dei, quam Levitæ depofuerant. Et Oza occisus fuit, ut habetur lib. 2. Reg. cap. 6. vers. 7. iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate qui mortuus est ibi juxta arcam Domini. Nam si in arca fuerint figuræ Cherubim arte factæ, hæc fuerint honorandæ à populo Dei in veteri lege ob res invisibiles, quæ representabant colendas juxta mentem Patrum Concilii Tridentini, quanto magis in Ecclesiis nostris ponendæ sunt Christi, & Sanctorum imagines, hæc colendæ: lex Christi est sanctior, & perfectior lege Moyse. Possumus igitur in Ecclesiis nostris Christi, & Sanctorum imagines exponere cum ad sanctitatem, & perfectionem nostram conducant.

Non parum juvat ratio pro Sacrarum imaginum cultu stabiliendo. Nam imago Christi, aut alicujus Sancti in Coelo regnantis, est capax alicujus honoris, & cultus. Hujus rei ratio est, quia imagines Regum sunt honorandæ, ut monet D. Ambrosius in Psal. 118. serm. 10. ubi ait: Qui coronat imaginem Imperatoris, utique illum honorat, cujus imaginem coronavit. Hujus Sancti Doctoris argumentum fuit, quia honor & injuria imaginis redundant in honorem & injuriam Prototypi, ut docet D. Basilus.

Serenus Massiliensis non fuit Iconoclasta.

Iconomachorum primus est Leo III. Imperator.

Constantinus Copronymus.

Executores decreti imperialis contra imagines i.

Waldenses, Wicelstra, Lutherani, Calvinista.

Nicænum 2.

Francofordiense.

Tridentinum.

Decretum D. Gregorii Papæ.

Ima-

Solvitur Iconoclastarum institutio. D. Basilus. D. Gregorius.

Exod. 3.

1. Paralip. a 8.

Psal. 79.

2. Reg. 6.

D. Ambrosius.

D. Basilus.

Basiliius lib. de Spiritu S. ubi ait: Rex dicitur Regis imago, non autem duo Reges, neque inimpotestas scinditur, neque gloria dividitur. Ergo a fortiori imagines Christi, & Sanctorum sunt capaces honoris, cultus, & venerationis. Hinc est, quod nos, qui exponimus eas, ut a nobis illi, quos repraesentant, recipiant honorem debitum, id est, nos qui imaginum honorem referimus in Christum, & Sanctos eius, ad quorum recordationem nos inducunt ipsae imagines, non peccamus, nec gloriam Christi dividimus, sed Christum, & Sanctos tantum colimus cultu univocum debito, quod sane est actus virtutis iustitiae distributivae.

Deinde imagines Christi, & Sanctorum, eorumdem virtutes referunt, & ad eorumdem exempla sectanda nos provocant. Nam in ipsis imaginibus discimus Sanctos multa tormenta pro Christo fuisse passos, & bona opera fecisse, ut digni efficerentur promissionibus Christi. Bonum est igitur Sanctorum imagines habere in Ecclesiis, ut per ipsas honoratas valeamus imitari, & venerari Sanctos, quos repraesentant. Unde D. Gregorius Epist. 111. ad Serenum Massiliensem supra nominatum mandat imagines poni in Ecclesiis hac ratione motus; ut (inquit) his qui litteras nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quae legere in codicibus non valent.

D. Bonaventura in 3. dist. 9. art. 1. quae. 2. assignat causam apponendi in Ecclesiis imagines. Primum, inquit, introductae fuerunt pro simplicium ruditate, hoc est, ut simplices qui legere non possunt, in huiusmodi sculpturis possint aperitius Sacramenta nostrae fidei legere; propter affectus tarditatem, videlicet ut homines qui non excitantur ad devotionem in his, quae pro nobis Christus gessit, dum illa aure percipiunt, saltem excitentur dum eadem sculpturis, picturis, & imaginibus tanquam praesentia oculis corporeis cernunt. Plus enim excitatur affectus noster per ea, quae videt, quam per ea, quae audit. Quapropter Scipio Africanus dicebat nullo se magis animari ad virtutem, quam exemplo majorum, quorum imagines in foro depictas videbat. Bonum est igitur habere Sanctorum imagines cum inspirent Sanctitatem, & ad perfectionem ducant, & ideo ponendae sunt in Ecclesiis, ut fideles moveantur ad honorem Sanctorum eliciendum, eorumdemque vestigia sequenda, aut ut faciant secundum exemplar, quod eis in monte, seu in Ecclesia monstratur.

Concilium in Trullo celebratum prohibet Can. 100. fieri picturas, quae ad turpes libidines alliciunt, & facientes jubet excommunicari. Igitur idem Concilium (implicitate saltem) jubet fieri picturas, quae ad virtutem & bona opera excitant, quales sunt imagines Apostolorum, Martyrum, & aliorum Sanctorum, quoniam quemadmodum picturae profanae provocant ad malum, ita Sanctae provocant ad bonum. Idem probatur usum, & cultum imaginum ab ipso nascentis Ecclesiae primordio a fidelibus usque in hodiernum diem statutis. Nam Eusebius lib. 1. cap. 13. Evagrius lib. 4. hist. cap. 26. Nicephorus lib. 2. cap. 7. D. Damasceus oratione prima de imaginibus Stephanus Papa in Concilio Romano, & alii Scriptores celeberrimi referunt duas ipsum Christum sui divini vultus imagines expressisse, quarum una est in sudario super faciem imposito, quae ad Abagarum Regem Edessena civitatis missa fuit; altera est illa, quae tempore passionis in linteo expressa fuit, & Veronicae pie mulieri tradita, quaeque in Ecclesia Sancti Petri Romae aservatur. In Bibliotheca Vaticana extat historia manuscripta, in qua refertur; qualiter tempore Tiberii haec divini Christi vultus effigies fuerit deportata.

Hic addo cum Callisto in lib. 6. cap. 15 tempore Constantini Imperatoris apud Christianos fuisse Apostolorum imaginum frequentem usum, ut testatur D. Ambrosius Epist. 53. ubi de Sanctis Gervasio & Protasio sibi per ypsilon oblatis loquens ait: Cum quadam mihi tertia apparuerunt persona, quae similis esse Beato Paulo Apostolo videbatur, cuius me vultum pictura docuerat &c. Videtur igitur S. Ambrosius D. Pauli effigiem coloribus expressam, & ideo tunc, videlicet in medio quarti saeculi, erat in Ecclesia usus Sanctarum imaginum.

Idem docet D. Hieronymus in cap. 4. Jonae, ubi ait: Et revera in ipsis concubitis vasculorum (quas vulgo Iconomachias vocant) solent Apostolorum imagines adumbrari. Nec mi-

Causa apponendi di imaginibus in Ecclesiis a D. Bonaven. signata.

Concilium Trullanum.

D. Ambrosius.

D. Hieronymus.

tandum est, nam si Salomon posuit in templo boum, Leonum, & Cherubinorum figuras, ut legitur in lib. 3. Reg. cap. 7. vers. 29. quin in hac rerum pictura, aut sculptura reprehensus fuerit, quinimo mirifice laudatus, cur non licebit nobis duodecim Apostolos, quorum illi duodecim boves figuram gerebant, pingere, & eorumdem imagines in templis nostris ponere?

Respondent Iconoclastae, quod non sunt in Ecclesiis ponendae huiusmodi imagines, ne Christianis sit Idololatriae occasio, seu ne reddant creaturis honorem debitum Deo. Sed non valet haec responsio, quia Ecclesia studiosae cavet, ne hoc malum accidat, praecipitque curam animarum habentibus, ut sedulo incumbant, quatenus populos instruant circa cultum Sacris imaginibus impendendum, prout diximus supra.

S. I. I.

Respondet Iconomachorum argumentis.

Iconomachi, seu imaginum Fractores, plures Sacrae Scripturae textus obijciunt, hisque prohibent cultum Sacrarum imaginum. Nam, inquit, Exod. 20. vers. 4. legitur: Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quae est in Caelo desuper, & quae in terra deorsum, nec eorum quae sunt in aquis sub terra, non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus, Deus tuus fortis, zelotes visitans iniquitatem patrum in Filios, in tertium & quartam generationem eorum qui oderunt me. Idem habetur in Deuter. cap. 5. & in Levit. cap. 26. Igitur Sacra Scriptura prohibet cultum figuratum, & imaginum, ut soli Deo reddatur cultus, honor, & gloria, aut ne populus in Idololatriam cadat; nec potest in hac prohibitionem dispensare potestas humana.

Non nocet haec autoritas, quia ibi Deus non prohibet absolute cultum & venerationem imaginum, aut Sanctorum representationem, nec prohibet absolute huiusmodi imaginum constructionem, sed solum prohibet Idololatriam, & vult Imagines Sanctorum fieri, non ut adorentur, sed ut agnoscantur intercessores, ut sua dent verba quae praecedunt: Non habebis Deos alienos coram te; quibus non prohibentur imagines Sanctorum, nec picturae, quibus visis ad honorandos Sanctos provocamur, sed prohibentur solum falsi Dii, quos tunc pingebat populus, & adorabat ut veros Deos. Etenim quae sunt in textu ab Iconomachis relato, Non adorabis ea, neque coles: ergo sum Dominus Deus tuus, probant populum velle adorare ut Deum, sculptile, ut attentè consideranti patebit; quia haec particula: Ego sum Dominus Deus tuus, juncta alia, non adorabis, demonstrat populum fecisse sculptile ad adorandum illud ut Deum, & excludit alium Deum, sed non excludit id, quod excitat ad cultum, & adorationem veri Dei, ut de facto faciunt Crux, figura & imagines Christi sanctorum. Visa quidem Cruce, statim cor, & mentem dirigimus in Christum Crucifixum.

Unde ne populus tunc ad Idololatriam pronus falsos Deos adoraret, Deus prohibuit illis sculptile, & omnem similitudinem eorum, quae sunt in Caelo. At nos dum Sacras imagines colimus, non illas tanquam Deos veneramus, quoniam nostram adorationem non ad illas, sed ad earum exemplaria referimus, ut declarat Tridentinum loco citato; ubi legitur: Imagines porro Christi, Dei parva Virginis, & aliorum Sanctorum praesertim habendas, & retinendas, eisque debitum honorem, & venerationem impertientiam, non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus propter quam sint colenda, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia imaginibus sit legendae, veluti olim fiebant a gentibus, quae in idolis spem suam collocabant: sed quoniam honores, qui eis exhibentur, referuntur ad prototypa, quae illa repraesentant, ita ut per imagines, quas oculos, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illa similitudinem gerunt, veneremur id, quod Conciliorum, praesertim vero secundae Nicanae Synodi decretis contra imaginum oppugnatores est sancitum. Et ideo fideles in Ecclesiis imagines habentes non possunt ita adoratores imaginum dici, ut adorent simulacra gentium, opera manuum hominum, sed adoratores veri Dei excitante, aut movente imagine depicta, quae ut Scholasticè loquar, non est medium quod adorant, sed medium quo adorant Deum.

Inmilitari Iconoclastarum studiose cavet, ne hoc malum accidat, praecipitque curam animarum habentibus, ut sedulo incumbant, quatenus populos instruant circa cultum Sacris imaginibus impendendum, prout diximus supra.

Soluitur obiectio ex scripturae locis adhaerentibus.

Theodorici Episcopi.

Tridentinum.

Concilia quae referunt Iconoclastae, sunt nulla.

Deum, & venerantur Sanctos in Caelo regnantes. Hoc probat Apostolus ad Philipp. 2. vult enim ut in nomine Jesu omne genu flectatur, caelestium, terrestrium & infernorum; non propter illam syllabam Jesu absolute, & secundum se sumptam, sed quocumque respectu ad Filium Dei, quem exprimit, sed propter Filium Dei incarnatum, ad cuius notitiam nos ducit hoc nomen Jesus, quem debemus adorare. Ita pariter dicendum est de imagine Christi depicta.

Adducunt etiam illud Joan. 4. vers. 24. Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare; indeque imagines rejiciunt, easque omni cultu privant. Deus enim quaerit eos, qui in Spiritu, & veritate adorant eum, ut habetur in versu praecedenti, ubi legitur: Venit hora & nunc est quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate, nam Pater tales quaerit, qui adorant eum. Ex hoc (inquit haeretici) sequitur, quod Christiani non indigent imaginibus; quia imagines colere non est adorare in Spiritu, sed corpore, nec in veritate, sed in figura, & aequivoce.

Respondet veram adorationem esse in Spiritu, quia (teste D. Augustino) fide, spe & charitate tendimus in Deum; Sed propter hoc imagines è templis minimè rejiciendae sunt, quia non impediunt huiusmodi adorationem, quinimo ad eam excitant. Nam intellectus noster aliquando cogitat quae sunt mundi, estque Dei oblitus, & affectus tepidus est, nec prout decet Deum amat; & ideo oportet aliquibus rebus exterioribus intellectum excitare, ut per earum aspectum, & considerationem ad Dei memoriam excitetur, & reductor ipse humanus intellectus, & inflammetur voluntatis affectus. Quod certo fit per aspectum imaginum & picturarum Christi Domini, & sanctorum eius: nihil enim est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu.

Hoc beneficium patet ex dictis supra in probationibus, & ex Gregorio Nysseno, quem referunt Patres Concilii Nicani secundi, dicentes quod Gregorius ipse, magni Basilii frater, Nyssa in Cappadocia Episcopus (unde Nyssenus vulgo dictus) visa imagine Abraham filium suum sanctificantis lachrymans est. Nos autem Christiani sacro Baptismate insigniti, & Eucharistico pasti visa imagine Christi in Cruce pendente moveri debemus ad lachrymas fundendas pro peccatis nostris, pro quibus Christus mortuus est, ut notat Theodorus Episcopus Catanæ, dicens de eodem Gregorio: Quanto magis depicta, incarnata dispensatio Domini nostri qui propter nos homo factus est, videntes ad perfectum, & lachrymans effusionem hortabatur. Quia eundem effectum praestat Sanctorum imago; nam ea visa affectus noster excitatur ad virtutes exercendas, & poenitentias agendas (quibus Sancti peccaverunt ad gloriam ad quam tendimus) ut simul cum ipsis vivamus in gloria. Quomodo enim scire possumus quanta tormenta passi sunt Sancti, ut pervenirent ad palmam Martyrii, nisi nobis repraesententur per imagines depictas, vel describantur atramento. Hic ultimus modus est minus facilis, & minus communis; ergo alter, qui fit per picturam, est necessarius, & habendus in omnibus Ecclesiis, ut discamus Christi, & Sanctorum vestigia.

Adducunt tandem plura Concilia, in quibus proscriptus fuit cultus imaginum, pluresque Sanctos Patres, qui cultum imaginum prohibent. Sed non nocent Concilia, nec Patres. Nam Concilia, quae citant, utpotè Constantinopolitanum sub Leone Isaurico, Ephesinum III. sub Copronymo, & Francofordiense sub Carolo Magno, nullius sunt autoritatis. Nam Constantinopolitanum est illegitimum, tum quia nullus Patriarcha illi interfuit, tum quia omnes Catholici adversus haereticos illius Concilii (sola autoritate Leonis Iconomachi Imperatoris congregati) clamaverunt. Idem dico de Ephesino III. ut notant historici.

Quantum ad Francofordiense, in quo adversarii dicunt Synodum Nicanam II. fuisse improbatam, moneo cum Annalistis hoc esse falsum. In ipso enim Concilio Francofordiense non Nicana II. Synodus (quae definitur) imago esse colenda) damnata fuit, sed Constantinopolitana sub Leone Isaurico celebrata, quae imaginum prohibebat, ut fufius descriptum manet in historia Conciliorum.

Ad Sanctos Patres, qui imagines aliquando, & in

aliquibus occasionibus prohibuerant, respondeo, quod loquebantur de imaginibus & Statuis, quas gentes Regibus adhuc vivis affigebant, vel in publico loco collocabant, qualis fuit illa Statua Regis Nabuchodonosor: Respondit Dan. 3. vers. 1. Nabuchodonosor Rex fecit statuas aureas, ab alto ad turrim cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, & obiecti statuit eam in Campodura provincia Babylonis: quae incurrebat inter conterendae sunt Domino jubente Deuter. cap. sanctis 12. Dissipate aras eorum, & confringite statuas, lucos igne comparietibus burite, & idola comminuite, disperdate nomina de locis illis: deducta, non facietis ita Domino vestro.

Vel dico, quod Sancti Patres loquebantur de imaginibus, aut Statuis quorundam mortuorum, quorum memoriam non celebrat Ecclesia, nec inter Sanctos numerat, ut patet in scriptis aliquorum Sanctorum Patrum, & praesertim Augustini, & Hieronymi, qui plura scripserunt contra adoratores & cultores sepulchrorum non martyrum, sed quorumvis mortuorum, super quorum sepulchra dicunt eos luxuriose manducare, & bibere, & suas voracitates religioni tribuere, contra mandatum Dei in Deuteronomio 12. jam memorato.

ARTICULUS XXXII.

Quo adversus Manichaeos defenditur salus Joannis Baptistae.

Bernardus de Luxemburgo in suo haereticorum Catalogo, in quo referuntur omnes haeretici, & omnes haereses, affirmat Manichaeos dixisse Joannem Baptistam praecursorem Domini, & Filium Zachariae & Elisabethae fuisse damnatum, eo quod non crediderit in Christum, à cuius fide & baptismo pendet nostra salus; scriptum est enim: qui crediderit & baptizatus fuerit salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur. Manichaei hanc haeresim, seu Joannem Baptistam non credidisse probant, & Joannem Baptistam peccasse asserunt, quia cum esset in vinculis, misit duos Discipulos ad Christum, ut interrogarent illum: Tu es qui venturus es an alium expectamus? teste Matth. cap. 11. vers. 3. Volunt enim ipsum Joannem Baptistam per hanc interrogationem dubitasse de divinitate Christi.

Non desunt Scriptores, & praesertim Alphonsus à Castro adversus haereses lib. 8. de verbo Joannes, Praecolus, & alii haereses impugnantes, qui credere non audent Manichaeos ita insanisse. Eorum ratio est, quia D. Augustinus in lib. de haeresibus ad Quodvultvult deum cap. 46. Divus Irenaeus, Divus Epiphanius, Philastrius Brixienensis, & alii Sacri Scriptores Manichaeorum haereses recensentes, hanc inter alias non ponunt, & inde conjiciunt praedictos Manichaeos longè ab hac haeresi fuisse. Ego autem fidem adhibeo Bernardo de Luxemburgo, cum multa alia majoris dementiae Manichaeos dixisse confiter, licet D. Augustinus, & alii hanc haeresim ipsis Manichaeis minimè tribuant, quoniam ex negativis, & ex omiffis nihil bene conficitur. Plures veritates nobis fuere manifestatae ab uno Evangelista, quae ab alio omiffae fuerunt, & plures haereses referuntur ab uno Scriptore, quae tamen ab aliis omittuntur. Nec potest hoc negare Alphonsus à Castro, quia ipse saepe tribuit alicui haereses testimonio unius auctoris, quas tamen eidem non tribuunt alii Scriptores. Ut autem lector sciat quis & qualis fuerit Manichaeorum patronus, & quo tempore fuerit, eum ad secundum hujus operis articulum remitto brevitate gratia, cui fludeo.

S. I.

In quo probatur Sanctitas Joannis Baptistae.

Ico Sanctitatem & gloriam, aut felicitatem Joannis Baptistae proclamata atque firmata fuisse à Christo Domino dicente Matth. 11. vers. 11. Amen dico vobis non surrexit inter natos mulierum, major Joanne Baptistae. Hanc

Validum de Joanne de Bap. nris Imp. rissa sc. ficitate argumet. rum.

Hæc autem verba nedum de natis, seu de Filiis mulierum tunc in terra existentibus, sed de omnibus absolutè, & pro omnistatu, id est, tam pro præteritis & futuris, quam pro presentibus intelligenda sunt, ac proinde declarant, Joannem Baptistam esse majorem omnibus mulierum Filiis in gratia, sanctitate, aut in gloria existentibus; alioquin surrexisset aliquis major Joanne Baptista inter natos mulierum, imò plures, nimirum illi qui sunt in gloria, in qua non esset ipse Joannes, qui ipso Joanne majores essent. Unde D. Augustinus ferm. de S. Joanne Baptista inquit: Nascitur major homine, par Angelis, rubra Cæli, præco Christi, arcantum Patris, Filii nuntius, signifer superni regis, peccatorum venia, Judæorum correctio, vocatio gentium, & ut propriè dicam, & legis & gratia, fibula.

D. Aug. 246.

Hujus distinctionis & excellentiæ rationem assignat Christus apud eundem Matthæum, ubi eum laudat de fortitudine & mentis constantia. Ibi enim ait, Joannem non esse arundinem vento agitatam, quæ ad omnem ventorum flatum movetur, ut suadeat ipsum Joannem Baptistam semper mansisse in gratia, quam receperat. Insuper idem Evangelista commendat illum à temperantia, & illum ut virum austerum, & penitentem depingit dicens, quod ipse Joannes est vir non mollibus vestitus, vir non manducans, neque bibens. Declarat etiam illum longè esse ab adulatione, cum asserat illum non esse in omnibus regnum, qui autem in domibus regnum sunt hominum morbo laborant, teste Seneca Epist. 60. ad Lucilium, ubi docens aures claudendas esse Adulatoribus inquit: Alexander cum in obsidione cujusdam urbis circumfisset muros ista sagitta percussus cum represso sanguine sic vulnus dolor crederet, & crus obstupuisse: conatus absistere, omnes, inquit; jurant me esse Filium Jovis, sed vulnus hoc me hominem esse clamant; idem nos facimus, dicimus, vos quidem me esse prudentem dicitis: ego autem video quod multa iuvilia concupiscam, nocitura opem. Quibus demonstrat multos esse apud Principes adultores, quorum vitii reus minime fuit Joannes Baptista teste Marco Evangelista cap. 16. vers. 18. dicebat enim Joannes Herodi non licet tibi habere uxorem fratris tui. Quod certo non dixisset, si fuisset adulator, aut alterius peccati reus. Hinc est, quod D. Augustinus exponens hæc verba Herodiadis: Da mihi in Disco &c. Inquit; cur in disco cur pretioso gestas quem vult occidis, nisi quia pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus.

Senec.

Christus alias laudes enarrat de Joanne Baptista, quæ eum verissimè sicut, omnem removem locum ambigendi de salute & gloria ipsius. Nam loco citato dicit illum esse prophetam & plusquam Prophetam. Dicit illum esse Angelum, quod non debet intelligi substantialiter, ita ut fuerit essentialiter Angelus, cum fuerit homo missus à Deo, sed propter vitam Angelicam, quam ducebat, & puritatem qua pollebat. Quare D. Chrysologus ferm. 127. inquit: Joannes virtutum schola, vita magisterium, forma Sanctitatis, norma justitiae, virginitatis pectus, pudicitiae titulus, castitatis exemplum, penitentiae via, fidei disciplina, major homine, par Angelis, Apostolorum vox, sententiarum prophetarum, lucerna mundi, præco Judicis, præcursor Christi, mediator Domini, Dei testis, totius medius Trinitatis. Nonne tot, tantaque encomia viro prædestinato & Sancto dumtaxat conveniunt, & probant Joannem Baptistam esse columnam coeli, gloriam generis humani, & miraculum mundi, ut tradit Guaricus Abbas.

Marc. 16.

Anabaptistæ licet non impugnent sanctitatem Præcursoris Messie sicut Manichæi, tamen hanc rationem rejiciunt; nam respondent testimonia Christi non de Joanne Baptista, sed de Elia, esse intelligenda.

D. Chry. sol.

Purum atque inane commentum est hæc responsio. Quia Lucas cap. 1. vers. 17. loquens de eo, de quo loquitur Christus Matth. 11. vers. 10. Ecco ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te, ait: ipse præcedet ante illum in Spiritu & virtute Elia, non persona, sed zelo & officio: at ille, de quo loquitur Lucas, est Joannes Baptista, ut constat ex eodem Evangelio, & præsertim ex vers. 13. Ne timeas Zacharias quoniam exaudita est oratio tua, & uxor tua Elizabeth pariet tibi Filium, & vocabis nomen ejus Joannem, & erit tibi gaudium, & exultatio, multi in natiuitate ejus gaudebunt, erit enim magnus coram Domino. Ergo etiam ille, de quo loquitur Matthæus, est Joannes Baptista, ideo Joannes Baptista est ille, de quo intelligenda sunt testimonia Christi, subindeque ipse Joannes est verè Beatus, & Sanctus.

Rejicitur Anabaptistarum responsio

Cyrillus in Concilio Ephesino 1. Epist. ad Monachos Aegypti, & Gregorius primus lib. 9. ex regest. Epist. 39. teste eminentiss. Cardin. nostro Laureta in Epitom. Can. declarant, quod Joannes Baptista exivit Sanctus ex utero matris suæ; ergo est beatus: ex hoc quippe privilegio infallibiliter sequitur, aut colligitur prædestinatione ad gloriam. Unde idem D. Chrysologus sic loquitur: Beatus qui ante Dei Spiritu meruit intonare quam hominis vagiret in sterco, qui ante divina possidenda meritis, quam sortiretur humana. Beatus qui ante meruit scire Cælum, quam terram, beatus qui antequam sapere quærere, meritum conquistavit, beatus qui non pervenit ad gratiam per laborem, sed ad labores ipsius gratie dignatione descendit. Felix nuntius, qui ante gestavit nuntiare quam vivere, impatiens dux qui antequam perveniret ad corpus, pervenit ad regem, ante rapuit arma quam membra, ante aciem petiit, quam lucem, & ut vinceret mundum, vicit ante naturam. Inde enim facile infertur Joannem Baptistam esse beatum, cum tot, tantaque beneficia gratiæ infallibiliter ducant ad gloriam; sunt enim fontes aquæ salientis in vitam æternam, ut docet Sacra Scriptura, & conferuntur Electis, inter quos necessario reponendus est Joannes Baptista juxta illud quod Gabriel Angelus dixit Zachariæ Luc. 1. vers. 15. Erit enim magnus coram Domino, vinum, & siceram non bibet, & Spiritu Sancto replebitur adhuc in utero matris suæ.

Luc. 1. D. Chry. sologus.

S. II.

In quo datur ad Manichæos Responsio.

Manichæi dicunt ea, quæ Christus dixit de Joanne, dicta fuisse antequam ipse Joannes Discipulos suos mitteret ad Christum, ut eum interrogarent, hoc est, antequam dubitaret de adventu, & divinitate Messie; & ideo (inquiunt) non probant ipsum Joannem Baptistam esse beatum, sed solum fuisse Sanctum Sanctitate, aut gratia eminenti, quam perdidit amittendo fidem de divinitate Christi.

Falsa est hæc responsio, & manifestè contra Sacram Scripturam. Legimus enim, quod Christus auditis Discipulis à Joanne Baptista missis dixit illis Matth. cap. 11. vers. 11. Euntes renuntiate Joanni que vidistis, & au. chorum distis. Et vers. 7. ejusdem Evangelii; illis autem abeuntibus, id est, discipulis Joannis, cepit Jesus dicere ad tur. vos de Joanne, quid existis in deserto videre? arundinem vento agitatam, & cetera, quæ supra retulimus de Joanne Baptista juxta Evangelium Matthæi verba Christi referentis: Ergo hæc omnia dicta fuerunt à Christo Salvatore nostro post visos Discipulos missos, & post factam interrogationem, per quam Manichæi intendunt, & asserunt Joannem Baptistam peccasse.

Ad rationem Manichæorum in principio articuli relatum respondeo, quod per interrogationem: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Joannes Baptista non peccavit, quia non fuit ex incredulitate. Non enim suo nomine, & propter se interrogat Joannes, sed propter suos Discipulos, quos in fide Christi videbat nutantes, ut interpretatur D. Chrysolomus super Matth. Unde Christus optimè agnosceus cogitationes ipsorum nullum Discipulis dedit responsum, sed multis coram illis factis miraculis ad Joannem redire mandat, ut quæ audierant, & viderant, illi renuntiarent. Hujus rei ratio est (inquit Theophilactus) ut inde Discipulos suos (quos parum fideles noverat) apertius de fide Christi instrueret, virtute miraculorum, & instructos confirmaret. Igitur Joannes non interrogat quasi ignorans Christum; nam quo pacto ignoraret Christum esse verum Deum, verumque æterni Patris Filium, cum certum sit quod exultavit in utero matris suæ, Christum Salvatorem suum ac Dominum in virginis utero, & agnovit, & salutavit? Imò & annuntiavit, & post Christum natum dixit: Ecce Agnus Dei, ecco qui tollis peccata mundi? Nullo sanè pacto Manichæi possunt asserere Joannem Baptistam dubitasse de divinitate Messie, cum sit certum quod perfectè noverat Christum.

Certum est in super, quod missi Discipulos suos ad Christum, & per ipsos eum interrogavit, quia Discipuli invidebant Christo, ut visis miraculis, id est, ut postquam viderint, cæcos videre, claudos ambulare, leprosos mundari, sur.

D. Chry. sologus.

Rejicitur fals. Discipulis à Joanne Baptista missis dixit illis Matth. cap. 11. vers. 11. Euntes renuntiate Joanni que vidistis, & au. chorum distis.

Responsio ad Manichæorum rationem.

Joannes Baptista non dubitavit de divinitate Christi.

surdos audire, & mortuos resurgere, crederent Christum esse majorem Joanne, quem aspiciabant ut Messiam mittendum propter miracula, quæ ab ipso facta fuisse viderant. Nec poterat ipse Joannes aptiore uti medio ad suadendum Discipulis suis Messiam esse eo majorem.

Manichæi addunt aliam rationem, & dicunt Joannem Baptistam peccasse, dum à Militibus sic interrogatus Luc. 3. vers. 14. Quid facimus & nos? Respondit illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris. Hæc responsio (inquiunt) est mala, quia approbat bellum, quod est illicitum.

Concedo Joannem Baptistam hæc responsione approbasse bellum. Tamen dico quod non peccavit, quia ut dictum manet in lib. 2. contra ipsos Manichæos, nulla est lex, quæ justum bellum prohibeat, aut artem militarem damnet: ergo Joannes Baptista non peccavit in hac responsione, nec debuit dicere Militibus, arma abjicite, militiam deserite, ut putant Manichæi, qui ex uno errore ortum alteri præbent, seu volunt Joannem Baptistam in hac responsione peccasse, quia contra Sacram Scripturam damnant bellum justum.

ARTICULUS XXXIII.

Vindicat adversus Elchæsaitas sanctitatem Martyrium.

Præter Cerinthianos Beatos Martyres afficientes blasphemias sunt alii hæretici, qui Sanctitatem Martyrii negarunt. Nam Basilides, ut homines à Martyrio averteret, tempore Adriani Imperatoris, & Alexandri I. circa annum 224. asseruit non parvam fore dementiaem tempore persecutionis mori pro fide Christi profertenda; credebat enim ille hæreticus vitam esse ita rebus omnibus præferendam, ut ab unoquoque citrà crimen posset Christum negari, & omnia fidei mysteria in quacumque occasione despici inculpabiliter pro conservatione vitæ propriæ.

Postea, scilicet anno 239. regnante Julio Maximo Imperatore & Fabio Ecclesiam Dei regente, eandem hæresim amplexi sunt Elchæsai, seu Elchæsaitæ, sic dicti à quodam Pseudo Propheta, nomine Elchæsai, ex cuius genere duas Mulieres tanquam Deas ab eis Epiphanius perhibet adoratas. Dixerunt enim teste Eusebio lib. 6. hist. Eccles. cap. 28. negare Christum non esse peccatum, ac proinde martyrium nedum esse superfluum, sed etiam perniciosum, & de genere homicidii, quia putabant velle mori pro Christo (etiam si vel occasio confitendi fidem Christianam) idem esse ac velle se occidere inordinatè & indebitè. Revertè horum hæreticorum seu Elchæsaitarum mens erat suadere Christum non fuisse Crucifixum à Judæis, sed Simonem Cyrenæum, ut in primo libro dictum est contra Basilidianos; nihilominus volebant etiam suadere hominem non posse citrà peccatum mori se exponere etiam pro tuenda divinitate Christi; & ideo asserere nullum hominem posse assequi vitam æternam moriendo etiam ex motivo dilectionis Dei, & charitatis, quia (ut dicebant) hæc dilectio non dispensat in præcepto, Non occides. Eorum ratio erat, quia, qui in corde suo fixus est se in fide permanens, potest tempore persecutionis pro necessitate Christum lingua negare. At hæc ratio est impia, ut videbimus infra. Contra hanc hæresim nullum vidi Concilium: contra ipsam tamen plures sunt in jure Canonico autoritates.

S. I.

De Sanctitate Martyrii.

In libro quinto Constitut. Apostolic. cap. 1. ille, qui pro Deo occiditur, dicitur Martyr, ut refert Eminentissimus Cardinalis Laureta in Epitom. Canonum verè Martyr. Sanè hæc constitutio facta non fuisset, si nemo posset citrà peccatum sustinere martyrium, aut si Martyrium esset ex se malum. Nam martyrium est actus virtutis quadruplicis, scilicet fortitudinis ut elicientis principaliter, patientiæ verò ut elicientis con-

sequenter, charitatis ut imperantis, & fidei ut finis, inquit D. Thomas secunda secundæ quæst. 124. art. 1. & 2. ideoque nequit esse actus ex se malus, sed potius actus maximæ perfectionis non quidem secundum se, sed ut imperatur à charitate, quia Martyr sic consideratus diligit Deum super omnia, imo martyrium nascitur ex illa dilectione Dei super omnia.

Insuper martyrium obtinet vim baptismi, ut probat ejusdem Sacramenti divisio in Baptismum fluminis, flammis, & Sanguinis ab omnibus Theologis approbata; & ideo quodlibet baptismum Adultum penitus purgat ab omni culpa tam mortali, quam veniali, nisi hæc passio pro Christo suscepta voluntatem peccato actualiter inhærentem inveniret; nullus quippe pervenit ad vitam æternam, nisi ab omni culpa, & reatu poenæ absolutus fuerit, ut facile infertur ex illo Apocalyp. cap. 21. vers. 27. ubi asseritur quod coinguinatum non intrabit in regnum Cælorum. Hæc autem universalis absolutio fit in susceptione martyrii, sicut in susceptione baptismi, ut patet nedum ex divisione ejusdem supra relata, sed etiam ex definitione martyrii.

Idem docet D. Augustinus loquens de comparatione horum baptismatum dicens: Baptizatus constituitur fidem suam coram Sacerdote, martyr coram persecutore, ille post rii. professionem aspergitur aqua, hic sanguine, ille per impositionem manus Pontificis recipit Spiritum Sanctum, hic templum efficitur Spiritus Sancti. Inde enim sequitur, quod subire martyrium, & mori pro Christo, & fide Catholica est valde meritum, & maximam obtinet gratiam ex privilegio speciali, aut publica protelatione à Christo facta Matth. 16. vers. 25. Qui autem perdidit animam suam, id est vitam suam, propter me, inveniet eam. Et cap. 10. vers. 37. Qui amat patrem aut Matrem plusquam me, non est me dignus. Ille autem, qui pro Christo, ejusque divinitate profitenda moritur, ipsum Christum diligit super omnia, & perdit vitam propter eum; ideoque est Christo dignus, & meretur regnare cum ipso in gloria.

Hujus veritatis ratio est, primò quia martyrium configurat hominem Passioni Christi, sicut baptismus aquæ hocque nobilius, nam configuratio baptismi est tantum sacramentalis, & in genere signi, martyrii verò configuratio est realis à perfectissima charitate procedens. Secundo remittit peccatum originale cum aliis, si quæ sint, cum conferat gratiam ex opere operato, ut docet D. Thomas, D. Bonaventura, Scotus, & fere omnes Theologi, quia hæc mors est effectus dilectionis Dei super omnia, quæ incompatibilis est cum peccato. Unde de martyribus dicitur Apocalyp. cap. 7. Laverunt solas suas in sanguine Agni; & ideo pueri licet liberum arbitrium non habeant, si pro Christo occiderant, in sanguine baptizantur, & salvantur. Tertio tandem martyrium remittit omnem poenam peccato debitam, tam æternam, quam temporalem, ut monet Divus Augustinus de verbis Apostoli sermone 17. dicens: Injuria est pro martyre orare, ejus debemus orationibus commendari. Deus enim posuit in capite ejus coronam de lapide pretioso, & constituit eum super opera manuum suarum.

Nonne tot, tantique effectus gratiæ & benedictionis tantum à causa bona & Deo grata provenire possunt: ideocirco martyrium, quo mediante plures utpote Stephanus, Laurentius, & alii memorata beneficia susceperunt, debet esse bonum, & Deo gratum, & martyres debent statim post mortem frui gloria æterna. Quod ut clariùs appareat, moneo cum D. Thoma martyrium esse maximæ charitatis signum, quia tanto magis ostenditur aliquam rem amare, quantum pro ea re amata contemnit. Ille autem, qui pro Christo moritur, contemnit vitam propriam, quam amat (nemo enim odit animam suam) sed magis amat Christum quam se; igitur meretur ascendere in Cælum. Nam qui contemperunt vitam mundi, pervenerunt ad regna cælestia; qui sic moritur maximam charitatem ostendit se habere pro Deo & pro fide Catholica; quia si majorem charitatem nemo habeat, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis, ut declarat D. Joannes cap. 15. certum est quod ille, qui animam suam ponit pro Christo, maximam charitatem habet, & ab ipso Christo maxime dili-

Marth. 16.

Apocalyp. 7.

D. Aug. gustinus.

Excellentia martyrii.

diligitur. Hinc est, quod nullus potest citra haeresim contumeliis afficere martyrem, nec negare martyrium esse efficaciorē viam perveniendi ad coronam immortalitatis, & ad vitam aeternam. Idcirco Ecclesia in solemnitatibus martyrum ita canit: *Gaudet in Caelis anima Sanctorum, qui Christi vestigia sunt secuti, & quia pro eius amore Sanguinem suum fuderunt, ideo cum Christo exultant sine fine.* Meruerunt habere illam coronam perpetuam, quia tradiderunt corpora sua propter Deum ad supplicia.

Martyrium est testimonium Deo datum per passioem, aut mortem pro ipso toleratam. Nam D. Augustinus Serm. 2. in Psal. 34. declarat, quod non poena, sed causa Martyres facit. Poena est communis latroni, & Martyri, Haeretico, & Catholico, qui omnes mortem pati possunt; sed diffar est causa, quia Martyr moritur ut testis, hoc est, pro tuenda divinitate, aut fide Catholica. Quod non dicitur de omnibus, qui mortem patiuntur V. G. de Reis, quos iustitia damnat ad supplicia propter crimina, qui licet sustineant poenam, seu supplicia Martyrum, Martyres tamen non sunt, quia non habent Martyrium causam, scilicet animum, aut motivum.

Unde si bonum sit, atque meritorium veritatem religionis testificari contra eos, qui Fideles impellunt ad negandam eam, ut inferuntur ex illo Matth. 10. vers. 32. *Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in Caelis est;* necessario sequitur, quod non testificari eam, dum id debetur huius praeccepti, non occides, dum urget necessitas tuendi existentiam & veritatem auctoritatis vitae; quippe cum ab ipso, & in ipso vivamus, moveamur, & simus, pro ipso vitam nostram dare debemus, dum urget praecceptum de fide tuenda.

Non poena, sed causa Martyris, res facit.

Matth. 10.

2. Tim. 2.

Plusquam se, quoniam non quod postponimus, sed quod amplectimur magis amamus. Hoc autem facit Martyr pro Deo, quia pro ipsius gloria vult mori, & in sanguine suo testis fidei Christiana fieri. Ergo post mortem debetur illi praemium, aut palma, vel corona, seu vita aeterna juxta Matth. supra relatum.

Rom. 8.

apud Deum? Nulla potest contra hoc, id est, contra tale praemium futurum assignari, nisi frivola, & inanis. Deum enim ait: *Ego diligentes me diligo.* Ergo diligit Martyres, quia diligunt eum. Eandem dilectionem Dei erga homines, qui diligunt eum, affirmat ipsemet Christus Joan. 14. vers. 21. dicens: *Qui diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum.*

S. II.

De Responsione ad Rationem Haereticorum.

Haeretici unam rationem asserunt contra sanctitatem Martyrii, licet variis contumeliis Martyres afficiant. Considerant Martyrium poenam, videntque eam perniciosam naturam, quae propriam conservacionem appetit, sed non considerant Martyrum causam, quae est gloria Dei, & testimonium fidei Catholicae sine qua non potest haberi salus. Vult Martyrium esse de genere homicidii voluntarii.

Dico hanc rationem esse falsam, quia confiteri nomen Dei, aut in necessitate tueri fidem Christi, etiam cum periculo, aut amissione propriae vitae, non est contra praecceptum non occides; licet enim civibus pro defensione reipublicae mori, & militibus pro defensione Regis etiam in periculo vitae militare, à fortiori licet nobis exponere vitam absque violatione huius praeccepti, non occides, dum urget necessitas tuendi existentiam & veritatem auctoritatis vitae; quippe cum ab ipso, & in ipso vivamus, moveamur, & simus, pro ipso vitam nostram dare debemus, dum urget praecceptum de fide tuenda.

Tertul. lib.

Joan. 14.

Martyrii non est de genere homicidii.

ARTICULUS XXXIV.

Demonstrat Circumcellionibus eum, qui pro peccatis suis se interimit, non esse Martyrem.

Anno Domini 349. tempore Constantii Imperatoris, & Julii Papae emerferunt quidam viri haeretici natione Africani dicti Circuitores, aut Circumcelliones, ut notat D. Augustinus lib. de Haeres. cap. 69. qui ter tam circuibant, ut ille, qui eos inveniret, occideret eos; & ut desiderium moriendi suum assequeretur finem, quos in via inveniebant, cogebant ut interficerent eos, dicentes se desiderare pati Martyrium, & occidi; credebant enim ad Martyrium nihil aliud requiri praeter occisionem, & volebant illum esse Martyrem, qui fuerit ab alio occisus quacumque ex causa. Et dum non inveniebatur qui vellet occidere eos, per mortes varias, maxime praecipitorum, aquarum, & ignium se ipsos necare confueverant, & in hunc futorem alios seducebant, ut se ipsos occiderent si vellet pervenire ad palmam Martyrii. Circumcelliones juxta D. Hieronymum Campares dicuntur, ideoque hic non sunt distinguendi à Camparibus, ut volunt plures Scriptores, cum ex illo S. Doctore solo nomine sint diversi Circumcelliones & Campares.

Circumcellionibus

Campares.

S. I.

De Essentiali ratione Martyrii.

Haereticos penitus confundit definitio Martyrii, qua constat Deum esse motivum, aut obiectum Martyris. Nam si ex obiecto actus specificetur, certum est quod mori pro se, aut pro alio motivo distincto à Deo

à Deo non potest habere vim, nec naturam Martyrii, & ille, qui perit ab alio occidi, vel seipsum occidit, quia peccavit, non moritur pro Deo, nec pro gloria ejus interficitur, ideoque potius homicida est, quam Martyr.

Deinde Deus in lib. Exod. cap. 20. inter praeccepta decalogi reponit illud, *Non occidas;* quo quidem praeccepto prohibetur quaelibet hominis occisio, si excipias illam, quae fit ex praeccepto iudicis in vindictam malefactorum juxta illud ejusdem libri cap. 22. vers. 18. *Malefactor non pariaris vivere.* Unde si non liceat occidere alium, multo minus licebit se ipsum occidere, aut velle occidi ab alio praeciso motivo charitatis, aut sublata necessitate contentendi fidem Christi. Uniusquisque potest citra peccatum occidere aggressorem vitam, si non sit alius modus conservandi propriam vitam, quam mors injusti aggressoris, quia unusquisque tenetur propriam vitam preferre vitae alterius, qui vult eum injuste occidere. Ex quo sequitur, quod praecceptum, non occides, prohibet quamlibet occisionem voluntariam, & absque ulla necessitate procuratam, subindeque prohibet eam quam approbant, & extollunt Haeretici, quos hic impugnamus, quoniam est occisio hominis vere injusta.

Huius rei ratio est, quia qui ab alio interimi cupit, aut qui seipsum interimit, agit contra naturalem omnium hominum inclinationem, non solum contra inclinationem malam, quae est in natura depravata, ut gratias obicere possunt aliqui in malignitate gloriantes; sed etiam contra inclinationem naturae perfectae. Scriptum est enim: *honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longaevis super terram;* & ideo vita longa, aut desiderium vivendi non potest esse contra perfectionem naturae. Quare Apostolus 2. ad Corint. cap. 5. vers. 4. ait: *Qui sumus in hoc tabernaculo ingemiscimus gravati eo quod nolumus expoliri, sed supervolari, ut absorbeatur quod mortale est à vita;* & ideo cum talis inclinatio sit semper recta, debet esse ita sub praeccepto, ut qui contra illam agit nulla existente causa legitima, male agat, & peccet mortaliter qui se interimit. Hinc est quod D. Augustinus tract. 51. in Joan. inquit. *Videte sibi subrepat, ut se ipsum velis occidere, sic intelligendo quod debet odisse in hoc mundo animam tuam.* Hinc enim quidam maligni atque perverfi homines, & in se ipsi crudeliores, ac sceleratiores homicida, flammis se donant, acquis se praefocant, praecipitio se collidunt, & pereunt. Hoc Christus non docuit, imo etiam diabolo praecipitium sibi suggerente respondit, *redi retrò Jananas, scriptum est enim, non tentabis Dominum Deum tuum.* Ergo ille, qui seipsum interimeret, non esset Martyr, sed homicida, ac si prorsus voluntarie occidisset alium; haec quidem occisio esset prorsus voluntaria, & opposita praeccepto non occides, sicut occisio alterius.

2. Co. 5. vers. 5.

D. Aug. 21. q. 1.

Expli. caritur mens D. Agn.

suaferit autoritas, ut istarum sanctarum Mulierum memoriam sic honoraret, earumque reliquias in cultu haberet.

Non enim hominis, sed Dei est Martyrii voluntas, ut facile inferretur ex eo, quod fortitudo, & charitas, quae ad Martyrium alliciunt, sint à Deo, à quo est omne bonum perfectum. Nec debet Christianus occidi à seipso sponte, ut colligitur ex eodem D. Augustino loco supra laudato in Joan. ubi habetur: *Retros autem dixit, id est, Christus, significans quia morte clarificaturus erat Deum. cum eses junior cingebas te, & ambulabas quo volebas, cum autem senueris, alter te cinget, & feret quo tu non vis: ubi satis expressit non à seipso, sed ab alio debere occidi, qui vestigia sequitur Christi, & pro ipso vult subire tormentum.* Martyr coronatur in caelo, quia legitime certavit in terris contra hostes Christi, cuius miles erat.

Si nolint hac autoritate convinci Haeretici credentes Martyrem esse illum, qui pro peccato suo se interimit, huic autoritati D. Augustini addo exemplum Judae proditoris, qui dolens de peccato quod commiserat, se suspendit, ut refert Matth. cap. 27. vers. 5. ubi de Juda habetur: *Et proiecisset argenteis in Templo, & abiit lanquam se suspendit.* Hanc autem occisionem fuisse factam propter peccatum commissum constat ex versu praecedenti, in quo legitur Judam dixisse: *Peccavi tradens Sanguinem Iustum.* Sed ipse Judas non obstante hac morte fuit damnatus, ut habetur in vers. 3. *Tunc videns Judas, qui eum tradidit quod damnatus esset. Et ut praedixerat David in Psal. 108. ubi ait de Juda: Cum iudicatus fuisset exeat condemnatus, & oratio eius fiet in peccatum. Fiant dies eius pauci, & Episcopatum eius accipiat alter.* Haec enim sunt intelligenda de Juda proditore, ut testatur D. Petrus act. 1. in Sermone, quem ad Condiscipulos habuit post Christi ascensum in caelum, ut eligerent alium in Apostolatium Judae, dicens vers. 16. *Viri fratres, oportet impleri Scripturam, quam praedixit Spiritus Sanctus, per os David de Juda, qui fuit Dux eorum qui comprehenderunt Jesum. Ergo seipsum occidere causa puniendi peccatum proprium, & voluntarie commissum, non est esse Martyrem, sed homicidam.*

D. Aug. 21. q. 1.

Judas lanquam se suspendit.

Act. 1.

Idem habetur in Can. si non licet 23. quaest. 5. ubi legitur: *Si non licet privata potestate alicui hominem occidere innocentem, cuius occidendi licentiam lex nulla concedit, praefecto etiam qui se ipsum occidit, homicida est & tanto sic nocentior cum se occiderit, quanto innocentior in hac causa fuit, qua se occidendam putavit. Nam si Juda factum meritis deestatur, etiamque veritas iudicat, (cum laqueo se suspendit) scelerata illius traditionis potius auxisse quam expiasset commissum: quoniam de Dei misericordia desperando exstabiliter poenitens nullum sibi salubris poenitentiae locum reliquit; quanto magis à sua nece se abstinere debet, qui tali supplicio quod in se puniat, non habet: Judas enim cum se occidit, sceleratissimum hominem occidit, & tamen non solum Christi, verum etiam suae mortis reus invenit hanc vitam, quia licet propter scelus, alio tamen scelere suo occisus est. Et statim additur exemplum de falso testimonio, quod nullus potest dicere de seipso, quin peccet mortaliter tenore huius praeccepti: non dices falsum testimonium. Igitur nullus potest sine peccato tenore ejusdem praeccepti se occidere; cum qui se occidit, hominem occidat, sicut ille qui occidit alium proprio motu, nulla interveniente causa ab homicidio excusante.*

Autho. ritas Iuris Canon.

Act. 16.

His omnibus addo iudicium Pauli Apostoli. Legimus enim Act. 16. quod custos carceris, in quo erat Paulus, & Silas inclusi, videns apertas carceris januas, & universorum vincula soluta, expergefactus evaginato gladio volebat se occidere, existimans fugisse vinculos. Clamavit autem Paulus voce magna dicens custodi; nihil tibi malifeceris: universi enim hic sumus. Nam si occidens seipsum esset censendus Martyr, & gloria coronandus, ut Circumcelliones somniarunt, certum est quod D. Paulus non impedisset custodem carceris ne se occideret, quia custos ille se occidendo consecutus fuisset palmam Martyrii, & sic pervenisset ad vitam aeternam, quam ipse Paulus illi desiderabat, quamque illi de facto precibus, verbo, & exemplo procuravit: ut constat ex verbis sequentibus 29. 30. 31. ubi de illo carceris custode habetur. *Perit quoque lumina introgressus est & tremefactus procidit paulo, & silva ad pedes, & produgens eos foras, ait: Domini, quid me oportens facere: at illi dixerunt, Credo*

Crede in Dominum Jesum Christum & saluus eris tu, & domus tua, & locuti sunt ei verbum Domini cum omnibus, qui erant in Domo eius &c. Igitur qui occidit se propter peccatum commissum, non est Martyr. Et cultos, de quo hic agitur, credebatur se peccasse, scilicet relinquendo portas carceris apertas. Paulus tamen prohibuit ne se occideret, seu ne peccaret. Nulli enim licet propria manu perire, ut advertit D. Hieronymus in Jonam Prophetam ad caput primum, neque enim veneramur nomine Martyrum eos, qui se collum ligaverunt, (inquit D. Augustinus) contra litteras Petiliani lib. 2. cap. 49.

D. Hieronymus

S. II.

Solvitur Circumcellionum Ratio.

Dicent Hæretici, quod licet peccatoribus abstinere se à deliciis, carnem mortificare, corpus castigare, & illud in servitutem redigere, poenitentiam agere. Sed hæc omnia tendunt ad mortem corporis, tamen licita sunt ratione finis propter quem fiunt, quamvis non raro mortem procurent. Igitur licitum quoque erit se occidere pro peccato jam commissio, ut Deus veniam concedat peccatoribus absolute necessariam, ut valeant accedere ad regnum Dei, in quo nihil coinquinatum intrabit. Quippe si liceat castigare corpus ne peccet, licebit etiam occidere illud eodem motivo.

Solvitur Hæreticorum iniquitas.

Respondeo hæc omnia, quæ sunt in antecedente, licita esse, imò & laudanda, modo tendant ad bonum spirituale animæ, non autem ad mortem, quæ omnibus prohibetur hoc præcepto Decalogi, non occides. Existimo enim cum Navarro in Manuali cap. 15. num. 11. Lessio, & aliis Theologis moralibus, eos peccare mortaliter, qui ex intentione interficiendi se, jejuniis, vigiliis, abstinentiis vitam notabiliter abbreviant. Hujusmodi poenitentia licita sunt dumtaxat quatenus tendunt ad profectum spirituale animæ. Apostolus enim ad Corin. cap. 9. dicebat: Castigo corpus meum, & in servitutem redigo. Hæc autem servitus non erit ad mortem, sed ad fugam peccati: idcirco hujusmodi poenitentia exercitia sunt licita, dummodo non advertant poenitentes vitam illi notabiliter minui, quia vitam voluntariè, & notabiliter minuere est mortem sibi voluntariè procurare; quod est illicitum. Nullus enim est ita Dominus vitæ suæ, ut possit se occidere directè, quin injuriam faciât Deo, qui est mortis & vitæ Dominus.

Idque potest probari ex Concilio Bracarenfi 1. citato in can. placuit cause 23. quæst. 5. ubi legitur: placuit ut hi qui sibi ipsi voluntariè, aut per ferrum, aut per venenum, aut per precipitium, aut per suspendium, vel quolibet modo violentam inferunt mortem, nulla profus pro illis in oblatione fiat commemoratio. Per hæc verba constat Concilium eos damnare, qui se ipsos voluntariè, & spontè occidunt, cum pro illis orare prohibeat.

ARTICULUS XXXV.

Declarat contra Cainanos, Judam proditorem esse damnatum.

Hæresis, quamin præfenti articulo impugnamus, non est minus impia quam illa, quæ asserit, Joannem Baptistam fuisse damnatum, ut jam supra probatum manet. Nam si inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista, non surrexit etiam iniquior Juda Iscariote, cum melius esset, si natus non fuisset homo ille. Tamen multi sunt, qui volunt ipsum Judam esse beatum, & eum adorant teste D. Augustino lib. de Hæres. cap. 38. post Tertullianum in libello de hæresibus. Horum impiorum primus est Cerinthus, vir Hæreticus & pessimis moribus assuetus, natione Judæus, qui docuit anno Domini 69. sub Nerone Imperatore, & S. Petro Christi Vicario, Judam proditorem esse beatum, & adorandum, Martyres verò esse blasphemis afficiendos; volebat enim ille impiissimus Hæresarcha Judam esse beatum, quia fuit causa mortis Christi, cujus sanguine salvatus, & liberati sumus, martyres verò esse damnatos.

Cerinthus

Juxta D. Epiphanium Hæres. 28. hic Cerinthus concitavit fideles contra Sanctum Petrum, quia Cornelium baptizaverat. Concitavit etiam Judæos, ut Paulum quasi Judaismi hostem capebant act. 21.

Cerinthianis adhaerent anno 150. sub Antonino Pio Imperatore, & Pio Papa primo Caiantæ sive Caiani, vel Caiini, testibus D. Augustino lib. de hæresibus cap. 38. & Tertulliano in libello suo de hæresibus, qui vocat Chaldeos eos, quos D. Augustinus, & Philastrius vocant Caianos, non ab Authore, sed ab hæresi; sic enim dicti fuerunt à Divo Augustino, quia Caim primogenitum Adæ filium, miserumque Abelis fratricidam, venerabantur. Credebant enim, Caimum ex virtute diaboli (Abelem verò ex virtute Dei natum) majoremque virtutem habuisse, quam Abel, & ita prevaluisse ut suum fratrem Abel interficeret, & ob hanc causam, seu fortitudinem adorabant eum. At non solum in hoc errabant, quod Caimum colebant, sed etiam quod Judam proditorem adorarent, arbitantes in eo aliquid esse divinum, quo ejus detestandum scelus, ingens beneficium reputabant, & asserbant ipsum divina revelatione præcivisse, quantum generi humano profutura esset Christi Domini passio: ideoque citrà omnem culpam Jesum Judæis tradidisse ad crucifigendum. Imò nec solum Caimum & Judam proditorem adorabant, sed etiam Sodomitas, Core, Dathan, & Abiron, & similes alios vitæ scelerate viros in scriptura memoratos. Obiter observandum est, quod Caiani dicuntur Judaicæ, aut Iscariotæ, ut notat D. Epiphanius Hæres. 38.

S. I.

Probat Judam esse damnatum.

Hæc Caianitarum hæresis evidenter rejicitur, & refutatur à Christo Domino, qui Discipulorum suorum pedes lavare volens dixit Joan. 13. vers. 10. qui lotus est non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus; & vos mundi estis, sed non omnes. At ille, qui non erat mundus, est Juda Iscariotes: sciebat enim (inquit Evangelista vers. 11.) quisnam esset ille qui traderet eum. Reprobè, propterea dixit, non estis mundi omnes. Hoc est, unus vestro Judam est in peccato mortali. Quomodo ergo volunt Hæretici hunc proditorem fuisse Sanctum, & gloria ris, æterna coronatum, hac ratione præcisè quia Christum tradiderat; cum Christus illam traditionem videns dixerit ipsum Judam non esse mundum, sed Reum, imò & diabolum, ut patet ex illo Joan. 6. vers. 68. & Joan. 6. sequentibus. Dixit ergo Jesus ad duodecim, id est, ad Discipulos, quos Apostolos nominaverat; Nunquid & vos vultis abire? respondit ergo ei Simon Petrus; Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, cognovimus quia tu es Christus Filius Dei. Hæc verba demonstrant fidem Apostolorum & ministerium erga Christum, sed non omnium, quippe Christus statim subdit: Nonne ego duodecim elegi, & unus ex vobis Diabolus est? Quod non potest intelligi, nisi de Juda proditore, ut constat ex versu sequenti: Dicebat autem Judam Simonis Iscariotem, hic enim erat eum traditurus, cum esset unus ex duodecim. Igitur Juda Iscariotes est ille, qui in Evangelio vocatus fuit Diabolus, quia traditurus erat Christum, ac proinde graviter peccavit tradendo eum Judæis ad crucifigendum, ut ipsemet confessus est Matth. cap. 27. vers. 4. dicens. Peccavi tradens sanguinem justum.

Matth. 27.

Deinde ipse Judas in peccato suo mortuus est. Nam dum Christus vocat Judam, Diabolum, hoc non debet intelligi quoad substantiam, cum esset homo sceleratissimus, ipso Christo teste Matth. 26. vers. 24. sic de Juda dicente: Va homini illi, per quem filius hominis tradetur, bonum erat ei si natus non fuisset homo ille: sed quoad malitiam, quæ in ipso Juda invincibilis erat, sicut in Diabolo, qui in objecto pravaricationis suæ immobiliter permanit, & adhæsit, cum noluerit poenitentiam agere in amaritudine animæ suæ.

Judam Iscariotem peccasse tradendo Christum Judæis, probat declaratio, aut testimonium Apostolorum Act. 1. vers. 16. ubi legitur Petrum in medio fratrum existentem dixisse. Viri fratres oportet impleri scripturam Act. 1. quam prædixit Spiritus Sanctus de Juda, qui fuit Dux eorum, qui comprehenderunt Jesum, qui connumeratus erat in no-

in nobis; & sortitus est sortem ministerii ejus. Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepitit mendicio, & diffusa sunt viscera ejus. Nam si bona ei fuisset traditio, aut venditio Christi, aut si Judas vendendo Christum opus divinum fecisset, ut voluit Hæretici, certum est quod merces Judæ data pro Christi traditione non esset merces iniquitatis; cum id, quod fit propter bonum, bonum sit, & quod fit propter malum, malum sit. At tringinta argentei sunt merces iniquitatis, hoc est, donati sunt propter iniquitatem Judæ, quæ quidem iniquitas est traditio pro qua illi donati fuerunt tringenta argentei; ergo illa traditio fuit iniqua, æternoque supplicio digna: vix enim homini illi, per quem filius hominis tradetur, inquit Christus; & ideo Judas tradendo eum, peccavit graviter, quidquid dicant Hæretici supra memorati, & in inferno cum Diabolo cruciatur, nam constat, quod post buccellam panis intravit in eum Satanas, & non constat quod ab ipso recesserit.

S. I. I.

In quo rejiciuntur Rationes contrariæ.

Ad rationem Hæreticorum existimantium Judam fuisse divinum, & scelus illius beneficium, eo quod per mortem Christi salvati, & liberati sumus, respondeo non excusari Judam à peccato gravissimo, licet bonum in nobis ad sit à morte Christi, cujus livore sanati sumus, & ipse Christus voluerit pro hominibus mori. Nam ut Judas, qui tradidit Christum, esset laudandus, & opus illius beneficium excusans ipsum à peccato, necesse est ipsum Judam voluisse tradere Christum, ut per ipsum mortem salvaretur genus humanum, sicut Christus voluit pati, & mori pro omnibus hominibus. Sed hæc non fuit intentio Judæ proditoris, quia non tradidit Christum eo animo, quo Christus mori cupiebat, sed illam habebat mentem intentioni Christi oppositam. Tradidit Christum alio motivo, utpote avaritia, ut probat illud Matth. 26. vers. 14. & 15. Tunc abijt unus de duodecim qui dicebatur Judas Iscariotes ad Principes Sacerdotum, & ait illis, quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? ut illi constituerent ei tringinta argenteos. Ideoque nullum bonum, nullumque beneficium potuit advenire Judæ proditori ex traditione, aut venditione Christi. Judas non tradidit Christum, ut salvaret genus humanum, sed ut ipse Christus moreretur. Non tradidit ut Christo mortem cupienti satisfaceret, sed ut avaritiæ suæ & Judæorum invidia consuleret.

Unde D. Augustinus Serm. 127. de tempore inquit: Juda osculo filium hominis tradidit? fugebaris disciplina virtutis, & Discipulus factus es concilii iniquitatis? Officio sanguinem fundis? Pro pigritate amoris, vulnus infligis? Pacis argumentum mortem immittis? Servus Dominum tradis, Discipulus Magistrum prodas, dicitis quomocumque oscularus fuero ipse est tenere eum? o signum sacrilegum! lacrimam fugendum! ubi ab osculo incipitur bellum, & per pacis indicium, pacis rumpitur sacramentum. Quibus suadetur osculum Judæ esse crimen sceleratissimum, & omni punitione dignum, ac proinde ipsum Judam propter hanc traditionem inter sceleratos, & damnatos esse computandum. Nec poterat gravius peccare quam Christum tradendo Judæis, qui ipsum Christum querebant, ut crucifigerent eum. Ecclesia enim vocat Judæos, perfidos, quia Christum crucifixerunt. Eadem ignominia notandus est etiam Judas Iscariotes, qui eum illis tradidit ut crucifigerent: à fine enim desumitur bonitas, aut malitia operis. Unde si Judæi crucifigendo Christum peccaverint, peccavit quoque Judas eis tradendo eum ad crucifigendum.

Dicent, Judam poenitentiam egisse ex illo Matth. 27. vers. 3. Tunc videns Judas quod damnatus esset poenitentia aditus revulit tringenta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus, dicens, peccavi tradens sanguinem justum; & ideo dato quod peccaverit Christum tradendo, non debet dici damnatus; cum poenitentia deleat peccatum, Deus poenitentibus indulgeat, Christus pro Juda Iscariote veniam petierit sicut pro perfidis Judæis, dum dixit: Pater ignosce illis.

Falsa Respondeo negando suppositum, utpote Judam egisse veram, & sinceram poenitentiam, quæ delet peccata, & ducit ad vitam æternam, ut legitur in Canon, 36.

Dist. 3. de poenitentia, ubi habetur: Judas poenituit, sed male, laqueo namque se suspendit: poenituit etiam Esau, magis iste: neque poenituit: lacryma quippe illa non evanuit poenitentia, sed animi violentia, & indignationis glæna.

Hanc ad Hæreticos responsonem suadet altera Juris Canonici autoritas, quæ habetur in Can. 38. ejusdem distinctionis, ubi legitur de eodem proditore. Nihil Juda profuit egisse poenitentiam per quam scelus corrigere non potuit; si quando frater sic peccat in fratrem, ut emendare valeat, quod peccavit, potest ei divinitus dimitti: si autem permaneat opera, frustra voce assumitur poenitentia. Hoc est quod in Psalmo de eodem infelicissimo Juda dicitur: Et oratio ejus fuit in peccatum, ut non solum emendare nequivisset proditoris nefas, sed proprii homicidii scelus addiderit: Et Can. 39. Sceleratior omnibus o Juda & infelicitior omnibus exististi, quem non poenitentia revocavit ad Dominum, sed desperatio traxit ad laqueum. Expellentes consummationem criminis tui, & donec sanguis Christi pro omnibus fundere peccatoribus, informis lethi suspendium distulisset.

Nec veniam recepit, licet Christus pro Juda, sicut pro perfidis Judæis oraverit, quia non omnes, sed solum verè contriti, & poenitentes veniam, & remissionem peccatorum sunt consecuti. Nam peccati venia non datur nisi correcto, ut affirmat quinta regula Juris in sextum. In Juda autem nulla apparuit emendatio, nullaque vera, & sincera poenitentia, sine qua omnes peccatores peribunt.

ARTICULUS XXXVI.

Quo adversus Hierarchitas defenditur salus Infantium, statim post Baptismum deccedentium.

Hierarchita sic dicti ab Hierarcha viro Hæretico, qui floruit circa annum Domini 279. sub Tacito Imperatore, & Eucyriano Papa dicebant pueros statim post Baptismum deccedentes non posse ad regnum cælorum pervenire, eo quod in eis nulla sint certaminis merita, nullaque fuerit ab eis contra vitia reportata victoria. Ille quidem coronabitur, qui legitime certaverit. Hæc Hæresis alium habuit Patronum a tunc defensorem acerrimum anno 1124. Imperante Henrico V. & Ecclesiam Dei regente Callisto secundo: tunc enim habuit Petrum de Bruis, natione Gallum, ex Provincia Narbonensi prima oriundum, qui asserendo parvulis usu rationis carentibus non prodesse Baptisma, asseruit etiam ipsos pueros privari vita æterna, si statim post Baptismum scilicet antequam credant, & rationem habeant, moriantur, ut necessario sequitur ex prima propositione, quæ est hæretica. Hic Hæreticus ita obstinatus fuit, & pertinax, ut tandem apud oppidum Sancti Agidii propè Arelatas ob sua crimina vivus exultus fuerit, ut refert Petrus Abbas Cluniacensis in quodam libello, quem contra Petrobruffianos scripsit.

Hierarchita

Petrobruffiani

Eidem errori postea, scilicet anno 1228. sub Lothario secundo Imperatore, & Honorio secundo Papa subscripsit quidam vir Hæreticus nomine Henricus, natione Gallus, patria Tholosanus, professione Monachus, qui relicto religionis habitu ad spurcitias carnis, & sæculi tanquam Canis ad suum vomitum reverfus docuit hæreses Petri de Bruis, & præferim eam, quam hic impugnamus. Quam postea scilicet anno 1525. ab infans revocaverunt Anabaptistæ, qui duce quodam Bernardino Okim, omnes Petrobruffianorum, & Henricianorum hæreses ad unam usque atplexati sunt, & alias insuper addiderunt novæ Sæctæ Authores fieri cupientes.

Henriciani

Anabaptistæ

S. I.

In quo Auctoritate Conciliorum proscribitur hæc Hæresis.

Hæc Hæresis damnata fuit in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. 1. ubi legitur: Sacramentum Baptismi quod ad invocationem Sanctissimæ Trinitatis, Bb vide.

Lateranense

videlicet Patris, & Filii, & Spiritus Sancti consecratur in aqua, nam parvulis, quam Adultis in forma Ecclesie à quocumque ritum collatum, proficit ad salutem. Hæc verba etiam habentur in capite firmis membra; sed & Templum, non tantum Templum, sed & organa Spiritus. Vides quod sint baptis-

Viennense.

Idem decrevit Concilium Viennense sub Clemente V. celebratum, quod inter alia fidei decreta, de baptismo dedit unum, cujus verba sunt hæc: Baptisma unicum, baptizatos omnes in Christo regenerans est, sicut unus Deus, ac fides unicus ab omnibus fideliter confitendum, quod celebratum in aqua in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, credimus esse tam Adultis, quam parvulis communiter perfectum remedium ad salutem. Hoc quippe decreto constat, evidenter actuales actus fidei non esse necessarios parvulo statim post Baptismum morienti, ut effectum Baptismi, nimirum remissionem peccati Originalis, obtineat, ut expressè declarat Sacra Tridentina Synodus sess. 7. Can. 13. ubi legitur Sanctos hujus Concilii Patres sic locutos fuisse: Si quis dixerit, parvulos, eo quod actum credendi non habent, suscepto Baptismo inter Fideles non esse computandos, ac propterea, cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos, aut præbato omitti eorum baptisma, quam eos non actum proprio credentes, in sola fide Ecclesia baptizari, Anathema sit.

Tridentinum.

Eadem decisio est in cap. Majores de Baptismo, in quo Innocentius III. declarat Arelatensi Archiepiscopo Baptismum delere parvulis peccatum Originale, ac proinde illis restituere jus ad gloriam propter gratiam, quam conferunt tam parvulis, quam Adultis; quia non est aliud sub Cælo signum, aut instrumentum datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri, & in quo valeamus liberari à peccato Originali, cum sola ipsius Baptismatis virtute renascamur & simus Filii Dei.

Innocentius III.

§. II.

In quo probatur Veritas Articuli.

Parvulos statim post Baptismum decedentes consequi vitam æternam manifestè cognoscitur ex valore, & efficacia Baptismi, qui, ut jam diximus, delet peccatum Originale, ratione cujus pueri, qui sine Baptismo decedunt, privantur gloria æterna. Ideo enim puer, qui ante Baptismum decedit, sicut punitur poena damni, quia est reus delicto primi parentis, & ejus culpa sordidus. Ille autem, qui statim post Baptismum moritur, non est reus, nec sordidus culpa primi parentis: cum Baptismus remittat parvulis illud peccatum Originale, ut sancti Tridentina Synodus sess. 5. in Decreto de peccato Originali dicens: Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, qua in Baptismo confertur, reatum Originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, Anathema sit. Igitur ille parvulus, qui obiit statim post susceptum Baptismum, consequitur vitam æternam, cum non habeat impedimentum, aut delictum, quo alii non baptizati puniuntur poena damni, seu privantur visione Dei.

Tridentinum.

Ad Titum 3.

1. Cor. 6.

Matth. 19.

Joan. 3.

D. Chrysolomus.

Baptismus vocatur regeneratio, renovatio, justificatio, sanctificatio, juxta illud Pauli ad Titum cap. 3. Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, renovationis Spiritus Sancti. Et 1. ad Corint. cap. 6. Sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis. Hæc renovatio nedum est Adultorum, sed etiam parvulorum, qui sicut Adulti sunt capaces baptismi atque salutis æternæ, ut monet Christus Matth. 19. vers. 13. & 14. Tunc oblatis sunt ei parvuli, ut manus ei imponeret, & oraret, Discipuli autem increpabant eos: Jesus vero ait illis: Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum caelorum. Hæc autem capacitas possidendi regnum caelorum non potest esse in parvulis, nisi per Baptismum, qui dat jus ad gloriam juxta illud Joan. 3. ubi Christus ait: Nisi qui renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non potest intrare in regnum caelorum. Et constituit puerum filium Dei adoptivum, hæredem Dei, cohæredem Christi, ut asserit D. Chrysolomus ad Neophitos dicens: Benedictus qui fecit mirabilia solus, qui fecit universa, & convertit universa. Ecce libertatis serenitate perveniunt, qui tenebantur paulo ante captivi, & civis Ecclesie sunt qui fuerunt in peregrinationis errore, & iustitia in forte versantur, qui fuerunt in confusione peccati. Non enim tantum sunt liberi, sed Sancti,

non tantum Sancti, sed & Justi, non solum Justi, sed & filii, non solum filii, sed hæredes, non solum hæredes, sed & Fratres Christi, non tantum Fratres Christi, sed & cohæredes, sed & membra, non tantum membra, sed & Templum, non tantum Templum, sed & organa Spiritus. Vides quod sint baptismatis largitates, & nonnulli adpetant caelestem gratiam in peccatorum tantum remissione. Nos autem honores computavimus decem. Unde si baptismus tot, tantaque beneficia confert baptizato, manifestum est puerum statim post baptismum morientem constitui hæredem Dei, & regni caelestis possessorem. Quare Apostolus ad Galat. cap. 3. vers. 27. ait: Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Ibi enim Paulus nullam ætatem, nullumque rationis usum requirit ex parte baptizandi pro validitate baptismi. Hæc quidem particula quicumque nullum excludit.

Hæretici dicunt Baptismum reverà constituere hominem hæredem Dei, eique conferre jus ad vitam æternam, modò sit Adultus, quia volunt ad hoc beneficium fidem esse necessariam juxta illud Marc. 16. qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: ar parvulus licet sit baptizatus, non credit, cum careat usu rationis, & liberi arbitrii; igitur nequit habere beneficia Baptismi, nec salvari, quia ex eodem Evangelista, qui non crediderit condemnabitur, etiam si (inquit) fuerit baptizatus.

Respondeo Argumentum non valere, quia parvuli, qui usum rationis non habent, nec libero utuntur arbitrio, veniunt ad Christum fide aliena, hoc est, fide parentum, aut saltem fide Sanctæ Mariæ Ecclesie. Itaque parvulis aliena fides sufficit ad Baptismi fructum suscipiendum. Hæc quippe fides aliena facit ipsi saltem in ordine ad effectus hujus Sacramenti id, quod Adultis facit fides propria. Ideo ex Can. Filius Dei de consecrat. dist. 4. parvuli baptizati inter credentes reputantur per Sacramenti virtutem, & offerentium responsum; dignum quippe est, & ad Dei spectat benignitatem, ut illis quibus fidem ætas denegavit propriam, gratia concedat alienam, quæ prodest, ait D. Bernardus in Epist. 77. ad Hugonem. Hinc est, quod Christus diverso modo loquitur de parvulis: nam dum loquitur Adultis, inquit Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis; & dum loquitur de parvulis, inquit Matth. 9. Sinite parvulos venire ad me, & nolite eos prohibere; ac si diceret: volo parvulos venire ad me; sed quia illi sua sponte & propriis pedibus facere non possunt, præcipio vobis parvulorum parentibus, ut sinatis eos venire, & nullo modo prohibeatis, imò potius adjuvetis. Pueri autem non possunt ad Deum accedere, nec in Ecclesia Dei recipi, nisi per Baptismi gratiam, quæ potest conferri animæ pueri sicut animæ Adulti.

Rejicitur Hæreticorum insensitas.

D. Bernardus.

Mirra parvulus de pueris ad Adultos.

Eadem veritas probatur hac paritate. Eadem est differentia in modo veniendi spiritualiter, quæ fuit olim in modo veniendi, & accedendi corporaliter ad ipsum Christum. Adulti, præsertim sani, cum ad Christum accedere corporaliter volebant, propriis pedibus accedebant, & ad illum ibant. Parvuli vero non propriis pedibus, sed alienis. Ipsi tamen sanabantur, sicut illi, ad Adultos. Ita pariter discurrendum est de illis, qui accedunt ad Christum spiritualiter. Adulti, qui ad ipsum accedere volunt, si sint baptizati, debent accedere per poenitentiam propriam, & voluntariam, & si non sint baptizati, debent accedere ad Baptismum per fidem propriam, quia accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remuneratur est. At si sint parvuli, sufficit quod accedat per fidem alienam; & ideò ut puer sit perfectè baptizatus, hoc est, ut obtineat gratiam sanctificantem, & ut, si post Baptismum moriatur, in Cælum ascendat, non est necesse quod actu credat, id est, quod propriis pedibus accedat, sicut Adultus, sed sufficit quod ad Baptismum deferatur per parentes, & eorum fide credat, ut fufius videbimus in solutione argumentorum Hæreticorum infra adhibenda. Nonne fides Cananæ suffecit filie, & Centurionis pueri paralytico? Quare ergo non poterit sufficere parvulo fides parentum pro suscipienda gratia Baptismi? Nullam sanè video rationem, quia sanitas corporis, & expulso Demoniis fidem præmittant; & ideò si puer statim post Baptismum moriatur, æternam vitam adestitit.

Circumcisio erat figura Baptismi, ut inferunt Sancti Patres,

Ad Col. 2. Patres, & Theologi ex illo Pauli ad Colof. cap. 2. vers. 11. & 12. In quo & circumcisus estis Circumcisio non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in Circumcisione Christi: conspectus ei in Baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum à mortuis. Sed Circumcisio non solum proderat Adultis ad salutem animæ, sed etiam parvulis, ut colligitur ex illo Genes. 17. vers. 12. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne Masculinum in generationibus vestris, tam Vernaculus, quam Emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerit de stirpe vestra, eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum. Hanc autem Circumcisionem fuisse ad salutem necessariam constat ex veris immediatè sequenti, ubi legitur: Masculus, cujus præputii caro circumcisus non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit. Ex quo sequitur, quòd puer, qui ante Circumcisionem decebat, sine spe gloriæ æternæ peribat, & quòd ille, qui post Circumcisionem decebat, salvus erat; ergo eundem effectum habet, idemque beneficium parvulis præstat Baptismus, cujus figura erat Circumcisio; ac proinde dicendum est contra Petrobrussianos, Henricianos, & Anabaptistas, parvulos post Baptismum decedentes esse Beatos, alioquin sequeretur quòd Deus privaret hæreditate filios jus ad illam habentes; cum Baptismus de hujusmodi ius, quod in primo parente perdidit omne genus humanum per peccatum Originale, quod per Baptismum tollitur.

Genes. 17.

Ecclesia semper contritum Baptismum parvulis.

§. III.

De Solutione ad Argumenta Hæreticorum.

Objiciunt Hæretici illud Marc. cap. 16. vers. 16. jam supra relatum: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur. At parvuli non credunt, quia non habent usum rationis: igitur tunc moriantur, quamvis Baptismum susceperint, concemantur ob defectum fidei ad Baptismi validitatem prorsus necessaria. Hoc est potissimum argumentum, quo Hæretici sacrum dogma oppugnant; ut supra dictum est.

Responso ad primam rationem Hæreticorum.

Repondeo hoc argumentum non nocere, ut patet supra ad instantiam hæreticorum. Tamen dico illa verba Christi, qui crediderit &c. non spectare ad parvulos, sed ad solos Adultos, ut faciliè colligitur ex verbis præcedentibus: Euntes in mundum universum, prædicare Evangelium omni creature. Inde enim satis constat hæc verba, qui crediderit &c. intelligenda esse de illis, pro quibus præcipiebat Christus Apostolis, & Discipulis prædicare Evangelium; sed Christus non præcepit prædicare Evangelium parvulis, ut est manifestum, alioquin esset omnino superflua hæc prædicatio ob impotentiam, & incapacitatem parvulorum; sed solis Adultis, qui soli intelligere poterant Apostolos prædicantes Christum crucifixum; & loquentes magna Dei; ergo de Adultis intelligenda sunt hæc verba, qui crediderit &c. Adultus debet prius doceri de fide Catholica juxta communem Catholicorum judicium, & ore eam confiteri, quam baptizari, & ideò Ecclesia Catholica ab ipsis Apostolorum temporibus adhuc usque diem talem perpetuo tenore servavit consuetudinem respectu Adultorum: pueri vero non docentur antequam baptizentur, nec interrogantur personaliter: ita ut per se ipsos respondere valeant de fide Catholica, sufficit quòd respondeant, & credant per parentes, ut supra dictum est.

Baptismus san- guinis sanctificavit pueros innocentes.

Deinde Baptismus aquæ non habet minorem virtutem in ordine ad collationem gratiæ, & remissionem peccati Originalis, quam Baptismus Sanguinis. Hic autem Baptismus sanctificavit Innocentes iustu impii & crudelis Herodis interfecos, sicut sanctificat Adultos, qui pro

Christo interficiuntur: quidni Baptismus aquæ, aut fluminis sanctificabit parvulos, sicut Adultos? Divus Augustinus lib. 13. de civit. Dei cap. 7. hanc paritatem fir- D. Augustinus mat dicens. Nam quicumque non percepto regenerationis lavacro moriuntur pro Christi confessione, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur fonte Baptismatis. Qui enim dixit, nisi qui renatus fuerit: alia sententia istos facit exemptos, ubi non minus generaliter ait: qui me confessus fuerit coram hominibus. Inde enim D. Augustinus vult hominem non baptizatum salvari, si pro Christo moriatur, sicut puer salvatur, si post Baptismum susceptum decedat, quamvis non moriatur pro Christo, nec sit Martyr. Igitur pueri, qui statim post Baptismum decedunt, sunt hæredes regni Cœlestis, & Filii adoptivi Patris Æterni. Hinc est, quòd Ecclesia in sepultura parvulorum ait: finite parvulos venire ad me; talium est enim regnum Cœlorum.

Dicitur insuper Hæretici nullum posse esse Beatum, nisi placeat Deo. Nam si gratia sanctificans ita faciat hominem Deo gratum, ut iustus placeat illi, potiori ratione talem facit illum Beatitudo, hoc est, Beatus debet illi placere; sed sine fide impossibile est placere Deo, ut testatur Apostolus ad Heb. cap. 11. Ergo (inquit Hæretici) parvulus, qui decedit statim post Baptismum, non potest esse gratus Deo, nec Beatus, cum non habeat fidem actualem, sine qua impossibile est placere Deo.

Dissoluitur in-stantia Hæreticorum de sumpta ex fide.

Respondeo ad mentem Apostoli sufficere, ut quis placeat Deo, quòd habeat fidem habituales, si non possit ejusdem fidei actus elicere. Ibi enim Paulus magnificè commendabat fidem Patrum Henoch, & aliorum; & de habitu fidei loquitur, non autem de actu tantum, alioquin illi, qui ob senectutem nimiam, aut amentiam non possunt actus fidei producere, non placerent Deo, quamvis essent in gratia sanctificante, quòd tamen est falsum; quia est gratia, quæ constituit Filium Dei adoptivum, illumque Deo gratum reddit: atqui parvulus in Baptismo suscepit fidem simul cum gratia, & spe, seu virtutes fidei, spei, & charitatis, ut declarat Concilium Viennense: igitur parvulus ille est Deo gratus. Nec in ipso gratia sanctificans est sine fide; licet non possit per eam fidem operari, quousque ad usum rationis perveniens per auditum verbi Dei in operationem exeat, seu credat, quia fides est ex auditu, sicut scriptum est. Nam, inquit noster Alphonus à Castro, sicut parvulus etiam omnia membra corporis integra habeat, & in omnibus illis habeat vitam, & animam vivificantem, vix tamen ullum est membrum, quòd suo recte fungatur officio, quia neque pedibus ambulat, neque lingua loquitur, neque manibus operatur, ita etiam in parvulo baptizato, licet sint vera fides placens Deo, & charitas vivificans, tamen per aliquam eorum non potest in operationem exire, nisi prius habeat vires, nisi erudiatur, & humano aliquo exteriori juvetur preceptore. Ex quo sequitur, quòd parvulus baptizatus est verè Sanctus, & placens Deo, licet non credat actu. Sicut puer quoad essentialia, & intrinseca est verè homo, licet non discurras, nec loquatur.

Denique objiciunt illud D. Pauli ad Timot. 2. caput 2. vers. 5. Nam & qui certat in agone, non coronatur, nisi legitimè certaverit. Parvulus autem, qui statim post Baptismum mortuus est, non certavit, cum liberi arbitrii usum non habuerit. Igitur non dabitur illi corona, utpotè Beatitudo. Vincenti enim dabitur manna absconditum & laboranti præmium, ac proinde non salvabitur puer ille, quamvis sit baptizatus.

Respondeo Beatitudinem duos habere conceptus, præmii scilicet aut coronæ, & hæreditatis, ut constat ex variis Sacræ Scripturæ textibus, in quibus vita æterna nobis proponitur ut corona, vel ut hæreditas. In primo conceptu respicit laborem, & pugnam; idcirco Paulus habet intuitu laborum suorum dicebat: In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. In secundo respicit adoptionem filiorum Dei, ut dicunt communiter Theologi post Sanctos Patres. Unde si puer post Baptismum decedens non obtineat Beatitudinem, velur præmium & coronam ex defectu proprii laboris, propriique meriti; obtinet tamen illam tanquam hæreditatem Dei Patris, cujus est filius adoptivus per gratiam habituales in Baptismo susceptam, & propter merita Christi, qui acquisivit illam sanguine suo. Vana est igitur hæc Hierarchiarum ratio; Bb 2 ciam

Duos conceptus habet beatitudinis.

cum omnem Beatitudinis conceptum non ejiciat status parvuli statim post Baptismum decedentis; quia si non habeat meritum propria, nec certaverit in agone pro obri-

Rom. 8.

ARTICULUS XXXVII.

Refellit Dositheanos Angelorum existentiam negantes.

Saducei

Quidam viri Hæretici, dicti Saducei à Sadoc natione Judæo, vel ut placent aliis, à voce Zadik iustum significante, vigente adhuc lege veteri, negant esse Spiritum, ac substantiam materiam expertem.

Dositheanos

Hujus erroris primus Patronus, qui in nova lege suscitavit hæresim Saduceorum ortam ante nativitatem Christi à Sacerdote Sadoc, creditur quidam vir Hæreticus nomine Dositheanus genere Judæus, qui sub Nerone Imperatore, & S. Petro primo Christi in terris Vicario circa annum Domini 52. docebat (teste Philastrio Brixienfi) nullum esse à Deo Spiritum, nullum Angelum, nullam post mortem superesse vitam, nullam sperandam à lege, & Prophetis mortuorum resurrectionem, nullam que rimendum futurum iudicium.

Georgius David

Anno Domini 1529. sub Carolo Imperatore Germano, & Clemente VII. Pontifice maximo, eandem hæresim docuit, & Angelos existere negavit eandem vir Hæreticus nomine Georgius David, Patria Batavus, qui se tertium Davidem, verumque Messiam prædicabat, anno tertio post mortem resurrectionem, & regnum Israel restitutum; sed anni circiter ducenti ab ejus obitu transferunt, tamen non surrexit, neque resurget, nisi in novissimo die cum aliis impiis & hæreticis æternis ignibus cruciandus.

Libertini, vel Quintinista.

Eodem anno insurrexerunt in Brabantia, & in Hollandia quidam viri Hæretici, qui restant Lindano in illis partibus dicebantur Libertini à libertate, quam prædicabant Evangelicam; & in Gallia appellabantur Quintinista à quodam Quintino, arte Sartore, natione Picardo, qui illic hæreses Libertinorum sparavit cum quodam Coppino insulano. Dicebat enim ille Quintinus unum tantum esse Spiritum immortalem, qui est Deus, qui vivit & operatur omnia in omnibus Angelos verò nihil esse fingebat.

§. I.

Existentia Angelorum probatur Auctoritate.

Ephefina.

In variis Conciliis definita fuit Angelorum existentia. Ephefina primum declarat Angeli nomen esse no-

men officii. Bracarense primum cap. 5. sancit Angelos non habere substantiam divinam, sed creatam à Deo, hanc esse incorruptibilem, & immortalem: ergo hæc duo Concilia declarant Angelos existere, ac proinde nullus potest citrà hæresim asserere cum Saduceis nullos esse Angelos. His Conciliis successit aliud scilicet Lateranense sub Innocentio III. celebratum cap. firmatur, ubi inrer cætera dicitur, quod Deus sit creator omnium visibilium & invisibilium, spiritualium & corporalem, quæ condidit utramque naturam spirituales & corpoream, angelicam scilicet, & humanam. Nec valet dicere Concilium Lateranense non statuerit, nec definire existentiam Angelorum, ut volunt nonnulli Saduceorum partem tuentes. Ratio nostra est, quia cætera, quæ in eodem capite proponit, reverà sunt de fide, ut est manifestum; quidni ergo etiam de fide est Angelorum existentia, multorumque etiam spiritualitas? Deinde dato & non concesso quod Concilium loquatur per modum doctrinæ, & doceat tantum dari Angelos, quin velit eorum existentiam definire, semper verum est dicere, quod juxta mentem Concilii Deus creavit Angelos, seu naturam spiritualem, sicut creavit homines, & naturam corpoream.

Bracarense.

Lateranense.

D. 26. derus.

Origenes.

Genes.

Judit. 11.

Novum testam.

Mal. 14.

Tob. 2.

Pf. 148.

Exod. 23.

Exod. 23.

custodiant te in omnibus viis tuis. Hæc autem officia, nimirum custodire, dirigere, illuminare, instruere, & defendere homines modo invisibili, hominibus minime competunt, sed Angelis, ut constat ex illo Exod. c. 23. vers. 20. & 21. Ecce ego mitto Angelum meum qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem paraveris, observatum, & audi vocem ejus, ne contemnamur putes, quia non dimittes cum peccaveris, & est nomen meum in illo. Profecto ille, qui à Deo missus erat, ut custodiret hominem in via, non erat homo, sed Angelus, ut notat D. Isidorus lib. de summo bono, ubi eleganter ait: Boni Angeli ad ministerium humana salutis deputati sunt, ut cunctis administrarent bonis, & regant omnia iussu Dei. Ibidem: Singula gentes propósitos Angelos habere probantur, & omnes homines, Angelos habere creduntur. Idem prius docuerat Origenes super lib. Num. homil. 71. dicens: Adest unicuique nostrum etiam minimis qui sunt in Ecclesia Dei, Angelus bonus, Angelus Domini, qui regat, qui moneat, qui gubernet, qui pro actibus nostris corrigendis, & miserationibus exposcendis, quotidiè vident faciem Patris qui in caelis est. His enim evidenter probatur juxta Sanctos Patres Deum non misisse hominem ad homines custodiendos, sed Angelos à Deo, & ad hominibus distinctos, & sic probatur dari Angelos.

Eandem existentiam Angelorum probant varii effectus, quos videmus in Arreptis, Energumens, Incantatoribus, qui sæpe secreta revelant, linguis loquantur ignotis, quas nunquam didicerant, in aera feruntur, tempestates movent, aliaque similia efficiunt opera, quæ non possunt refundi nisi ad substantias spirituales, à Deo, & ad hominibus distinctas, nimirum ad illos Angelos, de quibus D. Petrus Epist. 2. cap. 2. vers. 4. sic loquitur: Si enim Deus Angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detractos in sartapum tradidit cruciandos. Nam non possunt refundi ad Deum, quia plura eorumdem operum sunt nefaria, atque turpissima, Deo que indignissima, suntque in perniciem hominum, & odium atque injuriam ipsius Dei, ideoque in Deum minime refundi possunt, neque in hominem, quippe cum plura illorum operum longe humanas vires superent, putà ad præsentiam saxorum statuarum responsa, de rebus petitis proferre, in speculis, in aqua res absentes repræsentare, revelare occultissima, momento tempestates excitare, domo egredi januis clausis, & alia hujus generis exequi, quæ nulla tenus refundi possunt in homines, & ideo refundi debent in demones, & per consequens dantur Angeli; cum ipsi demones sint Angeli mali, ut constat ex Scriptura, & præsertim ex illo D. Petri jam relato, & ex illo Isai. cap. 14. vers. 15. dicto de Lucifero: Verumtamen ad infernum detraboris in profundum lacu.

Nec valet dicere hujusmodi opera refundi posse in animas separatas à corpore, tum quia anima à corpore separata non videtur habere plus virtutis naturalis ad movendum, aut immutandum aliquod corpus dum à corpore solvitur, quam cum illud informat, aut animat; tum quia naturalis virtus agendi agentis naturalis conditionem sequatur; sed anima non potest hæc omnia facere dum est in corpore: ergo nec dum est separata. Tum quia spiritus illi, qui Christo in regione Gerasenorum demoniacum curanti dixerunt Marc. cap. 5. vers. 12. Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus, non erant animæ à corpore solutæ, ut constat ex eodem Evangelio Marci, sed demones; qui cum Angeli mali sint, necesse est admittere Angelos contra Saduceos, David Georgianos, & Libertinos, quos ad existentiam Angelorum confitentem cogit Apostolus ad Corinth. cap. 4. vers. 9. dicens: Puto enim quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit tanquam morti destinatos, quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.

§. II.

Quo destruntur fundamenta Hæreticorum.

Hæretici replicant, quod si ex Sacra Scriptura darentur Angeli, essent creaturæ homine superiores, & præstantiores, ut facile inferretur ex textibus ejusdem Scripturæ supra relatis, qui si de Angelis intelligerentur, eos supra homines plurimum extolleret. Sed nulla est substantia spiritalis minor Deo, quæ sit perfectior, & superior homine, ut asserit D. Augustinus lib. 83.

quæstionum, quæst. 55. dicens: Nihil est melius rationali anima nisi Deus. Idem colligitur ex illo Genes. cap. 1. vers. 26. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram; quippe si homo ad imaginem, & similitudinem Dei factus sit, nulla potest esse creatura homine dignior, & perfectior, cum ratione hujus imaginis homo sit super creaturas, Deo propinquior, & conformior in perfectione, & dignitate; ideoque ficticia, & imaginaria est (iniqui) existentia, aut creatio Angelorum.

Respondeo Angelos esse substantias spirituales digniores, & præstantiores homine, ut restantur Propheta Regius Psal. 8. affirmans hominem paulò minùs ab Angelis minoratum esse; D. Petrus Epistol. 2. cap. 2. vers. 11. Ubi Angelis fortitudine, & virtute cum sint majores, non portant adversum se execrabile iudicium; & Job cap. 4. vers. 14. ubi de Satana inquit: Non est super terram potestas, quæ comparatur ei. Ideoque Angelus est perfectior homine, nedùm potestate, sed etiam naturali perfectione. Ad auctoritatem D. Augustini dico, quod non debet intelligi absolute, nec comparative ad omnes creaturas, quæ à Deo processerunt, sed solum respectivè ad eas, quæ in terris existunt. Nam idem Sanctus Doctor tract. 110. ex peccato irremissibili Angelorum naturæ eorumdem excellentiam supra homines colligit dicens: Quod tanto damnatior iudicatur sit culpa, quanto erat natura sublimior. Et lib. 11. de Civit. cap. 15. ait: Angelica natura omnia cetera, quæ Deus condidit, naturæ dignitate præcellit. Igitur ex Divo Augustino Angelus est perfectior homine. Ad auctoritatem Scripturæ dico, quod ratio imaginis non consistit in gradu omnium perfectionum, ità ut homo sit perfectus sicut Deus; alioquin non esset ad imaginem Dei, sed esset imago Dei ut verbum æternum, quod est falsum; sed consistit in eo, quod anima nostra tribus facultatibus, intellectu, nempe voluntate, & memoria, illustrata divinarum personarum Trinitatem adumbrat. Igitur Angelus, qui habet intelligere & velle, potest esse perfectior homine ad imaginem Dei creato.

Dicent, quod homo debet esse perfectior quocumque ente creato, quia Deus propter ipsum hominem omnia fecit juxta illud Pauli ad Corinth. 1. cap. 3. vers. 21. & sequentibus: Nemo itaque gloriatur in hominibus, omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive futura, sive presentia; omnia enim vestra sunt, vos autem Christi. Ex quo necessariò sequitur, quod homo est perfectior aliis creaturis, sicut Christus est perfectior cæteris hominibus. Deinde in genere creaturarum non Angelus, sed homo habet rationem finis, ac proinde est dignior quocumque creatura, quoniam in omnium rerum genere, quod habet rationem finis, est longè præstantius eo, quod similem rationem non obtinet. Ratio hujus rei est, quia juxta Philosophos id propter quod aliquid fit, est dignius eo, quod fit: igitur impossibile est quod sint Angeli, si homo sit creatura perfectior.

Respondeo reverà Deum fecisse omnia, quæ in terris sunt, propter hominem, & omnia illi subjecisse, ut restat illud Genes. cap. 1. vers. 26. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, ut præse piscibus maris, & volatilibus caeli, & bestijs terra, omnique reptili quod movetur in ea. Nihilominus nego hominem esse finem Angelis ipso Angelo nobiliorem. Duplicitè enim potest aliquid habere rationem finis respectu alterius, ut notat D. Bonaventura in 2. dist. 1. quæst. 2. scilicet ad supplem. dam indigentiam, & ad suscipiendam ejus influentiam. Quando aliquid fit propter aliud hoc posteriori modo, videlicet ad suscipiendam ejus influentiam, sanè id propter quod aliquid fit, est nobilius, & perfectius. At quando fit priori modo, seu ad supplem. dam indigentiam, certo id propter quod fit, non est nobilius. Angelus autem factus est propter hominem, ad supplem. dam indigentiam hominis, qui indiget Angelo, ut probat Angelorum custodia: etenim Angeli nullo nisi Deo indigent. Scriptum est quod sunt administratori spiritus, quod habitant in Coelis, quod sunt substantiæ spirituales, & completæ, à creaturis in terra degentibus plurimum distantes, & à corruptione penitus alienæ. Ideo propter hominem omnia facta sunt, non autem propter Angelum, in cuius rei signum Angelus conditus est in principio, homo verò die sexta.

Videant igitur Saducei, & alii Hæretici creationem homi-

D. Bernar-
dus

hominum non improbare existentiam Angelorum, imo potius eam firmare, ut colligi potest ex illo D. Bernar- di in serm. de Angelis, ubi inquit: *Benignus es Domine, qui non es contentus nostris fragilitatibus murorum, sed ipsis hominum infirmitatibus, angelicam custodiam supponis.* Inde enim ille S. Doctor suadere videtur Deum creasse Angelos, ut ipsorum ministerio nostram firmeret infirmitatem, & adjuvaret indigentiam. Quod non ad minorem, nec ad minus perfectum pertinet, sed ad majorem, & perfectiorem creaturam, quia adjuvare, sublevare, dirigere &c. quae Angeli exercent erga homines, sunt actus virtutis, potestatis, & perfectionis. Idque potest confirmari exemplo Verbi Divini, quod propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis, & caro factum est; quin tamen Christus sit in perfectionibus hominis minor, imo hoc non obstante est ceteris hominibus perfectior, quia Dei filius factus est Homo, ut redimeret, liberaret, & adjuvaret nos, non vero ut nobis infirmitatem susciperet; venit enim saluum facere quod perierat.

Dicent; si Deus creasset Angelos, hosque hominibus perfectiores, essent spirituales, & incorporei: cum anima hominis sit spiritalis, & dignitate excedat omne materiale, & corporeum; sed illa creatura (de quibus loquitur Sacra Scriptura textus relati) quas esse Angelos diximus, sunt creatura corporea, & materiales; cum eadem Sacra Scriptura generationem corpoream illis tribuat, ut constat ex illo Genes. cap. 6. vers. 2. *Videntes Filii Dei filios hominum quod essent pulchra, acceperunt sibi in uxores ex omnibus quas elegerant;* ubi per filios Dei, septuaginta Interpretes intelligunt Angelos Dei, tri- buuntque illis figuram hominis; nam Abraham tres An- gelos convivio excepit, Jacob per totam noctem cum Angelo est luctatus, vidit etiam Angelos ascendentes, & descendentes; Angelus Raphael fuit Comes Tobiae in via, cum ipso manducabat, ut dictum est supra: ergo non dantur creatura spirituales hominibus perfectio- res, ac proinde nec Angeli, quoniam supposito quod existerent, essent spirituales, & incorporei, quoniam nulla substantia potest esse perfectior homine, nisi sit spiritalis.

Angeli sunt in corporei.

Huius argumento, quo Haeretici contendunt existen- tiam Angelorum improbare, respondeo Angelos esse substantias omnino incorporeas & pure spirituales, ut probant Psal. 103. *Qui facis Angelos tuos spiritus.* Luc. 16. vers. 20. *Verumtamen in hoc nocte gaudere quia spiritus vobis subiungitur.* Et cap. 11. *Assumit septem alios spiritus secum, nequiores se.* Et Apostolus ad Hebr. cap. 1. *Omnes sunt administratores spiritus in ministerium missi.*

D. Augu-
stinus

Ad probationem, quae est ex Scriptura, dico cum do- ctissimo nostro Praleno in textu Hebraico, & in 70, si- cut & in vulgata legi filios, non Angelos Dei, ut constat in exemplaribus correctioribus, sicut observat S. Augu- stinus lib. 15. de Civit. Dei cap. 23. *Nomine autem filio- rum Dei intelliguntur filii Seth, & illi, qui divino cultui praeter ceteris hominibus maxime dediti, filii Dei dicebantur a pietate paterna, aut propria, qui cum filia- bus hominum, hoc est, mulieribus oriundis a Caino & eius posteris hominibus, maximae terrenae ac corporeae voluptati deditis commixti Gigantes genuerunt.* Ita idem Doctor, qui in tract. de Angelis alias refert eundem textus expositiones, sed eas omittit; cum ex communi notitia omnibus certum sit textum relatum non esse intelligendum de Angelis, sed de hominibus, ut suadent verba, quae sequuntur: *Dixitque Deus non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est &c.* quae non de Angelis, sed solum de homine intelligi possunt.

Luc. 20.

Ad illam auctoritatem de figura humana, quam Scri- ptura tribuit Angelis, dico Angelos haec omnia fecisse non in corpore proprio, sed in corpore assumpto & for- mato ex aere; vel ex alia materia tenui & subtili, quod ab Angelis fieri & assumi non repugnat, ut se visibiles praebant, & cum hominibus conversentur; quin tamen vere & proprie opera vitae corporeae exercent, sed tan- tum secundum apparentiam. Hoc verum esse probat Sacra Scriptura. Quantum ad primum, quod est de ge- neratione, habetur ex illo Lucae c. 20. vers. 34. & 36. ubi Christus ait: *Filii huius saeculi nubunt, & traduntur ad nuptias: illi vero, qui digni habebuntur saeculo illo, & resur- rectione ex mortuis, neque nubent, neque ducunt uxores, neque*

enim ultra mori poterunt: aequales enim Angelis sunt, & filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis. Haec quidem verbis Christus affirmat Angelos esse incapaces generationis. Secundum vero, quod est de corpore assumpto, patet ex illo Tobiae cap. 12. vers. 19. *Videbat quidem quosdam man- ducare, & bibere &c.* quae probant Angelum Raphaelem assumpsisse corpus, ut juniorem Tobiam duceret.

Tob. 12.

Tandem obijciunt Dositheani. Si darentur Angeli; hique spirituales, nullus Angelus esset in inferno, quia ibi existentes patiuntur poenas, quas spiritus pati non potest; cum poenae inferni sint ab igne materialis, & corporeo; in quo nulla esse potest adversus spiritum actio, teste Philosopho asserente, quod agens materiale nequit agere in spirituale. Nulla est igitur substantia spiri- tualis praeter Deum, & animam hominis. Dicitur deinde Concilium Nicaenum secundum actione s. approbasse sententiam Joannis Episcopi Thesalonicensis asserentis Deum non esse pingendum, bene vero An- gelos, quia Deus est Spiritus, Angeli vero si sint, sunt corporei. Ratio enim fundamentalis huius Episcopi erat, quia nullus est spiritus, nisi Deus, & anima homi- nis: Igitur textus Scripturae, quos retulimus, non probant existentiam Angelorum, quoniam si hoc esset, Patres Concilii Nicaeni rejecissent sententiam Episcopi Thesalonicensis.

Respon-
sionem

Respondeo Argumentum nihil probare: nam Angeli mali non torquentur Physice igne inferni, quia corporeus est, sed moraliter, ex viva scilicet apprehensio- ne, quam Deus producit in illis ad ignis praesentiam, qua apprehendunt ipsum ignem, tanquam sibi maxime noxium, & disconvenientem, ut cum Doctore docui- mus in Theologia Scolastica. Vel dico cum D. Tho- ma, quod corpora virtute divina, cuius sunt instrumen- ta, possunt agere in spiritum, & ideo quod ignis inferni sic ex cruciatu Diaboli, ut fumus Tobiae omne genus Daemonum extricabat. Igitur non implicat, quod mali Angeli sint in inferno, ibique patiantur poenas aeternas, licet sint omnino immateriales, sicut aeternae damnato- rum eas patiuntur, ut fateatur Haereticus.

Ad illud Concilii Nicaeni dico, quod Joannes Episcopus Thesalonicensis assererat Angelos esse depingendos, non ut ostenderet Angelos esse corporeos, aut nullum alium esse spiritum praeter Deum, & animam hominis, sed ut imposterum constaret Angelos apparuisse in for- ma corporea, aut in corpore assumpto, pluribus, utpote Abrahamo, Moyse, Tobiae, Virgini Marii, Mulieribus euntibus ad Domini sepulchrum, & aliis viris, de quibus solemnis fit mentio in Sacra Scriptura. Nam Tharadius, qui sententiam Joannis Thesalonicensis pro- posuit, inquit de eodem Episcopo: *Ostendit Pater etiam Angelos oportere depingi, quoniam circumscripti sunt, & ho- minum specie multis apparuerunt;* quibus auditis statim subiecit Synodus, etiam Domine, ut referunt communi- ter Scriptores.

ARTICULUS XXXVIII.

Propugnat adversus Apulejanos, nullum Angelum esse Mediatorem inter Deum, & homines.

IN hoc articulo impugnanda est haeresis directe praecedenti opposita, quae Angelorum existentiam impugnat. Haec vero, quam sumus hic impugnaturi, ne- dum eos propugnat contra Saduceos, Dositheanos, & alios Haereticos, sed etiam asserit contra universam Ec- clesiae fidem, & verum Sacrae Scripturae sensum, An- gelos esse mediatores inter Deum & homines. Nec ab illa mediatione excludit malos Angelos, seu Demones, sed admittit eos sive bonos, sive malos, eosque homini- bus adorandos proponit. Revera haec haeresis paucos ha- buit defensores; omnes enim credunt contra Stanca- rianos Christum solum esse mediatorem, & nostrum liberatorem, ut in primo libro dictum est; tamen non est ceteris minor, videtur enim mihi praeter ceteris detestabilior (cum velit implacabilem nostrae salutis inimicum, cuius velle est hominum damnatio iuxta illud D. Petri cap. 5. vers. 8. *Vigilate quia adversarius vester*

Apule-
jani.

vester Diabolus tanquam Leovigions, circum quarens quem de- voret.) esse liberatorem, & mediatorem nostrum simul cum Christo ad nostram redemptionem concurrentem.

Angeli.

Huius impiissimae haeresis auctor est quidam vir natio- nis Aet, patria Madaurus, nomine Apulejus, de secta Platonica Philosophus, qui teste D. Augustino lib. 9. de Civitate Dei docebat secundo corrente saeculo Dae- mones esse medios inter Deum & homines. Huius Haereti- ci Sectatores dicuntur Apulejani non ab haeresi, sed ab auctore, qui insinuat non solum Beatos Ange- los, sed ipsos etiam Demones colendos esse eadem ratione qua colitur Christus, scilicet beneficio re- demptionis.

§. I.

Probatur Veritas Articuli.

Solus
Christus
est me-
diator
Dei &
hominis.

DIVUS Paulus I. ad Timoth. cap. 2. vers. 5. excludit absolute Angelos a mediatione, vultque nos nul- lum habere mediatorem, nisi Christum Jesum, ibi enim ait: *Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus.* 2. ad Corinth. cap. 5. vers. 18. *Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum & dedit nobis ministerium reconciliationis, quoniam quidem Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non reputans illi delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis.* Verbum autem illud non est Angelus, sed Christus: igitur non Angelus, sed ipse Christus est mediator inter Deum & homines, non solum ministerio, sed etiam statu, ut monet idem Apostolus ad Hebr. cap. 2. vers. 10. ubi ait: *Docuit enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare. Qui enim sanctificat, & qui sanctifi- cantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: nuntiabo nomen tuum fratri- bus meis.* Ibi enim Apostolus loquitur de Filio Dei in carnato, per cuius passionem ita decuit auctorem salu- tis nostrae consummare, ut nullatenus fieri potuerit ab Angelis, qui non possunt nos vocare fratres, sicut Christus potest nos tales dicere, quia est homo, licet sit Deus.

Hebr. 2.

Imo ex ipso Apostolo Angelis repugnat mediatoris officium, nam vers. 14. & 15. declarat mediatorem no- strum participem esse carnis nostrae, & sanguinis; ibi enim ait: *Quia ergo pueri communicaverunt carni & sangui- ni, & ipse similiter participavit eisdem, ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, Diabolum, & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.* Haec autem de Angelis verificari non possunt, cum sint substantiae prorsus incorporeae, & spirituales, & mediationis scopus sit liberare nos a potestate Diabo- li; qui cum sit malus Angelus, Spiritus nocendi cupi- distimus, & a iustitia penitus alienus iuxta D. Augusti- num; nequit esse mediator noster, nec liberator per sanguinis effusionem.

Idem confirmat ipse Apostolus vers. 17. dicens de illo, qui mediator est: *Debit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi.* Angelus autem non similatur nobis per omnia, cum non habeat corpus sicut nos habemus, ideo- que nequit fieri misericors, nec fidelis Pontifex ad Deum, nec repropitiare delicta nostra, ut veri me- diatoris officium exigit, & invenit in Christo, qui

§. II.

Rejiciuntur argumenta contraria.

Apulejani haeresim deducunt ex variis Sacrae Scriptu- rae locis male intellectis, & praecipue ex illo Iudicum cap. 2. vers. 1. ubi legitur: *Ascenditque Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium, & ait, eduxi vos de Aegypto, & introduxi in terram, pro qua iuravi Patribus vestris: polli- citus sum, ut non facerem irritum pactum meum vobiscum in saeculum. Ita dumtaxat ut non fereretur fides cum ha- bitatoribus terra huius, sed aras eorum subverteretis, & nolueris*

De mo-
dis ad
mediato-
rem re-
quisitis.

ad Co-
loss.

D. Ire-
naeus.

Job 9.

Hebr. 4.

Haereti-
corum
ratio.

audire vocem meam. Et ex illo Ps. 91. Non accedes ad tentaculum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Huius beneficii rationem assignat idem Propheta dicens: Quoniam Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Conatur enim ex illis locis ostendere Angelos esse salutis nostrae auctores, nec non mediatores inter Deum & homines, quoniam (inquunt) ad eos spectat impedimenta spiritualis profectus tollere, ad quos spectat homines liberare. Unde si Angeli custodiant nos in via salutis, ipsi sunt qui nos in eadem via posuerunt, sanè per conciliationem, & mediationem.

Huic argumento facile est responsonem adhibere, quia auctoritates relatae, & aliae similes, quae contra veritatem referri possunt, non probant Angelum esse salutis, aut redempcionis nostrae Authorem; sed probant tantum quod Deus Angelis commisit custodiam hominum, quos Christus redemit sanguine suo, per quam custodiam nobis plura adveniunt ad salutem ordinata beneficia, quae per textus adductos exprimuntur: nam primus, qui est Iudicium, denotat Angelum pro delictis increpasse populum, ut emendaretur, ut probant ea, quae statim sequuntur: Cumque loqueretur Angelus Domini hac verba ad omnes filios Israel, elevaverunt ipsi vocem suam, & steterunt, & vocatum est nomen loci illius, locus stantium, sive lacrymarum, immolaveruntque ibi hostias Domino. Secundus verò demonstrat Deum deputasse Angelos, ut impedimenta, & obacula removeant ad virtutem, ut securius ad coelestem patriam perveniamus. Unde D. Augustinus in Soliloq. cap. 27. de Angelis ita loquitur: Magna cura, & vigilantia studio, assistit nobis solliciti, discurrunt inter nos, & tu Domine gemitus nostros atque suspiria referentes ad te, ut impetrent nobis facilitatem tuae benignitatis propitiationem, & respiciant ad nos desiderata tua gratia benedictionem. Et D. Basilii in Psal. 33. inquit: Sicut muri civitatis circumdant omni ex parte arcem propulantes hostiles incursum, sic & Angelus te praemunir à frōnte, & à tergo custodit, & nihil utrimque custodiendo relinquit. Igitur Propheta regius Psalmo citato non docet Angelos esse mediatores nostros, sed solum describit Angelicam custodiam, & tutelam, quae inutilis esset, nisi Christus nos redemisset, & mediator fuisset inter Deum & homines. Nec inde fit mediatori nostro injuria, nec deducitur Angelos, qui nos custodiunt, esse nostros redemptores, quia Deus, qui nihil ultra debuit facere vineae suae, quam quod fecit, sua providentia nobis contulit omne medium, ut nobis aperiretur via salutis, quapropter voluit Angelis committere custodiam hominum, quos Christus redemit sanguine suo.

Dicent textus relatos probare Angelos esse mediatores nostros, & quia mediatores, esse custodes: nam (inquunt) Angeli sunt perfectiores hominibus, ut constat ex Sacra Scriptura, ac proinde sunt plusquam custodes, & administratores hominum, scilicet Mediatores: alioquin homo esset major Angelo. Scriptum est enim, major est qui recumbit, quam qui ministrat. Igitur si Angeli ministrent hominibus, & non sint mediatores eorum apud Deum, sequitur quod homines sunt ipsi Angelis majores. Sed non valet haec ratio, licet Angeli sint perfectiores hominibus, quia Angelus custodiendo hominem ministrat ei praesidendo, docendo ac regendo illum ut Pædagogus parvulum, non autem serviendo, & obediendo ut famulus Domino. Unde cum auctoritas Lucae non sit de ministerio praesidentiae, sed de ministerio subiectionis (alioquin Christus esset minor hominibus, quia teste Matth. cap. 20. vers. 28. ait. Non veni ministrari sed ministrare) sequitur, quod homines, quibus ministrant Angeli, non sunt perfectiores ipsis Angelis, nec ipsi Angeli sunt mediatores hominum.

Instabunt: Angeli non sunt custodes hominum: ergo ex textibus relatis, quibus constat homines plura ab Angelis recepisse beneficia, sequitur, quod non sunt custodes hominum, sed mediatores, nam solus Deus est custos hominum, ut declarat Job. 7. vers. 20. Quid faciam tibi, o custos hominum? Idem habetur Psal. 120. vers. 4. Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israel. Quae verba non de Angelis, sed de Deo dicta sunt, & excludunt Angelos à custodia hominum tanquam superfluos.

Respondeo, quod Job & David non negant Angelos esse custodes hominum, licet dicant Deum esse custo-

Solutio ad ratio- nem Hiero- nymici. D. Au- gusti. D. Basili- us.

Adminis- tratio Ang- gelorum non pro- bat ipsos media- tores.

Job. 7.

dem eorumdem, quia divina custodia perfectio non excludit utilitatem Angelicam, ut monet noster doctor Scraphicus D. Bonaventura. Nec implicat haec duorum custodum societas, quia non repugnat, quod agentia subordinata, aut quorum unum dependet ab alio, sint simul, ut patet in causis secundis, cum quibus Deus simul agit & operatur: ideo quoque textus relati non probant Angelos esse mediatores nostros apud Deum.

Dicent iterum. Custodia ordinatur ad bonum custodiendi, hoc est, ne homo cadat in captivitatem demonis; sed hoc facere ad mediatorum spectat, & ad liberatorem, quoniam illius est liberare à damone, cuius est redimere à captivitate: ergo Angeli si nos custodiant, sunt libera- tores, & mediatores nostri.

Respondeo cum eodem S. Doctore maximam esse differentiam inter custodire, aut praeservare, & solvere, seu debitam satisfactionem exhibere. Custodire dicit tantum aliquem beneficentiae actum externum, qui potest conferri ab Angelo, qui non potest solvere peccatorum debita, quae Christus solvit in cruce. Solvere autem dicit exhibitionem pretii condigni pro nostris debitis, quae exigebant pretium infinitum, quod exhibere minime possunt Angeli; licet possint ad custodiam nostram deputari à Deo, qui de facto deputavit eos, ut in libro dictum est contra Bezanitas. So lius agentis infiniti scilicet Christi est condignam pro peccatis nostris exhibere satisfactionem, quoniam peccata nostra sunt infinita, & Deus est infinite offensus.

ARTICULUS XXXIX.

Probat adversus Priscillianistas, nullum Angelum esse ex natura sua exolutum à gloria.

Haec veritas impugnata fuit saltem implicite à Manichaeis, de quibus locuti sumus in secundo articulo primi libri, qui anno circiter 273. sub Aureliano Imperatore, & Felice I. Romanorum Pontifice dicebant, quod creaturae omnes ex se malae sunt. Quia duos admittebant Deos, unum bonum, & alterum malum, ut ab illo bonum, ab isto verò malum procederet. Hinc est, quod cum substantiae tam spirituales, quam materiales sint creaturae, à Deo malo creatae sunt. Huic sententiae subscripsit etiam Priscillianus, vir natione Hispanus, & Ecclesiae Abulensis in Hispania Episcopus, qui sub Valentino Imperatore, & Syricio Papa circa annum Domini 388. assererat omnem creaturam malam esse ex se, & ex sua generatione, & ideo assererat Angelos esse malos ex natura sua, quoniam sunt creaturae.

Juxta plurimum Scriptorum mentem ante praenominatos divinae fidei hostes alii viri Haeretici, scilicet Floriani, tempore Commodi Imperatoris, & Soteris Pontificis Maximi circa annum Domini 182. eandem haeresim docuerant teste Baronio tom. 4. anno 315. & 319. Sed quia Florinus non invenitur in catalogo eorum, qui nostrum articulum directe impugnarunt, ab hac opinione recedo, & assigno alios, scilicet Trinitarios, qui expressè dixerunt, quod Angelus malus in instanti sua creationis fuit malus, nec habuit unde posset stare. Spectant autem hi viri Haeretici ad tertiam Evangelicorum classem, suntque Secta Antilutherani, ideoque insurrexerunt post Lutherum, hoc est, post annum 1517. Haec haeresis adeo clara est, ut non esset opus adversus eam pugnare nisi contra homines effrontes, & durae cervicis ageremus, ut inquit noster Alphonsus à Castro.

§. I.

In quo probatur Veritas Articuli.

Ut Haeticos convincamus, advertendum est, quod praeter Concilia, quae faciunt Deum esse creatorem totius mundi, & esse opificem perfectum, ex quo nihil processit nisi bonum, Concilium Bracarense primum celebratum sub Joanne Papa III. & Theodomiro Svevorum Rege in Hispanis regnante anno Domini 536. à Lu.

D. Do. nav.

Mani- chaei.

Priscil- lianus.

Florinus non fuit huius haeresis defensor.

Trinita- rii.

Decio concilii Brac. vers. 1.

à Lucretio Metropolitano, & Comprovincialibus Episcopis cap. 7. suorum Decretorum sic definiit: Si quis dicit, diabolum non fuisse prius Angelum bonum à Deo factum, nec Dei opificem fuisse naturam ejus, sed dicit ex tenebris eum emerisse, non aliquem sui habere auctorem, sed ipsum esse principium absque substantia mala, sicut Manichaeus, & Priscillianus dixerunt, anathema sit. Et cap. 8. iterum: Si quis credit quod aliquas immundas creaturas diabolus fecerit, & fulgura & tonitrua, & tempestates, & scitantes ipse diabolus auctoritate sua faciat, sicut Priscillianus dicit, anathema sit. Ita testatur praecitatus auctor loco citato.

Idem definitum fuit in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. de Summa Trinitate cap. firmiter, ubi legitur: diabolus, & alii demones, à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo verò diaboli suggestionem peccavit. In Concilio Carthaginensi IV. celebrato sub Anastasio Papa primo per Episcopos 214. circa annum Domini 416. cap. 1. inter alia fidei documenta, & dogmata tendenda ab eo, qui Episcopus creatur; unum est, an credat quod diabolus non per conditionem naturalem sed per arbitrium factus est malus.

Tandem in can. principium, qui est 45. distinct. 2. de poenitentia, legitur sic de Angelo: Ista arbor in Paradiso Dei tot quasi condensas frondes habuit, quor sub se positas superiorum spirituum legiones atterat, qui idcirco peccans, sine venia demeritus est, quia magnus sine comparatione fuerat creatus. Igitur ex illa & aliis auctoritatibus Juris Pontificii omnes Angeli sive Beati, sive damnati, seu demones, fuerunt creati boni, & nullus est in inferno, qui sit ex se, & ex sua natura malus, sive diabolus, qui voluerit nonnulli Haeretici nolentes proclamare cum Propheta, quod opera Dei sunt perfecta.

Nihilominus haec ipsa veritas Catholica, nimirum nullum Angelum esse malum ex natura sua, probanda est auctoritate Sacrae Scripturae. Nam Moyses post descriptionem rerum omnium creationem in cap. 1. Genesios statim addit, quod Deus à se condita opera, ut perfecta, & bona probavit; inquit enim: Vidit Deus cuncta quae fecerat, & erat valde bona. Sed inter haec, quae fecerat, Angeli inveniebantur; cum sint creaturae à Deo conditae, ut dictum est in primo libro contra Simonem Magum, Cerinthum, Menandrum, Saturninum, Basilidem, & alios Haeticos, qui dixerunt Angelos creasse mundum. Idcirco Angelus est bonus ex natura sua, cum quaelibet creatura Dei bona sit, teste Apostolo ad Timoth. cap. 4. vers. 4. dicente: Omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Nam si omnis creatura bona sit, & Angelus sit creatura, necesse est quod Angelus sit ex natura bonus, sicut ceterae creaturae bonae sunt, & perfectae in ratione operis, aut creaturae.

His addo verba Judae Apostoli in Epist. Cathol. vers. 6. Angelos verò qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magui diei vinculis aeternis sub caligine referantur. Haec quidem verba evidenter demonstrant, quod demones non fuerunt mali natura, sed tales propria voluntate facti sunt, seu quia noluerunt servare suum principatum, quem tamen si voluissent servare poterant: habebant enim unde stare possent in directo, si voluissent, & undè in omnibus posset placere Deo, ejusque mandata perfecte adimplere sicut Angeli boni, qui stant ante Thronum Dei laudantes, & benedicentes Dominum.

Undè Origenes Homil. in Ezech. apertè declarat demonem non esse demonem à Deo conditorem, sed à se, dicens: Serpens, id est, diabolus, non fuit semper Serpens, primo quidem à Deo bonus creatus; sed propria voluntatis pravitate demon effectus. D. Augustinus lib. 19. de civit. Dei cap. 13. Nec istius diaboli natura, in quantum natura est, mala est, sed perversitas eam malam fecit. D. Chrysoctomus lib. de patientia Job inquit: Diabolus non natura nomen, sed praesumptionis est. Istorum Sanctorum Patrum oracula confirmat illud Sap. 11. Diligis omnia quae sunt, & nihil odisti eorum quae fecisti, non enim odians aliquid constituisti, aut fedisti. Igitur diabolus, aut malus Angelus, non fuit creatus malus, sed bonus; alioquin Deus ipsum creans, non eum dilexisset, eumque odians constituisset. Quod est manifestè contra Sacram Scripturam, quae omnem imperfectionem, & deformitatem excludit ab operibus Dei, cujus potentia perfectissima est.

Lateranense.

Carthaginiense.

Genes. 1.

Timoth. 4.

Epist. Cathol.

Origenes.

D. Augusti.

D. Chrysoctomus.

Haec veritas probari etiam potest ratione. Nam si omnes Angeli creati fuissent mali, Propheta Isaïas in persona regis Assyriorum peccatum principis demonum allegorice describens non diceret, quomodo cecidisti de caelo Lucifer? Sciebat enim ipse Propheta, quod nihil inquinatum intrat in regnum caelorum; licet demon non ceciderit de caelo Emypreo, sed de sidereo, quod Emypreo proximum est, ut refert D. Hieronymus lib. 6. in cap. 14. Isaï: in caelum ascendam. Sciebat insuper, quod pravitas co inquinat animam, ideoque idem Propheta agnoscebat Angelum in sua cognitione fuisse bonum, & malum superbia sua dumtaxat, scilicet quia voluit solum suum ascendere super astra Dei. Nec fuisset in tanta admiratione, nec illi dixisset, detrahit te de caelo inferos superbia tua. Nec Propheta Ezech. cap. 28. vers. 15. & 16. sub persona Regis Tyri de diabolo sic locutus fuisset: Perfectus in viis tuis à die conditionis tuae, donec inventa est iniquitas in te, in multitudine negotiationis tuae, repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti, & ejecit te de monte Dei, & perdidit te, o Cherub, protegens de medio lapidum ignitorum. Et vers. 18. addit, in multitudine iniquitatum tuarum, & in iniquitate negotiationis tuae, polluisti sanctificationem tuam; cum per haec verba, Propheta Isaïas, & Ezechiel statum naturalem Angelorum describant, & verè expriment Angelum esse perfectum ex conditione sua, & malum iniquitate sua, seu peccato, quod non est, nisi liberum, & voluntarium sit, & nemo possit citrà haeresim illud tribuere Deo veluti causa efficiens, ut in proprio loco dictum manet.

Insuper si demones creati fuissent mali, sequeretur quod non essent digni supplicio propter tale malum, seu pravitatem. Quoniam in his, quae à natura sunt, nec praemio, nec supplicio quis dignus est censendus. Puniantur tamen in inferno, ut probat illud Matth. 25. vers. 41. tunc dicit, id est, Christus, his qui à fratribus erunt, discidite à me maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, & Angelis ejus. Ergo mali Angeli, seu demones, non sunt mali à natura, sed à mala voluntate, qua, inquit D. Augustinus de verbis Apostolorum Petri & Pauli: miser qui sequebatur, sed inferior, cum desiderium mala voluntatis impleret.

Denique si demones essent mali ex conditione naturali, sequeretur quod Deus, qui creavit illos, esset verè principalis auctor malitiae demonum; quia qui dat formam, dat naturaliter consequentia ad formam, & per consequens Deus conditor Angelorum dedisset illam malitiam formalem, quae naturam angelicam sequeretur. Sed hoc est falsum, quia Deus non potest velle malum, nec illud amare; mundi enim sunt oculi ejus, ut ad malum respicere non possit: & ideo non creavit Angelos malos, sed bonos, condiditque eos perfectos, & liberos, sicut creavit hominem, quem Deus fecit rectum, & reliquit in manu consilii sui: alioquin homo ex creatione sua esset nobilior Angelo, quod est falsum.

Alia additur probatio, ut evidentius constet omnes Angelos esse ex natura sua bonos, quae sic efformatur. Omnes Angeli tam boni, quam mali, tam beati, quam damnati fuerunt in statu gratiae sanctificantis; nam si aliqui Angelorum gratiam sanctificantem aliquando non habuissent, maxime Lucifer cum suis perduellibus ascendis, ut est evidens; sed Lucifer habuit illam, ut constat ex illo Isaïa cap. 14. Quomodo cecidisti de caelo Lucifer qui mane oriebaris; corruisti in terram, qui vulnerabas gentes.

Nec valet dicere, quod Propheta locutus est de Rege Nabuchodonosor. Quia licet hoc verum sit in sensu litterali, ut facile colligi potest ex praefatiuncula huius capituli; tamen in sensu mystico de Lucifero Angelorum perduellium principe locutus est Isaïas, ut post Origenem lib. Periarchon cap. 2. & Tertullianum lib. 5. adversus Marcionem cap. 17. testatur Athanasius lib. de Passione Domini, D. Augustinus lib. de doctrina Christiana cap. 33. D. Hieronymus in cap. 14. Isaïa, & D. Ambrosius in Psal. 118. Igitur Lucifer habuit gratiam in creatione sua, ut expresse affirmat D. Augustinus lib. 12. de civitate Dei cap. 9. ubi loquens de Deo Angelorum creatore ait: creavit simul in eis, & condens naturam, & largiens gratiam; quo asserit ille S. Doctor Deum creasse Angelos in gratia, hoc est Sanctos & Justos, quippe, cum creaverit hominem rectum. Sibi que gratum; sic etiam

Lucifer cecidit de caelo.

Ezech. 28.

Matth. 25.

D. Augusti.

Angeli fuerunt creati in gratia.

D. Augusti.

etiam creavit Angelum, Non enim major est ratio de homine, quam de Angelo.

D. Basilii in Psal. 32, exponens illud, Verbo Domini caeli firmati sunt, eandem veritatem liquido demonstrat, & Angelorum sanctitatem declarat dicens; Angelos ab initio verbum opifex omnium condidit, Sanctos vero Spiritus Sanctus reddidit, non enim parvi ab initio creati, deinde paulatim exercitati atque perfecti, sic Spiritus sicceptione digni sunt habiti, sed in prima substantia sua constitutione statim simul inditiam habuere substantiam. Inde enim sequitur, quod juxta communem Sanctorum Patrum mentem Angeli non sunt natura mali, quia malum morale, & gratia non possunt esse simul in uno, & eodem subiecto, cum inter se manifestam dicant oppositionem, & collatio gratiae sit actus amoris Dei, qui circa malum minime refertur, quia oculi Domini ita puri sunt, & mundi, ut malum respicere, seu approbare non valeant.

S. II.

Solvuntur Haereticorum Argumenta.

Manichaeorum, & Priscillianistarum ratio, ob quam ab ipsis propugnatur Angelos esse natura malos, est, quia admittunt duo principia prima, unum bonum, & aliud malum, & dicunt omnes creaturas esse malas, & immundas, quia à malo illo principio procedunt, & cum Angeli sint creaturae, volunt ipsos Angelos esse naturaliter malos.

Sed haec ratio Politheorum non convincit, nec potest suadere Angelos esse naturaliter, & à causa malos: quippe falsum supponit, nimirum duos esse Deos, scilicet unum bonum, à quo omne bonum procedit, & unum malum, à quo omne malum provenit, ut in 2. articulo hujus operis sufficienter probatum manet contra Marcionistas, Manichaeos, Gnosticos, & alios Politheos: & ideo Angeli non possunt esse ex natura sua mali ratione principii productivi, aut ut clarius loquar, ratione Creatoris, qui cum bonus sit, ab eo tanquam ab autore universali, & causa prima, à qua dependet quaelibet causa secunda, nul lum ens creatum potest esse malum praecise quia ex eo procedit, quidquid dixerint Manichaei, & Priscillianistae; sed mala & perverfa voluntate, ut ait D. Augustinus loco citato. De corde enim seu de voluntate creata exeunt mala mortalia, aut culpae, ut ait Christus.

Aliorum autem Haereticorum Angelos ex natura sua malos esse existimantium ratio desumitur ex Sacra Scriptura, sed male intellecta. Nam (inquunt) Christus alloquens Judaeos ait Joan. 8. vers. 44. Vos ex patre diabolo estis: & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo, cum loquitur mendacium exprobratis loquitur, quia mendax est, & pater ejus. Inde enim concludunt, Angelum esse malum ex natura sua, cum esse homicidam ab initio sit esse malum à creatione. Nam esse homicidam ab initio idem significat, ac semper fuisse homicidam.

Idem etiam inferunt ex Epist. 1. cap. 3. vers. 8. ejusdem Evangelistae, qui de diabolo, seu malo Angelo discurrens ait: qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. Nam si diabolus, qui est Angelus, ab initio peccat, sic agit, quia creatus fuit malus, quippe ab initio peccare est peccare à natura, & omnino independentem à libero arbitrio, cum sit peccare in prima actione, quae est merè naturalis, & auctori naturae tribuitur, quoniam censetur impulsus à natura impressus.

Respondeo negando consequentiam, quia illud ab initio non sumitur physicè, nec Mathematicè, ita ut Angeli sint intrinsicè mali, & peccaverint à natura: vel ita ut prima actio Angeli, aut prima volitio debuerit necessarid esse mala, & peccaminosa; sed sumitur moraliter, hoc est, Angelus paulò post suam formationem fuit homicidii reus, quia non solum Cainum ad Abelis fratricidium impulit, sed etiam ejus invidia mors introivit in orbem terrarum propter peccatum primi parentis ejus tentatione commissum. Et sic verum est dicere, quòd illi, qui peccant, sunt ex patre diabolo, qui est primus peccati auctor; aut primus peccatorum, cum peccato superbiae peccaverit ab initio. Nec per hoc sequitur, quòd sit peccator, seu malus à natura, sed solum à libertate, quia antequam peccaret, aut ut peccator conciperetur, erat in gratia, & in veritate ac rectitudine, ideoque bonus, ut patet ex illa particula ejusdem capituli D. Joannis, & in veritate non stetit. Fuit ergo aliquandò in veritate, seu in gratia sanctificans, & moraliter bonus cum stare in veritate, sit in justitia, & bonitate stare. Unde cum daemone prius steterit in veritate, quam in mendacio, certum est quòd non fuit creatus malus, nec est naturaliter, seu à natura peccator, sed à sua mala voluntate.

Forfan respondebunt Haereticorum Sectatores, quòd verbum stare ibi idem significat, ac esse, ut patet ex illo Apocalyp. 7. vers. 9. ubi D. Joannes de illa turba magna, quam dinumerare nemo poterat, ait: Stantes ante Thronum in conspectu Agni. Ibi enim stare sumitur pro esse, & ideo (inquunt) dum Christus ait, quòd Angelus non stetit in veritate, declarat quòd daemone non fuit in veritate, in qua boni Angeli fuerunt.

Sed non valet haec responsio, quia dum Christus dicit, quòd Diabolus non stetit in veritate, declarat, & significat, quòd Daemone non perseveravit in veritate, ut facile inferitur ex illis locis, quibus probatur Sanctitas, in qua creati fuerunt Angeli. Hoc suadet etiam ratio, nam stare non significat esse naturale, & substantiale, sed modum, vel existere in alio, ut prope aliud. Et in hoc sensu Evangelista dicit, quòd juxta Crucem Jesu stabat Mater ejus, & Joannes, quòd Angeli stabant ante Thronum Agni. Igitur dum Christus dicit, quòd Angelus malus non stetit in veritate, dicit, quòd non perseveravit in veritate, in qua creatus fuerat, quia non existere in aliqua situatione idem est, ac non perseverare in ea. In Scriptura dicitur, quòd homo numquam in eodem statu permanet, id est, quòd saepe mutatur, non quoad esse naturale quod est semper idem, sed solum quoad voluntatem, aut esse morale.

Tandem objiciunt illud Job. cap. 4. vers. 18. ubi asserit, quòd Deus in Angelis suis reperit pravitatem, hoc est, juxta textum Hebraeum, quòd non posuit laudem in Angelis suis: laudem verò non ponere in opere est opus malum invenire, cum laus solum de bono opere haberi possit: igitur Angeli creati fuerunt mali, suntque mali à natura, & peccatum non ipsorum voluntati, sed naturae conditioni tribuendum est.

Respondeo reverè Deum invenisse pravitatem in Angelis suis, & haec pravitas non fuit in omnibus, nec fuit in illis necessarid, hoc est, à natura, sed liberè & voluntariè, ut norat D. Augustinus: idcirco male inferunt haeretici Angelos fuisse creatos malos. Sed solum inferre possunt ex autoritate Jobi Angelos fuisse creatos liberos, & in statu viae, unde juxta communem Sanctorum Patrum, & Theologorum Sententiam omnes Angeli poterant mereri beatitudinem, eamque de facto boni meruerunt; mali verò non beatitudinem, sed poenam aeternam habuerunt. Nam Deus, qui in ultimo iudicio reddet unicuique secundum opera sua, dicit reprobis; Ite in ignem aeternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus.

Ad Textum Hebraeum asserentem Deum non possuisse laudem in Angelis suis dico, quòd intelligendus est de laude consummata, & perfecta, qualem habent Angeli perfecti, & beati, quos idem Job cap. 38. vers. 7. vocat Astra matutina Deum laudantia. Ratio hujus expositionis est, quia rextus Hebraeus distinguit Angelos bonos à malis, & asserit Deum non dedisse malis coronam, seu gloriam, aut beatitudinem, quae est laus perfecta & consummata, quia Job ibi non loquebatur generaliter de omnibus Angelis, sed salum de Luciferò & suis Affectis, quos deiecit de Coelo; alioquin juxta Jobum nullus Angelus esset bonus, & beatus, quòd est falsum, ut constat ex illo cap. 33. vers. 23. ubi ipse Job ait: Si fuerit pro eo Angelus loquens unus de millibus, ut annunciet hominis aquitatem, miserebitur ejus, & dicit, libera eum, ut non descendat in corruptionem. Haec enim verba à malo Angelo, seu à Demone dici non possunt, quia est Adversarius hominis, ut monet D. Petrus cap. 5. vers. 8. qui non orat pro delinquentibus hominibus, imò damnatos omnes esse vellet, nec pro Dei Ecclesia, cujus ruinam desiderat, ut monet Joannes Papa in Can. miss. 16. quaest. 2. ubi ille Summus Pontifex loquens de Diabolo inquit: Haec mille nocendi modos, nec ignoramus astutias ejus; conatur namque à principio ruina suavitatem Ecclesia rescindere.

Angeli fuerunt in veritate.

Responso ad illam, tamen, habetis rationem.

Job.

Joannes Papa.

San-

Falsum est Haereticorum fundamentum

Joan. 8.

Responso ad primam rationem.

Sapienter operum dulcedinem invidiosè inspicere, & omnibus modis genus humanum evertere, & perturbare. Idem habetur in variis Sacrae Scripturae textibus, in quibus Daemone dicitur tentator malorum.

ARTICULUS XL.

Admitti contra Antidemoniacos Angelum malum, seu Daemone.

Haeretici in praecedenti articulo impugnati credunt omnes Angelos esse malos, ac proinde nullos alios esse Angelos praeter Daemones. In hoc autem articulo sunt alii haeretici dicti Antidemoniaci, qui teste Staphyljo negant esse Diabolum, & malos Spiritus, & ideo dicunt nullum Angelum fuisse malum, nullas esse incantationes, aut maleficia per Daemones concitata. Haec haeresis praecedenti immediatè opposita emerit durante decimo quinto saeculo, & publicata fuit praecipue per Georgium Davidem, arte vitrarum Gandavensem, de quo jam sumus locuti in articulis praecedentibus, & per alium virum non minus haeticum, quam Georgius David, qui nuncupatur Andreas Osander unus ex confessionistis, secta Lutherana, qui Lutheranos, & confessionistarum haeresibus novas haereses addere voluit, scilicet, docere charitatem & Justitiam, quibus homo justus, & sapiens est, esse etiam Dei essentiam, Christum justificare homines solum juxta naturam divinam, Angelos etiam justificari ipsa divina essentia, & ideo suadebat nul lum esse Daemone, quia (inquit) Deus sanctificavit omnes Angelos essentia sua inamissibili, & ab ipsis Angelis protus inseparabili, imò volebat impius ille Angelos esse essentialiter, & à natura sua Deos. Eius ratio erat, quia sicut Verbum Dei nequit esse, quin sit Deus propter essentiam divinam, quam habet, ita impossibile est quòd unus Angelus sit, quin sit Deus, quia divinam essentiam habet.

Antidemoniaci.

Georgius David, Andreas Osander.

S. I.

In quo probatur Daemone existentia.

Li cet nullum Concilium sit, in quo expressè definita maneat malorum Angelorum, aut Daemone existentia, tamen universa Ecclesia semper credidit, & credit in inferno existere Daemones in aeternum cruciaturus. Concilium Bracarense citatum in articulo praecedenti cap. 8. sic ait: Si quis credit quòd aliquis immundas creaturas Diabolus fecerit, & contrivis, & fulguris, & temporales, & fecerit, iste Diabolus auctoritatis sua facit, sicut Priscillianus dicit anathema sit. Igitur Patres hujus Concilii credebant Diabolum esse, & existere.

Tandem Tridentinum sess. 5. in decreto de peccato originali constituit primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiso fuisse transgressus, statim sanctitatem, & innocentiam, in qua fuerat constitutus, amittit, & incurrit per offensam pravaricationis hujusmodi iram, & Dei indignationem, atque idcirco mortem, quam antea illi fuerat comminatus Deus, & cum morte captivitatem sub ejus potestate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc est, Diaboli. Ita Patres Tridentini, quia nequum in hoc loco de Daemone mentionem faciunt, sed etiam in sess. 14. de Sacramento extremae unctionis cap. 2. ubi declaratur virtute hujus Sacramenti hominem infernum facilius resistere tentationibus Diaboli, & ideo haec duo Concilia approbant existentiam Diaboli, & declarant Daemones existere in inferno propter peccatum, quòd commiserunt.

Christus Dominus Daemone existentiam probat Luc. cap. 10. vers. 18. Uidebam Satanam sicut fulgur de Coelo cadentem. Sed Diabolus ille, qui de Coelo cecidit, non manet in Coelo cum bonis Angelis, qui servaverunt suum principatum, & non dereliquerunt suum Domicilium; nec in terris visibiliter subsistit, cum sit merè Spiritus & oculo corporeo invisibilis; nec est in deliciis, in quibus erat antequam peccaret, cum Reus & condemnatus fuerit ad penas inferni, aut ad ignem aeternum, qui ex Scriptura dicitur paratus Diabolo & Angelis ejus: ergo Diabolus ita existit, ut non possit citrà haeresim negari ejus existentia.

Concilium Bracarense, Tridentinum.

Luc. 10.

Idem suadet ex cap. 4. Matth. ubi legitur Christum ductum fuisse in desertum à Spiritu, ut tentaretur à Diabolo, & ipsum Diabolum (à Christo vincitum & repulsum) assumpsisse eum in Sanctam civitatem & stans eum super Pinnaculum templi, ut mitteret se deorsum. Porro quia Christus Dominus ex sua natura est impeccabilis, eum virtute sua vicit, ne vinceretur à Tentatore Christianus. Iterum assumpsit eum in montem excelsum valde, & ostendit ei omnia regna mundi, dicens ei: Haec omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. Nichil certò clarius adduci potest ad probandam Daemone existentiam, quam negare ausi sunt haeretici praenomina-ti contra universam Ecclesiae fidem.

Sed ne omissione probationum credant se esse invincibiles, & ut videant quanta mala hominibus inferuntur à Diabolo, adduco testimonium Apostolorum, qui cap. 10. Act. vers. 30. inquit: Jesum Nazarenum quomodo unxit eum Deus Spiritu Sancto, & virtute, qui pertransiit beneficiendo, & sanando omnes oppressos à Diabolo, quoniam Deus erat cum illo, & nos testes sumus omnium, quae fecit in regione Judaeorum. Itud testimonium Apostolorum nullus negare potest, & ideo quilibet tenetur confiteri malorum Angelorum, seu Daemone existentiam. Nec potest quis negligere Diaboli incursum, ut monet Apostolus ad Ephes. 4. vers. 27. Nolite locum dare Diabolo. Et cap. 6. vers. 11. induis vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias Diaboli. Et statim rationem assignat, seu pugnam demonstrat dicens; Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem, sed adversus principes, & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum: hoc est, adversus Diabolum: unde D. Petrus in Ep. 1. cap. 5. vers. 8. ait: Sobrii estote & vigilate quia adversarius vester Diabolus tanquam leo rugiens circuit quarens quem devoret: ut inde sciamus Diabolum existere, huncque esse adversarium nostrum, qui vincitur, & ejicitur in oratione, & jejunio. Quare Christus Dominus nos utrumque docere volens dixit Discipulis suis Matth. 26. vers. 4. Vigilate, & orate, ut non intretis in temptationem, Spiritus id est Diabolus, quidem promptus est, caro autem infirma est. Nec licet credere Daemone esse invincibilem hominibus oratione & gratia Dei adjutus, quia multum valet deprecatio justis assidua. His virtutibus pro vincendo Diabolo addendum est jejunium, quòd vitia comprimit, & mentem elevat, virtutem largitur, & praemia.

Act. 10.

Ephes. 4.

1. Petr. 5.

Matth. 26.

S. I. I.

Respondet Adversariis.

Haeretici, qui volunt nullam esse in Sacra Scriptura auctoritatem affirmantem existentiam Daemone, respondent Diabolum in locis citatis non amari pro malo Angelo, sed pro homine pessimo, Traditore nequissimo, ut constat ex illo Joan. 6. vers. 7. ubi Christus dixit Discipulis suis: Unus ex vobis Diabolus est: nullus tamen asseruit Judam Iscariotem (qui est ille de quo loquebatur Jesus) esse Angelum malum de Coelo ejectum, seu Diabolum. Idem probat illud Christi ad Petrum Matth. 16. vers. 23. Vade post me Satanas, quò loquebatur Jesus) esse Angelum malum de Coelo ejectum, seu Diabolum. Idem probat illud Christi ad Petrum Matth. 16. vers. 23. Vade post me Satanas, scandalum es mihi: tamen Petrus non erat Diabolus substantialiter, nec Angelus malus in eo sensu, in quo Ecclesia vult dari Daemones; alioquin Christus elegeret Daemones, eosque Apostolos nominasset, quòd est à fide Catholica alienum. Ergo licet in Sacra Scriptura fiat mentio de Diabolo, non licet inde inferre dari Daemones, seu Angelos malos ab hominibus pessimis distinctos, cum tales homines dicantur daemones, aut filii Diaboli.

Respondeo textus relatos ab haereticis non loqui de malis Angelis, sed de Petro, qui in hoc loco dicitur Satanus, de Juda Iscariote, qui vocatur Diabolus (nominè) à Christo Jesu, non simpliciter & absolute, sed in certis quibusdam casibus, licet in se ipso Diabolus non sit, sed propter delicta, quae fecerant Diabolus tentante. Certum est enim, quòd Petrus increpans Christum & dicens: Absit à te Domine, non eris tibi hoc tentatus fuit à Diabolo, qui nolebat Redemptionem hominum ex morte Christi secururam, ut multos filii simplicii in inferno haberet comites.

Certum est etiam, quòd Judas Iscariotes tradidit Christum Judaeis intelligente Diabolo, qui est omnium pec-

Falsum est quòd scribitur: ra pro malo Angelo intelligat hominè peccatorem.

peccatorum pater & fons iniquitatum, ut facile inferat ex D. Augustino in sermonibus communibus serm. 4. ubi de nostro adversario, seu Diabolo sic loquitur; Quid pravius? Quid malignius? Quidvis nostris adversario nequius, qui posuit in Cælo bellum, in Paradiso fraudem, odium inter primos fratres, & in omni nostro opere Zizaniam seminavit? Nam in comestione posuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignaviam, in conversatione invidiam, in gubernatione avaritiam, in correctione iram, in presulatu suæ dominatione superbiam; in corde posuit cogitationes malas, in ore posuit locutiones falsas, in membris operationes iniquas, in vigiliando movet ad prava opera, in dormiendo ad somnia turpia, levis movet ad dissolutionem, tristis ad desperationem sed ut brevius loquar, omnia mala mundi sua sunt pravitatis commissa. Idcirco Scriptura potuit eos, qui talia agunt, vocare Diabolos ratione consensus ad Dæmonem, quin sint, substantialiter dæmones, seu quia sunt Dæmonis imitatores, eisque opera efficiunt.

Sunt alii textus in Sacris paginis, qui non de homine malo & iniquo, sed de malo Angelo, seu Dæmone ita intelligendi sunt, ut nullatenus intelligi possint de homine, de quo intelliguntur illi, quos hæretici adducunt de Simone Petro, de Juda Iscariote. Nam ille, qui assumpsit Jesum in montem excelsum valde, non est homo, sed Angelus malus seu Dæmon, qui tenuit Christum in deserto, & illi dixit: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Solus quidem Diabolus est hujus sceleris capax.

Ille de quo loquitur Isaias cap. 14. *Derivata est ad inferos superbia tua, vernantamen ad inferos detraberis usque ad profundum lacu,* non est homo, sed Angelus malus, qui ob peccatum, quod commisit in Cælo, detrusus & præcipitatus fuit in infernum, & ibi in æternum permanebit.

Idem confirmatur ex illo D. Petri Epistola 2. cap. 2. vers. 4. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed venditibus inferni devotos in tartarum tradidit cruciandos.* Hæc verba non possunt intelligi de hominibus malis, quia in eodem capite idem Apostolus distincte loquitur de malis Angelis, & de malis hominibus, & illis ac istis assignat poenam, quia postquam auferuit Deum non pepercit Angelis peccantibus in vers. 4. *Nec originali mundo,* in vers. 5. *Nec civitatibus Sodomorum, & Gomorrhæorum,* ait in vers. 9. 10. & 11. ejusdem capituli: *Magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditia ambulant, dominationemque contumunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuant introducere, blasphemantes.* Ibi certo loquitur de hominibus. Ergo ex Epistola D. Petri necessario colligendum est dari verè dæmones, seu malos Angelos, quibus Deus non pepercit, dari quoque malos homines à malis Angelis, seu Dæmonibus distinctos, quibus Deus non parceret, nisi poenitentiam agant, ut scriptum est.

Tandem dicunt textus relatos intelligendos esse de pastorem curam animarum habentibus, qui in Sacra Scriptura dicuntur Angeli propter dignitatem ministerii. Apocalyp. 2. vers. 1. *Angelo Ephesi scribo, id est Episcopo Ephesi,* & dum mali sunt dicuntur Dæmones, qui puniuntur in inferno, ut monet D. Petrus 2. cap. 2. vers. 9. ubi inquit: *Novit Dominus pius de tentatione eripere, iniquos vero in diem Judicii reservare cruciandos.*

Non valet hæc ratio, nam si Episcopi, Apostoli, & alii viri Sancti dicuntur Angeli in Sacra Scriptura, licet sint homines, certum tamen est quod omnes, qui in Sacra Scriptura dicuntur Angeli, non sunt homines, ut constat nemad ex textibus adductis pro assertionem nostram, sed etiam ex illo Matth. cap. 8. v. 31. *Dæmones autem rogabant eum, id est Jesum, dicentes si ejicis hinc mitte nos in porcorum gregem.* Illi autem, qui sic loquebantur Christo, non erant homines mali, ut est evidens, sed erant Angeli mali, seu Dæmones, sicut illi de quibus act. 5. vers. 16. habetur: *Curtebas autem & multitudo vicinarum civitatum Jerusalem, asservantes agros, & venentes à Spiritibus immundi.*

ARTICULUS XLII.

Refutat Armenos asserentes, pœnas malorum Angelorum, seu Dæmonum esse temporales.

Omnes hæretici, qui nullum infernum admittunt, & illi, qui volunt pœnas damnatorum non esse perpetuas, & æternas, præsentem quoque impugnant

articulum. Nam si nullus sit infernus (ut impiè voluit Almaricus, natione Gallus Patria Carnotensis, cui adhaesit Hermanus Ristwich) certum est quod Angelus malus non patitur pœnas inferni, aut ab ipsis aliquando liberabitur. Unde de illis, qui æternitatem supplicii damnatorum impugnant, loquendum est.

Primus, qui hac hæresim docuit, est Origenes, patria Alexandrinus, S. Leonidis martyris Filius, Clementis Alexandrini Discipulus, sublimis ingenii & vir magna eruditionis, qui sub Severo Imperatore, & Zephirino Papa circa annum Domini 207. plures scripsit errores, quorum octavus juxta catalogum errorum ejusdem Doctoris, à S. Epiphano, Theophylo Alexandrino, D. Augustino, & aliis conditum, est adversus tormenta Dæmonum, atque impiorum hominum supplicia, quæ credit temporanea tantum.

Anno 640. tempore Constantini tertii, Filii Heraclii Imperatoris, & Pontificatu Theodori Papæ, Armeni, qui Asiam incolunt ea in parte, quæ est inter Taurum, & Caucasum montes constituta, crediderunt etiam cum Origenistis, inferni poenam non esse perpetuam.

S. I.

In quo describitur Status poenarum Dæmonum.

Scriptores adversus hæreses præsentem hæresim impugnant auctoritate folius Scripturæ, & Sanctorum Patrum; nullam enim asserunt constitutionem Apostolicam, nullumque decretum Conciliorum, quo constet Ecclesiam determinasse pœnas inferni non esse temporaneas, sed perpetuas. Ratio hujus omissionis est, quia Sacra Scriptura satis manifestè docet in inferno nullam esse redemptionem, nullamque ex illo insaufissimò statu exitum. Itaque sufficit asserere auctoritatem Concilii Lateranensis sub Innocentio III. cap. *Firmiter*, ex quo inferri potest assertio nostra; nam ibi habetur de Justis, & Reprobis: *Omnes cum suis propriis resurgent corporibus, qui gesserunt ut recipiant secundum opera sua, sive bona fuerint, sive mala, illi cum Diabolo poenam perpetuam, illi cum Christo gloriam sempiternam.* Et auctoritatem Symboli D. Athanasii, in quo legitur: *Qui mala egerunt, ibunt in ignem æternum.* Ex quo sequitur Ecclesiam Catholicam (quæ prædictum Symbolum recepit, & canit) credere poenas inferni esse perpetuas, & in æternum duraturas, nedum respectu damnatorum, sed etiam respectu Dæmonum.

Isaias loquens de finali tribulatione malorum hominum declarat ipsam tribulationem esse æternam; nam cap. 66. vers. 24. inquit: *Egredientur, & videntur cadavera virorum qui pravaviderunt in me, vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur.* Vermis autem & ignis erunt in æternum in damnatis; cum vermis non morietur, & ignis non exstinguetur. Idem docet Judith cap. 6. vers. 20. & 21. *Ve genti insurgenti super genus meum, Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die judicii visitabit illos, dabit enim ignem, & vermes in carne eorum, ut urantur, & sentiant usque in sempiternum.* Igitur ex illis, & aliis locis veteris testamenti, poenæ inferni sunt æternæ, & per consequens malus Angelus nunquam liberabitur à poenis, quas patitur à die pravicationis suæ. Idem dicendum est de omnibus damnatis, quoniam in inferno omnes damnati sunt uniformes in ordine ad finem, aut durationem.

Eandem veritatem docet novum Testamentum. Christus Dominus in novissimo die unicuique secundum opera sua redditurus, dicit his, qui à dextris ejus erunt, seu Electis & predestinatis: *Venite benedicti Patris mei, possidere paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Matth. 25. vers. 24. his verò qui à sinistris erunt, seu Reprobis: *Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est Diabolo & Angelis ejus.* vers. 41. ergo ad illum ignem æternum destinati in æternum cruciabantur. Et Marc. cap. 9. vers. 42. idem Salvator ait: *Et si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam, bonum est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non exstinguitur.* Quibus evidenter constat poenas inferni, quas patiuntur Reprobi, esse sempiternas, de quibus Isaias cap. 33. vers. 14. ait unicuique nostrum, ut eas evitemus;

Origenes.

Armeni.

Decretum Concilii Lateran.

Symbolum D. Athanasii.

Isaias.

Judith.

Matth.

S. I I.

De Rationibus Hæreticorum.

Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? Et Job cap. 20. vers. 22. dicens, quod in terra miseria & tenebrarum, seu in inferno nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, declarat poenas inferni esse sine fine.

His addo illud Judæ in Epist. Cathol. vers. 7. *Sicut Sodomam & Gomorrham, & finitima civitates simili modo exformata & abeuntes post carnem alteram, facta sunt exemplum, ignis æterni poenam sustinentes.* Et Apocalyp. cap. 14. vers. 9. & sequentibus: *Si quis adoraverit bestiam, aut imaginem ejus, & acceperit charactere in fronte sua, aut in manu sua, & hic bibet de vino ira Dei, quod mixtum est mero in calice ira ipsius, & cruciabitur igno, & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni. Et fumus tormentorum ascendet in facula faculorum. Nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, aut imaginem ejus, & si quis acceperit charactere nominis ejus, quibus constar tertium Angelum revelasse D. Joanni, quod illi, qui adoraverunt bestiam, seu peccatores (qui sunt illi, qui bibent de vino ira Dei) non habebunt requiem, sed patientur tormentum, cujus durationis non erit finis.*

Idem asserunt Sancti Patres, & præcipuè D. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 48. dicens: *Firmissimo tenet, & nullatenus dubites ex ore Dei, dicens: Firmissimo tenet, sempiternas atque immutabiles protata sententia, iniquos omnes in combustionem æternam. Justos autem in vitam æternam, iniquos semper arduos cum Diabolo justos autem sine fine regnatos cum Christo. Eadem est mens aliorum Sanctorum Patrum de perpetuitate & æternitate poenarum inferni damnatorum. Sic S. Augustinus in sermone ad Eremitas; *In inferno (inquit) nulla est redemptio, quoniam qui illic damnatus, & demersus fuerit, ulterius non exiit. In inferno nulla est redemptio, quoniam nec Pater ibi potest adjuvare Filium, nec Filius Patrem, ibi non invenitur amicus, vel propinquus, qui valeat & argentum, & divitias dare &c.**

D. Gregorius lib. 4. Dialog. loquens de inferno inquit: *anima illi postea bene esse perdidit, & non perdidit esse, ex qua se semper cogitur, & ut mortem sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patitur, quatenus et mors immortalis sit, & defectus indefectus, & finis infinitus. Idem lib. 9. Moral. Horrendo modo sit miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia & mors semper vivit, & finis semper incipit, & defectus defecere nescit, mors perimit & non exstinguit, dolor cruciat, sed nullatenus pavorem fugat, flammam comburit, sed nequaquam tenebras excutit.*

Non parùm juvat discursus naturalis ad suadendam hanc veritatem Catholicam; nam ratio naturalis, aut æquitas suadet, quod unicuique meretur privari bono, contra quod malitiosè, & voluntarie agit irrevocabilitur; ex hoc enim se tali bono reddit indignum, ut notant D. Augustinus lib. 3. de lib. arbit. ubi ait: *Ille est poena peccati iustissima, ut amittat unicuique illud quo bene uti voluit, cum sine ulla difficultate posse si vellet, id est, ut quis sciens non facis, amittat scire quod rectum est, & cum rectum facere cura posset, noluit amittat posse cum velit.* Et Angelicus Doctor D. Thomas lib. 3. contra gentes idem docet. Quare juxta legem civilem, qui contra republicam sic peccat, reipublicæ societate omninò privatur, vel per mortem vel per exilium perpetuum. Eadem ratione dicendum est, quod malus Angelus, aut homo damnatus, qui contra Deum malitiosè peccavit, debet privari visione Dei, & societate beatorum, qui in æternum fruuntur Deo, ut insinuat Paulus 2. ad Corinth. cap. 6. vers. 15. dicens: *quia conventio Christi ad Belial? aut quis pars fidelis cum infidelis.*

Deinde ille, qui sic peccat, avertitur ab ultimo fine, qui est Deus, habetque animam malevolam, in quam non intrabit sapientia; ideoque justum est, quod tali fine in æternum priveretur, & quod in æternum maneat in supplicis, in quibus ultimum finem suum constituit per peccatum, ut inferri potest ex illo Ecclesiastes cap. 11. vers. 3. *Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Malus enim Angelus cecidit de Cælo in infernum, ut docet Scriptura. Ergo in inferno debet esse, & ibi irrevocabilitur, & in æternum permanere, quia Deus potuit statuere, & de facto statuit, ut status hominis post præsentem vitam sit immutabilis.

Origenista, & alii hæretici obijciunt adversus æternitatem poenarum inferni illos Sacra Scripturæ textus, quibus declaratur, quod Deus continet in ira sua misericordias suas, & quod in ultimo iudicio non obliviscetur misereri; inde enim concludunt ipsi Origenista, quod Deus aliquando miserabitur damnatorum, & quod aliquando poenæ inferni finientur, quia misericordia superexaltat iudicium.

Sed non valet hæc ratio; quia licet Deus in ira sua misericordias suas contineat, & misereatur, inde tamen non probatur poenas inferni habere finem, sed solum Deum punire citra condignum, & non inferre damnatis tantam poenam, quantum merentur. Nam sicut premiatur ultra condignum, ut notat D. Augustinus in Enchirid. cap. 112. ita etiam puniatur citra condignum, quia misericors est, & in ira sua continet misericordias suas. Idque colligi potest ex illo Lament. Jeremiæ cap. 3. vers. 22. *Miser cordia Domini, quia non sumus consumpti, quia non defecerunt miserationes ejus.* Nec possunt hæretici velle, quod Deus non puniat absolute, ut misericors est, qui velint quod sit sine misericordia; nam inquit D. Chrysostomus super Matth. *Justitia sine misericordia non est justitia, sed crudelitas, sic misericordia sine justitia non est misericordia, sed fatuitas; sed Deus est misericors & justus, ideoque puniat cum misericordia, licet puniat damnatos poena æterna.*

Vel respondeo cum D. Augustino, quod textus prædicti relati debent intelligi de vasis misericordiam, id est, de salvandis, qui non pro meritis suis, sed Deo miserante liberantur de poenis inferni; ideoque nihil probant contra articulum nostrum; quo non excluditur in iudicio misericordia, quamvis admittat poenam æternam. Hæc quidem poena habet gradus diversos, unus damnatus potest plus quam alter pati. Hocque tribuitur misericordiam Dei, quæ punit citra condignum.

Dicitur. Deus est justus, ut creditur omnis, qui Deum admittit, cum iustitia sit perfectio simpliciter simplex, quæ Deo essentialiter convenit; ergo non punit peccata Angeli, & hominum poena æterna, quia non videtur iustum, ut pro peccato quantumlibet magno, parvo scilicet perpetrato tempore, poena quiquè puniatur æterna; cum gravitas poenæ peccatorum gravitatis respondere debeat; peccatum autem temporaneum sit, & momentaneum, cui correspondere non potest poena æterna nisi injustè, cum in temporale, & æternum nulla possit inveniri proportio.

Respondeo Deum esse justum; scriptum est enim; *justus est Dominus, & rectum iudicium tuum;* sed dico, quod punit peccatum Angeli, hominisque damnati poena æterna, quia justus est. Nonne Angelus malus, & homines, qui in peccato mori voluerunt, merentur puniri supplicio æternum, quia noluerunt frui Deo, seu summo bono in æternum? Nonne ceciderunt in infernum? Ergo iustum est, quod ibi remaneant in æternum, cum in inferno nulla sit redemptio, sitque status immutabilis. Nec obstat, quod peccatum sit temporaneum, imò & momentaneum in se. Ratio enim, quæ æternitas poenæ proportionata est peccato non retractato, est, quia persona sic peccans, & ejus peccatum perpetuò durat, licet statim cesserit peccati delectatio, ut docent D. Thomas in 4. sent. dist. 46. art. 4. & Scotus pluribus in locis: idcirco iustum est, quod poena duret tandiu, quantum durat culpa.

D. Augustinus lib. 21. de Civit. Dei cap. 11. eandem veritatem asserit; ibi enim inquit: *Sic autem quidam eorum, contra quos defendimus civitatem Dei, injustum puniunt, ut pro peccatis quamlibet magnis parvo scilicet tempore perpetratis poena quiquè damnentur æterna, quasi nullius id unquam iustitia legis attendat, ut tanta mora temporis quiquè puniatur, quanta mora temporis unde puniretur admittit. Octo genera poenarum in legibus esse scribit Tullius, damnationem, vincula, verbera, talionem, ignominiam, exilium, mortem, servitutem. Quid horum est, quod in breve tempus cuiusque pro peccati levitate coarctatur, ut tanta vindicetur mortis, quanta deprehenditur perpetratum, nisi forte talio? id enim agit ut hoc patiat quiquè quod fecit: illud est legis, oculum pro*

Isai. 14.

2. Petr.

Matth. 6.

Epist. Iu. d.

Apocalyp. 14.

D. Fulgentius.

D. Augustinus.

D. Gregorius.

D. Augustinus.

2. Corinth.

Solus vultus prima ratio.

D. Chrysostomus.

Peccatum Angeli, tum puniuntur poena æterna.

D. Augustinus.

pro oculo, dentem pro dente fieri enim potest, ut tam brevi tempore quis amittat oculum seu veritate vindicta, quem tu- lis ipse alteri improbitate peccati &c. Quibus ille S. Doctor demonstrat Deum esse iustum, dum punit delictum fina- le, quamvis peccatorem, aut delinquentem puniat poe- na æterna, dat & reddit unicuique secundum opera sua, peccatis autem non retractatis datur poena inamissibilis, quæ est æterna, seu irrevocabilis, aut interminabilis, quia talis est irremissibilis.

Hæc responsio confirmatur ratione; nam proportio poenæ cum delicto non debet attendi à delectatione, & duratione delicti; alioquin injustum esset ad mortem condemnare uxorem adulteram, ad quam tamen à lege veteri condemnabatur juxta illud Levitici cap. 20. vers. 10. & sequent; Si machatus fuerit quis cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjugè proximi sui, morte moriantur, & machus & adultera. Qui dormiit cum uxore sua, & revelaverit ignominiam Patris sui, morte moriantur ambo, Sanguis eorum sit super eos &c. Sed debet attendi ab objecto & fine, à quo quis avertitur peccando. At ille fi- nis, à quo avertus est Angelus malus, aut damnatus dum mortaliter peccavit, est æternus, quippe est Deus, quoniam peccatum est avertio à Deo, & conversio ad creaturam, in qua juxta D. Chryostomum homo per peccatum mortale ultimum finem suum constituit. De- inde non homo, sed Deus est, qui statuit, ut qui ab ul- timo sine se avertit, hoc est à vita æterna, illa in æter- num careat, & pari puniatur poena, seu privetur intui- tiva Dei visione, cujus privatio est poena damni, quæ est æterna. Nec injusta est hæc divina constitutio, quia homo & Angelus malus potuerunt à divina adjuvante gra- tia non se avertere ab ultimo fine: ergo poenam æternam in inferno merito patiuntur, & patientur in æternum.

Nec valet dicere, quod hoc supposito Deus esset injus- tus ex eo, quod potuerit eos liberare, & non liberave- rit. Non valet, inquam, quia ut ait Scotus in 4. sent. dist. 46. quest. 4. §. de tertio, iustum est, ut qui mali- tiam voluntariam habet, & in ea liberè peccaverit, à malitia per alium non liberetur; & qui potuit malitiam relinquere habens tempus præcisum, & taxatum, quod est tempus vite & vie, si in eo non se corrigit, id est, si dum vivit non se abstinet à malo, iustum est ut in ea de- seratur, quin ipsi fiat injuria juxta 27. regulam juris; Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus. Igitur cum damnati, dum erant in via, potuerint non peccare, & de facto peccaverint, ita iustè poena comminata puniun- tur, & in inferno in æternum relinquuntur, ut dicere possint cum fratribus Joseph Genes. cap. 42. vers. 21. Me- rito hæc patimur quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustias animæ illius, dum depræcarer nos, & non audivi- mus, iudicè venit super nos ista tribulatio. Qui liberè vult de- serere Deum, ab ipso deseri meretur. Hinc est, quod Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur, ut optime observat Sacra Tridentina Synodus.

Deiis. 20. Adversus pena pro- venit ex Objecto offensa

Scotus

Genes. 42.

Origenes

Proverb

ARTICULUS XLII.

Ostendit Origenes Mariam Virginem fuisse semper sine peccato.

Anno 207. sub Severo Imperatore, & Zephyrino Papa Origenes docuit Mariam peccasse peccato scandali. Nam homil. 17. in Luc. inquit: Quid putamus quod scandalizatis Apostolis Mater Domini à scandalo fuerit immunis? si scandalum Domini in passione non est passa, non est mortuus Jesus pro peccatis eius, si omnes peccaverunt & egent gloria, justificati gratia eius, & redempti, utique & Maria illo tempore passa est.

Origenes ad hæc Raymundus Lullus vir Philoso- phus, ac Theologus; professione Laicus, qui vixit cir- cæ annum Domini 1260. sub interregno Romanorum Imperatorum, Ecclesiam Dei regente Alexandro IV. Papa, & multa edidit opuscula hæreticos crimine unde- quaque referta (in observat Bernardus Luxemburgus) & inter cætera libellum de Dæmonum invocatione, & alia vulgari sermone Cathalonico scripta: ipse enim in regno Cathalonie educatus fuit, licet ex Majorica ci-

vitate oriundus. Communiter creditur Raymundum Lullum opuscula sua à Diabolo habuisse; (licet alterat in quodam monte à Christo sibi apparente sub specie Crucifixi illa didicisse.) Hujus opinionis ratio est, quia scripsit teste doctissimo Ludovico Abelly Doctore Sorbonico Beatam Virginem Mariam peccasse peccato inobediencie, & rebellionis. Ratio est, inquit, quia stando juxta Crucem Jesu morientis lachrymosa noluit libenti animo, & sine dolore suscipere mortem Christi, quam Deus ab æterno decreverat, & quam ipse Chris- tus spontè patiebatur; propositio enim sibi gaudio su- stinuit Crucem confusione contempta, & oblatu est, quia ipse voluit.

Nulli tamen licet credere Raymundum Lullum ef- se hæreticum, & inter hæreticos reponendum, licet errores innumeros scripserit, quia ante mortem scri- pta sua subjecit pedibus Sanctæ Romane Ecclesie, & vi- ta Doctorum fidelium censura se retractavit, piè vixit, poenitentiam egit, & obit in osculo pacis: martyrio enim vitam finivit, ut referunt plures auctores, qui de ipso scripserunt juxta communem fidem Balearum insu- larum contra nonnullos, qui eum confundunt cum alio Raymundo Lullo, qui fuit Neophytus ex Hebræo ad fidem conversus, & postea hæreticus.

Lutherus & Calvinus, de quibus alibi est sermo, im- piè dixerunt, & sic dicere voluerunt Virginem Mariam multoties peccasse in vita, ambitione scilicet, incre- dularitate, & negligentia, ut videbimus in objectione hæreticorum, ut affirmant plures Doctores, qui contra hos duos hæreticos scripserunt. Sed Concilium Triden- tinum utrumque reprehendit, & anathematis gladio ferit sess. 6. Can. 23 ubi expressè declarat nullum ho- minem posse in tota vita omnia peccata venialia vitare, nisi habeat speciale privilegium, quod Maria ha- buit; ibi enim legitur. Si quis hominem semel justificatum dixerit amplius peccare non posse, neque gratiam amittere, atque ideo eum, qui labitur & peccat nunquam vere fuisse justificatum, aut contra posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmo- dum de beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.

§. I.

De Puritate Mariæ Virginis.

Primò beata Virgo non habuit peccatum originale, ut pluribus rationibus evidenter probat ioster Joannes Duns Scotus, Doctor subtilis, & Immaculatæ con- ceptionis beate Virginis Mariæ propugnator. Eiusdem conceptionis puritas constat ex praxi Ecclesie, quæ festum conceptionis Deiparæ Virginis celebrat, & cen- set illam conceptionem esse Sanctam, & immaculatam, quia Ecclesia non celebrat festum alicujus, nisi propter exi- miam illius Sanctitatem, & dignitatem. Idem probant Sancti Patres, quorum verba non referam brevitatatis gratia, cui studeo.

Nec habuit peccatum actuale, quia non habuit origi- nale, quod est fons, & origo omnis mali, ex eo quod ob ipsum commissum Deus subtraxerit iustitiam origi- nalem, & auxilia, quibus mediantibus non committe- rentur peccata. Quapropter Spiritus Sanctus Cant. 4. de beata Virgine sic loquitur Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Et alibi: sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Quibus certò constat, quod beata Virgo nullum peccatum contraxit, nullumque commi- sit nec mortale, nec veniale; deicit enim beatam Vir- ginem ea puritate nitere, qua sub Deo nulla major po- test intelligi; cum nulla sit creatura dignior, aut perfe- ctior Maria, de qua natus est Jesus verus Deus, verus- que æterni Patris Filius. Non enim fuisse electa in Ma- trem Christi, si in massa perditionis fuisset sicut cæteri Fi- lii Adæ, vel aliquando peccasset. Tum quia sicut hon- or parentum redundat in prolem juxta illud Proverb. cap. 17. vers. 6. Corona senum Filii filiorum, & gloria Filio- rum Patres eorum: Ità per oppositum ignominia Matris ad Filium redundat. Idcirco non decebat Christi Ma- trem esse immundam. Tum etiam quia Christus, qui est sapientia increata, singulari modo habitavit in ute- ro Matris, seu Virginis Mariæ, & ideo ipsa Virgo nul- lum peccatum habuit, quia sapientia æterna non habitat in cor-

in corpore immanis, & vitiato peccatis, ut facile col- ligitur ex illo Sap. cap. 1. vers. 4. In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis; quoniam per sapientiam intelligitur Filius Dei, qui est sapientia increata.

Beatissima Virgo non solum Stellæ, sed Lunæ ac So- lis nomine celebratur; ipsa namque Ecclesia solet ei at- tribuere illud Cant. 6. vers. 9. Quæ est ista quæ progreditur sicut aurora confurgens pulchra ut luna, electa ut sol. Qui- bus significatur omnem omnino innocentia splendorem, ac puritatis, & virtutis lumen fuisse in beata Virgine, ac proinde in ipsa nullum fuisse peccatum, quod tene- brosum est, & cum innocentia, & puritate integra exi- stere nequit, ut insinuat Apost. 2. ad Corint. cap. 6. vers. 15. & sequentibus dicens: Quæ autem conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli: qui autem consen- sus templo Dei cum Idolis &c. Unde Isaias hanc Deiparæ pu- ritatem sic vaticinatus est cap. 11. Egredietur virga de ra- dice Jesse, & flos de radice ejus ascendet. Et D. Hierony- mus hæc verba exponens inquit: Nos autem virgam de radice Jesse, Sanctam Virginem Mariam intelligamus, qua nul- lum habuit sibi fructicum coherentem. Ex quo sequitur pec- catum nunquam fuisse in Virgine Maria, quia non so- lum fructicem, sed nodositate coherentem habuisset, si aliquo modo peccasset. Quapropter D. Anselmus ait de Beata Virgine. Hæc est Virgo, in qua nec nodus origina- lis, nec cortex æstivus culpa fuit. Quia fundavit eam altis- simus, super maria fundavit eam, & super flumina præ- paravit eam.

Deinde eandem innocentiam aut Sanctitatem omni ex parte intactam à peccato demonstrat plenitudo gra- tiæ, quam ipsam Virginem habuisse testatur orator à Deo delectatus ad illam, eamque sic perorans: Ave gra- tia plena. Etenim qua ratione diceretur gratia plena, si aliquod peccatum in ea fuisset aliquando? Dicendum est igitur, quod fuit sine peccato, & sine macula, ut esset ad hanc gratiæ plenitudinem recipiendam plenè disposita, ut omnes Filios Adæ in motum integritate & sanctitate excederet, & ut esset Virgo singularis & Mater purissima. Unde Ricardus à Sancto Laurentio lib. 1. de laudibus Virginis cap. 4. ait: Omnis alia creatu- ra aliquid habet vacuitatis, quia majorem gratiam recipere potuit, ipsa autem sic usquequaque gratia plena fuit, quia majorem gratiam habere non potuit, nisi ipsa divinitati unire- tur, hoc est, nisi ipsa Deus esset, hoc est, plenitudo, de qua hic specialiter dicit Angelus: Ave gratia plena. Tanta igitur gratiæ ubertas, & sublimitas evidenter probant bea- tam Virginem semper cumsumque peccati expertem fuisse speciali gratiæ privilegio, sicut Christus experts fuit ex natura. Quare Ecclesia in officio Conceptionis Mariæ nostro ordini concessit canit illud Davidis 1. Pa- ralip. cap. 22. vers. 5. Filius meus parvulus est & delicatus, domus quam edificari volo, talis esse debet. Filius verò est Christus, domus autem est Maria Mater ejus, quam Deus voluit esse similem Filio non natura, sed gratia, ut dignum habitaculum divini verbi efficeretur, & ideo Deus voluit Virginem Mariam ab omni peccato præser- vare, ut esset omnino Sancta corpore, & Spiritu juxta dictum Apostoli, & ut esset purissimum totum quid- quid in ea fuit; possedit Spiritus Sanctus, & virtus altis- simi eam obumbravit, inquit Ildelphonus Archiepis- copus Toletanus.

Eandem veritatem tuentur Sancti Patres, in primis D. Augustinus lib. de natura & gratia contra Pelagianos habet. Excepta Virgine Maria de qua propter honorem Domini nullam prius habere volo questionem; inde enim scimus, quod ei plus collatum gratia ad vincendum ex omni parte peccatum, quod conciperet parere meruit eum, quem constat, nullum habuisse peccatum: hæc ergo Virgo excepta, si omnes Sanctos & Sanctas cum hic viverent congregare possemus, & interro- gare utrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros puta- mus, nisi quod ait Joannes: si dixerimus quia peccatum non habemus &c. D. Ambrosius in serm. de nativitate bea- tæ Virginis ait: Beata Virgo priusquam conciperetur, vel na- sceretur, erat prænnunciata, vel designata miraculis, nata verò de progenie divinitus ordinata, privilegio virtutum insi- gnis emicuit, Salvatorem condidit à quo glorificata in Cælis nunquam servigenis patrocinari desistit.

D. Bernardus ad Canonicos Lugdunenses ait: Magna- tudinis fuit Jeremia Sanctificatio, quæ potuit vitare facilius culpam

mortalium: major sanctificatio Joannis Baptista, quæ potuit vi- tate frequentiam venialium, maxima Virginis Maria, quæ po- tuit vitare, imo vitavit omne peccatum.

His verbis & ex aliis similibus, quæ omitto, constat Beatam Virginem nedum non peccasse, sed etiam ip- sam peccare non potuisse ex privilegio speciali à Deo ipsi concessum: nam si sit sanctior Jeremia & Joanne Baptista, sanè absque ulla culpa fuit, & semper Virgo, quia Jeremias, & Joannes Baptista ab eo, solum, qui nullum peccatum habet, nec habuit, superari possunt in Sanctitate & justitia coram Deo.

§. II.

Solvuntur rationes Hæreticorum.

Hæretici, qui volunt Virginem Mariam aliquando peccasse, dicunt, quod peccavit peccato super- bie, dum Luc. 1. dixit: Fecit mihi magna qui potens est: beatam me dicent omnes generationes &c. quæ sunt in eodem Evangelio; & peccato infidelitatis, dum dixit Angelo Incarnationem annuncianti: quomodo fiet istud quoniam tur- batur non cognosco? quia (inquiunt) sic respondit quasi incredula. Undè Lutherus in Evangelio de annuncia- tione inquit: ipsa profecto in se sensu incredulitatis sensum. Et Calvinus præfata Lucæ verba exponens Zachariæ comparat Mariam, vulgus ipsam non minus fuisse dubiam de omnipotentia Dei, quam Zacharias; ideo, inquit, peccavit aliquo modo, sicut Zacharias.

Respondeo Mariam non dixisse, Fecit mihi magna qui potens est &c. Beatam me dicent omnes generationes, ut glo- riam suam ostenderet, cum ibi humilem se fateatur, & qualitatem ancillæ sibi assumat, quippe horum mirabi- lium causam assignando ait: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Sed ut gloriam Dei manifestaret, & miseri- cordiam ejus extolleret, quod non est peccare peccato superbiæ, sed Deum laudare, & gratias ei reddere pro tanto beneficio omnibus noto. Ad secundum dico cum D. Augustino homil. 44. cap. 5. quod Beata Virgo res- pondens, quomodo fiet istud, non dubitavit de promissio- nis Angeli, sed expressit virginittatis votum, quod emi- serat, & ideo non peccavit peccato infidelitatis, nec fuit dubia de mysterio Incarnationis verbi. Hæc enim responsio est potius admiratio, quam dubitatio. Vel di- co cum D. Bernardo homil. 4. super missus est, quod Beata Virgo sic respondens non dubitat de facto, sed mo- dum requirit & ordinem; neque enim querit an fiet istud, sed quomodo.

Ad Calvinum respondeo, quod non valet compara- tio Zachariæ cum Maria; nam Zacharias ob increduli- tatem fuit reprehensus, & ob illam punitus, ut probat illud Luc. 1. vers. 20. in quo legitur Angelum dixisse ip- si Zachariæ dubitanti, aut incredulo: Et ecce eris tacens, & non poteris loqui usque in diem, quo hæc fuerit pro eo quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur tempore suo. Maria verò non fuit reprehensa, nec punita; ergo non peccavit peccato infidelitatis sicut Zacharias, cui An- gelus dixit: Et ecce eris tacens & non poteris loqui pro eo quod non credidisti verbis meis.

Dicent insuper Beatam Virginem peccasse peccato impatientiæ; idque probant ex illo Luc. cap. 2. vers. 48. Virgo nō in quo legitur Mariam dixisse ad Christum post triduum suis in- ventum in Templo, sedentem in medio Doctorem, audientem illos, & interrogantem eos: Filii quid fecisti nobis sic? ego & Pater tuus dolentes quærebamus te. Hæc enim verba (inquiunt hæretici) ex impatientia procedunt & ex ira, quæ est vitium mansuetudini oppositum, quoniam non sunt patientis, sed irascens: cum soliti proferantur ab illo, qui dolent quæsitivus, & non invenit, dum haber, aut videt hominem, quem quæ- rebat.

Sed non valet hæc hæreticorum interpretatio, quia non sunt verba reprehendentis, aut corripientis, sed dolentis præ amoris magnitudine, qui quidem amor multum patiebatur ex absentia amantissimi filii. Unde Beata Virgo non objurgavit Christum his verbis: Fili quid fecisti nobis sic? sed potius ab ipso absentię causam petiit, quod non est peccatum impatientiæ, nec iræ, sed potius signum eximii doloris, qui tantus est in amit- tendo, quantum est in possidendo amor.

FIDEI VINDICATA.

400

Dicent, Si hæc verba ex amore procederent; non neglexisset Filium, nec eum amisset per triduum, sed eum citius, & diligentius quaesivisset eum, quia nesciunt materna viscera parientiam, ut inquit D. Ambrosius lib. 2. ad Gratianum.

Maria non peccavit peccato negligens.

Respondetur consequentiam esse falsam; nam Beata Virgo, & Sanctissimus eius Sponsus Joseph sciebant Jesum esse verum Deum, ideoque poterant illum arbitrio suo relinquere absque ulla negligentia, quæ ut verum sit, & ut quis negligens dicatur, necesse est quod deferat auxilia ad finem consequendum necessaria. Deinde B. Virgo, & ejus sponsus quærebant Christum dolentes, ut testatur Evangelista: ergo non fuerunt negligentes, quia dolor denotat quod fecerunt omne id, quod potuerunt ut Jesum invenirent: ac proinde hæretici falsò ipis attribuant peccatum negligentia. Tandem objiciunt hæretici, & volunt Mariam peccasse peccato ambitionis, & vanæ gloriæ, dum in nuptiis miraculum requisivit à Filio dicendo Joan. 2. vers. 3. Desiciente vino dixit Mater Jesu ad eum: vinum non habent, ut probat responso Christi ad Matrem vers. 4. Quid mihi & tibi est mulier, nondum venit hora mea; quæ sunt verba reprehensionis.

Maria non peccavit peccato ambitio.

Respondeo cum D. Augustino tract. 8. in Joan. hæc verba non fuisse ambitionis indicium, sed eximia fidei Beatae Mariæ Virginis circa divinitatem, & omnipotentiam Filii sui, & signum ardentissimæ charitatis, quæ ipsa Virgo flagrabat erga pauperes, quos volebat pudore sustundi propter vini defectum, non verò circa potestatem matris in Filium, sed esse curam & sollicitudinem circa ea, quæ Filii sunt, ut denotant hæc verba: Vinum non habent.

D. Aug. 2. 1. 1.

Ad responsonem Christi dico, quod per ipsam Christus non reprobat petitionem Matris, sed sapientia potestatis plenitudinem pro libito se se communicantem ostendit, ut ex D. Augustino refert noster Frassenius tom. 3. tract. 1. disp. 3. articulo 3. quæst. 2. ubi ponit verba desumpta ex lib. 4. de consensu Evangelistarum cap. 10. ejusdem S. Augustini, quæ sunt hæc: Non repellens de qua sumpsit carnem, sed suam tunc maxime insinuans divinitatem, aquam in vinum conversurus; quæ divinitas illam etiam feminam fecerat, non ex illa facta erat: Idque confirmant hæc verba Mariæ, quæ sunt in versu 5. ejusdem capitis: dixit Mater ejus ministris: quodcumque dixerit vobis facite; quæ insinuant Mariam indè voluisse ostendere Christum esse omnipotentem, & Dominum Cœli, & Terræ.

Relictus Raymundi Lulli ratio.

Ad rationem Raymundi Lulli in principio articuli relatum dico, quod Beata Virgo stando juxta crucem Jesu lacrymosa non peccavit peccato inobedientia, ut voluit ipse Raymundus: non enim lacrymabat, quia volebat morsum Filii ut jussam à Patre, sed quia amabat eum: idcirco lacrymæ illæ non erant cordis inobedientis, sed amantis, eo modo, quo super Lazarum mortuum lacrymatus est Jesus, de quo Judæi dixerunt: Ecce quomodo amabat eum; quin tamen sit aliquis hæreticus, qui dixerit tunc Christum peccasse peccato inobedientia. Eodem modo lacrymata est Maria in morte Christi.

ARTICULUS XLIII.

Docet contra Bonosianos Mariam servasse perpetuam Virginitatem.

Cerinthus, de quo jam supra multoties locuti sumus, docuit tempore Neronis Imperatoris, & D. Petri Apostolorum principis circa annum Domini 59. Christum non fuisse Deum, sed solum naturam habuisse humanam per viam carnalis copulæ, ex qua impietate sequitur Matrem Christi, seu Mariam non fuisse Virginem ante partum, nec in partu, nec post partum. Eundem errorem postea scilicet anno 80. Imperante Tito, & Anacleto Summo Pontifice Ecclesiam Dei regente, secuti sunt Ebionitæ à quodam Ebione faciendo viro exorti; asserbant enim, Christum esse purum hominem ex viro & muliere natum per viam seminis.

Christo gratiani.

His successit Carpocrates, qui anno 129. tempore Adriani Imperatoris, & Sixti Summi Pontificis docuit

Christum non ex Maria Virgine, sed ex femine Joseph purum hominem natum, virum quidem bonum, & sanctum fuisse acriter affirmabat, ut testatur Philastrius, & Tertullianus. Anno verò 158. tempore Constantii Imperatoris, & Liberii Papæ Bonosius Episcopus fœdâ Arianus credebatur Christum esse purum hominem de muliere natum per omnia aliis matribus simili, hoc est, opere viri. Helvidius Auxentii Hæresiarthæ, Episcopi Mediolanensis discipulus, & Divo Hieronymo cœvus, eandem hæresim patrocinatus est, regnante Theodosio I. Imperatore, & Siricio Christi gregem pascente circa annum Domini 395. asserendo Mariam Virginem Christum peperisse Virginem, & post cum marito congressam proluisse alios Filios, scilicet eos, qui apud Matth. dicuntur fratres Domini.

Bonosius.

Helvidius.

Eodem anno surrexit alter hæreticus ejusdem Impietatis amator, nomine Jovinianus, patria Romanus, professione monachus, qui rejecto monachatu implere prædicavit beatam Dei genitricem fuisse à viro suo Joseph cognitam carnaliter post Christum natum, ut testatur D. Augustinus lib. de hæres. licet D. Hieronymus, qui contra Jovinianum duos composuit libros, non ascribat illi hanc hæresim.

Jovinianus.

Non mirum mihi videtur, si tot Hæresiarthæ adversus Mariæ gloriam militare non cessent; ipsa enim est, quæ non solum caput, sed etiam corpus serpentis contrivit. Idcirco ille vaferimus Serpens omnes, quas potest, movet artes, ut ei peccatum aut macula tribuatur; sed quaeretur peccatum illius & non invenietur, cunctas hæreses ipsa sola interemit in universo mundo, & ideo in vanum laborabunt hæretici Mariæ Virginitatem impugnaturi, quia non dormit, nec dormitat; qui custodit eam. Virgo semper fuit, semperque nominabitur talis apud fideles, apud quos Beata Maria, & Beata Virgo duo Synonyma semper fuerunt, sunt, & erunt in sæcula sæculorum, ut inquit S. Epiphanius hæres. 76.

§. Unicus.

Probatur perpetua Mariæ Puritas.

Mariam Deiparam fuisse Virginem purissimam ante partum in partu, & post partum, contra hæreticos definiunt plura Concilia, non solum ea, quæ contra Cerinthianos, Ebionitas, Carpocratianos fuerunt celebrata, sed etiam alia, qualia sunt Constantianopolitanum V. Consult. 8. Can. 6. ubi Beata Maria semper Virgo dicitur; quali etiam nomine appellatur à Tarasio Patriarcha, quæ est in sexta Synodo actione 3. in confessione fidei, quam ipse profert. Et Concilium Lateranense sub Martino V. consult. 5. Can. 3. ait: Si quis secundum Sanctos Patres non confitetur propriè, & secundum veritatem, Dei genitricem Sanctam, semperque Virginem, & Mariam Immaculatam, ut ipse ipsam Deum verbum specialiter, & veraciter, qui à Deo Patre ante omnia sæcula natus est, in ultimis faculerum, absque semine concepisse ex Spiritu Sancto, & incorruptibiliter eam genuisse indissolubili permanentia, & post partum ejusdem virginitate, condemnatus sit.

Constantianopolitanum V.

Lateranense.

Scriptura Sacra articuli nostri veritatem prænomina- tos Deiparæ hostes liquido edocet juxta Sanctorum Patrum expositionem. Nam D. Ambrosius lib. de institut. Virginis cap. 7. exponens hæc verba Ezechielis cap. 44. vers. 2. Porta hæc clausa erit, non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, per hanc portam intelligit Mariam, quæ est mystica porta Cœli; ibi enim inquit ille S. Doctor & Episcopus Mediolanensis: Quæ est porta, nisi Maria? ideo clausa, quia Virgo: porta igitur Maria per quam Christus intravit in hunc mundum quando virginalis fuit partu, & genitalia virginis claustra non solvit, mansit intemeratum septum pudoris, & inviolata integritatis duravere signacula cum exiret ex Virgine, cuius altitudinem mundus sustinere non potest.

D. Ambrosius.

Eandem explicationem præbeat D. Hieronymus eadem verba sic exponens: Pulcherrè quidem portam clausam per quam solus Dominus Deus Israel ingreditur, & Dux cui porta clausa est, Mariam Virginem intelligunt, & ante partum, & post partum Virgo permansit. Dicant igitur hæretici memorati Ezechielem prophetam prædixisse in veteri lege Mariam esse Virginem ante partum, in partu, & post partum, & si renuant adhibere fidem unius Prophetæ testi-

D. Hieronymus.

Matth. 1.

testimonio, aliud habemus vaticinium in Sacra Scriptura, quod est Isaiæ cap. 7. vers. 14. Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel. Quod utriusque oraculum de Maria prædictum fuit, ut testatur Sanctus Matthæus cap. 1. vers. 22. & 23. ubi refertur, quod Angelus postquam fuisse Joseph, nè dimitteret Mariam prægnantem, asserendo illud, quod in ea natum erat, de Spiritu Sancto, inquit: Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem, ecce Virgo in utero habebit, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus. Isaiam autem loqui de eadem Virgine, de qua loquitur Angelus, constat præcipuè hac particula, Ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam, qui est Isaias, ut notatur in margine hujus capitis Matthæi, etiam in margine septimi capitis Isaiæ, & primi capitis Lucæ. Sed certi sumus, quod Angelus loquitur de Maria Matre Christi, ut probant verba quæ sunt in vers. 16. Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus qui vocatur Christus. Et in vers. 18. Cum esset desponsata Mater ejus Maria Joseph. Igitur Isaias etiam loquitur de Maria Matre Christi, ac proinde ipsa Mater juxta testimonium Isaiæ est Virgo ante partum, in partu, & post partum, ut dicit quod Virgo concipiet, & Virgo pariet, quod certò non dixisset, si Filius ex ea natus esset purus homo, aut si ex illo partu puritas Mariæ fuisset violata.

Luc. 1.

Mariæ Virginitas colligitur etiam ex verbis Angeli mysterium incarnationis ei annunciantis Luc. 1. vers. 35. Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideoque, & quod nascetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei. Nam Spiritus Sanctus est Virgo, & purissimus. Id quod Maria concepit, est Sanctum, cum sit Filius Dei. Ergo impossibile est, quod Maria non sit Virgo ante partum, cum in Sanctos, & omnino puros solum venire possit Spiritus Sanctus, & ex sola persona Sancta, pura, atque Virgine Sanctum nasci valeat. Deinde idem Angelus respondens Mariæ dicens: Quomodo fiet istud quoniam virum non cognoscat? Eique significans quod nullum patietur Virginitatis detrimentum, dixit illi eadem verba: Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Hæc enim verba, viri contactum excludunt, & in hæc Conceptione Virginitatem Mariæ integram servant, ac proinde Maria erat Virgo ante partum, fuit Virgo in partu, & remansit Virgo post partum, cum præter Christum non habuerit alium filium, ut in primo libro diximus.

Solutio ad hæreticorum instantiam.

D. August. 21.

Gaudenzius Brixienfis.

Leo magnus.

Dicent Hæretici, quod Maria juxta vaticinium Isaiæ supra memoratum fuit Virgo ante partum, non verò in partu: ecce enim: ecce Virgo concipiet, & pariet; non verò: ecce Virgo concipiet, ecce Virgo pariet. Quod tamen dixisset, quia concipere & parere sunt actus longè diversi, quippe Maria potuit concipere infracto ejusdem virginitatis sigillo, quod in valletibilibet partu violatur.

Porrò non valet hæc instantia Hæreticorum. Tum quia Isaias dat impio Achaz in signum liberationis Virginem parituram filium, cuius nomen est Emmanuel, ut habetur ex indicio ejusdem capitis Isaiæ. Tum quia Spiritu Sancto cooperante hoc totum factum fuit, quippe ipsius virtute Maria concepit sine semine viri, & sine dolore & impuritate peperit. Unde D. Aug. in ferm. 21. ait: Virgo genuit, quia Virgo concepit, inviolata peperit, quia in conceptu libido non fuit, utrobique miraculum, & sine corruptione gravida, & in partu Virgo puerpera.

Miror Hæreticos virginitatem Mariæ servantes dum concipit, eamque illi negare dum peperit; nam inquit Gaudenzius Episcopus Brixienfis tract. 9. Qui sine corruptela Matris conceptus creditur, cur non etiam sine corruptela editus præsumatur? In corrupta Virgo peperit, quod in clausa Virgo concepit, integritatem nascendo violare non potuit qui venerat integrare naturam. Idem docet Leo magnus ferm. 8. de nativitate dicens: Simul per Spiritum Sanctum secundata virginitas, sine corruptionis vestigio edita, & sui generis sobolem, & sua stirpis authorem.

Nec valet dicere nomine Virginis Isaiam intelligere adolecentem, seu puellam, quamvis in concipiendo corrupta fuerit. Non valet, inquam, quia Propheta ibi dat signum insolitum; seu quod nunquam fuit: quod autem puella, seu adolefcens corrupta concipiat, non est insolitum, nec novum, cum sit naturale: igitur si

locutus fuisset de puella corrupta, & non de Virgine, ut dicunt Hæretici, Propheta non dixisset: Propter hoc Dominus dabit vobis signum, ecce Virgo concipiet &c. Deinde illud nomen Virgo significat puellam incorruptam, ut facile colligi potest ex Epistola 1. ad Corinthios.

Tandem probatur asserio nostra. Verbum nostrum, Validum in corde absque corruptione concipitur, sed etiam ex corde absque corruptione procedit: sed Beata Virgo concepit Verbum Divinum, & peperit illud, ut docet D. Joan. cap. 1. dicens: Verbum caro factum est: ergo potuit illud concipere, & parere absque ulla corruptione, subindeque Maria potuit esse Virgo ante partum, & in partu; quinimo de facto talis fuit. Ratio hujus rei est, tum quia Maria concepit de Spiritu Sancto & obumbravit illam altissimus; tum quia effectus incarnationis est nostra sanctificatio, quæ mundatur ab omni corruptione peccati, & renascimur in filios Dei, non ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo, teste Evangelista.

Valida pro Maria puritate ratio.

Deinde non fuit conveniens, nec possibile (supposito decreto incarnationis) ut Verbum carnem assumens in utero Mariæ, virginitatem ejus nascendo violaret, ut notat D. Augustinus dicens: Eas non erat ut per ejus adventum violaretur integritas, qui venerat sanare corrupta. Christus enim est author gratiæ, totiusque puritatis fons, ideoque ex ipsius egressu nequit haberi impuritas in matre.

D. Aug. 2. 1. 1.

§. I. I.

Evelluntur Argumenta Contraria.

Hæretici Virginitatem Mariæ tam ante partum, quam in partu impugnant ex illo Exod. cap. 23. vers. 26. Non erit infecunda, nec sterilis in terra tua. Quo constat, quod in veteri lege (sub qua debebat Maria) in opprobrium erat non concipere, nec parere. Inde enim Hæretici volunt virginitatem non fuisse necessariam Mariæ, quia tunc non erat laudabilis, imò in opprobrium apud conjugatos, & ideo in opprobrium fuisset Mariæ, si in partu Virgo fuisset, aut signum virginitatis ejus in partu permansisset; idcirco Deus non conservavit illud virginitatis signum, quia nulla fuit necessitas illud conservandi, imò potius necessarium fuit ipsius Matris Christi virginitatis signum violari, ut appareret signum partus, & maternitatis.

Respondetur sterilitatem ex impotentia naturali provenientem fuisse in opprobrium in veteri lege, eam verò, quæ ex virginitate & continentia proveniebat, minime. Nam in veteri lege Elias, Eliseus, Jeremias, Daniel, & alii fuerunt virginitatis custodia insignes; ideoque Maria potuit esse Virgo sine opprobrio, licet esset in veteri lege; imò talis esse debuit, nedum juxta votum, quod de virginitate servanda emisserat, sed etiam juxta dignitatem carnis Christi, quæ de carne Virgine exire debebat sicut de carne Virgine fuerat formatus. Nec est necesse ipsam non esse Virginem, ut appareat Mater, quia conceperat de Spiritu Sancto, & Filius, quem genuit, est Deus.

Respon. pro ad primam hæreticorum rationem.

Addunt Hæretici aliam auctoritatem, quæ est Luc. cap. 2. vers. 22. Postquam impleti sunt dies purgationis ejus, id est Mariæ, secundum legem Moysi tulerunt illum, id est Jesum, in Jerusalem ut offerret eum Domino. Inde enim Hæretici inferunt Mariam indignis purificationis sicut cæteræ mulieres post partum, ac proinde foetum emisisse per refectionem uteri cum alluvione sanguinis & fractura sigilli virginitatis; alioquin non accessisset ad Templum sicut cæteræ mulieres, ex defectu necessitatis purgationis.

Respondeo Beatam Virginem non indignis purificationis, licet tulerit filium suum in Templum sicut cæteræ Matres, ut servaret legem Moysi; nam sicut Christus non indignis purificationis, quoad effectum, seu remissionem peccati Originalis, & infusionem gratiæ, licet fuerit circumcisus, ita nec Beata Virgo indignis purificationis quoad effectum, seu quoad purgationem delicti, aut maculæ. Tulit filium suum in Jerusalem, quia legem Moysi servare voluit. Unde S. Idelphonus lib. contra Mariæ virginitatis Impugnatores inquit: Et hæc est completio dierum secundum consuetudinem legis, & non secundum necessitatem purificationis, quia Beata & intemerata Virgo, & incorrupta permansit nullis coinguinata servibus, nullis vexata.

Maria non egebat purificatione.

D. Idelphon.

Cc

Eva cruciatibus. Igitur purgatio Mariæ diversa fuit à purgatione aliarum Mulierum, aliudque habuit motivum. Dicent.Christus aperuit vulvam, & ideo si Beata Maria fuisset Virgo quantum à viro, non est Virgo quantum à partu, ut docuit Tertullianus lib.de carne Christi, c. 23. & lib. de Monogamia cap. 11. Sed hoc est falsum, quia Christus non solvit Matris clausura nascendo, nec lapidem sepulchri resurgendo. Quoad Tertullianum dico cum Vincentio Lirinensi, Paciano Episcopo Barchinonensi, Optato Milevitano, & aliis gravissimis, quod est in hac parte deferendus sicut in pluribus aliis, in quibus erravit, ut patet in variis hujus operis locis, in quibus errores Tertulliani impugnantur. Nec valet dicere, quod D.Cyprianus (teste D. Hieronymo de viris illustribus) Tertullianum venerabatur ut Magistrum, quia ille Sanctus Doctor venerabatur libros aliquos Tertulliani, seu eos, quos pro Ecclesia conscripserat, sed non omnes.

ARTICULUS XLIV.

Monet Colliridianos, Mariam Virginem non esse adorandam adoratione qua adoratur Deus.

Colliridiani.

Quidam Hæretici dicti Colliridiani ex Thracia in Scythia superiore suborti, tempore Theodosij primi Imperatoris, & Siricii Papæ anno circiter 395. cum fidelibus Deiparam adorantes majori quam par erat in debito cultu, & ultra Ecclesiæ mandatum, eam glorificabant, & veluti Deum adorabant, eique quotidie sacrificia offerebant, ipsi quoque foeminas permittebant eidem Virgini offerre colliridem panis & sacrificia, statuto quodam ac solemnè anni die, in quo panem proponebant, & offerebant in honorem Mariæ. Huic enim seculi, scilicet foemineo, secta illa sacerdotium munia deferrebat, imò solæ ferè mulieres hanc sectam constabant; omnes autem assistentes eo pane participabant, eidem Virgini Mariæ, ut Deo sacrificia libantes. Quod sanè idololatricam quamdam spirabant, inquit Præteolus lib. 3. littera C. ex D. Epiphano. Contra hanc heresim nullum potui advenire Concilium, nullamque constitutionem Apostolicam; damnatur tamen, saltem indirectè, ab illis, in quibus declaratur Deum esse adorandum, & colendum super omnia adoratione nulli creaturæ debita.

S. I.

De cultu exhibendo Virgini Mariæ.

De cultu Mariæ exhibendo.

Juxta communem Theologorum, & Sanctorum Patrum mentem Beatissima Virgo est colenda, cultu Hyperdulæ, qui est ille, quo colitur creatura rationalis propter eminentem ejus dignitatem & sanctitatem, divina quidem inferiori, sed cæterarum creaturarum sanctitate sublioriore. Deus verò adorandus est cultu Latræ ob incretam illius excellentiam, & sanctitatem. At sanctitas Mariæ non est tanta, quanta est sanctitas Dei, nec est infinita, & increta sicut sanctitas divina; ideoque Beata Virgo non est adoranda adoratione, qua Deus adoratur, sed veneranda, & interpellanda præ cæteris Sanctis, quia eos gratis & sanctitate præcellit. Nullus tamen potest citrà heresim eam adorare, sicut adorat Deum; cum sanctitas Mariæ longè, imò infinitè minor sit sanctitate Dei.

D. Epiphanius.

Unde D. Epiphanius Colliridianos confutans heres. 79. inquit: Sanctum erat Maria corpus, fateor, non tamen Deus illa fuit, eadem & Virgo extitit, minimè tamen nobis adoranda propostia, sed eum adorans ipsum, qui è sua carne genitus, è caelo ac paterno sinu descenderat, quare sanctum quoque nos Evangelium præmonere voluit, in quo ita Christus loquitur. Quid mihi, & tibi mulier? nondum venit hora mea. Ubi idcirco mulierem appellavit, nè quis Beatam Virginem excellentioris alicujus esse nature crederet. Et infra: Quamquam enim selectum quoddam vas atque eximium sit, nihilominus mulier est, ejusdemque cum cæteris naturæ sicut animo atque sensu amplissimis honoribus affecta sit, perinde ac reliquorum Sanctorum corpora, aut si quid ad gloriam ac splendorem illustris artulora. Addit Inferius, illam Joachimi, & Annæ precibus concessam. Ita tamen

ut non aliam, quam cæteri mortales nascendi conditionem habuerit, sed ut illi à virili statu, ac matris utero prodierit. Denique hanc statuit religiosi cultus regulam. Honoratur sane Maria, Pater verò, Filius, & Spiritus Sanctus adorantur, Mariam adorare nemo velit. Et infra: Maria in honore sit. Dominus adoratur. His verbis ille Sanctus Doctor reverè vult, quod Virgo adoratur, sed non ea adoratione, qua Deus adoratur.

Ratio hujus rei est, quia adoratio debetur Sanctis ob sanctitatem, quam habent, ita ut quo major & excellentior est sanctitas alicujus, eo excellentior aut major adoratio debeat illi. Nam motivi est regulare cultum, seu sanctitatis est regulare adorationem. Sed sanctitas Deiparæ non est tanta, quanta est Sanctitas Dei, ut est manifestum, licet sit excellentior, aut major sanctitate Sanctorum, & Angelorum; cum super Choros ipsorum fuerit exaltata, ut docet D. Anselmus de conceptu virginali cap. 3. & 12 dicens eidem Virgini. Nihil tibi Dominus scilicet, est aequale, nihil comparabile, omne enim quod est, aut supra te est, aut infra te est; quod supra te est, solus Deus est; quod infra te est, omne quod Deus non est. Igitur ea adoratio, quæ illi debetur propter ejus sanctitatem, nequit esse ea, quæ Deo debetur. Hinc est, quod D. Epiphanius supra citatus inquit, quod Beata Virgo est honoranda, Dominus verò adorandus. Et merito, quia Beata Virgo non est Deus, nec est illi hypostatice unita, & sic non debet cum Deo eadem laude celebrari, nec ipsi tribuèta, quæ soli Deo, vel homini Deo conveniunt, cum ipso Deo, vel homine Deo minor sit.

In Collectaneis Anastasii Bibliothecarii parte 73. habetur: Quisquis beatam super omnem creaturam, & naturam suis humanam absque eo, qui genitus est ex ea, venerabilem, semperque Virginem, Matrem scilicet Domini nostri non honorat, carius, atque adorat, anathema sit. Quibus verbis Beata Virgo extollitur super omnem creaturam, & naturam humanam excepta humanitate, quam ipsa genuit, & per consequens non tribuitur illi adoratio, quæ tribuenda est Deo, vel Deo incarnato, sed alia, quæ dicitur adoratio hyperdulæ.

S. II.

In quo proponuntur & dissolvuntur Argumenta Hæretica.

Dicunt Hæretici Mariam esse Matrem Dei, ac proinde esse illi tribuendam adorationem, qua adoramus Deum, ipsique offerenda esse sacrificia, quæ offerimus Deo, nè illi fiat injuria, cum Filius non sit natura dignior Matre, imò teneatur eam ipse honorare.

Sed non nocet hæc ratio: quoniam licet sit Mater Dei, ut contra Nestorium Constantinopolitanum definitum fuit, tamen non est Deus, nec illi facit injuriam, qui non adorat eam adoratione latræ, seu ea adoratione, qua omnes gentes adorant Deum. Nam licet Filius via ordinaria genitus non sit natura dignior parentibus, tamen Deus incarnatus est natura dignior Maria, quia non fuit via ordinaria, nec per viam feminis virilis genitus. Undè inquit D. Bernardus. Valde honoranda est Mater Domini, bene admones, sed honor Regina judicium diligit, Virgo regia falso non eget honore, veris cumulat honorum vitulis, infulis dignitatem; honora sane integritatem carnis, vita sanctitatem, mirare fecunditatem in Virgine, prolem venerare divinam, extolle necientem in concipiendo concupiscentiam, vel in pariendo dolorem. Magnifica gratia invenitricem, mediatricem salutis, restauratricem seculorum, exalta denique exaltatam super choros Angelorum ad celestia regna; hæc mihi de illa cantat Ecclesia, & me eadem docuit decantare. Ergo nullam injuriam Deiparæ facit, qui non adorat eam ut Deum, nec illi sacrificia offert, ut offert Deo, nec errat qui eam adorat plusquam omnes Sanctos, cum sit Mater Dei, & Regina Sanctorum omnium.

Alii Hæretici nimirum Lutherani, & Calvinistæ in Beate Virginis cultores infensissimo odio exarserunt. Nam Lutherus in postilla Nativitatis, & Annunciationis Beate Mariæ Virginis, inquit: Papistæ Mariam Deam fecisse, & vini raplus recurrere ad illam, quam ad Christum, & plura ab ea exortare, & petere. Calvinus in Harmonia in cap. 2. Joannidem habet. Ita loquuntur, ut suis suadeant Catholicos honorare, & adorare Mariam ea adoratione, qua adorant Deum. Volunt in super suadere Lutherus, & Calvinus Mariam

Anastasi.

Refelli.

D. Bernard.

De falsis Lutheri & Calvinis.

quoniam ipsa Virgo sanctitate, & excellentia excedit omnes Sanctos; niter enim sanctitate, qua major sub Deo nequit intelligi, inquit D. Anselmus.

ARTICULUS XLV.

Improbat Lolardos rejicientes benedictiones tanquam res inutilis.

Pauperes de Lugduno, qui & Waldenses nuncupantur, docuerunt circa annum Domini 1160. tempore Friderici hujus nominis I. & Alexandri III. Papæ cunctas benedictiones, quas Ecclesia Romana instituit pronuntiandas super panem, vinum, aquam, oleum, sal, ceream, incensum, arbores olivarum, & palmarum, vestes Ecclesiasticas, Cæmeteria, & alia hujusmodi, nullius esse momenti, inutiles, & ridiculas, nec à Deo inspirante, sed à Diabolo suadente ortum habuisse, cum Deus benedixit omnia in Christo. Fateor ipsos Waldenses plures protulisse in Deum, & in Ecclesiam ejus blasphemias, sed fateor etiam nullam hac esse majorem; cum author benedictionum sit Deus, & Ecclesia non benedicat, nisi quia Deus iussit.

Anno verò 1273. regnantibus Rodulpho Imperatore & Gregorio X. Papa infurrexerunt in Italia quidam viri Hæretici dicti Flagellantes, eo quod se ipsos virgis & nodis flagellis concidebant, qui licet non negarent abfolurè benedictiones, ut Waldenses, negabant tamen aquam elementarem esse benedicendam. Volebant enim aquam nullam virtutem, nullamque in se efficaciam recipere per benedictionem Sacerdotis, quia credebant benedictiones nullam virtutem rebus benedicendis tribuere.

Post istos in eodem errore successerunt quidam viri Hæretici, ab Anglis dicti Lolardi ex Secta Wicleffitarum originem ducentes, quamvis in hoc Magistro Wicleffo non adhererent; iste enim utpotè Wicleffus, quamvis implissimus, non improbat benedictiones; illi verò tempore Caroli IV. Imperatoris, & Innocentii VI. Papæ circa annum Domini 1360. tuebantur errorem Flagellantium, & cum ipsis aserebant aquam benedicendam non majoris esse virtutis aut efficaciam, quam ea, quæ communis est. Eorum ratio erat, quia benedictionibus, & exorcismis res meliores fieri non possunt, quam Deus eas per naturam condiderit. Et inde aserebant omnes benedictiones, quæ sunt super panem, & vinum &c. potius esse opus Necromantiæ, quam pietatis Christianæ, & potius esse ab arte diabolica, quam à fide. Nescio qua fronte hoc dixerunt. eum sepe viderint Demonem propter benedictionem arripuisse fugam, & plures admirabiles effectus evenisse (qui à potestate aut arte diabolica minimè possunt evenire) ut constat ex historia Ecclesiastica.

Lolardi successit quidam vir natione Germanus, professione Doctor Theologus, Secta Lutheranus, nomine Joannes Westphalus, qui tempore Caroli V. Imperatoris, & Clementis VII. Papæ circa annum Domini 1533. dicebat aquam sacram, & benedicendam non pluris esse virtutis & efficaciam, quam aliam, quamvis communem. Hujus Hæretici opera, seu Libri, Moguntia exusti sunt ex Inquisitorum Hæreticæ pravitatis sententia ob varias intolerabiles hereses in eis repertas.

S. II.

De Institutione, & Utilitate Benedictionum.

Concilium Ravenatense celebratum anno 1311. sub Clemente Papa V. declarat in cap. 9. quod aqua benedicenda est cum sale, & exorcismis à Sacerdote induto alba, & stola. Idem decrevit anno 1549. Concilium Moguntinum. sub Paulo Papa IV. celebratum, quod statuit aquam benedicendam esse omni die Dominica, ut ea aspergantur populus, & altare à Sacerdote dicente Antiphonam, Asperges me, Benedictiones panis, vini, agri, fructus &c. quas facit Ecclesia, quasque prius decreverat Concilium Regiense celebratum sub Xisto Papa III. circa annum Domini 439. teste Emmentissimo Cardinali Laurea in Epitomo. Canonum verbo benedicere, & verbo aqua, ubi plures affert Conciliorum, & Summorum Pontificum decreta, quibus

Waldenses.

Flagellantes.

Lolardi.

Joannes Westphalus.

Concilium Ravenatense.

Moguntinum.

Regiense.

firmantur benedictiones Ecclesiarum: sed eas omitto brevitate gratia.

Aqua benedictio est de jure Ecclesiastico. Alexander Papa primus, qui Ecclesiam Dei regebat anno 119. eamque rexit usque ad annum 130. usum aquae benedictae instituit, ut habetur in Can. aquam de consecrat. dist. 3. ibi enim legitur: Aquam sale conspersam populis benedici-

Duplex est benedictio.

Ut autem videant Waldenses, Lolardi, & alii Haeretici benedictiones Ecclesiarum non esse Daemonum invocationes, sed opus Christianae pietatis, moneo duplicem esse benedictionem. Una quidem est ab homine puero, seu Laico, qui cibum, & potum signat. Alia est benedictio, quae fit ab homine ut Ministro Christi. Hoc praemissum advertendum est, quod hic non loquitur de prima: quamvis non improbemus eam, imò potius laudemus, cum plurimum laudandus sit usus benedicens mentiam. Sed de altera, quae fieri potest ab aliquo Sacerdote, & maximam habet virtutem ex merito Christi applicato. Certum enim est, quod benedictio, quam facit Ecclesia super panem & vinum, & res similes, quas benedicere solet ipsa Ecclesia, aliquid valorem accipit ex merito Christi Domini, in cuius nomine res benedicitur. Hic autem valor aliquam rei benedictae confert virtutem, ut probant Sacramentalia, inter quae numerantur panis benedictus, & aqua benedicta, quae delecte peccata ventralia. Nequit igitur esse mala, sed laudabilis, & fructuosa, ut probant varia exempla & beneficia, quae ex huiusmodi benedictione processisse legitur in variis historiis fide dignis, quas hic deducere mihi superfluum videtur, ne trahar ad prolixitatem, quam vitare promissum, nisi necessitas convincendi Haereticos aliter exigat.

Matth. 24.

Virtus benedictionum Ecclesiasticarum suaderi potest ex illo Matth. cap. 14. vers. ult. Et rogabant eum, ut vel sim-briam vestimenti eius tangerent, & quicumque tingerent, salvati essent. Et ex cap. 9. vers. 20. & 21. Et ecce Mulier, quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit sim-briam vestimenti eius, & dicebat enim intra se, si tingero tantum vestimentum eius, salva ero. Nam inquit nolite Alphonso à Castro verbo aqua Haeretic. 2. si tactis sim-briam vestimenti Salvatoris salvatos infirmos esse non dubitamus, quanto magis virtute Sacrorum eius verborum divinitus sacrari debent elementa, ut ab ipsis sanitate corporis & animae humana percipiat fragilitas? Ita loquitur idem Doctor, & declarat se ita loqui post Alexandrum Papam. Et merito, ni fallor, quia Sacerdos benedicens aquam utitur autoritate Christi, cum sit ipse minister, & pro ipso Christo legatione fungatur: ac proinde aliquam virtutem divinam huic elemento aquae pro salute animae, & sanitate corporis tribuit benedictio, quae cum sit Dei, saltè ministerialiter, virtutem aliquam confert aquae ad producendos mirabiles effectus. Hinc est, quod Ecclesia eosdem effectus, aut beneficia postulat à Deo in benedictione dicens: Ut creatura tua mysteriis tuis serviens ad abigendos demones, morboque pollendos, divina gratia sumat effectum, ut quidquid in domibus, vel in locis fidelium hac unda resperferit, caveat omni impunita, liberetur à noxa. Qui quidem effectus non evenirent, si benedictiones essent opus Diaboli, aut potius Necromantiae signum, quam verè Christianae pietatis, ut voluerunt Haeretici supra nominati.

D. Epiphanius.

Quod aqua benedicta huiusmodi praestet effectus, constat ex variis testimoniis fide dignis. Nam D. Epiphanius, qui floruit in quarto saeculo refert lib. 1. tom. 2. contra haereticos cap. 3. de quodam Judaeo nomine Josepho, divitiis, & feryore famoso, qui jam à pluribus annis Iudaismum abjuraverat, ut Christi fidem profiteretur,

quique cum suscepisset super vetus Templum Idolis consecratum Ecclesiam construere consensu & autoritate Constantini Imperatoris, Judaei hoc aegre ferentes conati sunt incantationibus impedire illum, ne Ecclesiam jam inceptam perficeret; nam ipse Joseph nolens Iudaeorum persuasionibus desistere, Judaei potestate Demonom usi sunt, ut impedirent ignem ne coqueret calcem, quae de facto ita impediebatur Daemonum incantationibus, ut nullo modo accendi poterit ad coquendam calcem. Judaeus autem Joseph ad fidem conversus agnoscens hoc fieri demonum artificio Deum obnixè deprecabatur; Clibanos, quos fecerat ad coquendam calcem, aqua benedicta aspergit dicens: In nomine Jesu Nazareni fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis, ac magiae, quam his fecerunt, & ad efficaciam potentia ignis ad perficiendam domum Domini. Et protinus tanta velocitate accenduntur, ut ad tale miraculum nedium operarii, sed & cuncti assistentes, & astantes obtupescunt laudantes Deum, & extolentes virtutem aquae benedictae.

Specia, le miraculum.

D. Chry. solum.

D. Bernardus.

Quod aqua benedicta morbos expellat, & sanitatem corporis afferat, plura sunt etiam in historiis testimonia. Nam D. Chryostomus teste Metaphraste in vita ejusdem per asperionem aquae benedictae sanavit puerum praefinitatis gravitate morti proximum. Ex D. Bernardo S. Malachias simile edidit miraculum, ut refertur in vita ejusdem S. Malachiae Episcopi. Et Theodorus Abbas eadem asperione sanavit filium Mauriti Imperatoris, qui incurabili lepra laborabat. Ergo aqua benedicta habet aliquam virtutem, quam antea non habebat, ac proinde benedictiones, quas facit Ecclesia, sunt Sanctae.

Nec valet dicere aquam benedictam non semper similes habere effectus, nec semper coercere Demones, nec infecta animantia impedire, nec expellere aeris tempestates. Non valet, inquam, quia hoc non provenit ex defectu virtutis aquae benedictae, sed ex subjecti indispotione, seu illius in cuius gratiam benedictio fit. Hic discurre licet sicut de precibus, quae quamvis Sanctae, & utiles, imò & necessariae sunt, saepe tamen non prosunt illi pro quo fiunt, quia tanto beneficio est indignus.

S. II.

De Solutione ad Argumenta opposita.

Dicunt Haeretici nos in huiusmodi asperionis usu imitari Gentiles, qui ingredientes Tempia Idolorum se se aspergebant aqua, antequam sua inciperent Sacrificia, ut refert S. Justinus Martyr Apolog. 2. ubi de Gentilibus ait: Qui adveniunt Tempia seipso aspergunt, ut deinde offerant Libamina. Sed malum est imitari Gentiles Can. non licet 26. quæst. 7. Ergo etiam malum est benedicere aquam, & ita se, domum, & res similes aspergere. Respondeo non esse malum in aliquo actu imitari Gentiles, hoc est, facere aliquem actum, quem fecerunt Gentiles, si non sit ex se malus, aut prohibitus, quamvis eos in omnibus imitari malum sit. Nam dum facimus aliquem actum, quem fecerunt Gentiles, eorundem Gentilium intentionem non habemus, nec facimus illum eodem animo. Si aliquos retinemus ritus Paganorum secundum substantiam, & apparentiam externam, finem tamen, & intentionem mutamus. Nec hoc est prohibitorum; alioquin non liceret Christianis, Tempia edificare, Altaria erigere, Sacrificia offerre, & similia, quae Gentiles faciebant, quæque nos facimus, sed diverso modo, sine quoque diverso. Illi autem hac omnia faciebant, ut cultui Daemonum inservirent, nos verò ea ad cultum veri Dei applicamus. Unde D. Augustinus inquit: Qui Christianas litteras sciunt non hoc culpant in sacrilegis ritibus Paganorum. Quod construunt Tempia, & Sacrificia faciunt, sed quod hac idolis & Daemonis exhibeant. Ergo licet, utiliterque possumus adentes: Tempia nos ipsos aspergere aqua benedicta, & dicere: Asperges me Domine &c. Juxta usum, qui nobis ab Alexandro Pontifice creditur praescriptus, vel ab Apostolis, praesertim à D. Matthæo, ut existimant nonnulli, qui dicunt D. Clementem lib. 5. Apostolic. constituc. cap. 33. de aqua benedicta mentionem facere, & credunt ipsum Clementem hunc aquae benedictae usum vidisse apud Apostolos.

Rejici, tur ad-versario rum argumen-tum.

D. Au-gustin.

Lo.

Lolardi obijciunt contra articulum nostrum rationem. Dicunt enim, quod aqua non potest effici melior per humanam actionem, seu per benedictionem Sacerdotis, etique necesse, quod maneat in natura & virtute, in qua Deus creavit eam. Ergo nequit effici melior, nec ad salutem efficacior per benedictionem, aut orationem super eam factam, cum per hanc benedictionem nullam mutationem, nullamque virtutem recipiat.

Respon-sio ad ra-tionem Lolardi.

Respondeo, aquam non fieri meliorem in ratione aquae per benedictionem, nec quoad substantialia, ita ut mutetur per benedictionem & transeat in substantiam meliorem: Influxus enim benedictionis in aquam, aut rem aliam, non est Physicus. Sed dico, quod ex benedictione & oratione acquiritur illi aliqua virtus moralis, quae non est à benedicente, aut orante, ita ut aqua hanc virtutem accipiat à Sacerdote, sed à Deo ad repellendas Daemonum tentationes, morbosque curandos, quae quidem virtute aquae efficitur melior instrumentaliter, & in ordine eorum, quae ad salutem animae, & sanitatem corporis spectant, licet non efficiatur melior secundum substantiam ac naturam, ut patet de rebus consecratis, ut V. G. de vasibus Altaris, quae quamvis per consecrationem non mutantur, tamen destinantur ad usum, ad quem antea non erant destinata; quod est habere aliquam virtutem, quam ante consecrationem non habebant.

Altera ad cam-don ra-tionem respon-sio.

Vel respondeo cum nostro Alphonso à Castro loco citato, absolute aquam fieri meliorem per benedictiones; idque probat exemplo. Nam (inquit) Deus creat quotidie novas animas, quae si bonae sint per naturam, non tamen eas bonas creat in gratia; alioquin nullum esset in aliqua earum peccatum Originale, dum primò creata corpori adheret; tamen postmodum per bonorum operum exercitium proficiunt in moribus, in quibus à Deo creatae non fuerunt. Quod si nullo pacto meliores effici possent, quam Deus eas per naturam condiderit, frustra doceretur, frustra illis bonitas persuaderetur, frustra illis praedicatur. Accedit ad hæc, quod culpanda non essent, si meliores non fierent, quia hoc eis impossibile esset, & ita totus illorum defectus in Deum rejiciendus esset, qui illas meliores non creaverit: quæ omnia absurdissima sunt, ac impiete plena. Ità idem Doctor. Ex ejus responsione infero contra Lolardos, alioque Haereticos benedictiones impugnant, aquam effici meliorem per benedictionem: sanctificatur enim omnis creatura per verbum Dei, ut monet Apostolus 1. ad Timoth. cap. 4. vers. 5. Nec possunt haeretici hanc virtutem ab aqua benedicta removere, quia inquit idem Apostolus, vers. 4. omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. In benedictione aquae proferuntur verba praescripta ab Ecclesia divinitus inspirata, quae hanc creaturam, nimirum aquam, sanctificant.

ARTICULUS XLVI.

Approbat contra Waldenses institutionem Exorcismi.

Haeretici, qui in praecedenti articulo negant benedictiones, negant etiam Exorcismum; sed praeter supra nominatos refert alii scilicet Waldenses, qui negant expressè Exorcismum. Nec miror, nulla enim re utitur Ecclesia, quam Waldenses, Wicleffita, Lolardi, & alii, si possent, non destruerent, ut hanc piam Matrem desererent omnes Catholici. Nam dicendo benedictiones aquarum, candelarum, palmarum, rerumque similibus esse irridendas, & Exorcismos esse tollendos & rejiciendos ab Ecclesia, intendunt suadere fidelibus Ecclesiam nostram nullam in inimicos nostros habere potestatem, ut inde concludant Ecclesiam Romanam non esse veram Ecclesiam Christi.

Waldenses VII. cleffita.

Council Moguntinum. Tridentinum.

Hanc Waldensium, & aliorum haesim damnant plurima Concilia. Moguntinum IV. cap. 39. declarat, quod diaboli exorcismo fugantur, & alii inimici à nobis fugiunt. Deinde Concilia declarant, & praesertim Tridentinum sess. 23. cap. 2. nullum esse exorcismum sine ordinatione, ac proinde exorcismum esse laudandum & in Eccle-

sia Christi conservandum, ut exorcizentur omnia, quae ad cultum divinum sanctificanda sunt, ut in illis diabolus nullam partem habeat. Ratio D. Thomae est, quia propter peccatum hominis diabolus accepit potestatem in ipsum hominem, & in omnia, quae in usum hominis veniunt, ut ipsi noceant: at quia nulla est conventio Christi ad Belial, necesse est prius benedicere, & exorcizare id, quod ad cultum divinum sanctificandum est, ut liberatum à potestate diaboli Deo consecratur, & mundetur. Quapropter Theophilactus exponens illud Apostoli Pauli ad Timoth. cap. 4. Bona est omnis creatura, ait, lacus. ut immundum munderetur: Habes quam possis adhibere medicinam, cruce signa, laudem Deo, & gratias redde, sic immunditia omnis, & faditas dilabetur.

Theophi-lactus.

S. I.

In quo probatur Exorcismi Sanctitas.

Ut constet Exorcismum esse necessarium in Ecclesia Dei, sciendum est, quod Exorcismus est nomen Graecum significans idem, quod significat adjuratio. Et quod proprie loquendo Exorcismus est illa invocatio nominis Dei, quae juxta formam Ritualis Romani fit super Energumenos, seu eos, qui habent spiritum immundum, eum adjurando per virtutem divinam, ut ab eis egrediantur, ut olim fecit Christus Dominus juxta illud Marc. cap. 5. vers. 8. exi spiritus immunde ab homine. Sed hæc invocatio nominis Dei, & Jesu Christi, aut adjuratio ut Daemon egrediantur, aut ejiciatur de corpore, in quo introivit, non potest negari, nec improbari, ut res profana & mala, neque ut res superflua, aut inutilis; cum certum sit demones interdum humana subire, & torquere corpora. Nam Evangelista testatur, quod Christus Jesus ejecit demonia. Et Luc. 11. legitur, quod postquam Christus ejecit demonium mutum, & locutus est mutus, Scribae & Pharisei invidia ducti dixerunt: In Beelzebub principe demoniorum ejicit demonia.

Luc. 11.

Joan. 51.

Ex illo textu plura sequuntur; primò quod demon interdum intrat in corpus humanum. Secundo quod Pharisei supponebant dari Demoniacos, quinimò sciebant ipsum, qui curatus fuerat, fuisse demoniacum. Tertio quod Christus non reprehendit ipsos, sed solum ostendit non in tali virtute, seu in principe demoniorum se ejicere demonia, sed in digito Dei se hæc omnia operari, & ejicere demonia. Ergo necesse est admittere Exorcismum tanquam rem Sanctam hominibus valde utilem, quae Exorcista habet virtutem adjurandi, aut invocandi nomen Dei, ut demones ab Energumenis egrediantur; alioquin Christus homines reliquisset absque ulla potestate adversus demones, & tenebras exteriores, nec nota fecisset Apostolis omnia, quae didicerat à patre suo, quod est falsum; cum constet Christum dixisse Apostolis: Quicumque audivi à Patre meo nota feci vobis Joan. 15. vers. 15. Et soli Petro: Tu es Petrus & super hanc petram adificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prevalebunt adversus eam. Quod ut notat Sanctus Epiphanius nedium ad Haereticos, quibus infernus utitur ut noceat Ecclesiae, dirigendum est, sed etiam ad ipsos demones, qui licet semper tentent nocere fidelibus, nunquam tamen eos vincunt, si invocetur nomen Domini, quia juxta Apostolum ad Philip. cap. 2. in nomine Jesu omne genua flectitur, caelestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confitetur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris; qui dedit illi potestatem super omnem creaturam.

Praeterea ipse Christus non unum, sed plures demones plerumque ejecit ab humanis corporibus, ut probat illa insignis ejectio legionis Demoniorum, quae unum hominem possederat, de qua loquitur Lucas cap. 8. vers. 33. Exierunt ergo Demonia ab homine qui sanatus fuit, ut affirmat idem Evangelista vers. 35. Et invenerunt hominem sane dentem à quo demonia exierant, vestitum ac sana mente ad pedes ejus, & timuerunt, numeraverunt autem illis, & qui viderunt quomodo sanus factus esset à legione. Quod sane Scriptura Sacra non assereret, id est, non affirmaret demones fuisse ab humanis corporibus ejectos, pulsoque, nisi revera intus, seu intra corpus humanum existissent. Hæc autem potestas ejiciendi demonia data fuit Apostolis, & in persona Apostolorum Ecclesiae Ministris, ut probant varii Sacre Scripturae textus. Legimus enim

Luc. 8.

Luc. 10. Luc. 10. quod Discipuli redeuntes de prædicatione, quam illis præceperat Christus, dixerunt illi: *Domine etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo*; Christus vero eis respondit vers. 18. 19. & 20. *Videbam Satanam sicut fulgur de caelo cadentem, ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocerit. Verumtamen in hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subjiciuntur, gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in caelis. Quibus constat potestatem ejiciendi dæmonia, Apostolis fuisse concessam à Christo, quippe cum sint illi, quos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, & quibus Christus dixit: *Quodcumque solveritis super terram, erit solutum & in caelis, tenendum est ipsos habuisse potestatem exorcizandi, & ejiciendi dæmonia.**

Act. 19. Hoc confirmat factum Apostolorum. Legimus enim Act. cap. 19. quod cum Apostoli ejecissent dæmonia, tentaverunt quidam de circumventibus Judæis exorcistis invocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu dicentes: *adjuro vos per Jesum quem Paulus prædicat*: sed ipsi respondens Spiritus nequam, ait eis: *Jesum novi, & Paulum scio, vos autem qui estis? Ex quo sequitur Apostolos nedum habuisse potestatem ejiciendi dæmonia, quam Judæi non habebant, sed etiam de facto ejecisse eos. Sed auctoritas Apostolorum transmissa fuit ad Ministros Ecclesiæ Christi, sicut potestas consecrandi, ordinandi, à peccatis absolvendi &c. Ergo in Ecclesia admittendus est Exorcismus, seu potestas ejiciendi dæmonia à corporibus hominum.*

Tertul. Undè Tertullianus ad Scapulam cap. 2. inquit: *Dæmones non tantum respicimus, verum & trevimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, sicut plerique notum est.* Et D. Cyprianus Epist. ad Demetrianum Africae Proconsulem ita de dæmonibus a se, & aliis Exorcistis depulsiis scribitur: *O! si audire eos velles, & videre quando à nobis adjurantur, & torquentur spiritualibus flagris, & verbo rum tormentis de obsessis corporibus ejiciuntur, quando ejulantes, & gementes voce humana, & divina potestate flagella, & verbera sentiant, venturum judicium confitentur &c.* Habent igitur Sacerdotes novi Testamenti potestatem Exorcizandi, aut ejiciendi dæmones de corpore humano, invocando nomen Dei, & nomen Domini, nostri Jesu Christi, pro quo legatione funguntur, & cujus oves pascent, regunt, & custodiunt, nedum verbo, doctrina, & exemplo; sed etiam potestate, quam Pastores habent contra lupos, inter quos numeratur diabolus, contra cujus insidias provisi sum fuit à Christo Domino per potestatem ejiciendi dæmonia, quam reliquit Ecclesiæ suæ. Exorcizatum autem hujus potestatis per Exorcismum adimpletur.

§. I. I.

In quo solvitur Uvaldensium Ratio.

Precitati Hæretici articulum nostrum impugnant ex Exorcismi inutilitate: dicunt enim dæmonem non posse intrare in corpus humanum non obstante infallibili, verissimoque Evangelii testimonio. Quia duo spiritus nequeunt eundem locum definitivum occupare, ac proinde dæmonem (qui est spiritus) non posse occupare corpus humanum, totum occupatum ab anima, quæ est etiam spiritus.

Ratio Hæreticorum.

Diversos existendi modos habent anima, & dæmō.

Sed non nocet veritati hæc Hæreticorum ratio, quia licet duo spiritus nequeant corpus humanum occupare secundum eundem existendi modum, possunt tamen occupare illud secundum diversum, ut patet: Ideoque dæmon potest esse in corpore humano, in quo est anima, cum habeant diversos existendi modos anima & dæmon in homine existentes; nam anima non est in illo, ut res locata est in loco, sed ut forma ipsum corpus informans, & vivificans, hoc est, ut vegetet, vivat, & sentiat. Dæmon vero est in ipso corpore, ut motor assistens, illudque movens localiter, atque vexans; ideoque anima rationalis, & dæmon possunt esse simul in eodem corpore propter diversos existendi modos. Anima, & corpus faciunt unum per se, dæmon vero, & corpus nullam unitatem faciunt.

Hoc confirmari potest experientia Energumenorum; videmus enim sæpe puellas rusticas, & ignaras linguam maternam vix habentes loqui Latina, Græca, & Habraica lingua, pangere carmina, divinare, &

secreta aliqua detegere; sed hoc non possunt præstare nisi aliqua superiori, & incorporea substantia in ipsis existente moveantur, quæ quidem substantia incorporea nulla alia esse potest, quam malus Angelus; qui cum non sit compar animæ, nec sit pars hominis, seu humani compositi, nequit esse in corpore eodem modo, quo in ipso est anima: ergo nedum dæmon & anima possunt esse in eodem corpore secundum modum jam explicatum, sed etiam necesse est quod in Ecclesia Christi sit potestas ejiciendi illum de corpore humano.

ARTICULUS XLVII.

Quo contra quemdam Hæreticum nomine Hilarium approbatur cantus.

Anno Domini 400. sub Theodosii, & Arcadii Imperio, & Pontificatu Siricii Papæ quidam vir Hæreticus, nomine Hilarius, de quo loquitur D. Augustinus lib. 11. retractationum cap. 11. blasphemabat Cantores, & improbatam cantum in Ecclesia; reputabat enim ridiculum, & contra mentem Evangelii esse in lege nova loqui Deo alta voce, & cum clamore Plures inferunt huic virum Hæreticum fuisse sceta Ariarium, quia Ariani cantibus sacris derrahebant, ne in illis audirent Christi laudes, quas ipsi vehementer cupiebant deprimere, ex eo quod credebant verbum non esse Deum verum de Deo vero, nec lumen de lumine, sed puram creaturam. Sed non valet hæc illatio, scilicet Hilarium fuisse Ariarium, quia Ariani non prohibebant in Ecclesia cantare laudes Dei, sed quia laudabatur Christus, quem credebant puram creaturam, & ideo blasphemabant eos, qui gloriam Filii decantabant, sicut gloriam Patris: Hilarius vero improbatam absolutam cantum ob rationem jam allatam, & ideo non valet inferre prædictum Hilarium fuisse Ariarium, nec Arianos fuisse auctores erroris hic impugnandi.

Hilarius.

Hilarius non fuit Ariarius.

Hunc errorem susceperunt Uvaldenses anno 1160. tunc enim dixerunt frustra tempus rerum in cantibus Ecclesiasticis; cum Deus intueatur cor, possitque nos exaudire, si velit, quin loquamur, & nobis necessarium concedere; quin ea petamus ore, & voce, sed solum corde & desiderio, quod Deus intuetur.

Uvaldenses.

Illos postmodum secutus est Uvicleffus, natione Anglus, de quo jam sæpe locuti sumus, qui ad eos cantibus Ecclesiasticis detraxit, ut cantantes in Ecclesia vocaverit Sacerdotes Baal, quibus voce magna clamantibus, & cum clamore orantibus Elias Propheta dixit: *Reg. cap. 8. vers. 37. Clamate voce majore, Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut coram dormis ut excitetur.* Ex quo textu Joannes uvicleffus vult Sacerdotes, qui in Ecclesia canunt, & divinum Officium alta voce recitant, esse Sacerdotes Baal, quia clamant ac si Deus dormiens eos non exaudiret, & eorum vocibus esset excitandus.

Uvicleffus.

§. I.

De Auctoritatibus, & Rationibus cantum approbantibus.

Concilium Agathense celebratum anno Domini 506. sub Symmacho Papa per triginta quinque Episcopos Provinciæ Narbonensis tam prime, quam secunde declarat cantum esse in Ecclesia licitum, & conveniens. Ait enim cap. 30. suorum Decretorum: *Et quia convenit ordinem Ecclesiæ ab omnibus equaliter custodiri, studendum est, ut ubique (sicut fit) ut post Antiphonas, collectiones per ordinem ab Episcopis, vel Presbyteris dici, & Hymnos Martirios vel Vespertinos decantari diebus omnibus, & in conclusione Martiriarum vel Vespertinarum Missarum post Hymnos, capitella de Psalmis dici, & plebem collecta oratione ad Vesperam ab Episcopo cum benedictione dimitti. Quibus verbis præcipitur, ut Hymni omnibus diebus decantentur, & damnatur error, qui improbat cantum Ecclesiasticum, musicam, & omnia instrumenta musicæ, quæ in majoribus solemnitatibus inserviunt Cantoribus. Sunt varii in Jure Canonico textus, qui cantum Ecclesiasticum ap-*

Concilium Agathense.

approbant, sed eos omitto, ut apponam alia concilia. Illud Decretum Agathense postea confirmatum fuit in Concilio Toletano IV. anno 529. sub Gregorio I. etiam Provinciali, in quo plurimæ statuta fuere capita ritui Ecclesiæ convenientia. In cap. 12. legitur: *De Hymnis canendis, & Salvatoris, & Apostolorum habemus exemplum, nam & ipse Dominus Hymnum dixisse perhibetur, Mattheo Evangelista testante. Et Hymno dicto exierunt in montem Olivæ. Et Paulus Apostolus ad Ephesos scribens ait: implemini Spiritu Sancto, loquentes vobismetipsis in Psalmis & Hymnis, & Cantibus spiritualibus &c.*

Concilium Senonense celebratum sub Clemente VII. anno 1528. in Decreto morum cap. 17. ait, quod cantus musicus modestus, & devotus potest fieri in Ecclesia, Nullus est igitur qui possit circa hæresim improbare cantum. Sunt alia quamplurima Concilia tam nationalia, quam provincialia, quibus laudatur, suadet, & extollitur cantus Ecclesiasticus, quamvis non præcipiatur. Sed ea omitto, tum brevitatis gratia, cui studemus, tum quia hæresis, quam hic impugnamus, parvi est momenti, ut ex dicendis patebit.

Senonense.

Hilarius.

D. Augustinus.

Hilarius non fuit Ariarius.

Uvaldenses.

Uvicleffus.

Cantus insuper incitat audientes ad laudem Dei, ut Dav. 33. testatur David Psal. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore semper laus ejus in ore meo, in Domino laudabitur anima mea, audiant manus ejus, & lætentur, magnificate Dominum mecum, & exaltamus nomen ejus in idipsum. Igitur cantus debet esse licitus in Ecclesia, atque laudandus; cum bonum sit, Deoque gratum, peccatores ad compunctionem, lacrymarum effusionem movere, & omnes ad laudem Dei excitare. Undè Psalmista Psal. 32. inquit: *Cantate ei canticum novum bene psallite in vociferatione. Et tres pueri quasi uno ore laudabant, glorificabant, & benedicebant Deum in fornace dicentes Dan. 3. vers. 52. Benedictus es Deus Patrum nostrorum, & laudabilis & gloriosus, & superexaltatus in sæcula.**

Psal. 32.

Hæc ipsa veritas suadetur ex novo Testamento. Sci mus enim, quod Christo nato facta est cum Angelo multitudo militiæ celestis laudantium Deum & dicentium: *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Luc. 2. vers. 13.

Nec valet dicere, quod multitudo illa voce submissa laudabat Deum, quia valde difficile est multitudinem laudare Deum sine clamore, & præferrim dum ad hoc excitatur sanctissimo, faustissimoque adventu Regis & Redemptoris diu desiderati, quo de facto excitata fuit tunc multitudo illa, de qua loquitur Lucas. Incredibile est etiam Angelum Dei tantum annuntiasse mysterium omni populo voce submissa. Quare Christo intrante Jerosolymam omnes turbæ Discipulorum ita ceperunt præ gaudii multitudinem laudare Deum voce magna, & dicere: *Benedictus qui venit in nomine Domini, ut quidam Phariseorum de turba dixerint ad illum: Magister inceperat Discipulos tuos: ergo clamabant, &*

cantabant laudem Dei, hocque gratum erat Christo, ut probat hæc responsio à Christo data Phariseis: *Dico vobis quod si tacuerint, lapides clamabunt.*

Si Hæretici velint per hanc responsionem Christum non approbasse cantum, sed solum ostendisse in hac occasione necessitatem loquendi, aut clamandi, confundendi sunt exemplo, aut factio ipsiusmet Christi, qui cum suis Discipulis cantare dignatus est: instante enim morte sua, post Cœnam ultimam, aut pridie quam pateretur, Hymno dicto cum suis Discipulis, exiit in Montem Olivæ. ut testatur Evangelistæ. Hymnum autem dicere est cantare, quia Hymnus est nomen Græcum, quod idem significat ac Latine Canticum, sive laudem, quæ palam, atque voce Deo tribuitur. Undè D. Augustinus Psal. 72. inquit: *Hymni, laudes Dei sunt cum Canticis, Hymni cantus concinentes laudem Dei. Si sit laus, gustus, & non est Dei, non est Hymnus: oportet ergo ut sit Hymnus, ut habeat hæc tria, & laudem, & Dei, & Canticum.*

D. Augustinus.

Idem docet D. Isidorus lib. 3. Ethymologiarum c. 34. ubi ait: *Hymnus est Canticum laudantium Deum propriè. Ant Hymni sunt concinentes laudem Dei. Quod si sit laus, & non est dorus. Dei, non est Hymnus, si sit & Dei & laus, & non canetur, non est Hymnus. Quo evidentè patet Hymnum dicere, & cantare esse unum & idem. Unde Apostolus ad Ephes. c. 5. vers. 19. ait: *Loquentes vobismetipsis in Psalmis, & Hymnis, Ephes. 5. & Cantibus spiritualibus cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino, Et ideo cum confiter Christum dixisset Hymnum, constat etiam quod cantavit: ergo nullus potest citrà hæresim improbare cantum. Fideles possunt in Ecclesia cantare, cum Apostolus dicat ipsis ad Ephes. cap. 5. *Estote ergo imitatores Dei sicut Filii carissimi.* Atqui Christus, cujus Filii sumus, cantavit: igitur captus est licitus Christianis in officiis recitandis in Ecclesia præsentibus fidelibus.**

Cantus antiquissimus est in Ecclesia Dei, nam Act. 16. vers. 25. legitur: *Media nocte Paulus & Silas orantes, laudabant Deum, & audiebant eos qui erant in custodia, subito vero terra motus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Igitur Apostoli cantabant, quia alta voce laudare Deum (ut de facto fecerunt Paulus, & Silas, alioquin non audissent eos qui erant in custodia) est cantare, ac proinde cantus non est novus in Ecclesia, ut fomentant Hæretici, quos hic impugnamus, sed antiquissimus, & ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio; scilicet ab Apostolis introductus & cõservatus usque in hodiernum diem, cum audiamus in omnibus Cathedralibus, Collegiatis, & Conventibus, Sacerdotes in choro cantantes, ut præscribit Tridentinum sess. 24. cap. 12. circa finem.*

Idque confirmatur auctoritate Philonis Judæi Coævi Apostolorum. Nam Eusebius Cæsariensis Episcopus, natione Palæstinus, qui obiit anno 340. inquit lib. 2. Histor. Eccles. cap. 17. *illum, id est, Philonem Judæum, hoc etiam de Christianis narrasse, quod unus ex omnibus consariensis surgens in medio Psalmum benevolentis modulans concinebat, & præcinenti ei unum versiculum omnis multitudo respondebat.* Socrates Constantinopolit. lib. 6. hist. Eccles. cap. 9. ait: *Ignatius Antiochie Syria tertius ab Apostolo Petro Episcopus, unà cum Apostolis aliquando conversatus, visionem Angelorum responsorios Hymnos Sanctam Triadem laudantium vidit, & rmpoli-modum visionis Antiochena Ecclesia tradidit, unde & ad omnes Ecclesias ista traditio promanavit, & hæc est ratio Hymnorum responsorios.* Et si altius ascendere liceat dicam, quod duo Seraphim teste Isaia clamabant alter ad alterum: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria ejus. Ad quorum similitudinem duo sunt in Ecclesia Chori, qui alternatim cantant, & velut duo Seraphim alter ad alterum clamant, benedicunt, & laudant Deum, & Sanctos invocant. Cantum non esse novum affirmat Isidorus, qui in lib. 1. de officiis cap. 6. ait: *In Hymnis & Psalmis canendis non solum Prophetarum, sed etiam ipsius Domini & Apostolorum habemus exemplum.**

Eusebius Cæsariensis.

Socrates Constantinopolit.

D. Isidorus.

Nec valet dicere Apostolum ad Corinth. cap. 14. impugnat hanc doctrinam dicentem: *Orabo Spiritu, orabo & mente, hoc est, sine clamore, & cantu. Non valet, inquam, quia Apostolus hic suadet attentionem, & intentionem esse necessaria orantibus; certum enim est, quod recitans, aut cantans officium sine attentione non adimplet præceptum de horis Canonicis recitandis.*

De Responsionibus ad Hæreticos.

Ratio fundamentalis Hæreticorum est, quia Christus Dominus Matth. 6. prohibet orare cum clamore, & cantu, vultque omnes orare secretò. Ibi enim vers. 6. & 7. ait: Tu autem cum oraveris intra cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito, & Pater tuus, qui videt se in abscondito, reddet tibi. Orantes autem nolite multum loqui sicut Ethnici, putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Ergo, inquit, nulli licet cantare, seu cum clamore, & alta voce orare, ut evidenter demonstrat hæc particula in abscondito, quæ nedum docet hominem debere orare privatim, sed etiam in silentio.

Soluitur prima Hæreticorum ratio.

Respondeo consequentiam esse falsam; ibi enim Christus non prohibuit orationem publicam, nec eam, quæ fit in cantu, & vociferatione, nec contradicit Prophetæ dicenti: Cantate Domino canticum novum, Laudate in tympano & cithara, & organo, sed solum prohibuit malam intentionem eorum, qui orant in publico eo animo, ut ab aliis videantur, & laudentur ab hominibus, ut probant hæc verba, quæ præcedunt: Et cum oratis, non eritis sicut Hypocritæ, qui amant in Synagoga, & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus; amen dico vobis neceperunt mercedem suam. His enim constat Christum per hæc verba non improbare opus, seu orationem publicam, & factam in cantu quantumvis solemnem, sed solum hypocrisis, & malam intentionem, cum qua orabant quidam Hypocritæ.

Confero ratio eisdem solutio.

Idem demonstrant hæc verba, quæ immediatè sequuntur: Nolite ergo assimilare eis, id est, Hypocritis, sicut enim Pater vester quid opus sit vobis antequam petatis eum. Quibus etiam suadetur Christum non prohibere orationem publicam, solemnem absolutè & simpliciter, sed solum nolle nos orare sicut Hypocritæ orabant, hoc est, ut videamur ab hominibus, sed vult nos orare, ut videamur à Deo, qui, cum magis animum aspiciat, quam opus, & intentionem quam verba, & intentio possit esse bona, licet oratio sit publica, & clamorosa, non damnat tantum Ecclesiasticum, sed perverfam cantorum & orantium intentionem. Unde in eodem capite Matthæi vers. 9. nobis præscribit orandi formam, dicens: Sic ergo vos orabitis, Pater noster qui es in caelis &c. Ibi enim nullum modum præscribit, hoc est, an oratio debeat esse secreta, vel publica, an submissa, vel alta voce fieri debeat, sufficit, quod fiat bona intentione, & animo placendi Deo; nedum quia ad Deum solum est dirigenda oratio nostra, sed etiam quia lucerna corporis nostri est oculus, seu intentio, & si oculus noster fuerit simplex, totum corpus nostrum lucidum erit. Igitur Hæretici non valent ex illo textu D. Matthæi: Tu autem cum oraveris, &c. improbare orationem publicam, aut tantum, sed solum malam intentionem, quæ cum possit haberi in oratione secreta sicut in publica, & clamorosa, nos etiam posse minus improbare orationem secretam, imo debemus improbare eam, si fiat cum mala intentione: ab ipsa enim pendet omne bonum, quoniam si fuerit recta, opus erit gratum Deo.

Ad illud de multiloquio, quod improbat Christus dicens: Orantes autem nolite multum loqui, dico, quod Christus non improbat prolixitatem verborum in oratione simpliciter, & absolutè, ita ut non deceat Christianos canere, ut oratio sit brevis; sed solum secundum quid, hoc est, in sensu Ethnicorum, qui prolixè orabant existimantes, quod in multiloquio dumtaxat exaudiri poterant. Nam si Christus prolixam verborum orationem improbasset, ut volunt Hæretici, certò ipse prolixè, nec prolixius orasset in horto: cepit enim facere ea, quæ docebat, & ideo si prohibuisset prolixius orare, prolixè non orasset: at prolixè oravit, & ideo non prohibet orationem nostram quamvis ob tantum prolixam. Nos enim dum prolixè oramus, non credimus Deum per multiloquium nostrum magis stentendum, sed solum per majorem animi fervorem. Ideo bonum est nobis orare prolixè, imò orare continuè & sine intermissione juxta monitum Apostoli, modò oratio nostra fiat in fide, fervore & charitate, quæ est vinculum perfectionis. Multum quippè valet deprecatio Justitiam, inquit D. Jacobus in Epist. Cathol. cap. 5. vers. 16. ubi etiam probat hujusmodi orationis effectus dicens vers. 17. Elias erat he-

mo similis nobis, passibilis, & oratione oravit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, mensis sex. Et rursum oravit, & caelum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum.

Epistol. Cathol. 5.

Tandem obijciunt Hæretici, & probant tantum esse illicitum ex illo 3. Reg. cap. 18. vers. 27. ut jam monui supra, ubi legitur Prophetam Eliam reprehendisse Prophetas Baal dicentem: Clamate voce majore, Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in divo sermone est, aut in corde dormit, ut excitetur. Sane Elias Propheta non reprehendit eos, nec illuisset illis, si bonum esset orare Deum alta voce, seu cantando, quia hæc reprehensio fuisset injusta, & derisiva fuisset peccaminosa, si Sacerdotibus Baal licuisset cantare, & clamare ad Dominum, ut exaudiret eos, sicut volumus modò licere Christianis.

Respondeo ad ultimam Hæreticorum rationem.

Respondeo Prophetam Eliam non reprehendisse Prophetas Baal, nec illuisset illis, quia clamabant, aut cantabant, sed quia purabant Deum magis audire voces altiores, quam submissas, & orationem publicam, quam privatam, & ideo sic credentes orabant, clamando ut facilius voces eorum audiret Deus. Quod cum sit nedum absurdissimum, sed etiam impiissimum, Propheta Elias eorum errorem deridens ait: Clamate voce majore, non animo reprehendendi clamorem, sed errorem, quod credebant Deum egere altis vocibus, aut audire valeat. Nos autem qui credimus, Deum non longè abesse ab unoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, movemur, & sumus, credimus quod audit gemitus cordis nostri, & ideo non clamamus, nec canimus, ut audiat, nec ut facilius nos audiat. Nec sumus similes Prophetis Baal, sed canimus in Ecclesia, & magna voce clamamus, ut corda audientium excitemus ad amorem Dei, & corda nostra ad communionem, atque dolorem peccatorum, & ideo Hilarijani, & Waldenses non debent nos reprehendere, nec dicere nos Prophetis Baal similes, quia dum cantamus in Ecclesia, Apostolos imitatur, nec in hoc malè agimus, quamvis non sit necesse clamare, ut Deus exaudiat nos: nam Christus circa horam nonam clamavit voce magna dicens: Eli, Eli, lama sababani, hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Clamavit etiam dum Lazarum suscitare voluit, & alta voce dixit: Lazare veni foras. Sciebat tamen quod Deus Pater non egebat voce magna ut audiri posset, ut fateatur ipsemet Christus Joannis 11. vers. 41. Jesus autem elevatis sursum oculis dixit: Pater gratias ago tibi quoniam audivisti me: ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum qui circumstat, dixi, ut credant, quia tu me misisti. Per hæc quidem verba constat Christum fateri, quod poterat audiri etiam si locutus fuisset voce submissa, ac proinde constat etiam (quidquid dicant Hæretici) quod licet Sacerdotibus & Clericis tam Regularibus, quam Secularibus orare alta voce, & cantare in Ecclesia divina Officia, Missas, Litanias, & alias Preces, ut populus, qui eos audit, oret Deum, & ad ipsius amorem excitetur.

Joannis 11.

ARTICULUS LXVIII.

Laudat contra Mahometanos institutionem Fæstorum.

Nedum invocationem, atque communionem Sanctorum negarunt plures Hæretici, sed etiam celebritatem, aut institutionem Fæstorum in laudem, gloriam, & honorem Sanctorum, quorum Fæstum in terris colimus, ut pro nobis intercedant ad Dominum, cum quo regnant in caelis. Horum Hæreticorum primus fuit Mahometes Pseudopropheta, natione Arabs, professione mercator vilissimus, prænuntius Satanae, & Præcursor Antichristi, de quo locuti sumus in primo libro, qui circa annum Domini 630. vivente Heraclio Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Honorio I. plures in perniciem animarum horrendos in Asia disseminavit errores, inter quos unus Fæsta omnia abrogat, & diem Dominicam in diem Veneris commutat.

Mahometanus.

Huic errori postea scilicet anno 1160. sub Friderico I. Imperatore, & Alexandro III. Papa obnixè adhaerent Pauperes de Lugduno, aut Waldenses ab auctore Waldenorum mercatore Lugdunensi, qui omnium Sanctorum Fæsta ab Ecclesia auferre conabatur. Eorum ratio erat alter error (pejor priore, videlicet ille, cui pertinaci animo in ultimo seculo adhaerent in Gallia quidam viri Hære-

Waldenses.

Hæretici) scilicet ille, quo Calvinista asserunt Sanctos non esse ab hominibus invocandos, nec honorandos. Hac ratione ipsa (quamvis impiissima, & auditu indigna) omnes Hæretici, qui Sanctos colere noluerunt, negant licitum aut bonum esse, vel salutare Sanctorum Fæsta instituire. Undè cum in proprio articulo de invocatione Sanctorum videri possint, hic eos omitto, ut citius adducam eos, qui negarunt Ecclesiam Christi habere potestatem instituenti dies Fæstos. Quorum præcipuus ultimus sæculis, ut jam monui, fuit Joannes Calvinus, qui anno 1567. tempore Caroli V. Imperatoris, & Pauli III. Pontificis Romanorum plures impietates docuit, & prædicavit, ut omnibus manifestum est, & præsertim Gallis, quorum plures pro tuenda Christi fide multa tormenta passi sunt, & pervenerunt ad palmam Martyrii Calvinistarum rabie.

Calvinus.

Calvino vitio Hæretico circa debitum honorem Sanctis reddendum errandi dedit occasionem Lucas Stemberger, secta Lutheranus, qui anno Domini 1561. sub Ferdinando Imperatore, & Pio IV. Summo Pontifice contra institutionem Fæstorum publicè prædicabat temerariè asserendo Dies Fæstos fuisse à nonnullis Summis Pontificibus reuenticus fidelibus institutos contra constitutiones Apostolicas, & mentem Christi Domini, qui nullibi commendavit dies Fæstos excepta die Dominica.

Lucas Stemberger.

Laudat Fæstorum celebritatem.

Articulū veritas patet ex lib. 5. constituit. Apostolicarum cap. 12. ubi præcipitur dies Fæstos esse celebrandos in Ecclesia. Ex hoc quidem præcepto constat Ecclesiam Christi habere potestatem dies Fæstos instituti in honorem Sanctorum, & saltem animarum. Constat etiam hac potestatem fuisse à Christo his verbis: Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum, & in caelis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum, & in caelis, Petro dicitis concessam, quidquid dixerint Hæretici: sed etiam constat ipsam Ecclesiam de facto eos instituisse tempore Apostolorum Quapropter Concilium Aurelianense primum celebratum sub Symmacho Papa à triginta tribus Episcopis circa annum 512. declarat aliquos dies Fæstos esse celebrandos, nam cap. 29. ait: Rogationes, id est, Litanias ante Ascensionem Domini placuit celebrari, ita ut primum triduanum jejunium in Dominica Ascensionis solemnitate solvatur, post quod triduum servi, & Ancilla ab opere relaxentur, quo magis plures universa conveniant, quo triduo omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis abstinere. His quidem constat nonnullos dies Fæstos fuisse institutos ab Ecclesia diè ante ortum Hæreticorum, qui eos impugnant.

Dist. 3. de consecrat.

Hæc Fæstorum institutio est antiquior hoc Concilio, ut colligitur ex can. pronuntiandum de consecrat. dist. 3. ubi legitur: Pronuntiandum est Laicis, ut sciant tempora feriendi per annum, id est, omnem Dominicam à vespera usque ad vesperam, nè Judaismo capiantur. Feriendi vero per annum isti sunt: dies natalis Domini, Sancti Stephani, Sancti Joannis Evangelista, Innocentium, Sancti Silvestri &c. Nullus tamen huic Sanctæ institutioni contradixit; licet tunc plures essent Hæretici, qui Fidei nostræ Mysteria impugnabant. Sunt igitur Calvinistæ nequiores Hæretici antiquioribus, qui celebritates Fæstorum approbabant, eoq; merito celebrabant. Nam sicut in veteri Lege Deus nedum Sabbatum, sed etiam alia Fæsta celebrari præcepit, sic etiam in nova, præter diem Dominicam ex traditione Apostolica observandam, plures alii dies Fæsti in honorem Dei, Beatae Mariæ Virginis, & Sanctorum instituti sunt ab Ecclesia juxta potestatem sibi à Deo traditam, ut fideles memoriam Sanctorum religionis solemnitate celebrando excitentur ad eorum imitationem, & ut meritis Sanctorum conficiantur, atque orationibus adjuventur; non enim sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis tanquam à nobis, ut notat Apostolus, sed sufficientia nostra est ex Deo, qui nobis plura confert beneficia per merita Sanctorum, ut supra in articulo de eorum invocatione dictum est.

D. Bernardus.

Undè inquit D. Bernardus in vigilia Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli: In festiuitate Sanctorum tria sunt accurate consideranda, scilicet auxilium Sancti, exemplum ejus, & confusio nostra. Auxilium, quia Potens in terra,

potentior in caelis exemplum, quia Quamdiu in terris visus est, non declinavit ad dexteram, neque ad sinistram, sed viam Regiam tenuit dum veniret ad illum, qui dicit: ego sum vias veritatis, & vita; Confusio nostra, quia oderimus ea, quæ illi amarunt. Cum autem bonum sit auxilium Sanctorum habere, exemplum eorum imitari, & confusorem nostram operire, dies Fæstos instituire necesse fuit, ut populus Christianus in aliquibus diebus speciali cultu invocet Sanctos, qui in caelis regnant, ut eorum vestigia sequatur, & ut videant mortales (quorum vita est militia super terram) divina juvante gratia posse ad æternam felicitatem pervenire: cum ex eodem luto, ex quo Deus formavit illos Sanctos, formaverit nos, nullaque sit apud Deum acceptio personarum, ut affirmat Apostolus ad Rom. cap. 3. vers. ult. & omnes habeamus auxilia necessaria ad salutem consequendam, quæ illi habuerunt, & cum quibus ad regna coelestia pervenerunt.

Escher. 8.

Institutionem fæstorum injustè impugnant Hæretici. Nam Mardocheus, & Esther fæstum ab universa Synagoga receptum instituerunt, ut habetur cap. 8. vers. 17. Apud omnes populos, urbes, atque provincias, quacumque regis iussa veniebant, mira exultatio, epulae, atque convivia, & festus dies: in tantum ut plures alterius gentis, & secta, eorum religioni & carimonis iungarentur. Grandis enim eunctorum Judaici nominis terror invaserat. Machabei similiter 1. cap. 4. fæstum Enceniarum instituerant, sibi enim vers. 59. legitur: & statuit Judas, & fratres ejus, & universa Ecclesia Israel, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis, nè anno in annum, per dies octo, à quinta & vigesima die mensis Casseu, cum letitia & gaudiis. Ergo si Synagoga, quæ erat figura Ecclesie Christianæ, habuit potestatem instituenti dies fæstos, nullus potest citra hæresim, & injuriam denegare eam Ecclesie Christi, quæ est Synagoga longè perfectior, cujus Ministri habent potestatem ligandi atque solvendi. Unde Summus Pontifex, & Concilium generale possunt dies fæstos instituire in tota Ecclesia, & Episcopi verè in suis Diocæsi-bus.

Joannes 7.

Nec valet dicere ritum celebrandi dies fæstos esse novum. Est enim in Ecclesia antiquissimus usus instituenti dies fæstos in venerationem, & honorem Sanctorum. Nam juxta Euseb. lib. 4. hist. Ecclesiast. cap. 14. Ecclesia Smyrnen in eunte secundo seculo celebrabat fæstum Sancti Polycarpi. Et aliæ Ecclesie alios Sanctos celebrabant, ut constat ex variis historiis Ecclesiasticis. Nec est usus purè humanus, seu sola humana mente inventus, ut volunt Hæretici, quippè Joan. 7. vers. 10. legitur, ut autem ascenderent fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem fæstum, non manifestè, sed quasi in occulto. Et cap. 12. vers. 20. erant autem quidam Gentiles ex his, qui ascendebant, ut adorarent in die fæsto. Igitur Christus non improbat dies fæstos Judæorum, & Synagogæ, nec prohibuit eos, imo eos potius sua præsentia approbavit; alioquin non ascendisset ad diem fæstum, nec manifestè, nec in occulto, ac proinde non ab hominibus solum procedit autoritas instituenti dies fæstos, ut faciliè & clarè colligitur ex variis textibus veteris testamenti, quos hic referre mihi superfluum videtur.

De Hæreticorum Rationibus.

Institutionem fæstorum improbant Hæretici ex illo ad Hæreticos Galat. cap. 4. vers. 9. & 10. Nunc autem cum cognovissetis Deum, imò cognovissetis à Deo: quomodo convertimini auctoritate iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo servitis, nisi? dies observatis, & menses, & tempora, & annos. Inde enim concludunt Apostolum prohibere Galatis dierum celebrationem, & sanctificationem, & velle nullum posse converti ad Sanctos, sed solum ad Deum, qui est Rex immortalis, & invisibilis, cui soli debetur honor.

Explicit. sur Apo. stolum ad Galatas.

Respondeo cum D. Augustino Tom. 2. Epist. 119. ad Julianum cap. 7. Apostolum ibi prohibere Galatis Astrologiam judiciariam, & observationem dierum Gentilium seu dierum faustorum, vel infaustorum, quos ipsi Gentiles accuratè observabant; non autem dies fæstos Christianorum, quos Ecclesia instituit, ut Sanctorum vestigia imitemur, Deumque in certis diebus laudemus in Sanctis suis. Nam si Apostolus per hunc textum absolute pro-

prohibuisset Galatis celebrationem festorum, prohibuisset etiam diem Dominicam, quam ipsi Hæretici observant. Quoniam ex propriis verbis Apostoli nulla excluditur dies; cum reprehenderet Galatas ex observatione dierum, mensum, temporum & annorum, sed non reprehendit eos de observatione Dominicæ, ut fatentur Hæretici: ergo nec de observatione aliorum festorum celebrandorum. Itâ respondent plures recentiores Contraversistæ contra Calvinistas, qui hac ipsâ autoritate utuntur contra Ecclesiam Romanam.

Altero responso

Respondeo iterum, quod ibi Paulus non loquitur de celebratione festorum, sed de Sacramentis, & cæremoniis legis Moyssi, quæ ab eodem Apostolo vocantur infirma & egena elementa, quia figurabant Sacramenta, quæ Christus instituit, quæque fidelibus confert Ecclesia Catholica, ut iustificentur: Hæretici probant Ecclesiam non posse instituire dies festos, quia, (inquiunt) Sancti non sunt honorandi, nec invocandi. Sed quia hæc ratio est Hæretica, & impia, ut alibi probatum manes, ad proprium locum de invocatione Sanctorum remitto Lectorem; ut hujus objectionis solutionem videat, & ut ex necessitate invocandi Sanctos, videat necessitatem celebrandi eorum memoriam.

Tandem inquiunt Hæretici, Deus expressè declarat unum diem tantum in hebdomada esse sanctificandum; nam in lib. Exod. cap. 20, vers. 9. & 10. inquit: *Sex diebus operaberis, & facias omnia opera tua; septimo autem die Sabbatum Domini tui est, non facies omne opus in eorum & filius tuus, & filia tua &c.* Ergo nulla potestas potest alium diem instituire, in quo nulli liceat operari; cum nulla sit potestas major divina.

Respondeo negando consequentiam; quia ibi Deus revera expressè declarat & præcipit Sabbatum esse sanctificandum, sed non excludit alios dies festos, nec itâ præcipit Sabbatum esse sanctificandum, ut nulla alia dies possit institui, nec itâ ut Sabbatum non possit mutari in alium diem; cum de factis in Ecclesia Romana (Hæreticis non contradicentibus) non celebratur Sabbatum, sed dies Dominica in memoriam resurrectionis Domini, non autoritate divina, itâ ut hæc translatio facta fuerit Deo sic mandante, & determinante in Scriptura, sed solum autoritate Apostolica. Unde cum Apostoli alios festos instituerint in Ecclesiis, quarum curam habebant, eorum Successores, nimirum Episcopi possunt etiam dies festos instituire, & nos tenemur eos observare & sanctificare, ut ad eorumdem Sanctorum exempla sequenda moveamur, & cum ipsis in Coelis, & vivere, & regnare valeamus. Præterea Judæi præter Sabbatum aliquos dies celebrabant, non obstante illo mandato, quod demonstrat hoc mandatum non fuisse itâ ultimâ determinationem ad Sabbatum, ut non liceret alium diem addere.

ARTICULUS XLIX.

Quo adversus Pauperes de Lugduno, admittitur thesaurus Indulgentiarum.

Waldenses.

Multi sunt hæretici, qui contempserunt Indulgentias, quas Ecclesia solito confert peccatoribus, illis videlicet condonando poenam, quam in Purgatorio pati tenerentur remissa culpa. Primi qui Indulgentias rejecerunt, fuerunt Uvaldenses, seu Pauperes de Lugduno, qui anno 1160. sub Friderico primo Imperatore, & Alexandro III. Summo Pontifice dixerunt Papam nullam prorsus habere potestatem relaxandi poenas peccato debitas, seu concedendi Indulgentias, ac proinde eas, quas hucusque concesserunt Summi Pontifices, & Episcopi, esse nullius momenti.

Wiclef.

Hunc errorem etiam docuit anno 1325. tempore Caroli IV. Imperatoris, & Clementis VI. Papæ, Joannes Wicleffus, qui nunquam ab Uvaldo Pauperum de Lugduno Patrono defecit, & dixit, quod est fatuum credere Indulgentias Papæ, & Episcoporum prodesse animabus five ante, five post separationem à corpore. Istos Hæreticos imitati sunt Hussitæ, de quibus sæpe locuti sumus, quorum Author, & Patronus est Joannes Hus, qui cum Wicleffo laboravit lingua & calamo contra Ecclesiam Christi, quæ est Ecclesia Romana, extrâ quam nulla est salus.

Joannes Hus.

Postea scilicet anno 1517. infarrexit impiissimus Martinus Lutherus, qui suam hæresim inchoavit ab impugnatione Indulgentiarum, ut constat ex historia Lutherana. Priores Hæretici, scilicet Uvaldenses, Wicleffitæ, & Hussitæ, ut suum errorem confirmarent, alium magis execrandum docebant; dicebant enim nullum esse Purgatorium, & inde concludebant nullas esse Indulgentias, iste verò seu Lutherus ex alio non minus viciato fonte suum deducebat errorem, nam ad mittebat Purgatorium contra Uvaldenses, Uvicleffitas, & Hussitas, sed negabat dari pro peccatis satisfactionem, quia credebatur contra fidem Catholicam, quod homo absolutus à culpa est ab omni poena absolutus. Ex hoc autem errore colligebat aliam hæresim, scilicet Indulgentias nullius esse momenti, & dicebat eas esse pias fraudes fidelium.

Lutherus.

Calvinus.

His omnibus successerunt Joannes Calvinus, Philippus Melancthon, Kemnitius, Bucerus, & alii Hæretici, qui ut Indulgentias infirmarent, thesaurum meritum Christi (quem in Ecclesia credimus existere) irridebant miserationum Domini immemores, posterunt fe tempus miserationis Domini, & in suum arbitrium diem constituerunt ei, ut Indulgentias rejicerent; nos autem Indulgentiam ejus fuis lacrymis postulamus, quia patiens est Dominus, & misericors.

Melancthon.

Kemnitius.

Bucerus.

S. I.

Probat Indulgentias.

Plura Concilia declarant esse in Ecclesia thesaurum spirituale meritum Christi & Sanctorum, ex quo Papa, qui est caput Ecclesiæ, & Episcopi, qui sunt successores Apostolorum, fidelibus concedunt Indulgentias, ut per eas relaxentur poenæ peccatorum tam in hac vita, quam in Purgatorio luendæ, ac proinde damnant hæresim, quam hic impugnamus, & anathemate percipiunt eos, qui negant Indulgentias posse conferri ab Ecclesia Sponsa Christi, quamvis sciant, quod Sponsus ejus in dilectione sua, & in Indulgentia sua redemit eos.

Lateranense.

Primum Concilium, quod afferro, omittis aliis antiquioribus est Lateranense IV. celebratum sub Innocentio III. anno 1215. pro recuperanda terra Sancta, damnandisque Albigenis, & Almarici, necnon Joachimi Abbatis hæresibus per 1285. Patres, qui ad hoc Concilium venerant ex universi Christiani mundi partibus vocati, videlicet ipse Summus Pontifex ut Præfex, duo Patriarchæ, scilicet Constantinopolitanus, & Jerusalemitanus, 70. Archiepiscopi, 400. Episcopi 12. Abbates 800. Priores, Decani vel præpositi conventuales cum universisque Imperii Orientalis, scilicet, & Occidentalis, Regumque Jerusalemorum, Franciæ, Hispaniæ, Angliæ, Hungariæ, Aragoniæ, Siciliæ, Cypro, aliorumque principum, magnatum & civitatum Legatis, qui quidem Patres cap. 62. sic locuti sunt: *Prælati de cætero non permittant illos, qui ad eorum Ecclesias causa venerationis accedunt, vanis signis, aut falsis decipi documentis, sicut & in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit, prohiberque ne elemosynarum quæstus admittantur, nisi Apostolicas, vel Diocesani Episcopi litteras veras exhibeant. Ad hæc quia per Indulgentias, & superfluas indulgentias, & claves Ecclesiæ contemnuntur, & poenitentialis satisfactio evolvatur, decernit ut cum dedicatur basilica non extendatur Indulgentia ultra annum sive ab uno solo, sive à pluribus Episcopis dedicatur, ac deinde in anniversario tempore dedicationis LX. dies de injunctis poenitentibus Indulgentia remissa non excedat, ad quam etiam dierum numerum Indulgentias, quæ pro quibuslibet causis conceduntur jubet restringi, cum Romanus Pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, hæc in talibus moderationem observare consuevit.* Hic Canon, qui sancit Ecclesiam habere potestatem concedendi Indulgentias, cum affirmet Episcopos posse eas pro aliquo tempore, seu determinatas concedere, habetur partim in cap. ult. de reliquiis & veneratione Sanctorum, & partim in capite cum ex eo de poenit. & remiss.

Decretum Innocentii.

His addenda est declaratio Innocentii XI. qui anno 1687. condemnavit, & anathemate percussit Michaellem Molinos Presbyterum Hispanum dicentem: *Non convenit Indulgentias quævere pro poena propriis peccatis debita, quia meritum est divina justitia satisfacere, quam divinam misericordiam contra quævere, quoniam illud ex puro Dei amore procedit, & illud Molinos, ab amore nostri interestato, nec est res Deo grata, nec meritosa, quia*

quia est velle crucem fugere. Hæc est XVI. propositio Michaelis de Molinos.

Constantiensis.

Idem postea scilicet anno 1414. docuit Concilium Constantiense damnans quadraginta quinque propositiones, seu errores Joannis Wicleffi, inter quos quadragesimus secundus erat contra Indulgentias, ut monui supra. Post hæc autem duo Concilia, & alia antiquiora, quæ omittit, convocatum fuit Tridentinum, quod Lutherum anathemate percudit in sess. 25. in Decreto de Indulgentiis, ubi ita loquitur: *cum potestas conferendi Indulgentias à Christo Ecclesiæ concessa sit, atque hujusmodi potestate divinis sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit, Sacrosancta Synodus Indulgentiarum usum Christiano populo maxime salutarem, & Sacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet, & præcipit, eosque Anathemate damnat, qui aut inutiles esse afferunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant: in his tamen concedendis moderationem juxta veterem & probatam in Ecclesia consuetudinem adhibere cupit, & nimiam facilitate Ecclesiastica disciplina evolvatur.* In hoc quidem canone nedum firmatur contra Hæreticos Ecclesiam accepisse à Christo potestatem concedendi Indulgentias, sed etiam ipsam Ecclesiam ea potestate usam fuisse ab antiquis temporibus, sicut modo utitur.

Tridentinum.

Quod verum esse confirmari potest ex dist. 50. can. abest à Romana Ecclesia circa finem, in quo fit solemnis mentio de Indulgentiis. Hic autem Canon conditus fuit à Sancto Cyrillano, qui floruit in principio tertii sæculi; obiit anno 258. & fuit receptus à Cornelio Papa creato anno 254. teste glossa. Errant igitur Hæretici existimantes indulgentias esse novas in Ecclesia cupiditate Ministrorum inventas. Certè non legunt Scripturas, nec Concilia, nec Patres. Si non legerint, legant, & viderint usum Indulgentiarum semper fuisse in Ecclesia Christi, in qua semper viguit pietas, & misericordia, seu usus remissionum, satisfactorum, seu poenarum temporalium, quæ debentur peccatis remissa culpa. Et inde concludunt Hæreticis esse, & à mente Christi alienum, negare Indulgentias, & auferre ab Ecclesia potestatem concedendi eas vivis & defunctis, quorum animæ existunt in Purgatorio.

Antiquissimus est usus Indulgentiarum.

S. II.

In quo Probatur Articuli Veritas.

Prima articuli probatio est, quia satisfactio Christi Domini, ejusque merita sunt infiniti valoris, ut docent communiter Sancti Patres & Theologi. Una enim ipsius sanguinis gutta erat plusquam sufficientis pro redemptione totius generis humani propter unionem ad Verbum, ut docet Clemens VI. in constitut. quæ incipit, *Unigenitus*; hæc autem superabundantia valoris non potest esse superflua, inanis, nec superflua, aut inutilis; idcirco manet in Ecclesia militante pro solatio & utilitate fidelium, & condit Indulgentiarum thesaurum, quem Ecclesiæ suæ acquisivit Christus volens suis thesaurizare filiis piis Pater, ut sic sit infinitus thesaurus hominibus, quo qui usi sunt, Dei amicitia participes sunt effecti.

Ex merito Christi proveniunt Indulgentias.

Hic Indulgentia thesaurus non in sudario repositus, non in agro absconditus, sed per Beatum Petrum coeli Clavigerum, ejusque Successores ejusdem Christi in terris Vicarios, est fidelibus salubriter dispensandus, & propriis ac rationalibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali poenæ remissione temporalis pro peccatis debita, tam generaliter, quam specialiter prout cum Deo expediri cognoscerent, verè poenitentibus, & confessis misericorditer applicandus. Ad hujus quidem thesauri cumulum, Beatæ Dei genitricis, & omnium Electorum à primo Justo usque ad ultimum meritum administratum præstant. De hujus thesauri consummatione, aut diminutione non est aliquatenus formidandum. Igitur ex hac ratione, aut auctoritate Summi Pontificis Clementis VI. necessario sequitur contra Uvaldenses, Lutheranos, Calvinistas, aliosque Hæreticos, in Ecclesia esse thesaurum meritum Christi, & Sanctorum, quæ cum superabundantia fuerint pro nostra omniumque salute, ne inutilia sint, nec inania, dicendum est quod Summus Pontifex, qui est caput Ecclesiæ, & pater fidelium, cui commissa est omnium animarum cura cum potestate

ligandi atque solvendi, potest ea applicare peccatoribus, qui divine justitiæ nondum ad plenum satisfecerunt, non ut deleatur culpa, quam per peccatum contraxerunt, sed ut relaxetur poena, quæ in ipsis peccatoribus remanet remissa culpa per veram contritionem.

Hujus Indulgentiarum thesauri claves datas fuisse D. Petro constat ex illo Matth. 16. vers. 19. *Et tibi dabo claves regni caelorum.* Hæc enim verba non solum includunt & conferunt potestatem absolvendi à peccatis, & à præceptis, vel obligationibus, ad quas asfringi possumus per Legislatores Ecclesiasticos, sed etiam potestatem removendi omnia impedimenta, aut absolvendi ab omnibus impedimentis, quæ si non tollantur ligatus non potest intrare in regnum caelorum. Quapropter Christus non dixit Petro loco citato: *Quodcumque solveris super terram, eris solutus & in caelis.* sed *quodcumque solveris*; ut inde agnosceremus Papam nedum ligare posse homines, eoque solvere, sed etiam ab illis remove impedimenta, quæ eos detinent, ut ipso impedimento sublato ad finem perveniant, ac proinde Papa potest vinculum poenæ temporalis ex culpa actualibus relicta solvere & peccatoribus indulgere. Hæc autem solutio, aut relaxatio hujus poenæ debet necessario fieri per Indulgentiam, quæ apud omnes Doctores nihil aliud est, quam relaxatio poenæ temporalis debite pro peccatis actualibus jam dimissis concessa homini existenti in gratia à Prælato per applicationem Indulgentiarum, seu thesauri Ecclesiastici, qui cum pertineat ad claves regni caelorum, ille, qui hujusmodi claves habet, potest indulgentiam applicare fidelibus, sive in hac vita sint, sive in Purgatorio. Nam si quodcumque solverit super terram, debeat juxta promissionem Christi verè esse solutus & in caelis, necesse est quod Summus Pontifex, qui habet D. Petri auctoritatem, relaxet per Indulgentias, seu per merita Christi applicata, poenâs debitas peccatis post remissionem culpæ in Sacramento Confessionis; necesse est insuper, quod hujusmodi poenæ sint solutæ & in caelis. Hæc quidem verba *quodcumque solveris* omne debitum poenæ comprehendunt, ut ex propriis terminis patet. Satisfactio autem exhibenda à peccatore, cui Sacramento fuit remissa culpa, vel ab anima existente in Purgatorio ut satisfatiatur, est de genere debiti. Igitur Papa potest per indulgentiam, seu applicationem meritum Christi tale debitum solvere, & omnes animas omni macula carentes liberare à tali poenâ; alioquin quidquid solverit super terram, non erit solutum, & in caelis, quod non potest dici.

Potesas concedendi Indulgentias est à Christo.

S. III.

Argumenta contraria solvuntur.

Hæretici insurgunt, & ut rationem nostram infirmant, dicunt, quod Papa non habet Jurisdictionem, nec potestatem in merita Christi, nec in animas defunctorum: nam (inquiunt) Christus est super omnes homines, cum sit ipsorum caput, Dominus, & Rex, unicus bonorum suorum Dominus, ac dispensator. Nec habet jurisdictionem in animas Purgatorii, quia non sunt super terram, ut Papa possit virtute eorum verborum: *Quodcumque solveris super terram &c.* eas à poenis liberare. Igitur imaginaria est Indulgentiarum concessio tam respectu vivorum, quam defunctorum.

Rejicitur prima Hæreticorum ratio.

Fateor Summum Pontificem non habere jurisdictionem in Christum; scio, quod Discipulus non est supra Magistrum, nec servus supra Dominum. Sed scio, quod Papa habet potestatem in thesaurum Ecclesiæ, seu meritum Christi, & Sanctorum, cujus est dispensator non à se, sed ab ipso Christo dicente Matth. 16. vers. 19. *Et tibi dabo claves regni caelorum &c.* Ideoque quamvis non habeat potestatem in Christum, habet tamen eam in thesaurum meritum ejus & Ecclesiæ, cujus est caput visibile. Hæres non habet jurisdictionem in Testatorem; bene verò in bona ipsius. Idem dico de Donatario. Et ideo licet Papa non habeat potestatem in Christum potest tamen habere, & de facto virtute horum verborum: *Quodcumque solveris super terram &c.* habet illam in thesaurum ejus, seu in ipsius merita, quæ ipse Christus reliquit Ecclesiæ suæ, itâ ut Papa possit ea dispensare, & applicare per modum absolutionis concedendo Indulgentiam ut rela-

relaxentur poenae debita pro peccatis remissis. Nam si Christus per merita sua pro debitis nostris satisfecerit Deo Patri peccatis nostris offensa, & voluerit, quod Petrus haberet meritorum suorum claves, seu potestatem applicandi eadem merita, nullus dubitare potest, quod Successor Petri possit eadem merita applicare fidei, sicut, ut pro ipsorum debitis temporalibus, seu poenis peccati (remissa culpa) debitis satisfaciatur.

Papa habet potestatem concedendi Indulgentias.

Ad illud de animabus Purgatorii dico, quod Papa non habet jurisdictionem per modum iudicij, ita ut possit eas iudicare, censuris ligare &c. Sed habet eam per modum absolutiois, & suffragij, quia potest relaxare poenas, quas patiuntur, non absolute tollendo eas, ut iudex, sed per commutationem, scilicet applicando satisfactions Christi pro satisfactionibus adimplendis a defunctis in Purgatorio (sic exigente iustitia divina) aut dando, vel offerendo Deo Patri poenas, quas pro nobis passus est Christus, quae quidem poenae superabundantes fuerunt, ut credunt omnes Christiani; & ideo Papa, qui est eorum meritorum dispensator, potest hoc modo fidelibus relaxare poenas debitas peccatis remissis sive in hac vita sint, sive in Purgatorio.

Ad auctoritatem D. Marthae dico iuxta communio-rem sententiam, quod ly super terram non se tenet ex parte ligati, ita ut ille, qui est solvendus, debeat esse super terram, sed ex parte ligantis; nec ex parte solvendi, sed ex parte solventis, id est, quidquid tu Petre & successores tui existentes in terra ligaveritis, aut solveritis, erit ligatum & in caelis. Ergo Papa potest nobis imponere onera, haecque portare debemus sub poena peccati, & sic potest relaxare poenas, quae debentur peccatis nostris remissis in culpa, ac proinde potest concedere Indulgentias tam vivis, quam defunctis in Purgatorio existentibus, quoniam tam isti, quam illi habent poenas expiandas.

Instabant: vivi possunt remissa culpa agere & adimplere poenitentiam, aut satisfactionem pro peccatis remissis in iunctam, ideoque superflua est potestas concedendi Indulgentias vivis, qui cum sint in via possunt & debent bene operari, iudicari &c. superfluumque est eas concedere defunctis, quia Indulgentiae solent concedi cum aliquo opere complendo, ut probat Ecclesia Romanae praxis; sed existentes in Purgatorio non possunt adimplere opus praescriptum pro obtinendo Indulgentiarum effectu; ergo nulla potest pro ipsis concedi Indulgentia ob defectum huius conditionis essentialis.

Indulgentia profuit vivis & defunctis.

Ad primum instans membrum dico, quod Indulgentia non sunt effectus iustitiae, sed misericordiae, & bonitatis divinae, quae voluit dimittere poenam per Christi merita illi, qui potest per poenitentiam & opera laboriosa solvere poenam debitam peccatis iam confessis, & remissis. Ad secundum dico, quod Indulgentiae solent concedi pro aliquo opere adimplendo per se, vel per alium, ita ut ille qui nequit per se illud adimplere, valeat per alium adimplere illud; & sic nos qui in via sumus, & vivimus in carne mortali, possumus adimplere opus praescriptum, ut anima Patris, aut Maris, vel alterius liberetur a poenis Purgatorii. Nam ex unione charitatis oritur, quod opus factum a vivo perinde se habeat dum applicatur pro mortuo, ac si fieret ab ipso: idque colligi potest ex illo Machab. 2. cap. 12. vers. 45 & 46. Et quia considerabat quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur. Quia si possumus pro ipsis orare, ut a peccatis venialibus solvantur, possumus etiam pro ipsis adimplere opus, quo liberentur a poenis huiusmodi peccatis remissis debitis; cum nulla videatur maior ratio de uno, quam de alio.

Machab. 2.

Deinde ut haec veritas magis eluceat, dico, quod poena debita peccatis (quoad culpam remissis) eorum, qui non sunt in termino, seu in caelo, neque in inferno, ipsi sunt per potestatem thesauri meritorum Christi, & Sanctorum dispensativam, quae residet in Papa velut in capite totius Ecclesiae, & in supremo ovium Christi pastore relaxari, quia ille, qui commisit talia peccata, non est omnino extra viam; possunt enim dari compensationes pro illis & solvi (ut ait Doctor Seraphicus D. Bonaventura) ex thesauro Ecclesiae, ex quo Papa ipse potest accipere valorem, aut pretium, quod solvat pro compensatione; cum habeat claves regni caelorum,

P. Bonav.

& quodcumque solverit super terram, erit solutum & in caelis, & pretium illud fit acceptabile, & Deo gratum. Igitur si solvat, hoc est, offerat Deo Patri satisfactiones Christi pro poenis debitis peccato iam remisso, Deus acceptat abolitionem, seu merita Christi applicata, & ideo anima, quae peccavit, & abolitionem a culpa obtinuit, sive sit adhuc in via, sive in Purgatorio, libera remanet a poena per Indulgentias illi concessas a Summo Pontifice. Quippe cum Christus concesserit Petro curam omnium animarum quousque ingrediantur regnum caelorum, anima autem Purgatorii non sint ingreſſa, sed ingredientur in regnum caelorum, sequitur quod Papa, qui est Successor D. Petri, potest eis aperire caelum; cum solum per poenas solvendas detineantur in Purgatorio, haecque poenae ab Ecclesia remitti possunt per modum suffragij; hoc est, Papa clavibus suae potestatis utendo potest relaxare poenas, ob quas anima detinetur in Purgatorio usque ad ultimum quadrante, quibus insolutis stantibus anima in Purgatorio detentae non possunt ingredi caelum. Nam posse solvere iuxta potestatem, quam obtinuit a Christo his verbis: Quodcumque solveris super terram &c. nihil aliud est, quam posse relaxare poenas peccatis quoad culpam remissis debitas, quod est verè solvere per concessionem Indulgentiarum.

Unde Nicolaus V. in quodam Brevis dato Viterbii pro hospitali Sancti Spiritus de urbe ait: Si forte aliquis praedictam quantitatem dicto hospitali contulerit pro animabus patris & maris, & aliorum defunctorum, qui in sinceritate fidei, & unitate Sanctae Romanae Ecclesiae, contritione ac confessione integra ab hac vita migraverint; nos omnibus huiusmodi in Christo decedentibus de misericordia Dei confidentes, de qua magis ac magis confidimus in caelis; quia nos ipsius auctoritate relaxamus in terris, omnem poenam, quam post lucem huius saeculi pro purgandis peccatis pati mereverunt, auctoritate praedicta misericorditer in Domino relaxamus pariter, & indulgemus. Ita refert noster Cardinalis Laurens in lib. 4. sentent. disp. 26. artic. 17. §. 2. num. 790. & testatur se fideliter praedictum Decretum transcripsisse ex originali conservato in Archivis eiusdem hospitalis.

Constitutio Pii.

ARTICULUS L.

Repellit Quartadecimanos.

Maxima fuit olim, seu anno 154. sub Antonino Pio Imperatore, & Aniceto Papa controversia inter Aethiopicos Episcopos circa Pascha celebrandum. Quidam volebant hoc Pascha celebrandum esse die decima quarta primi mensis, eo quod Deus praecerat, ut decima quarta occurreret Luna quocumque occurreret hebdomadae die, in veteri Lege, tali die celebraretur a Judaeis iuxta illud Levit. cap. 23. vers. 25. Mense primo quartadecima die mensis ad Vesperam, Phase Domini est. Et illud Ezech. cap. 45. vers. 21. dicentis: In prima mense, quarta die mensis erit vobiscum Pascha sollemnitas. Alii vero contra die Dominica post decimam quartam Lunam (ut Romani Ecclesiae mos erat) celebrandum esse contendebant auctoritate traditionis Apostolicae. Primi dicebant usum decima quarta Luna Pascha celebrandi a Joanne Apostolo (qui septem Aethiopicas fundaverat) mansisse; alii vero, qui pro die Dominica stabant, tenebant hunc ritum fluxisse a Petro & Paulo Apostolis. Primi dicti fuerunt Paschatitae, & Tetsaresedecariti; vel Quartadecimani, non ab auctore, sed ab errore, hoc est, a decima quarta primi mensis Luna.

Status controversia.

Horum Quartadecimanorum Auctores plures existimant fuisse Polycratem Ephesinum Episcopum, & eidem consentientes Episcopos. Sed alii probabilius existimant, quod praecipui huius heresis fautores, & defensores (a quibus aucta fuit haec controversia sub Commodio Imperatore, & Eleuthero Papa circa annum Domini 182.) fuerunt Blastus & Florinus ambo Haeretici, & Semijudei, qui cum Polycrate factione conjungebantur; Qui nedom dixerunt malum esse a Deo, & Deum facere malum; sed etiam assererant, (teste Tertulliano lib. de Haeresibus) quarta decima Luna Dominicum Pascha inviolabiliter & necessario celebrandum esse quocumque die

die venisset. His successerunt postea scilicet anno 395. regnantibus Theodosio majore, & Sircio Papa Antropomorphitae, qui ut monet D. Augustinus, nedom dicebant Deum esse corporeum, sed etiam Pascha non esse celebrandum die Dominica, nisi ipsa dies Dominica adveniret die decima quarta Luna primi mensis.

Antropomorphitae.

S. I.

De Decisione Controversia.

Pascha celebrandum esse necessarii die Dominica re- P. solum fuit contra Quartadecimanos durante controversia a Pio huius nominis Papa I. ut constat ex can. nese de consecrat. dist. 3. ubi legitur: Nisse vos volumus quod Pascha Domini die Dominico annis temporibus sit celebrandum: istis enim temporibus, Hermes Doctor fidei, & scripturarum essulsi inter nos, & licet nos idem Pascha praedicta die celebremus, quia tamen quidam inde dubitant, ad corroborandas animas eorum, eidem Hermo Angelus Domini apparuit in habitu pastoris, & praecipit ei, ut Pascha Domini die Dominico ab omnibus celebraretur; unde & nos apostolica auctoritate instruimus omnes eadem servare debere, quia & nos eadem servamus, nec debetis a capite quoquo modo distare. Sed quia non obstante hoc decreto non cessavit controversia, & Paschatitae majori calore contendunt Pascha esse celebrandum decima quarta mensis Luna quocumque occurreret hebdomadae die, multa sub Victore Papa celebrata fuerunt Concilia, ut refert Eusebius lib. 5. hist. Eccles. Romanum scilicet, Palaestinum, Ponticum, Corinthiacum, Lugdunense, Arelatense, Aurelianense, aliaque Gallicana invicem omnia cum Romana observatione convenientia.

Ipsa Victor huius nominis Papa primus aliud Decretum edidit, anno 196. ut omnes crederent die Dominica celebrandum esse Pascha iuxta consuetudinem, & praecipue Ecclesiae Romanae, ut legitur in can. celebratam eisdem distinctionis, ubi habetur: Celebratam Sancti Concilii Pascha die Dominico agi debere, & praecipue nosri iam tuerunt, & nos illud vobis eadem die sollemniter celebrari mandamus, quia non decet ut membra a capite discrepent. His tamen non obstantibus plures Episcopi, & populi Orientales Romana consuetudini, aut ritui ab Apostolis instituto, & eius in hac parte decretis obedire noluerunt. Unde idem Pontifex tantam obstinationem videns eos excommunicare tentavit, & de facto excommunicasset (inquit plures Scriptores) nisi S. Irenaeus Episcopus Lugdunensis pro hac censura suspendenda praedictum summum Pontificem obnixè rogasset. Alii tamen affirmant, quod excommunicavit eos non obstantibus praedictis D. Irenaei, qui Romanum ritum cum universa Gallia servabat.

Tandem haec controversia, quae inceperat tempore Aniceti Papae, scilicet anno 154. fuit finita in Concilio Niceno primo celebrato anno 325. sub S. Silvestro Papa, & Constantino magno Imperatore, pro filii tuenda divinitate contra Arium, praedeterminando festi Paschatitae contra Quartadecimanos, & pro extinguendo Meletii Schismate contra Melerium. Revera haec decisio de Paschatitae celebrando die Dominica in memoriam resurrectionis non invenitur inter alia, quae extant Niceni Concilii Decreta, sed habetur in secundo libro Istoriarum tripartitae Theodoret cap. 12. in eisdem Concilii Epistola ad Ecclesiam Alexandrinam, & Fratres per Aegyptum, & Lybiam, & Pentapolim constitutos directa, his verbis: Evangelizamus autem vobis, & de consuetudine sanctissimi Pascha, quia vestris orationibus est correctum erant hoc opus, ita ut omnes orientales fratres, qui cum Judaeis primitus celebrabant, consue cum Romanis, & vobiscum, & cum omnibus ab initio Pascha custodiens, ex hoc tempore debeant custodiri.

Non desunt, qui Quartadecimanos, seu Polycratem Episcopum Ephesinum; Blastum, & Florinum in hac parte excusant ab haeresi, quia dum inceperunt contentionem, nondum definita erat dies Paschatitae; sed existimo hanc excusationem esse nullam, quia Ecclesia Romana tunc Pascha die Dominica celebrabat iuxta monitum Apostolorum, quorum traditio est a nobis observanda. Legimus enim in quodam Canone, qui est Octavus inter Apostolicos: Si quis Episcopus, aut Diaconus sanctum diem Pascha ante vernale aequinoctium cum Judaeis observaverit, de-

Canon Apostolorum.

ponatur; quo prohibetur Pascha celebrari die decima quarta Luna primi mensis; cum Vernale aequinoctium semper praecedat talis dies, ac proinde nullus potuit citra haeresim, illud decima quarta celebrare nedum propter Canonem Apostolorum, sed etiam propter traditionem eorundem, a quibus tunc Ecclesia didicerat Pascha celebrandum esse die Dominica, ne Christiani convenirent cum Judaeis, qui Pascha celebrabant Luna decima quarta, ut testatur S. Ignatius vir Apostolicus S. Ignatii Evangelista Discipulus (qui tertius ab Apostolo Petro rexit Ecclesiam Antiochenam) sic scribens ad Philippenses: Si quis cum Judaeis Pascha celebrat, aut Simbolum eorum recipit, particeps est eorum; qui Christum occiderunt; & Apostolos ejus. Haec quidem verba probant veritatem, & certitudinem octavi Canonis Apostolorum, quia virtute huius Canonis ad Dominicam post vernale aequinoctium translata fuerat Paschatitae celebratio. Probant insuper tunc temporis fideles teneri celebrare Pascha die Dominica.

Non parum juvat his addere testimonium Proterij Episcopi Alexandrini, qui teste Beda de ratione temporum cap. 42. testatur Petrum Apostolum Romanos ita docuisse in veneratione Dominicae resurrectionis, & Marcum hanc eandem Petri disciplinam Alexandriae promulgasse. Sunt alia quamplurima Concilia, & praecipue Romanum tertium sub Silvestro Papa, Antiochenum can. 1. & alia, quae declarant, quod Pascha celebrari debet post Lunam decimam quartam. Igitur nullus potest citra haeresim eadem die, seu decima quarta Luna mensis Nisam Pascha celebrare.

Eadem veritas evidenter ostenditur ex Sacra Scriptura, quae in variis locis declarat caeremonias, & judicia veteris Legis nullam vim habuisse post promulgationem Legis Evangelicae; ut in proprio articulo videri potest. Tempus vero, quo Pascha sit celebrandum, ad caeremonias pertinet, cum non sit de substantia praecipui de Paschatitae fumendo, aut edendo, sed de circumstantia ejusdem. Sed in veteri Lege celebrabatur Pascha decima quarta die iuxta illud Levit. cap. 23. vers. 5. Mense primo quarta decima die mensis ad vespem Phase Domini est. Oportet ergo ut tale praecipuum de celebratione Paschatitae faciendum decima quarta Luna sit post mortem Christi abique ullo vigore inane, nullam imponens obligationem, sicut alia praecipua caeremonialia Legis antiquae nullam imponunt; cum non sint sub Lege, sed sub gratia; ut monet Apostolus ad Rom. 6. vers. 14.

Præcipuum de Paschatitae celebrandum die decima quarta fuit abrogatum.

Quare idem Apostolus reprehendens Galatas, eo quod caeremonias, & ritus Judaeorum observabant, inrer alia dicit cap. 4. vers. 10. Dies observatis, & manserunt, & tempora, & annos. Quibus verbis aperte docebat eos, diem observationem, quae in Lege Moyli praecipiebatur, jam esse malam. Unde in versu sequenti ait: nunc vos non forte sine causa laboraverim in vobis. Timoris Apostoli fundamentum erat, quia Galatae celebrabant dies, quos celebrabant Judaei, seu quia celebrabant Pascha Luna decima quarta. Ergo non poterant Christiani Galatae illud tali die rita contentia celebrare; alioquin Apostolus non timuisset in ipsis laborare sine causa. Ratio principalis huius mutationis Apostolicae, hoc est, ratio, ob quam Apostoli statuerunt Pascha celebrandum esse die Dominica post decimam quartam Lunam primi mensis, petitur ex eo, quod gens Judaica omnibus debet esse execrationi, & Catholica cum tali genere in caeremoniis nihil debet habere commune, ut clare demonstrat Apostolus reprehendens Cepham ob causam, quam assignat in Epist. ad Galatas cap. 2.

Cum haec veritas pendeat a cessatione Legis antiquae, qua Judaei Luna decima quarta primi mensis Pascha celebrare tenebantur, hic probandum est, obiterque ostendendum nulli licere Legem veterem observare quoad caeremonias, & judicia, ac proinde nulli Christiano licet celebrare Pascha ante vernale aequinoctium. Primum huius cessationis Legis Moisaicae testimonium authenticum est Pauli ad Gal. cap. 3. vers. 23. & sequentibus dicentis: Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem, quae revelanda erat. In quo lex Pedagoga noster fuit in Christo, ut ex fide justifieremur, at ubi venit fides, iam non sumus sub Pedagogo, omnes enim Filii Dei estis per fidem, quae est in Christo Jesu. Quibus Apostolus ostendit, & affirmat nos fuisse liberatos a veteri Lege per

Ad Gal. lat. 3.

per Christum, ac proinde à celebritate Paschatis, non quoad rem (cum illud celebrare teneamur, ut insinuat I. Co. 1. ad Corinth. cap. 5. vers. 7. *Expurgate vos ritibus. 5* s. *fermentum, ut sitis novae conspersio, sicut estis azymi, etiam Pascha nostrum immolatus est Christus;* quibus reprehendit Corinthios, quod in incensu publicè viventem tolerarent, quem abiens tradidit Satanae, monens ut expurgato vitiorum fermento, puri Pascha celebrent) sed quoad circumstantiam temporis, hoc est decima quarta Luna primi mensis.

In eadem Epistola cap. 4. vers. 29. & sequentibus, ubi agitur de duobus Testamentis sub figura duorum filiorum Abraham, scilicet Isaac & Ismael, habetur; *Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, prosequetur eum qui secundum Spiritum, ita & nunc. Sed quid dicit scriptura? Ejice Ancillam, & Filium ejus, non enim haeres erit Filius Ancillae cum Filio liberae; itaque Fratres, non sumus Ancillae Filii, sed liberae, qua libertate Christus nos liberavit.* Nonne Paulus testatur Legem veterem esse ejiciendam, quae tanquam Ancilla fuit Legis Evangelicae? Et per consequens celebritatem Paschatis transferendam esse ad diem Dominicam post decimam quartam Lunam, ut recedamus à Judaeis; translato enim Sacerdoti o necesse est, ut & Legis translatio fiat.

§. I I.

De Responsione ad Quartadecimanos.

Rejiciuntur haereticorum insinuationes. Dicent forsitan Haeretici, quod Christus non venit solvere, sed adimplere Legem veterem, & per consequens quod haec adhuc subsistat integra quoad omnia praecepta, ut concluditur ex illo Baruch. 4. *Hic liber mandatorum Dei, & Lex, quae est in aeternum, omnes qui renouent eam perveniunt ad vitam, qui autem derelinquerunt eam, in mortem.*

Respondeo haec omnia non esse intelligenda de praeceptis caeremonialibus, inter quae est illud de Paschate fumendo die decima quarta, nec de judicialibus, ut notant Expositores, sed solum de praeceptis moralibus veteris Legis, quae de facto subsistunt in nova, in qua praecepta Decalogi obligant, & observantur sicut in Lege Moysi.

Ratio Quartadecimanorum desumebatur ex traditione: dicebant enim ritum suum ortum habuisse à Joanne Apostolo, qui septem Asiae Ecclesias fundaverat, ut ex scripto Polycrati Episcopi Ephesini, Palaeestinae Synodi jussu Victoris Summi Pontificis celebrata praesidis, perspicuum fuit apud Eusebium; & ideo hac traditione freti tuebantur Pascha esse celebrandum Luna decima quarta, ut praeceperat lex vetus; & ideo plures obstinati Asiani Episcopi constitutionibus Apostolicis obedire & obtemperare noluerunt, duravitque haec obstinatio, donec per auctoritatem Nicaenae Synodi, & potentiam Constantini magni Imperatoris penitus extincta fuerit controversia, non jure, sed vi, & auctoritate politica. Et ideo cum jus sit observandum, tenetur celebrare Pascha die decima quarta Luna primi mensis.

Respondeo hanc traditionem de Paschate celebrando decima quarta Luna primi mensis, quam Adversarii referunt ad Joannem Apostolum, non nocere, quia non erat generaliter tradita pro omnibus Ecclesiis, ut V. G. alia Judaeorum caeremoniae, aut forma aliquorum Sacramentorum. Etenim haec traditio Joannis de Paschate edendo die decima quarta, quam Quartadecimani supponebant, erat solum pro quibusdam Ecclesiis, haecque dispensatoria ad breve dumtaxat tempus, sicut in Judaea observatio Legalium, ut sic ad fidem Christi pellicerentur suaviter Judaei, & sensim perfectioribus institutis, seu praeceptis novae Legis affuescerent: ideoque non erat sufficiens ratio celebrandi in perpetuum, & ubique Pascha die decima quarta. Nec poterant

Solvitur fundamentalis ratio. Episcopi Asiani virtute hujus traditionis in hoc convenire cum Judaeis; sed tenebantur Pascha celebrare die Dominica post vernale aequinoctium, prout statutum prius fuerat per Apostolicas traditiones & constitutiones, & firmatum nedum per traditionem Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli pro universali Ecclesia usque ad finem Saeculorum duratura, sed etiam per usum, aut praxim Sanctae Romanae Ecclesiae, quae tunc temporis,

ut ex dictis supra manifestè patet. Pascha celebrabat die Dominica post decimam quartam diem Lunae primi mensis, in qua Christus resurrexit à mortuis.

ARTICULUS LI.

Probatur adversus Lutheranos omnes homines in Lege gratiae non esse Sacerdotes.

Lutherani plures errores docuerunt, ut constat ex dictis, inter quos unus est erga Sacerdotium, aut Presbyteratum, quem Deus constituit Ecclesiae suae. Docuit enim ipse Lutherus anno 1517. regnante Maximiliano Imperatore, & Leone X. Summum Pontificatum agente, omnes Christianos esse Sacerdotes, & omnes aequalem potestatem habere in Ecclesia Christi, tam quoad ipsius corpus naturale, quam mysticum; nulla status, aut sexus discretione facta. Fateretur tamen nulli Christiano licere illa potestate valide uti, nisi per consensum, & justum Communitatis, quia (inquit ipse Lutherus) quod est omnium commune, nullus singulariter potest usurpare, nisi vocetur. Unde juxta Lutheri sententiam potestas Sacerdotalis confertur per baptismum, & per communitatem confertur baptizato ministerii Sacerdotalis exercitium: itaque communitas potest ad munia Sacerdotalia obeunda destinare virum, vel mulierem indifferenter; cum ad Sacerdotium exercendum plene sufficiat communitatis approbatio concessa baptizato, qui non per aliquod ordinis Sacramentum (inquit) sed per solum baptismum efficitur Sacerdos. Hujus haereticis defensor nullus invenitur alius praeter Lutherum; ideoque in hoc articulo ille solus est impugnandus.

§. I.

Probatur veritas articuli ex jure Canonico.

Lutherum tanquam haereticum damnat Concilium Tridentinum sess. 6. Can. 10. ubi expresse declarat Christianos non esse Sacerdotes praesertim quia Christiani sunt; ibi enim ait: *Si quis dixerit Christianos omnes in verbo, & in omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.* Hic Canon declarat non à baptismo, quo sumus Christiani, sed ab alio Sacramento, quod est Sacramentum ordinis, provenire potestatem Sacerdotalis.

Idem prius decreverat Concilium Laodicenum celebratum anno 318. sub Silvestro Papa per triginta duos Episcopos, qui in cap. 13. decretorum sic loquuntur: *Non est populus concedendum electionem facere eorum, qui altaris ministerio sunt applicandi.* His verbis liquido constat communitatem nullam habere potestatem destinandi ad exercitium Sacerdotalis, ac proinde nullum Christianum esse Sacerdotem, nisi fuerit ab aliquo Episcopo ordinatus. Nam ad conficiendum Eucharistiae Sacramentum non sufficit baptismus, sed etiam requiritur ordinatio, ut definitum fuit in Concilio Lateranensi sub Innocentio I I. in quo de Sacramento Eucharistiae sic loquitur: *Et hoc utique Sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui ritè fuit ordinatus secundum Claves Ecclesiae, quas ipse concessit Apostolis, & eorum successoribus Jesus Christus.* Hujus concilii decreto tenemur credere Sacerdotium non provenire à baptismo, ita ut quilibet baptizatus sit Sacerdos, ut voluit impiissimus Lutherus; sed ex ordinatione, quae ab Episcopo dumtaxat potest haberi, ut constat innumeris Juris Canonici textibus, ita ut nullus sit à baptismo Sacerdos, nisi fuerit ab Episcopo ordinatus, prout in mo. jure Romano cautum est.

Tenemur insuper credere nullum posse divina Sacramenta ministrare interveniente etiam licentia communitatis, nisi fuerit ordinatus presbyter: solis enim Presbyteris sic congruit, ut Eucharistiam fumat, & dent ceteris, ut declarat Concilium Rhemensis relatum in Can. *pervenit de consecr. dist. 2. ubi legitur: Pervenit de eadem notitiam nostram quod quidam Presbyteri in tantum parvas secretas pendunt divina mysteria, ut Laico, vel femina Sacrum Corpus Domini tradant ad deservendum infirmis, & quibus prohibetur ne Sacramentum ingrediatur, nec ad altare appropinquent, illis*

illis Sancta Sanctorum committuntur, quod quam sit horribile, quamque desensibile omnium Religiosorum animadvertit prudentia. Igitur intercedit per omnia Synodus ne talis temeraria praesumptio ultro citro fiat, sed omnimodis Presbyter per semetipsum infirmum communicet, quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacebit. Hoc Concilium, quod per haec verba liquido demonstrat nullum Laicum posse propria manu infirmo Eucharistiam deferre, demonstrat etiam nullum laicum posse eam conficere.

§. I I.

Probatur veritas Articuli ex Scriptura.

Sacerdotium non esse à baptismo, sed ab ordinatione facta ab Episcopo, manifestum est in Sacra Scriptura; nam Apostoli & Discipuli Domini erant ante ultimam Coenam Christiani, quia jam baptismum susceperant, alioquin non dedisset illis Christus carnem suam ad manducandum, nec Sanguinem ad bibendum; tunc tamen, hoc est, ante ultimam Coenam, non erant Sacerdotes, cum tales effecti fuerint à Christo Domino in ultima coena, quando Salvator noster cum ipsis coenans dixit illis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Igitur erant Christiani, & non erant Sacerdotes. Nec omnes Christiani tunc facti sunt Sacerdotes, quia non omnibus Christianis dicitur, *hoc facite in meam commemorationem*, sed solis Apostolis, quibus dedit idem Christus potestatem super corpus mysticum, seu fideles, dum post Resurrectionem dixit eis: *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

Christus consecra- vit Apo- stolos.

Ex his notandum est primò, quod tunc non dedit Apostolis Spiritum Sanctum ad miraculorum operationem, quia dedit illud Sancti Spiritus donum, quando illos ad praedicandum misit; tunc enim teste Luca cap. 9. dedit eis potestatem super omnia Daemonia. Nec dedit illis Spiritum Sanctum ad Sanctificationem propriam, & Ecclesiae illuminationem, quia hoc modo datus fuit illis in die Pentecostes. Dedit igitur illis Spiritum Sanctum post Resurrectionem, quia tunc dedit illis potestatem remittendi omnia peccata, quae quidem potestas non omnibus Christianis, sed solis Discipulis, seu Sacerdotibus data fuit, ut probat praxis Ecclesiae, quae nulli hanc potestatem tradidit per haec verba: *Accipite Spiritum Sanctum*, nisi viro jam consecrato, ut probat exemplum Christi dicentis Leproso Matth. 8. vers. 4. *Vade, ostende te Sacerdoti.* Ergo omnes Christiani non sunt ratione baptismi veri Sacerdotes, nec habent potestatem conficiendi Eucharistiam, nec possunt à peccatis absolvere, sed solum illi, qui presbyteratus ordinem susceperunt; cum haec verba, *accipite*, non dicantur puero in baptismo, nec in receptione alterius Sacramenti praeter presbyteratum.

Matth. 8.

Potestas conferendi confer- tur in Sacramento ordinis.

Secundo observandum est, quod dum Christus dixit discipulis suis, *Accipite Spiritum Sanctum*, nulla ad erat Mulier, imò nec alii viri quam Discipuli. Ex quo sequitur, quod potestas illa remittendi peccata data fuit non omnibus hominibus, sed solis Apostolis, & illis, ad quos postea fuit concessa per sacram manuum impositionem. Nam ordo est Sacramentum, quo confertur potestas conficiendi Corpus Christi, estque signum sensibile divinitus institutum. Ideoque potestas consecrandi, aut character Sacerdotalis, non confertur per baptismum, quo homo lavatur à peccato originali, & fit membrum Christi; sed per ordinem, qui est Sacramentum à baptismo distinctum, quod non confertur, nec conferri potest à quolibet viatore etiam in casu necessitatis, ut baptismus, cujus minister est omnis homo cujuscumque conditionis, aut status sit, sed à solis Episcopis, qui sunt successores Apostolorum. Itaque haeretica est sententia Lutheri existimantis omnes Christianos esse Sacerdotes, & ita aequalem habere potestatem circa corpus naturale, & mysticum Christi, nulla Status aut sexus discretione facta, ut communitas possit destinare Mulierem pro omnibus Sacerdotis officii exercendis; sicut virum. Solis quidem per Sacram manuum impositionem ordinatus habet potestas, & confertur character Sacerdotalis, quo ordinatus à non ordinato distinguitur; ac proinde non quilibet baptizatus est Sacerdos, sed quilibet ordinatus.

Deinde inter clericos ordinatos est graduum, & dignitatum Ecclesiasticarum diversitas teste Apostolo ad Ephesios cap. 4. *Et ipse, id est Christus, dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in adificationem Corporis Christi.* Hujusmodi autem gradus non competunt omnibus baptizatis, & ideo nec Sacerdotium, quod est character specialiter distinctivus, qui non potest convenire, aut esse in omnibus.

Ephes. 4.

Nullus ex Lutheranis affirmare potest Sacerdotium Evangelicum esse minus Sacerdotio veteris legis; cum sit certum apud Lutheranos, imò & apud omnes haereticos, Ecclesiam Christi esse perfectiorem Synagoga. Reverà extremum ac singulare privilegium habuit in lege Moysi Synagoga, scilicet quod Moysem hominem Deificum, legislatorem, Doctorem, & Ducem haberet. At longè illustrior est Ecclesiae Dei praerogativa. Haec enim habuit Unigenitum Dei Filium, qui in utero Virginis carnem humanam assumpsit, ut omnia quaecumque audivit à Patre, illi nota faceret, fieretque Doctor, legifer, & Sacerdos magnus ejusdem Ecclesiae. Sed Sacerdotium legis veteris non fuit adeò vile, ut omnibus, qui in Synagoga erant, absque ulla differentia concessum fuerit, ut constat in Sacra Scriptura de Sanctificatione Aaronis, & aliorum in Sacerdotio Domini. Legimus enim in lib. Exod. cap. 28. Deum dixisse Moyse: *Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum, cum Filiis tuis de medio filiorum Israel, ut Sacerdotio fungatur tibi.* Paralip. 15. vers. 14. *Sanctificati sunt Sacerdotes, & Levites, ut portarent arcam Domini Dei Israel.* His verbis institutio Sacerdotum indicatur particularis, cum ex ipsis constet Aaronem, & Filios ejus segregatos fuisse à tota plebe, Deo sic mandante, ut Sacerdotio fungerentur. Ergo in Ecclesia Christi Sacerdotium non debet esse commune omnibus, qui in ea sunt, nec potestas consecrandi, & Sacramenta administrandi debet indifferenter convenire omnibus fidelibus seu baptizatis, sed solum illis, qui per Episcopos ordinantur, quibus in persona Apostolorum Christus dixit Luc. 5. vers. 4. *Laxate retia vestra in capturam.* Non enim communitatis, nec omnis baptizati est laxare retia, sed illorum tantum, quos Christus fecit piscatores hominum.

Exod. 28.

Unde Apostolus 1. ad Timoth. cap. 4. ait: *Noli neglige gratiam, quae data est tibi per impositionem manuum presbyteri, ut ostendat gratiam ordinationis, aut manuum impositionis non esse communem omnibus fidelibus, nec haberi per susceptionem baptismi, sed solum illis, qui ordinati fuerunt, convenire, & per solum Sacramentum ordinis obtineri.* Nam inquit D. Dionysius lib. 3. par. 3. Hierarch. Eccles. *Manus impositio simul quidem divinum praesidium Sacramento annexum declarat, quorumquam Sancti pueri, Patris charitate foventur; ita ut eis quidem statum, vimque ordinis Ecclesiastici largiatur.* Haec autem manuum impositio non fit in Sacramento baptismi, sed in Sacra ordinatione.

1. Tim. 4.

D. Dionysius.

Idem asserunt alii Sancti Patres tam Latini, quam Graeci, qui ordinem Sacrum ab aliis Sacramentis penitus distinguunt, ac proinde docent quemlibet Christianum non esse Sacerdotem, etiam si per communitatem ad Sacerdotium exercendum destinatus fuerit, sed illam dumtaxat, quem ordinavit Episcopus, ut facile colligi potest ex illo ad Titum cap. 3. vers. 5. *Hujus rei gratia relinquitur presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Ex quo sequitur, quod omnes Christiani non sunt Sacerdotes; alioquin Apostolus non reliquisset Titum Cretae ad constituendos presbyteros per civitates, cum in Tito non constiteret plebs Cretae, & in ipsis Civitatibus plures essent Christiani, qui per baptismum fuissent constituti Sacerdotes; sed solum illi, qui sunt ordinati ab Episcopis eodem modo, quo Titus fuerat ordinatus à Paulo, ut probant haec ultima verba: *Sicut & ego disposui tibi; nec quisquam sibi sumeret honorem Sacerdotii, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron, qui cum non fuerit vocatus à Deo, solius Dei est in lege nova constituitur Sacerdos per Episcopos, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei.*

Ad Tit. 3.

Impugnat Rationes Lutheri.

t. Petr.

Lutherani articulum nostrum impugnant hoc argu- mento desumpto ex illo i. Petri 2. Vos estis genus ele- ctum, regale Sacerdotium. Indè enim concludunt, & as- firmant omnes illos, quibus D. Petrus loquebatur, esse Sacerdotes; cum nomen illud solis presbyteris con- venire possit. Illi autem, quos alloquebatur, erant Lai- ci de novo ad fidem conversi, ut constat. Ergo (inqui- unt) omnis homo baptizatus est Sacerdos, cui promi- nisterii executione nihil aliud deficit nisi consensus populi, aut Magistratum licentia; alioquin Judæi de novo conversi, quibus scribebat D. Petrus, non fuis- sent regale Sacerdotium, quamvis fuissent genus elec- tum per gratiam adoptionis, cum non habuissent po- testatem Sacerdotalem.

Respon- so ad argu- mentum Lutheri.

Respondeo, si argumentum esset verum, sequeretur quod omnes Judæi de novo conversi, quos alloquebatur D. Petrus, essent etiam Reges, Sacerdotes, & electi, sive prædestinati. Inquit enim, Vos estis genus electum, regale Sacerdotium. Sed Lutherus non faceret omnes & singulos Christianos esse Reges, aut Electos, ut Prædestinatos; nec hoc inferret ex verbis D. Petri. Ergo nec potest inferre omnes Christianos esse Sacerdotes verè, & quantum ad potestatem conficiendi, & administrandi Sacramenta, sed solum ipsos Christianos dici regale Sacerdotium ob aliquam rationem infra assignandam pro objectionis solutione.

Exod. 3.

Rursum sequeretur, quod omnes Judæi etiam in veteri lege fuissent Sacerdotes, cum in Exod. cap. 19. vers. 5. & 6. constet Deum dixisse eis: Si audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculiun de cunctis populis. Man est enim omnis terra, & vos eritis mihi regnum Sacerdotale, & gens Sancta. Hac sunt verba, qua loquutus ad Filios Israel. Sed falsum est omnes Judæos fuisse Sacerdotes; pariter etiam falsum est omnes Christianos esse Sacerdotes, quamvis D. Petrus vocaverit eos regale Sacerdotium, cum Judæi tales non fuerint in lege veteri, licet Deus vocaverit eos regale Sacerdotium.

Unde ut verus sensus appareat Lutheranis, & ipsorum objectioni rectè respondeatur, moneo ipsos juxta testi- monium venerabilis Bedæ D. Petrum vocare omnes Chri- stianos, Sacerdotes, non quod tales verè & proprie sint, aut habeant ex vi baptismi potestatem, & virtu- tem dandi Sacra, sed quia per baptismum, & fidem uniuertur Christo, qui est Rex, & Sacerdos ille, qui in diebus suis placuit Deo, & inventus est Justus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio, in cujus Sanguine Deus omnia pacificavit sive quæ in terris, sive quæ in Cælis sunt, & dedit nobis jus ad æternam hæreditatem.

Didy- mus Alex- sandri- nus.

Idem docet Didymus Alexandrinus dicens Christia- nos esse genus electum, regale Sacerdotium, quia eor- um Pater, videlicet Christus est Rex & Sacerdos; un- de D. Petrus in fine addit: Eratis enim sicut oves erran- tes, nunc autem conversi estis ad Pastorem, & Episcopum ani- marum vestrarum. Ità enim loquitur, ut inde videamus Christianos esse gentem Sanctam, quia uniti sunt Chri- sto, qui est Pastor & Episcopus omnium Christianorum. Nam si omnes non sint Doctores, non sint Prophetæ, si omnes non interpretentur, ut declarat Apostolus, cer- tum est etiam quod omnes non sunt Sacerdotes juxta mentem Apostoli. Nec hoc potest sana mente negare Lutherus, quia ex ipso in potestate concionandi princi- paliter consistit Sacerdotium, ut mox ostendemus.

Malach.

Aliud argumentum proponunt in lib. de missa abro- ganda, ubi ipse Lutherus ait, quod ad Sacerdotes novæ legis potissimum spectat ministerium predicandi verbum Dei juxta illud Malachiæ cap. 2. vers. 7. Labia Sacerdotis vastodunt scientiam, & legem, requirent ex ore ejus. Ex hoc textu Lutherus vult, quod omnis, qui potest prædi- care verbum Dei, & docere Evangelium, sit Sacerdos. Hoc autem docendi ministerium (inquit) spectat ad omnes Christianos. Nam Apostolus de omnibus promi- scue loquens, scilicet de viris, ac mulieribus 2. ad Co- rinth. cap. 3. vers. 4. sequentibus ait: Fiduciam autem ta- riar. 3. lem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia

2. Co- rinth. 3.

nostra ex Deo est, qui & idoneos nos facit ministros novi testamenti non littera, sed Spiritu. Idem asserit D. Petrus loco citato, ubi inquit: Ut virtutes annuncietis ejus qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum. Itaque om- nes Christiani efficiuntur Sacerdotes per baptismum, per quem efficiuntur concionatores verbi Dei, & An- nunciatores virtutum ejus, cum per baptismum efficiantur membra Christi, & Filii Ecclesiæ.

Secundæ Lutheri argum- tum sup- ponit fal- sum.

Respondeo, Lutherum in hoc argumento ex Scriptu- ra Sacra malè intellecta desumpto supponere falsum, nempe potissimum, & essentielle Sacerdotis officium esse docere verbum Dei, & prædicare Evangelium, ità ut in hoc præcisè consistat character Sacerdotalis. Quia propter obiter dico hic observandum esse omnes Sacer- dotes non habere potestatem prædicandi verbum Dei præcisè, quia Sacerdotes sunt, ut ex supra jam dictis suaderi potest, sed solum illos, qui curam animarum ha- bent, & sunt Pastores ovium Christi, hique sunt illi, de quibus loquitur Malachias, ut constat ex verbis præce- dentibus in vers. 1. & 2. Et nunc ad vos mandatum hoc o Sacer- dotes, si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor, & desis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum &c.

Præcipuum & principale Sacerdotis officium non est docere, sed offerre & orare pro delictis, & peccatis po- puli, ut inferretur ex illo ad Hebræos cap. 5. Omnis nam- que Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constitu- tur in iis, qua sunt à Deo, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis; quibus verbis Apostolus intendit demonstrare, finem præcipuum Sacerdotis esse offerre sacrificia pro ho- minibus, ut à peccatis solvantur; hæcque ratione sola probat idem Apostolus Christum esse Sacerdotem, quia obtulit, non quia docuit. Igitur Lutherus malè inferret ex prædicatione Sacerdotum; cum essentia Sacerdotis non consistat in prædicatione verbi Dei, nec è converso, sed in potestate conficiendi, & distribuendi Corpus Christi ex vi verborum Sacramentalium.

Hoc verum esse patet etiam ex praxi Apostolorum. Nam ordinati fuerunt Sacerdotes à Christo in cœna, seu quando dedit illis potestatem conficiendi Corpus, & Sanguinem suum ex pane, & vino; & tandem consum- mavit Sacerdotium, & constituit eos pastores, quando dedit illis potestatem remittendi peccata, aut dixit eis: Ita in universum mundum prædicare Evangelium omni creature, quorum remisistis peccata &c. Sed ante tempus illud, hoc est, ante Cœnam, & antequam illis diceret: Hoc facite in meam commemorationem, quidam Apostoli missi fuerant ad prædicandum, ut certum est ex testimonio Matthæi cap. 10. vers. 6. & 7. ubi constat Christum dixisse Disci- pulis, aut duodecim Apostolis, quos elegerat: Ita ad oves, qua perierunt domus Israel: euntes autem prædicare, dicentes, quia appropinquavit regnum Dei.

Matth. 10.

Idem constat etiam ex Act. Apostolorum cap. 8. in quo legitur, quod Philippus prædicabat Samaritæ, qui ta- men non erat Sacerdos, nec Episcopus, ut patet ex ead- em historia actuum Apostolorum, quia non fuisset opus mittere ad Samaritanos Petrum, & Joannem, si Philip- pus posset omnia Sacerdotis officia exercere, nam tunc pauci erant Sacerdotes teste eodem Evangelista cap. 9. vers. 37. dicente: Messis quidam multa, operarii autem pauci. Ergo Lutherani ex prædicatione falsè inferunt Sacerdo- tium, & ex præcitatâ locis falsè credunt quemlibet Christianum posse prædicare verbum Dei (cum nemo possit prædicare, nisi mittatur) & quemcumque verbum Dei prædicantem esse Sacerdotem, quoniam potestas prædicandi Evangelium est diversa à potestate confi- ciendi Sacram Eucharistiam.

Ad illud Apostoli, idoneos nos facit ministros Novi Testa- menti, dico, quod non debet intelligi de omnibus, & de singulis Christianis, sed solum de Apostolis. Ipsi enim sunt illi, quos Christus fecit ministros Novi Testa- menti; alii verò, qui Apostolis successerunt in minist- rio, facti fuerunt Ministri ab hominibus, id est, ab Apostolis, vel ab Episcopis, qui verè Apostolorum succes- sores sunt. Nam ibi Paulus commendabat Apostolatam.

Ministri de qui- bus lo- quitur Paulus sunt A- postoli.

Huic responsioni suffragatur autoritas D. Anselmi eadem Pauli verba sic interpretantis. Incipit se nunc alio modo, quam superius commendare, ut & pseudo Apostolos desormet, immens esse ministros veteris testamenti, dum ostendit se ministrum esse novi. Ex quo liquido constat ibi Apo- stolum loqui non de omnibus Christianis, sed de se ipso &

D. An- selm.

& aliis Apostolis. Undè in principio hujus capituli ait: Incipimus iterum nosmetipsos commendare, aut nunquid egemus (sicut quidam) commendatitii Epistolæ ad vos, aut ex vobis Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, qua scitur & legitur ab omnibus hominibus. Hæc quidem priora verba nequeunt applicari Christianis omnibus, seu Co- rinthiis, sed tantum Apostolis, posteriora verò, seu Epistola nostra, debent intelligi de Corinthiis.

Deinde Ministri Novi Testamenti, de quibus loqui- tur Paulus, sunt illi, de quibus loquitur Matthæus cap. 10. sed illi, de quibus loquitur Matthæus, sunt duodecim Discipuli, nam vers. 2. legitur: Duodecim autem Apo- stolorum nomina sunt hæc, primus Simon qui dicitur Petrus &c. quibus Christus dedit potestatem super Spiritus immun- dos, ut eos ejicerent, & curent omnem languorem, & omnem infirmitatem, sicutque illi, quos misit sicut oves in medio Luporum. Igitur Paulus de iisdem Mini- stris, seu de Apostolis Corinth. cap. 3. vers. 6. loquitur, & vult nullum hominem esse ministrum Christi, aut Sa- cerdotem ex vi solius baptismi.

ARTICULUS II.

Defendit contra Carlostadium, Sacerdotes te- neri ad servandam continentiam.

Jovinian- nus non est huius hæresis auctor.

Non desunt Scriptores afferentes Jovinianum Jovi- nianistarum auctorem (contra quem D. Hiero- nymus scripsit duos libros) docuisse Sacerdotes in lege gratiæ non teneri ad servandam continentiam, nec debere esse Cælibes. Ab ipsis tamen recedo, quia si Jovinianus dixerit Virginitatem non esse apud Deum ma- joris, & excellentioris meriti, quam conjugium, sed pares esse dixerit nuptias Virginitati, nunquam tamen improbavit eos, qui volebant in cælibatu vivere, nec reprehendit Sacerdotes, qui uxores habere volebant; licet non reprehendisset eos Sacerdotes, qui uxores ducebant, nec Moniales, quæ post emissionem castitatis votum, nupsissent. Nam ipsemet Jovinianus teste D. Augu- stino lib. 1. de hæres. ad Quodvultum cap. 8. noluit uxorem ducere, non quod majus se apud Deum me- ritum habiturum inde speraret, sed ne nuptiarum pate- retur molestias. Igitur primus, qui docuit Sacerdotes non debere esse cælibes, & cælibatum esse statum damna- tionis ratione impossibilitatis ad castitatem servandam, non fuit Jovinianus, de quo est sermo in articulo de inæqualitate, & diversis gradibus gloriæ, sed fuit Si- mon Magus, ut tradit D. Iræneus lib. 1. cap. 20. Hunc hæreticum sectatus est Martinus Lutherus, qui Roma- nam Ecclesiam contempnit eo quod cogat Sacerdotes ad servandam continentiam, eosque removeat à con- sortio mulierum, seu à copula carnali. Quod nedum verbo docuit, sed etiam opere confirmavit. Nam Mo- niale quamdam dictam Catharinam de Bora seduxit, & matrimonio sibi copulavit, & ex ea Filios aliquos genuit, ut refert noster Alphonsus à Castro, qui Conci- lio Tridentino interfuit ut Theologus à Rege Hispa- niæ missus, & testis & Coniudex condemnationis Lu- theri hujus hæresis Authoris.

Carolo- stadius.

Luthero ad hæsit Andreas Carlostadius natus Franco- niæ, Ecclesiæ Wittembergensis Archidiaconus factus eo tempore, quo se in hanc Ecclesiam Lutherus intravit errores suos seminaturus. Fuit primus Lutheri discipulus, & primus Sacerdos, qui uxorem duxit publice: tunc enim nondum uxorem suam duxerat Lutherus, nè Saxoniæ Dux ipsius protector in illum iraceretur, sed ipso Duce mortuo ad nuptias statim convolavit. Ut autem ipse Andreas Carlostadius alios Sacerdotes suo exemplo commovere posset, eodem die, quo se matrimonio copulavit, publicè missam celebrari voluit, novo ritu com- positam, in cuius introitu hæc verba decantata fuere: Dixit Dominus Deus non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. Hujus missæ oratio fuit hæc: Deus qui post tam longam & impium Sacerdotum tuorum Ca- citatem, beatum Andream Carlostadium ad gratia donare dignatus es, ut primus nulla habita papistici juris ratione uxorem ducere ausus est, da quaesumus ut omnes Sacerdotes, rap- tepta sana mente, ejus vestigia sequentes, ejectis Concubinis,

aut eisdem ductis, ad legitimi consortium thori convertantur, per Dominum nostrum &c. Infauftissimum hujus hæretici exemplum secutus est Wolfangus Argentinenfis, cujus uxorem illo mortuo accepit Martinus Bucerus, de quo etiam sicut de Luthero locuti sumus alibi. Et ab illo tem- pore apud Lutheranos Sacerdotes habent uxores.

Wolfan- gus. Bucerus

Calvinus in hoc errore sicut in pluribus aliis convenit cum Lutheranis. Docuit enim omnes generali præcepto ad nuptias teneri, & sic improbando cælibatum, & vir- ginitatis votum, vult Ministros Ecclesiæ non posse tuta conscientia se ab uxoris abstinere.

Calvi- nus.

§. I.

De hujus hæresis præscriptione.

Hanc Lutheranam hæresim damnat vigesimus quin- tus Canon Apostolorum, ubi legitur: Ex his qui cælibes in Clerum pervenerunt, jubemus ut lectores tantum, & cantores (si velint) nuptias contrahant. Hæc quidem ver- ba demonstrant ab ipsis Ecclesiæ primordiis non licuisse Diaconis, aut Presbyteris post susceptos ordines Sacros matrimonium contrahere, cum lectoribus, & Can- toribus dumtaxat nuptias permittant.

Conci- lium Ne- ocastrin- sum.

Idem decrevit Concilium Neocæsariense celebratum sub Silvestro Papa anno 316. per XVII. Episcopos, qui in primo decreto dixerunt: Presbyter uxorem duxerit, illum ab ordine deponi debere sciatimus, quod si fuerit fornicatus, vel adulterium commiserit, extra Ecclesiam abjici, & ad penitentiam inter laicos redigi oportet. Hoc quidem Ca- none constat in primordiis Ecclesiæ Sacerdotibus prohibi- tum fuisse matrimonium contrahere, hæcque prohibi- tionem nunc observari in universa Ecclesia tam Latina, quam Græca; cum tam in illa, quam in ista nulli Sacerdoti liceat matrimonium contrahere.

Conci- lium Ne- ocastrin- ense.

Reverà Græci conjugati sæpè promoventur ad Sacer- dotium, sed nulli Sacerdoti permittitur matrimonium, ut testantur Innocentius Papa III. de Clericis conjuga- tis cap. cum olim, & Gratianus dist. 28. cap. 13. in fine. Hæc quidem Latinorum, & Græcorum praxi ostenditur matrimonium semper Sacerdotibus fuisse prohibitum, quamvis in Ecclesia primitiva observatum fuerit, ut qui uxorem duxerat, promoveri posset ad presbyteratu- tum. Sanè tunc matrimonium non erat impedimentum ad Sacerdotium (alioquin Christus non vocasset uxora- tos ad Apostolatam) sed Sacerdotium erat impedimen- tum ad matrimonium, si non lege aliqua speciali, saltem consuetudine laudabiliter introducta. Nullibi enim legi Sacerdotem licite uxorem duxisse, nec esse necessa- rium, quod promovendus ad Sacerdotium sit uxoratus; nam D. Joannes Evangelista fuit virgo, tamen constat eum fuisse Sacerdotem, & Episcopum: ergo non erat necessarium ut uxores duxisset, qui consecrandus erat Sacerdos, quamvis uxorato licuisset Sacrum Presby- teratum suscipere. Hæc praxis invaluit usque ad Con- cilium Nicænum, hoc est, usque ad annum 325. in quo Concilio decretum fuit nè aliquis Uxorem habens consecraretur Sacerdos. Reverà hic Canon non in- venit, multa enim decreta illius Concilii per in- curiam, aut fortè Arianorum malitiam, deperdita sunt, ut monet D. Isidorus; tamen refertur à pluribus viris Sanctis, qui in quarto sæculo florebant, & præsertim à Syricio Papa in quadam Epistola, quam scripsit ad Cumerium Episcopum Tarracoensem. Tamen non ob- stante hac Arianorum malitia tertius hujus Concilii Canon prohibet subintroductas mulieres omnes exceptis tamen his, de quibus ulla potest oriri suspicio, quales sunt, Mater, Soror, Amita, Avia, Maritima: inde enim, sci- licet ex hac constitutione, indirectè prohibetur Sacerdo- ribus matrimonium, quia hæc prohibitio non potest fieri, nisi in præsidium continentie servandæ.

Constitu- tio Inno- centii III.

Hinc est quod olim D. Basilius hujus Canonis Conci- lii Nicæni autoritate fretus non permisit Sacerdotem se- ptuagenarium secum habitantem habere mulierem, di- cens: se jice illam ex edibus tuis, & trade in monasterium, sit illa cum Virginibus, tu inter viros ministra, lege Canonem à Sanctis Patribus nostris in Nicæna Synodo constitutum, qui manifestè interdicit, ne quis mulie- rem subintroductam habeat.

Tandem Concilium Tridentinum sess. 24. can. 9. eandem veritatem declarat contra Lutherum; ibi enim ait:

Triden- tinum.

Tridentinum.

ait: Si quis dixerit, Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem sollemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, & oppositum nihil aliud esse quam damnare matrimonium, & sequi omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam voverint, habere donum, anathema sit: cum Deus id velle potest, non denegat, nec patitur nos supra id quod possumus, tentari. Hic Canon nedum vult Sacerdotes ad observandam castitatem obligare, sed etiam ostendit remedia, ut possint esse cælibes, & continentia observatores, quamvis interdicit illis matrimonio Sacramentum.

§. II.

Probatur Assertio Catholica.

Summa puritas requiritur in Sacerdotibus.

Ob varias rationes certò Ecclesia vult Sacerdotes esse cælibes. Nam matrimonium impedit Ecclesiastica munera, nimirum sacrificare, docere, exhortari, & ministrare Sacramenta, & applicat uxoratos totaliter ad negotia temporalia, & secularia. Quoad primum patet, quia summa puritas requiritur in illo, qui purissimam immolat hostiam, quæ quidem puritas nequit esse in conjugio, in quo habetur quedam turpitudine; cum actus conjugaliter inter virum, & uxorem præ verecundia non admittatur nisi secreto.

Quod idem actus conjugaliter impediatur orationem Sacerdotali ministerio prorsus necessariam, constat etiam, quia oratio mentem exigit elevatam, matrimonium verò ad infirma deprimit animam; facit enim eam carnalem, ait D. Augustinus lib. 14. de civit. cap. 17. Quare Apostolus 1. ad Corint. cap. 7. admonet matrimonii vinculo ligatos, ut non fraudent se invicem officio conjugii, nisi forte ad tempus, ut vacent orationi. Quibus verbis satis manifestè innuit conjugium prohibere orationem; quæ cum ad Sacerdotes pertinet, quia quotidie pro se, & pro populo Deum orare debent, sequitur quòd debent ipsi Sacerdotes prorsus ab actu conjugii se abstinere, esse cælibes, ut conscientia integritate, & animi ac corporis puritate fulgentes acceptabile munus Deo offerant, ut que pie & castè vivant in hoc sæculo. Undè D. Ambrosius exponens verba Apostoli dicit: Si plebis hominibus orationis causa ad tempus se abstinere præcipit Paulus, ut vacent orationi, quanto magis Levitis, & Sacerdotibus, quos dicit, nosseque pro plebe sibi commissa oportet orare mundiores ergo debent esse ceteris, quia altares Dei sunt.

D. Ambrosius.

Matrimonium etiam impedit prædicationis efficaciam tam ex parte audientium, qui difficile crederent uxorato carnis libidines prohibenti, quam ex parte uxorati prædicantis. Quomodo enim Sacerdos, si esset uxuratus, posset exhortari viduas Virgines, viros, ac mulieres. Filios, & Filias ad servandam continentiam, cum perpetuo liberis procreandis daret operam, & qui pro liberis sustentandis se ita totum occuparet, ut non cogitaret quæ sunt Dei, ut insinuare videretur Apostolus 1. ad Corint. cap. 7. vers. 33. dicens: Qui autem cum uxore est sollicitus est, quæ sunt mundi. Tandem matrimonium impedit administrationem Sacramentorum; certum quidem est quòd si Sacerdotes non differunt per continentiam à Laicis, ferè omnes fideles aspicerent Sacramenta, eorumdemque ministros, in quibus esse debet perfectissima puritas.

1. Cor. 7.

Meritò igitur Ecclesia, quæ habet Pontificem Sanctum, impollutum, & à peccatoribus segregatum, decrevit, ut nullus ad Sacros ordines suscipiatur, nisi prius continentiam voverit, ut præcipitur in Can. Nullum dist. 28. ubi legitur: Nullum facere Diaconum præsumant Episcopi, nisi qui se viturum castè promiserit. Et nonnullis interjectis. Quia nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata. Nec levis dici potest ab hæreticis hæc constitutio Ecclesiastica, cum continentia digne ministerium exercendi occasionem præbeat, & in cura ac sollicitudine rerum spiritualium detineat, ut liquè patet ex supradictis, & Deus eam plurimum extollat per os Isaia: Propheta cap. 48. ubi de Eunuchis, qui continentiam figurant, & nubere nolunt, dicit: Adducam eos in montem Sanctum meum, & latificabo eos in domo orationis meæ. Holocausta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo, quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis. Quibus certò liquet necessarium esse, quòd Ecclesie Sacerdotes sint mundi, & cælibes, ut ipsorum holocausta magis placeant Deo, & ut Sponsa Spiritus

Isai. 48.

Sancti habeat ministros tales, quales sunt cogitationes ejus, scilicet Ministros Virgines. Ecclesia Christi est Virgo, cum nunquam defecerit, nec adversus eam prævaluerint portæ inferi: indecens est igitur ipsam habere ministros pollutos, & incontinentes, & uxoratos. Deinde Ecclesia Christi, quæ est perfectior, & Sanctior Synagoga, puriores debet habere ministros. Quòd si hoc nolint hæretici, velint ad minus Sacerdotes nostros esse in puritate mentis & corporis partes Sacerdotibus Synagoga. At isti erant mundi, seu casti. Nam in veteri lege nullus carnes agni comederat, nisi renes accinctos haberet, ut ostenderet se esse mundum. Per illam siquidem renem cincturam designabatur libidinis refrænatio, ut declarat Christus Dominus in Evangelio, quod ut castitatem commendat, inquit; Sicut lumbi vestri præcincti. Lumbos enim præcingimus cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus, inquit D. Gregorius homil. 13. in Evangelio.

§. III.

De Responsionibus ad Hæreticos.

Hæreticorum ratio est exemplum aliquorum Apostolorum, & aliorum Sanctorum Episcoporum, qui uxores habuerunt. Nam inquit & præsertim Calvinus in opere de institutione Christiana, cap. 3.) si liberum fuit Apostolis, & aliis Episcopis ducere uxores, & ipsi uti carnaliter, certissimum est quòd modò Sacerdotes possunt eadem libertate uti, seu habere uxores. Durum est enim, imò injustum prohibere id, quòd Christus permisit. Respondeo negando consequentiam: nam licet verum sit Apostolos, & Episcopos aliquos habuisse uxores, illud tamen est Episcopos aliquando duxisse uxores, ut supponit Calvinus. Nunquam inter Catholicos fuit permillum Sacerdoti uxorem ducere, sicut fecerunt Lutherus, Carolostadius, Oecolampadius, Bucerus, Calvinus, & alii, licet aliqui uxores habentes ordinati fuerint Sacerdotes: nam quando Christus assumpsit Apostolos, aliqui eorum habebant uxores; & olim plures conjugari ordinati fuerunt. Nec hoc implicat ex divina Institutione, cum conjugium non obit Sacerdotio, nisi ex Ecclesiastica institutione, sed nullus Apostolus, & nullus Episcopus uxore carens duxit uxorem, aut matrimonium inivit, nullus Sacerdos in Ecclesia Romana contraxit matrimonium: itaque hæretici memorati, qui post susceptum Presbyteratum matrimonium contraxerunt, nullum possunt afferre exemplum, ut justificent non esse inauditum in Ecclesia id, quòd fecerunt, seu matrimonium contrahere post susceptionem ordinis Sacri. Plures Lutherum præceperunt, in ipso non minus hæretici, & impudici, nihilominus doctiores, qui nunquam tamen dixerunt, Sacerdotes posse uxores ducere. Igitur non ut veritatem manifestaret ipse Lutherus, hunc errorem docuit, sed ut suam malitiam probaret, & libidinis suæ fomentum præberet contra continentiam à Sacerdotibus servandam.

Obiiciunt illud Pauli 1. ad Timoth. cap. 3. Oportet Episcopum esse unius uxoris virum. Et ad Titum cap. 1. Diaconi sint unius uxoris viri. Ex his colligunt, quòd non solum Episcopi, aut Sacerdotes possunt habere uxores, sed asserunt, quòd ex Apostolo tenentur habere unam uxorem, nè forte alienas capiant, dum nullam propriam habent. Nam (inquiunt) verbum, oportet, denotat necessitatem habendi uxorem, & astringere omnes homines tam Ecclesiasticos, quam laicos ad nuptias contrahendas. Sed errant Lutherani. Nam non nocet hæc Pauli auctoritas, quoniam Apostolus in illis verbis non exigit matrimonium in eo, qui ordinandus est Sacerdos, aut Episcopus, ita ut oporteat quòd habeat uxorem, ut ordinetur, aut quòd eam suscipiat post ordinationem, ut in Sacerdotio, vel Episcopatu vivere valeat. Sed solum per hæc

Ecclesia Christi est perfectior Synagoga.

Solutio prima hæreticorum ratio.

Solutio ad sectam hæreticorum ratione.

D. Hieronymus.

1. Cor. 7.

hæc verba: Oportet Episcopum esse unius uxoris virum, declarat Bigamum non posse ordinari, nec fieri Sacerdotem, quia fuit pluraquam unius uxoris vir. Ità tradunt communiter Expositores. Ratio Apostoli declarantis Bigamum esse à Clericis arcendos est, quia Bigamia est signum incontinentiæ. In Bigamia non est perfecta significatio conjugii Christi cum Ecclesia, nam Christus est unus, unius Ecclesie Sponsus, qualis non existit Bigamus, cum duarum uxorum fuerit successivè Sponsus.

Hanc expositionem esse juxta mentem Apostoli affirmant Sancti Patres, & præsertim D. Hieronymus lib. contra Jovinianum, ubi observat, quòd Paulus non dicit: eligatur Episcopus, qui upam duxerit uxorem, & Filios faciat, sed qui unam habuerit, & Filios in omni disciplina subditos; alioquin si nullus posset ordinari Episcopus, nisi habeat uxorem, aut possit manere Episcopus, nisi ducat uxorem, aut sit vir naturalis unius uxoris, ut prætendunt hæretici, sequeretur, quòd Joannes Evangelista non fuisset Episcopus, quia semper sine uxore fuit, & virgo permanit; imò nec ipse Paulus fuisset Episcopus, quia nunquam uxorem habuit, ut facile colligi potest ex Epist. 1. ad Corinth. cap. 7. ubi in nuptis commendans coelibatum ait vers. 7. & 8. Volo enim vos esse sicut me ipsum, sed unusquisque proprium donum habeat ex Deo, alius quidem sit, alius vero sit. Dico autem non nuptus & viduis bonum est illis, si sic permanerint sicut ego. Hoc est, si maneat in coelibatu, sicut & ego maneo. Igitur juxta mentem Apostoli ut quis fiat Sacerdos, non est necesse quòd habeat unam uxorem, licet dicat, sit unius uxoris vir; cum constet quòd in loco citato non exigit matrimonium pro ordine Sacro suscipiendo, sed solum affirmat, quòd si quis conjugatus velit fieri Episcopus, oportet quòd sit unius uxoris vir, hoc est, quòd solum unam noverit, quæ legitima fuerit, ut observat Oecumenius super primam caput Epistolæ ad Titum.

Eandem veritatem docet D. Chryostomus homil. 1. super Epistolam ad Timoth. ubi ait: Oportet Episcopum esse unius uxoris virum, non hoc veluti sciens dicit, quasi non liceat absque uxore Episcopum fieri, sed ejus rei modum constituit, id est, constituit modum illis, qui fuerunt uxorati, si velint ordinari. Hic autem modus est excludere ab Episcopatu eos, qui plures aut duas habuerunt uxores, seu Bigamos, si velint ordinari, quia (inquit) oportet Episcopum esse unius uxoris virum, id est, si fuerit uxoratus, oportet quòd fuerit vir unius uxoris tantum; & hic est modus, quem D. Chryost. vult Paulum constituisse pro viduis ad ordines Sacros promovendos, quin intendat ostendere ordinandum debere esse uxoratum.

Dicitur Apostolum ad Corinth. 1. c. 7. velle, quòd propter fornicationem liceat unicuique habere uxorem, & per consequens quòd Sacerdos à carne sua ad venerem impulsus possit ducere uxorem; cum Apostolus loquatur generaliter, hoc est, tam de laicis, quam de Presbyteris, ut denotat hæc particula, unusquisque, quæ significat omnes in particulari. Ergo licet Sacerdos contrahe- re matrimonium propter fornicationem, cum caro Sacerdotis sit infirma sicut caro laici.

Non nocet hæc instantia, tum quia ibi Paulus non alioquitur omnes indiscriminatim, sed gentibus convertis, qui dubitabant an possent in Christianismo suas uxores retinere, quòd dubium dissolvit idem Apostolus dicens illis, propter fornicationem &c. tum quia ibi Paulus non præcipit nuptias, nam in eodem cap. dat consilium de non nubendo. De virginibus (inquit) Præceptum Domini non habeo, Consilium autem do. Solutus es ab uxore, noli querere uxorem, qui matrimonio jungit virginem suam benefacit, & qui non jungit melius facit. Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit. Quòd si dormierit vir ejus, liberata est, qui vult nubat tantum in Domino, beatior autem si sic permanerit, secundum meum consilium. Nonnè per hæc verba Apostolus declarat manifestè nullum hominem teneri ad matrimonium contrahendum? Hinc est, quòd dum ait: Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat; ostendit tantum obligationem, quam conjuges habent ad debitum sibi invicem reddendum, nè unus conjux sumat occasionem Adulterii. Quare statim addit: Et unaquaque suum virum habeat. Uxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro, Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir, similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Aberrant igitur Lutherani, dum ex hac Apostoli au-

thoritate, propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, inferunt, quòd licet Sacerdotibus ducere uxorem, si non habeant: cum ille, qui permanet secundum consilium quòd dat virginibus, sit beator, ut asserit ver. ult. dicens: Beatior autem si sic permanerit, id est virgo, secundum meum consilium. Et ut fidem obtineat, ait: purò autem quòd & ego Spiritum Dei habeam. Sunt alii quamplurimi in ipsius Apostoli Epistolis text. qui hanc explicationem confirmant.

Instant iterum hæretici ex illo 1. ad Corinth. cap. 7. vers. 9. ubi ait: Melius est nubere, quam uri. Ibi loquitur Apostolus illis, qui in coelibatu vivere non possunt; sed Sacerdotes uruntur à concupiscentia, sicut Laici: nubant igitur; hoc enim fieri potest citrà peccatum, cum sit juxta consilium Apostoli, qui ad peccatum neminem provocavit. Etenim ipsius consilia, & admonitiones tendunt ad sanctificationem nostram.

Respondeo hanc auctoritatem Apostoli non permittere Sacerdotibus matrimonium, quia loquitur tantum de illis, qui nullo voto ad continentiam servandam astringuntur, & habent corporis sui liberam potestatem, ut notant Sancti Patres, & præcipue D. Ambrosius serm. 4. infam. c. 5. Hujusmodi autem personæ, si non se continent, nubant; melius est enim salvari in umili gradu, quam in sublimitate Cleri deteritis vivere, ait D. Bernardus. Et melius est illis nubere quam uri, seu quàm à carnis tentatione superari; licet Deus non permittat nos tentari supra id quòd possumus; alioquin sequeretur, quòd ipse Apostolus matrimonium contrahere debuisset in Apostolatu, quia stimulum carnis patiebatur, ut fatetur 2. ad Corinth. cap. 2. vers. 7. Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus carnis qui me colaphizat. Tamen non contraxit illud, ut diximus in secundo libro. Nec in loco citato loquitur de illis, qui à carne tentantur, sed de illis, qui vincuntur; quia non omnis, qui tentatur à carne, uritur, sed solum ille, qui à carne superatur. Uri enim & vinci à concupiscentia carnis unum & idem significant in sensu Apostoli; aliàs si tentari & uri idem significarent, unusquisque uretur, quia unusquisque tentatur à concupiscentia sua, ut scriptum est, & sic matrimonium esset perfectus coelibatus, quòd est falsum juxta Concil. Trident. Ratio harum propositionum est, quia melius est nubere, quàm uri. Igitur si uri esset tentari, ut volunt hæretici, unusquisque uretur, quia unusquisque tentatur, & melius esset nubere, quàm non nubere, quòd est contra mentem Apostoli, qui variis in locis statum coelibatus præfert statui conjugali. Undè quia possumus à carne non superari, mediante gratia Dei, ut eidem Paulo declaravit Dominus, dicens illi: Sufficit tibi gratia mea, sequitur, quòd Sacerdotes, & illi, qui aliquo voto tenentur servare continentiam, non necessitantur ad matrimonium contrahendum, quia habent unde possint concupiscentia resistere, si velint.

Dicent hæretici, quòd hoc non obstante scilicet dignitate coelibatus, hæc continentia est coacta, & non libera; cum gratia illa non tollat libertatem, nec extrinquet stimulum carnis, quamvis infirmet illum nè vincat; ergo (inquiunt) malè facit Ecclesia, dum cogit Sacerdotes ad servandam castitatem, quam servare non possunt, nisi coactè, & contra propensionem naturæ, ac proinde inutiliter, quia Deo non placent opera coacta, quæ censentur involuntaria, & includunt quandam necessitatem, in qua nullum est meritum.

Respondeo Ecclesiam neminem cogere ad servandam castitatem; licet velit & præcipiat Sacerdotes non posse ducere uxores: nam ille, qui vult consecrari Sacerdos, se ipsum obligat ad servandam castitatem. Hinc est, quòd cum Ecclesia neminem cogat ad Sacros ordines suscipiendos, neminem cogit ad castitatem servandam. Qui non vult servare castitatem, non vult esse Sacerdos. Igitur observatio illa castitatis non est Sacerdotibus coacta, sed libera, & voluntaria, & illis optimè conveniens, ac proinde hoc votum castitatis placebit Deo, si Sacerdos velit illud fideliter observare, ut de facto potest mediante divina gratia, in qua omnia potest teste D. Paulo, qui non obstante carnis stimulo servavit fidem.

Arguunt tandem hæretici, & ut præcedens argumentum confirmet, ajunt difficiillimum esse, imò & impossibile castitatem perpetuò servare, præcipue aliquibus qui vehementer à carne impelluntur, & ardentissimos patitur carnis ardores, quin possint illos extinguere. Unde Christus Matth. 19. docet matrimonium esse indissolubile

Rejicitur hæc ratio infam.

2. Cor. 7.

Solutio hæreticorum responsio.

Matth. 19.

ex sua institutione, & uxorem extrâ causam fornicationis non posse dimitti, inter varios Eunuchos laudat eos, qui se castraverunt propter regnum Cœlorum, & ait illis vers. 11. Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Et paulo post subdit: qui potest capere, capiat. Ergo (inquunt) cum nemo ad impossibile teneatur, etiam si promiserit illud, nullus potest cogi ad servandam castitatem, non solum ab alio, sed etiam nec a se ipso, quamvis sit ordinandus Sacerdos: itaque cum Sacerdotium non sit ex se incompatible cum matrimonio, illicitum est cogere Sacerdotes ad continentiam perpetuam servandam.

Explicatur altera hæreticorum ratio.

Respondeo concedendo difficillimum esse servare castitatem perpetuam, imò si velint, & impossibile secundum vires naturales: nemo enim potest esse continens, nisi Deus det: sed hæc difficultas non est ita absoluta, ut nullo modo hæc castitas possit observari, sed solum respectivè, hoc est, difficillima est solis viribus naturalibus relicta, non autem respectu illius, qui à Dei gratia adjuvatur, teste Apostolo dicente: Omnia possum in eo, qui me confortat. Itaque Sacerdos potest facile servare castitatem, si velit, & faciat quòd in se est, quia Deus non denegabit ei hanc gratiam necessariam: dat enim illam omni petenti, quia ut inquit idem Apostolus, non patitur nos tentari supra id, quod possumus, sed facit cum tentatione proventum.

Matth. 21.

Nec licet dicere, quòd Deus denegat huiusmodi gratiæ actualis donum, quoniam est auxiliator noster, & promissit dare auxilium, ut testatur Christus Matth. 21. vers. 22. dicens: Omnia quacumque petieritis oratione, credentes, accipietis. Igitur Ecclesia Romana licetè potuit votum continentiae exigere ab illis, qui ordinari volunt & Sacrum exercere ministerium.

§. IV.

In quo rejiciuntur Rationes Calvinianæ.

Calvini argumentum.

Calvinus respondet hanc divinæ gratiæ assistentiam non esse sufficiens remedium pro servanda castitate, & ideo dicit esse necessarium conjugium ad hunc finem divinitus institutum. Nam in loco citato, ubi Monachos propter votum castitatis reprehendens, ait: Virginitatem perpetuam Deo promittunt, quasi cum Deo ante pepigerint, ut se à conjugio necessitate liberarent. Non est quòd caventur sentiri se non nisi Dei gratia fretos votum hoc nuptiare. Nam cum ipse non omnibus dari pronunciet, fiduciam specialis doni carne nostrum non est, qui habent, eo utantur, si quando se à carne sua in quietari sentiunt, fugiant ad ejus opem; cuius sola virtute possunt resistere si non proficiunt, nec remedium quòd ipsi offerunt, contemnunt, certa enim Dei voce citantur ad conjugium quibus continendi facultas denegatur. His verbis ille impudicitiae amator conatur suadere nullum posse esse castum, tum quia vult gratiam Dei non esse remedium sufficiens ad servandam castitatem promissam, tum quia vult hanc gratiam, etiam si esset remedium sufficiens, non dari omnibus, & singulis hominibus.

Responsio ad argumentum Calvinianum.

Porrò omittis variis rationibus, quibus reprehendi possent temeritas aut impudentia Calvinii irridentis eos, qui castitatem vovent, dico gratiam Dei esse sufficiens remedium ad servandam continentiam illis, qui amant eam; cum nullus possit citrà impietatem negare testimonium Christi dicentis Apostolo stimulo carnis colaphizato: sufficit tibi gratia mea. Igitur sufficit Sacerdotibus, & aliis castitatis voto ligatis ad servandam continentiam, sicut sufficit ad exercendas alias virtutes, & ad evitanda vitia: alioquin homo non haberet unde posset salvari, quòd est falsum etiam apud Calvinistas.

Tandem certum est, quòd omnes conjugati non se abstinent ab adulterio, neque omnes abstinent se à furto, & sic de cæteris vitiis, à quibus tamen se abstinere debent lege naturali (imò & divina) sic præcipiente. Tamen Calvinus asserit Dei auxilium esse sufficiens ad exercendas virtutes, seu virginitatem conjugalem, sobrietatem &c. quidni poterit idem Dei auxilium sufficere ad servandam continentiam? Si dicat Calvinus, quòd conjugatus abstinet se ab adulterio, quia habet uxorem propriam, Sacerdos vero nullam habet, ideoque ipsum Sacerdote non habere sufficiens remedium, licet habeat auxilium Dei, concedo conjugatum habere uxorem, hancque esse remedium concupiscentiæ, sed tamen ipse negare non potest, quòd non sint plures conjugati, qui

ad uxorem alterius accedunt; quin tamen dicat auxilium Dei non esse ipsi sufficiens ad servandam castitatem conjugalem: itaque malè sentit de auxilio Dei, dum dicit ipsum esse insufficientem Sacerdotibus ad servandam continentiam, eo quòd uxores proprias non habeant, & idè malè infert ex incontinentia quorundam Sacerdotum omnibus insufficientem esse auxilium illud à Deo datum pro continentia servanda. Nam licet credat esse Sacerdotes, qui ad uxores accedunt, tamen non debet dicere, quòd continentia non possit ab ipsis observari etiam mediante auxilio Dei; cum non dicat continentiam conjugalem non posse observari mediante eodem auxilio, licet videat conjugatos accedere ad uxores aliorum. Nec potest negare hoc delictum provenire ex mala conjugati voluntate, ex qua exeunt cogitationes male.

Lutheranos & Calvinistas necesse est convincere ex ipsorum testimonio. Nam peto ab ipsis, & quero, quid facerent conjugati, si illorum uxores essent ita infirmæ, ut illis nequaquam copulari possent? Sanè aliam non ducerent propter fornicationem, quia Lutherani & Calvinistæ credunt lege divina prohiberi esse habere simul duas uxores. Nec accederent ad uxorem alterius, quia improbant Adulterium; nec ad Virginitatem accederent, quia improbant fornicationem, dicuntque illam illicitam toties, quoties est extrâ matrimonium; nec accederent ad propriam, quia supponimus eam verè impedire. Quid ergo facerent in tali casu Sacerdotes Lutherani & Calvinistæ pro servanda continentia, si eis licitum esset habere uxorem, nisi preces ad Deum effundere pro obtinendo Dei auxilio ad repellendam carnis concupiscentiam? Ergo tale auxilium esset sufficiens, alioquin Deus sine nos pati supra id quòd possumus, quòd est contra Apostolum, & contra promissionem nobis à Deo factam per os Prophete Psal. 90. ubi inquit: Quoniam in me speravit liberabo eum, protegam eum, quoniam cognovit nomen meum, clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipse sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Orent igitur Sacerdotes, & alii voto castitatis ligati, si velint continentiam servare, aut castitatem, quam promiserunt. Deus enim, qui per prophetam dixit: Vovete & reddite Domino Deo, perit ut sibi reddatur quòd ei promissum est. Et quid quid dixerint Lutherus & Calvinus, clament ad Deum, & exaudiet eos, hoc est, dabit illis auxilium ad vincendas carnis tentationes, ut continentiam servant; Deus enim recipit confugientes ad se, ut sancti Christus Dominus Ioan. 6. vers. 37. dicens: Qui venit ad me non ejiciam foras; imò eos, qui laborant, vocat ad se Matth. 11. vers. 28. dicens: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Nonne tentatio carnis est onus grave? Nonne qui hoc onus portant, magno labore fatigantur? Confugiant ergo ad Deum, & reficiet eos, & liberabit eos à malo, scilicet à transgressio, ne voti continentia, sicut plures, de quibus fit mentio in hist'oria Ecclesiastica, qui maluerunt mori, quam fœdari.

Psal. 90.

Joan. 6.

Matth. 11.

Judaizantes.

Eunomius.

ARTICULUS LIII.

Quo adversus Davidgeorgianos approbantur Miracula.

EX D. Hieronymo super Matthæum Judas Iscariotes omnium hæreticorum Evangelicæ legis, & à fide Christiana recedentium primus ea infidelitate, qua Dominum tradidit, putabat signa & prodigia, quæ videbantur facta à Christo, magicis artibus fuisse perpetrata. Ejus mens erat ostendere Christum Dominum nullum majestatem divinam fecisse miraculum, ideoque inter hæreticos, à quibus est impugnatus præfens articulus, ipse Judas reponi potest velut primus.

Anno 358. tempore Constantii Imperatoris, & Liberiorum Papæ insurrexit contra universam Christi, & Sanctorum miracula quidam vir hæreticus genere Cappadox nomine Eunomius, corpore quidem, & anima leprosus, sed artis dialecticæ callentissimus, & in omnibus inimicus veræ fidei, qui docuit miracula, quæ solitò dicuntur esse Sanctorum, esse Daemonum prestigias, ac proinde Ecclesiam non posse approbare miracula, nec ea fidelium oculis

Valens.

Vigilantius.

Waldenses.

Davidgeorgiani.

Mennonitæ.

Constantinopolitanum III.

Constitutio Apostolica.

oculis exponere, ut colent, invocent, & venerentur illum Sanctum, quem dicit talis miraculi auctorem. Hanc Eunomianorum hæresim autoritate sua imperiali sustinere voluit anno 378. vivente Damaso Papa Valens Valentiniani Imperatoris frater, secta Arianus, qui invocationem Sanctorum, cultumque imaginum, & reliquiarum volens abolere dicebat nullum factum fuisse verum miraculum ab hominibus, quamcumvis Sanctis, & Justis.

Eunomio successit Vigilantius, quem Dormitantium vocat D. Hieronymus in duobus libris, quos contra illum scripsit. Hic vir hæreticus fuit Presbyter Ecclesiæ Barchinonensis, vixit Arcadii Imperatoris, & Anastasii Papæ temporibus circa annum Domini 402. & dixit Sanctorum miracula, quæ Ecclesia veneratur, non esse opera Dei in Sanctis suis, sed Daemonum, & ex hac hæresi aliam deducebat, scilicet, Sanctos non esse invocandos, ut in proprio loco dictum est. At hæc hæresis statim sopita fuit zelo, diligentia, & doctrina Episcoporum Cataloniæ, & sopita remansit usque ad annum 1160. Hoc quidem tempore Pauperes de Lugduno, aut Waldenses, de quibus sæpè locuti sumus, dixerunt nulla vera miracula fieri in Ecclesia, & ita nullum eorum, quæ ab ipsa referuntur, & dicuntur miracula esse miraculum verum.

Eandem hæresim postea docuerunt Davidici, seu Davidgeorgiani, qui solito Antilutherani dicuntur, & vocantur, eodemque nomine ab aliis Novatoribus distinguuntur, & Mennonitæ, secta Anabaptistæ, sic dicti à Mennona, qui cum nullo miraculo declarare possent se & suos Discipulos à Deo missos esse tanquam Apostolos, & Evangelistas, ut se se jactabant, in prædicationibus suis publicis dixerunt nullum hominem miracula perpetrare posse, nè populus miracula, & prodigia expectans, & nullum in ipsis videns, eos representaret Pseudo-Apostolos, & Seductores, aut ut melius dicam, tales quales erant.

§. I.

Statuit veritatem Articuli.

Contra hæresim, quam impugnamus, habemus Concilium Tridentinum sess. 25. in decreto de invocatione Sanctorum circa finem, ubi legitur: Statuit Sancta Synodus nulla admittenda esse nova miracula, nec novas deventur. liquas suscipiendas, nisi eodem recognoscere, & approbante Episcopo, qui simul arguo de his aliquid compertum habuerit, adhibitis in Consilium Theologis, & aliis piis viris ea facias, que veritati, & pietati consentanea judicaverit. Hac quidem auctoritate patres hujus Concilii nedum statuunt miracula ab Ecclesia approbata esse credenda tanquam vera, sed etiam declarant in Ecclesia Christi esse vera miracula, sicut in eadem sunt veræ reliquiae Sanctorum.

Concilium Constantinopolitanum II. celebratum sub Agathone Papa anno 681. contra Monotheliam actione decima quinta circa finem declarat miracula operari non posse per hæreticos, ac proinde sancit viros pios & Religiosos posse (Deo sic permittente) facere miracula, quæ postquam Ecclesia approbaverit ea, credenda sunt. Nam si Sancti non possent miracula facere, frustra Concilium illud dixisset viros hæreticos non posse operari miracula, cum supposita hac hæreticorum hypothesi nulla creatura possit ea facere; unde cum Patres Constantinopolitanæ Synodi denegent hæreticis virtutem operandi miracula, signum est, quòd volunt Deum eam concessisse aliquibus, scilicet Sanctis suis dumtaxat, ut videri potest in historia Ecclesiastica.

Tandem Urbanus VIII. Constituit. 38. quæ incipit: Sanctissimus, præcepit miracula, gratias &c. quæ præsumuntur accepta à Deo per intercessionem alicujus in operatione sanctitatis defuncti, non posse imprimi, nec publicari sine licentia Sedis Apostolicæ, nisi fuerit Canonizatus, aut beatificatus: Ergo Ecclesia vult quòd credendum aliqua esse miracula, hæcque vera, si ab ipsa fuerint approbata.

His omnibus suffragari potest perennitas miraculorum in Christiana Religione. Nullus enim in album Sanctorum ascribitur ab Ecclesia, de cuius virtutibus, poenitentis, prodigiis, & miraculis non habeatur ple-

nissima fides intervenientibus cunctis certissima auctoritatis præfidiis, quibus ejus Sanctitas post mortem demonstratur. Undè inquit D. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 6. Vita anima vivens in corpore sicut deprehenditur ex motu membrorum, sic vita anima post Corpus in Sanctis pensanda est ex virtute miraculorum. Licet nulli liceat colere eum, per quem facta sunt miracula, quin prius auctoritate Ecclesiæ approbata fuerint, ut declarat Alexander III. in Can. Audivimus de reliquiis, & veneratione Sanctorum. Hinc est, quòd sicut credimus animas Sanctorum perfectè purgatas esse in Cœlo, credere etiam debemus vera miracula esse in Ecclesia; cum ipsa Ecclesia, cujus est Sanctos canonizare, plura etiam innumera approbaverit miracula Sanctorum, quorum festum colimus, & quorum vita plena est miraculis, & prodigiis, quæ Deus in ipsis operatus est.

D. Gregorius.

Alexander III.

De nonnullis miraculis Christi.

Unum ex argumentis credibilitatis fidei Christianæ est varietas innumerabilis miraculorum, & Sanctorum miranda prodigia, quibus Deus fidem Christianam contestatus est signis & portentis, variis virtutibus, & Spiritus Sancti distributionibus secundum suam voluntatem, ut monet Apostolus ad Hebr. 2. veluti rotidem omnipotentia suæ pignoribus. Hinc est, quòd Evangelistæ, nè in enarrandis Christi signis essent prolixiores ob innumerabilem miraculorum varietatem, compendiosè tradiderunt, quòd omni ex parte ad Christum afferebantur infirmi, & curabantur, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes; quin tamen liceat hæreticis dubitare de miraculis, quæ Christus fecit, v. g. de resurrectione Lazari mortui quatuoriduo, de Eclipsi Solis tempore suæ passionis, & tribus horis deficientis toto aspectante orbe, nec de aliis, quæ in Evangelio narrantur, & verè ab omnibus fidelibus creduntur. Nam si Evangelistæ falsa narrant miracula, se Judæis ridendos præbuerunt, cum ea scriberent, quæ facile verificari poterant. Quoniam Evangelistæ statim post mortem Christi scripserunt, adhuc Judæis superstitionibus, ut patet ex historia Ecclesiastica notante tempus, quo Matthæus, Marcus, Lucas, & Joannes scripserunt. Illi autem Judæi, qui tunc erant, Evangelistas falsi testimonii convicti, si aliqua falsa posuissent Undè si Deus mirabilis sit in Sanctis suis, & Christus dederit illis virtutem operandi prodigia, & miracula, tenemur etiam firmiter credere Sanctorum miracula, modo fuerint ab Ecclesia cognita, & approbata. Nescio qua fronte, atque audacia hæretici possunt negare miracula Sanctorum esse veræ; cum ipsorum intercessione Deus innumera operatus fuerit prodigia, quæ tam manifesta sunt, ut nullus possit sana mente asserere hæc non esse opera Sanctorum, nec Dei, sed esse opera Diaboli. Nonne sciunt nullum Daemonis effectum esse ad conversionem nostram, miracula verò viam ad salutem parare? Non desunt enim qui visis miraculis poenitentiam egerunt, de peccatis doluerunt, & ad Deum sunt reversi percipientes pectora sua, ut ex variis historiis Sacris probatur. Unde D. Isidorus lib. de summo bono ait: Miracula in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus, quia signum fidelibus non est necessarium, quia jam domus crediderunt, sed infidelibus, ut convertantur.

D. Isidorus.

Ex veteri testamento prorsus excluditur dubitatio miraculorum: in eo enim legitur multa miracula, quæ Deus operatus est in Ægypto, cum inde eduxit filios Israel. Nec possunt dicere hæretici illa opera fuisse mirabilia, non autem miracula. Ratio est, quia huiusmodi operibus competit definitio miraculi, quæ est res insolita supra naturæ potentiam operata, & quæ non fit ex communi consuetudine. Hinc est, quòd creatio animæ rationalis non est censenda miraculum, quia quamvis illius creatio excedat potentiam naturæ, non est tamen res insolita: cum Deus quotidie creet novas animas: ea siquidem, quæ fecit in Ægypto, nedum sunt supra naturæ potentiam, sed etiam res insolitæ, ut potest videri in Sacris Bibliis. Igitur non sunt solum mirabilia, sed verè & realia miracula, de quibus nemo potest dubitare, nisi ille, qui universam Scripturam, aut ad minus testamentum vetus rejicit.

At ut hæretici clarius videant hæresim, in quam lapsi sunt, & subterfugii nullitatem agnoscant, conuenit eos convincere autoritate Sacræ Scripturæ, ipsaque illis demonstrare opera, quæ Deus fecit in Ægypto, esse miracula. Quare Divus Ambrosius relatus in Can. Revera brosius.

D. Ambrosius.

Num. 26.

Exod. 11.

D. Aug. 8. ubi.

Joan. 5.

Vana Hæreticorum expositio.

Act. 3.

de consecrat. distinct. 2. ait, quod miraculum est opus arduum, & insolitum supra spem, & facultatem consueti, sicut fuit maris rubri transitus, aut Jordanis fluvii divisio, vel alia plura, quæ proponuntur in eodem Canone. In lib. Num. cap. 26. vers. 10. legitur: *Et aperiens terra os suum devoravit Corè, morientibus plurimis, quando com-bussit ignis ducentos quinquaginta viros, & factum est grande miraculum.* Quibus edum demonstratur Deum fecisse miraculum, ut percunte Corè Filii ejus non perirent, sed miraculum grande. Et in lib. Exod. cap. 11. suadeatur eadem veritas, cum diceret Moyses Populo Israel ex mandato Domini, quo pacto nocte sequenti esset mortuum omne primogenitum Ægypti, tam ex hominibus, quam ex Jumentis, ut patet ex his verbis, quæ sunt in vers. 5. *Et morietur omne primogenitum in terra Ægyptiorum, à primogenito Pharaonis, qui sedet in throno ejus, usque ad primogenitum Asinæ, quo est ad molam, & omnia primogenita Jumentorum.* Post quæ statim addit hæc, quæ sunt in vers. 7. *Apud autem omnes Filios Israel non morietur canis ab homine usque ad pecus, ut sciatis quanto miraculo dividat Dominus Ægyptios, & Israel.* Post hæc autem verba nullus potest dubitare opera, quæ fecit Deus in Ægypto, esse miracula, & non mirabilia tantum, nisi velit per mirabilia Dei intelligere miracula, ut plures intelligunt in certis casibus; ac proinde hæretici fateri debent miracula, quæ proponit Ecclesia, esse vera.

D. Augustinus eandem veritatem de existentia miraculorum suadere volens lib. 2. de Civit. Dei cap. 28. ait: *Quia populi ad Ecclesiam conflunt casta celebrant, & honestate utriusque sexus discretione, ubi audiunt quam bene hic ad tempus vivere debeant. Nihil enim eis turpe aut flagitiosum spectandum, imitandumque proponitur, ubi veri Dei, aut præcepta insinuantur, aut miracula narrantur, aut dicta laudantur, aut beneficia postuluntur.* His quidem verbis evidenter ostendit dari miracula, sicut dantur præcepta.

Eandem veritatem non minus probat contra prænomi-natos Hæreticos novum Testamentum. In ipso enim invenient cæcos visui restitutos, mortuos suscitatos, leprosos mundatos, claudos ambulantes, paralyticos sanatos, è quibus unus fuerat per triginta & octo annos infirmus, ut legitur Joan. 5. vers. 5. *Erant autem quidam ibi homo, id est, prope piscinam, triginta & octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cum vidisset Jesus jacentem, & cognovisset quia jam multum tempus haberet, dixit ei, vis sanus fieri? respondit ei languidus, Domine hominem non habeo, ne cum turbata fuerit aqua misceat me in piscinam &c. Dixit ei Jesus, tolle grabatuum tuum, & ambula.* Nonne hæc curatio est miraculosa? nonne superat naturæ virtutem, estque insolita? ergo nullus est, qui possit citrà hæresim asserere, nulla miracula facta fuisse in Ecclesia Christi, nec affirmare ea opera, quæ Catholicis dicuntur miracula, esse mirabilia tantum; quippe aut nullum esse miraculum in mundo sive à Christo Domino, sive à Sanctis, sive à Deo, aut hæc opera quæ retulimus, sunt vera & realia miracula. Primum non potest dici, cum plura fiant quæ sunt supra vires naturæ, & sunt res insolitæ: igitur contra proprium dictamen, & contra propriam conscientiam agunt Davidgeorgiani, Waldenses, & alii ipsi antiquiores, dum proclamant nulla esse miracula in Ecclesia, aut dicunt miracula, quæ in Ecclesia Romana fideles credunt, & venerantur, esse falsa & supposita, ac proinde omni laude, & veneratione prorsus indigna.

Dicunt forsan hæresis Judæ Iscariotis, & Eunomii, & aliorum fautores, quod non negant miracula esse vera. Sed quod negant ea miracula, quæ dicuntur facta à Sanctis ab Ecclesia canonizatis, V. G. à Beatis Gregorio Taumaturgo, Antonio Paduano, Hyacinto, Joanne à Capistrano, & aliis, esse miracula vera, quia solum sunt res mirabiles à virtis Sanctis factæ, quæ quamvis mirabiles, & extraordinariæ sint, includuntur tamen in serie rerum naturalium.

Respondetur, quod si sint aliqui Hæreticorum partem tenentes, qui sic discurrant, non sunt minus Hæretici, quam Eunomius, Vigilantius, Waldenses, & alii, qui negant absolutè potestatem faciendi miracula tam in Deo, quam in Sanctis. Ratio nostra est, quia dicere nullum miraculum factum fuisse à Sanctis, est contra universam Ecclesiæ fidem, & contra Sacram Scripturam. Nam Act. 3. legitur, quod ad vocem D. Petri consolidatæ sunt bases cujusdam claudi petentis elemosy-

nam ante portam Templi, quæ dicitur speciosa, qui cum vidisset Petrum & Joannem introire in Templum, rogabat ut elemosynam acciperet: intruens autem in eum Petrus cum Joanne dixit: *respice in nos; at ille intendebat in eos sperans se aliquid accepturum ab eis. Petrus autem dixit ei: argentum, & aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do: in nomine Jesu Christi Nazareni surge, & ambula, & apprehensa manu ejus dextera allevari eum, & proximus consolidata sunt bases ejus, & planta, & exiliens stetit, & ambulavit &c.* Hoc esse maximum, & verum miraculum à D. Petro factum non potest negari ab Hæreticis; cum omnis populus viderit hanc curationem insolitam, & vires naturæ excedentem. Et hi, qui cognoscebant claudum illum, impleti sunt stupore & estasi in eo quod contigerat illi. De eodem Apostolo Petro Act. 9. vers. 34. legitur, quod invenit Lyddæ hominem quemdam nomine Eneam ab annis octo jacentem in grabato, qui erat Paralyticus, & ait illi: *Enea, sanare te Dominus Jesus Christus, surge, & sterno tibi. Et continuo surrexit.*

Plurima alia referuntur in Scripturis Sanctis miracula ab Apostolis & Discipulis Domini facta. Idem refertur in historia Ecclesiastica de pluribus Sanctis: ergo Hæreticorum fautores nequeunt negare Deum contulisse hominibus virtutem faciendi miracula, cum Apostoli plurima miracula fecerint pro conversione fidelium, & post Apostolos adhuc fuerit necessitas convertendi Infideles per eorumdem Apostolorum successores, vel Ministros Jesu Christi.

§. II.

Solvuntur Hæreticorum Rationes.

Hæretici, & præcipuè Waldenses objiciebant illud Psal. 71. vers. 18. *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.* Et Psal. 76. vers. 15. *Tu es Deus, qui facis mirabilia, notam fecisti in populis veritatem tuam.* Indè enim concludunt miracula vera nunquam facta fuisse. Nam (inquiunt) si mirabilia, quæ sunt minoris virtutis, quam miracula, à solo Deo fieri possint, certum est quod nunquam factum fuit verum miraculum; & ideo horum Hæreticorum fautores, seu illi, qui nunc impietate moti miracula Sanctorum irrident, & dolent, dum audiunt Catholicos dicentes S. Antonium Paduanum, V. G. aut S. Catharinam, vel alium Sanctum, aut aliam Sanctam fecisse aliquod miraculum, merito rident, dum legunt in Martyrologio talem Sanctum esse miraculis clarum, quia (inquiunt) illa opera extraordinaria, aut vires naturæ excedentia à Deo solo fieri, ac proinde nullo pacto hominibus tribui debere, sicut nullo modo tribuitur illis creatio mundi.

Respondeo ad Hæreticos verba Prophetæ non militare contra nos. Dato etiam & non concessio, quod per mirabilia, non intelligantur miracula, quia licet dicat, quod Deus facit mirabilia magna solus, non debent inferre quod non fecerit miracula, sicut fecit mirabilia, & dum dicit quod solus fecit mirabilia, idem est ac dicere, quod fecit ea à se, & propria virtute, nam mirabilia & miracula, quæ facit homo, facit ea à Deo. Undè dico solum Deum esse causam Physicè efficientem miraculorum, Sanctos verò, qui dicuntur miraculorum paratores, esse causas morales, & meritorias, nempe causas, quarum intuitu, & precibus, vel meritis Deus operatur miracula, & ideo Deus solus facit mirabilia efficienter Physicè: at hoc non obstat quominus verum sit dicere quod talis Sanctus fecit tale miraculum; cum Deus propter merita & intercessionem hujus Sancti, fecerit illud. Talis enim loquendi modus non est alienus à Sacris Litteris, in quibus sæpè legitur, quod ille propter quem Deus aliquid facit, dicitur causa facti.

Christus Joan. 14. vers. 12. confirmat hanc ipsam veritatem; ibi enim inquit: *Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet.* Joan. 14. Ubi Christus non dicit: *Majora horum faciam, sed dicit: ipse faciet, ut inde cognoscamus quod ea, quæ Christus facit propter merita alicujus, possunt huic Sancto tribui non totalitèr, & primario, sed secundario, & dependentèr à Deo, ut suadet illud Marc. cap. ult. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur, in nomine meo Dæmonia ejicient, uli- linguis loquentur novis, serpentes tollent &c.* Non dicit propter eorum fidem, & orationes ego Dæmonia ejiciam, sed dicit, ipsi ejicient, ipsi serpentes tollent, ipsi linguis loquen-

Waldensium ratio.

Explicitur verba Psal-mista.

Marc. ult.

loquentur novis: quamvis Deus sit causa efficiens physice ejiciens Dæmonia. Sed vult quod hæc miracula tribuantur illis, qui crediderint: quamvis nequeant habere virtutem creandi, quæ cum infinita sit, repugnat creaturis.

Taceant ergo Waldenses & alii Hæretici, qui nolunt Sanctos operari miracula, voluntque Ecclesiam non posse dicere talem Sanctum fecisse hoc miraculum; cum Christus dicat de quolibet credente in eum, quod faciet illa, quæ ipse faciet, & quod majora horum faciet; licet credens non sit ille, qui propria, & natura. Si virtute Dæmonia ejiciet, sed Christus sit, qui ejiciet. Apostoli loquebantur variis linguis magnalia Dei, inquit Scriptura, tamen Spiritus Sanctus erat, qui loquebatur in illis. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Potest igitur Ecclesia dicere, quod talis Sanctus fecit plura miracula, quamvis Deus ob merita ejusdem Sancti fecerit ea, seu cæcos illuminaverit, mortuos suscitaverit, leprosos mundaverit; ægrotos curaverit, similesque actus miraculosos fecerit per ministerium hominis justi ex fide viventi, cujus anima est sedes Dei.

ARTICULUS LIV.

Docet contra Hussitas, peccatum quod tollit gratiam, non tollere Jurisdictionem Spiritualem.

Hæreticis hunc articulum impugnantibus non sufficit dicere cum aliis jam impugnatibus Sacerdotium non esse characterem specialem, & proprium, sed commune omnibus fidelibus propter baptismum, quem receperunt, Episcopos non esse Superiores, nec digniores Sacerdotibus; nec sufficit ipsis dicere quemlibet Sacerdotem posse in absentia Episcopi exercere munus Episcopale, ut contra fidem Ecclesiæ dixerunt plures Hæretici, quos secutus est Richardus Armacanus; insurrexerunt enim alii, qui hæresim insuper voluerunt perferre adde, nimirum asserere, quod Sacerdos dum peccat, statim amittit potestatem consecrandi, & absolvendi à peccatis.

Hujus hæresis patroni sunt Waldenses, Joannes Wicleffus natione Anglus, & Joannes Hus, de quibus sæpè locuti sumus. Hi duo posteriores hanc hæresim plura quam Waldenses extendunt: volunt enim peccatum mortale expellere potestatem Ecclesiasticam, & spiritua-lem dumtaxat, & indè concludunt non esse parendum Prælato, aut Sacerdoti peccato mortali reo, quia credunt hunc Sacerdotem peccatorem non posse dignitate Ecclesiastica potiri; (non includunt tamen potestatem Sacraliam, ut testantur plures Scriptores, quos præ manibus habeo; licet plures dixerint Waldenses idem sentire de potestate Sacrali, ac de Ecclesiastica.) Illi verò scilicet Joannes Wicleffus, & Joannes Hus dicunt eum, qui culpæ mortalis est reus, durante hac culpa non esse Regem, nec Principem, nec Ducem, nec Comitum, nec Papam, nec Episcopum, nec Sacerdotem. De ipsis enim (inquiunt) dum in peccato mortali existunt, discurrendum est sicut de homine peccato, qui dicitur homo, licet nihil verè humanum habeat; sic etiam Prælati Ecclesiastici, & Sacerdotes, dum sunt in peccato mortali, nihil verè Ecclesiasticum habent, licet vocentur hoc nomine.

Waldensium ratio.

Concilium Constantiense.

§. I.

Probat autoritate, & Ratione Articulum.

Hæc hæresis damnata fuit in Concilio Constantiensi celebrato anno 1414. sub Joanne XXIII. Romano Pontifice pro tollendo trium Pontificum Schismate, damnamisque tunc grassantibus Wicleffitarum, & Hussitarum hæresibus, quorum IV. erant hæc. *Si Episcopus aut Sacerdos est in peccato mortali, non ordinar, non consecrat, non baptizat. Et V. erat: nullus est Dominus ex illis, nullus est Prælati, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.* Hi autem duo articuli simul cum aliis una super omnes damnati fuere sententia, tanquam fidei Ecclesiæ contraria in prædicto Concilio sess. 8.

Eandem condemnationem postea protulit Concilium Tridentinum sess. 7. de Sacramentis in genere can. 12. Tridentini legitur: *Si quis dixerit, Ministrum in peccato mortali sinum, existentem, modo omnia essentialia quæ ad Sacramentum constituendum, aut conferendum pertinent servaverit, non consecrare, aut conferre Sacramentum, anathema sit.*

At licet his duobus Conciliis Oecumenicis liquidò constet esse Hæreticum asserere potestatem Sacerdotalem esse amissibilem per peccatum, tamen his addi potest autoritas Juris Pontificii i. quæst. 1. Can. multi Sa-
cularium. Can. significasti. Et can. Christus. In hoc ultimo legitur. *Christus quid fecit vobis qui traditorem suum tanta patientia perulit, ut ei primam Eucharistiam consecrasset manibus suis, & ore suo commendatam sicut cæteris Apostolis tradidit? quid vobis facit Christus, qui eundem traditorem suum, quem diabolum nominavit, qui ante eraditionem Domini, nec oculis Dominicis fidem potuit exhibere cum cæteris Discipulis ad predicandum regnum colorum misit, ut demonstraret dona Dei ad eos pervenire, qui cum fide accipiunt, etiam stralis sit, per quem accipiunt, qualis Judas fuit? Ex qua autoritate liquido etiam constat Ministrum Ecclesiæ esse verè Ministrum, veramque Sacerdotalem habere potestatem, quamvis sit in peccato mortali; cum Judas tradendo Sanguinem Justis non dimiserit Presbyteratum, & nullus Sacerdos possit Judæ peccato gravius peccare delictum, nec possit esse nequior ipso Juda Iscariote, qui fuit proditor, primus Apostata, & primus Christianismi Hæreticus.*

Christus loquens de obedientia superioribus præstanda articuli nostri veritatem confirmat; ait enim Matth. 23. vers. 2. *Super cathedram Moysi sederunt Scribae, & Pharisæi, quacumque dixerint vobis, facite, secundum vero opera eorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt.* Indè enim Christus discernit mores, aut vitam Ministrorum à doctrina ipsorum, & ideo evidenter demonstrat, quod Papa, Episcopi, & Sacerdotes possunt cum plenitudine potestatis sedere super cathedram Petri Doctoris, & Legislatoris officio functuri, licet non faciant id, quod dicunt, seu non observent Legem Dei, quam exponunt aliis observandam. Nam per cathedram legis doctrinam ostendit Christus, ut monet D. Hieronymus in comment. super Matthæum; at dum Sacerdotes non faciunt id, quod dicunt juxta Legem Dei, peccant mortaliter, cum non faciant ea, quæ dicunt, & ad eandem Legem observandam teneantur sicut Laici; ideoque dum peccant, jurisdictionem non amittunt; cum teneamur eos audire, & secundum verba eorum facere, teneamur eis obedire, ut nobis præcipitur. tum ex illo Matthæi: *Omnia ergo quacumque dixerint vobis, servate, & facite.* Tum ex Deuter. cap. 17. vers. 12. *Qui autem superbiat nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Judicis, morietur homo ille, & auferet malum de Israel.* Licet enim hæc verba non sint formaliter, & expressè de Sacerdote delinquente, ut præcedentia, possunt tamen ei applicari, sicut applicantur justo, quia non debemus undè de solo justo intelligi possint.

Hæretici volunt hunc veteris Legis textum esse intelligendum dumtaxat de Presbyteris Justis, Sanctis, & piis. Sed à veritate plurimum aberrant, quia non consistit ex veteri Testamento Sacerdotes in Lege antiqua amississe potestatem per peccatum, ut possint dicere hunc textum de solis Presbyteris justis esse intelligendum. Sed dato, & non concessio quod de solis justis sit hic textus, semper tenet assertio nostra. Quia D. Petrus Episc. 1. cap. 2. vers. 8. hæc obedientiam extendit ad Discipulos superiores dicens: *Servi subditi estote in omni timore Domini: non tantum bonis, & modestis, sed etiam Discipulis.* At Prælati Ecclesiæ sunt Domini, & Præpositi nostri; ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus nostris reddituri. Tenemur igitur eis obedire, etiam si sint Discipuli, hoc est, etiam si existant in peccato, cum non obstant peccato commisso Papa sit Papa, Episcopus sit Episcopus, Sacerdos sit Sacerdos. Nam Judas Apostolus erat, & peccator tunc erat: alioquin Christus non dixisset Joan. 6. vers. 7. *Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis unus diabolus est? dicebat autem Judas Simonis Iscariotis, hic enim erat traditurus eum, cum esset ex duodecim, hoc est, Apostolus sicut Petrus, Andreas, & alii.*

Hæc omnia confirmat ratio Theologica. Sacerdotes habent potestatem tamdiu, quandiu possunt Sacramenta

Matth. 23.

Peccatum non opponitur jurisdictioni.

I. Petrus 2.

Ion. 6.

validè conficere, & administrare: ea autem administrat Sacerdos, atque conficit validè, quamvis sit in peccato, quia non agit auctoritate propria, sed sibi concessa à Deo, qui eam imprimit indelebiter in anima, nec eam auferit propter peccatum, ut insinuare videtur D. Chry-

D. Chry. solum. *est, qui per illos baptizat, Sacerdos solum præbet manum, & linguam.*

Idem pariter insinuat D. Augustinus Tract. 5. in Joan. dicens: Quos baptizavit Judas, Christus baptizavit, si quis ergo baptizavit ebriosus, homicida, adulter, si Christi erat baptizatus, Christus baptizavit. Nam si ea, quæ Sacerdotes efficiunt dum in peccato mortali existunt, sint valida, & profint dignè sumentibus, quamvis ob sint indignè tractantibus, ut affirmat idem D. Augustinus lib. 2. contra Epistolam Parmeniani cap. 70. sequitur necessario, quod potestas Sacerdotalis existit in illis simul cum peccato, cum validitas Sacramentorum à potestate Sacerdotum dependeat. Nullus est quippe defectus major, quam defectus potestatis; igitur si Sacerdotes post peccatum commissum verè consecraverint, validè absolvent, eandem habent potestatem post peccatum, quam antea habebant. Rursùm potestas Sacerdotalis non fuit à Christo concessa tantum in ipsorum Sacerdotum utilitatem, sed etiam in utilitatem fidelium: omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis teste D. Paulo ad Hebr. cap. 5. Itaque non debet hæc potestas auferri per delicta, aut peccatum Ministri, seu Sacerdotis, qui non alii, sed sibi debet nocere per peccatum proprium.

Quantum ad potestatem Laicalem, quam Hæretici nolunt esse in principibus Sæcularibus, qui sunt in peccato mortali, patet ex Sacra Scriptura Jerem. cap. 27. vers. 7. & sequentibus, ubi legitur Deum sic locutum fuisse in gratia Regis Babylonis Nabuchodonosor: *Et servient ei omnes gentes, & filio ejus, & filio filii ejus, donec veniat tempus terræ ejus, & ipsius & servient ei gentes multe, & Reges magni. Gens autem, & regnum, quod non servierit Nabuchodonosor Regi Babylonis, & quicumque non curaverit columnam suam, sub iugo Regis Babylonis, in gladio, & in fame, & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus, donec summam eos in manu ejus.* Nabuchodonosor erat malus & peccator, & tamen dicitur Rex, cui gentes tenebantur obedire & servire.

Non possunt dicere Hæretici, quod Nabuchodonosor dicitur Rex æquivocè, quia nemo potest Regi æquivocè servire, nec ipsi dari possunt terræ & regna, ut patet de homine picto, qui nihil recipere potest. Deus autem Regi Nabuchodonosor dedit omnes istas terras, insuper & bestias agri ut serviant illi; ergo non erat Rex pictus, aut nomine tenus, licet fuerit in peccato, ut voluerunt Hussitæ, & Wicleffus, sed verus Rex, qui verè regnabat. Nec debent de hoc conqueri Joannes Wicleffus, & Joannes Hus, quia Deus, qui fecit regnare hominem hypocritam propter peccata populi, ut testatur Job cap. 34. vers. 30. potuit facere regnare Nabuchodonosor, quamvis esset peccator gravissimus.

S. II.

In quo proponitur, & resolvitur Hæreticorum Ratio.

Hæreticorum ratio est, quia ex Apostolo ad Rom. omnis potestas est à Deo. Deus autem (inquiunt) non præstat dona sua hominibus malis, & peccatoribus, & sceleratis: ergo homo peccati reus sive sit Episcopus, sive sit Sacerdos, sive Rex nullam habet potestatem super alios, ac proinde volunt nullum teneri obedi- re Prælo Ecclesiastico; aut Principi Seculari in peccato existenti.

At non nocet hæc ratio; nulla enim est, prorsusque inanis, quamvis fateamur omnem potestatem esse à Deo, qui cum sit Dominus omnium hominum, nullus potest in illos habere potestatem, nisi eam ab ipso acceperit. Quia hæc instantia supponit falsum, scilicet Deum non concedere dona sua peccatoribus. De opposito constat ex argumentis, & exemplis Scripturæ supra

proponitur & resolvitur Hæreticorum ratio.

allatis pro articuli nostri veritate firmanda. Nam licet fatear omnem potestatem esse à Deo, ut monet Paulus, tamen nego hanc potestatem non posse dari nisi Justis, seu hominibus in gratia existentibus. Nam qui solem suum facit oriri super bonos & malos, Justis & peccatoribus etiam dat regna ob causas, quas ignoramus. Cai- phas cum esset Pontifex anni illius, erat etiam peccator, sententiam mortis dixit adversus Jesum Christum. Erat autem Caiphas, qui hoc consilium dederat Judæis, expedit unum hominem mori pro populo, Joan. 13. vers. 14. Itaque habebat peccatum simul & potestatem; alioquin Christo mortuo, non remansisset Pontifex, quod non legitur in Scriptura, nec habetur ex traditione.

Idem patet in Pilato, qui Judæis tradidit Jesum ut crucifigeretur. Hic quippe Præfex habebat potestatem, hancquæ à Deo, ut dixit Christus eidem Pilato Joan. 19. vers. 11. *Non haberes potestatem adursum me ullam, nisi tibi datum esset de super.* At Pilatus post hanc sententiam remansit Præfex: obediebat enim illi gentes sicut antea, ut probat illud Matth. 27. vers. 62. & sequentibus. *Altera autem die, quæ est post Parasceve, convenerunt Principes Sacerdotum, & Pharisei ad Pilatum, dicentes: Domine recordari sumus, quia Seductor ille dixit adhuc vivens, post tres dies resurgam; jube ergo custodiri Sepulchrum usque ad tertium diem.* Igitur potestas Sæcularis, vel spiritalis non amittitur per peccatum.

Sunt aliæ quamplurimæ autoritates, tam in Sacra Scriptura, quam in Sanctis Patribus, per quas Hæretici conantur suadere Sacerdotes non posse, aut non debere sacrum exercere ministerium, nec aliis præcipere, dum sunt in peccato. At hujusmodi autoritates non probant ipsos ita amisisse potestatem per peccatum, ut invalidi sint actus, quos eliciunt, sed solum non posse licitè Sacramenta administrare, quia Sancta sanctè sunt tractanda. Idèd Sacerdos, qui in peccato existens celebrat, graviter peccat, sed validè consecrat, modò omnia essentialia adhibeat, quoniam probitas, aut Sanctitas Ministri non requiritur necessario pro Sacramenti validitate, ut docent communiter Theologi.

ARTICULUS LV.

Ostendit contra Bibliistas, Theologiam Scholasticam non esse nocivam Fidei Christianæ.

Julianus Apostata, Constantii Imperatoris nepos, ac frater Galli, (quem adoptavit ipse Constantius Imperator) vix eruditione magnus, ingenio sublimis, litterarum ardentissimus, teste Nicephoro libro 10. histor. cap. 3. ut Imperium teneret, Religionem abjuravit circa annum Domini 360. Verùm quia prævidebat Theologos Scholasticos, & viros litteratos facile posse dispersionibus suis resistere, & religionem Christi (à qua Diabolo suadente recesserat) Theologicis rationibus amplificare, studia generalia prohibuit, & Theologos ita blasphemavit, & injuriis, ac contumeliis affectit eo animo, ut inimicos Religionis (quam recenter amplexus erat) eos haberent omnes suæ Sectæ viri.

Anno 1352. Joannes Wicleffus, Lutherus, Calvinus, Melancthon, & cæteri conjurati hujus militiae viri (qui bus addendi sunt Bibliistæ ad secundam confessionistiarum Sectam pertinentes) Theologiæ Scholasticæ bellum indixere crudele. Vocabant enim Scholas nostras, Cainitica castra, Armentarium Satanae, Lupanaria, semina Idololatriæ, Academias Antichristi, signum prævium impietatis, negotium peccantium in tenebris, quod obscuravit Evangelium, extinxit fidem. Kemi- nius ita Theologos odio habebat, ut quotquot Scholasticæ Theologiæ libros invenire poterat, eos publico tra- debat rogo.

His Hæreticis addendus est alter, scilicet Michael Molinos Presbyter Hispanus, cujus LXIV. Propositio damnata ab Innocentio XI. anno 1687. est hæc: *Theologus minorem dispositionem habet, quam homo nudus ad contemplationis statum; primò, quia non habet fidem adèd puram. Secundò, quia non est adèd humilis. Tertio, quia non adèd curat salutem nostram. Quartò, quia caput habet repletum Phari-*

Julianus Apo. stata.

Wicleffus. Lutherus. Calvinus. Bibliista.

Kemi- nius.

Michael Molinos.

phantasmatis, speciebus, & opinionibus, & non potest ingredi in illum verum lumen. Ille enim Hæreticus damnat Theologiam Scholasticam, eamque improbat sicut Lutherani & Calvinistæ. Sed falsè, quia Theologia de se docet veras virtutes ad contemplationem requisitas, ut probat D. Augustini & aliorum Theologorum Sanctitas. Theologia subordinatur lumini supernaturali perfectò patriæ, cujus participatio est omnis nostra contemplatio; igitur nequit opponi divinæ contemplationi, neque virtuti.

S. I.

In quo ostenditur Theologiæ Scholasticæ necessitas.

Utilitatem Theologiæ Scholasticæ declarant contra Hæreticos plura Concilia. Lateranense IV. magnificè laudat, & approbat Scholasticam dicendi methodum Perri Lombardi Magistri sententiarum, & damnat Abbatem Joachimum, qui eam non rationibus, sed calumniis impugnabat. Patres Concilii Viennensis ita laudant Scholasticos Theologos, ut in quæst. de baptisimi parvulorum effectu decreverint majorem partem esse sequendam. Concilium Trident. sess. 25. de reformatione statuit lectiones Sacræ Scripturæ in Ecclesiis Metropolitanis, Cathedralibus, & in conventibus Regularium. Statuit pariter lectiones Theologiæ; ut patet in declaratione ejusdem Concilii num. 16. Rursum Theologiam Scholasticam commendant plures Summi Pontifices, & præsertim Innocentius IV. qui nostro Alexandro Alesii, viro pietate eximio & eruditissimo præcepit, ut Summam Theologiæ conficeret. Urbanus IV. Innocentius VI. & Joannes XXII. laudaverunt & approbaverunt Theologiam Scholasticam Sancti Thomæ Doctoris Angelici. Et Sixtus V. qui in laudem Theologiæ Divi Bonaventuræ dixit quiddam dici potest. Ergo Theologia Scholastica non est nociva Ecclesiæ Christi, imò utilis; alioquin Sancti Patres non eam laudassent in Conciliis, imò condemnassent eam, sicut condemnant Hæreticos, eorumdemque libros.

Theologia Scholastica præbet modum impugnandi Hæreticos, & de facto eos convincit, ut patet in variis Conciliis, in quibus Theologi eos de errore & hæresi convicerunt. Porro ipsis, quia Hæretici propter hoc semper Theologia vifa fuit tam ingrata, postumus sumere inveteratum illud odium, ut maximum suæ utilitatis apud fideles argumentum. Nam sicut ex Josepho lib. 6. antiquit. Judaicarum Philistæi post expugnationem Hebraeorum in civitate Gabaa illis prohibuerunt severè, ne apud se imposterum haberent Fabros ferrarios, & præceperunt, ut unusquisque descenderet ad Philisthim ad acuendum vomerem suum, vel lignem, aut securim, sicque armistandem privarentur Israelitæ, nec amplius pugnare possent, ut constat ex lib. 1. Reg. cap. 13. per totum, & præsertim à versu 19. usque ad ultimum, ubi habetur: *Porro Faber Ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel: cæverant enim Philistim ne forte facerent Hebraeis gladium, aut lanceam. Descendebat ergo omnis Israel ad Philisthim, ut acueret unusquisque vomerem suum, & lignem, & securim, & sarculum; retusa itaque erant acies vomerum, & lignorum, & tridentum, & securium usque ad finem mulum corrigendum; cumque venisset dies pralii non est inventus ensis & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule & Jonathan filio ejus; ita Hæretici volentes nobis auferre præsidium fortissimum, cui nunquam resistere potuerunt, ut omnia involvantur tenebris, ut recitentur pastores, & dispergentur oves, sicque facilius suos errores introducant, & venenum infundant, Theologiam Scholasticam atrocibus afficiunt injuriis; non quod in se, aut ex se mala, vel inutilis sit veritati, sed quia ipsi Hæretici nociva est, ut constat ex supra dictis: ergo Hæretici Theologiam Scholasticam calumniantes, & prohibentes, non sunt audiendi; cum constet, ipsos media Theologia Scholasticæ convinci posse, & ovile Christi custodiri, ac defendi. Arma enim militiae nostræ non carnalibus, sed quæ ex verbis, rationibus & argumentis, præsertim iis; quæ ex Sacris litteris deprimi possunt.*

Undè cum argumentatio in materiis circa fidem pendat à Theologia Scholastica, cujus objectum est Deus, utilis est Ecclesiæ Christi, & necessaria Doctoribus &

Utilitas Theologiæ Scholasticæ.

Patribus Ecclesiæ, ut faciant vindictam in nationibus, & increpationes in populis; vindictam, inquam, quia Hæretici Ecclesiæ inimici per Theologiam Scholasticam confunduntur, & per argumenta ipsorum rationes falsè demonstrantur, & Doctores Catholici increpant hostes Ecclesiæ Christi, ut apparet in libris, quos contra Hæreticos scripserunt Sancti Patres.

Ut evidentiùs constet Theologiam Scholasticam esse utilem Ecclesiæ, moneo fidem (quæ est veluti securum Ecclesiæ, ut fateatur communiter omnes Christiani) debere primò nasci in mente Christianorum, cum sine fide impossibile sit placere Deo, sit quoque impossibile, quod sine fide homo sit membrum Ecclesiæ Christi; alioquin Ecclesia contineret infideles, quod est falsum, ut dicemus contra Donatistas, Circumcelliones, Rogatianos, & alios Hæreticos. Secundò hæc fides debet nutriri, cum substantia uniuscujusque ab alimento ipsi convenienti dependeat. Tertio debet defendi ab insidiis inimicorum, nè argumentis obruatur. Tandem debet roborari; his enim sublati fides nequit haberi in homine. Sed hæc omnia fidei necessaria præstat Theologia Scholastica, ut monet D. Augustinus 14. de Trinit. cap. 1. ubi de ea loquens ait: *Hinc scientia illud tribuitur, quogignitur fides, nutritur, defenditur, & roboratur.* Equidem hæc Theologia ostendit fidei articulos non esse contra rationem, eosque suadet credibiles, ex qua credibilitate, & ex objecto proposito, aut revelato generatur fides, quæ est ex auditu, & nutritur eo quod inclinatur intellectum, ut illis articulis præbeat assensum firmiorem, ad quem assensum præstandum multum juvat Theologia Scholastica; quæ cum nihil aliud sit, quam dialectica supra materias Fidei, & Religionis applicata, firmat intellectum, eumque captivat in obsequium fidei, sicque nutritur ipsa fides, & defenditur dum Theologia Scholastica dissolvit argumenta contraria, seu infringit Hæreticorum tela. Hactenus enim nemo convicit Hæreticos, nisi fuerit Theologus, quippe Theologorum est disputare contra Hæreticos; hinc est, quod semper ad Concilia convenerunt Theologi, ut manifestè probat historia Conciliorum.

Ipsa fides tandem roboratur, dum Theologi Scholastici ad probandas fidei veritates, Sacræ Scripturæ addunt indubitatas traditiones Ecclesiæ, Decreta Summorum Pontificum, & definitiones Conciliorum, & ex ipsis omnibus fundamenta, seu principia desumunt pariter, & conclusiones educunt ad devincendas hæreses, pellendos errores, & ad fugandas novitates illas, de quibus Paulus I. ad Timoth. cap. 6. vers. 20. ait: *à Timothee, 1. Timor. depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, & opposi- siones falsi nominis scientia.* Ergo Theologia Scholastica non est inutilis, nec superflua Ecclesiæ Christi, sed utilis & necessaria; alioquin illius ubique roto in orbe terrarum non vigeret usus, nec illam excolerent omnes orbis Academiæ.

Eadem veritas confirmari potest hæc ratione. Theologia Scholastica suas conclusiones educit ex principis Fidei, & respicit Deum velut objectum formale, primum, & specificativum, ut tenent communiter Doctores, & jungit naturale lumen rationis cum supernaturali lumine Fidei, undè solitè dicitur, sermo de Deo. Sed hoc nequit esse nocivum Ecclesiæ, cum à Deo, & à fide nullum valeat provenire malum. Imo est utile, cum lumen supernaturale perficiat lumen naturale rationis, sicut gratia perficit naturam. Igitur bonum atque utile est habere Theologiam Scholasticam, cum exciter, & disponat animum ad contemplationem articulorum Fidei, eum confirmet, & ei robur confert ad debellandos, & vincendos Fidei hostes, & ad repellendos errores ei contrarios. Videmus enim eos, qui Theologia Scholastica pollent, esse aptiores ad explicanda Fidei nostræ mysteria, scilicet difficultates, quæ versantur circa Trinitatem, Incarnationem, atque multa, quæ rationibus naturalibus demonstrari nequeunt, saltem positivè, seu nequeunt hujusmodi rationibus evidenter probari, quæ tamen Theologia demonstrat negativè, id est, ostendit quod omnia argumenta, quæ contra ipsa fidei mysteria fieri possunt ab infidelibus, & Hæreticis, nihil probant contra Ecclesiæ Dogmata; & ideo Theologia Scholastica, non potest esse Ecclesiæ perniciofa, imò est prorsus utilis; alioquin Deus, qui non dormit, nec dormitat, ut cu-

D. Au. 2. ubi.

1. Timor.

Theologia necessaria.

ut custodiat Ecclesiam, non infudisset eam Sacris Virginitibus, scilicet, Sanctæ Catharinæ Virginis & Martyri, Sanctæ Theresiæ Virginis, Sanctæ Claræ, Sanctæ Catharinæ Senensis, & aliis, quæ Theologis difficillimas Theologiae quæstiones proponentibus summa cum claritate responderunt.

S. II.

Proponit, & solvit Rationes Hæreticorum.

Theologia Scholastica hostes objiciunt illud Eccles. cap. 3. Altiore tenet quæstio. Proverb. 25. vers. 27. Scrutator Masephatis opprimetur à gloria. 1. ad Corinth. cap. 10. Captivum redigentes intellectum in obsequium Fidei; ad Coloss. 2. Videat ne quis vos decipiat per Philosophiam & inane fallaciam: quæ communiter exponuntur de Theologia Scholastica, & Theologis, qui de Deo discurrere præsumunt, sicut Physici de corpore naturali, volunt que sensum Domini cognoscere. Ergo hæc Theologia est inutilis & perniciofa Ecclesiæ, quæ jubet rationem Fidei esse subjiciendam. Idque confirmant autoritate Patrum asserentium Philosophiam esse Matrem & Nutricem omnium prorsus hæreseon. Nam Tertullianus adversus Hermogenem cap. 9. ait: Hæreticorum Patriarcha, Philosophi, D. Ambrosius super Psal. 118. ait: Nihil nobis cum Philosophia, ne fidem nostram per elementa mundi hujus tradat à vero, ne quis asserentem nostram per Philosophiam deprædetur. Et alibi ait: non dialectici, sed piscatoribus, id est Apostolis credendum est.

Varii Sæculi Scripturae Sententia.

Respondeo Sacræ Scripturæ textus non esse intelligendos de Theologis Scholasticis verè Catholicis, qui firmiter credunt, & rationes ad credendum adducunt in aliorum utilitatem; tales siquidem laudantur Ecclesiastic. cap. 24. Qui eludant, non vitam æternam habebunt. Sapientiam antiquorum exquiret sapienter, & in Prophetis vacabit, narrationem vivorum nominatorum conservabit. Sed intelligendi sunt de curiosis, qui dubio & ancipiti animo rationes quærunt in Fide, ita ut nolint captivare intellectum in obsequium ipsius, ut nobis præcipit Apostolus; volunt enim naturalibus & evidentibus rationibus convinci sicut Philosophi, nolunt iis, quæ proponuntur credenda, consensum præbere præ rationi quam revelationis deferentes, & nolentes loqui in doctrina Spiritus spiritualibus spiritualia comparant, sed in doctis humanæ sapientia verbis, quæ cum carnalia sunt, nequeunt percipere ea, quæ sunt Dei.

Explicitur ratio contra Theologos ad hæreses.

Clementis Alexandrini.

Ad autoritatem Patrum respondeo, quod non est intelligenda de Dialectica, aut Theologia secundum se; sic enim dicit ad veram, æternamque sapientiam, & ad agnitionem supræmæ veritatis, ut inquit Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromat. Sed intelligenda est de usu Dialecticæ, & Theologiæ quorundam, qui malè utuntur Theologia. Nam ille, qui adhibet Dialecticam ad simplicem fidem tollendam erroribus, certo nocet Ecclesiæ Christi. At illi, qui utuntur Dialectica, ut Hæreticorum Sophismata detegant, illorum astutias destruant, demonstrentque veritates fidei non esse contra rationem, licet sint supra, certo tales non sunt vituperandi, nec sunt ii, de quibus loquuntur Patres citati. Nam licet omnes Hæretici ex antiquis Philosophis falsas Doctrinas depromendo fabricaverint hæreses suas, dato etiam quod ipsa Philosophia, & Theologia Scholastica abutantur ad errores suos disseminandos, ut fecerunt Arius, Nestorius, Lutherus, Calvinus, & alii, tamen ex hoc non sequitur Theologiam Scholasticam esse perniciosam Ecclesiæ Dei, sed potius utilem, & necessariam; cum debeant, & possint Catholici veras eorumdem Philosophorum sententias in obsequium Christi convertere, & Philosophia atque Theologia Scholastica benè uti contra Hæreticos, qui Philosophia, ac Theologia malè utuntur. Unde non Philosophia, sed Philosophus iniquus, non Theologia, sed Theologus impius, est contra Ecclesiam, contra quam militat armis, quibus eam defendere tenetur. Certum est enim, quod omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.

Dicent: argumenta Scholasticorum minuunt meritum fidei teste D. Gregorio Homil. 25. in Evang. dicente,

Fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. Igitur Theologia Scholastica, quæ de Deo, & de rebus fidei discurrebat, & syllogizat, est nociva fidei Christianæ.

Respondeo argumentum esse verum, si veritas fidei credatur tantum propter vim discursus Theologici, & ratiocinationis naturalis, si autem credatur propter veritatem Dei attestantis, & revelantis, est falsum. Sed veritas fidei non demonstratur evidenter per discursum Theologicum, nec propter hunc discursum creditur. Hujus rei argumentum est, quia ratiocinatio naturalis, aut Theologia solum probat talem veritatem revelatam à Spiritu Sancto Ecclesiæ non esse contra rationem, nec improbabilem, sed contineri in Scriptura Sacra, vel in traditione, vel in Conciliis, & sic argumentum Scholasticum fidem non extinguit, nec minuit, ut perperam dicunt Hæretici supra memorati, quinimò eam accendit, quia inclinat ad credendum aliquid eo instanti, quo scitur esse ab Ecclesiâ determinatum, sicque falsum est, quod discursus Theologicus destruat fidem, sed potius eam auget, ut jam monui supra cum Divo Augustino.

Responso ad Hæreticorum instantiam.

Iterum objiciunt Hæretici. Plures sunt quæstiones in Theologia Scholastica, quæ inutiles & superflue judicantur ab hominibus. Quid enim inutilis est, quam quærere, an si per impossibile Spiritus Sanctus non procederet à Filio, adhuc distingueretur ab illo? An si Adam non peccasset, Christus venisset? & plures aliæ similes difficultates, quæ in Theologia Scholastica resolvuntur, & quæ sunt prorsus inutiles Ecclesiæ Christi. Et ideo si Theologia Scholastica Ecclesiæ non noceat, nec sit ei perniciofa, saltem est ei inutilis.

Altera ratio contra Theologiam Scholasticam.

His addunt, quod Theologia Scholastica amat novitates, quas Ecclesia vitat: ergo Theologia Scholastica est absolute vitanda, & rejicienda ab omnibus Christianis, qui non debent scire, sed credere ea, quæ illis revelare voluit Deus per Spiritum Sanctum.

Respondeo negando suppositum, scilicet Theologiam Scholasticam plures inutiles continere difficultates; illa enim, quam primò proponunt Hæretici in objectione, utilissima est ad expugnandum errorem eorum Hæreticorum, qui in Deo unam tantum admittunt personam, cum personarum Trinitas necessariò distinctionem realem exigat, & unicuique personæ suum speciale constitutum in ratione personæ concedat, & sic de cæteris difficultatibus; quæ solito apud Scholasticos agitantur in tractatibus de Angelis, de Sacramentis, & similibus, quæ si non sint ad salutem utiles, tamen utiles sunt ad acuendum ingenium, & ad ampliorem rerum notitiam comparandam, ut Ministri Ecclesiæ possint ignaros edocere, & difficultatibus occurrentibus respondere.

Ad additum dico novitatem posse dupliciter considerari, scilicet circa fidei Dogmata, aut articulos & circa methodum tradendi, ac explicandi hujusmodi articulos. Hoc autem supposito lubens fateor primam videlicet novitatem Dogmatum esse vitandam, non verò eam novitatem methodi, qua traduntur & explicantur Dogmata. Scholastica autem non tradit nova Dogmata, nec docet novas regulas fidei; sed solum novam methodum, quæ est clarior, facilior, & fortior, scrutando fortius, & attingendo accuratius ea, quæ nobis tradiderunt veteres. Docet modum pugnandi hostes Ecclesiæ, & docendi populum Dei.

Rejicitur casus ratio.

Dicent. Scholastici sunt omnino divisi, multæ sunt inter ipsos rixæ, & contentiones, ut demonstrat experientia: ergo nequeunt manifestare veritatem revelatam, sed potius nobis aperiunt plures novitates contrarias Ecclesiæ.

Respondeo Scholasticos non esse divisos in his, quæ ad fidem spectant, & tanquam Dogmata ab Ecclesiâ recipiuntur. Nullus Theologus negat in Deo esse tres numeros personas, in Ecclesiâ septem esse Sacramenta, & sic Theologi de cæteris. Sed sunt divisi tantum in aliis, quæ licet non sunt de fide, nihilominus non parum afferunt Ecclesiæ commodum, quia dum quisque suam sententiam tuetur, magis elucescit veritas. Non enim disputant, an Pater æternus generet Filium, sed disputant tantum an illum generet per actum intelligendi, vel per actum dicendi. Non disputant an Filius Dei venerit, sed an

sed an venisset, si Adam non peccasset. Et in hoc sunt divisi. At inde non negatur generatio Verbi Divini, imò magis firmatur, & probatur, & confunduntur Sabelliani, atque Ariani, Nec negatur Incarnatio Verbi Divini, imò magis probatur, & confunduntur Judæi.

ARTICULUS LXI.

Tenent contra Arianos, & alios, Traditiones non esse contrarias Fidei Christianæ.

Erè omnes Hæretici traditiones tam Divinas, quam Apostolicas, & Ecclesiasticas rejiciunt, veluti futiles & inanes, Sanctamque Catholicam & Apostolicam Ecclesiam aspernunt, quia eas recipit, jubetque fidem esse eis adhibendam juxta Decretum Concilii Oecumenici VII. quod est Constantinopolitanum IV. celebratum sub Adriano II. anno 879. Saducæi solam scriptam Moysi Legem volebant audire. Ariani non invenientes in Scripturis Sacris hoc Verbum, consubstantiale, negabant, Filium esse consubstantialem Patri. Macedonianis, & Eunomiani Spiritum Sanctum cum Patre & Filio esse honorificandum nolebant, & verum illum, Gloria Patri & Filio, & Spiritu Sancto, improbabant, eo quod in Scriptura Sacra non invenitur, licet ex traditione Apostolica habeamus illum. Alii, ut potè Nestoriani, Beatam Virginem esse Deiparam negabant, quia (inquiunt) hæc maternitas non exprimitur in Sacris Scripturis, & sic de cæteris Hæreticis, qui omnes communiter, & præcipue Pelagiani dicebant Assectis suis: Credamus quod legitimus, & quod non legitimus, nefas credamus asserere; & inde rejiciebant traditiones divinas, & Apostolicas, ut pro certò videbimus in infra dicendis.

Saducæi Ariani. Macedonianis. Eunomiani. Nestoriani. Pelagiani.

His omnibus successit Joannes Wicleffus, qui dicere solebat; Quidquid Papa & Cardinales ex Scriptura Sacra deducunt, credendum. Quidquid ultra præsumserint, contemnendum ut Hæreticum. Ex quo sequitur, quod hic Hæreticus antiquis malitiosè ad hæreses nolebant traditionibus fidem adhibere. Nec miror, quia Ecclesia in Concilio congregata ad debellandum Hæreticos non alia via citius extinxit hæreses, quam traditione; quia (inquit Tertullianus lib. de Præscript.) Hæretici non ex Scripturis, sed ex traditionibus sunt refellendi. Idem post Tertullianum notarunt Cabassutius, & Petrus Annatus in methodico apparatu. Nam Ecclesia in Synodo Romana sic confodit Novatianam hæresim. In Antiochena devicit Paulum Samosatenum, in Nicæna prima debellavit Arium, in Ephesina Nestorium, in Constantinopolitana prima Macedonium, in Chalcedonensi Eutyrianos, in Milevitana Pelagium, in Bracarensi Priscillianistas, & in Nicæna secunda Icomachos expugnavit, & Sacrum Imaginum cultum ex Apostolica traditione venisse declaravit. Igitur non miror videre Hæreticos traditiones nostras respuentes, & blasphemantes, cum ipsi mediantibus eos citius debellaverint Sancti Patres in Conciliis.

Lutherus.

His omnibus successit impiissimus Martinus Lutherus, in divinas traditiones sic intonans, & impiè dicens adversus Angliæ Regem: Ego adversus dicta Patrum, hominum, Angelorum, Dæmonum pono non antiquum consensum, non multitudinem hominum, sed unius Masephatis æterna verbum, hic sto, hic sedeo, hic maneo, hic triumpho, hic insulto Papistis, Thomistis, Henricistis, & omnibus portis inferi, nedum dictis hominum quantumlibet Sanctorum, aut consuetudini fallaci. Dei Verbum est super omnia, Divina Masephas mecum facit, ut nihil curem; si mille Augustini, mille Tertulliani, mille Ecclesiæ Henricianæ contra me starent, Deus errare, & fallere non potest, Augustinus, & Cyrilianus, sicut omnes Electi errare poterunt, & erraverunt, Dogmata mea stabunt, & Papa cadet. Et in Commentariis in Epistola ad Galatas cum pari impietate ait: Neque alia Doctrina in Ecclesiâ tradita, aut audiri debet, quam purum Dei Verbum, hoc est, Scriptura Sacra; Doctores vel Audientes alii cum sua Doctrina, Anathema sunt.

Calvinus.

Huic impietati subscripsit etiam Calvinus: undè in hoc articulo non unus, vel duo, vel tres, sed ferè omnes Hæretici impugnantur, quia omnes Apostolicarum traditionum sunt hostes. Manus enim omnium Hære-

ticorum contra eam, & traditio contra omnes Hæreticos, cum omnes Scripturæ tantum credant & traditio plura credenda proponat, quæ in Scripturæ minime continentur, ut notat Tertullianus Lib. de Corona milit. in quo, postquam varias Baptisti coæmoneas, & signi Crucis usum frequentissimum, & anniversarium, aliisque hujusmodi recensuit, ait: Harum & similiarum disciplinarum, s. Legem expostulas Scripturarum, nullam invenies. Traditio tibi præceditur auribus, consuetudo firmatrix, & fides observatrix.

S. I.

De Autoritate Canonica, quæ stat pro Traditione.

Quamvis ex dictis constet plura Concilia ad debellandos Hæreticos Apostolica traditione usâ fuisse, ac proinde ipsam traditionem in ipsis Conciliis fuisse receptam; tamen duo sunt referenda, quibus fidelis obligatur ad traditiones recipiendas. Unum est Concilium Nicænum secundum actione septima dicens: si quis traditionem suam scriptam, sive consuetudine valentem non curaverit, anathema sit.

Declaratio Concilii Tridentini.

Aliud est Tridentinum, in cuius sess. 4. de Can. Script. legitur: Sacrosancta Oecumenica & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, præsidibus in ea, oisidum tribus Apostolicis sedis legatis, hos sibi perpetuo ante oculos proponens, ut sublevis erroribus, puritas ipsa Evangelii in Ecclesiâ conservetur: Quod promissum ante per Prophetas in Scripturis Sanctis, Dominus noster Jesus Christus Dei Filius, proprio ore primò promulgavit; deinde per suos Apostolos tanquam fontem omnis, & salutaris veritatis, & morum disciplina, omni creatura prædicari iussit: per ipsosque hanc veritatem, & disciplinam contineri in libris scriptis, & in scripto traditionibus, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus tradita, ad nos usque pervenerunt, Orthodoxorum Patrum exempla sacra, omnes libros tam veteres quam novi testamenti, cum uniusquisque Deus sit auctor, nec non traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel ore tenus à Christo, vel à Spiritu Sancto dictatas, & continua successione in Ecclesiâ Catholica conservatas, pari pietatis affectu, & reverentia suscipit, ac veneratur &c.

S. II.

De Rationibus, quæ stant pro Traditione.

Omnes, & singuli Hæretici traditiones Divinas & Apostolicas recipere & fidem illis adhibere scilicet Scripturis Sacris, & observare ea, quæ in traditionibus Apostolicis continentur, sicut ea, quæ Sacra Scriptura præcipit, si vellent advertere Scripturam Sacram, quatenus est Verbum Dei, non habere vim ab atramento, nec à characteribus, sed à Spiritu Sancto dictante, sive scribantur ea, quæ dicit ipse Spiritus Sanctus, sive non; cum plura facta, aut dicta, aut pronuntiata fuerint à Christo, & à Spiritu Sancto dictata, quæ tamen licet sint verissima, non sunt scripta, ut suadet ex illo Joan. cap. ult. vers. ult. dicens: Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus; quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror error mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.

Idem monitum dat Paulus ad Thessalon. 2. cap. 2. vers. 14. his verbis: Itaque Fratres scite, & tenete traditiones, quas didicistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.

2. Thess.

quæ exponens D. Chrysostomus inquit: Patet quod non omnia per Epistolam tradiderunt Apostoli, sed multa sine litteris, eadem fide digna sunt, tam ista, quam illa, quare Ecclesiæ traditionem fide dignam existimamus, traditio est, nihil amplius quam. Nam si Sacra Scriptura non habeat vim, quia est scripta, sed quia est dictata Scripturibus à Spiritu Sancto, eique fidem adhibeamus, quia ea, quæ conripit, fuerunt revelata à Deo, debemus etiam credere divinis, & Apostolicis traditionibus, eisque veluti Scripturæ Sacræ considerare. Nulla quidem ponenda est differentia inter Verbum Dei ab Apostolis dictum, & Verbum Dei ab ipsis scriptum. Et debemus etiam credere ea, quæ dicta fuerunt ab Apostolis Deo inspirante, quia traditio Apostolica non minus est vox docentis, nec est minus efficax ad suscipiendam fidem, & mores instru-

D. Chry.

instruendos, quàm scriptura; imò longè efficacior, ut monet S. Papias Joannis Senioris Auditor, & Sancti P. Ilycarpi familiaris lib. 4. sui operis dicens: Considerabam quod Andreas, quod Petrus dixissent, quid Philippus, quid Thomas, quid Jacobus, quid Joannes, quid Marthus, vel alius quilibet Discipulorum Domini, quid etiam Arifion, & Senior Joannes, Discipuli Domini loquebantur. Non enim tantum mihi libri ad legendum profunt, quantum viva vox, & usque hodie in suis Auctoribus personans. Ideoque traditio est necessariò admittenda.

D. Hieronymus in Epist. ad Paulinum ait: Habet nescio quid latentis energia viva vocis affectus: in aures discipuli de auctoritate ore transfusa fortius sanas. Dic ergo, an præbeas fidem Evangelii, eo quod ab hominibus scripta fuerit, an quia à Deo ipse hominibus inspirata, quia & corda, & manus eorum ad scribendam movebat? Non dubito se hac ratione ad eorum fidem adduci, quod credit eos, id scribendo divino afflato spiritu; quid ergo prohibet Divinum Spiritum affare Ecclesie loquenti, perinde ac Evangelista scribenti? cum ipse dicat Apostolis: non estis vos qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Numquid desistit Deus jam Ecclesiam suam Spiritu suo, ut per os ejus loqui dignetur, ut antea? Absit, nam ipse dixit, ecce vobiscum sem usque ad consummationem sæculi. Si ergo creditis Scriptura Divina per manus Evangelistarum, & Apostolorum scripta, cur non creditis voci Divina per os Ecclesie prolata &c.

Sunt aliaë quamplurimæ Sanctorum Patrum auctoritates, quibus suaderet traditionem habere tantam virtutem aut auctoritatem, quantam habet Scriptura; nam qui zelo & charitate alteri loqueretur, tam in scriptis, quàm verbis verax esset, & in utroque modo æqualem exigere fidem ab illo cui loqueretur. Apostoli autem alia scriperunt, alia dixerunt inspirante semper Spiritu Sancto. Ideoque tam dictis, quàm scriptis Apostolorum ad nos transmissis, sive immediate, sive mediate, seu per Successores, de uno ad alium, tenemur credere.

Nec valet dicere, quod verba citius, & facilius permutantur, minuuntur, augentur, quàm Scripturæ, ac proinde traditioni, quæ ex verbis consistit, non esse tantam adhibendam fidem, quantum debemus Scripturis. Ratio, ob quam hæc instantia non valet, est, quia hic non loquimur de omni traditione absolute; sed solum de illis, quas Ecclesia approbavit, quæque ab Apostolis ad nos venerunt, seu de illis, de quibus Apostolus 1. ad Corin. cap. 11. ipsos Corinthios ipsas acceptantes laudat dicens: Laudo vos quod per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis. Etenim hujusmodi traditionibus par cum Divinis Scripturis adhibenda est fides, quia sunt verbum Dei traditum, sicut Sacra Scriptura est verbum Dei scriptum, ut docent insignes Græci Doctores ac Patres D. Basilii ad Amphiloc. de Spiritu Sancto cap. 23. Epiphanius, hæref. 61. Chrysostomus homil. 4. in Epist. 2. ad Thesal. & alii.

Non obstat dicere plures esse traditiones, quibus tamen nulla est adhibenda fides. Non obstat, inquam; nam licet de facto nullam adhibeamus fidem pluribus Scripturis, quæ ab Ecclesia inventæ fuerunt Apocryphæ, tamen non licet eam denegare Scripturis, quæ ab ipsa Ecclesia inventæ fuerunt Canonicae. Ergo non licet rejicere omnes traditiones, quamvis nonnullæ sint rejiciendæ, quia apocryphæ sunt, cum omnes non sint falsæ, ut patet ex dictis supra.

Præterea si Scripturæ dumtaxat esset adhibenda fides, sequeretur quod in primordiis Ecclesiæ nascentis, & post receptum Spiritum Sanctum, Fideles nullam habuissent fidem, nec credidissent ea, quæ nos credimus. Certum enim est, quod à descensu Spiritus Sancti usque ad primam Evangelii conscriptionem aliquod temporis spatium interjectum est; cum communior sententia affirmet Marthæum esse primum omnium Scriptorum Evangelii, seu Evangelistarum, huncque suum scripsisse Evangelium circa annum octavum, vel sextum, ut volunt alii. Sed falsum est, tunc Fideles non credidisse ea, quæ modo credit Ecclesia Romana; quoniam credebant Divina Mytheria ex vi solius traditionis, ob quam etiam nos crederemus, si nulla esset Scriptura, ut affirmat D. Irenæus lib. 3. cap. 4. dicens: Quid autem sineque Apostoli quidem Scripturas nobis reliquissent, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quem tradiderunt illis, quibus committabant Ecclesias, cui ordinationi assentiunt multa gentes Barbarorum,

D. Irenæus.

1. Cor. 11.

D. Basilii.

D. Chrysostomus.

eorum qui in Christo credunt sine charactere vel atrimento scripturam habentes per Spiritum in cordibus suis salutem; & veterem traditionem diligentes.

Deinde illi Fideles credebant, ut constat ex variis textibus sacris, ac non credebant Scripturis novi Testamenti, quia tunc temporis, seu ab Ascensione usque ad Evangelium D. Marthæi nondum erat scriptum Testamentum illud, sed Apostolis loquentibus, & prædicantibus; ea quæ credenda & agenda erant juxta intentionem Christi, à quo omnia tam credenda, quàm agenda didicerant. Et si Evangelista non scripsissent ea, crederemus nunc Ecclesiæ, quamvis omni Scripturæ præsidio careret, quoniam in ea esset illa traditio; ideoque admittenda est, eique fides sicut Scripturæ est adhibenda, cum si Scripturæ non fuissent sicut tunc non erant, nihil aliud haberetur præter traditionem. Nullam enim video rationem, ob quam sit credendum Evangelistæ scribenti, & non credendum Ecclesiæ loquenti, aut tradenti ea, quæ dixerunt ei Evangelistæ, qui sunt ejus membra, cum ipsa Ecclesia Evangelistas excellat, sicut integrum corpus excellit membra. Unde si Hæretici uni credant, cur non credent cunctis? Si membro tribuunt fidem, cur nihil tribuunt corpori Ecclesiæ? Nullam sanè video rationem nisi Hæreticorum voluntatem, quæ abque ullo fundamento traditiones rejicere voluit. Omnes enim sciunt Christum non scripsisse omnia, quæ dixit, & fecit, sed solum verbo docuisse, Sciunt insuper, quod Evangelistæ non scriperunt omnia, quæ dixit, & fecit Jesus, ut constat ex illo Joan. cap. ult. vers. ult. Evangelii, cujus verba supra retulimus. Ergo tenemur credere, & servare ea, cum per traditionem ab Apostolis ad nos transmissa fuerint.

Quod Christus plura dixerit, quæ non sunt scripta in Evangelio, quæ tamen credimus esse vera, & verè à Christo dicta fuere Apostolis, qui postea dixerunt ea Fidelibus, patet; nam Paulus Act. 20. vers. 35. testatur Christum dixisse: Beatius est magis dare quam accipere; ibi enim ait: Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, & meminisse verbi Domini Jesu, quoniam ipse dixit: beatius est dare, quam accipere. Et D. Lucas Act. 1. vers. 3. refert de Christo Domino, quod post suam Passionem seipsum vivum præbuit in multis argumentis per dies quadraginta apparetis eis, & loquens de regno Dei; sed hæc, quæ Paulus & Lucas testantur in hoc loco, non sunt scripta in Evangelio; tamen hoc non obstante credimus ea esse vera, ac si fuissent scripta ab ipso Christo, vel essent in Evangelio; alioquin Paulus & Lucas fuissent mentiri, quod est falsum. Inferendum est igitur Apostolos aliis verbo narrasse tam facta, quàm dicta, seu actus & verba Christi Domini; Paulus & Lucas ea didicisse ab illis, qui cum Christo conversati fuerant ante & post resurrectionem; atque ita ex ore in os, & ex pectore in pectus transfusa ad nos usque pervenisse sine alio quovis Scripturæ testimonio, sed sola traditione, quæ cum non sit minus vera, quàm Scriptura, & ea quæ ad nos ab Apostolis fuerunt transmissa, sit vera sicut ea, quæ scripta sunt, eadem fide sunt tenenda.

Idem docet Apostolus, qui sic hortatur Timotheum ad alios sincerè docendum, & patiendum pro Christo in 2. Timotheo. Epist. 2. cap. 2. Tu ergo Fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu, & quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere. Unde enim clarè ostenditur Paulum aliqua verbo solo tradidisse, quæ nunquam scripto mandaverat, quæque sunt observanda, quamvis ad nos pervenerint per traditionem Apostolicam, ut declarat his verbis ad Theff. 2. cap. 2. vers. 14. Fratres staret & tenete traditiones, quas didicistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram; quibus constat quasdam veritates divinas fuisse scriptas, & alias verbo pronuntiatas esse, quin sint minus veræ.

His suffragantur communiter Sancti Patres, & præsertim D. Dionysius lib. de Ecclesiast. Hierarch. cap. 1. ubi de Apostolis inquit: Primi illi nostri Sacerdotes ministerii duces... Summa illa, & super substantialia, partim scriptis, partim non scriptis instituta sunt, nobis tradiderunt. Et ibidem eodem capite Hierarchiam describendo inquit: est itaque Hierarchia omnis ut se habet veneranda ac

Act. 20.

2. Timotheo.

2. Theff.

D. Dionysius.

Sacro

Sacro Sanctæ traditione, omnis Sacrorum verum illi quidem substantiarum ratio. Itaque si sit necesse credere ea, quæ Apostoli scriperunt, necesse est etiam tenere ea, quæ dixerunt, licet non sint scripta in Evangelio, cum sint Divina ad nos usque fideliter pervenerint per traditionem.

Rom. 10. Insuper fides nostra fundatur in Dei verbo, ut declarat Apostolus ad Rom. cap. 10. vers. 17. dicens: Fides ex auditu, auditus autem per Verbum Christi. Verbum autem illud juxta Communem Sanctorum Patrum & Theologorum sententiam est duplex, scriptum scilicet, & non scriptum, seu viva voce traditum. Primum accepimus ab Scriptoribus Canonicis, quibus Spiritus Sanctus dictavit ea, quæ scriperunt. Secundum verò accepimus ab Apostolis loquentibus (in quibus Spiritus Sanctus loquebatur, ut ipsis promiserat Christus Matth. 10. vers. 19.) illudque ut verum annuñciaverunt nobis Patres nostri, qui eos loquentes variis linguis magnalia Dei audierant.

Hoc verum esse patet ex eo, quod plura sint Fidei Dogmata à nobis credenda, quæque ab initio nascentis Ecclesiæ credunt Fideles, quamvis de illis nulla sit in Scripturis mentio expressa. Nullibi enim invenitur, quod Beata Virgo Deipara fuerit semper, etiam post partum, Virgo; quod quatuor Evangelia sint potius Sanctorum Marthæi, Marci, Lucae, & Joannis, sintque Scriptura verè Divina, potius quam quatuor alia nomine Sanctorum Petri, Andreae, Bartholomæi, & Thomæ ventilata, & ab Ecclesia rejecta ut verè Apocrypha. Nullibi enim etiam legitur, quod è quatuor Machabæorum Libris, duo sint verè Canonici, & Divini, alii duo è contra Apocryphi; quod Epistolæ ad Romanos, ad Ephesos & alia, quæ sunt in Bibliis nostris, sint verè Paulinæ, & Canonicae; alia verò ejusdem ad Senecam, quæ à nonnullis referuntur, sint Apocryphæ; quod ejusdem Pauli Epistolæ ad Thessalonicenses, & ad Philippenses sint verè Pauli, & inter Canonicas habende, alia verò ad Laodicenses sit falsa, licet Pauli titulum præferat, & Paulus ipse in sua ad Colossenses cap. ult. vers. 16. ejusdem Laodicensis Epistolæ mentionem faciat.

Tandem nullibi legitur, quod panis consecrandus debeatisse criticus, quod parvuli sint baptizandi ante rationis usum, & alia plura hujusmodi, quæ non habentur ex scripto Dei verbo, seu ex Scriptura Divina, cum de iis nihil saltem expressè dicat, quæ tamen sunt necessarii credenda atque observanda, ut fatentur plures Hæretici traditiones respuentes. Igitur ex traditione Divina, seu ex tradito Dei verbo, altera Fidei nostræ regula, habemus hanc certam & infallibilem Doctrinam eorum quæ credenda sunt.

Clemens Alexandrinus in festo de Paschate apud Eusebium lib. 6. hist. cap. 11. fatetur se à Fratribus impulsam, ut Fidei à Presbyteris Apostolorum Successoribus viva voce tradita, scriberet, & posteris traderet observanda. Ille Sanctus Clemens floruit secundo cadente & tertio ineunte sæculo, quod suadet traditionem fuisse semper commendatam in Ecclesia Christi, & ab omnibus Fidelibus receptam tanquam regulam Fidei, quam venerari, cuique fidem adhibere debemus, ut alteri, seu Scripturæ Sacrae; alioquin non tenemur credere Mariam Deiparam fuisse semper Virginem, nec alia jam memorata, quod est falsum.

Traditio tenenda erat in lege natura. Legimus enim Deum multa revelasse Abrahamo, ut ea posteris suis traderet juxta illud Genes. 18. vers. 17. Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam, ac robustissimam, & benedicenda sint in illo omnes nationes terræ? Scio enim quod præceptorus sit Filiis suis, & domus sua post se. Atqui Abraham non tradidit ea in scriptis Filiis suis, nec illi deinceps aliis ea scripta ante Moysem tradiderunt posteris, ut est manifestum. Ergo viva voce, hoc est traditione, quæ in veteri Testamento servabatur, ut legitur Deuter. cap. 32. vers. 7. Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas, interroga Patrem tuum, & annuntiabit tibi, Majores tuos & dicent tibi. Psal. 43. Deus auribus nostris audivimus, Patres nostri annuñciaverunt nobis quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis. Jerem. cap. 6. vers. 16. Sta super vias & interroga de semitis tuis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & invenietis refrigerium animabus vestris.

Clemens Alexandrinus.

bris. Ergo etiam in novo Testamento, seu in Ecclesia Christi tenenda est traditio, eique Fides est adhibenda cum plura dixerit, & fecerit Christus, quæ non fuerunt scripta, sed solum nobis tradita ab Apostolis, qui fuerunt Testes oculares, & auriculares eorum, quæ Christus fecit & dixit pro nostra Doctrina, & salute, & quæ Ecclesia nobis revelavit: nam qui audit, & sequitur Scripturam, audit, & sequitur Ecclesiam, qui autem non audit Ecclesiam, necque Scripturam audit, & est Infidelis, ut testatur S. Matthæus 18. vers. 17. dicens: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus. Unde nos, qui Ecclesiam sequimur, etiam dum nos docet secundum traditionem, quam accepit ab Apostolis, audimus, & sequimur Scripturam, hoc est, tam certi sumus in traditione recepta ab Ecclesia, quàm in Scriptura.

Matth. 18.

§. III.

In quo proponuntur, & refutantur Argumenta contra Traditionem.

Hæretici traditionem impugnant auctoritate Sacrae Scripturæ. Joan. cap. 20. vers. 30. & 31. ubi legitur: Multa signa fecit Jesus, quæ non sunt scripta in libro hoc: hæc autem scripta sunt ut credatis; quod Jesus est Filius Dei, & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus. Inde enim concludunt solum Scripturam Sacram, aut ea, quæ scripta sunt, esse regulam fidei; ea verò, quæ non sunt scripta licet habeantur in traditione, non esse regulam fidei, ideoque esse rejicienda. Nam (inquiunt) si ea, quæ scripta sunt, scripta sunt ut credamus, sequitur, quod ad salutem consequendam sufficit solis scripturis adhibere fidem, quia ea, quæ scripta non sunt, licet tradantur, non traduntur, ut credamus, neque ut vitam habeamus: ergo traditio est profus nulla ad salutem.

Sed errant Hæretici sic ex illa auctoritate concludentes, quia ibi D. Joannes non loquebatur de omnibus Dogmatibus fidei, quæ à nobis credenda sunt pro salute consequenda, & ut vitam æternam habeamus, sed de miraculis scriptis, aut dictis ad probandam Christi divinitatem. Unde dicebat: Hæc autem scripta sunt ut credatis, quod est Jesus Christus Filius Dei vivi. Quod insinuat ibi sermonem fuisse de uno fidei dogmate tantum, hoc est, de Christi Divinitate, ut hæc auctoritate postea confunderentur Ariani; non verò de omnibus, quæ necessariò credenda sunt in lege nova, quorum plura non habentur per scripturam, sicut habetur unitas substantiæ & naturæ in tribus Divinis personis, ut dictum est supra in rationibus, quæ stant pro traditionis necessitate.

Dico iterum, quod loquebatur tantum de resurrectione Christi, ut suadet verba, quæ immediate præcedunt; Quia vidisti me Thomam credidisti, beati qui non viderunt, & crediderunt; quibus Christus Discipulum incredulum, scilicet Thomam de sua resurrectione convicit: ideoque hæc verba Joannis non ita astringunt nos ad Scripturam, ut ipsa sola sit regula fidei nostræ; cum non sint verba exclusivæ, nam dum ait: Hæc autem scripta sunt, ut credatis, non dicit quod debeamus credere tantum ea, quæ scripta sunt; alioquin sequeretur, quod nullus teneretur credere Patrem in divinis esse ingenitum, quia hoc Dogma non est aperte scriptum. Sequeretur insuper, quod ea, quæ fecit Jesus, quæ non sunt scripta, & magna sunt, ut idem Evangelista testatur cap. ult. vers. ult. essent falsa, vel ad minus inutilia; quod non est dicendum: ergo debemus credere traditioni, seu dictis Apostolorum Christi, & recipere ea, quæ ab ipsorum Successoribus audierunt Patres nostri. Unde D. Irenæus adversus Luciferianos ait: In his de Divinis rebus, in quibus nihil certo statuit Scriptura, mos populi Dei meus per instituta majorum pro lege tenenda sunt.

Iterum objiciunt illud Apostoli ad Galat. cap. 1. vers. 8. licet nos aut Angelus de caelo evangelizet vobis, præter quam quod vobis evangelizavimus, anathema sit. Igitur ex Apostoli doctrina Evangelio dumtaxat credendum est, nec postulum tuta conscientia traditionem accipere tanquam regulam fidei nostræ, cum non sit Evangelium, nec in Evangelio continetur.

Joannes 20.

Ostenditur falsitas in interpretatione Hæreticorum.

Ad Galat.

Ref.

Respondeo Apostolum non reducere nos ita ad Evangelium, ut non valeamus credere traditioni, quia dum dicit: *Præter id quod vobis evangelizavimus*, comprehendit generatim ea, quæ Apostoli scripserunt & dixerunt ad nostram instructionem, & sanctificationem. Nam dum narrabant ea, quæ solum viderant, vel audierant, evangelizabant, sicut dum narrabant ea, quæ legerant. Hinc est, quod Paulus 2. ad Theſſal. cap. 2. vers. 15. ait: *Stare, tenere traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram*. Et ideo Apostolus vult rejicere ea, quæ non sunt scripta in libris Canonicis, & quæ tradunt homines autoritate propria, non verò ea, quæ tradiderunt Apostoli Ecclesie Christi, & ipsa Ecclesia tradidit nobis; aliàs non diceret, *tendere traditiones*. Certum est omnes Apostolos evangelizasse nobis per verba, & per scripturam, & obligasse nos ad observantiam eorum, quæ dixerunt, sicut ad observantiam eorum, quæ scripserunt: ex quo sequitur anathema potius illi, qui traditiones omnes rejiciendas esse docet, quia hoc est evangelizare aliquid præter id, quod evangelizavit Paulus, qui expressè asserit traditiones esse tenendas, ut jam monui. Ergo Hæretici, qui dicant esse rejiciendas, sunt anathemate percipiendi.

Vel respondeo, quod Apostolus ibi verat evangelizare id, quod repugnat, estque contrarium Evangelio jam tradito, & in Ecclesia recepto, quoniam mens ejus erat admonere fideles, ne audirent hostes Evangelii Christi, à quibus tunc impugnabatur Scripta per contrariam Doctrinam. Deinde illa particula, *præter*, ibi idem significat, ac contra, ut notat D. Ambrosius; ideoque traditio non est rejicienda, cum non sit contra Evangelium, nec contra ea quæ ad nostram Doctrinam scripta sunt.

Dicent hanc responsonem non valere, quoniam per evangelizare solum intelligi potest prædicare, & annuntiare id quod scriptum est, ut facile colligi potest ex D. Chryſostomo in cap. 22. Matth. ubi ait: *Quidquid quaritur ad salutem, totum jam impletum est in scripturis*. Nihil ergo expectandum est ex traditione, cum sola Scriptura nobis sufficiat ad fidem tuendam, & ad salutem consequendam.

Nego instantiam, quia ibi Apostolus per Evangelizare intelligit prædicare, aut docere nos ea, quæ necessarîo credenda sunt, ut salvi simus. Hæc autem instructio nedum per scripta, sed etiam per verba fit; ne dum scripta, sed etiam narrata respicit; tenemur enim credere tantum illa, quæ Apostoli scripserunt, & dixerunt. Ad autoritatem D. Chryſostomi dico, quod non excludit traditionis necessitatem ad multa alia credenda, de quibus in Sacris Scripturis nulla est expressio, quia non loquebatur de Dogmatibus fidei, ita ut nulli liceat credere, nisi ea, quæ scripta sunt in Sacris Libris, sed tantum loquebatur de varijs ad vitia remedijs, dicebatque nullum esse vitium hominis, pro quo sanando non ferat aliquod Scriptura remedium. Traditionem autem approbat; nam 2. ad Theſſ. Homil. 4. ait: *Stare & tenere, hinc est perspicuum quod non omnia per Epistolam tradiderunt, sed multa etiam sine scripto, & ea quoque sunt fide digna, quamobrem Ecclesia quoque traditionem consensimus esse fide dignam; est traditio, nihil quaras amplius*, ut jam dictum est supra. Quod sane probat traditionem Apostolicam esse veram, & fidem esse illi adhibendam, sicut adhibemus eam Scripturæ.

Tandem ex eadem Scriptura objiciunt, & traditiones impugnant ex illo Deuteronomio. cap. 4. vers. 2. *Non additis ad verbum quod vobis loquor, nec auferatis ex eo, custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego vobis præcipio*. Quod intelligitur tantum de verbo scripto: ergo (inquiunt) Sacra Scriptura rejicit omnem traditionem, quia verbo Dei additur; vultque, nos nullam habere regulam fidei præter ipsam Scripturam, ac proinde vult nos non posse habere traditionem tanquam regulam fidei; cum traditio quamvis Apostolica non sit scriptura: alioquin nulla esset hæc disputatio, qua agitur an traditio sit recipienda, cum esset scriptura.

Respondeo negando oppositum nimirum verbum illud, ad quod nihil addendum est, esse verbum scriptum dumtaxat, quia est etiam verbum traditum, quod nequit Dei verbo addi, cum sit verbum Dei, non scriptum, sed traditum. Nam (ut jam dixi) Apostoli non

scripserunt omnia verba quæ audierunt à Christo, nec omnia, quæ viderunt; constat enim quod plura voce viva tradiderunt, quæ quia sunt vera, & à Christo, sicut ea, quæ scripserunt, sunt verè verbum Dei traditum, quo debemus uti, ut notat D. Epiphanius heres. 61. dicens: *Oportet autem & traditione uti, non enim omnia à divina Scriptura possumus accipere; quapropter aliqua in scripturis, aliqua in traditione Sancti Apostoli tradiderunt, quemadmodum dicit Apostolus, sicut tradidi vobis*. Et heres. 69. ait: *Respondete nobis Avii Discipuli, ingenitum dicimus omnes simul Patrem, & increatum, & admirabilis est dictio scilicet, ubi itaque est dictio, hæc scripta ostendite, neque enim lex, neque Prophetæ, neque Apostoli, ex sola quidem traditione habemus illam, quæ cum sit verissima, traditio est recipienda*.

Dico secundo, quod per illa verba Deuteronomii, non additis ad verbum, prohibetur solum addi verbo Dei aliquid, per quod mutetur, corrumpatur, alteretur, vel impugnetur verbum Dei. Mens enim hujus textus est servare essentialia Scripturæ Sacræ & verbi Dei. Sed per traditionem Divinam, aut Apostolicam verbum Dei scriptum non corrumpitur, non mutatur, non impugnetur ullo modo, sed potius explicatur, & defenditur; cum traditio sit pariter verbum Dei, & verbum Dei verbo Dei non corrumpatur, nec alteretur, nec impugnetur. Nam ea, quæ tradiderunt nobis Apostoli, sunt à Christo, & à Deo tanquam Authore primario, sicut ea, quæ scripserunt & tenemur ea observare; legimus enim Act. 15. vers. 40. & 41. *Paulus vero electio Silæ profectus est, traditus gratia Dei à Fratribus, perambulans autem Syriam, & Ciliciam, conformans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & Seniorum*. Illa autem præcepta Apostolorum, & Seniorum non venerant ad Paulum per Scripturam, sed per traditionem, scilicet quia ea audierant à D. Petro, & ab alijs Discipulis Domini.

Nec valet objicere hujusmodi præcepta non esse propriè Apostolorum, ita ut ab ipsis instituta fuerint, sed Dei, quia scilicet Spiritus Sanctus dictavit ea Scrip-toribus, sicut dictavit Legem Moysi. Non valet, inquam, ut probat illud Act. 16. vers. 4. ubi de Paulo & Timotheo dicitur: *Cum autem pertransirent civitates, mandebant eis custodire dogmata, quæ erant Decreta ab Apostolis & Senioribus, quæ erant Jerosolymis*. Quibus constat Apostolos plura decrevisse, quæ nobis tradita fuerunt, & quæ didicerant à Christo loquente, vel faciente. Ergo cum hujusmodi præcepta sint vera & instituta, Spiritu Sancto inspirante, sequitur quod traditio, & Scriptura nequeunt inter se pugnant, nec traditiones Apostolicæ possunt Scripturis contradicere, sicut ipsis contradicebant, easque impugnabant quedam vanæ & superstitiosæ hominum traditiones, quales erant apud Judæos, & Gentiles, illæ scilicet de quibus dicitur Matth. 15. vers. 6. *irritum faciis mandatum Dei propter traditionem vestram*. Et vers. 9. *Sine causa autem colunt me, docentes Doctrinas, & mandata hominum*. Et ad Coloss. cap. 2. vers. 8. *Videte ne quis vos decipiat philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum; quoniam hujusmodi traditiones fidei, & fucate erant, ideoque penitus rejiciendæ, tanquam alterantes Scripturam. Divine verò, & Apostolicæ sunt veræ, & suppleunt, aut expriment ea, quæ non fuerunt scripta: igitur sunt necessarîo recipiendæ, & observandæ*.

Idem constat ex can. *Catholica* dist. 11. qui ex scriptis Divi Augustini defumitur. In hoc quidem Canone legimus, quod Ecclesia regitur traditione & autoritate generali, vel speciali, ut ibi asserit idem Augustinus dicens: *Catholica Ecclesia per orbem terrarum diffusa, gustibus modis probatur existere, quidquid enim in ea tenetur, aut autoritas est Scripturarum, aut traditio universalis, aut certè propria, & particularis institutio, sed autoritate tota costringitur universali traditione majorum, nihilominus tota: privatis verò constitutionibus & proprijs informationibus unaqueque per locorum veritatem, prout cuique visum est, subsistit, & regitur*.

Dicunt Hæretici, quod idem S. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 9. docet oppositum, & rejicit traditionem; ibi enim ait: *In his quæ aperte posita sunt in Scriptura, inveniuntur illa omnia, quæ continent fidem, moresque vivendi*. Igitur ex D. Augustino Scripturæ dumtaxat confidendum est, & traditio (quamvis

Apostolica) est rejicienda, cum in Scriptura sint omnia, quæ fidem concernunt, idcirco nulli licet traditionem recipere sicut Scripturam, id est, ut regulam fidei.

Respondeo D. Augustinum loqui de his, quorum fides est omnibus simpliciter & absolute necessaria, qualia sunt ea, quæ in Symbolo Apostolorum, & Decalogo continentur. Habemus enim in Scriptura Deum esse unum in essentia, & Trinum in personis, Verbum esse Incarnatum, Deum esse adorandum, & alia, quæ habentur in Decalogo, in Symbolis Apostolorum, & D. Athanasij: *Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat Catholicam fidem*. At D. Augustinus non loquitur absolute de omnibus, quæ ad fidem pertinent, ita ut velit ea, quæ non sunt in Sacra Scriptura, non posse esse de fide, quamvis sint ex traditione divina, vel Apostolica. Multa enim sunt de fide credenda, de quibus tamen in Scripturis nihil aperte positum est, nec expressum. V. G. Ut jam dixi supra, quod Pater sit ingenitus, & improductus; quod Beata Maria fuit semper Virgo post partum: quod baptizati ab Hæreticis non sunt rebaptizandi &c. Nam D. Augustinus in Epistola ad Januarium, quæ est 118. ait: *illa quæ non Scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto orbe terrarum observantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel à plenarijs Concilijs (quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas) commendata, atque statuta ratineri*. Unde hæc quin ita faciendâ sunt, disputare insolentissima insania est.

Idem in Epistola ad Catulianum Presbyterum inquit: *In his rebus, de quibus nihil certè statutum divina Scriptura, mos populi Dei, & instituta majorum pro lege tenenda sunt, & sicut prævaricatores divinarum Legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum, coercendi sunt*. Igitur Divus Augustinus non rejicit traditiones Apostolicas, imò eas recipit, & vult, quod ab omnibus recipiantur, cum declarat Contemptores traditionum esse puniendos eadem poena, qua puniuntur Contemptores legum divinarum. Nam poena non infligitur nisi propter culpam, ut patet ex regulis Juris, & culpa non incurritur nisi omitendo quod præcipitur, aut faciendo quod prohibetur. Hinc fit, quod ex eodem Divo Augustino, qui spernit traditionem Apostolicam, peccat sicut ille, qui spernit legem scriptam, & libros Sacros.

Instabunt insuper & dicent, Tertullianum lib. contra Hermogenem rejicere traditiones; ibi enim ait: *Adoro Scripturam plenitudinem, scriptum esse doceat Hermogenis officina, si non scriptum, timeat ut illud adjuvantibus, vel detrahentibus definitum*. In eadem sententia fuit D. Hieronymus in cap. 23. Matth. ubi inquit: *Quod de scripturis auctoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, quæ approbatur*.

Respondeo, quod si Tertullianus loqueretur in sensu Hæreticorum, scilicet, si vellent traditiones rejicere, non esset audiendus, cum plures feminaverit errores, inter quos hic esset; sed non ita loquitur, certum enim est Tertullianum ibi agere contra Hermogenem dicentem omnia creata fuisse ex præjacentia materia, non autem ex nihilo. Et in hoc Hermogenes vir Hæreticus staturat dogma aliquod expressè, & directè contra Sacram Scripturam, quæ manifestè docet nullam materiam esse coæternam Deo, ideo dicebat ipse Tertullianus se adorare plenitudinem Scripturæ quantum ad singulare Dogma, materiam Deo coæternam non esse statuens, aut Deum solum esse æternum declarans. Unde ut Dogma oppositum ab Hermogenes somnium, utpote materiam Deo coæternam esse, destrueret, contra ipsum Hermogenem allegabat Scripturam expressè & clarè asserentem Deum in principio creasse coelum & terram, sed non rejiciebat traditionem eorum, quæ acceptissimè ab Apostolis, & de quibus nulla sit mentio in Scripturis, ut probant eisdem Tertulliani verba supra relata in principio articuli, quibus constat hunc Doctorem pro nostra stetit sententia.

Quantum ad D. Hieronymum dico, quod non loquitur indefinite & universaliter de omni eo, quod non habet auctoritatem ex Scripturis, & tamen credimus illud, sicut id quod scriptum est. V. G. qualia sunt ea, & D. Hieronymi cõ- ipsi Discipuli Apostolorum Ministris nostris de unò ad trè nos alium; sed loquitur de privata & singulari sententia quo-

rumdam, qui conabantur probare ex libris Apocryphis plura, quæ licet non sint credenda, ea tamen credenda affirmabant, quia ea non ex Canonico, aut authentico, sed ex Apocrypho libro Scripturæ probant. Quare D. Hieronymus voluit horum Hæreticorum rejicere Dogmata, eaque eadem facilitate, qua probantur, contemnere, & contemnenda esse; nam ipse Sanctus Doctor traditiones veras, & Apostolicas admittit, ut patet ex ejusdem Epistola ad Marcellam de erroribus Montani, ubi ait: *Nos unam quadragesimam ex Apostolica traditione tempore nobis congruo sejunamus*. Et in Dialogo adversus Luciferianos cap. 4. ait: *Etiam si Scripturæ auctoritas non subesses, totius orbis in hanc partem consensus, instar præcepti, obtineret: nam & multa alia, quæ per traditionem in Ecclesijs observantur, auctoritatem sibi scripta legis usurpaverant, velut lavacro ter caput mergitare, deinde egressos lactis & mellis pragustare concordiam ad insatiæ significationem, die Dominico, & per omnem Pentecosten, nec de geniculis adorare, & sejunium solvere: multa alia, quæ scripta non sunt, rationabilis sibi observatio vindicavit*.

Eandem veritatem affirmat D. Basilius magnus cap. 27. ubi ait: *Dogmata, quæ in Ecclesia prædicantur, quadam habemus à Doctrina scripto prodita, quadam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita rectimus, quorum utraque partem vim habet ad pietatem, nec his quisquam contradicit, qui quoque sane vel tenuiter expertus est, quæ sint Jura Ecclesiastica*. Sunt alii quamplurimi Sancti Patres, qui docuerunt traditiones Apostolicas esse tenendas.

ARTICULUS LVII.

Asserit contra Uvadianos, Jus exigendi Decimas, merito competere Sacerdotibus.

Tempore Henrici I. Imperatoris, & Joannis XII. Pape circa annum Domini 1044. in Provincia Paduana, quidam viri de fide Catholica, & de Christi Ecclesia malè intenti, antiquam Uvadianorum heresim ab inferis fuscitare voluerunt, seu prædicare, Deum non esse omnino incorporeum, nec merè spiritualem, sed humana habere membra, scilicet brachia, manus, aures, oculos &c. & ideo dicti fuerunt novi Antropomorphitæ. Hi autem viri Hæretici (quorum Author non refertur) à publicis Ecclesiæ conventibus fugiebant. Eorum ratio erat, quia Ministri Ecclesiæ Romanæ, utpote Episcopi, & Sacerdotes decimas fructuum exigebant, & bona terrena, & temporalia possidebant contra intentionem Christi, qui cum terra fructuum decimas non haberet, pauper, & egenus fuerit, nullus Sacerdos potest esse dives, nec Sacrum exercere Ministerium, nisi sit pauper. Sed statim destructa fuit hæc heresis cura, diligentia, & zelo Bracharii Veronenſis digni Episcopi, viri doctissimi, & sanctitate præclarissimi, nec non cæterorum comprovincialium Episcoporum.

Postea scilicet anno 1117. sub Henrico V. & Paschali II. Papa revixit eadem heresis: tunc enim insurrexit quidam vir Hæreticus nomine Marſilius, natione Paduanus, qui docebat, Apostolos nullum bonum temporale habuisse, nullumque à fidelibus exegisse, sed omnino pauperes fuisse. Et inde concludebat viros Ecclesiasticos, qui Apostolis successerunt, non posse ita conscientia exigere decimas, habere divitias, agros, & possessiones temporales: volebat enim per pauperum Clericos à Laicis distinguere.

Anno autem 1160. regnante Friderico, & Alexandro III. Ecclesiam Dei regente, Uvaldenses, seu Pauperes de Lugduno, de quibus sæpè locuti sumus, inter plures hæreses, quas tuebantur, una est Sacerdotes pauperes esse debere, & sola elemosyna contentos.

His succellit Gerardus Sagarellus de Parma (qui damnatus est, & combustus fuit sub Adolpho Cæsare Germano, & Bonifacio VIII. hujus nominis Papa circa annum Domini 1296.) cujus cineres fuerunt semen quorundam Hæreticorum (qui Pseudo-Apostoli dicti fuerunt, eo quod jactabant se vivere more Apostolorum, quamvis viri ad omne vitium proni, & scelerati essent) asse-

c. Theſſ. sal. 2.

D. Chryſost. scti.

Respon- sio D. Chryſostomi.

Deute- ron. 4.

Scriptu- ra non rejicit traditio- nē Apo- stolicam

D. Epi- phan.

Act. 15.

Act. 16.

Matth. 15.

Coloss. 2.

D. Au- gust.

Explica- tur mens D. Hiero- nyimi cõ- relati.

D. Basilius.

Uvadiani.

Marſilius.

Uval- denses.

Gerar- dus Sa- garellus

affertentium Romanæ Ecclesiæ Sacerdotes non posse recipere decimas, quia tenentur esse pauperes, & absque ulla possessione, sicut Apostoli. Et quia pro ipsi...

Wiclef- sus.

Joannes Wicleffus natione Anglus alia ratione motus adversus Ecclesiæ Ministros infurrexit sub Carolo V. Imperatore, & Clemente VI. Papa circa annum Domini 1352. & dixit, quod decimæ sunt puræ eleemosynæ, quas Parochiani possunt propter suorum Prælatorum peccata ad libitum suum illis auferre, easque citrà peccatum denegare Ecclesiasticis. Eius ratio erat, quia à Sanctitate Ministri Ecclesiæ Christi pendet nedum Sa-

Luther- us.

His omnibus succellit Martinus Lutherus, de quo etiam habuimus sermonem in variis articulis, qui ut Principibus, & Regibus persuaderet, ipsique inspiraret animum diripiendi bona Ecclesiæ, tuebatur Sacerdotes omnes esse incapaces possessionum in bonis temporalibus, & quod ipsi victum & vestitum sufficiebant, sicut sufficiebant Apostolis, teste D. Paulo I. ad Timot. cap. 7. vers. 8. dicens. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur his contenti sumus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli &c. Eundem errorem secuti sunt Anabaptistæ, Trinitarii, & alii Hæretici ex putrido Calvinii fonte exorti.

S. I.

Quo probatur Decimas esse solvendas Auctoritate Ecclesiastica.

Ministros Ecclesiæ Christi habere Jus exigendi decimas, & posse bona temporalia possidere, declaratum fuit in variis decretis Conciliorum, quæ sunt de bonis Ecclesiæ non alienandis: nam si illicium sit, & prohibitum alienare bona Ecclesiæ, certum est quod ipsa Ecclesia potest habere agros, domos, & alia bona temporalia: cum nemo alienare valeat ea, quæ non possidet, quemadmodum nemo dat quod non habet.

Concilium Chalcedonense.

Concilium Chalcedonense (quod est unum ex illis quatuor, quæ post S. Gregorium omnes dicunt esse recipienda velut quatuor Evangelia) cap. 2. districtius in- hibet Clericis, ne post mortem Episcopi res ad eum pertinentes rapiant. Ex quo sequitur, quod rerum proprietates permilla fuit Episcopis auctoritate Concilii Constantiensis, in quo damnatus fuit Joannes Wicleffus cum suis omnibus erroribus, concessit etiam Sacerdotibus libertatem possidendi bona temporalia, scilicet domos, agros, vineas &c. alioquin non condemnasset hunc Joannis Wicleffii errorem de decimis non solvendis.

Tridentinum.

Tandem Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 13. ait; Quoniam pleraque Ecclesiæ Cathedralis tam tenuis redditus sunt, & angusti, ut Episcopali dignitati nullo modo respondeant, neque Ecclesiarum necessitati sufficiant; examine Concilium provinciale, vocatis iis, quorum interest, & diligenter expendat, quas propter angustias, tenuitatemque vicinis unire, vel novis proventibus augere expediat, coactaque de promissis instrumenta ad summum Romanum Pontificem mittat: quibus instructus Romanus Pontifex ex prudentia sua, prout expedire judicaverit, aut tenuis invicem uniat, aut aliqua accessione ex fructibus auget. Quibus constat Concilium approbare possessiones & redditus Ecclesiasticorum, & velle quod possideant agros, domos & alia bona temporalia juxta modum in Sacris Canonibus præscriptum.

In quo ex Sacra Scriptura probatur obligatio solvendi Decimas.

Sacerdotes Legis veteris agros, & possessiones habebant; Deo sic permitte. Legimus enim in lib. Josue cap. 21. quod postquam populus Israeliticus terram promissionis adeptus est, Tribus Levitica, unde sumebantur Sacerdotes, accepit ab illis Tribubus quadraginta octo urbes cum suis Suburbanis; ibi enim vers. 2. & 3. habetur: Locuti sunt ad eos in Silo terra Chanaan, atque dixerunt: Dominus præcepit per manum Moysi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda jumenta: dederuntque filii Israel de possessionibus suis juxta imperium Domini, civitates, & suburbana earum. Hanc vero possessionem factam fuisse prout præceperat Deus, constat ex vers. 8. ejusdem capituli, in quo habetur: Dederuntque filii Israel Levitis civitates & suburbana earum, sicut præcepit Dominus per manum Moysi, singulis sorte tribuentes. Quare habere civitates, agros, & possessiones non licebit Sacerdotibus novæ Legis, sicut licuit Sacerdotibus Legis antiquæ: Certum est, quod Sacerdotes nostri Sacerdotale Officium nobiliori modo adimplent, quam Levitæ in Lege veteri, nullaque facta fuit à Christo Sacerdotibus prohibitio, falsum, que est Apostolos nullum bonum temporale habuisse, ut in articulo proprio probatum manet. Nullam sanè video rationem, quæ hujusmodi possessionem prohibeat. Illud quippe præceptum, quod apud Josue habetur, non erat judiciale, sed morale, ideoque permansit in Lege nova, in qua subsistit erga Sacerdotes Christi necessitas, quæ erat erga Sacerdotes Synagogæ.

Præterea Deus etiam præcipit populo veteris Legis decimarum solutionem in sustentationem Sacerdotum Levit. cap. 27. vers. 30. dicens: Omnes decima terra siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur. Ità sanè locutus est Deus, hocque præcepit, ut essent in domo sua cibus, &c. ut declarat apud Prophetam Malachiam cap. 3. vers. 10. dicens: Inferte omnem decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea: hoc est, ad sustentationem eorum, qui in domo mea sunt. Ergo eadem ratione Ecclesiastici, qui sunt in domo Dei, seu in Ecclesia, quam Christus acquisivit Sanguine suo, quamque fundavit supra firmam petram, possunt licite recipere decimas terræ siue de frugibus, siue de pomis arborum, ut sustententur & vivant, cum finis decimarum tam in nova, quam in veteri Lege reperitur, & Ecclesia Christi approbet concessionem, oblationem, & munera, quæ à fidelibus fiunt, aut Sacerdotibus offeruntur, & fideles teneantur ex justitia eas dare Sacerdotibus, qui possint eas sine peccato, & obligatione restituendi eas defraudare. Nam si Sacerdotibus incumbat obligatio ministrandi fidelibus Sacramenta, & orandi pro populo, justum est quod fidelibus incumbat obligatio dandi Sacerdotibus unde sustentari possint: est enim mutua inter Sacerdotes & fideles obligatio.

Paulus videtur id exigere quasi retributionem ministri: nam I. ad Corint. cap. 9. vers. 11. ait: Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamur. Quod idem est ac dicere, quod bona temporalia recipere necessarium est Sacerdotibus & Ministris Ecclesiæ Christi, ut valeant vacare Legi Dei, populum docere, & exercitia spiritualia adimplere, quæ tamen facere non possent, si alimenta, quæ necessaria sunt, non haberent, nec continuò darentur hæc alimenta à fidelibus, nisi ad ea danda aliqua Lege tenerentur. Idcirco necesse est quod habeant redditum Ecclesiæ usum, quia qui Altari deserviunt, cum Altari participare debent, & de ipso Altari vivere, nè manibus laborando pro vita sustentanda ab officio Ecclesiastico recedant in detrimentum populi Christiani, qui cum in timore & tremore salutem suam operari debeat, pro eorumdem Christianorum salute Sacerdos continuò se occupare necesse est. Ex quo sequitur, quod Sacerdotes nè distraherentur ad curam, & sollicitudinem temporarium acquirendorum, debent habere apud se ipsos decimas, & alia bona temporalia, seu agros, domos, & divitias unde vivere possint. Igitur decime sunt Sacer-

Josue 21

Levit. 27.

Malach.

I. Co. 9.

Decime sunt divitiarum per- tinent ad Sacerdotes.

Sacerdotum Jure divino, & qui eas dare noluerit, res alienas invadit, ut inquit D. Augustinus. Hinc est, quod non sunt puræ eleemosynæ, ut voluerunt hæretici: cum Jure divino debeantur Sacerdotibus, & non possint citrà peccatum defraudari, aut Sacerdoti denegari, quemadmodum peccat contra Justitiam ille, qui denegat alteri, quod suum est.

Rursum idem Apostolus I. ad Timoth. cap. 3. jubet, ut omnes Episcopi sint hospitales, & bene præsent domui suæ; quod supponit divitias, & bona temporalia. Nam hospitalitas nequit exerceri ab eo, qui non habet facultates, quoniam hospitalitatem exercere est ministrare necessaria iis, qui hospitio recipiuntur; & domui bene præesse est providere de victu, & vestitu, & de cæteris, sine quibus hæc misera vita conservari minimè potest, nisi his omnibus, quæ sunt in domo, nimirum bonis temporalibus, quæ Sacerdotes animarum curam habentes nequeunt acquirere, labore manuum.

Ratio naturalis etiam suadet hanc veritatem. Nam dicitur quod populus alimenta debet omnibus illis, qui pro eo laborant; cum ex Apostolo non sit qui militet propriis stipendiis, & ex Evangelio Marth. dignus sit operarius mercede sua. Unde Regibus, qui pro populi conservatione, tranquillitate, aut pace tuenda continuò invigilant, & laborant; tributa, militibus stipendia, & judicibus præmia redduntur. Sed Ecclesiastici pro populo fidei, & Christiano orant: nam Ecclesia est domus Dei, in qua orat Sacerdos pro delictis, & peccatis populi, & laborat cum Sacramenta administrant, Evangelium prædicent, infirmos visitant, oves custodiant. Ergo illis naturaliter debentur decimæ de fructibus terræ, vel aliquid æquivalens, ut inde vivere possint. Quapropter Deus in Deuteron. cap. 64. præcipit gentibus, ut de omnibus fructibus primitiæ offerantur, & dentur Sacerdoti, ut invocet nomen Domini super eas; hocque præcepto creditur Abraham dedisse decimas Melchisedech, qui tunc erat Sacerdos altissimi, ut legitur Genes. cap. 14. vers. 20. Et dedit eis decimas ex omnibus. In hoc, (inquit) D. Chryso- stomus Homil. 35. super Genesim, sequitur Doctorem nostrum exhibit, & monuit, quid debeamus facere pro nostris sacerdotibus, qui sunt Sacerdotes secundum ordinem Melchisedech. Ex quo sequitur, quod Ecclesiastici possunt titulo justitiæ decimas recipere, & dona quæ illis dantur, eaque conservare & distribuere juxta exigentiam temporum, & propriarum necessitatum, quin Principes possint ea licite impedire, & totaliter in proprios usus consumere, quidquid dixerit Lutherus, qui ausus est suadere Principibus ut Ecclesias deriperent, aut spoliarent & Sacerdotes ad mendicitatem, vel ad manuum laborem reducerent.

Deuter. 54.

Genes. 14.

Deus Pa- tris.

S. III.

In quo impugnantur Rationes contrariæ.

Assertionem impugnant Hæretici auctoritate Sacrae Scripturae Deuteron. cap. 10. vers. 9. Non habuit Levi partem, neque possessionem cum fratribus suis, quia ipsa Dominus possessio ejus est. Per Levitas intelligendi sunt Sacerdotes nostri, qui, ut jam diximus, Levitis successerunt: ergo (inquiunt) Ecclesiastici, qui sunt successores Levitarum, nullam possunt habere possessionem rita conscientia, nec possunt Saculares citrà peccatum grave,

fructus, decimas, res temporales, & divitias dare Ecclesiasticis.

Respondeo, quod si Levitæ non habuerunt vineas, nec agros, quia Deus dederat terram illis, tamen ipsi Levitæ habebant ejusdem terræ fructuum decimas, ut probant plures textus supra relati: habebantque Urbes ad habitandum & suburbana ad alenda pecora, ut dictum est supra; ideoque habebant possessiones, & divitias, ac proinde in Lege nova Sacerdotes possunt absque peccato recipere decimas de fructibus terræ à fidelibus, sicut in veteri Lege Levitæ recipiebant eas ad vitam sustentandam, & habere domos, cum justitia nostra debeat abundare plusquam justitia Scribarum, & Phariseorum, ut notat D. Augustinus in Psal. 146. ubi exponens hæc verba: Qui parat terra pluviam, optimè inquit: exime ali- quam partem reddituum tuorum, decimas vis, decimas Exime, quamquam parum sit: dictum est enim quia Pharisei decimas dabant, & quid Dominus? Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum, & Phariseorum, non intrabitis in regnum celorum; Quibus constat in Lege nova decimas pertinere ad Sacerdotes, sicut in veteri Lege pertinebant ad Levitas.

Idem docet D. Chrysostronus super illud Matth. cap. 23. vers. 23. Vobis Scribae & Pharisei hypocrite, qui decimas solitis Mentham, & Anethum; ubi ait: Justitiam, misericordiam, & fidem propter suam gloriam mandavit Deus, sed decimas propter Sacerdotes, qui cum electi fuerint in fortem, seu hæreditatem Domini Can. Cleros distinct. 21. & ut sacrificent pro salute populi juxta monitum Fabiani Papæ in Epist. 2. debent recipere de fructibus terræ decimas: cum Deus pro ipsis eas instituerit; quin Laici reclamare valeant, quia Domini est de terra, & plenitudo ejus.

Obijciunt iterum illud Matth. cap. 10. vers. 9. & 10. ubi legitur Christum dixisse Apostolis suis. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas. Ergo Episcopi, qui sunt successores Apostolorum can. Quorum vicis distinct. 68. & Sacerdotes, non possunt licite possidere decimas, nec eas ex justitia exigere; alioquin haberent jus ad bona temporalia, quod est expressè contra textum.

Respondeo hanc rationem non valere, quoniam hæc verba Evangelistæ non debent absolute applicari Apostolis pro omni tempore, sed solum intelligenda sunt pro tempore illo, quo Apostoli ante Passionem Christi ibant per civitates causa prædicandi, & evangelizandi; ut enim essent expeditiores, nullamque rerum temporalium curam haberent, Christus jubet eis nihil possidere, ut durante missione viverent ex donis, & eleemosynis à populo fidei distribuendis; dignus est enim, dicit illis Christus, operarius mercede sua. At quia post Christi Ascensionem fixerunt sedes, oves, & Ecclesias habuerunt curandas, & pauperes sustentandos, non timerunt bona temporalia à fidelibus recipere, ut legitur Act. cap. 4. vers. 34. Neque enim quisquam egerat inter illos, quorum enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Igitur Apostoli recipiebant bona temporalia, & ipsis fruebantur, ut fufius diximus in articulo de Apostolis. Idem legitur in cap. 5. ejusdem libri Actuum Apostolorum. Itaque Sacerdotes nostri possunt decimas institutas exigere, & ipsis uti, prout sacris Canonibus ab Ecclesia præscriptum est.

Instabant. Christus Luc. 14. vers. 33. dixit Discipulis suis, & aliis: Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciarit omnibus quæ possidet, non potest meus esse Discipulus. Ex quo sequitur, quod nullus potest esse Pastor, aut Minister in Ecclesia Christi, si non renunciarit omni juri decimarum, seu si sit dives.

Respondeo Christum Dominum sic locutum fuisse Discipulis suis, ut eis ostenderet, dilectionem Dei esse præferendam amoris & acquisitioni rerum temporalium, id est, quod debent plus amare Deum, quam domum, vineam, & agros, ut tenent communiter omnes. Quia scriptum est, quod qui non odit animam suam, Patrem, aut Matrem, aut Uxorem, non est Deo dignus. Quod non intelligitur de odio formali circa animam & Parentes, ita ut quis sit Deo dignus, debeat odio habere Parentes, sed de amore præferentiæ, quæ soli Deo debetur, E e quia

D. An- gust.

Marth.

Solvitur altera Hæreticorum ratio.

Act. 4.

Luc. 14.

quia diligendus est ex toto corde, & super omnia; ergo ex illa autoritate non licet inferre Ecclesiasticos non posse bona temporalia habere, sed solum non posse bona temporalia præferre spiritualibus: terrena namque substantia superne felicitati comparata pondus est, non subsidium; inquit. D. Gregorius homil. 17. in Evangelia.

ARTICULUS LVIII.

Exponit Psallianis, præceptum recitandi Horas Canonicas obligare omnes Sacerdotes.

Merè Ecclesiastica est Horarum Canonicarum, seu Officii Divini institutio. Nam Ecclesia Romana ad Horas Canonica recitandas astringit omnes Clericos in sacris constitutos, omnes Religiosos Professos, & omnes etiam, qui beneficium Ecclesiasticum obtinent, etiam si nullo ordine Sacro sint insigniti, ut constat ex can. qui per ambrosiosam de re scriptis in 6. Ex cap. dolentes de celebratione Missæ, ubi legitur: Districte precipimus in virtute sanctæ obedientiæ, ut Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum quantumvis Dominus dederit, studiose pariter celebrent, & devota. Sunt alii in Jure Canonico textus, & plures Sanctorum Patrum autoritates, quibus liquet constat solo Jure Ecclesiastico Clericos obligari ad recitandum Divinum Officium, quod componitur ex Horis Canonicis, quæ sunt numero septem juxta ordinem ab Ecclesia præscriptum recitandæ; quin ex ipsis una possit citrà peccatum omitti, ut fatentur omnes Catholici, nisi gravis infirmitas excuset.

Fuerunt tamen quidam Hæretici, qui hanc Ecclesiasticam Constitutionem impugnavit tanquam perniciosam salutis, & restrictivam obligationum indispensabilium. Nam Psalliani anno 368. tempore Joviniani Imperatoris, & Liberii Papæ dixerunt illum Horarum Canonicarum ordinem in Ecclesia Christi esse nullum, imò & contrarium praxi Apostolorum, qui in oratione perseverabant; quoniam Psalliani existimabant Deum ita obligare hominem ad orationem continuam absque ulla intermissione, (sicut in articulo de oratione dictum est) ut nullus possit hujusmodi orationem ad septem horas reducere.

Anno autem 1160. regnante Frederico Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Alexandro III. emerferunt Uvaldenses, seu Pauperes de Lugduno, qui ut Horas Canonicas, aut Divinum Officium abolerent, dicebant tempus frustra terri in cantibus Ecclesiasticis, & Horis Canonicis dicendis. Reverà volebant orationem esse licitam, sed improbabant ordinem Horarum Canonicarum, nec non obligationem recitandi eas, tam in communi, seu in choro, quam in particulari, existimantes nullum hominem astringi posse ad orandum. Eorum ratio erat, quia est oblatio libera, & voluntaria, & sacrificium laudis ita ex corde procedens, ut nullus possit licite obligari ad offerendum illud.

Eundem errorem suscitavit postea scilicet anno 1325. sub Carolo IV. Imperatore, & Innocentio VI. Papa, Johannes Wicleffus dicens cum Waldensibus, (quorum errores profitebatur) quod licet bonum sit orare, malum tamen est hominem obligare ad orandum certo & terminato tempore; quia (ut dicebat) hoc repugnat libertati Christianæ, cum oratio ex se ita libera esse debeat cuilibet, ut orer cum voluerit.

Insurrexit tandem Lutherus Hæresiarca insignis, qui Monachatu relicto sustulit tempus orandi ab Ecclesia Religiosis statutum, & Ecclesiasticis reliqui libertatem recitandi Divinum officium, non quoad substantiam, ita ut docuerit, Officium Divinum non esse recitandum, sed quoad modum, & tempus. Voluit enim tantum Riturum Romanum, nec non consuetudinem comprecandi statuto tempore abolere, & alium instituire. Ità restantur & referunt plures Scriptores adversus hæreses contra nonnullos, qui dicant Lutherum voluisse Clericos non teneri ad Horas Canonicas.

Concilium Agathense cap. 30. quod est de ordine Officiorum, assertionem nostram expressè definit contra Hæreticos; ibi enim ait: *Et quia convenit ordinem Ecclesiæ ab omnibus equaliter custodiri, studendum est, ut ubique sicut sit, post Antiphonas, collectiones, per ordinem ab Episcopis, vel Presbyteris dici, & Hymnos matutinos, vel vespertinos diebus omnibus decantari, & in conclusione matutinarum, vel vespertinarum Missarum post Hymnos capitula de Psalms, & plebem collecta oratione ad vespeream ab Episcopo cum benedictione dimitti &c.* Quibus verbis Patres hujus Concilii non solum certas horas orandi, hæque esse ab Ecclesiasticis necessario observandas pro divino officio recitando decernunt, sed etiam modum, quo orandum est; aut quo recitandum est divinum officium; quin Clerici possint hujusmodi horas omittere citrà peccatum, si casum necessitatis excipias. Idem habetur in cap. 1. de Missæ celebratione, & in Concilio Gerundeni Can. 10. Hæreticum est igitur impugnavit institutionem divini officii, aut horarum canonicarum recitationem, si ve in particulari, si ve in communi; cum sit ex ordinatione Ecclesiæ, cui nemo potest citrà hæresim pertinaciter contradicere in his, quæ spectant ad fidem, vel ad cultum reddendum Deo.

Obligatio recitandi horas Canonicas, quæ Ecclesiasticis in Sacris constitutis, aut beneficium Ecclesiasticum habentibus, necnon Religiosis professis incumbit, est ab ipsis inviolabiliter observanda, nedum quia definita fuit in variis Conciliis, sed etiam quia Christus easdem horas mysteriis consecravit. Media siquidem nocte natus est ex Virgine Matre. Hora prima fere mane surrexit à mortuis. Hora tertia Spiritus S. descendit super Discipulos Christi. Hora sexta ipse Christus Crucifixus fuit. Hora nona mortuus est. Vespere cum Discipulis suis carnat, illique carnem Sacratissimam dat ad manducandum. Completorii hora, quæ est prima noctis vigilia, in montem secessit solus orare.

Alia ratio institutionem septem horarum affirmans est, quia orare statuis horis, seu septies in die laudem dicere Deo, non est novum inventum, ut proclamant hæretici, nec opus merè humanum, sed Sacra Scripturæ documentum, atque exemplum Sanctorum virorum antiquæ legis. Nam in actibus Apostolorum cap. 3. dicitur, quod Petrus & Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam; & cap. 10. quod Petrus ascendit in superiora, ut oraret circa horam sextam. Quod evidenter demonstrat apud Judæos olim fuisse, Deo sic præcipiente, aliquas horas orationi destinatas, quas observarunt Apostoli, à quibus hæc orandi tempora usque ad nos absque ulla interruptione processerunt; & ideo Ecclesiastici, qui Apostolorum ministerium exercent in Ecclesia Christi, & Deo specialiter dicati sunt, debent certis, & determinatis uniuscujusque diei horis Deum orare; alioquin tenerentur orare continuè, ut volebant Psalliani, vel nullam haberent orandi obligationem, ut dicebant Uvaldenses. At utrumque falsum est: itaque ab ipsis recitandæ sunt horæ Canonice juxta ritum in Breviario præscriptum. Ille autem horæ sunt septem, ut omnibus constat, scilicet hora matutina, prima, tertia, sexta, nona, post quas recitandæ sunt vespere & completorium, ut legitur in Can. Presbyter dist. 91. circa finem, ubi habetur: *Septies in die laudem dixi tibi, quia septenarius Sacratissimus numerus à nobis sic implebitur, si matutina, prima, tertia, sexta, nona, vespere, completoriique tempore nostra servitutis officia per solvamus.*

Hora matutina designatur à Propheta Regio dicente Psal. 118. *Media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Ibi enim David fatetur, quod orabat in nocte, nosque ad tunc orandum hortatur Psal. 133. dicens: *In noctibus extollite manus vestras in Sancto, & benedicite Dominum.* Davidis exemplum sunt secuti Apostoli, ut patet Act. 6. ubi legitur, quod Paulus, & Silas media nocte adorantes laudabant Deum, ut audiebant eos, qui in custodia cum illis erant, subito vero terra motus factus est magnus, ita & moverentur fundamenta carceris, & statim aperta sunt omnia ostia, & universorum vincula sunt soluta. Habemus ergo ut cer-

Psalliani

Uvaldenses

Wicleffus

Lutherus

Concilium Agathense

Concilium Gerundense

Septem horæ Canonice

Act. 3.

De consecr. dist. 5.

Gregorius VII.

ut certissimum, Judæos in veteri lege, & in nova Apostolos orasse Deum media nocte, & ante lucem. Reverà nullum est præceptum, quo Sacerdotes teneantur surgere media nocte ad orandum, laudandi tamen sunt, & magno præmio digni, qui tunc surgant, & recitent matutinas horas.

De horis tertia, sexta, & nona pater ex dictis; de aliis autem, scilicet de prima, vespere, & completorio, ad quas recitandas Ecclesia Romana astringit Ecclesiasticos, etiam constat. Manè enim est orandum, ut resurrectio Domini in matutina oratione celebretur. Hoc quidem Spiritus Sanctus designavit in Psalmis per os Davidis dicens: *Quoniam ad te orabo Domine, mane exaudies vocem meam, mane affabo tibi, & videbo.* Et Ps. 54. *vers. 18. vespere, & mane, & meridie narrabo, & annuntiabo, exaudies vocem meam.* Ex quibus colligitur institutionem septem horarum canonicarum à Propheta ante verbi divini incarnationem fuisse observatam juxta illud Psal. 118. *Septies in die laudem dixi tibi;* eamque nunc diligenter observari in universali Ecclesia Romana, ut hujusmodi horarum virtute divinarum laudum Diaboli & mundi machinæ corrumpant, quemadmodum olim septem tubis, clangentibus Sacerdotibus, muri Jerico corruerunt, ut legitur in cap. 6. libri Josue. Nam quamvis in hoc loco per numerum septenarium intelligatur frequentissima laus, quemadmodum intelligitur frequens lapsus dum dicitur proverb. 24. *Septies in die cadit iustus,* ut notat Bellarminus; tamen non sine causa ex hoc loco Ecclesia usum septem horarum canonicarum instituisse videtur, nam cum ad tam sancti Regis imitationem vellet filios suos frequentissime Deum laudare, decernit unum numerum septenarium, septemque horas Canonicas instituit, & ideo nullus potest hujusmodi horas impugnare, quin sit hæreticus.

Autoritates Sacra Scripturæ supra relatis suffragatur hæc ratio. Oratio cadit sub præcepto, & potest dupliciter præcipi, videlicet determinatè, & indeterminatè. Determinatè quidem ad aliquas orationes, & præces, non ab omnibus, sed à nonnullis faciendas, ab illis scilicet qui ex officio mediant inter Deum, & homines, quales sunt Ecclesiæ ministri. Quapropter ipsi ex officio incumbit preces ad Deum in persona totius Ecclesiæ fundere, non continuè, ut voluerunt Psalliani, sed certis horis diei, quæ canonice dicuntur; ideoque tenentur eas recitare juxta modum præscriptum ab Ecclesia, quæ Ministri suis sic orare præcipit. Indeterminatè vero illud orandi præceptum obligat omnes, quia quilibet homo tenetur orare Deum; cum teneatur sibi procurare bona spiritualia, quæ à solo Deo dari possunt. At ut hoc præceptum ab omnibus observetur, voluit Ecclesia tempus orandi determinare etiam illis, qui Ecclesiæ ministerio non funguntur, eosque obligare ad orandum diebus festis; Presbyteros vero septies in die; licet officii recitandi usus, aut ritus sit diversus juxta diversitatem temporum, aut secundum diversas partes anni, vel diversas festivitates; nam in die resurrectionis usque ad Sabbatum in albis, & in die Pentecostes usque ad Sabbatum SS. Trinitatis tres tantum Psalmos in matutinis horis, & tres lectiones antiquo more legimus, quia per hoc notatur tridua Domini sepultura, vel honor Sanctissimæ Trinitatis, ut observat glossa in Can. in die de consecr. dist. 5.

Aliis autem diebus per totum annum si sit festivitas, novem Psalmos, & novem lectiones dicimus, aliis vero diebus duodecim Psalmos juxta ordinem Psalterii, & feriarum, & tres lectiones recitamus. In dominicis diebus, decem & octo Psalmos (exceptis diebus Paschæ & Pentecostes) & novem lectiones dictimus juxta ordinem Breviarii Romani. Ità Gregorius VII. relatus in Can. in die de consecr. dist. 5. Desunt igitur hæretici tot viros Ecclesiasticos reprehendere, imò laudent sanctam Ecclesiam septies in die Clericos ad præces recitandas ex formali præcepto obligantem; cum Deum orare necesse sit, hæcque necessitas præcepto firmare maxime conveniat, Omnia tempus habent, inquit sapiens, & suis spatibus transeunt universa sub Cælo, & ideo debet esse tempus orandi, ut omnia honestè, & secundum ordinem fiant, ut monet Apostolus.

Ministri Ecclesiæ non tenentur, nec possunt continuè & absque ulla interruptione orare, ut in proprio loco di-

ctum est contra Psallianos, & alios hæreticos; nec deest eos absolute dispensare in orationibus vocalibus, cum Christus pernoctaverit in oratione Dei, & dixerit Discipulis suis: *vigilate & orate.* Justa est igitur, & rationabilis hæc constitutio, quæ ad septem horas Canonicas in qualibet die attentè, & devotè recitandas obligat Ecclesiasticos, & Religiosos clericos.

S. II.

Obstat remotionibus Divinum Officium.

Septem horas Canonicas impugnantium ratio est, quia orare Deum liberum debet esse cuilibet; nam (inquit) licet sit bonum orare Deum, non est tamen justum, quod homo ardeatur ad orandum certo & determinato tempore, hoc, aut alio modo, ita ut non possit citrà peccatum hanc, vel aliam horam, aut præcem omittere, quia hoc repugnat libertati Christianæ, qua homo potest orare, cum voluerit. Et inde concludunt Ecclesiasticos non posse obligari ad recitandas in die septem horas Canonicas sub forma ab aliis præscripta; licet possint obligare ad orandum præcis modo, & tempore.

Respondeo ridiculum esse hoc argumentum hæreticorum: nam libertas Christiana in hoc non consistit, ut nulli humanæ legi obligetur; cum ut jam dictum est, Ecclesia Romana habeat à Deo verè potestatem institutiendi leges Canonicas, ejusdem Ecclesiæ capiti, scilicet Petro concessam his verbis: *Quod ligaveris super terram erit ligatum & in Cælis;* ac proinde potestatem condendi legem de horis Canonicis recitandis ab omnibus Ecclesiasticis, qui sunt in Hierarchia Ecclesiæ. Libertas Christiana non consistit in hoc, ut nulla possit Christianis lex imponi, sed in hoc, ut primò per Baptismum homo liberetur à servitute peccati, quæ maxima servitus est, quia facit hominem servum Diaboli, & baptismus, quo fit Christianus, eximit eum à tali potestate.

Præterea per Christi Sanguinem nedum liberi sumus à servitute Diaboli, cujus eramus servi per peccatum, sed etiam à jugo servitutis legis Mosaicæ. Unde libertas qua ex Apostolo Christus nos liberavit, non eximit nos ab omni lege, ita ut nobis liberum sit quaslibet humanas leges contemnere; cum ex Sacra Scriptura teneamur præpositis nostris obedire etiam Discipulis, ut inquit D. Petrus, sed solum à præceptis legalibus, & caeremonialibus veris legis, quæ in morte Christi, aut post Evangelii promulgationem, obligare cessarunt: tunc enim verera recesserunt, & nova fuerunt omnia. Igitur non repugnat libertati Christianæ habere legem instituentem tempus orandi septies in die; alioquin eidem libertati Christianæ repugnant etiam jejuniis, celebratio festorum &c. quod est falsum. Nihil equidem justius, quam orare Deum; & pro beneficiis receptis illi gratias agere, & ideo malum, nec injustum esse potest, quod Ecclesia præscribat tempus, & methodum orandi omnibus Ecclesiasticis tam sæcularibus, quam regularibus, & ad horas recitandas obliget eos, qui serviunt ei. In hoc sanè nihil aliud facit, quam præscribere tempus, in quo orandi præceptum à Deo institutum implendum sit, sicut in præcepto de sanctificatione Sabbati declarat illud impleri per auditionem missæ, & per cessationem operum servilium in die dominica. Nullus potest igitur citrà hæresim negare præceptum de horis Canonicis recitandis, Clericos sub pœna peccati obligans, nec improbare exemplum eorum, qui media nocte surgunt, ut laudes Deo dicant juxta Consilium Jeremiæ Thren. 2. *vers. 19. Consurge lauda in nocte in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini:* laudabile enim est media nocte surgere ad confitendum Domino.

ARTICULUS LIX.

Probat contra Quietistas, voluntariam carnis mortificationem esse meritariam.

Quidam hæretici dicti Novatiani, non ab hæresi, sed ab autore scilicet Novato Romanæ Ecclesiæ presby-

De hæreticorum ratione

De responsione ad illam rationem

Lex de horis Canonice recitandis non est contraria libertati Christianæ

Præterea Molinos in Propositione XIII. ait: Resignato Deo libero arbitrio eidem Deo relinquenda est cogitatio, & cura de omnino nostra, & relinquere, ut faciat in nobis sine nobis suam divinam voluntatem, ut monui supra referendo errores, aut propositiones ejusdem Molinos ab Innocentio XI. condemnatas. Hoc autem supposito, quæro an Dæmon tenet animam illam, vel non? Hoc potestius non potest dici, quia ipse Dæmon est adversarius ejus, qui tamquam leo rugiens circuit quærens ut eam devoret. Igitur dicendum est quod tenet. Ut autem superetur, non sufficit homini permanere in suo nihilo, quidquid dicat Molinos in Propositione XLVII. sed necesse est quod operetur, ut facile inferatur ex illo Jacobi cap. 7. vers. 7. *Subditi ergo estote Deo: resistite autem Diabolo, & fugiet à vobis.* Inde enim evidenter constat, quod ex parte hominis requiritur operatio, aut cooperatio gratiæ Dei: cum nemo possit resistere Diabolo, quin agat, quin oret, quin carnem suam maceret per jejunium, & alios mortificationum actus. Hoc pensum nostrum, hoc munus nostrum, hoc militia nostra vim nature inferre. Per nos regnum cælorum vim pati debet, inquit S. Joan. Climacus.

S. III.

In quo iterum impugnatur Quietistarum Ratio tanquam Hæretica.

Quietistarum doctrinam esse hæreticam patet nedum ex condemnatione lata ab Innocentio Papa XI. supra memorato, sed etiam hac ratione fidei principis innixa, scilicet quia actus, quo anima se offert Deo, & totaliter unitur illi (etiam si non sit ab ipsa expressè revocatus) revocatur tamen per quemcumque actum contrarium legi divinæ, sive sit actus commissiois, vel omissionis, scilicet toties, quoties ipsa anima omittit quod lex Dei præcipit, vel facit quod prohibet, quia illa anima non obstante Quietistarum unione reneretur observare legem Dei (ad cuius observantiam obligantur Justi, sicut peccatores); alioquin anima sic unita Deo non subiceretur illi, vel non esset in via, sed esset beata, & fruereetur divina essentia, quod est falsum. Hæc autem voluntaria legis divinæ omnes homines obligantis transgressio, etiam si per puram omissionem, dissolvit illam unionem animæ cum Deo, sicut expellit gratiam, cum sit peccatum mortale, quod avertit hominem à Deo, & convertit illum ad creaturam, ut docet Divus Chrysostomus. Igitur actus mali, aut contrarii divinis mandatis, verbi gratia, omnes pollutiones liberæ, tactus impudici &c. sunt peccaminosi divinæ Sanctitati oppositi, ac contrarii divinæ legi, æternæque poenæ digni in illa anima oblata Deo, sicut peccaminosi sunt in illo homine, qui non obrulit se Deo. Vel dicendum est, quod hæc oblatio, aut unio reddit animam impeccabilem, quod est contra universam Ecclesiæ fidem & expressè contra illud Pauli 1. ad Corinth. cap. 10. vers. 12. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Ergo necesse est non obstante illa unione, quod homo operetur, carnem mortificet, ne vincat Spiritum adversus quem pugnare non cessat. Necesse est tandem, quod fideliter legem servet, & eliciat actus virtutis erga Deum, & proximum &c. ut possit in illa unione cum Deo permanere: hæc quippe unio fit per operationem, ideoque impossibile est quod conservetur sine operatione, quia solitio res in conservari pendet ab eo, à quo pendet in fieri.

Hos actus eliciendi necessitas colligitur ex dictis ejusdem Michaelis de Molinos, qui in decima sexta Propositione ex condemnatis ab Innocentio XI. ait: *Indulgentias querere pro poena propriis peccatis debita, non convenit, quia melius est divina justitia satisfacere, quam divinam misericordiam querere, quoniam illud expuro Dei amore procedit, & illud ab amore nostri intercessit, nec est res Deo grata, nec meritoria, quia est velle Crucem fugere.* Ex illa quidem propositione sequitur, quod ille, qui ob peccata commissa carnem suam jejuniis, & vigiliis macerat, & amarè querit divinam misericordiam, benefacit, & quod ille, qui non vult Crucem fugere, imo qui eam querit & tollit, ut in quantum potest satisfaciat divinæ justitiæ, melius facit. Atqui nullus hominum in hac mortali vita, in qua sæpe peccat & in multis offendit, potest divinæ justitiæ satisfacere pro poena propriis peccatis debita, quin operetur, & quin doleat de ipsis peccatis, quia satisfactio poenæ debita peccatis est laboriosa, aut dolor respondens peccatis: bonum est igitur bona opera elicere, de peccatis dolere, &c.

Hinc est quod D. Paulus ad Rom. 6. vers. 19. ait: *Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestra, sicut enim exhibuistis membra vestra servituti immunditiae, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servituti justitiæ in sanctificationem.* Necessarium est igitur operari active ex totis viribus, ex tota mente, ex toto corde Deum diligere, & cum Christo Crucem tollere; nam si oportuerit Christum unigenitum Dei Filium in splendoribus Sanctorum ante luciferum genitum pati, & ira intrare in gloriam suam, & si ipse Christus, qui de Cælo venit, ut esset Redemptor Israel Sanguinis sui effusione, pro nobis satisfecerit patiendo, & operando, quamvis ipsius anima semper fuerit unita Deo per visionem beatificam, certum est quod nos, qui peccatores sumus, & divinæ justitiæ debitores, in hac peregrinatione non possumus pro peccatis nostris satisfacere stando otiosi, & absque ulla operatione interiori erga Deum summè bonum, scilicet annihilando potentias animæ in esse operativo, quidquid dixerit Molinos: cum teneamur facere secundum exemplar quod nobis in monte monstratum est, & adimplere ea quæ desunt passionum Christi, hoc est, per poenitentiam hujus Sacratissimæ Passionis merita nobis applicare.

Deinde si velle Crucem fugere esset res, quæ non est grata Deo, nec apud eum meritoria, ut inquit Michael de Molinos in illa propositione decima sexta (quia hoc, ut ipse ait, est velle Crucem fugere) necessario sequitur, quod velle Crucem tollere, mortificationes pati pro Christo, transire per ignem & aquam, ut educamur in Sanctorum refrigerium, est res bona, grata Deo, & meritoria, quoniam juxta communem Sanctorum Patrum, & omnium Theologorum sententiam, illud est bonum & meritorium apud Deum, cujus oppositum est malum & demeritorium; idcirco ex hac decima sexta propositione Michaelis Molinos sequitur destructio alterius, id est, sequitur, quod necesse est operari per potentias animæ, scilicet per intellectum, & voluntatem dum vivimus pro assequenda vita æterna; cum regnum cælorum vim patiat, & violenti rapiant illud, & voluntas humana sit potentia ita activa, ut non possit, supposita cognitione intellectus bonum representantis, non elicere suum actum, qui est amor Dei, & proximi, quem nequimus licitè suspendere teste D. Augustino in Psal. 37. dicente: *Dilectio vincere non potest;* hoc est, non debemus animæ potentias annihilare in esse operativo, cum teneamur Deum diligere, & Christi vestigia sequi: quod est impossibile illi, cujus anima ita seipsam annihilat in esse operativo, ut nullum actum producat, aut permanet velut corpus exanime, hoc est, sine operatione, etiam si totum se Deo dederit: quoniam quod unit animam Deo, eam conservat unitam, cum Philosophi teneant quod conservatio est continuata productio. Unde cum anima uniatur Deo per cognitionem, & charitatem, necesse est quod operetur, & agat, seu quod cognoscat Deum, eumque diligat, ut illi unita permaneat,

LIBER QUARTUS FIDEI VINDICATÆ,

In quo Referuntur, & Refutantur Hæreses, quæ insurrexerunt adversus Ecclesiam Dei, & adversus Sacramenta ejus.

ARTICULUS I.

Quo adversus Donatistas ostenditur, Ecclesiam Christi esse in toto orbe diffusam.

Donatistas.

ONATUS, non ille, qui fuit Ecclesiæ Carthaginensis Episcopus, & Successor Majorini, sed alter Donatus in Numidia à Cassis nigris Episcopus, à quo ipse Majorinus ordinatus est (ur tenet communior pars Scriptorum cum D. Augustino lib. de hæres. cap. 69.) docuit sub Constantino Imperatore, & Melchiae circa annum Domini 313. Ecclesiam in cæteris orbis regionibus traditorum contagio, malorumque communionem periisse, & in sola Africa remansisse, seu in sola parte Donatistarum, ut refert idem S. Augustinus lib. 2. contra Epist. Parmeniani, in septem libris de Baptismo contra Donatistas lib. de unico Baptismo contra Petilianum, & alibi passim. Hujus Schismatis, & Hæresis Donatistarum causa fuit, quia Cæcilianus Carthaginensis Archidiaconus ordinatus fuerat Episcopus ejusdem Ecclesiæ à Felice Aptungitano post mortem Mensurii, Donatus autem hanc ordinationem egrè ferens multa Cæciliano imposuit crimina, quæ cum probare non potuerit, tanquam Impostor judicatus fuit ipse Donatus, qui volens suam falsitatem pertinaci defensione firmare, ab Ecclesiâ se divisit, & hæresim in Schisma mutavit, dicens Ecclesiam, quæ Cæciliano favebat, non esse veram Ecclesiam, quia licet ibi aliqui essent boni, ex communione tamen cum malis maculabantur, & ita Ecclesiâ vera perierat in universo orbe; excepta ea parte in qua ipse Donatus erat cum Sectatoribus suis.

Huic Hæretico se unâ cum Botro & Cælesio (qui eundem Episcopatum ambierant, & spe sua fuerant dejecti) conjunxit Lucilla Hispana Mulier præpotens & factiosa, quæ tunc Carthagine morabatur, & partes Donati tuebatur contra Cæcilianum. Hujus adhesionis in hac Muliere causa fuit, quia ipse Cæcilianus eam reprehenderat, eo quod ante Sacram communionem os cupuldam hominis mortui (& si Martyris, sed nondum vindicati, & ab Ecclesiâ agniti) superstitiosos oculos veneraret; illa autem correctionis impariens, & Cæciliani verbis percita, hanc ulciscendi se de Cæciliano capavit occasione.

S. I.

De Donatistarum Proscriptione.

In variis Conciliis damnatus fuit Donatus, scilicet in Concilio Romano celebrato sub Melchiade Papa, in Arelatenf celebrato anno 314 cui juxta D. Augustini testimonium lib. 1. contra Epist. Parmeniani cap. 5. convenere ducenti Episcopi, Præside Marino Arelatenf, cui Sylvester Romanus Pontifex suas commiserat vices. Nec obstat dicere hæc duo Concilia fuisse convocata pro judicanda Cæciliani causâ ei objecta. Non obstat, inquam, quia ibi declaratum fuit Ecclesiam in toto orbe diffusam non fuisse contaminatam, nec violatam communionem Cæciliani. Ex qua decisione necessario sequitur condemnatio Donatistarum.

Ex intentione Christi suadetur Ecclesiam non esse in una mundi parte reconditam, sed per universum orbem diffusam: ait enim Discipulis suis ipse Christus Matth. *In omni cap. ult. Euntes in mundum universum predicare Evangelium terram omni creatura.* Hæc quidem missio, quæ ab Apostolis peracta fuit, cum in omnem terram exierit sonus eorum, Evangelio data est, ut omnes homines Evangelio crederent, Baptismum susciperent, & Ecclesiâ ubicumque instituerent. Quorum Christus voluisset Evangelium predicari in universo mundo, nisi ipsius intentio fuisset ampliare Ecclesiam suam, & palmites ejus extendere usque ad fines terræ? nulla alia potest hujus missionis assignari ratio, nec possunt Donatistæ hoc negare. Nam credunt Christum voluisse omnium hominum salutem, nec dubitant hanc salutem in sola Ecclesiâ Christi haberi posse, ac proinde negare non possunt Ecclesiam nedum esse in Africa, sed etiam in cæteris mundi regionibus, in quibus Christus adoratur, & ejus Sacramentis ritè ministrantur.

Undè inquit D. Augustinus lib. de unitate Ecclesiæ cap. 10. *Teneamus ergo Ecclesiam ex ore Domini designatam unde captura, & quousque perventura esset: captura scilicet ex Jerusalem, & perventura in omnes gentes;* ad quas de factis jam pervenit. Nam nullum est regnum, nulla natio nobis cognita, quæ Fidem Christi non habeat adhuc, vel aliquando non habuerit, vel non incipiat habere. Nullus dubitat plures esse apud Indos, Persas, Tartaros & alios similes, qui Sacramenta recipiunt validè, & Misfam reverenter audiunt. Nullus est igitur, qui possit negare Ecclesiam esse per totum orbem diffusam, cum in omnibus partibus mundi sint gentes, quæ se subjiciunt Ecclesiæ Catholicæ, & habent ejus fidem.

Hanc ipsam veritatem prædixerat per os Prophetæ Malachiæ cap. 1. vers. 10. his verbis: *Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? non est mihi voluntas, in vobis dicere Dominus exercituum, & manus non suscipiam de manu vestra: ab ortu solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio mundanda; quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* His quidem verbis declaratur, quod sacrificium Christi in toto orbe offertur, & quod apud omnes gentes adoratur ipse Christus Filius Dei unigenitus, de quo spiritu Prophetico, aut potius Deo inspirante dictum fuit: *Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.*

Reverà plures sunt in mundo homines, qui Christum non adorant, ejusque Baptismum despiciunt. Sed inter ipsos sunt, qui eum adorant in spiritu & veritate, prout prædicatum fuit ab Apostolis, qui Evangelium Christi in quemlibet terræ angulum portaverunt, ut eis prædixerat ipsemet Christus mox in cælos ascensus dicens Act. cap. 1. vers. 8. *Accipietis virtutem superveniens spiritus sancti in vos & eritis mihi testes in Jerusalem, & omni Judæa, & usque ad ultimum terræ.* Ecclesiâ autem Donatistarum non est in toto orbe diffusa, nec de illa verificari possunt prædicta verba, cum innumere sint regiones, in quibus Secta Donatistarum nunquam fuit, nec est

D. An. gustin.

Hæresis proscriptio.

stabilita, verificantur tamen de Ecclesia Romana: igitur hæc est vera Religio Christi in toto orbe diffusa.

D. Cyprianus.

Inquit hujus veritatis D. Cyprianus lib. de unitate Ecclesie ait: Ecclesia Domini lude perfusa, per orbem totum radios suos porrigit, unum tamen lumen est quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur. Radii sui in universam terram cœlia libertatis extendit, profucentes largiter rivos lateris expandit: unum tamen caput est, & origo una, & una Mater fecunditatis successibus copiosa. Inde enim patet Ecclesiam Christi non esse inclusam, aut limitatam apud Donatistas, nec in angulo parvæ regionis contineri, cum in Galliis, in Hispaniis, in Italia, & in aliis partibus mundi, in quibus non sunt Donatistæ, valide conferatur Baptisma, sitque vera Ecclesia. Nedom gentem Africanam dedit Deus Sponso Ecclesie, id est, Filio suo, sed omnes gentes: Postula à me, inquit ei Pater, Psal. 2. vers. 8. & dabo tibi gentes in hereditatem tuam, & possessionem tuam usque ad terminos terra. Et Isaiæ cap. 49. vers. 6. Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terra. Ideo Christi fides est universalis, & viget in omnibus partibus mundi, quamvis non sit in quolibet homine, ut insinuat Propheta Regius Psal. 21. vers. 28. & sequentibus dicens: Reminiscantur, & convertentur ad Dominum universi fines terra, & adorabunt in conspectu ejus universa familia gentium, quoniam Dominus est regnum, & ipse dominabitur gentium. Quibus etiam ostenditur Christum ubique adorari, quia qui omnes fines terræ dixit, nullam partem mundi excepit.

Psal. 2.

Idem suadet ex illo Isaiæ cap. 2. vers. 2. Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes. Hæc enim D. Augustinus tract. 2. in Joan. explicat de Ecclesia. Et Epist. 166. ad Donatistas exponens illud Psal. 18. In sole posuit tabernaculum suum, inquit: ipsa est Ecclesia in sole posita, id est, in manifestatione, omnibus nota, usque ad terminos terra. In lib. de unitate Ecclesie contra eosdem Donatistas contendentes hanc ubique locorum diffusionem non convenire Ecclesie Romanæ inquit: Singule hæreses in multis gentibus, ubi Ecclesia Catholica est, non inveniuntur, hæc autem, qua ubique est, etiam ubi illa non sunt inveniuntur. Et in lib. 4. de Symbolo cap. 10. addit: Ecclesia totum mundum possidet, & quacumque congregatio ejuslibet hæresis in angulis sedet. Nihil certo clarius dici potest contra Hæreticos pro stabilienda universitate Ecclesie ratione locorum, cum per hæc verba ille Sanctus Doctor expressè affirmet evidentique demonstret ipsam esse per totum orbem diffusam.

Idem suadet ex illo Isaiæ cap. 2. vers. 2. Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes. Hæc enim D. Augustinus tract. 2. in Joan. explicat de Ecclesia. Et Epist. 166. ad Donatistas exponens illud Psal. 18. In sole posuit tabernaculum suum, inquit: ipsa est Ecclesia in sole posita, id est, in manifestatione, omnibus nota, usque ad terminos terra. In lib. de unitate Ecclesie contra eosdem Donatistas contendentes hanc ubique locorum diffusionem non convenire Ecclesie Romanæ inquit: Singule hæreses in multis gentibus, ubi Ecclesia Catholica est, non inveniuntur, hæc autem, qua ubique est, etiam ubi illa non sunt inveniuntur. Et in lib. 4. de Symbolo cap. 10. addit: Ecclesia totum mundum possidet, & quacumque congregatio ejuslibet hæresis in angulis sedet. Nihil certo clarius dici potest contra Hæreticos pro stabilienda universitate Ecclesie ratione locorum, cum per hæc verba ille Sanctus Doctor expressè affirmet evidentique demonstret ipsam esse per totum orbem diffusam.

D. Augustinus.

D. Damasceus.

His omnibus addo auctoritatem D. Damascei, qui in oratione pro Fidelibus defunctis non solum laudat usum Ecclesie, & preces, quas pro mortuis effundit, sed etiam monet ipsam Ecclesiam esse ubique: ubi enim habet: Forè verbi Discipuli ac Conspectores à quibus universus orbis captus est, illi, inquam, Salvatoris Discipuli, ac Divini Apostoli, ut in tremendis acurpis, vitamque afferentibus mysteriis, eorumque cum fide diem obissent extremum memoria fierent, instituerunt quod etiam firmè atque constantè, ac sine ulla controversia, Catholica, & Apostolica Ecclesia ab extremis finibus, ad extremas usque fines, ab eo tempore usque ad hunc diem semper retinuit, ac tantisper dum mundus erit, hic retinebit. Sunt alie quamplurimæ Sanctorum Patrum auctoritates, quibus suadent eadem veritas contra Donatistas, sed eas omitto, quia eas referendi in hoc libro nobis erit occasio.

§. II.

De Donatistarum Rationum Solutione.

Donatistæ argumentantur, & objiciunt illud Cantic. cap. 1. vers. 6. Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubas in meridie, ne vingarum incipiam post greges solatium tuorum. Inde enim colligunt Christum, ut Ecclesia Sponsam, seu Ecclesiam esse in uno loco determinato, scilicet in regione Meridionali, quæ est in Africa, in qua ipsi habitant.

Porò hæc auctoritas Ecclesiam ad solam Donati partem non restringit, quia hæc verba Canticorum sunt mystica, & figurata, ut notat D. Augustinus: etenim sunt intelligenda de illo, qui habet charita-

tem & servat cum Christo unitatem, quia ibi est meridies, ubi Christus pascat, & ubi cubat, quoniam qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo, quoniam Deus charitas est. Altera est hujus nullitatis ratio, scilicet quia qualibet natio potest eadem Scriptura uti, & ad suam partem restringere Ecclesiam, cum illi, qui in partibus Aquilonis sunt, dicere possint illud Psal. 47. vers. 3. Fundatur exultatione universa terra mons Sion latera Aquilonis civitas Regis magni, cum Ecclesia sit civitas Regis magni. Illi, qui sunt in Occidente, possunt ob eundem finem adducere illud Psal. 67. vers. 5. Iter facite ei qui ascendit super occasum Dominus nomen illi. Nullus tamen his locis usus est, nec Donatistæ possunt præfata Canticorum verba ita interpretari, ut velint Ecclesiam esse tantum in Africa, aut in aliqua altera parte mundi ita determinatè, ut non sit in aliis.

Dicunt insuper veram Ecclesiam esse tantum illam, in qua est pusillus grex, cui complacuit Patri dare regnum, seu in qua sunt prædestinati taptum; idque probant ex eo, quod arcta, & angusta sit porta cœli; sed illa Ecclesia non potest esse in toto orbe, cum pusillus grex sit in loco ita determinato, ut nequeat per universum spargi orbem: ergo vera Ecclesia Christi est tantum apud Donatistas, qui pauci sunt, & in minima parte Africæ recluduntur.

Respondeo hanc illationem esse falsam, quia falsa est ejus ratio, nimirum veram Ecclesiam esse illam, in qua est tantum pusillus grex; nam Sanctus Lucas per pusillum gregem non intelligit omnes filios Ecclesie, sed solum eos, qui inter ipsos sunt humiles, vel prædestinati efficaciter ad gloriam, qui verè pauci sunt ob comparationem superbiorum, & reproborum, qui simul cum electis commixti sunt in Ecclesia, & ex his omnibus componitur multitudo fidelium, quæ replet universum mundum, cum pars non sit in mundo, in qua non existant aliqui, qui habent fidem Ecclesie, & Evangelio credunt, & non timent confiteri nomen Christi. Deus promittit Abraham Messiam nasciturum ex femine ejus Genes. 22. dicens ei: Per marisipsum juravi, quia fecisti hanc rem, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum. Benedicentur in semine tuo, id est, in Christo, ut exponit Apostolus ad Galat. 3. Omnes gentes. Igitur tanta esse debet multitudo fidelium, quanta est latitudo gentium.

Tandem si hæc ratio valeret pro Donatistis, valeret utique pro Calvinistis, quorum numerus est minor numero Catholicorum, seu Romanorum. Pro Socianis, quorum numerus est minor numero Lutheranorum, & sic de ceteris, quorum Ecclesia est numero minor altera Ecclesia. At cum hæc ratio non valeat pro Calvinistis, nec pro Donatistis valere debet. Quoniam hæc verba Luc. 12. Nolite timere pusillus grex, tam ab illis, quam ab istis accipi possent, si liceret ea malè interpretari.

ARTICULUS II.

Agnoscat contra Circumcelliones, Justos, & Peccatores in Ecclesia.

Circumcelliones viri Hæretici, natione Africani, solitò dicti Circuiteri, (teste D. Augustino lib. de Hæres. cap. 69.) plures docuerunt errores anno 349. Constantii Imperatoris, & Julii Papæ temporibus, quorum præcipuus erat circà voluntarium homicidium: occidebant enim seipfos, & alios seducebant, ut se interficerent, existimantes neminem posse vitam æternam consequi, nisi occidendo seipsum. Alter erat circà Ecclesiam; volebant enim in ipsa bonos, justos, & prædestinatos dumtaxat contineri. Anno autem 358. sub Constantino Imperatore, & Liberio Summo Pontifice, insurrexerunt alii Hæretici, nimirum Alituriani, & Rogatiani, qui in eodem regno Africæ errores Donati omni cum impudentia prædicabant, & peccatores ab Ecclesia excludabant tanquam Ethnicos, & Publicanos, credentes hanc piam Matrem non habere filios, nisi justos. At hic error cura Doctorum hujus temporis reje-

Solutur prima Donatistarum ratio.

Huffia.

Joannes de Roseana.

Lutherus, Calvinus.

Ad alteram Donatistarum rationem ratione respondio.

Concilium Carthaginense.

Constantinense.

Mart. 13.

Circuiteri.

Assurritani.

Rogatiani.

reclusus fuit, & omnes baptismo insigniti unanimiter crediderunt peccatores esse recipiendos velut membra Ecclesie Christi vigore baptisimi, & ab Ecclesia à peccatis absolvendos.

Hinc errorum post multa sæcula, seu in principio quinti decimi sæculi sub Uvenceslao Imperatore, & Gregorio XI. Papa, ab inferis suscitavit Joannes Hus vir professione Hæreticus, natione Bohemus, Doctus, sed de foce populi ortus vir, & impius, licet aliunde apud Bohemos ingenio & eruditione clarus, ac Pragensis Academiæ Præpositus. In eadem Hæresi, eodemque errore illi successit Joannes de Rosoklesana, qui teste Sylvio libro de origine Bohemorum tempore Sigisfrandi Imperatoris, & Martini V. Papæ circa annum Domini 1430. publicavit errores Wiclefii, & Joannis Hus, sed præcipuè afferebat Ecclesiam Dei ex solis prædestinatis, & in gratia existentibus consistere, & malos ad eam non pertinere.

His omnibus Hæreticis successerunt Martinus Lutherus, & Calvinus, de quibus variis in locis locuti sumus, eritque in posterum sermo, præsertim in articulo de Sacra Eucharistia. Illorum virorum Hæreticorum unica ratio erat, quia fides per quodlibet peccatum amittitur, quòd est falsum, ut in proprio loco contra Lutheranos, & Calvinistas probatum manet.

§. I.

In quo Probatur Articuli Veritas.

Hæc Hæresis damnata fuit in variis Conciliis Carthaginensibus, in Bracarensi, tandem & in Constantiensi contra Joannem Hus, nam in prædicto Concilio sess. 15. plures sunt articuli damnati, quorum tertius est iste. Gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus Ecclesie, & quodlibet ejus membrum jungitur ipsi capiti insolubiliter, ita ut nemo possit esse in Ecclesia Dei, nisi sit justus, Sanctus, & prædestinatus. Ideo cum hæc propositio damnata fuerit à Patribus hujus Concilii, sequitur quòd ex mente & decisione ejusdem Concilii Ecclesia continet justos, & peccatores, bonos, & malos, prædestinatos, & reprobos.

Idem probatur ex variis Juris Canonici textibus, in quibus declaratur Ecclesiam Dei militantem aliud non esse, nisi collectionem fidelium; nam si Ecclesia sit cœtus fidelium ejusdem Doctrinæ, & Sacramentorum, eorumdemque communionem sub Apostolico legitimum Pastorem regimine adunatus, ut sancit Can. Ecclesia de consecrat. dist. 1. certè quilibet fidelis est in illo cœtu, etiam si sit peccator, excepto peccato incredulitatis, aut infidelitatis, quoniam peccatum quodlibet non tollit fidem, ut in proprio loco dictum manet contra Lutheranos, & Calvinistas, & ideo peccatores tam diu sunt in Ecclesia, quam diu credunt.

Christus plurimis Parabolis docuit hanc veritatem: Iterum simile est, inquit Mart. 13. vers. 47. & sequentibus. Regnum cœlorum sœgena Missa in mare, & ex omni genere piscium congregant, quam cum impleta esset, educunt, & secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt: sic erit in consummatione sæculi, exibunt Angeli, & separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Ibi enim Christus duo significat. Primum est Ecclesiam esse sicut sœgenam missam in mare. Secundum est de illa sœgena in fine mundi, seu in die Judicii bonos esse separandos à malis. Idcirco quemadmodum in sœgena est multitudo piscium, inter quos sunt boni & mali, ita inter fideles sunt boni, & mali, quorum separatio non fit quam diu sunt in sœgena, seu in Ecclesia, in qua ratione status viæ gratiæ, & Sacramentorum malus potest fieri bonus & peccator fieri justus, sed in consummatione vitæ: statutum est enim omnibus hominibus semel mori, post hoc autem judicium.

Insuper Christus vocat Ecclesiam regnum cœlorum, non quòd Ecclesia sit patria cœlestis, seu triumphans, sed quia ipsa Ecclesia militans est aliquid in cœlis regnatura. Igitur Christus hæc Parabola docet in Ecclesie gremio contineri omnes fideles, sive bonos, sive malos in die Judicii judicandos & eligendos, ut qui boni fue-

rint aeterno perfruantur regno, qui verò mali, eant in ignem æternum.

Deinde Ecclesia militans est domus Dei, ut credunt communiter omnes fideles post D. Paulum 1. ad Timotheo. cap. 3. eodem Timotheo dicentem: Si autem raris vero ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivus, columna & firmamentum veritatis. Sed Propheta Regius docet in hac domo Dei plures esse peccatores. Nam Psal. 54. v. 14. & sequentibus ait: Es sis, qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissim me forsitan ab eo. Tu vero homo unanimes, & notus mens. Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulavimus cum consensu. Quibus verbis constat malum simul cum bono, seu peccatorem simul cum justo esse in Ecclesia Christi Domini.

Præterea si domus Dei, seu Ecclesia militans constaret ex solis justis, ut prætendunt Hæretici, sequeretur, quòd Ecclesia Catholica esset invisibilis, nimirum in solo Spiritu; & nullus posset cognoscere se esse membrum Ecclesie, quamvis crederet in Deum, & in Christum ejus: quia nemo potest dicere, purum est cor meum, mundus sum à peccato, hoc est, ego sum justus. Nec posset scire an aliquis alius esset membrum Ecclesie, quoniam nullus potest cognoscere omnes, qui verè sunt justi, & qui sunt peccatores. Experientia etiam docentè videmus in his judicandis atque discernendis homines pro injustis justos, & pro justis injustos judicare, & aliquando prædestinatos credere reprobos, quia homo non intuetur cor, in quo residet bonitas, aut malitia moralis, & ex quo exeunt cogitationes sive bonæ, sive malæ, sed intuetur solum ea, quæ foris patent. Sed Ecclesia militans est visibilis, ut dicemus in articulo sequenti. Igitur in ipsa Ecclesia sunt membra visibilia, & nota per baptismum, & per fidem, quæ cum sint in peccatoribus, & in bonis seu justis, certum est, quòd utriusque in ipsa Ecclesia continentur, sicut in Arca Noe, quæ Ecclesie militantis typium gessit, continebantur animalia immunda simul cum mundis, ut insinuat D. Chrysostomus super Matth. 22. dicens: Ecclesia media est inter cælum quod est locus tantum bonorum, et infernum, qui est locus tantum malorum; ipsa vero Ecclesia media est que indifferenter bonos et malos colligit, quod figuratum est in Arca Noe, ubi animalia mixta simul erant cum animalibus immundis.

Aliud nobis præbet exemplum Christus Dominus Jo. an. 15. vers. 1. ubi ait: Ego sum vitis vera, et Pater meus agricola est, omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollit eum, et omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat. Ibi enim Christus declarat palmitem non ferentem fructum, seu malum, aut sterilem, esse in eo, sicut palmitem bonum, alioquin non diceret esse tollendum, sed jam sublatum esse. Quæ ergo ratione Fidelis, quamvis in peccato sit, & sterilis, id est, licet nullum bonum fructum ferat, non poterit adhuc per veram fidem adherere Christo, cum peccatum fidem non expellat? Christus tolerat palmitem non ferentem fructum, id est, conservat, aut retinet in Ecclesia peccatores, quia homo quam diu conservat fidem, potest de peccatis dolere, poenitentiam agere, meliorem vitam ducere, & veniam obtinere, ut constat ex variis exemplis in Sacra Scriptura relatis, ut V. G. de Latrone in cruce converso, de Maria Magdalena sorore Lazari, & de aliis peccatoribus, quorum poenitentia fuit gratia Deo, & meritoria vitæ æternæ.

Ecclesia militans est velut corpus humanum, in quo membra dissimilia sunt, hoc est, Ecclesia habet membra diversa, licet omnia Christo Domino, ejusque Vicario in terris degenti uniantur per eandem fidem; quædam enim sunt mala, nec per hoc sunt extra illam, sed sunt verè membra, licet in peccato mortali existant, quoniam per quodlibet peccatum non dissolvitur hæc unio, ut monet D. Gregorius homil. 12. in Evangelia, ubi comparans Ecclesiam decem Virginitibus ait: Quia, in Ecclesia mali cum bonis, & reprobi cum Electis admixti sunt, rectè similis Virginitibus prudenter & factis esse perhibetur.

Idem docet Apostolus 2. ad Timoth. cap. 2. vers. 20. dicens: in magna autem domo non solum sunt vasa aurea, et argentea, sed et lignea, et stercosa: et quædam quidem in bonorum, quædam autem in contumeliam. Quibus intendit significare Fideles Christo per fidem conjunctos esse dissim-

1. Tim. 3.

D. Chrysostomus.

Joan. 15.

D. Gregorius.

diturales in moribus, & actibus fructuosus, & meritorius, quamvis habeant undè similes fieri possint, ut fua dent hæc verba, quæ sequuntur; si quis emendaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum. Hæc autem magna domus est Ecclesiam militans, quæ est magni Domini domus, in qua vasa aurea, & argentea sunt iusti, & fictilia sunt peccatores, qui si emendaverint se ab iniquitatibus, erunt vasa in honorem, ideoque Ecclesia militans præter iustos, & electos, qui sunt vasa aurea, continet peccatores, qui sunt vasa fictilia, qui tamen si poenitentiam agant, erunt vasa in honorem sanctificata, & utilia Domino.

His omnibus accedit illud Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripo eum inter te, & ipsum solum, si te audierit lucratus es fratrem tuum. Ibi enim Christus loquitur iusto & innocenti, vultque peccatorem esse fratrem ejus. Si autem peccator sit frater iusti, certò peccator & iustus habent eandem Matrem, nempe Ecclesiam, vel eundem Patrem, nempe Christum. Si eundem Patrem, ergo & eandem Matrem, quia qui est in Christo, est & in Ecclesia, cum qua Christus est usque ad consummationem sæculi, neque ab ipsa recedit propter peccata aliquorum Fidelium, non enim venit vocare iustos, sed peccatores. Poenitentia Sacramentum iterabile instituit non pro illis, qui foris sunt, sed pro illis, qui sunt in Ecclesia. Profectò hæc ratione plene convincuntur Hæretici peccatores ab Ecclesia prorsus excludentes, cum indè videant Jacob, & Esau esse ejusdem Matris, Christum vel, le fratrem iustum, seu Jacob corripere charitative peccatorem, seu Esau, & eundem Christum fratri iusto dare ipem sanctificandi peccatorem, ut suadent hæc verba. Si te audierit lucratus eris fratrem tuum, quod si non audierit, dic Ecclesia, seu Matri. Quibus verbis liquido constat peccantem fratrem in fratrem iustum pertinere ad Ecclesiam, membrumque illius esse; alioquin Christus non præcepisset, ut peccator illius denunciaretur Ecclesie ab illa corrigendum, præmissis quibusdam conditionibus in Evangelio præscriptis. Neque Ecclesia illud puniret, nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit, ut inquit Apost. 1. ad Corinth. cap. 5. vers. 13. Sed hæc denunciatione extat formale præceptum in Evangelio, & ideo Christus supponit in Ecclesia esse delinquentes, & peccatores corripiendos.

Non parum juvat ad convincendos Hæreticos asserere auctoritatem Sanctorum Patrum, & præsertim D. Augustini in Psal. 36. ubi ait: Suspiciamini quid vultis de nobis, si boni sumus in Ecclesia Dei, frumenta sumus. Si mali sumus in Ecclesia Dei, palea sumus, tamen ab area non recedimus. His enim ille Sanctus Doctor docet in Ecclesia Christi præter bonos, quos per frumentum exprimit, insuper esse malos, quos paleam vocat.

Idem docet D. Cyprianus, lib. 3. Epist. 3. ubi habet: Et si videntur in Ecclesia esse xizaniam, non tamen impeditur fides, aut caritas nostra, ut quoniam in Ecclesia xizaniam esse cernimus, de Ecclesia ipsi recedere debeamus. Quibus ille Sanctus Doctor evidenter probat sicut D. Augustinus Ecclesiam non consistere tantum in congregatione iustorum, sed etiam pati consortium peccatorum. Quidquid dicant Hæretici, qui multoties stolidè scandalizati sunt, quod mali essent in communionem Ecclesie, ut pater de Novatianis, & Luciferianis, qui lapsos in communionem Catholicorum recipi videntes ab Ecclesia recesserunt, nè (ut dicebant) essent cum malis in eodem gremio, eademque communionem. Eiusdem prævaricationis fuit quidam Helladius, qui attendens Episcopos Arianos post Arianismum abjuratum in prælaturas restitui, dicebat Ecclesiam in lupanar esse coherfam. Impiè sanè fuit hæc cogitatio, talis quippè dicitur à Christo Domino sic loquente Joan. 6. vers. 37. cum qui venit ad me non esciam foras. Itaque laudabilis est Ecclesia militans, quæ peccatores recipit, ad poenitentiam vocat, & usque ad mortem conservat eos in sinu suo, ut ipsis ita administret ea, quæ necessaria sunt ad salutem, ut si pereant, propria culpa pereant.

S. II.

De Responsionibus ad Hæreticos.

Hæretici articulum nostrum impugnant, & peccatores de Ecclesia tollunt auctoritate Apostoli ad

Ephes. cap. 5. vers. 27. ubi de Ecclesia sic loquitur: Ut exhiberet ipse, id est, Christus, sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit Sancta, & immaculata. Inde enim concluditur Ecclesiam Christi nullam peccatorem continere, quia Apostolus per maculam nihil aliud intelligit, nisi eos, qui sunt impuri, & maculati.

Sed vana est hæc obiectio. Mens enim D. Pauli erat de Ecclesia triumphante, in qua nihil coinquinatum intrabit. Ratio Doctorum est, quia Christus passus est, ut talem exhiberet Ecclesiam, qualem credimus esse in gloria, & in qua aliquando esse speramus, ut suadent hæc verba gloriosam Ecclesiam, quæ non possunt dici de Ecclesia militante, quæ quamvis in se Sancta sit, & mundata lavacro aquæ in verbo vitæ, tamen non est gloriosa cum sit in prælio, & militet adversus mundum, carnem, & Diabolum, & gloria decur post triumphum: oportuit enim Christum pati, & ita intrare in gloriam suam, nos oportet etiam pati in hac vita, ut ad Ecclesiam gloriosam & triumphantem pervenire valeamus.

Deindè si Apostolus ibi loqueretur de Ecclesia militante, ut putant Hæretici, sequeretur quòd Sacramentum poenitentia, quòd confertur solum peccatoribus, qui sunt in Ecclesia, esset vanum & superfluum, quia indè seu ex errore Hæreticorum nullus esset in Ecclesia peccator. Tamen ipsi concedunt hujusmodi Sacramentum verè esse in Ecclesia Christi, ut videbimus in proprio loco; ubi stabilimus Sacramentalem confessionem. Sed ex Apostolo in Ecclesia Christi datur remissio peccatorum, ut constat in variis locis Epistolarum ipsius. Ideò juxta mentem Apostoli in Ecclesia Christi continentur iusti, & peccatores, qui in ipsa tamdiu subsistunt, quamdiu credunt, cum fides sit vinculum, quòd membra uniantur capiti. Illi sunt membra viva, & sana, isti autem sunt membra mortua & putrida in sine refecanda, nisi poenitentia reviviscant, & sanentur: etenim cor contritum & humilatum non despicit Deus, qui non vult mortem peccatoris.

Donatista, Circumcelliones, Aсурitani, & Rogatiani dicebant bonos ex communionem malorum inquinari, & ob hæc causam judicabant malos non pertinere ad Ecclesiam Christi, nec esse in ea recipiendos, nè ex eorum communionem boni inficerentur.

Sed hæc ratio falsa est, & voluntaria; nam iniquitas unius non maculat alium, ut facile colligitur Ezech. cap. 7. vers. 16. & salvabuntur qui fugerint ex eis & erunt in montibus quasi columba convallium, omnes trepidi, unusquisque in iniquitate sua; ubi Propheta expressè declarat iniquitatem unius non esse alterius. Alioquin sequeretur Judam mixtum cum Apostolis maculasse alios Apostolos, quibus tamen malicia Judæ minime nocuit, ut testatur est Christus Joan. 13. vers. 10. dum dixit: & vos mundi estis omnes. Nescio igitur qua ratione, aut quo delirio Hæretici volunt malos in Ecclesia Christi maculare bonos, cum viderint Judam proditorem esse Apostolum immundum, atque sceleratissimum, aliis tamen ut potè bonis minime nocentem. Scimus enim, quòd Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera ejus. Et audivimus Apostolum ad Galatas cap. 6. vers. 5. dicentem: unusquisque onus suum portabit, quæ semina veris homo, hæc & metet. Ex quo sequitur, quòd membrum bonum & sanum Ecclesie Christi, seu fidelis iustus non infirmatur, nec maculatur per membrum immundum, & putridum, quoniam qui seminat in carne sua, de carne metet & corruptionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Justus autem in Ecclesia seminat in spiritu, & ideo non metet de carne corruptionem, quam metet peccator. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque prout gessit sive bonum, sive malum: igitur qui bonum fecerit in Ecclesia Christi, non refert malum quòd fecerit alter, nec judicabitur secundum opera alterius, sed secundum opera propria.

ARTICULUS III.

Indigitat contra Osiandrinum, Ecclesiam esse visibilem.

Quidam viri Hæretici ex rigorum confessionem statum Sectæ, dicti Invisibiles, prædicabant teste

Calvini, Melancthon, Anabaptista, Osiandri.

Decisio Concilii Constantiensis.

Psal. 18.

Joan. 21.

Math. 18.

Staphylo nullam Ecclesiam esse visibilem hominibus viatoribus. Eorum ratio erat, quia Deus solum noscit ea, quæ sunt ipsius, juxta Sacram Scripturam, & per consequens solus Deus videt eos, qui sunt in Ecclesia, quoniam omnes, quos ipsa Ecclesia continet, sunt Dei. Hujus Hæreticis auctores fuerunt Martinus Lutherus vir Hæreticus, patria Illebensis, natione Saxo, & professione per decem annos Monachus, Philippus Melancthon, Joannes Calvinus, Illyricani, Swencfeldiani, Osiandrinus, & Anabaptista, qui omnes post Lutherum dixerunt Ecclesiam Christi esse omnino invisibilem. De horum Hæreticorum historia hic nullam mentionem facio, quia de quolibet eorum alibi est satis fufus sermo.

S. I.

In quo probatur veritas Articuli.

Hæc Hæresis Ecclesiam militantem invisibilem esse affirmans damnatur in Concilio Constantiensi celebrato anno 1414. sub Joanne XXIII. Papa, in quo declaratum fuit Ecclesiam universalem sufficienter exprimi, ac representari per Concilia generalia ritè congregata. Undè cum Concilium sit visibile, necessariò sequitur Ecclesiam militantem esse etiam visibilem.

Dicunt forsitan Hæretici prædicto Concilio, quòd à Pharisæis calumniatibus dictum fuit Christo Domino Joan. 8. scilicet: tu de te ipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum. Sed non valet hic sermo, quia Concilium potest etiam respondere id, quòd Pharisæis respondit Christus: Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum; quia scio unde veni, & quo vado: vos autem nescitis unde veni, aut quo vado. Vos secundum carnem judicatis: ego non iudico quemquam, & si iudico ego, iudicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego & qui misit me Pater; quia Spiritus Sanctus suggerit Patribus Concilii omnem veritatem, & scriptum est in Lege, quòd duorum hominum testimonium verum est.

Ecclesiam militantem esse visibilem probatur auctoritate Sacra Scripturæ, seu ex illo Psal. 18. In sole posuit tabernaculum suum. Quòd de Ecclesia militante intelligit D. Augustinus in hunc Psalmum, & in Epist. 166. ad Donatistas ait: Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est, in manifestatione, omnibus nota usque ad terminos terre. Eiusdem Ecclesie manifestationem, & visibilitatem probant etiam exempla adducta in præcedenti articulo de Tagena missa in mare, de Arca Noe, & de domo Dei, quibus comparatur Ecclesia, quæ cum visibilia sint, visibilis est etiam Ecclesia militans; alioquin non valerent hæc comparatio à Sanctis Patribus nobis relicta, ut verum militantis Ecclesie statum agnosceremus, quòd hæcenus asserere ausus est nemo Sanctorum Patrum Doctrinam venerans. Nihilominus ut hæc veritas magis eluceat, & evidentiùs se convictos videant Hæretici Ecclesiam Christi in invisibilitate constituentes, dico, quòd Ecclesia vocatur grex, ut facile colligitur ex illo 1. Petri cap. 5. vers. 2. Pascite qui in vobis est gregem Dei. Hujus autem gregis oves singulæ sunt singuli Fideles, quos Christus commisit Petro, dum dixit illi Joan. 21. vers. 15. pasce agnos meos; & vers. 17. pasce oves meas. Sed grex ille Christi est visibilis, alioquin Petrus non potuisset pasce-re illum, quoniam nemo potest pascere quod non cognoscit, quod non videt, quod non apparet. Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, qui cum visibiles sint, visibilis quoque debet esse Ecclesia Christi in terris degens, ut eam regere valeant. Nam regere, & regi duo sunt quasi correlata; ideoque Ecclesia est visibilis grex, corpusque visibile. Quippè illud corpus est visibile & notum, cuius caput est visibile, membra quoque sunt visibilia; sed D. Petrus, quem Christus constituit hujus Ecclesie caput, erat visibilis, & ejus successor est etiam visibilis, Fideles sunt visibiles: oportet ergo, quòd Ecclesia militans sit visibilis, & manifesta.

Præterea Christus præcipit, ut quando frater noster est incorrigibilis, dicamus Ecclesie, ut legitur, Math. 18. Quomodo autem hoc fieri possit, si Ecclesia esset invisibilis tam in capite, quam in membris, ut volunt Hæretici; Undè ut constat præceptum Christi esse

possibile, imo & necessarium, asserendum est neminem posse negare Ecclesiam militantem esse visibilem, quin neget absolute Christum in terris reliquie Ecclesiam, quòd est manifestè impium, ut patet ex variis Sacra Scripturæ locis, in quibus declaratur Christum condidisse Ecclesiam sanguine suo, & ipsi reliquise media ad salutem consequendam prorsus necessaria.

Eadem veritas confirmatur ex Sacra Historia descripte Templi dedicationem lib. 3. Reg. cap. 3. vers. 14. 3. Reg. ubi habetur: Convertitque Rex faciem suam, & benedixit 8. omni Ecclesia Israel: omnis enim Ecclesia Israel stabat. At si Ecclesia esset invisibilis, ut volunt Hæretici, Salomon faciem suam ad eam convertere non potuisset, quia faciei conversio ad objectum præsens, & apprensus dumtaxat esse potest. Nec Paulus persecutus fuisset eam, si fuisset invisibilis, quoniam corporalis persecutio fieri non potest, nisi in eum, qui est visibilis. Quod tamen fecisse constat ex ipsius Pauli testimonio 1. ad Corinth. cap. 15. v. 9. Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. Et ad Galat. cap. 1. vers. 13. Audistis enim conversationem meam aliquando in Judaismo; quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam.

Respondent Hæretici persecutionem hanc non probare Ecclesiam esse visibilem, ut constat ex illo act. 9. vers. 5. in quo legitur Christum dixisse Paulo: Ego sum Jesus quem tu persequeris quem tamen Paulus non videbat; alioquin vidisset Christum sedentem ad dexteram Patris. Sed nulla est hæc responsio, quoniam ibi Christus sumebat membra sua pro se ipso; naturale enim est capiti, ut reliquis corporis membris comparatur. Nec possunt Hæretici hanc responsionem rejicere, ut patet ex illo Matth. 25. vers. 40. Amen dico vobis, quamdiu feceris uni ex his fratribus meis minimis, mihi feceris. Quibus Christus ostendit, quòd mala, quæ facimus pauperi, illud ipso Christo facimus, quamvis sit nobis invisibilis. Ità pariter loquebatur Apostolo persequenti Ecclesiam Dei. Igitur non nocet hæc responsio, nec infirmat argumentum, quo ex persecutione probamus Ecclesiam militantem esse visibilem. Nec potest hæc Hæreticorum responsio infirmare aliud exemplum, quòd est de afflictione; legitimus enim Act. 12. vers. 1. Eodem autem tempore misit Herodes Rex manus ut affligeret quosdam de Ecclesia; quòd sanè non fecisset ille impiissimus Rex, si Ecclesia esset invisibilis. cum ad invisibile nemo mitti possit illud affligendi causa.

Tempore Apostolorum Ecclesia militans erat verè visibilis: nam coacto Concilio Jerusalem pro decidenda illa quaestione, an scilicet vetus Lex esset simul cum nova observanda, dictum fuit act. 15. vers. 22. Tunc placuit Apostolis, & Senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo, & Barnaba, Judam &c. Et vers. 28. Visum est enim Spiritui Sancto, & vobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria. Quibus constat non observare Circumcisionem placuisse Ecclesie, hoc est, definitum fuisse ab Ecclesia à Spiritu Sancto directa, Circumcisionem esse abolendam, & Baptismum omnibus conferendum. Quòd autem placet alteri, est visibile, ille etiam cui placet est visibilis, si ab illo accipiat, & commendetur; sed tunc Ecclesia decrevit Baptismum esse necessarium, & Circumcisionem nihil prodesset: ideoque Ecclesia Christi erat visibilis tempore Apostolorum, ac proindè etiam visibilis est modò, & visibilis erit usque ad finem mundi.

Ecclesia est congregatio fidelium, cuius caput invisibile est Christus, visibile verò est Episcopus Romanus, quæ quidem collectio est visibilis, estque ea, de qua Deus ait Isai. 5. Quia ultra debui facere vinea mea, & non feci. Et Aggei 8. Magna erit gloria domus istius novissime plusquam prima. Per vineam quippè, & per domum intelligitur Ecclesia, seu collectio Fidelium credentium. Igitur cum vinea, & domus sint res visibiles, necessè est, quòd Ecclesia militans sit etiam visibilis, ut ad ipsum confugere possint illi, qui fugiunt ab ira ventura, & ultimum consequi volunt finem. Impossibile quidem est homini viatori confugere ad invisibile, & intrare in illud, aut ab illo recipi. Legimus tamen Paulum, & Barnabam referentes ad Apostolos seditionem ortam Antiochie propter Judæos volentes gentes ad Deum converteras circumcidi; susceptos fuisse ab Ecclesia Act. 15. vers. 4.

1. Co. vint. 15. Ad Galat. 1. vers. 13. Audistis enim conversationem meam aliquando in Judaismo; quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam.

Ecclesia est verè visibilis.

Act. 13.

Isai. 5. Agg. 8.

At, 20.

& Ecclesiam ipsam fuisse commissam cura & sollicitudini Episcoporum, ut constat ex illo Act. 20. vers. 28. Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit suo sanguine. Qualiter autem cura de re invisibili committi potuit homini mortali, quia de invisibili nulla potest esse cura, nullaque sollicitudo, nullaque potest ab ipsa re invisibili haberi decisio sensibilis prolata, & scripta? Unde cum hæc omnia, scilicet cura, & sollicitudo sine in Episcopis pro Ecclesia à Spiritu Sancto commissam ipsi Episcopis, & Pastoribus, qui rationem reddituri sunt pro animabus nostris, sequitur, quod hæc Ecclesia est sensibilis, ut illam adire, consuleri, venerari, & alius præceptis obedire possimus.

Nec valet dicere formam Ecclesie, seu collectionis Fidelium, utpotè fidem, esse invisibilem. Non valet, inquam, quia hæc fides quamvis per se non videatur, sitque argumentum rerum non apparentium, videtur tamen per externam professionem, quæ fit per verba, aut per actus, quibus credimus vera esse ea, quæ nobis revelat Ecclesia, quæque ore confitemur. Nam nihil prohibet hominem visibilem esse, quamvis anima, quæ corpus eius vegetatur, invisibilis sit: nihil etiam prohibet Ecclesiam visibilem esse, quamvis fides, quæ solidatur, & charitas, quæ vivificatur, & Spiritus Sanctus, quæ regitur, omnes invisibiles sint, & à solo Deo agnoscantur. Animam nostram solus Deus intuetur, corpus autem animatum intuentur omnes; sic etiam fides secundum se nulli apparet, tamen omnis fidelis est omnibus notus, & secundum se sensibilis.

Minus valet dicere Ecclesiam tempore Eliæ ita latuisse, ut Elias se solum relictum putaret. Ratio nostra est, quia hoc solum probat Ecclesiam aliquando uno tempore minus esse conspicuam, vel in uno loco ita fuisse cognitu difficilem; non verò omnino incognitam, & invisibilem, ut scripsit D. Hilarius contra Auxentium admonens tempore Arianorum Ecclesiam Christi non fuisse querendam in exteriori pompa, sed potius in carceribus, & in speluncis, in quibus morabantur Fideles, & veri adoratores tempore persecutionis, ut Ecclesiastica narrat historia. Non fuit tamen tempus, nec erit, in quo Ecclesia ita obscura, & incognita sit, quin semper suos habeat actus visibiles, quales sunt publicatio Evangelii, Sacrificii oblatio, Sacramentorum administratio &c. licet enim hæc omnia aliquando facta fuerint sine apparatu, tamen semper facta fuerunt, & visa à non ab aliis, saltem ab ipsis Fidelibus congregatis. Quantum ad Eliam fateor, quod Fideles, qui erant sub dominatione Achab, erant occulti respectu Eliæ, quapropter se solum relictum putabat, sed erant cogniti inter se. Idem dico de Fidelibus tempore Arianorum, Lutheranorum, Calvinistarum; durante enim illa persecutione, Fideles in varijs Provinciis erant occulti respectu Persecutorum, & Tyrannorum, sed inter se erant cogniti, & subiecti Romano Pontifici Ecclesie capiti.

§. II.

Solvuntur argumenta contraria.

Arguunt Hæretici, & ut ostendant Ecclesiam militantem esse invisibilem, distinguunt eam ab Ecclesia veteris Testamenti, & propter hoc dicunt, quod hæc erat congregatio externa, cujus lex scripta erat in tabulis lapideis juxta illud Exod. 24. vers. 12. Dixit autem Dominus ad Moysen: ascende ad me in montem, & sta ibi, daboque tibi tabulas lapideas, legem ac mandata que scripsi, ut doceas eos. Et lex nova est congregatio interior, cujus lex est in cordibus teste Jeremia cap. 31. vers. 33. in quo legitur: Sed hæc erit factum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus. Dabo Legem in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Idem testatur Apostolus ad Heb. cap. 10. vers. 16. Igitur Ecclesia militans, ut distinguatur ab Ecclesia veteris Testamenti, quæ sensibilis erat, debet esse invisibilis.

Respondet cum communi Sanctorum Patrum sententia Ecclesiam novam, seu sponsam Christi, aut Ecclesiam militantem reverà distingui ab Ecclesia veteri, sed non

per hanc differentiam, quam assignant Hæretici, sed per hoc quod Ecclesia veteris habebat fidem de Christo venturo, non verò de Christo nato, ut eam habet Ecclesia Romana. Fideles veteris Ecclesie habebant Sacramenta in figura tantum, non verò in veritate, & realitate, ut prædicat Apostolus 1. ad Corinth. cap. 10. vers. 11. dicens: Hæc autem omnia in figuris contingebant illis; scripta sunt autem ad correctionem nostram, in quos fines sanctorum devenerunt; non autem per visibilitatem, & invisibilitatem, quia Ecclesia nova est sensibilis sicut veteris, cum qua disconvenit, & convenit. Disconvenit sicut realitas à figura, ut jam diximus, & convenit in cognoscibilitate, & visibilitate. Ecclesia veteris Testamenti continebat eos, qui credebant Christum venturum; Ecclesia autem novi Testamenti continet eos, qui credunt Christum natum, & Apostolorum ejus Doctrinam sequuntur. Unde ad Prophetam dico per hæc verba voluisse ostendere animam Ecclesie veteris Testamenti esse tantum Doctrinam exteriorem, animam verò Ecclesie novi Testamenti esse charitatem Dei, quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Nec per hoc sequitur Ecclesiam novam esse invisibilem, quamvis invisibilem formam habeat; nam ut cognoscatur, & videatur, sufficit quod videatur ejus operatio; alioquin sequeretur, quod homo esset invisibilis, quia ejus forma oculis nostris minime apparet per se. Revera lex veteris Ecclesie erat nota, sensibilis, & visibilis, videlicet scripta in tabulis lapideis, & lex nova scripta est in cordibus nostris; sed inde non sequitur Ecclesiam novam esse invisibilem, sed solum invisibile esse id, quod in ea est principalis. Divinitas in Christo erat invisibilis, humanitas autem erat visibilis hoc tamen non obstante Christus erat visibilis. Igitur Ecclesia est visibilis, etiam si charitas Spiritus Sancti non appareat secundum suam entitatem oculis nostris.

Arguunt iterum hæretici. Ecclesia militans (inquunt) est cæcus credentium: nullus enim est in Ecclesia, nisi habeat fidem, quæ unit hominem Christo, cuius Ecclesie capiti, & ideo Apostoli congregati istud condiderunt dogma: Credo in Spiritum Sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam æternam; idque fuit iteratum à Patribus Concilii Nicæni. Quibus constat Ecclesiam esse objectum fidei, ac proinde invisibilem respectu nostri, sicut Spiritus Sanctus, Sanctorum communio, peccatorum remissio, carnis resurrectionis, & vita æterna invisibiles sunt.

Respondet duo consideranda esse in Ecclesia Christi, nempe Congregationem fidelium ejusdem Doctrinæ, & sacramentorum eorumdem communionem sub Apostolico legitimum pastorem regimine Deum colentium, & regimen Spiritus Sancti, collationem gratiæ invisibilis, aliorumque donorum supernaturalium, quæ in sola Ecclesia Christi conferuntur, & à quibus absolute dependet uniuscujusque hominis salus, ille enim dumtaxat qui crediderit & baptizatus fuerit salvus erit. Ecclesia quoad primum considerata, seu quatenus est congregatio fidelium Deum in Sacramentis, & Sacrificiis sensibilibus colentium non est proprie objectum fidei, nec invisibilis, cum per professionem fidei, alioque actus externos cognoscantur caput & membra Ecclesie, hoc est, pastores, seu Episcopi & fideles. Quantum autem ad secundum, seu directionem, & efficaciam Sacramentorum revera est objectum fidei; quia non videmus Spiritum Sanctum Ecclesiam dirigentem, nec sentimus gratiam, quam recipimus in Sacramentis, quæ sunt signa sensibilia gratiæ invisibilis ad nostram sanctificationem instituta, & ordinata. Videmus speciem panis, & vini in Sacrificio, & credimus sub illis speciebus offerri carnem & Sanguinem Christi.

Unde Ecclesia est visibilis, & invisibilis, cognoscitur, & creditur, sicut Christus cognoscitur secundum humanitatem, & credebatur secundum divinitatem. Itaque Ecclesia Christi non potest dici invisibilis non obstante autoritate Apostolorum, & Patrum Concilii Nicæni, ut hæretici putant; quia hæc autoritas est intelligenda de Ecclesia quoad dona supernaturalia, quæ in ipsa sunt, & efficaciam Sacramentorum quoad gubernium, quod accipit à Spiritu Sancto, quo regitur, & infallibilis red-

D. Hilarius.

Exod. 24.

Jerem. 31.

I. Cor. 10.

Duo consideranda sunt in Ecclesia.

§. I.

In quo firmatur infallibilitas Ecclesie.

red dicitur, & quoad collationem gratiæ, qua sanctificamur, non verò quoad congregationem fidelium, Deum in Sacramentis, & Sacrificiis sensibilibus colentium, quæ est visibilis, & nota ab omnibus.

Dicent hæretici. Si hæc congregatio visibilis fidelium esset Ecclesia, sequeretur, quod omnes & singuli fideles deberent convenire cum Summo Pontifice, Episcopis, & aliis Prælatiis pro rebus definiendis in Conciliis generalibus. Ratio hujus sequela est, quia ex ipsis fidelibus Ecclesia componitur, & per Concilium Generale representatur. Sed hoc est falsum, aut saltem contra usum Ecclesie Romanæ, quæ ad Concilia non vocat subditos, sed solum Prælatos: ergo signum est, quod Ecclesia non componitur ex omnibus fidelibus, neque in ipsis consistit, sed in aliquo spiritali, & invisibili, ac proinde Ecclesia est invisibilis quantum ad utrumque conceptum, hoc est, tam quoad fideles, quam quoad fidem, & gratiam, aut charitatem.

Respondet negando sequelam; nam fideles nempe subditi non excluduntur à corpore Ecclesie, quamvis non vocentur ad Concilia Generalia pro rebus definiendis, licet ipsa Concilia Generalia representant Ecclesiam, ut patet in comitiis, quæ representant provinciam, quin tamen vocentur ad ea omnes cives. In uno corpore multa membra sunt, sed omnia non eundem actum habent, tamen uniuscujusque membri actus corpori tribuuntur. Nonne dicimus, quod corpus humanum videt, si ejus oculi videant, quamvis manus, & pedes non videant? Nullus dicit brachia V. G. non esse membra corporis hominis audientis, eo quod non audiant, nec ea excludit à corpore humano, quia non audiunt. Ergo fideles non debent excludi à corpore Ecclesie, quamvis non vocentur ad Concilia Generalia: quoniam actus ipsorum non est definire res in Conciliis Generalibus, sicut est actus prælatorum, sed est obedire; idcirco in illo corpore, quod est Ecclesia, quodlibet membrum suum actum habet, & per consequens subditi sunt in congregatione fidelium sicut prælati, etiam si non habeant actum, quem Prælati habent, & sunt membra Christi per fidem, quæ quamvis invisibilis sit, fideles tamen visibiles reddit. Quare bonus Pastor, inquit: Cognosco oves meas, & cognoscunt me mea. Hæc quidem mutua pastoris, & ovium cognitio probat Ecclesie visibilitatem.

Responsio ad ultimum rationem.

ARTICULUS IV.

Indicat adversus Uvesphalos, infallibilitatem Ecclesie.

Joannes de Uvesphalia, natione Germanus, professione Doctor Theologus, secta Lutheranus, multos libros composuit, & in lucem edidit, sed protinus ob varias hæreses in eis reptas ex Inquisitorum hereticæ pravitate sententia Moguntie exusti fuerunt tempore Caroli V Imperatoris, & Clementis Papæ hujus nominis VII. inter quos errores unus erat circa infallibilitatem Ecclesie. Afferebat enim impiissimus ille vir circa annum Domini 1533 post Lutherum, & Calvinum Ecclesiam Christi posse errare, & de facto errasse, & ita defecisse à vera fide, & Religione, ut nullus modo sit in Ecclesia Romana Prælati, qui veram Christi fidem teneat. Affirmabat Ecclesiam Romanam solum per primos quingentos annos fuisse veram Christi sponsam, sed postea omnino apostatasse, factamque adulteram. Sed hoc nemini mirum videri debet, quia Ecclesia semper hereticorum errores damnavit, quapropter ejus infallibilitatem in fide non admittunt, ut ipsi super sit quo suas tueantur hæreses. Nam si faterentur Ecclesiam esse infallibilem in rebus ad salutem necessariis, in fide scilicet & in moribus, necessario cogentur suos fateri errores, quos cum omni certitudine ipsa Ecclesia damnavit, quoniam reus, qui poenam ab ipsa sibi impostam lubens subit, se legitime judicatum credit.

Uvesphali.

Ecclesiam Christi esse infallibilem in rebus fidei constat ex varijs decisionibus Summorum Pontificum, tum In- & præsertim Innocentii Papæ Epist. 26. ad Episcopos Concilii Milevitani, ubi legitur: Quoties fidei ratio venturorum Petrum, id est sui nominis & honoris auctorem referre debet (veluti nunc verulit dilectio vestra) quod per totum mundum posita Ecclesie omnibus in commune prodesse. Idem habetur in Can. Rogamus 24. quæst. 1. quo constat Ecclesiam Christi in terris visibilem, esse totius veritatis, & infallibilitatis fontem. Ut autem hæc veritas magis eluceat ex infra dicendis, notandum est errorem infallibilitati oppositum ex duplici capite oriri posse, scilicet ex animo incidendi in hæresim, & errandi, ut de facto inciderunt Arius negans Christi divinitatem, Macedonius negans divinitatem Spiritus Sancti, Nestorius duas in Christo asserens naturas, Pelagius negans peccatum originale, & gratiæ necessitatem, Lutherus, Calvinus, & alii, qui voluntariè inciderunt in hæresim, & maluerunt Ecclesiam militantem turbare, quam in triumphante, cum Christo regnare. Aliud errandi caput est ignorantia invincibilis de rebus fidei, ut de facto sæpè errant ignari, & rustici. Hoc supposito evidenter apparet, Ecclesiam Christi non posse errare in rebus fidei. Nam Ecclesia non potest errare ex animo incidendi in hæresim; hujus siquidem erroris culpabilis fons est Dæmonis astutia, quæ maxime in disseminandis hæresibus, & erroribus versatur; sed hæc Dæmonum astutia non prævalebit adversus Ecclesiam Christi, cum actualiter fulciatur Christi auxilio, sitque omnino invincibilis, ut restatur Christus Matth. 16. dicens, quod porta Inferi non prævalebit adversus eam. Minus prævalebit ignorantia, quia Ecclesia est fundamentum, & columna veritatis, ut post D. Paulum ad Timoth. 3. declarat Concilium Trident. sess. 13. cap. 1. Et Sacerdotes, seu ministri ejus custodiunt scientiam; non homo, sed Spiritus Sanctus docuit eam omnem veritatem. Præterea Christus nota fecit Apostolis suis quæcumque dicerat à patre suo. Nulla igitur potest esse in Ecclesia Dei ignorantia, nullusque error.

Ratione etiam suadet, Ecclesiam Christi esse infallibilem. Nam Ecclesia est corpus visibile continens fideles ejusdem doctrine & Sacramentorum, eorumdem communionem sub Apostolico legitimum Pastorem regimine adunatos. In hujus corporis capite residet Spiritus veritatis juxta illud Joan. cap. 14. vers. 16. & 17. ubi legitur Christum dixisse Ecclesie in persona Apostolorum: Ego rogabo Patrem, & alium paraclitum dabo vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum, vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit. Spiritus autem veritatis à Christo Apostolis promissus & à Patre æterno datus, manet in Apostolorum successoribus, qui in officio succedentes eundem susceperunt Spiritum veritatis, & infallibilitatis, ut non possent in rebus fidei falsa proferre, nec errare; alioquin non fuisset concessus, nec datus in æternum, sed solum pro aliquo tempore, quod est falsum; ergo ipse Spiritus manet in successoribus, qui ipsorum funguntur officio in Apostolorum, egentque dirigi eodem Spiritu, quo dirigebatur Petrus, ut oves Christi pascere valeant. Unde ne offendatur Christi promissio, & appareat Christum Ecclesie suæ reliquisse suam auctoritatem, necessè est, quod Ecclesia sit infallibilis in tradendis regulis fidei, & quod adversus ipsam prævalere nequeant mendacium, error, & hæresis. Nam (inquit D. Augustinus) lib. de Symbolo ad Catechumenos: Ipsa est Ecclesia sancta, Ecclesia una, Ecclesia Catholica, contra omnes hæreses pugnans, oppugnari potest, expugnari non potest: hæreses omnes de illa prodierunt, tamquam sementa inutilia de vite praticina, ipsa autem manet in radice sua, in charitate sua, porte inferorum non vincunt eam; hoc est, nunquam deficiet in rebus ad salutem necessariis, neque in fide, neque in moribus.

Hujus veritatis ratio est, quia si Ecclesia in fide er-

Decretum Innocentii Papæ.

Ecclesia non potest errare.

Joan. 14.

D. Augustinus.

olim, scilicet post Leonem IV. sedisse in Romana sede annis duobus mensibus quinque & diebus quatuor Foeminam quamdam Meretricem, atque præstigiaticam, nomine Joannam. In tantam impietatem & illusionem lapsi sunt plures Hæretici, & præsertim Magdeburgenses testimonio quorundam Scriptorum, quorum unus est Marius Scotus in Chronico ad annum 853. ubi inquit; Leo Papa obiit Kalendis Augusti, huic successit Joanna mulier annos duos, menses quinque, dies quatuor. Alter est Martinus Polonus Nicolai III. Papæ Penitentiarius. Tertius tandem est Siebertus in Chronico ad annum 854. ubi ait: Fama est hunc Joannem Foeminam fuisse, & uni solifamiliari tantum cognitam, qui eam complexus est, & gravidâ factâ peperit, Papa existens. Quare inter Pontifices non numerantur quidam. Ideo nomini nuper non facit, Sieberto adhaerent Platina, & alii, qui de eadem Papissa loquuntur.

Prima huius fabula contra Siebertum.

Porro ut appareat quàm insulsa & inepta sit hæc de Papissa Joanna narratio, obiter observandum est hæc fabulam juxta virorum eruditorum placita, ortum habuisse ex aliqua ex sequentibus conjecturis, ex quibus nata est hæc popularis & fabulosa traditio. Joannes Aventinus in lib. 4. Annal. Bojorum vulgè hæc fabulam de Papissa Joanna originem habere à Joanne IX. ibi enim inquit: Albertus locupletissimus Etruria Princeps, Ravennam & Bononiam; Romam in potestate habuit. Ejus soror Theodora, Scortum nobile atque imperiosum, Roma dominabatur, Joannemque nuptum amorem suum, Bononiensibus primo, deinde Ravennatibus, postremo Romanis imposuit, primariumque Sacerdotem creavit. Unde fabulam ortam crediderim, quæ temerè vulgaris hisce temporibus, fuisse Sacerdotem Maximam, Foeminam, quæ appellata sit Joanna.

Alia huius fabule conjecturâ addit Baronius.

Alia conjectura, ex qua ortum habuit hæc fabula, est Baronii, qui ad annum 879. refert hæc fabulam originem habuisse à Joanne VIII. qui Phorium in sedem Constantinopolitanam restituit; ait enim ille celeberrimus Annalista. Hinc purifaculum, quod ob nimiam Joannis animi facilitatem, & mollitudinem, abjecta penitus omni virilitate, fractus animo, Sacerdotalis constantia expertus, atque robore enervatus, non Papa, ut Nicolaus, & Adrianus, sed Papissa fuerit concupelia loco dictus, utpote quod qui nec resistere sciret Eunuchis, quique vinceretur à semiviro, non vir, sed est, set Foemina potius nuncupandus, & sic nomen concupelie transierit posteris rerum inscius in veritatis opinionem, atque ita à compluribus decantatum fuerit, Joannem octavum Papam, fuisse Foeminam; siquæ jactata vulgè eo modo locum inveniente fabula. Eiusmodi planè Scemmaribus proficisci sepe solere levioribus, de causis Romanis Pontifices à maledicis, & otiosis, quæ Roma versatus ignorat?

§. I.

De rationibus contra hanc Fabulam.

Ex summo Pontificum catalogo inferitur hæc fabula.

Hanc de Papissa Joanna narrationem esse omnino fabulosam, prorufque fictam manifestè constat ex Summorum Pontificum Catalogo, & ex fâlsitate fundamenti Hæreticorum, aut Historicorum referentium eam. Assistant enim hanc Papissam sedisse in Cathedra D. Petri immediatè post Leonem IV. Sed hoc est manifestè falsum, quoniam Leoni IV. defuncto XVII. Julii anni 855. statim atque immediatè successit Benedictus III. Fabula igitur est, & merum commentum, quod inter Leonem IV. & Benedictum III. in Cathedra D. Petri sederit mulier annos duos, menses quinque, dies quatuor. Major est certa, estque unicum Hæreticorum fundamentum, quod probant quibusdam conjecturis infra adducendis, & solvendis. Minor verò, à qua pender tota difficultas aut controversiæ decisio, probatur auctoritate, & testimonio quorundam Doctorum, qui tunc temporis scripserunt seriem Summorum Pontificum, quoad ordinem sedendi.

Ado Archiepiscopus Viennensis in Chronico ad annum 855. scribens de Lothario Imperatore ita habet; Ipse vero Ppoma Monasterium regno temporali se exuens ingreditur; tonsuratus & Monachus effectus, aliquot diebus interpositis defungitur, anno Incarnationis Domini 855. Imperii vero 33. Atque ibi in Basilica S. Salvatoris à Fratribus reverenter humatur; statim addit in eodem Chronico; Pontifex Romanus Gregorius moritur, atque ejus loco Sergius or-

dinarur; illo defuncto, Leo succedit. Quo obvenit Benedictus in sede Apostolica substituitur, jam tamen defuncto Lothario Imperatore. Et infra. Nicolaus Papa vir religionis præcipuus moritur, ac in arrio ante portas S. Petri non longe à membris Benedicti prædecessoris sui sepelitur. Huius Adrianus in Episcopali ordine succedit. Porro Leone defuncto substitutus fuit Benedictus III. non verò alter nomine Joannes, & post Benedictum III. electus fuit Nicolaus I. & post Nicolaum Adrianus; itaque nullus datur huic Papissæ locus post Leonem IV. ac proinde nunquam Mulier electa fuit in Summum Pontificem.

Testimonium Hincmarus, Archiepiscopi Rhemenfis, illis iisdem temporibus celeberrimi, Romanique Pontificibus noti, qui in Epist. 26. asserit se nuntios misisse ad Leonem IV. Ecclesiam Dei tunc regentem, ut ab ipso obtineret aliquod privilegium, quod precebat, quodque obtinuit à Benedicto III. Leonis IV. successore, quia nuntii invenerunt Benedictum III. jam in Leonis successorem electum. Igitur evidens est inter Leonem IV. & Benedictum III. non fuisse Papissam illam, quam Hæretici prætendunt. Verba Hincmari sunt hæc: Postquam hæc litteras Domini Papa Leonis accepi, sicut mihi innotuit, Dominus Lotharius petente quodam Episcopo rogatus, qui adhuc vivit, per Petrum Arstinum Episcopum præfato Domino Papa mandavit ut gesta Episcoporum de eisdem Clericis non firmaretur, quæ cum ad Fratres & Coepiscopos nostros retuli, rogantibus eis apud Lotharium Imperatorem, Epistolam exinde ipso ex animo largiente per missos meos obtinui, ubi inter cetera ita scriptum habetur. Et sicque cum ista Epistola, & cum Legatione Imperatoris per præfatum venerabilem Episcopum missos meos cum litteris Romam direxi. Quibus in via nuntius venit de obitu Papa Leonis; pervenientes autem Romam cum præfatis litteris, intervenientibus prædictis Episcopis, Dominus nomine & gratia Benedictus, mihi quod nostis, privilegium inde direxit. Hoc quidem testimonio prorsus authentico constat statim post Leonem IV. mortem ipsi successisse Benedictum nomine III. non vero aliquam Papissam.

Hincmari testimonium confirmat Nicolaus Papa I. Benedictique III. proximus successerit, qui in Epist. 46. ad Svevionensis Concilii Patres data anno 866. expressè declarat Leonem IV. ex hac luce subtracto successisse Benedictum III. ibi enim inquit: Apostolica Sedes Pontifex Leo, qui Fratris Hincmari propositum novebat, ab hac luce subtractus est: cumque sanctæ memoria Benedictus vir Apostolicus ei successisset in ordine Pontificatus, rursus Reverendus Hincmarus arma præparat, & eidem Summo Præfati tamquam suarum inexpecto vorfularum latenter subrepsit. Sanè hoc loquendi modo liquidò patet fundamentum Hæreticorum esse falsum, scilicet post Leonem IV. in Cathedra Petri sedisse Foeminam, cum ex eo tanquam certum habeamus statim post Leonem IV. electum fuisse Benedictum III. Nam Anastasius Abbas natione Græcorum officio Bibliothecarius Apostolicus, qui Romanorum Pontificum vitas à Sancto Petro usque ad Nicolaum I. scripsit, asserit ut testis jocularis post Leonem IV. obitum Sanctam Sedem vacasse tantum per quindecim dies, hisque peractis statim communi consensu in Romanum Pontificem creatum fuisse Benedictum III. Idem refertur Emmentissimus Cardinalis noster Laurea in Epitome Canonum, Cabasutius Aquentis, & alii, qui asserunt post Leonem IV. defunctum Benedictum III. intrâ mensem electum fuisse in successorem.

Aliud testimonium quod est Nicolai.

Tandem Leo IX. Papa creatus anno 1049. in Epistola ad Michaellem Patriarcham Constantinopolitanum Græcis exprobat Foeminam in Sedem Constantinopolitanam irrepsisse, nullo ipsi idem opprobrium Sedi Romanæ accidisse retorquente, ut constat nedum ex illa Epistola, sed ex variis historiis Ecclesiasticis fide dignis. Procubidubio aliquis simile dedecus ei objecisset, si aliqua mulier in ipsa Sancti Petri Cathedra sedisset Nemo enim nescit vim y repelli licere. Non obstat dicere Græcos tunc temporis ignorasse Leoni IV. Romano Pontifici successisse Mulierem. Non obstat, inquam, hæc instantia, quia Marianus Scotus, cujus ope nata est de Joanna Papissa fabula, atque antecederet ad Leonem IX. idcirco jam divulgatum erat Mulierem sedisse in Sancta Sede annos duos menses quinque dies quatuor. Sed quia ipsam fabulam divulgaverat nullo fretus

fretus eorum testimonio, imo ipsi eorum repugnantibus, scilicet Lupo Ferrariensi, Adone Viennensi, Anastasio Bibliothecario Apostolico; Græci fabulæ Mariani Scoti nullam fidem adhibebant, ideoque eam Leonem IX. obijcere minime ausi sunt, scientes aliunde ex variis historiis statim post mortem Leonis IV. Benedictum III. fuisse electum.

Photius.

Aliud testimonium probans minorem, ex qua est tota difficultas, & rejiciens instantiam Græcorum, est Photii Græcorum vexillarii, Romanæ Ecclesiæ infensissimi hostis; hic quippè lib. 1. de processione Spiritus Sancti adversus Latinos, enumerans Pontifices Romanos illo ipso tempore, quo vivebat, nullam inter eos Foeminam nominat, sed Leonem IV. Benedictum III. subiungit. Idem testimonium refert Metrophanes Smirnaeus, Ecclesiæ Romanæ hostis alter, qui in catalogo Pontificum statim & immediatè post Leonem IV. numerat Benedictum III. nulla facta mentione de Papissa Joanna, quam tamen fecisset in odium Romanæ Sedis, si Mariani Scoti narratio non fabula, sed historia fuisset.

Huius Foemina patria ignoratur.

Ad refellendam hæc fabulam de Papissa Joanna non parum juvat ipsa narratio facti, quæ cum variè à variis referatur, potius fabulam, quam historiam sapit. Quidam dicunt hanc Mulierem fuisse natione Anglicam, alii Moguntinam, quæ adhuc Puella in habitu virili fuit ab Amasio quodam Athenas ducta, ibique ita litteris operam dedit, & in scientiis profecit, ut ei par non esset ferat Athenis; postea (inquunt) Romam venit, ibique legens, & docens magnos Magistros inter Discipulos, & auditores habuit, tantæque opinionis sibi nomen fecit, ut defuncto Leone IV. in successorem ipsius fuerit concorditer electa; sed post electionem à suo familiari viciata, temporisque sui partus ignara, cum de Basilica Sancti Petri ad Lateranum in solemnî supplicatione tenderet, peperit, ibique mortua, & sepulta fuit Templum inter Sancti Clementis, & Coliseum. Atqui hæc omnia, quæ Hæretici narrant de Papissa Joanna, omnino falsa, & suppositicia sunt. Nam patria huius Mulieris propter raritatem facti, & perpetuam rei memoriam ita omnibus nota esset, ut omnes Scriptores convenirent an fuisset Anglica vel Moguntina.

Joannes Platina.

Synesius.

Deinde anno 850. in quo contendunt Mulierem illam fuisse electam, in successorem Leonis IV. Athenis solum supererat nomen, & jacentis Academiæ fama teste Sancto Synesio Ptolemaidis Episcopo, viro sanctitate & doctrina claro, qui scribens ad Fratrem suum anno 420. monet eum Athenas splendendum habere nihil præter celeberrima locorum nomina. Improbabilia sunt igitur ea, quæ Marianus Scotus, Martinus Polonus, Joannes Baptista Platina, & alii referunt de illa Puella ab Amasio Athenas ducta, ibique edocta, cum anno 420. Athenæ, quæ sapientium domicilium erant, nunc eam Mellatores celebrent, inquit ipse Synesius Epist. 35. ubi ita scripsit: Nihil jam Athenæ splendidius habent præter celeberrima locorum nomina, ac velut ex hostia consumpta sola pellis superest animalis, quod olim aliquando fuerat, indicium, sic inde deducta Philosophia, restat ut obrando Academiam ac Lycaum mireris, atque etiam variam illam partem à qua Chryssippi secta nomen accepit, quæ quidem minime nunc varia est. Nam Proconsul rabulata sustulit, in qua artem omnem suam Polygnocus Thasius contulerat. Nunc itaque nobra atate Egyptus alit, quæ ab Hyppatia sapientia femina suscepit. Athene verò quondam civitas fuit, sapientium domicilium; nunc eam Mellatores celebrant.

Nullus fabulatorum, qui de Papissa Joanna scripserunt, refert ipsam fuisse promotam ad Cardinalatum, quæ quidem promotio tunc temporis præcedebat electionem ad Summum Pontificatum. Nam in Concilio Romano habito anno 769. sub Stephano IV. cui interfuere XII. Galliarum Præfules, scilicet Vicillarius Senonensis, Lullus Moguntinus, Gavienus Turonensis, Ado Lugdunensis, Herminardus Bituricensis, Daniel Narbonensis, Telpinus Rhemenfis, Herulfus Lingonensis, Herembertus, Babulfus, Gifelbertus, & Josephus incertarum sedium Antifites, ad providendum de forma in Summi Pontificis electione servanda; in hoc quidem Concilio statutum fuit, quod Cardinales tenerentur in Summum Pontificem eligere unum de ipso solo Cardinalium collegio (quamvis id non semper reperitur observatum, multi quidem fuere in Summos Pontifices polle-

tus electi, nec tamen de Cardinalium Collegio sumpti, quales inter alios fuere Silvester II. natione Gallus, Leo IX. Urbanus IV. Gregorius X. & alii, qui post decretum Concilii Romani, electi fuerant, quamvis Cardinales non essent;) igitur potius fabula, quam historia est hæc narratio de Papissa Joanna, cum nulla fiat mentio de eisdem Mulieris electione ad Cardinalatum, quæ tunc præcedebat electionem ad Summum Pontificatum.

Non historia sed fabula est de Papissa Joanna narratio.

Si Hæretici velint hanc constitutionem Stephani IV. fuisse violatam post mortem Leonis IV. sicut fuit postea in electione Sylvestri II. & aliorum numeratorum, fatentur debent, quòd hæc Papissa nominaretur inter Summos Pontifices, qui electi fuere, quin essent de Cardinalium Collegio, sicut nominantur alii. Deinde certi sumus ex historia Ecclesiastica, quòd Sylvester II. fuit primus, qui post Stephanum IV. electus fuit in Summum Pontificem, quin Cardinalis esset. At Sylvester II. electus fuit anno circiter 999. ac proinde à Leone IV. usque ad prædictum Sylvestrum nullus non Cardinalis fuit electus in Summum Pontificem.

Alia contradictio, ex qua sequitur argumentum probans nullam Foeminam sedisse in Cathedra D. Petri, est, quia adversarii dicunt Joannam in solemnî supplicatione peperisse, scilicet cum ad Lateranum pergeret, quòd incredibile est. Nam Romani, aut aliquis ex exteris Romam confluentibus illam Foeminam ore, voce, actis, & totiusque corporis habitu cognovissent; impossibile enim est Romanos adeo stupidos & ineptos fuisse, ut nemo fuerit, qui eam internoverit. Incredible pariter est eam Mulierem in Papam electam, à tot mensibus foetum gravidam, partuque proximam, ob publicum & solemne, laborisque plenum voluisse obire munus, in quo erat futuri partus, honoris, vitæque periculum. Itaque falsa est Mariani Scoti, aliorumque narratio de Papissa Joanna: cum principia, ex quibus eam inferunt, ipsamque historiam esse volunt, sint prorsus impossibilia atque incredibilia.

Manifesta contra traditionis.

§. II.

Solutio ad Argumenta contraria.

Hæretici præsertim Magdeburgenses obijciunt primò auctoritatem Scriptorum, quorum præcipui sunt Marianus Scotus, Martinus Polonus, Theodoricus Nimenius, Guillelmus Brevin, Platina, & Sanctus Antoninus Archiepiscopus Florentinus: nam (inquunt) incredibile est tot, tantisque viros, doctrina graves, historiæ de vitis Summorum Pontificum Scriptores egregios in tantum incidisse errorem Romanæ Ecclesiæ odiosum.

Respondeo argumentum hoc nullius esse momenti, quoniam plures alii eque graves, fideque digniores hac in re, quia rei suppositæ contemporanei, reclamant & affirmant hanc Papissæ electionem esse meram fabulam. Hi autem Scriptores, qui reclamant, quosque præferendos censeo, sunt Lupus Ferrariensis, Ado Viennensis Archiepiscopus, Hincmarus Rhemenfis, Anastasius Bibliothecarius Apostolicus, Flodoardus, Nicolaus I. Summus Pontifex Benedicti III. successor immediatus, & alii recentiores, quos citant & sequuntur Baronius, Bellarminus, Jacobus Gretserus, Flormundus Remundus Senator Burdigalensis in refutatione vernacula erroris popularis de Papissa Joanna, Onufrius Panvinus, Papirius Massonus lib. de Episcopis Urbis Romæ, & alii.

Prima ad ratio nem hæreticorum solutio.

Respondeo iterum authores ab hæreticis relatos ex fo-la populari traditione locutos fuisse, præsertim Marianum Scotum, quo obstricantem publicata est insulsa, & inepta de Papissa Joanna fabula. Ratio huius rei est, quia Scriptores multi, Ecclesiæ Romanæ hostes, qui paulo post mortem Leonis IV. scripserunt, nullam huius Papissæ mentionem habent; ipse autem Marianus Scotus annis centum septuaginta tribus post Benedicti III. exaltationem natus est, idcirco postponendus est aliis, eique deneganda est fides. Quantum ad alios dico, quòd non loquuntur asserivè: referunt enim narrationem Mariani, & præsertim Martinus Polonus, cujus narrationem refert D. Antoninus, p. 2. Chron.

Tit. 16. cap. l. §. 6. ubi ait: *Post hunc Leonem Martinus in Chronica sua posuit Joannem natione Anglicum, qui sedis anno Domini 850, in Cathedra Petri annis duobus, mensibus tribus, diebus sex. Quo mortuo cessavit Papatus mense uno. Hic Martini ut asseritur, Pamina fuit, & in Puellari aetate ad quendam suo a. m. in habitu virili Athenas adducta, sic in Arveris scientiis profecit, ut nullus sibi par inveniretur, adeo ut post Roma in rivis legens, magnos Magistros Discipulos, & auditores haberet, & cum in Urbe in scientia & vita magna opinio esset, in Papam concorditer eligitur post Leonem; sed in Partu per suam familiarem impugnatur. Verum tempus partus ignorans, cum de S. Petro in Lateranum tenderet, angustata in partu, inter Ecclesiam Sancti Clementis, & Coliseum peperit in via, & in partu mortua, ibidem sepulta dicitur, & quia Pa-pa eandem viam semper obliquat, cum Lateranum accedit, cre-ditur à plerisque quod ob dejectionem facti, hoc faciat, nec-ponitur in Catalogo Summorum Pontificum, propter Mulieris se-xum. Indè enim patet D. Antoninum non loqui assertive. Idem dico de aliis Scrip-toribus.*

Arguunt tandem Hæretici ex nonnullis conjecturis. Primò ex marmorea illa Fœminæ gerentis infantulum recens nam Statua, quæ olim Romæ videbatur, in ipso tam detestandi partus loco in perpetuam rei memoriam posita, quæ ibi per multos annos spectantibus Summis Pontificibus superstes visa est, donec aliquo ex illis ju-bente in Tyberim dejecta fuit. Addunt, quòd Senis in majori Templo inter Pontificum Romanorum Statuas, Joannæ Papiſtæ simulacrum collocatum fuit usque ad Pontificatum Clementis VIII. Secundo ex eo quod ab his temporibus Romanus Pontifex quoties à Vaticano ad Lateranensem Ecclesiam tendit, in hujus horrendi detestationem eventus hanc consulo declinat viam. Tertio ex eo quod ad similem vitandum casum in creandis Romanis Pontificibus, novus Pontifex solet ad Cathedram perforatam applicari, & ejus ab ultimo Diacono sexus explorari: ergo, inquiunt, ex illis conjecturis necessarîo inferitur non fabulosam esse, sed veram hanc de Joannæ Papiſtæ narrationem.

Respondet ad primam conjecturam hanc Statuam marmoream olim fuisse Romæ visam, sed non taliter qualiter eam scribunt Hæretici, sed solum Statuam mulieris speciem præferentem. At nego hanc mulierem prætulisse infantem recens natum, & pannis involutum, ut ipsi volunt, sed puerum satis grandem, & quasi præeuntem referebat, unde viri in his rebus & veteris explicandis figuris eruditi colligunt non Papæ, nec Papiſtæ fuisse Statuam, sed antiqui cujusdam Ethnici Sacerdotis ad Sacrificium cum suo præeunte Ministro pergentis; aut aliquod gentium numen hanc Statuam referre, viri rei antiquariæ periti pridem observarunt. Eorum ratio est, quia hæc Statua altera manu palmæ ramum humero innixum referebat, quod non est insigne Summorum Pontificum, qui crucem, vel claves manibus gestantes effinguntur. Quantum ad rationem, ob quam Hæretici volunt hanc Statuam fuisse in Tyberim dejectam jussu alicujus Summi Pontificis, dico, quòd est falsa, quoniam illa Statua sublata fuit tempore Sixti V. qui viam, in qua posita erat, rectiorem duxit & amplificari curavit ad urbis decorem, & ornamentum. Quantum verò ad Statuam positam in majori Ecclesia Senensi dico, quòd Papiſtam referebat, sed hoc sculptoris errori & licentiæ, ac nimis Senensium committentia, vel imperitiæ eorum, qui opus curabant, tribuendum est, non autem memoriæ Pontificatus Papiſtæ Joannæ.

Hanc responsionem ad Statuam marmoream veram esse patet. Nam ex adversariis Scriptores antiqui, re-que narratæ Cœvi noluerunt in gratiam Sanctæ Sedis, & Romani Pontificis reverentiam hanc præfatam Papiſtam Joannam inter Romanos Pontifices recenseri, nè (inquiunt) aliqua superesset illius in libris memoria; ergo indè inferri debet, quod non possissent in via publica tale monumentum, scilicet Statuam marmoream, quæ est memoria æterna, & effigies indelebilis Papiſtæ Joannæ, quæ si aliquando fuisset, & Summi Pontifices curassent eam non recenseri inter Summos Pontifices, curassent etiam in gratiam Sanctæ Sedis, & Romani Pontificis reverentiam, nè posita fuisset hæc Statua marmorea.

Ad secundam conjecturam dico Romanos Pontifices,

quoties à Vaticano ad Lateranensem tendunt Ecclesiam, non declinare præfatam viam in detestationem hujus prætensi, execrandique Papiſtæ partus, ut Hæretici fabulantur, sed quia via illa licet brevior, angusta est, & anfractuosa, Pontificumque comitatu minus facilis, & apta, quam ea, per quam transit.

Ad tertiam tandem dico Romanum Pontificem recenter electum revera federe in sede perforata, sed non ad simile vitandum in creandis Romanis Pontificibus, eventum vel errorem, nec ad explorandum novi Pontificis sexum, ut perperam, & irrisorie fabulantur Hæretici, sed ut Summus Pontifex recenter electus in hac ignobili sede sedens, cognoscat & recorderetur in sede humili loco ad summum evehi honoris fastigium, nec tamen de humanæ vitæ miseris, & necessitatibus erui; nam dum in illa seder novus Pontifex chorus canit: *Suscipiat de pulvere egenum, & de stercore elevum pauperem, ut sedeat cum principibus & solum gloria teneat.* Igitur hæc Sedes perforata, quæ stercorearia nuncupatur, minimè instituta fuit ad explorandum novi Pontificis sexum, sed ad inspirandam novo Pontifici humilitatem, ut suadent hæc verba: *Sancte Pater, sic transit gloria mundi; quæ proferuntur illi dum in solemnem coronationis pompa ex Sacristia per Ecclesiam tendit ad Altare in memoriam futuræ mortis, mundique brevis.* Stupa in arundinis apice consilidò parata solet coram ipso comburi.

Deindè hujus conjecturæ falsitas manifestè patet, quia si hæc Sedes perforata instituta fuisset ad explorandum novi Pontificis sexum, ut volunt Hæretici, proculdubio in ipsa sederent omnes illi, qui sunt de gremio eligendorum, vel saltem aliquis eorum, qui eligendi sunt, nè fœmina eligeretur; sed hæc cœremonia non fit ante electionem, sed post, scilicet cum novus Pontifex Lateranensem Basilicam prima vice ritu solemnem ingreditur: igitur hæc cœremonia non fuit eo animo, quo volunt adversarii, scilicet nè mulier sedeat in Cathedra Petri, cum potius fieret ante electionem, nè mulier eligeretur.

ARTICULUS VI.

In quo contra Bizochos probatur potestatem condendi Leges esse in Ecclesia.

Pauperes de Lugduno, seu Waldenses ab Waldo quodam Cive Lugdunensi, qui eorum Author fuit, dixerunt anno Domini 1160, regnante Frederico hujus nominis primo Imperatore, & Alexandro III. Summo Pontifice obedientiam non esse præstandam Summo Pontifici, nec omnibus Ecclesiæ Prælati simul congregatis in Conciliis generalibus, etiam si Papa præsit, & affirmet aliquas Leges esse statuendas, easque statuet animo obligandi fideles, quamvis non sint poenales, sed gratiosæ, ita ut teneantur fugere eos, quos excommunicat jus Romanum, aut honorare eos, quos indultis, & privilegiis distinguit.

Anno 1295, tempore Adolphi Imperatoris, & Bonifacii VIII. Papæ emerſit quidam Hæreticus nomine Gerardus Sagarellus de Parma, qui Waldensium errorem publicè docuit, & publicavit fideles non teneri obedire Romano Pontifici, quia solus Christus habet potestatem præcipiendi, quam potestatem Ecclesiæ suæ minimè reliquit. Huic viro Hæretico paulo post nimirum anno 1314, tempore Ludovici Bavari Cæsaris Germani, & Joannis XXII. Papæ adheſerunt (si non absolute, saltem cum aliqua modificatione) Begardi, qui & Fratricelli, seu Fratres de paupere vita, qui Bizochi dicuntur. Hi enim viri Hæretici, natione Germani, & professione Monachi docebant hominem in statu perfectionis, & spiritu libertatis constitutum nulli humanæ obedientiæ subiectum esse oportere. Putabant enim pro solis peccatoribus leges condì posse. Idem sentiebant Beguini, quæ erant mulierculæ, quæ honestè & religiosè vivebant, tamen Begardorum errores publicabant, & propter hanc adhesionem Begardè dicebantur, aut Beguini.

Eadem Hæresis alium habuit defensorem in eodem sæculo, utpote Joannem Hus genere Bohemum, qui sub Wenceslao Imperatore, & Gregorio XI. Hist. præ-

Wiclef. fas.

Luth. nus.

Calvi. nus.

Molinus.

Concilio Viennens. se.

Constant. tiense.

Wal. denses.

Germ. dus Sa- garellus

Fratricelli.

Prov. 6.

Beguini.

prædicabat excommunicationem à Summo Romano Pontifice, aut ab alio quocumque Prælate infligendam non esse timendam ex defectu potestatis, seu quia Ecclesia nullam habet in Christianis jurisdictionem: sic enim dicebat Hæreticus ille, quoniam claves regni cœlorum pro nihilo reputabat. Non minus impius fuit Joannes Wicleffus, qui tempore Caroli IV. & Clementis VI. circa annum Domini 1352. docuit Papam super fideles potestatem non habere ab aliquo sibi datam, nisi forte à Cæsare, ac proindè negabat Ecclesiam accepisse à Christo potestatem ligandi fideles, & subjiciendi eos suis præceptis, quasi temporalis esset regimen Ecclesiæ Christi, & humana esset Sacramentorum efficacia.

Idem asseruit impiissimus Lutherus, & post Lutherum Joannes de Wefphalia, de quo agitur in articulo præcedenti. Undè ipse Lutherus anno 1520. totum corpus Juris Canonici publicè combussit, ut indè suaderet Papam nullam habere potestatem condendi leges. Quo Jure, dicebat lib. de captivitate Babylonica cap. de Baptismo: *Papa super nos leges constituit? Quis ei dedit potestatem captivandæ libertatis per Baptismum nobis donata? cum nequè Papa, nequè Episcopus, nequè ullus hominum habeat jus constituendæ syllabæ super Christianum hominem, nisi fiat ejus consensus.* Horum omnium Hæreticorum mentem sequuntur Calvinistæ, & alii, qui non minus impiè, quam sto. lidè dicunt Papam esse Antichristum.

His ad id potest Michael de Molinos Presbyter Hispanus, qui in LXV. Propositione ex condemnatis ab Innocentio XI. anno 1687. ait: *Præpositis obediendum est in exteriori, & latitudo voti religiosorum tantummodo ad exteriora pertinet; in interiori verò aliter res se habet, quo solus Deus, & Director intuetur.*

§. I.

De Proscriptione hujus Hæresis.

Hæc Hæresis damnata fuit in Concilio Viennensi celebrato sub Clemente V. pro extinguendis Templariis, damnandisque Dulcinis, Begardis & Beguinis, ferendo terræ Sanctæ subsidio, & reformandis Ecclesiæ moribus. In hoc quidem Concilio damnati fuerunt errores Begardorum, quorum tertius in ordine est ille, quem nos hic impugnamus ducimus. Damnata fuit etiam eadem Hæresis in Concilio Constantiensi celebrato anno 1314. sub Joanne XXII. Romanorum Pontifice pro tollendo non extincto, sed facto trium Pontificum Schismate, damnandique tunc grassantis Wicleffitarum, & Hussitarum Hæresibus, inter quas Hæreses erat hæc de obedientia non præstanda Sanctæ Sedi Apostolicæ, Joannis Hus ratio erat, quia decretales Epistolæ, & Leges Ecclesiasticæ sunt Apocryphæ, & seducunt à Christi fide, & ideo dicebat stultos esse Clericos, qui student eis.

Contra hanc Hæresim varia sunt decreta in Conciliis tam generalibus, quam particularibus, & in corpore Juris Canonici, quibus tenetur de necessitate salutis subesse capiti visibili Ecclesiæ Christi, & ejusdem Ecclesiæ leges adamussim, & sub poena peccati observare, cum potestas Ecclesiastica sit spiritalis, & pro salute animarum concessa fuerit Prælati, quibus incumbit Christi ovium cura.

§. II.

De Rationibus hanc Hæresim impugnantibus.

Ex veteri Testamento deducitur argumentum, quo contra Hæreticos prænotatos stabilitur potestas condendi leges, quam habet Ecclesia Christianam Prov. 6. vers. 20. & sequentibus, legitur istud Salomonis testimonium: *Conservea fili præcepta Patris tui, & nè dimittas legem Matris tuæ, liga ea in corde tuo jugiter, & circumdanda gustari tuo, cum ambulaveris, gradiantur teum: cum dormieris, custodi ante te, & evigilans loquere cum eis.*

Dicent forsàn Hæretici, quòd Pater ille est Deus, cujus lex est ab omnibus observanda. Fateor hæc verba de præceptis Dei esse intelligenda, quoniam solus Deus est verè Pater omnium hominum, quibus hic loquitur Salomon; sed nullus potest negare eundem Salomonem

cap. 22. vers. 28. dicentem: *Nè transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui, loqui de Patribus spiritualibus, quibus Deus, qui est Pater omnium, nos subiecit in his, quæ salutem nostram concernunt. Nec diffiteri potest quis matrem illam, cujus legem idem Salomon docet non esse dimitrendam, esse Ecclesiam, quæ est Mater nostra, in qua per Baptismum renati sumus, & per cujus Ministros dirigimur, & ad vitam æternam ducimur, quin citrà peccatum ipsi resistere valeamus, ut testatur Scriptura Sacra, Deuter. cap. 17. vers. 12. ubi habetur: *Qui autem superbiert nolens obedire Sacrosdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo suo, & decreto Judicis, morietur homo ille, & auferet malum de Israel.* Quod nedum de Sacerdotibus veteris Legis dictum est, sed etiam de Sacerdote novæ legis, cujus Sacerdotium dignus est, & autoritas major, quam in Lege antiqua. Nullus igitur potest inficere Ecclesiam Christi habere potestatem obligandi fideles, & condendi Leges, quibus parere omnes tenentur; scriptum est enim in eodem libro Deuteronomii cap. 17. vers. 10. *Et facies quodcumque dixerint qui præstant loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te.* Locus autem ille est Ecclesia, cui præstant Prælati, seu Apostolorum successores, quibus Deus contulit universam in Filios suos potestatem dicens Matth. cap. 18. vers. 18. *Amen dico vobis, quacumque ligaveritis super terram, 18. erunt ligata, & in cælo, & quacumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo;* ligare autem est Legem imponere: igitur Christus dedit à postolis suis, & Ecclesiæ suæ Prælati potestatem condendi Leges, ut ligarent eos, qui ligandi sunt, & solvendi eos, qui solutione digni sunt.*

Eandem assertionem de potestate condendi Leges Ecclesiæ à Christo concessa affirmat Paulus ad Rom. cap. 13. dicens: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo, qua autem sunt à Deo ordinatae sunt: itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt ipsi, sibi damnationem acquirunt.* His enim verbis suadetur quemlibet hominem teneri obedire illi, cui Deus contulit potestatem in alios, & per consequens Apostolis (quos Deus constituit Principes super omnem terram, in quam exivit sonus eorum seu Doctrina, & autoritas) fideles tenentur obedire. Et in Epist. ad Titum cap. 2. monet servos Domini sui subditos esse in omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes, ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus. Illi autem Domini, aut saltem inter illos, sunt Ministri Ecclesiæ, ut colligitur ex illo ad Hebr. cap. ult. vers. 17. *Obedite præpositis vestris & subjacere eis; ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vobis. Quod de Prælati Ecclesiasticis, & Pastoribus animarum dumtaxat intelligi potest, ut patet per id, quod in vers. 7. ejusdem capituli præmiserat: *Memento Præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitami fidem.* Sunt enim hi, quibus Act. 2. vers. 28. dicitur: *Attendite vobis & universo gregi in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivist sanguine suo.* Ideoque nullus potest citrà hæresim denegare Ecclesiæ potestatem condendi Leges, & in præceptorum ejus observantia se dispensare, ut declarat idem Apostolus 2. ad Thesalon. cap. 3. vers. 14. dicens: *Si quis non obedit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, & ne commiscamini cum illo, ut confundatur. Quod sane non dixisset, nisi habuisset potestatem præcipiendi, & puniendi eos, qui mandatis Apostolicis obtemperare recusant; undè cum non sit minor potestas nunc in Prælati Ecclesiæ, quam tunc fuit, nullus est qui non teneatur ipsi obedire in his, quæ ad observationem Legis Divinæ conducunt, mores depravatos corrigunt, & spiritualia perficiunt. Sumus enim fluctuantes in hoc sæculo, nec possumus aliquid ex nobis, sufficientia nostra ex Deo est, & quia Spiritus Domini ubi vult spirat, Prælati, quibus commisit curam, spirat media nobis demonstranda.**

Non parum juvat ratio; nam in Politia temporali est potestas condendi Leges Civiles pro recto regimine temporalis, quibus Legibus omnes subditi tenentur obedire in conscientia, ut docet D. Augustinus Epist. 50. ad Bonifacium dicens: *Quicumque Legibus Imperatorum, quæ pro rei veritate feruntur, obtemperare non vult acquirat grande*

Ad Titum 2.

Hab. sil. 2.

Act. 2.

2. Thes. sal. 3.

D. Augustin.

supplicium. Quod intelligit de gravi supplicio apud Deum, apud quem propter culpam mortalem tale supplicium acquiritur.

Idem colligitur ex illi 1. Petri cap. 2. vers. 18. Servi subditi estote in omni timore Domini, non tantum bonis & modicis, sed etiam Discipulis. Multo magis hæc potestas condendi Leges erit in Politia spirituali, quæ scilicet ad finem spiritualem ordinatur pro salutem animarum, qualis est Ecclesia pro recto regimine spirituali, ut patet ex variis Evangelii locis, in quibus constat Christum commississe Petro, & ejus successoribus Ecclesiæ curam, & gubernationem, quæ sine Legibus fieri nequeunt, cum à Legibus pendeat omnis reipublicæ salus. Etenim qui derelinquunt Legem, laudant impium, & qui custodit Legem, Filius sapiens est, inquit Salomon Proverb. cap. 28. Quare à primo Concilio ab Apostolis celebrato Jerosolymis, de quo mentio fit Act. 15. usque ad ultimum, Leges aliquæ late sunt secundum temporis opportunitatem, & non raro à Summis Pontificibus emanant decreta, & constitutiones, ut fideles maneant in fide Christi, & perveniant ad vitam æternam. Nam licet Christiani habeant Legem scilicet Evangelium, egent tamen Legibus Ecclesiasticis, quia Evangelium est universale, & non sufficit ad dirigendas actiones nostras, nisi per determinationes Prælatorum, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, & ad quos spectat nobis verum Scripturarum sensum aperire, ut colligitur ex Deuter. cap. 17. vers. 8. & 9. alioquin unicuique liceret interpretari Scripturas Sacras, & definire ea, quæ spectant ad fidem, quod est falsum, ut habetur ex Deuter. jam citato; & unicuique liceret judicare de facto proximo, quod est etiam falsum, ut asserit Papa Antero natione Græcus scribens ad Episcopos Boetiæ & Toleranæ Provinciar, & dicens: *Facta subditorum judicantur à nobis, nostra vero judicatis Deus.* Quibus verbis constat potestatem judicandi, decidendi, & resolvendi esse penes Summum Pontificem, & Prælatos Ecclesiæ. Igitur in ipsa Ecclesiâ Prælatis residet potestas obligandi fideles in his, quæ sunt Dei & pro regimine animarum.

Hinc est, quod Apostolus 1. ad Corinth. cap. 11. vers. 2. ait: *Laudo autem vos Fratres, quod per omnia mei memores estis, & sicut tradidit vobis, præcepta mea tenetis;* Quod sanè non dixisset, nisi potestatem statuti recipiisset à Christo Domino.

Lutherus propter tot, tantæque autoritates fateatur fideles teneri obedire Ecclesiæ Christi, sed negat ipsam Ecclesiam habere potestatem præcipiendi ea, quæ non habentur expressè in Scriptura Sacra. Sed ridicula est hæc argumentatio, nam plura observantur in Ecclesiâ à tempore Apostolorum, quæ tamen non sunt expressè in Sacris Litteris, ut patet de solemnitate festiva diei Dominicæ, quæ non reperitur expressè in Sacris Litteris, & tamen præcipitur ab Ecclesiâ, & observantur ab ipsi nascens Ecclesiæ canubulis. Plura etiam definita fuerunt in variis Conciliis, quæ tamen non reperiuntur expressè in Sacra Scriptura, ut patet de consubstantialitate Filii cum Patre, quam Lutherus admittit, quamque declaravit contra Arium Nicæna prima Synodus celebrata anno 325. quamvis non reperiatur expressè in Sacra Scriptura, quamque Ecclesia ex quadam infallibili ratiocinatione collegit, & declaravit ea, quæ erant obscura, & eruit quæ erant abscondita, Deo sic inspirante. Propheta etiam vice, jussu, ac motu Dei sua fundebant oracula teste D. Perro Epist. 2. cap. 3. vers. 2. dicente: *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt Sancti Dei homines,* nedum de his, quæ ad divina Mystera spectabant, sed etiam de his, quæ pertinebant ad mores. Poterit etiam eadem Ecclesia statuere eos mores, qui ad observationem mandatorum Dei maximè conducunt, cum non sit major ratio, ob quam Ecclesia poruit statuere in causa fidei, & non possit statuere in causa morum. Ergo hallucinatur Lutherus existimans Ecclesiam Christi non posse statuere & præcipere nisi ea, quæ expressè habentur in Sacra Scriptura.

Deinde Paulus plura præcepit, quæ tamen nulla ante Scripturam expresserant: præcepit enim 1. Corinth. cap. 11. Mulierem velato capite orare, viduos autem capite nudato, quod quidem præceptum non reperitur in Evangelio. Præcepit insuper virum fidelem debere permanere

cum uxore infideli, & fidelem uxorem cum viro infideli, si alter conjugum infidelis nullum incommodum inferat fidei alterius, & velit cum altero fidei in conjugio permanere, & si decesserit nolens cum fidei permanere, discedat fidei manente libero ad susceptionem alterius, quod tamen non reperitur expressè in Evangelio Christi, ut fatetur ipsemet Apostolus 1. ad Corinth. cap. 7. vers. 12. ubi ait: *Ego dico, non Dominus,* ut moneat se habere potestatem præcipiendi ea, quæ spectant ad perfectionem Christianam, perficiant mores & conducunt ad vitam æternam, & ad gaudium Domini, ad quod nihil coinquinatum intrabit. Unde cum Leges pro bonis moribus instituendis, tendat ad mundationem, & puritatem animæ, possunt ab Ecclesiâ condi, ut homines justè, piè, & sobriè vivant in hoc sæculo, & post mortem intrent in gaudium Domini.

s. III.

Solvuntur Argumenta contraria.

Prænotatim Hæretici obijciunt nobis eundem Paulum dicentem ad Corinth. 1. cap. 7. vers. 23. & 24. *Ratio empiri estis, nolite fieri servi hominum unusquisque, in quo vocatus est, Fratres, in hoc permanet apud Deum.* Quibus verbis volunt nos per Christum liberatos esse à Lege Moysæ, & ab omni potestate Ecclesiastica, ita ut nullus possit, quin injuriam inferat Christo, se subjicere Papæ, & aliis Prælatis Ecclesiæ; quoniam inquit Apostolus ad Galat. 5. vers. 18. *Si Spiritus ducimini, non estis sub Lege.*

Respondeo Apostolum ita loqui nè serviamus hominibus propter homines, sed propter Deum, ut explicat ad Ephes. 6. vers. 1. dicens: *Filii obedite parentibus vestris in Domino: hæc enim iustum est.* Et vers. 15. *Servi obedite Dominis carnalibus cum timore, & tremore in simplicitate cordis vestri sicut Christo, non ad oculos servientes, quasi hominibus placentes sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex solvuto animo.* Non vero nè obediamus Prælatis Ecclesiæ, quorum curæ, & sollicitudini sumus à Christo commissi, rati, cum oppositum asseret ad Heb. cap. ult. vers. 17. dicens: *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis, & Prælatis Ecclesiæ sint præpositi, & Patres nostri, de quibus ipse Paulus loquitur.*

Vel respondeo Apostolum ibi docere, quod Christus nos liberavit à servitute peccati, & à servitute Legis Moysæ, id est, à iugo carere moniarum, & à Lege Circumcisionis, non vero quod sustulit obedientiam Prælatorum Ecclesiæ, qui in Evangelio pro Christo legatione funguntur, à quorum servitute Christus non liberavit nos, imò ipsi subiecit nos. Vel dico, quod per illa verba Apostolus averit nos ab illa servitute, qua quisque illius fatebatur esse, à quo baptizatus erat: Quidam dicens: *Ego sum Pauli, alius, ego sum Apollo, Altera atque alius, ego sum Cepha,* ut habetur 1. ad Corinth. cap. 1. vers. 12. & sequentibus. Igitur Apostolus non intendit asserere Christum nos liberasse à servitute Prælatorum Ecclesiæ, & Ministrorum Christi, qui pro animabus nostris redditi sunt rationem in strictissimo Dei judicio; nec possumus eorumdem præceptis resistere, quin Deo resistamus, ut monet idem Apostolus 1. ad Thessalon. cap. 4. vers. 8. dicens: *Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum.*

Iterum obijciunt, ut probent hominem debere soli Deo obedire; illud Deuter. cap. 12. vers. ult. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino; nec addas quicquam, nec minuas;* indè enim concludunt solum Deum esse legistatorem, cui obedire debemus, & ideo nullus in Ecclesiâ Christi habet potestatem præcipiendi nobis, ut faciamus ea, quæ vult, si ve sit Episcopus, si ve sit Papa.

Hæc instantia non valet, quia indè sequeretur, quod subditi non tenerentur obedire Regi, nec Reges possent leges statuere, quod est falsissimum, & contra communem sensum, ac proindè melius esset hanc Hæreticorum objectionem spernere, quam explicare. Nihilominus respondeo Scripturam loqui de additione contraria Legibus Divinis, nam dum Deus ait: *non addas, nec minuas quicquam,* hoc est, non addas quicquam Legibus meis, contrarium, hocque merito, quia potestas condendi Leges non est in destructionem, sed ad edificationem,

ut ob-

ut observat Apostolus. Christus enim loquens Discipulis suis Luc. 10. vers. 16. & in eis omnibus Prælatis illorum successoribus ait: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.* Ex quibus verbis colligimus Episcopos, & Pastores Ovium Christi habere potestatem loquendi nobis, & præcipiendi, & in ipsi Ovibus, seu in nobis esse obligationem audiendi eos, & faciendi ea, quæ præcipiunt; dum loquuntur in Cathedra, quin valeamus jota unum omittere. Christus enim March. 23. ait: *Super Cathedram Moysi sederunt Scribae & Pharisei, quacumque dixerint vobis facite, secundum vero opera eorum nolite facere;* ut indè agnoscamus autoritatem aliquam esse in terris super nos, hancque esse jurisdictionem Ecclesiæ, qua reider in Prælatis independenter ab eorum sanctitate & probitate, quidquid dixerint Albanenses. In nobis vero esse obedientiam non solum aliquorum, sed omnium præceptorum, ut fadent hæc verba: *quacumque dixerint vobis;* quid est autem dicere, quacumque. Numquid facturi sumus scelera, si nobis præcipiant? absit. Per illa enim verba solum nobis præcipitur obedientia eorum, quæ ad Cathedram pertinent, id est, eorum quæ spectant ad fidem, & ad bonos mores, quæque ad faciliorem observantiam mandatorum Dei viam aperiunt, & conduunt; ideoque in Deuteronomio Deus non removit à Prælatis Ecclesiæ potestatem condendi Leges, sed solum potestatem abolendi divinas, & addendi aliquid contrarium, vel minuendi veritates.

Scriptura non docet nullum præter Deum esse legislatorem, sed solum declarat Deum esse legislatorem supremum, præcipuum & principaliorum, à quo est omnis potestas, ut asserit Apostolus ad Rom. cap. 13. dicens: *Non est potestas nisi à Deo, quæ autem sunt à Deo ordinata sunt.* Hinc est, quod præcepta Prælatorum Ecclesiæ observanda sunt, sicut præcepta Dei, ea dum transgrediuntur, transgrediuntur etiam præcepta Dei, qui eos Ministros suos & novi Testamenti instituit, ut docet idem Apostolus statim subdens: *Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Idem prius docuerat Moyses, dum populo Israëlitico adversus eum, & Aaronem fratrem eius murmuranti dixit Exod. c. 16. vers. 8. *Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, & mandet panes in saturitate; eo quod audierit murmurations vestras, quibus murmurati estis contra eum, nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.*

Tandem obijciunt nobis autoritates Sacræ Scripture, & Sanctorum Patrum, quibus Ecclesia comparatur Luna; inde enim volunt Ecclesiam non posse habere potestatem condendi Leges in ordine ad salutem. Quia, inquit, hujusmodi Leges debent à legislatore infallibili provenire: Ecclesia autem à fide sua deficiere, & veritatis Eclipsim interdum errando pati, sicut Luna patitur à sua claritate defecere, imò aliquando defecit, & Eclipsim patitur.

Respondeo paritatem non convincere; Ecclesia enim comparatur Luna ratione principii, scilicet quia sicut Luna lumen recipit à Sole, qui est totius luminis centrum, ita & à Christo vero iustitiæ & intelligentiæ sole, lumen habet Ecclesia. Vel comparatur Luna ratione effectus, quia sicut Luna initio mensis exigua est, sic Ecclesia in ortu suo exigua fuit, & de die in diem crescens ad plenitudinem pervenit, sicut Luna. Et in hoc sicut tota comparatio Ecclesiæ cum Luna; non vero in hoc, quod sicut Luna potest à sua claritate defecere, & Eclipsim pati, ut probat experientia, ita possit & Ecclesia à sua fide defecere, & errare; cum nunquam defecerit, nec erraverit in fide, ut ex supradictis constat; sed in hoc quod sicut Luna suas patitur vicissitudines, & mutationes accidentales, ita & Ecclesia Christi modo pacis, modo persecutionis vicissitudines habeat, licet nunquam deficiat. Quapropter Christus dixit Discipulis suis Matth. 10. vers. 16. *Ecce ego mitto vos sicut oves in mediolporum, estote ergo prudentes sicut serpentes & simplices sicut columba, cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in Conciliis, & in Synagoga suis flagellabunt vos.* His enim verbis monēbat eos, cuique indicabat futuram persecutionem, & vicissitudines futuras, quas nedum Apostoli, sed etiam ipsorum successores passi sunt, teste historia Ecclesiastica, absque tamen ullo defectu, aut Eclipsi in fide, ut probant verba, quæ immediatè sequuntur: *Cum autem tra-*

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

De obedientia debita Superioribus Ecclesiasticis.

Rom. 7.

Exod. 16.

Responsio ad ultimum Hæreticorum rationem.

dent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.

Unde D. Ambrosius lib. 2. Exameron comparationem Ecclesiæ cum Luna in Sacra Scriptura, & Sanctis Patribus sepe repetitam virificè explicat dicens: *Ecclesia tempora sua habet persecutionis, & pacis, nam videtur sicut Luna deficere, sed non deficit; abumbrari potest, sed deficere non potest.* Et Cassiodorus super Psal. 30. inquit: *Ecclesia enim magis incipit esse obscurissima, cum ad finem sæculi erit perducta, tunc enim possessionibus Electorum, citò implebitur numerus honorum.* Igitur cum Ecclesia non sit defectibilis, nec mutabilis ut Luna, comparatio Hæreticorum non movet ab ea potestatem condendi Leges.

ARTICULUS VII.

Quo adversus Flavitanos Episcopus Romanus ponitur totius Ecclesiæ Primas.

Adversus summum, atque supremum Ecclesiæ Christi Pontificatum plures insurrexere hæreses (profecto ut esset Schismatis occasio, & ut non esset Rex in Israel, sed ut unusquisque quod sibi rectum videretur, hoc faceret.) Anno 476. tempore Leonis II. Imperatoris, & Simplicii Romanorum Pontificis, quidam vir hereticus Arius, dicitur Flavitas Constantinopolitanus Episcopus, sed intrusus, docuit (teste Nicephoro, lib. 16. c. 18. Historiæ Ecclesiasticæ) quòd Papa non est Episcopus Supremus, ac proinde quòd nullam habet jurisdictionem, aut potestatem in Ecclesia Christi, nisi eam, quam quilibet Episcopus habet in suo Episcopatu. Armeni autem crediderunt anno 640. regnante Constantio III. Heraclii filio, & Ecclesiam Dei regente Theodoro Episcopo Romano non esse Episcopum universalem. seu totius Ecclesiæ Christi Primatem, nec ipsi competere curam universalem, seu totius Ecclesiæ, sed solum Diocesis Romanæ, quapropter ab Ecclesia Romana se subtraxerunt, decreta Concilii Chalcedonenis recipere noluerunt, & ab hoc tempore obedientiam Romano Pontifici negare ceperunt.

Post Græcos, & Armenos adversus Summum Pontificem insurrexerunt impii & Idiote Waldenses, Joannes Wicleffus, & Joannes Hus, de quibus in precedenti articulo locuti sumus. Et quoniam ibi videri potest id, quod de Papa sentiunt, ad hunc articulum lectorem remitto. Waldensibus in hac parte, seu contra Summum Pontificem, consenserunt Marfilus Paduanus, & Janudunus asserentes Petrum majorem non habuisse potestatem, ac proinde Romanum Pontificem non debere agnoscere ut Christi Vicarium super omnem Ecclesiam, nec ut visibile caput ipsius, sed tantum Ecclesiæ Romæ, sicut D. Jacobus erant caput Ecclesiæ Hierosolymorum & sic de ceteris.

Istorum omnium hæreticorum communem errorem jam diu sepultum ab inferis revocavit Martinus Lutherus, ut faciliori modo, quas conceperat hæreses, docere posset. Nulla est enim alia via apertior ad hæreses introducendas, quam primatum Petri ab Ecclesia subtrahere, & tot capita in Ecclesia Christi constituere, quot in ipsa sunt Episcopi. Quoniam ex hac supreme auctoritatis divisione maxima nasceretur contradictio, & diverfitas, nedum in modo tradendi dogmata fidei, sed etiam in ipsi fidei dogmatibus; quapropter hæreticorum scopus is unus est, Papam videlicet à sua sede dejicere, & omnem potestatem, quam à Deo in terris recepit, illi adimere, ut percussio pastore dispergantur oves.

Anno autem Domini 1523. sub Carolo V. Imperatore, & Clemente VII. hujus nominis Papa, Jacobus præpositus, Monachus Eremitarum Ordinis S. Augustini, natione Flander, prædicavit Papam non esse caput Ecclesiæ iure divino, nec autoritate Christi existimabat enim Petrum solo jure humano, & electione fuisse primum dignitate inter ipsos Apostolos, aut ordine, non vero auctoritate, & jurisdictione, & inde concludebat nullum successorem Petri esse Primatem Ecclesiæ Christi iure divino, sed tantummodo primum inter pares. Nedum in hoc erravit prædictus Jacobus, sed in pluribus à his articulis. Tamen inter hæreticos minimè reputandus est, quia postea corde contritus in majori Ecclesia Bruxellen. à coram ingenti hominum multitudine sua falsa dogmata

D. Ambrosius.

Cassiodorus.

Flavitus.

Armeni.

Waldenses.

Wicleffus.

Marfilus Paduanus.

Lutherus.

Jacobus Præpositus.

publicè, & solemniter revocavit sub hac formâ: Ego Frater Jacobus Præpositus Religioſus Ordinis Eremitarum Sancti Auguſtini anathematizo omnem hæreſim, eamque præcipuè de qua diſſamatus ſum, quam frater Martinus Luther in ſuis libris, & ad populum ſermonibus his temporibus & docuit & tenuit, propter quam à Sede Apoſtolica tamquam hæreticus cum ſua doctrina damnatus eſt, maximè quoad articulos in litteris Apoſtolicis comprehenſos. Conſentio etiam cum Romana Eccleſia in omnibus qua ad Chriſtianam Religionem ſpectant, & conſiſtor quæcumque Sedes Apoſtolica conſtituitur, & reprobo qua reprobanda cenſet. Sentio præterea, & teneo præſatum Martinum cum ſua doctrina rectè ac legitime à dicta Sede condemnatum, ejus libros, tractatus, vel ſermones tam editos, quam edendos rectè vetitos legi, vel teneri ad incendia tradi mandatos; ſpecialiter autem reprobo quosdam articulos, quorum alios publice prædicavi, alios privatim, & doſe expreſſi, reliquos apud me ſenſi. Hæc ſunt verba prædicti Jacobi, quæ refert Prateolus.

His hæreticis ſuccceſſit Marcus Antonius de Dominis Archiepiſcopus Spalatenſis in Dalmatia, fraude intruſus, qui autoritatem Papæ deprimeret ſemper conatus eſt: dicebat enim Eccleſiam nullum aliud habere caput, niſi Chriſtum, & Vicarium Chriſti non eſſe Papam, ſed Spiritum Sanctum; Papam verò eſſe Epicoſcopum unius Dioceſis tantum, ſicut quilibet aliter Epicoſcopus. Idem ſentiunt Rutheni natione Lituani.

§. I.

De Impugnatorum ſupremæ poteſtatis Papæ Proſcriptione.

Eccleſiæ Primatum reſidere in Summo Pontifice deſinitum fuit in Concilio Conſtantiſi ſeſ. 8. in qua hæc Sancta Synodus damnavit XLV. articulos Joannis Wicleſſi, quorum unus eſt iſte: Eccleſia Romana eſt Synagoga Sarana, nec Papa eſt immediatus & proximus Vicarius Chriſti; que aſſertio ſimul cum aliis ejusdem hæretici damnata fuit tanquam hæretica. Igitur oppoſita, videlicet ea, quæ affirmat Eccleſiam eſſe Sponſam Spiritus Sancti, & Papam eſſe Vicarium Chriſti, eſt de fide.

Idem decrevit Concil. Florentinum ſub Eugenio IV. celebrato anno 1438. pro damnandis Græcorum hæreſibus, & uniendis iſdem cum Latinis dicens: Deſignimus Sanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem in univerſum orbem tanquam primatum, & ipſum Romanum Pontificem Sacerdotem eſſe Beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiusque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem ac Doctorem exiſtere, & ipſi in Beato Petro, paſcendi, regendi, ac gubernandi univerſalem Eccleſiam, à Domino noſtro Jeſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodum etiam in geſtis armeniorum Conciliorum, & in Sacris Canonibus continetur.

Eadem definitio pro firmando primatu Epicoſcopi Romani habetur ex antiquiſſima traditione. Fideles enim ſemper crediderunt Papam, ſeu Epicoſcopum Romanum habere primatum Eccleſiæ Chriſti, & ſucceſſorem Petri. Idem habetur etiam in variis canonicis textibus, quos hic referre mihi videtur ſuperfluum, quia in decretalibus legi poſſunt. Unde autoritate Sacrarum Scripturarum probandum eſt contra prænomatos hæreticos Papam eſſe totius Eccleſiæ primatem, ſeu primatum ſupra cæteros Epicoſcopos habere, necdum primatum ordinis, & dignitatis, ſed etiam juridiſictionis, & autoritatis.

§. II.

Probatum ex Scriptura veritas articuli.

Chriſtus ſoli Petro promiſit ſupremam Eccleſiæ poteſtatem juxta illud Matth. 16. verſ. 17. Beatus eſ Simon Bar Jona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus qui in Cælis eſt: & ego dico tibi quia tu es Petrus, & ſuper hæc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & porta inferi non prævalent adverſus eam, & dabo tibi Claves regni Cælorum, & quæcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in Cælis. Hoc quidem nomine Claves ſignificatur univerſalis ligandi, & ſolvendi poteſtas Eccleſiæ militantis,

ut inſinuat hæc particula, quodcumque ligaveris ſuper terram, quæ nihil excludit, nullumque hominem eximit ab illa poteſtate, quam Petro Chriſtus de facto dedit juxta illud Joan. cap. 21. verſ. 15. ubi Chriſtus eundem alloquens Petrum ait: Cum ergo prædiſſent, dicit Simoni Petro, Joan. 21. Jeſus: Simon Joannis diligis me plus hiſ? dicit ei: etiam Domine, tu ſcis, quia amo te; dicit ei: paſce agnos meos. Dicit ei iterum, Simon Joannis diligis me? ait illi: etiam Domine, tu ſcis quia amo te; dicit ei: paſce agnos meos. Dicit ei tertio: Simon Joannis amas me? contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio, amas me: & dixit ei: Domine tu omnia noſti: tu ſcis quia amo te. Dixit ei: paſce oves meas. Dedit autem illi hanc ſupremam poteſtatem regendi Eccleſiam, & paſcendi oves, inter quas erant alii Apoſtoli.

Hanc ipſam autoritatem fuiſſe conceſſam Petro fateatur univerſa Eccleſia in oratione officii Cathedræ, ſeu autoritatis ejusdem Sancti Petri die 18. Januarii celebrandi, ubi habetur: Deus qui Beato Petro Apoſtolo tuo colatis clavibus ligandi, atque ſolvendi Pontificem tradiſti. Quod non poteſt intelligi tantum de Pontificio determinato, ſeu unius Dioceſis particularis, nimirum Romanæ, ſed de Pontificio totius Eccleſiæ Chriſti, quæ omnes & ſingulos fideles comprehendit, & in qua ſunt oves Chriſti à D. Petro paſcendæ, Chriſtus autem dedit illi hanc poteſtatem, ut perpetuò durarum, ſeu ut tantum diu duraret, quam diu duraret ipſa Eccleſia, ac proinde ut duraret non in ſolo Petro; alioquin hæc autoritas, & Eccleſia ſtatim finem habuiſſent, quia Petrus ſedit in Romano Pontificatu an. XXXIV. menſ. III. di. XII. tantum; ſed etiam ut duraret in Petri ſucceſſoribus, cum mortuo Petro remanere debeant oves Chriſti paſcendæ & regendæ. Sed ex perpetua traditione, & perenni omnium fidelium, & Eccleſiæ doctrina Romanus Pontifex Canonicè electus eſt legitimus ſucceſſor Sancti Petri. Quapropter Sanctus Auguſtinus in Epit. 61. habet: In Romana Eccleſia ſemper Apoſtolica Cathedræ viguit principatus: Hoc eſt, autoritas Petri ſemper fuit in Antifite Romano, qui in officio ſucceſſit Petro, ſicut cæteri Epicoſcopi ſuccedunt aliis Apoſtoliſ.

D. Hieronymus Epitola 67. ad Damafum ait: Demittuntur tibi, id eſt, Cathedræ Petri communione conſocior. Patres Concilii Chalcedonenſis Sancti Leonis Romani Pontificis Epitolaſ approbantes unanimi voce clamaverunt: Petrus per Leonem locutus eſt; quòd evidenter probat autoritatem Petri eſſe in Leone. Et D. Bernardus lib. de conſideratione ad Eugenium III. Romanum Pontificem cap. 8. ait: Age indagemus adhuc diligentius qui ſe quam gerat. raris videlicet pro tempore perſonam in Eccleſia Dei, quis eſt? Sacerdos magnus, ſummus Pontifex, tu princeps Epicoſporum, tu hæres Apoſtolorum, tu primatus Abel, gubernator Noe, Patriarchatus Abraham, ordine Melchizedech, dignitate Aaron, autoritate Moyses, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, unctio Chriſtus, tu es cui Claves traditæ, cui Oves creditæ ſunt. habent illi ſibi assignatos greges, ſinguli ſingulos tibi univerſi crediti, uni unus, nec modo ovium, ſed & Paſtorum, tu unus omnium eſt Paſtor. Unde id probem quæris? ex verbo Domini, cui enim non dico Epicoſporum, ſed etiam Apoſtolorum, ſic abſolutè & indiſcretè tota commiſſa ſunt oves? ſi me amas Petre, paſce oves meas: quas? illius vel illius populos civitatis, aut regionis, aut certe regna? oves meas, inquit, cui non planum non deſignaffe aliquid, ſed assignaſſe: nihil excipitur, ubi diſtinguitur nihil. Igitur eodem jure divino, quo univerſalis juridiſictione Eccleſiæ fuit in Petro, hoc eſt, ex institutione Chriſti, durat adhuc in Romano Pontifice, & in ipſo reſidet totius Eccleſiæ primatus, ſeu ſuprema illa Eccleſiam univerſalem regendi poteſtas.

Hæretici volunt prædicta verba Chriſti ad Petrum, dabo tibi Claves &c. pertinere ad totam Eccleſiam, non verò ad perſonam privatam Petri, ita ut inferri liceat autoritatem illam à Chriſto promiſſam Petro ita datam fuiſſe illi, ut modo reſideat primatus, & magis principatus in Papa, qui ſe Petri ſucceſſorem dicit. Ita diſcurrunt Lutherus, Calvinus, & Magdeburgenſes.

Sed ſiſtra eſt hæc ratiocinatio, ut ſuadet circumſtantie concomitantes verba Chriſti, quæ per perſonam particularem Petri indicant, nam, tibi, eſt pronomen ſingulare indicans perſonam illius, cui dicit, tibi dabo: ſi hæc autem perſona eſt Petrus, ut indicat id quòd præcedit: beatus eſ Simon Bar Jona, id eſt, Petrus Filius Jonæ, tum præterea hæc verba Chriſti: ego tibi dabo &c. dicta fuerunt

tum à Chriſto illi, qui Chriſtum conſitebatur dicens: tu es Chriſtus Filius Dei vivi, ut conſtat ex Evangelio: Ille autem, qui dicit: tu es Chriſtus Filius Dei vivi, eſt Simon Petrus, ut habetur in eodem Evangelio Matthæi verſ. 16. ideoque hæc verba Chriſti: Tibi dabo Claves regni Cælorum &c. non pertinent ad totam Eccleſiam, ut voluere hæretici; alioquin in Eccleſia tot eſſent capita, & fundamenta, quot ſunt membra, quòd eſt falſum, cum Eccleſia ſit corpus myſticum, vel nullum eſſet caput in Eccleſia, ſeu eſſet corpus Acephalum, quòd eſt pariter falſum; ideoque ſpectant ad perſonam privatam Petri, ut notant communiter Sancti Patres, nempè D. Hilarius lib. VI. & X. de Trinitate, D. Auguſtinus lib. 2. contra duas Epitolas Gaudentii, & ſerm. 13. de verbis Domini, D. Chryſoſtomus in cap. 16. Matthæi, & alii, qui dicunt quòd conſeſſio Petri mercedem accepit. His ad dō orationem officii Cathedræ Sancti Petri Romæ ſuprà recitata.

Tandem ille, cui paulò poſt dixit: Tibi dabo claves regni Cælorum, eſt ille, cui paulò poſt dixit Matth. 16. verſ. 23. Vade poſt me Satana, ſtandalum es mihi, qui non ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed ea quæ hominum. Ille autem erat Petrus, ut conſtat ex verbis immediatè præcedentibus, qui, id eſt Chriſtus, converſus, dicit Petro, vade. Igitur promiſſio de dandis clavibus regni Cælorum non fuit facta Eccleſiæ univerſæ, ſeu tam in membris, quam in capite conſiderata, ſed ſoli Petro, ut in ipſo eſſet poteſtas univerſalis ligandi, atque ſolvendi omnes, & ſingulas animas, aut oves Chriſti, qui eandem oves eidem Petro ſubjecerat his verbis: Petre paſce agnos meos, paſce oves meas, cum oves ſubiiciantur illi, à quo paſcuntur & diriguntur, ſcilicet paſtori, quique ſuper eundem ſcilicet Petrum ædificaverat Eccleſiam ſuam.

Fateor plures eſſe in Eccleſia Paſtores, ſed omnium primus prioritate juridiſictionis eſt ſucceſſor Petri, ſeu Papa, qui ſucceſſens Petro in officio, ſucceſſit etiam in autoritate, & juridiſictione, eſtque reſpectu aliorum paſtorum id, quòd erat Petrus reſpectu aliorum Apoſtolorum, ut affirmat D. Auguſtinus lib. 2. contra Epitolas Perilliani cap. 15. ubi ait: Cathedræ tibi quid facis Eccleſia Romana in qua Petrus ſedit, & in qua nunc Anaſtaſius ſedet. At Petrus erat primus Apoſtolorum prioritate juridiſictionis, & eorumdem Apoſtolorum Princeps, ut declarant Concilia Florentinum, & Tridentinum ſeſ. 6. cap. 11. ubi Petrus Apoſtolorum princeps vocatur, quo nomine principis ſignificatur Petrus eſſe ſuperiorem, & alios Apoſtolos fuiſſe ſubditos Petri.

Petrus ſua autoritate congregavit alios Apoſtolos ad eligendum novum Apoſtolum in locum Judæ proditoris, ut patet ex illo Act. 1. verſ. 15. in diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum, dixit, viri fratres, oportet impleri ſcripturam &c. Cum etiam orta eſſet quæſtio de ceſſatione legalium quibusdam dicentibus: illa eſſe neceſſaria, aliis autem contradiſcentibus, & pro hujus quæſtionis definitione Concilium Jerofolymis congregaretur, ſurgens Petrus in medio illorum primus locutus eſt, & illius ſententia omnes conſenſerunt. Proſectò Petrus non fuiſſet hujus Concilii Præſes, nec primus locutus fuiſſet, niſi Chriſtus conſtituiſſet eum caput totius Eccleſiæ, principem & ſuperiorem Apoſtolorum, Nam ſi hoc non eſſet, id eſt, ſi Petrus non habuiſſet juridiſictionem & autoritatem ſuper alios Apoſtolos, ita ut quilibet Apoſtoli fuiſſet ſolus, & primus Epicoſcopatus ſui Paſtor & caput, in illo Concilio Jerofolymitano D. Jacobus ejuſdem civitatis Epicoſcopus fuiſſet præſes, & locutus fuiſſet priuſquam Petrus, quia erat præſens, & Concilium erat in ſua Dioceſi, in qua ſolus habuiſſet ſupremam autoritatem; ſed hoc non fecit D. Jacobus, & Petrus locutus eſt primus præſente Jacobo Epicoſcopo Dioceſano: ergo Petrus erat ſuperior Jacobo in ſua etiam Dioceſi exiſtente, & habuit univerſalem & plenariam autoritatem definiendi res, & controverſas in Conciliis, ut notat D. Ambroſius relatus in Can. Non turbatur 24. quæſt. 1. ubi ait: Et ſi alii imperantur, ut laxent verba ſua, ſoli tamen Petro dicitur, duc in altum, hoc eſt, in profundum diſputationum.

Deinde in omni Apoſtolorum Catalogo D. Petrus ſemper numeratur primus, alii verò Apoſtoli, nullo ſervato ordine ab Evangelicis numerantur. Nam Matthæus ponit Andream in ſecundo loco, Matcus ponit illum in

quarto, idem Matthæus ponit Thomam in ſeptimo loco, & Marcus, & Lucas ponunt eum in octavo. Petrus autem nunquam variato ordine ab omnibus Evangelicis, imò & ab omnibus Apoſtoliſ act. cap. 1. verſ. 13. ponitur primus, quòd factum non fuiſſet, ſi ipſe Petrus non fuiſſet cæteris ſuperior, & prior, non prioritate vocationis ad Apoſtolatam, quoniam conſtat Andream fuiſſe prius illo vocatum, & per ipſum Andream Petrum fuiſſe ad Chriſtum adductum; ergo Petrus eſt prior prioritate juridiſictionis, & autoritatis. Hinc eſt, quòd omnes Apoſtoli præſente Petro nullum autoritatis ſignum demonſtrabant: nam cum Petrus & Joannes aſcendiſſent in templum ad horam orationis noiam, cuiſdam Claudio ad portas templi petenti cleemofynam Petrus ait: Argentum & aurum non eſt mihi, quòd autem hæc habeo hoc tibi dō in nomine Jeſu Chriſti Nazarani ſurge & ambula, & ſtatim conſolidata ſunt bæſes ejus, & planta. Tamen D. Joannes hoc miraculum facere poterat, & dicere claudio ſicut Petrus: Surge & ambula; qui enim Druſianum mortuum poſtea ſuſcitavit, poterat tunc claudi pedes conſolidare: ſed tacuit, quia Petrus agnoſcebat ſuperiorem, & Vicarium Chriſti in terris. Hanc veritatem declarat Synodus Nicæna lib. 3. Can. 39. verſ. Conſideret Patriarcha, ubi legitur: Petrus cui data eſt poteſtas in omnes principis Chriſtianos, & omnes populos ut qui ſi Vicarius Domini Noſtri Jeſu Chriſti.

Deinde cum veniret etiam ad momentum Petrus, & Joannes, iſte prior pervenit, ut legitimus Joan. 20. verſ. 4. Currebant autem duo ſimul, & ille Diſcipulus, præcurrit citius Petro, & venit prius ad monumentum, & cum ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina, non tamen introiit. Sanè ut exhiberet Petro tanquam ſuperiori honorem debitum: nam Joannes, qui fuerat dignus recumbere ſuper corpus vivum, dignus etiam erat intrare in monumentum, in quo poſitum fuerat idem corpus mortuum. Nec valet dicere, quòd noluit abſolute intrare, cum idem Evangelium cap. 8. habeat: Tunc ergo, hoc eſt, poſt acceſſum, & ingreſſum Petri, introiit & diſcipulus ille, qui venerat prius ad monumentum, ut conſtat ex verſ. 6. Igitur ratio Joannis fuit oſtendere Petrum habere primatum inter Apoſtolos, & ipſi Petro omnes præ cæteris debent honores.

Chriſtus etiam eundem Petri primatum oſtendit; nam poſt ſuam in coelos aſcenſionem volens docere Eccleſiam ſuam illum ciborum delectum, qui in lege Moſayca præcepit fieri, non eſſe jam neceſſario faciendum, ſoli Petro de hoc revelationem fecit, ut conſtat Act. 10. tamen hæc res tangebat omnes, niſi ſominus ſoli Petro revelata fuit; proſectò quia erat perſona communis curam omnium gerens, & caput omnium fidelium. Uſus probat voluntatem ſupremi ſuperioris aut principis ſignificandam eſſe ſuperiori ordinario quò ipſo ſupremo delegato; Petrus igitur, cui in hac occaſione revelata, & notificata fuit voluntas Chriſti, eſt ſuperior ordinarius omnium fidelium.

Aliud ejuſdem autoritatis Petro conceſſæ ſignum dederat Chriſtus Matth. 17. Aſſumpſit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & duxit illos in montem excelſum, & ibi enim Petrus fuit primus aſſumptus, ut agnoſceretur primus & Princeps Apoſtolorum non ſolum prioritate ordinis, aut dignitatis, ſed officii & autoritatis, quia nomen hoc eſt nomen officii. Ideoque ſolus Petrus in illo monte loutus eſt, & dixit Chriſto: Domine bonum eſt nos hic eſſe. Et verſ. 23. dicitur, quòd cum Chriſtus & diſcipuli veniſſent Capharnaum, acceſſerunt qui Didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei; Magiſter veſter non ſolvit Didrachma? Chriſtus autem pro didrachmate ſolvendo prævenit Petrum, & dixit illi: Ut non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hannum: & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle, & aperto ore ejus, invenies ſtaterem: illum ſumens, da eis pro me, & pro te. Inde enim Chriſtus oſtendere voluit, quòd jam meditabatur Petrum poſt ſe relinquere caput Eccleſiæ, quia tributum illud juxta D. Hieronymum in hunc locum non ſolvebatur pro omnibus & ſingulis, alias ſolutum fuiſſet pro quolibet Apoſtolo, ſed ſolum ſolvebatur pro capite familie. Unde Chriſtus non dixit Petro pro me, pro te, & pro aliis Apoſtoliſ meis, ſed ſolum pro me & pro te, ut Apoſtoli agnoſcerent Chriſtum eſſe caput & Principem, & poſt illum, Petrum occupare primum locum, & primam ſedem

seu absente Christo, aut post Christi ascensionem Petrum fore permansurum caput & principem Apostolorum, quoniam non nisi pro capite exigendum erat tributum ab illis, qui accipiebant illud.

Marci ult.

Angelus apparens Mariæ Magdalene, & aliis eius confortibus Christi Sepulchrum visitantibus ait Marc. ult. vers. 6. & 7. *Jesus quærit Nazaranum Crucifixum, surrexit, non est hic, sed ita dicite discipulis ejus & Petro, quia præcedit vos in Galilaam.* Ratio, ob quam Angelus solus Petri nomen exprimit, & aliorum tacet; quia Petrus cæteris omnibus præminere debebat, & a Christo constituendus erat Pastor omnium ovium, & princeps Apostolorum. Nam si non fuisset cæteris præstantior & superior, sed solum æqualis, ut volunt aliqui hæretici, dixisset tantum, *dicite discipulis ejus.* At ut innumeret aliquid esse in Petro singulare, propter quod esset proprio designandus nomine, tanquam aliorum Princeps, addidit, & *Petro*, quo nomine Angelus distinguit Petrum ab omnibus Apostolis tanquam caput à membris, & tanquam superiorem à subditis, quia Petrus erat petra, supra quam Deus Ecclesiam suam fundare decreverat. In quolibet corpore mystico, & morali caput solito nominatur distinctè & in particulari exprimitur.

2. sal. 14.

Idque confirmaverat David Rex Spiritu prophætico Christum de Apostolis sic alloquens Psal. 44. vers. 17. *Constituit eos Principes super omnem terram; quod postea factum fuit à Christo dicente Apostolis Matth. ult. vers. 18. & sequentibus: Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes &c.* At Apostoli post Christi ascensionem unum habuerunt Principem visibilem, ut Ecclesia esset unum nedum unitate fidei, sed etiam unitate capitis, ut tolleretur Schismatis occasio, hincque fuit Petrus, ut declarat Sacra Tridentina Synodus sess. 6. cap. 11. dicens, *Item Principes Apostolorum Petrus &c.* Igitur Petrus constitutus fuit caput, & princeps Apostolorum omnium, & per consequens habuit in illos, & in omnes fideles, seu in Agnos, & Oves plenariam potestatem, à Apostoli erant ex ovibus illis, de quibus Christus Joan. 10. vers. 14. ait: *Ego sum Pastor bonus & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ.* Pastor autem ille antequam ascenderet in Cœlum, constituit Petrum sui gregis pastorem, dum dixit illi: *pasce oves meas;* ac proinde Petri erat dirigere, ac regere Apostolos, & fideles, seu universalem Ecclesiam.

Joan. 10.

Eandem veritatem confirmat Christus, & declarat Petrum majorem habere potestatem, & esse principem Apostolorum Luc. c. 22. vers. 31. & 32. dicens: *Simon, Simon, ecce Satanâs expetivit vos ut cribraret sicut triticum; ego autem rogavi pro te, ut non desiciat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* His quippe verbis Christus docuit Petrum esse cæteris Apostolis majorem, quia potestas confirmandi alios Apostolos, quos Diabolus expetiverat, ut sicut triticum cribraret, est potestas jurisdictionis, & autoritatis, ut farentur omnes. Theophilactus hunc textum Lucæ explicans ait: *Planus hujus intellectus is est, quia te habedo ut principem discipulorum, postquam me negaveris, & ad Pœnitentiam veneris, confirma ceteros, hoc enim te docet qui post me Ecclesia petras & fundamentum.* Dedit illi insuper firmitatem, & infallibilitatem in fide, ei priusquam aliis divinitatem suam revelavit, ut inter fideles esset Primas, & majorem haberet autoritatem. Ergo Petrus, cui injungitur opus confirmandi reliquos Apostolos, est caput Apostolorum, & Papa est ejus successor, cui committitur cura omnium ovium Christi, est Pastor principalior totius ovilis, seu tam agnorum, quam ovium, id est, universalis Ecclesiæ. Non quod sit in ipsa Ecclesia solus Episcopus, sed quia curam omnium animarum habet, & jurisdictionem in alios Episcopos, ut probant concessio Jubilæi, & iudicium causarum Episcoporum.

Luc. 22.

Idem suadet hæc ratio. Ubicumque sunt multa regimina ordinata, & bene disposita, necesse est, quod detur universale regimen super particularia regimina, ut patet in omni Monarchia, in qua plures sunt Domini qui imperant, subditosque regunt sub uno regimine Monarchia universalis. Sed in Ecclesia Christi sunt plures Episcopatus particularis ordinati, & bene dispositi, quorum unus non ordinatur ad alium, & quorum Episcopi inter se nullam dicunt dependentiam; unusquisque enim ovium suarum curam habet, & nullus potest in

messem alienam mittere falcem, seu in curam alterius se ingerere, ut constat in jure Canonico ab omnibus Episcopis inviolabiliter observato. Solus Episcopus Romanus, qui est Summus Pontifex, & successor Petri, potest de causis uniuscujusque horum Episcopatum cognoscere, negligentiam Episcoporum reprimere, omnes eorumdem subditorum dispensare in certis casibus, excommunicare &c. Igitur Episcopi Ecclesiæ (quæ est unum corpus, regnum, monarchia, exercitus, domus, ovile) debent ad aliquem Episcopum, aut ad aliquod regimen universale ordinari, ut conservetur unitas corporis, regni, Monarchiæ, exercitus, domus, ovilis, sub uno, eodemque capite, monarcha, duce, Domino, & Pastore visibili habente super omnes fideles jurisdictionem illam, quam Christus contulit Ecclesiæ suæ, & curam illam, quam contulit Petro his verbis: *Pasce agnos meos, pasce oves meas.* Nam forma regiminis Ecclesiæ non est mutata, nec mutabitur usque ad finem mundi, quo adveniente fidei Ecclesiæ succedet visio beatifica. Post Christi in Cœlos ascensionem est eadem ac erat antea; sed antea potestas regendi Ecclesiam erat commissa Petro; ergo hæc potestas, quæ data fuit, ut duraret usque ad finem mundi, reffidit in eo, qui succedit Petro, nempe in Summo Pontifice, qui non est successor Andree, Jacobi, Joannis, nec Bartholomæi, sed est successor Petri, cui Christus reliquit curam totius Ecclesiæ, seu ovilis sui, oviumque suarum, inter quas erant Apostoli, & sunt modò eorum successores utpotè Episcopi, alioquin nullum posset statui decretum pro universa Ecclesia, quod est falsum; vel quilibet Episcopus posset statuere illud, quod est pariter falsum.

Valida contra adversarios rios rmiis

S. III.

De solutione ad Rationes contrarias.

Hæretici obijciunt contra supremam D. Petri jurisdictionem, & dicunt, quod Christus non contulit Petro majorem autoritatem, quam cæteris Apostolis, nec illi magis, quam cæteris suam commendavit Ecclesiam; omnibus enim dixit Joan. cap. 20. vers. 21. *Sicut misit me Pater & ego mitto vos.* Et postea: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Omnibus pariter dixit: *Euntes, docete omnes gentes.* Igitur Petrus nihil potestatis supra Ecclesiam accepit à Christo, quod non acceperint Andreas, Thomas & cæteri Apostoli.

Respondeo negando suppositum: Christus enim majorem potestatem contulit Petro, dum dixit illi: *pasce oves meas.* Quod amplio rem jurisdictionem significat, quam dicere, *accipite Spiritum Sanctum &c.* Ratio est, quia priora verba dicta fuere soli Petro, & ipsi soli commiserunt gregem Christi absque restrictione ulla in regimine. Posteriora verò tam Petro, quam aliis dicta fuerunt, ac proinde tantam Petro, quantum aliis contulerunt jurisdictionem. Ex quo sequitur, quod Petrus obtinuit à Christo delegatione particulari quamdam jurisdictionem illi his verbis *pasce oves meas* collatam, quam non obtinuerunt alii Apostoli his verbis: *accipite Spiritum Sanctum &c.* quæ etiam Petro cum aliis conjunctim dicta fuerunt. Unde Sanctus Eucherius Episcopus Lugdunensis in natali Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli inquit: *Prius agnos, deinde oves commisit illi, quia non solum Pastorem, sed pastorem ovium constituit: pasce igitur Petrus Agnos, pasce oves, pasce Filios, pasce & matres, regis & subditos & Prælatos, omnium igitur Pastor est, quia præter agnos, & oves, in Ecclesia nihil est.* Igitur Petrus fuit Apostolorum Pastor, Princeps, Primas, & caput; & consequenter Papa, qui est verus Petri successor, est caput Episcoporum, qui sunt successores Apostolorum.

Responso ad primam argumentum.

D. Eucherius

Instabunt. Christus contulit Petro autoritatem, dum dixit illi Matth. 16. vers. 19. *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cælis. Et quodcumque solveris super terram, erit solutum & in Cælis.* Hæc quippe verba expriment universam Christi potestatem. Sed idem dixit aliis Apostolis cap. 18. vers. 18. *Quodcumque ligaveritis super terram, & erunt ligata & in Cælo, & quodcumque solveritis super terram, erunt soluta & in Cælo.* Ergo Apostoli æqualem cum Petro habuerunt potestatem.

Respondeo argumentum non concludere, & maximum esse differentiam inter illos duos textus, Christus pro.

promisit Petro claves regni Cœlorum & Jurisdictionem in omnibus Cælis, aliis autem Apostolis promisit claves non Cœlorum omnium, sed cœli: ita ut quilibet Apostolus haberet potestatem in uno Cælo determinato, ut ex propriis textibus constat. Petro enim dicitur: *Erit solutum & in Cælis.* Aliis verò Apostolis dicitur: *erunt soluta & in Cælo,* ut inde agnoscamus autoritatem Petri esse universalem & extensam absque ulla restrictione, Apostolorum vero esse autoritatem determinatam, & inclusam in uno loco, quia Christus usus est nomine singulari, id est, dicit, *in Cælo,* quia autoritas unius Apostoli erat inclusa in una Diocesi, Petri verò in omnibus locis, seu Ecclesiis erat recipienda. Talis enim est loquendi usus in Sacra Scriptura, nam dum loquitur de Deo, ait: qui est in Cælis, de Patre, qui est in Cælis, de Filio qui ascendit super omnes Cœlos, quia Deus & Christus habent potestatem universalem: ideoque Sacra Scriptura dum de illis loquitur in his, quæ divinam potestatem concernunt, nullam restrictionem locorum ponit, & dum loquitur de aliis rebus, quarum virtus, jurisdictione, aut insuetudine non est universalis, non tribuit illis omnes Cœlos, sed Cœlum determinatum. Nam dum loquitur de Cruce, quæ est signum Filii hominis Matth. 24. vers. 30. asserit quod parerit in Cælo. Dum loquitur de Prælio Michaelis cum Dracone, Apocalyp. cap. 12. vers. 7. dicit quod factum est in Cælo. Igitur ex diverso locutionis modo intelligendum est, atque affirmandum, quod fortiores, & potentiores claves data fuerunt Petro, quam cæteris Apostolis. Potestas illa clavium in Petro his verbis: *quodcumque solveris &c.* facta fuit absoluta, ac universalis, & ipsi propria, & ordinaria; in aliis verò Apostolis per hæc verba: *quodcumque ligaveritis &c.* facta fuit dependens & restricta, prius enim data fuerat Petro. Et per hæc *quodcumque ligaveritis* non fuit diminuta potestas hæc ligandi emanata à potestate pascenti oves; quæ cum data fuerit soli Petro, ab ipso Petro dependebat omnis Ecclesiæ jurisdictione, ab aliis verò jurisdictione unius Ecclesiæ, aut Cœli particularis.

Apoc. 17.

Obijciunt 2. Si Petrus esset caput Ecclesiæ, & Princeps Apostolorum, sequeretur quod Ecclesiæ corpus esset monstrum biceps. Nam Christus est caput, ut ait Apostolus ad Ephes. 5. vers. 23. *Sicut Christus caput est Ecclesiæ, & fundamentum.* Et ad Corint. cap. 3. vers. 11. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus;* & ideo si Petrus sit fundamentum & caput ejusdem Ecclesiæ, duo sunt fundamenta, duoque principes in ipsa.

Respondeo negando sequelam; non enim dicimus, Petrum esse caput æquale Christo, sed caput sub Christo. Diximus Christum esse primum & supremum Ecclesiæ caput, Petrum verò Vicarium caput, hoc est, Christi loco subrogatum, & caput secundum post Christum, id est, caput aliorum omnium à Christo; qui cum sedeat ad dexteram Patris, antequam ad Cœlos ascenderet, vicarium instituit, qui in terris suam replet sedem. Vicarius gerit vices superioris absentis, & Petrus gerebat vices Christi invisibilis. Christus est fundamentum præcipuum & primum, in quo fundatur Ecclesia, estque illud, præter quod ex Apostolo nemo potest ponere aliud, quia nemo potest esse fundamentum primum, & à se, nisi Christus; Petrus autem est caput secundarium, & ministeriale, commissum delegatione particulari, & speciali institutum à Christo dicente: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Nec hoc implicat, quia Ecclesia Christi est visibilis, & ipse Christus modò est invisibilis Ecclesiæ militanti, quæ non videt, sed credit, quæ non tenet, sed sperat; ergo Christus potuit instituire, imo de facto instituit fundamentum visibile, quod est Petrus, cujus officium transfunditur ad successores ipsius, nimirum ad Summos Pontifices, ut declarat Concilium Ephesinum part. 2. actione 3. ubi habetur: *In omnibus sæculis nomen est quod Sanctus Petrus, Apostolorum princeps à Christo claves regni accepit, qui ad hoc usque tempus, & semper in suis successoribus vivit, & judicium exercet.*

Solvitur Altera ad vicariorū ratio.

Dicent, quod Christus, & Ecclesia tanquam ex capite & membris, inter quæ est Petrus, aut Episcopus Romanus, constituunt unum corpus mysticum, integrum: ergo in ipsa Ecclesia solus Christus potest dici caput, & cæteri dicuntur membra.

Respondeo hoc verum esse quoad influxum internum, solus enim Christus sic inquit in Ecclesiam; sed quoad influxum externum, ac regimen visibile, & subordinatum illi qui fundavit Ecclesiam, eamque lavit sanguine suo, & acquisivit, non est verum, quia Summus Pontifex in hoc sensu est caput omnium fidelium, quamvis sit membrum Christi, sicut cæteri Episcopi, quoniam pasce oves ipsiusmet Christi, eas gubernat, & regit, Christo sic statuente; ergo est earumdem ovium Pastor, & Judex.

Dicent iterum. Non est verisimile, ut Petrus, qui atrocius peccaverat, esset Judex super alios. Sed non valet hæc ratio, quia hoc factum fuit, ut Pastor universalis, aut Vicarius Christi majorem compassionem haberet de peccatoribus, qui ad ipsum recurrerent, ut notant plures Sancti Patres.

Instabunt: Ecclesia Jerosolymitana, quæ est mater omnium Ecclesiarum, Jacobo commissa fuit: ergo potius Divus Jacobus, quam Petrus esset caput visibile, & secundarium Ecclesiæ Christi, & per consequens Episcopus Romanus non est successor Vicarii Christi.

Respondeo Jerosolymam esse matrem omnium Ecclesiarum jure auctoritatis, non autem jure potestatis. Si Petrus non sederit Jerosolymis, hoc est, quia congruum erat quod mutatis lege, & Sacerdotio per mortem Christi, locus Summi Sacerdotis mutaretur. Sunt alia quamplurimæ rationes, ob quas Petrus Romæ suam fixit sedem, sed sufficit dicere cum Marcello Papa Can. Rogamus. 24. quæst. 1. hanc translationem factam fuisse jubente Domino. Hinc est, quod D. Jacobus Episcopus Jerosolymitanus fuit Episcopus unius Ecclesiæ particularis, & Petrus Episcopus omnium Ecclesiarum, qui Jacobum Episcopum Jerosolymitanum inquit, ut docet D. Chrysostomus homil. 87. in Joan. ubi ait: *Si quis à me percontaretur quomodo Jacobus sedem Jerosolymitanam accepit, responderem ego, Petrum totius orbis magistrum illum proposuisse.*

Summus Pontifex est caput visibile.

Marcellus Papa.

Dicent, quod Apostoli miserunt Petrum & Joannem in Samariam, ut legitur Act. 8. vers. 14. igitur Petrus non fuit Princeps Apostolorum, sed æqualis sicut Joannes. Non valet hæc instantia, quia Apostoli non miserunt Petrum ex autoritate, & Imperio, sed de consensu, & consilio.

Dicent insuper Paulum, & Barnabam quæstionem de circumcissione non ad Petrum, sed ad omnes Apostolos tulisse: igitur Petrus non erat Princeps Apostolorum, sed æqualis cæteris. At non nocet hæc instantia, quia controversia delata fuit ad omnes Apostolos, quibus præsidebat Petrus, ut decisio fieret cum majori partium satisfactione, quod non impedit primatum Petri: sicut non impeditur, nec tollitur autoritas Regis, quando causa civium affertur Senatui præsideente Rege. Unde Act. 15. vers. 7. *Cum magna congregatio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: viri fratres, vos scitis quantum ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Evangelii, & credere.* Quibus verbis constat Petrum fuisse electum primum, & principalem ministrum Evangelii, & magistrum omnium gentium. Hinc est, quod quando Christus dixit Apostolis suis: *vos autem quem me esse dicitis, solus Petrus dixit: tu es Christus Filius Dei vivi.* Alii dixerunt Joannem, alii Jeremiam, alii Eliam, aut unum ex Prophetis, Christus autem divinitatem ejus declaravit, & docuit Christum esse verè Deum.

Act. 15.

Instabunt. Si hoc esset, Paulus non restitisset ei, nec ipse Petrus fuisset reprehensibilis. Minus nocet hæc ratio, nam quilibet correctio non arguit inferioritatem in illo, cui fit, sed solum ea, quæ fit ex justitia, & per infirmitatem poenæ, non verò ea, quæ fit ex charitate, & per fraternam correctionem, qualis fuit ea, quam Petro fecit Paulus, ut notat D. Augustinus Epist. 19. ad Hieronymum dicens: *Ipse Petrus quod à Paulo sobas milititer D. Libertatis charitatis, Sancta & benigna humilitate pietatis ac. gust. cepit:* ergo Paulus non fuit superior Petro.

Tertio obijciunt hæretici contra primatum Petri ex facto aliorum Apostolorum, qui se Petro æquales censebant, nec illum ut superiorem sive primatum agnoscebant, ut rectè colligitur ex illo Lucæ cap. 22. vers. 27. *Facta est autem & conventio inter fratres quis eorum*

videtur esse major. Igitur aequales erant Petro ceteri Apostoli, vel saltem se credebant aequales illi, vel quod Petrus non erat major. Verosimile quidem est, quod nulla fuisset inter Apostolos contentio circa prioritatem, aut primatum, si Petrus fuisset major ex ordinatione Christi, & quod ipsi Petro omnes se subiecissent.

Respondet hanc contentionem fuisse factam antequam Apostoli accepissent Spiritum Sanctum, & antequam Christus dixisset Petro, *pasce oves meas*, per quae verba Petrus constitutus fuit Pastor & Primas Ecclesiae Christi. Igitur non nocet haec contentio, cum praecedat electionem Petri in Summum Pastorem, & Pontificem, ut constat ex Evangelio. Nam contentio fuit ante mortem, ex D. Luca loco citato, & oves Christi commissae fuerunt Petro post Christi Resurrectionem ex D. Joan. cap. 21. vers. 17.

Dicent. Si hoc esset, ceteri Apostoli non dicerentur post resurrectionem fundamenta Ecclesiae, ut de facto dicuntur juxta illud Apocalyp. cap. 21. vers. 14. *Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.*

Respondet Apostolos sic denominari, quia ipsi post resurrectionem Ecclesiam fundaverunt quamplurimas; non enim totum terrarum orbem ad fidem convertit Petrus, sed alias nationes Jacobus, alias Paulus, alias Bartholomeus, alias alii. Sed hoc non probat Apostolos esse fundamenta, sicut Petrus est fundamentum; iste enim jure ordinario rexit Ecclesiam, illi vero extraordinario. Iste sine dependentia ad ipsos, illi cum dependentia & subordinatione ad Petrum. Hinc est, quod modo nullus potest esse Episcopus alicujus Ecclesiae particularis independentem ab omni consensu, & noticia Summi Pontificis, D. Petri legitimum successorem, ut habetur 24. quaest. 1. Can. *Prudentia*. Et Papa eligitur à Cardinalibus, quibus auctoritate Apostolica commissum fuit jus omnium Episcoporum pro eligendo Summo Pontifice tanquam pro pastore universali, sic rogius Ecclesiae Christi. Deinde si quilibet Apostolus habuisset tantam auctoritatem in omnes fideles, quantum habuit Petrus, sequeretur quod auctoritas Apostolorum transferretur ad Episcopos, sicut auctoritas Petri transit ad Summum Pontificem. Quod tamen non est, quia essent in Ecclesia duodecim Episcopi tantum, sicut erant duodecim Apostoli; sicut est unus Papa, quoniam uni duntaxat seu Petro Christus dixit: *pasce oves meas*. *Oravi pro te ne deficeret fides tua, tu aliquid quando convorsus confirma fratres tuos.*

ARTICULUS VIII.

Impugnat Magdeburgenses negantes, Papam posse convocare Concilia.

Adversus Concilia Generalia plures fuisse errores variis temporibus exortos constat ex historia Ecclesiastica. Nullus enim fuit haereticus, qui de Conciliis Ecclesiae Generalibus male non sentierit. Arius in Concilio Nicæno damnatus dixit Concilium errasse, Nestorius in Concilio Ephesino anathemate percussus, Eutyches, & Dioscorus in Oecumenica Synodo Chalcedonensi damnati, dixerunt etiam Concilia Generalia esse damnanda. Eorum argumentum erat, quia veritatem impugnant, fidei Christianae nocent, sanciunt mendaciam, & errorem, & sunt signum purae humanae. Idem dixit Joannes Hus, qui cum Doctrinam Joannis Wicleffii fuisset amplexus, eamque vidisset damnari in Concilio Constantiensi, odio motus, errorem suum mordicus tenuit, & contra infallibilitatem Concilii Generalis publice blasphemavit.

Lutherus timens, ne Concilio congregato sua falsa dogmata damnarentur, addidit hoc aliud venenum, dicens Concilium generale etiam à Summo Pontifice congregatum posse in fide, & moribus errare, & de facto Concilium Constantiense errasse in condemnatione Joannis Hus. Non miror, quia Rei in Judicio, quamvis legitime ac debite condemnati solent contra Judices reclamare, eosque de errore accusare.

Alii dixerunt Imperatoris esse, & non Papae con-

vocare Concilia Generalia, & in eisdem praesidere convocatis. Ita sentiunt cum Luthero, Calvinus, Magdeburgenses, Vigorius, Molineus quidam Jurisconsultus Parisiensis, qui asserit Concilium Tridentinum non esse recipiendum, quia à Papa, & non ab Imperatore convocatum est. Haec est ratio, quam allegant Protestantes haeretici Germaniae in suo libello, & propter quam comparere in illo Concilio renuerunt.

S. I.

De probationibus veritatis Articuli.

Confirmatur in variis Conciliis generalibus haec veritas Catholica, & ideo dicere possumus, quod varia Concilia damnant eos, qui volunt Concilia generalia posse errare, & non Summi Pontificis, sed Imperatoris esse ea convocare, & in eisdem praesidere convocatis. Haec autem Concilia sunt Nicænum primum ex Julio I. Epist. 1. Chalcedonense actione prima, Lateranense V. sess. 2. & sess. 11. constituit. 3. Constantiense sess. 39. in quibus auctoritas convocandi Concilia, & in ipsis praesidendi conceditur soli Summo Pontifici per se, vel per delegatum, ut refert Eminentiſſimus Cardinalis nolter de Laurea in Epitom. Canonum verbo *Concilium*.

Idem decreverunt plures Summi Pontifices, ut constat ex variis juris Canonici textibus, & praesertim ex distinctione XVII. in qua sunt septem Canones, in quorum quarto legitur. *Nec licet alicui aliquando, nec licet, particularem Synodum congregare, sed quoties aliqua de universali Synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad receptionem de eo quod non intelligunt, rationem, aut sponte hi, qui salutem animam suam desiderant, ad Apostolicam sedem properant, ut rationem conveniant, aut si forte (sicut de talibus scriptum est, peccator cum venerit in profundum malorum, contumaciter ita obstrinat, & contumaces existerint, ut doceri non velint, eos ab ipsa Apostolica sedibus, aut attrahi ad salutem, quoquo modo necesse est, aut (ne aliorum perditio esse possint) secundum Canones per saeculares oportet opprimi potestates. Idem declarat Pelagius hujus nominis Papa II. Episcopus, qui convenerat ad illicitam vocationem Joannis Constantinopolitani, relatus in Canone V. ejusdem distinctionis, ubi habetur. *Multis denuo Apostolicis, & Canonici, atque Ecclesiasticis infringimus regulis, non aere absque sententia Romani Pontificis, Concilia celebrari.**

Concilium Generale nihil habet essentialius, quam infallibilitas, cum ejus finis sit res fidei definire, & probationis moribus instruendis regulas instituire; nam conveniunt Apostoli & Seniores videre de verbo hoc, seu an Circumcisio esset observanda Act. cap. 15. vers. 6. quae cerè fieri non possent in Conciliis Ecclesiae generalibus, nisi ipsa Concilia infallibilia essent, quoniam inter fideles esset controversia, & dubium, cum non haberent firmam, & infallibilem attestantem fidem, & Christus Dominus minus providisset Ecclesiae suae regimini, quam olim providerat Deus Synagoga, quod est falsum; idcirco Concilia Generalia debent esse infallibilia.

Deinde in Conciliis generalibus ritè congregatis adest Spiritus Sanctus, Patrum eorumdem Conciliorum moderator, & Rector, qui eos in fide instruit, ut confitentur Apostoli in unum congregati Hierosolymis, ut de cessatione legalium definirent, dicentes Actorum cap. 15. *Visum est Spiritui Sancto & nobis*. Atqui haec infallibilitas non potest esse in Conciliis Generalibus nisi convocetur in nomine Christi, hoc est auctoritate Christi, à quo oritur infallibilitas in rebus fidei; est enim essentialiter via, veritas, & vita, ac proinde essentialiter infallibilitas, quae juxta omnes Doctores non potest esse in Conciliis, nisi Christus fuerit in ipsis; hoc est, nisi in ipsis nomine fuerint convocata juxta illud Matth. cap. 18. vers. 20. *ubi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, in medio eorum sum*. Nullum autem Concilium dicitur convocatum ab eo, cui Christus hanc concessit auctoritatem (cujus defectu nullus est major, cum non sit major defectus quam defectus potestatis) quam Christus concessit soli Petro, cui dixit: *Petro pasce oves meas*, & in persona Petri, Romano Pontifici, & non Imperatori, alioquin Imperator sederet in Cathedra Petri, quod est falsum: ergo ut Concilium sit infallibile, debet à Ro-

Lutherus, Calvinus, Magdeburgenses.

Finis Conciliorum.

Act. 15.

Matth. 18.

à Romano Pontifice, vel de consensu illius convocari. Insuper ille solus potest convocare Concilium, qui habet jus cogendi eos, qui debent Conciliis generalibus interesse, nimirum Episcopos, & Praelatos universi orbis; sed Imperator non habet talem potestatem, cum non dominetur orbi Christiano, nec habeat potestatem ferendi sententias Ecclesiasticas, dimittendi peccata, & administrandi Sacramenta. Solus Summus Pontifex habet illam, ut confessus est Valentinianus Imperator, qui teste Sozomeno lib. 9. cap. 7. requisitus à quibusdam Episcopis, ut illis permetteret convocare Concilium, inquit; *sum quidem in sorte plebis, fas mihi non est talia curiosius persequari, Sacerdotes quibus ista cura sunt, quocumque voluerint loco conveniant*. Igitur non Imperatoris, sed Papae est convocare Concilium.

Idem declaravit Marcellus anno 293. vel anno 297. in Epistola ad Episcopos Ecclesiae Antiochenae de Apostolicis loquens: *idem inspirante Domino constiterunt, ut nulla Synodus fieret prae auctoritate Summi Pontificis, qui cum sit Pastor Gregis, & pro ipso grege congregatur Concilium, quod nihil aliud est, quam praetorum Ecclesiae congregatio ad fidei controversias definiendas, vel fidelium mores reformandos, à legitimo capite convocata, & Imperator non sit Pastor, sed ovis, non Imperatoris, sed solius Papae est convocare illud*. Hinc est, quod Concilium Chalcedonense non permittit Dioscorum Alexandrinum Patriarcham inter Episcopos sedere, eo quod aliud Concilium convocare ausus fuerat, inconſulta Romana sede, & alta voce clamavit: *Id nunquam factum, nunquam licitum fuisse*.

Quod solius Romani Pontificis sit etiam in Conciliis Generalibus per se, vel per legatos praesidere, suadet ratio. Nam solius Pastoris est suo gregi praesidere per se, vel per alium delegatum, sicut capituli est suis praesidere membris, Imperatoris est suis praesidere comitiis, & Parris est suae praesidere Familiae; sed Romanus Pontifex est gregis Christi, seu universalis Ecclesiae Pastor, caput, Primas & Pater juxta illud Joan. cap. 21. vers. 18. *Pasce Agnos meos, pasce oves meas*, quod Christus coelos ascensus non dixit Tiberio Romae imperanti, sed Petro in litore piscanti; igitur solius Romani Pontificis est universali praesidere Ecclesiae, sive per orbem diffusae, sive in Concilio Congregatae, ac proinde & Concilio Generali Ecclesiam representanti. Nam dum Christus dixit Petro, & in persona ipsius Summi Pontificis, *Petro pasce oves meas*, idem est, inquit D. Chrysostomus, ac si dixisset: *Esse praepositus loco meo, & caput fratrum tuorum*. Idcirco quemadmodum Christus sederet in medio eorum, qui in nomine ipsius congregantur, ita etiam Summus Pontifex debet sedere in medio Episcoporum tanquam Judex supremus, quia Christus plenissimam potestatem Petro & successoribus plenissimè commisit, dum dixit illi; *quocumque ligaveritis super terram erit ligatum in caelis*. D. Cyrillus Alexandrinus apud Sanctum Thomam contra errores Graecorum, opusc. 1. cap. 32. tit. de Romano Pontifice. Idque probat perennis, & antiqua Ecclesiae Praxis, qua nedum constat, Petrum praefuisse primo Apostolorum Concilio pro electione Matthaei Hierosolymis habito, & alteri omnium praecipuo, ceterorumque normae ibidem celebrato pro determinanda legalium cessatione, ut patet ex Act. cap. 15. Sed etiam constat post Apostolos Papam ceteris Conciliis per se, vel per legatos praefuisse, Imperatorem vero minimè nec per se, nec per alium.

Ad primum Concilium Nicænum contra Arium celebratum anno 325. Osius Episcopus Cordubensis, Vigorius, & Vincentius Ecclesiae Romanae Presbyteri, missi fuerunt à Sancto Silvestro Papa, ut Praesides, & legati Apostolici, & ut tales eos venerat sunt recentis supra decem & octo Episcopi, aut Patres, qui praedicto Concilio ut Judices interfuerunt & subscribere, praesente Imperatore Constantino, qui in ipso interfuit ut spectator & moderator, non autem ut Praes, neque ut Judex in causis fidei definiendis. Ad Concilium Ephesinum celebratum anno 431. contra Nestorium, tantum Vicarii Caesellini Papae, missi sunt D. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, Arcadius & Projectus Episcopi, cum Philippo Presbytero Ecclesiae Romanae. In Constantinopolitano generali VI. praefuit Agatho Papa,

per Theodorum & Gregorium Presbyteros, Joannem Diaconum, & Constantinum Subdiaconum. Tandem nullum est Concilium oecumenicum tam Occidentale, quam Orientale, in quo non praefuerit Summus Pontifex per se, vel per legatos ab ipso Romano Pontifice missos. Igitur nedum de jure, sed etiam ex praxi constat solius Summi Pontificis esse praesidere generalibus Conciliis.

S. II.

De solutione ad Argumenta contraria.

Dicunt haeretici priora oecumenica Concilia convocata fuisse ab Imperatoribus, videlicet Nicænum primum à Constantino, ut probat ipsius in eodem Concilio praesentia, Constantinopolitanum primum à Theodosio seniore, Ephesinum à Theodosio Juniore, & Chalcedonense à Marciano, quo non obstante eorum Canones observat Ecclesia, ideoque supponunt ritè congregata, convocata, pariterque supponitur Imperatores habere potestatem convocandi Concilia; alioquin essent nulla ex defectu legitimæ, & Canonicae convocationis.

Respondet negando antecedens; nam Nicænum congregatum fuit à Silvestro Papa, non autem à Constantino, ut ipse testatur est ejusdem Concilii Patribus dicens se non Episcopos judicare, sed ab Episcopis iudicari debere. Si primum locum materialem in eodem Concilio tenuerit, non tenuit ut Judex definiens ea, quae in Concilio proponebantur, sed solum honoris causa, non ut Concilii Praes, aut Judex, sed ut defensor, aut tutor, eo quod in sola Apostolica sede Deus totius Ecclesiae posuit principatum, eique convenit de singulis causis omnium fidelium judicare, & definire, ut notat glossa in Can. *Episcopo* 9. quest. 3.

Constantinopolitanum Concilium convocatum fuit à Damaso Papa, ut indicant ejusdem Concilii Patres in Epist. ad eundem Damasum dicentes: *Mandato litterarum à superiori anno, à vestra Reverentia ad Sanctissimum Imperatorem Theodosium missarum, ad iter duntaxat Constantinopolim usque faciendum nos preparavimus*. Ephesinum indictum fuit à Celestino I. ut colligitur ex ipsa Concilii relatione ad Theodosium Imperatorem missa actione III. sic dicente: *Antequam hac Sanctissima Synodus conveneret, Celestinus primus magna Roma Episcopus per litteras suas indicaverat, & Cyrillo Sanctissimo, Deoque dilectissimo, magna civitate Alexandrina Episcopo, ut suas vires subiret, commiserat*.

Tandem Chalcedonense fuit convocatum à Sancto Leone magno, ut patet ex Epistola Marciani Imperatoris ad Leonem, qua rogat ipsum, ut veniat, & ipse Concilium faciat, vel si venire nolit, per litteras significet quid agi velit; constat etiam ex ejusdem Leonis ad Marcianum responsione, ubi habetur: *Litteras dedimus ad fratres & Coepiscopos nostros, usque Concilium generale indicimus*. Unde D. Athanasius ad solitariam vitam agentes arguit Constantinum Imperatorem, qui volebat pro rebus definiendis convocare Concilium, dicens: *si iudicium Episcoporum est, quid cum eo commune habet Imperator? Quomodo ergo possunt haeretici asserere priora oecumenica Concilia fuisse ab Imperatoribus convocata, cum oppositum ita evidens sit ex historia Ecclesiastica; proculdubio sic arguunt, & falsum supponunt, quoniam cum ipsis non sufficiat impugnavere jus, volunt impugnavere factum, ut facilius seducant eos, qui historiam ignorant*.

Dicunt iterum, quod si praedicta Concilia fuerint à Summis Pontificibus convocata, volunt tamen plures Imperatores praefuisse Conciliis Generalibus, quorum Canones in universa Ecclesia observantur, utpote Constantinum in Concilio Nicæno primo contra Arium & ejus sectatores celebratum tempore Beati Silvestri Papae, Marcianum in Chalcedonensi, Theodosium in Ephesino & sic de multis aliis, quos hic afferre est superfluum: igitur non Summi Pontificis, sed Imperatoris est per se, vel per alium delegatum praesidere in Conciliis, alioquin Constantinus non praefuisset Nicæno: erat enim Imperator Religiosissimus, & gloriose Sanctae sedis cupidissimus, ideoque praesidentiam non sibi usurpasset, si jure divino Summo Pontifici videlicet Silvestro

D. Athanasius

Rto

Resolvi-
tur ad-
versario-
rum in-
stantia.

pro debita fuisset. Respondeo nullum Imperatorem pre-
fuisse auctoritative Conciliis generalibus, quorum Cano-
nes fuerunt recepti in Ecclesia, quamvis interdum Im-
peratores presentes fuerint iuxta exigentiam temporum
interfuerunt tantum ad Episcoporum pacem conservan-
dam, & ut omnia recto ordine, & sine tumultu perage-
rentur, non vero ad mera Ecclesiastica negotia, qualia
sunt fidei & morum decreta statuenda, & iudicanda,
ut probat presentia Constantini in primo Nicæno Con-
cilio, in quo ipse Imperator dum disputabatur, atten-
te auscultabat, rumores subnascentes conspicebat, suum
modestum sensum insinabat, & singulos amice allo-
quebatur, ut refert Eusebius Cæsariensis lib. 3. vitæ
Constantini cap. 3.

Ad rationem adductam dico, quod est vera. Nam ipse
Imperator erat religiosissimus, ideoque non violenter
iura Pontificis. Idem dicere debent hæretici, scilicet
quod Summus Pontifex non violaret iura Imperatorum,
hoc est, in Conciliis non præfideret, si ex jure perti-
neret ad Imperatorem, nec Imperator hujusmodi vio-
lentiam patereretur: scimus tamen, quod in Concilio
Constantinopolitano IV. celebrato anno 859. sub Adria-
no II. Romano Pontifice contra Phorium Patriarcham
Constantinopolitanum (fraudulenter intrusum) pro
resituendo Sancto Ignatio, perperam, & iniuste de-
truso, præfuerunt ut Legati Adriani Donatus Episco-
pus Olfienfis, Stephanus Nepefinus pariter Episcopus,
& Maximus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus, ut
constat ex subscriptione Donati in fine ejusdem Concilii,
ubi habetur: Ego Donatus Episcopus Olfienfis, locum obti-
nens Domini mei Adriani universalis Papa, huic Sanctæ &
universali Synodo præfident, omnia quæ superius leguntur, pro-
mulgavi, & manu propria subscripsi. Ex quo sequitur,
quod si jus præfidenti in Conciliis non pertineret ad
Romanum Pontificem, sed ad Imperatorem, Patriar-
chæ Constantinopolitani nunquam cedere, nec dimit-
tere voluissent suam auctoritatem, ut ea inderent lega-
tos à Papa missos, qui sæpius erant tantum Episcopi, ali-
quando simplices Sacerdotes Ecclesiæ Romanæ, &
aliquando solum Diaconi, dixissent enim, quod non
Papæ, sed Imperatoris est præfidere, & ipsis absen-
tibus, aut præesse nolentibus, ad Patriarchas Constan-
tinopolitanos devolvendum esse jus præfidentie. Sci-
mus tamen, quod talia non dixerunt, ideoque non Im-
peratoris, sed Papæ est præfidere in Conciliis. Hinc est
quod in Conciliis Ierosolymis per Apostolos celebratis
non Imperator, sed D. Petrus præfuit, ut constat ex
vatis locis Actuum Apostolorum. Igitur inde conclu-
dendum est nedum juris Divini esse, seu à Christo Domi-
no originem habere Sacra Ecclesiæ Concilia, sed etiam
jus præfidenti in ipsis pertinere ad solum Summum
Pontificem, qui est caput visibile totius Ecclesiæ
Christi.

Hanc ipsam responsionem probari potest ex veteri Te-
stamento, quo patet non Imperatores, sed Summos
Sacerdotes præfuisse in Conciliis; legimus enim in lib.
2. Paralip. cap. 19. vers. 11. & 12. Amarias autem Sacer-
dos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præ-
sedit: porro Zabadias filius Ismael, qui est Dux in domo
Judæ, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.
Habuitque Magistros Levitas coram vobis; confortamini, &
agite diligenter, & erit Dominus vobiscum in bonis. Quibus
constat Deum distinguere res spirituales à civilibus diver-
sas assignando Judices, temporales scilicet aut secu-
lares, & spirituales, aut Ecclesiasticos, & voluisse res
spirituales esse iudicandas à Summis Pontificibus, ci-
viles vero à Regibus ideoque, non Regum, sed Sum-
morum Pontificum est in Conciliis præfidere, quoniam
in ipsis non agitur, nisi de his, quæ ad Deum perti-
nent, seu ad fidem, & ad bonos mores.

Respon-
detur in-
stantie
adversa-
riorum.

Dicent Hæretici in Conciliis Apostolorum præter
Apostolos & Presbyteros plures interfuisse Sæculares,
seu Laicos, ut affirmat Sanctus Lucas in lib. Act. Apost.
cap. 15. dicens. Convenerunt Apostoli, & Seniores de verbo
hoc; tunc placuit Senioribus cum omni Ecclesia. Ergo ex no-
vo Testamento Imperatores sunt convocandi ad Con-
cilium, & possunt iudicare de his, quæ pertinent ad
Deum.

Respondeo Laicos interfuisse Conciliis solum ut
audientes, & consentientes, non vero ut Judices, nec

ut Consultores, ut patet; etenim Lucas introducit
tantum Petrum, Paulum, Barnabam, & Jacobum loquen-
tes, ut appareat solos Apostolos fuisse Judices, & ha-
buisse vocem decisivam: Tacuit autem omnis multitudo,
& audiebant Barnabam, & Paulum. Et veru sequenti
subditur; & postquam tacuerunt respondit Jacobus dicens:
viri fratres audite me. Ergo Laici non adfuerunt Con-
cilio titulo, quo adfuerunt Apostoli id est, ut Judi-
ces, ac proinde nulli Laico tribui potest jus presiden-
di in Conciliis, sed solum Summo Pontifici, qui supre-
mus Dei Vicarius est, super omnia in spiritualibus, &
qui contrarium dicit, mentitur, inquit Baldus celeberrimus
Interpres Juris.

ARTICULUS IX.

Asserit contra Arianos, Sacerdotes non esse
æquales Episcopis.

ANNO Christi 342. Imperante Constantino Magno,
& Ecclesiam Dei regente Julio I. Arianus vir qui-
dam Eustachii Sebalti in Armenia Præfultus Condiscipu-
lus, & equalis, cum esset Presbyter, egre ferens non
posse se Episcopi dignitatem assequi, in Arianam tran-
sit hæresim, & ut consolaretur se Episcopum factum non
fuisse, cogitavit non distinguere Presbytero nisi prædefini-
tione hominum: hæresique Ariani de suo addidit
Episcopis esse æquales Presbyteros, ut refertur D. Au-
gustinus lib. de Hæresibus cap. 53. & D. Damascenus
heret. LXXXV. quamvis Philastrius de illo loquens hoc
illi non tribuat.

Eundem errorem ab inferis suscitavit postea, scilicet
anno 1117. Henrico V. Imperatore, & Patrali Papa
hujus nominis II. Marfilii Paduanus, qui teste Alpha-
ro lib. 1. de planctu Ecclesiæ artic. 68 dixit Episcopum
à Presbytero nulla differentia discernendum esse, nul-
lumque fore inter Sacerdotes discrimen, nec ullum esse
alio potestate eminentiorem.

Hic Hæretico adhæserunt Waldenses, & Joannes
Wicleffus, qui teste Thoma Waldensi in doctrinali
Fidei antiquæ Tom. 1. lib. 2. art. 3. cap. 60. ait Joan-
nem Wicleffum ambuisse Episcopatum Vigoricensem,
quem tamen non fuit assecutus, & ideo conventum ce-
pit, quod prius anxie desideraverat, dicendo Episco-
patum nullatenus esse Sacerdotio altiore dignitate,
& Jurisdictione. Volebat enim Episcopum esse in Episco-
pato primum sola ordinis prioritate.

Joanni Wicleffo adhæsit Martinus Lutherus, qui in
Libello quodam, quem composuit contra falsa nomina;
inquit: Episcopi sunt introducta larva Papales, quæ non so-
lum ad veritatem opprimendam creata sunt, sicut & Creator
ipsorum, ideo deleri debet Episcoporum regimen, & devastari
Episcopatus. Et in lib. de captivitate Babylonica ait:
Omnes quotquot baptizati sumus, æqualiter Sacerdotes sumus,
& quilibet Laicus potest Ecclesias consecrare, pueros confir-
mare &c. In hoc enim loco non solum Sacerdotes, sed
etiam Laicos dicit esse pares Episcopis, ut notat noster
Alphonsus à Castro hæc ipsa verba Lutheri referens lib. 6.
adversus hæreses, verbo: Episcopus. Ex hoc errore manifestè
patet errorem Lutheri esse peiorem errore Arii.

Lutherum & alios Hæreticos secutus est Joannes Cal-
vinus, qui lib. 4. Institut. cap. 4. ait: Quibus agendi mu-
nus injunctum erat, eos omnes numerabant Presbyteros, illi
ex suo numerum in singulis civitatibus unum diligebant, cui spe-
cialiter dabant ritulum Episcopi, ne ex æqualitate, ut fieri
solet, dissidia nascerentur, neque tamen sic honore & digni-
tate superior erat Episcopus, ut dominium in collegas haberet,
sed quas partes habet Consul in Senatu, ut refertur de negotiis,
& exequatur quod decretum est ex communi Concilio, id mu-
neris sustinebat Episcopus in Presbyterorum casu, atque idem
solum pro temporum necessitate fuisse humano consensu inductum
saturatur ipsi veteres.

§. I.

De Rationibus contra Hæreticos.

Hunc errorem damnavit Concilium Hispanense II. Conci-
celebratum anno Domini 619. sub Bonifacio V. Romanus His-
paliensi, cui palense.

Constan-
tinsis.

Triden-
tinum.

1. Ti-
m. 5.

Ad Ti-
m. 1.

cui interfuit Beatus Isidorus. In hoc quidem Concilio
cap. 17. decretum fuit solos Episcopos posse Sacramen-
tum Confirmationis conferre, & nullum Presbyterum
posse alium in Presbyterum, aut Diaconum ordinare.
Quod si ordinare attentaverit aliquis Presbyter, ejus
ordinationem decernit esse nullam, & esse necessari-
iterandam ab Episcopo, ut sic ordinatus possit aliquid
exercere. Apostoli erant digniores Discipulis, sed Episco-
pi tenent locum Apostolorum in Ecclesia, Presbyteri
verò aliorum Discipulorum, ut testantur Sanctus Clemens
Epist. 1. Sanctus Anacletus ad Episcopos Italiæ Epistola 2.
relatus in can. in novo Testamento, dist. 21. Ergo Episcopi
sunt supra Presbyteros, & ipsis digniores. Idem decrevit
Concilium Constantiense sess. ult. in quo Episcopus
dicitur major Presbytero, & diversus Minister ut
prius Decretum fuerat in lib. 2. constituit, Apostolic.
cap. 58.

Tandem articulus noster fuit definitus in Concilio
Trident. sess. 23. de Sacramento Ordinis cap. 7. ubi
legitur: Si quis dixerit, Episcopos non esse Presbytero, superio-
res, vel non habere potestatem confirmandi, & ordinan-
di: vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris com-
munem; vel ordines ab ipsis collatos sine populi, vel potesta-
tis Sæcularis consensu, aut vocatione, irritos esse, aut eos,
qui nec ab Ecclesiastica & Canonica potestate ritè ordinati, nec
missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi, & Sa-
cramentorum Ministros, anathema sit. Indè enim etiam
constat Episcopos esse superiores, & altiores Presbyteris
tam in jurisdictione, quam in dignitate.

Eandem veritatem prædicat Apostolus 1. ad Timot.
cap. 5. vers. 19. dicens illi: Adversus Presbyterum, accu-
sationem non recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.
Indè quidem constat nedum Sacerdotem esse Laico di-
gniore ob pluralitatem testium, quos requirit Paulus
ut Presbyter judicetur, sed etiam Episcopum esse Pres-
bytero majorem, & jurisdictione superiore, cum de-
clarat Timotheum Ephesi Episcopum esse Judicem Pres-
byterorum. Ad quid enim (ut notat Sanctus Epiphanius)
Timotheo commendasset Paulus adversus Pres-
byterum accusationem non recipere sine duobus, aut
tribus testibus, si Presbyterum jurisdictione non su-
peraret Episcopus? cum solius Superioris sit iudicare
inferiorem, & qui ab alio iudicatur, inferior eo sit.
Certum enim est, quod qui probat Christum constitutum
fuisse à Deo Judicem vivorum & mortuorum, probat utri-
que Christum esse superiorem & digniorem omnibus ho-
minibus: idcirco Paulus declarans Timotheum Ephesi
Episcopum Judicem esse Presbyterorum, declarat ip-
sum esse Characterem suo super Sacerdotes.

Idem ostendit Tito Crete Episcopo cap. 1. vers. 5. ubi
ait: Hujus rei gratia reliqui te Crete, ut ea, quæ desunt cor-
rigas, & constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego
disposui tibi. Sanè hoc non dixisset Paulus, si Titum
ut Episcopum non iudicasset esse jure Divino Presby-
teris, jurisdictione, & ordinis potestate majorem; cum
ex constitutionibus Apostolicis certum sit nullum esse
simplicem Sacerdotem, seu non Episcopum, qui Pres-
byteros constituendi, seu consecrandi potestatem habeat.
In solis Episcopis est & semper fuit hæc potestas. Hinc
est, quod si Titus habuerit potestatem constituendi, seu
consecrandi Presbyteros, erat Presbyteris major. Nam
si Titus Crete Episcopus non fuisset major Presby-
teris, non illi desiderasset majores virtutes, & perfe-
ctiones, quam Presbyteris. Nec dixisset statim: Oportet
Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem. Quo-
niam illi, quos per civitates constituisset Presbyteros,
fuissent Episcopi sicut Titus, eisque commendasset ea,
quæ commendavit Tito Episcopo Cretenis, cum ha-
buissent eandem dignitatem, eademque Ministeria fun-
cturi fuissent, ideoque non dixisset: oportet Episcopum
esse, sed oportet Episcopos esse; nec distinguisset Titum in
ordine obligationum à Presbyteris, eadem quippe ordini
eandem incumbit obligatio: sed Apostolus distinguit Ti-
tum, eique plura majora commendat, quam Presby-
teris, & majorem tribuit potestatem: igitur vult Presby-
teros non esse æquales Episcopis.

Vetus Testamentum docet eandem veritatem; ex
ipso enim inferre licet Episcopos esse altiores Presby-
teris, quoniam teste Paulo 1. ad Corint. cap. 10. vers. 10.
in eis fuerunt quædam figuræ eorum, quæ futura erant in

Lege Evangelica. Undè cum Aaron fuerit Summus Sa-
cerdos, filii autem ejus minores Sacerdotes, distincta-
que habuerit in veteri Lege ornamenta Summus Sacerdos,
qui intrabat in Sancta Sanctorum, quod aliis Sacerdotibus
non erat licitum, ut constat in lib. Levit. necesse est, quod
in nova lege, quæ est antiqua longè perfectior, &
Sanctior, Summi Sacerdotes, seu Episcopi (quibus
commissa fuit animarum cura) distinguantur à Sacerdo-
tibus minoribus, seu Presbyteris, & habeant jurisdic-
tionem, seu auctoritatem super illos, necnon dignita-
tem præminentem, qualem Apostoli habebant super
Discipulos, cum Episcopi teneant in Ecclesia locum
Apostolorum, & Presbyteri locum Discipulorum, ut
declarat Urbanus Papa II. velatus in can. Quorum vices, Urbanus
dist. 68. ubi legitur: Quorum vices in Ecclesia habeant Episco-
pi: & quis eis hæc dignitatem dare debeat, Sanctus Au-
gustinus ostendit inquit: pro Patribus tuis nati sunt tibi filii.
Quid est pro Patribus tuis nati sunt tibi filii? Patres
missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii nati sunt tibi, constitui
sunt Episcopi, hodie enim Episcopi qui sunt per totum mun-
dum, unde nati sunt? ipsa Ecclesia Patres illos appellat,
ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus Patrum.
Non ergo te putes deserram: quia non vides Paulum,
quia non vides illos per quos nata es. De prole tua tibi
crevit paternitas: pro Patribus tuis nati sunt tibi filii
(constituit eos principes super omnem terram) filios genuit Ec-
clesia, constituit eos pro Patribus tuis principes super omnem ter-
ram. Quibus verbis constat Episcopos, non autem Sa-
cerdotes, esse successores Apostolorum, quibus Sacer-
dotes dixit Mart. 18. vers. 18. Quicumque alligaveritis su-
per terram, erunt ligata & in caelis, & quicumque solveritis
super terram, erunt soluta & in caelo; ac proinde potestas
Episcoporum est major potestate Presbyterorum. Non
istis, sed illis Christus dixit: sicut mihi sit vivens Pater,
& ego mitto vos. Hæc quidem nobilior missio majorem in
Episcopis designat auctoritatem ratione characteris.

Præterea post recessum Judæ proditoris, ut restitue-
retur duodenarius numerus, Apostoli elegerunt Mat-
thiam non abique solemnè cæremonia, licet antea ipse
Matthias fuisset ex Discipulis, ut constat ex testimonio
Petri, Act. 1. vers. 21. Ergo Apostoli erant majores Dis-
cipulis, & Episcopi majores sunt simplicibus Sacerdo-
tibus; alioquin non elegerunt cum tanta Solemnitate
Discipulum Matthiam, ut numeraretur cum undecim
Apostolis, nec ordinem superiore ascendisset ipse Mat-
thias, si ut Discipulus fuisset æqualis Apostolis.

Non parum juvat hic asserere rationem D. Thomæ, qui D. Tho-
resolvens quomodo Episcopi secundum majorem perfe-
ctionem Christum representent, inquit, quod sicut om-
nium rerum naturalium perfectiones præexistunt exem-
plariter in Deo, ita & in Christo præexistunt omnia of-
ficiorum Ecclesiasticorum exemplaria, ita ut unusquis-
que Ecclesiæ Minister Typum Christi ad aliquid gerat,
ea tamen diversitate, ut ille sit superior, dignior, &
major in Ecclesia Dei, qui secundum majorem perfe-
ctionem Christum representat. Hæc autem major perfe-
ctio non à Sacerdote, sed ab Episcopo representa-
tur; nam Sacerdos representat Christum in hoc, quod
per seipsum aliquod Ministerium implevit, quale est Mi-
nisterium Consecrationis, Baptismi, Prædicationis &c.
Sed solus Episcopus, præcise ut talis, representat Chri-
stum in hoc, quod alios Ministros instituit & Ecclesiam
fundavit. Unde inquit idem Sanctus Doctor in 4. dist.
24. quest. 3. art. 3. ad Episcopum pertinet mancipare
aliquid divinis obsequiis, quasi cultum divinum ad
similitudinem Christi statuens, & propter hoc etiam
Episcopus specialiter sponsus Ecclesiæ dicitur, sicut
Christus; itaque Episcopi, qui secundum majorem perfe-
ctionem representant Christum, quam Sacerdotes, de-
bent esse ipsis Sacerdotibus majores, & perfectiores,
imo eorumdem Sacerdotum superiores, quia ipsis Episco-
pis commissa fuit cura, aut gubernatio Ecclesiæ, &
dicitur fuit: attendite vobis & universo gregei, in quo vos
spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei; idcir-
co habent potestatem in Sacerdotes qui sunt in eo grege,
cum cura, aut gubernatio importet jurisdictionem.

Deinde Episcopi plura possunt super Sacerdotes, scilicet
Clericos ordinare, Virgines benedicere, Ecclesias
consecrare, non consuetudine Ecclesiæ, nec tolerantia
simplicium Sacerdotum, ut voluit Wicleffus, sed ex
vi

vi characteris Episcopalis, & institutione Christi, qui in persona Apostolorum dedit hanc potestatem, quam non dedit Discipulis suis, quorum successores sunt Presbyteri, ut expressè declarat Anaclerus Papa & Martyr, qui quartus à Beato Petro Apostolo rexit Ecclesiam Catholicam, dicens in Epistola de Patriarchis, Primatibus, ac reliquis Episcopis: *Fratres Sacrorum ordo bipartitus est, & sicut Dominus illum constituit, à nullo debet perturbari. Scitis autem à Domino Apostolos esse electos, & constitutos, & postea per diversas provincias ad predicandum dispersos, cum vero missis cepisset crescere, videns paucos esse operarios ad eorum adjumentum septuaginta eligit, praecepit Discipulos: Episcopi vero Domini Apostolorum, Presbyteri quoque septuaginta Discipulorum, locum tenent. Ergo id, quod Episcopi habent supra Sacerdotes, non habent illud ex tolerantia Sacerdotum, nec ut tolleretur schismatis, & dissidii occasio, ut volunt Hæretici, sed ex officio & ordine Episcopali, cum à Christo fuerint electi, constituti, & missi in persona Apostolorum, ac proinde Sacerdotes nequeunt esse æquales Episcopis.*

s. II.

Evelluntur Hæreticorum fundamenta.

Aerius articulum nostrum impugnatur auctoritate Apostoli ad Philipp. cap. 1. ubi habetur: *Paulus & Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus Sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis, & Diaconibus &c.* Ibi enim Paulus nullam differentiam ponit inter Episcopos, & Presbyteros, cum utroque eodem nomine vocet, velique Sacerdotes esse Episcopos æquales. Quod verum esse patet ex propriis terminis, nam Philippi est urbs in Macedonia, in qua cerè non plures, sed unus tantum erat Episcopus, quem non nominat (sed juxta Theodoretum erat hujus Epistolæ lator, videlicet Euphroditus;) ergo quia loquebatur pluribus Episcopis Philippis residentibus, certum est quod per Episcopos intelligebat Sacerdotes, aut dicendum est quod in hac civitate erant plures Episcopi, quod est falsum; numquam enim duo fuerunt in una sede Episcopi, nec in uno ovili duo fuerunt Pastores: inde, inquit Aerius, sequitur, quod Sacerdotes juxta mentem Apostoli sunt æquales Episcopis.

Ad id etiam auctoritatem ejusdem Apostoli dicentis ad Majoris natu Ecclesiæ Ephesinæ Act. cap. 20. vers. 28. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei:* ubi per Episcopos intelligit etiam Presbyteros; alioquin Ephesi fuissent plures Episcopi propriè dicti, quod est falsum; ideoque loquebatur Episcopo, & Sacerdotibus Ephesi residentibus, absque ulla differentia, & considerabat eos æquales Episcopo in regenda Ecclesia Dei.

Respondet Apostoli auctoritatem non nocere, nec Sacerdotes Episcopis æquales esse. Nam licet hæc duo nomina Episcopus, & Presbyter tempore D. Pauli essent omnibus Sacerdotibus tam majoribus, quam minoribus, videlicet Presbyteris, & Episcopis, aut tam Discipulorum; quam Apostolorum successoribus communia, & promiscuè utriusque tributa majoribus; scilicet quos vocamus Episcopos propriè dictos, & minoribus, quos Presbyteros dicimus, res tamen nomine Episcopi significata non erat simplici Sacerdoti, & Episcopo communis, nam ipsorum ordines, & jurisdictiones distinguebantur, quamvis in aliquo conveniret. Etenim Sacerdotes erant æquales Episcopis in potestate consecrandi corpus Christi, & absolvendi à peccatis, quam recipiunt in ordinatione; sed erant impares, & inferiores Episcopis, quatenus non habebant potestatem ordinandi, seu consecrandi Ecclesiæ Ministros, & administrandi Sacramentum Confirmationis. Undè fit, quod Paulus ob hanc ministrandi, & consecrandi Hostiam, & absolvendi à peccatis potestatem, nec non ob consorium in regenda Ecclesia, nomen Episcopi modò majoribus, modò minoribus Sacerdotibus tribuat, quamvis Episcopos jurisdictione, & ordinis potestate majores agnoscat. Igitur Apostolus non facit Sacerdotes æquales Episcopis, licet eos Episcopos vocet, nec vult hæc duo nomina, Episcopum scilicet & Presbyterum, eandem rem significare, cum in lib. Act. cap. 15. habeatur, quod orta Antiochia seditione propter Judæos volentes gentes ad Deum conversa circumcidi, missum fuit ad Apo-

stolos & Presbyteros in Jerusalem super hac questione.

Ratio, ob quam indifferenter loquebantur de Presbyteris, & Episcopis, est, quia tempore Apostolorum non tam auctoritate, & Jurisdictione distincta ac divisa, quam communi Presbyteri consilio, labore, & zelo simul cum Episcopis regebant Ecclesiam Dei, nam inter Sacerdotes, & Episcopos tunc erat cor unum, & anima una: unde Presbyteri dicebantur Episcopi, id est, Inspectores, & morum populi Correctores; non quod Episcopi propriè dicti dignitatem & potestatem haberent, sed quod cum Episcopis, & de illius consensu Ecclesiam regerent: nam Episcopi nomen propriè sumptum convenire potest illi, qui præficit aliis, & cui convenit aliorum cura, estque Superintendens, ut observat D. Augustinus relatus in Can. *Qui Episcopatum*, causæ 8. quæst. 1.

ubi ait, quod *Episcopus* est dictio Græca, & composita ab *Epi* voce Græca, quæ idem significat ac Latine *super*, & ab *scopus*, quæ est etiam vox Græca, quæ idem significat ac Latine *intentio*, & ita Episcopus tantum valet ac *Superintendens*, & ideo nomen illud potest tribui illi, qui præficit aliis, & eorum curæ superintendere debet, quamvis non habeat tales prerogativas & dignitates, quales habent successores Apostolorum, seu Episcopis; ac proinde Apostolus temporis sui Sacerdotes merito vocavit Episcopos, quamvis non essent Episcopi propriè dicti, sicut Episcopi in Sacra Scriptura sepe dicuntur Angeli, quia custodiunt animas, quas etiam custodiunt Angeli. Sed paulo post, ipso etiam tempore Apostolorum, cum crederet Ecclesia, & Presbyteri abuterentur illa auctoritate cum Episcopo communi, facerentque Schismata, & seditiones in populis, ut diceret unus: *Ego sum Cepha*; alter, *ego Pauli*, & alius, *ego Apollo*, ipsique Episcopis æquari vellent, ac si fuissent Episcopi propriè dicti, & veri successores Apostolorum, necesse fuit pro bono Ecclesiæ regimine eis ostendere Episcopos habere jure divino curam Ecclesiæ tenore hujus missionis: *Euntes in universum mundum, docentes &c.* habere pariter super omnes animas potestatem, & jurisdictionem Christi, his verbis: *quicumque ligaveritis super terram erunt ligata &c. in celo, & quicumque &c.* Ex quo sequitur Episcopos esse Presbyteris majores. Quare Sanctus Ignatius scribens ad Smyrneneses ait: *Presbyteri subiecti esse Episcopis.* Nullus Hæreticus potest testimonium illud rejicere tanquam novum, nec dicere, quod fuit inventum contra Aerium: cum ipse Sanctus Ignatius Martyr, Sancti Joannis Evangelistæ Discipulus, è vivis raptus fuerit anno 111.

Dicent D. Hieronymum Aërio posteriore tempore, exponentem illum locum Apostoli ad Titum: *Huius rei gratia reliqui te Creta &c.* dixisse: ergo idem est Presbyter qui Episcopus &c. Igitur distinctio Episcoporum à Sacerdotibus nequit ex institutione Christi provenire, quia nunquam Sacerdos vocatus fuisset Episcopus, sed ex ordinatione Ecclesiæ, quæ quosdam Sacerdotes super alios voluit extollere, & Episcopos vocare, ut Presbyterorum jurisdictioni detraheret.

Respondet tempore D. Hieronymi, scilicet circa finem quarti sæculi (nam D. Hieronymus natus est anno 319. & obiit 420.) Presbyteros dici Episcopos, quia tunc nondum facta erat vocabulorum distinctio. Nec tamen ex hoc sequitur, quod Sacerdos idem prorsus fuisset, ac Episcopus, ut ex dictis facile colligitur. Nec in hoc mens Ecclesiæ fuit Sacerdotum jurisdictioni aut dignitati detrahere, ut putant Hæretici, sed rei veritatem ostendere, & unicuique quod suum est, tribuere. Unde D. Hieronymus loco laudato non affirmat Sacerdotem esse æqualem Episcopo, sed tali nomine utebatur, seu aliquando vocabatur Presbyteros, Episcopos propter quamdam convenientiam, quam Sacerdos habet cum Episcopo in exercitio Ministerii. Nam Epist. ad Evagrium ait: *Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod Presbyter non facit?* Ergo non vult Sacerdotem esse propriè Episcopum, cum Sacerdos non possit conferre ordinis Sacramentum, quod confert Episcopus.

Instantur: Si tempore D. Hieronymi vocabulorum significationes erant communes, ita ut Sacerdos diceretur Episcopus, certum est, quod ex Sacra Scriptura non possunt inferre Episcopos distinguunt à Sacerdotibus, neque esse ipsi majores, aliis D. Hieronymus non vocasset Sacerdotes, Episcopos, quia versatissimus erat in Sacra Scriptura.

Respon-

s. I.

Statuitur veritas Catholica.

Hanc Hæresim damnavit Concilium Lateranense generale celebratum sub Innocentio III. declarans, quod una est fidelis Ecclesia, extrà quam nullus omnino salvatur, ut facile videri potest in cap. *Armeria* de Summa Trinitate, & fide Catholica s. *una*. Eadem declarationem dedit Concilium Constantiense sess. ult. ut testatur & refert Eminentiss. Cardin. nosster de Laurea in Epitom. Canonum verbo *Ecclesia*. Ubi pro eadem veritate firmanda refert etiam Concilium Senonense cap. 1. Sunt aliæ auctoritates in Jure Canonico quibus probatur contra Rethorianos, & alios, qui Rethorianis peiores sunt, extra Ecclesiam Catholicam & Apostolicam nullam esse salutem; sed eas hic omitto, quoniam infra nonnullas ducemus, ut citius Scripturæ Sacre Argumentis Rethorios, sive Rethorianos, & alios extrà fidem Ecclesiæ viventes convincamus extrà Ecclesiam nullam esse salutem.

Paulus in Epist. ad Heb. cap. 11. hanc ipsam veritatem expressè docet; ibi enim firmiter testatur, quod sine fide impossibile est placere Deo, id est, quod homo sine fide nequit adipisci vitam æternam, seu salvari. Neque potest ab Hæreticis rejici illud Pauli testimonium, quia fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium; idcirco qui non credit, non sperat; & qui non sperat ea, quæ Deus promissit, displicet Deo, ideoque nequit intrare in regnum cælorum, alioquin in celo posset esse aliquis displicens Deo, quod est falsissimum, cum Dominus sit Rex gloriæ & regni cælestis, in quo nullus potest esse homo, nisi sit amicus Dei, hoc est, Deo gratus, Justus, & Sanctus, quoniam Christo sic attestante nihil conquinatum intrabit in regnum cælorum. Hæc autem fides, sine qua impossibile est placere Deo, est fides Christi; nam est ea, quæ definitur substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium; est fides, qua intelligimus aptata esse secula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent; Quia plurimam Hostiam Abel, quam Cain, obtulit Deo; qua Enoch translatum est ne videret mortem; qua Noe responso accepto de iis, quæ adhuc non videbantur, metuens apravit Arcam in salutem domus suæ; qua damnavit mundum, & institutus est Hæres; qua Sara sterilitatem in Conceptione feminis accepit etiam præter tempus ætatis, quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat.

Tandem hæc fides, sine qua impossibile est placere Deo, est ea, cujus augmentum desiderabant Apostoli dicentes: *Dominus adauge nobis fidem.* Atque hæc fides omninò necessaria ad salutem non est in Religione, aut in secula Arianorum, qui credunt Verbum Divinum esse creaturam, licet Christus delectaret se esse Deum, dum dicit, *Ego & Pater unum sumus.* Nec in Religione Sabellianorum, qui negant in Deo esse tres Personas, licet Christus dicat se habere Patrem, & Spiritum Sanctum à Patre procedere. Nec in Religione Pelagianorum dicentium gratiam esse superfluum ad consequendam vitam æternam, quamvis Christus testetur quod sine ipso nihil possumus facere. Nec in Religione Eutychemorum & aliorum dicentium Christum non esse verum Deum, aut non esse verum hominem non obstantibus testimoniis, quibus Christus dicitur verus Deus, & verus homo. Nam si hæc fides prorsus necessaria homini ut salvetur, sit in una ex his Religionibus, non est in alia, quia fides est una ex Apostolo, ac proinde illi, qui vivunt in Religione, in qua non est hæc fides, non possunt salvari. Hæc autem fides est in Ecclesia Romana dumtaxat, ut constabit ex dicendis: ergo nullus extrà Ecclesiam existens potest placere Deo, nec consequi vitam æternam, cum non habeat fidem Christi, quæ est in sola Ecclesia Catholica, & Apostolica, supra quam, & ex qua confurgit spes futura Beatitudinis juxta illud Apostoli ad Corint. 1. cap. 3. dicentis: *fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus;* quod glossa ordinaria interpretatur de fide Christi, quæ per dilectionem operatur, & per quam ipse Christus habitat in cordibus nostris.

Dicent forsitan Hæretici quamlibet Religionem, seu Ec.

Explicat. Respondetur instantiam esse falsam; scimus enim ex Sacra Scriptura Apostolos, & Episcopos eorum successores, alios ordinatæ in Sacerdotes, & non legimus Discipulos, quorum successores sunt Sacerdotes ordinatæ alios in Sacerdotes. Igitur ex Sacra Scriptura colligitur Episcopos esse supra Sacerdotes, & ipsi digniores ex institutione Christi, à quo receperunt potestatem consecrandi Sacerdotium, quam non receperunt Discipuli, quamvis propter curam, quam habebant, dicerentur Episcopi, seu Superintendentes, ut monui supra. Nec erravit D. Hieronymus vocando Sacerdotes, Episcopos, quia non attendebat penitus Scripturæ, sed curæ, ac sollicitudini Sacerdotum, & modo, quo tunc loquebantur omnes de Ministris Ecclesiæ.

ARTICULUS X.

Affirmat adversus Rethorianos, extrà Ecclesiam Romanam non esse veram Salutem.

Philastrius Brixienis refert quosdam viros Hæreticos, quos vocat Rethorianos à Rethorio quodam, docuisse in Ægypto quemlibet hominem posse salvari in sua Ecclesia, seu in sua religione, modò in ipsa bene vivat, sive Judæus sit, sive Paganus, sive Sarracenus: approbabant enim sanctas Hæreses, Hæreticos omnes laudabant, & exiis nullum errare in fide Christi asseriebant. Putabant etiam bene sentire omnes. Hujus hæresis auctoris, scilicet Rethorii, conditio & tempus non referuntur apud Philastrium, nec apud D. Augustinum, cui hæc Hæresis tam stulta, rectæque rationi dissona visa est, ut in suo libro de Hæresibus ad Quodvult deum Hæres. 72. impossibile esse dixerit, ut quis sana mentis compos hoc sentire possit. Iustum quidem est hoc D. Augustini iudicium, quia Hæreses sunt inter se contrariæ, aut contradictoriæ; salus autem habetur per observantiam præceptorum, quæ uniformia sunt.

Alphonfus de Castro lib. 9. adversus hæreses verbo *Lex Hæres.* 3. facetur nullum hucusque invenisse hujus hæresis Parronum, sed ex relatione aliorum scire, & præsertim ex Joanne de Turre Cremata illi non defuisse Tutorem. Sed miror virum doctissimum nosse hanc Hæresim tribuere Rethorianis, de quibus loquitur in lib. 7. littera *Hæreticus*, ubi ait: *factum quidam adeo dementes, ut dicerent omnes Hæreticos bene sentire, quam sententiam asseruerunt quidam Rethorii.* Nam asserere quod omnes Hæretici bene sentiant, videtur mihi idem, ac dicere, quod omnes Hæretici bene credunt, & ideo quod Arianis, Pelagianis, Mahometanis, Lutheranis, Calvinistis, & alii sunt in vera fide, ac proinde quod quilibet salvatur in sua Religione, si bene vivat, hoc est, juxta regulas, & institutionem Religionis, aut Sectæ suæ, quamvis sit extrà Ecclesiam Romanam; ergo salva tanti viri reverentia existimo, quod illi, de quibus Joannes de Turre Cremata loquitur, tacito nomine apud ipsum Alphonsum, qui dicebant quemlibet hominem in sua Lege posse salvari, si illam bene servaverit, sunt Rethorii, sive Rethoriani, qui solitò Hæreticorum omnium Parroni dicuntur, quia credunt quamlibet Religionem aperire viam ad Cælum.

Quidam Hæretici ex Luthero exorti, qui Adia-phoristæ dici voluerunt, seu Indifferentes, quia dicebant indifferens esse ad salutem servare, vel non servare Leges & Constitutiones Ecclesiæ, & Conciliorum, & pacis aut tranquillitatis causa unumquemque posse se conformem facere suis Legibus Civilibus in causa Religionis, quod est admittere salutem extrà Ecclesiam, & asserere hominem salvari posse in qualibet Religione. Adia-phoristæ (inquit idem auctor) fuerunt Wittembergenses, qui sic vocati fuere post mortem Lutheri, cuius Secta in duas divisa fuit, nam alii dicitur fuerunt Adia-phoristæ ob rationem allatam, & alii Interimistæ, quia interim Augustanum sectari voluerunt anno 1548.

Anacle-
tus Papa

Prima
hæreti-
corum
ratio.

Alter
eorum
ratio.

Respon-
sio ad
rationem
hæretico-
rum.

Lateranense

Constantiense
Senonense

Hebr. 11

In sola
Ecclesia
Ch. illi
est vera
salus.

1. Cor.
vint. 3.

Ecclesiam esse Ecclesiam Christi, ac proinde quemlibet hominem posse salvari in sua Religione, seu Lege, si eam servet, seu in illa bene vivat.

Falsa est hæc responsio, quia omnis Ecclesia non est Ecclesia Christi; alias Propheta Regius non diceret Psal. 25. vers. 5. ovis Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedabo. Sed solum ea, quæ supra Petrum edificata fuit, juxta illud Matth. 16. vers. 18. in quo scimus Christum Petro respondenti: Tu es Christus Filius Dei vivi, dixisse: ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, Hæc autem Ecclesia fundata supra firmam Petram, seu supra Petrum, est Romana, ut declaratum manet in can. Rogamus 24. quest. 1. ubi legitur Marcellum Papam sic scripsisse universis Episcopis per Antiochiam constitutis; Rogamus vos, Fratres, ut non aliud doceatis, neque sentiantis quam quod à Beato Petro Apostolo & reliquis Apostolis & Patribus accepistis, ab illo enim primo instructi estis. Ideo non oportet vos proprium relinquere Patrem, & alios sequi: ipse enim caput est totius Ecclesiæ, cui ait Dominus, tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam &c. Ejus enim Sedes primitus apud vos fuit; quæ postea jubente Domino, Romanam translata est, cui administratio gratia divina, hodie præsertim dicitur. Nec ab ejus dispositione vos deviare oportet, ad quam omnia majora Ecclesiastica negotia, divina disponente gratia, jussa sunt referri, ut ab ea regulariter disponatur, à qua sumpsere principia; si vero vestra Antiochena, quæ olim prima erat, Romana esse sedi, nulla est, quia ejus non sit subjecta distioni. Igitur sola Ecclesia Romana, cujus fundamenta sunt Apostoli, super quorum fundamentum superedificati sunt Fideles Catholici & Apostolici Romani, est Ecclesia Christi, cuius murus habet fundamenta, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni, qui pro salute mundi occisus est, ac proinde homo non potest salvari in aliis Ecclesiis, ac Legibus oppositis Legibus, & fidei Ecclesiæ Romanæ, etiam si in ipsis bene vivat. Quippe cum Beatissimus Petrus Apostolicum à Domino acceperit principatum, & fidem illam, sine qua impossibile est placere Deo, & Romana Ecclesia in ejus permaneat instituta, nefas est credere, quod extra illam sit vera salutem cum hac de causa Joan. 17. Christus rogaverit Patrem pro eis, qui per Apostolorum verba erant in se credituri, ut inueneret eos dumtaxat ad veram Ecclesiam pertinere, quos constat esse in Ecclesia ab Apostolis propagatos.

Nefas est pariter credere, quod Ariani, Macedoniani, Pelagiani, Nestoriani, Lutherani, Calvinistæ & alii possint salvari, quamvis adamusim observent ea, quæ illis præcipiuntur, & credant ea, quæ eis credenda proponuntur ab Ario, Macedonio, & aliis Hæreticis. Profectò cuique Hæresi proprius assignatur Archirectus, Catholicis autem, his scilicet qui vivunt in fide Ecclesiæ Romanæ, nullus præter Christum fidei author est, nam Ecclesia Romana est ab Apostolis perenni successione, & nunquam interrupta temporum serie ad nos usque deducta. Unde cum Apostoli acceperint à Christo ea, quæ docuerunt nos, quæque nos modò docent Apostolorum successores, scilicet Episcopi Ecclesiæ Romanæ, manifestum est quod ipsa Ecclesia Romana est ea, in qua dumtaxat est vera salus, quam potest consequi, qui crediderit, & baptizatus fuerit: illi verò qui non crediderint, condemnabuntur. Ergo Ariani, Macedoniani, Pelagiani, & Nestoriani, Mahometani, Lutherani, Calvinistæ, & alii, cum non credant omnia, quæ sunt credenda, non habent inter se unitatem fidei, nec possunt in hoc statu vitam æternam consequi.

Ecclesia Christi non potest esse nisi una, cum sit Sponsa Christi, & Mater omnium Fidelium. Hanc unitatem etiam in Cantico Canticorum Spiritus Sanctus ex persona Domini designat dicens: una est Columba mea perfecta mea. Joan. 6. fiet unum ovile, & unus Pastor. Et Apostolus ad Ephes. 4. unum corpus, & unus Spiritus, una Fides, unum Baptisma, unus Deus, & Pater omnium. Hæc autem omnia verba, & alia similia, quibus ostenditur Ecclesiam, in qua est salus, esse unam, non possunt verificari de omnibus Ecclesiis, videlicet Ariatorum, Pelagianorum, Calvinistarum, & aliorum; cum habeant diversam fidem, diversaque teneant Dogmata. Nam Ariani credunt Filium esse creaturam, & Pelagiani credunt illum verum Deum; Lutherani credunt corpus

Christi esse simul cum pane sub Speciebus Eucharisticis, Calvinistæ verò credunt panem esse sine carne sub eisdem Speciebus. Igitur ex omnibus Hæreticorum Ecclesiis non potest constitui una Ecclesia, sed tot sunt Ecclesiæ, quot sunt Sectæ. Hæc quippe prærogativa unitatis (quæ est nota veræ Ecclesiæ) convenit Ecclesiæ Romanæ dumtaxat, quæ est una unitate fidei, cum Ecclesiæ particulare eandem fidem, eademque Dogmata habeant, & Romana subjiciantur. Habet unitatem capituli, cum Papa, seu Episcopus Romanus sit successor Petri in Sede & in primatu Ecclesiæ absque ulla interruptione à D. Petro usque ad Benedictum XIII. qui modò eandem Ecclesiam feliciter gubernat: ergo in sola Ecclesia Romana potest haberi salus.

Idem docet Cyprianus in tract. de unitate Ecclesiæ relatus in can. alienus. 24. quest. 1. ubi ait; Alienus est, profanus est, hostis est, habere jam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem, quæ est una omnium Fidelium, qui cum sint Fratres, eundem Patrem, eandemque Matrem habere debent, hoc est, Christum, & Sponsam ejus Ecclesiam, quam Petro commisit dicens illi, Petre pasci oves meas. Igitur solus ille, quem pascit Petrus, est ovis Christi, & audit vocem ejus, dum audit voces Apostolorum, ut testatur Christus dicens Apostolis suis: qui vos audit, me audit. Petrus autem non pascit nisi eos, qui sunt in Ecclesia Romana, cum in solo Pontifice Romano sit officium Petri, ut jam ostendi. Ergo in sola Ecclesia Romana potest homo salvari, & audire vocem Christi.

His suffragari potest autoritas D. Gregorii in moralibus relatus in can. gula ex sola, ubi loquitur de Ecclesia Catholica seu Romana; sola quippe est per quam Sacrificium Dominus libenter accipiat: sola qua pro errantibus sicutialiter intercedat; unde etiam de Agni Hostia, Dominus præcepit, dicens: in una domo comedetur, nec offerretis de carnibus ejus foras; in una namque domo Agnus comedetur, quia in una Catholica Ecclesia, vera Hostia Redemptoris immolatur, de cujus carnibus divina Lex offerri foras prohibet quia Sanctum dari carnibus veteri, sola est in qua bonum fructuose pervenitur; unde & mercedem donarii non nisi qui intra vineam laboraverant, acceperunt. Sola est, quæ intra se postposita validè charitatis compage cohesit, unde & aqua diluvii arcam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem quos extra arcam, invenit, extinxit.

Ex hujus Sancti Doctoris verbis facile colligitur, quod Ecclesia Romana habet verum Sacrificium, quod Deus acceptat pro peccatis nostris, à quorum remissione absolute pendet ingressus, ad possessio regni celestis, ad quod nihil coinquatum intrare potest. Colligitur insuper, quod Ecclesia Romana est ut arca Noe; ista enim sola salvavit à diluvio eos, quos continebat, Ecclesia verò etiam salvat à damnatione æterna eos, qui in ipsa sunt, & in ipsa piè, justè, & sobriè vivunt. Unde cum nulla sit Religio, nullaque Ecclesia præter Romanam, quæ verum Sacrificium habeat, & quæ conferat ea Sacramenta, quæ sunt fontes aquæ salientis in vitam æternam, manifestum est, quod nullus potest salvari, nisi sit in Ecclesia Romana, quæ offert quotidianè Deo Patri Corpus & Sanguinem Christi, & dat carnem ejus ad manducandum & Sanguinem ejus ad bibendum, ut necesse est ad consequendam vitam æternam juxta illud Joan. 6. vers. 54. Amen amen dico vobis nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Paulus Apostolus damnat eos, qui Legis Moisaicæ ceremonias observant, ponentes in illis spem consequendi vitam æternam; ait enim ad Galat. cap. 5. vers. 2. Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit. Et vers. 6. in Christo Jesu, neque Circumcisio valet, neque præputium; sed fides, quæ per charitatem operatur. Ergo Apostolus vult hominem viventem in Lege Circumcisionis, seu Moisaica, non posse salvari, etiam si in ipsa bene vivat, quia sine Christo nemo potest felicitatem æternam consequi. Christus enim solus est, qui per proprium sanguinem inroxit semel in Sancta, æterna Redemptione inventa, & qui factus est nobis obtemperantibus causa salutis æternæ, ut monet idem Apostolus ad Heb. 5. vers. 9. ut ostendat Christum factum fuisse causam obtemperantibus sibi dumtaxat, non verò obtemperantibus Moysi; ideoque Judæus, quamvis Legem Moisaicam optime servet, nequit sal-

Manuel-
ius Pa.
94.

Joan. 17.

Joan. 6.
Ephes. 4.

D. Cy-
prius.

1. Petr.
2.

D. Gre-
gor.

Joan. 6.

Ad Ga-
lat. 5.

D. Au-
gust.

Hebr.

salvari. A fortiori in eadem impotentia perveniendi ad felicitatem æternam sunt illi, qui vivunt in Lege mortifera, qui sunt in Ecclesia malignantium, & obtemperant Ministris, qui sedent in Cathedra pestilentie, quales sunt illi, qui obtemperant Ario, Sabellio, Pelagio, & aliis Hæreticis, etiam si Leges horum Hæreticarum unitatis (quæ est nota veræ Ecclesiæ) convenit Ecclesiæ Romanæ dumtaxat, quæ est una unitate fidei, cum Ecclesiæ particulare eandem fidem, eademque Dogmata habeant, & Romana subjiciantur. Habet unitatem capituli, cum Papa, seu Episcopus Romanus sit successor Petri in Sede & in primatu Ecclesiæ absque ulla interruptione à D. Petro usque ad Benedictum XIII. qui modò eandem Ecclesiam feliciter gubernat: ergo in sola Ecclesia Romana potest haberi salus.

Idem docet Cyprianus in tract. de unitate Ecclesiæ relatus in can. alienus. 24. quest. 1. ubi ait; Alienus est, profanus est, hostis est, habere jam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem, quæ est una omnium Fidelium, qui cum sint Fratres, eundem Patrem, eandemque Matrem habere debent, hoc est, Christum, & Sponsam ejus Ecclesiam, quam Petro commisit dicens illi, Petre pasci oves meas. Igitur solus ille, quem pascit Petrus, est ovis Christi, & audit vocem ejus, dum audit voces Apostolorum, ut testatur Christus dicens Apostolis suis: qui vos audit, me audit. Petrus autem non pascit nisi eos, qui sunt in Ecclesia Romana, cum in solo Pontifice Romano sit officium Petri, ut jam ostendi. Ergo in sola Ecclesia Romana potest homo salvari, & audire vocem Christi.

His suffragari potest autoritas D. Gregorii in moralibus relatus in can. gula ex sola, ubi loquitur de Ecclesia Catholica seu Romana; sola quippe est per quam Sacrificium Dominus libenter accipiat: sola qua pro errantibus sicutialiter intercedat; unde etiam de Agni Hostia, Dominus præcepit, dicens: in una domo comedetur, nec offerretis de carnibus ejus foras; in una namque domo Agnus comedetur, quia in una Catholica Ecclesia, vera Hostia Redemptoris immolatur, de cujus carnibus divina Lex offerri foras prohibet quia Sanctum dari carnibus veteri, sola est in qua bonum fructuose pervenitur; unde & mercedem donarii non nisi qui intra vineam laboraverant, acceperunt. Sola est, quæ intra se postposita validè charitatis compage cohesit, unde & aqua diluvii arcam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem quos extra arcam, invenit, extinxit.

Ex hujus Sancti Doctoris verbis facile colligitur, quod Ecclesia Romana habet verum Sacrificium, quod Deus acceptat pro peccatis nostris, à quorum remissione absolute pendet ingressus, ad possessio regni celestis, ad quod nihil coinquatum intrare potest. Colligitur insuper, quod Ecclesia Romana est ut arca Noe; ista enim sola salvavit à diluvio eos, quos continebat, Ecclesia verò etiam salvat à damnatione æterna eos, qui in ipsa sunt, & in ipsa piè, justè, & sobriè vivunt. Unde cum nulla sit Religio, nullaque Ecclesia præter Romanam, quæ verum Sacrificium habeat, & quæ conferat ea Sacramenta, quæ sunt fontes aquæ salientis in vitam æternam, manifestum est, quod nullus potest salvari, nisi sit in Ecclesia Romana, quæ offert quotidianè Deo Patri Corpus & Sanguinem Christi, & dat carnem ejus ad manducandum & Sanguinem ejus ad bibendum, ut necesse est ad consequendam vitam æternam juxta illud Joan. 6. vers. 54. Amen amen dico vobis nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Paulus Apostolus damnat eos, qui Legis Moisaicæ ceremonias observant, ponentes in illis spem consequendi vitam æternam; ait enim ad Galat. cap. 5. vers. 2. Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit. Et vers. 6. in Christo Jesu, neque Circumcisio valet, neque præputium; sed fides, quæ per charitatem operatur. Ergo Apostolus vult hominem viventem in Lege Circumcisionis, seu Moisaica, non posse salvari, etiam si in ipsa bene vivat, quia sine Christo nemo potest felicitatem æternam consequi. Christus enim solus est, qui per proprium sanguinem inroxit semel in Sancta, æterna Redemptione inventa, & qui factus est nobis obtemperantibus causa salutis æternæ, ut monet idem Apostolus ad Heb. 5. vers. 9. ut ostendat Christum factum fuisse causam obtemperantibus sibi dumtaxat, non verò obtemperantibus Moysi; ideoque Judæus, quamvis Legem Moisaicam optime servet, nequit sal-

salvari. A fortiori in eadem impotentia perveniendi ad felicitatem æternam sunt illi, qui vivunt in Lege mortifera, qui sunt in Ecclesia malignantium, & obtemperant Ministris, qui sedent in Cathedra pestilentie, quales sunt illi, qui obtemperant Ario, Sabellio, Pelagio, & aliis Hæreticis, etiam si Leges horum Hæreticarum unitatis (quæ est nota veræ Ecclesiæ) convenit Ecclesiæ Romanæ dumtaxat, quæ est una unitate fidei, cum Ecclesiæ particulare eandem fidem, eademque Dogmata habeant, & Romana subjiciantur. Habet unitatem capituli, cum Papa, seu Episcopus Romanus sit successor Petri in Sede & in primatu Ecclesiæ absque ulla interruptione à D. Petro usque ad Benedictum XIII. qui modò eandem Ecclesiam feliciter gubernat: ergo in sola Ecclesia Romana potest haberi salus.

Idem docet Cyprianus in tract. de unitate Ecclesiæ relatus in can. alienus. 24. quest. 1. ubi ait; Alienus est, profanus est, hostis est, habere jam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem, quæ est una omnium Fidelium, qui cum sint Fratres, eundem Patrem, eandemque Matrem habere debent, hoc est, Christum, & Sponsam ejus Ecclesiam, quam Petro commisit dicens illi, Petre pasci oves meas. Igitur solus ille, quem pascit Petrus, est ovis Christi, & audit vocem ejus, dum audit voces Apostolorum, ut testatur Christus dicens Apostolis suis: qui vos audit, me audit. Petrus autem non pascit nisi eos, qui sunt in Ecclesia Romana, cum in solo Pontifice Romano sit officium Petri, ut jam ostendi. Ergo in sola Ecclesia Romana potest homo salvari, & audire vocem Christi.

His suffragari potest autoritas D. Gregorii in moralibus relatus in can. gula ex sola, ubi loquitur de Ecclesia Catholica seu Romana; sola quippe est per quam Sacrificium Dominus libenter accipiat: sola qua pro errantibus sicutialiter intercedat; unde etiam de Agni Hostia, Dominus præcepit, dicens: in una domo comedetur, nec offerretis de carnibus ejus foras; in una namque domo Agnus comedetur, quia in una Catholica Ecclesia, vera Hostia Redemptoris immolatur, de cujus carnibus divina Lex offerri foras prohibet quia Sanctum dari carnibus veteri, sola est in qua bonum fructuose pervenitur; unde & mercedem donarii non nisi qui intra vineam laboraverant, acceperunt. Sola est, quæ intra se postposita validè charitatis compage cohesit, unde & aqua diluvii arcam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem quos extra arcam, invenit, extinxit.

nia ad salutem, ut Baptismo non salvatur, cui non ibi datur ne oportet, ut datur. Quibus ille Sanctus Doctor admonet nos in Ecclesia Christi Baptismum suam habere virtutem perducendi ad gloriam. Reverà ibi D. Augustinus non tractat expresse, an extra Ecclesiam sit salus, sed cum ibi declaret extra Ecclesiam baptizatos perniciem sibi cumulare, si ad Ecclesiam non redierint, manifestè declarat extra Ecclesiam nullum posse salvari.

Eandem veritatem clariùs demonstrat in Can. quamvis de consecrat. dist. 4. ubi ait: Quamvis unum Baptisma sit Hæreticorum, eorum scilicet qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizant, & Ecclesia Catholica, tamen quia foris & extra Ecclesiam baptizantur, non sumunt Baptismum ad salutem, sed ad perniciem, habentes nimirum formam Sacramenti, virtutem autem ejus abnegantes.

§. II.

In quo rejicitur Ratio Hæreticorum.

Fundamentum Hæreticorum est illud Apostoli. 1. ad Timoth. cap. 2. vers. 4. ubi de Salvatore nostro Deo ait: Omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Et paulò post: Qui dedit Redemptionem semetipsum pro omnibus. Inde enim inferunt quemlibet hominem posse salvari in Religione sua, quia Apostolus sciebat omnes homines non esse ejusdem Religionis, & ideo assererat Deum velle salvare eos, qui sunt extra Ecclesiam, sive Hæretici, sive infideles sicut, si velint salvari: hoc est, si faciant ea, quæ ipsis præcipiuntur in Religione in qua vivunt, sicut eos, qui sunt in Ecclesia Romana; quia illis, qui rectè operantur, debetur præmium, ut Deus dixit Genes. cap. 4. Caino: Quare iratus es, & cur concidit facies tua, nonne si bene egeris recipies, si autem malè, statim in foribus peccatum addidit? Ibi enim nulla fit mentio de statu, aut Religione, ideoque qui bene egerit, sive intra, sive extra Ecclesiam, recipiet mercedem suam, quæ nihil aliud est, quam Deus, ut ipsemet testatus est Abrahamo dicens ei: Ego ero merces tua. Sanè delicta, aut peccata, quæ committunt illi, qui sunt extra Ecclesiam, verè sunt peccata, quæ ducunt ad gehennam; eadem ratione, bona, seu opera dicuntur, & regulis præscriptis conformia, quæ sunt ab eisdem, debent ducere in vitam æternam; injustum quidem est (inquiunt) condemnare eum, qui malum non fecit, & observavit mandata, quæ recepit à Præpositis suis.

Idem confirmant ex illo Matth. c. 19. in quo legitur, quod Christus interrogatus quid faciendum esset pro assequenda vita æterna, respondit: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata; hæc autem mandata sunt hæc: non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falsum testimonium dices, honora Patrem tuum & Matrem tuam, & diligas proximum tuum sicut teipsum, ut constat ex eodem Evangelio D. Matthæi. Sed hæc omnia tam bene fieri possunt ab illis, qui existunt extra Ecclesiam, & de facto servantur ab Arianis, Macedonianis, Pelagianis, Lutheranis, Calvinistis, & aliis Hæreticis, quam ab illis, qui sunt in Ecclesia Romana, quia illi sicut isti credunt homicidium, adulterium, falsum testimonium, contemptum parentum, & odium proximi esse peccata, cum prohibeantur à lege naturali, ut fatentur omnes Theologi in expositione præceptorum Decalogi: ergo si hæc omnia observentur ab illis, qui vivunt extra Ecclesiam, non est desperandum de eorum salute, sive Hæretici sint, sive Infideles, & Mahometani; nam qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem æternum.

Respondeo Apostolum loqui de voluntate generali, qua Deus vult salutem omnium, & de Sanguine Christi pro omnibus effuso; at inde non sequitur, quod omnes homines salvi fiant, sed solum illi, qui crediderint, & baptizati fuerint, ut ipsemet Christus testatur Marc. ult. vers. 16. Non quod Baptismus & fides sufficiant ad consequendam vitam æternam seclusis bonis operibus, & observantia mandatorum Dei, sed quia opera eorum, qui Baptismum susceperunt, & credunt sicut oportet, sunt grata Deo, si fiant extra statum peccati. Undè cum Baptismus sit in sola Ecclesia Christi, & Fideles dumtaxat credant ea quæ credenda sunt, habeantque fidem, sine qua impossibile est Deo placere, concludendum est quod illi, qui non sunt baptizati, aut si baptizati sint,

G g non

Hæreticorum

Matth.

Respon-
sio ad ra-
tionem
hæreticorum.

non credunt Christo, non possunt salvari, etiam si bene vivant, seu iuxta regulas Religionis, in qua sunt. Nam Christus Joan. 10. vers. 25. dixit Judæis: *Loquor vobis, et non creditis: opera, que ego facio in nomine Patris mei, hæc respiciuntur perhibent de me, sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis, oves mea vocem meam audiant, et ego cognosco eas, et sequuntur me.* Igitur illi, qui non credunt Christo, qui non audiunt vocem ejus, nec sequuntur eum, quales sunt illi, qui vivunt extra Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam, non sunt oves Christi, quamvis Deus velit voluntate generali eos salvos fieri, & ad veritatis agnitionem venire, & Christus pro illis mortuus fuerit. Nec salvabuntur, licet observent ea, quæ ipsi præscribuntur in Religione in qua vivunt, quia voluntate consequenti Deus vult tantum salvari eos, qui bona egerunt & crediderunt: nam opera illa, quæ bona credunt Hæretici, quamvis non sint moraliter mala, nec peccata, quidquid dixerint Lutherus, Joannes Hus, & Michael Bajus, tamen non sunt meritoria apud Deum, licet non sint peccaminosa. Ratio est, quia meritum humani operis pendet à gratia sanctificante, quæ non existit in illis, in quibus non est fides, & sic ille, qui in Religione sua (excepto Christiano Catholico) non offendit in operibus suis, non meretur vitam æternam apud Deum, quia non habet fidem veram. Autoritas Genesis supra relata non contradicit huic responsioni; nam dum Deus dixit Caino: *Nonne si bene egeris, recipies, non excludit fidem; ita ut qui bene egerit extra fidem, recipiet.* Sed eam supponit, quia si deficiat, opus non potest esse bonum eà bonitate, cui debetur præmium, aut vita æterna, quia bonum est ex integra causa, & qui peccat in uno factus est omnino reus, hoc est, privatur præmio, & prohibetur intrare in regnum Cælorum. Itaque illi, qui sunt extra Ecclesiam, non sunt digni præmio, ac proinde merito condemnantur, cum non crediderint, ut declarat Christus Marc. ultim. vers. 16.

Ad Confirmationem dico, quod observantia mandatorum est conditionata, & includit fidem, ut colligitur ex variis ejusdem Evangelii locis, in quibus declaratur fidem esse absolutè necessariam ad salutem. Ratio autem, ob quam hæc fides notificata non fuit interroganti, est, quia adolescens habebat illam, ut suadet ipsius interrogatio: *Magister bone quid boni faciam ut habeam vitam æternam.* Igitur ad salutem non sufficit non occidere, non adulterare &c. sed insuper necesse est credere, ut demonstrat exemplum Eunuchi dicentis Philippo Act. 8. vers. 36. *Ecco aqua quid prohibet me baptizari?* cui Philippus respondens ait: *si credis ex toto corde tuo, licet.* Respondens ipse Eunuchus ait: *Credo Jesum Christum Filium Dei.* Et statim Philippus baptizavit eum, ut constat ex eadem historia. Hoc quidem exemplo patet fidem Christi esse omninò necessariam ad salutem, & ad validitatem Baptismi Adultorum. Fides autem hæc est in sola Ecclesia Romana, cujus Pastor & Episcopus est D. Petrus, super quem fundavit suam Ecclesiam Christus Matth. cap. 16. vers. 18.

Unde D. Hieronymus Epist. 11. ad Ageruchiam ait: *Sicut una Eva est Mater omnium viventium, ita una Ecclesia est parens omnium Christianorum.* Una est igitur Ecclesia, quæ est Mater nostra, in cujus fide salvantur illi, qui salvantur. Quemadmodum enim fides sine operibus mortua est, sicut corpus sine Spiritu mortuum est, ut asserit D. Jacobus in Epist. cap. 2. ita non occidere, non furtum facere, & similia ad quæ obligamur, mortuum erit, hoc est, non sufficit ad consequendam vitam æternam sine fide. Quoniam accedentem ad Deum oportet credere, inquit Apostolus. Et ubi sana fides non est, non potest esse Justitia, quia Justus ex fide vivit, ut ait D. Augustinus relatus in Can. ubi sana 24. quæst. 1.

ARTICULUS XI.

Statuit contra Albanenses, in Ecclesia esse potestatem Excommunicandi.

Inter Hæreticos, qui potestatem Ecclesiæ minuerere voluerunt quantum ad Judicium, & penas indigen.

das, primi sunt Albanenses, qui circa annum Domini 916. regnante Constantino IV. Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Leone III. Summo Pontifice, dixerunt Ecclesiam non posse excommunicare, neque debere malos persequi, neque facere posse constitutiones obligantes in conscientia. Albanensibus adhæsit Joannes Wicleffus, natione Anglus, qui anno 1352. tempore Caroli IV. Imperatoris, & Clementis VI. Papæ, docuit, quod qui propter Excommunicationem hominum concionari desinunt, vel audire Dei verbum, sunt reipia Excommunicati, & in die Judicii, ut Proditores Christi habebuntur. Hunc Joannis Wicleffi errorem citò, scilicet anno 1377. regnantibus Wenceslao Imperatore, & Gregorio XI. Papæ, promulgarunt Hussite, sic appellati à Joanne Hus, qui prædicabat Excommunicationem à Summo Romanorum Pontifice inflicam, vel ab alio quocumque Ecclesiæ Prælate, non esse timendam, quia (dicebat ille Hæreticus) est censura Antichristi.

Licet hæc Hæresis damnata fuisset in Concilio Constantiensi celebrato anno 1414. nihilominus anno 1418. insurrexerunt quidam visi Hæretici dicti Rutheni, aut Russiani, qui ut Gregos sequerentur, Schisma fecerunt ab Ecclesia Romana, in Polonia; undè cum vellet eos ad Ecclesiam revocare Rex Polonorum, se Imperatori Moscovitarum sui Schismatis protectori subjecerunt, & negarunt Petrum fuisse verum Pontificem, Ecclesiam Romanam esse aliarum caput; rejiciebant scripta Patrum Latinorum, determinationes Conciliorum, Purgatorium, Sacramenta Confirmationis & Extreme unctionis, & Excommunicationem.

His hominibus successit Lutherus, qui dixit Excommunicationem non solum non esse timendam, sed cum gaudio recipiendam, & procurandam. Lutherum secuti sunt omnes Hæretici ipso tempore posteriores, & contemporanei, qui nè crederentur Anathematis gladio percussis docebant Christum non reliquisse Ecclesiæ suæ potestatem excommunicandi.

§. I.

De hujus Hæresis Proscriptione.

Hanc hæresim Albanensium, Lutheranorum, Calvinistarum, & aliorum damnat Canon duodecimum Apostolorum, ubi legitur: *Si quis Clericus, aut Laicus à communione segregatus, seu nondum in communionem receptus, ad aliam profectus civitatem, sine commendatitiis litteris receptus fuerit, à communione excludatur, tam quæramur quàm, qui receptus est, si excommunicatus fuerit, in longius illi tempus excommunicatio prolongatur.* Fere mille Patres (è quibus fuerunt recenti Episcopi, & quatuor Patriarchæ) in sessione octava Concilii Constantiensis, in quo damnantur 45. propositiones Joannis Wicleffi, quarum una est ita: *Nullus Prælatum debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat cum esse à Deo excommunicatum, & qui sic excommunicat, est Hæreticus ex hoc, vel excommunicatus; damnant etiam alterum articulum ejusdem Wicleffi, in quo habetur: Excommunicatio Papa, & cuiuscumque Prælati non est timenda, quia est censura Antichristi.* Si vero Canon Apostolorum, & Concilium Constantiense non sufficiant Hæreticis excommunicationes aspernantibus, moneo ipsos, quod idem prius decreverant Concilium Carthagenense IV. cap. 73. & Concilium Bracarense I. cap. 33. quod inhibet sub pena excommunicationis nè aliquis communicet excommunicato ab Ecclesia. Nam licet hæc duo Concilia, quæ antiquissima sunt, non statuunt expressè excommunicationes, eas tamen supponunt, & admittunt velut actus, qui à potestate Prælatorum elici possunt.

Sanè hæc Concilia sufficient Hæreticis, ut videant omnes Ecclesiam Romanam à tempore Apostolorum uti censuris, & excommunicationibus, ac proinde ipsam Ecclesiam habere potestatem ferendi eas. Nihilominus convenit asserere Concilii Tridentini verba sels. 25. de reformatione cap. 3. quæ sunt hæc: *Quamvis gladius excommunicationis nervus sit Ecclesiastica disciplina, & ad continentandos in officio populos valde salutaris; Jobris tamen maganque circumspessione exercendus est: cum experientia doceat, si temerè, aut levibus ex rebus incurritur, magis contumaci, quàm formi.*

formidari, & perniciam potius parere, quàm salutem &c. Indè enim constat in Ecclesia esse potestatem excommunicandi, cum Concilium præscribat ibi modum, quem Episcopi servare debent in fulminandis excommunicationibus.

Hæc ipsa veritas, nimirum Ecclesiam habere potestatem excommunicandi, facile colligitur ex variis Sacræ Scripturæ locis, & præsertim ex cap. 18. Evangelii Sancti Matthæi, in quo Christus docet, quomodo Frater in Fratrem peccans debeat corrigi, & Ecclesiam non audiens pro Ethnicò haberi, dicens de illo peccatore: *Si autem non te audierit: adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ora duorum, vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Per hæc quidem verba certò conceditur Ecclesiæ potestas excommunicandi. Hujus potestatis argumentum est, quia si Ecclesia, Christo sic permittente, aut præcipiente, possit dicere uni de alio, *sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*, potest excommunicare: quia dicitur, *sit tibi Ethnicus*, idem est ac dicere, nullam prorsus cum eo habeto conversationem, aut communionem; ille autem, qui nullam potest habere communicationem cum Fidelibus propter aliquod peccatum, à quo non vult recedere, non obstante prævia admonitione, quique habendus est sicut Ethnicus & Publicanus, est verè excommunicatus, & omninò segregatus à consortio, & communione aliorum Fidelium; cum per excommunicationis nomen nihil aliud significetur, nisi separatio à consortio, sermone & consilio Fidelium, vel à participatione Eucharistiæ, ut notat D. Dionysius, & post illum omnes Theologi, qui unanimiter Ecclesia sic mandante speciali præcepto Christianis interdicitur communione cum Infidelibus, & Christianis illis, qui in omnibus Ecclesiæ obediunt, prohibent conversationem, & communionem cum illis, qui præcepta ejus contemnant; etenim qui Ecclesiæ Doctrinam contemnit, Deum non habet, quia Doctrina Ecclesiæ est Doctrina Christi, & per consequens non debet recipi inter Fideles, imo potius ab ipsis rejici sicut Ethnicus, & Publicanus, ut docet D. Joannes Epist. 2. vers. 9. & 10. ubi ait: *Omnis qui recedit, & non permanet in Doctrina Christi, Deum non habet. Qui permanet in Doctrina, hic & Patrem & Filium habet. Si quis venit ad vos, & hæc Doctrinam non asserit, nolite recipere in domum, nec Ave ei dixeritis.* Quæ autem conventio Christi ad Beliam? quæ pars Fidelium cum Infideli? qui autem consensus templo Dei cum Idolis? Ratio hujus Catholice veritatis est, quia quid dicit illi, Ave, communice operibus ejus malignis. At illi qui non sunt recipiendi in domum, & quibus non possumus dicere Ave, sunt excommunicati; ideoque Ecclesia, quæ potest nobis præcipere, ut fugiamus eos, qui non permanent in Doctrina Christi, habet potestatem excommunicandi, hæcque utitur à tempore Apostolorum.

Quod verum esse probat Sanctus Clemens Epist. 1. cap. 1. ubi teste Eminenti Cardinali nostro Laureo in Epitome Canonum verbo Excommunicationis antiquitas asserit Apostolos utos fuisse excommunicatione, & præcipue Sanctum Petrum. De Paulo autem legitur 1. Corint. cap. 5. quod excommunicavit quemdam Incestum, qui cum noverca sua coibat: ibi enim ait: *Ego quidem absens corpore, præfens autem Spiritu, jam judicavi ut præfens eum, qui sic operatus est, in nomine Domini Jesu-Christi, congregatis vobis, & meo Spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu, tradere hujusmodi Sænan in interitum carnis.* Aliam censuram, seu excommunicationem tulit, ut constat ex Epist. 1. ad Timorh. cap. 1. vers. 19. & 20. ubi habetur: *Habens si dem, et bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt: ex quibus est Hymeneus, et Alexander: quos tradidi Satana, ut discant non blasphemare.* Tertia tandem excommunicatio lata à Paulo, quamvis non determinata, reperitur in Epist. ad Galat. cap. 1. vers. 9. ubi ait: *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis; Anathema sit.* Revera hic nullum videmus excommunicatum inter Galatas, sed certò scimus Apostolum velle, quod ille, qui evangelizaret Galatis Doctrinam oppositam suæ, esset excommunicatus. Igitur Paulus agnoscebat in Ecclesia potestatem anathematizandi, & excommunicandi, quam nos modò agnoscimus. Loquebatur enim eo modo, quo postea locuti sunt Patres nostri in Synodo congregati, qui in quolibet Canone inquirunt: *Si quis dixerit etc. Anathema sit.*

Eadem excommunicandi potestate usi sunt Episcopi in principio Ecclesiæ nascentis: nam Callixtus Papa creatus anno 221. in Epistola ad omnes Episcopos Galliarum, quam D. Isidorus præfixit voluminibus Conciliorum Generalium, excommunicationi subiacet eos, qui excommunicatos recipiunt, aut cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicant, aut eis, Ave, dicunt. Idcirco nullus potest hunc excommunicationis gladium ab Episcopis, seu Apostolorum successoribus auferre, nisi velit esse Hæreticus, cum Apostoli illum à Christo acceperint, & ipso usi fuerint, cum Episcopi habeant Jurisdictionem Apostolorum.

Hic tamen obiter observandum est Prælatos Ecclesiæ non debere pro levissima culpa excommunicationem infligere, cum Apostolus tantum tribus vicibus propter gravissima crimina excommunicaverit. Ratio Ecclesiastica Judicibus facilem usum censurarum prohibens est, quia excommunicatio est poena acerbissima, quæ nullus plecti debet, nisi pro crimine lethali, non pro quolibet, ut tali, sed solum pro illo cui admixta est pernicia; ut declarant Concilia & Sancti Patres communiter, ut videri potest apud Theologos morales.

Idem confirmat Paulus ad Thess. Epist. 2. cap. 3. vers. 13. & 14. dicens: *Vos autem Fratres nolite desicere beneficiarum. Quod si qui non obediit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, et nè commiscamini cum illo, ut confundatur.* Ibi enim Apostolus excommunicationem exprimit, cum declarat inobedientem verbo Dei esse vitandum; & excommunicatio irà faciet, ut excommunicatus sit vitandus, privandus Sacramentis, suffragiis; ac orationibus Ecclesiæ, & communione Fidelium, sitque subjiendus aliis gravissimis poenis, quæ cum à nullo Christiano ignotentur, non video quomodo Lutherus dicere audeat excommunicationem non esse timendam, sed cum gaudio recipiendam, & procurandam; nonne omnes à natura habent, ut cum aliis conversati & vivere optent? nonne anima privata suffragiis Ecclesiæ est infaulta? nonne tradi Satanae est summum malum? ergo excommunicatio est horrenda, & formidanda, quia hæc omnia mala procurat, ut constat ex citatis Sacræ Scripturæ locis, quibus nedum probatur Ecclesiam habere potestatem excommunicandi, sed etiam demonstrantur effectus excommunicationis. Ex ipsius enim locis constat, quod excommunicatus traditur Satanae, ut ab eo facilius & liberius torqueatur: nam si propter peccatum homo sit in potestate Demonis, per excommunicationem ipse Dæmon in eo majorem habet potestatem, quia per ipsam excommunicationem separatur à communione, & participatione Fidelium, & ideo potest facilius, ac magis vexari à Demone, quàm peccator ille, qui est particeps orationum, communionum, &c. quæ ab Ecclesia sunt. Hinc est, quod Ecclesia, quæ in die Parasceve orat pro omnibus, etiam pro perfidis Judæis, & Paganis, non orat pro excommunicatis publicè denuntiatis. Unde si talibus auxiliis destituatur excommunicatus, verosimile est, quod Dæmon majorem in eum habet potestatem, quàm ante excommunicationem, quamvis in peccato fuisset, quia virtus reliquorum membrorum, quibus peccator non excommunicatus est per fidem conjunctus, resistit Diabolo. At excommunicatus destituitur hoc auxilio, & à corpore magis separatur; & sic Dæmon potest eum facilius quàm antea torquere.

Nec valet dicere excommunicationem latam non augere peccatum propter quod fertur, ac proinde peccatorem non esse magis sub potestate Diaboli si excommunicetur. Non valet, inquam, licet homo per peccatum sit in potestate Diaboli, ejusque servus, & excommunicatio non augeat formaliter, nec intensivè peccatum. Ratio est, quia Ecclesia, cujus oratio infirmat Diaboli vires, peccatores adjuvat: & ideo excommunicatus, pro quo non orat Ecclesia, magis à Diabolo torquetur, & sic non habet tantum auxilium, & sit debilior per gladium excommunicationis, quo feritur, quàm erat per peccatum, propter quod fuit percussus.

§. II.

In quo datur Responsio ad Hæreticos.

Lutherani excommunicationem non admittunt. Eorum ratio est, quia excommunicatio est gladius, Gg 2 qui

Rejicitur Lutherana ratio

Fontes 2.

D. Ambrosii

Isai. 52.

2. Cor. 6.

Origenes

qui nequit esse in manibus Ecclesiae Christi, quae cum sic Mater Fidelium, nequit tam sevo supplicio punire eos, qui delinquant: crudelis enim esset censenda, si tanto gladio eos feriret, nequit enim eos magis torquere, quam tradere eos Satanæ: ergo (inquiunt) Papa non habet potestatem excommunicandi, nec tenet in manu sua excommunicationis gladium, quo abuti possit, cum homo sit.

Respondet hanc rationem esse falsam, quia excommunicationis, aut censurarum finis est fidelium utilitas, quam Ecclesia pia Mater omnibus Filiis suis optat, quamque non optaret, nisi Filios suos amaret. Nec Christus illi hanc potestatem contulisset, nisi voluisset Fideles posse propter excommunicationis gladium declinare à malo, & facere bonum; & ideo Christus Legifer nobis merito reliquit Ministris Ecclesiae suae potestatem puniendi per censuras eos, qui à malo nolunt pertinaciter recedere, ut cum percussos se viderint, convalescant.

Hoc verum esse patet in excommunicationibus latis à D. Paulo, qui illum, qui cum noverca sua coibat, excommunicavit, ut Spiritus Sacerdos esset in die Domini nostri Jesu Christi. Et excommunicavit Hymenæum & Alexandrum, ut dicerent non blasphemare; igitur excommunicatio non est effectus crudelitaris, ut putant Haeretici, sed justitiae & bonitatis, tendens ad ipsius excommunicati utilitatem, & emendationem, cum illum ad sui peccati cognitionem adducat, & cognitio illius peccati cum ad poenitentiam cogat. Probabile enim est, quod cum peccator viderit se à communione Fidelium ejectum, poenitebit se male egisse, & dicet Deo cum Jo-

na cap. 2. vers. 5. *Abieci sum à conspectu oculorum tuorum: verum tamen rursus videbo Templum Sanctum tuum. Cum angustiarer in me anima mea, Domini recordatus sum: ut probaret quamplurima exempla, quae referre possem, sed ea omitto brevitate gratia, cum sufficiat unum, quod est Theodosii Imperatoris, qui à D. Ambrosio Mediolanensi Episcopo excommunicatus fuit, & ob excommunicationem, quam patienter sustinuit, sceleribus & gemitibus poenitentiam pessimi sceleris egit, & post octo menses poenitentem communionem Ecclesiae ab eodem D. Ambrosio obtinuit, & postea de tanto beneficio Deo gratias egit, & D. Ambrosium Constantinopoli laudavit, ut legitur in Historia tripartita lib. 9. cap. 30.*

Excommunicatio vocatur in Jure Canonico medicina, & ut talis Ecclesiae data fuit à Christo, quia excommunicationis finis est mederi peccatori, modo ipse peccator sanus non contemnat (ut de facto eam contempserunt Wicleffus, Lutherus, & alii) sed potius confusionem suam aspiciens, & peccati sui enormitatem ponderans, declinet à malo, quod fecerat, & faciat bonum. Si autem eam contemnens poenitere negligat, tunc excommunicatio non est illi medicina, sed venenum mortale, quo nullum pejus; tunc enim excommunicatus fit suspectus de haeresi, ut docet Concilium Tridentinum sess. 25. de reformat. cap. 3. Nec propter hoc noxia, imo nec inutilis debet judicari, ita ut haec deneganda sit Ecclesiae potestas excommunicandi, ut voluit Lutherus, quia Praelatus excommunicans non solum consulit utilitati ipsius excommunicati, sed etiam incolumitati omnium Fidelium, quia peccato unius maculari possent alii. Unde Isaias cap. 52. vers. 11. ait: *Pollutum nolite tangere, exite de medio ejus.* Et Paulus 2. ad Corint. cap. 6. vers. 17. *Separamini & immundum ne tetigeritis.* Ideo ne hoc sequatur, bonum est tunc peccatorem in peccato persistere volentem separare ab aliis Fidelibus per gladium excommunicationis, ne omnes pereant. Nec potest peccator ille excommunicatus, & à consortio Fidelium separatus, aut Satanæ traditus, conqueri, sed potius debet pertinaciam suam in malo considerans dicere; merito haec patior, quia peccavi in Fratrem meum; quia ut inquit Origenes Homil. 2. super librum Judicum, non solum per Apostolos suos Deus tradidit delinquentes in manus inimicorum, sed & per eos, qui in Ecclesia habent potestatem non solum solvendi, sed & ligandi, traduntur peccatores in interitum carnis, dum pro delictis suis à corpore Fidelium separantur. Justum quidem est, ut ille, qui à peccato declinare non vult, & potestati Ecclesiae resistit, Ecclesiae suffragiis, & beneficiis privetur.

Nec novum videri debet Haereticis hoc justitia genus, non solum quia Christus reliquit eis Ecclesiae suae San-

ctae, sed etiam quia Teste Antero Papa & Martyre in Epistola ad Episcopos Basiacæ & Toletanae: *In veteri Lege quicumque Sacerdos non obtemperasset, aut extra Castra positus lapidabatur à populo, aut gladio cervicis subjecta contempnum exhibebat, erunt: nunc vero inobediens animadversione spiritali truncatus, & ejectus ab Ecclesia rabido Daemonum ore disceperitur.* Quoniam qui excommunicatur, Satanæ traditur; nam inquit Divus Augustinus de verb. Apost. D. A. serm. 68. *Omnis Christianus, dilectissimi, qui à Sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? quia scilicet: extra Ecclesiam Diabolus est, sicut in Ecclesia Christus, ac per hos quasi Diabolus traditur, qui ab Ecclesiastica communione remouetur.* Per haec enim verba Anterus, qui creatus fuit Papa anno 237. nedum docet excommunicationis usum antiquissimum, atque utilissimum, esse Ecclesiam, qui mediante excommunicatione fugiunt eos, qui sunt in potestate Daemonis ob pertinaciam in peccato, sed etiam hanc ipsam excommunicationem fuisse figuratam in veteri Testamento.

Nec debet ab Ecclesia removeri potestas excommunicandi, eo quod Ministri, seu Papa, & Episcopi possint ea abuti, quoniam abusus ille, quem supponunt Haeretici, non debet refundi in Christum, nec in Ecclesiam, sed aliquos Ministros, atque quorum culpa non debet sequi totalis privatio, sed remotio hujus potestatis, quae necessaria est fidelibus, & bono totius Ecclesiae, quae cum sit Regnum, Monarchia, & Exercitus militarium, necesse est quod habeat potestatem puniendi delinquentes, & ejiciendi eos qui nolunt eam, & volunt contra eam pugnare. Nec propter hoc debet reputari crudelis, ut facile colligitur ex effectibus, aut beneficiis, quae excommunicans intendit procurare excommunicato, quaeque supra deducimus.

Unde Ecclesia Christi, ut tollantur abusus, plures apposuit conditiones, ut censurae sint valida, sed eas hic non refero, quia ad Casuistas pertinet eorum narratio: hic enim ad nos tantum spectat probare contra Haeticos Ecclesiam habere potestatem excommunicandi, ut jam probavimus. Et ut iterum probemus illam contra Haeticos supra nominatos utitur auctoritate D. Joann. cap. 20. ubi legitur Christum dixisse Apostolis: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remissionis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Per haec quidem verba Christus contulit eis potestatem non dimittendi peccata, dum ei illa non dimittere expedire videretur. At dum Ministri Ecclesiae non dimittunt alicui peccatori delicta, & nolunt cum illo communicare, illum excommunicant, ut constat ex dictis. Ergo Apostoli acceperunt potestatem excommunicandi, & nos debemus cum excommunicato non communicare, eumque ut Ethnicum, & Publicanum habere, quoniam injustum est recipere eos, quos Apostolorum successores, scilicet Episcopi ejiciunt, & tradunt Satanæ, ut discant non blasphemare.

ARTICULUS XII

Tenet adversus Eustatianos, Ecclesiam habere potestatem instituendi jejunia.

Viri Haeretici jejunium quamvis à Christo consecratum impugnant, sed diverso modo. Nam Eustatius primum Monachus, deinde Episcopus Sebastianensis, tempore Constantini magni Imperatoris & Sylvestri Papae circa annum Domini 320. docuit jejunia Ecclesiastica esse prorsus contemnenda dicens, quod Ecclesia nequit ea instituire, quoniam jugum Christi suave est, & onus ejus leve. Aeriis verò Eustatii Condiscipulus, Condiscipuli sui errorem mitigare volens, anno 342. regnante eodem Imperatore & vivente Julio I. Papa dixit jejunia, & alia similia, quae corpus castigant, illudque in servitutem redigunt, esse exercenda non auctoritate Ecclesiae, existimans ipsam Ecclesiam non posse ea instituire pro certo aliquo, & statuto tempore, sed pro cujuscumque arbitratu, ne sub Lege esse videremur, sed sub gratia, ut refert D. Augustinus lib. de haer. cap. 53. & post D. Augustinum Osius lib. 3. de auctoritate Sacrae Scripturae.

His duobus Haeticis successit Jovinianus anno 415. sub Theodosio II. & Syricio Papa, qui rejecto

Antero

D. A.

in prav.

Joan. 20.

Jovinianus

Waldenses

Begardus

Lutheranus

Eustatius

Aerius

Concilium

Monachatu multos in Ecclesiam invexit errores, quorum unus est contra jejunium. Ille siquidem Haeticus non solum ciborum delectum damnabat, dicens in jejunio nullum esse meritum, sed etiam Ecclesiam non posse illud instituire assererat, cum Ecclesia nequeat precipere ea, quae meritoria non sunt, nec conducunt ad vitam aeternam, cum nulla potestas detur in destructionem, sed in edificationem, ut monet Apostol. 1. ad Corinth. cap. 10. & 13. At licet haec haeresis Joviniana damnata sit in variis Conciliis infra citandis, nihilominus Pauperes de Lugduno, seu Waldenses Joviniani errorem susceperunt anno 1160. regnante Friderico I. Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Alexandro III. eumdem clarius expresserunt existimantes Ecclesiam Christi fortius impugnare: dicebant enim licitum esse carnem, ova & reliqua comedere tempore quadragesimae. Hac in re nullum subesse peccatum, nedum (inquebant) quia in ea abstinentia nullum inest meritum, sed etiam quia Ecclesia non potest talem ciborum abstinentiam precipere, nec filios suos ad poenitentias obligare, nisi ad eas, quas nobis ipse soluit Christus, qui cum sit Rex & Legifer noster, ipse solus potest nos onerare, & Leges institutas prescribere.

Begardis, qui Fratricelli, seu Fratres de paupere vitam, vel Bizochi dicuntur, non audentes hanc potestatem prorsus denegare Ecclesiae, eam ad aliquos restrictam concesserunt. Etenim anno 1314. tempore Ludovici Bavari Imperatoris, & Joannis Papae XXII. dixerunt Ecclesiam posse instituire jejunia, sed noluerunt hanc potestatem esse erga omnes fideles, etiam si robusti & juvenes sint, sed solum circa peccatores; existimabant enim hominem, qui pervenit ad statum perfectionis, non posse obligari ad jejunia Ecclesiastica, quia illa poena, nimirum abstinentia, aut jejunium nequit infligi iustis, in quibus nulla est culpa, ob quam dumtaxat dari potest poena.

Begardis & Beguinis successit majori impietate motus Joannes Wicleffus, de quo jam satis alibi dictum est, qui tempore Caroli IV. Imperatoris, & Clementis VI. circa annum Domini 1352. ut jejunia Ecclesiastica condemnaret, dixit, quod confirmatio, jejunium, Clericorum ordinatio, locorum consecratio reservantur Papae, & Episcopis ob lucri temporalis, & honoris ambitio nem, ac proinde quod instituire jejunii est mala & vitiosa, quia absque ulla necessitate, aut utilitate fuerit instituta jejunia.

Tandem post tot, tantosque viros Haeticos insurrexerunt alii contra jejunium Ecclesiasticum circa finem XVI. seculi, scilicet Martinus Lutherus, Joannes Calvinus, Philippus Melancthon, Brentius, & alii non minus impii, dicentes abstinentiam & jejunium non posse precipi ab Ecclesia, freti ex illo Pauli male intellecto corporalis exercitatio ad modicum utilis est. Ad verum hujus auctoritatis sensum aperiendum hic non immoramur, quia infra explicanda est mens Apostoli in solutionibus objectionum Lutheranorum & aliorum Haeticorum, qui jejunia calumniant.

§. I.

Statuitur jejunium auctoritate Canonica.

Prædictos Haeticos damnarunt plures Synodi, quae declarant contra Jovinianos, jejunium esse meritorium apud Deum, qui cum precipiat poenitentiam in Sacris Scripturis, praemiat jejunium, quod vitia comprimit, mentem elevat, virtutem largitur & praemia. Sanciunt insuper contra Eustatianos, Aerianos, & alios Ecclesiam posse illud instituire, quin aliquis fidelium possit se in eo citra peccatum dispensare sine causa legitima ab Ecclesiae Praelatis examinata, & approbata, quoniam non ligari, sed ligantur est deligare, non laicis, sed Episcopis Christus in persona Apostolorum dixit: *Quicumque ligaveritis super terram, erunt ligata in Caelo.*

Concilium Gangrense celebratum sub Sylvestro Papa ait cap. 19. suorum Decretorum: *Si quis eorum, qui propositi sunt continentia prater necessitatem corporalem superbia, gressu, & jejunia communia totius Ecclesiae putaverit contemnenda, Bracca perfectum in sua scientia vindicant rationem, Anathema sit.* Concilium Bracarense primum celebratum sub Joanne

Papa III. anno 563. c. 16. suorum Decretorum sic definit: *Si quis quinta Feria Paschalis quae vocatur Cena Domini, hora legitima post nonam, jejunium in Ecclesiis Missis non tenet, sed secundum sectam Priscilliani Festivitates ipsius ab hora tertia per Missas Defunctorum, soluto jejunio, colit, Anathema sit.* In Collectione Graecarum Synodorum per Martinum Bracarensem Episcopum facta cap. 50. legitur: *Non liceat quinta Feria novissima Hebdomada jejunium solvere, & omnem exonerare Quadragesimam, sed sincerè abstinentes totam Quadragesimam peragere.*

Idem stricte precipit Toletanum VIII. celebratum sub Martino Papa primo anno 653. cap. 8. ubi habetur: *Tota Quadragesima jejunetur, & abstinetur à carnibus.* Et Concilium Viennense generale celebratum sub Clemente V. anno 1311. per trecentos Episcopos, damnaans Begardorum, & Beguinarum errores, declarat omnibus Fidelibus jejunia Ecclesiastica esse observanda.

Tandem eadem constitutio habetur in Sacra Trident. Synodo sess. 25. de reformatione c. 21. in Decreto de delectu ciborum, jejunii, & diebus Festis, ubi dicitur: *Insuper horatur Sancta Synodus, & per Sanctissimum n. Domini nostri atque Salvatoris adventum Pastores omnes observat, ut tanquam boni milites illa omnia quae Sanctissima Romana Ecclesia, omnium Ecclesiarum Mater & Magistra, statuit, necnon ea quae iam in hoc Concilio, quàm in aliis aemulicis statutum sunt, quibus, cumque Fidelibus sedulo commendat, omnique diligentia utantur, ut illis omnibus, & in his praecipue sine obsequentes, quae ad mortificandam carnem conducunt, ut ciborum delectus, & jejunia, vel etiam, quae faciunt ad pietatem augendam &c. Haec quidem & alia Concilia, quae nos ad observantiam jejunii ab Ecclesia praecipit obligant in conscientia, evidenter declarant contra Jovinianos, Waldenses, Wicleffitas, & Lutheranos, jejunium esse meritorium apud Deum, quoniam Ecclesia non precipit, nisi ea quae tendunt ad perfectionem nostram, contra Eustatianos, & Aerianos jejunium non esse observandum pro cujuscumque arbitrato, sed secundum ordinem Ecclesiae, & contra Begardos, & Beguinas esse observandum tam à iustis, quàm à peccatoribus, alioquin sequeretur quod Ecclesia praeciperet poenas, & labores carnem macerantes absque ulla spe fructus, seu praemii apud Deum, quod est impossibile.*

Sequeretur insuper ex dictis, quod uniusquisque esset sui ipsius Pastor & moderator; cum ipretis documentis Ecclesiae possit sibi praescribere jejunia, & rejicere ea, quae sunt Ecclesiae, aut nobis praecipit ab Ecclesia, quod nunquam probavit Eustatius, & Aerius. Sequeretur tandem ex errore Begardorum, & Beguinarum, quod Ecclesia non possit obligare iustos sicut peccatores, quod est falsum; cum utrique sint in Ecclesia, & Filii ejus, ut dictum est supra contra Circumcelliones.

Dum Christus dixit Principi Apostolorum: *Petree pasce oves meas,* dedit ei curam Fidelium; haec autem cura includit potestatem praecipendi ea, quae ad animarum salutem conducunt, & prohibendi ea, quae tendunt ad damnationem, nec ad alium finem tendit potestas ligandi, & solvendi, quam habuerunt Apostoli, & quae modo residet in Episcopis, qui sunt Apostolorum successores: idcirco Ecclesia, quae habet hanc potestatem, potest nos ligare lege jejunii, nec non prohibere nobis pro aliquo tempore, aut in aliquibus diebus esum carniurn, ovorum, & similibus, quae nobis in Quadragesima prohibentur. Nam jejunium corporale tendit ad salutem nostram, nostramque conversionem operatur. Et ex II. c. 58. multum prodest ad satisfaciendum Deo, ac ipsum placandum, ut probat exemplum Ninivitarum Joann. cap. 3. vers. 5. & testimonium Prophetæ dicens: *Operari in jejunio, non animam meam.* Utilissimum est ad orationem; bona est enim oratio cum jejunio, & elemosyna, & ad contemplationem coelestium, quandoquidem Moyses praeparatus fuerit ad loquendum cum Deo per jejunium quadragesima dierum Exod. 34. Unde D. Chryostomus homil. 3. in Genesim habuit occasionem dicendi: *Jejunium anima nostra alimentum est, leves si pannas producit, ut in se solentur, & summa contemplantur quae. Utile est etiam jejunium ad colendum Deum, non quod per se ex opere operato, & sine relatione ad bonum finem cedat in honorem & cultum Dei, ut nobis falsò affingit Kemnitius, sed quia Deus honorari censetur, quando propter ipsum Christum jejunat, & corpus suum castigat, ut contra Quietistas dictum est in ultimo artic. tertii libri.*

Toletana VIII. Viennense

Tridentinum

Finis jejunii

Isai. 58.

Operari in jejunio

D. Chry.

Jejunii beneficium

Matth. 6.

Theophilus Alexandrinus

D. Hieronymus

Impugnatio Aerii ratio

Hoc verum esse probat Anna Prophetissa Filia Phanuelis de Tribu Aser, cujus mentio habetur Luc. c. 2. ver. 36. quæ non discendebat de templo jejunis & obsecrationibus serviens die ac nocte, quia inquit D. Augustinus in serm. de jejunio; Jejunium purgat mentem, sublevat sensum, carnem spiritui subicit, cor facit contritum, & humiliatum, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis vero lumen accendit. Denique per jejunium multa beneficia tam æterna, quam temporalia obtinentur à Deo, quem jejunanti sæpe gratias contulisse scimus. Nam Sara Tob. 3. liberata fuit à Demone. Anna Elchang uxor per jejunium Filium Samuelem obtinuit. Multa sunt jejunii beneficia, quæ hic deducere superfluum est, quoniam omnibus nota sunt. Hinc est, quod Ecclesia, quæ nobis præcipere potest ea, quæ perducunt ad salutem anime, ut jam ex dictis suppono probatum, potest nobis præcipere jejunium quadragesimale, & in aliis diebus anni, scilicet in vigiliis & quatuor temporibus.

Deinde Ecclesia potest nobis præcipere, ut offeramus Deo decimam partem dierum anni, sicut offerimus decimam partem fructuum terræ; igitur instituire jejunium quadragesimale, quo totius anni pars decima offeratur Deo. Nam à prima Dominica usque ad Pascha sunt triginta sex dies jejunii, quæ sunt decima pars anni.

Nec novus est jejunandi usus in Ecclesia Dei. Legimus Marth. 6. vers. 17. quod Christus docens quomodo Jejunandum sit, ait: Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito, & Pater tuus qui videt te in abscondito, reddet tibi. Inde enim constat, quod jejunium observabatur tempore Apostolorum Christi. Ab illis quidem accepimus jejunium quadragesimale, ut affirmat Theophilus Alexandrinus dicens: *Habemus quadragesimam ab Apostolis institutam.* Ex quo non solum sequitur jejunium esse ab Apostolis, sed etiam meritum, quidquid dixerint Joviniani; nam si pro jejunio reddet nobis Pater, necesse est quod sit meritum, quia præmium non redditur nisi pro merito. Si velint, id quod Pater reddet pro jejunio, non esse præmium; ut inde concludere possint, jejunium non esse meritum, non possunt negare quod id, quod reddet, non sit donum, & ideo non possunt negare quod jejunium non sit Deo gratum, quia donum non datur operi, nisi sit largitori gratum.

Idem suadet Christus Dominus (cujus actiones fuerunt meritoria nulla excepta) qui jejunavit quadragesima diebus, & quadragesima noctibus, ideoque debet esse meritum apud Deum, sicut aliud opus Christi laboriosum. Unde cum eiecisset spiritum immundum ex corpore cujusdam pueri, Discipuli ejus quaerunt ab eo dicentes: *Domine huare nos non potuimus ejicere?* respondit illis: *Hoc genus Demoniorum non ejicitur nisi in jejunio, & oratione.* Nonne ejicere Demonium est donum à Deo datum, cum solus Dei sit, foras ejicere principem hujus mundi, & renebrarum? ergo si jejunanti datur à Deo hæc potestas juxta infallibile testimonium Christi, jejunium est res magni momenti apud Deum, est de genere virtutum, & pars temperantiæ viam aperitissimam parans ad alias virtutes, nimirum castitatem, quoniam si gula juvat luxuriam, oportet ut jejunium adjuvet castitatem; cum oppositarum causarum oppositi sint effectus. Necesse est insuper, quod sicut homo per gulam demeretur, per jejunium mereatur, & quod sicut per gulam virtutes infirmantur, per jejunium acquirantur, & acquirantur augeantur, ut docet D. Hieronymus ad Demetriadem dicens: *Jejunium non solum perfecta virtus, sed ceterarum virtutum fundamentum est, & sanctificatio & purificatio, atque prudentia, sine qua nemo videbit Deum.*

Contra errorem Aerii existimantis jejunium non esse meritum, nec observandum, nisi fuerit ab unoquoque impositum, dico, quod cum Ecclesia habeat potestatem instituendi jejunia, nos qui Filii ejus sumus, tenemur ea observare: ea enim magis meritoria sunt, quam ea, quæ sola propria voluntate facimus, quia melior est obedientia, quam victima, ac proinde illud jejunium, quod præcipitur ab Ecclesia, est gratius Deo, digniorque præmio dignum, quam illud, quod nobis voluntariè injungimus devotionis causâ. Obedientia, quam debemus Ecclesie, præferenda est jejunio voluntario, quoniam jejunium ad temperantiam pertinet, obedientia

verò ad justitiam, quæ dat unicuique quod suum est, & per eam reddimus superiori, quod illi debemus: habemus igitur meritum obedientiæ, & jejunii, dum ex præcepto jejunamus, & ideo melior est conditio illius, qui præcepto obediens jejunat, quam illius, qui spontè jejunat. Hujus rei argumentum est, quia qui non observat jejunium præceptum, magis peccat, quam ille, qui non observat jejunium voluntariè à seipso sibi impositum. Quapropter opinio Aerii, & aliorum, qui cum secuti sunt, est erronea, cum melius sit jejunare ex præcepto Ecclesie, quam ex propria voluntate jejunium imperante. Nam juxta communem Canonistarum sententiam meliora sunt ea, quæ ex voti obligatione fiunt, quam quæ spontè. Et opera, quæ fiunt ex obligatione præcepti, meliora sunt, quam ea, quæ fiunt ex proprio arbitrio. Ratio in promptu est, quia gravius puniuntur illi, qui votum emiserunt, & non perfecerunt, quam illi qui sine voto male finierunt; seu qui non fecerunt quod promiserunt; igitur qui servavit jejunium quod vovit, magis præmiabitur, quam ille qui jejunavit absque ullo voto, nulloque præcepto: contrariorum quidem eadem ratio est.

Begardi & Beguinæ non omnes Christianos eximentes ab obligatione jejunii, sed solum illos, qui ad gradum perfectionis pervenerunt, convincuntur ex illo Proverb. 6. *Conferua Filii mi præcepta Patris tui, & ne dimittas Legem Matris tue.* Hæc enim verba tam ad justos, quam ad peccatores, tam ad perfectos, quam ad imperfectos dirigitur, cum obedientia fundetur in subiectione, aut inferioritate, aut filiatione, quæ respectu Ecclesie (quæ est Mater omnium) in omnibus est. Quare Christus dicens Luc. 10. Discipulis suis: *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit, qui autem spernit me, spernit eum, qui misit me, infamat, quod dedit Apostolis auctoritatem suam, & subjecit Ecclesie suæ omnes eos, quos ipse subiectos habet, ideoque vult, quod omnes homines quantumvis perfecti, & justi obediant Ecclesie, ejus, quæ Leges observent, quamvis infictæ sint: cum habeat potestatem ligandi, atque solvendi, & quodcumque ligaverit super terram, erit ligatum & in Cælo.*

Non valet dicere cum ipsis Begardis, quod ille, qui perfectionis statum adeptus est, non indiget jejunio ad animæ salutem, & per consequens, quod non potest ab Ecclesia ligari Lege jejunii. Non valet, inquam, hæc ratio, quia, ut ait Paulus, caro concupiscit adversus Spiritum, Spiritus adversus carnem nedum in illis, qui ad gradum perfectionis nondum pervenerunt, sed etiam in omnibus (si Deiparam excipias). Nonne vita hominis est militia super terram? Nonne omnes nascimur filii iræ? Ergo in omnibus caro concupiscit adversus Spiritum, Spiritus adversus carnem, & unusquisque habet vitia corporali jejunio comprimenda, alioquin Apostolus non præciperet cæteris Sanctis, ut in mortali eorum corpore peccatum non regnet, nec corpus suum castigasset, ut illud in servitute redigeret, quia usque ad tertium coelum raptus sanè gradum perfectionis attingerat: viderat enim arcana Dei, quæ non licet homini loqui. Igitur impij & libidinosi Begardi & Beguinæ, Paulo & Joanne Baptista longè in sanctitate inferiores, nē dicam oppositi propter peccata & delicta, quibus onerantur, credere debent jejunium Ecclesiasticum esse ab unoquoque Christianorum observandum juxta præceptum Ecclesie. Qui Sanctus, est potest adhuc sanctificari, ut inquit Scriptura. Nullum igitur inconveniens est obligare perfectos ad jejunium Ecclesiasticum, ut perfectiores fiant.

§. II.

Responsio ad Rationes Hæreticorum.

Hæreticorum fundamentum desumitur ex illo ad Timoth. i. c. 4. vers. 8. *Corporalis exercitatio, ad modicum utilis est; pietas autem ad omnia utilis est promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futura.* Inde enim concludunt jejunium corporale, quod est quædam exercitatio, esse parvi momenti, & Apostolum despexisse illud, ac proinde non posse præcipi ab Ecclesia, cujus potestas est præcipere ea, quæ magni momenti sunt apud Deum pro nostra salute.

Respondeo hanc auctoritatem non nocere, quia non negat jejunium esse meritum & utile, neque infamat Apostolum despexisse illud, licet dicat exercitacionem esse

Solvitur prima hæreticorum ratio.

2. Cor. 6.

Theophyl. in Act. 13.

Act. 13.

non

Solvitur altera hæreticorum ratio.

Isai. 14.

esse ad modicum utilem, quia loquitur de exercitacione, quæ non habet pietatem sibi conjunctam, quæ revera parvi momenti est; si desit pietas, non verò de jejunio corporali, aut exercitacione habente pietatem sibi conjunctam. Hæc explicatio à nullo potest contradici, quoniam colligitur ex proprio textu, seu ex verbis præcedentibus, per quæ Timotheum admovebat, ut seipsum ad pietatem exerceret. Et ut ei hanc veritatem suaderet, statim subdit: *Corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia utilis est.* Hæc autem verba immedia sequuntur ad ista, *exerce autem te ipsum ad pietatem; ac si dixisset, non sic fidas carnis macerationi, ut hanc solum sine pietate sufficere putes, quoniam sine pietate ad modicum utilis est hæc exercitatio corporalis, ideo exercere te ipsum ad pietatem, quæ cum multo præstantior sit, quam carnis maceratio, macerationis carnis tuæ augebit meritum.* Hoc esse verum colligitur ex eodem Apost. 2. ad Corint. cap. 6. Ibi enim numerando ea, quæ fecit, ut probatum se Dei Ministrum ostenderetur, admittit jejunium sicut castitatem, scientiam, longanimitatem, laborem, patientiam &c. igitur ex Apostolo jejunium est meritum.

Rursus dicere possem cum Theophylasto eundem Pauli locum exponente jejunium non esse propriè exercitacionem corporalem, cum sit spirituale. Nam et si corpus per inedia maceretur, spiritus tamen est vigilantior, & jejunii beneficium recipit; & per consequens Apostolus hic per corporalem exercitacionem non intelligit jejunium, sed potius laborem manuum, qui si fiat sine pietate, ad modicum utilis est, quia pietas est Mater boni operis, ut inquit D. Gregorius lib. 18. moral. cap. 2. relatus in can. *Si qualibet caus. 22. quest. 2.*

Objiciunt iterum adversus jejunii meritum illud Isai. cap. 58. vers. 3. *Quare jejunavimus, & non aspexisti. Et vers. 5. Numquid tale est jejunium, quod elegi per diem affligere hominem animam suam? vers. 6. Nonne hoc est magis jejunium quod elegi? dissolve colligationem impietatis, solve fasciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti sunt, liberos, & omne onus dirimpe, frange esurienti panem tuum &c.* Ex quibus Hæretici inferunt Deum despiciere jejunium tanquam opus inutile, & ingratum, ac indignum præcipi ab Ecclesia, quæ non præcipit nisi ea, quæ sunt grata Deo.

Respondeo ex verbis Prophetæ neminem posse concludere Deum despiciere jejunium absolute, nec ipsum jejunium esse ingratum Deo ex se, ita ut quodlibet jejunium sit ex se despiciendum (alioquin Deus hortaretur per os Joëlis omnes & postissimum Sacerdotes ad Jejunium,) sed solum factum, & vitiosum, seu malo animo, maloque sine observatum, quale est jejunium Pharisaicum, cui multa alia scelera adjunguntur propter malum finem. Tale quidem fuit jejunium Judæorum, quorum hypocritis hic reprehenditur, & jejunium sic factum rejicitur, nedum tanquam nullum, sed etiam ut demeritorium, ut manifestè indicant verba, quæ sunt in vers. 3 & 4. *Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra, & omnes debitorum vestros reperitis: ecce ad lites, & contentiones jejunatis, & percussitis pugno impie. Nolite jejunare sicut usque ad hanc diem, ut audistis in excelsis clamor vestrorum.* Quibus constat Deum non despexisse absolute jejunium Judæorum, nec dixisse illis; nolite jejunare, sed solum ut circumstantiam vitiantem ostenderet, nolite jejunare hoc modo, id est, malo animo, aut ad lites & contentiones: addit enim: *sicut usque ad hanc diem, quod probat jejunium Judæorum non esse malum ex se, sed ex mala circumstantia.* Hæc autem particula: *sicut usque ad hanc diem, denotat, quod alio modo erat à Judæis observandum jejunium.* Igitur Deus non despicit jejunium, quod fit ex charitate, & cum pietate, quæ cum sit Mater boni operis, ut jam monui supra, meritum reddit jejunium & ita operatur, ut caro subiciatur spiritui. Tale quidem jejunium laudatur à Deo, & præmium dicit illi esse statutum à Patre, ac proinde Ecclesia potest nobis præcipere illud, ut carnem nostram spiritui subiciamus, & spiritum Deo.

Præterea si ex reprehensione illa, quàm refert Prophetæ, inferre liceat Deum despiciere ita jejunium, ut nulli possit ab Ecclesia præcipi, sequeretur, quod nulla diei celebritas fieri posset inter justos Ecclesie, quia Deus per eundem Prophetam reprehendit Judæos cap. 1. Isai. vers. 14. dicens: *Calendarias vestras & solemnitates vestras odiovit ani-*

ma mea: Facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens: cum ex verbis Prophetæ non sit major ratio de jejunio, quàm de celebritate diei Festi. Nullus tamen affirmat celebritatem diei Festi esse malam, nec posse præcipi ab Ecclesia negat, non obstante auctoritate adducta in contrarium: ergo nec possunt absolute negare jejunium Hæretici, quamvis Prophetæ asserat Deum reprehendisse jejunium Judæorum, sed solum illud quod sine pietate cum peccato & malo sine fit, ut fiebant celebratio Festorum apud Judæos, & orationes. Quare Deus dixit illis; *Et cum extenderit manus vestras, avertam oculos meos à vobis: & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim vestrae sanguine plene sunt.* Hoc sanè non diceret orantibus in spiritu, & veritate, sicut oportet nos orare Deum, nam oratio justi multum valet, inquit D. Jacobus. Et Christus Dominus præbet illam ut medium ad vincendas tentationes, dicens Discipulis suis in periculo deficiendi constitutis: *vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Ità nec despexit Deus jejunium Judæorum, si jejunassent cum pietate.

Ad rationes ab Hæreticis in principio articuli propositas, quibus probare conentur Ecclesiam non posse instituire jejunia, ex eo quod jugum Christi suave est, & onus ejus leve, dico, quod non valent, quia jugum Christi non est ita suave, nec onus ejus ita leve, ut nulla possit esse lex inflicta, nullumque præceptum obligans Fideles ad mortificationem in Lege Evangelica, cum cruce commollere, & poenitentiam agere teneamur, indigamus etiam laboribus, vigiliis, jeuniis & orationibus, quia caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem. Sed est leve, quare Christus liberavit nos à servitute peccati, & dedit nobis faciliora præcepta, & Sacramenta utiliora, & efficaciora. Igitur Ecclesia potest nobis præcipere jejunium corporale, quod vitia comprimit, mentem elevat, virtutem largitur & præmia, ut canit Ecclesia in Præfatione Quadragesimæ. Undè D. Ambrosius lib. de Elia, & jejunio ait: *Jejunium mors culpa, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum est Castitatis.* Hoc gradu ad Deum situs pervenit, hoc gradu antequam curru Eliæ ascendit.

Videant Hæretici, an jejunium tot, tanæque beneficia conferens possit esse sine merito, & displicere Deo virtutum amator? Sane si virtutem jejunii attentè considerarent, & vellent advertere Christum jejunio suo quadragesima dierum dedisse exemplum jejunandi, faterentur jejunium esse maximi meriti apud Deum, & Ecclesiam merito præcipere illud Fidelibus; tam illis, qui ad perfectionis gradum pervenerunt, quam illis, qui ad illum gradum ascendere volunt. Nam, ut inquit D. Hieronymus ad Nepotianum, ardentis Diaboli sagitte jejuniorum & vigiliarum frigore restinguenda sunt. Hinc est, quod omnes debent jejunare, cum Diabolus sit adversarius omnium juxta illud Petri monitum 1. cap. 5. *Fratres sobrii estote & vigilate quia adversarius vester Diabolus, inquam Leo rugiens circuit querens quem devoret.*

ARTICULUS XIII.

Tenet adversus Severianos, Libros Ecclesie esse Canonicos.

PER Libros Ecclesie ab Hæreticis impugnatos, vetus, & novum intelligimus Testamentum, id est; omnes & singulos Libros, qui in Sacris Bibliis referuntur, & recipiuntur ab Ecclesia Romana, tanquam Sacri & Canonici, & ab ipsa proponuntur tanquam regula Fidei, & motum reformandorum. Hi autem Libri Canonici, ex quibus universa Scriptura Sacra componitur, sunt illi, quorum meminit Sacra Tridentina Synodus sess. 4. in Decreto de Canonicis Scripturis, ubi legitur: *Sacrorum verò Librorum indicem huic Decreto adscribendum censuit; ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur. Sunt verò infra scripti: Testamenti veteris quatuorque Moysi, id est, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Esdra primus, & secundus qui dicitur Nehemias, Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium Davidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabola, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Jeremias*

Jeremias cum Baruch, Ezachiel, Daniel, duodecim Prophe- ta minores, id est, Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Mi- chas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum, primus & secundus, Te- stamenti novi, quatuor Evangelia secundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem: Actus Apostolorum à Lu- ca Evangelista conscripti; quatuordecim Epistolæ Pauli Apo- stoli; ad Romanos, duas ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephe- sos, ad Philippenses, ad Colossenses, duas ad Theſſalonicen- ses, duas ad Timotheum; ad Titum, ad Philemonem, ad He- braeos, Petri Apostoli duas, Joannis Apostoli tres, Jacobi Apoſto- li una, Judæ Apostoli una, & Apocalypſis Joannis Apostoli. Præter quos nullus est Liber Canonicus, seu qui ad ver- tus, vel ad novum Testamentum pertineat, quique in Sacra Scriptura reponi possit.

S. I.

In quo referuntur Hæretici, qui Sacros Libros impugnarunt.

EX his septuaginta duobus Libris, quorum quadra- ginta quinque primi sunt veteris Testamenti, & viginti septem posteriores sunt novi Testamenti, Ce- rinthiani sic dicti à Cerintho viro Hæretico, & pessimi moribus aſtuto, natione Judæo, & ex numero eo- rum, qui descendentes de Judæa in Jerusalem anno Do- mini 69. sub Nerone Imperatore, & D. Petro Apostolo, docebant Legem veterem juxta omnia illius præcepta ef- se servandam unâ cum Lege nova, rejiciebant Evangelia (excepto eo quod est secundum Matthæum) & librum Actuum Apost. cæteros autem libros tam veteris, quam novi Testamenti admittebant velut Sacros, & Canoni- cos, seu scriptos dicantem Spiritu Sancto. Eamdem hæ- resim postea, scilicet anno 80. sub Tito Imperatore, & Cleto Romano Pontifice, docuit Ebion vir magnæ fa- cundie, sed perverſæ & Hæreticæ mentis, qui varios ex Samaritanis, Nazareis & Cerinthianis collectos disse- minans errores Libros Canonicos ut Cerinthus sperne- bat omnes ex supra nominatis, quos prius rejecerat ve- lut Apocryphos ipse Cerinthus.

Huic hæresi altera opposita successit anno 129. tempore Adriani Imperatoris & Sixti Papæ, cujus author fuit Carpocrates, qui docuit veteris Testamentum esse omni- no rejiciendum, & solum novum servandum nullo Li- bro excepto. Hujus Hæretici errori anno 144. imperan- te Antonino Pio, & Ecclesiam Dei regente Hygino, qui- dam vir Hæreticus professione Magus, nomine Cerdon, alium addidit, nimirum Evangelia esse rejicienda exce- pto Evangelio Luca, qui ea, quæ sunt Matthæi, Marci, & Joannis, putabat esse falsa, sicut veteris Testamentum.

Marcion natione Ponticus, Patria Synopenſis, sub eodem Imperatore & Pio hujus nominis Papa I. circa an- num Domini 155. eosdem errores multiplicavit; addi- dit enim Libros Prophetarum, Patriarcharum, & Moyſi, seu omnes Libros veteris Testamenti esse omnino abjiciendos, velut ab alieno Deo editos; & ex novo re- cepit Evangelium, quod est secundum Lucam, (re- jecta tamen Genealogia) novem tantum Epistolæ Pauli Apostoli, & Librum Actuum Apostolorum à D. Luca conscriptum, & sic ex novo Testamento rejiciebat si- mul cum veteri tria Evangelia, quinque posteriores Epi- stolas D. Pauli, Epistolæ Petri, Jacobi, Joannis, Ju- dæ & Apocalypſim. Marcionem in hoc errore secuti sunt anno 173. tempore Marci Antonini Imperatoris, & Soteris Summi Pontificis Tatianitæ, quorum author est Tatianus, Justin Martyris & Philosophi Disci- pulus, qui teste Nicephoro docuit omnes errores Marcionitarum.

Quidam Tatiani Discipulus nomine Severus, à quo Severiani ortum habent, Magistri sui errorem circa Li- bros Canonicos mitigare voluit, anno 178. regnantibus eodem Imperatore, & eodem Papa, & dixit ex Sacra Scriptura respuendum esse Librum Actuum Apostolo- rum, & omnes Epistolæ Paulinas dumtaxat. Recipie- bat quatuor Evangelia, Epistolæ Petri, Jacobi, Joan- nis, Judæ, & Apocalypſim, ut testatur Eusebius Cæsariensis Lib. 4. hist. Eccles. cap. 26. Alogiani autem, seu viri verbo carentes, ferè omnes libros admittebant, rejiciebant tantum Apocalypſim, & Evangelium Divi

Joannis, quia in hoc Evangelio dicitur Jesum Christum esse Verbum Patris, quapropter dicti fuerunt Alogi sive Alogiani, id est, viri sine Verbo, aut negantes Verbum esse in Deo. Exortii sunt circa annum Domini 180. sub Commodio Imperatore, & Sotero Papa.

Sæculo autem sequenti, videlicet anno 239. sub Ma- ximo Imperatore, & Fabiano Papa emerferunt quidam viri Hæretici dicti Elchæfæitæ, à quodam Pseudo-Pro- pheta Elchæfæ sic dicti, qui cum Cerintho, Ebione & Nazareis Legem veterem juxta omnia illius præcepta unâ cum Evangelio servandam esse asseriebant, & de Scri- pturis quædam refutabant, & quædam rursus nove ac vere- ris Legis testimonia admittebant, sed Paulum Apostolum velut illis per omnia adversantem prorsus respuebant.

His successerunt Manichæi, de quibus locuti sumus in 2. artic. hujus operis, qui ut Elchæfæitarum hæresim extenderent, totum veteris Testamentum rejiciebant. Et ex novo, omnes, & singulos Apostolorum libros ad- mittebant excepto libro Actuum Apostolorum. Maho- metes, de quo sæpè locuti sumus, tam veteris, quam no- vum Testamentum rejecit, & suis Afecclis nullum alium librum reliquit præter Alcoranum, ideoque omnes li- bros Sacros, hoc est, universam Scripturam Sacram prorsus abnegavit. Albanenses (qui circa annum 796. tempore Constantini III. Imperatoris, & Leonis III. Pa- pæ, duo rerum principia cum Gnosticis, Carpocratianis, Cerdonianis, Marcionistis, Manichæis, & aliis Polytheis admittebant (bonum unum, à quo bona, ma- lum alium, à quo mala omnia proveniunt) veteris Testa- menti respuebant, quia à malo principio esse puta- bant, ut refert Guido Carmelita, novum verò venera- bantur tanquam instrumentum à vero Deo Patre Domi- ni nostri Jesu Christi, nobis datum.

His omnibus adversus Sacram Scripturam magis im- pium protulit Judicium anno 499. sub Maximiliano Im- peratore, & Alexandro VI. Papa, Hermannus Ristich, qui teste Bernardo de Luxemburgo dixit Evangelium ef- se falsum, & Fidem nostram fabulosam. Et ut Sacre Scripturæ inimicum se ostenderet, asserere Biblia esse opus fictum. Postea, scilicet 1517. Martinus Lutherus reverà universam Scripturam non negavit, sicut Herma- nus, cujus doctrinam in multis seculis est, sed rejecit libros Machabæorum, & asseruit illos non esse Canoni- cos, nec dignos annumerari inter libros Sacros. Reje- cit pariter Epistolam Jacobi. Hujus rejectionis causa est, quia libri Machabæorum, & Epistola D. Jacobi falsa Lu- theri Dogmata apertissime impugnant, ut prædictos li- bros legenti patebit, modò prius legerit Lutheri errores, apud nostrum Alphonsum de Castro, & alios Scriptores adversus Lutheranos.

Tandem impiissimus Calvinus natione Picardus, Pa- tria Noviodunensis, inter Hæreticos fugæ gratis solo Lu- thero impietate minor, publicè predicavit sub Carolo V. Imperatore, & Paulo III. Romano Pontifice circa an- num Domini 1557. libros Tobie, Judith, Baruch, Sa- pientie, Ecclesiastici, & Machabæorum esse falsos, rejecit pariter Canticum trium Puerorum, historiam Susannæ, decem ultimos versus decimi capitis libri Esther, & sex ultima capita, quæ sequuntur ejusdem libri: Hos prædi- ctos libros excludit eadem ratione, qua Lutherus, imò qua omnes Hæretici moventur ad rejiciendos Sacros li- bros, quoniam omnibus ferè Hæreticis hoc unum sit commune, Sacris videlicet Scripturis detrahere, quip- pè cum Sacra Scriptura sit mystica quædam Turris Da- vidica, ex qua pender omnis armatura fortium, & Ca- tholicorum virorum, Hæretici conantur eam minuere, nè habeamus arma, quibus eorum valeamus infanas pos- ternere Doctrinas, ideo ab aliquibus unus liber, ab aliis alius rejicitur, prout cuique expediens videtur, & sug- assertioni talis libri Doctrina repugnat. Etenim Hæreti- ci nequeunt citius debellari, nec hæreses extinguji, quam per traditionem, & Sacram Scripturam, quæ sunt dug- infallibiles fidei nostre regulæ; ideoque si in hæresim ve- linet persistere, suosque sibi Afecclis conservare, neces- se est quòd rejiciant traditiones, & libros illos, qui ini- quitates eorum manifestè demonstrant.

S. II.

S. II.

Probatur Libros Ecclesie esse Canonicos.

Libros supra relatos juxta Decretum Tridentinæ Synodi esse Canonicos & Sacros declarant nedum ip- sum Concilium Tridentinum, sed etiam pluralia alio ipso antiquiora, scilicet Laodicænum celebratum anno 318. per triginta duos Episcopos sub Sylvestro Papa Pre- sidente Nuxechio Phrygiæ Metropolitanò, cujus verba omitto brevitate gratia, Carthaginensè III. anno 397. sub Syricio Papa, cui subscripsit Sanctus Augusti- nus, Romanum celebratum sub Gelasio anno 494. Flo- rentinum quod est generale decimum septimum sub Eugenio Papa IV. anno 1458. per centum quadraginta unum Episcopos pro damnandis Græcorum erroribus, & uniendis iisdem cum Ecclesia Latina Græcis, & alia quamplurima Concilia, in quibus legitur Catalogus Sacrorum Librorum, quique receptus fuit ab universa Ecclesia Christi. Non parùm juvat asserere resolutiones, aut decisiones Summorum Pontificum, sed sufficit his addere auctoritatem Innocentii I. Summi Pontificis, qui in quadam Epistola, quàm circa annum 404. scripsit ad Exuperium Tolosæ Episcopum ampliore Scriptu- rarum Canonem statuit Sanctione VII. his verbis; Qui verò libri recipiantur in Canone Sanctorum Scripturarum, brevis annexus ostendit: Hæc sunt ergo quæ desiderata mo- neri voce voluisti. Moyſi lib. V. id est, Genesis, Exodi, Le- vitici, Numeri, Deuteronomii: & Jesu novo unus, Judicium unius, Regum libri IV. simul & Ruth. Prophetarum libri XVI. Salomonis libri V. Psalterium, Historiarum Job liber unus, Tobia unus, Esther unus, Judith unus, Machabæorum duo, Esdra duo, Paralip. duo; item novi Testamenti Evan- geliorum libri IV. Epistola Pauli Epistola XII. Epistola Joannis III. Epistola Petri duas, Epistola Judæ, Epistola Jacobi, Actus Apostolorum, Apocalypſis Joannis. Cætera autem qua vel sub nomine Matthei, sive Jacobi minoris, vel sub nomine Petri & Joannis, qua à quodam Lucio scripta sunt; vel sub no- mine Andrea, qua à Xenocharide, & Leonida Philosophis; vel sub nomine Thoma, & si qua sunt alia, non solum repu- dianda, verum etiam noveris esse damnanda. His omnibus subscripserunt Sancti Patres communiter, & præsertim D. Augustinus lib. 15. de civitate Dei cap. 25, & lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 8.

Libros veteris Testamenti esse Sacros constat contra Cerinthianos, Ebionitas, & alios Polytheos, ex eo quòd Sancti Prophetæ, dum loquuntur in Scripturis, passim dicant: Hæc dicit Dominus, vel, factus est sermo Do- mini ad me dicens, vel, factum est verbum Domini ad me dicens, ut omnibus in Sacris paginis veratissimis no- tum est. Unde D. Petrus Epist. 2. cap. 1. vers. 21. ait: Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed inspirati Spiritu Sancto, locuti sunt Sancti Dei homines. Et Paulus 2. ad Timor. cap. 3. vers. 16. Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum. Hæc autem Scri- ptura est ea, quæ in Sacris libris Bibliorum continetur, cum in ipsis nihil aliud sit, quam sermones Prophetarum, & Apostolorum, qui verè sunt sermones Domini, aut verbum Dei, quoniam Deus dictavit eos, ut asserit D. Augustinus serm. 2. in Pal. 90. ubi ait: De illa civitate unde peregrinamur hæ littera nobis venerunt, ipsa sunt scri- ptura, qua nos hortantur, ut bene vivamus. Et D. Grego- rius Epist. 40. ad Theodorum Medicum: Quid est aliud Scriptura Sacra, quam Epistola quædam omnipotentis ad crea- turam suam. Igitur ex Apostolo Canonici sunt libri su- pra cum Tridentino numerati, nam per libros Canoni- cos intelligimus eos, quos Spiritus Sanctus dictavit Scri- ptoribus, ut per eos doceamur, cum quæcumque scripta sunt, ad nostram Doctrinam scripta sunt.

Deinde Christus non venit legem solvere, sed adim- plere; quapropter juxta Legis præscriptum circumcisus fuit in Templo, diebus Festivis in Templo ascendit, ut secundum consuetudinem Judæorum, & Legem De- um adoraret, Agnum Paschalem cum suis Discipulis comedit, cæteraque Legis præcepta adamussim serva- vit, & implevit, ita ut jota unum, aut unus apex non præteriret à Lege, donec ab eo omnia fierent. Nonne hæc observatio ostendit libros saltem legales, scilicet li- bros, quibus Pentateuchus componitur, esse Sacros & Canonicos, seu à Spiritu Sancto dictatos, alioquin Chri-

stus non observasset ea, quæ præcipiunt, quia non fuisset præcepta Dei, sed Moyſi dumtaxat.

Quantum ad alios, seu Historicos, videlicet Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipome- non, duo Esdræ, Tobia, Judith, Esther, Job, & duo Machabæorum, & ad Sapientiales, videlicet libros Proverbiorum, Ecclesiastes, Canticoorum, Sapientie, ac Ecclesiastici, necnon ad libros Propheticos, videli- cet Psalmorum Davidis, Isaia, Jeremias, Ezechielis, Baruch, Danielis, & aliorum duodecim Prophetarum minorum, ostenditur nobis ipsos libros verè esse Ca- nonicos, ac Sacros, ex eo quòd sæpè citentur in novo Testamento, quòd Hæretici Marcionistæ, Ebionitæ, Manichæi, & alii adscribunt Deo optimo, hominum- que Reparatori, & Salvatori. Nam si vetus Testamen- tum non esset Scriptura Canonica, Scriptores novi, scilicet Evangelista, & Apostoli non retulissent plures textus illius, quos tamen referunt, ut patet in margine Bibliorum, in qua omnes disjunctim veteris Testamenti libri recensentur. Ergo vetus Testamentum ab Apo- stolis sæpè relatum est Canonicum, alioquin in novo plura continerentur, quæ non essent à Deo, quòd est falsum, ac pro inde à nullo possunt citrà hæresim rejici- tanquam Apocryphi.

Ue autem hæc veritas magis elucescat, de quolibet veteris Testamenti libro discurrendum est. Pentateu- chum, seu quinque primos libros scripsit Moyſes, ut probant contra Hæreticos varii textus novi Testamenti, quòd ipsi admittunt: nam Joan. cap. 5. vers. 45. Chri- stus alloquens Judæos incredulos & ad oracula Moy- si fidem denegantes hanc veritatem docet; ibi enim ait: Nolite putare quia ego accusaturus sum vos apud Patrem; est qui accusat vos Moyſes, in quo vos speratis. Si enim crederetis Moyſi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit. Si autem illius litteris non creditis, quomodo verbis meis crederetis? Et cap. 1. vers. 45. Philippus dicit ad Nathanael: quem scripsit Moyſes & Propheta, invenimus Jesum Filium Joseph à Nazareth. Illa autem oracula, quibus Messias pronuntiatur à Moyſe venturus, extant in Pentateu- cho. Videant itaque Manichæi reverà Moysem in novo Testamento affirmati Pentateuchi scriptorem, & ip- sum Pentateuchum esse scripturam divinitus inspiratam; loquebatur enim Dominus ad Moysem facie ad faciem, & ore ad os. Divina sunt igitur ea, quæ scripsit Moyſes.

Idem confirmant Apostoli Petrus & Paulus, ille Act. 15. vers. 21. dicens: Moyſes enim à tem- poribus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum tradi- cont in Synagogis, ubi per omnem Sabbatum legitur. Ille verò ad Corinth. 2. cap. 3. vers. 15. ait, Sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyſes, velamen positum est super cor ejus. Hæc autem præcipui libri, qui in Syna- gogis legebantur per omnem Sabbatum, erant quinque libri Moyſi, ut fatentur omnes, & ut probat perpetua traditio. Atqui quinque primi libri Sacrorum Biblio- rum non possunt esse Moyſi, seu à Moyſe conscripti, nec laudari in Novo Testamento, nisi conscripti fuerint Deo jubente, & nisi maximam haberent auctoritatem apud Apostolos. Nam Paulus ad Hebr. cap. 11. vers. 24. illum inter primos fidei, ac verè Religionis Hero- es recenset: Fide, inquit, Moyſes grandis effectus negotio- se esse Filium Filia Pharaonis; magis aligenis affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias estimans thosuro Aegyptiorum, improprium Christi. Et Ecclesiasticus cap. 45. ait: Dilectus Deo & hominibus Moyſes, cujus memoria in benedictione est Eccl. Er- go quinque libri Moyſi sunt verè verbum Dei, hoc est, Sacri, inspirante Deo, conscripti ad nostram salutem stabiendam. Unde Dominus dixit ad Josue vers. 7. & Josue 8. cap. 1. confortare igitur, & esto robustus valde; ut custodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyſes servus meus, ne declinas ab ea ad dexteram vel sinistram, ut intelligas cuncta, qua agit. Non recedat velamen legis hujus ab ore tuo, sed meditaberis in eo diebus, ac noctibus, ut custodias, & facias omnia, qua scripta sunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.

Quantum ad alios ejusdem veteris testamenti libros nulla potest esse contradictio; sunt enim illi, in quibus continentur verè, atque divine religionis præcepta & documenta, è quibus nihil competit, quòd à sincera pieta-

Cerinthus.

Ebioni- ta.

Carpoc- ratæ.

Cerdon.

Marcion.

Tatiani- ta.

Severia- ni.

Alogia- ni.

Elchæ- fæitæ.

Mani- chæi.

Maho- metes.

Alba- nenses.

Herman- nus Ristich.

Luther- us.

Calvi- nus.

Validum, proveteri Testamento argumento sum.

Joan. 5.

Act. 15.

2. Co- rinth. 3.

Hebr. 11.

Eccles. 45.

pietate, vexoque Dei cultu sit alienum. Unde de illis
 Joan. 5. sicut de Pentateucho loquitur Jesus Joan. cap. 5. (vers.
 39. *Scrutamini Scripturas, illa sunt quae testimonium perhi-
 bent de me.* Hoc quippe nomen *Scripturas* non magis con-
 venit Pentateucho, quam aliis libris Sacris, cum nul-
 lus sit, qui testimonium non perhibeat de Christo. Et
 Luc. ult. *neceſſe est impleri omnia, quae scripta sunt in
 lege Moysi & Prophetis, & Psalmis de me.* Paulus ad Rom.
 Rom. 1. cap. 1. ait: *Paulus servus Jesu Christi vocatus Apostolus,
 segregatus in Evangelium Dei quod ante promiserat per Pro-
 phetas suos in Scripturis Sanctis.* Igitur non solum Penta-
 teuchum, sed etiam alios libros in decreto Tridentini
 relatos, tenemur recipere ut Sacros, & Canonicos, si-
 cut a Spiritu Sancto dictatos; sunt enim scriptura illa,
 de qua loquitur Christus locis citatis.

Calvinista volant Apostolum per Scripturas Sanctas
 intelligere libros illos, qui Canonici erant apud Judaeos.
 Sed (inquiunt) libri Tobiae, Judith, Sapientiae, Ecce-
 stasies & Machabaeorum non erant Canonici apud Ju-
 daeos. Ergo nec in Ecclesia Christi, quae recipit Judaeorum
 Scripturas, in quibus Messias promittitur futurus.

Respondetur Apostolum per Scripturas Sanctas in-
 telligere omnes libros, quos dictaverat Spiritus Sanctus,
 quiaque sunt omnes illi, qui in Canone Ecclesiae divinae
 Scripturas determinante sunt expressi; id enim aliun-
 de nobis certo constare non potest, quam ex judicio
 Ecclesiae, quae cum didicerit a Spiritu Sancto omnem
 veritatem, perfecte cognoscit libros, quos dictavit ip-
 se Spiritus Sanctus. Quapropter D. Augustinus ait;
*Evangelio non crederem, nisi me Ecclesia commoveret antho-
 ritas.* Nec ita restringuntur libri Sacri super Canones
 Judaeorum, ut Christiani debeant habere pro Cano-
 nicis solum illos, quos Canonicos habuerunt & admi-
 sere Judaei, sed quos Canonicos Christi Ecclesia de-
 claravit; non enim Canon Hebraeorum, sed Ecclesiae
 Canonicae facit Scripturas, ut inquit Eminentissimus
 Cardinalis Hosius. Ideoque peperam e veteri testa-
 mento libros Tobiae, Judith, &c. expungunt Calvi-
 nistae praecise ratione, quia a Judaeis expuncti fue-
 runt, quoniam non a Synagoga, nec a Judaeis regitur
 Ecclesia Christi, sed a Spiritu Sancto; idcirco non eos,
 quos Synagoga recepit libros, nos tenemur recipere,
 sed eos, quos recepit Ecclesia Romana.

Dicent iterum. Ecclesia recipit tantum eos libros,
 quos admittit D. Hieronymus, & reprobat eos, quos a
 Canone rejicit, ut clare colligitur ex Can. *Sacra Roma-
 na Ecclesia*, dist. 15. Sed D. Hieronymus praef. in pro-
 verbia dicit librum Tobiae non esse Canonicum; *Sicut
 ergo Judith, & Tobiae, & Machabaeorum libros legit quidem
 Ecclesia; sed eos inter Canonicas Scripturas non recipit; sic
 & haec duo volumina legat ad edificationem plebis, non ad Ec-
 clesiasticorum dogmatum auctoritatem confirmandam.* Igitur
 praedicti libri non sunt Canonici.

Respondet Divum Hieronymum esse intelligendum
 cum distinctione. Pro cujus intelligentia advertendum
 est libros Canonicos, quos in Bibliis nostris habemus,
 esse in duplici ordine. Quidam enim dicuntur Proto-
 canonici, alii vero Deuterocanonici. Priores sunt illi,
 de quibus in Ecclesia a Catholicis nunquam dubitatum
 fuit; posteriores vero sunt illi, de quibus olim du-
 bium fuit apud Catholicos, licet modo ab omnibus
 recipiantur tanquam Canonici. Unde D. Hieronymus
 in loco citato ad priorum canonicorum librorum ordi-
 nem attendens dixit libros Tobiae, Judith, & Macha-
 baeorum non esse Canonicos, hoc est, de numero
 Canonicorum primi ordinis, seu non fuisse semper rece-
 ptos in Ecclesia, aut esse protocanonicos. Sed non pro-
 nunciavit libros Tobiae, Judith &c. non esse Canoni-
 cos absolute, hoc est, nec protocanonicos, nec deuteroc-
 canonicos: quia cum Sancti Augustinus & Hierony-
 mus, & Concilium Carthagenense tertium (cui ipse
 met Sanctus Augustinus interfuit) hos libros in Cata-
 logo Sanctorum scripturarum enumerarunt, non ad
 primum, sed ad secundum ordinem librorum Cano-
 nicorum respexerunt. Neque id Sanctus Hieronymus
 improbat, quippe librum Judith a Synodo Nicena in
 numero Sanctorum Scripturarum computatum affirmat.
 Dicent, Si dubitatum fuerit olim, an praedicti libri,
 seu Deuterocanonici fuerint recipiendi velut conscri-
 pti Spiritu Sancto inspirante, hocque dubium fuerit in

Rejici-
 tur ha-
 reticorum
 insana-
 tia.
 D. 2. h.
 4. h.

D. Hiero-
 nyimus

Concilio Laodicano apud Sanctos Patres in Spiritu San-
 cto congregatos, qualiter nos audemus veluti certi asse-
 rere libros Tobiae, Judith &c. de quibus illi dubii fue-
 runt, esse Canonicos & Sacros.

Respondet hanc rationem non valere, quoniam non
 licet inferre nos debere dubitare de eo, de quo dubita-
 bant Antiqui, nec licet asserere unum Concilium non
 posse declarare aliquid esse de fide, si non fuerit in ali-
 quo priori declaratum. Deus enim quotidie plenius nos
 illustrat, & Ecclesiae suae non omnia simul, sed juxta
 opportunitatem temporis revelavit documenta, ut pa-
 ter de processione Spiritus Sancti a Filio, quam haereti-
 ci admittunt ob declarationem posteriorum Conci-
 liorum, quamvis haec particula *filioque* pronunciata non
 fuerit in prioribus Ecclesiae Conciliis. Hinc est,
 quod Ecclesia comparat aurora, quae temporis suc-
 cessu magis splendet, vehementiusque rutilat. Quo
 fit, ut multa nunc sciamus, quae a primis Patribus aut
 dubitata, aut prorsus ignorata fuerunt, quia progredi-
 tur aurora, consurgitque sol, effunditque ad oculos
 nostros lucis suae uberiores radios. Igitur libri Deute-
 rocanonici sunt recipiendi, quamvis de ipsis aliquando
 dubitatum fuerit, aut recepti non fuerint, cum Ecce-
 sia Romana in Conciliis Florentino, & Tridentino con-
 gregata eos receperit Deo sic inspirante.

§. III.

Solvuntur argumenta contraria.

Erinthiani, Marcionista, Manichaei, & alii, qui
 veteri testamentum rejiciunt, sic argumentantur.
 Eos debemus reicere libros, in quibus exarantur praec-
 cepta, quorum observatio nobis interdicitur: sed li-
 bri veteris testamenti varia continent praeccepta, quae
 nobis observare non licet; alioquin teneremur observa-
 re legem Moisaicam simul cum lege Evangelii, quod
 est haereticum, ut in proprio loco dictum est contra
 Cerinthianos, Ebionitas, Nazaraeos & alios: itaque
 illi libri nullius usus, nulliusque auctoritatis esse debent
 in Ecclesia Christi, ut cum non simus sub lege, sed sub
 gratia, nullam aliam regulam fidei habeamus praeter no-
 vum Testamentum, in quo continetur voluntas Chri-
 sti Salvatoris nostri.

Respondet cum Divo Augustino lib. 6. cap. 2. con-
 tra Faustum Manichaeum praeccepta esse duplicis generis:
 quaedam sunt vitae agendae, & quaedam vitae significan-
 dae, v.g. *Non concupisceas*, est praecceptum vitae agendae;
Circumcides omnem masculinum octavo die, est praecceptum
 vitae significandae. Posteriora non sunt observanda, quo-
 niam id, quod significabant, receptimus, nec sumus
 sub figura, aut umbra, sed sub realitate, ideoque non
 tenemur observare praeccepta vitae significandae. Priora
 vero sunt observanda, quia sumus adhuc in via, & non-
 dum obtinimus praemium, seu vitam aeternam, quam
 Christus promittit illis, qui obediunt mandatis dicens:
Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Hinc est, quod li-
 bri veteris testamenti non sunt rejiciendi, quamvis in
 ipsis exarantur praeccepta significandae vitae, quae obser-
 vare non possumus. Congruit enim retinere ea, quae ven-
 tura significabant ea, quae nunc manifesta sunt; nam
 Apost. 1. ad Corinth. cap. 10. ver. 11. ait: *Hac autem om-
 nia in figura illis contingebant, scripta sunt autem ad correptionem
 nostram, in quos fines saeculorum deveniant:* ut inde ag-
 noscamus veteri testamentum non esse recipiendum ad
 consequendas illas promissiones, sed ad intelligendas in
 eis novi testamenti praenuntiationes, quas accepimus.
 Veteris quippe testificatio fidei novo conciliat, ac pro-
 inde veteri testamentum est scriptura divina, sicut no-
 vum, estque pariter recipiendum ut Canonicum, & a Spi-
 ritu Sancto dictatum.

Instabunt: si hoc esset, author libri Machabaeorum non
 diceret in ultimo cap. ver. 39. *Et si quidem bene, & ut historia
 comperit, hoc & ipse velim: sin autem minus digno, conceden-
 dum est mihi.* Respondet, auctorem hujus libri non pe-
 tere veniam errorum, quia ibi nulla sunt, sed sibi
 minus forte politi, & minus forte digni, quam divini
 verbi majestas exigit. non quod talis sit, sed si forte ta-
 lis legentibus appareat.

Insurgunt Manichaei ex illo Matth. 9. ver. 16. *Nemo
 autem*

Respon-
 so ad in-
 stan-
 tiam ha-
 reticorum.

Prima
 haeretico-
 rum
 ratio.

Respon-
 so ad
 haereticorum
 rationem.

2. Ma-
 chabaei.

autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum
 veteris: tollit enim pleuritidinem ejus & vestimento, & pe-
 jor scissura fit. Luc. 5. ver. 36. *dicobat autem & simi-
 litudinem ad illos: quia nemo commissuram a novo vesti-
 mento immittit in vestimentum veteris, alioquin, & novum
 rumpit, & veteri non convenit commissura a novo.* Et
 Marc. cap. 2. ver. 21. *Nemo assumentum panni rudis
 assument vestimento veteri: alioquin auferet supplementum
 novum a veteri, & major scissura fit.* Inde quidem infe-
 runt Testamentum novum incompatibile esse cum ve-
 teri, & e converso, hoc est, testamentum vetus est
 incompatible cum novo, ac proinde e Bibliis nostris
 ejiciendum est vetus testamentum, ut novum dumtaxat
 sit vera fidei nostrae regula, vel rejiciendum est no-
 vum, ut soli veteri credamus.

Haec auctoritas non nocet, quia non intendimus ex
 veteri & novo Testamento unum & idem confice-
 re, ut ex veteri & novo panno efficiunt unum illi, qui
 novum veteri assument, sed distinguimus vetus a novo,
 & intendimus vetus fuisse dictatum a Spiritu Sancto,
 sicut novum, & ideo esse Canonicum & Sacrum sicut no-
 vum. Dico insuper cum Divo Augustino Christianos te-
 nere auctoritatem veteris testamenti non ad Judaicam ser-
 vitutis imitationem, sed ad Christianam libertatis testi-
 ficationem. Neque enim (inquit) mea, sed Apostoli vox
 est, quia omnia haec in figura contingebant illis: scripta
 autem sunt propter nos, in quos finis saeculorum obvenit.
 Quapropter non in servitute facimus quae iusta sunt ad
 nos praenuntiandos, sed in libertate legimus quae scri-
 pta sunt ad nos confirmandos. Quis itaque jam non in-
 telligit, unde Galatas revocat Apostolus non religiose
 Scripturam circumcissionis legentes, sed jam superstitio-
 se circuncidii volentes? Unde non panum novum
 vestimento veteri alluimus, sed erudimur in regno Coe-
 lorum ad similitudinem illius Patriis familias, quem
 commemorat Dominus proferentem de *Thebauro sua nova
 & vetera.* Ille autem assuit pannum novum vestimento
 veteri, qui continentiam vult habere spiritualem, &
 nondum depositus spem carnalem: nam legit diligenter,
 & videte de Jejunio Dominum interrogatum respon-
 dente; *Nemo assuit pannum novum vestimento veteri:* adhuc
 enim discipuli Dominum carnaliter diligebant, quan-
 doquidem etiam ne occidam amitterent, formidabant. Ita
 D. Augustinus apud Frassenium nostrum in Disquisitionibus
 Biblicis lib. 3. cap. 3. nu. 10. qui addit Christum Do-
 minum hac Metaphora docere discipulos suos non de-
 buisse gravari Jejunii, & feverioris vitae praecipis, do-
 nec tandem in disciplina dominica evassent firmiores.

Novum testamentum, hoc est, quatuor Evangelia,
 liber Actuum Apostolorum, Epistola quatuordecim Paulina,
 una Jacobi, duae Petri, tres Joannis Evangelistica, una Ju-
 dae, & Apocalypsis esse Scripturam Sacram & Canonicam
 probatur contra haereticos nedum auctoritate Sanctorum
 Patrum (qui unanimiter novum Testamentum recipiunt)
 & Conciliorum, in quibus eorumdem librorum editus
 fuit Catalogus, sed etiam auctoritate Sacrae Scripturae,
 quam admittunt ipsi haeretici; Videmus enim, quod
 Paulus, Petrus, Joannes, Jacobus, & Judas Apostoli in
 suis Epistolis interdum citant & referunt plura, quae sunt
 in quatuor Evangelii, quod non fecissent, nisi credidisset
 ea Canonica, ac Sacra: & ex traditione, quae probat
 novum Testamentum esse canonicum. Nam Papias Apo-
 stolorum discipulus lib. 3. ait c. 39. *Matthaeus quidem Hebraeo
 sermone divina scripturae oracula, interpretatus est autem unus-
 quisque illa prout potuit.* Hoc quidem vetustissimo, atque
 verissimo testimonio constat Matthaeum scripsisse oracula,
 quae non possunt esse, nec videri nisi in Evangelio no-
 mine ejus praeferebant, ideoque ipsum Evangelium debet
 esse Canonicum & Sacrum, sicut vetus Testamentum.

Idem testatur S. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromat.
 de Sancto Marco dicens: *Marcus Petri factator, predicante
 Petro Evangelium palam Romae coram quibusdam Casariensis
 equitibus, & multa Christi testimonia profert, petitis ab
 Alexan-
 drinus. his quae & Petro dicta sunt; Evangelium, quod secundum
 Marcum vocatur. Sanctus Hieronymus de Sancto Luca
 inquit: *Tertius Evangelista Lucas medicus, natione Syrus
 Antiochenus cujus Lucas est in Evangelio, qui & ipse Discipulus
 Pauli Apostoli in Achaia, Bostaque partibus volumine condidit;
 quadam aliis repetens, & ut ipse in Prooemio confitetur, audi-**

ea magis quam visis describens. Origenes praefat. in Evan-
 gelium Joannis inquit: *Totius Scripturae primitias esse Evan-
 gelium, Evangeliorum vero primitias, Evangelium esse Joan-
 nis.* Igitur ab Antiquioribus Scriptoribus accepimus,
 Matthaeum, Marcum, Lucam, & Joannem scripsisse
 quatuor Evangelia, sicut accepimus Moysen scripsisse
 Pentateuchum, sic de ceteris librorum veteris testa-
 menti Authoribus. Et ipsa Evangelia sunt Sacra, & Ca-
 nonica, quemadmodum vetus Testamentum Sacrum &
 Canonicum est, cum illi qui ea scripserunt, fuerint Dis-
 cipuli Domini, ut refert Sanctus Lucas cap. 6. ver. 13.
 & sequentibus; ubi legitur de Christo: *Cum dies factus
 esset, vocavit Discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis (quos
 quem
 cognominavit Petrum cognomi-
 navit, & Andream fratrem ejus, Jacobum, & Joannem, Philippum,
 & Bartholomaeum, & Thomam, Jacobum Alphaei &c.*

Quantum autem ad alios novi testamenti libros con-
 stat etiam ex veterum Patrum testimonio, quod sunt ve-
 re Canonici, & Sacri. Solum de Epistola ad Hebraeos
 fuit olim aliqua difficultas, ut testatur Eusebius lib. 3.
 hist. Ecclesiae. cap. 3. ubi ait: *Pauli quatuordecim nona sunt
 Epistola, omnibus & perspicua, sciendum tamen est, Epistolam
 ad Hebraeos a nonnullis ideo esse repudiatam, quod diceret eam
 ab Ecclesia Romana pro certa ac genuina Pauli Epistola non
 haberi.*

Verum certissimum est apud omnes Catholicos hanc
 ipsam Epistolam ad Hebraeos, ut Canonicam Scrip-
 turam ab Ecclesia jam dudum fuisse receptam, ut patet in
 omnibus scripturarum indicibus, & Sacrorum Biblio-
 rorum Catalogis, & ex testimonio Gelasii, Innocentii
 primi, aliorumque Summorum Pontificum, necnon
 Sanctorum Ecclesiae Patrum asserentium Epistolam ad
 Hebraeos esse Paulinam. Praecipuum hujus rei argumen-
 tum est, quia Sanctus Petrus ab Hebraeos scribens hujus
 Epistolae Paulinae mentionem facit. Nam in secunda
 Epistola cap. 3. ver. 15. ait illis. *Et Domini nostri longani-
 mitatem salutem arbitramini: sicut & charissimus frater noster
 Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis.* Ex
 hoc Sancti Petri testimonio constat Paulum scripsisse ad
 Hebraeos, ad quos ipse Petrus scribebat. Sed inter Epi-
 stolas Paulinas nulla alia est ad Hebraeos, nisi illa, quae
 in Catalogo librorum Canonicorum Ecclesiae reperitur ad
 Tridentino, & in nostris Bibliis legitur: cum alia no-
 men Pauli circumferentes ad distinctas Ecclesias, vel
 speciales personas Titi & Timothei scripta sint; ita-
 que Paulus scripsit hanc Epistolam, hancque Romae, *Epistola
 cum cap. ult. ver. 24. dicat: Salutate omnes praepositos ve-
 stras, & omnes Sanctos, salutant vos de Italia fratres.* Idem
 affirmant plures Scriptorum Sacri, scilicet Clemens Ro-
 manus Pontifex, qui in Epistola quam ad Corinthios scri-
 psit, hujus Epistolae ad Hebraeos meminit teste Eusebio
 lib. 3. hist. Ecclesiae. cap. 386. Hilarius, Ambrosius, & alii.

Quantum ad alias Epistolas, quae sunt Petri, Jacobi,
 Joannis, nulla est controversia: omnes enim admittunt
 eas ut Canonicas, si excipias eam, quae est D. Jacobi,
 quam Lutherus impugnat (reverè absque fundamenti-
 to): de illa quidem Epistola, Eusebius ait: *Ei etiam D. Jacobi
 scilicet Jacobi, adscribi solet Epistola prima rarum qua est cano-
 nica. Catholica dicuntur, quam quidem nonnulli spuriam, ac suppo-
 sititiam existimant. Sanè pauci admodum ex vetustioribus hu-
 jus Epistola, tum illius Juda, qua & ipsa in septem Ca-
 tholicarum numero recensetur, mentionem fecere. Perumta-
 men has quoque cum ceteris in plurimis Ecclesiis publicè le-
 gitari cognovimus.* Urbanus Papa hujus nominis pri-
 mus, vir martyrio clarus, in Epistola de communi vi-
 ta, & oblatione fidelium citat hanc Epistolam sub no-
 mine Jacobi. Et Anacleus Papa & martyr citat etiam
 eam in Epistola de oppressione Episcoporum circa me-
 dium. Justus est ergo (inquit Alphonsus à Castro)
 ut his Sanctissimis, & vetustissimis testibus credamus,
 quam uni Luthero fatuo, atque amenti, praecipue
 cum de hac re extet totius Ecclesiae definitio, quae illam
 Epistolam sub nomine Jacobi inter Canonicas scriptu-
 ras collocavit. Unde D. Hieronymus de Scriptori-
 bus Ecclesiae ait de D. Jacobo: *Unam tantum scripsit Epi-
 stola, qua est de septem catholicis.* Igitur haec Epistola est
 Sacra, & Canonica, sicut aliae Epistolae Pauli, Petri &
 Joannis, cum scripta fuerit ab Apostolo Christi post re-
 ceptum Spiritum Sanctum.

Adversus Epistolam ad Hebraeos nonnulla obijciunt
 argu-

Origenes

Simonem
 quem
 cognomi-
 navit

2. Petr. 3

ad He-
 braeos est
 canonica

Epistola
 D. Jacobi

Laudat contra Uvaldenses usum sepeliendi mortuos in loco Sacro.

Rationes contra Epistolam ad Hebraeos proponuntur & dissolvuntur.

argumenta haeretici, quibus conatur eam apocrypham ostendere. Dicunt primò, quòd Epistola Pauli nomen eius praeferebat in capite, vel in fine. Quòd de illa, quae est ad Hebraeos, non verificatur; cum in principio non habeatur haec verba: Paulus servus &c. sed, Multifariam, multisque modis &c. Dicunt secundo, quòd Scripturae hujus Epistolae cap. 2. vers. 3. asserit esse ex his, qui à Christi discipulis notitiam acceperunt. At Paulus variis in locis, & praesertim ad Galatas cap. 1. vers. 12. testatur se accepisse per revelationem Jesu Christi id quod scripsit. Tertio quia haec Epistola est elegantior Epistolis Paulinis, & habet aliam scribendi methodum. Haeretici inde inferunt Epistolam ad Hebraeos non esse Paulinam, ac proinde nec Canonicam. Sed facillè dissolvuntur haec fundamenta.

Ad primum dico cum Sanctis Patribus, praesertim Hieronymo, & Clemente Alexandrino, Paulum non praeposuisse nomen suum huic Epistolae, quia erat odiosus Hebraeis, qui Epistolam contempserunt si scivissent ipsam fuisse à Paulo scriptam, & transmissam, ideoque prudenter nomen suum tacuit ipse Paulus, ut Judaei Epistolae suae fidem adhiberent.

Ad secundum respondeo Paulum ad Galat. dicentem, Nomen enim ego ab homine accepissimum, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi, non asserere determinate se non esse ex illis, qui à Christi discipulis notitiam acceperunt, ita ut ab eorum numero se excludat, sed solum asserit se habuisse à Deo signa, & portenta eorum, quae enarrat. Quòd verè de Paulo verificatur, quoniam raptus fuit usque ad caelum, in quo audivit arcana verba, quae non licet homini loqui.

Ad tertium dico styli diversitatem aut elegantiam hujus Epistolae non nocere, quia licet sensus, aut materia sit Pauli, Stylus tamen est Lucae. Quòd verum esse probat hujus Epistolae, & Actuum Apostolorum in stylo conformitas.

Tandem obijciunt unanimiter haeretici nolentes Scripturam Sacram esse regulam fidei nostrae. Et ut ostendant Apostolos solo humano Spiritu locutos fuisse afferunt illud Apostoli 1. ad Corin. cap. 7. vers. 10. ubi ipse Paulus ait: Praecipio non ego, sed Dominus. Et vers. 12. subjungit: ceteris dico ego, non Dominus. Ex quo sequitur non omnia divinae Scripturae verba à Deo fuisse dictata, sed plura esse ab ipsis Apostolis humano animo scribentibus circa mysteria fidei, & bonos mores firmandos; ac proinde omnes libros Bibliorum non esse purè Canonicos. Hinc est, quòd Sanctus Lucae in principio suae historiae se omnia scripturum promittit, ut audivit ex ore Apostolorum, qui ab initio viderunt, ut ostendat se non scripturum dictante Spiritu Sancto.

Respondeo negando sequelam, quia cum Spiritus Sanctus dictans se Scriptorum hominum genio accommodat, & loquatur in Apostolis, aut per os Apostolorum, & Prophetarum, non mirum videri debet, si Paulus dicat: Praecipio non ego, sed Dominus, aut dico ego non Dominus, quia semper est Spiritus Sanctus qui loquitur, licet ore proprio non loquatur. Unde dum Apostolus ait: Ego dico, non Dominus, id est, Dominus ore proprio non dicit, sed ego dico à Domino, qui in me loquitur, aut dico juxta consilium meum, quòd tamen non est consilium hominis, sed Spiritus Sancti. Hinc est, quòd in fine hujus capituli inquit: Puto autem quòd ego Spiritum Dei habeam, ut inde videamus Apostolum locutum fuisse, & scripsisse dictante Spiritu Sancto.

Alteri haereticorum obijctio.

Responsio ad illam obijctionem.

D. Aug. gust.

Ad monitum Lucae nego consequentiam, nimirum non scripsisse dictante Spiritu Sancto, licet promittat se scripturum ea, quae audivit ab Apostolis; nam Marcus etiam scripsit ea, quae audivit ab Apostolis, tamen scripsit Spiritu Sancto dictante. Speciali quidem providentia factum est, inquit D. Augustinus, ut duo ex Evangelistis Apostoli fuerint, qui res ut visas narrarent, & alii duo Apostoli non fuerint, & res non ut visas, sed ut ab aliis auditas scriberent, ut inde colligatur certitudinem Scripturarum esse à Spiritu Sancto.

Petrus Waldus, Mercator Lugdunensis (à quo Waldenses, seu Pauperes de Lugduno ortum habent) plures errores docuit anno 1160. regnantibus Friderico primo Imperatore, & Alexandro III. Papa, inter quos errores unus est contra Sepulturam defunctorum. Voluit enim haereticus ille, vir laicus, illiteratus, & ignarus, nulli interese quacumque in terra corpora humana sepeliantur, sive locus sit sacer, sive non, nullum, ve bonum advenire animae ex Sepultura corporis; cum haec anima nullum beneficium à tellure possit accipere, ut refert Aeneas Sylvius in lib. de origine Bohemorum cap. 35. Idem referunt alii Historici.

Hoc supposito, quaerunt Scriptores, an haec Waldensium assertio sit haeretica? Locus ambigendi est; quia si solum doceat locum seu Sepulturam nihil prodesse per se ad augendam, vel minuendam, animae felicitatem, vel miseriam, non est haeretica, cum nullus sit in Scripturis textus, nullaque in Conciliis auctoritas, quibus aliquid ordinis supernaturalis tribuatur Sepulturae. Nam D. Augustinus lib. de cura pro mortuis agenda eandem tenet assertionem dicens: Nec aliquid nocet fidelibus, negata eorum sepultura, nec si exhibeatur aliquid infidelibus prodesse. Et lib. 1. de civit. Dei cap. 12. Nullo modo enim diceret veritas, nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, si quidquam obisset vitae futurae, quidquid inimici de corporibus occisorum facere potuissent, nisi forte quispiam sic absurdus esset, ut contemderet eos, qui corpus occidunt, non debere timere ante mortem, ne corpus occidant, & timeri debere post mortem ne corpus occisum sepeliri non sinant: falsum est ergo quòd ait Christus, qui corpus occidunt, & postea non habent quid faciant; si habent tamen quae de cadaveribus faciunt. Absit ut falsum sit, quòd veritas dicit. Et quibusdam interpositis subdit: Proinde ista omnia: id est, curatio funeris, conditio sepulturae, pompa exequiarum, magis vivorum solatia sunt, quam subsidia mortuorum, si aliquid prodesse impio sepultura pretiosa, oberit pio vilitis, aut nulla. Sed si Waldensium assertio sit, nihil prorsus prodesse animae tam per se, quam per accidens, tam directè, quam indirectè, tam mediatè, quam immediatè, quòd corpus in loco sacro sepeliatur, ut ipsum Waldum docuisse creditur, certum est, quòd assertio est aliquo modo contra universalem Ecclesiae Christi fidem, quae cum doceat pro defunctis esse orandum, aliquo modo docet corpora fidelium defunctorum sepelienda esse in loco sacro, in quo orat Sacerdos pro delictis & peccatis populi.

§. I.

Approbat Ecclesiasticam Sepulturam.

Hujus condemnationis Waldensium ratio est, quia vivi, qui locum Sacrum, in quo corpus sepultum est, quotidie visitant, quoties recolunt ibi sepultum esse Amici, vel consanguinei corpus, & venit in mentem Sanctus, aut Sancta, in cuius honorem locus ille sacratu est, huic Sancto aut Sanctae animam dilectam commendant, ut apud Deum pro illa intercedere dignerentur. Quapropter mortuorum tumuli vocantur monumenta: tale siquidem nomen ipsum impositum fuit ab effectu, scilicet quia movent mentem, ut oret pro defunctis. Nec licet dubitare, orationem illam prodesse animabus, quae in Statu gratiae decesserunt, & propter quamdam levissimam maculam in Purgatorio detinentur, quoniam his cum viverent, meruerunt, ut orationes post hanc vitam sibi prodesset possent, quamvis hoc vivi facere valeant pro illis, qui in locis Sacris non sunt sepulti. Illi quippe qui in loco non sacro sepeliuntur, non privantur suffragiis Ecclesiae, nisi ob aliquam censuram privati fuerint Ecclesiastica Sepultura, sed non ita recordarentur, nisi illos, ut ita faciant, admoneret Sepultura, quae infallibiliter in memoriam revocat sepultos inspicientis, qui vix de Amicis, aut consanguineis defunctis cogitare potest, quin oret pro ipsis, ut insinuat D. Gregorius relatus in Can. cum gravia caus.

Waldenses.

Prima contra Waldenses ratio.

D. Gregorius.

D. Aug. gust.

Genes. 50.

Luc. 7.

Concilium Tribuense.

Tob. 12.

caus. 13. quaest. 2. ubi ait: Cum gravia peccata non deprimunt, hoc prodest mortuis, si in Ecclesia sepeliantur, quòd eorum proximi quoties ad eandem Sacra loca veniunt, suorum, quorum sepulchra aspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt: nam quos peccata gravia deprimunt, non ad absolutionem possunt, quam ad majorem damnationis cumulum eorum corpora in Ecclesia ponantur. Ubi gloisa verbo sepeliuntur tres rationes assignant hujus utilitatis. Prima est, quia orantes in Ecclesia pro defunctis orant pro illis, qui in hac Ecclesia sepulti sunt. Secunda, quia specialiter commendantur patrociniis Sanctorum illorum, in quorum nomine dedicata est Ecclesia illa, ut affirmat D. Augustinus relatus in Can. non asserimus ejusdem questio. nis. Tertia est, quia minus ibi vexantur à Spiritibus immundis. Nullus igitur potest citrà haerese negare Sepulturam in loco sacro prodesse defunctis, eisque esse utilem, si non per se, saltem per accidens, seu ratione suffragiorum, & orationum ingredientium; quoniam hoc est negare suffragia, & orationes prodesse animabus defunctorum, ob hanc causam cum multitudine comitantium corpora defunctorum deferuntur ad Sepulturam. Nec est nova haec consuetudo: sic enim sepultus fuit Jacob Genes. 50. vers. 6. & 7. Dixitque ei Pharo: ascende, & sepeli Patrem tuum sicut adjuratus es. Quo ascendente, jerunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctisque majores nati terra Aegypti. Et Luc. 7. vers. 12. Ecce defunctus efferebatur. Filius unicus matris suae: & haec vidua erat: & turba civitatis multa cum illa.

Eadem veritas confirmari potest ex Concilio Tribuensi relato in Canone Ubicumque 13. quaest. 2. ubi legitur: Ubicumque temporum, vel locorum facultas tulerit apud majorem Ecclesiam, ubi sedes est Episcopi, Sepultura celebrantur. Si autem propter temporis, vel loci asperitatem hoc difficile visum fuerit, apud Ecclesiam, in quo Religiosorum Canoniarum, vel Monachorum, vel Sanctimonialium religiosa Congregatio communitate degerit, sepeliatur; si autem & hoc ineptum visum fuerit, ubi qui decimas persolvebat viros, ibi & sepeliatur & mortuus. Quibus constat, quòd ibi potius sepeliendi sunt homines, ubi est major concursus populorum, & numerus Sacerdotum, & Religiosorum; aut in Ecclesia, in qua continuè orationes funduntur ad Deum: hac procul dubio ratione, quia defuncti participant in orationibus Sacerdotum, & assistentium, qui in tali loco erant; cum possint aliquo modo inter circumstantes occupari, quamvis animae longè distent, quia Sacerdos orat pro omnibus circumstantibus, seu illis, qui sunt in Ecclesia, in qua de facto sunt corpora defunctorum.

Deinde si tanta sit propinquorum & amicorum obli-vio, ut etiam defunctorum Sepulchris inspectis non meminerint Deum pro illis orare, est adhuc aliud, quòd manifestè defunctis in locis Sacris sepultis prodesse potest, suffragia scilicet, quae in uno quoque loco sacro ab illius loci ministris fieri solent pro illis, qui intra septa Coemeteriorum suorum sunt sepulti. Hinc est, quòd Ecclesia in quadam oratione, quae habetur in Rituali Romano, & quae profertur in benedictione Sepulchri; orat pro omnibus, qui hic sepeliuntur, ut inde videamus, quantum utile est sepeliri in loco sacro: alioquin Ecclesia in vanum instituisset benedictionem Sepulchri, & Coemeterii; & frustra oraret pro defunctis, quòd asserere est haereticum.

Denique sicut sepelire mortuos semper fuit opus misericordiae, & Religionis, res bona, utilis, & meritoria, teste Angelo inter pia Tobiae opera reponente Sepulturam mortuorum cap. 12. vers. 12. Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino. Ità fuit etiam Religio actus, ac pietatis considerate locum, in quo forent sepelienda corpora, ut fideles mortui perinde, ac vivi discernerentur ab impiis & infidelibus. Nam Patriarchae in veteri testamento de suorum corporum Sepultura anxie dum viverent, curaverunt, ut constat ex variis locis libri Genesis de Abrahamo, Sara, Isaac, Jacob, & aliis, qui sepulti fuerunt in loco, quem elegaverunt. Certò nullam Sepulturam elegerunt, si animae prorsus esset indifferens, quòd corpus sit in hoc, vel in alio loco, in sacro, vel in non sacro.

Idem constat etiam ex lib. 3. Regum cap. 13. ubi legitur Prophetam dixisse Filiis suis: Cum mortuus fuero, sepeliteme in Sepulchro, in quo vir Dei sepultus est: juxta ossa ejus ponite ossa mea, quòdque praecipit multum profuere illi, hoc est, multum illi utile fuit sepeliri in loco, in quo vir Dei sepultus fuerat. Quoniam Josias Rex, cum templa Idolorum everteret post multos annos, & honorem Sancto Prophetae deferret, jussit, ut alterius Prophetae, qui juxta illum sepultus erat, ossa intacta remanerent, ut constat de illo 4. Reg. cap. 23. vers. 16. & sequentibus: Et conversus Josias, vidit ibi Sepulchra, quae erant in monte: misitque & rullit ossa de Sepulchris, & combussit ea super altare, & polluit illud juxta verbum Domini, quòd locutus est vir Dei, qui praeceperat verba haec. Et ait: quis est titulus iste, quem video? Responderuntque ei cives urbis illius: Sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Juda, & praeceperat verba haec, quae fecisti super altare Bethel. Et ait: dimittite eum, nemo commoveat ossa ejus. Et intacta manserunt ossa illius, cum ossibus Prophetarum qui venerat de samaria. Quibus suadet sepeliri in loco, in quo sunt Sancti, seu sanctorum reliquiae, & in quo specialiter adoratur Deus, esse valde utile & multum prodesse animae.

Rursùm Principes Sacerdotum ex triginta argenteis ex Juda proditore relatis emerunt agrum sigili in Sepulturam peregrinorum, ut refert Matth. cap. 27. forte ne aut infepulti manerent, aut ne in prophanò loco sepelirentur. Primum est incredibile, quia nulla est ratio quantumvis Barbara, quae suos non sepeliat mortuos. Sed secundum est certum, ac proinde semper bonum visum fuit sepelire mortuos in loco à locis profanis, & ad omnem usum destinatis segregato. Alioquin Patriarchae Jacob, & Joseph frustra voluissent sepeliri in terra promissionis, ubi Christus erat nasciturus; frustra etiam primi Christiani sepeliri voluissent in templis, quòd est falsum.

Nec valet objicere usum sepeliendi in loco benedicto esse novum, quia D. Ambrosius lib. 1. de Abrahamo cap. 9. D. Hieronymus in vita Paulae, & Fabiolae, D. Augustinus in lib. de cura pro mortuis testantur in exordiis Ecclesiae Christianorum corpora in templis fuisse sepulta. Semper enim honorata fuit mortuorum Sepultura; quae est omnibus commendanda juxta illud Eccl. cap. 38. vers. 16. Fili in mortuum prodie lacrymas, & quasi straxissus incipe plorare, & secundum judicium con-roga corpus illius, & non despicias sepulturam illius.

§. II.

Respondet Rationi contrariae.

Obijciunt haeretici olim Ecclesiam Romanam declarasse sepulturam vilem, aut nullam, nihil abesse hominibus piis, ut legitur in capite Saeris extra de Sepulchris. Et D. Augustinus lib. 1. de civit. Dei dixit Sepulturam non esse praesidium defunctorum; indeque inferunt nihil interese quacumque tellure corpora humana sepeliantur, sive locus sit Sacer, sive non.

Sed non nocet haec ratio, quia haec constitutio, & D. Augustinus loquuntur de utilitate ad salutem aeternam, & de felicitate, quam plures putabant ex Sepultura per se provenire, non vero de utilitate absolute, ita ut nullum possit animae beneficium aliquo modo ex Sepultura accipere, si haec sit in loco sacro; certum enim est, quòd Sepultura nihil per se prodest defunctis, sed solum per accidens, in quantum scilicet citius accedit precibus Amicorum, qui dum in Ecclesiis orant, & sepulchra vident, defunctorum memores sunt, & pro ipsis orant, ut supra ostensum est variis Sacrae Scripturae auctoritatibus, & Sanctorum virorum exemplis.

Nec valet dicere Concilium Eliberitanum cap. 34. prohibere accensionem cereorum, aliasque caeremonias in Sepultura defunctorum, cujus prohibitionis ratio sane est, quia Sepultura nihil prodest defunctis. Non nocet, inquam, haec auctoritas, nec talis fuit Patrum mens, quia ratio Concilii fuit impedire superstitiones Gentilium, & Paganorum, qui putabant in corporibus mortuorum remanere sensum, & ipsa sentire aliquos dolores, quos ipsi Gentiles mitigare putabant per hujusmodi ce-

3. Reg.

4. Reg.

23.

Eccles.

32.

Reiectur haereticorum ratio.

cereorum accensionem, aliasque caeremonias, quae ne eo animo fierent, Concilium prohibuit accensionem...

ARTICULUS XV.

Concludit contra Manichaeos, Septem esse in Ecclesia Dei Sacramenta.

Magna fuit semper inter haereticos tam antiquos, quam modernos erga Catholicam fidem malignitas, sed minor non fuit inter eosdem circa Sacramenta...

Manichaei.

Cathari.

Lutherus.

Calvinus.

ubi obiter admonet, quod si dixerit aliquando duo esse tantum Sacramenta, loquitur de Sacramentis ordinariis, quae toti Ecclesiae sunt communia...

§. I.

Docet septem esse Sacramenta.

Hanc haeresim damnant plura Concilia, nedum nationalia, & provincialia, sed etiam generalia, in quibus definitum fuit in Ecclesia Dei dari Sacramenta...

Constantiensis.

His Conciliis addi potest Constantiense sess. 15. & 45. pariter & auctoritas Sanctorum Patrum, & Ecclesiae Doctorum, quorum plurimi licet septem Ecclesiae Sacramentorum expressam forte mentionem non fecerint...

Non parum juvat hic contra haereticos afferre traditionem, qua compertum habemus huiusmodi septenarium Sacramentorum numerum ex divina institutione, & Apostolica doctrina...

Hic septenarius Sacramentorum numerus evidenter ex Sacra Scriptura probatur contra haereticos. Nam Sacramentum, quod Catholici admittunt, quodque negant haeretici, definitur signum sensibile gratiae Dei...

Con.

Confirmationem, Eucharistiam, Penitentiam, Extremam-unctionem, Ordinem, & Matrimonium. De Baptismo pater ex Evangelio Marci cap. ult. ubi legitur Christum Dominum delegantem Apostolos ad omnium Gentium conversionem...

De confirmatione patet ex illo Act. 8. vers. 17. Tunc imposuerunt manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum. Et cap. 19. vers. 6. Et cum imposuisset illis manus Paulus...

Quantum ad Eucharistiam constat ex illo Matth. cap. 26. vers. 26. Canantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis...

Penitentia vero ritus, & gratiae sanctificantis conferendae vis habetur Joan. 20. ubi Christus Discipulos sic alloquitur: Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata...

Institutio ordinis refertur ab Apostolo ad Timoth. cap. 4. dicente: Noli negligere gratiam, qua in te est, qua data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyteri...

Sacramentum in Christo & in Ecclesia, aut unionem Christi cum Ecclesia.

Idem septenarius Sacramentorum numerus evidentiùs Manichaeis, Catharis, & Lutheranis apparebit, dum de quolibet in particulari contra alios haereticos erit nobis pugna. Nihilominus congruit eum hic ostendere ex convenientia animae cum corpore...

Ad Tit. 3.

§. I I.

Respondet Haereticis.

Haeretici, qui omnia Sacramenta negant, utpotè Manichaei, & Catharistae, nullam rationem adducunt, nisi superfluitatem. Putant enim Sacramenta esse inania, & superflua. At haec ratio est nulla, & inutilis...

Rejicitur Manichaeorum ratio.

Alii vero haeretici, qui duo tantum vel tria Sacramenta admittunt, dicunt, quod Scriptura Sacra non designat septem Sacramenta; sed tantum tria, & per consequens quod non sunt admittenda septem. Respondeo hanc rationem esse falsam...

D. Hieronymus.

Calvi.

Calvinus lib. 4. institut. cap. 19. §. 3. articulum nostrum impugnat ex Sanctis Patribus, praesertim ex D. Augustino, qui in Epist. XI. numerat tantum baptismum & Eucharistiam, & ait Christianos frui Sacramentis numero paucissimis, observatu facillimis, & significatio- ne praestantissimis, quod indicat numerum Sacramentorum non esse septenarium, cum talis numerus nequeat dici paucissimus respectu Sacramentorum veteris legis. Unde ut ostendat hunc numerum non esse septenarium, addit: sicut est baptismus nomine Trinitatis consecratus, & communicatio corporis & sanguinis Domini.

Rejici- tur ratio Calvini.

Respondeo D. Augustinum ibi non asserere duo tantum esse Sacramenta, scilicet baptismum, & Eucharistiam, quamvis ibi de duobus tantum loquatur. Sapè Scriptura Sacra loquitur de Patre aeterno, nulla de Filio & Spiritu Sancto facta mentione, tamen Calvinus non affirmat in divinis esse tantum unam personam. D. Augustinus voluit solum hæc duo Sacramenta utpotè baptismum, & Eucharistiam proponere, non ut numerum Sacramentorum præberet, sed ut probaret Sacramenta novæ legis esse præstantiora, & perfectiora Sacramentis legis Moysaycæ. Si D. Augustini opera accurate legantur, sat aperte patebit ipsum nostra septem Sacramenta recensere. Quia lib. 5. de baptismo cap. 20. asserit esse plusquam duo Sacramenta; ibi enim ait: Si ad hoc valet quod dictum est in Evangelio, ut per peccatorem Sacramenta non celebrentur, quomodo exaudivit homicidam depræcantem, vel super aquam baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum quibus manus imponitur, nimirum per reconciliationem. Quibus verbis indicat dari baptismum, Extremam - Unctionem, Eucharistiam, & Poenitentiam. Et lib. 2. contra litteras Petilliani cap. 104. declarat confirmationem his verbis: In hoc unguento Sacramentum Chrifti vult Petillianus interpretari, quod quidem in genere visibilium Signaculorum Sacro - Sanctum est, sicut ipse baptismus. Et lib. 2. contra litteras Parmeniani cap. 13. loquitur eodem modo de ordine ac de baptismo: utrumque (inquit) Sacramentum est, & quadam consecratione utrumque homini datur, illud cum baptizatur, istud cum ordinatur. Si enim utrumque Sacramentum est, quid nemo dubitat, cur illud admittitur, & istud non admittitur? nostri Sacramenta faciendâ injuria est.

D. Aug. gn.

Denique lib. de bono conjugali cap. 18. ait: In nostrorum nuptiis plus valet Sanctitas Sacramenti, quam factus uteri. Et lib. de nuptiis cap. 10. manifestè docet, Matrimonium in nova lege esse Sacramentum; ideoque Calvinus falsò loquitur, dum negat, ex D. Augustino esse plus quam tria Sacramenta, seu septem. Vel respondeo, quòd D. Augustinus in loco contra nos ab hæreticis citato non enumerat omnia Sacramenta, sed tantum profert aliqua pro explicanda & suadenda ipsorum virtute. Idem dico de aliis Sanctis Patribus, qui de Sacramentis loquuntur, quin numerent omnia, sed tantum duo vel tria, vel quatuor, vel quinque, in quibus loquebantur pro ratione argumenti, quod tractandum erat. Nam dum erat occasio loquendi de uno, vel duobus, de illo loquebantur, sed non negabant esse numero septem; tum quia non implicat quòd sit occasio loquendi de uno, quin sit de alio; tum quia ex omnis nihil bene conficitur.

Explicatur iterum mens D. Augustini.

Addunt hæretici tot esse Sacramenta, quot sunt actiones Ecclesiasticæ Hierarchiæ, quoniam ex D. Dionysio Sacramenta pertinent ad actiones ejus, quæ sunt tantum tres, scilicet purgatio, illuminatio, & perfectio.

Explicatur mens D. Dionysii.

Respondeo negando suppositum. Nam tria considerantur in actionibus Hierarchicis, nimirum agentes, recipientes, & actiones. Agentes sunt Ecclesiæ Ministri, ad quos pertinet ordo, cum ipso instituuntur, ut dicemus in proprio loco contra Lutheranos existimantes omnes illos, qui vivunt in Ecclesiâ esse Sacerdotes. Recipientes sunt ii, qui ad Sacramenta accedunt, quique per matrimonium producuntur legitime, & citra culpam. Actiones sunt purgatio, illuminatio, & perfectio; sola purgatio non est Sacramentum novæ legis, cum non sit signum gratiæ invisibilis, sed pertinet ad Sacramentalia, quæ sunt Catechismus, & Exorcismus; Purgatio autem, & illuminatio simul Ecclesiasticæ Hierarchiæ pertinent ad baptismum,

& propter remedium secundariò pertinent ad Poenitentiam, & Extremam - Unctionem. Perfectio quoad virtutem (quæ est veluti formalis perfectio) pertinet ad Confirmationem, & quoad affectionem finis pertinet ad Eucharistiam, ut notat Frassenius noster. Hinc est, quòd Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Poenitentia, Extrema - Unctio, Ordo, & Matrimonium sunt Sacramenta Legis novæ.

His septem Sacramentis non licet adungere lotionem pedum, nec Aquam benedictam, licet à nonnullis Sanctis Patribus nomine Sacramenti donentur. Quoniam præter Sacramenta supra memorata nullum habemus signum certum, divinitus institutum, cui annexa sit promissio gratiæ sanctificantis, aut virtus eam conferendi ex divina institutione ab Ecclesiâ universa frequentandam.

Dicent tandem, quòd in illo septenario Sacramentorum numero duobus tantum indigemus, Baptismo scilicet & pane, seu Eucharistia, & ideo Christum non septem, sed tantum duo instituit Sacramenta vel tria juxta indigentiam nostram.

Porro falsa est hæc instantia, nam si omnia septem Sacramenta non sint necessaria singulis, cum plures regnent cum Christo, qui nunquam susceperunt Ordinem, nequè Extremam - Unctionem, neque Matrimonium contraxerunt, necessaria tamen sunt pro singulis, & pro universali Ecclesiâ, ut insinuat Tridentinum sess. 7. can. 4. dicens: Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua; & sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines à Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint, Anathema sit.

Rejicitur ultio- ma hæreticorum ratio.

Diversa tamen est hæc necessitas; una est necessitas medii, altera necessitas præcepti. Nam Baptismus, Poenitentia, & Ordo necessaria sunt necessitate medii, vel in re, vel in voto. Baptismus est necessarius omnibus sine exceptione, ut dicemus contra Pelagianos. Quoniam omnes homines in Adam peccaverunt (si Beatam Mariam Virginem excipias) & fuit institutus ad delendum peccatum Originale, quod in conceptione contraximus. Poenitentia est necessaria illis, qui peccaverunt actualiter, ut dicemus contra Montanistas, & alios Hæreticos in proprio loco. Ordo est necessarius necessitate medii si non omnibus, saltem pro omnibus, quia omnes indigent Ministris ordinatis ab Ecclesiâ, seu qui habeant auctoritatem consecrandi Sacram Eucharistiam, arque potestatem absolvendi à peccatis. Quoad alia Sacramenta dicendum est, quòd sunt tantum necessaria necessitate præcepti, ut determinatum fuit in Concilio Florentino, cum aliquis possit salvari sine Eucharistia, Confirmatione, Extrema - unctione, nisi fuerit in occasionibus illis, in quibus præceptum de hujusmodi Sacramentis suscipiendis obligat. Quoad Matrimonium necessarium est ex divina institutione, non singulis hominibus, sed Ecclesiæ in universum, ut fiat legitima propagatio individuorum, in quibus conservetur Ecclesiâ: igitur nec plura, nec pauciora, quam septem sunt Sacramenta, hæcque necessaria aliqua necessitate, cui Christus Salvator noster providere dignatus est. Nam ut ait Scotus in Progmio ad 4. lib. adorandus ille Salvator verum se piissimum ac divina charitate flagrantem Samaritanum exhibet: qui spoliatum videns hominem, & atrociter fauciatum miserationis affectu compassionis medicinam artulit efficacem: quæ curatis ipsis vulneribus, ac plenè reddita sanitate in sui principium, à quo descendens ab Jerusalem deviaverat, finaliter traducatur.

Scotus

ARTICULUS XVI.

Probat contra Lutheranos, Omnia Sacramenta non esse ejusdem Dignitatis.

Lutherus docuit in Epist. ad Pragenses de instituentis Ministris unum Sacramentum dignius altero esse non posse. Nullam quidem voluit inter Sacramenta videre differentiam quoad naturam, neque quoad effectus. Hanc hæresim damnat Concilium Tridentinum sess. 7. can. 3. dicens: Si quis dixerit: hæc septem Sacramenta ita

Luther.

esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, Anathema sit. Hoc Canone liquidò constat Sacramenta novæ Legis non habere æqualem dignitatem, sed unum esse alio nobilius, licet omnia habeant eundem auctoritatem, utpotè Christum Dominum: & omnia instituta fuerint ob eundem finem, scilicet propter salutem hominis vioris, ut patet ex definitione, quam tradunt communiter Sancti Patres, & Theologi.

§. I.

Assignat Sacramentorum differentiam.

Primum pro veritate articuli arguendum.

Hæc veritas probatur inductione. Baptismus excedit alia Sacramenta quantum ad remissionem peccati. Remittit enim tam peccatum Originale, quam Actuale, tam Mortale, quam Veniale Adulto illi, qui confertur, tam quoad poenam, quam quoad culpam, ut clarè manifestat illud Act. 20. Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum. Confirmatio excedit quantum ad gratiam actualem ad protestandam fidem, quæ quidem gratia magis in isto, quam in aliis Sacramentis confertur. Certum enim est quòd Apostoli ante receptionem Confirmationis (quamvis fuissent baptizati, & receperint Eucharistiam) erant timidi, post Confirmationem verò intrepidi prædicabant Evangelium, erantque fortiores in bello contra hostes Evangelii, quod prædicabant, & fidei contra profitebantur. Poenitentia est magis necessaria, quam alia Sacramenta (si Baptismus excipias) quia præter Baptismus nullum Sacramentum ita necessarium est, ut poenitentia, quæ lavat nos à peccatis nostris post Baptismus commissis, estque secunda rabula post naufragium. Insuper excedit Baptismus in multiplicitate, quoniam iterari potest. Baptismus autem est Sacramentum, quod semel confertur. Extrema-unctio excedit Poenitentiam in perfectione, cum illam supponat, tollaque peccati reliquias. Ordo confert potestatem super corpus Christi reale, cum ordinatus in Presbyteratum possit Eucharistiam conficere, necnon conferre aliqua Sacramenta, quotum administratio prohibetur Laicis.

Matrimonium tandem excedit cætera Sacramenta in significatione, & dicitur ab Apostolo magnum Sacramentum, quia significat unionem Verbi cum natura humana. Idcirco ex illa inductione facile colligitur Sacramenta non esse equalia, sed unum in aliquo excedere aliud, & in aliquo excedi ab alio. Hic quippè excessus nequit equalitatem conservare inter Sacramenta, cum denotet aliquam differentiam, quæ in rebus Sacris nequit esse, quin arguat majorem perfectionem. Quoniam res Sacre Sanctitatem & perfectionem spirant, præsertim in Sacramentis, quæ ad hominum sanctificationem instituta fuerunt à Christo Domino.

Insuper Eucharistia absolute loquendo est nobilior aliis Sacramentis; continet enim gratiam substantialem, nempe Christum, ut dicemus in proprio loco contra Calvinistas; alia verò continent tantum gratiam accidentalem, seu formam supernaturalem animæ inherentem, quam aliquid non conferunt, scilicet quantum suscipiens illa est indispotus: tunc enim Sacramenta ratione indispotitionis subjecti carent suo significato, scilicet gratia, eamque non conferunt: Eucharistia autem nunquam caret suo significato, cum semper contineat Corpus, & Sanguinem Christi, licet communicans si indispotus sit, hujus Sacramenti beneficium non recipiat, imo potius iudicium sibi manducat & bibit, ut monet Apostolus.

Præterea Eucharistiæ Sacramentum consistit in esse permanenti, cum post prolationem verborum remaneat Corpus Christi sub speciebus Panis, quamdiu Hostia consecrata remanet incorrupta, ut dicemus in proprio loco contra Lutheranos; alia autem Sacramenta consistunt in actione transeunte, cum post prolationem verborum non amplius existant, ut consideranti patebit. Quòd certò probat Eucharistiam esse Sacramentum cæteris nobilius, arque dignius, & perfectius. Habet etiam præter hanc rationem, aliam, nempe rationem Sacrificii, ut dicemus in proprio loco contra aliquos Hæreticos nullam aliam agnoscentes Sacrificium in Ec-

Eucharistia est dignior aliis Sacramentis.

clesia Christi præter illud, quod ipsemet Christus obtulit in Cruce.

Tandem Eucharistia habet aliud excellentiè super cætera Sacramenta signum; est enim finis aliorum Sacramentorum, cum omnia alia ad istud ordinentur. Baptismus ad Eucharistiæ receptionem ordinatur, cum nullus possit recipere Sacratissimum Corpus Christi, nisi prius fuerit baptizatus, & crediderit. Confirmatio ad ejus publicam frequentationem, & Poenitentia ad dignam perceptionem ejus ordinatur, cum homo debeat esse ab omni sorde mundus, ut dignè accedat ad mensam Domini. Etenim sumunt boni, sumunt mali, forte tamen inæquali vitæ, vel interitus. Extrema-unctio ad digniorem communionem etiam tendit, cum tollat reliquias peccatorum. Ordo confertur ad ejus consecrationem. Et matrimonium ad ejus significationem, quoniam institutum fuit ad significandam conjunctionem Christi cum Ecclesiâ, & talem conjunctionem reallem Eucharistia efficit, ut affirmat Apostolus 1. ad Corinth. cap. 10. vers. 17. dicens: Quoniam unus Panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno Pane participamus. Ex his omnibus evidenter constat Eucharistiam absolute loquendo esse nobiliorè aliis Sacramentis, cætera verò excedere, & excedi, quoniam significata sunt diversa, diversi quoque sunt Sacramentorum effectus, cum quolibet præter gratiam sanctificantem, aut augmentum, confert aliam gratiam, quæ dicitur Sacramentalis.

1. Corinth. 10. vers. 17.

§. II.

Dissolvit rationem contrariam.

Ratio Lutherana est, quia omnia Sacramenta constant verbo Dei, quod in omnibus est æqualis dignitatis, nec aliundè potest provenire quòd unum Sacramentum efficiatur nobilius, & dignius alio, cum tota dignitas non ab elemento, sed à verbo procedat, juxta illud Axioma D. Augustini: Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum, ab omnibus Theologis, & ab universa Ecclesiâ acceptum.

Respondeo argumentum Hæreticorum non militare contra nos, quia illa major dignitas, aut inæqualitas Sacramentorum non provenit præcisè, & totatiler ex verbo, nec consistit in illo, quo Sacramenta conficiuntur, sed in eo quod significant, quodque producant, & in aliis prærogativis jam relatis, ex quibus clarè colligitur Sacramenta novæ Legis non esse inter se paria. Reverà scimus Christum esse authorem omnium Sacramentorum, ut sancit Tridentinum sess. 7. can. 1. Baptismus ex sua institutione est janua aliorum; ipso autem eluuntur omnia in Ecclesiâ intrantium peccata. Confirmatio nos constituit milites Christi pro profitenda, ac tuenda fide. Eucharistia vero est miraculorum à Christo factorum miraculum maximum, ut docet Sanctus Thomas. Poenitentia restituit peccatores ad pristinum statum adoptionis Filiorum Dei à quo recesserant. Extrema-unctio adjuvat nos ad repellendas Dæmonum tentationes, & ad alios convincendos hostes in hora mortis. Tandem Ordo tribuit nonnullis, seu illis, qui recipiunt eum; virtutem conficiendi Corpus Christi, necnon potestatem ligandi, atque solvendi. Et Matrimonium reddit propagationem licitam; eum hujus Sacramenti bonum sit proles suscipienda, & educanda ad cultum Dei, ut declarat Innocentius Papa III. Can. de divortis.

Respon- sio ad ra- tionem Lutherani.

Innocentius III.

Unde cum hæc omnia, quæ à Sacramentisveniunt, sint diversa, & inæqualia, certum est etiam, quòd eorum causæ, nimirum Sacramenta, sunt etiam inæqualia & imparia nobilitate, quia ex inæqualibus effectibus arguitur inæqualitas in eorum causis, & ex inæqualibus virtutibus arguitur inæqualitas in eorum subjectis: Sacramenta autem habent effectus diversos, ideoque inter ipsa est aliqua differentia in Ordine, dignitatis, & nobilitatis, ut docet Sacra Tridentina Synodus supra citata contra Lutheranos.

ARTICULUS XVII.

Docet contra Sacramentarios, Sacramenta conferre Gratiam.

Præter Manichæos, Pfallianos, Euchitas, Mellianos, Entusiastas, Albanenses, & Albigenes, vim sanctificandi, & peccata delendi à Baptismo tolentes (ut videbimus in proprio loco,) sunt alii Hæretici, qui volunt nullum esse Sacramentum, quod causet gratiam, non obstantibus quibuscumque dispositionibus in recipiente existentibus; licet fateantur contra jam nominatos Hæreticos Baptismum tollere peccatum Originale, non in ratione causæ instrumentalis, sed solum in ratione signi speculativi. Horum Hæreticorum efficientiam à Sacramentis remouentium præcipui, & primi fuerunt Armeni Hæretici, qui sub Constantino III. Imperatore, & Theodoro Papa circa annum Domini 640. dixerunt nullum Sacramentum gratiam conferre posse recipienti, quamlibet ad illius susceptionem animam suam præpareret. Reverà fatebantur per Sacramenta remitti peccata, negabant tamen per ea, gratiam, sive quodlibet aliud bonum conferri. Distinguebant enim remissionem peccatorum à gratiæ habitualis infusione, hoc est, volebant nullam gratiam esse recipiendam in remissione peccatorum, & hanc ipsam remissionem sine gratia fieri, ut asserit Guido Carmelita lib. de Hæres.

Post Armenos adversus Sacramenta insurrexerunt in principio decimi quinti sæculi plures alii Hæretici, utpotè Lutherani, Sacramentarii, Anabaptistæ, & Calvinistæ. Nam Sacramentarii, & Anabaptistæ absolute omnimodam gratiæ causalitatem denegabant Sacramentis. Lutherus verò, & Calvinus volunt fidem, per quam divinas promissiones comprehendimus, per Sacramenta excitari, & nutriri: quippe cum velint animam justificari per fidem, non per gratiam, dicunt quòd in Sacramento nulla gratia conferatur suscipientibus pro remissione peccatorum, neque pro justificatione. Unde Philippus Melancthon in Apolog. confessionis Augustanæ circa articulum V. & XIII. audeat sic pronunciat: damnamus totum populum Scholasticorum Doctorem, qui docent quòd Sacramenta non ponentibus obicem, conferunt gratiam ex opere operato sine bono motu cordis. Hac simpliciter iudicia est opinio, quòd per ceremonias justificamur sine bono motu cordis, hoc est, sine fide: hæc tamen impia, & perniciosa opinio magna auctoritate docetur in toto regno Pontificio. Quibus verbis opus justificationis falso tribuitur totaliter fidei, & bonis motibus cordis, veluti causæ formali; licet certum sit, quòd justificatio fit formaliter per gratiam Sacramentis dignè susceptis productam; fides verò, & motus cordis sunt dispositiones ad justificationem peccatorum adultorum requisitæ.

§. I.

Autoritate, & Ratione firmatur veritas Articuli.

Omnès & singulos Hæreticos supra nominatos Anathemate percutiunt, & eorum hæresim damnant plura Concilia, scilicet Nicænum secundum celebratum à 350. Episcopis anno 787. sub Adriano Papa pro Sacris Imaginibus contra Iconomachos. Milevitani cap. 2. ubi legitur: Parvuli, qui nihil peccatorum in se admittit potuerunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in eis, regeneratione mundetur, quòd generatione traxerunt; at quòd traxerunt generatione, est peccatum, ideoque Baptismus tollit illud non per fidem excitatam, quia Baptismus non supponit fidem in parvulis, sed per gratiam, quam causat. Florentinum in Decreto Eugenii decernit septem esse novæ Legis Sacramenta, quæ multum differunt à Sacramentis Legis veteris. Illa enim non causant gratiam, sed solum per passionem dandam esse significabant; hæc verò, seu nostra continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt. Idem declaratum fuit in Concilio Araucano

secundo, & inferri potest ex Symbolis Nicæno, & Constantinopolitano, in quibus confitemur unum Baptisma in remissionem peccatorum.

Licet hæc Concilia sufficiant, tamen necesse est addere Concilium Tridentinum sess. 7. can. 6. ubi legitur: Si quis dixerit, Sacramenta nova Legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum, externa sint, accepta per fidem gratia, vel iustitia, et nota quadam Christiana professione, quibus apud homines discernuntur Fideles ab Infidelibus: Anathema sit. Et can. 8. Si quis dixerit, per ipsa nova Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solum fidem divinam promissionis ad gratiam consequendam sufficere; Anathema sit. Auctoritate hujus Concilii manifestè damnantur Lutherani, Calvinistæ, & alii Hæretici recentiores, cum expresse declarer Sacramenta habere vim productivam gratiæ ex opere operato.

Porrò licet articuli nostri veritas satis eluceat nendum ex verbis Conciliorum, quæ retulimus, sed etiam ex vera, ac propria Sacramenti definitione jam data: cum Sacramentum non possit esse signum practicum, & sensibile invisibilis gratiæ ad Salutem nostram à Deo institutum; quin ex ipsius divina institutione non ponentibus obicem conferat gratiam; tamen probanda est ex variis Sacra Scripturæ Textibus, primò quidem ex illo de Sacramento Baptismi Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei. Quibus verbis regeneratio, & natiuitas spiritualis tribuuntur Spiritui Sancto, & aquæ; & illi tanquam causæ principali; isti verò seu aquæ, tanquam causæ instrumentali, cum conjungatur cum Spiritu Sancto tanquam instrumentum hujus regenerationis, ut denotat hæc particula: ex, quæ juxta Grammaticos denotat aliquam causalitatem, & efficacitatem esse in re, de qua dicitur, ac proinde in Sacramento aquæ, scilicet Baptismi; sed regeneratio hæc fit per gratiam, quæ expellit peccatum, cui opponitur, quæque nos constituit Filios Dei adoptivos, & causatur per Baptismum in quo renascimur, cuius materia est aqua, & cujus effectus est remissio peccatorum juxta illud Act. 2. Baptizatus unusquisque vestrum in nomine Christi, in remissionem peccatorum; ubi particula, in, cum accusativo casu conjuncta denotat in quem finem, & ad quem effectum fiat ablutio, qui quidem effectus est remissio peccati, quæ nunquam esse potest sine infusione gratiæ teste D. Augustino citato in can. gratia, dist. 4. de consecrat. Idcirco hoc Sacramentum non est tantum istius gratiæ sigillum, aut signum connotativum, ut voluit Calvinus, sed est signum practicum, & causa instrumentalis verè productiva.

S. Leo serm. 4. de nativitate Domini, ut hanc ipsam veritatem nobis evidenter demonstret, Sacramenti Baptismi comparat utero Virginis Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus: Omni homini renascens aqua Baptismatis, instat est uteri virginali: eadem Spiritus replente fonte, qui replevit Virginem, ut peccatum quòd ibi vacuaverat Sacra Conceptio, hic mystica tollat ablutio. His verbis ille Sanctus Doctor voluit significare, quòd sicut Spiritus Sanctus supervenit in Virginem, ut conciperet, ac parceret vere, & realiter Christum Filium Dei unigenitum, ut ipi promiserat Angelus Luc. 1. vers. 35. dicens: Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quòd nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei. Ità mysticè supervenit in aquam Baptismatis, (qua regeneramur, & renascimur, & de filii perditionis, & iræ efficiamur Filii dilectionis) ut ei conferat vim producendi Filios adoptivos, seu vim producendi gratiam sanctificantem, quæ est forma adoptionis, aut Spiritus Filiorum Dei, in quo clamamus Abba Pater, alioquin nullius beneficii hæc esset aquæ sanctificatio; cum ex illa aqua nullum bonum animæ proveniret, nec esset ali-quod discrimen inter Baptismum Joannis, & Baptismum Christi, quòd est contra Tridentinum sess. de Baptismo can. 1. Nullus ergo potest citra hæresim credere Baptismi Sacramentum non conferre gratiam nedum parvulis, sed etiam Adultis, qui ritè recipient illud.

Idem constat de cæteris Sacramentis, Ex Sacra Scriptura. Act. 1. dicitur, Accipietis virtutem Spiritus Sancti, et eritis mihi testes in Jerusalem, et in omni Judæa, et Samaritanis, et usque ad ultimum terræ. Hæc autem virtus Spiritus Sancti, quæ in Confirmatione recipitur, ut confirmatus specialiter roboretur animæ obtineat, non tantum ad expugnandas affi-

affiduas interiores, & exteriores Diaboli infestationes, sed maxime ad protestandam fidem coram Tyrannis, & Ecclesiæ impugnantibus, est gratia, quæ per hoc Sacramentum produciatur, & inhæret animæ, quæ pugnat adversus carnem.

Joan. 6. Quoad Eucharistiam constat ex illo Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Nam si Eucharistia solum esset signum gratiæ merè speculativum, non minus ridicula foret illa Joannis locutio, quam si quis diceret: Nisi quis biberit ex hedera unum venale significante, non explebit sitim. Sed dicere locutionem D. Joannis non esse veram, est absurdum: quæcumque enim scripta sunt, sunt vera, cum ad nostram Doctrinam scripta fuerint, ut spem habeamus, inquit Apostolus ad Rom. cap. 15. vers. 4. Ergo Eucharistia verè confer gratiam, quæ est vita animæ, (ut docet D. Augustinus pluribus in locis) aut cibis, quo ipsa anima nutritur, & operatur iuxta illud Joan. 15. v. 4. Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmas non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis. Et vinculum, quo Fideles uniuertur, ut docet idem Augustinus dicens, quòd sicut ex multis granis unus conficitur panis, & ex racemis unus calix exprimitur, sic ex multis Fidelibus unum corpus mysticum integratur. Divi Augustini sententiæ adhæsit eminentissimus Cardinalis Bellarminus, dum dixit: Panis & vinum jam in Christi corpus, & sanguinem versa, exemplaria sunt colligationis Christianorum ad invicem, velut membrorum sub uno capite.

De Pœnitentiæ etiam constat. Nam de ea legitur, Christum dixisse Apostolis suis Joan. cap. 20. vers. 22. Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittentur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. His siquidem verbis Apostoli fuerunt instituti Judices in Pœnitentiæ tribunali cum plenitudine potestatis his verbis. Quodcumque ligaveritis super terram, erit ligatum & in caelis, concessa, & Sacramentum fuit institutum tanquam causa instrumentalis remissionis peccatorum, quæ exiget necessariò infusionem gratiæ, inhærentis animæ. Quantum ad Extremam Unctionem habetur ex illo Jacobi cap. 5. Oratio fidei salvabit infirmum. Et si in peccatis sit, remittentur ei. De Ordinis efficientia fit mentio ad Timot. 2. 2. Ut resuscites gratiam Dei quæ in se est per impositionem manuum mearum. De Matrimonio autem licet non sit ita evidens testimonium, hoc tamen colligitur ex cap. 5. ad Ephes. ubi dicitur: magnum Sacramentum. Indè enim facile inferitur Matrimonium esse Sacramentum sicut Baptismus &c. & habere efficaciam, quam habent alia Sacramenta in Ordine ad sanctificationem hominis, ut exprimitur ex Sacramenti definitione, quæ omnibus Sacramentis convenit; & ideo nullum est Sacramentum, quod non producat gratiam ex opere operato, seu ex vi sua, ut causæ instrumentalis. Nam Baptismus infantibus collatus remittit peccatum Originale, eis gratiam sanctificantem confert, ipsoque ad regnum caelorum perducit ex virtute, quam Christus contulit illi, licet baptizatus nondum pervenerit ad usum rationis, & baptizans sit malus & improbus; quippe cum in baptizando non requiratur ratio, nec in baptizante Sanctitas, Gratia, quam in baptismo, & in aliis Sacramentis obtinemus, non provenit ex opere operantis, nec ex fide per Sacramentum excitata, sed ab ipsis Sacramentis efficienter, instrumentaliter. Quia Christus instituit ea velut signa & instrumenta practica sanctificationis nostræ, & gratiæ suæ, ut asserit Hugo Viduorinus lib. 1. de Sacramentis part. 9. cap. 2. ubi eleganter ait: Sacramentum est corporale elementum foris sensibiliter propositum ex similitudine representans, ex institutione significans, & ex sanctificatione continens invisibilem gratiam spirituales.

§. II.

Solvuntur Argumenta Hæreticorum.

Hæretici, qui omnem efficacitatem Sacramentis removere conantur, obijciunt varios Sacra Scripturæ Textus. Primò obijciunt illud Luc. 5. vers. 21. Qui potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Inde enim inferunt

hominem per Sacramenta non posse conferre gratiam sanctificantem, quia hæc expellit peccatum, quòd cum à solo Deo dimitti possit, ab eodem solo potest produci gratia, quæ ipsam peccatum expellit.

Sed non nocet hæc autoritas, quia intelligenda est de causâ principali absoluta & independenti, non verò de causâ ministeriali, & instrumentali. In primo quidem sensu solus Deus confert gratiam, & dimittit peccata, ut ipsemet testatur Isai. 43. dicens; Ego sum ipse, qui deleo peccata et iniquitates vestras. In secundo autem Sacramenta conferunt illam. Christus instituit Sacramenta instituit instrumenta gratiæ, vel fontes aquæ salientis in vitam æternam, per quos Deus omnipotens suum in nos Spiritum effundit, nos ad se pellicit, sibi que tam facile copulat, ut cum eo unus idemque Spiritus efficiamur. Etenim qui adhæret Domino; unus Spiritus est; ideoque Sacramenta possunt esse instrumenta gratiæ, licet Deus sit ejus causâ principalis V. G. dum Christus restituit cæco nato visum, usus est luto, ipse fuit causâ princeps, lutum verò causâ instrumentalis; licet non fuerit talis in eodem sensu in quo Sacramenta sunt instrumenta gratiæ; ac proinde auctoritas relata non remouet à Sacramentis omnimodam virtutem conferendi gratiam, estsi eam Deo principaliter tribuat, quia non implicat causam principalem uti causâ instrumentali, undè S. Augustinus lib. 3. quæst. in Leviticum quæst. 84. ait: Et Moyses sanctificabat, et Dominus, sed Moyses visibilis Sacramentis per ministerium suum, Dominus invisibilis gratia per Spiritum Sanctum.

Replicabunt Hæretici, & dicent eundem Sanctum Augustinum tract. 6. in Joan. docere homines conferre gratiam per administrationem Sacramentorum orando & deprecando, non verò efficiendo. Idem docet lib. 15. de Trin. cap. 17. ubi inquit. Quæcumque Deus, et qui dat Deum; neque enim aliquis Discipulorum ejus dedit Spiritum Sanctum, orabant quippe, ut veniret in eos quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant, quem morem in suis præpositis etiam servat Ecclesia.

Respondetur D. Augustinum nihil aliud velle, quàm quòd Apostoli non dabant Spiritum Sanctum personaliter sumptum, seu quatenus est tertia persona Sanctissime Trinitatis; ibi tamen voluit Apostolos dedisse donum Spiritus Sancti, non per modum causæ principalis, sed instrumentalis, aut ministerialis, ut facile colligi potest ex octavo capite Actuum Apostolorum, ubi legitur quod per impositionem manuum dabatur spiritus Sanctus.

Adducunt aliam auctoritatem Scripturæ, qua asseritur, quòd justus ex fide vivit. Undè concludunt hominem non justificari per Sacramenta suscepta, sed per fidem, & devotionem suscipientis. Per hæc quidem verba ostenditur, fidem esse id, quo justus vivit, estque justus; alioquin Scriptura diceret quòd justus vivit ex Sacramentis, si à Sacramentis, produceretur gratia, quæ est vita animæ, ut notat Divus Augustinus.

Sed non valet hæc ratio. Scriptura non dicit, quòd justus ex sola fide vivit, ita ut sola fide sit justus, & Sanctus, & ideo relinquit etiam locum Sacramentis quæ vivificant; aliàs nec Deus, nec Christus, nec actus amoris, aut doloris de peccato gratiam conferrent, cum nec Deus, nec Christus, nec actus amoris sint actus fidei. Deindè sequeretur, quòd plures peccatores viverent in Deo, & essent justi, quia plures habent fidem, & non habent gratiam, nec sunt grati Deo.

Dico iterum cum pluribus Theologis, quòd hæc auctoritas Scripturæ intelligenda est de promissione vitæ æternæ facta iusto, non verò de fide in se, & quatenus est habitus à Deo infusus. Justus enim dicitur ex fide vivere, quia per fidem prestolatur, & expectat vitam æternam sibi à Deo promissam. Sed non dicitur vivere ex fide formaliter, ita ut fides sit forma justificationis, hoc enim spectat ad gratiam sanctificantem, quæ produciatur per Sacramenta, quæ sunt signa visibilia gratiæ invisibilis divinitus instituta ad salutem hominum.

Dicent Hæretici hanc gratiam non posse provenire à creatura corporea, & sensibili, quia hæc gratia est res spiritualis & supernaturalis. Sed neganda est hæc illatio, quia non implicat, quòd res corporea, & sensibilis sit causâ instrumentalis & moralis rei spiritualis; licet implicet quòd sit causâ principalis; Sacramenta autem sunt

Armeni.

Sacramentarii.

alvi.

Melancthon.

Tridentinum.

Joan. 3.

D. Augustinus.

D. Leo.

Luc. 1.

Hugo Viduorinus.

Sacramenta sunt causa instrumenta.

D. Augustinus.

Explicatur mensura D. Augustini.

Rejicitur hæreticorum insistantia.

Res materialis est instrumentum rei spirituales.

sunt cause instrumentales gratia, & producunt eam, non Physicè, sed moraliter, ut cum Scoto docet universa Schola subtilis. Igitur Sacramenta causant, & conferunt ex propria virtute, & ex opere operato gratiam sanctificantem, qua iustus verè & formaliter vivit, fitque Filius Dei adoptivus, & Hæres regni cœlestis.

Tandem obijciunt illud ad Ephes. 5. ubi legitur Christum mundasse Ecclesiam lavacro aquæ in verbo vitæ, quippè per verbum vitæ Hæretici nihil aliud intelligunt, quàm verbum, quod fide conceptum vitam producit, dum videlicet homo apprehendit per fidem divinas promissiones sibi factas, easque constanti animo expectat: ideoque homo non est Sanctus Ministerio Sacramentorum, nec per ipsa mundatur à peccato, sed per verbum Dei, quod si conceptum fuerit, generat fidem; ideoque vanum, & superfluum est asserere Sacramenta esse instrumenta productiva gratia ex propria institutione.

Sed non valet hujus autoritatis expositio, quia per verbum vitæ juxta veram Apostoli mentem intelligitur verbum consecratorium, nempe invocatio Sanctissimæ Trinitatis, cujus virtute aqua concipit vim regenerandi per gratiam Sacri Baptismatis, ut communiter notant Sancti Patres; & ideo verbum illud dicitur verbum vitæ, quandoquidem Spiritu Sancto replente fontem aqua Baptismalis vim recipit sanctificandi hominem. Hinc est, quod Tertullianus lib. de resurrectione carnis ait: Caro abluitur, ut anima emaculetur, caro ungitur, ut anima conserretur, caro signatur, ut anima muniat, caro manus impositione adumbratur, ut anima, & spiritu illuminetur, caro corpore Christi, & sanguine vestitur, ut anima Deo saginetur.

Tertullianus.

Addunt illud Petri 1. cap. 3. vers. 21. Quod & vos nunc similis forma salvos facit Baptisma: non carnis depositio sed conscientia bona interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi. Inde etiam inferunt hominem non sanctificari per Sacramentum, sed per conscientia interrogationem, quæ nihil aliud est, nisi excitatio fidei resurrectionis Christi, quæ vim habet sanctificandi, ac proinde salus non est tribuenda Sacramentis, sed bonæ conscientia, & virtuti fidei.

Exponitur au-theritas D. Petri.

Respondetur ibi D. Petrum asserentem conscientia bonæ interrogationem salvos nos facere, non loqui in sensu formali, ita ut velit ipsam bonam conscientiam, aut fidem, solam esse causam formalem nostræ sanctificationis, sed solum dispositivè. Quia bonæ conscientia interrogatio est dispositio & preparatio ad fructum Sacramentorum utiliter percipiendum, hoc est, ad receptionem gratia & peccatorum remissionem, ad quam requiritur interrogatio, aut examen conscientia, ut insinuat D. Paulus, qui hominibus loquens de Sacramento Eucharistia ait: 1. ad Corinth. cap. 11. vers. 28. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice libat.

§. III.

In quo refutatur Calvinistarum Ratio.

Calvinus lib. 4. institut. cap. 14 §. 14. articulum nostrum sic impugnat. Sacramenta non possunt causare gratiam ex opere operato, seu justificare, quin subtrahant homines à Deo, & faciant ut in rebus corporeis finaliter quiescant, quod falsum est. Quia Deus ut homines sanctificet, non indiget rebus corporeis, nec sensibilibus, cum sit omnipotens, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis; ideoque id, quo justificamur, non oritur ex Sacramentis, ac proinde Sacramenta non conferunt gratiam ex opere operato, sed ex opere operantis, scilicet quia excitant fidem in eo, qui recipit ea; & intuitu fidei excitata Deus confert gratiam.

Solutio rationis Calviniana.

Respondet negando suppositum, nimirum per Sacramenta hominem subtrahi à Deo. Nam licet Sacramenta conferant gratiam ex opere operato, tamen spem nostram non collocamus ita in illis signis sensibilibus, ut ad Deum, & ad merita Christi nullatenus recurramus; sed ea consideramus tanquam instrumenta, quæ habent à meritis Christi, seu ex pretio in cruce exhibitio, & à Deo Patri accepto, vim illam sanctificandi, & producendi moraliter gratiam, quæ à solo Deo Physicè producit velut à causa efficiente. Ut autem hæc veritas magis elucescat, dicendum est, quod sicut qui à Christo

curabantur per contactum ejus vestimenti, sicut mulier sanguine fluens, aut per lutum divinis manibus ejus impositum, ut cœcus natus, spem suam non collocabant in ejusmodi rebus materialibus, neque eis dem rebus indigebat ipse Christus ad restituendam mulieri sanitatem, aut cœco nato lucem dandam, ita nos spem nostram non collocamus in ipsis Sacramentis, nec volumus Deum ipsis indigere pro animarum sanctificatione, sed eam collocamus in Dei efficientia, & meritis Christi, qui ut connaturali modo, & visibilibus ad invisibilia Dei confurgeremus, Sacramenta instituit velut causas instrumentales gratia sanctificantis, ut ad debitam, ac dignam ipsorum receptionem effemus Sancti & Immaculati. Nè credas tamen, o Calvine, nos velle lutum, aut vestimentum Christi esse signum practicum sanitatis, sicut Sacramenta sunt signa gratia, sed solum spem nostram esse in Deo, sicut spes mulieris & cœci nati, & Deum uti rebus sensibilibus pro conferendis beneficiis invisibilibus. Nec hoc negari potest à Hæreticis; alioquin negare possent quod Deus stauerit Israelitis à morsu serpentium sanare per aspectum serpentis Anei, aut mundare Naaman Syrum per aquas Jordanis.

Tandem si Calvinistæ velint Deum non uti creaturis visibilibus pro animarum sanctificatione, possent negare Filium Dei assumpsisse carnem nostram, quia est visibilis & materialis, fuitque assumpta pro salute nostra; sed hoc dicere non audent: ergo nec possunt denegare Sacramentis virtutem productivam gratia ratione adducta, scilicet quia sunt res corporeæ, quibus non indiget Deus. Plura quidem Deus fecit olim per Ministerium Angelorum, Prophetarum, & hominum Apostolicorum, quæ per se solum facere poterat, sicut potuit creare mundum, quem fecit ex nihilo.

ARTICULUS XVIII.

Affirmat adversus Wicleffitas, vria esse Sacramenta, quæ præter gratiam conferunt Characterem.

Anno 1352. regnante Carolo IV. Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Clemente VI. Papa malitia Dæmonum apparuit & insurrexit adversus Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam quidam vir Hæreticus, nomine Joannes Wicleffus natione Anglus, professione Sacerdos, & Artium Magister, qui in libro 4. Trialogii cap. 15. negat Characterem Sacramentalem; ibi enim ait: Multiplicam quidam in Ordinibus à Sacramentis characteres; sed istorum fundationem, & fructum, nec in Scriptura Sacra, nec in ratione considero. Ita testatur Thomas Waldensis. Tom. 2. cap. 109. Wicleffitarum hæresis referens.

Wicleffus.

Huic Hæretico successit Lutherus, qui in lib. de captivitate Babylonica cap. de Ordine non solum negat Sacramenta posse conferre gratiam sanctificantem, sed etiam vult, quod nequeant Characterem imprimere; effinxerunt, inquit: Characteres, quos huic suo Sacramentis tribuerunt, qui imprimerentur ordinatis, unde ergo tales cogitationes, qua auctoritate, qua ratione stabiliuntur? Quibus verbis pater Lutherum nullam de Characterem Sacramentali habere fidem.

Lutherus.

Wicleffitas & Lutheranos secutus est Calvinus, qui in Antidoto Canonis IX. fets. 7. Concilii Tridentini ait: Quod de Characterem indelebili fabulantur, ex eadem prodit officina, nam in veteribus id totum ignotum fuit, & magis consentaneum est incarnationibus magicis, quam sana Doctrina Evangelii: eadem ergo facilitate repudiabitur, qua excogitatum fuit.

Calvinus.

§. I.

Probat Characterem esse effectum aliquorum Sacramentorum.

Stos Hæreticos Characteris Sacramentalis productionem, atque existentiam negantes damnant duo Concilia, Florentinum scilicet, & Tridentinum. Illud in Decreto Eugenii, ubi legitur: Inter hæc Sacramenta (nova Legis) tria sunt, Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quæ

qua Characterem, id est, spirituale signum à cæteris distinctum imprimunt in anima indelebile. Illud verò in fets. 7. de Sacramentis in genere can. 9. dicens: Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi Characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possunt, Anathema sit. Quibus verbis facile suadetur ex septem Sacramentis Ecclesie Christi tria, scilicet Baptismum, Confirmationem, & Ordinem, imprimere Characterem in anima illius, cui conferuntur, quin tamen desinant eidem conferre gratiam.

Eadem veritas perpetua traditione ab Ecclesia primordio accepta luculenter exprimitur in can. Majores de Baptismo, & in can. non licet de consecrat. dist. 4. & in aliis locis Juris Canonici, in quibus auctoritate Summorum Pontificum firmiter declaratur tria Sacramenta jam memorata non posse iterari, quia imprimunt Characterem, quem non imprimunt cætera, quæ iterantur. Ecclesia etiam semper tenuit tria Sacramenta, quæ non iterantur, imprimere Characterem. Quippè cum horum Sacramentorum effectus semper subsistat, nulla potest esse necessitas iterandi ea.

Ephes. 4.

Non desunt etiam Scripturæ testimonia huic veritati patrocinantia contra Hæreticos supra memoratos. In primis adduci potest illud ad Ephes. cap. 4. vers. 30. Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. Ubi Apostolus loquitur de signaculo distincto à gratia, ut tradit Haymo eundem Apostoli locum exponens. Loquitur etiam ad improbos, & de effectu baptismi remanente in peccatoribus baptizatis, & ideo non potest esse aliud, nisi Character, ut monet Cyrillus Jerosolymitanus præfatione in suas Catecheses dicens: Magnum est sanè præpositum Baptisma captivitatibus liberatio, peccatorum remissio, sanctorum peccati, anima regeneratio, vestimentum candidum, signaculum Sanctum, & indelebile. Baptismus autem non est indelebilis ratione gratia sanctificantis, quam confert, cum per quodlibet peccatum mortale deleatur gratia, ut in lib. de gratia dictum est contra Jovinianistas, Pelagianos, Begardos, & Beguinas. Igitur Baptismus ex Apostolo, & ex Sanctis Patribus dicitur calis, seu Sacramentum indelebile ratione alicujus effectus ab ipso producti, ut potest signaculi in baptizato indelebiliter existentis, scilicet Characteris, qui est signaculum illud, ut docet S. Gregorius Nazianzenus orat. 40. dicens: Baptismus est sigillum, quia conservatio est, ac dominationis significatio, significat enim cuius Domini possessio sumus. His quidem verbis suadetur Baptismum conferre aliquid aliud præter gratiam, quo signamur, & Baptizati actu, & verè constituitur, nedum in hac vita, sed etiam post mortem. Quod certò à gratia minime potest provenire, cum gratia amittatur per peccatum mortale à baptizato commissum, & non amittatur id, quod significat baptizatum esse Filium Ecclesie Christi, & ovem legitimi Pastoris, ut jam dixi supra.

Cyryllus Jerosolymitanus.

Gregorius Nazianzenus.

D. Augustinus.

Ejusdem Characteris meminit S. Augustinus lib. 6. de Baptismo cap. 1. Eduxit Pastoribus Ecclesia Ovem quæ fors errabat, & Dominicum Characterem à fallacibus depradatoribus fors acceptat venientem ad Christianam veritatis salutem, ab errore corrigi, à vulnere sanari, Characterem tamen Dominicum in ea potius agnovi, quam improbari, quandoquidem ipsum Characterem multi Lupi insigunt. Ille Dominicus Character aut est ipsa Dei gratia, aut ipsum Sacramentum, aut aliquid indelebile signaculum impressum animæ in Baptismo, per quem homo fit Filius Ecclesie; sed non est ipsa gratia; hæc enim non reperitur in Lupis, id est, in Ove foris inter Hæreticos errante, nec est ipsum Sacramentum secundum se sumptum, seu quatenus constat verbis, & rebus, ut est manifestum: ergo necesse est, quod S. Augustinus loquatur de Characterem animæ impresso per Baptismi Sacramentum.

2. Corinth. 1.

De Confirmatione constat ex illo ad Corinth. 2. cap. 1. vers. 21. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus: qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. Quibus verbis Paulus distinguit tres effectus Confirmationis, quos non distinguit in aliis Sacramentis Ecclesie. Primus est gratia, secundus est Character, tertius verò est Spiritus Sanctus; cum dicit quod ungitur, signamur, & recipimus pignus futuræ gloriæ. Nam ungere pertinet ad gratiam, quæ comparatur Oleo, signare pertinet ad Characterem, qui est de

genere signi: & ideo ex Apostolo Sacramentum Confirmationis imprimi Characterem, quo Deo consecramur, & quo signamur velut signo Christi ad cultum divinum, & aliquod officium, ad quod non signamur per alia Sacramenta.

Timor. 4.

Quantum verò ad Ordinem colligitur ex illo ad Timoth. 4. Noli negligere gratiam, qua data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum Presbyteri. Ibi Apostolus meminit gratia permanentis in quocumque ordinato. Quæ quidem gratia nequit esse gratia sanctificans, quæ sepe amittitur, sed signum aliquod indelebile, scilicet Character, qui à Theologis dicitur signum quoddam spirituale impressum à Deo suscipiente Sacramentum non iterabile. Hinc fit, quod ea Sacramenta, quæ tale signum conferunt, non possunt iterari, licet ea, quæ solum gratiam producunt, iterentur, ex eo quod gratia sit amissibilis per peccatum, Character verò inamissibilis. Nam Christianus inviolabiliter distinguitur à non Christiano, & hoc non gratiam Baptismalem, quæ sepe perditur, & ipsa amissa baptizatus remanet in Ecclesia, in qua sunt iusti & peccatores, sed per Characterem Baptismi, & per Confirmationem distinguitur, ut fortis miles, à Christiano non confirmato, qui licet miles sit, & pugnet contra hostes fidei, tamen respectu confirmati est infirmus.

pe

Tandem qui Sacrum recepit ordinem, distinguitur ut perfectus à non perfecto, & ex plebeo ad nobilitatem statum evehitur; ac proinde Baptismus, Confirmatio, & Ordo causant aliquid aliud præter gratiam, quo distinguitur à non baptizato, à non confirmato, & à non ordinato, & quo indelebiliter signatur, ac destinatur ad aliquod officium in gloria Dei, & salutem suam exercendum. Hoc verum, & necessarium esse suadet hæc ratio D. Augustini, & D. Damasceni. Sicut militibus sub aliquo Rege debetur aliquod signum distinguens militem, ita etiam milites Christi debent aliquo Characterem distingui ab illis, qui contra Christum pugnant, & à Christianis fidei abnegationem exigunt. In veteri Lege Circumcisio distinguebat populum Dei à cæteris gentibus, & in Ecclesia, in qua existunt tantum illi, qui Baptisma susceperunt, confirmatus debet distingui à non confirmato, cum sit eo fortior in defensione Fidei, & ordinatus à non ordinato, quia habet aliquam potestatem, quam non habet ipse ordinatus, seu Laicus, qui cum Deo sic ordinante subjiciatur Ministris Ecclesie in his, quæ ad salutem spectant, necesse est, quod ipsi Ministri habeant aliquod hujus autoritatis signum, quod dicitur Character.

Trinitas Sacramentalis Characteris impressum.

§. II.

Hæreticorum Fundamenta evertit.

Hæretici negant Sacramenta imprimere Characterem quia (inquiunt) nulla est necessitas, nullaque apparet ratio, ob quam admittendus videatur Character Sacramentalis. Non est necessarius, ut gratia Sacramentalis recipiatur; alioquin omnia Sacramenta imprimerent Characterem, cum omnia producant gratiam. Neque ut baptizatus à non baptizato distinguitur, quoniam si ad hoc esset necessarius Character, hoc esset respectu Dei, vel respectu Beatorum, & Angelorum, vel respectu nostri. Non primum, quia Deus absque ullo prorsus signo nescit homines, & absque ullo Sacramento distinguitur, ab alio. Nec secundum, quia Beati, & Angeli vident, & discernunt baptizatum à non baptizato. Neque tertium, quia cum Character sit signum spirituale, non potest à nobis percipi beneficio sentium, ac proinde superfluum est Character, cum non requiratur, ut baptizatus V. G. appareat à non baptizato distinctus, nec propter aliam rationem necessariam.

Præcipua Hæreticorum ratio.

Respondetur Hæreticorum argumentum esse falsum. Licet Deus nullo prorsus signo egeat, ut baptizatum à non baptizato distinguat, hoc non obstat, quominus homo baptizatus sit ex vi hujus Sacramenti distinctus à non baptizato. Idem dico in ordine ad Angelos, & homines quoniam Character non distinguit baptizatum à non baptizato, confirmatum à non confirmato, & ordinatum à non ordinato, ut distinctivus appareat, sed quia ex natura sua distinctivus est, cum sit de genere signi, qualitatis, aut formæ, ut docent communiter Scholastici cum Doctores Angelico, & Subtili.

Solutio ad Hæreticorum rationem.

Confundit Anabaptistas dicentes, Baptismum non esse necessarium parvulis.

Adversus Baptismi Sacramentum insurrexerunt Hæretici, qui ejus virtutem, & præstantiam execrari voluerunt. Anno 160. tempore Antonini Pii Imperatoris, & Pii I. Romanorum Pontificis, emerferunt quidam viri Hæretici dicti Archontici, qui dicebant in Palæstina (ut asserunt D. Augustinus lib. de Hæres. c. 20. & D. Epiphanius Hæres. 23.) Baptismum esse prorsus inane, & inutile in Ordine ad consecutionem vite æternæ, & ad remissionem peccatorum.

Anno 358. regnante Constantio Imperatore, & Liberio Papa apparuerunt Aflurranti, aut Aflurrani de secta Donatistarum, qui cum Donato in Numidia à Casis Nigris Episcopo dicebant Baptismum non posse validè conferri extrâ Ecclesiam, (quam dicebant esse tantum penes ipsos) & idè rebaptizabant eos, qui ab Ecclesia Catholica ad eos deficiebant, existimantes hoc Sacramentum nullam habere virtutem, nisi dum à Donatista confertur. Putabant enim ob præsentia Cæciliani Episcopi crimina, totam ubique corruptam defecisse, ac perijisse Ecclesiam, & puram remansisse in sola Africa Donati parte, sicque in sola verum esse Baptisma, alibi verò nullam, nullòquè nisi impuros & spurios meretricis Ecclesiæ esse Ministros. Sic enim Catholicam vocabant Ecclesiam.

Dados unus ex Messalianorum hæresis ducibus docuit tempore Joviniani Imperatoris, & Liberii Papæ circa annum Domini 367. nullam utilitatem ex Sacro Baptismate baptizatis accedere, sed solum studiosam orationem, Dæmonem inhabitantem effugere, & peccata tam Originalia, quàm Actualia delere. Hujus hæresis Defensores fuerunt Sabas, Adelphius, Simeones, Audens, Euchytæ, Enthustastæ, & Massaliani, qui nullum alium agnoscebant medium pro remissione peccatorum obtinenda præter Orationem.

Post rot, tantòque Hæreticos Baptismi virtutem inficientes Diabolus suscitavit alium Hæreticum nomine Fulgentium, qui tempore Arcadii Imperatoris, & Syricii Papæ circa annum Domini 400. docuit Baptismi Sacramentum nihil conferre peccatoribus, ut refert D. Augustinus in libro, quem adversus eum edidit. Hic quippè Hæreticus reverà admittebat Baptismum, sed effectum ejus principialem negabat, nimirum peccatorum remissionem.

Huic Hæretico successit alter, quamvis diversam mentem haberet, nimirum Pelagius, de quo alibi locuti sumus, qui anno Domini 405. sub eodem Imperatore, & Innocentio I. Papa asseruit pueros non egere Baptismo ad delendum peccatum Originale. Quia videlicet voluit pueros ante Baptismum nullum Originale peccatum habere, ut asserit idem S. Augustinus lib. de Hæres. cap. 88. Eundem errorem tutari sunt Armeni anno 640. tempore Heraclii Imperatoris, & Theodori Summi Pontificis. Eiusdem Sacramenti virtutem impugnavit Mahometes Pseudopropheta, vir natione Arabs, & professione Mercator vilissimus, qui multas hæreses publicavit tempore Heraclii Imperatoris, & Honorii I. anno 630. inter quas una est adversus Baptismum Christianorum, eumque prorsus infructuosum, judicans cum Judæis, & Ebionitis Circumcisionem, ut necessariam, esse recipiendam.

Anno autem 791. regnante Constantino IV. Imperatore, & Leone III. emerferunt Albanenses viri alios inter Hæreticos sceleratissimi, qui dixerunt Baptismum nullam virtutem habere, nullumque beneficium conferre hominibus, & in hoc errore, eos postea scilicet 1216. temporibus Friderici, & Innocentii Papæ III. secuti sunt Albigenfes, sic dicti ab Albia Albigenfium civitate Metropoli, Tolosæque vicina.

Tandem anno 1522. insurrexerunt quidam Hæretici, dicti Anabaptistæ ab iterato Christi Baptismate, qui occasione orta ex Lutheri Epistola ad Waldenses scripta (qua assererat inter alia fatius esse Baptismum in parvulis committi, quàm illum sine fide conferri) dixerunt Baptisma nihil prodesse parvulis usu rationis catenibus.

Davidiani

Lucas Sternberger.

Suencfeldiani

Dados.

Fulgentius.

Pelagius

Armeni, Mahometes.

Albanenses.

Albigenfes.

Anabaptistæ.

Eo-

Eorum ratio erat, quia parvuli rationis expertes non possunt habere fidem, nec credere verbo Dei. Isti Hæretici varias in sectas divisi fuerunt, & diversa susceperunt nomina, vel ab Auctoribus, vel à locis, vel à Doctrina, vel à vitæ instituto, semper tamen servato nomine Anabaptistarum, in quo conveniebant omnes.

Ex hac Anabaptistarum secta exorti sunt Davidiani, seu Georgiani, (hoc est, cujusdam Davidis Georgii Amersfordiensis Sectarii, qui se fecerunt Davidem, verumque Messiam jactabat) qui dixerunt Baptismum esse abominandum. His adhæsit Lucas Sternberger, qui vivente eodem Davide, scilicet anno 1561. ut referunt plures Historici, impudenter Sacrum Baptisma rejecit, vocans illud institutionem Satanicam, & affirmans eos omnes, qui hoc Baptisma suscipiunt, non nisi ad Tartarum, & sempiternam damnationem baptizari. Dicebat enim non Baptismum, sed Circumcisionem fuisse divinitus institutam.

Huic impietati, aut huic impio Baptismo blasphemanti, impietatem addiderunt quidam viri Hæretici ad Antilutheranorum familiam pertinentes, dicti Svencfeldiani, qui teste Lindano Dial. 2. dixerunt cum Gaspare Svencfeldio lavacrum Baptismi esse verum suillum balneum. Nihil sanè magis impium dici potest. His omnibus Hæreticis addendus est Joannes Wicleffus, cum docuerit, Baptisma nullatenus esse necessarium, quia (inquirebat) puer etiam si non baptizetur, si tamen prædestinatus sit, consequetur certò vitam æternam, & si non sit prædestinatus, non consequetur eam, etiam si Baptismum susceperit.

Davidiani

Lucas Sternberger.

Suencfeldiani

S. I.

De Proscriptione Hæreticorum.

Merito igitur hos Hæreticos damnant plura Concilia, nedum provincialia, & nationalia, scilicet Milevitanum sub Innocentio Papa I. celebratum per LX. Episcopos circa annum 415. & Carthaginense VI. celebratum anno 419. sub Cælestino I. vel sub Bonifacio I. ut volunt aliqui: sed etiam generalia nempe Florentinum sub Eugenio IV. habitum anno 1438. pro damnandis Græcorum erroribus, & quidem illud cum Ecclesia Latina Græcis. In hoc quidem Concilio in instructione de Sacramentis data Armenis legitur: Cum propter hominem mors introierit in universos, nisi ex aqua, & Spiritu Sancto nascamur, non possumus, ut inquit veritas, in regnum celorum introire. In definitione de libris Canonicis hanc definiit Doctrinam sic dicens: Circà pueros verò propter periculum mortis, (quod potest sæpè contingere) cum ipsi non possint alio remedio subveniri, nisi per Sacramentum Baptismi, per quod eripiuntur à Diaboli dominio, & in Dei Filios adoptantur, admonet non esse per quadraginta aut octoginta dies, seu aliud tempus juxta quorundam observantiam Sacrum Baptisma differendum, sed quàm primum fieri potest, debet conferri: ita tamen quod mortis imminente periculo, max sine ulla dilatione baptizentur, etiam per Laicos. His quidem verbis suadetur Baptismum esse absolutè, & simpliciter necessarium ad salutem, huncque conferendum esse parvulis etiam per manus Laici, si periculum mortis imminet, & desit Sacerdos.

Hanc ipsam veritatem docet aliud Concilium generale, scilicet Tridentinum sess. 6. cap. 4. ubi habetur: Quibus verbis justificationis impii descriptio insinuat, ut sit translatio ab eo statu, in quo homo nascitur Filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis Filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum Salvatorem nostrum: quæ quidem translatio post Evangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto, fieri non potest, sicut scriptum est: nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. Hanc Baptismi necessitatem clariùs exprimit in sess. 7. de Baptismo Can. 5. ubi ait: Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, Anathema sit.

Quantum ad Anabaptistarum pueros Baptismo privantium condemnationem, ut apparet Baptismum prodesse parvulis, referenda sunt Concilia Carthaginense quintum celebratum anno 398. sub Anastasio Papa I. per 72. Episcopos; Concilium Gerundenfè sub

Davidiani

Lucas Sternberger.

Suencfeldiani

S. I.

Concilium Milevitanum.

Carthaginense Florentinum.

Tridentinum.

Carthaginense V.

Gerundenfè.

Hormisdæ Papa, per 70. Episcopos anno Domini 517. Bracarenfè II. tempore Interregni Joannis III. Præter hæc nationalia, aut provincialia adducenda sunt alia longè posteriora, & generalia, nimirum Viennense, & Lateranenfè sub Innocentio III. cujus verba habentur in cap. Firmiter, de Summa Trinitate circa finem, ubi legitur: Sacramentum verò Baptismi (quod ad invocationem, & individua Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus Sancti consecratur in aqua) ita parvulis, quàm adultis in forma Ecclesiæ à quocumque rite collatum proficit ad salutem. Adducendum est iterum & Tridentinum in sess. 7. de Baptismo Can. 13. ubi habetur: Si quis dixerit, parvulos, eo quod actum credendi non habent, suscepto Baptismo inter Fideles non esse computandos, ac propterea, cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos, aut præstare omitti eorum Baptisma, quàm eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ, Anathema sit.

Bracarenfè II. Viennense. Lateranenfè. Tridentinum.

S. II.

Firmatur necessitas Baptismi.

Baptisma esse necessarium omnibus & singulis hominibus in re, vel in voto colligitur contra Hæreticos ex illo Joan. 3. vers. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. Quibus verbis Christus Dominus demonstrat neminem posse salutem consequi, nisi fuerit aqua Baptismi renatus; ibi enim Christus nullum excipit, non Infantem, non aliqua præventurum necessitate, ut notat D. Ambrosius lib. de Abraham cap. 11. prædicta verba D. Joannis exponens, sed omnes comprehendit, & in solo Baptismo includit virtutem perducendi ad regnum Dei, ut propriam terminorum naturam consideranti parebit. Igitur Baptismus est necessarius necessitate mediè omnibus hominibus, tam adultis, quàm parvulis, neque est aliud præter Baptismum sub celo signum, in quo possint salvati.

Unde D. Baillius in Epistol. 28. ad S. Hieronymum hanc ipsam absolutam necessitatem Baptismi demonstrare cupiens inquit: Quisquis dixerit quod in Christo vivificabuntur etiam parvuli, qui sine Sacramento hujus participatione de vita exeunt, hic profectò & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam, ubi præsertim cum baptizandis parvulis festinat, & curritur, sine dubio creditur aliter eos in Christo vivificari non posse. Et lib. 3. de origine animæ cap. 9. Noli credere, noli dicere, noli docere, Infantes antequam baptizentur morte præventos, posse pervenire ad originalium indulgentiam delictorum, si vis esse Catholicus. Inde enim expresse colligitur necessitas Baptismi à Christo instituti pro delendo peccato Originali, contra Pelagianos, & Armenos, & pro suscipienda gratia, quæ est vestis nuptialis, sine qua nemo potest introire in domum Dei Patris, supposita quidem, (quam Ecclesia ex Scripturis tradit de peccato Originali) veritate, nimirum hac, in Adam omnes peccaverunt: Item, eramus omnes Filii iræ. Certissimum est quod egemus absolutè aliquo remedio, quo tollatur peccatum illud, per quod mortui sumus, dum de Matre nascimur, ut ipso medio renascamur; illud autem medium, quo regeneramur, est Baptismus juxta illud Joan. Nisi quis &c. Qui ex Florentino in Decreto ad Armenos post ultimam sessionem est vitæ spiritualis janua, & per ipsum membrum Christi, ac de corpore efficiuntur Ecclesiæ, atque filii adoptionis, ut monet Apostolus ad Titum cap. 3. dicens, quod Baptisma est lavacrum regenerationis & renovationis; quæ quidem regeneratio, aut renovatio à Christo instituta non potest ordinari nisi ad salutem nostram, cum venerit nos ad vitam revocate, & moriendo mortem nostram destruere.

Idem confirmat ratio. Nam sicut peccato Originis omnes infecti nascimur Filii iræ, ut inquit idem Apostolus, ita necesse est, ut renascamur Filii Dei per Baptismum, cujus necessitatem esse omnibus & singulis hominibus communem declarat Christus Joan. 3. dicens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. Hæc autem aqua est aqua Baptismi à Christo pro regeneratione nostra instituti.

Nec valet dicere cum Hæreticis ex illis verbis Christi non posse colligi Baptisma esse absolutè necessarium.

Bracarenfè II. Viennense. Lateranenfè. Tridentinum.

Joan. 3.

D. Baillius.

ad Titum 3.

Vana haereticorum in-stantia.

parvulis, & Adultis necessitate medii, nam (inquiunt) ex illo Joannis 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis, nemo colligit Eucharistiam esse absolute necessariam omnibus: ergo nec ex alio colligit necessitatem Baptismi. Non valet, inquam, quia Christus non dixit de Eucharistia, Nisi quis manducaverit, sicut de Baptismo dixit, Nisi quis renatus fuerit, sed dicit, Nisi manducaveritis, ut indicaret sermonem suum de Eucharistia intelligendum esse pro Adultis talis manducationis capacibus; Sermonem vero de Baptismo intelligendum esse pro omnibus, nempe excepto. Hinc est, quod Petrus alloquens eos, qui ad eum, & ad Apostolos veniebant, & dicebant Act. 1. vers. 27. Quod faciemus, viri Fratres? Respondet vers. 38. Baptizatur unusquisque vestrum in nomine Christi, in remissionem peccatorum vestrorum. Et comprehendit omnes, & singulos homines. Ratio hujus distinctionis inter Baptismum, & Eucharistiam est, quia Eucharistia datur per modum cibi; cibus vero iis dumtaxat necessarius est, in quibus aliquid deperditur; pueri autem, qui peccato actuali nihil deperdunt, cibo illo non egent. At Baptismus est regeneratio spiritalis, cujus omnes homines tam parvuli, quam Adulti sunt capaces, quaque indigent omnes, qui in Adam peccaverunt, seu mortui: ergo nulla est paritas inter utrumque Christi Domini oraculum.

D. August.

Quantum ad universalitatem obligationis minus valet dicere, in novo Testamento plures sine Baptismo aquae salvos factos fuisse, ut constat ex Zacharia, Elizabeth, Anna, & Simeone. Ratio est, quia omnes illi Sancti vixerunt & mortui sunt ante veteris Testamenti consummationem per mortem Christi Domini, ac proinde priusquam Baptismus aquae fuisset necessarius omnibus hominibus necessitate medii ad salutem obtinendam. Porro nunc consummatum novo Testamento, institutoque Baptismo nullus potest introire in regnum Dei, nisi fuerit baptizatus, seu renatus ex aqua, & Spiritu Sancto, hoc est, nisi sit Christianus. Unde Divus Augustinus de verbis Apostoli ferm. 14. cap. 8. Pelagium alloquens ait: Ecce simul dicamus huic homini, Christianus es? Christianus, inquit, audi Evangelium, qui vis non baptizatus parvulus mirere in regnum caelorum, audi Evangelium: nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei. Domini sententia est: huic non resistit, nisi non Christianus. Id est, solus infidelis negat Baptismum esse necessarium omnibus hominibus.

Ad Titum 3.

Sacra Scriptura aliis in locis hanc Baptismi necessitatem ostendit. Paulus ad Titum cap. 3. vers. 4. & 5. ait: cum autem benignitas & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei, non ex operibus iustitia, quae faciunt nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum. His verbis ostendit salutem spiritualem nobis datam esse ex meritis Christi non solo verbo, aut solo illius mandato, secluso quocumque medio, aut instrumento sensibili, sed interveniente lavacro regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti, ut colligi potest ex illo ad Ephes. cap. 5. vers. 25. & 26. ubi dicitur Christum dilexisse Ecclesiam, & seipsum tradidisse pro ea, ut illam sanctificaret, mundando eam lavacro aquae in verbo vitae: ergo nullus potest renovari, & regenerari nisi per Baptismum, ac proinde Baptismus est absolute necessarius necessitate medii ad vitam aeternam consequendam.

Ad Galat. 3.

Idem docet ad Galat. 3. ubi ait: Quicumque baptizati estis, Christum induistis. Quia Christum induere nihil aliud est, quam habere ejus gratiam, qua velut vestimento regimur; unde cum sit necessarium habere vestem illam, seu gratiam, haecque habeatur dumtaxat per Baptismum in re, vel in voto (alioquin Baptismus non effectus Sacramentorum, nec Ecclesiae, quod est falsum,) sequitur, quod Baptismus est absolute necessarius necessitate medii ad consequendam vitam aeternam, ad quam nemo potest pervenire, nisi habeat gratiam sanctificantem, quae est semen gloriae, datque ius ad illam, quod quidem ius perdidit omnis Filius Adae per peccatum ipsius, & nobis acquiritur fuit per Christum, & in Baptismo communicandum.

Baptismus prodest infantibus sicut Adultis

Illud autem Baptisma prodest Infantibus, seu Infantibus esse capaces Baptismi suscipiendi constat contra Haereticos ex variis Sacrae Scripturae locis, praesertim ex

illo act. 16. ubi dicitur de Lydia: Cum autem baptizata esset, & domus ejus tota. Et vers. 33. de custode carceris, in quo reclusus fuerat Paulus, dicitur: Baptizatus est ipse & omnis domus ejus contigua. Et 1. Corinth. cap. 1. vers. 16. Baptizavi autem & Stephanam domum. Ex his locis facile inferitur tunc plures parvulos fuisse ritè, ac validè ab Apostolis baptizatos, quia nullus dubitare potest in istis familiaribus universum baptizatis fuisse aliquos parvulos, qui Baptisma susceperunt ab Apostolis, ac proinde nullus dubitare potest de validitate Baptismi parvulis collati. Quicumque enim baptizati sunt, inquit, idem Apostolus ad Galatas, Christum induerunt, hoc est, gratiam receperunt, sive sint parvuli, sive sint Adulti, ut exponunt communiter Sancti Patres. Hinc est, quod Christus ait: Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum caelorum; certe hoc non dixisset, si non esset capaces Baptismi, quia sine Baptismo nullus potest regnum illud consequi.

Innocentius III.

Praeterea Baptismus cum successerit Circumcisioni ordinatae ad medelam generalis morbi, dicendum est, quod ipse Baptismus, qui dignior, ac major est Circumcisione, potest conferri validè parvulis, sicut conferebatur Circumcisio, ut docet Innocentius III. in cap. majores de Baptismo dicens. Cum ergo Circumcisio rite Adultis, quam parvulis ex precepto Domini conferretur: Ne Baptismus, qui successit loco ipsius, & generaliter rite existit, cum tam viri, quam feminae baptizantur, minoris videatur effectus, tam Adultis, quam parvulis est conferendus. Hoc quoque conforme est divinae Providentiae, ad quam spectat, ut quicumque potest ab alio laedi in salute, & perdit, possit & aliunde juvari auxilio necessario: quia ubi abundavit delictum, ibi superabundavit, & gratia. Quod tamen falsum esset, si Infantibus Baptisma non prodesset, ut volunt Haeretici, quoniam in Adam peccaverunt, ut inquit Apostolus, & non possent vivificari in Christo, nec per medium aliquod revocari ad vitam. Quod est manifestè falsum, & directè oppositum fini divinae Incarnationis, qui est reparatio generis humani, cum Christus venerit dissolvere opera Diaboli, si quae fortior, potentior, atque praeior ad removendam peccatum Originale, quam fuerit Adam ad illud invehendum; ubi enim abundavit delictum, ibi superabundavit & gratia. Atque peccatum Adae vitavit parvulos, qui peccatum ipsius contrahunt in primo instanti conceptionis, & nascuntur filii irae. Igitur Baptismus Christi sanctificavit eos, eisque peccatum Originale, seu peccatum Adae remisit, quia sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificantur, ut ait Apostolus 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 22. licet non possint actu credere ex defectu usus cognitionis, & libertatis ad fidem omnino necessariam, ut notant plures Sancti Patres praecedentes Concilium Tridentinum (in cuius sess. 7. haec veritas expressè definita manet) & praecipue D. Augustinus re-latus in Can. 76. de consecrat. dist. 4. ubi ait: parvulum & si nondum fides illa, qua in credentium voluntate consistit, gustat, tamen ipse fides Sacramentum fidelem facit, nam sicut credere respondetur, ita etiam fidelis vocatur, non rem ipsa mente annuendo, sed ipsius rei Sacramentum percipiendo. Et in Canone sequenti idem Sanctus Doctor inquit: Cum pro parvulis alii respondent, ut erga eos implentur celebratio Sacramenti, valet utique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere non possunt, ut si pro eo qui respondere potest, alius respondeat, non itidem valet, ex qua regula illud in Evangelio dictum est, quod omnes cum legitur, naturaliter movet, aetatem habet, ipse pro se loquatur.

Argu-mentum ex figuris desum-ptum.

Eadem veritas demonstratur ex variis figuris Baptismi, quae olim in veteri Testamento praeserunt, quae nequeunt à Petro Brassianis, Henricianis, & aliis Haereticis praecitatis supra in principio articuli citata haeresim rejici; cum ex Apostolo omnia Patribus antiquae Legis in figura contrigerint, & ipse Paulus ex hujusmodi figuris saepe sumpserit argumentum ad probanda ea Dogmata, quae nunc pro tempore novi Testamenti ab omnibus necessariò suscipienda sunt.

Prima figura, ex qua utilitas Baptismi desumi potest, est Arca Noe, quae ex D. Petro Epist. 1. cap. 3. vers. 20. & 21. est figura Baptismi; ibi enim legitur: Qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur Arca, in qua pauci, id est octo animae salva facta sunt, per aquam. Quod & vos nunc similis forma salvos

D. Cypr.

salvos facit Baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiae bona interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi. Quibus verbis satis clarè ostendit Sanctus Petrus illam Arcam fuisse Typum Baptismi nostri, in quo solum homines possunt salvari à diluvio peccati. Sed haec Arca omnino necessaria fuit Noe, & tribus Filiis ejus, & Uxori ipsius, & Uxoribus trium Filiorum ejus, ut pater in Sacra Scriptura; ideo ex eadem Sacra Scriptura asserente nullum posse salvari nisi renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, dicendum est quod Baptismus est ita necessarius filiis Adae, ut nullus possit sine ipso in voto, vel in re suscepto salvari.

D. August.

Altera figura, ex qua inferitur Baptismum esse necessarium parvulis, est Circumcisio, ut inquit Apostolus ad Coloss. cap. 2. vers. 11. In quo & circumcisi estis Circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in Circumcisione Christi. At Circumcisio non solum prodebat Adultis ad salutem animae, sed etiam parvulis, ut supra dictum est, & colligitur ex cap. 17. versu 14. Genes. Isaaculus, cujus praepitii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit. Et vers. 12. Infans octo diebus circumcidetur in vobis: cum quodlibet preceptum divinum sit necessario observandum pro vita aeterna assequenda: ita similiter Baptismus in nova Lege debet parvulis prodesse, alias Sacramentum Baptismi non haberet tantam virtutem, quantum habebat Circumcisio, quod est falsum, quia Sacramenta novae Legis sunt perfectiora Legis antiquae Sacramentis.

D. August.

Sunt aliae figurae eandem veritatem probantes, sed ea omitto, cum haec duo sufficiant. Ad haec omnia pro Baptismo parvulorum accedit antiquissimus usus in Ecclesia Catholica invariabiliter observatus. Divus Dionysius Areopagita cap. ult. Ecclesiast. Hierarch. testatur tempore Apostolorum Ecclesiam baptizasse parvulos. Idem refert D. Cyprianus in Epist. 8. lib. 9. Divus Augustinus Epist. 23. quae est de Baptismo parvulorum. Plures alii Divo Augustino antiquiores & posteriores idem referunt. Accedit pariter traditio Apostolica, quae non est minoris auctoritatis quam Scriptura, quae eodem Spiritu loquebantur Apostoli, quo scribebantur.

D. August.

D. August.

S. III.

Solvuntur Haereticorum Argumenta.

Apосто-licus cepe-rius Ba-ptismi.

Prænominati Haeretici, qui Baptismum inutilem judicant, sic obijciunt. Si Baptismus esset absolute necessarius, mandato Christi Domini Apostoli susceperunt illum, sed non receperunt, tum quia non constat ex Sacra Scriptura, tum quia plures Sancti Patres, & praecipue Divus Chrysostomus Homil. 1. in Act. Apost. & Tertullianus lib. de Baptismo cap. 12. dicunt ipsos non fuisse baptizatos.

Explica-tur mens Apostoli.

Sed non valet hac ratio, quia non debet intelligi praesè de Baptismo, sed solum de effectu ipsius, scilicet de remissione peccatorum, non vero de aliis effectibus. Etenim plures Doctores praesertim Evodius, Nicephorus, Clemens Alexandrinus, Divus Augustinus Epist. 108. & alii restantur Apostolos fuisse baptizatos, quia sciunt Baptisma fuisse ipsi collatum, non ut obtinerent deletionem peccati Originalis, quae praeserterat per Circumcisionem, sed ob alios fines. V. G. ut reciperent Characterem, ut idonei essent ad alia Sacramenta, ut augmentum gratiae habitualis, & gratiam Sacramentalem reciperent, ut non essent aliis occasio scandalii, & ut observarent praecipuum Christi, qui ante mortem Baptismum instituerat suscipiendum. Igitur Patres non negant Apostolos fuisse baptizatos, sed solum peccatum Originale fuisse remissum Apostolis per Baptismum, ut dicitur de Christo, qui fuit baptizatus, & remissionem peccati non recepit.

Anaba-ptistae.

Dicunt cum Apostolo 1. ad Corinth. cap. 7. quod Filii Fidelium sunt Sancti in utero Matris, ideoque Baptismus est inutilis. Sed non valet hac auctoritas, quia intelligenda est de aliqua externa sanctificatione, qua non sunt spurii, sed legitimi Filij; non vero de sanctificatione interna, quae fit per gratiam, cum ex eodem Apostolo omnes nascamur Filij irae, & per Baptismum renascamur Filij dilectionis.

Anabaptistae asserentes Baptismum nihil prodesse

Infantibus, inquiunt, quod Christus Apostolos suos docens de his, quae post suam in caelos Ascensionem illi acturi erant dixit Marc. 16. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur. Ex quo sequitur Baptismum non posse conferri nisi credentibus, Sed Infantes non credunt, nec possunt credere, cum sint rationis expertes. Igitur non possunt validè baptizari, nec Deo placere; cum ipsi placere sine fide impossibile sit, & si tunc moriantur certo condemnantur, etiam si Baptismum suscipiant, quoniam actu credere pendet à ratione seu ab intellectu captivato in obsequium fidei.

Solvi-tur Ana-rtus rati-o.

Respondet Anabaptistae, & alios Haereticos in hac parte illis adhaerentes errare à veritate, & à veritate Christi dicentis: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, baptizatus erit. Quia Christus ibi loquitur de Adultis, in quibus baptizandis hunc ordinem servari voluit, ut prius instruerentur de rebus fidei, quam Baptismum susciperent. Quod verum esse patet ex verbis praecedentibus: Euntes in mundum universum, predicatè Evangelium omni creaturae: quae intelligenda sunt de solis Adultis: alioquin Christus praecipisset Apostolis predicare Evangelium Infantibus octo diebus, quod est falsum. Igitur haec verba, quae immediate sequuntur: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, intelligenda sunt de illis Adultis, quibus Apostoli debebant predicare Evangelium, & nullatenus de Infantibus. Ille quidem sermo de Baptismo conferendo, erat de illis, quibus, praedicatio Evangelii erat annuncianda. Nec valet illud de necessitate fidei, ut quis placeat Deo, quia parvuli, qui baptizati sunt, placent Deo, etiam si non credant actu, quoniam parvuli; licet ante Baptismum non habeant fidem, habent tamen illam per Baptismum, qui ex Concilio Viennensi infundit fidem, spem, & Charitatem; licet ipsi parvuli per illas virtutes operari non possint, & ideo si non habeant Actum, habent tamen habitum, cum quo parvulus placet Deo, qui in habitu fidei sponat sibi animas.

D. Bern-ardus.

Unde D. Bernardus serm. 66. super Can. ait: Nemo mihi dicat quia parvulus non habet fidem, cui manet im-perit suam, involvens illi in Sacramento quousque idoneus fiat, proprio non tantum sensu, sed assensu evolvens, parvam quo percipere, numquid breve pallium, ut non possit ambros cooperire? magna est Ecclesia fides, numquid minor fide Cananea mulieris, quam conlat & filia sufficere potuisse, & sibi? Ideo audit, mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti; & paucis interpositis, subdit: quia cum ita fiat, nullum praedictum sustinebat regenerati de hoc quod dictum est, sine fide impossibile est placere Deo, cum sine fide non sint qui testimonium fidei Baptismi gratiam receperunt, sed neque de eo quod idem dictum est, qui vero non crediderit condemnabitur, quid enim credere est, nisi fidem habere. Quibus ostenditur parvulos baptizatos habere sufficientem fidem, ut placeant Deo, & ut notat Divus Augustinus in lib. de Baptismo parvulorum dicens, quod parvuli baptizati inter credentes reputantur per Sacramenti virtutem, & offerentium responsonem: qui vero non sunt baptizati inter non credentes judicantur. Ita legitur in can. Filius Dei de consecrat. dist. 4. Et in can. Parvuli ejusdem distinct. ubi inquit: Parvuli fideles rectè vocantur, quia fidem per verba gestantium quodammodo profertur, & per eorumdem verba Diabolo & mundo abrenunciant, & hoc fit vi Sacramenti, & divina gratia, quam Dominus donavit Ecclesia. Itaque parvuli habent fidem, licet non possint per eam exire in operationem, quousque ad usum rationis pervenientes, per auditum verbum Dei credentes, illam suscipiant: scriptum est enim: fides ex auditu. Quare ait: Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum caelorum. Quia loquebatur de parvulis, qui erant iustificati per Sacramentum Circumcisionis, aut remedium Legis naturae.

D. August.

Tandem obijciunt. Si Baptismus esset ita absolute necessarius parvulis parentum fidelium, ut nullus posset alio medio salvari, evidenter sequeretur, quod conditio Christianorum esset deterior, quam conditio veteris populi, & gratia: sub Evangelio esset restrictior, quam sub Lege Moysi; quia in ista non obstante praecipuo Circumcisionis, pueri sine ipsa Circumcisione consequantur vitam aeternam; ut V. G. dum urgebat necessitas ante octavam diem pueri, tunc enim illi sufficiebat ad

ad salutem applicatio remedii Legis naturæ, nempe fides parentum testata per aliquod signum sensibile, ac proinde Circumcisio non fuit in Lege Mosaica tam necessaria parvulo, ut si ante octavam diem moreretur, non posset sine illa salvari: ergo nunc Baptismus, qui successit Circumcisioni, & per illam figuratus fuit, non est ita necessarius, ut sine illo nemo possit salvari.

Respondeo paritatem esse falsam, ut supra dictum est ante octavam diem mortuus sine Circumcisione posset salvari, ut colligitur ex illo Genes. 17. *Masculus cujus caro praputii circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo*, hoc est, in libro viventium non scriberetur, quod idem est ac excludi à gloria. Ità respondet noster Alphonsus à Castro verbo *Baptismus* hæresis undecima.

Dico insuper paritatem non valere, quia licet Deus prohibuisset in veteri Lege parvulum circumcidi ante octavam diem, tamen et conveniens, ut periclitantibus ante illum diem relinqueret applicandum remedium Legis naturæ; ac in Lege nova, cum voluerit Baptismus ita institui, ut constaret verbis: *ego te baptizo*, & rebus, seu aqua, ut parvulis applicari posset statim ac nati sunt, non fuit necesse aliud remedium ipsis applicandum relinquere; sufficit enim Baptismus, qui à quolibet homine conferri potest, si sit necessitas baptizandi puerum, aut imminet mortis periculum, & idè non fuit necessarium in nova Lege relinquere remedium naturæ, aut consentium parentum.

Dicent. Voluntas Adæ fuit sufficiens infantibus, ut cum illo peccarent: igitur voluntas parentum etiam sufficiens sit parvulis, ut per eorum vota, & orationes possint justificationem assequi. Minus valet hæc paritas, quia voluntas primi hominis dum peccavit continebat omnes nostras voluntates moraliter respectu justitiae originalis nobis promerendæ, vel dependendæ, dum peccavit, non verò dum pœnituit, habebat rationem capitæ; & ideo licet ejus voluntas fuerit sufficiens, ut omnes peccarent, voluntas Patris Infantis nati non potest sufficere, ut à peccato munderetur per ipsius vota, aut orationes; quia Pater non est caput generis humani, nec Filius, saltem in eo sensu, in quo Adam erat caput omnium hominum.

Ratio Wicleffitarum supra relata est etiam nulla, quia prædestinatio ad gloriam includit prædestinationem ad Baptismus, ideoque Baptisma est necessarium omnibus, ut consequantur vitam æternam, quoniam nullus nisi per salvatorem Christum Jesum potest eam consequi, ut notat D. Thomas post plures alios Sanctos Patres. Christo autem nemo nisi per baptismum unitur, incorporatur, fitque membrum corporis ejus, quod ex Apostolo est Ecclesia. Igitur baptisma, quod ex Nicæno institutum fuit in remissionem peccatorum, est omnibus absolute necessarium, quoniam omnes nascuntur filii iræ, seu peccatores.

ARTICULUS XX.

Quo probatur contra nonnullos Hereticos validitas Baptismi in voto.

EX testimonio Divi Bernardi Epist. 77. & Hugonis à S. Victore lib. 2. de Sacramentis part. 6. cap. 7. constat olim fuisse Hereticos, qui licet assererent Baptismus esse necessarium omnibus hominibus contra eos, qui in præcedenti articulo citantur, nihilominus volebant Baptismi necessitatem tantam esse, ut Adultum infidelem, qui non propter contemptum, aut negligentiam, sed tantummodo, & præcisè propter omnimodam impossibilitatem sine Baptismo ab hac vita migravit, salvari non posse; idque pertinaciter contendebant etiam si baptizari vellet, fueritque ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima ad Deum conversus: in sola quidem Baptismi susceptione salutem hominum constituebant, & nullatenus in ipsius voto.

Revera non constat ex eorumdem Doctorum testimonio, an hæc hæresis habuerit aliquem Patronum, qui eam scriptis asseruerit, & sub cujus nomine publicata

fuerit; Referunt enim hæresim, nomen autem Hæretici tacent, ideoque hæc hæresis, impugnanda est sup-presso ipsius auctore, nec hoc studio nostro implicat: cum mens nostra non sit principaliter impugnare Hæreticorum personam, aut nomen, sed hæreses, ut triumphet fides Christi, & extollatur Catholica Religio; unde cum sit Hæreticum asserere baptismum in voto esse nullum illi, qui ardentèr desiderat illum, ut declarat Tridentinum sessione 6. capite quarto. *Quibus verbis justificationis impii descriptio insinuat, ut sit translatio ab eo statu, in quo homo nascitur Filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis Filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum Salvatorem nostrum; qua quidem translatio post Evangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto, fieri non potest, sicut scriptum est: nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. Et sess. 7. can. 4. Si quis dixerit, Sacramenta nova Legis non esse ad salutem necessaria; sed superflua; & sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines à Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulari necessaria non sint, Anathematisi.*

Cum his verbis liquidò constat baptismum in voto non esse superfluum, sed utile, necesse est ut intentum nostrum prosequamur hic ostendendo illis Hæreticis quiqui sint, Baptismus fluminis esse validum, seu hominem adultum, qui ex toto corde suo optat baptizari, posse salvari, quamvis propter impossibilitatem suscipiendi Baptismus, non baptizetur, modò sit semper paratus ad petendum, atque suscipiendum Baptismus, dum baptizari poterit juxta ritum & formam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui Christus reliquit Baptismi formam.

§. I.

De validitate Baptismi in voto.

EX variis Sacræ Scripturæ locis probari potest articuli nostri veritas. Nam in eadem Sacra Scriptura tam in veteri, quam in novo Testamento constat Deum spondidisse veniam peccatori pœnitenti, ac divinam misericordiam postulanti, ut probat illud Ezech. 18. vers. 27. & 28. *Cum averterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit judicium, & justitiam, ipse animam suam vivificabit. Considerans enim, & avertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita vivet: & non morietur.* Hæc verba probant corporalem suspensionem Baptismi non esse absolutè, & in omni casu Adultis infidelibus & impiis necessariam ad conversionem, & justificationem, cum ibi de illa susceptione Baptismi nulla fiat mentio, saltem explicita, nec in illo Zachar. 1. *Convertimini ad me, & convertar ad vos: Ideoque Adultus non baptizatus, qui vult ex toto corde suo baptizari Baptismo Christianorum, & non potest ex defectu Ministrorum, & aliorum, quæ ad conferendum Baptismus necessaria sunt, est verè baptizatus, & Baptismi effectum recipit ratione voti & desiderii.* Hinc est, quod S. Ambrosius oratione habita in obitu Valentianiani junioris Imperatoris Cathecumini occisi non baptizati inquit: *Baptismi gratiam, quia postularat, accepit.* Nec minor hunc Imperatorem Baptismi aquæ effectum recepisse per virtutem Baptismi fluminis, quippè vera cordis contritio includens votum Baptismi potest causare gratiam, & remittere omnem culpam sive Originalem, sive Actua-lem illi, cui est impossibile recipere baptismum fluminis, cuique non contemptus, nec negligentia ejusdem baptis- mi, sed invincibilis necessitas eumdem fluminis baptismum denegat.

D. Augustinus lib. 4. de baptismo cap. 21. hunc baptismi fluminis, seu aquæ effectum, his claris, atque expressis verbis declarat. *Hunc implentur invisibiliter confesso fidei, cum mysterium Baptismi, non contemptus Religionis, sed articulus necessitatis excludit.* Et cap. 26. *Conversio cordis potest quidem inesse, non percepto baptismo. Sed contempto baptismo, non potest. nec ulla modo dicenda est cordis ad Deum, cum Dei Sacramentum contemnitur.* Et inferendum est infidelem, qui verè de peccatis dolet, & ex toto corde suo baptizari desiderat, recipere gratiam justificantem, etiamsi non abluatur aqua baptismi propter impossibilitatem, modò habeat animum susci-

sciendi Baptismus, dum removebitur hæc impossibilitas, quæ eum juxta communem omnium Gentium mentem excuset, & præsuppositis omnibus conditionibus dispenset in lege de omnia re peragenda, dispenfat etiam in hac de Baptismo aquæ in re suscipiendo, si votum adsit. Votum enim pro operatione judicatur, ut ait Cassiodorus in Psal. 31. & ad solam promissionem pietas Dei peccatum dimittit.

His suffragatur Paulus 2. ad Corinth. cap. 8. vers. 12. *dicens: Si voluntas prompta est, secundum id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet.* Inde enim ostendit, quod illa voluntas grata est Deo, quæ juxta id quod potest, est facere parata, neque Deus exigit ab aliquo, ut faciat quod non potest. Quapropter nullum præceptum ultra vires nostras statuit: diliges, inquit, Deum suum ex totis viribus tuis, non vero, ultra vires tuas. Itaque Adultus, de quo agitur, qui baptizari desiderat, debet recipere effectum Baptismi, licet non sit in re baptizatus, & baptizari non possit; si tamen plenè credat, sitque conversus ad Deum; cum post latam de Baptismi fluminis necessitate Legem his verbis: *nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* nobis intimat, dicat Apostolus ad Rom. cap. 9. vers. 33. *Omnis, qui credit in eum, non confundetur.* Et cap. 10. vers. 13. *Omnis enim, qui cumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.*

Profectò valdè congruit, ut qui ad Deum sincere & perfectè convertitur ad vocem Domini dicentis: *Convertimini ad me in toto corde vestro, qui eum casto, filialique amore diligit, qui eum totis viribus querit, qui omnia media à Christo instituta (si sit sibi possibile) assumere paratus est, qui non querit quæ sua sunt, sed quæ sunt Christi, & qui servat mandata, inveniat illum, & ab eo diligatur, subindeque gratia sanctificante perfundatur, licet non susceperit in re Baptismus propter impossibilitatem; cum ipse Deus dicat: Ego diligentes me diligo; Proverb. cap. 8. *Convertimini ad me, & convertar ad vos.* Zachar. cap. 1. vers. 3. *Petite & dabitur vobis, querite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.* Omnis enim qui petit accipit: & qui querit invenit: & pulsanti aperietur. Matth. cap. 7. vers. 7. & 8. *Ut autem in his spem habeamus, & credamus invocantibus, diligentibus, spe querentibus, fide penitentibus, charitate pulsantibus salutem esse concedendam, & cor contritum ac humiliatum non esse despiciendum à Deo, verum atque certum restimomium præbet nobis Deus apud eumdem Evangelistam vers. 9. & sequentibus, ubi ait: Aut quis est vobis homo, quem si poteris filius suus panem, numquid lapidem porrigeret? Aut spicem petriæ, numquid serpente porrigeret? Si ergo vos, cum sitis mali, nolitis bona dare filiis vestris: quanto magis Pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se.**

Ex dictis constat credentem in Deum, ipsum super omnia diligentem, & baptizari desiderantem, posse assequi gratiam sanctificantem virtute voti de Baptismo suscipiendo; & si in ipsa dispositione moriatur, stantè Baptismi impossibilitate, assequitur gloriam æternam, quam promissit Deus omnibus, qui diligunt illum. Neque his promissis derogat illud Joan. 3. vers. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* In quo præcipuè fundantur Hæretici, quos hic impugnamus; cum debeat intelligi de Baptismo in re, vel in voto, & ille, de quo agitur, suscipiendi Baptismus voluntatem habeat illudque recipiat in voto.

Unde D. Bernardus ponderans illud Salvatoris: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur,* notat Christum non addidisse, & baptizatus non fuerit, condemnabitur, sed tantum dixisse, qui non crediderit, condemnabitur. Ratio hujus omissionis est, quia licet in fide & Baptismo semper salvetur homo, sola tamen fides charitate flagrans interdum sufficere potest absque Baptismo in re suscepto, sed tantum in voto vero, & sincero de Baptismo aquæ suscipiendo in remissionem peccatorum. Quod enim volumus, pro facto reputetur, ubi factum excludit, necessitas patet. Nam Deus, qui Scriptura testante est cordium

Scrutator, & noscitur perfectè voluntatem hominis, acceperat voluntatem illam, quæ si non procedat ad opus, hoc est, quia non potest, habereque eam in eo pretio, quo haberet, si opus illud perfectisset, ac proinde acceptat voluntatem sinceram suscipiendi Baptisma pro Baptismo in eo, qui baptizari non potuit, si tamen plenè crediderit, & fuerit in Deum conversus.

Hoc probari potest exemplo duplici. Primum est de actibus malis. Si voluntas mala reputetur pro facto, ut facile colligitur ex illo: *Qui videt Mulierem ad concubiscendam eam, in machatus est in cordis suo &c.* Certum est etiam, quod in bonis actibus voluntas pro facto reputatur. Aliud exemplum est de Baptismo sanguinis; hic quippè Baptismus pro Christo susceptus gerit vices Baptismi fluminis; quia Christus dixit: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Igitur eadem ratione Baptismus fluminis debet supplere vicem Baptismi aquæ, & ille, qui verè vult baptizari, & non potest, debet ceteri verè baptizatus, quia Christus dixit: *Qui credit in me, habet vitam æternam;* cum in isto sit fides, cujus virtute Baptismus sanguinis valet; sicut est in illo, & in utroque includatur votum suscipiendi Baptismus aquæ absolute necessarium in re, vel in voto ad recipiendam gratiam justificantem, ut declarat Tridentinum loco supra citato. Hinc est, quod Innocentius III. de hac re interrogatus ab Episcopo Cremonensi in can. *Abaselicis de Presbytero non baptizato, ait: Tua Inquisitioni taliter respondemus, Presbyterum, quem sine unda Baptismatis extremum diem clausisse significasti, qui in Sancta Maris Ecclesia fide, & Christi nominis confessione perseveraverit, ab Origine peccati solutum, & cælestis patriæ gaudium esse adeptum asserimus incunctanter.* Ille enim Summus Pontifex assercionem nostram expresse declarat, & virtutem sanctificandi tribuit Baptismo fluminis.

§. I. I.

Impugnat Argumenta contraria.

HERETICI Baptismo aquæ tantum virtutem concedentes objiciunt illud Act. 10. vers. 20. & sequentibus, in quibus legitur Cornelium nondum de fide Christi edoctum missum fuisse in Joppem, ut ibi instrueretur, & in aqua baptizaretur, licet jam diu desiderasset baptizari: ergo Baptismus fluminis non justificat, nec delet peccata; alioquin Cornelius non fuisset missus in Joppem, nec ibi suscepisset Baptismus aquæ in nomine Domini Jesu Christi, cum jam recepisset gratiam, quæ vivificat, & delet peccata, & Baptismus solum ob hunc finem conferatur: ac proinde Baptismus aquæ est ita absolute necessarius, ut nullus alius sit, in quo salvari possimus.

At hæc ratio non nocet, quoniam antequam Cornelius videret Petrum, verè justus erat, ut asseritur Act. 10. vers. 22. ubi habetur: *Cornelius Centurio, vir justus, ac timens Deum.* Idem asserit D. Augustinus lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 21. dicens: *Melior enim Centurio Cornelius nondum baptizatus Simone baptizatus, ille enim & ante Baptismus Spiritu Sancto repletus est, ipse post Baptismus immundo Spiritu afflatus est, verum tamen Cornelius si etiam Spiritu Sancto jam accepto baptizari noluisse, contempti tantum Sacramenti reus foret.* Ex quibus constat Cornelium antequam Baptismus aquæ susceperet, fuisse Spiritu Sancto plenum, plenèque justificatum baptismo fluminis. Hinc est, quod ex illa missione Cornelii ad Joppem nullus potest colligere Cornelium tunc ante baptismum susceptum non fuisse justificatum, cum antequam baptizaretur aqua, esset plenus Spiritu Sancto, religiosus, ac timens Deum; sed solum inferri potest ex illa missione, quod licet Cornelius tunc esset jam justificatus, adhuc tamen (remota impossibilitate) tenebatur suscipere baptismum fluminis. Hoc enim Petrus facere iussit, postquam Cornelium, & omnes alios, qui in domum ejus convenerant, instruxerat in fide, ut constat ex illis ultimis verbis ejusdem capituli, ubi legitur: *Tunc respondens Petrus: numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum Sanctum acceperunt sicut & nos? Et iussit eos baptizari in nomine Domini Jesu Christi.*

Dicitur insuper plures Sanctos Patres præsertim D. Au- gustinum lib. 1. de Baptismo cap. 21. & Tract. 13. in Jo- an. D. Fulgentium de fide ad Petrum cap. 3. & 27. doce- re Cathæcumenos non justificari; Cathæcumeni tamen in fide & charitate desiderant baptizari: igitur Sacramen- tum istud non justificat, nisi verè recipiatur. Hinc est (inquunt) quod Syricus Papa, & alii Summi Pontifi- ces moment Baptismum non esse in necessitate negandum, ne pereant non baptizati; ut suadeant hominem non posse salvari nisi in Baptismo aquæ, & realiter suscepto.

Responsio ad Hæreticorum insinuat

2. Paralip. 30.

D. Bernar- d.

D. Tho- mas.

Respondet Sanctos Patres intelligendos esse de his Cathæcumenis, qui voluntariè omittunt, vel differunt Baptismum, cum possint baptizari, non verò de Cathæcumenis ordinariis, qui seclusa negligentia expectant baptizari, & Filios Ecclesiæ fieri; quippè Sancti Patres, & præsertim citati docent Adultis in necessitate sufficere contritionem cum voto Baptismi, ut ex supra dictis facile colligitur. Docent insuper hoc Sacramentum esse concedendum, atque suscipiendum, cum adest facultas. Hinc est, quod Summi Pontifices, ut securior sit salus nostra, præcipiunt Baptismum non esse differen- dum stante etiam ipsius Baptismi voto, sed in re-concedendum, quin tamen affirmant desiderium Baptismi esse inutile, dum elicitur in fide. Nam Dominus propitiabitur cunctis, qui in toto corde Dominum Deum requirunt, & non imputabit eis, quod minus sanctificati sunt ut legitur in 2. Paralip. cap. 30. vers. 18. & 19. ac proinde non improbat tale desiderium, imò illud extollit, & acceptat, modò sit fide firmum, votumque Baptismi in- cludat. Hoc quidem supposito plenè justificatur, & ob- tinet jus ad gloriam sicut Baptismus aquæ.

Undè D. Bernardus Epist. 77. ait: Si quis voluerit, & poterit baptizari, sed mortis preoccupatus articulo forè obtinere nequiverit, dum non desit fides recta, spes pia, charitas sincera, huic ergo ob solam aquam, si defuerit, nequaquam omninò possum desperare salutem; nec vacuum credere fidem, nec confundere spem, nec excidere charitatem, tanquam si aquam non contempserit, sed sola, ut dixi, prohibeat impossibilitas. Et adducit Etiam Ambrosii & Augustini testimoniis subnectit: Ab his duobus columnis difficile avellor, credens & ipsa sola fide (per dilectionem operante, ut patet ex contextu) hominem posse salvari cum desiderio percipiendi Baptismum, si tamen pio adimplendi desiderio mors anticipans, seu alia quacum- que vis invincibiliter obviaverit. Quibus liquidò constat Sanctos Patres non dubitare de salute illius, qui vere Baptismum desideravit, & non recepit illum, quia non potuit.

Idem docet Doctor Angelicus quæst. 68. artic. 2. di- cens: Sacramentum Baptismi alicui deesse potest, sed non voto, sicut cum aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu praevenitur morte antequam Baptismum suscipiat, & talis sine Baptismo actuali salutem consequi potest propter desiderium Baptismi, quod procedit ex fide per dilectionem operante, per quam Deus interius hominem sanctificat, cujus potentia Sacramentis visibilibus non alligatur.

ARTICULUS XXI.

Probat adversus Flagellantes, Baptismi aque virtutem non cessasse.

Flagellantes.

Quoniam in Italia scilicet anno 1273. regnante Rudol- pho Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Grego- rio X. erat quædam hæresis, quæ postea scilicet anno 1313. sub Imperio Ludovici Bavari, Germani Cæsaris, & Pontificatus Joannis XXII. fuit in Gallia & in Germa- nia, quæ hujus præcepti: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei, tenorem prorsus abolebat, ut refert Bernardus Luxemburgus at- teltans, quod docebat Baptismum aquæ jam cessasse, mutatumque fuisse in Baptismum sanguinis, ita ut ille solus posset salvari, qui proprio sanguine se baptizabat. Idque referunt illi, qui veterum, & recentiorum Hære- ticorum indicem texerunt.

Hæc hæresis (cujus Author, aut Patronus à nemine refertur) dicebatur error Flagellantium, eo quod illi,

qui tuebantur eam; seipos virgis, ac nodosis flagellis concidebant, ut sanguinem emitterent, & ipso sangui- ne baptizarentur. Homines isti rudes erant, cruce in suis vestimentis deferebant, urbes gregarim tristes, ac coelesi ingrediebantur, viventes ex crebris ictibus, scapulas præferentes, neminem rogabant, aliqua oblata spontè sumebant, (testante Præteolo) & spreto omnibus mundi divitiis, paupertatem Evangelicam se se profiteri jactabant, his tamen religiosis signis plurima vitia agebant, & alebant occultè. Hoc nomine appellari volu- ere, quia asserere, atque prædicabant hanc flagella- tionem potiore esse ad delenda peccata omnia quavis confessione, imò ipsam martyrio comparabant, vel ut inquit idem Author, potius præferabant, neque aliud in remissionem peccatorum agnoscebant medium præter hanc flagellationem existimantes ab ipsa sola procedere nostram salutem.

S. I.

Probat Veritatem Articuli.

Contra hanc hæresim, quæ statim perniciofa, atque contraria apparuit Sacræ Scripturæ, nullum ex- pressè celebratum fuit Concilium, tamen implicitè & indirectè rejicitur, ac damnatur in omnibus illis, quæ postea fuere celebrata, in quibus declaratur Baptismum aquæ esse omnibus hominibus necessarium in re, vel in voto, ut declarat Tridentinum. Eam damnat etiam usus totius Ecclesiæ Christi, quæ baptizat Baptismo su- minis, & baptizabit eodem aqua Baptismo usque ad fi- nem mundi, nec portæ inferi, aut Flagellantium nequi- tia prævalebit adversus eum.

Hæresis profri- pio.

Sacra Scriptura manifestè ostendit Flagellantium er- rorem ex perpetuitate, & firmitate Evangelii, quo om- nes homines tenentur suscipere Baptismum aquæ: affir- mant enim Christi Evangelium esse ab omnibus obser- vandum usque ad finem mundi; cum nulla sit Lex, quæ Evangelio succedere debeat: fidei enim succedet visio Beatifica: Nos verò omnes (inquit Apostolus) ad Corinth. cap. 3. Revelata facie gloriam Dei speculantes, in eadem ima- ginem transformamur. Et ad Rom. 8. Non accepistis spiritum Rom. 8. servitutis iterum in simore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, Pater. Quibus suadet- tur Evangelium Christi adhuc vigere, & obligare eos, qui adhuc vivunt in terra; cum nulla nobis data fuerit Lex de Lege Evangelica abolenda, nullumque audi- tum fuerit mandatum de Baptismo aquæ in Baptismum sanguinis mutando; hæc autem est Lex Evangelica, aut Evangelium Christi, ait Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei, quo tenemur baptizari aqua. Igitur Baptismus fluminis, aut aquæ, qui illis verbis exprimitur, & notificatur, non cessavit, nec fuit mutatum in Baptismum san- guinis, ut voluere Flagellantes, cum adhuc in ple- nitudine tenoris sui existat Evangelium hujusmodi aquæ Baptismum præcipiens sub poena damnatio- nis, ut probant hæc verba. Non potest introire in re- gnum Dei.

2. Cor. 3.

Rom. 8.

Joan. 3.

Insuper nullum est indicium, nullaque causa, undè desumi possit Evangelii cessatio, imò plures sunt ratio- nes, ex quibus colligitur perpetua ejus duratio. In Evangelio quippè consummata sunt omnia, quæ olim promiserat Deus Patribus nostris. Lex vetus figura fuit & umbra novæ, ut observat Paulus ad Galat. cap. 4. & ad Heb. 7. Nova autem est veritas, & complemen- tum veteris.

D. Hiero- nym.

Undè Divus Hieronymus lib. 1. adversus Pelagianos cap. 9. inquit: In Lege promittitur, in Evangelio impletur, ibi initia, hic perfectio est, in illa fundamenta jaciuntur, hic fidei & gratia culmen imponitur. Itaque nulla speranda est mutatio in his, quæ nobis præcepit Christus, ac proinde nec in Evangelio, in quo continentur verba, & præ- cepta Christi: idcirco nulla potest esse in Baptismo Christianorum mutatio, quoniam Lex nova, aut Evangelium præcipiens illum, est culmen, & ultima perfectio gratiæ.

Hanc utique veritatem elegantè similitudine explicat Victor Antiochenus, exponens illud Marci cap. 4. vers. 28. Ultra enim terra fructificat, primum herbam, deinde cibus, & sicca

Triden- tinum.

Rejicitur flagellantium insinuatia

Innocen- tius III.

Flagel- lantium ratio.

spicam, deinde plenum frumentum in spicas ait enim: Primi her- bam fructificat in lege natura, postmodum spicas in lege Moyse, postea plenum frumentum in Evangelio, Ex quibus verbis inferitur, in Evangelio nullam esse posse additionem, nec mutationem circa præcepta, sicut nulla potest fieri in frumento, quod est ultimus in hoc genere productio- nis gradus; cum Evangelium sit ultima perfectio, in qua sistendum est, & continentur verba Christi, quæ non transibunt. Errant igitur Flagellantes, qui volunt Baptismum fluminis jam cessasse, cum certum sit Evange- lium præcipiens illud adhuc vigere.

Deinde Baptismus fluminis, aut aquæ à Christo Do- mino institutus, non potuit ab hominibus mutari in Baptismum Sanguinis, ut declarat Concilium Tridentinum sess. 21. cap. 2. ubi habetur. Præsertim declaratur, id est, Sancta Synodus, hæc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum sub- stantia, ea mutaret, vel mutaret, quæ suscipiuntur utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro verum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaret. Quibus suadet- tur nullam potestatem esse in terris, quæ valeat ma- teriam aut formam Sacramentorum mutare, ita ut conste- rare possint alia materia, aliaque forma; quippe cum Sacra- menta Ecclesiæ sint signa gratiæ à Christo Domino institu- ta, à nulla creatura possunt mutari. Unde si Baptismus flu- minis cessasset, & fuisset mutatus in Baptismum San- guinis, ut voluere impij Flagellantes, hæc mutatio non esset hominum, Nam si velint ipsam esse hominum, debent pariter velle quòd sit nulla. Sed esse dextera excelsi, seu facta à Deo, seu à Christo Sacramentorum auctore, cui data est omnis potestas in Cælo, & in terra: sed nullibi constat Christum mutasse Baptismum; audivimus enim eum dicentem: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei, qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit, & nunquam audivimus eum dicentem, nisi qui se flagellaverit, non potest introire in regnum Dei, nec dixit, qui se flagellaverit salvus erit, qui verò non se flagellaverit, condemnabitur. Si ergo Dominus hoc non dixit, ut certissimum est, quomodo Flagellantes audent condemnare eos, qui non se flagellant, & baptizantur aqua in nomine Jesu Christi.

Nec valet dicere, quòd Baptismus Sanguinis, aut Sanguis pro Christo effusus supplet vicem Baptismi flu- minis, aut aquæ, ut inferunt Sancti Patres ex variis Sacræ Scripturæ locis. Non valet, inquam, quia hæc effusio Sanguinis, vel martyrium non enervat vim ac potestatem Baptismi fluminis, quamvis ejus vicem gerat, & sanctificet non baptizatos, qui pro Christo San- guinem effundunt, & lavant stolas suas in Sanguine Agni: idcirco Baptismus aquæ non fuit mutatus in Baptismum Sanguinis proptia manu in flagellatione effusum.

Deinde effusio Sanguinis, quæ Baptismi fluminis vi- cem supplet, est illa, quæ fit ab alio propter Christum, quam homo pro Christo patienter tolerat, ut fatentur omnes Sancti Patres unanimiter; sed Sanguis, in quo Fla- gellantes baptizari volebant, & omnes baptizandos esse dicebant, non fit ab alio propter Christum, sed ab uno- quoque in proprio corpore, & voluntariè mortem infert, aut læsionem corporis talem ex qua corpus circa vitam periclitatur. Igitur hæc flagellatio potius valet ad ge- hennam, quam ad remissionem peccatorum, cum con- temnat Baptismum aquæ omnibus necessarium, nec pos- sit supplere vices Baptismi aquæ, quem nemo potest sibi conferre; ut decrevit Innocentius III. ad Episcopum Metensem relatus in Can. Debitum de baptismo.

S. II.

Respondet Argumento contrario.

Flagellantium ratio est, quia (inquirebant) quando Christus in Cana Galilee circa finem convivii nup- tialis, aquam mutavit in vinum, designavit circa fi- nem mundi, Baptismum aquæ mutari debere in Bapti- smum Sanguinis de proprio cruore per flagella effusi, & si- cut vinum rubrum omni vino prius convivantibus opposi- tum magis placebat, plusque ab aliis commendabatur, ita in nova lege Baptismum Sanguinis præ Baptismo fluminis, & fluminis ante legis legibus Deo acceptiorem esse volebant,

Quapropter dicebant ab eorum adventu in mundum nul- lum potuisse salvari, nec verum efficere Christianum, nisi in proprio Sanguine per flagella effuso, & ex proprio cor- pore variis impressis Stigmatibus elicito baptizetur.

Verum hæc ratio non solum hæresis & impietas est, sed potius ineptia, aut dementia dici debet, ut observat noster Alphonsus à Castro; cum nullibi constet Christum in Cana Galilee mutando aquam in vinum designasse, quòd circa finem mundi Baptismus aquæ mutari deberet in Baptismum Sanguinis, ut malignitate moti Flagellantes interpretati sunt contra mentem communem Sacrorum interpretum. Hæc enim designatio non potest affirmari, nisi ex Scriptura, ex Traditione Apostolica, ex Con- ciliis, vel ex sanctis Patribus, quibus competit nobis verum sensum Christi exponere, & legitimas fidei regu- las demonstrare. Ex nullo autem ex illis locis inferri potest. Nam Scriptura affirmat Baptismum aquæ esse de præcepto aeterno, seu duraturo usque ad finem mundi; cum ex dictis constet Evangelium non cessasse, nec de- siturum esse, donec veniat Christus iudicare vivos & mortuos, & reddere unicuique secundum opera sua. Traditio quoque nullam mentionem facit de hujusmodi mutatione Baptismi aquæ in Baptismum Sanguinis, ut patet ex praxi Ecclesiæ Romanæ, in qua est vera tradi- tio, quam ab Apostolis habuit; nec Concilia, imò omnia decernunt aquæ Baptismum in re, vel in voto susci- piendum esse ab omnibus hominibus, sive sint introire in regnum Dei.

Solutio ad ratio- nem fla- gellan- tium.

Idem dicendum est de Sanctis Patribus; nullus enim dixit conversionem aquæ in vinum in Cana Galilee fa- ctam designasse Baptismum aquæ debere circa finem mun- di mutari in Baptismum Sanguinis, sed solum significare Christum instituisse nuptias, hæcque non esse malas, nec à Diabolo factas fuisse, ut præpropter confunderet hæreti- cos, qui post mortem ipsius nuptias improbarent, vel si- gnificare Evangelium, & nuptiarum Sacramentum, ut monet D. Augustinus tract. 6. in Joan. ubi ait: Per hoc er- go Dominus inquitur venit ad nuptias, ut conjugalis castitas firmaretur, & ostenderetur Sacramentum Nuptiarum, quia & illarum nuptiarum sponsus personam Domini figurabat: cui dicitur est, servasti bonum vinum usque adhuc: bonum vinum Christus servavit usque adhuc, id est, Evangelium suum. Igitur Flagellantes ex nullo capite inferre possunt Chri- stum Dominum in Cana Galilee designasse mutationem Baptismi aquæ in Baptismum Sanguinis per flagella ex proprio corpore effusi.

D. Au- gustin.

ARTICULUS XXII.

Sancit contra Jacobitas, Hominem non esse baptizandum in igne.

Circa Baptismi materiam, aut aquam, in qua admi- nistratur, erraverunt plures heretici, tam anti- qui, quam recentes, ut ex variis Scripioribus colligitur. Nam Manichæi, Gnostici, & alii alii Politei cum existimarent, & assererent omnia elementa à Deo malo esse creata, dicebant Baptismum in aqua nihil ad salutem conferre. Ann. verò 380. tempore Valentis Imperatoris, & Damasi Summi Pontificis insurrexit quidam vir hære- ticus, natione Galata, nomine Seleucus docens malum esse in Baptismo uti aqua, sed igne utendum esse pro- pter verbum illud Joannis Baptistæ de Christi Baptismo mysticè loquentis: Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igne. Existimabat enim ipse Seleucus omnes Spiritus, & animas hominum ex igne & Spiritu consistere, ut legi- mus in lib. 7. cap. 11. historice tripartitæ, ac proinde ipsas animas non posse salvari nisi in igne.

Seleucus

Hæc heretico adhæsit alter etiam natione Galata, ni- mirum Hermas, velut alii volunt Hermias, qui anno 388. sub Valente, & Valentiniano Imperatoribus, & Syricio Papa universos Seleuci errores docuit, & præter- rim hunc de Baptismo non in aqua, sed in igne suscipien- do ex eisdem verbis Joannis Baptistæ. Ego vos baptizo in aqua, ipse autem vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni, præ- ve intellectis, & perverso sensu acceptis.

Hermias

Quidam viri dicti Jacobitæ à quodam viro heretico nomine Jacobo, natione Syro, viro prorsus obscuro nomine Jacobo, natione Syro, viro prorsus obscuro gene-

Jacobita, gene-

genere, dixerunt tempore Mauricii Imperatoris, & Pelagii II. Papae circa annum Domini 584. aquam non esse adhibendam in Baptismate, nec ipsi eam adhibebant in Baptismate suo, sed ferro candente Crucis formam impresso Stigmate frontibus, vel genis parvulorum imprimebant, hinc putantes originale peccatum expleri, ut testatur Bernardus de Luxemburgo in Catalogo haereticorum, & Sanderus lib. 3. de visibili Monarchia haereticorum 113.

Error Lutheri & Bezae.

His haereticis addi possunt Lutherus & Beza, qui indirecte, aut saltem occasionaliter, & in certis quibusdam casibus necessitatem aquae in materia Baptismatis rejecerant, licet ad ignem non recurrerint cum Seleucianis, Hermianis, & Jacobitis. Nam Lutherus in colloquiis convivialibus cap. 17. rogatus an aqua deficiente, licet in lacte, vino, aut cervicia baptizare, dixit & respondit, aqua deficiente quidquid balnei nomine potest nuncupari, ad Baptismum sufficere. Idem docuit Theodorus Beza Epist. 2. ad Thomam Thilium, ubi ait: videtur si desit aqua, & alicujus Baptisma cum adificatione differri non posse, nec debeat, ego certe quovis alio liquore, non minus rite, quam aqua baptizarem, Itaque hi duo haeretici negabant aquam naturalem ex institutione divina esse materiam Baptismi, sicut panis triticeus, & vinum de vite sunt materia Eucharistiae.

S. I.

Statuitur veritas Articuli.

Concilia, quae decernunt materiam remotam Baptismi esse aquam naturalem, damnant praedictos haereticos, qui volunt homines non esse baptizandos in aqua naturali, sed in vero & proprio sanguine, vel in igne, vel in aliquo liquore distincto ab aqua naturali. Unde haeretici, quos hic impugnamus, damnantur in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. ubi decernitur. Sacramentum Baptismi (quod ad Dei invocationem, & individua Trinitatis, Patris, Filii, & Spiritus Sancti consecratur in aqua) rursus parvulis, quam adultis. Et in Florentino in decreto unionis sub Eugenio IV. quod inquit: Materia hujus Sacramenti (Baptismi) est aqua vera & naturalis, nec refert si frigida sit, aut calida. Et in Tridentino sess. 7. Can. 2. de Baptismo; Si quis dixerit, aquam veram & naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque ideo illa verba Domini nostri Jesu Christi: nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, ad metaphoram detorsit, anathema, sit. Idque confirmari potest ex perpetuo usque, & traditione Ecclesiae universalis, quae semper baptizavit Baptismo aquae naturalis, & ideo nullus potest citra haeresein à Baptismate aquam naturalem removere ut decernunt praenominata Concilia.

Interim-nense.

Florentinum Tridentinum.

Nihilominus ut articuli nostri veritas magis elucescat, adducendum est tam vetus, quam novum testamentum. Illud quoties de hoc Sacramento figurative loquitur, eum nomine aquae designat, ut constat ex illo Zachar. 13. In illa die erit fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatorum, & mensurate; ex illo Ezecch. cap. 36. vers. 25. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Per haec enim verba, quae baptismum figurant, facile sua, detur ex Sacris litteris baptismum non esse in igne, sed in aqua juxta doctrinam, & praxim Apostolorum, qui baptizabant in aqua, Christo sic mandante, & indicante his verbis D. Joannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poterit regnum Dei intrare. Unde respondit Petrus: numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum Sanctum acceperunt sicut & nos. Nec poterant alia materia uti, nisi aqua, cum audierint veritatem dicentem; Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poterit introire in regnum Dei. Quoad alios haereticos asserentes quicumque liquorem posse in necessitate sufficere pro validitate baptismi, convinci possunt rationibus supra allatis, quibus constat baptismum in sola aqua naturali esse necessariam administrandum. Hujus veritatis alia non subest efficacis ratio, inquit Scotus noster Doctor Subtilis in 4. dist. 3. quae est. 3. S. hic dicendum est circa finem, quam Christi Do-

Zach. 13. Ezecch. 36.

1. Petri 3.

Quod considerans Tertullianus eleganter ait in principio libri de baptismo: Felix aqua nostra Sacramentum, lian. quia ablatis delictis pristinae caritatis in vitam aeternam liberamur. Ratio hujus rei est, quia cum ad abstergendas corporis sordes aqua sit peridonea, certum est, quod effectus baptismi, cujus est veteris hominis inquinamenta mundare, per aquam designatur.

Tertull.

Nec valet dicere hanc spiritalem virtutem mundandorum animorum non esse naturaliter in aqua; quoniam si haec ratio valeret, militaret etiam contra haereticos, cum ignis non habeat illam naturam suam, nec Sanguis, nec liquores idonei sint ad talem effectum praestandum. Praeterea Christus Sacramentorum Institutor dedit aquae naturalem virtutem sanctificandi, & mundandi animas nostras, quam non dedit igni, nec Sanguini de proprio corpore, vi flagellorum expresso, ut docet Leo Magnus serm. 5. de nativitate ubi ait: Originem quam sumpsit in utero Virginis, posuit in fonte baptismatis, & obumbravit Spiritus S. qua fecit ut Maria pareret, eadem facit ut aqua regeneret. Et serm. 4. Omni homini renascenti aqua baptismatis instar est uteri virginis, eodem Spiritu replente fonte, qui replevit virginem, ut peccatum quod ibi evacuavit Sacra conceptio, hic solvat ablutio. Quibus constat baptismum non esse conferendum in igne, qui non mundat, nec lavat, sed urit, nec in Sanguine, qui non mundat, nec lavat, sed confurcat, sed in aqua, quae verè lavat, & mundat.

Inutilis haereticorum instantia.

Leo Magnus

Nec valet dicere, quod Christus lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo, ac proinde quod potius in sanguine quam in aqua baptismus est conferendus, ut lavemur & mundemur. Non valet, inquam, quia Sanguis Christi mundavit nos solum moraliter, & in ratione pretii exhibitio pro Redemptione nostra.

Hanc ipsam veritatem nimirum baptismum esse conferendum in aqua confirmat novum Testamentum; legimus enim Matth. 28. Christum dixisse Discipulis suis, Euntes in mundum universum predicate Evangelium omni creaturae, baptizantes eos in nomine Patris &c. Ex quibus verbis inferitur non solum Apostolis tunc traditam fuisse baptizandi potestatem, nec non baptismum tunc fuisse publicatum, sed etiam ipsum baptismum non posse fieri nisi in aqua, quia baptizare est nomen Graecum idem significans, ac latine immergere, & baptisma idem est ac immerio, aut lotio. Nullus autem lavat igne, sed urit; sola quidem aqua lavatur ea, quae lavanda sunt, inquit Hugo Victorinus lib. 2. de Sacram. part. 6. cap. 14. In solo Elemento aqua Sacramentum Baptismi consecrari institutum est, quia haec sola plenam aquae perfectam habet mundationem, alii liquores omnes aqua purificantur, & si quid alio quolibet liquore tactum fuerit, in sola aqua Sacramentum emundationis consistit. Ideoque per haec verba, omnes &c. denotatur lotio, quae fit per aquam.

Unde Apostolus scribens ad Ephes. cap. 5. de baptismo suscipiendum mentem suam per nomen aquae exprimit, & declarat Christum mundasse nos adustione ignis, sed lavacro aquae: Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aqua in verbo vita, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam. Nonne ex Apostolo Ecclesia mundata fuit lavacro aquae? dicant Jacobitae, Seleuciani, & Hermiani. Sanè nullam assignabunt rationem. Baptizent igitur non igne, sed aqua ad instar Apostolorum, qui non in igne, sed aqua baptizabant, ut patet in lib. Act. Apost. cap. 8. vers. 38. ubi habetur: Et iussit stare currum: & descenderunt uterque in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizavit eum. Idem demonstrant verba D. Petri Act. 10. vers. 47. Tunc respondit Petrus: numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum Sanctum acceperunt sicut & nos. Nec poterant alia materia uti, nisi aqua, cum audierint veritatem dicentem; Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non poterit introire in regnum Dei.

Ratio Scoti contra haereticos.

Quoad alios haereticos asserentes quicumque liquorem posse in necessitate sufficere pro validitate baptismi, convinci possunt rationibus supra allatis, quibus constat baptismum in sola aqua naturali esse necessariam administrandum. Hujus veritatis alia non subest efficacis ratio, inquit Scotus noster Doctor Subtilis in 4. dist. 3. quae est. 3. S. hic dicendum est circa finem, quam Christi Do-

Domini voluntas, quae per oracula Scripturarum innoscit: Hujus probatio non est alia, nisi quia sic institutum est, ut patet Joam. 3. Matth. 3. quare sit sic institutum, sunt aperta congruentia, quia aqua est frigida, fluida, necessaria, & communis, & haec omnes proprietates conveniunt illi humore, in quo debet fieri Baptismus, qui est ad repraesentandum actum concupiscentiae, ad flendum vigorem inobedientiae, ad illustrandam claritatem fidei, ad introducendum in vitam salutis, & hoc est commune omnibus, sicut lex ista, cuius hoc Sacramentum est initiativum, commune est omnibus ad salutem. Itaque nullus est, qui possit alia materia uti in Baptismo, nisi aqua naturali, cum omnes teneantur obedire divinae voluntati, quae cum instituerit Baptismum in aqua, in aqua sola potest administrari.

S. II.

Responsio ad Adversarios.

Ad rationem haereticorum supra adductam ex testimonio D. Joannis Baptista Matth. 3. Illos vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne, ex quo Seleuciani, Hermiani, & Jacobitae non adhibebant aquam in Baptismate, sed ferro candente Crucis formam impresso Stigmate frontibus, vel genis parvulorum imprimebant, existimantes ipsa impressione ignea deleri omnia peccata; licet Erasmus asserat illam vocem, igni, non haberi in exemplaribus Graecorum; tamen cum contradicant plures Sancti Patres, praesertim D. Hieronymus, & Hilarius, necnon Chrysostomus & Cyrillus ambo Graeci affirmantes in exemplaribus Graecorum hanc vocem igni reperiri, dico, quod improbandus est haereticorum Baptismus in igne administratus. Nam haec posita fuit differentia in Evangelio inter utrumque Baptisma, Joannis scilicet, & Christi, non quod Baptismus illius esset in aqua, istius vero in igne, sed quia Baptismus Joannis erat tantum in aqua, non in Spiritu, Baptismus autem Christi est in Spiritu, non quod ipse Spiritus sit ejus materia, sed quia Spiritus S. obtinet efficacitatem, ut animas nostras sanctificet, & in hoc, Baptismus Joannis erat diversus à Baptismate Christi, ut dicemus infra contra nonnullos haereticos. Additur autem, & igni, vel ut significaretur copiosa illa Spiritus Sancti in Apostolos effusio in die Pentecostes futura, scilicet quando Spiritus S. in discipulos congregatos in linguis igneis descendit non solum ad Ecclesiam implendam, sed etiam suam in ejus Sacramentis permanentiam, promittendam; ut exponunt plures Sancti Patres praeter citatos, scilicet, D. Anselmus homil. in Matth. D. Basiliius lib. de Baptismo, & D. Cyprianus lib. 1. contra Judaeos, cap. 12. Itaque D. Joannes non explicat materiam vel formam Baptismi, in quo Christus erat baptizaturus, sed solum effectum & efficaciam Spiritus Sancti in eodem Baptismo, quae non erat in Baptismo ipsius Joannis, quae quidem virtus oritur à Spiritu S. qui in Sacra Scriptura interdum dicitur ignis, ac proinde haeretici non possunt ex vi hujus auctoritatis D. Joannis baptizare in igne.

Monstrum Patrum.

Responsio D. Chryso. Strom. Bedae, & aliorum.

Dico iterum cum D. Chrysothomo Spiritum S. esse ibi intelligendum quoad efficaciam Sanctificationis hujus Baptismatis, quae unctioni comparatur, & per nomen ignis exprimitur. Vel dico cum venerabili Beda, & aliis, per ignem esse intelligendum poenitentiam, vel tribulationem hujus vitae, qua Deus baptizatos probat; unde A. Post. 1. ad Corinth. cap. 3. ait: Unusquisque opus quale sit, ignis probabit. Vel cum D. Hieronymo, & aliis ibi per ignem intelligendum esse ignem purgatorii. Nec certe illa interpretatio aliena est à mente D. Joannis Baptista, cum statim post haec verba; Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam; qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calcamenta portare, ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni, subjungat; cuius ventus labrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum suum in horrem, paleas autem comburet igni inexcinguibili. Haec enim verba solent interpretari Sancti Patres de igne, in quo post mortem purgandi sunt Electi; igitur D. Joannes Baptista per ignem non designavit materiam Baptismi, sed ignem purgatorii.

Sed si haec interpretatio non placeat haereticis, dico verba D. Joannis Baptista significare effectum Baptismi,

seusserventem illam charitatem, qua inardescunt nascentis Ecclesiae Filii, qui Baptismum & Confirmationem acceperant. Charitas quidem illa, aut gratia, quae diffusa est in cordibus baptizatorum per Spiritum Sanctum, qui datus est illis, interdum per ignem in Sacris Scripturis exprimitur, & ipsos baptizatos inflamat.

ARTICULUS XXIII.

Docet adversus Colobrosianos, Baptismum collatum in nomine alicujus creature esse invalidum.

Nedum circa materiam Baptismi, sed etiam circa ipsius formam errant haeretici & primò Colobrosiani Viri haeretici, sic dicti à Colobroso Menandri haeretici ac Magi alectorum, qui tempore Antonini Pii Imperatoris, & Hygini Papae circa annum Domini 152. dicit omnes scientes salutem non in nomine Sanctissima Trinitatis, sed in suo nomine esse baptizandos, & sic de facto baptizabat eos, qui baptizari volebant, ut ex D. Augustino de haeres. colligunt plures Scriptores. Huic haeretico successit alter aliam formam addens, scilicet Marcus, Valentini haeretici Discipulus, & Heraclionis successor, qui ut testatur Eusebius lib. 4. hist. Eccles. & Irenaeus lib. 1. adversus haeres. cap. 8. docuit anno 155. tempore ejusdem Imperatoris, & Pii hujus nominis Papae I. homines esse baptizandos in nomine ignoti Patris ornatum, in veritate marie omnium, & in eo, qui descendit, Jesu.

Marcus Valentini discipulus.

Anno autem 181. regnante Commodio Imperatore, & vivente Sotero Papa, insurrexerunt Cataphrygæ, seu Cataphrygii etiam viri haeretici, ex provincia Phrygiae nomen sumentes, qui nolentes in forma baptizandi uti iisdem verbis, quibus Ecclesia Catholica utitur, quaeque Christus Apostolos suos docuit dicens: Baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; nec baptizare in nomine Sanctissima Trinitatis, aliam formam invenerunt, qualis autem fuerit haec forma, non constat, cum de ipsa nullam mentionem faciant Philastrius, neque Augustinus, nec alii Scriptores, qui de hac re loquuntur.

Cataphrygii.

Paulus Samofatenus, natione Syrus, qui Artemonis, & Ebionitarum haeresim revocavit anno 273. tempore Aureliani & Felicis primi, in nomine Sanctissima Trinitatis minime baptizabat, ut refertur Philastrius & Sanctus Augustinus, licet non referant formam, qua utebatur, eamque omiserint, sicut omiserunt eam, qua utebantur Cataphrygii, de quibus jam locuti sumus.

Paulus Samofatenus.

His haereticis successit Eunomius (à quo Eunomiani haeretici) genere Capadox, conditione Ariti Discipulus, & in omnibus inimicus verè fidei, qui anno Domini 358. regnantibus Constantio Imperatore, & Liberio Papa, ut praedecessores suos impugnet noluit in nomine Trinitatis baptizare, sed in morte Christi dumtaxat sub hac forma: Ego te baptizo in morte Christi. Huic errori veram Baptismi formam à Christo Domino institutam rejicienti postea, nimirum anno 493. tempore Anastasii primi in Oriente Imperatoris, & Symmachi Papae, adhaesit quidam haereticus nomine Denterius Episcopus Arianus, de quo Nicephorus lib. 6. cap. 35. hist. Eccles. Sic scribit: Eadem tempore, hoc est, Anastasii Imperatoris temporibus, Episcopus quidam Arianus, cui nomen Denterii fuit, in urbe Constantinopolitana, Barbam quendam cum baptizaret, veluti Domini traditionem abolens, praeter morem receptum, dicens ausus est: baptizatur Barbam in nomine Patris per Filium in Spiritu Sancto, ecce tibi autem: unda, quae in sacro lavacro erat, repente disparuit, et Barbam inde profugiens, miraculum id omnibus promulgavit. Sanè hoc miraculo suaderetur Baptisma nullam aliam habere formam, nisi eam, qua utitur Ecclesia Catholica, quae est haec: Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.

Eunomius.

Denterius.

In hac haereticorum serie reponendi sunt etiam alii impugnatores Sacramentorum, nimirum Lutherus, Zuinglius, & Brentius, qui licet dixerint in Baptismo utendum esse forma consuetam in Ecclesia Romana, erraverunt tamen circa ejusdem Baptismi formam. Nam Lutherus.

Lutherus.

Lutherus de captivitate Babylonica cap. de Baptismo tenet valere Baptismum quibuscumque verbis confertur, modò ministratur in nomine Domini. Addit insuper, quòd valet etiam si non detur in nomine Domini, modò in nomine Domini à baptizato suscipiatur, quòd est hæreticum, & contram formam à Christo Domino institutam.

Zuinglii

Zuinglius lib. de vera & falsa religione approbat formam consuetam, sed affirmat certam verborum formam non esse necessariam. Sed hic Lutheri, & Zuinglii error est peior prioribus, quia Baptismi formam uniuscujusque arbitrio relinquit, & revocat quòd Christus determinavit. Brentius in suo Cathéchismo cap. de Baptismo declarat Ecclesiæ formam esse servandam, tradit tamen Baptismum fore legitimum, si minister post recitatum à Cathecumeno fidei Symbolum baptizet in hac forma: *Adiuro jam ex te confessionem fidei tuae, quod credas in Deum Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, in hanc igitur confessionem intrigo te in aquam, ut hoc signaculo certus sis, te in Christum insertum esse.* Hæc verba probant Brentium vellem formam Baptismi non consistere necessariò in verbis, quibus utitur Ecclesia, ideoque inter hæreticos hujus articuli reponendus est.

Brentius

S. I.

Anathematizat Hæreticos.

Formam Baptismi esse hanc: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, definitum fuit in variis Conciliis contra prædictos hæreticos, scilicet in Lateranensi cap. Firmiter, in Florentino in decreto Eugenii, & in Tridentino sess. 7. can. 3. *Si quis dixerit, in Ecclesia Romana (quo omnium Ecclesiarum mater est, & magistra) non esse veram de Baptismi Sacramento doctrinam, anathema sit.* Doctrina autem Ecclesiæ Romanæ à Spiritu Sancto edocta est in hac forma baptizare: *Ego te baptizo &c.* hancque esse veram formam habetur in sequenti Canonem: *Si quis dixerit, Baptismum qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum, anathema sit.* Nam licet hic Canon conditus fuerit ad declarandum validum hæreticorum Baptisma, tamen Baptismi formam esse hanc: *Ego te baptizo in nomine Patris &c.* cum propter eadem verba Baptismus hæreticorum sit validus, & ipsius validitas à vera forma pendeat.

Lateranense

Florentinum

Tridentinum

Canon. XL. Apostolorum

Conciliis addo quadragesimum Canonem Apostolorum, in quo legitur: *Si quis Episcopus, aut Presbyter in una initiatione, non tres immersiones, sed una dumtaxat, qua in mortem Domini datur, peregerit, deponitur, non enim dixit Dominus: baptizate in mortem meam, sed profecti docete omnes gentes, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, baptizantes eos.* Sanè hac Apostolica constitutione damnantur Hæretici baptizantes in morte Christi, vel in alia forma distincta ab ea, qua utitur Ecclesia Romana, quia declarat Baptisma esse ministrandum sub invocatione Sanctissimæ Trinitatis. Hocque prorsus invalidum esse dum ipsa Trinitate penitus inexpressa ministratur. Solum Institutoris est præscribere formam, Ministri verò est eam fideliter observare: idcirco unusquisque tenetur baptizare in forma præscripta à Christo.

Matth. ult.

Formam Baptismi esse hanc: *Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filii &c.* patet nedum ex autoritate Conciliorum, & Apostolorum jam memorata, sed etiam ex illo Matth. cap. ult. *Baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Licet enim ibi expressè non præcipiat Christus, ut baptizando Apostoli proferant eadem verba tres Sanctissimæ Trinitatis personas exprimentia, id tamen ratione constat, quia necesse est, quòd causa Baptismi exprimat, non solum ministerialis, quæ Sacramentum perficit, scilicet ille, qui baptizat, sed etiam causa principalis, seu Sanctissima Trinitas, à qua verba Sacramentorum virtutem obtinent, & à qua habent, ut quòd expriment, significant. Forma autem præfata Ministrum exprimit, dum dicitur: *Ego te baptizo, & causam principalem designat, dum dicitur: in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ideoque dum Christus mandavit Apostolis, ut docerent omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris &c. formam Baptismi designavit, docuitque modum, in quo erant gentes

Vera Baptismi forma.

baptizantur, qui quidem modus est baptizare in nomine Patris &c. Hoc Christi mandatum esse sic intelligendum constat ex propriis terminis. Evidens enim est, quòd ex Christi verbis Apostoli nullum alium poterant colligere modum baptizandi. Constat pariter ex continua Ecclesiæ praxi, quæ hunc ritum observavit, ut facile colligitur ex supra citato Canone Apostolorum, à quibus ipsa Ecclesia hujusmodi baptizandi formam accepit.

Hinc est, quòd Alexander III. relatus in Canone primo de Baptismo, & ejus effectu inquit: *Si quis puerum in aquam immerferit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, amen, & non dixerit in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, amen, non est puer baptizatus.* Quibus constat Ecclesiam semper docuisse formam Baptismi non esse aliam, quam illam qua ipsa utitur. Undè Concilium primum Nicænum celebratum anno 325. sub S. Sylvestro Papa pro tuenda Filii divinitate contra Arianos Can. 9. Paulianistas & Cataphrygios ad Ecclesiam redeuntes baptizari jubet, quia Baptisma eorum erat nullum, utpotè quia verbis Evangelicis non consecratum, hoc est, quia Paulianistæ & alii non baptizabant in nomine Sanctissimæ Trinitatis, quam non credebant, sed baptizabant in nomine Patris per Filium in Spiritu Sancto; nolebant autem baptizare in nomine Filii, nè cogere eum Deum ferri, sed per Filium quasi per instrumentum. Idem decrevit Concilium Laodicense Can. 8. Itaque Baptismus sub quacumque alia forma collatus debet esse nullus ex defectu veræ formæ, seu prolationis verborum Sanctissimam Trinitatem invocantium.

Alexander III.

Conciliū Nicænum

Conciliū Laodicense

His auctoritatibus suffragantur Sancti Patres, & præsertim S. Augustinus lib. 3. de Baptismo cap. 15. ubi ait: *Si Evangelicis verbis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Marcion Baptismum consecrabat, integrum erat Sacramentum, quatenus eius fides sub eisdem verbis aliud opinantis, quam Catholica veritas docet, non esset integra, sed fabulosis falsitatibus inquinata.* Pateor Sanctum Augustinum per hæc verba approbare Baptismum Hæreticorum Marcionistarum; sed nullus diffiteri potest eundem Sanctum Doctorem per eadem verba docere hujus Sacramenti formam, seu Baptismum esse conferendum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Et D. Ambrosius lib. 2. de Sacramentis inquit: *In uno nomine baptizari nos iussit, hoc est, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Et in Can. Sanctum de consecrat. dist. 4. habetur: *Sanctum est Baptisma per seipsum quòd datum est, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

D. Augustinus

D. Ambrosius

Idem decrevit Zacharias Papa relatus in can. 83. dist. 4. de consecrat. ubi sic legitur: *In Synodo Anglorum Decretum & Judicium firmissimè præceptum, & diligenter demonstratum esse dignoscitur, ut quicumque sine invocatione Trinitatis missus fuisset, Sacramentum regenerationis non haberet. Quòd omnino verum est, quia si lotus in fonte Baptismatis quis fuerit sine invocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filii, et Spiritus Sancti, fuerit baptizatus. Hoc quoque observari in prædicta Synodo Sacerdotes voluerunt, ut qui vel unam de Trinitate personam in Baptismo non nominaret, illud Baptisma esse verum non posset. Quòd pro certo verum est: quia qui unam ex Sancta Trinitate confessus non fuerit, perfectus Christianus esse non potest. Qui enim confitetur Patrem, et Filium, si confessus non fuerit Spiritum Sanctum, neque Patrem habet, neque Filium. Et qui confessus fuerit Patrem, et Spiritum Sanctum, et non fuerit confessus Filium, neque Patrem habet, nec Spiritum Sanctum, sed vacuus est à divina gratia. Ex illa autoritate sequitur, quòd necesse est pro Sacramenti validitate tres Sanctissimæ Trinitatis personas exprimere in Baptismo juxta mandatum Domini, qui Baptisma in nomine trium Divinarum Personarum ministrandum esse dixit Matth. ult. Hæc quidem expressio ad formam Baptismi speciali quadam ratione exigitur, quia cum Baptisma sit totius vitæ spiritualis fundamentum ad salutem omnino necessarium, ut farentur omnes illi, qui admittunt illud, nihil justius est, quam ut in exordio salutis auctorem agnoscamus, in ejusque fidem, amorem, & gratiarum actionem effundamus, à quo creati in Christo Jesu novum esse recipimus, & divinæ consortes facti nature à Patre per Filium in Spiritu Sancto regeneramur, dum in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti baptizamur.*

Nullitas Baptismi Marcionistarum

Undè Baptismus in nomine Colobrosi collatus, pariter & Baptismus Marcionistarum collatus in nomine ignoti

ignoti Patris omnium, & veritate omnium matre, & in eo qui descendit in Jesu, non confertur in debita forma seu in ea, quam Christus designavit: cum ipsius collatione non exprimat Sanctissimam Trinitatem, cujus vera expressio non potest fieri nisi per hanc formam: *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, ut patet. Nam dicere: *ego te baptizo in nomine ignoti Patris &c.* juxta Marcionistarum formam, non est exprimere Trinitatis personas, cum non nominentur in conceptu formalis personarum, aut notionum, quibus personaliter constituuntur, realiter distinguuntur, & multiplicantur.

Pelagius Papa

Nec valet eorum ratio de spirituali regeneratione, quam tribuunt Patri, & Matri sicut de corporali, quia hæc generatio est à Deo, de quo spiritualiter nascimur. Igitur Baptismus Marcionistarum debet esse nullus, pariter & ille, qui datur nomine Colobrosi. Nam si Baptismus collatus in nomine solius Domini, id est Christi, sit nullus, ut de clarat Pelagius Papa in Can. 30. dist. 4. de consecrat. ubi alloquens Gaudentium Episcopum ait: *severè tibi de caeteris hæreticis qui in locis tuis dilectionis vicinis dicuntur commorari, solummodo se in nomine Domini baptizatos fuisse forsitan confitentur, sine cujus (quam ambigunt) eos ad Catholicam fidem venientes in Sancta Trinitate nomine baptizabitis à fortiori nullus debet esse baptismus in Colobrosij nomine collatus. Sane nullus rationis compos hoc ibit inficias cum baptizari in nomine Colobrosij sit baptizari in nomine viri impiissimi, & pabrizari in nomine Christi sit baptizari in nomine Filij Dei.*

Act. 8.

Nec obstat, quòd Act. cap. 8. vers. 12. viri & mulieres dicantur pabrizati in nomine Jesu Christi ab Apostolis, qui in nomine Jesu Christi baptizabant. Non obstat, inquam, quia Apostoli tunc hoc fecerunt ex divina quadam dispensatione illis insinuatâ propter exaltationem nominis Jesu Christi, quòd Judæis erat scandalum, gentibus autem stultitia teste Apostolo dicitur. *Prædicamus Christum Crucifixum Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ut monent omnes Theologi post D. Thomam.* Ad sublata hac occasione, cum videlicet jam nomen Domini Jesu exaltatum esset, nulli licet hoc solo nomine invocato baptizari: cum necessariò in Baptismate exprimi debeant tres Sanctissimæ Trinitatis personæ, nec nunc extret eadem ratio. Congruum enim fuit initio Ecclesiæ nascentis apud Judæos dari Baptisma in remissionem peccatorum in nomine Christi, quia Judæi negabant necessitatem Redemptionis & Redemptoris, ideo potuit Baptisma in illa forma dispensativè conferri sine ullo errore in forma prædictæ, vel speculativè; nunc autem hæc ratio jam cessavit, & ideo non subsistit amplius dispensatio.

S. II.

Proponit, & dissolvit Argumenta Hæreticorum.

Argumentum hæreticorum, est quia ex illis verbis Matthæi: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, non potest colligi legitima, qua in Baptismo utitur Ecclesia Romana, esse legitimam. Quòd verum esse patet ex variis similibus locis Sacre Scripture. Nam dum Christus Marc. ult. contulit Discipulis suis potestatem ejiciendi Dæmonia his verbis: *In nomine meo Dæmonia eiciuntur*, non mandavit eis ut Dæmones expellendo uterentur hac forma. *Dæmon, ego te eicio in nomine Christi.* Et cum instituit Sanctissimum Euchariam Sacramentum, suisque Apostolis potestatem consecrandi dedit dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*, non mandavit Apostolis ut consecrando, dicerent: *Hoc facio in Christi commemorationem.* Tandem dum Poenitentia Sacramentum instituit, dixit Apostolis: *Accipite Spiritum Sanctum quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt;* tamen forma Sacramenti Poenitentia, qua utuntur Sacerdotes in Ecclesia Romana, non est hæc. *Cui remisit peccata, remissa sunt, cui retineto, retenta sunt,* cum post factam peccatorum confessionem Sacerdos dicat: *Ego te absolvo à peccatis tuis.* Igitur pari ratione nullus debet baptizari in hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* licet Christus

dixerit Discipulis suis: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Respondeo paritatem non valere; nam Christus per hæc verba *baptizantes eos in nomine Patris &c.* ostendit Baptismum non posse aliter confertur, nisi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. tunc enim docuit Discipulos modum baptizandi. Per alia autem verba supra relata dedit illis solum potestatem ejiciendi dæmonia, conficiendi Eucharistiam, & absolvendi à peccatis, & ideo non valet paritas. Deinde si hæc verba Christi: *baptizantes &c.* secundum se dumtaxat, & seorsim à traditione accipiantur, transeat, quòd ex ipsis verbis possit alia forma colligi. At si ex traditione perpetua accipiantur, ex qua Christi Domini præcepti veritas est accipiendum, certum est, quòd qualibet alia forma Baptismi est nulla; constat enim ex Ecclesiæ praxi, & Sanctorum Patrum autoritate, in Baptismo hæc verba esse usurpanda: *Ego te baptizo &c.* quia in hac forma Baptismus confertur juxta mandatum Christi: etenim in hac forma dumtaxat significantur ea, quæ absolute sub pœna nullitatis significanda sunt in Baptismo, scilicet Minister, Sacramentum, persona recipiens, & causa princeps. Primum significatur per nomen, ego, quòd significat ministrum, qui licet non debeat necessariò exprimi, ut probat Baptisma Grecorum sub hac forma collatum: *Baptizatur servus Dei in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, ab Ecclesia Romana approbatum bonum tamen est ministrum exprimere, cum Christus instituerit eum: eique suam contulerit potestatem. Secundum exprimitur per verbum baptizo. Tertium per particulam, te. Quartum verò seu Sanctissima Trinitas exprimitur per alia verba scilicet, *in nomine Patris &c.* In aliis autem exemplis adductis, seu in secundo, & in certio, Sacerdotes Ecclesiæ reverè non utuntur eisdem verbis, cum non confecerint in hac forma: *Hoc facio in Christi commemorationem*, quia per hæc verba non consecravit Christus, sed dicunt: *Hoc est corpus meum*, quia sunt verba, per quæ ipse Christus consecravit. Nec in Sacramento poenitentia Sacerdos dicit: *Quorum remisit peccata, remittuntur eis*, sed: *ego te absolvo*, quia Christus instituit hoc Sacramentum per modum judicii, & voluit Sacerdotes esse judices ad proferendam sententiam in peccatorum remissionem; quæ non potest aliter proferri nisi per hæc verba, *ego te absolvo &c.* Idem dico de primo exemplo quòd est de potestate ejiciendi Dæmonia, quæ efficiuntur in nomine Christi, seu virtute Christi, per verba hæc Dæmoniorum ejectionem exprimentia. Hinc est, quòd paritas non tenet, ac proinde quòd Baptisma debet necessariò conferri in forma prædicta, quoniam hæc sola fit in Invocatione Sanctissimæ Trinitatis.

Responsio ad argumentum contrarium

Inutilis sunt paritas ab hæreticis adducta.

ARTICULUS XXIV.

Nullam contra Donatistas admittit Iterationem in Baptismo.

Marcionistæ, de quibus locuti sumus in primo articulo hujus operis, asserunt (teste D. Epiphano hæres. 42.) eundem hominem esse ter baptizandum, si post primum Baptisma in alia peccata labatur. Baptizabant primò eum in infantia ad delendum peccatum originale, alia verò duo Baptismata concedebant in adultæ etate ad imitationem Christi Domini, qui à Joanne baptizari voluit, tamen non conferebant hæc duo posteriora in ejus Sanguine, sed in aqua, ut à peccatis actualibus ipsa aqua Baptismali mundaretur, sicut in Sanguine Christi mundatus fuerat.

Error Marcionistarum

Eundem errorem de Baptismo iterando tutatus est anno 358. tempore Constantini Imperatoris, & Liberii Papæ, quidam Hæreticus, nomine Donatus, qui propter Cæcilianum contra voluntatem suam ordinatum Ecclesiæ Carthaginensis Episcopum ab Ecclesia recessit, obiciens eidem Episcopo delicta, quæ probate non potuit: sed postmodum de falsitate con-

visus Schisma in hæresim pertinaci vertit defensione, quæ ferè totam Africanam Ecclesiam interfecit, ut refert D. Augustinus lib. de hæresibus.

Guido Carmelita, seu Guido de Perpiniano dictus, Carmeliticæ ordinis Prior Generalis, & postea Episcopus Majorensis eundem errorem tribuit Armenis, qui ad ipsos venientes ex Ecclesia Romana rebaptizabant dicentes Ecclesiam Romanam non esse veram Ecclesiam Christi, ac proinde verum Baptisma non posse esse in illa, sed solum in Ecclesia ipsorum Armenorum, quam ipsi dicunt veram & Catholicam Ecclesiam. Sed in quantum ad nos est, Donatistas, & Armenos in hac hæreticorum Baptisma iterantium serie reponere non audeamus, quia non iterabant propriè Baptisma, sicut Marcionista, hoc est, ut per secundum Baptisma deleterentur peccata actualia illius, cui per primum remissum fuerat peccatum originale, sed in alio sensu, nimirum quia putabant Baptisma hæreticorum, & eorum, qui ex alia secta venerant, esse nullum. Dicebant enim unum Baptisma tantum esse necessarium; unde error istorum est diversus ab errore illorum; ideoque in alia serie sunt merito reponendi, scilicet in ea, in qua adducendi sunt hæretici, qui volunt Baptisma ab hæreticis collatum esse nullum, & invalidum.

Anno autem 1522. infurrexerunt contra unitatem Baptismi quidam hæretici, qui ab iterato Christi Baptismate dicti fuerunt Anabaptista, quorum auctor creditur Balthazar Pacimontanus, vel ut credunt alii, Nicolaus Storkius, qui cum primum Lutherò adhaerit, ab eo postea deficiens, in insolitas revelationes ventillans ad rusticas & ignaras gentes accedit, & tandem apud eos inveniens de se crederet, ut iactabat, sibi per Michaelem Archangelum revelatis eis persequat, ut libertatem profiterentur Evangelicam, & soli Deo vacarent, seque sine re rebaptizari, & eos, qui tali Doctrina repugnarent, igne, & ferro delerent, affirmans nullum posse salvari unico Baptismo, subindeque docebat cum Marcionista Baptisma esse iterandum ob iterationem peccatorum actualium, quæ in secundo Baptismate deleri volebat denegans Pœnitentiæ Sacramento plenam virtutem delendi peccata post Baptisma commissæ. Obiter observandum est apud Judæos fuisse quosdam hæreticos, qui se, suaque vestimenta quotidie abluebant, & dicti fuerunt Hemerobaptista, quia te- stibus Crinito, & Sancto Epiphano hæref. 17. asse- rebant hominem sine quotidiano Baptismate salvari non posse.

fitendum, quod celebratum in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, esse credimus tam Adultis, quam parvulis perfectum remedium ad salutem.

Concilium Florentinum sub Eugenio eandem doctrinam tenet, ait enim: *Tria sunt Sacramenta, Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quæ characterem, id est, Spirituale signum imprimunt in anima, indelebile, unde in eadem persona non iterantur.* Et Concilium Tridentinum seis. 7. can. 9. de Sacramentis in genere habet: *Siquis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione & Ordine non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possunt, Anathema sit.*

Hæc veritas de Baptismo non iterando in tot Conciliis confirmata contra hæreticos colligitur etiam, & firmatur ex Sacra Scriptura, scilicet ex illo ad Hebr. 6. *Impossibile est enim, eos qui semel sunt illuminati, & prolapsi sunt; rursum revocari ad Pœnitentiam, rursum crucifigentes sibi metipsum Filium Dei: & offerui habentes.* Quamvis plures velint inde veritatem hanc non posse inferri, fateor aliquos hæreticos, quos in proprio loco impugnabimus, intelligere verba hæc de Pœnitentiâ, ut suadent peccata post Baptisma commissâ, esse irremediabilia. Quod est falsum & contrarium eidem Paulo 1. ad Corinth. cap. 15. docenti peccata etiam fidelibus per Pœnitentiam condonari.

Fateor insuper, quod aliqui Catholici ac intelligunt etiam de Pœnitentiâ, ut ostendant peccata post Baptisma commissâ difficile remitti; tamen Divus Ambrosius, Divus Augustinus lib. de vera & falsa Pœnitentiâ, Divus Chrysostomus homil. 9. ad Hæbreos, Divus Epiphanius hæref. 59. Theodoretus & Theophilactus eundem locum exponentes, & multi alii censent hæc verba Apostoli intelligenda esse de Baptismo, & volunt semel illuminatos, & prolapsos non posse iterum eodem illuminari (necesse enim est conferri unum Baptisma in remissionem peccatorum.) Igitur Apostolus docet semel baptizatos, qui post Baptisma peccant, non posse per aliud Baptisma renovari, nec revocari ad Pœnitentiam, seu ad Pœnitentiæ effectum, nempe ad remissionem peccatorum per idem Sacramentum, puta per Baptisma. Ratio hujus rei est, quia in Baptismo commemoratur Christo, & conspelimur, inquit Apostolus ad Rom. 6. vers. 3. & 4. *An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus: conspelti enim sumus cum illo per Baptisma in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vite ambulemus.* Hinc est, quod iteratio Baptismi est contra eius significationem, & iterare illum est falsò mortem Christi & eius sepulturam repræsentare, quia Christus semel tantum mortuus est, & mors illi ultra non dominabitur. Idque facile colligi potest ex fine, ob quem Christus venit, & mortuus est, qui cum sit reparatio juris ad gloriam per Adæ peccatum amissi, nulla est in Christo necessitas iterum moriendi.

Hoc verum esse probat idem Apostolus, qui dum assignat rationem, ob quam impossibile est eos qui semel illuminati sunt, & prolapsi sunt, revocari ad Pœnitentiam, ait: quia hoc esset in semetipsis rursus crucifigere Christum, quem iterum crucifigere impossibile est, cum fedeat ad dexteram Patris, vivat in carne impassibili, & habeat immortalitatem. Idcirco semel validè baptizatus non potest iterum baptizari, quoniam ait S. Clemens Papa lib. 6. constitut. cap. 15. *Uno Baptismo sumus contenti qui in mortem Christi tradimur.* His quidem verbis Baptisma similatur morti Christi, quæ cum semel dumtaxat tradita fuerit Christo, semel tantum fidelibus tradi potest Baptisma. Idem Summus Pontifex de iterantibus Baptisma inquit: *Crucifigunt Dominum, decidunt divina.* Vult igitur novum Baptisma repugnare baptizato, sicut Crucifigi repugnat Christo, qui mori non potest, quia morti mors fuit, ut prædixerat per os Prophetæ: *Mors ero mors tua.* Taceant igitur hæretici, & desinant rebaptizare, ne iterum Christum crucifigant, ut inquit Apostolus.

Hanc ipsam veritatem confirmat finis, ob quem institutum fuit Baptisma, scilicet remissio peccati originalis, ut tenent omnes communiter contra Pelagianos. Porro cum

cum hoc peccatum semel tantum contrahatur ab omnibus filiis Adæ, in quo peccante omnes peccaverunt, sequitur, quod semel tantum potest suscipi Baptisma, cum cessante sine cesset urique mediocum applicatio; alioquin media non essent propter finem, & Sacramenta possent confici deficienter materia circa quam, id est, ad quam destrucendam instituta fuere, quod est falsum. Ideo enim Pœnitentiâ iteratur, & ad Thronum confessionis sæpè accedimus, quia sæpè peccata committimus actualia, ad quæ delenda, fuit institutum Pœnitentiæ Sacramentum. Unde cum deficiat in semel baptizatis hæc materia Baptismi, puta peccatum originale per primum Baptisma remissum, ipsius etiam deficiat iteratio; aliâ materia non esse absolute necessaria ad conficiendum Sacramentum, quod est hæreticum, ut declarat Sacra Florentina Synodus.

Nec valet dicere peccata actualia etiam deleri cum originali per Baptisma, si in baptizato reperiantur, ut definitum fuit in Concilio Tridentino sess. 5. in decreto de peccato originali circa finem, ubi legitur: *Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in Baptismo confertur, remissum peccati originalis remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id, quod verum & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi, aut non impiari, Anathema sit.* Non valet, inquam, quia Baptismus hæc peccata actualia delet per accidens, hoc est, ratione remissionis peccati originalis quod non potest deleri, nisi deleantur cætera, quæ cum ipso sunt. Baptismo inquam eluuntur omnia in Ecclesiam intrantium peccata. Hæc enim est virtus Christi, ut quamvis peccator, qui ejus unda se laverit, denud in Virgine reparatus, non meminerit ante quod fecerit, & juvenutis scelera non cognoscat, & sic Virgo fide Christi qui fuerat Adultæ corruptione peccati; inquit S. Maximus homil. 1. de Eleemosyna.

Restat itaque Baptismus fuisse institutum propter peccatum originale, ex cuius unica contractione sequitur unica Baptismi susceptio. Quapropter Paulus ad Ephes. 4. ait, *Unus Dominus, una fides, unum Baptisma.* Igitur Paulo teste hæretici supracitati, ut potè Marcionista, Anabaptista, & alii non possunt citrà hæresim tria vel quatuor Baptisma uni & eidem conferre. S. Leo relatus in Canone, cum itaque de consecrat. dist. 4. eodem testimonio Pauli utitur ad rejiciendam Baptismi iterationem; ibi enim ait: *Scimus quidem inexpiabile esse facinus, quoties iuxta hæreticorum damnata à Sanctis Patribus instituta, cogitur aliquis lavacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire; Apostolica reclamante sententia, quæ nobis unam prædicat in Trinitate Deitatem, unam in fide confessionem, unam in Baptismo Sacramentum.* His si quidem verbis ille Sanctissimus Papa suadet Leoni Ravennati Episcopo Baptisma non esse iterandum, quia illa unitas in Baptismo sumitur secundum ipsius susceptionem; semel quidem verè baptizatus, semper remanet baptizatus, habetque ipsius Baptismi characterem.

His suffragatur ratio congruentiæ. Nam Baptismus est quedam regeneratio Spiritualis, ut facile suadetur ex illo Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Et ex variis locis Apostoli, in quibus Baptisma dicitur Lavacrum regenerationis. Et in Sanctis Patribus in quibus homo baptizatus dicitur renatus. Hinc est, quod sicut nativitas carnalis unica est, & homo semel tantum nascitur, ita unicum debet esse Baptisma, ut semel baptizatus non possit iterum baptizari. Unde D. Augustinus explicans illud Joan. 3. Nicodemi ad Jesum: *Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? numquid potest in ventrem matris suæ iterato introire, & renasci?* ait: *Intellige nativitatem Spiritus, quomodo intellexit Nicodemus nativitatem carnis, quomodo enim uterius non potest repeti, sic nec Baptismus.* Quibus constat Baptisma esse omnino iterabilem, etiam post Baptisma susceptum homo moriatur per peccatum, quia non indiget renasci, nec fieri de novo Filius Ecclesiæ, cum in suo suo hæc pia Mater contineat justos, & peccatores, sed indiget resurgere, & de facto resurgit per Pœnitentiam. In Baptismo homo renascitur, & constituitur Filius Sponsæ Christi, seu Sanctæ Matris Ecclesiæ, ut

monet idem Divus Augustinus serm. 163. de temp. ubi inquit: *Resurrecturum humanum genus in sæculi consummatione post mortem, nunc resurgit in Baptismo; suscitandum est tunc Deo populus post soporem, nunc suscitatur post infidelitatem, liberandus est tunc à mortali conditione, nunc liberatur ab innocentia cecitate. Renascitur tunc ad aternitatem, nunc renascitur ad salutem.* Hac quidem auctoritate plenè convincuntur Marcion, & Anabaptista, qui Adultos jam baptizatos iterum baptizare volebant, ut ipsis remitterentur peccata post Baptisma commissa. Baptismus est nativitas, mors, & resurrectio, quæ semel contingunt, ideoque Baptismate in debita forma semel collato aliqui nequit eidem iterum conferri. Non duo, sed unum nobis præcipitur in Concilio Nicæno confiteri Baptisma in remissionem peccatorum.

Dicent hæretici Eucharistiam esse etiam figuram & repræsentationem mortis Christi Domini, ut innotuit 1. Cor. 11. Apostolus 1. ad Corinth. cap. 11. vers. 26. *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & Calicem bibitis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Hoc tamen non obstante Eucharistia Sacramentum quotidie iteratur. Igitur Baptisma quamvis sit figura mortis & Resurrectionis Christi, potest iterari, imò debet multoties in vita ab hominibus suscipi cum conferat gratiam Sanctificationem, deleatque peccata mortalia ex sua institutione, quæ non delet Eucharistia, quæ non est panis mittendus canibus, neque est Sacramentum mortuorum, pro quibus tamen institutum fuit Baptisma, ut notat Tertullianus in principio libri de Baptismo dicens: *Felix Sacramentum aquæ nostræ, quia abluitur delictis pristina cecitatis, in vitam æternam liberamus.* Nec unus est hic Baptismi mirandus effectus: decem alios enumerat D. Chrysostomus ad Neophitos dicens: *Ecco libertatis serenitate perfrenatur, qui tenebantur paulo ante captivi. Et civis Ecclesiæ sum, qui fuerat in peregrinationis errore; & iustitia in sorte versantur, qui fuerant in confusione peccati, non enim sum tantum liberi, sed & Sancti, non tantum Sancti, sed & iusti, non solum iusti, sed & filii, non solum filii, sed & heredes, sed et Fratres Christi, non tantum Fratres Christi, sed et coheredes, non solum coheredes, sed et membra, non tantum membra, sed et templum, non tantum templum, sed et organa Spiritus. Vides quot sunt Baptismi largitiones, et nonnulli deputant celestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere, nos autem honores decem computavimus. Unde cum effectus Baptismi majores sint, quam effectus Eucharistiæ, & nobis magis necessarij sint, præsumendum est Christum, qui efficacem attulit medicinam, instituisse Baptisma iterabile, sicut instituit Eucharistiam iterabilem.*

Huic argumento, in quo plurimum confidunt hæretici, respondeo maximam esse differentiam inter repræsentationem mortis, & passionem Christi, quam exhibet Eucharistia, & eam quæ habetur in Baptismo, ex qua necessario sequitur Baptisma non posse iterari, licet iteretur sumptio Eucharistiæ. Nam in Baptismo mors Christi repræsentatur, in quantum homo Christo commoritur, & in novam vitam regeneratur, ut allerit S. Thomas contra gentes cap. 59. lib. 4. art. 9. ad 5. At in Sacramento Eucharistiæ repræsentatur mors Christi, in quantum ipse Christus passus exhibetur nobis, quasi Paschale convivium, ut tradit Apostolus 1. ad Corinth. cap. 5. vers. 7. dicens: *Expurgate veteris fermentum ut sitis novus conspersio, sicut estis azimi: etenim pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulamur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azimis sinceritatis & veritatis.* Igitur cum homo semel nascatur, multoties autem cibetur, Eucharistia debet multoties dari, Baptismus verò semel tantum.

Vel respondeo cum Doctore Subtili in 4. dist. 6. quæst. 5. ad argumenta, quod illa prolatio verborum, quibus Eucharistia consecratur, non est Sacramentum, sed consecratio Sacramentalis, quam non licet iterare super eandem materiam. Nam si iteraretur, non fieret Sacramentum, quia factum ergo. Illa etiam perceptio non est Sacramentum, licet ergo eadem persona possit frequenter communicare, seu recipere Eucharistiam, tamen super eandem materiam non possunt verba consecrationis Eucharistiæ iterum proferri, nec sic debet Eucharistia iterari scilicet, quod propriè aliqua materia hujus Sacramenti bis suscipiat formam ejus.

Declaratio Concilii Nicæni.

Concilium Carthagine.

Venerabile.

Florentinum.

Tridentinum.

Hebr. 6.

Peccata actualia remittuntur per accidens in baptismo.

Ephes.

D. Leo.

Rom. 6.

S. Clemens Papa.

D. Augustinus.

Tertullianus.

D. Chrysostomus.

Prima ad hæreticorum insipientiâ responsio.

Altera responsio qua est Scoti.

Eadem igitur ratione non licet pluries super eandem personam proferre formam Baptismi, quamvis Baptismus majores habeat effectus.

Ad rationem Marcionis, qua ipse hæreticus probat hominem non posse salvari in uno Baptismo, eo quod Christus à Joanne baptizatus fuerit, & postea proprio Sanguine in Cruce, dico, quod si hæc ratio valeret, Marcionistæ deberent post susceptum Baptismum aquæ baptizari in proprio Sanguine, quod tamen non faciunt. Deinde Christus est vere martyr, & Rex martyrum, qui in proprio Sanguine baptizatus fuit. Hinc est, quod Filios Zebedæi alloquens Marc. 10. ait: Potestis Baptismo, quo ego baptizor, baptizari: Hoc est, potestis mori, sicut ego morior, ut suaderet, & designaret Baptismum Sanguinis, qui licet suppleat effectum Baptismi aquæ absolute necessarii (Christo sic attestante Joan. 3. his verbis: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non etc.) tamen non præcipitur, nec est absolute necessarius, licet suppleat Baptismi fluminis effectum, qui nequit ab alio suppleri, dum fuit productus à Baptismo aquæ. Igitur licet bonum sit, & ab omnibus commendandum imitari Christum, qui baptizari voluit Baptismo Joannis, & postea proprio Sanguine, tamen illicitum est, atque prohibitum iterum conferre Baptisma fluminis illi, qui jam baptizatus fuit.

Dico insuper hominem in Baptismo aquæ conspeliari Christo, ut supra diximus cum Apostolo ad Rom. 6. Quicumque enim baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus, & ideo dum baptizamur, imitatur Christum, & Fratres ipsius efficiuntur unico Baptismate, post quod aliud nequit ab eodem recipi, quoniam unico Baptismate delentur omnia peccata ut inquit Sanctus Leo Epist. 79. cap. 7. Hanc regulam (ut scitis) servandam ab omnibus Ecclesiis, predicamus, ut lavacrum semel initum, nulla iteratione violatur, dicente Apostolo, unus Dominus, una Fides, unum Baptisma. Unde sicut nemo potest duobus Dominis servire ipso Christo Domino teste Matth. 6. vers. 24. nec potest duo Baptismata suscipere, seu semel & iterum baptizari Baptismate fluminis.

ARTICULUS XXV.

Docet contra Cataphrygios, Baptismum collatum ab Hæreticis esse validum.

Quamvis rebaptizare sit iterare Baptismum, nihilominus hæretici in præcedenti articulo relati, & de eorum Dogmatum falsitate sufficienter convicti differunt ab illis, quos in hoc articulo impugnaturi sumus pro validitate Baptismi ab hæreticis in debita forma collati. Nam illi supposito uno Baptismo valido, & debite administrato conferebant alium etiam in aqua existimantes hominem non posse salvari uno Baptismate, si post primum Baptismum iterum peccet. Isti vero, quos mox nominabimus, eos rebaptizabant, qui à malis ministris scilicet peccatoribus, impiis, Infidelibus, & hæreticis baptizati erant, existimantes Baptisma collatum ab homine gratiæ fidei experte esse nullum & invalidum, & indebitè administratum.

Horum hæreticorum primi sunt Cataphrygæ, seu Cataphrygii (à Provincia Phrygiæ, in qua nati sunt, nomen accipientes) qui auctoribus Montano & Apelle unà cum Prisca, & Maximilla Prophetissis anno 180. tempore Commodi Imperatoris, & Soteri Papæ rebaptizabant Catholicos, verosque fideles, quos seducebant, & ad suam sectam convertebant, existimantes Baptismum collatum à Catholicis collatum fuisse ab hominibus vera fide carentibus, ut refert Philastrius.

Eundem errorem hæreticorum Baptisma irritantem juxta plurimum Scriptorum mentem secutus est Tertullianus, & licet nonnulli contentur cum excusare, aliorum tamen opinio videtur mihi probabilior, cum consket ipsum censuisse, nullum esse Baptisma ab hæreticis collatum, nam lib. de Baptismo cap. 17. ait: Hæretici nullum habent consortium nostra disciplina, quos extraneos utriusque testatur ipsa ademptio communicationis: non debet illis agnosce-re quod nobis est præceptum: quia non idem Deus est nobis, & illis, nec unus Christus ideo idem, ideoque nec Baptismus

Caraphrygii. Montanus. Appella.

Tertullianus.

unus, quia non idem, quem, cum ritè non habeant, sine dubio non habent. Ex his quidem verbis constat Tertullianum improbasse Baptisma omnium eorum, qui sunt extra Ecclesiam.

Tertulliano adheffit Agrippinus Carthaginensis Ecclesiæ Episcopus, qui anno 250. sub Gallieno Imperatore, & Stephano I. Papa assererat (teste S. Cypriano) esse rebaptizandos jam ab hæreticis baptizatos. Idem de Agrippino testatur Vincetius Lirinensis in commonitorio n. 46. ubi ait: Agrippinus Carthaginensis Episcopus contra divinum Canone[m], contra universalis Ecclesiæ regulam, contra sensum omnium Sacerdotum, contra morem atque institutionem majorum, esse censuit rebaptizandum.

Idem refertur de Novato Presbytero Romano, qui circa annum 255. tempore Galli, & Volusiani Imperatorum, & Cornelii Papæ docuit contra fidem Catholicam plures errores, inter quos unus erat, quod accedentes ad se Catholicos rebaptizarent, ut constat ex Epistola Sancti Cypriani ad Jubajanum, ubi inquit: Nec nos movet, Præter Charissime, quod in litteris tuis complexus es, Novatianenses, rebaptizare eos, quos à nobis sollicitant. Idem affirmat Dionysius Alexandrinus apud Eusebium lib. 11. histor. cap. 11. ubi refert quod Novatus, seu Novatianus improbatè Baptisma Ecclesiæ Catholicæ volebat denuo eos baptizari, qui ex Catholicis ad suam sectam deficiebant. Credebat enim omnes extrà suam sectam viventes esse hæreticos.

In hac hæresi tuenda propugnator maximus, ac præcipuus fuit Donatus in Numidia à Casis Nigris Episcopus, qui teste D. Augustino lib. de hæres. cap. 69. tempore Constantini Imperatoris, & Melchiadis Papæ circa annum 313. publicè & pertinaciter docuit Sacramenta à malis, & impuris Ministris collata nulla esse, ac proinde dicebat Catholicos ad suam sectam venientes esse rebaptizandos. Putabat enim ob præsentia Cæciliani contra voluntatem suam ordinari Episcopi Ecclesiæ Carthaginensis crimina, quæ ipse Donatus non potuit probare, totam ubique corruptam defecisse, ac perisse Ecclesiam, & puram in sola remansisse Africæ Donati parte, sicque in ea sola verum esse Baptisma, alibi nullum, nullosque nisi impuros, & illegitimos meretricis Ecclesiæ ministros; sic enim Catholicam vocabat Ecclesiam. Præcipui autem & principales hujus hæresis Sectatores fuerunt Maximinianus Carthaginensis Pseudo-Episcopus, Primitianus ejusdem civitatis etiam Pseudo-Episcopus, Rogatus Episcopus in Mauritania Casariensis, & alius Episcopus Constantinensis nomine Petilianus D. Augustini conviciator acerrimus, & veritatis Catholicæ oppugnator, & hostis, contra quem scripsit tria volumina, ut ipsemet fateatur 2. retract. cap. 25. illi enim viri hæretici defuncto Donato, anno 350. dixerunt malos Sacerdotes non conferre Sacramenta vera, & malorum immunditiam bonis obesse, ac proinde baptizatos ab illis, qui veram fidem non habent, esse iterum baptizandos. His vero adhaeruerunt Montenses, seu Ruptiani, qui circa Romam in speluncis montium & rupium habitabant.

Idem pestilens dogma (teste D. Epiphano hæres. 76.) docuerunt Aetiani anno 363. sub Constantino Imperatore, & Liberio Summo Pontifice. Hi enim duce Aetio Diacono (postmodum Episcopo) eos, qui jam baptizati fuerant, iterum baptizabant, nedum illos, qui à Catholicis, aut aliis Religionibus, sed etiam qui ab ipsis Arianis deficiebant; licet Aetiani negarent Filium esse consubstantialem Patri, & in hoc errore cum Arianis convenirent. Anno autem 400. tempore Theodosii, & Arcadii Imperatorum, & Siricii Papæ, & ex Arianis infurrexit quidam hæreticus nomine Hilarius conditione Diaconus, qui editis libris propugnabat rebaptizandos esse eos, qui ab hæreticis Baptisma susceperant; ei tamen cæteri Ariani non adhaeruerunt, quoniam hic error inter eos, qui Arianitè buuntur, non inveniebatur. Non desunt tamen Scriptores, qui existimant hunc Hilarium fuisse secta Luciferianum, quia non constat clarè an fuerit ex Arianis, vel ex Luciferianis, ut notat noster Alphonsus à Castro; sed major pars Doctorum ponunt illum inter Arianos. Huic hæresi affinis fuit illa, quæ vocata est Circutorum, aut Circumcellionum, de quibus alibi satis fusè locuti sumus.

Agrippinus Carthaginensis.

Novatus.

Donatus.

Maximinianus Carthaginensis. Primitianus. Petilianus.

Ruptiani.

Aetiani.

Hilarius.

Hære-

Hæreticos supra relatos secuti sunt Armeni sub Constantino III. Filii Heraclii Imperio, & Pontificatu Theodori, circa annum Domini 640. modò enim rebaptizant eos, qui jam baptizati sunt in Ecclesia Romana (ut notant historici) credentes in eam non esse verum Baptisma, & affirmantes apud Latinos non esse veram, & Catholicam Ecclesiam, sed solum penes ipsos. Idem postea scilicet anno 1124. regnante Henrico V. & Ecclesiam Dei regente Callisto II. docuit, Petrus de Bruiis, natione Gallus ex Provincia Occitania oriundus, de quo Petrus Clunia. censit in duabus Epistolis contra Petrobruffianos editis, ita scribit: Petrobruffiani novo & apud Christianos, inaudito scelerè, in partibus nostris rebaptizant populum Ecclesiæ profanata. Quibus verbis ille Doctor clarissimus vult Petrobruffianos inter rebaptizantes comprehendere.

Eidem hæresi statim subscripsit, & ejusdem Hæretici socium se constituit alter Hæreticus, nomine Henricus etiam natione Gallus, & Patria Tholosanus, qui asseruit peccatores idoneos non esse Sacramentis dandis & suscipiendis, ut refert Divus Bernardus serm. 66. in Cant. cap. 11. Post Henricum insurrexit eundem errorem publicaturus in partibus Orientis, in quibus erat ignotus, alter Hæreticus nomine Basilus professione Medicus, qui Bogomilus vocari voluit, à voce Bog, quæ Bulgarorum lingua, significat Deum, & Milus, quæ significat misereri, ita ut Bogomilus idem sit apud eos, quod qui misericordiam Dei inclamat. Hic enim (teste Euthymio par. 2. Pannopliæ suæ Tit. 23.) docuit tempore Alexii Constantinopolitani Imperatoris, & Alexandri III. Papæ circa annum Domini 1179. rebaptizandos esse eos, qui baptizati fuerant in magna Ecclesia Constantinopolitana Sanctæ Sophiæ consecrata; existimans eos, qui ibi Baptismum susceperant, non esse verè baptizatos, qui credebant Ministris hujus Ecclesiæ non habere fidem Catholicam.

Tandem Joannes Wicleffus, de quo in aliis hæresibus dixi, acri ingenii Theologus, tempore Caroli IV. Imperatoris, & Clementis VI. Papæ, ea tantum Sacramenta valida esse censuit, quæ à Ministris prædestinatis conferuntur, ac proinde existimabat Sacramenta à Peccatoribus, Infidelibus, & Hæreticis, non posse validè ministrari, & per consequens ea, quæ ab ipsis ministrata sunt, iteranda proclamabat. Hic posterior Hæreticus à veritate, & à ratione magis quàm cæteri aberrant; quippe præter fidem, aut sanctitatem, quam in Ministro exigunt Cataphrygii, ille Wicleffus exigit sanctitatem consummatam, ultimam, & inanimabilem, quæ paucis, id est, solis prædestinatis tribuitur; scriptum est enim: nolite timere passillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.

S. I.

Prænomatos Hæreticos anathematizat.

Illam Rebaptizantium hæresim damnant plura Concilia, quæ in Sacramenti Baptismi Ministro fidem non exigunt necessariò, nec Sanctitatem, ut Baptisma sit validum. Quorum primum est Arelatense I. celebratum per 200. Episcopos sub Silvestro Papa, anno 314. in cuius octavo Canone sic legitur. De Afris quidam propria Lege sua utantur, ut rebaptizent; placuit, ut si aliqui ad Ecclesiam de hac hæresi venerint, interrogent eos nostra fidei Sacordotes de Symbolo, & si præviderint eos in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, baptizatos, manus eis imponatur, ut accipiant Spiritum. Quod si interrogati, non responderint hanc Trinitatem baptizentur. Nicænum I. celebratum anno 325. sub eodem Papa, ut testatur D. Augustinus lib. 2. de Baptismo cap. 3. 4. 5. & 6. Nec valet dicere, quòd idem Concilium can. 19. Paulianistas, & Cataphrygios ad Ecclesiam redeuntibus baptizari jubet. Id enim iussit idem Concilium, quia Baptisma Paulianistarum erat nullum, & invalidum, ut potè quia verbis Evangelicis non consecratum, hoc est, quia non fuerat collatum in forma à Christo Domino præscripta, & debita, nimirum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Arelatense II. celebratum sub Syricio Papa circa annum 330. can. 17. ait. Bonifacius autem ex eodem errore venientes, quos ut Arianos baptizare manifestum est, dum interrogati, fidem nostram toto corde confessi fuerint, cum christumate & impositione manus in Ecclesia recipi sufficit. In quibus

Armeni.

Petrobruffiani.

Henricianus.

Bogomiles.

Wicleffus.

Concilium Arelatense I.

Nicænum I.

Arelatense II.

verbis nulla fit mentio de rebaptizatione, imò asseritur Baptisma ab Arianis collatum sufficere fidem nostram confidenti. Idem definitum fuit in Carthaginensi I. celebrato anno 348. sub Julio Papa. Pariter & in secundo ejusdem nominis celebrato sub Coelestino I. circa annum 396. idem decrevit Concilium Constantiense celebratum sub Joanne XXIII. pro tollendo eodem, non extincto, sed factò trium Pontificum Schismate, & pro damnandis tunc grassantibus hæresibus Wicleffitarum & Hussitarum.

Tandem eadem veritas definita fuit in Florentino celebrato anno 1438. Et in Tridentino sess. 7. de Baptismo ubi habetur: Si quis dixerit, Baptismum, qui etiam datur ab Hæreticis in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptisma Anathema sit. Et licet hic Canon omnem dubitationem penitus excludat, nihilominus ut veritas Catholica magis eluceat, bonum est addere Canonem duodecimum ejusdem sessionis de Sacramentis in genere, in quo legitur: Si quis dixerit, Ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum consueverunt, aut conferendum pertinent, servaverit non consecrare, aut conferre Sacramentum, Anathema sit. Hoc quidem Canone certum est Concilium approbare Baptisma collatum in aqua, & in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, quamvis ab homine peccatore collatum fuerit.

Eadem veritas de Baptismi à malis Ministris collati validitate patet ex illo testimonio Joannis 1. vers. 32. Quia vidi Spiritum descendere quasi columbam de caelo, & mansit super eum. Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum descendere, & manere super eum, hic est qui baptizat in Spiritu Sancto. Et ego vidi: & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei. Ex illis verbis constat Baptismum ab impiis, malis, & Hæreticis collatum, (modò conferatur juxta ritum in Evangelio præscriptum) non esse invalidum: Nam licet Minister exterius corpus abluat, tamen ille, qui baptizat, est Christus Filius Dei, qui mundat interioris animam.

Undè D. Augustinus tractat. 6. in Joan. exponens eadem verba Joannis Baptista ait: Quid ergo per columbam gustin. didicisti, ne mendax postea inveniat (quod avertat à nobis Deus opinari) nisi quamdam proprietatem in Christalem futuram, ut quamvis multi Ministri essent baptizaturi, sine iusti sine injusti, non tribueretur sanctitas Baptismi, nisi illi super quem descendit columba, de quo dictum est: hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto? Petrus baptizat, hic est qui baptizat, Paulus baptizat, hic est qui baptizat, Judas baptizat, hic est qui baptizat. Nam si ille, qui baptizat est Christus, quomodo Hæreticus, aut malus Minister baptizans in forma præscripta, poterit obesse virtuti Sacramentorum, & ex ipsius impuritate poterit Baptisma fieri invalidum? Nam neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat sed qui incrementum dat Deus, inquit Apostolus 1. ad Corint. cap. 3.

Minister est causa secundaria, & ministerialis in Sacramentorum administratione subdita Christo, qui baptizat interiori, dum Minister quo utitur, baptizat exterius; idcirco Baptisma collatum à Ministro intendente facere quod facit Ecclesia Christi, debet esse validum, sumque ita prestare effectum baptizato, ut non egeat iterum baptizari. Legimus enim Discipulos Christi baptizasse, nullibi tamen legitur baptizatos à Juda (qui quamvis tunc non proditor, tamen fur erat & larro) fuisse unquam rebaptizatos. Et ideo concludendum est contra Hæreticos eos qui ab Hæreticis baptizari fuerunt, non debere iterum baptizari; cum in hoc Baptismo, verum baptisimi effectum receperint, ut notat S. Ildorus relatus in can. 23. de consecrat. dist. 4. dicens. Romanus Pontifex non hominem judicat qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi; licet paganus sit qui baptizat. Ubi glossa addit, quòd Papa non attendit baptizantem hominem, sed Dei virtutem in Baptismo, quæ cum non pendeat à virtute, & fide Ministri, fructificat, & gratiam producit, dum ipse Baptismus conferatur ab infideli, vel ab Hæretico, vel à Peccatore, modò illud administret, ut est administrandus, scilicet in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Quemadmodum ut semen fructificet, nihil refert, quòd lotis, aut fordibus manibus teminetur, sed satis est, si bonum sit, & ex se fructiferum, & terra ad fructificandù disposita;

Carthaginense.

Constantiense.

Florent.

Trident.

D. Aug.

D. Ildorus.

D. Augustini.

hoc enim supposito, & Solis influxu non deficiente, terra dabit fructum suum, ut inquit D. Augustinus contra Cresconium cap. 8. ita quidquid sit de Sanctitate, Fide, & probitate Ministri, si adsint cætera requisita, seu intentio faciendi quod facit Ecclesia, Baptismus est validus: Quid enim tibi facit malus Minister, ubi bonus est Dominus? non contaminatur donum Christi; ait D. Augustinus tract. 5. in Joan.

His addo, quod si ad valorem Baptismi necessarium requiratur fides Ministri, ita ut à solo Fideli Catholico conferri possit, vix ulla esset nobis securitas de nostra salute; sicut enim semper essemus incerti de fide Ministri, qui nos baptizavit, ita essemus incerti de valore Baptismi nobis ab eo collocati, ut notat Scotus noster in 4. dist. 5. quæst. 1. §. Veritas questionis, ubi inquit. Si cuncta congruentia sumitur ex fine, qui si Baptismus non posset conferri nisi à bono, non esset in magnam remedium viatoris, sed quasi committeretur in detrimentum, cum enim quasi nullus possit esse certus de bonitate propria, multo magis nec de bonitate alterius: ergo si ex bonitate Ministri dependet Baptismus, numquam possit aliquis esse certus se vere recepisse Baptismum, quod est inconveniens.

Nec valet dicere Fideles non minus esse incertos de intentione Ministri, quam de ejus fide, ac proinde debet etiam requiri fides. Non valet, inquam, inquit idem Doctor, quia probabiliter præsumi potest, quod Ministri talem actum exercentes intendant facere illud, ad quod actus secundum se ordinatus est, scilicet ad conferendam gratiam in remissionem peccatorum; sed non ita posset haberi certitudo de fide, vel de bonitate Ministri, quæ est merè intrinseca.

Idem Doctor.

Aliam congruentiam assignat idem Doctor Subtilis ex parte suscipientis, nam inquit: Omnino injustum est pro iniquitate alterius puniri, quando ille alter nullo modo communitur illius iniquitati, ita ut possit sibi imputari, sed ille baptizandus, se disponit ad gratiam quantum potest: si ergo malitia Ministri impediret, ille puniretur propter culpam alienam nullo modo sibi imputandam. Ratio est, quia tale punitionis genus in Deo, cuius iudicium est rectum, & cuius natura bonitas. Nam ait Scotus: Rationabile est, Deum assistere suo signo practico ad causandum signatum ex determinatione voluntatis sua præcedente omnem conditionem Ministri, sicut illa determinatio sua, quia tribuit signo, esse certum signum, est ab ipso immediate omnino, & primo, ita ut assistentia consequens illam determinationem ad cooperandum, sit immediate ab ipso. Quibus verbis Doctor Subtilis suadet, quod cum Sacramentum omnem suam virtutem habeat à Christo Domino, illi non potest obesse malitia Ministri conferendi illud potestatem habentis. Baptismus Ecclesie non est opus hominum, sed Christi Domini, cui data fuit omnis potestas in cælo & in terra: & ideo non à Ministro, sed à Christo suam obtinuit virtutem ad remittenda peccata.

D. Augustini.

D. Augustinus tract. 5. in Joan. inquit: Baptisma tale est, qualis est ille in cuius potestate datur, non qualis est ille per cuius Ministerium datur. Unde quid tibi facit malus Minister, ubi bonus est Dominus? quid: impedit malitiosus præco, ubi est bonus Judex? Et lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 2. Nec aqua nostra inquinamur, nec vestra mundamur, sed aqua Baptismi cum datur alicui, nec nostra, nec vestra est, sed illius de quo dictum est: hic est qui baptizat. Hoc autem dictum fuit à Joanne Baptista de Christo, & ideo Baptismi efficacitatem minimè impedit infidelitas ministrantis. Idem confirmat D. Gregorius relatus in can. 89. r. quæst. 1. ubi ait: Non nocet malitia Episcopi, neque ad Baptismum infantis, neque ad Ecclesie consecrationem, quia à Deo datur Baptisma, non ab homine venit. Non enim in nomine baptizantis, sed in nomine Sanctissimæ Trinitatis baptizatus gratia donum percipit, ut monet Zacharias Papa scribens ad Bonifacium Episcopum.

D. Gregorius.

Denique error Rebaptizantium rejici potest ex Circumcisione, cui successit Baptisma, quæque vigeat apud Samaritanos, & Judæos sicut modo viger Baptismus apud Hæreticos, Schismaticos, & omnes Catholicos; cum omnes credant Christum jam natum, & baptizentur Baptismate, quod Christus instituit, sed Circumcisio Samaritanorum, qui erant inter Judæos, sicut Hæretici & Schismatici sunt inter Catholicos, non repetebatur, cum aliquis ex eis accedebat apud Judæos, ut notat D. Augustinus in Epist. 203. quæ est ad Maximinum

D. Augustini.

Episcopum Donatistam, ubi ait: Si vellet Samaritanus, quem Samaritani circumciderant fieri Judæus, vacaret cerè iterationis audacia, & id quod apud hæresim erat factum, quod præceperat Deus, non repetere, sed approbare cogemur. Unde concludit: Quid si in carne circumcisi hominis non invenirent locum ubi Circumcisionem repetere, quia unum est illud membrum, multo minus invenitur locus in uno corde, ubi Baptismus Christi repetatur: ideo qui Baptismum duplicare vultis, necesse est omnino, ut corda duplicia requiratis. Constat ergo ex D. Augustino, quod Baptismus non potest repeti seu iterari, sicut non potuit iterari ejus figura, seu Circumcisio, non obstante Ministri errore, aut hæresi. Et ideo nulli Catholico licet baptizare Hæreticos, qui accedunt ad Ecclesiam Christi, cum Baptisma in nomine Sanctissimæ Trinitatis collatum sit verum, & homini sufficiat, ut omnes affectuum fines, propter quos à Christo institutum fuit. Hinc est, quod quilibet homo viator, rationis compos potest in necessitate esse legitimus hujus Sacramenti minister.

Stephanus Papa.

Stephanus Papa scribens ad S. Cyprianum Episcopum Charthaginensem, ejusque Collegas Episcopos Africanos, qui in quodam Concilio defecerant, rebaptizandos esse ab Hæreticis baptizatos, ait: Si quis à quacumque hæresi venerit ad vos, nihil innovetur, sed teneatur quod traditum est, ac manus illi imponantur ad Penitentiam, cum ipsi Hæretici propriè alterentur ad se venientes, non baptizent, sed communicent tantum. Et licet Stephani Epistola integra non extet, tamen illius partem legitimus apud Cyprianum in Epistola ad Pompejum, ut testatur Frassenius noster. Sancta sanè & salubris est hæc Stephani cogitatio, & ab omnibus laudanda ejus admonitio, aut correctio ad Episcopos Africanos, imò non poterat aliter scribere ille Summus Pontifex Baptismi virtutem sustinere intendens contra Donatistas. Certus enim erat, quod sicut potest artifex uti ad opera sua, nedum instrumento vivo, & sibi conjuncto, puta manū, sed etiam inanimator, & separato, nempe metallo: ita similiter Deus potest homine carente vita gratiæ, nec sibi per charitatem, aut fidem conjuncto, uti tanquam instrumento ad Baptismum, ad ejus effectus inevitabiliter producendos. Et ex ipsa certitudine evidenter demonstrabat, quod Baptismus ab Hæretico collatus in invocacione Santissimæ Trinitatis, non est annullandus, & quod sic baptizatus non est iterum baptizandus non obstante hæreticitate: nam licet superbus Minister cum Diabolo computetur, tamen non contaminatur donum Christi, quia per illum purus suus transit, & venit ad terram fertilem, ut inquit D. Augustinus tract. 5. in Joan. qui nostram Doctrinam expressius extollit lib. 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 13. ibi enim inquit: Cum tantum valeat Baptismus per hominem contemptibilem, quantum per Apostolum datus, ita nec istius, nec illius esse cognoscitur, sed Christi: qui voluit Baptismum esse operativum, & signum gratiæ practicum independentem à cognitione, aut conditione, ac virtute Ministri.

D. Augustini.

§. II.

Refutantur Hæreticorum Argumenta.

Donatistæ & alii Hæretici rebaptizantes objiciunt plures Sacræ Scripturæ autoritates, quibus probare conantur Baptismum extrà veram Ecclesiam collatum esse nullum, & præcipuè ex illo Sap. cap. 1. Spiritus Sanctus disciplina effugiet stultum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Et ex illis Eccles. cap. 34. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum; quid prodest lavatio ejus? Sed qui baptizatur ab infideli, aut Hæretico, à mortuo baptizatur, quoniam Justus ex fide vivit, ideo, que Baptisma ab ipso collatum non est validum, nec hominum, sed malum & nullum, imò & peccatum, quia quod non est ex fide, peccatum est.

Hæreticorum ratio.

Respondeo cum D. Augustino lib. 2. contra Epistolas Petiliani cap. 26. Sapientis sensum esse, quod qui fidei ministrat, aut res divinas suscipit, non habet Spiritum Sanctum, quia maximum apponit Sacramentorum validitati impedimentum. Nos autem loquimur de Hæretico, qui verè & sincerè baptizat, intendens affectuonem eorum, ob quæ Christus instituit Baptisma, & Ecclesia administrat illud. Nam licet Spiritus Sanctus fugiat

Prima D. Augustini responsio.

Alteri D. Augustini responsio.

fugiat Ministri fallaciam, quia lingua fallax non amat veritatem Proverb. cap. 26. vers. 28. Tamen si adhibeat necessaria ad consecrationem Sacramenti, aderit Spiritus Sanctus accipienti, si credat; utrumque quidem præstat ipse Divinus Spiritus, nempe fugere ministrantem, & indulgere accipienti.

Ad secundum respondeo cum eodem S. Doctore, quod per illa verba, qui baptizatur à Hæretico, Ecclesiasticus intelligit Baptisma Paganorum, qui homines & à justitia, & ab ista vita mortuos colunt, & in eorum nomine baptizant; nos enim loquimur de Ministris, qui carent tantum vita spirituali, scilicet fide & charitate, quibus anima vivit in Deo, cum in ipso Deo maneat ille, qui manet in charitate, ut monet D. Joannes. Unde idem S. Augustinus lib. 2. contra Epistolam Parmeniani ait: Quapropter & si apud Christianos sint aliqui præpositi, vel Ministri, qui per impietatem, & suam iniquitatem mortui sunt, vivit tamen ille de quo dictum est in Evangelio, hic est qui baptizat, quia sicut dicit Apostolus. Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Et dum dicitur, quod Justus ex fide vivit, hoc est intelligendum de vita spirituali animæ, ideoque baptizatus ab Infideli, aut Hæretico, non baptizatur à mortuo, de quo loquitur Ecclesiasticus, nec peccatum est Baptisma ab illo collatum. Nè credant tamen Hæretici ad hoc obstare illud Apostoli, quod non est ex fide, peccatum est: quia debet intelligi de eo, quod fit contra conscientiam; Baptisma verò de quo loquimur non fit contra conscientiam, cum supplicamus ipsum factum fuisse ab Hæretico intendente facere, quod Christus instituit, quodque facit Ecclesia; itaque illud Baptisma est validum, quamvis Minister sit extrà Ecclesiam. Hoc verum esse Galatis ostendit Apostolus cap. 3. vers. 27. di. cens: Quicumque baptizati estis, Christum induistis. Ibi enim comprehendit Baptisma collatum in nomine Sanctissimæ Trinitatis. Tale est etiam Baptisma Hæreticorum.

ad Galat. 3.

Alteri Hæreticorum ratio.

Addunt etiam illud Num. cap. 19. vers. 22. Quidquid tetigerit immundus, immundus faciet. Et illud Joan. c. 9. vers. 31. Scimus autem quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit. Hæreticus autem est immundus & peccator. Immundus remanet igitur, qui ab illo baptizatur, hoc est, in peccato existit, & ipse Baptismus à Deo non acceptatur, quia non est verba Dei cultor.

Solvitur hæc secunda ratio.

Respondeo verba illa esse intelligenda de his, quorum virtus & meritum pendet à virtute, & merito operantis, ut patet in orationibus, & aliis actibus laudandis, qui à Deo non acceptantur, dum eliciuntur à peccatoribus, nec sunt de condigno meritorum vitæ æternæ, & gratiæ. Undè scriptum est, quod dona iniquorum non probat altissimus, & communiter docetur, quod opera ex se ipsis moraliter bona, quæ faciunt Hæretici & Infideles, non sunt meritoria apud Deum. At Baptisma non obtinet virtutem à Ministro baptizante, sed à Christo Domino Sacramenti Baptismi autore.

Deinde dico illa verba, quæ habentur apud D. Joan. cap. 9. non esse dicta à Domino, ut optimè observat Divus Augustinus lib. 2. contra Epistolam Parmeniani c. 8. sed ab illo, qui oculis corporis jam quidem restitutos habebat; sed ei oculi cordis nondum patebant, ideoque non possunt infirmare virtutem Baptismi ab homine extrà Ecclesiam existente collati.

Ultima hæreticorum ratio.

Insuper citant plures Canones Apostolorum, quibus præcipi videtur Hæreticos ad Ecclesiam accedentes esse iterum baptizandos; nam (inquiunt) sic sanxerunt Apostoli can. 45. eorum, qui à Apostolis tribuuntur, his verbis: Episcopum aut Presbyterum qui Baptisma non Sacrificium suscepit, deponi precipimus. Quæ etenim conventio inter Christum & Belial? aut quæ particula Fidelis cum Infideli. Idem ex Can. Concilii in Trullo, ubi legitur: Venientem ad Ecclesiam ab Hæresi baptizamus. Idem, (inquiunt) sancitum fuit in Concilio Carthaginensi sub Agrippino; ergo ex variis Conciliis constat baptizatos ab Hæreticis esse iterum baptizandos.

Responsio ad hanc rationem.

Respondeo Apostolos in illo Canone locutos fuisse de Baptismo collato ab Hæreticis, qui non servabant legitam Ecclesiæ formam. Nam veteres Hæretici non baptizabant in illa forma, quæ semper usa est Ecclesia, ut refert S. Irenæus lib. 1. contra hæreses c. 18. Ideoque meritò reprobatus fuit ut irritus & nullus ab Apostolis,

Nos autem loquimur de Baptismo collato ab Hæreticis in debita forma & materia cum intentione faciendi, quod Christus instituit, & Ecclesia facit: sic enim est validus, etiam si Minister sit reus coram Deo, & hominibus. Nam ut inquit Anastasius relatus in can. 8. dist. 19. Anastasius Baptisma sive ab Adultero, vel à fure datum fuerit, ad percipientem munus pervenit illibatum, quia vox illa, quæ sonuit per columbam, omnem maculam humanæ pollutionis excludit, quæ declaratur & dicitur, hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto; & igne: nam si visibilis Solis istius radii cum per loca foetidissima transeant, nulla contractus inquinacione maculantur, multo magis illius, qui istum visibilem fecit, virtus nulla Ministri indignitate constringitur.

Anastasio.

Ad Canonem Trullanum dico, quod jam dixi ad Canonem Apostolorum, ut facile colligi potest ex verbis ejusdem Canonis, quæ cum in actibus ejusdem Concilii videri possint, ea omitto. Ad Concilium Carthaginense dico cum D. Augustino lib. 2. de Baptismo cap. 3. illud fuisse Concilium provinciale, quod postmodum per generale totius orbis Concilium proscriptum fuit: Ipsa (inquit) Concilia quæ per singulas regiones, vel provincias sunt plenariorum Conciliorum auctoritati, quæ sunt ex univo, so orbe Christiano sine ullis ambagibus cadere; ipsaque plenaria sæpe priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento verum aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latobat, sine ullo typo superbia, sine ulla instante cervicæ arrogancia, sine ulla contentione levida invidia, cum sancta humilitate, cum pace Catholica, cum charitate Christiana.

D. Augustini.

ARTICULUS XXVI.

Maximam differentiam ponit contra Petilianum, inter Baptismum Christi, & Baptismum Joannis.

Nonnulli Hæretici nullam prorsus distinctionem posuerunt inter Baptismum Joannis, & Baptismum Christi, ex eo quod in Sacra Scriptura fiat mentio duorum Baptismatum, ut patet ex illo Matth. cap. 3. Videns Joannes multos, venientes ad Baptismum suum. Quo constat dari Baptismum Joannis, Et ex illo Matth. ult. Docete omnes gentes, baptizantes eos &c. Quo etiam constat dari Baptisma quod Hæretici indiscriminatim tribuunt Joanni Baptiste, & Christo, licet ipse Joannes evidenter maximam assignet differentiam inter hæc duo Baptismata.

Primus Hæreticorum, qui hæc duo Baptismata in unum confundere ausus fuit, est Petilianus Secta Donatista, qui teste D. Augustino lib. 2. contra litteras ejusdem Hæretici cap. 32. 34. & 37. licet tres gradus ejusdem Baptismi distingueret dicendo Joannem baptizasse aqua, Christum Spiritu, Paraclætum igne; hæc tria tamen Baptismata ad eundem Baptismum ita referebat, ut vellet Joannem Baptistam, Christum, & Spiritum Sanctum, uno eodemque Baptismo baptizasse. Vixit autem tempore Honorii & Theodosii Imperatorum, & Innocentii I. Papæ circa annum Domini 415. Sed hæc hæresis diu sepulta remansit, scilicet usque ad annum 1525. tunc enim eam ab inferis suscitavit Martinus Lutherus omnibus notus, velut impiissimus, ut sæpe alibi diximus.

Petilianus.

Eundem errorem docuit sub Imperio Caroli V. Imperatoris & Pontificatu Clementis VII. Zuignlius Canonicus Constantiensis. Hic epim Hæreticus lib. de vera, & falsa religione docet Baptismum Joannis esse Baptismum Christi, eisdemque contulisse effectus omnibus illis, qui illum receperunt.

Lutherus.

His adhæsit Joannes Calvinus Canonicus Noviodunensis, qui lib. 4. institut. cap. 15. num. 7. ait: Certissimum sit idem fuisse prorsus Joannis ministerium quod Apostolis postea delegatum est, non enim diversum Baptismum faciunt diversa manus quibus administratur, sed eundem esse, eandem Doctrinam ostendit: in unam Doctrinam Joannes & Apostoli consenserunt, utrique in penitentiam, utrique in remissionem peccatorum, utrique in nomen Christi à quo penitentia & remissio peccatorum esset, baptizarentur.

Calvinus.

Idem prius contra verum Ecclesiæ sensum docuerat anno 1530. Philippus Melancthon, falsa atque impia Magistri sui Lutheri Dogmata tuens, in locis anni 58.

Melancthon.

Ibi enim in titulo de Baptismo loquens de duobus Baptis-
mīs, quorum meminit Sacra Scriptura, ait, quod dif-
ferunt tantum in hoc, quia Baptismus Joannis confere-
bat gratiam in virtute Christi venturi, alter verò in
virtute Christi jam nati, & ambo remittebant peccatum
Originale, licet sub diverso motivo.

§. I.

Statuit distinctionem inter hæc duo Baptismata.

Contra hos Hæreticos veritatem expressè decla-
rat Concilium Tridentinum sess. 7. de Baptismo
can. 1. dicens: Si quis dixerit Baptismum, Joannis habuisse
eamdem vim cum Baptismo Christi, Anathema sit. Nec pos-
sunt Hæretici hanc determinationem impugnare, quia
fundatur in hoc, quod Joannes Baptista, Marc. 1. vers.
8. distinguit suum Baptisma à Baptismate Christi dicens:
Ego baptizavi vos aqua, ille verò baptizabit vos Spiritu Sancto.
Quibus verbis suadet utriusque Baptismi differentia.

Eadem veritas prius declaravit Concilium Nicænum,
in cuius actis lib. 2. circa finem legitur, quod Patres ref-
pondentes Philippo per Macarium Jerosolymitanum dixe-
runt; Tunc ad Baptismum venit predicantem Joanne Zacha-
ria filio ad populum Baptismum penitentiae, non autem Baptis-
mum peccatorum, aut adoptionis Filiorum Dei largiente, non
enim erat Joannes hoc dare, sed ipsius dimittere inhumana
verbi Dei. Ex quibus facile colligitur maximum esse dif-
ferentiam inter Baptismum Joannis, & Baptismum Christi
juxta Sanctorum ejusdem Concilii Patrum Doctrinam.
His Conciliis suffragantur plures Juris Pontificii textus.

Idem probat Sacra Scriptura, præsertim hæc verba
Matth. cap. 21. vers. 25. & 26. Baptismus Joannis unde erat
de celo, an ex hominibus? at illi cogitabant, Sacerdotes sci-
licet, & seniores populi, inter se, dicentes: si dixerimus,
de celo, dicit nobis, quare non credidistis illi, si autem dixerimus,
ex hominibus timeamus turbam; omnes enim habebant Joannem
sicut Prophetam. Hæc enim evidenter suadent Baptismum
Joannis non fuisse cognitum, ut signum divinitus in-
stitutum ad conferendam gratiam, sed fuisse cognitum,
ut signum ex hominibus institutum; Christi verò Baptis-
ma nullibi dicitur Baptisma hominis. Legimus enim
Apostolum aliquando dixisse, Evangelium meum; Bap-
tismus autem meus nemo eorum dixit. Solus ille Bap-
tismus, quem dedit Joannes, dicitur esse Baptismus Jo-
annis, ut inquit D. Augustinus lib. 3. contra litteras Pe-
tiliani cap. 56. Ideo quæ istius Baptisma erat longè diver-
sum à Baptismate Christi.

Nec obstat dicere Joannem fuisse à Deo inspiratum
pro hoc signo instituendo; quia licet sit verum, quod
Deus in genere inspiraverit Joannis Baptismum, tamen
in particulari talem ceremoniam prædicandi peniten-
tiam, & baptizandi homines instituit ipse, ut monet
Tertullianus lib. de Baptismo exponens quæstionem pro-
postam à Christo super Matth. cap. 21. vers. 25. & 26.
Unde idem Matth. 3. vers. 7. habetur: Videns autem mul-
tos Pharisæorum & Saducæorum, venientes ad Baptismum suum
&c. Sic enim loquitur Joannes, ut cognoscamus, quod
ipse instituerat Baptisma quod conferebat; unde ex ip-
sius testimonio constat, quod Baptismus, quem Chris-
tus reliquit Ecclesiæ suæ, non est ille, quem confere-
bat Joannes.

Hanc ipsam differentiam inter hæc Baptismata osten-
dunt hæc verba Joannis Matth. 3. vers. 11. dicens: Ego
quidem baptizo vos in aqua in penitentiam: qui autem post me
est, cuius non sum dignus calcamenta portare; ipse vos bap-
tizabit in Spiritu Sancto & igni. Baptizare autem in aqua
tantum est minus perfectum, acque minus dignum, &
longè diversum à Baptismo collato in Spiritu Sancto, &
igni, & ideo Joannes non baptizabat eodem Baptismate,
quo Christus erat baptizaturus, & quod nunc Ecclesia Ro-
mana baptizat.

Aliud habemus ejusdem veritatis testimonium ex illo
Joan. 3. vers. 26. Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei:
Rabbi, qui erras tacum trans Jordanem, cui tu testimonium perhi-
bisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. Per hæc ver-
ba constat, quod Discipuli. Divi Joannis conqueraban-
tur, quod Christus baptizaret. Quod sanè non fecissent
si Baptismus Christi fuisset idem cum Baptismo Joannis,
quia conquestus ille in diverso baptizandi modo funda-

Triden-
tinum.

Nicæni.

Matth.
21.

Tertul-
lian.

Maximè
inter Ba-
ptismata
Christi
& Joan-
ni diffe-
rentia.

Joan. 3.

tus erat, vel facile fuisset Joanni eorum quæritio: sa-
tisfacere, dicendo Christi Baptismum eundem esse
cum suo quoad efficaciam ac virtutem, & ideo potius
esset eis gloriantium, quàm conquerendum; cum hoc
visò, & audio ipsi Discipuli credere, aut præsumere
potuissent, quod Christus ut verus Discipulus illum bap-
tizandi modum didicisset à Joanne. Sed Joannes Bap-
tista Discipulis illis conquerentibus, quod Christus bap-
tizaret, non sic respondit, imò potius maximam insi-
nuavit differentiam inter suum & Christi Baptisma, ut
constat ex ipsius responsione, quæ habetur in vers. 29. qua
ostendit se esse minorem Christo; & ideo ostendit pari-
ter suum Baptisma esse imperfectum respectu Baptismatis
Christi. Unde idem Joannes respondens Discipulis suis
dicentibus ei: Quid ergo baptizatis, si tu non es Christus, di-
xit, ego baptizo in aqua; & paulò post de Christo: ille au-
tem baptizat in Spiritu Sancto. At baptizare in aqua tantum,
& baptizare in aqua & in Spiritu Sancto, sunt verè di-
versa: ergo ex testimonio ipsiusmet Joannis constat esse
maximam differentiam inter utrumque Baptisma, ni-
mirum quia Baptismus Christi est verè & propriè Sacra-
mentum, Baptismus verò Joannis erat tantum quædam
cæremonia, qua ipse Præcurator Christi Joannes per præ-
dicationem Penitentiam intendebat præparare homines
ad receptionem Messie venturi, & per suum Baptisma
illos ad Christi Baptismum recipiendum excitare, ut
notat Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Joan. cap. 26. vo-
cans hoc Baptisma præparativum. Et D. Cyprianus
de Baptismo Christi, ait: viam Domino preparabat Joannes
lavando exterius corpora, ut exterius præcederet lavacrum se-
cutorum Baptisma, in quo confertur animarum ablutio, &
peccatorum remissio.

Deinde baptizati Baptismo Joannis fuerunt iterum ab
Apostolis baptizati Baptismate Christi, ut patet Act. 19.
vers. 4. ubi legitur, quod Paulus dixit: Joannes baptizavit
Baptismo penitentiae populum, dicens: in eum qui venturus esset
post ipsum, ut crederent, hoc est, in Jesum Christum. His audi-
tis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu. Hi scilicet, qui
Joanni dicenti: in quo ergo baptizati estis, responderunt, in
Joannis Baptismate. Idem factum constat etiam ex cap. 2. in
quo legimus tria milia hominum fuisse baptizatos ab Apo-
stolis in nomine Jesu Christi, inter quos homines proba-
bile est plures jam tinctos esse Baptismo Joannis, ut facile
colligi potest ex illo Matth. 3. vers. 5. & 6. Tunc exibat ad
eum, id est, ad Joannem, Jerosolyma, & omnis Judæa, & om-
nis regio circa Jordanem, & baptizabantur ab eo in Jordane, con-
fitemes peccata sua. Quia ferè impossibile est inter tot ho-
mines diversarum regionum, in quibus Joannes prædi-
caverat Baptismum Penitentiae, non fuisse aliquem in
illa civitate, & in illa regione, qui postea non fuerit bap-
tizatus ab Apostolis, & ibi paulò post baptizantibus Bap-
tismate Christi, cum ut ait, D. Thomas, quæst. 38. artic. 2.
ad 3. Baptismus Joannis non fuerit condemnatus aliquo
præcepto, sed familiari quadam revelatione Spiritus
Sancti; Baptismus verò Christi, tunc esset sub præcepto
juxta illud Joannis 3. nisi quis renatus fuerit &c.

Unde D. Hieronymus Epist. 83. ad Oceanum, & Dia-
log. adversus Luciferianos ait: Joannis Baptisma in tantum non
imperfectum fuit, ut constet postea Christi Baptisma bap-
tizatos, qui ab eo fuerunt baptizati. Et D. Augustinus tract. 4. in
Joannem circa medium ait; qui accipiunt Baptisma Christi,
Baptisma Joannis non querunt. Qui acceperunt Baptismum Joan-
nis, Baptismum Christi quaesierunt. Hujus differentia ra-
tio est, quia Baptismus Joannis non erat absolutè neces-
sarius ad salutem, nec ad illam sufficiebat, ut patet ex
illo Joannis 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto
non intrabit in regnum caelorum; cum Baptismus Joannis ef-
fet tantum in aqua, ut ipsemet testatus est Matth. 3.

Nec valet objicere Tertullianum cap. 1. de Baptismo
dixisse nullam esse distinctionem inter tinctos à Joanne
in Jordane, & tinctos in Tiberi à Petro, quia Doctor ille
de utraque ablutione loquebatur in sensu materiali, non
verò in formali, nec quantum ad effectus & significatio-
nem utriusque Baptismatis, sed solum quantum ad natu-
ralem qualitatem aquæ. Nam in cap. 10. ait: Ad id posita
est: Apostolorum invenimus, quoniam qui Joannis Baptismum
habebant, non acceperunt Spiritum Sanctum, quem ne auditu
quidem noverant: ergo non erat caeleste, quod caelestia non exhi-
bebat. Quibus constat hunc Doctorem loco citato non lo-
qui de significationem Baptismi, sed de natura aquæ.

D. Cyril-
lus.
D. Cy-
prian.

Act. 19.

Apostoli
plures
baptiza-
runt
quos
baptiza-
verat Jo-
annes.

D. Hier-
onymus.
D. Au-
gust.

Tertul-
lian.

Hic

His suffragatur ratio. Effectus Baptismi Christi sunt
diversi à forma, & effectibus Baptismi Joannis. Bap-
tismus Christi confertur in nomine Patris, & Filii, & Spi-
ritus Sancti. Joannes verò conferebat suum Baptisma in
nomine Christi venturi. Primum delet peccatum Ori-
ginale, & omne peccatum, quod est in baptizando. Se-
cundum verò remissionem peccatorum dabat in spe, scilicet
quaretenus homines ad Penitentiam excitabat, qua re-
missionem peccatorum consequerentur, ut colligi potest
ex illo Luc. 3. venit in regionem Jordanis, predicans Baptismum
penitentiae, quæ verba exponens D. Petrus Chrysologus
ait: venit ad Jordanem quia Judæicas sordes non poterat Hydris
jam lavare, sed flumen, erat penes Joannes venia, sed non
sua Penitentia, erat remissio, sed luctibus comparata, erat cura
vulneris cum dolore, erat Baptisma, quod culpam tolleret, con-
scientiam non deleveret, & quid plura? per Baptisma Joannis puri-
ficabatur homo ad Penitentiam, non promovebatur ad gratiam.
Igitur Baptisma Joannis non erat sufficiens ad gloriam
comparandam, cum ad illam nemo possit accedere sine
gratia sanctificante, ac proinde illud Baptisma Joannis
erat longè diversum à Baptismate Christi: illud erat
tantum in aqua, istud verò, est in aqua, & in Spiritu
Sancto.

Luc. 3.
D. Chry-
sologus.

§. II.

Referuntur, & refutantur Rationes
Hæreticorum.

Hæretici, & præsertim Zuinglius loco citato cap.
de baptismo obiectum, quod D. Andreas Aposto-
lus Christi fuit Discipulus Joannis, ac proinde ab ipso
baptizatus, tamen nullibi legitimus ipsum postea Discipu-
lum factum Christi Domini fuisse ab ipso Christo pos-
tea baptizatum, & ideo (inquiunt) baptisma Joannis
non habebat virtutem remittendi peccata, & conferendi
gratiam, sicut baptisma Christi; alioquin D. Andreas non
introisset in regnum Dei; cum illi tantum, qui verum
Baptisma susceperint, sint hæres regni caelestis.

Respondeo nullum Hæreticum posse ex Scriptura Sa-
cra colligere S. Andream fuisse baptizatum baptismo Jo-
annis, & non fuisse baptizatum baptismo Christi: nam si
Zuinglius, & alii Hæretici velint hoc colligere, quia fuit
Discipulus Joannis, ex eadem ratione debent etiam colligere,
eum fuisse baptismo Christi baptizatum, quia fuit
Christi Discipulus, ut patet ex Matth. 4. vers. 8 & sequen-
tibus.

Addunt, quod Discipuli Joannis ad eum referentes
quod Christus baptizabat, non dixerunt quod baptiza-
bat baptismo diverso; quod certò dixissent, si diversum in
Christo baptizandi modum advertisset, quia baptismo
Joannis plurimum extollabatur, & publicabant tanquam
medium necessarium omnibus ad salutem: ergo (inquiunt)
baptismus Christi non est diversus à baptismo Joannis.

At hæc ratio nulla est, imò potius in Hæreticos
quam in nos militat. Ex illa admiratione Discipulo-
rum Joannis facilis atque certius inferitur Christum
alio baptismo tunc fuisse; nam si Christus baptizaf-
set eodem baptismo, quo baptizabat Joannes, non
ei annunciaissent hoc baptisma velut quid novum. Sed
admirati sunt, & ideo conspicebant eum baptizantem
diverso à Joanne baptismo, seu in aqua, & in Spiritu
Sancto. Nec valet dicere Christum baptizasse eodem
baptismo, quo ipse à Joanne baptizari voluit; quia, ut
monet D. Ambrosius lib. 2. in Luc. cap. ult. Dominus
baptizatus est non mundari volens, sed mundare aquas,
ut abluta per carnem Christi, qui peccatum non co-
guovit, baptismatis vim haberent.

Dicunt insuper baptismum Joannis habuisse omnia,
quæ habet baptismum, quo nunc nos baptizamus, qui est
baptismus Christi: erat enim aquæ ablutio, abluen-
te exteriori, & significabat remissionem peccato-
rum, ut patet ex variis Sacrae Scripturae locis. Et bap-
tisma nostrum nihil aliud est, quam ablutio aquæ ex-
terior, & nihil aliud significat, nisi remissionem pec-
catorum per gratia sanctificantis infusionem, ut decla-
rat in Symbolo Sacra Nicæna Synodus.

Sed non nocet hæc ratio. Fateor baptismum Joannis
fuisse ablutioem aquæ, & significasse remissionem pec-
catorum; nullus tamen Hæreticus distiteri potest ba-

Solvitur
prima
Hæretico-
rum ra-
tio.

D. Am-
bros.

Solvitur
ultima
Hæretico-
rum ra-
tio.

ptismum Christi non significare hanc remissionem
peccatorum, modo diverso: nam baptismus Joannis
significabat eam, ex opere operantis per efficaciam, ac
meritum Penitentiae, scilicet quia remittebat peccata
tantum virtute Penitentiae per illam aquæ ablutioem,
& præviã prædicationem excitatã. Hinc est, quod
baptismus Joannis non dicitur simpliciter baptismum in
remissionem peccatorum, sed baptismum Penitentiae:
baptismus autem Christi significat illam peccatorum
remissionem ex opere operato, & dicitur simpliciter,
& absolute baptisma in remissionem peccatorum, nedum
à Patribus Conciliorum Nicæni, & Constantinopoli-
tani, sed etiam à D. Petro, Act. 2. vers. 38. Baptizetur
unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem
peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus Sancti,
per quem diffunditur charitas in cordibus nostris.

Nec valet dicere, quod Petrus ait: Penitentiam agite, & ba-
ptizetur. Quod baptismus Christi est etiam baptismus
Penitentiae, sicut baptismus Joannis. Non valet, in-
quam, quia ibi remissio peccatorum non conjungitur
cum Penitentia, sicut in baptismo Joannis, ita ut li-
ceat dicere, quod baptismus Christi sit baptismus Pen-
itentiae, sicut baptismus Joannis: sed conjungitur cum
baptismo, à quo fit remissio peccatorum, ut aliquid
præcedens conjunctum sequenti, tanquam dispositio
præcedens formam: ait enim, Penitentiam agite, & ba-
ptizetur &c. Ex quo sequitur, quod Penitentia non
est baptismus, nec è converso, sed solum dispositio ad
baptismum Christi. Ratio hujus dispositionis est; quia
loquebatur Adultis corde compunctis, qui dixerant ad
Petrum, & ad alios Apostolos. Quid faciemus, ubi Erant?
Quibus ipse Petrus respondens ait: Penitentiam agite, ut
de peccatis dolorem efformare ad baptismum digne
suscipiendum, qui quidem dolor verè necessarius est
Adultis, qui baptizari volunt, ut sancit Tridentinum
cap. 1. sess. 14.

ARTICULUS XXVII.

Docet contra Fulgentium omnia Peccata deleri
in Baptismo.

Quidam vir Hæreticus, nomine Fulgentius factio-
ne Donatista, sed à Patrono suo diversus, quia
Donatista, & Manichæus fuit, etenim cum Manichæus
duo statueret principia, una hæres minimè contentus,
quia præter hunc errorem plures Deos admittentem,
aliud docuit circa baptismum. Dixit enim anno 400.
tempore Arcadii Imperatoris, & Syrici Papæ, quod
baptisma nihil confert Reis, & peccatoribus existimans
Sacramentum baptismi non habere ex se virtutem re-
mittendi peccata, sed solum augendi gratiam Justis,
& Prædestinatis, teste D. Augustino libro, quem ad-
versus eum scripsit. Hujus Fulgentii Doctrina ita fuit
omnibus abominabilis, ut nullus post eum tunc eam
docere ausus fuerit, ut notant plures Historici vete-
res. Nihilominus quia superbia eorum, qui odium
Deum, ascendit semper, in ultimis sæculis exorti sunt
alii non minus impj qui articulum nostrum impugnarunt
relinquentes baptismum virtutem conferendi primam gra-
tiam; denegantes tamen ipsi virtutem delendi verè pec-
cata. Nam Lutherus docuit nos in baptismo non purgari
verè à peccatis, quia, inquit, non obstante baptismo pec-
cata remanent in nobis; licet non imputentur nobis.

Anno autem 1530. tempore Caroli V. Imperatoris,
& Clementis VII. Papæ insurrexit Martinus Bucerus,
qui docuit contra Lutherum Originale peccatum verè
dimitti per baptismum, sed negavit per illum omne
peccatum actuale deleri, quia inquit baptismum susce-
pto manet adhuc carnis concupiscentia, seu rebellio,
quam vult esse peccatum, licet velit quod à Deo non
imputetur. Eundem errorem sustinuit sub eodem
Imperatore, & Paulo III. Papa circa annum Domini
1540. quidam vir Hæreticus nomine Brentius Secta
Semilutheranus.

Act. 2.

Baptis-
mus Chri-
sti non
est peni-
tentia.

Fulgen-
tius.

Luther-
us.

Bucerus.

Bren-
tius.

§. I.

In quo ostenditur validitas Baptismi.

Hæc Fulgentii & aliorum Hæreticorum hæresis damnata manet in Concilio Nicæno I. sub S. Sylvestro celebrato, in cuius Symbolo dicitur: *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum.* In Carthaginiensi IV. celebrato anno 418. præside Aurelio Episcopo Carthaginiensi, & universæ Africa Primate cap. 1. ubi inter Fidei Documenta, & Dogmata, quæ profiteri debet Episcopus consecrandus, sic habetur: *Quarandum est ab eo, si in Baptismo omnia peccata, id est, tam illud Originale contractum, quàm illa, quæ voluntariè commissa sunt, dimittantur.* Quibus verbis constat, quòd inter Fidei Dogmata unum est, quòd sancit Baptisma delere omnia peccata. Idem docuit Florentinum in Decreto Unionis. Tandem & Tridentinum sess. 5. in Decreto de peccato Originali circa finem, ubi legitur: *Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, qua in Baptismo conferitur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit non totum illud, quòd veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radii, aut non imputari; Anathema sit.*

Idem demonstrat Sacra Scriptura. Ezech. 36. ubi legitur. Deum dixisse: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris.* Quippè cum hæc verba figurent Baptisma nostrum, & non valeamus propriè mundari, si inquinamenta in nobis remaneant, licet tegantur, ut volunt Hæretici, necessariò ex his verbis Propheta inferendum est Baptisma Christi remittere propriè & realiter omnia peccata. Nam reperiuntur in homine, qui debite suscipit illud, ut evidenter demonstrat hæc particula, *ab omnibus iniquitatibus, quia, qui omnia admittit, nullum excludit.*

Undè Apostolus ad Titum 3. ostendens nostræ salutis fontem ait: *Salvos nos facit per lavacrum regenerationis.* Et ad Coloss. 2. vers. 13. quæ quidem vivificatio fit per Baptisma, ut insinuat Tridentinum sess. 14. cap. 2. ubi assignans differentiam Sacramenti Penitentia, & Baptismi ait: *Alius præterea est Baptismi, & alius Penitentia fructus, per Baptisma enim Christum induentes, & nova profus in illo efficiuntur creatura, plenam & integram peccatorum omnium remissionem consequentes.* Quæ nova creatura intelligitur anima munda, & Sancta juxta illud Psal. 50. *Cord mundum creavit me Deus.* Igitur peccata in Baptismo debent absolute destrui, quia ista salus, ista generatio, vivificatio, & vita, quæ ex D. Petro sumus quasi modo geniti Infantes, aut nova creatura, requirunt veram mortem peccatorum, & sinceram mutationem interiorum, non verò solam non imputationem, quia illi, in quibus mors est, non dicuntur verè, & propriè vivificari, nec geniti, neque nova creatura. Hæc enim regeneratio in spiritualibus, fit per gratiam in Baptismo colatam, quæ cum peccato minime stare potest, & Christum in nobis habitare facit, imò & omnes divinas personas, teste ipsomet Christo Joan. 14. vers. 23. dicente: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Hæc quippè verba de homine Justo dicta sunt à Christo Domino, qui cum nequeat à Patre separari, nec in anima impii habitare, in sola anima Justo sedet simul cum Patre, & Spiritu Sancto.

Aliam rationem addit ad Ephes. 5. dicens, quòd Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut esset sancta & immaculata; impossibile est enim Ecclesiam esse immaculatam, & sanctam per lavacrum aquæ Baptismalis, si ejus membra, aut Filii in tanta dignitate per Baptisma constituti per ipsum Baptisma non ferverent verè grati Deo, & Sanctis cum per Ecclesiam ibi Apostolus intelligat Fideles, ut facile colligitur ex definitione Ecclesie ab omnibus tradita.

D. Petrus cap. 2. vers. 9. & sequentibus. Epist. 1. regeneratos ad Christum sic alloquitur: *Vos autem genus electum, gens Sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum, qui aliquando non populus, nunc autem populi Dei, qui non consecuti*

miseri cordiam, nunc autem misericordiam consecuti. Ratio hujus admonitionis fuit, quia Judæis de novo ad fidem conversis remissa fuerant omnia peccata per Baptisma, quem susceperant, quoque constituti fuerant Sancti, & ab omni peccato mundi. Quare Tertullianus virtutem hujus Sacramenti considerans in lib. de Baptismo cap. 1. ait: *Felix aqua Sacramentum quo abluti delictis pristina cecitatis, in vitam æternam liberamur.* Et cap. 5. istud Sacramentum assimilat Piscinæ Bethsaidæ, in qua sanabantur omnes infirmitates Joan. 5. vers. 4.

Eandem admonitionem de remissione peccatorum in Baptismo obtinenda Tholofanis tribuit S. Martialis, primus Lemovicensium Episcopus in Epistola ad eosdem, ubi ait: *Vos enim estis membra Christi, & corpus immaculatum, nec aliqua in vo inquinatum, neque foribus obvolutum, Jam enim sanctificati & mundati estis aqua regenerationis.* Ille enim Sanctus Doctor docet Tholofanos Baptisma tollere omne peccatum; cum sanctificatio perfectè omnem maculam excludat, & ipsa sanctificatio perfectè fiat in Baptismo, in cuius aqua anima lavatur, atque regeneratur Deo, ut colligitur ex illo Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit &c.* Quo patet nullum posse perfrui gloria æterna, quin sit baptizatus: unde cum nihil inquinatum possit intrare in regnum celorum, & nemo possit intrare in celum, quò sit baptizatus, manifestum est, quòd Baptismus verè remittit omnia peccata, quæ ad regni celestis ingressum impediunt. Hinc est, quòd Venerabilis Beda exponens illud Luc. 3. vers. 21. *Jesu baptizato aperit est celum,* ait: *virtus hic Baptismatis ostenditur, de quo quisque cum egreditur, calefitis regni ei janua aperitur.*

Idem Apostolus confirmat ex Sacramento Baptismi oriri Sanctitatem, & peccatorum remissionem. Nam 1. ad Corinth. cap. 6. referens eos, qui è cœlo, excluduntur, & remouentur, numerat Fornicarios, Idolis fervientes, Adulteros, Molles, Masculorum concubitores, Fures, Avaros, Ebriosos, Maledicos & Rapaces, asserens, quòd hi omnes regnum Dei non possidebunt. Promittit tamen illud Corinthiis, licet olim fuerint peccatores, ipsique declarat, quòd fuerunt mundati per Baptisma, quem susceperant; statim enim subiunxit, *Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.* Per quæ verba ostendit Baptismi efficaciam, necnon interiore baptizati mutationem, aut regenerationem, & docet, quòd ipse Baptismus delevit hæc omnia, scilicet peccata, tam originalia, quàm venialia, & actualia, quæ præcedunt Baptisma, qui cum fuerit institutus in remissionem peccatorum, ut in Concilio Nicæno confessi sunt Sancti Patres, nullum potest esse peccatum in baptizando, quòd non delect ipse Baptismus.

Quare Divus Hieronymus lib. adversus Rufinum cap. 7. Et Epist. 83. ad Oceanum cap. 2. ait: *Omnia scortia, & publica colluvionis fordes, impietas in Deum, parricidium, incestus in parentes, atque in extraordinarias voluptates, utriusque sexus mutata natura, Christi fonte purgantur.* Et postea exponens verba Apostoli jam relata subiungit: *Omnia in Baptismo condonata sunt crimina, non post indulgentiam Judicis est metuenda severitas, dicente Apostolo, & hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis &c.* D. Chrysostomus homil. 34. in Joan. *Aqua Baptismi tanquam in sepulchro caput immergentibus, vetus homo sepelitur, emergentibus inde novus resurgit.* D. Ambrosius in Paulum ad Rom. cap. 11. *Gratia Dei in Baptismo gratis omnia condonat, & non quarit gemitus, aut plaudium, aut opus aliquod, nisi solam ex corde professionem.* Et Cassiodorus in Psal. 5. ad illa verba. *Amplius lava me Domine,* inquit. *Istud lavacrum quod sic abluit maculas peccatorum, ut supra nivem posse dealbare quod sordidum est, salviserit Baptismatis cognoscitur indicare puritatem, ubi sic omnia, & originalia delicta, & propria admissa mundantur, ut illos restituat puritati, in qua primus Adam no-*

§. II.

In quo impugnatur Ratio Hæretica.

Fulgentii ratio supra adducta, scilicet Baptisma non habere virtutem delendi peccata, sed solum augendi gratiam, nullius est momenti, quia Baptisma est

§. I.

De necessitate intentionis pro validitate Baptismi.

primum Sacramentum, Sacramentorum janua, ideo fuit institutum non pro justis, ut in ipsis ageatur gratia, cum nullus possit esse justus, quin sit baptizatus, sed pro peccatoribus, qui mortui dicuntur, ut in ipso reviviscant, & regenerentur. Undè Sanctus Maximus homil. de Juda Proditor ait: *Baptismus Christi nobis est sepultura, in qua peccatis morimur, criminibus sepelimur, & veteris hominis conscientia resoluta in alteram natiuitatem, rescidit infantia, reparamur.*

Conferitur insuper ipsum Baptisma ad delendum peccatum Originale, ut dictum manet contra Pelagianos; peccatum autem illud est verè mortale, & occidit animam, quamvis non sit personale, aut actualè; cum privet animam jure ad cœlestem hæreditatem, ut patet in parvulis sine Baptismo defecendentibus, qui patiuntur poenam Damni. Igitur Baptismus verè remittit peccatum Originale, & Mortale, quòd est in baptizato, & per gratiam, quam confert, non auget Sanctitatem, sicut Confirmatio, Eucharistia, Ordo, & Matrimonium, sed dat vitam & Sanctitatem, cum ex ipso renascamur, & sine ipso vitam consequi non valeamus æternam, ut declarat Christus Joan. 3. Undè Tertullianus lib. de Baptismo cap. 12. inquit: *Prescribitur nemini sine Baptismo competere salutem ex illa maxime pronuntiatione Domini, qui ait, nisi natus ex aqua quis erit, non habet vitam æternam.*

Quantum ad alios Hæreticos, scilicet Lutheranos, Buceranos, & Brentianos existimantes post Baptisma remanere peccatum, scilicet concupiscentiam, (quam putant esse verè peccatum actualè,) dico, quòd concupiscentia illa, quæ de facto remanet post Baptisma, ut declarat Tridentina Synodus, non est peccatum propriè & formalitè avertens à Deo, & convertens actu ad creaturas. Nam Sancti Patres hujus Concilii sess. 5. in Decreto de peccato Originali circa finem inquirunt; *Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, Sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quòd verè & proprie in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit: Anathema sit.* Hujus Canonis ratio est, quia Paulus vocat concupiscentiam peccatum per Methonimiam, quia scilicet est causa peccati; nos enim allicet ad peccandum, ut probatum manet in proprio loco contra Lutheranos.

ARTICULUS XXVIII.

Reiicit Michaelem Servetum, nullam intentionem exigentem in Ministro Baptismi.

Hæretici, qui volunt Sacramenta fuisse instituta tantum ad excitandam Fidem in mente astantium, vel recipientium, non autem ad remittenda verè, & propriè peccata contracta, vel commissa, volunt utique ad Baptismi validitatem sufficere, quòd Minister apponatur, & verba, scilicet materiam & formam à Christo Domino præscriptas, quin ex parte ipsius necesse sit habere intentionem aliquam conficiendi, vel ministrandi Sacramentum, imò nec intentionem exterius apponendi res ad Sacramentum conficiendum necessarias, quam aliqui Theologi (quos non laudo) credunt sufficientem. Illi verò Hæretici, qui nullam intentionem in Ministro voluerunt, sunt Lutherus lib. de captivitate Babylon. cap. de Baptismo, ubi ait: *Non dubitem, si quis in nomine Domini suscipiat, & si impius Minister non det in nomine Domini, verè baptizatum esse in nomine Domini, non enim tam in conferentis, quàm in suscipientis fide est virtus Baptismi, sicut legitur exemplum de quodam Mimo per joctum baptizato.*

Joannes Calvinus in Antidoto Concilii Tridentini sess. 7. can. 11. inquit: *Quod de intentione conservandi garrissus Sophista, nulla probabili ratione fuit proditor, nam si intentio Ministri esset necessaria: Nemo est nostrum, qui certum sui Baptismi se facere ausit &c.* Thilmanus Heshusius, quem (teste Lindano) Calvinus infamat dicens ipsum Servetianum, seu Michaeli Serveti Hispani hujus erroris acerrimi propugnatoris Discipulum, & Kemnitius, qui part. 2. examinis hunc errorem manifestè docet, voluntque Christum Discipulis suis reliquisse dumtaxat virtutem applicandi Sacramenta, non autem potestatem ministrandi,

& conficiendi ea, quia sunt Res divinæ, ad quas nihil potest homo mortalis.

Concilium Florentinum in Decreto Eugenii adversus hunc errorem pronunciat; exigit enim in Ministro intentionem faciendi rem Sacram, ut Sacramenta validè administrantur; ac proinde damnat Lutheranorum, & aliorum Hæreticorum hæresim. Hujus Concilii verba sunt hæc: *Omnia Legis Evangelicæ Sacramenta tribus perficiuntur rebus, n. materia, verbis, & forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quòd facit Ecclesia, quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum. Idem postea contra Lutherum expressè definitum fuit in Tridentino sess. 7. can. 11. Si quis dixerit, in Ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem, saltem faciendi quòd facit Ecclesia, Anathema sit, & sess. 14. de Penitentia Sacramento can. 9.*

Ratio ex institutione Sacramentorum desumpta evidenter probat hujus intentionis necessitatem. Nam res & verba, quibus Sacramenta constant, V. G. in Baptismo, aqua, & hæc nomina. *Ego te baptizo &c.* sunt ex se indifferentia ad multa, & si secundum sensum naturalem usurpentur, non possunt significare spirituales regenerationem, nec infusionem gratiæ; possunt enim proferri propter officia multa, multosque fines, videlicet ad ludum, & similia. Undè ut sint ea, quibus constat Sacramentum, & ea, quæ Christus destinavit ad significandam rem Sacram, & ad conferendam gratiam debet per aliquid ad hoc determinari. Atqui ipsa verborum forma Sacramentalis non potest determinari, nisi per intentionem Ministri; quia hæc verba: *Ego te baptizo,* nisi determinentur ea intentione, qua Minister vult facere quòd facit Ecclesia, hoc est, nisi Minister dicendo, *Ego te baptizo,* velit baptizare Baptismo Christi, aut conferre Baptisma, quem confert Ecclesia, certum est quòd non magis ordinaret ablutionem aquæ ad sanctificationem, ac si eadem verba proferret circa aliquod brutum, aut super lignum, quia hæc verba, *Ego te baptizo,* non essent tunc Sacramenti forma: baptizantis autem intentio materiam determinat, & ex ipsa materia, & ex verbis, quæ ad eam accedunt tamquam ad Elementum ex Divo Augustino, fit Sacramentum. Omnis enim actio, ut sit Sacramentalis, debet esse actus humanus, seu judicio deliberatus, quia Christus Dominus Sacramenta commisit Ministris velut Dispensatoribus bonorum Ecclesie, quæ quidem dispensatio nequit absque judicio, & voluntate fieri: alioquin ejus Minister non esset Dispensator, sed Dissipator. Actus autem humanus & judicio deliberatus necessariò requirit intentionem in Ministro, ut dirigatur in proprium effectum intentum à Domino, cujus vices gerit: quia quæ sunt absque intentione, casualia sunt, & fortuita, & per consequens non censentur facta cum deliberatione, & humano modo, sed diverso ab eo, quem voluit Christus, qui cum delegaverit Ministros ad conficienda, & conferenda Sacramenta, quilibet Minister debet agere eo genere, quo sibi mandatum est, subindeque debet intendere id exequi, quòd est sibi delegatum, & præceptum. At Actio præcepta debet fieri cum intentione, quia super fortuita non cadit obligatio: ideoque nullus potest valide baptizare, nisi habeat intentionem faciendi id, quòd facit Ecclesia, cujus in hac parte fit Minister, & velit peragere id, quòd illi commissum fuit, non solum quantum ad rem, sed etiam quantum ad finem, qui per Doctrinam illius, à quo commissus fuit, illi manifestatur. Quare Apostolus scribens ad Timoth. Tim. 4. cap. 4. vers. 16. ait: *Attende tibi, & Doctrina: instu in illis. Hoc enim facies, & te ipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.*

Hæc ratio præcedens roborari potest ex verbis, quibus pro conficiendo Sacramento utitur Minister, nam dum dicit: *Ego te baptizo,* non loquitur, aut operatur nomine proprio, sed nomine, & virtute Domini Jesu Christi: igitur necesse est, quòd intendat talia verba pro-

Concilii Nicæni.
Carthaginiensi IV.
Tridentinum.
Ezech.
Ad Tit.
Tridentinum.
Ps. 50.
Joan. 14.
Prima hominū sanctificatio fit per Baptisma.
D. Petr.

Tertull.
Martialis ad Tholofanos.
Beda.
1. Cor. 6.
D. Hier.
D. Chry.
D. Ambros.
Cassiodorus.
Lutherus.
Calvinus.
Servetus.
Kemnitius.

Hujus hæresis profectio.
Per intentionem Ministri res & verba determinantur.

Sacramentum est instrumentum gratia, quod non potest applicari nisi Minister intendat applicare illud.

proferre, seu baptizare juxta intentionem Christi. Hoc est, cum intentione operandi actum Religionis, & applicandi instrumentum divinitus institutum ad producendam gratiam; alioquin sequeretur, ut notat Hugo à Sancto Victore lib. de Sacrament. part. 6. cap. 13. quod Pater ducens Filium suum ad Balnea, & immergens illum more Christiano, signans eum cruce, & dicens, Lavo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ut bene illi cederet talis lorio, baptizaret illum. Quod tamen est ridiculum, quoniam non haberet intentionem baptizandi, nec faciendi quod facit Ecclesia, sed solum lavandi puerum à sordibus corporis, invocata Sanctissima Trinitate pro ipsa munditia obtinenda. Idcirco absolute necessaria est intentio in Ministro pro validitate Sacramenti Baptismi, nam sicut ille, qui non vult baptizare, non baptizat, licet laver puerum, ita ut quis baptizet, debet velle baptizare.

Idem dicendum est de aliis Sacramentis; nam in institutione Eucharistiæ Christus præcepit Ministris, ut illum in sui commemorationem facerent, ut constat ex illo Luc. 22. Hoc facite in meam Commemorationem. Non possunt autem eam in Christi Commemorationem facere sine interiori intentione, qua conformetur intentioni Christi consecrantis. Ad perficiendum Extremæ-Unionis Sacramentum præcipit inducere Presbyteros Ecclesiæ, qui orient super infirmum; sublata autem intentione non potest pro aliquo quis orare; nullus enim orat quod non desiderat, nec desiderat quod non intendit.

Tandem Matrimonii validitas pendet à consensu partium contrahentium, quæ efficiunt hujus Sacramenti Ministrum; nullus autem potest verè ac propriè consentire, nisi consentire intendat; igitur ad Sacramentorum validitatem, necessariò requiritur intentio interior in Ministro Sacramenti administrandi, nedum ut ipse Minister sit conformis intentioni Christi, qui est ille, qui baptizat dum Minister baptizat, & intentioni Ecclesiæ cujus Filius fit, qui baptizatur; sed etiam ut sit verè & propriè Minister, qui cum debeat agere prudenter, & debite, hoc est, juxta ea, quæ illi præscripta sunt, tenetur atrenè & voluntariè agere, ut verè commisitum adimpleat Ministerium. Certum enim est, quod Christus dicens Discipulis suis, Euntes baptizantes, non exegit ab illis solam administrationem externam Baptismi, sed etiam sinceram voluntatem baptizandi, seu faciendi quod ipse Christus eis præceperat.

S. I.

De Solutione ad rationes Hæreticorum.

Hæretici sic insurgunt. Deus non confert effectum Sacramenti juxta intentionem Ministri, cum talis effectus producat ex opere operato. Hinc est, quod Deus plerumque divina beneficia confert præ intentionem Ministri, seu instrumenti, quo utitur ad illum effectum. Nam Genes. cap. 27. Isaac præter intentionem benedixit Jacob, intendens benedicere Esau, hoc tamen non obstant tunc non Esau, sed Jacob benedictionem accepit: igitur effectus Sacramenti Baptismi advenit baptizato, quamvis Minister non intendat illum baptizare, sed sufficit, quod baptizando applicentur actu materia & forma Baptismi.

Respondetur, quod Deus confert effectum Sacramenti juxta intentionem Ministri, quia dedit illi potestatem tractandi negotiorum pro sua voluntate, ut patet ex illo Christi, Joan. 20. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, Sacerdotes enim vocantur à Divo Paulo Dispensatores Mysteriorum Dei, 1. ad Corinth. cap. 4. Dispensatio autem nequit fideliter fieri sine illa intentione ex parte dispensantis, aut administrantis; hæc enim sublata, actio non esset humana, nec Sacramentalis.

Solutio ad primam hæreticorum rationem.

Ad exemplum propositum dico, quod non valet; nam Isaac reverà habebat intentionem benedicendi unum ex suis Filiis, & eum primogenitum instituire in domo sua, idcirco parum nocuit error super personam, & Jacob, qui fuit benedictus, benedictionem accepit. Ità similiter Sacramentum Baptismi effectum suum confert baptizato, si Minister reverà intendat Baptisma

conferre: quamvis erret circa personam, quam baptizat, hoc est, licet baptizet puellam, credens baptizare puerum, modò non intendat conferre Baptisma nisi tali individuo, V. G. puero, tunc enim si alius supponeretur, aut puella, non conferretur Sacramentum ex defectu intentionis, quod tamen conficeretur, si Minister haberet intentionem conferendi Sacramentum præfenti, quicumque ille sit.

Instabunt. Christus Dominus non præcepit hanc intentionem in administratione Baptismi, alioquin præcepisset eam etiam in prædicatione Evangelii, ut facile colligi potest ex illo Matth. 23. vers. 3. Omnia ergo quaecumque dixerint vobis, facite: secundum vero opera eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt. Hæc enim verba ostendunt Christum velle, quod attendamus verbis Prædicatorum, non autem voluntariæ eorum: ergo Baptismus validus, etiam si conferatur sine intentione Ministri, modò proferantur verba, & apponatur materia.

Sed minus nocet hæc instantia: nam potestas baptizandi, & potestas prædicandi, diverso modo concessa fuerunt Apostolis. Baptismus dirigebatur ad omnes tam parvulos, quam Adultos, Prædicatio verò ad Adultos tantum Verbum Evangelii proponitur res credendas, sed non efficit creditas. Ex parte ministrantis est specularivum, verbum autem Sacramentale est practicum, & efficax. Prædicatio est verbum ex se determinativum ad ostendendam veritatem credendam, verbum autem Sacramentale secundum se consideratum, & quantum prolatum, est indifferens, imò ex se, & quantum prolatum, longè, alienum est à collatione gratiæ, ad quam ordinata sunt Sacramenta, ideoque ut ad eum effectum determinetur, necessaria est intentio Ministri volentis producere effectum, propter quem Christus dixit Apostolis Baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Confectio enim, & administratio Sacramenti ita dependet ab intentione Ministri, ut si illud non intendat conficere, nullum sit Sacramentum; licet verba Sacramentorum habeant in se virtutem operativam gratiæ ex divina institutione, quia hæc virtus eget debita applicatione Sacramenti. Quæ quidem applicatio, ut debita sit, requirit intentionem Ministri, seu applicantis, qui ex Tridentino supra citato, debet habere intentionem faciendi id, quod facit Ecclesia, id est, intentionem baptizandi, seu apponendi materiam, & formam Baptismi; cum Minister sit causa secunda abluionis, ut Sacramentalis est, quæ nequit esse talis sine intentione conficiendi Sacramentum, aut saltem faciendi id, quod facit Ecclesia.

Insurgunt insuper & proponunt quedam exempla, quæ ostendunt olim Baptisma approbatum fuisse; quamvis sine intentione Ministri collatum. Nam Patriarcha Alexandrinus approbavit Baptisma Athanasii, qui adhuc puer baptizavit alios pueros ludendo, & Concilium Sacerdotum judicavit pueros illos non esse baptizandos, ut restantur Rufinus lib. 1. hist. Eccles. cap. 14 & Nicephorus lib. 8. cap. 14.

Aliud exemplum desumitur ex Historia D. Genesii Martyris, qui (ut refertur in Martyrologio Romano die 25. Augusti) cum esset Mimus, & coram Diocletiano vellent Christianorum Misteriis illudere, se egrotum simulavit, & mimicè ab uno ex sodalibus suis postulavit Baptisma; hoc non obstante, Baptisma illud validum fuit, quamvis in baptizante non fuerit intentio faciendi quod facit Ecclesia. Hoc autem Baptisma fuisse validum constat, cum Angelus ante abluionem apparet Genesio à Deo inspirato, & subito ad fidem converso, ei promiserit media illa aqua remissionem omnium peccatorum suorum, quam de facto obtinuit, ut probat nedum ipsius mors, quæ fuit pro Fide Christi, sed etiam Fidei confessio, nam suscepto Baptismate constanter & liberè dixit coram Imperatore se esse Christianum, & cepit Idolorum cultum execrari, ut restatur Ado in suo Martyrologio ad diem vigesimum quintum Augusti.

Ad primum exemplum dico Baptisma Athanasii fuisse approbatum, quia interrogatus de suo factò, seu de Baptismo ipse Athanasius confessus est se habuisse intentionem faciendi, quod faciebat Patriarcha Alexandrinus; ex quo sequitur exemplum non improbare assertionem nostram, nec valere contra intentionem def.

Matth.

responsio ad aliam rationem.

De hoc plus quam afferunt hæretici.

Baptismus Athanasii fuit validus.

definitionis Concilii Tridentini. Sacramenta enim per jocum possunt dupliciter conferri, ut notat Hugo à Sancto Victore lib. 2. de Sacrament. part. 2. cap. 13. scilicet dum confertur ad finem recreandi animum, aut animo ridendi de Mysteriis Fidei, ut non; raro contingit apud Hæreticos, & ob finem faciendi quod facit Ecclesia, concomitante ludo. Hoc supposito obiter observandum est, quod D. Athanasius verè intendebat conferre Baptisma, & ludum erat actioni Sacramentali opus extrinsecum, & ideo non potuit tollere virtutem Sacramenti. Nec adversarii possunt inde inferre hoc Baptisma fuisse collatum sine intentione baptizandi, aut conferendi Baptisma Ecclesiæ, cum per hoc signum voluerit facere, quod facit Ecclesia.

Ad aliud exemplum dico omisissis variis responsionibus, quod Mimus ille, qui S. Genesium baptizavit, ut magis Christianorum Baptisma irrideret, intendebat baptizare ipsum eo modo, quo Christiani baptizant. Credibile enim est Angelum, qui S. Genesium monuit, ut Baptisma serio reciperet, eique peccatorum remissionem promisit, admonuisse etiam Sodalium suum, ut serio, pièque illum ipsi administraret, & ideo hoc Baptisma Genesii verè administratum fuit tam ex parte suscipientis, quam ministrantis. Hæc responsio colligitur ex Historia ejusdem Sancti Genesii, quam scripsit Ado Treverensis. Vel dico, quod illud Baptisma à Mimo collatum fortè fuit nullum, licet Genesius non fuerit baptizatus denuò, & in osculo pacis mortuus fuerit, quia potuit effectus Baptismi fluminis recipere per illam vivam fidem charitate formatam, qua fidem Christi confessus est, quæque baptizatus fuit Baptismo fluminis, qui in ipso gessit vices Baptismi fluminis.

Baptismus Genesii fuit cum intentione ministrantis.

Dicunt tandem. Si intentio interior Ministri esset necessaria ad validitatem Baptismi, nullus esset certus an sit baptizatus, quia unusquisque potest dubitare de intentione interiore Ministri; sed hoc est absurdum, quia improbabile est Deum possuisse efficaciam Sacramentorum, & salutem populorum in intentione Ministri, qui cum sit homo mendax, & fragilis atque ad malum pronus, posset irritare Sacramenta. At si hoc esset, miseranda foret conditio populi Christiani. Undè ne in tanto periculo sit salutis nostræ, dicendum est, quod Baptisma Christi collatum infanti est validum, etiam si baptizans non habuerit intentionem illum baptizandi, nec faciendi quod facit Ecclesia, imò illud difficile facere potest, cum sæpè non amet Ecclesiam, nec eam agnoscat, præsertim dum Baptisma confertur ab Hæretico.

Respondetur hominem posse esse certum de suo Baptismo certitudine morali. Nec debet suspicari, an Minister tantum Sacriligium committere voluerit denegando suam intentionem actioni Sacramentali; cum habere illam intentionem facillimum sit, & unicuique liceat presumere, quod præstando, quod Ecclesia præstat, vel facere quod Ecclesia facit, dum eadem præstat. Hæc autem certitudo sufficit ad non iterandum Baptisma, nisi postea aliquo signo exteriori appareat defectus intentionis Ministri. Hinc est, quod Ecclesia admittit Baptisma Hæreticorum, qui licet Ecclesiam Romanam odio habeant, tamen dum baptizant, habent intentionem, quam habet Ecclesia.

Nec valet dicere Deum possuisse salutem nostram in voluntate Ministri, seu hominis independentem ab ipsius voluntate, quæ cum sit libera, & inconstans, salutis nostræ esset in maximo periculo, scilicet in potestate mendacis. Non valet, inquam, hæc instantia. Ratio est, quia Sacramenta, quæ Christus reliquit Ecclesiæ suæ visibili, non possunt administrari nisi ab hominibus, quos Deus idoneos fecit Ministros novi testamenti, non littera, sed Spiritu, ut monet Apostolus 2 ad Corinth. cap. 3. vers. 6. Ità ut si Minister recuset baptizare puerum, vel nullus alius sit, qui possit baptizare illum, certum est, quod ille puer non est baptizatus. Non obstante tamen hac dependentia Hæretici afferunt Christum reliquisse hominibus potestatem baptizandi, quidni ergo non potuerit vel. le Baptisma esse invalidum, si sine Ministri intentione conferatur. Undè si Hæretici velint miseram esse Christiani populi conditionem, ex eo quod Sacramen-

Christus dedit hominibus potestatem baptizandi.

torum administratio pendet ab homine, qui potest denegare Sacramenta illis, qui perunt ea, debent etiam velle ipsam conditionem non esse miseram ex eo, quod Sacramenta pendet ab intentione Ministri, qui potest nolle baptizare; licet exterius aquam infundat, & hæc verba: Ego te baptizo, proferat super puerum.

Dicunt insuper Hæretici, quod Baptismus est Sacramentum Fidei; in ipso tamen sufficit Fides Ecclesiæ, ac proinde intentio Ecclesiæ potest ei ita sufficere, ut nullo modo necessaria sit privata intentio Ministri. Deinde intentio non minus respicit baptizandum, quam baptizantem (supposito quod necessaria sit pro validitate Baptismi); atqui non est necessaria in baptizando, ut patet in Infante, qui potest baptizari validè, & de facto validè, atque licitè baptizatur, quin baptizari intendat: ergo nec necessaria est in baptizante, sive sit ex officio, sive ex necessitate; id est, sive sit Parochus, sive Laicus, qui baptizet.

Respondet paritatem non valere; nam Fides esse velut agens universale, intentio autem agens particulare applicans Fidem ad hoc, & ad aliud, ideoque Fides salvatur in generalitate Ecclesiæ, intentio autem, cum sit particularis, & ipsa copuletur actus ille Fidei Ecclesiæ, debet necessariò esse in Ministro, ut singulari fiat modo humano applicatio Baptismi absolute necessarii unicuique hominum. Undè ad secundum argumentum de æquali intentione habenda tam à puero, quam à Ministro, dico paritatem esse quoque nullam, quia intentio non requiritur in omnibus illis, qui capaces sunt Baptismi, ut patet in Infantibus, sed solum illis, qui capaces sunt uti libero arbitrio, possuntque discere rudimenta Fidei, ut requiritur necessariò in omnibus illis, qui capaces sunt administrationis Baptismi, cum ex Apostolo 1. ad Corinth. capit. 4. debeant conferre illud, ut dispensatores Mysteriorum Dei, ipsique commissa sit administratio Sacramentorum modo humano, scilicet cum intentione, atque animo faciendi, quod præcipit Christus dicens: Baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti &c. His liquidem verbis nedum dedit Apostolis potestatem baptizandi omnes nationes, sed etiam illis præscripsit modum baptizandi, qui quidem modus includit voluntatem baptizandi; alioquin potuissent coactè, & in voluntariè baptizare absque ullo Baptismi præjudicio, quod est manifestè falsum.

Solutio hæreticorum in sententia.

ARTICULUS XXIX.

Afferit contra Armenos, Baptisma validè conferri, quin simul cum ipso Eucharistia conferatur.

Tempore Constantini III. Filii Heraclii Imperatoris, & Theodori Papæ circa annum Domini 640. Armeni in varios errores ceciderunt, inter quos plures erant circa baptismum, nam rebaptizabant eos, qui jam semel baptismum susceperant in Ecclesia Romana (à qua recesserant anno 572. tempore Iustini II. Imperatoris) existimantes in ea non esse verum baptismum, nec veram Fidem.

Dicebant insuper baptismum non posse alicui conferri validè, nisi eidem simul conferatur Sacramentum Eucharistiæ, etiam si baptizandus sit adhuc Infans. Sanè hæc Armenorum propositio de Eucharistia necessariò danda simul cum baptismum, manifestè contradicit veritati, & est Hæretica; cum sit contra Doctrinam Ecclesiæ Romanæ, quæ non obligat parvulos ad Communionem Sacramentalem, & confert parvulis recenter natis baptismum, Eucharistiam verò Adultis dumtaxat, quia non parvulorum, sed Adultorum est hunc panem gustare: igitur est Hæreticum velle ad Sacram Communionem obligare parvulos, ut declarat Sacra Synodus Tridentina sess. 21. cap. 4. ubi legimus. Denique eadem Sancta Synodus docet, parvulos, usu rationis carentes, nulla obligari necessitate ad Sacramentalem Eucharistia Communionem. Quibus constat nullam esse necessitatem recipiendi in baptismum Sacramentum Christi corpus, ut ipse baptismus sit validus, ut putant Armeni, qui simul cum Eucharistia conferunt baptismum, non devotionis

Armeni.

Hæretici proferunt.

tionis causa, neque ad augendam gratiam Baptismi, sed ut ipsam Baptisma suam habeat effectum.

§. I.

Baptismi administratio non dependet ab administratione Eucharistiæ.

Joan. 3.

NOSTRA veritas Catholica colligitur ex institutione Sacramenti Baptismatis: nam Baptisma fuit institutum ante Passionem Christi, ut tenent omnes Theologi, quia Christus ab initio suæ Passionis baptizabat una cum Discipulis suis, ut testatur D. Joan. cap. 3. his verbis. Venit Jesus, & Discipuli ejus in terram Judæam; & illic demorabatur cum eis: & baptizabat. Idem affirmant plures Sancti Patres, & præsertim Divus Augustinus Tract. 5. in Joan. Sed Christus tunc baptizans Sacramentum Corpus suum non dabat illis, quos baptizabat. Discipuli etiam non dabant illud illis, quibus conferebant Baptisma; cum tunc nondum institutum esset Eucharistiæ Sacramentum. Legimus enim Christum instituisse Eucharistiæ in die Cœnæ, scilicet feria quinta, pridie quam pareretur; ideo Baptismus ex sua institutione non exigit Eucharistiæ, ut sit validus; alioquin sequeretur, quod illi, quos Christus, & Apostoli baptizaverant in Judæa, fuissent iterum baptizati post Christi mortem, & simul cum Baptismo Communionem recepissent, quod tamen nullibi legitur. Vel sequeretur, quod Discipuli post mortem Christi baptizantes Sacramentum Sinaxim secum detulissent, eamque baptizatis præbuisent, nè Baptisma fuisset invalidum, & ut illud administrarent juxta intentionem Christi; hoc tamen nullibi legitur, imo potius oppositum, nimirum Apostolos baptizasse; quin darent Eucharistiæ. Nam Act. cap. 2. constat D. Petrum baptizasse in una die animas circiter tria millia, quibus dante Eucharistiæ eodem tempore impossibile videretur. Præterea in istis actibus habetur mentio de illa Communionem, sicut de Baptismo.

Baptismus non exigit Eucharistiæ ut sit validus.

Apostoli ad ministrandum baptismum sine Eucharistiæ.

Deinde Petrus interrogatus de mediis ad salutem respondit dicens: Penitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum, in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus Sancti. Ibi nulla fit mentio de Eucharistiæ sumenda simul cum Baptismo, sed solum de Penitentia peragenda ab Adultis; itaque ut gratia Baptismi recipiatur tam à parvulis, quam ab Adultis, non est necesse, quod Eucharistiæ administraretur concomitanter cum Baptismo, nec statim post ipsum.

Nec valet dicere Passionem Christi præcessisse institutionem Baptismi, sicut causa præcedit effectum; cum Passio Christi sit causa omnium Sacramentorum novæ Legis, ac proinde causa præcedens Baptismo. Non valet, inquam, quia Passio ut prævia, & à Deo accepta est causa efficacitatis omnium Sacramentorum novæ Legis. Nec de hoc mirari debent Armeni, cum sit certum Circumcisionem contulisse gratiam, licet esset tantum figura Baptismi. Unde non possunt denegare Baptismo vim remittendi peccatum Originale independentem à Sacra Communionem, licet hæc Communitio instituta fuerit ante mortem Christi.

Hoc confirmatur manifestè ex eo, quod Dominus suis Discipulis præcipiens, ut docerent, & baptizarent gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, nullam fecit memoriam de Eucharistiæ sumptione, nec implicitam, nec explicitam, nec directam, nec indirectam, ut constat; fecisset tamen illam saltem aliquo modo, si ea ad Baptismi collationem necessariò exigeretur pro effectu principali asequendo, quoniam Christus docuit Apostolos omnia, quæ ad validitatem Sacramenti requiruntur, nè Sacramentis aliqui deficeret pro validitate.

Baptismus sine Eucharistiæ.

Idem Testimonium affert D. Joannes Baptista, qui de Christi Baptismo loquens, & illum distinguens à suo ait: Ego baptizo vos in aqua, ipse autem vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni. Ibi nulla fit mentio de Communionem sumenda simul cum Baptismo Christi. Quod certò probat hanc Communionem non requiri ad Baptisma Christi, quippe si esset necessaria, Joannes eam prædixisset, & Christus sine ipsa non baptizasset. Hinc

est, quod Eunuchus à Philippo baptizari anhélans nihil aliud præter aquam, & Ministrum quærebat. Unde dum venirent per viam Eunuchus & Philippus, venerunt ad quamdam aquam, & ait: Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari? At quia nihil aliud requirebatur, Philippus dixit Eunuchus: si credis ex toto corde, licet. Et Eunuchus respondens ait: Credo, Filium Dei esse Jesum Christum. Et jussit stare currum, & descendens usque in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizavit eum. In hoc colloquio, in quo omnia exprimitur, quæ ad Baptisma sunt necessaria, nulla fit mentio de Eucharistiæ sumenda, nullaque de ea facta fuit protestatio, nullaque promissio, ideoque non est necessaria ut Sacramentum Baptismi sit validum.

Si Communitio esset necessaria Baptismo, exprimeretur, & notificaretur ex traditione Apostolica, vel ex Scriptura, vel ex Conciliis Ecclesiæ; sed non exprimitur, nec ex ipsa conficitur Sacramentum Baptismi, ut colligitur ex Concilio Florentino, ubi habetur, quod Sacramenta novæ Legis tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum. Eucharistiæ autem non est materia Baptismi, nec forma, nec intentio Ministri, cum non sit aqua elementaris, nec verba, nec persona, aut intentio Ministri, ut est manifestum: ergo non requiritur ad validitatem ejus. Revera unum Sacramentum potest necessario præsupponi aliud, ut Baptismus ad omnia, sed nullum est necessariò de essentia alterius, cum successivè recipiantur, ut probat antiquissimus usus Ecclesiæ.

§. II.

De Responsione ad Armenos.

ARMENI obiciunt quendam antiquum Ecclesiæ usum; dicunt enim, quod olim Infantibus etiam lactantibus infundebatur orti Sanguis Christi de sacro Calice, procul dubiò non humana autoritate, sed Christo sic mandante, quoniam ea, quæ Sacramentis necessaria sunt, à Christo ordinata, & præcepta sunt. Unde cum talis usus fuerit in primitiva Ecclesia, ut referunt Patres Antiqui, & præsertim Tertullianus lib. 4. adversus Marcionem, ubi docet, quod post completas baptismi caeremonias ministrabatur Eucharistiæ Sacramentum. Hugo Victorinus dicit pueris recentè natis idem Sacramentum sub specie sanguinis esse ministrandum digito Sacerdotis, quia tales possunt naturaliter sugere. Abraham Echellem Maronita rituum Orientalium peritissimus in suis ad Nicænos Canones Arabicos observationibus Fidem facit tunc in multis Orientis regionibus vigere morem Infantes communicandi, ut intinctum Sacro-Sanguinis digitum Sacerdos Infanti exugendum præbeat. Talem autem usum Ecclesia non potuit abolere, quia non potuit (inquunt ipsi Armeni,) illum discere nisi ab Apostolis, & Apostoli, nisi à Christo, qui statuerat & præceperat illum: ergo Christus instituit baptismum in hac circumstantia de Eucharistiæ simul sumenda.

Respondet talem usum reverè fuisse in primitiva Ecclesia, imo nedùm Eucharistiæ tunc dabatur cum baptismo, sed etiam Confirmatio, ut monet Sanctus Cyprianus in Epistola ad Jubajanum, ubi ait. Quod nunc quoque apud nos hoc geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, Propositis Ecclesiæ offerantur & per nostram orationem, responsio & manus impositionem Spiritum Sanctum consequantur, & signaculo divino consummentur. Et Melchisedes Papa ad Episcopos Hispaniæ de eodem usu Fidem facit; ibi enim inquit: Ita conjuncta sunt hæc duo Sacramenta, scilicet baptismus & Confirmatio, ut ab invicem nisi morte præveniente, nullatenus possint segregari, & unum sine altero, rite perfici non potest, nam unum præveniente morte salvare sine altero potest, aliud autem non potest. Sed illa consuetudo conferendi simul duo Sacramenta, baptismum scilicet & Eucharistiæ, non erat de necessitate Sacramenti, ut patet ex eadem Epistola. Nam dum ait, quod unum Sacramentum potest salvare sine alio, loquitur de baptismo; vultque hunc posse salvare sine Eucharistiæ. Nec erat talis consuetudo ex traditione Apostolica; cum constet, Apostolos administrasse Baptis-

Propositio Armenorum ratio.

D. Cyprianus.

Baptismo sine Eucharistiæ. Solum enim erat consuetudo aliquarum Ecclesiarum, quæ eam institueret poterant, tanquam caeremonias, quæ Baptismatis validitati non officiebant, quæque indifferentes erant ad Baptismi effectum, & ideo Ecclesia Romana potuit eam abolere, & solis Adultis baptizati dominicum panem præbere ad manducandum, & sanguinem ad bibendum, quin tamen daretur talem primitivæ Ecclesiæ usum, quem revocavit, ut patet ex Concilio Tridentino sess. 21. cap. 4. Igitur Armeni existimantes Baptisma esse invalidum, nisi cum Eucharistiæ detur, non excusantur hoc usu ab hæresi, ut facile colligi potest ex can. 4. ejusdem Concilii Tridentini loco citato, ubi habetur: Si quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ Communionem: Anathema sit.

Decretum Concilii Tridentini.

ARTICULUS XXX.

Refutat Lutherum, & alios Hæreticos de Ministro Baptismi malè sentientes.

Lutherus.

MARTINUS LUTHERUS in lib. de Missa privata, & mentione Sacerdotum docet non solum omnes homines, sed etiam Dæmones habere potestatem administrandi, non solum Baptisma, sed etiam cætera Sacramenta. Ibi enim inquit: Ego non dicam quod Baptisma dicunt, nullum Angelorum, nec Mariam quidem ipsam consecrare posse, sed è contra dico si Diabolus ipse veniret, & postea reserem Diabolum sic irrepisse in officium Pastoris Ecclesiæ, in specie hominis vocatum ad predicandum, & publice in Ecclesia docuisse, baptizasse, celebrasse Missam, & absolvisse à peccatis, et tali munere functum esse juxta institutionem Christi, tunc fateri cogemur, Sacramenta ideo non efficacia, sed verum Baptisma, verum Evangelium, veram absolutionem, verum Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi nos accepisse. Licet per hæc verba Lutherus non tollat ab hominibus potestatem baptizandi, & in hoc teneat Doctrinam Ecclesiæ Romanæ, hoc tamen non obstat, quin circa Ministrum hujus Sacramenti erret contra Fidem, quæ docet Dæmones non habere potestatem administrandi Sacramenta Ecclesiæ, hancque solis hominibus viatoribus competere, ut suadet Paulus ad Heb. 5. dicens: Ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in eis, quæ sunt ad Deum.

Calvinus.

CALVINUS in Antidor. ad Canonem decimum Concilii Tridentini sess. 7. nedum Fidem Catholicam, sed etiam Lutherum pugnat, cum nolit Mulierem habere potestatem baptizandi in necessitate; ibi enim inquit: Nemo sanis Christianus omnes in verbi Sacramentorum qua administratione pares facit, non solum quia decent, & ordine veri omnia in Ecclesia docet, sed etiam quod singulari Christi mandato ad eam rem ordinantur Ministri; subdit autem: Porro minus baptizandi ubi mulierculis injeñtum reperient, quemadmodum illi permittunt? Quibus constat Calvinum velle eos dumtaxat, quibus dictum est: Ite in unum mundum, prædicite Evangelium omni creatura, baptizantes eos &c. habere potestatem baptizandi.

Beza.

HANC Calvinus impietatem amplexus est Theodorus Beza, natione Burgundus, qui in quæst. 144. de Sacramentis impudenter ait se præferre Baptisma à Satana se se pro verbi divini Ministro gerente collatum, Baptismo per Mulierem, aut privatam Fidelem conferendo; & ideo dicendum est, Lutherum, Calvinum, Bezam de quibus alibi sæpè locuti sumus, tueri hanc hæresim.

§. I.

In quo Rejicitur Hæreticorum error.

Concilium Florentinum Decretum.

DE hac re habetur decisio in Concilio Florentino in Decreto de Armenis, qua constat quemlibet hominem, dummodo possit loqui, sive sit homo, sive Mulier, sive Catholicus, sive Hæreticus, sive Fidelis, sive Infidelis, & Paganus, habere potestatem conferendi Baptisma; ibi enim legitur: In causa necessitatis non solum Sacerdos, sed etiam Laicus, et Mulier, imo et Paganus, et Hæreticus baptizare potest, modo Ecclesiæ formam servet, et facere intendat, quod illa facit. Et in Decreto Eugenii inquit:

Minister hujus Sacramenti ordinarius, est Sacerdos, cui ex officio competit baptizare. Inde enim sequitur alios esse Ministros hujus Sacramenti extraordinarios, quibus baptizare competit, non ex officio, sed ex necessitate, qui quidem Ministri non sunt Sacerdotes, sed Laici; alioquin superflua esset hæc nominatio Ministri ordinarii nimirum Sacerdotis, si nullus aliter præter Sacerdotes posset absolute conferre Baptisma.

Tridentinum.

Hæc definitio Florentina confirmata videtur in Concilio Tridentino sess. 7. de Baptismo Can. 4. ubi habetur Baptisma Hæreticorum esse simpliciter validum; nam Hæretici, Judæi. Infideles & Paganus non sunt Sacerdotes, ideoque ex Sacra Tridentina Synodo quilibet homo viator potest esse hujus Sacramenti Minister, si non ex officio, ut Sacerdos, saltem in necessitate. Eadem veritas declaratur in Concilio Eliberitano cap. 38. & in Canon. Constit. de consecrat. dist. 4. necnon ex universalis Ecclesiæ praxi, quæ approbat Baptisma ab obstericibus collatum Infantibus post nativitatem periclitantibus.

Eliberitanum.

Necessitas Baptismi manifestè suadet Christum contulisse omnibus & singulis hominibus potestatem baptizandi, nam Deus qui vult neminem perire, & Baptisma instituit voluit in remissionem peccatorum, eadem providentia debuit instituire remedium commune tam quoad materiam, quam quoad Ministrum, nè ob difficultatem habendi utrumque necessarium, scilicet materiam, & Ministrum, inter tot homines qui nascuntur, aliquis periret, ut tradit Doctor Seraphicus D. Bonaventura, dist. 5. artic. 5. quæst. 1. dicens: Congruum nav. fuit ut Sacramentum tantæ necessitatis, & in materia adeo communi, esset ministrandum ab omnibus communiter, cum Deus velit neminem perire. Sed Baptismi materia est communis, cum sit quæcumque aqua naturalis expressa his verbis Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua; quæ affirmant eundem necessitatem Baptismi, sed etiam materiam ejus esse aquam naturalem: igitur Minister debet esse communis, id est, quilibet homo debet in necessitate sufficere ad conferendum Baptisma.

D. Bonaventura.

Joan. 3.

Unde S. Augustinus lib. contra Parmenianum cap. 13. ait: Et si Laicus aliquis periculi dederit (Baptisma) necessitate compulsus, quod cum ipse acciperet dandum esse addidit, nescio an pie quisquam dixerit esse repetendum: nulla enim cogente necessitate, si fiat; alieni muneris usurpatio est, si autem necessitas urgeat, aut nullam, aut veniale delictum est, sed & si nulla necessitate usurpatur, & à quolibet cuiuslibet datur, quod datum fuerit, non potest dici non datum, quamvis ritè dici potest illicitè datum. Hæc enim verba demonstrant, quod si Laicus daret Baptisma extra necessitatem, peccaret: quod non differt, quoniam Lex Evangelica instituit Sacerdotem Ministrum hujus Sacramenti ex officio, & extra necessitatem. Sed insuper ostendunt, quod si det illud in necessitate, non peccat, ac proinde quod tunc Laicus est Minister hujus Sacramenti.

D. Augustinus.

Idem prius docuerat Tertullianus, qui lib. de Baptismo cap. 17. resolvens Baptismi administrationem spectare ad Episcopos, & post ipsos ad Presbyteros, & post Presbyteros ad Diaconos, ad Laicum sic alloquitur: Sufficiat licet in necessitatibus ut utaris scibi aut loci, aut temporis, aut personæ conditio compellit; tunc enim constantia succurrens excipitur, cum urgeat necessitas periclitantis, quoniam reus erit peritici hominis, si superederit præstare quod libere potuit. Igitur ex Sanctis Patribus quilibet homo viator rationis compos, si urgeat necessitas, licetè & validè potest baptizare privatim, & sine solemnitate, prout definitum fuit in Conciliis supra citatis. Nec licet citrà hæresim dicere Baptisma à Laico collatum esse invalidum, ut expressè colligitur ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. & refertur cap. Firmior de Summa Trinitate circa finem, ubi legitur: Sacramentum vero Baptismi (quod Innocentius III. dicitur Patris, & Filii, & Spiritus Sancti consecratum in aqua tam parvulis, quam Adultis in forma Ecclesiæ à quocumque ritè collatum, proficit ad salutem. Idem habetur in can. 23. dist. 4. de consecrat. ubi legitur. Romanus Pontifex non hominem judicat qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi, licet Paganus sit, qui baptizat.

Tertullianus.

Innocentius III.

Attamen non ita promiscuè omnibus administratio illa permilla est, ut in concursu plurium nullus sit servandus ordo; cum Apostolus præcipiat omnia in nobis servandus.

Ordo in Ministeris observandus.

ordinatè fieri debere. Undè præfente Sacerdote, vel Clerico, Laicus non potest licitè conferre Baptisma, quia hæc verba, *Evntes baptizantes &c.* magis Sacerdotibus & Clericis dicta sunt, & illos respiciunt, quam Laicos. Hac ipsa ratione nequit licitè baptizare Mulier in præfentia viri, nisi fortè vir non sit Baptismi conficiendi peritus, vel puer non possit ab illo, & mul- rō minùs à Clerico contractari ob decentiam & honestatem, putà quando nondum est ex utero materno omninò egressus; tunc enim non decet Sacerdotem baptizare nē detur ipsi occasio ruinae, seu peccati intui- tu ventris materni, quia tunc necessitas vitandi scan- dalum prævalet, eique cedit ordo ab Ecclesia institutus; alioquin, utpotè remota necessitate, Presbyteri vocandi sunt, quoniam illis in persona Discipulorum Chris- tus Matth. 8. dixit: *Evntes, baptizantes eos &c.*

Advertendum est etiam, quòd dum antiqui Patres, Tertullianus lib. de Baptismo. Hieronymus dialog. adversus Luciferianos docent Sacerdotes non posse baptizare solemniter sine speciali commissione Episcoporum, loquuntur de Baptismo, qui certis anni diebus solemnè cæremonia consueverat in primitiva Ecclesia ab Episcopo celebrari, puta in vigilia Paschalis, vel Pentecostes, non vero absolutè pro omni tempore, ità ut illis nunquam liceat sine speciali licentia baptizare. Vel loquuntur de simplici Sacerdote præfente secundum ordinationem suam considerato; nam licet in ea recep- perit potestatem baptizandi, tamen nequit eam ad praxim reducere sine jurisdictione ab Episcopo, vel ab alio concessa, Baptismus enim sic consideratus, seu sole- mniter, & ex officio collatus, est actus Pastoris, quem nullus potest exercere, nisi prius fuerit institutus Pas- tor, & Rector in Ecclesia ab Episcopo; cui Ecclesia commissafuit,

s. II.

Responsiones ad Objectiones.

Joannes Calvinus putat nullum posse valide baptiza- re, nisi ei concessa fuerit facultas baptizandi, quam solus divini verbi Ministris legitime vocatis concessam credit, tum quia Matth. ult. constat non omnibus hominibus, sed solis Apostolis Christum dixisse, *Bapti- zantes eos &c.* tum quia Christus illis dumtaxat concessit facultatem baptizandi, quibus concessit facultatem prædicandi verbum Dei, ut constat ex illo ejus- dem Matth.: *Ita docete omnes gentes.* Atqui facultas prædicandi Evangelium non competit omnibus hominibus, ut pater: igitur (inquit) successores Apostolorum tantum possunt baptizare.

Respondetur hoc argumentum probare Christum dedisse solis Apostolis, & divini verbi Ministris facultatem baptizandi publicè & solemniter, & ex officio Pastoralis; hinc est quòd soli Sacerdotes sic baptizant non vero privatim, & in casu necessitatis ob rationes supra adductas. Hoc verum esse patet ex eo, quòd Apo- stoli ante Passionem, seu antequam essent Sacerdotes, aut Episcopi baptizabant: constat enim ipsos baptizaf- se ante Coenam ultimam, & in ipsa factos fuisse Sac- erdotes, ergo dum dixit illis, *Baptizantes &c.* non dedit illis simpliciter potestatem baptizandi, sed solum fa- cultatem prædicandi Evangelium, & ministrandi Ba- ptismum publicè & solemniter veluti Pastores, & Mini- stri ordinarii: & publicandi necessitatem Baptismi om- nibus gentibus pro assequenda vita æterna juxta illud Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit &c.*

Instabant Calvinistæ, & obiciebant illud Concilii Car- thagenensis cap. 100. *Mulier quamvis edocta, & Sancta, viros in conventu docere, vel aliquos baptizare non præsumat.* Ergo non quilibet homo viator, sive vir, sive foemina, etiamsi sit rationis compos habet potestatem baptizan- di, etiamsi urgeat necessitas, sed tantum vir ille, qui legitime ad baptizandum destinatus est à Rectoribus Republicæ Christianæ. Hanc consequentiam confir- mant autoritate Patrum antiquorum, & præcipuè Ter- tulliani, qui lib. de velandis Virginibus cap. 9. & lib. de Baptismo cap. 17. docet Baptismum Mulieribus esse interdictum.

Respondet consequentiam esse falsam, quia Conci- lium Carthaginense per hæc verba: *Mulier quamvis edo-*

cta &c. voluit proscribere & damnare quarumdam Mu- lierum maximè Marcionistarum petulantiam, & auda- ciam, quæ in illis tanta erat, ut etiam extra necessita- tem baptizandi vellent solemniter baptizare, & verbum Dei prædicare. Unde nē tantus introduceretur abusus, Concilium tale edidit Decretum, nē muliers extrà ne- cessitatem baptizare præsumerent.

Assertionem nostram de potestate baptizandi omni- bus hominibus concessa impugnant Hæretici authorita- te Juris Pontificii, quæ est Gregorii II. ad Bonifacium Episcopum, cui ille Summus Pontifex præceperat re- baptizare virum, quem baptizaverat Paganus, ut le- gitur in Quinquagesimo secundo Canone dist. 4. de con- fecrat. *Quos à Paganis baptizatos esse asseruisti, si ità habe- tur, ut demud baptizos, in nomine Trinitatis mandamus.* Ergo ex jure constat Baptismum non posse conferri à quolibet homine viatore, cum non possit conferri à Paganis. Huic authoritati addunt Concilium Eliberitanum Can. 38. quò prohibetur Bigamis etiam in necessitate ba- ptizare.

Respondet Divum Gregorium non loqui absolutè de baptismo collato à Paganis, sed de baptismo collato ritu Pagano; hoc est, sine invocatione Sanctissimæ Tri- nitatis, ut notat glossa dicens: *Quos à Paganis si ità habe- tur, scilicet in forma Ecclesia non fuerint baptizati.* Quibus verbis evidenter constat mentem hujus Pontificis non fuisse talem, qualem purant Hæretici, scilicet Baptis- mum à Pagano collatum esse nullum, si collatum fuerit in forma Ecclesiæ, scilicet in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, sed solum Baptisma collatum sub alia forma essentialiter diversa.

Ad Concilium Eliberitanum dico, quòd non prohibet Bigamis baptizare absolutè, sed solum in præfentia non Bigami. Nec hoc prohibet sub poena nullitatis, sed solum sub poena peccati, quia Bigamus baptizans in præfentia non Bigami peccaret, sicut Mulier, quæ in neces- sitate baptizaret in præfentia viri, ipso viro valente, & volente baptizare, sed Baptisma non esset invalidum, quia Baptismi validitas non pendet à sexu, nec à condi- tione personæ, sed à materia, forma, & intentione Mi- nistri, ex quibus juxta Florentinum, perficitur.

Dicent, nemo dat quòd non habet, sed Paganus non habet Baptismi characterem: ergo illum aliis dare ne- quit, subindeque Baptismi Minister esse non potest.

Respondet argumentum esse falsum in nostro casu, in quo Minister non est causa principalis, quæ non dat quòd non habet, sed solum causa instrumentalis, quæ dare potest quòd non habet in se, ut pater de aqua, quæ potest esse instrumentum gratiæ, quam non habet, ut fatentur Hæretici: ergo non implicat quòd Paganus vali- dè baptizet in necessitate, licet careat caractere, quia est causa instrumentalis ministerialis. Nudum enim in illo ministerio opus sufficit adjuncta intentione facien- di quòd facit Ecclesia, quia Christus est, qui baptizat, teste Joan. cap. 1. vers. 33.

ARTICULUS XXXI.

Quo repelluntur Cataphrygii existimantes, mortuum posse baptizari valide.

Quædam controversia est inter Scriptores, an Mar- cion docuerit homines, qui sine Baptismo decef- ferunt, esse baptizandos. Theophilactus, Præteolus, & alii affirmant. Philastrius verò, D. Augustinus, Euse- bius, Tertullianus, Irenæus, & Guido Carmelita, qui de Marcione, ejusque erroribus differunt illi hunc erro- rem non tribuunt. Sed nihil indè concludi potest contra Theophilactum, & alios, qui secuti sunt eum in hac par- te, quia ex omniis nihil potest certè affirmari, & prop- rium est Hæreticis, qui aliorum Hæreticorum vestigiis adherent, Magistrorum suorum impietati addere, & eorum errores augere. Undè ut Theophilacti sententia teneat, dicendum est, quòd Marcionis Sæctores erro- ribus illius hanc adhibuerunt hæresim, ut oprimè ob- servat noster Alphonsus à Castro lib. 3. advers. hæres. verbo *Baptismus* hæresis tertia, ubi monet hanc hæresim esse Discipulorum Marcionis.

Anno

Anno autem 181. regnante Commodo Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Sotero Papa, insurrexerunt Cata- phrygii, qui cum Montano & Apelle, & ipsius Montani Prophetidis Prisca, & Maximilla teste Eusebio dicebant baptizandos esse eos, qui sine Baptismo è vivis decefferunt. Idem testatur Philastrius, licet nō referat modum, quò ba- ptizabant eos. Sunt tamen aliqui, qui dicunt, quòd ferèro vivum aliquem ponebant hominem, quem interrogabant utrum vellent baptizari, qui quæ respondebat: *volo bap- tizari;* & statim illum baptizabant existimantes mortuum pro quo respondebat vivus, esse verè baptizatum, hoc Ba- ptismate collato homini vivo respondentem pro mortuo.

Hæc consuetudo Cataphrygiorum damnata fuit tam- quam Hæretica in Concilio Carthaginensi III. celebrato sub Syricio Papa circa annum Domini 397. In hoc quide- m Concilio cap. 6. legitur. *Item placuit ut corporibus defun- ctorum Eucharistia non detur, dictum est enim à Domino, accipi- te, & edite. Cadevera autem nec accipere possunt, nec edere; cavendum est etiam ne mortuos baptizari posse Eravrum Infr- mitas credat, cum Eucharistiam mortuis non dari advertit. Idem potest inferri ex Can. legatur, 24. quæst. 2. ubi Gela- sius Papa declarat Ecclesiam non posse solvere mortuos virtute Sacramentorum, & per modum judicii, licet possit eos à poenis Purgatorii liberare per modum suffragii. Inde enim inferitur evidenter contra Marcionistas, & Cataphrygios, quòd Ecclesia non potest conferre mortuis Baptisma etiam in persona alicujus hominis vivi Ba- ptismum pro mortuo petentis. Nam cum hoc Sacramen- tum institutum fuerit à Christo Domino, & datum Ec- clesiæ, ut nobis remitteretur peccatum Originale, & omnia ea, quæ commissa sunt ante susceptionem Baptis- mi, non potest prodesse nisi illi, cui confertur.*

Ex natura Sacramentorum facillè colligitur Baptisma non posse conferri mortuis: est enim instrumentum à Deo Ecclesiæ militanti assignatum ad tribuendum gratiam remissionem peccatorum illis, qui adhuc vivunt in terris ut ad coelestem patriam pervenire possint. Unde Matth. ult. legitur Christum dixisse Discipulis: *Evntes docete om- nes gentes, baptizantes eos.* Quo suadetur eos, qui non sunt in mundo, nullatenus posse suscipere Baptismum in remissionem peccatorum, quia in alio mundo peccata non remittuntur, sed puniuntur, & mortui non sunt in mundo. Impossibile est igitur, imò & contra intentio- nem Christi, quòd baptizetur nectum in se, sed etiam in aliis, quia Christus manifestando Baptismi necessita- tem, & Apostolis Evangelii prædicationem commenda- do, non dixit quòd baptizaretur unus pro alio; scilicet vivus pro defuncto, ut voluere Montanistæ & Cata- phrygii, sed quisquis pro se. Unde Marcus inquit cap. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Et D. Petrus Act. 2. vers. 38. *Baptizetur unusquisque vestrum, in remissionem peccatorum vestrorum.* Sed qui à vita sine Baptismo decefit (quamvis in ejus locum submitatur vivus, in quo baptizetur) mor- tuus, est sine Baptismo, ac proinde perire debet, quia non credidit, nec fuit baptizatus in re, nec in voto, ut supponimus.

Idem potest probari hac ratione. Ille, qui sine Baptis- mo moritur, necesse est, ut statim post mortem vadat ad Gloriam, aut in Infernum, aut ad Purgatorium, quid quid post ipsius mortem fiat ab hominibus. Non vadit ad glo- riam, ad quam nihil coinquinatum intrat, nec in Purga- torium quòd est via ad gloriam, quia in illo loco existunt illi dumtaxat, qui sunt in gratia, seu qui sunt electi, qui tamen ob quædam peccata levia indigent aliqua purga- tione, ut in proprio loco diuam est. Necesse est igitur quòd ille, qui sine Baptismo moritur, statim descendat in Infernum, quoniam Christo sic testantur, qui non est bap- tizatus, damnabitur; idcirco quamvis baptizetur post mor- tem in se, vel in alio, pro se respondente in ferèro, non potest verè baptizari, nec gratiam recipere, nec de infer- no exire, cum teste Scriptura in inferno nulla sit redemptio. Ad quid enim prodest jam mortuis conferre Baptis- ma, nisi ad delendum peccatum originale, ad tribuendam gratiam, & jus ad gloriam: quam consequi non possunt illi, qui sunt in inferno, ac proinde nec ille qui sine Baptis- mo mortuus est. Ergo inutile est baptizare eum, qui jam mortuus est, cum sit jam condemnatus, & solus ille qui re- natus est ex aqua, & Spiritu S. possit introire in regnum Dei testante Christo Domino Joan. 3. vers. 3.

Ex Sacra Scriptura constat Deum nobis concessisse hanc vitam, ut per bona opera valeamus ad coelestem patriam pervenire; ipsa vita tamen finita nullam nobis restat medi- um merendi; unusquisque enim præmiabitur juxta id, quòd in vita gesserit, quoniam statutum est omnibus ho- minibus semel mori, post hoc, autem judicium, seu sus- ceptio præmii, aut poenæ teste Apostolo ad Heb. cap. 9. *præm ex scriptura.*

quæ partem lignum ceciderit, sive ad Austrum, sive ad Aquilonem, ibi manebit, hoc est, in Coelo, vel in in- ferno, cum post mortem non sit alius ultimus à nobis locus expectandus. Igitur ille, qui sine Baptismo mor- tuus est; cecidit ad Aquilonem, per quem figuratur in- fernus, quin possit indè exire, licet baptizetur: mortui enim nihil noverint amplius, nec habebunt ullam mercede- dem, quia oblivioni tradita est memoria eorum, amor quoque, & odium, & invidia simul perierunt. Nec ha- bebunt partem in hoc seculo, & in opere, quòd sub sole geritur, ut ait idem Ecclesiastes cap. 9. vers. 5. & 6. Hinc est quòd vers. 10. subdit: *Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapien- tia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas.* Ergo si mortui non habent partem in opere, quòd sub sole ge- ritur, non habent illam in Sacramento Baptismi, quòd est janna Ecclesiæ militantis, cujus porta clausa est de- functis, quia sunt in se beati, vel sunt in loco Demo- num, vel in purgatorio, ut jam supra monui. Hinc est quòd Ecclesiasticus cap. 14. vers. 17. ait: *Ante obitum tuum operare justitiam: quoniam non est apud inferos invenire cibum.* Et Christus Joan. 9. vers. 4. *venit nox, quando nemo potest operari.* Hoc est, venit mors, postquam nihil possumus agere. Itaque Baptismus non potest prodesse homini mortuo quoad remissionem peccatorum, nec quoad in- fusionem gratiæ, nam Christus per noctem intelligit mortem, seu statum post mortem, in quo nemo potest meritorie operari.

Undè D. Augustinus apud Prosperum ait: *Frustra sibi homo post hoc corpus promittit, quòd in corpore comparare negle- xit.* Quibus ostendit, quòd Cataphrygii gratiam sibi frustra promittunt per Sacramentum post mortem colla- tum, quia hoc Sacramentum Baptismi debet lavare cor- pus vivum, ut sanctificet animam, nec potest homo sal- vari, nisi fuerit hac aqua lavatus. Quapropter Tertul- lianus cap. 1. lib. de Baptismo vocat Christianos Piscicu- los, quia nimirum sicut Pisces in aquis elementaribus corporaliter generantur, ità Christiani in fonte Baptis- matis spiritualiter regenerantur: *Nos pisciculi* (inquit) *in aqua nascimur, nec aliter quàm in aqua permanendo salvi sumus.*

s. Unicus.

In quo proponitur, & rejicitur Argumentum oppositum.

Hæretici, qui mortuos baptizabant, veritatem no- stram impugnant ex illo 1. ad Corinth. cap. 15. vers. 29. & sequentibus, ubi legitur Apostolum dixisse. *Alio- quin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omninò mor- tui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis? ut quid & nos periclitamur omni hora? quotidie morior per vestram gloriam fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.* Indè enim concludunt necessariam esse juxta mentem Apostoli, quòd vivus baptizetur pro homine mortuo, qui dum vi- veret non susceperit Baptisma, vel quòd in primitiva Ec- clesia esset talis consuetudo baptizandi vivos pro mor- tuis, quam Paulus approbabat: impossibile enim est alium his verbis Apostoli præbere sensum.

Respondet D. Ambrosius, qui eumdem D. Pauli tex- tum exponens ait: *Intantum ratam & stabilem vult ostendere resurrectionem mortuorum, ut exemplum det eorum, qui tam securi erant de futura resurrectione, ut etiam pro mortuis bap- tizarentur, si quem forte mors prevenisset, timentes ne aut ma- r. Respon- de, aut non resurgeret, aut qui baptizatus non fuerat, vivus sio D. nomine mortui tingebatur. Unde subjecit, quid & baptizan- tur pro illis? exemplo hoc non factum illorum probat, sed fixam fidem in resurrectione ostendit. Quid & nos periclitamur omni hora? quotidie morior pro gloria vestra, quam habeo in Domi- no, dicendo quid & nos periclitamur? discrete personas, ostendens non Catholicos esse qui pro mortuis baptizabantur, Klc deni.*

invali- da ratio Calvinii.

Obstendi- tur Cal- vinianæ rationis invali- ditas.

Explica- tur mens Concilii Cartha- ginensis.

Nulla est rebog- puzan- tium in- stantia.

Baptis- mus à bo- gamo col- latus est validus.

Matth. ult.

Marc. ult.

Resolvi- tur ulti- ma hæc. rorum instan- tia.

Argu- mentum ex ratio- ne defu- ctum.

Cata- phrygii.

Argu- mentum defum- ptum ex scriptu- ra.

Eccles. 9

Ecccl. 14.

D. Au- gust.

Tertull.

Hæreti- corum ratio.

Respon- de.

denique supra dixit, ut quid baptizantur pro illis? nunquid dixit, & baptizantur pro illis.

Ex hac Ambrosiana responsione & expositione constat Apostolum non docuisse pro mortuis, qui sine Baptismo decesserunt esse vivos, esse baptizandos vivos, ut monet noster Alphonsus à Castro, qui eadem Divi Ambrosii verba refert. Sed constat Apostolum Corinthiis ex ipsorum facto ostendisse resurrectionem mortuorum esse futuram, ac si dixisset illis, si omnino mortui non resurgunt, quid facient qui baptizantur pro mortuis. Unde si Adversarii nolint hanc expositionem, tamen negare non possunt ibi Apostolum retulisse consuetudinem illam Marcionistarum vivum pro mortuo baptizantium fuisse jam suo tempore ab aliquibus introductam, sed non constat ipsam Apostolum approbasse illam. Nequeunt igitur Marcionistæ, & Cataphrygii hominem vivum pro mortuo baptizare. Nullique licet autoritate Apostoli hanc hæresim Marcionistarum, & Cataphrygiorum suscitare, quia non approbat Baptismum vivis collatum pro mortuis, sed solum monet hoc Baptisma olim fuisse in usu illicito.

ARTICULUS XXXII.

Negat contra Armenos, Christum esse absolute necessarium ad validitatem Baptismi.

Armeni nondum volunt simul cum Baptismo administrandam esse Eucharistiam, ut jam dictum est, sed volunt insuper Christum adesse exactum ad verum Baptismum perficiendum, ut nisi baptizatus Christum ungatur, non sit baptizatus, cum sacramento dicitur. Anno autem 1352. tempore Caroli IV. Imperatoris, & Innocentii VI. Papæ, quidam Hæreticus nomine Claudius, natione Anglus, & conditione Episcopus Taurinensis, præter Christum voluit aliquid aliud esse Baptismo absolute necessarium, quippe docuit Baptismum collatum sine signo Crucis digito Ministri factum in fronte baptizati esse nullum.

Claudius Taurinensis.

Lutheri & Calvinii error circa Baptismum.

Post Armenos, & Claudium Taurinensem insurrexerunt alii hæretici, qui Ecclesie alia via contradixerunt, scilicet Lutherus, & Calvinus, qui licet non didicerint Christum, & signum Crucis in fronte baptizati digito imponendum esse de Baptismi necessitate, tamen improbarunt caeremonias, quas ad solemne Baptismi administrationem servat Ecclesia. Nam Lutherus lib. de piis caeremoniis negat ulla alias usurpandas esse caeremonias præter eas, quas Scriptura commemorat, & ideo improbat omnes caeremonias Sacras, quas adhibet Ecclesia Romana in Baptismo solemni. Idem docet Calvinus lib. 3. institut. cap. 15. num. 19.

Reverà Lutherus & Calvinus non sunt secuti in hac parte Armenos, nec Claudium Taurinensem, qui voluerunt Christum & signum Crucis necessariò requiri ad validitatem Baptismi, quinimo videntur ab illis recedere, quia negando caeremonias, negant Christum & signum Crucis, sed per hoc non sunt minus impii, cum voluerint improbare caeremonias, quas ad solemne Baptismi administrationem instituit Romana Ecclesia. Unde eos merito damnat ipsa Ecclesia in Concilio Tridentino sess. 7. de Sacramentis in genere Can. 13. ubi legitur: Si quis dixerit, receptos & approbatos Ecclesie Catholicae ritus, in solemnibus Sacramentorum administrationibus adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à Ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum pastorem posse mutari, Anathema sit. Quibus constat in Baptismo solemni nullam esse caeremoniam in Rituali Romano præscriptis posse citrà peccatum omitti, nec citrà anathema, aut hæresim impugnari: præcepta enim Ecclesie graviora sunt, ideoque ab omnibus Christianis observanda sub gravi poena, non verò sub poena nullitatis Sacramentorum. Quia ut valida sint, sufficit quòd interveniant ea, quibus perficiuntur, utpotè materia, forma, & intentio Ministri.

Hæresis proferri.

Non numerat Christum, neque signum Crucis inter Res ad validitatem Baptismi necessarias.

Error Armenorum pariter & Claudii Taurinensis manifestè convincitur omnibus rationibus, quibus convincitur alter error de Eucharistia simul conferenda cum Baptismo, quia ex institutione ipsius videntur ea, quæ ad ejus utilitatem, & validitatem necessaria sunt. At Christus dum Baptismum instituit, & dum Apostolis præcepit, ut ministrarent illum, his verbis: Ite in universum mundum, predicatè Evangelium omni creature, docentes omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, nullum de Christum, & signo Crucis adhibendis dedit præceptum, sicut nullum dedit de Eucharistia simul cum Baptismo administranda. Nam Joannes Baptista prægnantissimus Baptisma Christi illud in aqua, & Spiritu Sancto tantum prægnantia, neque aliquid aliud assignat præter aquam. Apostoli quoque sine Christum, & sine signo Crucis in fronte Infantibus adhibito baptizabant, ut quodam exemplo ipsorum Apostolorum probatum manet in precedenti articulo. Igitur Armeni, & Claudius Taurinensis nequeunt citrà hæresim asserere Christum, & hujusmodi Crucis signum requiri ad validitatem Baptismi tanquam res essentielles ex vi institutionis ejus, & intentionis Christi.

Argumentum probans veritatem articuli.

Hujus veritatis certissima ratio communiter ab omnibus recepta est, quia quod essentialiter est Sacramentis, non ex libero hominum arbitrio, sed ex sola institutione Sacramentorum, vel ex Scriptura, aut Traditione Apostolica dici potest, cum Sacramenta sint signa divinitus instituta, & Christus dixerit Joan. cap. 3. Nisi quis renatus fuerit &c. in quibus verbis nulla fit mentio explicita, nec implicita de Eucharistia, de Christum, nec fit de signo Crucis in fronte baptizati apponendo.

Tridentinum.

Deinde dum Sacramentis aliquid additur, vel auferitur, vel mutatur, necesse est, quòd illud non sit essentialiter, nec substantiale, ut fadet Tridentinum sess. 21. cap. 2. ubi habetur: Præterea declarat, hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea mutaret, vel mutaret, quæ usquepiam utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro verum, temperum, & locorum varietate, magis expedire judicaret. Quibus constat, quòd si Ecclesia addiderit Christum, & signum Crucis in Baptismo solemni, hoc non debet recipi tanquam aliquid essentialiter, & substantiale, ita ut Baptisma sine Christum, & signo Crucis, sit invalidum, sed tanquam aliquid valde utile, si non ad causandam gratiam sanctificantem, nec ad remissionem peccatorum, saltem ad exprimendos alios effectus, & ad fidem, aut charitatem fidelium excitandam. Quòd non potest citrà peccatum omitti, nisi necessitas excuset, quin tamen (etiam seclusa necessitate) Baptismus sit invalidus, si sine Christum, & signo Crucis solemniè administratur. Aliud quidem est Baptisma esse illicitum, & aliud esse invalidum. Minister, qui non observat in administratione Sacramentorum ea, quæ Ecclesia instituit, reverà peccat, & illicitè administrat, sed Sacramento non officit, contemnit præceptum Ecclesiasticum, & ideo reus est, sed non infirmat Sacramenti virtutem, quia à Deo est, idcirco validè administrat; licet illicitè administrat. Baptismus enim talis est, inquit D. Augustinus homil. 4. super Joan. qualis ille, in cuius nomine datur, non qualis Minister, à quo datur.

Lutherus, & Calvinus, quos damnat Sacra Tridentina Synodus, impugnantur, & confunduntur antiqua praxi Ecclesie, quæ ab exordio, hoc est, à tempore Apostolorum in solemni administratione hujus Sacramenti, ultrà materiam, formam, Ministrum, & intentionem, quæ ad Baptismi validitatem necessariò requiruntur, aliquos ritus laudabiliter observavit, qui partim ab Apostolorum institutione transmissi, partim ex Patrum testimonio temporum successione usu invaluerunt. Igitur non sunt novum quoddam signum, ut pessimè garriunt ipsi, itaque sunt observandi ab omnibus, quæ tenentur acquirere Matris & Magistræ fidei Ecclesie Romane.

LIBER QUARTUS.

ARTICULUS XXXIII.

Admittit contra Ruthenos Sacramentum Confirmationis.

In Baptismo observanda sunt caeremonia ab Ecclesia præscripta.

Romanæ præcepto, cujus autoritatem sic Christus Dominus semper inoffensam mirabiliter ostendit, ut nullus sit, qui rejicere possit, aut affirmare, eam non esse veritatis depositum à Spiritu Sancto procedens. Hoc quoque apud eandem Ecclesiam Christum conservasse suadebitur ex eo, quod dono scientiæ, & intellectus cæteras quascumque Ecclesias, vel Congregationes nobilitate superet, atque confundat, sicut veritas confundit falsitatem, & lux depellit tenebras, idcirco observanda sunt in Baptismo solemni caeremonia ab Ecclesia Romana præscripta. Nam licet caeremonia in Baptismi celebratione ab Ecclesia Catholica divinitus inspirata adhibita Sacramenti naturam non attingant, subindeque jis omittis validum sit & integrum Sacramentum, illicite tamen ministraret, qui citràurgenti & more impatientis necessitatis articulum jis prætermittis Sacramentum illud perageret, quia peccaret contra præceptum Ecclesie, quæ hujusmodi caeremonias potuit instituire. Nam sicut Deo auctore Sacramenta instituta sunt, ita eodem inspirante Sacros illos ritus ab Ecclesia præscriptos esse credendum est. Impia est igitur mens Lutheri & Calvinii ritus in celebratione Baptismi Ecclesia jubente observandos impugnantium.

Quænam autem sint hujusmodi caeremonia Baptismo solemni adhibenda ad nos non spectat referre eas, nec definire, sufficit remittere lectorem ad Rituale Romanum, & ad Theologos Scholasticos, à quibus fideliter referuntur, & adducuntur motiva, propter quæ Ecclesia ea instituire voluit, quia controversia, quæ est inter nos, & hæreticos non est, quid sint, aut quot sint caeremonia Baptismi, sed an observanda sint; & hoc est sufficienter probatum ex dictis supra.

Respondet Autoritati Adversariorum.

Argumentum hæreticorum ex Concilio Arausicano m. li. deditur.

Obijciunt Concilium Arausicanum primum celebratum anno 441. sub Leone I. hujus nominis Pontifice, Theodosio Juniore in Oriente, & Valentiniano III. in Occidente Imperatoribus, Præfide Hilario Arelatensi, cui interfuit Eucherius Episcopus Lugdunensis à Monasterio celeberrimo Lirienis assumptus, sicut & ipse Hilarius, qui fuit Monachus ejusdem Illustrissimi, ac Sacratissimi Cenobii. Secundus Canon hujus Concilii, quo contra nos utuntur Armeni ait: Nullus ministrorum qui baptizandi recipit officium: sine Christum usquam debet progredi, quia inter nos placuit semel in Baptismo christum. De eo autem, qui in baptismo, quocumque necessitate fuerit, non christum fuerit, in confirmatione sacerdos commonebitur. Non inter nos christum ipsius non nisi una benedictio est. Quibus præcipitur Christum esse adhibendum in Baptismo.

Explicatur autoritas Concilii Arausicani.

Non valet contra nos hæc Armenorum ratio, quia hoc Concilium non præcipit hanc Confirmationem ex necessitate Sacramenti, ut interpretantur Armeni, ita ut sine illa Baptismus sit nullus, sed solum ex necessitate præcepti, seu præcepti Ecclesiastici, ut facile colligi potest ex verbis, quæ sequuntur, nam statim subdit: Non præjudicantes quidquam hoc dicimus: sed ut necessaria habeatur Confirmationis: quasi dicat, per hoc quod dicimus, non facimus præjudicium, quin in alio tempore, quàm in Confirmatione, possit hæc Confirmationis fieri in vertice; ibi enim nulla fit mentio de reiterando Baptismo sine Christum administrato, quæ tamen fieret si absolute esset necessaria, ut volunt Armeni: ergo Concilium Arausicanum non declarat Baptisma sine Christum, & signo Crucis collatum esse nullum, sed solum esse illicitum propter mandatum Ecclesie applicationem Christum precipientis Ministris ex officio, seu solemniè baptizantibus. Hinc est, quod Parochus, aut alius Sacerdos ab eo deputatus, qui sine Christum baptizat, mortaliter peccat; validè tamen baptizat, quoniam Christum, & signum Crucis non sunt de essentia Baptismi.

Novatiani.

Armen. Donatus.

Gracianus sunt hujus hæresis defensores.

Waldenses.

Antonius Wicleffus fuerit hæresis defensor.

Lutherus & Calvinus.

Plures extiterunt Sacramenti Confirmationis impugnatōres infensissimi, quorum præcipui sunt Novatiani, quibus nomen dedit Novatus, Romanus Ecclesie Presbyter, qui circa annum Domini 255. sub Gallo & Volusiano Imperatoribus, & Cornelio Papa dicebat baptizatos non esse obsignandos Christum ab Episcopo, id est, confirmandos, non quod judicaret Confirmationem esse ipsi superfluum; sed quia credebatur, & prædicabat nullum esse Confirmationis Sacramentum, ut refert Theodoretus lib. 3. Hæreticarum fabularum, & Cornelius Papa in Epistola ad Fabium Antiochenum, quæ habetur apud Eusebium lib. 6. cap. 35.

Arius similiter hoc Sacramentum contempsit, ut colligitur ex Concilio Nicæno Can. 31. Arabico, & Arelatensi II. Can. 17. & Trallensi Can. 95. Donatus pariter in hoc Sacramentum contumeliosus fuit, ut refert Ampullam vitream Sacri Christum à Donatistis projectam per fenestram divinitus servatam fuisse illegam, quæ nedum probat Christum esse sanctum, sed etiam Donatum contempsisse Christum Sacramentum, id est Confirmationem.

Guido Carmelita vult Græcos etiam esse hujus Sacramenti impugnatōres. Quòd improbabile mihi videtur autoritate Bernardi de Luxemburgo, qui in suo Catalogo hæreticorum de Græcis loquens asserit eos Sacramentum Confirmationis statim post Baptismum conferre parvulis, & hoc per simplices Sacerdotes. Unde cum ipse Bernardus, & plures alii gravissimi Scriptores, & Historici, quorum nomina taceo, mihi videantur fideliores Guidone, Græcos non audeo inter hujus Sacramenti impugnatōres reponere, nè ipsorum calumniator efficiar, sufficit quòd intendam reponere eos inter illos, qui volunt Episcopos non esse ministros ordinarios Confirmationis, unicuique enim Sacerdoti tribuunt potestatem confirmandi.

Waldenses, seu Pauperes de Lugduno negarunt Confirmationem esse Sacramentum nove legis à Christo Domino institutum, ut de eis testatur Eugenius Silvius (qui postea Summus Pontifex factus, & Pius secundus dictus est) in lib. de Origine Bohemorum cap. 35. ubi errores Waldensium recensens, hunc circa Confirmationem inter alios illos impingit, quamvis Guido de eorum erroribus differens hanc hæresim eis non tribuat.

Thomas Waldensis tom. 2. cap. 3. monet Joannem Wicleffum negasse Confirmationem posse probari ex Scriptura, addidisse insuper nonnullos dicere Confirmationem introductam fuisse à Demone; ex quo plures recentiores cum eodem Scriptore inferunt Wicleffum impugnasse hoc Sacramentum, quia (inquunt) si credidisset Christum instituisse hoc Sacramentum, reprehendisset eos, qui hoc dicebant; quos tamen non reprehendit. Porro hæc illatio non placet pluribus, qui Wicleffum ab hoc errore excusant, & hoc illi solum impingunt, quòd videlicet dixerit Confirmationem posse conferri à quocumque Sacerdote, & quòd sola lucri temporalis cupiditate est reservata Episcopis Confirmationis administratio. Ità colligit noster Alphonsus à Castro ex eodem Thoma Waldensi tom. 1. doctrinalis fidei lib. 2. cap. 57. Unde ipse Wicleffus remittendus est ad hæresim eorum, qui volunt simplicem Sacerdotem esse legitimum, & naturalem Confirmationis ministrum, non verò ad præsentem, ut volunt plures. Sed sicut sacrorum Rituum, & Romanæ Ecclesie hostes infensissimi fuerunt Lutherus & Calvinus, Rutheni & Sectarii; etiam præ ceteris in hoc Confirmationis Sacramentum jdem deservierunt Lutherus enim lib. de Captivitate Babylon. Illud appellat inventum purè humanum; Calvinus autem in Antidot. Concilii Tridentini sess. 7. Can. 2. vocat Patres ejusdem Sacre Synodi, Porcos, & Asinos refugientes ad Oleum Confirmationis, quia putat Confirmationem non esse opus Christi, nec Sacramentum nove legis, sed signum.

imaginatione humana efformatum, & autoritate Pa- pificata receptum velut Sacramentum à Christo institu- tum ad conferendam gratiam.

Rutheni, quos Rosanos vocat Strabo, respuunt Con- firmationem, & Extremam Unctionem; velut res ab Ecclesiasticis excogitatas. Idem dicunt Sectarii, seu Semilutherani, & alii Lutherani, qui diverso nomine vocantur ratione loci, vel Authoris specialis, arden- tiori impietate Lutheri errores tuentis; licet omnes ex eodem purifido fonte emanaverint.

§. I.

De Decisione Conciliorum.

Pura sunt Concilia, quæ contra hæreticos affirmant Confirmationem esse Sacramentum novæ legis à Christo Domino institutum. Primum est Eliberitanum celebratum sub Marcello Papa I. anno circiter 305. per Episcopos XIX. quod in Can. 38. ait peregrè navigantes posse fidelem ad Episcopum perducere, ut ungetur oleo Sancto, hoc est, ut confirmetur. Hæc quippè unctio nequit dari fidei, seu baptizato per Episcopum, nisi in Sacramento Confirmationis, quod Christum unctio- nis conficitur. Idem declarat Laodicænum celebratum an- no 318. sub Silvestro Papa per 32. Episcopos, nam Pa- tres illius Concilii Can. 48. dicunt: Oportet baptizatos Sa- cramentum Christum percipere, & calicis regni participes fieri. Florentinum sub Eugenio IV. cum Episcopis 141. an- no 1439. eandem veritatem definiit in Decreto de Ar- menis, ibi enim legitur: Effectus Sacramenti huius est, quia in eo datur Spiritus Sanctus, & robur, sicut datus est Apostolis in die Pentecostes, ut videlicet Christianus audacter Christi confiteatur nomen, ideoque in fronte ubi veneranda sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, & præcipue Crucem ejus, qui Judæis est scandalum, gentibus autem stultitia, secundum Apostolum, propter quod signo Cy- cis signatur.

Extant alia Concilia præcedentia Concilium Floren- tinum, quæ eandem veritatem declarant, scilicet Car- thaginense III. & IV. Toletanum I. cap. 20. & Bracaren- se I. cap. 37. & alia quamplurima relatis anteriora, quo- rum verba omisi, existimans citata sufficere simul cum Tridentino, quod sels. 7. de Confirmatione Can. 1. ait: Si quis dixerit, Confirmationem baptizatorum orisam ceremo- niam esse, & non potius verum, & proprium Sacramentum; aut olim nihil aliud fuisse, quam Catechesim quamdam, qua adolescentia proximi fidei suarationem coram Ecclesia exposu- bant, Anathema sit. Et in Can. 2. Si quis dixerit, injurio- sus esse Spiritui Sancto eos, qui Sacro Confirmationis Christum virtutem aliquam tribuunt, Anathema sit. Indè enim patet post Baptismum Sacramentum Confirmationis succedere, ut si in illo ad vitam regeneremur, in hoc armemur ad pugnam, ut inquit Melchias Papa, & Martyr, ut cum gratiæ augmento certius agnoscere, & constanter exercere valeamus fidei Christianæ munia. Christus enim venit, ut vitam habeamus per Baptisma, per quod primitias Spiritus accipimus, & abundantius habeamus per Confirmationem in ordine ad fidem tuendam contra hostes Christi. Fortior enim est confirmatus non confir- mato ad roborandam animam contra Diaboli impetus, ut exprimit D. Gregorius in oratione ad Sanctum Javaf- rum, ubi ille Sanctissimus Papa ait: At post Baptis- mum te obscuraveris, & præclarissimo, ac firmissimo auxilio tibi in futurum caveris, animum scilicet, & corpus unctio- nis, & Spiritu consignans. Quænam modum olim Israel nocturno illo pri- mogenos quo illos, tuente orno quid tibi accidit? & quod tibi præstitum comparatum erit? audi Salomonis paramias, si sedo- ris intrepidus eris: si dormieris, suavis erit sonus tuus.

§. II.

Statuitur Confirmatio.

Hanc esse verè Sacramentum indicat S. Joannes Epistol. 1. cap. 2. vers. 19. & 20. ubi ait: Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis, nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nubifcum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis. Sed vis unctioem habetis à Sancto, & nobis omnia. D. Athanasius Epistol. ad Serapionem inter-

pretatur hæc verba de baptizatis, qui Confirmationem receperunt dicens: Christum est Spiritus, & sigillum, cum Joannes scribat: unctio quam accepistis ab eo, manet in vobis. Et in Isaia scriptum est: Spiritus Domini super me, eo quod Isaia, unxerit me.

Idem suadet Apostol. ad Ephes. cap. 1. vers. 13. In quo, scilicet in Christo, & vos, cum audissetis verbum veritatis, (Evangelium salutis vestra) in quo & credentes signati estis Spi- ritu promissionis Sancto, qui est pignus hereditatis nostræ. Di- cimus autem signati Spiritu promissionis per confirma- tionem, quia teste Joanne Dominus promisit se missu- rum Spiritum Sanctum: dicuntur verò fideles (quos allo- quitur Apostolus) signati in die redemptionis, id est, in die Baptismi, in quo baptizati ab Apostolis confirmabantur, & augmentum gratiæ recipiebant ad tuendam Christi fidem, quam in Baptismo receperant, ut suadet verba Melchias Papæ supra relata. Hæc enim signatio fiebat per veram unctioem, & impositionem manuum, ut insinuat Apostolus 2. ad Corinth. cap. 1. vers. 21. & 22. dicens: Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus: qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris, per manus scilicet Apostolorum.

Undè S. Clemens lib. 3. constituit. Apostol. cap. 10. ait se à D. Petro accepisse, quod omnibus festinandum est absque mora nasci Deo, ac demum consignari ab Epif- copo, id est, in Confirmatione Spiritus Sancti gratiam accipere. D. Cyprianus lib. 2. Epistol. 1. ait: Tunc de- mum plene sanctificari & esse Filii Dei possunt si Sacramento utroque, scilicet de Baptismo & Confirmatione, nas- cantur. Et D. Ambrosius lib. 3. de Sacramentis cap. 2. postquam de Baptismo locutus est, inquit: sequitur Spi- rituale signaculum, quia post fontem sequitur ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus infunditur. Ita enim locuti sunt Sancti Patres, ut inde videamus nos post Baptismum recipere Spiritum Sanctum per quod- dam signaculum, vel Sacram unctioem, quæ in nobis fit per Confirmationem, quæ in genere visibilium signa- culorum signaculum Sacro. Sanctum est, ut monet Divus Augustinus lib. 2. contra Petilianum c. 104. ideoque hæc unctio est Sacramentum, cum per Sacramenta dumtaxat infundatur Spiritus Sanctus.

Concilium Arelatense Can. 8. jubet, ut hæreticis ad Ecclesiam redeuntibus non conferatur Baptismus de- nudò, sed manus ab Episcopis imponantur, ut accipiant Spiritum Sanctum, quia illi hæretici verum confere- bant Baptisma, sed non administrabant Confirmationem. Idcirco hæc est Sacramentum à Christo institu- tum ad conferendum Christianis novum robur, & aug- mentum gratiæ ad fidem suam profitendam constanter, & contra adversarios defendendam, ut ad plenum Chri- stianum spectat. Undè Urbanus Papa in Epistola sua decretali ait: Fideles per manuum impositionem Episcoporum, nus pa. Spiritum Sanctum, post Baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inveniantur, seu dum fidem profitendi erit occasio. Quapropter hæc Sacra unctio fit in fronte hominis baptizati, ad formam Crucis, ut ubi pudor- is sedes est, ibi fiat signaculum, quod erubescere non permittit.

Eadem veritas colligitur ex Act. Apostol. cap. 8. ubi legitur, quod cum Apostoli, qui erant Jerosolymis, audissent quod recepisset Samaria verbum Dei, mise- runt ad eos Petrum, & Joannem, qui cum venissent, ora- verunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum, non- dum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu, tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum, Quibus verbis constat Spiritum Sanctum descendisse su- per baptizatos ad impositionem manuum Apostolorum. Hæc autem impositio manuum orationi conjuncta confir- mabat baptizatos, eisque conferebat gratiam cum Spiritus Sanctus nunquam detur, quin gratia infundatur, ac proindè erat Confirmationis Sacramentum, ut inter- pretantur Sacri Doctores, & Concilium Generale Flo- rentinum, quod definiendo Confirmationem, ipsum lo- cum Apostolorum de Confirmatione esse intelligendum decernit, ut patet ex dictis supra.

Simon Magus hanc Spiritus Sancti infusionem statim testatus est; nam cum vidisset, quia per impositionem manuum Apostolorum daretur Spiritus Sanctus, obtu- lit eis pecuniam dicens: Date & mihi hanc potestatem, ut

ut cuiusque imponere manus, accipiat Spiritum Sanctum. Igitur tunc cognovit Simon Apostolos conferre Spi- ritum Sanctum, qui cum non potuerit conferri, nec in- fundi charitas ipsius, nisi per Sacramenta, utpotè quan- do Apostoli manus imponebant, proculdubio indè intu- lit ille Simon Magus Simonia Author Apostolos tunc conferre aliquod Sacramentum, non Baptisma, quia im- ponebant manus super baptizatos, sed Confirmationem. Quòd verum esse probò hoc argumento inconcusso. Si- gnum sensibile divinitus institutum ad conferendam gratiam sanctificantem est verè Sacramentum novæ legis, ut constat ex definitione Sacramenti ab omnibus tradita; sed hæc manuum impositio ab Apostolis fre- quentata erat signum sensibile conferens Spiritum San- ctum, & charitatem (quæ diffusa est in cordibus no- stris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis); erat pariter signum à Christo institutum, alioquin eo ritu non esset passim usi Apostoli ad conferendam gratiam, & ad communicandum Spiritum Sanctum; talis siquidem ritus non erat in potestate Apostolorum, solius quid- em Christi est instituire ceremonias, quibus Spiritus S. certo, & infallibiliter possit conferri, quia ipsi soli Deus Pater dedit potestatem in Cælo & in terra pri- mario & principaliter: ergo hæc manuum impositio Apostolorum erat verum Sacramentum, quòd ipsi Apo- stoli (Deo sic volente) reliquerunt successoribus suis, utpotè Episcopis, ut baptizatis conferrent Spiritum Sanctum pro tuenda fide.

Hæc omnia confirmat Melchias Papa, & Martyr in Epistola ad Episcopos Hispania. In Baptismo homo ad militiam recipitur, & in Confirmatione confirmatur ad pugnam. In fonte Baptismatis Spiritus S. plenitudinem tribuit ad innocenciam, in Confirmatione autem perfectionem ad gra- tiam ministrat, in Baptismo regeneramur ad vitam: post Ba- ptismum ad pugnam confirmamur. In Baptismo abluiamur; post Baptismum roboramur. Regeneratio per se salvat in pace Ba- ptismum recipientes, Confirmatio armat, atque instruit ad ago- nos. Hæc quidem beneficia nequeunt à Confirmatione provenire, nisi ipsa sit Sacramentum.

Hoc argumentum infirmare conantur Calvinus, Brentius, & alii dicentes hanc impositionem manuum Apostolicarum non dedisse Spiritum Sanctum, seu gra- tiam sanctificantem, sed gratiam gratis datam, ut Donum linguarum &c. Sed non valet hæc ratio hære- tico- rum, qui si nolint nobis credere, credant Simoni Magi supra citato, qui testatus est eos, quibus Apo- stoli imponebant manus, recepisse Spiritum Sanctum, ut legitur Act. cap. 8. vers. 19. forsitan credent illi, quia Impii Impiis credere solent.

Deindè gratiæ gratis datæ non conferebantur omni- bus baptizatis, etiam si ipsi daretur Confirmatio per impositionem manuum Apostolorum, sed aliquibus tan- tum prout Ecclesiæ expediebat, ut suadet Apost. 1. ad Corinth. cap. 12. vers. 29. Numquid omnes Apostoli? num- quid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores? numquid om- nes virtutes? numquid omnes gratiam habent curacionum? num- quid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur? Donum autem Spiritus Sancti, quòd per manus impositio- nem conferebatur, dabatur omnibus, quibus ab Apo- stolis imponebantur manus, sicut datus fuerat Apostolis. Undè Act. 1. vers. 8. dicitur, accipietis virtutem superve- nientis in vos Spiritus Sancti, & eritis mihi testes in Jerusalem, & Samaria: & usque ad ultimum terræ. Quibus constat Christum promississe ipsis Apostolis Spiritum Sanctum. Petrus autem declarat Act. cap. 2. eundem Spiritum Sanctum, quem acceperant Apostoli ipsi in die Penteco- stes, dandum esse omnibus fidelibus; ibi enim in vers. 38. legitur: Petrus verò ad illos, scilicet ad Judæos, qui in- terrogabant eum, dixit: penitentiam agite, & unusquisque vestrum baptizetur in nomine Jesu Christi, in remissionem pec- catorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus Sancti. Ergo per impositionem manuum omnes accipiunt Spiritum S. huncque post Baptismum, cum hæc particula, & accipie- tis, supponat aliam virtutem, aut aliud donum, sci- licet gratiam, quæ est de Baptismo suscepto.

Kemnicus aliter respondet dicens Apostolos habuisse hoc privilegium conferendi Spiritum Sanctum bap- tizatis per manuum impositionem, Episcopos autem teme- re id præsumere, licet credant se Apostolorum successo- res, quia privilegium personale sequitur personam,

& extinguitur cum persona, ut docet VII. regula juris in 6. At minus valet hæc responsio, nam si hæc promif- fio facta fuerit Apostolis, facta est Ecclesiæ; alioquin Christus non providisset in omnibus Ecclesiæ suæ usque ad finem: nec dixisset: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi, cum jam cessasset hæc potestas, ut inquit S. Leo Papa ferm. 9. de Quadages. Christus au- rem hoc dixit sincere, itaque eadem potestas conferen- di Spiritum Sanctum manet in Episcopis ut in successo- ribus Apostolorum, quibus, ut infrà dicemus contra aliquos hæreticos, comperit potestas confirmandi.

Instabant D. Augustinus lib. 3. de Baptismo cap. 16. ait expressè, quòd Apostoli per manuum impositionem non conferebant Spiritum Sanctum, sed tantum quosdam gratias sensibiles gratis datas.

Respondeo negando suppositum, si absolutè & simpli- citer sumatur. Undè dico cum communi expositione Divum Augustinum velle tantum, quòd tunc daretur quidem Spiritus modo sensibili, nunc autem modo insen- sibili; ibi enim ait. Neque temporalibus, & sensibilibus mi- raculis attestantibus per manus impositionem datur Spiritus S. sicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Ecclesiæ primordia dilatanda: quis enim hoc expectat, ut ii quibus manus ad accipiendum Spiritum Sanctum imponitur, repensè incipient linguis loqui? sed invisibiliter, & lateo- ter intelligitur per vinculum pacis, eorum cordibus divina charitas inspirari.

Eadem veritas de Sacramenti Confirmationis insti- tutione suadetur ratione congruentiæ, qua utitur D. Thomas quæst. 72. art. 1. ubi ait, quòd sicut post vitæ naturalis adeptionem aliud insuper ad corporale robur requiritur, ita conveniens fuit, ut accepto Baptismatis Sacramento, quo fit spiritualis generatio, aliud à Chri- sto institueretur Sacramentum ad spirituale robur ac- quiritendum, nimirum Confirmatio, qua armatur ad pugnam, cum corpus non nascatur in plenitudine robo- ris sui. Hinc est quòd Theodoretus in cap. Cantico- rum ait: Qui iniriantur Baptismo post abnegationem Satanae, & Con- fessionem fidei, veluti signo ac nova regia spiritualis unguenti Christum inuncti, sub eodem visibili unguenti specie invisibili- lem Sancti Spiritus gratiam percipiunt. Quibus verbis constat fidelibus Spiritum Sanctum, & gratiam conferri modo invisibili per aliquod signum visibile à Baptismo distin- ctum, at cum necesse sit hanc fidem tueri, necesse est etiam aliud Sacramentum admittere præter Baptismum, ut in ipso detur nobis fortitudo: hæc autem gratia non percipitur, ut homo sit Christianus, & Filius Dei adopti- vus per Baptisma fiat talis, sed ut sit miles Christi ar- maris sufficienter ad ipsius fidem tuendam. Necesse est igitur admittere Sacramentum Confirmationis, ut ipso signaculo dominico confirmemur post Baptismum, ut probat antiquissimus Ecclesiæ usus.

§. III.

In quo Referuntur, & Refutantur rationes Hæreticorum.

Nonnulli Hæretici dicunt Sacramentum Confir- mationis fuisse primò memoratum à Melchias Papa, & per consequens nullum posse affirmare esse Sacramentum à Christo institutum, & ab Apostolis collatum.

Sed temeraria est hæc ratio: nam D. Dionysius Aro- pagita, Pauli Discipulus, Sanctorum Ignatii & Polycar- pi martyrum Coævus, qui præcessit Melchias Papam creatum anno 312. in lib. de Ecclesiast. Hierarch. cap. 2. expressam facit mentionem de Sacramento Confir- mationis; ibi enim inquit: Baptizatum alba veste ad Ponti- ficem ducunt, illo divino ac daisico prius unguento vitrum s- gnat. Confirmationis etiam meminit alter Dionysio antiquior, nimirum Clemens patria Romæ filius Faustini Apostolorum Coadjutor, & Discipulus, de quo loquitur Paulus ad Philipp. cap. 3. vers. 3. ad se- dem Romanam evectus quartus post Petrum, & sui no- minis primus, anno Christi 93. nam ille Summus Pon- tificis Epistol. 4. ad Julium, & Julianum loquitur de hoc Confirmationis Sacramento: ibi enim sic scribit: Om- nibus festinandum est sine mora renasci Deo, consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam Spiritus Sancti

Kk 3

Concilia Eliberitanum.

Laodicænum.

Florent.

Cartha- ginense III. & IV.

Toleta- num I. Bracaren- se I. Triden- tinum.

Melchias des Pa- pa.

D. Gre- gorius.

Ephes.

2. Co- rinth. 1.

D. Cy- prianus.

D. Am- brosius.

D. Au- gust.

Urba- nus Pa- pa.

Apostoli confir- mabant baptiza- tos.

Reici- tur hæc ratio Kemni- iii.

D. Au- gust. ab Hære- ticis ci- tatus ex- plicatur.

Argu- mentum probans hoc Sacra- mentum.

Theodo- retus.

D. Dio- nysius Clemens Roma- nus.

honor propter consecrationem (qua per Episcopos tantum exercenda & conferenda sunt) evellinequeant. Sed in Confirmatione Christina conficitur per Episcopum: igitur non potest evelli, ac proinde nec iterari ipsa Sacramentalis Confirmatio.

ARTICULUS XXXV.

Docet contra Uvicleffitas, solum Episcopum esse ministrum ordinarium Confirmationis.

Uvicleffitas sic dicti à Joanne Uvicleffo, qui vixit sub Carolo IV. Imperatore, & Clemente VI. Romanorum Pontifice dixerunt ipse Uvicleffo Aurore Confirmationem conferri posse à quocumque Sacerdote, ex vi Ordinis Sacerdotalis. In hoc errore Uvicleffum secutus est Armaganus natione Hibernicus, qui florebat anno 1360. tempore ejusdem Imperatoris, & Innocentii VI. Papæ. Hic hæreticus docuit simplices Sacerdotes in absentia Episcopi exercere posse manus Episcopale, scilicet consecrare altaria, oleum, vel Christma benedicere, Ordines sacros conferre, resque similes, quas ab Episcopis dumtaxat fiunt, perficere.

Non desunt doctores, quibus plurimum confido, qui volunt, quòd Photius Patriarcha Constantinopolitanus, & Schismatis Græcorum Antesignanus docuerit eundem errorem, seu quemlibet Sacerdotem posse confirmare homines baptizatos, & habere potestatem imponendi manus super fideles: Quòd ipsum dixisse credo. Nam Arcadius cap. 11. refert, quòd esset consuetudo Patriarchis Constantinopolitanis Christma à se consecutum in varias deinde Ecclesias Episcopis, & Presbyteris, eos baptizatos signaturis mittere. Huic consuetudini morem gerens ipse Photius ad Bulgarum Gentem recen- ter ad Christi fidem conversam, Unguentum à se con- secratum misit, quo Presbyteri Græci baptizatos con- firmarent, quæ quidem Confirmatio fuit reprobata à Le- gatis Nicolai Papæ I. in Bulgariam missis autoritate Apostolica, & populi iterum confirmati fuerunt. Nec valet dicere hanc Confirmationem fuisse revocatam, quia Christma consecratum fuerat à Photio à divinis sus- pensio. Fuit enim revocata, quoniam facta fuerat à Photianis Presbyteris; alioquin non fuisset revocata Confirmatio, quia ex illo defectu, scilicet ex suspen- sione Photii, consecratio Christmatis non fuisset invali- da; sed solum illicita, dato quòd Photius fuisset Epi- scopus suspensus dumtaxat.

§. I.

Probat simplicem Sacerdotem non esse hujus Sacramenti Ministrum.

Solum Episcopum esse ordinarium Confirmationis Ministrum declarant plura Concilia, & præsertim Eliberitanum celebratum sub Marcello Papa I. per XIX. Episcopos, anno Domini 305. Laodicœnum habitum sub Sylvestro Papa, per 32. Episcopos, circa annum 318. Hispalense II. sub Bonifacio V. anno 619. cui inter- fuit Beatus Isidorus ejusdem civitatis Episcopus. Nam Patres hujus Synodi cap. 7. Decretorum dicunt loquen- do de Presbyteris, & de illis, quæ ipsis interdicta sunt, & solis Episcopis reservata: Si quidem nec benedicere eis Ec- clesiam, vel Altaria consecrare, neque per impositiones ma- num Fidelibus baptizandis, vel conversis ex hæresi spiritum tradere, nec Christma consecrare, nec Christmate Baptizatorum frontem signare. Toletanum VIII. Nationale celebratum anno 653. sub Martino Papa I. per Episcopos LII. cap. 7. de Sacra Unctione. Constantinense in quo damnatae fue- runt Uvicleffi propositiones, quarum XXVIII. erat hæc. Confirmatio Juvenum, & Clericorum ordinatio, loco- rum consecratio reservantur Papa, & Episcopis propter cupi- ditatem lucri temporalis, & honoris, ut jam supra dixi refer- endo errores Uvicleffi; idcirco ex eodem Concilio Generali, non simplicium Sacerdotum, sed Episcoporum est Confirmationem administrare. Eandem definitionem, postea tradiderunt Concilia

Concilii Eliberitanum. Laodicœnum. Hispa- lense. Toleta- num VIII. Florent. Tridentinum.

Florentinum in Decreto Eugenii s. quinto Ecclesiastico- rum, & Tridentinum sess. 7. de Confirmatione can. 3. ubi legitur. Si quis dixerit, Sancta Confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem Anathema sit. Et sess. 23. cap. 4. habetur: Pro- inde Sacra Sancta Synodus declarat, præter ceteros Ecclesiasti- cos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, adhuc Hierarchicum ordinem præcipue pertinere: & postea, si- cut idem Apostolus ait, à Spiritu Sancto, regere Ecclesiam Dei, eosque Presbyteris superiores esse, ac Sacramentum Confirma- tionis conferre, Ministros Ecclesie ordinare, atque alia plera- que peragere ipsos posse: quarum functionum potestatem reli- qui inferioris ordinis nullam habent. Idem postea Decre- tum fuit à pluribus Summis Pontificibus.

Præter Concilia tam Nationalia, quam Generalia, & praxim Ecclesiæ Scriptura Sacra evidenter demonstrat contra Hæreticos solos Episcopos esse ita ordinarios Mi- nistros Confirmationis, ut à nullo simplici Sacerdote, seu à Sacerdote non Episcopo, possit administrari. Legimus enim in lib. Act. Apost. cap. 8. quòd cum Philippus (non quidem Apostolus, sed alius, qui non erat Episco- pus, sed tantum Discipulus, ut moxent Chryostomus, Beda, & Rabanus) baptizasset multos Samaritanos, mis- si sunt Petrus & Joannes Episcopi ipsi Samaritanis Apo- stolorum absentium adventum præsolantibus, ut per manuum impositionem Spiritum Sanctum darent iis, quos in Samaria baptizaverat ipse Philippus. At nulla alia potest assignari ratio hujus laboriosæ peregrinatio- nis, & longioris itineris, nisi quia potestas confe- rendi Spiritum Sanctum, hoc est, confirmandi (cum per hoc Sacramentum daretur ipsis Spiritus Sanctus) so- lis Apostolis & Episcopis eorum successoribus, Christo sic mandante, conveniebat, ut optime observat Isido- rus Pelusiotæ Epist. 43. lib. 1. ubi sic legitur. Si Philippus à quo Baptismus acceperat ex Apostolorum numero fuisset, Spi- ritum donandi potestatem profecto habuisset, ac verò baptizabat tantum, ut Discipulus: Apostoli aut gratiam explebant, at- que perficiebant, ut qui hujusmodi munus tribuendi potesta- tem, atque auctoritatem divino beneficio accepissent. Et Da- masus Papa in Epistola ad Episcopos inquit: Solis Apo- stolis, eorumque Successoribus propriis sit officii tradere Spiritum Sanctum liber Actuum Apostolorum docet, præsertim cum nul- lis ex septuaginta Discipulis, quorum isti in Ecclesia speciem gerunt, legatur, donum Spiritus Sancti per manus imposi- tionem tradidisse. Ita loquebatur Damasus Papa ad Episco- pos Numidia, ut eis expressè ostenderet simplices Sa- cerdotes & Chorepiscopos non posse confirmare; quam- vis Chorepiscopi inter ipsos Sacerdotes sint præcipui.

Eandem veritatem pariter insinuat Eusebius Papa & Martyr Epist. 4. ad Episcopos Tusciæ dicens: Manus impositionis Sacramentum, magna veneratione tenendum, quòd ab aliis perfici non potest, nisi à Summis Sacerdotibus, nam tempore Apostolorum, ab aliis, quam ab ipsis Apostolis non legitur, aut scitur peractum esse, neque ab aliis, quam ab illis, qui eorum locum tenent perfici potest aut fieri debet. Igitur ex praxi, & ex Apostolica traditione inferendum est potestatem confirmandi non competere simplicibus Sacerdotibus, sed solis Episcopis, qui in Summo Sa- cerdotio, atque ordinaria potestate eisdem Apostolis succedunt, ut notat D. Augustinus in Psal. 44. vers. 17. Pro Patribus tuis nati sunt tibi Filii. Idem observat S. Leo Epist. 88. Undè Innocentius IV. in Epist. ad Episcopum Tusculanum Sanctæ Sedis in Regno Cyprî Legatum ait: Soli Episcopi consignent Christmate in fronte baptizatos, Innocen- tia quia ejus unctio non debet nisi per Episcopum fieri. Ejus ratio est ea, quæ supra, scilicet, quia (inquit) soli Apostoli quorum vices gerunt Episcopi, per manus imposi- tionem, Confirmatio representat, Spiritum Sanctum tribuisse leguntur.

His autoritatibus suffragatur ratio congruentiæ. Nam Episcopis commissus est Grex Christi, ut colligitur ex illo Act. cap. 20. vers. 28. Attendite vobis: & universo gre- gi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Ipsi enim sunt Prælati Ecclesiæ, ad quos spectat in- feriores in ordine statuere, & Gregem securum facere, muniendo, roborando. proregendo &c. ac proinde ip- sorum ordinariò debet esse administratio Confirmatio- nis, quæ est Sacramentum roboris & fortitudinis; in ipso enim datur plenitudo Spiritus Sancti. Idcirco tale Sacramentum ab illis dumtaxat potest conferri, in quibus

Act. 8.

Isidorus Pelusio- ta.

Dama- sus Papa

Argu- mentum ex tra- ditione desum- ptum.

D. Au- gust.

Act. 20.

Urba- banus Papa.

D. Tho- mas.

Sacerdo- tes non sunt Su- ccessores Apostolo- rum.

Act. 9.

quibus residet plenitudo potestatis, quales sunt Episco- pi. Undè Urbanus Papa & Martyr, Apostolorum rem- potibus vicinus, in Epistola de communi vita, & obla- tione Fidelium ad omnes Episcopos scripta ait: Omnes Fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum Sanctum post Baptismum accipere debent, ut plene Christiani invenian- tur, quia cum Spiritus Sanctus infunditur, cor fidele ad præ- dentiam, & constantiam dilatatur. Per hæc enim verba il- le Sanctus Papa & Martyr totalem confirmandi potesta- tem remittit ad Episcopos inclusivè.

Hæc ratio patet, quia in quolibet opere novissima consummatio supremæ arti, aut virtuti reservatur & supremo artificio, sicut præparare materiam inferiori- bus demandatur, ut observat Gaudentius & alii plures Theologi cum D. Thoma, 3. part. quest. 72. artic. 11. Ità Pictores demandant Pueris suis conterere colo- res, figuram delineare &c. at ipsi ultimam manum imponunt, & dant formam ultimam; sic & in constru- enda domo, servi offerunt calcem, ligna, &c. at Ar- chitectus dat formam ultimam, & perfectam domui. Ead- dem ratione Episcopi, quibus commissa fuit cura do- mus Dei, debent opus Dei perficere propria manu, hoc est, confirmare in Fide eos, quos baptizant Sacerdotes, quorum manu pueri post Baptismum fiunt lapides præ- tiosi domus Dei, & Filii ejus adoptivi. Per Confir- mationem idem pueri ascribuntur militia Christi, cui- jus duces sunt Episcopi; itaque ad eos debet spectare mili- tum conscriptio, seu Confirmationis administratio. Nam inquit D. Thomas loco citato: Ità scilicet quod per Bap- tismum adificatur homo in domum spirituales, & conscribitur quasi quadam spiritualis Epistola, sed per Sacramentum Confir- mationis quasi domus adificata dedicatur in Templum Spiritus Sancti, & quasi Epistola signatur signo crucis. Ejus ratio est, quia Sacramentum Confirmationis est ultima Sacramen- ti Baptismi consummatio.

§. II.

De Rationibus Hæreticorum solvendis.

Vicleffitas, & alii Hæretici volunt Sacerdotes esse Apostolorum Successores, ac proinde ipsos sim- plices Sacerdotes posse confirmare, sicut consecrare corpus, & Sanguinem Domini, quòd perfectus est, quam confirmare.

Sed non valet hæc ratio, quia Sacerdotes non sunt Successores Apostolorum in omnimoda participatione eorum autoritatis, & Ministerii sicut Episcopi, licet baptizent, consecrent & absolvant autoritate Christi, pro quo legatione funguntur, cum confer Christum non misisse Discipulos, nec eos elegisse sicut duode- cim Apostolos, quibus dixit Joan. 2. Sicut mihi me vivens. Pater, & ego mitto vos. Nam per hæc verba ostendit non Di- scipulos, sed Apostolos accepisse à Christo plenitudinem potestatis, & virtutem conferendi Spiritum Sanctum, & Discipulos LXXXII. fuisse electos, & missos ab Apostolis. Hinc est, quòd, ut observat Sanctus Anacletus Papa in Epistola ab Episcopos Italiæ, Episcopi rypum gerunt Apo- stolorum, atque in eorum loco sunt constituti in Ec- clesia, idcirco Presbyteri non possunt confirmare si- cut Episcopi, qui cum sint majores Presbyteris, ut jam dictum est, possunt conferre aliqua Sacramenta, quæ non possunt à Sacerdotibus conferri. Parum refert, quòd consecratio corporis, & sanguinis Domini sit major & perfectior Confirmatione, quia indè sequeretur, quòd si simplices Sacerdotes possent confirmare, ex eo quòd possint consecrare panem & vinum, ex quibus conficiuntur corpus, & sanguis Christi, possent conferre Presbyteratum, quia perfectus est consecrare, quam ordinare. Imò sequeretur, quòd Laicus posset confir- mare saltem in necessitate, quia in tali casu potest bap- tizare, & Baptismus est dignior, & magis necessarius quam Confirmatio; at hoc est absurdum, absurda pariter, est Hæ- reticorum instantia, ex qua tanta sequitur absurditas.

Dicent insuper, si solus Episcopi esset confirmans, Ana- nias non confirmasset, quia non erat Apostolus, seu Epi- scopus, sed Discipulus, ut habetur in cap. 9. Act. vers. 10. At ipse Ananias confirmavit Paulum, ut constat ex vers. 17. ubi habetur: Et Abiit Ananias, & introivit in domum; & impo- nent ei manus, dixit; Saul frater, Dominus misit me Jesus qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videres, &

implearis Spiritu Sancto: ergo Ananias confirmavit, quia hæc Spiritus Sancti plenitudo est effectus Confirmationis. Respondere possem huic argumento Ananiam fuisse Episcopum, cum potuerit ordinari ab aliquo Apostolo, ut probabile judicant plures Scriptores celeberrimi. At dato, quòd non fuerit Episcopus, quando missus fuit ad Paulum, ut probabile judicant alii, quibus libens subscribo, dico tamen, quòd argumentum non obstat, nec convincit simplices Sacerdotes posse confirmare Fideles in Ecclesia Christi. Nam illa manuum imposi- tio Ananiam ad Paulum non fuit confirmatoria, neque verè Sacramentalis, sed tantum curatoria, ut patet ex verbis sequentibus; Et confestim ceciderunt ab oculis ejus, id est Pauli, tanquam squama, & visum recepit: & sur- gens baptizatus est. Quibus suadetur illam manum imposi- tionem fuisse factam Paulo nondum baptizato, ac proinde suadetur pariter non fuisse impositionem confir- matoriam, neque Sacramentalem: cum Confirmatio so- lis baptizatis conferri possit, ut constat ex Canone quinto dist. 5. de consecrat. ubi scribitur. Novissime à Sacerdote Summo, per impositionem manus, Paracletus tra- ditur baptizato, ut roboretur per Spiritum Sanctum, ad præ- dicandum aliis idem donum, quòd ipse in Baptismo conse- cratus est, per gratiam vita donatus æterna. Signatur enim ba- ptizatus cum Christmate per Sacerdotem in capitis summitate, per Pontificem verò in fronte, ut in priore unctione significetur Spi- ritus Sancti super ipsum descensio ad habitationem Deo conse- crandam: in secunda quoque, ut ejusdem Spiritus Sancti septiformis gratia, cum omni plenitudine Sanctitatis, & scientia & virtu- tis venire in hominem declaratur. Quibus verbis certum est Sacramentalem Confirmationem posse conferri solis bap- tizatis; subindeque Ananiam non contulisse Paulo Sa- cramentum Confirmationis, quoniam tunc nondum ba- ptizatus erat, ut constat ex proprio textu supra relato.

Instabant tandem in multis Conciliorum & Pontifi- cum Decretis præcipi, ut Presbyteri absente Episco- po, vel ab eo præsentè iusti baptizatos Christmate ungant, ut videre est in Concilio Toletano I. can. 2. In Arausi- cano I. can. 2. In Romano celebrato anno 652. per CV. Episcopos can. 11. ubi habetur; Presbyter præsentè Episcopo non signet infantes, nisi ab Episcopo fuerit illi præceptum; & in aliis igitur simplex Sacerdos potest confirmare.

Sed non obstat hæc ratio: nam Concilia citata, & alia citanda loquuntur de unctione caremoniali, & alia de unctione confirmatoria. Observandum enim est tres esse in Ecclesia Catholica diversas unctiones, quarum prima fit ante Baptisma in pectore & humeris, cum oleo Cathecumenorum; secunda post Baptismum in vertice baptizati cum Christmate, & tertia in fronte, quæ est Confirmatio. Undè Concilia loquuntur de prioribus unctionibus, non verò de tertia. Nam secunda, quæ fit post Baptismum, olim non erat in usu, quando Sacramen- tum Confirmationis unà semper cum Baptismo ministrabatur; eam autem instituit Sylvester Papa, cum enim mul- ti suo tempore statim post Baptismum immaturata morte decederent, quibus absente Episcopo Confirmatio dari nò poterat, ut illi in ultimo certamine aliquod præsidium acciperent contra tentationes Dæmonis ex orationibus Ecclesie, hanc unctionem unam cum precibus post Bap- tismum placuit adhiberi. Ità refert Fraisenius noster ex Da- maso in vita Sylvestri. Igitur Concilia nunquam concesserunt simplicibus Sacerdotibus facultatem ungendij pue- ros Christmate in fronte, seu Confirmationis Sacramen- tum administrandi, cum solis Apostolis concessa fue- rit & ab Apostolis ad Episcopos transmissa, ut patet ex dictis supra.

Nec licet inferre oppositum ex factò Gregorij Magni, qui concessit Presbyteris Sardinia hanc potestatem confir- mandi, ut legitur lib. 3. Epistolarum Epist. 26. quæ est ad Januarium Caralitanum Episcopum. Nec ex factò Leonis X. & Adriani VI. qui eandem concessionem fece- runt Patribus & Missionariis Ordinis nostri ad conversio- nem Indorum destinatis pariter & Patribus Societatis Jesu apud Indos commorantibus, ut testatur Rodri- guez. Quia indè, seu ex hac concessione solum colligi- tur, simplicem Sacerdotem, ex ordinatione, & dis- pensatione Summi Pontificis posse esse Ministrum extra- ordinarium hujus Sacramenti Confirmationis. Quòd concedunt Theologi Scholastici, cum Divo Thoma, & Scoto, Sed quia hæc difficultas, scilicet an Papa possit hanc

Ananias non fuit Episco- pus.

De tri- bus un- ctionibus diversis.

De po- testate confir- mandi Sacerdo- tibus Sardinia concessa.

hanc facultatem concedere, vel non, non spectat ad nos, qui non Scholasticos, sed Hæreticos impugnamus, ad Theologiam Scholasticam remittimus Lectorem; sufficit enim quod à nobis discat, Wicleffum, Armacatum, Phorium, & alios Hæreticos plurimum à veritate aberrare, dum dicunt Episcopum non esse Ministrum ordinarij Confirmationis.

ARTICULUS XXXVI.

Probat adversus Calvinistas, Christi corpus esse verè, realiter, & substantialiter sub speciebus consecratis.

§. I.

In quo Referuntur hujus SS. Sacramenti Hostes.

Non miror, si Diabolus Christianorum hostis infensissimus Sacratissimum Eucharistia Sacramentum infesto magis bello impugnare simul, & expugnare per suos Aſſectas molitus fuerit, quam quodcumque aliud Myſterium, aut Sacramentum, quoniam Deus omnes amoris sui divitias erga homines in hoc Sanctissimo, adorandoque Eucharistia Sacramento effundere voluit, & memoriam facere mirabilium suorum.

Primi autem Hæretici, quibus usus est ipse Diabolus ad impugnandam realem præsentiam corporis Christi in Eucharistia, sunt Discipuli illi, qui nonobstante hujus Myſterii explicatione à Christo habita cum Capharnaitis dicentibus: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? retrò abierunt, inter quos fuit Judas, ut referunt D. Augustinus, & D. Chrysostomus. Alii sunt Corinthii, ut colligitur ex Epist. I. ad eosdem cap. 11. ubi legitur Apostolum dixisse eis: Audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo, nam oportet & hæreses esse: quippe error Corinthiorum fuit, quia non discernebant Eucharistiam à carne communi, ac proinde non credebant Eucharisticum panem continere verum Christi Domini corpus.

Judas Hæreticos

His Hæreticis successerunt alii duo, quorum unus est Simon Magus, qui vixit anno LV. vivente D. Petro. Alter verò fuit Menander ejus Discipulus, qui dixerunt Christum Dominum in ultima Coena non dedisse verè carnem suam ad manducandum. Nam D. Ignatius Epist. ad Smirnenſes scribit de Simonis Magi, & Menandri sectatoribus teste Theodoro Dialog. 3. & ait: Illi Hæretici Eucharistia oblationes non admittunt, quod non consistantur Eucharistiam esse carnem Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater benignitate sua suscitavit.

Menander

Anno autem 427. regnante Theodosio Juniore Imperatore, & Ecclesiam Dei regente Caesario I. insurrexit Nestorius Patriarcha Constantinopolitanus, qui dixit in Eucharistia realiter contineri corpus, aut verbum sacramentalibus panem mutari in carnem, sed voluit illam carnem esse puri hominis, & Filii Mariæ personaliter distincti à Filio Dei, nullo modo carnem Filii Dei, seu Verbi incarnati, ut colligitur ex actibus primæ Synodi Ephesinæ. Hic error reicitur in proprio articulo, in quo declaratur Christum non esse duos Filios, sed unum, qui est Filius Dei, & Filius Mariæ simul, ut videri potest in primo hujus operis libro.

Nestorius error

Post Nestorianos, scilicet anno 640. sub Constantino III. Imperatore, & Theodoro Papa apparuerunt Armeni, qui absolute negarunt Christi corpus, & sanguinem ejus realiter contineri sub speciebus panis, & vini. Reverà sunt plures Scriptores, qui eos ab hac hæresi excusant, sed alii numero majores, & fide digniores, eam eis impingunt, & ideo alii sunt præferendi, & ipsi Armeni inter Hæreticos sunt merito reponendi, velut hostes Sanctissimi Sacramenti.

Armeni

His successerunt anno 720. Iconomachi, qui ut omnes destruerent Imagines, dicebant unicam esse imaginem Christi, nimirum panem, & vinum, quæ instituta sunt à Christo, ut suum corpus, & sanguinem repræsentarent, ac proinde non credebant Christum Dominum esse realiter, & verè præsentem sub speciebus consecratis, sed solum in signo, & figura, quia volebant Eucharistiam solum esse ex divina ordinatione merum signum, & figuram corporis, & sanguinis Christi,

Iconomachi

Undecimum sæculum (Diabolo suadente) novum aliud monstrum secundum malitiam præcedentibus Hæreticis habuit æquale, scilicet Berengarium, natione Gallum, Ecclesiæ D. Mauritii Andegavensis Archidiaconum, virum quidem literis humanioribus, & sacris parùm eruditum; sed dialecticis quibusdam captivuculis prorsus deditum. Nam vir jile Hæreticus docuit corpus, & sanguinem Christi non esse realiter in pane & vino post consecrationem, nullam vi verborum sacramentalium fieri conversionem panis, & vini in carnem, & sanguinem Christi. Voluit Christum esse in Eucharistia solum, ut in typo, & figura. Voluit, quod Eucharistia diceretur corpus Christi, sicut in ligno crucifixus seu prorsus dicitur Christus. Et asseruit in sua Epistola ad Lanfrancum se in hac parte sequi sententiam Scoti, non Subtilis, Scholæ nostræ principis, qui de fide Catholica, & de Sancta Romana Ecclesia bene meritus est, & rectè scripsit, sed alterius, qui sub nominatus fuit Erigena, & Præceptor Caroli Magni, ut refert Gavatus post Bertramum. At hac hæresi Berengarii, aut aliorum Hæreticorum Sacratissimam Eucharistiam impugnantium occasione mortuus Leo IX. tunc Summus Ecclesiæ Pontifex, vir omnium Historicorum testimonio vitæ Sanctitate clarus, Vercellensis convocavit Concilium, in quo damnata fuit hæc hæresi Berengariana, sed non obstante hoc Anathemate Joannem Scotum, & Berengarium percutiente anno 1128. insurrexerunt Henriciani, & Petrobrusiani omnes Galli natione, patria Occitani, qui negarunt veritatem corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia, seu realem præsentiam Christi sub speciebus sacramentalibus, & dixerunt Missam non esse actionem Sacram, nec Sanctam, sed ceremoniam purè Diabolicam, ac proinde non esse celebrandam. Ità restatur Petrus Abbas Cluniacensis, vir eruditione, & vitæ Sanctimonia admodum præstantis.

Berengarium

Henriciani Petrobrusiani

Wicleffus

Joann. Hus

Lutherus non est hic reponendus ut defensor hujus hæresis

Carloftadius

§. II.

De Conciliis, in quibus damnantur Hæretici.

Plura Concilia, sive Provincialia, sive Nationalia, sive Generalia faciunt contra Hæreticos, corpus & sanguinem Christi verè & realiter, & substantialiter contineri sub speciebus Eucharisticis. Nam Nicænum I. celebratum sub Sylvestro Papa, & Constantino Imperatore contra Arianos pro stabiliendo Dogmate de Divinitate Christi, aut consubstantialitate Verbi Divini cum Patre anno 325. in capite de Sacra Mensa ait: In hac Sacra Mensa ne humiliter intenti sumus ad propositum panem, & Calicem, sed attollentes mentem, fide intelligimus sumus in illa Sacra Mensa, Agnum illum Dei tollentem peccata mundi, intervenientem à sacerdotibus immolatum, & pretiosum ejus corpus & sanguinem, verè nos sumentes, credamus hæc esse nostra Redemptiois Symbola. His siquidem verbis liquido constat in hoc Concilio definitum fuisse in Eucharistia realiter, & substantialiter à Fidelibus recipi corpus Domini, ac proinde in eadem Eucharistia præsens esse corpus illud ad manducandum, & sanguinem ad bibendum.

Nicænum I.

Aliud Concilium Generale est Ephesinum celebratum sub Celestino I. contra Nestorium Patriarcham Constantinopolit. supra memoratum. Hæc quidem Sancta Synodus approbavit Epistolam Cyrilli, in qua habetur: ad mysticas benedictiones accedimus, eoque ratione sanctificamur, ut postea Sacra carnis & pretiosi sanguinis Christi omnium nostrum Salvatoris participes effecti. Et paulo post: Neque enim illam, ut carnem communem suscipimus, sed tantam quam verè vivificam, ipsiusque verbi propriam; subindeque declaravit Christum nobis carnem suam verè & realiter reliquisse. Hæc approbatio posita fuit, ut damnaretur Nestorius in ea parte, qua credebatur in Hostia esse carnem puri hominis; quapropter volebat Christum consilio dixisse: Nisi manducaveritis carnem Filii Hominis, quasi non esset Filius Dei. Quod exprobandum Synodus Ephesina statuit carnem, cujus participes efficiuntur, non esse puri hominis, sed illius Verbi, de quo Joannes ait: Verbum caro factum est, hancque non esse in figura tantum, ut voluit Hæretici, sed veram, ac realem, quia non figuræ, sed rei realiter existentis participes effici possimus. Idem declaratum fuit in Synodo Nicæna II. celebrata sub Adriano I. ann. 787.

Ephesinum

Nicænum II.

Lateranense I.

His Conciliis addo aliud, nimirum Lateranense IV. sub Innocentio III. celebratum, quod iterum veritatem Catholicam de reali præsentia corporis Christi in Eucharistia confirmat, simul & damnat Hæreticos supra nominatos: nam in primo Canone ait: Verbum Christi corpus, & sanguis in Sacramento Altaris sub speciebus panis, & vini veraciter continetur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate divina. Eadem veritas explicata fuit in Viennensi sub Clemente V. in Constantiensi sub Martino V. in Florentino sub Eugenio IV. Tandem & in Tridentino sæs. 13. Can. 1. ubi legitur: Si quis negaverit, in Sanctissima Eucharistia Sacramento contineri verè, & realiter, ac substantialiter corpus, & sanguinem unum cum anima, & divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum: sed dixerit tantummodo esse in eo ut in signo, vel figura, aut virtute, Anathematis sit. Cerò nihil clarius, & expressius dici potest ad refellendam hæresim Calvinistarum, & aliorum Hæreticorum, qui eos præciserunt; nec debent ipsi Calvinistæ hæc Concilia rejicere, quia Calvinus lib. 4. institut. cap. 9. recipit, & approbat tria priora Concilia citata, ideo se convictos fateri debent Calvinistæ.

Antecedenter ad hæc posteriora Concilia Generalia plura fuerunt celebrata Nationalia, & Provincialia, quibus statuitur articulus noster. Hæc autem Concilia sunt Romanum sub Leonè IX. Vercellense & Parisiense celebrata anno 1050. Florentinum sub Victore II. celebratum anno 1055. Veronense eodem anno, Romanum sub Nicolao II anno 1059. Rothomagensis anno 1063. & alia quamplurima, in quibus proscripta fuit hæresis Berengariana, & ipse Berengarius Anathematis gladio percussus fuit. Cerò hæc Concilia, aut Conciliorum auctoritas sufficeret pro firmanda articuli nostri veritate. Nihilominus contra eosdem & alios Hæreticos auctoritate Sacre Scripture probanda est realis præsentia corporis, & sanguinis Christi sub speciebus sacramentalibus.

Romanum

Vercellense

Parisense

Rothomagensis

Veronense

se.

§. III.

aliud esse præter figuram, & signum repræsentativum corporis & sanguinis Christi, & in eo nihil aliud fieri à Sacerdotibus nostris præter commemorationem Passionis Christi. Verum quia hæresis ad hæresim impellit, idem Hæreticus, scilicet Carloftadius, fuit etiam primus Sacerdos, qui se uxori connubio junxit, & die quo se matrimonio copulavit, (Diabolo suadente) publice just cantari Missam novo, sed magno, atque perverso ritu compositam, ut jam dictum est supra articulo LII. libri III.

Eundem circà Eucharistiam errorem secuti sunt etiam Anabaptistæ secta Lutherani, qui à Magistro recedentes animo in pejorem errorem decidendi nedum baptizatos in pueritia rebaptizabant, ut huic sectæ proprium fuit, sed etiam negabant, corpus Christi esse realiter præsens sub speciebus panis, & vini, ut refert Guillelmus Lindanus. Anno autem 1525. apparuit alter Hæreticus sub Carolo V. & Clemente VII. nomine Joannes Oecolampadius professione Monachus Ordinis Sanctæ Birgitæ, qui rejecto Monachatu, & relicto filii Comitiss Palatini, quorum erat Præceptor, prædicavit in Coena Domini, seu in Sacramento Eucharistia solum esse signum corporis Christi. Undè illi, qui eum sequebantur, dicti fuerunt Significativi, ut refert Staphilus.

Anabaptistæ

Oecolampadius

Zuinglius

Energici

Eodem anno Diabolus suscitavit alium virum Hæreticum cæteris nequiores, utpotè Zuinglium Canonice Ecclesiæ Constantiensis, qui docuit Christum non esse præsentem speciebus panis & vini consecratis, sed panem Coenæ esse verum panem, sicut in Baptismo aqua est verè aqua naturalis. Huic errori aliquam modificationem addiderunt alii Hæretici dicti Energici ex Sacramentariis exorti, qui cum Zuinglio impiè dixerunt reverà corpus Christi non esse verè, & realiter in Eucharistia, bene verò virtutem corporis Christi, sicut virtus Solis est in visceribus terræ. Porro hæc modificatione non obstante Energici sunt in hac parte Hæretici, quoniam negant articulum præsentiam realem Christi in Eucharistia statuendum.

Ex eodem Zuinglio exortus est alius Hæreticus nomine Ludovicus Alemanni natione Italus, qui anno 1566. publice prædicavit, quòd in hoc Sacramento Coenæ nulla est virtus divina, nullaque nobis ad edendum, aut bibendum sanguinem, datur substantia corporis & sanguinis Christi, sed solum panis in memoria mortis, & ejus Passionis, sicut in Testamento non datur verè, & substantialiter Testatoris hæreditas.

Tandem his omnibus Hæreticis non minus quæstuosè, quam impiè successit unus cæteris impior, scilicet Joannes Calvinus, Gerardi Cavyni viri Catholici filius impiissimus, natione Picardus, patria Noviodunensis, qui Parisiis olim in Marchiano Collegio partim, & partim in Montis acuti Gymnasio, suorum studiorum cursu peracto in patriam reverfus nedum ordines, sed etiam Ecclesiasticum Beneficium ab Episcopo Noviodunensi obtinuit in Ecclesia Cathedrali cum alio Rurali, & utrumque per aliquod tempus tenuit. At relicto Beneficij Ecclesiasticis, spreteque Episcopi, totiusque Cleri Noviodunensis benevolentia, inter dissolutos suæ patriæ viros dissolutissimus eminuit, & exulavit, profugusque inter Hæreticos suæ ætatis post Lutherum celeberrimus evasit, plures errores ab inferis suscitavit, ut eos per universam Galliam, viciniosque regiones disseminaret ad seducendas Gentes contra Christum & ejus Ecclesiam; etenim non unam tantum, sed plures docuit hæreses circà annum 1557. sub Carolo V. Imperatore, & Paulo III. Romano Pontifice; sed eas hic referre superfluum mihi videtur, cum alibi locum habeant, sintque impugnatæ, aut impugnandæ. Sufficit adducere eam, de qua hic agitur, scilicet illam, qua asserit corpus Christi non esse realiter & verè præsens in Sacramento Coenæ, (hoc quidem nomen tribuit Eucharistia) sed solum in figura, & qua affirmat Eucharistiam esse merum panem significantem, & repræsentantem carnem Christi Domini, & vinum significans sanguinem ejus.

Ludovicus Alemanni

Calvinus

Joann. Hus

Lutherus non est hic reponendus ut defensor hujus hæresis

Carloftadius

De auctoritatibus, quibus probatur veritas Articuli.

Imprimis Christus, qui non potest mentiri, quia veritas est, & veritatem docet, nobis verum corpus suum in cibum, & sanguinem suum in potum promissit Joan. 6. dicens: panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Hæc verba non exprimunt signum, nec figuram carnis Christi, sed ipsam carnem Christi, ut indicat hæc particula, caro mea est: igitur dum dedit illum panem ad manducandum verè, & realiter carnem suam dedit; hoc quippe dicto Judæi litigaverunt ad invicem dicentes: quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Ex quo sequitur, quod Christus non loquebatur de manducatione spiritali per fidem, ut contendunt Hæretici; nec per figuram, sive de carne non realiter, & substantialiter existente, id est, solum in signo & figura; sed quod loquebatur propriè, & de esu vero & reali, quia Judæi intelligebant de reali manducatione, pariter & aliqui Discipuli qui dixerunt: durus est hic sermo, & quis potest eum audire, ut legitur in versu 62. Tamen Christus videns hanc litigationem esse inter Judæos, & Discipulos non reprehendit eos, licet manducationem realem, & substantialem intelligerent, nec dixit illis se loqui de manducatione carnis suæ in figura, seu in manducatione panis. Quod proculdubio fecisset, ne in hoc errore mansissent Judæi, aut ut ab ipsis verè intelligeretur, verum sensum aperuisset aliqua explanatione. Credibile enim est, quod verba illa, si non in germano, & naturali sensu, quem præferunt, sed in sensu figurativo intelligenda essent, ipse Christus, vel aliquis Evangelistarum Salvatoris mentem in re tam gravi, tam seria, tam scitu necessaria exposuisset, & distingueret manducationem, qua sumus sumpturi carnem Domini. Nam ipse Christus, aut Apostoli in rebus minoris momenti adeo fuere solliciti Salvatoris verba accommodando benignè interpretationis lenimento temperare, sicut cum Christus dixit: solvite Templum hoc, statim addidit: loquebatur de Templo corporis sui. Ergo Christus dicens: Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, intelligebat carnem veram propriam, & realem, & promittebat se daturum illam non in figura, vel in signo, sed in propria natura, & existentia.

Christus expressè distinguit manducationem carnis suæ à potione sanguinis sui dicens: caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus; ut inde appareat ibi carnem non esse metaphoricè, & in figura sumendam, sed esse realem, & substantialiter comedendam. Quia si loqueretur solum de manducatione per fidem, illa distinctio esset inanis, & superflua. Siquidem commestio, & potio per fidem sunt unum & idem, suntque eodem modo, videlicet credendo in Christum consentaneum cum Discipulis suis, eisque carnem suam in signo & figura præbentem. Igitur si Christus locutus est per figuram, ut volunt Hæretici, vana est hæc promissio.

Præterea ait: caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus; at si caro Christi sola fide, aut in signo vel figura ederetur, & sanguis ejus biberetur, ut volunt Calvinistæ, illa caro non esset cibus verè, sicut homo pictus, aut figuratus non est vere homo, sed tantum tropice, & metaphoricè. Nam sicut os & guttur animæ metaphoricè tantum est, neque est magis os & guttur, quam imago hominis depicti, est homo; ita Christi cibus & potus esset tantum cibus & potus metaphoricè; non autem vere & propriè. Quod est falsum, quia dixit: caro mea vere est cibus; & nullus dixit: homo pictus est vere homo. Itaque caro Christi in Eucharistia est propria, vera & realis, nec manducatur solum per fidem, ut volunt Hæretici, sed verè & substantialiter sumitur à Fidelibus. Hinc est, quod Christus de corpore suo loquens, illudque Manna comparans ait: Hic est panis, qui de caelo descendit. Non sicut Patres vestri manducaverunt Manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. Inde enim videmus Eucharistiam non esse sicut Manna, seu figuram corporis Christi, quia non extolleretur super Manna, nec ipse Christus præferret panem Eucharisticum, sed de utroque loqueretur eodem modo,

Manna fuit figura corporis Christi sui.

utrumque in eadem estimatione haberet, cum Manna fuerit etiam figura corporis Christi; & Patres, qui in Deserto Manna manducaverunt, in Christum crediderint, idcirco spiritali manducatione per fidem, corpus ejus comederunt Manna comedendo: nos autem, qui in lege perfectiori vivimus, nec in figura res nobis contingunt, verè & realiter carnem Christi manducamus, alioquin in lege Evangelica non manducamus hunc panem, nobiliori, nec perfectiori modo, quam Patres nostri in veteri Lege. Quod est falsum, cum Lex nova non figuram, sed realitatem, & veritatem contineat, & Christus venerit ut abundantius habeamus.

Undè Concilium Nicænum II. actione sexta ad reiciendam figuram, & ad manifestandam realitatem ait: Nullus aliquando turbarum Spiritus Sanctorum videlicet Apostolorum, aut illustrum Patrum nostrorum inconventum nostrum Sacrifcium dixit imaginem corporis ejus, sed audiam Evangelicè, dicente eo, nisi manducaveritis carnem Filii hominis &c. Quibus constat in Sacrificio Altaris verè, & realiter esse corpus Christi, quippe cum non sit alius modus excogitabilis essendi in hostia, nisi realiter, vel figurativè, seu per imaginem, & Sacrifcium nostrum non sit imago corporis Christi, sed ejus caro, cum manducare signum, aut figuram carnis non sit manducare carnem Filii hominis sequitur, quod in ipso Sacrificio altaris est verè, & realiter corpus Christi. Effectus enim præbat virtutem, & realem causæ existentiam, quia panis ille plures præstat effectus, qui non signis, nec figuris, sed substantiali, atque reali causâ tantum conveniunt, ut facillè colligitur ex illo Sap. 16. vers. 20. & 21. Nutrivisti populum tuum, & paratum panem de caelo præstivisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem. Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in Filios habes, ostendebat: & desideriens uniuscujusque voluntati, ad quod quisque volebat, convertebatur.

Reverà hæc dicta sunt de Manna, aut de Agno Paschali, ut notant plures expositores Sacra Scripturæ, nihilominus debent verificari de Eucharistia; quam Manna figurabat. Ideoque ipsa Eucharistia, aut panis Eucharisticus non est figura corporis Christi sicut Manna, sed ipsum corpus Christi, alioquin ipsa Eucharistia non esset perfectior, nec nobilior Manna, cum non possit esse perfectior nisi actu contineat quod ipsum Manna significabat. Quinimò Eucharistia esset figura sicut Manna, quod est falsum, cum recesserint vetera, & nova sint omnia, adeptique sumus repromissiones, scilicet videamus Christum nobis in Patriarchis figuratum, atque promissum, & manducemus carnem ejus. Undè Mattheus Wormacensis Homil. de Coena Domini de Eucharistia ait: Redemptio memorialis pignus, pignus hereditatis æternæ, futura jucunditatis amabile præladium. Arham sponsæ, jocale divinum cælestis ei datum; Ecclesia militans cum triumphante suavæ glutinum, & unionem Fratrum, dum eam dulcedinem, qua illa fruatur sine velamento, ista habet sub Sacramento, & si illa cælestis Jerusalem habet Deum suum jucundius, ita in terra militans, habet eum mirabilius. Nam Doctor ille per hæc verba significat nos habere in Sacramento id, quod Beati in patria vident; sed ibi vident corpus Christi verè & realiter corporaliterque præfens: ergo nos habemus illud tale in adorando Eucharistiæ Sacramento: dixit enim Christus Discipulis suis: Ecce vobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Quod non est intelligendum de præsentia visibili, cum ascenderit in cælum, sede atque ad dexteram Patris, & non appareat oculis nostris; nec de præsentia figurativa per panem consecratum, quia hoc non est esse nobiscum, sed est nos habere imaginem, aut signum Christi. Sed est intelligendum de præsentia reali velata speciebus Sacramentalibus, quia hæc particula, ecce sum, denotat existentiam realem coexistentem, id est, nobiscum existentem, aut actu in terris apud nos manentem.

Eadem veritas manifestè ostenditur ex illis verbis quibus usus est Christus Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. præbendo corpus suum & sanguinem sub speciebus panis, & vini in institutione hujus Sanctissimi Eucharistiæ Sa. 26. cramenti dicens: accipite, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: & porrigendo sanguinem sub specie vini; bibite, ex illo omnes, hic est sanguis meus, qui pro vobis, & pro multis effundetur. Nam ex illis verbis evidenter constat Christum dedisse Discipulis verè, & realiter,

Ambrosius Cæcilius Nicæni.

Sap. 16.

Mattheus Wormacensis.

Matth.

& substantialiter corpus suum ad manducandum, & sanguinem suum ad bibendum; quoniam hæc pronominata, hoc & hic denotant corpus, & sanguinem esse res præfentes verè & realiter à Christo datas, & à Discipulis esse receptas. Discipuli in illa ultima coena receperunt id, quod dedit eis Christus: Christus autem non dedit illis figuram, sicut Deus dederat cam Patribus nostris, sed corpus suum, ut constat ex Textu Sacro: ergo corpus Christi erat verè & realiter sub specie panis dati Discipulis, & sanguis ejus erat sub specie vini.

Argumentum hujus veritatis est, quia hæc duo verba, hoc, hic, sunt nomina demonstrativa, quæ affirmant rem, quam expriment, esse præsentem, ut probant hæc æterni Patris: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit, ipsum audite. Præterea Corpus, quod Christus dedit, dicens: Accipite, hoc est corpus meum, est idem ac illud, quod pro nobis tradidit in Ara crucis, ut evidenter demonstrat, nobiscum suadent hæc particula, quod pro vobis traditur; similiter sanguis, quem dedit, est idem ac ille, qui pro nobis effundi debebat ab ipso Christo in remissionem peccatorum nostrorum, ut suadet hæc particula, qui pro vobis fundetur.

Undè D. Paulus Apostolus 1. ad Corinth. cap. 11. vers. 23. & sequentibus ait: Ego enim accepi à Domino quod & tradidit vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nobis tradebatur, accepit panem & gratias agens, fregit, & dixit: accipite & manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam cepit, dicens: Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine, hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem. Sed Christus non in figura, nec in imagine seu in pictura, nec in signo, sed verè & realiter, ac substantialiter tradidit se pro nobis, hoc est, verum, reale, ac substantiale corpus pro nobis traditum fuit, alioquin Christus non fuisset passus, nec mortuus, nec sepultus, quod est Hæreticum. Item verus Christi sanguis pro multis effusus est in remissionem peccatorum, ut fatetur Calvinistæ, & alii Hæretici supra citati. Igitur in Sacramento Eucharistiæ habemus verum, & reale corpus Christi, & idem substantialiter quod erat in cruce, cum Apostolus distinctè, ac perspicuè dicat Dominum tradidisse Discipulis corpus, quod tradidit in ultima Coena, quodque datur quotidie in communione, & quod traditum fuit Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum; & quod tertia die resurrexit, quod cerè non erat larvatum, nec in imagine, sed in figura, sed erat verum & naturale, ac substantiale, quia corpus figuratum nequit verè, & realiter crucifigi, neque sanguinem effundere in remissionem peccatorum, cum corpus in figura non habeat sanguinem, neque vitam, ut patet de homine picto. Ex illa autoritate Evangelistarum novum ex duobus necessarium est, nimirum quod taceant Hæretici realem præsentiam corporis Christi sub speciebus Eucharisticis negantes; vel dicant corpus traditum Judæis crucifigendum non esse idem, ac corpus datum Discipulis ad manducandum. Hoc ultimum dicere non audent, ut constat de Luthero, qui his verbis Accipite & manducate hoc est corpus meum, quod pro vobis datur auditis resistere nequies mutavit sententiam, & docuit corpus Christi esse realiter præfens in Eucharistia, sed simul cum pane. Fateatur igitur primum, & credant Eucharistiam continere realiter corpus Christi. Nec hoc fateri timere debeant, cum Lutherus maximè propensus ad negandam hanc realitatem ingenue confessus fuerit se non posse tam manifestè Scripturæ Sacra testimonio repugnare, ut liquet ex ejus Epistola ad Argentinenes, ubi sic scribit: Vellem, posset mihi aliquis persuadere nihil esse in Eucharistia præter panem, & vinum, magno illo beneficio me devoverit: jam sepe gravibus curis in hac materia desudavi, & videbam me hoc modo plurimum posse Paparum incommodare: verum ego me captum video, nulla labendi via relicta, textus Evangelii nimis est aperius. Sanè hujus textus evidentia tam Calvinistis & aliis nota est, quam Lutheranis.

Nec valet dicere, quod Lutherus non est minus Hæreticus, quam Calvinus, ac proinde quod ipse Lutherus non est hic audiendus. Non valet, inquam, quia in hoc non erravit, neque est propriè Hæreticus, sed in alio, nimirum quia dixit substantiam panis, & vini simul cum Christi corpore & sanguine remanere, ut infra videbimus.

Pronomina hoc, hic, & hic significant rem præsentem.

1. Corinth. 11.

Aliud argumentum pro realitate firmanda est ex eo, quod Apostolo loco citato, ubi pro assignandis nonnullis conditionibus panem Eucharisticum à pane usuali discernentibus ait: Quotiescumque enim manducabitis panem argu. hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec moriamur. Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probat autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & ducit, de calice bibat. Qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Nam si Eucharistia, quam Christus Dominus instituit, quamque Apostolus ab eo accepit, & Fidelibus tradidit ad manducandum, non contineret verè, & realiter, ac substantialiter corpus & sanguinem Domini, sequeretur, quod inutilis, & ridicula esset hæc Apostoli admonitio, quæ est de Eucharistia, aut de Communione dignè, ac debitè sumenda; quia si Eucharistia esset tantum substantia panis, & in ea corpus Christi esset tantum in figura, & per fidem tantum manducaretur, & sanguis pariter tantum per fidem biberetur, omnes Fideles essent (prout tales præcisè) præparati ad Communionem, nullaque esset necessitas discernendi, dijudicandique corpus Domini, cum nullum esset in substantia discrimen inter hunc panem, qui de caelo descendit, & panem usualem. Sed valde utilis, imò & necessaria est admonitio Apostoli: igitur caro Christi est verè, & realiter sub specie panis Eucharistici.

Ratio altera est, quia in sensu Hæreticorum corpus Christi non potest indigne manducari, nec sanguis ejus indigne bibi ab hominibus baptizatis & credentibus, quantumvis pervertis, & peccatoribus. Nam quicumque illum panem coelestem manducat, fidem habet, vel eam que caret. Si fidem habet, cerè dignè (inquiunt) suscipit, quantumvis plurimis sceleribus, & peccatis sit inquinatus. Ratio eorum est, quia corpus Christi est ibi per fidem, aut figura manducatur, & homo justus per fidem, ut affirmat Calvinus lib. 3. instit. cap. 11. Quapropter qui habet fidem, dignus est manducare hunc panem, quia per ipsos est justus; hæc autem fides manet cum peccato, ut contra Hæreticos probatum manet in proprio loco: igitur juxta Hæreticorum Doctrinam negantem carnem Christi esse realiter in Eucharistia, ad dignam susceptionem corporis Christi sufficit credere, & parum nocet communicanti habere peccata mortalia. Si fide caret cum ad Eucharistiam accedit; Christi corpus, & sanguinem nullatenus suscipit, quia Hæretici volunt primò, quod caro Christi non sit in ea realiter præfens; secundò quod Eucharistia sola fide, seu ut dicunt, ore fidei suscipi possit. Ex quo sequitur, quod si corpus Christi non est verè, & realiter in Eucharistia, omnis, qui illam recipit, digne recipit illam, quia nullus eorum, qui recipit, esset reus corporis, & sanguinis Domini. At hoc est falsum, & directè contra mentem Apostoli dicentis: Qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit. Ejus ratio est, quia non dijudicat corpus Domini. Igitur ex Apostolo corpus Domini est verè sub speciebus panis, quomodo enim reus esset corporis & sanguinis Domini, aut peccaret comedens in peccato panem hunc, seu Eucharisticum, si verè & substantialiter sumptus, nihil aliud esset nisi panis usualis? Cum hunc panem usualem manducare in peccato non sit prohibitum, nec peccatum. Quomodo esset reus corporis & sanguinis Domini, si non manducaret verum, ac substantiale corpus Domini, cum ad manducandum panem figurantem corpus Christi sufficiat (juxta mentem Hæreticorum) credere, & peccatores credant?

Quorsum homo deberet probare seipsum, & sic de pane illo edere, & de calice bibere, si panis ille non esset caro Christi, nec vinum esset sanguis ejus, postro quod habeat fidem, per quam ex Hæreticis panis ille manducatur, & sine qua nullatenus manducari potest? Nulla sanè potest assignari ratio oppositum suadens, cum probare se sit animam suam præparare, eamque à peccatis mundare. Ideoque Apostolus ita loquitur, ut inde dicamus corpus Christi esse verè, ac realiter sub specie panis, & sanguis ejus sub specie vini, & quod dum Christus dixit: accipite & manducate: hoc est corpus meum, de die propriam carnem suam, & substantiam, quam cum nequeat operari in anima in peccato existente, Apostolus vul-

Aliud Ratio deducta ex præparatione ad di. gnam Communionem necessaria.

vult præparationem esse præmittendam ad dignam Communionem, non ut corpus Domini recipiatur à communicante, quia peccatores recipiendo Hostiam recipiunt illud, ut contra nonnullos Hæreticos dice- mus in proprio loco, sed ut participantur Communionis fructus.

D. Hila- rius.

D. Justi- nus.

Quare Sancti Patres, qui sensum Apostoli susceperunt, nos eorumdem verborum virtute realitatem corporis Christi manifestè docuerunt. Nam S. Hilarius lib. VIII. de Trinit. inquit: Verè Verbum caro factum est, & nos verè Verbum carnem cibo Dominico sumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam carnis nostræ jam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis suæ sub Sacramento nobis communicanda carnis, admisit.

S. Justinus Martyr, qui in secundo seculo floruit, sic loquitur de Sacra Communione in Apologia secunda: Non ut communem panem, neque ut communem potum ista sumimus, sed sicut per verbum Dei, caro factus Jesus Christus Salvator noster & carnis, & sanguinem salutis nostræ causa habuit, ad eundem modum, etiam iam, in qua per præces verbis eius ab ipso profecti gratia sunt acta alimoniam, unde sanguis & caro nostra per mutationem alimentum, incarnati illius Jesu carnem & sanguinem esse docti sumus. Nam Apostoli in Commentariis à se scriptis, quæ Evangelia vocantur, ita tradiderunt præcepta sibi Jesum, eum enim, pane accepto, cum gratias egisset, dixisse. Hoc facite in meam recordationem, hoc est corpus meum. Et poculo similiter accepto, & gratis actis, dixisse: hic est sanguis meus. Quibus suadetur panem à Christo datum Discipulis non esse communem & usualem, necalem, quale volunt esse, Hæretici, sed carnem & sanguinem Christi eo modo, quo in Incarnatione est vera caro Christi, qui non dedit quod in mensa accepit enim panem, & dedit corpus suum. Unde ipse Christus accepto pane gratias egit, fregit & dixit: hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur; quibus verbis suadetur panem Christum non esse in figura sub speciebus Eucharisticis, sed substantialiter.

Theophi- lastus.

D. Da- masce- nus.

Idem affirmat Theophilastus in cap. 25. Matth. ubi de Christo loquens ait: Non enim dixit, hoc est in figura sed hoc est corpus meum: ineffabili enim operatione transformatur, etiam nobis videatur panis, quoniam infirmi sumus, & abhorremus nudas carnes manducare, maxime hominis, ideo quidem panis apparet, sed caro est. Sanè nihil hoc clariùs dici potest ad suadendam contra Hæreticos realitatem corporis Christi in Hostia consecrata, & ad repellendam figuram, quam fingunt ipsi Hæretici.

Similia habet S. Joannes Damascenus lib. 4. de fide cap. 14. ubi legitur: Non est figura panis, & vinum corporis & sanguinis Christi: absit enim hoc, sed est ipsum corpus Domini deificatum, ipso Domino dicente, hoc est corpus meum, non figura corporis, sed corpus, non figura sanguinis, sed sanguis. Christus non dedit figuram ad manducandum, nec ad bibendum, dum dixit: accipite & manducate, hoc est corpus meum; sed carnem suam; ideo dixit, caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Et ideo id, quod dedit Discipulis suis in ultima Coena ad manducandum, non panis, sed vera & substantialis Christi caro est, ideoque à veritate plurimum aberrant Hæretici, qui credunt Christum esse in Hostia consecrata, tantum per figuram, & repræsentationem, & impugnant Transubstantiationem realem panis in carnem Christi; non enim Christo satisfuit hominem fieri, colaphis cœdi, & crucifigi, inquit D. Chrysostomus Hom. 83. verum semetipsum nobis dedit, & non fide tantum, verum & ipsa re suam efficit corpus, ut esset corporaliter sub speciebus Eucharisticis nobiscumque ad consummationem sæculi, & ut per carnem suam nutriret animas, quas per sanguinem redemerat.

D. Chry- sost.

D. Am- brosius.

Unde S. Ambrosius relatus in Can. 74. dist. 2. de Consecrat. hanc ipsam veritatem sic explicat: Omnia quæcumque voluit Dominus fieri in celo, & in terra, & quia voluit, licet figura panis & vini hic sit, omnino nihil aliud quam caro Christi & sanguis post consecrationem credenda sunt: unde ipsa veritas ad Discipulos, hæc, inquit, caro mea est pro mundi vita. Et ut mirabilius loquam, non alia plane, quam quæ nata est de Maria Virgine, & passus in cruce, & resurrexit de Sepulchro: hæc inquam ipsa est, & ideo Christi caro est, quæ pro mundi vita hodie offertur, & cum dignè percipitur, vitam utique æternam in nobis operatur. Quibus constat D. Ambro-

sium ibi docere corpus Christi esse substantialiter sub speciebus, seu panem mutari in carnem Christi ex vi verborum Sacramentalium, quibus ex Divina Omnipotentia comperit hæc virtus, ut docet fides Catholica: Dogma enim datur Christianis quod in carnem transit panis, & vinum in sanguinem. Igitur Eucharistia non est substantialiter panis, neque vinum, sed caro, & sanguis Christi sub speciebus panis & vini. Hæc quippe ratio non est substantiæ in figuram, nec figuræ in figuram, nec accidentis in accidentem, sed substantiæ in substantiam, seu panis in carnem Christi.

D. Au- gust.

His Sanctis Patribus addendus est S. Augustinus, qui refert Christum optimum operatum fuisse miraculum, dum præ manibus suis panem habens dixit: hoc est corpus meum, ut haberetur in expositione Psal. 33. ubi tractans locum 1. Regum cap. 21. inquit. Hoc Fratres quomodo fieri possit in homine, quis intelligat? quis enim portatur in manibus suis? manibus alienis potest portari homo manibus suis nemo portatur, quomodo intelligitur in ipso Davide secundum litteram, non invenimus, in Christo autem invenimus, ferebatur enim in manibus suis, quando comedans ipsum corpus suum, ait: hoc est corpus meum, ferebatur illud corpus in manibus suis. Ergo panis, quem Christus præ manibus in ultima Coena habebat, post consecrationem fuit idem corpus realiter & substantialiter, ac illud, quod tenebat, hoc est, tenens & tenent fuerunt unum & idem corpus; alioquin D. Augustinus non dixisset fuisse miraculum, quod Christus ferebat se manibus suis, quando dicebat, hoc est corpus meum. Nullum sanè esset miraculum ferre manibus suis Symbolum sui representativum aut signum, vel figuram corporis sui, quia hoc homines facere possunt, cum quilibet possit imaginem suam depictam ferre.

D. Bas- ilius.

Nec dicerent alii Sancti Patres V. G. D. Basilii in Liturgia, D. Gregorius Nicænus oratione de Paschate, & D. Chrysostomus lib. 3. de Sacerdotio miraculum esse Omnipotentie Dei, quod corpus Christi existens in celo, sit simul in terra, atque in ea variis locis existat, si in terris, scilicet in Hostia consecrata, esset tantum figurative, & repræsentative, ut voluit Hæretici Calvinistæ & alii, quia non est miraculum Omnipotentie Dei corpus Christi esse in celo realiter, ac corporaliter, & in terra per figuram & repræsentationem; plures quidem sunt personæ, quarum effigies, seu imagines eas repræsentantes, sunt in locis distinctis. Igitur Sancti Patres (in quibus melius est credere, quam in Simone Mago, Merandro, Berengario, Calvino & aliis) censent corpus Christi non mylticè, nec figurative, sed verè, realiter, & substantialiter esse in Eucharistia; cum ipsorum Doctrina sit tuenda, & observanda, ut monet Joannes Papa VIII. in Can. quis autem dist. 10. Et Dominus noster Jesus Christus Sanctorum Patrum Magister, & præceptor, dixerit; Joannes caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Hæc quidem verba verè affirmant carnem Christi esse verè cibum, sicut ista Matth. 24. Verè Filius Dei orat iste, affirmant Christum esse verè Deum.

§. IV.

De quibusdam Miraculis, quæ probant realitatem corporis Christi in Eucharistia.

Non parum juvat hic afferre cum Prateolo, Cabasutio, Gonetio, Frafsenio, & pluribus aliis fidelissimis Scriptoris, & celeberrimis Theologis omni fide dignis, quædam miracula Authentica, ex quibus facile erit colligere realem existentiam corporis Christi in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, cum Deus faciat miracula ministerio hominum ad Infidelium, & Hæreticorum conversionem, ut declaratur in libro octavo Constitut. Apostolicæ, cap. 1.

Prateolus in Elencho Alphabetico Hæreticorum lib. 7. littera G. refert, quod in Historia Fratrum Predicatorum legitur in Episcopatu Brixienfi quemdam virum nomine Guidonem de Lacha, virum Sanctitate & puritate præditum apud homines, sed Hæreticum apud Deum, nam cum vita functus, & honorificè sepulture demandatus esset, post aliquod tempus fidei Inquisitor per testes fideles examine diligenti peracto probavit & invenit illum esse Hæreticum, & plures animas in ipso fiduciam habentes in his, quæ spectabant ad di-

Argu- mentum ex quo- dam mi- raculo deducta.

ad directionem, subvertisse; ideoque de consilio Episcopi, & aliorum prudentum virorum sancitum est, ut ejus cadaver effoderetur, & ossa igne cremarentur. Populo itaque præente, ejus ossa in ignem conjecta sunt, quæ mox Dæmones ex eodem igne in aerem atrolentes ea suspensa super ignem tenebant. Non tamen illi videbantur, ex quo effectu ut populus exclamaret Episcopum cum suis esse necandum, qui invidia moti Sanctum Dei virum exurete præsumpsissent, id Deo nolente, nec permittente. Qua re exterritum Episcopum sui bono animo cum deprecati sunt in hæc verba præruptentes: Domine Episcopo, ne ulla re frangaris quæsumus, quandoquidem hic pro fidei tuitione adsumus, sed ad sacrum peragendum te potius præpara, visuri, experientia ipsa, num Deus aliquod miraculum super hac re exhibiturus sit, nè fides in discrimen veniat, ac periclitetur. Missa ea fuit de Beata Virgine, cumque corpus Dominicum fursum ab Episcopo levaretur, Dæmones in aere exclamare auditi sunt in hunc modum: O Guido de Lacha! te hucusque quantum potuimus defendimus, sed amplius non possumus, quia major nobis adest, moxque in ignem ossa ceciderunt, & combusta sunt, & fides ab omnibus exaltata. Hæc sunt verba Prateoli loco citato, & Bernardi de Luxemburgo in catalogo Hæreticorum. Hoc miraculum de quo dubitare nulli fas est, evidenter probat contra Calvinistas corpus Christi esse realiter sub speciebus Eucharisticis, alioquin Dæmones non dixissent coram Episcopo consecrante Hostiam Consecratam levante: major nobis adest seu Jesus Christus est præsens præsentia corporali, quia ille major, de quo loquebantur, est Christus, qui est unigenitus Dei Filius, in quem desiderant Angeli prospicere, in cujus conspectu tremunt potestates, & in cujus nomine omne genu flectitur, cælestium, terrestrium, & infernorum.

Mira- culum ex Euagr. & Nicophoro relatam.

Ultima ratio ex alio mi- raculo deducta.

Aliud miraculum existentiam realem corporis Christi in Eucharistia probans refertur à Frafsenio nostro tract. de Sacramento Eucharistiæ disp. 1. sect. 1. quæst. 1. num 15. & à Cabasutio in Notitia Ecclesiastica seculi sæculi dist. 5. num. 6. ubi enim inquit fuisse receptissimam Ecclesiæ Constantinopolitanae consuetudinem (juxta monitum Evagrii lib. 4. hist. Eccles. cap. 36. Nicephori & aliorum Scriptorum) Pueros ex Scholis accerfendi ad comedendas Eucharistiæ particulas, quæ de populi communiione supererant, ne corrumpere- rentur. Quæ occasione miraculum narrat insigne nati pueri ex Patre Judæo, arte vitriario, qui cum scho- la Sodalibus accitus de Sacramento simul comederat. Quod ubi Pater rescivit, tanto furore exarsit, ut innocente, ac simplicem puerum in fornacem accentam coniecerit. Mater sceleris paterni incipia puerum aliquot dies flebiliter conquirit, qui tamen auditis ejus latibus Maternis è fornace respondit ad stupefactæ Matræ diligentiam. Recluso fornacis ostio, puer instar trium Hebræorum puerorum in Babylonicam fornacem conjectorum visus est in mediis ignibus incolumis, & illæsus; indeque eductus narravit se à Patre in ignes trussum, à divina & eximia Matræ quadam exceptum, ejusque pallio circumfusum non sensit flammarum ardorem, quin etiam nè fame molestaretur subministrata ab eadem fuisse cibum, & potum. Puer liberatus una cum conversa Matre ingentis populi concursu, & celebritate initiatus est Baptismo, Pater verò obstinatissimus damante Justiniano Imperatore ob admistum in Filium scelus affixus est cruci. Ita Cabasutius.

Verum ex hoc miraculo facile inferitur corpus Christi fuisse verè & realiter in illo pane consecrato. Imo inferendum est hoc miraculum factum fuisse, ut manifestaretur, & exaltaretur fides Catholica, quam habemus de ipsa realitate corporis Christi in Eucharistia. Hoc miraculum accidit temporibus Justiniani Imperatoris, & Mennæ Patriarchæ Constantinopolitani.

Tertium tandem miraculum refertur à Gonetio in Clypeo Theologiæ, Tom. 5. Tract. de Eucharistia Disp. præm. artic. 9. num. 64. ubi ait in his propriis terminis. Est Vicus in Dioecesi Andegavensi, quem vulgò vocant les Ulmes de Saint Florent propè Salmurium; ibi die secunda mensis Junii anni 1666. quæ erat dies Sabbati infra octavam corporis Christi, cum ad salutem decantandam omnes convenissent, dum à Parocho hic verus,

Verbum caro, panem verum decantaretur, visa est loco Hostiæ integra species hominis. Advertit id statim Parochus, & vocatis qui aderant, ipropius accedunt, adeo ut facile & figura & lineamenta notari potuerint. Erat capillis subnigris, & ad humeros defluentibus, splendida facie, majestate supra humanam, infertis in modum crucis manibus, quarum sinistra dexteræ apposta erat, totumque corpus candida veste, & qualem albam vocant, tegebatur. Hæc itaque per horæ quadrantem circiter visa sunt à Parocho, & cæteris qui aderant, adque probandum miraculum accesserant. Postea coepit quædam parva nubes totam hanc hominis speciem involvere, & ab intuentium oculis subducere, & demùm nube paulatim in aera abeunte, Hostia in propria figura, & eodem statu, quo erat antea, remansit. Statim hujus rei nuntium delatum est ad Episcopum Andegavensem, qui in eum locum se se contulit, ut hujus certior fieret, & Parochi, aliorumque testium depositionibus exceptis, summaque diligentia adhibita, hujus miraculi fidem fecit Epistola Pastoralis, quæ per Gallias delata undique sparsa est, ut jam planè infanti esset hominis rem ita contingisse, velle negare. Ità Gonetus.

Sanè ex hoc miraculo Authentico, & approbato, & ex aliis duobus supra relatis, & aliis non minùs Authenticis, quæ referri possunt, ita probatur realis existentia corporis Christi, acque præsentia substantialis sub speciebus Eucharisticis, ut nullus sit, qui possit absque impudentia, & insigni temeritate eam negare, cum testimonio Authenticis sit adhibenda fides, alioquin liceret omnes historias indifferenter impugnare: quod est falsum.

§. V.

In quorūserunt, & refutantur Argumenta Hæretica.

Hæretici, qui hanc realem præsentiam nolunt, & credunt Eucharistiam esse solum figuram & repræsentationem carnis & sanguinis Christi, plura objiciunt. Nam Zuinglius in lib. de vera & falsa Religione cap. de Eucharistia argumentum contra Ecclesiam Romanam desumit ex illo Joan. 6. ubi murmurantibus Capharnaitis audientibus Christum dixisse, caro mea verè est cibus, & postea, seu vers. 64. respondentem: Spiritus est, qui vivificat: caro non prodest quidquam, verba quæ ego locutus sum vobis, Spiritus & vita sunt; inquit, quod Christus his verbis voluit corrigere errorem Capharnaitarum, qui existimabant carnem Christi esse manducandam verè & realiter eo modo, quo manducantur alimenta, seu panis, caro, & resimiles. Quapropter, ut eos corrigeret, & verum sensum eis aperiret, dixit eis: spiritus est, qui vivificat &c. animo monendi ipsos spiritualiter tantum, & sola fide sumendam ab eis esse hanc carnem, ac proinde (inquit ipse Zuinglius) credendum est Christum non esse in Eucharistia realiter, & substantialiter, sed solum per figuram & per fidem sumi.

Ratio Zuinglii.

Respondetur hanc interpretationem esse falsam, licet Christus hæc verba protulerit, ut corrigeret falsam Capharnaitarum imaginationem, quæ non erat circa realem præsentiam corporis Christi sub specie panis, sed solum circa usum, aut manducationem. Capharnaitæ existimabant carnem Christi in propria specie, & more communi esse edendam, mortuam scilicet, & divivam, ut carnes animalium edi solent; dixerunt enim: Quomodo potest nobis carnem suam dare ad manducandum? Unde opus fuit, ut Christus eis explicaret modum, quo ipsum edi oporteret, nimirum realiter, non quidem in propria specie carnis, sed in aliena, videlicet in specie panis, unde dixit: caro mea non prodest quidquam, id est, caro carnaliter accepta sub forma carnis co pacto, quo carnem animalium sumitis, non prodest quidquam: sed verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt, hoc est, non sunt intelligenda de carne corruptibili, dentibus atteribili, & divisibili, sed de re invisibili, seu de carne mea, quæ dat spiritum & vitam. Continet enim spiritualem hunc vivificum, & reconditum sensum, quod caro Filii hominis manducanda vobis erit, sumendo eam sub aliena specie, & tamen credendam eam veram Christi.

De men- te Ca- pharnaitarum.

Christi carnem esse sub speciebus panis. Igitur Christus audiens Capharnaitas murmurantes non improbat exitum realem corporis sui in Eucharistia, sed solum manducandi modum, scilicet carnaliter, ut credebant Capharnaitæ, quemque nos rejicimus juxta mandatum Christi, & fidei Documenta, in cujus obsequium captivamus intellectum nostrum.

Hæreticorum instantia.

Dicent Capharnaitas non cogitasse de Christo absurdissima, nec ipsi indigna, qua tamen cogitassent, si ex verbis Christi credidissent carnem ipsius esse manducandam eo modo, quo manducantur carnes animalium, quia nihil Christi Majestate indignius, quam ipsum in Eucharistia dentibus atteri, à muribus & aliis animalibus rodi, putrescere, acescere, cum panis, & vini corruptio ne in stomachum trajici, & in fecesum ire. Hæc omnia Christi Domini corpus gloriosum dedecet, & ideo non proferunt à Capharnaitis excogitari, ac proinde falsa est hæc excogitatio, aut ad instantiam responso.

Rejicitur hæreticorum instantia.

Respondeo suppositionem hanc de Capharnaitarum cogitatione, aut mente esse falsam; certum enim est, quod Capharnaitæ audientes Christum dicerent: caro mea est vere cibus, cogitaverunt carnem Christi esse manducandam eo modo, quo manducantur carnes animalium. Ratio evidens est, videlicet quia non attendebant Christum esse in Eucharistia modo inextenso, & impassibili, ac proinde penitus ignorabant corpus Christi non posse lædi, nec cadere in terram, nec pedibus conculcari, nec à muribus rodi, nec dentibus atteri, quoniam impassibilitas ab his omnibus actibus liberat carnem, & sanguinem, ut docent communiter Theologi post Sanctos Patres in tractatu de Beatitudine; ideoque hæc omnia sunt à communicante five sub una, five sub utraque specie, scilicet panis, & vini, non sunt in sanguine, nec in corpore Christi, sed in solis speciebus panis, & vini, quæ post Consecrationem remanent, cum corpus sit impassibile & inextensum, species verò visibiles, extensæ, & alterabiles sunt; idcirco non miror si Capharnaitæ hæc ignorantes crediderint carnem Christi esse manducandam eo modo, quo carnes animalium manducantur, & dixerint; Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?

Porro ut Hæretici credant corpus Christi posse manducari, quin dentibus atteratur, dum atteruntur species, hoc exemplum est proponendum, scilicet quod sicut homine cadente anima non cadit, & corpus cadit, quamvis anima existat in corpore verè, realiter, & substantialiter; nec vulneratur ipsa anima, dum vulneratur corpus, quamvis det illi esse, vivere, & intelligere in formando ipsum; ita etiam non atteritur corpus Christi, nec dentibus atteritur dum atteruntur species, sub quibus verè, realiter, & substantialiter absque ulla adhesionem, & informationem existit ipsum corpus integrum, & indivisibile, & incorruptibile, ut observat Sanctus Cyprianus de Cæna Domini, ubi de Christo sic loquitur: Integre orogatur, distribuitur non dimembratur, incorporatur & non injuriatur, recipitur, & non includitur. Idem observant plures alii Sancti Patres, quorum verba omitto.

D. Cyprianus.

Deinde corpus Christi est gloriosum, & incorruptibile, non transit in substantiam corporis eorum, qui sumunt illud, sed eos potius in se spiritualiter mutat, ut inquit Divus Augustinus lib. 7. Confess. cap. 10. ubi loquens in persona Christi sic ait: Cibus ego sum, cresce & manducabis me, nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis ræ, sed tu munda in me. Hinc est, quod corpus Christi non manducatur eodem modo, quo manducantur carnes animalium. Neque hoc dedecet Christi Majestatem, ut putant Hæretici supra nominati, qui nolentes hanc Christi præsentiam aut Christam præsentem in Sanctissimo Eucharistie Sacramento adorare, hoc dedecus supponunt, quin sit. Ratio omnium Doctorum est, quia Mysteria nostræ Fidei eo ipso diviniore censeantur, quo Dei Majestati secundum humanam sapientiam videntur prorsus indigna: sicutum quippe, inquit Sanctus Gregorius Homil. 6. in Evangelia, hominibus visum est, ut pro hominibus auctor vita moveretur, nam tanto Deus ab hominibus dignus honorandus est, quanto pro hominibus indigna suscipit. Ergo Divine Majestati non officit realis præsentia Christi in Eucharistia, licet ipse Christus nobis in ea dederit carnem suam ad

D. Gregorius.

manducandum. Neque hoc est Deo indignum, ut notat Tertullianus lib. 2. contra Marcionem, ubi inquit assumptis Deum quædam sibi indigna, nobis autem necessaria, & ideo jam Deo digna, quia nihil tam Deo dignum, quam hominis salus. Unde cum omnibus sit necessarium manducare carnem Christi juxta illud Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii Hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis, non est Deo indigna hæc carnis Christi manducatio.

Utuntur Hæretici auctoritate aliquorum Patrum Græcorum, qui Hostiam consecratam vocant signum, figuram, Symbolum, & representationem corporis, & sanguinis Christi, ut videtur potest apud D. Gregorium Nyssænum in Oratione funebri de Gorgonia Sorore sua, apud S. Cyrillum Jerosolymitan. Cathedr. 5. Ergo (inquunt) Corpus Christi non est verè, realiter, & substantialiter sub speciebus Eucharisticis, saltem juxta fidem Græcorum.

Duplex est figura.

Minimè nocet hæc auctoritas Græcorum Patrum; aliter enim est intelligenda, cum de facto non adverteatur fidei Ecclesie Romanæ. Ut autem constet hoc verum esse, advertendum est dupliciter esse figuram, unam scilicet quæ rem absentem representat, ut est V. G. imago, aut vera effigies alicujus Principis, quæ haberi potest in varijs locis distinctis, & ipse Rex in uno loco tantum esse potest, aliam verò, quæ rem præsentem exhibet. Prima non continet rei substantiam cujus est figura, ut pater in exemplo adducto, sed secundam eam continet verè, & realiter, alioquin sequeretur quod Christus non esset Deus, nec consubstantialis Patri, quia ex Apostolo ad Heb. dicitur, figura substantia Patris. Et ad Coloss. Imago Dei. Sed non obstante hac expressione Apostoli Calvinistæ & alii Hæretici dicunt contra Arianos Christum esse consubstantialem & æqualem Patri secundum Divinitatem: ergo non possunt negare Corpus Christi esse realiter in Hostia, licet à D. Gregorio Nazianzeno dicatur figura, quia ille S. Doctor loquitur de figura in secundo sensu accepta, ideoque non impugnat fidem nostram de Eucharistie Sacramento. Nam si Patres Græci præsentiam realem Christi in Eucharistia negassent, ut volunt Hæretici, Ecclesia Græca non admitteret transubstantiationem, seu conversionem panis in Corpus Christi, & vini in Sanguinem ejus, aut saltem eam aliquando non admisisset; sed eam admittit, eamque semper credit, cum nulla unquam fuerit inter Latinos, & Græcos controversia, an panis verè, & substantialiter mutetur in corpus Domini, vel an Christi caro, & sanguis sub speciebus Eucharisticis realiter existant, sicut olim fuit maxima quoad alia fidei nostræ Dogmata, ut patet in controversia sæpè agitata in varijs Concilijs circa Processionem Spiritus Sancti.

Ecclesia per credidit rem præsentiam corporis Christi.

Hujus ad Patres Græcos responsionis veritas apparet ex eo, quod responsum fuit à varijs Episcopis Græcis, ad quos Lutherani miserant Augustanam confessionem, & eos Judices constituerant circa controversiam quam cum Catholicis habent de panis & vini in corpus & sanguinem Christi transubstantiatione. Responso autem, quæ ipsis Lutheranis facta fuit ad instantiam Patriarchæ Constantinopolitani, est hæc: Multa de vobis referuntur, quæ nobis nullo pacto probari possunt. Ecclesia igitur Sancta illud judicium est in Sacra Cæna post consecrationem, & Benedictionem, panem in ipsam corpus Jesu Christi, vinum autem in illius sanguinem virtute Spiritus Sancti transire ac immutari. Ità refert Gonetus loco supra citato post Belarminum lib. 3. de Eucharistia cap. 21. Et addit, quod postea iidem Episcopi Græci dixerunt corpus Christi non descendere de cælo, ut in Eucharistia præsens adsit, sed fieri præsens per transmutationem & transpositionem panis in corpus, & vini in sanguinem, remanentibus solis panis & vini accidentibus. Idcirco nullus ex Patribus Græcis negavit præsentiam realem corporis Christi in Eucharistia.

Responso Græcorum ad Lutheranos.

Dicent Hæretici Patres Latinos, præsertim D. Augustinum in Psal. 98. negare hanc præsentiam realem, & substantialem corporis Christi sub speciebus Sacramentalibus, ut constat evidenter ex verbis, quibus ibi inducit Christum sic loquentem ad Capharnaitas: Spiritualiter intelligite, quod locutus sum, nam hoc corpus quod videris, manducaturus estis, & bibiturus illum sanguinem, quem sursuri sunt, qui me crucifigent, Sacramentum aliquod

D. Augustinus.

commendavi vobis, spiritualiter intellectum vivificabit vos: caro autem non prodest quidquam.

Respondeo negando instantiam, quia ut notat S. Thomas quæst. 75. artic. 1. D. Augustinus ibi loquebatur de corpore visibili, sensibili, palpabili, & passibili, seu de corpore tali, quale tunc erat, hoc est consideratum nedom secundum existentiam præcisè, sed etiam secundum modum, quo existebat in se, non verò de modo Sacramentali, & Eucharistico; nam corpus Christi comedendum erat in aliena specie, & impassibiliter ac invisibiliter se habens. Nec potest impugari hæc D. Thomæ responsio, licet ipse Augustinus utatur pronome demonstrativo, hoc, & relativo, quod, ut facile colligi potest ex Epistola ejusdem S. Augustini ad Irenæum relata in can. 45. dist. 2. de Consecratione, ubi legitur: Unde & subditur, etsi necesse est, illud visibiliter celebrari, necesse est tamen illud invisibiliter intelligi. Ubi glossa addit: nec sumitur corpus in propria ac visibili forma, sed sub alia specie invisibiliter, id est, sub specie sub qua non videbitur, id est, sub specie panis, & vini. Igitur D. Augustinus non negavit præsentiam realem corporis Christi in Eucharistia, sed solum corpus Christi manducandum esse modo visibili, & palpabili, quo manducantur carnes. Nam idem S. Doctor loco citato exponens illud ejusdem Psalmi: adorate scabellum pedum ejus, addit rationem dicens: Quia in ipsa carne hic Christus ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem carnem illam manducavit, nisi prius adoraverit. Per hæc enim verba constat D. Augustinum credidisse in Eucharistia esse verè, & substantialiter corpus Christi.

D. Thomas explicat verba Divi Augustini.

Dicent, quod corpus Christi censetur dari tale, qualis est finis, ob quem datur in Eucharistia; sed datur propter nutritionem animæ, quæ non est corporalis, sed spiritualis, nec manducatur verè & realiter, sed solum per fidem, seu per intellectum credentem, qui teste scriptura, est os justis; ergo ipse Christus non est in Eucharistia corporaliter, sed solum spiritualiter, & per representationem, signum, & figuram, figuratus, & representatus per panem.

Resol. vitæ hæreticorum instantia.

Respondeo suppositum esse falsum, quia non implicat, quod signum sensibile, & materiale sit propter rem spirituales, scilicet gratiam, ut patet in Sacramentis, quæ causant gratiam invisibilem, & spirituales, ob quam instituta fuerunt, quamvis sint signa materialia & sensibilia; idcirco non est necesse, quod Sacramentum Eucharistie (quod est nobilissimum Sacramentum) contineat corpus Christi tantum figurativè, aut spiritualiter, seu per fidem; potest enim Eucharistia verè, & realiter continere corpus Christi, & prodesse animæ spirituali, cum signum corporeum proit ad spirituales effectum, qui est conformis fini, aut subiecto, nimirum animæ cui confertur.

Instabunt. Eucharistia posset præstare effectum, quem præstat, etiam si Christus esset in Hostia per figuram, ut patet in Baptismo, qui causat gratiam, quin verè contineat corpus Christi, ac proinde non est in Eucharistia realiter, cum hoc esset superfluum, & extraneum necessitatem.

Solvitur hæreticorum instantia.

Non valet hæc instantia. Nam licet ad fructum gratiæ præsentia realis Christi non sit simpliciter necessaria, tamen non debet dici superflua, quamvis potuerit non esse. Christus enim potuit non instituire Sacramenta, tamen non sunt superflua, imò necessaria, & præcipue Eucharistia, in qua est realiter præsens Christi corpus, quod multum proficit, & huic Sacramento maxime convenit, quia cum Christus panem præ manibus habens dixerit Apostolis: accipite & comedite, hoc est corpus meum, credere debemus ad hujus Sacramenti perfectionem requiri totum id, quo constituitur corpus, sicut ad perfectionem Baptismi requiritur aqua, cum pronome, hoc, denotetur verum corpus, & per verbum, est, significetur corpus realiter existens, datum ad manducandum; alioquin non manducaretur corpus, aut caro Christi, sed panis tantum, nec in corpus nostrum intraret corpus Christi, sed solum panis, quod est falsum, quia Christus non dixit: manducate panem meum; sed dixit: manducate corpus meum; quod non est panis, sed caro.

Respondent Hæretici hæc verba: Hoc est corpus meum, æquivalere istis: hoc significat corpus meum, ut patet in alijs Sacra Scripturæ locis. Nam Genes. 41. habetur in Genes. vers. 26. Septem spicaplana, septem ubertatis anni sunt, quæ si diceret, Septem annos ubertatis significat. Exod. 12. Exod. 12. vers. 11. Agnus Paschalis vocatur Phasæ, est enim Phasæ, id est, transitus Domini. Hoc est, Phasæ significat transitum Domini. Luc. 8. Semen est verbum Dei, id est, significat verbum Dei. Et ad Corinth. cap. 10. Petra autem erat Christus, id est, Petra significabat Christum. Igitur (inquunt) dum Christus dixit: hoc est corpus meum, idem voluit dicere, & suadere, ac si dixisset, hoc significat corpus meum. Sed non valet hæc ratio generaliter, ita ut verbum, est, in Sacra Scriptura semper accipiendum sit pro verbo, significat, quamvis in locis citatis sic accipiatur. Nam si hoc esset, Calvinistæ posset cum Ariani figurative accipere hæc verba D. Joannis: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum; Verbum caro factum est, &c. Sed accipiunt ea realiter, cum non dicant cum Socinianis Verbum illud spectare ad verbum Evangelicum, & accidentale; sed ad Verbum Divinum & substantiale: ergo nec debent accipere hanc particulam, hoc est corpus meum, sicut istam, hoc significat corpus meum, sed in sensu vero, & reali. Nec possunt aliter accipi propter verba, quæ præcedunt, scilicet: accipite & manducate, & bibite, quæ cum de corpore dicta sint, ac de sanguine, verum corpus & verum sanguinem exprimunt. Pariter & propter hæc: Biberunt ex eo omnes, quæ sequuntur, & suadent Apostolos non bibisse signum sanguinis Christi, sed bibisse verum sanguinem.

Resol. var altera hæreticorum instantia.

Dicent hæc verba Lucæ; Hic est calix novum Testamentum in meo sanguine, qui pro vobis effundetur, non possunt accipi nisi figuratè; calix enim non est Testamentum, seu signum pacti & initi foederis Dei cum hominibus, nisi figuratè. Porro non valet hæc ratio, quia Testamentum sive foedus ibi propriè sumitur, & duo significat, pactum scilicet, & victimam, cujus oblatio foedus seu pactum sancitur: ergo hæc victimam, seu Hostia oblata, quæ est Christus, est verè & realiter vivens, & immolatur, estque verum Sacrificium, quod non fit rei figuratè, aut per aliam rem significatè, sed rei viventis & existentis.

Verba consecrationis non expriment figuram, sed realitatem.

Addunt Christum ibi locutum fuisse figuratè, quia statim post hæc, Accipite & manducate, hoc est corpus meum, addit, hoc facite in meam commemorationem, seu memoriam; memoria autem non est de præsentibus, sed de præteritis: ergo dum Christus præcepit Apostolis, ut Eucharistiam celebrarent, non voluit, quod eam accipiendo existimarent se reverè accipere verum corpus, quod esset præsens, sed tantum quod recolerent memoriam illius, qui hæc instituerat.

Eucharistia non est commemoratio Christi simpliciter, & absolute, sed solum Christi patientis, & morientis, non verò Christi instituentis hoc Sacramentum, ut monet Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. dicens: quod quotiescumque manducamus panem hunc & calicem bibimus, mortem Domini annuntiamus, donec veniat. Igitur hæc memoria fieri potest in Eucharistia, licet Christus sit ibi præsens verè, & realiter. Nam memoria alicujus rei non excludit semper illius realitatem, & præsentiam, ac proinde nec præsentia realis corporis, & sanguinis Christi excluditur in Consecratione Eucharistie, licet sit memoria passionis & mortis Christi jam præteritæ, quia est etiam expressio actualis corporis ipsius sub speciebus verè & realiter existentis, ut clarè & evidenter probari potest hoc exemplo familiari. Vox parvuli in domo inclusi potest esse memoria doloris, quem Mater passa est in partu, & signum infallibile ejusdem Filii existentis in domo, ita ut Mater audiens Filium suum recorderetur doloris partus, & sciat Filium suum esse in domo verè & realiter. Unde licet Christus dixerit: Hoc facite in meam commemorationem, non debemus inferre Eucharistiam esse nudam memoriam aut commemorationem Christi, aut illius, quod Christus fecit, seu memoriam passionis aut mortis ejus, quam annuntiamus. Sed debemus insuper inferre ipsam Eucharistiam esse reiterationem illius, seu Sacrificii quod fecit, & Sacramenti quod instituit, seu conversionis panis in carnem, & vini in sanguinem.

Tandem obijciunt ex contradictione, quae sequeretur ex illa reali praesentia corporis Christi sub speciebus panis & vini consecratis. Nam (inquunt) implicat, quod corpus indivisum manens simul existat in pluribus locis; subindeque implicat etiam, quod corpus Christi, unum & indivisum manens sit in caelo Empireo ad dexteram Patris, & in terra in Sacramento Eucharistiae, quod in infinitis Altaribus invenitur.

Respondeo cum communi sententia, quod licet repugnet idem numero corpus esse simul in pluribus locis circumscriptivè, non tamen implicat, quod nitente divina virtute sit in uno circumscriptivè, & in pluribus aliis Sacramentaliter: ergo Christi corpus potest esse in caelo circumscriptivè, seu sedere in propria specie ad dexteram Patris, & simul in terra Sacramentaliter poni in Eucharistia, & in pluribus Altaribus simul existere. Hoc enim non est multiplicare corpus, neque substantiam ejus, sed solum multiplicare praesentiam, aut reddere idem corpus praesens pluribus in locis, ut sancit Sacra Tridentina Synodus sess. 13. cap. 1. ubi legitur: *Docet Sancta Synodus, & aperte ac simpliciter protestatur, in almo Sancta Eucharistia Sacramento, post panis & vini consecrationem, Dominum nostrum Jesum Christum, verum Deum, atque hominem, vere, realiter, atque substantialiter sub specie illarum rerum sensibilibus contineri: nec enim haec inter se pugnant, ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in caelis asideat, juxta modum existendi naturalis, & ut multis nihilominus aliis in locis Sacramentaliter praesens sub substantia nobis adstet, ea existendi ratione, quam est verbis exprimeret vix passivus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustrata, assequi possumus, & constantissime credere debemus &c.* Impossibile quoque est, quod Haeretici probent hoc miraculum esse super virtutem divinae Omnipotentiae, neque super inventiones divini amoris, qui cum fecerit hypostatice unire carnem Verbo, fecit etiam panem in hanc carnem convertere, eamque pluribus locis praesentem reddere.

Instant Haeretici, & dicunt, quod si Christus sedens ad dexteram Patris esset etiam realiter sub pane consecrato, non dixisset suis Apostolis post Coenam & Resurrectionem Joan. 16. *Expedi vobis ut ego vadam: si enim non abiero, Pauculus non veniet ad vos; quia non recessisset ab eis, nec reliquisset mundum, cum semper fuisset in Altari praesens ipsis Apostolis.* Reliquit tamen mundum, & ivit ad Patrem, & teste Scriptura: igitur non habemus in terris corpus Christi substantialiter, ut ipsemet Christus protestatus est Discipulis murmurantibus, quod pretium Unguenti in caput ipsius in domo Simonis Leprosi à Magdalena effusi non esset potius servatum pauperibus erogandum, dicens Joan. 12. *Pauperes semper habebis vobiscum, me autem semper non habebis.* Igitur habemus tantum signum, figuram, aut representationem ejus in Eucharistia.

Respondeo ex locis citatis, & ex aliis similibus citandis nullum posse inferre Christum non esse substantialiter, & realiter in Eucharistia, quia ibi loquebatur de recessu quoad praesentiam aspectabilem, & humanam, ac familiarem cum hominibus conversationem, non autem quoad praesentiam Sacramentalem supernaturalem, & miraculosam, quam habet in Sanctissimo Eucharistiae Sacramento. Hoc verum esse patet; nam Matth. ult. Christus dixit Discipulis suis: *Ecco ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi.* Inde tamen nullus negat (saltem ex Calvinistis, & ex aliis Haeticis, quos hic impugnamus) Christum ascendisse in caelum. Unde dicendum est, quod Christus in caelum ascendit juxta illud Joan. 6. *Expedi vobis &c.* Et quod juxta illud Matth. *Ecco vobiscum sum, remansit in terris; alioquin haec verba ultima Christi, vel praecedentia essent falsa, quod non est dicendum.* Igitur ut uterque textus salvetur, necessario tenendum est, quod dum Christus recessit ab Apostolis dicens: *Relinquo mundum, & vado ad Patrem, de praesentia visibili loquebatur, & de familiari conversatione, & dum dixit: Ecco vobiscum sum, loquebatur de alia praesentia, seu de Sacramentali supernaturali, & miraculosa, qua est in Sanctissimo Eucharistiae Sacramento, pro quo conficiendo Apostoli habebant potestatem.*

Nec valet dicere, quod haec autoritas: *Ecco vobiscum sum usque ad consummationem saeculi, salvatur, si textus*

Respon-
sio ad ul-
timum
objectio-
nem.

Triam-
sinum.

Joan. 16.

Joan. 12.

Matth.
ult.

Matthaei intelligatur de praesentia figurata per Eucharistiam, quae repraesentat Christum. Non valet, inquam, quia non dixit, *ecce panis, nec, ecce figura, sed, ecce ego, quae verba referunt ad personam Christi loquentis.* Nec dixit, *vobiscum est, sed dixit, vobiscum sum, ut ostenderet, quod erat permanens cum hominibus usque ad consummationem saeculi, realiter, & substantia- liter, quia verbum, sum, denotat existentiam suppositi praesentis.*

Albertinus Minister Calvinianus sic objicit. Si corpus Christi esset verè in Eucharistia, quilibet communicans manducaret carnem Domini, & haberet vitam aeternam; at quilibet manducans Eucharistiam non habet vitam aeternam: ergo in ipsa non continetur corpus Domini.

Respondeo negando minorem, si intelligatur de dignè communicante; nam qui dignè communicat, habet vitam aeternam, licet indignè communicans non habeat eam. Haec responsio est Apostoli 1. ad Corinth. cap. 11. vers. 27.

Respon-
sio ad
rationem
Alberti-
ni.

A R T I C U L U S XXXVII.

Convincit Lutheranos, Corpus Christi verè & realiter remanere in Hostia tamdiu quamdiu remanent species.

Plures Haeretici insurrexerunt adversus Eucharistiam, ut ex jam dictis manifestum est, sed diverso modo eam impugnaverunt. Quidam infra nominandi fa- tentur contra alios Eucharistiam esse verum novae Legis Sacramentum, & in ipso Sacramento Christum esse verè & substantialiter praesentem. In hoc conveniunt cum Catholicis, & in alio disconveniunt ab ipsis. Nam à veritate fidei plurimum aberrant dicendo Eucharistiae Sacramentum non esse permanentem, nec in se continere corpus, & sanguinem Domini tamdiu, quamdiu permanet species Sacramentales, sed in solo usu, seu sumptione ita consistere, ut extra Communionem corpus Christi non sit in Hostia Consecrata. At quia ex errore error oritur, & ex haeresi haeresis nascitur, dicunt Eucharistiam nunquam esse servandam post Missae celebrationem propter quancumque verisimilem futuram necessitatem, nec propter adorationem, quia (inquunt) est praesens manducantibus dumtaxat, cum pro manducantibus instituta fuerit Eucharistia.

Hujus haeresis Protectores sunt Lutherani, qui credunt hoc Sacramentum non consistere in aliqua remanente, sed esse sicut Baptisma; nam (inquunt) sicut aqua in Baptismo non habet rationem Sacramenti, nisi quando actu applicatur, ita panis Eucharisticus non habet rationem Sacramenti, nisi quando actu manducatur, non vero quando conservatur in Pixide, sicut aqua Baptismalis, seu in Fonte Baptismali conservata non est Sacramentum, etiam si in ipsa puer aliquis fuerit lotus.

Eundem Lutheri errorem docuit Martinus Bucerus, qui licet dixerit cum Berengario Christum non esse in Hostia, nisi per figuram, voluit tamen species Sacramentales non esse permanentes, sed in sola manducatione consistere, hoc est, Eucharistiam esse tantum Sacramentum in illo instanti, in quo panis manducatur. Porro si nonnullis Authoribus credere fas est, dicam Lutherum secutum fuisse errorem Martini Bucerii. Nam teste Gavatio ipse Bucerus anno 1536. persuasit Luthero (qui à fide Catholica recedendo, realitatem corporis Christi non admittebat in Sacramento Coenae) corpus Christi non esse in Hostia, nisi dum sumitur, & deinde sumptionem ipsam dumtaxat esse Sacramentum Eucharistiae. Huic suasioni adhaesit Lutherus, saltem quoad permanentiam corporis sub speciebus, quam non admittebat Bucerus, cum quo dixit hoc Sacramentum consistere in solo usu, licet contra eundem admiserit realitatem. Et id eo hujus haeresis Author non esset Lutherus, sed Bucerus.

Calvinus etiam contendit lib. 4. institut. cap. 17. panem Eucharisticum, seu Coenam non habere rationem Sacra-

Lutherani.

Bucerus.

Calvi-
nus.

Sacramenti, nisi cum actu sumitur, & manducatur; ibi enim ait: *Quare qua virtute putant, Hostiam esse verè consecratam? nam verba illa proferunt: hoc est corpus meum, ego vero contra objicam, simul dictum esse; accipite & manducate, neque id denibilo faciam, cum enim praepro an- na se promisso, dico haec sub illo ita inclisam, ut separata fiat omnino nulla.* Ex quibus sequitur Calvinum Coenae Sacramentum, aut panem Eucharisticum (quem putat solùm repraesentativum corporis Christi) in soloufure ponere.

Huic Lutheranæ haeresi, aut ut veriùs loquar, Bucerang impietati subscripsit Marcus Antonius de Dominis, seu ille, qui se fraude intrusit in Episcopatum Spalatensem in Dalmatia, & temper conatus est deprimere auctoritatem Summi Pontificis Romani.

Marcus
Antonius de
Dominis

§. I.

Probat Christum permanere in Hostia Consecrata.

Hanc haeresim, Sacratissimum Eucharistiae Sacramentum in solo usu constituentem, damnarunt varia Concilia, scilicet Concilium Nicænum I. celebratum anno 425. sub Sylvestro Papa cap. 4. Aurelianense, Lateranense, tandem & Tridentinum, sess. 13. Can. 4. ubi habetur: *Si quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistia Sacramento non esse corpus, & sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantum in usu, dum sumitur, non autem ante, vel post & in Hostiis, seu particulis consecratis, quae post Communionem referantur, vel supersunt, non remanere verum corpus Domini, Anathema sit.* Idem Concilium hanc ipsam veritatem sic sancit in cap. 3. ejusdem sessionis: *Commune hoc quidem est sanctissimum Eucharistia cum ceteris Sacramentis, Symbolum esse rei sacrae, & invisibilis gratia formam visibilem: verum illud in ea excellens & singulare reperitur, quod reliqua Sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur; ut in Eucharistia ipse sanctitatis aurhor ante usum est: nondum enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cum verò tamen ipse affirmaret corpus suum esse quod praebebat, & semper hac fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem sub panis & vini specie una cum ipsius anima, & divinitate existere.*

Nicænu
I.
Aurelian.
ense.
Lateran.
ense.
Trident.
inum.

Arelan-
ense.

Corpus
Christi
remanet
in Eu-
charistia
tamdiu
quam-
diu re-
manent
species
Sacra-
menta-
les.

Insuper in cap. 5. & 6. ejusdem sess. approbatur, & commendatur mos Ecclesiae reverenter alterandi in Sacratio, & ad infirmos deferendi Sacramentum Eucharistiae, & honorificè circumferendi illud in Processionibus per vias, & loca publica. Hanc ipsam venerationem Eucharistiae commendat etiam Can. 94. distinctionis secundae de Consecrat. de promptus ex Concilio Arelanensi: ibi enim habetur; *Qui bene non custodierit Sacramentum, & Mus vel aliquod aliud animal illud comederit, quadragesima diebus poeniteat, qui autem perdidit illud in Ecclesia, aut pars ejus ceciderit, & non inventa fuerit, quadragesima diebus poeniteat.* His verbis constat hoc Concilium sancire corpus Christi esse sub speciebus Sacramentalibus tamdiu, quamdiu durant ipsae species.

Eadem veritas manifestè colligitur ex his verbis: *hoc est corpus meum, quibus conficitur Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum.* Ex ipsis quidem verbis sequitur quod tamdiu manet hoc Sacramentum, quamdiu manet id, sub quo Christus Dominus (qui pronunciavit ea) affirmavit, aut dixit Discipulis suis esse corpus suum. Nam dicens, *hoc est corpus meum, demonstravit corpus suum esse id, quod dabat, & quod Discipuli acceperunt post consecrationem, ita ut in illo contineretur corpus; alioquin Christus non dedisset Apostolis corpus suum, sed purum panem, quod Lutherani negant.* Sed species illius rei, quam pra manibus habebat, scilicet panis, sub quo corpus Christi realiter continetur, manet etiam peracta consecratione: ergo manet etiam sub eisdem speciebus corpus Christi, nec ab ipsis recedit, nisi ipsis speciebus deficientibus: alias sequeretur, quod corpus Christi non fuisset datum Discipulis, ut jam monui, quoniam antequam Discipuli manducarent panem illum, in ipso pane non fuisset corpus, quod est falsum, nam erat Consecratus & continebat realiter corpus Domini, ac proinde non potest consistere in solo usu, cum

ante usum, seu manducationem corpus esset sub speciebus panis, ut probant haec verba: *accipite & manducate; hoc est corpus meum, seu id, quod do vobis, est corpus meum.* Sanguis erat sub speciebus vini antequam biberent Apostoli. Et ideo licet Eucharistia sit aliquo modo propter usum, scilicet ut manducetur; tamen non debet consistere in solo usu, aut actuali manducatione, cum corpus fuerit prius à Christo oblatum, quam sumptum à Discipulis.

Deinde si in solo usu consisteret, sequeretur, quod tantum ille Apostolus, qui primo accepit calicem, & bibit, bibisset verè sanguinem Domini, alii autem non: nam omnes Apostoli biberunt successivè ex uno, eodemque calice, ut facile colligitur ex illo Marc. cap. 14. vers. 23. *Et accepto calice gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes.* Quibus constat Christum dedisse tantum unum calicem, & semel dixisse, *bibite, ut restatur Matth. cap. 26. vers. 27* dicens de Christo: *Et accipiemus calicem gratias egit: & dedit illis, dicens, bibite ex hoc omnes.* Igitur primus solum bibisset sanguinem Domini, ceteri vero non, quia usu illius consummatum fuisset Sacramentum, saltem prout constat sanguine sub specie vini, cum talis usus per unum Apostolum ita esset perfectus, & completus, ut ceteri Apostoli non potuissent bibere vinum illud, nisi Christus iterum dixisset; *accipite & bibite, quod non dixit, & ideo errant Haeretici Eucharistiae Sacramentum in solo usu constituentes.* Certum est, quod durante toto illo tempore Coenae Sanguis Christi erat sub speciebus vini. Certum est etiam, quod si non bibisset totum calicem, ita ut aliqua pars vini consecrati in eo remansisset, fuisset verè sanguis Christi; ergo Eucharistia est Sacramentum permanentem.

Respondent Haeretici Christum consecrasse panem & vinum post utriusque traditionem, id est, post panem acceptum ab Apostolis, idque colligitur ex illo Matth. cap. 26. vers. 26. *Coenam illis accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: accipite, & comedite, hoc est corpus meum.* Inde enim voluit hoc Sacramentum fuisse institutum in usu tantum, quia dare & accipere, seu manducare, in Coena illa fuerunt duo correlata, id est, fuerunt simul.

Sed non valet haec responsio, quia per haec verba, Christus invitavit Discipulos ad manducandum; ea enim protulit, ut Apostoli corpus ejus manducarent, & ejus Sanguinem biberent: quamvis ea protulerit, ut panem in corpus suum verteret, & vinum in sanguinem, & ideo prius vinum sit sanguis, & panis corpus Christi, quam biberent & manducarent; nam id quod Christus fecit in hac Coena, prius, aut posterius, non est colligendum ex ordine verborum, sed ex eorum sensu & significatione, & inde videbunt Lutherani, quod Christus non dedit Apostolis panem, sed corpus suum. Quippe haec verba: *hoc est corpus meum, significant corpus Christi esse sub speciebus panis, & ideo certum est, quod non significant Apostolos pra manibus habuisse purum panem, dum Christus ea protulit, sed carnem Christi.*

Deinde ex verbis Matth. & Marci non constat Apostolos jam manducasse panem à Christo datum, nec esse actu comedentes ipsum, quando Christus dixit: *hoc est corpus meum.* Probabile enim est, imo & evidens Apostolos non manducasse hunc panem, nec bibisse hoc vinum, nisi post prolata, & audita verba Christi, ut viderent, quod non panis, sed caro dabatur illis: ergo corpus Christi erat sub speciebus panis, antequam Apostoli illum manducarent, & poterat ibi permanere, imo permanit sub eisdem speciebus tamdiu, quamdiu fuerunt existentes. Si Apostoli non manducassent tunc, aut servassent illum panem, ut dicitur de Jada Proditorre (qui juxta testimonium Theophylacti retinuit panem, & ostendit illum Judaeis, dicens: ecce panem, quem dedit nobis Jesus Nazarenus dicens ipsum esse carnem suam, quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam) certò tunc corpus Christi fuisset huic pani realiter praesens; idcirco nullus potest negare Eucharistiam esse Sacramentum permanentem, cum panis in carnem sit conversus antequam manducetur, & vinum sit conversum in sanguinem, antequam bibatur, ut suadet ex illo Matth. 26. vers. 27. *Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur*

Marc.

Matth.

Matth.

Resolvi-
tur in
stantia
haereti-
corum.

Matth.

in remissionem peccatorum. Quia hæc verba manifestè ostendunt Christum non dedisse Apostolis vinum, sed suum sanguinem, quia posuit particulam causalem, ut eos modo veret ad bibendum non vinum, sed sanguinem.

Undè Apostolus 1. ad Corinth. cap. 11. vers. 28. ait: *1. Co. Probet autem quisipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Ex hoc quidem documento Apostolico constat panem esse corpus Christi antequam manducetur, & vinum esse sanguinem antequam bibatur, quia non loquitur de pane, & vino usualibus, sed de carne & sanguine Christi contentis sub speciebus panis, & vini, ut probant hæc verba, quæ immediatè sequuntur: *Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non disjudicans corpus Domini.* Nec mirandum est, quia cibus, & potus sunt in mensa antequam fumentur, imò antequam à coenantiibus & ab invitatis accipiantur. Eucharistia est Cæna Agni providi, & ideo est verè caro Christi, nedum dum fumitur, sed etiam dum conficitur; non enim fit dum fumitur, sed ut sumi possit; hinc est, quòd cum sumi possit ab absentibus à mensa, si ad alios deferatur, vel si absentes ad ipsam accedant, certum est, quòd conservatur tamdiù, quamdiù conservantur species, ut venientes possint eam sumere.

Eadem veritas Catholica suadetur autoritate Clementis Romani, D. Perri Discipuli, & in Cathedra Successoris, qui inter multa, quæ à Beato Petro se accepisse narrat, unum est, quòd nostram Doctrinam maximè commendat. Nam in lib. 8. constituit. Apostolic. cap. 13. in fine ait: *Tribus gradibus commissa sunt Sacramenta divinarum secretorum, id est, Presbytero, Diacono, & Ministro, qui cum timore, & tremore Clericorum reliquias corporis Domini debent custodire fragmentorum, ne qua putredo in sacrario inveniantur, ne cum negligenter agitur, portio corporis Domini gravis inferatur injuria; recitetur Psalmus trigésimus tertius, dum ceteri communicant, & post communionem omnium rum virorum, tum mulierum, sumas Diaconus reliquias, & inferat in Tabernaculum.*

Idem habetur in Can. 23. distinct. 2. de Consecrat. Igitur tempore S. Clementis Eucharistia servabatur in mentum Sacrario, & in illo sic servata erat verum corpus Christi ex insurrectione Concilium Wormisense relatum in Can. 93. dist. 2. de Consecrat. ubi legitur: *Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam, & quando quis infirmatus fuerit, statim eum communique, ne sine communionem moriatur.* Ratio, ob quam in Pixide conservanda est Eucharistia, & ob quam dicere debemus ipsam esse Sacramentum permanentem, est, quia fuit instituta per modum cibi spiritualis animæ; & ideo sicut cibus naturalis ante actualem manducationem est cibus ita completè habens virtutem adæquatam ad nutriendum corpus humanum, ut ipsa manducatio sit tantum conditio necessaria, ut actu nutriat, ita similiter Eucharistia ante manducationem ita est completè cibus habens virtutem adæquatam ad reficiendam animam, ut ejus sumptio, manducatio, aut usus sit tantum conditio requisita, ut reficiat, & nutriat, non verò ut sit verè panis Angelorum, & cibus spiritualis viatorum.

Deinde Eucharistia est Sacramentum continens verè, & realitè corpus, & sanguinem Domini, ut fatentur Lutherani, qui contra Calvinistas dicunt, & credunt corpus Christi esse realitè præsens speciebus Sacramentalibus; sed corpus illud est substantialitè permanent in loco, in quo est, cum sit ens per se subsistens: ergo permanet in Hostia Consecrata, cum sit in illa absque ulla intrinseca mutatione, & sit idem ac illud, quòd est in Cælo sedens ad dexteram Patris, ut etiam fatentur Lutherani.

Eucharistia conservationem referunt plures Sancti Patres. S. Irenæus Episcopus Lugdunensis, qui floruit in fine secundi sæculi, & in principio tertii in Epistola ad Victorem Papam, quæ extat apud Eusebium lib. 5. Hist. cap. 24. refert, quòd illius temporis consuetudo erat, ut Papa mitteret Eucharistiam ad alios Episcopos in signum pacis & Communionis. Igitur tunc Fideles nedum credebant realem præsentiam corporis Christi sub speciebus Eucharisticis, ut volunt Lutherani contra Calvinistas, sed etiam credebant hanc ipsam præsentiam Christi esse in Hostia permanentem. Idque suaderi potest alio testimonio. Nam legimus apud Surium, quòd

D. Irenæus. Olimpa pa mitterebat Eucharistiam ad Episcopos.

S. Lucianus Presbyter Antiochenus cum esset in carcere, in pectore suo, velut in vivo Altari Christi corpus consecravit, partem Hostia Consecrata sumpsit, alteram præsentibus Fidelibus distribuit, alteram vero ad Fideles absentes misit per Diaconos. Tertullianus etiam pluribus in locis testatur Fideles tunc solitos esse Hostiam in manibus accipere, & eam domum deferre, ut urgente necessitate ob persecutionem, illam secreto fumerent. Eandem consuetudinem referunt alii Sancti Patres antiqui, scilicet S. Cyprianus Serm. de lapsis, S. Ambrosius lib. de obitu Satyri Fratris, S. Basiliius Epist. 289. quæ est ad Cæsariam Patriciam. Idem referunt alii.

Reverà hæc consuetudo secum deferendæ Eucharistiam fuit proscripta in Concilio Toletano primo celebrato sub Anastasio Papa per Episcopos IX. anno 400. in Concilio Rothomagensi, tandem & in Tridentino, si non directè & expressè, saltem indirectè & implicite sels. 25. cap. 10. Sed hæc revocatio non nocet, quia hæc consuetudo non fuit proscripta, ut Fideles crederent hoc Sacramentum non esse permanentem, sed ut viderent admistrationem ipsius ad solos Presbyteros spectare. Sanè hæc consuetudo conservandi Hostiam Consecratam probat evidenter Ecclesiam Romanam nunquam credidisse Eucharistiam consistere in solo usu, sed temper docuisse ipsam esse permanentem Sacramentum, hancque Doctrinam accepisse ab Apostolis, & ab Apostolorum Discipulis, quibus Christus dixerat: *Accipite & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, & quique crederent corpus illud esse permanentem sub speciebus panis, & Christum esse cum illis præsentem in Sacramento Altaris, ut ipse promiserat eis Marth. ult. vers. 20. dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.*

Nec valet dicere, quòd S. Clemens loco supra citato scilicet in Can. 23. dist. 2. de Consecrat. expressè declarat Eucharistiam non esse servandam, ibi enim inquit: *Tanta in Altari cordè Holocausta offerantur, quanta populo suscipere debeant, quod si remanserint, in crastinum non referuntur, sed cum timore & tremore Clericorum diligentia consummuntur.* Non valet, inquam, quia Communio tunc ita frequens erat, ut Sacramentum ægrotis servare necesse non esset, & ideo ille Sanctus Papa voluit omnia Holocausta consummari à Clericis, non vero improbare omnino consuetudinem conservandi eam; unde statim subdit: *Qui autem residua corporis Domini, quæ in Sacrario relicta sunt, consumunt, non statim ad communes accipiendos cibos conveniant, ne putent Sanctæ portioni miscere cibum &c.* Per hæc enim verba constat Summum Pontificem Clementem primùm prohibuisse reservationem Eucharistia conditionalitè dumtaxat, seu dum non est necessitas conservandi eam pro infirmis, ut patet ex usu Ecclesiæ Romanæ, quæ non permittit reservationem Eucharistia Ecclesiis, quibus non competit animarum cura, aut ab aliqua communitate Religiosa non dirigitur, ut perennis probat praxis. Ideoque hæc Clementina constitutio non prohibet usum conservandi in Pixide Hostias consecratas, imò potius præcipit illum.

Hæretici dicunt Christum Dominum non præcipisse conservationem Eucharistia, ut notat Origenes in c. 7. Levit. Homil. 5. ubi ait: *Dominus panem, quem Discipulis dedit, & dicebat eis: accipite & manducate, non distulit, nec servari iussit in crastinum:* ac proinde Ecclesiam Romanam non potuisse illam instituere, cum nullam possit habere potestatem circa ea, quæ sunt à Christo ordinata.

Non valet consequens, quia Christus per Apostolos, & Ecclesiam plura ordinavit, quæ per se non iussit. Undè licet Origenes hæc dixerit, non improbat tamen usum conservandi Eucharistiam, sed solum voluit affirmare hanc conservationem non esse de jure divino, quòd non officit assertioni nostræ. Nam licet non servetur jure divino, sed solum jure Apostolico, per hoc non sequitur Eucharistiam non esse Sacramentum permanentem, quia ex ipsius institutione inferitur hæc permanentia. Nonnè Eucharistia fuit instituta per modum cibi, & de facto cibus est, ut declarat Christus dicens: *caro mea verè est cibus?* Nonnè de natura cibi est manere donec corrumpatur? Ergo non fuit necesse divinum præceptum de Eucharistia servanda, cum ex se servabilis sit, eo quòd substantialitè, & realitè contineat corpus incorruptibile, ut fatentur Lutherani, qui si nolint hanc

Consuetudo secum ferendi hostiam proscripta facit.

Matth. ult. S. Clementis Tanta in Altari cordè Holocausta offerantur, quanta populo suscipere debeant, quod si remanserint, in crastinum non referuntur, sed cum timore & tremore Clericorum diligentia consummuntur.

Apost. ubi dicitur de reservatione Eucharistia in sacramento permanentis.

Origenes.

Eucharistia est Sacramentum permanentis.

hanc responsonem recipere, dicimus, quòd Origenes in hoc erravit, sicut in pluribus aliis articulis.

Dicent Hæretici Hostiam conservandi consuetudinem improbant, quòd Hefichius lib. 2. in Levit. cap. 8. ait dari præceptum speciale de non servandis reliquiis Eucharistia. Respondeo hoc præceptum intelligendum esse de Hostiis, quæ servari non poterant eum reverentia, aut veneratione debita, ratione loci, aut temporis, aut contingit, quando huic Sacramento potest fieri injuria ab Hæreticis, & inimicis nostræ Religionis, aut quando servari non possunt nisi indecenter; tunc enim species illæ ad vitandam profanationem, & contemptum tradi debent igni velut clemento omnium purissimo consumendæ, ut præcipit Missale Romanum cap. 20. Rubricarum de defectibus circa Missam, si non possunt ab aliquo Sacerdote, vel ab alia persona decenter administrari. Reliquæ autem, quæ sunt immunes ab ejusmodi periculis, & integræ remanent, possuntque decenter conservari, conservandæ sunt non per annum integrum, sed ad summum per quindecim dies, ut declarat Innocentius IV. constituit. XIV.

Tandem ex his, quæ dicunt Hæretici contra conservationem Eucharistia in Sacrario, nullum potest constitui argumentum contra permanentiam hujus Sacramenti, quia dato & non concessio quòd prohibuit esset servare illud in Pixide, hoc non probaret institutum fuisse ad usum tantum, seu in solo usu consistere, quia semper subsistit, quòd Christus sit verè in Hostia, seu in pane consecrato antequam edatur, quòdque sub speciebus existat, donec completè edatur: quippe Consecratio est rei permanentis, & subsistentis, & de facto subsistit donec destruat.

§. II.

De Responsonibus ad Argumenta Hæretica.

Præcipua ratio Hæreticorum est, quia Baptismus, Confirmatio, & alia novæ Legis Sacramenta consistunt in usu, & conferunt gratiam sanctificantem, sicut Eucharistia (inquunt); nullum tamen ex illis est, quòd non consistat in usu: Ergo Eucharistia consistit etiam in usu tantum, sicut cætera Sacramenta.

Porro evidenter nulla est hæc Hæreticorum argumentatio. Hujus nullitatis causa est, quia Eucharistia continet rem Sacram, realitè, & substantialitè, seu corpus Christi, quòd cum sit ex se substantiale, ac permanentem, permanere debet in Eucharistia Sacramentum; cæterà verò Sacramenta continent verè rem Sacram, sed accidentalem, nempe virtutem ad sanctificandas animas per gratiam, quam producunt, dum debite applicantur. In hoc quòd est producere gratiam tantum, dum applicantur, omnia Sacramenta conveniunt cum Eucharistia, quæ etiam confert gratiam sanctificantem, & in alio, scilicet in hoc, quòd est non permanere, Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia ab Eucharistia differunt, sicut minus à majore, & digniore. Hinc est, quòd Eucharistia est dignior cæteris Sacramentis, cum præter gratiam accidentalem, quam confert, contineat gratiam substantialem nempe carnem Christi, quam non continent alia Sacramenta. Undè cum talis effectus, seu sanctificatio non possit à Sacramentis provenire, nisi applicantur, consistunt in usu, seu in sola applicatione. Istud verò licet ita sanctificet, dum panis consecratus manducatur, ut non sanctificet nisi manducetur, subsistit tamen subsistente Hostia consecrata, quæ continet Corpus Christi realitè permanentem, & per hoc ab aliis Sacramentis distinguitur, ut declarat Tridentinum sels. 13. cap. 3.

Eucharistia differt ab aliis Sacramentis.

Eucharistia in sola causa instrumentalis ejusdem gratia fuit institutum, sed etiam ut mensa, & convivium, in quo Christus sumitur; idcirco ex natura sua est permanentem, & subsistens realitè, ut ad illud accedere possint Fideles, & in ipso refici. Undè hæc verba Salvatoris: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos* possunt tribui Christo in Eucharistia existenti, cum non sit ibi transitorie, ut volunt Lutherani, sed permanentem, cum dicat: *Ecce ego vobiscum sum usque &c.* ut sub bina

specie carnem suam, & sanguinem suum Christus daret. Addunt insuper Christum instituisse Eucharistiam, ut carnem suam daret ad manducandum; etenim instituitur hoc Sacramentum jussit panem accipi, ac manducari, & in ejus commemorationem fieri. Tota autem illa actio his verbis Luc. 22. *Hoc facite in meam Commemorationem* imperata est transitoria. Igitur Eucharistia Sacramentum debet consistere in usu, seu in sola actione transeunte, sicut Baptisma, Confirmatio &c. cum non causet gratiam nutrientem nisi in actuali usu, & sumptione, sicut cætera Sacramenta eam causant in applicatione.

Respondeo argumentum non valere; licet Christus instituerit Eucharistiam, ut nobis suam carnem daret ad manducandum, quoniam institutio hæc non probat Eucharistiam in sola manducatione consistere, quamvis non causet gratiam, nec nutriat, nisi manducetur. Ratio hujus est, quia Christus instituit eam, & postea acciperunt eam Discipuli: ergo non fuit instituta per manducationem, aut sumptionem, sed ut manducaretur, seu propter usum; idcirco non consistit in usu, nec in applicatione materiæ, & prolacione verborum, seu formæ, sed usus eam constitutam supponit, quia nullus potest uti re, quæ non est. Baptisma fit in usu, seu applicatione formæ, & materiæ, Eucharistia autem fit propter usum, ideo restat donec ipsa fidelis utatur, seu eam manducet, aut tamdiu, quamdiu durant species.

Nec valet contra nos, aut contra durationem, vel permanentiam hujus Sacramenti obijcere illud præceptum: *Hoc facite in meam commemorationem.* Non valet, inquam, quia hæc commemoratio faciendæ non est Sacramentum. Hoc ex ipso Baptismo dilucidè constat; nam Christus jussit Apostolis, ut irent ad omnes Gentes: *Euntes in mundum universum, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Nullus tamen dixit illam hæcenus professionem esse Sacramentum Baptismi, sed solum missionem ad baptizandum. Ita similiter nullus potest dicere Eucharistiam consistere in illa commemoratione, nec in alia actione transeunte, scilicet in manducatione, sed in esse permanente, cum denoret existentiam, ut evidenter probant verba formæ hujus Sacramenti, scilicet: *Hoc est Corpus meum*, quia indicant hoc, seu panem esse corpus Domini, aut sub specie panis existere Christi carnem, quæ cum sit extra suas causas, non debet consistere in usu, sed usum antecedere, sicut panis, aut alimentum est ante usum, aut sumptionem; nemo enim potest uti eo, quòd non est, cum ut aliquid alio utatur, sit necesse quòd accipiat illud, & ideo est necesse quòd illud, quòd ad usum accipitur, sit antequam pro usu accipiat, & quòd duret donec aliquis eo utatur, aut aliqua causa deficiat. Ergo corpus Christi existit in Eucharistia ante communionem, & in ipsa manet tamdiu, quamdiu durant species sacramentales, à quibus dependet quantum ad esse hic, seu quantum ad esse Sacramentale & Eucharisticum; hoc quidem esse non est transitorium, sed verè permanentem, quia est mensale, seu paratum velut cibus animæ, & spiritualis alimonia.

§. III.

In quo rejicitur Præcipua Lutheranorum Ratio.

Lutherus suam hæresim hoc argumento probare nititur. Christus instituit Eucharistiam ad solam communionem, hoc est, tanquam communionem, ita ut Sacerdos non possit consecrare, nisi sint, qui velint communionem sumere, ac proinde hoc Sacramentum non potest servari, sed debet simul confici, & sumi, subindeque in sola communionem, seu in solo usu consistere; Christus enim non consecravit, nisi ut Discipulis communionem daret.

Respondeo hoc esse falsum, quia Christus dicens Discipulis suis: *Hoc facite in meam commemorationem*, & dans illis potestatem conficiendi Eucharistiam, nullam apposuit conditionem de communionem faciendâ in illo instanti temporis; cum in illis verbis nulla fiat communionis mentio, sed solum consecrationis; nam licet dixerit: *Accipite & manducate*, inde tamen Lutherus non potest inferre Eucharistiam esse propter communionem præsentem, seu solis instantibus dandam, sed solum propter communionem præsentem, vel futuram: cibus enim est ad manducandum, & indifferens est ad absentes

Eucharistia non consistit in solo usu, licet propter usum instituta fuerit.

Resolvitur hæc ratio Lutheri in illa.

Rejicitur ratio Lutheri.

& præfentes. Eucharistia est per modum convivii, aut mensæ, ad quam nos invitat Christus, qui paravit eam.

Deinde si ad veram & realem Corporis Christi præsentiam in Eucharistia necessaria esset alicujus accipientis voluntas, ita ut Sacerdos non posset consecrare hostias, nisi essent qui vellent eas actu sumere, ut putat Lutherus, sequeretur, quòd potestas Sacerdotis ad consecrandum penderet à voluntate accipientis; cum non posset consecrare aliquam hostiam, nisi consentiente alio, nec Christus ibi adesset, nisi alius præter Sacerdotem veller quòd ibi adesset. At hoc est impium & temerarium, cum sit contra hujus Sacramenti institutionem, & totius Ecclesiæ definitionem, ut patet ex Florentina Synodo sub Eugenio IV. celebrata, quæ in Decreto de Armenis ait: Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris; Sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit Sacramentum, nam ipsorum verborum virtute, substantia panis in corpus, & substantia vini in sanguinem convertuntur. Ex quibus verbis sequitur Sacerdotem habere potestatem consecrandi independentem à voluntate communicantium, huncque posse consecrare panem sola vi verborum, toties quoties cum debita intentione profert verba Consecrationis super panem. Christus consecravit independentem à voluntate Apostolorum suorum, licet intuitu ipsorum, & Ecclesiæ consecraverit; idcirco Sacerdotes, quibus dedit hanc consecrandi potestatem, possunt consecrare panem, etiam si non sint præfentes aliqui, qui velint manducare illum, quoniam panis ille Eucharisticus potest servari pro aliis.

Concilium Florentinum.

Consecratio panis est valida independenter à voluntate communicantis.

Sed quia Lutherani temerariè rejiciunt Concilia Ecclesiæ Romanæ, convincendi sunt per absurda, quæ ex ipsorum Hæresi necessariò sequerentur, quæ cum non possint admitti, nec potest tolerari ipsorum Lutheranorum delirium. Nam si Sacerdotis potestas ad consecrandum corpus, & sanguinem Domini penderet à voluntate communicantium, Sacerdos non posset esse certus se integre consecrasset Sacramentum Eucharistiæ, quia nunquam ei constare poterit de voluntate alterius, an velit communicare, vel non? Sed hoc est absurdissimum, ideoque rejiciendum est illud, ex quo sequitur. Secundo supponamus aliquem astantem velle statim post Consecrationem Sacerdotis suscipere de manu illius Sacramentum. Nullus Lutheranus negat corpus Christi esse verè & realiter, arque substantialiter sub specie panis post Consecrationem, cum ibi adfuit omnia necessaria, scilicet panis consecratus, & voluntas suscipientis (quam ipsi Lutherani ad validitatem Consecrationis necessariò exigunt;) supponamus etiam, quòd post hanc Consecrationem integre factam ille, qui antea volebat communicare, & ob quem Hostia consecrata fuit, quique se ad Communionem paratum dicebat, nolit sumere Communionem. Quæro à Lutheranis an panis ille remaneret consecratus, vel non? Si primum: ergo imaginaria est illa conditio de voluntate communicantis apponenda ad Consecrationem. Si secundum, dico quòd est impossibile, quia supposito quòd postea idem veller communicare, antequam Sacerdos ab Altari recederet, certissimum est quòd posset communicare, seu eundem panem sumere (cum adhuc in Altari esset panis ille) quin Sacerdos iterum consecraret illum; ficta est igitur & imaginaria hæc conditio voluntatem communicantis necessariò requirens ad validam Consecrationem Eucharistiæ; nam Christus dicens Discipulis suis ordinatis, hoc facite in meam commemorationem, nullo modo expressit, nec significavit hanc conditionem de adhibenda voluntate communicantis.

ARTICULUS XXXVIII.

Probat adversus Petrobrussianos, Christum instituisse Missæ Sacrificium.

Juxta Sacrorum Scripturum testimonium plures adversus Missam insurrexerunt hæreses. Petrus Cluniacensis Epist. 2. lib. 1. & alii quamplurimi referunt, quòd Petrus de Bruiis, (à quo Petrobrussiani nomen habent) natione Gallus, docuit anno 1124. tempore Henrici V. Imperatoris, & Callixti Summi Pontificis Missam nihil esse, nec celebrari posse, sicque in Dei Eccle-

Petrus de Bruiis Henricus.

sia nullum esse verum Sacrificium à Christo Domino institutum. Petrus de Bruiis in Oppido S. Agidii Diocesis Nemaufensis igne combustum testatur ipse Abbas Cluniacensis, qui eandem hæresim tribuit Henrico patri Tolosano. Hanc ipsam Hæreticam sententiam docuerunt, & postea publicaverunt scilicet anno 1140 sub Conradò III. Imperatore, & Innocentio III. Papa, Arnaldistæ, sic dicti ab Arnaldo Brixienfi, qui ut refert S. Bernardus Epist. 24. Missam absolute negavit.

Arnaldistæ.

Anno autem 1352. tempore Caroli IV. Imperatoris, & Clementis VI. Papæ, Joannes Wicleffus, de quo sæpe locuti sumus, ausus est affirmare, quòd in Evangelio non constat Christum Missam instituisse, vel ordinasse Sacerdotes pro Missa celebranda. Porro horum Hæreticorum impietatem auxit, & exitiale bellum Missæ Sacrificio indixit Martinus Lutherus lib. de captivitate Babil. ibi enim sic alloquitur: Nihil hodie receptius quàm Missam esse opus bonum, & Sacrificium Missæ esse testamentum Christi, quod moriens post se reliquit distribuendum Fidelibus, secundum suam substantiam, propriè nihil aliud est, quàm verba Christi, accipere & manducare, scandalum speciosissimum, quòd Missam posse credatur esse Sacrificium, quòd offertur Deo. Ex quibus patet, quòd si admittat Missam, tamen negat ipsam esse verum Sacrificium. Idque clarius exprimit lib. de abroganda Missa privata, ubi inquit; Christus seipsum semel obtulit, non voluit deinde ab aliis offerri, sed memoriam sui Sacrificii voluit fieri. Idem docuerunt Philippus Melancthon in locis Tit. de Sacrificiis, Brentius in Confessione Wirtembergensi cap. de Eucharistia, Illyricus in Apol. Confessionis Antuerp. 15. Kemnitius prima parte examinis, & alii, qui scripserunt post Lutherum, qui cum impudentia intolerabili dixerunt Missam esse summam abominationem à Romanis Presbyteris adinventam Diabolo sua dente, ut refert Bellarminus. His omnibus Hæreticis adhæsit Joannes Calvinus, qui Missam majori audacia, & impudentia infestatus est lib. 4. institut. cap. 18. & 49.

Wicleffus.

Lutherus.

Melancthon.

Brentius.

Illyricus.

Kemnitius.

Calvinus.

Porro hos omnes errores longè majori impietate supergressus est quidam impiissimus Hæreticus dictus Bernardinus Ochinus, natione Italus, patria Senensis, qui plura scripsit contra Fidem Ecclesiæ Romanæ, sed ejus opera prohibita fuisse in Tridentino tanquam erronea, & Hæretica, ut patet in catalogo Aarthorum Librorum prohibitorum primæ classis. Ille enim Hæreticus in libello adversus Missam omnes, quas Diabolus suggererat Blasphemias, nefandam peccatore, & calamo evomuit, ut ostenderet Missam nedum non esse Sacrificium à Christo institutum, sed etiam nec opus laudabile.

Ochinus.

§. I.

In quo firmatur Veritas Autoritate Canonica.

Predictos Hæreticos, ac predictam Hæresim damnant Concilium Nicenum I. Can. 14. declarans, Diaconos non habere potestatem offerendi Sacrificium, sed solos Sacerdotes. Inde enim facile colligitur Missam esse Sacrificium à Christo Domino institutum, quia solus Sacerdos potest celebrare, & facere quod Christus fecit in Coena novissima cœnantibus Discipulis, hoc est, Missam celebrare, & in Sacrificium Deo offerre corpus & sanguinem Domini. Ephesinum I. tom. 1. c. 16. ubi Sancti Patres dicunt: Profitemur nos obire in Ecclesiis incrementum Dei cultum, & mysticas benedictiones, & sacrificare per Christi corpus & sanguinem. Chalcedonense actione prima. Laodicænum can. 44. ubi habetur: Mulier non ingrediatur ad Altare, non enim Altare, nisi propter Sacrificia, seu nisi propter Missam celebrandam, ideoque ex hoc Concilio Missa est verum Sacrificium.

Concilium Nicenum I.

Ephesinum I.

Chalcedonense.

Idem affirmat Concilium Nicænum II. Act. 6. dicens: Nemo unquam Apostolorum, vel Sanctorum Patrum incrementum nostrum Sacrificium in memoriam Passionis Christi factum, vocavit imaginem corporis illius, leges quascumque volens nunquam invenies nec Dominum, nec Apostolos, incrementum illud, quòd à Sacerdote offertur, dixisse imaginem, sed potius ipsam corpus Christi.

Nicænum II.

Constantiensis contra Joannem Wicleffum, & Lateranense sub Innocentio III. cap. firmiter, ubi habetur Christum in Eucharistia esse Sacerdotem, simul & Sacrificium. Hocque mysterium non posse confici nisi per Sacerdotes. Idem decreverunt Concilium Florentinum in decreto unionis, & alia quamplurima tum Generalia,

Constantiensis Lateranense Florentinum.

alia, tum Particularia, quæ omittit brevitas gratia, addendo tamen Tridentinum quod fest. 22. can. 1. ait: Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum & proprium Sacrificium, aut quòd offerri non sit aliud, quàm nobis Christum ad manducandum dari, Anathema sit. Et can. 4. Si quis dixerit, blasphemium irrogari Sanctissimi Christi Sacrificio in cruce peccato, propter Missæ Sacrificium, aut illi per hoc derogari, Anathema sit. His quidem Sacris Canonibus expressè damnantur Lutherani, & Calvinistæ, contra quos conditi fuere: indè enim suadetur Patres Lateranenses docuisse, Christum in Eucharistia existentem esse Victimam, aut Hostiam à Sacerdote in Missa oblatam Deo Patri. Eandem veritatem tenent communiter Sancti Patres.

Tridentinum.

§. II.

Probat Missam esse verum Sacrificium.

Missam esse propriè Sacrificium, in quo Christus offertur Deo Patri, evidenter demonstratur contra Hæreticos nedum ex autoritate Conciliorum, sed etiam ex essentiali, & propria descriptione. Certum enim est apud Philosophos, quòd definitio soli rei definitæ convenit; at Missa convenit omnia, quæ ad veram, & propriam Sacrificii rationem pertinent. Nam ex Divo Augustino lib. 4. de Trinit. cap. 14. ad verum & proprium Sacrificium requiruntur quatuor, scilicet Sacerdos legitimus, seu Sacrificator ad hoc officium à Deo institutus, Res Sacra, seu Victimam, Oblatio ejusdem, & consumptio. Idem fatentur omnes, qui de Sacrificio scripserunt. Hæc autem omnia in Missa conveniunt; adest enim Sacerdos offerens, adest res Sacra, scilicet corpus & sanguis Domini, adest Oblatio, quæ à Sacerdote tanquam à Ministro, & à Christo principali offerente fit, adestque rei Oblata consumptio, ut potest corporis & sanguinis Domini manducatio, & potatio; solis enim Presbyteris congruit sumere, & dare cæteris. Itaque Missa est verum, & proprium Sacrificium, cum habeat omnes conditiones ad verum Sacrificium necessarias, ut patet ex dictis, & nequeat eas habere, quin sit verum, & proprium Sacrificium; imò est Sacrificium nobilius, & perfectius, quò dignius nemo potest excogitare, cum Victimam sit pretii infiniti, & præ cæteris Deo grata; nihil enim aliud est, quàm Christus immaculatus. Undè D. Augustinus loco citato ait: Quia tam grave offerri, & suscipi potest, quàm caro Sacrificii nostri, corpus effecta Sacerdotis nostri?

Definitio Sacrificii convenit Missæ.

D. Augustinus.

D. Cyprianus.

Luc. 22.

Ego licet peccator accedo ad Altare vestrum, & offero Sacrificium D. Am. quòd instituiti, & offerro præcepisti. Idem sentiant plures brosius alii Sancti Patres.

Sacrificium nostrum, quòd Christus in ultima Coena instituit, quòdque Sacerdotes nostri quotidie in Altari offerunt, dum Missam celebrant, suaderi potest ex alio principio certiore, nimirum ex institutione Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti, quia tunc Christus obtulit seipsum, ut docet S. Cyprianus loco supra citato, & præcepit omnibus Discipulis suis, & futuris Sacerdotibus, ut facerent in sui commemorationem illud, quòd fecerat: fecerat autem Sacrificium; dixerat enim, Hoc est corpus meum, quòd pro vobis datur, non verò quòd pro vobis dabitur, ut indè ostenderet, quòd non solum postea in cruce debebat offerre Deo Patri corpus suum, sed quòd modo tunc offerebat illud sub specie panis pro nobis Deo Patri, quia tunc Christus dedit Patri corpus suum non in eam sicut Discipulis, sed ut Victimam & Sacrificium pro peccatis hominum.

D. Cyprianus.

Eodem modo locutus est de calice dicens: Hic est calix novum Testamentum in meo sanguine, qui pro vobis funditur; licet in vulgata, & antiqua novi Testamenti translatione habeatur in verbo futuri temporis, quia Græcè non est in futuro, sed in presenti; & non legitur fundatur, sed, funditur. Quo constat Christum duo obtulisse Sacrificia Deo Patri, unum incruentum, quòd fecit in Coena, aliud verò cruentum, quòd fecit in cruce, quamvis utrumque sit de Sanctissimo corpore suo. Hinc est, quòd quotiescumque manducamus panem illum, & calicem Domini bibimus, mortem Domini annuntiamus, donec ille ad judicium veniat; quia Sacerdos, qui consecrat, facit id, quòd facit, in commemorationem Christi, ut ipse præcipit dicens: Hoc facite in meam commemorationem. Nulla autem esset in Missa Christi commemoratio, nisi ille in novissima Coena obtulisset aliquo modo corpus, & sanguinem suum Deo Patri, quia in cruce verè Sacrificium fecit, & Deo Patri verè se obtulit, & Sacerdos Eucharistiæ conficiens non facit, quòd Christus fecit in cruce, sed solum id, quòd fecit in Coena novissima. Igitur si consecratio Eucharistiæ sit memoria Passionis, & Sacrificii, necesse est, quòd ipsa Missa sit Sacrificium, cum commemoratio debeat cum illo, cujus est commemoratio, convenire saltem in ratione finis, & objecti, alioquin consecratio nullo modo esset Passionis commemoratio, quia Sacerdos tunc, seu consecrando Hostiam, non offerret Deo Patri Christi corpus, quam ei oblatum fuit in cruce à Christo.

Duo Sacrificia fecit Christus.

Undè D. Paulus ad Heb. 7. vers. 26. manifestè declarat Sacerdotes offerre Hostias, seu Sacrificium, quòd Christus obtulit seipsum offerendo; ibi enim ait de Christo Domino: Talis decebat ut nobis esset Pontifex, Sanctus, Innocens, Impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus: qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum Sacerdotes, prius pro suis delictis Hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerendo. Ex quibus constat, quòd Sacerdotes quotidie offerunt Sacrificium pro peccatis suis, deinde pro peccatis populi.

Hebr.

Si Hæretici velint Apostolum ita loqui de Sacrificio Crucis, ut ipse Christus non in Coena novissima, sed in cruce dumtaxat se obtulerit Deo Patri hallucinantur, quia Apostolus non discernit Sacerdotium nostrum à Sacerdotio Christi, sed solum Sacerdotes nostros à Christo ut Sacerdote. Et si hanc expositionem nolint, tamen semper sequitur, quòd Sacerdos consecrans offert Hostiam Deo Patri, quam Christus ei obtulit, & ideo verè sacrificat, & Missa est verum ac proprium Sacrificium, sicut mors Christi verum & proprium Sacrificium est.

Hujus veritatis ratio est, quia in lege Gratiæ necessarium est admittendum aliquod Sacrificium externum propriè dictum, cum sit cæteris legibus perfectior, & Sacrificium sit præcipuus Religionis Actus in cultum veri Dei eliciendus. Hujus Sacrificii existentia colligitur ex illis verbis Malachiæ cap. 1. ubi Deus Judæos alloquens ait per os Prophetæ: Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda. Quæ verba de Sacrificio novè Legis dicta sunt, ut notant S. Justinus Martyr Dialog. cum

Malachiæ 1. S. Justinus D. Irenæus.

cum Tryphone, Irenæus lib. 4. adversus Hæres. cap. 32. Hieronymus in Comment. ad hunc locum Prophetæ. Illud autem Sacrificium legis Gratiæ non est aliud nisi Missæ Sacrificium, cum nulla sit alia actio Sacra, in qua Christus conficitur, Deo offeratur, & à Sacerdote, seu à Sacrificatore consumetur: nam Sacrificium illud, de quo loquitur Propheta, non est offerendum à Judæis, tum quia reprobantur omnia Judæorum Sacrificia ab illo tempore, quo oblatum fuit Sceptrum de Juda, hoc est, ab adventu Messæ, tunc enim recesserunt vetera, & nova facta fuere omnia; tum quia illud Sacrificium, de quo loquitur Propheta, dicitur offerri in omni loco; multæ tamen sunt regiones, in quibus non sunt Judæi; itaque nequit de ipsis intelligi. Nec est Sacrificium oblatum à Gentilibus, quia non Deo, sed Dæmoniis sacrificatur apud ipsos, ideoque locutus est de Sacrificio Missæ, quod in omni loco offertur, & in quo Sacerdos offert Deo Patri corpus & sanguinem Domini prius pro peccatis suis, deinde pro peccatis populi, ut supra monet Apostolus.

Lutherus, Calvinus, & alii Hæretici dicunt illa verba Prophetæ Malachiæ esse intelligenda de Sacrificio crucis à Christo futuro exhibendo Deo Patri pro salute totius mundi, ut nobis aperiret Divinæ Incarnationis finem, vel de aliis Sacrificiis impropriis, quæ sunt Deo Patri per preces, jejunia, mortificationes, & similes, quas facturi erant Christiani, poenitentias, quæ impropriè dicuntur Sacrificia, non verò de institutione Eucharistiæ, cui non competit veri Sacrificii ratio.

Non valet hæc responsio, nam quantum ad primam constat ex propriis verbis Prophetæ: ait enim, quod talis oblatio offertur in omni loco: at oblatio facta in cruce à Christo Domino facta fuit in sola civitate Jerusalem, in qua semel Christus passus est, & mortuus: igitur hæc oblatio facta in omni loco, de qua loquitur Propheta, non est illa, quæ facta fuit in cruce, nec jejunium, aut aliud Sacrificium improprium, sed illa, quæ fit quotidie in omni loco per Consecrationem corporis Christi, seu per Missam, quæ à Sacerdotibus nostris celebratur apud omnes nationes terræ, & fiet usque ad finem mundi, teste ipso Christo dicente: *Eccc vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.*

Unde Haymo in Commentariis super Malachiam prædicta verba interpretans ait: *Manifestissima est Prophetia, nec eget profundiori expositione, loquitur autem ad Sacerdotes propriè, qui illicitis victimas offerbant; atque ideo voluntas Dei quem exacerbabant, non erat in eis simul etiam docere carnalibus illorum victimis spirituales victimas succedendas, nec in una tantum Provincia Judæorum, sed in omni loco offerri Deo mundam oblationem, hoc est, Sacrificium quod nunc frequentat Ecclesia.*

Reverè Doctor ille non meminit expressè Sacramenti Eucharistiæ, ut valeamus dicere de ipso expressè locutum fuisse Malachiam. Sed non obstat, quia id satis manifestè indicat: dicit enim oblationem illam, de qua locutus est Malachias, esse Sacrificium, quod nunc frequentat Ecclesia: illud autem Sacrificium, quod nunc Ecclesia frequentat, nullum aliud est nisi Missa, quæ quotidie in Ecclesia celebratur: igitur verba Malachiæ non possunt intelligi de Sacrificio crucis, sed de Eucharistia quam Christus instituit. Nec potest intelligi de Sacrificio impropriè dicto, quod fit per jejunia, orationes &c. Ratio hujus rei est, quia oblatio, quæ est Oratio, aut Eleemosyna, Jejunium, aut aliqua alia res similibus, non est propriè Sacrificium, & ideo de illa minime locutus est Malachias. Tum quia hoc Sacrificium spirituale, & impropriè dictum non solet appellari absolute Sacrificium, sed cum addito, nempe Sacrificium laudis, justitiæ, vociferationis, laborum &c. Prophetæ verò loquitur absolute de Sacrificio, quod non potest aliud esse nisi Sacrificium corporis Christi. Tum quia loquitur de oblatione munda & Sacrificio Sancto. Omnia autem opera nostra, V. G. Orationes, Jejunia, & alia similia opera moraliter bona (in Doctrina Lutherana, & Calvinistarum alibi impugnata auctoritate Sacræ Scripturæ) sunt opera immunda, & mala, ut in proprio loco dictum est. Igitur Lutherani, & Calvinistæ non possunt dicere Malachiam Prophetam locutum fuisse de illis, sed de oblatione Eucharistiæ, quæ est una oblatio in omnibus & in omni loco, tam respectu rei oblatæ,

Rejiciunt in-stantia Lutheri, & Calvini.

Haymo.

Per Sacrificiū propriè dictum scripturæ inintel-ligunt Sacrificiū altaris.

scilicet corporis Christi, quam respectu principalis offerentis, qui est ipse Christus. Hujusmodi autem oblationes, de quibus loquitur Lutherani & Calvinistæ, scilicet Orationes, Jejunia, & Eleemosynæ non sunt una in omni loco ab omnibus oblata, sed diversæ sunt Orationes, distinctæ Eleemosynæ juxta diversitatem personarum eas offerentium. Tum quia Propheta loquitur de oblatione nova, quæ succedere debebat Sacrificiis legis Moysaycæ; sed bona opera, & fides Christi, quæ sunt in Lege nova, non succedunt Sacrificiis Judaicis, hæc enim omnia omnibus communia sunt, tam Judæis, quam Gentilibus, quia in quocumque loco fuit fides Passionis Christi; certum enim est, quod apud veteres erant aliqua bona opera, & fides Christi venturi: ideoque Propheta locutus est de Sacrificio Eucharistiæ, quod Christus sic instituit, & cujus officium committi voluit solis Presbyteris, quibus sic congruit, ut sumant & dent cæteris; ut dicit D. Thomas eundem sensum Prophetæ præbens post S. Irenæum lib. 4. cap. 32. Chryso-stomum lib. 4. cap. 14. & Justinum Martyrem in Dialogo cum Tryphone, qui illum locum Malachiæ exponunt de Sacrificio Missæ, aut de Divinæ Eucharistiæ institutione.

Hic non parum juvat asserre aliud testimonium Prophetæ Danielis cap. 12. ubi agitur de adventu Antichristi futuri, & asseritur, quod dum ipse veniet, auferetur Juge Sacrificium, ut habetur in vers. 11. ejusdem capituli: *Et à tempore cum ablatum fuerit Juge Sacrificium, & postea fuerit abominatio in desolationem.* Reverè Rex ille, qui ablaturus erat Juge Sacrificium, secundum litteram est Antiochus, sed per allegoriam est Antichristus, ut avertitur Hæretici, qui credunt Antichristum venturum esse. At hoc supposito inferre debemus Missam esse Sacrificium; nam sicut Antiochus abstulit Juge Sacrificium Judæorum, ita Antichristus in fine mundi auferet Juge Sacrificium Christianorum juxta Danielis Prophetiam; æqui Juge Sacrificium Christianorum in fine mundi auferendum, aut quod ablaturus est Antichristus, est celebratio Missæ, quia hoc Missæ Sacrificium sublatum peribit devotio, ut observat Rupertus in lib. de Glorificatione Filii Hominis, eritque magna abominatio in desolationem, quæ cum provenire non possit nisi ex cessatione celebrationis Missæ, sequitur quod ipsa celebratio est illud Juge Sacrificium, de quo locutus est Daniel, quia omni die in honorem Dei fit, & in ea verum Christi corpus, & verus sanguis ejus quotidie Deo Patri offeruntur. Hæcque est ratio, ob quam vocatur Juge Sacrificium. Quod quidem Sacrificium non potest esse corporale, seu simile illis, quæ olim fuerunt in lege Moysayca, quia nullum ex illis hoc nomine honoratur. Neque est illud, quod creditur in lege Evangelica ab Antichristo auferendum. Neque illud Sacrificium in fine mundi auferendum est Oratio, aut Laus Divina, de qua Psalmista ait: *Immola Deo Sacrificium Laudis.* Nec est afflictio carnis per Jejunia, de quibus Apostolus ad Rom. 13. ait: *Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra Hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.* Neque Sacrificium illud est contritio peccatorum, de quo Propheta Psal. 50. ait: *Sacrificium Deo Spiritus contritibulatus.* Nec de aliquo alio potest intelligi Prophetia, quia licet tempore Antichristi abundaverit iniquitas, & erit desolatio super universam terram, ut ex Scriptura Sacra facile colligimus, tamen Antichristo vivente erunt adhuc plures Justi, Christi amore accensi, qui ipsi Antichristo resistent, & ob hanc causam occidentur ab illo, ut constat eodem ex vers. 10. ejusdem capituli Danielis, ubi habetur: *Eligentur, & dealbuntur, & quasi ignis probabuntur multi: & impie agent Impii; neque intelligent omnes Impii, porrò Docti intelligent; sed etiam ex aliis textibus Sacris. Ergo Juge Sacrificium tempore Antichristi cessaturum non est bonum opus aliquod ex supra adductis per Hæreticos Danielis prophetiam in malum sensum vertentes, sed est celebratio Missæ, in qua Christus offertur Deo Patri, ac proinde Missa est Sacrificium à Christo institutum, cum nihil aliud sit quam actio Sacra, in qua Christi corpus conficitur, Deo offertur, & à Sacerdote sumitur juxta Mandatum Christi, qui post institutionem dixit Discipulis suis, *Hoc facite in meam commemorationem*, quippe exemplum dedit Discipulis suis, ut facerent sicut ipse fecerat.*

D. Tho. mas Chry. sostomus D. Justini.

Dan. 12.

Rupertus.

Rom. 13.

Psal. 50.

Sacrificium ad-ventu Antichristi auferendum, est Sacrificium Missæ.

Hære-

Hæretici dicunt ex allegoriis Scripturæ Sacræ nullum posse inferri validum argumentum, ac proinde quod ex Prophetia Danielis Sacrificium esse auferendum prædicente non potest inferri existentia Sacrificii nobis in Missa, aut in Eucharistia à Christo Domino relicti, quamvis contineat hæc verba: *cum ablatum fuerit Juge Sacrificium*; quoniam hæc per allegoriam & in alio sensu dicta sunt.

Respondeo hanc rationem esse falsam, si Hæretici velint eam absolute accipere; nam plures allegoriæ explicantur ab ipsamet Scriptura, ideoque ex illis, quæ explicantur, potest inferri validum argumentum pro fide tuenda, cum supposita hac explicatione cesset allegoria. Hæc autem, quam hic exponimus, est ipsa Scriptura explicatur, quia ea, quæ Daniel dixit de Antiocho juxta sensum litteralem, & per allegoriam, omnes vident quod de ipso Antichristo explicantur à Divo Paulo 2. ad Theff. cap. 2. Igitur ex allegoria Danielis validum possumus inferre argumentum contra Hæreticos pro notitia Sacrificii Missæ.

Deinde hæc explicatio potest ex alio capite confirmari, scilicet ex eo quod Rex ille, qui juxta Prophetiam Danielis auferet Juge Sacrificium, pugnabit contra omnes Deos, neque Deum Patrum suorum recuperabit, ut suadet illud Danielis cap. 11. vers. 8. *Insuper & Deos eorum, & sculptilia, vasa quoque præiosa argenti, & auri, captiva ducet in Ægyptum: ipse prævalebit adversus Reges Aquilonis &c.* At hæc omnia non possunt intelligi de Antiocho, qui Deos Patrum suorum palam coluit, ut exponit D. Hieronymus in Comment. bene verò de Antichristo, qui extolleret se super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, & in Templo Dei sedebit ostendens se tanquam sit Deus, ut affirmat Apostolus loco citato, vers. 4. Itaque hæc Prophetia Danielis prædicens Juge Sacrificium cessaturum in fine mundi intelligenda est de Sacrificio Altaris.

Denique Sacerdotes in Ecclesia Catholica dum Missam celebrant, faciunt, quod Christus fecit in Coena novissima; vertunt enim ex vi verborum panem in corpus Christi, sumunt illud, & dent cæteris: sed dum Christus sacrificavit Deo Patri, ut statim dicemus, voluit quod Sacerdotes imposterum sacrificarent, ut patet ex illo Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*: igitur Missa est proprium & verum Sacrificium à Christo Domino institutum. Quod Christus tunc sacrificaverit facile colligitur ex illo Psal. 109. vers. 4. ubi de eo dicitur: *Tu es Sacerdos in æternum secundum Ordinem Melchisedech.* Quod refert etiam Apostolus ad Heb. cap. 7. vers. 4. Ex quo sequitur, quod Christus debuit offerre Sacrificium juxta ritum Sacrificii Melchisedech, qui sacrificavit in pane, & vino, ut legitur Genes. cap. 14. vers. 8. At Christus nunquam sacrificavit in pane, & vino, nisi instituendo Eucharistiam, in qua se obtulit Deo Patri, ut constat ex Evangelio. Ergo cum sit Sacerdos secundum Ordinem Melchisedech, necesse fuit ipsum Christum offerre aliquod Sacrificium in pane & vino in Eucharistia, in qua Christus (quem figuravit Melchisedech) Deo Patri obtulit sub speciebus panis & vini, cum constet Christum hac sola vice observasse, aut fecisse secundum Ordinem & ritum Melchisedech.

Unde D. Hieronymus Epist. ad Marcellam ait: *Recurre ad Genesim, & Melchisedech Regem Salem, hujus Principem inveniens civitatis, qui jam tunc Typo Christi panem & vinum obtulit, mysterium Christianum in sanguine & corpore Salvatoris dedicavit.* Et in Epist. ad Evagrium: *Ex sententia antiquissimorum Patrum Irenæi, Hippolyti, Eusebii, tum Casariensis, tum Emisæni, Apollinarij, & Eustachii, Ordinem Melchisedech in eo consistere quod ipse non immolaverit cruentas victimas, sed pane & vino simplici, puroque Sacrificio Christi dedicaverit Sacramentum.* Et D. Augustinus Epist. 95. ad Innocentium Papam, quem scripsit nomine suo, & nomine multorum Episcoporum, ait: *Melchisedech prolatum Sacramento mensa Dominice novis æternum ejus Sacerdotium figurare.* Et lib. de civitate loquens cap. 22. de oblatione Melchisedech ait: *Ibi primum apparuit Sacrificium quod nunc à Christianis Deo offertur toto orbe terrarum.*

Idem referunt ferè omnes Sancti Patres, qui dum de Missa loquuntur, probant eam esse Sacrificium exemplum Melchisedech, qui fuit figura Christi Domini Magni Sacerdotis in hoc ritu, scilicet quatenus in nova Lege

Ex allegoriis Scripturæ validum inferri potest pro fide argumensum.

Dan. 11.

Luc. 22.

Heb. 7.

D. Hieronymus.

D. Augustinus.

Christus in Coena ultima obtulit Deo Patri Sacrificium in pane, & vino, sicut Melchisedech obtulerat etiam illud in pane, & vino in Lege veteri. Sed horum Patrum verba omitto, quia ea, quæ retuli, videntur mihi sufficere.

Huic argumento respondent Lutherani & Calvinistæ, primò Melchisedech non fuisse Sacerdotem, sed Principem, ac proinde non obtulisse Sacrificium in pane & vino, & Christum nullum nobis reliquisse Sacrificium incrementum.

Hæc responsio non nocet, quia vulgata nostra tam in Psal. 109. quam in cap. 7. Epist. ad Heb. refert, quod Melchisedech: *erat Sacerdos Dei altissimi.* Ergo licet esset Rex, erat etiam Sacerdos; alioquin bis dixisset, *Melchisedech Rex Salem*, & nunquam dixisset, *Sacerdos*. Præterea si Melchisedech non fuisset Sacerdos, ut volunt Hæretici, sequeretur quod argumentum, quo Apostolus probat excellentiam Sacerdotii Christi supra Sacerdotium Aaronicum, esset inefficax. Denique Melchisedech benedixit Abraham, & Abraham obtulit ei decimas, teste Scriptura. Benedicere autem, & decimas recipere non attinet ad Regem, sed ad Sacerdotem, cujus est benedicere, & decimas vesci, idcirco Melchisedech fuit verus Dei Sacerdos.

Melchisedech fuit Sacerdos.

S. III.

Proposit, & dissolvit responsiones, auctoritate impugnavit.

Zuinglius, (qui primus apud Helveticos cum Oecodreos Osiander Wirtembergensium Propheta respondent Melchisedech fuisse Sacerdotem, sed negant ipsum juxta Sacerdotii sui Ordinem obtulisse Deo panem & vinum. Eorum ratio est, quia hoc in Scriptura minime reperitur, sed solum protulisse panem, & vinum Abraham redeunti de victoria quinque Regum, & per consequens (inquiunt) Melchisedech non protulisse panem & vinum in Sacrificium, sed in refectionem Abraham, & Militum ejus ex prælio revertentium, subindeque ex illa oblatione nullum desumi argumentum probans Christum in Coena novissima sacrificasse.

At ut evidentius demonstretur falsitas hujus interpretationis, obiter observandum est, antequam respondeamus, quod Judæi volentes depravare Scripturas, quæ de Christo figurativè loquuntur, & quibus ipsius probatur adventus, hanc historiam Melchisedech eodem modo in perversum sensum derorsum, ut refert noster Lyranus, idcirco Hæretici in hoc sequuntur vestigia Judæorum, licet se esse Judæos non dicant, quamvis non sint minus inimici Ecclesiæ Romanæ, quam interpretatio.

Unde ad prædictam Hæreticorum interpretationem dico, quod falsum est Melchisedech obtulisse hunc panem, hocque vinum in refectionem Abraham, & militum ejus, ut evidenter patet ex ipsius litteræ contextu, nam illi quatuor Reges, pro quibus pugnaverat Abraham contra quinque, habebant ea, quæ ad cibum erant necessaria sibi, Abraham, & Militibus, ut ipse Abraham testatur Genes. 14. vers. 23. ad Regem Sodomæ, qui omnia spolia præter animas illi offerebat; ibi enim ait Abraham: *non accipiam ex omnibus quæ tuæ sunt, ne dicas ego ditavi Abraham: exceptis his quæ comederunt Juvenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum.* Igitur improbabile est Melchisedech panem & vinum obtulisse Bellatoribus, qui tam optimis spoliis à prælio revertebantur omnem suppellectilem captam secum reducentes.

Insuper Scriptura Sacra in vanum diceret Melchisedech fuisse Sacerdotem Dei Altissimi, si panem & vinum non obtulisset in Sacrificium, sed solum ad refectionem Abraham, & militum, quia proprium Sacerdotis est sacrificare secundum ordinem illius, secundum cujus ordinem & ritum est Sacerdos, cum profere ea, quæ ad victum pertinent, non sit officium Sacerdotum, nec Regum, qui per Ministros suos alimenta administrant militibus, sed officium Laicorum subditorum, qui tum auctoritate Sacerdotum, tum auctoritate Regum bona temporalia administrant. At Scriptura nihil in vanum profert, nullamque qualitatem hominibus

Falsa hæreticorum interpretatio.

falsò

Falsò tribuit; itaque Melchisedech erat verè Sacerdos, & obtulit Sacrificium Deo in pane & vino juxta Sacerdotii sui ordinem. Hujus rei ratio est, quia statim post hanc oblationem Scriptura ait: *erat Sacerdos Dei Altissimi*. Hæc quippe particula est causalis, & demonstrat Melchisedech hoc fecisse seu benedixisse Abrahamæ, & obtulisse panem, & vinum Deo, quia erat Sacerdos Dei Altissimi. Quibus verbis constat hunc actum non fuisse actum Laici, nec actum directum ad Laicum, seu vitium non Sanctum, nec Sacerdotem, sed actum Sacerdotis Dei, cujus officium non est offerre Laicis sed Deo, eique sacrificare victimas, juxta illud Paralip. lib. 2. cap. 29. vers. 11. *Filii mei nolite negligere: vos elegit Dominus ut stetis coram eo, & ministris illi, colatisque eum, & cremetis ei incensum*. Nullus est igitur qui possit citra hæresim afferre Melchisedech non fuisse Sacerdotem, sed obrulisse panem & vinum Abrahamæ ad ejus venerationem, & militum ejus; fuit enim Sacerdos Dei Altissimi, & obtulit non Abrahamæ, sed Deo panem & vinum in Sacrificium, ut significaret Christum futurum esse Sacerdotem in pane & vino sacrificaturum; hocque fecit in ultima Coena, in qua panem, & vinum obtulit, aut carnem suam sub specie panis, & sanguinem sub specie vini.

2. Para. 29.

Falsa Calvini interpretatio.

D. Ambrosius.

Calvinus aliter responder, & dicit, quòd si Melchisedech fuisset figura Christi quatenus est Sacerdos, Apostolus ad Heb. 7. scribens expressè dixisset Sacerdotium Melchisedech esse figuram Sacrificii Christi, & utriusque Sacrificii convenientiæ meminisset. Minus valet hæc responsio, nam Apostolus nullam illius figuræ mentionem facit expressè, tum quia hoc non exigebat illius propositum; tum quia loquebatur Hebræis, inter quos plurimi erant adhuc Infideles, quibus tantum prodere mysterium nefas esse judicabat, ideoque Sacrificium Melchisedech fuit verè figura Sacrificii Christi panem & vinum tradentis Discipulis suis, eisque dicentis: *accipite, & manducate, hoc est corpus meum, ut panem in corpus, & vinum in sanguinem suum converteret*. Unde Divus Ambrosius lib. 5. de Sacramentis cap. 1. agens de pane, & vino ad consecrandam Eucharistiam, ait: *Cognovimus horum Sacramentorum figuram Abrahamæ tempora præcessisse, quando S. Melchisedech obtulit Sacrificium*.

Joan. 4.

Responsio ad rationem hæreticorum.

Evelluntur Hæreticorum Fundamenta.

Ratio Hæreticorum negantium Missam esse verum & proprium Sacrificium est, quia in nova Legge nullum potest esse Sacrificium propriè dictum. Idque probant ex responsione Christi Domini ad Mulierem Samaritanam quærentem, an Deus deberet adorari in templo, vel in monte. Nam Christus Joan. 4. huic Mulieri interroganti dixit: *Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jerusalem adorabitis Patrem: Et statim dat rationem dicens: Quia verè adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate, Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum in Spiritu & veritate oportet adorare*. Inde enim concludunt Hæretici Missam non esse verè Sacrificium, quia adorare est sacrificare, & adoratio seu sacrificatio non potest esse, nec fieri in rensibili, & materiali, hoc est, in pane & vino, ex quibus Eucharistia conficitur, & in quibus Missa celebratur, sed in spiritu & veritate. At hæc ratio est falsa, cum in lege nova, seu Evangelica sit Sacrificium præstantissimum in aliarum precedentium Legum Sacrificiis figuratum. Nec obstat responsio Christi ad Mulierem Samaritanam, quoniam Christus in hoc colloquio non negavit futuram adorationem, aut Sacrificium in pane & vino offerendum, sed solum declarare voluit, quòd Deus non adorabitur imposterum in monte illo tantum, nec in Jerusalem Sacrificiis carnalibus Judæorum, quæ cessatura erant per Sacrificium Eucharistiae, aut novæ Legis, quod est omninò spirituale quoad suam virtutem & modum existendi rei oblatæ, scilicet per Sacrificium Eucharistiae, in quo Christus invisibili & Sacramentali modo continetur, quamvis visibile sit ex parte specierum sub quibus existit, quibus indicatis, & visis Deum adoramus

in Spiritu & veritate. Unde cum in hoc Sacrificio Deum colere sit adorare eum in Spiritu & veritate, sequitur, quòd Christus Dominus respondens Mulieri Samaritanæ loquebatur de adoratione Christiana in Sacrificio Eucharistiae, quod erat instituturus ante Passionem, & mortem suam.

Lutherus addit, quòd responsio Christi ad Samaritanam non potest intelligi de Eucharistia. Eius ratio est, quia Eucharistia non offertur Deo, nec ad hunc finem instituta fuit: est enim convivium hominibus paratum, & ideo hominibus relinquatur, cum constet Christum eam instituendo dixisse: *Eccc vobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*.

Sed falsa est Lutheri additio supponens Eucharistiam non offerri Deo, neque ad hunc finem fuisse institutam, ut ex dictis supra sufficienter probatum manet. Falsum est etiam naturam Sacrificii esse, ut tantum Deo offeratur, & nihil hominibus de re oblatâ relinquatur. Constat enim in Lege Mosaicâ, quòd Sacerdotes fuebant sæpè Sacrificia, quæ offerrebant, ut facilè colligi potest ex Psal. 49. vers. 9. *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis Hircos. Quoniam mea sunt omnes interpreses sylvarum, fumenta in montibus, & Boves. Cognovi omnia volatilia cæli, & pulchritudo agri mecum est: si esuriero non dicam tibi, mens est enim orbis terra, & pulchritudo ejus. Numquid manducabo carnes Taurorum, & sanguinem Hircorum potabo? Quippe hæc verba suadent, quòd Sacrificatores Deo sic statuente post Sacrificii oblationem comedebant carnes, quas offerrebant Deo; alioquin perissent, aut eas ad usus illicitos transfulissent, quòd est improbabile, licet Sacrificium quod Holocaustum dicebatur, traderetur igni ut consumeretur, hoc enim non erat ex natura sacrificii, sed ex particulari modo offerendi illud, cum constet multa fuisse in antiqua Lege Sacrificia, quorum pars aliqua comedebatur à Sacerdote juxta mandatum, quòd habetur in lib. Levitici.*

Falsa Lutheri interpretatio.

Hæretici volunt insuper Missam non esse verè Sacrificium, quia Christus in ultima Coena instituendo Eucharistiam non instituit Sacrificium, neque corpus suum Deo Patri obtulit; quia sequeretur, quòd superfluum esset Sacrificium crucis pro remissione peccatorum nostrorum; quia per Sacrificium Eucharistiae (quòd Sacrificium crucis præcessit) nos redemisset & iustitiæ Dei Patris satisfecisset, cum Eucharistia (si esset Sacrificium, jesset infiniti valoris, & Deus acceptasset illud in remissionem peccatorum nostrorum propter dignitatem, & excellentiam victimæ oblatæ. Deinde Christus unum dumtaxat Sacrificium fecit in cruce, ut monet Apostolus ad Heb. c. 10. v. 14. dicens: *Unum enim oblatione consummavit in sempiternum Sanctificatio*. Hæc quidem oblatio facta fuit in cruce, in qua ipse Christus dixit Joan. 19. *Consummatum est*, ut exprimeret uno Sacrificio crucis se complevisse omnia, quæ ad nostram salutem necessaria erant.

Præcipua hæreticorum ratio.

Huic rationi, quam Hæretici judicant invincibilem, respondeo Sacrificium crucis non fuisse superfluum, licet Christus conficiendo Eucharistiam verum Sacrificium instituerit, seque Deo Patri obtulerit sub speciebus panis, & vini pridie quam pateretur. Hujus veritatis ratio est, quia Sacrificium crucis, quamvis infinitum, & semper manentem virtutem habeat ad sanctificandum, tamen ut effectus ejus nobis efficaciter applicetur, egeamus alio Sacrificio, quod ab alio dependeat, vimque suam ex ipso habeat, quale est Sacrificium Missæ, quod efficaciam accepit à morte Christi, & ejusdem mortis meritum nobis applicat; nam per Eucharistiam summa Passionis Christi virtus in nos derivatur. Undè Christus hujusmodi applicationem Sacrificii crucis prævidens nobis necessarium, per Sacrificium Eucharistiae utrumque fecit, id est, obtulit se Deo Patri sub speciebus panis, & vini modo incrementi, & in cruce modo visibili & cruento, seu effundendo sanguinem. Hæc autem verba: *consummatum est*, non debent intelligi de completa consummatione satisfactionis, ita ut mors Christi absolutè sufficiat, ut sumus Sancti, secluso quocumque bono opere nostro, secluso etiam quocumque alio Sacrificio, alioquin nulla esset in nobis obligatio de salute procuranda; sed debent intelligi solum de consummatione Scripturarum, & Prophetiarum, quæ omnes in morte Christi fuerunt verificatæ.

Rejiciuntur Hæreticorum ratio.

Per Eucharistiam Sacrificium nobis applicatur per Passionis fructus.

Argumentum ex definitione Sacrificii: perenni per immutationem illius rei, soli Deo facta in protensione supremi illius Domini in vitam, & mortem. Hac quippe definitione constat, quòd in vero Sacrificio Victimæ moritur. Idem, scilicet mors victimæ, inferitur nedum ex Sacrificiis Legis veteris, sed etiam ex Sacrificio crucis. Sed Christus in Eucharistia non occiditur, nec moritur, cum ibi sit impassibilis, & immortalis; igitur Missa non est verum Sacrificium, & Sacerdos dum Missam celebrat, non sacrificat, sed solum exhibet figuram Christi in cruce se offerentis.

Duplex ad prædictum argumentum non refponso.

D. Cyrillus.

Hæretici falsò doctum esse in Ecclesia Sa. Sacerdos.

Instant Hæretici & dicunt effectum Sacrificii crucis nobis sufficienter applicari per prædicationem Evangelii, & per Baptismum, ac proinde non esse necesse ob hunc finem, quòd Eucharistia sit Sacrificium, cum de facto Baptismus non sit Sacrificium, & nobis peccatorum remissionem obtineat.

Non valet hæc instantia, quia Deus voluit, quòd Sacrificium crucis posset nobis applicari per diversæ mediæ, ideoque licet Passionis fructus applicentur nobis per Baptismum, & per Prædicationem, tamen non implicat, quòd applicentur nobis per Eucharistiam, quæ est verum Sacrificium, quia ut jam dixi, Christus instituendo Eucharistiam dedit Deo Patri corpus suum, sicut dedit ei illud in cruce, licet diverso modo: accepto enim pane gratias egit, & fregit, & dedit Apostolis dicens: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur*. Luc. cap. 22. ubi datur, idem significat, ac offertur, ideoque corpus Christi in ultima Coena fuit ab ipso Christo datum, seu oblatum Deo Patri, & quotidiè illud offerunt Sacerdotes nostri pro peccatis, ut declarat Apostolus ad Heb. cap. 7.

Dicunt insuper, quòd victima, quæ in vero & proprio Sacrificio offertur, debet occidi; nam Sacrificium propriè dictum sic definitur: *Oblatio exteriori sensibilibus, & permanenti legitima auctoritate instituta à Ministro communi per immutationem illius rei, soli Deo facta in protensione supremi illius Domini in vitam, & mortem*. Hac quippe definitione constat, quòd in vero Sacrificio Victimæ moritur. Idem, scilicet mors victimæ, inferitur nedum ex Sacrificiis Legis veteris, sed etiam ex Sacrificio crucis. Sed Christus in Eucharistia non occiditur, nec moritur, cum ibi sit impassibilis, & immortalis; igitur Missa non est verum Sacrificium, & Sacerdos dum Missam celebrat, non sacrificat, sed solum exhibet figuram Christi in cruce se offerentis.

Deinde dici potest quòd Christus in Eucharistia mysticè, ac moraliter occiditur, quia in ea existit modo veluti mortuus; ibi enim nullam habet functionem & operationem sensuum exteriorum, licet sub speciebus Sacramentalibus verè vivat & regnet. Hinc est, quòd D. Joan. in Apocalyp. cap. 5. restatur se vidisse eum stantem tanquam Agnum occisum. Præterea Sacrificium Missæ est repræsentativum Sacrificii crucis, teste Apostolo dicente, quòd quoriscumque manducabimus panem & bibemus calicem, mortem Domini annuntiabimus. Etenim propter hæc dicere possumus, quòd Christus in Eucharistia, aut in Sacrificio Missæ aliquo modo occiditur per gladium verborum, ut inquit Sanctus Cyrillus: ipso quidem gladio, seu ex vi verborum, sanguis Christi ponitur sub specie vini. Non quod sanguis sit ibi sine corpore, quidquid impiè dixerit Folmarus Præpositus in Franconia, sed quia corpus est ibi per concomitantiam. Deinde hoc incrementum Missæ Sacrificii sit mystica sanguinis effusio per eundem gladium verborum.

Tandem dicunt nullum esse Sacerdotem in Ecclesia Christi, ac proinde nullum posse esse in eadem Ecclesia Sacrificium; nam (inquiunt) Christus ex Apostolo ad Heb. 7. est Sacerdos in æternum, hoc est, nullum habebit successorem, & in hoc distinguitur Sacerdotium Christi à Sacerdotio veteris Legis, in qua Sacerdotes multiplicabuntur: in Lege autem gratiæ nulli debent esse Sacerdotes, qui Christo succedant: ergo nec debet esse alius Sacrificium præter illud, quòd Christus obtulit, cum Sacerdotium, & Sacrificium sibi murò corresponsdeant, & Sacerdos sit propter Sacrificium.

Sed minus nocet hæc ratio Hæreticorum, & præcipuè Calvinii, qui hujus argumenti Inventor creditur.

Certum enim est, quòd non officit veritati Catholica, quoniam falsum supponit, scilicet nullum esse Sacerdotem in Ecclesia Christi; nam licet Christus sit Sacerdos in æternum, hoc non obstat quominus sint alii Sacerdotes, qui sint Christi Vicarii, Ministri, & Dispensatores, ut declarat Apostolus, 2. ad Corinth. cap. 5. vers. 20. dicens: *Pro Christo legatione fungimur tamquam Deo exhortantes per nos*. Quibus suadet Apostolus fuisse Ministros Christi, & Dispensatores mysteriorum ejus; Episcopos verò, atque Sacerdotes modò esse Ministros, & Dispensatores eorumdem mysteriorum, cum Christus jam non fungatur Sacerdotio suo per se, & immediatè, scilicet offerendo Sacrificia, & necesse sit, quòd in Ecclesia offeratur Deo Sacrificium. Christus enim dixit Discipulis præsentibus, & in eorum persona futuris, *hoc facite in meam commemorationem*. Hinc est, quòd argumentum Calvinii non militat contra nos, quia intendit probare nos per Sacerdotes intelligere Successores Christi, qui cum ponantur propter absentiam, vel mortem Prædecessoris, & Christus sit Sacerdos in æternum, impossibile est, quòd Christus habeat Successores propriè dictos, scilicet quatenus Successor denotat Prædecessoris mortem, aut officii vacantiam. At in hoc hallucinantur, quia nos admittendo Sacerdotes in Ecclesia Christi, non admittimus Christi Successores, sed Vicarios, Ministros, & Dispensatores, qui possunt existere in Ecclesia, licet ipse Christus Sacerdos supremus, & principalior existat.

2. Co. v. 20.

Sacerdos non sufficiens successor Christi sed Minister.

Math. 23.

Joan. 1.

Nec repugnat unitati Sacerdotii Christi plures habere in terris Ministros, qui vice ipsius visibile offerant Sacrificium; nam licet Christus sit unus Doctor, & Magister noster, ut habetur Math. 23. hoc tamen non impedit, quin plures habeat in terris Ministros, qui vices ipsius gerant, & Gregem pascant verbo & doctrina: hique sunt illi, quos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Ità à pari potest plures habere Sacrificatores, aut Sacerdotes, licet ipse sit Sacerdos in æternum, & ipsius virtute & Ministerio omnes Sacerdotes nostri divina pertractent mysteria. Hoc verum esse probat administratio Baptismi; nam in Baptismi Sacramento, quories illum Sacerdos aliquis administrat, Christus est, qui verè & effectivè baptizat, ut testatur est Præcurator Domini D. Joannes Baptista Joan. 1. dicens: *Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto*. Indè enim constat in administratione Sacramentorum, & oblatione Sacrificiorum Christum esse Ministrum principaliorum, & Sacerdotem supremum, alios verò Sacerdotes esse Ministros & Vicarios ejus; non autem Successores, ut Hæretici credunt; ex eo quòd Christus est Sacerdos in æternum. Quoniam Vicarius alicujus non est Successor ejus, cum non repugnet, quòd quis gerat vices alterius substantentis, nedum in natura, sed etiam in officio, licet repugnet quòd sit ejus Successor, si in officio subsistat.

Ultimè hæreticorum argumentum.

Addunt insuper, quòd Eucharistia est Sacramentum simul & Testamentum, ac proinde quòd non est Sacrificium; quia rationes Testamenti, & Sacramenti irè pugnant cum ratione Sacrificii, ut nequeant uni & eidem convenire. Nam Sacrificium offertur Deo, Sacramentum verò nobis datur à Deo, & Testamentum est promissio hereditatis accipiendæ ab hærede, cui delegatur tanquam ea indigenti; Sacrificium autem non est acceptatio, sed oblatio victimæ. Undè cum hæc omnia dici nequeant de Eucharistia, certum est, quòd ipsa non est Sacrificium Deo Patri offerendum.

Huic objectioni respondeo rationes Sacramenti, Testamenti, & Sacrificii verificari posse de Eucharistia, quoniam in ipsa diversæ sunt rationes, ex quibus potest diversitas accipere denominationes, licet inter se videantur oppositæ, ut patet de denominationibus Puræ & Fontis, quæ Beata Virgini conveniunt, licet sint oppositæ; nam Eucharistia confert gratiam sanctificantem, offertur Deo in illius honorem, & profectionem illius Supremi Domini in mortem, & vitam hominum: igitur potest esse Sacramentum, Sacrificium, & Testamentum; sicut Beata Virgo est Puræ, & Fons gratiarum. Aut quemadmodum Agnus Paschalis in Lege veteri, simul erat Sacramentum, & Sacrificium.

Rejici- Sacramentum quidem quatenus erat signum visibile in- tur hac visibilis gratia; Sacrificium autem in quantum immo- ultima labatur Deo. Ità Eucharistia quatenus nobis relicta, Hæreticis ut sit signum nostræ sanctificationis, est Sacramentum, corum quatenus autem Deo offertur in recognitionem supremi ratio Domini, quod habet in vitam, & in mortem hominum, est Sacrificium, in quantum verò est portio legati pro nobis Testamento relicti, & pignus gloriæ, est Testamentum, seu signaculum voluntatis Christi Te- statoris.

Nec obstat dicere, quòd Eucharistia est donum Dei, ut factetur Christus dicens: accipite & manducate ex eo omnes; ac proinde non potest esse oblatio nostra; nam inter se pugnant donum & oblatio, quia non potest quis rectè alteri offerre quod ab illo accepit. Non obstat, inquam, quamvis Eucharistia sit donum nobis concessum à Deo; alioquin sequeretur, quòd homo nihil posset offerre Deo, quia à Deo accepit omnia, quæ habet. Nec Patres nostri in Lege veteri obtulissent Deo Sacrificia, quia ab eo acceperant animalia, quæ offerebant, ut patet in Psal. 49. cujus verba supra retulimus. Idem patet ex Apostolo 1. ad Corinth. cap. 4. dicens: quid autem habes quod non accepisti. Igitur ratio Hæreticorum est nulla, & Sacerdotes nostri possunt offerre Deo Eucharistiam, quam nobis dedit.

Deinde si hæc Hæreticorum ratio valeret, sequeretur, quòd Christus nullum Sacrificium obtulisset in cruce, quia acceperat à Deo Patre illud corpus, quod obtulit pro peccatis nostris, ut tradidit Apostolus ad Heb. cap. 10. vers. 5. sic loquens: Ideo ingrediens mundum dicitis: Eschiam, & Oblationem noluisse: corpus autem aptasti mihi.

ARTICULUS XXXIX.

Tenet contra Arianos, Missæ Sacrificium posse pro peccatis offerri.

Arianus, seu Presbyter ille, qui cum non posset dignitatem Episcopalem assequi, asseruit Episcopatum non esse Sacerdotio majorem, nec digniorem, dixit etiam circa annum Domini 342. tempore Constantiniani magni Imperatoris, & Julii primi Papæ teste D. Epiphano superfluum esse offerre Sacrificia pro Defunctis, & Missas pro peccatis applicare; aut pro aliis rebus viatoribus, & Ecclesiæ necessariis. Nullam enim huic adorando Sacrificio tribuebat virtutem, nullumque ab ipso volebat sperandum esse effectum.

Eandem hæresim suscitavit anno 1517. impiissimus Lutherus, si non integrè, saltem quoad unam partem; quippe hujus Sacrificii virtutem minuit, dicens Missam non posse offerri pro peccatis, nec prodesse vivis, ac Defunctis, sed soli Sacerdoti. Idem postea scilicet anno 1534. docuit Calvinus, qui hujus Sacrificii valorem & meritum recusat defunctis.

Tandem huic errori adhæsit quidam vir Hæreticus nomine Arnaldus à Villanova, sic dictus à quodam loco sito in Agro Castellonensi, professione Medicus insignis, qui dixit illum, qui Missas celebrare facit pro infirmis, aut pro defunctis, opus charitatis non perficere. Hujus Hæretici ratio erat, quia Missæ Sacrificium nulli prodest. Hinc fit, quòd ipse Arnaldus à Villanova à nonnullis vocatur Arianus.

§. I.

Afferit veritatem Articuli.

Concilium Cabillonense secundum sub Vitaliano Papa circa annum 658. damnat hunc errorem, simul & Presbyterum Aeriun; ait enim in suis Decretis: Antiquitus hunc morem Sancta tenet Ecclesia, ut & Missarum solemnibus, & aliis precibus Domino Spiritus quietis commendentur, dicente Augustino, non sunt prætermittenda supplicationes, quas faciendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate laudamus defunctorum, etiam raris nominibus eorum; qui sub generali commemoratione suscipit Ecclesia, in quibus ad ista desunt Parentes, aut Filii, aut quicumque signati, vel amici, ab una eis exhibeantur à

pia Matre communi. Ità refertur à Gavatio in can. 27. de Consecrat. diff. 1.

Idem decreverunt Concilium Senonense cap. 12. Florentinum sess. ult. in literis unionis Armenorum. Et Trident. sess. 22. can. 3. ubi habetur expressè contra Martinum Lutherum, & eos, qui falsa Dogmata tunc tuebantur: Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium, vel soli prodesse sumenti: neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, poenis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere: Anathema sit. Idem habetur in sess. 25. in Decreto de Purgatorio, ubi legitur: Curant autem Episcopi, ut Fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet Sacrificia, Orationes, Eleemosynæ, aliisque pietatis opera, quæ à Fidelibus pro aliis Fidelibus defunctis fieri consueverunt, secundum Ecclesiæ instituta pie, & devotè fiant. Hæc verba aperte demonstrant Sacrificii utilitatem pro vivis, & defunctis, ac proinde damnant Lutherum existimantem Missam soli Sacerdoti prodesse. Idem sciunt plures Juris Canonici textus, in quibus Sacerdoti celebranti præcipitur offerre Sacrificium pro illis, pro quibus illud offerre tenetur, nè contra Justitiam privet eos beneficiis, & fructibus Sacrificii Missæ.

Paulus in Epist. ad Heb. cap. 5. manifestè docet hanc veritatem his verbis: Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis qua sunt ad Deum, ut offerat Dona, & Sacrificia pro peccatis. Ex quibus facilè inferitur Missæ Sacrificium posse pro delictis, & peccatis hominum offerri; cum Pontifex ex hominibus assumptus, & constitutus in his, quæ sunt ad Deum, nullum aliud habeat Sacrificium Deo offerendum; quàm Sacrificium Eucharistiæ, seu Missæ, quod minime Taurorum, Hircorum, aut Vitulorum est, sed Christi, qui semel seipsum velut Hostiam obtulit pro peccatis nostris, & voluit quotidie offerri à Sacerdotibus. Hinc est, quòd idem Apóst. cap. 7. ejusdem Epistolæ vers. 27. affirmat Sacerdotes habere quotidie necessitatem prius pro suis delictis Hostias offerendi, deinde pro peccatis populi, Christum autem non habere eam, quia hoc fecit semel seipsum offerendo in cruce. Profectò hæc necessitas Sacerdotum nostrorum probat Sacrificii Eucharistici oblationem nedum esse utilem peccatoribus; sed etiam necessariam; cum sit necessitas offerendi Hostiam pro peccatis remittendis, & prorsus necesse sit quòd peccata remittantur, ut valeamus ad vitam æternam pervenire, quoniam nihil cōsequatur intrabit in regnum cœlorum.

Nec mirari debent Hæretici in hoc. Nam Sacrificia Legis naturæ proficiebant non solum offerentibus, sed etiam illis, pro quibus offerebantur, ut testatur Job cap. 1. ubi legitur, quòd per singulos dies pro Filiis suis Sacrificia offerebat, nè forte peccassent ibi enim vers. 5. habetur: Cumque in orbem transissent dies convitii, mirabatur ad eos Job, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat Holocausta pro singulis. Dicebat enim, nè forte peccaverint Filii mei, & maledixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Job cunctis diebus, Sacrificia etiam Legis scriptæ non solum proderant Sacerdoti sacrificanti, sed & illis pro quibus offerebantur, ut constat ex lib. Levit. cap. 4. vers. 3. & sequentibus, ubi Deus præcepit multas oblationes pro peccatis, quarum aliqua erant pro peccato Sacerdotis, alia pro peccato Principis, & alia pro peccatis populi; ideoque mirari non debent Hæretici, si Sacrificium Missæ offeratur, & pro sit peccatoribus, cum sit multò præstantius omnibus aliis Sacrificiis à Patribus nostris tam in Lege naturæ, quàm in Lege scripta Deo Patri oblati, ut ex dignitate ipsius Victimæ constat, pariter & ex adoratione quæ debetur illi, ut testatur Alexander Papa & Martyr in Epistola quadam, quam misit ad omnes Fideles, ubi loquens de oblationibus corporis, & sanguinis Domini, quæ in Missa Deo Patri offeruntur à Sacerdote, inquit: Crimina autem que peccata oblati his Domino Sacrificiis, delentur, idcirco & Passio vjus in his commemoranda est, qua redempti sumus, & sapius recitanda, argue hæc Domino offerenda, talibus enim Hostiis deletabitur, & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia. Nihil enim in Sacrificiis majus esse potest, quàm corpus & Sanguis Christi, nec ulla oblatio hac prior est, sed hæc omnes præcælit, qua pura conscientia Domino offe-

offerenda est, & pura mente suadenda, atque ab omnibus veneranda, & sicut potior est ceteris, ita potius excelsi, ac veneranda debet. Ex quibus sequitur Sacrificium Missæ nedum esse præstantissimum, & super omnia extolendum atque venerandum, sed etiam utilissimum omnibus hominibus, & per consequens pro hominibus offerendum. Offertur in memoriam Passionis, quæ cum fuerit redemptio peccatorum, Missa, quæ est ipsius memoria, debet aliquam in gratiam peccatorum habere virtutem in ordine ad consolationem, & sanctificationem animarum.

Hujus Sanctissimi Missæ Sacrificii utilitatem probat Traditio Apostolica hucusque in Ecclesia Christi inviolabiliter observata, ut patet ex Liturgiis Sanctorum Jacobi, Matthæi, & Marci. Et ex cap. 2. sess. 22. Concilii Tridentini circa finem, ubi de hoc Sacrificio dicitur: Quare non solum pro Fidelium vivorum peccatis, poenis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus; sed & pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis, vidè, juxta Apostolorum traditionem, offertur.

Eadem Traditio firmatur testimonio Clementis Romani lib. 8. constitut. cap. 9. ubi ille Summus Pontifex Doctrina & Sanctitate clatus docet nos habere proxim offerendi Missæ Sacrificium ab Apostolis, qui illud in remissionem peccatorum obtulerunt.

Idem suadet autoritate Patrum, scilicet Tertulliani lib. de Corona militum cap. 3. S. Cypriani lib. 1. Epistola 9. & aliorum, quorum verba non refero, nè offendam brevitate, cui studeo, contentus adducere ea, quæ sunt D. Chrysostromi homil. 3. in Epist. ad Philippenses circa finem, quæ sunt hæc: Non frustra instituerunt Apostoli, ut cum tremenda Mystèria celebrantur, ferret eorum commemoratio, qui ex hac vita decesserunt. Sciebant enim magnum inde lucrum, multaque utilitatem his provenire; cum enim ad se populus universus, & collegium Sacerdotale manus attollat, et coram eo postea sit tremenda Hostia, quomodo iram Dei non placabimus pro illis orantes. Licet autem ibi loquatur de Fidelibus defunctis, tamen eadem ratio pariter viget pro vivis. Hinc est, quòd Ecclesia hoc offert Sacrificium pro vivis & defunctis, ut colligitur ex Offertorio Missæ. Et certò rationi consentanea est hæc institutio, nam cum Missæ Sacrificium sit bonum Ecclesiæ à Christo relictum per legitimos Ministros dispensandum, debet pro omnibus Fidelibus Deo offerri, ut nullus ab ejus fructu, & utilitate arceatur, nisi per condemnationem aliquam præcisus sit à participatione honorum spiritualium ipsius Ecclesiæ, qualis est excommunicatus nominatim à Judice Ecclesiastico denunciatus, pro quo Eucharistiæ Sacrificium nequit offerri, ut constat ex Jure Canonico Extra. de sent. excomm.

§. II.

De solutione ad Argumenta Hæretica.

Lutherus duo profert argumenta, quibus probare conatur Missam non posse offerri pro peccatis, nec posse prodesse vivis, aut defunctis, sed soli Sacerdoti. Primum est per comparisonem; illud enim sic efformat. Communio unius Laici non potest prodesse alteri; ergo (inquit) Missa Sacerdotis non potest prodesse populo, quoniam in ipsa Sacerdos communicat & corpus Christi sumit, sicut Laicus in communione. Aliud verò est istud sub hac similitudine confectum. Unus homo non potest pro alio baptizari, nec pro alio uxorem ducere, ergo (inquit) nec unus homo poterit pro alio offerre corpus, & sanguinem Domini, cum Eucharistia, quæ in Missa conficitur, & à Sacerdote sumitur, sit Sacramentum novæ Legis (sicut Baptismus, & Matrimonium) à Christo Domino institutum pro sanctificatione illius, à quo sumitur.

At hæc argumenta facile dissolvuntur. Nam quoad primum observandum est, quòd maxima est differentia inter Sacerdotes, & Laicos. Sacerdos dum Missam celebrat, facit quòd Christus fecit in Cœna novissima, hoc est. ex pane conficit corpus Christi, illudque obtulit Deo Patri, sicut Christus post Cenam, seu in ara Crucis obtulit seipsum; Laici verò dum communicant, faciunt tantum quod tunc, seu in Cœna novissima fecerunt Apostoli, hoc est. de manu Christi acceperunt Eucharistiam, quam in Missa recipiunt Laici de manu Sacerdotis, à quo recipiunt idem corpus, quòd Apostoli receperunt de manibus Christi. Undè sicut nullus potest dicere, nec affirmare

re Consecrationem à Christo factam in ultima Cœna nullo modo nobis prodesse, eo quòd unus Apostolus accipiens corpus Christi nihil altero Apostolo profuit, ità nec potest dicere Sacrificium Missæ, aut Eucharistiæ consecrationem nulli prodesse, sed tantum ipsi Sacerdoti, eo quòd unus Laicus non potest pro alio communicare, nec communio unius alteri proficere, imò omnes debemus dicere, & affirmare Sacrificium à Sacerdote oblatum in Missa prodesse omnibus illis, pro quibus offertur, sicut consecratio Christi profuit omnibus hominibus, pro quibus fuit instituta Eucharistia; quia Sacerdos, ut jam dixi, tenet locum Christi, dum celebrat & facit quòd Christus fecit, eique facere præcepit Luc. 22. dicens: Hoc facite in meam commemorationem, id est. Missæ Sacrificium prodest omnibus illis, pro quibus offertur, licet Communio prodest tantum communicanti, quia in Missa præter Communionem habetur oblatio Hostiæ pro populo.

Quoad aliud argumentum Lutheri dico, quòd Sacramenta non sunt omnia virtute & potestate æqualia, licet omnia sint ab uno, eodemque institutore, ut potè à Christo, qui instituit ea, idcirco cum Eucharistiæ Sacramentum plurimum reliqua omnia dignitate, & potestate sua antecedar, sex alia non sunt illi ità comparanda, ut de ipsis discurrendum sit, sicut de Eucharistia, ac proinde celebratio Missæ potest Sacerdoti, & alii prodesse, quamvis Baptismus, & Matrimonium uni tantum profint, illi scilicet, qui recipit ea, quoniam non habent rationem Sacrificii, quòd præter offerentem respicit illum pro quo offertur, & sic utique prodest. Baptismus autem, & Matrimonium sunt pure Sacramenta, quæ suos producunt effectus, suaque tribuunt beneficia illis, à quibus recipiuntur.

Deinde si hæc responsio non placeat Luthero, nec aliis Hæreticis existimantibus omnia novæ Legis Sacramenta esse æqualia, dico, quòd argumentum Lutheri non valet. Nam si esset validum, & paritas esset admittenda, sequeretur, quòd Sacerdos celebrans non posset Eucharistiam à se consecratam suscipere, sed necesse esset, quòd illam à manu alterius Sacerdotis acciperet, quia nullus Sacerdos potest seipsum absolvere, nec ullus homo potest seipsum baptizare, quamvis quilibet homo sit Baptismi Minister, saltem extraordinarius, sicut quilibet Sacerdos est Minister Sacramenti Eucharistiæ. Sed falsum est (etiam in sententia Lutheri) quòd Sacerdos non possit suscipere Hostiam à se consecratam: ergo argumentum non valet, & Sacrificium Missæ potest prodesse alteri à Sacerdote, qui sumit Victimam Deo Patri oblatam, licet Baptismus proficit tantum suscipienti illum, & in Matrimonio nullus possit ducere uxorem nisi pro seipso. Hinc est, quòd Catechismus Romanus part. 2. cap. 5. num. 61. ait: Ut enim quoad contritionem, & confessionem attinet, nemo pro altero dolere, aut confiteri potest, ità quæ divina gratia prædita sunt alterius nomine possunt quòd debentur per seipsum, quare fit, ut quodam pacto, alter alterius onera portare videatur; nec verò de hoc cuiquam Fidelium dubitandi locus relictus est, qui in Apostolorum Symbolo, Sanctorum Communionem confiteatur. Ex quibus verbis constat juxta plurimum Doctorem mentem Missæ Sacrificium posse communicari, & prodesse multis, cum non sit in materia doloris, & confessionis, & per ipsum uobis, & aliis applicetur fructus Passionis Christi, quæ ex opere operato, adjuvat & proficit. Dolor autem, Confessio, Baptismus &c. sunt media à Deo ità instituta in remissionem peccati, ut remittant illud ei, in quo sunt; & Sacrificium Missæ institutum fuit, ut Deo offeratur in remissionem peccatorum, pro quibus offertur. Hoc insinuat Apostolus ad Heb. cap. 7. vers. 27. dicens Sacerdotes nostros habere necessitatem quotidie prius pro suis delictis Hostias offerre, deinde pro populi: hæc quidem necessitas offerendi Hostias tendit ad remissionem peccatorum.

ARTICULUS XL.

Statuit contra Berengerium, Transubstantiationem.

Berengarius Ecclesiæ Andegavensis Archidiaconus (de quo jam locuti sumus) post abjuratam illam suam pri-

Solutio ad aliud argumentum Lutheri.

Impugnatur argumentum Lutheri est absurdum quòd sequeretur.

Cath. chismus Romanus.

primam Hæresim circa realem existentiam corporis Christi sub speciebus Sacramentalibus incidit in aliam dicens, in Eucharistia post consecrationem remanere integram substantiam panis, & vini naturam, conjunctam accidentaliter corpori Christi eo modo, quo unum suppositum potest localiter conjungi alteri. At licet postea hanc adjuraverit hæresim, & crediderit Transubstantiationem, seu conversionem panis & vini in corpus & sanguinem Christi, ut de ipso testantur plures Scriptores fide digni, tamen dicendum est Berengarium fuisse hujus hæresis Primipilum, & Inventorem, & quod si ipse eam adjuraverit, hæresis tamen adhuc vivit in Hæreticis, qui ipsum Berengarium sunt secuti.

Wiclef. Nam Joannes Wicleffus natione Anglus, & Joannes Hus in Concilio Constantiensi sess. 8. damnati erroneam Berengarii sententiam ab inferis fuscitarunt tempore Caroli IV. Imperatoris, & Clementis VI. Papæ circa annum Domini 1352. Docuerunt enim substantiam panis, & vini in Sacramento Altaris permanere, & accidentia panis non subsistere sine subiecto sustinuerunt.

Hanc erroneam sententiam simili audacia docuerunt Lutherani duce Martino Lutero, qui licet in introitu doctrinæ suæ hæresis fluctuaret circa asserendam, vel negandam transubstantiationem panis in carnem, & vini in sanguinem Christi, permittenteque affirmantem sententiam, tamen impudenter postmodum factus anno 1522. in Dogma datum Christianis, quod in carnem transit panis & vinum in sanguinem, impio calamo pronuntiavit Blasphemiam, & scripsit librum contra Henricum Angliæ Regem, (qui hujus novi Hæresarchæ impia Dogmata scriptis & suppliciis extirpare fuerat aggressus) in quo quidem libro docuit in Eucharistia post factam consecrationem manere eundem panem, qui ante consecrationem ibidem erat, hæc ratione motus, scilicet quia sæpe in novo Testamento hoc Sacramentum appellatur panis. Hæc tamen ratio nulla est, ut videbitis infra in responsionibus ad Hæreticos habendis.

Plures Scriptores referunt quendam virum dictum Joannem Parisensem eundem errorem docuisse licet alio modo à Lutheranis longè diverso uteretur; dicebat enim teste Thoma Waldensi tom. 2. de Sacramento cap. 63. panem Eucharistiæ assumi Hypostaticè à verbo eo profusus modo, quo natura humana à Verbo assumpta est in unitate personæ absque ulla confusione substantiæ. Ex quo sequitur panem esse corpus Christi per communicationem idiomatum, sicut in Christo homo est Deus; quin tamen corpus in Eucharistia sit verè, formaliter, & substantialiter corpus humanum; neque carneum, sed panis. Quoniam verbum divinum per verba consecrationis non assumit panem, mediante toto Christo, sicut in Incarnatione assumpsit omnes partes essentielles hominis, sed solum mediante Christi corpore. Unde sicut Æthiops non dicitur absolute albus, quia non est albus in toto corpore; sed solum in dentibus, ita (inquiebat Hæreticus ille) licet verbum assumat panem, tamen Deus non debet dici absolute panis, nec panis conversus in corpus Christi, quia panis non conjungitur verbo, nisi mediantem parte humanitatis Christi, scilicet nisi mediante corpore. Unde sicut in Christo est verus Deus, & verus Homo sine transubstantiatione, aut conversione humanitatis in divinitatem, aut divinitatis in humanitatem, ita in Eucharistia est verum Christi corpus, & verus panis absque ulla transubstantiatione, aut conversione panis in carnem Christi, & vini in sanguinem.

Error Joannis Parisensis.

§. I.

Firmatur Dogma Catholicum Autoritate Ecclesiastica.

Circa hanc hæresim plura Concilia clamant, & affirmant in Eucharistia nullam esse substantiam præter substantiam corporis, & sanguinis Christi, quia panis convertitur in substantiam carnis, & vinum in substantiam sanguinis Domini, ut patet in Conciliis, in quibus damnata, & fulminata fuit hæresis Berengarii; sed ea omittit, quia sufficit hæc asserere duo Generalia, quorum primum est Lateranense IV. celebratum sub Innocentio III. ubi legitur: Una est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, in qua idem ipse Sacerdos, & Sacrificium Jesus Christus, cuius corpus & sanguis in Sacramento Altaris sub speciebus panis, & vini veraciter continetur, transubstantiatis panis in corpus, & vini in sanguinem potestate divina, ut ad percipiendum Mysterium unitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro.

Lateranense IV.

Aliud est Tridentinum sess. 13. cap. 4. ubi habetur: Quoniam autem Christus Redemptor noster, corpus suum id, quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denudè Sancta hæc Synodus declarat, per consecrationem panis & vini conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus: qua conversio convenienter & propriè à Sancta Ecclesia Catholica, Transubstantiatio est appellata.

Tridentinum.

Idem expressè declaratur in can. 2. ejusdem sessionis, ubi Patres ejusdem Concilii Satanæ tradunt, seu anathematizant eos, qui hanc veritatem negant; ibi enim sic loquuntur: Si quis dixerit, in Sacramento Sancto Eucharistia Sacramento remanere substantiam panis, & vini, unà cum corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi; negaveritque mirabilem illam & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis & vini, quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissimè Transubstantiationem appellat, Anathema sit.

§. II.

Firmatur Dogma Catholicum Autoritate Sacra Scripturæ.

Hæc veritas manifestè probatur ex verbis, quibus hoc Sacramentum conficitur, nimirum: Hoc est corpus meum. Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum. Hæc enim verba non essent vera, si non esset vera Transubstantiatio panis & vini in corpus, & sanguinem Christi; quia ut pronomen demonstrativum, Hoc, sit verè demonstrativum corporis Christi, necesse est, quod indiget omnem substantiam manducandam, aut omnem substantiam sub accidentibus latentem esse corpus Christi; alioquin nulla esset identitas inter prædicatum, & subiectum; omnis enim prædicatio de alio supponit identitatem, vel unionem attributi, seu prædicati cum subiecto, ut docent omnes Logici. Panis autem & corpus Christi sunt res omnino disparatæ, nec inter se ulla identitate, vel unionem copulantur in Eucharistia, ut est manifestum, cum ibi Christus sit impassibilis, & inextensus, necnon incapax omnium accidentium, atque formatum extrinsecus advenientium. Ergo pronomen, Hoc, significat, quod res, quam Christus dedit Apostolis ad manducandum, dicens: accipite, & manducate, non est substantia panis, nec est panis, ac corpus Christi simul. Non duo quippe, sed unum dumtaxat significat pronomen, Hoc, quod est corpus Christi, cum non dixerit, accipite & manducate, hoc quod do est panis, neque hic est panis, sed, hoc est corpus meum; ac proinde id quod Christus dedit ad manducandum, non est substantialiter panis, sed substantialiter caro, in quam conversa est substantia panis, quæ erat ante consecrationem.

Panis convertitur in corpus Christi.

Insuper id, quod datum fuit Apostolis ad manducandum, est id, quod datum fuit Judæis ad crucifigendum. Et id, quod dedit ad bibendum, est id, quod effundi debebat in remissionem peccatorum, ut probant hæc verba, quæ immediate sequuntur: Quod pro vobis effundetur. Qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Sed panis nullo modo datus fuit ad crucifigendum, nec vinum fuit effusum in remissionem peccatorum, ut est evidens. Ergo in Eucharistia nullo modo remanet substantia panis, nec substantia vini, sed solum Corpus & Sanguis Christi, remanentibus dumtaxat panis & vini accidentibus: conversio enim hæc non est accidentium in accidentia, sed substantiæ in substantiam, scilicet panis in Carnem, & vini in Sanguinem: quia hæc propositio, Hoc est Corpus meum, est vera & practica, & demonstrat rem, in quam cadit, nihil aliud esse substantialiter, quam Corpus illius de quo recitantur; nimirum quam Caro Christi, de quo Sacerdos celebrans ait: Qui pridie quam pateretur.

Unde

D. Ambrosius.

Unde D. Ambrosius relatus in Can. 74. de Consecratione dist. 2. ut hanc veritatem confirmet, ait: Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in celo & in terra, & quia voluit, licet figura panis, & vini hic sit, omnino nihil aliud, quam Caro Christi, & Sanguis post consecrationem credenda sunt; unde ipsa veritas ad Discipulos hæc inquit: Caro mea verè est vobis. Caro mea est pro mundi vita. Et ut mirabilibus loquar, non alia planè, quam qua nata est de Maria, & passa in Cruce, & resurrexit de Sepulchro; hæc inquam ipsa est, & ideo Christi Caro est, qua pro mundi vita adhuc hodie offertur, & cum dignè percipitur, vitam utique æternam in vobis operatur. Panem quidem istum, quem sumimus in Mysterio, illum utique intelligo panem, qui manu sua Spiritus formatus est in utero Virginis, & igne Passionis decoctus in ara Crucis; panis enim Angelorum factus est cibum hominum, unde ipse ait: Ego sum panis vivus qui de celo descendi. Et item, Panis quem ego dabo, Caro mea est pro mundi vita. Ex his namque duabus sententiis manifestè datur intelligi, quia panis iste, & ille, non sunt duo, sed unus Panis & una Caro, proclaudubio unum corpus efficitur, illud verè, illud sanè quod sumptum est de Virgine, quod passum est & sepultum, quod resurrexit, & in celum ascendit, & sedet ad dexteram Dei Patris, quod venturum est judicare vivos & mortuos. Ità Ambrosius, qui sic loquendo manifestè declarat Panem, quem in Eucharistia manducamus, esse ita purum corpus Christi, ut in ipsa Eucharistia nulla sit substantia Panis.

Non valet dicere, quod idem Sanctus Doctor oppositum in lib. 4. de Sacramento. cap. 4. ubi ait: Si tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse quæ non erant, quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant. Ex quibus sequitur D. Ambrosium velle miracula non esse in conversione panis in corpus Christi, sed in conjunctione utriusque in Eucharistia.

Non valet (inquam) quia ibi loquitur de his, quæ prius erant secundum visibilem sensibilem accidentium speciem, quæ adhuc remanent, licet non remaneat intrinseca panis & vini substantia, quæ hujusmodi species & accidentia sustentant, atque mutantur in Corpus, & Sanguinem Christi, ut meritis observat Lanfrancus. Quia in eodem capite ipse D. Ambrosius affirmat Transubstantiationem. Ibi enim ait, ut legitur in Lectionibus secundi Nocturni, quæ recitantur feria quarta Octavæ Sanctissimi Sacramenti: Mors panis est usitatus. Sed panis iste, panis est ante verba Sacramentorum: ubi accesserit Consecratio, de panis fit Caro Christi. Hoc igitur asseruimus. Quomodo potest, qui panis est, corpus esse Christi? Consecratione. Consecratio igitur quibus verbis est, & cuius sermonibus? Domini Jesu. Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laudem Deo deferunt: oratio præmittitur pro Populo, pro Regibus, pro cæteris: ubi venit ut conficiatur Venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi: ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum. Quis sermo Christi? nempe is, quo facta sunt omnia. Jussit Dominus, & factum est Cælum: jussit Dominus, & facta est Terra: jussit Dominus, & facta sunt Maria: jussit Dominus, & omnis Creatura generata est. Vides ergo quam operatorius sit sermo Christi. Si ergo tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant: quanto magis operatorius est, ut quæ erant, in aliud commutentur? Cælum non erat, Mare non erat, Terra non erat. Sed audi dicentem: Ipse dixit, & facta sunt: Ipse mandavit, & creata sunt. Ergo tibi ut respondeam, non erat Corpus Christi ante consecrationem: sed post consecrationem dico tibi quod jam Corpus est Christi. Ipse dixit, & factum est: Ipse mandavit, & creatum est. Nihil sanè clarius dici potest, ut apparet D. Ambrosium docuisse Transubstantiationem, quam contra Hæreticos defendimus.

Eidem Sententiæ favet Haymo, Vir Illustris inter Theologos, qui in Comment. super Paulum exponens illud 1. ad Corinth. cap. 10. vers. 17. Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus, inquit: Caro, quod Verbum Dei Patris assumpsit in Utero virginali in unitate sua Persona, & panis qui consecratur in Ecclesia, unum Corpus Christi sunt; sicut enim illa Caro Corpus Christi est, ita iste panis transit in Corpus Christi, nec sunt duo corpora, sed unum corpus: Divinitatis enim plenitudo, quæ fuit in illo, replet & istum panem, & ipsa Divinitas Verbi, quæ implet Cælum, & Terram, & omnia quæ in eis sunt, ipsa replet Corpus Christi, quod à multis Sacerdotibus per univèrsam Orbem sanctificatur, & fa-

cit unum Corpus Christi esse, & sicut illo Panis & Sanguis in Corpus Christi transiunt: ita omnes, qui in Ecclesia Dei digne comedunt illud, unum Corpus Christi sunt, sicut ipse dicit: Qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in eo. Ex quibus facile conjicitur in Eucharistia non esse duo corpora, aut duas substantias, ut potè panem, & corpus Christi, neque vinum vitigineum, & Sanguinem ipsius, sed tantum unam substantiam, aut unum corpus, videlicet corpus Domini, quod est sub illis speciebus, sub quibus erat panis ante consecrationem; Consecratio enim debet aliquam mutationem facere, non in accidentibus, aut speciebus cum remaneant; igitur facit illam in substantia, convertendo eam, scilicet in substantiam Corporis, & Sanguinis Domini.

Idem clariori modo exprimit S. Eucherius Lugdunensis homil. 5. de Paschate, ubi ait: Invisibilis Sacerdos, & visibilis creaturas in substantiam Corporis & Sanguinis sui, verbo suo secreta potestate convertit. ut tibi novum & impossibile non debeat videri quod in Christi substantiam terrena & mortalia commutentur, quando benedictione verbis celestibus creaturæ sacris Altaribus imponuntur. Atque in invocatione summi Numinis consecrantur, substantia est illis panis & vini, post verba autem Christi, Corpus & Sanguis est Christi. Quid mirum autem si ea, quæ verbo creare potuit, possit creata convertere? Imò jam minoris videtur esse miraculi, si id quod ex nihilo agnosceat condidisse, jam conditum in melius valeat commutare. Require quid ei possit esse difficile, cui facile fuit, visibilia & invisibilia voluntatis imperio suscitare. Sanè nihil clarius dici potest, ut confundatur Lutherus, qui in lib. de Captivitate Babylon. ait Transubstantiationem esse portentosum somnium Parribus antiquis ignotum, & à Presbyteris Romanis inventum, cum Patres citati sint Antiquissimi, & ea, quæ dixerunt, non possint figmentum novum reputari.

Eucherius Lugdunensis.

Sed non parùm juvat afferre testimonium D. Augustini ad majorem confusionem Lutheri. Ille ergo S. Doctor lib. 1. contra Adversarios Legis, & Prophetæ inquit: Quod est sacratius laudis Sacrificium in quo Dominus honorificatur, quàm quod est in gratiarum actione. Hinc Dominus Panem, & Calicem accipiens, gratias agit, & panem, in Corpus suum, & vinum in Sanguinem commutando; Patri Sacrificium gratiarum actionis obtulit. Et Apostolis, eorum, quæ Successoribus in Sacerdotio idem Sacrificium in gratiarum actionem offerre consimili actione, instituit. Ex quibus etiam patet D. Augustinum nostram docuisse sententiam, ut suadet hæc particula, commutando, quæ denotat conversionem, aut Transubstantiationem panis in Carnem, & vini in Sanguinem Christi.

D. Augustinus.

Idem sentiunt omnes Sancti Patres, quorum verba referre videtur mihi superfluum, tum quia dicta debent sufficere, tum quia licet verba citandorum Patrum sint diversa, eundem tamen sensum habent, & Transubstantiationem affirmant.

§. III.

Solvuntur Argumenta contrariæ.

Dicent Hæretici plures Sanctos Patres rejecisse Transubstantiationem panis in corpus Christi, & vini in Sanguinem, velut rem novam & inauditam; & præsertim S. Cyrillus Jerosolymit. qui in Catech. 3. docet panem Eucharistiæ post invocationem Sancti Spiritus non esse amplius panem communem, sed corpus Christi; sicut sanctum Unguentum, postquam consecratum est, non est amplius unguentum commune & nudum: sed sanctum Christum per consecrationem non amittit substantiam unguenti, licet sit verè sacrum Christum, ita Panis Eucharisticus non amittit substantiam panis per consecrationem, quamvis Eucharistia sit caro Christi. Ergo non obstantibus consecratione, & præsentia Christi in Eucharistia est substantia aut natura panis, sicut in Christumate est natura & substantia Olei.

D. Cyrillus Jerosolymit.

Respondeo comparationem D. Cyrilli non esse ita intelligendam, ut mutatio adveniens unguento, & mutatio adveniens panis sint ejusdem rationis, ita ut panis substantia remaneat post consecrationem, sicut substantia unguenti. Nec significare Eucharistiam esse quid constans panem, & corpore Christi, sicut Christum esse quid constans oleo olivarum, & Balsamo. Nam ille S. Doctor

Explicatur Parisiensis D. Cyrilli Jerosolymit.

Doctor solum intendit, quod sicut unguentum post consecrationem sanctitatem acquirit, nec est quid profanum, sed sanctum Christina, ita panis non est panis usualis post consecrationem, sed corpus Christi. Hinc est, quod non dixit Unguentum post consecrationem esse Spiritum Sanctum, vel corpus Christi; sed dixit, quod panis post consecrationem est corpus Christi.

Hanc esse mentem D. Cyrilli pater ex his, quæ dixit in Catechesi quarta: Cum igitur Christus ipse sic affirmet, atque dicat de pane, Hoc est Corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? ac eodem quoque confirmante, ac dicente: Hic est Sanguis meus, quis inquam dubitat, ac dicat non esse illius Sanguinem? equam aliquando mutavit in vinum, quod est Sanguini propinquum, in Canna Galilee sola voluntate, & non erit dignum cui credamus, quod vinum in Sanguinem transmutasset; quare cum omni certitudine Corpus & Sanguinem Christi sumamus: nam sub specie panis, datur tibi corpus, & sub specie vini datur Sanguis, ut sumpto Corpore & Sanguine Christi, efficiaris ei particeps Corporis & Sanguinis. Revera D. Cyrillus ibi probat realem presentiam corporis Christi sub speciebus Eucharisticis; sed hoc non obstante, probat etiam Transubstantiationem, ut denotat hæc particula, in Sanguinem transmutasset, & sub specie panis datur tibi corpus, quoniam ostendit nihil de pane remanere præter speciem ejus, & accidentia.

Instabunt. Dum Christus dicit: Ego sum vitis vera, nullam conversionem exprimit juxta Sanctos Patres. Ergo dum dixit, Hoc est Corpus meum, nullam Transubstantiationem significat. Nego paritatem, quia per hæc, quæ sequuntur, scilicet & vos palmis, demonstratur ibi Christum loqui figurativè. Sed dum dixit: Hoc est corpus meum, statim addidit, quod pro vobis tradetur; quibus constat tunc locutum fuisse verè & realiter, & per conversionem unius substantiæ in aliam, hoc factum fuisse, quoniam quod pro nobis traditum fuit, non est figura, sed verum & reale corpus.

Insuper objiciunt Theodoretum, qui Dialogo primo ait: Symbola quæ videntur, appellatione Corporis & Sanguinis honorantur, non naturam quidem mutans, sed natura gratiam adiciens. Et Dialogo secundo, ait: Neque signa mystica post sanctificationem recedunt à sua natura; manent enim in prioribus substantiis, & forma, & videri, & tangi possunt, sicut prius. Ergo (inquiunt) in Eucharistia remanet natura panis & vini, quamvis post consecrationem in eadem Eucharistia sint Corpus & Sanguis Christi, subindeque nulla fit Transubstantiatio per verba sacramentalia.

Respondetur hanc auctoritatem Theodoretum non nocere, tum quia intendit significare quod eadem accidentia, eadem forma, & figura prioris substantiæ, seu panis & vini remanent post utriusque consecrationem, & conversionem, ut optime notat Cardinalis Perronius, quia Theodoretus loquitur de signis, & vult, quod non recedant à sua natura, hoc est, quod remaneant eadem, non verò quod substantia seu panis, cuius sunt, remaneat in sua natura. Quia Theodoretus de Nestorianismo suspectus fuit, ut notant plures celeberrimi Doctores, idèdque dum de Eucharistia loquitur, est cautè audiendus. Undè si Hæretici nolint primam responsionem recipere, nec nos volumus Theodoretum audire.

Addent auctoritatem Gelasii, qui in lib. 2. de duabus in Christo Naturis contra Eurychem, & Nestorium edito, sic habet: Sacramenta, quæ sumimus Corporis & Sanguinis Christi, divinas res est, propter quod & per eadem divina efficiuntur consortes nature, & tamen non desinant substantia, vel natura panis & vini. Igitur ex illo Summo Pontifice nulla fit panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi Transubstantiatio.

Respondetur librum illum de duabus in Christo Naturis non esse Gelasii Papæ, ut notant celeberrimi Scriptores, sed alterius Gelasii Casariensis Græci, cui non est adhibenda fides, saltem quantum ad ea, quæ avent Ecclesiæ Græcæ Schismaticis & Hæreticis, quos hic impugnamus. Hujus rei Argumentum est, quia opus de duabus in Christo Naturis à Gelasio Papa scriptum, quodve ipsi Gelasio tribuunt plures Historici, est grande volumen divinum in quinque Libris est hros, ut testantur Gennadius, Honorius Augustodunensis, & Anastasius Bibliothecarius in Vita Gelasii.

Theodoret.
Explicitur Theodoret.

Gelasius.

Libri scriptus.

Opus autem, undè locus objectus eruitur, est libellus exiguus, de quo nullum habemus argumentum, nec in Historia Ecclesiastica vestigium, quo valeamus illud Gelasio Papæ attribuere, aut quo valeamus dicere Gelasium illa duo opera de duabus in Christo Naturis edidisse. Nullius igitur auctoritatis est Liber contra nos citatus.

Nec valet dicere, quod Ecclesiæ Lugdunensis lib. de tribus Epistolis meminerit libri, cujus titulus est: De duabus in Christo Naturis. Ratio hujus nullitatis est, quia liber ille, quem Ecclesiæ Lugdunensis commendat, non est ille, qui nobis objicitur, sed alter, qui licet sit Gelasii Papæ, non est contra nos, quia talia verba non continet, ut jam monui supra fretus auctoritate plurium Doctorum, quibus non adhibere fidem nefas est.

Tandem objiciunt Hæretici, & præsertim omnes Lutherani, nonnullos Sacræ Scripturæ textus, in quibus Eucharistia dicitur panis & vinum. Indè enim concludunt in Eucharistia remanere substantiam panis & vini; alioquin hujusmodi locutiones essent impropræ, & falsæ; quia accidentia panis non possunt verè dici panis, & præsertim in Evangelio, quo Deus docet nos veritatem, cum ibi non loquatur nobis in parabolis & figuris, sed in Filio.

Respondet verum esse in Sacra Scriptura Eucharistiam dici panem, ut constat ex illo D. Pauli 1. ad Corinthios. cap. 11. Quis escumque manducabit panem hæc, & ex aliis locis Evangeliorum. Ad indè non potest rectè concludi substantiam panis remanere in Eucharistia cum corpore Christi, seu non potest dici nullam esse Transubstantiationem. Nam licet nulla subsistat in hoc Sacramento panis substantia, nullaque sit substantia vini, tamen Eucharistia potest dici panis absque ullo errore. Hocque suaderi potest variis rationibus, scilicet quia fit ex pane tanquam præjacenti materia, cum Transubstantiatio sit de substantia panis ad substantiam carnis Christi, ut sepè dictum fuit. Nec falsa dici potest hæc denominatio, nec indigna Sacræ Scripturæ, cum Genes. cap. 2. Eva dicatur os Adæ, & Exod. 7. Serpens dicatur Virga; tamen Eva non est substantia-liter os Adæ, nec Serpens substantia-liter Virga; sed sic nominantur, quia Eva facta fuit ex ossibus Adæ, & Serpens ex Virga. Ergo Eucharistia potest dici panis, quia substantia panis conversa fuit in Corpus Christi, & substantia vini in Sanguinem ejus, quamvis nullatenus contineat substantiam panis.

Alia ratio est, quia in Eucharistia remanent sensibilia panis & vini accidentia, à quibus res contenta sub illis potest suscipere nomen, ut patet de Angelis, qui sub specie humana apparuerunt, quique propter hanc speciem vocantur in Sacra Scriptura, homines, quamvis non sint substantia-liter tales. Ergo Lutherani non debent mirari si Eucharistia vocetur panis in Sacra Scriptura, licet in ipsa non sit substantia panis, cum panis speciem habeat, & species solitè nomen suum tribuat rei, quæ sub ipsa est, ut probant exempla adducta.

Tandem Eucharistia dicitur panis, quia est cibus spiritualis animæ dicente Christo Joan. 6. Qui manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: non quod sit panis materialis; nam juxta phrasim Scripturæ, nomine panis significatur quilibet cibus, ut colligitur ex pluribus locis, maxime verò ex Genes. 18. Igitur Eucharistia potest dici panis, quin panem materiale & usualem contineat, verè, realiter & substantia-liter, quippe ut sic nominetur, sufficit quod sit panis apparenter & extrinsecè.

Hæc omnia confirmat Lanfranchus Episcopus Cantuariensis, lib. de Eucharistia Sacramento, ubi ait: Corpus Christi vocatur panis, vel quia ex pane conficitur, seu quia inventum oculis, cum caro sit, panis videtur, sive quod corporali, & visibili panis similitudine quadam conjungitur. Nam si cut iste panis discretè sumptus, humanam carnem nutrit, & sustentat, sic spirituale, & invisibile corpus Christi animam dignè sumens, & alit, & vegetat. Ibi enim ille Doctor assignat easdem rationes, ob quas Eucharistia dicitur panis: quamvis in se nullam aliam contineat substantiam, præter substantiam corporis & sanguinis Domini.

Ultima hæreticorum ratio.

1. Cor. 11.

Ejusdem rationis solutio.

Joan. 6.

Lanfranch. Cantuariensis.

Docet contra Gnosticos, solum Panem triticeum esse materiam, ex qua confici potest Eucharistia.

Gnostici.

Cataphrygia.

Nullum ferè est Fidei Catholice Dogma circa quod non infurrexerint hæreses, sed magis deploranda, & execranda sunt illæ, quæ infurrexerunt circa materiam, qua conficienda est Eucharistia quoad utramque speciem, panis scilicet, & vini. Horrenda quidem, & abominabiles sunt Deo, & hominibus, quia sanctitatem & puritatem graviter offendunt. Imprimis Gnostici dixerunt (teste D. Epiphano lib. 1. adversus hæreses, hæref. 26. num. 4.) Eucharistia materiam non esse panem usualem, neque vinum de vite, sed semen humanum voluntariè effusum, & menstruum sanguinem, ex quibus dumtaxat potest (inquiiebant) confici Eucharistia. Hoc certè non crederem, nisi S. Epiphanius testem haberem.

Cataphrygia, seu Cataphrygia à Phrygia, quam incolabant, sic dicti, (licet Montanum & Apellem habuerint) aliam materiam pro conficienda Eucharistia assuebant velut absolute necessariam. Cataphrygæ inceptorum tempore Commodi Imperatoris, & S. Soteris Papæ circa annum 181. & plures docuerunt errores circa Eucharistia Sacramento, sicut Gnostici, & cum ipsis sunt in eadem damnatione. Nam si materia, quam assignabant, non sit æquè impura, sicut ea, quam assignabant Gnostici, est certò magis fera, cum ut refert S. Augustinus lib. de Hæresibus, hæref. 26. Sacramenta funesta haberent: Infantis enim Agniculi sanguinem, quem de toto ejus corpore minutis punctonibus extorquebant, quæ Eucharistiam suam conficiebant; admixta tamen farina, seclusaque aqua, ut panem conficerent ad consecrandum. Nec Parentibus displicebat hæc punctio, imò ipsis postulantibus fiebat, quia puerum indè mortuum habebant pro martyre, superstitem verò pro magno sacerdote.

Hæc hæresis statim damnata est à Summis Pontificibus Zephyrino & Aniceto, ut refert Tertullianus lib. contra Psychicos cap. 1. qui cum initio adversus Montanum Cataphrygiorum Patronum, tanquam hæreticum pugnasset, postmodum illius austeri & rigidi vivendi ratione illeceus, & deceptus in ejus partes miser lapsus est, easque adversus Ecclesiæ damnationem defendere suscepit, excepta tamen ea hæresi, quam hic impugnamus.

Eodem anno circa Eucharistia materiam erraverunt Artotyritæ, patria Galatæ, qui panem & Caseum offerebant, & ex utroque Eucharistiam conficiendam esse volebant, undè à nonnullis dicitur fuerint Panicalistæ, & ab aliis Peppuziani. Ipsorum ratio erat, quia primi homines offerebant de fructibus terræ & ovium.

His, & aliis Hæreticis alios nimirum Ophitas jungit D. Augustinus hæref. 7. quia habebant verum Colubrum, quem nutrebant, & venerabantur existimantes colubrum, qui decepit Adam & Evam, esse Christum Salvatorem hominum. Et hac impietate moti huic colubro, quem studiosè in spelunca nutrebant, oblationes faciebant, & ex ipsis oblationibus à serpente contactis conficiebant Eucharistiam, existimantes ex nullo pane confici posse hoc Sacramentum, nisi prius fuerit sanctificatus contactu Serpentis.

Illis Hæreticis successerunt Catharistæ scelerum turpitudine non minus infames, quam Gnostici, qui tempore Aureliani Imperatoris, & Felicis primi Papæ circa annum 279. dixerunt (teste D. Augustino) nullo pacto ex pane, aqua, igne confecto posse confici corpus Christi, eo quod panem creaturam Diaboli esse confiterentur. Undè (inquiiebant) ut ex pane conficiatur Eucharistia, rejicienda est aqua, & adhibendum est semen humanum, ut farina purificetur, sitque propria, & debita materia ad conficiendum Eucharistia Sacramento. Quare D. Augustinus propter has ciborum execrandas purificationes eos non Catharos, quod latine sonat Mundos, sed potius Catharistas, hoc est, Purificatores vocat. Et meritò, quia credebant solum semen humanum esse mundum, & ipso semine

Artotyritæ.

Panicalistæ.

Ophitas.

Catharistæ.

cetera esse purganda atque purificanda, ut ad divina Mysteria destinari possent.

Eundem errorem Manicheis tribuit D. Augustinus lib. de Hæref. cap. 40. ubi de illis loquens ait, quod credebant alimenta omnia esse immunda propter mali principii commixtionem, & eque quibusdam execrandis purgationibus adhibitis purificabant: nam (inquit) farinæ, ex qua panis pro Eucharistia conficienda erat, humanum semen miscebant dicentes; Semine admixto farinam purificari, atque ea sic per seminis mixtionem purificata sacramentum execrandum conficiebant.

Circa materiam calicis, quæ ex divina Institutione est vinum de vite, erraverunt aliqui Hæretici, quos D. Augustinus lib. de Hæref. cap. 4. vocat Aquarios, quia aquam dumtaxat in poculo sacramentali adhibebant, abstinentes à vino vitigeno ex industria. Unde Theodoretus eos vocat Encraritas exortos ex Manicheis, qui vinum, ut fel Draconis, & veluti liquorem diabolicum execrabantur. Quidquid tamen de hære sit, certum est, quod Aquarii sunt verè Hæretici, cum ex aqua Sanguis Christi nequeat confici, ut ex infra dicendis patet.

Ex D. Epiphano quidam Viri Hæretici dicti Marcitæ à Matco Valentini Hæresiarchè Discipulo infurrexerunt anno 155. tempore Antonini Pii Imperatoris, & Pii primi Summi Pontificis, qui non aquam puram, sed aquam vino permixtam magica incantatione rubicundam efficiebant, & ex ipsa conficiebant Sanguinem Domini, & sic ab Aquariis solo colore se distinguebant tamen in substantia cum ipsis conveniebant, quia liquor ille in substantia erat aqua.

Alii Hæretici suppresso nomine in Concilio Bracarenensi III. damnati lac loco vini offerebant. Alii Botrum pro vino apponebant juxta idem Concilium. Alii denique ex eodem pannum lineum multo intinctum per totum annum reservabant, & tempore celebrationis cum lavabant aqua, quæ extincto panno saporem & colorem vini contrahens offerebatur in Eucharistia Sacramento. aut Sacrificio, & sumebatur reverenter, ac si fuisset Sanguis Domini, quamvis verè & substantia-liter esset aqua, quia materia calicis est vinum de vite, ut infra dicemus.

§. I.

De Canonica horum Hæreticorum Descriptione.

Illas omnes erroneas, nefandas, & impias opiniones, aut ut melius dicam, intolerabiles hæreses damnantur plura Concilia, ea scilicet, quæ sancti materiam conficiendi Christi Domini corpus esse Panem triticeum aqua naturali coalescentem, & igne decoctum; materiam verò conficiendi Christi Domini Sanguinem esse vinum vitigenum. Primum est Concilium Apostolorum Can. 3. ubi habetur: Si quis Episcopus, aut Presbyter præter ordinationem Domini, quæ de Sacrificio instituta, alia quæpiam, purâ aut mel, aut lac, aut pro vino sceleram, aut confecta quadam, aut volatilia, aut aliqua animalia, aut legumina super altare obulerit; ne qui contra ordinationem Domini faciat, deponitur, excepto novo frumento, & sua opportuno tempore. Ex quibus verbis colligitur in pane, & vino tantum posse confici hoc Sacramentum.

Carthaginense III. celebratum sub Syricio Papa circa annum 395. cap. 4. idem definitivè dicens. In Sacramentis corporis & sanguinis Domini, nihil aliud offeratur, quam quod tradidit ipse Dominus, hoc est, panis & vinum aqua mixtum, primitia verò, seu mel, seu lac, seu alia, quæ solent offerri, licet in Altari offerantur, habent tamen propriam benedictionem, & à divinis Sacramentis distinctam. Triburense celebratum sub Formoso Papa anno 895. cap. 19. idem declaravit his verbis: Constat quod confirmamus nullum sine commixtione vini, & aqua sacra Mysteria conficiari, sed ut dua partes sint vini, quia major est Majestas Christi sanguinis, quam fragilitas populi. Idem affirmant Lateranense de Summa Trinitate, & Fide Catholica cap. Firmiter. Florentinum in Decreto Eugenii ubi legitur: Tertium est Eucharistia Sacramentum, cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite.

M m

Carthaginense III.

Tiburense.

Lateranense.

Florentinum.

Concilium Tridentinum

Tandem & Tridentinum scilicet. & presertim in Can. 2. ejusdem sessionis ubi habetur: Si quis dixerit, in sacro-

Eucharistia in panis & vino

Matth. 26.

Marci 14.

Rejicitur Manichaeorum doctrina

mento offerri prater panem, vinum & aquam, qua in typo Christi benedicuntur, quia dum in Cruce pendet, de corpore eius sanguis effluxit, & aqua, haec tria unum sunt in Christo Jesu, haec Hostia, & Oblatio Dei in odorem suavitatis. Quibus constat Christum nullum alium consecrasset calicem, nisi calicem vini; accepto enim calice dixit: Bibite ex eo omnes, hoc est, bibite vinum in calice contentum.

Constat pariter nullam aliam esse materiam Sanctissimae Eucharistiae, nisi Panem triticeum & vinum de vite, quoniam solus Panis triticeus dicitur simpliciter panis, & solum vinum de vite dicitur simpliciter vinum. Nam alius panis pronuntiatur cum aliquo addito, V. G. Panis hordaceus, & sic de ceteris. Idem dico de vino, quod cum non est de vite, semper pronuntiatur cum aliquo addito. Tandem Panis triticeus, & vinum de vite magis conveniunt effectui hujus Sacramenti, qui est spiritualis laetitia, quam panis ex aliis granis, & vinum ex multiplicibus Uvis significant, & exprimit communis dilectionis vinculum, ut suadet Apost. 1. ad Corinth. cap. 10. dicens: Unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane, & de uno calice participamus.

Juxta communem interpretationem Christus Dominus consecravit in Pane triticeo, & in vino vitigeno; non enim verisimile est alium panem, aliudque vinum fuisse in usu in die festo Azymorum, ut probat Scotus ratione congruentiae desumpta ex illo Joan. 12. Nisi granum frumenti cadens in terra, mortuum fuerit, ipsum solum manet. Ubi Christus se grano frumenti comparat, quia carnem suam dat ad manducandum, eamque vocat panem, non quod in se panis sit, sed quia ex pane fit. Dogma enim datur Christianis, quod in carnem transiit panis, & vinum in Sanguinem. Idque probant alii de vino ex Concilio Aurelianensi IV. celebrato sub Vigilio Papa circa annum Domini 545. cap. 4. ubi habetur: Ut nullus in oblatione sacri calicis, nisi quod ex fructu vineae speratur, aqua mixtum offerre praesumat, quia sacrilegium judicatur aliud offerri, quam quod in Mandatis sacratissimis Salvator instituit. Deinde potus consistit in vino vitis: vinum enim vitis est potus confortans, & iustificans cor hominis, inquit Propheta Psal. 103. Igitur materia Eucharistiae juxta institutionem fit in Pane triticeo, & vino vitigeno. Unde dum Sacerdotes consecrant, tenentur facere quod Christus fecit; nullus potest aliam materiam consecrare prater panem triticeum, qui per panem solido exprimitur, & vinum vitigenum, quod per vinum simpliciter dicitur significatur.

Idem suadet ratio. Nam communio, seu sumptio corporis & sanguinis Domini magis exprimitur per panem ex multis granis confectum, & per vinum ex multis racemis expressum, quam per aliam materiam, ut observat D. Augustinus. Ergo materia Eucharistiae non potest esse semen humanum, nec Panis, & Cacus, nec animal aliquod, & aqua, sed Panis triticeus, & vinum de vite; quia sicut panis & vino homines communiter reficiuntur, ita convenienter illa materia ad Eucharistiae Sacramentum electa est, quo animi nostri coelesti cibo reficiuntur. Christus enim accepit panem & vino, dixit: Hoc est Corpus meum; Caro mea verè est cibus, & Sanguis meus verè est potus, ut inde crederemus panem fuisse convertum in corpus Christi, & vinum in sanguinem vihorum verborum: Hoc est Corpus meum; Hic est Calix Sanguinis mei.

S. II.

Proponuntur, & refutantur Rationes Hereticae.

Heretici panem & vinum excludentes dicunt Eucharistiam esse representationem Passionis Christi, quae cum per animalium occisorum carnes melius representetur, quam per simplicis panis, & vini elementa, credunt potius Dominum instituisse hoc Sacramentum in carne animalium, vel in semine humano, aut in sanguine Innocentium, quam in pane, & vino.

Sed non valet haec ratio, quoniam a priora sunt panis, & vinum tum ad representandam Passionem Christi, & ad significandum crucenti Sacrificii Crucis in effusione

I. Co. rinth. 10.

Ratio ed. venien. tia.

Concilium Arelanense.

Pane & vino homo reficitur.

Solvitur prima Haereticorum ratio.

D. Cyprianus.

Prov. 9. Genes. 49.

Responsio ad rationem Manichaeorum.

Sanguinis praecipue consistentis mysterium, tum ad Unitatem Ecclesiae representandam, tum ad usum Fidelium, qui pane & vino nutriuntur, tum ad hujus Sacramenti puritatem, & castimoniam significandam, cum non parum impuritas in semine humano, in sanguine menstruo, in carnibus occisorum insit. Christus enim in Coena sacramentali habebat tantum panem triticeum, & vinum vitigenum. Ergo tantum panem, & vinum consecravit, seu ex pane, & vino Eucharistiam confecit in Coena novissima; erat enim Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, qui non semen, nec sanguinem humanum, nec carnes Animalium obtulit Altissimo, sed panem & vinum, quae in omnibus terris nascuntur, saltem triticeum, & vinum ad omnes terras facile asportatur, suntque alimenta naturalia, & propria homini, quae in convivio & mensa solido administrantur, veluti res principales & communiore, quibus sublati, nullum est verum convivium. Unde S. Cyprianus Epistol. 63. ad Caeciliam Aquariorum insulsum Dogma refellens inquit: Nam quis magis Sacerdos Dei Summi, quam Dominus noster Jesus Christus, qui Sacrificium Deo Patri obtulit, & idem obtulit quod Melchisedech obtulit, panem & vinum, scilicet Corpus & Sanguinem. Plures pariter citat Prophetias Prov. 9. Sapientia edificavit sibi domum, misit vinum; Genes. 49. Lavabit in vino solam suam, & in sanguine Uvae &c. Quibus subdit; Numquid rubicunda vestimenta aqua potest facere, aut sorculari aqua est, quae pedibus calcatur, aut pralo exprimitur? vini utique mentio est, & idèd ponitur ut Domini sanguis vino intelligatur, & quod in calice Dominico postea manifestatum est, ut ab Annuntiantibus praedicitur. His quidem verbis liquido constat, quod Christus consecravit ea, quae obtulerat Melchisedech, scilicet panem & vinum, ut illum in corpus, & istud in sanguinem suum converteret. Idèd Apostolis coenanti bus accepto pane dixit: Accipite & manducate, hoc est Corpus meum; & accepto calice dixit: Hic est calix Sanguinis mei.

Manichaei veritatem impugnant, & asserunt panem non esse materiam Eucharistiae, sed semen humanum, quia credunt omnia alimenta esse immunda propter mali principii commixtionem; & idèd dicunt farinam esse purificandam semine humano, ut supra monui, vel sanguine Infantis Agniculi, ut voluerunt Montaniistae.

Sed haec ratio impertinens est, quia omnia alimenta sicut & caetera, quae in mundo subsistunt, sunt à Deo creata, qui est Creator omnium, & vidit quod cuncta, quae fecerat, erant valde bona, ut diximus in primo libro contra Manichaeos; qui cum non possint negare Christum in coena accepisse panem ad manducandum, & vinum ab bibendum, nec possunt negare panem & vinum esse à bono principio, seu à Deo, à quo omnium rerum tam materialium, quam spiritualium existentia pender. Ex quo sequitur Manichaeos non posse negare Christum Dominum ex utroque, scilicet ex pane & vino confecisse Eucharistiam in novissima coena, secluis quibuscumque aliis rebus ab Haereticorum ore blasphemò assignatis. Nullibi enim invenient scriptum, nec audient, nec judicabunt sana mente Christum usum fuisse semine humano, nec sanguine parvulorum miscendi cum farina ad ipsam farinam purificandam: tum quia farina ex se non est immunda; tum quia aqua munda est, & ipsa Christus usus est in Baptismo, ubi peccata, quae non detulit, nos ablucendo sustulit. Haec autem puritas aquae à nonnullis colligitur ex illo Genes. cap. 1. vers. 2. Spiritus Domini ferebatur super aquas. Nullam aliam rationem legi apud Haereticos; idèdque haec, quae diximus, sufficere debent tam pro firmanda veritate articuli nostri, quam pro refellenda haeresi.

ARTICULUS XLII.

Quo firmatur contra Ecclesiam Graecam Christum instituisse Eucharistiam in pane Azymo.

Cum certum sit panem triticeum esse materiam necessariam consecrandae Eucharistiae, certum est

etiam tam azymum, quam fermentatum panem, esse materiam sufficientem ejusdem Sacramenti, ut declarat Concilium Florentinum in Decreto Unionis, ubi habetur: Item definitum in azymo, seu fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici, Sacerdotisque in alterutro ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque juxta Ecclesiam suam, seu Orientalis, seu Occidentalis, consuetudinem. Unde non est censendus Haereticus ille, qui docet Eucharistiam posse confici in fermentato; bene verò ille, qui docet Eucharistiam non posse confici in Azymo. Hujus haeresis de Eucharistia in fermentato necessario conficienda defensores praecipui, imò & primi sunt Graeci, qui inter alia perversa Dogmata, propter quae ab Ecclesia Romana discesserunt anno Domini 660. auctore Photio Patriarcha Constantinop. hoc unum tuentur Romanam ac Catholicam Ecclesiam fugillantes, quod in pane azymo Sanctissimam Eucharistiam conficiat. Quapropter dum loquuntur de Latinis, vocant eos azymitas, eosque anathematizant velut Haereticos & Schismaticos, nec permittunt Latinos Sacerdotes in eorum Altariis Sacrum Mysterium celebrare, saltem in Azymo. Quod si ipsis neficientibus, aut invitis aliquis celebraverit, lavant Altaria, quia credunt ea esse polluta ex falso Sacrificio (inquitur) per Sacerdotem Latinum in azymo pane confecto: credunt enim consecrationem in Azymis esse irritam & omnino profanam, ut testantur Divus Anselmus, & alii Scriptores antiquissimi omni fide digni.

Ejusdem haeresis Defensores, seu in Azymis consecrationis Impugnatores sunt Nestoriani, Armeni, Rutheni, & alii Haeretici, qui licet omnes Fide & Religione Graeci, aut Armeni sint, ab ipsis tamen distinguuntur, nedum nomine Authorum, qui expressè & impie contra Ecclesiam Romanam scriperunt, sed etiam quibusdam caeremoniis, quae statuerunt, ideòque hic non sunt referendi, sed inter Graecos, vel Armenos comparandi.

His Haereticis addendus est alter Haereticus, nimirum Marcus Antonius de Dominis, qui se fraude intrusit in Archiepiscopatum Spalatensem in Dalmatia: ille enim vir Haereticus nedum auctoritatem Papae deprimit voluit, & semper conatus est, sed etiam docuit lib. 5. Reipublicae cap. 6. Christum consecrasse in pane fermentato, dum coenam celebravit cum Discipulis suis, ac proinde nullum Sacerdotem posse sacram Eucharistiam conficere in pane Azymo, cum de necessitate Sacramenti sit consecrare sicut Christus consecravit, scilicet in pane fermentato.

S. I.

Approbat ritum Latinorum in Pane azymo consecrantium.

Haec haeresis solum panem fermentatum assignans pro conficienda Eucharistia damnata fuit in Concilio Florentino jam citato, & ex usu Ecclesiae Romanae, quae semper consecravit Eucharistiam in Pane Azymo, ut colligitur ex Leone IX. Epist. 6. quae est ad Michaelem Constantinopolitanum his verbis: Quis non suspexit quod post tot Saeculos, & Orthodoxos Patres, post mille & viginti à Passione Salvatoris annos, novus Calumniosus Ecclesia Latino-rum emerisset; anathematizans omnes, & publicam persecutionem excitans, quicumque participarentur Sacramentorum ex Azymis.

Idem affirmat Innocentius III. lib. 4. Mysteriorum Missae cap. 4. ubi de Ritu Latinorum circa Azyma rejicit insolentiam Graecorum Romanam Ecclesiam accusantium de haeresi: ibi enim declarat ille Summus Pontifex ab ipsis Beatis Apostolis Petro & Paulo huac sacrificandi ritum Ecclesiam Romanam accepisse, & invariabiliter observasse. Idem docent Ruperus, Theophylactus, & alii Sancti Patres, qui affirmant Ecclesiam Romanam consecrare in Azymis, quia Christus Dominus in ultima coena in jisdem consecravit, ut infra videbimus & probabimus contra Graecos.

Ut autem appareat nullum posse citra haeresim asserere in sole pane fermentato sacramentum Eucharistiam confici posse, advertendum est, quod Sacerdos qui consecrat, sicut Christus consecravit, ritè ac validè consecrat, mo-

Nestoriani, Armeni, Rutheni.

Marcus Antonius de Dominis.

Decretum Concilii Florentini. Leo IX.

Innocentius III.

Christus consecravit in pane fermentato.

cum ipse sit hujus Sacramenti Institutor & Magister, qui cœpit facere & docere. Christus autem verè consecravit in Azyms; comedit enim Agnùm Paschalem ritu Judaico, scilicet die decima-quarta primis mensis, à qua die incipiebat apud Judæos prohibitio panis fermentati, & durabat usque ad vigesimam primam diem ejusdem mensis, ut constat ex Scriptura Exod. 12. v. 18. & sequentibus; & ex lib. Levit. c. 23. v. 5. & 6. Igitur Christus coenans cum Discipulis suis, eisque præbens panem, & dicens eis: *Accipite & manducate, hoc est Corpus meum;* non comedit panem fermentatum, quia erat prohibitus à Lege, sed Azyum: etenim non venerat solvere Legem, sed adimplere, ut constat ex illo Matth. 5. Jota unum, aut unus apex non prateribit à Lege, donec omnia fiant; ac proinde panis, quem consecravit, non erat fermentatus, sed Azyum, quoniam novissimam coenam fecit, seu panem consecravit, urgente jam Lege de comedendo pane Azyzo.

Matth. 5.

Idem 26.

Luc. 12.

Marc. 14.

S. Leo.

D. Chrysol.

Hæc veritas Catholica probatur manifestissimis Sacre Scripturæ Textibus; nam Matth. c. 26. v. 17. legimus: *Prima autem die Azyzorum accesserunt Discipuli ad Jesum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? At Jesus dixit: In civitatem ad quemdam, & dicitis ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum Discipulis meis.* Quibus verbis constat Christum decrevisse manducare Pascha eodem die, quo Judæi manducabant illud, scilicet die prima Azyzorum, quæ erat dies decima-quarta, & de facto manducasse illud eodem die; nam in vers. 19. & 20. habetur: *Et fecerunt Discipuli sicut constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha. Vespere autem facto discumbebat cum duodecim Discipulis suis, & edentibus illis dixit: Unus vestrum me traditurus est. Idem dedit corpus suum sub specie panis azyzini, ac proinde in ipso pane, & non in fermentato instituit Eucharistiam. Tum quia in eadem coena consecravit, ut patet ex vers. 26. *Cannantibus autem eis accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite & comedite, hoc est Corpus meum.* Tum quia Christus in hac coena non habuit alium panem, nisi panem, azyzum, quia fermentatus erat à Lege prohibitus, & azyzus erat manducandus, quippe coenavit prima die Azyzorum, ut manducaret Pascha cum Discipulis suis, ut notat S. Lucas cap. 12. dicens: *Venit dies Azyzorum, in quo necesse est occidi Pascha;* ex quibus sic licet discurrere: Dies prima Azyzorum, in qua Judæi Pascha immolabant, juxta illud Marci 14. *Prima dies quarta primi mensis dicti Nisan, Marris nostro correspondens, à quo tempore usque ad septem dies non licebat Judæis habere fermentatum in domibus suis, sed Christus Dominus Pascha comedit hac prima die, ut patet ex verbis D. Matthæi supra relatis, & Eucharistiam instituit eadem prima die Azyzorum. Igitur consecravit in pane, quem in illa coena habebat: ille quidem panis juxta Legem, quam Christus adamussim observavit, erat azyzus; ergo Eucharistiam instituit in pane azyzo, subindeque Ecclesia Latina, quæ in eodem pane azyzo consecrat, verum, legitimumque ritum à Christo Domino institutum observat.**

His addenda est autoritas SS. Patrum, qua probatur Christum consecrasse Eucharistiam die præcedente Passionem & Mortem, & dum azyza edebantur à Judæis. Nam S. Leo ferm. 7. de Passione Domini ait: *Divino intuitu cimus dispositum fuisse consilio, ut savi legi Judæorum Principes, & impii Sacerdotes, qui sciendi in Christum occasiones sapè quaesierant, non nisi in solemnitate Paschali exercendi furoris sui acciperent potestatem.* Quibus verbis constat Christum fuisse traditum Judæis tempore Azyzorum, ac proinde eodem tempore coenam manducasse cum Discipulis suis; Cœnantibus autem illis accepit panem, gratias agens fregit & dixit: *Accipite & manducate, hoc est corpus meum.* Certe panis ille erat azyzus, quoniam ipsius usus inceperat die præcedenti Passionem & mortem ipsius, seu decima-quarta ad vespertas, ut incipi solent dies Ecclesiastici, quæ cum respiciat officium & solemnitatem, incipit à primis vespertis diei festi. Unde D. Chrysol. homil. 82. ait: *Cujus rei gratia venit ad Pascha, omnia semper ad ultimum Passionis diem, non esse adversarium Legi se ostendit, Quibus verbis suadet Christum comedisse Pascha die præcedenti Passionem suam,*

scilicet die decima-quarta Luna juxta mandatum Legis.

Idem notat Origenes Tract. 35. in Matth. exponens illud Christi Domini ad Discipulos: *Scitis quia post biduum Pascha fiet, ubi ait: Si post biduum, utique Luna decima-quarta.* Igitur Christus non anticipavit Pascha, ut volunt Græci, alioquin non fuisset fidelis observator Legis, sed comedit illud die præscripta à Lege, qua Judæi manducabant illud, ut observat S. Epiphanius lib. 1. Hæref. 30. agens contra Ebionitas, qui esum carnium damnabant. Ibi enim ait: *Quomodo verò de esu carnis non statim ipsorum dementia redargueretur, primum quidem Domino edente Pascha Judæorum? Pascha autem Judæorum erat agnus, & azyza.* Ex quibus sequitur Christum comedisse carnem & azyza. Judæi quidem apprehenderunt illum ipsa nocte, qua comederat Pascha, scilicet prima die Azyzorum, qui si accipiatur pro die Artificiali, ut de facto accipi debet, sequitur quod Christus mortuus est die decima-quinta, ac proinde consecravit die decima-quarta, quia consecravit pridie quam pateretur.

Non valet dicere, quod Christus abrogavit omnia legalia, & per consequens panem azyzum, qui est legalis cœremonia. Non valet, inquam, quia abrogavit tantum legalia, quæ significabant tantum Christum venturum, & quæ Evangelicis præceptis & institutis adversabantur, non verò alia, quæ verè moralia sunt; idcirco non est credibile Christum prætermississe esum Paschatis, qui tot divinis mandatis præcipiebatur, quia non est inventus similis illi, qui conservaret Legem Excelli. Observavit Legem Circumcisionis, licet ea non indigeret, fuitque ad Templum præsentatus, servavit etiam Legem de Pascha comedendo die decima-quarta mensis Nisan ad vespertas.

S. I. I.

Solvuntur Rationes Græcorum.

Varios Sacre Scripturæ Textus adducunt Græci, & alii Schismatici, ac Hæretici, & ipsis prætere nituntur contra Latinos Christum Dominum anticipasse solitum diem celebrandi Pascha, illudque comedisse die decima-tertia ad vespertas, & consequenter ipsum Christum Dominum consecrasse in pane fermentato, in quo de facto consecrat Ecclesia Græca; quin liceat Sacerdotibus consecrare in azyzo, quia consecrare debent eodem modo, quo Christus consecravit. Primum quidem adducunt illud Joan. 13. *Ante diem festum Pascha, sciens Jesus quia venit hora ejus ut transiret ex hoc mundo ad Patrem; cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos, & coena facta, &c.* Igitur eo tempore, quo Christus consecravit, aut Pascha comedit cum Discipulis suis, nondum erat inceptum festum Paschatis, nec incepti dies Azyzorum, alioquin non diceret Evangelista: *Ante diem festum Pascha;* sed, in ipso die festo Pascha; idcirco Christus in coena novissima non comedit panem azyzum, quoniam ante diem festum Paschæ non dabatur, sed panem fermentatum.

Porrò hæc authoritas non nocet, nam Christus qui non venit solvere Legem, sed adimplere, Pascha non anticipavit, sed tempore, & modo debito cuncta consummavit, ut notat D. Chrysothomus. Deinde si Christus anticipasset Pascha suum, illudque in pane fermentato comedisset, certo Judæi, qui falsa testimonia querebant adversus eum, ut testatur Matth. c. 26. v. 59. *Principes autem Sacerdotum, & omne consilium querebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent;* eam prævaricationem protulissent, cum apud Judæos esset Lex inviolabilis de Agno, & azyzis non comedendis, nisi die decima-quarta ad vespertas; sed nullibi constat Judæos de hoc Christum accusasse, ideoque non anticipavit Pascha.

Ad autoritatem D. Joannis dico festum Paschæ duobus modis intelligendum esse, scilicet pro die Artificiali, id est, ab ortu Solis usque ad occatum ejusdem, & pro die Legalis, aut Ecclesiastici, id est, à primis vespertis usque ad secundas. In primo sensu dies Paschæ incipiebat die decima-quinta, & in secundo incipiebat à primis vespertis diei decima-quinta, quæ erat intra diem Ar-

Origenes

D. Epiphanius

Christus observavit Legem, & modum de Pascha comedendo.

Textus pro Græcis.

Christus non anticipavit Pascha.

Artificialem diei decima-quarta, ut patet in nova Lege de die Dominica; quæ si artificialis accipiatur, incipit ab ortu Solis ejusdem diei, & si legaliter accipiatur, incipit intra diem præcedentem, seu à vespertis diei Sabati, qui est Vigilia. Unde dum D. Joannes ait: *Ante diem festum Pascha,* loquitur de die Artificiali, qui erat dies Solemnitatis, & festivus pro Judæis, non autem de die Legalis, quæ erat vigilia illius diei Festivitatis; sed Christus comedit Pascha die Legalis, seu prima Azyzorum, quæ erat decima-quarta ad vespertas, à quibus incipiebat dies Legalis, & usus Azyzorum; idcirco Christus non comedit Pascha ante diem festum Paschæ absolute, seu antequam Panis azyzus essent edendus, sed solum ante diem Artificialem. Hæc enim propositio, *Ante,* non denotat diei Legalis, & Artificialis anterioritatem, sed Artificialis tantum: hæc enim dies, ut jam dixi, incipit ab ortu Solis; altera verò à primis vespertis. Hinc est, quod Christus fecit coenam intra diem Azyzorum, aut Paschæ Ecclesiasticum, & Legalem, cum fecerit eam nocte præcedente diem xv. & ante diem festum Paschæ Artificialem, cum hæc dies incipiat ab ortu Solis diei xv. & supponat diem Legalem jam inceptum à vespertis præcedentibus.

Joan. 13.

Explicatur alter Græcorum textus.

Alium textum afferunt Græci ejusdem Joan. cap. 19. vers. 14. Erat autem Pascheve Pascha, hora quasi sexta. Indè enim probat Christum mortuum fuisse ante Pascha, id est, die decima-quarta, hora sexta, quia Pascheve Pasche est preparatio ad Pascha, hoc est, ad diem festum Paschæ. Hinc est, quod Judæi Matth. 26. vers. 5. dicebant illis, qui volebant ad vespertas usque ad crastinum diem differre mortem Christi: *Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.* Sic enim clamabant Judæi, quia volebant occidere Christum die decima-quinta, quæ erat dies festus solemnis, ut constat ex Levit. cap. 23. vers. 6. Igitur Christus traditus fuit ad mortem hora sexta diei decima-quarta, & per consequens consecravit diei deci-

ma-tertia ad vespertas, qua die Judæi manducabant panem fermentatum, ut ex lege liquidò constat.

Respondetur diem Pascheve hic denotare feriam sextam, quæ dicebatur Pascheve, ut habetur ex illo Marci cap. 15. vers. 42. *Et cum jam serò esset factum (quia erat Pascheve, quod est ante Sabbatum) venit, &c.* Ergo ibi D. Joan. per diem Pascheve non intelligit vigiliam Azyzorum, neque diem preparatoriam ad Pascha, ac proinde non concludit Christum consecrasse die decima-tertia, nec fuisse mortuum die decima-quarta. Non valet dicere illo anno diem solemnem Azyzorum occurrisse feria sexta (ut notant nonnulli) & per consequens nec Evangelistam intellexisse preparationem ad Sabbatum. Non valet, inquam, quia ibi Joannes locutus est juxta morem Judæorum, & sumpsit denominationem ad preparationem, quæ fieri solebat à tali die, & dixit: *Erant autem Pascheve Pascha,* quia dies præcedens ex 7. diebus Paschalibus, aut intra festa Paschalia incidens, Pascheve vocabatur apud Judæos, qui in toto eo spatio 7. dierum se preparabant, scilicet in prima pro secunda, in secunda pro tertia, & sic de cæteris.

Ad alium textum Evangelistæ de non interficiendo Christo in die festo dico, quod nihil concludit contra Sacerdotes Ecclesiæ Latine in Azyms consecrantes, quia non omnes Judæi, neque omnis populus, sed tantum aliqui dixerunt: *Non in die festo, &c.* At alii, qui hoc non dixerunt, prævaluerunt, & Christum die festo crucifixerunt, quia putabant se obsequium præstare Deo, & dispensatos esse in Lege de nullo opere servili faciendo. Nam licet dixerint: *Non in die festo, &c.* non debemus inferre diem festum incepturum esse, sed potius eundem diem festum jam inceptum esse, quia si inceptum fuisset dies festus, hoc non dixissent, cum à mane usque ad vespertas, seu quando incipiebant Azyza, erat tempus sufficiens ad crucifigendum Christum. Hoc verum esse patet ex verbis præcedentibus, ubi legitur: *Tunc congregati sunt Principes Sacerdotum, & Seniores populi in atrium Principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, & consilium fecerunt, ut Jesum dolo tenerent, & occiderent: dicebant autem, non in die festo, &c.* Quibus constat Jesum captum fuisse festo jam incepto, seu dum Judæi manducabant panem azyzum.

Tandem aliud Argumentum adducunt Græci contra consecrationem in pane azyzo ex Resurrectione. Dicunt enim: Si Christus resurrexit Luna decima-septima, aut prima Sabbati, id est, die Dominica, ut credunt communiter omnes Latini, necesse est ipsum Christum mortuum fuisse, & sepultum Luna decima-quarta, & consecrasse die decima-tertia, quia consecravit pridie quam pateretur, & remansit in Sepulchro tribus diebus, & tribus noctibus, ut ipse prædixerat Matth. cap. 12. vers. 40. dicens: *Sicut enim fuit Jonas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde Terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Porrò à die decima-quinta ad diem decima-septimam non sunt tres dies, nec tres noctes. Ergo Christus mortuus est Luna decima-quarta, à qua usque ad diem decima-septimam, sunt tres dies; & per consequens consecravit Luna decima-tertia, ac proinde consecravit non in pane azyzo, qui incipiebat tantum die decima-quarta, sed in fermentato, qui adhuc edebatur à Judæis.

Respondeo hoc Argumentum nihil probare, quia dies, ac noctes, quibus Christus jacuit in Sepulchro, non debent intelligi completæ, & integræ, ut quilibet dies mortuus viginti-quatuor horas contineat, sed intelligi debent per Synecdochen, quæ est figura qua non raro utuntur Scriptores Sacri, ut patet in Sacris Bibliis, & per quam surrexit pars sumitur pro parte totali, V. G. pars Physica, aut die 17. potius integrans hominis pro toto, hoc est, caput pro toto homine, ut legitur Psal. 65. vers. 12. ubi Propheta ait: *Imposuit homines super capita nostra, id est, super nos.* Et Apostolus ad Rom. cap. 12. vers. 20. *Si esurierit inimicus tuus ciba illum, si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus,* hoc est, super ipsum, quia ibi Propheta & Apostolus sumunt partem pro toto, seu caput pro corpore. Eadem figura utendū est in hoc casu, id est, una pars diei debet sumi pro tota die. Hæc interpretatio est Doctoris nostri Irrefragabilis, scilicet Alexandri Alensis part. 3. qu. 20. ubi ait: *Feria sexta cum nocte præcedente erit una dies, & in die sensis.*

Verus textus Græcorum interpretatio.

Propositio de Resurrectione deducitur à Græcis.

Matth. 12.

Alex. Alensis.

per Synedochem fuit ibi illa die: Item fuit ibi per totum diem Sabbati cum noſte precedente, & ita per totum illum diem naturalis abſque Synedochē, ita nox precedente Dominicam Reſurrectionis cum ipſa die eſt una dies naturalis, & per illum noſtem fuit ibi, & ita per diem naturalem, id eſt, per Synedochem ita per tres dies naturales fuit in Sepulchro. Et per confequens ex Reſurrectione Chriſti nihil inferitur contra nos. Nam dies tertia à die decima quinta incluſivè incipiendo eſt decima ſeptima, quamvis non ſit integra, & completa, ſeu non contineat viginti quatuor horas; ſicque Chriſtus fuit in Sepulchro tribus diebus, & tribus noctibus, & reſurrexit poſt tres dies, ut prædixerat, ſi per Synedochem intelligantur, ut eos intelligere neceſſe eſt. Vel reſurrexit tertia die, etiam ſi mortuus fuerit die decima quinta, & reſurrexit die decima ſeptima; cum totum illud tempus conſtet tribus diebus, ſcilicet decima quinta, decima ſexta, & decima ſeptima.

Unde licet Græci conſecrent in pane fermentato, in hæreſim tamen incidunt, dum dicunt conſecrationem in azymo eſſe nullam; tum quia Chriſtus conſecravit in azymo, ut conſtat ex dictis; tum quia panis azymus conſecrandæ Eucharistiæ convenientior eſt, quàm fermentatus, quia panis ille magis congruit ſignificandis proprietatibus huius Sacramenti. Azymus enim panis puritatem, candorem, ſimplicitatem, humilitatem, & incorruptionem denotat, fermentatus verò in Scriptura plerumque morum corruptionem, & ementiam virtutem denotat. Quare Chriſtus Luc. 12. dixit Diſcipulis ſuis: *Attendite à fermento Phariſæorum quod eſt hy-pocriſis.* Et Apoſt. ad Corinth. 1. cap. 5. ait: *Nescitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit; expurgate veteris fermentum, ut ſitis nova conſperſo, ſicut eſtis azymi.* Et enim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitia, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis. Conſecrent igitur Sacerdotes Chriſti in pane azymo, in quo ipſe conſecravit, & conſecrare magis convenit, ut facile colligi poteſt ex illo Levit. cap. 2. verſ. 11. *Omnis oblatio, qua offeritur Domino, abſque fermento fiet, nec quidquam fermenti, ac mellis adolebitur in ſacrificio.* Inde enim inferitur, quòd in fermento malitia aut imperfectio deſignatur, & idèd panis fermentatus non convenit Sacrificio, ſicut panis azymus convenit.

ARTICULUS XLIII.

Impugnat Waldenſes, formam Eucharistiæ in Oratione Dominica ſepties repetita conſtituentes.

Circa ſanctiſſimæ Eucharistiæ formam plures fuerunt errores. Quidam dixerunt Chriſtum abſque ulla forma verborum, ſed ſolo voluntatis imperio per poteſtatem excellentiæ conſecraſſe, & poſtea formam expreſſiſſe, qua in futuro Eucharistiæ conſecratio ab Apoſtoliſ perſiceretur. Alii dixerunt verbis Chriſtum conſecraſſe, ſed verbis nobis ignotis, ac proinde credunt ea, quibus utimur in Eccleſia, eſſe arbitraria, & de Inſtitutione purè humana. Porrò hæc falſa & hæretica ſunt, quia Chriſtus in hoc Sacramento conſecrando utus eſt verbis, ut declarat Tridentinum ſeſſ. 13. c. 1. quæ quidem verba reſulerunt Evangeliftæ, & Paulus Apoſtolus, ideòque non ſunt nobis ignota.

Variis fuerunt errores aduersus formam Eucharistiæ.

Nonnulli Græci recentiores, (quales ſunt Nicolaus Cabafilas in explicatione Liturgiæ c. 29. & 30. Marcus Epicoſopus Ephæſ. lib. de verbis conſecrationis, Jeremias Patriarcha Conſtantinop. in cenſura ad Auguſtinam conſeſſionem cap. 10. & Simeon Theſſalonicensis apud Petrum Arcudium in Concordia Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ lib. de Eucharistiâ cap. 28.) crediderunt formam conſecrationis Eucharistiæ Sacramenti non conſiſtere ſolum in his verbis: *Hoc eſt Corpus meum. Hic eſt Sanguis meus;* ſed volunt his verbis abſolutè & neceſſariò addenda eſſe invocationem quaſdam, & Preces, quibus Spiritus Sanctus invocatur, ut panem in corpus, & vinum in ſanguinem Chriſti convertant. Dixi, nonnulli Recentiores Græci, quia ſunt alii ex eadem Ec-

cleſia, qui huiusmodi preces non admittunt ut neceſſarias, ſed ſolum ut convenientes Hiſtoriæ Paſſionis Chriſti, & Inſtitutioni huius Sacramenti, & dicunt formam conſecrationis corporis Chriſti conſiſtere in his verbis: *Hoc eſt Corpus meum quod pro vobis tradetur,* ita ut ſi unum ex his verbis amittatur, nulla ſit conſecratio; quòd eſt etiam falſum, quia duo poſteriora non ſunt de ipſius eſſentia.

Lutherani reverà certa & determinata verba requirunt, ut conſiciatur Eucharistiâ, ſed illius nullam veram efficacitatem aſſignant, quia negant tranſubſtantiationem, ſeu conyerſionem panis in carnem, & vini in ſanguinem. Calvinus autem nulla certa verba requirit, quæ huic Sacramento eſſentialia ſint, ſed aliqua dumtaxat eſſe ad excitandam fidem neceſſaria credit. Unde cum huiusmodi opiniones ſint contrariæ Inſtitutioni Chriſti (quia per hæc verba: *Hoc eſt corpus meum; Hic eſt ſanguis meus,* Eucharistiâ inſtituit) ſunt rejiciendæ ut Hæreticæ, & impugnandæ auctoritate Sacre Scripturæ, Conciliorum, & Sanctorum Patrum.

Tandem Waldenſes, ſeu Pauperes de Lugduno, de quibus alibi locuti ſumus, docuerunt Eucharistiâ non eſſe conſecrandam hæc forma: *Hoc eſt corpus meum; Hic eſt calix ſanguinis mei,* quibus panem, & vinum conſecramus, & corpus & ſanguinem Domini efficiamus. Nec alia voluntaria forma conſecrandum eſt Sacramentum Eucharistiæ, ſed ſolum per Orationem Dominicam; ſepties repetitam, & pronuntiatam ſuper panem, & vinum; conſecrant enim dicendo ſepties *Pater noſter,* & benedicendo panem, & vinum. Eorum ratio eſt (juxta Scriptorum teſtimonia) quia in Oratione Dominica petimus panem noſtrum quotidianum, hoc eſt (inquiunt) panem Eucharistiæ.

Hic tamen obiter obſervandum eſt cum nonnullis Waldenſes ab hoc errore excuſantibus, quòd Aneas Sylvius, qui & Pius ſecundus Pontifex Maximus fuit, errores Waldenſium recensens de hoc nullam mentionem facit. Et Bernardus de Luxemburgo in ſuo Catalogo Hæreticorum loquitur etiam de Waldenſibus iſto errore ſuppreſſo. Inde plures recentiores hunc errorem non tribuunt Waldenſibus; nos tamen eum illis impingimus, tum quia ex omiſſis nihil bene conſicitur; & idèd licet Aneas Sylvius & Bernardus de Luxemburgo non numerent iſtum inter errores Waldenſium, tamen poteſt ipſis tribui, ſi ſint alia teſtimonia: ſæpè enim unus Scriptor refert quòd alter antiquior omiſit, aut neceſſavit. Tum quia Guido Carmelita cap. 9. de hæref. & Præteolus ambo in hac materia Doctiſſimi aſſerunt Waldenſes conſecrare dicendo ſepties *Pater noſter,* & docere Jeſum Chriſtum ita reliquiſſe Eccleſiæ ſuæ hunc conſecrandi modum, ut nullus poſſit validè Eucharistiâ conſecrare, niſi dicendo ſepties *Pater noſter* &c.

§. I.

In quo aſſignatur vera Eucharistiæ forma.

Eucharistiæ conſecrationem neceſſariò faciendam eſſe per hæc verba; *Hoc eſt corpus meum; Hic eſt ſanguis meus,* vel, *hic eſt calix ſanguinis mei,* declarant plura Concilia, & præſertim Florentinum in litteris unionis aſſerens formam huius Sacramenti eſſe verba, quæ Chriſtus protulit, & quibus conſecit Eucharistiâ.

Tandem idem habetur in Concilio Trident. ſeſſ. 13. cap. 1. ubi legitur: *Ita enim majores noſtri omnes, quotquot in vera Chriſti Eccleſia fuerunt, qui de Sanctiſſimo hoc Sacramento diſſeruerunt, aperitiſſimè profeſſi ſunt, hoc tam admirabile Sacramentum in ultima Coena Redemptorem noſtrum inſtituiſſe, cum poſt panem, & vinum benedictionem, ſe ſuum ipſius corpus illis præbere, ac ſuum ſanguinem, diſſerit, & perſpicuis verbis reſtatus eſt: quæ verba à Sanctiſſis Evangeliftis commemorata, & à D. Paulo poſtea repetita, cum propriam illam & aperitiſſimam ſignificationem præſeruant, ſecundum quam à Patribus intellecta ſunt, indigniſſimum ſanè flagitium eſt, à quibusdam contempſiſſis, & pravis hominibus ad ſcleritios, & imaginarios tropos, quibus veritas carnis, & ſanguinis Chriſti negatur, contra univerſum Eccleſiæ ſenſum detorqueri, quæ tanquam columna, et firmamentiſſimum veritatis, hæc ab impiis homi-*

Luthe- rans.

Waldenſes.

Conciliū Florentinum.

Tridentinum.

Paſchaſius.

D. Auguſtin.

hominibus excogitata commenta, velut ſatanica, deſolata eſt: grato ſemper & memorè animo præſtantiſſimum hoc Chriſti beneficium agnoſcens. Inde enim inferitur formam huius Sacramenti eſſe verba, quibus Chriſtus uſus eſt, & ea, quibus Chriſtus uſus eſt, eſſe ea, quæ referunt Evangeliftæ, & D. Paulus, ſcilicet: *Hoc eſt corpus meum; Hic eſt calix ſanguinis mei;* quin liceat alicui dubitare, cum ipſe Paulus dicat: *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jeſus in qua nocte tradebatur, accepit panem &c.* Quibus ſuadetur Chriſtum panem ſuum conyerſiſſe in corpus ſuum per hæc verba: *Hoc eſt corpus meum;* & cum hæc verba ſint ea, quæ ipſe Paulus accepit à Domino, ſequitur, quòd Chriſtus, qui in Coena hoc Sacramentum inſtituit, tunc etiam conſecravit, quia non aliter inſtituit, quàm efficiendo conſecravit ritu, & verbis, quibus nos uti voluit, & ipſe præcepit dicens: *Hoc facite in meam commemorationem.* Itaque ex Tridentino conſtat Chriſtum conſecraſſe Eucharistiâ per hæc verba: *Hoc eſt corpus meum,* ac proinde nullus poteſt citrà hæreſim aliam aſſignare formam per Eucharistiâ conſecrandam; cum nulla poteſtas humana valeat inſtituere materiam, & formam Sacramenti; eſt enim ſignum divinitus inſtitutum ad conſecrandam gratiam homini viatori.

De Ver- bis in quibus conſiſtit forma Eucharistiæ.

Tertul- lianus.

Paſchaſius.

D. Auguſtin.

Huius Sacraſſimi Myſterii forma non poteſt certior haberi, quàm ex inſtitutione, cum nihil habeatur in Sacramentis, quòd non ſit à Chriſto Domino, qui ea inſtituit. Hoc quidem ſuppoſito, & ab omnibus recepto facile colligitur forma conſecrationis corporis Chriſti conſiſtere in his verbis: *Hoc eſt corpus meum;* & formam ſanguinis in his: *Hic eſt calix ſanguinis mei.* Nam illa ſola verba ſunt de eſſentia formæ, qua conſecratur panis, quæ ſignificant præſentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis & præſentiam ſanguinis ipſius ſub ſpeciebus vini. Sed hæc præſentiam ſignificant hæc ſola verba: *Hoc eſt &c.* Nam imprimis illa verba, *qui pridid* nullo modo id ſignificant, cum nihil indicent de corpore Chriſti; iſta verò, *accipite & manducate,* ſignificant uſum & diſtributionem rei, quæ datur quin ipſius naturam exprimit: igitur corpus Chriſti ſignificatur præſens ſub ſpeciebus per hæc verba: *Hoc eſt corpus meum,* remanentibus de pane, & vino ſolis accidentibus, quia per hæc formam ſubſtantia panis conyerſitur in ſubſtantiam carnis, & ſubſtantia vini in ſubſtantiam ſanguinis Chriſti, ut affirmat Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 40. ubi inquit: *Acceptum panem, & diſtributum Diſcipulis, corpus ſuum illum fecit, dicendo: Hoc eſt corpus meum,* ac proinde nulla eſt alia Eucharistiæ forma eſſentialis præter iſtam: *Hoc eſt corpus meum.* Nam ut (inquit D. Damascenus lib. 4. de fide cap. 15.) ſicut Deus dicendo, *ſit lux,* fecit lucem, ita dicendo: *Hoc eſt corpus meum,* & *Hic eſt ſanguis meus,* perfecit hoc Sacramentum. Unde quemadmodum hæc verba: *Ego te baptizo &c.* ſunt forma Sacramenti Baptiſmi, quia ſignificant abluſionem corporis, & exprimunt Sanctiſſimam Trinitatem, ita hæc verba: *Hoc eſt corpus meum,* debent eſſe forma Eucharistiæ, quia exprimunt præſentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus, quam non exprimunt cætera verba, ſeu preces, aut benedictiones, quæ à Sacerdotibus novæ Legis ſunt, nec Oratio Dominica ſepties repetita, ut ſomniant Waldenſes, cum hæc verba: *Pater noſter &c.* demonſtrent exiſtentiam Patris Aeterni in cœlo, non verò exiſtentiam Chriſti in Hoſtia.

Unde Pachafius lib. de corpore Domini cap. 5. ait: *Hoc Sacramentum non meritis, non verbis humanis, ſed proculdubio divinis efficitur, & conſecratur mandato, ſed verbo Creatoris, hoc eſt corpus meum. In hoc verbo creatus ille corpus, qui divinus eſt, & omnipotentia plenus.* Per hæc quidem verba Doctor ille piſſimus ſuadet Chriſti Domini corpus, aut Sacram Eucharistiâ non conſici per alia verba, niſi per hæc ſola: *Hoc eſt corpus meum; Hic eſt calix ſanguinis mei;* quoniam ipſe Chriſtus eiſdem verbis uſus eſt.

Idem docet D. Auguſtinus ſerm. 28. de verbis Domini, ubi manifeſtè declarat corpus Chriſti effici ex pane triticeo, & vinum ex vino vitigineo vi verborum, quæ Chriſtus in Coena ultima protulit; ibi enim ait ille Sanctus Doctor: *Ante verba Chriſti, quod offeritur in Altari, panis dicitur, ubi Chriſti verba deſumpta fuerint, jam non*

panis dicitur, ſed corpus appellatur. Hæc autem verba Chriſti ſunt iſta: *Hoc eſt corpus meum; Hic eſt calix ſanguinis mei,* ut teſtantur Evangeliftæ, & Paulus Apoſtolus. Cætera verò, quæ præcedunt, vel ſubſequentur, non ſunt Sacramentalia, nec ſignificant id, quòd Chriſtus fecit in Coena ultima; licet referant tempus, & modum, quibus Chriſtus fecit Coenam ſuam. Igitur hæc verba: *Hoc eſt corpus meum; Hic eſt calix ſanguinis mei,* ſola ſunt forma Eucharistiæ.

Idem docet Odo Camaricenſis, qui in expoſitione Sacri Canonis inquit: *Tolle verba Chriſti, non ſunt Sacramenta Chriſti, viſi ſieri Chriſti Corpus & ſanguinem? appono Chriſti ſermonem; facit ſermo veritatis, quòd dicit, quia ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandavit & creata ſunt: ſine dubio ſi in creatura, quòd Chriſti ſermo dicit de creatura. Eſt enim omnipotens ſermo tuus o genitor, ſit ergo ſermone Chriſti corpus & ſanguis Chriſti.* Hæc ſuadet corpus & ſanguinem Chriſti conſici ex pane, & vino per verba, quæ Chriſtus in ultima Coena protulit, dum hoc adorandum Sacramentum inſtituit, quæ quidem verba non ſunt hæc: *Pater noſter qui es in cælis,* ut volunt Waldenſes, ipſis enim Chriſtus nos docuit modum orandi; nec qui pridie quam pateretur &c. quibus, ut jam dixi, oſtenditur tempus & modum, quibus Chriſtus hoc Sacramentum conſecit. Sed ſunt hæc: *Hoc eſt corpus meum; Hic eſt calix ſanguinis mei,* quæ ad primarium Sacramenti ſignificatum pertinent, & ipſorum efficacia ſignificatur panem tranſubſtantiant in corpus Chriſti, ideòque in iſdem verbis debet conſiſtere forma huius Sacramenti. Quemadmodum enim Græci, & Hæretici colligunt hæc verba: *Ego te baptizo eſſe formam Baptiſmi,* quia Chriſtus dixit: *Baptizantes eos in nomina Patris &c.* ita debent colligere hæc verba, *Hoc eſt corpus meum,* eſſe formam Eucharistiæ, quia ipſemet Chriſtus inſtituendo Eucharistiâ dixit: *Hoc eſt corpus meum; Hic eſt calix ſanguinis mei,* ut teſtantur Evangeliftæ.

Unde D. Ambroſius lib. de Sacramentis cap. 17. ait: *Verba Evangeliftæ ſunt uſque ad accipere ſuo corpus, ſive ſanguinem, inde ſunt verba Chriſti, accipite & bibite ex eo omnes, & idem ſingula. Qui pridid (inquit) quàm pateretur, in Sanctiſſis manibus ſuis accepit panem, antequam conſecraretur, panis eſt, ubi verò verba Chriſti acceſſerunt, corpus Chriſti eſt. Denique audi dicentem; accipite & edite ex eo omnes: Hoc eſt corpus meum, & ante verba Chriſti, calix vini, & aqua eſt plenus, ubi verba Chriſti operata fuerunt, ſanguis efficitur, qui plebem redemit. Inde enim conſtat panem & vinum conyerſi in carnem, & ſanguinem Domini per hæc verba: *Hoc eſt corpus meum; Hic eſt calix ſanguinis mei,* ut notat D. Chryſoſtomus Homil. 60. ad populum Antiochenum, ubi loquens de conſecratione à Chriſto in Coena facta ait: *Qui namque dixit, Hoc eſt corpus meum, & verbo factum conſecravit.* Et idem D. Ambroſius loco citato addit: *Cum panem accipiens diceret; Hoc eſt corpus meum, plane monſtratur verbum illud operatorium fuiſſe. Hoc eſt conyerſum panem in corpus & vinum in ſanguinem Chriſti, ac proinde in ipſis verbis dumtaxat ſiſtit Eucharistiæ forma.**

§. II.

In quo repelluntur Impugnatorum Tela.

Hæretici inſurgunt, & ut probent Chriſtum non conſecraſſe panem per hæc verba: *Hoc eſt corpus meum,* dicunt, quòd Chriſtus Dominus panem conſecravit, antequam talia verba diceret. Panem quidem conſecravit cum cum benedixit, prius verò benedixit, quia poſt benedictionem, & fractionem protulit hæc verba: *Hoc eſt corpus meum,* ut ſuadent Evangeliftæ dicentes: *Accipite Jeſus panem, benedixit, fregit, deditque Diſcipulis ſuis, dicent: accipite & manducate, hoc eſt corpus meum.* Idem ex verbis etiam Marci cap. 14. quibus conſtat Apoſtoloſ jam bibiſſe, quando Chriſtus dixit: *Hic eſt ſanguis meus.* Igitur Chriſtus non conyerſit panem in carnem ſuam per hæc verba: *Hoc eſt corpus meum;* nec vinum in ſanguinem per hæc: *Hic eſt calix ſanguinis mei;* quia per hæc verba docuit carnem ſuam eſſe ſub ſpecie panis; & ſanguinem ſub ſpecie vini, & demonſtravit, quòd id, quòd dabat, non erat panis, ſed caro, nec vinum, ſed ſanguis, ac proinde conſecravit

Odo Camaric.

D. Ambroſius.

D. Chryſoſtom.

Marci 14.

S. Inſtitutus.

per imperium excellentiæ suæ, vel per preces & benedictionem, vel per alia verba nobis ignota. Unde S. Justinus Martyr Apol. 2. ait: Quemadmodum per Verbum Dei incarnatus est Jesus Christus Salvator noster, & carnem & sanguinem pro salute nostra habuit, sic etiam per preces Verbi Dei, ab ipso Eucharistiam factam cibum & potum edacti sumus. Ideo forma hujus Sacramenti non consistit in his verbis: Hoc est corpus meum; Hic est calix sanguinis mei, quia supponunt consecrationem, seu conversionem panis in carnem, & vini in sanguinem. Idem probat exemplum Christi, qui in Castello Emmaus Eucharistiam sine verbis illis consecratam porrexit Discipulis suis, ut constat ex Luc. cap. ult. Hæc quippe consecratio fuit facta, absque ulla verborum prolatione, sed per benedictionem, & fractionem panis.

Huic Hæreticorum argumento respondendum est cum D. Augustino lib. de consensu Evangelistarum cap. 39. & 44. Evangelistas non semper eundem in recitando servasse ordinem, quo res gestæ sunt. Unde sensus eorum est ille: accepit panem & gratias agens benedixit dicens: Hoc est corpus meum, seu, id quod vobis do, est corpus meum, per hæc quippe verba: Hoc est corpus meum, Christus in carnem suam convertit panem, quem præ manibus habebat, quia non sunt demonstrativi rei præexistens, & prius ibi positi, sed rei præsentis, & ibi realiter existentis: efficiunt enim id, quod demonstrant, quia prædica, & operatoria sunt, ut docet Stephanus Eduensis de Sacramento Altaris cap. 15. ubi ait: Fides nostra est, & verè credendum est quòd sacerdote proferente hæc verba: Hoc est corpus meum, jam non est panis terrenus, sed illo panis, qui de caelo descendit: item virtute verborum istorum, Hic est calix sanguinis mei, vinum convertitur in sanguinem. Itaque forma Eucharistiæ non consistit in precibus, & benedictionibus, sed in his verbis: Hoc est corpus meum; Hic est calix sanguinis mei, quæ dicta sunt à Christo antequam acciperetur panis, seu corpus Domini, & antequam Apostoli biberent calicem, ut testantur Evangelistæ Matthæus, & Lucas.

Nec obstat illud Marci 14. vers. 23. Biberunt ex eo omnes, quo Hæretici volunt Apostolos jam bibisse calicem, dum Christus dixit: Hic est calix sanguinis mei. Non obstat, inquam, quia hoc posuit per parenthesis, seu ut ostenderet, quod alii Evangelistæ omiserant. Solus Marcus expressè notat Apostol. omnes bibisse ex calice consecrato.

Quantum ad factum Christi in Castello Emmaus dico, quòd tunc Eucharistiam consecravit proferendo verba consecratoria, licet S. Lucas ea non expresserit, quoniam jam nota erant Discipulis, cum quibus Christus hoc Sacramentum instituerat in coena novissima, & quibus dixerat: Hoc facite in meam commemorationem.

Ad S. Justinum & ad alios Patres, quos citare possunt Hæretici, dico, quòd non loquuntur de forma essentiali hujus Sacramenti, nec de forma consecratoria, sed de his, quæ consecrationem ita necessariò præcedunt, ut non possint sine peccato omitti, licet ipsis omittis, Sacramentum maneat validum. Quia omnia essentialia admittuntur, dum hæc verba: Hoc est corpus meum, proferuntur. Nam hæc benedictio non est consecratoria, sed consecrata, quam dedit panem etiam in monte, ut ostenderet nobis nullum cibum esse sumendum, nisi prævia benedictione, ut observat S. Bonaventura dist. 8. part. 1. art. 2. quest. 3. ad secundum. Dum Evangelistæ dicunt: Christus fecit antequam consecraret; & dum dicunt Christum dixisse: Hoc est corpus meum, narrant ea, quæ dixit ut consecraret.

Dicunt. Hæc verba: Hoc est corpus meum; Hic est calix sanguinis mei, non possunt esse forma effectiva, nisi præcedant aliqua verba, quæ determinent ea ad conficiendum hoc Sacramentum, & ut agnoscantur esse verba Christi; alioquin eadem verba ex se essent consecratoria, quòd est falsum. Necessè est igitur, quòd determinentur per ea, quæ præcedunt, scilicet per hæc: Qui pridie quam pateretur, vel per hæc: Quòd pro vobis traditur, ac proinde forma Eucharistiæ non consistit solum in his verbis: Hoc est corpus meum; Hic est calix sanguinis mei, sed simul in præcedentibus, & consequentibus, quæ à Sacerdote proferuntur in Canone consecrationis, in quo dumtaxat apponuntur verba essentialia, à quibus necessariò dependet consecratio.

D. Anst.

Stephanus Eduensis

S. Justinus

D. Bonaventura

Respondeo cum Theologis illa verba sufficienter determinari ad personam Christi, quatenus proferuntur super materiam debitam & necessariam à Christo institutam, & cum intentione illa proferendi, sicut Christus præcepit, & effecit, & efficiendi quod ipse effecit. Hæc quippe intentio determinat actionem, & prolationem verborum ad faciendum quod Christus fecit, & pro quo conficiendo talia verba instituit. Idcirco hæc verba: Hoc est corpus meum, dumtaxat, debite prolata sufficiunt ad validitatem Sacramenti Eucharistiæ, seclusis cujuscumque aliis verbis, ut insinuat Author Sermonis de Coena apud Cyprianum dicens: Ex quo à Domino dictum est, hæc est caro mea, & hic est sanguis meus, quotiescumque his verbis, & hac fide dictum est, panis iste substantialis, & calix solemniter benedictione sacrati, ad totius hominis vitam, salutemque proficit. Quibus constat nullam esse Eucharistiæ formam præter eam, quam supra assignavimus contra Hæreticos, scriptum est enim: Cœnæ ritibus illis accepti Jesus panem, & benedixit & fregit, deditque Discipulis suis, et dixit: accipite et manducate, hoc est corpus meum. Quibus suadetur Christum usum fuisse eadem forma, qua perpetuò Ecclesia Catholica usa est.

Idem docet Innocentius III. lib. 4. de mysterio Missæ cap. 6. ubi totam virtutem consecrandi tribuit eidem verbis: Hoc est corpus meum, pro pane consecrando, & pro vino: Hic est calix sanguinis mei. Nec potest impugnari hæc ratio, quia Sacerdos dum consecrat, facit, quod Christus fecit, dum consecravit, ac proinde debet habere materiam, quam Christus habuit, scilicet panem triticum, & vinum vitigenum; & debet uti his verbis: Hoc est corpus meum. Hic est calix sanguinis mei. Ergo eadem verba sufficiunt, quia ipsis usus est Christus.

§. III.

In quo Rejicitur Waldensium Ratio.

Waldenses sic contra nostram assertionem obijciunt. In verbis, aut forma consecrationis debet exprimi panis cœlestis; cum hoc Sacramentum sit panis vivus, qui de caelo descendit, panis Angelorum, & cibus Viatorum: sed Christus Dominus in sola oratione Dominica expressit panem hunc, & docuit nos eundem modum petendi, sed etiam & conficiendi illum: panis enim de caelo datus est caro Christi; ideoque dum hanc orationem dixit, panem Eucharisticum instituit, & nos debemus illum per eadem verba: scilicet per hæc: Pater noster qui es in caelis etc. conficere. Et quoniam in nobis non est tanta virtus, quanta est in Christo, cum infirmi & debiles simus, debemus ea septies reperere, inquit Waldensium Sectatores, qui pro hoc errore tuendo, addunt, quòd non desunt Doctores existimantes S. Gregorium lib. 7. Epistol. 63. fuisse ejusdem sententiæ; ibi enim ille Summus Pontifex, & Sanctus Doctor ait: Orationem Dominicam, idcirco post preces (id est Canonem) movemus, quia nos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem oblationis Hostiam consecrarent. Igitur (inquit) D. Gregorius censet Eucharistiam per Dominicam orationem confici.

Sed Waldensium ratio non valet, estque extra propositum, & prorsus imaginaria; quia in forma consecrationis Eucharistiæ non debet exprimi panis, sed caro, cum revera, & substantialiter Eucharistia non panem, sed Christi carnem contineat, ut probatum manet contra Calvinistas, Lutheranos & alios Transubstantiationem negantes, quamvis propter accidentia panis, quæ remanent, vel quia ante Transubstantiationem erat verè panis, panis dicatur. Necessè enim est quòd verba Sacramentalia significant, & efficiant id, quòd Sacramenta producant, & continent, non verò id quòd fuit, aut apparenter indicatur in positione materiæ, supra quam cadit forma, & præsertim Sacramentum Eucharistiæ, quòd cum contineat corpus Christi, non panem, sed ipsum corpus debet in forma exprimi. Falsum est etiam, quòd Christus Eucharistiam instituerit, dum docuit Apostolos modum orandi, seu dum dixit: Pater noster qui es in caelis etc. quia constat ex Evangelio, Christum instituisse Eucharistiam cœnantibus Discipulis, seu vigilia Passionis suæ; quin in eodem Evangelio

Rejicitur hæreticorum insinuat.

Innocentius III.

Proposuntur Waldensium ratio.

Falsum est Waldensium ratio.

gello pro hujus Sacramenti institutione referatur oratio Dominica.

Ad D. Gregorium idcirco hunc Sanctum Doctorem nunquam docuisse; nec credidisse Eucharistiam per orationem Dominicam confici, quoniam in loco citato respondet ad querimoniam quorundam, qui ægrè ferebant quòd ipse statueret, ut oratio Dominica ita post Canonem diceretur. Quapropter ut huic querimonie satisficeret, & ostenderet se non sine justa causa hanc constitutionem edidisse, declaravit se in hac re imitari Apostolos dicens: Orationem Dominicam idcirco per preces movemus, quia nos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem oblationis Hostiam consecrarent. Idè non sequitur orationem Dominicam esse formam consecrationis, sed solum orationem, quam recitare in Missa magis convenit, quam recitare alias preces ab hominibus institutas. Undè idem S. Doctor ita subdit: Et valde inconveniens mihi visum est, ut preces quam Scholasticus composuerat, super oblationem diceremus, ut ipsam orationem quam Redemptor noster composuit, super ejus corpus & sanguinem saceremus. Igitur S. Gregorius non affirmat consecrationem corporis & sanguinis Domini fieri per Orationem Dominicam, sed per verba Christi, cum contenda, ut consecrationi, seu panem consecrato, seu converso in carnem Christi, nec non & Canonis Missæ ad jicienda sit Oratio Dominica secundum praxim, & traditionem Apostolorum.

Non valet dicere, quòd Apostoli recitabant Orationem Dominicam, ut consecrarent, seu ut haberent panem Eucharisticum, qui verè est panis quotidianus, quem dat Deus. Non valet, inquam, quia ex D. Hieronymo lib. 3. contra Pelagianos circa finem, Apostoli pariter & omnes Sacerdotes recitabant ex Traditione Christi Orationem Dominicam in Sacrificio Missæ post consecrationem, ac proinde non recitabant illam, ut consecrarent, sed ut consecrationem venerarent, ut de ea Deo Altissimo gratias agerent, ut à malo liberarentur, & ut à Deo obtinerent panem, & alia vitæ humana necessaria.

Addent, quod ex Liturgiis Sanctorum Marci, Jacobi, Basilii, & Chrysostomi Sacerdos protatis his verbis: Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus, statim super panem, & calicem in nomine suo, & in nomine omnium astantium ait: Rogamus te Sancte Pater ut mittas spiritum Sanctum tuum super nos, & super hæc apposta munera, & fac panem istum pretiosum corpus Filii tui, & quòd est in calice Sancto pretiosum sanguinem Christi tui. Hæc autem verba, quæ rogatoria sunt, verè efficiunt corpus Christi, quia dicuntur ut panis fiat caro Christi, & vinum vertatur in sanguinem ipsius. Igitur hæc verba, Hoc est corpus meum, quæ præcedunt, non sunt forma consecrationis, bene verò ista, Pater noster qui es in caelis etc.

Non valet hæc ratio, nam Græci, qui sic orant in Sacrificio Missæ, non credunt conversionem panis in carnem Christi, & vini in sanguinem fieri per hæc verba: Rogamus te etc. sed per hæc: hoc est corpus meum, quia non orant præcisè, ut fiat hæc conversio, aut Transubstantiatio panis in carnem & vini in sanguinem Christi, sed ut Sanctissimum Christi corpus fiat in salutem animarum &c. Quòd verum esse patet ex eo, quòd in iidem Liturgiis Sacerdos communicaturus orat in hunc modum: Fiat mihi Domine Jesu Christe corpus tuum in remissionem peccatorum meorum, & sanguis tuus pretiosus in vitam æternam. Hinc est etiam, quòd Sacerdos communicans fidelem ait illi: corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam amen. Igitur non per preces, sed per hæc verba; Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus, conficitur Eucharistia. Preces autem præcedunt formati consecrationis, vel ad eam sequuntur, ut patet ex illis verbis, quæ sunt in Canone Missæ: Quam oblationem tu Deus in omnibus quisumus benedicam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris, ut nobis corpus et sanguis fiat Domini nostri Jesu Christi. Quibus Sacerdos deprecatur Deum, ut panem in corpus, & vinum in sanguinem convertere dignetur; ideo statim addit, qui pridie quam pateretur etc. ut faciat quòd Christus tunc fecit, seu ut conficiat Eucharistiam dicendo in persona Christi super panem, Hoc est corpus meum, & super calicem: Hic est calix sanguinis

Explicatur antheoritas D. Gregorii.

D. Hieronymus.

Explicatur Liturgia.

mei. Hæc enim verba, quæ hanc conversionem aut transubstantiationem significant, eam efficiunt, & panem in carnem, & vinum in sanguinem vertunt.

ARTICULUS XLIV.

Sacerdotibus dumtaxat concedit adversus Wicleffitas potestatem consecrandi Eucharistiam.

Joannes Wicleffus, de quo alibi sæpè locuti sumus, plures errores docuit tempore Caroli I V. Imperatoris, & Clementis VI. Papæ circa annum Domini 1352. quorum errorum unus est circa Eucharistiæ Ministerium. Voluit enim quemlibet Laicum posse consecrare, & Eucharistiam conficere, non ita ut voluerit quemlibet hominem esse hujus Sacramenti Ministerium ordinarium & proprium, ut postea voluit Lutherus, sed solum in necessitate sicut Ecclesia Romana vult, quemlibet hominem esse Ministerium Sacramenti Baptismi in casu necessitatis, & absente Sacerdote, nè anima pereat. Ità refert Thomas Waldensis tom. 2. cap. 28.

§. I.

Solis Sacerdotibus concedit Potestatem consecrandi.

Hanc Wicleffitarum hæresim damnant Nicænum I. sub Sylvestro, Lateranense sub Innocentio III. cap. Firmiter his verbis: Hoc unigenitum Sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus secun. dum claves Ecclesiæ, quas concessit Apostolus, eorumque Successoribus Jesus Christus. Et Tridentinum sess. 22. cap. 1. Christus Sacerdotem secundum Ordinem Melchisedech se in eorum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obrulit, ac sub eandem rerum Symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituit, ut sumerent, tradidit, & eisdem eorumque in Sacerdotio Successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem, uti semper Catholica Ecclesia intellexit, & docuit.

Idem habetur in Canone secundo ejusdem sessionis, ubi legitur: Si quis dixerit, illis verbis, hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum, Anathema sit. Quibus verbis constat Christum Dominum solis Apostolis contulisse potestatem conficiendi Eucharistiam, subindeque ipsum Christum Dominum non omnes Fideles, sed solum ipsos Apostolos instituisse Sacerdotes. Idem patet habetur in sess. 23. cap. 1. & 4. in quibus expressè declarat, ut omnes Christianos promiscuè non esse Sacerdotes novi Testamenti, sed solum eos, qui ab Episcopis ordinantur, & recipiunt potestatem conficiendi, & consecrandi corpus Domini. Idque probatur ex ordine Sacro, qui est Sacramentum novæ Legis à Christo Domino institutum, ut dicimus in proprio loco, contra hos, & alios Hæreticos, qui volunt ordinationem Clericorum esse purum signum humanum.

Hanc ipsam consecrandi potestatem solis Sacerdotibus convenire, suadetur ratione; quia scilicet ille totus est Eucharistiæ conficiendæ Minister, qui in nova potest. Eucharistiæ, consecra. stiam Sanctam; nam Eucharistia Sacrificando conficitur, & conficiendo fit Sacrificium. Sed omnes Christiani potestatem non habent Sacrificandi, ut expressè docet D. Hieronymus Dialog. adversus Luciferianos, ubi de quodam Hilario Diacono Schismatico, qui Eucharistiam conficere non potuit, quia Diaconus tantum erat, conqueritur factum ejus improbandum; & non sine causa, hoc enim munus ad Sacerdotes novæ legis pertinet, ut canit Ecclesia in Hymno Sanctissimi Sacramenti, qui incipit, Sacris solemnibus, ubi legitur de Christo Domino: Sic Sacrificium istud instituit, ejus officium committi voluit solis Presbyteris, quibus sic congruit, ut sumant, & dent cæteris. Et ideo non omnis Christianus ratione Baptismi, nec quilibet Justus ratione adoptionis, sed solus ordinatus, aut Sacerdos Ordine factus est Minister hujus

Wicleffus.

Concilium Nicænum. Lateranense. Tridentinum.

Sacerdos potest. Eucharistiæ, consecra. ro.

hujus Sacramenti specialiter assumptus ad offerendum totius Religionis Sacrificium. Non enim sibi quisquam assumit honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron, seu tanquam Sacerdos, quoniam omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat Dona & Sacrificia pro peccatis, ut docet Apostolus ad Heb. cap. 5. Nam si sit Pontifex pro hominibus, & qui pro hominibus Sacrificia offerat, certum est, quod omnis homo non est Pontifex, nec Sacerdos habens potestatem offerendi Sacrificia, sed solum illi, qui ex hominibus assumpti sunt, non à Republica, ut putant Lutherani, sed à Deo, qui Ministerio Episcoporum eligit Sacerdotem sibi ad sacrificandum Hostiam laudis. Christus non dixit omnibus hominibus: *Hoc facite in meam commemorationem*, sed solum illis, quos assumpsit, & Apostolos nominaverat.

D. Chry. Idem suadet D. Chrysostomus lib. 2. de Sacerdotio, ubi ait: *Per Sacerdotes Christum induimus, per ipsos Dei Filio conjungimur, per ipsos membra beata ipsius capitis efficiuntur.* Inde enim ille S. Doctor demonstrat, quod Sacerdos constituitur medius inter Deum & homines, ac proinde declarat omnem hominem non esse Sacerdotem, sed solum eum, cui data est potestas ligandi, atque solvendi virtute clavium, cuique dictum fuit ab Episcopo ordinari: *accipe potestatem offerendi in Ecclesia tam pro vivis, quam pro defunctis*, ut definitum fuit in Concilio Arelatensi I. (celebrato sub Melchiade Papa circa annum 334. per Episcopos ducentos) quod D. Augustinus lib. de Baptismo cap. 9. & Epist. 162. vocat Plenarium, & Universale, atque universæ Ecclesiæ Concilium, licet reverà generale non sit, nec inter Generalia numeretur. Hoc quidem Concilium declarat Ordinem esse Sacramentum, quo Clerici sunt Superiores Laicis, eisque possunt administrare Divina, sic instituente Deo, cujus est eligere Sacerdotes. Hinc est, quod

Apostolus 2. ad Corinth. cap. 3. ait: *Idoneos nos fecit Ministros novi Testamenti*, hoc est, nos eligit, & instituit Dispensatores Mysteriorum Dei; unde cum non fecerit omnes homines idoneos Ministros novi Testamenti, sequitur, quod omnis homo, licet Baptizatus, non est Minister Eucharistiæ, sed solum ille, cui in Sacerdotio data est hæc potestas consecrandi.

Eandem veritatem de potestate consecrandi corpus Christi solis Sacerdotibus concessa probat perpetua, & constans Ecclesiæ Traditio, quæ demonstrat nullum hominem Eucharistiæ consecrasset, nisi fuerit ordinatus Sacerdos, ut probat illud Extravag. de Summa Trinitate, & Fide Catholica: *Hoc Sacramentum nemo potest consecrare, nisi Sacerdos, qui fuerit Ordinatus, secundum clausulam Ecclesiæ, quas concessit Apostolis, eorumque Successoribus Jesus Christus.* Idem declarat Clemens Romanus lib. 2. constituit. Apost. cap. 27. dicens: *Quicumque Laicos sine Sacerdote aliquid operatur, inaniter operatur.* Et ideo officium consecrandi nunquam Laicis, sed Sacerdotibus semper concessum fuit. Unde Apostolus non de omnibus hominibus, sed de Confratribus suis solum loquens 1. ad Corinth. cap. 4. ait: *Sic nos existimat homo ut Ministros Christi, & Dispensatores Mysteriorum Dei.* Igitur omnis homo non est Minister hujus Mysteriorum Eucharistiæ, sed ille solus, qui ordinatus est.

Tertullianus lib. de Præscriptionibus adversus Hæreticos cap. 41. arguit eos, qui Sacerdotalia, & Episcopalia Laicis munera indifferenter concedunt dicens: *Alius hodie Episcopus, cras alius, hodie Diaconus qui cras Lector, hodie Presbyter, qui cras Laicus, nam & Laici munera Sacerdotalia inungunt.* Quibus constat Tertullianum distinxisse Sacerdotes à Laicis quantum ad potestatem exercendi Divina Mystera, & administrandi res Sacras, quæ quidem potestas extollit eos, qui habent eam. Hinc est, quod D. Hieronymus ad Heliodorum Sacerdotes super alios Clericos specialiter commendat ex eo, quod corpus Christi sacro ore conficiunt. Et D. Augustinus inquit: *O magna Sacerdotum dignitas in quorum manibus velut in utero Virginis, Christus quotidie incarnatur.* His etiam constat potestatem consecrandi non esse communem, sed particularem, existentem in solis Sacerdotibus, velut in Successoribus eorum, quibus Christus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*, ut tradit Isidorus cap. Prælatiis dist. 25. ubi legitur: *ad Presbyterum pertinet Sacramentum*

corporis, & sanguinis Domini in Altario Dei consecrari. Idem docet Felix IV. in Epist. ad omnes Episcopos dicens: *Sicut non alii, quam Deo sacri Sacerdotes Missas cantare, aut in Altari Sacrificia offerre debent, ita nec in aliis, quam in Sacris locis.* Nam licet ille Summus Pontifex per hæc verba velit distinguere loca Sacrificii, vult etiam distinguere Sacerdotes à Laicis per potestatem consecrandi corpus Domini, & offerendi Sacrificia. Et sicut quilibet locus non est aptus, ut in eo Eucharistia conficiatur, ita neque quilibet Christianus potest eam consecrare, sed solum ille, qui impositione manuum ordinatus fuit, & assumptus ad Sacerdotium. Hinc est, quod Act. 13. Spiritus Sanctus non de omnibus Fidelibus, qui erant Antiochiæ, sed tantum de duobus dixit: *Segregate mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsit eos.*

Deinde si conficiendæ Eucharistiæ Mysterium non sit quibusdam hominibus ex aliis specialiter assumptis proprium, nulla potest assignari ratio, cur omnes homines etiam Infideles non possint Eucharistiam consecrare, sicut possunt valide baptizare. Nec valet dicere, quod Baptismus, qui est ratio hujus potestatis, non convenit Infidelibus, & ideo soli Fideles possunt consecrare. Non valet, inquam, quia in nullo Sacræ Scripturæ Textu constat Baptismum conferre hanc potestatem consecrandi, cum Baptisma non sit Sacramentum potestatis, nec Jurisdictionis, cum det solum esse supernaturale, quo homo renascitur, & constituitur Filius Dei adoptivus, non verò Minister Christi & novi Testamenti. Deinde si in Baptismo consisteret hæc potestas consecrandi, sequeretur, quod Christus in Cœna novissima non dedisset Apostolis suis hanc potestatem conficiendi Eucharistiam, nec constituisset eos Sacerdotes. Quod est manifestè falsum, tunc enim dixit illis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Igitur Baptismus non sufficit ad conficiendam Eucharistiam.

Dico insuper, quod si hæc ratio Hæreticorum valeret, sequeretur, quod Mulieres baptizate possent valide consecrare Eucharistiam, quod est falsum, ut contra Peshanos, & Collyridianos expresse diximus autoritate Sacræ Scripturæ. Denique si omnes baptizati essent Sacerdotes, in Primitiva Ecclesia (ut volunt Hæretici) frustra fuissent Fideles tunc de aportanda in domos privatas Eucharistia solliciti, quia quilibet homo sive vir, sive femina poterit in quolibet momento eam consecrare. Sed hæc sollicitudo inviolabilis fuit in Primitiva Ecclesia, ac proinde dicendum est, quod proveniebat ex penuria Sacerdotum, seu eorum, quibus data fuerat potestas consecrandi Eucharistiam. Tandem nullum potest afferri exemplum antiquitatis, quo constet Laicos consecrasset, licet constet ipsos baptizasse; sed constat in summis etiam necessitatibus Catholicos potius caruisse Eucharistia, ut attulerunt D. Augustinus Epist. 186. D. Epiphanius Epist. ad Joannem Hierosolym. & Theodoretus lib. 4. Hist. cap. 17. Nec reperiri potest de hac re exemplum in veteri Testamento: in eo enim solis Sacerdotibus licebat offerre Sacrificia pro delictis & peccatis populi. Scimus enim, quod sola Tribus Levitica ex omni Israelitico populo destinata fuit à Deo, ut sacris peragendis inserviret, ita ut nemo tunc temporis, nisi ex illa Tribu oriundus, idque per lineam Paternam inservire posset Divinis Mysteriis, imo nec incensum offerre Deo. Porro cum hoc non ita sit, nemo est, qui non videat Sacerdotium non esse commune, seu non convenire omnibus Fidelibus in Lege Evangelica, quæ omnium præstantissima est.

§. II.

De Responsionibus ad Hæreticorum objectiones.

Hæretici volunt quemlibet Christianum esse Sacerdotem, & habere potestatem consecrandi Eucharistiam, quia Christus eam instituendo dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*, non solum Apostolis, & Discipulis, sed etiam omnibus membris suis, scilicet Christianis. Ergo (inquiunt) omnes Christiani possunt Eucharistiam consecrare, quia omnes à Christo acceperunt hanc potestatem, sicut omnes homines acceperunt pote-

potestatem baptizandi ex illo Marth. ult. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris &c.*

Respondeo suppositum esse falsum, quia Christus dixit hæc verba, *hoc facite &c.* ad solos Apostolos, & ad Successores eorum, ut observat Tridentinum, seu ad eos, quibus dabit carnem suam ad manducandum, & sanguinem ad bibendum; idcirco Evangelista respondet: *Biberant ex eo omnes*, seu illi, quibus dixerat, *bibite*; tamen omnes Fideles non biberant, ut inde videamus Christum dicentem, *hoc facite*, locutum fuisse tantum illis, qui erant in Cœna, & in ipsorum persona, Successoribus. Ad paritatem dico, quod non valet, tum quia Baptismus est Sacramentum necessarium necessitate mediæ, Eucharistia autem non, & ideo potestas baptizandi debuit esse communis, ut omnes salvari possent, altera verò seu consecrandi debet esse specialis & in solis Ministris residere: tum quia quando Christus dixit Apostolis, *Euntes ergo &c.* non instituit Sacramentum Baptismi, nec ipsis Apostolis dedit potestatem baptizandi; baptizabant enim ante Passionem Christi, ut constat ex Joan. 3. At quando dixit eis: *Hæc quotiescumque feceritis, hoc facite in meam commemorationem*, tunc eos Sacerdotes constituit, eisque dedit potestatem consecrandi. Igitur autoritas conficiendi Eucharistiam convenire potest tantum illis, qui Apostolis in Sacerdotio succedunt.

Nec valet dicere, quod si hoc esset, hæc verba: *Euntes ergo &c.* dicta Apostolis essent superflua; cum jam haberent potestatem baptizandi. Non valet, inquam, quia dicta fuerunt ad solemniter promulgandum Baptismi præceptum, & ut viderent omnes, Apostolos habere à Christo Domino jus baptizandi ex officio & commissione Divina, Laicos verò potestatem ex necessitate, cum Christus non satis providisset de medio ad salutem necessario, si non dedisset quilibet homini potestatem baptizandi in necessitate; cum ille solus qui renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto possit introire in regnum caelorum.

Veritatem nostram iterum impugnant. Dicunt enim olim consecrationem factam à Laicis approbatam fuisse ut legitimam & validam, ut refert Theodoretus lib. 2. Hist. Eccles. ubi asserit, quod Frumentius cum juvenis in India commoraretur, Christianos Mercatores Romanos illuc appulso ad celebranda Divina Mystera seu Liturgias invitaret, ipse autem non erat Sacerdos, sed Laicus: ergo tunc à Laicis Eucharistia consecrata est. Ad dunt, quod in Actis Sanctæ Petronillæ habetur ipsam celebratis Dominicæ oblationis Mysteriis, & Eucharistia resecam, mortem obiisse. Tandem, inquiunt, in Prato spirituali cap. 26. refertur quendam Monachum Laicum pronuntiasse verba consecrationis super panes, quos secum habebat, Angelum assistisse, qui declaravit hujusmodi panes consecratos esse: ergo conficiendæ Eucharistiæ potestas conceditur, aut convenit omnibus Fidelibus juxta divinam institutionem, contra quam Ecclesia Romana decrevit solos Sacerdotes posse consecrare.

Respondeo argumentum esse falsum. Nam ad exempla, quæ referunt, dico cum Rufino lib. 1. cap. 9. & aliis fide dignis, quod Frumentius invitavit Christianos Mercatores solum ad preces, Psalmos, & alla pietatis Officia, quæ ipse celebrabat. Parum refert, quod Theodoretus hanc actionem Liturgiam nominet, quia accipit nomen Liturgiæ largo modo, seu quatenus complectitur preces, & Orationes, quæ inter celebranda Sacrosancta Mystera recitari solent, omissis verbis consecrationis, quæ ratione Missæ Nauticæ, quæ solido sicca dicitur, Liturgia vocatur. Quod si de Liturgia strictè sumpta locutum fuisse contendat Theodoretus, dico, quod non est certum, an Frumentius ille fuerit Laicus, cum plures credant ipsum Frumentium ordinatum fuisse Episcopum à S. Athanasio, ac proinde consecrasset eos, quos ad Divina Mystera vocaverat.

Ad secundum dico in Actis S. Petronillæ non haberi distinctè, quod ipsa celebraverit Divina Mystera, sed quod celebratis Mysteriis Spiritum emisisset; quod non probat ipsam consecrasset, quia mori potuit post celebrata Mystera ab aliquo Sacerdote, qui eam inviserat

in carcere, ut fieri solebat tunc temporis ut refertur in operibus S. Cypriani.

Ad tertium exemplum de illo Monacho, non Sacerdote dico dubiam esse veritatem Historiæ, quam tamen falsam aliqui subodorantur. Plures enim dicunt librum illum de Prato spiritali vitiatum fuisse à nonnullis, ac proinde nihil probare contra potestatem Sacerdotum. Vel dico cum aliquibus Doctoribus, quod si hæc Historia vera sit, tamen non probat quemlibet hominem baptizatum esse Ministrum Eucharistiæ, quia totum hoc miraculosè & de potentia extraordinaria factum fuit, ex quo nullus potest inferre potestatem consecrandi esse communem omnibus hominibus: quia ex facto infolito, & extraordinario improbari minimè potest ordinaria potestas Sacerdotum: alioquin Hæretici & præcipuè ii, quos hic impugnamus, dicere possent, quod quilibet mulier potest concipere & parere sine contractu, & congressu cum viro, quia una, scilicet Beata Virgo, sic concepit & peperit Filium suum de potentia extraordinaria, quod nullus hæctenus dicere ausus est, quia Maria sola concepit de Spiritu Sancto.

Dicent insuper Hæretici Concilium Ancyranum celebratum anno 264. Can. 12. removere quoddam Diaconos à Ministerio Sacro, seu Sacrificio: ibi enim legitur: *Diaconi similiter qui immolaverunt, honorem quidem habeant, cessare vero ab omni sacro Ministerio, sive à pane, sive à calice offerendo, vel predicando, quod si quidam Episcoporum consecuti sunt laboris eorum & humilitatis, & mansuetudinis, & voluerint eis aliquid amplius tribuere, penes ipsos erit potestas.* Ideoque tunc temporis Diaconi (qui non sunt Sacerdotes) consecrabant, & Eucharistiam consecrabant, subindeque falsum est Sacerdotes dumtaxat semper fuisse, & esse Ministros hujus Sacramenti Sanctissimæ Eucharistiæ. Et si modò ita sit, hoc est de constitutione Ecclesiastica.

Respondeo consequentiam esse nullam, quia Canon Ancyranus non prohibuit Diaconis illis (qui idolis sacrificaverant) nè Eucharistiam impostero consecrarent, & panem in Altari consecrarent, sed ut proprium impleverit officium, quod non consistebat in consecratione, & oblatione Sacrificii Missæ, sed in eo scilicet, ut Sacerdoti sacrificaturo panem & calicem de more conferrent, & consecratam Eucharistiam Fidelibus paratis distribuissent, ac Sacrum Dei verbum ad populum facerent, ut constat ex propria institutione Diaconorum, qua non tribuitur ipsis potestas Sacerdotum, nam hæc particula Canonis, *Cessare vero ab omni sacro Ministerio, sive à pane, sive à calice offerendo*: non debet intelligi de Ministerio immediato, ita ut vellet Diaconos private potestate, aut usu consecrandi, & offerendi, sed solum usu ministrandi, & offerendi, aut preparandi Sacerdoti panem, & calicem in poenam delicti, quod commiserant sacrificando idolis. Certum enim est, quod Diaconi nunquam Eucharistiam consecraverunt, ut notat S. Cyprianus hæref. 79. docens solos Apostolos ordinatos fuisse à Christo Ministros Eucharistiæ, & ab Apostolis alios Episcopos, & Presbyteros, Diaconis verò nunquam concessam fuisse hanc potestatem consecrandi, imò expresse prohibuit fuisse Diaconis consecrari, ut refert Athanasius in secunda Apologia contra Arianos, ubi habetur Epistola Synodi Alexandrinæ, in qua Patres probant quemdam Hæreticam secta Arianam non potuisse Sacro calice uti, nec Sacra celebrare, eo quod non esset ordinatus à vero Episcopo in Sacerdotem.

Tandem dicunt, quod convenientius est Laicum justum, & bonum ministrare Deo, & sacrificare, quam implium Sacerdotem, ex eo quod Sancta Sanctè sint tractanda, & munda à mundis conficienda. Sed Sacerdos malus & impius verè consecrat, & ad ipsius invocationem, Deus convertit panem in carnem, & vinum in sanguinem Christi, ut declarat Ecclesia Romana in variis Conciliis Generalibus: ergo multo magis ad verbum Laici justi, & boni.

At non nocet hæc ratio: nam licet convenientius sit bonum Sacerdotem ministrare Deo, quam malum Sacerdotem, tamen convenientius non est bonum Laicum ministrare Deo, quam malum Sacerdotem. Ratio hujus est, quia in potestate consecrandi & conficiendi Eucharistiam non consideratur dignitas personæ, nec perfectio mor-

Felix IV. Papa

Act. 1.

Baptismus non consecratur

Nullus Laicus valide consecravit

D. August. D. Epiphanius. D. Theodor.

Solis Apostolis fuit concessa potestas consecrandi

Joan. 3.

Hæretici nonnulli asserunt exemplum

Ostenditur exemplum falsitas

Decretum in favorem Diaconorum

Explicatio Decreti Ancyran.

Diaconi nunquam Eucharistiam consecraverunt

morum; ab illisenim non dependet donum Dei, nec virtus Altissimi, sed consideratur tantum auctoritas, quæ non in viris bonis, & iustis, sed in ordinatis tantum reperitur ratione characteris, ut notat D. Bonaventura Doctor Seraphicus dist. 17. quæst. 2. qui cum indelebilis sit ille character, indelebilis etiam est in Sacerdotibus potestas consecrandi. Hinc est, quod quilibet Sacerdos, etiam Hæreticus, Schismaticus, & Degradatus potest conficere Eucharistiam, saltem valide, licet non valeat eam licite conficere.

Hujus responsionis veritas patet ex XVIII. Can. cause I. quæst. 1. ubi legitur: Non nocet malitia Episcopi, neque ad Baptismum infantis, neque ad Ecclesie consecrationem, quia Baptisma à Deo datur, non ab homine venit, sic & Eucharistia & omnia quæcumque in Altari ponuntur, non ab homine, sed à Deo sanctificationem accipiunt. Ergo Sacerdos, qui habet potestatem consecrandi, & conficiendi Eucharistiam, valide consecrat, modo omnia ad Sacramentum requisita habeat, licet in se malus sit sive Hæreticus, sive Schismaticus, sive Degradatus, nam quilibet Sacerdos verè ordinatus est Sacerdos in æternum.

Nec valet dicere contra assercionem nostram quemlibet Christianum esse Sacerdotem ratione Baptismi ex illo D. Petri 1. cap. 2. Vos estis gens electum, regale Sacerdotium; & ex illo Apocalypsis cap. 1. ubi de Christo dicitur, quod fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo & Patri suo: igitur quilibet homo baptizatus est Sacerdos. Quapropter Tertullianus exponens hæc verba Apocalypsis in exhortatione ad castitatem servandam cap. 7. ait: Nonnulli & Laici Sacerdotes sumus, scriptum est: regnum quoque nos, & Sacerdotes Deo Patri suo facit; differentiam inter ordinem, & plebem constituit Ecclesia auctoritas, & honor per ordinem concessum sanctificatus à Deo, ubi Ecclesiastici ordinis est concessus, & offert, & tingit Sacerdos, qui est ibi solus, sed & ubi tres, & Ecclesia est, licet Laici, unusquisque enim de sua fide vivit. Et paulo post: Igitur si habes jus Sacerdotis in te metipso, ubi necesse est, habes, oportet etiam disciplinam Sacerdotis, si necesse sit, jus habere Sacerdotis. His enim Doctor ille declarat quemlibet fidelem esse Sacerdotem, & habere potestatem consecrandi corpus & sanguinem Domini, subindeque quilibet Christianus est hujus Sacramenti Minister, etiam si non fuerit ab Episcopo ordinatus Sacerdos.

Non valet, inquam, hæc ratio: nam D. Petrus vocat omnes fideles Sacerdotes, non quod reverè Sacerdotes sint, sicut non sunt Reges verè, licet vocet eos Reges, sed quia per Baptismum unijuntur Christiani caput, & Rex, totiusque populi Christiani caput, nam ut Christianus populus dicatur genus electum, & regale Sacerdotium, non est necesse, quod quilibet Christianus sit Sacerdos formaliter, sed sufficit quod unijatur Summo Sacerdoti per fidem, vel quod in illo populo Christiano reperiat Sacerdotalis dignitas.

Ad Tertullianum dico, quod non loquebatur de Sacerdotio consecrationis, neque de Sacrificio Missæ, sed de Sacrificio largo modo sumpto, seu de Sacrificio orationis & poenitentiae, in quo unusquisque Christianus est Sacerdos, cum habeat potestatem semetipsum offerendi & consecrandi Deo, ut monet S. Petrus Chrysologus exponens illud Apostoli ad Rom. cap. 12. Obsecro itaque vos Fratres per misericordiam Dei &c. ubi ait: Apostolus sic rogando omnes homines ad Sacerdotale vestigium sic provexit, o inauditum Christiani Pontificatus officium! Quando homo sibi ipse est, Hostia, & Sacerdos, quando Hostia mactatur, & vivit, Sacerdos nescit occidere... mirum Sacrificium, ubi corpus sine corpore, ubi sine sanguine sanguis offertur in tali victimâ, mors expenditur Hostia permanet, vivit Hostia, mors puniunt. Per hæc enim verba D. Chrysologus unicuique tribuit potestatem sacrificandi corpus suum, & exhibendi illud Hostiam viventem, ideoque quilibet Christianus potest in hoc sensu dici Sacerdos, non quoad consecrationem, sed quoad Sacrificium orationis, poenitentiae & mortificationis. Unde Oratio ait: Qui vult venire post me abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me. Hoc est, sacrificet corpus suum in Altari poenitentiae, & mortificationis. Oportuit enim Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Quapropter cum sanctificare sit actus Sacerdotum, quilibet homo potest aliquo modo dici Sacerdos, licet nequeat consecrare panem, nec Eucharistiam conficere, quia potest carnem suam pro

Respon-
so D. Bo-
naventu-
re ad ra-
tionem
Hæreti-
corum.

Instantia
hæreti-
corum ex
Tertul-
liano de-
ducta.

Respon-
sio
Instantia
& expli-
catur
mens
Tertul-
liani.

D. Chry-
sol.

Christo sacrificare, corpus castigare, & illud in servi- tute[m] redigere, ut de seipso testatus est Paulus.

ARTICULUS XLV.

Tenet contra Græcos, Hostiam consecratam Feria quinta majoris Hebdomadæ, non esse majoris virtutis, quam eam, que consecratur alia die.

Quamvis Græci in Primitiva Ecclesia fuerint in fi- de Catholica firmiter stabiles, ut Ecclesiastica narrat Historia, præclaraque virtutes, insignes Eccle- sias, atque Doctores per multa tempora sub Ecclesiasti- ca obedientia habuerint, duræ tamen cervicis semper fuerunt, & usque adeo Sanctæ Romanæ Ecclesiæ rebel- les, ut nec illi, nec Sacrorum suorum Conciliorum de- terminationibus, atque decretis obtemperare unquam voluerint, Summum autem Pontificem Christi Vicarium, omnesque Latinos tamquam Excommunicatos, & extra Ecclesiam veram existentes inspiciunt, & contra ipsos falsa prædicant Dogmata, inter quæ unum est circa vir- tutem Sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ, ipsi vir- tutem & particulare, sicut illud de Processione Spiritus Sancti à solo Patre. Afferunt enim Hostiam in die Cœnæ Domini, scilicet Feria quinta majoris hebdomadæ con- secratam, habere majorem virtutem, quam eam, quæ consecratur in quolibet alio die, ut affirmat Guido Carmelita Græcorum errores recensens. Hinc est (in- quit idem Scriptor) quod Græci hac occasione in alia die anni consecrant tantum illum panem, quem consumere possunt, sed Eucharistiam, quam die Cœnæ conficiunt, consecrumque illo die Sacramentum, per totum annum conservant, ut inde infirmis ministraretur, ut ipsis infir- mis major virtus conferatur.

Eundem errorem docuerunt anno Domini 1160. tem- pore Friderici Imperatoris, & Alexandri III. Papæ Wal- denses, seu Pauperes de Lugduno. Hæc hæresis in nullo Concilio invenitur expressè damnata, bene vero in Sa- cra Scriptura: in qua manifestè colligitur Eucharistiam ex sua institutione habere virtutem, & esse Sacramen- tum præstantissimum independentè à circumstantia tem- poris, loci, & personæ operantis, cum omne illud, quod habet, habeat ex opere operato, & ex hoc capite conse- cratur gratiam, ut dicunt communiter Theologi.

§. Unicus.

Statuit Veritatem Articuli.

UT Græcorum, & Waldensium error appareat, au- diendus est Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. vers. 26. dicens: Quotiescumque manducabitis panem hunc, & cali- cem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat. Ibi enim nullum diem speciale designat, sed omnes dies comprehendit, cum dicat: quotiescumque. Igitur si quo- cumque die, quacumque hora, Sacerdos proferat ver- ba Christi cum debita intentione super panem, & vi- num, conficiat verè corpus Christi, certum est, quod dum hæc omnia sunt & verba Sacramentalia super panem, & vinum debite proferuntur in die Cœnæ Domi- ni, seu Feria quinta majoris hebdomadæ, non habent majorem virtutem, quam dum proferuntur in alio die anni. Nec possunt Hæretici contradicere Apostolo, cum dicat quod tradidit nobis, quod à Domino accepe- rat, ut patet ex verbis immediatè præcedentibus, ubi ait: Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus &c. Quibus constat Hostiam consecratam in die Cœnæ non habere majorem virtutem, quam eam, quæ in alio die consecrata fuit, cum tam man- ducans istam, quam manducans illam annuntiet mor- tem Christi, cum ex textu relato constat Apostolum accepisse à Domino Eucharistiam habere totam suam virtutem à verbis Christi, quæ semper sunt eadem, & à præsentia sua reali sub speciebus panis, & vini, quæ semper existit in Hostia consecrata, non verò à tempore, nec à

Græci.

Walden- ses.

1. Cor. 11.

nec à die, aut hora, quoniam Sacramentum ab illis non dependet, sed ex materia & forma, panem scilicet, & ex Christi verbis, scilicet hoc est corpus meum, debita in- tentione à Sacerdote prolatis. Christus enim dicens Luc. 22. Apostolis suis; Hoc facite in meam commemorationem, non dicit Sacramentum hac sola die esse conficien- dum, nec hac sola die Sacramentum habere majorem virtutem, nullamque eis temporis legem, aut præro- gativam præscripsit, sed absolute dixit: Hoc facite in meam commemorationem; ideoque Eucharistia nullo tem- pore, nullaque diei circumstantia fit virtute major. Cer- tum quidem est, quod si Eucharistia esset major ratione diei Cœnæ ultimæ, seu Feriæ quintæ majoris hebdo- madæ, Christus dierum discrimen statuisset, & dixisset, si hoc feceritis hac die, majorem virtutem habebit Sacramentum, quam alio quolibet die, quoniam nihil omisit eorum, quæ ad sanctitatem ducunt, & naturam Sacramentorum expriment; hoc tamen non dixisse constat, nec poterunt Hæretici textum aliquem addu- cere ex Sacra Pagina: ergo infanti sunt Græci, dum existimant Hostiam consecratam Feria quinta majoris hebdomadæ esse majoris virtutis, quam si consecra- retur altera die; & absque ulla causa servant per to- tum annum Sacramentum eo die consecrum, ut inde infirmis ministraretur. Nullum quidem beneficium ex hoc Sacramento recipit communicans, quod non sit ex opere operato in cruce à Christo, vel ex opere operan- tis, seu ex dispositionibus dignè communicantis, & nul- latenus ex die consecrationis, vel communionis.

Unde Christus Eucharistiæ virtutem nobis exprimens Joan. 6. vers. 55. ait: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Et vers. 57. in me manet, & ego in eo; Quin indicet fructuosus esse manducare hunc panem Feria quinta majoris hebdo- madæ, seu die Cœnæ Domini, quam alia die, imo quin inde inferri possit talis excessus virtutis. Quod ta- men indicat, cum sit Author, & Magister totius perfectionis & virtutis, & ab ipso solo valeamus veram, atque plenam accipere Sacramentorum cognitionem. Vel saltem aliquis Discipulus nos docuisset Eucharistiam consecram Feria quinta majoris hebdomadæ, aut die Anniversaria Cœnæ novissimæ, esse majorem & dignio- rem ratione effectuum eam, quæ conficitur in alio die anni, seu majorem gratiam conferre, quam ea, quæ conficitur in alia die; nullus tamen hoc dixit: ergo id metè gratis & voluntariè dictum est à Græcis, & ab Waldensibus, cum ex nullo capite justificari possit di- ctum, seu propositio eorum; ac proinde Hæretici cen- sendi sunt, quia Hæreticum est Sacramentis addere, vel minuire respectu eorum, quæ virtutem & substantiam Sacramentorum concernunt, ut declarat Sacra Tri- dentina Synodus.

Græci & Waldenses hujus hæresis Defensores nullam rationem afferunt, qua possit probari Eucharistiam consecram Feria quinta majoris hebdomadæ excedere in virtute & beneficio eam, quæ conficitur in alio die; ex quo concludendum est hunc errorem esse purum ip- sorum Græcorum & Waldensium figmentum. Revera idem dici potest de aliis erroribus, quæ sunt contra Sacram Scripturam, quæ est vera regula Fidei, & magistra veritatis divinæ, à qua Ecclesia Catholica à Spiritu Sancto directæ, didicit omnem veritatem; tamen Hæretici in aliis erroribus fulciantur alioque textu saltem malè intellecto, At in isto erro- re nullum textum afferunt, ideoque in hoc errore Græci & Waldenses sunt non solum nequiores, sed etiam infaniores, quam in aliis erroribus, quos disse- minare conati sunt in contemptum Ecclesiæ Romanæ.

ARTICULUS XLVI.

Docet adversus Tranchelinistas Eucha- ristiam maximam dignè sumentibus conferre gratiam.

Messaliani, vel ut alii colunt, Messaliani, qui in- surrexerunt circa annum Domini 380. tempore Valentis Imperatoris, & Damasi Papæ, viri isti verè

Messa- liani.

Hæretici diversa susceperunt nomina; nam quidam eos vocant Euchitas, id est, Orantes, & alii Euthusia- stas, hoc est, Sacrificatores, alii tandem vocant eos Euthu- Phanaticos ob extases & raptus, quibus divinas inspira- tiones jactabant. Horum Hæreticorum patroni, & natici. Authores præcipui fuerunt Dadoes, Sabbas, Adelphius, Hermes, & Simeones, qui se Prophetas esse, seque San- ctam Trinitatem oculis corporeis videre jactabant, se- que ad tantam Dei similitudinem venire posse, ut am- plius peccare non possent. Et ita erant à Dæmone illu- si, ut negarent Eucharistiam esse Sacramentum salu- tare; nam voluerunt hoc Sanctissimum cibum non habe- re virtutem communicativam. Dicebant enim Eucha- ristiam non prodesse homini quidquam, nec obedire com- municantibus; quamvis crederent Christum instituisse eam.

Huius hæresis ad hæserunt Armeni anno 640. sed non in omnibus; dicunt enim Eucharistiam tantum corpo- ris salutem prodesse. In hoc differunt à Messalianis, qui credunt Eucharistiam esse inutilem animæ & corpori.

Eundem errorem postea, scilicet, anno 1224. sub Henrico V. Imperatore, & Calixto II. Papa ab inferis suscitavit Tandemius, vel Tanchelinus Laicus Antuer- piensis, quem prostravit S. Norbertus Archiepiscopus Magdeburgensis. Hic enim Laicus negabat corporis & sanguinis Christi perceptionem sumentibus ad salutem prodesse. Et ut hunc errorem disseminaret, pretioso habitu, & veste deaurata incedebat triplici funiculo crinibus intortis, verbis persuasibilibus, & convivia- rum apparatibus, eos, qui illum circiter tria millia armati sequebantur, alliciebat, & per eos in sibi resis- tentes cadibus saeviebat. Qui ei in tantum credebant, eum adeo reverebantur, ut aquam, in qua corpus suum lavabat, biberent, & pro reliquiis asportarent (ita re- fert Sigbertus), erat tamen vir tanta incontinentiâ, & impietatis, ut Fillas in Matrur præsentia, & Spon- sas Maritis intuentibus corrumpere, asserendo illi opus esse spirituale, & necessarium ad salutem, ut asserit idem Doctor. Ab hoc itaque Hæretico seducti Antuer- pienses à fide recesserunt: & quia portæ inferi non pre- valebunt adversus Ecclesiam, Deus suscitavit prædi- ctum S. Norbertum, virum Sanctum & Doctum, quo prædicante Viri, ac Mulieres compuncti corpus Do- minicum, quod in foraminibus per decem annos & amplius reposuerant, attulerunt, & per ejus Doctrinam paulatim ad Sanctam Fidem reversi sunt prædicti Antuer- pienses, ut constat Testimonio plurimum Doctorum errores Tandemii, vel ut alii dicunt, Tanchelini re- censentium.

§. I.

De Canonica erroris Proscriptione.

Hanc hæresim debellarunt in Oriente Episcopi, præ- fertim Leo Melchitenus, qui ut Messalianos ar- ceret à suis ovibus, eorum speluncas incendit. Amphilo- chius Iconiensis, qui eos pariter à suo grege procul abe- git, & Flavius Patriarcha Antiochenus, qui Adelphi- um sectæ ducem, & senem inveteratum convicit, & ad fidem Ecclesiæ Catholicæ reduxit. At non obstante hac pro- scriptione, aut reportata victoria contra Messalianos, addo, quod hanc ipsam hæresim damnant plura Concilia, & præcipue Florentinum sub Eugenio IV. celebratum, quod de Eucharistia sermone[m] faciens in definitione Fidei Armenis data de Sacramento Eucha- ristiae, cum dixisset, hujus Sacramenti effectum, quem in anima operatur digne sumentis, esse adunationem ho- minis ad Christum, statim hujus rei causam præferens ait: Quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris ejus unitur, consequens est quod per hoc Sacramentum in sumentibus dignè gratia augetur, omnemque effectum, quem ma- terialis cibus, & potus quoad vitam agunt corporalem, substan- dando, augendo, reparando, & delectando, Sacramentum hoc quoad vitam operetur spirituales, in quo inquit Urbanus Pa- pa gratiam Salvatoris nostri recensentes memoriam à malo restau- ramur, confortamur in bonum, & ad virtutum & gratiarum profectum incrementum.

Tridentinum sess. 13. cap. 2. inquit: Ergo Salvator Triden- noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc instituit.

Armeni.

Tancheli- ni.

Hujus hæresis proferri- prio.

Floren- tinum.

instituit, in quo divitias divini sui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabilium suorum, & in illius sumptione colere nos sui memoriam precepit, suamque munitionem moralem, donec ipse ad iudicandum mundum veniat. Summi autem voluit hoc Sacramentum, tanquam spiritalem animarum cibum, quo alantur, & confortentur viventes, vitæ illius qui dixit, qui manducat me, & ipse vivet propter me, & tanquam antidotum quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur. Pignus præterea id esse voluit futura nostra gloria, & perpetua felicitatis. Quibus verbis liquidd constat Eucharistiam multum professe dignè sumentibus eam, & esse necessariam ad augendam gratiam, & sanctitatem: est enim Sacramentum à Christo institutum ad conferendam gratiam, & in hoc convenit cum aliis novæ Legis Sacramentis, estque Sacramentum vivorum, seu institutum ad augendam primam gratiam.

§. II.

Probat hoc Sacramentum esse causam gratiæ sanctificantis.

Hoc verum esse patet ex testimonio Christi Joan. 6. dicens in laudem hujus Sanctissimi Sacramenti; Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo Die. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Nonne bonum est, & salute tot, tantaque beneficia habere? Multum igitur prodest Eucharistia illi, qui dignè recipit eam, cum hæc omnia ei conferat ex opere operato, nec possit illi majora conferre, quippe homo viator, Fidelis, & Justus nihil recipere potest, quod illi magis proficit, cum nihil majus, nihil gloriosius sit quam habere vitam æternam & manere in Deo; omnis enim, inquit D. Joannes Epist. 1. cap. 3. vers. 6. qui in eo manet, non peccat, & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. Ex quo sequitur, quod per dignam hujus Sacramenti receptionem maximum bonum advenit illis, qui dignè manducant corpus, & bibunt sanguinem Domini, ut facile colligitur ex illo Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Nam si illi, qui non manducant illam, non habeant vitam æternam, illi, qui eam dignè manducant, recipiunt vitam æternam; & ab illis omnis proflus peccati culpa abigitur, & charitas augetur in eis. Quia nemo manet in Deo, nec Deus in homine speciali existentia, nisi per charitatem, ut testatur idem D. Joannes loco citato cap. 4. dicens: Deus charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo. Undè si ille, qui manducat carnem Christi, & bibit ejus sanguinem, in illo manet, ut certissimum est, manet etiam in charitate & dilectione, ac proinde in statu perfectissimo mediante Eucharistia dignè suscepta, cum in ipsa sit verè, & substantialiter Christus, qui est vera charitas, & pulchra dilectio.

Idem colligitur ex Etymologia nominis; nam Eucharistia idem significat, quod Latine bona gratia; hoc quippe vocabulo suadet, quod Eucharistia gratiam confert sumentibus, imò in hoc Sacramento non solum datur gratia, sed etiam ille, à quo est omnis gratia. Deinde Eucharistia confertur tanquam memoriale Passionis Christi, ut testatus est ipsemet Christus, dum dixit: Hæc quotiescumque feceritis, in meam memoriam facietis. Ideoque digna Eucharistiæ susceptio operari debet aliquid erga dignè suscipientes, quod Christi Domini Passio operata est erga genus humanum: hæc autem Passio fuit gratiarum omnium Fons: idcirco pari ratione, Eucharistia copiosum gratiæ cœlestis imbrem in eam dignè suscipientes debet effundere, imò de facto effundit, ut docet Innocentius lib. de Sacramentis dicens: Per Crucis Mystarium eripit nos à potestate peccati, per Eucharistia Sacramentum eripit nos à voluntate peccandi. Nam Eucharistia si dignè sumatur, à malo liberat, in bono confirmat, venialia delet, et mortalia quo beneficio nullum majus in hac vita mortali habere possumus; cum ipso sumus Justus & Coheredes Christi.

Insuper Christus Dominus in hoc adorando Eucharistiæ Sacramento nobis donatur per modum cœlestis

alimonie; ait enim in Evangelio; accipite et manducate, hoc est corpus meum, caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus: idcirco eos in nobis producit effectus, quos terrestris cibus, & potus corporibus præstant. Undè cum cibus materialis proficit homini, quia nedum sustentat corpus, sed etiam auget, reparat; & delectat; pari ratione Eucharistia animam jam viventem vita spiritali novo gratiæ subsidio roborat, sustentat, atque delectat, amplioresque ei dat Sanctitatis gradus, quibus anima roborata vegetior fit, & promptior ad Dei obsequium, fortior ad resistendum tentationibus, ad adversa quoque toleranda constantior, & ad virtutem sectandam zelantior; quia, ut ait D. Bernardus, Eucharistia homo fit mansuetior ad correctionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, sagacior ad cautelam, ad obedientiam pronior, & ad gratiarum actionem devotior. Multum igitur prodest Eucharistia dignè sumentibus eam.

Nec mirari debent Hæretici. Quoniam si illi, qui indignè manducant hunc panem, damnationem sibi manducant, ut inquit Apostolus, dicendum est, quod illi, qui dignè manducant illum, salutem sibi acquirunt. Est alia ratio, cur mirari non debent, quia si Christus innumera beneficia contulit iis, in quorum recta mortalis receptus est, vel iis, qui vestem ejus tetigerunt, quanto magis contulerit ea illis, qui carnem ejus manducant, ejusque sanguinem bibunt, cum à corpore Christi fuerit hæc vestium & contactuum virtus. Quare inquit D. Chryzologus serm. 34. O quam docuit Mulier quantum sit corpus Christi, quia in Christi similitudine tantum esse monstravit. Audiant Christiani, qui quotidie corpus Christi attingunt, quantum de ipso corpore sumere possunt medicinam, sol. quando Mulier totam raptus de sola Christi similitudine sanitatem. Taceant igitur Hæretici dicentes nihil prodesse manducare carnem Christi; panis enim Dei est, qui descendit de cœlo, & dat vitam mundo, ut constat ex Evangelio Joan. 6. Est enim sacrum convivium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria Passionis ejus; mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.

Deinde anima virtute hujus Sacramenti spiritualiter reficitur, & veluti dulcedine bonitatis divini inebriatur, ut colligitur ex illo Cant. 5. Comeditis amici & bibitis, & inebriamini carissimi; cujus utique divini cibi suavitatis, ac dulcedinis egregiam figuram præbuit manna, de quo ita Sap. 16. vers. 10. & sequentibus dicitur: Pro quibus Angelorum esca nutritiis populum tuum, & paratum panem de cœlo præstitisti eis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem. Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in Filios habes, ostendebat, & desideriens uniuscujusque voluntati, ad quod quisque volebat, convertebatur. Sanè panis ille maximæ utilitatis erat populo Dei, licet esset tantum figura Eucharistiæ, seu carnis Christi modè existentis sub speciebus panis & vini, ut tradunt Sacri Expositores, idcirco ipsa Eucharistia majora beneficia conferre debet Christianis, qui dignè ac debite suscipiunt illam. Realitas enim majorem virtutem habet, quam figura, & corpus quam umbra, ideoque magis prodest Eucharistia illis, qui dignè eam manducant, quam Manna populo Israelitico. Hinc est, quod oportet gratiam Eucharistiæ instanter querere, desideranter petere, patienter & fiducialiter spectare, gratanter recipere, humiliter conservare, studiosè cum ea operari, ac Deo terminum & modum supernæ visitationis donec veniat committere, à Kempis inquit Thomas à Kempis de Imitatione Christi lib. 4. cap. 15. Hujus Sanctissimæ admonitionis, utilissimique studii causa est, quia inquit D. Cyprianus; in Cena Domini mira sunt, quæ sentis, magna quæ videt, inaudita, quæ loquuntur, quem Agnus iste Paschalis inhabitat, cujus animam mori hujus fortitudo hilaritate inexplicabili lætificat, & delectat. Quapropter nullum est Sacramentum Eucharistiæ dignius, nec utilius Fidelibus Christianis, qui vivunt vita spiritali per gratiam. Sicut nihil utilius est viventi, quam cibus, ita nihil justo melius quam Eucharistia, quæ est verè cibus, cujus digna manducatione anima reficitur.

Divus Bonaventura Doctör Seraphicus in Opusculo de Præparatione ad Missam tor, tantaque Eucharistiæ beneficia contemplant inquit: Tolle hoc Sacramentum de Ecclesia, & quid erit in mundo, nisi error & populus Christianus erit quasi grex porcorum dispersus, & Idololatria deditus, sicut patet expressè in Infidelibus; nam per hoc Sacramentum sicut Ecclesia, roboratur fides, vires, & viget Christiana Religio, & di-

Divina Eucharistia effectus.

D. Chry.

Joan. 6.

Cant. 5.

Sap. 16.

Thomas à Kempis.

D. Cyprianus.

D. Bonaventura.

& divinus cultus. Hinc sententiæ favere videtur Ecclesia, quæ postulat, ut hoc Eucharistiæ Sacramentum sit ablutio scelerum, sit fortitudo fragillum, sit contra omnia mundi pericula firmamentum, sit vivorum, atque mortuorum remissio omnium delictorum.

Tandem Eucharistiæ utilitas, aut beneficia patent ex eo, quod verè causet reverentiam in gratia & gloriæ æternæ adeptionem, nam per ipsam Eucharistiam mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Insuper instituta fuit per modum cibi nutritientis, & foveentis vitam spiritualem, & præservantis à peccatis mortalibus, à qua præservatione nascitur perseverantia in gratia, cum impediatur destructio gratiæ, quæ per solum peccatum destruitur. Undè Propheta Regius Psal. 103. ait: Ut educas panem de terra, & vinum lætificet cor hominis, & panis cor hominis confirmet. Reverè Propheeta loquitur de pane, qui de terra educitur, si juxta sensum literalem intelligatur; tamen verba ipsius nobiliori modo exponi possunt de Pane Eucharistico: nam si panis de terra educus, & hominibus datus à Deo Providore omnium, cor hominis confirmet, quando magis potius ille Panis cœlestis, qui nobis datus est ut facerentem animam foveat, ut confirmatam tueatur, ut Christum sequentes, ejusque crucem jugiter portantes, atque in via Perfectionis, Poenitentiae, ac Mortificationis fatigatos reficiat. Hinc est, quod S. Ignatius in Epist. ad Ephes sic eos hortatur: Studete frequenter accedere ad Eucharistiam, & Dei gloriam; quando enim hoc ipsum assidue agitur, expelluntur Satanae potestates, qui suos astus convertit in sagittas ignitas ad peccatum. Quippe idem S. Doctör & Martyr Ephesinus sic allocutus est, ut ipsi ostenderet Sacram Eucharistiam habere virtutem expellendi Demones, & peccata, quibus à nobis auferuntur gratia.

Ps. 103.

D. Ignatius.

Psal. 22.

D. Chryzostomus.

D. Augustinus.

D. Chryzostomus.

Hæc est mens Psalmistæ Psal. 22. qui spiritu Prophetico dicebat: Parasti in conspectu meo mensam, adversus omnes qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum, & calix meus inebrians quàm præclarus est. Quæ verba exponens S. Chryzostomus addit: Tanquam leones ignem spirantes ab illa mensa recedimus, facti Diabolo terribiles. Nam si in Nomine Jesu omne genua flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum, ut monet Apostolus, tremantque Porcistæ, certum est, quod recedens à dignè communicante, in quo Christus residet ut Pater & Custos, ad Demones accedit.

Quantum verò ad adeptionem gloriæ patet ex illis verbis Christi Joan. 6. Si quis manducaverit, ex hoc pane, vivet in æternum. Vita enim æterna est vita gloriæ: igitur Eucharistia causat gloriæ juxta illud D. Augustini Tract. 25. in Joan. Cum cibo & potu id appetant homines, ut non esuriant, neque sitiant, hoc veraciter non præstat, nisi ipse cibus, & potus, qui eos à quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit in societate Sanctorum, ubi par erit, & unitas plena atque perfecta. Et D. Chryzostomus lib. 6. de Sacerdotio inquit: Animas eorum, qui hoc Sacramentum in fine vite suscipiunt ab Angelis, propter assumptum illud Sacramentum recta ad cælum via deduci, eorum verò corpora satellitum more spirantibus Angelis in vitam æternam custodiri. Idem suadet antiquissimo Ecclesiæ usu, quo Sacerdos, dum alteri Sacram Eucharistiam præbet, ait illi: Corpus Domini Nostri Jesu-Christi custodiat animam tuam in vitam æternam.

§. III.

De Beneficio hujus Sacramenti erga corpus Communicantis.

Eucharistia prodest etiam corpori sumentis; est enim cordis castimonia, & corporeæ puritatis propagatio, ut colligunt Sancti Patres ex illo Zachariæ 9. Quid est bonum ejus, & quid pulchrum ejus, nisi frumentum Electorum, & vinum germinans Virgines. Quia qui Panem Eucharisticum dignè manducant, uniantur Christo totius Sanctitatis & Puritatis Fonti, ut docet Concilium Florentinum, declarans adunationem hominis ad Christum esse effectum hujus Sacramenti.

Idem confirmat S. Cyrillus lib. 4. in Joan. cap. 17. dicens: Si quis ceræ liquefactæ aliam ceram infuderit, alteram lous: cum altera per totam commiscuitur necesse est, sic qui carnem &

Sanguinem Domini recipit, cum ipsa conjungitur, ut Christus in ipso, & ipse in Christo; invenitur. Huic authoritati favet testimonium Christi Joan. 6. vers. 57. dicens: Qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in eo. Hoc enim eloquio clarè demonstratur Unio communicantis cum Christo puritatis fonte. Undè Paschasius lib. de Corpore & Sanguine Domini cap. 21. ait: Felix fructus ubertatis ex quo Virginitas generatur; nam hoc nostri generis vino castitas corrumpitur; ab isto verò Virgines procreantur.

Paschasius.

D. Cyrilus.

Denique Eucharistia est fomitis appetitus sensitivi mitigatio, & sævientium passionum refræctio ac moderatio, ut tradit S. Cyrillus loco citato, ubi inquit: Pias quasi castigationes suscipias, studiosè, sanctèque vivas, & benedictione particeps, quæ (tibi crede) non morbum solvam, verùm etiam morbos omnes depellit: sedat enim eum in nobis manent Christus, sævientem membrorum nostrorum Legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, nec in quibus sumus peccatis considerat, sed egrotos curat, collisos re-dintegrat, ut sicut bonus Pastor qui animam suam pro ovibus suis posuit, ab omni nos eripit casu. Itaque hæreticum est dicere cum Massalianis, Tanchelino, & aliis Fidei Catholice inimicis, quod Eucharistia nihil prodest dignè sumentibus illam, quippe Sacramenta Novæ Legis sunt practica & operativa, & ideo multa bona producant, si non ponatur obex. Hæreticum est etiam dicere, quod non officit indignè sumentibus eam; nam teste Apostolo; qui hunc Panem manducat, & bibit indigne Sanguinem Domini, judicium, sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini; & qui manducat, & dignè bibit, salutem sibi manducat, & bibit; (cum ibi judicium sumatur pro condemnatione) contrariorum enim eadem est ratio.

Apud Hæreticos nulla invenitur ratio contra virtutem Eucharistiæ, & ideo non possum eorum errorem, aut hæresim ostendere ex nullitate Argumentorum, quibus solito utuntur in aliis hæresibus tuendis. Nec miror, si deist ratio Articulum nostrum impugnans, quia nihil evidentius est quàm Eucharistiæ utilitas, aut beneficia, quæ suscipiunt dignè communicantes. Undè Propheta Regius in persona hominis dignè communicantis exclamavit dicens: Cor meum & Caro mea exultaverunt in Deum vivum. Et D. Damascenus lib. 4. de Fide cap. 4. ait: Is qui hoc Sacramentum per fidem dignè suscipiunt, in peccatorum remissionem, & vitam æternam, animique & corporis præsidium cedit.

D. Damascenus.

Quibus verbis liquidd constat dignè communicantes plures effectus recipere beneficio Sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ. Porrò si Hæretici nolint Prophetas audire, nec Sanctos Patres supra citatos, intueantur Martyres, qui gladiatorio Eucharistiæ cibo vegeti, tanquam leones ignem spirantes facti sunt Tyrannorum metus, & inferni terror, ut refert Concilium Carthaginense scribens ad Cornelium Papam his verbis: Ut quos excitamus, & hortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus, sed protectione Sanguinis & Corporis Christi muniamus, & cum ad hoc fiat Eucharistia, ut possit accipientibus esset utela, quos tutos esse contra Adversarios volumus, memento Dominica saturitatis armamentis. Patres hujus Concilii per hæc verba nos docent Sacram Eucharistiam esse causam & radicem fortitudinis & constantiæ Martyrum.

ARTICULUS XLVII.

Declarat contra Græcos, peccatores ad Mensam Domini accedentes, recipere Corpus Domini.

Reci, de quibus sæpè locuti sumus in precedentibus Articulis, dicunt, quod si Peccatores accedant ad Mensam Domini, & à Sacerdote Panem consecratum accipiant, non recipiunt tamen corpus Domini, nec carnem ejus manducant, nec sanguinem ejus pretiosum bibunt; licet species Sacramentales sumant. Ità testantur Præteolus, Guido Carmelita, & alii Scriptores er-rores Græcorum recensentes.

Græci.

Sunt alii Hæretici, qui hunc Græcorum errorem sequuntur, sed eorum nomina ignoramus. Nam Petrus Lom-

enim verbo, cogitatione, & opere) an iusta fuerint, aut aliqua sint exiatione digna?

Idem Apostolus 1. ad Thelalon. cap. 5, dicens: Omnia probare, quod bonum est, tenete, evidenter demonstrat, quod probare idem est ac tentare, inquirere, discutere, ita ut dum ait: Probat autem seipsum homo, idem significat, ac si diceret: discutiat homo quod intus habeat, qualia sint opera, & si hæc opera sint contra Legem Dei, seu sint peccata mortalia, ad Sacram Synaxim non accedat, nisi prius peccata sua confessus fuerit Sacerdori, & ab ipso absolutus fuerit, ne iudicium sibi manducet, & bibat, quia sicut Eucharistia est pignus gloriæ, & Archa salutis dignè suscipiendis eam, ita certa est impiorum condemnatio, & prejudicata sententia. Hoc verum esse patebit ponderanti singularem loquendi formulam Apostoli, qui non dicit, quod indignè communicans sibi manducat iudicem, sed iudicium, quasi diceret: temerarius est ille, qui cum peccato mortali communicat, & jam condemnatus est; ibunt enim impii in resurrectionem iudicii, seu condemnationis; teste Scriptura: Idcirco indignè communicans, seu ille qui in peccato communicat, iudicium sibi manducat & bibit præcisè, quia impius seu peccator est, & in peccato ad Eucharistiam accedit. Huius veritatis ratio prorsus evidens, & inconcussa est, quippe cum condemnationi & iudicium ita respiciant peccata mortalia, ut nullus à Deo condemnetur, quin sit peccator, certum est quod indignè communicans (qui ex Apostolo iam iudicatus est) condemnatus est peccator, non quia sumpsit Eucharistiam, seu Corpus Domini, sed quia manducavit illud in peccato mortali, quod cum subsistat in homine simul cum fide, ut alibi probatum manet contra Lutheranos, adversus quos dictum est præter infidelitatem dari alia peccata, sequitur quod si homo cum peccato mortali communicet, indignè communicat, etiam si fidem habeat; quia non obstante fide quolibet peccato sit indignus, & ipso stante indignè manducat corpus Domini, quod iuxta legem & mandatum Christi est panis vivorum, seu iustorum non mittendus canibus, seu peccatoribus; idcirco dignus est morte æterna indignè communicans, ut declarat Apostolus 1. cor. 10. ad Hebr. vers. 28. & 29. dicens: Irriam qui faciens Legem Moysi, sine ulla miseratione duobus, vel tribus testibus moritur: quanto magis peccatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei contulerit, & sanguinem Testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritus gratia contumeliam fecerit?

Peccator indignè manducat corpus Domini.

Hebr. 10.

Luc. 5.

Nec mirari debent Hæretici de hac punitione, qua puniendi sunt peccatores, qui in peccatis existentes ad Sacram Eucharistiam accedunt, licet habeant fidem, & credant in ipsa existere realiter & verè corpus Domini, quod sunt sumpturi sub speciebus panis, & vini. Quia peccator debet se à Sacra mensa abstinere, & timere in conspectu Domini: nam si viso insolita captura piscium miraculo S. Petrus tremens ac stupens ad genua Christi se projecit dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Dominus, ut refert S. Lucas cap. 5, vers. 8. Si Mulier illa sanguinis fluxu laborans coram Christo stare non audeat, sed retrò accedens fimbriam eius vestimenti tetigit, ut testatur idem Evangelista cap. 8. vers. 44. Si Magdalena, quæ erat in civitate peccatrix, post extinguam coelestis incendio amoris cupiditatis flammam, retrò secus pedes Domini iterit, non se illi obtulit, non arripere manum, sed pedestantum osculari, ac lacrymis rigare contenta fuerit. Si Centurio ad Christum adire ipse non est ausus, sed amicos miserit, qui rogarent pro puero sanitatem, & indignum se dixerit his verbis: Domine non sum dignus, ut intres sub lectum meum. Qua fronte ad Christum jam à Patre claritate, quam habuit antequam mundus heret, clarificatum accedent impoenitentes, peccatores, & sument ad manducandum: Nam Petrus, Centurio, Magdalena credebant verè, firmiterque in Deum, & in Jesum Christum Filium eius Unigenitum, ut facillè probatur ex Evangelio, tamen se peccatores existimabant atque indignos, ideoque alia est dispositio præter fidem ad recipiendum corpus Domini, scilicet gratia sanctificans. Et ut quis dignè communit, non sufficit quod credat, sed necesse est insuper, quod sit mundus ab omni peccato per veram, & sinceram poenitentiam.

D. Leo.

Hanc veritatem confirmat D. Leo Epist. 91, cap. 2.

ubi ait: Mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus, hanc præposuit Ecclesia tradidit potestatem, ut consentibus satisfactionem poenitentia darent, & eadem salubri satisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per annuam reconciliationis admittent. Id est, per Sacramentum poenitentia, quod est secunda tabula post naufragium, & tribunal, in quo absolvimur à peccato, & reconciliamur Deo.

Idem docet D. Ambrosius lib. 6. in Luc. cap. 9. ubi inquit: Nemo cibum accipit Christi, nisi quis fuerit ante sanatus, ubi ergo in hoc mysterio hic ordo servatur, ut brosius, prius per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, postea alimonia mensæ coelestis exuberet. Hinc est, quod Eusebius lib. 6. Histor. cap. 25. admonet Philippum Imperatorem volentem in Die Paschæ communicare non fuisse illi permissum ab Episcopo, nisi prius confessionem præmitteret: inde ostendere volens ipse Episcopus peccatorem non posse dignè accedere ad mensam Domini, etiam si fidem habeat in Deum, & credat omnia fidei Mysteria, quamvis hæc fides sit præcipua dispositio, quia sine fide impossibile est placere Deo.

D. Ambr. brosius. Euseb. lib. 6.

Non valet dicere nullum aliud esse peccatum præter infidelitatem, ac proinde accedentem cum fide non esse peccatorem. Non valet, inquam, hæc ratio, quia præter infidelitatem sunt alia peccata mortalia, ut alibi diximus contra plures Hæreticos; Christo enim teste, homicidia, adulteria, fornicationes maculant hominem tam credentem, quam infidelem, cum sint actus contra Deum, qui est Deus, & Dominus omnium.

Peccatorum remissionem esse necessariam ad dignam communionem probat etiam ordo, quem Christus servavit, dum Discipulis suis in Cœna ultima adorandum corpus suum ad manducandum præbuit, & sanguinem ad bibendum sub speciebus panis & vini: legitimus enim in Evangelio, quod Christus antequam corpus suum daret Discipulis, legem de esu Agni Paschalis prius implevit, & postea Discipulorum pedes lavit; neque id sine Mysterio fecit Christus, qui aliis permisit Discipulis illotis manibus manducare panem, non obstante Pharisæorum murmure, ut testatur S. Matth. cap. 23. Quare Discipuli tui transgrediuntur traditiones Seniorum: non enim lavant manus suas cum panem manducant? Qui interrogatori Christus respondens ait vers. 20. Non lotis manibus manducare, non coinguitur hominem. Inde Christus ostendere voluit prius animorum affectus esse purgandos, antequam quibus ad Eucharistiam accedere præsumat. Porro tales affectus non purgantur per fidem, sed per veram poenitentiam, qua delet peccata.

Lotio pedum Apostolorum.

Huius lotionis pedum figura præcessit in veteri Testamento, ut constat in lib. Exod. cap. 30. vers. 18. & 19. ubi legitur Deum dixisse Moysi: Facies & labrum Aeneum cum basi sua ad lavandum; posteaque illud inter Tabernaculum testimonii & Altare. Et missa aqua, lavabunt in ea Aaron & filii eius manus suas ne pedes, quando ingressuri sunt Tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad Altare, ut offerant in eo Thyμία Domini. At Christus, qui non venit legem solvere, sed adimplere, volens Apostolos suos adducere ad Cœnam, ut carnem suam manducarent, prius eorum pedes lavit, eorumque purgavit affectus; propterea dixit Petro recusanti Joan. 13. vers. 8. Si non laveris te, non habebis partem mecum. Quam necessitatem agnoscens Petrus respondit & dixit: Domine non tantum pedes, sed manus & caput, ut esset mundus totus hac figura confessionis, seu pedum lotionis. Hinc est, quod Christus dixit Discipulis suis, vos mundi estis, sed non omnes; hoc enim dixit, ut intelligerent illam pedum lotionem ita esse ad animarum affectum referendam ut omnes essent mundi, excepto Juda Proditoris; licet Christus lavisset ejus pedes, sicut pedes omnium aliorum Apostolorum, à quibus diversus erat affectus tradendus Christum voluntariè efformato, atque retento. Liberè voluit tradere, & de facto liberè tradidit Christum Judæis pro triginta argenteis. Itaque nos non possumus dignè accedere ad mensam Domini carnem ejus sumpturi, si non simus mundi ab omni peccato per confessionem peccatorum, qua homo fit mundus totus, atque Sanctus, & Iustus. Peracta quidem lotionis pedum Christus præbens corpus, & sanguinem suum Discipulis admonuit eos; ut quoties hoc essent facturi, memo-

Matth. 15.

Exod. 30.

Joan. 13.

Levit. 22.

D. Basilius.

Matth. 15.

D. Aug. 2us.

memores essent tanti beneficii illis exhibitii, & earumdem dispositionum, scilicet lotionis aut purgationis, quæ si non præmittatur, communio erit sicut communio Juda Proditoris, seu non ad vitam, sed ad interitum; & ideo Joan. 13. vers. 15. dixit: Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Quo suadetur Christum velle nos esse lotionis, seu confessionis mundos ab omnibus peccatis, dum ad Sacram mensam accedimus.

Merito Christus hoc lotionis mandatum fecit, & ipso nobis præcipere voluit animæ preparationem. Nam si nulli liceret sub poena mortis vasa Deo consecrata, eisque Sacro cultui destinata tangere juxta illud Levit. 22. Omnis homo, qui accesserit ad ea quæ consecrata sunt à Filiis Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino: quanta severitate Deus in eum animadverteret, qui Deum ipsum totius Sanctitatis principium indigna communione reciperet, quia si ad illam futurorum umbram, aut tangendam Deus exigit munditiam, quanto majorem credendum est eum exigere ad corporis sui, & sanguinis oblationem, sive perceptionem? Sanè eam exigit, quoniam ad nuptias Agni nullus potest intrare, nisi habeat vestem nuptialem, seu quin sit Sanctus, & perfectus.

Undè Divus Basilius libro 2. de Baptismo agnoscens præter fidem, quæ est in intellectu, munditiam cordis esse prorsus necessariam ad dignè communicandum, sic admonet omnes Fideles: Mundemus nos ab omni inquinamento, atque ita ad Sacram accedamus, ut iudicium eorum, qui Dominum occiderunt, effugiamus, propterea quod quis edere panem, & bibere poculum Domini indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini. Ibi enim ille Sanctus Doctor nedum declarat, quod non sufficit nos mundos esse ab infidelitate, aut habere fidem, ut voluit Lutherus, cum dicat: ab omni inquinamento; & præter infidelitatem sint alia peccata, quæ maculant animam, ut ait Christus Matth. 15. vers. 19. Sed declarat insuper necessariò requiri, quod mundemur ab omni peccato per veram poenitentiam, perfectamque contritionem, quæ quidem mundicia per solam fidem haberi non potest, cum ut iam dixi contra Lutherum, præter infidelitatem, quæ per fidem expellitur, sint alia peccata, quæ de ore vel de corde exeunt, quæ tamen non per fidem, sed per absolutionem Sacramentalem remittuntur, si reverentur Sacerdoti, ad quem Christus remisit Leprosam dicens ei: ostende te Sacerdoti, velut Medico, qui spirituales morbos curat, ut agrotos sanos faciat, ut possit accedere ad Altare. Prius enim unusquisque sanandus est, ut paulatim virtutibus præcedentibus ascendere possit ad montem Domini, id est, ad Altare Dei, in quo manducatur caro Christi, & sanguis eius bibitur digne, vel indignè; cum quilibet communicans verum corpus recipiat, ut supra dictum est contra Græcos: quamvis qui indignè communicat, huius Sacramenti fructus non recipiat.

Quare inter Ecclesiastica Dogmata per Beatum Augustinum, aut per Beatum Gennadium in unum volumen collecta, istud haberetur: Quotidè Eucharistia communionem percipere, nec laudo nec reprehendo, omnibus tamen diebus Dominicis communicandum suadeo, & hortor, si tamen mens in affectu peccandi non sit, nam habentem adhuc voluntatem peccandi, gravari magis dico Eucharistia perceptione, quam purificari, & ideo quamvis quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cetero voluntatem, & communicaturus satisfaciat lacrymis, & orationibus, & confidens de Domini miseratione, qui peccata pro confessioni donare consuevit, accedat ad Eucharistiam intrepidus & securus. Sed hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non gravant. Nam quem mortalia crimina post Baptismum commissa premunt, hortor prius publica poenitentia satisfacere, & ita Sacerdotis iudicio reconciliationem communi sociari, si non vult ad iudicium & condemnationem sui Eucharistiam percipere, sed & secreta satisfactione soluti mortalia crimina non negamus, sed mutato prius seculari habitu, & confesso religionis studio per vitam correctionem, & jugo, imo perpetuo iustu miserrante Deo, ita dumtaxat ut contraria pro bis, quæ poenitet agat, & omnibus Dominicis diebus Eucharistiam supplex & submissus usque ad mortem percipiat. Itaque ex D. Augustino nullus peccator potest dignè ad Sacram Eucharistiam accedere, nisi prius peccata sua fuerit confessus, & absolutionem, aut remissionem ob-

S. II.

De Rationibus Hæreticorum.

Lutherus, & alii Hæretici exultantes solam fidem sufficere, sic obijciunt. Sacramentum Eucharistia est Sacramentum reconciliationis, subindeque potest dignè suscipi ab illis, qui habent peccata actualia, modo habeant fidem, sicut Baptismus dignè suscipitur ab illis, qui habent peccatum Originale, etiam si sint adulti, modo credant, imò à solis peccatoribus potest validè recipi, cum Baptismus institutus fuerit ad delendum peccatum Originale, & Eucharistia instituta fuerit, ut medicina ad sanandam animam, cujus infirmitas sistit in peccato mortali.

Præcipua Lutherano. rum rationem.

Sed hæc ratio minimè valet, quia Sacramentum Eucharistia non est per se institutum ad remissionem peccati mortalis, nec ad conferendam primam gratiam, quæ est gratia reconciliationis, sed ad augendam eam, ut declarat Trident. sess. 13. cap. 2. Ratio huius rei est, quia Eucharistia est nutritio spiritualis animæ, ut testatur Christus dicens: Qui manducat hunc panem vivet in æternum. Quapropter instituta fuit sub specie cibi, & potus: cœnantibus enim Apostolis datus fuit panis ille, ut constet ex Evangelio. Ex quo habemus Eucharistiam non fuisse institutam, per modum tribunalis, & iudicii, sed per modum convivii, & per modum medicinæ præservativæ. Igitur illius effectus non est prima gratia, nec reconciliatio, sed augmentum gratiæ, nam sicut per nutritionem non habetur prima vita, hoc est, non generatur, nec nascitur homo, sed habetur tantum vitæ augmentum, ita per Eucharistiam non nascitur homo in Deo, sicut per Baptismum, quo de peccatore fit iustus, & de filio Diaboli filius Dei adoptivus, sed nutritur, & augetur, & à malo præservatur. Hinc est, quod Sacramentum Baptismi dicitur Sacramentum mortuorum, hoc est, pro peccatoribus institutum, Eucharistia verò est Sacramentum vivorum, hoc est, institutum pro illis, qui per gratiam jam in Christo spiritualiter vivunt. Magna quidem est differentia inter Baptismum, & Eucharistiam; ille pertinet ad regenerationem spiritualem, qua peccator fit iustus, cum oporteat nos renasci denuò Joan. 3. vers. 7. Ita verò pertinet ad nutritionem spiritualem, quam qui non vivit per gratiam, habere non potest, sicut qui non vivit vita corporali, nutrirri non potest. Non mortuorum, sed vivorum est manducare, ideo licet Baptismus non possit validè recipi, nisi ab illo, qui habet peccatum Originale, falsum tamen est, quod Eucharistia possit dignè, & fructuose recipi à peccatoribus, qui cum mortui sint spiritualiter per peccatum mortale, nequeunt manducare saltem dignè, & fructuose panem coelestem, seu Eucharistiam, quæ est Sacramentum vivorum, seu eorum, qui spiritualiter vivunt in Domino per gratiam, ut colligunt plures Sancti Patres, & præcipuè Divus Chrysostomus ex illo Psal. 113. vers. 17. & 18. Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui descendunt in infernum, sed nos qui vivimus & benedicimus Domino.

Responsio ad Lutherano. rum rationem.

Ut autem suadeant idem Hæretici confessionem delictorum non esse præmittendam à peccatoribus ante communionem, dicunt Apostolum de preparatione ad communionem loquentem velle tantum, quod homo probeat seipsum, & videat an habeat fidem, vel non, non verò ut consteatur alteri peccata sua, cum in eo Sacramento D. Chry. remitti debeant. Huic expositioni, inquam, favet Sost. D. Augustinus serm. 353. dicens: Unusquisque consideret in Psal. conscientiam suam, & quando se aliquo crimine vulneratum cognoverit, prius Orationibus, Jejunis, & Eleemosynis fruat mundare conscientiam suam, & sic Eucharistiam presumat accipere. Ibi enim nullam fecit mentionem confessionis, sed solum aliquarum virtutum, quæ peccato

D. Aug. 2us.

non ita opponuntur, ut valeant illud delere. Igitur imaginaria est illa necessitas confessionis, & remissionis peccatorum ad dignam communionem requisitæ secundum Ecclesie Decreta, non verò secundum institutionem divinam.

Sed respondeo hoc argumentum Hæreticorum penè Hæreticum esse, cum à vero Apostoli sensu sit alienum, sicut Nam Apostolus per hanc probationem intelligit examen conscientie, quo unusquisque debet esse sibi ipsi Judex, discernens opera sua, & diligenter inquirens an sint contra Legem, & voluntatem Dei, seu mala & peccaminosa, non verò an habeat, vel non habeat fidem; cum ad dignam communionem non sufficiat credere, sed etiam necesse sit vivere vita spirituali per gratiam, ut jam dixi supra, Hec autem probatio Paulina intelligenda est juxta illud Hæc cap. 38. vers. 17. *Recognitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.*

Undè S. Anselmus exponens hæc verba Apostoli: *Qui manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit.* inquit: *Indignè manducat, & bibit qui vel aliquod grave peccatum, vel multa levia commisit, & non confitetur ea, priusquam ad communionem accedat.* Ex hoc quidem constat indignitatem ad communionem non provenire ex sola carentia fidei, sed etiam ex peccatis in anima existentibus, quæ si non remittantur per Sacramentum Pœnitentie, quod est Sacramentum Reconciliationis, in quo homo absolvitur à peccatis, habens illa non potest dignè accedere ad mensam Domini; & si accedat, certum est, quòd iudicium sibi manducat, & bibit, estque reus corporis & sanguinis Domini. Ille quidem est reus hujus sanguinis, qui est reus mortis, cujus reus est quilibet, & solus peccator, quoniam peccatum, cum consummatum fuerit, generat mortem.

Ad D. Augustinum dico, quòd si non meminerit in hoc loco Pœnitentie confessionis à peccatoribus præmittendæ ad communionem, hoc non omisit, ut ostendat hanc confessionem non esse necessariam peccatoribus, sed quia omnibus compertum erat, & evidens ex antiqua Ecclesie praxi, remissionem peccatorum per sinceram confessionem esse necessariam ad dignam communionem; cum alibi eam admittat, ut patet supra. Et homilia 71. super Joan. 7. ubi de communicaturis ait: *Accedens, id est, ad Sacram Eucharistiam, debet esse plenus sanctimonia, & immaculatus.* Sanctitas autem, & munditia peccatoris ex Sacramento Pœnitentie in re, vel in voto haberi potest.

ARTICULUS XLIX.

Docet contra Aquarios, esse apponendam aquam in Calice consecrando.

Aquarii, de quibus loquitur D. Augustinus lib. de Hæres. cap. 4. prædicabant, quòd in calicis consecratione sola aqua est offerenda, ut ex ipsa, vi verborum, fiat Sanguis Christi, & idè ob hanc hæresim illi Hæretici dicti fuerunt Aquarii, seu à calice vinum rejicientes. Huic errori directè contradicunt Græci & Armeni, licet errent, & deviant à veritate, sicut Aquarii, nec minùs Hæretici sint censendi, nec non impugnatores veritatis Catholicæ. Dicunt enim in calice consecrationis nullam esse apponendam aquam vino consecrandam, quoniam cum hæresis Eutychniana inficeretur, nolebant in Christo admittere duarum Naturarum Unionem, ut refert Nicephorus lib. 18. cap. 53. dicens: *Vinum aqua non temperatum adhibent in divina faciendâ, unam in Christo naturam designantes, neque sicut nos calicem miscemus, per quam mixtionem duarum in Christo Naturarum, & Unionem declaramus.* Hanc autem hæresim primum dem damnatam, & sepultam suscitavit Martinus Lutherus, quique veritati Evangelicæ circa Sacramenta ferè in omnibus contradicit: nam in scriptis contra Regem Angliæ fatuos & stultos putat eos, qui peccatum esse credunt sine aqua vinum consecrare; ex quo sequitur quòd ex falsa, & impia hujus Hæresiarchæ Doctrina nulla est obligatio permiscendi aquam vino consecrandam. Græcis, Armenis, Lutheranis adhæret Calvinus, non minùs impius, quàm Lutherus: ait enim sa-

Aquarii.

Græci Armeni.

Lutherus.

Calvinus.

crilegos & falsarios esse eos, qui in calice consecrando ponunt unam guttam aquæ, adherentibus unanimiter omnibus Lutheranis & Calvinistis, qui scripserunt contra Fidem Catholicam, & præcipue contra Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum,

§. I.

De hujus Hæresis Proscriptione.

Pœnominatos Hæreticos, & præsertim Armenos damnant plura Concilia tam Nationalia, quàm Generalia, quorum præcipua sunt ea, quæ sequuntur, scilicet Carthaginensè III. can. 24. Aurelianensè IV. can. 4. & alia Antiquissima. Florentinum in Decreto Eugenii pro Instructione Armenorum, ubi legitur: *Hujus Sacramenti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est adunatio hominis ad Christum, & quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris ejus unitur, consequens est quòd per hoc Sacramentum, in sumentibus dignè gratia augetur: omnem tamen, quem materialis cibus, & potus quòd ad vitam agunt corporalem sustentando, augendo, reparando, & delectando, Sacramentum hoc à quo ad vitam operatur spiritualem; hujus Sacramenti materia est panis triticinus, & vinum de vite, cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet; Aqua autem idè admiscetur, quoniam juxta testimonium Sanctorum Patrum, ac Ecclesie Doctorum pridem in Disputatione exhibita, creditur ipsum Dominum in vino aqua permixta hoc instituisse Sacramentum; deinde quia hoc convenit Dominica Passionis representationi.*

Ex his constat contra Aquarios, Græcos, Armenos, & Lutheranos Aquam esse apponendam in calice à Sacerdote consecrando, non ex necessitate Sacramenti; ita ut consecratio calicis esset nulla, si non apponeretur Aqua modicissima, ut voluit Armachanus lib. 9. de quest. Armenorum cap. 9. ubi docet contra omnes Theologos tam Antiquos, quàm Recentos, mixtionem illam ita necessariam esse, ut si Sacerdos aquam in calice, vel incuria, vel oblivione non admisceat, irrita prorsus, & invalida sit consecratio, sed apponendam esse hujusmodi aquam solum necessitate Præcepti Divini, vel Ecclesiastici, ut monent Sancti Patres communiter, & habemus ex continua Traditione Ecclesie, quæ semper aquam vino consecrando apposuit, & apponi præcepit in variis Conciliis. De hoc quidem Præcepto, scilicet an sit Divinum, vel humanum, hic non disputamus, quia hæc difficultas non ad nos, sed ad Scholasticos spectat, cum in hoc non sistat controversia inter Catholicos, & Hæreticos.

Tandem hæc necessitas admiscendi vino consecrando aquam in modica quantitate præcipitur in Concil. Trid. contra Lutheranos sess. 22. de Sacrificio Missæ cap. 7. ubi etiam delarantur motivism, & rationes hujus necessitatis. Ibi enim legitur: *Monet deinde Sancta Synodus præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent. Tum quòd Christum Dominum ita fecisse credatur. Tum quia etiam à latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quòd Sacramentum hac mixtione recolitur, & cum aqua in Apocalypsi Beati Joannis populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio representatur.* Undè cum necesse sit in hoc Sacrificio representare Passionem, & Mortem Christi, (ut affirmat Apostolus 1. ad Corinth. cap. 11. asserendo, quòd quotiescumque manducabimus panem hunc, & calicem bibemus, Mortem Domini annuntiabimus donec veniat) necesse est vino consecrando aquam apponere, cum ex Evangelio D. Joannis cap. 19. constet, quòd Christo mortuo unus Militum lancea latus ejus aperuit, & quòd continuò exivit Sanguis & Aqua, alioquin Sacramentum calicis non esset perfecta representatio Passionis, & Mortis Christi, quam tamen representare in hoc adorando Sacrificio absolute per necessarium est.

Non obstat, quòd Christus aquam illam non instituerit, nec dixerit aquam esse apponendam vino consecrando. Non obest, inquam, quia Ecclesia hoc statuerit prout Præcepto speciali, atque indispensabili propter rationes à Patribus Tridentinis allegatas. Nec Sacrificio officit hæc mixtio, cum aqua non destruat vinum cui miscetur, quia modicissima est, vel quia convertitur in substantiam vini, ut volunt plures Theologi, ac proinde

Carthaginensè III.

Aurelianensè IV.

Florentinum.

Tridentinum.

Julius Papa.

Aqua est apponenda vino consecrando.

acproindè sit materia calicis ante consecrationem, & de vino convertitur in Sanguinem vi verborum.

Eadem veritas colligitur contra Hæreticos ex variis Liturgiis Sancti Jacobi, Sancti Marci, Sancti Basilii, & aliorum, quibus suadetur Christum vinum aqua mixtum consecrare; nam in prima, quæ est Jacobi, dicitur: *Simpliter postquam canavit accipiens calicem, & permiscens ex vino & aqua. Secunda ait: Similiter & calicem postquam canavit, accipiens, factaque vini & aqua commixtione. Tertia verò quæ est S. Basilii: Similiter & cum calicem ex gemine vitis accepisset, miscuit. Itaque Sacerdotes, qui tenentur, dum Missam celebrant, facere quòd Christus fecit in cœna ultima, ex sola Imitatione Christi debent aquam miscere in vino, ut in calice sub specie vini perfectè & integrè representetur Sanguis in Passione effusus, prout sancit Tridentina Synodus loco supra citato, ubi præcipit hanc mixtionem, ut hoc Sacrificium representet Passionem Christi, ex cujus latere exivit Sanguis & Aqua.*

Idem decrevit Alexander I. Pontifex Maximus in Epist. 1. cap. 4. ubi sic loquitur: *In Sacramento Oblationis, quæ inter Missarum solemnias Domino offeruntur, Passio Domini miscenda est, ut ejus, cujus Corpus & Sanguis conficitur, Passio celebratur, ita ut repulsis opinionibus superstitionum, panis tantum, & vinum aqua permixtum, in Sacrificio offerantur: non enim debet (ut à Patribus accepimus, & ipsa ratio docet) in calice Domini, aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum, quia utrumque ex latere ejus in Passione sua profusisse legitur. Nam perfecta Passionis representatio necdum effusionem Sanguinis, fed etiam Aquæ comprehendit, cum ex Christi pectore lancea transfixo fluxerint Sanguis & Aqua, ut farentur omnes Hæretici, qui Evangelia recipiunt tanquam Canonica, & à Spiritu-Sancto dictata, ut de facto ea recipiunt Græci, & Lutherani.*

Alexander Papa I.

§. II.

De nonnullis Convenientis, quibus suadetur hæc Veritas.

Hæc cœtemonia sacra admiscendi aquam vino consecrando suadetur necessaria, & debite mandata, alia ratione, scilicet ex significatione Unionis Fidelium cum Christo capite, cui per Passionem uniti fuerunt, ut ipse Christus promiserat dicens: *Dum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.* Per hæc quidem verba potest intelligi, quòd Christus exaltatus in Cruce, in qua dissolvit opera Diaboli, acquisivit animas sibi, easque sibi univit, & conjunxit velut membra capiti; quæ quidem Unio significatur in hoc Eucharistiæ mysterio, ut notum fecit Julius Papa Episcopis per Ægyptum relatus in can. 7. dist. 2. de consecrat. circa finem, ubi ait: *Cum in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credit copulatur, & jungitur, quæ copulatio, & conjunctio aqua, & vini, sic miscetur in calice Domini, ut mixtio illa non possit separari: nam si vinum tantum offeratur, Sanguis Christi ecce incipit sine nobis, si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo: ergo quando Botrus solus offeratur, in quo vini tantum efficientia designatur, Sacramentum nostra salutis negligitur, quòd per aquam significatur. Non enim potest calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi miscatur, & idè quia jam ex hoc plurima, & multiplex majorum manavit sententia, omnis deinceps talis error atque presumpcio cessare debet, ne perverforum inordinata compago statum veritatis enervet, & idè nulli deinceps licet, aliud in Sacrificiis divinis offerre, nisi juxta antiquorum sententiam Conciliorum, panem tantum, & calicem vino & aqua permixtum, de cœtero aliter, quàm præceptum est, faciens ramdiu à sacrificando cassabit, quamdium legitima penitentia satisfactione correctus ad gradus sui officium redeat quòd amisit.*

Idem docent plures Sancti Patres relati in Textibus ejusdem distinctionis de consecratione, quibus ostenditur necessitas miscendi aquam vino consecrando, ut inde verè representetur Unio Christi cum Ecclesia, & populi cum Christo, quippe vinum representat Christum cor hominis lactificentium; Aqua autem significat populos, ut declarat Tridentinum loco citato ex Apocalypsi. Ideòque cum bonum sit hanc Unionem signifi-

cari in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, in quo Christus nobiscum est usque ad consummationem Sæculi, bonum utique est ac laudabile Præceptum de Aqua apponenda vino consecrando.

Tandem est alia ratio, qua justificatur hæc aquæ mixtio, scilicet significatio duarum Naturarum in Christo in unitate suppositi unitarum. Nam si Armeni nolint Aquam admiscere vino consecrando, hoc provenit ex eo quòd dicunt cum Eutychnianis in Christo non esse duas Naturas, ut observat Nicephorus supra relatus; At Lutherus & Calvinus in Christo duas admittunt Naturas hypostatice unitas: Ergò debent etiam admittere fidem nostram, seu aquam apponere vino consecrando, & adherere Decretis Conciliorum, & approbare usum Ecclesie Romanæ modicissimam aquam apponentis vino consecrando, quia ex hac mixtione vini cum aqua significatur Unio Divinitatis cum carne in Christo, ut norant communiter SS. Patres.

S. Ambrosius lib. 5. de Sacrament. cap. 1. addit aliam rationem, scilicet transformationem nostræ mortalitatis in immortalitatem, quæ per mixtionem aquæ cum vino exprimitur, quoniam aqua in calice apposita necessariò convertitur mediata, vel immediata in Sanguinem Christi immortalis, & impassibilis. Nam inquit ille S. Doctor: *Tangit Sacerdos calicem, redundat aqua in calicem, & salit in vitam æternam.* Si verò hæc rationes displiceant Armenis, & aliis Schismaticis & Hæreticis, ita ut eas sequi nolint, adhæreant saltem exemplo Christi, & faciant sicut ipse fecit, cum sit illud exemplar, quòd in monte nobis monstratum est. At Christus dum consecravit, aquam in vino posuit, ut testatur Clemens Romanus lib. 8. constitut. cap. 17. his verbis: *Similiter & calicem miscens ex vino & aqua, & sanctificans, tradidit ei discipulis: Bibite ex hoc omnes.* Quòd si nolint exemplum Christi in hoc Sacrificio præ oculis habere, nec audire illum Sanctum, & Summum Pontificem Clementem primum, fateantur quòd male dicunt, & falso reclamant contra Romanos Sacerdotes, dum dicunt eos apponendo aquam vino consecrando esse falsarios, & blasphemos; cum servant Ritum à Christo Domino institutum in ultima cœna, nobisque ab ipso relictum; & quòd ipsi nequeunt sine crimine hanc aquam nolle vino consecrando apponere, quia ea, quæ Christus fecit, non possunt citrà peccatum improbari.

§. III.

De Responsione ad Hæreticos.

Ratio Hæreticorum est autoritas Isaiæ c. 1. vers. 22. dicens: *Argentum tuum versum est in scorum: vinum tuum mixtum est aqua.* Quibus verbis Deus Judæis exprobat, quòd aquam vino miscerent, seu sinceritatem non haberent, ut explicat D. Hieronymus: Igitur hæc aqua in calice mixtio est exprobanda & improbanda, cum nequeat aliquid boni significare.

Sed non valet hæc consequentia; ibi enim Deus non exprobat Judæis eam mixtionem aquæ cum vino, quam temperantia exigit, & per quam multa bona significari possunt, & effici, ut facile colligi potest ex illo Proverb. cap. 9. *Bibite vinum quòd miscuit vobis.* Quæ quidem mixtio non potest esse nisi ex aqua, ut ipso vino temperetur. Sed improbat mixtionem, quæ fit in fraudem, ut pro vino aqua detur, non verò eam, quæ fit propter temperantiam in potu nè vinum noceat. Nec licet Hæreticis hanc expositionem rejicere: nam eadem res potest sub diversa consideratione bonum & malum significare, ideoque potest recipi pro una parte, dum rejicitur pro alia. Hinc est, quòd Leo ratione fortitudinis aliquando in Sacra Scriptura significat Christum, & pro ipso sumitur, ut Apocalyp cap. 5. vers. 5. & ratione crudelitatis significat Demonium, ut 1. Petri cap. 5. vers. 8. Idcirco vini cum aqua mixtio considerata in Venditibus, aut in Cauponibus, qui purum vinum se vendere promittunt, est prorsus mala: etenim decipiunt ementes ea mixtione, ideoque sic considerata non potest licitè fieri, quia significat corruptionem puritatis & sinceritatis. Considerata autem in Christo Domino, & in Bibentibus Sanguinem ejus sub specie

Ratione ponendi aquam vino consecrando.

D. Ambrosius.

Clemens Romanus.

Explicatio verborum Isaiæ.

1. Petri 8.

vini, in quo ex vi verborum Aqua in vinum, & de vino in Sanguinem Christi convertitur, significat aliquid bo- ni, nimirum unionem Populi fidelis cum Christo suo capite, Sanguinem & Aquam, à latere Christi lancea transfixo exeuntes, necnon & factum ipsius Salva- toris dum Eucharistiam instituit, cum ut ex dictis con- stat ipsum Christum in coena novissima aquam in vino apposuisse credatur.

Nec obstat dicere, quod ex latere Christi Domini non exiit Aqua mixta cum Sanguine, teste Evangelista di- cente: Continuo exiit Sanguis & Aqua, sed Sanguis & Aqua divisa, ac proinde quod mixtio aquae in vino con- secrando non denotat Sanguinem, & Aquam fluxisse si- mul ex Christi Domini pectore lancea transfixo. Non obstat (inquam) quia in infusione, aqua & vinum sunt distincta, seu aqua post vinum ponitur in modicissima quantitate, ut in Rubricis praecipitur, ut facilius conver- teretur in vinum juxta sententiam plurium Theologo- rum, ideoque tunc significant exitum Aquae & Sanguinis de latere Salvatoris. Et quia ipsa aqua post conse- crationem non remanet in propria specie, cum post ipsam in calice nulla substantia sit, nisi substantia Sanguinis Christi, significat Unionem populi cum Chri- sto Domino, qui verè vivit in Fidelibus, & Fideles verè in ipso vivunt.

Dicent: dum consecramus Panem, non facimus com- memorationem hujus Unionis Populi fidelis cum Chri- sto, sed tantum Passionis illius, ut docent Doctores Ca- tholici exponentes illud Lucae cap. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Itaque ad significandam illam Unio- nem aqua non est permiscenda vino consecrando, cum in consecratione calicis fiat tantum commemoratio Pas- sionis, sicut in consecratione panis.

Sed non valet haec instantia; nam in sumptione corpo- ris Christi quodammodo fit Unio Fidelium, & inter se, & cum Christo Domino, ut monet Apostolus, 1. ad Corinth. cap. 10. vers. 16. Calix benedictionis, cui benedicimus, non- ne communicatio Sanguinis Christi est? Et panis quem frangi- mus, nonne participatio Corporis Domini est? quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane parti- cipamus. Igitur quatenus Fideles manducant Christum Dominum sub speciebus Sacramentalibus, verè & sub- stantialiter contentum, ununtur cum ipso Christo Do- mino, & quatenus omnes ad eundem Christum Domi- num manducandum concurrunt, ununtur inter se, quam- vis in consecratione fiat commemoratio Passionis & Mortis Christi, Præterea Christus Passione sua nobis meruit gratiam, qua unimur Deo, & ipsius naturæ parti- cipes efficiamur.

Addunt, quod in Sacrificio Melchisedech, quod fuit figura Sacrificii nostri, nulla erat aqua, ac proinde nul- la debet esse aqua in Sacrificio Eucharistiae.

At non valet haec ratio, quia ut veritas respondeat fi- gurae, sufficit, quod haec figura ex aliqua parte repræ- sentet veritatem, non verò omni ex parte, quippe cum Realitas semper sit figura perfectior, debet plus osten- dere, quam figura promiserat; alioquin Isaac habuisset omnia, quæ habet Christus cujus erat figura, & Sacra- menta veteris Legis operata fuissent, sicut nostra ope- rantur, quod est falsum, & per consequens in Sacrificio Eucharistiae aqua modicissima potest apponi vino conie- crando, ut ex aqua & vino significetur Aquam & Sangui- nem fluxisse de latere Christi lancea perforato, quod non significabat Sacrificium Melchisedech, quamvis fuerit figura Sacrificii Eucharistiae; quatenus Melchisedech obtulit panem & vinum, & inde significavit quod Sacri- ficium Christi debebat esse in pane, & vino juxta ritum Sacerdotis Melchisedech, secundum cujus ordinem Christus futurus erat Sacerdos.

Alia Hæreticorum ratio est, quia omnes Sacerdotes in Sacrificio nihil debent addere, sed illud peragere eo- dem modo, quo Christus consecit illud. Sed non con- stat Christum apposuisse aquam in calice. Imò D. Chryso- stomus id aperte negat exponens illa verba Christi Do- mini: Non bibam de hoc gemmine vitis, homil. 83. Igitur nullus Sacerdos potest licite apponere aquam, quam- tumvis modicam in calice consecrando, quoniam in hoc Sacrificio celebrando nulli licet facere, quod Chri- stus non fecit, nec omittre quod ipse fecit.

Huic Argumento respondeo Christum Dominum in

coena novissima consecrasset vinum aqua mixtum, ut con- fiat ex dictis supra auctoritate Sanctiorum Patrum, Con- ciliarum, & præsertim Tridentini loco laudato.

Ad auctoritatem D. Chrysostomi dico cum ibi repro- bare quosdam Hæreticos, qui teste Theodoro lib. 1. Hæreticarum Fabularum cap. 20. in Sacrificium offerre- bant aquam puram, ut patebit consideranti verba ejus- dem Sancti Doctoris, ideoque non prohibuit mixtio- nem aquæ cum vino consecrando, sed solum usum eo- rum, qui in Mysteriis utebantur aqua, cum conster in Ecclesia Constantinopolitana (cujus erat Præsul ipse Chrysostomus) semper servatam fuisse hanc aquæ mixtio- nem cum vino consecrando. Probabile enim est, quod si impobasset hanc mixtionem, statuisset nullam aquam esse apponendam in Calice consecrando, & quod sta- tutum illud observasset & observatum fuisset, saltem durante ipsius S. Chrysostomi Pontificatu in Ecclesia Constantinopolitana.

Armenos, Græcos & alios Schismaticos, Lutherum, Calvinum, & alios Hæreticos malè intellexisse auctori- tatem D. Chrysostomi, & responsum nostram esse veram constat ex 32. Can. Concilii Trullani, ubi hæc legitur: Quoniam ad nostram cognitionem pervenit in Arme- norum Regione, vinum tantum in sacra mensa offerri, aquam illi non miscentes, qui incrementum Sacrificium peragunt, præ- terentes Ecclesia Doctorem Joannem Chrysostomum in inter- pretatione Matthæi hoc asserentem. Ut iam nunc ab ignorantia li- berentur illius Patris mentem orthodoxè aperimus, cum enim antiquam Hydromixturam hæresim, qui pro vino solam aquam in sacrificio usi sunt, subverteret, illam orationem composuit, in qua Aqua in sacrificio Missæ ad junctionem amoveri illi existi- mant, cum tamen non doceat Sanctus per solum vinum oblatio- nem fieri, quoadmodum & sua Ecclesia ubi est illi pastoralis administratio tradita, aquam vino miscendam tradidit, quan- do incrementum peragitur sacrificium oportet, ex pretioso & honoran- do nostri Redemptoris sanguine, & aqua contemperationem at- tendens, qua in totius mundi vivificationem effusa est, & pec- catorum redemptionem, & in omni etiam Ecclesia ubi spiritalia luminaria resplendent, hic ordo divinitus servatur; nam & Jacobus Domini nostri Jesu Christi secundum carnem Frater, & Basilius Episcopus Casariensis, cuius gloria omnem terrarum Orbem pervasit, mystico nobis in scripto tradidit sacrificio, in peragendum in sacro mysterio, ex Aqua & vino Sacrum pocu- lum ediderunt, & qui Carthagine convenerunt Sancti Patres ita aperte tradiderunt. Si quis ergo Episcopus, vel Presbyter non secundum traditum ab Apostolis ordinem facit, deponatur, ut imperfectè, & simpliciter mysterium enuncians, & qua tra- dita sunt innovans. Ita locuti sunt pro explicanda D. Chry- sostomi mente Patres Trullani, qui sic vocantur, quia convenerunt in Trullano palatio Constantinopolitano, ut contra Armenos statuerent aquam apponendam esse vino consecrando.

Ex his verbis duo inferenda sunt, scilicet unum ex Armenorum erroribus fuisse, quod existimarent aquam non esse vino in calice consecrando admiscendam. Aliud verò inde inferendum est, quod omnes Sacer- dotes ita tenentur hanc aquæ mixtionem cum vino consecrando observare, quoties adorandum Eucharis- tiæ Sacramentum consueverunt, ut si deesse aqua, non possent licite consecrare, quoniam nullus potest se in hoc præcepto dispensare. Dixi Licite, quia si consecraret absque ulla mixtione aquæ, consecratio esset valida, cum juxta communem Theologorum sententiam aqua non sit apponenda ex necessitate Sa- cramenti, hæcque necessitas solum vinum exigat; ut ex dictis colligitur contra aquarios sine vino aquam consecrare volentes.

ARTICULUS L.

Impugnat Bobemos volentes Eucharistiam esse sub utraque specie danda Laicis.

Plures sunt Hæretici, qui volunt Christum ita præ- cepisse communionem sub utraque specie, ut nullus possit in ea dispensare, ac proinde Ecclesiam Romanam, quæ Sanguinem Christi sub specie vini Laicis minimè tra-

Respon- so au- thoritati D. Chry- sostom.

Decretis Concilii Trulla- ni.

Joannes de Ro- chebruna.

Lutherus.

Brentius Kemni- tius.

Calvi- nus.

Constituti- onis.

tradit, aut quæ à laicis calicem abstulit, errare, & age- re contra intentionem Christi Domini, qui sub duplici specie sacratissimam Eucharistiam instituit voluit.

S. I.

De Hæreticis in hoc articulo impugnandis.

Hujus hæresis Authores primi fuerunt Græci; Græ- cos securus est Nestorius Episcopus Constantino- politanus anno 427. tempore Theodosii Imperatoris, & Cælestini Papæ. Nestorianos secuti sunt Bohemi illi, qui Saxonibus ad meridiem juncti sunt, ut testatur Æ- neas Sylvius cap. 35. in lib. de Origine Bohemorum. Ex illo Bohemorum genere ortus est Joannes Hus, qui cum impie Waldensium, & Wicleffitarum sectæ ad- hæssisset, coepit primum apud Pragenfes publicè docere hæreses, inter quas una erat circa communionem; di- cebat enim circa annum Domini 1377. sub utraque spe- cie, scilicet panis & vini, esse ita necessario communi- candum, ut nullus possit in hoc legitime dispensari.

Anno autem 1420. sub Ruperto, vel Roberto Bavaro Imperatore, & Alexandro V. insurrexit quidam vir no- mine Jacobellus, patria Misenus, qui eundem erro- rem publicè prædicavit, & fideles incitavit ad peren- dam communionem sub utraque specie, sicut Christus Dominus dedit illam Discipulis, & ordinavit, ut ab ipsis sic daretur aliis. Eodem anno apparuit alter Hære- ticus nomine Petrus Dresensis natione Germanus, patria Misenus, dicens, quod si Ecclesia Romana esset vera mater fidelium, eis communionem sub utraque specie præberet, cum apud D. Joan. 6. sub duplici specie panis & vini ita jubetur, ut nullus hominum possit citra hæ- resim eam auferre à fidelibus.

His Hæreticis postea scilicet anno 1430. Imperante Sigismundo, & Summo Pontificatum gerente Marri- no V. apparuit alter, scilicet Joannes de Rochefana, successor & assertor errorum Wicleffi, & Joannis Hus, qui dixit Laicos ita debere sicut Sacerdotes sub duplici specie communicare, ut nullus possit validè communi- care, nisi manducet carnem sub specie panis, & bibat sanguinem sub specie vini, cum panis, & vinum sint materia hujus Sacramenti.

Eundem errorem securus est Martinus Lutherus, qui per totam Germaniam illum ita prædicavit, ut modò Laici, sicut Sacerdotes sub utraque specie communio- nem sumant, & dicant Papis corpus dominicum non sumere dum communicant, quia (inquunt) sanguinem ejus non bibunt. Præcipui hujus erroris defensores in se- cta Lutherana sunt Brentius, Kemnitius, & alii in ini- quitate pares, qui si nominari non possint, nè proli- xior sit sermo noster, tradendi sunt Diabolo & An- gelis ejus.

His omnibus addendus est alter Hæreticus nequitia & impietate major, utpotè Joannes Calvinus, qui lib. 4. in- stituit. cap. 13. & 17. non minori impudentia, quam igno- rantia, aut certè quod veritatis est malitia scribit, ex offi- cina diaboli prodidisse illam constitutionem Romanam, qua dimidiam Coenæ partem meliori populi numero, vel furata est, vel eripuit, nempe Symbolum sanguinis: ita locutus est ille vir impiissimus, qui suis nec carnem, nec sanguinem Christi reliquit, cum dixerit illis corpus Christi non esse verè & realiter sub specie panis, nec sanguis sub specie vini, ut supra dictum manet in pro- prio articulo.

S. II.

De Decretis Conciliarum.

Sacram Communionem non esse dandam laicis sub utraque specie declarat plura Concilia contra præci- tatos Hæreticos. Hæc autem sunt Constantiense sess. 13. ubi habetur: Et sicut hac consuetudo ad evitandum aliqua pe- ricula, & scandala rationabiliter introducta, quod licet in pri- mitiva Ecclesia hujusmodi sacramentum reciperetur à fidelibus sub utraque specie, postea à conscientibus sub utraque specie, & à laicis tantum sub specie panis suscipiatur; cum firmissime credendum sit, & nullatenus dubitandum, integrum Chri- sti corpus & sanguinem tam sub specie panis, quam sub specie vini contineri. Unde cum hujusmodi consuetudo ab Ecclesia &

Sanctis Patribus rationabiliter introducta, & divinitus observa- ta fuerit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine Ecclesia auctoritate prohibito mutare. Quapropter dicere quod hanc consuetudinem, aut legem observare, sit Sacrilegium, aut illicitum, censeri debet erroneum. Et pertinaciter asseren- tes oppositum præmissorum, tanquam hæretici accendi sunt, & graviter puniendi per Dioecesanos locorum.

Idem declarat Concilium Colonienfe III. celebratum anno 1549. sub Paulo III. similiter & alia quamplurima Concilia Provincialia, & nationalia. Sed ea omisso, quia tandem Concilium Tridentinum sess. 21. can. 1. & 2. hanc ipsam veritatem fufius determinat; ibi enim ha- betur: Si quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salu- tis, omnes, & singulos Christi fideles utramque speciem San- ctissimi Eucharistiae Sacramenti sumere debere; anathema sit. Si quis dixerit, Sanctam Ecclesiam Catholicam, non justis cau- sis, & rationibus adductam fuisse, ut Laicos, atque etiam Clericos non conscientibus, sub panis tantummodo specie commu- nicaret, aut in eo errasse, anathema sit.

S. III.

Statuit Dogma Catholicum.

Adem veritas facile colligitur ex Sacra Scriptura, in qua legitur Christum vi tam pro misisse recipien- tibus hoc Sacramentum sub sola specie panis nulla men- tione facta de specie vini, & non legitur Christum pro- misisse illam recipientibus hoc sacramentum sub sola specie vini; nam Joan. 6. habetur, quod Christus sic dixit: Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. Hæc enim verba suadent solam speciem panis sufficere ad dignam communionem, cum hanc solam speciem manducantibus promittantur omnes effectus; propter quos Eucharistia fuit instituta. Nulla deinde fiat mentio de specie vini, ut etiam constat ex illo Lucae 22. vers. 19. Et accepto pane gratias egit, fra- git & dixit: hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc fa- cite in meam commemorationem, hoc est: date panem, sicut ego do. De specie autem vini solum loquitur conditionaliter in vers. 26. dicens: quotiescumque manducabitis panem hunc & calicem bibetis. Per hæc quidem verba suadet panem posse sumi sine calice. Hinc est, quod in versu sequenti ait: Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel bibe- rit calicem Domini in signo &c. ut ostendat unam speciem posse sine altera sufficere, ut obtineantur effectus sacra- menti; cum loquatur disjunctivè, una speciei tribuat virtutem, quam tribuit alteri, & velit quod ille, qui sumit unam speciem indignè, sit reus, sicut ille qui bibit sanguinem indignè. Hocque meritò, quia sub specie pa- nis reperitur verè, & realiter Sanguis; alioquin Aposto- li, & Discipuli nunquam sumpsissent Eucharistiam sub sola specie panis; ipsos tamen eam sic sumpsisse constat ex illo Act. 2. Erant perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, ubi per fractionem panis intelligitur Eucharistiae participatio, ut declarat Apo- stolus 1. ad Corinth. cap. 10. dicens: Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Igitur certum est Apo- stolos aliquando administrafte Eucharistiam sub sola spe- cie panis, cum nulla ibi sit mentio de calice.

Nec valet dicere, quod ibi potus subintelligitur, licet non exprimat sicut cibus. Non valet, inquam, hæc instantia, quia inter fideles tunc communicantes per manus Apostolorum erant plures Nazarei, quibus per- missa erat observantia legis ab Apostolis. Nam Naza- rei non bibebant vinum, ut legitur in lib. num. cap. 6. vers. 3. A vino & omni quod inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia portione, & quidquid de non exprimi- tur, non bibent, neque recentes, nec assues non comedent.

Illud confirmatur ex S. Leone in ferm. 4. de Quadrage- sima, ubi refert, quod Manichei, ut se Catholicos esse simularent, ad mensam Domini cum Catholicis acce- debant, & cum ipsis communionem accipiebant, hanc- que sub sola specie panis sumebant. Manichei enim, ut col- ligitur ex D. Augustino contra Faustum Manichæum cap. 13. superstitiosè abhorrebant à vino, velut à felle Dra- conis, & veluti à Dæmone factò, ejusque potum sacri- legum esse dicebant: ergo non dabatur illis sanguis sub specie vini, nec dabatur Catholicis cum quibus com- municabant.

Luc. 22.

1. Cor. 10.

Resolvi- tur In- stantia Hæreti- corum.

Objectio ex Divo Chryso- stomo.

Coloni- ense.

Triden- tinum.

Joan. 6.

Luc. 22.

Act. 2.

Num. 6.

In pri- mitiva Ecclesia commu- nio da- batur sub sola specie panis.

Objicient, quod Manichæi non credebant Christum esse verè, & realiter sub illis speciebus etiam consecratis; cum constet ex D. Augustino lib. de Hæresi cap. 4. quod Manichæi existimabant panem non esse materiam Eucharistiæ. Sed non valet hæc ratio, quia simulatè acedebant cum Catholicis ad mensam Domini, seu ut simularent suam hæresim: igitur in primitiva Ecclesia, Eucharistia dabatur sub sola specie panis, siquidem Manichæi erant in principio tertii sæculi.

Aliud habemus exemplum in Abstemiis, quibus olim Eucharistia porrigebatur sumenda, ut testatur D. Hieronymus Epist. 22. ad Eustochium, ubi quarundam Catholicarum Virginum Abstemiæ meminit, quæ Romæ in Sacris mysteriis pro nativo vini horrore à specie vini abstinere, ibidemque increpat, & redarguit idem S. Doctor quidam lascivas mulieres, quæ adversus Virgines Abstemiæ obloquentes miseræ & Manichæas dicebant. Ex quo sequitur Manichæos, & Abstemiis communicasse in primitiva Ecclesia sub una specie tantum, scilicet sub specie panis, pariterque quod utriusque speciei usus non est ordinatus à Christo, quia Apostoli nunquam dedissent Eucharistiam tantum sub una specie, nec Ecclesia eam sic daret. Nec debet hoc displicere Lutheranis, cum ipsi in suis ordinationibus permittant, ut Abstemiis saporis, & odoris vini impatientes communicent sub sola specie panis: ergo non possunt affirmare hanc speciem vini esse sumendam ex divina institutione, quia nulla potestas valet dispensare in præceptis Christi. Christus corpus suum dedit Discipulis euntibus in Emaus sub una specie, ut infertur ex illo Luc. 24. ubi legitur: *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit ac fregit & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum in fractione panis.* Etenim panis ille erat panis Eucharisticus, ut notant Sancti Patres, & præsertim S. Augustinus lib. de consensu Evangelistarum cap. 25. ubi ait: *Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum, à Satan factum fuisse ne agnosceretur Jesus, sed tantum à Christo facta est promissa usque ad Sacramentum panis, ut unitas corporis ejus participata, removeri intelligatur impedimentum inimici.* Idem docet venerabilis Beda super eundem locum, ubi ait: *Impedimentum permittit esse Deus, donec ad Sacramentum perveniat, sed veritate percepta corporis Christi, impedimentum inimici aufertur, ut Christus possit cognosci.* Igitur Christus tunc consecravit, & corpus suum dedit Discipulis euntibus in Emaus sub sola specie panis.

Nec potest inferri præceptum de communione sub utraque specie sumenda ex integritate Sacramenti. Hęc enim consistit primo in signo, secundo in re significata, seu sub signo contenta, tertio in effectibus, cum nihil aliud requiratur, ut Sacramentum Eucharistiæ sit omni ex parte integrum. At communicatio sub sola specie panis habet hæc omnia; cum significet Christum, ejusque mortem, necnon spiritualem refectionem animæ: igitur non est necesse, ut quis perfectè communicet, quod utramque speciem sumat, quia sumendo duas species, non plus sumat, quam sumendo unam tantum, saltem ex opere operato, & ex virtute Sacramenti, ut docent communiter Theologi.

Deinde sub specie panis continetur totus, ac integer Christus, cum sub hac specie Christus vivat, & verè existat in suo esse essentiali, & completo.

Tandem dum sub specie panis idem Christus datur, confertur communicanti vita consummata, quæ est propriè Eucharistiæ effectus; Christus enim inquit Joan. 6. *Qui manducat ex hoc pane, vivet in æternum, panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita:* & ideo Sacramentum Eucharistiæ est perfectum, & integrum in sola specie panis. Idcirco nullum potest esse præceptum divinum obligans fideles ad summptionem Eucharistiæ sub utraque specie; cum nulla sit ratio, ob quam à Christo Domino debuerit imponi Laicis, sicut imponitur Sacerdotibus consecrantibus, quibus Christus in persona Apostolorum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quia hæc verba relata apud Lucam cap. 22. vers. 19. & ab Apostolo r. ad Corinth. cap. 11. vers. 24. dicta fuerunt post consecrationem panem, & ante consecrationem Calicis. Hinc est, quod Marcus cap. 14. refert, quod omnes Apostoli biberunt ex calice: inquit enim: *Biberunt ex eo omnes.* Et quantum ad panem non dicit, *manducaverunt ex eo omnes,*

Sacra Communio non denegatur abstemiis.

Duo. 24.

D. August.

Beda

Nullum est præceptum de communione sub utraque specie sumenda.

Joan. 6.

licet omnes Apostoli manducaverint ex illo. Ratio est, quia panis dandus erat omnibus fidelibus, vinum verò illis dumtaxat, quos hujus sacramenti ministros efficiebat.

§. IV.
Respondet Hæresicis.

Hæretici supra relati inferunt præceptum de communione sub utraque specie sumenda ab omnibus fidelibus, ex illis verbis Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Et ex illo Matth. 26. vers. 27. ubi legitur Christum dixisse Discipulis suis præbendo ipsis calicem: *Bibite ex hoc omnes.* Quid (inquunt) clarior? quia per hæc verba Christus ostendit necessitatem communionis sub utraque specie, sicut per hæc verba Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex Aqua & Spiritu S. non potest introire in regnum Dei,* ostendit necessitatem Baptismi. Ergo habemus præceptum de Eucharistia sub utraque specie sumenda, sicut habemus illud de Baptismo: cum particula nisi indicat necessitatem tam in Eucharistia, quam in Baptismo, & in Eucharistia ad utramque speciem referatur. Unde sicut Baptisma non potest suscipi nisi in Aqua, ita nec Eucharistia nisi in cibo, & potu; cum hæc duo sint materia Eucharistiæ, sicut Aqua naturalis est materia Baptismi, qui cum detur omnibus eodem modo, sic etiam Eucharistia debetur dari omnibus fidelibus eodem modo, & secundum omnes, aut species suas, scilicet sub specie panis, & sub specie vini.

Respondeo argumentum ex autoritate D. Joannis de sumptum non probare præceptum de communione sub utraque specie sumenda, sed tantum ostendere necessitatem sumendi corpus, & sanguinem Domini; at utrumque sit sumendo solam speciem panis, sub qua sanguis est simul cum corpore, quia sub illa specie Christus vivit, & ideo dum corpus manducatur, sanguis dicitur bibi quoad substantiam, quia sumitur res potabilis, nimirum sanguis, dum manducatur panis Eucharisticus; licet non dicatur propriè bibi quoad modum; nec hoc insolitum est in Sacra Scriptura, quæ plerumque verbum manducandi & bibendi pro eodem indifferenter usurpat, ut patet ex illo 1. ad Cor. cap. 3. vers. 2. *lac vobis potum dedi, non est viam.* eam, ibidem cap. 9. vers. 7. *quis pascit gregem,* & de lacte gregis non manducatur, ubi Apostolus indifferenter lacti bibere, & manducare tribuit; licet propriè loquendo lac non sit propriè cibus, & potus simul. Eodem modo utitur Scriptura Ps. 68. vers. 22. ubi habetur: *Et dederunt in escam meam fel,* & in strimeam potaverunt me aceto. Igitur de pane Eucharistico Evangelista potuit dicere, *Nisi manducaveritis, nisi biberitis,* qui velit ostendere illum, qui manducat corpus Domini non bibere Sanguinem Domini. Hęc enim verba sunt intelligenda de corpore & Sanguine Christi sumendis in Eucharistia, non verò de modo sumendi sub una, aut duplici specie. Ratio hujus rei est, quia Christus protulit ea contra Capharnaitas, inter se litigantes & dicentes: *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Illi autem non litigabant de modo sumendi sub utraque, aut unica specie, sed de re ipsa, scilicet an posset caro ejus, & sanguis in Eucharistia sumi, ideoque non præcepit utriusque speciei summptionem, sed declaravit carnem suam esse manducandam, sumque Sanguinem bibendum; & de facto sumitur in summptione corporis, quod secundum omnes suas partes sumitur.

Ad alium textum Matth. 26. dico, quod hæc verba *bibite ex hoc omnes,* dicta fuerunt solis Apostolis. Quod verum esse patet ex illo Marci cap. 14. vers. 23. *Biberunt ex illo omnes;* inde enim monet, quod calix erat tantum pro Apostolis, & inter ipsos dumtaxat dividendus juxta illud Lucæ 22. *Accipite & dividite inter vos;* ac si dixisset pro vobis est tantum, quia si fuisset pro omnibus fidelibus, gelista sicut panis, falsa fuisset responsio hæc: *biberunt ex illo omnes,* quia omnes fideles non biberant eum; de pane autem non dicitur: *manducaverunt ex illo omnes,* quia Laici, qui eum manducare debebant, non manducaverant illum, quod probat calicem esse pro familia Christi, seu pro Ministris hujus Sacramenti, panis verò pro ministris, & adstantibus; & ideo non valet paritas de Baptismo, & de sanguine sumendo sub specie vini, licet in utroque præcepto addatur particula, *nisi,* cum in Baptismo tota-

Responso ad rationem contra.

Psal. 88.

Explicatur Evangelium.

totaliter cadat in Aquam; & in Eucharistia non cadat in utramque speciem sacramentalem, sed in rem in ipsis contentam, scilicet in corpus Domini, quod semper est cum sanguine sub specie panis, sicut sanguis est cum corpore sub specie vini. Deinde in Baptismo particula nisi denotat necessitatem medii, in Eucharistia verò necessitatem præcepti, cum plures sint, qui sine Eucharistia salvantur, & nullus sit, qui sine Baptismo possit salvari. Nec hoc negare possunt Lutherani; cum ipsemet non communicent infantes, quos baptizant, & Abstemiis communicare patiantur sub sola specie panis.

Præter hæc, quæ dixi pro dissolvendo Hæreticorum argumento, dico iterum hanc particulam non esse sumendam copulativè, sed solum disjunctivè, ut sensus sit: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, vel biberitis ejus Sanguinem.* Nec mirari debent Hæretici de hac responsione, nedum quia est communis omnibus Hæreticorum impugnatoribus, sed etiam quia in Sacra Scriptura non raro hæc particula & sumitur pro vel; Hebræi enim sæpe utuntur particula copulativa pro disjunctiva, ut patet ex illo Exod. 21. *Qui percussit patrem & matrem, morte moriatur,* id est, alterutrum; certum enim est, quod percussio Patris sola sufficiebat ad mortem, pariter & percussio matris, licet absque illa disjunctioe ibi loquatur Scriptura Sacra, Act. 3. vers. 6. Petrus ait, *Argentum & aurum non est mihi,* id est, neque argentum, neque aurum habeo.

Deinde eadem veritas evidenter colligitur ex Apostolo ad Corinth. cap. 11. ibi enim Scripsit ille Sacer. quin verum sensum mutet, utitur particula & in uno versu, & in alio utitur particula, vel. Nam vers. 26. ait: *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem biberitis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat,* Et vers. 27. de eodem Sacramento loquendo, licet ejus sermo sit de manducatione digna, ait: *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit Calicem Domini &c.* Tamen de diversa manducatione non loquitur, saltem quoad substantiam carnis manducandæ & Sanguinis bibendi. Igitur particula & hic sumitur pro particula vel. Et dum corpus sumitur, Sanguis etiam sumitur sub eadem specie panis, in qua est corpus Domini vi verborum, & Sanguis per concomitantiam; alioquin non dixisset Apostolus: *Qui biberit Calicem Domini indignè, reus erit corporis, & Sanguinis Domini;* quia indignè bibendo sanguinem esset tantum reus corporis Domini: non enim implicat, quod indignè manducans panem post manducationem se disponat per contritionem ad dignè bibendum sanguinem, si Eucharistia sub utraque specie esset necessariè sumenda. Ideoque Apostolus declarat Corinthiis Eucharistiam esse sumendam unica summptione.

Instabunt: Si hoc esset, sequeretur, quod Christus frustra instruxisset Sacramentum Eucharistiæ sub specie panis, & vini, cum species panis sufficiat, ut Sacramentum sit integrum, & ut sanguis verè recipiatur simul cum corpore, & corpus cum sanguine; sed hoc est absurdum, quia vinum est materia necessaria Eucharistiæ, sicut panis; ergo & absurdum esset etiam illud unde sequitur, nimirum quod communicatio sub una specie tantum sit sumenda.

Respondeo argumentum esse nullum, quia Christus in nocte Coenæ nedum instituit Sacramentum, in quo esset nobiscum usque ad consummationem sæculi, instituido Eucharistiam, voluit etiam hoc Sacramentum esse Sacrificium. Sed ad Sacrificium requiritur consecratio & summptio utriusque speciei, scilicet panis, & vini, cum necessario illud Sacrificium sit unius victimæ habentis carnem, & sanguinem. Unde presbyteri, qui quotidie sacrificant Deo vivo, ipsi dumtaxat debent in utraque specie illud Sacrificium sumere, sicut sub utraque specie offerunt illud; Laici verò sub sola specie panis, quia non sumunt Sacrificium, sed sumunt tantum Sacramentum, quod non magis integrum est sub duabus speciebus, quam sub una sola, nec minus recipiunt recipiendo Eucharistiam sub sola specie panis, quam Sacerdotes recipiendo eam sub utraque specie.

Dicent. Licet præceptum sit de una specie sumenda, & sub ipsa sola Sacramentum sit integrum, altera etiam præcipitur; uno enim & eodem præcepto ambæ species præcipiuntur. V. G. in isto sermone Joan. 3. *Qui*

redit in Filium, habet vitam æternam, nedum præcipitur fides, ita ut sola fides sufficiat ad consequendam vitam æternam, sed etiam præcipiuntur opera, licet ibi non exprimentur. Hujus veritatis argumentum est, quia fides sine operibus ita mortua est, ut maxima sit necessitas eliciendi bona opera, ut fides sit viva; igitur licet Christus dixerit: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum,* non sequitur solum carnem manducationem sub specie panis absque potu Sanguinis sub specie vini, esse ita sufficientem ad vitam æternam consequendam, ut hæc haberi possit potu Sanguinis; quippe cum sub specie vini sumatur à presbyteris, sub eadem debet sumi à Laicis.

Respondetur paritatem esse falsam; nam Sacra Scriptura æqualiter præcipit fidem, & bona opera, velut duo absolute necessaria, ut ex quolibet iporum sequatur fructus, aut merium ad vitam æternam consequendam, ita ut si unum sit sine alio, nullum sit, ut patet ex illo Jacobi cap. 2. vers. 14. *Quid proderis frater, si fidem supra quis dicat se habere; opera autem non habeat? nunquid persuasit fides salvare eum.* Et infra. *Fides sine operibus mortua ab Hæreticis est.* Unde licet fides sit necessaria, & absolute præcipiatur, quin eodem præcepto præcipiantur opera, ut constat ex dictis & ex Apostolo ad Rom. cap. 1. *Iustus ex fide vivit,* ad Hebr. 11. *sine fide impossibile est placere Deo,* hæc tamen non excludunt bona opera, nec possumus nos ab illis abstinere, cum ex aliis locis præcipiatur, & declaratur vitam æternam à bonis operibus dependere, qui enim bona egerunt ibunt in vitam æternam: qui verò mala in ignem æternum, licet habuerint fidem. At Christus, qui dixit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus Sanguinem &c.* nunquam dixit: *Nisi biberitis sanguinem filii hominis non habebitis vitam in vobis,* nec unquam dixit: *Qui manducat carnem meam, & non bibit meum sanguinem non habebit vitam æternam.* Itaque præcipiendo Eucharistiæ summptionem non præcipit eam sub duabus speciebus, sed solum sub una, quia sub una sola est verè & completè Sacramentum, cum sub qualibet specie sit verum corpus, & verus sanguis simul. Qui sumit, aut manducat carnem, sumit sanguinem, & habet omnia, quæ sunt in Eucharistia, sed qui credit & non operatur in fide per dilectionem, reverà habet fidem, sed non habet opera, per quæ vivit ipsa fides; ideoque non valet paritas.

Objicient Ecclesiam dedisse olim Laicis Eucharistiam sub specie panis, & vini. Sed non nocet talis usus, qui olim in Ecclesia fuit, quia Ecclesia non fecit hoc ex mandato Christi, sed propria autoritate, ac proinde potuit dare Laicis communionem sub sola specie panis, imo eam sic dare debuit, in dies crescente Fidelium multitudine. Nam propter hanc multitudinem Fidelium communicandam, periculum erat effusionis sanguinis, quod in primitiva Ecclesia propter populi paucitatem non adeo timendum erat.

Deinde delatio vini consecrati ad loca distantiora pro communicandis infirmis erat periculosa, & ob casum effundendi sanguinem in terram. Legitur enim in vita S. Donati Episcopi & Martyris, quod quidam Diaconus populo sanguinem tradens post celebratorem neccecidit, & sanctum calicem comminuit. Insuper vinum pro infirmis conservatum poterat verti in accensum.

Tandem inde homines credere possent sanguinem non esse sub specie panis, nec corpus sub specie vini, ut refertur de quibusdam Nestorianis qui in hunc errorem lapsi sunt: ergo Ecclesia ex justa causa privavit Laicos specie vini. Nec inde advenit ipsi injuria, quia sub ipsa sola specie panis recipiunt idem Sacramentum, & eandem gratiam, nec advenit ipsis præjudicium, quia sumere Eucharistiam sub utraque specie convenit tantum Sacerdotibus. qui Deo offerunt Sacrificium, panem, & vinum continens, & sub una sola specie continentur corpus & sanguis Domini. Sunt alia quæ plurimæ rationes, propter quæ Ecclesia judicavit speciem vini non esse dandam Laicis, sed eas omitto, quia videri possunt apud Theologos sive Scholasticos sive Morales.

Paris illi supra adducta nulla.

Rationes ob quas communicatio non est danda Laicis sub specie vini.

ARTICULUS II.

Declarat contra Jacobitas, Auricularem Peccatorum Confessionem fuisse à Christo Domino institutam.

A Dversus auricularem, & peccatorum secretam confessionem Sacerdoti faciendam plures insurrexerunt Hæretici, qui nec propriæ, nec aliorum salutem consulentes conati sunt eam funditus evertere.

Primi fuerunt quidam viri Hæretici Orientales, dicitur Jacobitæ à quodam Jacobo genere Syro, qui tempore Mauriti Imperatoris, & Pelagii II. Papæ circa annum Domini 580. dicebat nullum hominem teneri peccata sua confiteri Sacerdoti, sed Deo soli, quia ipse solus potest peccata dimittere.

Albanenses, Bajolenses, & Concordenses tempore Constantini IV. Imperatoris, & Leonis III. Papæ dixerunt nullum hominem post peccatum commissum confiteri debere Sacerdoti, imo nec Deo. Eorum ratio erat, (inquiebant) quia in homine nullum est liberum arbitrium, & dum peccat, non liberè sed de necessitate peccat, & ideo non tenetur se accusare coram Sacerdote, nec coram Deo, quia nullus homo potest esse reus.

Albanensium errori adhaerent Pauperes de Lugduno, seu Waldenses anno 1160, sub Friderico I. Imperatore, & Alexandro III. Papa; dixerunt enim confessionem auricularem nullo modo esse necessariam imo prorsus inutilem, & injuriosam Deo & hominibus, Deo scilicet qui solus delicta peccata juxta suam voluntatis beneplacitum, quin ei revelentur per confessionem.

Joannes de Poliac Theologus Parisiensis varias seminavit hæreses circa audientiam confessionum auricularium tempore Ludovici Bavarici Cæsaris Germani, & Joannis XXII. Docuit enim, quod Papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessiones, imo nec Deus ipse. Et addit, quod ille, qui peccata sua confitetur habenti generalem facultatem & licentiam, tenetur rursus proprio confiteri Sacerdoti, quem Parochialem Curatum, seu Curionem vocat. Sed malè quia per proprium Sacerdotem Concilia intelligunt Episcopum.

Post hos Hæreticos insurrexit alter sub Carolo IV. & Clemente VI. seu Joannes Wicleffus natione Anglus, qui in articulo septimo eorum, quos damnavit Concilium Constantiense, ait: Si homo debite fuerit contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua. Ex quo sequitur hunc Hæreticum negasse confessionis Sacramentalis necessitatem tam in re, quam in voto. Idem judicavit Joannes Hus genere Bohemus, & Wicleffi socius; hic enim dixit: Grave est & formidabile, Presbyterum audire confessionem populi modo, quo Latini utuntur. Ille videtur aliquid alterius, seu Wicleffi Sacrilégio addidisse; nimirum confessionem illam esse intolerabilem; qui verò credit illam intolerabilem, credit eam etiam superfluum, & ideo Joannes Hus nequior est Wicleffo, cum dixerit confessionem non solum esse superfluum, sed etiam intolerabilem, quod ipse Wicleffus non dixit; nam qui credit hanc confessionem esse superfluum, non credit eam intolerabilem.

Martinus Lutherus, qui errores & impietates Hæreticorum, qui præceserunt eum, fuscitavit, cum vixeres, aut quatuor in ipsis scriptis & litteris proprii reperiantur errores, dixit in Dissertationibus de confessione, & Sacramento Eucharistiæ, quod confessio auricularis, quæ fit Sacerdoti, non est præcepta à Deo, sed mandata fuit à Papa, qui ad eam cogit homines. Et lib. de captivitate Babylonica inquit: Confessio & satisfactio egregia facta sunt officina lucri. Et in assertionem nona ait: ita est eruentissima, quæ hactenus tot miseris conscientias torserunt omnium, & singularium peccatorum discussionibus cum pro se non habeant nec tota quidem illius Scripturæ & Tyrannide propria, hæc onera importabilia hominibus imponente. Et alibi vult hominem debere soli Deo confiteri peccata, ut conscientia (inquit) ab hujusmodi discussionibus, & poenis liberetur.

Alter Hæreticus utpote Joannes Calvinus, non minus impiè sentit de hac Sacramentali confessione, quam Lutherus. In lib. 3. institut. cap. 3. 5. & 7. ait: Miror autem quæ fronte ausi sunt contendere confessionem, de qua loquuntur, juris esse divini, cujus equidem verissimum esse usum fatemur, sed quam facile evincere possimus olim fuisse liberam, certe de ea nullam statutam fuisse legem, aut constitutionem, ante Innocentii III. tempora, eorum quoque Annalos narrans. Sanè nihil clarius dicere poterat Hæreticus ille, ut ostenderet se impugnatorem, & inimicum confessionis auricularis faciendæ Sacerdoti, cum ibi loquatur contra Theologos eam admittentes, validissimisque argumentis & rationibus efficacissimis tuentes eam, velut Sacramentum à Christo Domino institutum in remissionem peccatorum Actualium, non verò ut rem ab hominibus inventam, ut putabat ipse Calvinus, quia in lib. de Confessione Fidei Calvinistarum artic. 24. asserit confessionem auricularem esse inventum humanum, quo jugum imponitur conscientiis.

Tandem Marcus Antonius de Dominis eandem impietatem docet in lib. 5. Reipublicæ Ecclesiasticæ cap. 7. num. 43. ibi enim ait confessionem auricularem esse homini liberam, nec ulla Lege divina, aut humana hominem ad ipsam esse astrictum, cum habeat remedium in poenitentia interna, quæ sola potest sufficere ad remissionem peccatorum à Deo obtinendam. Hic Hæreticus ostendit confessionem auricularem non esse necessariam; nullumque esse divinum præceptum, quo teneamur eam facere Sacerdoti.

§. I.

De Hæreticorum Proscriptione.

P Rædicti Hæretici damnantur in variis Conciliis, nempe Nationalibus, sed etiam Generalibus, & præsertim in Concilio Constantiensi, in quo damnatæ sunt quadraginta quinque propositiones, seu articuli Joannis Wicleffi, & Joannis Hus, quorum unus tenet confessionem auricularem peccatorum esse inanem & superfluum. In Florentino sub Eugenio IV. in definitione Fidei datæ Armenis.

Tandem & in Tridentino sess. 14. can. 3. habetur: Si quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris: accipite Spiritum Sanctum: quorum remisistis peccata remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt, non esse intelligenda de potestate remittendi, & retinendi peccata in Sacramento Poenitentia, sicut Ecclesia Catholica ab initio semper intellexit; detulerit autem contra institutionem hujus Sacramenti, ad auctoritatem predicandi Evangelium, Anathema sit. Et can. 6. ejusdem sessionis: Si quis negaverit, confessionem Sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit, modum secreta confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit & observat, alienum esse ab institutione & mandato Christi, & inventum esse humanum, Anathema sit. Ibi enim verè damnantur Hæretici, qui volunt confessionem Sacramentalem nullatenus esse necessariam, & credunt eam esse inventum purè humanum.

Calvinus, qui vult confessionem auricularem ortum habere non à Christo, sed ab Innocentio III. in Concilio Lateranensi, damnatur in cap. 5. ejusdem sess. circa finem, ubi legitur: Neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi Fideles confiterentur, quod jure divino necessarium, & institutum esse intellexerat, sed ut præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus, & singulis cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur, Undè jam in universa Ecclesia, cum ingenti animarum Fidelium fructu observatur mos ille salutaris confitendi sacro illo, & maxime acceptabili tempore Quadragesimæ, quem morem hæc Sancta Synodus maxime probat & amplectitur, tamquam piissimum, & merito retinendum. Quibus verbis constat confessionem auricularem non fuisse ad inventam ab Innocentio III. ut impiè somniavit Calvinus, qui accessorium pro re principali malitiosè fumere voluit, ut hoc Sacramentum destrueret, sed constat confessionem auricularem fuisse institutam à Christo Domino.

§. I.

§. II.

De Divina Sacramentalis Confessionis Institutione.

E Adem veritas demonstratur ex Sacra Scriptura, ex qua colligitur Apostolos accepisse à Christo Domino potestatem dimittendi, vel retinendi peccata hominum, quæ quidem potestas suam nequit habere effectum, nisi homo peccata sua confiteatur, & declarer verbaliter peccata sua Sacerdotibus, ad quos transmissa fuit, & in quibus residet ordinario, vel per delegationem hæc ipsa potestas concessa Apostolis, & Discipulis Domini circa peccata dimittenda vel retinenda.

Joan. 20. Joan. cap. 20. vers. 22. & 23. legitur Christum dixisse illis: Accipite Spiritum Sanctum: quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Ex quibus sequitur Christum, cujus sanguine redempti sumus, instituisse Sacerdotes Judices peccatorum nostrorum, & ad eos remisisse peccatores. Sacerdotes autem non possunt peccata remittere alicui, nisi prius ea cognoverint, quia remittere peccata est actus imperii, & de natura sententiæ, quæ ferri non potest nisi circa rem cognitam; cum nihil volitum, quin præcognitum; & ex Sacra Scriptura Proverb. 12. qui judicat quæ novit, Judex justitiæ sit, ita ut qui judicat quæ non novit, Judex justitiæ non sit. Hinc fit, quod nè Sacerdos, cui Christo sic statuente subjicienda sunt peccata, sit Judex injustus, necesse est, quod peccator ei revelet peccata sua per veram & sinceram peccatorum confessionem, & quod ipse Sacerdos attentè consideret peccata, quæ confitentur illi.

Undè Concilium in Trullo can. 102. inquit: oportet eos, qui solvendi & ligandi potestatem acceperunt à Deo peccati qualitatem considerare, & ejus qui peccavit ad eam conversionem, studium promptum, & sic morbo convenientem afferre medicinam, nè si de peccato sine crimine statuant, aberrent in egrorum salutem, non enim simplex est peccati morbus, verum varius & multiformis plurimisque propaginibus subpullulans ob quas malum longe, lateque diffunditur, ac serpit, quousque tandem virtutis medicamentis resistat. Ex quo sequitur, quod qui voluerit hæc ligandi, atque solvendi potestate uti, necesse est, quod cognoscat ea, quæ solvit, aut ligat, subindeque necesse est, quod peccator reneatur ei peccata sua confiteri; nam hæc potestas ligandi & solvendi peccata hominum non potuit concedi à Christo Apostolis respectu hominum, quin simul voluerit obligare homines ad notificanda eisdem Sacerdotibus ea circa quæ & ob quæ data fuit hæc potestas ligandi, aut solvendi. Correlativa quidem sunt hæc duo. At hæc notitia solvendorum, aut ligandorum non potest à Sacerdotibus haberi, nisi peccatores confiteantur peccata ipsis Sacerdotibus, qui talem potestatem habent, quoniam peccata aliorum, maxime ea, quæ secreto intra cordis latebras commissa sunt, non possunt cognosci à Sacerdotibus; nisi ab ipsis peccatoribus reveleantur. Ex quo sequitur etiam peccatorum esse obligatum ad hujusmodi peccatorum confessionem. Evidens enim est, quod qui dedit Sacerdotibus potestatem remittendi peccata, injunxit utique per eadem verba peccatoribus obligationem confitendi illis peccata sua; cum indegant hæc remissione; & Christus propter ipsam Sacerdotibus contulerit potestatem remittendi peccata, quin dederit illis virtutem agnoscendi interna hominum peccata, invito homine, quoniam Deus solus sit Scrutator cordium.

Hæc illatio, seu necessitas confitendi peccata ex eo, quod Christus contulerit Apostolis potestatem remittendi ea, probatur evidenter exemplo Baptismi. Nam quemadmodum ex his verbis Matth. ult. cap. vers. 19. Quæcumque ergo docere omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti; nedum inferimus Christi deditse Apostolis virtutem baptizandi, aut potestatem remittendi peccatum Originale; sed etiam Christum voluisse obligare omnes, & singulos homines ad suscipiendum Baptismum aut ad petendum Baptismum ad Ministris Ecclesiæ, ut fatentur Hæretici, qui ex eisdem verbis dumtaxat inferunt præceptum; quo teneamur Baptismum suscipere; ita ex istis Joan. 20. Accipite Spiritum Sanctum &c. non solum debemus inferre Christi.

stum dedisse Apostolis potestatem remittendi peccata hominum, sed etiam ipsos homines obligasse ad petendam absolutionem, aut remissionem peccatorum non à solo Deo, ut Hæretici putant, sed Sacerdotibus; alioquin frustra fuisset eis data hæc potestas remittendi, aut absolvendi peccata. Hæc quidem absolutio peccatoribus concedi nequit, nisi ipsimet declarent se reos esse, & peccata reveleant. Hujus obligationis ratio est, quia sapientis ac providentis Legislatoris munus est non solum Sanctissimis Legibus cives necitare, sed etiam ad eas servandas quantum fieri potest eos obligare. Itaque dum Christus dedit Discipulis suis potestatem remittendi peccata, obligavit homines peccatores ad peccatorum confessionem, cum voluerit, quod homines peccatores remissionem peccatorum obtinerent à Sacerdotibus mediante confessione ad absolutionem prævia, quia scriptum est Proverb. 28. vers. 13. Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Ex regulis juris venia non datur nisi correcto cognito ab eo, qui veniam dat; Sacerdos autem absolvit, datque veniam peccatori, non quomodocumque, sed illi, qui se confitetur peccatorem & veniam petit. Judex judicat reum convictum per se, vel per testes; at in hoc poenitentia tribunali peccator non potest convinci per testes; igitur, ut absolvatur, & judicetur, necesse est, quod se accuset, suaque peccata confiteatur in amaritudine animæ suæ.

Hæretici respondent, quod ex illis verbis: accipite Spiritum Sanctum, solum potest inferri confessionem peccatorum esse sub consilio velut bonum quoddam opus, & ad salutem maxime conducens, non verò necessitatem, aut obligationem confitendi peccata eisdem, quibus Christus dixit: accipite &c.

Hæc ratio est prorsus inanis & imaginaria; nam post illa verba, accipite Spiritum Sanctum: quorum remisistis peccata remittuntur eis, statim subdit: quorum retinueritis, retenta sunt. Ex quo sequitur, quod illi, quorum peccata retenta fuerunt, in peccato erunt, quia Sacerdotem retinere peccata nihil aliud est, quam non dimittere peccata, ac proinde ille, cujus peccata non sunt remissa, seu sunt retenta, est peccator, undè si ad hoc ut peccata sint remissa, necesse sit, quod remittantur à Sacerdote, & ut quis intret in Regnum caelorum, necesse sit ipsum nullum peccatum habere, seu quod remittantur ei omnia peccata, ut est manifestum in Sacra Scriptura, necesse est etiam, ut sua peccata confiteatur Sacerdoti, qui earemittat, quoniam a cepit à Deo potestatem dimittendi ea; alioquin erunt retenta, & ipse peccator punietur poena aeterna; ideoque ex illis verbis accipite &c. nullus potest inferre confessionem esse tantum sub consilio, sed sub præcepto; cum hæc necessitas confitendi peccata sit in Adultis, qui peccata habent, sitque necessitas medii & præcepti; quo teneamur observare ea, quæ sunt necessaria ad consequendam vitam aeternam.

Origenes Homil. 2. in Psalm. 37. peccatorum confessionem necessariam prædicat dicens: Oportet peccatum non celare intrinsecus: fortasse enim, ut ii, qui habent inclisam escam indigestam, aut humoris, aut phlegmatis copiam stomacho imminuentem, si vomerint, releverunt: ita ii, qui peccaverunt, si occultant, & retinent intra se peccatum, intrinsecus urgentes, et propemodum suffocantur à phlegmate, vel humore peccati, si autem ipse accusator sul fiat, dum accusat semetipsum, et confitetur, simul vomit delictum, et omnem morbi causam. Per hæc enim verba Origenes demonstrat necessitatem confessionis peccatorum non esse de consilio, ita ut ipsa neglecta nullum malum nobis adveniat, sed de necessitate absoluta, ut peccator valcat necessitatem animæ consequi; est enim secunda tabula post naufragium, sine qua nullus potest à peccato personali & voluntario liberari, nec pervenire ad portum salutis. Quare D. Basiliius regula 288. ait: Necessario est, D. Basiliius id est Sacerdotibus, peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio Mysteriorum Dei; cum Sacerdotes nova Legis sint ex Apostolo eorumdem Mysteriorum Dispensatores, & pro Christo legatione fungantur.

Plures sunt insuper textus in Sacra Scriptura, quibus probatur confessionis necessitas. Luc. 17. legitur Christum dixisse decem Leprosi salutem ab eo postulantibus.

Jacobita.

Albanenses, Bajolenses, Concordenses.

Waldenses.

Joannes de Poliac.

Wicleffus.

Joannes Hus.

Lutherus.

Calvinus.

Marcus Antonius de Dominis.

Concilium Constantiense.

Florentinum, Tridentinum.

Lateranense.

Proverb. 8.

Confessio Sacramentalis non est de consilio, sed de præcepto.

Origenes.

D. Basiliius.

Luc. 17.

tantibus; ne, ostendite vos Sacerdotibus. Ex quibus verbis etiam designatur confessio, quia per lepram figuratur peccatum; & per ostensionem lepræ Sacerdoti faciendam significatur peccatorum confessio faciendâ Sacerdoti. Nullus igitur potest citra peccatum, citra etiam hæresim negare peccatorum confessionem esse absolutè necessariam peccatoribus.

Nec valet dicere, quod sufficit si hæc confessio fiat soli Deo, ut olim dixerunt Jacobitæ: non valet, inquam, quia Christus ibi assignat illum, cui fieri debet, scilicet Sacerdotem, qui est Dispensator Mysteriorum Dei, & qui habet virtutem purgandi lepram, ut notat D. Chrysof. lib. 3. de Sacerdotio c. 6. dicens: corporis lepram purgare, vel purgatum ostendere Judæorum Sacerdotibus licebat, ut verò nostris Sacerdotibus anima sordet, non dico purgatus ostendere, sed purgare prorsus concessum est, & in hoc à Sacerdotibus Legis Moisaicæ differunt Sacerdotes novæ Legis.

Idem suadet illud Joan. cap. 11. vers. 44. Solvite eum, & sinite abire. Ex quo etiam colligi potest, quod peccator, quamvis per gratiam ei à Deo in contritione collatam sit à morte peccati suscitatus, sicut Lazarus fuit suscitatus à Christo voce magna clamante & dicente: Lazare veni foras, nihilominus ligatus Sacerdoti traditur, ut solvatur à vinculo, quo tenetur ad certam penam pro peccatis satisfactione solvendam, sicut Lazarus traditus fuit Apostolis, ut solveretur, & absolutus abiret: statim enim prodiit qui fuerat mortuus ligatus, pedes & manus instruitis, & facies illius Sudario erat ligata, ut refert idem Evangelista loco citato. Hinc est, quod D. Ambr. lib. 1. de Pœnitentia c. 6. ait: si vis justificari, fatere delictum tuum solvit enim criminum nexum verè condita confessio peccatorum: ita loquitur ille Sanctus Doctor, ut doceat vincula nostra per confessionem dissolvi posse.

D. Gregorius Homil. 26. in Evang. eam veritatem colligit ex Lazari resurrectione; ibi enim inquit: Lazare dicitur veni foras ac si aperit cuiuslibet in culpa meritò diceretur, cur reatum tuum intra conscientiam abscondis? foras jam per confessionem egredere qui te inferius per negationem lates. Veniat itaque foras mortuus, id est, culpam confiteatur peccator, venientes foras solvant Discipuli ut Ecclesia Pastores ei penam debeant amovere, quam meruit qui non erubuit confiteri quod fecit. Certo nulla potest afferri auctoritas ista clarior pro stabilenda confessionis necessitate ex morte & resurrectione Lazari.

Antiquissimus Ecclesiæ usus etiam demonstrat peccatorum confessionem necessariò esse faciendam Sacerdoti ex præcepto divino: quippe cum nihil admittat essentialè in Sacramento, quod non acceperit à Christo, certum est, quod peccatorum confessio, quam semper admittit in Sacramento Pœnitentiæ velut partem essentialè, est instituta à Christo, qui docuit eam Apostolos, à quibus fuit observata, & usque ad nos absque ulla interruptione derivata. Legimus enim in Actibus Apost. c. 19. v. 18. quod multi credentium veniebant ad ipsos Apostolos, quibus Christus dederat curam gregis sui, quoque constituerat Ovium suorum Pastores, confidentes & annuntiantes Actus suos, inter quos proculdubio nonnulli erant peccaminosi, quos certo confitebantur ipsi credentes, ut acciperent remissionem, eo quod sciebant Apostolos accepisse à Christo potestatem dimittendi peccata, quam ipse Christus acceperat à Deo Patre. Undè D. Chrysof. interpretans illud Joan. c. 5. v. 22.

Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, inquit lib. 3. de Sacramentis c. 5. Cæterum videt ipsum omne iudicium à Deo Filio Sacerdotibus traditum esse, & servorum sententiam Deus confirmat cum dicit: quorum remisistis peccata, remittuntur eis.

Ratio, ob quam Apostoli audiebant peccata credentium est, quia eos absolvere poterant à peccatis. Et ratio ob quam ipsi credentes confitebantur ea est, quia ad hoc tenebantur ex præcepto Christi. Nec possunt Hæretici negare Fideles fuisse ad huius præcepti observantiam obligatos. Res quidem valde difficilis est hæc confessio peccatorum, per quam peccator omnia peccata sua alteri dicit, qua re nihil durius, aut gravius inveniri potest, ut proclamant Hæretici, qui peccata amantes odio habent peccatorum confessionem; idcirco hæc peccatorum confessio à solo Deo introduci potuit, neque potuisset observari nisi à Christo instituta

D. Chry. 108.

D. Ambr. brof.

D. Greg.

Confessio sacramentalis semper fuit in Ecclesiâ.

D. Chry. 108.

fuisse, qui cum sit cœlestis Medicus, idonea peccatis nostris adhibuit medicamenta; quæ licet dura appareant Hæreticis, non possunt tamen recitari, quia salutaria sunt, ideoque necessaria agroribus, & præsertim confessio, seu manifestatio peccati faciendâ medico, nimirum Sacerdoti; cum nequeat suppleri per aliquod aliud medium, dum adest Sacerdos.

Idem docet D. Augustinus in Tract. de cura militiæ, D. Aug. & in lib. 50. Homil. 49. ubi ait: Qui post Uxores vestras, quæ vos illicito concubitu maculastis, si præter Uxores vestras, cum aliqua concubitis agite penitentiam qualis agitur in Ecclesiâ, ut orat pro vobis Ecclesiâ. Nemo sibi dicat occulid ego, apud Deum ago: novit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago: ergo sine causa dictum est: qua solveritis in terra, soluta erunt in celo? Ergo sine causa data sunt claves Ecclesiæ Dei? Frustramus Evangelium Dei? Frustramus verba Christi? Promittimus vobis quod ille negat? Nonne nos decipimus? Per hæc quidem verba D. Augustinus præter pœnitentiam, seu dolorem de peccatis necessariò exigit Sacerdotis absolutionem, ac proinde peccatorum confessionem, quia Sacerdos, cujus est solvere, & peccata remittere Christo sic statuentis his verbis, qua solveritis super terram &c. non potest absolvere peccata, quæ non novit, quæque cognoscere nequit, nisi à peccatore ei revelante, cum ab ipso solo cognoscantur, & ad cognitionem medici spiritualis pervenire valeant de hac re Peccatores, ut monet D. Hieronymus exponens illud Ecclesiastes c. 10. v. 11. Simordeat Serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahât, ubi habet: Si quem Serpens Diabulus occultè momorderit, & nullo consilio eum peccati veneno infecerit, si tacerit qui percussus est, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus suum Fratri, aut Magistro revelaverit, Magister qui linguam habet ad curandum, facile ei prodesse, non proderit, si erubescat agros vultus medico confiteri. Quod ignorat medicina non curat. Quibus suadet nedom absolutionem peccatorum esse necessariam, sed etiam peccata esse manifestanda absolventi, seu Sacerdoti, qui habet virtutem clavium potestatem dimittendi peccata, aut retinendi. Hinc est, quod Sacerdos non deprecatur, ut pœnitens absolvatur, sed sua auctoritate utens absolvit, & ait peccatori confessio: Ego te absolvo &c.

§. III.

De Responsionibus ad Rationes Hæreticorum.

Plures Sacræ Scripturæ textus afferunt Hæretici quibus nituntur probare confessionem peccatorum non esse necessariam ad eorum veniam obtinendam. Primus est ex c. 18. Ezech. in quo Deus promittit, quod quoties ingemuerit peccator, vita vivet, & Deus iniquitatem ejus non recordabitur amplius; inde enim inferunt confessionem esse faciendam soli Deo in amaritudine animæ; cum ipse Deus agnoscat delicta nostra, quin ea confiteamur Sacerdoti, & ea possit absolvere, quin egeat Sacerdotis Ministerio, unde in Sacra Scriptura ait: ego sum, qui deleo iniquitates vestras.

Huic rationi respondeo revera ibi Deum promittere veniam ingemiscenti peccata, sed non ita absolutè, ut solus dolor sufficiat. Nam Deus apud Ezechielem loco citato v. 27. & 28. Cum averterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam: ipse animam suam vivificabit. Considerans enim, & avertens se ab cæntur omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita vivet & Textus non morietur. Quibus constat Deum velle, quod impius faciat iudicium, & iustitiam, & quod servet omnia præcepta præter pœnitentiam, hoc est, quod doleat, & faciat cætera, quæ ei præcipiuntur pro consequenda vita æterna, ut habetur in v. 21. at inter hæc præcepta, quæ necessariò observanda sunt, invenitur istud de confessione Sacerdoti faciendâ, quamvis ad sit verus dolor de peccatis commissis; quippe si in Lege Moisaicâ erant quedam cæremoniæ legales, atque oblationes faciendæ, ut quis veniam peccatorum consequeretur, licet doleret; ita in Lege Evangelicâ, ut quis ejusmodi remissionem obtineat, tenetur recurrere ad unum eorum; quibus Christus dixit: Quorum remisistis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt; quia Christus per hæc verba nedom instituit eos Iudices, sed etiam ad eos remittit peccatores. De hoc quidem stat præceptum obli-

D. Hieron.

Expli- mam suam vivificabit. Considerans enim, & avertens se ab cæntur omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita vivet & Textus non morietur. Quibus constat Deum velle, quod impius faciat iudicium, & iustitiam, & quod servet omnia præcepta præter pœnitentiam, hoc est, quod doleat, & faciat cætera, quæ ei præcipiuntur pro consequenda vita æterna, ut habetur in v. 21. at inter hæc præcepta, quæ necessariò observanda sunt, invenitur istud de confessione Sacerdoti faciendâ, quamvis ad sit verus dolor de peccatis commissis; quippe si in Lege Moisaicâ erant quedam cæremoniæ legales, atque oblationes faciendæ, ut quis veniam peccatorum consequeretur, licet doleret; ita in Lege Evangelicâ, ut quis ejusmodi remissionem obtineat, tenetur recurrere ad unum eorum; quibus Christus dixit: Quorum remisistis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt; quia Christus per hæc verba nedom instituit eos Iudices, sed etiam ad eos remittit peccatores. De hoc quidem stat præceptum obli-

obligans omnes peccatores, nec gemitus, & lacrymæ quidpiam poenitenti prodesse possunt, nisi Sacramentum Pœnitentiæ recipiant in re, vel in voto; alias sequeretur ex auctoritate Ezechielis, quod Baptismus non esset necessarius ad delendum peccatum Originale, præsertim Adultis, qui ex Paganismo ad veram Religionem venire vellent; quia si Infidelis doleret de peccatis suis, etiam si noller baptizari, posset salvari; cum in promissione facta apud Ezechielem nulla sit mentio de Baptismo, si observantia præceptorum excludatur. At non obstante hac auctoritate Hæretici dicunt Baptismus esse necessariû, quia Christus dixit Joan. 3. nisi quis renatus fuerit &c. Ita pariter dicere debent confessionem peccatorum esse necessariam in re, vel in voto; cum ex supra dictis constat dari præceptum de hac confessione faciendâ vel saltem dicere debent, quod ex auctoritate Ezechielis non excluditur confessio auricularis, sicut non excluditur ablutio Baptismalis in remissionem peccatorum instituta à Christo.

Alter textus quem afferunt Hæretici contra confessionem, est D. Matth. c. 18. ubi Christus dicit: Jugum meum suave est, & onus meum leve. Inde enim inferunt nullam esse obligationem apud Fideles, qua teneantur confiteri peccata Sacerdotibus. Eorum ratio est, quia confessio illa est jugum gravius eo, quod Judæi portabant in veteri Lege, seu contritione, ad quam dumtaxat tenebantur; & admissa necessitate confitendi peccata Sacerdoti, teneremur ad contritionem sicut Judæi; & insuper ad confitendam peccata sigillatim, quod est jugum priori ad dictum nobisque injunctum.

Huic rationi respondeo negando, quod ex obligatione confitendi peccata liceat inferre Legem Evangelicam esse rudiorem, & difficiliorem Lege Moisaicâ, nosque gravius jugum portare, quam Judæi. Nam in Lege veteri unum dumtaxat erat remedium, scilicet contritio, quæ ita necessaria erat ad remittenda peccata, ut artritio non non posset sufficere Judæis dolentibus de peccatis ex metu gehennæ; tunc enim opus erat contritione perfectâ, quæ ita firmam, & constantem detestationem peccati exigit, ut forte pauci fuerint in illa Lege (in qua non ita uberior gratia fuerat) qui illam perfectam contritionem exercebant, ut observat Fratrenus noster in articulo de confessione Sacramentali; sed in Lege nova hæc artritio cum præmissa peccatorum confessione sufficit, ut infra dicemus, ad obtinendam remissionem Peccatorum. Quod sanè est nos habere jugum suavius, & onus levius ex Sacramento Pœnitentiæ, & confessionis quàm jugum & onus Judæorum.

Idem facile colligi potest ex Trident. sess. 14. c. 5. circa ac peccata detegendi verè condita gravius quidem videri posset, nisi tot, tantisque commodis & consolationibus levaretur; qua omnibus dignè ad hoc Sacramentum accedentibus, per absolutionem corripitè conferuntur. Quibus constat confessionem Sacramentalem non reddere jugum nostrum difficilius, nec onus nostrum gravius onere Judæorum; cum quod est utile & commodum, facile & suaviter ferri possit, & Artritio facilius haberi possit, quàm contritio.

Dicent Christum, cujus auctoritate utuntur Sacerdotes in Nova Lege, remisisse peccata absque ulla prævia accusatione, ut patet exemplo Magdalenæ, Paralytici, Cananæ, & aliorum, ac proinde nullam confessionem Peccatorum esse necessariam faciendam Sacerdoti, cum nulla facta fuerit Christo, qui plures Peccatores non contentes absolvit, ut jugum nostrum esse suavius, & onus nostrum levius onere Judæorum ostenderet.

Respondeo paritatem esse nullam, quia Christus omnes hominum actus, & effectus cognoscebat, & ita poterat sine ulla prævia accusatione, aut confessione dimittere peccata; at Sacerdotes Novæ Legis cum sint Iudices à Deo delegati, non solum pro solvendis, sed etiam pro retinendis peccatis, non possunt ea solvere, nisi juxta præscripta, & obligationem hominibus impositam. Hac autem præscripto, & hominum obligatio comprehenditur Peccatorum accusationem, & confessionem; quia Sacerdotes licet Ministri & Dispensatores Mysteriorum Dei sint, atque Iudices delegati, non possunt judicare nisi parte audita; hoc est, nisi agnoscant peccata per veram & sinceram Peccatoris accusationem, & videant an sint dimittenda; vel retinenda;

Joan. 3.

Matth. 18.

Nonobstante confessione Lex Evangelicæ est suavior Lege Moisaicâ.

Tridentinum.

Paritas nulla.

ut constat ex ipsorum delegatione, quorum remisistis peccata, &c. Itaque non valet paritas.

Deinde præter illam cognitionem Peccatorum, Christus habebat supremam potestatem remittendi peccata, & ideo poterat Magdalenæ, Mulieri Cananæ, & aliis lugentibus condonare delictum absque ulla confessione auriculari; Sacerdos verò non habens hanc supremam potestatem, sed solum auctoritatem illis commissam, uti non possunt nisi circa contentes peccata sua, non potest peccata remittere, vel retinere, nisi prius audierit Peccatoris accusationem.

Addunt, quod si stante confessionis necessitate, & existente Præcepto de confessione Sacerdoti faciendâ, jugum nostrum esset levius jugo Veteris Legis, certum est, quod unquam nullum fuisset dubium circa confessionis necessitatem. Quod tamen est falsum; plures enim sunt in Jure Canonico Textus, in quibus fit mentio de hac Controversiâ, aut Disputatiõne apud Fideles habitâ in Primitiva Ecclesiâ, ut patet in Titulo de Pœnitentiâ; & ideo ne jugum nostrum sit gravius jugo Judæorum repudianda est confessio auricularis, & standum est in contritione cordis.

His respondeo necessitatem confessionis semper fuisse recognitam, & receptam in Ecclesiâ Christi, ut inferri potest ex dictis supra, juxta testimonium Sanctorum Patrum. Ad Textus Juris Canonici dico, quod non impugnant necessitatem confessionis particularis, & secretæ, sed publicæ ut consideranti patebit. Vel dico quod debent intelligi de confessione soli Deo factâ, quæ non sufficit, quæque non est admittenda velut sufficiens pro obtinenda remissione peccatorum, stante etiam contritione, si absit confessio in re, vel in voto; quippe Peccator ex Jure Divino tenetur se ostendere Sacerdoti, ut absolvatur.

Nec obstat dicere, quod Græci admittunt tantum confessionem soli Deo factam, ut patet ex cap. ult. de Pœnit. dist. 1. ubi legitur: Quidam Deo solummodo confiteri debent peccata dicuntur Græci, &c. Non obstat, inquam, quia Græci non negabant absolutè confessionem auricularem & secretam, quàm modò nos, & illi facimus Sacerdoti, sed solum confessionem publicam, quam olim faciebant nonnulli Fideles, ut notat Nicolaus Cabasilas in Explicatione Liturgiæ, ubi ait: Scimus post mortem Christi, etiam fide, pœnitentiâ, confessione opus esse; & Sacerdotum oratione; non potest homo solus à peccatis, nisi hæc præceperint. Ideoque Græci, qui ex canone citato dicunt confessionem soli Deo esse faciendam, à verâ Fide Græcorum recesserunt, vel loquuntur de alia confessione, seu de publicâ, de qua nos hic minime loquimur. Nam Græci admittunt confessionem auricularem, ut constat nedom ex eorum praxi, sed etiam ex responsione & censura Jeremiæ Patriarchæ Constantinopolitani ad Lutheranos negantes necessitatem confessionis, & quærentes ab ipso Patriarcha, an necesse sit secundum veram Christi fidem confiteri peccata Sacerdoti, nam responsio est hæc: Dicimus eum qui confitetur, tunc detentum perfectam peccatorum suorum consequi curam, si peccata omnia, omnesque eorum partes quantum animus illi sufficit, & quantum meminisse potest, cum contritio & humiliato corde reconserit, atque confessus fuerit, fueritque omnia, qua maxime illis peccatis qua admisti, adversantur, & arrogantiam humilitate corrigat. Igitur apud Græcos viget confessio auricularis, & semper apud ipsos fuit. Et parum refert, quod apud ipsos (Diabolo suadente) aliquando fuerit aliqua Disputatio, & quidam eorum dixerint confessionem Deo soli fieri debere, quia hoc fuit ex errore aliquorum, ex quo nullus potest inferre Græcos non admisisse, nec admittere confessionem auricularem, quia error aliquorum non condit Legem, nec consuetudinem pro omnibus; aliàs sequeretur Lutheranos non posse negare Verbum esse creaturam, quia Arius dixit Filium non esse substantialem Patri, nec in Christo esse duas personas, quia Nestorius hoc dixit. Sed Lutherani non admittunt hanc sequelam, licet Arius, & Nestorius ante lapsum fuerint Catholici, ideoque non debent inferre Græcos non admittere confessionem auricularem, quia aliqui ex Græcis rejecerunt eam.

Joannes Calvinus lib. 3. Institut. cap. 4. num. ult. vult confessionem omnium Peccatorum esse impossibilem; idque

Alterâ Hæreticorum Infrantia.

Nicolaus Cabasilas.

Confessio Jeremiæ Constantinopolitani.

idque probat ex illo Psal. 37. vers. 5. Iniquitates meae supergressæ sunt caput meum, & sicut onus gravis gravatae sunt super me. Indè enim inferit confessionem enumerativam omnium peccatorum non posse fieri, ac proinde non esse institutam à Christo, quia impossibilia non instituit, nec jubet.

Sed falsa est hæc ratio, & prorsus rejiciendum est hoc Argumentum Calvinianum, quia Propheta per hæc verba non intendit exprimere, quòd sit impossibile omnia peccata cognoscere & declarare, cum affirmet iniquitates esse super eum, sicut onus grave; hæc quippè locutio supponit plenam peccatorum considerationem, & perfectam eorundem cognitionem, cum sit actus, iudicii, & affirmationis; sed voluit ostendere solum gravitatem peccatorum, quæ quasi pondus importabile gravat animam, ut inquit Bellarmius, & exigunt satisfactionem, quam homo nequit propriis viribus dignè exhibere sine gratia Dei. Undè David, qui graviter peccaverat peccato adulterii cum homicidio conjuncto, multas deformitates in se considerans, & peccata sua enumerans inquit: Iniquitates meae supergressæ sunt caput meum; ut peccatorum suorum gravitatem ostenderet, non verò impossibilitatem confitendi ea.

Nec potuit Calvinus hanc expositionem impugnare. Non enim magis impossibilis est confessio specialis & numerativa peccatorum faciendæ Sacerdoti, quam faciendæ Deo, cum in utroque exigatur integra peccatorum recordatio in homine habenda. Sed ipse Calvinus fatetur, accusationem omnium peccatorum fieri posse coram Deo. Igitur fateri debet, quòd eadem peccatorum confessio est etiam possibilis coram Sacerdote.

Quòd Calvinus judicaverit hominem posse confessionem hanc facere Deo, patet. Nam loco citato num. 18. ait: Quid inquis ergò nò confitenda sunt singula delicta? Ergo nulla confessio Deo accepta, nisi duobus istis verbis conclusa, Peccator sum? Imò verò danda potius opera, ut quantum in nobis est, totum cor effundamus coram Domino, nec modo nos peccatores tunc verbo fateamur, sed ut tales nos vere, & ex animo agnoscamus quantum sit, quam varia peccatorum labe, tota cogitatione recognoscamus non modo nos immundos, sed qualis sit, & quanta, quamque in multis partibus nostram immunditiam, non modo debitores, sed quantis sumus gravati, & quot nominibus obstricti, non modo vulneratos, sed quam multis, & lethalibus plagis sanciti simus. Indè enim demonstrat accuratam conscientiam examèn, & singularem peccatorum confessionem esse conditiones necessarias confessioni faciendæ coram Deo; hancque singulorum peccatorum confessionem esse possibilem. Ergò non potest negare hanc confessionem esse possibilem apud Sacerdotem, cum non sit nobis magis impossibile hæc confessio omnium peccatorum apud Sacerdotem, quam apud Deum, saltè respectu eorundem peccatorum discussionem & recognitionem. Si velit, quòd Deus adjuvet poenitentem peccata sua confitentem, aut accusantem se coram Divina Majestate, debet etiam velle, quòd Deus adjuvet confitentem coram Sacerdote, qui in hoc Tribunali gerit vices Christi, & dispensat Mysteria Dei, qui licet sit Author Baptismi, quo deletur peccatum originale, tamen non est hujus Sacramenti Administrator, nec poenitentiam quo remittuntur peccata actualia, licet eam instituerit, idèdque vult quòd peccata confiteamur Sacerdoti.

Addit hanc enumerativam confessionem esse impossibile ex alio capite, nimirum quia turbat animam pacem; & fiduciam, ac spem in Deum: adducit enim Poenitentis conscientiam in dubitationem, curam & sollicitudinem, quæ est nobis impossibilis apud Sacerdotem, & possibilis apud Deum, qui cum intueatur cor, & omnia nuda & aperta sint oculis ejus, videt peccata, quæ in confessione ipsi facta omittimus ex defectu recordationis.

Sed hæc ratio non nocet, quia omnes Catholici optime sciunt, quòd Poenitens, qui omnem adhibuit diligentiam ei moraliter possibilem ad vestiganda & confitenda peccata sua Sacerdoti, habet certam animi tranquillitatem, fiduciam, ac pacem, & infallibiliter sperat, quòd per absolutionem Sacerdotis Deus remittit non tantum peccata tam inculpabiliter omisa in confessione, quam batmen. declarata, ut fatentur omnes Theologi; alioquin

Numerativa peccatorum confessio non est impossibilis.

confessio enumerativa esset impossibilis, quòd est falsum; cum Deus sciat nos esse memoria debiles, & velit quòd confiteamur peccata nostra Sacerdoti, & non jubcat impossibilia. Idcirco dum aliquod peccatum in confessione inculpabiliter omittimus, seu si post illam diligentem inquisitionem aliquod crimen memoriam fugiat, nobis satis erit generatim de omnibus occultis, & ommissis confiteri, cum protestatione & animo confitendi ea, dum in memoriam venerint. Hinc est, quòd Propheta dicebat: Delicta quis intelligit, ab occultis meis munda me Domine; ut indè videamus peccata occulta, & nobis incognita remitti à Deo sicut ea, quæ confitemur, si de omnibus verum, ac sincerum habeamus dolorem: non enim desunt Expositores, qui per peccata occulta intelligunt ea, de quibus nullam possumus habere memoriam, neque recordationem, ut inferri potest ex Bellarmino super Psalmos. Præterea nemo tenetur operari plusquam potest operari, adjuvante Divina Gratia; idèdque si Poenitens aliquid citrà culpam suam omittat peccatum in confessione, debet peccatorum remissionem obtinere, quia nullus sine culpa est puniendus.

ARTICULUS LII.

Asserit contra Lutheranos, Contritionem, quæ ab horrore gehennæ incipit, non esse peccatum.

Lutherus, cujus finis fuit omnes bene agere volentes impedire, & à bono opere detertere, docuit, contritionem, aut peccati detestationem, quæ ab horrore gehennæ procedit, esse peccatum: ait enim, quòd contritio, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, quæ quis recogitat annos in amaritudine animæ suæ, ponderando gravitatem peccatorum, multitudinem, foeditatem, amissionem æternæ Beatitudinis, & acquisitionem æternæ damnationis est Peccatoribus nociva, & injuriosa Deo summè amabili. Ejus ratio est, quia hæc contritio nedum facit hominem hypocritam, & magis Peccatorem, sed etiam postponit Deum creaturæ nolendo offendere Deum propter poenam debitam peccatis.

Ejusdem falsi Dogmatis causam defendendam suscepit Joannes Calvinus, ut videmus in variis ipsius Hæresiarchæ Discipulis. Hæc hæresis nullum alium habet Authorem quod sciam præter Lutherum, & Calvinum, quos damnavit Concilium Trident. sess. 6. can. 8. his verbis: Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel de peccando abstinemus, peccatum esse, aut Peccatores peiores facere, Anathema sit. Et sess. 14. cap. 4. ait: Illam vero contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & poenarum metu communitè concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat, non solum facere hominem hypocritam, & magis Peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo Poenitens ad justitiam, vitam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Poenitentia Sacramento per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat; tamen enim ad Dei gratiam Sacramento Poenitentia impetrandam disponit. Constat igitur hunc metum (qui solitò dicitur dolor imperfectus, aut Attritio) non esse actum malum, nec peccaminosum, imo bonum, & fructuosum aliquo modo.

Ex his verbis Concilii, antequam ad rationes deveniamus, observandum est, quòd dupliciter considerari potest illa Attritio, aut peccati detestatio ex metu gehennæ: fieri enim potest, ut quis sic peccatum fugiat timore poenæ, ut si poenam minimè imminere conspiceret Peccatoribus destinatam, peccatum nunquam relinqueret, qualis V. G. est ille, qui dicit: Nolo peccare, quia puniatur peccatum. Fieri potest etiam, ut quis consideret gehennam, & gravissimam ejus poenam, quam maximè odit, & indè ascendat ad considerationem Dei, qui potest talem poenam infligere, & sic considerans timet Deum, qui talem poenam infligere potest, & ne ipsa poena puniatur, fugit peccatum; qualis est,

Lutherus.

Decretum Concilii Tridentini.

Hæc Attritio est bona.

Matth. 10.

Proverb. 1.

D. August.

est, V. G. ille, qui dicit: Nolo peccare, quia timeo, nè Deus qui punit peccata, puniat me. Hoc autem supposito advertendum est hanc Attritionem in primo sensu acceptam esse malam, quia sic Attritus, quamvis peccati opus fugiat, peccandi tamen voluntatem retinet, & tantum ab actu se abstinere. At in secundo sensu Attritus nedum fugit peccatum, sed etiam in eo nulla manet peccandi voluntas, idèdque peccatum sic detestando bene facit; licet non faciat optimè, sicut facit ille, qui timet Deum propter ipsum Deum: quia hoc timore percussus progreditur ad considerationem peccati, quòd est causa, ut talis poena erogat Peccatori, & ad considerationem Dei Judicis punientis peccata dolet de peccato commisso; fugit illud, & concipit animum non peccandi de cætero. Undè cum Lutherus velit Attritionem in hoc ultimo sensu acceptam esse malam, contra ipsum agendum est, acque de monstrandum detestationem peccati, quæ ex horrore gehennæ provenit intuitu Judiciorum Dei, esse bonam, & meliùs esse Peccatoribus habere illam, quam non habere.

§. I.

De Articuli Decisione.

Pro hujus rei veritate dico, quòd si talis peccati detestatio mala esset, & injuriosa Deo, ut voluit Lutherus, hoc proveniret ex natura ipsius detestationis peccati, aut ex causa, undè oritur, scilicet ex odio poenæ à Deo peccatoribus promissa. Atqui ex nullo capite provenire potest. Non ex primo, quia ex dolore de malo opere, qui ex se bonus est, cum ejus oppositum, videlicet complacencia in opere malo, & prohibito, sit mala. Certò enim illud est bonum, cujus oppositum est malum, ut patet hoc exemplo. Nolle furari est bonum, quia velle furari est malum, idèdque odium peccati debet ex se esse bonum, quia amor peccati ex se est majus ex malitia objecti. Nec potest provenire ex causa undè oritur, scilicet ex odio gehennæ, quia tale odium gehennæ, non est malum: potest enim quis licitè odio habere gehennam, quoniam ad hoc ipsum inclinatur natura etiam non vitiosa, cum illud gehennæ odium ita tenaciter inhaereat naturæ hominis, ut nullus possit gehennam diligere. Hinc est, quòd omne animal fugit id, à quo destrui potest, nedum nè pereat, verum etiam nè detrimentum patiatur. Igitur Attritio nascens ex metu poenæ, non potest esse mala præcisè ex odio gehennæ. Hoc verum esse probat Christus dicens Matth. 10. Timeate eum qui potest animam & corpus mittere in gehennam. Quippe per hæc verba Christus Dominus videtur nos ad odium gehennæ excitare, cum ipsum gehennam proponat, ut ipsius incuitu timeamus Deum, qui potest eam infligere; & idèd ex nullo capite Lutherus inferre potest detestationem illam, aut odium peccati nascens ex horrore gehennæ in sensu secundo supra relato acceptum esse malum, & facere hominem magis peccatorem, cum non tantum sit de homine abstinente se à peccato, verum etiam de homine non habente voluntatem peccandi, cum possit gehennam odio habere, eamque fugere evitando id propter quòd infligitur, scilicet malum.

Undè Sancti Patres exponentes illud Proverb. cap. 1. vers. 7. Timor Domini principium sapientia, volunt ibi Spiritum Sanctum loqui de timore servili, de quo agimus contra Lutherum, & affirmant eum esse bonum. quoniam sapientiam inchoat; nam filialis ipsam perficit & consummat, & servilis eam incipit. Timor enim Domini expellit peccatum. Hic autem timor, qui peccatum expellit, & ad justificationem disponit, non est filialis, cum hæc sit à charitate, quæ non in Peccatoribus, sed in Justis existit; qui enim manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo; sed est servilis, idèdque est bonus & laudabilis, licet fiat, & concipiatur ex aliquo motivo, quòd non est ipse Deus, quatenus est propter se diligendum, còmproducatur in peccatore animum fugiendi peccatum, & dimittendi voluntatem peccandi, ut supra supposuimus. Undè D. Augustinus in Psal. 127. inquit: Ille timor nondum castus presentiam Domini, & poenas timet, timore facit quicquam boni facit, non timore amittendi illud bonum, sed timore patiendi illud

malum, non timet nè perdat amplexus palcherrimi sponsi, sed timet nè mittatur in gehennam, bonus est iste timor, nullus est. Ex quibus sequitur D. Augustinum velle timorem servilem esse bonum, & utilem; hoc est, dolorem ex metu gehennæ esse actum bonum & laudabilem, atque utilem ad salutem. Beatus enim est vir, qui semper est pavidus, non formaliter & actu, quia Beatitudo in visione Dei intuitiva verè consistit, sed dispositivè, quia timor ille poenatum, de quo loquimur, disponit ad timorem filialem, & charitatem perfectam: magis enim dispositus est ad timendum Deum timore perfecto ille, qui eum timet propter poenam, quam ille, qui eum nullatenus timet. Deus instituit poenam pro peccatis intendis homines avertere à peccato, idèdque qui non peccat, quia timet gehennam, bene facit.

Hic non patum juvat dicere contra nonnullos Attritionem ex metu gehennæ esse dispositionem sufficientem ad justificationis gratiam in Sacramento Poenitentia obtinendam, ut facile colligitur ex verbis Concilii Tridentini supra relatis, & ex illa perfectione, qua jugum Christi suavius est jugo Legis Moisaica: idèd enim dicimus juxta Fidei nostræ rudimenta jugum nostrum per confessionem auricularem non fieri gravius onere Judæorum (quibus pro remissione peccatorum obtinenda sufficiebat contritio absque confessione, quæ in nobis requiritur) quia in Lege nova cum præmissa peccatorum confessione sufficit cordis Attritio juncta Sacramento ad obtinendam remissionem, quæ utique Attritio in veteri Lege erat insufficientis: opus enim erat contritione perfecta, quæ ita firmam, ac constantem peccati detestationem exigit, ut forte pauci fuerint in illa Lege, qui illam perfectam contritionem exercebant, quoniam tunc non ita superior gratia exundabat. Itaque Attritio, quæ apud Judæos nullius valoris erat, apud nos, quibus impositum est jugum leve & onus suave, debet esse alicujus valoris pro remissione peccatorum obtinenda, non ex se sola, sed ratione Sacramenti Poenitentia; alioquin jugum Christi esset gravius jugo Moyssi; cum teneremur simul cum confessione auriculari habere semper contritionem. Igitur Attritio est bona, & disponit ad gratiam in Sacramento.

Præterea Attritio aliter hominem disponit ad gratiam cum Sacramento, quam extra Sacramentum, ut patet ex Tridentino supra citato: atqui extra Sacramentum remotè & insufficienter disponit ad justificationem; alioquin esset omnino inutilis, ut volent Hæretici contra omnes Catholicos, nec præpararet viam Charitati, quòd est contra D. Augustinum Tract. 9. in Epist. Joannis, ubi inquit: Opus est ut intrinsecus timor primò, per quem veniat charitas, timor medicamentum, charitas sanitas. Id. circo Attritio juncta Sacramento proximè disponit ad justificationem, & ad contritionem. Hinc est, quòd Theologi dicunt, quòd Peccator ex attritio fit contritus, non formaliter, sed æquivalenter.

Deindè Sacramentum Poenitentia est Sacramentum Mortuorum ad causandam primam gratiam institutum, ut fatentur unanimiter omnes Theologi, idèd non exigit per se necessario contritionem in suscipiente, ita ut Attritio nunquam sufficere possit. Nam si Contritio per se sufficiens sit ad producendam primam gratiam extra Sacramentum, habito tantum ordine ad illud, Attritio debet sufficere cum Sacramento ad obtinendum Sacramenti effectum, ut Peccator per hoc Sacramentum resurgat, tum quia præmissa Attritione sufficiens præcedit dolor de peccato commisso, licet ex motivo minus nobili, quam motivum, ex quo est dolor perfectus, seu contritio, quæ est dolor peccati propter Deum summè bonum. Hæc enim differentia perfecti à minus perfecto non destruit totaliter virtutem Attritionis, sed exigit Sacramentum Poenitentia, ut sit dolor perfectus, si non in se, saltem ratione effectus, seu remissionis peccatorum, quam obtinet Attritus peccata sua confitens Sacerdoti.

§. II.

De Solutione ad Argumenta contraria.

Hæretici, ut probent Attritionem ex metu gehennæ esse actum malum, dicunt, quòd ille, qui ex solo

Attritio in Sacramento merito æquivalenter Contritioni.

Prima Hæreticorum ratio.

solo metu dolet de peccatis, peccat, quia magis dolet de poena, quam de culpa. Quod est contra rationem naturalem dictantem magis esse dolendum de majori malo, quam de minori; cum culpa sit major poena, magisque detestabilis; cum in ipsa, & non in poena consistat averſio hominis à Deo, ac proinde nullus potest citrà peccatum injustitia dolere de peccatis præcisè, quia infallibiliter punientur. Necessè est (inquiunt) quod doleat de peccatis, quia sunt contra Deum, cui placere necesse est.

Respondeo Argumentum hoc nihil probare contra nos. Falsum quidem est illud, qui ex solo metu gehennæ dolet de peccatis, peccare; licet magis doleat de poena, quam de culpa, aut de minori malo, quam de majori. Ratio est, quia non facit expressam comparationem poenæ cum culpa, ex qua dumtaxat aliquid potest agnosci majus, vel minus alio, nec dicit positivè, volo dolere magis de poena, quam de culpa, quod tamen requiritur ut qui dolet de poena, & non de culpa, peccet. Nam quando fit comparatio inter malum culpæ, & malum poenæ, & magis odio habetur istud, quam illud, eo ipso malum poenæ malo culpæ præfertur, & hoc certò vitiosum est, quia sic malum præfertur ut malum & amatur; at verò dum quis nulla facta comparatione inter utrumque dolet de culpa propter poenam, non præfert malum poenæ malo culpæ, licet magis doleat de poena, quam de culpa, quia actus ille doloris de culpa propter poenam non impedit, quominus homo possit simpliciter loquendo propter alias rationes magis detestari culpam, quam poenam; ideoque non peccat, nec propriè tunc præfert malum poenæ malo culpæ, seu minus malum majori quod non est malum, nec malum amare, quia sic nulla fit inter utrumque comparatio expressa, nec de eo dici potest, quod magis odiat poenam, quam culpam; etenim si servus amet Dominum ob mercedem, & fidelis Deum per spem ob retributionem gloriæ, in dè non sequitur quòd servus magis amet mercedem, quam Dominum, nec quòd fidelis magis amet gloriæ retributionem, quam Deum, quem agnoscit ut finem ultimum, qui in comparatione semper magis diligitur, & quaeritur quam finis medius. Ergo licet Attritus odeat culpam ob poenam, non idèò magis odit poenam, quam culpam, nec judicat poenam esse magis odibilem, cum nullam inter utrumque malum facit comparationem. Hoc potest confirmari exemplo de opinione probabili, quæ ut sit rejicienda, debet esse in concursu cum probabiliori; nullus enim dixit opinionem probabilem esse falsam extra concursum; ita à pari nullus debet dicere odium poenæ esse malum & peccatum, si non comparatur cum odio culpæ, eique præferatur.

Attritio non est esse sola mala.

Dicunt insuper, quod ille, qui dolet de peccatis propter poenam, seu ex metu gehennæ, ordinat majus bonum, scilicet fugam poenæ ad fugam culpæ, quæ est melior, & laudabilior fuga poenæ; melius enim atque rutilius est evitare culpam, quam poenam, idèò peccat cum in hoc faciat injuriam majori bono, & poena culpæ præferat.

Sed minus nocet illud Argumentum, quia hæc ordinatio non est majoris boni ad minus, ut ad finem ultimum, sed solum ut ad finem proximum; ideoque non peccat homo sic Attritus, quamvis ordinet majus bonum ad minus, ut ad finem proximum. Nam Deus interdu ordinat bonum excellentioris ordinis ad bonum ordinis inferioris, ut dum Incarnationem, & Passionem Christi ad nostram salutem ordinavit juxta illud Concilii Nicæni: Propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis. Nullus tamen negat hanc ordinationem esse bonam, & laudabilem. Hujus veritatis Argumentum est, quia salus nostra non est finis ultimus, sed proximus Incarnationis, cum si Incarnatio Christi sit propter nostram salutem, salus nostra est propter Deum.

Responſio non est esse utilis ad Hæreticorum instauriam.

Aliud de hac incarnatione habemus exemplum in Sardanis Viris, qui Sacrificium & Orationes ordinant ut media ad obtinendam sanitatem corporalem, aut ad consequendum aliud bonum temporale, quin tamen peccent, licet Sacrificia & Orationes, & alia bona opera sint meliora quocumque bono temporali. Ita nec ordinare Attritionem ad vitandam poenam velut ad finem proximum, debet esse malum, quamvis dolor de pecca-

tis ex metu gehennæ, sit quid perfectius quam fuga poenæ. Undè si foret aliquis ita virtualiter, aut actualiter in voluptatibus, & peccatis affectus, ut si non essent poenæ, nullo modo doleret de culpa, certò ille malè ageret, & peccaret, nec bona esset hæc Attritio, quia nullatenus tenderet in Deum, ut in finem ultimum: at Attritus, de quo nos loquimur, & quem Hæretici improbant, ordinat dolorem suum ex metu gehennæ proveniente, ad Deum velut ad ultimum finem, cum de peccatis dolendo propter poenam, Deum tanquam Judicem & punientem inspicit, & propter hoc doleat, & timeat; quippè punitionis timor ad punientem se extendit.

Solvitur altera Instauria.

Non valet dicere, quod nullus actus potest habere duos ultimos fines, ac proinde quòd Attritio tendens ad creaturam, seu ad poenam ignis, nequit tendere in Deum. Non valet, inquam, quoniam nos admittimus duos ultimos in Attritione fines, quorum unus tendit ad alium. Et sic ad utrumque tendit Attritus, licet diverso modo. Tendit ad Deum inefficaciter, & ad poenam efficaciter, quòd non implicat. Possibile enim est sic habere duos fines, ut patet de operibus moraliter bonis à Peccatore elicitis, V. G. de Jejunio, Oratione, Eleemosyna, &c. quæ licet non tendant in Deum ut ultimum finem efficaciter, nec fiant propter ipsum, sed propter alia motiva, hæcque licita & honesta; tamen quia non sunt opera ex se mala, non sunt peccata mortalia, ut in proprio loco diximus. Ergo Attritio non est peccatum, quamvis non ordinetur ad Deum efficaciter, ut ex supra dictis manifestè patet, cum odium poenæ non fit ex se malum, nec prohibitum.

D. Augustinus.

Addunt, quod timor ille ex metu gehennæ conceptus nedum retinet voluntatem peccandi, sed etiam eam fovet, ut observat Sanctus Augustinus serm. 15. in Ps. 118. ubi ait: Non timere quod non amatur, iustitia, sed sit timetur, quia peccata servilis est, quia carnalis est. Quibus verbis constat timorem poenæ esse carnalem, & nutritivum culpæ ob quam poena infligitur. Ergo timor ille dicendus est malus & displicens Deo, cui non solum peccata, sed etiam ad peccata affectus displicent. Hoc verum esse probatur ex eo, quod talis dolor nequeat cum charitate, & gratia sanctificante subsistere, cum ex D. Joan. Epist. 1. cap. 4. Timor non sit in charitate, sed perfecta charitas foras mittat timorem.

Hæc Attritio in cludit virtutem voluntatem non peccandi de cætero; quia Peccator timens poenam ob peccata quæ commisit, credit quòd nullum est peccatum, nullumque desiderium peccandi, quod non sit puniendum; idcirco Attritus nedum fugit peccatum, sed etiam peccandi voluntatem.

Huius Argumento respondeo Peccatorem, qui dolet de peccatis propter poenam, excludere voluntatem peccandi, ut in principio articuli supposuimus, quia detestando peccatum propter poenam inferni detestatur omne peccatum saltem virtualiter, & habet virtualem dolorem de omnibus peccatis; qui quidem dolor nequit esse virtualiter generalis, quin virtualiter includat voluntatem non peccandi de cætero; quia Peccator timens poenam ob peccata quæ commisit, credit quòd nullum est peccatum, nullumque desiderium peccandi, quod non sit puniendum; idcirco Attritus nedum fugit peccatum, sed etiam peccandi voluntatem.

Timor est duplex ex D. Augustino.

Ad probationem dico, quòd dolor ille non est per se malus, licet non possit subsistere cum charitate, nec cum gratia sanctificante, quamvis charitas expellat peccatum. Ratio hujus rei est, quia hæc timoris cum charitate incompatibilitas non provenit ex malitia intrinseca, nec ex deformitate opposita charitati, sed ex imperfectione illius doloris. Nam ut optimè notat D. Augustinus in Psal. 127. Timor foras à charitate mittendus est duplex; unus quidem est timor temporalium, ut ille, quo aliqui timent ne illis ægritudo accidat; alius est timor poenæ, quo Dominus in Evangelio Matth. 10. terret, ratione cujus homines fugiunt peccatum, & sic incipiunt iustè vivere, & Deum diligere. Prior semper foras per charitatem mittitur, quia Iustus ex fide vivit, voluntati divinæ se totum subjicit, & omnia mala temporalia patienter sustinet. Posterior verò simul cum ea aliquandiu permanet, & maxime quando charitas illa nondum est perfecta, ut patet ex verbis ejusdem S. Augustini supra relatis. Undè Clemens Alexandrinus vocat illum timorem, fidei coadjutorem, D. Ambrosius elavum animæ fluctuantis; & Tertullianus de cultu foemineo cap. 12. ait: Timor fundamentum salutis est, præsumptio fundamentum timoris.

Clemens Alexandrinus.

Ad probationem dico, quòd dolor ille non est per se malus, licet non possit subsistere cum charitate, nec cum gratia sanctificante, quamvis charitas expellat peccatum. Ratio hujus rei est, quia hæc timoris cum charitate incompatibilitas non provenit ex malitia intrinseca, nec ex deformitate opposita charitati, sed ex imperfectione illius doloris. Nam ut optimè notat D. Augustinus in Psal. 127. Timor foras à charitate mittendus est duplex; unus quidem est timor temporalium, ut ille, quo aliqui timent ne illis ægritudo accidat; alius est timor poenæ, quo Dominus in Evangelio Matth. 10. terret, ratione cujus homines fugiunt peccatum, & sic incipiunt iustè vivere, & Deum diligere. Prior semper foras per charitatem mittitur, quia Iustus ex fide vivit, voluntati divinæ se totum subjicit, & omnia mala temporalia patienter sustinet. Posterior verò simul cum ea aliquandiu permanet, & maxime quando charitas illa nondum est perfecta, ut patet ex verbis ejusdem S. Augustini supra relatis. Undè Clemens Alexandrinus vocat illum timorem, fidei coadjutorem, D. Ambrosius elavum animæ fluctuantis; & Tertullianus de cultu foemineo cap. 12. ait: Timor fundamentum salutis est, præsumptio fundamentum timoris.

D. Ambrosius.

Ad probationem dico, quòd dolor ille non est per se malus, licet non possit subsistere cum charitate, nec cum gratia sanctificante, quamvis charitas expellat peccatum. Ratio hujus rei est, quia hæc timoris cum charitate incompatibilitas non provenit ex malitia intrinseca, nec ex deformitate opposita charitati, sed ex imperfectione illius doloris. Nam ut optimè notat D. Augustinus in Psal. 127. Timor foras à charitate mittendus est duplex; unus quidem est timor temporalium, ut ille, quo aliqui timent ne illis ægritudo accidat; alius est timor poenæ, quo Dominus in Evangelio Matth. 10. terret, ratione cujus homines fugiunt peccatum, & sic incipiunt iustè vivere, & Deum diligere. Prior semper foras per charitatem mittitur, quia Iustus ex fide vivit, voluntati divinæ se totum subjicit, & omnia mala temporalia patienter sustinet. Posterior verò simul cum ea aliquandiu permanet, & maxime quando charitas illa nondum est perfecta, ut patet ex verbis ejusdem S. Augustini supra relatis. Undè Clemens Alexandrinus vocat illum timorem, fidei coadjutorem, D. Ambrosius elavum animæ fluctuantis; & Tertullianus de cultu foemineo cap. 12. ait: Timor fundamentum salutis est, præsumptio fundamentum timoris.

Tertullianus.

Timor autem ille, de quo loquuntur Sancti Patres, non potest esse timor perfectus, seu contritio, quæ est perfecta Dei dilectio super omnia, & vera salus diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis; sed timor imperfectus, seu Attritio, quæ ad justificationem sufficientem disponit juxta declarationem Concilii Tridentini sess. 14. cap. 4. in qua refertur exemplum Niniuitarum, qui hoc timore concussi ad Jonæ Prædicationem plenam terroribus penitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt.

ARTICULUS LIII.

Declarat contra eosdem Lutheranos, quod ut quis sit absolutus à peccatis, non sufficit illi credere se esse absolutum.

Lutheranus.

Martinus Lutherus, qui omnibus Hæreticis, qui Sacramenta impugnarunt, nequior & impior ab omnibus Catholicis merito creditur, non minus impiè, quam istodidè docuit, quòd homo credens se absolutum à peccatis absolutus est, quantumlibet contritio desit; & quòd Absolutio censenda est efficax non quia fit, aut datur à Sacerdote, vel à quocumque alio proficiente verba sive errando, sive non errando, sed quia creditur efficax à peccatore, qui idèò absolutus est à peccatis, quia se absolutum credit. Undè voluit nulla esse verba, quæ ex divina Institutione remittant peccata, ac proinde improbavit, & rejecit tanquam imaginaria hæc verba: Ego te absolvo, quæ profertur à Sacerdote super Penitentem, qui ei peccata sua confessus est, si ipse Penitens non credat se absolutum; Fidei enim tribuebat totaliter remissionem peccatorum. Hanc hæresim teneant omnes, qui Lutheranos Sectam profitentur.

§. I.

Probatur Absolutionis Necessitas.

Decretum Concilii Florentini.

Concilium Florentinum in Decreto Eugenii damnat hanc hæresim dicens: Formam Sacramenti Penitentis in remissionem peccatorum actualium instituti, esse verba Absolutionis, quæ Sacerdos profert, cum dicit: Absolvo te à peccatis tuis. Nam si susceptio hujus Sacramenti Penitentis in re, vel in voto sit absolutè necessaria Peccatoribus, ut à peccatis sint liberi, & istud Sacramentum non valeat esse validum sine forma in prædictis verbis consistente, necessariò sequitur, ut quis sit absolutus à peccatis, quod hujus Sacramenti Minister profertur super eum (præmissa peccatorum confessione) hæc verba: Ego te absolvo.

Tridentinum.

Idem definitum fuit in Concilio Tridentino sess. 14. can. 9 ubi habetur: Si quis dixerit, Absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judiciale, sed nudum ministerium pronuntiandi, & declarandi remissa esse peccata consenti, modò tantum credat se esse absolutum; aut Sacerdos non serid, sed joco absolvat: aut dixerit non requiri confessionem Penitentis, ut Sacerdos eum absolvo possit. Anathema sit. Ex quibus verbis suaderetur solam fidem non sufficere ad remissionem peccatorum actualium, sed necessariam esse Peccatori credenti Absolutionem prolatam à Sacerdote jurisdictionem habente juxta formam præscriptam, quæ confert quod exprimit, scilicet liberationem à peccatis in Tribunali Penitentis declarationis, & confessis.

Joan. 20.

Christus ita dedit Discipulis suis potestatem absolventi à peccatis, dicendo illis Joan. cap. 20. Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittantur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt; ut solum Apostoli, & eorum Successores habeant potestatem dimittendi peccata, hæcque eis ita propria, ut nullus possit à peccatis absolvere, nisi sit Sacerdos, seu Apo-

stolorum aut Discipulorum Successor, & nullus possit à peccatis absolvi nisi per aliquem Apostolorum, vel per aliquem ipsorum Successorem, seu Sacerdotem. Ratio est, quia Christus per hæc verba Joan. 20. ita significat & demonstrat ipsos Sacerdotes esse Judices, ut ad eos dumtaxat spectet peccata nostra judicare, & nos absolvere, si Absolutione digni simus. Nullus autem potest esse actus judicialis nisi per verba aliqua, quæ delicti remissionem exprimant. Nec sufficit Reo, ut sit absolutus, quòd se absolutum credat; alioquin delictorum remissio, aut peccatorum Absolutio omninò dependeret ab ipso Reo, à quo solo dependet credere se absolutum, quod est falsum. Plures credunt se justos, qui tamen Peccatores sunt. Judei crucifigentes Christum putabant obsequium præstare Deo, graviter tamen peccabant. Igitur, ut quis sit verè absolutus à peccatis, necesse est, quòd Sacerdos audita ejus confessione profert hæc verba super eum contritum, vel ad minus attritum: Ego te absolvo à peccatis tuis &c. Nam effectus Sacramenti non potest produci nisi à Sacramento completo, & perfecto, hoc est, habente materiam & formam, scilicet habente peccatorem consistentem peccata, & Sacerdotem absolventem, seu verba Absolutionis profertentem, quoniam hæc omnia ad perfectam penitentiam integritatem concurrunt.

Absolutio est necessaria.

Undè D. Cyprianus vir martyrio, & doctrina clarus in lib. de lapsis inquit: Confiteantur singuli, quæso prius. vos fratres delictum suum, dum adhuc qui delicti in saculo est, dum admitti confessio potest, dum satisfactio & remissio facta est per Sacerdotes apud Deum grata est. Et Divus Chrysostomus Homil. 5. in verba Isaia & lib. 3. de Sacerdotio cap. 4. ait: Nostris Sacerdotibus non corporis lepram, verum animæ nevus, non dico purgatos probare, sed purgare prorsus concessum est. Indè Lutherani vident, aut saltem possunt, si velint videre, Sanctos Patres velle remissionem peccatorum non ita fieri per solam fidem, ut Peccatori sufficiat credere se absolutum, sed insuper requiri Sacerdotum sententiam Absolutionis expressam his verbis: Ego te absolvo à peccatis tuis, præmissis in Peccatore cordis contritione, & oris confessione.

D. Cyprianus.

D. Chrysostomus.

Sacramenta novæ Legis, inter quæ numeratur Penitentia, efficiunt, quod significant, cum sint signa practica. Nec potest aliud signum significare, nec efficere, quod ipsa Sacramenta significant, & efficiunt ex Divina Institutione, sed Absolutio Sacramentalis significat remissionem peccatorum, & condonationem æternam, hocque ex Divina Institutione, sicut hæc verba: Hoc est Corpus meum, significant præsentiam realem corporis Christi sub speciebus panis & vini, ut ipse Lutherus credit cum omnibus Catholicis. Igitur nullus est actus tam ex parte Peccatoris penitentis, quam ex parte Sacerdotis, qui possit peccata remittere, nisi sententia Absolutionis consistens in his verbis: Ego te absolvo, à Sacerdote prolatis. Hinc est, quod Divus Ambrosius lib. 1. de Penitentia, cap. 2. exponens hæc verba: Quorum remiseritis peccata &c. inquit: jus hoc promissum solis Sacerdotibus est, restè igitur hoc Ecclesia vendicat quæ veros Sacerdotes habet, hæresis vindicare non potest, quæ veros non habet Sacerdotes. Certò ibi Divus Ambrosius declarat solos Sacerdotes habere potestatem absolventi à peccatis declaratis, & confessis à Penitente; subindeque evidenter ostendit solam fidem absque penitentia, seu contritione, & absolutione non sufficere ad veram justificationem, seu ad veram remissionem peccatorum; ideoque ex Divo Ambrosio remissio peccati indiget autoritate concessa Sacerdotibus; hoc est Absolutione pronuntianda ab ipsis, qui cum sint Judices, & pro Christo legatione fungantur, debent peccata nostra audire, & si remittenda sunt, nos absolvere pronuntiando verba Absolutionis; idcirco non sufficit Peccatori, ut sit absolutus, se absolutum credere, sed insuper requiritur aliquid ex parte Ministerii, seu Absolutio, ut expressè docet lib. de Abel & Cain cap. 4. dicens: Remittuntur peccata per officium Sacerdotis, sacrumque Ministerium.

D. Ambrosius.

Tandem eadem veritas probatur ex natura peccatorum, seu ex nominibus, quæ Sacra Scriptura tribuit peccatis: hæc enim sunt vincula, ut constat ex illo Proverb. 5. vers. 22. Iniquitates suas capiunt impius, & sustinentur.

Pro obitu.

Proverb. 5.

Et sunt peccatorum suorum constringitur. Psal. 115. vers. 16. Diripisti vincula mea. Et Psal. 115. vers. 16. Funes peccatorum circumplexi sunt me. Hec autem vincula, seu peccata non possunt dissolvi per solam fidem, ita ut peccator sit liber, si credat hęc vincula esse dirupta; sed necesse est, quod hęc vincula dissolvantur ab eo, qui à Christo accepit potestatem dissolvendi ea: quippecum Pater omne iudicium dederit Filio, nullus homo potest peccata nostra iudicare, & remittere, nisi ab ipso Christo ei data fuerit potestas iudicandi; atqui Christus solus Sacerdotibus dedit potestatem solvendi vincula peccatorum, ut constat ex illo Matth. cap. 18. vers. 18. ubi habetur: Amen dico vobis, quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in caelo; & quaecumque solveritis super terram, erunt soluta & in caelo. Idem habetur 2. ad Corinth. cap. 13. vers. 2. ubi Apostolus ait: Aradixi, & prędico, ut presens & nunc absens, si, qui ante peccaverunt, & ceteris omnibus, quoniam se venere iterum, non parcam. Quibus verbis Apostolus declarat se habere potestatem parcendi, seu dimittendi delicta. Igitur, ut quis sit absolutus à vinculis, seu à peccatis, indiget ministerio Sacerdotis, etiamsi credat; non enim sufficit ei, quod credat se absolutum, alioquin Paulus in vanum dixisset Corinthiis: Si venero iterum, non parcam, quia ipsi Corinthii potuissent peccatorum veniam obtinere per fidem, seu credendo se absolutos.

Divus Hieronymus exponens illud Matth. Tibi dabo claves Regni caelorum, ait: Ipsi locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes aliquid sibi de Phariseorum assumunt supercilio, ut vel damnum innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia Sacerdotum, sed Reorum vita quaratur. Legimus in Levitico de leproso, ubi iubetur, ut ostendant se Sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à Sacerdote immundi fiant, non quod Sacerdotes leprosus faciant, & immundos, sed quod habeant notitiam leprosi, & non leprosi, & possint discernere qui mundus, quive immundus sit. Quomodo ergo ipse leprosum Sacerdos mundum, vel immundum facit, sic & hic alligat, vel solvit Episcopus, vel Presbyter, non eos, qui in fontes sunt, vel noxii, sed pro officio suo cum peccatorum audierint veritates, scit quis ligandus sit, aut solvendus. Que verba si attentè examinentur, videbitur, quod Absolutio Sacerdotis est absolute necessaria, ut Peccator à vinculis, seu à peccatis suis liberetur. Nam Divus Hieronymus dicit, quod Sacerdos pro officio suo, cum peccatorum audierit veritatem, scit quis ligandus sit, aut solvendus, non verò quis ligatus sit, quique solutus, sicut prius de Sacerdote veteris Legis dixerat omne discernere, qui mundus, quive sit immundus, sed dicit quis sit ligandus, quive solvendus, ut agnoscamus Sacerdotum nove Legis esse ligare, & solvere eos, qui ligantur vinculis peccatorum, quia per hęc verba jam relata Divus Hieronymus aliquid discrimen ponit inter Sacerdotium Aaronicum & Sacerdotium Christi, inter Sacerdotem discernentem de lepra, & Sacerdotem Evangelicum absolventem à peccatis, videlicet quod Sacerdos veteris Legis non mundabat Leprosum, nec dissolvebat vincula eius, sed solum iudicabat eum fuisse mundatum, & à vinculis absolutum; Sacerdos verò Evangelicus per clavem scientię, & discretionis iudicat an peccator, cuius confessionem audit, sit dignus absolutione, vel non, an debeat absolvi, vel non, an dirumpenda sint vincula eius, vel non. Ergo peccata non remittuntur delinquentibus confitentibus ea, nisi per absolutionem Sacerdotis, etiamsi absolutos se credant; nam si Sacerdos cognoverit Peccatorem obstinatum in malo, taliter ut suspicetur illum esse in proposito peccandi de cetero, non debet eum absolvere, nec Peccator absolutus est, si à Sacerdote non absolvatur, etiamsi se absolutum credat. Phariseus, de quo loquitur Sanctus Lucas cap. 18. vers. 11. & sequentibus, dicebat se non esse sicut ceteros homines, raptorem &c. & de hoc gratias agebat Deo; Publicanus autem dicebat se esse peccatorem; tamen non de Phariseo credente se esse iustum, sed de Publicano dicitur: Deus fecit hic iustificatus in domum suam.

Solus Sacerdos potest à peccatis absolvere.

S. II.

De Responsionibus ad Rationes Lutheranas.

Absolutionem non esse causam remissivam peccati probare contendunt Lutherani ex Historia Lazari: dicunt enim, quod Lazarus fuit prius à Christo à morte suscitatus, & postea per Discipulos vinculo solutus, ut constat ex cap. 11. Joannis ubi legitur: Voce magna clamavit Iesus; Lazarus veni foras. Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus instris, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus: Solvite eum, & sinite abire. Ex quibus Sancti Patres, & præsertim Divus Augustinus Tract. 6. in Joan. Divus Gregorius Homil. 25. in Evangelio, & alii quamplurimi colligunt, Peccatorem prius inquit per gratiam vivificari, quam per Sacerdotes à vinculis absolvi, ac proinde sufficere fidem, qua homo credit se absolutum, iustificatum, & à vinculis peccatorum liberatum, licet per absolutionis verba possit declarari absolutus, & iustificatus.

Huic objectioni respondeo, exemplum Lazari non nocere veritati, quam defendimus contra ipsos Lutheranos, quia ex ipsa Historia Lazari solum colligi potest Deum esse causam principalem remissionis peccatorum, Sacerdotem verò causam ministerialem, qua seclusa in re, & in voto Pœnitentię Sacramentum nullum effectum producere potest. Apolloli enim, seu Sacerdotes, ut ait Sanctus Gregorius loco citato, principatum superni iudicii sortiuntur, ut vice Dei quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent; hoc est, ad ipsos Sacerdotes spectat dimittere prout eis in Domino expedire videbitur.

Dico insuper prædictos Sanctos Patres ex Historia Lazari nihil aliud intendere, quam quod Peccator non sit absolvendus, nisi cum Deus jam vivificare inceperit per impulsum Spiritus Sancti, non quidem adhuc inhabitantis, sed tantum moventis, ut monet Sacra Tridentina Synodus, hoc est, nisi habeat de peccatis suis dolorem à Divina gratia excitatum: nam ut inquit Divus Augustinus in cap. Matth. 16. Christus per se intrus vivificat, Ministris potestatem solvendi vivos tribuit, quia nullum solvere possunt nisi vivat, seu nisi sit, adjuvante Divina gratia, dispositus ad dignè obtinendam Absolutionem. Quapropter idem Sanctus Doctor in Pf. 101. ferm. 2. ait: Merito per Ecclesiam danti solutio peccatorum potest: suscitari autem mortuus non nisi clamante Domino potest: hoc enim Deus interitis agit. Loquimur ad aures vestras, unde scimus quid agatur in quolibet vestrum, quid autem intus agitur, non à vobis, sed ab illo agitur. Hęc enim omnia ostendunt peccatorem non posse debite absolvi, nisi prius fuerit à Divina gratia excitatus, & impulsus ad detestantem delictorum, sed non probant Absolutionem esse inutilem ad solvenda vincula Peccatorum, neque insufficientem ad projiciendas iniquitates nostras in profundum maris.

Hęc veritas confirmatur ex eodem Divo Augustino dicente; Ipsum Lazarum attende, cum vinculis prodiit, jam vivebat constando, sed non liber ambulabat vinculis irretitus? Quid ergo facit Ecclesia, cui dictum est: Qua solveris soluta erunt, nisi quod ait Dominus ad Discipulos: Solvite eum, & sinite abire. Hoc inquam probat necessitatem Absolutionis Sacramentalis, quia inde patet, quod solve re Peccatorem à vinculis, ut abire possit, pertinet ad Ecclesię Ministrum, qui habent potestatem ligandi, atque solvendi, quamvis debeat precedere Spiritus Sancti motio, ut Peccator sit dispositus ad suscipiendum Absolutionis beneficium.

Tandem dicunt, quod Pœnitens dum ad Sacerdotem accedit, est contritus, vel non, Si contritus, est liber à peccato. Si non est contritus, Absolutio nihil ei prodest. Ergo nullum beneficium provenire potest ex absolutione danda à Sacerdote, & ideo dicendum est (inquunt) ne anima pereat, quod ut quis sit à peccato absolutus, sufficit, quod se credat absolutum.

Respondetur hanc rationem esse prorsus nullam; nam si Peccator non sit contritus, nec attritus, Absolutio data à Sacerdote nullum beneficium ei confert, etiamsi credat se absolutum, quia fides, aut credulitas, qua

Lutherus utitur ratione Lazari.

Responsio ad Lutherum.

Alia ad eundem responsio.

D. August.

Altera Lutheri Ratio.

S. I.

Docet solos Sacerdotes posse à Peccatis absolvere.

Sacerdotem esse ministrum Sacramenti Pœnitentię manifestè declaratur, simulque damnatur præsens hæresis in Conciliis, scilicet in Constantiensi in Bulla Martini V. contra Joannem Wicleffum, in Florentino in decreto unionis, & in Tridentino contra Lutheranos sess. 14. cap. 6. ubi legitur: Circa ministrum autem huius Sacramenti, declarat Sancta Synodus, falsus esse, & à veritate Evangelii penitus alienas doctrinas omnes, qua ad alios quovis homines, præter Episcopos, & Sacerdotes clavium ministerium perniciosè extendunt; putantes verba illa Domini: quaecumque alligaveritis super terram, erunt alligata & in caelo; & quaecumque solveritis super terram, erunt soluta & in caelo; & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: ad omnes Christi fideles indifferenter & promiscuè, contra institutionem huius Sacramenti ita fuisse dicta, ut quovis potestatem habeat remittendi peccata; publica quidem per correptionem, si corruptus acquivit, secreta vero per spontaneam confessionem cuiuscumque factam. Per hæc verba Patres Tridentini demonstrant Christum non omnibus hominibus, sed solis Apostolis, & ipsorum Successoribus contulisse potestatem ligandi, & solvendi animas super terram, necnon remedium sanandi eas per Sacramentum Confessionis, in quo eas absolvent à peccatis.

Responsio ad sententiam Rationem.

A R T I C U L U S L I V .
Affirmat contra Wicleffitas, solum Sacerdotem esse Ministrum Sacramenti Pœnitentię.

Joannes Wicleffus, natione Anglus, de quo sæpe locuti sumus, docuit, (teste Thoma Waldensi tom. 2. de Sacramentis cap. 135.) quod potestas absolvendi à peccatis, seu peccatores Deo reconciliandi, tam Laicis, quam Sacerdotibus concessa fuit æqualiter. Eundem errorem postea docuit Lutherus dicens in Sacramento Pœnitentię, seu in remissione culpæ non plus facere Papam, Episcopum, quam infimum Sacerdotem; & addit, quod ubi non est Sacerdos, quilibet Christianus etiam mulier, aut puer sit, potest declarare ipse peccatorem absolutum à peccatis, modo se absolutum credat ipse peccator. Ejus ratio principalis est, quia in Baptismo confertur Sacerdotium.

Antonius de Dominis, fraude Archiepiscopus Spanius de latensis in Dalmatia, dixit in lib. de Republica Ecclesiastica, quod Sacerdos nove legis habet potestatem solvendi, ac ligandi peccatores apud Deum, sed cum maxima restrictione, quæ nequit citrà hæresim admitti. Nam vult hanc potestatem non esse respectu omnium peccatorum, sed solum respectu quorundam, scilicet eorum, quæ committuntur in facie Ecclesię. Ut autem ejus error appareat, advertendum est, quod in duo genera distinguit peccata, quorum quædam ita occulta sunt, ut nulla ratione exteriori pateant; nec ullum afferant Ecclesię scandalum, qualis est. V. G. deliberata animi interna voluntas furandi, aut adulterandi nullo exteriori signo manifestata; quædam verò ita sunt notoria, & publica, ut Ecclesię scandalum afferant, ejusque sanctitatem inficiant, ut sunt homicidium, adulterium &c. Unde, inquit, peccata occulta non possunt absolvi directe, & immediate à Sacerdote, etiam tanquam à causa ministeriali, & minus principali, sed à solo Deo. Alia verò peccata, quæ publica sunt, possunt à Sacerdotibus absolvi. Ex quo sequitur, quod licet ipse Antonius de Dominis non subscripserit penitus errori Joannis Wicleffi, & Lutheri, tamen in hac parte est hæreticus; quia vult auctoritatem à Christo Apostolis concessam minuire, virtutem clavium infirmare, & contendere Sacerdotem non esse Ministrum Sacramenti Pœnitentię quantum ad omnia peccata, quod est hæreticum, ut mox ostendemus ex Sacra Scriptura, in qua apparet Christum reliquisse Ecclesię suę potestatem dimittendi peccata hominibus.

manifestè declaratur, simulque damnatur præsens hæresis in Conciliis, scilicet in Constantiensi in Bulla Martini V. contra Joannem Wicleffum, in Florentino in decreto unionis, & in Tridentino contra Lutheranos sess. 14. cap. 6. ubi legitur: Circa ministrum autem huius Sacramenti, declarat Sancta Synodus, falsus esse, & à veritate Evangelii penitus alienas doctrinas omnes, qua ad alios quovis homines, præter Episcopos, & Sacerdotes clavium ministerium perniciosè extendunt; putantes verba illa Domini: quaecumque alligaveritis super terram, erunt alligata & in caelo; & quaecumque solveritis super terram, erunt soluta & in caelo; & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: ad omnes Christi fideles indifferenter & promiscuè, contra institutionem huius Sacramenti ita fuisse dicta, ut quovis potestatem habeat remittendi peccata; publica quidem per correptionem, si corruptus acquivit, secreta vero per spontaneam confessionem cuiuscumque factam. Per hæc verba Patres Tridentini demonstrant Christum non omnibus hominibus, sed solis Apostolis, & ipsorum Successoribus contulisse potestatem ligandi, & solvendi animas super terram, necnon remedium sanandi eas per Sacramentum Confessionis, in quo eas absolvent à peccatis.

Idem declarat in Can. 10. ejusdem sess. ubi habetur: Si quis dixerit, Sacerdotes qui in peccato mortales sunt, potestatem ligandi, & solvendi non habere, aut non solos Sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus, & singulis Christi fidelibus esse dictum: quaecumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in caelo; & quaecumque solveritis super terram, erunt soluta & in caelo; & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt, quorum verborum virtute quilibet absolvere possit peccata; publica quidem per correptionem dumtaxat, si corruptus acquivit, secreta vero per spontaneam confessionem, Anathema sit.

Eadem veritas manifestè colligitur ex illo Apostoli ad Titum cap. 1. vers. 4. & 5. ubi alloquens Discipulum Titum ait illi; Tiro dilectissime secundum communem fidem, gratia, & pax à Deo patre, & Christo Jesu Salvatore nostro. Huius rei gratia reliquis Creta, ut ea que desunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Per hæc quidem verba Apostolus præcepit Titum, ut in singulis civitatibus Sacerdotes constitueret. Huius præcepti finis alter esse non poterat, nisi ut in qualibet civitate esset aliquis Minister Dispensator mysteriorum Dei, qui corrigeret delinquentes, eos à culpis absolveret, & illi ministraret ea, quæ ad salutem necessaria erant: Quod sanè probat quemlibet Christianum non esse Sacerdotem, nec posse mysteria Dei dispensare. Quoniam si hoc esset, in vanum Apostolus talia præcepisset Tito, neque ei imposuisset obligationem constituendi Presbyteros in singulis civitatibus, quia quælibet civitas hujus insulæ plures habebat Christianos. Nec indubitum erat illud præceptum de Presbyteris constituendis, ut ab ipsis absolverentur peccatores, quia cum solus Sacerdos ministerium habeat super corpus Christi naturale, ut supra dictum est contra Hæreticos proclamantes solum Sacerdotem non esse ministrum Eucharistię, illi soli etiam, seu Sacerdoti competit potestas in corpus Christi mysticum, seu in fideles, qui sunt membra Christi, & corpus Ecclesię integrant. Nam ut quis possit absolvere à peccatis necesse est, quod habeat efficaciam Mediatoris, & officium Redemptoris, ut tradit Doctor Seraphicus D. Bonaventura dist. 19. art. 2. quæst. 1. hocque virtute clavium regni Cælorum à Christo Domino Principi Apostolorum traditarum. Mediator autem inter Deum & hominem, & Reconciliator hominis cum Deo, ut suo fungatur officio, oportet, quod habeat potestatem offerendi pro peccatis dona, & Sacri ficia, quibus Deus placatur, ut tradit S. Thomas quæst. 81. art. 4. Sacrifcium autem est aliquid factum in honorem debitum soli Deo ad eum placandum. Sed hæc potestas offerendi Sacri ficia in Ecclesia Dei est tantum in Sacerdotibus, ut in proprio loco dictum est; igitur falsum est, imo & hæreticum asserere quemlibet

Constantiense Florentinum.

Tridentinum.

Ad Tit.

D. Bon.

S. Tho.

Christianum posse peccatores absolvere à culpa, & commutare poenam æternam in temporalem virtute Sacramenti. Adoptio quidem, quæ habetur per Baptismum, quò Christiani efficiuntur, non est ea jurisdictione, aut potestas, quæ ad absolvendum à peccatis requiritur.

Insuper potestas absolvendi à peccatis est à Christo Domino, qui eam accepit à patre, nec est in aliquo homine, quin ei sit ab ipso data; omne enim donum descriptum est, descendens à patre luminum; Christus autem dedit eam, dum dixit Joan. 20. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt, ut faterentur omnes. Vel per ista

Joan. 20. Matth. 18. Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta, & in Cælo, & quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata in Cælo. Hæc autem verba dicta fuerunt Apostolis omnibus dumtaxat, quamvis tunc plures essent Christiani discipulorum fidem habentes, & vestigia eorum sequentes; & in persona Apostolorum dicta fuerunt Sacerdotibus, ad quos transiit hæc autoritas ligandi, atque solvendi, ut observant Sancti Patres, præcipue Sanctus Ambrosius lib. de Paradiso, & lib. de Penitentia, ubi loquens de eadem potestate ait; Jus hoc solis est permissum Sacerdotibus.

Idem prius docuerat Origenes homil. 11. in cap. 16. Matth. hocque conveniebat divinæ providentiæ, quæ suaviter disponit omnia, & per quam reges regnant, principes imperant, & potentes decernunt justitiam. Nam autoritas judicialis in republica bene ordinata non est omnibus communis, sed quibusdam debet esse eximia, & ab omnibus subditis recommendata. Hinc est, quòd Sanctus Petrus ait: Obedire præpositis vestris. Igitur in republica Christiana non omnes, & singuli baptizati nullo secluso sexu, sed solum Sacerdotes debent habere hæc potestatem judicandi, ligandi, atque solvendi, quia ratione officii Mediatoris inter Deum & homines debent habere potestatem offerendi sacrificia Deo, & habere potestatem mundani peccatores, ut hoc poenitentia Sacramento, hacque absolute à peccatis, recuperent innocentiam amissam, & resumant vestem nuptialem, ut idonei reddantur ad sumendam Sacram Eucharistiam, & Augustinus variis in locis, quorum verba referre consentaneum non judicamus brevitate gratia,

Sacerdotes tantum possunt à peccatis absolvere.

D. Chrysostomus.

§. II.

Respondet Hæreticis.

Hæretici volunt potestatem datam Apostolis per hæc verba quodcumque solveritis super terram &c. datam fuisse omnibus Christianis, sicureis data fuit potestas baptizandi per hæc verba dicta Apostolis, Euntes baptizate &c. saltem in necessitate, cum poenitentia sit verum Sacramentum institutum in remissionem peccatorum juxta declarationem Concilii Nicæni tam necessarium, quam Baptisma.

Hoc argumentum non valet, quia hæc verba; quodcumque solveritis &c. non dirigitur ad omnes fideles, Hæretico, ut patet etiam ex verbis Concilii Tridentini jam relatis. Hinc est, quòd Ecclesia permittit Diaconis, imo & Laicis baptizare in necessitate, ut ab Apostolis acceperat, sed nunquam permittit illis facultatem absolvendum à peccatis. Legimus enim Act. 19. aliquos confessos, aliquem invenies. Ex quo sequitur in antiquissima Ecclesia solos Sacerdotes habuisse potestatem absolvendi à peccatis; quippe cum Christus ad solos Presbyteros miserit Leprosos, dicens: Ite, ostendite vos Sacerdotibus, nullus Christianus habet facultatem accedendi ad mulieres, vel ad Laicos, ut absolvantur à peccatis, quamvis sint Christiani obtinenda absolute peccatorum; licet in necessitate possit à Laico baptizari ob rationes supra memoratas.

Act. 19.

Nec obstat objicere illud D. Jacobi cap. 5. vers. 16. Confiteamini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, ut salvemini. Non obstat, inquam, quia ex illo loco non est unicusque permittit libertas audiendi peccata, & absolvendi. Sentus enim horum verborum est, quòd homines debent confiteri non solum Deo, sed etiam hominibus, non quibuscumque, sed habentibus, per hæc verba: Quæcumque solveritis super terram &c. potestatem absolvendi, ac proinde solis Sacerdotibus.

Vel dico, quòd si D. Jacobus loquatur de hominibus absolute, & præcisè, non est intelligendus de peccatis mortalibus, quæ gratiam Sanctificantem expellunt, sed solum de peccatis venialibus. Ità respondet venerabilis Beda dicens: In hac sententia illa debet esse discretio, ut quodammodo, leviusque peccata equalibus alterutrum confiteamur, per rò gravioris Lepre immunditiam Sacerdoti pandamus, atque ad ejus arbitrium qualiter, & quanto tempore justiter, purificari quæremur. Hanc expositionem, seu peccata mortalia non posse remitti, nisi per Sacerdotes, & solis Sacerdotibus esse confitenda, esse veram, & conformem D. Jacobi menti patet ex verbis præcedentibus; ibi enim fermonem facit de Sacerdotibus monendo fideles, ut si quis ex eis infirmatur, inducat Presbyteros Ecclesie, qui orent super eum, & unguent oleo postquam monitionem statim addit, & concludit: Confiteamini ergo alterutrum peccata vestra. Quibus verbis non obscure significat apud eos deponenda esse peccata, quos jam dixerat esse advocandos, ut orarent super infirmum, & unguent eum oleo.

Dicent, quòd D. Cyprianus lib. 3. Epist. 13. ait: Si quis oppressus iniquitate non possit expectare Sacerdotis adventum, reconcilietur per Diaconum, facta prius Exomologesi, id est, Confessione.

Respondeo ibi D. Cyprianum non loqui de absolute Sacramentali, de qua nos loquimur, quia homo peccator sit amicus Dei, & liber à peccato, sed de ea, qua publicè poenitentes recipiebantur in communione Ecclesie, ut possent cum aliis divinis interesse, & communicare, præmissa confessione facta coram Sacerdote, quæ licet pertineret ad Episcopum, D. Cyprianus voluit eam committere Sacerdotibus, & Diaconis.

Nec valet objicere hæc verba Concilii Triburenensis relata in Canone Fures Tit. de furtis: Fures si furandi comprehensi, vel vulnerati, Presbytero, vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus. Quibus volunt Hæretici præter Sacerdotem, alium esse absolute Sacramentali Ministrum. Non valet, inquam, tum quia ille rextus est mendosus, ut observant omnes Expositores; tum quia dato, & non concepto, quòd non sit mendosus, non debet intelligi de confessione Sacramentali, sed de ea confessione publica reconciliativa in primitiva Ecclesia frequentari solita, juxta responsonem jam datam ad Sanctum Cyprianum.

Obiter observandum est in casu necessitatis V. G. in evidenti periculo alicujus naufragii, absente Sacerdote, peccatores posse licite humilitatis, ac devotionis causa, & ad excitandam verecundiam, atque contritionem de peccatis confiteri Laico, dummodo hoc possit fieri sine scandalo; & ipse peccator non credat Laicum posse absolvere à peccatis, atque statuat eadem peccata suo tempore confiteri Sacerdoti, & clavibus Ecclesie subicere pro obtinenda absolute Sacramentali. Hæc quidem confessio ex natura rei est laudabilis, & licita atque utilis, quia Christus Summus Sacerdos intuitu humilitatis & devotionis hujus peccatoris confitentis peccata supplet defectum Sacramenti, & facit, quòd poenitens justificatur per votum illius; cum Deus non despiciat cor contritum & humiliatum, teste Propheta Psal. 50. ideoque utilis est hæc confessio facta Laico in forma præscripta, non solum propter bonam sic confitentis intentionem, quæ denotat animum poenitentem, & clavibus Ecclesie subditum, sed etiam ob dolorem de peccatis, ad quem excitatur.

His suffragatur D. Thomas, qui in 4. dist. 17. artic. 2. vocat eam quodammodo Sacramentalem, non quòd sit verum Sacramentum, & ex opere operato justificet, ut de facto justificat dum sit Sacerdoti jurisdictionem habenti, sed quia est quædam imitatio confessionis Sacramentalis, & ex ejus voto & desiderio proficiscitur, illamque velle facere poenitens in Sacramento, si adesse

Beda.

D. Cyprianus.

Quid sentiant dum sit de confessione faciendâ Laico in casu necessitatis.

D. Tho. mas.

Albertus Magnus.

Alexander Alesius.

D. Augustinus.

Sacramenti Minister; cum faciat quidquid in se est, ut peccata sua confiteatur. Ità sentiunt plures Doctores, & præsertim Albertus Magnus in 4. dist. 17. art. 58. ubi proponit, an aliquis possit suo focio confiteri, & an valeat illa confessio? Cui interrogatori sic respondet: Valet confessio facta Laico, ubi articulus necessitatis non contempnus Religioni excludit proprium, vel alienum Sacerdotem.

Alexander Alesius in 4. Summæ quæst. 27. ait: quòd talis confessio potest esse materia verecundiæ, quæ est una poena debita peccato, & in hoc confitens solvit aliquam poenam, quam solveret si confiteretur Sacerdoti; ideoque hæc confessio est meritoria, & movet ad contritionem peccatorum, per quam etiam extrâ Sacramentum delentur peccata, modò includat votum confitendi, & dicat ordinem ad poenitentia Sacramentum, cuius est pars essentialis, & intrinseca, ut declarat Sacra Tridentina Synodus.

Ejusdem confessionis Laico factæ utilitatem affirmat D. Augustinus, vel Author libri de vera & falsa poenitentia cap. 10. dicens: Tanta est vis confessionis, ut si deest Sacerdos, confiteatur Laico. Quibus verbis docet in casu necessitatis licitum esse confiteri Laico in sensu explicato.

ARTICULUS LV.

Tenet adversus Lutheranos, Satisfactionem in Confessione impostam, esse necessariam adimplendam.

Martinus Lutherus negat satisfactionem esse partem Poenitentia. Ejus ratio est, quia (inquit) contritio, & confessio possunt aliquo modo inferri ex Scriptura Sacra, satisfactio autem non potest. Quapropter dicit absolute absque ulla hæsitacione satisfactionem nullam debere fieri pro peccatis commissis, ex eo quòd dimissa culpa simul etiam remissa est omnis poena peccato debita. Et quamvis ipse Lutherus neget contritionem, quæ fit per peccatorum examinationem, & eorumdem detestationem, dicens illam esse metam hypocritism, neget pariter peccatorum enumerativam declarationem & confessionem auricularem esse necessariam, negat tamen satisfactionem cum majori impudentia, quia videtur contritionem & confessionem tolerare aliquo modo, quia credit contritionem & confessionem habere aliquod fundamentum in Scriptura, (quòd tamen dicit insufficientem & malè intellectum à Papistis) sed proclamat satisfactionem esse purum humanum contentum, atque nugamentum; nam lib. de captivitate Babylon. loquens de Catholicis sic ait: Eos non intelligere quòd sit vera satisfactio, & eam sic extollere, ut fidei in Christum non relinquunt locum miserime excommunicatis papistorum conscientis, alio curvante Romam, alio huc, alio illuc, illo in Carthaginiam, alio in alium locum, illo virgis se flagellante, alio corpus suum vigilans, ac Jejunis occidente: quæ monstrabit debemus Romana Sedes, & qui homicidii Ritibus, & Legibus, quibus totum mundum eo perdidisti, ut arbitrarer se posse Deo per opera pro peccatis satisfacere, qui sola fide satisfiunt. His verbis constat Lutherum acris impugnatione satisfactionem, quàm alias poenitentia partes scilicet contritionem & confessionem.

Lutheranus.

Calvinus. Melancthon. Kemnitius.

Idem falsum & impium Dogma Lutheri tenent & docent Joannes Calvinus lib. 3. institut. cap. 4. n. 25. usque ad num. 39. Philippus Melancthon in Apolog. Kemnitius in Examine Concilii Tridentini ad cap. 8. sels. 14. & alii, qui pro tuenda impia Lutheri Doctrina scripserunt, quos hic recensere superfluum mihi videtur.

§. I.

Præceptum de Satisfactione adimplenda.

Lutheranorum & Calvinistarum hæresis, quam hic impugnamus, evulsa & damna manet in variis Conciliis, in quibus satisfactio declaratur necessaria præsertim in Florentino sub Eugenio IV. in definitione Fidei circa Sacramenta Ecclesie Armenis data, ubi Patres discentes de Sacramento Poenitentia, & de

omnibus partibus ipsius essentialiter necessariis, inveniunt, quòd quartum Sacramentum est poenitentia, cuius quasi materia sunt Actus poenitentis, qui in tres partes distinguuntur, quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commissis cum proposito non peccandi de cætero; secunda est oris confessio, ad quam pertinet ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo Sacerdoti confiteatur integraliter; tertia est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium Sacerdotis, quæ quidem pars præcipue fit per Orationem, Jejunium, & Eleemosynas, & similes actus meritorios, qui ad Sanctitatem disponunt, & pro salutaris poenitentia solidè inunguntur à Confessariis. Igitur in hoc Concilio suam condemnationem invenit Lutherus.

Hoc falsum Dogma postea damnatum fuit expressè in Concilio Tridentino sels. 14. can. 13. & 14. Si quis dixerit, pro peccatis, quoad poenam temporalem, minimè Deo, per Christi merita satisfacere panis ab eo inflatis, & patienter toleratis, vel à Sacerdote injunctis; sed neque spontè susceptis, ne Jejunis, Orationibus, Eleemosynis, vel aliis ceteris pietatis operibus, atque ideo optimam poenitentiam esse tantum novam vitam, anathema sit. Si quis dixerit, satisfactioes, quibus poenitentes per Christum Jesum peccata redimunt, non esse cultus Dei, sed traditiones hominum, Doctrinam de gratia, & verum Dei cultum, atque ipsum beneficium mortis Christi obsecrantes, anathema sit. Quibus liquido constat satisfactioem à Sacerdote injunctam in confessione esse necessariam, tanquam essentialem hujus Sacramenti partem.

Hæc veritas firmatur innumeris Scripturæ oraculis, quibus Sancti Propheta, & Apostoli hortantur homines ad expianda peccata per opera meritoria, & satisfactoria, scilicet per Orationes, Jejunia, & similes Actus moraliter bonos. Sic Daniel cap. 4. monebat Regem Nabuchodonosor, ut hujusmodi satisfactioem pro peccatis suis faceret, dicens: Peccata tua Eleemosynis redime, & iniquitates tuas pauperum misericordis. Hoc autem non potest intelligi de redemptione peccati quoad culpam, quoniam peccata juxta reatum culpæ non redimuntur Eleemosynis, cum quis possit Eleemosynam dare, & esse in peccato, quin tamen ipse dando Eleemosynam peccet; igitur id, quòd Eleemosynarum largitione redimuntur juxta Danielis monitum, non est culpa, quæ non remittitur nisi contrito, sed est poena debita peccato, ut constat factò Propheta Regii, qui ut legitur 2. Reg. cap. 13. quamvis cognosceret enormitatem, & gravitatem culpæ, quam in adulterio & homicidio commiserat, & sufficienter ceruus esset hujus culpæ remissionem obtinuisse testimonio Propheta Nathan dicentis illi: Transibit quoque Dominus peccatum tuum: tamen post dictam culpæ remissionem multas calamitates, & poenas passus est, sicut ei prædixerat idem Propheta, non in remissionem culpæ, cum hæc jam dimissa fuisset, sed in remissionem poenæ. Idcirco necesse est post remissionem culpæ satisfacere per poenas, scilicet per Jejunia &c. in remissionem poenæ debita peccato dimisso per contritionem; cum post ipsius remissionem juxta declarationem expressam Concilii Tridentini sels. 14. can. 12. maneat aliqua poena solvenda secundum mensuram poenæ & temporis à Deo decretam.

Hoc facile colligitur ex eo, quòd Moyses pro populo Israeliticò Denm oranti Deus respondit, quòd constat quòd tota poena non remittitur, toties quoties culpa remittitur. Legimus enim in lib. Num. cap. 14. quòd cum Moyses orasset Dominum, dicens: Dimitte, obsecro, peccatum populi hujus secundum magnitudinem misericordie tue, sicut propitius fuisti egredientibus de Egypto usque ad locum istum: Dominus respondit: Dimissi juxta verbum tuum. Sed addit in versu 22. Attamen omnes homines qui viderunt Majestatem meam, & signa quæ feci in Egypto, & in solitudine, & tentaverunt me jam per decem vicibus, nec obediunt voci meæ, non videbunt terram pro qua juravi Patribus eorum, nec quicquam ex illis, qui detraxi mihi, intrabit eam. Ceterò ex illa responsonem patet, quòd post dimissam culpam remanebat adhuc poena aliqua sustinenda, nimirum privatio Terræ Promissionis, cuius possessionem non habuerunt Moyses, & Aaron, quamvis doluissent de peccato incredulitatis & diffidentia, quòd apud aquas contradictionis commiserant, ut credunt communitè Sancti Patres, existimantes culpam illis fuisse remissam,

Tridentinum.

Daniel.

2. Reg. 13.

Num. 14.

quamvis poena ob hoc peccatum illis à Domino definita non fuerit illis relaxata, ut constat ex eo quod nunquam intraverunt Terram Promissionis, prout illis Dominus minatus fuerat; aliquo enim impedimento detinebantur, qui erant indigni tanto beneficio, cum Deus conronet merita nostra in benedictionibus. Hoc autem impedimentum non erat culpa, quam supponimus remissam Moyfi, & Aarone, sed impedimentum peene luenda.

In novo Testamento habemus ejsdem veritatis argumentum Matth. 3. in quo legitur, quod Joannes Baptista Saducæos, & Phariseos venientes ad Baptismum suum alloquens dicebat: Progenies viperarum quis demonstravit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructum dignum poenitentiae, & nō vultis disere intra vos: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare Filios Abrahæ. Quibus verbis Joannes Baptista hortabatur eos ad poenitentiam in remissionem, & satisfactionem poenæ peccatis debita, ut notat D. Chry.

D. Chry. solummodo eundem locum sic exponens: Quomodo fructus fore poterimus? si utique peccatis adversa faciamus. Aliena rapisti, incipe donare iam propria. Longo est tempore fornicatus, à legitimo quoque usu suspendere conjugii, ac perpetuam continentiam sapienti paucorum dierum castitatem meditare, injuriam vel opere cuiquam, vel sermone fecisti, refer benedictionis verba corripit, & percutientes te, nunc officis, nunc etiam beneficiis placare conanda. Per hæc quidem verba ille Sanctus Doctor indicat poenas temporales, non ut per ipsas deleatur culpa, quæ per Sacramentum remittitur verè contritis, & confessis, sed ut per ipsas poenas remittatur poena æterna, quæ post Sacramentum debite susceptum mutatur in temporalem.

Undè Apostolus ad Rom. cap. 6. ejsdem veritatis testimonium reddens ait: Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiæ in sanctificationem. Hanc Apostoli admonitionem prævidit, & de ipsius executione nobis exemplum præbuit Propheta David, qui post peccatum suum, scilicet homicidium, & Adultærium, rigorosam poenitentiam egit; dicebat enim, ut in Psalmis ipsius legitur: Facta sunt mihi lacryma mearum die ac nocte, & lavabo per singulas noctes lectum meum, lacryma meis stratum meum rigabo. Cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscelam. Talia quidem faciebat Propheta (à quo peccatum fuerat translata) ut poenæ peccato debita remissionem obtineret, ut notat Iſchius in lib. 4. super Leviticum. Et Deus hujusmodi poenas & labores accepit, non in remissionem culpæ, tum quia ab eo translatur fuerat peccatum quoad reatum culpæ, tum quia poena non tollit effectivè, & formalitè culpam, sed in remissionem poenæ debita culpæ remissa.

Quantum ad Eleemosynam constat etiam esse satisfactoriam pro peccato ex illo Lucæ 11. vers. 41. Verumtamen quod superest, date Eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Ibi enim Evangelista loquitur de satisfactione pro poena, & non de reatu culpæ, cum sola Eleemosyna non faciat, ut omnia sint munda existenti in peccato; alioquin sequeretur, quod illi, qui sunt extrâ Ecclesiam, essent sine peccato, quia faciunt Eleemosynam, quin tamen per eam ipsi remittatur culpa. Ratio hujus veritatis est, quia Eleemosyna meretur remissionem poenæ illis, quibus remissa fuit culpa per Sacramentum in re, vel in voto susceptum. Undè D. Joan. Chry. solummodo super Matth. ferm. 9. inquit: Eleemosyna amica Dei consistit, & semper et propinqua est pro quibuscumque voluerit, facile minus gratia impetrat, vincula peccatorum ipsa dissolvit, fugat tenebras, extinguit ignem, huic cum multa fiducia porta caeli aperitur. Hæc verba evidenter probant Eleemosynam redimere à poena peccato debita, non autem à culpa, quæ virtute Sacramenti deletur, & ipsa remissa remanet aliqua poena, quæ per opera reponenda est Eleemosyna, cum extinguit ignem, qui significat ipsam poenam, & aperit portam caeli, ad quod nullus ascendit, nisi prius satisfecerit usque ad ultimum quadrantem, seu totam poenam peccato debitam luert.

Divus Fulgentius in Epistola ad Venantium de recta poenitentia circa finem Epistolæ habet: Convertere si de peccatorum remissione nullatenus desperemus, tenentes Domini fidele promissum, quo ait: cum conversus fueris, & ingemueris, sal.

vis eris, pressuras, tribulationesque presentis temporis longanimiter toleremus, & à timore Dei nullatenus recedamus. Præcepit enim nos Apostolus esse in tribulatione patientes, qui etiam correctionem presentis temporis ad evitandum futurum iudicii poenam multum nobis prodesse restatur dicens, cum iudicamur autem à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Ex quibus patet pressuras, tribulationes, jejunia, & alia similia opera, quæ solito peccatoribus contritis, & absolutis imponuntur, esse satisfactiones absolute necessarias, ut à penis redimantur. Nam Scriptura extollit gemitus, & salvos declarat gementes, non omnes absolute, sed gemitus conversorum, seu eorum, qui sunt absque ullo reatu culpæ, cum Deus dixerit: Cum conversus fuerit, & ingemuerit, salvus erit. Conversus autem ad Deum nullam culpam habet; cum sit in gratia habituali, licet habeat aliquam poenam luendam. Hinc est, quod D. Augustinus ad virginem lapsam cap. 8. inquit: Quantumvis afflictionem, quantumvis dolorem, quantumvis laborem, & indecorem subire esto contenta, dummodo ab æternalibus poenis liberis; & inde demonstrat ei afflictiones esse tolerandas, quia eximunt à penis æternis, si in poenæ peccatis debite remissionem suscipiantur.

Idem S. Doctor post demonstrationem hanc subdit: Talis vita, talis actio poenitentia, si fueris perseverans, audit sperare, si non gloriam, certe poena vacationem. Et post hæc sic concludit: Peccator ergo si sibi ipsi non peperit, à Deo illi parciatur, & si fueris poenas gubernæ precipuas in hoc parvo vite spatio compensaveris, seipsum ab æterno iudicio liberat. Hæc sola auctoritas sufficit ad convincendos Hæreticos, quoniam evidentè demonstrat, quod ille, qui corpori suo non parciat, liberatur à penis gehennæ. Quod esse non posset, si satisfactio in operibus laboriosis consistens non esset vera pars poenitentis Sacramentalis, qua remittuntur culpæ peccatorum, & poenæ æternæ mutantur in temporales in hac vita sustinendas, ut optime concinit S. Prosper lib. 2. de vita contemplativa cap. 7. de Laicis, qui ultrâ crimina confitentur, & de his poenitentiam libenter suscipiunt, ubi ait: si ipsi sui iudices fuerint, & veluti sua iniquitates ulores hic in se voluntariam poenam severissimam animadversiois exercent, temporalibus poenis mutabunt æterna supplicia, & lacrymis ex vera cordis compunctione fluentibus resingunt æterni ignis incendia. Et postea de Clericis qui idem faciunt; Ab Altari cui ministrabant, non animo, sed officio separati, vitam tanquam mortuam plangunt, certe quod reconciliatio sibi effectus poenitentia fructibus Deo, non solum amissa recipiant, sed etiam crues superni civitatis effecti ad quantum sempiterna perveniunt.

Ex his constat satisfactionem, quam hic facimus, quæque nobis à Confessario iniungitur, esse necessariam partem unam Sacramenti poenitentis, & mereri remissionem poenæ debite peccatis in Sacramento remissis; nam per contritionem, & dolorem de peccatis confessis, & absolutis culpa remittitur, & poena peccato debita per satisfactionem extinguitur. Undè Apostolus ad Hebr. cap. 12. vers. 6. volens ostendere satisfactionem, seu opus laboriosum esse iustis necessarium ait: Quem diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem Filium, quem recipit. Hoc est, vult, quod Iusti patiantur in hac vita, ne patiantur post mortem. Deus solet benignitate sua deducere in refrigerium eos, qui transferunt per ignem, & aquam. Per utrumque igitur scilicet per dolorem & lacrymas transeamus, ut ad gloriam pervenire valeamus.

§. II.

Proponuntur, & Solvuntur Lutheranae Rationes.

Lutherus, Calvinus, & alij Hæretici satisfactionem rejicere volunt ex Passione Christi Domini. Dicunt, quod ipse Christus Dominus pro nobis omnibus satisfecit, ideoque injuriam ei facit peccator, qui pro suis peccatis Deo satisfacere conatur, quia eo ipso minueret videtur gloriam Passionis Christi, quia illa non fuisset sufficiens ad satisfaciendum pro peccatis nostris. Nam inquit Calvinus: Quid quæro nobis præstitisse Christum, si adhuc pro peccatis poena exigeretur &c. Igitur (inquunt Hæretici) nulla potest nobis injungi obligatio satisfaciendi

D. Augustinus gustin.

D. Prosper per.

Heb. 12.

Prima Hæreticorum ratio.

ciendi pro peccatis nostris, pro quibus Christus infinitam satisfactionem exhibere voluit.

Hæc Hæreticorum ratio, est falsa; nostra quidem satisfactio non derogat satisfactioni, quam Christus pro nobis exhibuit, quia dum satisfaciendo patimur pro peccatis nostris, Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, & ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficiamur, certissimamque inde arham habemus, quod si compatimur & conglorificabimur, ut declarat Tridentinum loco supra citato cap. 8. hocque confirmat S. Petrus Epist. 1. cap. 2. vers. 21. dicens Judæis de novo conversis: In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus cum loquatur de poenis in hac vita sustinendis, ad quas nos vocavit Christus, ut ex verba præcedenti colligitur, ubi habetur: Quia enim est gloria, si peccantes, & colaphizati sufferitis? Sed si bene facientes, patienter sustinetis: hæc est gratia apud Deum. Dicant itaque Lutherani Christum pro nobis satisfecisse, & tamen non exclusisse opera nostra satisfactoria; alioquin non diceret: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me, cum hanc crucem tollere esset superfluum.

Christus pro nobis satisfecit eo modo, quo factus est pro nobis redemptio, & iustitia. Undè sicut non obstante priori redemptione per Christum facta, qui post Baptismum peccat, tenetur non solum dolere, ut à servitute peccati liberetur, & à captivitate Diaboli redimatur: sed etiam veniam petere à Deo ut eam obtineat, ut fateatur Hæretici. Ità etiam non obstante priori redemptione, aut satisfactione à Christo exhibita in cruce Deo Patri, qui post Baptismum peccat, tenetur satisfacere, & suam satisfactionem (quæ alias, scilicet sine valore satisfactionis Christi non esset valida) cum Christi satisfactione connectere, ut per illam faciat quod per se facere non posset. Reverà Christi satisfactio est superabundans, sed nobis debet applicari per proprias satisfactiones. Nec possunt Hæretici contradicere, nam docent, quod merita Christi applicantur credentibus per illam fidem, qua credunt; quin tamen dicant fidem, quam habent, evacuare meritum satisfactionis Christi, ideoque nequeunt dicere satisfactionem Christi esse inutilem, licet hæc per nostram applicetur nobis.

Iterum obijciunt, & præsertim Lutherani qui putant nomen satisfactionis adinventum fuisse à Theologis Scholasticis, quia nomen illud (inquit) non invenitur in Sacris Litteris, neque in Sanctis Patribus. Ut autem pateat hæc esse mentem Lutheri, afferenda sunt hic verba, quæ habentur in articulo 5. impugnationis ab ipso Lutero factæ contra Bullam Leonis X. ubi legitur: Vehementer autem odi, & sublatum velle hoc vocabulum, satisfactio, quod modo in Scripturis non invenitur, sed & periculosum habet sensum, quasi Deo quisquam possit pro ullo peccato satisfacere, cum ille gratis ignoscet omnia.

Respondeo falsum esse, quod ait ipse Lutherus; nam vocabulum satisfactionis habetur in lib. Levitici cap. 17. & 24. In prima Epistola D. Petri cap. 3. vers. 14. Deinde dato & non concessio, quod hoc vocabulum non reperitur in Sacris Litteris, tamen argumentum Lutheri nihil concludit; nam Sacra Littera præscribunt nobis Leges de operibus, quæ facere debemus, & de rebus quas credere renemur, quin præscribant nobis nomina, quibus necessariò uti debemus, ut à nobis verè & propriè exprimentur; quoniam dum de re ipsa constat, parum refert hoc, vel alio vocabulo uti, modo subsistat, & concedatur Dogma Fidei. Certum enim est apud omnes, quod vocabulum consubstantialitatis non invenitur in Sacris Litteris, tamen Lutherani utuntur hoc vocabulo contra Arianos, cum dicant contra eosdem juxta Fidem Ecclesie Romanæ Filium esse Patri consubstantialem, & contra Macedonianos Spiritum Sanctum esse Patri & Filio consubstantialem; ergo debent etiam uti vocabulo satisfactionis, licet non reperiant illud in Sacris Litteris; cum in eisdem Litteris constat de fructibus dignis poenitentia faciendis, & de arumnis, laboribus, & aliis similibus operibus sustinendis in remissionem peccatorum. Quemadmodum enim ex his verbis Christi: Ego & Pater unum sumus, inferunt consubstantialitatem Verbis, ex aliis debent inferre satisfactionis necessitatem.

Hæreticorum rationis solutio.

1. Petr. 2.

Idorus.

Severus 2. de Miraculis Sancti Martini cap. 13. inquit: Fornica. Sulpicio deputatur ad poenam, nisi satisfactione purgatur. Hinc est, quod Lutherani non possunt impugnare satisfactionem velut rem novam à Theologis Scholasticis adinventam, cum hæc concilia antiquissima sint.

Ezech. 18.

Explicatur authoritas Ezechielis.

Instantia Calviniana.

Rejicitur instantia Calviniana.

Præterea hoc vocabulum fuit semper usitatum à Sanctis Patribus in Conciliis Ancyrano, Nicæno I. Eliberritano, Gangrensi, Chalcedonenſi, Illerdenſi, & in aliis antiquissimis, & à S. Isidoro, qui floruit in VII. sæculo, ille enim Sanctus Doctor in Sinom. cap. 6. ait: Crimis es & in cinerem converteris, vivas ergo semper lugens, semper maerens, semper suspiria cordis emittens. Et lib. de Summo bono cap. 13. addit: Ille digno poenitentiam agit, qui ventum suum legitima satisfactione plangit. Et Severus Sulpitius lib. 2. de Miraculis Sancti Martini cap. 13. inquit: Fornica. Sulpicio deputatur ad poenam, nisi satisfactione purgatur. Hinc est, quod Lutherani non possunt impugnare satisfactionem velut rem novam à Theologis Scholasticis adinventam, cum hæc concilia antiquissima sint.

Tandem obijciunt illud Ezechielis 18. Si impius egerit poenitentiam, omnium iniquitatum ejus non recordabor. Et alibi: Impietas Impii non nocet ei quacumque die fuerit conversus. Ibi enim Deus (inquunt) declarat, quod nihil exigit pro peccato post remissam culpam, quia si aliquam post remissionem culpæ Deus exigeret pro peccato poenam, jam recordaretur iniquitatum Impii post illius conversionem, cum hæc poena non possit exigi de peccato prorsus obliato; hæc quidem oblitio tam poenam, quam culpam comprehendit.

Respondeo hanc auctoritatem non nocere, quia Deus promissit non absolute, & quomodocumque, sed solum sub conditione, se non recordaturum iniquitatum Impii, sed solum conditionalitè, nimirum si impius fecerit iustitiam, & egerit poenitentiam. Porrò poenitentia integra, & perfecta, qua ad Deum convertitur Impius, complectitur satisfactionem, sicut contritionem & confessionem, quia obligat ad plangenda præterita, estque simul Tribunal, in quo Judex punit poena temporali ea, quæ punitione digna sunt. Hinc fit, quod ille, qui pro peccato suo non satisfacit Deo, non facit integram & perfectam poenitentiam; ideoque Propheta Ezechiel in conversione Impii comprehendit satisfactionem; ac proinde Lutherani non possunt hæc uti auctoritate contra nos, cum implicite saltem referat illam satisfactionem, quam ipsi negant, quamque poenitentia significat, & continet, sicut totum continet partes suas integrantes.

Dicunt cum Calvino, quod si hæc satisfactio esset necessaria, sequeretur homines non justificari gratis, nec gratis redimi à poenis æternis, sed intuitu operum satisfactoriorum. Quod manifestè opponitur menti Ezechielis & aliorum Prophetarum, imò & menti Apostolorum, qui aperte docent justificationem nostram esse opere gratuitum, quod non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis ex Divo Paulo.

Dei non valet hæc instantia Calviniana; est enim prorsus inutilis, quoniam satisfactionis nostræ meritum totum refunditur in gratiam Christi Domini. Nostra quippe satisfactio, quam pro peccatis nostris exolvimus, non ita à nobis est, ut non sit per Christum Jesum; in ipso quidem vivimus, movemur, & sumus; ex nobis nihil possumus tanquam ex nobis, sufficientia nostra à Deo est; cum eo cooperante, omnia possumus, licet ex nobis nihil facere valeamus; idcirco non habemus undè gloriemur, sed omnis gloria nostra est in Christo Jesu, cujus gratia rectè operamur, & pro peccatis satisfaciimus facientes fructus dignos poenitentia; qui quidem fructus ex illo vim & efficaciam habent, non à nobis, sed ab illo offeruntur Deo Patri, & per illum à Deo Patre acceptantur. Itaque ex nostra assertionem non sequitur hominem non justificari gratis, nec Catholicis in hac parte tuerentur Pelagianismum justificationem nostram naturæ viribus tribuens; cum opera nostra refundantur in gratiam & meritum Christi Domini, cujus Passio est causa meritoria nostræ justificationis, ut declarat Sacra Tridentina Synodus.

Insuper dicunt satisfactionem nostram quantumvis magnam, & diuturnam esse inutilem, & insufficientem ratione inæqualitatis, quæ inter peccatum & opus nostrum est, quia opus nostrum etiam si gratia excitante, & adjuvante fiat, semper est finitum, & offensa Dei est infinita.

Huic rationi respondeo juxta Doctrinam Scotistarum, & dico, quod satisfactio facta Deo pro peccatis est infinita ea ratione, qua Dei offensa censetur infinita, seu

infinitate extrinseca, & ratione objecti, scilicet quia tendit in objectum infinitum, sicut offensa. Vel dico cum S. Bonaventura Doctore Seraphico, quod licet homo pro sua culpa infinita non possit satisfacere ex propriis viribus, potest tamen divina adiuvante gratia, & informante Spiritu adoptionis satisfacere pro pœna aliqua temporali, quæ non est infinita ex ratione sua intrinseca; alioquin frustra Deus in Sacris Litteris nos ad satisfactionem, aut ad penitentiam vocaret, cum hortaretur nos ad rem inutilem & nullatenus necessariam. Salutaris tamen, & iusta est hæc adhortatio, ut probat exemplum Apostolorum, qui ut legitur in lib. Act. c. 26. Judæis & Gentibus prædicabant, ut agerent Penitentiam, & converterentur ad Deum, digna opera, aut fructus dignos penitentia facientes: igitur bonum, imo & necessarium est pro pœna peccatis nostris debita, satisfacere castigando corpus ad instar Apostoli, & in servitute redigendo illud.

Hujus satisfactionis necessitatem manifestat Casarius Arelatenfis Homil. 1. ex fructibus, quos ex penitentia recipimus, ibi enim inquit: Mortificatione presentis, futura mortis sententia prævenitur, & dum culpa auctor humilitatur, culpa consumitur, dumque exterior afflictio voluntaria distributionis inferitur, tremendi Judicii offensa sedatur, & ingentia debita labor solvit exiguus quæ vix consumpturus erat ardor æternus. Et D. Hieronymus in cap. 1. Prophetæ Joe, 1. ait: Qui peccator est cilicio accingatur, & plangat, & cetera, vel dormiat in sacco, ut præteritas delicias per quas Deum offenderat, vite austeritate compense. Ex quibus verbis liquido constat per satisfactoria opera solvi pœnam, non æternam, cum hæc per Sacramentum valide susceptum mutetur in temporalem, sed hanc, seu eam quæ fuisset æterna, si peccatum quoddam reatum culpæ non fuisset remissum.

ARTICULUS LXI.

Docet contra Hierarchitas, Extremam-Unionem esse verum Sacramentum.

Adversus Extremam-Unionem Sacramentum plures insurrexerunt Hæretici, quorum primi dicuntur Hierarchita, sic dicti ab Hierarcha viro Hæretico, qui tempore Taciti Imperatoris, & Eurychiani Summi Pontificis circa annum Domini 279. dicebat teste Divo Augustino de hæresibus cap. 47. Extremam-Unionem non esse rem Divinam, nec Sacramentum à Deo institutum, sed cæremoniam purè humanam ab Idiotis inventam, & à Summis Pontificibus numeratam inter Sacramenta. Eundem errorem postea scilicet anno 796. sub Constantino VI. Imperatore, & Leone III. Papa suscitavit Albanenses viri Hæretici inter reliquos, qui ab orbe condito extiterunt, Divina Doctrina Corruptores Sceleratissimi, ut observant plures Scriptores. Non desunt alii adherentes in eodem errore fuisse Albigenes, Joannem Hus, & Joannem Wicleffum, sed quia sunt alii, qui contrarium affirmant, & præsertim Thomas Waldensis, qui eos ab illa accusatione absolvit, & absolutus tueretur contra antiquos Scholasticos, non audeo eos inter Extreme-Unionis hostes reponere. Aliter sentio de Luthero, cum constet ipsum subscripsisse errori Albanensium, ei scilicet, qui circa Extremam-Unionem versatur. Nam lib. de captivitate Babylonica in hoc Sacramentum sic invenitur: Si unquam in Extrema-Unionem, nunc præcipue deliratum est, signum est, ex hac Apostoli sententia, si quis infirmatur &c. a nobis oportere hominem ungi, cum non Sacramentum, sed signum sit. Ex his verbis & aliis, quæ referre superfluum esset, declarat Impius ille vir Extremam-Unionem non esse Sacramentum.

Luthero adhæsit Calvinus qui lib. 4. institut. num. 18. & sequentibus contendit Unionem à S. Jacobo memoratam ad solam gratiam Curationum pertinuisse, quæ dumtaxat viguit tempore Apostolorum, quamque Pape postea receperunt & instituerunt Sacramentum; quamvis, inquit, verè sciant homines non habere potestatem instituti Sacramenta, ut declarat Tridentina Synodus: ibi enim ait: Unctio quæ ab Apostolis usurpatur in vo-

firmorum sanatione, non ut esset curationis organum, sed symbolum duntaxat, quo impeditorum vultus admoneretur, unde tanta virtus prodiret, ne scilicet ejus tandem Apostolis iribuerent; oleo autem significare Spiritum sanctum, ejusque dona vulgare ac trivium est. Ceterum evanuit illa gratia curatio, sicut & reliqua miracula quæ ad tempus voluit Dominus, quo novam Evangelii prædicationem in æternum admirabilem crederet. Idem sentiunt omnes Lutheri & Calvini Discipuli & Sectatores, ac proinde negant Extremam-Unionem esse Sacramentum, sed dicunt esse quamdam cæremoniam ab Apostolis inventam, vel à Summis Pontificibus, & præsertim à Felice IV. ut impiè dicere voluit Kemnitius, qui solus assignat hunc Pontificem, non advertens diu ante Felicem IV. Ecclesiam administrasse Extremam-Unionem infirmis, ut patet ex Historia Sacra,

S. I.

Probat Sacramenti Extremæ-Unionis existentiam.

Extremam-Unionem esse unum ex septem Sacramentis à Christo Domino institutis definitum manet contra prædictos Hæreticos in variis Conciliis, præsertim in Cabilonensi II. can. 48. & in aliis ipso anterioribus, in quibus numerantur septem Sacramenta, quorum unum est Extrema-Unctio. In Florentino sub Eugenio IV. celebrato, ubi habetur: Quintum Sacramentum est Extrema-Unctio, cujus materia est Oleum Olivæ per Episcopum benedictum, hoc Sacramentum, nisi infirmo de cuius morte vivemus, dari non debet, qui in his locis unguendus est, in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum, aut locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem. Forma hujus Sacramenti est hæc. Per istam sanctam Unionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, & similiter in aliis membris. Minister hujus Sacramenti est Sacerdos, effectus verè est mentis sanatio, & in quantum anima expedit, etiam corporis. Ibi enim non solum declaratur hujus Sacramenti institutio, sed etiam firmatur per ejus materiam, formam, ministerium, & effectus. In Moguntino IV. celebrato sub Paulo Papa III. anno 1549. cap. 34. Tandem eadem veritas stabilitur & firmatur in Tridentino sess. 14. de Sacramento Extremæ-Unionis can. 1. & 2. ubi legitur Sanctos Patres sic pronunciasse contra Lutherum: Si quis dixerit, Extremam-Unionem non esse verè & propriè Sacramentum à Christo institutum, & à Beato Apostolo Jacobo promulgatum, sed ritum tantum acceptum à Patribus, aut signum tantum humanum, anathema sit. Si quis dixerit, Sacram Unionem infirmorum non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curatio, anathema sit. Sileant igitur Hæretici, & credant Extremam-Unionem non esse quædam cæremoniam, seu inventum purè humanum, gratiam gratis datam, sed verum Sacramentum à Christo Domino institutum.

Conciliorum autoritatem confirmant communiter Doctores Catholici testimonio S. Marci Evangelistæ c. 6. vers. 13. ubi legitur, quod Apostoli ad prædicandum missi Demonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægrotos, & sanabant. Quæ verba exponens D. Hieronymus inquit: Mittuntur deinde duodecim Apostoli, & datur eis potestas præcepta docendi, unde comitetur verbum simul & factum, & cum promissis invisibilibus visibiles virtutes miscet, & cum ungebant Oleo ægros, infirmitatem Fidei virtute corroborans. Inde enim facile inferitur Unionem illam fuisse institutam à Christo tanquam signum visibile, cui annexa est promissio gratiæ per illud conferendæ, ut proprium est cuilibet Sacramento à Christo pro sanctificatione nostra instituto. Hujus Divinæ institutionis ratio est, tum quia Apostoli hac ipsa Unctione utebantur propter Christi mandatum, ultra cujus voluntatem, & præsertim Christi institutum, ultra cujus voluntatem, & præsertim Christi institutum nihil fecerunt pro sanctificatione animarum, nullumque signum pro gratia conferenda instituerunt, scientes quod gratiam & gloriam dabit Dominus: tum quia hæc Unctio effectum invisibilem conferebat: scilicet gratiam, quæ est sanitas animæ. Non enim improbabile est per hæc verba: sanabant eos, interpretari, Sanctificabant eos: ideoque hæc Unctio super ægro.

ægrotos facta ab Apostolis est verum Sacramentum; cum habeat veri Sacramenti definitionem, id est, sit signum visibile divinitus, ac permanentiter institutum, ordinatum ad conferendum effectum invisibilem, nimirum gratiam sanctificantem, ut declarat Sanctus Jacobus in sua Epistola Canonica cap. 5. dicens: Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesie, & orent super eum, unguentus eum Oleo in nomine Domini, & Oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei. Ex quibus verbis constat in Extrema-unionem reperiri omnia, quæ ad verum Sacramentum desiderantur, illudque perficiunt, & complent, quæque Hæretici, & præsertim illi, quos hic impugnamus, admittunt in Baptismo, quem Sacramentum esse credunt propter hujusmodi condiciones. Nam in Extrema-unionem reperitur materia, videlicet Oleum Sanctum, quod à Sacerdote Legis novæ unguendus est infirmus, sicut in Baptismo reperitur aqua, quæ abluendus est puer baptizandus. Reperitur etiam forma, scilicet Sacerdotis verba supra memorata in Concilio Florentino, & in Rituali Romano. Reperitur tandem effectus, scilicet gratia, mediante illo signo, nimirum Unctione conferenda infirmis in extremo vitæ articulo constitutis, ut suadent hæc ultima verba ejusdem Sancti Jacobi: Et si in peccatis sit, remittentur ei. Hæc quidem peccati remissio de via ordinaria fieri nequit sine collatione gratiæ sanctificantis, quæ est qualitas supernaturalis expulsiva peccati, ut docent communiter omnes Theologi cum Sanctis Patribus. Igitur illa Extrema-unctio habet omnes condiciones, quas habet Baptismus pro conferenda gratia, ac proinde est Sacramentum à Christo Domino institutum sicut Baptismus, cum omne signum visibile gratiam conferens ex opere operato sit verum Sacramentum, quod Christus solus potuit instituire in sanctificationem animarum. Hæc quippe institutio divina est, exigitque potestatem excellentiam, quam nullus homo habuit.

Epistola Canonica 5.

Kemnitius.

Cabilo. nense II. Florentinum.

Vana Lutherana non instantia.

Moguntinum. Tridentinum.

Solutio ad Lutheranos non instantia.

Instantia Calviniana.

Rejicitur Calvinis instantia.

civitates Presbyteros, sicut & ego disposui sibi. Ibi enim Apostolus per Presbyteros non intelligit Seniores Laicos, sed Episcopos, qui etiam sunt Sacerdotes. Nam si per Presbyteros, Seniores intellexisset, absurda fuisset ejus locutio, quia Titus non poterat facere Senes eos, qui Senes non erant, nec necesse erat Seniores Laicos instituire in Insula Cretensi, quia fortè in ea erat numerus sufficiens. Ità etiam D. Jacobus per Presbyteros non intellexit Laicos-Seniores, sed Sacerdotes; ideo non dixit absolute Presbyteros, sed addidit, Ecclesie, ut ostenderet se loqui de Sacerdotibus, non verò de Senioribus, qui licet dicantur Presbyteri apud Grecos, tamen non dicuntur Presbyteri Ecclesie, per quos solitò intelligimus Sacerdotes, & per Presbyterarum, Sacerdotium.

Non parùm juvat afferre antiquorum fidem de hoc Extremæ-unionis Sacramento, ut inde videamus eam non fuisse à Summis Pontificibus institutam, ut foverint Hæretici. Concilium Nicanum I. quod fuit celebratum anno 325. in Can. 69. Arabico munitur Olei infirmorum, ipsumque à Chrismate, & Oleo Cathermenorum distinctum ibi enim ait: Transacta anno debet Sacerdos benedicere Aquam & Oleum, non sicut fit in Baptismo, neque sicut benedicuntur Christis sed sicut Oleum infirmorum. Oleum autem illud pro infirmis benedictum nullum alium propterea habere finem, nisi infirmis sanctitatem conferendam. Innocentius I. qui creatus fuit anno 402. à Divo Augustino, D. Chryostomo, & D. Hieronymo mirificè laudatus, interrogatus à Decentio Episcopo Eugubino, utrum Extrema-unctio danda esset penitentibus, quibus cætera Sacramenta negabantur, respondit sic in Epistola ad ipsum scripta cap. 8. Penitentibus istud infundi non potest, quia genus est Sacramenti, nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? Sanè hæc responsio est de Sacramento Extremæ-unionis, quia interrogatio est de eodem, & ideo Fides, qua credimus Extremam-unionem esse Sacramentum, non est nova, ut garrunt Hæretici. Osbernus in vita Sancti Donstani Cantuariensis Archiepiscopi refert quendam Matronam dixisse ad prædictum Sanctum ad huc Monachum. Tantum precor ut cras ad me venias, & mihi cum Sacramento Sacra-unionis, Vinctum Domini corporis rradas, Fateor non invenisse tempus, quo vivebat ille Episcopus, creditur tamen antiquissimus. Sunt alia quamplurima veterum testimonia, quibus firmatur Extremam-unionem semper fuisse receptam, & collatam, ut Sacramentum. Sed sufficiat referre illud, quod habetur in Capitularibus Caroli Magni, quo nono Sæculo floruit lib. 6. cap. 75. ubi legitur: Si infirmitate depressus quis fuerit, vitam sine communi-
non finiat, nec unionem Sacramenti Olei careat. Et aliud, quod affert Doctissimus Hugo à S. Victore Sententiarum tract. 6. cap. 15. Est & aliud sacramentum, scilicet Unctio infirmorum, quæ sit Oleo consecrato per Episcopum. Quippe hæc omnia certissima testimonia ostendunt Hæreticis, & contra ipsos probant semper apud Fideles Extremam-unionem fuisse receptam, ut verum Sacramentum à Christo institutum. Undè Venerabilis Beda exponens verba D. Jacobi in Commentariis super Epist. Canon. ait: Hoc & Apostolos fecisse in Evangelio legitimus, & nunc Ecclesie consuetudo tenet, ut infirmi Oleo consecrato unguantur à Presbyteris, ut Oratio comitante sanentur. Quod probat id, quod supra statimus, nimirum Extremam-unionem fuisse collatam infirmis tempore Apostolorum.

Nicanum I.

Innocentius I.

Testimonia antiquorum.

Beda.

Lutherani hoc argumento convicti conantur rejicere illam Epistolam Catholicam, negando eam esse D. Jacobi Apostoli. Sed in vanum laborant, quia hæc Epistola Catholica est verè Canonica, ut in proprio loco diximus cum Tridentino contra plures Hæreticos. Dicunt insuper, quod si hæc Epistola sit S. Jacobi, tamen non probat, quia voluerunt plures esse in Bibliis nostris Libros Apocryphos, (quamvis omnes, quos recipit Ecclesia Romana, Libros, sint verè Canonici) quia non licet Apostolo autoritate propria instituire Sacramentum, cum hoc sit solius Christi munus proprium.

Sed hæc ratio minus valet, quia falsò supponit D. Jacobum esse institutorem hujus Unionis. Nullus certe fuit unquam demens, ac impiè maledicentia, ait nos Alphonfus à Castro, qui diceret D. Jacobum fuisse tam arrogentem, ut pro Sacramentum traderet, quod non esset Sacramentum (si Lutherum excipias) quod nullus impudentior invenitur) quia D. Jacobus non instituit Sacramentum, sed per hæc verba, infirmatur quis in vobis? &c. Populo tradidit id, hoc est Sacramentum, quod ipse acceperat à Christo, qui alia mundo volebat innuare per Matthæum, alia per Marcum, alia per Lucam, alia rursum per Joannem, alia per Apostolos, ut constat de Paulo, qui multa insinuavit, quæ omnino ab Evangelistis prætermissa sunt. Quare mirari minime debet Lutherus, si Deus voluerit per D. Jacobum nobis insinuare Christum esse hujus Sacramenti Authorem, Jacobum verò solum Præconem & Promulgatorem, ut meminit Tridentina Synodus loco citato can. 1.

Alter Hæreticus non minus Impius, quàm Lutherus, scilicet Joannes Calvinus probat D. Jacobum esse hujus Unionis Institutorem, quia administrationem ejus committit Senioribus, Sacramenta autem Christi, si Baptismus excipias (inquit) tantum à Sacerdotibus administrari possunt. Igitur Extrema-unctio fuit instituta à B. Jacobo, nam per Presbyteros intelligere debemus Seniores, cum Presbyter sit vox Græca, quæ significat Seniore, & per consequens non est Sacramentum à Christo institutum, sed quædam cæremonia à Divo Jacobo inventa.

Porro non valet hæc instantia, quia Apostoli per Presbyteros intelligunt Sacerdotes, ut constat ex illo Pauli ad Titum cap. 1. Reliqui te Crete, ut constituas per aliquo-

Extrema-unctio in usu temporis Apostolorum.

aliquorum Patrum Extremam-unctionem non fuisse in usu in primis Ecclesiae saeculis, neque esse verum novae Legis Sacramentum,

§. II.

In quo referuntur, & refutantur Rationes Extremam-unctionis Sacramentum Impugnantes.

Dicent nullum Evangelistam meminisse hujus Sacramenti. Nam (inquiunt) ea Unctio aegrotorum, cujus meminit S. Marcus cap. 6. non fuit Sacramentalis, sed tantum curativa: igitur non valet responsio data pro solutione precedentis argumenti nimirum ex omissione nihil esse inferendum.

Respondet cum D. Thoma, & aliis Sanctis Patribus, hanc rationem non valere, quia multa Dominus dixit & fecit, quae in Evangelio non continentur. Multa enim sunt, quae Christus oretenus Ecclesiae tradidit. Unde Act. 1. dicitur, quod Christus post Resurrectionem suam per dies Quadraginta apparuit Discipulis loquens cum eis de Regno Dei, seu de triumphante Ecclesia, sed potissimum de militante Ecclesia & erudiens eos de omnibus ad Ecclesiae gubernationem pertinentibus; quae de causa D. Joannes cap. 20. vers. 30. inquit: Multa quidem, & alia signa fecit Jesus in conspectu Discipulorum suorum, quae non sunt scripta in libro hoc. Ex quo sequitur, quod ex libro Evangelistarum, & ex silentio eorum non debet inferri promulgatio D. Jacobi de Extremam-unctionis Sacramento, cum ipse D. Jacobus scripserit, dicitante Spiritu S.

Dicent item Haeretici (duce Calvino) Si unctio esset Sacramentum, quia Apostoli ungebant aegrotos, vel quia D. Jacobus misit infirmos ad Presbyteros Ecclesiae, sequeretur etiam, quod Natatoria Siloe, cujus meminit D. Joannes cap. 9. vers. 7. & 11. esset Sacramentum, cum certis temporum vicibus se immergebant male habentes; Sacramentum similiter esset item Lutum ex sputo, & pulvere Coeco nato applicatum: porro hoc usque tamen nullus dixit hanc duo esse Sacramenta à Christo instituta, quia nulla potest assignari ratio deducta ex Sacris Paginais, nullaque potest haberi Patrum, aut Conciliorum auctoritas: igitur ex unctioe facta ab Apostolis & ex admonitione D. Jacobi, nullus debet inferre unctioem esse Sacramentum.

Sed ridiculum est hoc argumentum, & probat evidentiter Haeticorum Ignorantiam, quoniam inde demonstrat quod credunt, nos venerari Extremam-unctionem, ut Sacramentum, eo praecise quia Apostoli per hanc unctioem sanabant infirmos, quod est falsum. Nos enim credimus Extremam-unctionem esse Sacramentum, quia Apostoli per illam unctioem animam ad bonum roborabant per gratiam, quam Deus illis aegrotis per ministerium Apostolorum tunc dabat, nuncque per aliorum Sacerdotum ministerium confert, non autem quia Apostoli per illam unctioem sanabant corpora, ut ipsi Haeretici nobis imputant. Lutum vero ex sputo & pulvere, quo Caecus unctus est, nullam habuit virtutem sanandi, aut si aliquam habuerit, tunc solum, seu dum Christus illo linivit oculos Caeci, illam habuit: idcirco postea nullo Caeco dedisset visum, etiam si illo aliquis alius linitus, & postea in Natatoria Siloe locus fuisset, ut asserit noster Alphonsus à Castro; & dato quod Caecis corporis visum dedisset, tamen non contulisset animae gratiam, quam conferebat aegrotis unctio, quia Deus de his nullam dederat promissionem, ideoque Sacramentum dici non potest: quamvis unctio Sacramentum dicatur, cum non habeat promissionem de donatione gratiae, quam habet unctio, quamque habebit usque ad finem saeculi. Hoc verum esse patet ex verbis D. Jacobi Apostoli: Et si in peccatis sit, remittentur ei. Certum enim est, quod ipse Apostolus illam promissionem remissionis peccatorum non promulgasset, nisi Deus eam illi inspirasset, quia solus Deus remissionem peccatorum dare potest, ut ipsemet testatus est in Sacra Scriptura.

Lutherus aliud argumentum proponit ex effectibus promissis: inquit enim: Si illa unctio esset Sacramentum sicut Baptismus, & Eucharistia, semper haberet suos effectus in aegrotis unctis, & praesertim in illis, qui nul-

lum peccatum habent; cum Sacramenta Christi praesentent effectum, si non ponatur obex, ut patet in Baptismo qui semper delet peccatum originale, modo ex omni parte debite conferatur. Sed Extrema-Unctio non habet semper effectus, quos promisit D. Jacobus; nam experientia constat, quod plures infirmi unctur, & tamen immediatè post unctioem moriuntur: ergo non praesentat semper suum effectum, scilicet sanitatem corporis, quae ex D. Jacobo est effectus hujusmodi unctiois; cum ipse Apostolus dicat: Oratio fidei salvabit infirmum, & si in peccatis sit, remittentur ei, & alleviabit eum Dominus: quod debet intelligi de sanitate corporis, quia infirmitas animae consistit in peccatis, quae si sunt in infirmo, ex eodem Apostolo remittuntur ei.

Respondet hoc Argumentum non valere, etiam si non raro infirmi moriantur statim post Extremam-unctionem. Ut autem hujus objectionis nullitas appareat, advertendum est cum Doctore nostro Seraphico D. Bonaventura disput. 23. qu. 1. in corpore ad primum Sanitatem corporalem non esse primarium, nec principalem effectum per se hujus Sacramenti, sed solum minus principalem, & per accidens, hoc est, si saluti animae expediat: effectum verò principalem, & indubitatum esse animae consolationem, & robur per gratiam quam Deus semper (nisi malitia obster) animae aegrotanti confert, ut tunc Daemone fortiter tentanti resistere possit, sicut in Baptismo illam confert puero, ut fiat Filius Dei adoptivus. An verò Deus hanc gratiam aegrotis post susceptam Unctioem conferat, an non? Lutherus experiri non potest, quia gratia Dei est invisibilis, & invisibilis effectus visibilis signi, scilicet Sacramenti quod solidò dicitur: Signum visibile gratiae invisibilis, apud Sanctos Patres, & praesertim apud D. Augustinum.

Tandem instant, & veritatem Catholicam impugnant hac ratione. Sacramentorum virtus, & efficacia nullatenus pender à fide Ministrum, ut in proprio loco dictum est contra plures Haeticos asserentes Baptismum ab haeticis collatum esse nullum; sed virtus Extremam-unctionis, si quae sit, pender à fide, & virtute Ministrum; ait enim S. Jacobus. Infirmum quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae, & orent super eum, oratio fidei salvabit infirmum: quibus suadet salutem & sanitatem per hanc unctioem consequendam pendere ab efficaciae orationis & fidei Ministrum, à quo fit: igitur haec unctio, de qua loquitur S. Jacobus, non potest esse verum Sacramentum à Christo Domino institutum, cum nullam ex opere operato habeat virtutem.

At istud Haeticorum argumentum est falsum, quia falsum supponit. Certum enim est Sacramenta Christi non indigere sanctitate, nec probitate Ministrum, ut producant effectus, ad quos Christus ea ordinare voluit, cum sint causa instrumentales ex opere operato productivae: sed falsum est, quod Extrema-unctio indigeat sanctitate, & fide ungentis, ut infirmus ejus effectus consequatur, quia D. Jacobus dicens: Oratio fidei salvabit infirmum, non loquitur de fide Ministrum, sed de fide Ecclesiae, in cujus nomine & fide Sacramenta novae legis administrantur. Unde sicut in aliis Sacramentis necessè est, quod Minister habeat intentionem faciendi quod intendit Ecclesia, etiam in Extremam-unctionis collatione debet intendere, & facere quod intendit Ecclesia. Quapropter si Sacerdos, dum baptizat, non intendet facere quod facit Ecclesia, Baptismus esset nullus: quamvis crederet omnia mysteria fidei. Hec quippe fides Ministrum, non est fides, quam exigit, seu de qua loquitur S. Jacobus, quia per verba relata non intelligit fidem Ministrum subjectivam, sed objectivam, quia nimirum oratio adhibita à Ministro ungentem, continet verbum Dei & mysterium fidei, quod saltem objectivè debet Minister in mente prehabetere, dum infirmo ministrat hoc Sacramentum.

Dicent, quod nulla fuit necessitas instituendi Extremam-unctionem, quia necessitas instituendi Sacramenta fuit remissio peccati originalis, vel peccati mortalis actualis, vel augmentum gratiae, cum Sacramentum debeat esse mortuorum, vel vivorum: Sed per Extremam-unctionem non remittitur peccatum originale, nec peccatum mortale actuale, ut probat Baptismi & Penitentiae Institutio. Nec necessè est, ut admittatur propter augmentum gratiae, quia aegrotus, cui fit unctio, est bapti-

Ab. 1.

Resolvitur haereticorum ratio.

Objectione Calvini.

Rejicitur Calvini argumentum.

D. Jacobus.

Rejicitur Lutheri argumentum.

Haeticorum instantia.

De fide ad validam Sacramentorum administrationem necessaria.

est baptizatus, confessus, & recepit Sacram Eucharistiam, & per consequens est sine peccato originali, & actuali, & habet per Eucharistiam susceptam augmentum gratiae per Confessionem habitae; & idcirco Extrema-unctio nullum finem habet, imo nec habere valet, ob quem deberet institui ut Sacramentum.

Sed non valet haec instantia, quia Extrema-unctio ordinatur tum ad remissionem finalem venialium, tum pariter ad augmentum gratiae finalis, quem utriusque effectum cetera Sacramenta ab infirmo prius suscepta non praesentant eodem modo, ut tradunt Scholastici. Ut autem appareat istud Sacramentum producere effectus aegrotis necessarios, afferenda sunt verba Patrum Concilii Tridentini sess. 14. de institutione hujus Sacramenti cap. 2. quae sunt haec: Res porro, & effectus hujus Sacramenti illis verbis explicatur. Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei: res etenim haec gratia est Spiritus Sancti, cujus unctio delicta, si quae sint adhuc capianda, ac peccata reliqua abstergit, & aegroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divinae misericordiae fiduciam excitando: quia infirmus subleventur, & morbi incommoda, ac labores levius fert, & tentationibus Daemone calcaneo insidians facilis resistit, & sanitatem corporis interdum, ubi saluti animae expedit, consequitur. Profectò hujusmodi effectus non consequitur aegrotus per Baptismum, nec per alia Sacramenta prius suscepta, ut est manifestum, nec inutiles sunt ipsi aegrotis tales effectus. Nam propter eos S. Malachias Episcopus Connerthenis, cujus mentio fit in martyrologio Romano die 3. Novemb. hoc Sacramentum postulat in fine vitae suae, ut refert D. Bernardus in vita ipsius. Igitur conveniens fuit hujus Sacramenti Extremam-unctionis institutio, ut tanta gratia infirmis conferretur, cum ipsis necesse sit Diabolo tentatis resistere gratia Sacramentali adjuvante.

Tridentinum.

Malachias Episcopus.

ARTICULUS LVII.

Affirmat adversus Euchitas, Ordinem esse Sacramentum novae legis.

Euchitas.

Tranche-linus.

Wicleffus.

IN primitiva Ecclesia omnes credebant ordinationem quae Ministrum Ecclesiae initiatur, esse verum & propriè dictum Sacramentum, sed in quarto saeculo scilicet circa annum Domini 380. sub Valentino Imperatore, & Damaso Papa, emergerunt Messaliani, vel ut alii volunt Massaliani, vel Euchitae id est, Orantes, vel Enthusiastae, hoc est, nomine Afflicti aut Phanatici ob extases, & raptus, quibus divinae inspirationes jactabant, qui, teste D. Damasceno lib. de Haereticis, asseruerunt in ordinatione Clericorum dari Spiritum Sanctum, nullamque gratiam conferri, sed solum potestatem aliquam, aut quoddam Jus. Idem dixerunt de Baptismo, & aliis Ecclesiae Sacramentis, quia credebant solum orationem sufficere ad omnia delenda peccata, ad Demonem fugandum, tentationes vincendas, & ipsam consequendam vitam aeternam, ad praedicandum, & ad offerenda Sacrificia, subindeque Ordinem non esse Sacramentum.

Anno autem 624. regnante Henrico V. Imperatore, & regente Ecclesiam Dei Callixto II. insurrexit quidam vir Laicus patria Antuerpiensis nomine Tandentius, vel Tanchelinus, qui teste Sieberro dicebat sacri Ordinis Ministros, Episcopalem, ac Sacerdotalem gradum nihil esse nisi inventum humanum. Hanc haereticum, ejusque errores impugnavit S. Norbertus Episcopus Magdeburgensis, & Praemonstratensium institutor. Haereticè etiam sensit Joannes Wicleffus de Ordinis Sacramento. Nam ut refert Guillelmus Wicleffus in libro contra ipsum recensens ejus errores damnatos in Concilio Constantiensi sub titulo contra Sacramentum Ordinis, octavus illius error erat: Christus ordinat quemcumque, quemcumque, & quemcumqueque voluerit, ita ut sequens Christum in moribus sentire possit de seipso confidere, quod deficiente Praelato Casareo, fit à Christo legitime ordinatus. Novus autem error ab eodem Authore sic refertur: Conjectura probabilis est quod talis, qui non vivit, est Diaconus, vel Sacerdos, sicut enim conjicio quod iste est Joannes, sic probabilis conjectura cognosco

quod iste sanctus vivendo, constitutus est in tali officio. Ex quo constat Joannem Wicleffum negare Ordinem esse verum Sacramentum à Christo institutum, & velle esse locum quemdam modum vivendi constituentem absque ulla characteris impressione Sacerdotes, eos, qui iuste & piè vivunt in hoc saeculo, etiam si sint foeminae sexus.

Eundem errorem postea scilicet anno 1517. suscinere incepit Lutherus, qui in lib. de Captivitate Babylonica cap. de Ordine inquit: Sacramentum Ordinis Ecclesiae Christi. Si ignorat, inventumque est ab Ecclesia Papa. Et alibi addit: Ordo non est Sacramentum, sed officium, aut vocatio Ministrorum; qui ad Ecclesiae gubernationem vocantur. Hanc autem vocationem volebat esse à Republica, cui tantum concedebat potestatem, aut jus destinandi ad Officium Sacerdotale, ut diximus in Articulo de Sacerdotibus contra eundem Lutherum credentem quemlibet baptizatum esse Sacerdotem, & Ministrum in Ecclesia Christi virtute Fidei in Baptismo susceptae. Idem docuit Melancthon, Lutheri Discipulus. Calvinus vero lib. 4. Institur. cap. 5. num. 3. & Theodoros Beza in Ordine, & plures alii eidem Impio adherentes sic loquuntur. Papiasticam Ordinationem nihil aliud repudiamus, quam fadissimas Romani Praesidibus Ordinationes. Porro his Haeticis nequior fuit quidam Minister Angelus, nomine Fulcus, in quodam opere quod edidit in lucem, ubi ait: Ex toto corde detestamur, & confutamus Antichristianos vestros Olios, exalidos Ordines. Ex quibus verbis sequitur omnes praecitatos Haeticos velle Ordinationem, qua Ministri Ecclesiae initiantur, non esse verum Sacramentum à Christo Domino institutum, sed purum figmentum ab Ecclesiasticis ad inventum.

§. I.

In quo probatur Ordinem Sacrum esse Sacramentum.

Haeretici damnantur in variis Conciliis, in quibus declaratur Christum instituisse Sacramentum Ordinis, sicut instituit Baptismum & alia, quibus utitur Romana Ecclesia pro sanctificatione Animatum; & praesertim Carthagenense quartum, quod omnes Ordinis gradus describit, & modum, quo illorum Ordinatione faciendae sit, decernit. Nam capitibus primo & secundo suorum Decretorum assignat modum, quo ordiandus est Episcopus. Cap. 3. agit de Ordinatione Presbyteri, cap. 4. de Ordinatione Diaconi, c. 5. de Ordinatione Subdiaconi, cap. 6. de Ordinatione Acolyti, cap. 7. de Ordinatione Exorcistae, cap. 8. de Ordinatione Lectoris, & cap. 9. de Ordinatione Ostiarii, ut videri potest apud Caballarium in Notitia Ecclesiastica saeculi quarti, ubi referuntur verba & Canones hujus Concilii celebrati anno Christi 398. Praeside Aurelio Episcopo Carthagenensi, & Primatè totius Africae, cui interfuissent ducenti quatuordecim Episcopi, inter quos erat D. August. Episc. Hypponenis. Eandem condemnationem fecerunt etiam Chalcedonense actione 15. can. 2. Bracarense II. can. 3. Florentinum in Decreto Eugenii, & Tridentinum sess. 7. de Sacramentis in genere can. 1. ubi habetur: Si quis dixerit, Sacramenta non esse nova Legis non fuisse omnia à Christo Domino instituta, aut esse plura, vel pauciora quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Penitentiam, Extremam-unctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod tantum. horum septem non esse verè & propriè Sacramentum, Anathema sit. Ibi enim declarat Christum instituisse septem Sacramenta, & inter ipsa esse Ordinem, de quo hic agitur contra memoratos Haeticos. Hancque doctrinam expressius tradit in sess. 23. can. 2. ubi ait: Si quis dixerit, praeter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica, alios Ordines, & Majores, & Minores, per quos velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, Anathema sit. Ex quibus sequitur nedum contra praedictos Haeticos Sacerdotium esse verum Sacramentum, sed etiam praeter illud dari alios Ordines Majores, non Sacerdotio quo nullus Ordo est major, nisi velint Episcopatum esse Ordinem à Sacerdotio adaequatè distinctum, sed quatuor illis, qui Minores dicuntur ob comparationem ad Majores, quosque rejiciunt Graeci, qui teste Guidone Carmelita post Ordines Sacros nullum ex minoribus Ordinibus admittunt pra-

Lutherus.

Melancthon.

Carthagenense.

Chalcedonense.

Bracarense.

Florentinum.

pra-

præter Lectorem; alios vero dicunt non debere inter Ordines numerari, cum inter officia Ecclesiastica dumtaxat valeant habere locum. Quod tamen falsum esse patet ex dictis supra, & clariùs patebit ex infra dicendis.

x. Timotheo.

Institutio Ordinis colligitur ex r. Epist. Pauli ad Timotheum cap. 4. ubi Apostolus declarat gratiam conferri suscipienti sacrum Ordinem per impositionem manuum. Nam ipse Apostolus ait Discipulo suo: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per impositionem manuum Presbyterii. Equidem ibi rectè describit aliquod Sacramentum per manuum impositionem collatum, quod non potest esse aliud, nisi Sacramentum Ordinis, quia per Presbyterium intel ligit, vel cœterum Presbyterorum, cui cum Episcopo imponunt manus super caput illius, qui ordinatur in Presbyterum, vel potius cœterum Episcoporum, à quibus Timotheus fuerat ordinatus Episcopus per impositionem manuum. In quocumque autem ex his duobus ipse Paulus acceperit Presbyterii nomen, semper affirmat hanc impositionem manuum esse Ordinem à Christo institutum, quia ei conveniunt ea, quæ verum Sacramentum constituunt. Nam est ceremonia sensibilis divinitus, & permanenti instituta, in cuius usu, & exercitio gratia infallibiliter confertur; cum Paulus declarat, & ostendat Timotheum suscepisse gratiam per illam impositionem manuum, seu Ordinationem Sacerdotii. Aliud certum fit nullam rem sensibilem posse gratiam conferre, nisi fuerit à Christo elevata, & electa in signum gratiæ invisibilis, hoc est, in Sacramentum.

Ordo confertur gratiam

Eundem effectum expressiùs declarat in Epist. 2. ad eundem cap. 1. vers. 6. dicens illi: Admonere te, ut resistas gratiam Dei, quæ in te est per impositionem manuum mearum. Ibi enim significat Timotheum per impositionem manuum tam suarum, quam Presbyterii, seu cœtus Presbyterorum recepisse unâ cum Ordine Presbyterali, aut Episcopali gratiam, non tantum gratis datam, ut fingunt nonnulli Hæretici, sed gratiam sanctificantem, quæ est à charitate indistincta juxta doctrinam Doctoris Subtilis. Quod utique non obscure declarat idem Apostolus, dum in versu sequenti subdit: Non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris, sed virtutis, dilectionis & sobrietatis, seu charitatis habitualis, quæ non est gratia gratis data, sed habitus gratiæ sanctificantis; itaque Ordo, qui per impositionem manuum Presbyterii, seu cœtus Presbyterorum significatur, est verum Sacramentum: cum sit signum gratiæ sanctificantis, & quodlibet signum significans, & conferens ipsam gratiam sit verum Sacramentum, ut ex definitione Sacramenti ab omnibus tradita, & approbata, manifestè constat: vera quippe & essentialis definitio non convenit aliis à definito, ut tradant communiter Dialectici.

Remanentia

Nonnulli Hæretici & præcipue keimnitius ut hanc rationem infirmant, & ostendant Ordinis institutionem non posse colligi ex Scriptura, dicunt Apostolum per illam gratiam datam Timotheo per impositionem manuum, intelligere Prophetiam, quæ est donum gratis datum, quo quis vel futura præannuntiat, vel deregit abscondita.

Vana est Keimnitiana

Sed hæc responsio est falsa, quia Apostolus per Prophetiæ nomen ibi appositum intelligit vel revelationem sibi factam de ordinando Timotheo in Episcopum, qui forte ordinatus fuit à Paulo sic revelante Deo, vel potius divinam & supernaturalem operationem, qua in Ordinatione sanctificatus fuit ipse Timotheus, quæ quidem operatio non est de genere gratiarum gratis datarum, sed de genere habituum infusorum. Nec debent Hæretici hanc expositionem rejicere, imò laudare eam, & recipere debent, quia in Scriptura Sacra operatio miraculosa Prophetia vocatur, ut patet in lib. Eccl. cap. 48. & lib. IV. Reg. cap. 13. ubi mortuum resuscitare prophetare dicitur, quamvis hujusmodi operatio non sit propriè, nec rigorosè Prophetia. Vel existimo Apostolum per Prophetiam significasse formam Sacramenti, seu mysticum sermonem, qui simul cum impositione manuum adhibetur. Nam ipse Apostolus solet appellare Prophetiam omnem sermonem divinitus traditum, ut facile colligitur ex illo 1. ad Corinth. cap. 14. vers. 3.

1. Cor. 14.

Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad edificationem, & exhortationem, & consolationem. Ex quibus certum est

Apostolum ibi per Prophetiam potuisse intelligere divinum sermonem, aut divinatorum Mysteriorum explanationem, non verò Prophetiam, quæ est donum gratis datum, quo quis futura præannuntiat. Et idè nulla est ratio Hæreticorum, cum ex nostra expositione constet Apostolum locutum fuisse de gratia habituali collata Timotheo per impositionem manuum Presbyterorum, seu per sacram Ordinationem, quæ est verè Sacramentum Domini, inquit D. Augustinus lib. de bono conjugali cap. 24.

D. August.

Eadem veritas Catholica de Institutione Ordinis Sacris suadet ex veteri Testamento, in quo legimus, quòd in Lege Moysæ Sacerdotium erat caremonia externa divinitus instituta conferens homini sanctitatem quamdam legalem, nec non & inaugurationem ad Sacrum Ministerium peragendum. Tunc enim ad Ministerium Tabernaculi varii Ordines, diversique gradus fuerunt à Deo instituti, ità ut unus esset Pontifex, aut Summus Sacerdos, alii Sacerdotes minores, alii Levitæ, quæriti Sacerdotes non essent, Altari tamen ministrabant. Horum omnium officia describuntur in lib. Exodi, ubi alia officia, aliaque vestimenta Summo Sacerdoti, alia inferioribus Sacerdotibus tribuantur. In libro Levitici habetur de Ritu consecrationis, in quo & si unus omnium Levitarum consecrationis Ritus describitur; diversa tamen illis describuntur officia. Hoc igitur supposito in Lege antiqua nullus Hæreticorum potest negare Sacerdotium in nova, & Evangelica Lege esse Sacramentum: nam ut inquit Paulus ad Hebr. Lex Moysæ, ejusque Sacrificia & Sacramenta erant figuræ eorum, quæ sunt in novo Testamento, quia Apostolus affirmat, quòd Lex antiqua umbram habebat futurorum bonorum; hoc est, quòd Sacerdotium veteris Legis erat umbra nostri Sacerdotii. Undè cum ab umbra ad suum corpus, & à figura ad correspondentem sibi rei veritatem, optimum & efficacissimum sit Argumentum, certum est, quòd Sacerdotium nostrum est Sacramentum perfectius & efficacius Sacerdotio Aaronico, in quo figurabatur Sacerdotium futurum, sicut Baptismus in Circumcisione; idcirco si per Hæreticos in veteri Lege fuit tantus Ordo, tamquè distinctus, nec non Ordinis futuri umbra, & figura, fateri debent etiam in Lege nova esse verum Ordinem Sacrum, quòd sit verum, reale, proprium, atque effectivum Sacramentum institutum à Christo, qui non venit solvere Legem, sed adimplere & omnia perficere, ut recederent vetera, & nova essent omnia. Ideo nos verum habemus Sacerdotium à Sacerdotio veteri longè diversum, clarèque distinctum, eorum scilicet qui ministrant in Altari, ubi nunc Eucharistia consecratur, nisi velint Sacerdotium in nova Lege esse minoris sanctitatis, & dignitatis, quam in Lege Moysæ, & Ecclesiam Christi esse confusissimam quamdam Babylonem, in qua nullus sit Ordo: atqui nullus Hæreticus hoc hucusque ausus est dicere: Ergo in Ecclesia Christi datur Ordo, qui est verum Sacramentum à Christo Domino institutum, quo spiritualis potestas ordinatio tribuitur ad ritè peragendum aliquod ministerium circa divinam Eucharistiam conficiendam, vel ministrandam; cum Ecclesia Fidelium sit sanctior, & perfectior Synagoga, habeatque non in figura, sed in rei veritate corpus Domini, qui nequit ex pane confici, nisi per virtutem hominibus datam Deo per aliquod signum sensibile, quòd simul cum gratia conferat hanc potestatem consecrandi; alioquin nulla esset distinctio interna inter Sacerdotes & Laicos. Vel si esset aliqua, esset purè humana, quòd est falsum; nam Apostolus 2. ad Corinth. cap. 3. vers. 6. affirmat, quòd Deus Apostolos idoneos fecit novi Testamenti Ministros.

Testimonium SS. Patrum.

D. Dionys.

Non parum juvat afferre Testimonium Sanctorum Patrum, qui constanter tenent gratiam sanctificantem conferri per manus impositionem, & ordinationem velut per verum novæ Legis Sacramentum. Nam Divus Dionysius Areopagita lib. de Ecclesiastica Hierar. cap. 5. ait: Antiquissimus seu Episcoporum Ordinem esse per se sufficientem: Sacerdotium verò illuminantem, inferiorum verò Ministrorum purgantem, & discernentem. Ex quibus colligitur gratiam sanctificantem, & internam esse effectum Ordinis, quia ibi ille Sanctus Doctor loquitur de Or-

de Ordinatione, & de Ritu Ordinandorum, illiusque efficacitatem explicat, & ei collationem gratiæ non denegat. Idem infertur ex Divo Ambrosio de dignitate Sacerdotii cap. 4. ubi quemdam fratrem suum sic interrogat: Quis dat, frater, Episcopalem gratiam? Deus an homo? Respondet sine dubio, Deus. Sed tamen per hominem dat Deus. Homo imponit simplicem dexteram, & Deus benedicit Ponenti dexteram. Episcopus intiat Ordinem, & Deus tribuit Dignitatem. Ibi enim expressè docet ipse Divus Ambrosius Ordinem esse à Deo datum tanquam signum, quo confertur gratia, & tribuitur maxima dignitas. Undè D. August. de Ordine discurre sicut de Baptismo, saltem in Ordine ad gratiam & in genere Sacramenti lib. de Baptismo contra Donatistas, ubi loquens de eodem Baptismo & Ordine inquit: Utrumque enim Sacramentum est, & quadam consecratione homini datum, illud cum baptizatur, istud cum ordinatur: idè non licet in Ecclesia Catholica utrumque iterari. Sanè per hæc verba Divus Augustinus expressè docet Ordinem convenire cum Baptismo in collatione characteris Sacramentalis, & per consequens Ordinem esse Sacramentum, sicut Baptisma, quia character non potest esse effectus, nisi sit effectus Sacramenti; cum ex Conciliis, & præsertim ex Tridentino, & ex SS. Patribus, Baptismus, Confirmatio, & Ordo imprimant characterem, & nequeant iterari, idèquè Ordinatio, qua Ministri Ecclesiæ initiatur, est verum & propriè dictum novæ Legis Sacramentum, sicut Baptisma, quod non potest iterari; & confert characterem sicut Baptisma, qui quidem character solitò simul cum gratiâ sanctificantem confertur.

D. August.

De numero Ordinum.

In Ecclesia Christi septem dumtaxat admittendi sunt Ecclesiastici Ordines propriè dicti, quorum tres sunt Sacri, & dicuntur Majores, cæteri verò non Sacri, & dicuntur Minores, quidquid dicant Græci, qui testantibus Guidone Carmelita, Prateolo, & aliis Scrip-toribus, post Ordines Sacros nullum ex minoribus Ordinibus admittunt præter Lectorem, quem credunt Ordinis initiatum Sacramentum. Nos autem admittimus cum Tridentino loco citato Ostiariatum, Lectoratium, Exorcistam, Acolytatum, Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum, ut jam etiam diximus in Concilio Carthaginensi supra citato, & in can. Apostolorum 41. 42. & sequentibus, in quibus de prædictis Ordinibus sit mentio solemnis, eorumdemque perfectæ divisiõ.

His suffragatur perennis Ecclesiæ praxis. Nam D. Damascus refert in suo Pontificali constitutionem Cæii Papæ & Martyris, qui creatus fuit anno 283. in qua ipse Damascus sic scribit de Cajo: Constituit ut omnes Ordines in Ecclesia sic ascenderent, si quis Episcopus fieri mereretur, esset Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, & exinde Episcopus ordinaretur. Idem prius decreverat S. Cornelius Papa & Martyr creatus anno 254. qui teste Eusebio lib. 6. Hist. Ecclesiasticæ cap. 43. sic scribit ad Fabium Episcopum Antiochenum, ut eum admoneret, & declararet illis Ministros, qui suo tempore erant in Ecclesia Romana, seu Presbyteros quidem esse quatuor & quadraginta, Exorcistas, & Lectores cum Ostiariis quinquaginta duos. Indè tamen non licet inferre Acolytatum, Subdiaconatum, & Diaconatum non esse Ordines, quia licet de illis nulla fiat mentio, est tamen alibi; omisso unius non impugnat affirmationem alterius, hoc est, qui omittit aliquid, non impedit quominus alter possit illud admittere. Nam S. Lucas posuit tantum quatuor Beatitudines, tamen D. Mattheus posuit octo; ità nullus potest inferre Ordines à Cornelio Papa omisso non esse verè & propriè Ordines, cum affirmetur ab aliis Summis Pontificibus hic septenarius numerus Ordinum.

D. Isidorus Beda Alcuinus.

Favent pariter omnium Ecclesiasticarum rerum Scriptores, & præsertim S. Isidorus Episcopus Hispalensis lib. 7. Etymologiarum cap. 12. Venerabilis Beda in collectaneis cap. 10. de septem Ordinibus, Alcuinus lib. de Ecclesiasticis Officiis cap. 9. & alii quamplurimi, quibus adherent omnes Theologi cum Magistro Sentent. lib. 4. distinct. 24. ubi distinctè singulorum Ordinum munus & dignitatem explicat. Nec postulat Græci excludere iusta causa quatuor minores Ordines, quæ plures SS. Patres Græci commendant eos Ordines

quòs modò Græci excludunt; ut constat ex S. Ignatio S. Ignar. Discipulo S. Joannis Evangelistæ, qui in Epistola ad M. Antiochenes ait: Saluto sanctum Presbyterum vestrum; saluto sacros Diaconos vestros; saluto Subdiaconos; Lectores, Cantores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas, atque Confessores. Idem habetur apud alios Scriptores antiquissimos; quos Ecclesia Græca venerat. Nec obstat dicere, quòd si recipienda sit Epistola S. Ignatii Martyris, sunt plures quam septem Ordines, quia in ipsa Epistola fit mentio de Cantoribus, de Laborantibus, de Confessoribus, de Custodibus, & aliis Officiis, quæ tamen inter Ordines non numerantur in Ecclesia Latina, neque in Græca. Non obstat, inquam, quia numerando Ordines, qui per se referuntur ad Eucharistiam, sive conficiendam, sive dispensandam, numerant alia, quæ spectant ad aliqua charitatis, vel disciplinæ Ecclesiasticæ, vel Religionis officia, quin intendant ea numerare velut Ordines verè & propriè dictos; idcirco hoc non infirmat Patrum assertionem de minoribus Ordinibus, nec possunt indè inferre Græci Acolytatum, V. G. non esse Ordinem, licet officium Laborantium, Cantorum &c. non sint Ordines. Quia hæc posterior officia non spectant ad aliquem ex Ordinibus Ecclesiasticis propriè dictis, quibus Clerici à Laicis distinguuntur, quique ad Eucharistiam aliquo modo ordinantur, quia Laborantes, Cantores, Custodes Martyrum, Notarii, & similes non erant verè Clerici, sed tantum Officiales, quia non ordinantur ad Sacram Eucharistiam sive conficiendo, sive dispensando eam, sicut ordinantur Ostiarii, Exorcistæ, Acolyti, simul cum Lectoribus. Minus obstat dicere, quòd SS. Patres interdum vocant Clericos eos, qui hujusmodi pieratis officia exercent, quia non vocant eos Clericos propter Ordines susceptos, sed quia plurimum comitantur Clericis jam ordinatis. Qui autem majorem notitiam desiderat, de natura, & officiis Ordinis Ordinandorumque qualitatibus, videat Theologos Scholasticos, qui fusius de natura, & numero Ordinum discurrunt. Ad statum quidem nostrum tantum attinet Dogmata Fidei referre, eaque à calumniis Hæreticorum liberare.

§. II.

In quos solvuntur Argumenta hæretica.

Hæretici volunt Ordinem non esse Sacramentum sicut Baptisma, & Eucharistiam, quia non ordinatur ad sanctificationem suscipientis, sicut Baptisma, neque ut Sacratissima Eucharistia. Idque probant ex eo, quòd Ordo, si fuerit à Christo institutus, fuit propter sanctificationem populi, cuius curam habet Ecclesiæ Ministri, ut luculenter significat Apostolus 1. ad Corinth. cap. 4. ubi ait de se, & aliis Sacerdotibus; sic nos existimemus homo ut Ministros Christi, & Dispensatores Mysteriorum Dei; id est Sacramentorum, ut explicat Tridentinum sess. 21. c. 2.

Hæreticorum novatorum Argumentum.

Sed non valet hæc ratio, quia ordinatio nedum tendit in aliorum sanctificationem per Sacramenta conferendam, sed etiam ad dignam administrationem Sacramentorum; quæ cum non possit licitè fieri absque gratia sanctificante ipsam Ministrum, sequitur, quòd tendit per se, saltem secundario ad sanctificationem illius, qui ipsum Ordinem suscipit. Deinde Ordo confert gratiam, & Spiritum S. ut jam dixi supra. Hocque verum esse patet ex praxi Apostolorum, qui referente Scriptura disponebant se per jejunium & orationem, ut dignè imponerent manus super eos, quos ordinabant, & mittebant ad prædicandum Evangelium. Nam si in collatione Ordinis nulla infunderetur Gratia, non esset opus tanta preparatione ex parte conferentis, neque ex parte suscipientis. Undè Paulus admonens Timotheum ne leviter aliquem ad Sacerdotium promoveret, quin prius diligenter personarum ordinand. meritum examinaret sic ait: manus cito nemini imponis. Hæc autem admonitio ostendit Apostolos credidisse gratiam Spiritus S. conferri illis, quos ad Sacros Ordines promovebant. Probabile quidem est, quòd jejunabant & orabant, ut sic pareretur ad gratiam Spiritus S. conferendam, quia adhibebant eandem dispositionem, in qua erant, dum expè-

Rejicitur Hæreticorum Argumentum.

expectabant Spiritum - Sanctum. Unde cum preparatio fiat ad consequendum effectum, & eadem preparatio fiat in diversis subjectis sit, ad eandem formam, seu ad eundem effectum tendat, dicendum est, quod Spiritus S. descendit super Ordinatores, cum debeant disponi sicut Apostoli expectantes Spiritum - S. qui perseverabant unanimiter in oratione.

Altera Hæreticorum ratio.

Dicitur insuper Institutionem Apostolorum in Sacerdotes, & Episcopos non fuisse Sacramentum distinctum ab Institutione Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti in ultima Cœna, cum facta fuerit à Christo sine ullo ritu externo, & inde inferunt in Ministris Ecclesiæ Christi nullum esse distinctum characterem, nullumque Sacramentum Ordinis à Baptismo, vel ab Eucharistia diversum.

Hæc rationi respondeo negando suppositum. Certum enim est, quod Ecclesia in consecratione Sacerdotum non uteretur cœremoniis, quibus utitur, quæque sunt diversæ ab illis, quibus utitur in consecratione, & in administratione Eucharistiæ, nisi fuissent præscriptæ, & ordinatæ à Christo instituentem Apostolos, Sacerdotes, & Episcopos. Deinde Christus Dominus dum in Cœna novissima instituit Apostolos in Sacerdotes, usus est externa cœremonia, præbuit eis panem & calicem consecratum; usus est etiam his verbis Luc. 22. vers. 19. *Hec facite in meam commemorationem.* Igitur tunc nedom instituit Sacramentum Eucharistiæ convertendo panem in Corpus suum, & vinum in Sanguinem, sed etiam instituit Sacramentum Ordinis, quia dedit Apostolis potestatem consecrandi, & faciendi quod ipse fecerat. Aliud quidem est potestas operandi, & aliud res operata. Eucharistia est Sacramentum, quod nequit confici nisi per potestatem in alio Sacramento collatam.

Ejusdem rationis solutio.

Tandem ratio Hæreticorum potest absolute negari, quin ipsis liceat inferre Ordinem non esse Sacramentum, quamvis concederemus Christum Dominum sine ullo ritu externo instituisse Apostolos in Sacerdotes, & Episcopos. Argumentum hujus rei est, quia Autoritas Christi non erat ministerialis, seu instrumentalis, sed principalis, nec dependebat à signis externis; idcirco poterat sine signo externo suos ordinare Apostolos, & velle Apostolos ordinare alios in Sacerdotes per signum sensibile & externum seu Sacramentum, quemadmodum remisit Magdalena peccata sine ulla forma absolutionis Sacramentalis, & voluit, quod Sacerdotes remitterent ea peccatoribus confitentibus, mediante forma Absolutionis consistentis in his verbis: *Ego te absolvo.*

Altera Argumenti contrarii solutio.

Quantum ad pluralitatem Ordinum, seu septenarium numerum dicunt, quod implicat, quia inde sequeretur in Ecclesia esse plus quam septem Sacramenta, quod est contra Sacram Scripturam. At hæc sequela est falsa, quia licet quilibet ex septem Ordinibus numeratis sit verum Sacramentum, eo quod quilibet causat gratiam, & characterem, cum quilibet tradat quamdam potestatem in Ecclesia Christi, constituat Clericum, eumque à Laicis distinguat, tamen unicum Ordinis Sacramentum dici possunt, quia omnes Ordines inferiores Sacerdotio tendunt ad ipsum ut ad principale ministerium; cum omnes tendant ad Eucharistiæ ritum & convenienter peragendam, quæ cum sit una, unumque Sacramentum, ad quod ordinantur omnes Ordines mediate, vel immediate, sequitur, quod omnes Ordines sunt unum Sacramentum ratione unitatis Ordinis, quam inter se habent, & finis ad quem tendunt. Equidem ex hinc specificantur ea, quæ ordinantur ad illum regulatim, & subordinatè. Hinc est, quod Sacramentum Ordinis, quod non est totum integrale, vel universale, sed potentiale, habet totam plenitudinem suam in Sacerdotio: in aliis vero Ordinibus inferioribus est quadam participatio illius, major, vel minor secundum quod magis, vel minus ad Sacerdotium accedunt. Itaque probatur exemplo Eucharistiæ, quæ licet tantum calicem, quam panem consecratum contineat, & seorsim ab invicem panis & vinum veram & essentialem rationem Sacramenti obtineant, non tamen propterea dicimus Eucharistiæ esse multiplex Sacramentum, sed unum, ut sancit Tridentinum Concilium, quod dum septem Ecclesiæ Sacramenta describit, Eucharistiæ tamquam unum comprehendit. Hujus immultiplicabilitatis

Refutatur Insuper ratio quæ Ordinum pluralitatem impugnat.

ratio alia non est, nisi quia utraque species, scilicet panis & vini, ad unionem, ac perfectam spiritualem animæ refectionem ordinatur, & id, quod est sub una, est idem sub alia, ut docet fides. Ita licet omnes, & singuli Ordines supra memorati seorsim sumpti, viderentur esse Sacramenta prorsus diversa, tunc ratione forme, tunc ratione materie, tamen non efficiunt distincta Ordinis Sacramenta, quia omnes ordinantur ad unum & eundem finem, hoc est, solemnem Eucharistiæ consecrationem, quæ ut debito, & congruenti apparatu fiat, hanc Ordinem exigit diversitatem. Nec valet dicere, quod cætera Sacramenta non multiplicentur, quamvis ordinentur ad conferendam gratiam sanctificantem, vel ejus augmentum, & causent gratiam specialem, quæ dicitur Sacramentalis; quia Baptismus & alia Sacramenta ordinantur ad aliquos effectus percipiendos, quin inter se habeant aliquam connexionem, distinctos quidem fines habent Sacramenta. Sed Ordo confertur ad exercendos actus subordinatos, & respectibus mediatè, vel immediate eundem finem; idcirco juxta diversitatem actuum subordinatorum distingui debent diversi Ordines, per quos confertur potestas ad consequendum finem, & ad peragendum effectum principalem, quia potentia debent multiplicari juxta multiplicationem actuum diversorum, & debent adunare venientes actus principales ad eum, ad quem alii subordinantur, unamque constituere potestatem, quoniam partiales sunt.

Ratio ob quæ Ordo multiplicatur.

ARTICULUS LVIII.

Asserit contra Saturninum, Nuptias esse licitas.

Contra matrimonium, aut Nuptias plures inveniuntur Hæretici, quorum primus est Saturninus genere Antiochenus in Syria, scholæ Erroris & Impietatis Institutor, qui teste D. Ireneo docuit tempore Trajani Imperatoris, & Evaristi Papæ circa annum 118. & propugnavit Nuptias, & generationem ex Dæmonis inventionem esse. Hunc Hæreticum secuti sunt Hieracleo, nis perfidiae Successores, qui anno 155. sub Antonino Philosopho Imperatore, & Pio primo dixerunt Nuptias esse illicitas, omnesque illos peccare, qui Nuptiarum fœdera inter se jugant. Anno autem sequenti incurrerunt Marcion Natione Ponticus, qui teste S. Ireneo lib. 1. adversus hæres. c. 29. & lib. 4. c. 57. eundem errorem publicavit velut verum Dogma. Marcioni verò adhæsit Tatianus, Sancti Justini Martyris Discipulus, saltem antequam in errorem laberetur, & à Doctrina Magistri sui recederet. Nam hic Hæreticus sub Marco Antonino Imperatore, & Sotero Papa circa annum Domini 178. continentiam prædicabat ad salutem omnium necessariam, nuptias autem, fornicationem, & corruptionem putabat asserens nihil differre matrimonium à fornicatione, sed cum ipsa unum & idem esse, ut notat Philastrius, qui addit Tatianum prætextu continentia, & continentium morum nequissimam vitam duxisse, velut lupum rapacem ovila pelle indutum, & temporario prætextu deceptos seducientem plures ad suam Sectam traxisse, ut nuptias calumniantur, easque ut diabolicas rejicerent. Tatianum postea scilicet anno 178. secuti sunt Encratitæ, (qui ex D. Hieronymo in Comment. super Prophetam Amos, ex D. Ireneo lib. 1. adversus Hæres. cap. 30. & ex D. Epiphano lib. 1. contra octoginta hæreses ex eodem Tatiano exorti sunt.

Saturninus.

Hæres. Eleonitæ. Marcion.

Tatianus.

Encratitæ.

Adamitæ.

Anno autem 199. tempore Elii Per tinacis Imperatoris, & Victoris Papæ primi insurrexerunt Adamiti, sive Adamiani, vel Adamitæ, sic dicti, teste D. Epiphano loco citato, à quodam Adamo ludubii magis, quam veritatis Dogma habente, qui omni pudore deposito nudus suos ritus obibat: ipsius enim doctrina omnes Adamiani nudi velut ex matre, tum viri, tum femina simul conveniebant, & aggregabantur in Templo orationis, sicque lectiones, & preces, & quodcumque tandem aliud perficiebant, & credebant nuptias esse malas, easque execrabantur, & improbabant velut rem diabolicam, ad quam solus Satan provocabat homi-

homines. Eorum ratio erat, quia si Adam non peccasset, nulla futura fuisset nuptia; & inde volebant copulam carnalem esse effectum peccati, & productionem Diaboli, Parentes nostros ad peccatum provocantis. Ita præter Divum Epiphanium referunt Theodoretus lib. 1. Hæreticacum Fabularum cap. 6. & Divus Augustinus lib. de Hæresibus ad Qvodvult deum.

Manichæi.

Ariani.

Priscillianus.

Albanenses.

Durandus.

Walradus.

David georgius.

Eundem errorem contra nuptiarum sanctitatem promulgavit postea, scilicet anno 238. tempore Aureliani Imperatoris, & Felicis hujus nominis primi Papæ, quidam Vir Hæreticus natione Persa, nomen Manes, Author Manichæorum, de quo satis fufus locuti sumus in secundo articulo hujus operis, qui dicebat nuptias esse prorsus illicitas, & omni pœna dignos eos, qui nuptias contrahunt. In eodem errore fuerunt circa annum 342. tempore Constantinii Magni Imperatoris, & Juliani Primi Summi Pont. Ariani sic dicti ab Ario viro hæretico, qui damnabat nuptias, quæ ex lege sunt, velut illicitas; assererat utique eas non esse à Christo institutas, sed à Diabolo. Quapropter ad suam communionem admittabant continentem dumtaxat, ut restatur D. August. His omnibus Hæreticis se junxit Priscillianus natione Hispanus, Episcopus Abulensis, qui Ecclesiam perturbavit tempore Valentiniiani II. Imperatoris, & Syrii Papæ circa annum Domini 388. per varias hæreses, quarum una erat contra nuptias: damnabat enim eas velut illicitas, ut restantur plures Scriptores post D. August. Addenda est insuper huic Catalogo Secta Albanensium prædicantium anno 795. sub Constantino V. I. & Leone III. matrimonium magnum esse. Albanensibus se adjunxit quidam Hæreticus natione Hispanus, nomine Durandus de Waldach, qui anno Domini 1117. regnante Henrico V. Imperatore, & Ecclesiæ Dei regente Paschali II. docuit in partibus Aragoniæ plures hæreses, inter quas una assererat nuptias nihil aliud esse, quam occultum, & toleratum meretricium. Sed tandem ejus hæreses damnate fuere per Episcopum Gerundensem, & Arnaldum Burgensem Fidei Inquisitorem, & ipse Durandus velut impententes igni traditus, & exultus fuit. Hic convenit reponere David georgium, qui anno 1524. sub Carolo V. & Clemente VII. ut novus Propheta fuit in Frisia acceptus, & improbavit matrimonium, volens omnes mulieres esse communes.

§. I.

In quo probatur Matrimonium esse licitum, & honestum.

Hanc hæresim damnant plura Concilia, inter quæ sunt Gangrense celebratum sub Sylvestro Papa circa annum 325. in Asia. Nam hoc Concilium cap. 14. suorum Decreto habet: *Si qua mulier, delecto viro, discedere voluerit salvo vinculo conjugali, nuptias damnando, Anathema sit.* Quibus verbis patet matrimonium esse rem legitimam & sanctam, à qua nullus conjux potest recedere. Idem definitum fuit in Concilio Bracarensi cap. 11 celebrato anno Domini 563. sub Joanne III. Romano Pontifice per Episcopos Comprovinciales in civitate Bracarensi, quæ est civitas Metropolis Hispaniæ Lusitanicæ. In quo Concilio damnata fuit Priscillianistarum hæresis cum multis aliis aliorum hæreticorum erroribus tunc per universam Hispaniam sparsis. His Conciliis licet addere Tridentinum declarans in sess. 24 matrimonium fuisse institutum à Christo Domino, ac proinde esse rem licitam & sanctam, quia quæ à Christo sunt, recta, atque sancta sunt.

Tandem nuptias esse licitas sancit in can. 12. dist. 30. ubi habetur: *Si quis nuptias in accusationem duxerit, & mulierem fidulam, ac religiofam, cum viro suo dormientem, abominandam crediderit, aut etiam accusandam, tanquam non posse conjugatos in Regnum Dei ingredi, Anathema sit.* Etenim ex his verbis ex Concilio Gangrensi deductis inferendum est, nuptias esse licitas & honestas.

Ut autem hæc veritas demonstraretur hæreticis, sufficeret ipsos admonere, quod existant ex nuptiis, & generati sunt ex femine viri; cum nulla alia sit generatio nis via. Etenim ex hac consideratione condemnarent seipsos, si nuptias approbarent. Quia si se legitimos

Validum contra Hæreticos arguunt.

putent, necesse est ipsis credere, nuptias undè exierunt, esse bonas & honestas; quia si credant ipsas nuptias esse abominabiles, necesse est etiam quod dicant se esse abominabiles, quoniam quidquid à re abominabili venit, abominabile est. Nihilominus convincendi sunt autoritate Sacre Scripturæ. Et primò ea, quæ est in lib. Genes. cap. 1. in quo legitur, quod Deus est nuptiarum Institutor, qui permisit eas primis Parentibus, quibus dixit: *Crescite, multiplicamini, & replete terram.* Et in cap. 2. vers. 18. *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi;* hoc est, demus ei uxorem. Nam si nuptia essent malæ & illicitæ, certò Deus esset malorum Author, quia dum hæc verba protulit, ad rem illicitam, malam & inhonestam impulsisset masculum & foeminam, Adam & Evam. At hoc de Deo dici non potest, quia non est tentator malorum, nec ad peccatum provocator; ideoque nullus dicere potest citra hæresim, quod nuptia sint malæ, & à Diabolo inventæ, ut dixerunt Adamiani, & alii hæretici supra memorati: cum Deus hæc verba: *crescite, multiplicamini,* dixerit primis Parentibus antequam peccarent, ut constat ex Historia Sacra.

Ne autem hæc multiplicandi permisso referatur ad solos Parentes nostros in statu innocentia existentes, ut de facto eam referunt nonnulli Hæretici ex illis qui supra memorantur, advertendum est Christum eandem nuptiarum institutionem approbasse Joan. cap. 2. ubi legitur, quod ipse Christus factus suo, & exemplo manifestè probavit institutionem Nuptiarum esse bonam & licitam, quippe cum eas sua, ac Deiparæ Virginis, & Discipulorum præsentia, necnon & primo miraculorum suorum cohonestare voluerit, nullus potest citra hæresim eas improbare tamquam res illicitas, inhonestas, malas, & prohibitas Christianis; alioquin Christus hos conjuges improbasset, eosque ejecisset, sicut ejecerat ementes, & vendentes in templo.

Alium pro hujus rei veritate firmam, & Nuptiis licitis declarandis habemus textum Matth. 19. vers. 4. & sequentibus ubi legitur, quod ipse Christus respondens 19. Phariseis quærentibus, an liceret dimittere uxorem propter aliquam causam, dixit: *Non legistis, quia quis fecit hominem ab initio, masculum & foeminam fecit. eos, & dixit: propter hoc dimittet homo Patrem, & Matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Hæc quippe verba satis manifestant statum conjugalem esse bonum atque licitum, cum conjuges teneantur cohabitare simul, & unusquisque à peccato, & malo fugere teneatur. Hæretici tamen tentant separare, quod Deus conjunxit: igitur peccant contra doctrinam Christi, qui vult virum permanere cum uxore sua. Quod certò non vellet, si malum esset, atque illicitum viro habitare cum uxore sua, cum qua est una caro; vultque quod faciamus bonum, & declinemus à malo.

Nuptias licitas esse & bonas contra Tatianos, Marcionem, Encratitas, Manichæos, & alios Hæreticos plurima D. Pauli testimonia evincunt: 1. ad Corinth. cap. 7. *Is autem, qui matrimonio juncti sunt præcipio non ego vincit. 7. sed Dominus, uxorem à viro non discedere.* Et infra, *solutus es ab uxore, noli quaerere uxorem. Si autem acceperis uxorem non peccasti. Et si nupserit virgo non peccavit.* Sanè hoc testimonio aliud evidentiùs haberi non potest. Id enim, quod Dominus præcipit, quodque sine peccato haberi potest, est licitum, & bonum. Hoc quidem testimonio significatur conjuges debere inter se uniri, sicut Christus unitur Ecclesiæ, quia dilectionis munus est amantium corda unire. Itaque bonum & licitum, est conjugium, cum (Deo sic statuente) uxor non possit sine peccato à viro suo discedere, nec peccet virgo si nubat Et ad Ephes. cap. 5. idem Apostolus præcipit mutuam inter conjugatos dilectionem dicens in vers. 25. & sequentibus. *Viri diligitte uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.* Et ad Timoth. cap. 4. ait: *Spiritus autem Timoth. manifestè dicit, quia in novissimis temporibus discedentes quidam à fide, ascendentes Spiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorum, in hypocritis loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere.* Per hæc quidem verba Apostolus damnat eos, qui nuptias prohibent tamquam malas, & illicitas, ut de facto eas prohibent Hæretici, quos hic impugnamus. Idem damnationis judicium fert

Joan. 2.

Matth. 19.

1. Corinth. 7.

Ephes 5

Timoth. 4.

fert in cap. 13. vers. 4. ad Heb. ubi ait. Honorabile con-

Non est
licita
sunt nu-
ptia.

Paulo adjungendus est Petrus, qui Epist. 1. cap. 3. pre-

Tertul-
lian.

Non parum juvat autoritas Patrum, ut Hæretici vin-

D. Am-
bros.

Abraham relatus in can. 3. causâ 32. quæst. 2.

S. II.

In quo Referuntur, & Refutantur Rationes Hæreticorum.

Hæretici, qui volunt nuptias esse illicitas & ma-

nuptiale commercium nequeat esse absque libidine,

Respon-
D. Au-
gust.

Nec valet dicere cum Manichæis nuptias consummatas

D. Au-
gust.

Alii Hæretici, qui dicunt Nuptias esse illicitas, quia

Mulier
non est
commu-
nis.

Porrò non valet hæc ratio, quia Deus dedit Adæ

I. Co-
rinth. 7.

Sec-

Secundum verò, quod est de fornicatione, & adulte-

Explica-
tur mens
Osee
Prophe-
ta.

Nicolaitæ dicunt, quòd si mulier esset sub potestate

D. Au-
gust.

Dicent iterum, quòd Abraham accessit ad Agar An-

Luc. 14.

Uxorem duxi & ideo non possum venire, quòd dictum fuit

Clemens
Alexan-
drinus.

Corinth. cap. 7. dicens: Qui cum uxore est, sollicitus est

Hæreti-
corum in-
stantia.

Dicent insuper, quòd in lege vereri Nuptiale com-

Ostendi-
tur in-
stantia
falsitas.

Respondet huic rationi purificationem Nuptias ad-

rificationis accessit, quin ipsius purificatio, aut pu-

Ad Apostolum respondeo cum D. Hieronymo super

ARTICULUS LIX.

Docet adversus Armenos, Christum instituisse Matrimonii Sacramentum.

Omnes Hæretici, qui reclamant contra nuptias, eas-

Armeni.

Primi, qui crederunt matrimonium non esse à Chri-

Eusebi-
us.

Eundem errorem hæc posterioribus sæculis aper-

Calvi-
nus.

Luthero adhæsit Joannes Calvinus, qui tunc publica-

S. I.

In quo auctoritate probatur Matrimonium esse unum ex septem Sacramentis.

Pura Concilia, scilicet Lateranense III. in Append.

Lateran-
ense III.

Sen- tium IV. capite 39. Colonienſe II. parte 7. cap. 40. Et alia plurima antiquiſſima, tam Generalia, quam Provincialia, & Nationalia aperte declarant matrimonium eſſe Sacramentum. Sed eorum verba hic referre mihi ſuperfluum videtur, cum pro Hæreticis prout conyincendis ſufficiat Auctoritas Concilii Tridentini, in cuius ſeſſ. 24. Can. 1. legitur: Si quis dixerit, Matrimonium non eſſe vere & proprie nuptiarum ex ſeptem Sacramentis legis Evangelicæ à Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia inventum, neque gratiam conferre, anathematizetur.

Idem declaratur in doctrina de Sacramento matrimonii, ubi Patres huius Concilii dicunt: Cùm igitur matrimonium in lege Evangelicæ veteribus conuſibus per Chriſtum gratiam præbet, merito inter nouæ legis Sacramenta annu- merandum, Sancti Patres noſtri, Concilia, & univerſalis Eccleſia præſidio ſemper docuerunt, aduerſus quam impij homines huius ſæculi inſanientes, non ſolum perpetuum de hoc venerabili Sacramento ſenſerunt, ſed de more ſuo, prætextu Evangelij libertatem carnis intraducentes, multa ab Eccleſia Catholica ſenſu, & ab Apoſtolorum temporibus probato, conſuetudine aliena, ſcripto & verbo aſſeruerunt, non ſine magna Chriſti ſidelium lætura: quorum temeritati ſancta & univerſalis Synodus cupiens occurrere, inſigniores prædiſtorum ſchiſmaticorum hæreſes & errores ne plures ad ſe trahat pernicioſa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipſos hæreticos, eorumque errores depernens anathematizans.

Matrimonium Chriſtianorum eſſe verum Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, & hominibus traditum proclamatur Apoſtolus ad Eph. c. 5. ubi introducens verba Dei inſpiratione prolata ab Adamo inquit: Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. Etenim per hæc verba manifeſte oſtendit adheſionem viri cum uxore (quæ in omni lege repræſentatur myſterium) in lege Evangelicæ effectam eſſe Chriſtiani Sacramentum, & ſignum præcticum gratiæ ſanctificantis.

Hæretici dicunt ibi Apoſtolum non loqui de matrimonio, ſeu de adheſione viri cum uxore in primis Parentibus initiata, & in poſteris continuata, ſed ſolum de conjunctione Chriſti cum Eccleſia, hancque vocare magnum Sacramentum. Huic inſtantiæ dico, quod eſt falſa, & contra Apoſtolum, quia pronomen hoc non debet referri ad id, quod ſequitur, id eſt, ad Chriſtum & ad Eccleſiam, ſeu ſolum ad conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, hancque vocare magnum Sacramentum: ſed ſolum ad id quod proximè præceſſerat, hoc eſt, ad conjunctionem, quam Deus fecerat inter Adamum & Evam, cum de eadem ibi loquitur. Nihil autem præceſſerat de conjunctione Chriſti cum Eccleſia, ſed tantum de conjunctione maritali viri ac mulieris: dixerat enim præter hoc, ſcilicet præter hoc quod dixi de viro & muliere; Relinquet homo patrem & Matrem ſuam & adheret uxori ſuæ: & erunt duo in carne una. Et ſtatim poſt hæc addit: Sacramentum hoc, id eſt, conjunctio viri cum uxore, magnum eſt. Ergo id quod vocat Sacramentum, non eſt Chriſtus cum Eccleſia conjunctus, nec Eccleſia conjuncta Chriſto, nec utrumque extremum im- mal, ſed adh viſio viri cum uxore. Hoc verum eſſe patet, nam textus non habet: Ego autem dico Chriſtum & Eccleſiam, ſed habet, in Chriſto & in Eccleſia, ut appareat id, de quo loquitur, non eſſe conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſed conjunctionem viri cum uxore, quam vult eſſe Sacramentum magnum virtute Chriſti Eccleſiæ ſponſi.

Idem ſuadetur ex propoſito & ſine intento ipſius Apoſtoli: ſiquidem intentum ipſius erat ſuadere viris, ut diligenter uxores ſuas, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam ſuam: igitur Apoſtolus non conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſed adheſionem viri cum muliere vocat magnum Sacramentum, eo quod hæc adheſio aut conjunctio maritalis ſit repræſentativa conjunctionis Chriſti cum Eccleſia. Unde inquit: Ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia, ut videamus quod vult, conjunctionem viri cum uxore eſſe magnum Sacramentum ex conjunctione Chriſti cum Eccleſia, quam matrimonium repræſentat, aut cuius virtute ipſum matrimonium eſt Sacramentum, hocque magnum ex ſanctitate & magnitudine unionis Chriſti cum Eccleſia; hæc quippe particula in idem ſignificat, quod iſta per hæc Apoſtoli dixiſſet,

conjunctio viri cum uxore ſit Sacramentum magnum ex conjunctione Chriſti cum Eccleſia.

Idem Apoſtolus in Epift. 1. ad Timoth. cap. 2. verſ. ult. evidenter demonſtrat matrimonium eſſe Sacramentum: ibi enim loquendo de muliere ait: Salvabitur autem per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide & dilectione, & ſanctificatione cum ſobrietate. Quia ibi vult dicere matres fore ſervandas, ſi permanſerint in ſanctitate per matrimonium accepta; ſed id, quod ſanctitatem confert ex ſe & ex opere operato, eſt verum Sacramentum à Chriſto inſtitutum, ut ex communi definitione Sacramenti à Sanctis Patribus & Theologis tradita conſtat: itaque matrimonium ex Apoſtolo habet veram rationem Sacramenti, eſtque inſtrumentum præcticum gratiæ electum in ſanctificationem conjugum. Hinc eſt, quod in Epift. ad Theſſalon. cap. 4. verſ. 4. hortatur conjuges, ut vas ſuum poſſideant in ſanctificatione, ſane per matrimonium accepta; ibi enim hortatur Theſſalonienſes, ut tradita ſibi præcepta obſervent, abſtinentes à fornicatione, quæ ex eodem Apoſtolo 1. ad Corinth. cap. 7. verſ. 2. vitatur per matrimonium, Propter fornicationem autem (inquit) unusquisque ſuam uxorem habeat, & unaqueque ſuum virum habeat. Quod intelligendum eſt de fornicatione vitanda (ut volunt Expoſitores declarantes ibi Apoſtolum velle, quod unusquisque habeat ſuam uxorem, ne cum alia fornicetur) non verò de fornicatione ſeu carnali copula habenda; alioquin ſequeretur, quod ipſe Apoſtolus vellet inde inſinuare, quod poſtea docuit Calvinus, ſcilicet omnes homines teneri habere uxorem, quia omnes homines obligantur ſtrictè ad vitandam fornicationem, cum ſit prohibita, & nullum ſit à Deo præceptum de matrimonio contrahendo: igitur Apoſtolus hortando Theſſalonienſes, ut vas ſuum poſſideant in ſanctificatione, ſeu ut ſe abſtineant à fornicatione, loquitur de ſanctitate, aut gratia, quæ recipitur in Sacramento matrimonii per quod vitatur fornicatio, cum inſtitutum fuerit in remedium concupiſcentiæ; & idèd matrimonium eſt verè Sacramentum conferens gratiam Sacramentalem, quam ſervat, qui à fornicatione ſe abſtinet, vaſque ſuum in ſanctificatione poſſidet.

Unde D. Auguſtinus lib. de bono conjugali matrimonio Chriſtianorum extollens ait: Per hoc diſtingui matrimonium Chriſtianorum à matrimonio Gentilium, quod bonum nuptiarum per omnes gentes atque homines in cauſa generationis eſt, & in ſide caſtitaris, quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in ſanctitate Sacramenti. S. Leo Epift. 92. ait: cum Societas Nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, ut præter ſexum conjunctionem, non habeat in ſe Chriſti & Eccleſia Sacramentum. Per hæc enim verba ille S. Doctor, maximusque Pontifex diſtinguit connubia antiqua à matrimonio novæ legis, idèdque vult connubia antiqua non fuiſſe Sacramentum Chriſti & Eccleſiæ ſicut connubia Chriſtianorum aliàs non eſſet differentia inter matrimonium veteris legis, & matrimonium novæ. Quod eſt contra mentem D. Leonis, ut patet ex verbis ipſius, quæ manifeſte declarant ſocietatem Nuptiarum apud Chriſtianos non fuiſſe conſtitutam in eo, in quo conſtituta fuerit connubia ab initio, ſeu connubia antiqua.

Sanctus Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joan. cap. 22. confirmat matrimonium eſſe verum novæ legis Sacramentum; ait enim: Uniuersalis noſtra principium quantum ad carnem attingit, ſanctificaret, oportebat certe qui totam naturam hominis ad melius reſtaurabat, non ſolum natis jam hominibus benedicere, verum etiam naſcituris gratiam præparare, ut aditum illorum ad hanc vitam, & auctoritate miraculi, & præſentia ſua ſanctum faceret. Quid autem ſignificat naſcituris gratiam præparare, niſi ad progredendam prolem inſtituere aliquid ad conferendam gratiam, hoc eſt, aliquod Sacramentum, ſcilicet matrimonium.

Hæc ipſa veritas probatur traditione Eccleſiæ, quæ ſemper credidit, matrimonium eſſe verum Sacramentum, ut colligitur ex Benedictione, Ritibus Sacris, ac Ceremoniis, quibus celebratur. Quare Tertullianus ad uxorem inquit: unde ſufficiens ad emendandam felicitatem ejus matrimonii quod Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio (nempe Miſſæ Sacrificium) & obligant Angeli, hoc eſt Sacerdotes, ſponſas benedicentes.

1. Ti. moth. 2.

Theſſalon. 4.

1. Cor. 7.

Matrimonium eſt verè Sacramentum.

D. Auguſt.

D. Leo.

Cyrillus Alexandrinus.

Tertulian.

Item

Cenſura Jeremia Patriarchæ Cæſtanti-nopolitani.

Item matrimonium non celebratur, niſi in Eccleſia, & coram Sacerdote, qui nuptias benedicat, ut inde ſignificetur matrimonium eſſe Sacramentum. Eandem ſidem habet Eccleſia Græca, ut conſtat etiam ex ipſius traditione, & ex cenſura Confeſſionis Auguſtinæ Lutheranorum, quem Jeremia Patriarcha Conſtanti-nopolitani, dedit nomine ſuo, & aliorum Græciæ Præſulum anno 1576. In ea enim idem ipſe Patriarcha arguit Lutheranos, eoſque docet plures Fidei veritates, quas impugnabant contra Catholicos, inter quas una eſt de Sacramento matrimonii à Chriſto Domino inſtituto, & ab Apoſtolis Eccleſiæ tradito. Et ut probet matrimonium eſſe unum ex ſeptem Sacramentis à Chriſto Domino inſtitutis, in eadem cenſura citat illud celebre teſtimonium D. Pauli ad Eph. ſos 5. Sacramentum hoc magnum eſt. Igitur Hæretici matrimonium à numero Sacramentorum excludentes nedum Eccleſiæ Romanæ, à qua receſſerunt, ad poenas æternas adiuri, ſed etiam Eccleſiæ Græcæ contradicunt, cum contra utramque Eccleſiam credant matrimonium eſſe extra ſeriem Sacramentorum à Chriſto Domino inſtitutorum.

Sunt aliæ quàmplurimæ rationes deductæ tam ex Sanctis Patribus, & Conciliis, quàm ex convenientia, quæ evidenter probant matrimonium non eſſe rem purè humanam, ſed verum Sacramentum, ac eas omitto, quia fuſè referuntur à Theologis Scholaſticis, apud quos facile videri poſſunt, idèdque ad eos remittendus eſt Lector, ut citius audiantur rationes Hæreticorum, citiuſque repellantur legitimis reſponſionibus.

§. II.

Diſſolvit Argumenta Hæreticorum.

Ratio Hæreticorum eſt, quia Sacramenta novæ legis producunt gratiam dum perficiuntur, & conſummantur: matrimonium verò dum conſummatur non producit gratiam, cum ipſius conſummatio conſiſtat in copula carnali, quæ vix exerceri poteſt ſine peccato, ſaltem veniali propter delectationem, cui ſolito eſt conjunctione.

Reſpondeo argumentum non valere, quia copula carnalis non eſt perfecta, nec eſſentialis conſummatio matrimonii, tam in ratione contractus, quàm in ratione Sacramenti; cum perficiatur & conſummetur eſſentialiter mutuo conjugum conſenſu debite facto & expreſſo, ut monet D. Ambroſius lib. de inſtitutione Virginis cap. 6. his verbis: Deſtoratio virginis non facit conjugium, ſed paſſio conjugalis. D. Iſidorus lib. 9. Etymolog. cap. 7. ait: Conjugatio veritas appellatur à prima deſponſationis fide, quæ vix adhuc ignoretur inter eos conjugalis concubitus. Et D. Chryſoſtomus: Matrimonium non facit coitus, ſed voluntas. Idem patet in matrimonio Sancti Joſeph Sponſi Dei-Paræ Virginis, quod fuit verum, & tamen inter hos Sacros Conjugatos nulla fuit copula; copula enim mentium eſt eſſentia copulæ corporum. Unde D. Auguſtinus lib. de conſenſu Evangelicarum cap. 1. ait: Hoc exemplo magis ſed inſinuatur fidelibus conjugatis, etiam ſervata conſenſu continentia, poſſe permanere, vocarique conjugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu. Igitur gratia conjugalis, quæ per Sacramentum matrimonii confertur, non datur in ipſo actu conjugali, nec ratione ipſius, & idèd parum nocet articulo noſtro, quod ad copulam ferè ſemper ſequatur peccatum eo culpabilem delectationem, quæ non raro intercedit (ſi Hæreticis in hoc credere fas ſit.) Sed datur in concubio, quod actum conjugalem præcedit, ut cauſa ſuum effectum, qui cum ex ſe poſſit eſſe ſine culpa, conjugium non eſt cauſa peccati, quod eſt in copula carnali, ſed potiùs illius peccati cauſa eſt mala conjugum voluntas, quæ ad culpabilem delectationem ſe confert, & concupiſcentia movente carnem excitat ad coitum.

Nec valet dicere matrimonium habere rationem Sacramenti, quatenùs ſignificat unionem inter Chriſtum & Eccleſiam, quæ quidem unio non poteſt ſignificari, niſi per copulam carnalem, per quam conjuges ſunt una caro, ſicut Chriſtus & Eccleſia, ſeu fideles ſunt unum corpus, cujus caput eſt Chriſtus. Non valet, inquam, quia matrimonium non habet completam rationem Sa-

cramenti ratione huius ſignificationis, nimirum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia per Incarnationem, ſed ſolum incompletam, hoc eſt, quatenùs ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia præciſè, ſcilicet non ex preſſo modo, quo ſit; modus autem ille, quo Chriſtus completè conjungitur Eccleſiæ ſuæ, non eſt carnalis, ſed eſt charitas, aut gratia, qui quidem modus complens conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, repræſentatur per matrimonium eſſentialiter & primariò ſumptum, ſeu quatenùs conſiſtit in mutuo conjugum conſenſu, & animorum affectu, quo conjuges ſunt unum corpus, & unus ſpiritus; non verò per copulam carnalem, quæ habetur licitè à conjugibus. In hoc quidem ultimo ſenſu, matrimonium non habet rationem Sacramenti, nec ſignificat unionem Chriſti cum Eccleſia per charitatem, quæ cum ſpiritualis ſit, nequit per quid carnale repræſentari.

Altera Hæreticorum ratio eſt, quia ſi matrimonium eſſet Sacramentum, melius eſſet nubere, quàm non nubere, quia melius eſt habere Sacramentum, quàm non habere, ob gratiam, quam quodlibet Sacramentum producit ex opere operato in ſuſcipiente. Sed hoc eſt falſum, ut declarat Apoſt. 1. ad Corinth. cap. 7. dicens: Qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit, & qui non jungit, melius facit. His ſuffragatur Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. can. 10. à Calvino falſò impugnatum, ubi legitur: Si quis dixerit, ſtatim conjugalem anteponendum, eſſe ſtatui virginitatis, vel calibatus, & non eſſe melius, ac beatius manere in virginitate aut calibatu, quàm conjungi matrimonio, anathema ſit. Inſè enim ſequitur juxta fidem Romanam, quod melius eſt non nubere, quàm nubere, ſeu quod melius eſſet non recipere Sacramentum, quàm recipere, ac proindè matrimonium non poteſt eſſe Sacramentum conferens gratiam, ſed ſolum contractum purè naturalem & civilem.

Reſpondeo ſequelam eſſe falſam, quia non implicat, quod Sacramentum aliquod ſit minus nobile, quàm aliquid aliud, quod non eſt Sacramentum, ut patet in Martyrio, quod non eſt propriè dictum Sacramentum, eſt tamen nobilius Pœnitentia, quæ eſt propriè & verè Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum: eſt etiam nobilius & excellentius Extrema-unctione, quæ eſt etiam Sacramentum: igitur non implicat, quod matrimonium ſit Sacramentum, licèt virginitas aut cœlibatus ſit ſtatus perfectior & excellentior ſtatu conjugii & matrimonii.

Recapſè Hæretici non credunt ſe convictos hac ratione, licèt veriffima ſit, quia volunt, Pœnitentiam, & Extremam-unctionem non eſſe Sacramenta. Quare aliter reſpondeo, & dico, quod, ut matrimonium ſit Sacramentum, non eſt neceſſe, quod ſit melius virginitate, & cœlibatu, quatenùs ipſum matrimonium eſt ſtatus conjugalis, ſed ſufficit, quod ſit melius quatenùs eſt præciſè Sacramentum, & inſtrumentum aut cauſa producens gratiam. Undè cum in hoc ſenſu matrimonium ſit perfectius virginitate, & cœlibatu, quia ex opere operato confert gratiam, quam non confert virginitas, non ſequitur abſurdum, quod Hæretici præcedunt, nec ſit injuria Apoſtolo, nec Patribus Tridentinis, quia dum dicunt virginitatem aut cœlibatum eſſe præſtantiorè matrimonio, non accipiunt matrimonium præciſè, quatenùs eſt Sacramentum conferens gratiam, ſed quatenùs eſt ſtatus conjugalis, ſeu concubitus carnalis inter conjuges, qui comparatus cum ſtatu virginali, eſt minus nobilis; cum ſtatus virginalis ſit longe præſtantior ſtatu conjugalī, ut declarant Apoſtolus & Patres Tridentini, qui dum poſtponunt matrimonium cœlibatu, non conſiderant illud in conceptu eſſentiali, qui conſiſtit in unionem mentium, ſed in conjunctione corporum.

Dicunt tandem, quod Sacramentum non pugnat cum alio Sacramento; quippè omnia Sacramenta pro hominibus fuerunt inſtituta, ut conſtat ex definitione, & ex ipſorum affectu, qui eſt ſanctificatio animarum; idcirco in uno, & eodem homine ſimul compati debent. At matrimonium pugnat cum Ordinis Sacramento, quo Ordinati arcentur à matrimonio, & e contra. Igitur cum Ordo ſit Sacramentum, neceſſe eſt, quod matrimonium, vel ſacerdotium careat ratione Sacramenti, aut quod ita auferatur incompatibilitas, ut vir habens uxorem poſſit Ordines Sacros ſuſcipere, & Sacerdos poſſit uxorem ducere, nè unum Sacramentum impediat aliud.

Reſponſio ad Hæreticorum inſtanti- am.

Secunda Hæreticorum ratio.

Reſponſio ad Hæreticorum ratio.

Quantum si oppositio quæ est inter Ordinem & Matrimonium.

Respondeo hanc repugnantiam inter matrimonium, & Ordinem repertam non nocere, quia matrimonium non pugnat cum Sacramento Ordinis absolute ratione sui, sed solum ratione status, quem inducit, quique minus recte cum matrimonio convenit. Nam in Ecclesia Græca Sacerdotes non accedunt à matrimonio, cum servent uxores: unde si Sacerdotes nostri debeant esse cælibes, ut possint vacare Deo modo nobiliori, & exactiori, quam si haberent uxores, quare teste Apostolo lococitato, qui cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, hoc non ex Sacro Ordine provenit, quatenus est Sacramentum, sed ex voto castitatis, quod emittunt Clerici dum ordinantur in Sacris; si quidem hæc constitutio de castitatis voto emittendo ab ordinandis est Ecclesiastica, ideoque nequit improbare rationem Sacramenti, quæ in ordine, & in matrimonio includitur, nec dicendum est, quod unum Sacramentum quatenus tale, impedit aliud.

Ad rationem adductam de incompatibilitate omnium Sacramentorum in eodem homine, ex eo quod Sacramenta pro omnibus hominibus instituta fuerint, dico, quod non provenit ex ipsis Sacramentis, sed ex circumstantiis extrinsecis, quas exigit Sacramentorum administratio. Nam Sacramentum Pœnitentiæ non potest administrari toties, quoties administratur Baptisma ex defectu ætatis, scilicet quia puer qui baptizatur non potest confiteri, & sic de cæteris Sacramentis, ut attentè consideranti patebit. Revera Christus instituit Sacramenta pro omnibus, sed non ut omnia ab omnibus & singulis reciperentur, sed solum ut omnia reciperentur, quædam ab omnibus & singulis, alia vero ab aliquibus pro singulis. Hinc est, quod omnes debent baptizari antequam moriantur, quod omnes singuli Adulti, qui voluntariè peccaverunt, debent absolvi in Sacramento Pœnitentiæ, sed non omnes debent ordinari, nec necessariò confirmari, nec necessariò ungi, nec necessariò uxorem ducere: incompatibilitas reperitur tantum inter Ordinem & matrimonium non ratione Sacramentorum, ut jam dixi, sed ratione status: & ideo unum ex his duobus non destruit aliud.

Dicent in matrimonio haberi pactum de certa pecunia numeranda, ut probat dos mulieris, quæ solito exigitur, ut matrimonium celebratur: ex quo sequitur, quod si matrimonium esset Sacramentum, simonia esset licita, licitum tamen est contrahere matrimonium, sed non valet hæc ratio, quia pactum illud non inicitur pro contrahendo matrimonio quatenus est Sacramentum, cum gratis & liberè conferatur, sicut gratis & liberè præbetur parrium consensus, sed quatenus est contractus civilis inter personas, quæ conveniunt invicem & pacificatur ad sustinenda mutuo matrimonii onera; iustum quidem est, ut proles ab unoquoque conjugum, scilicet à patre & matre educatur, & sustentetur: igitur necesse est, quod inter sponsos interveniat pactum de pecunia ad hunc effectum numeranda, ne in unum tantum cadat obligatio sustinendi onera matrimonii, & sustentandi prolem. Deinde sponsorum bona debent esse inter ipsos communia, ut sicut sunt duo in carne una, sint etiam unum in bonis temporalibus, relicta tamen viro administratione. Quapropter necesse est, mulierem dare bona sua viro, non ut ea dissipet, sed ut ea distribuatur in bonum prolis sustentandæ: patri ac patri incumbit filiorum cura, idcirco bona matris eam sequuntur, ut filiis necessaria administrantur à matre sicut à patre.

ARTICULUS LX.

Admittit contra Montanistas secundas Nuptias.

Adversus nuptias plures insurrexerunt Hæretici inter se longe divisi. Quidam enim dixerunt, nuptias esse illicitas, tales sunt Heracleus, Tartanitas, Marcionista: alii vero concesserunt primas nuptias esse licitas, secundas autem prophanas & sacrilegas. Primi huius erroris fuerunt Cataphrygii, quorum Dux creditur Montanus, in Mysia Phrygiæ natus. Ipse Montanus fuit plurimum hæresum inventor, tempore Commodi Impera-

Montanus

toris & Soreri Papæ, circa annum Domini 181. quarum hæresum una secundas nuptias impugnavit; cæteræ in materia adulteri & concubitus reponebat.

Post ipsum Montanum insurrexit alter eandem hæresim propugnaturus, scilicet Novatus; non ille qui fuit Episcopus Carthaginiensis, sed alius, qui fuit Romane Ecclesiæ Presbyter, qui tempore Galli & Volusiani Imperatorum, & Corneli Papæ & Martyris, circa annum Domini 255. voluit Montanistarum errorem jam extinctum suscitare, seu secundas nuptias rejicere velut immundas. Hinc est, quod illi, qui ipso Novato adhæserunt in huius erroris defensione, dici voluerunt Cathari, id est, mundi & puri ob eam, quæ se superbissimè & odiosissimè efferebant munditiam, atque puritatem in repellendis secundis nuptiis, quamvis essent impuri & omni forde infecti. Præcipuus autem Novati Discipulus fuit quidam vir Hæreticus, nomine Ablabius, qui teste Nicephoro lib. 14. cap. 13. Hist. Ecclesiæ fuit nobilissimus Orator Troili Sophista Auditor, qui à Chrysanto Novatianorum Episcopo in Presbyterium ordinatus fuit, cuius etiam conciones populares, suaves & vehementes diu excelluerunt, tandem in Nicæna Urbis Episcopus consecratus fuit, & postea Novatianorum errores docuit sub Theodosio Juniore Imperatore, & Cælestino Summo Pontifice circa annum Domini 430.

Hæc hæresis juxta Guidonem Carmelitam adhuc subsistit, & viget apud Græcos, qui recipientes matrimonium velut Sacramentum novæ legis, tamen secundas nuptias rejiciunt velut prohibitas à Christo Domino, Idem testimonium de Græcis referunt Præpoulos lib. 7. hæres. littera G. verbo Græci, & alii quamplurimi Scriptores in Catalogo Hæreticorum.

§ I.

In quo probatur Veritas Articuli.

Hæc hæresis Montanistarum, & aliorum, quam sustinuit etiam Tertullianus, qui contra secundas nuptias scripsit librum de Monogamia, quem D. Hieronymus dicit Hæreticum, & contrarium Apostolo damnatum fuit in Concilio Nicæno 1. celebrato sub Constantino Magno Imperatore autoritate Silvestri Papæ anno 325. Nam Patres huius Concilii can. 5. inter Ecclesiæ Dogmata docuerunt Bigamos non esse fugiendos, sed potius in communionem recipiendos. Quod non dixissent, si secundæ nuptiæ essent malæ, quoniam Bigamus est ille, qui semel & iterum nuptias contraxit, qui cum ex Concilio non sit improbandus, nec improbandæ sunt secundæ nuptiæ, per quas conjuges Bigami sunt.

Eadem hæresis damnata fuit in aliis Nicæno posterioribus, & potissimum in Florentino, in instructione Armenorum, ubi legitur: Quoniam nonnullis asseritur quartas nuptias tanquam condemnatas respicere, ne peccatum ubi non est, esse putetur, circa secundam Apostolum mortuo viro, mulier sit ab ejus lege soluta, ut nubendi cui vult in Domino num habeat facultatem, non distinguat mortuo secundo, vel tertio, declaramus non solum secundas, nec tertias, nec quartas atque ultimas, si aliquid impedimentum non obstat, licitè contrahi posse, commendatiores tamen dicimus, si ulterius à conjugio abstinentes, in castitate permanerint. Ex quibus verbis facile suadet, & declaratur condemnatio hæresis Montani, cum nedum secundas, sed etiam tertias, quartas, &c. licitas esse declaret idem Concilium.

Præfatus error profigatur exemplo multorum Sanctorum virorum, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ, qui tamen secundas contraxerunt nuptias. Abraham post mortem Saræ primæ uxoris duxit secundam, nomine Ceturam, ut videri potest in cap. 25. Genesis vers. 1. Rurh, mulier mortuo suo primo viro filio Noemi, nupsit secundo viro, qui dictus est Booz, ut constat ex libro nomen ejus præfere-re. Sara uxor Tobie Junioris habuit etiam successivè plures viros, & post septem, quos Daemon occiderat, nupsit Tobie Juniori, cum quo permansit Domino famulans, ita ut accepta esset unâ cum Marciano tam Deo, quam hominibus, & cunctis habitantibus in terra, ut legitur in libro, qui nomen Tobie præfert. Idem factum verificatur exemplo aliorum tum virorum, tum mulierum veteris Testamenti, ita

Novatus

Cathari

Ablabius

Declaratio Concilii Nicæni

Florenti

Plures licitè secundas

contra nuptias

ita claro & certo, ut nullus possit in dubium secundas revocare nuptias. Igitur secundæ nuptiæ fuerunt licitæ in lege antiqua. Quod verum esse patet nedum ex exemplis adductis, sed etiam ex eo quod frater superflus fratris sine liberis defuncti uxorem, seu viduam accipere ex præcepto Legis tenebatur, & cum ea matrimonium contraheret, ut fratri semen suscitaret, ut legitur in lib. Deuteron. cap. 25. vers. 5. ubi habetur: Quando habitaverint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui. Hoc secundum matrimonium erat licitum, tamen aliud prius sponnebat: licitè etiam sunt secundæ nuptiæ apud Christianos.

Non obstat dicere secundas nuptias permissas fuisse in veteri Testamento, sed improbatas fuisse in Novo. Non valet, inquam, tum quia Ecclesiæ, quæ observat novum Testamentum, non approbaret eas; tum quia novi Testamenti Mediator Christus dominus sedens sic fatigatus supra fontem non reprehendit mulierem Samaritanam, quæ quinque viros habuerat: nam illam reprehendit, quia ille quem tunc habebat, non erat vir legitimus, alii autem quinque fuerant viri legitimi, ideo non fuit hæc mulier reprehensa à Domino propter multipliciteratem nuptiarum, sed propter fornicationem, quam habebat cum viro extra matrimonium, ut observat S. Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum relatus in can. 10. causæ 31. quest. 1. Unde D. Augustinus lib. 2. contra Adversarium Legum & Prophetarum cap. 2. citatus in can. immediate sequenti ait: Deus masculinum & femininum propagandi generis causa nuptialia castitate conjunxit, & secundas nuptias, quæ in utroque testamento permittuntur, licitas esse monstravit. Ex quibus verbis sequitur Montanistarum & aliarum Hæreticorum replicam contra secundas nuptias novæ Testamenti esse falsam.

Montani errorem confodit Apostolus in Epistola ad Rom. cap. 7. vers. 2. & sequentibus: Quæ sub viro est mulier, vivo viro alligata est legi, si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro, si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro. Inde enim certum est mulierem viduam posse laudabiliter, & sine peccato convolare ad alias nuptias, cum si ad eas convoleret, juxta hanc doctrinam Apostoli non sit adultera. Ratio est, quia omnis mulier, quæ defuncto viro est cum alio viro, esset adultera, si hujusmodi secundum matrimonium non esset licitum, neque verum Sacramentum, ut voluit Hæretici. Hujus veritatis argumentum in promptu est, quia quilibet coitus extra legitimum matrimonium est fornicatio, ut in proprio loco probatum manet contra Simonem Magum & alios Hæreticos; sed mulier, qui mortuo viro alteri nubit, non est adultera: ergo secundæ nuptiæ sunt licitæ.

Eandem veritatem docet iterum Apostolus in Epistola prima ad Corinth. cap. 7. vers. 8. ubi habetur: Dico autem non nuptis & viduis: bonum est illis si sic permanent, sicut & ego. Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri. Hæc autem verba demonstrant, quod licet bonum sit viduis non convolare ad secundas nuptias, tamen non prohibet hujusmodi nuptias, imò ad eas hortatur, tam non nuptas, quam viduas, quæ non se continent, cum dicat de illis, nubant: & in viduis nubere sit ad secundas nuptias convolare.

Tandem idem Apostolus ad Timoth. cap. 5. vers. 14. juniores viduas hortatur, ut potius nubant, quam se in discrimen amittendæ castitatis conjiciant: ibi enim inquit: Volo ergo juniores nubere, filios procreare, Matres-familias esse, nullam occasione dare adversario maledicti gratia. Nihil certò clariùs dici potest, ut destruantur Hæretici secundas nuptias rejicientes veluti sacrilegas, & contrarias Scripturæ Sacræ, cum Paulus ad eas hortetur viduas, & præsertim juniores, in quibus emittendæ vidualis castitatis periculum est frequentius, & majori difficultate vitandum.

Potro impii atque blasphemii Montanista, aut Cataphrygii audientes hoc testimonium dicunt Paulum non plene recepisse Spiritum Sanctum, sed solum ex parte prophetasse, & ideo (inquit) non licet credere Paulo, sed Montano, in quem dicunt Spiritum Sanctum plenè descendisse pro explicando vero Doctrinæ Christi sensu. Sed monstrum impertinentiæ est hæc Montanistarum responsio; qua nulla impior dari potest; ut ex se patet, cum Montanus Spiritu vesano agitata suscipere, coque modo ad instar Judæ vitæ suæ finem dederit; Pauli vero conversio sit dextere Excellsi, & ejus doctrina sit à Spiritu Sancto, & sit ille, de quo Christus dixit Ananiam Act. 9. vers. 15. Vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus & Filiis Israël. Hæc Apostoli Doctrina secundas nuptias permittens optimè promulgatur à Sanctis Patribus, & præcipuè à S. Joanne Chrysostomo Homil. 19. in Epistol. ad Ephes. ubi inquit: Et secundum concedit Apostolus matrimonium, tantum dicens in Domino. Quid est autem in Domino? cum temperantia, cum honestate. Et in fine Homil. ait: Pacem sectamini & sanctificationem, sine qua nemo videbit Deum. Ut ergo digni videamur eum videre, sine sinu in virginitate, ut in primis sine in secundis nuptiis, hanc sectemur. Hæc quidem descriptio eorum, qui sanctificari desiderant, non excluderet tamen eos, si secundæ nuptiæ essent prohibita. Idque clariùs expressit idem Sanctus Doctor Homil. 20. in Epist. ad Ephes. ubi inquit: Quid ad hæc, qui secundis copulantur nuptiis? non id vobis condemnans, absit, quippe Apostolus permisit.

1. Timoth. 5.

1. Corinth. 7.

Deuter. 25.

Montanus

tanistarum responsio; qua nulla impior dari potest; ut ex se patet, cum Montanus Spiritu vesano agitata suscipere, coque modo ad instar Judæ vitæ suæ finem dederit; Pauli vero conversio sit dextere Excellsi, & ejus doctrina sit à Spiritu Sancto, & sit ille, de quo Christus dixit Ananiam Act. 9. vers. 15. Vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus & Filiis Israël.

Hæc Apostoli Doctrina secundas nuptias permittens optimè promulgatur à Sanctis Patribus, & præcipuè à S. Joanne Chrysostomo Homil. 19. in Epistol. ad Ephes. ubi inquit: Et secundum concedit Apostolus matrimonium, tantum dicens in Domino. Quid est autem in Domino? cum temperantia, cum honestate. Et in fine Homil. ait: Pacem sectamini & sanctificationem, sine qua nemo videbit Deum. Ut ergo digni videamur eum videre, sine sinu in virginitate, ut in primis sine in secundis nuptiis, hanc sectemur. Hæc quidem descriptio eorum, qui sanctificari desiderant, non excluderet tamen eos, si secundæ nuptiæ essent prohibita. Idque clariùs expressit idem Sanctus Doctor Homil. 20. in Epist. ad Ephes. ubi inquit: Quid ad hæc, qui secundis copulantur nuptiis? non id vobis condemnans, absit, quippe Apostolus permisit.

S. Hieronymus relatus in can. aperiant, 31. quest. 1. nedum secundas, sed etiam tertias & ulteriores nuptias declarat licitas & honestas; ibi enim inquit: Non damno Bigamos, imò nec trigamos, & si dici potest octogamos. Et Theodoretus lib. 5. hæreticarum fabularum cap. 26. expendens verba Apostoli 1. ad Corinth. cap. 7. ait: Notandum est autem, quod non beatam, sed beatiorum eam dicat quæ se continet: ita docens quod non omnino beatitudine sit destituta, quæ secundum etiam matrimonium amplectitur, si juxta positam hic legem, jugum subeat. Eandem doctrinam tenent alii Sancti Patres, & præsertim Sanctus Augustinus, ut videri potest in questione prima causæ 31. in qua de secundis nuptiis agitur.

§ II.

In quo rejicitur Hæreticorum Sententia.

Arguitur in gratiam Montanistarum ex Conciliis & Sanctis Patribus, à quibus Pœnitentiæ imponitur Bigamis. Concilium Neocæsariense celebratum anno 316. sub Silvestro Papa can. 3. inquit: De his qui in plurimas nuptias incidunt, tempus quidem prænitium, manifestum est, sed conversatio eorum & fides, tempus abbreviat. Et can. 7. Presbyter in nuptiis ejus, qui Bigamus efficitur, non convolvatur, cum enim requiritur pœnitentiæ Bigamus, quis erit Presbyter, qui eo quod sit convolvit acceptus, nuptiis assensuratur. Ex quibus verbis constat Ecclesiæ instituisse contra Bigamos pœnam non levem. Idem dicunt plures Sancti Patres. Igitur secundæ nuptiæ sunt malæ, illicitæ & culpabiles, cum ex Regulis, & ex prærenni Ecclesiæ praxi pœna non imponatur nisi propter peccatum seu culpam.

Respondetur id, quod Concilia & Patres imposuere Bigamis, non esse eam pœnam, quæ supponit culpam, quoque propter peccatum datur, sed esse inidoneitatem, quæ nullum peccatum supponit, ut patet in Muro & Muro, in quibus reperitur inidoneitas, quæ accenditur à susceptione Ordinis Sacri, etiam si sint sine peccato, aut culpa mortali.

Vel respondeo Concilia & Sanctos Patres pœnitentiæ Bigamis imposuisse propter incontinentiam, quæ ad secundas nuptias impellebat, non autem propter nuptias ipsas reperitas, quæ possunt esse Sanctæ, legitime, & honestæ sicut primæ. Hoc verum esse patet ex can. 1. Synodi Laodicenæ, quæ secundas nuptias legitimas esse pronunciat; Bigamis tamen aliquam imponit pœnitentiæ, ibi enim habetur: De his qui secundum Ecclesiasticam regulam liberè ac legitime secundas nuptias in juncti sunt, nec occultè nuptiarum copulam fecerunt, oportet ut parvo tempore transito, vacent orationibus & jejuniis, quibus etiam juxta indulgentiam communionem reddi decernimus. Hoc quidem Canone secundæ nuptiæ declarantur licitæ, & illis tamen, qui contrahunt eas, imponitur pœna canonica, licet ipsi nullum agnoscat peccatum ob secundas nuptias.

Ad Patres, qui secundas nuptias vocant fornicationem, Pp 3 ut

Montani interitus

D. Chry.

D. Hieronym.

Ratio Montanistarum

Responsio ad argumentum rati Montani. Concilium Laodicænum.

ut de facto eas sic vocat S. Basilus Epist. 1. ad Amphilo-
chium, dico, quod loquuntur largo modo, & in sensu
improprio, seu quasi in sensu casuali, scilicet propter
incontinentiam, quæ non ratio viduas ad secundas nup-
tias impellit, ut facile colligi potest ex Apost. 1. ad
Corinth. cap. 7. dicente de viduis: *Si non se continent, no-
bent.* Sed propter hanc incontinentiam pravam secun-
dæ nuptiæ non debent tanquam illicitæ à Montanistis
repelli; alioquin deberent etiam repelli primæ, quæ
etiam non raro contrahunt eadem incontinentia moye-
re. Sed Montanistæ, Cataphrygii, & alii Hæretici ad-
mittunt primas nuptias, hoc non obstantes; ergo debent
admittere secundas, cum in illis sicut in istis reperitur
eandem causam.

Ex alia ratione iidem Montanistæ inferunt secundas
nuptias esse illicitas & malas, nimirum ex differentia
inter primas & secundas inventa; illæ (inquunt) benedi-
cuntur ab Ecclesia, istæ vero non; ergo istæ secundæ
nuptiæ sunt malæ, quoniam id, quod per verum Sacra-
mentum habetur, est omni benedictione dignum, &
benedictio potest dari omni rei honestæ & licitæ.

Ratio ob
quam in
secundis
nuptiis
non da-
tur be-
nedictio.

Porro hæc ratio non valet; nam licet benedictio de-
geat viduis, tamen non licet inde inferre, quod secun-
dæ nuptiæ sint malæ, & reprobandæ, cum Ecclesia eas
probet & conciliet, quamvis viduis benedictionem non
tribuat, & tribuat eam in primis nuptiis. Ratio hujus
differentiæ non provenit ex nullitate & invaliditate, sed
est, quia Ecclesia dat primis nuptiis benedictionem ad
fœcunditatem conjugibus procurandam, ideoque repe-
ri non debet in secundis nuptiis. Vel dico, quod secun-
dæ nuptiæ non benedicuntur sicut primæ, quia non signi-
ficant perfectè conjunctionem Christi cum Ecclesia, quæ
est conjunctio unius cum una, sicut conjunctio facta in
primis nuptiis (quæ est conjunctio unius cum una) eam
significat: Christus enim unam sibi sponsam Ecclesiam,
unamque carnem assumpsit per Divinæ Incarnationis
Mysterium, & ideo cum nuptiæ Christianorum referant
imaginem nuptiarum Christi cum Ecclesia, & Divini-
tatis cum carne, ut à Sacerdote benedicantur, debent
Monogamorum esse, seu eorum qui Bigami non sunt.

ARTICULUS LXI.

Impugnatur Priscillianistis existimantes, Dissolubilitatem matrimonii à solo arbitrio
Conjugum dependere.

Indissolubilitatem matrimonii impugnatur nonnulli
Hæretici, qui crediderunt virum posse proprio motu,
seclusa quacumque causa, dimittere uxorem suam, &
aliam ducere, similiter & uxorem posse virum dimitte-
re, & alteri nubere. Hæc Hæresis tribuitur Monta-
no, de quo in articulo supra relato diximus, & à quo ori-
ti sunt Cataphrygii, qui etiam aspicuntur velut defen-
sores ejusdem Hæresis. Reverà dissidium est inter Scri-
ptores. Eusebius lib. 5. Hist. Eccles. cap. 18. refert Mon-
tanum ita sensit de vinculo nuptiarum saltem quoad
primam partem (quæ est de dissolubilitate matrimonii)
quia constat ex testimonio ejus, & aliorum Montanum
improbasse secundas nuptias, & per consequens voluisse
virum, qui sua uxorem dimisit, non posse aliam ducere.
Alii vero recentiores eum ad hoc errore excusant,
Eorum ratio est, quia (inquunt) D. Augustinus loquens
de Cataphrygiis, & de Montano eorundem auctore
non meminit hujus erroris. Philastrius etiam inter erro-
res Montani non numerat hunc de dissolubilitate ma-
rimonii. Sed opinio Eusebii videtur mihi præferenda
(quamvis Eusebius præferam Augustinum.) Hujus rei
causa est, quia D. Augustinus omitendo hunc errorem
dum de Montano locutus est, ejusque hæresis recen-
sivit, non affirmavit ipsum Montanum non admisisse dis-
solubilitatem matrimonii, nec tradidisse voluntati vi-
rorum potestatem dimittendi uxores. Non enim raro
contingit Scriptores de uno Hæretico aliquid omittere,
quod aliter refert. Undè cum tuius sit credere affirman-
ti, quam omitenti, licet non semper melius sit crede-
affirmanti, quam neganti, cum in hoc casu sit exami-
nanda fides, aut probitas attestantis, licet possum hic

Cata-
phrygii.

sequi sententiam Eusebii, quin offendatur reverentia
debita D. Augustino, quem ex toto corde veneror, &
sequor dum affirmat, & docet aliquid.

Priscillianus natione Hispanus tempore Valentiniani
II. Imperatoris, & Syricii Pape circa annum Domini
388 docuit (teste D. Augustino) conjuges posse conju-
gium dissolvere, & quemlibet eorum ad alias nuptias
transire. Disjungebat enim ille Episcopus Abulensis se-
minas à nolentibus viris, & viros à nolentibus fœminis.
Anno autem 1296, regnante Adolpho Imperatore, &
Ecclesiam Dei regente Bonifacio VIII. insurrexit quidam
vir Hæreticus nomine Gerardus Sagarellus de
Parma, Hæreticorum, qui Pseudo Apostoli dicuntur,
Auctor, qui docuit nullum conjugem posse suam Sectam
suscipere, seu Apostolorum imitorem esse (sic enim
vocabat eos, qui eam sequebantur) nisi prius relicto,
aut dimisso alio conjugio, asserens conjugia debere dis-
solvī pro hac Secta suscipienda, & tuenda. Ità testatur
Nicolaus Elmericus.

Gerar-
dus Sa-
garellus

Græci, & Armeni sunt in eodem errore, & matrimo-
nium dissolvunt, ut testatur Guido Carmelita, qui
in lib. suo de hæresibus, hunc inter illorum errores re-
censet; sed hanc dissolubilitatem non remittunt ad pu-
rum conjugum arbitrium, ità ut vir possit dimittere
uxorem quando voluerit, quacumque ex causa, & aliam
ducere, etiamsi ipsa uxor dimissa nolit alteri nubere;
eamdem facultatem dat mulieri, quæ potest etiam di-
mittere virum, & nubere alteri, ut affirmare videtur
ipse Guido Carmelita. Porro hæc dimissio habet ali-
quam causam, quam credunt legitimam (licet nulla sit);
etenim constat ipsos Græcos, & Armenos dissolvere ma-
rimonium propter unius conjugis adulterium duxerit,
& permittere viro dimittere uxorem adulteram,
& ducere aliam, similiter & uxori dimittere virum adul-
terum, & nubere alteri.

Græci.
Armeni

Huius errori Græcorum adhefit quidam sue prudentiæ
innitens volens sapere plusquam oportet sapere, scilicet
Erasmus Roterodamus, qui in notationibus super
Epistolam 1. ad Corinth. cap. 7. affirmat non ex lege divi-
na, sed ex humana tantum prohibitum esse viro inno-
centi dimittere uxorem suam adulteram & ducere
aliam. Existimabat enim legem Evangelicam concedere
hujusmodi viro liberam potestatem repellendi uxorem
adulteram quoad Thorum, & quoad vinculum, &
potestatem ducendi aliam uxorem; & addit nimis du-
ram & iniquam esse legem humanam, quæ hanc potesta-
tem ducendi aliam uxorem abtulit à viro innocente, &
proinde suadere nititur, ut talis lex prorsus abrogetur,
ut liceat conjugi innocenti dissolvere matrimonium
tam quoad vinculum, quam quoad Thorum, nè conjux
innocens teneatur habitare cum conjugio adultero, aut
abstinere se à remedio concupiscentiæ.

Erasmi
opinio.

Lutherus ex Annotationibus Erasmi edoctus hanc
eamdem post Erasimum docuit sententiam, & voluit ma-
rimonium esse dissolvendum, non solum in causa for-
nicationis, sed etiam quando alter conjux recedit in
aliam Religionem, si intra decennium non revertitur,
ut inquit noster Alphonsus à Castro, qui testatur se vi-
disse multos in Germania, qui juxta Lutheri doctrinam
uxores suas propter adulterium à se repellebant, & alias
ducebant.

Luthe-
rus

Bucerus in c. 19. Matth. contendit matrimonium solvi
posse, & aliud iniri, quotiescumque uxor non se com-
modam præbet viro, aut vir est molestus uxori. Idem
sentit Melancthon. Tandem Calvinus lib. 4. institut.
cap. 19. tyrannicum vocat non permittere aliud conju-
gium adjucenti suam partem adulteram,

Bucerus
Melan-
cthon
Calvi-
nus.

§. I.

De Indissolubilitate Vinculi Conjugalis.

Matrimonium esse indissolubile quoad vinculum
sanciunt plura Concilia, inter quæ numeratur
Eliberitanum celebratum anno 305. can. 9. ubi commu-
nio denegatur mulieri, quæ ob viri adulterium nupsit
alteri. Idem habetur in quodam Concilio Anglicano
celebrato anno 663. quod refert Beda lib. 4. Hist. An-
glorum cap. 5. in quo statuitur can. 10. Si quisquam

Eliberi-
tanum.

Angli-
canum.

pro-

propriam expulerit conjugem legitimo sibi matrimonio con-
junctam, si Christianus rectè esse voluerit; nulli alteri copu-
letur, sed ita permaneat, aut propria reconcilietur conjugio:
Milevitanum celebratum sub Innocentio primo à sexa-
ginta Episcopis cap. 17. Decretorum, ubi legitur: *Pla-
cuit & secundum Evangelicam & Apostolicam disciplinam ne-
que dimissus ab uxore, neque dimissa à marito, alteri conju-
gatur, sed ita maneat, aut sibi restituitur; quod si
contempserint, ad penitentiam redigantur, in qua causa le-
gem imperialem potendam promulgari.* Hoc Concilium Mi-
levitanum confirmatum fuit ab Innocentio I. ut monet
D. Augustinus, & ejusdem verba repetita fuerunt in Con-
cilio Africano celebrato sub Celestino I.

Milevi-
tanum.

Præter hæc tria Concilia, quæ Provincialia fuerunt,
habemus alia duo Generalia, quæ eandem veritatem
confirmant, Florentinum scilicet & Tridentinum. Il-
lud, ad quod convenerunt Græci & Latini in definitio-
ne fidei Armenis data, de Sacramento matrimonii lo-
quens ait: *Assignatur autem triplex bonum Matrimonii. Pri-
mum est Proles suscipienda, & educanda ad cultum Dei. Se-
cundum est Fides quam unus conjugum alteri servare debet.
Tertium indissolubilitas Matrimonii, propter hoc quod significat
indivisibilem conjunctionem Christi & Ecclesie, quamvis autem
ex causa fornicationis licet Thorum separationem facere; non ta-
men aliud Matrimonium contrahere fas est: cum Matrimonium
legitimè contractum perpetuum sit.*

Floren-
tinum.

Triden-
tinum.

Aliud est Tridentinum, quod in sess. 24. can. 7. inquit:
*Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit & docet, juxta
Evangelicam & Apostolicam Doctrinam, propter adulterium
alterius conjugum Matrimonium vinculum non posse dissolvi, &
utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non
dedit, non posse, altero conjugis vivente, aliud Matrimo-
nium contrahere, mœchaturque eum, qui dimissa adultera,
alianduxerit, & eam, quæ dimissa adultero, alii nupsit,
Anathema sit.*

Mar. 10.

Vinculū
matrimo-
nii est
indisso-
lubile.

Luc. 16.

D. Au-
gust.

Matrimonii non esse dissolubile ad nutum unius, imò
nec amorum conjugum retento jure transeundi ad alias
Nuptias (ut voluerunt Hæretici supra nominati) propter
adulterium unius conjugis, ut voluit Græci, & alii.
Nam Christus dicendo, quod uxor dimissa mœchatur,
si alteri nubat, vult hoc secundum Matrimonium esse
illicitum & nullum. Quod sanè provenit ex vinculo pri-
mi Matrimonii adhuc existente cum liceat Christianis
secundas Nuptias contrahere, solutis prioribus per mor-
tem unius conjugis.

Suadet etiam hæc Matrimonii indissolubilitas ex il-
lo Apostoli ad Rom. cap. 7. vers. 2. *Quæ sub viro est mulier,*

Rom. 7.

*vivente viro, alligata est Legi; si autem mortuus fuerit vir ejus,
soluta est à lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera,
si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, libe-
rata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.*
Ibi enim Apostolus vult vinculum Matrimonii tenere &
ligare usque ad mortem unius conjugis, ut insinuat idem
Apostolus Epist. 1. ad Corinthios cap. 7. vers. 39. his
verbis: *Mulier alligata est Legi quanto tempore vir ejus vivit;*
quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat. Indè
enim sequitur, quod Matrimonii vinculum non po-
test dissolvi per aliquod conjugum crimen; cum ex Apo-
stolo mulier etiam adultera sit, adhuc alligata sit vi-
ro, quia vir ejus non desinit vivere propter adulterium,
quod ipse commisit: idcirco tunc nec vir, nec uxor pos-
sunt ita separari, ut ad alias Nuptias valeant transire,
cum vinculum primi Matrimonii ex Apostolo duret
tamdiu, quamdiu durat, & vivunt conjuges, hique vi-
vant etiam stante adulterio.

Cor. 7.

Dicent forsitan Hæretici virum desinere esse jam virum
unius uxoris, quæ adulterata fuit, ita ut quamvis cor-
pore vivat vir mulieris adulteræ, non tamen vivat ut vir
ejus, quia mulier adultera alio modo occidit virum
virio adulterii, auferendo scilicet ab eo corporis sui po-
testatem, quam dederat illi in Matrimonio, & de-
merendo eam potestatem, quam habebat in corpus
viri sui.

Sed hæc ratio est prorsus nulla, & falsa, quia Apo-
stolus ibi non loquitur de vita civili, quæ consistit in
caventia bonæ famæ; & honoris, aut in jure conjuga-
li, seu exigendi conjugale debitum, sed de vita corpo-
ris, quia ait: *Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à
lege viri.* Hæc quidem mors est mors corporis, quæ
corpus & anima separantur, ut notat Divus Augusti-
nus prædicta verba Apostoli explicans in lib. de Adul-
terinis conjugii capite quarto dicens: *Secundum doctri-
nam sanam mulier alligata est, quamdiu vir ejus vivit, id est,
non dum à corpore abcesserit, mulier enim sub viro vivo ma-
rito juncta est legi, hoc est; in corpore constituta: si autem
mortuus fuerit, hoc est de corpore exierit, evanescit est à le-
ge viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.* Hæc
verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, vi-
va sunt, sana sunt, plana sunt, nullius viri posterioris uxor
esse incipit, nisi prioris esse desierit. Esse autem desinet uxor
prioris si moriatur vir ejus, non si fornicetur, licet itaque di-
mittitur ob causam fornicationis; sed manet vinculum prioris,
propter quod sit reus adulterii, qui dimissam duxerit; etiam
ob causam fornicationis. Ex quibus constat Apostolum non
loqui de morte civili, sed de morte physica; & natura-
li, qua destruitur corpus, in quod alter conjux habebat
potestatem. Loquitur enim respectivè ad usum Matrimo-
nii, qui non adulterio, seu morte civili, sed morte
physica tollitur.

Respon-
so ad in-
stantiam
Hæretico-
rum.

D. Aug.

Habemus contra Græcos aliud Apostoli testimonium,
ex quo indissolubilitas Matrimonii colligitur: ait enim
Paulus 1. ad Corinthios cap. 7. vers. 10. *Is autem, qui
Matrimonio junctus sunt, præcipio non ego, sed Dominus &
uxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere
innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non
dimittat.* Indè etiam constat, virum non posse ita di-
mittere uxorem, ut possit ducere aliam, etiamsi hæc
uxor dimittatur propter fornicationem, seu adul-
terium. Ratio hujus veritatis est, quia ibi Apostolus
dicens: *quod si discesserit, loquitur de justo & appro-
bato ipsius uxoris discessu, qualis est ille, qui fit
ob molestam cohabitationem viri, vel propter adul-
terium, ut notat Divus Augustinus lib. de bono
conju.*

1. Cor. 7.

coniugali cap. 9. alioquin Apostolus determinat illi, scilicet uxori dimissa propter adulterium, præcipere ut viro suo reconciliaretur, si nollet manere in nuptia, ne vir transiret ad alias Nuptias, ad quas licite in Doctrina Græcorum transire possit. Unde cum Apostolus duas partes disjunctivè assignet uxori adulteræ à viro suo dimissa, scilicet reconciliationem, & continentiam, certum est, quod uxori ob adulterium dimissa, aut viro adultero non est aliud medium, ac proinde nullum ipsi concedit jus convolvendi ad alias Nuptias; & ideo ex Apostolo constat; quod facta dimissione prius conjugis ab alio causa fornicationis, & adulterii, vinculum Matrimonii non dissolvitur, ita ut conjuges possint ad alias Nuptias transire, cum non obstante dimissione uxor teneatur manere innupta, si nollet, aut non possit viro suo reconciliari. Hac quidem reconciliatio denotat, Matrimonium adhuc ligare, non obstante adulterio, ut exponit Evaristus Papa in Epist. 2. dicens: *Sicut uxori non licet dimittere virum suum ut alteri se vivente eo, Matrimonio societ, aut cum adulteris, licet sit fornicatus vir ejus, sed iuxta Apostolum, aut viro suo reconciliari debet, aut manere innupta; ita Ecclesia non licet dimittere Episcopum suum, aut ab eo segregare se.* Quippe per hæc verba ille Summus Pontifex conjugibus fornicationis causa separatis claudit transitum ad alias Nuptias.

Evarist.

Idem.

Ephes. 5.

D. Hieron.

Idem habetur ex Sancto Isidoro lib. 2. de Officiis Ecclesiasticis cap. 19. ubi legitur: *Sacramentum ideo inter conjugatos dicitur, quia non potest Ecclesia dividit à Christo, ita nec uxor à viro, quod ergo in Christo, & in Ecclesia, hoc in singulis quibusque viris & uxoribus conjugationis inseparabile Sacramentum.* Unde & Apostolus, præcipio (inquit) non ego, sed Dominus uxorem à viro non distodere; prohibet enim dimitti quicumque ex causa, nisi alius coniungatur secundum consuetudinem Judæorum, quam Dominus interdixit dicens: *Quicumque dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, & aliam duxerit, moechatur.* Ibi ille Sanctus Doctor duo demonstrat. Primum est inter virum & uxorem esse quamdam conjunctionem indivisibilem, quæ Matrimonii Sacramentum constituit, & subsistit tamdiu, quamdiu subsistunt Partes, seu conjuges. Aliud autem est, quod Apostolus prohibet uxori dimissionem & transitum ad alias Nuptias. Staret adhuc nullam esse causam ob quam mulier, etiam si adultera sit, possit dimitti à viro, quoniam si dimissa licita esset in causa fornicationis, sequeretur, quod uxor dimissa posset aliquando jungi alio viro, scilicet dum dimissio fieret propter adulterium; sed hoc est falsum, quia tenetur manere innupta, aut viro suo reconciliari, à quo dimissa fuit ob adulterium, quod commisit.

Sunt alie rationes apud Sanctos Patres, quæ confirmant veritatem, quam defendimus. Prima est, quod Matrimonium inter Fideles contractum, significat iuxta mentem Apostoli ad Ephesios 5. conjunctionem Christi cum Ecclesia, quæ quidem conjunctio est indivisibilis, ut patet ex hoc; quod si Fideles aliqui fornicentur spiritaliter, hoc est, si peccent, non propterea alium Deum assumunt, nec fiunt infideles, nec renuit Deus reconciliari cum illis; tale igitur debet esse Matrimonium Christianorum, quale est matrimonium Christi cum membris Ecclesiæ, hoc est omnino indivisibile.

Secunda ratio est Divi Hieronymi in capite 19. Matthæi, asserentis quod si Matrimonium posset dissolvi quoad vinculum causa adulterii, periculum esset ne maritus ob desiderium nubendi alteri uxori, prima imponeret calumniosè adulterium, imò periculum esset, ne unius conjux voluntariè committeret adulterium animo dissolvendi matrimonium ob incommoda, quæ sæpe eveniunt ob morum incompatibilitatem, vel vel ob alias causas.

Tertia ratio militans contra Græcos petitur ex parte prolis, cui summa injuria afficeretur, si dissolutio primo Matrimonio aliud posset contrahi. Nam pro Patre inciperet habere Virtricum, & pro Matre Novercam. Quod certò noceret proli, ut patet nederum experientia, sed etiam ex glossa in Clement. Pastoral. de Sentent. & re Jud. ubi legitur, quod Noverca sedit in Privignos. Sunt alia quamplurima

rationes ex inconvenientibus orientes, sed eas omitto, quia videri possunt apud Theologos Morales, & Scholasticos, qui fuisse probant Matrimonii vinculum esse indissolubile.

§. II.

De Solutione ad Rationes contrarias.

Hæretici nituntur demonstrare Matrimonium esse dissolubile ex ipsius consensu mutuo; dicunt enim: conjuges libere consenserunt, ac proinde possunt libere dissentire, & sic matrimonium dissolvere quoad vinculum. Res quidem per easdem causas nascuntur, per quas dissolvuntur, & e converso, hoc est, dissolvuntur per quas nascuntur. Unde cum conjuges sint tales, seu ligati in Matrimonio, quia voluerunt; ita liberi erunt, si velint, quoad matrimonii dissolutionem. Ideo enim vir tenetur habere uxorem suam, ne illi injuriam faciat; at supposito quod ipsa velit esse cum alio viro, non facit illi injuriam si dimittat illam, & aliam ducat.

Respondeo hanc rationem esse nullam, saltem quoad dissolubilitatem vinculi, quia vinculum illud non procedit totaliter à Partibus, seu à viro, & uxore libere consentientibus, ut Hæretici supponunt; sed etiam à Deo, qui consentientes & volentes inviolabiliter unit, ut facile suadet ex illo Matth. 19. vers. 6. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Sed Deus vult, quod vir maneat cum uxore sua, & uxor cum viro cui alligata est, quamdiu vir vivit; ideoque licet conjuges velint se separare, tamen non possunt Matrimonii vinculum dissolvere; cum non valeant separare, quod Deus coniunxit, etiam si velint, quia divina voluntas non est conditionata, sed absoluta.

Dissolutio sur Hæreticorum ratio.

Deinde si argumentum Hæreticorum valeret, probaret tantum conjuges ex novo consensu posse dividere Thorum, & inter se convenire de continentia servanda, aut de statu Religioso statim suscipiendo, quoniam cohabitatio conjugum, & copula carnalis proveniunt ex mutuo consensu conjugum, qui si velint à copula carnali, & à Thoro citrà peccatum se abstinerent intuitu perpetuæ continentiæ, quoniam separatio quoad Thorum in forma præscripta esse licita & approbata in Ecclesia Christi, ut pro certo habetur in variis juris canonici textibus, & in variis exemplis Sanctorum conjugum, & præsertim Sancti Elzearii, & Sanctæ Delphinæ, quorum matrimonium fuit ipsis consentientibus absque copula corporum.

Armenorum argumentum.

Græci, Armeni, & alii, ut articulum nostrum impugnent, objurgant illud Matth. 19. vers. 9. ubi legitur Christum sic Pharisæis respondisse: *Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, moechatur, & qui dimissam duxerit, moechatur.* Inde enim volunt à contrario sensu, quod qui dimittit suam uxorem ob fornicationem, & aliam ducit non moechatur, & possit absque ulla culpa habitare cum alia, quia hæc responsio Christi duarum orationum vim habet, quarum una est affirmativa continens hujusmodi regulam: *Si quis uxorem suam absque fornicationis causa dimiserit, & aliam duxerit, moechatur;* altera verò negativa est, quæ continet exceptionem ab hujusmodi regula, quæque exprimitur per particulam, *nisi*, quæ supposita responsio Christi facit hunc sensum; non potest dimitti uxor, nisi ob fornicationem, hoc est, nisi sit adultera, quæ si talis sit potest dimitti, & altera à viro dimittente duci. Hoc verum esse probant ex motivis & sine Christi respondentis ad Pharisæos interrogantes illum de libello repudii, quæ quidem responsio (inquit) omnimodam uxoris dimissionem continebat absque ulla restrictione, & dabat viris libertatem plenam dimittendi uxorem. Nam Christus abrogat responsione sua libellum repudii, non absolute ita ut nullo modo liceat illis dimittere uxorem, sed solum conditionaliter & restrictivè, quia excipit casum fornicationis, & adulterii, in quo repudium concedit; alioquin ad interrogationem Pharisæorum de libello repudii non respondisset directè, Probabile quidem est, quod si absolute ita præcepisset viro relinquere uxorem suam, aut se credere uxori suæ ligatum, ut in nullo casu concessisset libell-

Responsio ad rationes contrarias.

D. Anselm.

Responsio ad confutationem.

libellum repudii, non pronuntiasset hanc particulam: *Nisi ob fornicationem*, sed absolute & absque ulla conditione dixisset, *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, moechatur*; quia sic loquendo clarior fuisset ipsius responsio, & removisset omne dubium: ergo vir, qui uxorem suam dimittit propter adulterium, si aliam ducat uxorem, non moechatur; cum habeat conditionem, quæ à peccato excusat uxoris dimissionem, & legitimat sequens matrimonium, sed licite habitat cum ea, quia per adulterium ab uno conjugum commissum, alter conjux potest matrimonium dissolvere quoad vinculum, & ipse conjux innocens potest fieri liber, & beneficio innocentiae suæ aliam uxorem inculpabiliter ducere.

Huic argumento, in quo sistit totaliter fundamentum Græcorum, respondeo cum Sanctis Patribus communiter hanc particulam, *Nisi ob fornicationem*, non dicere exceptionem totalem, ita ut profus dissolvat matrimonium tam quoad Thorum, quam quoad vinculum, & permittat viro ducere aliam uxorem, sed tantum quoad Thorum & cohabitationem, quia non refertur ad id, quod sequitur, scilicet ad contractionem secundi matrimonii, sed solum ad id, quod præcedit, scilicet ad dimissionem & separationem quoad Thorum, vel cohabitationem. Nam hæc exceptio facit hunc sensum, *Quicumque dimiserit uxorem suam, hoc est, ab ea se separet quoad Thorum, & habitationem, quod urique facere non potest nisi propter fornicationem, & aliam duxerit, moechatur.* Hinc est, quod fornicatio præerat dimissionem conjugis adulteri dumtaxat, eamque à peccato excusat, sed non legitimat alias nuptias, quia si aliam ducat, moechatur; hoc autem peccatum non committitur dimittendo uxorem, sed aliam ducendo; etenim ex responsione Christi constat, quod moechia non provenit, nec fundatur in dimissione, sed in novo matrimonio, quod contrahitur consequenter ad illam dimissionem. Moechus non est ille, qui dimisit uxorem ob adulterium aut fornicationem, sed ille, qui dimissa uxore habitat cum alia. Ita sentiunt Divus Anselmus in comment. super cap. 5. Matth. ubi ait: *Hic præcipit non dimittere uxorem, excepta tantum causa fornicationis, si enim ipsa ruperit legem conjugii, potest eam homo à se separare, ut illam commixtionem auferat sibi quam violavit, sed tamen Sacramentum conjugii remanet, ut non aliam ducat.*

Idem docet super 19. cap. ejusdem Matth. ubi ait: *Sola fornicatio est causa separationis, postquam enim mulier, quæ est viro junctæ, & una erit in carnali copula, in aliam carnem illam unitatem transierit, & fornicationem illam dimiserit, non amittet quidem vinculum conjugii, sed meretur non amplius carnaliter cum viro suo copulari, quia contra copulationem peccavit; & in poenam peccati meretur privati jure utendi corpore mariti, nedum illius, à quo dimittitur, sed etiam alterius, qui nubere possit, si maritus moreretur.* Hinc est, quod qui ducit mulierem dimissam à viro suo ob fornicationem, moechatur, quia ducit uxorem alterius, quod non licet, quoniam est contra mentem Christi Domini.

Ad probationem dico Christum rectè respondisse Judæis dicendo, quod licet ob fornicationem uxorem dimittere, quin tamen vir possit aliam ducere; hac autem responsione defendit Pharisæis aliquid, quod facere solebant nempe nuptias cum alia uxore: idcirco non debuit eis dicere simpliciter & absolute: *Omnis qui dimittit uxorem suam, & aliam ducit, moechatur;* quia non refolvisset plene dubium. Nam quærebant ab eo, an liceret eis facere sicut Judæi, scilicet uxorem dimittere, & aliam ducere, quæ sunt duæ res longè diversæ, ideoque Christus respondit dicendo primo, quod licet dimittere uxorem, non ob omnem causam, sed solum propter fornicationem. Secundo quod facta hæc dimissionis causa adulterii, nullo modo licet ducere aliam, cum dicat, quod qui ducit aliam, moechatur. Inde clarè deducitur Christum dixisse duo, nempe quod licet dimittere uxorem propter fornicationem, hæcque est propositio ad quam refertur particula, *nisi*. Et quod non licet ducere aliam, hæcque est propositio ad quam non refertur eadem particula. Nam qui ob fornicationem dimittit uxorem, non peccat

dimittendo, cum hæc dimissio non sit adulterium, ut ex ipsius adulterii definitione & natura patet; sed peccat, si aliam ducat, quia moechari, quod est illud peccatum, de quo Christus loquitur, non fit dimittendo uxorem, sed ducendo aliam juxta illud Luc. 16. *Omnis qui dimittit uxorem suam & aliam ducit, moechatur.* Ex quo sequitur, quod si dimittat uxorem suam propter fornicationem, & non ducat aliam, non moechatur, id est, non peccat peccato adulterii. Itaque Christus permittendo repudium ob fornicationem, aut prohibendo dimissionem uxoris, excepta fornicationis causa, non permittit aliud matrimonium. Quod verum esse probò ex alio Eyangelista, scilicet ex Sancto Marco cap. 10. & Luca cap. 16. quorum verba supra retuli; in quibus verbis & locis ipsi Evangelistæ generaliter & sine ulla expressione causæ fornicationis & adulterii exprimit mulierem dimissam moechari, si alteri viro nubat; expressissent tamen illam, si legitimeret secundas nuptias, seu si permitteret viro dimittenti uxorem suam ducere aliam. Unde cum eam non expresserint, signum est quod hæc particula, *nisi*, apud Matthæum non cadit supra secundam responsionem partem, quæ est de alia uxore ducenda, sed supra illam, quæ est de muliere adultera dimittenda, cum tribuat parti innocenti matrimonii vinculum dissolvere, ut facile colligitur ex verbis Concilii Florentini supra relatis.

Explicatur Textus Matth. 19. in argum. pro Armenis.

Dicent forsitan Græci verba illa, quæ sunt apud Marcum & Lucam esse interpretanda cum exceptione causæ fornicationis & adulterii, quia Matthæus posuit illam; sæpè enim necessarium est verba unius Evangelistæ interpretari per verba alterius, ut mos est apud Expositos tam Græcos, quam Latinos.

Huic instantia dico, quod non convincit, quia D. Matthæus potest etiam interpretari per alios duos Evangelistas, ac proinde licitum esse credere Matthæum loqui, sicut loquitur Marcus & Lucas. Vel dico, quod instantia est vera, dum unus Evangelistæ cum altero pugare videretur, non verò dum nulla est discordia, ut de facto nulla est inter Matthæum, & alios duos Evangelistas, ut potè Marcum & Lucam, quod verum esse sic ostendo. Matthæus cap. 5. vers. 32. optime distinguit dimittere uxorem & ducere uxorem, velut duo membra responsionis Christi; ibi enim ait: *omnis qui dimittit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari; & qui dimissam duxerit, adulterat.* Nonne hic S. Matthæus vult dicere, quod ille, qui dimittit uxorem suam ob fornicationem, est diversus ab eo, qui eandem uxorem dimissam ducit, cum in hoc textu sint duo nomina, quorum quodlibet propriam personam designat? Noane vult insuper, quod si vir dimittat uxorem suam non adulterat, peccat, quia facit eam moechari? Nonne vult quod ille qui ducit uxorem dimissam ab alio, peccat, quia adulterat? Igitur in cap. 19. vers. 9. ubi inquit: *quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, moechatur, loquitur in eodem sensu, in quo loquitur cap. 5. & vult, quod moechari non cadat super eum, qui dimittit uxorem suam ob fornicationem, cum homo sic dimittens uxorem suam non fit adulter, si nullam uxorem agnoscat, bene verò si vivente dimissa alteri nubat. Sed vult, quod cadat super eum qui ducit uxorem dimissam, similiter & super eum qui dimittit suam, & ducit aliam; alioquin sibi contradiceret ipse Matthæus, quod est improbabile; ideoque nulla est discordia inter Sanctum Matthæum & alios duos Evangelistas, scilicet Marcum & Lucam asserentes moechum illum, qui dimittit uxorem, & aliam ducit, non verò illum, qui tantum uxorem dimittit. Nam qui dimittit uxorem, excepta fornicationis causa, facit eam moechari, & si dimittat illam cum hoc casu, non facit eam moechari, si verò ducat aliam, moechatur, idcirco non licet viro post uxorem adulteram dimissam ducere aliam, cum si ducat, moechatur, & si non ducat, quamvis priorem dimiserit, non moechatur.*

Rejicitur Armentorum instantia.

Replicant Adversarii, & sic insurgunt. Verba D. Matthæi intelligenda sunt de dimissione perfecta uxoris adulteræ. Ut autem hæc dimissio perfecta sit, necesse est, quod sit non solum quoad Thorum, sed etiam quoad vinculum.

Hæc instantia non valet, nam dimissio uxoris adul-

Rejici- tur alie- ra Ar- gumentum infam- tia.

adultera, ut sit perfecta, non est necesse, quod attri- gat vinculum matrimonii, quia ex se, & ex perfectione sua intrinseca est indissolubile: nec Christus apud Mat- thæum voluit mulierem adulteram, & virum innocen- tem habere jus transfundi ad alias nuptias, sed solum jus separationis, & divortii quoad cohabitationem. Hu- jus veritatis ratio est, quia ibi Christus Dominus voluit reformare errores, quibus Pharisæi & Scribæ erant infe- cti, & populum inficiebant, & emendavit in omnibus illis id, quod ante malè docere solebant, & præsertim uxorum suarum repudium, per quod parabant se solutos esse à vinculo uxoris, quam repudiabant, & ex quo aliam uxorem ducebant, & in hoc maxime peccabant, quia hoc faciebant contra jus nature (inquit noster Al- phonsus à Castro) in quo jure nullus dispensare potest, nisi Author nature. Unde licet stante permissione de uxore adultera dimittenda non punirentur illi, qui uxores dimittebant, tamen non erant liberi à peccato, dum alias ducebant. Hinc est, quod Christus non dixit: Deus permisit, sed Moyses permisit, ut viderent permissionem non esse à Deo, sed ab homine. Ut viderent insuper nullum posse posterum uxorem dimittere, nisi propter fornicationem, & ipsa dimissione facta ob eamdem causam nullum posse ducere aliam uxorem prima viven- te, inquit D. Matth. 19. cap. Quicumque dimiserit &c. & per consequens ibi loquitur de sola dimissione quoad Thorum; cum dicitur eum, qui dimisit uxorem suam propter adulterium, non posse licite aliam ducere, ut monet D. Augustinus lib. de Sermone Domini in monte cap. 14. ubi explicans eadem verba D. Matth. ait: Qui præcepit dari libellum repudiis, non hoc præcepit, ut uxor dimittatur, sed ut dimittere volens det libellum repudiis, ut ir- cundiam temerariè proferentis uxorem, libelli cogitatio tempe- ratur.

D. Au- gust.

Tandem dicunt. Durum est, ut qui sine culpa sua, sed propter solam uxoris fornicationem, illam dimisit, cogatur ad servandam continentiam, præsertim si talis natus est, ut ad carnales coitus sit pronus. Ita post plu- res alios Hæreticos Calvino anteriores discurrit ipse Calvinus.

Argu- mentum Calvini.

Calvino & aliis respondeo, sicut olim respondit D. Augustinus Pollentio illi, ad quem scripsit tractatum de adulterinis conjugis, qui idem argumentum propo- fuerat D. Augustinus. Responso autem hujus Sancti Do- ctoris lib. 2. cap. 10. hæc est. Sed mihi respondes, conti- nenter vivere paucorum est, & idè qui fornicantes conjuges di- miserunt, quoniam non possunt reconciliari, tantum se vident periclitari, ut Legem Christi non humanam, sed servalem pronuntiant: dixerunt, quantum ad continentem pertinet, mul- tas querelas habere possunt, quibus, ut dicitur, Legem Christi servalem pronuntiant, non humanam, & tamen non propter illos Evangelium Christi pervertitur, vel mutare debemus: te quip- pe solè illorum quærela permovet, qui conjuges causa fornicatio- nis intercedente, dimittunt, si alias ducere non sinantur: quo- niam continere paucorum est, atque ad id debent laude exhor- tari, non Legem compelli. Itaque si dimissa adultera non ducitur altera, justam quærelam, sicut putas, habebit hominum incontinentia; sed attende quamplura sunt, ubi si querelas incon- tinentium velimus admittere, necesse nobis erit adulteria per- mittere. Quid si enim aliquo diurno & insanabili morbo corpo- ris tenentur conjuges, quo concubitus impeditur? Quid si cap- tivitas vel vis aliqua separet, ita ut sciat vivere maritus uxorem, cuius sibi copia denegatur, censet ne admittenda incon- tinentium murmura, & permittenda adulteria? Quid in hoc ipso unde interrogatus est Dominus, responditque fieri non debere, sed ad duritiam cordis eorum, Moysen permisit dari libellum repudiis, & quicumque causa dimittere uxorem? Nonne Lex Christi incontinentibus displicet, qui uxores litigiosas, injurio- sas, imperiosas, fastidiosas, & ad reddendum debitum conju- gales difficillimas, repudio interveniente, abicere volunt, & alteras ducere? Ita idem Doctor, ex cujus verbis mani- feste constat virum, qui uxorem suam dimisit ob adul- terium, habere remedium aliquod incontinentiæ suæ, seu tale, quale habet quando uxor aliquo diurno & in- sanabili morbo corporis laborat. Unde si Hæretici non permittant secundas nuptias viro, cujus uxor morbo ita laborat, ut non possit reddere debitum matrimonii, idem jus denegare debent viro, cujus uxor propter adul- terium dimissa fuit.

Respon- so D. August.

Vel dico, quod si vir non habeat donum continentie,

habet semper remedium paratum, in quantum potest non dimittere uxorem, si velit; nullum est enim præ- ceptum, quo homo teneatur uxorem suam dimittere, quando videt eam adulteram, quamvis eam dimittere liceat illi, cum possit uxori ipsi dimissa reconciliari, ut monet Apostolus 1. ad Corinth. cap. 7. vers. 11. ubi habe- tur: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo recon- ciliari. Et vir uxorem non dimittat. Idem monitum per- hibet post Apostolum S. Augustinus lib. 2. de adulterinis conjugis cap. 6. & sequentibus, ubi argumentum defu- mit à Deo, qui dimittit peccata nostra; inquit enim: si Deus per Sacramentum Penitentia, dimittit peccatum adul- terii, & adulterum, & adulteram sibi reconciliat, vir non debet renuere reconciliari sibi uxorem Deo reconciliatam. Ita- que restat viro innocenti, cujus uxor est adultera, efficax remedium, quin cogatur necessariò aliam uxorem ducere.

1. Cor. 7.

D. Au- gust.

Ultima Hæreti- corum ratio.

Dicunt, quod Deus permittendo dimissionem uxoris adulteræ quoad Thorum & habitationem, permittit etiam dimissionem quoad vinculum & alias nuptias ad vitandam incontinentiam. Causa quidem, propter quam vir non potest aliam uxorem ducere vivente prima uxore, est, quia non habet potestatem corporis sui ipsa vivente, ex eo quod corpus suum jam non est suum, sed uxoris adhuc viventis, ut declarat Apostolus. At per adulterium pars innocens liberatur ab hac obligatione si- nendi corpus suum in potestate uxoris ad usum matrimo- nii, Deo sic permittente, ita ut corpus viri, vel femi- næ non sit amplius alterius, sed in propria sit potestate conjugis innocentis, qui potest alium conjugem dimittere, si velit; idcirco solutio hujus matrimonii non solum est quoad Thorum, sed etiam quoad vinculum, & pars, quæ non habet donum continentia, relicta omnibus re- mediis ab Apostolo, & à S. Patribus adhibitis, potest sumere remedium, quod Christus instituit, scilicet aliud matrimonium, cujus finis præcipuus est generatio, quæ non habetur nisi per copulam carnalem.

Respondeo suppositum esse falsum; aliud enim est permittente dimissionem uxoris quoad Thorum, & aliud quoad vinculum matrimonii, cum copula carnalis non sit tanti Sacramenti essentia, nec constitutum prima- rium, ut probat matrimonium Beati Josephi, & Beatæ Virginis Mariæ. Si maritus, qui uxorem adulteram di- misit, non possit ducere aliam uxorem vivente adhuc di- missa, hoc est, quia inter conjuges indissolubile reperitur vinculum, ex quo tanquam effectus sequitur, ut qui vinculo conjugali confictus est, non habeat amplius po- testatem corporis sui. Effectus autem ille in causa adul- terii non cessat absolutè, tam quoad posse, quam quoad actum; alioquin sequeretur, quod pars innocens non posset sibi reconciliari alteram, sed deberet cum eadem aliud matrimonium contrahere, si vellet habitare cum ea, quod est contra Apostolum; sed cessat tantum quoad actum, id est, dat parti innocenti jus denegandi in poenam adulterii usum sui corporis, quin pars adultera offendatur, sicut offenderetur, si ipsa pars innocens aliud matrimonium contraheret, quia manet prioris ma- trimonii vinculum, quod Deus vult esse perpetuum, ne fiat injuria proli, nec non unioni, quam Christus contra- xit cum Ecclesia sua, quæ est ex se indissolubilis at- que perpetua; ideo dixit: relinquet homo patrem & ma- trem, & adhaerebit uxori suæ, ubi septuaginta Interpretes vertunt: agglutinabitur, ut significetur conjunctio indif- solubilis.

Solvitur hæc ul- tima ratio.

ARTICULUS LXII.

Afferit contra Calvinistas, nullum dari Præceptum obligans omnes ad contrahendum Matrimonium.

Joannes Calvinus, de quo sæpè alibi locuti sumus, plures feminavit errores, quorum unus est circa ma- trimonii contrahendi libertatem; voluit enim ille vir impiissimus omnes homines generali præcepto ita teneri ad nuptias contrahendas, ut nullus possit citra peccatum manere innuptus. Lutherus revera non adhaerit Calvino in hac parte, quia Sæctarios suos non obligavit

Calvi- nus.

obligavit ad matrimonium expressè & directè, sed eos ita hortatus est detrahendo virginitati, ut suaserit om- nibus matrimonium esse necessarium pro vita æterna consequenda. In libro de Votis Monasticis ait; caliba- tus, virginitas, aareole rugæ sunt, & vera Satana mendacia. Et in lib. de conjugali vita, ut ostenderet impossibile esse homini servare virginitatem, inquit: sicut in potestate mea non est quominus sim mas, ita minime sicum est in me, ut sim sine muliere. Et aliquibus interpositis subdit: crescit & multiplicamini non est præceptum, sed plusquam præceptum, quod nos non possumus impedire, vel prætermittere, sed provin- de nobis necessarium est, & magis necessarium est, quam edere & bibere, purgari, expuere, dormire & vigilare. Ut hanc suam turpem & impudicam doctrinam, sanam & veram ostenderet, verbo & exemplo eam docere voluit, necnon confirmare opere, faciendo scilicet id, quod aliis prædicaverat. Nam cum Monachus esset velut canis impudicus ad vomitum rediens, omnem Monachatum rejecit, & uxorem duxit, quam non nisi Monialem esse voluit, ut similes haberet, & inde suaderet matrimo- nium esse omnibus necessarium necessitate absoluta, & in- dissolubili pro consequenda vita æterna, quæ proinde vir- ginitatis votum esse prorsus intolerabile.

Luther- nus.

Jovinian- nus.

Elvidi- anus.

Quid de Basili- de Jen- siendit.

Hinc Lutheri, Lutheranorumque error, necnon Cal- vini impietas plurimum excedunt impietatem Joviniani, qui anno 395. sub Theodosio Juniore Imperatore, & Syricio Papa docuit virginitatem non esse apud Deum majoris & excellentioris meriti, quam conjugium, sed paræ esse dixit nuptias virginitati; Lutherus autem & Calvinus omnino abolere voluerunt virginitatem. Revera ob Joviniani hæreticam doctrinam multæ Virgines Deo consecratæ, provectæ etiam ætatis, posthabito voto, quod emisserant, postea nup- sèrunt, sicut ad doctrinam Lutheri plures in Ger- mania Virgines rejecerunt Monachatum, & matrimo- nium susceperunt. At Jovinianus deposito Monachatu uxorem ducere noluit, non quod majus se apud Deum meritum habiturum inde speraret, sed ne nuptiarum pateatur molestias, ut ipsemet restatus est, ut referunt plures Scriptores. Quidquid tamen sit, impietas Lu- theri excedit impietatem Joviniani alia ratione, scilicet quia tollit libertatem vivendi virginitatem sepi- sime in Sacra Scriptura, & à Sanctis Patribus commen- datam, & imponit necessitatem contrahendi matrimo- nium, quod ex Tridentino infra citando est minus per- fectum, quam cælibatus. Jovinianus autem tantam non est ausus proferre Blasphemiam; reliquit enim ho- mini libertatem vivendi virginitatem, licet non extol- lat eam magis, quam matrimonium.

Joviniano statim adhaerit Elvidius, à quo Elvidiani Hæreticorum habent, seu ille, qui docuit Mariam Virginem peperisse Virginem, sed post cum matro con- gressum obtulisse fratres Domini, quod contra illum impiissimum virum impugnavimus in proprio loco. D. Hieronymus in lib. 2. adversus Jovinianum cir- cæ finem vult Basilidem Alexandrinum intemperan- tiæ Magistram solitè nuncupatum (qui vivebat an- no 120.) esse hujus hæresis Joviniani Authorem. Ta- men D. Augustinus in lib. de hæresibus de hoc Basili- de differens non tribuit illi hunc errorem: Phila- strius etiam recenset errores Basilidis numquam hujus erroris meminit. Nihilominus salvo meliori judicio, quantum ad me est, existimo opinionem D. Hierony- mi esse sequendam, quia affirmatio Divi Hieronymi de- bet præferri omissioni, aut silentio D. Augustini & Phi- lastrii; alioquin non liceret nobis credere resurrectionem Lazari, quam Sancti Matthæus, Marcus & Lucas Resurrectionis dumtaxat meminit in cap. 11. cre- didimus tamen eam, quia D. Joannes eam affirmat, licet alii eam omitant.

§. I.

In quo probatur Veritas Articuli.

Hæc hæresis tam Jovinianistarum, quam Calvini- starum & Lutheranorum damnatur in omni- bus Conciliis, in quibus virginitas commendatur. Nam si meritum sit vivere castitatem, ut

in proprio loco probatum manet contra hos Hæreticos, necessariò sequitur Christum heminem obligare ad con- trahendum matrimonium; alioquin malum esset vivere castitatem, & permanere in cælibatu, quoniam votum emissum contra præceptum est profusum malum & illicitum. Porro præ cæteris Conciliis Tridentinum præ- dictos Hæreticos solemniori anathemate ferit in sess. 24. can. 10. ubi ait; si quis dixerit, statum conjugalem autem potestatem esse statum virginitatis vel cælibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cælibatu, quam jungi mari- monio, Anathema sit. Hæc verba evidenter ostendunt nullum stare præceptum de matrimonio contrahendo, quia nullum stat præceptum prohibens statum beatiorum, qualis est respectu matrimonii & conjugii, status cæ- libatus aut virginitatis.

Triden- tinum.

Idem inferitur ratione deducta ex testimoniis Sacræ Scripturæ: nam Apostoli, Sancti Patres, Concilia, om- nesque Scriptores Sacri, hortantur fideles ad observan- tiam Mandatorum Dei, tanquam ad rem pro salute con- sequenda penitus necessariam, juxta illud Christi ad quemdam adolescentem de sua salute sollicitum: si vis vitam ingredi, serva Mandata. Hac quidem responso- ne manifestè ostenditur necessitas observandi Præcepta, & probatur hanc observantiam esse maximum at- que præcipuum Divinæ Dilectionis signum, Hinc est, quod ipsemet Christus Joan. 14. vers. 15. ait: si diligis me, Mandata mea serva. Et vers. 21. qui habet Mandata mea & servat ea, ille est qui diligit me. Sed nul- lus est textus in Sacra Scriptura, nec in Sacris Scripto- ribus, qui incitet nos ad deserendam virginitatem, & hortetur nos ad matrimonium contrahendum; imo plu- res sunt, qui nos hortantur ad virginitatem, aut cæ- libatum, tanquam ad statum perfectiorem statu co- njugali, ut constat ex Apostolo, qui in variis versibus prioris Epistolæ ad Corinth. cap. 7. viduatur præ- ferre nuptiis, & virginitatem ambabus dicens: I. Co- rinth. 7. qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit, & qui non jungit, melius facit. Ecce quomodo declarat vir- ginitatem esse perfectiorem matrimonio, aut statu conjugali: dico autem non nuptis & viduis; bonum est illis si sic permanent, sicut & ego. Mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini sunt. Solutus est ab uxore, nisi qui- vero uxorem. Virgo beator erit, si sic permaneat. Iteque ex verbis Apostoli constat, quod hortamur ad virginitatem, ac proinde quod nullo præ- cepto tenemur contrahere matrimonium, cum perfe- ctius sit non contrahere illud, quam contrahere, seu non nubere, quam nubere; quod tamen falsum esset, si staret præceptum de matrimonio ab omnibus contrahen- do. Ratio hujus rei est, quia perfectius est Dei præcep- ta observare, quam non observare: imò summa imper- fectio; maxima quidem miseria est, non observare Man- data Dei. Hinc est, quod juxta Scripturæ testimo- nium, & Sanctorum exemplum tenemur omnia despi- cere, ut adimpleamus Divina Præcepta, quorum obser- vantia est absolutè necessaria pro consequenda vita æter- na; ut jam monui, teste Christo Domino dicente: si vis vitam ingredi, serva Mandata.

I. Co- rinth. 7.

Eadem veritas suadet & facillè demonstratur omni- bus virginitatis & matrimonii discrimen perpenden- dum, præfereque habet effectus, quam status conjugalis. Pro quo advertendum est, quod mulier in- nupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit san- cta corpore & spiritu, quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, juxta testimonium Apostoli. Porro melius est cogitare quæ sunt Dei, quam quæ sunt mundi; id- circò potius esset præceptum de virginitate servan- da; quàm de matrimonio contrahendo. Virgo Domino, maritus verò uxori placere cupit, & ut uxori placeat, sollicitudinem gerit de rebus quæ in mundo sunt, & ad mundum pertinent, estque ita di- visus, ut non adhaereat totaliter Deo, quia qui adhaeret Deo, unus Spiritus efficitur cum eo, cum ubi est uni- tas, ibi non sit divisio. In Virgine autem nulla est divi- sio, quia soli Deo placere cupiens, unicum habet spi- ritum, huncque Divinum. Igitur nullus potest teneri ad contrahendum matrimonium, quia præstantius est adhæ- rere Deo, eique placere, quàm divisum esse in sollicitudi- num partes, & miseriarum, hoc est, magis prodest homini non

Nullum est præ- ceptum de ma- trimonio contra- hendum

non nubere, quam nubere. Ex quo sequitur, quod hoc ultimum, scilicet nubere, non est de præcepto, alioquin peccasset Jeremias, Elias, Elifæus, tres Pueri in fornacem missi, Daniel, Joannes Baptista, & Joannes Evangelista, qui virginitatem servaverunt, ut testantur S. Ignatius, Epiphanius, Hieronymus, Ambrosius, Damascenus, alique multi viri Sancti atque docti, qui eorum virginitatem laudant, & eos conjugatis existimant feliciores. Peccasset etiam Paulus, qui uxorem non duxit, & hortatus est Corinthios ad cælibatum dicens illis cap. 7. vers. 7. *Vole enim omnes v. s. esse sicut me ipsum; sed unusquisque proprium donum habet ex Deo; alius quidem sic, alius vero sic.* Certò ita locutus est Apostolus, quia sciebat, quod omnes poterant esse sicut ipse erat, id est sine uxore vivere, & quod perfectius est sic esse, quam vivere in conjugio; quod certò non dixisset Corinthiis, si ipsi habuissent præceptum nubendi, quia quod contra præceptum est, iniquum est.

Idem dixisset, si matrimonium esset perfectius virginitate, quia res quæ est de præcepto, est perfectior ea, quæ est de consilio; id enim, ad quod magis nos provocat Paulus verbo & exemplo, perfectius est eo, ad quod non provocat nos; unde dum ait de non nuptis & virginibus: *permaneat sicut & ego*, non loquitur secundum imperium, quia de virginibus præceptum Domini non habet, sed secundum indulgentiam, quia homo potest eligere statum quem voluerit, scilicet cælibatum, vel matrimonium, estque liber ad utrumque; idcirco de neutro habetur præceptum. Quod si esset de aliquo, potius esset de virginitate, quam de matrimonio. At nullum est præceptum de servanda virginitate, ut monet idem Apostolus, loco citato vers. 25. dicens: *de virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do tanquam misericordiam consecutus à Domino, ut sim fidelis.* Igitur nullum est pariter præceptum de matrimonio contrahendo, sed tantum consilium; juxta eundem Apostolum, qui de vidua ait: *cui vult nubat*, nec hoc consilium absolute, sed solum sub conditione, quod non se contineat.

S. Ignatius, Epiphanius, Hieronymus, Ambrosius, Damascenus, alique multi viri Sancti atque docti, qui eorum virginitatem laudant, & eos conjugatis existimant feliciores. Peccasset etiam Paulus, qui uxorem non duxit, & hortatus est Corinthios ad cælibatum dicens illis cap. 7. vers. 7. *Vole enim omnes v. s. esse sicut me ipsum; sed unusquisque proprium donum habet ex Deo; alius quidem sic, alius vero sic.* Certò ita locutus est Apostolus, quia sciebat, quod omnes poterant esse sicut ipse erat, id est sine uxore vivere, & quod perfectius est sic esse, quam vivere in conjugio; quod certò non dixisset Corinthiis, si ipsi habuissent præceptum nubendi, quia quod contra præceptum est, iniquum est.

1. Corinth. 7.

Præcipua hæreticorum ratio.

Falsa est hæreticorum ratio.

D. Hieron.

sic ut una caro; quando verò illi pertinuit, tempus brevissimum est, ut qui habent uxores sint sicut quasi non habentes, jam plenus est orbis, nos non capit, quotidie bella faciunt, morbi subtrahunt, naufragia absorbeant, & nihilominus de terminis litigamus. Ex quibus verbis liquet nullum ligari obligatione nubendi virtute illius præcepti, *crecite, in principio mundi à Deo promulgati, quod tunc obligabat omnes homines ad multiplicationem generis humani & repletionem terre; nunc verò cecidit, quia jam cessavit ipsius præcepti finis, cum genus humanum satis repletum sit atque multiplicatum; idcirco non obligat omnes homines, licet potuerit eos in principio mundi obligare, ut terra repletur.*

Eidem argumento Hæreticorum responderi potest hæc verba Genesis, *crecite &c.* non imponere singulis hominibus necessitatem nubendi, sed solum declarare causam, ob quam matrimonium fuit institutum, scilicet prolem & multiplicationem specierum, quæ ex copula masculi & foemine dumtaxat provenire potest; idcirco dum Deus dixit, *crecite & multiplicamini*, non contulit præceptum, sed suam largitus est benedictionem. Ratio in promptu est, quia non hominibus tantum, sed etiam bestiis præcepti incapacibus dictum fuit, *crecite & multiplicamini, & replete terram*, ut constat ex vers. 22. primi capituli Geneleos. Sane hoc evidenter probat eisdem verbis non exprimi præceptum obligans omnes & singulos homines ad conjugium; ita ut quilibet homo teneatur nubere, sicut tenetur amare Deum, sed solum continuam fecunditatis largitionem & benedictionem, pro conservatione omnium specierum, quæ nequit haberi nisi per multiplicationem individuorum, quæ fit per copulam. Hinc est, quod in loco citato, vers. 21. Moy-ses ait: *creavit Deus cete grandia, & omnia animam viventem atque motabilem, quam produxerant aqua in species suas, & omne volatile secundum genus suum. Et vidit Deus quod esset bonum. Benedixitque eis dicens: crecite & multiplicamini, & replete aquas maris, avesque multiplicentur super terram.* Ut agnosceremus prædicta verba potius continere benedictionem nuptiarum, quam præceptum obligans ad easdem nuptias contrahendas, cum fuerint dicta cunctis bestiis terræ, quæ licet valeant aliqua benedictione fecundari, nequeunt tamen aliquo præcepto positivo ligari.

Dicunt insuper Calvinistæ, & alii Patriarchæ & Apostoli habuerunt uxores, quin tamen liceat dicere virginem, seu illum, qui non habet uxorem, esse meliorem ipsi Patriarchis & Apostolis: insolens enim esset ille, qui diceret, quod omnis, qui vivit in cælibatu, melior est Beato Petro Apostolo, & Sancto Patre Abraham, qui habuerunt uxores; & idcirco virginitas non est perfectior matrimonio, cum non raro innuptus sit minus perfectus, quam conjugatus, ac proinde de matrimonio contrahendo potest dari præceptum, quod cum sit necessarium ad salutem, quatenus reprimit motus carnis & concupiscentiæ, qui ducunt ad perditionem, necesse fuit in lege nova condere præceptum de matrimonio contrahendo.

Omnino extra propositum est hoc argumentum, nullamque vim facit, quia matrimonium potest supra virginitatem extolli, ut de matrimonio ipso habeatur præceptum homines obligans, ut credunt Hæretici. Quapropter ut Hæreticorum ratio repellatur, audiendus est D. Augustinus in lib. de bono conjugali cap. 21. ubi sic loquitur: *Ex quo venit plenitudo temporis, ut diceretur, quis potest capere, capiat, & illo usque adhuc, & deinceps usque in finem, qui habet operatur, qui operari noluerit, non se habere mentatur, ac per hoc ab eis, qui corrumpunt bonos mores colloquii, inaniter & vana verborum, dicitur homini Christiano continenti & nuptias recusanti: Tu ergo melior quam Abraham? quod ille cum audierit non perturbetur, neque audeat dicere, melior, nec à proposito delabatur, illud enim non vere dicit, hoc non recte facit, sed dicat; ego quidem non sum melior Abraham, sed melior est castitas cælibum, quam castitas nuptiarum, quarum Abraham unam habebat in usu, ambas in habitu, caste quippe conjugally vixit: esse autem castus sine conjugio potuit, sed tunc non oportuit.* Sanctus Augustinus optime respondet argumento Joviniani, quo usi sunt postea Hæretici moderni, cum dicat questionem non esse, an Paulus, V. G. innuptus & virgo sit melior Petro & Patre Abrahamo, qui uxorem duxerunt, sed solum an virginitas sit melior conjugio. Ad quam difficultatem responderi affirmativè, & idcirco ex D. Augustino nullus obligatur præcepto Divino ad contrahendum matrimonium, cum nullus sit qui non possit vivere virginitatem, si velit, & nullus possit se dispensare in præcepto Divino; dispensaret se tamen ille, qui nollit nubere, si Christus præcepto speciali nos obligasset ad matrimonium, aut voluisset hæc verba, *crecite &c.* (quæ ex Adversariis continent præceptum) habere apud nos eandem virtutem, quam habebant in principio mundi, aut dicta fuisse pro omnibus & singulis hominibus tam presentibus quam futuris. At qui non nubit, non dispensatur, nullumque præceptum transgreditur, ergo, &c.

Tandem dicunt, quod impossibile est homini servare continentiam & virginitatem; & ex hac impossibilitate concludunt virginitatem, continentiam, aut cælibatum, non esse rem bonam & convenientem homini, quia omnes humanas vires superat, estque valide inimica vitæ propriæ, quia ad vitæ propriæ conservationem necessarius est uxoris usus, sicut cibus & potus. Ex hoc discursu (qui est Joviniani) Lutherus infert nos teneri ad contrahendum matrimonium, sicut tenemur edere & bibere propter vitam conservandam.

Genes. 1.

Calvinistarum ratio.

D. August.

confortat. Si omnia, ergo & virginitatem toto vitæ decursu servare. Hoc autem Divinum auxilium datum Paulo datur hominibus à Deo, qui semper est paratus dare idem auxilium omnibus, qui efflagitant illud, ut possint virginitatem illam servare, & uxorem proximi non concupiscere; alioquin illud Decalogi præceptum: *non machaberis*; esset impossibile, quod est falsum, ut jam probatum est contra Janenistas.

Calvinus in cap. 3. instituit, negat hoc auxilium dari omnibus; vult enim ipsum dari tantum illis, qui in viis suis ambulant, hoc est, in sua vocatione, à qua se subducunt omnes, qui præteritis Dei subsidiis necessitate sua superare, eluctarique inani temeritate conserunt; ita loquitur Joannes Calvinus. Sed hallucinatur; putat enim nullum aliud esse remedium illi, qui à carne tentatur, nisi uxorem ducere, & illi copulari; cum affirmet illum prætere Dei subsidia, qui à carne vexatus, non volat ad matrimonium, sed conatur superare, & eluctari, quasi nullum aliud esset Dei subsidium, nisi matrimonium. Sanè in hoc à veritate plurimum aberrat. Huius erroris ratio est, quia Deus dat gratiam omnibus, qui à carne tentantur, nè à tentatore vincantur, ut affirmat Apostolus 1. ad Corinth. cap. 10. vers. 13. dicens: *Fidelis autem Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.*

Deinde jejuniis, abstinentia cibi & potus, oratio, studium, & alii similes actus carnis macerantes, comprimentesque vitia, sunt remedia concupiscentiæ, ut manifestum est, nedum exemplo Pauli, qui corpus suum castigabat, ut illud ad servitutem redigeret, sed etiam in variis Sacre Scripturæ locis, quibus unanimiter suffragantur Sancti Patres. Igitur ut liberemur à tentationibus carnis, non tenemur necessariò contrahere matrimonium, cum sint alia remedia pro castitate servanda.

Ratio Joviniani non nititur Luth.

Responso ad Jovinianum.

confortat. Si omnia, ergo & virginitatem toto vitæ decursu servare. Hoc autem Divinum auxilium datum Paulo datur hominibus à Deo, qui semper est paratus dare idem auxilium omnibus, qui efflagitant illud, ut possint virginitatem illam servare, & uxorem proximi non concupiscere; alioquin illud Decalogi præceptum: *non machaberis*; esset impossibile, quod est falsum, ut jam probatum est contra Janenistas.

Calvinus in cap. 3. instituit, negat hoc auxilium dari omnibus; vult enim ipsum dari tantum illis, qui in viis suis ambulant, hoc est, in sua vocatione, à qua se subducunt omnes, qui præteritis Dei subsidiis necessitate sua superare, eluctarique inani temeritate conserunt; ita loquitur Joannes Calvinus. Sed hallucinatur; putat enim nullum aliud esse remedium illi, qui à carne tentatur, nisi uxorem ducere, & illi copulari; cum affirmet illum prætere Dei subsidia, qui à carne vexatus, non volat ad matrimonium, sed conatur superare, & eluctari, quasi nullum aliud esset Dei subsidium, nisi matrimonium. Sanè in hoc à veritate plurimum aberrat. Huius erroris ratio est, quia Deus dat gratiam omnibus, qui à carne tentantur, nè à tentatore vincantur, ut affirmat Apostolus 1. ad Corinth. cap. 10. vers. 13. dicens: *Fidelis autem Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.*

Deinde jejuniis, abstinentia cibi & potus, oratio, studium, & alii similes actus carnis macerantes, comprimentesque vitia, sunt remedia concupiscentiæ, ut manifestum est, nedum exemplo Pauli, qui corpus suum castigabat, ut illud ad servitutem redigeret, sed etiam in variis Sacre Scripturæ locis, quibus unanimiter suffragantur Sancti Patres. Igitur ut liberemur à tentationibus carnis, non tenemur necessariò contrahere matrimonium, cum sint alia remedia pro castitate servanda.

Falsa Calvini ratio.

1. Corinth. 10.

F I N I S.

INDEX RERUM, ET VERBORUM.

A

A Arons & populo deficientibus non defecit Ecclesia. 447
 In Aaronis Sacerdotio figurabatur Sacerdotium nostrum. 588

ABAILARDUS.
 Abailardus non est inter Hæreticos computandus: creditur enim mortuus in osculo pacis. 146
 Abailardus inter varia impia dogmata docuit Christum non habuisse omnia Spiritus Sancti dona. ibid.

ABEL.
 Abel non custodiebat oves propter fures. 175
 Sanguis Abelis occisi horrorem impressit in corde Caini. 176
 Abel fuit occisus anno mundi centesimo trigesimo. ibid.
 Abelis occisio probat liberum arbitrium non fuisse extinctum per peccatum Adæ. 187

ABYSSINI.
 Abyssini non suscipiunt circumcisionem cum Baptismo eo modo quo Cerinthiani suscipiunt eam. 163
 Abyssini suscipiunt circumcisionem ob imitationem Christi, qui fuit circumcisus, nec suscipiant Baptismum. ibid.

ABRAHAM.
 Abraham non est mentitus dum dixit uxori suæ, dic quod Soror mea es. 235
 Abraham fuit iustificatus per fidem vivam, & perfecte operativam. 335
 Abraham credidit possibile quod humana ratio ei impossibile suggererat. 339
 Abraham adoravit Angelos ut creaturas perfectiores. 403
 Abraham non dedit fructuum decimas Spiritui Sancto sed Melchisedech. 160

ABSOLUTIO.
 Absolutionis forma pro peccatis dimittendis, quænam sit. 577
 Absolutio non potest dari nisi à Sacerdote. 160
 Absolutio sacramentalis significat remissionem peccatorum. ib.
 Absolutio non debet dari peccatori qui non habet propositum non peccandi de cætero. 578
 Absolutio non potest dari homini nisi vivat. ibid.
 Ut quis absolvat à peccatis necesse est quod habeat efficaciam mediatoris. 580
 Absolutio peccatorum nunquam data fuit à persona laica. ibid.

ADAM.
 Adam in statu Innocentiæ habuit unde posset non peccare. 81
 Adam non fuit determinatus à Deo ad peccandum. 83
 Adam non fuit natura sua determinatus ad malum. 172
 Adam est omnium hominum primus. 174
 Adam est ille homo quem Deus creavit de limo terræ, ibid.
 Adæ imposta fuit lex. ibid.
 Adæ culpa & poenitentia transmittuntur ad omnes homines. ibid.
 Adam est principium speciei. 176
 Adam non erat monstruosus ante formationem Evæ, nec post ipsam remansit mancus. 178
 Adam non quæsit mulierem inter animalia ad eum adducta. ibid.
 Adam, & Eva genuissent etiam si non peccassent. 179
 Quomodo Adam, & Eva fuerint una caro. ibid.
 Adam per peccatum incurrit privationem gratiæ, & mortem corporis. 181
 Adam si non peccasset, nulla creatura ei noxia fuisset. ibid.
 Adæ, & Evæ salus est omnino certa. 184
 Adam per peccatum non recessit à manu Consilii sui. 188
 Adam receperat iustitiam originalem pro se, & pro posteris suis. 210
 Adæ peccatum non fuit absolute & simpliciter necessarium. 218
 Adam peccavit peccato complacentiæ erga uxorem suam. 312
 Adam si non peccasset post elapsa quædam tempora transiisset in Cælum. 183
 Adam creditur sepultus in loco in quo Christus fuit Crucifixus. 184
 Cur Adam non fuerit maledictus sicut serpens. 185
 Adæ ejectio de Paradiso terrestri non significavit ejectionem ipsius de Paradiso Beatorum. ibid.
 Adæ voluntas continebat moraliter voluntates omnium hominum respectu iustitiæ originalis. 490

ADOPTIO.
 Adoptio quid sit. 152
 Adoptio convenit personæ naturam terminantem. 153
 Adoptio repugnat personæ divinæ. ibid.
 Adoptionis forma est gratia sanctificans. ibid.
 Adoptio non est proprie prædestinatio, nec è converso. ibid.
 Adoptio varias significaciones patitur. ibid.
 Adoptio & fides sunt dona distincta. 337
 Adoptio quæ habetur per Baptismum non est de genere iurisdictionis. 580

ADORATIO.
 Adoratio Corporis, & Sanguinis Domini est antiquissima. 158
 Adoratio debet necessario præcedere communionem. ibid.
 Adoratio est optima dispositio ad dignam communionem. ibid.
 Adoratio fundatur in subiectione hominis ad Deum. ibid.
 Adoratio Christi sub speciebus panis, & vini existentis est de præcepto. ibid.

ADRUMENTINI.
 Adrumentini monachi non sunt censendi hæretici; neque Prædestinatiani. 75

ADULTERIUM.
 Adulterium quid sit. 239

AGNUS.
 Agnus Paschalis in veteri lege erat Sacramentum, & Sacrifcium. 539

ALEXANDER.
 Alexandri septimi Papæ censura contra Janfenium explicatur. 125

ALGAZER.
 Algazer voluit Dei providentiam esse solum circa media supernaturalia. 15

ALMARICUS.
 Almaricus docuit sexuum differentiam esse effectum peccati. 179
 Almaricus credidit foeminas resurrecturas esse in sexu virili. 287

AMBROSIIUS.
 Divus Ambrosius non interfuit personaliter Concilio Teleptensi. 351

ANANIAS.
 Ananias non fuit Episcopus, ut putant Wicleffites. 521
 Ananias impostio manuum ad Paulum non fuit Sacramentalis, nec confirmatoria. ibid.

ANASTASIUS.
 De Anastasio Dicoros hæresi, gestis, & interitu. 54
 Anastasius Imperator fuit Eutyrianus. 95

ANGELUS.
 Angelorum officium quale sit. 57
 Angelorum custodia non est injuriosa divinæ providentiæ. 83
 Angelorum custodia non nocet humanæ libertati. ibid.
 Angelus est major hominæ licet custodiat illum. ibid.
 Angeli peccaverunt peccato superbiæ. 312
 Angeli vocabuntur ad iudicium universale. 364
 Angelorum existentia est credenda de fide divina. 388
 Angelis convenit custodire, dirigere, & illuminare hominem. 389
 Angelorum existentia probatur ex Energumenis. ibid.
 Cur Angelus dicatur factus propter hominem, si sit ipso homine nobilior. ibid.
 Angelus est substantia omnino incorporea. ibid.
 Angeli sunt incapaces generationis. 390
 Angeli sæpè assumpserunt corpora humana. ibid.
 Angelus non est mediator inter Deum, & homines. ibid.
 Angelis repugnat mediatoris officium. 391
 Angelorum ministerium non probat, ipsos esse mediatores hominum. 392
 Angelorum ministerium in quo constat Nullus Angelus est malus natura sua. 393
 Primus Angelorum existentia impugnat creditur Dositheus. 388
 Per Angelorum Religionem quid intelligat Apostolus ad Colossenses. 374

ANI.

RERUM, E VERBORUM.

ANIMA.
 Anima peccatoris statim post mortem sustinet supplicium æternum. 366
 Anima ab omni macula prorsus purgata, statim post mortem obtinet præmium. ibid.
 Actus quo anima unit se Deo cessat, adveniente quocumque actu legi divinæ contrario. 438
 Animæ peccatorum non convertuntur in Dæmones. 189
 Anima rationalis est immortalis. 193
 Animæ rationalis repugnat principium corruptionis. ibid.
 Anima rationalis habet potentias indefectibiles à se indistinctas. 194
 Animæ immortalitas est diversa ab immortalitate Dei. 195
 Anima hominis sæpè sumitur pro vita ipsius. ibid.
 Anima rationalis habet rationem actus respectu corporis. ibid.
 Animæ non fuerunt creatæ omnes simul. 196
 Anima separata à corpore recordatur eorum, quæ cognovit dum erat in corpore. 197
 Anima appetit corpus à quo fuit per mortem separata. 198
 Anima rationalis non est ex substantia Dei. 200
 Anima rationalis non fit per propagationem; sed creatur à Deo. ibid.
 Per Animas Sacra Scriptura sæpè intelligit personas. 201
 Quomodo Anima contrahat peccatum originale. 202
 Animæ origo de qua olim fuit controversia determinata fuit à Leone nono. ibid.
 Anima Adæ non peccavit antequam infunderetur, 205
 Anima Adæ non fuit prius creata, quam corpus. ibid.
 Anima non est in corpore velut in carcere ob penam peccati. ibid.
 Anima non unitur corpori repugnans. ibid.

ANTICHRISTUS.
 Antichristi adventus non potest determinari. 278
 Antichristi adventum præcedent duo signa, & quænam sint ib. 279
 De Antichristi adventu eomitantibus signis. ibid.
 De Antichristi adventu subsequenti signis. ibid.
 Antichristus vivet per tres annos cum dimidio. ibid.
 Post Antichristi mortem Deus dabit aliquos dies. ibid.
 Antichristus non nascetur ex sola virgine, sed ex Patre & Matre sicut alii homines. ibid.
 Antichristus nascetur de gente Judaica. ibid.
 Antichristus nascetur Babylonis, & in primo instanti conceptionis suæ habebit Diabolum sibi assistentem. ibid.
 Antichristus dicit se esse Deum, & Christum fuisse parum hominem. 280
 Antichristi nomen solitè dupliciter accipitur. ibid.
 Antichristus sedebit in templo Jerusalemitano, & adorabitur à Judæis. ibid.
 Antichristus imprimet characterem perditionis, malitiæ & abominationis. ibid.
 Antichristus erit adversarius Petri, & destructor Evangelii Jesu Christi. ibid.

ANTHIMIUS.
 Anthimius Episcopus Constantinopolitanus fuit verè Eutyrianus. 95

ANTONIUS DE DOMINIS.
 Antonius de Dominis licet non subscripserit Hæresi Wicleffi, tamen est Hæreticus. 579
 Antonius de Dominis malitiosè distinxit peccata in ordine ad absolutionem. ibid.
 Antonius de Dominis falsò contendit Sacerdotem non esse ministrum penitentia quantum ad omnia peccata. ibid.

APOLLINARIUS.
 Apollinarius junior est author Hæresis, quæ est Apollinistiarum. 99
 Quænam fuerit Hæresis Apollinistarum occasio. ibid.
 Apollinarius non docuit animam rationalem fieri per propagationem. 200

APOSTOLI.
 Apostolorum Martyrium probat manifestè quod Christus resurrexit à mortuis. 128
 Apostoli erunt assessores Christi iudicantis. 134
 Apostoli poterant habere usum pecuniæ pro emendis rebus necessariis. 261
 Licetum erat Apostolis reservare aliquid in crastinum. ibid.
 Apostolis aliqua fuerunt prohibita pro aliquo tempore non pro semper. 262
 Apostoli habuerunt veram intelligentiam Evangelii & secundum eandem prædicaverunt illud. 263
 Apostolis licuit vivere ex Eleemofyna fidelium. 270

Apostolis licitus fuit labor manuum. 268
 Apostolorum prodigia, & bona opera. 375
 Apostolorum sanctitatem negare est hæreticum. ibid.
 Apostoli iudicabant nationes. ibid.
 Apostoli sunt martyres. ibid.
 Apostoli habuerunt potestatem efficiendi Dæmonia. 405
 Apostoli media nocte surgebant ad orandum. 434
 Apostoli dabant Spiritum Sanctum per modum causæ instrumentalis. 483
 Apostoli baptizarunt plures pueros. 488
 Apostoli receperunt Sacramentum Baptismi. 489
 Apostoli in triduo non amiserunt fidem Resurrectionis Jesu Christi. 447
 Apostoli in Confirmatione administranda usi sunt unctione Chrismatica. 518
 Apostoli acceperunt à Christo Domino plenitudinem potestatis. 521
 Apostoli baptizarunt in nomine Christi, ex dispensatione divina. 497
 Apostoli per Presbyteros non intelligunt seniores Laicos. 385

AQUA.
 Aquæ benedictio est de jure Ecclesiastico. 404
 Aquæ benedictæ usus fuit institutus ab Alexandro primo ibid.
 Aqua benedicta numeratur inter Sacramentalia, quæ delent peccata venialia. ibid.
 Aqua benedicta mirabiles effectus producit. ibid.
 Aqua benedicta morbos expellit, & sanat, em corporis affert. ibid.
 Aqua per benedictionem efficitur instrumentaliter in ordine ad ea quæ spectant ad salutem animæ. ibid.
 Aqua naturalis est materia Sacramenti Baptismi. 494
 Aqua in modica quantitate apponenda est in Calice consecrando. 564
 Aqua non est apponenda in Calice consecrando ex necessitate Sacramenti, sed præcepti. ibid.
 Aquæ mixtio in Calice non destruit vini substantiam. 565
 Christus consecravit vinum aqua mixtum, ibid.
 Aquæ mixtio non officit Sacrificio Missæ. ibid.
 Ob quem finem Aqua admiscenda fit vino consecrando, ibid.
 Bonum & laudabile est præceptum de Aqua apponenda vino consecrando. ibid.
 Aqua in Calice apposita convertitur mediate, vel immediate in Sanguinem Christi. ibid.
 Mixtio Aquæ cum vino in Calice non significat corruptionem puritatis, & sinceritatis. 280
 Aquæ mixtio cum vino consecrando fuit semper observata in Ecclesia Constantinopolitana. 565
 Sine Aqua in Calice apposita consecrare est omnino illicitum. ibid.

ARCA.
 Arca Noe fuit typus Baptismi Christianorum. 489
 Ob quem finem ædificata fuit Arca Noe. ibid.
 Arca Noe gessit typum Ecclesiæ militantis. 441
 Arca Noe assimilatur Ecclesia Romana. 464

ARISTOTELES.
 Aristoteles Philosophorum princeps negat in Deo esse providentiam. 15

ARIUS.
 Arii progressus, & interitus. 30
 Ariana Hæresis plurimos habuit defensores in Concilio Nicæno. ibid.
 Arii adhererunt plures mulieres pro impugnanda Verbi Divini consubstantialitate. ibid.
 Ariana Hæresis Impugnator acerrimus fuit Alexander Episcopus Alexandrinus. 32
 Ariani eiecerunt plures Episcopos Verbi Divini consubstantialitatem propugnantes. ibid.

ARMENI.
 Armeni recesserunt à fide Catholica & quando. 21
 De Armenorum cultu erga Crucem. 148
 Armeni non sunt authores Hæresis quæ confundit diversitatem sexuum in Resurrectione. 287

ARNOLDUS.
 Arnoldi de Villanova Hæresis, & condemnatio. 224
 Arnoldus Brixienfis singulis annis Romæ in Cæna Domini communicatur. 23
 Arnoldus Brixienfis multas seditiones Romæ, & in Italia excitavit. ibid.
 De interitu Arnoldi Brixienfis. ibid.

AVE.

A V E R R O E S.
Averroes negat in Deo esse providentiam rerum omnium. 15
A V I C E N A.
Avicenna negat in Deo esse curam creaturarum omnium. 15
A T T R I B U T U M.
Attributum quid sit. 24
A T T R I T I O.
Attritio non est mala, nec infructuosa. 329
Attritio est dupliciter consideranda, ut appareat in quo sensu sit bona, & fructuosa. 574
Attritionem habere melius est quam non habere illam. 574
Attritus nedum fugit peccatum, sed etiam à se removeret voluntatem peccandi de cetero. ibid.
Attritio ex metu gehennæ est sufficiens dispositio ad justificationis gratiam in Sacramento penitentiae obtinendam. ibid.
Attritio in veteri lege erat insufficiens ad veram justificationem. ibid.
Attritio preparat viam charitati quæ foras mittit timorem. ibid.
Quomodo attritio iuncta Sacramento æquivalat perfectæ contritioni. 576
Attritus ordinat dolorem suum ex metu gehennæ provenientem, ad Deum ut ad finem ultimum. ibid.
A U G U S T I N U S.
Augustini de Roma Episcopi Nazareni error, & condemnatio. 10
B
B A L A T I U S.
Balatus fuit hæresis Arianae acerrimus defensor. 31
Balaticus animo vesano virgines, & monachos nudos verberibus afflicebat in publico. ibid.
A Balatii furore Deus liberavit Antonium Eremitam. ibid.
Balaticus fuit severè punitus à Deo. ibid.
B A L T H A Z A R.
Balthazar Pacimontanus, qui Anabaptistarum author creditur, fuit Eutyrianus. 95
Balthazar Pacimontanus hæreses suas seminavit in partibus Germaniæ. ibid.
B A R T H O L O M Æ U S.
Bartholomæus Janovesius credit Antichristum jam venisse, sed ante mortem hanc hæresim abjuravit, & eum adhuc venturum credit. 278
B A P T I S M U S.
Baptismus est figura moris Christi. 20
Baptismus institutus fuit pro salute omnium hominum. 77
Baptismus excedit alia Sacramenta quantum ad remissionem peccati. 481
Baptismus potest in necessitate conferri à persona Laica. 487
Baptismus est medium quo regeneramur. ibid.
Baptismus est necessarius omnibus hominibus necessitate medii. ibid.
Baptismus est major, & dignior circumcissione. 488
Per Baptismum regeneramur Filii dilectionis. 489
In Baptismo infunduntur spes, fides, & charitas. ibid.
Baptismus in voto non est nullus illi, qui eum ardentè desiderat. 490
Baptismus flaminis habet virtutem sanctificandi animam. 491
Baptismus aquæ non fuit mutatus in baptismum Sanguinis. 492
De variis Baptismi figuris. 494
Baptismus non potest conferri in igne. ibid.
Circa Baptismi formam hæretici in varios lapsi sunt errores. 495
Vera Baptismi forma est hæc: *ego te baptizo &c.* 496
Ut Baptismus sit validus necesse est exprimere Sanctissimæ Trinitatis personas. ibid.
Baptismus collatus in nomine Colobrosi, est collatus in nomine viri impiissimi. 497
Baptismi iteratio est contra ipsius significationem. 498
Baptismus deler peccata actualia, sed per accidens. ibid.
Baptismus est nativitas, mors, & resurrectio. ibid.
Baptismus collatus ab infideli, aut hæretico, non est collatus à mortuo de quo loquitur Ecclesiasticus. 503
Baptismus Joannis erat longè diversus à baptismo Christi. 504
Baptizati baptismo Joannis fuerunt iterum baptizati ab Apostolis baptismo Christi. ibid.
Baptismus Joannis non erat sufficiens ad salutem. ibid.
Baptismus Joannis non dicitur simpliciter in remissionem peccatorum. 505
Baptismus assimilatur Piscinæ. 506
Baptismus non debet conferri cum Eucharistia, ut sit validus 510

Consuetudo quæ olim fuit baptizandi, & conferendi Eucharistiam simul, non erat de necessitate Sacramenti. ibid.
Baptismus non potest validè conferri mortuis, ut putant nonnulli hæretici. 513
Consuetudo Baptizandi mortuos à Cataphrygiis introducta non fuit approbata à Divo Paulo. ibid.
Ad validitatem Baptismi non requiritur necessario applicatio Chrifti, nec Signi Crucis. 514
In Baptismo observandæ sunt cæremoniæ ab Ecclesia Romana præscriptæ. ibid.
Parochus, qui Baptizat sine chrismate mortaliter peccat. 515
B E A T I, B E A T I T U D O.
Beati non comprehendunt Deum. 11
Beatitudo non consistit in quadam claritate divinæ essentia. 353
Beatitudo nostra consistit in Deo solo. 357
De ratione Beatitudinis est quod sit perpetua. ibid.
Beatitudo non potest haberi in hoc mundo. 358
Beatitudo est merces fidei, & operum bonorum. ibid.
Beatitudo est status perfectus statui viæ oppositus. 359
Beati non possunt recedere ab objecto beatifico. 364
Beati non possunt peccare. ibid.
Beati sunt immutabiles. ibid.
Beati vident nos, gemitusque nostros audiunt. 371
B E G A R D I B E G U I N Æ.
Beguardi, & Beguinæ habuerunt diversa nomina. 358
Beguardi non erant Religiosi ordinis sancti Francisci. ibid.
Beguardorum errores amplexa est Margareta Porreta. ibid.
Beguardorum errores amplexus est, & docuit Bononatus Catalanus. ibid.
Beguinæ sunt duplicis generis, & posteriores non fuerunt damnatæ in Concilio Viennensi. ibid.
Beguardi creduntur exorti ex Secta Anomæorum. ibid.
B E L L U M.
Bellum non est absolute prohibitum Christianis. 228
Bellum adversus Turcas, & infideles est licitum Principibus Christianis. ibid.
Bellum gerere adversus Turcas, non est resistere Dei voluntati. 230
B E N E D I C T I O.
Benedictiones Ecclesiæ non sunt Dæmonum invocationes, ut nonnulli hæretici proclamant. 404
Benedictiones sunt duplicis generis, & quodlibet gehus explicatur. ibid.
Benedictio Sacerdotis in ritu Romano præscripta, aliquam virtutem confert aquæ ex meritis Christi. ibid.
B E R E N G A R I U S.
Berengarius Archidiaconus Andegavensis est author & inventor hæresis quæ est contra transsubstantiationem panis in carnem Christi, & vini in Sanguinem ipsius. 542
Berengarius docuit corpus Christi non esse realiter & substantialiter in Eucharistia; & testatur in hoc secutum fuisse sententiam Erigenæ qui præceptor fuit Caroli Magni. 522
B E R Y L L U S.
Beryllus Bostrenæ urbis in Arabia Episcopus non fuit semper Ebionita; licet à nonnullis credatur talis. 92
Beryllus statim convictus fuit de hæresi Ebionitarum & emendatus ab Origene. ibid.
B E R N A R D U S.
Sanctus Bernardus falsò ponitur inter Millenarios. 365
Quid referat D. Bernardus de Beato Malachia Episcopo Connertheni. 587
Explicatur mens Divi Bernardi in vita Malachia Episcopi, in quo plures volunt ipsum adhærere menti Papæ. ibid.
B E R T O L D U S.
Bertoldus de Borbaco est Author, & Primpilus hæreticorum, qui impeccabilitatem Christi impugnavit. 115
Hujus hæretici impietatem secutus est ille Præmonstratenfis Apostata, cujus nomen, & patria penitus ignorantur. ibid.
B I G A M U S.
Bigamus non debet ordinari, nec fieri Sacerdos. 419
Cur Bigamus non sit ordinandus. ibid.
Bigamia non est perfecta significatio conjugii Christi cum Ecclesia. ibid.
B O N U M
Bonorum temporalium possessio non prohibetur Christianis. 261
Bonorum temporalium reservatio non prohibetur Christianis. ibid.
Capitas bonorum temporalium prohibita est omnibus Christianis. 262
Bona spiritalia non possunt licitè pecunia comparari. 341

B R U T A.
Bruta non habent animam rationalem. 198
Bruta non habent libertatem. ibid.
Bruta non habent cognitionem, sed instinctum naturæ dirigentis. ibid.
Bruta non penetrant naturam, nec convenientiam objectorum. 199
C
C A I N U S.
Qualis fuerit mors Caini filii Adæ. 22
Cainum salvare voluit Deus. 78
Cainus ope fratrum exercuit agriculturam. 175
Dum Cainus occidit Ablem fratrem suum, plures homines erant super terram. 176
C A L C E A M E N T U M.
Calceamentorum usus est licitus Christianis. 250
Calceamentis usi sunt Apostoli. ibid.
Calceamentis usus est Christus. 251
Calceamenta portabant Judæi in veteri Lege. ibid.
Prohibitio calceamentorum quæ habetur Matthæi decimo, quomodo intelligenda sit. ibid.
Quem ob finem calceamenta fuerint prohibita à Deo Moyse. ibid.
C A L V I N U S.
Calvini conditio, conjugium & interitus. 69
Qualis fuerit mulier, quam Calvinus duxit in uxorem, quam mortua nullam aliam duxit. ibid.
De Calvinii moribus & vita. ibid.
C A N T U S.
Cantus Ecclesiasticus approbatus fuit in Conciliis Agathensi, & Tolitano quarto. 406
Cantus non præcipitur omnibus Ecclesiasticis. ibid.
Ex Cantu Ecclesiastico plura proveniunt hominibus beneficia. ibid.
Cantus approbatus fuit exemplo Christi, & Discipulorum. ibid.
Cantus antiquissimus est in Ecclesia Dei. 407
Cantans Officium sine intentione & attentione non adimplet præceptum de Horis Canonicis ex præcepto recitantis. 408
Cantus non prohibetur ex Evangelio D. Matthæi sexto, ut volunt quidam Hæretici. ibid.
Cantores non sunt similes Prophetis Baal. ibid.
C A N A G A L I L E Æ.
In Cana Galilee Christus mutando aquam in vinum, non designavit Baptismi aquæ mutationem in Baptismum sanguinis, ut volunt Flagellantes. 493
In Cana Galilee Christus mutando aquam in vinum, solum designavit se esse Authorem Nuptiarum. 591
C H A R A C T E R.
Character non est effectus omnium Sacramentorum, sed trium dumtaxat. 485
Quænam sit Characteris definitio. ibid.
Character est omnino indelebilis. ibid.
Character est de genere signi, aut formæ. ibid.
C A R N E S.
Efus Carnium non est prohibitus Christianis. 236
A Carnibus se abstinere eo animo, quo se abstinere plures Hæretici est malum. ibid.
Carnium efus fuit post diluvium concessus hominibus. 237
Carnium efus est prohibitus dum ex eo nascitur scædulum. ibid.
Carnium efus non fuit absolute prohibitus Apostolis in Concilio Jerosolymitano. ibid.
C A R P O C R A T E S.
Carpocrates non fuit primus eorum, qui impugnavit peccatum originale. 205
Carpocrates non est origo Gnosticorum, ut dicere voleverunt nonnulli post D. Irenæum. 5
C A S T R A T I O.
Castratio non est necessaria hominibus ad salutem, ut voleverunt nonnulli Hæretici. 272
Castratio non eximit hominem à motibus concupiscentiæ, & carnis. 273
Quænam sit castratio de qua loquitur Matthæus Evangelista capite decimonono. ibid.
C A T A P H R Y G I I.
Cataphrygiorum Baptisma. 496
Cataphrygi ad Ecclesiam redeuntes, sunt rebaptizandi. ibid.
Cataphrygiorum baptisma in quo defecerit. ibid.
Cataphrygii nomen unde oriatur. 495
Cataphrygiorum Dux creditur Montanus. 596

C A T H E C U M E N I.
Catechumeni qui voluntarie omittunt, vel differunt Baptismum cum possint baptizari, non sunt justificati. 492
Catechumeni qui seclusa negligentia expectant baptizari, justificantur, licet ex defectu alieno non baptizentur. ibid.
De quibus Catechumenis loquuntur Patres, qui dicunt Catechumenos non baptizari. ibid.
C O E L I.
Cœli atterendi sunt quoad exteriorem faciem. 283
Cœlum & Terra transibunt quoad modum dumtaxat. ibid.
Cœlum atteretur quoad influentiam in corpora inferiora. ibid.
C O E N A.
In Cœna, quem ordinem servaverit Christus. 562
Cur ante Cœnam lavaverit Christus pedes Discipulorum. ibid.
In Cœna Cœmunio fuit data Discipulis sub utraque specie. 567
Ante Cœnam Christus adimplevit Legem de esu Agni Paschalis. 562
Ad Cœnam Domini nullus potest dignè accedere, nisi sit lotus. ibid.
C E R I N T H U S.
Cerinthus fuit Apostolorum cœvus. 356
Ceriathi mors pessima fuit, & prædicta à D. Jo. Evangelista. ibid.
Cerinthus concitavit fideles contra S. Petrum, qui Cornelium baptizaverat. 384
C H A R I T A S.
Charitas diffusa in cordibus nostris per Spiritum-Sanctum, non distinguitur à gratia sanctificante. 318
Quomodo Charitas operiat multitudinem peccatorum. ibid.
Charitas viæ perficitur in patria. 370
C H E R U B I N I.
Cur Cherubin positus fuerit ante portam Paradisi. 182
Cherubini cur positi fuerint in Propitiatorio. 377
C H R I S T I A N U S.
Omnes Christiani non sunt Ministri Novi Testamenti, ut credunt nonnulli Hæretici. 256
Omnes Christiani non sunt Sacerdotes. ibid.
C H R I S T U S.
Vide Tabula Articulorum.
Vide Deus. Vide Verbum.
C I C A T R I C E S.
Cicatrices existunt, & apparent adhuc in corpore Christi. 135
Cur hæ Cicatrices Christi manifestatæ fuerint Apostolis post Resurrectionem. 136
Cicatrices apparent in corpore Christi in die Judicii. ibid.
Cicatrices Christi in die Judicii erunt bonæ Justis, & terribiles Reprobis. 137
Cicatrices in corpore Christi non opponuntur ipsius impassibilitati. ibid.
Cicatrices in corpore Christi pertinent ad pulchritudinem, & ad gloriam. ibid.
Cicatrices Martyrum apparent in die Judicii. ibid.
C I R C U M C I S I O.
Circumcisio in veteri Lege conferebatur parvulis. 488
Circumcisio fuit in veteri Lege figura Baptismi novæ, seu Christianorum. 489
Circumcisio non solum proficiebat adultis, sed etiam parvulis. ibid.
Circumcisio dum vigeat, non iterabatur. 502
Circumcisio conferebat gratiam, licet esset tantum figura Baptismi. 510
C Y R I L L U S.
Cyrillus Alexandrinus liberat Catholicos à calumniis Nestorianorum. 154
C L A U D I U S.
Claudius Taurinensis Episcopus fuit primus Crucis Christi inimicus. 147
De Claudio Taurinensi natione & tempore non bene conveniunt Historici. ibid.
Claudii Mamerti explicatio. 155
C L E M E N S.
Clemens Scotus credit infernum fuisse extinctum per mortem Christi. 220
C O M M U N I O.
Ad dignam Cœmunionem quænam dispositiones requirantur. 560
Ad dignam Cœmunionem præmittenda est valida peccatorum confessio. ibid.
Cœmunio facta à peccatore est indigna, etiam si habeat fidem. ibid.
Ad dignam Cœmunionem præter fidem requiritur munditia cordis. 562

Ad dignam Communionem necesse est vivere vita spirituali. 563
 Ad dignam Communionem sufficit recipere solam speciem panis. 567
 Communio in primitiva Ecclesia dabatur sub sola specie panis. ibid.
 De Communione sub utraque specie sumendo à Laicis nullum est præceptum. ibid.
 Communio sub sola specie panis data fuit Discipulis in castello Emmaus. 568
 In Communione sub sola specie panis sumitur integrum corpus Christi. ibid.
 Communio olim dabatur Laicis sub utraque specie. 569
 Cur Communio sub specie vini fuerit sublata Laicis. ibid.
C O N C I L I U M.
 Quænam sit Concilii Evangelici definitio. 166
 In Concilio Colonienfi Euphratus condemnatus fuit ut Ebionita. 92
 Concilium Generale est essentialiter infallibile. 455
 Ut Concilium sit infallibile, debet convocari à Summo Pontifice. ibid.
 In Concilio Generalibus solus Papa potest per se vel per Legatos præsidere. ibid.
 Nullum est verum Concilium Generale, in quo Papa non præfuerit per se, vel per legatos suos. 460
 Concilia Ecclesiæ originem habent à Christo Domino. ibid.
C O N C U P I S C E N T I A.
 Concupiscentia opponitur Legi casualiter tantum. 212
 Concupiscentia est effectus peccati originalis. 211
 Concupiscentia est in homine maxima difficultas ad operandum bonum. 189
 Concupiscentia remanet post Baptismum. 212
 Concupiscentia residet in carne. ibid.
 Concupiscentia non opponitur formaliter Legi, nec rationi. ib.
 Concupiscentiæ motus non sunt prorsus invincibiles. 272
C O N F E S S I O.
 Confessio auricularis Sacerdoti faciendâ est necessariâ ad salutem. 571
 Ad Confessionem peccatorum obligantur omnes adulti. ibid.
 Confessio peccatorum non est de consilio, sed est de præcepto. 571
 Confessionis necessitas probatur ex variis sacre Scripturæ locis. ibid.
 Confessio soli Deo facta non sufficit absolute. ibid.
 Confessio peccatorum est pars essentialis Sacramenti Pœnitentiæ. ibid.
 Confessio non potest suppleri per aliquid aliud dum adest Sacerdos. 572
 Confessio sacramentalis non reddit jugum nostrum gravius jugo Judæorum. 573
 Confessio secreta nunquam fuit improbata per Græcos. ibid.
 Enumerativa peccatorum Confessio non est impossibilis hominibus. 574
 Confessio sacramentalis non turbat mentem. ibid.
 Confessio peccatorum non est sacramentalis, nisi fiat Sacerdoti. 580
 Confessio est duplex scilicet secreta, & sacramentalis una, & altera publica. ibid.
 Confessio peccatorum potest in casu necessitatis fieri Laico, servatis quibusdam conditionibus. ibid.
C O N F I R M A T I O.
 Confirmatio est Sacramentum à Christo Domino institutum. 516
 Confirmatus est ad tuendam fidem fortior non confirmatus. ibid.
 Confirmatio fit in fronte baptizati ad formam crucis. ibid.
 Confirmationem esse verum Sacramentum probatur variis convenientiis. 517
 Per Confirmationem Baptizatus constituitur Miles Christi. 518
 Confirmatio non fuit instituta à Melchiade Papa. ibid.
 Confirmationis mentionem faciunt Sancti Patres Melchiade Papa antiquiores. ibid.
 Confirmationis finis est diversus à sine Baptismi. ibid.
 Confirmatio tempore Apostolorum conferebatur statim post Baptismum. 516
 Confirmatio non potest conferri sine unctione Chrismaris. ibid.
 Per Confirmationem Homo exponitur cuidam pugne exteriori. ibid.
 Confirmationis Sacramentum non potest iterari. ibid.
 Per Confirmationem Homo instituitur in gradu Bellatoris. ibid.
 Confirmatio datur per modum Consecrationis. 519

Confirmationis Minister ordinarius est solus Episcopus. 520
 Confirmationis Sacramentum est ultima Baptismi consummatio. 521
C O N S C I E N T I A.
 Conscientiæ nomen quid significet. 328
 Conscientiæ bonæ interrogatio non est causa formalis nostræ justificationis. 484
 De conscientiæ examine loquitur Apostolus dum vult quod homo probet seipsum. 563
C O N S T A N T I N U S.
 Constantinus V. Imperator fuit verè Iconoclasta, & patre suo nequior. 109
 Cur Constantinus Imperator dicatur Copronymus. ibid.
 Constantinus Imperator impugnavit maternitatem Virginis Mariæ. ibid.
 Infaustus ejusdem Constantini interitus. ibid.
C O R N E L I U S.
 Cornelius fuit verè baptizatus Baptismo aquæ, licet fuerit plenus Spiritu Sancto. 491
C O R P U S.
 Corporis corruptibilitas actualis & proxima est pœna peccati, non vetò corruptibilitas remota, & potentialis. 91
 Corporis incorruptibilitas in statu innocentiae non fuisset naturalis, sed beneficium gratiæ. 183
 Corpora Electorum post Resurrectionem non erunt spiritalia. 287
 Corpora post Resurrectionem non erunt rotunda, neque in specie orbiculari. 291
 Corpora post resurrectionem nullum habebunt defectum substantialem. ibid.
 Corpora resurgunt cum decente figura, quæ est septem Palmorum. ibid.
 Corpora resurgent sine ullo vitio, sine ulla difformitate. 292
 Corpora Electorum erunt gloriosa post diem Judicii. 367
 Corpus castigare jejuniis, & pœnitentiis animo interficiendi se, est peccare mortaliter. 384
 Corpus mortificare optimum est ad salutem consequendam. 437
C O R R E C T I O.
 Quælibet correctio non arguit inferioritatem in eo cui fit. 457
 Quænam correctio arguat inferioritatem in eo cui fit. ibid.
 Quænam fuerit correctio quam D. Petro fecit Divus Paulus. ibid.
C R E A T U R A.
 Creaturarum omnium collectio non est à se. 2
 Creatura non potest elevari ad perfectionem Deo essentialem, & propriam. 10
 Creaturarum productio est omnino libera. 25
 Creatio est Opus solius Dei. 42
 Creatura non potest conservari nisi à Deo. 57
 Omnium creaturarum finis, & Dominus est Christus. 139
C R U X.
 Crux Christi est veneranda, & adoranda. 148
 Quænam sint Crucis Christi beneficia nobis collata. ibid.
 Crux decreto Dei est Tribunal & Altare Christi. 149
 Cruci nullam ignominiam realiter tribuit Judæorum malitia. ibid.
 Crux interdicta fuit usibus profanis, in Concilio Trullano. ibid.
 Cur omnes Cruces adorentur, & omnes clavi non adorentur. ibid.
 Crucis adoratio est actus Justitiæ & Religionis. 150
 Crux Christi inventa fuit à B. Helena Imperatoris Constantini Matre. 148
 De cultu Cruci reddendo juxta Monitum S. Martialis Episcopi Lemovicensis. ibid.
D
D A M N A T I.
 Damnatorum perditio non ad Deum, sed ad humanam voluntatem refundenda est. 76
 Damnatis non infertur tanta pœna, quantam merentur. ibid.
 Damnatorum pœna non est injusta, quamvis sit æterna, & peccatum ob quod datur sit temporaneum. ibid.
 Damnatorum supplicia non sunt æterna, ut impiè somniavit Jovinianus. 383
D A V I D R E X.
 Propheta David non emisit propriis viribus votum ædificandi domum Dei Israel. 303
 Cur

Cur Deus prohibuerit David, ne ædificaret Templum. 303
D A V I D G E O R G I U S.
 Davidgeorgius arte Vitriarius dixit, & prædicavit se Prophetam, & filium Dei Christo majorem. 133
 Davidgeorgius negavit Resurrectionem mortuorum cum Sadducæis, tamen dicebat se resurrexturum esse Davidgeorgius. ibid.
 De erga Davidgeorgium inordinato mulierum amore. ibid.
 De Davidgeorgio multa scripsere Lindanus, & Balinguerus. ibid.
D E C I M Æ.
 Decimarum solutio in sustentationem Sacerdotum est de præcepto. 433
 Decimarum finis reperitur in Ecclesia Christi, sicut in Legge veteri. ibid.
 Decimæ non sunt pluræ elemosynæ, sed quædam bona Jure divino Sacerdotibus debita. 434
 Qui decimas retinet, bona aliena invadit. ibid.
 Qualis sit decimarum usus Sacerdotibus à jure præscriptus. ibid.
D E F U N C T I.
 Defuncti computantur inter circumstantes, qui sunt in loco, in quo sepulti sunt, & pro quibus Sacerdos orat. 477
 Defuncti per sepulturam Ecclesiasticam discernuntur ab infidelibus defunctis. ibid.
 Defuncti participant in Orationibus Sacerdotum, & assistentium orantium in loco in quo sepulti sunt. ibid.
D Æ M O N.
 Dæmon non est causa productiva peccatorum hominum. 217
 Dæmon non provocat physice, & effectivè hominem ad peccatum. 218
 Dæmones non fuerunt mali natura. 218
 Dæmon non cecidit de caelo Empireo. 393
 Primum Dæmonis peccatum fuit Superbia. ibid.
 Dæmon habuit de sua creatione gratiam sanctificantem. ibid.
 Dæmon est primi peccati author. ibid.
 Dæmon noluit stare in veritate. 394
 Dæmon desiderat ruinam omnium Fidelium. ibid.
 Dæmon plures habet nocendi modos. ibid.
 Dæmonis existentia non potest citrà hæresim negari. ibid.
 Dæmonis incursum non sunt negligendi. 295
 Dæmon non est invincibilis Oratione, & gratia adjutis. ibid.
 Dæmonum pœna est æterna, & interminabilis. 396
 Dæmon & anima possunt esse simul in eodem corpore. 406
 Dæmon & anima non sunt in Ergumenorum corpore eodem modo. ibid.
 Dæmonis astutia non prævalebit adversus Ecclesiam Dei. 445
 Dæmones non habent potestatem conferendi Sacramenta Ecclesiæ. 511
D E U S.
 Existentia Dei probatur contra Atheos nedum ratione, sed etiam aliis viis evidentissimis. 1
 Deus nequit comprehendi, licet comprehendatur creaturæ, ex quarum cognitione colligitur Deum esse. 4
 Deus non impedit mala quæ homo patitur, ob plures rationes. ibid.
 Deus est essentialiter Unus. 5
 Dei singularitatem demonstrat ratio naturalis. ibid.
 Quamvis Deus sit essentialiter unus, habet tamen effectus essentialiter diversos. 6
 Deus non potest dici malus ex creatione, nec ex punitione hominis peccatoris. 7
 Deus est invisibilis oculo corporeo ratione substantiæ suæ. 9
 Imago Dei non est in corpore hominis, sed in anima ipsius. ibid.
 Deus est incomprehensibilis. 10
 Deus non potest conferre creaturis suam cognitionem infinitam. ibid.
 Deus est immutabilis & æternus. 12
 Deus non mutatur per Incarnationem. ibid.
 In Deo hæc tria nomina Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, non denotant officia, sed personas. 28
 In Deo præter Sapientiam essentialem, datur sapientia notionalis. 29
 In Deo nulla est quaternitas. 54
 In Deo omnia quæ in eo sunt, idemificantur naturæ. ibid.
 An Deus operetur ab æterno, sitque ab æterno Dominus. ibid.
 Deus non provocat homines effectivè ad malum. 65
 Deus non impellit homines ad agendum. 67
 Deus insigendo pœnam, non intendit malum. 69

Deus vult salutem omnium hominum. 76
 Deus misit Filium suum pro omnibus hominibus redimendis. ibid.
 Deus obligat omnes homines ad observantiam Mandatorum suorum. 77
 Deus ordinavit ad præmium omnia opera Christi. 145
 Deus non creavit duos homines de limo terræ. 176
 Deus creavit hominem independentem ab omni causa destructiva. 182
 Deus odio habet id quod est causa mali. 212
 Deus expectat nos ad pœnitentiam. 219
 Deus non punit pœna æterna eos, qui nullum peccatum habent, dum moriuntur. 296
 Deus non denegat homini auxilium ad bene operandum, etiam si sit peccator. 299
 Quomodo Deus dimiserit aliquos ingredi vias suas. 309
 Nomen Dei in sacra Scriptura sæpè significat regnum Dei. 329
 Deus est specialiter modo in loco sacro. 353
 Deus est intuitivè visibilis in cælo. 354
 Deus est absolute invisibilis oculo corporeo. 355
 Deus est absolute invisibilis intellectui creato naturaliter agentis. ibid.
 Deus potest ab oculo corporeo glorificato videri per accidens. ibid.
 Dei visio nõ potest esse naturalis, & propria alicui creature. 359
 Deus prior est ad præmium, quàm ad supplicium. 366
 Deus est justus etiam dum punit peccatum pœna æterna. 398
 Deus utitur rebus materialibus, & sensibilibus ad sanctificationem animarum. 484
D E S I D E R I U S.
 Desiderius Longobardus docuit Monachos, & Religiosos non posse licitè mendicare, nec ex elemosynis fidelium licitè vivere. 269
 Desiderium Longobardum impugnavit Doctor Angelicus Divus Thomas. ibid.
 Desiderio Longobardo adhæsit alter Hæreticus nimirum Wicleffus. ibid.
D I A C O N U S.
 Concilium Ancyranum non prohibuit Diaconis nè imposturam panem in Altari consecrarent. 555
 Diaconis nunquam concessa fuit potestas consecrandi Eucharistiam. ibid.
 Diaconis expressè semper prohibitum fuit consecrare. ibid.
D I L U V I U M.
 Diluvium quo mundus olim purgatus fuit, quum scilicet caro corruerat viam suam, aquæ Baptismi figuram gessit. 494
 Diluvium fuisse figuram Baptismi Christianorum insinuat Divus Petrus Epist. 1. cap. 3. ibid.
D I O S C O R U S.
 Dioscorus fuit D. Cyrilli in Episcopatu Alexandrino indignus Successor. 95
 Dioscorus fuit verè Eutychnianus. ibid.
 Dioscorus fuit cum Eutychio damnatus à Flaviano Archiepiscopo Constantinopolitano. ibid.
 Dioscori & Eutychnii invidia Flavianus fuit Martyr, seu occisus pro Fide Christi. ibid.
D I O T R E P H E S.
 Diotrephe est vir ille de quo loquitur D. Joannes Epistola tertia. 274
 Qualis fuerit, & quando vixerit Hæreticus ille. ibid.
 Diotrephe fuit acerimus Peregrinorum hostis. ibid.
D O N A.
 Donum timoris fuisse in Christo, omnes credant contra Petrum Abailardum. 146
 Donorum Spiritus Sancti perfectio, via & complementum est timor. ibid.
 Dona Dei suppliciter consideranda sunt, scilicet in ordine ad Deum, & in ordine ad nos, & possunt habere rationem præmii, & rationem gratiæ. ibid.
D O N A T U S.
 Donatus non ille qui fuit Episcopus Carthaginensis Majorini Successor, sed alter qui à Numidia dicitur, fuit Author hæresis quæ est Donatistarum. 439
 A Donato Majorinus creditur ordinatus Episcopus Carthaginensis. ibid.
 Quænam fuerit Donato errandi causa. ibid.
 Donatus non potuit probare calumnias quas Cæciliano Carthaginensi Archidiacono imposuerat. ibid.
 Donato pro tuenda hæresi adhæsit Lucilla mulier Hispana præpotens, & factiosa. ibid.

Donatus fuit anathemate percussus in Concilio Romano & Arelatenſi, licet convocata fuerint contra Cæcilianum, ib. 439
 Donatistarum Ecclesia non est vera Ecclesia Christi, sed est Ecclesia malignantium. 439
D O S I T H Æ U S.
 Dositheus vir Hæreticus erat genere Judæus. 388
 Dositheus docebat nullam esse creaturam spiritualem, nullamque Resurrectionem mortuorum. ibid.
 Dositheani sæpe pro Saducæis usurpantur. ibid.
D U L C I N U S.
 Dulcinus Novariensis fuit Discipulus Joannis Sagarelli de Parma viri impiissimi. 261
 Dulcinus fuit nedum Hæreticus, sed etiam Hypocrita & omnino Luxuriosus. ibid.
 Qualis fuerit Dulcini hæresis, aut Impietas. ibid.
 De infamissima Dulcini, & Margareta ejus uxoris morte. ibid.
D U R A N D U S C A S T R E N S I S.
 Durandus Castrenſis Abbas Ordinis S. Benedicti pugnavit Walfredum, qui in Occitania prædicabat animam simul cum corpore post mortem perire. 192
 Durandus de Waldach natione Hispanus, docuit Nuptias nihil aliud esse, quam occultum, & toleratum ab Ecclesia Romana Meretricium. 591
 Durandus de Waldach fuit velut Impenitens, igni traditus & exustus. ibid.
E
E B I O N
 Ebion fuit magnæ faciendiæ, sed perverſæ & hæreticæ mentis vir. 92
 Contra Ebionem Joannes Evangelista scripsit Evangelium suum, rogatus ab Episcopis Asiæ. ibid.
 Ebionem secuti sunt plures Hæretici, & præcipue Symmachiani. ibid.
 Ebion impie dicebat doctrinam Pauli esse erroneam, & ipsam Paulum esse Legis apostatam. 163
 Ebion prædicabat Legem veterem esse in omnibus absolutam, & rigorosè observandam. ibid.
E C C L E S I A.
 Ecclesiæ est nobis aperire Scripturas. 340
 Ecclesiasticarum rerum largitio debet esse omnino gratuita. 342
 Ecclesia habet potestatem instituendi dies festos. 409
 Ecclesia instituit dies festos tempore Apostolorum. ibid.
 Ecclesia pœnitentiam licet votum continentie exigere ab illis qui ordinari volunt. 419
 Ecclesia potest asserere talem Sanctum fecisse hoc miraculum. 423
 Ecclesia non est in una parte mundi, scilicet in Africa recon-dita. 439
 Ecclesiæ fides est diffusa per totum Orbem. ibid.
 Ecclesia habet potestatem condendi Leges. 451
 Ecclesiæ Legibus obedire tenentur omnes Fideles. ibid.
 Ecclesia potest multa præcipere quæ non habentur expresse in Sacris Litteris. 452
 Ecclesiæ Prælati sunt præpositi, & Patres nostri. ibid.
 Ecclesiæ Legibus resistere, est resistere Deo. 453
 Cur Ecclesia comparetur Lunæ. ibid.
 Qui Ecclesiam audit in rebus fidei, audit Christum. 446
 Ecclesiæ Christi nulla alia potest succedere. 447
 Ecclesia Jerosolymitana non est Mater omnium Ecclesiarum jure Potestatis, sed solum jure Antiquitatis. 457
 Ecclesia continet Justos & Peccatores, & Prædestinatos & Reprobos. 441
 Cur Ecclesia dicatur Regnum Cælorum. ibid.
 Ecclesia est domus Magni Domini, de qua loquitur Sacra Scriptura. ibid.
 Ab Ecclesia Christus non recedit ob peccata aliquorum. 442
 Ecclesia non est conversa in Lupanar, ut impie voluit Hellenus. ibid.
 Ecclesia vocat Peccatores ad pœnitentiam. ibid.
 Ecclesia quæ dicitur gloriosa quænam sit. ibid.
 Extrâ Ecclesiam Romanam nulla est salus. 463
 In sola Ecclesia Romana est fides illa sine qua impossibile est placere Deo. ibid.
 Ecclesia Romana habet verum Sacrificium quod Deus acceptat. 464
 Sola Ecclesia Romana habet Libros Sacros. ibid.
 Ecclesia habet potestatem excommunicandi. 466

Ecclesia quotidie plenus illustratur à Deo. 474
 Universalis Ecclesia sufficienter repræsentatur per Concilia Generalia rite congregata. 443
 Ecclesia Militans est visibilis. ibid.
 Ecclesiæ caput invisibile est Christus, visibile autem est Episcopus Romanus. 444
 Ecclesia fuit commissa sollicitudini & Curæ Episcoporum. ibid.
 Ecclesiæ anima est charitas Dei. ibid.
 In Ecclesia Christi duo sunt consideranda. ibid.
 Ecclesia est infallibilis in rebus fidei. 445
 Ecclesiam non homo, sed Deus docuit omnem veritatem. ibid.
 In Ecclesia Christi residet Spiritus veritatis. ibid.
 Cor Ecclesiæ est Spiritus Sanctus. ibid.
 Ecclesia non potest desinere esse membrum Christi Redemptoris. ibid.
 In Ecclesia Christus permanebit in æternum. ibid.
 Ecclesiæ finis est salus hominum. ibid.
 Ecclesia Romana semper consecrata vitæ in pane Azymo, 547
E L C H E S A E.
 De Elchesæe scripserunt Divus Epiphanius, Nicephorus & Philastrius. 138
 Elchesæe docebat negare Christum tempore Persecutionis non esse malum. ibid.
 Elchesæe Hæresiarca duas Discipulis suis præbebat mulieres tamquam Deas adorandas. ibid.
E L E C T I O.
 Electio est actus essentialiter liber. 186
 Electio est eorum quæ sunt in nostra potestate. ibid.
 Electi in die judicii non recipient novum gloriæ præmium, sed idem solemniter. 368
 Quod nam sit illud Electorum desiderium quod ex Scriptura complebitur in die judicii. ibid.
E L E E M O S Y N A.
 Eleemosyna est materia præcepti. 245
 Eleemosyna fit de bonis propriis. ibid.
 Eleemosyna facta in cultu gloriæ æternæ, est bona. ibid.
 Dives qui denegat eleemosynam Pauperibus peccat. ibid.
 Per eleemosynam non culpa, sed pœna peccati remittitur. 581
 Eleemosyna est satisfactoria. ibid.
 Quomodo eleemosyna extinguit ignem. 582
E L I A S & H E N O C.
 Elias & Henoc creduntur adhuc vivi, & existentes in Paradiso Terrestri. 279
 Elias & Henoc venient contra Antichristum prædicaturi Divinitatem Christi. ibid.
 Elias fuit Interpellator pro Populo apud Deum. 371
E L I P A N D U S.
 Elipandus Toleranus fuit Seducor Felicis Urgelitani. 150
 Elipandus Toleranus damnatus fuit in Concilio Francofor-diensi celebrato jussu Adriani primi. ibid.
 Elipandus docuit Christum esse filium Dei adoptivum, sed ante mortem errorem suum deposuit. 151
E L I Z A B E T H.
 Elizabeth Mater Joannis Baptistæ vocavit, inspirante Spiritu Sancto Filium Mariæ, Filium Dei. 92
 Elizabeth vere credidit Filium, quem Maria Virgo habebat in utero, esse Filium Dei. ibid.
E O M A S T E L L A.
 Eom à Stella erat vir illiteratus, & idiota, sed iudificatione Dæmonum dementatus. 133
 Hujus Hæretici hæresis qualis fuerit. ibid.
 Eom à Stella auditus fuit, de hæresi convictus & condemnatus in Concilio Rhemensi ab Eugenio III. ibid.
 Eom falsò credebatur se esse Judicem illum, qui venturus est judicare vivos & mortuos. ibid.
 Eom quo motivo deceptus fuerit pro hæresibus suis proferendis. ibid.
E P I C U R U S.
 Epicurus non posuit veram felicitatem in deliciis carnis. 356
 Cur Epicurus accusatus fuerit de voluptatibus carnis. ibid.
 Epicurus voluit summum bonum consistere in voluptate animalium. ibid.
 Epicurus erat vir vitæ continentissimæ, & probæ vitæ. ibid.
 Epicuri mentem minime securus est Aristippus. ibid.
 Aristippus fuit occasio ei tribuendi errorem de Beatitudine collocanda in deliciis carnis. ibid.
E P I S C O P U S.
 Episcopi in Sacra Scriptura vocantur Angeli. 364
 Jus Episcoporum pro eligendo Summo Pontifice transmissum fuit

fuit ad Cardinales Ecclesiæ Romanæ. 554
 Episcopi sunt Superiores, & digniores Presbyteris. 461
 Episcopus est caractere suo Judex Sacerdotum. ibid.
 In solis Episcopis est, & semper fuit potestas consecrandi Sacerdotes. ibid.
 Episcopi tenent in Ecclesia locum Apostolorum, Sacerdotes verò locum Discipulorum. ibid.
 Episcopi repræsentant Christum secundum majorem perfectionem, quam Presbyteri. ibid.
 Episcopus dicitur specialiter Sponsus Ecclesiæ. ibid.
E R A S M U S.
 Erasmus Roterodamus Hæreticus falsò creditur à nonnullis. 243.
 Erasmus Græcorum erroribus minimè adhæsit. ibid.
 Erasmus non negavit obligationem restituendi rem furatam. ibid.
E R R O R.
 Error infallibilitati oppositus ex duplici capite provenire potest. 445
 Erroris culpabilis fons est Dæmonis astutia. ibid.
 Error non potest esse in Ecclesia Dei. ibid.
 Error non potest oriri à Spiritu Sancto. ibid.
 Error non potest tribui Christo. ibid.
 Nemo potest in errore salvari. ibid.
 Qualis fuerit error Dallæi Calvinistæ. 15
Æ T E R N I T A S.
 Æternitas & immutabilitas in Deo sunt una, eademque perfectio. 12
 Coætæna dupliciter considerari possunt. 59
 Æternitas soli Deo potest convenire. ibid.
 Æternitas excludit omnem successionem. 62
 Æternitas in Sacra Scriptura sæpe significat tempus longissimum. 165
E V A.
 Eva non fuit formata de limo terræ sicut Adam, ut voluit Cajetanus, sed de costa ipsius. 177
 Eva non fuit formata simul cum Adamo. ibid.
 Eva habuit à Deo omne medium ut Adamum diligeret. ibid.
 Cur Eva fuerit formata ex costa Adæ. ibid.
 Cur Eva fuerit adducta ad Adam. 178
E V A N G E L I U M.
 Evangelium Christi ex Apostolo est Evangelium Dei. 162
 Evangelium habet veram rationem Legis. ibid.
 Evangelii Prædicatio non spectat ad omnes homines indifferenter. 254
 Evangelium plura continet Præcepta à consiliis verè distincta. 162
 Evangelium Christi non cessavit, dum flagellantium Secta incepit. 169
 Evangelium obligabit usque ad finem mundi. ibid.
 Evangelio nulla potest succedere Lex. 170
 Publica Evangelii Prædicatio spectat ad Prælatos Ecclesiæ. 255
 Evangelii Prædicatio non incumbit omni Sacerdoti. ibid.
 Evangelii Prædicatio non potest concedi à Potestate Laica. 256
 Privata Evangelii Explicatio licita est omni Christiano. ibid.
 Evangelii Prædicatio secundum spiritualement intelligentiam non incepit à S. Benedicto, nec à D. Francisco. 264
 Universalis Evangelii Prædicatio præcedet adventum Antichristi. 278
 Evangelii Prædicatio non fuit absolutè denegata populis Asiæ & Bithyniæ. 309
 In Evangelio non continentur omnia quæ Christus fecit aut dixit. 428
 In Evangelio nulla potest esse additio, nullaque mutatio circa præcepta. 493
E U C H A R I S T I A.
 Eucharistiam debet adorare ille qui intuetur eam. 158
 Eucharistia continet verè & realiter corpus Christi. 524
 In Eucharistia caro Christi non manducatur per fidem, sed verè. ibid.
 In Eucharistia corpus Christi recipitur à Peccatoribus. 525
 Eucharistia non est nuda memoria Passionis Christi. ibid.
 In Eucharistia corpus Christi existit tamdiu, quamdiu remanent species. 531
 Eucharistia non fit dum sumitur, sed fit ut sumi possit. 532
 Olim Eucharistiam mittebat Papa ad Episcopos in signum pacis, & communionis. ibid.
 Eucharistia est Sacramentum, Sacrificium & Testamentum. 539

Eucharistia potest dici Panis, quamvis in ipsa non sit substantia panis. 544
 Circa Eucharistiæ materiam plures blasphemias pronuntiarunt Hæretici antiqui. ibid.
 Eucharistia est absolutè nobilior aliis Sacramentis. 481
 Eucharistiæ consecratio facta in pane fermentato est valida. 547
 Qui asserit Eucharistiam non posse confici in pane Azymo, est Hæreticus. ibid.
 Eucharistia fuit instituta à Christo Domino die decima-quarta primi mensis. 548
 Eucharistia fuit instituta in pane Azymo. ibid.
 Eucharistiæ consecrandæ convenientior est panis Azymus, quam fermentatus. 549
 In Eucharistiæ Sacramento conficiendo Christus usus est verbis. ibid.
 Quænam sit vera Eucharistiæ forma assignatur, & aliæ ab Hæreticis excogitatae rejiciuntur. 550
 In Eucharistiæ forma non debet exprimi panis, sed corpus. 552
 Eucharistiæ Minister est solus Sacerdos. 553
 Potestas consecrandi Eucharistiam non pendet à dignitate personæ, nec à perfectione morum, sed à caractere Sacerdotali. 556
 Eucharistia est Sacramentum præstantissimum independentè à circumstantia loci & temporis. ibid.
 Eucharistia ex Etymologia sua quid significet. 558
 Eucharistia confertur tanquam memoriale Passionis Christi. ibid.
 Eucharistia multa bona confert omnibus dignè sumentibus eam. ibid.
 Eucharistia prodest etiam corpori dignè sumentis. 559
 Eucharistia multum officit indignè sumentibus eam. ibid.
E U N U C H U S.
 Ut quis assequatur vitam æternam, non est necesse quod sit Eunuchus, ut voluit Valesianus. 272
 Eunuchus non liberatur à motibus internis concupiscentiæ suæ. 273
 Eunuchi nati, aut ab hominibus tales facti non commendantur in Evangelio D. Matthæi. ibid.
E U P S I C H I U S.
 Euphichius à quo Euphichiani originem trahunt, est Secta Eunomianus. 113
 Euphichius licet Eunomianus esset, adhærere voluit hæresi Agnoetarum. ibid.
 Euphichius docuit in Urbe Constantinopolitana Christum nec-scire diem Judicii. ibid.
 Euphichius vixit in quarto sæculo. ibid.
E U S T A T H I U S.
 Eustathius Armenus Pseudomonachus, cujus meminit Divus Epiphanius, non est primus qui invocationem Sanctorum impugnavit. 369
 Eustathius Saballienſis Episcopus est primus, qui docuit Sanctos non esse invocandos. ibid.
E U T Y C H I U S.
 Eutyechius, aut Eutyches non fuit Episcopus Constantinopolitanus, sed præpositus, seu Archimandrita celeberrimi Cœnobii ejusdem civitatis. 95
 Eutychie hæresis directè opponitur hæresi Nestorianæ. ibid.
 Eutyechius impugnando Nestorium aliam impietatem addidit. ibid.
 Eutyechius fuit damnatus unâ cum Dioscoto à Flaviano Archiepiscopo Constantinopolitano. ibid.
 Eutyechius negavit corporum resurrectionem. 285
 Eutyechius fuit de hoc errore convictus à B. Gregorio jussu Pelagii Papæ Constantinopolim misso. ibid.
 Liber quem Eutyechius composuerat contra Resurrectionem, combustus fuit, mandante Imperatore. ibid.
 Eutyechius ante mortem confessus est carnis Resurrectionem, quam antè negaverat. ibid.
 Eutyechius non obstante hac retractatione, mortuus est Hæreticus. ibid.
E X A L T A T I O.
 Exaltatio nominis est præmium Humilitatis. 144
 De vera Exaltationis Christi causa. ibid.
E X C O M M U N I C A T I O.
 Excommunicatio quid significet. 467
 Excommunicandi potestate uti sunt Apostoli. ibid.
 Excommunicatos recipientes excommunicantur. ibid.
 Excommunicationis pœna quænam sint. ibid.
 Pro Excommunicatis nulla debet fieri oratio. 468
 Excommunicationis, aut censurarum finis quænam sit. Ex.

Excommunicatio non est effectus crudelitatis, sed iustitiæ, & bonitatis. 468
 De Excommunicatione Theodosii Imperatoris lata à D. Ambrosio Episcopo Mediolanensi. ibid.
 Excommunicatio est medicinalis omnibus timentibus eam. Per Excommunicationem homo traditur Satanae. ibid.
 Excommunicatio fuit figurata in vereri Legge. ibid.

E X O R C I S M U S.

Exorcismus quid significet. 405
 Exorcismus non est res mala, nec superflua. ibid.
 Exorcizandi potestas tradita fuit Apostolis. ibid.
 Exorcismi actus est Daemoniorum ejectio. 406

E X T R E M A U N C T I O.

Extrema-UNCTIO non est purum signum humanum, ut volunt Hæretici. 584
 Extrema-UNCTIO non est gratia gratis data, sed verum Sacramentum à Christo Domino institutum. ibid.
 Extrema-UNCTIO primus Publicator fuit D. Jacobus Apostolus. ibid.
 Extrema UNCTIO non fuit instituta à Summis Pontificibus. 585
 Extrema-UNCTIO semper fuit recepta apud Fideles ut Sacramentum novæ Legis. 586
 Secundarius & minus principalis Extrema-UNCTIO effectus, est sanitas corporis. ibid.
 Extrema-UNCTIO non exigit fidem in Ministro. ibid.
 Extrema-UNCTIO institutio non est inutilis, ut credunt Hæretici. ibid.

F

F A U S T U S.

Faustus natione Africa nus Secta Manichæus credidit, Christum nec nasci, nec mori potuisse. 260
 Faustus Manichæus erat vir doctus. D. Augustinus plures cum eo habuit Disputationes, & contra ipsum plures scripsit Libros. 352
 Faustus Manichæus est primus Altarium, & sacrarum Imaginum impugnator. 376
 Faustus Regiensis patria Anglus, Professione Monachus Lirinenfis, eisdemque Monasterii Abbas. 301
 Faustus fuit Episcopus Ecclesiæ Regiensis Archiepiscopus Aquensis Suffraganeus. ibid.
 Faustus Regiensis secutus est errorem Massiliensium, sed ante mortem ab eo recessit, & mortuus creditur in osculo pacis. ibid.
 Faustus ex antiquo more cultu Sanctitatis honoratur in Diocesi Regenti. ibid.

F E L I X U R G E L I T A N U S.

Felix Urgelitanus non est Author Hæresis, quæ vult Christum esse Filium Dei Adoptivum. 150
 Felix Urgelitanus in suo errore secutus est Theodiscum Successorem Sancti Ildori in Archiepiscopatu Hispalensi. ibid.
 Felix Urgelitanus frustra conatus est per Galliam & Germaniam errorem suum seminare. ibid.
 Felix Urgelitanus convictus fuit ab Alcuino Abbate Monasterii Sancti Martini Turonensis. 151
 Felix Urgelitanus ab errore suo nunquam recessit. ibid.

F O E M I N A.

Fœminæ non resurgunt in sexu virili, sed in proprio. 288
 Fœmina creata fuit de carne viri. ibid.
 Fœmineus sexus non est de genere vitii, aut defectus. ibid.
 Fœmina est creata propter virum. ibid.
 Fœmina in sacra Scriptura sæpè comprehenditur sub nomine viri. ibid.
 Fœmina ex creatione sua non est incompleta, neque imperfecta. ibid.

F E S T U M.

Festorum dierum Institutio non est nova, ut volunt Hæretici, sed antiquissima. 409
 Ob quem finem facta fuerit Festorum Institutio. ibid.
 Dies festos instituerunt Mardochæus & Esther. 411
 Festorum dierum Institutio ad quos spectet. ibid.
 Dies festos Judæorum, & Synagogæ non improbavit Christus. ibid.
 Festorum Institutio non prohibetur per præceptum de Sabbato sanctificando. ibid.
 Festum Paschæ duobus modis intelligendum est. 548

F I D E L I S.

Verus Fidelis est ille qui facit quod Christus præcepit, & operatur iustitiam. 334

Ut homo fit verè Fidelis, non sufficit quod habeat fidem solam. 334
 Omne peccatum viri Fidelis, aut Prædestinati non est veniale, ut volunt quidam Hæretici. 274
 Fideles non excluduntur à corpore Ecclesiæ, licet non vocentur ad Concilia Generalia. 445

F I D E S.

Fides excedit vires liberi hominis arbitrii. 299
 Fidei initium est purum donum Dei. 300
 Fides qua creditur Deum esse, est in omnibus hominibus rationis usum habentibus. 311
 Fides non dirigit intentionem humanam in finem naturalem. 328
 Fides sine operibus non salvat hominem. 333
 Fidei addenda sunt opera charitatis. ibid.
 Fides consummatur ex operibus. ibid.
 Fides non opponitur omni peccato. 336
 Fides est initium divinæ Adoptionis. 337
 Fides vivit per charitatem. ibid.
 Fides est fundamentum totius Aedificii spiritualis. ibid.
 Fidei subjienda est humana ratio. 339
 In disciplina Fidei non rationibus, sed Scripturæ testimoniis standum est. ibid.
 Fides humana non est adhibenda nisi cum prudente deliberatione. 340
 Fides Christi est universalis, & viget in omnibus partibus mundi. 439
 Fides est vinculum quo membra Ecclesiæ ununtur capiti. 442
 Fides licet invisibilis sit, videtur tamen per Professionem eternam. 444

F I D U C I A.

Fiducia est quædam species virtutis spei. 321
 Fiducia ad Deum solito provenit ex tranquillitate conscientie. ibid.
 Fiducia haberi potest in bonis operibus. 326
 Fiducia quomodo intelligenda sit. 330
 Fiducia salutis fundata in bonis operibus est prorsus licita. 331
 Non fiduciam, sed fidem definit Paulus in capite decimo ad Hebræos. 339

F I G U R A.

Figuræ nomen non potest convenire hostiæ consecratæ, ut volunt Calvinistæ. 528
 Figura est duplex, una repræsentat rem absentem, altera verò rem præsentem exhibet. ibid.
 De Figura in hoc sensu accepta loquitur Gregorius Nissanus in Oratione Funebri de Gorgonia sorore sua. ibid.

F I L I Æ.

Filiæ Lot coeuntes cum ipso non peccaverunt. 272
 Filiæ Lot non libidinis ardore, sed ob generis humani conservationem accesserunt ad patrem. ibid.
 Filiarum Lot occasio coeundi cum patre, fuit Sodomæ, & Gomorrhæ incendium. ibid.
 Lot cum Filiabus suis copulam habuit ignoranter. ibid.

F I L I U S.

Filius Dei est verè, & propriè Verbum Patris, licet Alogiani oppositum credant. 37
 Filius & Verbum in Deo eandem Personam significant. 38
 Filius Dei cognoscit Patrem, Spiritum Sanctum, & suam substantiam. 39
 Cur Filius Ancillæ fuerit ejectus. 164
 Filii Parentum fidelium dum nascuntur, sunt sancti sanctitate legali. 209
 Fidelium non sunt verè sancti in utero matris. 489

F L A G E L L A N T E S.

Flagellantium Patronus ignoratur, & nomen acceperunt ab errore. 492
 Cur dicantur Flagellantes. ibid.
 Flagellantes existimabant, salutem nostram à sola Flagellatione dependere. ibid.
 Flagellantium Baptisma non potest gerere vices Baptismi aquæ. 493
 Flagellantium Baptisma potius valet ad gehennam, quam ad remissionem peccatorum. ibid.
 Flagellantes malè interpretantur mutationem aquæ in vinum à Christo factam in Cana Galilææ. ibid.

F L O R I N U S.

De Florino viro Hæretico multa scripsit Eusebius. 64
 Florinus ob multa perpetrata scelera fuit à Sacerdotio in Urbe degradatus, unà cum Blaſto socio suo. ibid.
 Florinus impiè voluit, Deum esse effectivè autorem mali. ibid.

Florinus secutus est Eutyrium, & ipsum secuti sunt Manichæi. 95
 Florino adhæserunt Proclianitæ, aut Prodianitæ viri natione Galatæ. 133
 Florinus prædicabat licitum esse in Ecclesiâ post occasum Solis lucernis extinctis miscere viros cum mulieribus. 238

F O R N I C A T I O.

Fornicatio simplex est peccatum mortale quidquid dixerint Græci, & alii ipsi adhærentes. 239
 Simplex Fornicatio expressè prohibetur in Evangelio Christi. ibid.
 De Fornicatione specificè sumpta loquitur Christus non verò de generali, dum eam prohibet. ibid.
 Plures sunt Fornicationis species, & quælibet est peccatum mortale. ibid.

F R A N C I S C U S S T A N C A R I U S.

Franciscus Stancarius vir Hæreticus, patria Mantuanus & Theologiæ Professor fuit. 141
 Franciscus Stancarius impiè voluit, Christum esse Mediatorem nostrum secundum humanam naturam solam, seclusa divina. ibid.
 Franciscus Stancarius falsò professus est se sequi doctrinam Magistri sententiarum. ibid.
 Francisci Stancarii errorem impugnare volentes Masculini in pejorem lapsi sunt. ibid.

F R U M E N T I U S.

Frumentius cum in India commoraretur, non invitavit Mercatores ad consecrandum panem, ut putant Hæretici. 555
 Frumentius invitavit Mercatores ad Preces. ibid.
 Frumentius creditur Ordinatus à S. Athanasio. ibid.

F U G A.

Fuga est licita in Persecutione tyrannica, quidquid dixerint plures Hæretici. 74
 Fuga est illicita dum præsentia est necessaria ad probandam fidei veritatem. 75
 Fuga quæ est de bono per accidens est licita, seu licitum est fugere bonum per accidens. ibid.
 Fugam in Persecutione docuit Christus verbo, & exemplo. ibid.

F U R.

Fur tenetur restituere rei furatam, quidquid dixerint Græci. 244
 Fur non habet dominium rei furatæ. ibid.
 Fures ad restitutionem movet exemplum Tobia cap. 2. ibid.

F U T U R U M.

Futurorum omnium præsentia est in Deo. 61
 Futurorum cognitio est specialis prerogativa Divinitatis. 62
 Futurorum cognitio in homine dicitur Divinatio. ibid.
 Futura absoluta infallibiliter evenient. 63
 Futurorum cognitio non nocet sollicitudini nostræ. 64

G

G A S P A R.

Gaspar Luvenfeldius est unus ex illis Hæreticis, quos Lindanus vocat Confessionistas. 132
 Gaspar Luvenfeldius tenuit Christum post Ascensionem suam mutasse corpus suum in Divinitatem. ibid.
 Gaspar Luvenfeldius nullam assert hujus hæresis rationem. ibid.

G E N E R A T I O.

Hominum Generatio non est effectus peccati Adæ. 180
 Generatio in statu innocentie non violasset virginitatem conjugum. ibid.
 Generatio in statu Innocentie facta fuisset absque ullo libidinis ardore. ibid.
 Generatio, non est actus ex natura sua vitiosus. ibid.
 Adæquatus Generationis finis non est conservatio generantis in filio. ibid.

G E O R G I U S.

Georgius fuit in Episcopatu Laodicensi successor Theodori. 99
 Georgius Episcopus communionem privavit Apollinarem Patrem & filium ejus. ibid.
 Cur Georgius tali gladio usus fuerit adversus Apollinarem. ibid.
 Georgius David docuit licitum esse negare Christum. 138
 Georgius David Stolidos vocabat Apostolos, qui ibant ad conspectum Concilii, & volebant pro nomine Jesu contumeliam pati. ibid.

G L O R I A.

Gloriæ collatio non est mere gratuita sicut collatio gratiæ. 324
 Gloria non est equalis in omnibus iustis. 361

Gloria datur adultis velut præmium, aut ut corona, aut ut merces. ibid.
 Gloriæ diversitas in beatis non est objectiva, sed intensiva. 362
 Gloriæ diversitas non impedit quominus ille in quo gloria est minor, sit perfectè beatus. ibid.
 Gloria beatorum est æterna. 363

G O T T E S C A L C H U S.

Gottescalchus non erat natione Gallus, nec Anglus, sed Germanus, & secta Prædestinatus. 75
 Gottescalchus erat monachus ordinis Sancti Benedicti. ibid.
 Gottescalchus Italiam, Dalmatiam, Pannoniam, & Germaniam peragravit cupiditate sua spargendi dogmata falsa. ibid.
 De Gottescalchi præcipuis in errore discipulis. 76
 Gottescalchus credidit Christum mortuum fuisse pro solis prædestinatis. 119

G N O S T I C I.

Gnosticorum origo est incerta. 5
 Cur voluerint vocari Gnostici. ibid.
 Gnostici docuerunt in urbe industria Marcellinæ sceleribus onerare faminæ, duos esse Deos. ibid.
 Gnostici in hoc errore adhæsit Manes manichæorum author. 198
 Gnostici docuerunt bruta esse omnino rationabilia. ibid.

G R A T I A.

Gratia est absolutè necessaria ad observantiam mandatorum Dei. 298
 Sine Gratia liberum hominis arbitrium est impotens ad bene agendum. ibid.
 Gratia complet voluntatem ut possit bene operari. 299
 Gratiæ auxilium non supponit conversionem hominis ad Deum. 300
 Gratia non destruit, nec cogit liberum arbitrium. ibid.
 Gratiæ primordia in libero arbitrio minimè continentur. 302
 Gratia sufficiens non solum ordinatur ad potentiam, sed etiam ad actum. 303
 Gratia non est ex se efficax. 304
 Gratiæ effectus est simul & conjunctim ab ipsa, & à cooperatione voluntatis nostræ. 305
 Gratia sufficiens non est inutilis etiam si non fiat actu efficax. 307
 Gratia sufficiens, & gratia efficax non differunt intrinsece. ibid.
 Gratia sufficiens datur omnibus. 308
 Gratia interior sufficienter Deum manifestans non fuit denegata populis Asiæ, & Bithyniæ. 309
 Gratiæ sufficientis privatio nequit esse poena peccati. 311
 Gratiæ sufficientis influxus fuit per influxum manæ figuratus. ibid.
 Gratia justificans non est inamissibilis ut Jovinianus dicere voluit. 312
 Gratia sanctificans amittitur per quodlibet peccatum mortale. ibid.
 Gratia sanctificans facit formaliter hominem justum. 313
 Gratia sanctificans semel per peccatum deperdita potest recuperari. ibid.
 Gratia sanctificans augetur per bona opera. ibid.
 Gratia sanctificans non est in omnibus iustis. 314
 Gratia sanctificans quid sit. ibid.
 Gratia est de genere fortitudinis, & sanitatis. ibid.
 Gratiæ Sanctificantis collatio est duplex. 315
 Gratia sanctificans constituit hominem Filium dei adoptivum. 316
 Per Gratiæ sanctificantem peccata verè, & propriè delentur. 319
 Gratia est medium sufficiens ad servandam continentiam, illis, qui amant eam. 419
 Gratia non provenit effectivè ex fide per Sacramenta excitata, ut volunt hæretici. 483
 Gratiæ gratis datæ tempore Apostolorum non conferebantur omnibus baptizatis, etiam si ipsi daretur confirmationis Sacramentum. 517

G R Æ C I.

Græcorum Hæresis contra Spiritum Sanctum sopita Remansit à Theodoro Episcopo Cyrano usque ad Photium, qui suscitavit eam. 45
 Græci in Concilio Florentino consenserunt cum Latinis Spiritum Sanctum procedere à Filio. ibid.
 Græci non obligant Fures ad restituendam rem furto sublatam. 243
 Græci non sunt computandi inter impugnatores Sacramentum. Con-

Confirmationis. 517
 Græci annullant confirmationem datam ab Episcopis Ecclesiæ Romanæ. 518
 Græci semper crediderunt realem præsentiam corporis Christi in Eucharistia. 528
 Græci credunt transubstantiationem panis in carnem Christi & vini in Sanguinem. ibid.
 Ad Græcos missa fuit augustana confessio Lutheranorum. ibid.
 Græci falso credunt, Christum anticipasse pascha & consecrasse panem fermentatum. 548
 Græci vocant Azymitas Sacerdotes Latinos. 547
 Græci volunt hostiam consecratam feria quinta majoris hebdomadæ habere majorem virtutem. 556
 Græci servant hostiam consecratam feria quinta majoris hebdomadæ. ibid.

GUILLELMUS.

Guillelmus Farellus una cum Petro Vireto prædicabat Gene, vâ Deum præcipere impossibilia. 69
 Guillelmus Farellus junxit se Calvino in eadem civitate & factus est ipsius socius. ibid.

H

Hebdomadarum Danielis vera, ac legitima explicatio. 88
 Septuaginta Hebdomadæ præfinitæ ab Angelo jam præterierunt. ibid.
 Hebdomadæ Danielis falso interpretantur Judæi. ibid.
 Hebdomadæ Danielis non possunt intelligi de sola liberatione temporali populi, ut præcedunt Judæi. ibid.
 Ex septuaginta Hebdomadibus Danielis probatur adventus messie contra Judæos. ibid.

HERACLIVS.

Heraclius Imperator Hæresis Monothelitarum fautor fuit. 102
 Heraclius Imperator congressum habuit cum Severiano. ibid.
 Heraclii Imperatoris iussu promulgata fuit Hæresis Monothelitarum. ibid.

HIERAX.

Hierax cujus natio, & conditio ignoratur, erat vir doctus ac colligitur ex Divo Epiphano. 159
 Hierax tenuit sententiam, aut mentem Melchisedechianorum. ibid.
 An Hierax sit author Melchisedechianorum, non est certum. ibid.

HILARIUS.

Hilarius non Pictaviensis, sed alter de quo loquitur Dignus Augustinus libro undecimo retractationum non fuit secta Arianus. 406
 Hilarius improbat cantum in Ecclesia tamquam ridiculum. ibid.
 Hilarius volebat cantum in nova lege esse contra mentem Evangelii. ibid.
 Hilarius putabat malum esse loqui Deo voce alta. ibid.

HYMNUS.

Hymnus est nomen Græcum, quod idem significat ac canticum. 407
 Hymni proprietates optime descripsit Sanctus Isidorus. ibid.
 Hymnum decantavit Christus cum discipulis suis. ibid.

HYPOCRISIS.

Hypocrisis est simulatio illa, qua quis simulat personam alterius à quo est longè moribus, & vita diversus. 225
 Hypocrisis est peccatum occultum quod Deus puniet in inferno quidquid dixerit Arnoldus de Villa nova. ibid.

HOMO.

Quilibet Homo habet Angelum custodem. 82
 Homo in Sacra Scriptura per nomen Caro sæpè exprimitur. 101
 Ex ipsa primi hominis creatione cogitationes humanæ non inducunt ad malum. ibid.
 Homo est imago Dei ratione libertatis suæ. 103
 Hominum salus speranda est à Christo. 120
 Homo non est natura bonus, nec malus moraliter. 171
 Homines sunt natura similes Adæ. 172
 Cur homo malus vocetur filius Diaboli. ibid.
 Homo quem Deus posuit in Paradiso voluptatis est Adam. 173
 Hominem nasci Filium iræ quomodo sit intelligendum. 172
 Homo in statu Innocentiæ habebat semen. 181
 In semine hominis est duplex superfluitas. ibid.
 Homo non moritur ex conditione naturæ. ibid.
 Homo in triplici statu considerandus est. 182
 Homo est indifferens ad bonum, & ad malum. 187
 Homo dum generat filium, generat hominem sibi similem,

licet non generet animam ipsius. 201
 Solus homo creatus fuit ad imaginem Dei. 202
 Homo est liber etiam dum tentatur. 218
 Homines in lege naturæ non vivebant secundum carnem. 264
 Omnes homines morientur ante iudicium universale, & postea simul resurgent. 375
 Homo non fit infidelis per quodlibet peccatum mortale. 337
 Homo tenetur credere ea, quæ non comprehendit, si ab Ecclesia revelentur ei. 340
 Hominis vita repletur multis miseriis. 357
 Homo plus valet quàm delicia carnis. ibid.
 Hominum opera sive bona, sive mala non sunt æqualia. 361
 Omnium hominum merita non sunt æqualia. ibid.
 Propter hominem facta sunt omnia, quæ in terris sunt. 389
 Homo non est finis Angeli ipso Angelo nobilior. ibid.
 Homo per peccatum primorum parentum perdidit jus ad gloriam. 488
 Hominis reparatio est finis divinæ Incarnationis. ibid.
 Omnis homo baptizatus non est Sacerdos. 554
 An omnis homo baptizatus possit aliquo modo dici Sacerdos. 556

HONORIUS.

Honorius primus Papa duas Epistolas scripsit ad Sergium Constantinopolitanum, secta Monothelitam. 102
 Honorii Epistolæ ad Sergium lectæ fuerunt in sexta Synodo generali. ibid.
 Honorius in Epistolis suis ad Sergium non loquebatur de voluntate divina, sed de humana tantum. ibid.
 Honorius falsè creditur à nonnullis Monothelita. ibid.
 De authoribus gravissimis qui Honorium vindicant à calumniis hæreticorum. ibid.

HORÆ CANONICÆ.

Horarum Canonicarum institutio est Ecclesiastica. 434
 Horæ Canonicæ obligant omnes Clericos Religiosos profanos. ibid.
 Horarum Canonicarum recitatio non potest citrà hæresim impugnari. ibid.
 Præceptum de horis Canonicis recitandis quas personas obligat. ibid.
 Cur horæ Canonicæ sint septem numero. ibid.
 Septem horarum institutio observata fuit ante Incarnationem Verbi Divini. ibid.
 Horas Canonicas recitandi ritus est diversus juxta diversitatem temporum. ibid.
 Septem horarum Canonicarum institutio, quæ obligat ad orandum septies in die, est iusta acque laudabilis. 435
 Horarum Canonicarum institutio non est contraria libertati Christianæ, ut dicere voluerunt quidam Hæretici. ibid.

HOSTIA.

Non adorare Hostiam consecratam maxima impietas est. 157
 Usus elevandi Hostiam post consecrationem est universalis in Ecclesia Romana. 158
 Ob quem finem elevetur Hostia immediatè post consecrationem. ibid.
 Cur Hostia consecrata semel in anno deferatur in processione solemnè. ibid.
 Omnes communicaturi tenentur Christum adorare in Hostia. ibid.
 Ad elevationem Hostiæ consecratæ Angeli descendunt de Cælo, ut ibi Christum adorent. ibid.
 Hostia Consecrata in die Cænz Domini non est dignior nec perfectior illa quæ consecratur in altera die anni. 556

JACOB.

Jacob Prophetia continet prædictionem adventus Messie Filii Mariæ. 85
 Prophetia Jacob usi sunt Christus, & Apostoli. 87
 Dum Jacob dixit se esse Esau non est mentitus. 235
 Cur Jacob non fuerit mentitus dum dixit se esse Esau. ibid.
 Jacob tunc locutus est Prophetico sermone. ibid.

SANCTUS JACOBUS.

Divus Jacobus per seniores non intellexit Laicos, sed Presbyteros. 585
 Sanctus Jacobus per Presbyteros non intellexit Laicos seniores, sed Sacerdotes. ibid.
 Divus Jacobus non extremæ unctionis inventor, sed præco, & promulgator. ibid.
 Dum Divus Jacobus ait quod oratio fidei salvabit infirmum non loquitur de fide ministri. 586

JA.

JACOBUS PRÆPOSITUS.

Jacobus præpositus fuit conditione monachus ordinis Eremitarum Sancti Augustini, & natione Flander. 453
 Jacobus præpositus prædicavit, Papam non esse caput Ecclesiæ Romanæ jure divino. ibid.
 Jacobus præpositus non est tamen hoc non obstante censendus hæreticus, quia ante mortem hoc falsum Dogma contritus revocavit. ibid.

JANSENIUS.

Jansenius voluit aliqua Dei præcepta esse impossibilia etiam justis. 69
 De Janseii propositionum condemnatione Pontificia. ibid.
 Jansenius Episcopus Yprensis adhæsit Prædestinatianis. ibid.
 Quid senserit Jansenius de morte Christi. 119

ICONOMACHI.

Illud nomen, Iconomachus, quid significet. 376
 De tempore quo incepit Iconomachorum hæresis. ibid.
 Quis fuerit Iconomachorum primus. ibid.
 Quales fuerint præcipui Iconomachorum fautores. ibid.
 Iconomachorum hæresis quamvis dudum ab Ecclesia scripta, renovata fuit per hæreticos Iconoclastis longè recentiores. ibid.
 Iconomachi ut omnes imagines destruerent, dicebant unicam esse imaginem Christi, nimirum panem, & vinum. 522
 Iconomachi crediderunt Eucharistiam esse tantum imaginem Corporis Christi. ibid.

JEJUNIUM.

Jejunium est meritum apud Deum, ut definitum est contra plures hæreticos. 469
 Jejunia Ecclesiastica sunt observanda. ibid.
 Jejunii institutio est in potestate Ecclesiæ Romanæ. ibid.
 De Jejunii beneficiis tam spiritualibus, quàm temporalibus. ibid.
 Jejunium quadragesimale est de institutione Apostolorum. ibid.
 Jejunium est de genere virtutum, & pars temperantiæ. ibid.
 Jejunium quod Ecclesia præcipit, est dignius eo quod fit voluntariè. ibid.
 Jejunium sine pietate ad modicum utilis est. 470
 De Jejunii definitione tradita à Divo Ambrosio. 471

IGNIS.

Ignis inferni non est imaginarius ut voluerunt nonnulli hæretici, sed est verè corporeus, & realis. 222
 Cur ignis inferni non sit metaphoricus sicut vermis & Stridentium. 223
 Ignis corporeus, & realis non est in inferno superfluous ut voluerunt libertini. 224
 Ignis inferni est instrumentum divinæ justitiæ in punitionem reproborum. ibid.
 Ignis in inferno habet operationem realem, & physicam. ibid.
 Ignis inferni quomodo cruciet damnatos. 390
 Ignis elementaris non est materia Sacramenti Baptismi ut crederunt quidam hæretici. 494
 Non in igne baptizabant Apostoli, ut suadere nituntur quidam hæretici, sed in aqua elementari. 495

ILLYRICUS.

Matthias Illyricus adhæsit Bucero, Bezae & aliis hæreticis negantibus descensum Christi ad inferos. 210
 Matthias Illyricus fuit centurionum Antesignanus, & secta Lutheranus. 210
 Matthias Illyricus erat homo ad monstra cogitanda quodammodo natus. ibid.
 Matthias Illyricus recessit ab errore Lutheri circa peccatum originale, sed cecidit in pejorem. ibid.
 Matthias Illyricus docuit contra Lutherum, peccatum originale esse ipsammet substantiam animæ rationalis. ibid.

IMAGO.

Imago Dei non est impressa in corpore hominis, sed in anima ipsius. 203
 Imago Dei non potest esse simul in anima, & in corpore hominis. ibid.
 Imago Dei impressa in anima non tollitur per peccatum mortale. 211
 Imaginum sacrarum primus infractor fuit Leo tertius Imperator. 376
 Cur imagines Cherubinarum positæ fuerint in propitiatorio. 377
 Imagines Sanctorum non sunt confringendæ. ibid.
 Imagines Sacræ exponendæ in Ecclesiis, & colendæ. 378
 Imagines Sanctorum ad eorum exempla sectanda nos provocant. ibid.
 Imagines Sanctorum inspirant Sanctitatem. ibid.

Duæ sunt adhuc in terris imagines veræ vultus Christi. 378
 Sacrarum imaginum cultus non provocat ad idolatriam ut proclamant hæretici. ibid.
 Sacrarum imaginum cultus nunquam fuit absolutè prohibitus. 379
 Ob quem finem Sacras Imagines ab Ecclesiis removerit Serenus Episcopus Massiliensis. 377
 Inter imaginum Sacrarum fractores minime computandus est Serenus Episcopus Massiliensis. ibid.
 Cur non liceat Sacras imagines confringere, sicut illicet Ezechiz confringere serpentem Æneum. ibid.
 Sacrarum imaginum cultus ab ipso nascentis Ecclesiæ primordio est apud fideles. 378

IMPERIUM.

Imperii Romani desolationem esse signum adventum Antichristi præcedens infertur ex Apostolo ad Thessalonicenses. 278
 Imperium Romanum tollet Antichristus. ibid.
 Imperium Romanum adhuc subsistit, quamvis translatum fuerit. ibid.
 Imperii Romani subversio integra nunquam facta fuit, nec amissa dignitas Imperatoris Romanorum. ibid.

INCREDULITAS.

Præter Incredulitatem, aut infidelitatem sunt alia peccata mortalia, ut definitum est contra Lutherum. 336
 Incredulitas, aut infidelitas secundum omnes suas species opponitur fidei divinæ, & infusæ. ibid.

INDULGENTIÆ.

Indulgentiarum Thesaurus est in Ecclesia Romana. 410
 Potestas concedendi Indulgentias est à Christo Domino. ibid.
 Primi Indulgentiarum impugnatores fuerunt Waldenses. ibid.
 Indulgentiarum usus non est effectus cupiditatis ministrorum Ecclesiæ ut dicunt hæretici. 411
 Qui Indulgentias negat est hæreticus. ibid.
 Indulgentiarum thesaurus conditur ex satisfactionibus, & meritis Christi. ibid.
 Indulgentiarum Thesauri Claves datæ fuerunt Divo Petro. ibid.
 De Indulgentiarum vera, & propria definitione. ibid.
 Effectus Indulgentiæ sunt effectus misericordiz, & bonitatis Dei. 412
 Indulgentiæ solito conceduntur pro aliquo opere complendo per se, vel per alium. ibid.

INFERNUS.

Infernus ad quem Christus descendit post mortem suam non est sepulchrum quod Joseph ab Arimathæa excederat in petra, ut putant hæretici qui negant descensum Christi ad inferos. 126
 Inferni existentia evidenter comprobatur contra hæreticos ex Sacra Scriptura. 220
 Infernus non fuit extinctus per passionem, & mortem Christi. 221
 Infernus non habetur in hac vita mortali. ibid.
 Pœna inferni non est temporalis ut voluerunt Origenistæ, sed æterna. 222
 Licet pœna inferni sit æterna, tamen Deus punit damnatos cum misericordia, & bonitate. ibid.
 In inferno peccatores cruciantur eo, igne quo cruciabantur in corpore, & anima simul post iudicium. 223
 In inferno peccata privata puniuntur sicut publica. 224
 In inferno magis puniuntur peccata publica, quàm peccata occulta. 225

INFIDELIS.

Omnia Infidelium opera non sunt peccata mortalia ut putant Hussitæ. 326
 Infidelis potest perfectè discurre de rebus naturalibus & vivere secundum regulas justitiæ humanæ. 327
 Infidelis potest velle & perficere aliquod bonum morale adjuvante Deo auctore naturæ. ibid.
 Infidelis habet charitatem naturalem. 328
 Infidelis qui glorificat Deum ut auctorem naturæ, non peccat. ibid.
 Infidelis habet potestatem faciendi id quod naturaliter iudicatur esse faciendum licitè. ibid.
 Infidelis qui ardentè vult baptizari baptismo Christianorum, & non potest recipere illum, effectus baptismi validè recipit. 593

INIMICUS.

Inimicus est verè proximus noster sicut amicus. 245
 Inimico redendum est bonum pro malo. ibid.
 Inimicos decipere nulli licet. ibid.

Ini-

Inimicorum dilectio est de præcepto divino. 245
 Inimicus quomodo sit diligendus. ibid.
 Præceptum de inimicis diligendis non obligat ad intermitten-
 dam actionem coram iudice intentam. 246
 Inimicos diligere summa perfectio est. ibid.
 Inimicos diligenti multa à Deo promittuntur beneficia. ibid.
I N I U R I A.
 Christus potest licite injuriæ reparationem petere à iudice,
 quidquid dixerit Lutherus. 230
 Ut injuriæ reparatio licite petatur à iudice, necessè est quòd
 deponatur odium. ibid.
 Injuriam dimittere, eamque pro Christo velle pati, bonum
 est atque laudabile. 231
I N S T A N T I U S.
 Instantius, & Salvianus (non Massiliensis, sed alter) fuerunt
 Episcopi in Hispania. 264
 Instantius, & Salvianus Gnosticorum, & Manichæorum se-
 dam susceperunt, & duos Deos admiserunt. ibid.
 Instantius, & Salvianus cum Priscillianistis animas hominum,
 & corpora fatalibus stellis astringebant. ibid.
 Instantius, & Salvianus adhæserunt Montanistis dicentibus
 Prophetas non intellexisse ea de quibus locuti sunt nobis. ib.
I N T E L L E C T U S.
 Intellectus creatus non potest propriis viribus videre De-
 um. 359
 Ut intellectus videat Deum necessario eget lumine gloriæ,
 hocque definitum est contra Begardos. ibid.
 Quodnam sit intellectus creati objectum. 360
 Inter intellectum creatum, & Deum visibilem non est distan-
 tia simpliciter infinita. ibid.
 Intellectus beati agit supernaturaliter, quamvis restet finitus
 in sua substantia. ibid.
I N T E N T I O.
 Intentio faciendi rem Sacram est necessaria ministro pro va-
 liditate Sacramentorum. 507
 Per solam intentionem ministri verba quibus Sacramenta con-
 ficiuntur, possunt determinari. ibid.
 Intentio requiritur in ministro ut actus ejus dirigatur in pro-
 prium effectum intentum à Domino cujus vices gerit. 508
 Intentio interior est necessaria ministro, ut conformetur in-
 tentioni Christi Sacramenta instituentis. ibid.
 Intentio interior est necessaria ministro, ut sit verè, & prop-
 riè minister. ibid.
 Intentione inferiori sublata actio ministri non est humana, nec
 Sacramentalis. ibid.
 Explicatur intentio Isaac benedictentis Filium suum Jacob. ib.
 Explicatur intentio Athanasii, & Genesii martyris baptizan-
 tium puerum, & mimum. 509
 Licet intentio ministri sit necessaria pro validitate baptismi,
 tamen conditio Christianorum non est inde misera, ut cre-
 dont quidam hæretici. ibid.
 Intentio interior, & propria non est necessaria omnibus, qui
 sunt capaces recipiendi baptismum, ut validè illum reci-
 piant. ibid.
J O A C H I M.
 Joachim Abbas multa scripsit animo nocendi Ecclesiæ Christi-
 ani. 262
 Joachim Abbas affirmabat tres esse status hominis. ibid.
 Explicatur illi tres status, & rejiciuntur. ibid.
 An Abbas Joachim mortuus fuerit hæreticus non conveniunt
 Scriptores. ibid.
J O A N N A.
 Joannæ Papissæ fœminæ fabula. 448
 Post Leonem quartum, mulierem nomine Joannam sedisse in
 Cathedra Petri falsissimum est. ibid.
 Hujus de Papissæ Joannæ fabulæ inventores quales fuerint. ib.
 Joannæ Papissæ fabulæ occasionem quid dederit. ibid.
 Solutio ad rationes Magdeburgensium, qui volunt Joannam
 fuisse verè electam in summum Pontificem. 449
 De Papissæ Joannæ fabula Divus Antonius non loquitur af-
 fertivè. ibid.
J O A N N E S.
 Joannes Baptista publicavit Christum moriturum pro om-
 nibus. 123
 Joannes Baptista immunis fuit à peccato mortali. 215
 Joannes Baptista est major in gratia omnibus filiis mulie-
 rum. 380
 Joannes Baptista semper remansit in gratia, quam receperat. ib.
 Joannes Baptista exivit Sanctus de utero matris. ibid.
 Joannes Baptista est verè beatus quidquid dixerint Manicæis. ib.

Joannes Baptista mittendo discipulos suos ad Christum, ut
 interrogarent eum, non dubitavit de ipsius divinitate. 380
 Cur Joannes Baptista miserit discipulos suos Christum inter-
 rogaturos. ibid.
 Joannes Baptista non peccavit, dum dixit militibus, *Luce*
tertio neminem &c. ibid.
 Joannes Baptista distinguit suum baptismum à Baptismate Chri-
 sti. 504
 Joannes Evangelista dicendo *Verbum caro factum est* nullam
 mutationem intendit. 97
 Joannes Evangelista non fuit uxoratus. 419
 Joannes Philipponus patria Alexandrinus docuit tres personas
 esse tres Deos. 51
 Joannes Isebius fuit Lutheri discipulus. 69
 Joannes Campanus est dux hæreticorum qui Trinitarii di-
 cuntur. 80
 Joannes Spengerbergus impiè voluit, in Evangelio nullum
 esse consilium. 165
 Joannes Cassianus credidit licitum esse mentiri pro vita homi-
 nis tuenda. 234
 Joannes Papa vigesimus secundus non fuit Millenarius ut cre-
 dunt nonnulli. 365
 Cur Joannes Thesalonicensis dixerit Angelos esse depingen-
 dos. 390
 Joannes Wicleffus non negavit Confirmationem esse Sacra-
 mentum, ut existimant plures. 515
J O S E P H.
 Joseph fuit fidelissimus sponsus suæ virginitatis custos. 111
 Joseph permansit sponsus, virgo, nullumque filium habuit
 ex Maria Matre Christi, quidquid dixerit impiissimus Jo-
 vinianus. ibid.
 Joseph erat vir Justus & Pater putativus Christi Domini. ib.
 Joseph nullam aliam sponsam habuit præter Virginem Ma-
 riam. 112
J O V I N I A N U S.
 Jovinianus quamdiu stetit in monachatu, immunis fuit ab
 errore. 360
 Jovinianus docuit Sacerdotes posse licite matrimonium con-
 trahere, sed non docuit eos ad hoc teneri. 417
 Cur ipse Jovinianus noluerit uxorem ducere. ibid.
I R E N Œ U S.
 Ireneus Episcopus Lugdunensis non fuit Millenarius Chi-
 lista. 365
 Irænzæus floruit in fine secundi sæculi, & in principio tertii. 532
I T H A C I U S.
 Ithacius in Hispania Episcopus fuit Priscilliani Avilæ Episcopi
 hostis accerrimus. 204
 Ithacius apud Imperatorem accusavit Priscilianum nedum
 de hæresi sed etiam de aliis criminibus mortis supplicio
 dignis. ibid.
 Ithacius non potuit probare coram Imperatore crimina quæ
 Prisciliano objecerat. ibid.
 Ithacius judicatus fuit Episcopatu suo indignus, & priva-
 tus fuit. ibid.
 Ithacius non fuit privatus Episcopatu suo, quia adversus hæ-
 reticos auxilium Imperatoris impetraverat. ibid.
J U D Œ A S.
 Judas liberè se suspendit, tamen non est martyr ut falsò cre-
 dunt quidam hæretici. 383
 Judas proditor est ille qui in Evangelio vocatur Diabolus. 384
 Judas tradendo Christum gravissimè peccavit, licet Cainant
 dixerint Judam tunc meruisse. ibid.
 Judas mortuus est in peccato suo. ibid.
 Judas non tradidit Christum eo animo, quo ipse Christus-mo-
 ri voluit. ibid.
 Judas licet dixerit *peccavi*, tamen non egit veram, & since-
 ram poenitentiam. ibid.
 Justas tradidit Christum Judæis instigante Diabolo. 395
 Judas negavit miracula à Christo facta. 420
 Judas tradendo Christum, aut Sanguinem justii non amisit
 Apostolatam. 423
 Judas fuit primus Christianismi hæreticus. ibid.
 Judæ proditoris malitia non nocuit Apostolis. 442
 Judas in nocte eque recepit corpus Domini aliis Apostolis. 560
J U D E X.
 Judex potest licite condemnare reum ad mortem, si sit morte
 dignus. 240
 Christus Matthæi septimo capite non prohibet iudicis pote-
 statem, ut præcedunt quidam hæretici. 241
 Omnium iudicium potestas est à Deo. 242
 Judex

Judex vivorum, & mortuorum, quid intelliget per mortuos
 & vivos. 277
 Judices quibus tribuitur liber Judicium, æterna perfruuntur
 gloria. 295
J U D Œ I.
 Judæi in nulla parte mundi habent potestatem supremam. 85
 Judæi plures habuerunt reges post mortem Jacob. 87
 Judæi liberati fuerunt à servitute peccati per mortem Christi. 90
 Judæi crucifigebant reos ad mortem damnatos. 118
J U D I C I U M.
 Judicium Christi ex Apostolo est iudicium Dei, hocque probat
 divinitatem Christi. 133
 Præter iudicium particulare credendum est generale quod
 fiet in fine mundi. 134
 Judicium temerarium est profusum illicitum. 241
 Judicium non debet ferri circa partem inauditam, 276
 Judicium universale non est sicut Arca Noe. ibid.
 Judicium universale fiet in Valle Josaphat. 282
 Ultimi iudicii Dies ignoratur ab omnibus hominibus. 283
 Judicium universale erit in parvo tempore peractum. 284
 Post iudicium universale, mundus non erit in eodem statu, in
 quo nunc est. 292
 Post iudicium universale non erit nox. ibid.
 In iudicio universali elementa non destruentur quoad substantiam. 292
 In ultimo iudicio mare non mutabitur secundum suum mo-
 dum. 294
J U L I A N U S.
 Julianus Halicarnassæus docuit Corpus Christi ex ipsa con-
 ceptione incorruptibile esse atque impassibile, & immor-
 tale. 90
 Julianus Halicarnassæus creditur author Aphtartadocitarum.
 ibid.
 Julianus Pelagii discipulus, & Cælestii socius varios scripsit
 libros contra Divum Augustinum. 181
 Julianus scripsit pro tuenda hæresi Pelagiana. ibid.
J U R A M E N T U M.
 Juramentum non est ex natura sua malum. 232
 De Juramenti origine, & fine. ibid.
 Juramentum est actus Religionis. ibid.
 Juramentum potest esse materia præcepti. ibid.
 Juramentum verum non prohibetur in Evangelio Divi Mat-
 thæi. ibid.
 In juramento vitandum est perjurium. ibid.
 Juramentum non pendet omnino à libertate. 233
 Juramentum non debet fieri sine necessitate, & cautela de-
 bita. ibid.
J U S T I F I C A T I O.
 Justificationis certitudo non ducit in desperationem. 321
 Justificatio impij duas mutationes includit. 320
 De justificatione haberi potest aliqua certitudo conjecturalis. ib.
 Justificatio peccatoris non consistit in sola peccatorum non
 imputatione. 319
 De justificatione sua nullus potest esse certus. ibid.
J U S T I T I A.
 Justitia est tutela bonitatis, ut inquit Tertullianus. 68
 Justitia qua Deus est essentialiter justus non justificat homi-
 nem. 315
 Justitia Christi impurata homini non justificat eum. ibid.
 Justitia in nobis est duplicis generis. 318
 Justitia qua Deus præmiat bona justorum opera est distribu-
 tiva. 361
 Justitiæ proprium est reddere unicuique quod suum est. ibid.
J U S T I N I A N U S.
 Justinianus Imperator fuit vere Aphtartadocitarum hæresis
 defensor. 90
 Justinianus Imperator à Theodora conjuge & à Theodoro
 Cæsareæ Cappadocum Episcopo ambobus hæresi Eutychiana
 infectis, depravatus Chalcedonense Concilium voluit
 infirmare. ibid.
 Justinianus Imperator quæstionem trium capitulorum movere
 voluit reluctantem Vigilio Summo Pontifice. ibid.
 Justinianus voluit afferere, & propugnare hæresim Aphtar-
 tadicarum. ibid.
J U S T U S.
 Justus fuit per Christum Filius Dei adoptivi. 152
 Justus sepe peccat, quin gratiam sanctificationem deperdat. 214
 Justus numquam privatur pane Spirituali. 271
 Justus non vivit præcise ex fide, sed ex fide viva, & opera-
 tiva. 313

Justus non est in potentia faciendi opera mala. 313
 Justus non potest in hac vita habere omnem certitudinem de
 sua justificatione. 319
 Justus per bona opera meretur apud Deum vitam æternam. 323
 Justus qui operatur intuitu beatitudinis obtinendæ, non pec-
 cat. 329
 Justus seminat in Spiritu. 442
K
K E M N I T I U S.
 Kemnitus impie voluit remedium pro remittendis pecca-
 tis nihil aliud esse, quàm memoriam nudam baptismi
 jam suscepti cum fide remissionis peccatorum. 17
 Kemnitus immemor miserationem Dei temerariè prædicavit
 contra Indulgentias. 410
 Kemnitus Theologorum Scholasticorum insensissimus hostis
 quotquot libros ipsorum invenire poterat, eos publico tra-
 debat rogo. 424
 Kemnitus publicavit pro Sacramentorum validitate inten-
 tionem ministri esse omnino superfluum. 507
 Kemnitus docuit missam esse summam abominationem à Ro-
 manis Presbyteris adinventam. 534
 Kemnitus docuit nullum hominem posse dispensare in com-
 munionem sub utraque specie. 567
 Kemnitus excluderebat quamcumque satisfactionem pro remis-
 tenda peccati pœna. 581
 Kemnitus ausus est dicere felicem quartum summum Ponti-
 ficem esse Extremæ Unctionis inventorem. 584
L
L A B O R.
 Labor pertinet ad honestatem debet præcipi Monachis, &
 Religiosis. 268
 Labor manuum est licitus clericis, Religiosis, & Monachis. 267
 Labore manuum Religiosi in claustris rariores sunt contra
 insidias Diaboli. 268
 Ad Laborem manuum non ita astringuntur, ut non possint ex
 illo sibi victum acquirere. 270
 Labor non est ponderandus, sed Laborantis voluntas confi-
 deranda est. 362
 Labor est mensura præmii fidelibus promissi. 361
L A T U S.
 Latus Christi fuit in Cruce perforatum non ante, sed post
 mortem ipsius. 125
 In Latere sinistro Christi fixa fuit Lancea. 126
 Ex Latere Christi fluxerunt verus Sanguis, & vera aqua. ibid.
 Quem ob finem fuerit hæc de latere Christi Sanguis & aque
 effusio. ibid.
 Latus Christi fuit Lancea perforatum à Longino milite eggo. ib.
 Sanguis qui ex Latere Christi exivit fuit meritorius quamvis
 Christus jam mortuus esset. ibid.
 Longinus qui latus Christi Lancea aperuit creditur Centurio
 ille, qui de Christo Crucifixo dixit: verè Filius Dei erat
 iste. ibid.
L A U S.
 Laus haberi potest solum de bono opere. 394
 Laus perfecta, & consummata est beatitudo. ibid.
L A Z A R I U S.
 Lazari fratris Marthæ, & Magdalene resurrectio est miraculo-
 rum Christi sole minor. 93
 Lazari resurrectio probavit Judæis divinitatem Christi seu
 Christum esse Filium Dei. ibid.
 Lazari Resurrectio non improbat absolutionem Sacramenta-
 lem à Sacerdotibus Ecclesiæ proferendam in remissionem
 peccatorum. 578
 Ex historia Lazari solum colligitur Deum esse causam princi-
 paliorem remissionis peccatorum, Sacerdotem verò mini-
 sterialem. ibid.
 Lazari resurrectio manifestè ostendit Lutheranis solvere pec-
 catorem à vinculis ut abire possit, pertinere ad ministros
 Ecclesiæ. ibid.
L E P O R I U S.
 Leporius monachus degradatus, & condemnatus fuit à Pro-
 culo Massiliensi Episcopo. 106
 Leporius post degradationem migravit in Africam, & ibi Au-
 gustinum Carthaginensem, & Augustinum Hyponensem in-
 visurus. ibid.
 Leporius creditur Nestorianismi author, & inventor. ibid.
 Leporius nedum credit in Christo dari duas personas, sed
 etiam

etiam Christum ut hominem multa ignorare. 113
 Leporium ad retractandam hanc sententiam Anathemate coe-
 git Ecclesia Africana, in fane Divo Augustino, ibid.
L E X.
 Lex ut verè iusta fit plures conditiones necessario requirit, &
 quænam sint. 71
 Lex vetus abrogata fuit in morte Christi Domini auctoris
 novæ. 164
 Lex vetus non fuit data hominibus in sempiternum. ibid.
 Cur Lex vetus in Sacra Scriptura sæpè dicatur perpetua, &
 æterna. 165
 Lex vetus ordinabatur ad novam, ideoque cessavit in pro-
 mulgatione legis novæ, quamvis bona, & sancta esset. ib.
 Lex Dei non violatur nisi ab illis, qui liberè, & deliberate
 agunt contra eam. 216
 Plures in lege veteri, seu ante passionem Christi mortui sunt
 in osculo pacis. 295
 Lex vetus fuit figura, & umbra legis Evangelicæ. 492
 Lex nova est veritas, & complementum legis antiquæ cui
 successit. ibid.
 Lex nova præcipiens baptismum est culmen, & ultima perfe-
 ctio gratiæ. ibid.
 Lex Evangelica non mutabitur, nec succedet alteri quidquid
 dixerint Flagellantes. ibid.
L I B R I.
 Plures hæretici acriter impugnant libros sacros, quos recepit
 Ecclesia Romana. 472
 De librorum Sacrorum, & Canonicorum numero. ibid.
 Omnes libri apud Tridentinum numerati, nullo excepto sunt
 Sacri, & Canonici. 473
 Quot sint Libri Canonici ab Ecclesia Romana recepti. ibid.
 Libros veteris testamenti esse Canonicos, & recipiendos pro-
 batur ex eo quod citantur in novo. ibid.
 Libri qui per omne sabbatum legebantur in Synagoga erant
 quinque libri Moyfi. 474
 Libri Sacri non debent ita refringi super Canones Judæorum
 ut Christiani debeant habere pro Canonicis eos dumtaxat,
 quos habebant Judæi. ibid.
 Libri Sacri sunt duplicis generis, quidam dicuntur Protoca-
 nonici, alii vero Deuterocanonici. ibid.
 Hæc Sacrorum Librorum divisio explicatur. ibid.
 Libri veteris testamenti debent esse Sacri, & divini, quia
 continent præcepta Dei, & testimonium perhibent de Christo
 venturo. ibid.
 Libri novi Testamenti, quos Ecclesia Romana posuit in Ca-
 talogo librorum Sacrorum, sunt Canonici, & Sacri. 475
 De Librorum Sacrorum, & Canonicorum Authoribus. ibid.
L I B E R T A S.
 Libertas quæ ex Apostolo liberi sumus, non est ita intelligen-
 da ut simus sine ulla lege. 163
 Quænam sit ea libertas de qua loquitur Apostolus. ibid.
 Libertas Christianorum consistit in eo quod liberi sumus à ser-
 vitudine peccati, & à morte æterna. ibid.
L I B E R U M A R B I T R I U M.
 Liberum hominis arbitrium quid sit. 186
 Liberum hominis arbitrium non fuit sublatum per peccatum. ib.
 Liberum arbitrium est ratio ob quam potest per legem obli-
 gari. 187
 Liberum arbitrium hominis infirmatum fuit per primum pec-
 catum. 188
 Liberum arbitrium esse adhuc in homine probatur variis ra-
 tionibus ex scriptura deductis. ibid.
 Liberum arbitrium est ipsa voluntas quæ eligit unum præ-
 alio. ibid.
 Libero arbitrio minime nocet Divus Augustinus citatus ab
 hæreticis. ibid.
 Liberum hominis arbitrium est ex se impotens ad eligendum,
 & faciendum bonum. ibid.
 Liberum hominis arbitrium non tollitur per tractum divinæ
 gratiæ. ibid.
 Divus Paulus Rom. cap. septimo vers. 15. non excludit libe-
 rum arbitrium ut prætendunt hæretici. 189
L I G N U M V I T Æ.
 Ligni vitæ comestio prohibita fuit primis parentibus in statu
 Innocentiæ. 181
 Cur parentes nostri statim post Ligni vitæ mortui non fue-
 rint. ibid.
 Comestio Ligni vitæ est causa mortis nostræ quidquid dixe-
 rint Pelagiani. 182
 Ad custodiendam viam ligni vitæ Deus collocavit Angelum

ante portam Paradisi. 182
 Ob quem finem collocatus fuerit Angelus ille ad custodiendam
 viam Ligni vitæ. ibid.
L I N G U A.
 Linguarum pluralitate puniti fuere ædificatores turris Babe-
 licæ. 190
 Deus descendit, & divisit Linguam populi in pœnam pec-
 cati. ibid.
 Lingua qua loquebantur homines ante illam divisionem erat
 Hebraica, hæcque remansit solum in domo Heber. 191
 Linguarum divisionem negat Philastrius cui contradicunt
 omnes. ibid.
 Non in intelligentia, sed in Lingua facta fuit divisio. ibid.
 Per Labium, de quo loquitur Scriptura, intelligitur lingua. ib.
 Quot, & quænam sint in uni verso mundo Linguæ matricæ. 192
L I R I N E N S I S.
 Vincentius Lirinensis acerrimè propugnavit contra Nesto-
 rium, Mariam Virginem esse Matrem Dei. 110
 Vincentius Monachus Lirinensis adhæsit Gennadio Ecclesiæ
 Massiliensis presbytero. 301
 Vincentius Lirinensis docuit gratiam pulsantibus foliis natu-
 ræ viribus posse conferri. ibid.
 An Vincentius Lirinensis errorem suum deposuerit plures sunt
 qui affirmant. ibid.
L O T I O.
 Lotio pedum Apostolorum facta à Christo Domino ante Cæ-
 nam ultimam quid significet. 562
 Hujus Lotionis pedum figura præcessit in veteri Testamento. ib.
 Lotio pedum facta fuit Judæ Proditori sicut facta fuit aliis
 Apostolis. ibid.
 Lotio pedum est figurative peccatorum confessio ante com-
 munionem præmittenda. ibid.
 Lotionis pedum habemus præceptum, & quomodo sit adim-
 plendum. ibid.
L U C I A N U S.
 Beatus Lucianus Presbyter Antiochenus cum in carcere esset
 hostiam consecravit in pectore suo velut in altari vivo. 532
 Beatus Lucianus hostiam quam consecraverat divisit in tres
 partes. ibid.
 Ex his tribus partibus hostiæ consecratæ Beatus Lucianus
 sumpsit unam, unam dedit fidelibus præsentibus, & per
 Diaconos misit aliam ad absentes. ibid.
L U C I D U S.
 Lucidus conditione Presbyter statim post mortem Divi Augu-
 stini insurrexit ad versus fidem Ecclesiæ Christi. 75
 Lucidus docuit Deum habere voluntatem salvandi tantum eos,
 qui salvi erunt. ibid.
 Contra Lucidum Presbyterum Epistolam scripsit Faustus Mo-
 nachus Lirinensis, & Abbas, & postea Episcopus Regien-
 sis. 119
 Epistolam Fausti ad Lucidum approbavit Concilium Arela-
 tense tertium. ibid.
L U C I L L A.
 Lucilla mulier Hispana erat Carthagine præpotens, & fa-
 ctiosa. 439
 Lucilla tuebatur contra Cæcilianum partes Donati viri hæ-
 retici. ibid.
 Lucilla merito reprehensa fuit à Cæciliano; hæcque reprehen-
 sio fuit causa eidem Lucillæ tuendi partes Donati. ibid.
 Hujus ad Lucillam reprehensionis causa fuit, quia ipsa su-
 perstitiosos osculis venerabatur os cuiusdam hominis mor-
 tui non ab Ecclesia ut martyr cogniti. ibid.
 Lucilla Cæciliano se opposuit animo ulciscendi se de hoc vi-
 ro iusto. ibid.
L U C I L I U S.
 Lucilius natione Italus fuit Atheus, & in Atheismo mortuus
 est Tholosæ. 1
 Lucilius Atheismum disseminavit per varia Galliarum Loca. ib.
 Lucilius merito comburi iustus fuit à celeberrimo Senatu Tho-
 losano. ibid.
L U C I U S.
 Lucius Episcopus Alexandrinus fuit non legitimus, sed intru-
 sus. 39
 Lucius fuit secta Arianus acerrimus. ibid.
 Lucius Ariana hæresim aliam addere voluit, scilicet verbum
 divinum non solum non cognoscere Patrem, sed etiam ne-
 que suam substantiam. ibid.
 Lucius docuit etiam quod Deus non genuisset filium suum,
 nisi voluisset creare mundum. ibid.
 L U -

L U P U S.
 Lupus cognomine Servatus non fuit Episcopus, sed Presbyter
 Moguntinus. 76
 Lupus Servatus fuit Discipulus Gotteschalchi, ejusque pesti-
 fera dogmata sustinuit. ibid.
 Lupus Servatus fuit verè Prædestinatus. ibid.
 Lupi Servati socii fuerunt Remigius Archiepiscopus Lugdu-
 nensis, Florus ejusdem Ecclesiæ Diaconus, & Prudentius
 Trecentis Episcopus. ibid.
L U T H E R U S.
 De Lutheri impietatibus, & execrationibus circa vota solem-
 nia, & monasteria. 257
 Martinus Lutherus docuit cum Joviniano gratiam justifican-
 tem semel receptam esse, prorsus inamissibilem. 311
 Lutherus non est author illius hæresis quæ propugnat opera ju-
 storum esse injuriosa pretiosissimo Sanguini Christi Domini.
 322
 Lutherus non est author hæresis quæ vult fidem sine operibus
 salvare hominem. 332
 Lutherus non negavit absolutè existentiam Purgatorii sicut
 Calvinus. 348
 Lutherus non negavit absolutè horas canonicas esse quotidie à
 Clericis, & Religiosis recitandas. 434
 Lutherus primo negaverat præsentiam realem corporis Christi
 in Eucharistia, sed postea suam mutavit sententiam. 522
M
M A C E D O N I U S.
 Macedonius primùm Nicomediensis Episcopus, deindè
 Episcopus Constantinopolitanus ab Arianis constitutus
 fuit. 41
 Macedonius est author Pneumatomachorum, seu impugnato-
 rum divinitatis Spiritu Sancti. ibid.
 Macedonius hæresim adhæsit Marathonius in sede Nicome-
 diensi successor ejus. ibid.
 Macedoniani sæpè pro Marathonianis usurpantur, quia Ma-
 rathonius Macedonius hæresim partim studio, partim pecu-
 nia promulgavit. ibid.
 Macedonius non est author hæresis quæ tenet Spiritum San-
 ctum non procedere à Patre, quæ dicitur hæresis Græcorum,
 ut credunt nonnulli. 44
 Macedonium de hac hæresi accusat Justinianus Episcopus Si-
 cilie in quadam Epistola ad Petrum Episcopum Antioche-
 num. ibid.
 Macedoniani volebant Spiritum Sanctum esse cum Patre, &
 Filio conglorificandum, & verum Gloria Patri &c. impro-
 babant. 427
M A C A R I U S.
 Macarius Episcopus Antiochenus creditur primus qui voluit
 in Christo Domino esse tantum unam voluntatem. 101
 Macarius non negavit in Christo esse duas naturas hypostati-
 cè unitas. ibid.
 Macarius humanæ voluntatis Christi impugnator statim au-
 ditus fuit in Oriente. ibid.
M A H O M E T U S.
 Mahometus erat natione Arabs, conditione Mercator vilissi-
 mus. 246
 Mahometus in suo Alcorano posuit omnes hæreses quæ præ-
 cesserant. ibid.
 Mahometus Pseudopropheta, prænuntius Satanæ & Antichri-
 sti præcursor fuit. 249
 Mahometi secta continet quidquid profanum in Ethnicis,
 quidquid superstitiosum in Judæis, quidquid impium in
 hæreticis reperitur. 356
 Mahometus rejicit omnes libros tam veteris, quam novi Te-
 stamenti, & solum Alcoranum admittit. 472
M A L C H U S.
 Manus Malchi tetigit carnem Christi, tamen non est ado-
 randa sicut Crux: quidquid dixerint Pauliciani. 150
 Cur manus Malchi non sit adoranda licet tetigerit carnem
 Christi. ibid.
 Quo animo Malchus alapam dederit Christo Domino. ibid.
M A L U M.
 Malum pœnæ est à Deo tamquam à Judice quem irritavit po-
 pulus. 68
 Malum quod ex Propheta Amos fecit Dominus in civitate
 non est malum culpæ. ibid.
 Mala pœnæ quænam sint, & ob quem finem dentur nobis
 à Deo. 69

Mala pœnæ non debent dici absolute, & simpliciter mala ut
 volvere Colluthiani. ibid.
 Mala pœnæ sunt dona fructuosa à Deo misericorditer concessa
 hominibus. ibid.
M A N E S.
 Manes est Manichæorum author, & origo, estque acerrimus
 Polithesimi defensor. 5
 Manes credit Metempicosim cum Gnosticis, à quibus eam
 audivit. 196
 Manes plures asectas habuit in erroribus suis, sed paucos in
 eo quo tenet nullo modo licere Christiano gerere bellum.
 227
 Manes volens omne bellum esse injustum, & illicitum impro-
 babat Moysen. ibid.
 Manes docuit fidem esse subjiciendam rationi humanæ, & il-
 lud quod ratio suasisset esse credendum. 338
 Manes impiissimus dixit non ereditisse adventum Messiae, &
 in hoc peccasse. 379
 Manetis discipuli, aut sectatores, nedum sunt illi, qui Ma-
 nichæi dicuntur, sed etiam plures alii diversas sectas insti-
 tuentes. 478
 Manes natione Persa rejiciebat Nuptias tanquam illicitas, &
 credebatur omni pœna dignos, eos, qui eas contrahunt. 591
M A R C I O N.
 Marcion natione Ponticus, patria Syaopenus, conditione
 Stoicus, fama nequissimus fuit. 4
 Marcion iusta sententia à Patre suo Episcopo Catholico eje-
 ctus fuit ob stuprum. 5
 Marcion videns se inter sceleratos merito reputatum Roman-
 adire voluit ut famæ suæ consuleret, sed nec ibi fuit in Com-
 munionem Ecclesiæ receptus. ibid.
 Marcion Communionem privatus adjunxit se Cerdoni, & ipsius
 falsa Dogmata prædicavit. ibid.
 Marcion eidem homini Baptismum esse ter conferendum,
 docebat. 497
 An Marcion docuerit utrum homines qui sine Baptismo mo-
 riuntur, sint baptizandi antequam sepeliantur. 512
M A R I A.
 Maria Virgo est verè Mater Dei, contra Nestorium. 109
 Maria Mater Dei non habuit alium filium præter Jesum Fi-
 lium Dei. 111
 Mariæ Puritas, ac Virginitas evidenter demonstratur variis
 figuris veteris Testamenti. 112
 Maria Virgo emiserat votum Castitatis antequam conciperet
 de Spiritu Sancto. 258
 Maria Virgo nullum peccatum contraxit in utero matris, nul-
 lumque commisit. 398
 Ut Virgo Maria sit Mater Dei, sufficit quod initium dederit
 homini Deo. 411
 Maria Mater Christi non potest citra hæresim dici causa Dei.
 ibid.
 Maria Virgo est sanctior Joanne Baptista, Jeremia, & aliis
 Viris sanctis. 399
 Maria Virgo non dubitavit de promissione illi ab Angelo fa-
 cta, Deo sic mandante. ibid.
 Maria Virgo non peccavit peccato superbiæ dum dixit: Fecit
 mihi magna qui potens est, ut voluit Hæretici. ibid.
 Maria Virgo non peccavit peccato impatientiæ, dum dixit
 Christo: Filii, quid fecisti nobis. ibid.
 Maria Virgo stando juxta Crucem lacrymosa, non peccavit
 peccato inobedienciæ, ut voluit Raymundus Lullius. ibid.
 Maria Mater Christi fuit Virgo sine opprobrio, quamvis esset
 desponsata in veteri Lege. 401
 Beata Virgo Maria non indignit Purificatione, quamvis esset
 Mater, & Filium suum obtulerit in Templum. ibid.
 Maria fuit Virgo nedum quantum à viro, sed etiam quantum
 ad partum. ibid.
 Beatissima Virgo Maria non est colenda cultu Latræ, ut vo-
 lunt Collutidani, sed cultu Hyperdulitiæ. 402
 Mariæ Maternitas non fuit illi sola via, aut solum medium
 consequendi vitam æternam. 403
M A R O N I T Æ.
 Maronitarum origo est incerta, nullum certum apud Histori-
 cos habetur de ea testimonium. 102
 Ex variis capitibus conjici potest Maronitarum origo, scilicet
 à Marone viro Hæretico, vel à vico quodam dicto Maronia,
 vel à S. Marone Abbate, ejus Monachi fortiter impugna-
 bant hæresim Eutychnam. ibid.
 Maronitæ fuerunt Monothelitæ antequam essent sub obedi-
 entia Summi Pontificis Romani. ibid.
 R r Maro-

Maronitæ habent unum Patriarcham, Archiepiscopos & Pa-
rochos. *ibid.*
Maronitæ sequuntur ritus Græcorum, excepto fermentato ;
consecrant enim panem azymum. *ibid.*
Maronitæ in Divino Officio ordinato à S. Ephrem Diacono
Ecclesiæ Edessæ, utuntur lingua Syriaca. *ibid.*
Gregorius XIII. fundavit Romæ Collegium pro formandis,
& instruendis juvenibus Maronitis. *ibid.*
MARTYRIUM.
Martyrium secundum se consideratum non est verè Sacerdo-
tium. 156
Martyrium gerit vices Baptismi, & sanctificat non Baptiza-
tos. 164
Martyrium non enervat vim, aut potestatem Baptismi flumi-
nis. 493
Martyrium includit mortem ab alio inflicta, & propter Chri-
stum patienter toleratam. *ibid.*
Martyrium est actus Fortitudinis, Patientiæ, Charitatis, &
Fidei. 381
Martyrium includit essentialiter actum dilectionis Dei super
omnia. *ibid.*
Martyrium configurat hominem Passioni Christi Domini sicut
Baptismus aquæ. *ibid.*
Martyrium remittit omnem poenam peccato debitam tam æ-
ternam, quam temporalem. *ibid.*
Martyrium est efficacior via perveniendi ad coronam immor-
talitatis. *ibid.*
Martyrium est testimonium Deo datum per Passionem &
Mortem. 382
Martyrium est actus per se omninò heroicus, & versatur cir-
cà bonum arduum. *ibid.*
Velle Martyrium in occasione pati pro Christi nomine, non
est contra præceptum de non occidendo. *ibid.*
Ad Martyrium non sufficit sola occisio, ut voluerunt Circum-
celliones. 383
Ille qui se interimit pro peccatis suis non patitur martyrium,
nec est verè martyr. *ibid.*
MATTHÆUS.
Matthæus Apostolus est primus Evangelistarum prioritare
scribendi. 428
Matthæus scripsit Evangelium ipsius nomen præferens anno
sexto, vel octavo post mortem Christi. *ibid.*
Ab Ascensione Domini usque ad Evangelium D. Matthæi fi-
deles credebant verbis Apostolorum. *ibid.*
Evangelium D. Matthæi merito reponitur inter libros Canonicos.
473
MATRIMONIUM.
Matrimonium esse verum Sacramentum à Christo Domino in-
stitutum negant plures Hæretici. 590
Matrimonium est vinculum indissolubile, & res licita & bo-
na, quidquid dixerit Saturninus. 591
Ecclesiæ semper credidit matrimonium esse verum Sacramen-
tum. 595
Matrimonium non consistit essentialiter, nec completur per
copulam carnalem. *ibid.*
Matrimonium non habet completam rationem Sacramenti ra-
tione significationis, scilicet conjunctionis Christi cum Ec-
clesiæ per Incarnationem. *ibid.*
Matrimonium est aliquo modo, aut in aliquo sensu perfectius
virginitate & cœlibatu. *ibid.*
Matrimonium consistit in mutuo conjugum consensu, & ani-
morum affectu. *ibid.*
Matrimonium dum contrahitur, & ut Sacramentum recipitur,
nulla simonia committitur, licet dos mulieris recipiatur à
marito. 596
Matrimonii vinculum non est dissolubile ad nutum unius, imò
nec amborum conjugum. 599
Matrimonii vinculum non potest penitus dissolvi per crimen
aliquod conjugum. *ibid.*
Matrimonii valide contracti vinculum tamdiù durat, quam-
diù vivunt conjuges. *ibid.*
Matrimonii vinculum ligat conjugatos, non obstante adulte-
rio. *ibid.*
Matrimonium inter fideles significat unionem indissolubilem
Christi cum Ecclesiâ. 600
De inconvenientibus quæ ex matrimonii dissolubilitate in fal-
sibiliter sequuntur. *ibid.*
Cur Matrimonium non possit dissolvi conjugum consensu, si
per mutuum conjugum consensum fuerit contractum. *ibid.*
Nullum datur præceptum Divinum de Matrimonio contra-
hendo. 603

MEDIATIO.

Mediationis inter Deum, & homines scopus fuit liberare nos
à potestate Diaboli. 391
Mediatio inter Deum & homines non potuit convenire Ange-
lis. *ibid.*
Mediatio aut Reconciliatio nostra non potest fieri nisi quatuor
modis, & quinam sint modi illi. *ibid.*
Mediatio nostra fieri non potuit nisi à Christo Filio Dei qui
pro nobis mori voluit. *ibid.*
Mediatio à Christo facta minimè nocet Angelorum custodia.
392

MELCHISEDECH.

Melchisedech non fuit Christus, nec virtus aliqua Christo
major, sed purus homo. 159
Melchisedechianorum Primipilus aut Institutor penitus igno-
ratur. *ibid.*
Hæreticorum Melchisedechianorum Author à nonnullis credi-
tur Theodoretus Byzantinus. *ibid.*
Melchisedech Sacerdos Altissimi vixit tempore Patriarchæ
Abrahæ. *ibid.*
Melchisedech non est substantialiter Spiritus Sanctus, ut im-
piè credunt nonnulli Hæretici. 160
Melchisedech verè habuit patrem & Matrem, sicut cæteri
homines. *ibid.*
Sufficienter explicatur Ordo Melchisedech Sacerdotis Altissi-
mi. *ibid.*
Ob quem finem Melchisedech panem & vinum obtulerit. 161

MENDACIUM.

Mendacium nunquam fuit prolatum à Deo, qui non est men-
titor Cains, ut volunt Armeni. 22
Mendacii ratio non potest convenire Narrationibus purè factis,
aut Parabolis quibus utitur Scriptura. *ibid.*
Mendacium fingere contra Sacram Scripturam, aut factum ab
Evangelistis relatum, est omninò illicitum. 125
Mendacium potest dividi in quantum habet rationem culpæ,
secundum ea quæ aggravant, vel minuunt culpam mendacii
ex parte finis intenti. 234
Mendacium habet rationem peccati non solum ex damno
quod infert, sed etiam ex sua inordinatione ad verum. 235
Omne Mendacium est contra veritatem, ideoque omne men-
dacium est illicitum, & prohibitum. *ibid.*
Mendacium officiosum est verè mendacium, licet non sit tam
grave, quam perniciosum. *ibid.*
Omne Mendacium est fugiendum; quoniam omne genus
mendacii prohibetur. *ibid.*
Mendacium humilitatis gratia prolatum est etiam illicitum
& malum. *ibid.*
Occultatio veri non est propriè Mendacium; aliud quidem
est mentiri, & aliud est occultare verum. 236
Mendacium Judith Holoferni dictum non laudatur in Sacra
Scriptura. *ibid.*

MENANDER.

Menander vir Hæreticus, patria Samaritanus, fuit Discipu-
lus Simonis Magi, & ut impudentius prædicaret, Deum non
esse Authorem mundi, rejiciebat primum librum Penta-
teuchi. 56
Menander fuit Magister alterius Hæretici nimirum Saturnini
patria Antiocheni, Menandro ipso pejoris. *ibid.*
Menander vir artis diabolicæ præstigiis deditus, dicebat se
Salvatorem mundi, à quo institutus erat Baptismus in re-
missionem peccatorum. 94
Menander prædicabat nullum hominem posse salvari, nisi
fuerit in nomine Menandri baptizatus. *ibid.*

MENDICITAS.

Per Mendicitatem, aut Mendicationem sunt Ordines Reli-
giosos, qui distinguuntur ab aliis. 270
Mendicitas non est prohibita Monachis, nec Religiosis, nec
possunt licitè impediri ne mendicent. *ibid.*
Mendicitas est licita & honesta illis qui bona temporalia non
habent, nec habere possunt. 271
Mendicitas voluntaria ex Paupertate Evangelica proveniens
est in linea virtutum, & in genere boni. *ibid.*
Mendicitas Religiosorum non aggravat Fideles, ut dicitur
ausus est Guillelmus de Sancto Amore. *ibid.*
Qui spontè se redigit ad Mendicitatem, non exponit se sem-
per periculo mortis. *ibid.*

MENNAS.

Mennas Patriarcha Constantinopolitanus obtulit libellum Vi-
gilio Papæ, in quo affirmabat unam voluntatem esse in
Christo. 102

Mennæ

Mennæ libellum pro una voluntate in Christo firmam non
fuit approbatum à Vigilio Papæ. *ibid.*
Mennæ Constantinopolitani libellum Vigilio Papæ oblatum
creditur vitiatum à Græcis. *ibid.*

MERITUM.

Id quod habetur per meritum nobilius est quàm id quod habe-
tur sine merito. 324
Merita Justorum non minuunt sufficientiam meritorum Chri-
sti, nec sunt illi injuriosa. *ibid.*
Merita operum hominis iusti pendunt à divina promissione li-
bera, & à divina acceptione. 325
Meritum apud Deum, aut à Deo acceptandum necessario re-
quirit statum viæ. *ibid.*
Præcipua ad meritum conditio requisita est gratia sanctificans,
quæ propter merita hominum dicuntur dona Dei. *ibid.*
Merita Justorum sunt mensura gloriæ æternæ, quatenus datur
adultis ut præmium. 361
Ex Meritorum diversitate provenit diversitas graduum gloriæ
quam impugnat hæresis Joviniana. *ibid.*

METEMPYCOSIS.

Per Metempycosim quid significetur apud antiquos Philoso-
phos Pythagoræ adhærentes. 196
De Philosophis & Hæreticis qui Metempycosim tenuerunt. *ibid.*
Metempycosis condemnatur in variis Conciliis tanquam hæ-
resis. *ibid.*
Metempycosim non dari, aut impossibile esse, probat ulti-
mum iudicium in quo unusquisque accipiet secundum opera
sua. *ibid.*
Metempycosim admittendi necessitas non potest probari ex
Scriptura Sacra, ut putant Hæretici. 198

MILLENARIUM.

Millenariorum Secta quid significet, & quinam fuerint ejus-
dem Sectæ Authores. 139
Millenariorum errorem docuit in Ægypto quidam Episcopus
nomine Nepos. *ibid.*
Millenariorum hæresis damnata fuit in variis Conciliis, & à
Summis Pontificibus. *ibid.*
Millenarius numerus in Sacra Scriptura significat numerum
indefinitum. 141
Millenarii qui in fide erraverunt, sunt duplicis generis, di-
versasque habent Sectas. 365

MIRACULA.

Omnia Miracula quæ fecerunt Sancti, sunt credenda, si ab
Ecclesiâ fuerint approbata. 421
Miracula Sanctorum parant nobis viam ad salutem æternam.
ibid.
Per Miraculi nomen quid intelligendum sit in Ecclesiâ Roma-
na. *ibid.*
Miracula quæ Ecclesiâ nobis proponit sunt vera, & omninò
certa. *ibid.*
Multa Miracula facta fuerunt ab Apostolis pro conversione
hominum. 422
Miracula ab Ecclesiâ approbata non possunt licitè dici pura
mirabilia opera, ut putant quidam Hæretici. *ibid.*
Miraculorum causa efficiens, & principalis non est homo,
sed Deus. *ibid.*
Miraculorum causa moralis, aut instrumentalis, est sanctitas
illius cui miraculum tribuitur. *ibid.*
Plura Miracula authentica probant contra Hæreticos præsen-
tiam realem corporis Christi in Eucharistiâ. 527

MISSA.

Missa est Sacrificium à Christo Domino institutum in nocte
Cenæ. 535
Missæ verè conveniunt ea, quæ ad essentialem Sacrificii ra-
tionem pertinent. *ibid.*
Cur Christus post Institutionem Missæ dixerit Discipulis suis:
Hoc facite in meam commemorationem. *ibid.*
Missa ex sua Institutione Divina, quid significet. *ibid.*
De Missæ Sacrificio intelligi debet prædictio Prophetæ Mala-
chiæ. *ibid.*
Missa est Sacrificium illud quod juxta Danielis Prophetiam,
Antichristus ablaturus est in fine mundi. 536
Qui sanctam Missam celebrat, facit quod Christus fecit in ulti-
ma Cœna cum Discipulis suis. 537
Licet Missa sit Sacrificium quod Christus instituit pridè quam
pateretur, tamen Sacrificium Crucis non debet dici inutile,
ut dicunt illud Hæretici. 538
In Missa Christus Dominus aliquo modo occiditur a Sacerdote
qui offert illum ut Victimam. 539
Missæ Sacrificium offerri potest nedum pro vivis, sed etiam

pro defunctis, quidquid dixerint plures Hæretici. 549
Missæ est Sacrificium omnibus, & singulis hominibus utilissi-
mum. *ibid.*
Cur in Missæ Sacrificio necesse sit, Ecclesiâ Romana sic man-
dante, recitare Orationem Dominicam. 544

MONOTHELITÆ.

Monothelitæ insurrexerunt in medio sexti sæculi tempore Pe-
lagii Papæ I. 101
Quales fuerint præcipui Monothelitarum hæresis Defensores.
ibid.
Quales fuerint Imperatores qui declararunt se Monothelita-
rum fautores. *ibid.*
Monothelitarum quasi præcipuo nimirum Sergio adhæserunt
plures Orientales. *ibid.*
Monothelitarum hæresis in quo consistat. *ibid.*
Monothelitarum hæresis solemniter damnata fuit in variis
Conciliis Generalibus, & Nationalibus. *ibid.*

MONTANUS.

Montanus impugnavit misericordiam Dei, existimando
Deum nolle remittere peccata eorum qui Baptismum rece-
perunt. 17
Hunc Montani errorem acriter defendit, & publicavit No-
vatus Presbyter Ecclesiæ Romanæ. *ibid.*
Montanus ut in blasphemis suis plures deciperet innumeris ad
fallendum usus est technis. 74
Montanus erat vitiorum amator, & præferim voluptatum.
ibid.
Montanus pro voluptate fovenda duas secum ducebat Meretri-
ces Priscam scilicet, & Maximillam. *ibid.*
Montanus Meretrices suas adæquabat Prophetis, ut earum
blasphemias velut Oracula Prophetarum reciperent Fide-
les. *ibid.*
Montani erroris, & hæresis Defensor acerrimus fuit Ter-
tullianus. *ibid.*

MOYSES.

In quo sensu Moyses dicatur Redemptor Populi Israelitici.
121
Moyse nedum scripsit Chronologiam Judæorum, ut volunt
Præadamitæ, sed etiam omnium hominum, & incepit ab
Adamo Patre omnium. 176
Moyse locutus est Deus per vocem sensibilem, & quam audi-
vit. 360
Moyse non vidit clarè & intuitivè essentiam Dei illi loquen-
tis. 359
Asserentes Moysem vidisse intuitivè essentiam Dei, non sunt
hæretici. 360
Cur corpus Moyse non fuerit revelatum Judæis. 374
Moyse fuit erga Deum Mediator pro Populo Israelitico.
371

MULIER.

Cur olim quædam Mulieres appellatæ fuerint Diaconissæ,
Presbyterissæ, Episcopissæ. 254
Mulier nullo modo, aut interveniente quacumque dispen-
satione potest sacram Eucharistiæ conficere. 253
Mulier ratione sexus, & Jure Divino est inferior viro, estque
sub ipsius potestate. *ibid.*
Mulier est omnino incapax gradus Eminentissæ & Superiorita-
tis super homines. *ibid.*
Mulier nedum est incapax Ordinis majoris, aut sacri, sed
etiam primæ Tonsuræ; quidquid dicant Pepuziani. *ibid.*
Cur Mulieres non possint suscipere Ordinis Sacramentum,
sicut recipiunt alia sex Sacramenta. *ibid.*
In quo sensu Apostolus nullam differentiam admittat inter vi-
rum & Mulierem. *ibid.*
Cur Mulier debeat ex Apostolo silere in Ecclesiâ. 253

MUNDUS.

Mundus non fuit creatus ab Angelis, neque ab Archangelis,
nec a Dæmonibus, sed a solo Deo. 57
Per Mundum intelligitur collectio omnium Entium creato-
rum. *ibid.*
Mundus non est ab æterno, ut crederent quidam Hæretici,
sed fuit creatus in tempore. 59
Mundum esse ab æterno implicat secundum sui partes. *ibid.*
Mundi consummatio est signum subsequens ad adventum An-
tichristi. 279

MUTUUM.

Qui in mutuo exigit plus quàm dedit mutuario, est verè Usu-
rarius. 242

R 2 Mutuum

Mutuum debet esse omnino gratuitum, & absque spe retributionis exercendum. 242
Mutuum non in mutuantis, sed mutuarii gratiam esse debet. ibid.
Mutuum est de genere beneficii, charitatis, & auxilii Indigenti debiti ab eo qui potest prestare illud. ibid.

N

NABUCHODONOR.

Nabuchodonozor & Pharaon diverfos habuerunt fines, licet eadem habuerint media ex D. Augustino. 69
Nabuchodonozor per peccatum suum non amisit potestatem Regiam. 424
Nabuchodonozor erat malus, & peccator, tamen erat Rex cui Genes obediebant. ibid.
Nemo potest dicere quod Nabuchodonozor fuit Rex æquivoqus, quia peccator erat, ut dicunt VVicleffizæ. ibid.

NESTORIUS.

Nestorius Constantinopolitanus non est, ut credunt nonnulli, Author erroris Græcorum contra Professionem Spiritus Sancti à Filio. 45
In persona Nestorii Theodoretus Cyrensis cui tribuitur hic error Græcorum, damnatus fuit in Concilio Ephesino. ibid.
Nestorius non est Author hæresis nomen ipsius præferentis, scilicet illius quæ duas personas admittit in Christo. 106
Cur hæresis admittens in Christo duas personas, dicatur Hæresis Nestoriana. ibid.
Nestorius erat Monachus in Monasterio S. Eutropii propè Antiochiam. ibid.

De electione Nestorii ad Episcopatum Constantinopolitanum post mortem Cynesi. ibid.
Quid de Nestorii Constantinopolitani moribus scripserit Vincentius Lirinensis. ibid.
Quem ob finem Nestorius acriter impugnabat Arianos, & Macedonianos antequam Episcopus esset. ibid.
Nestorius publicè prædicabat Mariam non esse verè Matrem Dei, sed solum hominis per affectum Deo uniti. ibid.
Nestorii error in Ephesino damnatus fuit occasio addendi Salutationi Angelicæ, hanc particulam, *Santa Maria &c.* ibid.
Concilium Ephesinum partim verbis Nestorii fidens, ab ipso exegit iuramentum solemne. 231
Nestorius Constantinopolitanus docuit in hostia consecrata esse tantum carnem puri hominis. 522

NICOLAUS.

Nicolaus Galecus conditione Presbyter, Professione Baccalaureus Artium, missus fuit ad Concilium Basileense. 240
Nicolaus Galecus ex Bohemia oriundus, docuit malefactores non posse occidi iudicis sententia. ibid.
Nicolaus Galecus prædicabat in nova Lege, omnem & quamcumque occasionem esse absolute prohibitam. ibid.
Nicolaus unus ex illis septem Diaconis, qui ad ministerium viduarum fuerunt electi, fuit vir impiissimus. 238
Nicolaus Nicolaitarum Author, uxorem suam in publicum produxit, permittens, ut qui vellet ea uteretur. ibid.
Quo motu Nicolaus tantam turpitudinem licitam prædicaverit. ibid.
Nicolaus Hæresis præcipua fuit ea, quæ tenet mulieres esse communes, & omnem coitum esse licitum. ibid.
De Nicolao Diacono multa refert Eusebius, quæ observatio-ne digna sunt. ibid.

NINIVE.

Ninive erat Civitas magna, itinere trium dierum. 344
Ninivitarum Resurrectio de qua expressè loquitur Scriptura, probat Resurrectionem omnium hominum. 282

NUDITAS.

Nuditas corporis humani absolute prohibita fuit in Lege antiqua, quidquid dixerint Adamitæ, & Turilupini. 226
Nuditas Adæ in statu innocentie non permisit omnibus nuditatem in Lege veteri. ibid.
Nuditas corporis nunquam fuit licita Judæis in Synagoga, nec tolerata. 227
Nuditas unius mulieris fuit Davidi proxima occasio ruinæ, seu adulterii. ibid.
De Nuditate erubescere necesse est, ut probat maledictio filiorum Noeti. ibid.
Nuditas corporis in loco publico, & præsertim in Ecclesia est omnino prohibita. ibid.
Nuditas corporis repellit verecundiam omnibus hominibus commendatam. ibid.

Ninive erat Civitas magna, itinere trium dierum. 344
Ninivitarum Resurrectio de qua expressè loquitur Scriptura, probat Resurrectionem omnium hominum. 282

NUDITAS.

Nuditas corporis humani absolute prohibita fuit in Lege antiqua, quidquid dixerint Adamitæ, & Turilupini. 226
Nuditas Adæ in statu innocentie non permisit omnibus nuditatem in Lege veteri. ibid.
Nuditas corporis nunquam fuit licita Judæis in Synagoga, nec tolerata. 227
Nuditas unius mulieris fuit Davidi proxima occasio ruinæ, seu adulterii. ibid.
De Nuditate erubescere necesse est, ut probat maledictio filiorum Noeti. ibid.
Nuditas corporis in loco publico, & præsertim in Ecclesia est omnino prohibita. ibid.
Nuditas corporis repellit verecundiam omnibus hominibus commendatam. ibid.

NUPTIÆ.

Contra Nuptias plures insurrexerunt Hæretici in primis Ecclesiæ sæculis. 590
Nuptiæ non sunt ex Dæmonis institutione, nec scortationes & corruptiones, ut voluit Tatianus. ibid.
Deus est Nuptiarum Institutor ab initio mundi, scilicet dum eas permisit primis Parentibus. 591
Nuptiarum institutionem esse bonam, & licitam Christus ostendit. ibid.
Nuptiæ nedom sunt licitæ, sed etiam necessariæ. ibid.
Licet viduis tam viris, quam fœminis ad secundas Nuptias convolare, quidquid dixerit Montanus. 596
Secundæ Nuptiæ erant licitæ in Lege Mosayca, & in Lege Evangelica permittuntur. ibid.
Mulier Samaritana non fuit reprehensa à Christo Domino ob multiplicatam Nuptiarum, sed propter fornicationem, quam habebat cum viro extrà Matrimonium. ibid.
Non solum secundæ, sed etiam terciæ, & ulteriores Nuptiæ sunt honestæ ac licitæ. 597
Bigamiæ inidoneitas ad sacros Ordines suscipiendos non improbat secundas Nuptias. ibid.
Quomodo intelligendi sint nonnulli Sancti Patres, qui secundas Nuptias improbare videntur. ibid.
Cur secundæ Nuptiæ non benedicantur à Parocho sicut benedicuntur primæ. ibid.

O

OBEDIENTIA.

Obedientiæ votum non est prohibitum in Sacra Scriptura Christianis, ut voluit Lutherani. 167
Obedientiæ votum non potest fieri alteri propter ipsum, sed potest fieri alteri propter Deum. ibid.
Obedientiæ votum subijcit hominem alteri homini propter Deum. ibid.
Obedientiæ votum est laudabile, & meritorium apud Deum propter quem fit. ibid.
Votum Obedientiæ quod in Professione Religiosa, vel in susceptione Ordinis Sacri emittitur, est licitum. ibid.

OCCIDERE.

Qui occidit seipsum non est censendus Martyr Christi, etiam si occidat se voluntariè pro peccatis suis. 383
Qui petit ab alio occidi quia peccavit, non moritur pro Deo nec pro gloria ejus interficitur. ibid.
Qui seipsum occidit, aut ab alio occidi petit, agit contra naturæ inclinationem. ibid.
Occidere aggressorem vitæ est licitum, si non sit alius modus conservandi eam. ibid.
Qui occidit seipsum voluntariè, est verè homicida. ibid.
Carceris Custos fuit impeditus à D. Paulo Apostolo, ne se occideret. 384
Qui animo occidendi se Jejunii, Vigiliis, & Abstinentiis notabiliter vitam abbreviat, graviter peccat. ibid.

OCHINUS.

Ochinus natione Italus, patria Senensis, plura scripsit contra fidem Ecclesiæ Romanæ. 534
Ochini Opera prohibita fuere in Concilio Tridentino tanquam erronea, & hæretica. ibid.
Ochinus prædicavit Missam non solum non esse Sacrificium à Christo Domino institutum, sed etiam nec opus bonum. ibid.

OECOLAMPADIUS.

Oecolampadius spiritu elationis ductus, voluit sapere plusquam oportet, & in insipientiam cecidit. 157
Oecolampadius Monachatum rejecit ut uxorem duceret. ibid.
Oecolampadius quamvis Lutheri Discipulus esset, tamen eum deseruit, ut proprium posset levare vexillum. ibid.
Oecolampadius est inimicus adorationis Sanctissimi Sacramenti. ibid.
Oecolampadius disputando cum Lutheranis à quibus recesserat sustinuit non esse adorandum in Hostia, etiam si in ipsa esset verè, & realiter ut credebant Lutherani. ibid.

OLIPPIUS.

Olippius fuit Episcopus Chartaginis, & lapsus est in hæresim Arianam. 31
Olippius fuit Arianae hæresis acerrimus defensor tempore Anastasii Cæsaris & Symmachi Papæ. ibid.
Olippi mors infamissima fuit ex justitia Dei, & pessima ut refert Jacobus Philippus ordinis Eremitarum Sancti Augustini. ibid.

RERUM, ET VERBORUM.

Olippi Episcopi Chartaginis cadaver itarim post mortem repentinam exustum fuit. 31

O P U S.

Ad opus bonum & meritorium duæ requiruntur conditiones 300
Opus bonum, & meritorium apud Deum non potest fieri à solo libero arbitrio, nec à gratia sola. ibid.
Opera bona non sunt causa formalis, & intrinseca justificationis hominum. 318
Bona Opera procedunt à libero hominis arbitrio gratia Dei adjuto. 326
Plura sunt Opera, quæ ut licita sint, exigunt gratiam operante. 328
Operum divisio in opera vitiosa, & virtuosa, quam admittunt nonnulli hæretici, est falsa. 327
Opus in gratia Sanctificante factum, est bonum, & licitum etiam si fiat spe æternæ retributionis. 329
Omne opus, quod non est meritorium apud Deum, non debet censeri formaliter malum. ibid.
Operans intuitu mercedis æternæ benè operantibus promissæ, non est propriè mercenarius. 330
Opera judicandorum hominum sunt materia strictissimi iudicii. 333
Operari active non est semper offendere Deum. 437
Operari est absolute necessarium adultis ad salutem consequendam. ibid.
Opus nostrum in hac vita quid sit. 438
Operationes animæ necessariæ sunt ad æternam salutem. ibid.

O R A T I O.

Circa orationem Christianorum plures insurrexerunt hæretici. 342
Oratio licet bona sit & utilis ad salutem, tamen ipsa sola non sufficit ad consequendam illam. ibid.
Orationi continuè & absque ulla interruptione vacare nullus homo tenetur. ibid.
De Orationis præcepto discurrendum est sicut de præcepto adorationis. ibid.
Orationis præceptum non est negativum, ita ut peccet hominum dum non orat. 343
Oratio ad Deum humiliter facta est verè actus Religionis. ibid.
Orationis actus est verè desiderium perfectæ charitatis, & veræ dilectionis. ibid.
Qui orat dum orare tenetur, aut qualibet die orat, dicitur orare semper. ibid.
De Dominicæ orationis institutione, & fine. 345
Oratio est non solum utilis, sed etiam necessaria omnibus Christi fidelibus. ibid.
Orationis fructus & beneficia numerantur. 346
Principales orationis conditiones sunt humilitas, & charitatis. ibid.
Oratio Dominica quæ communis est non excludit orationes particulares. 347
Oratio facta pro uno solo, non est mala, nec illicita sed bona, & utilis. ibid.
Oratio facta pro pluribus est magis grata Deo, quæ ea, quæ fit pro uno solo. ibid.
Pro orationis particularis utilitate plura sunt in Sacra Scriptura testimonia. ibid.
Orare pro seipso bonum, & utile est. ibid.
Tenemur ex præcepto Evangelico orare pro inimicis nostris. ibid.
Oratio facta pro fidelibus defunctis, est bona, & sancta. 350
Orare in Ecclesia est Deo dignius, & nobis utilius, quam orare in alio loco. 353
Domus Orationis intelligitur Ecclesia in qua Sacerdos orat pro delictis, & peccatis populi. ibid.
Pro Oratione facienda locum particularem destinare non est coardare majestatem Dei, ut putant nonnulli hæretici. ibid.
Orationes nostræ dirigendæ sunt ad Deum per Jesum Christum Dominum nostrum. 370
Orationi minime nocet prolixitas. 408
Oratio potest dupliciter præcipi determinatè scilicet, & indeterminate. 435
Oratio Dominica non est forma consecrationis divinæ Eucharistiæ, ut putant Waldenses. 552

O R D O.

Plures hæretici impugnarunt ordinem esse unum ex sacramen-

tis à Christo institutis. 587
Plura Concilia anathematizant impugnatores Sacramenti ordinis. ibid.
Sufficiunt Sacrum ordinem per impositionem manuum conferuntur gratia. ibid.
De definitione ordinis Sacri data à Divo Ambrosio. 588
In Ecclesia septem dumtaxat sunt ordines Ecclesiastici inter se distincti. 589
Græci rejiciunt tres ordines ex minoribus, & admittunt tantum lectorem, ut testantur plures. ibid.
Quomodo intelligenda sit Epistola Sancti Ignatii martyris, ubi reperuntur plusquam septem ordines. ibid.
Ordo non solum tendit ad sanctificationem per Sacramenta conferendam, sed etiam ad dignam administrationem sacramentorum. ibid.
Sacramentum ordinis non est totum integrale, vel universale, sed potentiale habens totam plenitudinem suam in Sacerdotio. 590

O R I G E N E S.

Origenes est primus qui credit Verbum divinum esse creaturam quod postea publicavit Arius. 30
Origenes occasionem præbuit hæresis quæ est Agnoetarum & Ignoetarum. 113
Origenes non negavit absolute existentiam inferni licet male senserit de penis damnatorum. 220
Origenes credit ignem inferni non esse realem, nec physicum. 222
Origenes credit castrationem esse omnino necessariam ad salutem. 272
Origenes negavit resurrectionem mortuorum. 281
Origenes est author hæresis quæ tenet fœminas resurrecturas esse in sexu virili. 287
Origenes admisit in beatitudine quemdam miseriam circumlum. 362

P

P A P A.

Papa non se ostendit in Ecclesia ut Deum, licet exhibeat se ut caput ejus visibile. 280
Papa habet potestatem in thesaurum meritorum Christi licet non habeat eam in ipsum Christum. 411
Papa potest applicare Indulgentiam peccatoribus in terra viventibus, etiam animabus in purgatorio existentibus. 412
Papa potest relaxare pœnas debitas peccatis jam quoad culpam remissis. ibid.
Cur Papa recenter electus sedeat in sede perforata. 450
Papa habet supremam totius Ecclesiæ Christi potestatem. 454
Papa influit in omnes Filios Ecclesiæ Christi. 457

P A P I A S.

Papias Hieropolitanus non est author erroris de terreno Christi regno. 339
Papias, & Victorinus Pictaboniensis fuerunt Millenarii. 384
Papias non posuit felicitatem in voluptatibus carnis. 356
Papias Hieropolitanus est author Millenariorum, qui Chiliastræ dicuntur. 365
Papias non fuit auditor Joannis Evangelistæ ut credunt nonnulli, sed Joannis Senioris. ibid.

P A R A B O L A.

Parabola de ficu, quæ ab hæreticis male intelligitur, explicatur. 115
Parabola quæ in Scriptura sunt, non possunt dici pura mendacia, ut prætendunt hæretici. 22
Parabola de denario diurno explicatur. 362

P A R A D I S U S.

Paradisus, quem Christus promisit in Cruce Latroni converso non est Paradisus terrestris, nec sinus Abraham. 366
Paradisus eidem Latroni converso est verè Paradisus Beatorum ad quem Christus erat post resurrectionem ascensus. ibid.
Paradisus quem Latro in Cruce conversus petiit à Christo erat Cælum empyreum. ibid.

P A S C H A.

Circa Pascha celebrandum olim maxima fuit controversia inter Asiaticos Episcopos. 412
Pascha celebrandum est die Dominica post decimam quartam diem Lunæ primi mensis. 413
Cur Pascha celebrandum sit potius die Dominica, quam alia die hebdomadæ. ibid.
Præceptum de Paschate celebrando die Dominica potuit licitè Rr 3 insti-

institui quiddam dixerint quidam Hæretici. 413
P A S T O R.
 Pastores Ecclesiarum, aut ovium Christi sunt Prælati, quorum primus est D. Petrus. 447
 Præcipui Pastoris fidelium actus quinam sint. ibid.
 Pastores Ecclesiarum non possunt errare in ministracione cibi, qui consistit in fide. ibid.
 Quamvis Pastores Ecclesiarum possint peccare, non sequitur quod possint errare in fide. ibid.
P A T T A L O R I N C H I T A E.
 Hæresis Pattalorinchitarum Patronus ignoratur. 251
 Pattalorinchitarum hæresis non ab Authore, sed ab errore nomen sumit. ibid.
 Pattalorinchitarum hæresis in quo consistat. ibid.
 De Pattalorinchitarum hæresi dubitarunt nonnulli Scriptores. ibid.
 Pattalorinchitarum rationes explicantur. ibid.
P A T E R.
 Patri Eterno non sunt attribuendæ notiones quæ tribuuntur Filio; nec Filio ille quæ tribuuntur Spiritui Sancto. 29
 Pater Eternus non est Persona habens tria nomina personalia. ibid.
 Quamvis Pater à nullo procedat, aut sit ingenuitus, tamen essentialiter, non est magis à se quam Filius. ibid.
 Authoritates quæ dicunt Patrem Eternum esse majorem Filio, explicantur. 35
P A T R E S E C C L E S I A E.
 Sancti Patres diu ante Concilium Nicænum in quo damnati fuerunt Ariani, locuti sunt de consubstantialitate Verbi Divini cum Patre. 35
 Sanctis Patribus competit verum Christi sensum exponere, & legitimas fidei regulas nobis demonstrare. 493
P A R V U L U S.
 Parvuli qui baptizati sunt, & fidem receperunt, placent Deo; etiam si non credant actu. 489
 Parvuli baptizati inter credentes reputantur per virtutem Sacramenti, & offerentium responsionem. ibid.
 Parvulus ante octavum diem decedens sine Circumcisione, moriebatur in peccato originali. ibid.
P A U L U S.
 Paulus Apostolus ad tertium cælum raptus, non vidit intuitivè essentialiam Dei. 359
 Paulus Apostolus nunquam habuit uxorem. 419
 Paulus Apostolus est Author Epistolæ ad Hebræos, quæ est verè Canonica. 476
 Paulus non raro sumpsit ex figuris argumentum ad probanda dogmata fidei. 489
 Paulus Samaritanus volendo Alogianos impugnare in errorem peiorem cecidit. 37
P A U P E R T A S.
 Nullum est præceptum de Paupertate servanda. 167
 Christus non præcepit Apostolis suis Paupertatem absolutè & pro semper. ibid.
 Ex locis Scripturæ Sacræ quibus Paupertas plurimum commendatur, inferur consilium. 168
 Consilium de Paupertate servanda tendit ad perfectionem Christianam. ibid.
P E C C A T O R.
 Peccatores & Infideles possunt elicere opera moraliter bona, & honesta. 327
 Peccatores qui accedunt ad mensam Domini peccant, sed tamen recipiunt corpus Christi quamvis non recipiant beneficia communionis. 560
 Peccatore communicante, corpus Christi non recedit a speciebus. ibid.
 Peccatores occulti non sunt publice arcendi à sacra mensa Domini. ibid.
P E C C A T U M.
 Peccatum non arguit propriè causam efficientem, sed deficientem. 25
 Peccatum habet varias significaciones in Sacra Scriptura. 73
 Peccatum originale contrahitur ab omnibus hominibus in primo illapti conceptionis. 207
 Peccatum originale non est in nobis per immutationem, sed per propagationem. 208
 Quomodo peccatum patris possit pertransire in filios. ibid.
 Peccatum originale non provenit immediatè ex conjugibus, nec ex copula. 209
 Peccatum potest esse in anima rationali duobus modis. ibid.
 Peccatum originale est aliquo modo voluntarie in parvulis. ibid.

P E R S O N A.
 Tres Divinæ Personæ habent eandem Beatitudinem, eandemque cognitionem. 49
 Tres Divinæ Personæ non sunt tres Dii, sed unus Deus. 52
 Divinarum Personarum Unitas non est conspiracionis, sed substantiæ. ibid.
 Personæ Divinæ non constituuntur per naturam Divinam. 28
 Personæ divinæ non conveniunt inter se, licet conveniant unitertio. ibid.
 Personæ Divinæ non distinguuntur à natura licet distinguantur inter se. 55
P E T R O N I L L A.
 Non constat authenticis testimoniis quod Sancta Petronilla consecraverit hostiam, ut affirmare nituntur plures Hæretici. 555
P E T R U S A P O S T O L U S.
 Sanctus Petrus præcepit adorationem Sanguinis Christi. 157
 Petrus Apostolus peccavit contra præceptum de fide exterioris confitenda. 337
 Divus Petrus solvit tributum pro Christo, & pro seipso, Jesu sic mandante. 455
 Petrus est visibile, & secundarium fundamentum Ecclesiæ Christi. 457
 Petrus Apostolorum princeps non negavit Christum corde. ibid.
 Petrus Romæ suam fixit Sedem jubente Deo. ibid.
 Quomodo D. Petrus missus fuerit ab Apostolis in Samariam. 458
 Petrus non passit nisi eos, qui sunt in Ecclesia Romana. 464
 Petrus ponitur in primo loco Apostolorum ab omnibus Evangelistis. 455
 Petro ut Apostolorum Principi & Superiori revelata fuit voluntas Christi. ibid.
 Petri erat Jure Divino dirigere & regere Apostolos & fideles. 456
P E T R U S J O A N N I S.
 Petrus Joannis qui prædicavit Christum non fuisse lancea perforatum cum adhuc vivus esset, non potest excusari ab hæresi. 125
 Petri Joannis condemnatio & punitio. ibid.
 Petrus Joannis non fuit Minorita, ut pretendunt nonnulli. 263
 Petrus Joannis admisit status quos admisit Abbas Joachim, excepto tertio. ibid.
 An Petrus Joannis mortuus fuerit Hæreticus, non conveniunt Scriptores. ibid.
P H A N A T I C I.
 Phanaticorum hæresis quanam fuerit. 343
 Phanaticorum nomen unde oritur. ibid.
 Phanaticorum hæresis statim proscripta fuit ab Episcopis Orientalibus. ibid.
 Phanaticorum Dux creditur Adelpheus. ibid.
 Phanatici damnati fuerunt in Concilio Ephesino. ibid.
P H A R A O.
 Cor Regis Pharaonis non fuit positivè, & per influxum realem induratum à Deo. 66
 Pharaonis obduratio, aut obstinatio unde proveniat. ibid.
 Deus ministerio Moysi volebat quod Pharaon dimitteret populum Israeliticum. ibid.
P H A R I S A E U S.
 Phariseorum & Saducæorum dissensio quanam sit. 280
 Phariseus non fuit reprehensus propter fiduciam in bonis operibus. 332
 Per Phariseum solitè intelligitur homo hypocrita. ibid.
 Pharisei peccaverunt contra præceptum de Deo super omnia diligendo. 337
 Pharisei non fuerunt reprehensi, quia ornabant monumenta Prophetarum. 374
 Pharisei sunt Authores Essænorum, & aliorum qui dixerunt nullum dari præceptum in Evangelio. 161

PHILASTRIUS.

Philastrius voluit plura fuisse in mundo idiomata ante confusionem Turris Babelicæ. 190
 Philastrius Brixiensem in hoc errore impugnant omnes Scriptores. ibid.
 Liber Philastrii Episcopi Brixienfis de hæresibus est cautè legendus. ibid.

PHOTIUS.

Photius Patriarcha Constantinopolitanus, & Schismatis Gregorum Antesignanus docuit quemlibet Sacerdotem posse administrare Sacramentum Confirmationis. 520

POLYGAMIA.

In Polygamia quidam Anabaptistæ nequiores sunt Mahometanis. 246
 Polygamia est prohibita Jure Divino. ibid.
 Polygamia repugnat Institutioni, & naturæ Matrimonii. ibid.
 Polygamia tam prohibetur ex parte virorum, quam ex parte mulierum. 247
 Polygamia in Lege veteri non fuit permissa omnibus. ibid.
 Ob Polygamiam jugum veteris Legis non erat suavius jugo Legis novæ. 248

POTESTAS.

Potestas secularis & temporalis non amittitur per peccatum illius in quo residet. 424
 Omnis Potestas hominum est à Deo serum omnium Domino. ibid.
 Potestas non solum iustis, sed etiam peccatoribus dari potest. ibid.
 Potestas Sacerdotalis non fuit concessa à Christo in solam Sacerdotum utilitatem, sed etiam in utilitatem fidelium. ibid.
 Potestas Sacerdotalis non potest haberi nisi per Ordinationem, & Impositionem manuum. 555
 Potestas consecrandi Eucharistiam non confertur per Sacramentum Baptismi. 554

PRÆCEPTUM.

Ex præceptis Divinis nullum est impossibile homini gratia Dei adjuto. 70
 Si præcepta Dei non possent observari, transgressor non esset Reus non obstante culpa Adæ. ibid.
 Præceptum de quo loquitur Deus Deuteron. cap. trigesimo respicit omnes homines. ibid.
 Præceptorum Dei observatio est omnino necessaria ad salutem. 71
 Præceptorum Dei observatio fuit promissa Moysi à filiis Israel. ibid.
 Præcepta Dei fuisse observata ab aliquibus hominibus est certum. ibid.
 Præcepta Dei verè observat ille qui eum ex toto corde amat. 72
 Præceptum de Deo diligendo ex toto corde non obligat ad amandum Deum tantum. ibid.
 Præceptum de non concupiscendo non obligat ad removendam à nobis concupiscentiam. ibid.
 Nullum est Præceptum obligans nos ad quærendas tyrannicas persecuciones. 75
 Præcepta moralia Legis veteris sunt observanda. 164
 Præceptum est nomen diversarum significaciones habens. ibid.
 Præcepta Dei obligant omnes, & singulos homines. 308
 Explicatur Præceptum de non occidendo. 241
 Præceptum de Paschate celebrando die decima quarta Lunæ, fuit abrogatum. 414
 Præcepta sunt duplicis generis, quædam sunt vitæ agendæ, & quædam vitæ significandæ. 474

PRÆDESTINATIANI.

Prædestinatarum narratio non est fictitia, nec fabulosa, sed vera. 76
 Quænam fuerit Prædestinatarum hæresis, declaratur ex variis testimoniis certis. ibid.
 Prædestinatarum hæresis quo tempore insurrexerit, & quales Defensores habuerit. ibid.

PRÆMIUM.

Premium bonis operibus dandum non est temporale. 323
 Premium debetur solis bene laborantibus. ibid.
 Premium respondet dignitati personæ laboranti. 324
 Premium, & meritum correlativè se habent. ibid.
 Premia cælestia non sunt distribuenda tantum secundum fidem. 333

PRISCILLIANUS.

Priscillianus erat natione Hispanus, conditione Episcopus Abulensis, professione Hæreticus. 204
 Quales fuerint Priscillianistarum errores. ibid.
 Priscillianus ad Imperatorem appellavit, & ipse iustus desti-

destitutus fuit Trevis. 204
PROPHETA.
 Prophetæ verè intelligebant ea, de quibus homines alloquebantur. 265
 In quo Prophetæ veri distinguantur à falsis. 266
 Prophetæ quos Ecclesia recepit, sunt verè Prophetæ. ibid.
 Prophetæ quorum scripta habentur in Ecclesia Romana sunt Sancti, & illuminati à Deo. ibid.
 Prophetæ vaticinati sunt vera, Deo revelante. ibid.
PROPHETIA.
 Prophetiæ de Messia futuro & promissa, adimpletæ fuerunt in Nativitate Christi. 88
 Prophetia Aggæi probat Adventum Messie. 89
 Prophetiæ definitio, & natura demonstrantur. 265
 Omnis Prophetia absoluta est adimpleta, vel adimplebitur aliquando. 266
 In Prophetis nulla est contradictio, nullaque vera oppositio. 267
PROVIDENTIA.
 Quinam sint Divinæ Providentiæ insensissimi hostes. 15
 Providentia Divina nedum se extendit ad homines, sed etiam ad omnia quæ ratione carent. ibid.
 Nullus potest licite inter Divinæ Providentiæ hostes computare D. Hieronymum. ibid.
 De Providentia Dei divinitus loquitur Salvianus Massiliensis. 16
 Liber in quo Divina Providentia videtur, est totus mundus. ibid.
 Providentia Divina non tollit libertatem humanam. 17
PRUDENTIA.
 De essentia, & perfectione Prudentiæ est intueri præsentia, præteritorum remissio, & futura prævidere. 114
 Prudentia quam omnes Hæretici admittunt in Christo, confundit hæresim Agnoetarum. ibid.
PRUDENTIUS.
 Prudentius Episcopus Trecentis docuit dogmata Gottescalchi, & fuit Prædestinarianus. 76
 Prudentius Trevisensis Episcopus ante finem vitæ ejurata hæretica doctrina, mortuus est in osculo pacis. ibid.
 Prudentii memoria colitur Trevis die 7 Aprilis. ibid.
PTOLOMÆUS.
 Ptolomæi patria ignoratur. Ejus doctrina refertur hæretica ex D. Augustino & ex D. Epiphano. 69
 Ptolomæus erat Secta Gnosticus, & Discipulus Valentini. ibid.
 Ptolomæus docuit corrente secundo sæculo Deum præcepisse impossibilia, præsertim in individuo conjugii vinculo. ibid.
PUER.
 Pueri morientes statim post Baptismum, salutem recipiunt tanquam hæredes. 380
 Puer per Baptismum constituitur filius Dei Adoptivus. ibid.
 Puer venit ad Christum fide, non propria, sed aliena. 386
 Pueri innocentes jussu Herodis interfecti receperunt beneficium Baptismi sanguinis. 387
 Ecclesia ab initio contulit Pueris Baptismum. ibid.
 Puer in Baptismo suscipit fidem, spem, & charitatem. ibid.
PURGATORIUM.
 Purgatorii existentiam faciunt plura Concilia antiquissima. 348
 Purgatorium probatur ex variis Sacræ Scripturæ Textibus. 349
 In Purgatorio Sanguis Christi applicatur Animabus. 351
 In Purgatorio Animæ non merentur, quamvis multum patiantur, & Deum ament. ibid.
 Purgatorum quem ob finem institutum fuerit. ibid.
 Purgatorium non est terminus ultimus. ibid.
 Plures impertransito, Purgatorio ascendunt in cælum. 352

Q

QUARTADECIMANI.
 Quartadecimanorum Hæresis quænam sit. 412
 Quartadecimanorum Author quinam fuerit. 413
 Contra Quartadecimanos plura existunt Concilia, & Summorum Pontificum Decreta. ibid.
 Quartadecimanorum Controversia quando incæperit, & quando decisa fuerit. ibid.

QUIETISTÆ.
 Quietistarum Author fuit Michael Molinos Presbyter Hispanus. 436
 Quietistarum Author seu Molinos damnatus ut Hæreticus tempore Innocentii undecimi. ibid.
 De Quietistarum, aut Molinistarum Hæresibus. 437

QUINTINUS.
 Quintinus fuit patria Picardus, arte Sartor, & conditione impudens Hæreticus. 375
 Quintinus est Author Hæreticorum, qui Libertini vocantur à colluvie Hæresum. ibid.
 Quintinus sanctitatem Apostolorum ausu temerario impugnare ausus est. ibid.

R

RAYMUNDUS.
 Raymondus Lullus non potest licite reponi inter Hæreticos qui insurrexerunt adversus Mariam Matrem Dei. 398
 Alter Raymondus Lullus qui solitò dicitur Neophytus est censendus Hæreticus. ibid.

REMIGIUS.
 Remigius Archiepiscopus Lugdunensis adhæsit Floro ejusdem Ecclesiæ Diacono, & secutus est pestifera Gottescalchi dogmata. 76

RESTITUTIO.
 Restitutio non potest citrà hæresim improbari. 244
 Restitutio rei furto sublata præcipitur Jure Divino. ibid.
 Restitutio debet fieri Domino rei sublata. ibid.

RESURRECTIO.
 Resurrectio Christi est causa resurrectionis omnium hominum. 129
 Licet Resurrectio Christi fuerit die Dominica, tamen ab ipsa usque ad descensum Spiritus-Sancti, sunt quinquaginta dies. 130
 Christus in Resurrectione sua non amisit carnem quam assumpsit. ibid.
 Post Resurrectionem nulla erit carnis voluptas, aut sanguinis sensus. 140
 Post Resurrectionem Justi non remanebunt cum Christo in terra per mille annos, sed statim possidebunt cum ipso Regnum Dei. ibid.
 Post generalem corporum Resurrectionem nullus morietur. 276
 Resurrectio hominum non ordinatur ad solam remunerationem propriorum meritorum. 277
 Resurrectio Mortuorum est absolutè futura. 281
 Resurrectio carnis fuit promissa Ninivitis. 282
 Resurrectionis Impugnatores scilicet Himenæum, & Philetum damnat Apostolus. ibid.
 De Resurrectione Mortuorum nullatenus dubitavit Sapiens Salomon, nec Ecclesiasticus. 283
 Resurrectio erit generalis nedum quoad homines, sed etiam quoad tempus. 284
 In Resurrectione nulla erit temporis successio. ibid.
 Resurrectionis hora est incerta, probabilis tamen est quod erit de die, & hora qua Christus resurrexit. 285
 In Resurrectione Electi aliquo modo præcedent Reprobos in Judicio. ibid.
 Resurrectio erit una, post quam nulla alia est expectanda. ibid.
 In Resurrectione hominum corpora erunt visibilia, atque palpabilia. 286
 In Resurrectione Anima habebit idem corpus quod in morte dimiserat. ibid.
 Post Resurrectionem corporibus erit alter vivendi modus. 287
 In Resurrectione hominum eadem erit Sexuum differentia quæ nunc est. 288
 Post Resurrectionem corpora erunt immortalia, & incorruptibilia. 290
 In Resurrectione mutatio non erit in substantia, aut existentia mundi, sed in modo ipsius. 292

RETHORIANI.
 Rethoriani viri Hæretici non ab hæresi, sed ab Authore scilicet Rotherio nomen acceperunt. 463
 Rethorianorum hæresis tenet quemlibet hominem in sua Religionem posse salutem asequi. ibid.
 Rethorianorum hæresis magis insana, & rationi dissona apparuit D. Augustino, quam cæteræ hæreses. ibid.

REVELATIO.
 Revelationes Divinæ non sunt superflue, ut volunt plures Hæretici. 320
 Ex Revelatione haberi potest certitudo de Justificatione. ibid.
 Revelatio Divina excludit omnem dubitationem. ibid.

REUS.
 Reustentur subire pœnam ei à Jure justè inflictam. 240
 Reus

Reus potest accusari per testes apud Judicem. 241
 Reorum punitio non est effusio sanguinis, sed Legum ministerium. ibid.
 Reorum punitio justa non potest licite omitti à Jure. ibid.

RODOLPHUS.
 Rodolphus Gualterius vir Hæreticus fuit Minister in Zuinglia. 126
 Rodolphus Bucer & Calvini impietatem auxit, & negavit descensum Christi ad inferos. ibid.

ROGATIANI.
 Rogatiani nescio à quo sic dicti secuti sunt Arium, & cum eo Divinitatem Verbi Incarnati impugnarunt. 31
 Rogatiani prædicabant in Africa Impietates Donati. 440

RUFFINUS.
 Ruffinus conditione Presbyter, ausus est dicere in Concilio Carthaginensi, nullam esse à parentibus in parvulos peccati traditionem. 205
 Ruffinus fuit primus qui impugnavit peccatum originale. ibid.
 Ruffino Presbytero adhæsit Pelagius peccatum originale impugnaturus. ibid.

RUPITANI.
 Rupitani, aut Montenses sic dicti, quia in speluncis montium rupium habitabant, docebant Baptismum collarum ab Hæreticis esse invalidum. 500

RUTHENI.
 Rutheni, aut Rosani dixerunt Extremam Unionem & Confirmationem non esse duo Sacramenta, sed res ab Ecclesiasticis excogitatas. 515
 Rutheni viri Hæretici natione Litvani, dixerunt Romanum Pontificem non esse Primate[m] totius Ecclesiæ Christi. 454

S

SABBATUM.
 Sabbati sanctificatio Jure Ecclesiastico fuit mutata in sanctificationem diei Dominicæ in memoriam Resurrectionis Christi Domini. 410
 Præter Sabbatum Judæi alios dies festos celebrabant. ibid.

SACERDOS.
 Sacerdos accedens ad Altare debet esse in gratia, ut licite celebret. 224
 Dum Sacerdos peccat, non amittit Jurisdictionem spirituale[m]. 424
 Sacerdos in peccato existens valide conficit Sacramenta. ibid.
 Sacerdos graviter peccat dum in peccato Sacramenta conficit, vel ministrat. ibid.
 Sacerdotes veteris Legis habebant bona temporalia, & possessiones. 432
 Sacerdotes novæ Legis licite exigunt decimas, & habent bona temporalia. ibid.
 Sacerdotes non sunt Apostolorum Successores in omnimoda participatione autoritatis eorum. 521
 Sacerdos habet potestatem consecrandi independentè à voluntate Communicantium. 533
 Sacerdotes instituti sunt à Christo Domino Judices peccatorum nostrorum. 571
 Sacerdotes in aliquo non in omnibus sunt æquales Episcopis. 462
 Sacerdoti potest aliquo modo convenire nomen Episcopi. ibid.
 Sacerdotibus semper prohibitum fuit Matrimonium. 417
 Sacerdotes Græci non possunt contrahere Matrimonium. ibid.

SACERDOTIUM.
 Sacerdotium Legis veteris cur dicitur sempiternum. 16
 Sacerdotium non est effectus Baptismi. 414
 Sacerdotii exercitium non potest haberi à communione Laicæ. ibid.
 Sacerdotium est character distinctivus, qui in solo Ordinis Sacramento confertur. 415
 Sacerdotium nunquam fuit omnibus commune. ibid.
 Sacerdotium præcisè sumptum non consistit in Prædicatione Evangelii. 416
 Principale Sacerdotii officium non est docere Verbum Dei, sed offerre pro peccatis, & delictis populi. ibid.
 Ad Sacerdotium in primitiva Ecclesia promoveri poterant conjugati. ibid.
 Sacerdotium semper fuit impedimentum ad Matrimonium contrahendum. ibid.
 Ad Sacerdotium conjugatos promoveri non licet à Concilio Nicæno primo. ibid.
 Sacerdotium & Conjugium opponuntur solo Jure Ecclesiastico. ibid.

SACRAMENTA.
 De Sacramentorum Institutione, & numero variè opinati sunt Hæretici. 478
 Septenarius Sacramentorum numerus qui ex Scriptura colligitur, est necessarius. 479
 Sacramenta sunt actiones Ecclesiasticæ Hierarchiæ. ibid.
 Si omnia Sacramenta non sunt necessaria singulis hominibus tamen necessaria sunt pro singulis. 480
 Sacramenta non sunt æqualia, unum enim excedit aliud. ibid.
 Sacramenta ratione indispotionis subjecti carent suo significato, excepta Eucharistia. ibid.
 Sacramenta consistunt in actione transeunte, excepta Eucharistia. 481
 Omnia Sacramenta aliquo modo ordinantur ad factam Eucharistiam. ibid.
 Sacramenta habent vim producendi gratiam ex opere operato. 482
 Sacramentum non est purum signum connotativum gratiæ, ut voluit Calvinus. ibid.
 In Sacramentorum administratione magis certi sumus de intentione Ministrum quam de ipsius fide. 502
 Sacramenta non ab homine, sed à Christo habent virtutem suam. ibid.

SACRIFICIUM.
 Sacrificium ex natura & conditione sua tria exigit. 154
 Sacrificium Christi fuit oblatum Deo. 156
 In Sacrificio non requiritur necessario physica Victimæ occisio. ibid.
 Sacrificium Christi offertur in toto Orbe. 439
 Sacrificium est perpetuus Religionis actus in cultum veri Dei elicendus. 535
 Sacrificia Legis Naturæ, & Legis Scripturæ proficiebant illis pro quibus offerebantur. 540

SANCTI.
 Sancti sunt invocandi, & honorandi. 369
 Viri Sancti invocabantur in veteri Testamento. 370
 Sanctos invocamus ut Intercessores nostros apud Deum. ibid.
 Sancti fuerunt semper invocati in Ecclesia Romana. 371
 Sanctorum invocatio non exponit nos ad Idololatram. ibid.
 Sanctorum Reliquiæ non sunt exponendæ in cultu lucris. 372
 Sanctorum ossa sunt honoranda. ibid.
 Sanctarum Reliquiarum veneratio antiquissima est. 373
 Sanctorum Reliquiæ antequam exponantur, sunt approbandæ ab Episcopo. 374

SATISFACTIO.
 Satisfactio est pars integrans Sacramenti Pœnitentiæ. 581
 Per Satisfactionem non culpa, sed pœna tollitur. ibid.
 Ad Satisfactionem Daniel Propheta exhortatus est Regem Nabuchodonosor. ibid.
 Satisfactio per quos actus fieri possit. ibid.
 Satisfactio sacramentalis non derogat satisfactioni quam Christus pro nobis exhibuit. 582
 Satisfactio nostra applicat nobis satisfactionem Christi. ibid.
 Satisfactionis vocabulum non est novum signum à Theologis inventum, ut prætendunt Hæretici. 583
 Satisfactio comprehenditur in Pœnitentiâ integra, & perfecta. ibid.
 Satisfactionis nostræ meritum refunditur in gratiam Christi Domini. ibid.
 Satisfactio Christi est infinita eo modo quo peccatum contra Deum est infinitum. ibid.

SCANDALUM.
 De vera ac legitima Scandali definitione. 224
 Peccatum Scandali est gravius peccato occulto. 225
 Scandalum nocet prius scandalizanti, quam alteri. 226
 Scandalum est vitandum etiam in minimis sub pœna peccati mortalis. 226

SCOTUS.
 Joannes Duns Scotus Doctor Subtilis non eredit scæminas resurrecturas esse in sexu virili, ut eum accusare nituntur nonnulli. 287
 Scoti Erigenæ Præceptoris Caroli Magni sententiam secutus est Berengarius Archiepiscopus Andegavensis. 522

SCRIPTURA.
 Scriptura Sacra intelligenda est in proprio sensu dum nihil sequitur absurdum. 237
 Scriptura Sacra sæpè utitur hyperbole. 234
 Scriptura Sacra non habet vini, quia est scripta, sed quia est dictata à Spiritu Sancto. 427
 Scriptura Sacra non est sola regula fidei. 429

SEMIPELAGIANISMUS.
 Semipelagianismus viguit in Africa & in Gallia, sed prius in Africa. 301
 Semipelagianismus diutius viguit in Africa, quam in Gallia. ibid.
 Primus Semipelagianismi in Gallia Defensor fuit Joannes Cassianus. ibid.
S E P U L C H R U M.
 Cur Sepulchrum Defunctorum dicatur Monumentum. 476
 Sepulchrum positum in loco sacro magis prodest animæ Defuncti, eo quod est in loco profano. ibid.
S E P U L T U R A.
 Sepultura electio est actus pietatis si fit in loco sacro. 477
 Ob quem finem in sepulcrum peregrinorum Princeps Sacerdotum emeruit agrum figuli. ibid.
 Sepultura electio in loco sacro fuit semper commendata apud fideles. ibid.
 Sepultura in loco sacro non prodest per se Defunctis, sed solum per accidens. ibid.
 Cur in Sepultura Defunctorum Concilium Eliberitanum prohibuerit accensionem Cæterorum. ibid.
S E R E N U S.
 Serenus Massiliensis non est censendus verè Iconoclasta, nec hæreticus, quamvis Imagines sacras ab Ecclesiis removeri iusserit. 376
 Serenus Massiliensis Episcopus easdem Imagines reitui iussu D. Gregorii Papæ. ibid.
S E R P E N S.
 Quem ob finem Serpens Æneus fuerit à Moysè pro signo positus Populo Israelitico. 377
 Quem ob finem Serpentem Æneum confregerit Rex Ezechias. ibid.
S I L E N T I U M.
 Ad Silentium perpetuum observandum nullus tenetur Lege Divina. 252
 Silentium quamvis laudabile sit, tamen non est semper bonum & licitum. ibid.
 Silentium non est absolute necessarium ad vitandum peccatum mortale. ibid.
S I M O N.
 Simon Magus, quamvis omnium Hæreticorum Pater, non potest dici Author Florianorum, ut prætendunt nonnulli. 64
 Simon Magus peccato Simonie nomen, & naturam dedit. 341
 Simon Cyræneus qui Crucem portavit, non fuit Crucifixus à Judæis. 118
 Quem ob finem Simon Cyræneus portaverit Crucem Christi. ibid.
S I M O N I A.
 Peccatum Simonie abominabile est Deo, & hominibus. 342
 Simonia primum locum tenet inter hæreses, quæ insurrexerunt à Christo nato. ibid.
 Simonie vera, & essentialis definitio quænam sit. ibid.
 Simoniacus reputandus est infidelis, quamvis videatur habere fidem. 312
 Simonia est hæresis cæteris omnibus detestabilior, & damnabilior. ibid.
S Y N A G O G A.
 Synagoga non defecit in fide, quam profitebatur. 447
 Synagoga Judæorum non habebat promissiones infallibilitatis quas habet Ecclesia Christi. ibid.
 In Synagoga Judæorum licebat unicuique viro Docto legere librum. 156
S Y N O D U S.
 Synodus Nicæna secunda non fuit improbata per Concilium Francofordiense, ut volvere plures Hæretici. 379
S P I R I T U S - S A N C T U S.
 Spiritus-Sanctus cognoscit se, Patrem, & Filium à quibus procedit. 40
 Cur Spiritus-Sanctus exprimat in forma Sacramenti Baptismi sicut Pater, & Filius. 41
 Spiritus-Sanctus est consubstantialis Patri & Filio, quidquid dixerint Macedoniani. ibid.
 Spiritus-Sanctus habet omnes operationes Divinitatis, & cognoscit secreta cordium. 42
 Spiritus-Sanctus habet scientiam Patris, & Filii. 43
 Spiritus-Sanctus quomodo dicatur postulare pro nobis cum sit Deus sicut Filius. ibid.
 Spiritus-Sanctus est Deus, licet sæpè non nominetur dum nominantur Pater, & Filius. ibid.
 Quomodo Spiritus-Sanctus dicatur scrutari profunda Dei. 44

Primus qui impugnavit Processionem Spiritus-Sancti à Filio, est Theodoretus Episcopus Cyrensis. 45
 Spiritus-Sanctus procedit à Filio, & ab eo fuit missus. 42
 Spiritum-Sanctum à Filio procedere semper credidit Ecclesia Romana. 48
 Cur Processio Spiritus-Sancti à Filio non fuerit apposta à Concilio Nicæno in Symbolo. Et Leo tertius tenuit concedere Carolo Magno licentiam decantandi hanc particulam *Filiusque*, quæ postea apposta fuit. ibid.
 A productione Spiritus Sancti nullum Concilium excludit Filium, quidquid dixerit Hermias Constantinopolitanus. ibid.
 Licet Spiritus-Sanctus procedat à Patre & Filio, non potest dici Nepos Patris Æterni, ut impie somniavit Photius. ibid.
 Spiritus-Sanctus non est anima mundi, ut voluit Abailardus. ibid.
 Spiritus-Sanctus vivificat mundum per modum causæ. ibid.
 Tres Spiritus vitales fuisse creatos à Deo certissimum est. 194
S T E P H A N U S.
 Stephanus Protomartir non vidit intuitivè essentiam Dei vivendo cælos apertos, & Jesum stantem a dextris vircutis Dei. 319
 Stephanus Papa scripsit ad Sanctum Cyprianum Episcopum Carthaginensem. 502
S T E U C U S.
 Augustinus Steucus Eugubinus scripsit super Psalmos, & ibi negat Deum esse immensum, & abique præsentem. 13
 Steucus Eugubinus adhæsit errori antiquorum Philosopherum Judæorum, & Phorinianorum. ibid.
T
T H A B O R I T Æ.
 Thaboritarum hæresis qualis fuerit, explicatur. 352
 Thaboritæ damnati fuerunt tanquam Hæretici in Concilio Constantiensi. ibid.
 Quænam fuerit origo, aut occasio nominis Thaboritarum. ibid.
T A C I A N I T Æ.
 Tacianitarum non est nomen Sectæ, sed Sectæ Institutoris, scilicet Taciani viri Hæretici ante lapsum Discipuli B. Justinii Martyris. 184
 Tacianitæ & Encratitæ non sunt ejusdem Sectæ, quidquid dicant nonnulli Scriptores. ibid.
T A N C H E L I N U S.
 De Tanchelini, aut Tandemii conditione, & hæresi. 557
 Tanchelinistas profigavit S. Norbertus Episcopus Magdeburgensis. ibid.
 De Tanchelini modo conversandi apud Antuerpienses. ibid.
 Tanchelini hæresim profigarunt in Oriente Leo Melchitenensis, Amphilocheus Iconiensis, & Flavius Patriarcha Antiochenus. ibid.
T E R R A.
 Terra in ultimo Judicio non peribit secundum substantiam, sed solum secundum modum. 293
T E R T U L L I A N U S.
 Tertullianus non fuit Antropomorpha, ut credunt plures. 8
 Tertullianus fuit vere Montanista. 74
 Tertullianus credidit animam hominis fieri ex traduce. 200
 Tertullianus credidit homines sceleratos post mortem converti in Dæmones. 189
 Tertullianus fuit Defensor erroris Millenariorum. 365
 Tertullianus non impugnavit cultum Sanctorum Reliquiis exhibendum. 372
 Tertullianus improbavit Baptismum ab Hæreticis collatum. 500
 Quem ob finem Tertullianus vocaverit Christianos *Pisciculos*. 513
T H E O D O R U S.
 Theodorus Mopsuestensis fuit Ebionita simul & Nestorianus. 92.
 Theodorus Laodicensis Episcopus Apollinarem impedivit ne in Paganismum provocaretur. 99
T H E O L O G I A.
 Theologia subordinatur lumini supernaturali. 425
 Theologiæ Scholasticæ utilitatem declarant plura Concilia. ibid.
 Theologia Scholastica non est nociva Ecclesiæ Dei. ibid.
 Theologia præbet modum convincendi inimicos fidei. ibid.
 A Theologia Scholastica pendet Argumentatio in materiis fidei. ibid.
 Theologiæ Scholasticæ beneficia respectu fidei quænam sint. ib. Theo.

R E R U M, E T V E R B O R U M.
 Theologia conclusiones suas educit ex principiis fidei. 425
 Theologia non continet difficultates inutiles. 426
 Theologia Scholastica non tradit nova dogmata. ibid.
 Theologi Scholastici non sunt divisi in rebus quæ sunt de fide. ibid.
T H E O P H R O N I U S.
 Theophronius Eunomii Discipulus est Author Hæreticorum, qui Agnoetæ dicuntur. 113
T I B E R I U S.
 Tiberii Imperatoris iussu Liber Eutychie contra Resurrectionem carnis fuit combutus. 285
T I M O R.
 Donum timoris fuit in Christo sicut alia Spiritus-Sancti dona quidquid dixerit Abailardus. 146
 Timor assignatur solito triplici à Theologis. 147
 Timor Divinus assignatur etiam triplici, & quilibet explicatur. ibid.
 Timor filialis non emittitur foras per charitatem. ibid.
 Timor filialis nullam imperfectionem includit. ibid.
 Timor quem charitas mittit foras est duplex. 571
 Timor Dei vocatur à nonnullis Doctoribus fidei Coadjutor. ibid.
T I M O T H E U S.
 Timotheus cognomento Ælurus primus Monachus, deinde Presbyter Alexandrinus, fuit Secta Nestorianus. 106
 Timotheus Ælurus fuit per imposturam Episcopus Alexandrini violentus, & injustus Occupator. ibid.
T R A D I T I O.
 Traditionem Ecclesiasticam impugnant ferè omnes Hæretici, tanquam fidei contrariam. 426
 Traditione usi sunt Sancti Patres in Conciliis pro hæresibus extinguendis. 427
 Traditio Apostolica non minus est efficax ad suadendam fidem, & ad bonos mores instituendos, quam Scriptura. 428
 Traditio Apostolica tantam autoritatem habet, quantum habet Scriptura Sacra. ibid.
 Sola Traditioni credendum esset si Scriptura non fuisset. ibid.
 Traditio Apostolica semper fuit commendata in Ecclesia Romana. 429
 Traditio valebat etiam in Lege Naturæ, & in Legi Scripta. ibid.
 Traditio non est aliquid Verbo Dei additum autoritæ humana, ut putant Hæretici. 430
 Ea quæ nobis tradita sunt ab Apostolis, sunt à Christo, vel à Deo tanquam ab Authore primario. ibid.
 Traditiones Apostolicæ non contradicunt Scripturæ Sacræ, ut volvere nonnulli. ibid.
 Traditionum Apostolicarum Contemptores sunt puniendi tanquam Hæretici. ibid.
T R A N S S U B S T A N T I A T I O.
 Per Transsubstantiationis nomen quid sit intelligendum apud Catholicos. 543
 Transsubstantiatio fit in Sacramento Eucharistiæ per verba Consecrationis. ibid.
 Transsubstantiatio non fuit prorsus ignota antiquis Ecclesiæ Patribus, ut dicunt Lutherani. b.d.
 Transsubstantiatio non fuit improbata à S. Cyrillo, ut prætendunt Hæretici. 144
 Transsubstantiatio non fuit improbata à Theodoro, nec à Gelasio Papa. ibid.
T U R R I S.
 Turris Babelicæ Aedificatores graviter peccarunt in Deum. 190
 Turris Babelicæ Aedificatorum puniatio fuit linguarum confusio. 191
 Ante Turris Babelicæ constructionem, omnes homines loquebantur eodem idioma. ibid.
 Quem ob finem in aedificatione Turris Babelicæ linguæ fuerint confusæ. ibid.
V
V E R B U M.
 Verbi Divini productio est omnino necessaria & essentialis. 29
 Licet Verbum Divinum sit à Patre tanquam à principio productivo, tamen est in eo affectus. ibid.
 Verbum Divinum est unum cum Patre non Unitate consensuum, ut volunt Ariani, sed Unitate substantiæ. ibid.
 Verbum Divinum est verè Filius Dei unigenitus & naturalis. 33.

631
 Verbum Divinum non est factum, nec creatum, sed est verè genitum à Patre. ibid.
 Verbum Divinum operatur eadem actione, qua operatur Pater. ibid.
 Verbum Divinum esse consubstantiale Patri probatur ex forma Baptismi. 35
 Verbum Divinum exprimit vi generationis suæ omnes perfectiones, ex quibus procedit. 37
 Verbum Divinum non est separatum à suo principio, seu ab intellectu, quamvis sit prelatum ab eo. 38
 Verbum Divinum fuit missum à solo Patre, à quo dumtaxat procedit. 47
 Verbum Divinum non potest esse Deus, quin sit Unus, & idem Deus cum Patre. 52
 Verbum Divinum non terminat dependentia naturæ humanæ ad suppositum creatum ratione Divinitatis. 54
 Verbi Divini natura non generat, nec generatur, nec producit, nec producitur. ibid.
 Verbum Divinum hypostaticè assumpsit carnem passibilem & mortalem. 91
 Verbum Divinum assumpsit animam rationalem perfectam & integram. 99
 Intellectus Verbi Divini non gerit in Christo vices intellectus humani, ut voluerunt Dimeritæ. 100
 Verbum Divinum assumpsit ea quæ necessaria erant, ut Christus esset perfectus homo. 105
 Verbum Divinum non est in Humanitate Christi velut in Templo. 108
 Verbum Divinum non duo, sed unus est Christus, qui est simul Filius Dei, & Filius Mariæ, quidquid dicant in Oriente Nestoriani. ibid.
 Verbum Divinum non assumpsit ea, quæ inducunt ad malum. 212.
 Inter Verbum Dei ab Apostolis dictum, & Verbum Dei ab ipsis scriptum, nulla est differentia. 427
 Per Verbum vitæ Apostolus quid intelligat. 484
 Verbum Dei est duplex, scriptum scilicet & traditum. 429
V E R E C U N D I A.
 Verecundiam despexerunt Adamitæ nuditatem corporis approbantibus. 227
 Verecundia sic definitur: timor deturpationis. ibid.
 Verecundia est omnibus hominibus commendanda. ibid.
 Omnes homines tenentur servare verecundiam. ibid.
V I G I L I U S.
 Vigilus Papa recepit libellum Mennæ Patriarchæ Constantinopolitani, qui illi transmissus fuit. 102
 Vigilus Papa non approbavit libellum Mennæ Patriarchæ Constantinopolitani. ibid.
 Vigilus Papa non potest dici Monothelita. ibid.
V I N U M.
 Vinum non est res à Deo prohibita, ut credunt Tatianitæ & Mahometani. 249
 Dicere quod vinum est absolute prohibitum Christianis, est hæreticum. ibid.
 Vinum bibere immoderate est verè peccatum. ibid.
 Vini abstinencia potest esse materia voti obligantis in conscientia. ibid.
 Vinum non prohibetur per Legem Divinam. ibid.
 Vinum non est fel Diaboli, ut proclamant nonnulli Hæretici. ibid.
 Non Vinum, sed vini excessum vetat Sacra Scriptura. ibid.
 Vinum non est ex occasio ad peccandum. ibid.
V I S I O.
 Visio beatifica est indissolubilis unio objecti cum potentia intellectiva. 353
 Visio beatifica succedit fidei divinæ. ibid.
 Visionis beatificæ perpetuitas noscitur à Beatis Deum clarè intuentibus. ibid.
 Ad Visionem beatificam concurrunt intellectus, lumen gloriæ, & objectum. 364
V I T A.
 Vita Monastica est longè perfectior vita sæculari. 257
 Vita Monastica non est nova, ut clamant nonnulli, sed est antiquissima. 259
 Vita Monastica non repugnat libertati Evangelicæ. ibid.
 Vita Monastica non præcipitur, sed est ab humana voluntate. ibid.
V O L U N T A S.
 Voluntas humana in Christo non suppletur per divinam voluntatem. 103
 Jux-

Juxta Sacram Scripturam Voluntas mala reputatur pro facto.

492.
Etiam in bonis actibus Voluntas pro facto reputatur. *ibid.*

VOTUM.

Per Vota Religiosa & Monastica, homo magis se subjicit Deo. 257

Opus bonum quod fit ex Voto est dignius, eo quod fit sine Voto. *ibid.*

Per Vota perpetua homo non fit servus ea servitute à qua Christus nos liberavit. 258

Vota Religiosa non sunt injuriosa libertati Evangelicæ, & Christianæ. 259

Votum Paupertatis essentialis fuit emissum ab Apostolis Christianis. *ibid.*

Votum ex se, & ex natura sua quid sit. *ibid.*

Vota fuerunt à pluribus laudabiliter emissæ in veteri Lege. *ibid.*

Vota solemnia Clericorum, & Religiosorum non possunt contra hæresim impugnari, nec improbari. *ibid.*

Votorum observatio est in potestate liberi arbitrii Dei gratia adjuti. 260

Vota Religiosa non sunt impossibilia, nec ita difficillima ut vovens possit se eximere à voto Castitatis. *ibid.*

Votum obedientiæ non est contrarium Divinæ Providentiæ, ut volunt Hæretici. *ibid.*

Votum potest licite emitti de re non præcepta, 261

Votum pro operatione judicatur. 491

USURA.

Nulli licet ad Usuram dare pecuniam, etiam pro sedimento Captivis. 235

Usuræ definitio essentialis & specifica, quænam sit. 242

Usura est prohibita Jure Divino. *ibid.*

Usura est peccatum grave ab omnibus hominibus vitandum. *ibid.*

Usura non fuit absolute permessa Judæis. *ibid.*

Usura non fuit permessa à Justiniano Imperatore. 243

Usurarius obligatur Jure Divino ad restitutionem rei usuræ sublatae. *ibid.*

WALFREDUS.

Walfredus vir Hæreticus prædicavit in Occidentia, animam hominis perire simul cum corpore. 122

Walfredum fortiter impugnavit Durandus Abbas Castrensis Ordinis Sancti Benedicti. *ibid.*

WESPHALUS.

Wesphalus natione Germanus, secta Lutheranus docuit nullum esse peccatum originale. 206

Wesphalus credidit hominem non esse peccatorem, nisi per peccatum ab eo voluntarie commissum. *ibid.*

WICLIEFFUS.

Wicleffus nedum negavit Transsubstantiationem, sed etiam realem præsentiam corporis Christi sub speciebus sacramentalibus. 522

UXOR.

Uxores non sunt communes hominibus, sed quælibet est unius tantum, scilicet viri sui. 239

Uxor cum viro suo dumtaxat potest crescere, & multiplicare. 240

Ad Uxorem gravilam licite accedere potest vir. 247

Uxor habet plenam potestatem in corpore viri sui. *ibid.*

Uxor & vir pares sunt quantum ad debitum conjugale. *ibid.*

Z.

ZACHARIAS.

Zacharias posuit credere partum uxoris suæ quam senem & sterilem seiebat. 340

Zacharias fuit merito punitus, quia noluit credere Angelo prædicentem illi fecunditatem uxoris suæ. *ibid.*

ZACHÆUS.

Zachæus quæsit videre Jesum non propriis viribus, sed adjuvante gratia præveniente. 302

Deus illuxit in corde Zachæi sicut in corde Latronis crucifixi, Pauli, Matthæi & aliorum. *ibid.*

ZENO.

Zeno Veronensis optimè probat in tribus Divinis Personis esse eandem, & indivisam rerum omnium cognitionem. 40

Zeno Veronensis impugnat Lucium Episcopum Alexandrinum. *ibid.*

ZISCHA.

Zischa vir Hæreticus, natione Hussita, genere Nobilis, multas erexit Ecclesias, Monasteria destruxit, & Sacraia spoliavit. 352

Zischa infensissimus Ecclesiæ hostis, est Auctor illius Sectæ quæ Thaboritis tribuitur. *ibid.*

ZUINGLIUS.

Zuinglius conditione Canonicus Constantiensis hæresibus sui temporis addebat hæreses Pelagianam & Nestorianam. 206

Zuinglius admittebat formam esse necessariam Baptismo, sed credebat verba hujus formæ non esse determinata, sed libera hominibus. 496

FINIS.

